SACRORUM CONCILIORUM NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS TERTIUS.

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PROCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

C. REINECKE, A BERLIN

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR

RUE BERNARD-PALISSY, N° 4, A PARIS

ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16

1901

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA QUÆ

PHIL. LABBEUS ET GABR. COSSARTIUS S. J.

Et noviſſime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere*

EA OMNIA INSUPER SUIS IN LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM PATRE MANSI,

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.^MO CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS, CURATA,
Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,
Ad MSS Codices Vaticanos, Lucenſes, alioſque recenſita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS TERTIUS.

Ab anno CCCXLVII. ad annum CCCCIX.

ALMA COLLEGE
263.1
LIBRARY
M318
Alma, California

FLORENTIÆ
MDCCLIX.

EXPENSIS ANTONII ZATTA VENETI.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter, Bibliopola, Via dicta Bernard Palissy 4, Parisiis M.D.CCCCI.)

f
BX
825
S3
1901
V, 3

SYLLABUS

EORUM, QUÆ TOMO III. CONCILIORUM CONTINENTUR.

Quæ hoc indice ☞ notata ſunt, huic noſtræ editioni noviter acceſſere.

ANNO CHRISTI

347 CONCILIUM SARDICENSE GENERALE. col. 1.
1. Hiſtoria Concilii. *ibid.*
2. Canones Sardicenſes xx. G.L. Herveto interprete. 5.
3. Iidem Lat. ut ſunt in codice Dionyſii exigui, quæ editio collocari ante Hervetianam verſionem debuerat. 21.
Additi tituli. *ibid.*
4. Iidem canones, Lat. ut leguntur in collectione Iſidori. 29.
Dionyſii & Iſidori editiones habent canones XXI. alia nimirum eſt diviſio.
5. Synodica ad Julium Papam. 40.
6. Catalogus Alphabeticus Patrum Sardicenſium. 43.
7. In eumdem catalogum præmonitio. *ibid.*
8. Synodica ad Eccleſiam Alexandrinam, G.L. 51.
9. Synodica ad omnes Epiſcopos Gr. Lat. 57.
Eadem Lat. ex fragmentis S. Hilarii. 69.
10. Eadem Sardicenſis Synodus, G. L. ex Synodico. 73.
11. Appendix ad eamdem epiſtolam ex Theodoreti Hiſt. Eccl. Gr. Lat. 83.
12. Diſſertatio de Epochis Sardicenſium & Sirmienſium Conciliorum. 87.

347 vel 348 *Conciliabulum Sardicenſe Philippopoli.* 123.
1. Formula fidei iſtius Conciliabuli. 125.
2. Ejuſdem Epiſtola Synodalis. 126.
3. Idem Conciliabulum, G. L. ex Synodico. 141.

348 *Synodus Latapolitana.* *ibid.*
CONCILIUM DONATISTARUM IN NUMIDIA. 143.

348 CONCILIUM CARTHAGINENSE PRIMUM SUB JULIO. *ibid.*

ANNO CHRISTI

Idem a Luca Holſtenio correctum. 151.

350 *Rectius* 347 CONCILIUM MEDIOLANENSE II. SUB JULIO. 159.
Anno 347. habitum probat Petavius.
Obſervatio P. Pagi. *ibid.*

348 *Synodus Antiochena.* 163.
Eadem ex libello Synodico. *ibid.*

349 CONCILIUM ROMANUM. *ibid.*
1. Epiſtola pacifica & communicatoria Urſacii & Valentis ad Athanaſium, Lat. 166.
2. Eorumdem libellus pœnitentiæ, ſive epiſtola ad Julium Papam. *ibid.*
3. Eædem epiſtolæ, Gr. *ib.* & 167.
4. Eædem epiſtolæ ex fragmentis S. Hilarii. *ibid.*
Obſervatio P. Pagi. 168.

349 CONCILIUM HIEROSOLYMITANUM. 171.
1. Synodica ejuſdem Concilii, Gr. 173.
2. Eadem, Lat. 174.
3. Idem Concilium G. L. ex Synodico. *ibid.*

350 *Conciliabulum Donatiſtarum incerti loci.* 175.

VASENSE I. SUB JULIO SUPPOSITIUM. *ibid.*

350 CONCILIUM CORDUBENSE HOSII, G.L. EX SYNODICO. 177.
Obſervatio Cardinalis de Aguirre. *ibid.*
Conciliabulum Hieroſolymitanum. 179.
Idem G.L. ex libello Synodico.

351 SIRMIENSE I. *ibid. de quo vide Petavii Diſſertationem.*
Idem G.L. ex libello Synodico. 183.
In Synodos tres contra Photinum ſub Julio, Mediolanenſem, & Sirmienſem duplicem, Obſervatio Philippi Labbe S.J. *ibid.*
De Photini damnatione Diſſertatio

ANNO CHRISTI

tatio Dionysii Petavii S. J. 185.
352 VITA LIBERII PAPÆ. 195.
Ejusdem epistolæ XV. 197.
Earum XII. & XIII. Gr. 212. & 214.
Epistola Athanasii & Ægyptiorum Episcoporum ad Liberium, suppositicia. 219.
Athanasii rescriptum ad Liberium. 226.
Decreta tria Liberii. 229.
352 CONCILIUM ROMANUM. *ibid.*
353 ARELATENSE. 231.
354 ANTIOCHENUM. *ibid.*
355 MEDIOLANENSE REPROBATUM. 233.
1. Synodica ad Eusebium Vercellensem. 236.
2. Epistola Eusebii ad Constantium. 237.
3. Ad eumdem epistola legatorum Sedis Apostolicæ. *ibid.*
4. Ad eumdem epistola Constantii Imp. 238.
Dialogus Constantii cum Liberio. Gr. Lat. *ibid.*
Osii Epistola ad Constantium Gr. Lat. 243.
Gesta ejusdem Concilii ex Hilario & Sulpitio Severo. 245.
Eadem gesta ex vita S. Eusebii Vercellensis. 247.
Eadem Synodus G. L. ex libello synodico. 251.
CONCILIUM GALLIARUM INCERTI LOCI. *ibid.*
356 *Conciliabulum Biterrense.* *ibid.*
357 CONCILIUM SIRMIENSE EX PARTE REPROBATUM. 253.
1. Prima Sirmiana fidei confessio. 257.
Eadem fidei formula ex Hilario. 259.
2. Secunda Sirmiana fidei confessio, Lat. 261.
Eadem, Gr. 262.
Eadem ex Hilario. 263.
3. Tertia Sirmiana fidei confessio. 264.
Eadem, Gr. 265.
358 CONCILIUM ANTIOCHENUM. 265.
CONCILIUM ANCYRANUM SEMIARIANORUM. *ibid.*
1. Idem Concilium ex Baluzio. 267.
2. Epistola Synodica Concilii Gr. Lat. 269.
3. Observatio P. Pagi. 287.
SIRMIENSE III. 289.

ANNO CHRISTI

ROMANUM. *ibid.*
MELITINENSE. 291.
CÆSARIENSE. *ibid.*
CONCILIUM INCERTI LOCI IN GALLIA. *ibid.*
Conventus Sirmiensis. 293.
359 ARIMINENSE OECUMENICUM. *ibid.*
1. Epistola Constantii ad Synodum Ariminensem. 297.
2. Sententia Synodi. *ibid.*
3. Eadem Gr. 298.
4. Eadem, ex Hilario. *ibid.*
5. Definitio Catholica Concilii. *ib.*
6. Damnatio Arianæ hæreseos. 299.
7. Acta quædam Concilii Ariminensis ex Hieronymo. *ibid.*
8. Epistola synodica ad Constantium, G. L. 301.
9. Epistola Ariminensis Concilii ad Constantium. 305.
10. Epistola Constantii ad Synodum, Lat. 307.
11. Eadem, Gr. 308.
12. Epistola Synodi ad Constantium, Lat. 307.
13. Eadem, Gr. 308.
14. Eadem Synodus Ariminensis Gr. Lat. ex libello Synodico. 309.
CONCILIUM NICÆNUM. *ibid.*
Fides apud Nicen-Thraciæ exposita G. L. *ibid.*
Eadem Synodus G. L. ex libello Synodico. 313.
359 *Conciliabulum Ariminense.* *ibid.*
Acta quædam cum epistola Synodica. 314.
Conciliabulum Seleucience. 315.
Idem Conciliabulum ex Baluzio. *ibid.*
Fidei expositio edita in Concilio Seleucienſi, G. L. cum duplici versione Epiphanii & Petavii. 319.
Idem Conciliabulum G. L. ex libello Synodico. 325.
Conciliabulum Constantinopolitanum. 325.
Epistola Synodica, G. L. *ibid.*
Idem Conciliabulum ex Baluzio. 328.
Idem G. L. ex libello Synodico. 335.
CONCILIUM ACHAICUM. *ibid.*
360 ANTIOCHENUM I. *ibid.*
360 *Conciliabulum Antiochenum.* 337.
Rebius 361 Antiochena Synodus G. L. ex libello Synodico. *ibid.*

Con-

ANNO CHRISTI

Concilium Romanum apocryphum. 339.
362 CONCILIUM ALEXANDRINUM. 343.
Epiſtola Synodica, G. L. 345.
Additio ad Concilium Alexandrinum. 355.
Alexandrina Synodus Athanaſii, G. L. ex libello Synodico. 357.
Eadem G.L. ex eodem libello. *ibid.*
362 *Rectius* 360 PARISIENSE. *ibid.*
1. Synodica. *ibid.*
2. Notæ Sirmondi & Binii. 359.
3. Notæ Sirmondi poſthumæ. *ibid.*
4. Obſervatio P. Pagi. 361.
CONCILIA IN GALLIA, HISPANIA, ET GRÆCIA. 363.
363 ALEXANDRINUM II. 365.
Epiſtola ſynodalis ad Jovianum Imp. G. L. 366.
Idem Concilium G. L. ex libello Synodico. 367.
Obſervatio P. Pagi. 369.
Conciliabulum Semiarianorum. *ibid.*
ANTIOCHENUM II. ORTHODOXUM. *ibid.*
Epiſtola ſynodalis ad Jovianum, Gr. Lat. *ibid.*
Eadem ſynodalis epiſtola ex Epiphanio Scholaſtico. 371.
Idem Concilium G. L. ex libello Synodico. 373.
Obſervatio P. Pagi. *ibid.*
Theveſtinum Conciliabulum *ibid.*
364 *Conciliabulum Lampſacenum Semiarianorum.* *ibid.*
Obſervatio P. Pagi. 376.
Idem ex libello Synodico, G.L. 377.
366 ROMANUM. *ibid.*
Epiſtola Liberii ad Macedonianos, G. L. ex verſione Epiphanii. *ibid.*
365 *Rectius* 366 CONCILIUM SICULUM. 381.
Obſervatio P. Pagi. 382.
Obſervationes Dominici Schiavo. 381.
365 *Melius* 372 ILLYRICUM. 383.
1. Epiſtola ſynodalis, G. L. 385.
Latina Epiphanii interpretatio. *ibid.*
Epiſtola Imperatorum Valentis & Valentiniani ad Aſianos, Gr. Lat. 389.
Epiſtola Epiſcoporum Italiæ ad Illyricos. 391.
Obſervatio P. Pagi. 393.
366 TYANENSE. *ibid.*
Epiſtola S. Baſilii ad conventum Tyanenſem. 395.
Idem Concilium G. L. ex libello ſynodico. 397.
MEDIOLANENSE CIRCA HÆC TEMPORA. G.L. EX SYNODICO (*Pertinet ad annum* 371.) 475.
CÆSARIENSE CAPPADOCIÆ, G.L. EX SYNODICO (*Pertinet ad annum* 371.) 453.
366 *Rectius* 367 *Conciliabulum Arianorum in Caria.* 397.
367 *Singedunenſe Arianorum in Myſia.* 399.
1. Epiſtola ſynodalis ad Germinium. *ibid.*
2. Epiſtola Germinii Semiariani contra Arianos. 400.
367 VITA S. FELICIS PAPÆ II. 401.
Epiſtola S. Athanaſii &c. ad Felicem. 404.
Epiſtolæ Felicis duæ, ambæ ſuſpectæ. 409.
367 VITA S. DAMASI PAPÆ I. 419.
Epiſtola Aurelii Carthag. Epiſcopi ad Damaſum ſuppoſititia. 423.
Damaſi ad Aurelium item falſa. *ibid.*
S. Hieronymi ad Damaſum epiſtola. 424.
Damaſi ad Hieronymum. 425.
VII. aliæ Damaſi epiſtolæ, quarum ſecunda eſt G. L. *ib. & ſeq.*
Hieronymi reſcriptum ad Damaſum. 429.
Stephani Archiepiſcopi &c. ad Damaſum. 430.
Obſervatio de aliis Damaſi epiſtolis. 445.
Quinque Decreta Damaſi Papæ. 446.
368 *Rectius* 367 CONCILIUM ROMANUM I. 447.
Duæ Romanæ Synodi, G. L. ex ſynodico. *ibid.*
Obſervatio P. Pagi. *ibid.*
CONCILIUM ROMANUM II. 449.
CONCILIUM LAMPSACENUM. *ibid.*
375 *Synodus Puzenſis Ætianorum*, G. L. ex libello ſynodico. 451.
Illyricana Orthodoxa, G. L. ex eodem. *ibid.*
369 CONCILIUM INCERTI LOCI. *ibid.*
371 *Synodus Ægyptiaca.* *ibid.*
371 *Synodus Cæſarienſis Cappadociæ*, G. L. ex libello Synodico. 453.
Ad eamdem Synodum animadverſio. *ibid.*
Synodus incerti loci in Cappadocia. *ibid.*
369 *Rectius* 372 CONCILIUM ROMANUM II. ſub Damaſo. 455.

1. Epi-

ANNO CHRISTI

1. Epiſtola Synodalis ad Epiſcopos Illyrici, Lat. *ibid.*
2. Eadem, Gr. 456.
3. Ejuſdem alia editio Latina authentica. Inſcribitur: Exemplum Synodi habitæ Romæ. 459.
4. Fragmenta tria ejuſdem ſynodi, & conſenſus ſynodi Antiochenæ. 460.
5. Ex Concilio Urbis Romæ ſub Damaſo. 462.
6. Obſervatio P. Pagi. 463.
7. Diſſertatio P. Manſi. *ibid.*

Conciliabulum Cyzicenum. 467.

372 In idem Conciliabulum adnotatio. 469.

Conventus Alexandrinus. *ibid.*

Expoſitio Fidei Marcelli Ancyrani, Gr. Lat. *ibid.*

CONCILIUM NICOPOLITANUM. 475.

Ad eamdem Synodum adnotatio. *ibid.*

Synodus Mediolanenſis Ambroſii, ex libello Synodico. *ibid.*

373 Reſtius ROMANUM III. 477.

374 1. Decem anathematiſmi adverſus Apollinarem, Lat. 479.
2. Iidem Gr. 480.
3. Ad idem Concilium additio. 481.
4. Eadem Synodus G. L. ex ſynodico. 485.

378 Nam mortuo Valente ROMANUM IV. DAMASI EX SYNODICO, G. L. *ibid.*

Male hic collocatum. *ibid.*

Synodus Antiochena Meletii, ex eodem, Gr. Lat. 486.

Profeſſio fidei, & anathematiſmi adverſus Apollinarem, &c. Lat. *ibid.*

374 CONCILIUM VALENTINUM I. IN GALLIA. 491.
1. Synodica epiſtola & canones quatuor. *ibid.*
2. Ejuſdem Concilii epiſtola ad Forojulienſes. 494.
3. Decreta duo Concilii Valentini ex Gratiano. 495.
4. Ad idem Concilium additio & illuſtratio. *ibid.*
5. Notæ Sirmondi & Binii. 497.
6. Ejuſdem Sirmondi Notæ poſtumæ. *ibid.*

376 GALLICUM incerti loci. 499.

Conciliabulum Ancyranum Arianorum. *ibid.*

Synodus in Cappadocia. 501.

378 ROMANUM V. SUB DAMASO. *ibid.*

Synodus Antiochena. 503.

ANNO CHRISTI

379 CONCILIUM ICONIENSE. *ib.*

Ejuſdem epiſtola Synodica. Gr. Lat. 505.

Ad idem Concilium adnotatio. 507.

377 non ante 379 CONCILIUM ANTIOCHENUM. 509.

Additio ad Concilium Antiochenum ex Baluzio. 511.

Epiſtola Synodica ad Epiſcopos Italiæ & Galliæ. *ibid.*

380 CONCILIUM MEDIOLANENSE. 517.

Conciliabulum Donatiſtarum. *ibid.*

Conciliabulum Antiochinum Arianorum. *ibid.*

Synodus Italica, forte Romana. 519.

381 CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM GENERALE II. 521.
1. Hiſtoria Concilii. *ibid.*
2. S. Gregorii Nazianzeni oratio, Gr. Lat. 529.
3. Canones VII. ejuſdem Concilii, præmiſſa ſynodica, G. L. Herveto interprete. 557.
4. Symbolum Concilii CP. Gr. Lat. 565.
5. Ejuſdem Concilii canones & ſymbolum, Lat. ex interpretatione Dionyſii Exigui, cum ſubſcriptionibus. *ibid.*
6. Ejuſdem canones VII. Lat. ut apud Iſidorum Mercatorem. 571.
7. Eorumdem canonum ſynopſis ex MS. Lucenſi. 573.
8. Eorumdem canonum Paraphraſis Arabica. 575.
9. Epiſtola Epiſcoporum qui Conſtantinopolim convenerunt, G. Lat. 581.
10. Notæ Binii. 587.
11. Epiſtola ſynodalis ad Theodoſium Latina, quæ Gr. Lat. extat eadem canonibus præfixa. 595.
12. Eadem Synodus CP. ex Synodico G. L. *ibid.*
13. Eadem ex libello Photii, Gr. Lat. 595.
14. Eadem ex libello Nili, Gr. Lat. 597.
15. Eadem ex anonymi libello, Gr. Lat. 599.

CONCILIUM AQUILEJENSE. *ibid.*
1. Nomina Epiſcoporum qui interfuerunt. *ibid.*
2. Geſta Concilii. 601.
3. Epiſtolæ ejuſdem Concilii duæ. 615.

ANNO CHRISTI

4. Synodus Aquilejenſis ex Synodico. G. L. 619.
5. Conciliorum, Aquilejenſis, Romani, atque Italici, incertum an ab hoc Aquilejenſi diſtincti, epiſtolæ V. 621. *& ſeq.*
6. Gratiani & Valentiniani Augg. reſcriptum ad tertiam. 627.

CONCILIUM ROMANUM. 633.

381 CONCILIUM CÆSARAUGUSTANUM. *ibid.*

Canonum ejuſdem Concilii Synopſis. 636.

In idem Concilium adnotatio. 635.

Notæ Binii. 637.

Notæ Gabrielis Albaſpinæi in canonem VII. 640.

382 ROMANUM IV. *ibid.*

ROMANUM V. EX SYNODICO, G. L. 641.

In idem Concilium adnotatio. 641.

CONSTANTINOPOLITANUM II. SUB DAMASO. 643.

Idem Concilium ex Baluzio. *ibid.*

Fides expoſita ab Eunomio, Gr. Lat. 645.

CONSTANTINOPOLITANUM III. EX SYNODICO, Gr. Lat. 649.

383 CONCILIUM SYDENSE. 651.

Idem ex Baluzio. *ibid.*

CONCILIUM ANTIOCHENUM. *ibid.*

385 Vita S. Sirich Papæ. 653.

Epiſtola Valentiniani Imp. qua Siricii electionem probat. 654.

Epiſtolæ quatuor Siricii. 655. *& ſeq.*

Primæ epiſtolæ appendix. 661.

Ambroſii & Maximi Aug. ad Siricium epiſtolæ. 664. 671.

Jacobi Sirmondi Notæ in Maximi epiſtolam. 672.

Epiſtola Maximi ad Valentinianum Aug. 673.

Siricii Epiſtola ad Anyſium &c. prius tributa S. Ambroſio. 674.

Decreta quæ Siricio Papæ adſcribuntur. 676.

385 CONCILIUM BURDIGALENSE. 677.

ROMANUM. *ibid.*

Obſervatio P. Pagi. 678.

TREVIRENSE. 679

Profeſſio fidei Catholicæ de Trinitate adſcripta S. Martino Turonenſi Epiſcopo. 682.

ANNO CHRISTI

Ad Trevirenſe Concilium animadverſio. 683.

389 CONCILIUM CAPUANUM. 684.

In idem Concilium animadverſio. 685.

NEMAUSENSE CIRCA HÆC TEMPORA. *ibid.*

CONCILIUM CARTHAGINENSE. *ibid.*

In idem Concilium adnotatio. 687.

Synodus Antiochena. 687.

390 *Romana.* *ibid.*

Theſſalonicenſis. 689.

390 CONCILIUM MEDIOLANENSE. *ibid.*

Obſervatio P. Pagi. 690.

CARTHAGINENSE II. *falſo collocatum ad annum 397.* 691.

Obſervatio P. Pagi. 697.

Notæ Binii, & Albaſpinæi. 873. 874

391 *Conciliabulum Ancyranum Novatianorum.* 699.

Codex integer Canonum Eccleſiæ Africanæ, Gr. Lat. *ibid.*

393 *Conciliabulum Carthagineſe.* 843.

CONCILIUM CABARSUSSITANUM. 845.

Notæ Baluzii. 848.

CONCILIUM HIPPONENSE 849.

Canones in eo conſtituti. 850.

394 CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM. 851.

Acta, G. L. *ibid.*

CONCILIUM CARTHAGINENSE. 853.

ADRUMETINUM. 855.

Conciliabulum Cavernenſe Donatiſtarum Maximianiſtarum (eſt Carthaginenſe anni 393.) *ibid.*

Bagajenſe Donatiſtarum Primianiſtarum. 857.

Sententia Bagajenſis Conciliabuli. *ibid.*

HIPPONENSE II. 859.

397 non ante 398 CONCILIUM TAURINENSE *ibid.*

1. Canones octo. 860.
2. Additio & Adnotatio Chronologica. 863.
3. Notæ Sirmondi & Binii. *ibid.*
4. Notæ Sirmondi novæ. *ibid.*

CARTHAGINENSE II. 867.

Vide ſupra ad annum 390.

CONCILIUM BYZACENUM 875.

CARTHAGINENSE III. *ibid.*

1. Hujus Concilii Canones. *ibid.*
2. Capitula V. ad hoc vel ſuperius

ANNO CHRISTI

rius aliquod Carthaginenſe ſpectantia. 880.
3. Canones Concilii Hipponenſis abbreviati. 894.
4. Alia editio eorumdem canonum. 897.
5. Synodus Carthaginenſis Aurelii ex Synodico. 901.
6. Notæ Binii, & Gabrielis Albaſpinæi. 899. 901.
Ballerinorum admonitio de Breviario Canonum. 909.
CONCILIUM CARTHAGINENSE. 915.
Statuta Concilii Hipponienſis. 917.
Ballerinorum notæ, in hoc Concilium. 930.
398 VITA ANASTASII PAPÆ I. 939.
Eidem tributæ tres epiſtolæ. 940.
Ad epiſtolas Anaſtaſii additio. 945.
398 CONCILIUM CARTHAGINENSE IV. *ibid.*
1. Notæ Binii. 960.
2. Variæ lectiones Frontonis Ducæi. 964.
3. Notæ Gabrielis Albaſpinæi. *ibid.*
4. Obſervatio P. Pagi. 967.
CARTHAGINENSE V. *ibid.*
Notæ Binii. 971.
Obſervatio P. Pagi. 972.
399 ALEXANDRINUM. 973.
Rectius 401 Fragmenta G. L. epiſtolæ ſynodicæ hujus Concilii. 975.
Obſervatio P. Pagi. *ibid.*
Synodus Seleucienſis in Perſide. 977.
AFRICANUM I. 979.
Synodus Alexandrina contra Origeniſtas. *ibid.*
Notæ Dominici Vallarſi. 986.
Synodus Hieroſolymitana contra Origeniſtas. 989.
Synodi Hieroſolymitanæ reſponſum ad Theophilum. *ibid.*
397 *non ante* 398 CONSTANTINOPOLITANUM. 991.
EPHESINUM, SUB TITULO CONSTANTINOPOLITANI. *ibid.*
EADEM CONCILIA DUO EX BALUZIO. 993.
Obſervatio P. Pagi. 996.
TOLETANUM I. 997.
1. Præfatio & capitula XX. 998.
2. Regula fidei contra Priſcillianiſtas. 1002.
3. Exemplaria profeſſionum contra ſectam Priſcilliani. 1004.
4. Exemplar definitivæ ſententiæ translatæ de geſtis. 1005.

ANNO CHRISTI

5. Fragmenta Conciliorum Toletanorum. 1007.
6. Ad Toletanum Concilium additio & adnotatio. 1013.
7. Notæ Binii & Gabrielis Albaſpinæi. 1015. 1020.
CONCILIUM ROMANUM. 1019.
401 CONCILIUM CYPRIUM. *ibid.*
Ad Concilium Cyprium adnotatio. 1021.
AFRICANUM II. 1022.
AFRICANUM III. *ibid.*
402 VITA INNOCENTII PAPÆ I. 1025.
Ejuſdem epiſtolæ XXXIV. 1028. *& ſeq.*
XXVIII. & duæ conſequentes ſunt G. L. 1082.
Binii in nonnullas notæ. 1031. *& ſeq.*
Jacobi Sirmondi S. J. Notæ in II. III. & XXIII. 1037. 1044. 1069.
Gabrielis Albaſpinæi notæ in tertiam. 1042.
S. Joannis Chryſoſtomi epiſtolæ duæ ad Innocentium, Gr. L. 1081. 1113.
Arcadii ad eumdem una, G. L. 1119.
Honorii ad Arcadium una. 1101.
Honorii altera ad Arcadium, Gr. Lat. 1123.
Arcadii ad Honorium Gr. Lat. 1125.
Ad epiſtolas Innocentii appendix. 1127.
Canones e nonnullis Innocentii epiſtolis collecti, & in epitomen redacti. 1130.
In eamdem canonum epitomen diſſertatio. 1129.
Synodi Romanorum Canones, ad Gallos, &c. 1133.
Sirmondi Notæ, 1140.
402 CONCILIUM MILEVITANUM I. SUB INNOCENTIO. 1139.
Obſervatio P. Pagi. 1142.
403 *Synodus ad Quercum.* 1141.
Ejuſdem Acta G. L. *ibid.*
Eadem Synodus ex Baluzio. 1149.
Eadem Synodus ex Synodico, G. Lat. 1153.
Synodus Conſtantinopolitana, G. Lat. ex Synodico. *ibid.*
CONCILIUM AFRICANUM I. SUB INNOCENTIO. 1155.
404 CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM. *ibid.*

Con-

ANNO CHRISTI			ANNO CHRISTI		
	Conciliabulum Constantinopolitanum. 1157.			NOCENTIO.	1163.
	AFRICANUM II.	1159.	408	AFRICANUM V. ET VI.	*ibid.*
405	AFRICANUM III.	*ibid.*	409	AFRICANUM VII.	*ibid.*
	CONCILIUM ITALICUM. 1161.			*Synodus Seleucienſis.*	1065.
	TOLETANUM CIRCA HÆC TEMPORA.	*ibid.*		In eamdem Synodum Præfatio. *ibid.*	
407	AFRICANUM IV. SUB IN-			Ejuſdem Synodi canones.	1167.
				Anonymi interpretis adnotationes.	1173.

APPENDIX.

SANCTI ATHANASII ad Ammon Monachum Epiſtola G. L. pag. 1174.
Ejuſdem ex XXXIX. epiſtola feſtiva G. L. 1178.
Ejuſdem epiſtola ad Rufinianum G. L. 1182.
S. Baſilii ad Amphilochium epiſtola Canonica I. G. L. 1183.
Ejuſdem Epiſtola Canonica II. 1198.
Ejuſdem epiſtola Canonica III. 1210.
Ejuſdem alia ad Amphilochium de ciborum differentia G. L. 1222.
Ejuſdem ad Diodorum Epiſcopum Tarſenſem de eo qui duas ſorores duxit in matrimonio G. L. *ibid.*
Ejuſdem ad Gregorium presbyterum G. L. 1226.
Ejuſdem ad chorepiſcopos, ne ſine ipſo fiant miniſtri præter Canones G. L. 1227.
Ejuſdem ad ſibi ſubjectos epiſcopos ne pecuniis ordinent Gr. Lat. 1230.
Ejuſdem ex XXVII. capite de Spiritu Sancto ad Amphilochium G. L. 1231.
Ejuſdem ex cap. XXIX. ejuſdem Operis G. L. 1235.
S. Gregorii Nyſſeni Epiſtola canonica ad Letoium Gr. Lat. *ibid.*
Timothei Alexandrini reſponſa canonica G. L. 1250.
Theophili Alexandrini edictum cum Theophania die Dominico inſtarent G. L. 1253.
Ejuſdem commonitorium G. L. 1255.
Ejuſdem expoſitio de his qui dicuntur Cathari. 1258.
Ejuſdem Agathoni Epiſcopo. 1259.
Ejuſdem Menæ Epiſcopo. *ibid.*
Additio ad Concilium Romanum ſub Damaſo. 1259.
Decreta, *ibid. & ſeq.*

CONCILIORUM OMNIUM

AMPLISSIMA COLLECTIO.

ANNO CHRISTI 347.

Η' Ε' Ν

Σ Α Ρ Δ Ι Κ Η' Α' Γ Ι' Α

ANNO CHRISTI 347.

ΟΙ'ΚΟΥΜΕΝΙΚΗ' ΣΥ'ΝΟΔΟΣ

Η' ΤΗ'Σ Ε'Ν ΝΙΚΑΙ'Α, ΠΑΡΑΦΤΑ'Σ.

CONCILIUM SARDICENSE [1]

GENERALE,

QUOD EST NICÆNI APPENDIX.

HISTORIA CONCILII SARDICENSIS.

POSTEAQUAM Nicæni patres, quorum auctoritas fuerat orthodoxæ fidei clypeus, impiorum terror ac luctus, ecclesiarum nexus & quies, ad capienda certaminum suorum præmia corporis vinculis evocati sunt plerique omnes; Ariana hæresis nefario quodam quasi postliminio reversa, colligere vires iterum, nec parum convalescere cœpit, auctoribus [a] Eusebio Nicomediensi, Theognide Nicæno, Asterio Sophista, Macedonio Constantinopolitano, Ursacio Singidunensi in Mœsia, Valente Mursensi in Pannonia, aliisque id genus Arianis episcopis. Freti namque præsidiis tam [a] Constantii, qui post Constantini patris obitum toti præerat orienti, quam multorum adhuc præsidum, qui militum stipati copiis, omnibus erant formidini; Nicænæ synodi [b] fidem, quam aperte convellere non audebant, occulte frequentioribus conciliis oppugnare conabantur, studebantque [c] catholicos pastores minis, vinculis, spoliatione bonorum, abdicationibus, exiliis perterrere; Athanasium in primis Alexandrinum episcopum, adversus quem, ut fortissimum ecclesiæ pugilem, & acerrimum divini Homousii propugnatorem, quot insidias struxerint, non mortuo solum, sed etiam superstite Constantino, longum est percensere. Coacta [d] ad Tyrum synodo, Arsenii manum ab Athanasio amputatam ad usum magicæ artis criminantur: qua fraude [e] aliisque rejectis, ab imperatore per impudentissimam extorquent calumniam, ut Athanasium, quod Alexandrinum frumentum Constantinopolim convehi prohibe-

a Socrat. l. 2. c. 20. & seq. Athan. de syno. Theod. l. 2. c. 3. & seq. Sozom. l. 3. c. 1.

b Socrat. l. 2. cap. 7.

c Athan. de synod. & ep. ad sol. vitiagent. Socrat. Theod. ubi sup.

d Socrat. l. 1. c. 21. Theod. l. 1. c. 30. Sozom. lib. 2. c. 24. Athan. apolog. 2.

e Socrat. l. 1. c. 23. Theod. l. 1. c. 31.

a Socrat. lib. 1. cap. 18. & seq. lib. 2. c. 2. & seq. Theod. l. 1. c. 21. 26. & seq. & lib. 2. c. 3. Sozom. lib. 1. c. 20. & seq.

1 Sardica dicitur olim fuisse, ubi nunc tudera visuntur prope Sophiam, quæ prima Bulgariæ civitas est. Merlinus titulum sic expressit, ex suis MSS. ut videtur: *Incipit Concilium Sarditense trecentorun. Episcoporum.* Harduinus.

hiberet, Treveris in Gallia jubeat exulare : deinde [a] Constantini junioris literis Alexandriæ restitutum, in Antiocheno rursus nonaginta episcoporum [b] conventu, variis confictis criminibus, eo cum primis, quod sine communi episcoporum concilio reversus ab exilio Alexandrinam invasisset ecclesiam, per summam injuriam abdicant episcopatu. Athanasius, [c] & cum eo Paulus, qui e Constantinopolitana sede fuerat pulsus; Marcellus Ancyranus tunc catholicus [d] habitus, Asclepas Gazæus, Lucius Hadrianopolitanus, ceterique episcopi, quos orthodoxæ fidei causa suis ejecerant sedibus Ariani, ad Romanam ecclesiam, ut ecclesiarum omnium matrem, rectæque fidei petram, cui tunc Julius pontifex præerat, confugere. Quos ut terrerent [e] Ariani, datis ad Julium literis ex Antiocheno conciliabulo, obsequium ac pietatem simulant; delatoque ad eum totius causæ judicio, rogant, ut synodum alteram, qua veritas accuratius explicetur, indicat. Indixit [f] Julius, eosque, missis in orientem Elpidio & Philoxeno presbyteris, Romæ ad certam diem adesse jussit. Verum ipsi eo decreto [g] perculsi, quod viderent Athanasium & socios, ut Nicænæ fidei constantissimos defensores, in Romanam communionem cooptatos, remque in urbe non sicariorum manu, quibus confidebant, sed episcoporum sententiis decernendam esse; excusant primum bellorum tumultus, deinde [h] præstituti temporis angustias : dumque moras ex mora, & causas ex causis nectunt, annus & sex integri menses effluxerunt. Quo toto tempore Julius, acceptis ab Ægypto variis [i] literis, gravissimisque episcoporum testimoniis de Athanasii innocentia, coacto [k] Romæ quinquaginta episcoporum concilio, & criminibus, quæ falso catholicis episcopis objecta fuerant, palam rejectis, tam Athanasium, quam socios, & ab omni noxa liberos, & dignos qui suas reciperent ecclesias, tota approbante synodo pronunciavit. Graviter rem tulerunt [l] Ariani, iterumque ad Antiocheni conventus latibula regressi, literis contumeliarum plenis tam Athanasium, quam Julium ob usurpatam potestatem dissolvendi quod ab eorum synodo constitutum fuerat, lacerarunt. Quorum audacia cum in dies ad graviores spectaret tumultus, eo potissimum, quod duabus fidei [m] formulis adversus Nicænam evulgatis, omnia susque deque miscerent, Julius, ut afflictis rebus consuleret, negotium ad Constantem [n] detulit; qui cum Constantio fratri, qui orientem moderabatur, [o] per literas ut synodus cogeretur suasisset: Pontificis auctoritate (nam de [p] præstituti ad concilium temporis angustia nonnulli orientales episcopi eum criminabantur) imperatorumque [q] consensu apud Sardicam Illyrici urbem synodus generalis indicitur, Ruffino [r] & Eusebio Coss. anno post obitum Constantini undecimo. Eo convenere [s] episcopi circiter ducenti octoginta ex occidente, & ex oriente septuaginta sex. Osius, [t] Archidiamus & Philoxenus Julii nomine præerant. Adfuit [u] & Athanasius cum sociis, ad crimina quorum postulati fuerant, diluenda. Verum orientales Ario pleni, cum intelligerent rem agendam esse sine [x] Musoniano, Hesychio, & Castritio, quorum muniti lictoribus, episcoporum solebant obterere libertatem: dissisi causæ, & scelerum conscientia consternati, venturos [y] se in synodi conspectum, nisi prius Athanasio & sociis de medio pulsis, palam negarunt. Quod cum Sardicenses patres de innocentibus ac sanctissimis viris, jamque in Romanam communionem receptis, abnuerent constituere, Arianosque iterum atque iterum commonuissent, ut e palatio, quo sese [a] abdiderant, prodirent in medium, flagitia quæ Athanasio intenderant, probaturi; alioquin ipsos reorum loco habendos esse: illi tam incorruptis judicum subselliis res suas credere non ausi, clam [b] Philippopolim [c] Thraciæ defugere. Ubi [d] nova fidei formula, velut ad explendum quod Nicænæ deerat, edita, damnarunt Homousion; adversus Athanasium & socios sua decreta confirmarunt: Julio, Osio, ceterisque Athanasii tautoribus edixerunt anathema, & episcopale nomen [e] abrogarunt. Quæ omnia quo plus haberent auctoritatis ac ponderis, ad hæreticorum dolos conversi, tanquam acta gestaque in Sardicensi synodo, cujus abutuntur nomine, ad Donatum [f] tunc catholicæ ecclesiæ infensissimum in Africa, ut ipsum suis adjungerent partibus, perscripsere; tametsi ea fraus haudquaquam fefellerit Africanos patres. Nam longo post tempore cum Donatistæ eo concilio, quod coactum fuerat ab Arianis, in suæ causæ patrocinium vellent abuti, continuo beatus Augustissimus ex iniquissima Julii & Athanasii condemnatione, quæ tanquam in eo concilio facta recitabatur, opus ex Ariana officina prodisse deprehendit. Harum rerum [g] indignitate, & singulari hominum impudentia commoti Sardicenses patres, in eos ut causæ desertores, criminatores piorum omnium, & orthodoxæ fidei adversarios, justissimum anathema conclamant; Stephanum Antiochenum, Menophantem Ephesinum, Narcissum Neroniadis, Theodorum Heracleensem, Acacium Cæsariensem, Ursacium & Valentem ex episcopali gradu dimovent, Gregorium in primis, qui in Alexandrinam sedem armatis militibus septus irruperat: Athanasium & socios honorificis judicum sententiis ac decretis ornatos, suarum iterum jubent ecclesiarum gubernacula capessere: Homousion, Nicænamque doctrinam, ut [h] nullis egentem assumentis, sed numeris omnibus absolutam, religiosissimis acclamationibus comprobant: tabellam vero, ac novam formulam, quam adversarii finxerant, & nomine synodi Sardicensis ediderant, ut aduiterinam ac supposititiam abrogant, atque rescindunt: viginti denique canones [i] Græce ac Latine in in communem ecclesiæ utilitatem sanciunt: omniaque quo ordine gesta sunt, diligenter perscribunt, primum [k] Julio Romano pontifici, ceterisque [l] episcopis; ut iis quos Ariani injustissime vexaverant, solatio ac perfugio essent: deinde Alexandrinæ ecclesiæ, cujus tantopere intererat, quæcumque ad Athanasii causam spectabant non ignorare: tum Constanti Augusto qui [m] mox per literas egit cum fratre Constantio, ut (quod & sancta synodus [n] missis ad eum Euphrata Agrippinæ, & Vincentio Capuæ episcopis, rogabat) Athanasio & sociis contra fas & jus omne depulsis suis reddi ecclesiis imperaret. Atque hic fuit synodi Sardicensis exitus. Quoniam autem nihil novum, quod ad fidem pertineret, in hac synodo sancitum fuit, nec [o] novus fidei articulus explicatus, sed ea tantum novis suffragiis stabilita ac confirmata, quæ patres in Nicæna synodo tradideranti propterea synodus Sardicensis, licet ex toto fere

orbe

a Socrat. l. 2. c. 1. Sozom. l. 3. c. 2.
b Socrat. l. 2. c. 5 Sozom. l. 3. c. 5. Athan. de synodis.
c Athan apol. ad Constan. & apol. 2. & ad solit. vit. agen Socrat. l. 2. c. 12. Sozom. l. 3. c. 7.
d Athan. ep ad solit. vit. agen. & ep. concil Sard. apud eumdem apol. 2.
e Athan apol. 2. Theod. lib. 2. c. 4.
f Athan. apol. 2. & ep. ad solit. vit. agen. Theod. l. 2. c. 4
g Athan. ubi sup.
h Athan. apolog. 2.
i Socrat. l. 2. c. 13. Sozom. lib. 3. c. 9.
k Athan. apol. 2. & ep. ad solit. vit. agen.
l Socr. lib. 2. c. 11. Sozom. lib. 3. c. 7. & Julius in ep. apud Athan. apol. 2.
m Athan. de synod. Socr. l. 2. cap. 14. & 15. Sozom lib 3. c. 9. & 10.
n Sozom. l. 3. c. 9. Theod. l. 2. c. 5.
o Socrat. l. 2. c. 16.
p Athan. apol. 2. & ep. ad solit. vit. agen.
q Socrat. lib. 2. cap. 16. Sozom. lib. 3. c. 11.
r Atan. apol. 2. Theod. l. 2. c. 7. Soc. ubi sup.
s Athanasio apolog. 2.
t Athan. ead. apol. 2. & epist. ad solit. vit. agen. Socrat. & The. ubi sup.
u Athan. loco cit.
x Socrat. lib. 2. c. 16. Athan. apol 2.
y Athan. ep. ad solit. vit. agen. & apol. 2.

a Athan. ubi sup.
b Socrat. lib. 2. cap. 16. Sozom. lib. 3. c. 10.
c Athan. ep. ad Antioch.
d Sozom. lib. 3. c. 10.
e S. Aug. lib. 3. cont. Crescon. c. 34 & epist. 163.
f Epist. concil. Sardicen. apud Athan. apolog. 2. & idem Athan. in ep. ad solit. vit. agen. Socrat. lib. 2. c. 16. Sozom. lib. 3. c. 11.
g Epist. concil. Sardicen. apud Athan. apol. 2. & idem Athan. in ep. ad solit. vit. agen. Socrat. lib. 2. cap. 16. Sozom. lib. 3. c. 11.
h Athan. ep. ad Antioch.
i Nicol. I ep. 11. ad Photium & Dionys. Exig. in præfat. canon.
k apud Crescon.
l apud Athan. apol. 2.
m Socrat. lib. 2. c. 18.
n Athan. ep. ad solit. vit. agen.
o Athan. ep. ad Antioch.

orbe collecta, semper tanquam pars appendix- A sitæ ab ea fidei definitioni vel symbolo subscri-
que Nicæni concilii fuit habita ; cum omnia pserunt, * quoniam postea contraire sapientes * for. quidam contraria sapiant.
quæ de fide fuerunt definita, ad illius decreta apparuerunt; alii quidem vivi, alii post mor-
servanda referantur. Itaque licet hæc synodus tem anathematizati sunt a Damaso sanctæ me-
altera fuerit a Nicæna, tamen quia non novas moriæ papa antiquioris Romæ, vel ab universali
fuscepit fidei vel ecclesiæ causas, sed Nicænæ Sardicensi synodo, prout testatur sanctus Atha-
tantum fidei tutelam ac patrocinium, &, ut nasius: hæc Justinianus. Cum autem ipsemet
. 16. est in concilio Chalcedonensi, [a] Arianorum re- Julius [a] in epistola ad Alexandrinos, suam de a apud Athan. apol. a.
liquias oppugnavit: & quia ipsorum Sardicen- Athanasio restituendo sententiam a synodo ap-
sium & Nicænorum patrum una fuit sententia, probatam esse gratuletur, perspicuum est ab eo-
una mens, unus spiritus; idcirco Sardicense dem approbatam fuisse; præsertim cum Osius
concilium Nicæni nomine a multis comprehen- & reliqui literas ad ipsum dederint, eumdem- b Sozom. lib. 3. cap. 11.
ditur, quemadmodum urbs, ac urbis propugna- que [b] rogaverint, ut concilii sententiam sua Niceph. lib. 9.
culum, una res centeri solet ac nominari. auctoritate confirmaret. Itaque si omnia dili- c. 22.
piss. ad Vi- Quamobrem [b] Innocentius & [c] Zosimus Sar- genter perpendantur, exploratum erit, hanc sy-
r. c. 3. Carthag. 6. dicenses canones appellant Nicænos, ut ex con- B nodum generalem esse, cum nihil ex his quæ
. & seq. cilio sexto Carthaginensi apparet. Eamdem ad concilium generale pertineant, in illa desi-
lib. 2. epist. item ob causam sanctus [d] Gregorius, Isidorus derari possit. Apostolica etiam sedes Sardicen-
. [e], Beda [f], & alii patres, cum prima quatuor si concilio semper honorem habuit; nam & in
ib. 6. cty- ol. c. 16. concilia enumerant, Sardicense, quamvis reve- corpore canonum, quo in primis olim in con-
b. de temp. p. 63. ra generale, silentio prætereunt, tanquam Ni- troversiis ecclesiasticis dijudicandis utebatur,
cæno inclusum. Quantam autem hæc synodus Sardicenses canones collocavit: & Leo IV. in Can. 5.
auctoritatem habeat, multis validisque ration- epistola ad episcopos Britanniæ, per hujus con-
ibus probari potest. Primum enim esse gener- cilii canones ecclesiæ disceptationes dissolvendas
alem colligitur, tum ex magna episcoporum fre- docuit. Gratus etiam Carthaginensis episcopus
Apolog. 2. quentia, qui ad eam convenerunt, ut apparet in Carthaginensi primo concilio idem confir-
ex [g] Athanasio & aliis, qui patrum numerum mat, cujus verba hæc sunt: Memini in san-
protulerunt: tum quia Julii pontificis maximi ctissimo concilio Sardicensi statutum, ut nemo
Socrat. lib. .c. 16. auctoritate [h] convocata fuit, ejusque legati ei- alterius plebis hominem usurpet: sed si forte
dem præfuerunt. His accedit Constantis & Con- erit necessarius, petet a collega suo, & per
stantii imperatoris auctoritas, qui omnem de- C consensum habeat. Quod in Sardicensi conci-
derunt operam, ut episcopi ex omnibus fere lio can. xv. decretum est. Et Nicolaus primus
provinciis convenirent. Extat præterea Socra- in epistola iv. Rhotadi causam hujus synodi
tis, & (quod majus est) Justiniani imperato- auctoritate composuit: & epistola ad clerum
ris testimonium, qui in edicto de tribus capi- Constantinopolitanum ab omni ecclesia Sardi-
tulis hæc verba scribit: Quoniam ex his qui cense concilium receptum esse testatur.
in Nicæna sancta synodo convenerunt, & expo-

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ Ε'Ν ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ καὶ μακαρίων πατέρων.

CANONES SANCTORUM ET BEATORUM PATRUM,

qui Sardicæ convenerunt.

GENTIANO HERVETO INTERPRETE.

ΗΑΓΙΑ ΣΥΝΟΔΟΣΗΕΝ Σαρδικῇ συγκροτηθεῖσα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα.

SANCTA SYNODUS SARDICÆ congregata ex diversis provinciis, definivit quæ sequuntur.

α'.

ΟΣΙΟΣ ἐπίσκοπος πόλεως Κορδύβης εἶπεν. Ἐ τοσοῦτον ἡ φαύλη συνήθεια, ὅσον ἡ βλαβερωτάτη τῶν παραγμάτων διαφθορὰ ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων ἐστὶν ἐκριζωτέα· ἵνα μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξῇ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς εἰς

1.

OSius urbis [c] Cordubæ episcopus dixit: Non tam mala consuetudo, quam perniciosissima rerum corruptela, est ex ipsis fundamentis penitus extirpanda: ne cui episcopo liceat a parva civi-

c Canones istos, non secus atque Africanos Latine fuisse primum editos docet Dionysius Exiguus in præfatione ad Stephanum Ep. Salonitanum.

1 Horum canonum latine primum, teste Dionysio Exiguo, editorum Græca interpretatio, quæ ex Zonara, & Balsamone hic repræsentatur inquinatissima est. Eos Joannes Antiochenus, & Symeon Magister, ante Gangrenses, Antiochenos, & Laodicenos collocant. Apud Zonaram, & in Codice Justelli, Antiochenis, & Laodicenis postponuntur. *Hard.*

civitate in aliam migrare. Ejus enim causæ prætextus est manifestus, propter quem talia tentantur. Nullus enim episcopus adhuc inveniri potuit, qui a majori civitate in minorem transire studuerit. Unde constat, eos ardenti plura habendi cupiditate succendi, & magis arrogantiæ servire, ut videantur majorem habere potestatem. Placetne hoc omnibus, ut ejusmodi improbitas acerbius vindicetur? Existimo enim eos ne laicorum quidem debere habere communionem. Omnes episcopi dixerunt: Placet omnibus.

A ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι, ἡ γὰρ τῆς αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά ἐστι, δι' ἣν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖται. οὐδεὶς γὰρ πώποτε εὑρεθῆναι ἐπισκόπων δεδυνῆται, ὃς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν ἐσπούδασε μεταστῆναι ὅθεν συνέστηκε δεσπύρῳ πλεονεξίας τρόπῳ ὑπεκκαίεσθαι τοὺς τοιούτους, καὶ μᾶλλον τῇ ἀλαζονείᾳ δουλεύειν, ὅπως ἐξουσίαν δοκοῖεν μείζονα κεκτῆσθαι. εἰ πᾶσι τοίνυν τοῦτο ἀρέσκει, ὥστε τὴν τοιαύτην σκαιότητα αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι; ἡγοῦμαι γὰρ μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν· πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει πᾶσιν.

B

II.

Osius episcopus dixit: Si qui autem adeo insanus, vel audax inveniatur, ut de iis videatur aliquam afferre excusationem, asserens sibi a populo allatas esse literas; clarum est potuisse paucos aliquos mercede & pretio corruptos in ecclesia seditionem movere, ut eumdem utique postulent habere episcopum. Omnino ergo has fraudes & artes puniendas esse existimo; ut nemo possit, qui est ejusmodi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi. An ergo hæc placeat sententia, respondete. Responderunt: Placent quæ dicta sunt.

β'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. εἰ δέ τις τοιοῦτος εὑρίσκοιτο μανιώδης ἢ τολμηρὸς, ὡς περὶ τῶν τοιούτων δόξαι τινὰ φέρειν παραίτησιν, διαβεβαιούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους ἑαυτὸν κεκομίσθαι γράμματα· δῆλόν ἐστιν, ὀλίγους τινὰς δεδυνῆσθαι μισθῷ καὶ τιμήματι διαφθαρέντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στασιάζειν, ὡς δῆθεν ἀξιοῦντας τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον καθάπαξ οὖν τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη, ἀποκρίνασθε. ἀπεκρίναντο· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

C

III.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque necessario est adjiciendum, ut nullus episcoporum ex sua provincia in aliam provinciam, in qua sunt episcopi, transeat; nisi utique a suis fratribus vocetur; ne videamur dilectionis fores claudere. Hoc autem etiam similiter providendum est, ut si in aliqua provincia episcoporum quispiam adversus fratrem suum & coepiscopum negotium habeat, [a] neuter eorum ex alia provincia episcopos cognitores evocet. Si quis autem episcoporum in aliquo negotio condemnandus visus fuerit, & existimet se non malam, sed bonam causam habere, ut etiam rursus judicium renovetur: si vestræ dilectioni videtur, Petri apostoli memoriam honoremus, ut ab iis qui judicaverunt, scribatur Julio Romanorum episcopo; & per propinquos provinciæ episcopos, si opus sit, judicium renovetur; & cognitores ipse præbeat. Si autem probari non potest, causam ejus esse talem, ut eam rursus judicari opus sit; quæ semel sunt judicata, non infirmentur, sed rata sit lata sententia.

[a] ne unus duobus.

γ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνῃ, εἰ μή τοι παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ κληθείη. διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. καὶ τοῦτο δὲ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε ἐὰν ἔντινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἄντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συνεπισκόπου πρᾶγμα χοίη, μηδέτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι. εἰ δὲ ἄρα τις ἐπισκόπων ἔν τινι πράγματι δόξῃ κατακρίνεσθαι, καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρὸν, ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὖθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ· εἰ δοκεῖ ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, καὶ γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἐπιγνώμονας αὐτὸς παράσχοι. εἰ δὲ μὴ συστῆναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρήζειν, τὰ ἅπαξ κεκριμένα μὴ ἀναλύεσθαι. τὰ δὲ ὄντα, βέβαια τυγχάνειν.

D

E

IV.

Gaudentius episcopus dixit: Si videtur, necesse esse adjici huic sententiæ, quam sincera dilectione plenam protulisti, ut si quis episcopus fuerit depositus judicio episcoporum, qui sunt in vicinia.

δ'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· εἰ δοκεῖ, ἀναγκαῖον προστεθῆναι ταύτῃ τῇ ἀποφάσει, ἣν τινα ἀγάπης εἰλικρινοῦς πλήρῃ ἐξενήνοχας, ὥστε ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ τῇ κρίσει τούτων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν γειτνίᾳ τυγχανόντων,

καὶ

καὶ φάσκῃ πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ὑποκατασταθῆναι, ἐὰν μὴ ὁ τῆς Ρωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τούτου, ὅρον ἐξενέγκῃ.

ε'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς, τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν ἀποκινήσωσι. καὶ ὥσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσῃ ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς συνεπισκόποις καταξιώσῃ, τοῖς ἀγχισεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει, τῇ ἑαυτοῦ τὸν Ρωμαίων ἐπίσκοπον * δόξειεν, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστείλοι, * εἶναι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ, * καὶ ὁρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντίαν τούτου παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ τοῦτο θετέον. εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσῃ πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν, καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ. ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

ς'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ [1] ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχανούσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθήντα παρακαλοῖεν γίγνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου. χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας, λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως, ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι· ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἁπλῶς καθιστᾶν ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ τινὶ ἢ βραχείᾳ πόλει, ᾗ τινι καὶ εἷς μόνος πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ. οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπισκόπους ἐκεῖσε καθίστασθαι, ἵνα μὴ κατευτελίζηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντία. ἀλλ' οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς προεῖπον, ἐπίσκοποι ἐνταύταις ταῖς πόλεσι καθιστᾶν ἐπισκόπους ὀφείλουσιν, ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι. εἰ δὲ

& dicat rursus sibi defensionis negotium competere; non prius in cathedram alius substituatur, quam Romanus episcopus causa cognita sententiam tulerit.

V.

Osius episcopus dixit: Placuit, ut si quis episcopus delatus fuerit, & congregati ejusdem regionis episcopi eum gradu moverint; & veluti appellans confugerit ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum, & velit ipsum audire, & justum esse existimaverit ejus rei examinationem renovari; coepiscopis scribere dignetur, qui sunt propinqui provinciæ, ut ipsi diligenter & accurate singula perscrutentur, & ex veritatis fide de re sententiam ferant. Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad suam supplicationem Romanorum episcopum * judicare visum fuerit, ut a proprio latere presbyteros mittat: & sit in potestate ipsius quodcumque recte habere probaverit; & si decreverit oportere eos mitti, qui cum episcopis sint judicaturi, habentes auctoritatem ejus, a quo missi sunt; & hoc ponendum est. Si autem sufficere putaverit ad rei cognitionem, & episcopi sententiam, faciet quod prudentissimo ejus consilio recte habere videbitur. Responderunt episcopi: Quæ dicta sunt placuerunt.

* movere.

VI.

Osius episcopus dixit: Si contigerit in una provincia, in qua sunt plurimi episcopi, unum episcopum conventui non interesse, & ille per quamdam negligentiam nolit convenire, & episcoporum institutioni & electioni assentiri, congregata autem populi multitudo instet, ut fiat institutio episcopi, qui ab eis postulatur, oportet illum prius, qui non adfuerit, episcopum admoneri per literas Primatis provinciæ, nempe episcopi metropolitani, quod rogat populus sibi pastorem dari: & existimo recte habere hunc quoque expectari, ut adsit. Si autem literis rogatus non adfuerit, ac ne rescripserit quidem, populi voluntati satisfiat. Oportet autem ex vicina quoque provincia accersiri episcopos ad metropolitani episcopi institutionem. Non licere autem simpliciter episcopum constituere in aliquo pago vel parva urbe, cui vel unus presbyter sufficit: non necesse est enim illic episcopum constitui, ne episcopi nomen & auctoritas vilipendatur. Sed provinciæ (ut prius dixi) episcopi debent in iis urbibus episcopos constituere, ubi etiam prius episcopi fuerunt.

1 Hoc est, *in qua plurimi*. Et ita Dionysius can 5. & Isidorus can. 6. sed in codice Colbert. *in qua non plurimi*, multo verius. *Harduinus*.

runt. Si autem inveniatur urbs aliqua, quæ adeo populosa evadat, ut ipsa episcopatu digna judicetur, accipiat. An hoc omnibus placet? Responderunt omnes: Placet.

A εὑρίσκοιτο οὕτως πληθύνουσά τις ἐν πολλῷ ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἀξίαν αὐτὴν καὶ ἐπισκοπῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω. εἰ πᾶσιν ἀρέσκει τοῦτο; ἀπεκρίναντο πάντες, ἀρέσκει.

VII.

Osius episcopus dixit: Importunitas nostra, & multa assiduitas, & injustæ preces effecerunt, ut nos non habeamus tantiam gratiam & libertatem dicendi, quantam debebamus habere. Multi enim episcopi non intermittunt ad castra accedere, & maxime Afri; qui, quemadmodum cognovimus a dilecto fratre nostro & coepiscopo Grato, salutaria consilia non admittunt, sed ita contemnunt, ut unus homo in castra plurimas, & diversas, & quæ non possunt juvare ecclesias, preces afferat, & non (ut debet fieri, & convenit) pauperibus & laicis, vel viduis opem & auxilium ferat, sed sæculares dignitates & functiones aliquibus acquirat. Hæc ergo perversitas detrimentum non sine offendiculo & condemnatione nobis conciliat. Convenientius autem esse existimavi, ut episcopus illi suum auxilium præbeat, cui ab aliquo vis affertur, vel si quæ vidua injuria afficiatur, vel si quis pupillus privetur iis, quæ ad ipsum pertinent; si quidem hæc nomina justam habeant causam & supplicationem. Si itaque, dilecti fratres, hoc omnibus videtur, statuite nullum oportere episcopum ad castra accedere, præter eos quos pius imperator noster suis literis accersit. Sed quia sæpe contingit, aliquos qui egent misericordia, ad ecclesiam confugere, qui propter sua peccata vel relegatione, vel in insulam deportatione damnati, vel quavis alia sententia addicti sunt; iis non esse negandum auxilium, sed sine cunctatione & dubitatione iis veniam esse petendam. Si itaque hoc quoque placet, omnes una vestrum suffragium ferte. Responderunt omnes: Decernatur & hoc.

ζ.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡ ἀκαιρία ἡμῶν, καὶ ἡ πολλὴ συνέχεια, καὶ αἱ ἄδικοι ἀξιώσεις πεποιήκασιν ἡμᾶς μὴ τοσαύτην ἔχειν χάριν καὶ παῤῥησίαν, ὅσην ὀφείλομεν κεκτῆσθαι. πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων αὐδιαλείπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον παραγενόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ Αφροι· οἵτινες, καθὼς ἔγνωμεν παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ B ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου Γράτου, τὰς σωτηριώδεις συμβουλὰς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν οὕτως, ὡς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸ στρατόπεδον πλείστας καὶ διαφόρους καὶ μὴ δυναμένας ὠφελῆσαι τὰς ἐκκλησίας, δεήσεις διακομίζειν, καὶ μὴ ὡς ὀφείλει γίνεσθαι, καὶ ὡς προσῆκόν ἐστι, τοῖς πένησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς, ἢ ταῖς χήραις συναίρεσθαι καὶ ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰ ἀξιώματα καὶ πράξεις περινοεῖν τισίν. αὕτη τοίνυν ἡ σκαιότης τὸν θραυσμὸν οὐκ ἄνευσκανδάλου τινὸς ἡμῖν καὶ καταγνώσεως προξενεῖ. πρεπωδέστερον δὲ εἶναι ἐνόμισα ἐπίσκοπον τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν παρέχειν ἐκείνῳ, ὅστις C ἂν ὑπό τινος βιάζηται, ἢ εἴ τις τῶν χηρῶν ἀδικοῖτο, ἢ αὖ πάλιν ὀρφανός τις ἀποστεροῖτο τῶν αὐτῷ προσηκόντων, εἴπερ ἄρα καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα δικαίαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν. εἰ τοίνυν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, πᾶσι τοῦτο δοκεῖ, ἐπικρίνατε μηδένα ἐπίσκοπον χρῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον παραγίνεσθαι, παρεκτὸς τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασι μετακαλοῖτο. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει τινὰς οἴκτου δεομένους καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα εἰς περιορισμὸν ἢ νῆσον καταδικασθέντας, ἢ δ' αὖ πάλιν οἱᾳδηποτοῦν ἀποφάσει ἐκδεδομένους· τοῖς D τοιούτοις μὴ ἀρνητέαν εἶναι τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ χωρὶς μελησμοῦ καὶ ἄνευ τοῦ διστάσαι τοῖς τοιούτοις αἰτεῖσθαι συγχώρησιν. εἰ τοίνυν καὶ τοῦτο ἀρέσκει, σύμψηφοι γίνεσθαι ἅπαντες. ἀπεκρίναντο ἅπαντες· ὁριζέσθω καὶ τοῦτο.

VIII.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque vestra solertia judicet, ut quia visum est, ne aliquis episcopus in condemnationem incidat ad castra veniens, si qui eorum ejusmodi, quarum superius meminimus, habeant preces, per proprium diaconum mittant. Ministri enim persona non est invidiosa, & quæ concessa fuerint, citius perferri poterunt. Responderunt omnes: Sanciatur & hoc.

η.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἡ ἀγχίνοια ὑμῶν κρινάτω, ἵν' ἐπειδὴ ἔδοξε, διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ κατάγνωσίν τινα τῶν ἐπισκόπων E ἀφικνούμενον εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις, οἵων ἐπάνω ἐπεμνήσθημεν, διὰ ἰδίου διακόνου ἀποστέλλοιεν. τοῦτο γὰρ ὑπηρέτου τὸ πρόσωπον οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει, καὶ τὰ παραχεθησόμενα θᾶττον διακομισθῆναι δυνήσεται. ἀπεκρίναντο πάντες. καὶ τοῦτο ὁριζέσθω.

IX.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque consequens esse existimo, ut si in qua-

θ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀκόλουθον νομίζω εἶναι, ἵνα ἐὰν ἐν οἱᾳδηποτοῦν ἐπαρχίᾳ ἐπισ-

ἐπίσκοποι πρὸς ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἑαυτῆς A ἀποστέλλοσιν δεήσεις, ὁ ἐν τῇ μείζονι τυγχάνων πόλει, τοῦτ' ἔστι τῇ μητροπόλει, αὐτὸς καὶ τὸν διάκονον αὐτοῦ καὶ τὰς δεήσεις ἀποστέλλοι, παρέχων αὐτῷ καὶ συστατικὰς ἐπιστολὰς, γράφων δηλονότι κατὰ ἀκολουθίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, εἴ τινες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν τοῖς τόποις ἢ ἐν ταῖς πόλεσι διάγοσιν, ἐν αἷς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ δημόσια πράγματα διέπει. εἰ δέ ἔχοι τις τῆς ἐπισκόπων φίλους ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ παλατίου, καὶ βούλοιτο περί τινος, ὅπερ πρεπωδέστερον εἴη, ἀξιῶσαι, μὴ κωλύοιτο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ διακόνου καὶ ἀξιῶσαι καὶ ἐντέλλεσθαι τούτοις, ὥστε τὴν B αὐτῆς ἀγαθὴν βοήθειαν ἀξιοῦντι αὐτῷ παρέχειν. οἱ δὲ εἰς Ῥώμην παραγινόμενοι, καθὼς προείρηκα, τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπῳ Ἰουλίῳ τὰς δεήσεις, ἃς ἔχουσιν διδόναι, ὀφείλουσι παρέχειν, ἵνα πρότερον αὐτὸς δοκιμάζῃ, εἰ μή τινες ἐξ αὐτῶν ἀναισχυντοῦσιν. καὶ ὕστως τιὼ ἑαυτοῦ προσασίαν καὶ φροντίδα παρέχων, εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοὺς ἀποστέλλοι. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἀπεκρίναντο, ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ πρεπωδεστάτῳ εἶναι τιὼ συμβουλιὼ τούτῳ.

cumque provincia episcopi ad fratrem & coepiscopum suum mittant preces, is qui est in majori civitate, hoc est in metropoli, ipse ministrum suum & preces mittat, præbens ei commendatitias quoque literas, scribens videlicet per consequentiam etiam ad fratres & coepiscopos nostros, qui scilicet illo tempore in locis vel civitatibus agant, in quibus piissimus imperator rempublicam gubernat. Si quis autem episcopus habet amicos in aula palatii, & velit aliquid, quod sit honestum & justum, impetrare, ne prohibeatur per suum ministrum & rogare, & iis mandare, ut bonum suum auxilium ei velint præbere. Qui autem Romam accedunt (quemadmodum superius dictum est) dilecto fratri nostro & coepiscopo Julio preces, quas habent dandas, præbere debent, ut ipse prius examinet, si aliquæ earum non sunt impudentes; & sic suam opem & curam præbens, eos ad castra mittat. Omnes episcopi dixerunt, eis placere, & esse convenientissimum hoc consilium.

ί.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον C εἶναι νομίζω, ἵνα μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ἐξετάζοιτο, ὥστε ἐάν τις πλούσιος, ἢ σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀξιοῦται ἐπίσκοπος γίνεσθαι, μὴ πρότερον καθίσασθαι, ἐὰν μὴ καὶ ἀναγνώστης, καὶ διάκονος, καὶ πρεσβυτέρου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσῃ· ἵνα καθ' ἕκαστον βαθμὸν, ἐάν περ ἄξιος νομισθείη, εἰς τιὼ ἀψίδα τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ προκοπιὼ διαβιῶαι δυνηθείη. ἔξει δὲ ἑκάστου τάγματος ὁ βαθμὸς οὐκ ἐλαχίστου δηλονότι χρόνου μῆκος, δι' οὗ ἡ πίστις αὐτοῦ, καὶ ἡ τῶν τρόπων καλοκαγαθία, καὶ ἡ σεμνότης, καὶ ἡ ἐπιστήμη γνωσθῆναι D δυνήσεται· καὶ αὐτὸς ἄξιος τῆς θείας ἱερωσύνης νομισθεὶς τῆς μείζονος * ἀπολαῦσαι τιμῆς. ὅτε γὰρ προσῆκόν ἐστιν, ὅτε ἡ ἐπιστήμη, ὅτε ἡ ἀγαθὴ ἀναστροφὴ ἐπιδέχεται, τολμηρῶς καὶ κούφως ἐπὶ τοῦτο ἰέναι, ὥστε ἢ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον προχείρως καθίσασθαι. οὕτω γὰρ ἂν εἰκότως νεόφυτος νομισθείη, ἐπειδὴ μάλιστα καὶ ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος, ὃς καὶ τῶν ἐθνῶν γενήσεται διδάσκαλος, φαίνεται κωλύσας ταχείας γίνεσθαι τὰς καταστάσεις. τὸ γὰρ μήκιστος χρόνου ἡ δοκιμασία τιὼ ἀναστροφιὼ καὶ τὸν ἑκάστου τρόπον οὐκ ἀπεικότως ἐκτυπῶν δυνήσεται, ἅπαντες εἶπον E ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ καθάπαξ μὴ δεῖν ἀναστρέπειν ταῦτα.

X.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque necessarium existimo, ut cum omni cura & diligentia examinetur; ut si quis ex foro sive dives, sive scholasticus, episcopus fieri dignus habeatur, non prius constituatur, quam lectoris & diaconi & presbyteri ministerium peregerit: ut in unoquoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad episcopatus fastigium per progressionem possit ascendere. Habebit autem uniuscujusque ordinis gradus non minimi scilicet temporis longitudinem, per quod & fides, & morum probitas, & constantia, & moderatio possit cognosci: & ipse divino sacerdotio dignus existimatus, maximum honorem assequatur. Neque enim convenit, neque scientia & bona conversatio hoc recipit, ut temere & leviter ad id accedatur, ut episcopus, vel presbyter, vel diaconus prompte ac facile constituatur. Sic enim merito neophytus existimetur, quandoquidem & beatissimus apostolus, qui fuit etiam doctor gentium, prohibuisse plane videtur, ne celeres fiant ordinationes. Longissimi enim temporis probatio & conversationem, & uniuscujusque mores non improbabiliter exprimere poterit. Omnes dixerunt ipsis placere, & omnino non oportere ea subvertere.

1. Tim. 3.

1. Tim. 5.

ία.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ ὁρίσαι ὀφείλομεν, ἵνα ἐπίσκοπος, ὅταν ἐξ ἑτέρας πόλεως παραγένηται εἰς ἑτέραν πόλιν, ἢ ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, κόμπου

XI.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque definire debemus; ut quando episcopus ex alia civitate in aliam civitatem, vel ex alia provincia in aliam provinciam accesserit.

ja-

jactationis gratia propriis laudibus serviens aut religionis causa, & velit longiori tempore illic agere; illius autem civitatis episcopus doctrinæ non fuerit peritus: ne illum despiciat, & frequentius concionetur, studens dedecore afficere & vilipendere personam episcopi, (hic enim prætextus solet turbas excitare) nec ejusmodi calliditate alienam sedem sibi conciliare & attrahere studeat, non dubitans sibi traditam ecclesiam relinquere, & in aliam transire. Ad hoc ergo tempus definiendum est. Nam episcopum non recipi, inhumanum & incivile existimatum est. Recordemini autem, patres nostros in tempore præterito judicavisse, ut si quis laicus in aliqua urbe agens, tribus diebus dominicis in tribus hebdomadibus non conveniat, is communione moveatur. Si hoc ergo de laicis statutum est, non oportet, nec convenit, sed neque est utile episcopum, si nullam habet graviorem necessitatem, vel negotium difficilius, a sua ecclesia diutius abesse, & sibi commissum populum contristare. Omnes episcopi dixerunt, hanc quoque sententiam esse convenientissimam.

A χάριν ἐγκωμίοις οἰκείοις ὑπηρετούμενος. ἢ θρησκείας καθοσιώσεως, καὶ πλείονα χρόνον βούλοιτο διάγειν, καὶ μὴ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος ἔμπειρος ᾖ διδασκαλίας· μὴ καταφρονῇ ἐκείνου, καὶ συνεχέστερον ὁμιλῇ, καταισχύνειν καὶ καταπελίζειν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου σπουδάζων. αὕτη γὰρ ἡ πρόφασις εἴωθε ταράχους ποιεῖν· καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης πανουργίας τὴν ἀλλοτρίαν καθέδραν ἑαυτῷ προμηθεύεσθαι, καὶ παρασπᾶσθαι σπουδάζῃ, μὴ οἰόμενον τῷ αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν, καὶ εἰς ἑτέραν μεθίστασθαι. ὁρίσαι τοίνυν ἐπὶ τούτῳ χρόνον· ἐπειδὴ καὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι ἐπίσκοπον, τῶν ἀπανθρώπων καὶ σκαιῶν εἶναι νενόμισαι. μέμνησθε δὲ ὡς ἐν τῷ προαγόντι χρόνῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν κεκρικέναι, ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων, τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν ἕξιν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀποκινεῖται τῆς κοινωνίας. εἰ τοίνυν περὶ τῶν λαϊκῶν τοῦτο τεθέσπισαι, ὃ χρὴ, οὐδὲ πρέπει, ἀλλ' οὐδὲ συμφέρει, ἐπίσκοπον, εἰ μηδεμίαν βαρυτέραν ἀνάγκλην ἔχοι, ἢ πρᾶγμα δυσχερές, ἐπιπλεῖσον ἀπολείπεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, καὶ * λυπεῖν τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ λαόν. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπαν· καὶ ταύτην τὴν γνώμην σφόδρα εἶναι πρεπωδεστάτην ὁρίζομεθα.

* al. λιπ

XII.

Osius episcopus dixit: Quia nihil est prætermittendum, hoc quoque definiatur. Quidam fratres & coepiscopi in civitatibus, in quibus episcopi constituuntur, videntur valde pauca, quæ sibi sint propria, possidere; in aliis autem locis magnas possessiones, ex quibus etiam possunt opem ferre pauperibus: iis igitur ita esse concedendum judico, ut si in suas possessiones venturi sunt, & fructus suos collecturi, tribus diebus dominicis, id est, tribus septimanis in suis possessionibus degant; & in ecclesia, quæ prope est, in qua presbyter populum congregat, ne congregationis expers esse videatur, conveniat, & officia divina obeat; & ne frequentius in civitate, in qua est episcopus, adsit. Eo enim modo & res ejus propter ipsius absentiam nihil detrimenti patientur, & arrogantiæ ac superbiæ crimen effugere videbitur. Omnes episcopi dixerunt: Placet hæc quoque constitutio.

ιβ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐπειδὴ ἔδοξέ ἐστι παραλειπτέον, καὶ τοῦτο ὁρισθήτω. τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἐπίσκοποι καθίστανται, δοκοῦσι κεκτῆσθαι σφόδρα ὀλίγα ὑπάρχοντα ἴδια· ἐν ἑτέροις δὲ τόποις κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν καὶ ἐπικουρεῖν δύνανται εἰσὶ τοῖς πένησιν. ὅπως ἐν αὐτοῖς συγχωρητέον εἶναι κεῖνο, ἵνα εἰ μέλλοιεν εἰς τὰς ἑαυτῶν παραγίνεσθαι κτήσεις, καὶ τὸν συγκομιδὸν τῶν καρπῶν ποιεῖσθαι, ἓξ ἡμέρας, τοῦτ' ἔστι, ἓξ ἑβδομάδας ἐν τοῖς ἑαυτῶν κτήμασιν αὐτὸς διάγειν, καὶ ἐν τῇ ἀγχιβούσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πρεσβύτερος σύναγοι, ὑπὲρ τοῦ μὴ χωρὶς συνελθόντος αὐτὸν δοκεῖν εἶναι, συνέρχεσθαι καὶ λειτουργεῖν, καὶ μὴ συνεχέστερον εἰς τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἐστιν ἐπίσκοπος, παραγίνοιτο. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τὰ οἰκεῖα αὐτοῦ πράγματα παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν οὐδεμίαν ὑπομένει ζημίαν, καὶ τὸ τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου ἐκκλίνειν δόξει ἔγκλημα. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπαν· ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ διατύπωσις.

XIII.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque omnibus placeat: ut si diaconus vel presbyter, vel etiam aliquis ex clericis sit excommunicatus; & ad alium episcopum, qui eum novit, confugerit, scientem eum a proprio episcopo esse communione motum, non oportere episcopo & fratri suo injuriam facientem, ei com-

ιγ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο πᾶσιν ἀρεσάτω, ἵνα εἴ τις διάκονος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ καί τις τῆς κληρικῆς ἀκοινώνητος γένηται, καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον τὸν εἰδότα αὐτὸν καταφύγοι, γινώσκοντα ἀποκεκινῆσθαι αὐτὸν τῆς κοινωνίας παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μὴ χρῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὕβριν τοιοῦντα παρέχειν αὐτῷ κοινωνίαν. εἰ δὲ τολμήσοι

τις

τις τοῦτο ποιῆσαι, γινωσκέτω συνελθόντων ἐπισκόπων ἀπολογίᾳ ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καθιστάναι. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· αὕτη ἡ κρίσις καὶ τὴν εἰρήνην πάντοτε διαφυλάξει, καὶ διατηρήσει τὴν πάντων ὁμόνοιαν.

ιδ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὸ δὲ πάντοτέ με κινοῦν ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο· ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι· καὶ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας * αὐτὸν ἐθελήσοι· προνοητέον ἐστὶ μή * ἀθρόον τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερεῖσθαι. πάντες εἰρήκασιν· ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν· εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον καταστρέχειν, καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσι. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται· καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν, πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος, ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν. ἐὰν δὲ συνεληλυθότες τῶν κληρικῶν τινὲς, κατίδωσι τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ οὐ προσῆκόν ἐστιν ὕβριν ἢ μέμψιν ἄδικον ὑπομένειν, πικροτέροις καὶ βαρυτέροις ῥήμασιν ἐπιστρέφειν τὸν τοιοῦτον ὀφείλουσιν, ἵνα τῷ τὰ πρέποντα κελεύοντι ὑπηρετῶνται καὶ ὑπακούωσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπηρέταις εἰλικρινῆ ὀφείλει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν παρέχειν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι * ἄδολα τοῖς ἐπισκόποις τὰ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτελεῖν ὀφείλουσιν.

τινά.
ἀθῶν.
δηλα —

ιε'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε. καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὁρίσωμεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ ἀλλότριον ὑπηρέτην, χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἴς τινα βαθμὸν καταστῆσαι ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις ἡ τοιαύτη νομιζοιτο. εἴ τινες δ' ἂν τοῦτο ἑαυτοῖς ἐπιτρέψειαν, παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν καὶ ὑπομιμνήσκεσθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλουσιν. ἅπαντες εἰρήκασι· καὶ οὗτος ὅρος * στήτω ἀσάλευτος.

ιϛ'.

Αέτιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἀγνοεῖτε ὁποία καὶ πηλίκη τυγχάνει ἡ τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολις, πολλάκις τοιγαροῦν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἑτέρων ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι παραγίνονται, καὶ οὐκ ἀρκούμενοι βραχέος διαγωγῇ χρόνου, ἐναπομένουσι, καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον αὐτόθι ποιοῦντες διατελοῦσιν. ἢ μόλις μετὰ πλεῖστον χρό-

munionem præbere. Sin autem hoc facere ausus fuerit, sciat cum convenerint episcopi, seipsum causam esse dicturum. Omnes episcopi dixerunt: Hoc judicium & pacem usque custodiet, & omnium concordiam tuebitur.

XIV.

Osius episcopus dixit: Quod autem me undequaque movet, reticere non debeo. Si inveniatur quis episcopus ad iram propensus (quod quidem ab ejusmodi homine abesse debet) & adversus presbyterum, vel diaconum cito commotus, eum ecclesia ejicere voluerit; providendum est, ne is repente condemnetur, & communione privetur. Omnes episcopi dixerunt: Qui ejicitur, potestatem habet confugiendi ad episcopum metropolis ejusdem provinciæ: si autem metropolitanus abest, ad finitimum concurrendi, & rogandi, ut suum negotium accurate examinetur. Neque enim non sunt aures præbendæ iis qui rogant. Ille quoque episcopus, qui jure vel injuria eum expulit, æquo animo ferre debet ut rei fiat examinatio, & vel ejus confirmetur sententia, vel corrigatur. Priusquam autem diligenter, & ex fide singula examinata fuerint, qui communionem non habet, non debet ante rei cognitionem sibi communionem arrogare. Si autem clerici aliqui convenerint, & ejus superbiam & arrogantiam viderint; quia non convenit contumeliam vel injustam expostulationem pati, acerbioribus & gravioribus verbis eum debent corrigere, ut ei qui jubet quæ decent, inserviant & obediant. Sicut enim debet episcopus ministris sinceram dilectionem & affectum præbere; eodem modo & subjecti debent episcopis non fraudulentum ministerium & obsequium exhibere.

XV.

Osius episcopus dixit. Hoc quoque omnes definiamus; ut si quis episcopus ex alia parochia velit alienum ministrum sine consensu proprii episcopi in aliquo gradu constituere, irrita & infirma ejusmodi constitutio existimetur. Si qui autem hoc sibi ipsis permiserint, a fratribus & coepiscopis & admoneri & corrigi debent. Omnes dixerunt: Hoc quoque decretum stet firmum & immobile.

XVI.

Aetius episcopus dixit: Non ignoratis qualis quantaque sit Thessalonicensium metropolis. Sæpe itaque ad eam ex provinciis presbyteri & diaconi accedunt, & brevis temporis mora non contenti, permanent, & omne tempus illic agentes transigunt; vel vix tandem post pluri-

rimum tempus in suas ecclesias reverti coguntur. De iis ergo definiendum est. Osius episcopus dixit; ea decreta, quæ de episcopis constituta sunt, serventur etiam in ejusmodi personis.

XVII.

Suggerente fratre nostro Olympio, hoc quoque placuit; ut si quis episcopus vim passus, injuste ejectus sit, vel propter scientiam, vel propter catholicæ ecclesiæ confessionem, vel propter veritatis defensionem, & fugiens periculum, innocens execrationi subjectus in aliam urbem venerit; ne prohibeatur illic tamdiu agere, donec revertatur, vel a facta sibi injuria possit liberationem invenire. Durum enim est, atque adeo gravissimum, eum qui injustam ejectionem passus est, a nobis non suscipi. Is enim debet a nobis plurima humanitate & benignitate excipi. Omnes dixerunt: Hoc etiam placuit.

XVIII.

Gaudentius episcopus dixit: Scis frater Aetie, quod tunc cum episcopus constitutus es, pax deinceps viguit; ne aliquæ dissidii reliquiæ remaneant, visum est, ut qui a Musæo & Eutychiano constituti sunt, quia nulla eorum culpa inveniebantur, omnes suscipiantur.

XIX.

Osius episcopus dixit: Meæ mediocritatis hæc est sententia; quia quieti & patientes esse debemus, & perennem in omnes habere misericordiam, eos qui semel in clerum ecclesiasticum ab aliquibus fratribus nostris promoti sunt, si nolint redire ad eas, ad quas nominati sunt, ecclesias deinceps non admitti: Eutychianum autem ne episcopi quidem sibi nomen usurpare; sed neque Musæum ut episcopum existimari: si autem laicam communionem petiverint: non oportere eis denegari. Omnes dixerunt: Placet.

XX.

Gaudentius episcopus dixit: Hæc salutariter & congruenter definita, & nostræ sacerdotum dignitati convenienter, & quæ Deo & hominibus placuerunt, potentiam & vires suas obtinere non poterunt, nisi etiam metus editas sententias consecutus fuerit. Ipsi enim scimus, sæpe propter paucorum impudentiam, divinum & in primis venerandum sacerdotii nomen in * damnationem incurrisse. Si quis ergo præter ea quæ omnibus visa sunt, ausus fuerit; studens fastui magis & arrogantiæ servire, quam Deo placere, aliquid aliud agere: sciat

* vituperationem, vel contemptum.

A νον εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπανιέναι ἐκκλησίας ἀναγκάζονται. περὶ τούτων οὖν ὁριστέον. Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὗτοι οἱ ὅροι, οἱ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ὡρισμένοι, φυλαττέσθωσαν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων.

ιζ'.

Υποβάλλοντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ολυμπίου, καὶ τοῦτο ἤρεσεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος βίαν ὑπομείνας ἀδίκως ἐκβληθῇ, ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἢ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἢ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκδικίαν, καὶ φεύγων τὸν κίνδυνον, ἀθῷος καὶ καθωσιωμένος ὢν εἰς ἑτέραν ἔλθοι πόλιν, μὴ B κωλυέσθω ἐκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ, ἢ τῆς ὕβρεως τῆς γεγενημένης αὐτῷ ἀπαλλαγὴν εὑρέσθαι δυνηθῇ. σκληρὸν γὰρ καὶ βαρύτατον, ἐλασίαν ἄδικον ὑπομεμενηκότω μὴ ὑποδέχεσθαι ὑφ' ἡμῶν, πλείστῃ γὰρ καλοκἀγαθίᾳ καὶ φιλοφρονήσει ὀφείλει παραδέχεσθαι ὁ τοιοῦτος. πάντες εἰρήκασιν. ἤρεσε καὶ τοῦτο.

ιη'.

[1] Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οἶδας ἀδελφὲ Αέτιε, ὡς τὸ τηνικαῦτά ποτε κατασταθέντος C σου ἐπισκόπου, ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἐβράβευσεν, ἵνα μή τινα λείψανα διχονοίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐναπομείνη· ἔδοξε καὶ τοὺς παρὰ Μουσαίου κατασταθέντας, καὶ τοὺς παρὰ Εὐτυχιανοῦ, ἐπειδὴ αὐτῶν οὐδεμία αἰτία εὑρίσκοιτο, πάντας ὑποδεχθῆναι.

ιθ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη· ἐπειδὴ ἥσυχοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι, καὶ διοχῆ τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐὰν μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τοῦ D λοιποῦ μὴ ὑποδέχεσθαι. Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπου ἑαυτῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον ὡς ἐπίσκοπον νομίζεσθαι. εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι. πάντες εἶπον· ἀρέσκει.

κ'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπε· ταῦτα σωτηριωδῶς καὶ ἀκολούθως ὁρισθέντα, καὶ πρεπόντως τῇ ἐπιτιμίᾳ ἡμῶν τῶν ἱερέων, καὶ Θεῷ ἀρέσαντα καὶ ἀνθρώποις, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν ἑαυτῶν κατασχεῖν οὐ δυνήσονται· ἐὰν μὴ καὶ φό- E βος ταῖς ἐξενεχθείσαις ἀποφάσεσιν ἀκολουθήσῃ. ἴσμεν γὰρ καὶ αὐτοὶ, πλεονάκις διὰ τὴν ὀλίγων ἀναισχυντίαν τὸ θεῖον καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα τῆς ἱερωσύνης εἰς κατάγνωσιν ἐληλυθέναι. εἰ τοίνυν τις παρὰ τὰ πᾶσι δόξαντα τολμήσοι, σπουδάζων τύφῳ μᾶλλον καὶ ἀλαζονείᾳ, ἢ τῷ Θεῷ ἀρέσαι, ἕτερόν τι διαπράξασθαι· ἤδη γινωσκέτω ἐγκλήματι ἀπολογίας ἑαυτὸν ὑπεύθυνον * καθιστᾶν, καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ

* αἱ καθίτασθαι.

1 Hi duo canones Græci XVIII. & XIX. non sunt in Latinis codicibus. *Harduinus.*

τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλλειν. ἅπαντες ἀπεκρίναντο, πρέπει, καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἡ τοιαύτη γνώμη.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐκεῖθεν μάλιστα γνώριμον γενήσεται, καὶ πληροφορήσεται, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν ἐν τοῖς παρόδοις ἤτοι καναλίῳ καθεσθέντα ἐπισκόπων, θεασάμενος ἐπίσκοπον, ἐπιζητεῖ τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ πῆ τὴν πορείαν ποιεῖται. καὶ ἐὰν μὲν ἅρπ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπιόντα, ἐπιζητήσει τὰς αἱρέσεις τὰς ἐπάνω προκειμένας. κἂν κεκλημένος ἀφικνῆται, ἀπιόντι αὐτῷ μηδὲν ἐμπόδιον γίγνοιτο· εἰ δὲ ἐπιδείξεως χάριν, καθὼς προείρηται τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἢ διά τινων ἀξιώσεις σπεύδοι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφειν, μήτε κοινωνεῖν τῷ τοιούτῳ. ἅπαντες εἶπον· δεύτερον καὶ τοῦτο.

jam se criminis reum, ac defensioni obnoxium constituere, & episcopatus honorem ac dignitatem amittere. Omnes responderunt: Decet, & placet nobis hæc sententia.

Porro autem hoc quoque illinc erit maxime notum & re ipsa observatum, si unusquisque nostrum, qui sumus prope vias publicas seu canale constituti episcopi, cum viderit episcopum, quærat causam transitus, & quo pergat: & si eum quidem in castra proficiscentem invenerit, quærat conditiones, quæ superius propositæ sunt: & si evocatus veniat, ei abeunti nihil impedimenti fiat: sin autem ostentationis gratia, quemadmodum vestræ dilectioni superius dictum est, vel propter aliquorum postulata in castra festinat; nec literis ejus subscribat, nec cum eo communicet. Omnes dixerunt: Hoc quoque decernatur.

CANONES
CONCILII SARDICENSIS, (a)

Ex [2] interpretatione [3] Dionysii Exigui.

TITULI CANONUM.

I. *De episcopis etiam laica communione privandis, qui civitates mutaverint.*
II. *De iisdem episcopis, ut si per ambitionem sedem mutaverint, nec in exitu communionem (b) laicam consequantur.*
III. *Ut inter discordes episcopos; comprovinciales antistites audiant. Quod si damnatus appellaverit Romanum pontificem, id observandum, quod ipse censuerit.*
IV. *Ut nullus accusati sedem usurpet episcopi.*
V. *Quando quis debeat a vicinis provinciæ episcopis ordinari.*
VI. *De non ordinandis episcopis per vicos & modicas civitates.*
VII. *De provinciali synodo retractanda per vicarios episcopi urbis Romæ, si ipse decreverit.*
VIII. *Quando & in quibus causis episcopi ad comitatum ire debeant.*
IX. *De diaconis ad comitatum dirigendis.*
X. *Quod ad comitatum pro pupillis & viduis, ac necessitatem patientibus, sit eundum.*
XI. *Ut qui in canali sunt episcopi, euntes ad comitatum solicite discutiant.*
XII. *De his, qui ignorant, quid sit in synodo constitutum.*
XIII. *De laicis non temere faciendis episcopis.*
XIV. *Quamdiu episcopus in aliena civitate immoretur.*
XV. *Non liceat episcopo, a sua ecclesia plus tribus hebdomadibus abesse.*
XVI. *De clericis a communione summotis, ab alio non recipiendis episcopo.*
XVII. *De excommunicatis, apud vicinos episcopos audiendis.*
XVIII. *De non solicitandis clericis alienis.*
XIX. *De non ordinandis clericis alienis, sine sui consensu episcopi.*
XX. *De presbyteris & diaconis, qui Thessalonicam veniunt, quantum temporis ibi resideant.*
XXI. *De suscipiendis his, qui persecutionem patiuntur.*

CANONES.

I.

1. OSius episcopus dixit: Non [a] minus mala consuetudo, quam pernicioſa corruptela funditus eradicanda est: [b] ne cui liceat episcopo de civitate sua ad aliam transire civitatem. Manifesta

[a] tam.
[b] ut non

1 In Dionysiana collectione annorum amplius 800. existente in Bibl. Collegii Parisiens. Soc. Jesu, titulus hic est: *Canon Nicænus, sive Sardicensis, qui in Græco non habetur: expositus est ab Episcopis* XXII. Alter codex habet: *ab Episcopis* XX. Harduinus. 2 Interpretationem tum Dionysii, tum Isidori nuncupamus, quoniam incertum est, utra lectio primigenia sit. Quantum a Latino ubique discrepet Græcus contextus, quem Dionysius Exiguus admonuit non esse authenticum, per se intelligent eruditi, vel perdiscent ex commentariis Zonaræ & Balsamonis, qui hunc primi ediderunt. *Harduinus*, a quo sequentes notulæ & variantes lectiones desumptæ sunt.
(a) Collati sunt nunc primum cum MS. Cod. Luc. sæc. XI. (b) In *Luc. deest*. Laica m.

festa est enim causa, qua hoc facere [a] tentant; cum nullus in hac re inventus sit episcopus, qui de majore civitate ad minorem transiret. Unde apparet, avaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni servire, & ut dominationem agant. Si omnibus placet, hujusmodi pernicies * sævius & austerius vindicetur, [1] ut nec laicam communionem habeat qui talis est. Responderunt universi: Placet.

[a] quis tentat

* severius

II.

Osius episcopus dixit: Etiam si talis aliquis extiterit temerarius, ut fortassis excusationem afferens asseveret, quod populi literas acceperit; cum manifestum sit, [2] potuisse paucos præmio & mercede corrumpi eos qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in ecclesia, & ipsum petere viderentur episcopum. Omnino has fraudes damnandas esse arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si vobis omnibus placet, statuite. Synodus respondit: Placet.

III.

[3] Osius Episcopus dixit: Illud quoque necessario adjiciendum est, ut *k* episcopi de sua provincia ad aliam provinciam, in qua sunt episcopi, non transeant, nisi forte a fratribus suis invitati; ne videamur januam claudere charitatis. / Quod si in aliqua provincia aliquis episcopus contra fratrem suum episcopum litem habuerit; [b] ne unus e duobus ex alia provincia advocet Episcopum cognitorem. [4] Quod si aliquis episcoporum judicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterum concilium renovetur; si vobis placet, sancti Petri apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his qui causam examinarunt, [5] Julio Romano episcopo: & si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem causam esse, ut non refricentur ea quæ acta sunt; quæ decreverit, confirmata erunt. Si hoc omnibus placet? Synodus respondit: Placet.

[b] *editiones Moguntina & Justelli habent* unus de duobus, *refragantibus plerisque manuscriptis quos vidi*

IV.

Gaudentius episcopus dixit; Addendum, si placet, huic sententiæ, quam plenam sanctitate [6] protulisti; ut cum aliquis episcopus depositus fuerit eorum episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma: alter episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur; nisi causa fuerit in judicio episcopi Romani determinata.

V.

[7] Osius episcopus dixit: Si contigerit in una provincia, in qua plurimi fuerint episcopi, unum forte remanere episcopum; (ille vero per negligentiam noluerit episcopum,) & populi convenerint; episcopi vicinæ provinciæ debent illum prius convenire episcopum, qui in ea provincia moratur: & ostendere, quod populi petant sibi rectorem; & hoc justum esse, ut & * ipsi veniant, & cum ipso ordinent episcopum, quod si conventus literis tacuerit & dissimulaverit, nihilque rescripserit; satisfaciendum esse populis, ut veniant ex vicina provincia episcopi & ordinent episcopum.

In Græc. vt.

Ansulis inclusa deesunt in codice *Luc.*

* ipse veniat

VI.

m Licentia vero danda non est ordinandi episcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui sufficit unus presbyter: quia non est necesse ibi episcopum fieri, ne vilescat nomen episcopi & auctoritas. Non debent illi ex alia provincia invitati facere episcopum, nisi aut in his civitatibus quæ episcopos habuerunt; aut si qua talis, aut tam populosa est civitas, quæ mereatur habere episcopum. Si hoc omnibus placet? Synodus respondit: Placet.

In Græco junguntur præcedenti.

VII.

[8] Osius episcopus dixit: Placuit autem, ut si episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint; si appellaverit qui dejectus est, & confugerit ad episcopum Romanæ ecclesiæ, & voluerit se audiri: si justum putaverit, ut * renovetur judicium, (vel discussionis examen,) scribere his-episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia [a] requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut de latere suo presbyterum mittat; erit in potestate episcopi quid velit, & quid æstimet. Et si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis judicent, habentes ejus auctoritatem, a quo

* renovetur examen, & in *Luc.* Ansulis inclusa desunt in *Luc.*

[a] exquirant.

desti-

---

1 MS. *ita ut*. 2 Codex Pithœanus, *potuisse plures*. 3 Zozimus Papa in Epist. ad Africanos citat hunc Canonem tamquam ex Nicæno Concilio. 4 6. quæst. 4. *Osius Episcopus... Quod si aliquis*. 5 Forte, *illi*, hoc est, tali; ut designaretur is, qui tunc esset: quod qui non intellexerunt, pro *illi* hoc loco *Julio* reposuerunt, ut & in Græca versione. Quidam MSS. habent *Sylvestro*. 6 MS. *protulistis*. 7 9. distinct. 65. *si forte in provincia*. Citatur hic canon non sub nomine Concilii Nicæni etiam in Epistola synodica Concilii Constantinop. 1. ad Damasum Papam. 8 36. 2. quæst. 6. *si quis Episcopus*.

destinati sunt; erit in [1] suo arbitrio. Si vero crediderit episcopos sufficere, ut negotio terminum imponant; faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

VIII.

Osius episcopus dixit [a]: Importunitates, & nimia frequentia, & injustæ petitiones fecerunt, nos tantam habere vel gratiam, vel fiduciam, dum quidam non cessant ad comitatum ire episcopi, & maxime Afri; qui (sicuti cognovimus) sanctissimi fratris & coepiscopi nostri Grati salutaria consilia spernunt atque contemnunt, ut non solum ad comitatum multas & diversas ecclesiæ non profuturas perferant causas, neque ut fieri solet, aut oportet, ut pauperibus, aut viduis, aut pupillis subveniatur; sed & dignitates sæculares, & administrationes quibusdam postulent. Hæc itaque pravitas olim non solum murmurationes, sed & scandala (*a*) excitat. Honestum est autem, ut episcopi intercessionem his præstent, qui iniqua vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expolietur: si tamen * isthæc nomina justam habeant causam, aut petitionem. [2] Si ergo vobis fratres carissimi, placet, decernite, *n* ne episcopi ad comitatum accedant, nisi forte hi, qui religiosi imperatoris literis vel invitati, vel evocati fuerint. Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, aut qui peccantes [3], in exilio vel insulis damnantur, aut certe quamcumque sententiam excipiunt: subveniendum est his, & sine dubitatione perenda indulgentia. Hoc ergo decernite, si vobis placet. Universi dixerunt: Placer, & constituatur.

* prohibeatur.

IX.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque providentia vestra tractare debet; [4] quia decreviistis, ne episcoporum improbitas nitatur, ut ad comitatum pergant. Quicumque ergo, quales superius memoravimus, preces habuerit, vel acceperint; per diaconum suum mittant; quia persona ministri invidiosa non est, & quæ [5] impetravit, celerius poterit referre. * Et hoc consequens esse videtur, ut de qualibet provincia episcopi ad eum fratrem & coepiscopum nostrum preces mittant, qui in metropoli consistit; ut ille & diaconum ejus, & supplicationes destinet, tribuens commendatitias epistolas pari ratione ad fratres & coepiscopos nostros, qui in illo tempore in his regionibus, & urbibus morantur, in quibus felix & beatus [6] Augustus rempublicam gubernat. Si vero habet episcopus amicos in palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honestum est) impetrare, non * prohibetur per diaconum suum rogare ac significare his, quos scit benignam intercessionem sibi absenti posse præstare *.

* si tamen opportunum fuecit.

X.

Qui vero Romam venerint, sicut [7] dictum est, sanctissimo fatri & coepiscopo nostro Romanæ ecclesiæ preces quas habent, tradant; ut & ipse prius examinet si honestæ & justæ sunt, & præstet diligentiam atque solicitudinem, ut ad comitatum perferantur. Universi dixerunt placere sibi, & honestum esse consilium. * Alypius episcopus dixit: Si propter pupillos & viduas vel laborantes, qui causas non iniquas habent, susceperint peregrinationis incommoda, habebunt aliquid rationis. nunc vero cum ea postulent præcipue, quæ sine invidia * hominum, & sine reprehensione esse non possunt, non necesse est eos ire ad comitatum.

In Græc. est postr. pars Can. IX.

Hæc pars in Græco non habetur.

* omnium, sic & in *Luc.*

XI.

Gaudentius episcopus dixit: Ea quæ salubriter * providistis, convenientia & æstimationi omnium, & Deo placitura & hominibus, tenere * (*b*) hactenus firmitatem possunt, si metus huic sententiæ conjungatur. Scimus enim & ipsi, sæpissime propter paucorum impudentiam, religiosum sacerdotale nomen fuisse reprehensum. Si igitur aliquis contra omnium sententiam nisus voluerit ambitioni magis placere quam Deo; is debet scire, causis redditis, honorem dignitatemque se amissurum. Quod ita demum compleri poterit, si unusquisque nostrum *o* qui in [8] canali constitutus est, cum progredientem episcopum viderit, inquirat transitum ejus, causas videat, quo tendat agnoscat: & si quidem eum invenerit ire ad comitatum, requirat & illud quod superius comprehensum est, * ne [9] forte invitatus sit, ut ei facultas eundi permittatur. Si vero ut superius memoravit sanctitas vestra, propter desideria & ambitiones ad comitatum pergat: neque in literis ejus subscribatur, neque in communionem recipiatur. Si vobis placet, omnium sententia confirmari debet.

In Gr. XX.

* præmonuistis.

* fuam.

* nisi invitatus.

---

1 Gratian. *in ejus.* 2 28. 23. quæst. 8. *si vobis fratres.* 3 Gratian. *in exilium, vel insulas.*
4 MS. Colbertinus, qui decreviistis, ita & in *Luc.* 5 Colbert. *impetraverit.*
6 Constans Imperator. 7 Canone superiori. 8 Vim hujus vocis ignotam fuisse multis veterum fidem facit hæc interrogatio, quæ est in vetusta Collectione Canonum Bibliothecæ Regiæ; *illud etiam..... dinoscere desidero, qualiter illud intelligendum sit, quod in Sardicensi Concilio cap. 11. legitur, ut qui in canali sunt Episcopi.*
9 Hoc est, *num forte.*
(*a*) *Luc.* excitavit. (*b*) *Luc.* hanc.

bet. Universi dixerunt honestum esse, & placere sibi hanc constitutionem.

XII.

Non est in Græco. Osius episcopus dixit: Sed & (*a*) moderatio necessaria est, dilectissimi fratres, ne adhuc aliqui nescientes quid decretum sit in synodo, subito veniant ad civitates eas quæ in [1] canali sunt. Debet ergo episcopus civitatis ipsius admonere eum, & instruere, (*b*) ut ex eo loco diaconum suum mittat; admonitus ipse tamen redeat in parœciam suam.

XIII.

In Græc. x. [2] Osius episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissime tractetis, si forte aut dives, aut scholasticus de foro, aut ex * (*c*) administratore episcopus fuerit postulatus; ut non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfunctus; & ita per singulos gradus, si dignus fuerit, (*d*) ascendat ad culmen episcopatus. Potest enim per has promotiones, quæ habebant utique prolixum tempus, probari qua fide sit, quave modestia, gravitate & verecundia. Et si dignus fuerit probatus, divino sacerdotio illustretur: quia conveniens non est, nec ratio vel disciplina patitur, ut temere & leviter ordinetur aut episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus est: maxime cum & magister gentium beatus apostolus, ne hoc fieret, denunciasse & prohibuisse videatur; sed hi, quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata. (Universi dixerunt placere sibi hæc.)

* administratione.

1. *Tim.* 3.

Ansulis inclusa desunt in *Luc.*

XIV.

In Græc. xi. Osius episcopus dixit: Et hoc quoque statuere debetis; ut episcopus, si ex alia civitate convenerit ad aliam civitatem, vel ex provincia sua ad aliam provinciam, & ambitioni magis quam devotioni serviens, voluerit in aliena civitate multo tempore residere: forte enim evenit episcopum loci non esse tam instructum, neque tam doctum; is vero qui advenit, incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonem, ut dehonestet & infirmet illius personam; ita ut ex hac occasione non dubitet relinquere assignatam sibi ecclesiam, & transeat ad alienam: definite ergo tempus; quia & non recipi episcopum, inhumanum est; & si diutius resideat, pernicio sum est. Hoc ne fiat, providendum est. Memini autem superiore concilio fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea, in qua commoratur civitate, tres dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa laicos constituta sunt; multo magis episcopum nec licet, nec decet, si nulla sit tam gravis necessitas quæ detineat, ut amplius a suprascripto tempore absens sit ab ecclesia sua. Universi dixerunt placere sibi.

Concil. Elibertin. c. 21.

XV.

In Gr. xiv. Osius Episcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet; sunt quidam fratres & coepiscopi nostri, qui non in ea civitate residunt, in qua videntur episcopi esse constituti, vel (*e*) quod parvam rem illic habeant, alibi autem idonea prædia habere cognoscuntur; vel certe affectione proximorum, quibus indulgeant: hactenus permitti eis oportet, ut accedant ad possessiones suas, & disponant, vel ordinent fructum laboris sui; ut post tres (*f*) dominicas, id est, post tres hebdomadas, si morari necesse est, in suis potius fundis morentur. Aut si est proxima civitas, in qua est presbyter, ne sine ecclesia videatur facere diem dominicum, illuc accedat: ut neque res domesticæ per absentiam ejus detrimentum sustineant, & non frequenter veniendo ad civitatem, in qua episcopus moratur, suspicionem jactantiæ & ambitionis evadat. Universi dixerunt placere sibi.

XVI.

In Gr. xv. Osius episcopus dixit hoc quoque omnibus (*g*) placeat, ut sive diaconus, sive presbyter, sive quis clericorum ab episcopo suo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit episcopum, & scierit ille ad quem confugit eum ab episcopo suo fuisse abjectum: non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se convocatis episcopis causas esse dicturum. Universi dixerunt: Hoc statutum & pacem servabit, & concordiam custodiet.

XVII.

In Gr. xvi. Osius episcopus dixit: Quod me adhuc movet reticere non debeo. [3] Si episcopus quis forte iracundus (quod esse non debet) cito & aspere commoveatur adversus presbyterum sive diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnetur aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem is qui abjectus est, ut episcopos finitimos interpellet,

1 Hoc est, per quas iter est ad Comitatum: ut quidem exponit Ducangius in glossario verbo *canalis*.
2 10. Dist. 61. *Osius Episcopus dixit.* 3 4. 11. quæst. 3. *Si Episcopus quis.*
(*a*) *Luc.* memoratio. (*b*) *Luc.* & (*c*) *Luc.* ministratore. (*d*) *Luc.* accedat.
(*e*) *Luc.* certe (*f*) dominicos (*g*) placet.

let, & causa ejus audiatur ac diligentius tractetur; quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus, qui aut juste aut injuste eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur: ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit a communione separatus, ante cognitionem nullus (*a*) alius debet præsumere, ut (*b*) *communioni societ. Hi vero qui conveniunt ad audiendum, si viderint clericorum esse * fastidium & superbiam, quia jam non decet, ut episcopus injuriam, vel contumeliam patiatur, * severioribus eos verbis castigent, ut obediant honesta præcipienti episcopo: quia sicut ille clericis sincerum exhibere debet amorem caritatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent episcopo suo exhibere obsequia:

XVIII.

Januarius episcopus dixit: [1] Illud quoque statuat sanctitas vestra, ut nulli episcopo liceat alterius episcopi civitatis ministrum ecclesiasticum solicitare, & in suis parochiis ordinare. Universi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus solet nasci discordia: & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.

XIX.

[2] Osius episcopus dixit: Et hoc universi constituimus, ut quicumque ex alia parochia voluerit alienum ministrum sine consensu episcopi ipsius & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus. Quicumque autem hoc usurpaverit, a fratribus & coepiscopis nostris & admoneri debet, & corrigi.

XX.

Aetius episcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis sit Thessalonicensium civitas: sæpe ad eam veniunt ex aliis regionibus presbyteri & diaconi, & non sunt contenti brevi tempore morari, sed aut residunt ibi, aut certe vix post longa spatia ad sua redire coguntur. Universi dixerunt: Ea tempora, quæ constituta sunt circa episcopos, & circa has personas, observari debent. In Gr. xvi.

XXI.

Osius episcopus dixit: Suggerente fratre & coepiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit; ut si aliquis vim perpessus est, & inique expulsus pro disciplina & catholica * confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens & devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu aut redire possit, aut injuria ejus remedium acceperit: quia durum est, eum qui persecutionem patitur, non recipi: etiam & larga benevolentia, & humanitas ei est exhibenda. Omnis synodus dixit: Universa quæ constituta sunt, Catholica ecclesia in universo orbe diffusa custodiet. * professione,

Et subscripserunt qui convenerant episcopi omnes (diversarum provinciarum), sic: Ego N. episcopus civitatis N. & provinciæ N. ita credo, sicut supra scriptum est. [3] Desunt in *Luc.* ansulis inclusa.

CANONES
CONCILII SARDICENSIS,

Ex interpretatione [4] Isidori Mercatoris. a veteri quæ reperitur in collectione.

TITULI [4] CANONUM.

I. *Episcopum non debere ad aliam civitatem transferri.*
II. *Episcopum de provincia ad provinciam non transire, nisi fuerit invitatus.*
III. *De duobus episcopis unius provinciæ, inter se contentionem habentibus.*
IV. *De episcopo adjudicato.*
V. *De episcopis a synodo depositis.*
VI. *De non ordinandis episcopis per vicos & modicas civitates.*
VII. *De episcopis accusatis.*
VIII. *Ut episcopi passim ad comitatum non pergant.*
IX. *De diaconis ad comitatum dirigendis.*
X. *Quod*

(*a*) In *Luc.* deest: *alius* (*b*) *Luc. inserit* eum.
1 1. distinct. 71. *illud quoque sanctitas.* 2 1. distinct. ut proxime. 3 In editione Moguntina hæc legitur adnotatio: *Et subscripserunt omnes Episcopi diversarum Provintiarum, vel civitatum numero* 121. In altero MSS. dicuntur fuisse 300. teste Petro Crabbe. In plerisque autem exemplaribus sic legitur: & subscripserunt qui convenerant. Osius ab Hispania &c. ut infra in fine interpretationis Isidori.
4 In Collectione Isidori Mercatoris ex Bibl. Collegii Paris. Soc. Jesu, quæ collectio est annorum, ut censent periti, amplius 800. inscriptio est hujusmodi. *Incipiunt Tituli Concilii Nicæni numero* 20. *Episcoporum, qui in Græco non habentur, sed in Latino esse inveniuntur tantummodo.* In altera Ibidem, hic titulus præfixus est Canonibus: *Anno sexto Constantii Imperatoris, Leontio & Sallustio Coss.* (in fastis sunt hi Coss. anni 344.) *era* 381. (est hic annus Christi 343.) *Sardicensis Synodus congregata est; ubi omnes per Orientem Ariani Episcopi con-*

x. *Quod ad comitatum pro pupillis & viduis, ac neceſſitatem patientibus, ſit eundum.*
xi. *Ut qui in canali ſunt epiſcopi euntes ad comitatum ſolicite diſcutiant.*
xii. *De his qui ignorant, quid ſit in ſynodo conſtitutum.*
xiii. *Ut ne ex laico quilibet epiſcopus ordinet.*
xiv. *Ut epiſcopus in aliena provincia non immoretur.*
xv. *De epiſcopis in aliena provincia poſſeſſiones habentibus.*
xvi. *De clericorum excommunicatione.*
xvii. *Licere clericis, ſi injuſte fuerint excommunicati, vicinos adire epiſcopos.*
xviii. *Non licere epiſcopo, alterius clericum in ſua eccleſia ordinare.*
xix. *De non ordinandis clericis alienis, ſine ſui conſenſu epiſcopi.*
xx. *Ut extranei clerici apud Theſſalonicam non tardent.*
xxi. *Clerici vim paſſi aut perſequutionem, ſi ad aliam acceſſerint civitatem, non vetentur ibi morari, * quamdiu potuerint redire.*

* id eſt, donec.

CANONES.

I.

OSius epiſcopus dixit : Non minus mala conſuetudo, quam pernicioſa corruptela funditus eradicanda eſt ; ne cui liceat epiſcopo de ſua civitate ad aliam tranſire. Manifeſta eſt enim cauſa, qua hoc facere tentant ; cum nullus in hac re inventus ſit epiſcopus, qui de majore civitate ad minorem tranſierit. Unde apparet, avaritiæ eos ardore inflammari, & ambitioni ſervire, & ut dominationem exerceant. Si ergo omnibus placet, hujuſmodi pernicies * auſterius vindicetur, nec laicam communionem habeat qui talis eſt. Univerſi dixerunt: Placet. Oſius epiſcopus dixit : Etiam ſi talis aliquis extiterit temerarius, ut forſitan excuſationem afferat, quod populi literas acceperit; cum manifeſtum ſit, præmio & mercede paucos, qui ſinceram fidem non habent, potuiſſe corrumpi, ut clamarent in eccleſia, & ipſum petere viderentur epiſcopum: omnino has fraudes damnandas eſſe arbitror, ita ut nec laicar. communionem in fine accipiat talis. Quod ſi vobis omnibus placet, ſtatuite. Univerſi dixerunt : Placet.

* ſævius &

II.

Oſius epiſcopus dixit : Illud quoque ſtatutum ſit ut epiſcopus de ſua provincia ad aliam provinciam, in qua ſunt epiſcopi, non tranſeat, niſi forte a fratribus ſuis invitatus ; ne videamur januam caritatis claudere.

III.

Oſius epiſcopus dixit : Providendum eſt etiam, ut ſi in aliqua provincia forte aliquis epiſcopus contra fratrem ſuum epiſcopum litem habuerit ; ne unus e duobus ex alia provincia advocet epiſcopos ad judicium.

IV.

Oſius epiſcopus dixit: Quod ſi aliquis epiſcopus * adjudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum judicium renovetur; ſi vobis placet, ſancti Petri apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur vel ab his qui examinaverunt, vel etiam ab aliis epiſcopis qui * in provincia proxima morantur, Romano epiſcopo. Et ſi judicaverit renovandum eſſe judicium renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſam, ut ea non refricentur quæ acta ſunt, quæ decreverit Romanus epiſcopus, confirmata erunt. Si ergo hoc omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

* judicatus

* in propin quo morat tur.

V.

Gaudentius epiſcopus dixit : Addendum eſt, ſi placet, huic ſententiæ, quam plenam ſanctitate protuliſtis; ut cum aliquis epiſcopus depoſitus fuerit eorum epiſcoporum judicio, qui in vicinis commorantur locis, & proclamaverit agendum ſibi negotium in urbe Roma; alter epiſcopus in eadem cathedra, poſt appellationem ejus qui videtur eſſe depoſitus, omnino non ordinetur, niſi cauſa fuerit in judicio Romani epiſcopi determinata.

VI.

Oſius epiſcopus dixit: Si contigerit in una provincia, in qua fuerint plurimi epiſcopi, unum forte remanere epiſcopum; ille vero per negligentiam noluerit ordinare epiſcopum, & populi * convenerint: epiſcopi vicinæ provinciæ debent illum convenire epiſcopum, qui in eadem provincia moratur, & oſtendere quod populi petant ſibi rectorem, & hoc juſtum eſſe, ut & * ipſe veniat, & cum eo ordinent epiſcopum. Quod ſi conventus literis tacuerit & diſſimulaverit, nihilque reſponderit : tunc ſatisfaciendum eſſe populis, ut veniant ex vicinis provinciis, & ordinent epiſcopum. Iterum, licentia ordinandi epiſcopum danda paſſim non eſt. Si enim ſubito aut vicus ali-

* convenerint epiſcopos vicinæ provinciæ, debere illum prius conveniri epiſcopum.

* ipſi veniant

damnati ſunt. Qui conventi ad Concilium occurrere veatus conſententia noluerunt. In que Concilio inter cætera hæ regulæ pro diſciplina Eccleſiaſtica inſtitutæ ſunt. Quam adnotationem etiam Merlinus capitulis hujuſce Concilii præfixit. In alio Codice, quo continetur indiculus ſynodorum, leguntur iſta de Sardicenſi Iſidori verba (aut ut aliis videtur, Anſelmi) relata ex parte in Decreto Gratiani 11. diſtinct. 16. *Sexta Sardicenſis, in qua Patres ſexaginta ſtatuerunt canones* XXI. *quorum auctores maxime Oſius Cordubenſis Epiſcopus, & Vincentius Capuanus Præſul, Legatus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ extiterunt, ſubſcribentibus Florentino, Caſto, Maximo, Porphyrio, & cæteris.* Harduinus.

aliquis, aut modica civitas, cui satis est unus presbyter, voluerit sibi episcopum ordinari, ad hoc, ut vilescat nomen episcopi, & summi honoris auctoritas: non debent illi ex alia provincia invitati facere episcopum, nisi aut in civitatibus quæ episcopos habuerunt, aut si qua tam populosa est civitas vel locus, qui mereatur habere episcopum. Synodus respondit: Placet.

VII.

Osius episcopus dixit: Et hoc placuit, ut si episcopus accusatus fuerit, & omnes judicaverint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint; si appellaverit qui dejectus videtur, & confugerit ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum, & voluerit se audiri: si justum putaverit, ut renovetur examen, scribere his episcopis dignetur Romanus episcopus, qui in finitima & propinqua altera provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut de latere suo presbyteros mittat; erit in potestate ipsius quid velit, & quid æstimet. Si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis judicent, [a] ut habeant etiam * auctoritatem personæ illius, a quo destinati sunt; erit in ejus arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos comprovinciales, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

VIII.

Osius episcopus dixit: [b] Importunitatis nostræ nimia frequentia, & injustæ petitiones fecerunt nos non tantam habere gratiam, aut fiduciam, dum quidam non cessant ad comitatum ire episcopi, & maxime Afri; qui (sicuti cognovimus) sanctissimi fratris & coepiscopi nostri Grati salutaria consilia spernunt atque contemnunt, & non solum ad comitatum multas & diversas ecclesiæ non profuturas perferunt causas, ut fieri solet, aut oportet, ut aut pauperibus, aut viduis, aut pupillis subveniatur: sed & dignitates sæculares, & administrationes * quibusdam postulant. Hæc itaque pravitas olim non solum murmurationes, sed & scandala excitat. Honestum est autem, ut episcopus intercessionem suam his præstet, qui aliqua iniqua vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expolietur: tamen & ista omnia, si justam habeant causam & petitionem. Si vobis ergo fratres charissimi, placet, decernite, ne episcopi ad comitatum accedant, nisi forte hi, qui religiosissimi imperatoris literis vel invitati fuerint, vel vocati. Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium vel insulas damnantur, aut certe quamcumque sententiam suscipiunt: ideo subveniendum est his, & sine dubitatione eis petenda per ecclesiam indulgentia. Si vero hoc vobis placet, [1] statuatur. Universi dixerunt: Placet, & constituatur.

IX.

Osius episcopus dixit: Hæc quoque prudentia vestra tractare debet; ut quia decrevistis, ne episcopi improbitas notetur ad comitatum pergendo: quicumque ergo, quales superius memoravimus, preces habuerint vel acceperint, per diaconum suum mittant; quia persona ministri non erit invidiosa, & quæ celerius poterit quæ impetraverit referre. Et hoc consequens esse videtur, ut unusquisque qui preces habuerit, eas ad fratres & coepiscopos nostros, qui in maxima civitate, id est, qui in metropoli consistunt, mittat; & illi per suos diaconos destinent, tribuendo commendatitias epistolas pari ratione ad fratres & coepiscopos nostros, qui illo tempore in his regionibus & urbibus morantur, in quibus [2] felix & beatus Augustus rempublicam gubernat. Si vero habet quis episcoporum amicos in palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honestum est) impetrare; non prohibeatur per diaconum suum rogare, & significare eis, quos scit benigna intercessione sibi absenti posse præstare. Qui vero Romam venerit, sicut dictum est, sanctissimo fratri & coepiscopo nostro Romanæ ecclesiæ preces, quas habet, tradat, ut & ipse prius examinet, si honestæ & justæ sunt, & præstet diligentiam atque solicitudinem, ut ad comitatum perferantur. Universi dixerunt placere sibi, & honestum esse consilium.

X.

Alypius episcopus dixit: Si propter pupillos & viduas, vel laborantes, qui causas non iniquas habent, susceperint [b] peregrinationis incommoda, habebunt aliquid justæ rationis: nunc vero cum ea postulent, quæ sine invidia omnium & reprehensione esse non possunt, non necesse eos ire ad comitatum.

[a] benignam intercessionem.

[b] peregrinationes incommodas.

1 Colbert. MS. *constituatur*. 2 Al. MS. *religiosus Augustus*.

XI.

Gaudentius episcopus dixit: Ea quæ salubriter * providistis convenienti æstimatione, omniumque Deo placitura & hominibus, tenere hactenus fortitudinem possunt, si metus huic sententiæ conjungatur. Scimus enim etiam ipsi, sæpissime propter paucorum imprudentiam sacrum ac religiosum sacerdotale nomen fuisse reprehensum. Si igitur contra omnium sententiam aliquis nisus, voluerit ambitioni magis placere quam Deo, is debet scire, causis redditis, honorem atque dignitatem se amissurum. Hoc autem sciri & comperiri poterit, si unusquisque nostrum qui in canali constitutus est, cum progredientem episcopum viderit, inquirat transitum ejus, causas videat, quo tendit agnoscat. Et si quidem eum [a] agnoverit ire ad comitatum, requirat illud quod superius comprehensum est, * ne forte invitatus sit, ut ei facultas eundi permittatur. Si vero (ut superius meminit sanctitas vestra) propter desideria & ambitiones ire ad comitatum tentaverit, neque literis ejus subscribatur, neque in communionem recipiatur. Si vobis placet, omnium sententia confirmari debet. Universi dixerunt, hoc honestum esse, & placere [b] constitutionem.

* providistis. a invenerit. * nisi. b sibi hanc.

XII.

Osius episcopus dixit: Sed & moderatio est necessaria, dilectissimi fratres, ne adhuc quidam nescientes quid decretum sit in synodo, subito veniant ad civitates eas, quæ in canali sunt: debet episcopus civitatis ipsius admonere & instruere illum, * & ex eo loco ille mittat diaconum; admonitus tamen ipse redeat ad parochiam suam.

* ut.

XIII.

Osius episcopus dixit: Necessarium arbitror, ut diligentissime * tractetis, si forte aut dives, aut scholasticus de foro, aut ex * administratore episcopus fuerit postulatus, non prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, & presbyteri fuerit perfunctus; & ita per singulos gradus, si dignus fuerit, ascendat ad culmen episcopatus. Potest enim per has promotiones, quæ habent utique prolixum tempus, probari qua fide sit, quave modestia, & gravitate, & verecundia. Et si dignus fuerit probatus, divino sacerdotio illustretur. Nam nec conveniens est, nec * ratio, nec disciplina patitur: ut temere ac leviter ordinetur aut episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus est: maxime cum beatissimus apostolus magister gentium, ne hoc fieret, denunciasse & prohibuisse videatur; sed hi, quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita comprobata. Universi dixerunt placere sibi hæc.

* tractetur. * administratione. * ratio disciplinæ.

XIV.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque statuere debetis; ut episcopus, ex alia civitate cum venerit ad aliam civitatem, vel ex provincia sua ad aliam provinciam, & ambitioni magis serviat, quam devotioni; ita ut si voluerit in aliena civitate multo tempore residere, & contingat ut episcopus civitatis ipsius non tam instructus sit, nec tam doctus; is vero qui advenit, incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonem, ut dehonestet & deformet illius personam, qua occasione fit, ut non dubitet relinquere sibi assignatam ecclesiam, & transire ad alienam: definite ergo tempus; quia & non recipi episcopum, inhumanum est; & diutius residere, pernicio sum. Ne fiat ergo hoc, providendum est. Memini autem superiore concilio [1] fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea qua commoratur civitate, tres dominicas, id est, per tres septimanas non celebrasset conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa laicos constituta sunt; tanto magis nec licet, nec decet ut episcopus, si nullam tam gravem habet necessitatem, nec tam difficilem rationem, tamdiu desit ab ecclesia, ne populum contristet. Universi dixerunt placere sibi.

XV.

Osius episcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet; sunt quidam fratres & ceopiscopi nostri, qui non in ea civitate * possident, in qua episcopi videntur esse constituti, vel certe paucam rem ibi, alibi autem idonea prædia habere noscuntur, vel affectiones proximorum, quibus indulgeant; hactenus autem eis permitti oportet, ut accedant ad possessiones suas, & disponant vel ordinent, fructum laboris sui; post tres dominicas, id est, post tres septimanas, si morari necesse est, in suis potius fundis morentur. Et si est proxima civitas, in qua presbyter est, ne sine ecclesia facere videatur diem dominicum, illuc accedat; ut nec res ejus domesticæ per absentiam ejus detrimentum substineant, & non frequenter veniendo ad aliam civitatem, in qua est episcopus, suspicionem jactantiæ & ambitionis incurrat. Universi dixerunt placere sibi.

* residerit.

XVI.

1 Al. MS. *superiores fratres nostros*.

XVI.

Osius episcopus dixit. Si hoc quoque omnibus placet, ut sive diaconus, sive presbyter, sive quis clericorum ab episcopo suo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit episcopum: & scierit ille, ad quem confugerit, eum ab episcopo suo fuisse abjectum: non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se convocatis episcopis [a] causas esse dicturum. Universi dixerunt: Hoc statutum & pacem servabit, & concordiam custodiet.

XVII.

Osius episcopus dixit: Quod me adhuc movet, reticere non debeo. Si episcopus quis forte iracundus (quod esse non debet) cito aut aspere commoveatur adversus presbyterum, aut diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem qui dejectus est, ut finitimos episcopos interpellet, & causa ejus audiatur, & diligentius tractetur; quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus, qui aut juste aut injuste eum dejecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur: ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter fuerint examinata, eum qui fuerit a communione separatus, [b] nullus alius debet præsumere ut recipiat, & communioni societ. Qui autem convenerint ad audiendum, si clericorum esse [c] fastigium viderint & superbiam, quia non decet ut episcopus aut injuriam aut contumeliam patiatur, [d] austerioribus eos verbis castigent, ut obediant honesta præcipienti episcopo: quia sicut ille sincerum amorem debet clericis exhibere caritatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent episcopo suo exhibere obsequia.

XVIII.

Januarius episcopus dixit: Illud quoque sanctitas vestra statuat, ut nulli episcopo liceat alterius civitatis hominem ecclesiasticum solicitare, & in [e] sua diœcesi ordinare clericum; [f] quia ex his contentionibus solent nasci discordiæ: & [g] ideo prohibeat omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.

XIX.

Osius episcopus dixit: Et hoc universi constituimus, ut quicumque ex alia parochia voluerit alienum ministrum sine consensu episcopi ipsius & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus. Quicumque autem hoc usurpaverit, a fratribus & coepiscopis nostris & admoneri debet, & corrigi.

XX.

Aetius episcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis sit Thessalonicensium civitas. Sæpe enim ad eam veniunt ex aliis regionibus presbyteri & diaconi, & non sunt contenti ut brevi tempore morentur, & aut resident ibi, aut certe vix post longa spatia ad sua redire coguntur. Universi dixerunt: Ea tempora, quæ constituta sunt circa episcopos, & erga horum personas, observari debent.

XXI.

Osius episcopus dixit: Suggerente fratre & coepiscopo nostro Olympio, hoc etiam placuit, ut si aliquis vim perpessus est, & inique [a] pulsatus pro disciplina vel catholica confessione, vel defensione veritatis, fugiens pericula, innocens & devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur [b] immorari, quamdiu aut [c] redire potuerit, aut injuria ejus remedium acceperit. Durum est enim, qui persecutiones patitur non recipi. Etiam & larga benevolentia, & humanitas ei est exhibenda.

a expulsus.

b in ea morari.

c secedere.

Inter ceteros qui subscripserunt huic Synodo, referuntur sequentes.

Osius ab [d] Hispania, episcopus civitatis Corduhensis. d Spani

Vincentius de Capua. [1]

Calepodius Neapolitanus.

Athanasius episcopus civitatis Alexandriæ magnæ.

Januarius episcopus Beneventanus.

Anianus ab [e] Hispania, de Castulona. e ab (2) Spaniis de Castolona.

Florentius ab Hispaniis, de Emerita.

Domitianus [f] ab Hispaniis, de Asturica. f Dommianus.

Castus ab Hispaniis, de Cæsaraugusta,

Prætextatus ab Hispaniis, de Barcilona.

Maximus a Tuscia, de Luca.

Porphyrius a Macedonia, de Philippis.

Marcellus a [g] Macedonia, de Ancyra Galatiæ. g videtur hæc provincia male repetita.

Eutherius * a Procia, de Candos. * civit. Prochitæ.

Asclepius a Palæstina, de Gaza.

Moschus [h] a Thessalia, de Thebis. h Mopsus (3)

Bassus a Macedonia, de Diocletianopoli.

Protogenes a Dacia, de Sardica.

Dioscorus, * de Thracia. * Theraſiæ.

Hymenæus a Thessalia, * de Phrata. * civ. Cyperæ.

Lucius a Thracia, * de Caniopoli. * Adrianopoli.

[i] Lucius ab Italia, de Verona. i Lucilius ex ep. sancti Athanasii ad Constantium.

Evagrius a Macedonia, de Heracleanopoli.

Dionysius [k] ab Achaja, * de Helide. k a Dacia. * Helice.

Julius ab Achaja, * de Thebesse. * Thebeeptapoleos.

Athenodorus * a Dacia, de Blacena. * ab Achaja, de Blatea.

Diodorus ab Asia, de Tenedo insula.

Alexander a Thessalia, de Lariſſa.

Aetius a Macedonia, de Thessalonica.

1 MS. addit, *Legatus sanctæ Ecclesiæ Romanæ.* Et mox: *Januarius de Benevento legatus ecclesiæ suprascriptæ. Calepodius Neapolitanus, Legatus Ecclesiæ suprascriptæ.* (2) Et ita ubique MS. hoc loco. (3) al. *Moysius.*

Vitalis a Dacia ripenſi, de Aquis.
Paregorius a Dardania, de Scupis.
* Marthonenſis. Tryphon ab Achaja, * de Macarce.
* a Dacia. Gaudentius * ab Achaja, de Naiſo.
* Parthenopoli. Jonas a Macedonia, * de [1] Partecopoli.
Alypius ab Achaja, de Megaris.
Macedonius a Dardania, de Ulpianis.
Calvus a Dacia ripenſi, de Caſtro Martis.
Fortunatianus ab Italia, de Aquileja.
[1] Proſtarcus ab Achaja, de Patris.
Heſiodorus civitatis Nicopolis.
Eutherius a Pannoniis.
[2] Arius a Palæſtina.
* Aſterius de Arabia.
* Aſterius. [2] de Aſopoſobia. Chocras ab Achaja [2],
Stercorius ab Apulia, de Cannſio.
Irenæus ab Achaja, de Secoro.
Martyrius ab Achaja, de Neapoli.
Severus ab Italia, de Ravenna.
Urſacius ab Italia, de Brixia.
Protaſius ab Italia, de Mediolano.
* Ciſſa. Marcus ab [4] Aſia, * de Sciſcia.
Veriſſimus a Gallia, de Lugduno.
Valens a Dacia ripenſi, Scythopolitanus,
b de Scio. Palladius a Macedonia, de [b] Dio.
c Dat. Gerontius a Macedonia, * de Brebi.
* civit. Beri. al. Beroz. Alexander ab Achaja, * de [c] Moreniis.
* Maronez vel Morenciis. Eutychius ab Achaja.
d Ceparifinæ. Tychius ab [5] Aſia, de Methonis.
* Liebanii. Zoſimus a Macedonia, * de Lignedo.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE SOC. JESU.

In mſ. codice antiquo poſt Oſium recenſentur hi tres : Vincentius de Capua legatus ſanctæ eccleſiæ Romanæ. Januarius de Beneventо legatus eccleſiæ SS. Calepodius Neapolitanus legatus eccleſiæ SS.

Porro de numero epiſcoporum, qui huic Sardicenſi concilio interfuerunt, quoſque alphabetico digeſſit ordine, hæc annotavit in editione anni 1551. Petrus Crabbe O. M.

Differenter admodum aſſignatur numerus patrum & epiſcoporum ſubſcribentium huic concilio, ſeu in eo convenientium. In fine nempe hujus concilii, juxta exemplar quoddam, inveniuntur ſubſcripſiſſe epiſcopi 121. In principio autem alterius exemplaris, 300. dicuntur fuiſſe. Porro hiſtoriæ tripartitæ lib. 4. cap. 23. habetur ſic: *Ex Heſperiis ergo partibus convenerunt epiſcopi quaſi 300. ſicut Athanaſius ait, ex orientalibus 76. tantummodo, ſicut Sabinus dicit.* Verum diſt. 26. in decretis ex. Sexta ſynodus legitur ita: *Quarta ſynodus Sardicenſis, in qua patres* [6] 60. *ſtatuerunt canones* 21. *quorum author maxime Oſius Cordubenſis epiſcopus, & Vincentius Capuanus, & Januarius Beneventanus, & Calepodius Neapolitanus ſanctæ Romanæ eccleſiæ legati extiterunt.* Hæc ibi. Itaque veritas hujus differentiæ & concordia relinquantur ſcrutantibus curioſius. Ceterum poſt congeſtam in unum ſuprаſcripti numeri differentiam, occurrit hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſecundum Theodoretum Cyrenenſem epiſcopum, quæ recenter prodiit, impreſſio, in qua cap. 7. lib. 2. hoc modo ſcriptum eſt: *Sardicæ vero pontifices convenere 250. ut docent antiquæ narrationes.* Hæc ibi. Quocirca non eſt quoquo pacto æſtimandum, has differentias ex inſcitia, aut negligentia proceſſiſſe authorum, ſed potius attribuendum eſt ſcribentium vel incuriæ, vel negligentiæ. (*a*)

61.

A

SYNODI SARDICENSIS.

EPISTOLA.

AD JULIUM URBIS ROMÆ EPISCOPUM.

QUOD ſemper credidimus, etiam nunc ſentimus: experientia enim probat & confirmat, quæ quiſque auditione audivit. Verum eſt enim quod beatiſſimus magiſter gentium Paulus apoſtolus de ſe locutus eſt: (*b*) *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Chriſtus?* Quamquam utique, quia in ipſo dominus Chriſtus habitavit, dubitari non poſſit Spiritum
B ſanctum per animam ejus locutum, & organum corporis perſonaſſe. Et tu itaque, dileſtiſſime frater, corpore ſeparatus, [a] mente concordi ac voluntate adfuiſti: & honeſta fuit & neceſſaria excuſatio abſentiæ, ne aut lupi ſchiſmatici (*c*) furtum facerent & raperent per inſidias, aut canes hæretici rabido furore (*d*) excіti inſani oblatrarent, aut certe ſerpens diabolus blaſphemiarum venenum effunderet. Hoc enim optimum & valde congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad caput, id eſt, ad Petri apoſtoli ſedem de ſingulis quibuſque provinciis domini referant ſacerdotes. Quoniam ergo univerſa quæ geſta ſunt, quæ acta, quæ conſtituta, & chartæ continent, & vivæ voces cariſſi-
C morum fratrum & compresbyterorum (*e*) noſtrorum Archidami & Philoxeni, & cariſſimi filii noſtri Leonis diaconi, veriſſime & fideliter exponere poterunt; pene ſupervacuum videatur, eadem his literis [b] inſerere. Patuit apud omnes qui convenerunt ex partibus orientis, qui ſe appellant epiſcopos; quamquam ſint ex his certi auctores, quorum ſacrilegas mentes Ariana hæreſis peſtifero tinxit veneno; diu tergiverſatos propter (*f*) diffidentiam ad judicium venire noluiſſe, tuamque & noſtram reprehendere communionem, quæ nullam habebat culpam, quia non ſolum octoginta epiſcopis [6] teſtantibus de innocentia Athanaſii pariter (*g*) credidimus, ſed & conventi per presbyteros tuos
D & per epiſtolam, ad ſynodum quæ futura erat in urbe Roma, venire noluerunt: & ſatis erat iniquum, illis contemnentibus, tot ſacerdotibus teſtimonium perhibentibus, Marcello & Athanaſio denegare ſocietatem. Tria fuerunt quæ tractanda erant: nam & ipſi religioſiſſimi imperatores (*h*) permiſerunt, ut de integro univerſa diſcuſſa diſputarentur; & ante omnia de ſancta fide, & de integritate veritatis, quam violaverunt: ſecunda de perſonis, quas dicebant eſſe dejectas de iniquo judicio, ut ſi potuiſſent probare, juſta fieret confirmatio: tertia vero quæſtio, quæ vere quæſtio appellanda eſt, quod graves & acerbas injurias, intolerabiles etiam & nefarias contumelias eccleſiis feciſſent, cum
E raperent epiſcopos, presbyteros, diaconos, & omnes clericos in exilium mitterent, ad deſerta loca tranſducerent, fame, ſiti, nuditate, & omni

Ex Crescon. collectione & Hilarii fragmentis Baron. an. 347. n. 24. [a] 2. Cor. 13.

[a] mente, concordia, voluntate codd. mſſ. Foſſatenſis & Anienſi

[b] inferre, ſic & in Luc.

---

1 Lege de *Parbicopoli*. 2 infra *Plotarchus*. 3 De Ario & Aſterio vide Athanaſium in Epiſt. ad Solitarios pag. 818. & 820. 4 Forte, *a Dacia*. 5 Forte, *ab Achaja*.

6 In Concil. Alexandr. an. 340. *Harduinus*.

(*a*) Addit hic Labbeus fragmentum canonum Sardicenſium priſcæ verſionis, quod olim Juſtellus vulgaverat. Nos ex Supplemento P. Manſi in Appendice tomi II. integram verſionem daturi ſumus in Appendice voluminis VI. quo rejecimus Priſcam Verſionem Latinam canonum, qualem Ballerini exhibuerunt in Appendice ad Opera S. Leonis Magni nuperrimæ Venetæ editionis to. III.

(*b*) In Cod. vetuſtiſſimo *Luc.* ſæc. VIII. deeſt hæc ſententia Apoſtoli. (*c*) *Luc.* Schiſmatici, & canes venefici rabido &c. (*d*) *Luc.* excitati. (*e*) In *Luc. deeſt*: noſtrorum. (*f*) *Luc.* differentiam. (*g*) credidimus, (*h*) *Luc.* miſerunt.

omni egestate necarent; (alios clausos carcere, squalore & putore conficerent,) nonnullos ferreis vinculis, ita ut cervices eis arctissimis circulis strangularentur: denique ex ipsis quidam (a) vincti, in eadem injusta defecerunt pœna: quorum ambigi non potest martyrio gloriosam mortem exuisse; adhuc quoque audent quosdam retinere: nec [a] ulla causa fuit criminis, nisi quod repugnarent, & clamarent quod execrarentur Arianam & [b] Eusebii hæresim, & nollent habere cum talibus communionem; [c] iis autem qui secum sentire maluerunt, prodesse; & qui ante fuerant dejecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad [d] clericalem dignitatem promoti, & (b) receperunt præmium falsitatis. Quid autem de impiis & de imperitis adolescentibus Ursacio & Valente statutum sit, accipe beatissime frater. Quia manifestum erat hos (c) non cessare adulterinæ doctrinæ lethalia semina spargere, & quod Valens relicta ecclesia aliam invadere voluisset eo tempore, quo seditionem commovit, unus ex fratribus nostris qui fugere non potuit [e] Viator, obrutus & conculcatus, in eadem Aquilejensium civitate die tertia defecit. Causam utique mortis præbuit Valens, qui perturbavit, qui sollicitavit. Sed ea quæ beatissimis Augustis significavimus, cum legeritis, facile pervidebitis, nihil nos prætermisisse, quantum ratio patiebatur: & ne molesta esset longa narratio, quæ fecissent & commisissent, (d) insinuamus. Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, & in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita, cognoscant; & ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, (e) quos [f] extra episcopatum [g] justa sententia declaravit. Perseverent autem Marcellus, Athanasius, & Asclepius in nostra communione, quia obesse eis non poterat iniquum judicium, & fuga & tergiversatio eorum, qui ad judicium omnium episcoporum, qui convenimus, venire noluerunt. (Ceterum, sicuti superius commemoravimus) plena relatio fratrum, quos sincera caritas tua misit, unanimitatem tuam perdocebit. Eorum autem nomina, qui pro facinoribus suis dejecti sunt, subjicere curavimus, ut sciret eximia gravitas tua, (f) quia essent communione privati, uti ante prælocuti sumus. Omnes fratres & coepiscopos nostros literis tuis admonere digneris, ne [h] epistolas, id est, literas communicatorias eorum accipiant. (g)

Nomina hæreticorum.

Ursacius a Singiduno, Valens a Mursa, Narcissus [i] (h) a Neronopoli, Stephanus ab Antiochia, Acacius a Cæsarea, [k] Menophanes ab Ephesio, Georgius a Laodicea. [l] *Theodorum quoque hic addere oportuit, ut qui S. Athanasius ep. ad solitarios p. 635. & patres concilii Sardicensis in epistola ad universas ecclesias p. 669 hoc ordine eos recensent: Theodorum, Narcissum, Acacium, Stephanum, Ursacium, Valentem, Menophantum, & Georgium.*

Item nomina episcoporum qui synodo Sardicensi adfuerunt & subscripserunt eidem in judicio.

[1] Osius ab Spannia Cordobensis.
Anianus ab Spanniis de Castolona
[2] Florentius ab Spanniis de Emerita
[3] Domitianus ab Spanniis de Asturica
Castus ab Spanniis de Cæsar-Augusta
Prætextatus ab Spanniis de Barcilona
Maximus a Thuscia de Luca
Bassus a Macedonia de Diocletianopoli
Porphyrius a Macedonia de Philippis
Marcellus [4] a Macedonia de Ancyra Gallaciæ
Euterius [5] a Procia de Caindo
Asclepius a Palæstina de Gaza
[6] Moscus a Thessalonica de Thebis
Vincentius a Campania de Capua
Januarius a Campania de Benevento
Prothogenes [7] ab Acacia de Serdica
Dioscorus de Thracia
Hymomus a Thessalia [8] de Oparata
Lucius a Thracia de [9] Cainopoli
[10] Lucius ab Italia de Verona
Euagrius a Macedonia de [11] Heraclialineo
[12] Dionysius ab Achaia de [13] Lignedon
Julius ab Achaia de Thebe-eptapyleos
Athenodorus ab Achaia de Biatea
Diodorus ab Asia de Tenedos
Alexander de Thessalia de Larissa
Æthius a Macedonia de Thessalonica
Vitalis a Dacia-ripensi de Aquis
Paragorius a Dardania de Scupis
Trifon ab Achaia de [14] Macroce
Athanasius ab Alexandria
Gaudentius ab [15] Achaia de Naiso
Jonam a Macedonia de Parthicopoli
Alypius ab Achaia de Megara
Macedonius ab [16] Ardania de Ulpianis
Calvus ab [17] Achaia ripensi de Castra martis.
Fortunatianus ab Italia de Aquileia
Plutarcus ab Achaia de Patris
Eliodorus a Nicopoli
[18] Eutarius a Pannoniis
Arius a Palæstina
[19] Asturius ab Arabia
Cocras ab Achaia de Asopofebis
Stercorius ab Apulia de Canusio.
Calepodius a Campania
[20] Lercasius ab Achaia de Secoke
Martyrius ab Achaia de Neapoli
Dionysius ab [21] Arcaica de Elida
Severus ab Italia de Ravennensi
Ursacius ab Italia de Brixa
[22] Parasius ab Italia de Mediolano
Marcus ab [23] Asia de Fissa
Verissimus a Gallia de Lugduno
Valens ab Achaia ripense de Scio
Palladius a Macedonia de [24] Dio
Geruntius a Macedonia de Beroe.
Alexander ab Achaia de Moreus
[25] Eutichius ab Achaia
[26] Tychius ab Asia de Moronis.
Episcopi omnes numero, unus de sexaginta

COL

a vacat ea, forma nota ... Sancti Hilarii. [a: marginal note beside heading, partly illegible]

b ... numero ... [illegible]

1 MS. *Osius*. 2 MS. *Florens*. 3 MS. Domitianus. 4 [illegible] 5 Ita [illegible] 6 [illegible] 7 [illegible] 8 [illegible] 9 [illegible] 10 [illegible] 11 [illegible] 12 [illegible] 13 [illegible] 14 [illegible] 15 [illegible] 16 [illegible] 17 [illegible] 18 [illegible] 19 [illegible] 20 [illegible] 21 [illegible] 22 [illegible] 23 [illegible] 24 Lege ut supra, de Dio 25 [illegible] 26 Supra, *Tychius*.

(a) Lat. *cincti*. (b) Lat. *acceperunt*. (c) Lat. *concessare*.
(d) Lat. *insinuavimus*. (e) [illegible] (f) Lat. *qui*.
(g) [illegible] (h) Lat. *Neronpoli*.

COLLECTORIS PRÆMONITIO

in ſequentem Sardicenſium Patrum

CATALOGUM.

QUot numero fuerint Sardicenſes Patres, alii aliter definiunt. S. Athanaſius in exordio Apologiæ II. tercentos ſibi faviſſe teſtatus eſt; ſed ut recte monent Ballerini Fratres, ex ejus verbis non ſatis conſtat num eo in numero ſolos Sardicenſis Concilii Patres comprehenderit, an vero ſimul in unum conjunxerit Epiſcopos Concilii Alexandrini, Concilii Romani, ac tandem Sardicenſis, quæ omnia Concilia ſibi propitia fuiſſe ibidem ait: Profecto eo loci Epiſtolam recitat Concilii Sardicenſis cui non niſi ducentorum, & octoginta duorum Patrum nomina tantum, non autem & ſingulorum ſedes ſubſcripta leguntur. Quin & ex eadem Apologia non ambigue deducitur Epiſcopos extitiſſe plures qui Concilio non interfuerunt, ejus tamen canonibus ad ſe tranſmiſſis ſubſcripſiſſe; addit enim, Eorum autem qui in ſynodo ſubſcripſerunt, cæterorumque aliorum iſta ſunt nomina; *tum dat nuda nomina Epiſcoporum, qui concilio præſentes aderant, & continuo ſubiicit nomina, ſedes, & provincias eorum, qui abſentes ſubſcripſerunt: ex his ſimul omnibus numerus ille ducentorum octuaginta duorum confici potuit. In Hiſtor. Arianorum ad Monachos diſerte ſcribit:* convenerunt cum ex Oriente tum ex Occidente in Sardinica Urbe plus minus centum ſeptuaginta. *Epiſtolæ Sardicenſis ad Julium Pontificem legendæ apud S. Hilarium in fragmentis Epiſcopi LIX. tantum ſubſcribunt. Atque hi in catalogis huc uſque editis repreſentantur.*

Ante non multos annos ex codice Capituli Veronenſis vetuſtiſſimo epiſtolæ geminæ ad Sardicenſe pertinentes vulgatæ ſunt a Cl. Scipione Maffæio quæ pariter hic ſuo loco dabuntur. Altera eſt Concilii ad Eccleſias Mareoticas cui nuda nomina Epiſcoporum ſubſcripta ſunt. Alia vero eſt epiſtola S. Athanaſii ad eaſdem Eccleſias, cui plures Epiſcopi, interdum nudo nomine, ſæpius vero addita ſede, & quandoque Provincia ſubjiciuntur. Ex his tribus certiſſimis documentis inter ſe collatis Ballerini Fratres catalogum hunc confecerunt Patrum XCVII. quem hic ex illis damus. Inſertus eſt catalogus iſte in appendice editionis operum S. Leonis Magni, quam ipſi dederunt typis Venetis anno 1757. Tom. 3. in diſſertatione prævia de antiq. collection. & collector. Canonum pag. XLIV.

CATALOGUS ALPHABETICUS

PATRUM SARDICENSIUM

ex monumentis contextus, & confirmatus.

I. A *Dolius* &c. Hic tantum memoratur in S. Athanaſii catalogo.

II. *Aetius a Macedonia de Theſſalonica.* Aetii nomen tantum legitur in Athanaſio; ac in ſynodica ad Mareotidis Eccleſias. In ſubſcriptionibus vero apud S. Hilarium, ac in Conciliis & provinciæ & civitatis nomina adduntur. Neque obeſt epiſtola pſeudoſynodi Sardicenſis, verius Philippopolitanæ, in qua apud Labbeum Joannes Theſſalonicenſis Epiſcopus memoratur. Joannis enim nomen ex eadem epiſtola expungendum probat P. Couſtantius tom. 2. Operum S. Hilarii editionis Veronenſis col. 658. not. 6. Aetium quidem, & non Joannem fuiſſe epiſcopum Theſſalonicæ confirmatur etiam ex Sardicenſi canone 20. verſionis Dionyſii, in quo ipſe de Theſſalonicenſi Metropoli loquitur.

III. *Alexander Gyparenſis Achajæ:* ita in Epiſtola Athanaſii ad Eccleſias Mareoticas. Forte legendum *Cypariſſenſis*; Cypariſſa enim in Achaja invenitur. Hic idem eſt ac ille, qui in quibuſdam codicibus antea memoratis poſt canones additur ſic: *Alexander ab Acia*, ſeu *ab Acha de Ceporiſma.*

IV. *Alexander ab Achaja de Montemnis:* ita ſubſcriptiones apud Hilarium. In vulgatis Conciliorum *de Morenüs*, in MS. Vat. 1342. *de Moromis* Vallicel. A. 5. civitatis nomen omittit.

V. *Alexander a Theſſalia de Lariſſa:* Sic Hilar. & edit. Concil. S. Athanaſius duos tantum Alexandros nominat. Unus legitur in ſubſcriptionibus Synodicæ ad Mareotes, & unus in ſubſcriptionibus Epiſtolæ S. Athanaſii: num utrobique idem ſubſcripſerit, an duo diverſi, ignoratur.

VI. *Alypius ab Achaja de Megara.* In omnibus ſubſcriptionibus recenſetur. Solum in Synodica dicitur *Alyſius.* Alypius refertur ab Athanaſio, & in canonibus interloquitur.

VII. *Amaſitius Viminiacenſis per Presbyterum Maximum*; in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ, & in catalogo item Athanaſii.

VIII. *Ammonius* in ſubſcript. ejuſdem epiſtolæ.

IX. *Anianus de Caſtulono*, vel *Caſtolona ab Spaniis*, apud Hilar. & in Concil. inter ſubſcriptiones epiſtolæ Athanaſii perperam ſcriitur:

tur: *Ammianus de Caſtello Pannoniæ*. Aniani nomen eſt in Catalogo Athanaſii.

X. *Antigonus Pallenenſis Macedoniæ*, corrige *Pellenſis:* in epiſtola Athanaſiana, & laudatur in Athanaſii catalogo.

XI. *Appianus* in eadem epiſtola, ubi præter hunc deſcribuntur etiam duo ſequentes.

XII. *Aprianus de Petabione Pannoniæ*: ibidem, & in Athanaſiano catalogo.

XIII. *Aprianus* alter in ſubſcript. epiſtolæ Athanaſii.

XIV. *Arius a Palæſtina*, apud Hilar. in Concil. in Synodica ad Mareot. atque in Athanaſii catalogo. Hic in epiſtola ad Solitarios vocatur *Arius Petræ in Palæſtina*.

XV. *Aſclepius a Paleſtina de Gaza*. Apud Hilar. in Conc. in Epiſt. Athanaſii ac in hujus Catalogo.

XVI. *Aſterius de Arabia*: ita in Concil. in Synodica, & apud Athanaſium. In Hilario ac in nonnullis codd. dicitur *Aſturius*. Athanaſius in Epiſt. ad ſolitarios vocat Epiſcopum *Petræ in Arabia*.

XVII. *Athanaſius Alexandriæ Ægypti*: apud omnes.

XVIII. *Athenodorus ab Achaja de Blatea*, corrige *de Platea*: apud Hilarium. In Conciliis mendoſe *Athenodorus a Dacia de Blacena*. Iſte memoratur in ſubſcriptionibus Synodicæ, & Epiſtolæ Athanaſii, nec non in hujus catalogo.

XIX. *Baſſus a Macedonia de Diocletianopoli*: apud Hilar. & in Conciliis. S. Athanaſius in Catalogo, & Synodica ad Mareot. laudant hunc Baſſum. Memoratur etiam in Pſeudo-Synodica Sardicenſi n. 20. Cum nulla inveniatur Diocletianopolis Macedoniæ, ſed aliæ ejuſdem nominis inveniantur in aliis Provinciis, error videtur eſſe in verbis, *a Macedonia*: ſicuti per errorem *a Macedonia* inſertum eſt etiam ſubſcriptioni Marcelli, qui fuit Epiſcopus Ancyræ in Galatia. Forte vero Baſſus fuit Epiſcopus Diocletianopolis in Thracia.

XX. *Calepodius a Campania*, apud Hilarium. In Conciliis dicitur *Neapolitanus*. Hic Calepodius nominatur in Synodica ad Mareot. nec non in Athanaſii Catalogo.

XXI. *Calvus a Dacia Ripenſi de Caſtro Martis*: apud Hilar. & in Conciliis. In ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ vocatur *Coloes Caſtromartis*.

XXII. *Coloes* alius in epiſt. Athanaſii: Forte eſt is, qui in catalogo Athanaſiano *Galba* appellatur.

XXIII. *Caſtus de Spaniis de Cæſarea Auguſta*: apud Hilar. in Concil. & in Epiſt. atque Catalogo Athanaſii.

XXIV. *Cocras ab Achaja de Aſaposebiis*: apud Hilar. & in Conciliis. In Achaja apud Hieroclem collocatur. *Aſopolis*, & apud Strabonem, ac Ptolomeum *Aſopus*. Num hæc urbs indicatur? Athanaſius nominat *Socratem*. Num *Cocras pro Socrate ſcriptum eſt?*

XXV. *Cydonius Cydonenſis Cretæ*: ſubſcribit epiſtolæ Athanaſii.

XXVI. *Diodorus ab Aſia de Tenedos*: apud Hilar. & in Conciliis. Recenſetur in Athanaſii Catalogo. In ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ perperam vocatur *Diodorus*.

XXVII. *Dionyſius ab Achaja de Elida*: apud Hilar. in Concil., & in Synodica. Refertur in Athanaſii catalogo, ac in Pſeudo Synodica Sardicenſi n. 20. Elis Metropolis Ætoliæ & in Achaja.

XXVIII. *Dioſcorus de Thracia*: in iiſdem documentis.

XXIX. *Dometius ab Acraria Conſtantias*. ſic corrupte in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii. Num hic unus eſt e duobus Domitianis, quos Athanaſianus Catalogus præfert.

XXX. *Domitianus ab Spaniis de Aſturica*: Sic in Hilar. & Conciliis. Solum nomen eſt in ſubſcriptionibus Synodicæ ad Mareot. ſicut etiam in Athanaſii catalogo.

XXXI. *Eliodorus, vel Heliodorus a Nicopoli*: apud Hilar. in Concil. & in Synodica: nec non in catalogo Athanaſii.

XXXII. *Eucarpus Oponius Achajæ* in epiſt. Athanaſii, ac in ejus catalogo. Legendum *Opuntius ex Opunte* Achajæ urbe.

XXXIII. *Eucarpus* alter in eadem epiſtola.

XXXIV. *Euciſſus Chiſamenſus* ibidem. Ciſſamus eſt urbs Cretæ, ex qua provincia alii epiſcopi Sardicenſi interfuerunt.

XXXV. *Euſenius de Hedeal Cychnis*: in eadem Athanaſii epiſtola. Apud Hilarium *Evagrius a Macedonia de Heraclialineo*, & in Conciliis de *Heraclianopoli*. In Macedonia eſt Heraclea, & apud Hieroclem Heraclea Laoci.

XXXVI. *Eugenius* alter in ſubſcriptionibus laudatæ epiſtolæ. Athanaſius in Catalogo unum Eugenium recenſet.

XXXVII. *Eulogius* in eadem epiſtola, & in eodem catalogo.

XXXVIII. *Euterius a Pannoniis* in Conciliis. Apud Hilarium *Eutaſius*.

XXXIX. *Euterius a Procia de Caindo*, vel *in Candos* apud Hilar. & in Conciliis. Locus corruptus. Unus Euterius in Athanaſiano Catalogo legitur.

XL. *Eutichius de Mothona* in Athanaſii Epiſtola. *Tychius ab Aſia* (lege ab *Achaja*) de *Methonis* in Conciliis ſcribitur. *Thitius ab Aſia de Montonis* apud Hilarium. Hic Eutychius fuit Epiſcopus Methonenſis in Achaja, & refertur in Athanaſiano catalogo.

XLI. *Eutychius ab Achaja* alius a præcedenti recenſetur apud Hilarium, & in Conciliis. In catalogo autem Athanaſiano duo Eutychii memorantur.

XLII. *Florentius ab Spaniis de Emerita*: apud Hilar., & in Conciliis. Eſt in catalogo laudato. Corrupte in Epiſt. Athanaſii ſcribitur: *Florentius Meriæ Pannoniæ* pro Emeritæ Spaniæ.

XLIII. *Fortunatianus ab Italia in Aquileja*: apud Hilar., & in Conciliis. In catalogo laudato. Corrupte in epiſt. Athanaſii ſcribitur *Fortunatus*.

XLIV. *Gaudentius ab Achaja* (Corrige *a Dacia*) *de Naiſſo*, apud Hilar. & in Conciliis. In epiſtola Athanaſii *Gaudentius Naiſitanus*. Memoratur in catalogo Athanaſiano, & in ipſis Canonibus Sardicenſibus.

XLV. *Gerontius a Macedonia de Brevi*: in Concil. & apud Hilarium. Solum nomen in tribus aliis documentis refertur.

XLVI. *Helianus de Tyrtanis*: in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii. Hujus catalogus hunc eumdem epiſcopum nominat.

XLVII. *Hermogenes de Siceono*, forte *de Sicyone* Achajæ: ibidem: utrobique.

XLVIII. *Himenæus de Hipata Theſſaliæ*. Nomen epiſcopi verum præbent Hilar. Concil. & catalogus Athanaſii. Urbis nomen exhibent ſubſcri-

ſcriptiones epiſtolæ Athanaſii, in quibus perA peram pro *Himenæus* ſcriptum eſt *Hypeneris*. Male vero in conciliis, & apud Hilarium nomen urbis effertur *de Pearata*, vel *de Pharata*.

XLIX. *Januarius a Campania de Benevento* : apud Hilar. in Concil. & in epiſt. atque catalogo Athanaſii.

L. *Joannes* in ſubſcriptionibus Synodicæ.

LI. *Jonas a Macedonia de Particopoli* : apud Hilar. & in Concil. Habetur etiam in ſynodica, atque in catalogo Athanaſii.

LII. *Irenæus Syconeus :* in epiſt. Athanaſii. Alias *Irenæus ab Achaja de Secoro* in Conciliis, & apud Hilarium, in quo ſolum male *Lerenius*. In MS. Vat. 1342. *de Secoro*, forte de Scyro B Achajæ. Irenæum refert etiam Catalogus Athanaſii.

LIII. *Julianus de Theris Eptapoli* in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ. Apud Hilarium *Julius ab Acacia de Thebe Eptapyleos*. In Concilis *Julius ab Achaja de Thebeſſe*. Cod. Vat. 1342. *Theepus*. Cod. Vallic. A. 5. *de Tereſſe*. Hic Julianus relatus etiam in catalogo Athanaſiano fuit Epiſcopus in Achaja Thebarum in Græco dicta ἑπτάπυλαι propter ſeptem portas, ut diſtinguatur a Thebis Theſſaliæ, cujus Epiſcopus Moyſius Sardicæ pariter interfuit.

LIV. *Julianus* alter ſubſcripſit epiſtolæ Athanaſii, in cujus catalogo duo Juliani recenſentur.

LV. *Lucius a Thracia de Caynopoli :* apud Hilarium & in Concilis. In aliis tribus documentis ſolum hujus nomen deſcribitur. Conveniunt omnes corrigendum *de Hadrianopoli*, cum conſtet Hedrianopolim eſſe in Thracia, & Lucium Hadrianopolitanum fuiſſe in Concilio Sardicenſi, uti teſtatur Socrates lib. 2. c. 20. & 23.

LVI. *Lucius ab Italia de Verona*: apud Hilarium, in Conciliis, & in Epiſtola Athanaſiana. S. Athanaſius non ſolum in Catalogo, ſed etiam in Apologia prima eum ſemper Lucillum vocat: quo quidem nomine tria antiquiora documenta Veronenſia appellant noſtrum ſextum epiſcopum.

LVII. *Macedonius a Dardania de Ulpianis :* apud Hilar., & in Concil. Male in epiſtola Athanaſiana *Lypianenſis* pro *Ulpianenſis*. Recenſetur in Athanaſii catalogo. Ulpiana apud Hieroclem inter Dardaniæ urbes ponitur.

LVIII. *Marcellus ab Ancyra Galatiæ* : apud Hilarium, & in conciliis, ubi perperam intruſa eſt alia provincia a *Macedonia*. In ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii ſolum Marcelli nomen legitur. In Catalogo Athanaſii memoratur *Marcellianus*, qui ſi alius non eſt a Marcello Ancyrano, mendoſe *Marcellianus* dicitur.

LIX. *Marcus Sciſcenſis Saniæ;* in Epiſt. Athanaſiana. Apud Hilarium vero *Marcus ab Aſia de Siſcia* : in Conciliis *ab Aſia de Sciſia*. E Corrige a *Savia de Siſcia*. Marcum recenſet Athanaſii Catologus. Idem Athanaſius initio Apologiæ II. inter provincias triginta ſex, quarum Epiſcopi ſibi ſuffraganei fuerant, *Siſciam* refett. Cum vero Provincia *Siſcia* nulla fuerit, Siſcia autem urbs ad Savum locata, ad provinciam Saviam pertineat : in Athanaſii Apologiam manifeſtus error irrepſit, qui exinde ortus videtur, quod in ſubſcriptione ejuſdem Marci nomen urbis pro provinciæ nomine acceperit.

LX. *Martyrius Naupactis* : in epiſt. Athanaſii. Apud Hilarium, & in Conciliis. *Martyrius ab Achaja de Neapoli :* Vallicele. A. S. de *Neapot.* corrige *a Naupactio*. Naupactus enim fuit urbs Achajæ.

LXI. *Martyrius* alter in eadem epiſtola Athanaſii ; qui in catalogo unum Martyrium recolit.

LXII. *Maximus a Thuſcia de Luca* : apud Hilar. in Conciliis, & in catalogo Athanaſiano.

LXIII. *Maximus ſimiliter per Epiſtolas de Galliis :* Sic in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii, ſed mendoſe ; & cum Marchione Maffejo legendum videtur *Maximus*, ſive Maximinus Trevirenſis Epiſcopus de Galliis, quem Athanaſii hoſtes exagitant in Pſeudoſynodica Sardicenſi. Hunc Athanaſius quidem in catalogo non refert in prima ſerie, ſed in ſecunda, ubi memorantur, qui abſentes ſibi patrocinati ſunt. At iſtum in hac ſerie primo loco memorat, & jungit cum Veriſſimo Epiſcopo Lugdunenſi, quem Sardicæ interfuiſſe videbimus.

LXIV. *Moſinus Heracleæ* inter Epiſcopos Cretæ ſubſcriptus epiſtolæ Athanaſianæ. Multæ fuerunt Heracleæ. Heraclei Cretenſis meminerunt Strabo, & Ptolemæus. In Catalogo Athanaſii *Muſonius* vocatur.

LXV. *Moyſius a Theſſalia de Thebis* : apud Hilarium. In Conciliis vero *Moſchus* in Vat. C 1342. *Mœſtus*. In Vallic. A. S. *Moyſtus*. Videtur eſſe is, qui in catalogo Athanaſiano *Muſæus* appellatur.

LXVI. *Olympius de Eno Rodope* ſubſcriptus epiſtolæ Athanaſii. Nominatur in canonibus Sardicenſibus. *Ænos*, *vel Ænus* urbs eſt in Thracia ex provincia Rodope. Ex hac autem ſubſcriptione cognoſcitur quam vere ſulpicatus ſit Tillemontius, Olympium in canonibus Sardicenſibus memoratum eſſe illum Æni Epiſcopum, quem ab Euſebianis exagitatum Athanaſius laudat in Apologia II.

LXVII. *Oſius ab Spania Cordubenſis :* in omnibus documentis.

LXVIII. *Palladius a Macedonia de Diu*: apud D Hilarium, & in Conciliis: melius in MS. Vallicel. & in epiſtola Athanaſiana *de Diu*. Dium enim eſt in Macedonia. Hunc Epiſcopum nominat catalogus Athanaſii.

LXIX. *Paregorius a Dardania de Scupis*: apud Hilar., & in Conciliis. Inter ſubſcriptiones Epiſtolæ Athanaſianæ male ſcribitur *Caſpinus* pro *Scupinus*. Memoratur in Synodica, & in Athanaſii catalogo.

LXX. Patricius
LXXI. Petrus
LXXII. Philologius
} Horum nomina tantum leguntur in eodem catalogo.

LXXIII. *Plutarchus ab Achaja de Patras* : apud Hilar., & in Conciliis. Refertur in Synodica, & in laudato catalogo.

LXXIV. *Porphyrius a Macedonia de Philippis* E ſic apud Hilar., & in Conciliis. Memoratur etiam in tribus aliis documentis.

LXXV. *Præteſtatus ab Spaniis de Barcilona* : in Hilar. & in Conciliis. Inter ſubſcriptiones vero epiſtolæ Athanaſianæ mendoſe legitur *Prætextatus de Narcidono Pann*. Nominatur quoque in Athanaſii catalogo.

LXXVI. *Protaſius ab Italia de Mediolano* : apud Hilar. in Conciliis, & epiſtola Athanaſii, nec non in hujus catalogo.

LXXVII. *Protogenes a Dacia de Serdica* ; apud

apud Hilar. in Conciliis, & catalogo Athanaſiano. Subſcriptus eſt etiam Athanaſii Epiſtolæ.

LXXVIII. *Reſtitutus* ſubſcriptus Synodicæ. Refertur in eodem Catalogo.

LXXIX. *Sapritius* nominatur in laudato catalogo.

LXXX. *Severus a Calciſo Theſſaliæ*: ſubſcripſit epiſtolæ Athanaſii. Chalcis Eubœæ celebris urbs, tempore Concilii Sardicenſis Theſſaliæ attributa, poſtea Achaiæ.

LXXXI. *Severus ab Italia de Ravenna*: apud Hilar. & in Conciliis. Unum Severum nominat catalogus Athanaſianus, & unus quoque Synodicæ ſubſcriptus legitur.

LXXXII. *Spudaſius* relatus in ſolo Athanaſii catalogo.

LXXXIII. *Sterconius ab Apulia de Canuſio*: apud Hilar. & in Conciliis. In epiſtola Athanaſii, ubi duæ ſubſcriptiones in unam coaluerunt, omiſſo Epiſcopi nomine corrupte ſcribitur: *Sunoſio Apuliæ* pro *Canuſio*. Hic epiſcopus in Athanaſii catalogo recenſetur.

LXXXIV. *Symphorus* de *Hierapythnis Cretæ*: ſubſcribit epiſtolæ Athanaſii, & refertur in hujus catalogo.

LXXXV. *Tryphon ab Achaja de Marciarce*: apud Hilarium. Vat. 1342. de *Macarcens*: in Conciliis de *Macarce*, al. *Marathonenſis*. In ſubſcriptionibus Epiſtolæ Athanaſii *Trypho de Magara*. Inter tot variantes corruptas difficile eſt conſtituere veram urbem hujus Triphonis, quem Athanaſianus etiam catalogus memorat. Megara magis placeret, niſi Alypius ab Achaja de Megara antea recenſitus fuiſſet.

LXXXVI. *Valenſa Dacia Ripenſi Scythopolitanus*: ſic in Conciliis. Vat. 1342. *de Sciopolitano*. Vallic A. S. de *Sciopt*. Male apud Hilarium *ab Achaja Ripenſi de Scio*. Hic Epiſcopus nominatur in Synodica, & Athanaſii catalogo. Verum nomen urbis nequit conſtitui, cum pleræque Daciæ Ripenſis urbes ſint ignotæ.

LXXXVII. *Veriſſimus a Gallia de Lugduno*: apud Hilar. & in Conciliis. In epiſtola Athanaſii mendoſe *Broſeus Ludonenſis Galliæ*. Ex his tribus teſtimoniis Veriſſimus in Sardicenſi Concilio interfuit: & nihilominus ab Athanaſio in prima catalogi ſerie omittitur, & initio ſecundæ deſcribitur.

LXXXVIII. *Vincentius a Campania de Capua*: apud Hilar. & in Conciliis. Synodicæ ſubſcribit *pro ceteris*: cumque in Athanaſii catalogo unus Vincentius nominetur, incertum eſſe poteſt, num hic, qui in fine ſubſcripſit *pro ceteris*, idem, an diverſius ſit ab eo, qui eodem Vincentii nomine eamdem Synodicam paulo ante ſubſignaverat.

LXXXIX. *Vitalis a Dacia Ripenſi de Aquis*: apud Hilar., & in Conciliis. Locus *ad Aquas* in Dacia memoratur in Antonini itinerario.

XL. *Vitalis Vertarenſis Africæ* ſubſcriptus epiſtolæ Athanaſianæ. Duo Vitales recenſentur in Athanaſii catalogo: & unus inter ſubſcriptiones Synodicæ.

XCI. *Urſacius ab Italia de Brixia*: apud Hilar. in Concil. & in epiſtola Athanaſii, nec non in hujus catalogo.

XCII. *Zoſimus a Macedonia de Lignedo*: in Conciliis. Codex Vallic. A. S. *Zoſimus a Dacia de Ligmedone*. Apud Hilarium vocatur *Dionyſius ab Achaja de Lignedom*. Gelaſius Papa epiſtolam ſcribit ad Laurentium de Lignido, qui ſuberat Theſſalonicenſi Metropolitæ. Hic idem Zoſimus in epiſtola Athanaſii ſubſcribit ſic: *Zoſimus Lychnis Sunoſio Apuliæ*. His ultimis verbis *Sunoſio Apuliæ* Stercorii Epiſcopi ſubſcriptio Zoſimo perperam afficta fuit. Urbs autem *Lychnis*, a Livio *Lychnidus*, λυχνίδος a Stephano vocatur. In notitia Hieroclis corrupte *Aulinidos* dicitur, & ponitur in Epiro nova. Antoninus epiſcopus *Lychnidius* ſubſcripſit epiſtolam Epiſcoporum novæ Epiri ad Leonem Auguſtum.

XCIII. *Zoſimus Oreomargenſis* ſubſcripſit epiſtolæ Athanaſii. Corrige *Horreomargenſis*. *Horrea Margi* in Antonini itinerario inter Viminacium & Sardicam collocantur. Apud Hieroclem in Myſia prima cum Viminacio *Ortemarcus* ponitur, ubi corrigendum *Horreomargus*.

XCIV. *Zoſimus* tertius ignoti loci epiſcopus ſubſcriptus legitur in eadem epiſtola Athanaſii. Tres quidem Zoſimi in Athanaſiano catalogo recenſentur.

XCV. Præter hos ſynodo Sardicenſi vice Julii Romani Pontificis affuerunt ejus Legati; qui ſic ſubſcripſerunt epiſtolam Athanaſii ad Mareoticas Eccleſias; *Archidamus, & Philoxenus Presbyteri, & Leo Diaconus de Roma incolumes vos optamus*. In Athanaſii autem catalogo ſtatim poſt Oſium ab Hiſpania presbyteros tantum nominat his verbis: *Julius Romæ per Archidamum, & Philoxenum Presbyteros*: omittitur vero Leo diaconus; ſed in textu ſynodicæ Sardicenſis ad Julium Papam apud S. Hilarium, & duo Presbyteri, & Leo diaconus Synodo præſentes memorantur.

Hæc ex quinque documentis nomina excerpimus. Alia duo in iiſdem ommiſſa adjicienda ſunt, nimirum Grati Carthaginenſis, & Euphratæ Agrippinenſis.

XCVI. Gratum Carthaginenſem Epiſcopum interfuiſſe Concilio Sardicenſi ſatis aperte colligitur ex Græco textu canonis ſeptimi, & multo magis ex canone quinto Concilii Carthaginenſis ſub eodem Grato. Athanaſius quidem hunc Gratum recenſet in ſecunda ſerie inter Epiſcopos Africæ, qui ſolum abſentes Sardicenſia decreta approbarunt. At ſicut idem Athanaſius Veriſſimum Lugdunenſem, qui ex ipſis ſubſcriptionibus Sardicæ fuit, & Maximinum Trevirenſem in prima ſerie omiſit, ac in ſecunda iis Gallis, qui adfuerant, præpoſuit; ita etiam de Grato ipſum efficere potuit. Quod ſi hos tres Epiſcopos in ſecunda ſerie idcirco deſcripſit, quia in ſuas provincias reduces, iterum cum Epiſcopis earumdem provinciarum, qui non fuerant in Concilio, Sardicenſia decreta approbarunt: in utraque ſerie ab eo collocari poterant, ſicut eadem, ut videtur, de cauſſa Arius Palæſtinus in utraque Athanaſiani catalogi ſerie deſcriptus legitur; in prima quippe Concilio interfuit, in ſecunda, quippe rurſum laudata decreta cum aliis Epiſcopis Palæſtinis probavit.

XCVII. Euphratas Agrippinenſis a Concilio Sardicenſi legatus una cum Vincentio Capuano in Orientem, una cum eodem ipſi Concilio procul dubio interfuit. Vide Athanaſium Hiſt. Arian. ad Monachos.

EPISTOLA CONCILII SARDICENSIS ad ecclesiam Alexandrinam.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ Σωαχθείσης σωόδε, τῇ ἐκκλησίᾳ Α'λεξανδρέων.

Ex Athan. apol. 2. Baron. ann. 347. n. 26.

Sancta synodus per gratiam Dei Sardicæ congregata, ex urbe Roma, ex Hispaniis, Gallitis, Italia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Mysiis, Dacia, Norico, Tuscia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epiro, Thracia, & Rhodope, & Palæstina, & Arabia, & Creta, & Ægypto, presbyteris & diaconis, & universæ sanctæ ecclesiæ Dei Alexandriæ consistenti, dilectis fratribus, in Domino salutem.

Η' ἁγία σώοδος ἡ κατὰ Θεῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπὸ Ρ'ώμης, καὶ Σπανιῶν, Γαλλιῶν, Ι'ταλίας, Α'φρικῆς, Σαρδινίας, Παννονιῶν, Μυσιῶν, Δακίας, Νωρίκης, Τυσκίας, Δαρδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Α'χαΐας, Η'πείρου, Θράκης, καὶ Ρ'οδόπης, καὶ Παλαιστίνης, καὶ Α'ραβίας, καὶ Κρήτης, καὶ Αἰγύπτου, πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ πάσῃ τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, τῇ ἐν Α'λεξανδρείᾳ παροικούσῃ, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Petro Nannio interprete (1)

ETIAM antequam acciperemus literas vestræ religionis, non ignotum id nobis, sed prorsus compertum erat, patronos exsecrandæ Arianorum hæreseos multa & gravia, sed tamen magis in exitium suarum animarum, quam in ecclesiam molitos esse. Ea enim eorum ars & vafrities fuit, semperque hujus pestiferi propositi fuere, ut omnes ubique orthodoxæ fidei homines, & catholicæ ecclesiæ doctrinam a patribus traditam servantes, exagitent & persequantur Quorum nonnullos falsis criminibus circumvenerunt, alios extra fines suos relegarunt, alios in ipsis suppliciis absumpserunt. Certe fratris nostri & coepiscopi Athanasii innocentiam vi & tyrannide circumvenire conati sunt, nulla in eius judicio neque sedulitate, neque fide, neque æquitate adhibita. Jam ergo diffisi suis fabulis, & vanis rumoribus, ac etiam intuentes, quasi non possent de iis rebus vera documenta afferre, cum essent in urbe Sardica, non ausi sunt in concilio sanctorum episcoporum apparere. Qua ex re æquitas judicii fratris & coepiscopi nostri Julii liquidissime apparuit: qui non temerario consilio, sed cum matura deliberatione sententiam tulit; adeo ut nihil relinquatur dubii de communione fratris nostri Athanasii; adduxit enim octoginta episcopos veros testes pro se in judicium: atque eo potiore jure nititur, quod per dilectos fratres nostros presbyteros suos, & per literas, Eusebianos non jure, sed vi fretos eluserit. Quapropter omnes undique episcopi ejus communionem ob innocentiam ipsius confirmarunt. Illud quoque vestra caritas conspiciat; post Athanasii ad sanctam synodum Sardicæ congregatam adventum, orientales literis mandatisque citatos fuisse, ut se judicio sisterent: verum illos sua conscientia prædamnatos, inhonestis tergiversationibus usos subterfugere cœpisse. Poscebant enim, ut innocentem quasi nocentem a nostra communione submoveremus; non animadvertentes, quam indecens, vel potius impossibile istud esset. Quin & acta in Mareote edita, non nisi a sceleratis & perditissimis quibusdam adolescentibus, quibus ne minimum quidem gradum clericatus quisquam committeret,

ΚΑΙ' πρὶν μὲν λαβεῖν ἡμᾶς τὰ γράμματα τῆς εὐλαβείας ὑμῶν, οὐκ ἠγνοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ φανερὸν ἡμῖν ἦν, ὡς ὅτι οἱ τῆς δυσωνύμου τῶν Α'ρειανῶν αἱρέσεως προστάται πολλὰ καὶ δεινὰ, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἡ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμηχανῶντο. αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ τέχνη καὶ πανουργία, ταύτης ἀεὶ τῆς θανατηφόρου γεγονασι προθέσεως, ὅπως πάντας τοὺς ὁποιδήποτε τυγχανοντας τῆς ὀρθῆς δοξης, καὶ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διδασκαλίαν κατέχοντας, τοῦ παρα τῶν πατέρων αὐτοῖς παραδοθεῖσαν, σπουδάζειν ἐλαύνειν καὶ διώκειν· τοὺς μὲν γὰρ πλασοῖς ἐγκλήμασιν ὑπέβαλλον, ἄλλους εἰς ἐξορισμὸν ἀπέστελλον, ἄλλους δὲ αὐτοῖς τοῖς τιμωρίαις κατέπεσων· ἀμέλει καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεπισκοπον ἡμῶν Α'θανάσιον τοῦ καθαρότητα βίου καὶ τυραννίδι συλλαβέσθαι ἐσπούδασαν. καὶ ὅλως τοῦτο οὔτε ἐπιμελὴς, οὔτε μετὰ πίστεως, οὐδ' ὅλως δικαία γέγονεν ἡ παρ' ἐκείνων κρίσις. διόπερ οὐδὲ παῤῥησιάζεσθαι οἷς ἐδραματούργησαν, οὐδὲ οἷς ἐθρύλλησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲ θεωροῦντες ὡς ἂν δύνανται περὶ τούτων ἀποδείξεις ἔχειν ἀληθεῖς, παρόντες εἰς τοῦ Σαρδῶν πόλιν, οὐκ ἠθέλησαν εἰς τοῦ σύνοδον πάντων τῶν ἁγίων ἐπισκόπων ἀπαντῆσαι. ἐκ δὴ τούτου φανερὰ καὶ δικαία καθέστηκεν ἡ κρίσις τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ι'ουλίου. ὁ γὰρ ἀσκεπτὶ βεβούλευται, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ὥρισεν, ὥσε μηδὲ ὅλως δισάσαι περὶ τῆς κοινωνίας τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Α'θανασίου· εἶχε γὰρ ἐπισκόπων ὀγδοήκοντα ἀληθεῖς μάρτυρας· εἶχε καὶ τοῦτο δίκαιον, ὅτι ὅλα τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων ἑαυτοῦ, καὶ ὅλα γραμμάτων μεθώδευσε τοὺς περὶ Εὐσέβιον, τοὺς οὐκ ἐπὶ κρίσει, ἀλλ' ἐπὶ βίᾳ μᾶλλον ἐπεισελθόντας. ὅθεν οἱ παντοχοῦ πάντες ἐπίσκοποι τοῦ κοινωνίαν Α'θανασίου ἐβεβαίωσαν διὰ τοῦ καθαρότητα αὐτοῦ. χάρεῖνο δὲ ὑμῶν ἡ ἀγάπη συνοράτω· ἐπειδὴ εἰς τοῦ ἁγίαν σύνοδον τοῦ ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσαν παρεγένετο, τότε δὴ καθὰ προείπομεν καὶ διὰ γραμμάτων, καὶ διὰ ἀγράφων ἐντολῶν ὑπεμνήσθησαν οἱ τῆς ἑῴας, καὶ ἐκλήθησαν παρεῖναι. ἀλλ' ἐκεῖνοι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως κατεγινωσκόμενοι, ἀπρεπέσι χρώμενοι προφάσεσι, φυγοδικεῖν ἤρξαντο· ἠξίουν γὰρ τὸν ἀθῷον ὡς ὑπόδικον ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἐκ-

βαλ-

1 Hanc Petri Nannii Versionem cum Harduino recognitam damus.

βάλλεσθαι, οὐ συνορῶντες ὡς ἀπρεπές, μᾶλλον δὲ ἀδύατον ἐστὶ τοῦτο· καὶ τὰ ὑπομνήματα δὲ τὰ ἐν τῷ Μαρεώτῃ γεγόμενα ὑπὸ παμπονήρων καὶ ἐξωλεστάτων τινῶν νεωτέρων, οἷς οὐκ ἄν τις ἐπίστευσεν οὐδὲ τὸν τυχόντα βαθμὸν τῷ κλήρῳ, συνέσηκε κατὰ μονομέρειαν πεπρᾶχθαι· ὅτε γὰρ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, ὅτε Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ὁ κατηγορούμενος ὑπ' αὐτῶν, παρῆν. καὶ ὅμως ἡ παρ' αὐτῶν, ἐρώτησις μᾶλλον δὲ ὑποβολὴ ἡ γεγομένη, πάσης αἰσχύνης ἐστὶ μεστή. τῇ μὲν γὰρ ἐθνικοὶ, τῇ δὲ κατηχεῖσθαι ἠρώτων τὸ, οὐχ ἵνα ἅπερ ἴσασιν, εἴπωσιν, ἀλλ' ἵνα ἅπερ παρ' αὐτῶν μεμαθήκασι, ψεύσωνται. καὶ γὰρ καὶ ὑμῶν τῶν πρεσβυτέρων φροντιζόντων ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ὑμετέρου ἐπισκόπου, καὶ βουλομένων παρεῖναι ἐπὶ τῇ ἐξετάσει, καὶ τὴν ἀλήθειαν δεῖξαι, καὶ τὰ ψεύδη διελέγξαι, οὐδεὶς λόγος γέγονεν. οὐκ ἐπέτρεψαν γὰρ ὑμᾶς παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ μετ' ὕβρεως ἐξέβαλον. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα φανερὰ πᾶσι καθέστηκε καὶ ἐκ τούτων ἡ συκοφαντία, ὅμως ἀναγινωσκομένων τῶν ὑπομνημάτων, ἔρωμαι αὐτὸν τὸν παμπόνηρον Ἰσχύραν τὸν ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ μισθὸν παρ' αὐτῶν λαβόντα, τὸ δοκεῖν ὅμοια τῆς ἐπισκοπῆς, διελέγχοντα ἑαυτὸν τὴν συκοφαντίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰσχύρας ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπομνήμασι διελάλησε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, ἐν ᾗ Μακάριον ἐληλυθέναι εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ διεβεβαιοῦτο, νοσοῦντα τότε καταχεῖσθαι ἑαυτόν· καὶ τοι γε περὶ Εὐσέβιον γράψαι τολμησάντων, ἐσάναι τότε τὸν Ἰσχύραν, καὶ προσφέρειν, ὅτε Μακάριος ἐπέστη. κἀκείνη δὲ πᾶσι φανερὰ καθέστηκεν ἡ συκοφαντία καὶ ὑποβολὴ, ὡς μὴ τιάσαντο μηδὲ τοῦτο. ἔφασαν γὰρ καὶ κατεβόησαν, φόνον δεδρακέναι τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὡς Ἀρσένιόν τινα Μελιτιανὸν ἐπίσκοπον ἀνηρηκέναι· ἐφ' ᾧ προσποιητῷ σκυθρωπῷ καὶ πεπλασμένοις δάκρυσιν ὑπεκείνοντο, καὶ ἠξίουν τὸν ζῶντος ὡς τεθνηκότος τὸ σῶμα ἀποδοθῆναι· ἀλλ' οὐκ ἄγνωσα γέγονε τὰ σοφίσματα τούτων. ἔγνωσαν γὰρ πάντες ζῶντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετάζεσθαι. καὶ ἐπειδὴ ἑώρων ἑαυτοὺς οἱ πρὸς πάντα δεῖν ἕτοιμοι διελεγχομένους ἐπὶ τοῖς ψεύσμασι τούτοις· αὐτὸς γὰρ ζῶν ὁ Ἀρσένιος ἐδείκνυεν ἑαυτὸν μὴ ἀνῃρῆσθαι, μήτε τεθνηκέναι· ὅμως οὐχ ἡσύχασαν, ἀλλ' ἑτέρας συκοφαντίας πρὸς τοῖς προτέραις συκοφαντίαις ἐπεζήτουν, ἵνα πάλιν μηχανησάμενοι διαβαλωσι τὸν ἄνθρωπον. τί δ' ἂν ἀγαπητοί, οὐκ ἐταράχθη ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος, ἀλλὰ πάλιν πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμενος προεκαλεῖτο καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτούς. καὶ ἡμεῖς δὲ εὐχόμεθα, καὶ προεξεπόμεθα ἐλθεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν κρίσιν, καὶ εἴπερ δύανται, διελέγξαι. ὦ τῆς πολλῆς πλεονεξίας, ὦ τῆς δεινῆς ὑπερηφανίας· μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὦ κακῆς καὶ ὑποβλήτου συνειδήσεως· τοῦτο γὰρ πᾶσι πεφανέρωται. ὅθεν ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ὑπομιμνήσκομεν καὶ προεξεπόμεθα ὑμᾶς, πρὸ παντὸς τοῦ ὀρθοῦ πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατέχειν· πολλὰ μὲν γὰρ καὶ δεινὰ καὶ χαλεπὰ πεπόνθατε· πολλὰς δὲ ὕβρεις καὶ ἀδικίας ὑπέμεινεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία· ἀλλ' ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. διόπερ κἂν ἔτι ποιεῖν τολμήσωσι καθ' ὑμῶν, ἡ θλῖψις αὐτὴ χαρᾶς ὑμῖν ἔσω. τὰ γὰρ τοιαῦτα παθήματα μέρος

A constat per abſentiam alterius partis confecta eſſe. Neque enim frater noſter Athanaſius epiſcopus, aut Macarius presbyter, quem accuſabant, præſentes adfuerunt. Et alioqui illorum inquiſitio, ſeu potius inſidiatio, omni probro plena erat: cum nunc ethnici, nunc catechumeni interrogarentur, non ut quæ ſcirent, dicerent, ſed quæ ab illis didicerint, mentirentur. Nam & vobis presbyteris curam abſentis epiſcopi veſtri ſuſcipientibus, & volentibus intereſſe quæſtioni, & veritatem oſtendere, & falſa redarguere, nulla veſtri ratio eſt habita: tantum autem abeſt, ut vos præſentes eſſe voluerint, ut etiam contumelioſe ejecerint. Ex iſtis porro rebus, B quamquam ſycophantiam eſſe clariſſime conſtaret, tamen dum evolvimus acta, deprehendimus ipſum ſceleratum Iſchyram, apparente titulo epiſcopi in mercedem calumniæ remuneratum, ſuam ſycophantiam ſuis verbis prodere. Ipſe enim Iſchyras in monumentis actorum diſerte teſtatus eſt, ſe ea ipſa hora, qua Macarium in ſuam cellam veniſſe ajebat, ægrotum jacuiſſe; Euſebianis contra ſcribentibus, Iſchyram tum ſtetiſſe, & oblationes feciſſe, cum Macarius ſuperveniret.

Quin & illa calumnia, qua poſtmodum uſi ſunt, manifeſta apparuit, cum vociferarentur, & miſere deplangerent, cædem Athana- C naſium feciſſe, & Arſenium quemdam Meletianum epiſcopum ejus opera e medio ſublatum: quam rem fictitio gemitu & falſis lacrymis deplorabant; rogabantque ejus, qui viveret, quaſi qui extinctus eſſet, cadaver exhiberi. Sed figmenta eorum non latuerunt. Notum enim factum eſt omnibus, hominem incolumem eſſe, & inter vivos recenſeri. Verum ne ſic quidem, cum iſti ad omnia prompti, vidiſſent ſe convictos mendacii, ipſo Arſenio ſe vivum, & minime interfectum aut mortuum exhibente, quieſcere potuerunt; ſed novas ſycophantias veteribus accumulantes, omnibus machinis id agebant, ut hominem calumniis iterum involverent. D Quid igitur, dilecti? Ne ſic quidem frater noſter Athanaſius animum deſpondit, ſed magna cum fiducia eos etiam in hac cauſa ad judicium provocavit: quod & nobis in voto fuit: ac proinde eos hortabamur, ut judicio ſe ſiſterent, & ſi poſſent, hominem convincerent. Sed, o magnam improbitatem! o ingentem ſuperbiam! vel potius (ſi verum dicendum eſt) o malam & obnoxiam ſceleri conſcientiam! id enim ita eſſe, nulli non clariſſime innotuit. Quocirca, dilectiſſimi fratres, commonitos vos cupimus, & diligenter adhortamur, ut præ omnibus fidem catholicæ eccleſiæ retineatis. Multa certe & gravia & acerba perpeſſi eſtis, multas viciſ- E ſim contumelias & injurias ſuſtinuit catholica eccleſia: ſed *qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*. Quapropter ſi denuo auſi ſint aliquid facere contra vos, tribulatio illa vobis pro gaudio ſit. Nam iſtiuſmodi paſſiones, pars martyrii ſunt; & iſtiuſmodi veſtræ confeſſiones & tormenta non carebunt mercede, cum præmia a Deo recepturi ſitis. Quapropter in primis decertate pro ſana fide, & pro innocentia Athanaſii veſtri epiſcopi & comminiſtri noſtri. Nam neque nos ſilentio ſuppreſſimus, aut negleximus ea, *Matth. 10. 22.*

quæ ad vestram securitatem pertinebant; sed ejus rei curam præcipuam habuimus; eaque egimus, quæ dilectionis ratio postulat. Compatimur enim fratribus nostris patientibus, & eorum passiones, nostras proprias arbitramur, & nostras lacrymas cum vestris commiscuimus. Neque vos soli dumtaxat passi estis, fratres; sed eadem alii complures comministri nostri, cum huc venissent, deplorarunt.

Quamobrem preces nostras ad religiosissimos & amantissimos Dei Imperatores retulimus, ut illorum humanitas eos qui adhuc graviter laborant & affliguntur, relaxari jubeat constituatque, ne quis judicum, qui rempublicam solum curare debent, aut clericos judicet, aut ulla ratione in posterum sub prætextu ecclesiarum, quippiam contra fratres moliatur: sed unusquisque citra persecutionem, aut vim, aut fraudem, (prout optat, & cupit) vitam instituat, & cum quiete & pace catholicam & apostolicam fidem sequatur. Gregorium quidem, qui illegitime ab hæreticis episcopus constitutus est, & in vestram civitatem ab illis deductus, ab universa sacra synodo de episcopatu (tametsi revera numquam pro episcopo habitus fuerit) depositum esse, vestram unanimitatem scire volumus. Valete igitur, & recipite vestrum episcopum Athanasium, quem ob idipsum cum pace dimisimus. Unde admonemus omnes, qui vel per metum, vel per dolum circumventi, cum Gregorio communicarunt, ut nunc nostra admonitione, hortatu & suasu, resipiscentes, deinceps ab illius nefaria communione abstineant, & sese ecclesiæ catholicæ agglutinent.

Ceterum quia cognovimus, & Aphthonium, & Athanasium Capitonis filium, & Paulum, & Plutionem compresbyteros * nostros eamdem fraudem ab Eusebianis perpessos esse, & quosdam eorum in exsilium ejectos, quosdam mortis interminationes effugisse; hac de causa hoc etiam vobis significare necessarium duximus, etiam istos a nobis receptos esse, & ut innocentes esse declaratos; cum non ignari simus, omnia ab Eusebianis contra orthodoxos ad cohonestanda, quæ per fraudem concinnarunt, acta esse. Æquum ergo fuerat, ipsum episcopum vestrum, comministrum nostrum Athanasium vos ut suos de istis rebus, ut suis ac propriis, certiores facere; sed tamen quia ipse sacram quoque synodum ea vobis ad plenius testimonium scribere voluit, ideo non supersedendum putavimus: sed significare studuimus, ut quemadmodum nos ita vos quoque hos viros recipiatis, qui & ipsi etiam laudem merentur, quod ob pietatem in Christum digni habiti sint qui ab hæreticis contumeliam paterentur. Quæ autem decreta sunt a sancta synodo in Theodorum, Narcissum, Stephanum, Acacium, Menophantum, Ursacium, Valentem, & Georgium, antesignanos Arianæ hærescos, qui & in vos, & in alias ecclesias peccaverunt, ex iis quæ subjecta sunt, cognoscetis: quæ ideo ad vos misimus, ut vestra in Deum pia religio suffragaretur sententiis a nobis latis; simulque intelligat, ecclesiam catholicam nequaquam dissimulanter cum iis agere, qui ipsam offendunt.

* vestros.

AB. 5

A ἐστὶ μαρτυρίου, καὶ αἱ τοιαῦται ὑμῶν ὁμολογίαι καὶ αἱ βασανοὶ οὐκ ἄμισθοι τυγχάνουσιν· ἀλλ' ἀπολήψεσθε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ἔπαθλα. διὸ τι μάλιστα ἀγωνίζεσθε ὑπὲρ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως, καὶ τῆς καθαρότητος τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν Ἀθανασίου τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν. καὶ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς παρεσιωπήσαμεν, οὐδὲ ἠμελήσαμεν τῆς ὑμῶν ἀμεριμνίας χάριν· ἀλλ' ἐφροντίσαμεν καὶ πεποιήκαμεν, ἅπερ ὁ τῆς ἀγάπης λόγος ἀπαιτεῖ. συμπάσχομεν γὰρ τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς ἡμῶν, καὶ τὰ ἐκείνων παθήματα ἴδια ἡγούμεθα, καὶ τοῖς δάκρυσιν ὑμῶν τὰ ἡμέτερα δάκρυα συνεμίξαμεν. οὐχ ὑμεῖς δὲ μόνοι πεπόνθατε ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι συλλειτουργοὶ ὑμῶν * ταῦτα ἐλθόντες ἀ-

B πωδύροντο. διόπερ ἀνηνέγκαμεν, καὶ ἠξιώσαμεν τοὺς εὐσεβεστάτους καὶ θεοφιλεστάτους βασιλέας, ὅπως ἡ φιλανθρωπία αὐτῶν καὶ τοὺς ἔτι κάμνοντας καὶ πιεζομένους ἀνεθῆναι κελεύσῃ, καὶ προστάξωσι μηδένα τῶν δικαστῶν, οἷς περὶ μόνων τῶν δημοσίων μέλειν προσήκει, μήτε κρίνειν κληρικοὺς, μήτε ὅλως τοῦ λοιποῦ προφάσει τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιχειρεῖν τι κατὰ τῶν ἀδελφῶν· ἀλλ' ἵνα ἕκαστος χωρίς τινος διωγμοῦ, χωρίς τινος βίας καὶ πλεονεξίας, ὡς εὔχεται καὶ βούλεται, ζῇ, καὶ μεθ' ἡσυχίας καὶ εἰρήνης τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν μετέρχηται. Γρηγόριος μέντοι ὁ παρανόμως ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν λεγόμενος κατασταθῆναι, καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν παρ' αὐτῶν ἀποσταλεὶς, καὶ

C τοῦτο γὰρ γινωσκέτω ὑμῶν ἡ ὁμοψυχία, ὅτι κρίσει τῆς ἱερᾶς πάσης συνόδου καθῃρέθη, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδεπώποτε, οὐδὲ ὡς ἐπίσκοπος ὅλως γενόμενος ἐνομίσθη. χαίρετε τοίνυν ἀπολαμβάνοντες ἑαυτῶν τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μετ' εἰρήνης αὐτὸν ἀπελύσαμεν. ὅθεν καὶ παραινοῦμεν πᾶσι τοῖς ἢ διὰ φόβον, ἢ διὰ περιδρομὴν τινων κοινωνήσασι Γρηγορίῳ, ἵνα νῦν ὑπομνησθέντες καὶ προτραπέντες καὶ ἀναπεισθέντες παρ' ἡμῶν, παύσωνται τῆς πρὸς ἐκεῖνον μυσαρᾶς κοινωνίας, καὶ λοιπὸν ἑαυτοὺς συνάψωσι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν, ὅτι καὶ Ἀφθόνιος, καὶ Ἀθανάσιος ὁ Καπίτωνος, καὶ Παῦλος, καὶ Πλουτίων, οἱ συμπρεσβύτεροι * ὑμῶν, συ-

D σκευὴν καὶ αὐτοὶ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν περὶ Εὐσέβιον, ὥστε τοὺς μὲν ἐξορισμοῦ πειραθῆναι, τοὺς δὲ καὶ θανάτων ἀπειλὰς διαπεφευγέναι· τούτου ἕνεκεν καὶ περὶ τούτου δηλῶσαι ὑμῖν ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα, ἵνα γινώσκητε, ὅτι καὶ τούτους ἀπεδεξάμεθα, καὶ ἀθῴους ἀπελύσαμεν, εἰδότες ὅτι πάντα τὰ παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον κατὰ τῶν ὀρθοδόξων γενόμενα, ἐπὶ δόξῃ καὶ συστάσει τῶν συσκευασθέντων ὑπ' αὐτῶν γέγονεν. ἔπρεπε μὲν οὖν τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον περὶ αὐτῶν, ὡς περὶ ἰδίων ὑμῖν δηλῶσαι. ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ πλείονος μαρτυρίας, καὶ τὴν ἁγίαν σύνοδον ἠθέλησεν ὑμῖν γράψαι, διὰ τοῦτο ἐκ ἀνεβαλόμεθα, ἀλλὰ καὶ σημᾶναι ὑμῖν ἐσπουδάσαμεν· ἵν' ὥσπερ ἡμεῖς, οὕτως

E καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς ἀποδέξησθε· ἄξιοι γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐπαίνου, ὅτι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν καὶ αὐτοὶ ἠξιώθησαν παρὰ τῶν αἱρετικῶν ὕβριν ὑπομεῖναι. τινὰ δὲ ἐστὶ τὰ παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου δογματισθέντα κατὰ Θεοδώρου, καὶ Ναρκίσσου, καὶ Στεφάνου, καὶ Ἀκακίου, καὶ Μηνοφάντου, καὶ Οὐρσακίου, καὶ Οὐάλεντος, καὶ Γεωργίου, τῶν προϊσταμένων τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως, καὶ πλημμελησάντων καθ' ὑμῶν, καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, γνώσεσθαι ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων. ἀπεστείλαμεν γὰρ ὑμῖν, ἵνα καὶ ἡ ὑμετέρα θεοσέβεια σύμψηφος τοῖς παρ' ἡμῖν ὁρισθεῖσι γένηται, καὶ γινώσκητε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, οὐ παρορᾷ τοὺς εἰς αὐτὴν πλημμελοῦντας.

* ἱστ. ταυτ.

ἱστ. ὑμῶν

ΕΠΙ-

A

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΤΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ.

EPISTOLA CONCILII Sardicenſis ad omnes epiſcopos.

[1] Η ἁγία συνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικης ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Sancta [1] *ſynodus per gratiam Dei Sardicæ congregata, eccleſiæ catholicæ epiſcopis & comminiſtris, dilectiſſimis fratribus noſtris in domino ſalutem.* a eodem Nanni interprete

ΠΟΛΛΑ μὲν καὶ πολλάκις ἐτολμησαν οἱ Ἀριομανῖται κατὰ τῆς θείων τοῦ Θεοῦ, τῆς τῶν πίστιν φυλαττόντων τοῦ ὀρθοῦ. νόθον γὰρ ὑποβάλλοντες διδασκαλίαν, τὰς ὀρθοδόξους ἐλαύνειν ἐπειράθησαν. τοσοῦτον δὲ λοιπὸν κατεπανέστησαν κατὰ τῆς πίστεως, ὡς μηδὲ τοῦ ἀλάβειαν τῆς εὐσεβεστάτων βασιλέων λαθεῖν. τοιγαροῦν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ συνεργούσης, καὶ αὐτοὶ οἱ εὐσεβέστατοι βασιλεῖς συνήγαγον ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πολεων, καὶ τὴν ἁγίαν ταύτην συνοδον ἐν [2] τῇ Σαρδῶν πόλει γενέσθαι δεδώκασιν, ἵνα πᾶσα μὴ διχόνοια περιαιρεθῇ, πάσης δὲ κακοπιστίας ἐξελαθείσης, ἡ εἰς Χριστὸν εὐσέβεια μόνη παρὰ πάντων φυλάττηται. ἦλθον γὰρ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἑῴας ἐπίσκοποι, προξαπεσταλκότες καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, μάλιστα δὲ ἅπερ ἐθρύλλουν πολλάκις περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ, Ἀθανασίου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Μαρκέλλου ἐπισκόπου τῆς Ἀγκυροαλατίας· ἴσως γὰρ καὶ εἰς ὑμᾶς ἔφθασαν αὐτῶν αἱ διαβολαὶ, καὶ ἴσως καὶ τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἐπεχείρησαν παρασαλεῦσαι· ἵνα κατὰ μοῦ τῶν ἀθώων ἃ λέγουσι πιστεύσητε, τῶν δὲ τῆς μοχθηρᾶς αὐτῶν αἱρέσεως ὑπονοιαν ἐπικρύψωσιν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ταῦτα ποιεῖν συνεχωρήθησαν. ἔστι γὰρ ὁ προϊσταμενος τῶν ἐκκλησιῶν κύριος, ὁ ὑπὲρ τούτων καὶ πάντων ἡμῶν θάνατον ὑπομείνας, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον πᾶσιν ἡμῖν δεδωκώς. πάλαι μὲν οὖν γραφάντων τῶν περὶ Εὐσέβιον Ἰουλίῳ τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν, τῷ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ, κατὰ τῶν προειρημένων συλλειτουργῶν ἡμῶν, λέγομεν δὴ Ἀθανασίου, καὶ Μαρκέλλου, καὶ Ἀσκληπᾶ· ἔγραψαν καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων μερῶν ἐπίσκοποι, μαρτυροῦντες μὲν τῇ καθαρότητι τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου, τὰ δὲ παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον γενόμενα, μηδὲν ἕτερον ἢ ψεῦδη καὶ συκοφαντίας εἶναι μεσά· καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκ τοῦ κληθῆναι αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Ἰουλίου, φανερὰ τούτων ἡ συκοφαντία πέφηνεν· ἦλθον γὰρ ἂν εἴπερ ἐθάρρουν οἷς ἔπραξαν καὶ πεποιήκασι κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν.

SÆPE multumque in ſervos Dei rectæ fidei cultores, audaciam ſuam exercuerunt Ariomanitæ; dum enim ſpuriam doctrinam ſubjiciunt, toti in hoc ſunt, ut orthodoxos ejiciant; tanta autem vi jam contra fidem ſurrexerunt, ut id ne pietatem quidem religioſorum imperatorum latuerit. Quapropter cooperante Dei gratia, ipſi quoque religioſiſſimi principes nos ex diverſis provinciis & civitatibus in unum convocarunt, cupientes, ut ſancta ſynodus in Sardorum civitatem conveniret, quo omnis controverſia præcideretur, & ejecto quidquid pravæ fidei eſſet, ſola in Chriſtum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quoque ex oriente epiſcopi, ad id & ipſi inſtigati a religioſiſſimis imperatoribus, & potiſſimum ob ea, quæ ſubinde jactaverunt de dilectis fratribus noſtris & comminiſtris, Athanaſio epiſcopo Alexandriæ, & Marcello Ancyrogalatiæ epiſcopo; forſitan & ad vos quoque eorum calumniæ penetrarunt, & veſtras aures concutere admoliti ſunt, ut ipſorum de innocentibus calumniam veram putaretis, & ſub hoc prætextu flagitioſæ ſuæ hæreſeos ſuſpicionem evitarent. Atqui non in longum id iis facere licuit: eſt enim qui eccleſiis præſidet dominus, qui pro illis & pro nobis omnibus mortem ſubiit, & per ſeipſum omnibus nobis aſcenſum in cœlos donavit. Cum igitur jampridem literas ſuas accuſatrices de Athanaſio & Marcello & Aſclepa comminiſtris noſtris, Euſebiani ad Julium Romanæ eccleſiæ epiſcopum miſiſſent, alii quoque ex aliis locis epiſcopi ad eumdem Julium literas ſuas miſerunt, quibus & Athanaſii innocentiam, & Euſebianorum ſycophantiam conteſtabantur: & quamquam id ita eſſe ex eo præcipue cognoſci potuit, quod accerſiti a dilecto noſtro comminiſtro Julio, judicio non ſteterunt, & ex ipſius Julii literis manifeſta illorum ſycophantia apparuit; acceſſiſſent enim, ſi actorum ſuorum in comminiſtros noſtros fiduciam habuiſſent: fraudem tamen ſuam per ea, quæ in hac ſacratiſſima ſynodo geſſere, longe manifeſtius declararunt. Nam cum ad Sardorum civitatem acceſſiſſent, conſpectis ibi Athanaſio, Mar- Ex Athan. apol. 2. Alia Hujus epiſtolæ verſio. ac fortaſſe ipſius ſynodi autographa, extat in fragmentis Hilarii. Alia item hiſt. trip. lib. 4 c. 24.

---

1 Hujus epiſtolæ ſynodicæ apud Athanaſium in Apolog. 2. hic titulus eſt. Apud Theodoretum vero lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. inſcriptio eſt hujuſmodi: Η ἁγία συνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπὸ πασῶν τῶν κατὰ Ρωμης, καὶ Σπανίας, καὶ Γαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀφρικῆς, Σαρδανίας, Παννονίας, Μύσιας, Δαρδανίας, Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρων, Θρᾴκης, Ῥοδόπης, Ἀσίας, Καρίας, Βιθυνίας, Δακδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρων, Θρᾴκης, Ῥοδόπης, Ἀσίας, Καρίας, Βιθυνίας, Ἑλλησποντου, Φρυγίας, Πισιδίας, Καππαδοκίας, Πόντου, Φρυγίας ἄλλης, Κιλικίας, Παμφυλίας, Λυδίας, Νήσων κυκλάδων, Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, Λιβύης, Γαλατίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις, καὶ συλλατουργοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν. *Sancta Synodus per Dei gratiam Sardicæ congregata, ab urbe Roma, Hiſpania, Gallia, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Meſia, Dacia, Dardania, Dacia altera, Macedonia, Theſſalia, Achaja, Epiris, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria Bithynia. Helleſponto, Phrygia, Piſſidia Cappadocia, Ponto, Phrygia altera, Cilicia, Pamphylia, Lydia, Inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Libya, Galatia, Paleſtina, Arabia, omnibus ubique Epiſcopis & comminiſtris Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, dilectis fratribus, in Domino ſalutem.* Ipſam Epiſtolam Græce ex Athanaſio cum Petri Nannii verſione repræſentat hic Labbeus, eamdem poſtea Latine ex Hilarii fragmentis, quæ ſortaſſe, inquit Labbeus, ipſa Synodi autographa eſt. Appendicem denique ſubjicit ex Theodoreto, quam eſſe ſubditiliam Binius cum Baronio arbitrator. His ſubſternimus notulas, quas ſive Græco Athanaſii, ſive Hilarii Latino rextui appoſuit *Harduinus.* 2 *Theodoret.* Σαρδικητῶν.

Marcello, Aſciepa, aliiſque nonnullis, veriti ſunt in judicium prodire: & cum non ſemel, aut bis, ſed iterum atque iterum citati eſſent, citationibus non obtemperaverunt; tametſi omnes epiſcopi ſimul congregati, & in primis præclara ſenectute Oſius, homo & ob ævi longitudinem, & confeſſionem ſuam, & ob tantos ſuos labores omni reverentia dignus, expectaremus & hortaremus eos, ut in judicium proditent, & ea quæ rumoribus & literis de comminiſtris noſtris abſentibus jactaverant, præſentes juſtis rationibus comprobarent Verum illi, ut diximus, quantumcumque citati prodire noluerunt: qua etiam tergiverſatione ſuam ſycophantiam manifeſtiſſimam reddiderunt, & propemodum ea ipſa recuſatione accipiendi judicii, inſidias ſuas conſpirationeſque quaſi clamoribus confeſſi ſunt. Qui enim dictis ſuis confidunt, ii non verentur ea in præſentia defendere: poſtquam autem ſe judicio non ſtiterunt, arbitramur neminem ignorare, etiamſi denuo malitioſe agere velint, nihil eos habere adverſus comminiſtros noſtros quod probent, cum eos abſentes criminentur, & præſentes refugiant Fugerunt autem non eo ſolum, quod ſycophantiam ſuam agnoſcerent, ſed quod præſto viderent, qui ipſos de variis criminibus inceſſerent, qui vincula & ferrum promebant, & homines ab exilio reverſos. Cognati autem eorum, qui adhuc exulant, ibi quoque comminiſtri præſentes eorum oculis apparebant, unaque cum eis amici eorum, quos ipſi trucidaverant: &, quod maximum eſt, aderant epiſcopi, quorum alii ferrum & catenas ſibi ab ipſis inditas proferebant: alii mortes, eorum calumniis tentatas teſtificabantur. Eo enim furoris proceſſerunt, ut etiam epiſcopos interficere conarentur; & interfeciſſent, niſi eorum manus effugiſſent. Certe comminiſter noſter beatus Theodulus per calumniam eorum juſſus eſt interfici, cum fuga calumniam devitaret: alii ictus gladiorum oſtentabant, alii famem toleratam conquerebantur; neque harum rerum vulgares homines, ſed integræ eccleſiæ teſtes erant, quarum nomine legati, qui huc venerant, de militum gladiis, turbarum fuſtibus, judicum minis, adulterinis & ſubornatis falſis literis, certa documenta afferebant. Lectæ enim ſunt literæ, quas Theognius in fraudem Athanaſii, Marcelli, & Aſclepæ finxerat, ut etiam imperatores in hos viros concitaret: & hoc ita eſſe, ii qui Theognii per id temporis diaconi fuere, commonſtrarunt: ut interim omittamus virginum denudationes, eccleſiarum incendia, carceres eorum qui in ſacris miniſtri erant: quæ ſcelera nulla alia de cauſa, quam ob infauſtam abominandamque Arianorum hæreſim commiſſa ſunt. Hæc enim mala coacti ſunt experiri, qui eorum communionem recuſabant. His igitur conſpectis, in anguſtum cogebantur eorum conſilia, cum facta ſua perpuderet confiteri. Cum vero non poſſent hæc amplius occultare, venerunt in Sardorum civitatem, ut viderentur adventu ſuo exiſtimationem, quaſi non peccaſſent, excitare. Ceterum cum eos conſpicerent, quos vel calumniis, vel calamitatibus afflixerant, & ac-

ὅμως καὶ ἐξῶν πεποιήκασιν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, φανερωτέραν τὴν ἑαυτῶν συσκολιὼ ἀποδείξαν. ἀπαντήσαντες γὰρ εἰς τὴν Σαρδῶν πόλιν, ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Ἀθανάσιον, καὶ Μάρκελλον, καὶ Ἀσκληπᾶν, καὶ τοὺς ἄλλους, ἐφοβήθησαν εἰς κρίσιν ἐλθεῖν· καὶ ἦλθε μὲν ἄπαξ, δεύτερον δὲ οὐκ ἐπήκουσαν ταῖς κλήσεσι. καί τοι πάντων ἡμῶν συνελθόντων ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ ἀγηρατότου Ὁσίου, τοῦ καὶ διὰ τὸν χρόνον, καὶ τὴν ὁμολογίαν, καὶ διὰ τὸ τοσοῦτον κάματον ὑπομεμενηκέναι πάσης αἰδοῦς ἀξίου τυγχάνοντα, ἀναμενόντων καὶ προσδεπομένων αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς τὴν κρίσιν, ἵν' ἅπερ ἀπόντων τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἐθρύλλησαν καὶ ἔγραψαν κατ' αὐτῶν, ταῦτα παρόντες ἐλέγξαι δυνηθῶσιν. ἀλλ' οὐκ ἦλθον κληθέντες καθάπερ προεἰπομεν, δεικνύντες καὶ ἐκ τούτων τὸν συκοφαντίαν ἑαυτῶν, καὶ μονονοὺ τὴν ἐπιβουλὴν καὶ συσκολιὼ, ἣν πεποιήκασι, βοῶντες διὰ τῆς παραιτήσεως. οἱ γὰρ θαρροῦντες οἷς λέγουσι, τούτοις καὶ εἰς πρόσωπον συνεῖναι δύανται. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀπέστησαν, νομίζομεν λοιπὸν μηδένα ἀγνοεῖν, κἂν ἐκεῖνοι πάλιν κακουργεῖν ἐθέλωσιν, ὅτι μηδὲν ἔχοντες κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἐλέγξαι, τούτους μὲν διαβάλλουσιν ἀπόντας, παρόντας δὲ φεύγουσιν. ἔφυγον γὰρ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, οὐ μόνον διὰ τὴν τούτων συκοφαντίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς ἐπὶ διαφόροις ἐγκαλοῦντας αὐτοῖς ἐθεώρων ἀπαντήσαντας· δεσμὰ γὰρ ἴδιον καὶ σίδηρα προφερόμενα, ἀπ' ἐξορείσιας ἐπανελθόντες ἄνθρωποι καὶ παρὰ τῶν ἔτι κατεχομένων εἰς ἐξορείσιαν ἐλθόντες ἦσαν συλλειτουργοί, συγγενεῖς, καὶ φίλοι δέ τῶν δι' αὐτῶν ἀποθανόντων παρεγένοντο· καὶ τὸ μέγιστον, ἐπίσκοποι παρῆσαν, ὧν ὁ μὲν τὰ σίδηρα καὶ τὰς ἁλύσεις περιέφερον, ἃς δι' αὐτοὺς ἐφόρεσαν· οἱ δὲ τὸν ἐκ τῆς διαβολῆς αὐτῶν θάνατον ἐμαρτύραντο· εἰς τοσοῦτον γὰρ ἔφθασαν ἀπονοίας, ὡς καὶ ἐπισκόπους ἐπιχειρεῖν ἀνελεῖν· καὶ ἀνεῖλον ἄν, εἰ μὴ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτῶν. ὁ ὂν συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὁ μακαρίτης Θεόδουλος φεύγων αὐτῶν τὴν διαβολὴν· ἐκεκέλευστο γὰρ ἐκ διαβολῆς αὐτῶν ἀποθανεῖν. ἄλλοι δὲ πληγὰς ξίφων ἐπεδείκνυντο, ἄλλοι δὲ λιμὸν ὑπομεμενηκέναι παρ' αὐτῶν ἀπωδύροντο. καὶ ταῦτα οὐκ οἱ τυχόντες ἐμαρτύρουν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκκλησίαι ὅλαι ἦσαν, ὑπὲρ ὧν οἱ ἀπαντήσαντες καὶ παρεσβάλλοντες ἐδίδασκον, στρατιῶται ξιφήρεις, ὄχλος μετὰ ῥοπάλων, δικασῶν ἀπειλὰς, πλασῶν γραμμάτων ὑποβολάς. ἀνεγνώσθη γὰρ γράμματι τῶν περὶ Θεόγνιον, πλαττομένων κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ Μαρκέλλου καὶ Ἀσκληπᾶ, ἵνα καὶ βασιλέας κατ' αὐτῶν κινήσωσι. καὶ ταῦτα ἤλεγξαν οἱ γνόμενοι τότε διάκονοι Θεογνίου. πρὸς τούτοις, παρθένων γυμνώσεις, ἐμπρησμὸς ἐκκλησιῶν, φυλακὰς κατὰ τῶν λειτουργῶν. καὶ ταῦτα πάντα δι' ὧν ἕτερον, ἢ διὰ τὴν δυσώνυμον αἵρεσιν τῶν ἀρειομανιτῶν. οἱ γὰρ παραιτούμενοι τὴν πρὸς τούτους κοινωνίαν, ἀνάγκην εἶχον πειρᾶσθαι τούτων. ταῦτα τοίνυν συνορῶντες, εἰς στενὸν εἶχον τὰ τῆς προαιρέσεως. ἠκούοντο μὲν γὰρ ὁμολογεῖν, ἃ δεδράκασι· διὰ δὲ τὸ μὴ δύασθαι λοιπὸν ἔτι ταῦτα κρύπτεσθαι, ἀπλούτησαν εἰς τὴν [1] Σαρδῶν πόλιν, ἵνα διὰ τῆς ἀφίξεως, ὑπόνοιαν, ὡς

[1] Reg. Σιρδῶν.

ὡς μὴ πλημμελήσαντες, δόξωσιν ἀποφέρεσθαι. ἰδόντες δὲ τοὺς παρ' αὐτῶν συκοφαντηθέντας, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν παθόντας, τοὺς κατηγόρους, τὰς ἐλέγχας πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, ἐλθεῖν οὐκ ἐβούλοντο κληθέντες· καί τοι τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ Μαρκέλλου καὶ Ἀσπλήπα, πολλῇ τῇ παῤῥησίᾳ χρωμένων, ἀποδυρομένων καὶ ἐπικειμένων καὶ προκαλουμένων αὐτοὺς, καὶ ἐπαγγελλομένων μὴ μόνον ἐλέγχειν τὴν συκοφαντίαν ἀλλὰ καὶ δεικνύναι ὅσα κατὰ τῆς ἐκκλησιῶν αὐτῆς * [1] ἐκοινώνησαν. οἱ δὲ τοσούτῳ φόβῳ τῷ συνειδότος κατεχέθησαν, ὡς φεύγειν αὐτοὺς, καὶ διὰ τὴν φυγῆς τὴν συκοφαντίαν αὐτῆς ἐλέγξαι, καὶ ἅπερ ἐπλημμέλησαν, [2] διὰ τὸν δρασμὸν ὁμολογῆσαι. εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοίνυν ὑμῖν οὐ μόνον ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων, αὐτῶν ἡ κακοξοπία δείκνυται καὶ συκοφαντία· ὅμως ἵνα μηδὲ ἐκ τῆς φυγῆς προφάσιν τινα ἑτέρας κακουργίας ποιήσασθαι δυνηθῶσιν. ἐσκεψάμεθα κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τὰ παρ' ἐκείνων δραματουργηθέντα ἐξετάσαι. καὶ τοῦτο * προθέμενοι, ἔρομεν αὐτοὺς καὶ ἐκ τῶν παραχθέντων συκοφάντας, καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ ἐπιβουλὴν κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν πεποιηκότας. ὃν γὰρ ἔλεγον παρὰ Ἀθανασίου πεφονεῦσθαι Ἀρσένιον, οὗτος ζῇ, καὶ ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετάζεται· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων θρυλληθέντα παρ' αὐτῶν φαίνεται πλάσματα. ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ ποτηρίου ἐθρύλλουν, ὡς κλασθέντος παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου Ἀθανασίου, ἐμαρτύρησαν μοὶ οἱ παραγενόμενοι ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Μαρεώτου, καὶ τῶν λοιπῶν τόπων, ὅτι μηδὲν τούτων πέπραχται· καὶ οἱ ἐπίσκοποι δὲ γράφοντες, οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, πρὸς Ἰούλιον τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ἱκανῶς διεβεβαιοῦντο, μηδὲ ὑπόνοιαν ὅλως τοιαύτην ἐκεῖ γενέσθαι. ἄλλως τε ἃ λέγουσιν ὑπομνήματα ἔχειν κατ' αὐτοῦ, κατὰ μονομέρειαν * συνέσηκε γενέσθαι. καὶ ὅμως καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τούτοις, ἐθνικοὶ καὶ κατηχούμενοι ἠρωτῶντο. ἐξ ὧν εἷς κατηχούμενος ἐρωτώμενος ἔφασκεν ἔνδον εἶναι, ὅτε Μακάριος ἐπέστη τόπῳ· καὶ ἕτερος ἐρωτώμενος ἔλεγε, τὸν θρυλλούμενον παρ' αὐτῶν Ἰχύραν, νοσοῦντα τότε κατακεῖσθαι ἐν κελλίῳ· ὡς ἀπὸ τούτου φαίνεσθαι, μηδόλως γενέσθαί τι τῆς μυστηρίων, διὰ τὸ τοὺς κατηχουμένους ἔνδον εἶναι, καὶ τὸν Ἰχύραν μὴ παρεῖναι, ἀλλὰ νοσοῦντα κατακεῖσθαι, καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ παμπόνηρος Ἰχύρας ψαλσάμενος ἐπὶ τῷ εἰρηκέναι, κεκωφεῖναι τὸν Ἀθανάσιόν τινα τῶν θείων βιβλίων, καὶ διηλέγχθαι, ὡμολόγησε κατ' ἐκεῖνο καιρὸν νοσεῖν, ὅτε Μακάριος παρῆν, καὶ κατακεῖσθαι· ὡς καὶ ἐκ τούτου συκοφάντην αὐτὸν εἶναι· ἀμέλει τῆς συκοφαντίας ταύτης μισθὸν αὐτῷ τῷ Ἰχύρᾳ δεδώκασιν, ἐπισκοπῆς ὄνομα, τῷ μηδὲ πρεσβυτέρῳ τυγχάνοντι. ἅπαντήσαντες γὰρ δύο πρεσβύτεροι συὶ Μελιτίῳ ποτὲ γνωμένοι, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας [3] δεχθέντες, καὶ νῦν συὶ Ἀθανασίῳ ὄντες, ἐμαρτύρησαν μηδεπώποτε τοῦτον πρεσβύτερον Μελιτίου γεγενῆσθαι, μηδὲ ὅλως ἐχηκέναι Μελίτιον εἰς τὸν Μαρεώτου ἐκκλησίαν, ἢ λειτουργόν. καὶ ὅμως τὸν μηδὲ πρεσβύτερον τυγχάνοντα, νῦν ὡς ἐπίσκοπον ἤγαγεν, ἵνα τῷ ὀνόματι τούτῳ δόξωσι τῇ συκοφαντίᾳ καταπλήττειν τοὺς

A cuſatores in oculis hærerent, & ſub conſpectu eſſent rerum quæ objicerentur documenta, noluerunt ad citationem in judicio comparere, quamvis magna fiducia & libertate a comminiſtris noſtris Athanaſio, Marcello, & Aſclepa inceſſarentur, querelas ſuas proponentibus, provocantibus, cum denunciarent ſe paratos eſſe non ſolum calumnias eorum refellere, ſed oſtendere quoque quæ contra ipſas eccleſias publice deliquiſſent. Igitur tanto metu propter conſcientiam correpti ſunt, ut ſe fugæ mandarint, & fugiendo calumnias ſuas patefecerint, & quæ peccaverant, fuga illa confeſſi ſunt. Et quamquam eorum pravitas & calumnia non modo ex B ſuperioribus, ſed ex iſtis quoque innoteſcit; tamen ne etiam ex fuga novi alicujus ſceleris occaſionem comparare poſſent, decretum fuit, ut ſecundum veritatis * rationem illorum fictæ fabulæ examinarentur Cum ergo in hoc eſſemus, deprehendimus ex actis quoque eos meros ſycophantas eſſe, & nihil aliud quam inſidias noſtris coepiſcopis ſtruxiſſe. Arſenius enim, quem necatum ajebant ab Athanaſio, vivit etiam nunc, & inter vivos ſpectatur: ex quo cetera, quæ illi de aliis divulgaverant, vana eſſe apparent. De poculo autem a Macario presbytero Athanaſii, uti ipſi ajebant, confracto, illi qui Alexandria & Mareota, lociſque contiguis C huc venere, teſtantur nihil horum factum eſſe; & epiſcoporum Ægyptiorum literis ad comminiſtrum noſtrum Julium abunde confirmatum eſt, ne ſuſpicionem quidem ibi ejus rei fuiſſe Porro monumenta actorum, quæ adverſus eum ſe habere ajunt, ſatis conſtat, altera parte inaudita, confecta fuiſſe. & tamen in iſtis ipſis monumentis ethnici & catechumeni pro teſtimonio interrogati fuere: ex quibus unus catechumenus dicebat, intus fuiſſe ſe, cum Macarius illuc venit; & alter dicebat, cum ex eo quæreretur, Iſchyram ab ipſis toties jactitatum, ægrotum per id temporis in cellula decubuiſſe: ut ex eo appareat, nihil omnino myſteriorum a- D ctum fuiſſe, eo quod catechumeni intus eſſent, & Iſchyras non adeſſet, ſed ægrotus decumberet. Quin & ipſe ſceleratiſſimus Iſchyras, qui mentitus erat Athanaſium neſcio quem ſacrorum librorum combuſſiſſe, & de eo crimine convictum eſſe, poſtmodum confeſſus eſt ſe per id tempus ægrotaſſe & decubuiſſe, cum Macarius ſuperveniret; ut vel inde facile colligas eum ſycophantam eſſe: certe hujus ſycophantiæ gratia, ei qui preſbyter quidem erat, titulum epiſcopi indulſere Duo enim quondam Meletii presbyteri, poſtea a beatæ memoriæ Alexandro epiſcopo Alexandriæ recepti, iidemque nunc Athanaſii presbyteri, cum adveniſſent, te- E ſtimonia depoſuere, numquam Iſchyram Meletii presbyterum fuiſſe: imo ne habuiſſe quidem Meletium Mareotæ ullam eccleſiam, aut miniſtrum in ſacris. Nihilominus tamen eum, qui presbyter non erat, ut epiſcopum in teſtem produxerunt: ut magnificentia nominis per ſycophantiam auditores percellerent Recitata quoque ſunt ſcripta collegæ noſtri in ſacris Marcelli., & deprehenſa eſt Euſebii doloſa ars Quæ enim Marcellus

per

* ſermonem.

1 Theodoretus recte, ἐπλημμέλησαν. 2 Theodoretus, διὰ τῶν δρασμῶν. 3 Theodoretus προσδεχθέντες.

per modum quæreutis protulerat, ea tanquam ita esse profiteretur, calumniati sunt. Recitata propterea sunt in illis, quæ antecederent & subsequerentur in illis quæstionibus; & inventa est bona & recta fides istius viri. Non enim ex sancta Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus in regno constituit, sed regnum ejus initio & fine carere scriptis prodidit. Asclepas quoque comminister noster in sacris, prolatis actorum monumentis Antiochiæ confectis, docuit, cum ibi simul & accusatores, & ipse Eusebius Cæsariensis adesset, judiciis episcoporum, qui huic causæ præsidebant, se innocentem pronunciatum esse. Non igitur sine causa est, dilectissimi fratres, quod sæpius citati non obtemperarint, sed fugere maluerint, & conscientia ad fugam propulsi, crimen suæ sycophantiæ confirmaverint, & causam dederint, ut quæ eorum accusatores præsentes objicerent & demonstrarent, pro veris haberentur. Quoniam igitur præter hæc omnia, depositos olim & ejectos ob Arianam hæresim non solum receperunt, sed ad majores gradus evexerunt, ex diaconis presbyteros, ex presbyteris episcopos facientes, non in alium usum, quam ut impietatem disseminarent, latiusque diffunderent, & piam fidem corrumperent. Quo in negotio post Eusebium facile principes sunt, Theodorus ab Heraclea, Narcissus a Neroniade Ciliciæ, Stephanus ab Antiochia, Georgius a Laodicea, Acacius a Cæsarea Palæstinæ, Menophantes ex Epheso, quæ est Asiæ, Ursacius a Singidono Mysiæ, Valens a Mursis Pannonicis. Nam isti eos, qui secum ab oriente venerant, non permittebant ad sacrosanctam synodum introire, aut ullo modo ad ecclesiam Dei appellere: & itinere Sardicensi certis in locis conciliabula in morem synodi per se habuerunt, & fœdera cum interminationibus conflaverunt, ut ubi Sardicam pervenissent, minimè se in judicio sisterent, aut in eumdem locum cum sacra synodo convenirent; sed mox ubi eo perveniissent, & perfunctoria specie adventum suum ostentassent, raptim inde aufugerent. Rem ita actam esse, per comministros Macarium a Palæstina, & Asterium ab Arabiâ, qui una cum iis in itinere fuerunt, & ab eorum infidelitate recessérunt, cognoscere licuit: qui cum ad sacram synodum veniissent, simul & de vi, quam passi essent, conquesti sunt, & quanta pravitate in rebus agendis uterentur illi, indicarunt: id quoque ab ipsis additum, esse illic multos rectæ fidei cultores, quos isti prohibuerunt, ne huc venirent, pericula minasque, si quis ab illis recederet, denunciantes: ac propterea curasse, ut omnes eodem domicilio uterentur, ne vel tantillum quispiam ab illis seorsum agere posset. Quoniam igitur eorum sycophantiæ, vincula, cædes, vulnera, falsæ epistolæ, verbera, virginum denudationes, exterminationes, devastationes ecclesiarum, incendia, transpositionesque a minoribus civitatibus ad majores parœcias, &, quod gravissimum est, denuo per eosdem excitata contra rectam fidem infelicissima Arianorum hæresis, reticenda non sunt; ideo nos di-

A ἀκούοντας. ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὸ συγγραμμα τοῦ συλλειτουργοῦ Μαρκέλλου, καὶ ἀρέθη τῶν περὶ Εὐσέβιον ἡ κακοτεχνία. ἃ γὰρ ὡς ζητῶν ὁ Μάρκελλος εἴρηκε, ταῦτα ὡς ὁμολογούμενα διαβεβλήκασιν. ἀνεγνώσθη γὰρ τὰ ἐξῆς, καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν τῶν ζητημάτων, καὶ ὀρθὴ ἡ πίστις τοῦ ἀνδρὸς ἀρέθη. ὅτε γὰρ ἀπὸ τῆς ἁγίας Μαρίας, ὡς αὐτοὶ διεβεβαιώσαντο, ἀρχὴν ἐδίδου τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, οὔτε τέλος ἔχειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον εἶναι τοιαῦτα ἔγραψε. καὶ Ἀσκληπᾶς δὲ ὁ συλλειτουργὸς προσενέγκας ὑπομνήματα γενόμενα ἐν Ἀντιοχείᾳ, παρόντων τῶν κατηγόρων, καὶ Εὐσεβίῳ τοῦ ἀπὸ Καισαρείας, καὶ ἐκ B τῶν ἀποφάσεων τῶν δικασάντων ἐπισκόπων ἔδειξεν ἑαυτὸν ἀθῷον εἶναι. εἰκότως δὲ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, καλέμβυοι πολλάκις οὐκ ὑπήκουσαν, εἰκότως ἔφυγον· ὑπὸ γὰρ τοῦ συνειδότος ἐλαυνόμενοι, φυγῇ τὰς συκοφαντίας ἑαυτῶν ἐβεβαίωσαν, καὶ πεισθῆναι κατ' αὐτῶν πεποιήκασιν, ἃ παρόντες οἱ κατηγορηθέντες ἔλεγον καὶ ἐπεδείκνυον. ἐπεὶ τοίνυν πρὸς τούτοις πᾶσι, καὶ τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας καὶ ἐκβληθέντας διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν, ὃ μόνον, ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα βαθμὸν προήγαγον, διακόνους μὲν εἰς πρεσβυτέριον, ἀπὸ δὲ πρεσβυτέρων εἰς ἐπισκόπους, δι' ὑδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα τὴν ἀσέβειαν διασπείρωσι καὶ πλατιῦαι δυνηθῶσι, καὶ τοῦ C δυσεβῆ διαφθείρωσι πίστιν. εἰσὶ δὲ τούτων, μετὰ τοὺς περὶ Εὐσέβιον, νυῦ ἔξαρχοι, Θεόδωρος ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας, Νάρκισσος ὁ ἀπὸ Νερωνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέφανος ὁ ἀπὸ Αντιοχείας, Γεώργιος ὁ ἀπὸ Λαοδικείας, Ακάκιος ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαισίνης, Μηνόφαντος ὁ ἀπὸ Εφέσου τῆς Ασίας, Ουρσάκιος ὁ ἀπὸ Σιγγιδόνου τῆς Μυσίας, Ουάλης ὁ ἀπὸ Μυρσῶν τῆς Παννονίας, καὶ γὰρ οὗτοι τοὺς σὺν αὐτοῖς ἐλθόντας ἀπὸ τῆς ἑῴας οὐκ ἐπέτρεπον ὅτ' εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰσελθεῖν, ὅτε ὅλως εἰς ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ παραβάλλειν. καὶ ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὴν Σαρδικὴν, κατὰ τόπους συνόδους ἐποιοῦντο πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ συνθήκας μετὰ ἀπειλῶν· ὥστε ἐλθόντας D αὐτοὺς εἰς τὴν Σαρδικὴν, μηδὲ ὅλως εἰς τὴν κρίσιν ἐλθεῖν, μηδὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ· ἀλλὰ μόνον ἐλθόντας, καὶ ἀφορισθέντας τὴν ἐπιδημίαν ἑαυτῶν ἐπιδειξαμένους, ταχέως φυγεῖν. ταῦτα γὰρ γνῶναι δεδυνήμεθα παρὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν, Μακαρίου ἀπὸ Παλαισίνης, καὶ Ασερίου ἀπὸ Αραβίας. τῶν ἐλθόντων σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀναχωρησάντων ἀπὸ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν. ὅτε γὰρ ἐλθόντες εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, τὴν μετὰ βίαν, ἣν ἔπαθον, ἀπωδύροντο. ὐδὲν δὲ παρ' αὐτοῖς ὀρθὸν ἔλεγον πράττεσθαι. προσιθέντες καὶ τοῦτο, ὡς ἄρα εἰσὶν ἐκεῖ πολλοὶ τῆς ὀρθῆς ἀντιποιούμενοι δόξης, καὶ κωλυόμενοι παρ' αὐτῶν ἐλθεῖν ἐνταῦθα διὰ τὸ ἀπειλεῖν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι κατὰ τῶν βουλομένων ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτῶν. τούτου γὰν ἕνεκα ἐν ἑνὶ οἰκῳ πάντας μεῖναι ἐσπούδασαν, μηδὲ τὸ βραχύτατον ἰδιάζειν αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες. ἐπεὶ ἂν οὐκ ἔδει παρασιωπῆσαι, οὐδὲ ἀνεκδιηγήτους ἐᾶσαι τὰς συκοφαντίας, τὰ δεσμὰ, τοὺς φόνους, τὰς πληγὰς, τὰ περὶ τῶν πλατειῶν ἐπιστολῶν, τὰς αἰκίας, τὰς γυμνώσεις τῶν παρθένων, τὰς ὁξορισίας, τὰς καταλύσεις τῶν ἐκκλησιῶν, τὰς ἐμπρησμοὺς, τὰς μεταθέσεις ἀπὸ μικρῶν πόλεων εἰς μείζονας παροικίας, καὶ ἁπλῶς τὴν

κατὰ

κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐπανασᾶσαν δυσώνυμον Ἀρειανικὴν αἵρεσιν, δι' αὐτῶν, τοῦτο ἕνεκεν τοὺς μὲν ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοὺς Ἀθανάσιον, καὶ Μάρκελλον, καὶ Ἀσκληπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς συλλειτουργοῦντας τῷ κυρίῳ, ἀθῴους καὶ καθαροὺς εἶναι ἀπεφηνάμεθα· γράψαντες καὶ εἰς πᾶσαν ἑκάστου παροικίαν, ὥστε γινώσκειν ἑκάστης ἐκκλησίας τοὺς λαοὺς τὴν ἰδίαν ἐπισκόπου πίστιν, καὶ τοῦτον μὲν ἔχειν ἐπίσκοπον καὶ προσδοκᾶν· τοὺς δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπελθόντας δίκην λύκων, Γρηγόριον τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Βασίλειον τὸν ἐν Ἀγκύρᾳ, καὶ Κοϊντιανὸν τὸν ἐν Γάζῃ, τούτους μηδὲ ἐπισκόπους ὀνομάζειν, μηδὲ ὅλως καινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχειν, μηδὲ δέχεσθαί τινα παρὰ τούτων γράμματα, μηδὲ γράφειν πρὸς αὐτούς. τοὺς δέ γε περὶ Θεόδωρον, καὶ Νάρκισσον, καὶ Ἀκάκιον, καὶ Στέφανον, καὶ Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, καὶ Μηνόφαντον, καὶ Γεώργιον, εἰ καὶ φοβηθεὶς μὴ παρεγένετο ἀπὸ τῆς ἑῴας, ὅμως διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀλεξάνδρου κατηρῆσθαι αὐτὸν, καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ αὐτὸν καὶ τούτους τῆς Ἀρείου μανίας, καὶ διὰ τὰ ἐπικεχθέντα αὐτοῖς ἐγκλήματα, τούτους παμψηφεὶ καθεῖλεν ἡ ἁγία σύνοδος ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς· καὶ ἐκείναμεν μὴ μόνον αὐτοὺς ἐπισκόπους μὴ εἶναι, ἀλλὰ μηδὲ κοινωνίας μετὰ τῶν πιστῶν αὐτοὺς καταξιοῦσθαι. τοὺς δὲ χωρίζοντας τὸν υἱὸν, καὶ ἀποκαλοῦντας τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ πατρὸς, χωρίζεσθαι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προσήκει, καὶ ἀλλοκότους εἶναι τοῦ Χριστιανῶν ὀνόματος· ἔσωσαν τοίνυν ὑμῖν ἀνάθεμα, διὰ τὸ κεκαπηλεύκέναι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. ἀποστολικόν ἐστι τὸ παράγγελμα· ἐάν τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τούτοις μηδεμίαν κοινωνεῖν παραγγείλατε· ἀδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. τούτων πάντες μακρὰν ποιεῖτε· ἀδεμία γὰρ συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ. καὶ φυλάξασθε ἀγαπητοὶ, μήτε γράφειν πρὸς αὐτοὺς, μήτε γράμματα παρ' αὐτῶν δέχεσθαι. σπουδάσατε δὲ μᾶλλον καὶ ὑμεῖς ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ, ὡς τῷ πνεύματι συνόντες τῇ συνόδῳ ἡμῶν, συνεπιψηφίσασθαι δι' ὑπογραφῆς ὑμετέρας, ὑπὲρ τοῦ παρὰ πάντων τῶν πανταχοῦ συλλειτουργῶν τὴν ὁμοφωνίαν διασώζεσθαι, ἡ θεία πρόνοια καθωσιωμένους ὑμᾶς καὶ θυμουμένους διαφυλάττοι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

Ὅσιος ἐπίσκοπος *. ἔγραψα, καὶ οὕτω πάντες· ταῦτα γράψασα ἡ ἐν Σαρδικῇ συνόδος, ἀπέστειλε καὶ πρὸς τοὺς μὴ δυνηθέντας ἀπαντῆσαι· καὶ γεγόνασι καὶ αὐτοὶ σύμψηφοι τοῖς κεκριμένοις. τῶν δὲ ἐν τῇ συνόδῳ γραψάντων, καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τὰ ὀνόματα ἔστι ταῦτα.

Ὅσιος ἀπὸ Σπανίας. Ἰούλιος Ρώμης διὰ Ἀρχιδάμου καὶ Φιλοξένου πρεσβυτέρων. Πρωτογένης Σαρδικῆς. Γαυδέντιος. Μακεδόνιος. Σεβῆρος. Πραιτέξτατος. Οὐρσίκιος. Λούκιλλος. Εὐγένιος. Βιτάλιος. Καλεπόδιος. Φλωρέντιος. Βάσσος. Βικέντιος. Σπερκόριος. Παλλάδιος. Δομιτιανός. Γάλβας. Γερόντιος. Πρωτάσιος. Εὐλόγιος. Πορφύριος. Διόσκορος. Ζώσιμος. Ἰαννουάριος. Ζώσιμος. Ἀλέξανδρος. Εὐτύχιος. Σωκράτης. Διόδωρος. Μαρτύριος. Εὐθήριος. Εὔκαρπος. Ἀθηνόδωρος. Εἰρηναῖος. Ἰουλιανός. Ἀλύπιος. Ἰωνᾶς.

Lectos fratres & comministros nostros Athanasium, Marcellum, Asclepam, cum ceteris comministris eorum, innocentes & puros pronunciavimus, literis ad singulas parœcias missis, ut populi cujusque ecclesiæ cognoscant sui episcopi sinceritatem, cuinque pio episcopo & habeant & expectent: illos autem qui more luporum in horum ecclesias invaserunt, Gregorium inquam in Alexandriam, Basilium in Ancyram, Quintianum in Gazam, eos neque episcopos appellent, neque ullam cum eis communionem habeant, aut eorum literas recipiant, aut vicissim mittant. Theodorum autem, Narcissum, Acacium, Stephanum, Ursacium, Valentem, Menophantem & Georgium, qui per metum huc ab oriente venire non est ausus; quia tamen tum a sanctæ memoriæ Alexandro depositus ipse est, tum & ipse & ceteri illi sectatores sunt Arianicæ rabiei, atque ob reatuum criminationem, sacrosancta synodus communi calculo exauctoratos omnino ab officio episcopatus submovit: decrevimusque eos non modo episcopos non esse, sed ne dignos quidem fidelium communione. Nam qui separant Filium a Patre, & Verbum a suo Patre abalienant, æquum est eos ab ecclesia catholica separari, & alienos esse a Christiano nomine. Sint vobis igitur anathema, eo quod verbum veritatis adulteraverunt: præceptum siquidem apostolicum est: *Si quis evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema esto.* Cum his ne quis communionem habeat, præcipite; nihil commune luci cum tenebris; hos procul a vobis arcete, cum nulla sit concordia Christo cum Belial. Cavete interim, dilecti, ne vel scribatis ad eos, vel eorum scripta recipiatis. Quin & vos quoque studete, fratres, & comministri nostri, ut spiritu præsentes in nostra synodo, idem suffragium conferatis per vestras subscriptiones; quo ab omnibus ubique sacrorum ministris concordia servetur. ¶ Divina providentia sanctos & lætos vos conservet, dilecti fratres.

Gal. c. 1. v. 9.

2. Cor. c. 6. v. 14.

¶ Appendicem hujus epistolæ ex Theodoreto vide infra in notis.

Osius episcopus subscripsit, quod & ceteri fecere. Hæc ita scriptis mandata, sacrum Sardicense concilium ad eos qui interesse non poterant, misit; qui ipsi quoque suis suffragiis decreta synodi approbarunt. Eorum autem qui in synodo subscripserunt, ceterorumque aliorum ista sunt nomina.

Osius ab Hispania. Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum presbyteros. Protogenes Sardicæ. Gaudentius. Macedonius. Severus. Prætextatus. Ursacius. Lucillus. Eugenius. Vitalis. Calepodius. Florentius. Bassus. Vincentius. Stercorius. Palladius. Domitianus. Galba. Gerontius. Protasius. Eulogius. Porphyrius. Dioscorus. Zosimus. Januarius. Zosimus. Alexander. Eutychius. Socrates. Diodorus. Martyrius. Eutherius. Eucarpus. Athenodorus. Irenæus. Julianus. Alypius. Jonas. Aetius. Restitutus. Marcellinus. Aprianus. Vitalis. Valens. Hermoge-

1 Reg. Cod. Σερδικῆς.

mogenes. Caſtus. Domitianus. Fortunatus. Marcus. Anianus. Heliodorus. Muſæus Aſterius. Paregorius. Plutarchus. Hymenæus. Athanaſius. Lucius. Amantius. Arius Aſclepius. Dionyſius. Maximus. Tryphon. Alexander. Antigonus. Ælianus. Petrus. Symphorus. Muſonius. Eutychius. Philologius. Spudaſius. Zoſimus. Patricius. Adolius. [5] Sapricius.

Galliæ.

Maximianus. Veriſſimus. Victor. Valentinus. Deſiderius. Eulogius. Sarbatius. Dyſcolius. Superior. Mercurius. Declopetus. Euſebius. Severinus. Satyrus. Martinus. Paulus. Optatianus. Nicaſius. Victor Sempronius. Valerinus. Pacatus. Jeſſes. Ariſton. Simplicius. Metianus. Amantus. Æmilianus. Inſtinianus Victorinus. Saturnilus Abundantius Donatianus. Maximus.

Africæ.

[6] Neſſus. Gratus. Megaſius. Coldæus. Rogatianus. Conſortius. Rufinus. Mannínus. Cæcilianus. Herennianus. Marianus. Valerius. Dynamius. Myzonius. Juſtus. Cæleſtinus. Cyprianus. Victor. Honoratus. Marinus. Pantagathus. Felix. Baudius. Liber. Capito. Minervales. Coſmus. Victor. Heſperio. Felix. Severianus. Oſpantius. Heſperus. Fidentius. Saluſtius. Paſchaſius.

Ægypti.

Liburnius. Amantius. Felix. Iſchyrammon. Romulus. Tiberinus. Conſortius. Heraclides. Fortunatus. Dioſcorus. Fortunatianus. Baſtamon. Datyllus. Andreas. Serenus. Arius. Theodorus. Evagoras. Elias. Timotheus. Orion. Andronicus. Paphnutius. Hermias. Arabion. Pſenoſiris. Apollonius. Mues. [7] Serapampon. Serenus. Philon. Philippus. Apollonius. Paphnutius. Paulus. Dioſcorus. Nilammon. Serenus. Aquila. Aotas. [8] Harpocration. Iſaac. Theodorus. Apollo. Ammonianus. Nilus. Heraclius. Arion. Athas. Arſenius. Agathammon. Theon. Apollonius. Elias. Paninuthius. Andragathius. Nemeſius. Serapion. Ammonius. Xenon. Gerontius. Quintus. Leonides. Sempronianus. Philon. Heraclides. Hieraces. Rufus. Panſophius. Macedonius. Apollodorus. Flavianus. Pſaes. Syrus. Apphus. [9] Serapion. Eſaias. Paphnutius. Timotheus. Elurion. Gajus. Muſæus. Piſtus. Heraclammon. Heron. Elias. Anagamphus. Apollonius. Gajus. Philotas. Paulus. Tithoes. Eudæmon. Julius.

Qui autem in canalio Italiæ.

Probatius. Viator. Facundinus. Joſeph. Numidius. Sperantius. Severus. Heraclianus.

Αἴτιος. Ρεστῆτος. Μαρκελλῖνος. Ἀπριανός. Βιτάλιος. Οὐάλης. Ἑρμογένης. Κάστος. Δομετιανός. Φορτουνᾶτος. Μάρκος. Ἀννιανός. Ἡλιόδωρος. Μασαῖος. Ἀσέριος. Παρηγόριος. Πλούταρχος. Τμήναιος. Ἀθανάσιος. Λούκιος. Ἀμάντιος. Ἄρειος. Ἀσκληπιός. Διονύσιος. Μάξιμος. Τρύφων. Ἀλέξανδρος. Ἀντίγονος. Αἰλιανός. Πέτρος. Σύμφορος. Μουσώνιος. Εὐτύχιος. Φιλολόγιος. Σπυδάσιος. Ζώσιμος. Παξίκιος. Ἀδόλιος. Σαπρίκιος.

Οἱ Γαλλίας.

Μαξιμιανός. Βηλήσιμος. * Βήκτωρος. Βαλεντῖνος. Δησιδέριος. Εὐλόγιος. [1] Σαρβάτιος. Δυσκόλιος. * Σπερίωρ. Μερκύριος. Δηκλοπετός. Εὐσέβιος. Σεβηρῖνος. Σάτυρος. Μαρτῖνος. Παῦλος. Ὀπτατιανός. Νικάσιος. Βίκτωρ. Σεμπρώνιος. Βαλερῖνος. Πάκατος. Ἰεσσῆς. Ἀρίσων. Σιμπλίκιος. Μετιανός. Ἀμάντιος. Αἰμιλιανός. Ἰουστινιανός. Βικτωρῖνος. * Σατορνῖλος. Ἀβυνδάντιος. Δωνατιανός. Μάξιμος.

* Τους, Βικτωρ.

* Σατορνίλος.

Οἱ Ἀφρικῆς.

Νέανος. Γρᾶτος. Μεγάσιος. Κολδαῖος. Ρογατιανός. Κονσόρτιος. Ρυφῖνος. Μαννῖνος. Κατιλιανός. * Ερεννιανός. Μαριανός. Οὐαλέριος. Δυνάμιος. Μυζόνιος. Ἴουστος. Καιλεστῖνος. Κυπριανός. Βίκτωρ. Ονωράτος. Μαρῖνος. Παντάγαθος. Φῆλιξ. Βαῦδιος. Λίβερ. Καπίτων. * Μινερβάλις. Κόσμος. Βίκτωρ. Εσπερίων. Φῆλιξ, Σεβηριανός. Οσπάντιος. Εσπερος, Φιδέντιος. Σαλούστιος. Παχάσιος.

* Ἀνέβιος

* Μινερβάλις.

Οἱ Αἰγύπτου.

Λιβέρνιος. Ἀμάντιος. Φῆλιξ. Ἰχυράμμων. Ρωμῦλος. Τιβερῖνος. Κονσόρτιος. Ἡρακλείδης. * Φορτουνᾶτος. Διόσκορος. Φορτουνατιανός. Βασσάμων. Δάτυλλος. Ἀνδρέας. Σερῆνος. Ἄρειος. Θεόδωρος. Εὐαγόρας. Ἡλίας. Τιμόθεος. Ὠρίων. Ἀνδρόνικος. Παφνούτιος. Ἑρμίας. Ἀραβίων. Ψενόσειρις. Ἀπολλώνιος. [2] Μοῦις. Σαραπάμπων. Σερῆνος. Φίλων. Φίλιππος. Ἀπολλώνιος. Παφνούτιος. Παῦλος. Διόσκορος. Νειλάμμων. Σερῆνος. Ἀκύλας. Ἀωτᾶς. Ἁρποκρατίων. Ἰσαάκ. Θεόδωρος. Ἀπολλῶς. Ἀμμωνιανός. Νεῖλος. Ἡράκλειος. Ἀρείων. Ἀθᾶς. Ἀρσένιος. Ἀγαθάμμων. Θέων. Ἀπολλώνιος. Ἡλίας. Πανινέθιος. Ἀνδραγάθιος. Νεμεσίων. Σαραπίων. Ἀμμώνιος. Ξένων. Γερόντιος. Κόϊντος. Αεωνίδης. Σεμπρωνιανός. Φίλων. Ἡρακλείδης. Ἱέρακυς. Ῥοῦφος. Πανσόφιος. Μακεδόνιος. Ἀπολλόδωρος. [3] Φλαβιανός. Ψάης. Σύρος. Ἀπφοῦς. Σαραπίων. Ἡσαΐας. Παφνούτιος. Τιμόθεος. Ἐλουρίων. Γάϊος. Μουσαῖος. Πιστός. Ἡρακλάμμων. Ἡρων. Ἡλίας. Ἀνάγαμφος. Ἀπολλώνιος. Γάϊος. Φιλωτᾶς. Παῦλος. Τιθώης. Εὐδαίμων. Ἰούλιος.

Οἱ ἐν τῷ [4] χαναλίῳ τῆς Ἰταλίας.

Προβάτιος. Βιάτωρ. Φακουνδῖνος. Ἰωσῆς. Νουμίδιος. Σπηράντιος. Σεβῆρος. Ἡρακλειανός. Φαυ-

1 Forte, Σαββάτιος. 2 Socrati lib. 2. cap. 28. Θμοῦις. Vide & Athanaſ. in Epiſt. ad Dracontium pag. 957. Παῦλος ὁ τῷ Λάτῳ *Epiſcopus*, ibidem. 3 Athanaſ. in Epiſt. ad ſolit. pag. 859. φλάβιος. 4 Reg. καλίῳ, mendoſe, ut multis videtur. 5 vel *Studius*. 6 Ex his multos appellat Athanaſ. in apolog. pro fuga ſua pag. 705. 7 Σαραπάμμων, Athan. in Epiſt. ad ſolit. pag. 816. Vide ibid. pag. 858. & 859. 8 In Concil. Niczno, *Harpocration Naucratites*, *Amantius Cynopolites*, *Athas Schedienſis*, *Tithoes Paraetonius*, *Paphnutius Thebaidis ſuperioris*. 9 Serapion Thmueos Epiſcopus apud Sozom. lib. 3. cap. 15. & Hieron. lib. de ſcript. Eccleſ.

Φαυστῖνος. Αντωνίν&. Ηράκλειος. Οὐϊτάλιος. Φῆλιξ. Κεισπῖνος. Παυλιανός.

Οἱ Κύπρε.

Αὐξίβι&. Φώτιος. Γηράσιος. Αφροδίσιος. Εἰρηνικός. Νυνέχιος. Αθανάσιος. Μακεδόνιος. Τειφύλλιος. Σπυρίδων. Νορβανός. Σωσικράτης.

Οἱ Παλαισίνης.

Μάξιμ&. Αέτιος. Αρειος. Θεοδόσιος. Γερμανός. Σιλβανός. Παῦλος. Κλαύδιος. Παξίκιος. Ελπίδιος. Γερμανός. Εὐσέβιος. Ζωβίος. Παῦλ&. Πέτ&.

A Faustinus. Antonius. Heraclius. Vitalis. Felix. Crispinus. Paulianus.

Cypri.

Auxibius. Photius. [1] Gerasius. Afrodisius. Irenicus. Nunechius. Athanasius. Macedonius. Triphyllius. Spyridon. Norbanus. Sosicrates.

Palæstinæ.

Maximus. Aetius. Arius. Theodosius. [2] Germanus. Silvanus. Paulus. Claudius. Patricius. Elpidius. Germanus. Eusebius. Zenobius. Paulus. Petrus.

INCIPIT EXEMPLUM EPISTOLÆ

Synodi Sardicensis ad universas ecclesias.

B

MULTA [3] quidem & frequenter ausi sunt Ariani hæretici adversus servos Dei, qui fidem rectam & catholicam custodiunt. Adulterinam namque doctrinam inferentes, orthodoxos persequi tentaverunt; in tantum autem nunc exsurrexerunt contra fidem, ut non religiosam pietatem clementissimorum imperatorum lateret. Denique, gratia Dei adjuvante, etiam ipsi clementissimi imperatores [3] congregaverunt ex diversis provinciis & civitatibus ipsam synodum sanctam & in Sardicensium civitate fieri permiserunt, ut omnis quidem dissensio amputetur, iniqua autem doctrina penitus expulsa, C pietas sola quæ est in Christo, [4] hominibus custodiretur. Venerunt enim ab oriente episcopi cohortatione excitati piissimorum imperatorum, maxime propter id quod frequenter in murmuratione fuit, id est de dilectissimis fratribus nostris & coepiscopis Athanasio episcopo Alexandriæ & Marcello episcopo Ancyræ Galatiæ. [5] Arbitramur autem etiam ad vos ipsos perveniſſe eorum calumnias, & aures vestras tentasse eos commovere non dubitavimus, ut adversum innocentes quidem quæ dicunt credatis, sceleratæ autem hæreseos suæ suspicionem tegant. Sed non diutius hæc illis facere permissum est. Est enim gubernator ecclesiarum dominus, [6] qui pro ecclesiis & pro omnibus D nobis mortem sustinuit, & [7] propter eas ecclesias ascensum in cœlos omnibus nobis tribuit. Olim quidem scribentibus, Eusebio, Mario, Theodoro, Diognito, Ursacio & Valente, [8] Julio consacerdoti nostro Romanæ ecclesiæ episcopo adversum prædictos coepiscopos nostros (dicimus autem Athanasium & Marcellum [9]) ut scripserunt ex aliis locis [10] ut episcopi nostri quæ autem ab Eusebio facta sunt nihil aliud quam falsitatis & mendacii fuisse plena. [11] Nam & si ex eo quo vocati sunt a Julio episcopo carissimo fratre nostro, clarum noluisse eos venisse ex ipsis literis quibus eorum mendacia detecta sunt: (venissent enim si habuissent fiduciam eorum quæ gesserunt ad- E versus coepiscopos nostros) licet etiam ex ipsis quæ fecerunt in isto sancto & magno concilio manifestiora falsitatis suæ commenta prodiderunt: (venerunt enim & ad Sardicensium civitatem, & videntes Athanasium & Marcellum, Asclepam & alios, timuerunt venire ad judicium, & non semel, neque iterum, sed frequenter vocati contempserunt invitationem Synodi omnium nostrorum qui convenimus episcopi, & maxime venerabilis senectæ [12] Osium, qui & propter ætatem & confessionem & tanti temporis probatam fidem, qui tantum laborem id ætatis pro ecclesiæ utilitate sustinuit, ut omni reverentia dignissimus habeatur, expectantibus omnibus & cohortantibus eos venire ad judicium, ut omnia quæ vel de consacerdotibus nostris [13] dixerunt vel scripserunt, præsentes possent vincere, vocati non venerunt sicut prædiximus, ostendentes etiam ex his falsitatem suam non solum commentaticiam fraudem aut exquisitam versutiam quam fecerunt prodentes per excusationem. Qui enim habent fiduciam probare ea quæ absentes dicunt, hoc præsentes parati sunt convincere.) Sed quia venire non ausi sunt, arbitramur de cetero neminem ignorare, etiam si illi iterum malitiam suam exercere voluerunt nihil sufficientes probare adversus consacerdotes nostros, quos incusant quidem absentes, præsentes autem fugiunt. Fugerunt enim dilectissimi fratres, non solum propter hos quos falso adpetiverunt, verum etiam [14] hos qui ex diversis locis convenerunt, ut eosdem multis criminibus arguerent. Ferrum enim & vincula proferebant de exilio revertentes viri, & rursum ab his qui adhuc in exilio detinentur, missi adfines & proximi, amici & fratres querelas vel eorum qui supersunt detulerunt, vel eorum qui in ipsis exiliis decesserunt, indignam injuriam prosequuti sunt: &, quod est maximum, episcopi aderant quorum alter ferrum & catenas præferebat, quas per eos cervicibus suis portaverat, alteri ex eorum insimulatione mortem sibi intentatam testificabantur. In tantum enim desperationis eruperunt, ut etiam episcopos interfeciſſent quidem, nisi fugissent ipsorum cruentas manus. Decessit enim coepiscopus noster beatissimus [15] Theodorus fugiens ipsorum infestationem. Jussus est enim ex ipsorum insimulatione mori. Alii autem gladiorum signa, plagas & cicatrices ostendebant: Alii se fame ab ipsis excruciatos querebantur. Et hæc non ignobiles testificabantur viri, sed de ecclesiis omnibus electi propter quas hi convenerunt,

1 In Concil. Nicæn. *Gelasius Salaminensis*, *Triphyllius Ledrensis*, *Spiridion Trimithuntis*. De Triphyllio & Spyridione Sozom. lib. 1. cap. 21. de Triphyllio Hieron. lib. de script. Eccles. cap. 92.

2 In Concil. Nicæn. *Germanus Neapolit. Petrus Jamniensis*, *Aetius Lyddensis*, *Paulus Maximianop.* 3 Græce, *congregaverunt nos ex.... civitatibus, & ipsam synodum sanctam in Sardic.* 4 Græce, *ab omnibus.* 5 Theodoretus addit, *& Asclepa Gaza.* 6 Græce *qui pro his*: nempe pro Athanasio, Marcello, Asclepa. 7 Græce, *& per seipsum.* Theodoretus, *propter eas.* 8 Theodoretus hic addit, *Menophanto & Stephano.* 9 Græce additur, *& Asclepam.* 10 Ex Græco supple, & emenda, *ex aliis locis Episcopi, contestantes innocentiam Athanasii coepiscopi nostri.* 11 Hic addit nonnulla Theodoretus. 12 MSS. *Ossium.* 13 Græce add. *absentibus.* 14 Adde, *propter hos.* 15 Sic etiam ms. Pithœanus. At Athanas. & Theodoretus *Theodulum* vocant.

res geſtas, edocebant, milites armatos, populos cum fuſtibus, judicum minas, falſarum literarum [1] ſuſpiciones. Lectæ ſunt enim literæ factæ a Theognito falſæ adverſum coepiſcopos noſtros Athanaſium & Marcellum [2], ut & imperator adverſus ipſos commoveretur. Et hæc convincebant ſi, qui tunc ipſius Theogniti diacones fuerunt. Ad hæc virginum nudationes, incendia eccleſiarum, carceres adverſus miniſtros Dei, hæc omnia propter iniquam atque execrabilem hæreſim Ariomanitarum. Qui enim communioni eorum renunciabant, neceſſitate patiebantur iſta tolerare. Hæc igitur conſiderantes, in anguſto ſe teneri prævidebant, erubeſcentes quidem confiteri ea quæ commiſerunt, eo quod de cetero non poſſent ea diutius occultare. Venerunt tandem in Sardicenſi civitate ut propter præſentiam, ſuſpicionem quaſi mali actus viderentur excludere: [3] videntes epiſcopos qui a ſe fuerant falſis oppreſſi teſtimoniis, eos [4] etiam poſt vehementiſſime oppugnarunt: ex alia parte accuſatores, [5] conſcientia etiam ſuorum criminum proditores præ oculis habentes ſuis, venire vocati [6] non potuerunt, maxime conſacerdotum noſtrorum Athanaſii, Marcelli & Aſclepii conſcientia perturbati, qui & implorabant judicium, provocabant accuſatores, ut eos non ſolum convincerent de his quæ adverſum ſeſe [7] falſa confinxerant, verum etiam quæ adverſus eccleſias impia ac nefaria commiſerant, edocerent. Verum illi tanto terrore comprehenſi ſunt, ut fugam facerent, & per illam fugam falſitatem ſuam detegerent ac nudarent. Tametſi non ſolum ex prioribus, ſed etiam ex iſtis malitia eorum & falſitas oſtenderetur, ut nec [8] exiſtimata fuga occaſionem aliquam alterius malæ artis invenire poſſent, probavimus ſecundum veritatem & rationem ea quæ ab illis commiſſa ſunt, inquiri oportuiſſe, & invenimus eos etiam de his fuiſſe mendaces, & nihil aliud quam impugnationem adverſus conſacerdotes noſtros exercuiſſe. Quem enim dicebant ab Athanaſio interfectum fuiſſe nomine Aſſenium [a], habetur in numero vivorum. Unde ex hoc etiam cetera quæ ab ipſis jactabantur, patuit eſſe plena mendacii & falſitatis. Quod autem de calice fracto aliqua loquebantur a Macario presbytero Athanaſii, teſtificati qui præſentes fuerunt ex Alexandria de eodem loco, eo quod nihil tale eſſet factum. Sed & epiſcopi ſcribentes [9] ex Ægypto ad Julium conſacerdotem noſtrum abunde aſſeverarunt, nec ſuſpicionem hujuſmodi ibidem fuiſſe. Dicunt autem acta etiam ſe habere adverſus ipſum: quæ habent autem, abſente parte altera conſtat fuiſſe confecta: ſimul tamen ipſis actis gentilis & catechumenus interrogatus dicebat, intus ſe fuiſſe quando ſuperventum fecit Macarius: & interrogatus dicebat famoſiſſimum illum [b] Scyrum infirmantem in eccleſia jacuiſſe: ut ex hoc appareat ex toto myſterium non fuiſſe celebratum, eo quod catechumeni intus fuerint, [10] ſeu male habentes jacuerint. Nam & ipſe totius malitiæ, Syrus commentator, exuſſiſſe Athanaſium quemdam de divinis ſcripturis librum dicebat. Ad hoc convictus confiteri cœpit, infirmatum ſe fuiſſe quando Macarius præſens fuit, ut ex hoc etiam falſum teſtem [11] illum appareret. Denique falſitatis præmium eidem Syro, honorem epiſcopatus dederunt, homini qui neque presbyter quidem fuit. Venientes enim duo presbyteri nunc ad concilium, qui eo temporis cum Melitio fuerant, poſtmodum ab Alexandro epiſcopo Alexandriæ beatæ memoriæ viro ſuſcepti ſunt, nunc cum Athanaſio agunt, teſtati ſunt nuſquam omnino iſtum Melitii fuiſſe presbyterum, neque omnino habuiſſe eum Melitium in eodem loco apud Mareotem, eccleſiam, nec miniſtrum, quem tamen nunc velut epiſcopum illum ſecum adduxerunt, qui ante nec presbyter fuit, ut nomine epiſcopatus videantur falſitatem ſuam tegere apud audientes. Lectus eſt & liber quem conſcripſit frater & coepiſcopus noſter Marcellus, & inventa eſt Euſebii & qui [12] cum iſtis fuerant, exquiſita malitia. Quæ enim ut proponens Marcellus poſuit, hæc eadem quaſi jam comprobans proferret, adſimularunt. Lecta ſunt ergo quæ ſequebantur: lecta etiam quæ antepoſita erant quæſtioni, & recta fides ejus inventa eſt. Neque enim a ſancta virgine Maria, ſicut ipſi confingebant, initium [13] dabatur Deo verbo, neque finem habere regnum ejus: [14] ſine principio ac ſine fine eſſe conſcripſit. Sed Aſclepius coepiſcopus noſter acta protulit quæ confecta ſunt apud Antiochiam præſentibus adverſartis & Euſebio ex Cæſarea, & ex ſententiis judicatum epiſcopum [15] oſtendiſſe eſſe irreprehenſibilem. Merito ergo acciti frequenter, non auſi ſunt venire, merito fugerunt conſcientiæ ſuæ impulſu præcipitati. Fuga enim falſitates ſuas confirmaverunt, & credi ea fecerunt, quæ præſentes accuſatores eorum dixerunt & oſtenderunt. Quid igitur? Supra hæc omnia etiam olim depoſitos atque ejectos eccleſia propter hæreſim Arii non ſolum ſuſceperunt, ſed etiam in majorem provexerunt gradum: diacones quidem in presbyterium, de presbyterio autem in epiſcopatum, propter nihil aliud, niſi ut impiam doctrinam dilatare ac diſſeminare poſſent, & piam corrumperent fidem. Sunt autem iſtorum [16] poſt Euſebium duo auctores etiam Theodorus ab Heraclia, Narciſſus a Neroniade de Cilicia, Stephanus ex Antiochia, Georgius ex Laodicia licet timens non adfuerit: de oriente, Acacius ex Cæſarea Paleſtinæ, Menophantus ex Epheſo Aſiæ, Urſacius a Singiduno Mœſiæ, Valens ex Murſa Pannoniæ. Etenim prædicti etiam [17] qui ab oriente ſecum venerunt, non permiſerunt ſanctum concilium intrare, neque omnino in eccleſiam Dei ſanctam accedere. Venientes enim Serdicam per ſingula loca ſynodos faciebant inter ſe & pactiones cum interminationibus, ut omnino venientes Serdicam ad judicium non accederent, neque in unum cum ſancta ſynodo convenirent: & ad id ſolum venerunt [18] cetum præſentiam ſuam qui ſtatim fugerunt. Hæc enim ſcire potuimus a conſacerdotibus noſtris [19] Ario ſcilicet ex Palæſtina, Stephano de Arabia, qui cum ipſis venerunt quidem, ſed ab eorum perfidia

a Arſenium.

b Iſchyram.

1 Ita MSS. At Græce, *ſuppoſitiones*. 2 Græce, & *Aſclepam; ut & Imperatores* &c.
3 al. *videntes enim eos*. 4 Forte, *etiam quos vehem*. 5 Vox, *conſcientia*, hic delenda. 6 Græce *noluerunt*. At Theodoretus, *non potuerunt*. 7 Græce, *Eccleſias ipſorum*. 8 Lege, *ex iſta*. 9 Extat hæc epiſtola in Tom. II. pag. 653. 10 Græce, & *Iſchyras non adfuerit, ſed male habens jacuerit*. 11 MS. *illum eſſe*. 12 al. *cum ipſo*. 13 Lege, *dabat*. 14 Adde quod librarius excidit, *ſed regnum ejus*. 15 Græce, *oſtendiſſe ſe*. 16 Forte, *poſt Euſebios duos*. 17 Lege, *iis qui ab*. 18 Lege, *ut cum præſentiam ſuam oſtendiſſent, fugerent* 19 Græce *Macario & Aſterio*.

fidia receſſerunt. Hi enim venientes in ſanctam ſynodum, violentiam quidem quam paſſi fuerant, conquerebantur: nihil autem ab ipſis recte agi adſerebant: adſerentes etiam hoc, quod eſſent ibi plurimi rectæ fidei, qui prohibebantur ab ipſis venire ad nos propoſitis interminationibus. Hac igitur cauſa in uno loco omnes manere ſategerunt, & nec parum temporis, [1] nec habere eos liberam facultatem permiſerunt. Quia ergo non oportuit conticeſcere, nec inulta retinere falſitatis vincula, homicidia, [2] pugnas, falſas epiſtolas, verberationes, nudationes virginum, exilia, everſiones eccleſiarum, [3] translationes de eccleſia ad majores, & ante omnia contra rectam fidem inſurgentes Arianæ hæreſis doctrinas, ex hac cauſa cariſſimos quidem fratres & coepiſcopos noſtros Athanaſium Alexandriæ, & Marcellum Ancyrogalatiæ, & Aſclepium Gazæ, & eos qui cum ipſis erant miniſtrantes Deo, innocentes & puros pronunciamus, ſcribentes ad unamquamque eorum provinciam ut cognoſcerent ſingularum eccleſiarum plebes, ſacerdotis ſui integritatem, & habere ſe epiſcopum ſuum: illos autem qui ſe eorum eccleſiis, [4] immerſerunt luporum more, id eſt Gregorium in Alexandria, Baſilium in Ancyra & Quintianum in Gaza, neque nomen habere epiſcopi, [5] neque communionis omnino eorum habere participatum, neque ſuſcipere ab aliquo eorum literas, neque ad eos ſcribere. Illos autem, hoc eſt, Theodorum, Narciſſum, Acacium, Stephanum, Urſacium & Valentem, Menoſantum & Georgium, etſi timens, ut dictum eſt, non adfuit, ſed tamen quia a beatæ memoriæ Alexandro epiſcopo quondam Alexandriæ dejectus eſt, & quod ſit tam ille quam etiam ceteri [6] comprehenſi furoris Ariani, & propter objecta crimina, hos omnes æquali ſorte dejecit ſancta ſynodus de epiſcopatus gradu: & judicavimus non ſolum illos epiſcopos non eſſe, ſed neque communionem quidem cum fidelibus habere. Separantes enim filium & alienantes Verbum a patre, ſeparari ab eccleſia catholica oportet, & alienos eſſe a nomine Chriſtianos Sint igitur vobis anathema, eo quod auſi ſunt adulterare verbum veritatis apoſtoli, cujus eſt præceptum: *Si quis vobis evangelizaverit præter quam quod accepiſtis, anathema ſit*. His neminem communicare denunciamus: Nulla enim communicatio luci ad tenebras. Hos homines longe facite. Nulla enim participatio Chriſto ad Belial. Obſervate, cariſſimi, ut neque ſcribatis ad eos, neque eorum accipiatis literas. Curate autem etiam, dilectiſſimi fratres & conſacerdotes, quaſi præſentes ſpiritu huic interfueritis ſynodo, omnia quæ a nobis inſtituta ſunt, confirmare per literas veſtras, ut ab omnibus epiſcopis idem ſentire atque unam eſſe omnium voluntatem ex literarum conſenſione ſit manifeſtum. [7] Optamus, fratres, vos in domino bene valere. *Explicit*

Gal. 1. 8.

IDEM CONCILIUM SARDICENSE

ex libello Synodico.

βιβ. ο.

Κωνστας δὲ ὁ θειότατος, Κωνσάντιον τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ θεασάμενος ῥιπόφορον, καὶ τοῖς Ἀρειανοῖς χαριζόμενον, δηλοποιεῖ συνοδον ἁγίαν, ἐν Σάρδῃ τῇ μητροπόλει τῆς Ἰλλυρικῶν καὶ Δακῶν ἀθροισθεῖσαν, ἐξετάσαι τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον. Εν ᾗ συνῆλθον ἀπό τε Ῥώμης, καὶ τῆς Σπανιῶν, Γαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Αφρικῆς, Σαρδινίας, Δαρδανίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Παιονίας, Μυσίας, Αχαΐας, Ηπείρου, Θρᾴκης, Εὐρώπης, Ασίας, Καρίας, Βιθυνίας, Ελλησπόντου, Φρυγίας, Παμφυλίας, Λυδίας, νήσων Κυκλάδων, Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, Λιβύης, Γαλατίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, ὁ. καὶ ς'. λογάδες ἐπίσκοποι. ὧν ἦρχον, Οσιος Κορδούβης ἐπίσκοπος, Αβραμιαῖος, καὶ Πρωτογένης ὁ τούτης ἀρχιεπίσκοπος. Ἡ τὸ ὑγιὲς ξανώσασα μάθημα, προσεδέξατο Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον· εἰς παντελῆ καθαίρεσιν Γρηγόριον τὸν Αλεξανδρείας ἀποκηρύξασα, Κωντιλιανὸν Γάζης, καὶ τὸν Αγκύρας Βασίλειον· μὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς, καὶ ἐπισκόπους ὐκ ὀνομάζεσθαι παρὰ παντὸς πιστοῦ κρίνασα, ὡς τυραννικῶς τῶν θρόνων κρατησάντων. Θεόδωρον δὲ τὸν Ηρακλείας, καὶ Παλαιστίνης Ακάκιον, Στέφανον Αντιοχείας, καὶ τὸν Συγγιδόνος Ισαάκιον, Μηνόφαντα Εφέσου, καὶ τὸν Μύδας Ουάλεντα, ἀπεκήρυξε μόνον, καὶ τὸν Κιλικίας Γεώργιον, ὅς τινας μετὰ θάνατον ἀπεβάλλετο, παρὰ τοῦ Κωνσαντινουπόλεως Αλεξάνδρου κατα-
δίκους τὸ πρὶν ἐξηχθέσασα.

CONSTANS vero diviniſſimus, cum fratrem Conſtantium Euripi inſtar mutabilem eſſe, & Arianis gratificari animadverteret: ſynodum ſanctam Sardicam indicit, metropolim Illyriorum & Dacorum: ut Pauli & Athanaſii cauſam examinarent. In ea convenerunt Roma, ex Hiſpaniis, Gallia, Italia, Campania, Africa, Sardinia, Dardania, Macedonia, Theſſalia, Pæonia, Myſia, Achaia, Epiro, Thracia, Europa, Aſia, Caria, Bithynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Ponto Euxino, Cilicia, Phrygia altera, Pamphylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Libya, Galatia, Palæſtina, Arabia, ſeptuaginta ſex primores epiſcopi: quibus præerant Hoſius Cordubæ epiſcopus, Abramiæus, & Protogenes Sardicæ archiepiſcopus. Hæc ſanam illuſtrans doctrinam, Paulum & Athanaſium recepit, perpetuaque depoſitione notavit Gregorium Alexandriæ, Quintilianum Gazæ, & Ancyræ Baſilium: decernens ne quis eis communicaret, neve a quoquam fideli epiſcopi nominarentur, tanquam qui tyrannice ſedes ſuas occupaſſent: Theodorum vero Heracleæ, & Palæſtinæ Acacium, Stephanum Antiochiæ, & Syngidoni Iſaacium, Menophantem Epheſi, & Mydæ Valentem abdicavit ſolum, & Ciliciæ Georgium: quos poſt mortem abjecit, cum comperiſſet, eos pridem ab Alexandro Conſtantinopolis condemnatos fuiſſe.

IN.

1 Dele, *nec*. 2 Græce, *plagas*. 3. Græc. addit, *incendia*. 4 Forte, *immiſerunt*. 5 Theodoretus addit, *neque Chriſtiani*. 6 al. *qui comprehenſi ſunt*. 7 Græce: *Divina providentia ſanctos & latos vos conſervet, fratres dilecti*.

IN

a CONCILIUM *b* SARDICENSE

c OECUMENICUM,

d Approbatum *e* *a trecentis septuaginta sex episcopis f in causa Athanasii, Marcelli, aliorumque exulum episcoporum, g Ruffino & Eusebio consulibus celebratum.*

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hæc synodus a Julio indicta.

a Concilium.) Julius pontifex Romanus, ait Sozom. l. 3. cap. 9. cum literis apud episcopos orientis, de rebus, propter quas scripsisset, nihil proficeret, neque Arianos frequentissime ad Romana concilia vocatos, ad comparendum inducere posset, hanc universalem synodum Sardicæ celebrandam indixit: a qua ne Arianis concilia detrectantibus impune abesse liceret, episcopos quosdam ad Constantem Mediolani agentem ablegavit, qui peterent; ut imperator literis ad fratrem Constantium scriptis impetraret, ne Ariani, quod hactenus fecerant, judicium ecclesiæ & universalis concilii subterfugerent. *Post triennium*, nimirum commorationis Romæ magni Athanasii, *quarto denique anno literis jussit*, inquit Athanasius apologia ad Constantium, *ut ad se venirem: agebat autem per id tempus Constans Mediolani. Sciscitabar quid causæ esset cur evocaret: quippe ignarus omnium, testis est mihi Deus. Comperiebam autem quosdam episcopos, qui eo profecti erant, precibus ab eo postulasse, ut sua pietati de synodo facienda scriberet. Cum igitur venissem Mediolanum, expertus sum illius mirificam humanitatem, dum & me suis oculis dignatur, verbisque indicat, se ad te de celebrando concilio literas misisse.* Hæc Athanasius. Ex eo, quod ait Socrates lib. 2. c. 16. quosdam episcopos ad hoc concilium non venisse propter præsentem corporis infirmitatem, alios vero causatos angustiam temporis a Julio præstituti, necessarium deducitur argumentum, quod Julius pontifex Romanus hanc synodum indixerit, Arianisque debito modo Sardicam citatis certum comparendi terminum præfixerit ac definiverit. Vide Baron. anno 346. num. 3. & 5.

Causa Concilii.

Athanasius apologia ad Constantium.

Cur ad synodum electa.

b Sardicense.) Sic dictum quod Sardicæ celebratum fuerit. Est autem Sardica nobilis Thraciæ civitas Illyrii & Mysiæ confinis, in ditione Constantii sita, a Philippopoli montis interstitio, cui nomen Titurls, separata. Hæc cum sub Turcis esse cœpit, mutato nomine dicta est Triaditze. In hac Constantium imperatorem aliquando habitasse, rescripta complura imperatoris illic data testantur. Eadem civitas consilio imperatorum ad synodum electa est, quia inter orientale & occidentale imperium secundum partitionem a Constantino magno inter filios factam, prope confinis esset. Qui hanc eamdem esset putarunt cum Sardis, quæ est in minore Asia civitas, errore labuntur. Socrates lib. 2. c. 18. Bar. ann. 347. n. 2.

Oecumenicum fuisse probatur.

c Oecumenicum.) Cum hi trecenti septuaginta sex episcopi ex oriente, occidente, septemtrione, omnibusque ferme provinciis orbis Christiani, quarum triginta sex nominat Athanasius, a Julio Romano pontifice accersiti huic concilio interfuerint, Archidamus & Philoxenus presbyteri apostolicæ sedis legati, teste Athanasio apol. 2. eidem præsederint; ad hoc Julii Romani pontificis sententia Romæ pro Athanasio lata, ipsius permissu ac voluntate iterum examinata, & ad libram justitiæ deducta fuerit, ac demum ea, quæ ad totam Christianam religionem, universum orbem terrarum & ecclesiam pertinent, patres hoc loco congregati constituerint; hoc concilium œcumenicum, universale & plenarium universæ ecclesiæ concilium fuisse, manifesto constat: adeoque non minus vere, quam jure optimo ab Athanasio principio apol. 2. instar Nicænæ *magna synodus*; ab August. epist. 162. *plenarium universæ ecclesiæ concilium*; a Sulpitio lib. 2. sacræ historiæ, *concilium ex toto orbe convocatum*; a Socrate lib. 2. c. 16. histor. ecclef. *generale concilium* appellatur. Verba quæ habentur in fine concilii, hæc. *Universa quæ constituta sunt, catholica ecclesia in universo orbe diffusa custodiat*: idem, quod supra dixi, evidenter confirmant. Quoniam ex triginta sex diversis mundi provinciis, quas omnes Athanasius enumerat, episcopi convocati & congregati fuerunt, neque injuria. Alexandrini II. sub Silvestro, Osio præsidente celebrati, generale; neque etiam instar Carthaginensis III. universale dici potest: his enim duobus episcopi unius dumtaxat provinciæ, vel uni tantum primati subjecti convenerunt: in Sardicensi vero concilio, ut supra dixi, ex 36. provinciis totius mundi episcopi 376. congregati fuerunt. Vide Baron. ann. 347. num. 7. & 9. Bellarm. lib. 2. de Rom. pontif. cap. 21.

Acta concilii.

Concilium hoc generalem, agnum, &c. nominatur.

An & quomodo Alexandrinum II. & Carth. III. generalia concilia fuerint.

d Approbatum.) Reverendissimus & illustrissimus cardinalis Bellarm. cap. 7. lib. 1. de conciliis & ecclesia, scribit hoc concilium partim confirmatum, partim reprobatum esse: quia ex 376. episcopis, Sardicæ congregatis, pars major fidem catholicam & orthodoxam Nicæni concilii confirmaverit, eaque quæ Nicæna synodo obscurius constituta erant, explicaverit; ex iisdem vero septuaginta sex reliqui orientales episcopi Arianam fidem scripserint, novamque a quatuor supra positis fidei formulis diversam iterum ediderint ac promulgarint. Verius est, quod lib. 2. Rom. pontif. cap. 21. & 25. ipse Bellarm. & post eum reverendissimus & illustrissimus cardinalis Baronius an. 347. nu. 62. tradunt, Sardicensium conciliorum duo fuisse, unum legitimum ex orthodoxis dumtaxat episcopis 376. congregatum: alterum spurium & illegitimum ab Arianis Philippopoli celebratum, ementito nomine Sardicense appellatum. Illud catholicum universale, totoque orbe jure receptum: hoc autem posterius Arianorum dumtaxat malignantium conventum, illegitimum, atque ideo merito reprobatum fuisse. Duas ob causas Sardicense concilium ab Augustino aliisque orthodoxis patribus velut illegitimum ac spurium rejectum fuit, quarum una est, quod Marcellum Ancyranum episcopum, (quem non solius Acacii Ariani, sed etiam Basilii epist. 52. in eum conscriptæ testimonio, Samosatenianæ hæreseos sectatorem fuisse manifesto constat) ab omni hæreseos labe expurgatum absolvisset. Sed cum Epiph. hæresi 72. anno post obitum illius secundo scripserit, Marcellum de hæresi infamatum, Romæ coram Julio pontifice fidei confessionem edidisse, eademque præmissa in communionem ecclesiæ catholicæ receptum fuisse, evidenter patet, id quod huic concilio ex parte Marcelli injuste absoluti objicitur, vere calumniosum esse. Altera causa hujus concilii ab Augustino, Alypio, aliisque quibusdam orthodoxis reprobati est, quod Ariani cum suis Sardica per fugam elapsi, Philippis in Tracia conciliabulum, Sardicensi concilii nomine condecoratum celebrarint, illudque patrocinio Constantii imperatoris, velut unicum ac legitimum Sardicense concilium omnibus in locis promulgari curarint. Unde hoc callide & post imposturam hæreticorum effectum est, ut sanctus Augustinus, Alypius, aliique plures catholici, ignorantes duo Sardicensia concilia, alterum legitimum, alterum vere illegitimum habitum fuisse, utrumque velut impium detestati fuerint. Sed dices: Cum Sardicensi concilio, una cum Grato Carthagin. ecclesiæ episcopo, triginta quinque alii aliarum ecclesiarum in Africa præsules interfuerint, ipsumque concilium Carthaginense I. ejusdem Sardicensis concilii nominatim meminerit, qua ratione accidere potuit, ut Augustinum aliosque Africanæ ecclesiæ episcopos, legitimum Sardicense concilium præterierit? Respondeo, in hac tanta rerum ambage nihil æquius existimari posse, nisi quod ex tot tantisque invasionibus atque grassationibus, a Donatistis adversus catholicos sæpe conflatis, Sardicenses canones jacturam passi fuerint, aut saltem casu quodam nobis plane incomperto exciderint. Primo Carthaginensi concilio hæc ignorantia vinci non potuit, cum eodem tempore idem Carthaginense concilium vel malitia Arianorum, vel catholicorum providentia occultatum, a posteris Africanæ ecclesiæ episcopis citra culpam ignoratum fuerit. Primum Carthaginense, si extitisset, Sardicensis concilii notitiam reduxisset, atque adeo ea controversia, quæ de jure appellandi inter episcopos quosdam Romanos & Africanæ ecclesiæ episcopos circa tempora concilii Carthaginensis sexti exorta fuerat, quæque fere universam Africanam ecclesiam in maximum schismatis periculum induxerat, facillimo negotio componi potuisset. Vide Baron. ann. 347. num. 55. usque ad 98. inclusive.

Concilium Sardicense, sium aliud approbatum, alterum reprobatum est.

Cur hoc concilium Augustino, Alypio rejectum fuerit. Prima causa.

Causa secunda rejecti concilii.

Refellitur objectio.

Canones Sardicenses si sunt in fragmentum Carthaginensi I. Africanæ ecclesiæ aliquamdiu incogniti.

Cum igitur ex præcedentibus constet, Sardicense concilium sacrosanctam fuisse synodum œcumenicam, totoque orbe receptam, merito quispiam dubitaverit, cur ad universalia & œcumenica approbata numerum non addat. Inter universalia approbata concilia Nicænum constituitur primum, Constantinopolitanum secundum, Ephesinum tertium. Ex iis, quæ supra diximus, videbatur Sardicense secundum, Constantinopolitanum tertium, Ephesinum quartum, Chalcedonense quintum esse constituendum. Sed dicendum est, Sardicense concilium cum Nicæno unum idemque censeri, tum quia utrique fere iidem patres interfuerint, aliudque nihil (quod in aliis conciliis factum est) constituerint, quam quod Nicænam synodum confirmarint, illius canones dumtaxat explicarint, aut saltem corroboraverint: tum etiam quod canones utriusque concilii, Sardicensis nimirum & Nicæni, in Romana bibliotheca, & in quodam exemplari concilii Nicæni, quod Dionysius ante mille annos e Græco convertit, quodque etiamnum adhuc Atrebati in monasterio Vedasti extat, ita conjuncti habeantur, quasi unius concilii canones fuerint. Unde sicut Constantinopolitanum symbolum passim vocatur Nicænum, quia est explicatio Nicæni: ita tres canones Sardicensis concilii,

Cur Sardicense concilium, cum generale sit, œcumenicorum synodorum numero non adscribatur.

Nicænum & Sardicense concilium unum censentur.

Canones ejus cum Nicænis appellantur & cur.

cilii, Zosimus, Bonifacius, Cælestinus pontifices in suis epistolis, patresque concilii Carthaginensis VI. Nicænos appellarunt: propterea maxime, quod Sardicensis concilii canones vere nihil aliud sint, quam Nicænorum canonum explicatio vel confirmatio. Canon sextus concilii Nicæni præcipiens antiquas consuetudines ecclesiæ observari, implicite id, quod jam anterioribus sæculis aliquot observatum fuit, constituerat; nimirum ut episcopis, ab episcoporum sententia ad Romanum pontificem appellantibus, non gravate deferatur. Cum itaque Athanasius Eusebianorum judicio condemnatus, ad Julium Romanum pontificem appellasset, eamque velut illegitimam & injustam ipsi calumniarentur, quasi a concilio multorum episcoporum condemnatus, non nisi ad concilium majoris numeri episcoporum appellare debuerit: patres hujus concilii hanc ob rem de jure appellandi ea constituerunt, quæ infra can. 4. 7. &c. statuta reperiuntur. Quæ cum implicite, modo quo supra dixi, in Nicæno constituta fuerint, Nicæm canones non incongrue nominati leguntur. Vide Baron. ann. 347. num. 99. Item 419. num. 70. 88. & 89. Bellarm. lib. 2. de Roman. pontif. cap. 25. item quæ dicemus infra. Hoc concilium principio a Latinis Latine, a Græcis Græce editum est, ut ex epistola Nicolai pontificis 4. probat Baron. anno prædicto num. 52. & 53. adeoque mirum est Photium hujus synodi ignorantiam simulasse. Vide notas can. 13.

e A trecentis septuaginta sex episcopis.) De numero episcoporum, qui Sardicam ad concilium convenerunt, Athanasius qui concilio ipse interfuit, præ ceteris audiendus foret, si quid definiti hac de re scriptum reliquisset. In epistola ad Solitarios ait, convenisse ex oriente & occidente antistites numero plus minus trecentos: in exordio suæ apol. 2. affirmat, suam innocentiam plusquam trecentos episcopos exploratam habuisse & probasse: paulo infra ait, huic synodo subscripsisse in universum trocentos quadraginta quatuor episcopos. Verum cum hoc loco Italiæ, Galliæ, Africæ, Ægypti, Cypri & Palæstinæ tantum episcopi numerentur, ejusdemque testimonio compertum habeatur, aliarum provinciarum antistites Sardicam convenisse; hoc potius de numero episcoporum statuendum esse putamus, quod lib. 3. cap. 11. in fine Sozom. & ex testificatione Athanasii & Sabini, quorum scripta, hodie corrupta & depravata, tunc utique sine mendis legebantur, affirmat Socrat. lib. 2. cap. 16. nimirum huic Sardicensi occidentalium trecentos, orientalium episcoporum septuaginta sex interfuisse. Unde quod ait Grat. can. 11. dist. 16. sexaginta tantum episcopos illos, quorum nomina subscripta reperiuntur, concilio interfuisse, plane explodendum est. Hos omnes catholicæ communionis fuisse ex eo liquidissime apparet, quod Ariani ad synodum vocati, concilium ipsum, prout pacto quodam pœnali adjecto convenerant, subterfugerint. Sardicam ingressos ab Osio episcopo oblata illis securitate, invitatos fuisse certum est: sed qui melius esse sentiebant de fuga erubescere, quam convictos condemnari, quasi per literas imperatoris ad alia vocati essent, fugerunt; ut paret ex epistolis Athanasii ad Solitar. vitam agentes. In hac ergo synodo omnes quorquot congregati sunt, catholici fuerunt. Archidamus & Philoxenus presbyteri, teste Athanasio, pontificiæ legationis munere fungentes, hi omnibus præsederunt. Et quamquam Gratianus Can. 11. dist. 16. affirmet, Osium Cordubensem episcopum in hac, sicut in Nicæna aliisque quibusdam synodis, legationis pontificiæ munere & officio functum præsedisse; major tamen hac in re fides attribuenda est Athanasio, qui prædictos tantum duos Romanæ ecclesiæ presbyteros, tamquam apostolicæ sedis legatos commemorat: Osium patronum synodi egisse, definienda nimirum proposuisse, & singulorum sententias (quod ad officium patroni synodalis pertinet) rogasse, acta concilii manifestissime indicant. Vide Baron. ann. 347. n. 3. 4. 5. 6. & 10. Vide notas subscriptas.

f In causa Athanasii.) Cum Romæ in causa Athanasii indicta concilia Ariani subterfugissent, auxilio imperatoris Constantis effectum est, ut œcumenicum indiceretur concilium, a quo Eusebiani cum Arianis citati, citra periculum infamiæ se absentare non possent. Itaque ad locum synodi quidem comparuerunt, atque ut querelas suas adversus Athanasium proponerent, ab Osio ipsaque synodo citati fuerunt: sed ut rem justo juris ordine agendam viderunt, causæ suæ diffisi, fugam arripuerunt. Ne itaque accusatorum contumax absentia reo innocenti gravius præjudicet, continuatum est judicium; Athanasius injurias sibi ab Eusebianis illatas exponens, & ad acta Tyria & Marcotica sese referens, auditus est; patres concilii post diligentem actorum omnium inquisitionem, ac demum totius causæ cognitionem, Eusebianorum calumnils, dolis, ac fraudibus exacte perspectis, Athanasium secundum sententiam Julii Romæ ante prolatam, communi omnium consensu suffragante absolverunt: Gregorium vero in sedem Alexandrinam ab iisdem Eusebianis per vim militarem intrusum non tantum deposuerunt, verum etiam plane execrati sunt, atque omnes ab eo in sede Alexandrina collatos ordines, aliaque ejus gesta prorsus irrita esse constituerunt. Hæc summatim tradit ipse Athanasius epist. ad solitariam vitam agentes, his verbis: *Synodus autem ex pluribus quam ex triginta quinque provinciis coacta, cognita aliorum malitia, permisere Athanasio cum suis, ut causam diceret, tum de calamitatibus suis, tum de calumniis quas passus esset: auditisque ejus rationibus, hominem innocentem pronunciarunt, eumque magna admiratione prosecuti sunt, adeo ut ejus communionem amplecterentur, & literas passim mississent, tum ad cujusque diœcesim, tum potissimum in Ægyptum, Alexandriam & Libyam, quibus significabant Athanasium cum suis extra omnem culpam esse.* Et paulo infra subjungit. *Gregorii Alexandriam missi episcopi nomen ita cum condemnando recitarunt, ut nec unquam episcopum, nec dignum qui Christianus appellaretur, conferent: resciderunt enim omnes illius in ordinibus dandis constitutiones, interdicentes ne quisquam ab eo ordinatus in ecclesia vel nomen sui ordinis obtineret, idque in odium mandatorum scelerum Gregorii*, &c. Judicio Athanasii absoluto, coram patribus concilii Marcelli Ancyrani & Asclepæ Gazæ episcopi causa exposita est: illum ab Eusebio Sabellianæ hæreseos accusatum, post emissam orthodoxæ fidei confessionem, juste absolverunt: Asclepam Gazæ episcopum, qui ante Nicænum concilium Arianus fuerat, postque illud celebratum catholicam fidem cum orthodoxis professus, magnam sibi Arianorum invidiam comparaverat, in Tyrio conventiculo pravæ doctrinæ accusatum, tandem sede sua spoliarunt. Ille vero concilium & Romanum pontificem appellans, principio in conventu Antiocheno, (nescitur quo) deinde Julii pontificis Romani, ac tandem hujus Sardicensis concilii sententia, post diligentem causæ cognitionem, innoxius & catholica communione dignissimus declaratus est. Hæc ex Athanasio apol. 2. Baron. num. 34.

Ordines a Gregorio A. lexandriæ collati rescinduntur.

Marcellus absolvitur.

Asclepas quis fuerit.

Si quod cum Basilio, Hilario, Chrysostomo & Theodoreto omnes fere recentiores constanter affirmant, Marcellus post Sardicense concilium in hæresim Sabellianam relapsus fuerit; vel si virus tempore concilii in pectore occultatum, postea aperte ac palam evomuerit, non propterea Sardicensis concilii patres, secundum acta & actitata Marcellum catholicam fidem profitentem absolventes, ab Eusebianis accusari debebant: nam sicut non nisi temere & imprudenter concilium Nicænum rejiceretur, ideo quod Arium & Arianos vel hæresim suam occultantes, vel palinodiam recantantes, & catholicam fidem profitentes susceperit, etiamsi iidem postea ad vomitum reversi fuerint; ita etiam Sardicense concilium contemnendum non erat, si Marcellum, qui coram fidem catholicam ediderat, hæresim abjuraverat, omnique labe se expurgaverat, postea autem recidivam passus erat, secundum acta & probata absolvisset. Illustrissimus cardinalis Baronius, Marcellum ab omni labe hæreseos immunem semper extitisse probat auctoritate Athanasii & Epiphanii, quod autem impii Photini præceptor extiterit, vulgata ejus scripta ab Arianis in deteriorem partem accepta fuerint, quodque ejusdem discipuli postea (ut testatur Epiphanius hæresi 73.) tres in Trinitate subsistentias minime confiteri voluerint; hinc, inquit Baronius, effectum est, ut Marcelli quoque nomen apud posteros pessime audiret. Vide Baron. anno 347. num. 55. & sequentibus usque ad 61. inclusive.

Asclepas a concilio innocuus judicatur.

An Marcellus Sabellianus fuerit?

Socrates lib. 2. cap. 16. Sozom. lib. 3. c. 10. affirmant, Paulum Constantinopolitanum episcopum concilio interfuisse, & simul etiam ab Eusebianorum calumnia absolutum, in catholicæ ecclesiæ communionem receptum fuisse. Verius esse putamus, quod de eodem refert Theod. lib. 1. cap. 5. ipsum a populo Constantinopolitano accessu urbis illius, in qua ipsi ab Arianis insidias paratas esse scirent, prohibitum esse. Athanasius enim duabus illis epistolis, quibus de episcopis ab exilio revocatis agit, Pauli Constantinopolitani ne verbo meminit. Baronius num. 45.

An Paulus Constantinopolitanus episcopus Sardicensi concilio interfuerit.

Absolutis a calumnia hæreticorum episcopis, reconveniendi hæreticos potestas ac licentia concessa est omnibus, subitoque innumeris cædibus, exiliis, carceribus & contumeliis eorum denunciatis; carenis & diris vinculis, quibus sanctissimi episcopi vincti fuerant, ostentatis; ac demum literis, quas Theognis Nicææ episcopus ad concitandum contra Atanasium aliosque episcopos commentus fuerat, perlectis, examinatis, verisque in omnibus comprobatis, ab eadem sacrosancta synodo adversus nominatos Arianæ factionis hæreticos, damnationis, depositionis, excommunicationis sententia est pronunciata. Hoc eodem concilio Photinum hæresiarcham Sirmiensem episcopum, qui Christum purum hominem ex Maria virgine natum affirmabat, damnatum fuisse, refert Epiph. hæres. 71. qua de re pluribus infra in concilio Sirmiensi agemus.

Ariani catholicis reconventi, a synodo condemnantur.

An Photini hæresis hic damnata fuerit.

De omnibus concilii actis Julium Romanum pontificem per literas ad eum scriptas, juxta consuetudinem

Acta concilii mittuntur ad Romanum pontificem

ab

ab ecclesia receptam, certiorem reddiderunt. Addiderunt his patres literas ad Ægypti ecclesiam de absolutione Athanasii & abdicatione Gregorii. Scripserunt etiam circularem epistolam ad omnes ubique positas catholicorum per orbem ecclesias, quibus de iis quæ hactenus gesta, & a concilio definita essent, omnes certiores redderentur. Constantem vero & Constantium imperatores non tantum per epistolas synodales ad eos scriptas rogarunt, ut sacrosanctam concilii sententiam, episcopis ab exilio revocatis, atque in sedem pristinamque dignitatem restitutis, exequantur; verum etiam eosdem serio & pie admodum monuerunt, ne judiciis ecclesiasticis in posterum se immisceant, sed cuncta potius ex ecclesiasticarum legum præscripto agi permittant. Baron. num. 19. 20. 21. & seq. Epistolæ, quas ad imperatores scripserunt, non extant: earum tamen argumentum ex aliis ejusdem synodi literis satis est manifestum. Epistolam encyclicam, quam ad omnes ecclesiæ universæ episcopos scripserunt cum illa, quæ data est ad ecclesiam Alexandrinam ex Athanasio, eamque quæ ad Julium Romanum pontificem scripta extat apud. Baron. num. 23. 24. 26. 22. ex eodem, infra post notas, subjungi curavimus. Missis per orbem allegatis synodi epistolis, non tantum Constantius imperator, teste Hilario contra Constant. per literas ad synodum redditas, filium Dei ejusdem cum Patre substantiæ esse professus fuit, sed etiam *ipsi Ariani libellos supplices concilio obtulerunt, veniamque ejus postularunt*, inquit Liberius papa in dialogo apud Theod. lib. 2. cap. 16. quod commentarios unius partis suffragiis per calumniam contra Athanasium in Mareote confecerant Baron. num. 42 & 43. Præter literas supradictas, ad Constantium imperatorem Antiochiæ agentem ablegati sunt a patribus concilii Vincentius Capuæ in Campania, Euphratas Coloniæ Agrippinæ in Gallia, episcopi, viri celeberrimi, qui nomine totius concilii peterent, ut episcopos, quos sacrosancta synodus a calumnia Arianorum absolvebat, ab exilio revocaverat, ad pristinas sedes, unde Eusebianorum fraude & dolo ejecti fuerant, redire permitteret, intrusos vero & injustos earumdem sedium detentores, auctoritate sua interposita amoveret. Quod cum illi anno Christi 348. Antiochiam appulsi, ab imperatore peterent, Stephanus Antiochenus episcopus Arianus legatis impudicitiæ crimen impingere studet hac ratione: conduxerat calumniator per lenones meretriculam, quæ nocturno tempore ad Euphratam introduceretur, comitarentur eam homines seditiosi quindecim, qui post introductam in cubiculum dormientis episcopi meretricem accurrerent, crimenque impudicitiæ episcopo vitæ pudicissimæ objicerent. Meretrix ad juvenis alicujus concubitum se vocatam putans, ubi vultum senis & episcopi speciem animadvertisset, Dei nutu statim clamores edidit, ac vim conquesta fuit. Lenocinii satellites & ministri eam ut taceret, crimenque episcopo impingeret, orarunt quidem, sed frustra. Nam illucescente die, proditis per meretriculam lenonibus, Stephanus episcopus primus excogitati & promoti criminis auctor, deprehensus fuit: atque ideo merito jussu imperatoris, dignitate episcopali exutus, alius in locum illius suffectus fuit. Ita legatione concilii mira Dei providentia factum est, *ut imperator Constantius paulisper compunctus ad se redierit*, inquit Athanasius epistola ad solitariam vitam agentes: *conjecturaque ex iis, quæ adversus Euphratam designaverant, facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Armeniæ presbyteros & diaconos e vestigio redire jubet, & diserte Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut clericos, aut laicos persequerentur. Deinde post menses decem, defuncto Gregorio, accersit & Athanasium, &c.* Vide quæ notavimus verbo Euphratam in concilio Agrippinensi. Baron. anno 347. num. ult. & 348. num. 5. 6. 7.

Decretorum synodalium executio imperatoribus demandata.

Epistolæ synodales.

Ariani & imperator filium Dei patri consubstantialem esse confitentur.

Legatio synodalis.

Dolus & calumnia Stephani episcopi in Euphratam legatum.

Stephanus detecto scelere, episcopatu exuitur jussu imperatoris.

g Rufino & Eusebio consulibus.) Hoc Socrates lib. 2. cap. 15. testatur disertis verbis hisce: *Undecimo anno post mortem patris duorum Augustorum, Rufino & Eusebio consulibus, concilium Sardicense coactum est.* Hoc idem affirmat Sozomenus lib. 3. cap. 11. in fine. Unde constat, hanc synodum anno Christi 347. Julii pontificis 11. æra 385. Constantii & Constantis anno etiam undecimo celebratam fuisse. Nam juxta veriorem temporum supputationem, prædictorum consulum, pontificum, imperatorum, & Christi nati chronologiæ coincidunt. Mendacissima igitur est inscriptio Surianæ editioni incerto auctore præfixa, hæc: *anno sexto Constantii imperatoris, Leontio & Salustio consulibus, æra 381. Sardicensis synodus congregata est.* Non enim prædictis auctoribus tantum, & rerum gestarum commemorationi repugnat; verum etiam sibi ipsi nequaquam constat. Si, quod habet, Salustio & Leontio consulibus coacta fuit; Constantio 8. non 6. æra 382. non 381. habitam fuisse necessum foret. Baron. anno 347. num. 1.

Tempus concilii celebrati.

Inscriptio Suriana mendosa.

h Canones Sardicensis concilii.) Horum viginti & unus extant, desideratur vero ille, quo, teste Athanasio ad Antiochenos, sancitum est, ne quid ulterius de fide scriberetur. Verba Athanasii hæc sunt: *Tabellas nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi synodo de fide conscriptas: ne legi quidem semel aut proferri finatis, nihil enim tale concilium definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quasi quæ deessent Nicæno concilio, adscribere vellent, idque acriter contenderent, sancta tamen synodus quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de fide scriberetur; & sese contentos esse Nicæna fide declararunt, ut cui nihil deesset, & in qua integra & solida pietas contineretur: neque edendam esse aliam professionem fidei, ne illa, quæ Nicææ scripta est, suos numeros non habere videretur, neve illis, quibus libido est semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide definiant.* Hæc utilissime decreta fuere contra diversas fidei formulas eas, quas supra in notis ad concilium Antiochenum retulimus. Hinc igitur manifesti erroris convincitur Vigilius episcopus Tridentinus, qui lib. 5. contra Eutychen affirmat septem capitula ad fidem spectantia, post illa quæ Nicææ statuta essent, a patribus catholicæ professionis in Sardicensi concilio addita fuisse. Formula fidei, qua synodalis epistola ad omnes totius orbis episcopos scripta infra extaus aucta repetitur, surreptitiam esse, & ab aliquo superadditam, prædicta Athanasii auctoritate firmissime confirmatur. Qua de re infra in notis ad eamdem epistolam plura dicemus. Vide Baron. anno 347. num. 40. 41. 42. Canonum Sardicensium jactura, excidio, vel occultatione contigisse oportuit, ut quantumvis Sardicensi concilio Gratus Carthaginensis episcopus cum aliis trigintaquinque Africanis interfuerit, quidve in eo definitum sit, Africana ecclesia tempore Carthagin. I. ut constat ex can. 5. Carthag. I. non ignoraverit; tamen ejusdem ecclesiæ posteri & successores episcopi tempore Zosimi & Bonifacii pontificum, utrumque concilium, nempe Carthaginense I. & Sardicense, citra culpam ignoraverint: si enim eo tempore prædicta concilia extitissent, illa gravissima controversia de appellatione, cum periculo schismatis exorta, aut facile componi potuisset, aut nunquam exorta fuisset.

Canones hujus concilii quot extent.

Sardicensis synodus Nicænæ fidei nihil add. cipit.

Vigilius episcopus Tridentinus erroris arguitur, errat.

Sardicensi Carthag. cur Afri nis incogniti fuerint?

Hujus concilii aliquot canones, can. 3. Carthaginensis VI. & can. 101. Africani concilii, sub nomine Nicænæ synodi citantur & allegantur; vel quia tota Sardicensis synodus Nicænæ confirmatio, ejusque tantum quasi interpres, ideoque cum Nicæna una eademque synodus habita fuerit: vel quod a Nicæna vere eadem ante quidem constituta fuerint, sed ab ipso Nicæno concilio hi cum multis aliis exciderint: vel demum, quia utriusque synodi canones collector nomine & titulo Sardicensis, quod ab Arianis valde diffamatum fuerat, expuncto, ita conjunxerit, ut omnes unius ejusdemque Nicæni concilii canones esse viderentur. Posterior ratio Baronio & Bellarmino locis supra allegatis probabilior esse videtur.

Canones Sardicensis concilii cur sub nomine Nicænæ synodi allegentur.

i Osius) Occasione Eusebii Nicomediensis, quia post duas sedes mutatas se Constantinopolim transferri curaverat, aliorumque etiam episcoporum, qui humanæ gloriæ libidine incitati, e minoribus ad majores sedes provehi laboraverant, ideoque Athanasio & Eustathio Antiocheno primatibus ejiciendis ac deturbandis, ex ambitione calumniam intulerant; hac, inquam, occasione gravius hic, quam Nicæni concilii canone 15. constitutum fuit, ne episcopi eas, in quibus ordinati sunt, sedes alio transferant aut immutent. Nicæna synodus canone 15. jussit eosdem licet invitos, in pristinam sedem reduci: a patribus hujus concilii constitutum fuit, ne laica communione etiam in fine vitæ impartirentur. Vide notas Nicæni concilii supra. Baron. anno 347. num. 46.

Canon 1. Eusebius Nicomediensis ambitione sua occasionem præbuit faciendi canonem. Episcopi dium mutatio interdicitur.

k Episcopi de sua provincia.) Ne episcopi, nisi ab aliis invitati fuerint, de provinciis in provincias transeant, decretum est ob Eusebianos, eosdemque Arianos errones, qui longe sedibus suis per diversas provincias ex animi sententia vagabantur. Inter quos erant Ursacius & Valens, qui cum in Mysia & Pannonia sedes haberent, semper extra provinciam cum impietatis socita inventi sunt. Vide notas canonum 14. & 15. concilii Nicæni. Baron. num. 47. anno 347.

Canon 3. Valens & socius episcopi causam deinit noni.

l Quod si aliquis episcoporum judicatus fuerit.) Hoc canone tertio, sicut etiam quarto & septimo declaratur, expedire ut ordinarie episcopis ad sedem apostolicam provocantibus & appellantibus deferatur. Jure divino non tantum permissum erat, ut episcopi injuriam passi ad summum ecclesiæ & Romani pontificis tribunal provocatent; verum etiam frequenter ante hæc tempora de facto observatum, ut tam presbyterorum, quam episcoporum appellationes ad apostolicam sedem admicterentur: adeo ut verissimum sit, quod scribit S. Leo epistola 89. ad episcopos Galliæ, hanc esse antiquissimam ecclesiæ consuetudinem. Ad Pium I. Marcion, ad Cornelium Fortunatus & Felix in Africa, ad Stephanum pontificem Basilides in Hispania depositus, appellarunt. Athanasius, ut supra in Romanis conciliis dictum est, ad Julium pontificem provocaus, per eum ab Arianorum calumnia & depositionis sententia absolutus fuit. Unde manife-

Appellandi potestas Romanum Pontificem quo jure concessa.

Exempla Romanum pontificem appellantium.

nifeſtum eſt, quod patres hujus concilii de jure & appellandi poteſtate nihil noviter conceſſerint, ſed tantum declararint uſum & exercitium poteſtatis, de quo non ſine cauſa ipſi ante dubitaverant, nunc eccleſiæ univerſali omnino expedire. partim, ne ſi omnium appellationes ſine diſcrimine auſæ admitterentur, nullus litigandi finis eſſet: partim, ne ſi omnis appellandi poteſtas adimeretur, inferiores judices epiſcopi tunc vere tyrannidis occaſionem adipiſcerentur. Bellarminus lib. 2. de Rom. pontif. cap. 21. & 25. ubi ex jure illo, quo ex quavis parte orbis Chriſtiani ad Romanum pontificem provocatur, primatum Romanæ eccleſiæ contra hæreticos noſtri temporis optime confirmat. E tribus illis canonibus Nicæni concilii, quos Zoſimus papa per legatos ab Africanis executioni mandari petivit, primarius eſt hic canon Sardicenſis concilii tertius, quartus & ſeptimus, quo declaratur ut epiſcopi ad Romanum pontificem appellantes admittantur & audiantur. Secundum & tertium infra recenſebimus, can. 8. 9 &c. & 17. Quare hi canones Nicæni nominentur a prædictis pontificibus, ſupra diximus. His omnibus, quæ canone 3. 4. & 7. de appellationibus epiſcoporum ad Romanum pontificem renovata fuere, Arianos cauſam & occaſionem dediſſe, extra dubium eſt. Quam indigne tulerint Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, Paulum, alioſque ſedibus ſuis deturbatos, per Julium abſolutos, ac priſtinæ ſedi reſtitutos fuiſſe, ex dictis patet. Quod pendente cauſa Athanaſii coram Julio pontifice Romano, Euſebiani non expectata ſententia pontificis, in locum Athanaſii Gregorium Cappadocem intruſerint, ſuggerente Gaudentio epiſcopo, additum eſt decretum, quod habetur canone 4. ne in locum damnati aliquem ſufficere liceat, dum ille, qui ad Romanum pontificem appellaſſet, ejus ſententiam expectaret. Bar. num. 48.

m Licentia danda non eſt ordinandi epiſcopum, aut in vico.) Hoc decretum ea de cauſa ſancitum eſt, quod Ariani Iſchyram, ad extruendas Athanaſio calumnias epiſcopatus pellicitatione inductum, poſt condemnationem Athanaſii in Tyrio conciliabulo epiſcopum ſuiipſius vici creaverant. Vide notas Tyrii concilii. Baron. num. 49.

n Ne epiſcopi ad comitatum accedant.) Id eſt, ad curiam vel aulam imperatorum: idque ad ſuggeſtionem Grati Carthaginenſis epiſcopi in Africa conſtitutum fuit; quia ibidem maxime cum multorum ſcandalo hoc vitium in clerum irrepſerat. Quibus perſonis, quave conditione nonnullis ad comitatum ire permiſſum fuerit, ſatis perſpicue ipſi canones declarant.

Hic eſt ille tertius canon Nicænus, ſic dictus, quod Nicæni alicujus decreti confirmatio ſit aut interpretatio: vel quia omiſſo nomine ac titulo Sardicenſis concilii ab Arianis diffamati, cum Nicænis canonibus a collectore conjunctus fuerit: quem Zoſimus per legatos ſuos ab Africanis executioni mandari petivit. Vide quæ diximus ſupra: Item Baron. num. 50.

o Qui in canalio conſtituus eſt.) Epiſcopi in canalio conſtituti dicebantur, qui ſedes habebant in curſu publico, via ſcilicet, qua equi publice per ſtationes ſingulas ad iter agendum diſpoſiti erant. Hæc expoſitio patet ex lib. 15. C. Theod. de via publica. His epiſcopis ex ſuggeſtione Gaudentii præcipitur, ne recipiant in communionem antiſtites, quos vel non vocatos, vel abſque literis primatis ad comitatum proficiſci contingeret. Demum etiam honore & dignitate carituros, qui eo modo ad imperatorem contenderent. Baron. nu. 53.

p Et hoc neceſſarium arbitror.) Ariani Gregorium Cappadocem Alexandriæ Athanaſio ſuffectum, ex laico epiſcopum ordinantes, huic ſanctioni cauſam dediſſe videntur; qua præcipitur, ne laicus poſtulatus epiſcopus ordinetur, niſi in ſingulis eccleſiaſticis ordinibus prolixo tempore exercitatus atque probatus foret.

q Habeat poteſtatem is qui abjectus eſt, ut epiſcopos finitimos interpellet, & cauſa ejus audiatur.) Clericus ab epiſcopo ſuo communione injuſte privatus, permittitur finitimorum epiſcoporum judicium implorare, & ad eorum ſedem appellare. Canone vigeſimo ſecundo concilii Milevitani idem, quod hic, præcipitur presbyteris & clericis minoribus; ut ſcilicet ſuas cauſas apud vicinos epiſcopos terminari permittant, & ad ſedem apoſtolicam ulterius non appellent. An, & quomodo Apiarii presbyteri Africani ad Romanum pontificem provocantis appellatio recepta fuerit, dicemus infra in concilio Carthaginenſi ſexto. Vide Bellarminus lib. de Rom. pontif. cap. 24.

r Non ignoratis quanta & qualis ſit Theſſalonicenſium civitas.) Cur hic conſtitutum fuerit, ne clerici extranei diu morarentur Theſſalonicæ in oriente, cauſam hanc eſſe putamus. Vicarius Romani pontificis ſedebat Theſſalonicæ, ut patet ex epiſtola 84. Leonis, qua ſcribens ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem epiſcopum, facit cum per orientem Romani pontificis vicarium, ſicut ejus prædeceſſores fuerant vicarii ſuorum prædeceſſorum Romanorum pontificum. Ut hunc ſpectarent, Theſſalonicam ex tota Græcia clerici confluebant, ibique diutius quam oportebat, hærebant. Vicarium pontificis appello, cui in longinquas & remotiores provincias amandato pontifex Romanus, reſervatis ſibi cauſis majoribus, judicandi & regendi eccleſias illas vicem ſuam aut ordinarie, aut ſaltem ad tempus delegat. Ex quo ſane illuſtriſſimus cardinalis Bellarminus lib. 2. de Roman. pontif. cap. 20 aptiſſime concludit, ſummum totius eccleſiæ judicium ad ſedem apoſtolicam pertinere, ipſumque Romanum pontificem demandatam ſibi a Chriſto totius eccleſiæ monarchiam optimo jure ſemper in eccleſia uſurpaſſe. Sicut enim ex eo, quod ad provincias gubernandas mittuntur proreges, iiſdemque reſervatione majorum cauſarum judicia delegantur, prædictarum provinciarum ſubjectio, ipſius vero regis poteſtas, juriſdictio & dominium recte colligitur; ita quoque ex eo, quod apoſtolica ſedes vicarios habebat in omnibus fere longinquis regionibus, vel vices ſuas ad tempus alicui committebat, gravioribus negotiis ſibi reſervatis, recte inferimus, ad apoſtolicam ſedem totius eccleſiæ regimen ac judicium pertinere. Bellarminus prædicto loco.

ſ Et ſubſcripſerunt, qui convenerant epiſcopi omnes.) Trecentos ſeptuaginta ſex catholicos & orthodoxos epiſcopos ex triginta ſex provinciis in concilio congregatos fuiſſe, ſupra diximus. Provinciæ omnes ab Athanaſio recenſentur apologia ſecunda. Nomina vero epiſcoporum, non quidem omnium, ſaltem celebriorum, ab Athanaſio epiſtola ſynodali encyclica, quam ad omnes totius orbis epiſcopos ſcripſit, quamque ex eo huc tranſtulimus, infra ſubſequuntur. E quorum numero, ii qui confeſſionis gloria celebres concilio Nicæno interfuerunt, ſunt: Maximus Hieroſolymitanus, Athanaſius Alexandrinus, & Paphnutius epiſcopus: poſt hos ſanctitate & miraculis clari, Serapion, & Spyridon cum ſuo diſcipulo Triphyllio, quem in hoc forſaſſe conventu orantem, ut ſupra diximus in concilio Nicæno, Spyridon reprehendit, quod nimia diffluens eloquentia, ſimplici voce divinæ ſcripturæ (grabbatum) uti dedignatus fuiſſet. Ex Italia vero lumina clariſſima eamdem ſynodum illuſtrarunt, nobiles ſanctitate & illuſtrium ſedium epiſcopi, Protaſius Mediolanenſis, Severus Ravennas, Lucillus Veronenſis, Januarius Beneventanus, epiſcopi. Ex Galliis autem inter alios celebris nominis ob egregiam ſanctitatem & doctrinam antiſtites interfuiſſe & ſubſcripſiſſe ponuntur; Maximinus epiſcopus Trevirenſis, Servatius Tungrenſis, Simplicius Auguſtodunenſis, Martinus Monguntiacus, Euphrates Agrippinenſis, aliique fortaſſe omnes, qui in concilio Agrippinenſi recenſentur in principio. Ex Africa Gratum Carthaginenſem epiſcopum cum triginta Africanis aliis Athanaſius refert. De Fortunatiano Aquilejenſi, Protaſio Mediolanenſi, Severo Ravennate epiſcopo, Vide Baronium an. 337. nu. 69. & ſequentibus. item quæ diximus ſupra in notis ad concilium Romanum I. ſub Julio. Arium epiſcopum, cujus nomen ſubſcriptum invenitur, orthodoxum & catholicum fuiſſe oportuit. Nam, ut ſupra diximus, hæreticorum nemo ad concilium venit. Theodorus Heracleæ, Narciſſus Neroniadis, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiceæ, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ, Menophantes Epheſi, Urſacius & Valens Pannoniæ epiſcopi præreliquis ob ſcelus magis famoſi, urbem quidem Sardicam ingreſſi fuerunt, ſed ad concilium per Oſium amice invitati, omnes ſubterfugerunt, ut pluribus ſupra retuli, verbo, *a trecentis ſeptuaginta*. Arius itaque hic ſubſcriptus non poteſt fuiſſe Arius ille auctor hæreſeos, presbyter dumtaxat Alexandrinus, non epiſcopus, ſed aliquis alius epiſcopus ejuſdem nominis catholicus: & fortaſſe is, cum quo Athanaſius Laodiceæ in Syria anno Chriſti 338. diſputaſſe ſcribitur, & ante habitam diſputationem fortaſſe Arianum convertit. Vincentius Capuæ epiſcopus eſt ille, cui cum Euphrate Agrippinenſi Antiochiam ablegato ad imperatorem, Ariani magno cum incommodo ſuæ factionis crimen impudicitiæ impingere conati fuerunt, ut ſupra prolixius a nobis eſt narratum.

Canon 20. Cur clericis extraneis Theſſalonicæ commoratio interdicta

Vicarius pontificius quis.

Romanus pontifex præeſt univerſæ eccleſiæ.

De ſubſcriptionibus epiſcoporum.

Nomine epiſcoporum celebrium.

Ariani qui aufugerint.

Arius hic ſubſcriptus an hæreticus fuerit.

APPENDIX EPISTOLÆ CONCILII SARDICENSIS.

Ex Theodoreto lib. 2. cap. 6.

a Abdicamus porro, & ab eccleſia catholica exterminamus eos, qui affirmant Chriſtum eſſe Deum, ſed verum Deum non eſſe: filium eſſe, ſed verum filium non eſſe: genitum eſſe ſimul & ingenitum. Sic enim ſe intelligere genitum profitentur, quia ſic dixerunt: Quod eſt genitum, eſt. & quia cum Chriſtus ante ſæcula ſit, principium ei tribuunt atque finem, qui non in tempore, ſed ante omne tempus generationem habet. Nuper etiam viperæ duæ *b* ex aſpide Ariana prodiere, Valens & Urſacius, qui gloriantur & non dubitant ſe dicere Chriſtianos, qui & Verbum, & Spiritum crucifixum, vuineratum, & mortuum eſſe, & reſurrexiſſe, quodque hæreticorum cohors contendit, diverſas eſſe hypoſtaſes Patris, & Filii, & Spiritus ſancti pronunciant, & eas ſeparatas eſſe. *c* Nos autem hanc percepimus, & didicimus, & hanc habemus catholicam traditionem, & fidem atque confeſſionem, unam eſſe hypoſtaſim, quam ipſi hæretici uſiam vocant, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Et ſi quærant quæ ſit Filii hypoſtaſis, profitemur eam eſſe, quam & Patris ſolam eſſe in confeſſo eſt. Neque unquam Patrem ſine Filio, neque Filium ſine Patre fuiſſe, nec eſſe poſſe quod eſt Verbum ſine Spiritu. Abſurdiſſimum namque eſt dicere aliquando Patrem non fuiſſe Patrem: & Patrem ſine Filio neque nominari, neque eſſe poſſe, ipſe Filius teſtatur, *Joan. 14. 10. Ego in Patre, & Pater in me*, &, *Ego & Joan. 10. 30 Pater unum ſumus*. Nullus noſtrum negat genitum, ſed genitum ante omnia quæ viſibilia & inviſibilia nuncupantur, factorem & opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ita dicit: *Omnium artifex ſapientia docuit me*: *Sap. 7. 21.* &, *Omnia per ipſum facta ſunt*. Nam ſem- *Joan. 1. 3.* per eſſe non poterat, ſi ſumpſit exordium: jam quod ſemper eſt Verbum initium non habet: Deus autem nunquam terminum admittit. Non dicimus Patrem Filium eſſe, nec rurſum Filium Patrem eſſe: ſed Pater Pater eſt, & Filius Patris eſt Filius. Confitemur virtutem Patris eſſe Filium. Confitemur Verbum Dei Patris eſſe, præter quod aliud non eſt: & Verbum verum Deum & ſapientiam & virtutem, verumque Filium affirmamus. Sed non ſicut ceteri filii appellantur, ita Filium dicimus: quia illi aut per hunc regenerationis gratia Dei ſunt, aut eo quod digni fiant, filii nominantur, non autem ob unam ſubſtantiam quæ eſt Patris & Filii. Confitemur item & unigenitum & primogenitum: ſed unigenitum Verbum, quod ſemper fuit & eſt in Patre: primogenitum autem, propter naturam humanam. Differt tamen a communi creatura, quia eſt etiam primogenitus ex mortuis. Confitemur Deum eſſe: confitemur unam Patris & Filii divinitatem. Nec quiſquam negat Patrem Filio majorem, non propter aliam hypoſtaſim vel propter differentiam, ſed quia ipſum nomen Patris majus eſt quam

A Ἀποκηρύττομεν δὲ ἐκείνους, καὶ ἐξορίζομεν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τοὺς διαβεβαιουμένους, ὅτι Θεός ἐστιν ὁ Χριστὸς δηλονότι, ἀλλὰ μὴ ἀληθινὸς Θεὸς οὐκ ἔστιν· ὅτι υἱός ἐστιν, ἀλλὰ ἀληθινὸς υἱὸς οὐκ ἔστιν. ὅτι γεννητός ἐστιν ἅμα καὶ ἀγέννητος. ὅπως ἑαυτοὺς νοεῖν τὸν γεγεννημένον ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὅπερ εἶπον τὸ γεγεννημένον ἐστί. καὶ ὅτι τοῦ Χριστοῦ πρὸ αἰώνων ὄντος, διδόασιν αὐτῷ ἀρχὴν, καὶ τέλος, ὅπερ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς χρόνου γέγονεν ἔχει. καὶ ὑπόγυιον δὲ δύο ἔχεις ἀπὸ τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀρειανῆς ἐγεννήθησαν, Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος, οἵτινες καυχῶνται καὶ οὐκ ἀμφιβάλλουσι λέγοντες ἑαυτοὺς Χριστιανοὺς εἶναι, καὶ ὅτι ὁ λόγος, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἐσφάγη, καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἀνέστη· καὶ ὅτι περ τὸ ὅλον αἱρετικῶν σύστημα φιλονεικεῖ, διαφόρους εἶναι τὰς ὑποστάσεις τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ εἶναι κεχωρισμένας. ἡμεῖς δὲ ταύτην παρειλήφαμεν καὶ δεδιδάγμεθα, καὶ ταύτην ἔχομεν τὴν καθολικὴν παράδοσιν, καὶ πίστιν, καὶ ὁμολογίαν, μίαν εἶναι ὑπόστασιν, ἣν αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ οὐσίαν προσαγορεύουσι, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ εἰ ζητοῖεν, τίς τοῦ υἱοῦ ἡ ὑπόστασίς ἐστιν, ὁμολογοῦμεν ὡς αὕτη ἣν ἡ μόνη τοῦ πατρὸς ὁμολογουμένη· μηδέποτε πατέρα χωρὶς υἱοῦ, μηδὲ υἱὸν χωρὶς πατρὸς γεγενῆσθαι, μηδὲ εἶναι δυνάσθαι ὅ ἐστι λόγος πνεῦμα οὐκ ἔχων. ἀτοπώτατον γάρ ἐστι λέγειν ποτὲ πατέρα γεγενῆσθαι χωρὶς υἱοῦ, μήτε ὀνομάζεσθαι, μήτε εἶναι δυνάσθαι, ἐστὶν αὐτοῦ μαρτυρία τοῦ υἱοῦ λέγουσα, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμέν. οὐδεὶς ἡμῶν ἀρνεῖται τὸν γεγεννημένον, ἀλλὰ τίσι γεγεννημένον πρὸ πάντων, ἅπερ ὁρᾶται καὶ ὁρατὰ προσαγορεύεται, ποιητὴν καὶ τεχνίτην καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ ἀγγέλων, καὶ κόσμου, καὶ ἀνθρωπίνου γένους· ὅτι φησὶν, ἡ πάντων τεχνῖτις ἐδίδαξέ με σοφία. καὶ παντὶ δὲ αὐτοῦ ἐχρῆτο. οὐ πάντοτε γὰρ εἶναι ἠδυνάτο, εἰ ἀρχὴν ἔλαβεν, ὅτι ὁ πάντοτε ὢν ἀρχὴν οὐκ ἔχει λόγος· Θεὸς δὲ οὐδέποτε ἐκπίπτει τέλος. οὐ λέγομεν τὸν πατέρα υἱὸν εἶναι, οὐδὲ πάλιν τὸν υἱὸν πατέρα εἶναι· ἀλλ' ὁ πατὴρ πατήρ ἐστι, καὶ ὁ υἱὸς πατὴρ υἱός. ὁμολογοῦμεν δυνάμιν εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν. ὁμολογοῦμεν τὸν λόγον Θεοῦ πατρὸς εἶναι, παρ' ὃν ἕτερος οὐκ ἔστι· καὶ τὸν λόγον ἀληθῆ Θεὸν, καὶ σοφίαν, καὶ δυνάμιν· ἀληθῆ δὲ υἱὸν παραδιδόαμεν. ἀλλ' οὐχ ὥσπερ οἱ λοιποὶ υἱοὶ προσαγορεύονται, τὸν υἱὸν λέγομεν· ὅτι ἐκεῖνοι ἢ δι' αὐτοῦ θεοὶ εἰσιν τῷ ἀναξιωθῆναι χάριν, ἢ διὰ τὸ καταξιωθῆναι, υἱοὶ προσαγορεύονται, οὐ διὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἥ τις ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ὁμολογοῦμεν μονογενῆ, καὶ πρωτότοκον· ἀλλὰ μονογενῆ τὸν λόγον, ὃς πάντοτε ἦν καὶ ἔστιν ἐν τῷ πατρί, τὸ πρωτότοκος δὲ, τῷ ἀνθρώπῳ. διαφέρει δὲ τῇ κοινῇ κτίσει, ὅτι καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν. ὁμολογοῦμεν εἶναι Θεόν· ὁμολογοῦμεν μίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητα. οὐδέ τις ἀρνεῖταί ποτε τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ μείζονα, οὐ δι' ἄλλην ὑπόστασιν, οὐδὲ διὰ ἄλλην διαφοράν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ

τὸ τὸ ὄνομα τῦ πατρὸς μεῖζόν ἐσι τῦ υἱῦ. αὕτη δὲ αὐτῆς ἡ βλάσφημος καὶ διεφθαρμένη ἐρμηνεία. τάτε ἕνεκα εἰρηκέναι αὐτὸν φιλονεικῦσιν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, διὰ τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν ὁμόνοιαν. κατέγνωμεν δὲ πάντες οἱ καθολικοὶ τῆς μωρᾶς καὶ οἰκτρᾶς αὐτῆς διανοίας. καὶ ὥσπερ γὰρ οἱ ἄνθρωποι θνητοὶ ἐπειδὴ διαφέρεσθαι ἤρξαντο, προσκεκρικότες διχονοῦσι, καὶ εἰς διαλλαγὴν ἐπάνεισιν· ὕτως διάστασις καὶ διχόνοια μεταξὺ πατρὸς Θεῦ παντοκράτορος καὶ τῦ υἱῦ εἶναι δυνατὸν, λέγουσιν· ὅπερ ἀτοπώτατον καὶ ὑπονοῆσαι καὶ ὑπολαβεῖν. ἡμεῖς δὲ καὶ πιστεύομεν καὶ διαβεβαιούμεθα, καὶ ὕτω νοοῦμεν, ὅτι ἡ ἱερὰ φωνὴ ἐλάλησεν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, καὶ διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως σύστητα, ἥτις ἐστὶ μία τῦ πατρὸς καὶ μία τῦ υἱῦ. καὶ τῦτο δὲ πιστεύομεν, πάντοτε, ἀνάρχως, καὶ ἀτελευτήτως τῦτον μὲν τὸ πατρὸς βασιλεύειν, καὶ μὴ ἔχειν μήτε χρόνον διορίζοντα, μήτε ἐκλείπειν αὐτῦ τὴν βασιλείαν· ὅτι ὃ πάντοτέ ἐστιν, οὐδέποτε τῦ εἶναι ἤρξατο, οὐδὲ ἐκλείπειν δυνάμενον. πιστεύομεν δὲ καὶ περιλαμβάνομεν τὸν παράκλητον τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὅπερ ἡμῖν αὐτὸς ὁ κύριος καὶ ἐπηγγείλατο καὶ ἔπεμψε, καὶ τῦτο πιστεύομεν πεμφθέν. καὶ τῦτο οὐ πέπονθεν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὃν ἐνεδύσατο, ὃν ἀνέλαβεν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένε, τὸν ἄνθρωπον τὸν παθεῖν δυνάμενον· ὅτι ἄνθρωπος θνητὸς, καὶ Θεὸς δὲ ἀθάνατος. πιστεύομεν ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη, οὐχ ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ Θεῷ ἀνέστη, ὃν τινα καὶ προσήνεγκε τῷ πατρὶ ἑαυτῦ δῶρον, ὃν ἠλευθέρωσεν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς. πιστεύομεν δὲ ὅτι καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὡρισμένῳ πάντας καὶ περὶ πάντων αὐτὸς κρινεῖ. τοσαύτη δὲ αὐτῆς ἐστιν ἡ ἄνοια, καὶ ὕτω παχεῖα σκότει ἡ διάνοια αὐτῆς ἐκπεπύφλωται, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. ὡ σωτηρίαν ᾧ λόγῳ εἴρηται, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι. σαφὲς ἐστὶ δῆλόν τί ἐν. ὅτι οἱ ἀπόστολοι πνεῦμα ἅγιον τῦ Θεῦ ἔλαβον, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ οὐκ ἦσαν πνεῦμα, οὐδέ τις αὐτῆς ἢ λόγος, ἢ σοφία, ἢ δυνάμις ἰδία, οὐδὲ μονογενὴς ἰδία. ὥσπερ ἐγώ, φησι, καὶ σὺ ἓν ἐσμεν ὕτως καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν. ἀλλὰ καὶ ἀκεραίως διέσειλεν ἡ θεία φωνὴ, ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι, φησίν. οὐκ εἶπεν, ὥσπερ ἡμεῖς ἓν ἐσμεν ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ. ἀλλ' ἵνα οἱ μαθηταὶ ἐν αὐτοῖς σύζυγοι καὶ ἑνωμένοι ἓν ὦσι τῇ πίστει, τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἐν τῇ χάριτι καὶ εὐσεβείᾳ τῇ τῦ Θεῦ παρῥησίᾳ, καὶ τῇ τῦ κυρίε καὶ σωτῆρος ἡμῶν συγχωρήσει καὶ ἀγάπῃ ἓν εἶναι δυνηθῶσιν.

A Filii. Hæc autem illorum eſt impia & vitioſa interpretatio, qua dictum ab eo contendunt, *Ego & Pater unum ſumus*, propter conſenſum & concordiam. Sed ſtultam & abjectam iſtorum ſententiam catholici omnes improbavimus. Quia ſicut mortales homines ſolent, cum altercari cœperint, infenſis animis diſſidere, ac poſtea reconciliari: ſic diſſidium ac diſſenſionem inter Patrem omnipotentem & Filium incidere poſſe dicunt; quod vel ſuſpicari aut animo fingere eſt abſurdiſſimum. Nos vero & credimus, & affirmamus, & intelligimus divinam hanc vocem, *Ego & Pater unum ſumus*, de unitate ſubſtantiæ, quæ in Patre & Filio uni-
B ca eſt, capiendam eſſe. Credimus etiam hunc ſemper, ac ſine initio, & ſine fine regnare cum Patre, regnumque ejus nec tempus habere quo definiatur, nec unquam deſinere: quia quod ſemper eſt, nec unquam cœpit eſſe, nec deſinere poteſt. Credimus & mente complectimur paracletum Spiritum ſanctum, quem nobis ipſe dominus & promiſit & miſit: & hunc credimus miſſum. Sed is paſſus non eſt, ſed homo, quem aſſumpſit ex Maria virgine, hominem qui pati poſſet: quia homo mortalis, Deus vero immortalis. Credimus tertia die reſurrexiſſe, reſurrexit autem, non Deus in homine, ſed homo in Deo, quem & patri ſuo donum obtulit;
C quemque a peccato & interitu liberavit. Credimus etiam opportuno ac definito tempore omnes & de omnibus judicaturum. Tanta ſiquidem eorum eſt ſtultitia, & tam denſis tenebris eorum mens occæcata, ut lucem veritatis cernere nequeant. Non intelligunt quo ſenſu dictum ſit, *ut & ipſi in nobis unum ſint*. Palam enim eſt cur unum: quia videlicet apoſtoli ſanctum Dei Spiritum acceperunt, & tamen ipſi ſpiritus non erant, nec ullus eorum aut verbum, aut ſapientia, aut virtus, vel unigenitus erat. *Sicut ego*, inquit, *& tu unum ſumus, ſic & ipſi in nobis unum ſint*. Sed & accurate vox divina diſtinxit: *In nobis*, inquit, *unum ſint*. Non
D ait: Sicut nos unum ſumus ego & pater: ſed ut diſcipuli in ſemetipſis conjuncti & copulati unum ſint fide & confeſſione, in gratia item & pietate Dei patris, & domini ac ſervatoris noſtri conceſſione & caritate unum eſſe poſſint. (a)

Notæ ejusdem Severini Binii.

Hæc epiſtola ſynodica, quæ recitatur a Theodoreto, diverſæ translationis eſt ab ea, quæ ex Athanaſio extat ſupra poſt finem Sardicenſis, atque appendice aliqua formulam fidei continente, aucta reperitur: quam ſurreptitiam eſſe, & ab aliquo ſuperadditam, duplici ratione evidentiſſima probatur. Quarum prima eſt, quod Urſacius & Valens hac appendice Sabellianæ hæreſeos ſectarii fuiſſe referuntur; quos ex epiſtolis ſynodalibus duabus præcedentibus, atque ex oblatis pœnitentiæ libellis, Arianæ perfidiæ propugnatores extitiſſe manifeſtum eſt. Si quod hic refert appendix, Valens & Urſacius cum verbo Dei Spiritum ſanctum etiam crucifixum, paſſum & mortuum fuiſſe aſſeruerint, omnem perſonarum in Trinitate diſtinctionem, quod Sabellianum eſt, ſuſtuliſſent: Arianorum vero *conjurata turba* (verba appendicis ſunt) *contendit varias Patris, Filii, & Spiritus ſancti ſubſiſtentias* (intellige ſubſtantias) *eſſe, eaſque ſeparatas*. Hoc poſterius ſi Valens & Urſacius docuerunt, Arianæ, non Sabellianæ hæreſeos ſectatores fuiſſe, adeoque de fide ſuſpectum eſſe oportet, quod aſſerit eadem appendix, cum verbo Dei Spiritum ſanctum crucem & mortem ſubiiſſe, a Valente & Urſacio creditum fuiſſe. Altera vero ratio hæc eſt: prædicta
E appendix novam quamdam, quaſi a patribus Sardicenſis concilii edita foret, fidei formulam complectitur. teſtimonio autem Athanaſii ex ſynodo Alexandrina ad legatos apoſtolicæ ſedis, Euſebium & Luciferum ſcribentis, aperte conſtat, in Sardicenſi concilio nullam prorſus fidei regulam editam, imo ne uno quidem verbo aut apice illam Nicænam priorem auctam, aut quovis prætextu explanatam fuiſſe. Verba Athanaſii ſupra retulimus, eademque paulo infra referemus. Non immerito igitur hæc appendix ad epiſtolam ſynodalem a Theodoreto deſcriptam, virgula hac cenſoria notatur. Baron. an. 347. num. 38. & 41.

Ratio II.

Hæc verba ſurreptitia ſunt.

a Abdicamus autem illos.) Ea quæ ab hoc loco uſque ad finem epiſtolæ ſubjunguntur, ex duplici ratione

(a) Canonum Sardicenſium verſiones alias vetuſtiſſimas dabimus in appendice ad VI. tomum ex editione Ballerinorum in Appendice ad opera S. Leonis recentiſſimæ editionis Venetæ tomo III. Pag. 590. &c.

ſupra allegata, ſurreptitia videri paulo ante diximus; tum quod Valens & Urſacius juxta confeſſionem appendicis Ariani, tres diverſas ſubſtantias in Trinitate conſtituentes, Spiritum ſanctum cum filio Dei crucifixum ac mortuum fuiſſe, quod Sabellianum eſt, non Arianum, credidiſſe non potuerint: tum etiam quod patres Sardicenſis concilii novam aliam fidei formulam addiderint.

b Ex Aſpide Ariana prodiere Valens & Urſacius.) Si quod hic & duabus præcedentibus epiſtolis non uno in loco aſſeritur, quodque ex oblatis eorum pœnitentiæ libellis infra recenſendis evincitur, Valens & Urſacius Ariani fuerint, non video qua ratione ſuſtineri poſſit id, quod infra ſubjungitur, ipſos credidiſſe, cum Verbo Dei Spiritum ſanctum vulneratum, interfectum & mortuum fuiſſe, & a mortuis reſurrexiſſe.

Formula fidei Sardicenſis concilii nomine falſo inſignita.

c Nos autem hanc percepimus & didicimus.) Hæc eſt illa formula fidei, quam huic encyclicæ ſynodali epiſtolæ apud Theodoretum extanti ſuperadditam fuiſſe, auctoritate Athanaſii ſupra probavimus. Verba illius ex ſynod. Alex. ad legatos apoſt. ſcribentis hæc ſunt: *Tabellas nonnulli jactant quaſi ex Sardicenſi ſynodo deſcriptas: ne legi quidem ſemel aut proferre ſinatis, nihil enim tale concilium definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quaſi quæ deeſſent Nicæno concilio, adſcribere vellent, idque acriter contenderent: ſancta tamen ſynodus, quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque ſancivit, ne quid ulterius de fide ſcriberetur: A ſeſe contentos eſſe Nicæna fide declararunt, ut cui nihil deeſſet, & in qua integra & ſolida pietas contineretur; neque edendam eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa quæ Nicæa ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur; neve illis quibus libido eſt ſemper nova ſtatuere, occaſio hujuſmodi ſuppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide definiant. Quapropter ſi quis hæc aut aliud quippiam cavillabitur, compeſcite illos, & ad ſtudium pacis inducite: nihil enim in iſtis agnoſcere poſſumus, niſi contendendi libidinem.* Hæc Athanaſius. Quod Sozomenus lib. 3. c. 12. ait; *Patres concilii Sardicenſis aliam fidei formulam edidiſſe pluribus quidem verbis ſcriptam, quam quæ in concilio Nicæno edita fuiſſet, eo conſilio, ne Arianis, qui brevitate formulæ fidei in eo concilio editæ abutebantur, facultas ex verbis daretur imperitos in abſurdam aliquam opinionem rapiendi.* Hæc inquam Sozomenus eadem facilitate, qua Theodoretus, errore lapſus ſcripſit; vel quod putarit appendicem ſuperadditam ejuſdem concilii fuiſſe, cujus eſt epiſtola; vel quod in eam Arianorum formulam inciderit, quam ipſos nomine Sardicenſis concilii condecoratam edidiſſe, infra dicemus. Ex quibus etiam erroris convincitur Vigilius epiſcopus Tridentinus, dum agens contra Eutychen lib. 5. affirmat, ſeptem capitula ad fidem ſpectantia, poſt illa quæ in Nicæa ſtatuta eſſent, a patribus catholicæ profeſſionis in Sardicenſi concilio addita fuiſſe. Vide Baron. an. 347. num. 39. 40. & 41.

Error Sozomeni.

Error Vigilii epiſcopi Tridentini Africani.

DE EPOCHIS SARDICENSIS, ET SIRMIENSIUM CONCILIORUM.

Qua occaſione plurium conciliorum per ea tempora habitorum, rerumque plurium a S. Athanaſio geſtarum Chronologia corrigitur.

DISSERTATIO

AUTHORE

JO: DOMINICO MANSI.

Ex Suppl. Concil. Tom. I. pag. 173.

VUlgatam, & frequenti Chronologorum ſuffragio probatam generalis Sardicenſis concilii epocham nemo eruditorum huc uſque ſollicitare auſus eſt. Cum enim Socrates & Sozomenus vetuſti, & concilio fere ſuppares Scriptores ſub conſulatu Rufini, & Euſebii, qui in annum æræ chriſtianæ 347. incidit, coactum affirmarint, qui dein ſecuti ſunt recentiores chronologi duces illos deſerere irreligioſum, & temerarium duxerunt. Qua certa epocha conſtituta reliquam dein rerum S. Athanaſii chronologiam digerendam ſuſcepere, rectam quidem eorum opinione, at deviam reipſa, & ab hiſtorica veritate plane aberrantem. Qui ſane doctiſſimorum virorum error non inde quidem proceſſiſſe cenſendus eſt, quod in rerum ſerie digerenda incauti aliquid præpoſtere ſtatuerint, at quod viæ ſuæ initium aliud conſtituerint, quam res ipſa poſceret. Nec nobis iter felicius contigiſſe ſperandum erat, niſi ex inſperato viæ monſtrator adfuiſſet anonymus Scriptor vitæ S. Athanaſii per annos, & conſules deductæ, cujus operis fragmentum e pluteis inſignis Bibliothecæ Veronenſis haud ita pridem vulgavit vir clariſſimus, & de tota literaria republica meritus egregie, Scipio Maffejus in opere anonymo *Oſſervationi letterarie tom. III. pag. 60.* Verſionem hanc eſſe antiquam hiſtoriæ cujuſdam, Græce ſcriptæ ab authore, qui Alexandriæ vixerit circa annum forte 385. vir ille doctiſſimus merito opinatur. Nec ſane inficiare- C mur ſcriptorem hunc proximum fuiſſe Athanaſii temporibus, & Alexandrinum, cum minuta quædam proſequatur, quæ vix alius, quam ejuſdem ætatis, & loci ſcriptor noverit; ut ſingularum rerum geſtarum menſes, dies, nomina ipſa virorum, quibus cum Athanaſio res fuit, Denique menſium anni nomina Alexandrina ſemper uſurpat, quod Alexandrino ſcriptori ita peculiare eſſe poteſt, ut alteri plane non congruat. Hinc pretium operis diſcas, quod ſane iis, quæ aliunde nota ſunt, ſive ex ipſomet Athanaſio, ſive ex Socratis, vel Sozomeni fide nunquam non cohæret. Eſt tamen aliquid, in quo ab utroque hoc poſteriori Scriptore differt, ſed ita differt, ut non quidem ille ex D utroque Scriptore, ſed illi potius ex noſtro corrigendi ſint. Id ſi raro quidem alias, certe tamen conſtat in definiendo anno, quo S. Athanaſius a Conſtantio revocatus Alexandriam rediit.

Profecto, ex anno illo reverſionis S. Athanaſii Alexandriam, quæſtio noſtra de anno, quo Sardicenſe concilium celebratum eſt, dependet; ut demonſtrat ea hiſtoria, quam S. Athanaſius in epiſtola ad Solitarios narrat. Cum enim Athanaſii innocentia in Sardicenſi concilio perſpicua apparuiſſet, viſum eſt Conſtanti imperatori, & Patribus legationem ad Conſtantium fratrem ſuum Orientis imperatorem decernere, ut reditum Athanaſii apud illum ſuo nomine urgerent. Delectus in eam rem Euphra-

phrates Colonienſis epiſcopus cum ſocio Vincentio Capuano, qui ſe itineri committentes Antiochiam venerunt. Cathedram illam occupabat tunc Arianus quidam Epiſcopus Stephanus, qui calumniam hanc legatis ſtruere molitus eſt per inſidias. Meretricem ipſo noctis ſilentio in ædem epiſcoporum clam ſubmittendam curavit, meditans ſimul ac illa cubiculum introiſſet, miniſtros ſuos cum ſatellitibus palam ad ædes illas mittere, a quibus meretrice in ædibus ſacerdotalibus nocte deprehenſa, epiſcopi comperti criminis rei tenerentur. Res pro voto non ceſſit; Euphrates enim gradientis mulieris ſonitu excitatus edito ſtrepitu domeſticos excivit, qui ſtatim occluſis ædium foribus, mulierem cum aliis nonnullis inſidiarum comitibus comprehenderunt, ex quibus totum molitionis arcanum revelatum eſt. Hæc omnia accidiſſe notat S. Athanaſius *ipſis Sanctiſſimæ Paſchæ diebus. Decimo ab hinc menſe*, ſubdit idem S. Athanaſius, *defunctus eſt Gregorius* Cappadox, qui Alexandrinam eccleſiam depulſo Athanaſio invaſerat; ſtatimque Conſtantius iteratis literis Athanaſium ad ſuam eccleſiam revocavit. Ex hac hiſtoriæ ſerie reſultat, Athanaſii reditum poſt biennium, vel, ſaltem integrum a concilio Sardicenſi annum ſucceſſiſſe; nam diebus paſchalibus poſt Sardicenſe concilium legati Antiochiam venerunt, exactis inde menſibus decem Conſtantius Athanaſium ad ſedem Alexandrinam revocavit. Sed quo tandem anno Athanaſius Alexandriam remeavit?

Pagius, Tillemontius, cæterique diligentiores chronologi rediiſſe cenſent anno 349. Limenio & Catullino Coſſ. quod ſic demonſtrant. Sardicenſe concilium celebratum eſt teſte Socrate lib. 2. cap. 20. & Sozomeno lib. 3. cap. 11. anno 347. Diebus paſchalibus ſuccedentis anni, Euphrates epiſcopus cum ſocio legatione fungens a Conſtante venit Antiochiam. Decimo inde menſe, adeoque anni ſequentis initio, Gregorius occubuit; eodemque demum anno Athanaſius ſedi Alexandrinæ reſtitutus eſt. Recte illi quidem, niſi annus reſtituti Athanaſii alius definitus eſſet a vetuſtis, magnæque auctoritatis Scriptoribus. Anonymus Maſſejanus ita de reverſione illa ſcribit: *Et factum eſt poſt Gregorii mortem Athanaſius reverſus eſt ex urbe Roma & partibus Italiæ, & ingreſſus eſt Alexandriam Phaophi XXIV. conſulibus Conſtantio IV. & Conſtante II. hoc eſt poſt annos VI. & remanſit quietus* (ſtabilis) *apud Alexandriam annis XVI. & menſes VI.* Par illud conſulum ſignat annum 346. dies vero ille menſis cum die XXI. Octobris congruit, quæ Athanaſianæ reſtitutionis epocha eſt. Nec vero mendum aliquod in hac anni expreſſione eo irrepſiſſe exiſtimandum eſt, cum confirmata conſtet ex iis, quæ inferius ſcriptor ille adnotat. Agens enim de fuga Athanaſii, occaſione irruptionis Syriani ducis Ægypti, quam accidiſſe ait anno 356. die IX. Februarii, notat reliquiſſe illum epiſcopatum poſt annos a reſtitutione ſua novem, & menſes III. ac dies XIX. quod ſane tempus comparatum cum reditu illo diei XXI. Octobris anni 346. optime quadrat, ſi ratio teneatur menſium Alexandrinorum, qui diebus XXX. conſtant. In eumdem annum 346. reverſionem hanc confert S. Hieronymus in Supplemento chronici Euſebiani. Ita enim ille in eodem Chronico editionis Pontaci ad annum X. Conſtantis: *Athanaſius ad Conſtantis literas Alexandriam ingreditur*. Annus Conſtantis decimus ab auguſto menſe anni 346. cœpit. Idem pariter indicat tempus, quo Gregorius Alexandrinum epiſcopatum tenuit, licet enim Tillemontius annis octo eccleſiam illam occupaſſe ſcribit, cui & Pagius congruit; vicinus tamen eorum temporum Theodoretus Hiſt. eccleſ. lib. 2. cap. 4. ſex tantummodo annis gregem vaſtaſſe monet. Anni illi ab anno 340. quo pulſo Athanaſio Gregorium aſſumptum fuiſſe inferius demonſtrabo, exordium ſumunt, & anno 346. deſinunt.

Huic pariter chronologiæ aſſerendæ confert damnatio Euphratis, quæ in concilio Agrippinenſi anni 346. pronunciata eſt, ut inferius adnotabitur. Si enim Euphrates in concilio anni 346. de Arianiſmo convictus, damnatus, & depoſitus eſt; utique non potuit a Sardicenſi concilio anni 347. ad Conſtantium legari, ut reditum Athanaſii impetraret. Sed hac de re infra.

Sardicenſe concilium anno 344. habitum.

Epocha reſtitutionis S. Athanaſii ſic ſtabilita, facile eſt alteram Sardicenſis concilii inveſtigare. Ac primo quidem admoneo Socratis, & Sozomeni opinionem cum iis, quæ jam demonſtravimus, conſiſtere non poſſe. Cum etenim Athanaſius, a Sardicenſibus patribus abſolutus anno 346. redierit Alexandriam, conſtat utique Sardicenſe illud concilium anno 347. quæ Socratis, & Sozomeni ſententia eſt, haberi nequaquam potuiſſe. Nec ſane mihi primo ſuccurrit, ut celebres iſtos ſcriptores erroris arguerem, cum & ſæpe alias offendiſſe illos doceant Scriptores magni nominis, Tillemontius in vita S. Athanaſii nota 44. Valeſius in notis paſſim, & quoad ſignandos per conſules annos Baronius ad annum 357. 1. & Sirmondus in diſſert. de Synodo Sirmienſi. Quin & raro contingere, quin errent in Conſulatibus, ex iis quæ inferius diſſeremus, facile reſultabit. His ergo rejectis, rem totam ita expono. Anni 346. exordio Gregorius interiit, & decem ante obitum ejus menſibus, diebus paſchalibus anni 345. Euphrates Colonienſis a Conſtante miſſus Antiochiam pervenit. Modico intervallo præceſſit hæc omnia Sardicenſe concilium; cujus proinde epocha vel ante paſcha anni 345. vel anno 344. collocanda eſt. Malo annum 344. aſſignare, cujus anni conſules Leontius, & Salluſtius leguntur in titulo Synodo Sardicenſi præfixo editionis Surianæ, quem ſane titulum ex vetuſto codice accepiſſe Surius cenſendus eſt; ſicut & reipſa extat in vetuſto MS. codice collectionis Iſidori Mercatoris in bibliotheca collegii PP. Societatis Jeſu Pariſienſis, Harduino teſte. Fateor tamen cætera hujus tituli cum anno illo conſulum non congruere; nam *annus ſextus Conſtantii, & æra* 381. quæ in eo adduntur annum 343. repræſentant; ſed facilius eſt mendum in ſupputationem, quam in nomina conſulum irrepſiſſe. Cum præſertim etiam viri quique doctiſſimi, & ipſi quoque Socrates, & Sozomenus inter concilium Sardicenſe, & reverſionem Athanaſii biennium ſtatuant.

Ex his omnibus firmum, & inconcuſſum eſſe arbitror Sardicenſe generale concilium, ex anno 347. Coſſ. Euſebio, & Ruffino, quem hucuſque tenuit, in annum 344. Coſſ. Leontio, & Salluſtio transferendum eſſe. Modo vero ex hac epocha reliqua in rectum ordinem reducenda ſunt, quod tunc optime præſtabitur, ſi prius certus annus aſſignetur, quo S. Athanaſius

nasius in exilium pulsus vacuam sedem Gregorio invasori reliquit.

Athanasius Romam exulat anno 340.

S. Athanasii discessum Alexandria, adventumque in urbem non ante annum Christi 341. consignandum esse tenet Pagius ad A. 341. 3. & Tillemontius in vita S. Athanasii art. 38. & nota 44. qui ambo ex epistola ejusdem ad Orthodoxos deducunt, sanctum illum Præsulem nonnisi post pascha anni 341. Romam perrexisse. Nec sane negaverim in epistola illa diebus paschalibus egisse se Alexandriæ, cum datus sibi successor Gregorius Cappadox ibidem fureret, significasse. Verum & in epistola ad Solitarios ex urbe se propipuisse affirmat, antequam Gregorius veniret. Nodus iste nulla profecto alia ratione solveretur, nisi iis admissis, quæ Sozomenus lib. 2. cap. 9. scribit. *Athanasius vero fuga elapsus sese occultabat*. Primo igitur ad famam venientis Gregorii dilapsus latebras quæsivit, dein vero Romam perrexit. Utcumque tamen res habeat sese; dies illi paschales, quos Alexandriæ egit, cujus anni pascha designarint, utrum anni 340. seu potius 341. ex Athanasio non liquet. Hinc chronologorum istorum ratio non satis se probat. Quare Athanasii secessionem Romanam melius ego cum anno 340. junio mense componerem; ita enim commode sex anni & menses sex exilii Athanasiani, quot assignat anonymus Maffejanus explicantur. Idem etiam poscunt sex anni episcopatus Gregorii, quot a Theodoreto definiuntur, ut superius jam admonuimus. Si etenim juxta vulgatam opinionem exordium tyrannidis illius ab anno 341. instituendus in exordium anni 346. ducendus esset, non ultra quam anni quinque, nec plane integri supputarentur. Constat autem Athanasium tunc se Alexandria propipuisse, cum Gregorius sacerdotium urbis illius arripuit. Statuamus igitur S. Athanasii in Urbem adventum anno 340. contigisse.

Romana synodus prior rejicitur.

Ita receptus apud Julium S. Athanasius ad pacem & communionem admissus fuit, quod non sine concilio, quo causa ejus discussa & judicata fuerit, præstitum censet cum Baronio Labbeus. Hinc Romanum concilium anni 340. ex illorum sententia admitti oporteret. Verum concilium istud, utpote antiquis ignotum rejicit Valesius, & Pagius, rati nihil opus fuisse concilio, quo Athanasius, nondum rite nec nisi ab adversariis damnatus, admitteretur. Indicendum tamen concilium ad statum tempus Julius censuit; idque tandem post annum, & menses sex ab adventu in Urbem Athanasii celebratum idem Athanasius affirmat. Chronologi, qui Athanasii profectionem Romanam in annum 341. distulerunt, in sequentem 342. Romanum hoc referunt. Mihi vero Athanasii adventum anno integro anticipanti Romana Synodus in exitum anni 341. revocanda.

Synodus Romana altera exeunte anno 341. habita.

Antiochenum concilium dedicationis an. 341 augusto mense circiter.

Eodem pariter anno 341. sed ante Romanum Antiochiæ concilium ab iis, qui dicando novo Templo, ibidem a principe extructo convenerant Episcopis celebratum est. Habitum illud Coss. *Marcellino & Probino* indict. XIV. idest anno 341. Athanasius ipse lib. de Synod. testatur: & S. Hieronymus in chronico dedicationem templi Antiocheni anno Constantis quinto collocat. Hæc simul omnia conciliantur, si habitum statuamus concilium hoc anno augusto mense, cum annus Constantis quintus jam cœperat, & indictio 14. nondum desierat. Valent hæc advincendum Schelstratem, qui in libro de synodo Antiochena cœptam illam anno 340. exeunte, & prorogatam usque in exordium sequentis anni 341. asserit. Non enim nisi augusto mense haberi potuit, siquidem veterum Scriptorum testimonio insistere, ut par est, voluerimus. Frustra Tillemontius *Hist. des Arriens*, in exordio anni 341. concilium istud cœpisse, ex eo arguit, quod paschate anni ejusdem Gregorius Alexandriæ episcopum se obtruderet, & in gregem jam sæviret, teste S. Athanasio in epist. ad orthodox. Id enim valere tunc posset, si vera scriberet Sozomenus lib. 3. cap. 5. tradens in concilio Antiocheno Athanasio exauctorato substitutum fuisse Gregorium. Repugnare tamen Sozomeno videtur idem S. Athanasius ibidem affirmans, Gregorium datum fuisse Alexandrinis episcopum contra leges ecclesiasticas, utpote *qui a Palatio missus fuerat, non a populo postulatus, nec a sacerdotibus electus episcopus*. Si contra regulam ecclesiasticam, ergo non a concilio electus, nam & in conciliis eligi consueviſſe episcopos satis constat. Quin & eo paschate, quo Gregorius Alexandriæ sæviebat, S. Athanasius nondum urbem illam deseruerat, e qua secessisse diximus anno 340. ut ipse in eadem epistola ad orthodoxos monet. Episcopum ergo agebat Gregorius jam inde ab incepto anno 340. cum profecto concilium nondum coiverat. Agnitus est igitur Gregorius ut Alexandriæ episcopus in concilio Antiocheno, non vero tunc primo electus.

Symbolum Narcissi Maris 341. oblatum.

Paulo post concilium istud Antiochenum, sed anno eodem 341. nondum elapso Narcisus & Maris Ariani cum sociis novam fidei confessionem, velut a concilio probatam (sed alteram plane ab iis quas in concilio condiderant) ad Constantem attulerunt, legendam apud Labbè tom. 2. pag. 727. Hanc legationem ideo referendam censui, ut epocham certam statuerem Antiocheni concilii II. quod post triennium ab ea legatione celebratum ex Athanasio in lib. de synodis discimus. Sunt tamen qui cum Baronio censeant triennium hoc. Athanasio notatum, ex concilio Antiocheno dedicationis deducendum esse. Quibus ego calculum meum adjicerem, nisi forte cum Pagio statuerimus annos tres incompletos triennium hic, ut sæpe alibi apud Veteres appellari. Alioqui enim triennium ab ea legatione Narcisi, & Maris desumptum ad exitum anni 344. ad tempus scilicet Sardicensis concilii retraheret Antiochenum II. & Mediolanense concilia. Satis vero constare eruditis arbitror ambo hæc postrema concilia priora esse Sardicensi tempore, authoritate posteriora. Utcumque se res habeat, plane constat Antiochenum hoc Arianorum concilium ultra annum 344. trahi nequaquam posse, adeoque emendandos esse Pagium, cæterosque, qui rati Sardicense concilium nonnisi anno 347. conveniſſe, Antiochenum hoc cum Mediolanensi ad annum 345. promoverunt.

Concilium Antiochenum Arianorum an. 344 celebratum.

Prolixiorem fidei formulam, quam μακροστίχον (prolixam) vulgo appellant, Antiocheni concilii Ariani antistites procuderunt. Hanc vero probandam occidentalibus patribus miserunt per legatos, qui Mediolanum venientes convocatis ibi Latinis patribus legationem suam, & formulam exhibuerunt. Rejecta est a Patribus concilii, quibus unice cordi erat symbolo Nicæno insistere. Reclamatum est ab Arianis, qui cum Catholicis in concilio aderant, atque re infecta discessum e concilio. Porro concilium hoc Mediolanense anno 344. celebratum fuisse confirmat

Mediolanense anno 344. habitum.

S. Atha-

S. Athanaſius in Apolog. ad Conſtantium, ſcribens, anno quarto poſtquam Romam venerat, perrexiſſe ſe Mediolanum, ubi epiſcopos quoſdam comperit; nempe ut arbitror ad concilium cocuntes. Tunc Conſtans ſcriptis ad Conſtantium literis uno cum illo conſenſu concilium Sardicam indixit, quod in exitu anni ejuſdem 344. habitum fuiſſe ſuperius animadvertimus. Synodi hujus hiſtoriam hic omitto, quod a meo inſtituto aliena ſit, & paſſim alibi occurrat.

Poſt Sardicenſe concilium, & ante redditum Sedi ſuæ Athanaſium concilia quædam celebrata ſunt, quorum ex reformata Sardicenſis epocha reſtituere oportet.

Philippopolitanum Arianorum concilium, quod ex Arianis præſulibus, qui Sardicam venerant, coactum eſt eodem tempore vel ſtatim poſt Sardicenſe habitum nemo prudens negaverit. Quare ad exitum anni 344. vel ſequentis 345. exordia referas.

Ad eumdem annum 345. revocandum eſſet concilium Carthaginenſe, ſi vera ſcriberent recentiores Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores, e Sardicenſi concilio reducem Gratum Carthaginis epiſcopum illud coegiſſe. Sed cum in actis ejuſdem concilii mentio facta ſit legationis in Africam geſtæ a Paulo & Macario, quos in eam provinciam anno 348. perrexiſſe conſtat; hinc anno illi concilium conſignandum eſt.

Sequitur Agrippinenſe ſeu Colonienſe concilium quod anno 346. actum, & nota conſulatus in titulo ejuſdem concilii legenda indicat, & dies, ad quam indictum eſt, confirmat; anno enim illo, *dies IV. idus majas* qua Patres conveniſſe titulus concilii vetus indicat, in dominicam (qua die concilia inſtitui mos erat) incidit. Cum huc uſque conſtans inter eruditos opinio tenuerit Sardicenſe concilium anno 347. cœpiſſe; hinc nodus inextricabilis eruditos viros implicuit. In concilio enim hæreſis reus tenetur Euphrates Colonienſis epiſcopus, quippe qui Chriſti divinitatem negaverit, eademque de cauſa epiſcopatu dejicitur. Conſtat vero Euphratem Colonienſem epiſcopum ſtatim poſt Sardicenſe concilium deſtinatum fuiſſe a concilio & a Conſtante imperatore legatum ad Conſtantium, ut reditum Athanaſii ab exilio apud illum urgeret; quod Euphratis hujus orthodoxiam non obſcure demonſtrat. Idem ergo Euphrates anno præcedenti 346. hæreticus judicatur & deponitur; ſequenti vero anno 347. (quo Sardicenſe conveniſſe ſtatuunt, legatus ab orthodoxo concilio ad Conſtantium mittitur. Mirum eſt quam varie ſe torqueant eruditi, ut ab hac difficultate ſeſe expediant. Alii notas conſuiates hujus concilii mendaces ſuſpicati, poſt Sardicenſe concilium rejiciendum opinantur. Alii nomen Euphratis Catholici, & celebris epiſcopi irrepſiſſe in acta Colonienſia arbitrantur, pro nomine Euphraſii alicujus hæretici epiſcopi, cui in hac ſynodo depoſito ſucceſſor datus fuerit Euphrates catholicus epiſcopus qui legatione functus fuerit ad Conſtantium. Aliis tandem duo ſunt Euphrates, alter poſt alterum Colonienſes epiſcopi, quorum ille hæreticus in hoc concilio dejectus, Euphrati alteri catholico locum dedit. Sed poſteriores haſce opiniones evertit authoritas veterum actorum S. Servatii Turgrenſis epiſcopi, quæ Euphratæ hæretico ſucceſſorem Severinum ſtatuunt. In noſtra tamen ſententia plana ſunt omnia, & conſularis ejuſdem concilii nota pura eſt, & intacta Sardicenſe concilium anno 344 habetur, quo tempore Euphrates epiſcopatum ſuum, & orthodoxi epiſcopi famam ſaltem in vulgus tuebatur. Hinc deſtinari legatus ad Conſtantium potuit, cum præſertim quod clam forte in ſententiam, & fidem imperatoris illius jam inclinaret, principi illi, qui forraſſe propenſionem epiſcopi non ignorabat, gratiſſimus facile habebatur. Obita jam legatione Euphrates quam intus in corde occultabat hæreſim protulit, & in concilio, poſt biennium a Sardicenſi, coacto damnationis ſententiam tulit.

Succedit Mediolanenſe concilium, quod anno 347. celebratum eliciunt viri eruditi ex litetis Liberii papæ ad Conſtantium auguſtum, in quibus ante annos octo concilium Mediolani habitum pontifex teſtatur. Synodi etiam Mediolanenſis Sardicenſi poſterioris meminit S. Hilarius in frag. II. & concilii Ariminenſis ſynodica. Cum igitur epiſtolam illam Liberii ſcriptam teneant eruditi anno 354. ac plane conſtiterit Urſacium, & Valentem in ea ſynodo admiſſos fuiſſe ad communionem quos etiam poſt biennium Julius papa vivo adhuc Conſtantio (qui anno 350. obiit) ad pacem eccleſiæ recepit; hinc inferendum tibi jure arbitrantur Mediolanenſem ſynodum, Sardicenſi anni 347. (ut putant) poſteriorem, anno eodem 347. coiviſſe; ac biennio poſt, vivo adhuc Conſtantio, anno 349. Urſacium & Valentem Romanam communionem ſub Julio recepiſſe. Sed viris his eruditis opponit anonymus Benedictinus Maurinus editor noviſſimus Operum S. Hilarii in adnot. ad fragment. II. concilium illud Mediolanenſe, in quo Urſacius & Valens primo admiſſi ſunt, non prius anno 349 convenire potuiſſe, cum Urſacius & Valens poſt Athanaſii reditum anno 349. (ut ipſe ſupputat) primo cogitare de reſipiſcentia cœperint, teſte Socrate lib. 2. cap. 24. Viderint eruditi quomodo ſe ab hoc argumento defendant; nos plane non urget, Athanaſii enim reditum in annum 346. referentes, locum damus, ut in Synodo Mediolanenſi anno 347. celebrato Urſacius & Valens primo reſipuerint. Quin & fortaſſe Mediolanenſis hæc ſynodus anno 346. celebrata eſt; ita enim melius octo illi anni a Liberio conſtituti ſupputantur. In ea pariter Synodo Photini hæreſis primo damnata eſt.

Mediolanenſe alterum anno 347.

Exacto a Mediolanenſi ſynodo *biennio ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes*, ait S. Hilarius in fragmento II. *ad tollendum ex epiſcopatu Photinum; quam occaſionem nacti Urſacius & Valens Romanæ plebis epiſcopum adeunt, recipi in eccleſiam deprecantur &c.* Ex his nos cum plurimis doctiſſimis viris, Petro de Marca in primis, & Pagio concilium aliquod Romæ habitum exculpimus, quod illi anno 349. nos vero anno 348. aſſignamus.

Romanum concilium anno 348.

Præceſſit hæc omnia ſynodus Antiochena Arianorum pro deponendo Stephano Antiocheno, cujus ſcelera, occaſione legationis ab Euphrate Colonienſi epiſcopo ſuſceptæ, patuerunt. Quare ex anno 348. quem huc uſque tenuit, in annum 345. transferendum eſt.

Antiochenum Arianorum anno 345.

Hieroſolymitanum etiam concilium, quod interventu Athanaſii Alexandriæ tunc reducti celebratum conſtat, non ultra annum 346. quo rediit Athanaſius excurrit

Hieroſolymitanum an 346

Orthodoxam ſynodum Hieroſolymitanam proxime confecuta eſt ſynodus Ariane Hieroſolymis itidem coacta, in qua Maximus Hieroſolymorum antiſtes exauthoratus eſt; & Cyrillus,

lus, cujus dein celebris inter ſcriptores, & orthodoxos fama extitit, inſtitutus fuit; qua de re conſulendus Pagius ad A. 351. 7. 8. Concilium iſtud in annum 350. referendum cenſent viri docti; ſed cum habitum dicat author Libelli ſynodici quo tempore Athanaſius & Paulus *ad ovilia ſua proficiſcebantur*, patere hinc arbitror ad annum 347. referri oportere. Vide quæ de hoc concilio inferius differentur.

Hieroſolymitanum alterum Arianorum anno 347.

Paulus CPtanus epiſcopus anno 349. in Armenium relegatur.

Recepto tandem inter ſuos Athanaſio, eo quem jam diximus anno: Alexandrinus anonymus Maffejanus ſubdit Paulum C. P. epiſcopi dejectum fuiſſe epiſcopatu Arianorum epiſcoporum factione, cum eo veniſſet Hermogenes comes cum delecta militum manu. Nec epiſcopatu tantum dejectum aſſerit Paulum, ſed pulſum etiam in exilium *in Armeniam*. Porro geſta hæc aſſerit idem author *Coſſ. Hypatio, & Catulino*. Multa hic ſunt obſcura, & ſi vulgo eruditos audias, fabuloſa ſunt multa. Sed bona verba quæſo. Primo igitur negotium faceſſit par illud conſuium *Hypatius, & Catulinus*; nuſpiam enim in faſtis conjuncti apparent. Mendum huc irrepſiſſe fateor, ſed non difficile corrigendum. Lucubrationem hanc græce primo ſcriptam fuiſſe ab anonymo quodam Alexandrino ſuperius animadvertimus, anonymus alius Græci ſermonis non equidem peritiſſimus Latine vertit. Hinc bono illo interpreti fucus factus eſt. Legebat in Græco ὑπ Αχα Καπλινα; priora illa verba, quæ Latine vertere debuit *Coſ. Aco*, ſimul conjungens vertit *Hypacio*, quod nomen unius ex conſulibus cenſuit, tum addens de ſuo conjunctionem &, ſubjecit *Catulino*, atque ita ex uno conſule vero par fictitium conſulum exhibuit. Porro Catulinus anno 349. dignitatem illam obtinuit; ex quo non inanis conjectura deducitur Pauli depoſitionem poſtremam, & exilium cum anno illo conjungi. Reclamant tamen viri docti rati Pauli per Hermogenem expulſionem multo ante hæc tempora citius accidiſſe, anno ſcilicet 341. cui a Hieronymo in chronico illigatur. Fateor ultro memoria hic lapſum ſcriptorem noſtrum duplicem Pauli expulſionem alteram ab altera annorum quorundam divortio ſejunctam ſimul compingere, quod vel accuratiſſimis ſcriptoribus interdum obrepit. Depulſio illa ob Hermogenis necem Coſſ. Conſtantio III. & Conſtante II. anno nempe 342. cum S. Hieronymo in chronico, & Socrate lib. 2. cap. 13. conſignanda eſt. Deportationem vero S. Pauli in exilium Caucaſum, quod Armeniæ II. pagum eſſe tradit Theodoretus Hiſt. Eccl. l. 2. cap. 5. Catulino Coſ. anno 349. moliri Ariani cœperunt, ſequenti vero anno 350. Sergio, & Nigriniano Coſſ. teſte Socrate lib. 2. cap. 26. perſecerunt. Cætera, quæ in anonymo leguntur de rebus ab Arianis geſtis poſt deportationem S. Pauli vera ſunt, ex aliis quoque nota, ſed cum ſcriptor ille ea ſemper confundat, quæ poſt priorem depulſionem, cum iis quæ poſt alteram acciderunt, nihilque contineant ad emendandam chronologiam aptum, libenter omitto, & ad reliqua concilia propero.

Eo nunc tandem pervenimus, quo Sirmienſe concilium in cauſa Photini ejus loci epiſcopi coactum a ſcriptoribus collocatur. Concilium hoc poſt conſulatum Sergii & Nigriniani habitum Socrates lib. 2. cap. 29. Sozomenus lib. 4. cap. 6. affirmant. Epocham hanc ab utroque, licet vetuſto ſcriptore conſtitutam, cum hiſtoria ejuſdem concilii ab illis conſcripta conſiſtere nequaquam poſſe primus omnium, ut opinor, vidit Baronius, qui propterea hos chronologiæ ſuæ duces deſerendos ratus, ex anno 351. quem poſt conſulatum Sergii, & Nigriniani ſignat, Concilium Sirmienſe in cauſa Photini transfert ad annum 357. quo labente Conſtantius Sirmium venit, nec modica ſequentis anni 358. parte commoratus eſt, teſte Ammiano lib. 16. Baronio diſſertatione peculiari ſuffragatur Sirmondus. Alii vero ſatis frequentes, Baſnagius in Annalibus ad annum 351. Tillemontius, Petavius plura diſtinguunt Sirmienſia concilia, tempore, ſin minus loco diſcreta. Horum aliud anno 351. celebratum ponunt, ut ſua fides Socrati, & Sozomeno aſſeratur; alterum vero anno 357. ac tertium anno 359. conſtituunt. Photini, vero damnationem concilio anni 351. affigunt.

Mihi vero alia plane ab his omnibus ſententia ſedet; ac primo quidem demonſtrandum aſſumo concilium, quo Oſius accitus interfuit anno 351. haberi nequaquam potuiſſe. Conveniunt in hanc ſententiam teſtimonia Socratis, & Sozomeni, qui licet habitum dicant concilium, quo accitus fuit Oſius anno poſt conſulatum *Sergii & Nigriniani*, ideſt anno 351. eidem tamen adfuiſſe ſcribunt cum cæteris *Georgium epiſcopum Alexandriæ*. Georgius is eſt Cappadox, quem Arianorum factione in locum Athanaſii epiſcopatu ab illis dejecti ſubſtitutum anno 356. viri docti cum Petavio conveniunt. Cum ergo nonniſi anno 356. Georgius ex privato epiſcopus renuntiatus ſit (nam ex privato in Alexandrinum epiſcopum aſſumptum ſcribit S. Athanaſius in epiſtola ad Solitarios, in qua epiſcopos, qui ex uno ad alium epiſcopatum, eoſque item, qui ex privato nomine epiſcopi dicti ſunt ſedulo diſtinguens, Georgium inter poſteriores recenſet) non potuit utique concilio anno 351. epiſcopus aſſidere.

Idipſum etiam ex S. Athanaſio licet inferre, qui in epiſtola ad Solitarios, inſtantes apud Conſtantium Arianos ita loquentes inducit: *Omnia a nobis facta ſunt, profligavimus in exilium Romanum Pontificem* Liberium, *ſed tamen pro nihilo ſunt tanta opera, quandiu reliquus eſt Hoſius . . . . . Non cunctandum ſibi ratus Conſtantius ſcribit, & edicit ut ad ſe veniat Hoſius. Senex vero in patriam ſuam Hiſpanias, & eccleſiam rediit . . . . . Subinde Conſtantio ſcribente, & nunc quidem blandiente, nunc interminante, & relegatos enumerante, nihil ad iſta expavit Hoſius, quin iſtiuſmodi epiſtolam ad Conſtantium ſcripſit*, quam integram recitat S. Athanaſius, qui dein ſubdit: *Ille autem*, Conſtantius, *neque inſidias de manibus depoſuit, ſed gravius ſemper minitabatur; ſed ſatrapæ impietatis* Ariani *calumniantur eum his verbis agentes apud Conſtantium: Non ſolum non ſcripſit contra Athanaſium, ſed & nos ob Athanaſium condemnat . . . . . Hæc cum audiſſet Conſtantius accepit Hoſium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii*. Hæc Athanaſius. Ex quibus perſpicue conſtare arbitror, Sirmienſem illam, cui Oſius interfuit, Synodum anno 351. cogi nequaquam potuiſſe. Hæc enim rerum ſeries ex verbis illis Athanaſii digeritur. Primo enim Liberius actus fuit in exilium; dein Oſius ab imperatore accitus primum venit, apud quem factum ſuum excuſans, ac purgans, remiſſus fuit in

pa-

patriam, unde literas dedit ad Constantium. Secundum hæc instigantibus Arianis iterum Osius ab imperatore accersitur, quo in secundo adventu integro anno Sirmii detinetur. Sirmiense hoc exilium cum iis congruit, quæ Socrates & Sozomenus narrant de synodo Sirmiensi, quo Osius *Cordubæ in Hispania episcopus adfuit invitus*. Cum vero hæc omnia exilium Liberii diutius præcesserit, ut ex superiori Athanasii historia plane constat: & Liberii exilium illud anno 355. contigisse, nemo unus chronologorum dissentiat, perspicuum inde fit Sirmiensem synodum nonnisi post annum 355. celebratam fuisse.

Idipsum ex Philostorgio confirmare licet. Scriptor enim ille postquam narravit Constantii profectionem ad Sirmiensem urbem, ubi sedem constituisse scribit, dein narrationem suam ita prosequitur: *Quo quidem tempore* (cum scilicet Sirmii substitit Constantius) *etiam Liberium urbis Romæ ab exilio revocatum civibus suis reddidit. Tunc etiam eundem Liberium, & una cum illo Osium episcopum contra consubstantialis vocabulum, & contra Athanasium subscripsisse; cum synodus quædam ibi collecta esset*. Memorari hic a Philostorgio moram Sirmiensem Constantii, quam a decembri anni 357. usque ad totum ferme annum sequentem protraxit, nemo prudens negaverit: Cum præsertim agi hic constet de commoratione, quæ tunc habebatur, cum Liberius exilio solutus est. Liberius enim anno 355. in exilium pulsus, post biennium, & forte menses aliquot anno 358. restitutus est. Tunc vero, ideſt moram Sirmii agente Constantio, synodus ibi habebatur, nempe anno 358.

Ex hoc Philostorgii testimonio concilii Sirmiensis certum tempus vindicatur. Habitum est enim quo tempore Constantius longam moram Sirmii traxit post annum 355. Ibi vero ex Ammiano, & legibus codicis Theodosiani ab exitu anni 357. usque ad decembrim anni 358. plerumque substitisse illum discimus. Cum vero concilio huic Georgius Alexandrinus cum reliquis assederit, nec ille Alexandriam ineunte anno 357. ingressus, nisi exeunte augusto mense anni 358. urbem illam deseruerit, ut infra constabit; hinc concilium inclinante anno 358. coactum deduco.

Concilio ergo Sirmiensi anno 358. vindicato, nunc probandum superest nonnisi in concilio illo Photinum hæresis damnationem subiisse, ac dein ab episcopatu excidisse. Id vero negaverit nemo, qui Socratis, & Sozomeni testimonia admiserit: Ambo enim conveniunt in Sirmiensi illa synodo, cui Hosius interfuit, Photinum hæresis convictum, damnatumque, criminis sui pœnam luisse.

At enim concilium illud Sirmiense, quod in Photinum sententiam dixit, in annum post consulatum Sergii, & Nigriniani, anno scilicet 351. celebratum Socrates & Sozomenus conferunt? Utique id affirmant, sed & concilio huic interfuisse Georgium Alexandriæ ambo peræque asseverant, quod cum anno 351. minime congruit. Alterutrum ergo consequatur necesse est; sive concilii adscriptionem apud illos mendosam esse, sive in historiam ejus concilii apud utrumque scriptorem vitii aliquid irrepsisse. Petavius, Tillemontius cæterique adscriptionem consulum, utpote quæ e publicis tabulis forte petita sit, sinceram existimant; in reliquis hic, ut sæpe alias lapsum utrumque Scriptorem putant. Sed quanti facienda sit consulum adscriptio apud illos, ex iis, quæ supra de concilio Sardicensi animadverti, manifestum est; & in ratione temporum servanda diligentiam in illis desiderari notavit etiam Valesius in Observ. Eccles. lib. 2. cap. VIII. Sæpe etiam falsos consules adscribere illos, ex consulatu cui obitum S. Athanasii assignant, infra constabit.

Quoniam vero Photiniana hæc damnatio cum anno 358. conjuncta totius disputationis cardo est; (facile enim admissuros censeo eruditos concilium aliquod Sirmiense anno 358 celebratum, dummodo aliud sit a Photiniano) ideo totam prius historiæ hujus seriem exponendam, deinde objecta adversariorum retundenda suscipio.

Constantius imperator, cui res ecclesiasticas potius, quam civiles tractare volupe erat, damnatum jam duplici Occidentalium concilio, Mediolanensi scilicet, & Romano Photinianum dogma, Orientalium episcoporum judicio subiiciendum proposuit; quam in rem concilium edixit Sirmium. Eo se conferens anno 357. labente, synodi hujus celebrationi, Socrate & Sozomeno testantibus, adfuit. Frequentia Orientalium episcoporum concilium illud celebre fuisse tradit S. Vigilius Tapsensis apud Petavium in dissert. de anno concilii Sirmiensis, nec sane contrarium ex Socrate & Sozomeno evinceretur; quanquam enim illi raros episcopos enumerant, multos tamen ab iis omissos, solemnis utriusque consuetudo recensendi aliquos, plures omittendi demonstrat. Photinus causa se casurum apud Patres illos intelligens, damnationis sententiam, interposita ad imperatorem appellatione, elusit. Dati sunt ergo ab imperatore judices, & causa, magna animorum contentione ab utraque parte, concilium tuente Basilio Ancyrano agitata. Vicit Basilius, cecidit Photinus, cui demum a concilio damnato, & episcopatu expoliato substitutus est Germinius, Cyzicenus illuc usque episcopus, deinceps Sirmiensis. Re ita confecta; confessio fidei, quæ prima Sirmiensis appellatur, condita est, & a Patribus subscripta, quam & Liberius pontifex admisit. Nihil in ea fidei absonum continebatur, quare & concilium hoc plures tunc, & deinceps S. Vigilius Tapsensis apud Petavium itidem catholicam appellarunt. Nec sane alia de causa suspectum est, nisi quod vocem ὁμοούσιον supprimit. Tunc solutum est concilium, & ex episcopis plures remearunt in patriam. Basilius Ancyram rediit, Georgius Alexandriam. Secedentibus cæteris, nonnulli tamen episcoporum cum Osio, & Potamio Ulysiponensi episcopo, exilio relegati, Sirmii manserunt; qui in concilium iterum coeuntes novam fidei formulam secundam plane hæreticam, utpote quæ vocabula ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον exæquo reiiciebat, conscripserant, quorum principes Ursacius, Valens, Germinius habiti sunt. Huic ingenti non catholicorum tantummodo, sed & Semiarianorum omnium scandalo Osius, & Potamius subscripserunt. Quod ut Basilio Ancyrano Semiarianorum patrono innotuit, concilium habuit Ancyræ per dies paschæ mense aprili anno 359. jam incepto. Hic conclamatum est a Patribus in Anomæos, profitentibus optare se, *ut rata hæc essent, quæ apud Sardicam, & Sirmium anno priori, & in aliis synodis.*

Concilium alterum Sirmiense anno 358. labente habitum.

Ancyranum concilium anno 359

nodis decreta fuerat ; Sozom. lib. 4. cap. 12. Adein vero formulam illam, quæ Sirmienſis ſecunda appellatur, diſcuſſerunt, & condemnarunt. Ita rebus compoſitis eodem anno, cum Sirmii quidam epiſcopi perſeveraſſent, aliam fidei confeſſionem dederunt conſulatu Euſebii, & Hypatii, qui anno 359. conſules agebant, ſignatam. Ex hac fideli totius rei geſtæ expoſitione facile intelligent eruditi, quam multa ſint, quæ Pagius, Tillemontius, Petavius, Baſnagius præter ſcopum ad evertendam chronologiam noſtram jactarunt. Cum Photinianam hæreſim Occidentales epiſcopi duplici concilio jam damnaſſent, ex hoc ſtatim apparet, cur ex ſolis Orientalibus concilium collectum ſit; nec erat cur ex eo deduceret Tillemontius indictum tunc fuiſſe a Conſtantio, cum occidentale imperium a tyrannis teneretur, ideſt anno 351. Cauſa etiam ſubeſt, cur Baſilius Ancyranus, qui Sirmienſis concilii in Photinum caput merito haberi poteſt, Sirmienſem tamen ſecundam formulam, utpote quæ ipſo abſente condita eſt, damnaverit. Denique cur Germinius, qui in Sirmienſi concilio anno 358. ejus urbis epiſcopatu potitus eſt, concilio tamen Mediolanenſi anni 355. tanquam unus ex patribus interfuerit; eo enim non quidem ut Sirmienſis, ſed ut epiſcopus Cyzicenus adeſſe potuit, nec ullo veteri monumento tanquam Sirmienſem epiſcopum aſſediſſe diſcimus. Tillemontius conjecturam aliam ad conſignandam an. 351. epocham concilii Photiniani ex eo deducit, quod Theodotus Heracleæ ſubſcripſiſſe formulæ fidei Sirmienſi a Liberio pontifice ſubſcriptæ legatur: cum certo conſtet Theodorum illum anno 355. jam obiiſſe. De obitu quidem Theodori Heracleenſis nihil ambigo; cum vero S. Hilarius in fragm. 6. inter eos, qui Sirmienſi huic formulæ ſubſcripſerunt, *Theodorum* ſine addito memoret, quis iſte fuerit Theodorus, Heracleenſis ne, ſive alius, nonniſi ariolando divinaremus. Forte etiam mendum in codices S. Hilarii irrepſit, ac pro *Theodorus*, legendum *Theodoſius*, vel *Theodolus*, qui duo ſunt epiſcopi Arianorum. Denique *Theodorus Thraciæ epiſcopus* Arianus Antiocheno concilio anni, ut ipſe puto, 356. interfuit, teſte Sozomeno lib. 4. cap. 8.

Sirmienſe tertium concilium Photini Arianorum.

Argumentum aliud ad vindicandam ſententiam ſuam de referenda ſynodo Sirmienſi Photiniana ad annum 351. deducit Pagius ex S. Epiphanio qui hæreſi 51. tradit acta diſputationis Photini cum Baſilio Ancyrano excepta in tabulas fuiſſe a Callicrate *exceptore Rufini Præfecti*. Conſtat autem ex legibus Theodoſianis Rufinum Præfectum Prætorio Illyrici per annos 349. & 352. adeoque & 351. egiſſe; cum viciſſim, ait, anno 357. Illyrica præfectura ab Anatolio gereretur. Unde vero hoc accepit Pagius, ut anno 357. Anatolius Illyrici præfectum ageret? Nuſpiam id occurrit in legibus codicis Theodoſiani, nuſpiam in Ammiano. Id etiam ſi admiſerimus, num forte Epiphanium de Præfecto Prætorii explicare cogeremur? Callicratem exceptorem fuiſſe, ait S. Epiphanius Rufini Præfecti ὑπαρχου, non vero Præfecti Prætorio. Præfecti majores quicumque eſſent, ſive Urbi, ſive Prætorio, ὕπαρχοι Græce appellabantur, ut ex inſcriptione Gruteriana pag. mihi 406. 10. in qua eſt ὑπαρχος ὕρβης, perſpicue demonſtratur. Poterat ergo Rufinus iſte aliam quandam præfecturam præter quam Illyrici gerere anno 358. potuit & Illyrici, quorum alterutro admiſſo Pagii argumentum corruit. Nihil moror alia ejus critici argumenta, cum partim ex iis, quæ ſuperius deduximus ſoluta ſint, partim ab ipſo paritet Tillemontio ejuſdem Pagianæ ſententiæ aſſertore minime probentur. Reliqua, quæ ab aliis aſſeruntur argumenta, leviora ſunt, nec digna, ut peculiari refutatione arguantur.

Hactenus de concilio Sirmienſi, nunc ad reliqua quæcumque, ſive illud ſedi ſuæ anno 358. reſtitutum præceſſerunt, ſive proxime ſecuta ſunt. Hieroſolymitanum Arianorum concilium, in quo Maximus, ſi fides habeatur Socrati lib. 2. cap. 38. & authori veteris libelli ſynodici, epiſcopatu dejectus eſt, in Veneta Labbeana collectione anno 350. collocatur; cui pariter anno ejuſdem Maximi obitum aſſignat S. Hieronymus in chron. ut Pagius ad A. 351. 7. animadvertit; qui etiam notat S. Hieronymum cum Socrate pugnare, cum Maximum ab Arianis depoſitum, & Cyrillum ſubſtitutum ferat Socrates; Hieronymus vero deceſſiſſe Maximum, & ſucceſſorem illi datum Cyrillum affirmet. Verum uterque hiſtoricus conciliari, & ex concordia amborum certior concilii epocha erui poteſt. Primo enim Maximus exauctoratus eſt in eo concilio, de quo author libelli ſynodici, qui cum tradat concilium habitum fuiſſe *Athanaſio, & Paulo proficiſcentibus ad ſua ovilia* (quo rediiſſe, anno 346. labente demonſtravimus) hinc coactum illud anno 347. non immerito ſuſpicaremur. In eo concilio datus eſt Hieroſolymitanis epiſcopus Cyrillus, ſive ille fuerit Cyrillus ſcriptis dein & morum ſanctimonia celebris, ſive ante illum tres alii ſedem illam occupaverint Cyrilli, de quibus S. Hieronymus in eodem chronico. Cum vero epiſcopi illi aliquandiu ſederint quo tempore Maximus nondum deceſſerat, adeoque quandiu ille ſuperſtes erat epiſcopi non eſſent niſi nomine, ideo S. Hieronymus epiſcopos illos nonniſi eodem Maximo defuncto agnoſcit, ex quo ſucceſſiſſe illos poſt Maximi mortem ſcribit. Dejectus ab epiſcopatu Maximus vitam protegavit ad annum uſque 350. vel 349. nam in utrumque annum incidit Conſtantii annus 12. cui a S. Hieronymo mors ejus aſſignatur. Si commentatio hæc valeat, Hieroſolymitani hujus concilii epocha ex anno 350. ad 347. revocenda eſt.

Hieroſolymitanum Arianorum anno 350.

Succedit Romanum Concilium, de cujus epocha incerta omnia efficeret ejus hiſtoria a Labbeo in ſua collectione deſcripta. Narrat enim Orientales epiſcopos, literis ad Liberium datis, plurimis criminibus oneraſſe Athanaſium, ac præſertim quod evocatus ab imperatore, ut in Italiam ad ſe veniret, parere recuſaſſet. Si Orientalium literæ id criminis continebant, profecto conſtat Romanum concilium, in quo eas literas legiſſe ſe Liberius in ſua epiſtola ad Conſtantium teſtatur, prius anno 353. habeti minime potuiſſe. Literas enim illas imperatoris redditas ſibi a Montano Palatino idem S. Athanaſius in Apologia ſua ad Conſtantium ſcribit Montanum vero Alexandriam veniſſe cum literis imperatoris Coſſ. Conſtantio VI. & Conſtante Cæſare II. menſis Pachom die XXVIII. ideſt anno 353. Maji XXIII. anonymus Maſſejanus adnotavit. Reipſa tamen concilium hoc Romanum ab exordio Pontificatus Liberii adeoque anno 352. removendum non eſt; neque ſatis conſtant quænam crimina in litetis illit

Romanum concilium an. 352.

lis ſuis Orientales epiſcopi objecerint Athanaſio, cum literæ illæ noſtra ætate interciderint.

Subjungitur Romano concilium Arelatenſe; ſed cur non præponatur concilium incerti in Ægypto loci, quo catholici per Ægyptum epiſcopi coeuntes, literas pro Athanaſio ad Liberium ſcribere conſtituerunt; ſcripſeruntque reipſa, redditæque ſunt pontifici quo tempore concilium illud, cujus ſupra meminimus, Romæ habebat, tantumque valuerunt, ut Athanaſii cauſa in concilio illo prævaleret Harum literarum ab Epiſcopis illis Ægypti numero hominum LXXV. ſcriptarum meminit Liberius in epiſtola ad Conſtantium, eaſque ſe recitaſſe patribus Romani concilii ſignificat. Nihil quidem ibi de concilio, ſed vix aliter tot numero epiſcopi convenire potuiſſent; quare concilium hoc Ægyptiacum anni 352. addere cæteris opportunum duxi.

Modo de Arelatenſi diſquirendum. De concilio hoc certa ſunt quædam, aliud incertum. Conſtat utique ex libello I. S. Hilarii ad Conſtantium num. 8. Mediolanenſem ſynodum anno 355. coactam Arelatenſe concilium præceſſiſſe. Incertus vero eſt annus, an. 353. cui apud omnes alligatur, ſive annus 354. præferendus ſit. Ego annum 354. maluerim, tunc enim occultæ imperatoris in Athanaſium ſimultates prodire cœperunt. Coactam vero ſynodum quo tempore Conſtantii edicta de ſubſcribenda Athanaſii damnatione promulgata ſunt, Sulpicius Severus hiſt. Eccleſiaſt. lib. 2. teſtatur. De illa pariter ita loquitur S. Hilarius lib. 1. ad Conſtantium nu. 8. ac ſi Mediolanenſem proxime anteceſſerit; illam vero celebratam anno 355. nemo refragatur.

Synodus Antiochena, cujus meminit Sozom. lib. 4. c. 8. ab Arianis habita anno 354. alligatur. Ariani complures epiſcopi numero fere XXX. Antiochiam coeuntes literas dare encyclicas ad omnes eccleſias conſtituerunt, ut rejecto Athanaſio, cum Georgio, quem ipſi in ejus locum ſubſtituerunt, communicarent. Pagius, qui conciliabulum hoc in tabulas eccleſiaſticas retulit, coactum opinatur anno 354. cum a Sozomeno ante ſynodum Mediolanenſem commoretur; & Georgium ante Mediolanenſem jam Alexandrini epiſcopi titulum involaſſe ex S. Lucifero Calaritano in Apologia pro Athanaſio lib. 1. deducit. Totam legi Apologiam Luciferi, nihilque deprehendi, ex quo Georgii electionem ante conventum Mediolanenſem peractam inferamus. Apologiam vero hanc ſcripſit S. Lucifer anno 357. cum exprobret Arianis ea, quæ impie, & crudeliter Alexandriæ egit Georgius, qui urbem ingreſſus eſt Coſſ. Conſtante IX. & Juliano II. ideſt anno 357. Mechir XXX. ſeu Februarii XXIV. teſte anonymo Maffejano. Cum igitur Georgius anno ut citius 356. epiſcopus renunciatus ſit, ut interpleroſque convenit; Antiochenum iſtud concilium ultra annum illum 356. rejici non poteſt. Illius cogendi ea forte cauſa ſuberat, quod orientales epiſcopi rari Mediolanenſi concilio interfuerint, teſte Sozomeno lib. 4. cap. 9. quare & ſibi pariter ea confirmanda cenſuerunt, quæ de Athanaſii damnatione occidentales epiſcopi ſtatuerant.

Dum Athanaſii cauſa in occidente, & oriente, his jactata procellis, agitabatur; Athanaſius providendum rebus ſuis ducens Coſſ. Conſtantio VI. & Conſtante Cæſare II. anno ſcilicet 353. epiſcopos quinque Serapionem Thmuitanum, Triadelphum Nicotianum, Apollinem Cynopolitanum *ſuperiora*, Ammonium Pachemmonenſem, & alium quemdam ignotum miſit ad Conſtantium *in Mediolano conſtitutum*, ut cauſam ſuam apud illum tractarent. Legationis hujus meminit Sozom. lib. 4. cap. IX. ſed epiſcoporum nomen, nonniſi unius tantummodo Serapionis expreſſo, ſilet; ſicut rem totam poſt Mediolanenſe concilium rejicit. Anonymus Maffejanus accuratius epiſcoporum nomina, unius tantummodo excepto, quod forte omiſſum, ſive ad interpretis, ſive ad amanuenſis incuriam (nam utriuſque diligentia ſæpe deſideratur) referri oportet. Accurate pariter annum miſſæ legationis per Conſules anni 353. exhibet. Porro ad annum quod attinet, ſuſpenſum me tenuit aliquandiu cogitatio, num pro conſulatu Conſtantii VI. & Conſtantis II. legendum fuerit Conſtantii VII. & Conſtantis III. qui ſequentis anni 354. character eſt. Etenim anno illo majo menſe (quo legati Alexandria ſolverunt) Conſtantius Mediolani agebat, unde data lex *de annona & tributis* in codice Theodoſiano relata. Verum ſuſpicionem hanc meam ſuſtulit id, quod Anonymus ille ſubdit; narrat enim quatriduo ab eorum profectione Alexandriam veniſſe Montanum Palatinum, qui Athanaſio literas ab imperatore reddidit *vetantes eos occurrere ad comitatum*. Tum & idem Montanus pluribus niſus eſt Athanaſium Alexandria abducere; ſed pro ſuo epiſcopo tumultuantibus Alexandrinis recedere coactus eſt, *relinquens epiſcopum Alexandriæ*. A diſceſſu iſto Montani biennio & menſibus V. menſe *meſori*, qui a die XXV. Julii incipiebat, *venit Alexandriam Diogenes imperialis notarius*. Montani hujus, & delatarum ab eo literarum ipſe pariter S. Athanaſius in apologia ad Conſtantium meminit, ſignificans his literis datam ſibi facultatem, ut ad imperatorem veniret; quod ſane anonymo non repugnat, cum forte literæ illæ ſimul vetarent, ne alios pro ſe mitteret, ſed ipſe per ſe iret. His narratis ſubdit S. Athanaſius. *Quum Montanus alio profectus eſſet, ſupervenit Diogenes notarius poſt ſextum demum & vigeſimum menſem*, Belle hæc congruunt cum anonymo, nam ab anno 353. die XXIII. maji uſque ad annum conſulatus *Arbitionis & Lolliani menſe meſori*, ideſt 355. julio exeunte, quo Diogenis adventus ab anonymo conſignatur, anni ſunt duo & menſes totidem, ideſt menſes XXVI. Ex his corrigendus eſt textus anonymi, qui intervallum a diſceſſu Montani ad Diogenis adventum ponit annorum II. & menſium V. cum alias ex calculo menſium, quos ipſe diligenter adnotavit, nonniſi anni II. & menſes II. ſupputentur, quod menſes XXVI. Athanaſii adamuſſim exhibet. His ergo ſtantibus legatio illa S. Athanaſii ab anno 353. minime revocanda eſt; nihilque prohibet quominus hoc pariter anno, ſicut & ſequenti 354. Conſtantius majo menſe egerit Mediolani.

Abſcedente Montano, quievit Alexandria a tumultibus; ſed non quieverunt Ariani, qui ſuggeſſerunt imperatori, ut indicto Mediolani concilio, totius orbis epiſcopos in ejus exitium incitaret. Placuit Conſtantio conſilium, indictum eſt epiſcopis Mediolanum, quo conveniſſe anno 355. Arbitione, & Lolliano Coſſ. Severus Sulpicius lib. 2. diligenter adnotavit. Al- *Mediolanenſi anni 355.*

tera tunc mota in Athanasianos vexatio, teste eodem S. Athanasio in epist. ad Solitarios : *Singulos a se invicem distraxit, quod & in aliis prius fecerat.* Quibus verbis subobscure designari vexationem alteram occasione concilii Arelatensis inductam censeo. Reliqua hujus concilii, quod notissima sint, & perspicua in præsens omitto.

Athanasii condemnatione in Mediolanensi concilio ab Arianis stabilita, Diogenes imperialis notarius eo venit anno eodem 355. Coss. Arbitione & Lolliano mense Mesori, qui mensis Julii die XXV. incipiebat, nihilque sive dolo, sive aperta vi intentatum omisit, ut Athanasium ex urbe vel abduceret, vel pelleret ; sed Alexandrinis pro caro sibi episcopo valide obsistentibus post inanem mensium quatuor conatum, tandem re infecta die XXVI. mensis Cyrac, decembris die XXII. discessit. Hæc omnia cum ex Athanasii epistola ad Solitarios nota fuerint, quamvis certum tempus unus Massejanus anonymus adnotaverit, chronologos nostros a scopo non vehementer abduxerunt, cum nemo unus sit qui rem gestam alio quam ad annum 355. reducat.

Biterrense concilium anno 359.

Ejusdem pariter est anni Biterrense in Gallia concilium, in quo S. Hilarius orthodoxam fidem contra Saturninum Arelatensem episcopum Arianum defendit, & patrocinii sui præmium exilium reportavit.

Proxime huic succedens annus 356. ducem Syrianum cum Hilario *notario* ex Ægypto duxit Alexandriam, quo venisse ambos die XIII. Tybi post Cons. Arbitionis & Lolliani, idest anno 356. die V. Januarii testis est anonymus Massejanus. De Syriano fatentur omnes, de Hilario vero aliter hucusque statuerunt chronologi, Hilarium Diogenis socium venisse anno 355. rati ; sed de Hilarii adventu, cur anonymi hujus fidei refragemur, nihil est, cum iis, quæ de Hilario scribit S. Athanasius, ne in minimo quidem obsistant.

B. Athanasius Alexandria pellitur, & Georgius statuitur episcopus anno 356.

Irruptionem, qua Syrianus in ecclesiam evasit, postquam ante dies XXIII. pacem & securitatem spopondisset, anonymus noster, Athanasio in apologia I. cohærens, cum nocte, quæ diem XIV. methir, idest IX. februarii præcessit, optime componit, additque Athanasium die ipsa evasisse liberum, & post ejus fugam mensibus quatuor res Alexandriæ siluisse ; donec mensis pahyni die XVI. Coss. Constante VIII. & Juliano Cæsare I. idest die X. Junii ejusdem anni 356. (nota diligentiam scriptoris, qui anni exordio, cum novi consules nondum Alexandriæ innotuissent, annum signat post consulatum anni præcedentis ; novis vero jam divulgatis, eorum consulum nomine annum designat) Cataphronius præfectus Ægypti, & Heraclius comes supervenientes cum militibus ecclesiam Alexandrinam nomine Georgii occupatunt. In urbem tamen non venit Georgius nisi sequenti anno Coss. Constante IX. & Juliano Cæsare II. die XXX. Methyr, idest anno 357. die XXIV. februarii, teste anonymo nostro, qui & addit Georgium illum Alexandrinam moram a die illa cœptam, nonnisi sequenti anno 358. Coss. Tatiano, & Cereale die I. mensis Thot, idest anni 358. die XXIX. augusti deseruisse. Ex quo colliges Sirmiense concilium, tum illud primum Sirmiense Photinianum, cum alterum in quo Osius lapsus est in hæresim, Georgii interventu celebrata, non prius anno 358. inclinante haberi potuisse.

Ex his omnibus patet, quæ sit epocha statuenda Ancyrano Semiarianorum concilio de quo supra, quod coactum est *paulo ante pascha*, quæ verba sunt epistolæ Synodicæ ejusdem concilii legendæ apud S. Epiphanium hæres. 73. Cum enim mentio in eadem synodica occurrat Sirmiensis concilii, quod labente anno 358. habitum statuimus, ante anni 359. antepaschales dies celebrari nequaquam potuit.

Romana [illegible] dus Liberio a [illegible] habita [illegible] tio.

Quæ ex Baluzio in collectionem conciliorum translata est, Romanam orthodoxam synodum collectam a Felice, qui Romanam cathedram, exulante Liberio, tenuit, ceu fabulosam, & fictitiam rejicio. Non enim verosimile est habitam illam quo tempore Liberius Roma exulabat ; alioqui enim, eo in gratiam Constantii restituto, imperator occasionem hanc libens arripuisset, ut Felicem destitueret ; nec præcepisset, ut ambo simul pontifices ecclesiam administrarent. Id vero illum præcepisse compertum est. Liberio vero restituto, *Felix notatus a Senatu, & populo ex urbe pellitur*, quæ verba sunt Faustini, & Marcellini schismaticorum apud Pagium ad A. 357. 16. Puisum autem extoremque concilium octo & quadraginta episcoporum, quot Romani hujus concilii patres supputat author vitæ Felicis, cogere potuisse quis credat ? Sunt qui concilio huic asserendo affe-rant authoritatem vetusti lapidis sepulchro ejusdem Felicis reperto Romæ anno MDLXXXII. impositi ; sed lapides istos sepulchrales plerumque recentiores esse, & fidem habere ad probandum subleslam Pagius non semel in sua critica adnotavit.

Concilium [illegible] cæsi [illegible] rense [illegible] S. Cyrillus pontifex 358

Antequam progrediar ad reliqua, sistendum hic arbitror in concilio quodam ab Acacio Cæsareæ in Palæstina episcopo collecto, in quo S. Cyrillus non unius criminis reus postulatus, ac eo præsertim, quod datam a Constantio ecclesiæ Hierosolymitanæ vestem pretiosam vendidisset, ut diræ fami, quæ subditos suos vexabat, subveniret ; Sanctus inquam præsul ille damnatus, ac depositus fuit. Concilium hoc eruitur ex Sozomeno Hist. Eccles. lib. 5. c. XXV. scribente : *Acacius una cum episcopis provinciæ Palæstinæ, qui idem cum ipso sentiebant, Cyrillum deposuit.* Rei hujus gestæ tempus indicat Theodoretus narrans lib. 2. cap. XXVI. S. Cyrillum Hierosolymitanum depositum ab Acacio noluisse Antiochiæ consistere, cum eam pastore orbatam videret. Quod intervallum illud temporis denotat inter obitum Leontii, & Eudoxii substitutionem ; id vero in annum 358. incidit.

Melitinense concilium anno 358.

Nec forte alterius est anni concilium Melitinense in Armenia ab Arianis, ut arbitror, episcopis collectum. De anno Pagii conjecturam libenter adoptarem, si fundamento stabili niteretur. Meletii, tanquam Sebasteni episcopi nomen legisse sibi scriptor ille persuadet inter Arianos episcopos, qui Seleucienſi synodo interfuerunt. Vellem locum indicaret, ubi hæc legit ; sedulo enim mihi illum perquirenti nusquam occurrit ; qui si occurrisset, hoc profecto argumento persuaderer, concilium illud Melitinense, in quo Eustathio depositio, teste S. Basilio in epistola ad Occidentales alias 79. nunc 163. Meletius suffectus fuit, ante Septembrim anni 359. quo anno & mense Ariani Seleuciam convenere, collectum fuisse

Nunc

Nunc vero alia conjectura res indaganda eſt. S. Baſilius in eadem epiſtola ad occidentales, poſtquam narravit Euſtathium dejectum e gradu fuiſſe, incomperta ſibi cauſa, Conſtantinopoli, continuo addit: *Epiſcopatum forte adeptus, illico* (εἰσὶς) *comperitur anathematiſmum conſubſtantialis ſcripſiſſe in Ancyrana ſynodo*. Ex his verbis non inepte quis deduxerit Euſtathium paulo ante ſynodum Ancyranam epiſcopalem dignitatem obtinuiſſe, eademque demum conjectura facile collegerit Melitinenſem ſynodum Ancyrana paulo ſuperiorem tempore exiſtimandam eſſe. Porro Ancyrana ſynodus ad dies antepaſchales anni 359. pertinet. Anno forte præcedenti 358. Euſtathius epiſcopatum obtinuit, eodemque anno in Melitinenſi ſynodo exauthoratus eſt.

Cæſarienſem, ſeu Neocæſarienſem in Ponto Synodum in collectione Veneto-Labbeana anno 358. aſſignatam, prætereo, cum nihil certi habeam quo epocham hanc, ſive confirmaverim, ſive emendaverim. Gallicanum incerti loci, quo formula ſecunda Sirmienſis ab Oſio ſubſcripta damnata eſt, ad annum 359. pertinet, cum in exordio anni hujus formula illa Sirmienſis prodierit.

Nihil etiam moror concilium Ariminenſe, de quo nihil dubitandum ſuccurrit. Nihil pariter Nicænum, & Seleucienſe, ſicut & reliqua uſque ad Antiochenum, de quibus omnibus cum collectore Veneto-Labbeano cohæreo.

De concilio vero Antiocheno modo agendum. Antiochena concilia duo in cauſa Meletii Antiocheni epiſcopi Pagius ad A. 360. 3. &c. diſtinguit, aliud anno 360. in quo Meletius ad eccleſiam Antiochenam regendam accitus fuit, alterum vero ſequenti anno 361. ad eum deponendum collectum. Hæc quidem Pagius, ſed, ut vera fatear, concilia Antiochena duo in eadem Meletii cauſa nemo veterum expreſſit. Socrates lib. 2. cap. 45. nullius ea in re concilii meminit; nullius pariter Sozomenus lib. 4. cap. 28. Apud Theodoretum ſermo eſt de concilio habito ab Arianis epiſcopis a Conſtantio, dum *Antiochiæ moraretur*, convocatis, quo in concilio poſtulatum ab imperatore Meletium, ut Antiochenæ eccleſiæ præficeretur, aſſeruit. Philoſtorgius lib. 5. nihil habet de concilio, ſed ejectum Meletium a Conſtantio Antiochiæ agente teſtatur. Unius ergo Theodoreti teſtimonio concilium Antiochenum nititur; idque collectum aſſerit, dum Conſtantius Antiochiæ moraretur, quæ ſane commoratio, nonniſi poſt diem XV. Kal. januarii anni 360. cœpit, ut ex chronologia codicis Theodoſiani diſcimus, cui Ammianus lib. 20. cohæret, affirmans anno 360. labente Conſtantium veniſſe Antiochiam. Concilium ergo iſtud in annum ſequentem 361. referri commode poteſt. Quod & congruit fidei S. Hieronymi in chronico ex editione Pontaci, qui Meletii aſſumptionem anno Conſtantii XXIV. recitat. Annus vero ille anno 361. Septembri menſe definit. Anonymus pariter Maſſejanus ſub Coſſ. Thauro, & Florentio, anno ſcilicet 361. Meletium Antiochenam cathedram occupaſſe perhibet. Planum ex his fieri arbitror, ſynodum Antiochenam primam, in qua Meletius Antiochenis datus eſt epiſcopus cum anno 361. conveniſſe. Nec plurimum inſiſtendum arbitror verbis Socratis lib. 2. cap. 45. aſſerentis electionem Meletii tunc factam, cum ſynodus Conſtantinopolitana ab epiſcopis agebatur: nam Socrates ibi multa obvolvit, quæ vel aliis annis, vel forte nunquam contigerunt. Ita quæ hic narrat de Beroenſi epiſcopatu Meletii Tillemontio ſuſpecta ſunt. Sebaſtenum epiſcopatum Euſtathio detractum datum fuiſſe Meletio ante Seleucienſe concilium certum ponit Socrates, cum Sozomenus id actum in concilio CPtano poſt Seleucienſe affirmet. Stet ergo Antiochenum I. concilium anno 361. coiviſſe. Alterius vero Antiocheni concilii, in quo Meletius exauctoratus, cum nemo veterum meminerit, locus in collectione conciliorum nullus eſſe debet.

Nunc tempus eſt, ut ea interſerantur, quæ ex anonymo Maſſejano ad emendandam chronologiam valent. Georgium Athanaſii æmulum in ſubito Alexandrinorum tumultu coorto anno 362. auguſto circiter menſe, neci traditum fuiſſe chronologis hucuſque perſuaſum fuit. Cauſam errandi præbuit Ammianus, qui narrato Juliani adventu Antiochiam, (quo nonniſi anno 362. veniſſe compertum eſt) ſubdit, iiſdem diebus Gaudentium notarium ejuſdem principis juſſu, capitale ſupplicium ſubiiſſe. Poſt hæc addit. *Tunc & Artemius ex duce Ægypti &c.* peremptus eſt. *Cumque tempus interceſſiſſet exiguum, Alexandrini Artemii comperto interitu, iram in Georgium verterunt epiſcopum*, quem & necarunt. Fit ergo ex Ammiano, ut Artemii, & Georgii interitus non prius conſignandi ſint, quam poſt Juliani adventum Antiochiam, adeoque non ante annum 362. Verum Maſſejani anonymi authoritas longe alio nos ducit. Ita enim ille rem chronologicam inſtruit. Georgius die XXX. Athyr, Coſſ. Thauro, & Florentio, ideſt XXVI. novembris, anni 361. Alexandriam rediit. Quarta poſt hæc die XXX. novembris, Cyac (Chaiac) IV. Gerontius præfectus Conſtantii obitum, & Juliani aſſumptionem Alexandriæ renunciavit. Quo accepto nuntio Alexandrini ſubito tumultuantes Georgium, itemque Dracontium comitem in carcerem truſerunt; quos tandem ambos quarta & vigeſima poſt hæc die turpi nece peremerunt; necatoſque inter ludibria & irriſiones ſepulturæ mandarunt ejuſdem diei hora VII. Qui minutias haſce chronologicas notavit hiſtoricus, profecto demonſtrat, omnia ſe penitus noſſe, & plene ſibi explorata narrare. Quare illi magis, quam Ammiano, ſi quid forte ambo inter ſe diſſidere comperiantur, fidendum eſt; cum præſertim ambo ſint ætate ſuppares; anonymus vero Alexandriæ de rebus Alexandrinis, Ammianus autem nec Alexandriæ, nec de rebus ejus gentis, niſi obiter ſcriberet. Hæc dicta ſint, ſi forte inter ſe diſſidere uterque hiſtoricus teneatur. Cæterum conciliari ambo inter ſe facile poſſunt, ſpectato ſcribendi more Ammiano perfamiliari; narrat enim perſæpe quædam extra ſuum locum, ſi quam forte occaſionem illa commemorandi habeat in promptu. Ita lib. 22. legis: *Si certum petatur*, quæ in codice Teodoſiano *die Kal. Januarii*, vel ut codices quidam MSS. legunt *februarii* conſignatur, antea meminit, quam res geſtas a Kalendis illis januarii deſcribendas ſuſcipiat. Ibi etiam terræ motum illum, quo Nicomedia urbs corruit, accidiſſe notat die IV. nonas decembris, tum & addit, *itidemque Nicæa partis non mediocris* corruit. Cum vero prius de rebus geſtis, anno 362. egiſſet, ad eundem pariter annum utriuſque urbis caſum referre viſus eſt. Reipſa

Georgius Alexandrini epiſcopatus initio anno 361. uti traditur.

ſa tamen concuſſio illa Nicæna, nec decembri menſe, nec anno 362. accidit, cum eadem ipſa concuſſio recenſenda ſit, quæ Africanos prohibuit a concilio, quod ibi Conſtantii juſſu cogendum fuerat, qua de re in libello ſynodico. Id vero ad annum 359. vel 360. pertinet. Quibus ſic ſtantibus, cur fides anonymi noſtri necem Georgii in extrema anni 361. referentis ſolicitetur, nihil eſt.

Neci tradito Georgio, ait anonymus, *die Methir* (Mechir) *XIV. poſt conſulatum Thaûri, & Florentii*, ideſt die VIII. februarii anni 362. *datum eſt præceptum Gerontio præfecto ejuſdem Juliani imperatoris, necnon etiam vicarii Modeſti, præcipiens epiſcopos omnes factionibus antehac circumventos, & exiliatos reverti ad ſuas civitates;* quo evulgato præcepto addit ille, *Athanaſius die XXVII. Methir, ideſt XXVII. februarii* Alexandriam remeavit, *ubi & menſibus XXVII. integris, uſque ſcilicet ad diem XXVII. paophi*, ideſt XXIII. octobris quietus egit. Quo temporis intervallo concilium illud celebratum credo, cujus epiſtola Synodica ex operibus S. Athanaſii in collectiones conciliorum translata eſt.

Alexandrina ſynodus S. Athanaſii anno 361.

Alexandrinum aliud Athanaſii nullum.

In libello ſynodico additur concilium aliud Alexandrinum eo tempore ab Athanaſio Alexandriæ habito, quo Julianus cum Perſis decertans occubuit. Verum concilium iſtud, niſi forte unum idemque ſit cum priori, eo tempore, quod Synodicon adnotat, haberi nequaquam potuit, cum Athanaſius Alexandria digreſſus die XXIII. octobris anni 362. nunquam eo, vivo Juliano, redierit. Igitur ex eodem anonymo diſcimus Athanaſium poſt menſes a reditu ſuo VIII. integros, *die XXVI. Paophi*, ideſt octobris XXIII. Juliani edicto juſſum Alexandria faceſſere; ſtatimque fugitabundum *circa Thereu*, quem locum eſſe puto urbi proximum, manſiſſe. Ibi forte ſubſtitit, ut exitum legationis, ab Alexandrinis ad Julianum miſſæ, opperiretur. Sed Juliano in cœpto conſilio perſiſtente, tunc accidiſſe credo quæ idem anonymus ſubdit his verbis: *Epiſcopus autem Athanaſius moratus, ſicut prædictum eſt, apud Thereon, aſcendit ad ſuperiores partes Ægypti uſque ad Hermopolim ſuperiorem Thebaidos, & uſque Antinoum; quo ibi degente, cognitum eſt Julianum imperatorem mortuum, & Jovianum chriſtianum imperatorem. Ingreſſus igitur Alexandriam latenter epiſcopus, adventu ejus non pluribus cognito; occurrit navigio ad imperatorem Jovianum, & poſt eccleſiaſticis rebus compoſitis, venit Alexandriam, & intravit eccleſiam, Athyr* (athur) *XIX. Coſſ. Joviani & Varroniani*, ideſt XVI. novembris anno 364. *ex quo exiit Alexandria ſecundum præceptum Juliani, uſquedum advenit prædicto die Athyr XIX. poſt annum unum, menſes III.* dies XXII. Eandem temporis ſupputationem repetit inferius, dum ejus abſentiam ab expulſione ſub Juliano uſque ad reverſionem ſub Joviano ſupputat *menſibus XV. diebus XXII.* ideſt anno uno, menſibus III. diebus XXII. At ſi recta ſupputatio ducatur a die Paophi XXVII. ideſt octobris XXIV. anni 362. quo a Juliano pulſus ſtatuitur, uſque ad diem Athyr XIX. ideſt diem XVI. novembris anni 364. cui reditus ejus illigatur, anni ſunt, & dies XX. Præterea ſi rediiſſe ſtatuatur die XVI. novembris anni 364. Athanaſius Joviano ſuperſtite, nunquam Alexandriam remeaſſet, quod vix poteſt admitti. Obiiſſe enim Jovianum februario menſe anni ejuſdem 364. compertum eſt. Inferendum ex his arbitror computum illum anni unius, menſium trium & dierum XXII. purum eſſe; qui ex die XXIV. octobris anni 362. deductus, annum 364. diem XIII. circiter februarii reddit. Corrigendum vero eſſet nomen menſis, ut pro Athyr ponendum ſit Mechir; dies vero integer eſt.

De Alexandrino concilio modo agendum. Nec de anno, quo convenit, quæſtioni locus eſſe poteſt, cum Jovianus, ad quem ſynodica dirigitur, anno 363. cœperit, anno vero 364. februario menſe deſierit. De loco ambigitur, nam Alexandriæ, coactum veteres recentioreſque ſcriptores conſentiunt; Valeſius Antiochiæ celebratum arbitratur; Ego ſin minus Antiochiæ certe tamen extra Alexandriam, & alicubi forte in Ægypto. Non enim haberi potuit Alexandriæ; quando enim primo eo venit Athanaſius Joviano imperante *occultus*, & *paucis* cognitus manſit, anonymo noſtro teſtante. Cum vero ſecundo rediit, ſtatim Jovianus deceſſit, ut ex iis, quæ ſupra animadvertimus, patet.

Concil. eſt A. num non driæ Ægy eſt anno

In vulgatis conciliorum editionibus concilio huic præmittitur Pariſienſe, in quo Galliarum epiſcopi formulam fidei Ariminenſem damnarunt, ſeque cum iis ſentire profeſſi ſunt, qui ὁμοούσιον agnoſcunt, & admittunt. Annus, quo habitum eſt varie ab eruditis effertur; Labbeus annum 362. præfert; Pagius in Critica Baronii annum 360. maluit. Unum hoc eruditis expendendum propono. Semiariani vocem ὁμοούσιον *conſubſtantialem*, perinde ac ὁμοιούσιον *ſimilis ſubſtantiæ* accipere ſe poſſe rati, ad fallendos ſimplices homouſion ſe vel conſubſtantialem tenere aliquandiu profeſſi ſunt. Hujus voculæ prava interpretatione vitiatæ obtentu, catholicos ſe apud occidentales, fraudis ignaros, aliquandiu probarunt. Dolum nondum ſenſerant occidentales illi, cum in ſynodo Romana anni 365. ſub Liberio miſſi a Lampſaceno Semiarianorum concilio legati libellum obtulerunt, in quo conſubſtantialem admittere ſe profeſſi, in communionem recepti ſunt. Sed hæreticorum doli tandem innotuerunt, patuitque latens in voce catholica hæretica ſententia. Hinc literæ Valentis, Valentiniani, & Gratiani de ſynodo Illyricana ann. 372. illos damnant, qui hanc vocem ὁμοούσιον *nihil ſignificare quam* τὸν ὅμοιον *ſimilem* docent. Hos vero Semiarianorum dolos jam detexerant occidentales, cum in Pariſienſem ſynodum convenerunt, ut non obſcure indicant verba illa ejuſdem concilii: *Neque enim contra Deum, & Chriſti unigeniti Dei majeſtatem aliter, quam nos de homouſion ſignificatione ſentimus, obnitens dignus erit ſanctitate ſacerdotii.* Liquere ex his arbitror concilium Gallicanum poſterius eſſe Romano anni 365. ſub Liberio. Neque Pagii argumenta ad expugnandam conjecturam hanc noſtram plurimum valent. Hieronymus in chronico ad annum XXIV. Conſtantii, qui ſeptembri menſe anni 360. jam cœperat, ſcribit equidem Galliam per Hilarium *Ariminenſis perfidiæ dolos damnaſſe;* ſed utrum in Pariſienſi concilio, ſive aliter non exprimit. Profecto ante Pariſienſe iſtud concilium ſemel, & iterum damnatos fuiſſe a Gallis Arianos indicat ſynodica ejuſdem concilii edicens, ut caveatur Saturninus Arelatenſis epiſcopus Arianus *ſecundum fratrum noſtrorum gemmas jam literas excommunicatus.* Quod autem addit Pagius de epiſcopis catholicis, quos tunc *exulaſſe* indicat ejuſdem Pariſienſis concilii ſynodica; unde Pagius deducit ſub Conſtantio veræ fidei oſore concilium illud habitum fuiſſe; quod, inquam, addit, parum valet, nam catholici nihilo

Concil. rifici anno habe pote

hilo æquiorem Valentem præ Constantio nacti sunt. Valentis autem ira in catholicos sevire cœpit anno 364. ut inferius adnotabitur.

Ita liberata Parisiensis synodus ab anno 360. cui illigabatur, ad annum 365. facile revocari potest. Sequenti anno concilium quoddam Romanum, in ipso Damasi exordio celebratum, libelli synodici author testatur.

Alterius Gallicani concilii sermo est in literis Valentis, Valentiniani, & Gratiani de concilio Illyberitano anni 372. quas literas legas apud Theodoretum lib. 4. cap. 6. in quibus hæc de synodo Gallicana: *Nos non aliter sentimus, atque duo concilia, quorum alterum jam* (Græce νῦν nunc) *Romæ, alterum habetur in Gallia.* Concilium Romanum idem est Damasi secundum, de quo apud Labbeum; Gallicanum vero Labbeus, & cæteri silent; unde per nos primum in lucem prodit. In eo Gallicano, concilio definitum est *unam eandemque essentiam* (Græce ὁσίαν) *esse Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in tribus personis* (Græce ὑποστάσεσι) ut ibidem legitur, Ex quo Gallicanam hanc synodum diversam esse a Parisiensi discimus; in hac enim sicut de ὁμοούσιον filii pluribus, ita de Spiritus Sancti nihil disceptatum est. Hoc ergo Gallicanum concilium anni 372. in classem aliorum conciliorum nunc primo reponitur.

Parisiensem sequitur apud Collectores e vestigio synodus Antiochena Meleti. Reipsa tamen Antiochena hæc synodus habita anno 363. sub Joviano, Parisiensem, quam cum anno 365. vel 366. composuimus, præcessit.

Secundum hæc, Acaciani conciliabulum Constantinopoli celebrarunt; cujus conciliabuli obscura quidem mentio facta est a Sozomeno lib. 6. cap. 7. testante episcopos Semiarianos Lampsacum convenientes decrevisse, *at ea quæ Constantinopoli studio Eudoxii, atque Acacii gesta fuerant, irrita essent.* Inferius vero addit Lampsacenos illos patres statuisse, *ut episcopi qui depositi fuerant ab iis qui dissimilem Patri filium asserebant, sedes suas postliminio recuperarent.* Concilium istud Joviano, & Varroniano. Coss. idest. anno 364. habitum scribit anonymus Maffejanus, a quo nonnulla adduntur ad illustranda ea, quæ adduximus ex Sozomeno, apprime conducentia: *Apud Constantinopolim Eudoxius Germaniciæ tenebat ecclesiam, & erat inter eum & Macedonium hæresis. Per Eudoxium autem exiit alia pejor hæresis, ab adulterina Arianorum Ætii & Patricii Nicæni communicantium Eunomio, Heliodoro, & Stephano. Et hoc accipiens Eudoxius cum Euzoja Arianæ hæreseos episcopo Antiocheno communicavit, & deposuerunt per occasionem Seleucum & Macedonium & Hypatianum* (Heracleæ Perinthi episcopum) *& alios XV. ad se pertinentes episcopos, quoniam non suscipiebant. . . . . non similem, neque facturam non factis transferentes* (sic) *quorum expositio hæc est.*

EXPOSITIO PATRICII ET ÆTII, QUI EUNOMIO COMMUNICAVERUNT, HELIODORO, ET STEPHANO.

Hæc sunt apud Deum: non natum, sine principio, sempiternum, ut non imperetur immutabilem, omnia videntem, infinitum, incomparabilem, omnipotentem, sine prævisione futura scientem, sine dominio. Hæc non sunt Filii: imperatur enim, sub imperio est, ex nihilo est, finem habet, non comparatur, transit eum Pater . . . . Christi reperitur; quantum pertinet ad Patrem, futurum ignorat. Non erat Deus, sed Dei Filius; Deus eorum, qui post eum sunt: & in hoc possidet invariabilem apud Patrem similitudinem, quod omnia videt, quod omnia. . . . quod non mutatur bonitate; non similem dealitate, nec natura. Si autem dixerimus, quod ex dealitate natus est, tamquam serpentinam germinationem eum dicimus, & est dictum impium, & quemadmodum ratua æruginem ex se facit, & ex ipsa ærugine consumetur; sic & Filius, ex natura Patris si factus est, consumet Patrem. Sed ex opere, & novitate operis Filius naturaliter Deus, & non ex natura, sed ex alia natura similiter, ut Pater, nec ex ipso, imago enim Dei factus est, & nos ex Deo, & Deo. Si omnia Deo, & Filius tamquam ex aliquo negotio, quemadmodum ferrum ferruginem habens minuetur, quemadmodum corpus vermes faciens comeditur, quemadmodus vulnus ex se mittens consumetur ex ipsis; sic qui dicit Filium ex Patris natura. Similem autem Filium Patri qui non dicit, extra Ecclesiam fiat, & sit anathema. Si dixerimus Deum Dei filium, duos sine initio inducimus: imaginem dicimus Dei; qui dicit ex Deo Sabellizat. Et qui dicit se ignorare Dei nativitatem Manichizat; & si quis dixerit substantiam Filii similem substantiæ Patris non nati, blasphemat. Sicut enim nix, & similthium quantum ad albedinem similes, ad speciem autem non similes: & sic & Filii substantia alio est præter Patris substantiam. Nix autem aliam habet albedinem; externo autem conniventes oculos egressi . . . . . Vultis audire Filium Patri similem in operationibus; sicut Angeli Archangelorum naturam non possunt comprehendere, velint eligere, nec Archangeli naturam Cherubini, nec Cherubini naturam Spiritus Sancti, nec Spiritus Sanctus naturam Unici, nec Unicus naturam non nati Dei.

Post hæc addit idem Anonymus. *Cum autem Episcopus Athanasius veniret de Antiochia Alexandriam, consilium fecerunt Ariani Eudoxius, Theodorus, Sophronius, Euzojus, & Hilarius, & constituerunt Lucium Presbyterum Georgii, interpellare Imperatorem Jovianum in Palatio, & dicere quæ in exemplaribus habentur.*

Nunc vero de Lampsaceno pauca. Ac primo quidem de epocha, quam tamen incertam huc usque inter annum 364. & 365. vagantem, alii ad annum 364. alii ad 365. traxerunt. Nunc tandem ex iis, quæ inferius dabimus de anno quo lex Valentis exilium denuncians episcopis a Juliano restitutis; nunc inquam, in annum 364. velut in sedem suam referendum est, qua de re inferius. Nunc vero de eodem Lampsaceno concilio pauca quædam adnotanda. Lampsacenum concilium ab iis procuratum fuisse episcopis, qui *Filium Patri consubstantialem* asserebant, scripsit Sozomenus lib. 6. cap. 7. Cum vero ex Macedonianis episcopis constitisse illud recte viderit Baronius; ideo erretum hici a Sozomeno ille quidem opinatur. Valesius, Pagius, aliique malunt errorem in Græcum Sozomeni irrepsisse, rati pro ὁμοούσιον, quod nunc legitur, scriptum fuisse ὁμοιούσιον. Verum purum esse textum censeo, quanquam alioqui ex Macedonianis constitisse synodum recte vidisse Baronium admitto. Semiariani enim, quo validius in Eunomianos multitudine suorum tuerentur, parti suæ adjungendos orthoxos susceperunt. Cujus rei gratia & Nicænam se fidem admittere professi sunt, & Ariminensem formulam damnarunt, & præter hæc omnia nec vocem ipsam ὁμοούσιον rejecerunt, quam tamen, non quidem, *ejusdem*, sed *similis naturæ* interpretabantur; qua in re ab orthodoxis

Lampsacenum concilium anno 364. coactum.

xis differebant. Hinc vocem illam ὁμοούσιον in libello concilio Romano exhibito Lampſaceni patres expreſſerunt, ejuſque obtentu tanquam orthodoxi a Liberio fraudis neſcio, agniti, & ad communionem admiſſi ſunt. Hanc Semiarianorum fraudem in uſurpanda voce ὁμοούσιον accuſant, & detegunt imperatores Valens, Valentinianus, & Gratianus in ſuis literis datis pro concilio Illyrico anni 372. quas Labbeus recitat tom. II. pag. 974. Ita enim illi Ἐγὼ οὖν νοῦμα τὸ ὁμοούσιον οὔτε καὶ πάλαι τινὲς ἐξηγήσαντο μὴ ἀληθινὰς ὑποτιθέντες καὶ νῦν ἕτεροι παρ' ἐκείνους καλύπτουσι.... τὸ ὅμοιον δὲ λέγεσθαι διὰ τὸ ὁμοούσιον. *Neque ita intelligimus conſubſtantialem, ut quidam olim, neque ut alii nunc, qui illos appellant patres, exponunt; per hanc vocem conſubſtantialem nihil aliud ſignificari, quam ſimilem:* Planum hinc fit nihil decipi Sozomenum, veraque ſcribere de Macedonianis; *qui Filium Patri conſubſtantialem aſſerebant;* ſed illos potius errare, qui ſive erraſſe illum arbitrantur, ſive de catholicis epiſcopis hæc ab eo dicta accipiunt.

Ad concilium hoc Lampſacenum pertinet confeſſio illa fidei, quam Labbeus, quo conſilio incertum, omittendam cenſuit; nos vero in ſupplemento hoc noſtro damus ex Socrate lib. 4. cap. 13.

Domino fratri & comminiſtro Liberio Euſtathius, Theophylus & Silvanus in Domino S.

Κυρίῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Λιβερίῳ, Εὐστάθιος, Θεόφιλος, Σιλβανὸς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

PRopter inſanas hæreticorum opiniones, qui eccleſiæ catholicæ offenſionis cauſam præbere non ceſſant, nos omnem illis occaſionem adimere cupientes, profitemur, & aſſeveramus Synodum orthodoxorum epiſcoporum, quæ Lampſaci & Smyrnæ aliiſque in locis habita eſt; cujus ſynodi legationem obeuntes, tum ad tuam benignitatem, tum ad univerſos Italiæ & occidentis epiſcopos literas adferimus, Catholicam fidem tenere & cuſtodire, quæ in Sacroſancta Synodo Nicæna, temporibus beatæ memoriæ Conſtantini, a trecentis decem & octo epiſcopis comprobata, hactenus integra, & inconcuſſa perpetuo permanſit; in qua conſubſtantialis vocabulum adverſus pravam Arii doctrinam pie ſancteque poſitum eſt. Similiter & nos una cum ſupradictis eamdem fidem tenuiſſe ac tenere, & uſque ad extremum ſpiritum ſervaturos eſſe, ipſi manu noſtra profitemur: Arium & impiam ejus doctrinam una cum diſcipulis illius, & eamdem cum illo ſentientibus condemnantes: omnem propterea hæreſim Sabellii, Patropaſſianos, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, Pauli denique Samoſateni. Horum omnium doctrinam, & cunctos qui idem cum illis ſentiunt, omnes denique hæreſes advenantes ſanctæ fidei ſupradictæ, quæ pie & catholice a Sanctis Patribus Nicææ expoſita eſt. Sed præcipue anathemate damnantes fidem illam quæ in Ariminenſi ſynodo recitate eſt, utpote contrariam ſupradictæ fidei ſancti concilii in urbe Nicæna celebrati: cui ex oppido Thraciæ Nice allatæ, dolo ac perjurio circumventi epiſcopi Conſtantinopoli ſubſcripſere. Fides autem noſtra & eorum quos ſupra diximus & quorum legatione fungimur, eſt hæc. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inviſibilium factorem. Et in unum unigenitum Deum Dominum Jeſum Chriſtum filium Dei, genitum ex Patre; ideſt ex Patris ſubſtantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine; Deum verum ex Deo vero. Genitum non factum: conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit e cælo, & incarnatus homoque factus eſt: paſſus eſt etiam & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælum, venturuſque eſt ut judicet vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem qui dicunt; fuit tempus cum non eſſet, & antequam gigneretur non

Διὰ τὰς τῶν αἱρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, αἳ δὲ παύονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλα ἐπιφέροντες, τοῦτο χάριν, πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες, ὁμολογοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γνησίαν ἐν Λαμψάκῳ, καὶ ἐν Σμύρνῃ, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. ἧς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι πρὸς τὴν χρηστότητα σου, καὶ πάντας τοὺς ἰταλοὺς τε, καὶ δυτικοὺς ἐπισκόπους γράμμα κομίζομεν τὴν καθολικὴν πίστιν κρατεῖν καὶ φυλάττειν, ἥτις ἐν τῇ ἁγίᾳ νικαέων συνόδῳ, ἐπὶ τοῦ μακαρίου κωνσταντίνου, ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπισκόπων βεβαιωθεῖσα, ἀκεραία καὶ ἀσαλεύτῳ κατασάσει ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει, ἐν ᾗ τὸ ὁμοούσιον ἁγίως καὶ εὐσεβῶς κεῖται ὑπεναντίως τῆς αἱρετικῆς διαστροφῆς. ὁμοίως καὶ ἡμᾶς καὶ τὰ τῶν προειρημένων τὴν αὐτὴν πίστιν κεκρατηκέναι, καὶ κρατεῖν, καὶ ἄχρι τέλους φυλάσσειν, ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν, καταχέοντες ἄρειον, καὶ τὴν ἀσεβῆ διδαχὴν αὐτοῦ, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῷ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν σαβελλίου, παῤῥοπασιανούς, μαρκιωνισὰς, φωτινιανοὺς, μαρκελλιανὸς, καὶ παῦλον τὸν σαμοσατέως. καὶ τούτων τὴν διδαχὴν, καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς αἱρέσεις, τὰς ἐναντιουμένας τῇ προειρημένῃ ἁγίᾳ πίστει, ἥτις εὐσεβῶς καὶ καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐξετέθη πατέρων ἐν νικαίᾳ, ἀναθεματίζοντες ἐξαιρέτως, καὶ τὴν ἐν ἀριμήνῳ συνόδῳ ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν, ὡς ὑπεναντίως τῆς προειρημένης ταύτης πίστεως τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν νικαίᾳ πραχθεῖσαν. οἳς δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑποπεσόντες ἐν κωνσταντίνου πόλει κομισθεῖσαν ἀπὸ νίκης τῆς θράκης ὑπέγραψαν. ἔστι δὲ ἡ πίστις ἡμῶν καὶ αὕτη ἣν προείρηται, ἣν καὶ τὴν πρεσβείαν ποιούμεθα, αὕτη. πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητὴν, καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ θεὸν, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. θεὸν, ἐκ θεοῦ. φῶς, ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν, ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα. παθόντα, καὶ ἀνασάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς. καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ

εἰς

εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ. ἐγὼ δὲ εὐστάθιος ἐπίσκοπος πόλεως σεβαστείας, καὶ θεόφιλος, καὶ σιλβανὸς. πρέσβεις συνόδου λαμψάκων, σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν, ταύτην τὴν ὁμολογίαν χερσὶν ἡμῶν, καὶ οἰκείαις προαιρέσεσιν ἐγράψαμεν. εἰ δέ τις μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίστιν, καθ' ἡμῶν ἤτοι τῶν ἀποστειλάντων ἡμᾶς ἐγκλήματι προσενεγκεῖν θελήσει μετὰ γραμμάτων τῆς σῆς ἁγιοσύνης, πρὸς οὓς ἐὰν δοκιμάσῃ ἡ σὴ ἁγιότης, ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἔρχεσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῶν μεθ' ἡμῶν διαδικάζεσθαι. καὶ εἴ τι ἐγκλήματος ἕνεκεν συσταθῇ, εἰς τὸν αἴτιον ἐκδικηθείη. τούτῳ δὴ τῷ βιβλίῳ τοὺς πρέσβεις ἀσφαλισάμενος ὁ λιβέριος, εἰς κοινωνίαν τε ἐδέξατο, καὶ τάδε τὰ γράμματα τοῖς αὐτοῖς, ἀπέλυσεν.

A erat, & de non extantibus factus est: aut qui dicunt ex alia hypostasi vel substantia extitisse filium Dei, aut mutationi conversionique obnoxium esse, anathematizat Catholica & Apostolica Dei ecclesia. Ego Eusthathius episcopus urbis Sebastiæ, & Theophilus, & Sylvanus, Lampsacenæ synodi & Smyrniensis aliarumque legati, hanc professionem propriis manibus, & nostra sponte conscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, adversus nos, aut adversus illos a quibus missi sumus, aliquam criminationem adferre voluerit, cum literis Sanctitatis tuæ coram orthodoxis episcopis, qui a te probati fuerint, veniat & apud illos judicio contendat nobiscum. B Ac si quid criminis convictum fuerit in auctorem animadvertatur.

Hoc libello cum legatos, quasi cantione quadam Liberius obligavisset, eos in communionem suscepit, datisque literis dimisit.

a varia donia- ... post ... sfacte-

Eodem fere tempore, quo Lampsaci in Hellesponto concilium a Macedonianis habebatur, alia pariter alibi ab ejusdem factionis episcopis agebantur, ut Smyrnæ in Asia, tum in Pamphylia, Isauria, ac Lycia, quæ omnia concilia confessionem suam ad Liberium miserunt, teste Socrate ibid.

...um sub ...to, & Si- ...anno

Post Lampsacenum succedit Romanum sub Liberio; tum proxime sequitur synodus Sicula, quam Lampsaceni concilii legati Roma digressi procurarunt; ex quo fit, ut Siculum concilium eodem anno habitum quo & Romanum censeatur.

Cum legati Lampsaceni in patriam regrederentur, episcopos orientales Tianæ coactos in concilium nacti sunt. Quare indicta Tianæ Synodus ex epocha præcedentium conciliorum Romani, Siculi &c. pendet. Quæ omnia ex iis, quæ inferius constituentur, dependent. Nec diu post Ariani in Caria synodum habuerunt. Cum dein concilium aliud Tharsi in Cilicia habendum esset, Valens authoritate, & potentia sua, ne cogeretur effecit; datisque literis ad Rectores provinciarum mandavit, ut quicumque episcopi sub Constantio depositi, dein sub Juliano restituti fuerant, in exilium iterum pellerentur. Hæc recitavimus ex Sozomeno lib. 6. cap. 12. a quibus præcedentium, & reliquorum omnium epocha pendet; quæ tamen epocha tunc certa resultabit, cum legis hujus a Valente latæ annus e latebris extrudetur. Huic vero in lucem solemque collocandæ maxime valebit authoritas anonymi Maffejani, cujus testimonium integrum modo afferendum suscipio. Ita ergo ille.

Post Jovianum, citius ad imperium vocatis Valentiniano & Valente, ipsorum præceptum ubique manavit, quod etiam redditum est Alexandriæ Pachon die X. Coss. Valentiniano, & Valente (idest anno 335. die V. Maii) *continens ut episcopi sub Constantio depositi, & ejecti ab ecclesiis, Juliani autem imperii tempore sibi vindicaverant & receperant episcopatum, nunc denuo eiiciantur ecclesiis, interminatione posita curiis multæ auri librarum CCC, nisi scilicet ecclesiis & civitatibus episcopos minarent.* (idest educerent. Cangius V. *minare*) *Ex qua re apud Alexandriam magna est confusio & turba exorta, ut ecclesia universa fatigaretur. Cum etiam principales essent numero exigui cum præfecto Flaviano, & ejus officio, & ob imperiale præceptum, & auri multam imminebant* (idest instabant. Cangius C V. *imminere*) *egredi episcopos civitate, multitudine christiana resistente, & contradicente principalibus & judici, & affirmante episcopum Athanasium non esse subjectum huic definitioni, & præcepto imperiali, quod nec Constantius eum persecutus est, sed & restituit. Similiter & Julianus persecutus est; universos revocavit, & eum propter idololatriam denuo ejecit; at Jovianus reduxit. Remansit hæc contradictio & turba usque ad sequentem mensem Payni die XVI.* (idest junii VIII.) *hoc enim die præfectus Flavianus relatione facta declaravit consuluisse principes de hoc ipso quod apud Alexandriam motum est. Et ita omnes exiguo tempore quieverunt.*

Post menses IV. & *dies XXIV. hoc est Phaophi* D *VIII.* (idest octobris V. mendum est in computo dierum, quod sæpe accidit in hoc chronico vitio vel amanuensis, vel interpretis ex Græco) *episcopus Athanasius noctu latenter egressus ecclesia, recessit in Villam juxta fluvium novum. Præfectus autem Flavianus, & dux Victorinus ignari recessisse eum, eadem nocte ad ecclesiam pervenerunt Dionysii cum manu militari; ac fractis posterulis ingressi atrium, & partes superiores domus, hospitium episcopi quærentes non invenerunt eum. Nam paulo ante recesserat, & remansit degens in prædicta possessione a memorato die Phaophi VIII. usque Mechir VI.* (idest XXXI. januarii anni 366.) *hoc est mensibus quatuor integris. Post hæc notarius imperialis Bresi-* E *da eodem Mechir mense venit Alexandriam cum literis imperialibus, jubentibus eumdem episcopum Athanasium reverti ad civitatem, & consuete tenere ecclesias. Et VII. die Mechir mensis post Coss. Valentiniani & Valentis, hoc est in consulatu Gratiani, & Daglaisi* (idest anno 366.) *idem notarius Bresidas cum duce Victorino & præfecto Flaviano convenientes in palatio nuntiaverunt præsentibus curialibus & populo, quod præceperant imperatores episcopum reverti ad civitatem. Et eodem momento idem Bresida notarius egressus cum curialibus & multitudine ex populo Xptianorum* *ad*

ad prædictam villam, & assumens episcopum Athanasium cum præcepto imperiali induxit in ecclesiam, quæ dicitur Dionysii mensis Mechir die VIII. (Februarii I.)

Prædicto autem consulatu Lupicini, & Jovini, (ideſt anno 367.) *Lucius Arianorum specialiter sibi volens vindicare episcopatum post profectionem de Alexandria multo tempore advenit, consulatu prædicto, & ingressus est civitatem latenter per noctem XXVI. diei Toth mensis,* (ideſt XXIII. ſeptembris) *& sicut dictum est, mansit in quadam domucula latens diem illum. Postero autem die intravit domum, ubi mater ejus commanebat; cognitoque statim ejus adventu per civitatem universus populus collectus incusabat ejus ingressum. Et Trajanus dux, & præfectus nimis moleste tulerunt irrationabilem ejus & audacem adventum, & miserunt principales ut eum eicerent de civitate. Advenientes itaque principales ad Lucium, & considerantes omnem populum iratum, & valde tumentem adversus illum, timuerunt eum per se producere de domo, ne a multitudine occideretur; & hoc ipsum nunciaverunt judicibus, & paulo post ipsi judices, dux Trajanus, & præfectus Tatianus ad locum cum militibus ingressi domum produxerunt per semetipsos Lucium, hora diei VII. Toth die XXVII.* (ideſt XXIV. ſeptembris) *Lucius autem cum sequeretur judices, & omnis populus civitatis post eum Christianorum, ac Paganorum, ac diversarum religionum cuncti pariter uno spiritu, & ex una sententia, & eodem decreto non cessaverunt ex domo, qua ductus est per mediam civitatem, usque ad domum ducis vociferantes, ac turpia & scelerata eidem ingerentes, & clamantes: extra civitatem ducatur. Tamen dux introduxit eum in domum suam, & apud eum mansit, & custodiebatur reliquis horis diei, ac tota nocte, & sequenti die XXVIII. mensis prædicti, dux manicans* (proficiſcens. Cangius V. *manicare*) *& habens eum usque Nicopolim tradidit militibus Ægypto deducendum.*

Prolixa hæc narratio adeo nativis coloribus expreſſa eſt, ut authorem comperta ſcribentem & coævum facile agnoſcas, cum præſertim ubique ſibi, ubique æqualibus eorum temporum ſcriptoribus conſtet, nec unquam erret, niſi forte in notis numeralibus exprimendis, quod vitium amanuenſis, vel interpretis eſt, facile ex tota hiſtoriæ ſerie emendandum. Victorinus dux ipſe eſt Victorius dux Ægypti, ad quem anno 364. die V. Kal. januarii data eſt *lex 5. de legatis* in codice Theodoſiano. Igitur ex hac fideli narrationis ſerie binam S. Athanaſii vexationem diſtinguendam diſcimus, alteram quidem ſub Flaviano Ægypti præfecto, aliam vero ſub Tatiano Auguſtali Ægypti; ac illam quidem quam Tatianus excivit, optime chronographus noſter anno 367. collocat. Illam pariter in ſcriptore vitæ S. Athanaſii, & Metaphraſte in vita ejuſdem ſancti Scriptores noſtrates viderunt, quam & ſuo anno collocarunt. Imperite vero hucuſque ſecunda hæc vexatio cum priori, utpote quam ignorarunt Scriptores, confuſa eſt. Ex quo totam eorum annorum chronologiam ſubverti neceſſe fuit. Cum enim legem de eiiciendis epiſcopis a Valente latam eo anno conſtituerent, quo Athanaſii quies perturbata eſt; eademque ſancti viri exagitatio cum anno 267. compoſita ſit; hinc factum, ut Valens Chriſtiano baptiſmate ab Eudoxio Ariano anno 367. ablutus cenſeretur. Cum vero chriſtiano ſacramento vix ſignatus imperator ille in catholicos claſſicum cecinerit; hinc etiam Lampſacenum, Romanum, Siculum, Tyanenſe & alia quædam concilia, quæ eam legem proxime præceſſerunt, e ſedibus ſuis extrahi contigit. A capite ergo incipiamus.

Lampſacenum concilium anno ſaltem 364. ut ſerius, collocandum eſt; cum enim inter illud, & legem Valentis ſatis multa interceſſerint; non ſerius utique anno 364. & quidem non adulto conveniſſe oportet. Eodem anno vergente Romana ſynodus coivit, cui miſſi a conciliis Lampſaceno, Smyrnenſi aliiſque legati interfuerunt.

Soluto Romano concilio legati Lampſaceni perrexerunt in Siciliam, unde concilii Siculi occaſio nata. Quare anni forte 365. initium concilium in Sicilia tulit.

Regreſſi in orientem legati Tyanenſi concilio ſeſe ſtiterunt. Eſt ergo ejuſdem anni 365. concilium Tyanenſe. Præcedentis anni 364. eſt concilium in Caria Arianorum, quod legem Valentis proxime præceſſit.

Reliqua chronologi hujus Maffejani cum fœde depravata ſint, nec quidquam ad chronologiam conciliarem illuſtrandam valeant, omittenda hic cenſeo, totamque ſimul claudo diſſertationem meam, adjecta tantummodo eorum, quæ fuſius hic diſcuſſi, brevi chronologica tabula, ut uno veluti conſpectu, cui quæque tempori aſſignaverim lectores intueantur.

Anni Chriſti	Conſules	
340.	Ancyndino, & Proculo.	Athanaſius majo circiter menſe Alexandria dilapſus Romam aufugit.
341.	Marcellino, & Probino.	Concilium Antiochenum Arianorum partim, partim catholicum, quod concilium dedicationis templi Antiocheni appellatum eſt. Synodus Romana ſub Julio labente anno coacta Athanaſio favet. Narcyſus & Maris Ariani fidei formulam Conſtanti exhibent.
242.	Conſtantio III. & Conſtante II.	
343.	Placido	Hoc facile anno labente Antiochena Ariano-

Anni Christi	Consules	
		A
	& Romulo.	norum synodus fidei formulam, quam μακρόστιχος appellant, cuderunt, statimque missa legatione probandam occidentalibus transmiserunt.
344.	Leontio & Salustio.	Occidentales episcopi, Mediolani concilium habentes, allatam ex orientalibus fidei formulam probare recusant, & concilium Sardicam indicitur.
		Sardicense concilium labente hoc anno cogitur, in quo Athanasii causa ab orthodoxis episcopis discutitur, innocens declaratur, & pro ejus restitutione legatio ad Constantium decernitur.
		B Sardicense Arianorum conciliabulum, quod & Philippopolitanum Arianorum concilium appellatur.
345.	Amantio & Albino.	Legati Sardicenses paschales dies Antiochiæ agunt, ubi structas a Stephano Ariano episcopo insidias detegunt, & feliciter evitant.
		Ariani concilium Antiochiæ habent, in quo Stephanus deponitur.
346.	Constantio IV. & Constante III.	Gregorius Alexandrinus episcopus ab Arianis intrusus moritur; & Constantius literis tertio repetitis S. Athanasii reditum urget.
		Euphrates Agrippinensis episcopus legatione pro Athanasio ad Constantium functus, ad Arianos desciscit, & in concilio Agrippinensi,
		C die IV, idus majas, ab episcopis provinciæ suæ deponitur.
		Hierosolymitanum concilium, a Maximo ejus urbis episcopo coactum, in quo episcopi, qui jam olim sententiam dixerant in S. Athasium, cum illo tunc præsente redierunt in gratiam.
		Concilium Mediolanense quod Liberius in sua epistola scripta anno 354. ante annos octo convenisse, ad tollendum ex episcopatu Photinum hæreticum, affirmat. Qua in synodo Ursacius, & Valens ad communionem admissi sunt.
		S. Athanasius Alexandriam regreditur die XXI. octobris.
347.	Eusebio & Rufino.	D Ariani Hierosolymis in concilium coeuntes S. Maximum deponunt, & Cyrillum, sive is fuerit Cyrillus sanctimonia & eruditione clarus, sive alius, ignoratur, substituunt.
348.	Philippo & Sallia.	Concilium Romanum sub Julio, in quo Ursacius & Valens ad communionem S. R. E. admissi sunt, cum ante biennium fidem suam Patribus Mediolanensis concilii adprobassent.
		Concilium Carthaginense I. sub Grato.
349.	Limenio & Catullino.	Ariani episcopi in Paulum Constantinopolitanum turbas Constantinopoli cient.
350.	Sergio & Nigriniano.	E Paulus episcopatu deiicitur, & in exilium deportatur.
		Maximus episcopus Hierosolymitanus ab Arianis ante triennium depositus obit.
351.	P. C. Sergii & Nigriniani.	
352.	Constantio V. & Constan-	Concilium in Ægypto catholicorum episcoporum LXXV. qui omnes literas ad Liberium pro S. Athanasio dederunt.

anni Christi	Consules tio Cæs.	
		A Liberius concilium Romæ cogit, in quo lectis Ægyptiorum literis Athanasius innocens pronunciatur.
353.	Constantio VI. & Constantio Cæs. II.	S. Athanasius legationem quinque episcoporum pro se ad Constantium destinat, sed ex literis imperatoris, a Montano redditis, revocare legatos illos cogitur.
354.	Constantio VII. & Constantio Cæs. III.	Concilium Arelatense, in quo orthodoxi ab Arianis oppressi sunt.
355.	Arbetione & Lolliano.	B Concilium Mediolanense, in quo Arianorum factio prævalet, Athanasius damnatur, Liberius Pontifex Romanus in exilium pellitur.
		Diogenes imperialis notarius Alexandriam veniens omni ope adnititur, ut Athanasium expellat; sed Alexandrinis resistentibus re infecta recedit.
		Concilium Biterrense in Gallia, in quo S. Hilarius fidem defendit, & in exilium agitur.
356.	Constantio VIII. & Juliano Cæs.	Ariani concilium Antiochiæ cogunt episcopis XXX. frequens, ex quo encyclicæ per totum orientem literæ mittuntur, ut abjecto Athanasio substitutus ab ipsis Georgius Cappa- C dox Alexandrinus episcopus cognoscatur.
		Syrianus dux & Hilarius notarius die V. januarii cum militum legione Alexandriam ingrediuntur, e quorum manibus S. Athanasius clam dilabitur, februarii die IX. Res tamen ecclesiasticas clerici Athanasio faventes adhuc curant.
		Post quadrimestre, die XIX. junii, Athanasii clericis ejectis Georgii fautores ecclesiam usurpant.
357.	Constantio IX. & Juliano II.	Georgius Alexandriam venit die XXIV. februarii.
		Acacius Cæsareæ in Palæstina episcopus con- D cilium cogit, in quo Cyrillus Hierosolymorum episcopus deponitur.
358.	Tatiano & Cereale,	Georgius die II. octobris ab Alexandrinis tumultuantibus ex urbe pellitur, rectaque tendit Sirmium ad Constantium, ubi concilio interest.
		Sirmiense concilium I. in causa Photini, quo episcopus ille ab orientalibus episcopis damnatur & deponitur. Fidei formula, quæ Sirmiensis prior appellata est, excuditur, cui Liberius ab eo exilio revocatus subscribit.
		Melitinensis synodus, in qua Eustatius Sebastenus deponitur.
		Neocæsariense concilium in Ponto, in quo Eustathius pariter deponitur.
359.	Eusebio & Hypatio,	E Synodus Sirmiensis altera, cui adscribitur secunda illa fidei formula, qua voces illæ ὑπόστασις, & ὁμοιούσιος ex æquo suppressæ, quam formulam Osius & Potamius subscriptione probarunt.
		Ancyranum concilium Semiarianorum proxime ante Pascha celebratum, quod formulam illam Sirmiensem reprobat.
		Sirmiensis synodus III. habita die XI. Kal. julias, in qua tertia fidei formula ὁμοίαν supprimens conditur.
		Ariminense concilium die XII. Kal. Augusti col-

Anni Christi	Consules	
		A collectum, quo primo quidem Nicæna fides asserta. Sed in longius protracta, tandem episcoporum plerique metu gravium malorum in suppressionem vocis οὐσία & ὁμοούσιον convenerunt.
359.		Synodus Arianorum Nicææ in Thracia, qua eadem quæ in Ariminensi decernuntur. Seleucienſe Arianorum concilium die V. Kal. octobris cœptum, quo ὁμοούσιον supprimitur, ἀνόμοιον damnatur, ὁμοιούσιον statuitur. Constantinopolitanum concilium Ariminensem fidem ita admittit, ut nomen οὐσία æque ac ὁμοούσιον reticendum censeat.
360.	Constantio X. & Juliano III.	B
361.	Tauro & Florentio.	Concilium Antiochenum in quo Meletius in solium ecclesiæ Antiochenæ assumptus ab Arianis, statim orthodoxiam suam prodit. Georgius Alexandrinus redit Alexandriam die XXVI. novembris. Idemque die XXIV. decembris ab Alexandrinis vi abreptus interficitur.
362.	Mamertino & Nervitia.	Julianus imperator edictum promulgat, quo reditus permittitur episcopis omnibus, qui sub Constantio exulaverant; quare Athanasius Alexandriam die XXIV. februarii regreditur.
		C S. Athanasius concilium celebrat Alexandriæ, ab authore libelli synodici in duo male sectum, quo & pro lapsis recipiendis leges edicit, & Apollinaris errorem, tacito authoris nomine condemnat. Alia pro recipiendis lapsis concilia in Græcia, in Hispania & in Gallia celebrantur. *S. Athan. epist. ad Rufinian.* Juliani edicto S. Athanasius Alexandria ejicitur die XXIV. octobris. Ejus reditum Alexandrini, missa ad Julianum legatione, tentant sed repulsam patiuntur, & S. Athanasius in Ægyptum secedit.
363.	Juliano IV. & Sallustio.	Jovianus, ad imperium evectus, literas ad DOlympium præfectum Ægypti scribit, *edicens ut Deus excelsus colatur, & Christus.* S. Athanasius Alexandriam revertitur, ubi parvo tempore & occultus moratur, tum discedens ad Jovianum navi vehitur. S. Athanasius alicubi forte in Ægypto concilium cum Ægyptiis episcopis celebrat, unde plenam fidei expositionem ad Jovianum transmittit. Synodus Antiochena, a S. Meletio coacta fidem Nicænam approbat.
364.	Joviano. & Varroniano.	S. Athanasius februario mense revertitur Alexandriam. Eudoxius & Acacius cum suis concilium habent Constantinopoli, in quo Semiarianos epi- E scopos deponunt. Lampsacenum Semi-Arianorum concilium, in quo ὁμοούσιον, dolosa interpretatione explicatum, admittitur. Romanum concilium, in quo missa a Lampsacenis Patribus legatio cum fidei confessione excipitur. Parisiense concilium contra Arianos.
365.	Valentiniano & Valente.	Legati Lampsaceni a concilio in Sicilia coacto excipiuntur. Reduces legati concilio Tyanensi se sistunt Aria-

Anni Christi	Consules	
		A Arianorum concilium in Caria, pro supprimenda voce ὁμοούσιος.
		Valens imperator baptismo initiatur ab Eudoxio Ariano, & catholicos exagitandos suscipit
		Lex a Valente promulgatur, ut quicumque episcopi sub Juliano restituti sunt, iterum exulent. Quæ lex die V. maji Alexandriæ redditur. Sed Athanasius ne pellatur obtistunt Alexandrini, cui & Imperator rescripto suo favere cogitur
		Mense octobris die V Athanasius cauta secessione in Villam novam, periculum ab irruptione subita Flaviani præfecti Ægypti, & du B cis Victorini imminens evitat.
366.	Gratiano & Dagalaifo.	Athanasius jussu Valentis revocatur Alexandriam, quo venit die I. februarii.
		Concilium Illyricum, & Romanum pro orthodoxa fide asserenda.
		Concilium Sigedunense Arianorum, quod a Germinio episcopo Sirmiensi Semiariano rationem fidei suæ exquirit.
367.	Lupicino & Jovino.	Novæ iterum turbæ in Athanasium surgunt Alexandriæ, incentore Lucio Ariano, qui Alexandrinum episcopatum tunc ambiebat, & dein usurpavit, cui Trajanus dux, Datianus Ægypti præfectus favent.
373.	Valentiniano II. & Valente IV.	S. Athanasius die II. maji obit. *Pag. A.372. x. Anonymus Maffejan.*

CONCILIABULUM SARDICENSE

A Semiarianis Habitum

Philipopoli in Thracia.

Præter formulam fidei & epistolam ad Afri- C canos scriptam, quas infra subjungi curavimus, nihil extat

Conciliabulum) Semiariani Sardica per fugam elapsi, ideo quod in legitimo Sardicensi concilio justa judicii forma constituto, de futura victoria nihil sibi pollicerentur, in urbe Philippi, quæ est in Thracia, anno Christi 347. vel saltem 348. seorsim convenerunt, ibique instar canum petram eam, a qua læsi fuerant, frustra mordentium, in Julium Romanum pontificem, Osium Cordubensem, Maximinum Trevirensem, aliosque orthodoxæ fidei episcopos, quod cum Athanasio, Paulo, Marcello & Asclepa suo judicio condemnatis communicassent, anathematis sententiam pronunciarunt, D eamque subito per literas encyclicas ad diversos episcopos scriptas (exemplar earum, quas ad Donatum Carthaginensem miserunt, ex bibliotheca Petri Pithœi nostra cura huc recens translatum extat infra) promulgatam denunciarunt Post quatuor fidei regulas Antiocheno conventiculo in ædibus celebrato editas, hoc eodem malignantium congressu quintam perfidiæ formulam ementito Sardicensis concilii nomini insignitam fabricarunt; in qua Arii positionibus quibusdam damnatis (unde teste Epiphanio hæresi 75. Semiariani nominari merue-

Locus & tempus conciliabuli

Decretum conciliabuli.

Quintam fidei formulam ediderunt Ariani.

runt) nomen *consubstantialitatis* Filii cum Patre omittentes, hoc callide suo more egerunt, ut instar ludionum in scena, suo vultui alia forma & persona superinducta. Arii hostes & catholicæ fidei propugnatores viderentur, atque universam ecclesiam deciperent: eosdem intus Arium inclusum habuisse, monstrum illud deforme quod de neganda Spiritus sancti divinitate jam conceperant, postea vero pepererunt, manifeste satis ostendit.

Acta conventiculi paucis complexus est Socr. l. 2. c. 16. sic dicens: *Episcopi orientales confestim decedunt: cumque ventum esset ad urbem Philippi, quæ est in Thracia, privatim inter ipsos concilium instituere: de cetero aperte Verbum consubstantiale anathemate damnare, opinionemque quod Filius patri dissimilis esset, per literas scriptas ubique disseminare cœperunt.* Paulo prolixius ea Sozom. l. 3. c. 10. his verbis: *separatim per se in unum coacti acta contraria sanxerunt: Quare episcopi orientis, decretis suis quæ de Athanasio, Paulo, Marcello & Asclepa ediderant, stabilitis, primum omnium Julium episcopum Romanum, quod primus omnium cum istis communicaverat; deinde Osium confessorem, cum propter eamdem causam, tum propterea quod amicus fuerat Paulino & Eustathio, qui ecclesiæ Antiochenæ antistites fuissent; deinde Maximinum*

Acta Conciliabuli

Julius, Maxim. ab Ar. excom. catt.

Tre-

Treveris episcopum, quod primus cum Paulo communicaverat, & ejus Constantinopolim reversionis auctor extiterat, & episcopis ex oriente in Galliam profectis ecclesiæ communionem interdixerat, abdicarunt. Præter istos abdicarunt etiam Protogenem episcopum Sardicensem, & Gaudentium; alterum quidem, quod Marcelli susceperat patrocinium, quem ante suffragio condemnaverat: Gaudentium autem, quod contrario studio ducebatur, quam Cyriacus, cui successerat, & magni faciebat eos quos ille abdicaverat. Hæc cum decrevissent, omnibus episcopis per literas significarunt ad eum finem, ut istos neque in communionem admitterent, neque scriberent ad eos, neque literas ab illo scriptas reciperent. De Deo autem eo modo sentire jubebant, quo formula fidei epistolæ subjuncta præscriberet: quæ ut nullam Verbi consubstantialis fecit mentionem, sic illis communione ecclesiæ interdixit, qui dicerent tres Deos esse, aut Christum non esse Deum, aut Patrem & Filium & Spiritum sanctum eumdem esse, aut Filium ingenitum, aut tempus sæculumve fuisse quando non erat.

Sardicense.) Monstrum deforme Philippis in Thracia genitum, honesto Sardicensis concilii nomine declararunt, partumque matre adultera natum, alienæ uxori legitimæ injuste suppositum: idque ideo, ut legitimum Sardicæ ab orthodoxis patribus habitum concilium obscurarent, vel saltem de fide suspectum redderent; suum vero conciliabulum Philippis celebratum, Sardicensis concilii nomine ac titulo insignitum, per Christiani orbis provincias, velut unicum Sardicense concilium germanum vulgaretur. Nec eosdem consilium fefellit: post mortem Constantis, patrocinio Constantii imperatoris hoc effecerunt, ut veritate depressa, impostura principis imperio roborata, illud tantum Sardicense concilium omnibus in locis in vulgus spargeretur, quod ab Arianis confectum constaret: ut multi nescientes duplicis generis Sardicense concilium habitum fuisse, omne Sardicense concilium indifferenter, quod S. Augustino accidisse supra diximus, velut illegitimum, spurium, & hæreticum conventiculum execrati fuerint. Vide Baron. an. 347. n. 62.

A Semiarianis habitum.) Qui Constantinopoli Marcellum Ancyranum condemnarunt, Antiochiæ in encæniis quatuor diversas fidei formulas ediderunt, Photinum Sirmii episcopum ad palinodiam induxerunt, iidem teste Epiph. hæresi 78. Sardicensis fidei formulam conscripserunt. Hos omnes Arii nomen detestatos fuisse, ideoque Semiarianos appellari meruisse, partim ex formulis Antiocheni concilii, partim ex Epiph. præd. loco constat. Verba Epiphanii infra recensebuntur in epistola synodica Ancyrani concilii. Vide Baron. n. 66. & 67.

Formula fidei in hoc conciliabulo edita hæc est.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem & factorem universorum, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Credimus & in unigenitum ejus Filium dominum nostrum Jesum Christum, qui ante omnia sæcula ex Patre genitus est, Deum ex Deo, lumen ex lumine: per quem facta sunt omnia & quæ in cœlis & quæ in terra, visibilia & invisibilia: qui est Verbum, & Sapientia, & Virtus, & Vita, & Lumen verum. Et qui in novissimis diebus propter nos incarnatus est, natus ex sancta virgine qui crucifixus, & mortuus, & sepultus est, resurrexit ex mortuis tertia die; & receptus est in cœlo, & sedet in dextera Patris, venturus judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera ejus: cujus regnum sine cessatione permanet per immensa sæcula: sedet enim in dextera Patris, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Credimus & in Spiritum sanctum, hoc est, paracletum, quem promittens apostolis post reditum in cœlos, misit docere eos, ac memorari omnia; per quem & sanctificantur sinceriter in eum credentium animæ. Eos autem qui credunt de non extantibus esse Filium Dei, vel ex alia substantia, & non ex Deo; & quod erat aliquando tempus, aut sæculum, quando non erat; alienos novit sancta & catholica ecclesia. Similiter & eos qui dicunt tres esse Deos, vel Christum non esse Deum, & ante sæcula neque Christum, neque Filium eum esse Dei, vel eum ipsum esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vel innascibilem Filium, vel quod neque consilio, neque voluntate Pater genuerit Filium, anathematizat sancta & catholica ecclesia.

[1] SYNODALIS EPISTOLA

Pseudosynodi Sardicensis, ad Donatum Carthaginensem scripta.

Gregorio Alexandriæ episcopo, Amphioni Nicomediæ episcopo, Donato Carthaginis episcopo, Desiderio Campaniæ episcopo, Fortunato Neapolis Campaniæ episcopo, [2] Eutychio Ariminiadeno Campaniæ episcopo, Maximo Salonarum Dalmatiæ episcopo, [2] Sinferunti, & omnibus per orbem terrarum consacerdotibus nostris presbyteris & diaconibus, & omnibus qui sub cœlo sunt in ecclesia sancta catholica episcopis, qui a diversis orientalium provinciis, id est, provincia Thebaida, & provincia Palæstina, Arabia, Phœnice, Syria, Mesopotamia, Cilicia, Isauria, Cappadocia, Galatia, Ponto, Bithynia, Paphlagonia, Caria, Phrygia, Pisidia, & ex insulis Cycladum, Lydiæ, Asiæ, Europæ, Hellespontu, Thraciæ, Hæmimontu, ad civitatem [b] [3] Sardicam congregati concilium celebravimus, in domino æterna salus.

Extat apud Hilar. frag. lib. 2 pag. 6. 7 8. & Baron. n. 75.

a Symphe-ronti.

b Serd cam.

EST [c] quidem nobis omnibus indeficiens oratio, dilectissimi fratres, primo ut sancta domini & catholica ecclesia dissensionibus omnibus & schismatibus carens, unitatem spiritus & vinculum caritatis ubique conservet per fidem rectam: sed & vitam immaculatam quoque tenere, amplecti, custodire, servare omnibus invocantibus dominum, est quidem justum, præcipue episcopis, qui ecclesiis sanctis præsumus. Secundum, ut ecclesiæ regula sanctaque parentum traditio atque judicia in perpetuum firma solidaque permaneant, nec [d] nobis semper

c S. Athanasius ep. ad Antiochenses vocat τὸ θρυλλούμενον παρά τινων πιττάκιον ὃς ὁμοιάζει τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ συνταχθέν τεύχει τινί; veratque ut a quoquam legatur aut proferatur. Nihil quippe simile statutum in ea fuisse synodo

d *corr.* nec novis emergentibus sectis

1 In MS. hic est titulus: *Incipit Decretum synodi Orientalium apud Sardicam Episcoporum, a parte Arrianorum, quod miserunt ad Africam.* Hoc decretum, seu synodalem Epistolam cum MS. contulit P. Jacob Sirmondus, e quo Harduinus, & ab hoc sequentes notulas, & variantes lectiones desumpsimus. 2 MS. *Eutichio.*

3 Confer Vigilium Tapsensem lib. 5. contra Eutych. cap. 3. ubi de hac ipsa synodo loquitur.

per [a] gentibus, sectis, traditionibusque perversis, maxime in constituendis episcopis, vel in

[a] adponendis. exponendis, aliquando turbetur, quo minus teneat evangelica sanctaque præcepta, & quæ sanctis & beatissimis apostolis jussa sunt, & a majoribus nostris atque a nobisipsis in hodiernum usque servata sunt, & servantur.

Contra Marcellum Ancyranum. Extitit namque temporibus nostris Marcellus quidam Galatiæ, hæreticorum omnium execrabilior pestis, quique sacrilega mente, ore profano, perditoque argumento velit Christi domini regnum perpetuum, æternum & sine tempore [b] disterminasse, initium regnandi accepisse dominum dicens ante quadringentos annos, finemque ei venturum simul cum mundi occasu. Etiam hoc asserere cœpti temeritate conatur, quod in corporis conceptione tunc factus sit imago invisibilis Dei, tuncque & panis, & janua, & vita effectus: eadem hæc non solum verbis [a] nec loquacitatis assertione confirmat, sed totum quidquid fuerat sacrilega mente conceptum blasphemoque ore prolatum, concupiscentia [a] nitenti, libro blasphemiis & execrationibus pleno indens, etiam alia [a] multa pejora, calumniam in [a] ipsis faciens divinis scripturis cum sua interpretatione & scelerata mente, quæ [a] contra illis ex suo pestifero sensu applicabat: quibus ex rebus aperte manifesteque constitit hæreticus, quique assertiones suas quibusdam squaloribus miscens, nunc falsitatibus Sabellii, nunc malitiæ Pauli Samosatensis, nunc blasphemiis Montani hæreticorum omnium ducis, aperte permiscens, unamque confusionem de supradictis faciens, ut impudens Galata in aliud evangelium declinavit, quod non est aliud, secundum quod beatus Paulus tales condemnans ait: *Etsi angelus de cœlo aliter annunciaverit vobis, quam quod accepistis, anathema sit.*

[b] determinare.

Intenti.

Gal. c. 1. v. 8.

Magna autem fuit parentibus atque majoribus nostris solicitudo de supradicta prædicatione sacrilega. Condicitur namque in Constantinopolim civitatem sub præsentia beatissimæ memoriæ Constantini imperatoris, concilium episcoporum, qui ex multis orientalium provinciis advenerunt, ut hominem malis rebus imbutum salubri consilio reformarent, & ille admonitione sanctissima correptus, a prædicatione sacrilega discederet: quique increpantes illum & exprobrantes, necnon caritatis affectu postulantes multo tempore nec quidquam proficiebant. Namque post unam & secundam multasque correptiones, cum nihil proficere potuissent (perdurabat enim & contradicebat rectæ fidei, & contentione maligna ecclesiæ catholicæ resistebat) exinde illum omnes horrere ac vitare cœperunt: & videntes quoniam subversus est a peccato, & semetipso damnatus, actis eum ecclesiasticis damnaverunt, ne ulterius oves Christi pestiferis contractibus magis macularet. Tunc namque etiam ejus aliquos praviissimos sensus contra fidem rectam ecclesiamque sanctissimam, propter memoriam posterorum cautelamque, suis sanctissimis scripturis in archivo ecclesiæ condiderunt.

Sed hæc quidem secundum impietatem Marcelli hæretici prima fuerunt: pejora sunt deinde subsecuta. Nam quis fidelium credat aut patiatur ea, quæ ab ipso male gesta atque conscripta sunt, quæque digne anathematizata sunt?

A Nam cum ipso Marcello a parentibus nostris in Constantinopolim civitatem [a]. Namque liber [a] locus mutilus. sententiarum extat in ipsum ab episcopis conscriptus, in quo libro etiam isti, qui nunc cum ipso sunt, Marcello, atque illi favent, id est Protogenes Sardicæ civitatis episcopus & Syracusanus [a] in ipsa sententia manu propria conscripserunt, quorum manus valens testatur fidem sanctissimam nullo genere mutandam, nec ecclesiam sanctam prædicatione falsa subvertendam, nec hoc modo pestis ac lues [a] animalium omnibus gravissima importetur, Paulo dicente: *Sive nos, sive angelus de cœlo aliter annunciaverit vobis, quam quod accepistis, anathema sit.* Vehementer autem admirati sumus, B quatenus eum qui aliter quam in vero est, audet evangelium prædicare, quidam qui se ecclesiasticos esse volunt, facile ad communionem recipiunt, nec blasphemias ejus quæ in ipsius libro signatæ sunt, inquirentes, nec illis qui solicite cuncta investigaverunt, & invenientes juste damnaverunt, consensum accommodare voluerunt. Etenim Marcellus cum apud suos hæreticus haberetur, peregrinationis auxilia requisivit, scilicet ut & illos falleret, qui & ipsum & ejus scripta pestifera ignorarent. Sed quidquid apud illos agit, impia sua scripta sensusque profanos occultat: falsa pro veris opponens, quæstum sibi de simplicibus atque innocentibus fecit.

Aceru. rum hos bus. Gal. c. 1.

C Quique sub prætextu ecclesiasticæ regulæ multos ecclesiæ pastores induxit, eosque in suam redigens potestatem, Sabellii hæretici sectam inducens, callida fraude decepit, restaurans Pauli Samosatensis & artes & dolos. Mixta enim est omnium hæreticorum sectis Marcelli extranea traditio, sicut supra memoratum est. Unde convenerat omnes ecclesiæ sanctæ præpositos memores dictorum domini Christi dicentis: *Cavete vos a pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos*: vitare ab hujusmodi & horrere, nec illis facile communicare; agnoscere illos ex actibus suis, atque ex eorum scriptis sacrilegis prædamnare. D Nunc vero vehementer metuimus, ne nostris temporibus compleatur quod scriptum est: *Cum dormiunt homines, venit inimicus & spargit zizania inter frumentum.* Cum enim non vigilant hi, quos vigilare oportet in custodia ecclesiæ, falsa verba [b] nutantia, funditus id quod rectum est, vertunt.

Matth. c. v. 15.

Matth. c. v. 25.

[b] fallentia.

Quapropter nos, qui plene ex libro Marcelli, ejus sectam sceleraque cognovimus, scripsimus vobis, dilectissimi fratres, ut neque Marcellum, neque eos, qui illi junguntur, ad communionem sanctæ ecclesiæ admittatis: memores quoque sitis prophetæ David dicentis: *Dixi eis qui faciunt facinus, ne feceritis facinus; &* E *delinquentibus, ne exaltaveritis cornu. Nolite in altum tollere cornu vestrum, ne loquamini adversus dominum iniqua.* Et credite Salomoni dicenti: *Nolite transferre terminos æternos, quos constituerunt patres vestri.* Quæ cum ita sint, nolite supradicti Marcelli praviissimi sequi errores, & ea, quæ ab ipso injusta prædicatione contra dominum Christum inventa traditaque sunt, prædamnate, ne blasphemiis sceleribusque etiam ipsi participes sitis. [c] *Sed propter compendium,* [c] *hæc hactenus de Marcello.*

Psal. 74. 5. Ibid. v. 6

Prov. c. 22. 28.

[c] Hæc Arrianorum in Athanasium omnia.

Ve-

1 Forte, *at*. 2 Forte, *multo*. 3 Forte, *ipso*. 4 Forte, *contraria*. 5 Forte, *in ipsum sententiam*.
6 Sunt hæc Hilarii Pict. verba.

Verum de Athanasio quondam Alexandriæ episcopo accipite, quæ gesta sunt. Accusatus * & graviter juxta Deum sacrilegus, & juxta mysteria ecclesiæ sanctæ profanus, quique propriis manibus comminuit poculum Deo & Christo dicatum, ipsumque altare venerandum confregit, sedemque sacerdotalem subvertit ipse, atque ipsam basilicam, Dei domum, ecclesiam Christi demolitus usque ad solum est. Presbyterum vero ipsum virum gravem & justum, nomine [1] Narchen, tradidit custodiæ militari. Accusatus præterea est de injuriis, violentia, cæde, atque ipsa * episcopi internecione, quique etiam diebus sacratissimis paschæ tyrannico more sæviens, ducibus atque comitibus junctus, quique propter ipsum aliquos in custodiam recludebant, aliquos vero verberibus flagellisque vexabant, ceteros diversis tormentis ad communionem ejus sacrilegam adigebant ([2] *nec actus commissi unquam ab innocentibus fuerant*) sperans hoc modo suos suamque prævalere posse factionem, ut per duces & judices, perque carceres ipsos, & verba, diversaque tormenta invitos ad communionem suam cogeret, nolentes adigeret, repugnantes atque resistentes sibi tyrannico more terreret. ([4] *Erant quidem illa gravia & acerba ab accusatoribus objecta.*)

Nam propter hæc necessario concilium apud Cæsaream Palæstinam primo videtur esse conditum: & cum minime ab ipso vel ab satellitibus ad supradictum concilium occurreretur, post alterum annum [5] in Tyro propter ejus facinora necessario iterum celebratur. Advenerunt episcopi de Macedonia, & de Pannonia, Bithynia, & omnibus partibus orientis, imperatoris jussione constricti, quique * Actis Athanasii flagitia criminaque cognoscentes, non passim nec temere accusatoribus credunt, sed suo de concilio inlustres & laudabiles episcopos eligunt, atque in rem præsentem, ubi res gestæ erant, de quibus arguebatur Athanasius, mittunt: quique oculata fide cuncta aspicientes atque vera cognoscentes, ad concilium redeunt: ejusque crimina, quæ ab accusatoribus objiciebantur, suo testimonio vera confirmant. Unde in præsentem Athanasium dignam pro criminibus sententiam dicunt. Propter quod Tyro fugiens, imperatorem appellat. Audit etiam imperator, quique interrogatione habita, omnia ejus flagitia recognoscens, sua illum sententia in exilium [6] deportavit. His ergo ita cedentibus rebus, cum Athanasius damnatus digne, in exilio haberetur ob meritum facinorum suorum, sacrilegus in Deum, in mysteria sacra profanus, in basilicæ demolitione violentus, in episcoporum exitiis innocentiumque fratrum [7] persecutor horrendus, ab omnibus episcopis in rejiciendis malis servatur auctoritas legis, canon ecclesiæ, & apostolorum sancta traditio.

Sed dum Athanasius post damnationem suam reditum sibi de exilio compararet, de Gallia ad Alexandriam post plurimum tempus advenit; quique præterita in nihilum ducens, acrius in nequitia prævalebat. Nam comparatione sequentium, levia sunt quæ ab ipso primo commissa sunt. Etenim per omnem viam reditus sui ecclesiam subvertebat, damnatos episcopos aliquos restaurabat, aliquibus spem ad episcopatus reditum promittebat: aliquos ex infidelibus constituebat episcopos, salvis & permanentibus integris sacerdotibus per pugnas & cædes gentilium, nihil respiciens leges, desperationi tribuens totum: unde per vim, per cædem, per bellum, Alexandrinorum basilicas deprædatur. Constituto jam in ejus locum ex judicio [8] concilii sancto & integro sacerdote, ut barbarus hostis, ut pestis sacrilega, adductis gentilium populis Dei templum incendit, altare comminuit, & clam exit de civitate, occulteque profugit.

Contra Paulum Constantipolitanum episcopum.

Sed de Paulo Constantinopolitanæ civitatis quondam episcopo post reditum exilii sui si quis audierit, perhorrescet. Fuere namque & in Ancyra provincia Galatiæ post reditum Marcelli hæretici, domorum incendia, &. genera diversa bellorum: nudi ab ipso ad forum trahebantur presbyteri, & (quod cum lacrymis luctuque est dicendum) consecratum domini corpus ad sacerdotum colla suspensum palam publiceque profanabat, virgineſque sanctissimas Deo Christoque dicatas publice in foro, mediaque in civitate, concurrentibus populis, abstractis vestibus, horrenda fœditate nudabat. Sed in civitate Gaza provinciæ Palæstinæ, post reditum suum Asclepas altare comminuit, multasque seditiones effecit. Præterea Adrianopoli Lucius post reditum suum sacrificium a sanctis & integris sacerdotibus confectum (si fas est dicere) canibus projiciendum jubebat. Igitur cum hæc ita sint, numquidnam lupis tantis ac talibus oves Christi adhucusque credimus, & membra Christi, membra fornicatoriæ faciemus? absit.

Nam postea Athanasius peragrans per diversas partes orbis terrarum, scilicet seducens aliquos, per suam fallaciam adulationemque pestiferam decipiens innocentes episcopos, qui ejus facinora ignorabant, vel Ægyptios aliquos ejus actus ignorantes, scripta a singulis emendicando, ecclesias pacificas perturbabat, aut ipse sibi novas pro sua voluntate [a] Nihil tamen hoc valere potuit ad judicium jamdudum a sanctissimis & illustribus episcopis consecratum. Non enim commendatio eorum, qui nec in concilio judices fuerunt, nec concilii judicium habuerunt aliquando, nec præsentes, cum supradictus Athanasius audiretur, fuisse noscuntur, aut valere illi potuit, aut prodesse. Denique cum sibi hæc incassum proveniſſe cognosceret, ad Julium Romam perrexit, sed & ad Italiæ quosdam ipsius partis episcopos, quos seducens per epistolarum falsitatem, ab eisdem persacile in communionem receptus est. [b] Deinde cœpere illi non tam pro ipso, quam pro suis actibus laborare, quod illi pertemere credendo communicaverant. Etenim si fuerant illæ litteræ aliquorum, non tamen eorum qui [c] judices fuerant, aut in concilio assederant: quæ quidem etiamsi essent aliquorum, temere illi fidem [d] proferunt, credere noluerunt: Ideo quia & alii quique [9] in prætorium pro suis facinoribus detecti sunt, nunc cum Marcello & Athanasio conjuncti sunt.

[e] Decimus autem Asclepas ante decem & se-

a fingobat.

b Exinde.

c eas.

d pro se dicenti habere numquam deberent: sed & judices, qui illum digne sententiaverunt, credere noluerunt.

e Dicimus autem Asclepam, qui,

1 Forte, *Isebyram*. 2 In MS. Episcoporum. 3 Et hæc sunt Hilarii verba.
4 Hilarii ista quoque adnotatio est. 5 Anno 335. 6 Apud Treveros. 7 Forte, persecutione.
8 Ex judicio Concilii Antiocheni anno 341. constitutus Alexandriæ Gregorius.
9 Forte, *& alii quique in prætorium pro suis facinoribus dejecti sunt, nunc*.

prem annos episcopatus honore discinctus est : deinde Paulum & Lucium, & quotquot talibus conjuncti sunt. Ii circumeuntes simul exteras regiones, persuadebant judicibus non esse credendum illis, qui in eos digne sententiam protulerunt, ut hoc genere commercii sibi quemdam ad episcopatus reditum procurarent. Nec in ipsis locis, in quibus peccaverant, nec in proximis, vel ubi accusatores habebant, se defendebant, sed juxta peregrinos & longe a regionibus suis positos, ignorantes gestorum fidem, justam sententiam conabantur perfringere, ad illos referentes actus suos, qui illos per omnia nesciebant. Astute hoc faciunt. Scientes enim de judicibus, de accusatoribus, de testibus multos decessisse, post tot tantasque sententias, putaverunt aliud restaurare judicium, volentes apud nos causam dicere, qui neque illos excusavimus, neque judicavimus. Qui enim judicaverunt, jam ad dominum perrexere. Voluerunt autem etiam orientalibus episcopis [1] & veniunt pro judicibus defensores, pro defensoribus rei, eo tempore cum eorum defensio non valebat : maxime cum tunc defendi minime potuerunt, quando illos accusatores sui facie ad faciem arguebant, novam legem introducere putaverunt, ut orientales episcopi ab occidentalibus judicarentur. Et volebant ecclesiæ judicium per eos posse constare, qui non tam illorum miserebantur, quam actibus suis *

Hoc itaque nefas quoniam nunquam recepit ecclesiastica disciplina, quæsumus, dilectissimi fratres, ut sceleratam perniciem conatusque mortiferos perditorum, nobiscum etiam ipsi damnetis. Etenim cum adhuc esset episcopus Athanasius, Asclepam [2] depositum sua sententia ipse damnavit : sed & Marcellus similiter illi nunquam communicavit : Paulus vero Athanasii [3] expositioni interfuit, manuque propria sententiam scribens, cum ceteris eum etiam ipse damnavit : & quamdiu quisque eorum episcopus fuit, sua judicia confirmavit : sed cum diversis ex causis diversisque temporibus singuli eorum digne de ecclesia suis pro meritis pellerentur, majorem concordiam una conspiratione fecerunt, donantes sibi quisque delicta, quæ cum episcopi essent, pro auctoritate divina damnarunt. Namque [a] quando Athanasius in Italiam & Galliam pergens sibi judicium comparavit, post mortem aliquorum accusatorum, testium, judicumque, & credidit posse se denuo tempore audiri, quod ejus flagitia vetustas temporis obscuraret ; cui consensum commodantes, non recte, Julius urbis Romæ episcopus, [4] Maximus & Osius ceterique complures ipsorum concilium apud Sardicam fieri ex imperatoris benignitate sumpserunt, occurrimus ad Sardicam literis imperatoris conventi ; quo cum veniissemus, didicimus in media ecclesia Athanasium, Marcellum, omnes sceleratos concilii sententia pulsos, & merito singulos pro suis facinoribus prædamnatos, cum [5] Osio & Protogene sedere simul & disputare, & quod est deterius, divina mysteria celebrare. Nec confundebatur Protogenes Sardices episcopus communicare Marcello hæretico, cujus & sectam & reprobuum sensum in concilio quater sententiis episcoporum subscribens, propria voce ipse damnaverat. Unde manifestum est quia sese ipsa sua sententia condemnavit, cum se illi communicando participem fecit

Verum nos tenentes ecclesiasticæ regulæ disciplinam, & volentes miseros in aliquantulum vivere, mandavimus illis qui cum Protogene & Osio fuerunt, ut de suo cœtu damnatos excluderent, neque peccatoribus communicarent. deinde una nobiscum audirent ea, quæ a patribus nostris contra ipsos in præteritum fuerant judicata ; (nam liber Marcelli non expectabat accusationem, per se enim aperte hæreticus noscebatur :) & ne falsis suggestionibus crederent, * non eorum quisquam pravissimam mentem propter locum episcopatus obscurant [6]. * At illi contra resistebant, qua ratione nescimus : nec se voluerunt ab ipsorum communione secernere, confirmantes Marcelli hæretici sectam, & facinora Athanasii, ceterorumque scelera fidei ecclesiasticæ pacique præponebant

His itaque cognitis, nos [7] octoginta episcopi, qui propter pacem confirmandam ecclesiæ ex diversis longinquisque provinciis cum ingenti exitu & labore ad Sardicam veneramus, videntes hæc non sine lacrymis ferebamus. Leve enim non erat quod a se eos dimittere omnino negabant, quos patres nostri merito suis criminibus ante damnarunt. His itaque communicare nefas duximus, neque cum profanis voluimus sancta domini sacramenta miscere, servantes & tenentes regulam ecclesiasticæ disciplinæ. Nam ut supradictos Osium a se Protogenemque non dimitterent, conscientia forte mala [8] quam sibi eorum unusquisque debebat * nudari aliquo quam ad palam fieri magnopere pertimescebant : nec sic in eis audebat eorum aliquis sententiam dicere, ne se & ipse damnaret, quod illis contra interdictum communicasset, quibus communicare nullo genere oporteret. Verum nos iterum illos atque iterum rogabamus, ne firma solidaque concuterent, ne subverterent legem, nec jura divina turbarent, ne cuncta confunderent, atque traditionem ecclesiæ, ne quidem [a] modica [b] pace, frustrarent : sed nec novam sectam inducerent, aut orientalibus episcopis conciliisque sanctissimis de occidente venientes aliqua in parte præponerent. At illi contra despicientes hæc, nobis minabantur, & se Athanasium & ceteros sceleratos vindicaturos pollicebantur : quasi vero aliud facere aut dicere possint, qui sceleratos omnes ac perditos in suum consortium [b] reciperent. Præterea ingente hoc tumore proponunt, audacia potius ac temeritate quam legitima ratione possessi. Videntes enim quod ii qui damnatos recipiunt, in offensam crimenque [c] occurrunt, ut violatores cœlestium legum, tali auctoritate judicium constituere conabantur, ut sese judices judicum dicere vellent, atque eorum, qui jam cum Deo sunt, si fas est, sententiam refricare. Nos vero rogabamus illos per plurimos dies, ut a se damnatos abjicerent, & se ecclesiæ sanctæ conjungerent, atque patribus vera dicentibus consensum accommodarent. Sed illi se hoc facturos omnino negabant.

a quoniam..

Mer rum cia

a in

b rec

c inc

Al-

1 Forte, *Episcopis suadere, ut veniant*. 2 Nusquam alibi mentio hujus depositionis. 3 Hoc est, *deposuerunt*, in Concilio Antioch. anni 341. 4 Maximinus Treverorum. 5 MSS. in hac Epist. ubique *Ossius*. 6 Forte, *obscurarent*. 7 In subscriptionibus sunt tantum LXXIII. Socr. lib. 2. cap. 20. numerat LXXVI. 8 Forte, *qua..... timebat nudari ab aliquo, quæ palam &c.* 9 MS. *in* ; forte, *in medica parte*.

Altercantibus igitur nobis, emerſerunt quinque epiſcopi ex partibus noſtris, qui ſuperſtites de ſexto numero eorum, qui ad Mareotam directi fuerant, remanſerant, & talem illis optionem proponunt: mittendos eſſe ex utroque concilio epiſcopos aliquos ad loca, in quibus Athanaſius ſcelera flagitiaque commiſit, ut ſub teſtificatione Dei, cuncta fideliter ſcriberent: & ſi falſa inventa fuerint quæ concilio nunciavimus, ipſi damnemur, nec imperatoribus, nec concilio, nec cuiquam epiſcopo conqueramur. Quod ſi verum conſtiterit, quod ante diximus, ad numerum noſtrum ex vobis quos [a] delegiſtis, id eſt, qui Athanaſio poſt damnationem communicaverunt, ſed & eos qui Athanaſio & Marcello fautores defenſoreſque ſunt, exponamus, nec imperatoribus, nec concilio, nec cuiquam epiſcopo aliqui veſtrum conquerantur. Hanc optionem a noſtris propoſitam Oſius & Protogenes, omneſque eorum ſocii ſuſcipere timuerunt. Immenſa autem confluxerat ad Sardicam multitudo ſceleratorum omnium ac perditorum adventantium de Conſtantinopoli, de Alexandria, qui rei homicidiorum, rei ſanguinis, rei cædis, rei latrociniorum, rei prædarum, rei ſpoliorum nefandorumque omnium ſacrilegiorum, criminum rei, qui altaria confregerunt, eccleſias incenderunt, domoſque privatorum compilaverunt, profanatores myſteriorum Dei, proditoreſque ſacramentorum Chriſti, qui impiam ſceleratamque hæreticorum doctrinam contra eccleſiæ fidem aſſerentes, ſapientiſſimos presbyteros Dei, diaconos, ſacerdotes atrociter demactaverunt: & eos omnes ſecum collectos in ſuo conventiculo habuerunt Oſius & Protogenes, eoſque honorantes, nos omnes diaconos & ſacerdotes Dei deſpiciebant, quia nec ipſi volebamus talibus aliquando conjungi, iique vulgo omnibuſque [b] gentibus id quod inter nos fuerat, referebant, pro veris falſa fingentes, nec diſcordiam inter nos ex cauſa Dei ortam, ſed ex humana præſumptione narrabant, divinis humana miſcentes, & eccleſiaſticis rebus privatas adjungentes, civitatis nobis concentum ſeditionemque conflarunt, dicentes nos gravem ſchiſmate civitati importaſſe injuriam, niſi illis (quod nefas erat) communicaremus: & hæc frequenter acclamabant. Nos enim omnino illis communicare noluimus, niſi eos quos damnavimus, projeciſſent, & dignum honorem concilio orientis tribuerent.

Quæ vero ipſi egerint, vel quale concilium habuerint, hinc addiſcere poteritis. Nam Protogenes (ſicut ſupra diximus) apud acta anathematizans Marcellum & Paulum, poſtea eos in communionem ſuſcepit. Dionyſium vero ab [c] [1] Edica provinciæ Achajæ, quem ipſi expoſuerunt, [2] in concilio habuerunt ſimul ſecum & exponentes & expoſiti, judices & rei communicantes myſteria divina pertractant: Baſſum autem de Diocletiana civitate in flagitiis ſceleribuſque detectum, & merito de Syria deportatum, ordinaverunt epiſcopum; quique apud ipſos ſceleratius vivens detectus & ab ipſis damnatus, cum ipſis hodie videtur eſſe conjunctus. Et quia Joannes [d] Theſſalonicenſis Protogeni frequenter probra multa criminaque objecit, quod diceret illum concubas & habuiſſe & habere, cui communicare nunquam voluit, nunc vero in amicitiam receptus, quaſi pejorum conſortio expurgatus, apud ipſos habetur ut juſtus. Aſclepas autem cum ad Conſtantinopolim civitatem propter Paulum veniſſet, poſt immanitatem rerum atrocitatemque, commiſit quæ media in eccleſia Conſtantinopolitana geſta ſunt, poſt mille homicidia quæ altaria ipſa humano ſanguine coinquinaverunt, poſt interfectiones fratrum extinctioneſque gentilium, hodieque cum Paulo cujus cauſa hæc geſta ſunt, communicare non ceſſat: ſed & illi per Aſclepam Paulo communicant, accipientes ab eodem ſcripta, atque ad illum mittentes.

Ex hac igitur coagulatione, atque ex perditorum congregatione quale potuerit celebrari concilium, in quo flagitia ſua non tam puniebant, quam agnoſcebant? Non enim ſecundum nos qui eccleſiis ſanctiſſimis præſidemus, populiſque rectores ſumus, donantes & dimittentes quæ ab ipſis nec dimitti unquam poſſunt, nec donari: quique etiam Marcello & Athanaſio ceteriſque ſceleratis flagitia, & blaſphemias, quæ nefas fuerit dimittere, condonarunt, cum ſcriptum ſit: *Si peccaverit homo in hominem, orabunt pro eo ad dominum: Si autem in Deum peccaverit homo, quis orabit pro eo? Nos autem talem conſuetudinem non habemus, nec eccleſia Dei.* Sed nec [a] hoc docere aliquos patimur, [b] ne novas traditiones inducere, ne proditores fidei traditoreſque ſcripturarum divinarum (quod nefas eſt) dicamur, ne a domino & ab hominibus condemnemur. Verum illi ſupradicti etiam hæc adverſus nos machinabantur: & quoniam ſciebant nos non poſſe ſibi ſceleſtorum beneficio communicare, ex ſcriptis nos imperatorum terrere putabant, ut invitos ad ſuam communionem traherent, & * [3] ſpectabunt dividi totius mundi profundum eccleſiæ, æternamque pacem, propter Athanaſium & Marcellum, [c] propter quos nomen domini blaſphematur in gentibus, quos oportebat, ſi in ſe aliquid timoris Dei habuiſſent, ne turbo iſte qui per ipſos natus eſt, permaneret, a ſua praviſſima præſumptione vel ſero diſcedere, ne ipſorum cauſa contra ſeſe ſcinderetur eccleſia: aut ſi in iis qui pro ipſis certant, metus Dei eſſet, etiam ſi nihil [d] eſſe damnabile apud ipſos inveniretur, tamen quod propter ipſos unitas eccleſiæ ſcinditur, & propter [e] inſaniam, rabiem, cupiditatemque honoris pax profunda ſubvertitur, execrari eos ac perhorrere deberent.

Cum ita res currere videremus, ad ſuam patriam regredi noſtrum unuſquiſque decrevit: placuitque nobis de Sardica ſcribere, & ea quæ geſta ſunt, nunciare, noſtramque ſententiam declarare. Nos enim Athanaſium & Marcellum, qui in dominum impie blaſphemantes ſceleratе vixerunt, expoſitos olim atque damnatos, non poſſumus iterum in epiſcopatus honorem ſuſcipere, quique crucifigentes [f] verum filium Dei, atque illum denuo publicantes acerbis ictibus confixerunt. Alter enim ipſorum blaſphemando in filium Dei atque in ejus regno, æterna morte mortuus eſt ſemel: alter in corpus domini, [4] myſteria ejus, profano more atrociter peccans, ceteraque flagitia immaniter gerens, epiſcoporum ſententia ejectus eſt atque damnatus. Quamobrem quoniam a parentum traditione diſcedere non poſſumus, quia nec talem auctoritatem ſumpſit eccleſia,

nec

a. Reg. c. 2. v. 25.
1. Cor. c. 11. v. 16.

a hæc
b nec.
c per.
d deeſt hoc verbum in mſ.
e vel inſaniam rabiem.
f iterum

[1] Ita MS. Pithœanus; & Remig. teſte Sirmondo, ab *Etica*. [2] Hoc eſt, *depoſuerunt*: ut & mox, *deponentes* & *depoſiti*. [3] *Spectabant* ..... *profundam* &c. Harduinus. [4] Forte, *& myſteria*.

nec talem potestatem a Deo accepit, supradictos ad honorem dignitatemque ecclesiæ nec ipsi suscipimus, & suscipientes, digne damnamus. Sed nec alios qui aut olim, aut postea merito damnati sunt, in ecclesia recipimus, adhærentes legibus Dei, traditionibusque paternis atque ecclesiasticis disciplinis, credentes prophetæ dicenti: *Noli trasgredi terminos æternos, quos posuerunt patres tui.* Quare nos numquam fixa solidaque concutimus, sed magis ea quæ sunt a parentibus constituta servamus.

Prov. 22. v. 28

[illegible]

Post multa igitur, dilectissimi fratres, hæc vobis ex aperto mandamus, ne quis vestrum ab aliquo circumventus aliquando communicet, id est Osio, Protogeni, Athanasio, Marcello, Asclepæ, Paulo, Julio: sed ne cuiquam damnatorum de ecclesia sancta rejectis, neque sociis ipsorum, qui illis sive per se, sive per scripta communicant. Quare nec vos ad illos scribere unquam debetis, nec ab ipsis scripta suscipere.

Jam quod superest, oramus vos, dilectissimi fratres, ut unitati ecclesiæ consulatis & paci perpetuæ, sanctos episcopos eligatis, in quibus & fides integra & sancta sit vita, abhorrentes eos qui pro criminibus suis ab episcopatus honore [a] disjuncti sunt, voluntque iterum recipere locum, quem digne pro suis facinoribus amiserunt: magisque hos execramini, quos post facinus videtis pejora committere, nec dominum [b] audire dicentem: *Peccasti, quiesce.* [c] Inhibere nesciunt enim, & fortiores de sceleribus efficiuntur, & quanto plus in gurgitem vitiorum mergunt, tanto plus orbem subvertunt, seditionibus vacantes, bella persecutionesque acerrimas sanctis ecclesiis ingerunt, & tyrannico more populos domini in suum dominium captivare contendunt. Namque ex his rebus pessimos eorum conatus agnoscite, quando talem mundo tempestatis procellam induxerunt, [d] ut orientem prope totum occidentemque turbarent, ut relinquentes singuli ecclesiasticas curas, populosque Dei deserentes, atque ipsam evangelii doctrinam postponentes, de longinquo adveniremus senes, ætate graves, corpore debiles, ægritudine infirmi, trahebamurque per diversa, nostrosque ægrotantes in itineribus deferebamus, propter perpaucos scelestos olim digne damnatos, primatus ecclesiæ contra fas appetentes; [e] geratque curam de nobis imperium atque religiosi imperatores, tribuni, & duces ditissima republica de episcoporum vita statuque exercerentur. Sed nec populi silent. Omnis enim fraternitas omnibus in provinciis suspensa ac solicita expectat, in quem finem hæc malorum procella succedat, cursusque ipse publicus attritus, ad nihilum deducitur. Et quid pluribus? Ortus, occasusque mundi propter unum vel duos paucosque sceleratos, impie sentientes & turpiter viventes, funditus subvertitur, & terra marique tempestate turbatur, in quibus nulla religionis semina resederunt, quæ si habuissent, imitarentur prophetam dicentem: *Tollite me, & mittite in mare, & tranquillabit mare a vobis, quando hæc tempestas propter me facta est.* Sed ideo hæc non imitantur, quia nec justos sequuntur: ita autem sceleratorum omnium duces quærunt ecclesiæ principatum, quasi aliquod tyrannidis regnum: nec hoc propter bonum quoque justitiæ inquirunt. Non enim ecclesiis consulunt, qui leges juraque divina, ceterorum decreta dissolvere perconantur. Propterea hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus consuetudo ecclesiæ, ut in concilio orientales episcopi quidquid forte statuissent, ab episcopis occidentalibus refricaretur: similiter quidquid occidentalium partium episcopi, ab orientalibus solveretur. Sed hoc ex illo suo pravissimo sensu tractabant. Verum omnium conciliorum juste legitimeque actorum decreta firmanda, majorum nostrorum gesta consignant. Nam in urbe Roma sub Novato & Sabellio & Valentino hæreticis factum concilium, ab orientalibus confirmatum est: & iterum in oriente sub Paulo * Asonius [a] ait, quod statutum est, ab omnibus est signatum.

a dissoluti.

b audiunt [illegible]

c [illegible]

e qua.

Jon. 1.

Ob quam rem hortamur vos, dilectissimi fratres, considerantes ordinem ecclesiasticæ disciplinæ, & paci totius orbis consulentes, corripiatis eos qui sceleratis communicant, & malos de ecclesiis radicitus amputetis, ut tempestate ruente ipsorum causa, innatans Christus dominus omnibus imperet ventis procellisque maritimis discedere, & tribuat ecclesiæ sanctæ pacem perpetuam & quietem. Nos vero nulli injuriam facimus, sed legis præcepta servamus. Nam injuriati graviter & male tractati sumus ab iis qui volebant ecclesiæ catholicæ regulam sua pravitate turbare: sed ante oculos habentes timorem Dei, judicium Christi, verum & justum considerantes, nullius personam accepimus, neque alicui pepercimus, quo minus ecclesiasticam disciplinam servaremus. Unde Julium urbis Romæ, Osium & Protogenem, & Gaudentium, & Maximinum a Treveris damnavit omne concilium secundum antiquissimam legem, ut auctores communionis Marcelli & Athanasii ceterorumque sceleratorum, quique etiam homicidiis Pauli Constantinopolitani, & cruentis actibus ejus communicaverunt. Protogenem namque esse anathematizatum una cum Marcello, subscribendo frequenter sententiæ in ipsum, vel in ejus librum inlatæ, quique etiam in Paulum Constantinopolitanum sententiam dederunt, & illi postea communicarunt. Gaudentium autem immemorem decessoris sui Cyriaci subscribentis sententiis in sceleratos digne inlatis, commixtumque criminibus Pauli, quem etiam impudenter defendebat. [1] Julium vero urbis Romæ ut principem & ducem malorum, qui primus januam communionis sceleratis atque damnatis aperuit, ceterisque aditum fecit ad solvenda jura divina, defendebatque Athanasium præsumenter atque audaciter, hominem, cujus nec testes noverat, nec accusatores. Sed Osium propter supradictam causam, & propter beatissimæ memoriæ Marcum, cui graves semper injurias inrogavit: sed & quod malos omnes pro criminibus suis digne damnatos totis viribus defendebat, & quod convixerit in oriente cum sceleratis ac perditis. Turpiter namque Paulino quondam episcopo [2] Daciæ individuus amicus fuit, homini, qui primo maleficus fuerit accusatus, & de ecclesia pulsus, usque in hodiernum diem in apostasia permanens, cum concubinis publice & meretricibus fornicetur, cujus maleficio-

* [illegible]

a [illegible]

Odium [illegible] in Julium Papam

---

1 Vide Socratem lib. 3. item Augustinum epist. 163. cap. 3. & lib. 3. contra Cresconium cap. 34. & lib. 4. cap. 44. quibus in locis Concilii hujus Sardicensis meminit, & Arianorum fuisse dicit, qui Julium, & Athanasium damnarint. 2 Valesius in Socrat. lib. 3. cap. 11. putat legendum *Antiochia*.

ficiorum libros Macedonius episcopus atque confessor a Mopso, combussit: sed & Eustasio & [a] * Quimassio adhærebat pessime & carus fuit, de quorum vitæ infamia turpi dicendum nihil est: Exitus enim illorum eos omnibus declaravit.

His itaque ac talibus junctus ab initio Osius sceleratis semper favens, contra ecclesiam veniebat, & inimicis Dei semper ferebat auxilium. Maximinum vero a Treviris, propter quod collegas nostros episcopos, quos ad Gallias miseramus, noluerit suscipere, & quoniam Paulo Constantino * nefario homini ac perdito primus ipse communicavit, & quod ipse tantæ cladis causa fuit, ut Paulus ad Constantinopolim civitatem revocaretur, propter quod homicidia multa facta sunt. Causa igitur homicidiorum tantorum ipse fuit, qui Paulum olim damnatum ad Constantinopolim revocavit. Propter has igitur causas justum duxit concilium, ut Julium urbis Romæ & Osium ceteroque supra memoratos discingeret atque damnaret.

Quæ cum ita sint, custodire vos ab ipsis & abstinere debetis, dilectissimi fratres, nec eos aliquando ad communionem [b] admittere: sed nec ipsorum literas accipere, nec ad illos literas dominicas dare. Et quoniam catholicam & apostolicam fidem voluerunt infringere ii, qui cum Osio erant, inducenteque novam sectam * indeo [3] [c] croniti Marcelli mixta Sabellio & Paulo. Inde * artem necessario ordinavimus catholicæ ecclesiæ fidem, quam negaverunt supradicti qui cum Osio sunt & Marcello [4] hæretici induxerunt, consequens est, ut acceptis literis nostris singuli consensum huic sententiæ commodantes, decreta nostra propria subscriptione signetis. Est autem fides nostra talis:

[5] Credimus unum Deum patrem omnipotentem institutorem & creatorem omnium, ex quo omnis creatura in cælo & in terra nominatur. Et in unum genitum filium ejus, dominum nostrum Jesum Christum, qui ante ævum ex patre generatus est, & ex Deo Deus, ex luce lux, per quem facta sunt omnia, quæ in cœlis & quæ in terra, visibilia, & invisibilia, sermo qui sit, & sapientia, virtus, & vita, & lux vera, qui in novissimis temporibus propter nos induerit hominem, & natus sit de sancta virgine Maria, & crucifixus, & mortuus, & sepultus sit: tertia die resurrexit a mortuis, & assumptus in cœlum, sedet in dextera Patris, venturus in fine mundi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua, cujus regnum incessabile permanet in æterna sæcula. Est enim sedens in dextera Patris non solum in isto sæculo, sed & in futuro. Credimus in Spiritum sanctum, hoc est, in paracletum, quem mittens apostolis post assumptionem suam in cœlum, misit docens illos & instruens de omnibus, per quem sanctificantur animæ in ipsum fideliter credentes. Credimus & in sanctam ecclesiam, in [d] remissionem peccatorum, in carnis resurrectionem, in vitam æternam. Illos vero qui dicunt * ex id quod non fuit Filius Dei: aut ex alia substantia & non ex Deo: aut qui dicunt, fuisse aliquando tempus vel sæculum quando non fuit Filius, hæreticos damnat sancta & catholica ecclesia. Similiter & illos qui dicunt tres esse deos, aut Christum non esse Deum, aut ante ea unum non fuisse Christum, neque Filium Dei, aut ipsum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, aut non natum Filium, aut non sententia neque voluntate Deum Patrem genuisse Filium: hos omnes anathematizat & execratur sancta & catholica ecclesia. Opto vos in domino bene valere

Stephanus episcopus Antiochiæ provinciæ [a] Sprecilæ opto vos in domino bene valere.

Olympius episcopus [a] Dolicheus opto vos in domino bene valere.

Gerontius episcopus [7] Lamphaniæ.

Menophantus episcopus ab Epheso opto vos in domino bene valere.

Paulus episcop. .... opto vos in domino bene valere.

Eulalius episcopus [8] ab Amantias opto vos in domino bene valere.

Macedonius episcopus [b] ab Amarquetias opto vos in domino bene valere.

Thelaphius episcopus a Chalcedonia opto vos in domino bene valere.

Acacius episcopus a Cæsarea opto vos in domino bene valere.

Theodorus episcopus ab Heraclia opto vos in domino bene valere.

Quintianus episcopus a [c] Taxe opto vos in domino bene valere.

Marcus episcopus ab [d] Aretiis opto vos in domino bene valere.

Cyrotus episcopus a [9] Roeo opto vos in domino bene valere.

Eugeus episcopus a [10] Lificia opto vos in domino bene valere.

Antonius episcopus a Zeumate opto vos in domino bene valere.

Antonius episcopus a Docimo opto vos in domino bene valere.

[11] Dion episcopus a Cæsarea opto vos in domino bene valere.

Vitalis episcopus a Tyro opto vos in domino bene valere.

[c] Eudosius [12] episcopus a Germania * opto vos in domino bene valere.

Dionysius episcopus ab Alexandria * provinciæ opto vos in domino bene valere.

[13] Macedonius episcopus a [f] Jurito opto vos in domino bene valere.

[5] Eusenius episcopus ab [14] Dorlani opto vos in domino bene valere.

Basilius episcopus ab [h] Anquira opto vos in domino bene valere.

Proæresius episcopus a Sinopa opto vos in domino bene valere.

Eustacius episcopus ab Epiphania opto vos in domino bene valere.

Pancratius episcopus a [15] Pernaso opto vos in domino bene valere.

Euse-

* De non existentibus esse Filium Dei, ita apud Hilarium in loco supra citato

a Syriæ Cœles, haud dubie legendum est

b a Mopsuestia, ut quæ paulo ante memoratur a Mopso, de quo Socrates lib. 2 cap. 19.

c Gaza, de quo Sozomenus lib. 5 cap. 22.

d Arethusa

e Eudoxius Germaniciensis.

* Cilicia.

f Virito.

5 Eusebius.

h Ancyra.

---

1 Lege, *Cymatio*.

2 Narcissum, Theodorum, Marin, Marcum, missos a Concilio Antioch. ad Constantem Imp. an. 341. Vide Socratem lib. 3. cap. 10. 3 Forte *Judæo concreti*; mox, *inde autem*. 4 Forte, *& Marcelli Sancyr.* 5 Hanc istius Concilii fidem recitat idem Hilarius iterum in lib. de synodis, & benigne conatur ipsi interpretari. Ipsa est prima pars expositionis fidei, quæ παραφράσεως superius appellata est. Ab Hilario inferiorius, Fides secundum Orientis synodum. Rejici autem videtur a Concilio Alexandrino anni 362. in Epist. Synodica inferius exhibenda. 6 Δαλμανί, in Euphratesia. 7 Lege, *Raphanea*, in Syria. 8 Amantia, in Epiro. 9 Forte, *Rhoda*, in Cilicia. 10 Forte, *Larissa*, in Syria.

11 Forte, qui alibi Dianius. 12 Hunc Lucifer Caralit. lib. 1. appellat per antiphrasim Adæzium Germanicensem. Fuit is Antiochenus Episc. postea & CP. Est autem Γερμανίκεια urbs Euphratiæ. 13 Ita Ms. pro *Berytio*.

14 Hoc est, *ab Dorylæo*. 15 Forte *Parnasso*, in Cappadocia.

a Eusebius

[a] Eusemius episcopus a Pergamo opto vos in domino bene valere.

Sabinianus episcopus a [1] Chatimera opto vos in domino bene valere.

Bitinicus episcopus a Zelon opto vos in domino bene valere.

Dominius episcopus a Palladiano opto vos in domino bene valere.

Pison episcopus a [2] Troada opto vos in domino bene valere.

Catherius episcopus ab Aspona opto vos in domino bene valere.

Filetus episcopus a [3] Juliopoli opto vos in domino bene valere.

b Ischyrius sive Ischyrion, de quo Sozom. III. 11.

[b] Quirius episcopus a Mareota opto vos in domino bene valere.

Filetus episcopus a Cratia opto vos in domino bene valere.

Thimasarcus episcopus .... opto vos in domino bene valere.

c Eusebius. d Magnenia

[c] Eusemius episcopus a [d] [4] Mignenia opto vos in domino bene valere.

Quirius episcopus a Philadelphia opto vos in domino bene valere.

Pison episcopus a [5] Vanis opto vos in domino bene valere.

Timotheus episcopus ... opto vos in domino bene valere.

e Eudæmon. 11

[e] Euthemon episcopus a Thaneos opto vos in domino bene valere.

[6] Callenicus episcopus a Pelusio opto vos in domino bene valere.

Eusebius episcopus a Pergamo opto vos in domino bene valere.

Leucadas episcopus ab Ilio opto vos in domino bene valere.

Noconius episcopus a Troade opto vos in domino bene valere.

Adamantius episcopus a Cio opto vos in domino bene valere.

Eddesius episcopus a Coo opto vos in domino bene valere.

Theodulus episcopus a Neocæsarea opto vos in domino bene valere.

[f] Sion episcopus ... opto vo in domino bene valore.

Theogenes episcopus a [8] Lizia opto vos in domino bene valere.

f Ancaro.

[9] Florentius episcopus ab [f] Anchara opto vos in domino bene valere.

Isaac episcopus a [10] Lueto opto vos in domino bene valere.

Endemon episcopus .... subscripsi pro ipso, opto vos in domino bene valere.

A Agapius episcopus a [11] Therito opto vos in domino bene valere.

Bassus episcopus a [12] Car opto vos in domino bene valere.

Narcissus episcopus ab [a] Anapoli opto vos in domino bene valere.

a Ireno... vide ... III ...

Embracius episcopus a [b] Nisilecto opto vos in domino bene valere.

b M...

Lucius episcopus a [13] Babtino opto vos in domino bene valere,

Nonnius episcopus a [c] Laudocia opto vos in domino bene valere.

c Laud...

Pantagatus episcopus a [14] Gallia opto vos in domino bene valere.

Flaccus episcopus ab Jeropoli opto vos in domino bene valere.

B

[15] Sysimius episcopus a Perge opto vos in domino bene valere.

Diogenes episcopus .... opto vos in domino bene valere.

Cresconius episcopus .... opto vos in domino bene valere.

Nestorius episcopus .... opto vos in domino bene valere.

Emmonius episcopus .... opto vos in domino bene valere.

Eugenius episcopus .... opto vos in domino bene valere.

Antonius episcopus a [d] Gusia opto vos in domino bene valere.

d Gu...

C Demophilus episcopus [e] ab Cooe opto vos in domino bene valere.

e a Be...

Euticius episcopus a Philippopoli opto vos in domino bene valere.

Severus episcopus a Cabula opto vos in domino bene valere.

Timotheus episcopus ab [f] [16] Anquilo opto vos in domino bene valere.

f Anaxy...

Valens episcopus a Mursa opto vos in domino bene valere.

Explicit decretum synodi orientalium apud Sardicam episcoporum a parte Arianorum, quod miserunt ad Africam.

D

Notæ Severini Binii

Hæc est illa epistola ad Donatum Carthaginensem schismaticum scripta, ut (quia audiverant Gratum cum 30. Africanis orthodoxis synodo interfuisse) schismaticos sibi conciliarent. Ex hac cum Cresconius Donastita probare niteretur ipsos cum orientalibus communione conjunctos fuisse, jure in illum S. Augustinus lib. 3. c. 34. retorquet, concilium illud ex Arianis collectum fuisse.

IDEM

1 Forte, *ab Immeria* in Osrhoene: Basilio Epist. 306. Ἰμμωίων. 2 Forte, *a Tenedo*: nam alius infra, *a Troade* 3 Forte, *Heliopoli*, in Galatia, ubi & Aspona. 4 MS *Magnenia* pro *Magnesia*.
5 Forte, *a Batnis*, Βάτνας in Orhoene. 6 ὁ τάνα, apud Athanasium in Apolog. ad Imp. Constant. pag. 789 ubi & Καλλίνικος ὁ Πηλουσίου. 7 Apud Athan. ibidem, Ἰσίων ὁ Ἀθριβί 8 Forte *Byzia*.
9 *Ancara* MS. forte pro *Ancyra*. 10 Apud Athan. loco cit. Isaac, ὁ λητοῦς. 11 Sirmondus e MS. Rem. *Theuro*. 12 Forte, *a Carpatho*. 13 Lege; *ab Antinoe*, in Thebaide ex Athan. loc. cit. Λούκιος ὁ Ἀντινόου.
14 Forte, *ab Attalia*. 15 Forte, *Sisinnius*. 16 In MS. *Ancyle*, pro *Anchialo*, in Æmimonio.

IDEM CONCILIABULUM PHILIPPOLITANUM.

Ex Libello Synodico.

Οἱ γοῦν Ἀρειανοὶ διὰ τὸν Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον ἀποχίσαντες, παρασύναγμα ἐν Φιλιππουπόλει ἐπισκόπων ἑξήκοντα ἐποιήσαντο· καὶ δύσφημον ὅρον ἐκθεμένοι, Παύλου καὶ Ἀθανασίου ἀπεκήρυξαν.

ARIANI igitur propter Paulum & Athanasium ecclesione facta, conventiculum aliud Philippopoli episcoporum sexaginta fecerunt: & infami definitione exposita, Paulum & Athanasium abdicarunt.

LATOPOLITANA SYNODUS

Habita circa annum Christi CCCXLVII.

LATOPOLITANÆ *in Ægypto Synodi, cujus nullam rationem habuere Conciliorum Collectores, memoria servatur in vita S. Pachomii a Bollandianis descripta ad diem 14. Maii, in qua hæc habentur.* Cumque aliquando sermones incidissent dubii, eo quod diceretur (*Pachomius*) dignoscere occulta, & in Ecclesia Latorum non pauci in unum convenissent Monachi & Episcopi; ipse etiam Pachomius, senioribus quibusdam Fratribus comitatus adfuit, vocatus ut hoc manifestaret. Videns autem eos qui circa se contendebant, silentium diu tenuit. Tandem ab Episcopis Philone & Mobe, ut se suaque defenderet, jussus hoc modo respondit: Numquid ante etiam quam Episcopatus curam susciperetis, Monachi mecum degebatis in Monasterio? An ignoratis divinæ gratiæ auxilio non minus a me Deum tunc amatum, & curam pro salute Fratrum gestam, quam a vobismetipsis? Nescitis qua ratione Moysen, filium ejus qui Magdolus dicitur, dæmone infestum, & in subterraneos specus non absque mortis periculo abreptum, per Dei gratiam innoxium servaverim? ut alia quæ feci plurima omittam. Tum alii: Dei te famulum esse non diffitemur, nec ignoramus intrepide cum dæmonibus congressum, coegisse ut ab animabus discederent. Quod vero ad rerum occultarum cognitionem spectat, quoniam ea grande quid est, iterum edissere nobis, ut obmurmurantes compescere possimus. Et respondit eis: An non frequenter ex me auditis, quod e Gentilibus natus sim parentibus quid Deus esset omnino ignorans? Cujus igitur beneficio Christianus evasi? nonne ipsius benignissimi Dei? Præterea ubi pauci sunt Monachi, seorsim inveniuntur duo, vel quinque, vel decem ut summum, & hi non absque ingenti labore invicem sese in Dei timore gubernant: nos autem, qui tanta modo sumus multitudine, & septem omnino monasteria complemus, noctes dieisque id unice curamus, ut animas nostras nulli reprehensioni obnoxias per Dei misericordiam servemus; quod vosmetipsi fane fateri debetis, qui gesta a nobis adversus immundos spiritus non ignoratis. Idem porro Deus ac Dominus, ubi & quando visum ei fuerit, hoc nobis dedit prærogativæ, ut perspicere non dubie possimus, quis sincere, quis simulate vitam instituat.

Verum mittamus tantisper singularem a Deo prærogativam; nonne tamen fieri videmus, ut qui juxta carnem prudentes sunt & perspicaces, si vel paucis diebus in media hominum turba versentur, de unoquoque judicium ferre & quomodo animis affecti sint, cognoscere valeant? Ipse autem qui suum pro nobis sanguinem non dubitavit profundere, quique Patris supremi est Sapientia, si forte aliquem viderit, qui proximi, ac multorum potissimum, perditionem toto conatu studeat impedire, an non illi daturus est, ut eos servet irreprehensibiles, sive spiritus id sanctioris indicio, sive animorum ipsorum cognitione fieri dicamus, ubi divinæ id fuerit voluntati placitum? Neque enim quotiescumque libet, ea quæ ad salutem nostram faciunt, mihi perspicere est concessum; sed quando is, cujus nutu omnia reguntur, id mihi concesserit. Omnis quippe homo sibi relictus, similis factus est vanitati; qui si Deo, ut oportet, fuerit subjectus, non jam vanum quiddam, sed divinitatis sacrarium dicendus est, ipsomet Deo sic pronunciante: Inhabitabo in eis. Non in omnibus, sed in solis sanctis habitaturum se promisit; in vobis, inquam, & omnibus, nec non in ipso Pachomio, si fecerit voluntatem ejus. Hæc ubi dicentem audiverunt, hominis tum libertatem, tum humilitatem, admirati sunt. Vix autem sermonem finierat, cum a malo genio actus quispiam, & machæra armatus, virum sanctum interfecturus irrumpit: sed auxilio præsentium salvavit eum Dominus. Tumulto dein intra conventum exorto, aliis aliter sentientibus loquentibusque, cum salvi evasissent Fratres, iverunt in Monasterium, &c.

ANNO CHRISTI 348.

DONATISTARUM IN NUMIDIA CONCILIUM

Ad Macarii, ut vocabant, insectationem compescendam Anno 348. habitum.

Ex suppl. P. Mansi pag. 218.

MAcarium, qui cum socio Paulo missus fuerat in Africam ut regias Constantis largitiones in egentes distribuerent; Macarium, inquam, crebris fœdisque injuriis in se provocaverant Donatistæ Circumcelliones. Ad impiorum hominum insaniam coercendam militum manum armavit; illi nihilo secius furentes, ne militibus quidem pepercerunt. Qua rei indignitate commoti milites sævire in efferatum vulgus cœperunt. Donatistæ passim cæsi. Hanc procellam ut dissiparent Donatistarum principes concilium coegerunt, cujus fit mentio in Passione Marcuii Donatistarum episcopi, quam Mabillonius in Analectis suis pag. 182. edit. in fol. vulgavit. En A verba antiqui & coævi Scriptoris Donatistæ: *Sed Macarius, qui ex his duabus bestiis* (Paulo & Macario) *tetrior fuit, cum hoc negotium sanguinis in reliquis provinciis per subtilitatem diu attentasset, in Numidia tamen & erga Marculum gloriosum apertam crudelitatis barbariem & inauditæ feritatis indicia publicavit. Nam cum ad cum antiquissimorum patrum sanctissimus chorus, & adunatum concilium sacerdotum decem e numero suo probatos episcopos legationis causa misisset, qui salutaribus monitis a tanto scelere revocarent, aut certe (quod contigit) priores ipsi ad devotissimi certaminis campum & ad fidei aciem prosilirent.*

[a] CONCILIUM [b] CARTHAGINENSE [c]

c PRIMUM d TEMPORE JULII

PRIMI PAPÆ.

Est vero provinciale, probatum a Leone IV. dist. 20. c. de libellis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut baptismum in Trinitate susceptum non iteretur.*
II. *De martyrum sepulcris & honorificentia.*
III. *Ut clerici & sanctimoniales fœminæ cum extraneis viris vel fœminis non habitent.*
IV. [a] *Ut clerici cum viduis vel aliis extraneis personis non commorentur.*
V. *Ut clerici vel laici in alterius ecclesia non ordinentur.*
VI. *Ut clerici actus sæcularium, vel procurationes non suscipiant.*
VII. *Ut clerici vel laici in ecclesia aliena non communicent sine literis sui episcopi.*
VIII. *Ut implicati negotiis alienis ante redditam rationem clerici non ordinentur.*
IX. *Ut laici clericos actores, vel ratiocinatores sibi non constituant.*
X. *Ne episcopus alterius episcopi plebes vel fines usurpet.*
XI. *De clericis contumacibus, & de numero judicantium* [b] *presbyterorum & diaconorum.*
XII. *Ut pacta inter episcopos inita custodiantur.*
XIII. *Ut non liceat clericis fœnerari.*
B XIV. *Ut laici contemptores canonum excommunicentur, clerici vero honore priventur.*

a Ut cum viduis vel viduabus extraneæ personæ non commorentur.

b episcoporum.

CONCILII PRIMI CARTHAGINENSIS

Exordium.

CUM e Gratus episcopus Carthaginensis in concilio una cum collegis suis consedisset, & qui ex diversis provinciis Africanis ad Carthaginem convenerunt, Felice * Bajanensi, Fortunatiano Raptano [a], Crescente Vagensi, Vindiciano Lacobricensi, [b] Abundantio Adrumetino, Privato Vegesilitano, Gaudentio * Tusdritano, [c] Patricio * Sincensi, Quieto Uticensi, Rumulo Tebestensi [d], & ceteris, quorum manus continentur, idem Gratus episcopus dixit: Gratias Deo omnipotenti & Christo Jesu, f qui dedit malis schismatibus finem, & respexit ecclesiam suam, ut in ejus gremium erigeret universa membra dispersa, qui imperavit g religiosissimo Constantino [e] imperatori, ut votum gereret unitatis, & h mitteret ministros sancti operis famulos Dei Paulum & Macarium. Dei ergo nutu congregati ad unitatem, ut per diversas pro-

* Bizaco
a Ramp
apud
linum,
Capitu
b Lacub
se, Sa
zensi.
* Turrit
Turrem
thumen
c Eparc
Siccensi
d Rom
Tebesti
e Const
apud M
num, m
omnino
stanti,
tunc o
denti
rat &
cæ V.
& Aug
Macari
tempori

1 *Incipit Concilium Carthaginense sub Sancto Grato*: & sic passim appellatur in primis a Ferrando in Breviatione Canonum. Illud emendatius edidit Holstenius ex Vaticanis codicibus, & ex eo iterum Labbeus in appendice hujus tomi, quod nos ex instituto nostro huic mox subjiciemus. Hoc idem postea emendavit Harduinus ex ms. pervetusto Collegii Parisiensis Soc. Jesu, & ex variis lectionibus, quas olim, inquit ille, ad nos Roma transmisit D. Emmanuel Schelstrate, decerptas ex ms. codice S. Laurentii Escurialis, quas etiam magna ex parte Helstenius, & Labbeus secuti sunt ex alio Vaticano. Nos Holstenii editionem cum editione Harduini contulimus, adnotavimusque, in quibus alteram ab altera discrepare deprehendimus. Præcipuos hujus concilii Canones explicavit Schelstratius in Dissertat. 3. de Ecclesia Africana cap. 3. Grati Episcop. Carthag. mentio est in Kalendario Carthag. *die* 3. *Nonas Maii, Depositio Grati Episcopi*. Citatur & sermo Severiani Episcopi in natali seu ordinatione Grati apud Mabillonium Mus. Ital. pag. 13.

provincias concilia [1] celebraremus, & univer- sæ provinciæ Africæ hodierna die, [2] concilium gratia Dei Carthaginem veniret, Unde conſiderantibus vobis cum mea mediocritate tractentur tituli neceſſarii, de quibus neceſſe eſt, nos, memores præceptorum divinorum & magiſterii divinarum ſcripturarum, contemplantes unitatis tempus, id de ſingulis definire, quod nec Carthago vigorem legis infringat, nec tamen tempore unitatis aliquid duriſſimum ſtatuamus.

I.

i Ergo, ſi vobis placet, conſideremus primum titulum [2] rebaptizationis. Unde ſanctitatem veſtram poſtulo, ut mentis veſtræ placita producatis ad deſcendentem in aquam, & interrogatum in Trinitate ſecundum evangelii fidem & apoſtolorum doctrinam, & confeſſum bonam conſcientiam in Deum, de reſurrectione Jeſu Chriſti, ſi liceat iterum interrogari in eadem fide, & in aqua iterum intingi. Univerſi epiſcopi dixerunt: Abſit, abſit. Illicitas eſſe ſancimus rebaptizationes, & ſatis eſſe alienum a ſincera fide & catholica diſciplina. Gratus epiſcopus dixit: Magna beatitudo a Deo patre per dominum Chriſtum conceſſa eſt tempore noſtro, ut liceat religioſis mentibus inſinuare eccleſiaſticam diſciplinam, ut auditores percipientes regulam rectam, & Deo placentem, præmia [b] multorum bonorum percipiant, ut in ipſis Deus in omnibus & pro omnibus honoretur. Diſcuſſus eſt titulus neceſſarius rebaptizationis, in quo plus ſchiſmatis rabies deliteſcebat, & habita moderatione, legis vigore [c] & auctoritate fides cuſtodita eſt. Illud ſane ſapientiſſimis veſtris ſenſibus inſinuare contendo, licet veſtra prudentia ſit inſtructa [d] a Deo, & mereatur in pace & unitate conſequi deſuper munera larga; tamen & ego unus ex vobis, & qui parem vobiſcum ſolicitudinem gero, propter eccleſiaſticum ordinem illud inſinuare curabo.

II.

k Martyrum [3] diginitatem nemo profanus infamet, neque [e] ad [4] paſſiva corpora, quæ ſepulturæ tantum propter miſericordiam eccleſiaſticam, commendari mandatum eſt, redigat, ut aut inſania præcipitatos, aut aliquo tali pacto, aut alia ratione peccati * disjunctos, non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrentur, martyrum nomine appellet. At ſi quis ad injuriam martyrum, claritati eorum adjungat [5] infamiam, placet eos, ſi laici ſint, ad pœnitentiam redigi: ſi autem ſunt clerici, poſt commonitionem, & poſt cognitionem, honore privari. Univerſi dixerunt: Recte * ſtabilit ſanctitas veſtra. Hoc & ſingulis conciliis ſtatutum eſt.

III.

Gratus epiſcopus dixit. Et illud præcipue, ſi videtur veſtræ dilectioni, cavendum eſt, ut paſtoris cura, quantum debet & poteſt regularis providentia, [a] præmoneat, ut nullis liceat, [6] ab affectu abſtinentibus carnali, [b] apud extraneas pariter commorari. Occaſiones enim amputandæ ſunt peccatorum, & tollendæ omnes ſuſpiciones, quibus ſubtilitas diaboli ſub prætextu caritatis & dilectionis, incautas animas vel ignaras irretire conſuevit. Nullus igitur, nullaque ſanctimoniæ & virginitati deſerviens, propter blaſphemiam eccleſiæ, ſi vobis placet, in una domo cum extraneis penitus commorari debent. Univerſi dixerunt: Qui nolunt nubere, & pudicitiæ meliorem eligunt partem, hæc vitare debent. Et non ſolum non habitare ſimul, ſed nec habere ad ſe aliquem acceſſum. Hoc ergo & lex jubet, & ſanctitas veſtra commendat, ut in ſingulis conciliis [c] ſtatutum eſt. Gratus epiſcopus dixit: Ergo perſuaſio interdum prudentes ſolet arcere a peccatis, dum imprudentes debet metus hujuſcemodi conſtringere, ſi ſanum conſilium reſpuunt, & ſalutare mandatum. Si ergo laici ſunt, poſt commonitionem, ſi contempſerint, a communione ſeparentur [d]. Univerſi dixerunt: Placet.

IV.

Gratus epiſcopus dixit: Etſi infinita ſunt, quæ lege præſcripta, proficientia ſunt diſciplinæ, & unuſquiſque noſtrum tractatu aſſiduo & commonitione frequenti, per ſingulas quaſque ſpecies proficientes ad diſciplinam, poterit populos [e] invitare; tamen aliqua ex eis propter blaſphemias ſuggerenda ſunt a nobis, & in concilio ſtatuenda. Si videtur vobis, pari ſententia teneantur etiam hi, qui cum viduis commorantur, & nulla ſecum germanitate conjuncti ſunt. Univerſi dixerunt: Juxta viduos & viduas eadem lex maneat, & ſententia.

* ſtatuit

a præmuniat.

b cum extraneis

In concil. Arelaten. 2. cap. 3. Et in Nicæn. cap. 3. Et in Eliber. c. 27.

c a nobis

d ſi clerici ſunt, honore priventur

e intimare.

1 Ex his unum fuit HADRUMETINUM, cujus meminit Harduinus ad an. 347. in Indice Conciliorum tomi primi, ubi etiam memorat ad an. 348. Donatiſtarum Conciliabulum, ex quo legati ſunt Epiſcopi decem ad Macarium. De his tamen nihil nobis occurrit. 2 Mſ. *Rebaptidiationis*. Plerique hi Canones citantur a Ferrando. *Hard.* 3 Ivo par. 3. cap. 58. ex Conc. Carthag. I. cap. 3. *Hard.* 4 Hoc eſt, *promiſcua, vulgaria, quæcumque indifferenter*. Hard. 5 Cyprian. lib. de Lapſis. *Nemo infamet Martyrum dignitatem: nemo eorum gloriam deſtruat, aut coronas*. MS. *infanos*. Hard. 6 Al. Mſ. *ab effectu* Hard.

V.

Privatus episcopus [1] Vegeselitanus dixit: Suggero sanctitati vestræ, ut statuatis, non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine literis episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum ordinet sine conscientia ejus episcopi, de cujus plebe est Gratus episcopus dixit: Hæc observantia pacem custodivit. Nam & memini, in sanctissimo concilio [a] Sardicensi [b] statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet. Sed si forte erit necessarius, petat a collega suo, & [c] per consensum habeat.

Cap. 16. 18. 19. Vers. Dionys. Exig.
a Vide supra.
b similiter
c concessum habeat.

VI.

Necasius [d] episcopus Culusitanus dixit: Credo placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, ut qui serviunt Deo, & annexi sunt clero, * non accedant ad actus seu administrationem vel procurationem domorum. Gratus episcopus dixit: Et apostolorum statuta sunt, quæ dicunt; *Nemo militans Deo, ingerit se negotiis sæcularibus*. Proinde *l* aut clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine officio clericorum. Universi dixerunt: Hoc observemus.

d Nicasius 21. q. 3. Credo.
* concurrant ad actiones.
In can. 2. Tim. 1.

VII.

Casianus Usulensis episcopus dixit: Statuat gravitas vestra, ut unusquisque clericus vel laicus non communicet in aliena plebe, sine literis episcopi sui. Gratus episcopus dixit Nisi hoc observatum fuerit, communio fiet * [e] passiva. Nam si cum literis receptus fuerit, & concordia inter episcopos servatur, & nemo subtilis, alterius fugiens communionem, ad alterum latenter [e] accedit. Universi dixerunt: Omnibus provides, & clero & laicis consulis.

* for. passim
e accedat.

VIII.

Magnus episcopus Astyagensis [f] dixit: Quid dilectioni vestræ videtur? Procuratores, * & actores, etiam per se tutores pupillorum, si debeant ordinari? Gratus episcopus dixit: Si post deposita universa & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint probati in omnibus, debent & cum laude, cleri (si postulati fuerint) honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum, ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Recte omnia statuit sanctitas tua. Ideoque *g* ita est & nostra ista quoque sententia.

Distinct. 54. Magnus episcopus.
f Aptungensis
* actores, tutores etiam & executores seu curatores.
g tua nostra est q. s.

IX.

[3] Metus Caunensis [a] episcopus dixit: Recte statutum est, ut obnoxii alienis negotiis non ordinentur. Tamen dimissi, & gratias referre debent, & a clericorum injuria temperare. Et ipsis non liceat [b], clericos nostros eligere apothecarios, vel ratiocinatores. Gratus episcopus dixit; Nulli dubium est, quod omnes vel domini, vel procuratores, vel quicumque præsunt, cum audierunt saluberrima instituta concilii, & sibi esse consultum, nec impeditum, propriam [c] debebunt temperare injuriam in clericis nostris. Quod si [d] injuria constitutionis imperatoriæ clericos inquietandos putaverint, [e] si defensio ecclesiastica nos non deridet, pudor publicus vindicabitur. Universi dixerunt: Saluberrimæ professiones debuerunt a tanto [f] concedi concilio.

a Taccanen
b vel domi clericis
c quoque in bebunt injuriam
d in injuri
e & d. e. deerit, &
f condi

X.

Felix episcopus * Bajanensis dixit: Nullus debet collegæ suo facere injuriam. Multi enim transcendunt sua, & usurpant [g] aliena, ipsis invitis. Gratus episcopus dixit: Avaritiæ cupiditatem, radicem omnium malorum esse, nemo est qui dubitet. Proinde inhibendum est, ne quis alienos fines usurpet, aut transcendat episcopum collegam suum, aut usurpet alterius [h] plebes, sine ejus petitu, quia inde cetera mala omnia generantur. Universi dixerunt: Placet, placet.

* Byzacin
g alienas p bes 1. Timot
h finet

XI.

[4] Elpidophorus * Cuizitanus episcopus dixit: *m* Statuat sanctitas vestra ut clerici, qui superbi vel contumaces sunt, coerceantur, ut qui minores majoribus irrogaverunt injurias, metum [i] habeant. Gratus episcopus dixit: Manifestum est illum non esse Dei, qui humilitatem contemnit, sed diaboli, qui superbiæ inventor & princeps est. Unde si quis tumidus vel contumeliosus extiterit in majorem natu, vel aliquam causam habuerit, a tribus vicinis episcopis, si diaconus est [k], arguatur: presbyter, a sex: si episcopus, a duodecim consacerdotibus audiatur. Universi dixerunt episcopi: [l] Contemptus debet contumaciæ & superbiæ in omnibus frangi, causa vero pro personis a statuto numero audiatur.

* Chusitan Cuicialit
i disciplin
Job. 41. v. 15. q. 7. quis tumi
k qui argui si p.
l Contund debet con macia & perbia

XII.

Antigonus episcopus [5] Madaurensis dixit: Gravem injuriam patior, & credo dolere sanctitatem vestram contumeliam meam, & computare communem injuriam.

1 Al. *Begeiselitanus*, & sic in præfatione hujus Concilii. *Hard.* 2 Hoc est, *promiscua, indifferens, sine discrimine*. Hard. 3 Al. *Mettun.* In al. *Metus Canonensis*. Hard. 4 Citatur in Concilio Bonifacii anno 525. *Hard.* 5 Al. Ms. *Maginensis*. Hard.

riam. *Optantius, cum se repræsentaret, pactum mecum habuit, & divisimus plebes. [a] Manuscriptiones nostræ tenentur & pittacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi attributas, & [b] usurpat populos, ut illum patrem, me vitricum nominent. Gratus episcopus dixit: Factum hoc dolendum est, ut in se illiciat populorum imperitorum animas contra disciplinam, contra evangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam si sibi id posse contingere arbitraretur, nunquam profecto in fratrem aliquis deliquisset. Unde, aut inita pacta suam obti- B neant firmitatem, aut conventus, si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam. Universi dixerunt. Pax servetur, pacta custodiantur.

XIII.

Abundantius episcopus Adrumetinus dixit: In nostro concilio statutum est, ut non liceat clericis fœnerari. Quod si & sanctitati tuæ & huic concilio videatur, præsenti placito designetur. Gratus episcopus dixit; Novellæ suggestiones, quæ vel obscuræ sunt, vel sub genere latent, inspectæ a nobis, formam acci- C pient. Ceterum, de quibus apertissime divina scriptura sanxit, non [c] differenda sententia est, sed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis in clericis [d] oportet prædamnari. Universi dixerunt. [1] Nemo contra prophetas, nemo contra evangelia facit sine periculo.

XIV.

Gratus episcopus dixit: Juxta statuta concilii, & meæ mediocritatis sententiam, placet facere rerum omnium conclusionem. Universi tituli designati, & dige- D sti, teneant sententias suas. Sane credo vos retinere, multis conciliis a patribus nostris & traditionem temerariam esse damnatam, & rebaptizationis impietatem esse puniendam: quas res etiam nostro concilio credo jam terminum accepisse. Reliqua vero, quæ vel facta, vel dicta, superius comprehensa sunt, vel * aliis conciliis conscripta, quæ secundum legem inveniuntur, custodire nos oportet. Si quis vero statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus E est, communione; si clericus est, honore privetur. Universi dixerunt: Placet, placet. Gratus episcopus dixit: Superest jam, ut placita omnium * nostrorum, quæ ad consensum vestrum sunt scripta, vestra quoque subscriptione firmetis. Universi dixerunt: Et consensisse nos, concilii hujus scripta testantur, & subscriptione nostra consensus declarabitur noster. Et subscripserunt.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Concilium.) Africana illa legatio Constantis imperatoris, qua Paulum & Macarium, ad conciliandam Africanam ecclesiam, schismate Donatistarum convulsam, in Africam ablegavit, huic concilio celebrando occasionem dedit, hoc modo: Post absolutum Sardicense concilium, Gratus Carthaginensis episcopus catholicus cum triginta Africanis collegis episcopis in Africam reversurus, Constanti imperatori, religionis, pacis & concordiæ amantissimo, statum Africanæ ecclesiæ exponit, quod duo Donati, alter Carthaginensis, alter Bagaiensis, episcopi schismatici, homines factiosissimi diro & implacabili schismate tempore Diocletiani exorto, Africanam ecclesiam proscidissent, & gravissime et amnum inquietarent; quodque per Circumcelliones sectæ suæ defensores, præfectis provinciarum resistere auderent, per nundinas, villas, vicosque circum vagantes, sese publicæ justitiæ vindices jactitarent, eoque prætextu servos ad pileum vocarent, oppressos ære alieno a creditoribus liberarent, minacibus litteris ad eos scriptis mortem minantes, nisi eorum debita expungerent, atque chirographa, quibus adstricti tenebantur, delerent. Addidit quantumvis schismatis auctores præ nimia pertinacia omnes pacis conditiones repudiarent, populum tamen oblatis concordiæ, pacis & unionis conditionibus facile consensurum, si modo legati ab imperatore missi, collatis beneficiis eumdem ad unitatem amplectendam provocaverint. Tandem a Constante imperatore obnixe admodum petivit, ut memor paterni affectus in rem Christianam, Africanæ ecclesiæ gravissimis calamitatibus exagitatæ, suo subsidio succurrere non dedignaretur. Imperator justæ petitioni libenter annuens ac Paulum & Macarium viros ex multis aliis amplissimis maximeque piis selectissimos, in Africam ablegat, hac conditione, ut munificentiam imperatoris ad pauperum omnium inopiam sublevandam exterius prætendentes, populum collatis beneficiis & muneribus devinctum, & ab imbuta ferocia avocatum, ad ineundam cum fratribus concordiam provocent & inducant. Legati (quos unitatis operarios Optatus appellat) in Africam profecti, commissæ legationis officium fideliter exequuntur. Principio ipsos Donatistarum episcopos ad concordiam invitarant, qui non modo non consenserunt; sed potius magno conatu iisdem pro viribus resistere tentarunt. Carthaginensis enim Donatus contumeliis imperatori illatis, per totam Africam ad homines suæ partis (ita suæ factionis sectarios Donatistas nominabat) nuncios præcursores præmisit, qui ad piam hanc sanctamque unitatem impediendam, monerent, ne oblatam ab imperatore eleemosynam acciperent: siquidem nefas foret & illicitum, a peccatoribus (quales essent Constans imperator ejusque legati, ideo quod a sua parte alienæ communicationis essent) eleemosynam accipere: alter vero Bagajensis Donatus armatis Circumcellionibus resistere obnixus, causam dedit, ut legati ad vim & injuriam, si quam Circumcelliones inferre conarentur, propulsandam, & ad thesauros, quos pauperibus erogarent, defendendos, a Silvestro comite milites armatos postularent: e quorum numero duo plurefve a Circumcellionibus vexati, injuriam sibi illatam apud alios deponentes, eos omnes commoverunt, ut turbam Circumcellionum, ipsis etiam præpositis reluctantibus, aggrederentur, atque ex iis quosdam occiderent, cæteros autem fere omnes cum Donatistis clericis fugarent. Hac occasione Donatus Carthaginensis episcopus schismaticus, cum aliis quibusdam captus, velut malorum omnium fons & auctor jure relegatus, & ab urbe expulsus fuit, utinam per Julianum apostatam nunquam restitutus. Ita legatio hæc, etsi non in ipsis episcopis Donatistarum, saltem in populo optatum finem consecuta, occasionem præbuit catholicæ ecclesiæ in Africa episcopis, ut post schismaticos episcopos exturbatos, post plebem catholicæ ecclesiæ unitati ac communioni restitutam, concilio indicto convenirent, Deo gratias agerent, quæque ab iisdem schismaticis in Christiana disciplina corrupta fuerant, restituere ac reformare laborarent. Hæc ex Optati Milevitani lib. 3. Baron. anno 348. num. 16. & seqq.

Causa concilii.

Donati duæ Africanam ecclesiam proscindunt.

Circumcelliones qui fuerint, & cur sic dicti.

Donatistarum Circumcellionum scelera.

Paulus & Macarius in Africam ablegantur.

Quo fine

Legati in Africa quid

Donatus Carthaginensis qua ratione legationem impedire conatus.

Donatus Bagajensis per Circumcelliones legationem impedire conatus est frustra. Circumcelliones Donati fugantur. Donatus Carthaginensis captus, urbe expellitur.

Legationis effectus quis.

b Carthaginense.) Carthago a Didone, ut testatur Eusebius, condita, Africæ quondam caput, & Romani imperii æmula, tantæ olim potentiæ fuit, ut Polybio & Strabone auctoribus, tota Africa cultiore potiretur. A Romanis funditus eversa, postea a D. Cæsare restaurata, Romanorum colonia facta est. Plin. lib. 5. cap. 4. Ptol. lib. 4. cap. 8. Ejus urbis hodie præter ruinas

Carthago urbs

[1] Citatur ab Hincmaro opusc. 29. pag. 333. tom. 2. & in opusc. 33. pag. 584. *Hard.*

nihil amplius extat. Hadrianum imperatorem eam *Hadrianopolim* nominasse, Spartianus ait. *Alexandriam Commodianam togatam* ab imperatore Commodo ridicule nominatam fuisse, scribit Lampridius. Auctore Balsamone *Justiniana* nuncupata fuit, a Justiniano imperatore, quod eam imperio Romanorum restituerit. *Tharsin* in sacris bibliis dici, ex Suida & Eustathio, Hermolaus alique plures testantur. Incolas hujus urbis *Panos*, & regionem *Punicam* vocant auctores. Vide Abrahami Ortelii thesaurum geographicum.

Cur primum concilium hoc appellatum sit

c Primum.) Hoc concilium appellatur primum, non quod nullum aliud concilium Carthagine ante hæc tempora celebratum fuerit, cum ne quidem sub ethnicis imperatoribus, & persecutoribus ecclesiæ, Carthagine concilia celebrari desierint, ut supra patet: sed quia inter orthodoxa & approbata concilia Carthagine habita, ea quæ etiamnum extant, primum sit & antiquissimum hoc Carthaginense concilium, post exturbatos schismaticos in Africa celebratum. Baron. an. 347. n. 42.

Tempus concilii.

d Tempore Julii.) Anno nimirum pontificatus ipsius 12. vel 13. qui est Christi 348. vel 349. Constantis 12. vel 13. Hanc synodum post Sardicense concilium celebratam fuisse, evidentissime colligitur ex cap. 5. Carthag. I. ubi Sardicensis ante habiti mentio fit nominatim. Ante Constantis imperatoris necem, quæ contigit anno Christi 350. qui est Julii & Constantis 14. habitam fuisse, Africana legatio manifestissime indicat. Tempore igitur intermedio, quod inter concilium Sardicense ann. Christi 347. Julii & Constantis 11. celebratum, atque inter obitum Constantis anno Christi 350. Julii 14. occisi, intermedium est, hanc synodum congregatam fuisse oportuit, anno nimirum Christi, pontificis & imperatoris eodem, quo supra dixi.

Gratus episcopus quis?

e Gratus episcopus Carthaginensis.) Hic est ille Rufi successor, qui non tantum Sardicensi, sed etiam Romano concilio I. sub Julio Romæ celebrato interfuit.

f Qui dedit malis schismatibus finem.) Circumcellionibus occisis aut fugatis, schismaticis omnibus in exilium relegatis, occasione qua dixi supra.

Emendatur lectio actorum hujus concilii.

g Religiosissimo Constantino imperatori.) Constanti legendum esse, putat illustrissimus cardinalis Bar. an. 348. num. 43. tum quod Constantius concordiam & unitatem Africanæ ecclesiæ frequenter quidem tentarit, nihil autem effecerit, ut ex Romano sub Melchiade, & I. Arelatensi sub Silvestro habitis desuper conciliis, diximus in notis ibidem: tum etiam, quod legatio Macarii & ejus collegæ, ipsaque Macariana tempora, sub Constante Augusto contigisse, Optatus & Augustinus inculcent.

Legatio imperatoris Africana.

h Mitteret ministros sancti operis famulos Dei Paulum & Macarium.) Insinuatur legatio, qua Macarius cum collega Paulo ad petitionem Grati Carthaginensis episcopi, jussu Constantis imperatoris ablegatus fuit in Africam, ut erogatis munificentissime imperatoris muneribus & eleemosynis, si non ipsos episcopos, saltem populum schismaticum ad unitatem ecclesiæ redintegrandam commoverent. Quæ, qualis, quemve effectum sortita fuerit, supra diximus. A Macario legatorum altero *tempora illa Macariana*, quorum frequens mentio fit apud Optatum & S. Augustinum, denominata fuerunt, suumque exordium hinc acceperunt. Baronius n. 16. an. 348.

Macarina tempora quæ.

Cap. 1. Anabaptismus damnatur.

i Ergo si vobis placet.) Occasione Donatistarum, baptizatos a catholicis iterato baptizantium, divino juri convenienter, ut supra in notis apost. canonum, atque alibi sæpe diximus, anabaptismus omnium sententia hoc canone damnatus fuit.

k Martyrum dignitatem.) Donatistarum opera execrandum illud atque nefandum scelus inter ipsos schismaticos coaluerat, ut gloria martyrum illecti, seipsos præcipitio necarent, mortemque voluntariam vel ipsi oppeterent, vel conductis sui interfectoribus sibi ipsis inferri procurarent, ideo sane ut apud suæ sectæ homines titulo martyrum & honore illis congruo frequentarentur. *Ex ipso genere fuerunt*, inquit Optatus li. 3. *qui sibi percussores sub cupiditate falsi martyrii in suam perniciem conducebant: inde etiam illi qui ex alterum montium cacuminibus, vites animas projicientes, sese præcipites dabant.* Quo facto cum nihil perniciosius relp. Christianæ accidere posset, ne voluntarium sui ipsius homicidium deinceps impune committatur, hac sanctione hoc scelus patrantibus tam laicis quam clericis gravissima pœna merito indicta fuit.

Cap. 1. Donatistæ martyres beantur, ipsos imi ciunt

His duobus canonibus, cælibem vitam prohibentibus suspecta mulierum cohabitatio interdicitur, quæ Elib. Arelatensis I. & Niceni concilii decretis jam ante prohibita fuit. Vide notas eorumdem conciliorum, & can. apostol. 6.

Cap. 3. & Mulierum pecta cohatio eccle sticis inte dita

Cap. 6. d

l Aut clerici sine actionibus domorum. &c.; Vide quæ diximus supra in notis ad can. apost. 39. epist. Alexand. 1. verbo *actores*. Item notas concil. Africani I. sub Stephano.

m Statuat sanctitas vestra, ut clerici qui superbi vel contumaces sunt, &c.) Hæc occasione Donati Carthaginensis episcopi schismatici statuta videntur, cujus tanta fuit superbia, ut non tantum præfectos, ipsumque imperatorem gravi contumelia affecerit, in munificentiam imperatoris instat Judæ infremuerit, munera illius quasi a peccatore oblata forent, acceptari noluerit, verum etiam per suum ipsius nomen, tamquam per numen aliquod jurare docuerit, seque uni Deo æqualem comparandum esse existimaverit. *Hoc modo*, inquit Optatus, *exaltatum est cor ejus, ut fiat jam non homo, sed Deus fuisse videretur.* Item alibi: *Dum se Donatus super imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserat metas, ut se ut Deum, non hominem æstimaret.* Et infra: *Deinde cum ante ipsius superbiam omnes, qui in Christium crediderunt, Christiani vocarentur, ausus est populum cum Deo dividere, ut qui illum secuti sunt, jam non Christiani vocarentur, sed Donatistæ: & si quando ad eum aliqui ex Africana provincia veniebant, illico ad singulos quosque venientes, hæc illius erant verba: Quid apud vos agitur de parte mea? &c. & in judiciis publicis interrogati, singuli sic apud acta locuti sunt, ut dicerent se de parte esse Donati, de Christo tacuerint.* Hæc Optatus lib. 3. contra Parm.

Donati ribilis ſu bia

Donatus Dec cou uvit

NOTA PHILIPPI LABBE Ex append. tom. 2.

CArthaginense sub Grato episcopo concilium, anno 348. aliorumque sub Genethlio, anno 390. celebratum, jam nos edidimus. Sed cum ea V. Cl. Lucas Holstenius e vetustis codicibus Vaticanis emendarit operæ pretium erit, ex ejus exemplari ad nos per R. P. Petrum Possinum transmisso, iterum ea repræsentare. Quanquam enim pars aliqua emendationum ab ipso factarum ad marginem editionis nostræ, jam adscripta sit, ex variis lectionibus, quas libro suo Petrus Pithœus, ex multorum collatione codicum addiderat, juvabit tamen Holstenianam hanc editionem, non lectionum varietate distractam, sed unum in corpus collectam exhibere.

IDEM CONCILIUM CARTHAGINENSE

Sub GRATO EPISCOPO celebratum anno Christi CCCXLVIII.

A Luca Holstenio correctum ad vetustum exemplar Vaticanum.

CAPITULA.

1. *Ut baptismum in Trinitate susceptum non iteretur.*
2. *De martyrum sepulcris & honorificentia.*
3. *Ut clerici vel sanctimoniales fœminæ cum extrancis viris vel fœminis non habitent.*
4. *Ut cum viduis vel viduabus extraneæ personæ non commorentur.*
5. *Ut clerici vel laici in alterius ecclesia non ordinentur.*
6. *Ut clerici, actus sæcularium vel procurationes non suscipiant.*
7. *Ut clerici vel laici in alia ecclesia non communicent sine litteris episcopi sui.*
8. *Ut implicati negotiis alienis ante redditam rationem clerici non ordinentur.*
9. *Ut clericos actores vel ratiocinatores sibi non constituant.*
10. *Ut episcopus alterius episcopi plebes aut fines non usurpet.*
11. *De clericis contumacibus, & de numero judicantium episcopum, presbyterum, & diaconum.*
12. *Ut pacta inter episcopos inita custodiantur.*
13. *Ut non liceat clericis fœnerare.*
14. *Ut laici contemptores canonum excommunicentur; clerici, honore priventur.*

PRÆ.

PRÆFATIO.

CUm Gratus episcopus [1] Carthaginis in concilio una cum collegis suis consedisset, qui ex diversis provinciis Africanis ad Carthaginem convenerunt, Felice Bajanensi, Fortunatiano Capsitano, Crescente [2] Bagensi, [3] Vindicio Sacubazensi, Abundantio Adrumetino, Privato [4] Begeselitano, Gaudentio [5] Turretamallumensi, Eparchio Siccensi, Quieto Uticensi, Romulo [6] Tebestino, & ceteris quorum manus continetur, idem Gratus episcopus dixit: Gratias Deo omnipotenti & Christo Jesu, qui dedit malis [7] schismatis finem, & respexit ecclesiam suam, ut in ejus gremium erigeret universa membra dispersa: qui imperavit religiosissimo Constantino imperatori, ut votum gereret unitatis, & mitteret ministros operis sancti famulos Dei Paulum & Macarium. [8] Ex Dei ergo nutu congregati ad unitatem, ut per diversas provincias concilia celebraremus, & universæ provinciæ Africæ hodierno die concilii gratia ad Carthaginem venirent. Unde considerantibus vobis cum mea mediocritate tractentur tituli necessarii, de quibus necesse est, nos memores præceptorum Divinorum, & magisterii [9] scripturarum sacrarum, contemplantes unitatis tempus, id de singulis definire, quod nec Carthago vigorem legis infringat, nec tamen tempore unitatis aliquid durissimum statuamus.

CANONES.

I. *Ut baptismum in Trinitate susceptum non iteretur.*

ERGO, si vobis placet, consideremus primum titulum rebaptizationis: [10] & sanctitatem vestram postulo, ut mentis vestræ placita producatis, an descendentem in aquam, & interrogatum in [11] Trinitatem, secundum evangelii fidem & apostolorum doctrinam, & confessum bonam conscientiam in Deum de Resurrectione Jesu Christi, liceat [12] interrogari in eandem fidem, & in aqua iterum intingui. Universi episcopi dixerunt: Absit, absit [13] Inlicitam enim esse sancimus rebaptizationem, & satis esse alienum a sincera fide & catholica disciplina.

II. *De martyrum sepulchris & honorificentia.*

Gratus episcopus dixit: Magna beatitudo a Deo patre per Christum dominum concessa est tempori nostro, ut liceat religiosis mentibus insinuare ecclesiasticam disciplinam, ut auditores percipientes regulam rectam & Deo placentem, præmia meritorum bonorum percipiant: ut in ipsis Deus in omnibus & pro omnibus honoretur. Discussus est titulus necessarius rebaptizationis, in quo plus schismatis rabies delitescebat: & [14] adhibita moderatione legis vigor & auctoritas constituta est. Illud sane sapientissimis vestris sensibus insinuare contendo, licet vestra prudentia sit instructa, & a Deo docta, & mereatur in pace & unitate consequi desuper munera larga; tamen & ego unus ex vobis, & qui parem vobiscum solicitudinem [15] geram, propter ecclesiasticum ordinem illud insinuare curabo. Martyrum dignitatem nemo profanus insamet, neque [16] passiva corpora, quæ sepulturæ tantum propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatum est, redigat; ut aut insania præcipitatos, aut aliquo tali pacto, aut alia ratione peccati diseretos, non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrantur, martyrum nomine appellet: [17] aut si quis ad injuriam martyrum, claritati eorum adjungat infamiam, placet eos, si laici sunt, ad pœnitentiam redigi; si autem sunt clerici, post commonitionem, & post cognitionem, honore privari. Universi dixerunt: Recte [18] statuit sanctitas vestra: hoc & singulis conciliis statutum est.

III. *Ut clerici, vel sanctimoniales fœminæ, cum extraneis viris vel fœminis non habitent.*

Gratus episcopus dixit: Et illud præcipue, si videtur vestræ dilectioni, cavendum est, ut pastoris cura, quantum debet & potest regularis providentia, [19] præmuniat, ut nullis liceat ab affectu carnali abstinentibus, cum extraneis pariter commorari. Occasiones enim amputandæ sunt peccatorum, & tollendæ omnes suspiciones, quibus subtilitas diaboli, sub prætextu caritatis & dilectionis, incautas animas vel ignaras irretire consuevit. Nullus [20] ergo & nulla, sanctimoniæ deserviens, propter blasphemiam ecclesiæ, si vobis placet, in una domo [21] penitus commorari non debent. Universi dixerunt: Qui nolunt nubere, & pudicitiæ meliorem eligunt partem, vitare debent, non solum [22] habitare simul, sed nec habere ad se aliquem accessum. Hoc ergo & lex jubet, & sanctitas vestra commendat: [23] hoc & in singulis conciliis a nobis statutum est. Gratus episcopus dixit: Ergo persuasio interdum pru-

---

1 Hard. *Carthaginenſis.* 2 Hard. *Vagenſi.* 3 Hard. *Vindiciano Zacubazenſi.* 4 Hard. *Vegeſelitano.* 5 Hard. *Turretamallienſi.* 6 Hard. *Tebeſtenſi.* 7 Hard. *Schiſmatibus.* 8 Hard. *Dei ergo.* 9 Hard. *divinarum ſcripturarum.* 10 Hard. *Unde ſanctitatem.* 11 Hard. *in Trinitate.* 12 Hard. *iterum interrogati in eadem fide.* 13 Hard. *illicitas ... rebaptizationes.* 14 Hard. *habita.* 15 Hard. *gero.* 16 Hard. *ad paſſiva.* 17 Hard. *At ſi quis.* 18 Hard *ſtabilit.* 19 Hard. *præmoneat.* 20 Hard. *Nullus igitur nullaque ſanctimoniæ & virginitati deſerviens* 21 Hard. *cum extraneis penitus commorari debent* 22 Hard. *non habitare.* 23 Hard *ut in ſingulis.*

prudentes ſolet arcere a peccatis, dum imprudentes debet metus hujuſmodi conſtringere, ſi ſanum conſilium reſpuunt & ſalutare mandatum. Si ergo laici ſunt, poſt commonitionem, ſi contempſerint, a communione ſeparentur: ſi clerici ſunt, honore priventur. Univerſi dixerunt: Placet, placet.

IV. *Ut cum viduis vel viduabus extranea perſonæ non commorentur.*

Gratus epiſcopus dixit: Etſi infinita ſunt, quæ lege præſcripta ſunt, profi-B cientia diſciplinæ; & unuſquiſque noſtrum tractatu adſiduo & commonitione frequenti [1] ſingulas quaſque ſpecies proficientes ad diſciplinam, poterit populos [2] intimare: tamen aliqua [3] ex his propter blaſphemias ſuggerenda ſunt a nobis, & in concilio ſtatuenda. Si videtur vobis, pari ſententia teneantur etiam hi, qui cum viduis commorantur, & nulla ſecum germanitate conjuncti ſunt. Univerſi dixerunt: Juxta viduos & viduas eadem lex maneat, & ſententia.

V. *Ut clerici & laici in alterius eccleſia non ordinentur.*

Privatus epiſcopus [4] Begeſelitanus dixit: Suggero ſanctitati veſtræ, ut ſtatuatis, non [5] debere clericum alienum ab aliquo ſuſcipi ſine litteris epiſcopi ſui, neque apud ſe [6] detinere: ſed nec laicum uſurpare ſibi de plebe aliena, ut eum ordinet ſine conſcientia ejus epiſcopi, de cujus plebe eſt. Gratus epiſcopus dixit: Hæc obſervantia pacem [7] D cuſtodit: nam & memini [8] ſanctiſſimo concilio Sardicenſi ſimiliter ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem [9] ſibi uſurpet: ſed ſi forte erit neceſſarius ordinationi, ut de vicino homo ſit neceſſarius, petat a collega ſuo, & conceſſum habeat.

VI. *Ut clerici, actus ſæcularium vel procurationes non ſuſcipiant.*

Nicaſius epiſcopus Culuſitanus dixit: E Credo placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, ut qui ſerviunt Deo, & annexi ſunt clero, non accedant ad actus [10] & adminiſtrationem vel procurationem domorum. Gratus epiſcopus dixit: Et apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt: *Nemo militans Deo,* [11] *ingerat ſe negotiis ſæcularibus.* Proinde aut clerici ſint ſine actionibus domorum, aut actores ſine officio clericorum. Univerſi dixerunt: Hoc obſervemus.

VII. *Ut clerici, vel laici, in alia eccleſia non communicent ſine litteris epiſcopi ſui.*

Caſſianus Uſulenſis epiſcopus dixit: Statuat gravitas veſtra, ut unuſquiſque clericus, vel laicus non communicet in [12] alia plebe ſine litteris epiſcopi ſui. B Gratus epiſcopus dixit: Niſi hoc obſervatum fuerit, communio fiet paſſiva. Nam ſi cum litteris receptus fuerit, & concordia inter epiſcopos ſervatur, & nemo ſubtilis, alterius fugiens communionem, ad alium latenter [13] accedet. Univerſi dixerunt. Omnibus provides, & clero & laicis [14] conſulens.

VIII. *Ut implicati negotiis alienis, ante redditam rationem clerici non ordinentur.*

Magnus epiſcopus Aptungenſis dixit: C Quid dilectioni veſtræ videtur? Procuratores & actores, tutores etiam, ſeu curatores pupillorum, ſi debeant ordinari? Gratus epiſcopus dixit: Si poſt depoſita univerſa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint [15] comprobati in omnibus, debent & cum laude, cleri, ſi poſtulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum ab aliquo ſine conſideratione fuerint ordinati, eccleſia infamatur. Univerſi dixerunt: Recte omnia ſtatuit ſanctitas tua: ideoque tua, D noſtra eſt quoque ſententia.

IX. *Ut laici clericos actores vel ratiocinatores ſibi non conſtituant.*

Metus Taccanenſis epiſcopus dixit: Recte ſtatutum eſt, ut obnoxii negotiis alienis non ordinentur: tamen [16] etſi dimiſſi, & gratias referre debent, & a clericorum injuria temperare. Et ipſis non liceat, vel dominis, clericos noſtros eligere apothecarios, vel ratiocinatores. E Gratus epiſcopus dixit: Nulli dubium eſt, quod omnes, vel domini, vel procuratores, vel quicumque præſunt, cum audierint ſaluberrima inſtituta concilii, & ſibi eſſe conſultum, nec impeditum, propriam quoque inhibebunt injuriam in clericis noſtris. Quod ſi in injuriam conſtitutionis imperatoriæ clericos in-

---

1 Hard. *per ſingulas.* 2 Hard. *invitare.* 3 Hard. *ex eis.* 4 Hard. *Vegeſelitanus.* 5 Hard. *licere.* 6 Hard. *retinere, nec laicum.* 7 Hard. *cuſtodivit.* 8 Hard. *in ſanctiſſ.* 9 Hard. *hominem uſurpet.* 10 Hard. *ſeu.* 11 Hard. *ingerit.* 12 Hard. *aliena.* 13 Hard. *accedit.* 14 Hard. *conſulis.* 15 Hard. *probati.* 16 Hard. *tamen dimiſſi.*

inquietandos putaverit : & defensio ecclesiastica non deerit, & pudor publicus vindicabitur. Universi dixerunt: Saluberrimæ provisiones debuerunt tanto condi concilio.

X. *Ut episcopus alterius episcopi plebes aut fines non usurpet.*

Felix episcopus Bajanensis dixit: Nullus debet collegæ [1] facere injuriam: multi enim & transcendunt suas, & usurpant alienas plebes, ipsis invitis, Gratus episcopus dixit; Avaritiæ cupiditatem, radicem omnium malorum esse, nemo est qui dubitet. Proinde inhibendum est, ne quis alienos fines usurpet, aut transcendat episcopum collegam suum, [2] & usurpet alterius fines, sine ejus petitu, quia inde cetera mala omnia generantur Universi dixerunt: Placet, placet,

XI. *De clericis contumacibus, & de numero judicantium episcopum, presbyterum, & diaconum.*

Elpidophorus [3] Cuiccalitanus episcopus dixit Statuat sanctitas vestra, ut clerici qui superbi vel contumaces sunt, coerceantur; qui minores majoribus [4] irrogaverint injurias, ut metum habeant disciplinæ. Gratus episcopus dixit: Manifestum est illum non esse Dei, qui humilitatem commendat; sed diaboli, qui superbiæ inventor & princeps est. Unde si quis tumidus vel contumeliosus extiterit in majorem natu, vel aliquam causam habuerit, a tribus vicinis episcopis, si diaconus est qui arguitur; si presbyter, a sex; si episcopus, a duodecim consacerdotibus audiatur. Universi dixerunt: Contundi debet contumacia, & superbia in omnibus frangi: [5] causæ vero pro personis ab statuto numero audiantur.

XII. *Ut pacta inter episcopos inita custodiantur.*

Antigonus episcopus Madaureusis dixit: Gravem injuriam patior, & credo dolere sanctitatem vestram contumeliam meam, & computare communem injuriam. Optantius cum se repræsentaret, pactum mecum habuit, & divisimus plebes [6] manus nostræ tenentur & pittacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi adtributas, & [7] susurrat populis, ut illum patrem, me vitricum nominent. Gratus episcopus dixit: Factum hoc dolendum est, ut in se illiciat populorum imperitorum [8] animos contra disciplinam, contra evangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam si sibi [9] posse contingere arbitraretur, nunquam profecto in fratrem aliquis deliquisset, Unde [10] inita pacta suam obtineant firmitatem: aut conventus si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiet disciplinam. Universi dixerunt: Pax servetur, pacta custodiantur.

XIII. *Ut non liceat clericis fœnerare.*

Abundantius episcopus Adrumetinus dixit: In nostro concilio statutum est ut non liceat clericis [11] fœnerare: quod etiam si sanctitati tuæ, & huic concilio videtur, præsenti placito designetur. Gratus episcopus dixit: Novellæ suggestiones quæ vel obscuræ sunt, vel sub genere latent, inspectæ a nobis, formam accipient. Ceterum, de quibus apertissime Divina scriptura sanxit, non [12] ferenda sententia est, sed potius exsequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis [13] debet in clericis prædamnari. Universi dixerunt: Nemo contra prophetas, nemo contra evangelia facit sine periculo.

XIV. *Ut laici contemptores canonum excommunicentur; clerici, honore priventur.*

Gratus episcopus dixit: Juxta statuta concilii, & meæ mediocritatis sententiam placet facere omnium rerum conclusionem. Universi tituli designati & digesti teneant sententias suas. Sane credo vos retinere, multis conciliis a patribus nostris & traditionem [14] esse damnatam, & rebaptizationis impietatem esse puniendam; quas res etiam nostro concilio credo jam terminum accepisse. Reliqua vero, quæ vel facta, vel dicta, superius comprehensa sunt, vel aliis conciliis [15] scripta secundum legem inveniuntur, custodire nos oportet. Si quis vero statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus est, communione; si clericus est, honore privetur. Universi dixerunt: Placet, placet. Gratus episcopus dixit: Supereſt jam, ut placita omnium [16] vestrum, quæ ad consensum vestrum sunt scripta, vestra quoque subscriptione firmetis. Universi dixerunt: Et consensisse nos concilii hujus scripta testantur, & subscriptione nostra consensus declarabitur noster. Et subscripserunt.

Explicit concilium sub Grato.

ME-

1 Hard. *Collegæ suo.* 2 Hard. *aut.* 3 Hard. *Cuiculitanus.* 4 Hard. *irrogaverunt.* 5 Hard. *Causa... audiatur.* 6 Hard. *manuscriptiones.* 7 Hard. *& usurpat populos.* 8 Hard. *animas.* 9 Hard. *id posse* 10 Hard. *aut inita.* 11 Hard. *fenerari. Quod si etiam.... videatur.* 12 Hard. *differenda.* 13 Hard. *oportet* 14 Hard. *traditionem temerariam.* 15 Hard. *conscripta, quæ.* 16 Hard. *nostrorum.*

ANNO CHRISTI 350.

[a] MEDIOLANENSE [b] CONCILIUM II.

SUB JULIO.

Mediolanum qualis urbs.

[a] *Mediolanense.*) Mediolanum metropolis Insubrum, vulgo *Milano*, urbs potentiæ & dignitatis eximiæ, quæ ob præstantem loci commoditatem imperatorum Romanorum sedes plerumque fuit. Barnabæ apostolo primo hujus urbis episcopo post alios, clarissimum lumen ecclesiæ S. Ambrosius successit. Ob urbis dignitatem posteri antistites regem Romanorum coronandi privilegium adepti fuisse putantur. Tempore Gratiani Cæsaris res Mediolanenses ingenti incremento auctæ fuerunt. Nam quingentis & amplius annis neque ab externo hoste, neque intestino bello Insubres vexati fuere. Duravit illa felicitas usque ad S. Ambrosii tempora, quibus Ariana hæresis maximis calamitatibus hanc urbem affecit. Deinde Attila in Italiam ingressus, Mediolanum diruit. Instauratum aliquantulum quievit. Mox a Longobardis maximis agitatur molestiis. Quibus a Carolo Magno domitis, annos trecentos & sexaginta floruit. Deinde vero Fredericus Barbarossa urbem hanc solo adæquavit. Cujus incolæ tandem Parmensium & Placentinorum ope, tanto animorum ardore patriam restaurarunt, ut multo quam ante ditior, potentior, frequentiorque extiterit. Hæc ex theatro Braunii.

Tempus & locus concilii.

[b] *Concilium.*) Anno Christi 350. cum adhuc Constans imperator in humanis esset, Mediolani episcoporum celebris conventus agebatur, cui cum pluribus aliis episcopis Romanæ ecclesiæ presbyteri interfuerunt. Hoc conventu Ursacius & Valens, quasi a sua ipsorum conscientia flagellati, præmissis ad Athanasium literis pacificis & communicatoriis, pœnitentiam egerunt, confitentes omnia, quæ vel dixissent, vel fecissent contra Athanasium, falsa esse, & nihil aliud quam calumniam. Neque id simpliciter egerunt, sed ita ut Arianam fidem anathemate execrarentur, suamque pœnitentiam scripto promulgarent. Quod negotium cum gravius esset, quam ut hoc Mediolanensi conventu, licet eidem Romanæ ecclesiæ presbyteri interessent, absolvere liceret, neve contra antiquum ecclesiæ catholicæ morem, alibi quam Romæ, coram ipso pontifice, hæresiarchæ hæresin suam abjuraturi ad communionem ecclesiæ reciperentur, eosdem ad Julium Romanum pontificem miserunt, ut coram ipso post oblatum pœnitentiæ suæ libellum, de quo infra, universa Romana ecclesia spectante, exomologesin agerent. Quibus peractis non tantum venia donati, & in gratiam ecclesiæque communionem recepti fuere, sed etiam encyclicis illis literis Athanasii pacificis & communicatoriis, quas Alexandriam reversus miserat ad omnes extra Palæstinam episcopos, cum multis aliis episcopis subscripserunt. Hæc ex epistola synodali sanctorum patrum Ariminensis concilii, & ex epistola Osii Cordubensis ad Constantium scripta Baronius anno 350. num. 18. & seqq.

Valens & Ursacius oblato libello pœnitentiam egerunt.

Observatio P. Antonii Pagi Ad an. Ch. 347. n. 8. & seqq.

Celebrata anno 347. secunda *Synodus Mediolanensis* conflata ex Episcopis Catholicis, in qua damnatus *Photinus*, & *Valens* ac *Ursacius* in communionem recepti. Hanc Synodum Baronius anno CCCL. coactam credidit, & Petavius in Dissert. de Photino Hæretico cap. 1. perperam cum priori Mediolanensi anno præterito coacta confudit, sed hoc anno habitam agnovit. Contra vero Sirmondus in Diatriba secunda adversus eam Petavii Dissertationem, priorem Synodum Mediolanensem accurate suo anno reddidit, sed male hanc secundam commentitiam existimavit. Petrus de Marca eruditissimus Parisiensium Præsul in Diatriba de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ, & de Valentis & Ursacii venia, a numero X. ad XX. hanc secundam Synodum Mediolanensem sedulo explicat, ex quo hæc a nobis mutuata. Biennio præcessit Romanam, de qua infra. Hæc Synodus habita, ut in *Photini* causam inquireretur, quemadmodum diserte docet Hilarius in Fragmento de Synodis. Numerosiorem esse Synodum oportebat, cum de statu Metropolitani Episcopi, & de causa Fidei ageretur. Itaque & Italicæ Diœcesis, cujus caput erat Mediolanum, & Illyricianæ, ex qua erat Photinus, & Urbicariæ seu Romanæ Diœceseos adfuisse Episcopos non est dubium; cum Ecclesiæ Romanæ Legatos huic Synodo Mediolanensi astitisse testetur Hilarius, & celebratam fuisse præsentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris docet epistola Concilii Ariminensis, in qua habetur, *Ea de causa Ursacius & Valens a nostra communione segregati fuere, quam ut denuo recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios cognoscebant, pœnitentiam veniamque postularunt, ut eorum syngraphæ testantur: & ob id illis venia gratiaque facta est. Hæc autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in consessum ibat, præsentibus ibidem Romanæ Ecclesiæ Presbyteris.* Præsentibus, inquam, Romanæ Ecclesiæ Legatis, non autem Constantino præsente, ut se habet lectio epistolæ Concilii Ariminensis apud Hilarium, quæ laborat interpunctione. Itaque sensus restituetur, inquit Petrus de Marca, ut idem cum eadem epistola ab Athanasio & Socrate relata significet, si interpunctio ponatur post hæc verba, *Ecclesiæ Romanæ. Constantino præsente in hoc, cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenens, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare. In hoc*, id est, in Nicæno tractatu, cujus meminit superius.

Sane conventum istum Mediolanensem Catholicorum Episcoporum fuisse, recte probat Petavius, tum ex Legatorum Romanæ ecclesiæ præsentia, tum ex verbis Hilarii, qui docet satis liquido, in ea Synodo Arianam hæresim fuisse proscriptam; tum præcipue quod Ursacius & Valens, qui a Sardicensi Synodo abstenti fuerant, rogata venia in gratiam recepti sunt, ut docet epistola Synodi Ariminensis, & ipse libellus oblatus Julio ab Ursacio & Valente apud Hilarium. Itaque cum apertissime constet, Mediolanensem hanc Synodum & Romanam habitas esse post Synodum Sardicensem, & ante obitum Constantis, id est, ab anno CCCXLVII. ad initium anni CCCL. & Mediolanensis biennio Romanam præcedat, necessario sequitur, primam cadere sub finem currentis anni, aut exordium sequentis, Romanam vero in annum CCCXLIX.

Sed hic gravis quæstio, quæ Viros doctissimos exercuit, non dissimulanda. Sirmondus enim loco citato fultus Hilarii testimonio, & ipso libelli supplicis ab Ursacio & Valente porrecti exemplo, veniam & Ecclesiæ pacem a *Julio Papa* impetrasse ambos illos Hæreticorum duces ab errore resipiscentes docet. Unde robuste colligere se putat, eos non fuisse restitutos in Synodo Mediolanensi, quæ biennio præcesserit pacem illis a *Julio* datam. Quare sibi persuadet, per errorem hujus reconciliationis Mediolani peractæ mentionem factam in epistola Synodica Concilii Ariminensis. Petavius excipit, frustra injici suspicionem mendi in ea epistola, quæ totidem verbis descripta sit ab Athanasio, Socrate, Theodoreto, Sozomeno, & cujus synopsis referatur in Fragmentis Hilarii, ubi Patres testantur, *Ursacium & Valentem* veniam scripto petiisse, & impetrasse; ea vero gesta fuisse, cum Mediolani Conventus Synodi haberetur

beretur præſentibus Romanæ Eccleſiæ Presbyteris. Cur autem repetita fuerit illa reconciliatio, rationes a Scriptoribus non eſſe memoriæ proditas, ut nec multorum eventuum, de quibus dubitare ſit nefas.

Sed quia vim facit Sirmondus in hoc, quod biennio poſt Concilium iſtud *Valens & Urſacius* in integrum reſtituti ſunt, quod factum non fuiſſe videtur, ſi hoc anno cum Eccleſia Catholica in gratiam rediiſſent, oſtendit Petrus de Marca, nihil novum aut inſolens in reſtitutione communionis *Urſacii & Valentis* accidiſſe, ſed omnia rite & ſecundum Canones peracta. Duo iſti adoleſcentes imperiti, ut loquitur Concilium Sardicenſe, degebant in Occidentis Imperio ſub Principatu Conſtantis Principis. Occidentalium Epiſcoporum ſententia dejecti erant, non ſolum a communione eccleſiæ, ſed etiam a Sedibus ſuis. Relatio Synodi ad Conſtantem facta fuerat, ut executioni mandanda curaret, quæ decreta fuerant Sardicæ. Quid agerent *Urſacius & Valens*, ut periculo Sedium amittendarum defungerentur, quam ut ſtatim reſtitui in communionem poſtularent, depoſita hæreſi? Id vero conſequi non poterant alibi, quam in numeroſa Epiſcoporum Synodo, ex præſcripto Canonum. Idecque Synodi Mediolanenſis opportunitatem nacti, libello ſuo Arianam hæreſim abjurant, Ariumque & ejus ſatellites anathematizant, ut ipſimet fatentur in libello, quem deinde obtulerunt Julio. Synodus eis pacem Eccleſiæ indulſit, & ſententiæ adverſus eos in Sardicenſi Concilio latæ gratiam fecit, ut docet epiſtola Synodica Concilii Ariminenſis. Reſtitutio illa communionis accepta fuit *Julio Papa*, qui hac de re certior factus, juxta Synodi Mediolanenſis decretum communionem ſuam illis impertivit. Quod fatentur his verbis in libello oblato Julio: *Maximè cum Sanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata.*

Verumtamen id unum videtur *Julius* ab illis exegiſſe, ut *Athanaſii* communionem amplecterentur, de quo judicium tuliſſet Sardicenſis Synodus, & ut omnibus ſcripto teſtarentur, ſe per calumniam accuſationes in Athanaſium intendiſſe. Ægrum illis erat ſcripto ſibi calumniæ notam inurere. Itaque literis ſuis eos convenit *Julius*, ut ſtarent promiſſis: quod illi ſe proxima quaque die impleturos epiſtola ſua ſignificarunt. Cum autem tempus traherent, & in eas angustias ſe redactos viderent, ut a communione Eccleſiæ projiciendi forent, ſi longiores moras necterent, occaſione Synodi Romanæ uſi, *Julium* adeunt, & ſcripto profitentur ſibi falſo ſuggeſta fuiſſe ea crimina, quorum reum Athanaſium fuiſſe docuerant; itaque ſe Athanaſii communionem amplecti. Hæc eſt libelli Julio oblati ſententia, ut patebit, ſi quis verba recte perpenderit: *Quoniam conſtat nos antehac multa gravia de nomine Athanaſii Epiſcopi literis noſtris inſinuaſſe, atque literis Sanctitatis tuæ convenit* (lege, *conventos*) *ejus rei, de qua ſignificavimus, non præſtitiſſe rationem, profitemur apud Sanctitatem tuam cunctis præſentibus Presbyteris fratribus noſtris, omnia quæ antehac ad aures noſtras pervenerunt de nomine prædicti, falſa nobis eſſe inſinuata, atque omnibus viribus cavere, atque ideo nos libentiſſime amplecti communionem prædicti Athanaſii, maximè cum Sanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata.*

Tamen non eſt prætermittendum, e verſione Athanaſii, apud quem libellus iſte Græce perſcriptus habetur in Apologia ſecunda pag. 776. alium ſenſum educi poſſe, ſcilicet *Valentem & Urſacium* pacem quidem adeptos *Mediolani*, Ario anathematizato, ſed ab Athanaſii communione ſeſe ſuſpendiſſe intra certum tempus, quo fidem facerent eorum criminum, quæ Athanaſio objecta fuerant; conventos autem a Julio, non potuiſſe implere probationem, cui ſe adſtrinxerant; ideoque cum viderent, aut cadendum a communione Eccleſiæ, aut communicandum Athanaſio, Profeſſionem ſuam obtuliſſe Julio, qua teſtantur falſo ſibi ſuggeſtum fuiſſe contra Athanaſium, & ejus ſe communioni adhærere velle: τὸ πράγματος χάριν περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, ἐκ δυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, id eſt, ut vertit interpres Athanaſii, *ut crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe*. Sed parum intereſt, quo pacto iſta explicentur, cum ex utraque interpretatione id liquido conſtet, veniam illis conceſſam fuiſſe Mediolani ea conditione, ut aut *Athanaſium* reum peragerent, aut calumniam paſſum eſſe faterentur, & hoc caſu communionem ejus amplecterentur delatores. Quod ultimum cum feciſſent ſcripto, calumniæ ſuæ pœnitentes, plena illis pura & integra reſtitutio abſque conditione eſt indulta. Hoc eſt quod urget Hilarius, dum ſcribit in Fragmentis, eis reditum ad Catholicam fidem cum communione donatum. Si enim hæc verba rigide acciperentur, quaſi tunc primum in Eccleſiam recepti fuiſſent, pugnarent non ſolum cum epiſtola Synodi Ariminenſis, quæ veniam & pacem conceſſam Mediolani fatetur; ſed etiam cum hoc libello, quo nulla venia nunc de novo petitur, ſed jam fuiſſe ante hunc libellum conceſſa oſtenditur. Quod etiam verſio Græca liquido exprimit: ἡ θεοσέβεια σου κατὰ τὴν ἔμφυτον αὐτῇ καλοκαγαθίαν τῇ πλείονι ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δῶναι, id eſt, ut vertit Interpres Athanaſii, *Tua in Deum pietas veniam ſecundum genuinam ſuam probitatem noſtro errori imparciri dignata eſt*. Itaque non eſt cur Sirmondus citatus dicat, non liquere, cur venia ſemel indulta Valenti & Urſacio in Synodo Mediolanenſi, iterum indulgeatur in Synodo Romana; cum ea, quæ ſub conditione conceſſa ſunt, eveniente conditione poſſint & debeant iterum pure concedi, vel ſi mavis confirmari.

Si cui autem hæreat ſcrupulus, cur non longo tempore a Synodo Sardicenſi altera Synodus *Mediolani* indicatur, poterit eximi facili negotio, ſi perpendamus, tribus de cauſis eum Conventum neceſſarium fuiſſe. Prima eſt, ut decreta Synodi Plenariæ nota fierent Synodis particularibus cura & ſtudio Metropolitarum & Exarchorum, præcipueque Romani Epiſcopi diligentia. In eum itaque finem ſtatim poſt Concilium Oecumenicum Provinciales Synodi cogebantur. Secunda cauſa, quæ nunc copioſiorem ſolito Synodum requirebat, fuit diſſidium illud Orientalium Epiſcoporum, qui Sardica diſceſſerunt, & Sardicenſis Synodi nomine ad Imperatores Conſtantium & Conſtantem, & ad univerſas Eccleſias literas dederunt. Itaque, ut huic vulneri mederentur Epiſcopi Occidentales, opus illis fuit auctoritate Conſtantis Imperatoris, qui Mediolani reſidebat, quo noſtri ſe tranſtulerunt, & Synodum habuerunt in eadem urbe, ut turbis excitatis ad impediendum reditum *Athanaſii* præſto eſſet auxilium & conſilium Occidentalium.

Tertia cauſa, eaque graviſſima, fuit damnatio *Photini*, quæ non poterat peragi niſi in majore & numeroſiore Epiſcoporum Synodo. Hæc eſt enim prima *Photini* damnatio, ut diſerte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait, *Marcellum* communione Athanaſii privatum poſt Synodum Sardicenſem, *anteriore tempore quam Photinus arguitur*. Ut hinc pateat, & paulo poſt Synodum Sardicenſem, Athanaſium (qui caput iſtud admiſſi in communionem Marcelli valde urgeri videbat ab Orientalibus, qui Sardica diſceſſerant) a ſua communione ſeparaſſe *Marcellum* ante reditum in Orientem, & in Synodo Mediolanenſi damnatum primo fuiſſe *Photinum*, etſi repetito judicio, in Romana Synodo, & poſtea in Sirmienſi ſit confectus Photinus. Et ſic Athanaſius exemplo communionis a ſe denegatæ Marcello, præbuit auctoritatem ils, quæ gerenda erant in Photinum, ut loquitur Hilarius, cujus mentem breviter expreſſimus. Itaque menſes aliquot neceſſe eſt interceſſiſſe inter Sardicenſe & Mediolanenſe Concilium. Neque enim biennium illud Hilarii per momenta eſt computandum, ſed benignius, ut partem utriuſque anni, primi & ſecundi, complectatur.

Denique laudanda eſt Sirmondi obſervatio, qua poſita dejicitur e præſidio Petavius, quod ad Synodi iſtius aſſertionem validum exiſtimabat. Petitum illud erat ex epiſtola Liberii Papæ ad Conſtantium, qua Pontifex teſtatur, Demophylum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium Epiſcopos ante annos octo Mediolani ſententiam Arii noluiſſe damnare, & iratis animis e Concilio exiviſſe. Etenim ſi ſcripta ponatur epiſtola anno CCCLIV. ut cenſuit Baronius, non autem CCCLV. ut putabat Petavius, demtis annis octo incidet Conventus ille Mediolanenſis in annum CCCXLVI. qui Synodum Sardicenſem anteceſſit; cujus Concilii epiſtolæ Synodicæ ab Arianis editæ Demophylus ille, Macedonius & Eudoxius ſubſcripſerunt poſt diſceſſum ex urbe Mediolanenſi, quo ſe contulerant ab Orientalibus Epiſcopis ad Conſtantem miſſi, ut Athanaſii damnationem tuerentur. Tamen non eſt omittendum, Sirmondum in ſua Diatriba alienam ſententiam affingere *Hilario*, cum exiſtimat, damnationem Photini in Concilio Mediolanenſi ab Hilario commemoratam, trahendam ad Concilium illud Mediolanenſe, quod coactum fuit anno trecenteſimo quinquageſimo quinto. Certum quidem eſt ex Epiſtola ipſius Synodi profata a Baronio, damnatos ibi fuiſſe Marcellum, Photinum & Athanaſium. Sed hic Conventus Arianorum fuit, ut omnes fatentur, & docet ipſa Athanaſii damnatio. At vero conventus Mediolanenſis, de quo Hilarius, conflatus erat ex Epiſcopis Catholicis, & habitus fuit anno 347., ut ſuperius eſt demonſtratum.

Itaque duplex Synodus Mediolanenſis ſtatuenda eſt, in qua Photinus damnationem exceperit. Prima eſt Hilario dicta, ex Epiſcopis Catholicis compoſita, & coacta anno trecenteſimo quadrageſimo ſeptimo. Altera eſt Arianorum Synodus anno trecenteſimo quinquageſimo quinto, qui damnationem Athanaſii cum Photino conjungunt. Quod Hilarius ſine exprobratione non prætermiſiſſet, ſi ejus feciſſet mentionem. Quæ omnia a Petro de Marca laudato diligenter obſervata.

ANNO CHRISTI 348.

SYNODUS ANTIOCHENA

ANN CHRIS 348.

Arianorum, in qua depositus fuit Stephanus Antiochenus Episcopus.

MISSIS a Sardicensi Concilio legatis Vincentio Capuano, & Euphrate Agrippinensi Episcopis ad Constantium, ut pro Synodi decretis Imperator Episcopos, quos ipse ejecerat, in suas ædes reverti pateretur, Stephanus Antiochenus Episcopus, ut illos Antiochiam, ubi morabatur Constantius, adventasse cognovit, calumnias in Legatos moliri A cœpit, & conducta publica meretrice in ædes Euphratis per tenebras nudam immisit, ipsis sanctissimæ Paschæ diebus. Sed detecto facinoris auctore, coactoque jussu Constantii Episcoporum Concilio, Stephanus e sede deturbatus est, illique Leontius subrogatus. De hac synodo hæc Auctor libelli Synodici.

ANTIOCHENA ARIANORUM.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀσεβέστατος Κώνστας, εἰς Ἀντιόχειαν ἐκ Ῥώμης πρὸς Κωνστάντιον τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, ἐκδικῶν Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον, ἐξαπέστειλε δύο αἰδεσιμωτάτους ἐπισκόπους, καλεμβύρους Εὐφράτᾶν καὶ Βικεντίου, μεθ' ὧν καὶ τὸν φιλόχριστον στρατηγέτιον, ὀνομαζόμενον Σαλῖνον. Στέφανος δὲ ὁ ἄθεος, ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, αἱρετικῶν συνέδριον συκοφαντίας μεσὸν ποιησάμενος, χαμαιτύπιόν διά τινος νεανίσκου, νυκτὸς πρὸς τὰς ἀλλαβεῖς ἐπισκόπους Ῥωμαίων εἰσήγαγεν, ὅπερ Σαλῖνος ῥαδιουργηθεὶς ὑπὸ Στεφάνου διήλεγξε. διὸ ἡ συναχθεῖσα σύνοδος καθελοῦσα Στέφανον Ἀρειανὸν Λεόντιον ἀντεχειροτόνησεν, ἐκτομίαν αὐτόχειρα. Οὗς τὸν ΚΑΙ συνδέσμον ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ δοξολογίας τινὰς τιθέντας ὑσημαινόμενος, καὶ τὸν ΔΙΑ ἄλλως προθέσιν, ἑτέρους τὸν ΕΝ τῷ πνεύματι προσαρμόζοντας· σιγῇ τὸ τέλος τῆς δοξολογίας ἐπλήρα, μόνον ἐκφωνῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

VERUM & piissimus Constans, Paulum B & Athanasium defendens, reverendissimos duos episcopos, Euphraten & Vincentium nominatos, & cum illis Christi amantem ducem Salinum Roma Antiochiam ad fratrem Constantium misit. Stephanus vero impius Antiochiæ episcopus hæreticorum consessum calumniis plenum efficiens, scortum per quemdam juvenem noctu ad venerandos episcopos Romanorum introduxit, id quod Salinus a Stephano astu procuratum fuisse redarguit. Quapropter quæ convocata fuerat synodus, Stephanum Arianum deposuit, ejusque in locum Leontium substituit, qui sua se manu castraverat. Is cum animadvertisset, quosdam in doxologia Filii, pro conC junctione ET, præpositionem PER ponere, alios vero præpositionem aliam IN, Spiritui sancto accommodare, silentio finem doxologiæ complevit: tantummodo pronuncians, In sæcula sæculorum.

ANNO CHRISTI 349.

CONCILIUM ROMANUM [1]

ANN CHR

Habitum anno Christi CCCXLIX.

Ex nova Baluzii Collect. P. de Marca in diatriba de tempore synodi Sirmiensis pag. 161. 162.

CONcilium istud Romanum, quod hactenus ignotum fuerat, vir celeberrimus & istarum rerum peritissimus PETRUS DE MARCA *Archiepiscopus Parisiensis deprehendit in fragmentis sancti Hilarii Episcopi Pictaviensis & in epistola Osii Cordubensis ad Constantium Imperatorem; habitumque esse probat exeunte anno* CCCXLIX. *ante obitum Constantis Imperatoris, qui contigit anno* CCCL. XV. *Kalendas Februarias. Res ita se habet.*

Quum Photinus Episcopus Sirmiensis damnatus fuisset anno CCCXLVII. *in synodo Mediolanensi, cui Legati sedis apostolicæ interfuerunt, neque tamen perturbatio ab eo excitata conquiesceret, biennio post altera synodus adversus eum cogitur in urbe Roma. Hæc sunt verba Hilarii.* Igitur ad tolDlendum ex episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes, hoc magis solliciti atque anxii, turbari rursum miscerique omnia, quod jampridem plures Episcopos reos [2] vel falsorum in Athanasio judiciorum, vel communionis hæresis Arianæ ab Ecclesia fuerat necesse resecare. Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens, Romanæ plebis Episcopum adeunt, recipi se in Ecclesiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex [3] Concilio veniam quam orabant impertit, ut cum lucro catholicæ Ecclesiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos qui unitatem ante turbaverant, consilii hujus & audaciæ pœniten-

1 In duo perperam secat hoc Concilium Harduinus, itaut primum habitum sit an. 349. quo Valens, & Ursacius in communionem sint recepti; alterum anno circiter 351. quo Photinus damnatus; cum in uno eodemque concilio utrumque præstitum sit. 2 Ut fuere acta ea, quæ Ursacius & Valens cum aliis in Mareote adversus Athanasium confecere, ἐκ πονουργίας, ut ait Theodoretus lib. 2. c. 16. *Harduinus.* 3 Coram Episcopo & presbyteris, dicit Athanasius in Epist ad Solit. Hoc loco *ex Concilio* legunt Petrus de Marca, & Baluzius. Alii, *ex consilio*, minus recte, ut videtur. *Harduinus.*

nitentes, in communionem catholicam per ve- A niam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitio pœnitentia, niſi de admiſſo venia, Valens & Urſacius admittendi, ut orabant in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus litteris ante profitentur.

EXEMPLUM EPISTOLÆ QUA POST renunciationem orientalium Athanaſium reum non eſſe in urbe Roma holographa manu Valens perſcripſit & Urſacius ſubſcripſit.

DOmino beatiſſimo Papæ Julio Valens & Urſacius ſalutem. Quoniam conſtat &c. (*affertur mox a Labbeo.*) *In fine iſtius epiſtolæ* B *additur in fragmentis Hilarii*: Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt. *Verum mendum hic, ac pro quam legendum eſſe* quum, *ſatis, ut reor, manifeſtum eſt. Nam conſtat eam Julio porrectam fuiſſe biennio poſt celebratam ſynodum Mediolanenſem, de qua ſupra dictum eſt. Porro luxatus ac mutilus apparet in eadem epiſtola locus ille, in quo Valens & Urſacius loquuntur de orientalibus & Athanaſio, qui ſic reſtituendus videtur ex ejuſdem epiſtolæ exemplari, quod extat in ſecunda apologia ſancti Athanaſii*: Profitemur etiam, quod ſi aliquando orientales, atque adeo idem Euſebius voluerint Athanaſium malo animo ad cauſam vocare, citra conſcientiam tuam non adfuturos. *Verum quoniam Euſebius jam obierat quum hæc ſcriberentur, recte pag.* 173. *monuit illuſtriſſimus Archiepiſcopus vocem* Εὐσέβιος *ibi ſumi pro eo quod Græcis dicitur* οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, *id eſt, Euſebiani. Hinc ergo colligebat vir eruditiſſimus habitam tum fuiſſe ſynodum Romæ, quod ſacerdotum ex plurimis provinciis congregatorum opportunitatem nacti Valens & Urſacius, Romanæ plebis Epiſcopum, qui tum erat Julius, adierint, recipi ſe in Eccleſiam deprecantes; fruſtra enim hic commendari ſacerdotum congregatorum opportunitatem, niſi ſynodus illa Romæ coacta dicatur. Adde quod in iiſdem fragmentis Hilarii paulo poſt diſerte ſcriptum eſt Photinum damnatum eſſe a Romanis, id eſt, a Romana ſynodo, ut Marca recte interpretatur. Meminit autem, uti diximus, rei tum apud Julium geſtæ Oſius in epiſtola, quam dedit ad Conſtantium Im-* Atha- *peratorem, in qua ita ſcriptum eſt*: Cur toleras n epiſt. Valentis & Urſacii criminationes pœnitentia & it. pag. ſcripto profeſſos ſe calumniam feciſſe? Confeſſi enim ſunt ſuam ſycophantiam, non vi adacti, ut ipſi cauſantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater neſciret: (Nihil enim tale ſub ipſo agebatur qualia nunc fiunt) ſed illi ultro Romam venerunt, & coram Epiſcopo Presbyteriſque ibi præſentibus profeſſionem ſuam ſcripto ediderunt, cum prius pacatas literas & amicas ad Athanaſium dediſſent. *Iſtud ipſum confirmari poteſt auctoritate Sulpitii Severi, cujus hæc ſunt verba in libro ſecundo ſacræ hiſtoriæ*: Verumtamen ad Athanaſii abſolutionem etiam illud acceſſerat quod Urſacius & Valens principes Arianorum, cum poſt ſynodum Sardicenſem viderentur a communione ſecreti, coram poſiti, a Julio Romanæ urbis Epiſcopo veniam popoſcerunt quod innoxium condemnaſſent.

Superioribus igitur literis, *inquit Hilarius*, datis venia indulgetur orantibus, reditus ad catholicam fidem cum communione datur, maxime cum Sardicenſis ſynodi veritatem ipſæ orantium veniam literæ continerent.

EPISTOLA PACIFICA

& communicatoria Urſacii & Valentis ad Athanaſium.

Domino & fratri Athanaſio epiſcopo Urſacius & Valens epiſcopi ſalutem.

NACTI occaſionem per fratrem & compresbyterum noſtrum Muſeum iſtuc ad tuam dilectionem euntem, care frater, ejus opera admodum te ex Aquileia ſalutatum voluimus, optamuſque te ſalvum noſtras epiſtolas perlegere: cujus rei fiduciam nobis daturus es, ſi tu quoque in ſcribendo vices obſervaris. Scire enim te volumus, pacem tibi nobiſcum eſſe, & communionem eccleſiaſticam intercedere: cujus rei fidem eſſe volumus noſtram iſtis literis inſcriptam ſalutationem. Divina providentia te conſervet, dilecte frater. Extat apud Athanaſium apol 2. Baron. an 350. n. 22

LIBELLUS POENITENTIÆ,

Quem Urſacius & Valens Julio obtulerunt.

QUANDOQUIDEM ſatis conſtat, & nos ſuperioribus temporibus multa gravia de Athanaſio per epiſtolas criminatos eſſe, & tuæ humanitatis literis admonitos ut crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe: Ideo confitemur tuæ humanitati coram univerſis noſtris fratribus presbyteris, omnia quæ antehac ad veſtras aures de Athanaſio perlata fuere, falſa & ficta eſſe, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proinde recipimus ejus communionem, maxime quia tua erga Deum pietas veniam ſecundum genuinam ſuam bonitatem noſtro errori impartiri dignata eſt. Quin & hoc promittimus, nunquam, ſi aliquando orientales, atque adeo ipſe *a* Euſebius velit malitioſe eum ad judicium vocare, nos citra tuam ſententiam eo abituros. Hæreticum porro Arium, ejuſque propugnatores, qui dicunt; Erat, quando non erat Filius; aut eum ex non ente ad eſſentiam emerſiſſe; aut qui neget Chriſtum Deum eſſe Dei Filium ante ſæcula, quemadmodum in priore noſtro libello Mediolani edidimus, & nunc & ſemper anathemate damnamus. Noſtraque manu denuo proteſtamur, nos Arianam hæreſim ejuſque auctores in æternum damnare. Ego Urſacius, cum præſens meæ confeſſioni intereſſem, ſubſcripſi: quod itidem & Valens fecit. Extat apud Athan. apolog. 2. Soz. lib. 3. cap. 22. Bar. ann. 350. n. 2.

Κυρίῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης ἐπίσκοποι.

Παρὰ Ἀθαν. Ἀπολογ. β'.

Ἀφορμὴν λαβόντες διὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Μουσαίου ἐρχομένου πρὸς σὲ ἡμεῖς σοὶ ἀγαπῶμεν, ἀδελφὲ ἀγαπητὲ διὰ αὐτοῦ σε καὶ πάνυ προσαγορεύομεν ἀπὸ τῆς Ἀκυλείας, καὶ εὐχόμεθα ὑγιαίνοντά σε τοῖς γράμμασι τοῖς ἡμετέροις ἀναγνῶναι· δώσεις γὰρ καὶ ἡμῖν θαρρεῖν, ἐὰν καὶ σὺ ὦν τῷ γράφειν τοῖς ἀμοιβὴν ὑμῖν ἀποδῷς· γίνωσκε γὰρ ἡμᾶς εἰρήνην ἔχειν μετὰ σοῦ, καὶ κοινωνίαν ἔχειν ἐκκλησιαστικὴν, καὶ τοῦτο γνώρισμα, ἡ διὰ τύπων τῶν γραμμάτων προσηγορία· ἡ θεία πρόνοιά σε διαφυλάττοι, κύριε ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

Ἐρμωγένει ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς, τῇ πρὸς Ἰούλιον ἐπιστολῇ, περὶ τῆς μεταγοίας Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος, κυρίῳ μακαριωτάτῳ πάπᾳ Ἰουλίῳ, Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης.

Ἐπειδὴ σύνεσηκεν ἡμᾶς πρὸ τούτου, πολλάκις καὶ δεινὰ περὶ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβλῆσθαι, γράμμασί τε σῆς χρηστότητος μεθοδευθέντες, τοῦ πράγματος χάριν περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, ὁμολογοῦμεν παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι, παρόντων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων καὶ πρεσβυτέρων, ὅτι πάντα τὰ πρὸ τούτου ἐλθόντα εἰς ἀκοὰς ὑμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, ψευδῆ καὶ πλάσματά ἐστι, πάσῃ τε δυνάμει ἀλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει· διά τε τοῦτο ἡδέως ἀντιποιούμεθα τῆς κοινωνίας τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, μάλιστα ὅτι ἡ θεοσέβειά σου, κατὰ τὸν ἔμφυτον αὐτῷ καλοκἀγαθίαν, τῇ πλάνῃ ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δοῦναι, ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν ποτε ἡμᾶς οἱ ἀνατολικοὶ θελήσωσιν, ἢ καὶ αὐτὸς Εὐσέβιος[a] κακοτρόπως περὶ τούτου εἰς κρίσιν καλέσαι, μὴ ἀποέρχεσθαι παρὰ γνώμην τῆς σῆς διαθέσεως. τὸν δὲ αἱρετικὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ὑπερασπίζοντας αὐτοῦ, τοὺς λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός, καὶ ὅτι, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ υἱὸς ἐστι, καὶ τὸν ἀρνούμενον τὸν χριστὸν Θεοῦ εἶναι Θεοῦ υἱὸν πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ λιβέλλῳ ἑαυτοῖς ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα δὲ τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν γράψαντες, ὁμολογοῦμεν πάλιν ὅτι τῇ Ἀρειανῇ αἱρέσει καθὰ προείπομεν, καὶ τοὺς ταύτης αὐθέντας, κατεχείναμεν εἰς τὸν αἰῶνα ἐγὼ Οὐρσάκιος τῇ ὁμολογίᾳ μου ταύτῃ παρὼν ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ Οὐάλης.

A venus ejus rei de qua significavimus, non præstitisse rationem. profitemur apud sanctitatem tuam cunctis præsentibus presbyteris fratribus nostris, omnia quæ antehac ad aures nostras pervenerunt de nomine prædicti, falsa nobis esse insinuata atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentissime amplecti communionem prædicti Athanasii, maxime cum sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata. Profitemur etiam, quod si aliquando nos orientales voluerint, vel idem [1] Athanasius malo animo ad causam vocare, citra conscientiam tuam non adfuturos. Hæreticum vero Arium, sed & satellites ejus, qui dicunt, erat tempus quando non erat filius, & qui dicunt, ex nihilo filium, & qui negant Dei filium ante sæcula fuisse, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc & semper anathematizasse, hac manu nostra qua scripsimus, profitemur: & iterum dicimus, hæresim Arianam, ut superius diximus, & ejus auctores in perpetuum damnasse. *Et manu Ursacii:* Ego Ursacius episcopus huic professioni nostræ subscripsi. *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est.*

ITEM EXEMPLUM ALTERIUS epistolæ Valentis & Ursacii, quam post aliquantum temporis ab Aquileja, postea quam hanc superiorem Romæ emiserant, ad Athanasium miserunt & episcopos.

Domino fratri Athanasio Ursacius & Valens.

DEDIT se occasio fratris & compresbyteri nostri Moysetis venientis ad tuam dilectionem, frater carissime, per quem tibi salutem largissimam dicimus, ex Aquilejensium civitate, & optamus ut incolumis literas nostras recenseas. Dederis enim fiduciam, si tu quoque in rescribendo vicem nobis rependas. Sane habere nos locum tecum & communionem ecclesiasticam his literis scito. Divina pietas te custodiat, Frater.

NOTÆ SEVERINI BINII.

[a] *Eusebius.*) In libello Ursacii & Valentis, quem recitat Sozomenus lib. 3. c. 22. de Eusebio nulla mentio habetur, & recte: nemo enim illorum Eusebiorum, Cæsariensis, Nicomediensis, atque Emiseni, superstes erat, qui longe ante pœnitentiam Ursacii & Valentis defuncti fuerunt. Unde nomen Eusebii apud Athanasium irrepsisse videtur.

EÆDEM EPISTOLÆ EX FRAGMENTIS S. HILARII PICT. EP.

EXEMPLUM EPISTOLÆ, QUA POST Renunciationem orientalium, Athanasium reum non esse, in urbe Roma, bolographa manu Valens perscripsit, & Ursacius subscripsit.

Domino beatissimo papæ Julio, Valens & Ursacius S.

Ex Hilario in fragm. p. 24

QUONIAM constat nos antehac multa gravia nomine Athanasii episcopi literis nostris insinuasse, atque literis sanctitatis tuæ convenus ejus rei de qua significavimus, non præstitisse rationem. profitemur apud sanctitatem tuam cunctis præsentibus presbyteris fratribus nostris, omnia quæ antehac ad aures nostras pervenerunt de nomine prædicti, falsa nobis esse insinuata atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentissime amplecti communionem prædicti Athanasii, maxime cum sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata. Profitemur etiam, quod si aliquando nos orientales voluerint, vel idem [1] Athanasius malo animo ad causam vocare, citra conscientiam tuam non adfuturos. Hæreticum vero Arium, sed & satellites ejus, qui dicunt, erat tempus quando non erat filius, & qui dicunt, ex nihilo filium, & qui negant Dei filium ante sæcula fuisse, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc & semper anathematizasse, hac manu nostra qua scripsimus, profitemur: & iterum dicimus, hæresim Arianam, ut superius diximus, & ejus auctores in perpetuum damnasse. *Et manu Ursacii:* Ego Ursacius episcopus huic professioni nostræ subscripsi. *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est.*

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI.

Ad an. 349. n. 4. & seqq.

Congregata anno 349. Synodus *Romana*, in qua Valens & Ursacius communionem Athanasii amplexi sunt, & de *Photini* expulsione actum est. De qua antequam disseramus, observandum, exortam nostro sæculo magnam controversiam de anno Synodi Sirmiensis, in qua Photinus damnatus est. Socrates & Sozomenus eam convocatam tradidere post Sergii & Nigriniani Consulatum; qui gestus fuit anno Christi CCCLI. At Baronius toto sexennio ab utroque differt, celebratam docens anno CCCLVII. Socrati & Sozomeno adstipulatur Petavius in Animadv. ad Epiphanium 306. Baronio vero Sirmondus in Dissertatione de anno Synodi Sirmiensis, ubi putat, Baronii sententiam juvari manifesto testimonio Hilarii in Fragmentis qui biennio anteriorem facit Synodum Mediolanensem ipsa Synodo Sirmiensi. Aliunde vero constare ait, Synodum illam *Mediolanensem* habitam incidere in annum CCCLV. Petavius in Dissert. de Photino Hæretico, ut se his nodis eximat, hæc Hilarii verba, quæ leguntur apud Hilarium post libellum Valentis & Ursacii: *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est*; interpretatur de Mediolanensi Synodo, & ex iis probare nititur, Mediolanensem Synodum, quæ biennio Sirmiensem præcessit, e Catholicis Episcopis fuisse conflatam, & assignandam anno CCCXLVII. aliquot mensibus

1 Sic apud Sozomenum lib. 3. cap. 23. ubi hunc libellum recitat. ἢ καὶ αὐτὸς Ἀθανάσιος. Tametsi apud Athanas. legitur, ἢ, καὶ αὐτὸς Εὐσέβιος, Nicomediensis scilicet, cujus obitus ponitur anno 342. Eusebii Cæsariensis autem anno 339. *Hard.*

bus post Sardicense Concilium, non autem ex Episcopis Arianis fuisse compositam; cujusmodi erant illi, qui Mediolanensem alteram Synodum constituebant; quæ a Constantio indicta est anno CCCLV. Porro non in eo hæret; sed ex laudato Hilarii loco novam Synodum profert Sirmiensem, quæ Mediolanensi an. CCCXLVII. congregata sit biennio posterior, & ideo collocanda eodem Christi anno, quam secuta fuerit altera Synodus Sirmiensis, de qua est controversia, an competat anno CCCLI. an vero CCCLVII. Verum illam Sirmiensem Synodum a Petavio in medium adductam, commentitiam esse, & currenti anno seu biennio post Synodum Mediolanensem, non Sirmiensem, sed Romanam coactam fuisse, ostendam ex Petro de Marca in Diatriba de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ, cujus verba fere exscribam.

Photinus itaque Episcopus Sirmii damnatus fuit in secundo Concilio Mediolanensi, a quo etiam *Valens & Ursacius* Pannoniæ & Mœsiæ Episcopi, qui sententia Synodi Sardicensis a communione Ecclesiæ Catholicæ abscissi fuerunt, pacem, & veniam exorarunt. Biennio elapso post Conventum Mediolanensem, iterum altera Synodue cogitur ad pellendum Episcopatu Photinum. Hæc Hilarii in Fragmentis verba. *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes*, &c. Qui Conventus Romæ habitus est, non vero Sirmii, ut sibi persuasit Petavius citatus. Conventus hujus & loci opportunitatem nacti Valens & Ursacius, communionem, quam Mediolani obtinuerant, quamque Julius Episcopus Romanus approbaverat, ea conditione, ut Athanasii communionem amplecterentur, & conflatas in eum calumnias detegerent, Professione data, ratam haberi libello supplici rogant, *Athanasium* suscipiunt, & præterea Arianos damnant, prout altero libello, quem Mediolani porrexerant, se fecisse profitentur. Damnati Photini *a Romanis*, id est, a Synodo Romana, decretum ab Occidentalibus, *sicut mos poscebat*, ad Orientales mittitur, *non injuria extorquendi, ut nunc agitur, ad sensum*, inquit Hilarius, *sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine*. Libellus autem Valentis & Ursacii oblatus Julio non statim ad Orientem est delatus, sed biennio post damnationem Photini a Romanis decretam, ut testatur Hilarius loco numero præcedenti citato; licet post aliquantum temporis, *postea quam superiorem epistolam Romæ emiserant* Valens & Ursacius, ut loquitur Hilarius, *ab Aquileja ad Athanasium*, epistolam alteram miserint, qua locum cum illo, & Ecclesiasticam communionem se habere significarint. Enimvero epistola Julio data missa non est, nisi post biennium.

Itaque *superioribus literis* (Julio episcopo oblatis,) *venia indulgetur, orantibus reditus ad Catholicam Fidem cum communione donatur; maxime cum Sardicensis Synodi veritatem ipsa orantium veniam litera contineret. Verum inter hæc Sirmium convenitur*, inquit diserte Hilarius, scilicet anno CCCLI. post Romanam Synodum, interim dum libellus supplex Valentis & Ursacii ad Orientem mittitur. Ita enim hunc locum accipiendum ipsa narrationis series omnino cogit, ut patebit ista serio perpendenti. Quid autem Sirmii gestum fuerit, docet Hilarius, nempe *Photinum* olim reum pronunciatum, & a communione unitatis abscissum, ne tum quidem per factionem populi Episcopatu amoveri potuisse. Porro Orientales, ad quos relatio missa fuerat a Romana Synodo de damnatione Photini, rescriptis suis inde occasionem arripiunt, judicium, quod de Athanasio & Marcello latum fuerat in Synodo Sardicensi, callide subvertendi: quod tandem obtinuere in Synodis Arelatensi anno CCCLIII. & Mediolanensi anno CCCLV. coactis. Color inde quæsitus fuit, Marcelli magisterio *Photinum* perfidiam suam didicisse; in ea autem causa Marcellum nunc esse, post ipsum Sardicense judicium, ut Athanasius ab ejus communione sibi temperandum esse duxerit; itaque locum esse, etiam ipsius Athanasii exemplo, rem Sardicæ judicatam retractandi.

Porro duplici argumento ostendit Petrus de Marca, *Photinum* iterum in Romana Synodo, non vero in Sirmiensi a Petavio excogitata, post Mediolanensem fuisse damnatum. Unum est, quod Ursacius & Valens referantur ab Hilario *hujus Synodi opportunitatem* nacti, Romanæ plebis Episcopum adiisse, & deprecatos esse, ut per veniam in communionem admitterentur, Julium ex Concilio veniam, quam orabant, impertiisse. Hæc Hilarii verba: *Igitur ad tollendum ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes*, &c. *Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis Episcopum adeunt, recipi se in Ecclesiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex consilio veniam, quam orabant, impertit*. Nempe frustra commendaretur captata Synodi opportunitas, ut Julius adiretur, nisi Romæ coactam interpretemur; maxime si tanto intervallo a Romana urbe coacta fuisset, videlicet Sirmii in Pannonia, ut vult Petavius. Julium vero illos communioni restituisse *ex Concilio*, id est, de Concilii sententia, scribit Marca juxta hunc Hilarii locum: *Julius ex consilio, veniam, quam orabant, impertit, ut cum lucro Catholicæ Ecclesiæ, vires quoque detraheret Arianis*: ubi loco *ex consilio*, legendum vult, *ex Concilio*. Verum hæc emendatio, textus depravatio est; nihil aliud enim Hilarius significat, quam id *Julium* consulto seu de industria fecisse, ut vires demeret Arianis. Ex Thesauro enim Roberti Stephani verbo *consilium*, aliquot exemplis constat, hanc loquendi formulam; *Consilio* in ablativo, sæpe usurpari pro *arte* vel *de industria*; ac aliquid *ex Consilio* alicujus facere phrasim Ciceronianam esse. Secundum argumentum desumitur ex istis Hilarii verbis. *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est*. Cum enim Photini hæresim a Romanis damnatam fuisse dicit, intelligit de Synodo Romana, de qua agebat, præsertim cum ad Synodum Mediolanensem, nisi per vim apertam, referri non possint; quod tamen Petavius sibi persuasit, eo prætextu quod Legati Ecclesiæ Romanæ ei Synodo Mediolanensi interfuissent, quia sola Legatorum præsentia id obtinere non potest, ut damnatio Photini profecta a Romanis esse videatur.

Liberius, inquit Petrus de Marca, in Colloquio apud Theodoretum lib. 2. cap. 16. docens, *Valentem* & *Ursacium* libellos in Synodo dedisse, quibus veniam rogabant, ob ea, quæ in Mareote Provincia per calumniam eremodicio judicio, seu ex una parte ἐκ μονομερῶς, confecta fuerant, non debet accipi de Synodo Mediolanensi, ut perperam Petavius in Dissert. de Damnatione Photini, sed de Synodo Romana, ubi calumniam criminum *Athanasio* objectorum nunc primum profitentur; cum in Synodo Mediolanensi solum Arianæ hæresi renunciassent, ut patet ex lectione libelli Julio oblati, sub finem. Liberius autem falsitatem accusationis delatæ adversus Athanasium explicat, non iis verbis generalibus, quæ concepta sunt libello, sed ἐξηγητικώτερος, potiori capite illius accusationis indicato, nempe fabula Mareotica. Valesius in Notis ad eum Theodoreti locum, ubi is habet: *Qui postea in Synodo libellos obtulerunt, veniam poscentes ob acta, quæ per calumniam, altera dumtaxat parte præsente, adversus Athanasium in Mareote confecerant*; ibidem de Synodo Romana agi etiam observavit; ait enim: *Intelligit libellum satisfactionis, quem Ursacius & Valens Julio obtulerunt, orantes ut in communionem reciperentur. Cave autem intelligas, libellum hunc oblatum esse in Synodo Serdicensi. Oblatus est enim Romæ Julio Papæ, ut docet Athanasius in secundo Apologetico contra Arianos, Hilarius in Fragmentis, & Socrates atque Sozomenus, biennio post Synodum Serdicensem, id est, anno Christi CCCXLIX. Quare Synodi nomine hic intelligenda est Synodus Romana*, cujus tamen nulla neque apud Baronium, neque in Collectione Labbeana Conciliorum mentio habetur.

Denique eam *Synodum Romanam* ad eutrentem annum referendam esse, non videtur in dubium revocari posse. Sub Julio enim habitam testatur libellus ab Ursacio & Valente illi oblatus, & certissimum est, superstite Constante, ambos illos respuisse, ac libellos dedisse; quod probat Petavius in Dissert. de Photino Hæretico cap. 1. ex eo quod Athanasius in epistola ad Solitarios pa. 828. scribat, *Valentem* & *Ursacium* post Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut ad vomitum redirent; & ab Athanasii pariter atque Ecclesiæ Catholicæ communione desciscerent, causantes, metu se Constantis & ingratiis ad simulandam hanc pœnitentiam esse compulsos. Hoc vero falso illos allegasse dicit Athanasius, quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret, quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere, sed nec Imperator quidem adesset, verum sponte ipsi Romam advolassent, & in medio Ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuum est, Constante adhuc vivo, Valentem & Ursacium Julio pariter & Athanasio supplicasse, ideoque ante annum 350. quo 15. Kalendas Februarii Constans Imperator occisus est. Quare omnino dicendum, *Romanam Synodum* hoc anno coactam fuisse, biennio post Mediolanensem Synodum & ante obitum Constantis; & Sirmiensem, quam eodem anno Petavius collocandam voluit, commentitiam esse. Baronius alio loco ex Athanasio desumto, probat, Valentis & Ursacii pœnitentiam ante Constantis mortem factam: & ex laudato Athanasii loco habemus Ursacium & Valentem non *Sirmii*, sed *Romæ* pœnitentiam egisse, ac signasse, idque paulo ante *Magnentii* tyrannidem, & Athanasii Alexandriam reditum, ut Athanasium legenti liquet.

HIE-

ANNO CHRISTI 350.

[a] HIEROSOLYMITANUM [b] CONCILIUM.

ANNO CHRISTI 351

Hierosolyma

[a] *Hierosolymitanum*.) Hierosolyma, ante memorabile sui excidium, bis millesimo septuagesimo septimo anno, Melchisedech Chananæo & gentili rege & pontifice extructa, olim Salem, postea Jebus, deinde composito nomine Jebusalem, ac demum melioris soni gratia, Jerusalem appellata fuit: Joseph. 1. & 7. antiquit. Pererius in Genes. cap. 14. num. 66. & 67. Titus Vespasiani filius, anno Christi 72. octavo die Septembris captam, post templum toto orbe celeberrimum decima Augusti incensum, eam funditus evertit, ideo sane quod horrendum & maxime omnium execrandum facinus admisissent, quo Christum Dei filium a patre missum, tot oraculis prophetarum testatum, plurimis miraculis illustratum & testimoniis declaratum, ante annos triginta octo turpissimo mortis genere iniquissime & immanissime occidissent. Hadrianus ex Asia in Syriam veniens, desolatam urbem, monte Calvariæ mœnibus incluso, instaurari, eamque cum Judæis peregrinos & alienigenas incolere & inhabitare permisit. Qui externa sacra cum externorum deorum imaginibus in urbem introducentes Judæis post abitum Hadriani rebellandi occasionem dederunt. Hac seditione per Judæorum oppressionem composita, Jerusalem in honorem Ælii Hadriani, Ælia dicta fuit. In fronte portæ, qua Bethlehem egressus est, sus sculptus fuit in marmore. Judæi sic e regione pulsi, ut nec ab edito quidem loco paternum solum aspicerent. Hanc urbem in medio totius universi sitam, adeoque quasi terræ umbilicum esse, auctoritate scripturæ Ezechielis cap. 5. hac: *Ista est Jerusalem, in medio gentium posui eam*; item psalm. *Operatus est Deus noster salutem in medio terræ*; affirmarunt Hieronym. ibidem, Joseph. de bello Judaico lib. 3. c. 2. Victorinus [a] Pictaviensis, Georgius Braunius in theatro. Quod si auctores prædicti mathematice intelligant, verum non est. Ita enim sequeretur, quod est impossibile, Hierosolymis columnam æstivo solstitio stantem umbram non facere, & foret omnino necessarium Hierosolymam ponere intra zonam torridam, & tropico cancri subjicere. Hoc cum non tantum communi sententiæ geographorum, verum etiam experimentis certissimis repugnet, non immerito sane Thomas Bozius vir cum primis eruditus, Bedam eumdem errorem de locis sanctis cap. 2. sectantem reprehendit. Itaque communem illam sententiam de urbe in medio terræ sita, non male Bar. an. Christi 4. n. 116. de medio terræ habitabilis aut Palæstina interpretatur. Magna celebritas urbis est, quod ejus ecclesia mater omnium ecclesiarum habita, ideoque episcopus Hierosolymitanus etsi non potestatem, honorem tamen & dignitatem patriarchalem consecutus fuerit. Vide quæ notavimus supra epist. 3. Anacleti, item canone 7. concilii Nicæni. Julianus apostata, ut Judæos contra Christianos incitaret, sibique collatis in eos beneficiis devinciret, templum quondam magnificentissimum restaurare conatus quidem fuit, verum mirabili Dei potentia ab incepto impeditus nihil effecit. Signo crucis in aere ostenso, vestibus aspectantium impresso, omnes territi ab ædificio abstinuerunt: quidquid operis extructum fuerat, ingentior terræmotus evertit, igniſque cœlo delapsus absumpsit; denique materiam ad ædificandum præparatam vehementior turbinum vis oborta plane disjecit. Gregorius Nazianz. orat. 2. in Julianum. Chrysost. hom. 4. in Matth. Ruf. lib. 1. cap. 38. & 39. Theodor. lib. 3. cap. 17. Addit Socrates, ignem cœlitus demissum omnia opificum instrumenta absumpsisse.

Jerusalem unde dicta.

Titus quando urbem everterit.

In tem
staure
Julian
digio
territ

Hadrianus a se restauratam suo nomine appellavit Ælium.

In fronte sus sculptus fuit.

An & quomodo Jerusalem in medio terræ universæ sita sit.

a Petavionensis.

[b] *Concilium*.) Causa concilii Hierosolymis congregati hæc est. Athanasium judicio Sardicensis concilii absolutum, Aquileiæ exulantem, Constantius orientis imperator metu admonentis fratris inductus, ad sedem Alexandrinam tranquille possidendam pluribus literis, quas supra in notis ad 4. epistolam Julii huic operi inseruimus, benigne admodum invitaverat: sed accidit dum adhuc in itinere esset, ut a nefando crudelique tyranno Magnentio Constans imperator orthodoxæ fidei columna, exulumque episcoporum magnus defensor ac patronus innocentissime occideretur, & quod cum Athanasio epistola synodalis ait, *sanctissimus ille vir martyrium assecutus, ex hominibus in requiem sibi debitam transferretur*. Qua occasione Ariani novam calumniam in Athanasium commenti, quasi ad Magnentium tyrannum adversus Constantium literas scripsisset, eum a reditu & ingressu urbis, minando & terrendo prohibere conati fuerunt: verum post fraudem ac malitiam eorum cognitam, acceptis denuo ab imperatore literis, quas supra recitavimus in notis ad 4. epist. Julii, bene animatus Hierosolymam usque progreditur. Quo cum venisset, Maximus Hierosolymitanus episcopus ibidem synodum coegit, in qua episcopi illi, qui olim sententiæ in Athanasium subscripserant, delictum suum detestati atque confessi, eam quam postularunt communionem & reconciliationem præsentis Athanasii impetrarunt. Hæc ex Athanasii apologia 2. & ex synodali epistola, quam infra subjungimus Bar. an. 350. n. 1. usque ad 15.

Causa concilii.

Const
pera
thol
cisu
& a

Acta

Hierosolymitana ecclesia patriarchalis.

EPI-

1 Arrepto per Palæstinam itinere, Athanasius apud Maximum Hierosolymorum Episcopum egit, ut Synodus cogeretur, cum prius exposuisset ea, quæ in Sardicensi Concilio gesta fuissent. Ille vicinos e Syria ac Palæstina Episcopos ad se vocat, celebratoque ex more Concilio communionem & pristinam dignitatem Athanasio restituit. Dedit & Synodus litteras ad Alexandrinos cives, & ad universos per Ægyptum Syriamque Episcopos. Hæc fere Socrates lib. 2. cap. 24. Maximus Hierosolymitanus, teste Hieronymo in Chronico, obiit anno XI. Constantii, qui censetur æræ Christianæ 348. Non est igitur hujus Concilii tempus ulterius differendum. Hucusque Harduinus, qui tamen circa hujus Concilii Epocham non videtur audiendus. Siquidem Athanasius in Apologia ad Constantium testatur se post Gregorii mortem a Constantio accersitum; Gregorius vero sedis Alexandrinæ invasor obiit initio anni 349. ut ex eodem Athanasio probat Pagius ad an. Chr. 348. n. 2. Non igitur ante an. 349. habita fuit hæc Hierosolymitana Synodus. Maximus vero Hierosolymitanus Antistes, non obiit, sed depositus est anno, ut scribit Hieronymus in Chronico, Abrahami 2366. juxta editionem Pontaci, qui cum mense Septembri anni Christi 350. absolvitur. Vide Pagium ad an. Ch. 351. n. 7. Neque vero hæc synodus ultra annum 349. differenda; nam in illius epistola Synodica dicitur. *Vestrum est orare pro piissimo religiosissimorum imperatorum, qui ipsum* (scilicet Athanasium) *cum omni honore dignati sunt restituere*. Unde Constans, qui mense Januario an. 350. peremptus est, adhuc in vivis erat, quando Concilium Hierosolymitanum celebratum. Adi Pagium citatum ad an. 350. n. 3.

apud
anasium,
. 2. Bar.
13. ann.

EPISTOLA SYNODICA.

HIEROSOLYMITANI CONCILII ad Alexandrinos scripta.

Ἡ ἁγία σύνοδος ἐν ἱεροσολύμοις σωαχθεῖσα, τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύαις συλλειτουργοῖς, καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ λαῷ ἀγαπητοῖς, καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

A *Sancta synodus Hierosolymitana omnibus sacrorum in Africa & in Ægypto comministris nostris, presbyteris item Alexandrinis, diaconis, populoque, dilectissimis fratribus in Christo salutem.*

Ath. ap. p.

Κατ' ἀξίαν τῷ τῶν ὅλων Θεῷ δύχαριστεῖν ἐκ ἀρκέσῃ ἀγαπητοὶ, ἐφ' οἷς θαυμασίοις ἐποίησε πάντοτε, ἐποίησε δὲ καὶ νῦν μὴ τὰ ὑμέτερας ἐκκλησίας, τὸν ποιμένα ὑμῶν καὶ κύριον, καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον, ἀποδοὺς ὑμῖν. τίς γὰρ ἤλπισέ ποτε ταῦτα ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, ἃ νῦν ὑμεῖς ἔργῳ ἀπολαμβάνετε; ἀληθῶς αἱ προσευχαὶ ὑμῶν εἰσηκούθησαν παρὰ τῷ τῶν ὅλων Θεῷ τῷ κηδομένῳ τῆς ἑαυτοῦ B ἐκκλησίας καὶ ἐποιδόντι ὑμῶν τὰ δάκρυα καὶ τὰς ὀδυρμούς, καὶ διὰ τοῦτο τὰς δεήσεων ὑμῶν ἐπανύσαντι. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα ἐρριμμένα καὶ ἐσκυλμένα μὴ ἔχοντα ποιμένα. διὰ τοῦτο ἐπεσκέψατο ὑμᾶς ὁ ἀληθὴς ποιμὴν ἐξ οὐρανόθεν, ὁ τῶν ἰδίων προβάτων κηδόμενος, ἀποδοὺς ὑμῖν, ὃν ἐπιθυμεῖτε. ἐδὲ γὰρ καὶ ἡμεῖς πάντα ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης πράττοντες, καὶ τῇ ὑμετέρᾳ συμπνέοντες ἀγάπῃ, προλαβόντες αὐτὸν ἠσπασάμεθα, καὶ κοινωνήσαντες δι' αὐτοῦ ὑμῖν, ταύτας τὰς προσρήσεις διαπεμπόμεθα. καὶ τὰς δύχαριστηρίους ὑμῶν δύχας, ἵν' εἰδῆτε τῷ συνδέσμῳ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας καὶ ἡμᾶς ἡνῶσθαι. ὀφείλετε δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς δύσεβείας τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων δύχεσθαι, οἵτινες καὶ αὐτοὶ γνόντες τὴν C πόθον ὑμῶν, τὸ περὶ αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ καθαρότητα, ἀποκατεστῆσαι αὐτὸν ὑμῖν μετὰ πάσης τιμῆς κατηξίωσαν· ὑπτίαις ἓν ὑποδεξάμενοι αὐτὸν χερσὶ, καὶ τὰς ὀφειλομένας περὶ τούτου δύχαριστηρίους εὐχὰς ἀναπέμψαι τῷ ταῦτα ὑμῖν χαρισαμένῳ Θεῷ σπουδάσατε, ὑπὲρ τοῦ δύπαντος ὑμᾶς χαίρειν σὺν Θεῷ καὶ δοξάζειν ἡμῶν τὸν κύριον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

PRO dignitate rerum omnium domino gratias agere non sufficimus de miraculis, quæ ubique, & potissimum erga vestram ecclesiam operatur, cum vobis restituat pastorem vestrum & dominum comministrum nostrum Athanasium. Quis enim speravit unquam ea se oculis visurum, quæ nunc re ipsa experimini? Certe preces vestræ exauditæ sunt ab omnium rerum domino, qui pro tanta ecclesia curam gerit, vestrasque lacrymas & lamentationes intuetur, ac proinde vestras obsecrationes ratas voluit. Eratis tamquam oves abjectæ, dissipatæque sine pastore: propterea ad vos cœlitus respexit verus pastor ovium suarum mire solicitus, eumque vobis restituit, quem desiderabatis. Ecce enim nos omnia pro ecclesiastica pace agentes, & cum vestra dilectione conspirantes, priores illum complexi sumus, & communione cum eo inita, has salutationes vobis mittimus, & hæc nostra gratulantia vota; ut cognoscatis, nos copula communionis illi conjunctos esse. Vestrum autem est pro pietate religiosissimorum imperatorum orare: qui & ipsi in gratiam vestri desiderii, illiusque innocentiæ, quam jam cognitam habent, eum cum omni honore restituere voluerunt. Pronis igitur manibus eum excipientes, gratulatorias preces (ut par est) Deo qui hæc tribuit, offerre studete, ut semper in Deo gaudeatis, & glorificetis Deum in Jesu Christo domino nostro, per quem patri suo gloria in sæcula sæculorum.

Nomina hæc
misit Binius.

[1] * Τῶν δὲ ὑπογραψάντων τὰ ὀνόματα εἰ καὶ φθάσας ἐδήλωσα, ἀλλὰ καὶ νῦν ἔγραψα. εἰσὶ γὰρ, Μάξιμος, Αἴτιος, Ἄρειος, Θεόδωρος, Γερμανὸς, Σιλβανὸς, Παῦλος, Παῤῥίκιος, Ἐλπίδιος, Γερμανὸς, Εὐσέβιος, Ζηνόβιος, Παῦλος, Μακρῖνος, Πέτρος, Κλαύδιος.

Nomina autem eorum qui subscripserunt, tametsi jam indicavi, nunc iterum apposui: sunt enim. Maximus, Ætius, Arius, Theodorus, Germanus, Silvanus, Paulus, Patricius, Elpidius, Germanus, Eusebius, Zenobius, Paulus, Macrinus, Petrus, Claudius.

EADEM SYNODUS HIEROSOLYMITANA, ORTHODOXA.

Ex libello Synodico.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ οὖν τοῦ φιλοχρίστου διὰ Σαλίνου Κωνσταντίου πόλεμον ἀπειλήσαντος, εἰ Παύλου καὶ Ἀθανασίου τοὺς ἰδίους θρόνους ἀποδοῦναι διαναβάλλοιτο, σύνοδος θεία καὶ ἱερὰ τοπικὴ ἐν Ἱεροσολύμοις ἠθροίζετο· Μάξιμον τὸν ὁμολογητὴν E καὶ μακάριον ἐκ τοῦ πάλαι διωγμοῦ, ἀγκύλλιν καὶ ὀφθαλμὸν, καὶ τὸν δεξιὸν μηρὸν ἀφῃρημένον, ἔξαρχον τῆς ἁγίας πόλεως ἀρχιεπίσκοπον ἔχουσα· ἣ τὸ σωτηριώδες μάθημα βεβαιώσασα, Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον προσεδέξατο.

CUM igitur [a] Constantinus Christi-amans per Salinum Constantio bellum minatus esset, si Paulo & Athanasio suos thronos reddere differret: synodus divina & sancta provincialis Hierosolymis congregabatur, Maximum confessorem & Macarium, qui superiore persecutione, axillam, & oculum, & femur dextrum amisisset, sanctæ civitatis archiepiscopum præsidem habens: quæ salutarem doctrinam confirmans, Paulum & Athanasium suscepit.

a Constani

CON-

[1] Verba sunt hæc Athanasii apolog. 2. pag. 744. *Harduinus*.

ANNO CHRISTI 149.

CONCILIABULUM DONATISTARUM

INCERTI LOCI

Habitum anno Christi CCCXLIX.

CUM in basilicis sepelire non sinerent Catholici Donatistarum corpora, qui in Macariana, ut hi ajebant, persecutione obierant, habito conventu statuerunt Donatistæ, ut per agros & vias sepelirentur aris, mensisve exstructis. Testis est Optatus libro 3. cap. 4. ubi ait: *In loco Octavensi occisi sunt plurimi, detruncati sunt multi: quorum corpora usque in hodiernum A per dealbatas aras aut mensas poterunt numerari. Ex quorum numero cum aliqui in Basilicis sepeliri cœpissent, Clarius presbyter in loco Subbulensi, ab Episcopo suo coactus est, ut insepultam faceret sepulturam. Unde proditum est.* MANDATUM *fuisse fieri, quod factum est, quando nec sepultura in domo Dei exhiberi concessa est.*

Ex Binio, nam R. P. Jac. Sirmondus primum hoc Vasense concilium non agnoscit. Vide infra ejus notas ad concil. Vasense sub Leone I. anno 442.

[a] CONCILIUM VASENSE

[b] SUB JULIO I.

CAPUT I.

Ut qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur.

[b] Tom. IV. 13. q. 2. qui oblationes. Pœnis legatis non satisfacientes excommunicandi.

QUI [b] oblationes defunctorum *b* retinent, & ecclesiis tradere demorantur, ut infideles, sunt ab ecclesia rejiciendi: quia usque ad inanitionem fidei pervenire certum est hanc divinæ pietatis exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes consolatu alimoniæ & necessaria sustentatione fraudantur. C Hi enim tales, quasi egentium necatores, nec credentes judicium Dei, habendi sunt. Unde & quidam patrum [c] hoc scriptis suis insevit, congruente sententia, qua ait, *amico quippiam rapere furtum est; ecclesiam fraudare, sacrilegium.*

[c] *S. Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum*, unde vel maxime arguas Binium.

CAPUT II.

Ut in omnibus missis, sive matutinis, sive quadragesimalibus, vel quæ in defunctorum commemorationibus fiunt, semper sanctus, sanctus, sanctus *dicatur: & ut nomen* D *papæ urbis Romæ, quicumque sedi apostolicæ præfuerit, in nostris ecclesiis recitetur.*

[d] ET in omnibus missis sive matutinis sive quadragesimalibus, sive in illis quæ in defunctorum commemorationibus fiunt, semper sanctus, sanctus, sanctus eo ordine, quo ad missas publicas dici debeat: quia tam dulcis & desiderabilis vox, etiam si die noctuque posset dici, fastidium non potest generare. Et hoc nobis justum visum est, ut nomen domini papæ, quicumque sedi apostolicæ præfuerit, in nostris ecclesiis recitetur. Nomen recitandi in eccl

CAPUT III.

Ut propter hæreticorum incredulitatem, post Gloria Patri, *etiam* Sicut erat in principio &c. *semper dicatur.*

[e] ET quia non solum in sede apostolica, sed etiam per totum orientem & totam Africam vel Italiam, propter hæreticorum astutiam, qua Dei filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore fuisse blasphemant, in omnibus clausulis post Gloria Patri, &c. Sicut erat in principio, &c. dicitur, etiam & nos in universis ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decrevimus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Concilium Vasense.) Tria Vasione sive Vasatis in Gallia Narbonensi habita fuerunt concilia. Primum sub Constantio imperatore & Nectario Viennensi, ut testatur Ado Viennensis in chronico his verbis: *Florebat*, inquit, *& tunc temporis* (nimirum quo Maximinus episcopus Trevirensis, cujus immediate præcedentibus verbis mentionem fecerat) *Nectarius Viennensis episcopus in* do- Tria Va concilia Primum do hab fuerit.

1 Supposititium est hoc Concilium: duo siquidem, & non plura Concilia Vasione habita fuere, primum an. 442. alterum an. 519. eaque suis apte distincta canonibus. Neque in his ulla, quod putavit post Baronium Binius, est confusio. Sed ut hoc tertium illis antiquius Vasense Concilium fingeretur, impulit, ut notat Pagius ad an. 442. num. 6. falsa opinio, qua Concilium Arelatense II. in quo Synodi Vasensis mentio, multo ante præfata tempora celebratum credebatur; cum ex Vasensis contra Synodi mentione posteriorem illa fuisse Arelatensem conjici debuerat.

doctrina fidei eximius, qui in Vasensi illa synodo venerabili primus interfuit, & Patris & Filii & Spiritus sancti unam esse naturam & potestatem & deitatem & virtutem in ecclesia publice prædicavit & docuit. Secundum, sub consulatu Dioscori anno domini 442. qui est Leonis 3. & Theodosii 35. Tertium, sub consulatu Decii junioris, anno nimirum Christi 463. vel quod ex subscriptione Cæsarii episcopi verius puto, circa annum domini 524. nam ante hæc tempora, Cæsarius abbas dumtaxat, non episcopus fuerat. Horum conciliorum canones ita confusi existunt, ut qui quotve singulorum sint, certo cognosci nequeat. Ego vero cur tres supra positos inde huc transtulerim, dicam infra in notis eorumdem canonum.

Hoc cum reliquis duobus appellatur Vasense aut Vasionense, a Vasione, quæ est oppidum Vocontiorum in Gallia Narbonensi; cujus meminit Ptolemæus lib. 2. c. 10. Plinius lib. 3. cap. 4. Pomponius Mela lib. 2. cap. 5. Sed cur non potius " pro Vasensi, Vasatense nominaverimus, a Vasatis civitate in Gallia " Narbonensi? de qua Paulinus ad Ausonium.

Quique superba tua contemnis mœnia Roma
Consul, arenosas non dedignare Vasatas.

Et Paulinus junior in carmine eucharistico:

Exactis laribus patriis, tectisque crematis,
Obsidio hostilis vicina excepit in urbe,
Vasatis patria majorum ipsa meorum, &c.

Porro creditur hæc illa esse civitas, quæ modo vulgo dicitur *Basas*: fuisse quidem illam sedem episcopalem, Sidonius in epist. ad Basil. his verbis declarat, dum illius provinciæ deplorat calamitatem: *Burdegala, Petrogorii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, Helusani, Vasates, Convenæ, Auscenses, multoque major numerus civitatum, summis sacerdotibus ipsarum morte truncatis, nec dum ullis episcopis in defunctorum officio suffectis.* Nos cum " Baronio anno Christi 442. numer. 3. A hanc synodum Vasatis celebratam esse, libentius dixerimus.

Vasense primum sub Julio pontifice celebratum Cap. I.

b Sub Julio.) Si quod asserit Ado Viennensis in chron. hæc synodus celebrata est tempore Maximini Trevirensis episcopi adhuc superstitis, sub Julio eam celebratam fuisse oportet. Paulinus enim ejusdem sedis episcopus initio pontificatus Liberii Maximino successit, ac paulo post ab Arianis relegatus, in exilio martyrio occubuit, ut infra patebit.

Sit ne hic canon primi an secundi Vasensis concilii.

c Qui oblationes defunctorum.) Hic canon est quartus concilii Vasensis secundi: quia vero trium conciliorum Vasensium diversis temporibus celebratorum canones confusi existunt, hunc primo concilio restituimus, ideo quod is concil. Arelat. secundo nominatim citetur, can. 28. his verbis *Secundum constitutionem synodi Vasensis, qui oblationem fidelium suppresserit aut negaverit, ab ecclesia cui fraudem fecit, excludatur.* Baron. anno 314. num. 50. & 325. num. 17.

Cap. II. Causa hujus canonis sanciti quæ.

d Et in omnibus missis.) Hunc canonem de canendo trisagio in primo Vasensi concilio contra doctrinam A- B rii statutum fuisse, affirmat Baron. anno 442. in fine, deo scilicet, ut in omnibus divinis mysteriis laudes sanctissimæ Trinitatis occinerentur.

Cap. III. Occasio constitutionis quæ fuerit.

e Et quia non solum in sede apostolica.) Cum Ariani blasphemantes dicerent, Filium a Patre in tempore factum, & fuisse tempus quando non erat: Placuit Nicæni concilii patribus, quod etiam supra in notis ejusdem concilii diximus, ad antiquum glorificationis hymnum hunc, *Gloria Patri, & Filio*, illam appendicem adjicere, qua dicitur: *Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.* Quæ appendix cum ab hoc Vasensis concilii canone recepta fuerit, concedi debet, eumdem esse illius Vasensis synodi, quæ temporibus Julii pontificis & Constantii imperatoris celebrata fuit paulo post concilium Nicænum. Vide Baronium anno Christi 325. num. 176. & 177. item anno 442. in fine, & anno 463. num. 14.

Hymnus glorificationis quando institutus.

C. ANNUM CHRISTI 350.

CONCILIUM CORDUBENSE, HOSII

Ex Libello Synodico.

ΔΙΟΠΕΡ Κορδύβης ἐπίσκοπος ὁ πανόσιος σύνοδον θείαν καὶ ἱερὰν ἐπισκόπων ἐν τῇ οἰκείᾳ πόλει προσκαλεσάμενος, τὸ θεῖον ἐξήνεγκε μάθημα· κατεχείνας οὓς ἡ Σαρδικὴ ἀπεκήρυξε σύνοδος· καὶ οὓς πάλιν ἐδικαίωσε, προσδεξάμενος.

C QUAPROPTER Cordubæ episcopus sanctissimus Osius synodum divinam & sanctam episcoporum sua in civitate convocans, divinitus expositam illustravit doctrinam, condemnans eosdem, quos Sardicensis abdicaverat synodus, & quos ea absolverat, recipiens.

Observatio Card. de Aguirre
In tom. II. Concil. Hisp. pag. 16.

Ex his quædam observanda occurrunt. Primum est id Concilium celebratum Cordubæ ab Osio fuisse posterius Sardicensi, ac proinde aliquanto post an. 347. saltem circa medium quarti sæculi plus minus; cum opus habuerit Osius, præsertim decrepita ætate, remeandi Cordubam per longissima terræ marisque spatia e Sardica Mediterranea Thraciæ. Secundo constat id Concilium non fuisse Diœcesanum, cum ipsi plures Episcopi interveniisse dicantur. Sed nec videtur fuisse Provinciale: siquidem nec Corduba erat Metropolis, nec Osius habebat Episcopos suffraganeos, quos convocaret ad Synodum. Patet vero ex verbis libelli Synodici Osium congregasse Synodum. Quapropter existimo fuisse Concilium nationale Hispanicum, in quo Osius fuerit Præses, aut Legatus sedis Apostolicæ, aut saltem tanquam antiquissimus omnium Hispaniæ Episcoporum. Licet autem non possimus designare nomina omnium Episcoporum Hispaniæ, qui huic Synodo interfuerunt, possumus D tamen valde rationabiliter inter eos referre nonnullos, quos simul cum ipso Osio constat celebrasse paullo antea Concilium Sardicense; nempe Annianum de Castalona, Florentium de Emerita, Damianum de Asturica, Castum de Cæsaraugusta, & Prætextatum de Barcilona. Quinam vero fuerint Episcopi apud Sardicam damnati, aut restituti, constat ex Epistola synodali Concilii Sardicensis: damnati fuere Ursacius, Valens, Narcissus, Stephanus, Acacius, Menophanes, Georgius, & Theodorus; restituti vero, Marcellus, Athanasius, Asclepius, Aphtonius, Athanasius Capitonis filius, & Paullus, & Plutio compresbyteri. Atque hi etiam in Concilio Cordubensi vel damnati, vel absoluti. Porro dubitare non licet ibidem plura alia statuta esse circa disciplinam Ecclesiasticam: quænam autem, nemo nisi divinando affirmare potest, donec appareant tandem pleniora scripta, e quibus videtur libellus Synodicus desumptus.

CONCILIABULUM HIEROSOLYMITANUM

Habitum anno Chriſti CCCL.

CUM Maximus Hieroſolymorum Epiſcopus vicinos Epiſcopos ad Synodum ſupra memoratam evocaſſet, dum Athanaſius anno 349. Alexandriam pergeret, abſque permiſſu Acacii Cæſarcenſis Epiſcopi Metropolitani arrepta hinc occaſione Acacius anno 350. Synodum Arianorum coegit, & Maximo e ſede deturbato Cyrillum, quem Arianum putabat, ſuffecit. De hac Synodo hæc habet libellus Synodicus.

HIEROSOLYMITANA, ARIANORUM.

ATHANASIO igitur & Paulo honorifice ad ſua ovilia proficiſcentibus, impietatis anteſignani ſynodum Hieroſolymis hæreticam coegerunt, & confeſſorem quidem Maximum abjecerunt: catecheten autem Cyrillum, tanquam Arianum elegerunt: quem tamen ſub Damaſo Romæ, & ſub Nectario Conſtantinopoli celebratæ ſynodi multis efferunt laudibus: & Acacius Cæſareæ Philippi Euſebii Pamphili diſcipulus & ſucceſſor, propter primatum, ſede hac exegit.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ γὰρ καὶ Παύλου τιμίως προπεμπόντων πρὸς τὰ ἴδια ποίμνια, τῆς ἀσεβείας οἱ πρόμαχοι σύνοδον ἐν Ἱεροσολύμοις αἱρετικὴν συνεκρότησαν, καὶ τὸν μὲν ὁμολογητὴν ἀπεβάλλοντο Μάξιμον· τὸν δὲ κατηχιστὴν ὡς Ἀρειανὸν ἐχειροτόνησαν Κύριλλον. ὃν ἡ ἐπὶ Δαμάσου ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἡ ἐπὶ Νεκταρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, πολλοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρουσι σύνοδοι καὶ Ἀκάκιος ὁ Καισαρείας τῆς Φιλίππου, Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου φοιτητὴς καὶ διάδοχος, χάριν πρωτείων τοῦ θρόνου τούτου ἐξήγαγεν.

Sozomenus lib. 4. cap. 20. & Theophanes in Chronico libelli Synodici Auctori ſuffragantur, licet Maximi depoſitionem in Synodo factam non memorent; de quo tamen minime dubitandum, cum Epiſcopi nonniſi in ſynodis deponi ſoliti eſſent. Adverſantur tamen D. Hieronymus in Chronico, & Theodoretus lib. 2. cap. 26. aſſerentes per obitum Maximi Cyrillum Hieroſolymitanam ſedem adeptum. Verum non in hoc ſolum peccavit Hieronymus, qui valde juvenis Chronicon ſuum ſcripſit, ſed etiam cum ibidem Cyrillum inter Arianos Epiſcopos recenſuit. Hujus depoſitionis tempus deſumitur ex præfato Hieronymi Chronico, qui Maximum defunctum tradit anno Abrahami 2366. juxta editionem Pontaci, qui cum menſe Septembri anni Chriſti 350. abſolvitur. Præterea Auctor libelli Synodici factum id dicit, cum Athanaſius Alexandriam properaret, & Synodum Hieroſolymitanam Arianorum ante Sirmienſem, quæ hoc anno celebrata eſt, recitat. Verum eſt, Theophanem Sancti Maximi depoſitionem referre ad annum Chriſti CCCLV. ſed Theophanis Chronologia per hæc tempora prorſus corrupta: quod ex eo liquet, quod Euſebii Conſtantinopolitani Epiſcopi mors cum anno CCCLVI. in eo Chronico copuletur. Verum Theophanes ex Teophane corrigendus. Is Maximi depoſitione narrata, ait: *Sub id tempus, Cyrillo Epiſcopum agente, vivificæ Crucis ſignum luce magna coruſcans, die ſacro Penteceſtes, apparuit in cœlo.* Contigit ea apparitio menſe Maii currentis Chriſti anni, ut anno CCCLIII. oſtendam, idque ſub Cyrilli Epiſcopatus initium. Hic enim in epiſtola, quam de ea apparitione ad Conſtantium Imperatorem Hieroſolymis ſcripſit, ipſo initio ait: *Primas haſce ex Hieroſolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto literarum primitias*, &c. Recens itaque Epiſcopatum Hieroſolymitanum Cyrillus adeptus erat, quando Chriſti Crux in Oriente hoc anno apparuit; ideoque etiam ex Theophanis ſententia Cyrillus anno præcedenti epiſcopus Hieroſolymitanus inauguratus. Hæc Pagius ad an. Chr. 351. n. 7. & 8.

CONCILIUM SIRMIENSE I.

In quo Photinus damnatus eſt.

Habitum anno Christi CCCLI.

Ex P. Pagi Critica ad annum Chriſti 351. num. 10. & ſeqq.

PRior Synodus Sirmienſis, in qua Photinus ab Orientalibus damnatus eſt, a Baronio & Sirmondo in Diſſert. de anno Synodi Sirmienſis differtur in annum 357. Verum eam anno 351. coactam recte cenſuit Socrates lib. 1. cap. 24. ubi memorat eam habitam *poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani*, qui anno 351. competit. Photinus enim cum in ſynodo Mediolanenſi anno 247. damnatus ac depoſitus fuiſſet, adiit Conſtantium, petiitque, ut coram judicibus ab ipſo nominatis de Fide diſputaret, quemadmodum tradit Epiphanius in hæreſi Photinianorum, ubi tamen perperam ſcribit, in Sardicenſi Synodo Photinum depoſitum.

tum. Constantius quidem *Basilio Ancyræ Epi-* A *scopo* injunxit, ut contra Photinum disputationem susciperet: Judices vero seu Auditores hujus disputationis dedit Thalassium, Datianum, Cerealem & Taurum Comites. Ex his *Thalassius* primas apud Imperatorem obtinebat, ut tradit Zosimus in lib. 2. Præfectus Prætorio missus in Orientem hoc anno una cum Gallo Cæsare. Mortuus est autem anno 353. Constantio Aug. VI. & Gallo Cæsare II. Coss. ut habet Ammianus in lib. 14. Proinde Sirmiensis Synodus & disputatio Basilii contra Photinum non potest cadere in annum 357. ut contendit Baronius. Huc accedit quod scribit Epiphanius in ea disputatione Basilii contra Photinum, Notarium fuisse *Callicratem*, qui erat B Exceptor Rufini Præfecti Prætorio. Fuit autem *Ruffinus* Præfectus Prætorio per Gallias Consulatu Constantii VI. & Galli Cæsaris II. ut testatur Ammianus in lib. 14. Sed biennio ante Præfectus fuerat Illyrici. Anno autem Christi 357. non Rufinus, sed *Anatolius* Præfecturam Prætorii gerebat per Illyricum.

Sed & ex Episcopatu *Germinii* manifeste colligitur, Sirmiensem contra Photinum Synodum, in qua Photinus Episcopatu dejectus est, non esse celebratam anno 357. Etenim antequam *Georgius*, pulso Athanasio, Alexandrinam Sedem invaderet, jam tum *Germinius* Episcopus erat Sirmii, ut tradit Athanasius in Epistola Encyclica, quam scribit ad Episcopos Ægypti C & Lybiæ, tunc cum *Georgius* Alexandrinam Ecclesiam occupasset. Porro Georgius Alexandrinam sedem occupavit ineunte anno 356. Cum ergo ante eum annum *Germinius* Episcopus fuerit Sirmii, Photinus quoque, cui successit Germinius, ante annum 356. depositus fuerit necesse est. Certe Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum a Constantio factas recenset, primam commemorat ordinationem Gregorii, deinde *Germinii* & *Cecropii*, postea *Auxentii*, ac postremo *Georgii*. Ex his Gregorius quidem Alexandrinis datus est Episcopus anno Christi 341. Germinius vero in locum Photini factus est Sirmiensis Episcopus præsenti anno, cum aD Constantio Sirmii agente accitus fuisset, ut prodit Athanasius in loco supra citato, quem Interpres Latinus perperam vertit. *Cecropius* eodem anno factus est Episcopus Nicomediæ, ut colligitur ex supradicto Athanasii loco. Auxentius denique ad Mediolanensem Episcopatum promotus est anno 355. & sequenti anno Georgius Sedem Alexandrinam invasit. Hæc ex Valesio in Notis ad Socratem lib. 2. cap. 30 excepta.

Photinus, inquit Petrus de Marca in Dissert. de tempore Synodi *Sirmiensis* Plenariæ numero 20. & sequentibus, & facundiæ nomine commendabatur, & flagrantissima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat, ut a Sede pelleretur. Imo vero, ut regulis quæ tunc obtinebant, adhæreamus, cum Fi- E dei causa ageretur, necesse erat Orientis Episcopos in unam sententiam conspirare cum Occidente, ut hæresis profligata censeretur. Itaque relatione decreti adversus Photinum missa ab Occidentalibus in Orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum, nisi ut jussu Constantii Imperatoris Orientales Sirmium se conferrent, ut damnatione *Photini* suffragiis tot Episcoporum confirmata, hæresis confode-

retur? Sane Concilium illud *Sirmiense* ex Orientalibus Episcopis conflatum fuit, ut scripsit Hilarius, seu, si mavis loqui cum Vigilio, ex toto Oriente. Ex ea sane satis eleganti conjectura sequitur, non longo intervallo temporis abfuisse Synodum Sirmiensem a Synodo Romana, unde profecta fuerat relatio ad Orientales.

Hoc etiam aperte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait: *Verum inter hæc Sirmii convenitur*, scilicet dum libellus Ursacii & Valentis mittitur in Orientem, & Orientales literis suis res Sardicæ judicatas per insidias refricare conantur sub prætextu damnationis Photini, & communionis Marcello denegatæ ab Athanasio. Constituatur ergo Romana Synodus in anno trecentesimo quadragesimo nono, poterit haberi Synodus Sirmiensis, ex mente Hilarii, currenti anno: quæ est Socratis & Petavii Dissert. de Photino Hæretico assertio. Reclamat tamen Sirmondus in Diatriba de anno Synodi Sirmiensis, & Synodum Sirmiensem Hilarii, aliam a Sirmiensi Synodo Orientalium omnino esse pertendit; hac præcipue ratione quod in ista Photinus exauctoratus est, ut docent Sozomenus & ceteri Historici: in illa vero testatur Hilarius populi tumultu id effectum, ut Episcopatu amoveri non posset. Verum certum est ex Epiphanio & Socrate, damnatum Photinum, ex more illius sæculi, a Synodo ad Imperatorem provocasse. *Constantius* dedit Judices ex aula. In eo autem Magistratuum consessu Basilius Ancyranus a Synodo delectus, ut causam communem ageret, postquam diu cum Photino verbis conflixisset, hominem disputatione oppugnavit, qui victus in exilium est actus. Itaque supereſt locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno, hac ratione. Photinus damnatus est in Synodo Sirmiensi: sed populo per seditionem intercedente. & Episcopo damnato ad Principem provocante, judicium non est executioni demandatum. Tamen judicum a Principe datorum sententia Photinus meritas hæreseos & impudentiæ pœnas dedit, in exilium actus.

Hoc jacto fundamento profligata est quæstio de Fidei Formula ab *Hosio* subscripta, terrore, minis & verberibus coacto, ut ipse moriens professus est, teste Athanasio, qua ut concordiæ inter dissidentes Episcopos ratio iniretur, οὐσία, ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον recitentur, tanquam vocabula a Scripturis non deprompta. Tempus hujus Formulæ cadit in annum 357. ut consentiunt omnes. Ergo non fuit edita in Synodo Sirmiensi, quæ coacta fuit contra Photinum præsenti anno. Petavius in laudata Dissertatione de Photino Hæretico, nobili & eleganti observatione evincit, in hac Synodo Sirmiensi Plenaria Orientalium Episcoporum non fuisse conceptam Hosii Formulam ex eo, quod Basilius Ancyranus, ejus Synodi fere princeps, non passus fuisset ejus Formulæ interpolationem, (quæ illum latere non potuisset, utpote quæ Constantii minis sit extorta) cum tantis animis eam Formulam a Constantio revocari, coacta eam in rem Synodo Ancyrana, petiverit, statim atque in Orientem Ectheseos illius Hosianæ cognitio penetravit. Imo vero non adeo obnixe postulabat ea, quæ Sirmii decreta fuissent, confirmari, nulla habita exceptione, si eodem tempore perfidiæ Hosianæ Formula Sirmii fuisset ab Episcopis concepta

Tres Formulæ *Sirmii* urbis conſcriptæ nomine leguntur, quæ in tribus diverſis Synodis Sirmienſibus editæ ſunt. Prima Græce concepta eſt cum anathematiſmis XXV. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium *de non extantibus, aut ex altera hypoſtaſi eſſe, vel fuiſſe tempus aut ſeculum quando non erat*. Hæc Formula in Concilio Sirmienſi contra Photinum hoc anno celebrato conſcripta eſt. Hilarius quidem in libro de Synodis, ut Catholicam commendat: Athanaſius vero in libro de Synodis eam condemnat & rejicit, perinde ac reliquas ab Arianis exaratas. Neque vero de hac ſola Fidei Formula Hilarius & Athanaſius inter ſe diſſentiunt, verum etiam de aliis, v. g. de Antiochena. Nam Hilarius quidem fatetur, Orientales merito novas Fidei Formulas condidiſſe, A cum novæ hæreſes adverſus Eccleſiam ſurrexiſſent, Athanaſius vero novas illas Fidei Formulas callide ab Arianis compoſitas eſſe contendit, ad deſtructionem Nicænæ. Hanc Formulam præter Socratem referunt Athanaſius & Hilarius in libro de Synodis. Socrates lib. 2. cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. præfatam Formulam a Marco Arethuſio dictatam eſſe aſſerunt; quam opinionem amplexus eſt Baronius. At *Marcus Arethuſius* non hanc dictavit, ſed aliam, cui præfixa erant Conſulum nomina, & quæ poſtea Arimini recitata eſt, ut ex *Germinii* epiſtola jam pridem obſervavit Nicolaus Faber in Præfatione, quam ſcripſit ad Fragmenta Hilarii. De aliis duabus Fidei Formulis B Sirmienſibus & duabus Synodis, in quibus eæ editæ annis 357. & 359. agetur.

EADEM SIRMIENSIS SYNODUS.

Ex libello Synodico.

CUM autem Magnentius ſeditionem moviſſet, & beatum Conſtantem percuſſiſſet: ea re cognita Conſtantius Gallum quidem fratrem Juliani apoſtatæ, Cæſarem deſignatum orientis curam juſſit gerere: ipſe autem maximo cum exercitu per Europam C peragravit, hoſtes ſubigens, & eccleſiis turbas inferens haud parvas. Unde & ſynodum mandat hæreticam in Sirmio congregari, prætextu quidem Photini epiſcopi illius loci, qui hominicultor eſſet & inſipiens: revera autem contra divinum ſymbolum & Athanaſium generoſa mente præditum. Ea definitionem fidei expoſuit impiam, quæ vetabat, naturam aut ſubſtantiam de Deo prædicari. Definitionem illam ajunt, ſub Juliano apoſtata, a Marco Arethuſio compoſitam eſſe, qui ab Arethuſiis multa perpeſſus ſit propter dominum ſub Juliano apoſtata. Ita carnes beatas ſimul & miſeras Theologus dixit Gregorius.

ΑΝΤΑΡΑΝΤΟΣ ὃν Μαγνεντίε, καὶ τὸν μακάριον Κώνσαντα παταξαντος· μεμαθηκὼς ὁ Κωνσάντιος, Γάλλον μὲν τὸν ἀδελφὸν Ἰουλιανοῦ τῦ παραβάτου ἀναγορεύσας Καίσαρα, τῆς ἑῴων ἐκέλευσε φροντίζειν· αὐτὸς δὲ μετὰ μεγίσης δυνάμεως δὶ Εὐρώπης ἐχώρησε· τοὺς πολεμίους χειρούμενος, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις κλόνον παροσφέρων οὐ μέτριον. ὅθεν καὶ κελεύει συνόδον αἱρετικὴν ἐν Συρμίῳ ἀθροίζεσθαι· προφασει μὲν Φωτεινοῦ τοῦ ἐπισκόπε αὐτῆς, ὄντος ανθρωπολάτρε καὶ ἄφρονος· ἀληθείᾳ δὲ, κατὰ τοῦ θείε συμβόλε, καὶ Αθανασίε τοῦ γενναιόφρονος, ἥτις ὅρον πίσεως ἐξέθετο ἄθεον, φύσιν, ἢ οὐσίαν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν ἀπαγορεύοντα· ὅν τινα φασὶν ἐπὶ παραβάτου Ιουλιανοῦ, Μάρκον ἐκθέσθαι τὸν Αρεθούσιον, παρὰ τῆς Αρεθουσίων πολλὰ παθόντα διὰ τὸν κύριον ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου. Οὕτω σάρκας, μακαρίας ὁμοῦ καὶ ἀθλίας, ὁ Θεολόγος ἔφη Γρηγόριος.

IN SYNODOS TRES HABITAS

Adversus Photinum sub Julio I. Papa

A Baronio & Binio prætermiſſas aut male collocatas, opera R. P. Dionysii Petavii Soc. Jesu vindicatas,

Mediolanenſem anno CCCXLII. Sirmienſem CCCXLIX. Sirmienſem alteram anno CCCLI.

Observatio Philippi Labbe, Soc. Jesu.

Nullam eccleſiaſticæ hiſtoriæ partem, vel impediſtiorem eſſe, vel ignotam magis, non ſolum hac ætate, ſed duodecim abhinc fere ſæculis, recte obſervavit Petavius noſter, qui ab aliis omiſſas, aut ſuis non recte annis collocatas ſynodos tres, *Mediolanenſem*, *geminamque Sirmitanam*, e tenebris ruderibuſque ſacræ vetuſtatis eruit ipſe primus, aut aliorum perplexis diſputationibus obrutas reſtituit, tum in eruditiſſimis ad Epiphanii opera Animadverſionibus anno 1622. excuſis, tum in ſingulari diſſertatione *de Photino hæretico, ejuſque damnatione in quinque ſynodis facta, ac de duplici Sirmienſi contra illum ſynodo & formulis in poſteriore editis*, quam Rationario temporum tertiæ editionis tamquam appendicem ſubjecit. Nos quod in ea nova quamplurima, vulgoque haud ſatis comperta, ac nullius hactenus vel leviſſima ſuſpicione perſtricta eccleſiaſticæ hiſtoriæ capita prodantur, ramquam huicce noſtro inſtituto apprime neceſſariam ſubjungemus integram, ut cum Binianis annotationibus ex Baronio depromptis quilibet antiquitatis ſacræ ſtudioſus indagator comparare poſſit.

DE

DE PHOTINI DAMNATIONE

R. P. Dionysii Petavii Soc. Jesu

DISSERTATIONIS

CAPUT I.

Photini historia, & synodorum contra eum celebratarum tam a catholicis, quam ab hæreticis. Ostenditur duas fuisse Sirmienses: quarum prior hactenus ignota in lucem extrahitur.

PHOTINUS Sirmii, quod Pannoniæ oppidum est, episcopus, *a* Marcelli Ancyræ episcopi in adolescentia discipulus, & *b* sub eo diaconus aliquandiu vixit. Is de Christo prave sentiens *c* Pauli Samosateni instauravit hæresim: ob eamque sæpe damnatus est tam ab catholicis, quam ab ipsis Arianis.

d Severus Sulpicius auctor est ipsum una cum Marcello præceptore suo synodi judicio condemnatum esse etiam ante Sardicensem. Ac videtur ea synodus Constantinopolitana fuisse, quæ post famosum illud Tyri conciliabulum anno Christi 336. imperante adhuc Constantino, peracta est, de qua Socrates lib. 1. cap. 36. & Tripart. lib. 3. cap. 9. Nam Marcellus in illa depositus quamquam de Photino nulla apud Socratem fit mentio. Porro cum Athanasius post id tempus cum ambobus istis communicasset, ab iisdem Arianis absens condemnatus est, ut ait Severus: quod ad synodum Antiochenam pertinet, *e* in qua depositus est Athanasius.

Post Sardicense concilium anno 347. celebratum est, in quo Athanasius, & Marcellus pristinum in locum restituti sunt: ut ex synodica constat, *f.* quæ apud Theodoretum legitur. *g* Epiphanius refert in eadem synodo Photinum damnatum, & gradu esse dejectum: cujus in synodica nulla ex ea mentio.

Exinde Mediolani catholicorum celebrata synodus est, biennio antequam Valens & Ursacius in ecclesiam recipi se postulantes Julio, & Athanasio supplices libellos obtulissent. *Igitur ad tollendum* (ait *b* Hilarius) *ex episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes, hoc magis solliciti, atque anxii, turbari rursum, miscerique omnia, quod jampridem plures episcopos reos vel falsorum in Athanasio judiciorum, vel communionis hæresis Arianæ ab ecclesia fuerant ejecti. Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis episcopum adeunt, recipi se in ecclesiam deprecantur*, &c. Huic synodo Romani pontificis interfuere legati, in eaque hæresis Ariana proscripta est, & Ursacius ac Valens a communione suspensi, rogata venia in gratiam recepti sunt: quatuor alii episcopi Arianæ sectæ cum Arii perfidiam damnare noluissent, irati exierunt. Cujus rei fidem faciunt imprimis epistolæ duæ; altera concilii Ariminensis ad Constantium: altera *i* Liberii papæ, quam per Luciferum episcopum ad eumdem Constantium imperat. misit, cum ab eo solicitaretur, uti Athanasii depositioni subscriberet, paullo antequam iret in exilium. Hanc epistolam primo loco commemorabo. In qua Liberius Constantium hortantem, ut cum Arianis episcopis consentiret, ita compellat. *Quæ est pax, clementissime imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor episcopi, Demofilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii sententiam hæreticam noluissent damnare, de concilio iratis animis exierunt.* In *k* altera synodi Ariminensis epistola catholici episcopi de Ursacio, & Valente sic apud eumdem Constantium queruntur: ut e Græco vertit Epiphanius Scholasticus in Tripartita. *Quapropter Ursacius, & Valens, quoniam participes, & concordes Ariani dogmatis erant, a nostra sunt communione segregati. Quam ut reciperent, cognoscentes delicta, quibus peccaverant, pœnitentiam, atque veniam impetrare poscebant; & rescripta eorum hæc ita se habere testantur, per quæ criminum veniam consecuti sunt. Erat enim tempus, quo hæc gesta noscuntur, quando Mediolani synodus celebrata est præsentibus Romanæ ecclesiæ presbyteris. Cognoscentes vero simul etiam post mortem dignum memoria Constantinum, cum omni integritate, & examinatione conscriptam exposuisse fidem: qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incongruum esse judicamus post illum aliquid novitatis admittere.* Hanc epistolam Latine conceptam retulit Hilarius in fragmentis: sed concisam, & omissis plurimis, quæ in Græco sunt, mutilam. Ita enim verba illa, quæ describimus, illic leguntur. *Ideo Ursacius, & Valens in suspicionem ejusdem hæreseos Arianæ venerunt aliquando, & suspensi erant a communione, & rogaverunt veniam; sicut eorum continent scripta: quam meruerunt tunc temporis a concilio Mediolanensi, & assistentibus etiam legatis Romanæ ecclesiæ, Constantino præsente. In hoc cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenens, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutare.* Ex his colliguntur quatuor, quæ ad Mediolanensem istam synodum illustrendam pertinent. Primum in ea damnatos Arianos, ac proinde celebratam esse ab episcopis catholicis. Deinde Romanæ ecclesiæ presbyteros, vel, ut habet Hilarius, legatos interfuisse. Quod autem Constantino præsente facta esse apud eumdem Hilarium legitur, id in Græco non extat: neque de Constantino M. verum est, uti neque de ejus filio juniore Constantino, ut ex illius synodi tempore paulo post evidens fiet. De Constante itaque loquuntur; cujus jussu, utpote catholici principis, coacta videtur illa synodus. Quod si verum est; tum sane reliqua, quibus ejus mortis, & baptismi meminerunt, ad Constantem, non ad Constantinum pertinebunt. Sed ea res alterius est disputationis ac loci. Tertio itididem constat, Ursacium, & Valentem in Mediolanensi concilio Arianæ postulatos hæresis veniam exorasse, & in integrum restitutos esse. Quarto annus quoque, quo illa synodus est congregata, ex Liberii epistola conficitur. Nam dicit ante octo annos, quam ad Constantium illam epistolam scriberet, Mediolani eam habitam fuisse. Porro scripsit ad Constantium Liberius antequam in exilium mitteretur; adeoque anno Christi 355. Quare octavus annus ante hunc erit annus Christi 347. ut Sardicensem synodum brevi intervallo Mediolanensis consecuta sit, eodemque anno celebrata. Biennio post, cum Athanasius Constantis & Constantii auctoritate, ac decreto ab exilio revocatus esset, Alexandriamque profectus; & catholica res meliore jam loco esse cœpisset, Valens & Ursacius, qui in ditione Constantis erant, & ad potentiorum nutum, voluntatem ac religionem suam fingere jamdudum instituerant, ut antea cum ecclesia catholica, ita cum Athanasio redire in gratiam e re sua esse statuerunt. Itaque libellum obtulere primum Julio papæ; in quo & illa omnia conficta esse fassi sunt, quæ contra Arhanasium objecta fuerant; & Arianam perfidiam anathemate damnarunt: *Sicut per priorem libellum* (inquiunt) *nostrum quem apud Mediolanum porreximus, & nunc, & semper anathematizasse, hac manu nostra, qua scripsimus profitemur.* Hæc in latino eorum libello apud Hilarium: cui ista subjicit: *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresis Photini a Romanis damnata est*; nempe in Mediolanensi synodo, ut ex iis patet, quæ paulio antea scripsit Hilarius; biennio ante Mediolanensem synodum, cui Romani interfuere legati, peractam esse, quam Valens, & Ursacius cum Athanasio dato libello reconciliati sunt.

Illustratur Mediolanensis synodus.

Ursacii & Valentis reconciliatio suo tempori restituta.

Cæterum Ursacii, & Valentis ista reconciliatio perperam in annalibus confertur in annum Christi 350. post mortem Constantis, qui 15. Cal. Feb. interemptus est. Eteuim certissimum est, superstite Constante ambos illos resipuisse, ac libellos dedisse: quod Athanasius ipse dubium esse non patitur in epistola ad *a* solitarios: ubi istos ait post Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut ad vomitum redirent, & ab Athanasii pariter atque ecclesiæ catholicæ communione desciscerent, caussantes metu se Constantis, & ingratiis ad simulandam hanc pœnitentiam esse compulsos. Hoc vero falso illos allegasse dicit Athanasius; quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret, quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere: sed nec imperator quidem adesset; verum sponte ipsi Romam advolassent, & in medio ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius: ex quibus perspicuum est, Constante adhuc vivo Valentem, & Ursacium Julio pariter & Athanasio supplicasse quod anno 349. contigit, biennio post Mediolanensem synodum, quæ ante annos octo, quam Liberius ad Constantium epistolam daret, indicta ponitur ab eodem Liberio. Quocirca tertia Photini damnatio in Mediolanensi catholicorum synodo facta est, ut ex his omnibus constat.

a Pag. 640.

Quarto damnatus est Photinus in Sirmiensi concilio a catholicis.

Quarto damnatus idem est in Sirmiensi synodo, non illa celebri, cui Arlani præfuerunt, imperatore Constantio, ac Basilio Ancyrano præcipuas partes illius sustinente: sed in altera, cujus ex annalium, historiarumque monimentis hodie memoria omnis excidit, quam nos ex Hilarii Fragmentis, velut e parietinis ac ruderibus, sepultam, ac pene obliteratam eruimus. Synodum ergo Sirmiensem a catholicis, & occidentalibus in caussa Photini celebratam esse dico priorem illa, quæ in eadem urbe ab Arianis, & orientalibus est habita. Quod ex verbis Hilarii colligitur, quæ hujus capitis imtio posuimus. Refert enim Hilarius ad tollendum ex episcopatu Photinum congregatos esse episcopos, post biennium, quam in Mediolanensi synodo damnatus fuerat; ac per eam occasionem Valentem, & Ursacium, qui in Mediolanensi synodo cum catholica ecclesia in concordiam redierant, cum Athanasio reconciliatos esse. Quod

super-

superstite Constantio factum esse, & anno Christi 349. paullo antea demonstravimus. His ista subjicit Hilarius. *Verum inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehensus, olim reus pronunciatus, & a communione jampridem unitatis abscissus, ne tunc quidem per factionem populi potuit * admoveri.* Hinc de loco synodi illius constat, nempe Sirmii eam habitam fuisse, neque Photinum de sede pelli potuisse, quod populus seditione facta episcoporum conatui restitisset.

* cox. amoveri.

Probatur Sirmiensis prior synodus.

Nam quod Sirmiensis ista synodus diversa sit ab ea quæ postea contra Photinum eumdem celebrata est ab Arianis, quæque vel unum fidei decretum, vel etiam duo condidit, de quibus mox agetur pluribus, his argumentis ostenditur. Primum ex tempore, quod ab Hilario significatur, & a nobis illustratum est hactenus. Biennio quippe post Mediolanensem synodum, & sex annis, antequam Liberius relegaretur, adeoque anno 349. Sirmii congregata est illa synodus. At vero famosum illud concilium, cui Basilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio post, Christi 351. celebratum est, ut autem aliis placet, nono post anno, Christi 357. de qua re postea. Deinde quia Photinus in priore illa, propter populi factionem, amoveri non potuit; in posteriore vero ab Arianis & Constantio habita, omnino dejectus est, ut Sozomenus refert l. 4. in fine c. 6. Tertio quod concilium Sirmiense, de quo Hilarius scribit, occidentales soli celebrarunt, decretumque suum ad orientales miserunt episcopos, ut idem testis est Hilarius, qui *decretum de Photino ab occidentalibus* factum *ad orientales relatum* asserit: Orientales vero *mente callidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces occasionem revolvendi ejus, quod Athanasii absolutione est dissolutum, quæsisse judicii, & rescribente de Photino, Marcelli mentionem, velut institutionum talium magistri, addidisse ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem, & veritatis judicio consopitam, in publicam recordationem caussa novitas excitaret; & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret.* Hæc Hilarius. quorum ex antecedentibus, atque ex historia Severi, hæc sententia est. Marcellus Photini magister, cum ab Arianis una cum Photino depositus esset, ut supra demonstravi, in Sardicensi concilio in integrum restitutus erat. Verum cum pristinum errorem postea resumpsisset, *Athanasius hunc a sua communione suspendit. habuitque ille hanc verecundiam, ut tanti viri judicio notatus, sponte concederet*, ut Severus narrat. Quod Athanasii judicium Photini damnatione, ac Mediolanensi synodo anterius fuisse testatur Hilarius; atque *his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem præbuisse.* Siquidem orientales, decreto illo contra Marcellum ab occidentalibus misso, rescripserunt, non solum Photini damnationem approbantes: sed Marcelli insuper addentes: ut hoc modo Sardicensis acta concilii labefactarent, & quæ ibi de Marcello & Athanasio constituta erant, irrita facerent. Quippe ambo, uti diximus, a Sardicensi synodo sedibus suis restituti sunt. Hujus autem convelli auctoritas, infringique videbatur, damnato Marcello, quem illa sublevarat; & ad Athanasii damnationem, quem perinde complexa synodus erat, aditus præstrui. Hæc ab Hilario ad eum modum gesta narrantur. Unde illud apparet, Sirmiensem hanc synodum occidentalium fuisse; & quidem catholicorum; primum quia Valens & Ursacius hujus occasione synodi cum catholicis, & Athanasio penitus concordiam inierunt; ut ex Hilario supra docuimus. Deinde quod idem Hilarius, paucis interjectis, occidentales istos, qui Sirmii convenerant, ea re commendat, quod decretum suum ad orientales miserint bono more, institutoque, non ut eos ad assentiendum cogerent; *ut nunc*, inquit, *agitur*: sed ut certiores illos facerent. *De Photino autem, sicuti mos poscebat, ad orientales epistola fiunt, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, adsensum, sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine.* Quamobrem occidentalium iste confessus Sirmii factus non potest idem esse cum altero, in quo Basilius cum Photino commissus est, cui soli orientales propemodum interfuere. Ac videtur Constans imperator catholicæ fidei studiosissimus princeps, ejus promovendæ, & in occidente sanciendæ gratia, primum Mediolani episcopos congregasse ut de Arianis, ac præsertim Valente, & Ursacio cognoscerent; & quæ nuper in Sardicensi concilio decreta erant, denuo firmarent: deinde Sirmii, ut Photinum e gradu dejicerent, quod ne fieret, populus intercessit: Constans vero, antequam vim adhibere posset, e vita sublatus est. Itaque nova deinde synodo opus fuit ad deponendum Photinum.

Quinta Photini damnatio An concilio Sirmiensi ab hæreticis habita

Quinta igitur & postrema Photini damnatio in eadem urbe Sirmio, biennio post priorem, facta est anno 351. quo depositus est iterum Photinus, & episcopatu pulsus; quod obtineri hactenus non potuerat, atque etiam collatione cum Basilio Ancyrano habita, convictus, ac prostratus est. Cujus synodi ratio quia perplexa est, & multis obstructa difficultatibus, nec levis de actis illius controversia; seponemus ei explicandæ caput alterum, in quo quæ ad illam pertinent brevi complectemur.

CAPUT II.

De tribus fidei formulis Sirmii editis, e quibus sola prima in concilio adversus Photinum illic peracto facta esse monstratur.

CUM jam quarto episcopalibus sententiis notatus, ac depositus Photinus, invitis omnibus, sedem suam retineret, demum adversus eumdem Sirmiensis altera synodus est collecta, in qua Constantii imperatoris auctoritate rursus ille damnatus episcopatu cedere cogitur. Synodum hanc celebravere orientales potissimum episcopi. Nam Hilarius libro de synodis formulam fidei cum anathematismis illic editam sic inscribit: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ:* ac proxime ante, tunc eam esse propositam refert, *cum Photinus episcopatu dejectus est*; unde, quod superiori capite diximus, constat, alteram hanc Sirmiensem esse synodum ab ea, quam occidentales biennio ante in eadem urbe fecerunt.

Duo sunt hac de synodo quæstionis capita, alterum de anno, quo peracta est; alterum de fidei formulis, quæ in ea publicatæ feruntur. Quod primum attinet, Socrates libro 2. cap. 19. Græce edit. & Sozomenus lib. 4. c. 6. testantur eum annum fuisse post consulatum Sergii, & Nigriani, quo nulli consulatum gesserunt ob bellicos tumultus. Hic est annus Christi 351. At Baronius in annum 357. illam conjicit. De fidei formulis non minor est controversia. Nam tres omnino extant ejus urbis inscriptæ nomine, quæ in eadem Sirmiensi contra Photinum collecta synodo propositæ narrantur a *a* Socrate, *b* Sozomeno, ac Nicephoro.

a lib. 2. c.
b lib. 4.
c lib. 9. c.

Prima formula Sirmiensis

Primæ auctor fuisse perhibetur Marcus Arethusius, ut scribit Socrates, Græceque concepta est cum anathematismis 25. Ex Græce apud Athanasium legitur *d* in libro de synodis, & *e* Socratem loco jam citato. Latine autem apud Hilarium libro de synodis, & in Triparlita, libro 4. cap. 7. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium *de non extantibus, aut ex altera hypostasi esse: vel fuisse tempus, aut sæculum quando non erat.* Nulla porro in illa mentio sit, οὐσίας, nisi quod damnantur, qui dicunt πλατασμὸν τῆς οὐσίας, *collationem substantiæ* esse Filium. Hujus fidei formulæ, ac Sirmiensis synodi & Photini depositionis, quod subit mirari, nullam mentionem facit in ejus hæresi *f* S. Epiphanius, sed solius Sardicensis occidentalium synodi meminit, in qua damnatus est: secundum quam Constantium adiisse, ac se injuste depositum querentem, judices impetrasse. ac missos esse Thalassium, Datianum, Cerealem, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, Leontium, quos ex ordine Senatorio fuisse Socrates indicat. Coram his, & episcopis pluribus descendisse illum in certamen cum Basilio Ancyrano prodit Epiphanius, ac Socrates, & Sozomenus. Qui ambo significant, finita am synodo Sirmien, & post depositum in eadem Photinum, disputationem illam esse factam, qua convictus Photinus, & exauctoratus est. Verum apud eumdem Epiphanium *g* in Semiarianorum hæresi Basilius, aliique episcopi in synodica Ancyrani conciliabuli, meminerunt Sirmiensis synodi ejusque actorum adversus Photinum.

Anathemo 6.

d pag. 99
e lib. c. c

f Her. 7

g Her. 73 2.

Secunda formula

Secunda fidei formula apud Sirmium edita est Latino sermone, ut testantur Athanasius, Socrates, Hilarius, qui eam describunt, Sozomenus, aliique. Hujus inscriptio est apud Hilarium ejusmodi: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium, & Potamium conscriptæ.* In ea prohibitum est fieri mentionem nominum οὐσίας, ὁμοουσίου & ὁμοιουσίου, quia nusquam in scripturis legantur. Eamdem postea supprimere conati sunt Ariani, interposita auctoritate Constantii, ut iidem scriptores referunt.

Tertia formula.

Tertia formula Latine itidem Sirmii concepta est, notatis Coss. Eusebio, & Hypatio, qui annus Christi fuit 359. eaque a Valente, & Ursacio Ariminum perlata, quæ apud Athanasium, & Socratem extat. Sed eam in Sirmiensi contra Photinum synodo editam non fuisse perspicuum est, idque Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarii fragmenta olim animadvertit.

Nos in animadversionibus ad Epiphanium, ante annos quatuordecim, cum de hoc argumento longam disputationem faceremus, duo quædam exposuimus; alterum, Sirmiensem illam postremam synodum eo anno peractam fuisse, quem habet Socrates, Christi 351. non, ut plerisque persuasit annalium ecclesiasticorum conditor, anno 357. Alterum, e tribus illis fidei formulis, quas paullo ante commemoravi, solam primam in illo concilio scriptam fuisse: secundam vero non in synodo ipsa Sirmiensi; sed aliquot annis postea editam, in consessu paucorum episcoporum. Horum primum veterum illorum, quos citavi, auctoritate nititur; præsertim Socratis; qui ut sæpius, ita nunquam temere, aut falso notas

tas illas consulatuum adhibet; sed ex actis publicis, ac fastis haud dubie depromptas, quo major illis habenda fides est, maxime ubi nulla in contrarium idonea sunt argumenta: cujusmodi certe hic nulla sunt. Nam quæ in annalibus opponuntur, satis iis responsum est in animadversionibus ad Epiphanium; ac paullo post ea prorsus irrita, & inania esse constabit; ubi quod posterius est e duobus a me positis, ostendero, secundam de tribus fidei formulam non in Sirmiensi contra Photinum synodo; sed alio tempore, ac diverso cœtu præsulum in lucem exiisse. Quod illic disputatum latius, ut in pauca contraham, his maxime de causis asseritur.

Imprimis auctores sunt *a* Epiphanius, & *b* Hilarius, cum secunda ista formula publicata esset, atque e Sirmio in orientem perlata, vehementer exarsisse Basilium Ancyranum episcopum, aliosque Semiarianarum partium; cumque ab Georgio Laodiceno sectæ ejusdem patrono literas accepissent; quibus de Eudoxii perditissimi Ariani vesania certiores illos faciebat, quem refert *c* Sozomenus, postquam ecthesim illam ab Osio expressam, ab Valente & Ursacio missam recepisset, gratulationis plenas ad eos scripsisse literas, quod ipsorum opera vera in occidente fides revivisceret. His commotum Laodicenum Georgium, ad Basilium, & episcopos, qui cum eo Ancyram convenerant, epistolam dedisse, qua eos hortabatur, ut Antiochenæ, immo orientali ecclesiæ succurrerent. Porro Ancyram ideo sese contulerant, ut encænia celebrarent novæ basilicæ, quam a se conditam Basilius ibi dedicabat. Igitur Ancyræ Semiarianorum concilium habitum est, paullo ante pascha, ut eorum synodica testatur apud Epiphanium. In quo fidei formulam istam, quæ secunda apud Sirmium edita est, damnarunt, & adversus eam longissimam aliam ecthesim anathematismis ediderunt. Post synodum deinde legati ad imperatorem Constantium profecti Basilius ipse, Eustathius Sebastenus, Eleusius Cyzicenus, & Leontius presbyter, qui hoc ab eo peterent. ὥστε κρατεῖν τὰ ἐν Σαρδικῇ, καὶ ἐν Σιρμίῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις συνόδοις κεκριμένα, ἐν αἷς συνετέθη ὅμοιον εἶναι κατ' οὐσίαν τῷ Πατρὶ τὸν υἱόν. *Uti rata hæc essent quæ apud Sardicam, & Sirmium, & in aliis synodis decreta fuerant, in quibus communi consensu definitum erat similem esse secundum substantiam Patri Filium*, ut scribit Sozomenus, qui imperatorem narrat ea legatione commotum revocasse omnia, quæ per Anomœos extorta fuerant: a quibus secunda illa Sirmiensis professio dictata erat.

Ex his omnibus validum argumentum efficitur, quo secunda illa formula Sirmiensis ostenditur nequaquam in Sirmiensi contra Photinum collecta synodo condita fuisse. Etenim Sirmiensi huic synodo non solum Basilius interfuit, sed pene etiam præfuit: præcipuæ certe in ea partes illius fuerunt: ut qui in ejus omni actione floruit; eademque finita, datis ab Constantio judicibus cum Photino congressus est, eumque superavit: quod Epiphanius, Socrates, Sozomenus, aliique narrant. Quid igitur fingi absurdius potest, quam in illa ipsa synodo eam fidei conceptam esse formulam præsente Basilio, quam is paucis post mensibus adeo detestatus est, uti contra eam cœtum coegerit episcoporum, acerrimoque decreto, & anathemate jugulaverit, & ad illam evertendam legatus ad Constantium Sirmium usque pervenerit? An talem unquam ecthesim coram se dictari passus esset, a qua tantopere diffidebat? Nam in illa τῆς οὐσίας, ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου vocabula ex æquo rejecta sunt, ex Anomœorum sententia. At Basilius Semiarianarum fautor partium τὸ ὁμοιούσιον propugnabat, & Anomœos, quos apud Epiphanium & Hilarium formulæ illius auctores Ancyrana synodus facit, pejus, quam catholicos, oderat. Quod si invitus illi Sirmii subscripsisset, age num Ancyram reversus, Sirmiensem synodum adeo commendasset, aut ejus decreta fideique sanctionem confirmari ab imperatore petiisset? Nonne id egisset potius, ut ea Constantii decreto rejiceretur? *d* Sane in Ancyrani concilii synodica optasse plurimum se ajunt episcopi, ut post Sardicensem synodum, & Sirmiensem, in qua Photinus damnatus est, quietos esse sibi liceret. Sed quoniam ex Illyricianorum literis, & Georgii Laodiceni, didicerint, confossam tot synodorum decretis hæresim caput efferre cœpisse; ideo se Ancyræ congregatos ea omnia denuo confirmasse, quæ in Antiochena synodo, & Sardicensi, ἣν ἀνέλαβεν ἡ ἐν Σιρμίῳ σύνοδος, *quam Sirmiensis synodus est amplexa*, constituta fuerant. Non igitur secunda illa formula Sirmii edita ad eam synodum pertinere potest, quæ contra Photinum est habita.

Præterea ex hac rei apud Sirmium, Ancyramque gestæ narratione colligitur, eamdem formulam absente Basilio Ancyrano esse conscriptam: quod si verum est; non potuit Sirmiensis concilii tempore fieri. Nam princeps, ut jam diximus, actionis illius, ac synodi Basilius Ancyranus fuit: isque finito concilio cum Photino disputavit. Quod autem Sirmio tum abfuerit, cum ecthesis illa dictata est, e *e* Sozomeno probatur: qui refert Eudoxium, Acacium, & Uranium, cum ab occidentalibus episcopis Valente, Ursacio & Germinio formulam istam, qua de agimus, accepissent Osii subscriptione firmatam, ejus dogma, in quo ipsi cum Aetio consentiebant, audacter, ac palam divulgare cœpisse; quod indigne ferens Georgius Laodicenus certiorem de tota re Basilium ac reliquos Ancyranæ synodi præsules fecit, ut & ipsi in synodica sua testantur. Quare non videtur illius formulæ conscius fuisse Basilius. Quippe ab solis occidentalibus episcopis dictata, ad orientales deinde missa pervenit: ut ex Sozomeno colligitur.

Quinetiam illius inscriptio, quæ apud Hilarium, Athanasium, & Socratem legitur, satis indicat, eam a paucis episcopis, non a plena synodo profectam. Hilarius enim hoc ei lemma præscribit: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ.* Tum sic eadem incipit. *Cum nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt, & discussa, præsentibus sanctissimis fratribus, & coepiscopis nostris Valente, Ursacio, & Germinio*, quod exordium Græce itidem apud ceteros extat. Quare paucis, uti dictum est, ab episcopis condita est hæc fidei professio: non ab generali synodo. Longe enim aliter Sirmiensis concilii ecthesim proponit, & inscribit Hilarius eodem in libro de synodis: *Exemplum*, inquit, *fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conscriptæ.* Hic ab orientalibus, hoc est plena in synodo scriptam ait Sirmiensem illam formulam: alteram nonnisi ab uno, alterove. Ad hæc Hilarius idem postquam secundam hanc Sirmiensem ecthesim, & Ancyrani contra illam concilii decreta proposuit, ita loquitur: *Dignum autem est conscientia communi etiam ceteras eorumdem episcoporum orientalium diversis & locis, & temporibus conscriptas fides noscere*, &c. quæ postquam præfatus est, duas, non amplius, formulas describit; alteram Sardicensis synodi; alteram Sirmiensis contra Photinum; hanc vero commemoraturus ita scribit: *Consequens est autem ut eam nunc fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus episcopatu dejectus est, conscripta est.* Itaque Sirmiensis hæc formula diverso vel loco, vel tempore ab ea conscripta esse debet, quæ secunda Sirmiensis dicitur. At loco diversa non est: tempore igitur diversa sit oportet. Huic argumento, quod ex Hilarii testimonio petitur, robur addit S. Vigilius, & opinionem nostram adstruit, dum in libro 5. adversus Eutychem duos illos conventus episcoporum, atque synodos distinguit, unam orientalium, qui contra Photinum apud Sirmium collecti sunt, quos catholicos appellat, eorumque decreta commendat: alteram episcoporum aliquot, ut Osii, Valentis, Ursacii, Germinii, & aliorum; quibus universos ait orientales episcopos contrariis restitisse decretis. Sed Vigilii verba, quibus egregie id, quod volumus, affirmat, melius est adscribere. De Ancyrana itaque orientalium synodo contra secundam Sirmiensem formulam habita, sic ille scribit. *Deinde adversus sacrilegam impiæ professionis unitatem, quæ per Osium, Valentem, Ursacium, & Germinium, ceterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerat conscripta, universi orientales episcopi convenientes, alias, id est, duodecim sententiarum definitiones ediderant, quæ Nicæno concilio non continentur.* De Sirmiensi porro concilio, in quo Photinus postremo damnatus antea fuerat; hæc subjicit. *Illius vero catholici concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto oriente congregati, quis sufficiat multiplices fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam synodum, quia talis rei necessitas fuerat nulla non sunt omnino sancita: quæ nullus fidelium audes respuere, aut cunctatur recipere, qui non vult cum Photino anathematis eorum sententiæ subjacere.* Hæc Vigilius, quæ non aliunde, quam ex Hilarii libro de synodis, accepit. Hic enim Ancyranæ synodi ab Semiarianis præside Basilio habitæ decreta prædicat, & commentario illustrat; quæ etiam duodecim numero refert, totidem anathematismis expressi, quæ cum auctoribus suis orientalibus episcopis pro catholicis amplectitur. Cum autem Hilarius decreta ista condidisse *orientales episcopos in unum congregatos* absolute scripserit, Vigilius putavit omnium orientalium concursu celebrem fuisse synodum illam. In quo falsus est. Pauci enim convenerunt, hoc est numero duodecim, quorum nomina synodicæ Ancyranæ subscripta sunt apud *a* Epiphanium. *a* Hær. 73. N. 11.
Non enim plena fuit ista synodus, sed provincialis duntaxat; & per occasionem dedicandæ apud Ancyram basilicæ collecta; ut ipsemet testatur in synodica sua. Inter hos episcopos nominatur Eustathius Sebastenus, quem S. Basilius Cæsareensis episcopus *b* in epistola ad occidentales, illi ipsi Ancyranæ interfuisse synodo, & cum hæreticis *homousion* damnasse scribit: qui locus *c* in 7. synodo citatur. Hæretico igitur istos fuisse scivit, qui hæc melius e propinquo nosse potuit Basilius. Quamquam nulla litera extat in illorum anathematismis, ac synodica tota, quæ τὸ ὁμοούσιον condemnet. Sed quia τὸ ὁμοούσιον præcise receperunt, suppressa mentione alterius; pro hujus damnatione Basilius istud habuit. Nisi

b Epist. 74.
c pag. 390. edit. Rom. Græcolat.

Margin (left, cropped): .N. / syn. / se- / for- / n in / ma- / da / isse. / .12. / Epi- Hær. , 2. / 4. c. 12.

forte

forte altera quæpiam apud Ancyram celebrata ſynodus eſt, in qua nominatim damnatum ſit ὡ ὁμούσιον, quod ego non puto. Itaque vera eſt, ut opinor, conjectura noſtra.

Sed ut ad Vigilium revertar; perſpicuum eſt, Ancyranam ab eo ſynodum, itidem ut ab Hilario, dici contra Oſii & aliorum blaſphemam formulam, celebratam fuiſſe. Eſt hæc vero, ut ſæpe docui, ſecunda illa Sirmienſis profeſſio, quam in diverſa ſynodo, ab ea, quæ Photinum damnavit, editam eſſe mox idem Vigilius indicat, dum hanc ſynodum orientalium contra Photinum, *catholicum concilium* appellat; cujus ſanctiones collaudat, ſimiliter atque Hilarius, & alii quidam veteres perinde ac recentiores fecerunt: at illum cœtum epiſcoporum, qui ſecundam apud Sirmium profeſſionem condidit, hæreſis & impietatis arguit. Hujus conventiculi, & impiæ profeſſionis ab Oſio non tam editæ, quam vi ac ſuppliciis extortæ, meminit Sœbadius Aginnenſis, ubi hanc ſynodum appellat. Ex quo perperam aliqui concludunt Sirmienſem ab eo contra Photinum intelligi ſynodum. Sed errant. Synodus enim qualiſcumque conventus epiſcoporum interdum dicitur: cujuſmodi tum profecto fuit, quando Conſtantii potentia & tyrannide freti Ariani nefariam ab Oſio fidei formulam extorſerunt: de qua vide, ſi lubet, quæ in Epiphanianis animadverſionibus notavimus.

Diſſolvuntur argumenta contra nos oppoſita.

Satis pro opinione noſtra diſputatum eſt hactenus. Unum illud reſtat argumentum, quod ex illorum temporum hiſtoria duci invictum putatur a quibuſdam adverſus Socratis, aliorumque veterum ſententiam, quæ Sirmienſi poſtremæ contra Photinum ſynodo præfinit annum Chriſti 351. quam nos ab recentioribus haud merito damnatam, ac veriſſimam eſſe monſtravimus. Qui enim potuit, inquiunt, Sirmii juſſu Conſtantii celebrari tum ulla ſynodus, cum Pannonia, cujus oppidum illud eſt, a tyrannis obtineretur? Nam poſt Conſtantis obitum, qui ineunte contigit anno 350. Magnentius in Galliis, & Italia; Vetranio in Pannonia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Sed accurata notatio temporum iſtorum, inane hoc eſſe, irritumque docebit.

Conſtans enim Conſtantii frater a Magnentio tyranno cæſus eſt, & Magnentius ipſe tyrannidem invaſit anno ineunte Chriſti 350. decimoquinto Cal. Febr. Coſſ. Sergio & Nigriniano, ut Idatius in faſtis, Socrates, Sozomenus, a aliique narrant. Magnentius Gallias, Italiam, & Africam obtinuit, eodemque anno Vetranio, qui peditum magiſterio præditus Illyricum curabat, imperium & ipſe uſurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait chronicon Alexandrinum, ex quo caſtigandus eſt Idatii codex, qui Calendas Maii notat, errore librariorum, qui literam i, pro r, poſuerunt. Hunc enim ſcribit in Cæſaribus Victor cis menſem decimum in ordinem redactum eſſe ab Conſtantio; quod 8. Cal. Jan. accidiſſe teſtis eſt Idatius: apud quem etiam perperam id confertur in annum eum, qui inſcribitur *poſt conſulatum Sergii & Nigriniani*, & eſt Chriſti 351. dum iſtud evenit antecedente anno; Coſſ. Sergio, & Nigriniano, decimo menſe nondum expleto ab Martio Vetranione ſumma poteſtate ita, uti diximus, exuto, Conſtantius Illyricum obtinuit. At ſequente anno, qui fuit Chriſti 351. Magnentius 4. Cal. Octob. ut refert Idatius, ad Murſam Illyrici oppidum victus eſt a Conſtantio, & anno deinde tertio, Chriſti 353. apud Lugdunum ſibi necem conſcivit. Quocirca anni 351. majori parte, hoc eſt priſcoribus menſibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum in poteſtate fuit Conſtantii, potuitque Sirmii epiſcoporum habere conventum.

a Zoſim. 2. Victor in Cæſ.

Cum igitur Vetranione dejecto Conſtantius Sirmii moras faceret; ac Photinus in eadem urbe nefariam vulgaret hæreſim, Ariani epiſcopi, quos in comitatu ſemper habebat Conſtantius, ut pro catholicis ſeſe gererent, atque ab hæreſi alienos ſe eſſe monſtrarent, imperatori perſuadent, ut Sirmium ex orientis partibus epiſcopos cogeret; quod ab illo factum eſſe anno ipſo 351. teſtatur Socrates. Neque vero conſtat quot illic epiſcopi fuerint. Sed illud certum eſt, pauciſſimis exceptis, orientales omnes fuiſſe. Socrates Valentem ſolum Murſorum epiſcopum nominat, & Oſium Cordubenſem. Sed de Oſio fallitur, ut in animadver. ad Epiphanium oſtendimus. Cauſſa autem erroris hæc illi fuit, quod aliam fidei formulam, quæ in eadem urbe poſtea decreta eſt, Oſius ſubſcriptione ſua probare coactus eſt, quam quidem in Sirmienſi concilio, quod adverſus Photinum celebratum eſt, publicatam eſſe falſo arbitratus eſt Socrates. Quamobrem Sirmienſis illa ſynodus orientalium fuit epiſcoporum. Unde S. Hilarius libro de ſynodis, fidem, quæ tum illic publicata eſt, expoſiturus, ita præfertur: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conſcripta.*

Cur autem plerique omnes, qui tum Sirmii convenerunt, orientales eſſent, ac præter unum alterumve nullus occidentalium acceſſerit; nulla fingi cauſſa poteſt alia, niſi quod occidentem, hoc eſt tranſalpinas regiones, & Italium Magnentius occupabat. Niſi cauſſa hæc fuiſſet, ac ſi Conſtantius occidentem in ditione ſua tenuiſſet: quis dubitat, quin Sirmii, quæ urbs occidentalis erat imperii, habitam ſynodum frequentiores ex occidente celebraturi fuerint epiſcopi? quemadmodum Ariminii poſtea factum, & antea, Sardicæ. Atque hoc non leve eſt argumentum, quo Magnentianis temporibus indicta illa ſynodus oſtenditur.

Hilarii locus ex fragmentis illuſtratur: in quo de Photino agit, ac ſynodis contra eum factis, unde pleraque eorum probantur, quæ iiſdem de rebus obſervavimus.

CAPUT III.

CUM ex Hilarii potiſſimum fragmentis expreſſa ſint ea, quæ de Photini damnatione, ſynodiſque contra ipſum habitis capite primo docui; viſum eſt ipſius locum integrum hic exſcribere, ut ſingulorum probationes in promptu habeantur; quibuſdam additis ſcholiis, quibus velut radiis, illuſtratus, planus legentibus, ac facilis occurrat: quem alioqui deſperatæ obſcuritatis eſſe; ac neque verbis, neque ſententiis cohærere, docti quidam homines arbitrati ſunt.

HILARIUS.

Pag. 23. Pariſ. 1598.

Supereſt ut quid de Marcello, & Photino geſtum ſit, pauciſſimis dicam. Photinus Sirmienſis epiſcopus fuit a Marcello imbutus. Nam & diaconus ſub eo aliquandiu fuit. Hic corruptis innocentiæ moribus, ac diſciplinis, turbare evangelicam veritatem perſiſtebat novis prædicatibus. Et hoc ita ſæpe eſt, ut cum incrementa vitiorum, detrimenta in amore Dei fecerunt, veſanum depravatæ ſcientiæ ſtudium increſcat. *a* Igitur ad tollendum ex epiſcopatu Photinum, qui *b* ante biennium jam in Mediolanenſi ſynodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes, *c* hoc magis ſoliciti, atque anxii, turbari rurſum, miſcerique omnia, quod jampridem plures epiſcopos reos vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ, ab eccleſia fuerat neceſſe reſecare. *d* Quam opportunitatem nacti Urſacius, & Valens Romanæ plebis epiſcopum adeunt, recipi ſe in eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex conſilio veniam, quam orabant, impertit, ut cum lucro catholicæ eccleſiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos, qui unitatem ante turbaverunt, conſilii hujus, & audaciæ pœnitentes in communionem catholicam per veniam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitio pœnitentia, niſi venia de admiſſo, Valens & Urſacius admittendi, ut orabant, in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus literis ante profitentur.

Sequitur libellus, quem ſuapte manu Valens perſcripſerat, & Urſacius ſubſcripſerat, Julio papæ oblatus.

PERGIT HILARIUS.

c Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.

Sequitur libellus alter Valentis & Urſacii poſt aliquantum temporis a ſuperiore, ad Athanaſium, & epiſcopos miſſus.

HILARIUS.

Superioribus igitur literis datis venia indulgetur, orantibus reditus ad catholicam fidem cum communione donatur: maxime cum Sardicen-

dicensis synodi veritatem ipsæ orantium veniam literæ continerent. *f* Verum inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehensus, olim reus pronunciatus, & a communione jampridem veritatis, nec tum quidem per factionem populi potuit * admoveri. *g* Sed idem Athanasius Marcellum, qui post recitationem libri, quem scriptum ediderat (nam hunc quoque nos habemus) sententia synodi Sardicensis episcopatui erat redditus, ubi quædam alia nova miscere sensit, & ambiguis prædicationibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinæ viam quærere, a sua communione separavit, anteriore tempore quam Photinus arguitur, præventam judicio meditationem corruptæ voluntatis ostendens, & non ex libri editione condemnans. Sed quia promptum est ex bono malum efficere, præbuit non illis in Marcellum, quæ gesta antea fuerant, sed his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem. Illud autem esse cognitum cunctis oportet, nullam unquam adversus Marcellum, præter eam, quæ Sardicensibus est dissoluta sententiis, deinceps synodum fuisse contractam, *b* neque huc unde Photino decretum ab occidentalibus est, & ad orientales est relatum, aliquod in eum expressum fuisse judicium. Sed homines mente callidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces occasionem revolvendi ejus, quod Athanasii absolutione est dissolutum, quæsiviſse judicii, & rescribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut institutionum talium magistri addidisse ut mortuam de Athanasio ipso jam tempore quæstionem, & veritatis judicio consepultam, in publicam recordationem causæ novitas excitaret, & subrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret. Extat autem in superiore epistolæ corpore, Marcellum ab Arianis occasione libri, quem de subjectione domini Christi ediderat, una cum Athanasio fuisse damnatum. Docetur etiam recitatione ejusdem libri innocentem deprehendi: falsitatem quoque judicii Ariani, extantis adhuc libri fides arguit. *i* De Photino autem, sicuti mos poscebat, ad orientales epistolæ fiunt non injuria extorquendi, ut nunc agitur, adsensum, sed instruendæ universorum scientiæ consuetudine. Sed cur abnegatæ Marcello communionis Athanasius reus esse rescribitur? Numquid propter libri vitium Marcellus abstentus est? Testes ipsi sunt, ex institutis ejus Photinum perversitatis istius initia sumpsisse. Nam negata sibi ab Athanasio communione, ingressu sese ecclesiæ Marcellus abstinuit: ita communio cum eo in ista fide de subjectione traditione regni docet * negata rursum pravitate doctrinæ alterius ostendit. At sic utrumque viri istius judicium caret culpa, cum in data communione, synodi sit assecutus assensum: in abnegata vero, ipse se Marcello abdicante solo, sine ulla synodi auctoritate.

SCHOLIA.

a IGITUR *ad tollendum*.) Hic Sirmiensem synodum intelligit priorem a catholicis obitam, utpote cujus opportunitatem consectati Valens & Ursacius ad ecclesiam redierunt, oblatis libellis tam Julio papæ, quam Athanasio. Id autem fecerunt anno Christi 349. paulo ante Constantis obitum, qui ineunte 350. accidit. Atque Sirmiensis secunda non ante annum 351. celebrata est. Diversa igitur ab hac illa fuit eodem in oppido peracta.

b Ante biennium.) Ergo anno 347. brevi post Sardicensem tempore, & eodem anno. Mediolanensis autem ista perperam cum altera confunditur, quæ anno 355. ab Arianis Constantii auctoritate fretis est habita: in qua complures episcopi catholici relegati sunt, & inter alios Liberius papa. Contigit autem, ut & Mediolanensis una synodus biennio ante Sirmiensem priorem fieret, & post Mediolanensem alteram, biennio itidem Sirmii conventus episcoporum aliquot haberetur, non contra Photinum, sed ad novam fidei condendam formulam, quam Sirmiensem de tribus secundam esse demonstravimus, quæ res nonnullis imposuit, ut Sirmienses plures synodos in unam conflarent; Mediolanenses itidem plures in eamdem Mediolanensem.

c Hoc magis solliciti.) Ergo catholici erant, non Ariani, ut in secunda Mediolanensi.

d Quam opportunitatem nacti.) Florentibus catholicorum rebus, & Athanasio Constantis opera restituto, Valens & Ursacius ad ecclesiam redire conati sunt, primum post Sardicensem synodum, ubi damnati erant, oblato libello in Mediolanensi catholicorum synodo; deinde Romæ, Julio papæ: quod ex ipsorum epistola priore ad Julium data, & Athanasii apologia secunda colligitur.

e Hæc epistola.) Falso hæc Hilarii verba referas ad tempus illud, quod postremam Sirmiensem synodum, in qua depositus est Photinus, excepit, præsertim si ea anno 357 facta est. Nam neque a Romanis in ista damnatus est, sed ab orientalibus, & hæreticis; neque post eamdem Ursacius ac Valens resipuisse, ac libellos istos dedisse leguntur. Adde Julium papam, cui prior libellus porrectus est, anno 352. decessisse. Biennio ergo post Mediolanensem priorem, uti primo capite interpretati sumus, ad ecclesiam reditum impetrarunt.

f Verum inter hæc.) Redit ad inchoatam paullo ante narrationem de Sirmiensi synodo *ad tollendum ex episcopatu Photinum*; quam interposita Valentis & Ursacii historia nonnihil abruperat. In ea synodo Sirmiensi damnatus est Photinus; sed episcopatu pelli minime potuit, quod propter editionem, & facundiam, qua in utraque lingua pollebat, vulgo acceptus. Hoc est quod ait, *per factionem populi amoveri* non potuisse.

g Sed idem Athanasius.) Huic historiæ suffragatur Severus Sulpicius libro II. Sed mirum videtur, Athanasium nihil in libris suis ejusmodi de Marcello significare. Nam eum potius ubique sublevat, & ab Arianis immerito, ac per calumniam accusatum esse contendit; ut in apolog. I. & in epist. ad solit. Verum in *a* oratione quadam, cujus inscriptio est. *Quod unus sit Christus*; Marcellum cum Paulo Samosateno conjungens ideo reprehendit, quod Christum nudum hominem esse dixerit, ac servum, nec adoratione dignum. Sed oratio ista, meo quidem judicio, Athanasii non est. Nam & stilus ipse ab Athanasio diversus est, ac multo elegantior: tum aperte hypostases in Trinitate tres agnoscit, quibus quartam a Marcello, & Samosateno adjectam queritur hominis Christi. Atqui sæpius unicam in divinitate hypostasim tuetur Athanasius. Postremo, quod ad rem magnopere facit, Athanasius epistola ad solitarios, in qua Marcellum luculenter excusat, eique catholicæ fidei testimonium præbet, multo posterior est eo tempore, quo Marcellum eumdem ab Athanasio communione multatum Hilarius, ac Severus indicant; quippe post Liberii relegationem, lapsumque scripta est, hoc est post annum 357. qui undecimus fuit a Sardicensi synodo. Epiphanius hæresi 72. n. 4. refert percontanti sibi aliquando de Marcello quid sentiret, Athanasium dubie respondisse, ac ne respondisse quidem; sed nutu solo, ac risu levem de eo suspicionem indicasse; quo sane contentus esse non potuit, si eum aliquando propter hæresim communione sua privasset. Quocirca valde mihi perplexa videtur, credo & prudenti cuivis, ista Hilarii, & Sulpicii narratio. Quæ si vera est, tum illa sane Athanasii in Marcellum animadversio medio tempore Sardicensem inter, & Sirmiensem priorem tempore accidit, hoc est inter annum 347. & 349. In eo vero laborat Hilarius, ut ab Athanasio damnati Marcelli invidiam repellat. Etenim quod una cum ipso in integrum restitutus erat in Sardicensi synodo, ac subinde tanquam hæreticum ab communione segregasset, Sardicensis auctoritatem visus est minuere; quemadmodum postea ob tria capitula ab Justiniano & Quinta synodo damnata, Chalcedonensis synodus labefactari visa est, & ejus acta rescindi: quæ res catholicos plerosque contra Constantinopolitanam illam synodum armavit. Ejusdem enim generis utraque fuit quæstio. Sed Hilarius negat eadem de caussa damnatum ab Athanasio fuisse Marcellum, ob quam ab Arianis primo depositus, ab Sardicensi deinde restitutus erat. Verum illic de libro quodam ab eo contra Asterium edito controversiam omnem extitisse, quem Ariani deteriorem in partem acceperant; Athanasium vero propter quædam privatim, ac citra librum illum, ab eo sparsa, quæ occultum virus redolerent, eumdem ab communione rejecisse.

h Neque huc unde Photino.) Sirmiensis prioris synodi

a Pag. 518. tom. Ath. edit. Commel.

nodi patres nihil contra Marcellum decreverant, nec ulla vel levi suspicione perstrinxerunt. Sed orientales ipsi acceptis occidentalium literis, ita quod contra Photinum actum illic erat approbarunt, ut cum Photino etiam Marcellum eadem damnatione conjungerent: quo sibi viam munirent ad opprimendum Athanasium, qui in eadem cum illo causa esse videbatur; utpote damnatus cum eo pariter in Constantinopolitana synodo, & in Sardicensi restitutus.

l De Photino autem.) Notetur hic locus. Nam Sirmiensi priorem synodum aperte & ab occidentalibus celebratam, & iis catholicis, ostendit.

Hæc ad Hilarii verba commentari voluimus, ex quibus appareret, consequentem illius esse loci sententiam, neque mutilum hunc & inextricabilem videri; ut quidam existimant.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA LIBERII PAPÆ.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

LIBERIUS natione Romanus, ex patre (*a*) Augusto, *b* sedit annis sex, mensibus tribus, diebus quatuor. *c* Fuit autem temporibus (*b*) Constantii filii Constantini usque ad Constantium Augustum [a] octavum. *d* Hic a Constantio deportatur in exilium, eo quod noluisset hæresi Arianæ consentire: & *e* fuit (*c*) in exilio annos tres. Et [*] *f* congregantes sacerdotes concilium, ordinaverunt in locum ejus episcopum Felicem presbyterum venerabilem virum. Et fecit concilium Felix, & invenit duos[*] episcopos consentientes Constantio Augusto Ariano, nomine *g* Ursacium & Valentem, & damnavit eos in concilio quadraginta octo episcoporum. *b* Post paucos autem dies, zelo ducti Ursacius & Valens rogaverunt Constantium Augustum, ut revocaret Liberium de exilio, ut [b] *i* una tantum communione participaret, extra secundum baptismum. Tunc missa auctoritate per Catulinum agentem in rebus, simul & Ursacius & Valens venerunt ad Liberium. Qui *k* Liberius consensit præceptis Augusti. (*d*) Tunc revocaverunt Liberium de exilio. *l* Rediens autem Liberius de exilio habitavit in cœmeterio sanctæ Agnetis apud germanam Constantii Augusti, ut quasi per ejus interventionem aut rogatum rediret Liberius in civitatem. Tunc Constantia Augusta, quæ fidelis erat domino Jesu Christo, noluit rogare Constantium Augustum germanum suum, quia sentirat consilium. Eodem tempore Constantius imperator, una cum Ursacio & Valente, convocaverunt aliquos qui ex fæce Ariana erant, & quasi facto concilio, misit & revocavit Liberium de cœmeterio beatæ Agnetis, (ubi sederat.) Et ingressus Romam, in ipsa hora Constantius Augustus fecit concilium cum hæreticis, simul etiam cum Ursacio & Valente, & *m* ejecit Felicem de episcopatu, qui erat catholicus, & revocavit Liberium. *n* Ab eodem die fuit persecutio maxima in clero, ita ut intra ecclesiam presbyteri & clerici (*e*) plures necarentur, & *o* martyrio coronarentur. *p* Qui Felix, depositus de episcopatu habitavit in prædiolo suo via Portuensi, ubi & requievit in pace quarto Kalendas Augusti. Ingressus Liberius in urbem Romam quarto Nonas Augusti, *q* consensit Constantio hæretico, non tamen rebaptizatus est, (sed consensum præbuit). Et tenuit basilicas beati Petri & beati Pauli & basilicam Constantinianam annis [*] sex. Et *r* persecutio magna fuit in urbe Roma, ita ut clerici & sacerdotes, neque in ecclesiam, neque in balnea haberent introitum. Hic Liberius ornavit de (*f*) platoniis marmoreis sepulcrum S. Agnetis martyris. Omnes itaque anni Felicis in (*g*) ejus ordinem dinumerantur. Hic fecit Basilicam nomini suo juxta macellum Libyæ. Hic fecit ordinationes duas in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros octodecim, diacones quinque, episcopos per diversa loca decem & novem. Qui sepultus est via Salaria in cœmeterio Priscillæ, [a] quinto Idus Septembris, (*alias* [*] octavo Kalendas Maii.) Et cessavit episcopatus dies sex.

a tertium ita & *Luc*

[*] congregans sacerdotes cum concilio suo Liberius. ita & *Luc.*

[*] presbyteros. ita & *Luc.*

b unam tantum communionem participaret excepto rebaptizare.

unam participationem convenire communionis

anfulis inclusa desunt in *Luc.*

[*] septem

a ita C [*] septim anfulis i desunt i

Notæ Severini Binii.

c Liberius.) Post interregnum 25. dierum, anno Christi nati 352. Constantii imperatoris 16. pontificatum ecclesiæ invitus accepit sanctæ memoriæ Liberius, teste Ambrosio pontifex beatissimus; cujus præter multas epistolas reperiuntur acta de curatione & lepra Constantini imperatoris conscripta: apud Ambros. lib. 3. de virg. extat ejusdem integer quidam sermo, quem habuit in consecratione sororis. Tantus Athanasii defensor & Arianorum hostis fuit, ut Constantius imperator per victoriam Magnentii elatus, publico edicto sub pœna exilii mandaverit, ne quisquam deinceps Athanasium defenderet, Arianosque a communione ecclesiæ excluderet. Injusto imperatoris edicto cum pontifex furtim Roma Mediolanum adductus obtemperare nollet, post multos alios ex Mediolanensi conciliabulo relegatos, in Thraciam deportatur. Postquam biennio exulasset, ad subscribendum Sirmiensi confessioni primæ, ad condemnandum innocentem Athanasium, & denique ad communicandum cum Arianis vi metuque tormentorum, tædio exilii & calamitatum, denique spe recuperandæ pristinæ sedis atque dignitatis inductus, infelix infeliciter labitur, sibique vitæ ac morum turpissimam maculam inurit. Relaxatum ab exilio Valens & Ursacius auctoritate imperatoris quidem in urbem introduxerunt, Felicemque sede pontificia amoverunt; sed ne pontifex de fide suspectus cathedram Petri coinquinaret, singulari Dei providentia accidit, ut dum verus pontifex catholicus cum Arianis communicando laberetur, & pontificatu excideret, Felix exulante Liberio schismaticus, & Arianorum communione pollutus, compaginem illam abrumperet, Constantium, Valentem, Ursacium, omnesque Arianos tanquam hæreticos excommunicaret, justoque Dei judicio verus pontifex esse inciperet. A cujus communione catholici, post Liberium ab exilio restitutum, ne quidem per vim & martyrium dimoveri, cumque Liberio Arianæ communionis labe & macula coinquinato, quamdiu Felix in vivis erat, conjungi po-

Liberius re do pon tum ad Scripta rii.

Defensi thanasi eto Co tii proh

Liberii lium.

Lapsus rii.

Felix p factus

Provid Dei e licem

Liberiu catho confit

ve-

(*a*) *Luc.* Ligusto. (*b*) *Luc.* Constantini usque ad. (*c*) *Luc.* fecit. (*d*) *Luc. inserit*: ut unam tantum participationem communionis convenirer cum hæreticis, tantum ut non rebaptizaret. (*e*) *in Luc. desunt* plures. (*f*) *Luc.* platomis. (*g*) *Luc.* hujus.

tuerunt. Cum autem post martyrium Felicis, majore Dei beneficio, Liberius vicissim Arianorum communionem præscidisset, Ariminensis conciliabuli formulam reprobasset, fideique vexillum vicissim erexisset, non modo a clero Romano præsul & pontifex legitimus haberi cœpit, verum etiam turpissimam illam maculam vitæ ac morum ante contractam, omnino eluit, & tandem anno domini 367. sanctissime ex hac vita discessit. Unde est, quod S. Ambrosius, Epiphanius & Basilius, beatissimum virum passim appellent, quodque eumdem Siricius pontifex, epistola ad Hymerium, venerandæ memoriæ prædecessorem suum nominet. Liberium, quod calumniantur hæretici, Arianæ hæresi infectum fuisse, falsum est, siquidem nihil orthodoxæ fidei contrarium scripserit aut docuerit. Cum Arianis communicantem, Athanasium injuste condemnantem, fideique formulæ, nomine *consubstantialis* carenti, quantumvis catholica esset, subscribentem peccasse, suspicionem hæreseos justam in foro exteriori incurrisse, justaque de causa a catholicis vitatum fuisse, libenter concedimus. Vide Baron. ann. 355. num. 53. & seqq. & 357. num. 46. & seqq. Bellarm. de Rom. pont. lib. 4. c. 9.

Sub hujus pontificatu exortæ fuerunt hæreses Anomianorum, qui filium Dei patri dissimilem esse docebant: Macedonianorum Spiritus sancti divinitatem negantium: Massalianorum, qui ex monachis exorti, ceteris omnibus neglectis, soli orationi semper vacandum esse docebant. Lucifer Calaritanus episcopus, legationibus pontificiis aliquoties functus, decretum Alexandrinæ synodi de lapsis episcopis recipiendis improbans, factus est (proh dolor) schismaticus. Donatistæ per edictum Juliani ab exilio reversi, funestissimas illas, quas enarrat Optatus lib. 2. altarium demolitiones, calicum confractiones & direptiones, clericorum & laicorum plurimorum trucidationes, virginum & matronarum raptationes, horrendas denique sacramentorum omnium violationes patrarunt. E quibus illud memorabile, quod sacra eucharistia canibus projecta, iidem canes accensi rabie, ipsos dominos suos, quasi latrones sancti corporis reos, tanquam ignotos & inimicos, dentibus suis laniaverint; quodque ampullam chrismatis, per fenestram ut frangeretur jactatam, manus angelica ita sustinuerit, ut inter saxa illæsa consederit. Hæc ex Optato, aliisve Baron. in annalibus.

b Sedit annos seu, mensibus tribus, diebus 4.) Liberium annis 15. mensibus 4. & uno die pontificatum obtinuisse, certo colligitur ex temporibus, quibus cœpit ac desiit. Anno 352. octavo Maii, sedem pontificiam adeptus, ut ex præcedentibus patet, tenuit eam deinceps usque ad 9. diem Septembris, anni 367. Cum enim testimonio Ammiani lib. 27. sævum Ursicini schisma adversus Damasum sub præfectura Viventii exortum fuerit, constetque ex lib. 12. de pœnis C. Theod. illius præfecturam sub consulatu Lupicini atque Jovini contigisse, anno nimirum Christi 367. certum est illo anno Liberium pontificatu ac vita defunctum esse, atque Damasum illi successisse. Nono Septembris sepultum refert auctor pontificalis. Quibus ita firmiter constitutis, verum esse patet quod de tempore Liberii supra diximus.

c Fuit autem temporibus.) Errat libri pontificalis auctor. Præfuit enim ecclesiæ sub Constantio, Juliano, Joviano, Valentiniano & Valente imperatoribus, usque ad annum 367. qui est Valentis 4. Constantius Arianorum fautor, adhuc catechumenus, animam agens in lecto ab Arianis baptizatus, eodem tempore, quo per Arianorum Antiochenum conciliabulum, divinitatem Christo domino ademerat, per Julianum imperio spoliatus fuit. Julianus abnegata, quam metu Constantii decennio simularat, Christi fide, factus est apostata. Qui ut initio imperii Christianorum animos sibi conciliaret, omnes ab exilio exules episcopos revocavit. Hac occasione, Athanasius per Georgium Cappadocem sede Alexandrina armata manu tertio expulsus; post prædictum Georgium ab Alexandrinis illatam sibi sub Constantio injuriam vindicantibus intersectum, ab exilio, eremo & cisterna illa sicca, in qua quinquennio latuerat, Alexandriam reversus fuit. Sed cum opera reducis Athanasii omnes dii condemnarentur, Juliani rescriptis quarta vice exulare, & ab urbe recedere cogitur. Cumque hanc ob causam, commendata amicis ad breve tempus ecclesia (*bono estote animo*, dicebat, *nebula enim est*, & *brevi evanescet*) navigium conscendisset, ac paulo post intellexisset esse qui se ad interficiendum insequerentur, converso in adversam partem navigio, insequentes frustratus, venit Alexandriam; ibique toto tempore, quo vixit Julianus, delituit. Novo & inaudito genere persecutionis Christianos aggressus fuit. Gloriam martyrii invidens, id sedulo egit per suos, ne qui causa pietatis, sed tantum alicujus criminis nomine, ut facinorosi punirentur. Quod ex evangelii præcepto Christiani nequaquam divitiis affluere, sed perfectionis causa omnia erogare deberent: fiscus bona eorum diripuit. Bona pauperum invadentes, vel lepra percussi, vel a dæmone arrepti fuerunt. Omnia privilegia Christianis ademit, ne ave injuria affecti audirentur in judicio, constituit. Artes eos docere vel discere vetuit. Certior factus, Cæsareæ Philippi urbis Phœniciæ præclaram esse Christi statuam, quam mulier quæ sanguinis profluvio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocaverat (ex cujus basi herba quædam, quæ cujusvis generis morbis mederi solet, nascebatur) eam deturbavit, suamque in eo loco posuit. Quo facto, ignis violentus de cœlo delapsus statuam illam circa pectus disecuit, caputque una cum collo in terram dejecit. Contumeliæ causa, & ad Christi nomen delendum publica lege præcepit, ut Christiani Galilæi vocarentur. Refert Theodoretus Julianum simul ac telum ab angelo sibi immissum corpore excepisset, manum protinus sanguine impleviſſe, & illum in aerem projeciſſe ac dixiſſe: *Vicisti Galilæe*.

Julianus statuam Christo erectam dejecit

Julianus interitus

Jovianus confessione Christi nominis sub Juliano clarus a ducibus exercitus, divino numine impellente, imperator electus, anno Christi 363. præ ceteris episcopis, Athanasium ab exilio quarto revocat, unum maxime catholicæ fidei propugnatorem acerrimum, fideique veritatem ab eo sibi tradi postulat. Post hunc noctu exanimatum, reliqui duo confessione clari, qui cum Joviano sub Juliano zonam militarem deponere maluerunt, quam diis sacrificare, Valentinianus & Valens, imperium Dei nutu ac voluntate consecuti fuerunt, anno Christi 364. Valentiniani responsum, quod dedit Hypatiano Heracleæ episcopo synod indictionem petenti, præclarum hoc est, *sibi, qui unus e numero laicorum esset, non licere se ejusmodi negotiis interponere. Ideo sacerdotes*, inquit, *& episcopi, quibus hæc curæ sunt, seorsum per se, ubicumque ipsis libitum fuerit, conveniant.*

Jovianus quando & quomodo imperium adeptus

Valentinianus & Valens imperium adepti quando

Valentiniani prudens responsum.

Valens ad tertium annum imperator catholicus, in procinctu Gothico, bono consilio salutarem baptismum expetens, uxoris Arianæ blanditiis delinitus, pessimo consilio ad Arianos transit, & ab Eudoxio Arianorum nequissimo baptizatus, ab eo juramento obstringitur, ut in impio suscepto dogmate perseveret, & diversa sentientes ubique ecclesiis exigat. Hæc ex Baronii annalibus. Plura vide infra in notis epistolarum, conciliorum, & in vitam Felicis.

Valens Arianorum fautor.

d Hic a Constantio deportatur in exilium.) Hac in re auctorem libri pontificalis aberrare patet ex notis conciliabuli Mediolanensis infra. Nolens, quod jubebatur, Athanasium condemnare, relegatus est in Thraciam.

Error libri pontificalis

e Fuit in exilio annos tres.) Cum anno Christi 355. relegatus, anno 357. ab exilio liberatus fuerit, biennio tantum completo, vel tribus inchoatis, exulasse necesse est.

Quamdiu Liberius exulaverit.

f Congregantes sacerdotes concilium, ordinaverunt.) His dictis libri pontificalis, testimonia clarissimorum hujus temporis scriptorum refragantur. Hier. de script. eccles. in Acacio, de ipso loquens; *In tantum*, inquit, *sub Constantio imperatore claruit, ut in Liberii locum Romæ Felicem episcopum constitueret.* Rufinus lib. 1. cap. 22. *In Liberii locum Felix diaconus suus ab hæreticis subrogatur, & non tam sectæ diversitate, quam communionis conventionis maculatur.* Athanasius epist. ad solit. addit, eumdem Felicem molitione Epicteti, a tribus Arianis episcopis ordinatum esse. Ea igitur, quæ de Felicis ordinatione auctor pontificalis scribit, nequaquam subsistere posse videntur. Accedit, quod Liberio adhuc vivente, pontificiamque dignitatem glorioſæ confessionis titulo illustrante pontifex creari non potuerit, ne unius catholicæ ecclesiæ duo essent episcopi, uniusque corporis duo capita turpiter eminerent. Si dicas eum a concilio sacerdotum, Liberio procurante, coepiscopum dumtaxat Romanæ ecclesiæ delectum fuisse, non admodum repugno: quamquam id neque testimonia prædictorum patrum dici patiantur, neque ab Arianis hoc permissum fuisse videatur.

Felix ab Arianis Liberio subrogatus fuit.

An Felix fuerit coepiscopus Liberii.

Felicem ab Arianis subrogatum, non Arianum, sed catholicum fuisse, in primis Rufini testimonio constat; secundo apertis verbis idem testatur Theodoret. l. 1. cap. 17 dum ait: *Successum est Liberio a fideli quodam illius diacono, nomine Felice: qui tametsi fidem a Nicæno concilio expositam ipse servavit integram, tamen cum illis, qui eamdem labefactare studebant, libere communicavit, ac propterea nemo ex habitatoribus in ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit.* Sozom. denique lib. 4. cap. 10. idem testatus, addit: *Romanæ ecclesiæ episcopatui præficitur Felix illius cleri diaconus, quem ajunt fidei concilii Nicæni semper consensisse, & omnino, quantum ad religionem pertinebat, reprehensione caruisse, atque ob id solum in crimen vocatum esse, quod non modo Arianos ministros ecclesiæ ordinaret, verum etiam quod eorum communione uteretur.* Sic intelligendum est quod ait Socrat. lib. 2 c. 29 Felicem Arianæ sectæ addictum fuisse: nimirum, quod illis communicaret, & ex eorum voluntate sententiæ in Athanasium latæ subscripsisset. Si quod ajunt Rufinus & Theodoret. Felix fuerit diaconus Liberii, dubium nullum esse potest, ipsum catholicum fuisse. Nam ut Liberius Arianum no-

Felix catholicus semper fuit, sed Arianorum communione pollutus.

men ſemper averſatus, Arianum diaconum ſibi miniſtrare paſſus fuerit, non eſt credibile. Quod apud Hieronym. de ſcript. eccleſ. in Acacio nomen *Arianum* Felici additum reperiatur, mendoſum eſſe patet ex chronico, aliiſve codicibus antiquioribus, & [Græco Sophronii textu. Vide Baron. an. 355. n. 54. & ſeqq. Bellarm. de Rom. pont. lib. 4 c. 9.

Felix Dei conſilio ſit Romanus pontifex.

g Urſacium & Valentem, & damnavit eos.) Circa illud tempus, quo Liberius cum Arianis communicans turpiter labitur. Felix eorumdem communione ante pollutus, mirabili Dei conſilio ac providentia a lapſu erectus, Conſtantium, Urſacium, Valentem, omneſque Arianos condemnando, & excommunicando, communionem eorumdem abrupit, ne Liberio ſubſtituendus, cathedram Petri vel hæreſeos ſuſpicione coinquinet.

h Poſt paucos dies.) Vide notas epiſtolarum Liberii ad orientales:

i Una tantum communione participaret extra ſecundum baptiſmum.) Hæc quomodo intelligenda ſint, vide infra verbis *conſenſit Conſtantio hæretico, non tamen rebaptizatus eſt*,

Liberii lapſus qualis.

k Liberius conſenſit præceptis Auguſti.) Per vim nimirum, tormenta, atque tædium exilii inductus, Sirmianam confeſſionem primam, atque Athanaſii condemnationem ſubſcribendo approbavit, & cum Arianis communicavit. Vide notas epiſtolæ ad orientales. Et concil. Sirm.

Liberius bis ab Arianis vexatus.

l Rediens de exilio habitavit in cæmeterio S. Agnetis.) Ea, quæ de habitatione Liberii in cæmeteriis ſuburbanis S. Agnetis ab auctore libri pontificalis referuntur, male cum primo Liberii exilio conjunguntur. Nam teſte Sozomeno lib. 4. cap. 10. Liberius ab Arianis binis diverſis vicibus graviter eſt vexatus. Primum, quando Roma furtim abductus eſt Mediolanum, atque recuſans ſubſcribere ſententiæ in Athanaſium per Mediolan. conciliabulum pronunciatæ, inde in Thraciam eſt relegatus. Secundo, dum nolens Ariminenſem formulam approbare, per Valentem epiſcopum Arianum, qui eam poteſtatem ab imperatore acceperat, Roma expulſus fuit. Prior vexatio exilium: poſterior ſimplex tantum ab urbe expulſio fuit. Prior contingit Mediolani anno Chriſti 355 poſterior contingit Romæ poſt Ariminenſe concilium, anno Chriſti 359. Priore vexatione liberatus, teſte Hieronymo in chron. *Romam quaſi victor intravit*: maxima enim pompa per Conſtantii miniſtros in urbem introductus fuit. Itaque quod hic in ſuburbanis commoratus fuiſſe dicitur, non niſi poſt ſecundam illam a Valente illatam vexationem contigiſſe potuit. Vide notas Sirmienſis & Ariminenſis concilii. Item Baronium anno 359. num. 46. 47. 48.

Ab exilio Liberatus cum pompa in urbem introducitur.

An Felix a pontificatu dejectus fuerit.

m Ejecit Felicem de epiſcopatu.) Sozom. lib. 4. cap. 14. ait ſcriptum eſſe, *Felici tum Romanæ eccleſiæ antiſtiti, & clero ejuſdem eccleſiæ, uti Liberium recipiant, & ambo pariter ſedem apoſtolicam adminiſtrent, communique conſenſu, & concordia ſacerdotio illo fungantur*, &c. Quod hic aſſeritur ab auctore libri pontificalis, probabilius eſſe videtur.

Cædes Romanorum.

n Ab eodem die fuit perſecutio maxima in clero.) quod Liberium manifeſta communione Arianorum pollutum atque ideo a pontificatus functione plane alienum, univerſus clerus Romanus averſaretur, ſeque Felici vexillum fidei catholicæ extollenti conjungeret, ut ſupra diximus.

Euſebii Romani presbyteri martyrium.

o Martyrio coronarentur.) Tunc contigiſſe videtur; ut Euſebius Romanus presbyter a miniſtris Conſtantii intra cubiculum clauſus, illic menſibus ſeptem perſeverans, fame conſumptus ſpiritum exhalarit. Baron. in mart. notis die 24. Auguſti.

p Qui Felix depoſitus.) De exitu Felicis aliter hic, aliter in vita ejus auctor pontificalis ſentit.

An Ariani baptizarint catholicos ad ſe deficientes

q Conſenſit Conſtantio hæretico, non tamen rebaptizatus eſt.) Hoc videtur indicare quod etſi Liberius cum Arianis communicaverit, non tamen factus fuerit Arianus per ſecundum baptiſmum, quo ſolerent illi catholicos ad ſe deficientes iterum baptizare. Sed hæc quidem ſuperflua, & ab aliquo addita; nondum enim Ariani rebaptizabant: quin & eccleſia hoc tempore non reſpuebat Arianorum baptiſmum, ut teſtatur S. Hieronymus adverſus Luciferianos. Baronius anno 357. num. 41.

r Perſecutio magna fuit in urbe Roma, &c.) Illi qui Liberio non communicabant, non tantum ab eccleſia, ſed etiam a balneis publicis abſtinebant; ne ſcilicet una cum illis lavarentur, ut qui ſcirent ex ſententia Joannis evangeliſtæ, neque balnei lotione cum hæreticis participandum eſſe; atque ideo in hos a magiſtratu ſævitum eſt. Baron. anno 357. n. 58.

Cum hæreticis ne quidem in balneo eſt communicandum.

IN EPISTOLAS LIBERII PAPÆ

Nota Severini Binii.

Epiſtolas Liberii, quas aliunde in hanc editionem transferri curavi, eo ordine, quo ſcriptæ fuerunt, collocavimus. Duæ ſub nomine Liberii extant in fragmentis Hilarii, quibus Athanaſium a Liberio principio pontificatus illius damnatum fuiſſe aſſeritur. Harum una ad orientales epiſcopos: altera, ad Urſacium, Valentem & Germinium ſcripta fuit. Quæ cum falſæ ſint & ab Arianis excogitatæ eo fine, ut ſcilicet expurgationem Liberii, qua dicebatur vi ad condemnandum Athanaſium inductus fuiſſe, exquiſitis hiſce mendaciis refellerent, eas inter Libetii hic excuſas putavi non eſſe referendas. Ne quis tamen eas deſiderare poſſit, referam utramque intra in notis germanæ epiſtolæ ad orientales ſcriptæ. Ad Fortunatianum Aquilejæ epiſcopum adhuc in fidei catholicæ profeſſione ſtantem, ante lapſum ejus, qui contigit anno Chriſti 354. Liberius epiſtolam ſcripſit: *ad fratrem & coepiſcopum noſtrum Fortunatianum*, inquit in epiſt. 3. ad Euſebium, *quem ſciebam neque perſonas hominum vereri, & futura magis præmia cogitare, literas erogavi*, &c. Verum injuria temporis deperditæ deſiderantur. Ille etiam, quarum infra mentionem faciemus in notis concilii Illyrici & Tyanenſis, quas una cum pacificis & communicatoriis ad orientales infra extantibus dedit legatorum primario Euſtathio Sebaſteno, quibuſve auctoritate apoſtolica præcipit, Euſtathium & reliquos ſedibus ſuis exſpoliatos, poſt habitam fidei catholicæ profeſſionem, ſuis eccleſiis reſtitui, non extant. S. Baſilius epiſt. 74. ait Euſtathium Sebaſtenum hiſce Liberii literis in Tyanenſi concilio oſtenſis, confeſtim ſuam eccleſiam recepiſſe. Aliarum quædam tantum fragmenta reperiuntur, ut infra dicemus.

Duæ epiſt. Liberii [illegible] mentur.

Liberii ad Fortunatianum epiſc. cum quo damnatus extat.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ I.

Liberii papæ ad Oſium Cordubenſem epiſcopum, de lapſu Vincentii.

Ex Baronio huc translatum.

QUIA in nullo conſcientiam tuam debeo præterire: multi ex Italia epiſcopi convenerunt, qui mecum religioſiſſimum imperatorem Conſtantium fuerant deprecati, ut juberet, ſicut ipſi placuerat dudum, concilium Aquilejenſe congregari. *a* Vincentium Capuenſem cum Marcello æque ex Campania epiſcopo legationem noſtram ſuſcepiſſe, ſanctitati tuæ inſinuo. De quo cum multa ſperarem, quod & cauſam optime retineret, & judex in eadem cauſa cum ſanctitate tua frequenter reſediſſet: crediderat (*a*) Dei evangelium ſua legatione poſſe ſervari. Non tantum nihil impetravit, ſed & ipſe in illam ductus eſt ſimulationem. Poſt cujus factum duplici mœrore confectus, moriendum magis pro Deo decrevi, ne videar noviſſimus delator exiſtere: nam videtur ſententiis accommodaſſe conſenſum.

Extat in ce Vatic. num. 26 cujus eſt ſcriptio *Concordia monum.* Baron. an. 353. n.

Nota Severini Binii.

a Vincentium.) Conſtantius victoria Magnentii elatus, publico edicto mandarat, ut Ariani in communionem eccleſiæ reciperentur, Athanaſius vero condemnaretur. Liberius, ut eum a concepto furore placare poſſet, atque imminentem non tam adverſus Athanaſium, quam univerſam eccleſiam catholicam, ac præſertim in occidentales epiſcopos perſecutionem anteverteret, deputatos anno præcedente legatos, Vincentium atque Marcellum, ad Conſtantium Arelate in Gallia agentem ablegavit, qui de cogendo Aquilejæ concilio illum interpellarent. Arelatem venientes, invenerunt ibi complures Arianæ factionis epiſcopos, & aliquos occidentales, Saturninum & Fortunatianum Aquilejæ epiſcopum, quos Ariani per Conſtantium in ſuam communionem pelle-

Prima le ad imp rem. q caſione tata.

Vincent plias.

(*a*) MSS. apud Conſtant *integrum*.

pollexerant. Vincentius horum importunitate solicitatus, & imperio Constantii deceptus, tandem, proh scelus! vel precibus, vel minis Arianorum aut Constantii inflexus, summi fidei athletæ, innocentissimique viri Athanasii damnationi turpissime subscripsit, suoque exemplo omnes prope Italiæ episcopos ad idem scelus committendum induxisset, nisi secunea legatio pontificis per Luciferum episcopum ejusque collegas id impedivisset. Hæc ex Severo lib. 2. epist. Liberii ad Constantium & Eusebium, & apol. Athanasii ad Constantium. Baronius anno 353. num. 15. & seqq.

EPISTOLA LIBERII PAPÆ

Ad Cæcilianum Spoletinum Episcopum,

De eadem re.

NOLO te factum Vincentii ab intentu boni operis revocet, frater carissime.

EPISTOLA II. LIBERII PAPÆ

ad Constantium.

Glorioſissimo Constantio Augusto Liberius episcopus.

in apdice ad feri opetom. 9. fanctæ Baron. 354. num

la quoanctii Hifragmen. pag. 39. ſe incipit; rot. 2. ſit parere.

OPTO, tranquillissime imperator, ut mihi benignas aures clementia tua tribuat, quo [a] possim mansuetudini tuæ mentis meæ propositum [b] aperire. De Christiano etenim imperatore, & sanctæ memoriæ filio Constantini, hoc ipsum sine cunctatione mereor impetrare. Sed in eo me laborare intelligo, qui repetita satisfactione, placabilem etiam circa reos animum tuum in gratiam meam revocare non possum. Sermo enim pietatis tuæ jamdudum ad populum missus, me quidem, quem patienter omnia ferre necesse est, plurimum lacerat: sed animum tuum, qui lenitati semper vacat, qui nunquam, ut scriptum est, in occasum diei iracundiam servat, retinere circa me indignationem, miraculo mihi est. Ego enim, religiosissime imperator, tecum veram pacem requiro, quæ non sit verbis composita interna dispositione fallaciæ, sed præceptis evangeliorum rationabiliter confirmata. Non Athanasii tantum negotium, sed multa alia in medium venerant, propter quæ concilium fieri mansuetudinem tuam fueram deprecatus: ut ante omnia, quod specialiter optat mentis tuæ erga Deum sincera devotio, cum fidei causa, in qua nobis prima spes est, ad Deum diligenter fuisset tractata: nec eorum qui nostram circa Deum observantiam mirari debent, possent finiri.... & dignum fuerat Dei cultore, dignum imperio tuo, quod Christi pietate regitur & augetur, specialiter hoc ipsum pro reverentia sanctæ religionis, cui prudenter intentus es, clementiam tuam nobis ad hæc impetranda præstare.

b Sed multi ecclesiæ membra lacerare festinant, qui confinxerunt, me literas suppressisse, ne crimina ejus, quem dicebant condemnasse, apud omnes paterent: quas illas literas episcoporum orientalium & Ægyptiorum, quibus in omnibus eadem in Athanasium crimina continebantur.* At satis omnibus clarum est, nec quisquam negat, nos orientalium literas intimasse, legisse ecclesiæ, legisse concilio, atque ad hæc etiam orientalibus respondisse: qui fidem & sententiam non commodavimus nostram, quod eodem tempore septuaginta quinque episcoporum Ægyptiorum de Athanasio sententia repugnabat, quam similiter recitavimus atque insinuavimus episcopis Italis. Unde contra divinam legem visum est etiam, cum episcoporum numerus pro Athanasio major existeret, in parte aliqua commodare consensum. Hæc scripta, si Deo fidem habet Theosebius*, qui missus fuerat festinans in Africam, nobis reliquit. Quæ tamen post omnia scripta ne ad impetrandum forte concilium deessent; *c* Vincentius, qui cum ceteris legatus missus fuerat, Arelatum pervenit. Videt igitur prudentia tua nihil animum meum introisse, quod Deo servientibus non dignum fuerat cogitare. Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris ecclesia, me fide, & me in Deum meum cuncta mundana (ita ut evangelica & apostolica ratio præcipit) calcare atque calcasse, non furore temerario, sed constituto atque observato jure divino: atque in alio ministerio ecclesiasticus vivens, nihil per jactantiam, nihil per gloriæ cupiditatem, quod ad legem pertinebat implevi: atque *d* ad istud officium (testis est mihi Deus) invitus accessi, in quo cupio quidem sine offensa Dei, quamdiu in sæculo fuero, permanere: & nunquam mea statuta, sed apostolica, ut essent semper firmata & custodita, perfeci: secutus morem ordinemque majorum, nihil addi episcopatui urbis Romæ, nihil minui, passus sum: & illam fidem servans, quæ per successionem tantorum episcoporum cucurrit, ex quibus plures martyres extiterunt, illibatam custodiri semper exopto: sed neque perire meam causam, pietati tuæ solicitudo ecclesiastica atque ipsa devotio persuadet.

* Theobadius.

Significant orientales paci se nostræ velle conjungi. *e* Quæ est pax, clementissime imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor episcopi, Demophilus*, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii hæreticam sententiam noluissent damnare, de concilio iratis animis exiere? Horum, si fas est, sententiis, quale sit, aut quid habeat, commodare consensum, æquitas & clementia tua poterit æstimare. Non est novum, quod non subtiliter, & sub occasione nominis Athanasii attentetur. Manent literæ Alexandri episcopi olim ad Silvestrum sanctæ memoriæ destinatæ, quibus significat, ante ordinationem Athanasii undecim tam presbyteros quam etiam diacones, quod Arii hæresin sequerentur, se ecclesia ejecisse; ex quibus nunc quidam extra ecclesiam catholicam foris positi, dicuntur sibi conciliabula invenisse, quibus asseveratur etiam Georgius in Alexandria per literas communicare. Quæ ergo potest pax esse, tranquillissime imperator, si episcopi (ut nunc per Italiam factum est) cogantur talium sententiis obedire.

* Patrophilus, Pacem iniri cum hæreticis non posse.

Accipe & aliud, quia tranquillitas tua patienter admittit. *f* Manent literæ legatorum, qui ad clementiam tuam fuerant destinati, quæ nuper venerunt; quibus significant, propter turbationem omnium ecclesiarum se quidem ante succumbere sententiis orientalium voluisse, proposuisse tamen conditionem, si iidem Arii hæresin condemnassent, hoc genere se inclinatos eorum sententiis obedire. Placitum, ut ipsi significant, scriptura teste firmatur. Itur in concilium:

Arianorum perversitas.

usat se Liius

cilium: accipiunt cum deliberatione responsa, Arii doctrinam se damnare non posse: Athanasium, quod solum exigebant, communione esse privandum. Hinc jam clementia tua hoc quoque consideret, recte catholicæ religionis jure servato, an hominis cauta debeat diligenter excusseque tractari. Unde iterum atque iterum mansuetudinem tuam, animum tuum Deo deditum rogo per ejus virtutem, qui se in defensione tua, quantus sis, universis mortalibus approbavit, habens ante oculos ejus beneficia, qui imperium tuum in omnibus regit: hæc in cœtu episcoporum diligenter faciat omni cum consideratione * tractari; ut pacatis per te, Deo favente, temporibus, tranquillitate tua consentiente, sic omnia discutiantur, ut quæ fuerint judicio sacerdotum Dei confirmata, cum constiterit omnes in expositione fidei, quæ inter tantos episcopos apud Nicæam, præsente sanctæ memoriæ patre tuo, confirmata est, universos consensisse, cum exemplo possent in posterum custodiri. Ut ipse salvator, qui super mentis tuæ propositum intuetur, in tanta rerum expeditione lætetur, causam fidei & pacis etiam reipublicæ necessitatibus non immerito præposuisse. Ad exorandam igitur mansuetudinem tuam, ut benevolo animo allegationes nostras audire digneris, fratrem & coepiscopum meum sanctum virum Luciferum cum Pancratio compresbytero meo & Hilario diacono placuit proficisci; quos credimus de clementia tua ad pacem omnium ecclesiarum catholicarum non difficulter posse concilium impetrare. Dei omnipotentis clementia te nobis custodiat, clementissime ac religiosissime imperator.

* testaris

Notæ Severini Binii.

a Epistola.) Postquam Liberius ea, quæ prioribus a se missis legatis ad Constantium imperatorem, Vincentio atque Marcello, Arelate contigerant, per literas ab ipsis acceptas audisset, secundam legationem ad ipsum mittere festinavit, anno Christi 353. pontificatus Liberii tertio. Legati autem ad tantum opus plane difficillimum delecti sunt Lucifer episcopus Calaritanus in Sardinia, qui Romam opportune his diebus advenerat; quem fide integrum, constantia infractum, zelo pietatis æstuantem Liberius cognoverat; Pancratius Romanæ ecclesiæ presbyter, & Hilarius ejusdem ecclesiæ diaconus, ei adjuncti fuerunt. Hi ad Constantium imperatorem, in Gallia tunc agentem, cum his literis a Romano pontifice ad eum scriptis, Eusebio Vercellensi episcopo comitante, ablegati quando ad imperatorem venissent, ut concilium universale anno sequenti Mediolani celebraretur, obtinuerunt; eo sane tacito imperatoris consilio, ut omnes episcopos ad unum locum convocatos, uno loco inclusos, ad subscribendum in Athanasium latæ sententiæ vi adhibita compellere posset. Quod quam infeliciter præstiterit, in notis ejusdem concilibuli dicemus infra.

Secunda legatio ad imperatorem cur, quando & quibus demandata fuerit.

b Sed multi ecclesiæ membra lacerare festinant.) Acta concilii Romani sub initium pontificatus Liberii Romæ habiti insinuantur, de quibus infra prolixius.

c Vincentius qui cum ceteris legatus missus fuerat.) Prima nimirum legatione, quam Romanum concilium fieri decreverat. De qua vide quæ diximus in notis ad epistolam Liberii ad Osium item in notis Romani concilii, & Arelatensis conciliabuli.

d Ad istud officium (testis est mihi Deus) invitus accessi.) Declarat se invitum Julio pontifici defuncto, in pontificatu subrogatum fuisse.

Legatio Arianorum

e Quæ est pax clementissime imperator, cum sint ex partibus istis quatuor episcopi, Demophilus, &c.) Suggillat illum Arianorum legationem, qua Semiariani per legatos hic nominatos, de se vulgatam Arianæ hæreseos suspicionem ac maculam abstersuri, quamdam formulam fidei, in Antiocheno conciliabulo in encæniis celebrato edictam, occidentali ecclesiæ insinuarunt; quave ipsi legati antea se catholicos esse jactantes, e Mediolanensi concilio subito iratis animis recesserunt, quando orthodoxi episcopi illic congregati Arii sententias damnare vellent. Vide notas ejusdem Mediolanensis concilii anno trecentesimo quadragesimo quarto sub Julio celebrati.

f Manent literæ legatorum.) Vincentii atque Marcelli, qui a Romano concilio deputati, ea quæ sibi Arelate contigissent, Liberio per literas significarunt: quibus ille acceptis hanc secundam legationem cum hisce ad Constantium scriptis literis misit. Vide Baronium anno 354. num. 1.

EPISTOLA III. LIBERII PAPÆ

ad Eusebium Vercellensem Episcopum.

Liberius fratri Eusebio.

Extat apud acta vitæ Eusebii episcopi Vercellensis.

ME, frater carissime, ad solatium vitæ præsentis erigit invicta fides tua, qua secutus evangeliorum præcepta, nullo genere a consortio sedis apostolicæ discrepasti: quod credo non sine Dei impulsu, qui digno sibi in sacerdotio detinet, benevolentia complesse. *b* Cum igitur post legationem Vincentius in illam ductus est simulationem, reliqui per Italiam episcopi publica conventione coacti fuissent sententiis orientalium obedire; Deo procurante, frater & coepiscopus noster Lucifer de Sardinia supervenit. Qui cum latebras causæ interioris cognovisset, & perveniisset ad ejus conscientiam, sub occasione nominis Athanasii, hæreticos hæc velle tentare: pro devotione fidei suæ, subire voluit justum laborem, & ad comitatum religiosi principis pergere: ut tandem, exposito ordine totius causæ, impetraret, ut omnia quæ in medium venerunt, in cœtu possent sacerdotum Dei tractari. Ideo, quia scio sanctum fidei tuæ calorem cum ejus animo concordare: prudentiam tuam peto, ut si procurante Deo, habueris te præsentem, per quoscumque potueris, solicite excubare contendas, ut possitis universa, quæ fides catholica exigit, clementissimo imperatori insinuare: ut tandem aliquando, deposita animi indignatione, faciat quod & quieti nostræ & saluti tuæ possit in omnibus convenire. Ex superfluo autem credidi, ordinationem causæ totius honorificentiæ tuæ literis insinuare, cum supradictus frater meus, vel ejus comites in præsenti possint omnia relatione sua referre. Deus te incolumem custodiat, domine frater carissime.

Notæ Severini Binii.

a Epistola.) Lucifero, Pancratio & Hilario in Galliam proficiscentibus; Liberius ad Eusebium has literas dedit, quibus illum rogavit, ut una cum legatis apud imperatorem fidei patrocinium susciperet. Ad eumdem ejusdem argumenti paulo post eas quæ sequuntur, addidit; qua occasione, patet ex initio epistolæ. Eusebius his literis, legatisque (ut par erat) honorifice exceptis, una cum illis ad Constantium imperatorem in Gallias profectus est, apud quem enixius agens, quidquid ea legatione petebatur, nempe ut celebraret concilium, impetravit. De quibus cum Liberius certior factus esset, de sedulo officio ecclesiæ impenso eum laudat tertiamque quæ infra subjicitur, epistolam ad eumdem scripsit. Ex archivio Vercellensi cum actis ejusdem Eusebii editæ, mihi dignæ visæ fuerunt, quæ aliis ejusdem Liberii epistolis hoc loco adjungerentur.

Eusebius legatis ad imperatore proficiscitur.

b Cum igitur post legationem Vincentius.) Quod Athanasius apologia ad Constantium ait, cum Vincentio & Fortunatiano ceteros occidentis episcopos per vim & contumelias ad damnandum Athanasium inductos fuisse, intelligendum est, sicut hac epistola scribitur, vere quidem id ab Arianis cogitatum ac tentatum fuisse, sed Liberium missa secunda legatione ad Constantium id impediviſſe. Baron. anno 353. num. 18 & 19.

EPI-

EPISTOLA IV LIBERII PAPÆ

AD EUSEBIUM VERCELLENSEM Episcopum.

Dilectissimo fratri Eusebio Liberius Episcopus.

REmeante filio meo * Callepio ad patriam suam, optimum credidi per hunc sanctitatem tuam salutare, domine frater carissime, orans Dei clementiam, ut salvus atque hilaris literas meas accipias. Sane quia scio invictum animum tuum fideliter agere quæ Deus præcepit, commendo tibi fratrem & coepiscopum nostrum Luciferum, sed & carissimos filios meos Pancratium presbyterum, & Hilarium diaconum, qui pro statu ecclesiæ animo virili & virtute deifica, tempore tempestivo aggressi sunt * contra inimicos ecclesiæ, quos Deus spiritu oris sui destruet. Scio enim ferventem spiritum Dei esse in te, ut simul cum iisdem aggrediaris, ut fides, quæ ab apostolis tradita est ecclesiæ catholicæ, nullo modo irrumpi possit. Certe dignaris retinere, si leges publicæ absentem non condemnant, ut eorum consortio jungat se fides tua, & similis, ubi fuerit, adsit sanctitas tua; uno colloquio, uno consilio id agatis, quod Deo & angelis ejus placet, & ecclesiæ catholicæ expedit. Pro hoc labore præmium cœleste, coronam immarcescibilem, hæreditatem regni cœlorum, Christus Dominus noster retribuat vobis. Salutamus omnes qui tecum Deo fideliter serviunt. Salutate omnem clerum. Deus te incolumem custodiat, domine frater carissime.

EPISTOLA V. LIBERII PAPÆ

AD EUSEBIUM VERCELLENSEM Episcopum.

Liberius Episcopus dilectissimo fratri Eusebio.

SCiebam, domine frater carissime, quod spiritu Dei fervens in causa fidei, quæ nos potest domino commendare, fratri & coepiscopo nostro Lucifero, & Pancratio compresbytero nostro, qui simul erat profectus cum filio meo Hilario diacono, fida dignareris solatia exhibere, nec te posse iis denegare, quos sciebas pro devotione fidei suæ tantum laboris itineris suscepisse. Magnum itaque levamen animus meus ex lectione literarum tuarum accepit: imo causam ipsam in melius proficere posse, Deo favente, quod fratres nostros deserere noluisti, jam jamque confido. Labora itaque ut bonus miles, qui præmium æternum imperatoris expectas: & virtutem animi, qua te scio mundi hujus illecebras contempsisse, adversus eos qui ecclesiæ quidem luce orbi sunt, præbere contende, habens utpote contemptum vitæ istius: veridicum te sacerdotem ostende, ut laborantibus vobis pro ecclesiæ statu, concilium possit celebrari; ut omnia quæ in præjudicium fidei subtiliter e diverso venientes machinati sunt, possint in melius reformari. Hunc laborem, quem egregia fides tua meA lius novit, æterna præmia comitantur: cui quemadmodum insistere debemus, etiam si exhortatio frigesceret, fervens spiritus sanctus, qui in te est, propter unitatem sanctæ ecclesiæ per momenta animum tuum stimularet ad majora solatia. Etiam ad fratrem & coepiscopum nostrum Fortunatianum, quem sciebam neque personas hominum vereri, & futura magis præmia cogitare, literas erogavi; ut & ipse pro sinceritate pectoris, & pro fide, quam se scit etiam cum discrimine vitæ præsentis custodisse, etiam nunc vobiscum dignaretur excubare; quem quidem scio pro sanctitate pectoris sui indubitanter & consilio suo prudentiam vestram firmare, & si ita vobis placuerit, præsentiam suam B in nullo dilectioni vestræ negare. Deus te incolumem custodiat, domine frater carissime.

[1] EPISTOLA VI. LIBERII PAPÆ

AD OMNES CONFESSORES EXULES

QUAMVIS sub imagine pacis humani generis inimicus vehementer in membra ecclesiæ videatur esse grassatus: vos tamen, acceptissimi in domino sacerdotes, egregiæ & singularis fidei & hic probabiles Deo ostendit, & etiam ad futuram gloriam martyres C designavit. Quo itaque præconio laudis, qua vocis exultatione merita virtutis vestræ proferam, positus inter mœrorem absentiæ vestræ, & gaudium gloriæ? Prorsus invenire non possum, nisi quod scio, [a] hinc me probabiliora vobis solatia exhibere, si credatis me vobiscum in exilium esse detrusum Denique me in ipsa nunc expectatione pendentem, quia consortio vestro dura necessitas interim distrahit, satis contristor. Optaveram enim, fratres carissimi, prior pro omnibus vobis impendi, ut exempla gloriæ per me magis vestra dilectio consequeretur. Sed fuit hæc palma meritorum vestrorum, ut priores de perseverantia fidei ad confessionis illustrem gloriam veniretis.

D Quæso igitur dilectionem vestram, ut me præsentem vobiscum esse credatis, [b] ut intelligatis dolere satis, quod sim interim a vestro consortio separatus. Quantam denique fueritis gloriam consecuti, hinc magis scire potestis, quod qui in persecutione coronati sunt, solius persecutionis cruentos gladios sentire potuerunt: contra vos devoti per omnia Dei milites, etiam [c] falsos fratres inimicos experti, victoriam de perfidis pertuliſtis: quorum quanto violentia in sæculo crescere potuit, tanto sanctis sacerdotibus præmia laudis inveniuntur conferre. Estote itaque de promissione cœlesti securi. Et quia proximiores estis Deo effecti, orationibus me vestrum consacerdotem famulum Dei ad domiE num sublevate; ut supervenientes impetus, qui de die in diem cum annunciantur, graviora vulnera infligunt, tolerabiliter ferre possimus: ut inviolata fide, salvo statu ecclesiæ catholicæ, præmia nobis dominus dignetur afferre.

Et quia cupio quæ gesta sunt in ipsa * congregatione fidelius scire; obsecro sanctitatem vestram, ut universa literis intimare dignemini, ut additamentum majus vel ipse animus, qui diversis morbis, vel vires corporis ipsius, quæ jam extenuatæ sunt, de vestra exhortatione possint sentire *

Et

[a] hic

[b] atque eo me affectu *sive effectu*, absentem non esse sentiatis; & intelligatis dolere me satis.

[c] disparatus.

* congressione

Et alia manu. Deus vos incolumes cuſtodiat, domini fratres.

Nota Severini Binii.

Liberius gratulatur exulantibus epiſcopis.

Epiſtola.) Hæc eſt illa epiſtola, quam poſt Luciferum, Pancratium, Hilarium, Dionyſium Mediolanenſem, Euſebium Vercellenſem epiſcopum relegatos, & plagis cæſos, Liberius de confeſſionis gloria iiſdem gratulatus conſcripſit; rogans, & ut ſe de ſingulis certiorem faciant. Epiſtola hæc eſt encyclica, pluribus exemplaribus conſcripta, & ad omnes confeſſores, diverſis in locis exulantes, tranſmiſſa. Nam apud acta Euſebii Vercellenſis, ad ipſum Euſebium dumtaxat habetur inſcripta: in codice autem Vaticano, inquit Baronius, cum ad ipſum, tum ad reliquos epiſcopos exules, Dionyſium, Lucifetum, & alios omnes data legitur. Vide Baron. prædicto anno, num. 35. & 37.

Encyclica epiſtola hæc eſt.

a EPISTOLA VII. LIBERII PAPÆ

AD ORIENTALES EPISCOPOS.

a coepiſcopis

Dilectiſſimis fratribus & [a] epiſcopis orientalibus Liberius ſalutem.

Extat in collect. Creſcon. & in biblioth. Vaticana. & in fragmentis Hilarii p. 47.

PRO deifico timore ſancta fides veſtra Deo, cognita eſt hominibus bonæ voluntatis, ſicut lex loquitur: *Juſte judicate filii hominum.* Ego Athanaſium non defendo: ſed quia ſuſceperat illum bonæ memoriæ Julius epiſcopus deceſſor meus, verebar ne forte [b] ab aliquo prævaricator judicarer. At ubi cognovi quando Deo placuit, juſte vos illum condemnaſſe; mox conſenſum meum commodavi ſententiis veſtris: literas [c] adhæcque ſuper nomine ejus, id eſt, de damnatione ipſius, per fratrem noſtrum Fortunatianum dedi perferendas ad imperatorem noſtrum Conſtantium. Itaque amoto Athanaſio [d], ſuper quo ſtatuta omnium veſtrum a me cum ſede apoſtolica ſuſcipienda ſunt; dico, me cum omnibus vobis & cum univerſis epiſcopis orientalibus, ſeu per univerſas provincias pacem & [e] unitatem habere. Nam ut verius ſciatis, me veram fidem per hanc epiſtolam meam proloqui: dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus eſt pro ſua benevolentia fidem veram & catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus & coepiſcopis noſtris tractata, [f] expoliata & ſuſcepta eſt: hanc ego libenti animo ſuſcepi, in nullo [g] contradicens. Sane petendam credidi ſanctitatem veſtram, quia [h] ſemper videtis in omnibus me vobis conſentaneum eſſe; dignamini communi concilio ac ſtudio elaborare, quatenus de exilio jam dimittar, & ad ſedem, quæ mihi divinitus credita eſt, revertar.

Psalm. 57. b in

c adæque d a communione omnium noſtrum, cujus nec epiſtolia a me ſuſcipienda ſunt, dico me pacem cum e. v. e unanimitatem.

f expoſita g contradixi. conſenſum accommodavi, hanc ſequor, hæc a me tenetur. h jam pervidetis.

Nota Severini Binii.

a Epiſtola.) Hæc eſt vera illa & germana epiſtola Liberii, quam tædio exilii, mortiſque metu turpiter & ignominioſe ſuperatus, poſt exactum biennium exilii, Felicemque in ſede pontificia ſubrogatum, ſcripſit ad orientales, ſignificans ſe latam contra Athanaſium ſententiam ſuo ſuffragio comprobare, Arianos ad communionem admittere, editamque Sirmii profeſſionem fidei, velut catholicam approbare. Hoc eſt quod inquit Athanaſius epiſtola ad ſolitarios: *Liberius deinde poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, miniſque mortis ad ſubſcriptionem inductus eſt.* Hilarius ad Conſtantium. *Vertiſti deinde uſque ad Romam bellum tuum, eripuiſti illinc epiſcopum: & o te miſerum, qui neſcio utrum majore impietate relegaveris, quam miſeris*, Hieronym. in chronic. *Liberius tædio victus exilii, in hæreticam pravitatem ſubſcribens, Romam quaſi victor intravit.* Ita ille, qui inſtar Samſonis valide adverſus impios Philiſthæos ac ſtrenue decertaverat, & uſque adeo ipſos impetus fregerat imperatoris, atque Arianorum phalangas tolerantia exilii ſuperaſſet, exciſo neſcio quo pacto ab ejus vertice fortitudinis crine, hebetatoque prorſus robore priſtino ſacerdotalis conſtantiæ, exurgit imbellis, & turpiter adverſariis ſe quærentibus manus offert. Dalilam illam, invidiam, humanæ laudis gloria comptam, comam fortitudinis Samſoni fortiſſimo abſcidiſſe, eſt veriſimile. Ægre enim tulit, Felicem ab Arianis intruſum Romæ pontificem agere, dum ipſe a propria ſede magna cum miſeria exularet.

Hac epiſtola Liberius cum Arianis communicat.

Sub nomine Liberii ad orientales epiſcopos initio pontificatus ejuſdem ſcripta, apud Hilarium fragm. pag. 36. extans, hæc eſt, quæ ſequitur.

Liberii epiſtola ad orientales apud Hilarium extans in fragm. pag. 36.

EPISTOLA VIII. LIBERII PAPÆ

AD EOSDEM ORIENTALES.

Dilectiſſimis fratribus & coepiſcopis noſtris univerſis per orientem conſtitutis, Liberius urbis Romæ epiſcopus [a], ſalutem.

a æternam

STUDENS paci & concordiæ eccleſiarum, poſteaquam literas caritatis veſtræ de nomine Athanaſii & ceterorum factas ad nomen Julii bonæ memoriæ epiſcopi accepi, ſecutus traditionem majorum, presbyteros urbis Romæ Lucium, Paulum, & [b] Ælianum, e latere meo Alexandriam ad ſupradictum Athanaſium direxi, ut ad urbem Romam veniret, ut in præſenti, id quod eccleſiæ diſciplina exigit, in eum ſtatueretur. Literas etiam ad eumdem per ſupradictos presbyteros dedi, quibus continebatur, quod ſi non veniret, ſciret ſe alienum eſſe ab eccleſiæ Romanæ communione. Reverſi ergo presbyteri nunciaverunt eum venire noluiſſe. Secutus denique literas caritatis veſtræ, quas de nomine dicti [c] Athanaſii ad nos dediſtis, ſciatis his literis, quas ad unanimitatem [d] noſtram * me cum omnibus vobis & cum univerſis epiſcopis eccleſiæ catholicæ pacem habere, ſupradictum autem Athanaſium alienum eſſe a communione mea ſive eccleſiæ Romanæ, & a conſortio literarum eccleſiaſticarum.

b Heliano

c ſupra

d veſtram di, me

Nota Severini Binii.

Hæc epiſtola adulterina eſt, Liberioque pontifici falſo adſcripta; ea occaſione, ne credatur, quod ajunt, Liberium vi coactum, Athanaſii condemnationi conſenſiſſe; idque his rationibus probatur. Primo: Quiſquis Innocentem Athanaſium a catholicorum communione arceri, impios vero Arianos ad communionis vinculum admitti laudat; eum non catholicum, ſed Arianum eſſe oportet. Cum itaque is, qui hanc epiſtolam fragmentis Hilarii inſeruit, Athanaſii condemnatoriam & excommunicatoriam ſententiam laudet, nemo ſapiens id ab Hilario factum fuiſſe credit. Secundo, teſtimonio Athanaſii conſtat, Liberium uſque ad finem exilii, annum ſcilicet Chriſti 357. perſeveraſſe conſtantem & fidelem: quomodo igitur initio pontificatus Athanaſium innocentem condemnaverit, Arianiſque communicaverit? Tertio, Liberius illa epiſtola, quam anno 354. per ſecundam legationem ſcripſit, ac miſit ad Conſtantium, Athanaſium defendit, Arianorumque communionem ſummopere deteſtatur: quæ ſane ab ipſo prudenter ſcribi non potuiſſent, ſi jam ſedis ſuæ initio eum condemnaſſet. Accedit, quod hac ipſa ſexta epiſtola ad orientales ſcripta fateatur, ſe, quod fecerat ante prædeceſſor Julius, Athanaſium uſque ad ultimum annum ſui exilii ſemper defendiſſe. Commentum itaque eſſe oportet, Athanaſium principio pontificatus Liberii communione eccleſiæ catholicæ privatum fuiſſe. Hæc Baron. prædicto loco.

Hanc epiſtolam Lib. falſo adſcriptam probatur Ratio.

2. Ratio

3. Ratio

4. Ratio

EPI.

a EPISTOLA IX. FALSO

[a] ut quidam volunt [1], sub nomine Liberii papæ ad Ursacium, Valentem, & Germinium scripta.

Eorum interventu liberari ab exilio, sedique pontificiæ restitui cupit.

Ursacio, Valenti & Germinio Liberius.

QUIA scio vos filios pacis esse, diligere etiam concordiam & [b] unitatem ecclesiæ catholicæ; idcirco non aliqua necessitate compulsus, teste Deo dico, sed pro bono pacis & concordiæ, quæ martyrio præponitur, his literis convenio vos, domini mei carissimi. Cognoscat prudentia vestra, Athanasium, qui Alexandrinæ ecclesiæ episcopus fuit [c], priusquam ad comitatum S. Imperatoris pervenissem, secundum literas orientalium episcoporum ab ecclesiæ Romanæ communione separatum esse, sicut testis est omne presbyterium ecclesiæ Romanæ. Sola hæc causa fuit, ut tardius viderer de nomine ipsius literas ad fratres & coepiscopos nostros orientales dare, ut legati mei quos ab urbe Roma ad comitatum direxeram, seu episcopi, qui fuerant deportati, & ipsi una cum his (si fieri posset) de exilio revocarentur. Et hoc etiam scire vos volo, quod fratrem Fortunatianum petii, ut [d] literas meas ad clementissimum imperatorem perferat, quas ad orientales episcopos feci, ut scirent & ipsi una secum Athanasii communione me esse separatum: quas credo quod pietas ipsius pro bono pacis gratulanter [e] accepit: quarum exemplar etiam [f] Philagrio imperatoris eunucho prodat caritas vestra, hæc me benigno & innocenti animo gessisse. Quapropter his literis meis convenio vos, & adjuro per dominum omnipotentem, & Christum Jesum Filium ejus & dominum nostrum, & Spiritum sanctum, ut dignemini ad clementissimum imperatorem Constantium Augustum pergere, & petere, ut bono pacis & concordiæ, in qua pietas ejus semper exultat, me ad ecclesiam mihi divinitus traditam jubeat reverti; ut temporibus ipsius ecclesia Romana nullam sustineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis episcopis ecclesiæ catholicæ pacem habere; his literis meis æquo & simplici animo scire debetis, fratres carissimi. Magnum etiam vobis [g] præmium in die [h] retributionis acquiretis, si per vos pax ecclesiæ Romanæ fuerit reddita. Scire autem volo etiam fratres & coepiscopos nostros Epictetum & Auxentium, pacem me & communionem ecclesiasticam cum ipsis habere, quod credo gratanter accepturos. Quicumque autem a pace & concordia nostra, quæ per orbem terrarum firmata est, dissenserit, sciat se separatum esse a nostra communione. * Prævaricatori anathema una cum Arianis a me dictum.

* *In fragmentis Hilarii hæc alio charactere edita sunt atque ab ipso Hilario, ut pleraque alia identidem inserta*: Prævaricatori anathema cum Arianis ab me dictum.

Nota Severini Binii.

a Epistola IX. &c.) Cum ex notis supradictis, & in concilio Mediolanensi infra dicendis, manifestum sit Liberium jussu imperatoris Constantii eo fine Roma Mediolanum furtim ad comitatum adductum fuisse, ut Athanasii condemnatoriæ sententiæ subscriberet; inde vero in Thraciam relegatum, non aliam ob causam, quam quod innocentem suo judicio Athanasium condemnare recusasset: falsissimum esse oportet, quod hic scribitur Athanasius judicio Romanæ ecclesiæ excommunicatus fuisse, antequam Liberius ad comitatum imperatoris pervenisset. Una igitur, quod supra dixi, eademque manus scorpii fuisse videtur, quæ utramque hanc epistolam nomine Liberii scripsit & excogitavit, ea occasione, ut quod ad Liberii defensionem Athanasii, Hilarii & Hieronymi testimonio dicitur, eum per vim & minas coactum Athanasii condemnationi subscripsisse, mendacibus hisce & commentitiis sub nomine Liberii ab Ariano aliquo affictis epistolis improbaretur. Hæc ex Baronio anno 352. num. 18.

B EPISTOLA X. LIBERII PAPÆ

Ad Vincentium Capuæ episcopum,

Qua Arianis communione conjunctus, ab exilio liberari petit.

NON doceo, sed moneo sanctum animum tuum, frater, eo quod colloquia mala mores bonos corrumpant. Insidiæ malorum hominum bene tibi cognitæ sunt, unde ad hunc laborem perveni: & ora ut det dominus tolerantiam. Dilectissimus filius noster Urbicus diaconus, quem videbar habere solatium, a me per Venerium agentem in rebus sublatus est. Et ideo sanctitati tuæ significandum credidi, me de contentione illa nominis Athanasii recessisse, & ad fratres & coepiscopos nostros orientales literas dedisse desuper ejus nomine. Pax nobis ubique est. Dignaberis convenire omnes episcopos Campaniæ, & hæc illis insinuare, & ex eorum numero una cum epistola vestra de unanimitate nostra, & pace ad clementissimum imperatorem nostrum scribere, quo possim & ego de tristitia magna liberari. [a] Dominus te incolumem custodiat, domine frater carissime. [b] Cum omnibus episcopis orientalibus pacem habemus, & vobiscum ego. Me ad dominum solvi vos videritis, si volueritis me in exilio deficere, dominus judex inter me & vos.

Extat ex col. lect. Cresco. & Vatic. bibl. apud Bar. anno 357. num. 45. necnon in fragm. Hilarii p. 50.

a Et manu ipsius. Deus te incolumen custodiat frater.

b Item manu ipsius perscriptæ paginæ.

EPISTOLA XI. LIBERII PAPÆ

Ad episcopos Italiæ.

Liberius episcopis catholicis [c] in Italia consistentibus, in domino æternam salutem.

c per Italiam.

IMPERITIÆ culpam obliterat resipiscens. Hoc autem & de scripturis sanctis advertere est. Pietatem ad omnia utilem esse legimus, cui cedit corporalis exercitatio, quamvis & ipsa utilitatis retineat fructus, quam sectandam nobis etiam ratio temporis præsentis exposcit. Non enim si aliqui forte qui hoc studii gerunt, ratione provisam destruere imprudenter sæviori censura hoc æstimaverint, & [d] non a re, quod jam ex apostolica auctoritate munitum est de pietate cum dictum est, non esse parcendum his qui apud [e] Arianum ignorantes egerunt, quibus nescire inlicitum fuit captum errori incidere, idcirco veritas [f] repedanda est. Sed

Extat apud Hilarii frag. lib. 1. p. 37. & 38.

d novare

e Ariminum

f repudianda est

O mi-

1 Ut Liberii legitimum partum hanc epistolam tuetur Coustant in tom. 1. Epist. Summ. PP. pag. 443.

mihi cui convenit omnia moderate perpendere, maxime cum & Ægyptii omnes & Achivi accusati sententiam receperunt, multis parcendum quidem his, de quibus supra tractavimus: auctores vero esse damnandos, qui obliqua & maligna subtilitate & caligine offenderunt innocentium sensus, per quæ velamen obducerent veritati, tenebras lucem, & lucem tenebras [a] venditantes.

[a] vindicantes.

Igitur si quis ignorationis captum resipiscens sermonis nostræ advocationis [b] brevissima illud virus in se pestiferum Ariani dogmatis subdolum ac [c] tenebrosum fuerit expertus, reparatus exhauriat, condemnet, vehementiusque in auctores ejus insæviat, quos in se violentos expertus est, totumque se fidei apostolicæ & catholicæ usque ad Nicænæ synodi conventum de integro mancipet. Per quam professionem, etiamsi quibusdam leve & remissum videtur, recuperet id quod per astutiam rectitatis amiserat. Verum si aliquis tam stolidæ mentis (quod haud credo) fuerit inventus, qui non solum nolit converti, antidotum recipiens sanitatis, venenum virusque noxius sese vindicare [d] crediderat, & ratione vincetur, & auctori perfidiæ perdite deputatus, ecclesiæ catholicæ spiritali vigore plectetur.

[b] levissima

[c] latebrosum

[d] crediderit.

Nota Severini Binii.

Liberius indulgentiæ vexillum primus erigit.

Liberius Ariminense naufragium reparare solicitus, primus indulgentiæ vexillum erexit, ne qui Arianorum fraudibus circumventi, Nicææ confessionem deseruisse visi fuerant, extra ecclesiam diutius vagantes, lupis interea præda fierent. Primum quidem iis, qui in Italia lapsi fuerant, subveniendum esse putavit. Orientali autem ecclesiæ per Eusebium Vercellensem & Luciferum Calaritanum episcopos, ibidem exulantes, ita providit, ut iis apostolicæ sedis legatione commissa, potestatem dederit ea agendi, quæ pro temporis & loci conditione expedire judicarent.

EPISTOLÆ XII. LIBERII PAPÆ

Communicatoriæ fragmentum ad Athanasium.

Extat apud Athanasium post literas apud Epictetum.

Liberii fidei professio.

EST igitur nostra confessio, optatissime Athanasi, Verbum, Dei filium, secundum naturam ex Deo, eodemque patre suo genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo & Patri, & indefinenter regnum obtinere in infinita sæcula, amen. Spiritum quoque sanctum vere ex Deo naturaliter Deum, indivisibilem a Deo, secundum divinas scripturas; ut sit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus sanctus: neque transferri debere unumquodque nomen a suo significato, cui assignatum est, quo vera sit Trinitas sub una deitate, sub una potestate, & una substantia: non enim dispertitur Filius, aut Spiritus sanctus a Patris substantia, quæ implet cœlum & terram. Est igitur Trinitas, (ut dixi) in una substantia non divisa, sed per essentiam una, deitate una, potentia una, & regno una, una quoque gloria, una item imagine, una denique spiritu: Spiritus enim non dividitur. Anathema igitur dices Sabellii & Arii dogmata, & supra annotatas hæreses, ad æternam pœnam, secundum salvatoris vocem. Huic igitur confessioni, frater Athanasi, quæ vera fides in sancta catholica & apostolica ecclesia censetur, si mecum sentis, coram judice Deo & Christo, quæso, A subscribas; quo certiores reddamur, num ejusdem nobiscum suffragii sis, eademque statuas de vera fide, ut ego & securior efficiar, tuaque mandata inhæsitanter obeam. Id quoque tibi cognitum velim, carissime, filios veritatis confiteri, impassibilem esse deitatem, & de adventu Verbi Dei in carne ita sentire: verbum scilicet genitum ex Patre Deo hominem perfectum absque peccato assumpsisse ex Maria virgine, secundum evangelia in Christo Jesu. Amen.

ΛΙΒΕΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΜΗΣ

ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἔλαβεν ὁ Θεὸς λόγος.

Athanas. tom. 1. pag. 191.

Ἔστιν οὖν ἡμῖν ὁμολογία, ἐπιπόθητέ μοι Ἀθανάσιε, λόγος Θεὸς υἱὸς κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς γνησθείς, οὐ κτισθείς, ἀλλ' ἀεὶ ὢν συνάναρχος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ ἀκαταπαύστως τὸ βασίλειον ἔχων εἰς πᾶς ἀπελευτήτους αἰῶνας, ἀμήν. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ἀληθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν τῇ φύσει Θεὸν ἀμείωτον ἐκ Θεοῦ κατὰ τὰς ἁγίας γραφὰς, τό εἶναι ἀληθῶς τὸν πατέρα, καὶ τὸ εἶναι ἀληθῶς τὸν υἱὸν, καὶ τὸ εἶναι ἀληθῶς τὸν ἅγιον πνεῦμα, ἕκαστον ὄνομα μὴ μεταβαλλόμενον ἐπὶ ἀναθέματι ἐκ τῆς οἰκείας ἐπονομασίας τὸ εἶναι τριὰδα ἀληθῶς τριάδα ἐν μιᾷ θεότητι καὶ μιᾷ δυνάμει, καὶ μιᾷ οὐσίᾳ, καὶ μιᾷ ὑποστάσει. οὐ γὰρ μερίζεται ὁ υἱὸς ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς πληρώσης τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἔστιν οὖν καθὼς προεῖπον, ἡ τριὰς ἐν μιᾷ ὑποστάσει μὴ μεριζομένη, καὶ τῇ οὐσίᾳ ἓν, καὶ τῇ θεότητι ἓν, καὶ τῇ δυνάμει ἓν, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἓν, καὶ τῇ δοξολογίᾳ ἓν, καὶ τῇ εἰκόνι ἓν, καὶ τῷ πνεύματι ἓν. πνεῦμα γὰρ οὐ μερίζεται. ἀνάθεμα οὖν λέγω Σαβελλίου τὸ δόγμα καὶ Ἀρείου, καὶ τὰς προαπηγορευμένας αἱρέσεις, εἰς αἰωνίαν κόλασιν κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν. ταύτῃ οὖν τῇ ὁμολογίᾳ, ἀδελφὲ Ἀθανάσιε, τῇ οὔσῃ μόνῃ καὶ ἀληθῶς πίστει ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰ ὁμοφρονεῖς μοι ὡς ἐπὶ κείσει Θεοῦ καὶ Χριστοῦ, γράψον μοι εἰ οὕτω φρονεῖς καθὰ καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ ἴσα ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει, ἵνα κἀγὼ πεποιθὼς ὦ ἀδιαλείπτως περὶ ὧν ἀξιοῖς κελεύειν μοι. καὶ τοῦτο δέ σε χρὴ εἰδέναι ἀγαπητὲ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῆς ἀληθείας, ἀπαθῆ τὴν θεότητα ὁμολογοῦσι καὶ τὴν ἔνσαρκον ἐπιδημίαν τοῦ λόγου καὶ Θεοῦ, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἀνέλαβον χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν γνησθέντα ἐκ παρθένου ἁγίας καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, κατὰ τὰ εὐαγγέλια ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀμήν.

Nota Severini Binii.

Liberius ut quam inita cum Arianis communione incurrerat, hæreseos suspicionem eluret, hanc epistolam communicatoriam, (qua fidem catholicam & orthodoxam profitetur) ad Athanasium a quinquennalibus latebris sub Juliano Alexandriam reversum, scripsit, similes vicissim ab Athanasio post tot annorum latebras & exilium expectans. Hanc epistolam a Liberio post Athanasii reditum scriptam fuisse, titulus epistolæ illius, quam Athanasius Liberio reddidit, manifeste indicat: sic enim habet: *Athanasii rescriptum ad Liberium episcopum Romanum.* Si ea, quam reddidit, rescriptum est,

Liberius & quam hanc epi lam ad A nasium pferit.

Liberius xillum fi lapsa tu te labefa ctatum, tegrum d erigit.

est, scriptas ante a Liberio accepisse oportuit. Fragmentum hujus epistolæ manifeste satis declarat, Liberium ab exilio reversum, sedique apostolicæ restitutum, post obitum Felicis, abjecta procul Arianorum communicatione, se in omnibus bene catholicum exhibuisse, fideique orthodoxæ vexillum Arianorum ictibus labefactatum, integerrimum viciſſim ac puriſſimum erexisse, & Ariminensem perfidiam reprobando, ab omni labe ac macula expurgasse.

EPISTOLA XIII. LIBERII PAPÆ

Ad orientales.

*Dilectis fratribus & collegis * Hypatio, Cyrillo,* Hyparchio, Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Heortaſio, Severo, Didymioni, Brettanio, Callicrati, Dalmatio, Ædeſio, Euſtachio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stenello, Joanni,* Macario, Chariſio, Silvanio, Photino, Antonio, Ayto, Celſo, Euphranori, Meletio, Patricio, Severiano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chryſampelo, Neoni, Eugenio, Euſtachio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & omnibus in oriente orthodoxis epiſcopis, Liberius epiſcopus Italiæ, & alii occidentis epiſcopi, in domino ſemper ſalutem.*

VESTRÆ literæ, fratres dilecti, lumineque fidei illuſtrati, de pace & concordia eccleſiæ per honoratiſſimos fratres & epiſcopos Euſtathium, Silvanum, Theophilum ad nos perlatæ, nobis maximam maximeque optatam lætitiam attulerunt. Id adeo in primis, quod veſtras ſententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium ſum, tum cum aliorum epiſcoporum Italiæ, ceterarumque omnium regionum verſus occidentem, ſententiis conſentire concordareque oſtenderunt, atque adeo confirmarunt. Hanc autem catholicam & apoſtolicam fidem agnoſcimus, quæ uſque a concilio Nicæno hactenus integra ſtabiliſque permanſit. Hanc illi ipſi patres ſe habuiſſe confeſſi ſunt, atque adeo mira alacritate & gaudio completi, omnia abſurdæ opinionis veſtigia, omneſque ejus quaſi ſcintillas relictas ſuſtulerunt. Hancque fidem non ſolum apud populum concionando, verum etiam ſedulo ſcribendo, omnibus propoſuerunt. Cujus quidem exemplar his literis neceſſario ſubjungendum duximus, ne qua hæreticis ad inſidias tendendas relicta ſit occaſio: quam quidem nacti, de integro faces ſuæ malevolentiæ in eccleſiam intentent, magnaque diſſidiorum incendia (ut illis in more poſitum eſt) exſuſcitent. Nam & hoc ipſum confitentur honoratiſſimi fratres noſtri Euſtathius, Silvanus, & Theophilus: nimirum & ſeipſos & veſtram caritatem ſemper hanc fidem ſervaſſe, & ad extremum vitæ diem ſervaturos eſſe; videlicet quæ fuerit a trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis in urbe Nicæa probata, quæque & perfectam complectatur veritatem, & hæreticorum multitudini ora obturet, eorumque doctrinam penitus evertat. Neque enim tam ingens epiſcoporum numerus fortuito, ſed Dei nutu & voluntate ad furorem Arii comprimendum coactus eſt. Immo vero eorum numero beatus Abraham tot hominum millia per fidem profligavit. Quæ quidem fides vi & nomine *conſubſtantialis* comprehenſa, tamquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias peſtiferæ opinionis Arii machinas retundit reprimitque.

Quid geſtum in concilio Ariminenſi.

Et quamquam nequam & ſcelerati Ariani effecere, ut omnes epiſcopi occidentis Arimini in unum cogerentur, quo ibi vel perſuaſione, vel (uti verius dicam) imperatoris auctoritate, illud quod erat ad ſummam cautionem in fidei formula poſitum, aut tollerent, aut perverſe inficiarentur: nihil hac fraudulenta molitione omnino profecerunt. Nam omnes illi fere epiſcopi, qui Arimini convenerant, quique vel fallacibus ineſcati illecebris, vel vi compulſi a fide tum quidem deſciverant; nunc tamen ad ſanam mentem reverſi, fidei formulæ ab epiſcopis Arimini convocatis editæ anathema denunciarunt, & fidei catholicæ & apoſtolicæ Nicææ confirmatæ ſubſcripſerunt, & nobiſcum jam una communicant: omnes illi, inquam, in præſentia maximo iracundiæ æſtu contra dogma Arii ejuſque diſcipulos exardeſcunt. Quam rem veſtræ caritatis legati cum explorate cognitam planeque perſpectam haberent, ſuæ ipſorum ſubſcriptioni veſtra etiam nomina adjunxere. Ario autem & decretis Arimini contra fidem Nicææ ſtabilitam ſancitis (quibus item vos per verſutas blanditias in fraudem inducti cum jurejurando adhibito ſubſcripſiſtis) anathema edixere.

Concors fides catholica occidentalium.

Quapropter nobis videbatur conſentaneum, literas ad veſtram caritatem perſcribere, vobiſque juſta & æqua petentibus opem ferre: præſertim cum per confeſſionem veſtrorum legatorum perſpicue intelligeremus, epiſcopos orientis ad ſanam ſinceramque mentem reverſos, cum orthodoxis occidentis epiſcopis in fide concordare. Neque vos ignorare volumus, & blaſphemias Arimini contra Filium Dei divulgatas, jam etiam ab his, qui tum videbantur fraudulenter & repentino impetu a veritate tamquam abrepti, anathemate damnari, & fidei concilii Nicæni concordi animorum voluntate ab omnibus aſſenſum eſſe. Quin etiam per veſtras literas omnes certiores fieri debent, ut qui per fraudem a recta fide abducti fuerint, jam tandem ex cæca hæreſis caligine ad clarum divinumque lumen libertatis catholicæ regrediantur. Qui quidem ſi poſt hoc concilium lethale peſtilentis doctrinæ venenum evomere* voluerint, omneſque Arii blaſphemias ex animis ſuis radicitus evellere, atque adeo illis anathema indicere: ſcient ſe pariter cum Ario & ejus diſcipulis, cum aliis ſerpentibus, utpote Sabellianis, Patropaſſianis, & alterius hæreticæ pravitatis cujuſcumque modi ſectatoribus, a communione eccleſiæ, quæ filios adulterinos non recipit, tanquam fœderis & ſocietatis expertes omnino excluſos eſſe. Deus vos, fratres cariſſimi, diu ſervet incolumes.

* *for.* noluerint.

Ἐπιστολὴ Λιβερίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρωμαίων, πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἀνατολῆς τῆς Μακεδονιανῶν.

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, καὶ συλλειτουργοῖς Ὑπατίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, Οὐρανίῳ, Ἡρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Εορτασίῳ καὶ τοῖς ἑξῆς, τοῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις Λιβέριος ἐπίσκοπος

Σωκρ. Ἐκκλ. ἱστορ. βιβ. δ'. κεφ. ιβ'.

πος Ιταλίας, καὶ οἱ κατὰ τὴν δύσιν ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ πάντοτε χαίρειν. Τὴν εὐκταιοτάτην ὑμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ὁμονοίας ἤνεγκε τὰ ὑμέτερα γράμματα, τῷ τῆς πίστεως φωτὶ προλαμπόμενοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῶν τιμιωτάτων ἀδελφῶν ἐπισκόπων, Εὐσταθίου, Σιλβανοῦ καὶ Θεοφίλου. καὶ ταύτῃ μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ συνᾴδειν, πρὸς τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ τῶν ἐν Ιταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων διεβεβαιώσαντο, καὶ ἀπέδειξαν. καὶ ταύτην εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν, ἥτις μέχρι τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, ἀκεράια καὶ ἀσάλευτος διέμεινε. ταύτην τε αὐτοῖς ἔχειν ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβάλλοντες, οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως, ταύτην ἐξέθεντο. ἧς καὶ τὸ ἀντίτυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἡγησάμεθα δεῖν. μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς, εἰς ἐπιβουλὴν αὖθις καταλείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν συνήθως ἐξάπτοιεν. ἐπείτε καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐσταθίος καὶ Σιλβανὸς καὶ Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πάντοτε ταύτην τὴν πίστιν ἐχηκέναι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους διαφυλάξειν, δηλαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ἥτις τὴν τελείαν περιέχει ἀλήθειαν καὶ πάντα τὰ τῶν αἱρετικῶν πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀναστρέπει. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι ὁ τῶν τοσούτων ἀριθμὸς ἐπισκόπων συνεκροτήθη, κατὰ τῆς Αρείου μανίας. ἀλλ' ὅσω ἀριθμῷ ὁ μακάριος Αβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ πίστεως κατεστρέψατο· ἥτις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προβολὰς, καὶ τὰς κακομηχανίας τῆς Αρείου κακοδοξίας. τοιγαροῦν, πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων, τῶν εἰς τὸ Αρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἡ κακοήθεια τῶν Αρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ πειθοῦς τινὸς, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυνάμεως, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν ἡ πανουργία. καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ Αριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντες, ἢ ὑπαχθέντες τότε, νῦν ἀναφρονήσαντες, καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐν Αριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει, τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ· οἳ καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Αρείου δόγματος, καὶ κατὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν χαλεπαίνουσιν. οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον οἱ πρεσβεῖς τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν, καὶ ἀναθεματίζοντες Αρειον, καὶ τὰ ἐν Αριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης. οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες, δι' ὁρκωμοσιῶν ὑπεγράψατε. ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη, γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς δίκαια αἰτουμένοις. μάλιστα δὲ, ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς, συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῶν δυτικῶν ἐπέγνωμεν. καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε τὰς ἐν τῇ Αριμίνῳ βλασφημίας, καὶ ὑπὸ τῶν δοξασάντων τότε κατὰ συναρπαγὴν παραβεβλάφθαι νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ πάντας πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. καὶ χρὴ δι' ὑμῶν τοῦτο πᾶσι γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες, ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ σκότους, πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνακάμψαι. οἵ τινες μετὰ ταύτην τὴν συνόδον, εἰ μὴ θελήσειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασφημίας Αρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Αρείου καὶ τῶν τούτου μαθητῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν, ἢ Παστροπασσιανῶν, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως, ἐκσπόνδους εἶναι, καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάψεων, ἥτις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται· ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἐῤῥωμένους διαφυλάξοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

NOTA SEVERINI BINII.

Hæc est illa pacifica & communicatoria Liberii pontificis epistola, qua Semiarianorum legati Eustathius & Theophilus, simulata fide, oblatoque Nicænæ confessionis libello, Romani pontificis, omniumque prope occidentalium episcoporum communionem impetrarunt: quave in Tyanensi concilio ostensa, Eustathius Sebastenus sedem episcopalem, unde dejectus fuerat, opera orthodoxorum recepit. Sed quia auctoritate Basilii, ut diximus in notis Tyanensis concilii, aperte constat, hæc omnia ab ipsis simulate peracta fuisse, ipsumque Eustatium postea turpius lapsum esse: Liberius omnesque occidentales episcopi, ejusmodi nebulones alias sæpe damnatos, communioni catholicæ restituentes, facilitatis nimiæ jure meritoque redargui fortasse possent, si intima cordis scrutari, seque ipsos a subreptione securos reddere potuissent.

Semiarianorum legati simulate Romani pontificis & occidentalium communionem impetrant.

[1] EPISTOLA XIV. LIBERII [a] PAPÆ

a commentitiam esse nemo non videt.

ad omnes generaliter episcopos.

Ut nullus pro persecutionibus, dum durare potest, suam relinquat ecclesiam, nec quietem magis eligat, quam pro populo sibi commisso laborare intendat.

Dominis sanctissimis & Deo amantissimis universis episcopis, Liberius episcopus, in domino salutem.

Nihil est quod nos diu stare faciet [b] nisi Dei gratia. Ceterum nequitia diaboli, contemptibile malum, plenum veneno mortifero sævit, qui sursum atque deorsum circuit, quærens quem devoret. Unde vigilare, & sobrii esse ad orationes, & Deo propinquare debemus [c], & satuas, domino auxiliante, hominum insidias, prout dominus posse dederit, respuere, & patres sequi, & non transgredi terminos patrum, (id est, ut non relinquamus nostras, dum in eis persistere aliquo modo valebimus, ecclesias, ut ad alias properemus) aut populos nobis commissos negli-

b faciat

1. Pet. c. 5. v. 8

c Flavianus ep. 1. ad S. Leonem.

1 Hæc epistola in Collectione Isidori ponitur post Epistolas seu decreta Felicis Papæ. *Harduinus.*

gligere, ut * quietem amplius quam pro eis elaborare, pro quibus etiam animas ponere debemus, ſtudeamus, ne reprobi in conſpectu Dei inveniamur, ſed fructuoſos illi manipulos de commiſſis nobis gregibus, ipſo adminiculante, præſentare valeamus: quanquam multi nos perſequantur, & oves Chriſti dilacerare deſiderent: qui quaſi in veſtibus ovium apparent, intus autem ſunt lupi rapaces, quos ex fructibus cognoſcimus: iſti primo quidem videntur ex nobis eſſe, ſed non ſunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum. Quando vero ſuam evomuerint impietatem, dolum qui in eis eſt, erumpentes, & apprehendentes infirmiores, & eos qui ad eloquia divina ſenſus inexercitatos habent, ſecum eos contrahunt ad perditionem, ſubvertentes & injuriantes paternas doctrinas, ſicut & ſacras ſcripturas ad perditionem ſuam, quos oportet præſcienter cavere, ne malitia eorum quidam ſeducti, abſcindantur a propria firmitate: *Exacuunt enim linguas ſuas*, juxta prophetæ vocem, *ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub labiis eorum*. Nec nos pigeat per temporales [a] cruciatus pro Chriſti nomine elaborare, ſed emolumenta futuræ remunerationis, hujus ſæculi vexationes tolerare perſuadeant. Scriptum namque eſt: *Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi*; *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen domini invocabo*. Tantum enim a nobis exigitur, quantum poſſumus famulatus noſtri obſequio commodare. Unde quidem tantum nos neceſſe eſt importunis prædicationibus inſiſtere, quanto nobis perfectæ negotiationis creditur duplicata talentorum aſſignatio, atque dominicæ vocis, ad ſuſcipiendam ejus requiem, perſuadet aſſertio. Suggeſtum namque nobis eſt, quod pro præteritis laboribus & infeſtationibus nonnulli veſtrum aſſignatas ſibimet, & a Deo commiſſas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, eccleſias, & pro ovibus ſibi commiſſis laborare negligant, & monaſteriorum ſe quieti contradere feſtinent, & vacationem ab epiſcopatus laboribus eligere, & ſilentio atque otio vitam degere magis appetant, quam in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente domino: *Beatus qui perſeveraverit uſque in finem*. Unde namque eſt beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? Quoniam ſecundum apoſtolicam prædicationem, *omnes qui voluerint in Chriſto pie vivere, perſecutionem patiuntur*. Ideoque, fratres cariſſimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere. Conſiderate namque, quanta pro abſolutione noſtri & liberatione creator, dominuſque & redemptor noſter pertulerit, quibuſve ſe contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret. *Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo Spiritus ſanctus conſtituit epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſivit proprio ſanguine*; ut non ſit, [b] qui vos decipiat aut ſeducat in ſubtilitate ſermonis, ut plebes vobis commiſſas relinquatis, & alicui, propter malorum opprobrium hominum, quieti vos tradatis, & ut vos ſolummodo ſalvetis & filios orphanos relinquatis. Apertiſſime enim Spiritus ſanctus per apoſtolum dicit, *quia in noviſſimis temporibus recedent quidam a fide & caritate, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum, & in hypocriſi mendacii eloquiorum cauteriatam habentes ſuam conſcientiam*. Propter quod, *vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*. Quæ vero mentis tranſgreſſio operatur in his, qui non crediderint ſermonibus domini, & receſſerint pro ſua quiete a ſervitio ſibi commiſſo, & ſuis ſe ſubdiderint voluptatibus? Talibus quippe & aliis pro populo Dei conſtricti neceſſitatibus, ne pereatis una cum omnibus vobis commiſſis, ſed ſalvi ſitis in die æternæ retributionis, [a] hortamur veſtram caritatem, exemplo ejus qui pro nobis pati voluit, promptos vos in cunctis ejus permanere ſervitiis; nec quidem quoquo modo a commiſſa cura recedere, ſed totis viribus in commiſſis vobis negotiis fortiter uſque in finem perdurare: *quoniam beatus eſt, qui perſeveraverit uſque in finem*: nec laudatur initium, ſed finis. *Nemo vos ſeducat inanibus verbis*. Propterea enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici comparticipes eorum dogmatum, [b] neque communicetis infructuoſis verbis illorum, magis autem redarguite: *quoniam cœtus prævaricatorum ſunt, & extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii, & non veritatis. Completum eſt in eis, qui de malo ad malum egreſſi ſunt, & me non cognoverunt, dicit dominus. Veritatem non loquentur. Docuerunt enim linguam ſuam* perſecutores eccleſiarum, earumque ſacerdotum, *loqui mendacium. Ut impie agerent, laboraverunt, & renuerunt ſcire me, dicit dominus*. State ergo vos, dilectiſſimi, ſuper vias, & videte. Interrogate de ſemitis domini antiquis, & videte, quæ eſt via bona ſanctorum patrum, & ambulate in ea; & invenietis requiem animabus veſtris. Sed ſi patimini propter Chriſtum, beati eritis. Metum autem eorum ne timueritis, neque conturbemini, dominum autem Deum ſanctificate in cordibus veſtris, ipſo dicente: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere, ſed potius eum timete, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Nonne duo paſſeres aſſe veneunt, & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos. Rememoramini ergo*, fratres, *eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis veſtris, deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem * certavimus, adverſus peccatum repugnantes*.

Confidimus autem de vobis, fratres cariſſimi, meliora & viciniora ſalutis, *quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia*, magiſtro gentium docente, *poterit nos ſeparare a caritate domini noſtri Jeſu Chriſti, & quæ in ipſo eſt, recta fide. Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim nobis neceſſaria eſt ad colluctationes adverſariorum, quatenus fidem intemeratam uſque in finem conſervantes, repromiſſionem percipiamus, quam repromiſit his, qui legitime certare deproperant. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt, veniet, & non tardabit. Ecce enim judex ante januam aſſiſtit, coronas hilariter promittens his, qui pro eo paſſionibus ſubmittuntur. Quod ſi ſubtraxerit ſe quis, non placebit animæ * ſuæ, ſed cadet de promiſſione propter negationem. Nos autem non ſimus ſubtractionis filii in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ. Propter quod aſſumite arma Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo*, adverſus omnes inimicos ſanctæ Dei eccleſiæ & veſtros: *& induite vos loricam juſtitiæ, calceati pedes in præparationem evangelii pacis, in omnibus aſſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia jacula nequiſſimi*

[a] Idem papa in cit. ep. ad S. Amandum

[b] Idem in cit. ſynodica uſque fere in finem.

* certaviſtis,

* meæ,

mi * ignita extinguere : & galeam salutis accipite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem radicati & fundati in solatio fratrum pro Christo Jesu domino nostro. *Sed & nunc*, fratres, *commendamus vos omnes domino, & verbo gratiæ ejus, qui potest perficere, & dare hæreditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse autem Deus pacis & consolationis det vobis idipsum sapere in alterutrum, ut vobis invicem succurratis, & non sitis divisi ; ut unanimes uno ore & * uno corde honorificemus enm in concordiam & consolationem fratrum, qui potest confirmare nos secundum evangelium ejus, juxta revelationem mysterii æterni, temporibus scilicet perpetuis taciti*, quibus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt munera. Summopere etiam considerare debetis, quod hi qui fratribus invident, eosque damnare aut perducere cupiunt, per se sua dogmata destruunt. Dicit enim dominus : *Omne regnum in se divisum, non stabit ; & omnis scientia & lex adversum se divisa, non stabit*. Ideoque necesse est, ut concorditer salubres suscipiatis [a] hortatus, & nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium devotionis unanimes, divinis & apostolicis constitutionibus pareatis, & in nullo patiamini providentissima canonum decreta violari, quatenus & Nicænorum canonum constituta, & quæ a nobis vel a prædecessoribus nostris sunt [b] provide & salubriter decreta, intemerata permaneant in futuro. (*a*) *In mſ. Justelli post plures epistolarum lacinias ex Ennodio alterove ejusdem ætatis oratore inepte consutas, legitur hæc subscriptio*. Data xv. Kal. Martias Betio & Juliano viris clarissimis consulibus.

* ignita. — Eph. 10. — * pure Rom. 16. — Matth. 12. — a S. Leo ep. 87. c. 2. — b Siricius ep. 1.

EPISTOLA [c] ATHANASII ET ÆGYPTIORUM EPISCOPORUM AD PAPAM LIBERIUM.

De oppressionibus Arianorum.

Domino beatissimo & honorabili, sancto patri Liberio papæ, Athanasius & Ægyptiorum episcopi, in unum synodice apud Alexandriam congregati.

c Hanc cum sequenti falsatis annumerandam consent non eruditi modo, sed etiam proletarii quique scriptores.

VEstræ beatissimæ [d] paternitatis jura penes Deum sunt manifesta, dum prædicationibus scilicet apostolicis & doctrinis, veræ fidei cultura, universa repleta sit terra. Per divinorum tamen eruditionem eloquiorum, vestra instruente admonitione exhortatoria, superædificatur orthodoxa Christi ecclesia, apostolica institutione fundata, & a fidelibus patribus firmissime roborata : ad quam omnes beatissimi apostoli pari honoris & potestatis consortio præditi, populorum agmina convertentes, pie sancteque de tenebris ad lumen, de lapsu ad veram fidem, de morte ad vitam homines divinæ prædestinationis gratia præscitos, salutaribus præceptis ac monitis perduxerunt. Quorum sanctorum apostolorum vestra fraternitas honoranda sequens merita, & perfectius implens exempla, ecclesiam Dei morum probitate & actuum sanctitate condecorat, & fide sacra Christianisque moribus vigens, quæ fieri Deo placita præcipit, studiis pontificalibus indesinenter operatur & perficit, servans legis divinæ mandata ; quia *non legis auditores justi sunt apud Deum*, sicut narrat apostolus, *sed factores legis justificabuntur*. Nos enim hæc meditari cupientes, & ea quæ a sancta sede vestra apostolorum, eorumque successorum prædicatione susd Compone cum hisce lacinias Victoris Carthaginensis ep. ad Theodorum papam, quæ extat conf. 2. concilii Lateranensis sub sancto Martino.

Rom. 2.

cepimus, atque quæ in Nicæna synodo roborata cognovimus, prædicare, & Arianorum blasphemias, atque aliorum hæreticorum, repellere cupientes, quotidie ab his persequimur, & damnationi tradimur, atque morti destinamur. Qua de re precamur, ut vestris exhortationibus tam per vos, quam & per apocrisiarios vestros adjuvemur ; ne, dum illi crescunt, & nos minuimur, vera fides destruatur, & eorum hæresis ultra fidem nostram crescat : quoniam timemus, ut *postquam abundaverit iniquitas, refrigescat caritas multorum*. Pro qua re, multa vestræ sacræ doctrinæ tam apud Deum, quam apud cunctos fideles merces & laus reposita est, si vestra hæc rescentur auctoritate. Nostram enim fidem, quam a sanctis patribus accepimus, & tenemus, atque docemus, subter inseruimus, ut si aliquis vobis aliter nos credere, aut docere, aut accusando, aut mussitando retulerit, vel detrahendo, scriptis mandaverit, per hanc manifeste nos ita credere & docere agnoscatis. Matth. 24.

Credimus [a] namque in unum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, necnon & invisibilium factorem. Et in unum dominum Jesum Christum, filium Dei, natum ex patre, unigenitum hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non creatum, homousion, hoc est, ejusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt cœlestia & terrestria. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus est, passus est, & resurrexit tertia die : ascendit in cœlum, venturus inde judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, Erat tempus, quando non erat, & priusquam nasceretur, non erat, & quia ex nullis subsistentibus factus est, aut ex alia substantia, vel essentia dicunt esse trepton, hoc est, convertibilem atquæ mutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apostolica ecclesia. Hanc venerabilem fidem trecenti [b] quidem decem & octo patres agnoverunt & amplexi sunt ; & consonantes & unanimes scriptis explanaverunt.

a Symbolum Nicænum ex interprete Rufino.

b Hist. Trip. II. 9.

Sed modo, quoniam contra hæc, ut nostis, talia exurgunt, qualia non debent, venite, & nos, [c] dilectissimi fratres, cum Deo descendamus ad visitationem, id est, inquisitionem sermonum eorum, & confundamus per approbationem verissimam ibidem linguas eorum, elevatas contra scientiam unigeniti filii Dei, & iniquitatem in altitudinem humanitatis ejus loquentes. *Disrumpamus vincula eorum* per gladium spiritualem, quod est verbum Dei, & *projiciamus a nobis jugum ipsorum*, per expugnationem profani sensus illorum. Tunc enim ipse quoque dominus *irridebit eos, & subsannabit : & tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos*, secundum B. Jeremiam, dicens : *Falso prophetæ isti vaticinantur in nomine meo. Non enim misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. Ideo hæc dicit dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo mendacium : Erunt projecti in viis Jerusalem, & conculcatio omnium pie confitentium me, & non erit qui sepeliet eos*. Nemo enim se * abscondere potest quibusdam subreptionibus commentitiis, sicuti nec foliis fici antiquus transgressor præcepti Adam potuit, qui per pro-

c S. Max. conf. 4. Lateran. — Psal. 72. Psal. 2. Eph. 6. Psal. 2. Jer. 14. * absco

(*a*) *In Luc.* pariter Codice post laciniam illam, quam Justellus legit etiam in suo, & incipit. *Ut tradit quædam eloquentiæ persona*, clauditur epistola hoc modo : *Data* xv. *Kal. Martias Beato, & Juliano vv. cll. Cons.*

propriam linguam inverecunde nudatur. *Laqueus enim fortis viro, labia ejus; & captus propriis sermonibus, & opera manuum ejus: retributio autem labiorum ejus dabitur ei, & impietatis reprehensio: Arguam te*, inquit, *& statum contra faciem tuam. Existimasti inique, quod essem tibi similis. Propterea*, sicut dicit dominus ad Gedeon, *deponamus eos ad aquam veræ discretionis, & probemus eos ibi regulari examinatione, in idipsum pronos corruentes*, post ostensionem pravi intellectus eorum, utrumne sint apud se sapientes, divini verbi scientiam ignorantes; quoniam *dicentes esse se sapientes, stulti facti sunt, & mutaverunt gloriam* catholicæ ecclesiæ propria novitate, & voluntate, sive per ea, quæ illicite in ejus defensione gesta sunt, hæreticam turbulentiam introducentes, illud competenter ad nos retinentes, quod bene ad Jesum filium Sirac dictum est: *Usque ad mortem certa pro veritate, & dominus Deus pugnabit pro te.* Hujus rei gratia, universalis vobis a Christo Jesu commissa est ecclesia, ut pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis: quia *dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia, quæ possidet.* Ideoque tanta urgente necessitate, summopere comprimite vestra summa auctoritate infestos, relevate oppressos, ut absque gravi, domino opitulante, difficultate ipsi gratanter omni tempore sacrificare mereamur illæsi. *Et subscriptio*: [a] Æterna te servet divinitas per multos annos, sanctissime patrum pater. Amen.

EPISTOLA XV. LIBERII PAPÆ

AD ATHANASIUM ET EPISCOPOS Ægyptios responsoria.

Contra perturbatores pacis & quietis ecclesiarum, & tales qualiter puniendi.

Dilectissimo filio Athanasio, & omnibus in unum congregatis, & de Trinitatis fide recte sentientibus Ægyptiorum episcopis, Liberius papa.

OLIM & ab initio * tantam percepimus, a B. Petro apostolorum principe fiduciam ut habeamus auctoritatem pro universali ecclesia, ad rectam defendendam fidem, quatenus nulli liceat statutum sanctæ ecclesiæ commovere, ad læsionem recte credentium, absque sui periculo honoris. Epistolam siquidem vestram, nobisque directam, ante nos recitari fecimus, tribulationes & persecutiones, quas pro recta fide patimini intelleximus. Super quibus & nos una vobiscum condolemus, & laborare pro vobis, ut pater pro filiis parati sumus. Fidem vero Nicæni concilii in eadem epistola rectam reperimus, super qua & Deo gratias uberrimas retulimus, pro qua non solummodo persecutiones & passiones substinere vobiscum parati sumus, sed etiam si necesse fuerit, mori pro Christi nomine, inquantum nostra finit fragilitas, non respuimus. Igitur prædictum sanctum concilium, ut legimus, definit Nicænum, [b] aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere vel componere, aut sapere vel docere aliter, nec quidquam in fide sentire, aut proferre, quod his patrum regulis possit obviare. Qui autem præsumpserit componere aliam fidem aut proferre, docere vel tradere aliud symbolum, ad viam veritatis converti desiderantibus de quacumque hæresi, vel ex Judæis, vel ex paganis Christianos se fieri volenti-

[a] S. Martinus conf. 5. ejusdem concilii. 1. Tim. 6. Matth. 10.

Psal. 7

[b] Idem sanctus Matt. cont. 3. Isa. 62.

bus, hi si episcopi fuerint, aut clerici, alienari quidem episcopos ab episcopatu, clericos a clero: si vero monachi, aut laici fuerint, anathemate feriri. Protestatur [a] etenim beatus apostolus, dicens. *Si quis certat, non coronatur, nisi legitime certaverit.* Et iterum dominus ait: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Videlicet, certaminibus sacris propositis nobis, pro defensione catholicæ ecclesiæ, magnaque salute ex hoc sperata ab omnium bonorum datore Deo, non deficiant manus nostræ, dilectissimi fratres, per occasionem cujuslibet desidiæ, dissolutæ: sed fortes efficiamur per gratiam domini atque virtutem potentiæ ejus, *quoniam perfecit pedes nostros tanquam cervorum*, & supra excelsa firmius statuit intellectum summæ ejus humanitatis propter nostram salutem, maxime tantam habentes impositam sanctorum testium nubem. *Deponentes ergo omne pondus & circumstantem adversariorum novitatem, per patientiam curramus, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Jesum*, qui in proposito nobis propter eum negotio, spiritum nobis suæ veritatis condonet, loquentem in nobis, atque perhibentem magnalia fidei per doctrinam sanctorum patrum, quos adversarii calumniantur quotidie. In prophetis namque habetur [b]; *Propter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, & salvator ejus ut lampas accendatur.* Profecto catholica ecclesia quæ vera constitit Sion, & civitas Christi cœlorum regis, per tot annorum spatia expugnata ab aversantibus verba fidei, qui neque Deum timent, neque hominem reverentur, sed incassum perducentibus pias & canonicas de hoc verbo doctrinas, dum a diversis tantisque, scripto & sine scripto, contestationibus invitati fuissent corrigere propriam & a se pellere hæresim, sicuti & per anteriorem cognitionem luculentius demonstratum est, tam per libellos, quam per suggestiones reverendissimorum sacerdotum, & venerabilium abbatum, apostolo protestante nobis, ut *hominem hæreticum post primam & secundam correptionem evitare debeamus, scientes quia hujusmodi subversus est, & delinquit proprio judicio condemnatus*, nullo modo oportet nos deinceps tacere, aut quiescere, ne qnoquo modo iniqui judicemur, odibilem Deo pacem amplectentes: quoniam scriptum est, *Zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns*: & dicat etiam de nobis: *Sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt*: sed consurgere cum Deo, & consistere prompte, induentes arma spiritus, adversus malignantes contra fidem ejus, ut approbemus spiritus sapienter, id est, verba eorum, si ex Deo sunt. Scriptum est enim in Jeremia; *Probatorem dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis viam eorum.* Multa namque nobis necessaria est vigilantia, & tanta divinæ sapientiæ rimatio, quæ occulta tenebrarum revelat, ad requisitionem hujusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur dolosa existens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur, ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus apostolus, ait: *Nam hujusmodi pseudo apostoli & operarii subdoli, transfigurant se in apostolos Christi.* Sed non mirum *quoniam & ipse Satanas transfigurat se velut angelum lucis.* Et ideo.

Tit. 3.

Psal. 72. Sopho 3. Ezech. 22.

Jer. 6.

2. Cor. 11.

ideo non mirum, ſi miniſtri ejus transfiguran-
tur, velut miniſter juſtitiæ, quorum finis ſecun-
dum opera eorum. Sed & dominus in hoc præ-
muniens nos, ait: *Attendite a falſis prophetis, qui*
Matth. 7. *veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus*
autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum co-
gnoſcetis eos. Ergo in idipſum ex toto corde re-
ferentes ante omnia ſuper tali quæſtione depre-
cationem, & dicentes cum David: *Revela ocu-*
Pſal. 118. *los meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua: Lu-*
cerna enim pedibus meis verbum tuum domine, &
lumen ſemitis meis; quoniam ipſius eſt, ſicut ait
Dan. 3. B. Daniel propheta, *ſapientia & fortitudo. Dat*
ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus
diſciplinam. Ipſe revelat profunda & abſcondita,
& novit in tenebris conſtituta, & lux cum eo
eſt: qui ſapientiam, inquit, *& fortitudinem de-*
diſti mihi, & oſtendiſti mihi, quæ rogavi te, cum
ope divina, uniuſcujuſque perſonæ conſcripta
eorum, qui pro novitatis commento accuſati
ſunt, de venerabili ſcrinio noſtro obſecundanti-
bus, & nobis rationabiliter offerentibus ſoler-
tius intendamus; ita ut [a] qui hæc præſumpſe-
rint prævaricari, primum quidem ſubjaceant
judicio terribili omnipotentis Dei, deinde au-
tem qualemcumque [b] regalem indignationem
revereantur, per quam, ſi quidem epiſcopi aut

[a] Typus Conſtantis Aug. conſ. 4. conc. Later. ſub ſancto Martino.

[b] notanda verba hæc

A clerici ſunt, a ſui ſacerdotii, ſive a cleri ſui or-
dine modis omnibus excidant: ſi autem mona-
chi ſunt, ſegregentur, & alieni ſint de ſuis locis.
Si autem dignitatem, aut cingulum, aut mili-
tiam habeant, nudentur eis. Si autem ſunt pri- 24. qu. 1 C
vati, ſi quidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtan- cons. a
tiarum proſcriptionem patiantur. Si autem igno- cem.
biles, non ſolum in corpore verberentur, ſed
exilio perpetuo caſtigentur: ut omnes timore Dei
compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia re-
verentes, immobilem & ſine turbatione pacem
ſanctarum Dei eccleſiarum cuſtodiant. Data 8.
Kalendarum Junii, Aſclepio [a] & Deodato viris [a] Conſ
clariſſimis conſulibus. Gloria Chriſto Jeſu domi- ſti ad
no noſtro, pax vobis. Amen. tum.

B

Notæ Severini Binii.

Conſules" huic epiſtolæ ſuperadditi, eam de fide ſu- Hæc epi
ſpectam arguunt: nuſquam enim eorum nomina faſtis a- de fide
libi adſcripta invenire potui. Ultimo loco hanc epiſte- cta.
lam unicam in tomis conciliorum prioris editionis extan- " Si valc
tem huc retuli: quia anteriores omnes ſecundum ordi- ratio om
nem temporum collocavi. Hæc ſi a Liberio ſcripta eſt, Iſidori
eam vel ſub Juliano, vel ſub Valente ſcriptam fuiſſe o- ces velet
portuit. Eſt enim reſponſoria ad epiſtolam Athanaſii; capite
qua ſcribit, ſe ab Arianis ad mortem quotidie quæri. ciendæ.
Sit ne utraque Athanaſii ad Liberium, & contra Libe-
rii ad Athanaſium, ſuſpectæ fidei, doctiores judicent.

MONITUM

in duas Epiſtolas ſequentes.

P. Conſtant. pag. 95.

I. IN noviſſima operum Athanaſii editione tom. 2. pag. 667. monuerunt noſtri, duas illas epiſtolas exſtare quidem in perantiquis Athanaſii codicibus; ſed, ut ex verbis conjectare licet, unius ejuſdemqae Græculi imperiti opus ſibi videri; certe quæ illic de Trinitate prædicantur, ab uſitatis Athanaſio loquendi formulis eſſe aliena: nec leve illud eſſe ſuppoſitionis argumentum, quod in tanta rerum perturbatione, quanta Liberio pontificatum ineunte univerſa Eccleſia percellebatur, nulla de temporum iniquitate fiat mentio: demum priorem, ut marginali nota indicatur codicis Coisliniani, in quo ζητει ἀρχὴν, quære initium, *adſcriptum eſt, principio carere; alteram vero nullam præ ſe ferre epiſtolæ formam, ſed eſſe ceu ineptam quamdam & implicatam fidei expoſitionem.*

II. His addimus, quod in utriuſque fronte pro titulo & argumento proponatur, Quod Deus Verbum perfectum hominem aſſumſerit: *cum in neutra harum epiſtolarum artifex id argumenti attingat; atque in prima de Verbo Deo* qui perfectum hominem aſſumſit ſine peccato, *dicere contentus, in altera de perfecto homine aſſumto ne verbum quidem faciat. Unde utramque mutilam eſſe confirmatur. Ipſum quoque argumentum eis præfixum, quo Apollinariana exploditur hæreſis, in Liberii tempora minime convenire facile probatur, utpote cum hæc hæreſis in Occidente Damaſo tantum pontifice innoteſcere ac divulgari ceperit. Sed & ſi prius innotuiſſet, quorſum ab Athanaſio, qui Apollinarianæ hæreſeos ſuſpectus numquam fuit, perfecti hominis a Verbo aſſumti exigenda profeſſio? Immo quid ſibi vult;* Mihi reſcribas, ſi perinde atque nos in vera fide ſentias, ut confidenter ac ſine diſcrimine quæ rogas præſtare poſſim? *Nam licet ab Athanaſii communione Liberius per vim ad tempus defecerit, de recta tamen ejus fide neque pontificatus initio, (tum iis quæ ſub Julio geſta erant, tum octoginta epiſcoporum Ægyptiorum litteris edoctus,) neque umquam dubitavit. Neque etiam Liberium ſapit operoſa illa divinæ Spiritus-ſancti naturæ aſſertio, quæ in priore epiſtola habetur. Qui enim extremis vitæ ſuæ temporibus ab iis, qui poſtea Macedoniani cognominati ſunt, nullam aliam de Spiritu-ſancto profeſſionem exegit, quam quæ in Nicæno ſymbolo exponitur, quanto magis ſub pontificatus initia eadem profeſſione contentus fuiſſet.*

EPISTOLA

Λιβερίου ἐπισκόπου Ρώμης ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον.

Liberii episcopi Romæ ad Athanasium episcopum Alexandriæ.

Ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἔλαβεν ὁ θεὸς λόγος.

Quod Deus Verbum, perfectum hominem assumserit.

Ἔστιν οὖν ἡμῖν ἡ ὁμολογία, ἐπιπόθητέ μοι Ἀθανάσιε. λόγος θεοῦ υἱὸς κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς γεννηθείς, οὐ κτισθείς, ἀλλ' ἀεὶ ὢν συνάναρχος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ ἀκαταπαύστως τὸ βασίλειον ἔχων εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας, ἀμήν. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ἀληθῶς ἐκ τοῦ θεοῦ κατὰ φύσιν τῇ φύσει θεὸν, ἀμέσιτον ἐκ θεοῦ κατὰ τὰς ἁγίας γραφάς· τοῦ εἶναι ἀληθῶς τὸν πατέρα, καὶ τοῦ εἶναι ἀληθῶς τὸν υἱὸν, καὶ τοῦ εἶναι ἀληθῶς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἕκαστον ὄνομα μὴ μεταβαλλόμενον ἐπὶ ἀναθέματι ἐκ τῆς οἰκείας ἐπονομασίας· τοῦ εἶναι τριὰδα ἀληθῶς τριάδα ἐν μιᾷ θεότητι, καὶ ἐν μιᾷ δυνάμει, καὶ ἐν μιᾷ οὐσίᾳ, καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει. οὐ γὰρ μερίζεται ὁ υἱὸς ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῆς πληρώσης τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἔστιν οὖν, καθὼς προεῖπον, ἡ τριὰς ἐν μιᾷ ὑποστάσει μὴ μεριζομένη, καὶ τῇ οὐσίᾳ ἕν· καὶ τῇ θεότητι ἕν· καὶ τῇ δυνάμει ἕν· καὶ τῇ βασιλείᾳ ἕν· καὶ τῇ δοξολογίᾳ ἕν· καὶ τῇ εἰκόνι ἕν· καὶ τῷ πνεύματι ἕν· πνεῦμα γὰρ οὐ μερίζεται. ἀνάθεμα οὖν λέγω Σαβελλίου τὸ δόγμα καὶ Ἀρείου, καὶ τὰς προαπηγορευμένας αἱρέσεις, εἰς αἰώνιον κόλασιν, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν. τούτῳ οὖν τῇ ὁμολογίᾳ, ἀδελφὲ Ἀθανάσιε, τῇ οὔσῃ μόνῃ καὶ ἀληθῶς πίστει ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰ ὁμοφρονεῖς μοι, ὡς ἐστὶ χρῆσαι θεοῦ καὶ Χριστοῦ γράψον μοι, εἰ ὅπως φρονεῖς καθὰ καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ ἴσα ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει· ἵνα κἀγὼ πεποιθὼς ὦ, ἀδιακρίτως περὶ ὧν ἀξιοῖς κελεύειν μοι· καὶ τοῦτο δέ σε χρὴ εἰδέναι, ἀγαπητὲ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῆς ἀληθείας ἀπαθῆ τὴν θεότητα ὁμολογοῦσι, καὶ τὴν ἔνσαρκον ἐπιδημίαν τοῦ λόγου καὶ θεοῦ, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἀνέλαβεν χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, κατὰ τὰ εὐαγγέλια· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀμήν.

HÆC igitur est nostra confessio, optatissime Athanasi. Verbum Dei filius secundum naturam ex Deo & Patre genitus, non creatus; sed semper sine initio una cum Deo & Patre, & sine fine imperium habens per infinita sæcula, amen. Item (credimus) Spiritum-sanctum vere ex Deo secundum naturam & natura Deum, indivisum a Deo secundum sacras Scripturas; ita ut sit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus-sanctus. Vetitumque est sub anathematis pœna quodlibet nomen a propria significatione transferre; ita ut Trinitas sit vere Trinitas in una deitate, in una potestate, in una essentia, & in una substantia. Nequaquam enim dividitur Filius neque Spiritus-sanctus a paterna substantia, quæ implet cælum & terram. Est igitur, uti supra dixi, Trinitas indivisa in una substantia: estque substantia unum, deitate unum, potestate unum, regno unum, glorificatione unum, imagine[1] unum, Spiritu unum; Spiritus namque non dividitur. Anathema igitur pronuntio in Sabellii & Arii dogma, necnon in cantea proscriptas hæreses, ad sempiternum supplicium secundum Salvatoris vocem. Si igitur, frater Athanasi, in hac confessione, quæ sola & vera fides est in sancta catholica & apostolica Ecclesia, mecum consentis; coram judice Deo & Christo, quæso, mihi rescribas, si perinde atque nos in vera fide sentias; ut confidenter & sine discrimine quæ rogas præstare possim. Illud etiam te non ignorare velim, dilecte, nimirum veritatis filios impatibilem deitatem confiteri, necnon adventum Verbi & Dei in carne; qui perfectum hominem assumsit sine peccato, natus ex Spiritu-sancto & Maria Virgine, secundum Evangelia, in Christo Jesu, amen.

EPISTOLA

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀντίγραμμα πρὸς Λιβέριον ἐπίσκοπον Ρώμης.

Seu sancti patris nostri Athanasii archiepiscopi Alexandrini rescriptum ad Liberium Romæ episcopum.

Ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἀνέλαβεν ὁ θεὸς λόγος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας.

Quod perfectum hominem Deus Verbum assumserit propter salutem nostram.

Εἷς θεὸς ἀθάνατος, ἀόρατος, ἀψηλάφητος· πνεῦμα γὰρ ὁ θεός. οὗτος * ἀχώρητος, μὴ ἔχων τόπον, ὅπου οὐκ ἔστιν. ὁ τούτου λόγος, ἀθάνατος σοφία, ἄφθαρτος, ἀόρατος, υἱὸς πρωτότοκος, συνεργὸς, ἄναρχος, ἀψηλάφητος, μήτε

UNus Deus immortalis, qui nec videri nec tangi potest. *Spiritus* enim *est Deus*. Ipse nullo loco potest comprehendi, nec ullus est locus a quo absit. Hujus Verbum immortalis est sapientia, incorruptibilis, invisibilis, filius primogenitus, operum socius, prin-

Joban. 4. 24

[1] Quia nimirum Deus hominem conditurus ait, *Faciamus hominem ad imaginem* (non *ad imagines*) *& similitudinem nostram.*

principio carens, sub tactum non cadens, neque principium habens dierum, neque finem vitæ exspectans. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Ipse est qui hominem efformavit: ipse [1] qui rationem fabricandæ arcæ monstravit, ipse qui promissionem dedit Abrahæ: ipse qui descendit ut populum salvum faceret, qui Moysi legem dedit: hic est Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, qui in Prophetis locutus est, qui vetus & novum Testamentum disposuit, qui in novissimis diebus carnem sumpsit ex Virgine mortalem, licet non esset ipse mortalis; infirmam, licet non esset ipse infirmus; morti obnoxiam, licet non esset ipse morti obnoxius; visibilem, licet non esset ipse visibilis. Ipsa suspensa est, non autem [2] ille; ipsa sepulta, non ille; ipsa humanas omnes passiones ut homo sustinuit, non autem ille. Ille autem est virtus Dei, id est Deus, qui cum ea quæ in inferno insolubilia erant solvisset, imperiumque diaboli evertisset, adscendit eo unde descenderat; qui corpus suum e tumulo excitavit, & postquam liberasset a morte qua detinebatur, Patri obtulit. In illo Patrem intelligimus; una enim & ipse res est deitate, virtute, essentia, substantia, gloria, Dei appellatione: & ipsum in Patre Filium agnoscimus. Hic est qui postquam assumsisset carnem, Jesus appellatus est, quatenus erat homo; hoc est, assumsit hominem in se ipso, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Illum credimus nec a Patre nec a Spiritu-sancto separatum: neque tamen dicimus Patrem descendisse, & in homine fuisse. Ita unus Deus Pater omnipotens a nobis creditur. Ideoque fides nostra est in unum Deum Patrem omnipotentem, & in Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, & in Spiritum-sanctum. Et vero [3] ex unitate, una virtute, una substantia, una essentia, una glorificatione, una dominatione, uno regno, una imagine, Trinitatis constare credimus consubstantialitatem; [4] *per quem omnia facta sunt.* Ita & carnis resurrectionem credimus, hoc est, corporis nostri, secundum sacras Scripturas, commutato eo quod corruptibile & mortale erat, in incorruptibilitatem & immortalitatem per Deum. Amen.

Joban. 1. 3.

Coloss 2. 9.

Joban. 1. 3.

ἀρχὴ ἡμερῶν ἔχων, μήτε τέλος ζωῆς προσδεχόμενον. διὰ τοῦτο ἐγένετο τὰ πάντα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. αὐτὸς ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον· οὗτος ὁ τῷ Νῶε κιβωτὸν δείξας, πῶς ἵνα σῴζηται· οὗτος ὁ τῷ Ἀβραὰμ ἐπαγγελίαν δοὺς τῷ Ἀβραάμ· ἦτος ὁ καταβὰς ἐπὶ τὸ σῶσαι τὸν λαόν, ὁ Μωσῆ τὸν νόμον δούς· οὗτος ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ· ὁ ἐν προφήταις λαλήσας, ὁ διαθέμενος τῷ παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν διαθήκην, ὁ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν σάρκα ἐκ παρθένου λαβὼν θνητὴν, ἐκ αὐτὸς ὢν θνητός· ἀσθενῆ, ἐκ αὐτὸς ἀσθενής· ὀφειλομένῳ θανάτῳ, ἐκ αὐτὸς ὀφειλόμενος· ὁρατῷ, ἐκ αὐτὸς ὁρατός. αὗτη ἐκρεμάσθη, οὐκ αὐτὸς· αὗτη ἐτάφη, οὐκ αὐτός· αὗτη πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ὡς ἄνθρωπος ὑπέμεινεν, οὐκ αὐτός. ἐκεῖνος δὲ δύναμις Θεοῦ, τυγχάνει Θεὸς, ὁ τὰ ἄλυτα τοῦ ᾅδου λύσας, καὶ τὸ κράτος τοῦ διαβόλου καταργήσας, ἀνέβη ὅθεν καὶ κατέβη· ἐγείρας ἐκεῖνο τὸ ταφὲν, προσήνεγκε τῷ Πατρὶ, ἐλευθερώσας οὗ ἐκρατεῖτο θανάτου. Ἐν τούτῳ τὸν πατέρα νοοῦμεν, οὐ γὰρ καὶ τοῦτο τῇ θεότητι, τῇ δυνάμει, τῇ οὐσίᾳ, τῇ ὑποστάσει, τῇ δόξῃ, τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν ἐν τῷ Πατρί. οὗτος ὁ μετὰ τὸ λαβεῖν τὸν σάρκα Ἰησοῦς κληθεὶς, καθότι καὶ ἄνθρωπος· τυγχάνειν ἀνέλαβεν ἄνθρωπον ἐν ἑαυτῷ, ἐν ᾧ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος οἰκεῖ σωματικῶς. τοῦτον ἔχομεν οὐ διαχεχωρισμένον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὐδὲ τὸν πατέρα λέγοντες καταβεβηκέναι, καὶ ἐν ἀνθρώπῳ γεγενῆσθαι. οὕτως εἷς Θεὸς πατὴρ παντοκράτωρ παρ' ἡμῖν πιστεύεται, καὶ διὰ τοῦτο ἡ πίστις ἡμῶν ἐστιν εἰς. ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, τοῦτα δὲ ἐξ ἑνότητος, μιᾶς δυνάμεως, μιᾶς ὑποστάσεως, μιᾶς οὐσίας, μιᾶς δοξολογίας, μιᾶς κυριότητος, μιᾶς βασιλείας, μιᾶς εἰκόνος, τῆς Τριάδος ὁμοούσιον. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. οὕτως καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν πιστεύομεν, τουτέστι, τοῦ σώματος ἡμῶν κατὰ τὰς ἁγίας γραφὰς, τοῦ φθαρτοῦ καὶ θνητοῦ αὐτοῦ μεταβαλλομένου εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀμήν.

DE-

1 Istud ex sententia dictum est veterum patrum, qui satis magno consensu docuerunt, Filium ab exordio mundi sese variis modis spectabilem præbuisse. Eosdem secutus Leo epist. 30. ad Pulcheriam scripsit: *Potuerat quippe omnipotentia Filii Dei ad docendos justificandosque homines apparere, quomodo & Patriarchis & Prophetis in specie carnis apparuit, cum luctamen iniit, aut sermonem conseruit, cum vel officia hospitalitatis non abnuit*, &c. Nimirum Angelorum, qui Patriarchis & Prophetis visi sunt, nomine Filium Dei intelligendum esse censuerunt. Et aliter quidem intelligentibus concilium Sirmiense anno 451. contra Photinum congregatum can. 13. anathema dixit.

2 Vocabulum *ille* (sicut *ego* & *tu*) proprie personam sonat: personæ autem Verbi Dei non tantum quod propriæ Illius naturæ, sed etiam quod naturæ ab ipso assumtæ congruit, tribuitur; adeoque accurata hic non est locutio, qua *ille* suspensus, passus ac sepultus negatur. Vere enim suspensus, passus ac sepultus creditur Filius Dei, scilicet secundum carnem. At epistolæ hujus scriptor vocabulo *ille*, non personam, sed naturam dumtaxat Verbi intellexit.

3 Hoc est, non ex similitudine, ut volebant Homœusiani seu Semiariani, sed *ex unitate*: cui voci dum proxima *una* in prius vulgatis copulatur atque conjungitur, subinde cum orationis integritate deficit & sensus. Hic repetitur quod in epistola superiori præmissum fuerat, ubi *Trinitas substantia unum, deitate unum, potestate unum, regno unum, glorificatione unum, imagine unum* asseritur.

4 Istud *per quem* refertur ad Christum. Quocirca nonnihil hic desiderandum, quo, quid de Incarnationis mysterio credendum sit, paucis perstringebatur.

A

DECRETA LIBERII PAPÆ

PRIORIBUS NON INSERTA

Desumpta ex codice vetusto 16. librorum, lib. 13. cap. 9. (*a*)

Quod in diebus jejunii nulla jurgia esse debeant.

IN his jejuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent, sed in Dei laudibus & opere necessario persistendum. Arguit enim eos, qui contentiones & lites quadrage- B simæ tempore faciunt, & qui debita a debitoribus exigunt, dominus per prophetam dicens: *Ecce in diebus jejunii vestri invenitur voluntas vestra & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie.* (*b*)

EJUSDEM CAPITE DECIMO

Ut in sacris diebus jejuniorum conjugati a conjugibus se abstineant.

(*c*) Abstinendum est in his sacratissimis quadraginta diebus a conjugibus, & caste, & pie vivendum, ut sanctificato corde & corpore isti dies transigantur, donec perveniatur ad diem sanctum paschæ: quia pene nihil valet jejunium, quod conjugali opere polluitur, & quod orationes vigiliæ & eleemosynæ non commendant.

EJUSDEM CAPITE DUODECIMO

Si evenerit fames aut inæqualitas aeris, quid agendum.

Si (*d*) evenerit fames, inæqualitas aeris, pestilentia, vel talis qualiscumque tribulatio, statim jejuniis, eleemosynis & obsecrationibus, domini misericordia deprecetur.

CONCILIUM ROMANUM

SUB LIBERIO PAPA.

Concilium Romanum.) Habitum est hoc concilium Romæ initio pontificatus Liberii, an. Christi 352. hanc ob causam. Ariani cum mortem Julii, & suffectionem Liberii cognovissent, collectis suæ communionis episcopis, concilium habent in oriente, ex quo dant literas ad Liberium, quibus catholicæ unitatis communionem ab eo expoſcunt, atque Athanasio nova crimina impingunt. Primum hoc, quod post Maximinum Trevirensem, & Servatium Tungrensem, legatos Magnentii, Alexandriæ hospitio suo exceptos, adversus Constantium imperatorem ad Magnentium tyrannum scripsisset. Secundum, quod anno Christi 350. Alexandriam reversus, basilicam ibidem a Constantio extructam, citra ipsius scitum ac jussum D consecrare, atque in ea sacram synaxim celebrare ausus fuisset. Tertium, quod per literas ab imperatore in Italiam evocatus venire recusasset. Ad has calumnias in Athanasium excogitatas abstergendas, catholici ex confessu LXXV. episcoporum Ægyptiorum, pro defensione Athanasii ad eumdem Liberium literas hujus argumenti reddiderunt; quod per legatos Magnentii catholicos, ad Magnentium Athanasius nihil literarum rescripserit. Maximinum cum Servatio ab Athanasio hospitio exceptum fuisse, tum quod a Maximino tempore primi sui exilii Treviris optime habitus fuerit, tum etiam quod utrumque in Sardicensi concilio contra Arianorum calumnias, sui defensorem E fuisse agnoverit. Dominicum imperatoris, Athanasium non (quod calumniabantur Ariani,) consecrasse, sed saltem ad petitionem populi, cujus multitudinem ecclesia non capiebat, in C eadem sacram synaxin celebrasse, atque in ea pro salute imperatoris preces ad Deum effudisse. Demum ab imperatore in Italiam evocatum non venisse, quia imperator ad commentitias & dolosas Arianorum literas, nomine Athanasii salvum conductum in Italiam veniendi expetentes, responderit, eoque responso veniendi potestatem concesserit, nullamque necessitatem accedendi injunxerit. Acacius Cæsareensis olim, nunc post obitum Maximi, Hierosolymitanus episcopus Arianus, hoc dolose egerat, ut Athanasius per literas commentitias Constantii in Italiam vocatus, sede Alexandrina absens amoveretur, quem præsentem præ seditionis popularis metu amovere non possent. Hæc ex apologia Athanasii ad Constantium. Utrimque igitur his literis acceptis, Liberius pontifex Romæ concilium episcoporum coegit, in quo recitatis partis utriusque literis, visum est, Arianis id, quod a Liberio postulabant, negandum esse. Ne tamen ejusmodi occasione Constantius imperator, (cujus voluntate cuncta ista fieri sentiebant omnes, qui in eadem synodo cum Liberio erant) in Romanam ecclesiam grassandi ansam arriperet; illud ibi ab iis tunc decretum fuit, ut legatio de cogendo Aquilejæ concilio ad ipsum Constantium mitteretur: deputati sunt Vincentius & Marcellus Campaniæ episcopi. Verum cum Magnentianum bellum impedimento esset, quo minus hæc pertractari possent, ad annum sequentem, post expugnatum tyrannum, legatio dilata fuit. Quis effectus fuerit legationis, vide notas seq. concil. Arelat. Hæc ex epistola Liberii ad Osium & Constantium Baron. an. 352. n. 11.

Prima legatio in hoc concilio deputata est.

(*a*) Id est ex Burchardi codice.
(*b*) Hæc omnia repetita sunt ex Capitular. Theodul. cap. 42.
(*c*) Ex eodem cap. 43.
(*d*) Capitular. cap. 113.

[a] CONCILIUM ARELATENSE

SUB LIBERIO PAPA,

In quo Paulinus Trevirorum episcopus, quod in Athanasii damnationem subscribere nollet, Arianorum factione depositus est, anno Christi CCCLIII. Liberii Papæ II. Constantii Aug. XVII. in Gallia I.

IN hac synodo, cui & Constantius imperator, & Valens atque Ursacius, aliique Arianæ factionis principes, cum Saturnino Arelatensi episcopo interfuerunt, vi metuque compulsi sunt orthodoxi, ut in Athanasii damnationem subscriberent. Edicto quippe sanxerat Constantius, ut qui subscribere detrectarent, exilio multarentur. De hoc ergo Arelatensi conventu Sulpitius Severus lib. II. historiæ scribit his verbis: Cum sententiam Arianorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent, edictum ab imperatore proponitur, ut qui in damnationem Athanasii non subscriberent, in exilium pellerentur. Ceterum a nostris tum apud Arelatem & Biterras oppida Galliarum concilia fuere. Petebatur ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent; nec tunc demum de re cognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens, sociique ejus, prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus. *Unus hic enim Arianorum in hac synodo conatibus, cum ceteri cederent, constanter obstitit; eamque ob causam a synodo jam corrupta damnatus, in exilium ab imperatore pulsus est. Hilarius in libello ad Constantium:* Eusebius post Arelatensem synodum, cum Paulinus episcopus tantis istorum sceleribus contraisset, venire Mediolanum præcipitur. *Hilarius idem in fragmentis.* Incipiam igitur ab his quæ proxime gesta sunt, id est eo tempore, quo primum in Arelatensi oppido frater & comminister meus Paulinus ecclesiæ Trevirorum episcopus eorum se perditioni, simulationique non miscuit: & qualis fuit illa sententia exponam, a qua referens voluntatem indignus ecclesia ab episcopis, dignus exilio a rege est judicatus.

NOTA SEVERINI BINII.

a Concilium Arelatense.) Cum post devictum Magnentium, anno Christi 353. audisset Constantius, non ex Arianorum sententia evenisse, ut a Liberio papa ipsi iidem Ariani in communionem acciperentur, atque Athanasius damnaretur, in furorem exarsit; & ut ab omnibus episcopis Athanasius condemnaretur, teste Sulpitio lib. 2. publico edicto mandavit. A quo furore ut eum Liberius pontifex placaret, atque persecutionem cum Athanasio universæ ecclesiæ imminentem anteverteret, legationem prærodente Romano concilio decretam ad Constantium Arelate agentem ablegat. Qui cum post expetitum coram imperatore concilium ab Arianis, quorum complures ibidem invenerant, solicitati fuissent, ut Athanasii condemnationi subscriberent, responderunt se id facturos, modo ante Arii hæresin condemnarent. Hac igitur occasione, *Itur in concilium*, verba sunt Liberii in epistola ad Constantium: *accipiunt cum deliberatione responsa: Arii doctrinam se damnare non posse; Athanasium, quod solum exigebant, communione esse privandum.* Sever. lib. 2. *Petebatur*, inquit, *ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent, nec tum demum de recognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens sociique ejus, prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant; de fide certare non ausi*, &c. Postquam igitur hæc per decretum statuissent, principio Vincentium primarium sedis apostolicæ legatum importunitate sua, atque Constantii imperio per vim & contumelias inducunt, ut coactus tandem & deceptus, Athanasii damnationi subscribat. Quod *cum ille per vim*, ut inquit Athanasius apologia ad Constantium, *coactus præstitisset*, suo exemplo Fortunatianum Aquilejæ, & Herminum Thessalonicæ ad idem facinus patrandum commovit. Ex eodem hoc Arianorum conventiculo, ideo quod Athanasii condemnationem detestarentur, una cum Paulino Trevirensi episcopo in exilium missum esse Rodianum, nec non Lucium Annæum episcopum Moguntinum relegatum in Phrygiam, & secundo anno exilii sui, qui est Christi 354. Arianorum insidiis strangulatum, atque in locum ejus ab orthodoxis Maximum subrogatum esse, acta ejusdem Maximi, quæ Trithemius collegit, sæpe attestantur. Hæc ex prædictis auctoribus. Baron. an. 353. num. 15. usque ad 23.

Tempus & [illegible] sa concil.

Acta conci[illegible]

Vincentii [illegible] psus.

Rodanium

CONCILIUM ANTIOCHENUM

ADVERSUS ATHANASIUM,

Habitum anno CCCLIV.

Ex P. Pagi Critica ad an. 354. n. 14. & 15.

DE hac synodo hæc Sozomenus habet lib. 4. cap. 8. *Præcipue vero criminabantur Athanasium, quem tantopere oderant, ut nec Constante quidem adhuc superstite, & Constantio benevolentiam erga eum simulante, hostiliter eum persequi desierint, sed Antiochiæ in unum congregati Narcissus Cilix, Theodorus Thraciæ, Eugegenius Nicænus, Patrophylus Scythopolites, Menophantus Ephesius, & alii circiter triginta numero ad omnes ubique constitutos Episcopos literas scripserint, quibus affirmabant Athanasium contra leges Ecclesiæ rediisse Alexandriam, non in Synodo prius innocentem declaratum, sed per contentionem eorum, qui idem cum illo sentiebant: hortatique sint, ut neque cum illo communicarent, neque ad eum scriberent, sed cum Georgio potius, qui ab ipsis*

ipsit ordinatus fuerat, communionem servarent. Athanasius vero tum quidem nullam istorum rationem duxit. Sed enim multo graviora quam prius, erat perpessurus. Valesius in notis, quem exscripsit Baluzius in nova Concil. Collect. ait Sozomenum perperam asserere, eam Synodum Constante adhuc superstite congregatam. Verum id non scribit Sozomenus, qui jam de Magnentii interitu, & Julii Papæ morte locutus fuerat, sed tantum indicat Arianos, qui Constante adhuc superstite Athanasium vexarant, post hujus Imperatoris mortem hostiliter eum persecutos fuisse. Subjungit cum Valesio Baluzius eam Synodum anno Christi 356. coactam, quo Georgius Episcopatum Alexandriæ occupavit, huncque statim ex urbe Antiochena cum militari satellitio missum esse Alexandriam; eodem modo quo ante quindecim annos in Antiochensi synodo, ea quæ in Encæniis celebrata est, Gregorius ordinatus fuerat Episcopus Alexandriæ, atque inde missus Alexandriam, ut testatur Athanasius. Verum anno 354. exeunte eam congregatam insinuat Sozomenus, cum illam recitet proxime ante Concilium Mediolanense prioribus anni 355. mensibus habitum. Præterea Lucifer Calaritanus, qui Concilio Mediolanensi interfuit, in Apologia pro Athanasio lib. 1. testatur Georgium ante Concilium Mediolanense ordinatum esse, & his verbis Constantium alloquitur: *Persequeris eum, per quem te audire præceperit Dominus, agente eo in rebus humanis, quo hæreticum tuum Georgium mittis successorem, cum tametsi liberatus fuisset Athanasius e corpore, ibi non licuerit mittere &c.* Paulo post: *Numquid potest Deus esse cum inimico Georgio? Numquid ei quem non ordinaverit, quem non elegerit, poterit esse propitius?* Ad hæc Valesius ait unum Sozomenum hujus Synodi meminisse; cum tamen Nicephorus lib. 9. cap. 33. difertam ejus mentionem faciat. Præter Episcopos porro ipsius Antiochenæ Synodi a Sozomeno commemoratos, putat idem Valesius ad eam quoque conveniisse illos, quos Athanasius præ cæteris recenset in exordio apologiæ de fuga sua, quam scripsit post hanc Synodum, Leontium nimirum Antiochenum, & Georgium Laodicensem.

CONCILIUM [a] MEDIOLANENSE

[b] UNIVERSALE, AC REPROBATUM,

In causa Athanasii sub Liberio habitum.

Præter synodalem epistolam ad Eusebium Vercellensem scriptam, hujus conciliabuli, æterno silentio & oblivione digni, nihil extat. Epistolam ipsam post notas nostras, nostra hactenus observata methodo, subjungemus.

[a] *Concilium Mediolanense.*) Hoc est illud concilium, quod occasione promulgati ab imperatore edicti de subscribendo sub pœna exilii condemnationi Athanasii, [a] Liberio pontifice ad avertendam ab ecclesia imminentem persecutionem duabus legationibus supra habitis fuerat expetitum, & ab imperatore Constantio eo consilio ac intentione concessum, ut trecentos & amplius occidentis episcopos catholicos uno loco congregatos ad condemnandum innocentem Athanasium per vim compelleret, nolentes vero sedibus suis exturbatos relegaret.

b Universale.) Universale & œcumenicum fuit concilium, quod permissu Constantii imperatoris a Liberio Pontifice est indictum. Ad hoc (orientalibus fere omnibus morbo vel itineris longitudine impeditis, pauci tamen præsentes fuerunt) Lucifer episcopus Calaritanus, Pancratius presbyter & Hilarius diaconus sedis apostolicæ legati, cum occidentalibus episcopis trecentis & amplius convenerunt, Arbetione & Lolliano consulibus, anno nimirum Christi 355. qui est Liberii pontificis quartus, & Constantii imperatoris decimus nonus. Scribit enim Severus lib. 2. exilia episcoporum ex eodem concilio irrogata prædictis consulibus contigisse. Tyrannidem conciliabuli Eusebius Vercellensis prævidens, eidem interesse recusavit, per synodicas tamen ab Arianis nomine totius synodi conscriptas, perque epistolam legatorum pontificiorum ut veniret rogatus, adfuit.

Reprobatum fuisse concilium, actorum quæ apud Hilarium, Athanasium, & Severum supersunt fragmenta evidenter attestantur. Cum enim huic conventui, ab ecclesia ad palatium translato, una cum satellitio adhuc cruentus innoxiorum sanguine præsideret hæreticus imperator, cumque in eo Arianis omnia concederentur, catholicis autem episcopis, suffragiis eorum vetitis, interciſis ac vilipensis, omnia negarentur, parati astarent commentarienses atque expediti lictores, sancirentur non canones, sed episcoporum degradationes, scriberentur ac subscriberentur exiliorum sententiæ; cum denique in eodem Ariana procacia, orthodoxorum constantiam & in dicendo libertatem per vim opprimens, nihil non auderet, quis non illi præfixum concilii nomen jure ademerit, idque tyrannicam potius consultationem, diaboli synagogam, conventum malignantium, conjurationem Arianorum, factionem sceleratorum, conspirationem impiorum, ac demum publicorum latronum violentam grassationem appellaverit? Acta

Concilium hoc reprobatum fuit.

1 Ex Actis hujus Concilii sola supereſt Epistola Synodica, ad Eusebium Vercellensem scripta, aliæque Legatorum Apostolicæ sedis, & Constantii Imper. ad eumdem litteræ: ipsiusque Eusebii ad Constantium, quas ex archivo Vercellensi, & vita S. Eusebii Baronius in lucem protulit, ad an. 355. Annum, quo habita Synodus, Consulibus appellatis, designat Sulpicius Severus lib. 2. *Harduinus.*

Acta conciliabuli.

Acta conciliabuli ab Hilario libello ad Const. Severo l. 2. hiſtor. Athanaſio epiſt. ad ſolit. deſcripta, hic ſummatim recenſita hæc ſunt: Inchoato concilio in abſentia imperatoris adhuc catechumeni (quippe cui legitimo concilio intereſſe non liceret) convenerant fere catholici epiſcopi, ſe omnia, quæ poſtularent Ariani, facturos eſſe, ſi Nicænæ fidei priores ſubſcriberent: quod cum Valens & Urſacius Arianæ factionis principes ac nebulones relapſi, fieri poſſe negarent, & paulo poſt epiſtolam imperatoris omni pravitate & falſitate refertam in eccleſia legendam propoſuiſſent, populus magno cum clamore eam, quaſi veritati contrariam, eſt averſatus. Unde illi veriti populum, ab eccleſia in palatium tranſeuntes, concilium in ſæculare judicium commutarunt. In quo dum Valens & Urſacius Athanaſii novas calumnias, ſupra in notis Romani concilii recenſitas, atque adeo novam condemnationem proponerent, illi vero tanquam infames relapſi ac fœdifragi, a catholicis non audirentur, impius imperator aſſurgens: *Ego*, inquit, *Athanaſii accuſator ſum, meo nomine illis credite*. Lucifero autem, Euſebio, Dionyſio, aliiſve Athanaſii defenſoribus magna audacia & libertate reſpondentibus, reum abſentem ac non auditum injuſte damnari, concitatior in Athanaſium factus, edictoque promulgato Athanaſium damnari, ſede ſua dejici & exturbari, ejus defenſores omnes relegari jubet: ac demum data Arianis poteſtate, quidvis in Athanaſium pro arbitratu ſuo conſtituere permittit. Lata ſententia ad ſubſcribendum condemnationi ſolicitantur omnes epiſcopi catholici. Plurimi, qui ipſius condemnatione bellum eccleſiæ ſopitum fore ſperabant, obtemperantes ſubſcripſerunt, cumque Arianis communicarunt. Legati autem apoſtolici, Dionyſius Mediolanenſis, Euſebius Vercellenſis epiſcopus, ne condemnatione Athanaſii fidem quoque Nicænam damnare viderentur, ſubſcribere recuſantes, poſt Hilarium diaconum virgis cæſum, poſtque ſubſcriptum nomen Dionyſii, arte quadam & induſtria Euſebii, e tabella expunctum, omnes in longinquas & diverſas regiones relegati fuerunt. Poſt hæc notarii & palatini per provincias emiſſi, epiſcopos omnes in eccleſiis ſuis commorantes ad parendum ſententiæ coegerunt, niſi facerent, vincula, contumelias, exilia, bonorumque omnium direptiones expectarent. His auditis Liberius pontifex epiſtolam encyclicam, quam ſupra VI. collocavimus, ad epiſcopos exules miſit, qua gloriam illorum laudans, conqueritur ſe cum ipſis eſſe non poſſe. Cogitantes ſecum Ariani, ſe brevi omnes ſuperaturos, ſi in ſuam ſententiam Liberium Romæ epiſcopum pertrahere poſſent, Conſtantium imperatorem ad eum alliciendum & trahendum impellunt. Is igitur Euſebium ſpadonem præfectum cubiculi cum donis & literis ad eum mittit, ut per dona blandiendo, per literas minando, ſubſcriptionem pontificis extorqueret. Quæ omnia, cum (donis & muneribus ab ipſo pontifice contemptis) eunuchus fruſtra egiſſet, Leontius urbis præfectus metu populi amore Liberii flagrantis, medio noctis eum furtim abducere coactus fuit. Mediolanum eum veniſſet, Conſt. poſt dialogum, quem infra poſuimus, cum eodem habitum, eumdem in exilium, quod præelegerat in Thraciam deportari mandavit. Quos illi Conſtantius & imperatrix in ſumptus exilii A obtulerant, mille aureos, cum hac exprobratione remiſit: *Tu eccleſias orbis terræ expilaſti, & jam mihi ut damnato & egenti affers eleemoſynam? abi primum, & Chriſtianus ipſe fias*. In locum relegati pontificis, Felicem diaconum Liberii, catholicum ſchiſmaticum pontificem Ariani ſuffecerunt; cujus communionem, licet fidem Nicænam integre ſervaret, univerſus populus catholicus cum clero Romano uſque ad lapſum Liberii vitavit; utpote quod ſchiſmaticus eſſet, ab Arianis intruſus, eorumque communione pollutus. Ejecto in exilium Liberio papa, furorem ſuum Ariani convertunt in Oſium Cordubenſem epiſcopum, gloria confeſſionis jam ante ſexaginta annos illuſtrem, & B tunc prope centenarium. Qui a Conſtantio evocatus, imperatorem magnis rationibus conterritum a ſententia deduxit, atque ita in patriam & eccleſiam ſuam rediit. Rurſum eum ad ſe accerſit imperator, & cum ad ſubſcriptionem in Athanaſium impellere nequiret, pro exilio, integro anno illum Sirmii detinuit.

Athanaſius injuſto juris ordine condemnatur.

His epiſcoporum relegationibus & exturbationibus imperator necdum contentus, impulſu Arianorum ad rectores provinciarum ſcribit, ut omnes orthodoxos clericos & populos, qui Arianorum communionem deteſtebantur, ad communicandum cum illis impellerent. Quam vim impiam Hilarius ex conjugato recenter factus epiſcopus Pictavienſis, vitam deinceps cælibem agens, oblato libello ſupplici, qui inter C ejus opera & apud Baronium extat, deprecatur. Hoc ejus petitioni in Gallia indulgendum eſſe cenſebat, ne Gallias, quas ſciebat eſſe catholicas, ob invaſionem barbarorum nutantes a ſe alienaret. Hæc ex prædictis auctoribus Baron. anno 355. per totum.

Recuſantes ſubſcribere ſententiæ condemnatoriæ relegantur.

Omnes epiſcopi ſub pœna exilii jubentur ſubſcribere.

Liberius relegatur.

a EPISTOLA SYNODICA.

CONCILIUM MEDIOLANENSE

Euſebio fratri in Domino ſalutem.

NOn ignorat cariſſima nobis dilectio tua, D quam ſit pretioſum vinculum caritatis & pacis, domine cariſſime frater. Et quia hoc cuſtodire nos, qui eccleſiæ catholicæ præſumus, divina domini præcepta docuerunt: ideo plenum ſanctitatis & juſtitiæ arbitrati ſumus, ut cariſſimos coepiſcopos noſtros * Euſtomium & Germinium, qui ad concilium convenimus, ut ad dilectionem tuam pergerent, mitteremus, & omnia patienter quæ aguntur inſinuarent, & patefacerent, ut nobis conjuncta fides tua pariter atque concordia ea ſequantur, & quæ Deo & unitati placeant, complectantur. Itaque ſinceriſſima prudentia tua (quod ſpecialiter & ſalubriter admonemus) audiat ſupradictos; & communicato pariter cum his conſilio, definiat E quod de nomine hæreticorum Marcelli, & Photini, nec non & Athanaſii ſacrilegi, totus prope definivit orbis: ne non tam veritati, quam * intentione parere videaris. Multa in literis nos ſcribere non oportuit: eos enim ad te miſimus, qui quod literis nunc neceſſe non fuit comprehendi, ipſi rectius proſequantur. Quod ſi alias, quam optamus, caritas putaverit eſſe faciendum; ſcito juxta eccleſiaſticam diſciplinam id nos definituros, quod regula evangelica jubet; nec nobis poſtea imputabis, qui infinitam patientiam retinentes, fratres noſtros

me-

memoratos, ad te ut venirent, deprecati sumus. [1]

A

Nota Severini Binii.

a Epistola.) Ne mireris, lector amice, Athanasium hic sacrilegum nominari; scias, hanc epistolam ab Arianis nomine totius concilii scriptam fuisse, eamque duos episcopos ejusdem factionis ad eumdem pertulisse, qui eum cogerent; vel saltem rogando inducerent, ne synodo interesse dedignaretur.

EPISTOLA EUSEBII

ad Constantium Imp.

Eusebius Constantio Imp. Augusto.

Conc. t. pag. Arch. apud

EGo, clementissime Imperator, videns animum tuum Deo devotum hoc cupere, quemadmodum per orbem terrarum firma pax ecclesiastica permaneret, satis cum gaudio literas tuas accepi. Suscepi etiam litteras fratrum & coepiscoporum meorum, quibus hoc intimare dignati sunt, ut plena mihi ratio per ipsos quos miserant redderetur, & sic facerem quod volebant. Sed quia pleniter mihi ratio reddi non potuit, & debui clementiæ tuæ parere; hoc necessarium duxi, ut Mediolanum venire properarem. Quidquid autem, Domine Imperator, in præsenti, cum venero, justum fuerit visum, & Deo placitum, id me facturum esse promitto.

EPISTOLA LEGATORUM

sedis apostolicæ ad eusebium

Qua rogant eum, ut ad profligandam Arianorum hæresin synodo interesse non gravaretur.

Domino honorificentissimo Eusebio episcopo, Lucifer episcopus, Pancratius presbyter, & Hilarius.

ex ar- o Ver isi edita tis virz sebii.

CAlcato capite diaboli & suggestionibus pravis, domine sancte, gratiam tibi a domino nostro concessam, rogamus, noli negligere, sed ut quantocius invadente effugetur Arianorum dogma, jam accelerare dignare. Scit enim dominus & Christus ejus, quia sicut in adventu beatissimorum apostolorum glorificatur Dei nomen in ruina Simonis, ita Valente expulso in adventu tuo, dissoluta blasphemantium Arianorum machina penitus destruatur. Nos, domine sanctissime, a prima die, qua Vercellas venimus, religionem tuam usque in hodiernum cupimus, & dominum rogamus, ut in hac ecclesia restaurationem perpetuam laudent sancti omnes; tuamque * spiritualem virtutem debita laude prosequantur. Quod credimus perventurum, quia passionem salvatoris superari non posse confidimus. Christus dominus te glorioſum conservet, sanctissime ac beatissime.

B

C

D

* specialem

EPISTOLA CONSTANTII

ad Eusebium,

Qua eum ad communicandum cum Arianis ante ejus relegationem hortatur.

Constantius victor ac triumphator semper Augustus, Eusebio episcopo.

Habetur in actis Eusebii.

METiri facile posse, rei magnitudine commonente, gravitatem tuam, omnibus ad meam diligentiam pertinentibus præferre me coram religione superna, quod præcellit, & in meo animo præminere confido, tamen id prudentiæ tuæ, documentis etiam frequenter emissis, compertum, cum perspicias, id me agere noctibus ac diebus, quod ad venerabilem cultum proficere posse confido. Quid enim mihi gratius esse aut utilius, quam Deo animum devoviſſe: usque adeo, ut hujusmodi studio facilitatem omnem sentiam esse obnoxiam? Itaque ecclesias venerabiles ex intimo mentis affectu semper intueor, earumque unitatem omnibus salutarem cupio recuperare ac firmiter obtinere: ob quam causam conventum sanctorum episcoporum in Mediolanensi placuit fieri civitate, eos vel maxime qui alibi gesta possint facile * revelare, in diversiis quippe provinciis episcoporum sunt coacta concilia: sed quid per singulos concordi unanimitate decreverunt prudentissimi episcopi, in synodo Mediolanensi perspicue declaratum est. Denique venientes pauci de provinciis singulis voluntate communi unanimes protulerunt, & juxta venerationem legi debitam firmaverunt. Quod ergo religioni * fuerat consentaneum, eorumdem placito corroboratum est; ut ad sanctitatem tuam quatuor de consortio suo censuerint esse mittendos, pariter commonentes se id sequi gravitatem tuam, quod ad utilitatem ecclesiæ non abhorret. Nos certe qui esse Dei famulos gloriamur, hortamur pariter ac monemus, ut consensui fratrum tuorum adhærere non differas. Confidimus quippe, cum hoc fuerit factum, unitate firmissima posse ecclesias gratulari. Deus te semper tueatur multos annos, frater carissime atque amantissime.

* revellere,

* religiosis

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ

βασιλέως καὶ Λιβερίου πάπα Ρώμης.

DIALOGUS CONSTANTII

cum Liberio Mediolani habitus,

Quo eum ad condemnandum Athanasium inducere conatus fuit.

Theod. lib. 2. c. 16.

ΚΩνσάντιος ὁ βασιλεὺς εἶπεν. ἡμεῖς δὲ διὰ τὸ χριστιανόν σε εἶναι καὶ ἐπίσκοπον τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἄξιον ἐκείναμεν. καὶ τοῦτο μετὰ ἐλάμβανοι παραινοῦμέν σοι, τῆς ἀπορρήτου ἀπονοίας τοῦ ἀνο-

IMperator Constantinus dixit. Nos, quoniam Christianus es, & nostræ civitatis episcopus,

A notariis exceptus recitatur a Theodoret. lib. 2. c. 16.

1 Post epistolam Concilii Mediolanensis superius descriptam sequitur in eodem archivo Ecclesiæ Vercellensis, ita referente Baronio ad an. 355. num. 22. tabella, in qua sunt nomina Episcoporum, qui in Athanasium in hac ipsa synodo subscripserunt. Sunt autem hi: *Cæcilianus, Valens, Ursacius, Saturninus, Euthymius, Junior, Proculus, Marinianus, Probus, Gregorius, Victor, Vitalianus, Gajus, Paulus, Germinius, Evagrius, Epictetus, Leontius, Olympius, Tryphon, Dionysius, Acacius, Eusthatius, Rhodanus, Olympius, Patrophilus, Florentius, Synedius, Quintillus, Capreus.* Harduinus.

pus, idcirco duximus operæ pretium te accerſere, hortarique ut communionem nefariæ impii Athanaſii dementiæ repudies: nam hoc recte ſe habere cenſet totus terrarum orbis, & eum ſententia concilii ab eccleſiaſtica communione ſegregandum judicavit. *Liberius epiſcopus*. Judicia quidem eccleſiaſtica, o imperator, ſumma cum æquitate fieri debent. Quapropter ſi tuæ clementiæ ita viſum ſit: judicium haberi jubeto. Et ſi Athanaſius videatur damnationem commeruiſſe; tum ſententia, prout ordinis eccleſiaſtici formula poſtulat, contra eum pronunciabitur. Nam fieri non poteſt, ut quemquam condemnemus, de quo non factum ſit judicium. *Conſtantius*: Totus terrarum orbis non de ejus impietate ſolum, verum etiam quod ſemper tempus ludere conatus eſt, ſententiam tulit. *Liberius epiſcopus*: Qui ejus damnationi ſubſcripſerunt, non res geſtas oculis ipſi aſpexerant: ſed hoc eſt ab aliis factitatum, vel quod gloriam abs te aſſequi, vel quod metu perculſi, vel denique quod infamiam extimeſcere viderentur. *Conſtantius*: Quid eſt, quæſo, gloria, quid metus, quid infamia? *Liberius*: Qui gloriam Dei non amplexantur, ſed tua munera ei prætulerunt, hi hominem abſque judicio condemnabant, quem nunquam oculis vidiſſent: quod eſt a Chriſtianorum officio plane alieniſſimum. *Conſtantius*: Atqui in concilio Tyri celebrato, de Athanaſio, cum ipſe præſto adeſſet, judicium factum eſt, & omnes orbis terrarum epiſcopi, qui in eo concilio aderant, eum condemnaverunt. *Liberius epiſcopus*: Numquam ſane de eo præſente judicium exercebatur. Nam epiſcopi, qui convenerant, illum tum condemnabant, cum e conſeſſu egreſſus fuerat: & certe temere atque inconſulto condemnabant.

σίᾳ Ἀθανασίῳ τὴν κοινωνίαν ἀρνήσασθαι. τοῦτο γὰρ ἡ οἰκουμένη εὖ ἔχειν ἐδοκίμασε, σωόδῳ τε ψηφίσματι ἀλλόξιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἔκρινε. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπε. Βασιλεῦ, τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρίματα μετὰ πολλῆς δικαιοκρισίας γίνεσθαι ὀφείλει. διόπερ εἴ σου δοκεῖ τῇ σῇ εὐσεβείᾳ, κριτήριον συναθροῦναι κέλευσον. κἂν εἰ ὀφθείη Ἀθανάσιος ἄξιος κατακρίνης, τότε κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τύπον ἐξενεχθήσεται ἡ κατ' αὐτοῦ ψῆφος. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε καταψηφίσασθαι ἀνδρὸς οὗ οὐκ ἐκρίναμεν. Κωνσάντιος βασιλεὺς εἶπε. πᾶσα ἡ οἰκουμένη κατεψηφίσατο περὶ τῆς ἀνοσιότητος αὐτοῦ, καὶ ὡς οὐκ ἀρχῆς τὸν καιρὸν διαπαίζει. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπεν. ὅσοι ὑπέγραψαν, οὐκ αὐτόπται τῶν γεγραμμένων ἦσαν. ἀλλὰ διὰ δόξαν καὶ φόβον καὶ ἀτιμίαν τὴν παρὰ σοῦ. ὁ βασιλεύς. τί ἐστι δόξα καὶ φόβος καὶ ἀτιμία; Λιβέριος. ὅσοι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀγαπῶσι, τὰς παρὰ σοῦ μᾶλλον δωρεὰς προτιμήσαντες, οὐ μὴ ταῖς ὄψεσιν εἶδον, οὐ κρίναντες κατεδίκασαν, ὅπερ ἐστὶν ἀλλόξιον Χριστιανῶν. ὁ βασιλεύς. καίτοι κέκριται κατὰ πρόσωπον καὶ ἐν τῇ γενομένῃ σωόδῳ ἐν Τύρῳ, καὶ ἐν τῇ συνόδῳ κατεψηφίσαντο πάντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμένης. Λιβέριος. οὐδέποτε κατὰ πρόσωπον κέκριται ἀνδρωπος. ὅσοι γὰρ τότε συνελθόντες κατεψηφίσαντο αὐτοῦ, ἀναχωρήσαντος Ἀθανασίου ἐκ τοῦ κριτηρίου, κατεψηφίσαντο ἀλόγως.

Procax Euſebii calumnia & mendacium portentoſum.

Hoc loco Euſebius eunuchus: Athanaſius (inquit) alienus a fide catholica in concilio Nicæno declaratus eſt. *Liberius*: Quinque tantummodo, qui cum eo una navigarant, in Mareote judicium de eo fecerunt; quos quidem adverſarii ejus eo miſerant, ut contra eum reum factum commentarios contexerent: atque ex illis, qui miſſi erant, duo exierunt e vita, Theognis nimirum & Theodorus: reliqui tres, hoc eſt Manes, Valens, & Urſacius, etiamnum ſuperſunt; de quibus ad eamdem rem miſſis, in concilio Sardicenſi ſententia de hac controverſia lata eſt: qui etiam in eodem concilio libellos ſupplices dederunt, poſtulaveruntque veniam pro eo quod commentarios unius partis ſuffragiis per calumniam contra Athanaſium in Mareote confecerant, quos libellos jam habemus in manibus. Utris iſtorum, imperator, nobis credendum communicandumque eſt? Illiſne, qui primo eos condemnarunt, ſecundo autem veniam petierunt: an his, quorum jam ſunt condemnati ſententiis?

Εὐσέβιος ὁ εὐνοῦχος εἶπεν. ἐν τῇ σωόδῳ τῇ κατὰ Νίκαιαν ἀλλόξιος ἀπεδείχθη τῆς καθολικῆς πίστεως. Λιβέριος. ποτὲ μόνοι ἔκριναν τῶν συμπλευσάντων αὐτῷ ἐν τῷ Μαρεώτῃ, ὃς ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ ἐγκαλουμένου συνήσασθαι κατ' αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀποσταλέντων, οἱ δύο τεθνήκασι, Θεόγνις καὶ Θεόδωρος. οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ζῶσι, τουτέστι Μάρης καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος. ἀπὸ τούτων τῶν ἀποσταλέντων κατὰ Σαρδικὴν τοῦ πράγματος τοῦτο ἕνεκα συνεχωρήθη ψῆφος, οἳ ἐν τῇ σωόδῳ βιβλία ἐπιδεδώκασι συγγνώμην αἰτοῦντες, ἐφ' οἷς ἐν τῷ Μαρεώτῃ κατὰ συκοφαντίαν ἐκ μονομεροῦς συνεθήκαντο κατὰ Ἀθανασίου ὑπομνήματα, ἅτινα βιβλία αὐτῶν νῦν ἔχομεν μεθ' χεῖρας. τίνι τούτων δεῖ πείθεσθαι ἡμᾶς βασιλεῦ κοινωνεῖν, τοῖς πρότερον καταψηφισαμένοις, καὶ ἐκ δευτέρου συγγνώμην αἰτήσασιν, ἢ τοῖς νῦν τούτων καταψηφισαμένοις;

Epictetus epiſcopus Arianus quid in Liberium. Liberii magnanimitas.

Hic tum Epictetus epiſcopus: Non fidei (inquit) cauſa, imperator, hodie, neque judiciorum eccleſiaſticorum faciendorum ſtudio adductus Liberius hunc inſtituit ſermonem; ſed quo poſſit apud ſenatores Romanos gloriari, ſe rationibus imperatorem ſuperaſſe. *Conſtantius*: Tantane orbis terræ pars, Liberi, in te reſidet, ut tu ſolus homini impio ſubſidio venire, & pacem orbis ac mun-

Ἐπίκτητος ἐπίσκοπος εἶπε. βασιλεῦ, ὑπὲρ πίστεως ἕνεκεν σήμερον, οὐδὲ κριμάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀντιποιούμενος Λιβέριος τὸν λόγον ποιεῖται, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἐν Ρώμῃ συγκλητικοῖς καυχήσηται ὡς συλλογισάμενος τὸν βασιλέα. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε Λιβερίῳ. πόσον εἰμέρος τῆς οἰκουμένης, ὅτι σὺ μόνος σωαίρῃ ἀνθρώπῳ ἀνοσίῳ, καὶ τὴν οἰκουμένην τὴν εἰρηνεύουσαν καὶ ὅλῃ τῇ κόσμῳ λύειν. Λιβέριος. ὑπὲρ διὰ

τὴν

τὸ εἶναί με μόνον, ὁ δὲ πίσεως ἐλαττοῦται λόγ. γὰρ κατὰ τὸ παλαιὸν, ξεῖς μόνοι δείσκοντες ἀντισάντες προστάξει. Εὐσέβιος δυνῦχ. εἶπε. τὸν βασιλέα ἡμῶν Ναβυχοδονόσορ ἐποίησας. Λιβέρ. ὄχι, ἀλλ' ὅτως ἀλόγως κατιδικάζεις ἄνθρωπον οὐ δι' ἐκείναμβυ. ἀλλὰ χάγὼ ἀξιῶ πρότερον οἰκουμενικὴν ὑπογραφὴν προχειρίσαι βεβαιῶσαν τὴν πίσιν τὴν κατὰ Νίκαιαν ἐκτεθεῖσαν, ἵν' ὅτως ἀνακληθέντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἀπὸ τῆ ἐξορισμοῦ κ ἀποκατασταθέντων τοῖς ἰδίοις τόποις, εἰ ὀφθείησαν νῦν θορύβους ἐγκινοῦντες ταῖς ἐκκλησίαις συγκατατιθέμενοι τῇ ἀποστολικῇ πίσει, τότε ἐπὶ τὴν Αλεξανδρέων οἱ πάντες ἀπαντήσαντες ἔνθα ὁ ἐγκαλούμεν. κ οἱ ἐγκαλοῦντες εἰσί, κ ὁ ἀντιποιούμεν. αὐτῶν, ἐξετάσαντες τὰ περὶ αὐτῶν, συμπερανεχθώμεν.

Ad totius dirimere audeas? *Liberius*; Esto quod ego solus sim; non tamen propterea causa fidei fit inferior. Nam olim tres solum erant reperti, qui regis mandato resisterent. Tunc Eusebius eunuchus: Tu (inquit) imperatorem facis alterum Nabuchodonosor? *Liberius*: Minime sane: sed non minus temere tu hominem condemnas, de quo nullum factum sit judicium, quam ille olim. At ego æquum censeo, ut prius proponatur generalis episcoporum subscriptio, qua fides in concilio Nicæno exposita confirmatur: deinde ut fratribus nostris ab exilio revocatis, & ad suas ipsorum sedes restitutis; si isti, qui nunc tumultus cient, fidei apostolicæ assentiri comperiantur; tunc omnes contendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accusatores, & causæ eorum patroni sunt: atque litigantium causa diligenter cognita, sententiam de ea pariter feramus.

Liberii magnanimitas.

Ἐπίκτητος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἀλλ' ὁ δρόμ. τῆ δημοσίων οὐχ ὑποστήσεται τὴν χρείαν τῆς τῆ ἐπισκόπων παρόδ. Λιβέρ. οὐ χρείαν ἔχει τὰ ἐκκλησιαστικὰ δημόσια δρόμου, αἱ γὰρ ἐκκλησίαι, ἱκαναὶ εἰσιν ἕως τῆς θαλάσης διαπέμψασθαι τοὺς ἑαυτῶν ἐπισκόπους. ὁ βασιλ. τί ἤδη τύπον ἐσχηκότα ἀναλύεθαι οὐ δυνατὸν ἐστι. τῆ γὰρ πλειόνων ἐπισκόπων ἡ ψῆφ. ἰσχύειν ὀφείλει. σὺ μόν. εἶ ὁ ἀντιποιούμεν. τῆς φιλίας τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου. Λιβέριος εἶπεν. βασιλεῦ, οὐδέποτε ἠκουσαμεν μὴ παρόντ. τὸν ἐγκαλούμενον, κριτὴν ἀνοσιότητα καταγγέλλοντ., ὡς ἰδίαν ἔχθραν εἰσφέροντ. πρὸ ἀνθρώπ. ὁ βασιλεύς. φάντας μὲν κοινῶς ἠδίκησεν, ἡδονὰ δὲ ὅτως ὡς ἐμέ. ὅστις μὴ ἀρκεσθεὶς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μειζοτέρου μου ἀδελφοῦ, οὐδὲ τὸν μακαρίτην Κώνσαντα ἐπαύσατο παροξύνων εἰς ἡμετέραν ἔχθραν, εἰ μὴ ἡμεῖς πλείονι ἡμερότητι ὑπηνέγκαμεν τὸν τοῦ παροξύνοντος καὶ τοῦ παροξυνομένου ῥοπήν. οὐδὲν δέ μοι τοιοῦτον κατόρθωμα, οὐδὲ τὸ κατὰ Μαγνέντιον καὶ Σιλβανὸν, ὡς τοῦ μιαροῦ ἐκείνου περιαιρεθέντος τῆς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Epictetus: At ad episcopos eo convehendos equi, jumenta, & rhedæ, quibus cursus publicus confici solet, non satis erunt. *Liberius*: Negotia ecclesiastica publicam vecturam non desiderant: quandoquidem ecclesiæ episcopos suos a mari usque ad mare deducendi satis habent facultatum. *Constantius imperator*. Res de quibus constituta est formula, infringi nequeunt: siquidem plurium episcoporum rata debet esse sententia. Tu solus impii illius amicitiam complexaris. *Liberius*: Numquam auditum est, imperator, reo absente, judicem de impietate ac scelere sententiam pronunciasse, quasi privatum odium in hominem exerceat. *Constantius*: Etsi omnes communiter, me tamen majore quam ceteros affecit injuria, nam non contentus est post fratris nostri majoris natu Constantini internecionem, sed beatæ memoriæ Constantem minorem natu fratrem numquam cessavit ad inimicitias nobiscum suscipiendas incitare: quod sane factum fuisset, nisi nos æquiore animo & incitantis bilem tulissemus. Quare præclaram illam victoriam de Magnentio & Silvano partam non tanti facerem, quanti istius ab ecclesiasticarum rerum administratione abdicationem.

Λιβέρ. μὴ διὰ τῆ ἐπισκόπων ἀμύνα τὴν ἔχθραν βασιλεῦ. αἱ γὰρ χεῖρες τῆ ἐκκλησιαστικῶν εἰς τὸ ἁγιάζειν διημρεῖν ὀφείλουσιν. ὅθεν εἴ σοι δοκεῖ, κέλευσον ἀνακληθῆναι τοὺς ἐπισκόπους εἰς τοὺς ἰδίους τόπους. καὶ εἰ ὀφθείησαν ὁμόφρονες τοῦ σήμερον ἀντιποιούμενοι τῆς κατὰ Νίκαιαν ἐκτεθείσης ὀρθοδόξου πίσεως ...τότε συνελθόντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἴδοιεν ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, ἵνα μὴ τὸν μὴ ἁμαρτήσαντα ἄνδρα χαραχθῆναι δοκιμασθῇ. ὁ βασιλεύς. ἓν ἐστὶ τὸ ζητούμενον. βούλομαι γάρ σε ἀσπασάμενον τὸν πρὸς τὰς ἐκκλησίας κοινωνίαν, πάλιν εἰς τὴν Ρώμην ἀποστεῖλαι. διὰ τοῦτο πείθητι τῇ εἰρήνῃ, κ ὑπογράψας ὑπόστρεψον εἰς τὴν Ρώμην. Λιβέρ. ἤδη τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Ρώμῃ ἀσπασάμην. μείζους γάρ εἰσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοὶ, τῆς ἐν Ρώμῃ διαμονῆς. ὁ βασιλεύς. ἐκ τῶν ἐμῶν ἡμερῶν ἔχεις σκέψεως διάστημα, εἰ βούλει ὑπογράψας ὑποστρέψαι εἰς τὴν Ρώμην, ἵν' ἐννοήσαι ἐν ποίῳ τόπῳ μετατεθῆναι βούλει. Λιβέριος. τὸ τῆ τριῶν ἡμερῶν ἢ μηνῶν διάστημα ἀ μετατίθησι λογισμόν. ὅθεν ὅπου βούλει ἀπόστειλόν με. ὁ βασιλεύς. μὴ δύο ἡμέρας χρόνον

Liberius: Noli per episcopos tuas ulcisci inimicitias: nam virorum ecclesiasticorum manus sanctificationi vacare debent. Quapropter, si placet, jube episcopos ad proprias sedes restitui. Atque si videantur cum eo, qui etiam jam rectam veramque fidem in Nicæno concilio expositam tuetur, consentire; tum in unum convenientes, paci orbis terræ provideant: perficiantque ut non compertum sit aliquando, hominem, qui non deliquerit, damnatum esse. *Constantius*: Unum est quod quæritur: volo ut tu ecclesiarum communionem amplectaris, & deinde Romam redeas. Proinde consule paci, subscribe, ut Romam revertaris. *Liberius*: Jam fratres, qui Romæ sunt, valere jussi. Nam leges ecclesiasticas observare, pluris faciendum censeo, quam Romæ habere domicilium. *Constantius*: Itaque trium dierum spatium tibi ad deliberandum concedimus, utrum subscribere volueris, & ita Romam redire: an tecum constitueris, quem ad locum transferri placeat. *Liberius*: Spatium trium dierum, aut mensium, rationem non mutat: quare mitte me quo lubet. *Constan-*

Detegit Constantii animi pravum affectum.

ſtantius : Poſt biduum cum judicium actum fuerit de Liberio, ſi conſilium non mutet, exulet velim uſque Beroeam Thraciæ.

τος Λιβερίε, ἢ μὴ μεταπεθοίτος τῦ λογισμῦ, εἶπον ἐξορισθῆναι εἰς τὴν Βέροιαν τῆς Θρᾴκης.

EPISTOLA OSII,

Quam ſecundo ad ſubſcribendum ſolicitatus, ſcripſit ad Conſtantium.

Oſius Conſtantio imperatori S. P. D.

Extat apud Athanaſ. epiſt. ad ſolitar. vitam agent.

EGO confeſſionis munus explevi, primum cum perſecutio moveretur ab avo tuo Maximiano. Quod ſi tu quoque perſecutionem moves; etiam nunc ad quidvis potius ſuſtinendum paratus ſum, quam ut effundam innocentem ſanguinem, & veritatem prodam. Teque nequaquam probo talia ſcribentem, & iſtiuſmodi minas denunciantem. Deſinas igitur iſtiuſmodi ſcribere, neque ſentias cum Ario, neque audias orientales, neque Urſacio & Valenti fidem habeas: quæ enim illi dicunt, non ob Athanaſium, ſed ob ſuam hæreſin dicunt. Mihi crede, qui tuus avus ætate eſſe poſſem. Fui ipſe in Sardicenſi concilio, cum tu, tuuſque frater B. Conſtans nos omnes eo convocabat: ipſeque ultro Athanaſii inimicos provocavi, cum ad eccleſiam, ubi ego commorabar, adveniſſent, ut ſi quid contra eum haberent, ederent: promiſique eis ſecuritatem, neve quidquam aliud expectarent, quam rectum in omnibus judicium; idque non ſemel, ſed bis feci. Quod ſi nollent rem ab univerſa ſynodo diſceptari, ſaltem me judice uterentur: promiſique etiam, nos Athanaſium, ſi in noxa reperiretur, omnibus modis ejecturos eſſe. Quod ſi innocens deprehendatur, & vos oſtenderit calumniatores, & æque illum recuſaveritis: ego illi perſuadebo, ut mecum in Hiſpanias veniat. Athanaſius autem his conditionibus obtemperavit, nihil contra obloquutus: illi vero ad omnia æque diffidentes receſſerunt.

Oſius defendit Athanaſium.

Athanaſius deinde tuis literis accerſitus venit in caſtra tua, omneſque inimicos ſuos, qui Antiochiæ præſto erant, ſigillatim accerſiri juſſit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur, & aut ſe præſentem commonſtrarent ea feciſſe, quæ objecerant; aut ne abſentem calumniarentur. Sed [a] ne te quidem hæc ipſis denunciantem ſuſtinuerunt, minime iſtiuſmodi conditiones admittentes. Cur igitur nunc audis obtrectatores ejus? Aut cur toleras Valentem & Urſacium criminatores, pœnitentia & ſcripto profeſſos ſe calumniam feciſſe? Confeſſi enim ſunt ſuam ſycophantiam, non vi adacti, ut ipſi cauſantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater neſciret. Nihil enim tale ſub ipſo agebatur, qualia nunc fiunt: ſed illi ultro Romam venerunt, & coram epiſcopo presbteriſque ibi præſentibus confeſſionem ſuam ſcripto ediderunt, cum prius pacatas literas & amicas ad Athanaſium dediſſent. Quod ſi iis libet vim cauſari, idque pro malo habent, nec a te probatur: omitte igitur & tu wolentiam tuam, nec literas ſcribe, nec comites mitte, ſed relegatos exiliis libera: ne te de vi quærente, majorem vim illi ſub tuo

a neque tu dicentem ſuſtinuiſti.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΣΙΟΥ

πρὸς Κωνσάντιον αὐτοκράτορα.

ΕΓὼ μὲν ὁμολόγησα ϗ τὸ πρῶτον ὅτε διωγμὸς γέγονεν ἐπὶ τῷ πάππῳ σε Μαξιμιανῷ. εἰ δὲ ϗ σύ με διώκεις, ἕτοιμος, ϗ νῦν πᾶν ὁτιῦν ὑπομένειν, ἢ ἐκκενοῦν ἀθῷον αἷμα ϗ προδιδόναι τὴν ἀλήθειαν, σὲ δὲ οὐκ ἀποδέχομαι τοιαῦτα γράφοντα ϗ ἀπειλοῦντα. παῦσαι τὰ τοιαῦτα γράφειν ϗ μὴ φρόνει τὰ Ἀρείου, μηδὲ ἄκουε τῶν ἀνατολικῶν, μηδὲ πίστευε τοῖς περὶ Οὐρσάκιον ϗ Οὐάλεντα, ἃ γὰρ ἐκεῖνοι λέγουσιν, οὐ δὶ Ἀθανάσιον φθέγγονται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδίαν αἵρεσιν, πίστευέμοι Κωνσάντιε, πάππος εἰμί σε καθ' ἡλικίαν, ἐγχωμιάζω αὐτὸς ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ, ὅτε σύτε ϗ ὁ μακαρίτης ἀδελφός σε Κώνσας, πάντας ἡμᾶς συνήγαγε, ϗ δι' ἐμαυτῦ τὸς ἐχθροὺς Ἀθανασίε προσεκαλεσάμην, ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾗ ᾤκουν ἐγὼ, ἵν' εἴτι ἔχοιεν κατ' αὐτοῦ λέγωσιν, ἐπαγγειλάμην αὐτοῖς θαρρεῖν, ϗ μὴ ἄλλο τι προσδοκᾶν ἢ ὀρθὸν τὸ κριτήριον ἐπὶ πᾶσιν ἔσεσθαι. τῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ ϗ δεύτερον ἐποίησα, προεξέπων εἰ μὴ θέλοιεν ἑνὶ πάσης τῆς συνόδε, κἂν ἐπ' ἐμῦ μόνε. ἐπαγγειλάμην πάλιν ὅτι ἂν μὲν ὑπεύθυν δειχθῇ πάντως ἀποβληθήσεται ϗ παρ' ἡμῶν· ἂν δὲ ἀναίτιος ἀρεθῇ, ϗ ἐλέγξῃ συκοφάντας ὑμᾶς, εἰ παραιτεῖσθε τὸν ἄνθρωπον, ἐγὼ μετ' ἐμαυτῦ πείθω τὸν Ἀθανάσιον ἐλθεῖν εἰς τὰς Σπανίας. ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἐπὶ τούτοις ἐπείθετο ϗ οὐκ ἀντέλεγεν· ἐκεῖνοι δὲ πρὸς πάντα μὴ θαρροῦντες ἴσως ἀνένδοτον. ἐγχωμιάζετο δὲ πάλιν ὁ Ἀθανάσιος εἰς τὸ σὸν στρατόπεδον ἡνίκα μετεπέμψω γράψας αὐτῷ, ϗ παρόντας ἐν αὐτῇ τῇ Ἀντιοχείᾳ τὰς ἐχθρὰς, κληθῆναι πάντας ἢ ἕκασον αὐτῷ ἤξίωσεν, ἵν' ἢ ἐλέγξωσιν, ἢ ἐλεγχθῶσι, ϗ ἵνα ἢ παρόντι δείξωσιν, οἷον λέγουσιν, ἢ ἀποῦπι μὴ ὑφαβάλλωσι, ϗ ἔτε σὺ λέγοντος ἠνέχου, ἀλλὰ κἀκεῖνοι παρητήσαντο. τί τοίνυν ἀκούεις ἔτι τῶν κακολογουμένων αὐτόν; πῶς ἀνέχῃ Οὐάλεντος ϗ Οὐρσακίε, καίτοι μετανοησάντων αὐτῷ, ϗ ἐγγράφως αὐτῷ ὁμολογησάντων τὴν συκοφαντίαν; ὡμολόγησαν γὰρ, οὐ βίαν παθόντες, ὡς αὐτοὶ προφασίζονται, οὐ στρατιωτῶν ἐπικειμένων, οὐκ εἰδότος τῦ ἀδελφῦ σε. οὐκ ἐγίγνετο γὰρ παρ' αὐτῷ τοιαῦτα οἷα νῦν γίγνεται. μὴ γένοιτο· ἀλλ' αὐτοὶ θέλοντες, ἑαυτοῖς ἀνῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην, ϗ τῦ ἐπισκόπε ϗ τῶν πρεσβυτέρων παρόντων ἔγραψαν, γράψαντες πρῶτον ϗ Ἀθανασίῳ φιλικὴν ϗ εἰρηνικὴν ἐπιστολήν. εἰ δὲ βίαν προφασίζονται, ϗ τοῦτο γνώσεσθαι χαλεπόν, οὐκ ἀποδέχη δὲ οὐδὲ σὺ, παῦσαι τῦ βιάζεσθαι, ϗ μήτε γράφε, μήτε πέμπε κόμητας· ἀλλὰ ϗ τὸς ἐξορισθέντας ἀπόλυσον, ἵνα μὴ βίαν αἰτιωμένους σε, μείζονας βίας ἐκεῖνοι ποιῶσι. τί γὰρ τοιῦτον γέγονε παρὰ Κώνσαντος; τὶς ἐπίσκο-

1 Hæc pertinet ad annum 356.

σκοπος ἐξωρίσθη; πότερον ἐπισκοπικῆς μέσος γέγονε; ποῖος αὐτῷ Παλατῖνος ἠνάγκασε κατά τινος ὑπογράψαι, ἵνα οἱ περὶ Οὐάλεντα τοιαῦτα λέγωσι; παῦσαι παρακαλῶ καὶ μνήσθητι ὅτι θνητὸς ἄνθρωπος τυγχάνεις, φοβήθητι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, φύλαξον σεαυτὸν εἰς ἐκείνην καθαρὸν, μὴ τίθει σεαυτὸν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ, μὴ δὲ σὺ περὶ τούτων ἡμῖν παρακελεύου, ἀλλὰ μᾶλλον παρ' ἡμῶν σὺ μάνθανε ταῦτα. σοὶ βασιλείαν ὁ Θεὸς ἐνεχείρισεν, ἡμῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπίστευσε· καὶ ὥσπερ ὁ σὸς σοὶ ἀρχὴν ὑποκλέπτων ἀντιλέγει τῷ διατεταγμένῳ Θεῷ, ἕτω φοβήθητι, μὴ καὶ σὺ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς ἑαυτὸν ἕλκων, ὑπεύθυνος ἐγκλήματι μεγάλῳ γένῃ· ἀπόδοτε, γέγραπται, τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. ὅτε τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς ἔξεστιν, ὅτε σὺ τὰ θυμιάτα ἐξουσίαν ἔχεις βασιλεῦ. ταῦτα μὲν ἐν κηδόμενος τῆς σῆς σωτηρίας γράφω· περὶ δὲ ὧν ἐπέστειλας, ταύτης εἰμὶ τῆς γνώμης. ἐγὼ ὅτε Ἀρειανοῖς συγκαπιτίθεμαι, ἀλλὰ καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἀναθεματίζω, ὅτε κατὰ Ἀθανασίου γράφω, ὃν ἡμεῖς τε καὶ ἡ Ρωμαίων ἐκκλησία καὶ πᾶσα ἡ σύνοδος ἐκαθάρισε. καὶ γὰρ ταῦτα καὶ σὺ σωφρὼν μετεπέμψω τὸν ἄνθρωπον, καὶ σωεχώρησας αὐτῷ μετὰ τιμῆς εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπανελθεῖν. τίς τοίνυν γέγονε πρόφασις τῆς τοσαύτης μεταβολῆς; οἱ αὐτοὶ γὰρ ἐχθροὶ, οἱ καὶ πρότερον ὄντες καὶ νῦν εἰσιν αὐτῷ, καὶ ἃ νῦν ψιθυρίζουσιν· ἃ γὰρ παρόντος αὐτῷ φθέγγονται. ταῦτα καὶ πρὶν πέμψῃ τὸν Ἀθανάσιον κατελάλουν, ταῦτα καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν συνοδον διεθρύλλουν, καὶ ἀπαιτούμενοι παρ' ἐμοῦ, καθὰ προεῖπον, τὰς ἀποδείξεις οὐκ ἴσχυσαν παρασχεῖν. εἰ γὰρ εἶχον οὐκ ἂν ἔφυγον ὅτως αἰσχρῶς. τίς σε ἔπεισε μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἐπιλαθέσθαι τῶν σαυτοῦ γραμμάτων καὶ ῥημάτων; ἐπίσχες, καὶ μὴ πείθου κακοῖς ἀνθρώποις, ἵνα μὴ διὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους καθῆκον, σαυτὸν ὑπεύθυνον ποιήσῃς. ὧδε γὰρ τούτοις καθικετεύεις, ὃν δὲ τῇ κρίσει μόνος μέλλεις ἀπολογεῖσθαι. ὅτοι τὸν ἴδιον ἐχθρὸν διὰ σοῦ θέλουσιν ἀδικεῖν, καὶ βούλονταί σε διάκονον τῆς ἑαυτῶν πονηρίας γένεσθαι, ἵνα διὰ σοῦ καὶ τὴν μυσαρὰν αἵρεσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιωθήσωσιν, ἣν ἔστι δὲ φρόνιμον δι' ἄλλων ἡδονὴν, ἑαυτὸν εἰς προῦπτον κίνδυνον ἐμβάλλειν· παῦσαι παρακαλῶ, καὶ πείθητί μοι Κωνστάντιε. ταῦτα γὰρ πρέπει καὶ ἐμὲ γράφειν, καὶ σὲ τούτων μὴ καταφρονεῖν.

A nomine exerceant. Quid enim tale a Conſtante actum eſt? aut quis ibi epiſcopus relegatus? aut quando judiciis eccleſiaſticis interfuit? aut quis ipſius palatinus vim adhibuit ut contra aliquem ſubſcriptio fieret? ut idem Valens cum ſuis aliquid colligat, habeatque quod objiciat.

Deſine, quæſo, & memineris te mortalem eſſe; reformida diem judicii; ſerva te in illam diem purum: ne te miſceas eccleſiaſticis, neque nobis hoc in genere præcipe, ſed potius ea a nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit; nobis quæ ſunt eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit B ordinationi divinæ: ita & tu cave, ne, quæ ſunt eccleſiæ, ad te trahens, magno criminі obnoxius fias. *Date* (ſcriptum eſt) *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei Deo.* Neque enim fas eſt nobis, in terris imperium tenere: neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, imperator. Hæc quidem ob curam tuæ ſalutis ſcribo: & de iis quæ in epiſtolis ſcribis, hanc meam ſententiam accipe. Ego neque Arianis aſſideo, neque ſuffragor, ſed eorum hæreſin anathemate damno: neque in Athanaſium accuſationibus ſubſcribo: quem nos, & Romana eccleſia, & univerſa ſynodus innocentem pronunciavit. Nam & tu quoque cum rem co- C gnitam perſpectamque haberes, Athanaſium accerſiviſti; feciſtique ei copiam, ut cum honore in patriam & in eccleſiam reverteretur. Quæ igitur cauſa eſt tantæ hujus mutationis, cum iidem inimici ejus ſint, qui antea fuerunt? & quæ nunc ſuſurrant, nihil eorum, cum ille præſens eſſet, hiſcere audebant; ſed ea, antequam accerſeres Athanaſium, obmurmurabant; quo tempore a me conventi (quemadmodum ſuperius dixi) ut ederent criminum documenta, nihil in medium adducere potuerunt: nam ſi quidquam potuiſſent, non ita turpiter aufugiſſent. Quis te igitur induxit, ut poſt tantum temporis, tuarum literarum & ſermonum obliviſcere- D ris? Inhibeto, quæſo, neque aures præbeas malis hominibus, neque ob mutuas invicem cum illis gratificationes teipſum reum facias. Quæ enim eis indulſeris, de illis in judicio ſolus cogeris cauſam reddere: iſti ſuum inimicum per te fatagunt injuria afficere, teque volunt miniſtrum ſuæ malitiæ eſſe, ut per te deteſtabilem hæreſim in eccleſia ſeminent. Non eſt prudentis, in gratiam alienæ libidinis ſeipſum in periculum certum conjicere. Deſine, quæſo, & auſculta mihi, Conſtanti: hoc enim decet & me ſcribere, & te non vilipendere.

Oſii conſtans & pia admonitio.

Matth. 22. *Luc.* 20.

Res geſtas in eo Concilio Græce deſcribit Athanaſius in epiſtola ad Solitarios: Latine magna vi orationis, Hilarius & Sulpicius Severus: quorum verba hoc loco, Actorum vice, repræſentare operæ pretium eſt.

Iard. c. Tom. 699.

Hilarius in priore libro ad Conſtantium Auguſtum, pag. 340. Venio nunc ad id, quod recens geſtum eſt, in quo ſe etiam profeſſio ſceleris in ſecreto artis ſuæ dedignata eſt continere. Euſebius Vercellenſis epiſcopus eſt vir omni vita Deo ſerviens. Hic poſt [a] Arelatenſem ſynodum, cum Paulinus epiſcopus tantis iſto-

ni 353.

E rum ſceleribus contraiſſet, venire Mediolanum præcipitur. Collecta jam illic malignantium ſynagoga, decem diebus ad eccleſiam eſt vetitus accedere, dum adverſus tam ſanctum virum malitia ſe perverſa conſumit. Suppuratis deinde conſiliis omnibus, ubi libitum eſt advocatur. Adeſt una [b] cum Romanis clericis, & Lucifero Sardiniæ epiſcopo. Conventus ut in Athanaſium ſubſcriberet, ait; De ſacerdotali fide prius debere conſtare: compertos ſibi quoſdam ex his qui adeſſent, hæretica labe pollutos. Expoſitam fidem apud Nicæam, cujus ſuperius meminimus, poſuit in medio; ſpondens

b Hilario & Pancratio.

omnia se quæ postularent esse facturum, si fidei professionem scripsissent. Dionysius Mediolanensis episcopus chartam primus accepit. Ubi profiteri scribendo cœpit, Valens calamum & chartam e manibus ejus violenter extorsit, clamans non posse fieri, ut aliquid inde gereretur. Res post clamorem multum deducta in conscientiam plebis est. Gravis omnium dolor ortus est; [a] impugnata est a sacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi judicium, e Dominica ad palatium transeunt.

[a] *Forte, quod impugnata esset,*

Sulpicius Severus, libro 2. Concilium Mediolanense Arianum. Interea Mediolanum convenitur, ubi tum aderat imperator .... Tum Eusebius Vercellensium, & Lucifer a Caralis Sardiniæ, Episcopi relegati. Ceterum Dionysius Mediolanensium sacerdos in Athanasii damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide inter episcopos quæreretur. Sed Valens & Ursacius, ceterique, metu plebis, quæ catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine mittunt, omni pravitate refertam: eo nimirum consilio, ut si ea æquis auribus populus recepisset, publica auctoritate cupita proferrent. Sin aliter fuisset excepta, omnis invidia esset in Rege, & ipsa venialis, quia etiam tum Catechumenus sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire. Igitur lectam in ecclesia epistolam populus aversatur. Dionysius, quia non erat assensus, urbe pellitur: statimque in ejus locum Auxentius episcopus subrogatur. Liberius quoque urbis Romæ, & Hilarius Pictavorum episcopus, dantur exsilio. Rhodanum quoque Tolosanum antistitem, qui natura lenior, non tam suis viribus, quam Hilarii societate non cesserat Arianis, eadem conditio implicuit; cum tamen homines parati essent Athanasium a communione suspendere, modo ut de fide inter episcopos quæreretur. Sed Arianis optimum visum, præstantissimos viros a certamine submovere. Ita pulsi in exsilium, quod supra memoravimus, abhinc annos quinque & quadraginta, Arbetione & Lolliano Coss.

Ex Baluz. Collect. p 29.

Gesta [1] *istius Concilii, quibus hactenus carebamus, reperta sunt in vetusta vita sancti Eusebii Vercellensis, quam ex antiquissimo codice MS. monasterii Nonantulani edidit Ferdinandus Ughellus in tomo quarto Italiæ sacræ, nos vero contulimus cum codice LIII. bibliothecæ Colbertinæ. Sic ergo habent.*

Igitur Constantius Imperator Mediolanum veniens, collecto jam Concilio Episcoporum, deesse reperit beatum Eusebium Vercellensem Episcopum; de quo percunctari cœpit qua occasione detineretur idem Pontifex, quia cum ceteris ad synodum non occurrisset. Responsumque est illi, aut gravitate senii aut infirmitate corporis illum detineri. Fecerat autem idem Imperator ut Liberius Papa Romanus, successor Julii, huic interesset Concilio, necnon & Hilarius Pictavensis Episcopus, Paulinus quoque Treverensis Archiepiscopus, & Lucifer Calaritanus Episcopus. Sed beatus Eusebius epistolas ab Imperatore seu ab ipsa synodo recipiens, easque perlegens, suam ad Imperatorem talem scripsit epistolam: *Ego clementissime Imperator, videns animum tuum Deo devotum hoc cupere quemadmodum per orbem terrarum firma pax ecclesiastica permaneret, satis cum gaudio literas tuas accepi. Suscepi etiam literas* [*] *fratrum & coepiscoporum meorum, quibus hoc intimare dignati sunt ut plena mihi ratio per ipsos quos miserant redderetur, & sic facerem quod volebant. Sed quia plenster mihi ratio reddi non potuit, & debui clementiæ tua parere, hoc necessarium duxi, ut Mediolanum venire properarem. Quicquid autem, Domine Imperator, in præsenti, cum venero, justum fuerit visum & Deo placitum, id me facturum esse promitto.* Legati enim Romanorum Pancratius Presbyter & Hilarius Diaconus in custodia detinebantur, quousque Liberius Papa deveniret. Sustinente autem Imperatore ac præstolante Liberii adventum ceterorumque Episcoporum qui necdum advenerant, interim Constantius Imperator cum Arianis Episcopis egit ut subscriberetur eorum fides & Athanasius damnaretur. Subscripserunt enim Dionysius ipsius Mediolanensis urbis Episcopus, ceterique Episcopi post eum numero viginti & novem. Nondum enim advenerant catholici Episcopi. Factum est autem ut inter se tam Papa Liberius quam ceteri catholici Episcopi diem designarent per epistolas suas, quo Mediolanum unanimiter convenirent. Superfuerunt autem septem dies postquam Eusebius suam Imperatori & synodo transmisit epistolam, antequam Vercellis exiret ut ad synodum pergeret; prædixitque omnia prophetico spiritu quæ ei in ipsa synodo accidere deberent. Dixit se ab eis abesse & in exilium ire, & postea sua civitati reddi. Sed confirmata Ecclesia populoque sanctificato, valefactis omnibus, cum Presbyteris & Diaconibus iter gradiendi arripuit. Dum vero ad hæresim Arianorum cum collegio suo extinguendam Mediolanum pergeret, ad flumen pervenit, cujus nomen Sivida vocatur. Sed navis defuit, quæ eo jubente ex alia ripa citius pervenit. Obedivit ei res insensibilis, cui obedire nolebant homines sensibiles. Proinde, proh dolor! in hoc est res miranda. Dum hæc miraretur caterva discipulorum qualiter sine remige ac gubernatore indeclinabiliter ipsum flumen transiret, supervenerunt ab urbe Mediolano catholici viri nunciantes quod properaret in occursum ejus Dionysius Pontifex, de cujus lapsu graviter dolendo flebat cum suis beatissimus Eusebius. Transacto vero flumine, obviavit ei Dionysius Episcopus tenens manibus evangelium Christi crucemque Domini; & projiciens se in terram coram eo ait; Pater, peccavi, libera me, si vales. Data confessione & accepto consilio, gradiebantur simul. Ventum est autem Mediolanum; & recipientes se in hospitio tractabant de ereptione ejusdem Episcopi Dionysii. Postera autem die supervenerunt omnes Episcopi in Ecclesiam Mediolanensem, & residente Papa Liberio cum ceteris catholicis Episcopis, prolata est fides Nicæni Concilii conscripta ab Episcopis numero trecentis decem & octo catholicis. Perlecta autem in medio, hanc exclamaverunt veram fidem & apostolicam atque catholicam; cui omnes firmando subscripserunt, approbantes Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum esse & unius substantiæ cum patre, quod Græce dicitur homousion. Subscripsit autem primus huic fidei Eusebius dicens: Ego Eusebius Episcopus civitatis Vercellensium hanc fidem expositam a patribus nostris

Epistola Constantii, cui respondet Eusebius, extat supra

1 Non sunt ipsa hujus Concilii Acta, sed est Actorum narratio, quæ hic affertur ex Ughello.

ſtris & approbo & teneo; & qui huic fidei non A tus Euſebius Imperatori dixit: Dominus meus
conſenſerit, alienum ab Eccleſia catholica pronuncio & judico. Subſcripſerunt ſimiliter poſt eum Dionyſius in baptiſmate ejus filius Mediolanenſis Epiſcopus, Pancratius presbyter, & Hilarius Diaconus, Legati Romanorum. Subſcripſerunt autem & ceteri ſancti patres numero quadraginta. Jam enim Euſebius petitione ab Imperatore promeruerat, ut Lucifer Epiſcopus & Legati Romanorum a cuſtodia ſolverentur. Vocatus autem beatus Euſebius a Conſtantio Imperatore, ac honorifice ſuſceptus, voluit ut aut minis aut blandimentis vel muneribus flecteretur a vera fide. Sed idem pater ſanctus jam longævo ſenio firmus, minas ac blandimenta pro nihilo ducens, & munera illius deputans tamquam ſtercora, ei conſentire noluit, ſed coram omnibus dixit: Vos dicitis filium Dei Deo patri æqualem eſſe non poſſe. Cur ergo mihi meum filium ac diſcipulum Dionyſium prætuliſtis? Non enim eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque filius ſuper patrem. Qua ratione permoti ſtatim chirographum cui Dionyſius ſubſcripſerat obtulerunt. At ille: Non, inquit, poſt filium ſcribam, cui præſum nomine. Iſtud incendite, novumque, ſi vultis ut ſubſcribere debeam, ſcribite. Factumque eſt nutu divino ut incenderetur chirographum, cui Dionyſius vel ceteri Epiſcopi numero viginti octo ſubſcripſerant. Incenſo autem primo chirographo, rurſum aliud ocyus ſcripſerunt, cui ſubſcribere Euſebius & ceteri debuiſſent Epiſcopi. Ut ergo delatum in medio eorum fuit, cernens beatus Euſebius neminem ſubſcriptorem eſſe, patefactam eorum dixit eſſe ſtultitiam qui hoc ſcribere juſſerunt, vel Imperatoris qui firmare imperabat. Imperator vero Conſtantius ait ad Euſebium; Decet te ut prior omnibus ſubſcribas, deinde ceteri tuam ſequendo honorificent paternitatem. Reſpondens autem beatus Euſebius ait: Serpentino more agis, o Imperator, qui lingua lambit & cauda percutit. Sic enim antiquus hoſtis primos parentes noſtros blandiendo decepit, quos poſtea in barathri præcipitium traxit. Non enim ego me veſtris ſceleribus polluo, neque filium meum Dionyſium ceteroſque ſodales meos vobiſcum participare in hac dementia permitto. Exultantes autem ſancta confeſſores Chriſti, qui jam inſultantes ſubſcripſerant, gratias referebant Deo creatori ſuo, quod Euſebius Arianorum diviſiones in Patre & Filio dictas damnaverat, atque eis igne cremare eorum dicta fecerat, & quod unitas catholicorum credentium in Patre & Filio invicta permanebat. Dum vero Deum laudarent, & ſe catholicos permanere in unitate omnes promitterent, ira repletus Conſtantius Imperator ait ad beatum Euſebium: Inveterate canis, æſtimaveram te ſanctitatis eſſe virum, ſed cognoſcimus te eſſe ſacrilegum, magum, atque incantatorem veneficum: Plus quippe uno ſermone omnes deluſiſti quam tota noſtra collocutio per decem dies utilitatem feciſſet. Reſpondens autem beaJeſus Chriſtus, unicus Deo patri æqualiſque filius, patri tuo diabolo ei promittenti quod omnia regna mundi & honorem & gloriam illi daret, uno ſermone reſpondit atque confudit eum dicens: *Vade ſatana, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Si ergo Deus unus eſt & ſolus, tu cur garrire auſus es ore canino quod tres ſint dii? Vis perdere gregem Dei, quem Chriſtus ſuo redemit ſanguine? Si ergo ſic credendo de hac luce migraveris, nunquam vitam æternam conſequeris. Verbis Chriſti non credis, & quomodo vis eſſe particeps Chriſti? Falſo dicis te eſſe Chriſtianum, quia Chriſtum non credis; & dum verbis illius reſiſtis, Antichriſtus es. De te ergo atque ſequacibus tuis beatus Joannes evangeliſta in epiſtola ſua ait: *Nunc autem Antichriſti multi facti ſunt.* Pœnitentiam ergo age, & noli perdere te vel eos pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Hæc audiens Imperator ſurrexit de ſolio ſuo; convocatiſque Arianis, præcepit eis ut Euſebium in ſua habentes poteſtate, conſentire eum facerent atque ſubſcribere. Dolebat enim graviter de decreto illo, quod ipſe Imperator ceterique Epiſcopi manu firmaverunt, & Euſebius ſic leviter ac ingenioſe cremari fecerat. Currentes autem Ariani abſtraxerunt rapiendo beatum Euſebium de conſortio Epiſcoporum; fortiterque eum verberibus flagellantes, ſemivivum reliquerunt. Erant autem ingentes ſcalæ ipſius domus unde aſcenſus patebat. Trahebatur autem per hos ſcalarum gradus ab Arianis ſupinus beatus Euſebius, & fracto capite illidentibus ſaxis per obliquos ſinus lapidum ſanguinem fundebat pro Chriſto, unitatem vero ſanctæ Trinitatis fortiter clamabat. Trahebant autem eum a ſummo uſque ad imum, rurſumque ab imo uſque ſurſum, dicebantque ei: Modo nobis communica, atque conſenti decretis noſtris. Ipſe autem gratias agens gratulabatur, quia aliquam contumeliam pro veritate, quæ Deus eſt, mereretur ſuſtinere. Iterumque Ariani poſt tanta ludibria, poſt confractionem capitis, poſt effuſionem ejus ſanguinis, vinctis ei manibus poſt tergum, beatum Dei Pontificem & martyrem loris per collum vinctum trahebant. Iterum verberibus cæſum interrogabant, ſi jam conſentiens confiteretur. Ipſe autem prudenter reſpondebat ſe permanere in confeſſione ſua & libenter pro ipſa velle mori. Renunciantibus autem tantam illius duriſſimam conſtantiam Imperatori Conſtantio, decretum eſt ut in exilium deportaretur, non ſolum ipſe, ſed qui ejus meritis facti ſunt cum eo confeſſores Chriſti, Liberius ſcilicet Papa Romanus, Hilarius Pictavenſis, Paulinus Treverenſis, Lucifer Calaritanus, Dionyſius Mediolanenſis, aliique Pontifices Chriſti, qui ad hanc convenerant ſynodum. Et quia fuerunt teſtes Dei, meruerunt ſuſtinere martyrium pro eo. In ipſo autem Concilio loris ligati ſancti Dei Pontifices & martyres in exilium deportabantur cum Dionyſio & Papa Liberio, propter fidei unitatem.

EA-

EADEM SYNODUS EX LIBELLO SYNODICO.

POST hanc ergo ſynodum, Conſtantius Mediolani, civitate Italiæ, alia indicta, occidentales congregavit. Quæ quidem ſancta divinitus inſpirata ſynodus, cum nec imperatorem vereretur, nec Arianam phalangem curaret, divinum evertere ſymbolum, & Tyri procuratam Athanaſii depoſitionem confirmare recuſavit. Propterea principes ejus ſynodi exilio Conſtantius multavit; apoſtolicarum doctrinarum prædonem, papam Romæ Liberium, multis adverſus imperatorem argumentis tunc uſum, Galliarum item metropolitas, Paulum & Dionyſium, Italiæ metropolitam beatum Euſebium, & Luciferum Sardiniæ inſulæ archiepiſcopum.

ΜΕΤΑ γὰρ τὴν σύνοδον ταύτην, Κωνσάντιος ἐν Μεδιολάνῳ πόλει τῆς Ἰταλίας, ἑτέραν γενέσθαι διατάξαμενος, τοὺς ἐσπερίους συνήθροισεν. Ητις ἁγία θεόπνευστος σύνοδος, μὴ ἀναχωρήσης τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς Αρειανικῆς ἀφροντίσασα φάλαγγος, ἀναιρέσθαι τὸ θεῖον σύμβολον, καὶ τὴν ἐν Τύρῳ κυρῶσαι Αθανασίου καθαίρεσιν ἀπηρνήσατο. Διὸ τοὺς ἐξάρχους αὐτῆς ἐξορίᾳ Κωνσάντιος κατεδίκασε, τὸν τῶν ἀποστόλων διδάσκαλον κήρυκα, τὸν Ρώμης πάπαν Λιβέριον πρὸς αὐτοκράτορα πολλοῖς ἐλέγχοις τιμωρούμενον, τοὺς Γαλλιῶν μητροπολίτας Παῦλον καὶ Διονύσιον, τὸν Ιταλίας μητροπολίτην Εὐσέβιον τὸν μακάριον, καὶ Λεκίφερον Σαρδινίας τῆς νήσου ἀρχιεπίσκοπον.

GALLIARUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Forte Pictavis ſeu Toloſæ habitum anno 355.

Ex Supplemento Manſi Tom. I. Pag. 219.

CONcilium hoc debetur erudito viro P. Hieronymo de Prato, Congregationis Oratorii Veronenſis presbytero, in præclara operum Sulpicii Severi editione Veronenſi, cujus operis volumen primum jam prodiit anno 1741. Cenſet vir ille eruditus S. Hilarium Pictavienſem, cæteroſque orthodoxos Gallos epiſcopos ſtatim poſt Mediolanenſe concilium anni 355. cui tamen Hilarium haud interfuiſſe arbitratur, in loco aliquo, forte Pictavis vel Toloſæ conveniſſe, communique conſilio ſejunxiſſe ſeſe ab hæreticorum anteſignanis Saturnino Arelatenſi, Urſacio & Valente. Id eruit ex verbis S. Hilarii in libello adverſus Conſtantium, quem librum epiſtolam eſſe putat ad epiſcopos orientales anno 360. datam: *Quinto ab hinc anno*, actis jam in exilium *Paulino*, *Euſebio*, *Lucifero*, *Dionyſio*, quos poſt Mediolanenſe concilium extorres factos conſtat, *a Saturnini, Urſacii & Valentis communione me cum Galliarum epiſcopis ſeparavi, indulta cæteris conſortibus eorum reſipiſcendi facultate; ſi tamen hoc ipſum beatiſſimis confeſſoribus Chriſti editum decretum tum a nobis manere placuiſſet.* Offert ſe hic ultro concilium Gallorum poſt Mediolanenſe celebratum, in quo de recipiendis lapſis *decretum* editum eſt. Addit vir doctiſſimus hujus concilii ſupplicem libellum vulgatum eſſe ſub titulo *libri primi ad Conſtantium*, cum ſcriptus ſit non unius, ſed multorum nomine, ut ab imperatore exulum reſtitutionem impetrent, tum ne ſæculares judices de cauſis clericorum cognoſcant. Supplex iſte libellus deſinit numero 5. ejus lucubrationis; quæ vero dein ſequuntur alterius operis fragmentum eſſe dudum viri docti opinati ſunt. Hæc vir doctiſſimus differt. V. in Sulpic. Sever. pag. 239.

CONCILIUM BITERRENSE

SUB LIBERIO PAPA.

De quo Hilarius Pictavorum Epiſcopus Saturnini Arelatenſis dolo in exilium actus eſt, anno Chriſti 356. Liberii Papæ V. Conſtantii Auguſti XX. in Gallia IV.

Ex Jacobo Sirmondo.

SYNODI *Biterrenſis poſt Arelatenſem meminit, ut dictum eſt, Sulpitius Severus. In hac cum hæreſim Arianam ingerere pararet Saturninus epiſcopus Arelatenſis, fidei periculum prævidens Hilarius, epiſcopis, qui ad ſynodum convenerant, hæreſeos cognitionem obtulit, ut caverent, ingerendæque blaſphemiæ patronos denunciavit; ſed fruſtra, ut ipſemet narrat in libro adverſus Conſtantium*: Quibus poſtea, *inquit*, Gallicanis nimirum epiſcopis, per factionem eorum pſeudoapoſtolorum ad Biterrenſem ſynodum compulſis, cognitionem hujus hæreſeos obtuli. Sed hi timentes publicæ conſcientiæ, audire ingeſta a me noluerunt: putantes ſe innocentiam ſuam Chriſto poſſe mentiri, ſi volentes neſcirent quod geſturi poſtmodum eſſent ſcientes. *Et in libro de Synodis*: Manſit namque, atque etiamnunc permanet, poſt ſynodi Biterrenſis profeſſionem, in qua patronos hujus hæreſeos ingerendæ quibuſdam vobis teſtibus denuncia-

ve-

veram, innocens, inviolataque religio. *Ea re commotus in Hilarium Saturninus, & quia is jam ante post Paulini, aliorumque exilium, a Saturnini & sociorum se communione separaverat, adversantem conatibus suis non ferens, egit, circumvento falsis synodi nunciis Constantio, ut Hilarius in exilium pelleretur. Quod Hilarius item ipse docet in eodem libro de synodis:* Vos comparticipes exilii mei, in quod me Saturninus, ipsam conscientiam suam veritus, circumvento imperatore detruserat. *Et in libello ad Constantium, cujus exordium,* Non sum nescius: Exulo autem, *inquit*, non crimine, sed factione, & falsis nunciis synodi apud te imperatorem pium, non ob aliquam criminum meorum conscientiam, per impios homines delatis. *Hieronymus denique de scriptoribus ecclesiasticis*: Hilarius urbis Pictavorum Aquitanicæ episcopus, factione Saturnini Arelatensis episcopi, de synodo Biterrensi Phrygiam relegatus.

Hilaries cæteriique Galliæ episcopi Saturninum excommunicant.

rimi ob fidem catholicam in exilium acti essent, jamque satis Arianorum persecutio adversus ecclesiam catholicam declarata esset, Hilarius & episcopi Gallicani in unum convenientes, edito decreto, se mutuo consensu a communione Saturnini, Valentis & Ursacii separarunt, addentes excommunicationis sententia feriendos esse, qui ad vitandam eorum communionem admoniti, sententiæ episcoporum catholicorum non obtemperarent. Quod cum inter alios Arianos Saturninus Arelatensis episcopus iniquo animo ferret, indignum judicans se ab episcopis suæ provinciæ communicatione excludi, & anathemati traditum ab omnibus evitari, favore Constantii egit, ut in sua diœcesi prope Arelatum Biterris concilium cogeretur, ad quod vi præsidum catholici episcopi venire compellerentur. Hoc conventu coacto, sanctus Hilarius timens, ne Ariani, quod alias ante hæc fecerant, simulate sub mentito *substantiæ* nomine, simplicitatem plurimorum orthodoxorum episcoporum circumvenirent, libellum legendum obtulit, quo Arianorum latebræ, eorumque dolosæ insidiæ ac blasphemæ hæreses omnibus innotescerent. Sed ne hæc ab Hilario ingesta legerentur, resistentes, tandem ipsum Hilarium, ex cive Pictavensi conjugato episcopum, quarto anno ante Seleuciense conciliabulum, teste Severo, sub consulatu Eusebii & Hypatii habitum, relegarunt, anno Liberii quinto, qui est Constantii vigesimus, & Christi domini 356. Seleucense concilium anno Christi 359. celebratum fuisse infra dicemus. Hæc ex Hilarii libello ad Constantium, Baron. ann. 356. num. 105. & seqq.

Ex hoc concilio Hilarius Pictavienſis relegatus.

Nota Severini Binii.

a Concilium Biterrense.) Cum episcopi fama celeber-

[a] SIRMIENSE [b] CONCILIUM [c] OECUMENICUM, [1]

Et ex parte *d* reprobatum.

Hujus præter duas fidei formulas nihil extat.

a Sirmiense.) Sirmium locus hujus celebrati concilii est urbs Pannoniæ inferioris, Probi imperatoris natalibus inclyta: ab Evagrio Sermium vocatur; a Jornande Sirmis dicitur, Onuphrius ex antiquo lapide Coloniam facit: puto hodie Sirmisch vocari. Vide apud Abrahamum Ortelium.

b Concilium.) Anno Christi 357. qui est 6. Liberii, & 21. Constantii, hanc synodum Sirmii celebratam esse, Socratis lib. 2. cap. 24. Sozomeni lib. 4. cap. 5. testimonio & auctoritate probatur. Scribunt enim hanc synodum habitam fuisse eo tempore, quo Osius Cordubensis episcopus ad subscribendum Athanasii condemnationi, & Sirmiensi professioni fidei coactus fuit. Cum igitur testimonio Athanasii epist. ad Solit. post relegatum an. Christi 355. Liberium, in fine ejusdem anni ad subscribendum accersitus, integro anno Sirmii pro exilio detentus fuerit, necesse est affirmare, hoc concilium, cujus impiæ professioni per vim & metum subscripsit, prædicto tempore celebratum fuisse. Secundo, assertione sancti Hilarii de synodis in principio constat, synodum Sirmiensem celebratam esse post triennium, ex quo Saturnino episcopo Arelatensi Ariano a catholicis Galliarum episcopis communio negata est: quod cum factum fuisse constet ante triennium, quando Constantius expugnato Magnentio Arelate moraretur, concedere oportet hanc synodum prædicto anno 357. collectam fuisse. Denique ipse Sozomenus lib. 4. cap. 5. attestatur, hoc concilium habitum fuisse Sirmii, præsente Constantio imperatore. Cum igitur, auctore Ammiano, constet eum hoc tempore Sirmii consedisse, plane dicendum est, anno supradicto hanc synodum congregatam fuisse.

Causa concilii convocati hæc est. Cum Photinus, teste Epiphanio hæresi 71. Sardicensi concilio damnatus, pro more hæreticorum ad imperatorem appellasset, iterumque audiri postulasset, ut Ariani

Causa concilii.

1 Sirmium, hodie *Szerem*, vicus est in Sclavonia, oppidum olim Pannoniæ celebratissimum. Ad Sirmiensem synodum contra Photinum convenere ex Episcopis Orientis, Marcus Arethusius, Georgius Alexandriæ (qui anno 356. suffectus in locum Athanasii fuerat.) Basilius Ancyræ, Pomeratius Pelusii, Hypatianus Heracleæ. Ex Episcopis Occidentis, Valens Mursorum; Osius etiam Episcopus Cordubæ invitus acceſſit. Ita Socrates lib. 2. cap. 29. ubi Concilium Sirmiense collocat post Consulatum Sergii & Nigriniani, hoc est, anno Christi 351. (cur igitur Sirmiensem synodum primam anni 351. cum altera anni 357. confundit Harduinus?) *Catholicum Concilium apud Sirmium congregatum ex toto Oriente contra Photinum*, cujus concilii *sanctiones nullus fidelium audet respuere, aut cunctatur recipere*, appellat Vigilius Tapsensis lib. 5. contra Eutychem cap. 3. *Harduinus.* 2 Hoc est secundum Concilium Sirmiense, in quo Osius lapsus est, ut recte adnotavit Baronius, qui tamen dum Socratem Osii lapsum in an. 351. rejicientem corrigit, in alium errorem ipsemet incidit. Error enim Socratis in eo situs est, quod duas synodos Sirmienses in unam confuderit, quas & ipse Baronius confundit, in hoc tantum a Socrate dissentiens, quod eam synodum non an. 351. sed 357. congregatam existimarit. Verum prima Sirmiensis synodus an. 351. adversus Photinum indicta. Secunda vero, in qua Osius lapsus est, an. 357. celebrata, & quidem eo in finem vergente. Constantius enim 4. Kal. Junii Roma digressus, ut Idacius in Fastis docet, Mediolanum reversus est, ubi constitit usque ad initium M. Decembris, ut ex variis subscriptionibus legum Cod. Theodos. patet. Extremo jam mense Decembri Sirmii erat, ubi data ab eo Lex 27. Cod. Theod. de Appellationibus. Porro Constantio Sirmii constituto Liberii & Osii lapsum contigisse, testantur Sozomenus lib. 4. cap. 15. & Philostorgius lib. 4. cap. 3. *Pagius ad an. Ch.* 357. *n.* 2.

Ariani Photinum damnarunt.

ni catholicum nomen affectantes, se pios catholicos, & hæreticis adversarios ostentarent, Photinum in judicium vocant, ejusque de filio Dei sententiam in concilio auctoritate imperatoris indicto discutiunt. Et quamvis revera Ariani a Photinianis parum aut nihil differrent, cum, quod recte Lucifer Constantio exprobando objicit, Ariani filium Dei creaturam asserentes, cum Photino divinitatem illi ademerint: ut tamen specie tenus, quod scribit Gregorius Nazianzenus in laude Athanasii, se catholicos exhiberent, Photinum *per simulationem & veteratorie dumtaxat* condemnarunt, editaque adversus eum fidei quadam formula a Marco Arethusio Græce, Photini hæresin condemnarunt. Huic primæ formulæ viginti septem anathematismos contra Photinianos & Arianos inseruerunt, in hac Filium cum Patre ejusdem substantiæ esse confessi fuerunt, ut catholici viderentur. Hanc, catholicæ veritati consentientem, ideoque ab Hilario explicatam fuisse, ipse Hilarius aperte testatur: quæ si nomine substantialitatis non caruisset, nullo modo culpari potuisset. Liberius Romanus Pontifex, Athanasio, Hilario & Hier. testantibus, per vim & minas solicitatus, huic primæ fidei formulæ subscripsit, Athanasium condemnavit, & cum Arianis communicavit; idque per literas ad Valentem aliosve scriptas significans, ab exilio liberari, sedique suæ restitui petiit.

Photiniana hæresis ab Ariana nihil aut parum differt.

Primam formulam fidei ediderunt catholicam.

Primæ formulæ Liberius subscripsit quomodo.

Itaque contra fidei confessionem ac justitiæ legem peccans, adeoque turpissimam sibi morum & vitæ maculam inurens, Arianorum communione pollutus, quamquam infidelis & hæreticus non esset, a communione catholicorum, & sede pontificia excidit. Postquam hæc veteratorie per summam simulationem egissent, Semiarianis illis, quibus ad prosternendum hæresiarcham pugnacem usi fuerant, procul ejectis, qualesnam essent, larva deposita palam prodidere. Nam ut Dei filius non Deus ex Deo, sed creatura ex nihilo, vel saltem ex creatura genitus esse credatur, secundam fidei formulam ac confessionem Latino sermone conscriptam, a Marco Arethusio episcopo Græce translatam ediderunt, qua nomen substantiæ prorsus abdicarunt; decernentes, ne voces *substantiæ*, & ὁμοούσιον, quarum nulla mentio fit in scriptura, in sermonibus usurparentur. Utque impietati a se conscriptæ auctoritatem adderent, Athanasio, Socrate & Sozomeno testantibus, Osium Cordubensem episcopum, Sirmii, loco exilii ab imperatore detentum, multarum synodorum auctorem & principem, multis legationibus & publicis actionibus functum, non ad scribendum, quod vitiose & corrupte præ se fert titulus hujus formulæ apud Hilarium, sed potius ad subscribendum solicitarunt: qui dum aliquandiu id facere recusasset, vir imbecillis, prope centenarius, senio confractus, tandem per vim, tormenta, & plagas inductus (proh scelus!) ignominiose subscripsit, luctuque & horrore immenso fidelibus incusso, turpius, quam ante Origenes & Tertullianus, lapsus fuit, meritoque illa pœna, quam Isidorum Hispalensem ipsi affinxisse in notis conc. Eliber. verbo *Osius* supra diximus, puniendus, nisi paulo post de vi & injuria sibi illata protestatus, Arianorum hæresi condemnata, eorumque communione fidelibus interdicta, pœnitentiam egisset, atque ita Dei vindicis iram antevertisset. *Tantam*, inquit Athanasius ad solitar. *vim intulit*

Liberius non fuit infectus hæresi.

Ariani simulate Photinum condemnarunt.

Secunda fidei formula edita primæ plane contraria.

Secundæ formulæ Osius per vim & tormenta inductus subscripsit.

Osius a lapsu resipuit

seni, quem Sirmii pro exilio detinebat, & ita eum arcte tenuit, ut afflictus attritusque malis, tandem, ægreque cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet. Verum ne ita quidem eam rem pro levi habuit, moriturus enim, post biennium circiter aut annum, *quasi in testamento suo eorum vim protestatus est, & Arianam hæresim condemnavit, vetuitque eam a quocumque probari ac recipi*. Item de Osio apol. 2. in fine ait: *Vis illa & Constantii tyranni potestas, multæque contumeliæ & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate imparem verberibus ad tempus cessisse*. Post hæc contigit, quod fere mirabile dictu est, ut dum Osius fidem negaret, hostes fidei Semiariani eamdem confiterentur: dumque ille impiam Arianorum confessionem approbando, divinam substantiam in filio Dei abnegaret, Semiariani Ancyræ in Galatia convenientes eamdem restituerent, atque per edictum publicum imperatoris Constantii, prædicari, recipi & approbari efficerent. Cum enim suas, quas Ancyræ constituerant, duodecim fidei regulas Sirmianæ secundæ confessioni plane contrarias constituissent, easque per legatos ad imperatorem transmisissent, imperator publico edicto promulgato, secundam Sirmianam confessionem tanquam blasphemam abdicavit, novamque, qua filius Dei per omnia similis esse prædicaretur, edi ac subscribi mandavit. Cumque ad concilium Ariminense profecturi, Sirmium, ubi imperator agebat, orientales omnes adveniissent, tertiam illam Sirmianam fidei formulam, anno 359. ut infra dicemus, composuerunt, *Cui, cum Valens*, inquit Epiph. hæresi 73. *subscripsisset, & in subscriptione apposuisset, filium similem Patri, & non apposuisset per omnia, & ostendisset quomodo assensus esset præmissis, aut similitudine vocis intellexisset, annotavit hunc pius rex, & coegit ipsum addere; Per omnia*. Hæc ex Epiph. Hilario, Athanasio, Socrate, &c. Baron. an. 357.

Semiariani

Tertia Sirmiana fidei confessio.

Constantius per edictum tertiam probat

cundam confessionem

bat.

e Oecumenicum & ex parte reprobatum.) Bellar. lib. 1. de concil. cap. 7. œcumenicum fuisse ait, cui præter orientales trecenti & amplius ex occidente episcopi interfuerunt. Ex parte reprobatum esse scribit, quia sententiam condemnatoriam in Photinum hic pronunciatam omnes orthodoxi approbarunt. Posset idem confirmari per hoc, quod primam Sirmianam fidei confessionem, utpote quæ nullam manifestam hæresim contineat, velut catholicam Hilarius interpretatus fuerit. Ego tamen Baronium secutus, conciliabulum potius, quam ulla ex parte probatum concilium fuisse, verius esse putarem; tum quod manifestum sit, in prima formula fidei, quæ catholica esse indicatur, nomen *consubstantialis* ad fidem Nicænam explodendam omissum esse, eamque veteratorie & per summam simulationem editam fuisse: tum etiam, quod Liberii communionem catholici evitarint, ideo maxime, quod fidei confessioni primæ, quæ videbatur catholica, subscribens, Arianorum communione pollutus, ab unitate ecclesiæ catholicæ merito exciderit.

An Sirmi concilia œcumeni cum.

An ex vel on reproba

PRI-

PRIMA [1] SIRMIENSIS FIDEI

Confessio aut formula Semiarianorum.

A Marco Arethusio episcopo Græce conscripta, a Liberio subscripta, hæc est.

CREDIMUS in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem & factorem omnium, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in unigenitum ejus Filium, dominum nostrum Jesum Christum, ante omnia sæcula ex Patre genitum, ex Deo, lumen de lumine, per quem omnia in cœlis & in terra facta sunt, tam invisibilia quam visibilia: eumB demque verbum esse, & sapientiam, lucem veram, & vitam, & ultimis diebus hominem factum, natumque ex sancta Virgine, crucifixum, & mortuum, & sepultum esse, & resurrexisse e mortuis tertio die, & assumptum in cœlos esse, sedereque ad dexteram Patris, venturumque in consummatione sæculi, ut judicet vivos & mortuos, reddatque unicuique secundum opera sua, cujus regnum indesinens permanebit in infinitas ætates. Sedet enim ad dexteram Patris non solum in hoc sæculo, sed & in futuro. Et in Spiritum sanctum, hoc est, Paracletum, quem promissum apostolis post ascensum in cœlos misit, ut doceret eos & commonefaceret omnium, per quem omnes aC nimæ, quæ in eum sinceriter credunt, sanctificantur.

1. Eos [a] porro qui dicunt, ex non ente, aut ex alio subsistente, & non Deum ex Deo Filium extitisse, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat, alienos a se censet sancta & catholica ecclesia.

2. Iterum ergo dicimus, Si quis Patrem & Filium duos deos opinetur, anathema esto.

3. Item si quis dicens Deum Christum esse, sed eum ante sæcula Filium Dei & administrum Patri ad universitatis creationem non fuisse confiteatur, anathema esto.

4. Si quis eum qui ingenitus est, aut partem ejus, ex Maria natum ausit dicere, anaDthema esto.

5. Si quis Filium ante Mariam, sed secundum [b] præcognitionem fuisse dicat, ac non potius ante sæcula ex Deo genitum apud Deum fuisse, & per eum omnia facta esse, anathema esto.

6. Si quis substantiam Dei dilatari aut contrahi loquatur, anathema esto.

7. Si quis dilatatam essentiam, Filium efficere dicat, aut dilatationem substantiæ Dei Filium nominet, anathema esto.

8. *Si quis insitum & prolatitium verbum Filium Dei dicat, anathema sit*, ἐνδιάθετον ἢ προφορικὸν λόγον.

9. Si quis merum hominem ex Maria natum Ee esse dicat [c], anathema esto.

10. Si quis hæc verba, *Ego sum Deus primus, Ego quoque postea, & præter me non est Deus*, quæ ad subversionem idolorum [d] dicta sunt, ad subversionem unigeniti ante sæcula Dei Judaice accipiat, anathema esto.

11. Si quis hoc dictum, *Verbum caro factum est*, audiens, Verbum in carnem mutatum esse opinetur, aut [e] postquam conversionem passum esset, carnem assumpsisse dicat, anathema esto.

12. Si quis unigenitum Filium Dei crucifixum audiens, deitatem ejus, corruptionem, passionem, mutationem, diminutionem, aut extinctionem sustinuisse dicat, anathema esto.

13. Si quis hoc dictum, *Faciamus hominem*, Gen. 2. non Patrem ad Filium, sed Deum secum loqui affirmet, anathema esto.

14. Si quis Abraham non Filium, sed ingenitum Deum aut Patrem ejus vidisse asseveret, anathema esto.

15. Si quis cum Jacob non Filium colluctatum fuisse dicat, sed ingenitum Deum aut patrem ejus, anathema esto. Gen. 32. [a] a partem *al.* pos. Gr. Gen. 19.

16. Si quis hoc dictum, *Pluit dominus ignem a domino*, non de Patre & Filio accipiat, sed ipsum a seipso pluisse dicat, anathema esto Pluit enim Filius dominus a domino Patre.

17. Si quis audiens dominum Patrem, dominum item Filium, eo quod dominus ex domino sit, duo numina existimet, anathema esto. Non autem ejusdem ordinis Patrem & Filium, sed Filium Patri subjectum arbitramur. Neque enim ille Sodomam sine consilio Patris descendit, neque a se pluit, cum penes Patrem auctoritas sit, neque ex se habeat quod sedet ad dexteram Patris, sed auscultet Patri ita loquenti, *Sede a dextris meis*, anathema esto. Psal. 109.

18. Si quis Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unam personam esse dicat, anathema esto.

19. Si quis Spiritum sanctum paracletum nominans, ingenitum dicat Deum, anathema esto.

20. Si quis, ut docuit dominus, alium adhuc nominet paracletum præter Filium (dixit enim, *Et alium paracletum mittet vobis, quem ego rogabo*) anathema esto. Joan. 14.

21. Si quis Spiritum sanctum partem aliquam dicat Patris aut Filii, anathema esto.

22. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum tres deos appellet, anathema esto.

23. Si quis voluntate Dei Filium Dei ita extitisse dicat, ut aliquid quod conditum est, Danathema esto.

24. Si quis nolente Patre Filium genitum esse dicat (non enim Pater coactus naturali necessitate Filium, quem noluit, genuit; sed statim ubi voluit, sine tempore & passione eum ex se genitum edidit) anathema esto.

25. Si quis ingenitum, & sine origine Filium nominat eo animo, ut duo ingenita & inoriginata, & duos deos statuere velit, anathema esto. Caput enim & principium omnium Filius est. Caput vero & principium Christi Deus: ita enim ad unum principium universitatis nullo initio inchoatum, per Filium pie omnia reducimus.

26. Iterumque exacte tradentes Christianismi sensum dicimus, si quis Christum Deum Filium Dei ante sæcula, administrumque ad universitatis opificium fuisse neget, sed ex quo tempore e Maria genitus est, Christum & Filium appellatum fuisse, & principium suæ deitatis tum accepisse dicat, anathema esto: quemadmodum Paulus Samosatensis: *ut habetur in Græco. Vide supra.*

1 Hæc edita est in prima Sirmiensi synodo an. 351. ut ibi ex Pagio adnotavimus.

Ex Hard. Tom. 1. concil. pag. 702.

EADEM FIDEI FORMULA

Ex Hilario lib. de Synodis, ubi eam vocat,

Exemplum fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conscriptæ.

CREDIMUS in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem & conditorem, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terris nominatur. Et in unicum ejus Filium, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui ante omnia ſæcula ex Patre natus eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inviſibilia. Qui B eſt Verbum, & ſapientia, & virtus, & vita, & lumen verum; qui in noviſſimis diebus propter nos incorporatus eſt, & natus de ſancta Virgine: & crucifixus, & mortuus eſt, & ſepultus: qui & ſurrexit ex mortuis tertia die; & aſcendit in cœlum, & ſedet in dextera Patris; & venturus eſt in conſummatione ſæculi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique ſecundum opera ſua: cujus regnum ſine fine perſeverans permanet in perpetua ſæcula. Erit enim ſedens in dextera Patris non ſolum in hoc ſæculo, verum etiam & in futuro. Et in Spiritum ſanctum, id eſt, Paracletum, quem promittens apoſtolis poſteaquam cœlum aſcendit, miſit docere eos, & commonere omnia; C per quem & ſanctificantur credentium in eum ſinceriter animæ.

I. Eos autem qui dicunt: De nullis exſtantibus Filius, vel de altera ſubſtantia, & non ex Deo: & quod erat tempus vel ſæculum, quando non erat, alienos ſcit ſancta & catholica eccleſia.

II. Si quis autem Patrem & Filium duos dicit deos, anathema ſit.

III. Et ſi quis unum dicens Deum, Chriſtum autem Deum ante ſæcula Filium Dei obſecutum Patri in creatione omnium non confiteatur, anathema ſit.

IV. Et ſi quis innaſcibilem Deum, vel partem ejus, de Maria natum eſſe audet dicere, D anathema ſit.

V. Et ſi quis ſecundum præſcientiam vel prædeſtinationem a Maria dicit Filium eſſe, & non ante ſæcula ex Patre natum apud Deum eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit.

VI. Si quis ſubſtantiam Dei dilatari & contrahi dicit, anathema ſit.

VII. Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei, Filium dicat facere; aut latitudinem ſubſtantiæ ejus, ſicut ſibi videtur, nominet, anathema ſit.

VIII. Si quis inſitum vel prolativum verbum Dei Filium dicat, anathema ſit.

IX. Si quis hominem ſolum dicit de Maria Filium, anathema ſit.

X. Si quis Deum & hominem de Maria natum dicens, Deum innaſcibilem ſic intelligit, anathema ſit.

XI. Si quis quod dictum eſt, *Ego Deus primus, & ego Deus noviſſimus, & præter me non eſt Deus*, ad deſtructionem idolorum dictum & eorum qui non ſunt dii, in deſtructionem unigeniti ante ſæcula Dei Judaice intelligat, anathema ſit.

A XII. Si quis, *Verbum caro factum eſt*, audiens, Verbum in carnem translatum putet, vel demutationem ſuſtinentem accepiſſe carnem dicit, anathema ſit.

XIII. Si quis unicum Filium Dei crucifixum audiens, dealitatem ejus corruptionem vel paſſibilitatem, aut demutationem, aut diminutionem, vel interfectionem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit.

XIV. Si quis, *Faciamus hominem*, non Patrem ad Filium dixiſſe, ſed ipſum ad ſemetipſum dicat Deum locutum, anathema ſit.

XV. Si quis Filium non dicat Abrahæ viſum, ſed Deum innaſcibilem vel partem ejus dicat, anathema ſit.

XVI. Si quis cum Jacob non Filium quaſi B hominem colluctatum, ſed Deum innaſcibilem, vel partem ejus, dicat, anathema ſit.

XVII. Si quis, *Pluit Dominus a Domino*, non de Filio & Patre intelligat, ſed ipſum a ſe dicat pluiſſe, anathema ſit. Pluit enim Filius Dominus a Domino Patre.

XVIII. Si quis Dominum & Dominum, Patrem & Filium, quia *Dominus a Domino*, duos dicat deos, anathema ſit. Non enim exæquamus vel comparamus Filium Patri, ſed ſubjectum intelligimus. Neque enim deſcendit in Sodomam ſine Patris voluntate: neque pluit ex ſe, ſed a Domino: auctoritate ſcilicet Patris: nec ſedet in dextera a ſemetipſo, ſed audit dicentem Patrem, *Sede ad dexteram meam*.

XIX. Si quis Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, unam perſonam dicat, anathema ſit.

XX. Si quis Spiritum ſanctum paracletum dicens, innaſcibilem Deum dicat, anathema ſit.

XXI. Si quis, ſicuti docuit nos Dominus, non alium dicat paracletum a Filio, (dixit enim: *Et alterum paracletum mittet vobis Pater, quem rogabo ego*:) anathema ſit.

XXII. Si quis Spiritum ſanctum partem dicat Patris vel Filii, anathema ſit.

XXIII. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum tres dicat deos, anathema ſit.

XXIV. Si quis voluntate Dei tanquam unum aliquid de reatura, factum dicat Filium, anathema ſit.

XXIV. Si quis nolente Patre natum dicat Filium, anathema ſit. Non enim nolente Patre coactus Pater vel naturali neceſſitate ductus, cum nollet, genuit Filium; ſed mox ut voluit, ſine tempore & impaſſibiliter ex ſe eum genitum demonſtravit.

XXI. Si quis innaſcibilem, & ſine initio dicat Filium tanquam duo ſine principio & innaſcibilia & duo innata dicens, duos faciat deos, anathema ſit. Caput enim, quod eſt principium omnium, Filius: Caput autem, quod eſt principium Chriſti, Deus: ita enim ad unum qui eſt ſine principio, per Filium univerſa referimus.

E XXVII. Et iterum confirmantes Chriſtianiſmi intellectum dicimus, quoniam ſi quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſecula, ſubſiſtentem, & miniſtrantem Patri ad omnium perfectionem non dicat, ſed ex quo de Maria natus eſt, ex eo & Chriſtum & Filium nominatum eſſe, & initium accepiſſe ut ſit Deus, dicat; anathema ſit. [1]

SE-

1 Huic formulæ fidei qui ſubſcripſerunt Epiſcopi, narrat Hilarius in fragmentis, ſive in opere hiſtorico his verbis: quæ verba tamen nonnulli de formula fidei ſubſequente malunt intelligi: Nos ex ea vetuſto Codice, quem cum

SECUNDA SIRMIANA FIDEI

Confeſſio & formula Arianorum,

Ab Oſio coacte ſubſcripta hæc eſt.

QUONIAM de fide placuerat diſceptationem fieri, omnia cum ſedulitate inquiſita & examinata fuere Sirmii in præſentia Valentis, Urſacii, Germinii, ceterorumque omnium. Conſtitit ergo unum eſſe Deum omnipotentem, ſicuti in univerſo orbe prædicatur; & unum ejus unigenitum Filium, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ex eo ante ſæcula genitum, duos tamen Deos non oportere dici; cum ipſe dominus de ſe locutus ſit: *Vado ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum;* ideoque omnium Deus habendus eſt, quemadmodum apoſtolus dixit: *An Judæorum tantummodo ſit Deus, & non etiam gentium? certe & gentium, quoniam unus eſt Deus, qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem*: & reliqua omnia conſentiunt, & nullam prorſus habent ambiguitatem. Ceterum quia multos commovet vox, Latine quidem dicta ſubſtantia, Græce autem οὐσία, hoc eſt, ut diligentius cognoſcatur, illud quod ὁμοούσιον aut ὁμοιούσιον dicitur, nullam earum vocum mentionem debere fieri, neque de iis ſermocinandum in eccleſia cenſemus, quod de iis nihil ſit ſcriptum in ſacris literis, & quod illa hominum intellectum & mentem tranſcendant, & quod nemo nemo poſſit generationem Filii enarrare, quemadmodum ſcriptum eſt: *Generationem ejus quis enarrabit?* Solum enim Patrem ſcire quomodo Filium ſuum genuerit, & Filium quomodo genitus ſit a Patre, certum eſt. Nulli vero ambiguum, Patrem majorem eſſe: neque eſt quod quiſquam dubitet, Patrem honore, dignitate, deitate, atque adeo ipſo nomine paterno majorem eſſe, atteſtante præſertim ipſo Filio: *Qui miſit me Pater, major me eſt*: & hoc ipſum catholicum eſt, & nemo ignorat duas eſſe perſonas Patris & Filii, ac proinde Patrem majorem; Filium vero Patri cum omnibus, quæ illi Pater ſubjecit, ſubjectum eſſe, Patremque initium non habere, & inviſibilem, & immortalem, & liberum a paſſionibus eſſe: Filium vero ex Patre genitum eſſe, Deum ex Deo, lumen de lumine, ejuſque generationem, quemadmodum ſuperius dictum eſt, neminem ſcire niſi ſolum Patrem; ipſumque Filium dominum noſtrum & Deum, carnem ſive corpus, hoc eſt, hominem e Maria Virgine aſſumpſiſſe. Quemadmodum angelus prænunciaverat, & omnes ſcripturæ docent, & in primis ipſe gentium apoſtolus, hominem aſſumpſit Chriſtus ex Maria Virgine, per quem paſſus eſt. Summa autem totius fidei, & firmamentum eſt, ut Trinitas ſemper retineatur, quemadmodum legimus in evangelio: *Abite & baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Numerus autem Trinitatis integer & perfectus eſt. Paracletus porro, Spiritus nimirum ſanctus, per Filium miſſus ſecundum evangelium venit, ut apoſtolos & omnes credentes erudiret & ſanctificaret.

Πίστις ἐκτεθεῖσα ἑτέρως ἐν Σιρμίῳ Ρωμαϊστὶ, καὶ ἑρμηνευθεῖσα.

Σοκρ. βιβ. β'. κεφ. λ'.

Ἐπειδὴ περὶ πίστεως ἔδοξέ τινα διάσκεψιν γενήσεσθαι, πάντα ἀσφαλῶς ἐζητήθη, καὶ διερμηνεύθη ἐν τῷ Σιρμίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ Οὐάλεντος καὶ Οὐρσακίου, καὶ Γερμινίου καὶ τῶν λοιπῶν συνέσηκεν, ἕνα Θεὸν εἶναι, πατέρα παντοκράτορα, καθὼς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ κατηγγέλλεται καὶ ἕνα μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωτῆρα ἡμῶν, ἐξ αὐτοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννῆσθαι· δύο δὲ θεοὺς μὴ χρῆναι λέγειν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος εἴρηκεν, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν. διὰ τοῦτο, καὶ πάντων Θεὸς ἐστι, καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν, ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς Θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως. καὶ τὰ μὲν λοιπὰ πάντα συμφωνεῖ, καὶ ἀδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχει. ἐπεὶ δὲ πολλούς τινας κινεῖ περὶ τῆς λεγομένης Ρωμαϊστὶ μὲν σεβασαντίας, Ἑλληνιστὶ δὲ λεγομένης οὐσίας, τοῦτ' ἔστιν ἵνα ἀκριβέστερον γνωσθῇ τὸ ὁμοούσιον, ἤτοι λεγόμενον ὁμοιούσιον, ὁ χρήτινα τούτων παντελῶς μνήμην γενέσθαι, οὐδὲ περὶ τούτων ἐξηγεῖσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ. διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτον τὸν λογισμὸν ὅτι οὐ ταῖς θείαις γραφαῖς ὑπεγράπται περὶ τούτων, καὶ ὅτι ταῦτα ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων γνῶσιν καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἐστίν, καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται τὴν γενεὰν τοῦ υἱοῦ διηγήσασθαι, καθὼς γέγραπται, τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; μόνον γὰρ οἶδεν τὸν τὸν πατέρα φανερόν ἐστι, πῶς τὸν υἱὸν ἐγέννησε· καὶ πάλιν τὸν υἱὸν, πῶς γεγέννηται ἐκ τοῦ πατρός. οὐδενὶ δὲ ἀμφίβολόν ἐστι μείζονα εἶναι τὸν πατέρα, τιμῇ, καὶ ἀξίᾳ, καὶ θεότητι, καὶ αὐτῷ τῷ ὀνόματι τῷ πατρικῷ, μείζονα εἶναι. διαμαρτυρομένου αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, ὁ ἐμὲ πέμψας πατὴρ μείζων μου ἐστί. καὶ τοῦτο δὲ καθολικὸν εἶναι οὐδεὶς ἀγνοεῖ, δύο πρόσωπα εἶναι πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν πατέρα, μείζονα· τὸν δὲ υἱὸν ὑποτεταγμένον, μετὰ πάντων ὧν αὐτῷ ὁ πατὴρ ὑπέταξεν. τὸ δὲ πατέρα ἀρχὴν μὴ ἔχειν, καὶ ἀόρατον εἶναι, καὶ ἀθάνατον εἶναι, καὶ ἀπαθῆ εἶναι, τὸν δὲ υἱὸν, γεγεννῆσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, καὶ τὰ τοῦτο τὸν γένεσιν, καθὼς προείρηται, μηδένα γινώσκειν, εἰ μὴ μόνον τὸν πατέρα· αὐτὸν δὲ τὸν υἱὸν τὸν κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν, σάρκα ἤτοι σῶμα, τοῦτέστιν ἄνθρωπον εἰληφέναι, καθάπερ, καὶ ὁ ἄγγελος διηγγέλισατο. καθὼς δὲ καὶ πᾶσαι αἱ γραφαὶ διδάσκουσι, καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ ἀπό-

editis libris Sirmondus noſter contulit, hic repræſentamus. *Porfidiam autem*, inquit Hilarius, *apud Sirmium deſcriptam, quam dicit Liberius Catholicam, a Demophylo ſibi expoſitam, bi ſunt qui conſcripſerunt: Narciſſus, Theodorus, Baſilius, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Urſacius, Valens, Evagrius, Irenæus, Exuperantius, Terentianus, Baſſus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Atticus, Julius, Surinus*, (forte, *Severinus*) *Simplicius, & juniores, quibus credidit*. Epiphanius vero hæreſ. 73. num. 25. & 26. huic Sirmienſi formulæ ſubſcripſiſſe dicit, Baſilium, Marcum, Georgium Alexandriæ Epiſcopum, Pancratium, Hypatianum, & plurimos Occidentis Epiſcopos. *Harduinus*. 1 Hanc formulam in ſynodo fuiſſe editam ſcribit Phœbadius Aginn. ſub finem libri, quem adverſus eamdem blaſphemiam edidit. Item Vigil. Tapſ. lib. 1. ſub finem. *Harduinus*.

ἀπόστολος, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ἄνθρωπον ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ Μαρίας τῆς παρθένου, δι' ὃν πέπονθεν. τὸ δὲ κεφάλαιον πάσης τῆς πίστεως καὶ ἡ βεβαιότης ἐστὶν, ἵνα τριὰς ἀεὶ φυλάττηται, καθὼς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἀκέραιος δὲ καὶ τέλειός ἐστιν ὁ ἀριθμὸς τῆς τριάδος. ὁδὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δι' υἱοῦ ἀποσταλὲν, ἦλθεν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ἵνα τοὺς ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας ἁγιάσῃ καὶ ἀναδείξῃ.

Ex Harduin. Tom. 1. Concil. pag 706.

EADEM FIDEI FORMULA,

SIVE EXEMPLUM BLASPHEMIÆ.

Apud Sirmium per Osium [1] & Potamium conscriptæ.

[1] Osius Cordubensis, Potamius Ulisipponensis Episcopus, ex Marcellino in libello Precum pag. 31. *Hard*

Ex Hilario, in libro de Synodis, qui hanc ipsam formulam, etiam in libro adversus Constantium, *deliramenta Osii & incrementa Ursacii & Valentis appellat*.

CUM nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt & discussa, præsentibus sanctissimis fratribus & coepiscopis nostris, Valente, Ursacio, & Germinio. [a] Unum constat Deum esse omnipotentem & Patrem, sicut per universum orbem creditur: & unicum Filium ejus JESUM Christum Dominum Salvatorem nostrum, ex ipso ante sæcula genitum. Duos autem deos nec posse nec debere prædicari: quia ipse Dominus dixit, *Ibo ad Patrem meum, & ad Patrem vestrum: ad Deum meum, & ad Deum vestrum*. Ideo omnium Deus unus est, sicut Apostolus docuit: *An Judæorum Deus tantum? nonne & gentium? Immo & gentium. Quoniam quidem unus Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*. Sed & cetera convenerant, nec ullam habere potuerunt discrepantiam. Quod vero quosdam aut multos movebat de substantia, quæ Græce usia appellatur, id est, ut expressius intelligatur, Homousion, aut quod dicitur Homœusion, nullam omnino fieri oportere mentionem: nec quemquam prædicare; ea de causa & ratione, quod nec in divinis scripturis contineatur, & quod super hominis scientiam sit, nec quisquam possit nativitatem Filii enarrare, de quo scriptum est, *Generationem ejus quis enarrabit?* Scire autem manifestum est solum Patrem, quomodo genuerit Filium suum; & Filium quomodo genitus sit a Patre. Nulla ambiguitas est, majorem esse Patrem. Nulli potest dubium esse, Patrem honore, dignitate [b], claritate, majestate, & ipso nomine Patris majorem esse Filio, ipso testante: *Qui me misit, major me est*. Et hoc catholicum esse nemo ignorat, duas personas esse Patris & Filii, majorem Patrem, [a] Filium subjectum cum omnibus his quæ ipsi Pater subjecit. Patrem initium non habere, invisibilem esse, immortalem esse, impassibilem esse. Filium autem natum esse ex Patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Cujus Filii generationem, ut ante dictum est, neminem scire, nisi Patrem suum. Ipsum autem Filium Dei Dominum & Deum nostrum, sicuti legitur, carnem vel corpus, id est, hominem suscepisse ex utero Virginis Mariæ, sicut Angelus prædicavit. Ut autem scripturæ omnes docent, & præcipue ipse magister gentium Apostolus, hominem suscepisse de Maria Virgine, per quem compassus est Illa autem clausula est totius fidei, & illa confirmatio, quod Trinitas semper servanda est, sicut legimus in Evangelio: *Ite & baptizate omnes gentes, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Integer, perfectus numerus Trinitatis est. Paracletus autem Spiritus per Filium est; qui missus venit juxta promissum, ut Apostolos & omnes credentes instrueret, doceret, sanctificaret. [x]

[a] *Athan. & Socrat. addunt, & aliis.*

[b] *Athan. divinitate tantum.*

[a] *Athan. subjectum Patri Filium.*

Matth. 28.

TERTIA SIRMIANA FIDEI.

Confessio anno 359. Sirmii coram Constantio edita.

Arimini a Valente recitata, Eusebio & Hypatio consulibus.

Extat apud Athanas. de synod. Socrat. lib. 2. c. 19. Bar. an. 359. n. 3.

[2] CREDIMUS in unum solum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia sæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere potest, existentem, & ante omnem comprehensibilem substantiam, natum impassibiliter ex Deo, solum ex solo Patre, Deum de Deo, similem Patri suo, qui ipsum genuit; *cujus* (secundum scripturas) *generationem nemo novit, nisi solus qui eum genuit Pater*. Hunc scimus unigenitum Dei Filium natu paterno advenisse de cœlis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, versatumque cum discipulis fuisse, & ubi omne officium dispensationis adimplevisset, secundum Patris voluntatem, crucifixum & mortuum esse, & ad inferos descendisse, atque ibi, quod sui officii erat, peregisse; quem janitores infernorum conspicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis resurrexisse, & versatum cum discipulis fuisse: eumque ubi negotia sua absolverat, impletis quinquaginta diebus, in cœlos assumptum esse, & sedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus resurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique secundum opera sua. Et in sanctum Spiritum, quem unigenitus promisit se missurum humano generi paracletum, quemadmodum scriptum est: *Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium paracletum mittet vobis Spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonebit*. Vocabulum porro

Joan. 14. 16.

---

1 Eo loco ubi Athanasius habet *divinitate* tantum, θεότητι: Hilarius, *charitate*, & *majestate* posuit, ut monuimus. Quam lectionem confirmat Vigilius Tapsensis in libello de Unitate Dei, ex MS. codice: post illa verba, *Ariomanitarum more dicamus. Absit*, inquit, *sicut tu, Osi, jam in ætate prolixa, qui non per rudimenta, in synodo Sirmiensi Catholicæ auctor fuisti: ubi fidem tuam, quam in Nicæa conscripseras, irritam fecisti, dum regiæ potestati famularis. Præterea qui morti esses perquam vicinus, sic in laqueum voraginis barathri incidisti, ut excideres tamquam mortuus a corde, & diceres:* Quis ignorat Patrem majorem esse honore, dignitate, claritate, & majestate? *Quasi duæ, vel certe tres essent claritates aut majestates, in singulis his personis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quod absit. Nam si hæc eorum &c.* Harduinus. 2 Hanc primo Latine fuisse conscriptam Socrates putat lib. 2. cap. 37. *Harduinus*.

porro ſubſtantiæ, quia ſimplicius a patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in ſcripturis non contineatur, placuit, ut de medio tolleretur, & nullam, poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ ſcripturæ nunquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ literæ dicunt & docent.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν πάντων· καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς καὶ πρὸ παντὸς ἐπινοουμένου χρόνου, καὶ πρὸ πάσης καταληπτῆς ἐπινοίας, γεγεννημένον ἀπαθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τούς τε αἰῶνας κατηρτίσθησαν, καὶ τὰ πάντα ἐγένετο· γεγεννημένον δὲ μονογενῆ μόνον ἐκ μόνου ὑπὸ τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν πατρὶ, κατὰ τὰς γραφάς. οὗ τινὰ γέννησιν οὐδεὶς ἐπίσταται, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. τοῦτον ἴσμεν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, ῥήματι παρεχῶ παραγόμενον ἐκ τοῦ ὑρανῶν εἰς ἀθέτησιν τῶν ἁμαρτίας· καὶ γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν πληρώσαντα, κατὰ τὴν παρεκῆν βούλησιν· σωρωθέντα, καὶ παθόντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα καὶ τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα· ὃν πυλωροὶ ᾅδου ἰδόντες ἔφριξαν· καὶ ἀνασάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν· καὶ τεσαράκοντα ἡμερῶν ἀναπληρωθέντων, ἀναληφθέντα εἰς τοὺς ὑρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός· καὶ ἐλευσόμενον τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπηγγείλατο πέμψαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τὸν παράκλητον κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀπέρχομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ παρακαλέσω τὸν πατέρα μου, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ διδάξει, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα. τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας διὰ τὸ ἁπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων τεθεῖσθαι, ἀγνοούμενον δὲ ὑπὸ τῶν λαῶν, σκάνδαλον φέρειν διὰ τὸ μήτε τὰς γραφὰς τοῦτο περιέχειν, ἤρεσε τοῦτο περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας ἐπὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦ λοιποῦ, διὰ τὸ τὰς θείας γραφὰς μηδαμοῦ περὶ πνεύματος καὶ υἱοῦ οὐσίας μεμνῆσθαι [1] ὅμοιον δὲ λέγομεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ κατὰ πάντα, ὡς αἱ ἅγιαι γραφαὶ λέγουσί τε καὶ διδάσκουσιν,

Nota Severini Binii.

Hæc formula fidei compoſita eſt Sirmii in præſentia Conſtantii anno 359. Euſebio & Hypatio conſulibus. Athan. lib. de ſynod. Socrat. lib. 2. cap. 20. Quia Conſtantius Ariminenſi concilio non interfuit, mendoſum eſt, (quod habet inſcriptio apud utrumque) eam Arimini in præſentia imperatoris editam fuiſſe. Compoſita eſt ea tranſactionis lege, ut Semiariani relinquerent, quod Ancyræ addiderant, nomen *ſunſtantiæ*: Ariani vero admitterent, ut Filius diceretur Patri per omnia ſimilis; licet Valens id nonniſi juſſus a Conſtantio profiteri voluerit. Quamquam hæc fidei formula, (ſicut & illæ, quæ Antiochiæ in encæniis, & in Sardicenſi & Sirmienſi concilio primo loco edita eſt) nullam manifeſtam hæreſim contineret; cum tamen in his conſubſtantialitas Filii cum Patre doloſe non exprimatur, Athanaſius eas ut hæreticas merito abdicavit, ideo ſaltem, quod abdicatione vocis *ſubſtantiæ*, jam ad Arianam blaſphemiam aditus apertus eſſe videretur. Ex Epiphan. Hieron. & Athan. Baron. ann. 357. num. 24. 25. & 26. & ann. 359. num. 10.

Tertia Sirmiana fidei confeſſio, quando, cur, & ubi edita

Inſcriptio apud Ath. & Socratem, mendoſa eſt.

An fuerit catholica.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

Habitum anno 358.

PAULO poſt Sirmienſem ſynodum, Antiochena ab Eudoxio Antiochiæ Epiſcopo congregata, & quidem non anno 357. ut poſt Valeſium putat Baluzius in nova Conciliorum collectione, ſed anno 358. quo Eudoxius Epiſcopatum Antiochenum adeptus eſt. Sozomenus de ea loquitur lib. 4. cap. 12. antequam de Ancyrana ſermonem inſtituat. In hac ſynodo perinde ac in Sirmienſi ſecunda damnatum eſt nomen ſubſtantiæ, ὁμοούσιον atque ὁμοιούσιον ex æquo rejecta ſunt. Legati etiam miſſi ad Conſtantium Imperatorem Aſphaltus presbyter una cum aliis, quo ſynodicam Epiſtolam ad eum perferrent. Hujus ſynodi meminit item Socrates lib. 2. cap. 37. ubi ait Eudoxium ad Antiochenſis eccleſiæ epiſcopatum evectum, quem Leontius ejus Deceſſor Diaconatu abdicarat, ut habet Theodoretus in lib. 2. ca. 24. *collecto epiſcoporum concilio* in priſtinum gradum reſtituere conatum eſt. Quod autem Eudoxius nonniſi anno 358. Antiochenſem ſedem occuparit, probatur a Pagio ad an. Ch. 356. n. 15.

[a] ANCYRANUM [b] CONCILIUM

[c] Semiarianorum.

a Ancyranum.) Ancyra eſt urbs in Galatia, ſic dicta, auctore Plinio lib. 5. cap. ult. ab ancoris navium a Mithridate captarum, quas Ptolomæus rex Ægypti Galatis ſeu Gallogræcis ſuppetias miſerat. Hujus meminit Ptoiom. lib. 5. cap. 4.

b Concilium.) Orientales epiſcopi ſecundam illam ac perfidam Sirmianam confeſſionem fidei

Cauſa & acta concilii.

1 Recitat hanc clauſulam ex fide a Marco Arethuſio edita, Germinius in Epiſt. ad Rufinum, Palladium, alioſque, inter fragmenta Hilarii in prima parte. *Harduinus.*

dei deteſtati Sirmio recedentes in Aſiam migrarunt, atque Ancyræ in Galatia anno domini 358. convenerunt, ibique ablegatum a Filio Dei *ſubſtantiæ* nomen reſtituentes, impia ſtatuta ſecundæ confeſſionis ac formulæ plane condemnarunt, Filiumque Dei ſecundum ſubſtantiam Patri per omnia ſimilem eſſe aſſeruerunt. Unde, ut fidem ſuam profiterentur, duodecim regulas ac definitiones fidei ſecundæ Sirmienſi plane contrarias, quas recenſet Hilarius lib. de ſynodis, expreſſerunt, eaſque per legatos ad Conſtantium imperatorem Sirmii morantem miſerunt. Quas cum ille accepiſſet, orientales vero omnes ad Ariminenſe concilium profecturi, opportune Sirmium, ubi imperator agebat, revertiſſent, poſt ſecundam Sirmienſem confeſſionem publico edicto reprobatam, juſſu imperatoris ibid. 11. Kal. Junias nocte illucoſcentis ſacri diei pentecoſtes, tertiam Sirmienſem fidei formulam, ſupra ex Athanaſio recenſitam, compoſuerunt; eamque ſua ſubſcriptione munitam, atque Ariminum aſportatam, ibidem in concilio Ariminenſi recitarunt. Ita latro cruci adjudicatus Chriſtum confitetur, quem Petrus in periculo conſtitutus abnegavit. Vide Baron. ann. 357.

Dum Oſius fidem negat, Semitariani eandem confitentur.

Semiariani qui & cur ſic dicti.

c Semiarianorum.) Semiariani dicebantur, qui Arii nomen deteſtati, divinam in Filio A Dei ſubſtantiam utcumque ſpecie tenus confitebantur: quia tamen vocem *conſubſtantialitatis* non recipiebant, Nicænumque ſymbolum explodebant, Semiariani nominabantur. Horum erat illa fidei profeſſio, quæ Antiochiæ in encæniis, Sardicæ, & Sirmii primo & tertio loco edita fuit, quæque hic Ancyræ declarata fuit. Principes Semiarianorum erant Baſilius Ancyranus, Eleuſius Cyzicenus, Silvanus Tarſenſis, Georgius Laodicenus, Macedonius Conſtantinopolitanus, Euſtathius Sebaſtenus, paucique illi, qui apud Epiphanium hæreſi 73. [a] concilio Ancyrano ſubſcripti reperiuntur. Hi concilio Seleucienſi ab Arianis damnati, ſedibus ſuis deturbati fuerunt, ac paulo poſt auctore Macedonio divinitatem Spiritus ſancti negarunt. B Ariani autem dicebantur, qui in deterius prolabentes nullam in Filio admittebant vocem divinæ ſubſtantiæ, vel omnimodæ cum Patre ſimilitudinis. Horum anteſignani erant Acacius Cæſarienſis, Eudoxius Antiochenus, Valens & Urſacius Pannoniæ epiſcopi impietate ſpectatiſſimi, aliique plures, quorum tantus erat numerus, ut vere queratur Hilarius lib. de ſynod. in decem Aſiæ provinciis unum tantum reperiri Eleuſium epiſcopum, & paucos cum eo, qui eſſent Filii Dei ſubſtantiæ aſſertores. Vide Baron. ann. 358. n. 15. Item 359. n. 79. & 115.

Poſt

IDEM CONCILIUM EX BALUZII Nova Collectione.

POſt perfidiam Sirmii conſtitutam, orientales Epiſcopi hinc recedentes in Aſiam commigrarunt, atque Ancyræ in Galatia, quo evocati fuerant a Baſilio Epiſcopo ad dedicationem baſilicæ a ſe conſtructæ, ſynodum celebrantes paulo ante Paſcha, duodecim anathematiſmos ſecundæ Sirmienſi profeſſioni contrarios ediderunt, quos ad Imperatorem Conſtantium miſerunt. Inſerti quidem illi ſunt epiſtolæ ſynodicæ, quæ extat apud Epiphanium, ſed aliquantulum diverſi a Latinis, quos edidit Hilarius in libro de ſynodis adverſus Arianos. Dabimus itaque eos hic quales ab illo referuntur, daturi deinceps epiſtolam ſynodicam totam integram.

[1] ANATHEMATISMI.

I. SI quis audiens imaginem eſſe filium Dei inviſibilis, idem dicat eſſe imaginem Dei quod & Deum inviſibilem, quaſi non confitens vere filium, anathema ſit.

II. Et ſi quis audiens filium dicentem, *Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit vitam habere in ſemetipſo*, eumdem dicat qui acceperit a patre vitam qui confitetur hoc, id eſt, *Ego vivo propter patrem*, quod & illum qui dederit, anathema ſit.

III. Et ſi quis audiens unigenitum filium inviſibilis Dei ſimilem, non dixerit eſſentia filium, qui eſt imago Dei inviſibilis, cujus imago & juxta eſſentiam intelligitur, quaſi non vere dicens filium, anathema ſit. E

IV. Et ſi quis audiens hoc, *Quomodo enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit vitam habere in ſemetipſo*, ſimilem non dicat C etiam juxta eſſentiam filium patri, ipſo teſtante quod ſic habet quemadmodum dixit, anathema ſit.

V. Si quis, *Condidit* vel *creavit me*, & *Genuit me*, ab eodem audiens, hoc, *Genuit me*, non tamen ex ſimilitudine eſſentiæ intelligat, ſed idem eſſe dicat *Genuit me* & *condidit me*, quaſi non dicens filium de Deo perfectum, ex duobus nominibus ſignificatum filium, ſed per duo nomina hoc eſt, *Condidit me* & *Genuit*, conditionem tantummodo dicens, & nequaquam filium, ſicut tradidit ſapientia ex duobus ſpium intellectum, anathema ſit.

VI. Et ſi quis in filio patris ſimilitudinem ſecundum eſſentiam quidem in ipſo filio revelante per hæc quæ dicit, *Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit habere vitam in ſemetipſo*, juxta efficaciam autem per ea quæ docet, *Quæ enim pater facit, eadem & filius ſimiliter facit*, ſolam ſecundum efficaciam ſimilitudinem concedens, juxta eſſentiam vero, quod eſt principaliſſimum fidei noſtræ, filium fraudet, quaſi ſemetipſum fraudans cognatione vitæ perpetuæ quæ eſt in patre & filio, anathema ſit. D

VII. Et ſi quis patrem & filium credere ſe promittens patris, diſſimilis ſibi eſſentiæ patrem dicat, ſed ſimilis efficaciæ, quaſi prophanas & novas voces contra eſſentiam filii loquens, & interimens vere Dei filium eſſe, anathema ſit. E

VIII. Et ſi quis intelligens ſimilem ſecundum eſſentiam filium ejus cujus & ſimilis intelli-

1 Hos anathematiſmos veluti catholicos prædicat & Vigilius Tapſenſis lib. 5. contra Eutychem cap. 3. his verbis: *Denique adverſus ſacrilegam impiæ profeſſionis unitatem, quæ per Oſium, Valentem, Urſacium, & Germinium, ceteroſque ſimilis pravitatis apud Sirmium fuerat conſcripta, univerſi Orientales Epiſcopi convenientes, altas, ideſt, XII. ſententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno concilio non continentur.* Et Epiphanius loco citato affert anathematiſmos omnino novemdecim. *Harduinus.*

telligitur, eundem dicens filium quem patrem aut partem patris, aut per emanationem aut aliquam passionem, quemamodum corporales filios, ab incorporali patre incorporalem filium subsistentem, anathema sit.

IX. Et si quis propterea quod nunquam pater filius intelligitur, & quod filius nunquam pater intelligitur, alium dicens filium præter patrem, propterea quod aliud sit pater, aliud sit filius, secundum quod dictum est, *Alius est qui testimonium perhibet mihi qui me misit pater*, propter hanc piam in Ecclesiam intelligendam proprietatem personæ patris & filii, timens ne quando idem intelligatur filius & pater, similem non dicat etiam juxta essentiam patri, anathema sit.

X. Et si quis in aliquo tempore patrem Deum unigeniti filii intelligat, & non super tempora & super omnem humanam æstimationem unigenitum filium sine passione extitisse, quasi prætergrediens evangelicam prædicationem, quæ temporum quidem intercapedinem de patre & filio aspernata est, fideliter autem nos docuit quod in principio erat verbum & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum, anathema sit.

XI. Et si quis seniorem tempore patrem dicat filio ex se unigenito, juniorem autem filium patre, anathema sit.

XII. Et si quis temporalem unigeniti filii de patre substantiam ad innascibilem Dei essentiam referat, quasi filium patrem dicens, anathema sit.

EPISTOLA SYNODICA.

Ἡ Ἁγία Σύνοδος ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ προσεγγίζοντος τὴν Πάσχα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν συγκροτηθεῖσα, Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ὁμοψύχοις συλλειτουργοῖς ἐν Φοινίκῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς, τοῖς τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονοῦσι, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Δεχόμεθα μὲν μετὰ πολὺ ὡς ἐν πυρὶ τοὺς ἐν μέσῳ γεγυμνωμένους ὑπὲρ τῆς πίστεως πειρασμοὺς βάσανον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πίστεως, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ Μάρκελλον γεγυμνωμένα, καὶ μετὰ πολὺ ἔκθεσιν τῆς πίστεως ἐν τῇ Συνόδῳ συγκροτηθείσης ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας, καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ Σαρδικὴν, καὶ τὴν ἐκεῖ αὖθις ἀνθήσασαν πίστιν, καὶ ἔτι μετὰ τὰ ἐν Σιρμίῳ ἐπὶ Φωτεινῷ γεγυμνωμένα, εἰ μὴ λογισμοῖς, οὓς ἑφ' ἑκάστῳ περὶ τῆς πίστεως κεφαλαίῳ ἐπερωτηθέντες περὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ πρὸς τὴν ἀνατολὴν διεστώσης ἐξεθέμεθα, ἠρεμῆσαι λοιπὸν, καὶ ἐνωθείσης ἐν τῇ εὐσεβεῖ βασιλείᾳ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Κωνσταντίου τῆς ἀπὸ ἀνατολῆς ἕως δυσμῶν Ἐκκλησίας, ἐκβεβλημένων τοὺς σκανδάλων, εἰρηνεύειν καὶ ταῖς λαχείαις τοῦ Θεοῦ προσανέχειν. ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔοικεν, ὁ παύεται ὁ Διάβολος διὰ τοὺς οἰκείων σκολῶν σπαδάζων καθ' ἑαυτὸν, ἵνα δὴ πάντως τάτε * περὶ τοῦ Κυρίου προρρηθέντα, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου σύμφωνα ὡς ἐπὶ προφυλακῇ τοὺς πιστῶν κηρυχθέντα εἰς ἀποστασίαν ἐργάσηται, ἐπινοῶν καινισμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πίστεως, καὶ νῦν ἐν μορφώσει τινὰς δυσεβείας οἰκειώσασθαι, καὶ βεβήλους καινοφωνίας δι' αὐτοῦ ἐπινοῆσαι κατὰ τῆς δυσεβοῦς γνησιότητος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πρότερον μὲν ἀκούοντες κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν διαξέιχειν τινὰς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔτι τε καὶ τὴν Λυδίαν, εἴ τε καὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐμβάλειν σπινθῆρας ἀσεβείας ταῖς τοῦ ἁπλουστέρων ψυχαῖς, ἐλπίζομεν διὰ τὸ πολυπρόν τῆς ἀσεβείας, καὶ πολλοὺς ἀναιδεῖς αὐτοῦ ὑπερμαχόντων, καὶ τοῦ κατὰ τόπον κυρίων συλλειτουργῶν, μαρανθῆναι τὴν ἐπινοηθεῖσαν Αἵρεσιν, καὶ σβεσθῆναι τὴν κακίαν. ἐπειδὴ δὲ ἐξῆς οἵ τε ἐκ τοῦ προειρημένων τόπων ἐπιδημοῦντες, καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπαγγέλλουσιν, ὡς σπουδὴν τιθέντες οἱ τότε τοῦ κακοῦ ἐξευρεταὶ, καὶ πλείονας βλάπτειν πολυπόνων, καὶ πρὸς κακίαν ζυμοῦν, ἐκέτι ἀναχώρουσι ὑπερτίθεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνοντες τοῖς τοῦ ὁμοψύχου συλλειτουργοῦ ἡμῶν Γεωργίου τοῦ τῆς Λαοδικείας Ἐκκλησίας, ὧν τὰ ἀντίτυπα ὑπε-

SAcrosancta synodus quæ Ancyræ paulo ante Pascha variis ex provinciis collecta est, venerabilibus dominis & concordibus ejusdem ministerii sociis, his qui in Phœnice ceterisque locis ejusdem nobiscum fidei sunt, in Domino salutem. Vehementer illud quidem optabamus ut post illam ecclesiasticæ fidei probationem quæ in persecutionibus illis ob religionem conflatis sic tamquam in igne explorata fuerat, & post ea quæ Constantinopoli ob Marcellum acciderunt, ac post expositionem fidei quæ in synodo Antiochiæ propter templi dedicationem collecta, proposita est, ac deinceps in Sardicensi repetita, ubi fides quodammodo refloruisse videtur, denique post ea quæ Sirmii propter Photinum gesta sunt, sed & post rationes illas, quas de unoquoque fidei capite de Sardicensi illo occidentalium ab orientalibus dissidio interrogati nuper edidimus, quod reliquum est, in quiete otioque versari, & sub religiosissimo Domini nostri Constantii imperio, conciliata ubique ab ortu ad occasum Ecclesia, ejectisque scandalis pacem obtinere, ac divinis obsequiis insistere. Sed quoniam, ut videtur, diabolus, quo scilicet omnia illa quæ a Domino prædicta sunt, & ab Apostolo consentanee ad fidelium cautionem de defectione prædicata ad exitum deducat, novis quibusdam commentis contra ecclesiasticæ fidei sinceritatem oppositis, id agere molirique non desinit, ut nonnullis specie quadam mentitæ pietatis adjunctis, profanas quasdam vocum novitates adversus religiosam unigeniti Dei filii germanitatem per illos excogitet, cum & antea nonnullos Antiochiam obire, necnon & Alexandriam ac Lydiam, & Asiam audissemus, ibique impietatis suæ scintillas rudiorum animis immittere, magna nos spes tenet, pro tanta sceleris audacia, ac tam projecta illorum impudentia, si & nos, & qui in illis locis ministri Domini ac collegæ sunt, Ecclesiæ propugnationem suscideremus, inventam illam nuper hæresim profligari, atque omnem illam improbitatem posse restingui. Quoniam vero tam ab iis postea qui ex illis locis huc profecti sunt, quam ex Illyricorum nunciis accepimus mali hujus auctores omnem industriam adhibere, ac plerisque perniciem machinari, eosque velut fermentum quoddam ad nequitiam distendere, rem ultra differendam esse non censuimus. Sed cum literas insuper ab unanimi collega

Apud Epiphan. hæres. 73.

1. Tim. 6. 20.

no-

nostro Georgio Episcopo Laodicenæ urbis A accepissemus, quarum exemplum hic adscripsimus, & eorum denunciationes, qui coram Deo nos obtestabantur, reveriti essemus, pro eo ac per tempus licebat, imminente sacrosancto Paschatis die, in unum collecti, quotquot adesse potuimus, (Nam plerosque hiems interclusit, ut ex eorum literis didicimus) operam dedimus ut ad receptam fidei formulam proprium quiddam atque expressius adderetur: ut post ceteras fidei professiones, eam nimirum quæ Antiochiæ sub Ecclesiæ dedicationem proposita est, necnon & in Sardicensi synodo, quam Sirmiensis amplexa est, & ad rationes illas, quæ in hisce Conciliis explicatæ sunt, catholicæ Ecclesiæ de sancta B Trinitate dogma distinctius explicatum a nobis accederet. In qua quidem nova fidei declaratione nihil aliud quam quod Spiritus sanctus mentibus nostris suggerebat dictare studuimus. Quocirca etiam atque etiam vos precamur, venerabiles Domini ac collegæ, ut lectis his literis, cum vobis traditam a majoribus fidem cordi esse, tum nos eadem vobiscum sentire ac profiteri significetis: ut qui impietatem illam disseminare non verentur, cum id certo compererint, illam nos fidem quam ab apostolicis inde temporibus continuata ad patres nostros usque successione accepimus, velut patrimonium tueri ac defendere, vel pudore affecti ad meliorem men- C tem se conferant, vel si in improbitate persistant, ab Ecclesia proscribantur; utpote qui iniquitatis filio, qui vel in Dei templo sedem suam jam nunc se collocaturum minatur, defectionem per sese comparent.

Igitur fides nostra ad Patrem & Filium & Spiritum sanctum refertur. Sic enim Dominus noster Jesus Christus discipulos suos instituit. *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes,*
Matth. 28. 19. *baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Quare qui in hanc fidei formam iterato geniti sumus, nominum ejusmodi notiones religiose debemus accipere. Neque enim dixit, Baptizantes eos in ejus nomine qui carnis expers, carnem induit, D neque immortalis & mortem experti, neque ingeniti & geniti, sed *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Ut appellationes naturalibus ex rebus translatas audientes, Patrem sui similis naturæ principium intelligamus: itidemque Filii nomen audientes, Filium ejus patris cujus filius est similem esse cogitemus. Credimus igitur in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, non in creatorem, & creaturam. Aliud enim est creator & creatura, aliud Pater & Filius. Ob id utrumque notione ipsa separatum est. Nam cum creaturam dico, priorem esse creatorem significo. At Filii vox ex rebus usurpata corporeis, & ab affectionibus illis ac profluviis seminum E quæ in corporeis patribus filiisque cernuntur, purgata quodammodo ac defæcata mentem nostram in una incorporei filii ab incorporeo patre productione defigit. Quapropter creaturæ quoque ex eo quod corporeum est translatam notionem illigavit. Et quoniam creaturæ nuda ratio filium constituere nequit, a creatore & creatura quædam secernens, a creatore nimirum, si ad creaturam referatur, passionis expertem statum, a creatura vero firmum quiddam & solidum, quod ab exper-

A τύξαμεν, καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν διαμαρτυραμένων πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ Θεοῦ, εὐλαβηθέντες, ὡς ἐνεδίδου ὁ καιρὸς, τῆς ἁγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἐπικειμένης, συναχθέντες ὅσοι γε ἠδυνήθημεν (καὶ) συναχθῆναι, διὰ " καὶ τὸν χειμῶνα τοῖς πολλοῖς ἐμποδὼν γενέσθαι, ὡς διὰ τῶν γραμμάτων ἐσήμαναν, ἐκθέσθαι εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς πίστεως τὸ ἰδίωμα ἐσπουδάσαμεν, ὅσον ἐπὶ τοῖς λοιποῖς, τῇ ἐν Αντιοχείᾳ, ὡς προέφαμεν, ἐκτεθείσῃ τε πίστει τῇ ἐν τοῖς ἐγκαινίοις· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Σαρδικῇ ἣν ἀνείληφεν ἡ ἐν Σιρμίῳ Σύνοδος, καὶ τοῖς ἐκεῖθεν λογισμοῖς, διαρθρώσειν ἀκριβῶς τὴν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τῆς Καθολικῆς Εκκλησίας πίστιν. πρὸς B δὲ τοῦτο, ὡς προέφημεν, τῆς καινοτομίας τὸ εἶδος μόνον, ὡς ἐνεδίδου τὸ πνεῦμα, ὑπαγορεύσαντες. καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς Κύριοι τιμιώτατοι συλλειτουργοι, ἐντυχόντες, " ὅτι ἐράσθητε τῇ ἐκ πατέρων παραδοθείσῃ πίστει, καὶ ὡς σύμφωνα ὑμῖν φρονοῦμεν, ὡς πεπιστεύκαμεν ὑποσημήνασθαι, ἵνα πληροφορηθέντες οἱ τὴν αὐτὴν ἀσέβειαν ἐπεισάγειν τολμῶντες, ὅτι καθάπερ κλῆρόν τινα τὴν ἐκ τῶν Αποστολικῶν χρόνων διὰ τῶν ἐν τῷ μέσῳ ἄχρι καὶ ἡμῶν Πατέρων ὑποδεξάμενοι πίστιν φυλάσσομεν, ἢ αἰσχυνθέντες διορθωθήσονται, ἢ ἐπιμένοντες ἀποκηρυχθῶσι τῆς Εκκλησίας, τὴν ἀποστασίαν τῷ Υἱῷ τῆς ἀνομίας, ὃς τολμᾷν ἀπειλεῖ καὶ εἰς C τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι ἤδη, δι' ἑαυτῶν προπαρασκευάζοντες.

F. … sed … sincerus locus.

Ἡ πίστις ἡμῶν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, (ὅ) ἐστιν. οὕτω γὰρ ἐδίδασκε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ Κύριος ἡμῶν Ιησοῦς Χριστός εἰπών· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. οὐκοῦν οἱ ἀναγεννώμενοι εἰς ταύτην τὴν πίστιν, εὐσεβῶς νοεῖν τὰς ἐκ τῶν ὀνομάτων ἐννοίας ὀφείλομεν. οὐ γὰρ εἶπε, D βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀσάρκου καὶ σαρκωθέντος, ἢ τοῦ ἀθανάτου καὶ θανάτου πεῖραν λαβόντος, ἢ τοῦ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἵνα ὀνομάτων προσακούοντες ἀπὸ τῶν φυσικῶν, (ἐν οἷς) τὸν Πατέρα αἴτιον ὁμοίας αὐτοῦ οὐσίας ἐννοῶμεν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ ἀκούοντες, ὅμοιον νοήσωμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς, οὗ ἐστιν ὁ Υἱός. ἐπιστεύσαμεν οὖν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, οὐκ εἰς κτίστην καὶ κτίσμα, ἄλλο γὰρ ἐστι κτίστης καὶ κτίσμα, ἄλλο Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, διότι κεχώρισται τούτων ἑκάτερον τῇ ἐννοίᾳ. τὸ γὰρ κτίσμα λέγων, πρῶτον κτίστην φημὶ, καὶ τὸ E Υἱὸς, ὡς ἀπὸ σωματικῶν προσλαμβανόμενον, καὶ διὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀποῤῥοίας τῶν σωματικῶν πατέρων, καὶ υἱῶν καθαρῶς τὴν τοῦ ἐξ ἀσωμάτου Πατρὸς ἀσωμάτου Υἱοῦ ὕπαρξιν, ἵστησιν ἔννοιαν. διὰ τοῦτο, καὶ τὴν τοῦ κτίσματος ἀπὸ σωματικοῦ παρέπλεξεν ἔννοιαν. καὶ ἐπειδὴ τὸ κτίσμα, * ὃ ποιεῖ Υἱόν μόνον, ἀπὸ τοῦ κτιστοῦ καὶ τοῦ κτίσματος λαβὼν τὸ ἀπαθὲς τοῦ κτίζοντος, ὡς πρὸς τὸ κτίσμα, καὶ τοῦ κτίσματος, τὸ ἐξ ἀπαθοῦς τοῦ κτίζοντος ὑφεστῶτος πάγιον * κτίζων, ἐβούλετο τελείαν

* For …

λείαν ἐκ τῦ σωματικῦ Πατρὸς, καὶ Υἱὸν ἐκ σωματικῦ κτισῦ καὶ κτίσματος, τὴν περὶ Πατρὸς καὶ Υἱῦ καθαρῶς ἡμᾶς ἐπαίδευσεν ἔννοιαν. ἀφαιρεμένων γὰρ ἀπὸ τῦ κτίσματος τῦ τε ἔξωθεν ὑφεστῶτος, καὶ τῦ ὑλικῦ, καὶ τῆς ἄλλων, * ὅσα περὶ σωματικῦ κτίσματος τὸ ὄνομα περιέχει, μόνη ἀπὸ τῦ κτίσματος μένει ἡ ἀπαθὴς φημὶ τοῦ κτίσματος, καὶ τελεία τῦ κτιζομένου, καὶ * ὃν ἠβούλετο ὁ κτίζων κτίζεσθαι τὸ κτιζόμενον, ἔννοια. εἰ ἓν ἀπὸ τῦ κτισῦ, καὶ τῦ κτίσματος τὰ ἄλλα πάλιν ἐκβάλλοντες, τὴν ἐξ ἀπαθοῦς τοῦ κτίζοντος, καὶ τελείου τε, καὶ παγίου, καὶ οἷον ἐβέλετο εἶναι τὸ κτίσμα, μόνην λαμβανομένην ἔννοιαν, ἀκόλουθόν ἐστιν ἀπὸ τῦ Πατρὸς καὶ τῦ Υἱῦ ὀνομάτων, ἐπειδὴ μάλιστα εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν πιστεύειν ἐδιδάχθημεν. μίαν ἓν τινα δυσεβῶς λαμβάνειν ἡμᾶς ἔννοιαν δεῖ.

Διὸ καὶ ἐπὶ τούτου ἐκβαλομένου τῦ κατὰ τὸ πάθος, ἢ ἀπορρέοντος, τὸν Πατέρα νοεῖσθαι τῦ Υἱοῦ, καὶ τὸν Υἱὸν μὴ σπερματικῶς καταβεβλημένον σωματικοῖς φύσεως τελειοῦσθαι, ἢ χινουμένοις ἀεὶ πρὸς αὔξησιν καὶ φθοράν, ὡς τὰ σωματικὰ ἔχειν τὰς χαρακτῆρας, μόνη παραληφθήσεται ἔννοια τῦ ὁμοίου. ὡς γὰρ ἀπὸ τῦ κτίσματος, πάλιν ἐρῶμεν, πάντων ἐκβεβλημένων, παρελήφθη ἡ ἀπαθὴς μὲν τῦ κτίζοντος, τελεία, καὶ οἵαν ἠβούλετο, ἢ ἡ παγία τῦ κτίσματος· ὕπου καὶ ἐπὶ τῦ Πατρὸς καὶ Υἱῦ, ἐκβεβλημένων τῶν σωματικῶν πάντων, παραληφθήσεται μόνη ἡ ὁμοία, καὶ κατ' οὐσίαν ζῶσα θεοσυργία. ἐπειδὴ πᾶς πατὴρ ὁμοίας οὐσίας αὐτῦ νοεῖται πατήρ· εἰ δὲ μετὰ τῆς λοιπῶν ἁπάντων, ἔκτε τῦ Παῤῥὸς, καὶ Υἱῦ σωματικῶν ὀνομάτων ἐκβαλομένων ἐννοιῶν, σωεκβάλλοιτο καὶ ἡ ὁμοία κατ' οὐσίαν ζῶσα τῦ Παῤῥὸς παρέχουσα ἡμῖν νοεῖν, οὐκέτι ἔσαι Πατὴρ καὶ Υἱὸς πιστόμενον, ἀλλὰ κτίσης καὶ κτίσμα, καὶ περιττὰ ὀνόματα, μηδὲν παρ' ἑαυτῶν εἰσφερόμενα. καὶ ἔσαι ὕστος κτίσης μὲν ὡς Θεὸς, κατ' οὐδὲν ὅλως Πατὴρ. ὅτι γὰρ ἐκ ἐνεργείας λέγεται Πατὴρ ὁ Πατὴρ, ἀλλ' ὁμοίας ἑαυτῷ οὐσίας τῆς κατὰ τὴν τοιάνδε ἐνέργειαν ὑποστάσης, δῆλον ἐκ τῆς φυσικῶν καθέστηκε λογισμῶν. πολλὰς γὰρ ἐνεργείας ἔχων ὁ Θεὸς, ἄλλῃ μὲν ἐνεργείᾳ κτίσης νοεῖται, καθὸ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ πάντων τῆς ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀοράτων κτίσης ἐστί. Πατὴρ δὲ μονογενοῦς ὢν ἐκ ὡς κτίσης, ἀλλ' ὡς Πατὴρ γενήσας νοεῖται. εἰ δὲ διὰ τὴν ὑπόνοιαν τὴν περὶ τοὺς σωματικοὺς πατέρας τε, καὶ υἱοὺς, τῆς παθῶν δεδιὼς μή τι πάθη γενῶν ὁ ἀσώματος, εἰ μὴ ἀτελὲς εἴη τὸ γενόμενον, καὶ ὅσα συμβαίνειν περὶ τὸν σωματικὸν πατέρα τε καὶ υἱὸν δλαβόμενος, ἀφέλοιτο τὴν γνησίαν ἐπὶ Παῤῥὸς καὶ Υἱῦ ἔννοιαν, ὁποῖον ἂν λέγοι ἕτερον ποίημα, καὶ ὁδέποτε ἐρεῖ τὸν Υἱὸν Υἱόν. εἴ τε γὰρ μεγέθει ὑπερβάλλοντα λέγοι, ὡς ὀρανὸν ὄρος, ἢ βυνῦ, τοῦ τῆς ποιημάτων γένους αὐτὸν, κἂν μεγέθει ὑπερβάλλων νοοῖτο, ἐλέγξει. εἴτε χρείᾳ ὡς πρῶτον αὐτὸν γεγονότα, εἴτε εἰς τὴν ἄλλων δημιουργίαν ὑπεργήσαντα, ἔτε αὐτὸν ὕστος ἔξω ποιήσει τῆς τῆς ποιημάτων ἐννοίας. ὡς γὰρ οὐδὲν διαφέρει τὸ τῇ λαβίδι ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τὸν ἄνθρακα, μὴ αὐτῇ τῇ χειρὶ λαμβάνεσθαι, καὶ διὰ τούτης * ἡ χαλκευτικὴ εἴη ἐπε-

χειρ.

χαλκ.

a te passionis creatore profectum est, tam corporeo patre & filio quam a creatore & creatura, perfectam nobis ac sinceram de Patre Filioque notitiam informavit. Etenim si a creatura certas qualitates exemeris, velut quod extra creatorem subsistat, quod cum materia concreta sit, aliaque id genus, quæ corporeæ creaturæ appellatio continet, sola deinceps supererit a passione remota perfectaque creaturæ ejusque quem creator procreari voluerit notio. Si igitur a creatore & creatura segregatis reliquis, unicam illam notionem deligamus, qua a passionis experte perfectoque ac stabili creatore & ejusmodi denique cujusmodi creaturam esse voluit, derivatam illam concipimus, consentaneum est ut ex Patris Filiique vocibus, quandoquidem in Patrem ac Filium credere præcipue didicimus, eandem, ut pios ac religiosos decet, notitiam hauriamus.

Quamobrem si in re proposita, in Patre discernamus id quod adhærere solet, ut cum quadam affectione profluvioque filii pater intelligatur, & filium nullo semine propagatum concipiamus animo, neque ejusmodi ut corporeis naturæ viribus adolescat, & ad incrementum corruptionemque vicissim transeat, quæ sunt propriæ rerum corporearum notæ, his, inquam, circumscriptis omnibus, nihil præter similis notionem habebitur. Ut enim cum a creatura (nam id denuo repetendum est) exclusimus omnia, unum illud sumpsimus, in creatore quidem statum quemdam passionis expertem, in creatura vero perfectam, & qualem conditor voluit, ac solidam naturæ qualitatem, sic in Patrem & Filium, corporeis omnibus amputatis, unica similis, quod ad essentiam attinet, animalis generatio transfertur. Pater enim sui similis, substantiæ pater a nobis intelligitur. Quod si una cum ceteris omnibus notionibus quæ ex patris & filii nominibus corporearum rerum propriis cogitatione præciduntur, naturæ quoque animalis cum patre similitudo tollatur, e qua intelligendi rationem omnem ducimus, patrem amplius nullum aut filium esse credemus, sed creatorem ac creaturam, & supervacanea quædam nomina quæ nihil per se ipsa conferant. Ita fiet ut Deus creator sit, nec ulla tamen ratione sit pater. Quod enim pater non ipsius actionis, sed naturæ cujusdam similis, quæ per illam actionem existit, pater appelletur, naturales ipsæ rationes evidenter ostendunt. Nam cum multa penes Deum actionum genera sint, alia est actio qua creatorem intelligimus, quatenus cœli terræque & quæ his continentur omnium, necnon & eorum quæ videri nequeunt, creator est. Eumdem vero unici filii parentem non tamquam creatorem, sed tamquam patrem, qui genuit, esse cognoscimus. Verum si propter illam quam mente concipimus corporeis in patribus ac filiis conditionem passionibus obnoxiam, vereatur aliquis ne si corporis expers Deus generare dicatur, quædam ei tribuatur affectio, aut idipsum quod gignitur imperfectum censeatur, ac cetera id genus quæ corporeo patri filioque conveniunt, si id, inquam, metuens germanam patris ac filii notionem auferat, eo demum relabetur, talem ut filium asserat qualia sunt opificia reliqua, nec illum omnino filium appellet.

Etenim sive magnitudine superare dixerit, quemadmodum cœlum monte aliquo vel colle majus est, ad operum nihilominus conditionem, quantumvis magnitudine antecellere velit, eundem illum abjiciet. Sive usu & obsequio præstare ceteris velit, quod reliqua omnia præcesserit, & ad eorum productionem operam suam contulerit, nihilo tamen magis ab opificiorum notione vindicabit. Ut enim nihil interest si forcipe, non manu ipsa, carbo de altari capiatur, quo illius beneficio fabrilis ars ferream laminam inducat, propterea quod tam forceps quam ferrum, quod per illam ducitur, inter opera censetur, ita nihil a productis operibus ille per quem facta sunt omnia differet, nisi filius sit, quemadmodum naturalis ratio persuadet. Quin factus ipse primum erit omnium opus, ac velut conditoris instrumentum, per quod universa moliatur.

A λαμνειν τὸν σίδηρον· ἔσαι γὰρ καὶ ἡ λαβίς, καὶ ὁ διὰ ταύτης ἐλαυνόμενος σίδηρος τοῦ γένους τῆς ποιημάτων· οὕτως ἀδοὶ διοίσει τῆς ποιημάτων ὁ δι' ὃ τὰ πάντα, εἰ μὴ ἔσιν Υἱός. ὡς ἡ φυσικὴ ἔννοια ὑποβάλλει, ποιηθεὶς δὲ πρῶτος ἔσαι τῆς ποιημάτων, καὶ ὄργανον γινόμενος τῷ ποιητῇ, δι' ὃ τὰ πάντα ὁ κτίσης ἐργάζεται.

Neque vero ex iis qui vulgo filii nominantur, proprie dicti patris aut filii rationem cavillatorie debet eludere. Nam alioqui plures erunt Dei filii. Velut cum dicit: *Filios genui, & exaltavi, ipsi vero spreverunt me.* Item: *Nonne pater unus est omnium vestrum?* Item: *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Quid quod & inanimis quoque rebus idipsum tribuitur? *Qui genuit*, inquit, *stillas roris.* Ex his enim omnibus ut plurimum id efficietur ut ex communi illa significatione Dei filius nullo modo sit filius, uti nec illa ipsa sunt, sed opus sit Dei dum taxat eorum instar, ac solius appellationis particeps. Ecclesia porro Deum credit non modo creatarum rerum esse conditorem, (hoc enim Judæi Græcique pariter agnoscunt) sed & unici filii patrem: qui non solum procreatricem actionem habeat, propter quam creator intelligitur, sed & proprie uniceque generandi, ex qua unici filii patrem esse cognoscimus. Hoc enim beatus nos Paulus his verbis edocuit: *Hujus*, inquit, *gratia flecto genua mea ad Patrem, a quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur.* Ut enim patres illi in terra nominantur qui ad suæ naturæ similitudinem expressos habent filios, sic in cœlo pater ille dicitur a quo terreni patres, qui naturæ productores sunt, vocantur, quod omnino ad naturæ suæ similitudinem genitum ex sese filium habeat. Neque potest eorum filiorum notio, qui abusione quadam vocis & homonymis dicuntur, ad unicum Dei Filium accommodari. Quemadmodum pyxis ea proprie vocatur quæ ex buxo fabricata est; & tamen communi quadam abusione vocis hinc ad reliqua id genus vasa transfertur, quæ ex plumbo, ære, aliave materia facta sunt. Quocirca non perinde in Dei filio accipiendum illud est ut cum dicitur, *Qui genuit stillas roris.* Quod minime ad substantiam ipsam pertinet. Quippe per abusum vocis hoc loco partus ac generationis nomen ad effectum opus transfertur. Neque ut in illis verbis *Filios genui, & exaltavi.* Nam & hoc in loco perinde abusione vocis ad benevolentiam & honorem significandum vocabulum illud adhibetur. Neque ut in hoc loco, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Quod quidem ad creaturæ virtutem & quandam Dei imitationem referri convenit. Non eodem, inquam, modo de unico Dei filio existimandum nobis est, sed proprie filium esse dictum, utpote qui solus ex solo Patre, eidemque natura similis sit genitus, cujus & dicatur & intelligatur esse filius.

Esa. 1. 2. Malac. 2. 10. Joan. 1. Job. 38. 28. Eph. 3. 4. Esai. 1. Joan. 1.

B Καὶ οὐκ ἄν τις σοφίσαιτο τὴν τῶ ἰδίως Πατρὸς καὶ τοῦ ἰδίως Υἱῶ ἔννοιαν ἐκ τῆς κοινοτέρων Υἱῶν λεγομένων, ἐπεὶ οὕτως πολλοὶ ἔσονται Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ· ὅταν λέγῃ, Υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. καὶ τὸ, οὐχὶ Πατὴρ εἷς πάντων ἡμῶν, καὶ, ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γένεσθαι. οἳ οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. καὶ πρὸς τούτοις περὶ ἀψύχων, ὡς ὁ τετοκὼς, φησὶ, βόλυς δρόσου. ἐπὶ γὰρ πλέον διὰ τούτων κατασκαθήσεται ἀπὸ τῆς κοινῆς " τὸ μὴ εἶναι μὲν αὐτὸν Υἱὸν, ὡς ὐδὲ ταῦτα, ποίημα δὲ ὄντα ὡς ταῦτα, κλήσεως Υἱοῦ μόνης μετέχειν. ἡ δὲ Ἐκκλησία πεπίσθκεν, ὅτι Θεὸς ὐ μόνον ἐστὶ κτίσης κτισμάτων· τοῦτο γὰρ Ἰουδαῖοί τε, καὶ Ἕλληνες ἐπίστανται· ἀλλ' ὅτι καὶ πατὴρ ἐστι μονογενοῦς, οὐ μόνον τὴν κτισικὴν ἔχων ἐνέργειαν, ἀφ' ἧς κτίσης νοεῖται, ἀλλὰ καὶ ἰδίως, καὶ μονογενῶς γεννητικὴν, καθ' ἣν πατὴρ μονογενοῦς ἡμῖν νοεῖται. τοῦτο γὰρ παιδεύων ἡμᾶς ὁ μακάριος παῦλος γράφει. τοῦτο γὰρ χαίνω κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, ἐξ ὃ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, " καθ' ὁμοιότητα τῆς οἰκείων ὐσιῶν τὲς Υἱὲς ἔχοντες. ὕτω καὶ πατὴρ ἐν οὐρανοῖς ὀνομάζεται, ἀφ' ὃ οἱ πατέρες οἱ ἐπὶ γῆς κατ' οὐσίαν ὠνομάθησαν, καθ' ὁμοιότητα τῆς ἑαυτῶ οὐσίας πάντως τὸν ἐξ αὐτῶ ἔχων γεγεννημένον Υἱόν. καὶ οὐ δύναται ἡ ἐπὶ τῆς καταχρησικῶς καὶ ὁμωνύμως λεγομένων Υἱῶν ἔννοια τῶ μονογενεῖ ἁρμόζειν. ὥσπερ γὰρ πυξίον μὲν λέγεται κυρίως τὸ ἐκ πυξίς κατεσκαδασμένον, κοινότερον δὲ, καὶ καταχρησικῶς ἀπ' ἐκείνε πυξίον καὶ τὸ ἐκ μολίβδ, καὶ χαλκῦ, καὶ ἄλλης τινὸς ὕλης γεγονός. ὅτε ὃν ὡς ὁ τετοκὼς βόλους δρόσου, τετεσιν οὐσιωδῶς, καὶ καταχρησικῶς γὰρ ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ ποιήματος τὸ τῦ τόκυ παρείληπται. ὅτε ὡς τὸ, Υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα. καὶ ἐνταῦθα γὰρ καταχρησικῶς ἀπὸ τῆς διανοίας καὶ τιμῆς προσωνόμασαι. ὅτε τὸ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γένεσθαι. καὶ τοῦτο γὰρ τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ μίμησιν τῆς ποιήσεως εἴληπται, ὅτως ὁ μονογενὴς νοηθήσεται. ἀλλὰ κυρίως, ὡς μόνος ἐκ μόνε ὁμοίε κατ' ὐσίαν ἐκ τῦ πατρὸς, ὅπερ καὶ ὠνομάθη καὶ ἐνοήθη Υἱὸς γεννηθείς.

Jam si propterea quod eo penetrare humana ratio nequeat, eam in sese cognitio-

Εἰ δὲ διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς λογισμῶν μὴ ἔχοιτό τις τὸν λογισμὸν γνῶσει ὅτως νοηθεὶη πατὴρ, πάθος,

γρ. λογισμ. Corruptus locus.

θος, ἢ μερισμὸν, ἢ ἀπόῤῥοιαν ὑπομένοντος τοῦ παρὰ τὸν πίστιν, * ἢ ὑφίστησι τὴν δυσεβῆ περὶ πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἔννοιαν, λογισμὸς ἀπαιτεῖ ἀπαιτητέον αὐτὸν λογισμούς, πῶς ὁ Θεὸς σωρεῖται. καὶ πῶς τὸ μωρότερον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διὰ τὸ ἀσυλλόγιστον παρὰ τοῖς δοκεῖν εἶναι τοῦ κόσμου σοφοῖς, σοφώτερον * ἀνθρώποις ἐστὶν, οὓς οὐδὲ λόγου ἀξιοῖ ὁ μακάριος παῦλος. διότι τῷ ἀσυλλογίστῳ τῆς δυνάμεως ἐμώρανε τὴν σοφίαν τῆς συλλογίζεσθαι δυναμένων. εἴρηκε γὰρ, ἦλθον καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σωρὸς τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲν ἐν σοφίᾳ λόγου ἀπαιτῶν τὸ μυστήριον, μετὰ τῆς μωρανθείσης σοφίας ἔχων τὸ μέρος, * ἀπιστείτω τῷ μυστηρίῳ, ὅτε καὶ ἐκεῖνος ἀπιστεῖται ἐν σοφίᾳ λόγου ὁ παῦλος, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σωρὸς τοῦ Χριστοῦ. εἰ δὲ ἐν τούτοις ἀποκείνεται, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἀλλὰ μορίαν πᾶσαν συλλογιστικὴν σοφίαν ἐλέγξας διὰ τῆς ἀσυλλογίστου δυνάμεως, τῇ πίστιν μόνῃ λαμβάνει πρὸς σωτηρίαν τῆς τὸ κήρυγμα δεχομένων. ὃδὲ ἀποκείνεται πῶς ὁ πατὴρ ἀπαθῶς γεννᾷ τὸν Υἱὸν, ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ μυστήριον ἡ ἐκ πατρὸς υἱότητος τοῦ μονογενοῦς, ἀλλὰ μωραινομένην τῇ σοφίαν τῆς συνέσεως, καθὰ γέγραπται· ποῦ σοφὸς, ποῦ γραμματεὺς, ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; ἐλέγχων, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ διὰ τὰ ἐκ λογισμῶν ὑποπτεύομενα κενωθῇ, φημὶ, δυσεβὴς ἔννοια, ἡ περὶ πατρὸς, καὶ Υἱοῦ· ἀλλ' ἀπαθῶς πατέρα, καὶ Υἱὸν, πατέρα μὲν ἐξ ἑαυτοῦ γεννῶντα ἄνευ ἀπορῤῥοίας, καὶ πάθους τὸν υἱὸν, υἱὸν δὲ ὅμοιον, καὶ κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ πατρὸς, τέλειον ἐκ τελείου, μονογενῆ ὑποστάντα, τοῖς πιστοῖς, ἢ ἐποπτεύομενα ἀσυλλογίστως κηρύξει. τῆς γὰρ ἀτόπων ἐστὶν, ἐκ σοφοῦ Θεοῦ σοφίαν ὑφισταμένην ἀκούοντι, ὡς σοφὸς οἶδε τῆς ἐξ ἑαυτοῦ γεννηθείσης σοφίας χρῄεσθαι πατὴρ, πάθος ἐννοεῖν περὶ τὴν σοφίαν ὑφίστασθαι, εἰ μέλλοι ἐξ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν ὁμοία τῷ σοφῷ ἡ σοφία ὑφίστασθαι. εἰ γὰρ μήτε ὁ σοφὸς Θεὸς * μεθέξει σοφίας, σωθέτως σοφὸς ἡμῖν νοεῖται, ἀλλ' ἀσωθέτως αὐτός ἐστι σοφὸς, * οὐσίας ἐστὶ, μήτε ἡ σοφία ἐστὶν ὁ υἱὸς, ἐξῆς νοεῖται. ἀλλὰ ἡ σοφία * οὐσίας ἐστὶν ἀπὸ σοφοῦ οὐσίας, ὅ ἐστι σοφία, οὐσία ὁ υἱὸς ὑποσὰς, ὁμοία ἔσαι καὶ κατ' οὐσίαν τοῦ σοφοῦ πατρὸς, ἀφ' ὅπερ ὑπέστη σοφία ὁ υἱός.

nem informet quispiam ut passionem aut divisionem aut profluvium aliquod Patri tribuendum putet, si contempta fidei regula, quæ pie de Patre ac Filio cogitat, rationem a nobis exigat, vicissim ab eo reposcenda ratio est quomodo in cruce suffixus sit Deus. Tum quo pacto evangelici præconii stultitia, quæ rudis ac nulla ratiocinatione nixa apud illos censetur qui in hoc mundo sapientes esse videntur, sapientior sit hominibus. Quos etiam nullo in loco ducit Apostolus, qui virtute ac potentia ab omni syllogismorum aliena fuco, dialecticorum omnium sapientiam stultitiæ damnavit. Sic enim loquitur: *Veni mysterium Dei vobis nuncians, non cum* 1. Cor. 2. *sapientia sermonis, ut non evacuetur crux Christi.* Quamobrem qui sermonis sapientia fretus mysterii illius rationem postulat, & ad stultitiæ convictam illam sapientiam adscriptus est, mysterio fidem abroget; quandoquidem Paulus sermonis sapientiæ diffusus est, ut ne Christi crux vacua redderetur. Quod si aliquid ea de re respondet, non id ex ista sermonis sapientia facit, sed vi quadam ratiocinationis experte dialecticam omnem peritiam stoliditatis convincens, ad eorum qui evangelicum præconium admittunt salutem nihil præter fidem adhibendum putat. Neque vero quæstioni illi respondet, quonam pacto Filium Pater citra passionem gignat, ne proprietatis Filii, quam unigenitus a Patre trahit, mysterium inane reddatur. Verum prudentium hominum stultam sapientiam (de qua scriptum est: *Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor sæculi hujus?*) redarguens, nullam hic sapientiam sermonis accommodat, ne argutis iisce rationum conjecturis religiosus de Patre Filioque sensus inanis fiat: quin ut ab utroque passionem excludens omnem, Patrem a seipso citra profluvium aut affectionem aliquam Filium genuisse fidelibus declaret, & eum quidem Filium qui Patri similis, & ab eodem secundum substantiam genitus, perfectus e perfecto, unicusque subsistat, utque hoc mysterium sine ratiocinationis adminiculo sola cognitum contemplatione prædicet. Est enim admodum ridiculum, eum qui a sapienti Deo sapientiam audit existere, pro eo ac sapienter sese novit genitæ a se sapientiæ Patrem esse, ullam isti sapientiæ passionem adscribere, quo ab illo secundum essentiam sapienti similis sapientia subsistat. Nam ut sapiens Deus, non sapientia, velut affectione aliqua, præditus, aut compositione ulla sapiens a nobis intelligitur, sed simplicissima ratione & essentia sua sine compositione sapiens est, ita neque sapientia, qui Filius esse dicitur, affectio putanda est, sed sapientia ipsamet substantia est, ab ejus qui sapiens est substantia producta. Quæ quidem sapientia substantia ipsa est, hoc est, subsistens Filius, eademque sapientis Patris substantia similis, a quo sapientia Filius existit.

Διὸ καὶ εἰώθως ὁ μακάριος παῦλος καλῶς τὰ Ε-βραίων πεπαιδευμένος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος τοῦ ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ λαλήσαντος τὰς αὐτὰς ἔλκειν ἐννοίας, ὥσπερ ἀπὸ τῆς δύο ψαλμῶν, ἀπὸ τοῦ τελέοντος, τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλὴ, καὶ ἀπὸ τοῦ, αἱ ἴχνη σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, τὸν περὶ κριμάτων τοῦ Θεοῦ λόγον μετέβαλε. ἀντὶ μὲν τοῦ ἄβυσσος πολλὴ, τὸ, ὦ βάθος πλούτου. ἀντὶ δὲ τοῦ, αἱ ἴχνη σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, τὸ, ἀνεξιχνίαστον. ἀντὶ δὲ τοῦ, τὰ κρίματά σου

E Quamobrem Apostolus Paulus, qui ut erat Hebraicæ linguæ peritissimus, cum ex eodem spiritu qui in vetere ac novo testamento locutus est eadem haurire sensa consuevisset, duobus e psalmis, ab eo videlicet in quo canitur *Judicia tua abyssus multa*, & ab alio in quo scriptum est: *Semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur*, illam de Dei judiciis sententiam paululum immutatis quibusdam transtulit. Nam pro iis verbis, *Abyssus multa*, scripsit: *O altitudo divitiarum!* Pro his vero, *Semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur*, sub- Psal. 35. 7. Psal. 76. 20. Rom. 11.

ſtituit, *inveſtigabiles*. Pro his *Judicia tua abyſ-* A *ſus multa*, hæc, *Inſcrutabilia judicia ejus*. Ad eundem modum, cum ab ipſa ſapientia mutuam ipſius ac Patris cum infimis hiſce comparationem habitudinemque cognoſſet, propriam Patris ac Filii, & eorum quæ per Filium a Patre producta ſunt notionem ſuis in ſcriptis expreſſit. Nam cum ſapientia dixiſſet, *Ego ſapientia habito in conſilio*, &c. *Prov. 8. 12.* tum ad eam procreationem adminiſtrationemque quæ interveniente Verbo fit deſcendens, cum ita ſubjunxiſſet, *Per me Reges*, &c. Item illud: *Si nunciavero vobis quæ per me fiunt, commemorabo quæ a ſæculo ſunt percenſendo*: Deinde: *Dominus creavit me initium viarum ſuarum in opera ipſius: ante ſæculum fundavit* B *me: ante omnia genuit me*. Cum hæc inquam ſapientia dixiſſet, Apoſtolus pro eo quod eſt *initium*, poſuit *primus*: Pro, *genuit me*, *genitus*. Pro toto illo membro, *Creavit me initium viarum ſuarum*, & *genuit me*, iſta ſubtexit: *Primogenitus omnis creaturæ*. Pro hoc, *Fundavit me*, ſcripſit: *In ipſo creata ſunt omnia*. Rurſus pro hoc, *Per me*, Apoſtolus *quæ a ſæculo ſunt, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates; omnia per ipſum & in ipſum creata ſunt*. Itaque cum Apoſtoli ſententia cum ſapientiæ voce ad verbum congruat, velut *initium* cum *primo*, & *Coloſ. 1. 15.* *genuit* cum *primogenitus*, & iſtud, *Creavit me* *Ibid.* *initium viarum ſuarum in opera ipſius*, cum C hoc, *Primogenitus omnis creaturæ*. Item pro *fundavit me*, hæc verba ſubſtituta ſint: *In ipſo creata ſunt*. Pro hoc vero, *per me*, iſtud, *per ipſum*, manifeſtum eſt *imaginis* nomen citra paſſionem uſurpari, & projiſce verbis, *Ego ſapientia*, poſitum fuiſſe; ac proinde ſicut ſapientia ſapientis Filius, ſubſtantia ſubſtantiæ eſt: ſic imaginem ſubſtantiæ eſſe ſimilem. Ex quo quidem imago Dei, qui videri oculis non poteſt, hoc eſt Filius, intelligitur. Ita dictiones omnes adamuſſim reſpondentes habemus. Utputa pro *ſapiente*, *Deus*: pro *ſapientia imago*: Pro *initio*, *primus*: pro *genuit*, *genitus*. Pro toto illo membro, videlicet, *Initium viarum ſuarum, crea-* D *vit me in opera ſua; & genuit me: Primogenitus omnis creaturæ*. Item pro *fundavit me*, *In ipſo creata ſunt*. Et pro, *per me*, *omnia per ipſum*, & *in ipſum*. Ex quibus liquido conſtat eos qui Dei non aſpectabilis imaginem eſſe Filium audiunt, & nihilominus hujus cum Patre ſimilitudinem calumniari tam impudenter non dubitant, erroris ab Apoſtolo convinci. Quamquam non illos ſolum redarguit Apoſtolus, ſed & ante Apoſtolum Joannes ille vero tonitrui filius: qui grandi illa ſua clariſſimaque voce e ſapientiæ velut adumbratis & obſcuris involucris, quaſi quibuſdam e nubibus, piam de Filio ſententiam ad eundem modum emiſit.

Animadvertere enim ut, quæ a ſapientia E didicit, in evangelio ſuo nobis expoſuerit. *Joan. 1.* Nam cum ſapientia dixiſſet, *Creavit me principium viarum ſuarum*, Joannes *principii* vocem expreſſit. *In principio*, inquit, *erat Verbum*. Pro eo vero, *creavit me*, ſubjecit iſtud, *Et Deus erat*; ne iſtiuſmodi Verbum, quod prolatione conſtat, verum ſolide ſubſiſtens, ac paſſionis expers, & a Patre procedens Verbum Deum mente conciperemus. Jam illis, *Eram apud illum*, iſta reſpondent, *apud*

ἄβυσσος πολλή, τὸ. ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματά σου. ὅτω καὶ παρ' αὐτῆς τῆς σοφίας τὴν περὶ ἑαυτῆς καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τίνα πρὸς τὰ δεύτερα γενόμενα σχέσιν μαθῶν, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἡμῖν τίνα περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ τῆς ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ γεγονότων παρίστησιν ἔννοιαν. τῆς γὰρ σοφίας εἰ πάσης, ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκήνωσα βουλὰς, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ μεταβάσης εἰς τὸν δι' οὗ Λόγον. εἴρηκε γὰρ, δι' ἐμοῦ βασιλεῖς. καὶ τὸ, ἐὰν ἀναγγείλω ὑμῖν τὰ δι' ἐμοῦ, μνημονεύσω τὰ ἀπ' αἰῶνος ἀεὶ θαυμῆσαι. καὶ εἰπόσης, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρὸ δὲ πάντων γεννᾷ με. ἀντὶ μὲν τοῦ, ἀρχὴν, ἔλαβον ὁ Απόστολος τὸ, πρῶτον. ἀντὶ δὲ τοῦ, γεννᾷ με, τὸ τόκος. ἀντὶ δὲ τοῦ ὅλου ὁμοῦ, * τὸ ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ. καὶ γεννᾷ με, τὸ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσε, τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι' ἐμοῦ. τὰ ἀπ' αἰῶνος, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισαι. πάντων οὖν πρὸς λέξιν ἐξισαζόντων Αποστολικῶν, ὡς τὰ παρὰ τῆς σοφίας, τετέσι τοῦ τε ἀρχὴν πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τοῦ γεννᾷ * πρωτότοκον, καὶ τὸ, ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸς τὸ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσέ με, τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι' ἐμοῦ, ὡς πρὸς τὸ, δι' αὐτοῦ, φανερὸν, καὶ ἡ εἰκὼν ἐκ ἐν πάθει. ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, ἐγὼ ἡ σοφία, παρείληπται, καὶ ὡς ἡ σοφία τοῦ σοφοῦ υἱὸς, οὐσία οὐσίας, οὕτως ἡ εἰκὼν οὐσίας ὁμοία ἐστὶ. διὸ καὶ εἰκὼν ἐνοήθη τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὅς ἐστιν υἱός. καὶ ἔχομεν ἐξισαζούσας τὰς λέξεις πάσας. ἀντὶ μὲν τοῦ σοφοῦ, τὸ Θεὸς. ἀντὶ δὲ τῆς σοφίας, τὸ, εἰκὼν. ἀντὶ δὲ τοῦ ἀρχὴ, πρῶτος. ἀντὶ δὲ τοῦ γεννᾷ, τὸ, τόκος. ἀντὶ δὲ ὅλου, ὁμοῦ φαμὲν. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, ἔκτισέ με εἰς ἔργα αὐτοῦ, καὶ γεννᾷ με, τὸ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσέ με, τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι' ἐμοῦ, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν. φανερὸν ὡς εἰκόνα ἀκούοντας τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου. καὶ ὅτως ἀναιδῶς σοφίζεσθαι τίνα κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα ἐπιχειροῦντας τοῖς πᾶσιν ἐλέγχει παραπεσόντας, ὁ παῦλός γε μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου Ιωάννης, ὁ υἱὸς ὄντως βροντῆς τῇ οἰκείᾳ μεγαλοφωνίᾳ, ὅσπερ ἔκ τινων νεφελῶν τῆς τῆς σοφίας αἰνιγμάτων, τίνα δύσεβῆ ἡμῖν ἔννοιαν τοῦ υἱοῦ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἀνῆκεν.

Ορα γὰρ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἃ ἐδιδάχθη παρὰ τῆς σοφίας, ταῦτα ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ κηρυχθέντι ἡμῖν Ευαγγελίῳ παραδέδωκε. τῆς γὰρ σοφίας εἰπούσης, ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, τὸ ἐν ἀρχῇ ἐξέθετο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἔκτισέ με, καὶ Θεὸς ἦν. ἵνα μὴ τὸν ἐν προφορᾷ, ἀλλὰ τὸν ἐν ὑποστάσει παγίᾳ ἀπαθῆ ἐκ Παρὸς Θεὸν Λόγον νοήσωμεν. ἀντὶ δὲ τοῦ, * ἦμεν παρ' αὐτοῦ, τὸ, πρὸς Θεόν. ἀντὶ δὲ τοῦ,

For. τῶν

For. πρὸς

F. ἦμεν

δὲ

δι' ἐμοῦ, τὸ, (ἀπ' αἰῶνος, τὸ) πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσε, τὸ, ὁ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, ᾧ ἴσον τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. ἀντὶ δὲ τοῦ, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἥμιλλα παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα, τὸ, ἃ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· ὡς ἔχειν τὴν ἐπὶ σώματος δύο καὶ ξιῶν * μαρτύρων, εἰς ἀπόδειξιν τῆς κατ' οὐσίαν πρὸς πατέρα τοῦ υἱοῦ ὁμοιότητος. ὁ μὲν γὰρ τοῦ σοφοῦ τὴν σοφίαν υἱόν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ τὸν Λόγον μονογενῆ Θεόν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ τὸν υἱὸν, εἰκόνα φησί. ὡς τὸν Θεοῦ Λόγον, καὶ τελείαν σοφίαν, καὶ τελείαν εἰκόνα ὅμοιον ἐκπάντων, καθὰ προείρηται, καὶ κατ' οὐσίαν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παρὸν τοῖς πᾶσι κηρύττεσθαι. ἔτι δὲ μᾶλλον ὡς τὸν Θωμᾶν ἡμᾶς τῇ ψηλαφίᾳ τῆς * ἐνεργείας τῆς κατ' οὐσίαν ὁμοιότητος, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος προσάγει λέγων· ὡς ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. εἰ γὰρ τὸ, ὡς ὁ πατὴρ ἔχει, οὐχ ὡς ἐν ἄλλῳ νοεῖται. ἕτερον γὰρ ἄλλο μέν ἐστιν ὁ πατὴρ, ἄλλο δὲ ἡ ζωὴ ἡ ἐν αὐτῷ, ἵνα τὸ μὲν ἔχον, τὸ δὲ ἐχόμενον νοῆται. ἀλλ' αὐτὸς ἀσυνθέτως ἐστὶ ζωὴ ὁ πατὴρ, καὶ ὡς ἔχει αὐτὸς, οὕτω δέδωκε καὶ τῷ υἱῷ, δηλονότι ἀσυνθέτως ὡς ὁ πατήρ. φανερὸν ὅτι οὕτως ἔχων, ἐπεὶ μὴ ἀγνώτως ἔχει, μηδὲ συνθέτως ἔχει, ὁμοίως πάντα κατ' οὐσίαν, καὶ ἀσυνθέτως, ὡς ὁ πατήρ· δηλονότι, ὅτι τὸ ὅμοιον οὐδέποτε ταὐτὸν εἶναι δύναται ἃ ἐστιν ὅμοιον, * ἀπόδειξιν τοῦ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενον τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωπον μὲν γενέσθαι, μὴ κατὰ πάντα δὲ ταυτὸν γενέσθαι ἀνθρώπῳ· καὶ ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας γενόμενον, γενέσθαι μὲν ἐν τοῖς πάθεσι τοῖς αἰτίοις τῆς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, πείνης φαμὲν, καὶ δίψης, καὶ τῆς λοιπῶν, μὴ γενέσθαι, δὲ ἐν ταυτότητι τῆς σαρκὸς ἁμαρτίας. ὥσε καὶ ἀπὸ τῆς Αποστολικῶν μαρτυριῶν, καὶ τελείαν κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα κηρύττεσθαι.

Deum. Isti vero, *per me*, hæc *ab æterno Omnia per ipsum facta sunt; & sine ipso factum est nihil*. Pro hac voce *fundavit*, istud, *quod factum est*. *In ipso vita erat*. Cui simile est illud: *In ipso creata sunt*. Nam his verbis, *Et Verbum caro factum est*, illa respondent: *Sapientia ædificavit sibi domum*. Item pro his, *Eram apud ipsum componens*, Joannes ista scripsit: *Non potest Filius a seipso facere quicquam nisi quod viderit Patrem facientem. Quæ enim ille facit, eadem Filius similiter facit*. Habemus igitur ex ore duorum vel trium testium Filii secundum naturam similitudinem cum Patre comprobatam. Unus quippe sapientiam sapientis Filium prædicat, alter Dei Verbum unigenitum Deum, tertius Dei Filium imaginem affirmat; adeo ut *Dei Verbum*, & *sapientia*, & *imago* unum prorsus, ut antea dictum est, idemque significent, ac Dei Patrisque secundum essentiam Filius communiter ab omnibus asseveretur. Præter hæc vero divini nos sermonis auctoritas ad illam essentiæ velut manibus contrectandam similitudinem, Thomæ instar, adducit, cum ita loquitur. *Sicut Pater habet vitam in seipso, ita & Filio dedit vitam habere in seipso*. Etenim si hæc verba, *Sicut Pater habet*, sic accipiuntur ut non ad aliud quiddam referantur ac diversum. (Neque enim aliud est Pater, aliud vita quæ est in ipso, quasi aliud sit quod habeat, aliud quod haberi dicatur, sed ipse sine ulla compositione vita est Pater. Porro sicut habet ipse, sic & Filio dederit, nimirum citra compositionem, ut & Pater.) Manifestum est, cum ita illam habeat Filius, nec tanquam ingenitus habeat, eandem compositionis modo non habere: ac simillime in omnibus, quod ad essentiam attinet, ac Pater, citraque compositionem. Nec enim est obscurum, id quod simile est, idem penitus cum eo cujus simile est esse non posse. Cujus rei argumento sit quod idem ille factus ad hominum similitudinem Dei filius, licet homo fuerit, non tamen idem cum homine penitus fuerit. Ac tametsi suscepta *carnis peccati similitudine* passionibus illis, a quibus carnis peccatum profiscitur, obnoxius esset, cujusmodi sunt fames, ac sitis, ceteræque id genus, idem tamen, quod ad carnis peccatum pertinet, non fuit. Quamobrem ex apostolicis hisce testimoniis Filii secundum essentiam cum Patre similitudo colligitur.

Ibid.

Rom. 8. 3.

Ὡς γὰρ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ ἄνθρωπος ἦν, καὶ ὁ κατὰ πάντα ἄνθρωπος. ἀνθρώπου μὲν τῷ καὶ σάρκα ἀναλαβεῖν ἀνθρωπίνην, ἐπειδὴ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο οὐκ ἄνθρωπος δὲ ἦν, ἐπεὶ οὐκ ὁμοίως ἀνθρώποις ἐγεννήθη. ὁ γὰρ ἐκ σπορᾶς, καὶ σιωδυασμοῦ. οὕτω καὶ ὁ πρὸ αἰώνων υἱὸς Θεὸς μὲν, καθὸ υἱὸς Θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος, καθὸ υἱὸς ἀνθρώπου. οὐ ταυτὸν δὲ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τῷ γεννήσαντι, ὡς ὁ ταυτὸν τῷ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνευ ἀπορροίας καὶ πάθους, καθὸ ἀνευ σπορᾶς καὶ ἡδονῆς. καὶ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καθὸ πεῖναν τε, καὶ δίψαν, καὶ ὕπνον ἐν τῇ σαρκὶ ὑπέμεινεν, ἐξ ὧν παθῶν * ἁμαρτητικῶν κινεῖται τὰ σώματα. ὑπομενῶν δὲ τὰ σαρκὸς προειρημένα πάθη, οὐκ ἐξ αὐτῆς ἁμαρτητικῶς ἐκινεῖτο. οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν

Ut enim hominum ille similis factus, & homo erat, & non in omnibus erat, homo quidem, quatenus carnem susceptit hominis, quoniam *Verbum caro factum est*, idem autem homo non erat, quatenus ceterorum more natus non fuerat, hoc est e virili satu & utriusque conjunctione sexus, ita Filius, qui sæcula antecessit omnia, Deus est, quatenus Dei Filius, perinde atque homo est, quatenus hominis Filius; sed non idem est omnino cum Deo Patre, a quo genitus est; quemadmodum non idem est cum homine, quatenus sine virili satu est ac voluptate propagatus. Idem *carnis peccati similitudinem habuit*: quandoquidem famem, sitim, ac somnum in carne toleravit; quibus affectionibus ad peccandum corpora concitantur. Verum licet carnis affectiones ejusmodi sustineret, mini-

Joan. 1.

Rom. 8. 3.

minime tamen ab iis ad peccandum impulsus est. Eodem modo Filius a Patre genitus, ac Dei forma præditus, æqualisque Deo divinitatis proprietates habuit, utpote corporis secundum essentiam expers, ac Patri divinitate ipsa & incorporea conditione & actione similis, perinde ac similis erat carnis, quatenus caro fuit, & carnis passiones susceptit. Non tamen idem est omnino, quoniam qua Deus est, non forma Dei est, sed Deus, nec æqualis Deo, sed Deus, neque principalis ut Pater; quemadmodum, quod ad propensionem in peccatum pertinet, homo non est, sed actione homini similis. *Quæ enim facit Pater, eadem facit & Filius.* Ergo hic absque peccati illecebra similiter atque ii qui carne præditi sunt incitabatur. Absurdum est enim illum ab naturali statu ad eum qui præter naturam est esse perductum, hoc est filium hominis e Deo factum, iis quorum naturalis est iste status, naturalibus, inquam, hominibus in eo quod præter naturam suam habebat similem fuisse, in eo vero quod ipsi naturale est, naturalis illum Patris non esse similem, cum originem Deus a Deo traxerit. Illud vero plane constat, qui similem essentia Patri Filium negant, ne filium quidem illum fateri, sed creaturam dumtaxat. Patrem vero non Patrem, sed creatorem. Quippe similitudinis ipsa notio non eo Filium adducit ut idem omnino cum Patre sit, sed ut eidem sit essentia similis, & ut ab ipso procedens arcanam quandam cum illo germanitatem obtineat. Nam, ut idem denuo repetam, quemadmodum cum hominis ac carnis peccati similitudinem gereret, non eo deductus est idem ut cum homine prorsus foret, sed ut naturæ carnis esset similis, ut ex iis quæ hactenus dicta sunt apparet, eodem modo Filius Patri, a quo genitus est, essentia similis suam illam essentiam non ad identitatem cum Patre, sed ad similitudinem perducet.

Joan. 5.

μορφῇ ὑπάρχων Θεοῦ, καὶ ἴσα ὢν Θεῷ, τὰ μὲν ἰδιώματα εἶχε τῆς θεότητος, κατ' οὐσίαν ἀσώματος ὤν, καὶ ὅμοιος τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἀσωματότητα, καὶ τὰς ἐνεργείας, ὥσπερ ὁμοίως τῇ σαρκὶ τῷ σαρκὶ εἶναι, καὶ πάθη σαρκὸς ὑπομένειν, μὴ μέντοι τὴν αὐτὴν εἶναι, καθὸ Θεὸς ὤν, ὅτε μορφή ἐστι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ * Θεὸς· ὅτε ἴσα ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ Θεῷ. ὅτε αὐθεντικῶς ὡς ὁ πατήρ. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἁμαρτητικῶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁμοίως ἐνεργείᾳ ὡς ἄνθρωπος. ἅπερ γὰρ ἂν ὁ πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα οὐκ ἁμαρτητικῶς, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς ἐν σαρκὶ ἐκινεῖτο. τῷ γὰρ πάτερα ἐστὶν ἀπὸ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ παρὰ φύσιν, τετέσιν ἀπὸ Θεοῦ γενόμενον υἱὸν ἀνθρώπου, ὅμοιον γενέσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, τετέστι τοῖς φύσει ἀνθρώποις ἐν τῷ ἑαυτοῦ παρὰ φύσιν· ἐν δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ μὴ εἶναι ὅμοιον ἑαυτὸν τῷ κατὰ φύσιν πατρὶ ἐκ Θεοῦ θεὸν γεγενῆσθαι. καὶ φανερὸν ὅτι οἱ μὴ κατ' οὐσίαν λέγοντες ὅμοιον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν, οὔτε υἱὸν λέγουσιν, ἀλλὰ κτίσμα μόνον. οὔτε τὸν πατέρα πατέρα, ἀλλὰ κτίσλω· τῆς ὁμοίᾳ ἐννοίας, οὐκ ἐπὶ τῷ ταυτότητα τοῦ πατρὸς ἀγάσης τὸν υἱὸν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα, καὶ ἀπόῤῥητον ἐξ αὐτοῦ ἀπαθῶς γεννησιότητα. ὡς γὰρ, πάλιν ἐρῶ, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, καὶ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας οὐκ ἐπὶ τῷ ταυτότητα ἤγετο τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τῆς σαρκὸς οὐσίας ὁμοιότητα διὰ τὰ εἰρημένα· οὕτως οὐδὲ ὁ υἱὸς ὅμοιος κατ' οὐσίαν γενόμενος τῷ γεννήσαντι πατρὶ, εἰς ταυτότητα ἄξει τοῦ πατρὸς τῷ ἑαυτοῦ οὐσίαν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὁμοιότητα.

Quod si quis mundi sapientiæ deditus, quam Deus stultitiæ convicit, sapientissimæ divini verbi prædicationi nihil admodum tribuat, neque ex fidei præscripto similem essentia Patri Filium esse fateatur, utpote qui falso Patrem & Filium appellet, re ipsa vero neque Patrem neque Filium, sed creaturam ac creatorem, ac Filii Patrisque notionem cum reliquis operibus communicet, & quoties ea de re agitur calumniose mentiatur primum illud opus ac præcipuum esse quod ab ipso factum est, aut magnitudine antecellens, ac denique ecclesiasticam in Patrem Filiumque fidem non eodem modo profiteatur quo illam nobis Apostoli antea tradiderunt, anathema sit. Et illud antea, ut loquitur Apostolus, prædiximus, & nunc denuo repetimus, ac necessario commonemus. Si quis sapientem solum audiens Patrem, & unicum ejus Filium sapientiam, hanc unum idemque cum illo dicat esse, ac Filii proprietatem evertat, anathema sit. Item si quis sapientem audiens Patrem, & Filium ejus sapientiam nominari, hanc ipsam sapientiam sapientis Patris essentia dissimilem affirmet, tamquam sapientem vere sapientiæ Patrem esse negans, anathema sit. Si quis Deum esse Patrem agnoscens, eum vero qui in principio fuit Verbum ac Deum, hunc idem es-

Anathematismi Pseudosynodi.

Gal. 1. 19.

Καὶ εἴ τις τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου προσέχων, ἣν ἐμώρανεν ὁ θεὸς, μὴ προσέχοι τῷ ἐν σοφίᾳ λόγου κηρύγματι, καὶ μὴ πίστεως τῇ ὁμοιότητα, καὶ κατ' οὐσίαν τὸν υἱὸν πρὸς πατέρα ὁμολογοίη, ὡς ψευδωνύμως λέγων τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, καὶ μήτε πατέρα λέγων ἀληθῶς, μήτε υἱὸν, ἀλλὰ κτίσλω, καὶ κτίσμα, καὶ κοινοποιῶν τῇ τῷ πατρὸς, καὶ τῷ υἱῷ ἔννοιαν ἐπὶ τῇ λοιπῶν ποιημάτων, καὶ σοφίζεσθαι θέλων εἴ τις χρεία, ὡς τὸ πρῶτον ποιημάτων δι' αὐτὸν, εἴτε ὑπερβολῇ τῷ μεγέθος, καὶ κατὰ μηδὲν ὁμολογῶν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ πίστιν τῇ εἰς πατέρα τε καὶ υἱὸν, ὡς παρ' ὃ διαγγελίσαντο ἡμᾶς οἱ Ἀπόστολοι θέλων διαγγελίσασθαι, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ, κατὰ τὸν μακάριον παῦλον, προειρήκαμεν, καὶ " ἄρτι πάλιν λέγω ἀνειληφότες, καὶ (τὸ) ἀναγκαίως φαμὲν· εἴ τις τὸν σοφὸν μόνον ἀκούων πατέρα, καὶ σοφίαν τὸν μονογενῆ τούτου υἱὸν, ταυτὸν εἶναι λέγοι τῇ σοφίαν τῷ μόνῳ σοφῷ, ἀναιρῶν τὸ εἶναι υἱὸν, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ εἴ τις τὸν σοφὸν ἀκούων πατέρα, καὶ σοφίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀνόμοιον λέγων, καὶ κατ' οὐσίαν τὴν σοφίαν τοῦ σοφοῦ θεοῦ, ὡς μὴ λέγων τὸν σοφὸν τῆς σοφίας ἀληθῶς πατέρα, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ εἴ τις τὸν θεὸν νοῶν τὸν πατέρα, τὸν δὲ ἐν ἀρχῇ Λόγον τε καὶ θεὸν τοῦτον λέγοι πρὸς τὸν θεὸν Λόγον

Cor. al. Θεὸς ὢν ὅτε μορφὴ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ Θεὸς

For. μὴν.

γον τε καὶ θεὸν αὐτῶ τῷ θεῷ τῷ πρὸς ὃν Λόγος τε * θεὸς, ὡς μὴ λέγων ἀληθῶς υἱόν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις τὸν μονογενῆ θεὸν Λόγον υἱὸν ἀκούων τῶ θεῶ, πρὸς ὃν ὁ Λόγος τε καὶ θεὸς ἀνόμοιον λέγοι, καὶ κατ' οὐσίαν τὸν θεὸν λόγον τῶ πατρὸς, τὸν θεὸν, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, πρὸς ὃν ὁ μονογενὴς ἐν ἀρχῆ ἦν θεὸς Λόγος, ὡς μὴ λέγων ἀληθῶς υἱόν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις εἰκόνα ἀκούων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ταυτὸν λέγοι τὴν εἰκόνα τῷ θεῷ τῷ ἀοράτῳ, ὡς μὴ ὁμολογῶν ἀληθῶς υἱόν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις εἰκόνα ἀκούων τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ ἀοράτου θεοῦ, ἀνόμοιον λέγοι καὶ κατ' οὐσίαν τὸν υἱὸν, εἰκόνα ὄντα τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, οὗ εἰκὼν καὶ κατ' οὐσίαν νοεῖται, ὡς ἀληθῶς μὴ λέγων Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις ἀκούων τοῦ Υἱοῦ λέγοντος· ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, ταυτὸν λέγει τὸν εἰληφότα παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ὁμολογοῦντα τὸ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, τῷ δεδωκότι, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις ἀκούων τὸ· ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, ἀνόμοιον λέγοι κατ' οὐσίαν τὸν Υἱὸν τῷ πατρὶ, διαμαρτυρόμενον ὅτι οὕτως ἔχει ὡς εἴρηκεν, ἀνάθεμα ἔσω. φανερὸν γὰρ ὅτι τῆς ζωῆς τῆς ἐν τῷ πατρὶ νοουμένης οὐσίας σημαινομένης, καὶ τῆς ζωῆς τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένης οὐσίας νοουμένης, τὸ, οὕτως, τὴν ὁμοιότητα τῆς οὐσίας πρὸς οὐσίαν σημαίνει, (ἀνάθεμα ἔσω.)

Καὶ εἴ τις τὸ, ἔκτισέ με, καὶ τὸ γεννᾷ με, παρ' αὐτῶν ἀκούων, τὸ γεννᾷ με μὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ κατ' οὐσίαν ἐνοεῖ, ἀλλὰ ταυτὸν λέγοι τὸ, γεννᾷ με, τῷ ἔκτισέ με, ὡς μὴ λέγων τὸν Υἱὸν τὸν ἀπαθῶς τέλειον ἐκ τῶν δύο ὀνομάτων, τοῦ ἔκτισέ με, καὶ τοῦ γεννᾷ με, κτίσμα μόνον ὁμολογῶν, καὶ μηκέτι Υἱὸν, ὡς παραδέδωκεν ἡ σοφία ἐκ τῶν δύο δυσεβῶς τὴν ἔννοιαν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις τοῦ Υἱοῦ τὴν μὲν κατ' οὐσίαν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ὁμοιότητα ἡμῖν ἀποκαλύπτοντος, δι' ὧν φησι, ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτως καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν δι' ὧν παιδεύει· ἃ γὰρ ἂν ὁ πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ, μόνην τὴν κατ' ἐνέργειαν ὁμοιότητα διδόσης κατ' οὐσίαν, ἣ ἐστὶ τὸ κεφαλαιωδέστατον ἡμῶν τῆς πίστεως, ἀποστερεῖ τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἑαυτὸν ἀποστερῶν τῆς ἐν γνώσει παρὸς, καὶ Υἱοῦ αἰωνίου ζωῆς, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις εἰς πατέρα, καὶ Υἱὸν πιστεύειν ἐπαγγελλόμενον, τὸν πατέρα μὴ οὐσίας ὁμοίας αὐτοῦ λέγοι πατέρα, ἀλλὰ ἐνεργείας, ὡς βεβήλως κομψοφωνίας κατὰ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ θεοῦ φθέγγεσθαι τολμῶν, καὶ ἀναιρῶν τὸ εἶναι ἀληθῶς Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις Υἱὸν ὅμοιον κατ' οὐσίαν νοῶν ἐκείνου, οὗ καὶ νοεῖται Υἱὸς, ἢ ταυτὸν λέγοι τῷ πατρὶ τὸν Υἱὸν, ἢ μέρος τοῦ πατρὸς, ἢ κατὰ ἀπόῤῥοιαν, καὶ κατὰ πάθος, ὡς σωματικὸς υἱὸς, τὸν ἐκ τοῦ ἀσωμάτου πατρὸς ἀσώματον Υἱὸν ὑποσάντι, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις διὰ τὸ τὸν πατέρα μήποτε Υἱὸν νοεῖσθαι, καὶ τὸν Υἱὸν μήποτε πατέρα νοεῖσθαι, ἕτερον λέγων τὸν Υἱὸν τὸν παρὰ τὸν πατέρα, διὰ τὸ τὸν πατέρα

A se penitus cum Deo apud quem Verbum, ac Deus est, constituat, tamquam vere Filium non agnoscens, anathema sit. Si quis unigenitum Deum ac Verbum Filium Dei nominari audiens, apud quem Verbum ac Deus est, hunc ipsum Deum, ac Patris Verbum, Dei ac Patris, apud quem unigenitus in principio Deus erat Verbum, dissimilem affirmet, tamquam vere Filium minime confitens, anathema sit. Si quis Filium Dei, qui videri non potest, imaginem audiens, idem esse cum non aspectabili Deo dicat imaginem, tamquam vere Filium minime professus, anathema sit. Si quis unigenitum Filium imaginem Dei, qui videri non potest, B appellari audiens, dissimilem esse dicat essentia Filium, ac Dei non aspectabilis imaginem ejus cujus essentia imaginem ipsum intelligimus, velut Filium esse non vere profitens, anathema sit. Item si quis dicentem Filium audiens, *Quemadmodum Pater habet vitam in se ipso, sic & Filio dedit vitam habere in seipso*, eum qui vitam accipit a Patre, & illud dicentem, *Et ego vivo propter Patrem*, idem cum vitæ datore esse defendat, anathema sit. Si quis istud audiens, *Sicut Pater vitam habet in se ipso, sic & Filio dedit vitam habere in seipso*, dissimilem essentia Patri Filium asseveret, & ita uti dicit habere se testetur, anathema sit. Manifestum enim est, cum vita, quam in Patre C intelligimus, essentia sit, nec non & Unigeniti vita, quæ a Patre genita est, intelligatur essentia, particulam hanc, *sic*, essentiæ cum essentia similitudinem indicare.

Joan. 5. 19. Joan. 6. 57.

Si quis ista dicentem illum audiens, *Creavit me, & genuit me*, non ad eundem & secundum essentiam pertinere putet, sed idem esse dicat, *genuit me*, & *creavit me*, tamquam Filium sine ulla passione perfectum ex duobus illis vocabulis confitens; *creavit me*, & *genuit me*, sed creaturam duntaxat non Filium affirmans, cujusmodi pium nobis ex duabus illis vocibus sensum sapientia tradidit, anathema sit. Si quis Filio suam cum Patre secundum essentiam similitudinem nobis his verbis indicante; *Sicut enim Pater vi-* Joan. 5. *tam habet in seipso, sic & Filio dedit vitam* D *habere in seipso*, eam vero similitudinem quæ in actione posita his verbis docente, *Quæcumque enim Pater facit, ea & Filius similiter facit*, solam hanc actionis similitudinem concedens, alteram, quæ ad essentiam spectat, quæque præcipuum fidei nostræ caput est, Filio subtrahat, tamquam æterna vita, quæ in Patris ac Filii cognitionem consistit, seipsum privans, anathema sit. Si quis in Patrem ac Filium credere se profitens, Patrem non similis cum Filio essentiæ dicat esse, sed actionis, tamquam profanas vocum novitates de Filii Dei essentia pronunciare ausus, & veram Filii proprietatem evertens, anathema sit. Si quis Filium similem essen- E tia illius intelligens cujus Filius intelligitur, vel idem prorsus cum Patre Filium esse dicat, vel Patris partem, vel profluvio quodam ac passione, corporeorum instar filiorum, incorporeum ab incorporeo Patre prodiisse Filium asserat, anathema sit. Si quis, propterea quod neque Pater Filius, neque Filius esse Pater intelligatur unquam, alterum a Patre Filium esse dicens, eo quod alter sit

2. Tim. 6. 10.

Pater

Joan 1. Pater ac filius, ut dictum est, *Alius est qui testimonium perhibet de me*, item, *Testimonium perhibet qui misit me Pater*, si quis, inquam, propter piam illam quæ in Ecclesia concipitur personarum Patris ac filii proprietatem, veritus ne idem omnino cum Patre filius intelligatur, dissimilem essentia Patris esse filium dicat, anathema sit. Si quis Patrem unigeniti filii in tempore Patrem fuisse sibi persuadeat, neque ante tempus omne, ac supra humanam omnem cogitationem, unigenitum filium a Patre sine ulla passione credat esse productum, tamquam apostolicum dogma transgrediens, quod a Patre filioque temporis spatium omne rejicit, hoc vero nos fideliter edocet, *In principio erat* Joan 1. 32. *Verbum*, & *Verbum erat apud Deum*, & *Deus erat Verbum*, anathema sit. Si quis Patrem unigenito, quem produxit, filio tempore anteriorem esse dicat, filium vero Patre juniorem, anathema sit. Si quis temporis expertem unigeniti Christi a Patre procedentis hypostasim ad ingenitam Dei essentiam referat, tamquam υἱοπάτορα, hoc est *Filiopatrem*, appellans, anathema sit. Si quis sola potestate Patrem unigeniti filii, non potestate simul & essentia esse definiat, tamquam solam potestatem usurpans, & communem ei cum ceteris operibus conditionem tribuens, neque germanum a Patre filium vere ortum esse prædicans, anathema sit. Si quis Patrem potestate simul & substantia filii Patrem asserens, consubstantialem vel ejusdem cum Patre substantiæ filium esse dicat, anathema sit.

Subscripsere Basilius, Eustathius, Hyperechius, Letojus, Heorticus, Gymnasius, Memnonius, Eutyches, Severinus, Eutychius, Alcimedes[1], Alexander. Ita credo ut supra scriptum est, & per subscriptionem profiteor.

Ἕτερον εἶναι, & τὸν Υἱὸν, καθὼς εἴρηται· ἀλλ᾽ ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ. καὶ μαρτυρεῖ γάρ, φησὶ, ὁ πέμψας με πατήρ. διὰ τοῦτο τοῖς δυσεβῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νομίζειν ἰδιότητα τῶν προσώπων, πατρὸς μὲν, καὶ Υἱοῦ, δεδιὼς, μή ποτε ταυτὸν νοηθῇ Υἱὸς πατρὶ, ἀνόμοιον λέγοι κατ᾽ οὐσίαν τὸν Υἱὸν τῷ πατρὶ, ἀνάθεμα ἔσω. & εἴ τις ἐν χρόνῳ τὸν πατέρα πατέρα νοεῖ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ μὴ ὑπὲρ χρόνους, καὶ " κατὰ πάσας ἀνθρωπίνας ἐννοίας πιστεύει τὸν μονογενῆ υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπαθῶς ὑφεστάναι, ὡς παραβαίνων τὸ Ἀποστολικὸν κήρυγμα, χρόνους μὲν περὶ πατρὸς καὶ Υἱοῦ παρωσάμενον, πιστῶς δὲ ἡμᾶς παιδεῦσαν, τό. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις τὸν πατέρα πρεσβύτερον χρόνῳ λέγοι τοῦ ἐξ ἑαυτοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ· νεώτερον δὲ χρόνῳ τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις τὸ ἄχρονον τῆς τοῦ μονογενοῦς Χριστοῦ ἐκ πατρὸς ὑποστάσεως ἐπὶ τὴν ἀγέννητον τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ἀναφέρει, ὡς υἱοπάτορα λέγων, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις ἐξουσίᾳ μόνῃ τὸν πατέρα λέγοι τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, καὶ μὴ ἐξουσίᾳ ὁμοῦ καὶ οὐσίᾳ πατρὸς τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, ὡς μόνῃ τιμῇ ἐξουσίαν λαμβάνων, καὶ κοινοποιῶν αὐτὸν πρὸς τὰ λοιπὰ ποιήματα, καὶ οὐ λέγων ἀληθῶς ἐκ πατρὸς γνήσιον Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. & εἴ τις ἐξουσίᾳ καὶ οὐσίᾳ λέγων τὸν πατέρα, πατέρα τοῦ Υἱοῦ, ὁμοούσιον δὲ ἢ ταυτοούσιον λέγοι τὸν Υἱὸν τῷ πατρὶ, ἀνάθεμα ἔσω.

Καὶ εἰσὶν οἱ ὑπογράψαντες, Βασίλειος, Εὐσάθιος, Ὑπερέχιος, Λητόϊος, Εορτικὸς, Γυμνάσιος, Μεμνόνιος, Εὐτυχὴς, Σεβηρῖνος, Εὐτύχιος, Ἀλκιμήδης, Ἀλέξανδρος. οὕτω πιστεύω (καὶ) ὡς ὑπογέγραπται, καὶ δι᾽ ὑπογραφῆς ὁμολογῶ.

In eadem synodo lecta est epistola Georgii Episcopi Laodicensis adversus Eudoxium quæ sic habet.

Dominis honoratissimis, Macedonio, Basilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino salutem.

Κυρίοις τιμιωτάτοις, μακεδονίῳ, βασιλείῳ, κεκροπίῳ, εὐγενίῳ, γεώργιος ἐν κυρίῳ χαίρειν. Sozom c. 13.

Aetii naufragium totam pene comprehendit Antiochiam. Etenim Eudoxius discipulos execrabilis Aetii, qui a vobis ignominia notati sunt, omnes suscipiens, in clerum promovet, ipsumque Aetium hæreticum præcipuo honore prosequitur. Succurrite igitur tantæ civitati, ne illius naufragio totus simul orbis abripiatur. Et in unum congregati quotquot convenire potuerint, ab aliis Episcopis subscriptiones postulate, eo consilio ut Eudoxius & Aetium ipsum ex Antiochena Ecclesia expellat, & discipulos illius in clericorum album relatos expungat. Quod si cum Aetio filium patri dissimilem dicere perrexerit, eosque qui istud dicere audent, iis qui aliter dicunt anteponere, periit vobis, ut jam dixi, urbs Antiochia.

Τὸ ἀετίου ναυάγιον, σχεδόν πω πᾶσαν κατείληφε τὴν ἀντιόχειαν. τοὺς γὰρ παρ᾽ ὑμῖν ἀτιμαζομένους μαθητὰς τοῦ δυσωνύμου ἀετίου πάντας καταλαβὼν εὐδόξιος, εἰς κληρικοὺς προβάλλεται, ἐν τοῖς μάλιστα τετιμημένοις ἔχων τὸν αἱρετικὸν ἀέτιον· καταλάβετε οὖν τὴν τηλικαύτην πόλιν, μὴ τῷ ναυαγίῳ αὐτῆς καὶ ἡ οἰκουμένη παρασυρῇ· καὶ εἰς τοῦτον γὰρ ὁμόμοιοι, ὅσοι καὶ γενέσθαι ἐγχωρεῖ, παρὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ὑπογραφὰς ἀπαιτήσατε. ἵνα καὶ ἀέτιον ἐκβάλῃ τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας εὐδόξιος, καὶ τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ὄντας, προχειρισάμενος εἰς κανόνας ἐκπέμψῃ· ἢ ἐὰν ἐπιμείνῃ μετ᾽ ἀετίου ἀνόμοιον καλῶν, καὶ τοὺς τοῦτο τολμῶντας λέγειν τῶν μὴ λεγόντων προτιμῶν, οἴχεται ὑμῖν, ὡς φθάσας ἔφθην πέρυσι, ἡ ἀντιόχεια.

Observatio P. Antonii Pagi
Ad an. Chr. 357. n. 6. & seqq.

Synodus *Ancyrana* anno tantum CCCLVIII. celebrata. Habita quippe est post Synodum *Antiochenam*, ut testatur Sozomenus lib. 4. cap. 12. & *adversus Eudoxium* Episcopum Antiochenum res novas agitantem, ut capite sequenti Sozomenus docet. Quare cum Eudoxius ante annum sequentem eam Sedem non obtinuerit, ut anno præcedenti num. XV. ostendimus; & parte alia in Ancyrani Concilii Synodica, quam refert Epiphanius

phanius in hæresi Semiarianorum, dicatur, illud celebratum fuisse *paulo ante Pascha*, ob idque plerosque ob hyemem venire non potuisse, manifestissimum est, ante præsentis anni Pascha, quo nondum *Eudoxius* Episcopus Antiochenus erat, coactum non fuisse; Synodicamque illam de sequentis anni Paschate, quo die XII. Aprilis peractum est, intelligendam. Nam hujus Synodi epocha ab initio Episcopatus Eudoxii omnino pendet; quam cum Baronius anno suo non reddiderit, non mirum, si in Concilii Ancyrani tempore consignando a vero discesserit. Celebrata ea Synodus occasione dedicationis cujusdam Basilicæ a Basilio Episcopo Ancyrano constructæ: *Forte enim tunc Basilius ad dedicationem Basilicæ a se constructæ, multos vicinarum urbium Episcopos convocaverat*, inquit Sozomenus lib. 4. cap. 13 Dedicatio illa legitimo tempore non facta, cum in annum sequentem nulla Quinquennalia, aliaque id genus festa inciderint.

Refert ibidem Sozomenus literas, quas Georgius Laodicenus Episcopus scripsit Eudoxio res novas agitanti, ut eum reprimeret; quæ quidem literæ inscriptæ sunt: *Macedonio, Basilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino salutem*. Putat Baronius eas a Georgio scriptas ad eos, qui Ancyræ convenerant. Sed, ut observat Valesius in Notis ad Sozomenum, contrarium ostendunt nomina Episcoporum mox recitatorum, quæ in titulo epistolæ Georgii leguntur. Nullus enim ex istis, si unum *Basilium* excipias, Synodo Ancyranæ interfuit. Quare recitata quidem ea in Concilio Ancyrano, ut docet Epiphanius in hæresi Semiarianorum: non tamen scripta ad Episcopos Synodi Ancyranæ.

Basilius Ancyranus Episcopus acceptis Georgii Laodiceni episcopi literis, cognitisque quæ Sirmii a Valente & Ursacio hoc anno gesta fuerant, cum ad Ecclesiæ consecrationem Conventum haberet Episcoporum, *Ancyranam* Synodum celebrat, in qua Sirmiensis Hosii ac Valentis & ceterorum condemnata Fidei Formula est, statutumque, Patri Filium substantia esse similem. Qua ex Synodo literæ scriptæ sunt ad Phœnices & Syros, ubi Eudoxii Antiocheni studio Anomœorum perfidia flagrabat; quas Epiphanius recitat. Deinde Legati ad Imperatorem Sirmium missi, Basilius ipse, aliique, qui *Eudoxianorum* illic disturbatis consiliis Imperatorem perpulerunt, ut adversus Eudoxium & Anomœos ad Antiochenos scriberet. Tum autem videtur accidisse quod narrat Socrates, ut nempe Imperatoris mandato Hosiana Sirmiensis abrogaretur Formula; cum Basilius Semiarianorum signifer plurimum apud Imperatorem gratia & auctoritate posset. Atque ad Orientales illos tumultus, novamque hæresim exterminandam Constantius Synodum, auctore Basilio, Nicomediam indixit. Quæ cum terræ motu concidisset, ac subinde Nicæam, quo Episcopos convocari placuerat, eadem calamitas afflixisset: tandem Basilius Imperatoris literis cum Episcopis aliis de idoneo loco deliberare jussus, cum inter illos minime conveniret, Sirmium ad Imperatorem advolat. Ibi Arianos Episcopos reperit, Marcum Arethusium, Georgium Alexandrinum, Valentem & cæteros. Quorum omnium consilio Constantius Seleuciam in Isauria ad Synodum delegit.

Verum Eudoxii, Acacii, Valentis, Ursacii Anomœorum opera factum est, ut divisis Episcopis, Occidentales quidem Arimini, Orientales vero Seleuciæ congregarentur. In hoc Arianorum principum congressu accidit, quod Hilarius lib. de Synodis narrat, ut Orientales Episcopi, qui Sirmiensi blasphemiæ subscripserant, Auctores ejus compellerent, ut subscribendo damnarent quod fecerant. Quin etiam ex eodem Hilario colligitur, posteaquam dividi Synodum placuit, principio Ancyram ad Orientalium confessum delectam fuisse. Scribit enim his verbis: *Sed maxime cum comperissem Synodos in Ancyra atque Arimino congregandas, & ex singulis Provinciis Gallicanis binos, vel singulos eo esse venturos*. Quæ excerpta ex Petavio in Animadversionibus Epiphanianis ad hæresim LXXIII. quæ est Semiarianorum.

CONCILIUM SIRMIENSE III.

Pagi Cri. a ad ann. r. 357. n. & 11.

SYNODUS Sirmiensis anno 358. continuata. In ea restitutus Liberius, cum Formulæ fidei in eadem, & in Ancyrana exaratæ subscripsisset. De ea Synodo loquitur Philostorgius lib. 4. cap. 3. & Sozomenus lib. 4. c. 15. Quæ enim in eo capite a Sozomeno referuntur, in Concilio Episcoporum gesta esse manifestum est. Quippe & Formula Fidei ibi conscripta est, cui subscripserunt Orientales & Occidentales Episcopi, & ipse Liberius adhuc exul: & epistola ab ipsis scripta est ad Felicem Episcopum & ad Clerum urbis Romæ, ut Liberium redeuntem susciperent, utque ambo simul, Felix videlicet ac Liberius, Episcopatum administrarent. Quæ, ut inquit Valesius in Notis ad Sozomenum, nonnisi a Synodo decerni potuerunt; cum repugnet Ecclesiasticæ regulæ ac disciplinæ, ut in una eademque Ecclesia duo sint pariter Episcopi.

Hæc igitur Synodus Sirmiensis, quam Baronius cum aliis videtur confudisse, quæque anno CCCLVIII. celebrata, tertia est inter Sirmienses. Prima enim in qua depositus est Photinus, anno CCCLI. habita. Secunda, in qua Hosius blasphemiam dictavit, ann. CCCLVII. congregata. Tertia denique, in qua Liberius restitutus est, cum Formulæ in ea conscriptæ subscripsisset, anno CCCLVIII. coacta. Hæc videtur fuisse, quam Hilarius in Fragmentis vocat perfidiam ab Arianis conscriptam, & quam Liberius Catholicam vocat, & a Demophilo sibi oblatam suscepisse se dicit in epistola ad Orientales. Ob quod factum Hilarius ter anathema dicit Liberio. Sed hac de re plura ibidem Valesius, & Petavius in Animadversionibus Eusebianis pag. 316.

CONCILIUM ROMANUM

nova Basilii Collectione.

Cum Liberius Episcopus Romanus projectus fuisset in exilium, ei substitutus est Felix Diaconus. Quo tempore idem Felix, utpote vir catholicus & timens Deum & justus homo, *ut habetur in vita ejus*, fecit Concilium, & invenit duos presbyteros Romanos consentientes Constantio Augusto Ariano nomine Ursacium & Valentem, & damnavit eos in Concilio coram quadraginta & octo Episcopis qui fuerant congregati. Hic declaravit Constantium filium Constantini hæreticum & secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi juxta Nicomediam in Aquilone villa: & pro hoc declarato ejicitur sanctissimus Felix de episcopatu suo a Constantio Augusto filio Constantini Augusti. *Quem locum laudat etiam Anselmus Episcopus Havelbergensis, qui dein Archiepiscopus Ravennas fuit, lib. 3. dialogor. cap. 21. Confirmat autem hanc historiam vetus epitaphium Felicis, repertum anno* MDLXXXII. *Romæ in Diaconia sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani, quod ita habet apud Baronium.*

CORPUS S. FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QUI DAMNAVIT CONSTANTIUM.

CONCILIUM MELITINENSE.

Habitum circa ann. Christi 358.

Ex Pagi Critica ad Ann. Chr. 357. n. 14.

CELEBRATA anno circiter 358. *Melitinæ* in Armenia Synodus, cujus mentio apud Sozomenum lib. 4. cap. 24. & 25. ubi is Historicus loquitur de Concilio Constantinopolitano anno CCCLIX. inchoato, & insequenti continuato. Nam Sozomenus de Eustathio Sebastæ Episcopo ait: *Ab Eusebio Constantinopoleos Episcopo depositus* fuerat. *Deinde tanquam secus quam oportet, prædicans & agens & sentiens, a Gangrensi Concilio Episcopatu exutus fuerat. In Antiochensi autem Synodo perjurii convictus erat. Et quod decreta eorum, qui Melitinæ congregati fuerant, subvertere conaretur.* Exauctoratus & Cyrillus Episcopus Hierosolymorum, *propterea quod cum Eustathio & Elpidio communicasset, qui decreta Melitinensis Synodi, cui ipse quoque interfuerat, abrogare studuerant.* Neque plura de Melitinensi Concilio, cujus nulla mentio in Collectionibus Conciliorum Generalium. Ex citatis porro verbis intelligimus, *Concilium Gangrense* habitum post annum trecentesimum quadragesimum, quo Eusebius ex urbe Nicomediensi ad Sedem Constantinopolitanam translatus est, nec post annum CCCLVII. cum eidem Hosius interfuerit, & post lapsum Cordubam secesserit. Cum autem Cyrillus *Melitinæ* Synodo adfuerit, ea ante annum CCCLI. non congregata; quia eo circiter anno Cyrillus sedere cœpit. *Melitinensis* Synodi meminit S. Basilius in epistola 79. ad Occidentales, ubi Eustathium in ea Synodo depositum esse testatur. Quare cum Meletius Concilio Seleuciensi anno CCCLIX. congregato tanquam Episcopus Sebastenus adfuerit, jam eo anno Eustathius e Sebasteno Episcopatu dejectus fuerat, sicque Synodus Melitinensis anno CCCLVIII. aut insequenti habita.

CONCILIUM CÆSARIENSE,

Habitum circa an. Christi 358.

Ex Pagi Critica ad Ann Christ. 360 n 11. & 12.

NON Melitinæ solum, sed etiam Cæsareæ, seu Neocæsareæ in Ponto damnatum, ac depositum fuisse Eustathium Sebastensem Episcopum testis est Sozomenus lib. 4. cap. 25. ubi ait: *Eustathius autem accusabatur..... quod Neocæsareæ, quod est oppidum Ponti, a Concilio communione ecclesiæ interdictus* fuerit. A Sozomeno non dissentit Socrates; hic enim postquam scripsit Eustathium e Sede Sebastenæ Ecclesiæ depositum fuisse, & in ejus locum Meletium subrogatum, ait: *Ceterum Eustathius post hæc etiam in Synodo Gangrensi, quæ ipsius causa in Paphlagonia collecta fuerat, condemnatus est, eo quod post condemnationis sententiam adversus ipsum prolatam in Synodo Cæsariensi, multa contra leges Ecclesiasticas ageret.* Quo anno id contigerit incertum. Videtur hæc Synodus anno 358. aut circiter ante Gangrensem celebrata, ac in ea Meletius Sebastenæ urbis Episcopus renunciatus. Nam Theodoretus lib. 2. cap. 25. postquam retulit Leontii Episcopi Antiochensis mortem, & Eudoxii in ejus locum subrogationem, quæ anno 358. contigere, ait: *Per idem tempus Eustathius Episcopatum gerebat Sebastiæ.* Quare nonnisi post Eudoxii ad Sedem Antiochenam translationem Eustathius dignitate abdicatus est, cum Meletius jam Sebastenus Episcopus Concilio Seleucienſi anno 359. interfuerit.

CONCILIUM INCERTI LOCI,

In quo perfidia Sirmiensis, hoc est, formula fidei per Osium & Potamium Sirmii conscripta, ab episcopis Galliæ damnata est, anno Christi 358. Liberii Papæ VIII. Constantii Aug. 21. in Gallia V.

Ex Iacobo Sirmondo Soc. Jesu.

a Eam supra leges.

SYNODI *hujus notitiam sancto Hilario debemus, qui de synodis scribens ad episcopos Galliæ, laudat illos, quod missam ad se Potamii atque Osii blasphemiam* [a] *damnarint, quæ ἑμοούσιον καὶ ὁμοιούσιον, id est tum ejusdem, tum similis substantiæ vocabula supprimebat.* Beatæ, *inquit*, fidei vestræ literis sumptis, gratulatus sum in domino, incontaminatos vos & illæsos ab omni contagio detestandæ hæreseos perstitisse; & missam proxime vobis ex Sirmiensi oppido infidelis fidei impietatem non modo non suscepisse, sed nunciatam etiam significatamque damnasse. *Et alio post loco significat iis ipsis prope diebus illos hæresim respuisse, quibus Orientales, ut eamdem examinarent, synodum Ancyranam celebrarunt. Celebrarunt autem, ut ex ejusdem synodi epistola, quam recitat Epiphanius hæresi* LXXIII. *liquet, paulo ante dies paschæ. Quare sub idem tempus concilium hoc in Gallia coaluisse haud dubium est, sed quo loco incertum. Extat porro Phœbadii Aginnensis in Aquitania episcopi adversus Arianos liber, in quo Sirmiensem eamdem formulam, nuper, ut scribit, ad Gallos missam, per singula capita discutit, firmissimisque rationibus confutat; ita ut synodicæ qua caremus, concilii hujus loco Phœbadii liber esse possit.*

CON-

CONVENTUS SIRMIENSIS.

Harduino t. 1. col.

NON in Synodo quidem, ſed in fortuito paucorum Epiſcoporum congreſſu, præſente Conſtantio Imperatore, edita eſt a Marco Arethuſio fidei formula, quam & Athanaſius deſcribit in libro de Synodis pag. 875. & Socrates lib. 2. cap. 27. Teſtis Germinius Epiſcopus in Epiſtola ad Rufinum & alios, quæ eſt inter fragmenta Hilarii his verbis: *Nam ſub bonæ memoriæ Conſtantio Imperatore, quando inter quoſdam cœperat eſſe de fide diſſenſio, in conſpectu ejuſdem Imperatoris, præſentibus Georgio Epiſcopo Alexandrinorum Eccleſiæ, Pancratio Peluſinorum, Baſilio Epiſcopo tunc Ancyrano, præſente etiam ipſo Valente & Urſacio, & mea parvitate, poſt habitam uſque in noctem de fide diſputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis electum* FIDEM DICTASSE, *in qua fide ſic conſcriptum eſt*: Filium ſimilem patri per omnia, ut ſanctæ dicunt, & docent ſcripturæ: *cujus integræ profeſſioni conſenſimus omnes, & manu noſtra ſubſcripſimus*. Fidem hanc quæ Conſules habet, editam Sirmii fuiſſe, XI. Kal. Julias, Euſebio & Hypatio Coſſ. docent Athanaſius, Socrates, Theodoretus. Hæc eadem eſt, ut ex Athanaſio conſtat, quæ contra morem Eccleſiaſticum Conſules additos habuit, propter quod Patribus Arimini riſum movit. Conſtantium Imp. eo anno hybernaſſe Sirmii, melioremque anni partem tranſegiſſe, auctor eſt Ammianus. Iiſdem Coſſ. Arianos ibi Epiſcopos conveniſſe tradit Sozomenus.

Expoſita eſt Fides Catholica in præſentia D. N. Conſtantii, Conſulatu Fl. Euſebii & Hypatii VV. CC. Sirmii, a. d. XI. *Kal. Jun.*

CREDIMUS in unum ſolum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia ſæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere poteſt, exſiſtentem, & ante omnem comprehenſibilem A ſubſtantiam, natum impaſſibiliter ex Deo, ſolum ex ſolo Patre, Deum de Deo, ſimilem Patri ſuo, qui ipſum genuit: *cujus* ſecundum ſcripturas *generationem nemo novit, niſi ſolus qui eum genuit Pater*. Hunc ſcimus unigenitum Dei Filium nutu paterno adveniſſe de cœlis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, verſatumque cum diſcipulis fuiſſe, & ubi omne officium diſpenſationis adimpleviſſet, ſecundum Patris voluntatem, crucifixum & mortuum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe, atque ibi, quod ſui officii erat, peregiſſe: quem janitores infernorum conſpicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis reſurrexiſſe, & verſatum cum diſcipulis fuiſſe: eumque ubi negotia B ſua abſolverat, impletis quinquaginta diebus, in cœlos aſſumptum eſſe, & ſedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus reſurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique ſecundum opera ſua. Et in ſanctum Spiritum, quem Unigenitus promiſit ſe miſſurum humano generi Paracletum, quemadmodum ſcriptum eſt: *Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium Paracletum mittet vobis, Spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonebit*. Vocabulum porro ſubſtantiæ, quia ſimplicius a patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in ſcripturis non contineatur; placuit, ut de medio tolleretur, & nullam, poſthac de Dei C ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ ſcripturæ numquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ literæ dicunt & docent.

Habetur etiam cum Græco textu ſupra titulo Tertiæ Sirmianæ Fidei.

Subſcripſiſſe huic confeſſioni fidei, Marcum Aretuſæ, Valentem Murſorum, Baſilium Ancyræ in Galatia; adfuiſſe præterea Epiſcopos Marcum Georgium, Urſacium, Germanum, Hypatianum, cum presbyteris ac Diaconis pluribus, ſcribit Epiphanius hæreſ. 73. Semiarianorum n. 22.

[a] ARIMINENSE [b] CONCILIUM

[c] OECUMENICUM ET UNIVERSALE,

[d] Approbatum, [e] Euſebio & Hypatio coſſ. habitum,

[f] In quo CCCC. *Epiſcopi fere catholici [g] Arianis confeſſionibus rejectis, Nicænam fidem confirmarunt.*

ACTA hujus concilii, præter epiſtolam ſynodicam, quam infra ſubjiciemus, interierunt. Quæ ex diverſis antiquis auctoribus potuerunt reperiri fragmenta, congrua compaginatione ſibi invicem cohærentia, hic intexemus; ex quibus ipſum concilium, quantum fas eſt, prope integrum reddemus. D

a Ariminenſe.) Sic dictum ab Arimino, quæ eſt urbs Æmiliæ in Italia, a flumine propinquo ejuſdem nominis ſic dicta. Hæc quondam Umbrorum colonia fuit, ſicut & Ravenna; verum utraque Romanos inquilinos accepit. Ptolomæo Lagi filio apud Ægyptios imperante, Sempronio & Appio coſſ. ædificata fuit. Octavius eam ampliavit; Diocletianus a Liburnis dirutam reſtauravit, fuſiſque Liburnis arcum triumphalem in ea extruxit. Vide Ptolemæum & Plinium.

b Concilium.) Cum Sirmienſi ſynodo abſoluta, Ariani non tam inter ſe pace aſtricti, quam majore diſcordia diviſi eſſent, ſtatuerat imperator, Datiano & Cereali conſulibus, anno Chriſti 358. ad eoſdem inter ſe conciliandos Nico- Cauſa concilii. Synodus diviſa in duas

mediæ concilium congregare: verum urbis illius prodigioso interitu impeditus, Eusebio, & Hypatio coss. anno Christi 359. ad easdem fidei controversias componendas œcumenicam synodum indixit, eamque in duas divisit, statuens ut occidentales Arimini, orientales Seleuciæ in Isauria convenirent; eo nimirum fraudulento Arianorum consilio, ut orthodoxi loco divisi, animis & votis inter se dividerentur, & quia facilius esse putarent, paucioribus, quam simul omnibus imponere.

Oecumenicum est.

c Oecumenicum.) Hoc concilium, ad quod orientales cum occidentalibus invitati etiam accessissent, nisi impio Arianorum suasu, ad mandatum imperatoris Seleuciæ congregati fuissent, qui quadringenti & amplius episcopi, cum Vincentio aliisve legatis Liberii pontificis Romani interfuerunt, quodve ob causam, universam fidem & ecclesiam concernentem indictum fuerat, ab Athanasio de synod. merito universale concilium appellatur. Verba illius hæc sunt: *Primum quidem ego admiror, idemque arbitror quemlibet prudentem facere, quod cum universale concilium indictum esset, idque omnes expectarent, de repente divisio facta sit, adeo ut isti illuc, illi convenirent istuc: sed hoc absque dubio numinis providentia procuratum est, ut in singulis conciliis, hic quidem sinceræ puræque fidei sententiæ apparent; illic autem suspecta, incertaque ingenia cum suis moribus se ostenderet.* Hæc Athanasius.[1]

An fuerit approbatum.

d Approbatum.) Duo concilia Ariminensis synodi nomine insignita reperiuntur. Unum legitimum & germanum, Arimini vere habitum, in quo Ariana confessione Sirmii edita, omnium patrum consensu explosa, Nicæna fides cunctorum suffragio stabilita fuit; quove Ariani cum Ursacio & Valente, sociisque eorum præsentibus, communi patrum sententia condemnati fuere. Alterum spurium est & illegitimum, alibi verius quam Arimini habitum, sed hoc nomine appellatum, ut infra patebit. Prius catholicum est, & summa laude dignum. Posterius vero Arianorum conciliabulum fuit, meritoque a Bellarmino inter reprobata rejectum. Sicut igitur ad obscurandam gloriam & auctoritatem duorum universalium conciliorum catholicorum Nicæni & Sardicensis, Ariani alibi ejusdem nominis synodos coegerunt; ita ad abolendam hanc priorem rite vereque peractam Ariminensem synodum catholicam & orthodoxam, aliam alibi, ut infra dicemus, celebrarunt, quam, priore abrogata, Ariminensem nominarunt, & summis laudibus extulerunt. Unde sicut Sardicense ab Augustino, aliisve doctis viris plane rejectum fuit, quod ignorarent duplicis generis Sardicensia reperiri: ita etiam fortasse accidit, ut Bellarm. lib. 1. cap. 6. nulla facta distinctione Ariminensis legitimi ab illegitimo, illud inter reprobata enumerarit. Hæc ex Athanasii lib. de synod. Ambros. ep. 32. Baron. an. 354. n. 43. 50. & 51.

Duo concilia inveniuntur Ariminensia appellata.

Tempus concilii.

e Eusebio & Hypatio consulibus.) His consulibus concilium Ariminense habitum fuisse Arimini, recitata tertia Sirmiana fidei professio, epistola imperatoris Constantii ad synodum scripta, ac demum formula fidei a patribus hujus concilii conscripta, aperte testantur; prædictorum enim consulum nominibus notata reperiuntur. Recte igitur hoc concilium, anno domini 359. qui est Liberii octavus, & Constantii 29. celebratum fuisse asseritur.

Numerus episcoporum.

f In quo quadringenti episcopi omnes fere catholici.) De numero episcoporum ita Severus lib. 2. *Missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque magistris officialibus, acciti atque tracti quadringenti & aliquot amplius occidentales episcopi Ariminum convenere, quibus omnibus annonas & cellaria dari imperator præceperat: sed repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt.* Ex his juxta Athanasium lib. de syn. quinquaginta; juxta Severum, octoginta tantum Ariani; reliqui omnes catholicæ fidei defensores fuerunt, *Cum igitur ambarum partium episcopi Ariminum perveniissent, mox fit*, inquit Severus, *partium secessio: ecclesiam nostri obtinent; Ariani tantum locum de industria vacantem orationis loco capiunt: sed hi non amplius quam octoginta, reliqui nostrarum partium erant.*

Ex his quo fuerunt Ariani.

Acta concil.

g Arianis confessionibus rejectis.) Episcopis loco, tempore, & numero prædicto congregatis, factum est initium concilii. Principio legebatur epistola, qua teste Sozomen. lib. 4. cap. 16. imperator petebat ut primum ambigua in fide ab episcopis deciderentur: deinde causæ episcoporum cognoscerentur,[1] actaque tandem concilii universa ad se per decem legatos utriusque partis referrentur. Cum deinde cœptum est agi de fide, postularunt Ariani, ut antiquatis fidei formulis omnibus aliis anterioribus, Sirmiana fidei confessio tertia, Sirmii edita, a Constantio approbata, & per Valentem hic recitata, retineretur; idque propterea in primis, quod in ea Filius Patri per omnia similis esse diceretur. Verum cum in eadem nomina *substantiæ & consubstantialitatis* dolose suppressissent, ut scilicet his vocibus abdicatis, Nicænam fidem everterent, & ad Arianam blasphemiam aditum patefacerent: fraude & improbitate cognita, patres orthodoxi nihil de orientalibus, sicut per literas imperator petiverat, statuentes, Arianam hæresin cum suis sectatoribus damnarunt, atque rejectis aliis fidei formulis, unicum dumtaxat Nicænum fidei symbolum comprobarunt. Sententiam concilii apud Athanasium & Hilarium extantem infra subjiciemus. His a synodo catholica definitis, decem legati catholici ad imperatorem cum epistola synodica mittuntur, ut ab iis de rebus in concilio gestis informetur. Ab Arianis totidem ablegati catholicos antevertentes, falsis suis relationibus aures imperatoris præoccuparunt, idque suo more effecerunt, ut neque catholici legati apud comitatum, neque patres concilii ante expeditionem contra barbaros tentatam, Arimino discedere permissi fuerint. Abeundi licentiam per literas responsorias ad eum rescriptas illi quidem postularunt, nihil tamen impetrarunt, ideo quod ab expeditione barbarica reversus constituisset, omnes omnino catholicos Arimini congregatos per vim & tormenta adigere, ut eam, quam Ariani alibi sub nomine Ariminensis concilii formulam fidei vulgaturi erant, omnes subscriptione sua firmarent. Vide notas sequentis conciliabuli. Hæc ex Athanasio, Socrate, Sozomeno, Hilario, Baronius anno 359. num. 5. & seqq.

Ariani hæresis cum sectatoribus damnatur.

EPI-

1 Ex Lege 15. Cod. Theod. *De Episcopis*, adversus immunitatem Ecclesiarum & Clericorum data anno Ch. 360 a Constantio, liquet, in Arimin. Synodo non tantum tractatum habitum de Fide, vel etiam de causis Episcoporum, verum etiam de privilegiis Ecclesiarum & Clericorum, ac nonnulla super his disposita ad Constantium perlata, nempe de Ecclesiis & Clericis in universum plenissima immunitate, etiam a solitis & ordinariis functionibus & tributis, donandis. Eam legem explicat egregie Gothofredus in commentario, quod ad ea, quæ synodum Ariminensem proxime secuta sunt, pertineat, quæ alioquin vix alibi occurrunt. *Pagius ad an. Ch.* 360. *n.* 15.

EPISTOLA CONSTANTII

AD SYNODUM ARIMINENSEM,

Qua monuit ne quid de orientalibus, qui seorsim convenirent Seleuciæ, definire præsumerent.

*Victor Constantinus * Maximus triumphator semper Augustus episcopis.*

COntinent priora instituta, venerabiles, sanctimoniam legis rebus ecclesiasticis niti: satis superque perspeximus literis ad [a] nostram prudentiam datis, iisdem oportere operam dare: cum profecto & episcoporum id officio congruat, & salus omnium longe lateque populorum hoc fundamine roboretur. Sed res admonuit instituta rursus * existere. Non enim aliquis definita geminari superfluum judicabit, cum [b] rebus confueverit admonitio augere cumulum diligentiæ. His ita se habentibus, de fide atque unitate tractari debere cognoscat sinceritas vestra, & operam dari ut ecclesiasticis rebus ordo competens præbeatur. Discurret namque cunctorum posteritas ubique populorum, & concordia fida servabitur, cum penitus amputatis * nec hujusmodi quæstionibus cunctis sectando commoverit, resista non debet ita intentionem animi [c] propagare. Non enim de orientalibus episcopis in concilio vestro patitur ratio aliquid definiri. Proinde super his tantum quæ ad vos pertinere cognoscit gravitas vestra, tractare debebitis, & completis celeriter universis, consentiente consensu, decem mittere ad comitatum meum, ut prudentiæ vestræ prioribus literis intimavimus. Prædicti enim poterunt, omnibus, quæ eisdem orientalibus proposuerint, respondere, vel tractare de fide, ut exitu competenti omnis quæstio terminetur, & ambiguitas sopiatur. Quæ cum ita sint, adversus orientales nihil statuere vos oportet, aut si aliquid volueritis contra eosdem prædictis absentibus definire, id quod fuerit usurpatum irrito evanescet effectu. Non enim illa vires habere poterit definitio, cui nostra statuta testantur jam nunc robur & * cupiam denegari Quæ cum ita sint, moderatione religionis venerabilibus antistitibus consentanea debetis veneranda perficere, ut id quod religio postulat, explicetur, & quod auditi prohibet ratio, nullus usurpet. Divinitas vos servet per multos annos parentes K. (*) dat. 6. Kal. Junias Eusebio & Hypatio coss.

SENTENTIA SYNODI.

Quamdiu par & possibile erat, fratres carissimi, catholica synodus, & sancta ecclesia, sua patientia & tolerantia pertulit indigne Ursacium, & Valentem, Cajum, Germinium, & Auxentium; qui alias alia sentientes, omnes ecclesias perturbarunt, & nunc in præsentia ausi sunt hæreticas sententias orthodoxæ fidei asserere, & Nicænam synodum hostem Arianæ hæresis demoliri, suamque sed peregrinam & alienissimam a sanctissima ecclesia fidem conscriptam promulgare, quam nos recipere, nefarium putavimus. Qui cum jam pridem hæretici essent, etiam nunc deprehensi sunt contraria sentire: quos ad communionem nostram accedere prohibuimus, eosque in præsentia nostris verbis condemnantes, a cœtu fidelium rejicimus. Vos item quod videbitur de istis statuite, ut uniuscujusque cognitio ex sua subscriptione robur habeat. Unanimiter nos episcopi dicimus. Prædicti isti inimici detrahantur ab ecclesia, ut catholica ecclesia in pace permaneat.

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Ἐως προσῆκον ἦν καὶ δυνατὸν, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, ἡ καθολικὴ συνοδος καὶ ἡ ἁγία ἐκκλησία τῇ ἰδίᾳ ὑπομονῇ καὶ ἀνεξικακίᾳ ἤνεγκεν οὐκ ἀγενῶς Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα καὶ Γάϊον καὶ Γερμινίωνα, καὶ Αὐξέντιον, οἵ τινες ἄλλοτε ἄλλα φρονοῦντες πάσας τὰς ἐκκλησίας συνετάραξαν, οἱ καὶ νῦν ἐπιχειρῆσαι τετολμήκασι τὸν αἱρετικὸν λογισμὸν τῇ τῆς ὀρθοδόξων πίστει συναψαι, καὶ σφαλῆσαι τὸν ἐν Νικαίᾳ συνοδον. ἥτις ἀντίμαχος ὑπάρχει τῇ τῆς Αρειανῶν αἱρέσει. ἔξωθεν ἰδίαν τινὰ καὶ ἀλλοτριωτάτην τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας συγγραφεῖσαν πίστιν προσφέροντες. ἦν τινα ἡμᾶς δέξασθαι, ἀθέμιτον ἡγησάμεθα. ἔκπαλαι γὰρ οὔτε αἱρετικοὶ ὄντες καὶ τ' ἀναντία φρονοῦντες καὶ νῦν ἀπεδείχθησαν. οὓς πρὸς τὸν ἡμέτεραν κοινωνίαν συνελθεῖν ἐπιτρέπομεν, τῇ ἰδίᾳ φωνῇ παρόντας αὐτοὺς καταικέναντες, καὶ καθαιροῦντες. νῦν τοίνυν, ὅπερ δοκεῖ, ἀποφαίνεσθε, ἵνα ἑνὸς ἑκάστου ἡ γνῶσις ἐκ τῆς ὑπογραφῆς εἴη βέβαιος. ὁμοθυμαδὸν οἱ ἐπίσκοποι φάσκομεν, οἱ προειρημένοι ἐχθροὶ καθαιρεθῶσιν, ἵνα ἡ καθολικὴ πίστις ἐν εἰρήνῃ διαμένῃ.

DEFINITIO CATHOLICA CONCILII

Ariminensis apud Hilarium extans hæc est.

Incipit definitio catholica habita ab omnibus catholicis episcopis, priusquam per terrenam potestatem territi, hæreticorum consortio sociarentur in concilio Ariminensi. Extat apud Hilar. frag. lib. 2. p. 45. & 46.

[a] Si credimus placere omnibus posse catholicis a symbolo accepto nos recedere non oportere, quod in collatione apud omnes integrum re cognovimus: nec a fide recessuros, quam per prophetas a Deo Patre per Christum dominum nostrum, docente sancto Spiritu, & in evangeliis & in apostolis omnibus suscepimus, ut per traditionem patrum secundum successionem apostolorum usque ad tractatum apud Nicæam habitum contra hæresim, quæ tunc temporis exsurrexerat, positum nunc usque permanet. Quibus omnibus nec addendum aliquid credimus, nec minui posse manifestum est. Placet ergo nihil novum fieri: substantiæ quoque nomen & rem a multis sanctis scripturis insinuatam mentibus nostris, obtinere debere sui firmitatem. Quam rem cum suo nomine ecclesia catholica cum doctrina deifica semper confiteri consuevit. *Subdit auctor.* Huic definitioni omnes in unum catholici conspirantes subscripserunt. a Sic.

[1] Eodem in Concilio, *pergit idem*, postquam sta- Ex Hard. Concil. tom. 1. pag. 711.

1 Hæc est eadem sententia quam G. L. proxime attulit Labbeus. Eam Latine scriptam fuisse testatur Athanasius lib. de Synodis pag. 876. iterumque ex Hilario, ut in Concilio gestorum ordo servetur, non pigeat exhibere.

ſtatutum eſt nihil debere paternam minui traditionem, etiam qui contra hanc veniebant, omnium in unum conſpirantium ſpiritali voce ſunt damnati. Cujus tractatus hoc eſt exemplum.

Euſebio & Hypatio Coſſ. XII. Kal. Auguſti: Cum apud locum Ariminenſem epiſcoporum ſynodus fuiſſet collecta, & tractatum fuiſſet de fide, & ſediſſet animo quid agi deberet, Græcianus epiſcopus a Calle dixit:

Quamdiu decuit, fratres cariſſimi, Catholica ſynodus patientiam habuit, [a] & piam eccleſiam toties exhibuit juxta Urſacium & Valentem, Germinium, Gajum [b]: qui totiens mutando quod crediderunt, omnes eccleſias turbaverunt, & nunc conantur hæreticum animum ſuum inſerere animis Chriſtianis. Subvertere enim volunt tractatum habitum apud Nicæam, qui poſitus eſt contra Arianam hæreſim, & ceteras. Attulerunt nobis præterea conſcriptam a ſe fidem, quam recipere non licebat. Jam quidem hæretici antehac nobis pronunciati ſunt, & multis diebus eſt comprobatum: quos & ad noſtram communionem non admiſimus, voce noſtra damnantes eos præſentes. Nunc iterum quid vobis placet, iterum dicite, ut ſingulorum ſubſcriptione firmetur. Univerſi epiſcopi dixerunt: Placet ut hæretici ſupraſcripti damnentur, quo poſſit eccleſiæ fides inconcuſſa, quæ vere catholica eſt, in pace perpetua permanere.

a *Forte* & piam ſe Eccleſia

b *Athan. addit* Auxentium,

DAMNATIO ARIANÆ HÆRESEOS

Apud Hilarium extans.

Exta apud Hilar. fragm. lib. poſte de ſynodo Ariminenſi pag. 47.

Damnatio blaſphemiæ Arii, & expoſitio integræ & catholicæ fidei, quam catholici in tractatu Ariminenſi firmaverunt, & manu ſua ſubſcripſerunt.

Blaſphemiæ Arii, licet antehac fuerint damnatæ, latebant tamen occultæ, quia eum blaſphemaſſe ignorabatur. Verum favente Deo, procuratum eſt, ut conſtitutis nobis apud Ariminum, ejus peſtifera hæreſis repeteretur. Et ideo ſimul cum ejus blaſphemiis omnes quoque hæreſes, quæ antehac exſurrexerunt contra catholicam & apoſtolicam traditionem, ſicut jamdudum damnatæ ſunt præteritis conciliis & diverſis in locis, nos quoque damnamus, & anathematizamus eos, qui dicunt Filium Dei nullis extantibus, & de alia ſubſtantia, & non de Deo Patre natum, Deum verum de Deo vero.

Et ſi quis Patrem & Filium duos Deos, hoc eſt, non nota duo principia dixerit, & non patris & Filii unam deitatem profiteatur, anathema ſit.

Si quis Filium Dei creaturam vel facturam dixerit, anathema ſit.

Si quis Deum Patrem ipſum de Maria natum, eumdemque Patrem & Filium dixerit, anathema ſit.

Si quis Filium Dei de Maria initium ſumpſiſſe dixerit, vel fuiſſe tempus quando non erat Filius, anathema ſit.

Si quis Filium Dei non vere inenarrabiliter de Deo Patre natum, ſed adoptivum filium dixerit, anathema ſit.

Si quis Filium Dei aut temporalem, aut hominem ſolum, & non ante omnia ſæcula de Deo Patre natum profiteatur, anathema ſit.

Si quis Patris & Filii & Spiritus ſancti unam perſonam, aut tres ſubſtantias diviſas dixerit, & non perfectæ Trinitatis unam deitatem profiteatur, anathema ſit.

Si quis Filium Dei eſſe ante omnia quidem ſæcula, & non ante omne omnino tempus dixerit, ut ei tempus aſſignet, anathema ſit.

Si quis creata omnia, non per verbum, ſed ſine eo, vel ante eum facta dixerit, anathema ſit.

Si quæ autem aliæ blaſphemiæ Arii, vel cujuslibet, repertæ fuerint, ſimiliter anathematizamus.

ACTA QUÆDAM CONCILII ARIMINENSIS

ex Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos.

Ex nova Collectione Baluzii.

SUb Rege Conſtantio, Euſebio & Hypatio Conſulibus, nomine unitatis & fidei incredulitas conſcripta eſt, ut nunc agnoſcitur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam conveniens ſervis Dei videbatur quam unitatem ſequi, & totius mundi communionem non ſcindi; præſertim cum ſuperficies expoſitionis nihil jam ſacrilegum præferret. *Credimus*, ajebant, *in unum verum Deum patrem omnipotentem*. Hoc etiam nos confitemur. *Credimus & in unigenitum Dei filium, qui ante omnia ſæcula & ante omne principium natus eſt ex Deo, natum autem unigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, ſimilem genitori ſuo patri ſecundum ſcripturas, cujus nativitatem nullus novit niſi ſolus qui eum genuit pater*. Numquid hic inſertum eſt, *Erat tempus quando non erat*, vel *De nullis extantibus creatura eſt filius Dei*? Perfecta fides eſt Deum de Deo credere. Et natum ajebant unigenitum ſolum ex ſolo patre. Quid eſt natum? Certe non factum. Nativitas ſuſpicionem auferebat creaturæ. Addebant præterea: *Qui de cœlo deſcendit, conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine, crucifixus a Pontio Pilato, tertia die reſurrexit a mortuis, aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Dei patris, venturus judicare vivos & mortuos*. Sonabant verba pietatem, & inter tanta mella præconii nemo venenum inſertum putabat. De uſiæ vero nomine abjiciendo vereſimilis ratio præbebatur. *Quia in ſcripturis*, ajebant, *non invenitur, & multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri*. Non enim erat curæ Epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto. Denique ipſo in tempore cum fraudem fuiſſe in expoſitione rumor populi ventilaret, Valens Murſenſis Epiſcopus qui eam conſcripſerat, præſente Tauro prætorii Præfecto, qui ex juſſu Regis ſynodo aderat, profeſſus eſt ſe Arianum non eſſe & penitus ab eorum blaſphemiis abhorrere. Res ſecrete geſta opinionem vulgi non extinxerat. Itaque alia die in Eccleſia quæ eſt apud Ariminum, & Epiſcoporum ſimul & laicorum turbis concurrentibus, Muzonius Epiſcopus provinciæ Byzacenæ, cui propter ætatem primatus ab omnibus deferebatur, ita locutus eſt. *Ea quæ ſunt jactata in publicum, & ad nos uſque perlata, aliquem e vobis ſanctitati veſtræ legere præcipimus; ut quæ ſunt mala, & ab auribus & a corde noſtro abhorrere debent, una omnium voce damnentur*: Reſponſum eſt ab univerſis Epiſcopis: *Placet*. Itaque cum Claudius Epiſcopus provinciæ Piceni ex præcepto omnium blaſphemias quæ Valentis ferebantur legere cœpiſſet, Valens ſuas eſſe negans exclamavit & dixit: *Si quis negat Chriſtum*

Do-

Dominum Dei filium, ante ſæcula ex patre genitum, anathema ſit. Ab univerſis conſonatum eſt: *Anathema ſit.* Et addidit:

Si quis negat filium ſimilem patri ſecundum ſcripturas, anathema ſit. Omnes reſponderunt: *Anathema ſit.*

Si quis filium Dei non dixerit æternum cum patre, anathema ſit. Ab univerſis conclamatum eſt: *Anathema ſit.*

Si quis dixerit creaturam filium Dei, ſunt ut ceteræ creaturæ, anathema ſit. Similiter dictum eſt: *Anathema ſit.*

Si quis dixerit de nullis extantibus filium. & non de Deo patre, anathema ſit. Omnes conclamaverunt: *Anathema ſit.*

Si quis dixerit, Erat tempus quando non erat filius, anathema ſit. Omnes reſponderunt: *Anathema ſit.*

In hoc veto cuncti Epiſcopi & tota ſimul Eccleſia plauſu quodam & tripudio Valentis vocem exceperunt. Quod ſi quis a nobis fictum putat, ſcrinia publica ſcrutetur. Plenæ ſunt certe Eccleſiarum arcæ, & recens adhuc rei memoria eſt. Superſunt homines qui illi ſynodo interfuerunt; & quod veritatem firmet, ipſi Ariani hæc ita ut diximus geſta non denegant. Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum laudibus tollerent & ſuam in eum ſuſpicionem cum penitentia damnarent, idem Claudius, qui ſupra legere cœperat, ait.

Adhuc ſunt aliqua quæ ſubterfugerunt dominum & fratrem meum Valentem: quæ, ſi vobis videtur, ne quis ſcrupulus remaneat, in commune damnemus.

Si quis dixerit filium Dei eſſe quidem ante omnia ſæcula, ſed non ante omne omnino tempus, ut ei aliquid anteferat, anathema ſit. Dixerunt cuncti: *Anathema ſit.*

Multaque alia, quæ ſuſpicioſa videbantur, ad pronunciationem Claudii Valens condemnavit. Quæ ſi quis plenius diſcere cupit, in Ariminenſis ſynodi actis reperiet, unde & nos iſta libavimus. His ita geſtis, Concilium ſolvitur. Læti omnes ad provincias revertuntur.

HUC USQUE HIERONYMUS

Baluzii Notæ.

In eadem ſynodo Ariminenſi actum eſt de privilegiis Eccleſiarum & Clericorum, ita videlicet *ut jugæ*, id eſt is terræ modus, cui colendo per annum jugo boum opus eſt, *quæ videntur ad Eccleſiam pertinere, a publica functione ceſſarent, inquietudine deſiſtente.* Quam ſynodi diſpoſitionem repulit Conſtantius Imperator, ut ipſe docet in l. 15. Cod. Theodoſ. *De Epiſc. & Clericis.*

Ut nunc agnoſcitur) Vetus codex MS. monaſterii ſancti Germani Pariſienſis, cum quo contulimus hoc fragmentum, ita habet: *quæ quidem nunc infidelitas noſcitur.*

Et totius M. Comm.) Ita omnino vetus exemplar & prima editio Romana. Poſteriores habent: *& a totius mundi communione.*

In unum verum) Idem codex: *in unum ſolum verum.*

Gen. ſuo Patri) Item: *genitori ſuo filium patri.*

Creatura E. F. Dei.) Item: *creaturis eſſe filium Dei.*

Mella præconii) Poſteriores editiones habent: *illa præconia.* At prima Romana & vetus exemplar habent uti nos repoſuimus.

Abhorrere) Vetus codex: *& ab errore ſe receſſiſſe. Sed hoc opinionem vulgi non extinxerat.*

Turbis Concurr.) Idem codex: *turba concurrens.*

Byzacenæ.) Antea legebatur Byzantinæ. Nos emendavimus. Vide Notas noſtras ad Gratianum pag. 451.

In publicum.) Antea legebatur *per publicum.*

E vobis.) Hæc eſt ſcriptura veteris libri. Nam editiones habent *e nobis.*

Aurib. E. A. C. noſtro.) Vetus codex: *auribus cordium noſtrorum.*

Chriſtum Dominum.) Ita vetus codex. Editiones habent *Chriſtum Deum.*

Et addidit. Hæc addita ſunt ex veteri exemplari.

Ab univ. concl. eſt.) Idem codex: *Omnes reſponderunt.*

Conclamaverunt) *reſponderunt.*

Omn. ve. anath. ſit.) Hæc rurſum addita ſunt ex veteri exemplari. Deerant enim in editionibus.

Eccleſiar. arcæ.) Vetus codex: *ſcripturarum eccleſiaſticarum chartæ.*

Illi ſynodo.) Prima editio Romana: *in illa ſynodo.*

Dixerunt cuncti.) Vetus codex: *Et ipſe Valens & cuncti reſpondrunt.*

Valens condemnavit.) Idem vetus codex: *Valens clara voce damnavit.*

Libavimus.) *Prælibavimus.*

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΡΙΜΙΝΩ, ΣΩΚΡΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ.

EPISTOLA SYNODICA PER LEGATOS Ad Conſtantium tranſmiſſa, hæc eſt.

ΕΚΤΕ τῆς τοῦ Θεοῦ κελεύσεως, καὶ τῆς σῆς εὐσεβείας προσάγματος, τὰ πάλαι δογματισθέντα γεγνῆσθαι πιστεύομεν. εἰς γὰρ Ἀρίμινον ἐκ πασῶν τῶν πρὸς δύσιν πόλεων, εἰς τὸ αὐτὸ πάντες ἐπίσκοποι συνήλθομεν. ἵνα καὶ ἡ πίστις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας γνωρισθῇ, καὶ οἱ τἀναντία φρονοῦντες ἔκδηλοι γένωνται. ὡς γὰρ ἐπὶ πλεῖσον διασκοποῦντες εὑρήκαμεν, ἀρεσὸν ἐφάνη τὴν πίστιν ταύτην ἔκπαλαι διαμένουσαν, ἣν καὶ οἱ προφῆται καὶ τὰ εὐαγγέλια, καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξαν, τοῦ καὶ τῆς σῆς βασιλείας φρουροῦ, καὶ τῆς σῆς ῥώσεως προστάτου· ἵνα πιστὴν κατισχόντες φυλάξωμεν, καὶ φυλάττοντες μέχρι τέλους διατηρήσωμεν. ἄτοπον γὰρ καὶ ἀθέμιτον ἐφάνη τῆς ὀρθῶς καὶ δικαίως ὠρισμένων τι μεταλλάσσειν, καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ κοινῇ μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου σοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐσκεμμένων, ὧν ἡ διδασκαλία τε

DEI juſſui, tuoque pio edicto parentes, quæ olim dogmatibus tradita ita eſſe, ut tradita ſunt, noſtris ſuffragiis ſtabilienda judicavimus. Nam Ariminum ex omnibus ad occidentem poſitis civitatibus in unum convenimus, ut fides catholicæ eccleſiæ cognoſceretur, & qui alterius opinionis eſſent, manifeſti fierent. Ibique poſt longam deliberationem optima viſa eſt ea fides, quæ hactenus uſque a priſcis temporibus perduravit; quam & prophetæ, & evangeliſtæ, & apoſtoli per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum prædicarunt, qui eſt tui imperii cuſtos, & tuæ valetudinis defenſor. Statutum eſt igitur, ut eam retinentes coleremus, & colentes uſque ad finem conſervaremus. Indecens enim & nefarium, aliquid ex recte & juſte decretis, & ex Nicææ publice cum illuſtriſſimo principe Conſtantino patre tuo per accu-

Extat apud Athanaſ. de ſynod.

ratam

1 Hanc pariter Latine ſcriptam fuiſſe teſtatur idem Athanaſius lib. de Synodis. Eſt & apud Socratem lib. 2. 37. Sozomen. lib. 4. cap. 18. & Theodoret. lib. 1. cap. 19. *Harduinus.*

ratam deliberationem constitutis immutare velle; in quibus tanta doctrina est & prudentia, ut ea ubique deprædicata ad omnium aures animosque pervenerit, quæ sola hostis & interfectrix Arianæ hæreseos, & per quam non illa sola, sed reliquæ hæreses sublatæ sunt: in qua certe & addere aliquid, temerarium est; & auferre, periculosum: quorum si alterutrum fiat, erit hostibus quid libet agendi libera facultas.

De damnatione Ursacii & Valentis.

Atque ea de causa Ursacius & Valens, jampridem socii & astipulatores Ariani dogmatis, a nostra communione, sententia data, segregati fuere: quam ut denuo recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios agnoscebant, pœnitentiam veniamque postularunt, ut eorum syngraphæ testantur: & ob id illis venia gratiaque delictorum facta est. Hæc autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani synodus in consessum ibat, præsentibus ibidem Romanæ ecclesiæ presbyteris: fuitque proinde nobis persuasissimum, iniquum esse, cum imperator Constans ab obitu suo dignus omni memoria hanc fidem omni cura & diligentia conscriptam promulgarit, tum demum ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri velle, & tot sanctos confessores & martyres hujus placiti scriptores auctoresque contemnere, qui pro veteri lege, rituque ecclesiæ, in ea sententia permansere: quorum fidem Deus per dominum Jesum Christum in tempora tui imperii contulit: per quem ita late regnas, ut etiam nostro orbi imperes.

De inconstantia Ursacii & Valentis.

Verum denuo miseri isti deplorati animi, nefario ausu, impiæ sententiæ sese præcones ostendunt, & omnia veritatis decreta convellere nituntur. Eo enim tempore, quo pro tuo edicto synodus cogebatur, ipsi fraudis suæ consilia denudarunt: conati enim sunt per vafriciem & tumultum, cum sociis istius factionis, Germinio, Auxentio, Cajo, contentiones discordiasque seminantibus, novas res facere. Quorum doctrina una eademque omne genus blasphemiarum superat. Ubi autem viderent, non esse ibi homines ejusdem studii, neque illorum pravis sententiis astipularentur, in nostrum consilium se transtulerunt, ut viderentur aliud quippiam scribere: sed ipsi non ita diu postea animum suum ostenderunt. Ne igitur res ecclesiasticæ in easdem molestias cadant, neve turbatio & tumultus denuo omnia involvat & confundat; constanter visum est, olim decreta pro legitimis inconcusse servanda, & istos a nostra communione submovendos esse.

De legatione ad Constantium missa.

Atque ideo legatos nostros ad tuam æquitatem misimus, qui tibi sententiam synodi ex epistola ostenderent: idque legatis nostris ante omnia mandatum est, ut veritatem priscis & justis rerum allegationibus probarent, & tuæ sanctitati ostenderent, quod non, quemadmodum Ursacius & Valens inquiunt, pax futura sit, si aliqua ex rebus justis subvertantur. Nam quomodo pacifice agere poterunt, qui pacem tollunt; sed potius inde contentionem turbationemque tum reliquis civitatibus, tum Romanæ urbi oborituras esse. Quapropter supplicamus tuæ humanitati, ut benignis auribus & sereno vultu nostros legatos intuearis, neque ad contumeliam mor-

A καὶ τὸ φρόνημα διῆλθε καὶ ἐκηρύχθη εἰς πάσας ἀθρώπων ἀκοάς τε καὶ ὄψεις· ἦτις ἀντίπαλος μόνη καὶ ὀλετὴρ τῆς Ἀρείου αἱρέσεως ὑπῆρξε· δι' ἧς ὁ μόνον αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ αἱρέσεις καθηρέθησαν· ἐν ᾗ ὄντως καὶ τὸ προσθεῖναί τι σφαλερὸν, καὶ τὸ ἀφελέσθαι ἐπικίνδυνον ὑπάρχει. ὡς εἴπερ καὶ θάτερον γένοιτο, ἔσαι, τοῖς ἐχθροῖς ἄδεια τὸ ποιεῖν ἅπερ βέλοιντο. ὅθεν Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης ἐπειδὴ ἔπαλαι μέτοχοί τε καὶ σύμφρονες τοῦ ἀρειανικοῦ δόγματος ἦσαν καθεσηκότες, καὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθέντες ἀπεφάνθησαν. ἧς ἵνα μετάσχωσιν, ἐφ' οἷς ἑαυτοῖς συνεγνώκεισαν πλημμελήσαντες, μετανοίας τε καὶ συγγνώμης ἠξίωσαν τυχεῖν, ὡς καὶ τὰ ἔγγραφα

B τὰ ὑπ' ἐκείνων γεγυμνωμένα μαρτυρεῖ, δι' ὧν ἁπάντων φειδὼ γεγένηται, καὶ τῶν ἐγκλημάτων συγγνώμη. ἐν ᾧ δὲ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ταῦτα ἐπράττετο, ὅτε ἐν Μεδιολάνῳ τὸ συνέδριον τῆς συνόδου συνεκροτεῖτο. συμπαρόντων δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆ Ρωμαίων ἐκκλησίας. ἐγνωκότες δὲ ἅμα καὶ τὸν μετὰ τὴν τελευτὴν ἄξιον μνήμης Κωνσταντῖνον, μετὰ πάσης ἀκριβείας, καὶ ἐξετάσεως τὴν συγγραφεῖσαν πίστιν ἐκτεθεικότα. ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς, καὶ πρὸς τὴν ὀφειλομένην εἰρήνην ἀνεχώρησεν, ἄτοπον ἐνομίσαμεν εἶναι μετ' ἐκεῖνον τι καινοτομεῖν, τοσούτους ἁγίους ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας, τοὺς καὶ τὸ δόγματος συγγραφεῖς τε καὶ αἱρετὰς ὑπερειδεῖν. οἵ τι-

C νες κατὰ τὸν παλαιὸν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμὸν, ἅπαντα φρονοῦντες διαμεμενήκασιν. ὧν ὁ Θεὸς τὴν πίστιν εἰς τοὺς σοὺς χρόνους τῆς βασιλείας μετέδωκε, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὅσου καὶ τὸ βασιλεύειν ὅτως ὑπῆρξεν, ὡς καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης κρατεῖν. πάλιν γὰν οἱ ἐλεεινοὶ καὶ οἰκτροὶ τῷ φρονήματι, ἀθεμίτῳ φρονήματι τῆς δυσσεβοῦς φρονήσεως, κήρυκας ἑαυτοὺς ἀνήγγειλαν, καὶ ἐπιχειροῦσιν ἀναζέπειν

D πᾶν τὸ τῆ ἀληθείας σώτυγμα. ὡς γὰρ κατὰ τὸ σὸν πρόσαγμα τὸ συνέδριον τῆς συνόδου συνεκροτεῖτο, κἀκεῖνοι τῆς ἰδίας ἀπάτης ἐγύμνων τῷ σκέψει. ἐπειρῶντο γὰρ πανουργία τινὶ καὶ τυραχῇ προσφέροντές τι καινοτομεῖν τῆς τοιαύτης ἑτεροίας τοὺς συναλισκομένους, ὁρῶντες Γερμήνιον Αὐξέντιον καὶ Γάϊον, τοὺς τῷ ἔρει, καὶ διχοσασίαν ἐμποιοῦντας. ὧν ἡ διδασκαλία μία μὲν ἦσα, πᾶν πλῆθος βλασφημιῶν ὑπερβέβηκεν. ὡς δὲ συνεῖδον ἐκεῖ τῆ αὐτῆς προαιρέσεως ὄντας, ὅτε ὁμογνωμονοῦντες ἐφ' οἷς κακῶς ἐφρόνουν, εἰς τὸ συμβούλιον ἡμῶν μετήγαγον ἑαυτοὺς, ὡς δοκεῖν ἕτερον γράφειν. ἐν ᾧ δὲ ὁ καιρὸς βραχὺς, ὁ καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν ἐξελέγχων. ἵνα μὴ ἓν μὴ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας περιπίπτῃ, καὶ τυραχῇ καὶ θορύβοις κυλινδούμενα ἅπαντα συγχέῃ, βέβαιον ἐφάνη τὰ πάλαι ὡρισμένα, ἔμμονα καὶ ἀμετακίνητα διαφυλάττειν. τοὺς δὲ προειρημένους, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἀποκεχωρίσθαι. δι' ἣν αἰτίαν, τοὺς ἀναδιδάξαντας

E πρέσβεις πρὸς τὸν σὸν ἐπιείκειαν ἀπεστάλκαμεν, τὸν γνώμιον τοῦ συνεδρίου, διὰ τῆς ἐπιστολῆς μηνύσοντας. τοῖς γε πρεσβύσι, πρό γε πάντων τοῦτο παρακελευόμεθα τῷ τὸν ἀληθειαν πιστώσασθαι, ἐκ τῆ πάλαι ἀρχαίων καὶ δικαίων ὁρμωμένους, οἳ καὶ τὸν σὸν ἀναδείξουσιν ὁσιότητα, ὅτι οὐχ' ὥσπερ ἔφησαν Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης, ἔσαι εἰρήνη, εἴπερ τι τῆ δικαίων ἀναιρεθείη. πῶς γὰρ εἰρήνην τε οἷά τε ἄγειν, τοὺς τὴν εἰρήνην καταλύοντας. μᾶλλον γὰρ ἔρις καὶ τυραχὴ ἐκ τούτων σὺν τοῖς λοιποῖς

πο-

πόλεσι, καὶ τῇ Ρωμαίων ἐκκλησίᾳ γενήσεται. διὸ δὴ καὶ ἱκετεύομεν τὴν σὴν ἐπιείκειαν, ἵνα προσηνέσιν ἀκοαῖς, καὶ χαλεπαίνῃ βλέμματι τὰ τῆς ἡμετέρας προσβείας ἀθρήσειας μήτε πρὸς ὕβριν τῶν τετελευτηκότων κρίνον τε μεταλλάττειν ἐπιτρέψειας, ἀλλ' ἐάσεις ἡμᾶς ἐμμένειν τοῖς παρὰ τῶν προγόνων ὁρισθεῖσί τε, καὶ νενομοθετημένοις. οὓς ἅπαντα μή τι ἀγχινοίας τε καὶ φρονήσεως, καὶ πνεύματος ἁγίου πεποιηκέναι φήσαιμεν ἂν. τὰ γὰρ νῦν παρ' ἐκείνων κρινοτομούμενα, τοῖς μὲν πιστεύσασιν, ἀπιστίαν ἐμποιεῖ, τοῖς δὲ ἀπιστήσασιν, ὠμότητα. ἱκετεύομεν δὲ ἔτι ἵνα κελεύσῃς τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς ἐν ταῖς ἀλλοδαπαῖς διατρίβοντας, οὓς καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἐπίπονον, καὶ τὸ τῆς πενίας ἐν δεεῖς τρύχει, τὴν εἰς τὴν οἰκίαν ἀνακομιδὴν ποιήσασθαι ῥᾳδίαν. ἵνα μὴ ἔρημοι τῶν ἐπισκόπων ἀφωρισμένων αἱ ἐκκλησίαι διαμένωσιν. ἔτι δὲ πρὸς ἅπασι καὶ τοῦτο δεόμεθα, ἵνα μήτε ἐλλείπῃ τι τῶν προϋπαρχόντων, μήτε πλεονάζῃ, ἀλλὰ πάντα ἄῤῥηκτα διαμένῃ ἐκ τῆς τοῦ σοῦ πατρὸς εὐσεβείας, καὶ εἰς τὸν σὸν χρόνον διαφυλαττόμενα. μήτε λοιπὸν ἡμᾶς μοχθεῖν, καὶ ἐκτὸς τῶν ἰδίων παροικιῶν ἀλλοτρίας ἐπιτρέψειας γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα οἱ ἐπίσκοποι σὺν τοῖς ἰδίοις λαοῖς μετ' εἰρήνης εἰς εὐχάς τε καὶ λατρείας χαλεπὰς ἄγοιεν, ἱκετεύοντες ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ βασιλείας καὶ εἰρήνης, ἵν' ἡ θειότης σοι εἰς τὸ διηνεκὲς χαρίσηται. οἱ δὲ ἡμέτεροι πρέσβεις τὰς ὑπογραφὰς, καὶ τὰς τῶν ἐπισκόπων προσηγορίας κομίζουσιν, οἵτινες καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν, τὴν σὴν ἀναδιδάξουσι θειότητα.

A tuorum aliquid novi induci permittas; ſed nos ſinas in inſtitutis decretiſque majorum permanere, quos magno ingenio, prudentia, & Spiritu ſancto omnia feciſſe aſſeveravimus. Certe res novæ quas iſti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt.

Iterum te noſtris ſupplicationibus convenimus, ut jubeas epiſcopos peregre commorantes, quos & gravitas ætatis & paupertas affligit, quam facillime in patriam deduci; ne eccleſiæ, abſentibus epiſcopis, deſertæ relinquantur. Id quoque noſtris precibus addimus, quo nihil deſit rerum priſcarum, nihilque exuberet, ſed omnia firma maneant, uſque a temporibus beati patris tui in hodiernum diem obſervata; ne nos poſthac vexari, & a noſtris diœceſibus ſegregari permittas; ſed ut epiſcopi cum ſuis populis pacem ad preces cultuſque divinos & otium habeant, orantes pro tuo imperio, ſalute, & pace, quam tibi in perpetuum divinitas largiatur. Noſtri porro legati ſubſcriptiones, ſalutationeſque epiſcoporum afferunt, qui tuam ſanctitatem de hac cauſa ex ipſis ſacris literis edocebunt.

Epiſcopi petunt miſſionem.

[1] EPISTOLA ARIMINENSIS CONCILII

Ad Conſtantium Imperatorem, [2] ubi Epiſcopi prævaricati ſunt a fide vera.

Beatiſſimo & glorioſiſſimo Auguſto Conſtantio ſynodus Ariminenſis.

JUBENTE Deo ex præcepto pietatis tuæ credimus fuiſſe diſpoſitum, ut ad Ariminenſem locum ex diverſis provinciis Occidentalium epiſcopi veniremus, ut fides clareſceret omnibus eccleſiis catholicis, & hæretici noſcerentur. Dum enim omnes qui recte ſapimus, contractaremus; placuit quidem, ut fidem ab antiquitate perſeverantem, quam per prophetas, Evangelia, & Apoſtolos, per ipſum Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſalvatorem Imperii tui & largitorem ſalutis tuæ, [3] quam ſemper obtinuimus, teneamus. Nefas enim duximus [b] ſanctorum aliquid mutilare, & eorum qui in Nicæno tractatu conſederant una cum glorioſæ memoriæ Conſtantino patre pietatis tuæ. Qui tractatus manifeſtatus eſt, & inſinuatus mentibus populorum, & contra hæreſim Arianam tunc poſitus invenitur, ut hæreſes inde ſint expugnatæ: a quo ſi aliquid demptum fuerit, venenis hæreticorum aditus panditur.

Ideo Urſacius & Valens in ſuſpicionem ejuſdem hæreſeos Arianæ venerunt [3] aliquando, & ſuſpenſi erant a communione; & rogaverunt veniam, ſicut eorum continent ſcripta, quam meruerant tunc temporis a Concilio Mediolanenſi, aſſiſtentibus etiam legatis Romanæ eccleſiæ. Conſtantino [a] præſente in hoc, cum magno examine fuiſſet conſcriptum, quod tenens baptizatus ad quietem commigravit: nefas putamus inde aliquid mutilare, & tot ſanctos & Confeſſores & ſucceſſores martyrum, ipſius tractatus conſcriptores, in aliquo removere: cum & ipſi præteritorum catholicorum ſecundum ſcripturas cuncta ſervaverunt, manſiſſeque in hæc tempora, quibus pietas tua a Deo Patre per Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum [b] regendi orbis accepit.

[c] Tunc etiam conabantur convellere, quod fuerat poſitum ratione. Etenim cum pietatis tuæ literæ juſſerunt tractari de fide, offerebatur nobis a ſupradictis turbatoribus eccleſiarum, aſſociato Germinio [d] & Gajo, novum neſcio quid conſideranduu, quod multa perverſæ doctrinæ continebat. [e] Adeo cum videretur diſplicere quod offerebant publice in Concilio, putaverunt aliter eſſe conſcribendum. Equidem hæc brevi tempore ſæpe mutaſſe, manifeſtum eſt. Et ne Eccleſiæ frequentius perturbentur, placuit inſtituta vetera [f] rationabilia ſervari. Ad inſtruendam igitur tuam clementiam . . . . . Quibus hoc ipſum ſolum mandamus, ut non aliter legationem perferrent, quam ſtatuta vetera permanerent firmiſſima, ut & ſapientia tua cognoſceret, non hoc [g] quod promiſerant ſupradicti Valens

a *In Conc. Nicæno.*

b *Forte*, imperium regendi orbis.

c *Græce:* Verum miſeri homines & infelici ſenſu præditi iterum auſu temerario ſe præcones impiæ doctrinæ renunciarunt, & nunc etiam &c.

d *Hic Athan. addit Auxentium.*

e *Græce*, at vero.

f *Græce*, rata & inviolabilia ſervari. Ad inſtruendam igitur tuam clementiam, legatos noſtros direximus, Concilii ſententiam per literas noſtras nunciaturos. Quibus hoc ipſum ſolum mandavimus, &c.

g *Græce*, quod a veteribus ſtatutum eſt, ſicut promiſerant.

1 Epiſtolam a Labbeo mox allatam iterum damus cum Harduino ex fragmentis Hilarii lib. 2, recognitis a Sirmondo ex MS. Aliam verſionem præter recentiores interpretes, exhibet Epiphanius ſcholaſt. in hiſt. Tripar. lib. 5. cap. 21. Hic autem titulus verbis eſt Hilarii in cit. fragmentis. 2 Hoc eſt, apud quem Conſtantium hi nunc Catholici Epiſcopi, poſtea prævaricati ſunt. *Harduinus.* 3 Anno 347. ubi Arianam hæreſim eiurarunt, abſque Athanaſii mentione, quem in alio libello poſtea, Romæ oblato, reum non eſſe pronunciarunt. *Harduinus.*

lens & Urſacius, Germinius & Gajus, ſi ſublatum fuiſſet, pacem poſſe compleri. Magis enim turbatio cunctis regionibus & Eccleſiæ Romanæ immiſſa eſt.

Ob quam rem tuam rogamus clementiam, ut placidis auribus & ſereno vultu univerſos legatos noſtros & reſpicias, & audias: neve aliquid permittat clementia tua, injuria veterum, conveili: ſed manere ea quæ a majoribus noſtris accepimus: quos fuiſſe & prudentes, & ſine Spiritu ſancto Dei non egiſſe confidimus: quia iſta novitate non ſolum fideles populi perturbati ſunt, verum etiam infideles ad credulitatem vetantur accedere. Oramus etiam, ut præcipias tot epiſcopos, qui Arimino detinentur, inter quos plurimi ſunt qui ætate & paupertate defecti ſunt, A ad ſuam provinciam remeare: ne deſtituti ſuis epiſcopis laborent populi eccleſiarum. Hoc etiam frequentibus poſtulamus, ut nihil innovetur, nihil minuatur: ſed maneant incorrupta, quæ Patris ſanctæ pietatis tuæ temporibus, & tuis religioſis ſæculis permanſerunt. Nec jam nos fatigari aut convelli a ſedibus noſtris tua ſancta prudentia permittat: ſed [a] quieti vacent ſemper poſtulationibus, quas habent ſemper & pro ſalute tua, & pro regno tuo, & pro pace, quam tibi divinitas pro meritis tuis profundam & perpetuam largiatur. Legati autem noſtri & ſubſcriptiones & nomina epiſcoporum vel legatorum perferent, [b] ſicut idem alia ſcriptura inſtruit tuam ſanctam religioſamque prudentiam.

[a] Græce quieti cum poſſint ſuis epiſcopis vacent.

[b] Græce ... tuam ſanctitatem exigit ſacris ... edocebunt.

EPISTOLA CONSTANTII

Ad Concilium Ariminense

Qua epiſcopos Arimini ſuum ab expeditione barbarica reditum expectare jubet.

Conſtantius victor & triumphator Auguſtus, omnibus epiſcopis, qui ſunt Arimini coacti ſalutem.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ

πρὸς τὴν σύνοδον.

Κωνσάντιος, νικητὴς καὶ θριαμβευτὴς, Αὔγουστος, πᾶσι τοῖς ἐν Ἀριμίνῳ ἐπισκόποις συνελθοῦσιν.

Extat apud Socrat. lib. 2. cap. 29. [1] QUAMQUAM veſtræ ſanctitati minime obſcurum eſt, nos maximam curam divinæ & venerandæ religionis Chriſti ſemper habuiſſe: tamen viginti epiſcopos, quos veſtra prudentia ad legationem veſtram obeundam miſiſtis, hoc tempore ad noſtrum conſpectum admittendi, otium non erat: nam expeditio, quam contra barbaros in præſentia ſuſcipimus, nos diſtrictos tenet: & par eſt (uti noſtis) ut ei, qui ſit ſacroſanctæ religionis negotia tractaturus, animus ab omni cura & perturbatione liber ſit. Proinde epiſcopis mandavimus, ut Hadrianopoli noſtrum reditum expectent: uti, cum ea quæ ad rempublicam pertinent, rite procurata fuerint; illa deinceps, quæ ſint nobis propoſituri, diligenter audire expendereque poſſimus. Veſtræ autem gravitati interea ne moleſtum ſit eorum reverſionem expectare; ut cum redierint, noſtraque retulerint ad vos reſponſa, illa quæ ſint ex uſu eccleſiæ catholicæ futura, poſſitis ad exitum perducere.

Σωκρ. βιβλ. β. κεφ. κδ'. ΑΕΙ μὲν προηγουμένως ἔχειν ἡμᾶς φροντίδα, περὶ τοῦ θείου καὶ προσκυνητοῦ νόμου οὐδὲ ἡ ὑμετέρα χρηστότης ἀγνοεῖ. ἀλλὰ νῦν τοὺς ἀπὸ τῆς συνέσεως ἡμῶν ἀποσταλέντας εἰκὸς ἐπισκόπους ἀναδεξαμένους τὴν παρ' ἡμῶν πρεσβείαν, τέως οὐκ ἠδυνήθημεν ἰδεῖν. ἀναγκαία γὰρ ἡμῖν ἡ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὁδός. καὶ ὡς οἴδατε, πρέπει τῇ ψυχῇ καθαρὰν ἔσαν ἀπὸ πάσης φροντίδος, τὰ περὶ τοῦ θείου νόμου γυμνάζειν. τοιγαροῦν τοὺς ἐπισκόπους ἐκελεύσαμεν ἐν τῇ Ἀδριάνου πόλει, ἐκδέχεσθαι τὴν ἡμετέραν ἐπάνοδον. ἵν' ἐπειδὰν πάντα καλῶς διατεθῇ τὰ δημόσια, τότε λοιπὸν ὅπερ ὑποβάλλουσιν ἀκοῦσαι, καὶ δοκιμάσαι δυνηθῶμεν. τῇ μὲντοι σεβάσμιᾳ ὑμῶν μὴ βαρὺ φανείσθω, ὥστε ἐκδέξασθαι τὴν αὐτῶν ἐπάνοδον· ἵν' ἐπειδὰν ἐπανέλθωσι κομίζοντες ὑμῖν τὰς ἡμετέρας ἀποκρίσεις, δυνηθῆτε εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὰ πρὸς τὴν λυσιτέλειαν ἀνήκοντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Σωκρ. βιβλ. β. κεφ. κδ'.

Epiſtola Synodi Ariminenſis ad Conſtantium,

Qua petivit veniam Arimino diſcedendi ante hiemis aſperitatem.

Extat apud Socr. lib. 2. cap. 29. TUÆ clementiæ literas accepimus, imperator ſanctiſſime, e quibus didicimus, tibi, propter neceſſaria reipublicæ negotia, eo tempore non ſatis ſuppetiviſſe otii legatos noſtros in conſpectum tuum admittendi, nobiſque in mandatis dare, ut illorum reditum uſque eo expectemus, quoad tua prudentia intellexerit ea, quæ ſunt a nobis convenienter majorum noſtrorum inſtitutis deciſa decretaque. Ceterum jam per haſce literas confitemur, tibique confirmamus, nos a noſtro propoſito & ſententia nequaquam diſceſſuros: legatis etiam noſtris idem imperavimus. Quamobrem rogamus te, ut placido vultu literas haſce, a noſtra modeſtia ad te perſcriptas, legendas cures: quinetiam ea, quæ noſtris le-

Σωκρ. βιβλ. β. κεφ. κδ'. ΤΑ γράμματα τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἐδεξάμεθα, κύριε θεοφιλέστατε βασιλεῦ, τὰ περιέχοντα διὰ τὴν τῶν δημοσίων ἀνάγκην, τέως μὴ δεδυνῆσθαί σε τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις θεωρῆσαι. ἡμᾶς δὲ κελεύεις ἐκδέξασθαι τὴν αὐτῶν ἐπάνοδον ἕως ἂν τὰ παρ' ἡμῶν διοικήσῃ ἀκολούθως τοῖς προγόνοις ἡμῶν ἐπιγνῷ παραυτῶν ἡ σὴ διάληψις. ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ τούτων τῶν γραμμάτων ὁμολογοῦμεν καὶ βεβαιούμεθα, μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναχωρεῖν τῆς ὑμετέρας προθέσεως. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἡμῶν ἐνετειλάμεθα. ἀξιοῦμεν τοίνυν ὅπως γαληναίᾳ τῇ προσόψει, τότε νῦν γράμματα τῆς ἡμετέρας μετριότητος κελεύσεις ἀναγνωσθῆναι. ἀλλὰ γὰρ ἐκεῖνα ἃ διὰ τῶν πρέσβεων ἡμῶν ἐνετειλάμεθα

ἤδεως

[1] Alia hujus epiſtolæ, ſicut & ſequentis, verſio habetur Epiphanii Scholaſ. in hiſt. Tripart. lib. 5. cap. 22.

ἡδέως ὑπόδεξαι. ἐκεῖνο μόνον σωτῆρ μετ' ἡμῶν καὶ σὴ ἡμερότης, ὅση νῦν ἐστὶ λύπη καὶ κατήφεια, ὅτι ἐν τοῖς σοῖς μακαριωτάτοις καιροῖς, τοσαῦται ἐκκλησίαι χωρὶς ἐπισκόπων εἰσί. καὶ διὰ τοῦτο πάλιν τῷ σῷ φιλανθρωπίαν ἀξιοῦμεν, κύριε θεοφιλέστατε βασιλεῦ, ὅπως πρὸ τῆς ἀχύτητος τοῦ χειμῶνος, εἴπερ ἀρέσει τῇ σῇ εὐσεβείᾳ, κελεύσεις ἡμᾶς εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας ἐπανελθεῖν, ὑπὲρ τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς τῷ παντοκράτορι θεῷ καὶ τῷ δεσπότῃ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Χριστῷ, τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ μονογενεῖ, ὑπὲρ τῆς σῆς βασιλείας, τὰς ἐθίμους εὐχὰς μετὰ τοῦ λαοῦ ἀποπληρῶν, καθὼς καὶ ἀεὶ ἐπετελέσαμεν καὶ νῦν ἐχόμενοι.

A gatis obeunda impoſuimus, æqui bonique conſulas. Illud præterea tua benignitas iſta nobiſcum intelligit, quam triſtis & acerba res ſit, tot eccleſias, in tuis iſtis beatiſſimis temporibus, epiſcopis ſuis deſtitutas eſſe: & propterea tuam clementiam iterum obteſtamur, imperator auguſtiſſime, ut ante hyemis aſperitatem (modo tuæ pietati ita viſum fuerit) nobis ad noſtras eccleſias revertendi facias poteſtatem, quo poſſimus Deo Patri omnipotenti, & domino ac ſalvatori noſtro Chriſto Filio ejus unigenito, pro tuo regno conſuetas preces cum populo fundere, ſicut & ante ſemper fecimus, & adhuc facere non deſiſtimus.

SYNODUS EADEM ARIMINENSIS.

Ex libello Synodico.

Τούτων ἐξελαθέντων, ἐνδελεχισμῷ τῶν ὀρθοδόξων, Κωνσάντιος ἐν Ἀριμίνῳ συνόδου ἁγίων ἐπισκόπων Ἑσπερίων διακοσίων συγκροτηθῆναι προσέταξε· καὶ τοὺς περὶ Εὐδόξιον Γερμανικείας, βραχυτελεῖς Ἀρειόφρονας. Ἥτις θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος, τὸ θεῖον κυρώσασα σύμβολον, ἀνεθεμάτισεν Ἄρειον καὶ τοὺς ἐκείνου συνίσορας. ὅπερ οἱ ἑτερόδοξοι, Εὐσέβιος καὶ Οὐρσάκιος, Δημόφιλος καὶ Γρηγόριος οὐ προσήκαντο, διὰ τοῦτο γε τῆς συνόδου ἀπεκηρύχθησαν. ὕστερον μέν τοι γνησίως μετανοήσαντας, Οὐάλεντά τε καὶ Οὐρσάκιον, καίπερ Ἀθανασίου συκοφάντας δεινοὺς χρηματίσαντας, ὡς ἐπισκόπους ἐδέξαντο. Καὶ ἔνιοι τοῦτο, καὶ τὴν ἐν Νίκαιᾳ, διὰ τοὺς αἱρεθέντας αἱρετικοὺς ἐν αὐτῇ, κακῶς διασύρουσιν.

HIS in exilium exactis crebris permotus orthodoxorum precibus Conſtantius, Arimini ſynodum ſanctorum epiſcoporum occidentalium ducentorum congregari præcepit, atque eos etiam, qui cum Eudoxio Germaniciæ, idem cum Ario compendioſe ſentiebant. Quæ divina & ſancta ſynodus divinum confirmans ſymbolum, anathemate notavit Arium ejuſque complices, quod qui diverſum ſentiebant, Euſebius & Urſacius, Demophilus & Gregorius, non admiſerunt: ſed propterea a ſynodo abdicati ſunt: poſtea tamen cum ſincere pœnitentiam egiſſent, Valentem & Urſacium, quanquam Athanaſii calumniatores diri habiti fuiſſent, ut epiſcopos receperunt. Quidam tamen iſthanc, ut & Nicænam, propter hæreticos in illis repertos valde inſectantur.

CONCILIUM NICÆNUM [1]

Habitum anno CCCLIX.

nova Bailii collectione.

Duplex hoc anno Nicæna ſynodus habita eſt ab Arianis, utraque poſt Ariminenſem & ante Seleucienſem, prior apud Nicæam Thraciæ, poſterior apud Nicæam Bithyniæ. Earum mentionem facit auctor libelli ſynodici. Et de priore quidem ait eam a Conſtantio coactam fuiſſe inſtigantibus Eudoxianis, in eaque fidei definitionem expoſitam quæ ſubſtantialis vocabulum omnino tolleret, ac orthodoxorum aliquos metu, alios fraude deceptos ei definitioni ſubſcripſiſſe, qui vero recuſarunt, in extremas orbis partes exulatum miſſos: quod ſumptum D *eſſe conſtat ex hiſtoria eccleſiaſtica Theodoreti lib.* II. *cap.* XXI. *Sed prior, de qua hic agimus, plurimam lucem accipit a libro fragmentorum ſancti Hilarii, ubi acta ejus deſcripta reperiuntur hoc modo.* Geſta ubi prævaricati ſunt Epiſcopi &c. *afferuntur mox a Labbeo in Conciliabulo Ariminenſi.* Extat autem apud Theodoretum in libro ſupra laudato profeſſio fidei edita in hoc Concilio; quam ille ſe non ideo referre ait quod recta ſit, ſed quod Arii factionem manifeſte coarguat. Ea eſt hujuſmodi.

Πίστις ἐκτεθεῖσα ἐν νίκῃ τῆς Θράκης, οὐκ ὀρθὴ ἔχουσα.

E *Fides apud Nicæn-Thraciæ expoſita, quæ non recta eſt.*

Πιστεύομεν εἰς ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων αἰώνων καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. γεγεννημένον δὲ μονογενῆ μόνον ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ

Credimus in unum ſolum ac verum Deum Patrem omnipotentem, ex quo omnia. Et in unum Filium Dei unigenitum, qui ante omnia ſæcula & ante omne principium genitus eſt ex Deo, per quem omnia facta ſunt viſibilia & inviſibilia. Qui genitus eſt unigenitus ſolus ex ſolo Patre, Deus ex Deo, ſi-

1 Ab oppido Νίκη, ut Socrates appellat & Theodoretus. Legati Ariminenſis Synodi, ad Conſtantium miſſi, excommunicationis ſententiam Arimini prolatam adverſus Urſacium & Valentem reſcindunt; formulam fidei hæreticam publicant, fidem hanc Nicænam eſſe jactitantes, rati ſimpliciores eſſe deludendos ſimilitudine nominis, & hanc eſſe Nicææ in Bithynia conditam exiſtimaturos, inquit Socrates lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 37. ſub] finem. *Harduinus.*

milis Patri qui ipsum genuit secundum scripturas, cujus generationem nemo novit nisi Pater qui ipsum genuit. Hunc unigenitum Filium Dei, a Patre missum e cœlo descendisse novimus, sicut scriptum est, ad culpam mortemque abolendam, & ex Spiritu sancto natum de Maria virgine, sicuti scriptum est, secundum carnem, & cum discipulis versatum esse, & universa dispensatione juxta Patris voluntatem impleta, crucifixum, mortuum, & sepultum, ad inferos descendisse, quem inferi ipsi tremuerunt, eundem tertia die resurrexisse, & cum discipulis versatum fuisse per quadraginta dies, deinde assumptum in cœlos, sedere ad dexteram Patris, & in ultimo resurrectionis die venturum cum gloria Patris, ut reddat unicuique mercedem operum suorum. Et in Spiritum sanctum, quem unigenitus ipse Filius Dei Jesus Christus Deus ac Dominus noster missurum se promisit generi humano, consolatorem sicut scriptum est, spiritum veritatis, quem etiam misit post ascensum suum in cœlos sedens ad dexteram Patris: unde venturus est ut judicet vivos ac mortuos. Nomen vero substantiæ, quod a patribus simplicius positum, a populo vero minime intellectum, offensioni est plurimis, propterea quod in scripturis non continetur, placuit omnino removeri, nec ullam deinceps substantiæ fieri mentionem, quoniam scripturæ sacræ nusquam meminerunt substantiæ Patris & Filii, neque item in persona Patris & Filii & Spiritus sancti unam hypostasim nominari oportere. Similem vero Patri Filium dicimus, quemadmodum divinæ scripturæ dicunt ac docent. Omnes vero hæreses, seu quæ jam prius damnatæ, seu quæ postea exortæ sunt huic fidei expositioni contrariæ, anathema sint.

A θεὸν, ὅμοιον τῷ γεγεννηκότι αὐτὸν πατρὶ κατὰ τὰς γραφάς· ὃ τίνι γενήσειν ἀδεὲς οἶδεν, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. τοῦτον οἴδαμεν μονογενῆ θεοῦ Υἱὸν, πέμποντος τοῦ πατρὸς παραγεγενῆσθαι ἐκ τῶν οὐρανῶν καθὼς γέγραπται, εἰς καθαίρεσιν ἁμαρτίας καὶ θανάτου, καὶ γνωνηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καθὼς γέγραπται, κατὰ σάρκα. καὶ συναναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ πάσης τῆς οἰκονομίας πληρωθείσης κατὰ τὴν βούλησιν πατρὸς σωτῆρι προσηλωθέντα, ἀποθανόντα καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ κατιχθόνια κατελθόντα. ὃν αὐτὸς ὁ ᾅδης ἐτρόμαξε. καὶ ἀνελθόντα ἀπὸ τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, συναναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν πληρωθέντων· καὶ ἀναληφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς. ἐρχόμενον τε τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως μετὰ δόξης πατρικῆς, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. καὶ εἰς πνεῦμα ἅγιον, ὅπερ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ θεὸς καὶ κύριος ἐπηγγείλατο ἀποστεῖλαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τὸν παράκλητον καθὼς γέγραπται, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ὅπερ καὶ αὐτὸς ἀπέστειλεν ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖθεν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ὅπερ ἁπλούστερον ὑπετέθη ὑπὸ τῶν πατέρων, ἀγνοούμενον δὲ τοῖς λαοῖς σκάνδαλον ἔφερε, διὰ τὸ ἐν ταῖς γραφαῖς τοῦτο μὴ ἐκφέρεσθαι, ἤρεσε περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι, διὰ τὸ μάλιστα τὰς θείας γραφὰς μηδαμοῦ περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ οὐσίας μεμνῆσθαι. μήτε μὴν δεῖν ἐπὶ προσώπου πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, μίαν ὑπόστασιν ὀνομάζεσθαι· ὅμοιον δὲ λέγομεν τῷ πατρὶ τὸν Υἱὸν, καθὼς καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγουσι καὶ διδάσκουσι πάσας δὲ τὰς αἱρέσεις τὰς ἤδη πρότερον καθαιρεθείσας, ἢ καὶ εἴ τινες νεωστὶ ἀνεφύησαν ὑπεναντίαι ταύτης τῆς ἐκτεθείσης, ἀνάθεμα ἔστωσαν.

B

C

Meminit istius professionis Hilarius in fine primæ partis fragmentorum; ubi ita alloquitur Arianos: Ubi igitur vestra professio apud Nicæam Thraciæ, qua dixistis omnes hæreses damnatas esse? Ex quo patet definitionem istius synodi Nicænæ probatam non fuisse Episcopis occidentalibus, quorum unus fuit sanctus Hilarius. Quod confirmatur ex verbis libelli synodici, ubi scriptum est definitionem illam quæ apud Nicæam Thraciæ constituta fuerat

D *meritis anathematismis subjectam fuisse a patribus occidentalibus, eaque re cognita, eos qui diversum senteebant, simul arrepto Constantio Imperatore, Nicææ Bithyniæ synodum congregavisse ut divinum execrarentur symbolum, sed prius quam hanc inchoarent blasphemiam, concussa urbe terræ motu, contritos illos inde ejectos esse. Porro auctor libelli synodici istud accepisse videtur ex libro secundo historiæ ecclesiasticæ Theodoreti cap.* XXVI.

EADEM SYNODUS NICÆNA THRACIÆ.

Ex libello Synodico.

EUDOXIANI igitur impietatis propugnatores præcipui, Eusebii auxilio, Constantio persuadent, ut in Nicæa Thraciæ contra divinum symbolum, hæreticæ phalangis synodum constitueret, fidei definitione exposita, quæ substantiale omnino tolleret: cui orthodoxorum aliqui metu, alii fraude decepti subscripserunt. Quibus qui assentiri nollent, in extremas orbis partes exulatum mittebantur.

E Οἱ γὰρ περὶ Εὐδόξιον τῆς ἀσεβείας ὑπέρμαχοι δόκιμοι, Εὐσεβίου συνάρσει πείθουσι τὸν Κωνσάντιον, ἐν Νίκῃ τῆς Θράκης κατὰ τοῦ θείου συμβόλου, συνόδου αἱρετικῆς συστήσασθαι φάλαγγος, εἰς ἅπαν ἐξάραντα τὸ ὁμοούσιον, πίστεως ὅρον ἐκθέμενοι. εἰς ὃν μὴ δέει, οἱδὲ φενακισμῷ, τῆς ὀρθοδόξων ὑπεγράψαν. Ὧν οἱ συνιέναι μὴ βουληθέντες, εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς οἰκουμένης ἐξόρισοι διεπέμφθησαν.

SY-

SYNODUS NICÆNA BITHYNIÆ,

Ex libello Synodico.

Τὸν ὅρον τοίνυν τοῦτον τῆς ἑσπερίων πατέρων καθυποβαλλομένων τοῖς ὠρέπτοις ἀναθέμασιν, μαθόντες οἱ ἑτερόδοξοι, συναρπάσαντες τὸν Κωνσάντιον, ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνεκρότησαν σύνοδον, τὸ θεῖον ἀράσασθαι σύμβολον. Ἀλλὰ καὶ πρὶν τῆς βλασφημίας ἄρξαιντο, Θεὸς τῆς ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων κατασείσας τὴν πόλιν, συμπεριμφθεῖς αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἐξέβαλεν.

A DEFINITIONEM igitur istam cum occidentales patres meritis anathematismis subjicerent: ea re cognita qui diversum sentiebant simul arrepto Constantio, Nicææ Bithyniæ synodum congregarunt, ut divinum execrarentur symbolum: sed priusquam inchoarent blasphemiam, Deus trecentorum & octodecim patrum concutiens urbem, contritos illos inde ejecit.

ARIMINENSE CONCILIABULUM

Concilium & acta.

CUM utriusque partis legati ad comitatum B veniissent, explicaturi quid Arimini definitum aut gestum esset, Ariani catholicis præventis, concilium falso insimulare cœperunt. Imperator vero graviter propterea commotus, quod formulam fidei, quæ se præsente Sirmii confirmata fuisset, rejecissent, legatos catholicos contempsit, eosque longa mora fatigatos neglexit, jubens eos Hadrianopoli, episcopos ceteros Arimini per hyemem expectare, donec ab expeditione, quam contra barbaros parabat, reverteretur. Interea Ariani episcopi, qui Nicææ Thraciæ jussu imperatoris novam fidei formulam ex ejusdem Constantii sententia sub Nicæno nomine vulgatam ediderunt; & ad perfidiam hanc subscriptione sua approbandam, non tantum le- C gatos Hadrianopoli, & episcopos reliquos Arimini detentos, verum etiam præter Liberium pontificem, Servatium Tungrensem, aliosque 18. episcopos fortiter resistentes, omnes pene totius orbis antistites metu exilii & tormentorum per vim induxerunt: adeo, quod auctore Hieronymo dialog. contra Lucif. *totus pene orbis Arianum se esse miratus tunc vere ingemuerit*. Hæc Arimini post legitimam synodum multis ante mensibus absolutam contigerunt, in illo Arianorum conventu, quo nomine consubstantialitatis abdicato, Christus ex prava Arianorum consequentia creatura asserebatur: quo Liberius recusans subscribere per Valentem ab urbe relegatus est: quo denique Gaudentius Ariminensis D

Ius- Il lau- conse-

episcopus per milites fustibus & lapidibus appetitus, glorioso martyrio occubuit. Hunc conventum illi veram Ariminensem synodum nominarunt, summisque præconiis extulerunt, ut ejusdem nominis concilium orthodoxorum & legitimum vel abolerent, vel saltem, quod etiam tempore Sardicensis concilii fecerant, ejus gloriam obscurarent. Sozom. l. 4. c. 22. de Ariminensi reprobata synodo loquens, ait. *Constantius dat mandatum episcopis, ut fidei formulæ in concilio Ariminensi editæ consentirent. Et quamquam se pararet postridie ad pompam celebrandam, quæ more Romano Kalendis Januarii in creandis coss. fieri solet; tamen totum illum diem & magnam partem noctis sequentis consumere decrevit, quoad epi- E scopi, qui Seleucia illo venerant, formulæ fidei ex concilio Ariminensi illatæ subscriberent*, &c. Rescriptum illud lib. 4. de fide catholica Cod. Theod. quod Ariani per Justinam Augustam a Valentin. extorserunt, sic habet: *damus copiam colligendi his, qui secundum ea sentiunt, quæ temporibus divæ memoriæ Constantii sacerdotibus convocatis ex omni orbe Romano, expositaque fide ab iis ipsis qui dissentire noscuntur, Ariminensi concilio, Constantinopoli etiam confirmata in æternum mansura decreta sunt.* Verum de eodem conciliabulo Ariminensi scribens Athanasius epist. ad Africanos ait: *Quis non odio habeat illos, qui, quæ patrum sunt* (statuta legitimi Ariminensis concilii) *abrogant, recentiora vero Arimini per vim & metum extorta anteponunt?* Ambros. epist. 33. ad Valentium de hac synagoga diaboli suum ferens judicium, hæc scribit: *Cum iis plane bene convenit Ariano, qui Christum creaturam dicit, quod etiam gentiles atque Judæi promptissime confitentur. Hoc scriptum est in Ariminensi synodo, meritoque concilium illud exhorreo, sequens tamen tractatum concilii Nicæni, a quo me nec mors nec gladius poterit separare.* Vide Baron. anno 359. num. 27. 32. & seqq.

ACTA QUÆDAM, CUM EPISTOLA

Synodica hujus conciliabuli.

Gesta ubi prævaricati sunt episcopi legati a fide vera, incipiunt. Eusebio & Hypatio Coss. sexto Idus Octobris.

DUM consedissent episcopi [1] mansionis Nicææ, quæ antehac Ustodizo vocabatur, in provincia Thracia, Restitutus, Gregorius, Honoratus, [a] Athenius, Linus, Justinus, Priscus, Primus, Tautinus, Lucius, Mustacius, Urbanus, Honoratus, Solutor; Restitutus episcopus Carthaginis dixit: Scit prudentia vestra, consacerdotes sanctissimi, quod cum apud Ariminum de fide tractatus haberetur, contentio sic dissidium fecerat, ut de sacerdotibus Dei, immittente diabolo, discordia extiterit, atque exinde factum fuerit, ut in fratres nostros ego Restitutus & pars episcoporum, quæ sequebatur Ursacium, Valentem, Germinium & Cajum, quasi in auctores mali intellectus sententiam promeremus, id est, ut a nostra communione segregarentur. Sed quia in cominus positi universa tractavimus, & universa discussimus; invenimusque quod nulli displicere debeat, idest, fidem in his catholicam, juxta professionem suam, cui & nos subscripsimus omnes, neque unquam hæreticos fuisse.

Extant in fragm. Hilar. l. 2. p. 36. & 37. II. part. Baron. ann. 359. n. 33. 34. 35. Acta Arianorum Nicææ.

a Artemius.

1 Forte, *mansioni*, Hard.

fuisse. Et ideo quia pacis concordia apud Deum res est maxima, placuit ut communi consensu nostro omnia quæ apud Ariminum tractata sunt, in irritum deducantur, & communio eorum, Deo favente, integra conveniret, nec quisquam in [a] dissidium remaneat, quod eos aut maculare possit aut debeat. Et ideo, ut dixi, quia præsentes sumus, unusquisque debet dicere, an dictum sit, quod prosecutus sum, & manu sua subscribere. Ab universis episcopis dictum est: Placet: & subscripserunt.

[a] discidium.

Quæ sit autem fidei confessio, cui postea subscripserunt, quam etiam Valens secum in Ariminum pertulit, ex sequenti scripto recognoscis.

Incipit exemplum fidei epistolæ missæ ad Constantium imperatorem a perfidis episcopis.

Epist. prævaricatorum episcoporum ad imp.

Domino merito glorioſissimo, victorioſissimo Augusto Constantio synodus Ariminensis orientalibus consentiens, id est, *Migdonius*, *Megasius*, *Valens*, *Epictetus*, *& ceteri qui hæresi consenserunt*.

Inlustrati pietatis tuæ scriptis, maximas Deo retulimus & referimus gratias, quod nos beaveris, intimans nobis illa, quæ cum discursione pietatis tuæ facere deberemus; Ne quis Usiæ, vel Homousii [1] nomina ecclesiæ Dei ignota aliquando nominet, quod scandalum inter fratres facere solet; plurimum gratulati sumus, quia id quod tenebamus, recognovimus. O nos beatos quibus occurrit tanta felicitas, ut cognitione tuæ pietatis ceteri qui hæc nomina pro Deo & Dei Filio assumere solent, modum acceperint revicti. Nos igitur reddentes obsequium clementiæ tuæ, quod coram veritatis status eluxit, quæ quod nesciat vinci, & obtinuit victoriam, ut indignum Deo nomen, quod nusquam in legibus sanctis scriptum est, jam a nullo dicatur. Unde oramus pietatem tuam, quoniam in eo loco, ubi synodus gesta est, unde responsum per nostros legatos dedimus, adhuc detinemur: jubeat nos qui integram in orientalibus doctrinam retinemus, jam ad nostras plebes dimitti, ut ex hac parte appareant amatores veritatis, qui in Deo non mutant nomen, nec cum eis qui perversa doctrina infecti sunt, diutius nos qui veritatem catholicam tenemus, detineamur.

Unde impense oramus, domine, pietatem tuam ante Deum Patrem & dominum nostrum Jesum Christum Deum & Dei filium, facias nos qui subscripsimus sanæ doctrinæ, recedentes ab Usiæ nomine, te imperante, & jubeas nos ad nostras plebes dimitti, ut lætetur ecclesia, quæ immutare nomina Dei & Filii ejus non admittit in totum imperio tuæ virtutis & gloriæ, cui tantum divinitas contulit, ut apparet [a] dicationis sacrilegis: jam Usiæ & Homousii nomina recedant, quæ in divinis scripturis de Deo & Dei Filio non inveniuntur scripta: Subveni, pie imperator, Dei summi cultoribus: Subveni eis, qui per Christum Dei Filium, Deum Patrem omnipotentem orant: Subveni eis, qui judicio tuo [a] devoti offerunt omnes, qui nesciunt colere nisi Deum Patrem, per Dominum nostrum Jesum Christum gloriæ ejus Filium. Et præcipe, domine imperator, ad nostras nos plebes remeare, datis literis ad [b] hunc præfectum prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei orientalibus, & tuæ dispositioni plenum [c] reddidimus obsequium. [d] inhære in qua semper tenuimus, jam ad nostras plebes redire debemus. De hac autem re ad [e] archiepiscopos nostros orientales literas dedimus, ut sciant hoc semper tenuisse, & in fide catholica cum ipsis permanere. [f] Domini pietas glorioſissimum te semper & ubique per omnia faciat vindicem, domine piissime imperator.

[a] devotas offerunt autem
[b] V.C. *id est* virum clarissimum.
[c] reddimus
[d] in hac re
[e] coepiscopos
[f] Divina

SELEUCIENSE CONCILIABULUM

In quo a Semiarianis Acaciani damnantur.

Causa & tempus conciliabuli.

[a] *Seleucienſe conciliabulum.*) Seleuciæ, quæ est urbs Isauriæ, alias Aspera nominata, & in oriente sita, celebrata est synodus, eodem tempore, quo Arimini in occidente. In qua circiter centum sexaginta episcopi convenerunt, partim Acaciani, id est, Aetianorum consortes, Christum omnis cum Patre substantiæ expertem impie tradentes: partim Semiariani, divinæ cum Patræ substantiæ suo quodam sensu

Numerus episcoporum.

assertores. Ad eamdem etiam sanctus Hilarius Pictavienſis episcopus, jam quartum annum agens in exilio in Phrygia, divino plane consilio evocatus fuit. Missi sunt ab imperatore duo comites, qui synodo interessent. Antequam in consessu iretur, Hilarii fides (quem sicut omnes alios substantialitatis assertores catholicos, Sabellianum nominaverant) explorata fuit.

Acta conciliabuli.

Deinde quatuor dierum sessionibus quatuor, Semiariani formulam fidei in encæniis Antiochiæ constitutam, retinendam esse ac subscribendam definierunt. Acaciani vero contra eam urgebant, a qua voces *substantiæ* ac *substantialitatis*, tanquam a scripturis alienæ abessent. Qua ratione cum prædicto tempore de fide contendissent, tandem a Semiarianis Acaciani vel Ariani condemnati fuerunt. Absentibus a synodo excommunicatis, reliquos omnes Arianos sedibus suis abdicarunt. Damnati ad imperatorem Constantinopolim reversum appellarunt, novamque synodum ibidem congregari pro voto impetrarunt. De qua vide notas sequentis conciliabuli. [b] Hæc ex Socrate lib. 2. cap. 31. & 32. Athanasio de synodis, Severo l. 1. Baron. anno 359. n. 61. & seqq.

[g] Consul
quoque
piphan
hær. 7
pluribus
cemus
Ibi enim
sert sor
lam se
positior
fidei a
episcop
ximam
tem pa
Semiar
subscrip

IDEM CONCILIABULUM

Ex nova Baluzii Conciliorum editione.

CElebcrrimam istam Seleucienſem synodum nimis brevi compendio in collectiones Conciliorum relatam plane constat, adeo ut etiam omissa sit epistola synodica sive expositio fidei condita ab Episcopis istius Concilii. Quare officii mei esse putavi totum istud negotium paulo accuratius mea manu versare, ut tandem aliquando rei ecclesiasticæ studioſi uno in loco repe-

[1] In MS. *nomen*. Hard. [2] Forte, *ut amotis dictionibus Sacrilegis*. Hard.

reperire poſſint quæcunque de Seleucienſi iſto Concilio referuntur a ſcriptoribus antiquis. Faciam autem illud ea ratione ut nihil de meo dicam, ſed tantum ex fide Athanaſii, Socratis, Sozomeni, & Theodoreti.

lib. 2. Ait igitur Socrates, Imperatori Conſtantio, quum edicto ſuo præcepiſſet in orientis partibus fieri ſynodum æmulam Ariminenſis Concilii, initio placuiſſe ut epiſcopi convenirent apud Nicomediam civitatem Bithyniæ, ſed mutatum fuiſſe hoc decretum ob terræ motum quo hæc civitas corruit. Deliberarunt igitur de transferenda ſynodo in vicinam urbem Nicæenſium. Sed cum hoc conſilium ipſis diſplicuiſſet, id eſt, Baſilio Epiſcopo Ancyrano & his qui eum ſequebantur, ut ait Philoſtorgius, Tarſum vero Ciliciæ civitatem, quam alii proponebant, Eudoxius Antiochenus & Aetius recuſarent, tandem in urbe Iſauriæ Seleucia, quæ Aſpera cognominatur, Concilium celebrarunt; ad quod convenire juſſi ſunt, ut Theodoretus ait, omnes Epiſcopi Orientis, Aſianæ item ac Ponticæ Diœceſeos. Hoc autem factum eſt eodem anno quo Ariminenſe Concilium, conſulatu Euſebii & Hypatii. Convenerunt illic Epiſcopi numero centum & quinquaginta, ut Socrates & Theodoretus ſcribunt, vel propemodum centum ſexaginta, ut Athanaſius, Sozomenus, & Epiphanius ſcholaſticus ex Socrate. Aderat cum illis Leonas quidam vir in palatio Imperatoris conſpicuus, ſub cujus præſentia quæſtionem de fide proponi Imperator edicto ſuo juſſerat. Sed & Lauritius dux militum per Iſauriam adeſſe juſſus fuerat, ut Epiſcopis, ſi quid vellent, præſto eſſet. His igitur præſentibus congregati Epiſcopi ad diem v. Kalendas Octobres, ſub geſtorum confectione diſputare cœperunt. Aderant enim etiam Notarii, qui ſingulorum dicta notis exciperent.

Prima die cum conveniſſent, juſſit Leonas ut unuſquiſque proponeret quod vellet. Sed qui aderant, nullam movendam eſſe quæſtionem dixere prius quam adveniſſent ii qui deſiderabantur. Quippe deſiderabantur Macedonius Conſtantinopolitanus, Baſilius Ancyranus, & alii quidam, veriti ne ob crimina accuſarentur. Et Macedonius quidem laborare ſe morbo dicens aberat. Patrophilus vero Scythopolitanus oculorum dolorem prætexebat, eamque ob cauſam in ſuburbano Seleuciæ ſibi neceſſario manendum eſſe. Alii denique aliam abſentiæ ſuæ cauſam afferebant. Sed quoniam Leonas iſtis etiam abſentibus proponendam eſſe nihilominus quæſtionem dicebat, ſubjecerunt iterum qui aderant ſe nullam omnino quæſtionem moturos eſſe niſi prius habita eſſet quæſtio de vita ac moribus eorum qui accuſabantur. Accuſati namque antea fuerant Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus, Euſtathius Sebaſtiæ in Armenia, & alii quidam. Qua ex re gravis inter eos qui aderant contentio exorta eſt. Nam hi quidem prius eorum qui in crimen vocati fuerant vitam diſcutiendam eſſe dicebant; illi contra nihil prius quærendum eſſe cenſebant quam de fide. Contentionem porro excitavit varia Imperatoris ſententia. Proferebantur enim ejus literæ, quibus nunc de hoc capite prius quærendum eſſe ajebat, nunc de iſto. Cum igitur de re inter ſe contenderent, factum eſt diſcidium Epiſcoporum, & in duas partes ſynodi multitudo diviſa eſt. Et alterius quidem partis duces erant Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, Georgius Alexandriæ, Uranius Tyri, & Eudoxius Antiochiæ: quibus triginta dumtaxat alii conſentiebant. Alterius vero partis principes erant Georgius Laodiceæ in Syria Epiſcopus, Sophronius Pompejopolis in Paphlagonia, Eleuſius Cyzici; quos major pars ſequebatur. Porro cum prævaluiſſet ſententia ut de fide prius quæreretur, ii qui a partibus Acacii ſtabant, Nicænam fidem penitus abrogarunt, aliam vero conſcribendam eſſe ſignificarunt. Alterius vero partis Epiſcopi, qui & numero ſuperiores erant, in reliquis quidem omnibus Nicænum Concilium ſuſcipiebant, ſolam autem dictionem conſubſtantialis reprehendebant. Porro non levis ſuſpicio erat, ut Sozomenus ait, Acacianos de induſtria in doctrina fidei ab aliis diſſidere, eoque prætextu quæſtionem quæ de criminibus ipſorum habenda erat, eludere. Nam cum antea ſcriptis literis ad Macedonium Conſtantinopolitanum Epiſcopum filium patri per omnia ſimilem ejuſdemque eſſe ſubſtantiæ confeſſi fuiſſent, tunc perfricta fronte priorem confeſſionem ſuam impugnabant. Cum igitur magna verborum contentione inter ſe certaſſent uſque ad veſperam, tandem Silvanus Tarſenſis Eccleſiæ Præſul exclamavit nullam novam fidei formulam conſcribi oportere, ſed pridem in Antiochia expoſitam tempore dedicationis Eccleſiæ debere ſervari. Hoc ubi dictum eſt, Acaciani e Concilio ſe ſubduxerunt. Alterius autem partis antiſtites fidem Antiochiæ ſcriptam protulerunt. Qua perlecta, Concilium illo die ſolutum eſt. Sozom. lib. 4. c. 22

Poſtridie cum in Eccleſiam quæ Seleuciæ eſt conveniſſent, januas claudentes, relectæ fidei ſubſcripſerunt. Pro Epiſcopis autem nonnullis qui aberant, ſubſcripſere Lectores & Diaconi, quorum opera approbaturos ſe fidei formulam profeſſi erant abſentes. Acacius vero cum ſuis ſectatoribus id factum reprehendebat, eo quod clauſis Eccleſiæ foribus ſubſcripſiſſent. Quippe ajebat ea quæ in occulto geruntur reproba eſſe & ſuſpecta. Hoc autem ideo dicebat quod in animo haberet aliam fidei formulam loco illius promulgare; quam quidem paratam penes ſe habebat, & Lauritio quidem ac Leonæ judicibus jam antea recitaverat, ſtudens ei robur acquirere. Hæc acta ſunt ſecundo die, nec amplius quicquam.

Tertio die Leonas rurſum operam dedit ut ambæ partes in unum convenirent. Quo quidem die nec Macedonius abfuit Conſtantinopolitanus Epiſcopus, nec Baſilius Ancyræ. Cum igitur ambo iſti in eandem partem conceſſiſſent, rurſum Acaciani ad Concilium occurrere recuſarunt; ex conventu ejiciendos prius eſſe dicentes tum eos qui jam antea depoſiti, tum illos qui in præſentia accuſati erant. Poſt multam vero ultro citroque contentionem, cum hæc ſententia tandem prævaluiſſet, ii qui in crimen vocati fuerant egreſſi ſunt, Acaciani vero introiere. Tum Leonas, qui idem cum Acacio ſentiebat, libellum ſibi ab Acacio traditum eſſe dixit, diſſimulans interim quod eſſet expoſitio fidei nunc occulte nunc aperte ſuperioribus repugnantis. Cum ſilentium feciſſent hi qui aderant quidvis potius quam fidei formulam eo libello contineri exiſtimantes, tunc recitatus eſt Acacii liber de fide cum proœmio. Hæc eſt vero fidei expoſitio in Concilio Seleucienſi edita, quam heic damus ex duplici verſione, Epiphanii nimirum ſcholaſtici, & Dionyſii Petavii.

Fi-

Fidei expositio edita in Concilio Seleucienſi.

VERSIO EPIPHANII

Nos qui congregati ſumus in Seleucia Iſauriæ ſecundum Imperatoris voluntatem, heſterno die quinto Kalendarum Octobrium omne ſtudium habuimus cum diſciplina eccleſiaſticam ſervare pacem & de fide cogitare conſtanter, ſicuti præcepit Deo amabilis Imperator noſter Conſtantius, ſecundum prophetica evangelicaſque voces, & nihil præter ſcripturas ſuperinducere in eccleſiaſtica fide. Quia vero in Concilio aliqui alios noſtrum injuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluſerunt invitos, & damnatos ſecum ex diverſis provinciis habuerunt, necnon & eos qui contra regulas ordinati ſunt introduxerunt ſecum, ita ut tumultu undique ſynodus impleretur, ſicut & vir clariſſimus Comes Leonas, & vir clariſſimus dux provinciæ Lauritius inſpexerunt, propterea hæc interloquimur quoniam non declinamus expoſitam cum auctoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam; licet patres noſtri illo tempore ad ſubjectam concurrerint quæſtionem, quoniam multos turbavit conſubſtantialitatis nomen præterito tempore & uſque ad præſens. Nunc vero quia dicitur innovatum ab aliquibus de diſſimilitudine filii apud patrem, hac ergo gratia omouſion & omœouſion, id eſt, ejuſdem ſubſtantiæ & ſimilis ſubſtantiæ, nomen abjicimus tanquam ſcripturarum extraneum, anomœon, id eſt, diſſimilitudinis verbum anathematizamus, & omnes hujuſmodi exiſtentes ab Eccleſia extraneos exiſtimamus. Similem [1] vero filium apud patrem aperte profitemur ſecundum Apoſtolum dicentem de filio: *qui eſt imago Dei inviſibilis*. Confitemur autem & credimus in unum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium. Credimus autem & in unum Jeſum Chriſtum filium ejus, ex eo natum impaſſibiliter ante omnia ſæcula, Deum verum ex Deo unigenitum, lumen, vitam, veritatem, & ſapientiam, voluntatem, per quem omnia facta ſunt in cœlis &

Hæc extant etiam apud Athanaſ. in lib. de Syn. pag. 904.

Οἱ συνελθόντες ἐπισκοποι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐν σελευκείᾳ τῇ ἰσαυρίας, κατὰ πρόσαγμα τῆς εὐσεβείας τῦ θεοστεβεστάτυ βασιλέως ἡμῶν κωνσαντίυ, τάδε διελαλήσαμεν ἡμεῖς οἱ συναχθέντες ἐν σελευκείᾳ τῆς ἰσαυρίας κατὰ βασιλικὸν βάλημα.

Τῇ χθες ἡμέρᾳ, ἥτις ἦν πρὸ πέντε καλανδῶν ὀκτωβρίων, πᾶσαν σπουδὴν εἰσηνεγκάμεθα μετὰ πάσης εὐταξίας τὴν εἰρήνην τῇ ἐκκλησίᾳ διαφυλάξαι, καὶ τῆς πίστεως εὐσεβῶς διαλαβεῖν, ὡς προσέταξεν ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς ἡμῶν κωνσάντιος, κατὰ τὰς προφητικὰς φωνὰς, καὶ μηδὲν παρὰ τὰς θείας γραφὰς παρεισενέγκωμεν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πίστει. ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ συνόδῳ τινὲς, τοὺς μὲν ἡμῶν ὕβρισαν, τοὺς δὲ ἐπεσόμισαν, ἐσύγχωρῦντες λαλεῖν, τοὺς δὲ ἀπέκλεισαν ἄκοντας, καὶ τοὺς καθηρημένους δὲ ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν εἶχον μεθ' ἑαυτῶν, καὶ τοὺς παρὰ κανόνα, κατασταθέντας ἦγον μεθ' ἑαυτῶν, ὡς παντὶ χάῳ θορύβῳ πλῆρες γενέσθαι τὸ συνέδριον, καθὼς καὶ ὁ λαμπρότατος κόμης λεωνᾶς, καὶ ὁ λαμπρότατος ἡγεμὼν τῆς ἐπαρχίας λαυρίκιος αὐτοψίᾳ παρέλαβε, τούτου ἕνεκεν διαλαλῆμεν, ὡς καὶ φθεγόμεθα, τὴν αὐθεντικὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐγκαινίοις τοῖς κατὰ ἀντιόχειαν προκομίζοντες. * οἱ καὶ αὐτοὶ μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν κατ' ἐκεῖνο καιρὸν πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς ζητήσεως συνέδραμον.

Ἐπειδὴ πολλὰς ἐθορύβησε τὸ ὁμοούσιον καὶ τὸ ὁμοιούσιον ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις, καὶ μέχρι νῦν, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι λέγεται καινοτομεῖσθαι ὑπό τινων τὸ ἀνόμοιον υἱὸν πρὸς πατέρα, τοῦτο χάριν τῦ ὁμοούσιον ὡς ἀλλότριον τῆς γραφῶν ἐκβάλλομεν, τὸ δὲ ἀνόμοιον ἀναθεματίζομεν, καὶ πάντας, ὅσοι τοιοῦτοι τυγχάνουσιν, ἀλλοτρίους ἡγούμεθα τῆς ἐκκλησίας· τὸ δὲ ὅμοιον τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα σαφῶς ὁμολογοῦμεν, κατὰ τὸν ἀπόστολον τὸν λέγοντα περὶ τοῦ υἱοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τῦ θεῦ τῦ ἀοράτυ. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν ποιητὴν οὐρανῦ καὶ γῆς, ὁρατῦ τε καὶ ἀοράτων. πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς τὸν κύριον

VERSIO PETAVII

Qui variis e provinciis religioſiſſimi Imperatoris noſtri Conſtantii mandato Seleuciæ in Iſauria convenimus Epiſcopi, hæc communi conſenſu decrevimus.

Heſterna die, quæ erat A.D. V. Kal. Oct. omni ſtudio ac moderatione in id incubuimus ut pacem Eccleſiæ ſanciremus, ac conſtantem & ſolidam fidei regulam conſtitueremus, pro eo ac Dei amantiſſimus Imperator noſter Conſtantius juſſit, ex Prophetarum oracuſis, ſic ut nihil præter ſacrarum literarum auctoritatem in eccleſiaſticam fidem inveheremus. Sed quoniam in ſynodo nonnulli alios e noſtris contumeliis affecerunt, aliis ſilentium indixerunt, nec quæ vellent eloqui permiſerunt, alios invitos excluſerunt, tum eos qui depoſiti erant variis e provinciis adhibuerunt, quoſdam vero præter canonem ſecum adduxerunt, ut undecumq; turbulentiſſimus eſſet ille conſeſſus, quemadmodum clariſſimus Comes Leonas & clariſſimus provinciæ Præfectus Lauricius oculis ſuis viderunt, eam ob cauſam palam profitemur nihil nos ſubterfugere & primariam illam fidei formulam quæ in Antiochenæ Eccleſiæ dedicatione propoſita eſt in medium proferre; cujus auctores patres illi noſtri ad ejuſmodi quæſtionem diſceptandam per illud tempus conventus habuerunt.

Cum hactenus homouſii, & homœouſii vocabula per pleroſq; ad hodiernum tempus uſque perturbarint, & a nonnullis etiamnum innovari iſtud ferant, ut diſſimilis Patri Filius eſſe dicatur, ob id homouſii, hoc eſt *conſubſtantialis* vocem, tanquam a ſacris literis peregrinam, rejicimus; anomœum vero, hoc eſt diſſimile, condemnamus; & quicumque ejuſmodi ſunt, ab Eccleſia alienos eſſe cenſemus. Similem vero Patri eſſe Filium aperte profitemur, & Apoſtolum in eo ſequimur, qui de filio loquens, *Qui eſt*, inquit, *imago Dei inviſibilis*. Confitemur autem & credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibiliumque & inviſibilium. Credimus etiam in Dominum noſtrum Jeſum Chri-

Col. 1. 15.

in

[1] Sola tamen voluntate ſimilem Patri Filium ſe profiteri, non autem ſubſtantia, in ipſa Synodo, quarta die Acacium dixerunt, teſte Socrate. *Harduinus*.

in terra, ſive viſibilia, ſive inviſibilia. Hunc credimus in conſummatione ſæculorum pro deſtructione peccati aſſumpſiſſe carnem ex ſancta Maria Virgine, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris, & reſurrexiſſe, & aſſumptum in cœlis, ſedere in dexteram patris, & iterum venturum in gloria judicare vivos & mortuos. Credimus & in Spiritum ſanctum, quem paraclitum, id eſt, conſolatorem nominavit Salvator noſter Dominus promittens poſtquam iret diſcipulis eſſe mittendum, quem etiam deſtinavit, per quem & ſanctificat credentes in Eccleſia, & baptizatos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Eos autem qui præter iſtam fidem aliud quicquam prædicant, a catholica eccleſia decernimus eos alienos exiſtere.

ἡμῶν Ιησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ὁ ξ αὐτὸ γεννηθέντα ἀπαθῶς πρὸ πάντων αἰώνων, θεὸν λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ μονογενῆ, φῶς, ζωὴν, ἀλήθειαν, σοφίαν, δύναμιν, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὁρατὰ, εἴ τε ἀόρατα. τοῦτον πιστεύομεν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, σάρκα ἀνειληφέναι ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανοὺς, καθέζεσθαι ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, πάλιν ἐρχόμενον ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἓν ἅγιον πνεῦμα, ὃ καὶ παράκλητον ὠνόμασεν ὃν σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν Ιησοῦς Χριστὸς ἐπαγγειλάμενος μετὰ τὸ ἀνελθεῖν αὐτὸν πέμψαι τοῖς μαθηταῖς τοῦτο, ὃ καὶ ἀπέστειλεν, εἰς οὗ καὶ ἁγιάζει τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πιστεύοντας, καὶ βαπτιζομένους ἐν ὀνόματι πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. τοῦτο δὲ παρὰ ταύτην τὴν πίστιν ἄλλό τι κηρύττοντας, ἀλλοτρίους οἶδεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. ὅτι δὲ ταύτῃ τῇ πίστει ἰσοδυναμεῖ καὶ ἡ ἐν σιρμίῳ πρώην ἐκτεθεῖσα πίστις, ἐπὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ βασιλέως ἡμῶν, γνωρίζουσιν οἱ ἐντυγχάνοντες τῇ πίστει.

ſtum Filium Dei, & ab ipſo genitum citra paſſionem ullam ante omnia ſæcula, Deum Verbum, Deum de Deo, unigenitum, lucem, vitam, veritatem, ſapientiam, virtutem, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis, & in terra ſunt ſive viſibilia ſive inviſibilia. Hunc ipſum credimus in fine ſeculorum ad extinguendum peccatum carnem e Sancta Virgine ſumpſiſſe, hominemque factum, paſſum item pro peccatis noſtris, reſurrexiſſe, & in cœlum ſubvectum ſedere ad dexteram Patris, & iterum venturum cum gloria judicare vivos & mortuos. Credimus & in unum ſanctum Spiritum, quem Salvator & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Paracletum vocavit, eundemque poſt diſceſſum ſuum miſſurum ſe Apoſtolis promiſit. Quem & re vera miſit, & per eum fideles in Eccleſia ſanctificat, qui baptizantur in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Quicunque vero præter hanc fidem aliud quiddam prædicant, alienos novit Eccleſia catholica. Quemadmodum vero cum hac fidei formula conſentanea ſit ea quæ Sirmii nuper expoſita eſt coram religioſiſſimo Imperatore noſtro, norunt, qui hanc ipſam legerint.

Ὑπέγραψαν οἱ παρόντες, Βασίλειος, Μάρκος, καὶ Γεώργιος ὁ τῆς Αλεξανδρείας Επίσκοπος, Παγκράτιος, καὶ Υπατιανὸς, καὶ οἱ πλεῖοι Επίσκοποι τῆς δύσεως. Γεώργιος Επίσκοπος Αλεξανδρείας ἐξεθέμην τὴν πίστιν ὕπως, ὁμολογῶ φρονεῖν ὡς πρόκειται. Ακάκιος Επίσκοπος Καισαρείας ἐξεθέμην τὴν πίστιν ὕπως, ὁμολογῶ φρονεῖν ὡς πρόκειται. Ουράνιος Επίσκοπος Τύρου, Ευτύχιος Επίσκοπος Ελευθεροπόλεως, Ζώϊλος Επίσκοπος Λαρίσσης τῆς Συρίας, Σέρας Επίσκοπος ἐκ * Παρατονίου τῆς Λιβύης, Παῦλος Επίσκοπος Εμίσης, Ευσάθιος Επίσκοπος Επιφανίας, Ειρηναῖος Επίσκοπος Τριπόλεως τῆς Φοινίκης, Ευσέβιος Επίσκοπος Σελευκείας τῆς Συρίας, Ευτυχιανὸς Επίσκοπος Πατάρων τῆς Λυκίας, Ευσάθιος Επίσκοπος Πιναρῶν καὶ Διδύμων, Βασίλειος Επίσκοπος Καυνίων τῆς Λυδίας, Πέτρος Επίσκοπος Ιππου Παλαιστίνης, Στέφανος Επίσκοπος Πτολεμαΐδος τῆς Λιβύης, Ευδόξιος Επίσκοπος, Απολλώνιος Επίσκοπος Οξυρύγχου, Θεόκτιστος Επίσκοπος Οστρακίνης, Λεόντιος Επίσκοπος Λυδίας, Θεοδόσιος Επίσκοπος τῆς Φιλαδελφίας Λυδίας, Φοῖβος Επίσκοπος Πολυχαλάνδου τῆς Λυδίας, Μάγνος Επίσκοπος Θεμισῶν τῆς Φρυγίας, Ευάγριος Επίσκοπος Μιτυλλίνης τῆς νήσου, Κυρίων Επίσκοπος Δολίχης, Αυγουστος Επίσκοπος Ευφράτης, (Μάγνος Επίσκοπος Θεμισῶν τῆς Φρυγίας,) Πολυ-

Subſcripſerunt qui aderant, Baſilius, Marcus, Georgius Alexandriæ Epiſcopus, Pancratius, Hypatianus, & plurimi Occidentis Epiſcopi. Ego Georgius Epiſcopus Alexandriæ hanc fidei profeſſionem edidi, atque ita ut ſcriptum eſt me ſentire profiteor. Ego Acacius Epiſcopus Cæſareæ hanc fidei profeſſionem edidi, atque ita ut ſcriptum eſt me ſentire profiteor. Uranius Epiſcopus Tyri. Eutychius Epiſcopus Eleutheropolis. Zoilus Epiſcopus Lariſſæ Syriæ. Seras Epiſcopus ex Parætonio Lybiæ. Paulus Epiſcopus Emiſſæ. Euſtathius Epiſcopus Epiphaniæ. Irenæus Epiſcopus Tripolis Phœnices. Euſebius Epiſcopus Seleuciæ Syriæ. Eutychianus Epiſcopus Patarorum in Lycia. Euſtathius Epiſcopus Pinarorum & Didymorum. Baſilius Epiſcopus Cauniorum Lydiæ. Petrus Epiſcopus Hippi Palæſtinæ. Stephanus Epiſcopus Ptolemaidis, Lybiæ. Eudoxius Epiſcopus. Apollonius Epiſcopus Oxyrinchi. Theoctiſtus Epiſcopus Oſtracines. Leontius Epiſcopus Lydiæ. Theodoſius Epiſcopus Philadelphiæ Lydiæ. Phœbus Epiſcopus Polychalandæ Lydiæ. Magnus Epiſcopus Themiſorum Phrygiæ. Evagrius Epiſcopus Mytilenes inſularum. Cyrion Epiſcopus Doliches. Auguſtus Epiſcopus Euphrateſiæ. Pollux Epiſcopus provinciæ ſecundæ Lybiæ, Pancratius Epiſcopus Peluſii. Philicadus Epiſcopus Auguſtadorum Phry-

Ex. Epiphan. hær. 73. n. 16.

Phrygiæ provinciæ. Serapion Episcopus Antipyrgi Lybiæ. Eusebius Episcopus Sebastæ Palæstinæ. Heliodorus Episcopus Sozusæ Pentapolis. Ptolemæus Episcopus Thmueos Augustonices. Augarus Episcopus Cyri Euphratiæ. Exeresius Episcopus Gerasorum. Arabion Episcopus Adraorum. Charisius Episcopus Azoti. Elissæus Episcopus Diocletianopolis. Germanus Episcopus Petrarum. Barochius Episcopus Arabiæ. Omnes Episcopi numero XLIII.

A δάλιχης Ἐπίσκοπος Ἐπαρχίας Δαλπέρας Λιβύης, Παγχράτιος Ἐπίσκοπος Πηλουσίου, Φιλίξαδος Ἐπίσκοπος Αὐγουσάδων Φρυγίας ἐπαρχίας, Σεραπίων Ἐπίσκοπος Ἀντιπύργου τῆς Λιβύης, Εὐσέβιος Ἐπίσκοπος Σεβαστῆς τῆς Παλαιστίνης, Ἡλιόδωρος Ἐπίσκοπος Σωζούσης τῆς Πενταπόλεως, Πτολεμαῖος Ἐπίσκοπος Θμούεως Αὐγουστονίκης, Αὔγαρος Ἐπίσκοπος Κύρου Εὐφρατησίας, Ἐξερίσιος Ἐπίσκοπος Περασῶν, Ἀραβίων Ἐπίσκοπος Ἀδραών, Χαρίσιος Ἐπίσκοπος Ἀζώτου, Ἐλισσαῖος Ἐπίσκοπος Διοκλητιανουπόλεως. Γερμανὸς Ἐπίσκοπος Πέτρων, * Βαρόχιος Ἐπίσκοπος Ἀραβίας· ὁμοῦ Ἐπίσκοποι μγ. * Βαρόχιος

Cum hæc fidei professio recitata fuisset, Sophronius Pompejopolis Paphlagoniæ Episcopus exclamavit: Si per singulos dies propriam edere licuerit fidem, destituet nos regula veritatis. Et Sophronius quidem tunc ista dixit. Tunc temporis vero, cum plurima ultro citroque & de hac re & de illis qui accusati erant dicta fuissent, Concilium dimissum est.

Quarto iterum die cum omnes in unum convenissent, eadem cum pervicacia disputare cœperunt. Inter quos Acacius sententiam suam exposuit his verbis: Cum fides Nicæna jampridem semel ac deinde sæpius mutata sit, nihil vetat quominus nunc quoque alia conscribatur fides. Ad hæc Eleusius Cyzici Episcopus: Concilium, inquit, in præsentiarum congregatum est, non ut ea discat quæ jam olim didicit, neque ut fidem suscipiat quam prius non habuit; sed fidei patrum insistens quæ in Antiocheno Concilio comprobata est, nec vitæ nec mortis tempore ab ea unquam recedet. Post hæc ad aliam rursus quæstionem transierunt. Nam quoniam Acaciani in formula fidei quæ fuerat recitata filium Patri similem esse dixerant, quærebant inter se qua in re filius esset similis Patri. Et Acaciani quidem sola voluntate similem esse dicebant, non autem substantia. Reliqui omnes etiam substantia similem Patri Filium esse asserebant. De hac quæstione inter se altercantes, totum diem contrivere. Et Acacium confutabant, quod in libris quos a se scriptos ediderat, filium Patri per omnia similem esse dixisset. Quomodo, ajebant, negare nunc audes filii cum Patre similitudinem secundum substantiam? Tum Acacius: Neque ex recentioribus, inquit, neque ex vetustioribus quisquam ex libris suis judicatus est. Tum Eleusius Cyzicenus Episcopus dixit: An Basilius Ancyranus Episcopus & Marcus Sirmiensis clanculo aliquid senserint, & an privatim se mutuo de quibusdam rebus accusent tum illi tum Acaciani, nihil interest synodi, nec utrum fides ab illis exposita recte secusve se habeat curiosius inquirere necesse est; sed illam sequi oportet quæ a nonaginta septem Episcopis, qui istos ætate præcesserunt, Antiochiæ confirmata est. Si quis vero aliud quid præter ista introduxerit, is a religione & ab Ecclesia alienus sit. Postquam omnes qui cum illo erant hæc dicta faustis acclamationibus prosecuti essent, & adversa pars in sua opinione perstaret, surgens Leonas Concilium dissolvit. Hunc finem habuit synodus Seleuciensis.

Postremo die rogatus Leonas ut ad confessum veniret, recusavit ab Imperatore missum se esse dicens ut concordi synodo interesset. Quoniam vero nonnulli inter vos dissident, inquit, ego adesse non possum. Abite ergo, & in Ecclesia gaudite. Quo facto, Acaciani magno id ducentes lucro, ulterius adesse noluerunt. Alterius autem partis Episcopi cum in Ecclesiam convenissent, Acacium & eos qui cum illo erant vocarint, ut causa Cyrilli Hierosolymorum Episcopi judicaretur. Sciendum enim est Cyrillum jam antea de quodam crimine accusatum ac depositum, appellationis libello ad eos qui ipsum deposuerant misso, ad majus judicium provocasse ejusque appellationem ab Imperatore Constantio fuisse susceptam. Ac tum quidem Seleuciæ aderat, paratus judicium subire. Et ob hanc causam Episcopi Acacianos ad consessum vocabant, ut rebus examinatis, communi consilio sententiam proferrent. Citaverunt etiam alios quosdam accusatos, qui ad partes confugerant Acacii. Sed quoniam sæpius citati venire detrectabant, Episcopi eos deposuerunt, Acacium nimirum, Georgium Alexandriæ Episcopum, Uranium Tyri, Theodulum Chœretaporum in Phrygia, Theodosium Philadelphiæ in Lydia, Evagrium Mytilenæ insulæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, & Eudoxium, qui prius quidem Germaniciæ fuerat Episcopus, postea vero ad episcopatum Antiochenæ urbis irrepserat. Patrophilum quoque episcopatu abdicarunt, eo quod a Dorotheo Presbytero accusatus, & ab ipsis ad causam dicendam citatus, non stitisset se judicio. Et hos quidem deposuerunt. Asterium vero, Eusebium, Abgarum, Basilicum, Phœbum, Fidelem, Eutychium, Magnum, & Eustathium a communione removerunt, decernentes ut in illo statu permanerent donec præstita satisfactione objecta sibi crimina diluissent. His rebus peractis, cum de Episcopis quos ipsi deposuerant ad singulorum Ecclesias scripsissent, Eudoxii loco Annianum Antiochiæ constituerunt Episcopum; quem mox comprehensum Acaciani Leonæ ac Lauritio tradiderunt. Illi vero aliquandiu quidem eum sub militari custodia detinuerunt, tandem vero in exilium miserunt. Ea re commoti Episcopi qui eum ordinaverant, contestatorios libellos apud Leonam & Lauritium adversus Acacianos deposuerunt, quibus denunciabant violatum esse judicium synodi. Porro cum nihil amplius perficeretur, Constantinopolim profecti sunt ut Imperatorem facerent certiorem de his quæ in synodo fuerant constituta.

Omittendum porro non est sanctum Hilarium Pictaviensem Episcopum, qui quartum jam exilii annum agebat in Phrygia, ad synodum Seleuciensem evocatum fuisse a judicibus imperatoriis. Testatum id reliquit Sulpitius Severus in

1 Petavius in adnot. MS. negat hæc verba esse Epiphanii, quia sunt Episcopi solum xxxix. *Harduinus*.

in libro ſecundo ſacræ hiſtoriæ his verbis: *Interim in oriente, exemplo occidentalium, Imperator jubet cunctos fere Epiſcopos apud Seleuciam Iſauriæ oppidum congregari. Qua tempeſtate Hilarius, quartum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Epiſcopos per Vicarium ac Præſidem, data evectionis copia, adeſſe compellitur; cum tamen nihil de eo ſpecialiter mandaſſet Imperator, judices tantum generalem juſſionem ſecuti, qua omnes Epiſcopos ad Concilium cogere jubebantur, hunc quoque inter reliquos volentes miſcere, ut ego conjicio, Dei nutu ita geſtum ut vir divinarum rerum inſtructiſſimus, cum de fide diſceptandum erat, intereſſet. Is ubi Seleuciam venit, magno cum favore exceptus, omnium in ſe animos & ſtudia converterat; ac primum quæſitum ab eo quæ eſſet Gallorum fides; quia tum Arianis prava de nobis vulgantibus, ſuſpecti ab orientalibus habebamur trionymam ſolitarii Dei unionem ſecundum Sabellium credidiſſe, ſed expoſita fide ſua juxta ea quæ Nicææ erant a patribus conſcripta, occidentalibus perhibuit teſtimonium. Ita abſolutis omnium animis, intra conſcientiam communionis necnon etiam in ſocietatem receptus Concilioque aſcitus eſt. Agi deinde cœptum; repertique pravæ hæreſis auctores, atque ab Eccleſiæ corpore avulſi. In eo numero fuere, Georgius ab Alexandria, Acacius, Eudoxius, Uranius, Leontius, Theodoſius, Evagrius, Theodolus. Sed confecta ſynodo, decreta ad Imperatorem legatio quæ geſta inſinuaret. Damnati quoque ad Regem profecti, ſatis freti ſociorum viribus & Principis ſocietate.*

Sed audiamus ipſummet ſanctum Hilarium, qui de rebus in hac Seleucienſi ſynodo, cui ſe interfuiſſe commemorat, geſtis ſic ſcribit in libro contra Conſtantium Auguſtum jam vita functum. Adferam autem locum prout extat in optimo ac vetuſtiſſimo codice manuſcripto bibliotecæ Colbertinæ. Nam editiones hæc ſunt depravatiſſimæ. Itaque ſic ibi legitur. *Quæ dicturus ſum non aliunde cognovi, ſed ipſe audivi, & præſens affui cum gerebantur. In Chriſto itaque non mentior, quia diſcipulus veritatis, teſtis quoque nunc veritatis adſiſto. Orientalium in Seleucia ſynodum reperi, ubi tantum blaſphemiorum eſt quantum Conſtantio placebat. Nam poſt ſeceſſionem meam deprehendi ut Chriſtum Jeſum centum & quinque Epiſcopi ὁμοιούσιον id eſt ſimilis eſſentiæ prædicarent, & decem & novem ἀνομοιούσιον id eſt diſſimilis eſſentiæ profiterentur, & ſoli Ægyptii præter Alexandrinum hæreticum ὁμοούσιον conſtantiſſime obtinerent. Cogente itaque Leonate Comite, in unum omnes congregati ſunt; & ex ipſis qui * ὁμοούσιον prædicabant, aliqui nonnulla pie verbis præferebant, quod & ex Deo eſſet id eſt de ſubſtantia Dei filius & ſemper fuiſſet. Qui vero ἀνομοούσιον defendebant, nihil niſi prophaniſſimum adſerebant, negantes quicquam ſubſtantiæ Dei ſimile eſſe poſſe, neque de Deo poſſe exiſtere generationem, ſed eſſe Chriſtum creaturam; itaque quod creatus eſt, in Dei nativitate deputaretur, ex nihilo autem eum eſſe, & idcirco non eſſe filium nec Deo ſimilem. Loquor autem vobis quod ego ipſe recitari in conventu publice audivi, quod prædicante Epiſcopo Antiochiæ exceptum habebatur. Hæc ergo ita dicta eſſe ab eo commemorabantur. Erat Deus quod eſt. Pater non erat, quia neque ei filius. Nam ſi filius, neceſſe eſt ut & fœmina ſit & colloquium ſermonis & compunctio conjugalis verbi & blandimentum & poſtremum ad generandum naturalis machinula. O miſeras aures meas, quæ tam funeſtæ vocis ſonum audierunt hæc de Deo ab homine dici & de Chriſto in Eccleſia prædicari. Poſt multas autem iſtiuſmodi impietates, cum patrem & filium ex nominibus potius quam ex natura comparaſſet, ait: Quantum enim filius ſe extendit cognoſcere patrem, tantum pater ſuperextendit ſe ne cognitus filio ſit. Quibus recitatis, tumultus exortus eſt. Cum autem intellexiſſent & qui diſſimilem Deum dicunt, humanas aures tantæ impietatis verba ſuſcepturas non eſſe, rurſum hi ipſi palatio potius quam Eccleſiæ Epiſcopi fidem ſcribunt ὁμοιούσιον, & ἀνομοιούσιον diſſimilitudinem damnant. Quod cum contrarium ipſis ſenſibus audientium eſſet, ipſe ego quendam eorum, qui forte ad me pertentandum acceſſerat, quaſi ignorans rerum geſtarum, percunctatus ſum quid ſibi vellet iſtud, ut qui unam ſubſtantiam filii eſſe cum patre damnaſſent, vel eſſe ſimilis ſubſtantiæ denegaſſent, diſſimilitudinem damnarent. Tunc mihi ait Chriſtum Deo ſimilem non eſſe, ſed ſimilem patri eſſe. Rurſum hoc obſcurius mihi adhuc videbatur. De quo cum iterum interrogarem, tunc hæc ita locutus eſt. Dico eum diſſimilem Deo eſſe, ſimilem patri poſſe intelligi, quia pater voluiſſet creaturam iſtiuſmodi creare quæ ſimiliæ ſui vellet, & idcirco ſimilem patri eſſe quia voluntatis eſſet potius filius quam divinitatis, diſſimilem autem Deo eſſe quia neque Deus eſſet, neque ex Deo id eſt de ſubſtantia Dei natus eſſet. Hæc audiens bebui, neque credidi donec publice ex conſenſu omnium eorum propbaniſſimæ hujus ſimilitudinis ratio prædicaretur. Hi autem qui ὁμοούσιον prædicabant, omnes eos qui maxime ſine aliquo impietatis pudore impudentiſſime hæc loquebantur, condemnaverunt. Condemnati ad Regem ſuum advolaverunt; exceptique honorifice, impietates ſuas quanta potuerunt ambitione confirmaverunt, ſimilem Deo eſſe vel ex Deo natum vel naturalem eſſe filium denegantes. Pauci plurium dominati ſunt.*

De ſynodo iſta Seleucienſi deque Ancyrana & Conſtantinopolitana ſequenti, ad quas acceſſit turbidus homo Euſtathius Epiſcopus Sebaſtenus, vide epiſtolam LXXIV. ſancti Baſilii Epiſcopi Cæſarienſis.

SELEUCIENSIS, ARIANORUM

Ex libello Synodico.

ΜΕΜΩΛΩΠΙΣΜΕΝΟΙ γὰρ διασπαρέντες οἱ ἑτερόδοξοι, τὸν Κωνσάντιον ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας, ποιῆσαι παρασκαλέσασι σύνοδον· ὅρον ἐκθέμενοι, περὶ τῆς ἑσπερίων ὀρθοδόξων, πολλοῖς βαλλόμενον ἀναθέμασιν. Ἐν ᾗ τὸν κατηχητὴν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπον,

HAC igitur vibice affecti & diſperſi diverſa ſentientes efficiunt, ut Conſtantius in Seleucia Iſauriæ ſynodum convocet: definitionem exponentes de occidentalibus orthodoxis, multis eos anathematiſmis frientem: in qua catecheten Cyrillum Hieroſolymorum archiepiſcopum, a divino Silvano

Seleuciæ Philippi. * Acacius Eudoxium Syriæ Antiochiam translatum secum assumens, Constantinopolim ad [a] Constantinum profectus est.

[a] Constantium.

παρὰ τῷ θεῷ Σιλβανῷ Σελευκείας Φιλίππου. * Ἀκάκιος Εὐδόξιον μετασάντι εἰς Συρίας τὴν Ἀντιόχειαν μεθ' ἑαυτῶ προσλαβόμενος, ἀνὴ Κωνσταντινούπολει ὥρμησε πρὸς Κωνσταντῖνον.

[a] CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIABULUM,[1]

In quo nova fidei formula promulgata, Semiariani ab Acacianis & Arianis condemnantur.

Locus & tempus conciliabuli.

[a] *Constantinopolitanum Conciliabulum.*) Hæc pseudosynodus celebrata est Constantinopoli præsente Constantio, eo tempore, quo episcopi Arimini congregati, illic adhuc licet inviti detinebantur; nova enim illa fidei professio Constantinopoli scripta, teste Athanasio de synodis, missa est ad eos, qui Arimini convenerant, ut eidem omnes vel subscriberent, vel in exilium relegarentur. Convocati sunt ex proxima tantum provincia, ut tradit Socrates lib. 2. c. 33. episcopi Bithyniæ, numero quinquaginta.

Numerus episcoporum. Semiariani hæreseos fux auctorem. Aetium & Arianos, damnant.

Novam eamque nonam a Nicæno concilio fidei professionem ediderunt; in qua non modo vox substantiæ sed etiam hypostasis vel subsistentiæ impie abolita fuit. Quam cum Semiariani detestarentur, mutua illis gratia vicissim reddita, eosdem condemnarunt, sedibusque privatos in exilium ablegarunt. Ut viderentur catholici, suæ hæreseos auctorem Aetium condemnarunt, ut scilicet Deo id ita volente, suo ipsius judicio condemnati, excusationis prætextum nullum haberent. Quod Silvanus & Eleusius Semiariani vocis consubstantialis inimici, eo tempore quo Acaciana impietas invalescebat, defensores facti fuerint, eamque teste Theodoret. lib. 2. cap. 27. ad sui relegationem usque contra Arianos propugnaverint, prope miraculum esse arbitramur. Tanta enim est veritas orthodoxæ fidei, ut quandoque inimici nostri judices sint æquissimi. Interea dum hæc agerentur, Arimino alia fidei formula Constantinopolim affertur, cui omnes episcopi etiam orientales Seleucienses synodi jussu Constantii subscripserunt, adeo ut iidem episcopi eodem prope tempore duplici fidei diversæ, Constantinopolitanæ & Ariminensi, subscripserint. Harum alteram in oriente, alteram in occidente imperator observari voluit. Hæc latius apud Socratem, Sozom. Theod & Baron. anno 359. num. 79. & seqq.

EPISTOLA SYNODICA DE AETII

Damnatione ad Georgium Alexandriæ episcopum.

Extat apud Theod. lib. 2. cap. 28. & Bar. n. 90.

Sanctum Constantinopoli convocatum concilium domino honoratissimo episcopo Alexandriæ Georgio salutem.

Η' ΑΓΙ'Α ΣΥΝΟΔΟΣ Η' ΕΝ' Κωνσταντίνε πόλει συνελθῦσα κυρίῳ τιμιωτάτῳ, ἐπισκόπῳ τῆς Αλεξανδρείας Γεωργίῳ χαίρειν.

QUOD Aetius ob nefaria sua scripta, eaque σκανδάλων, id est, offendiculis referta a concilio condemnatus sit, in ipso certe episcopi aliud nihil, quam quod canones ecclesiæ postulabant, effecerunt. Nam primum abdicatus est diaconatu, deinde ecclesia exclusus: postremo adhortationes adhibitæ, ne quisquam sceleratas ejus legeret epistolas, sed ab omnibus propterea abjicerentur, quod inanitatis nonnihil & damni complexæ sunt. His accedit, quod illi, & iis qui in eadem opinione ac sententia cum eo perseverant, anathema denunciamus. Atque consentaneum sane erat, ut omnes episcopi, qui in hoc concilio convenerant, communi consensu eum ut auctorem offendiculorum, turbarum, schismatum, tumultuosi sermonis per orbem terrarum grassantis, & mutuæ denique in ecclesiis seditionis, exe-

ΤΗΣ ἐπ' Αετίῳ γνωμιμης καταγνώσεως ὑπὸ τῆς συνόδε διὰ τὰς ἀθεμίτως αὐτὸ καὶ σκανδάλων γεμούσας λογογραφίας, τὸ μὲν ἀκόλυθον τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσιν ἐπ' αὐτῷ παρὰ τῆς ἐπισκόπων ἐπράχθη. καθηρέθη γὰρ τῆς διακονίας, καὶ ἀλλοτριώθη τῆς ἐκκλησίας, καὶ παραινέσεις παρ' ἡμῶν παρηκολύθησαν, μήτε εἰς ἀνάγνωσιν ἔρχεσθαι τὰς ἀθεμίτως αὐτὸ ἐπισολὰς, ῥιπτίζεσθαι δὲ αὐτὰς διὰ τὸ ἄχρηστον καὶ ἀνωφελές. προσέθεμεν δὲ τούτοις καὶ ἀναθεματίζεσθαι αὐτὸν ἐπιμείναντα τῇ αὐτῇ προθέσει μετὰ τῶν συναινούντων αὐτῷ. τὸ μὲν δὴ ἀκόλυθον ἰδεῖν κοινῇ πάντας τὰς συνελθόντας σὺν τῇ συνόδῳ ἐπισκόπους ἀποστυγεῖν τὸν τῆς σκανδάλων καὶ τῆς ταραχῶν καὶ σχισμάτων αἴτιον καὶ θρύλλε τὲ κατὰ τὸν οἰκουμένην, καὶ σάσεως πρὸς ἀλλήλας τῶν ἐκκλησιῶν, ὁμονοεῖν δὲ πρὸς ἐξενεχθεῖσαν κατ' αὐτὸ

[1] Synodus Constantinopolitana Mense Decembri anni 359. cœpit, & in annum sequentem continuata est. Sozomenus enim l. 4. c. 23. ait primum de quæstione Æstii judicium ferre jussum esse Honoratum, *quem paulo antea Constantius primum omnium Præfectum urbis CP. creaverat.* Honoratus anno 359. creatus est Præfectus urbis CP. ut docet Idacius in Fastis, Eusebio & Hypatio Coss. *Ipse anno primum processit Constantinopoli Præfectus urbi nomine Honoratus die 3. idus Decembris.* Idem habet Chronicon Alexand. nisi quod pro Decembri mense, September in eo per errorem, ut videtur, ponitur. Quare cum Honoratus Præfectus Urbis CP. jussu Imperatoris huic Synodo præfuerit, ut testatur Sozomenus citatus, sub hujus anni finem ea Synodus inchoata. Acta autem Chronici Alexandrini sub anni 360. Coss. scribit: *Hoc anno mense Peritio (seu xv. Februarii) magna Ecclesia Constantinopoli dedicata est. Macedonius Episcopus CP. propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, & in locum ejus subrogatus Eudoxius mense Audynæo (seu Januario XXVII.) præsentibus Episcopis* LXXII. Unde patet Synodum CP. anno 360. adhuc continuatam. *Pagius ad an. Ch. 359. n. 3. & 4.*

τῆ ψῆφον. ἀλλὰ παρ' ἡμᾶς ἡμετέρας καὶ παρὰ προσ- A
δοκίαν πᾶσαν, Σερᾶς καὶ Στέφανος, καὶ Ηλιόδωρος, καὶ Θεόφιλος, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, οὐ συνεψηφίσαντο ταῖς ἡμετέραις γνώμαις, οὐδὲ συνυπογράψαι ταῖς περὶ αὐτῆ ψήφοις, ὑξενεχθείσαις ἐβυλήθησαν, καί τοι τῆ Σερᾶ καὶ ἄλλω ἀλαζονείαν μανιώδη κατηγορῆντος τῆ προειρημένω Αετίω. ἔφασκε γὰρ αὐτὸν θρασυτέρα τόλμη προπηδῶντα λέγειν, ὅσαπερ ὁ Θεὸς ἀπέκρυψεν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων μέχρι νῦν, ταῦτα ἀποκεκαλύφθαι αὐτῷ διαβεβαιοῦσθαι. καὶ μὴν τὰς μανιώδεις καὶ ἀλαζονικὰς τύτας λόγας ὑπὸ τῆ Σερᾶ μεμαρτυρημένας περὶ Αετίω, οὐκ ἐδυσωπῆντο, οὐδὲ παρεκαλῆντο συμψηφίσασθαι πᾶσιν ἡμῖν περὶ αὐτῆ οἱ προειρημένοι κρίνειν. ὅμως δὲ ἡμεῖς μακροθυμῆντες B.
ἐπὶ πλείονα χρόνον συμπεριψηφίσθημεν αὐτοῖς, τὰ μὲν ἀγαναχτῆντες, τὰ δὲ παρακαλῆντες, τὰ δὲ ἐπιτιμῆντες, τὰ δὲ καὶ δυσωπῆντες σωπῆειν αὐτὰς καὶ σύμφωνα ἀποφαίνεσθαι τῇ συνόδῳ πάσῃ. προσεκαρτερῆμεν δὲ ἐὰν ἄρα ἀκέσωσιν, ἐὰν ἄρα συνῶσι καὶ ἐνδῶσιν. ὡς δὲ ἐπὶ πολλῷ τῷ χρόνῳ προσκαρτερήσαντες ἡμεῖς οὐκ ἐδυσωπῆμεν αὐτὰς ἀκολυθεῖν ταῖς περὶ τῆ προειρημένω ἀνδρὸς ἀποφάσεσι, τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας τιμιώτερον ἡγήμενοι τῆς φιλίας τῆδ ἀνδρῶν, οἰκείαμεν κατ' αὐτῆδ ἀκοινωνησίαν, χρόνον εἰς τῆτο διδόντες αὐτοῖς μῆνας ὅλως ἐξ πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἑνώσεως καὶ συμφωνίας C
πρὸς τὴν σύνοδον, ἐὰν εἴσω τῆς δοθείσης αὐτοῖς προθεσμίας ἐπιστρέψαντες ἔλωνται τὴν πρὸς τὺς ἀδελφὺς αὐτῆδ ὁμόνοιαν, καὶ συνθῶνται τοῖς περὶ αὐτοῦ ὁρισθεῖσι, δεκτὺς εἶναι τῆς ἐκκλησίας ἐδοκιμάσαμεν, καὶ ἐν ταῖς συνόδοις καὶ τὴν οἰκείαν παῤῥησίαν καὶ ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς ἀπολαμβάνειν. εἰδὲ ἐπιμένοιεν ἀμεταμέλητα τολμῶντες διὰ φιλανθρωπίαν ἀνθρώπων καὶ τῆδ κανόνων τῆς ἐκκλησίας ἧττον φροντίσαντες, τότε ἀλλοξίους αὐτὺς ἡγήμεθα τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας. καθαίρεσιν δὲ αὐτῶν ὑπομενόντων ἀναγκαῖον εἰς τὺς τόπους αὐτῶν ἑτέρους καθίσθαι ἐπισκόπους, ἵνα ἡ δ' ἕδεσμος ἐκκλησία τὴν προσήκυσαν τάξιν λαβῦσα σομφωνῆ πρὸς ἑαυτὴν, τῆδ πανταχόθεν ἐπι- D
σκόπων τὸν συνδεσμον τῆς ἀγάπης φυλαττόντων, διὰ τῆ λέγειν τὰ αὐτὰ, κατηρτισμένης τῷ αὐτῷ νοὶ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἵνα ὃν γινώσκῃς τὰ τῇ συνόδῳ δόξαντα ταῦτα πρὸς τὴν σὴν δ' ἀλάβειαν ἀπεστείλαμεν, ἅπερ δ' ἐχόμεθά σε δ' αφυλάττοντα χάριτι Χριστῆ εἰρηνικῶς καὶ ἐνθέσμως κυβερνᾶν τὰς ὑπὸ σὲ ἐκκλησίας.

crarentur, unoque ore de ſententia contra eum pronunciata concordarent.

Attamen contra vota noſtra, contraque omnem expectationem, Seras, Stephanus, Heliodorus, Theophilus, ac eorum ſocii, neque noſtris ſunt ſuffragati ſententiis, neque ſuffragiis de eo latis ſubſcribere voluerunt. Idque cum Seras ipſe aliud etiam arrogans facinus & plenum inſaniæ prædicto Aetio criminis loco objectaret; eum nimirum temeraria audacia elatum affirmaſſe, Deum ſibi revelaſſe ea, quæ ab apoſtolorum temporibus hactenus occultaverat. Poſt quæ inſana & inſolentia verba a Sera de Aetio pro teſtimonio citata, illi, quos ſupra poſuimus, ne precibus quidem adduci perſuaderique poterant, ut in judicio de illo ferendo nobis ſuffragarentur. Nos autem patientibus animis, eorum cauſa, ad prolixum temporis ſpatium fere ſententiam diſtulimus, nunc indignando, nunc adhortando, increpando interdum, aliquando obnixe orando, ut nobiſcum convenirent, conſentientemque toti concilio ſententiam pronunciarent. Itaque expectavimus diu, ſi forte nos audire, ſi intelligere, ſi denique cedere vellent. De Aetii damnationis cauſa, & ſociorum.

Verum ubi longo tempore expectando, nullo modo eos ad noſtris de Aetio ſententiis obſequendum inducere poteramus; canonem eccleſiæ eorum amicitiæ antependum arbitrati, eos a communione eccleſiæ excludendos decernimus: dato illis ad ſententiam mutandam, ad reſipiſcendum, & ad alacri animo cum concilio concordandum, conſentiendumque, ſex integrorum menſium ſpatio. Quod ſi intra præſtitutum diem, mutato conſilio, amplecterentur cum patribus concordiam, & decretis ab illis de Aetio ſententiis aſſentirentur; tum non ſolum ut reciperentur in eccleſiam, verum etiam ut ſuam in conciliis loquendi libertatem, & mutuam nobiſcum caritatem recuperarent, ſtatuimus. Sin autem in propoſito ſuſceptoque conſilio per hominum facilitatem pertinaciter manerent, & canones eccleſiaſticos contemnerent, epiſcopatus dignitate dimovendos eſſe. Quod ſi depoſitionem expectaverint, alios in eorum loca epiſcopos ſubſtituendos; uti ſacroſancta eccleſia, ad ordinem ſibi convenientem, redacta, ſecum ipſa conſentiat, vinculo caritatis ab omnibus omnium gentium epiſcopis eadem dicendo, eademque mente & ſententia in unum cohæreſcendo, firme conſervato. Quare iſta ad tuam reverentiam ſcripſimus, ut intelligas decreta concilii, quæ te obſervantem optamus, per gratiam Chriſti tuas eccleſias tranquille legitimeque moderari. Datum tempus reſipiſcendi.

IDEM CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Ex nova Baluzii Conciliorum Collectione.

POST abſolutam ſynodum Seleucienſem, u- E triuſque partis Epiſcopi Conſtantinopolim ad Imperatorem Conſtantium profecti ſunt, omnes quidem qui partes Acacii fovebant, ex alia vero parte decem tantum, quorum præcipui fuere Euſtathius. Epiſcopus Sebaſtiæ in Armenia, Baſilius Ancyranus, Silvanus Tarſenſis, & Eleuſius Cyzicenus. Porro Acaciani cum aliquandiu ſubſtitiſſent Conſtantinopoli, Concilium illic celebrare diſpoſuerunt, ad quod Epiſcopos Bithynos evocarunt. Congregati igitur antiſtites numero quinquaginta, inter quos erat Maris Epiſcopus Chalcedonenſis, fidei formulam quæ Arimini placuerat confirmarunt, cui nonnulla verba attexuerunt, quæ non extabant in Ariminenſi, nimirum ne quis in poſterum ſubſtantiam in Deo aut hypoſtaſim diceret. Itaque fidei formula Conſtantinopoli tum edita, quæ quidem nona eſt earum, quæ uſque ad hanc diem publica auctoritate prodierunt, eſt. lib. 2. c. 1. Socr. lib. 4.

Cre-

Socrat. ibid. & Athanaſ. in lib. de ſynod. pag. 305.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, ex quo ſunt omnia, & in unicum filium Dei, ante omnia ſæcula & ante omne principium, genitum ex Deo, per quem omnia facta ſunt tam viſibilia quam inviſibilia, eumque ſolum unigenitum ex patre natum, ſolum ex ſolo, Deum ex Deo, ſimilem ei qui ipſum genuit patri ſecundum ſcripturas, cujus generationem nemo novit niſi ſolus qui illum genuit pater. Hunc unigenitum filium Dei ſcimus a patre miſſum deſcendiſſe de cœlis, ſicut ſcriptum eſt, ad deſtructionem peccati atque mortis, & ex ſpiritu ſancto natum de Maria Virgine ſecundum carnem, & cum diſcipulis converſatum, & univerſa diſpenſatione juxta patris voluntatem impleta, crucifixum, mortuum ac ſepultum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe: quem & ipſe orcus exhorruit. Qui etiam tertio poſt die ſurrexit a mortuis, & cum diſcipulis verſatus eſt: tandemque completis quadraginta diebus, aſſumptus eſt in cœlum, ſedetque ad dexteram patris, extremo reſurrectionis die venturus in gloria patris, ut reddat unicuique mercedem operum ſuorum. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe unigenitus Dei filius, Chriſtus, Dominus ac Deus noſter promiſit ſe miſſurum generi humano advocatum, ſicut ſcriptum eſt, ſpiritum veritatis: quem & ipſis miſit, poſteaquam aſcendiſſet in cœlum. Nomen autem ſubſtantiæ, quod ſimplicius a patribus poſitum eſt, & quod ignotum populis offenſioni fuit, propterea quod in ſacris literis non continetur, placuit amoveri, nec ullam deinceps ejus fieri mentionem, quandoquidem ſacræ literæ nuſquam meminere ſubſtantiæ patris ac filii. Nam hypoſtaſis patris & filii ac ſpiritus ſancti ne nominari quidem debet. Similem autem dicimus filium patri, quemadmodum divinæ ſcripturæ dicunt ac docent. Omnes porro hæreſes, ſeu quæ olim damnatæ, ſeu quæ recens ortæ, huic a nobis expoſitæ fidei refragantur, anathema ſint.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα μόνον θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ· δι' οὗ καὶ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· γεγεννῆσθαι δὲ μονογενῆ, μόνον ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν πατρὶ κατὰ τὰς γραφάς· ὃν τὴν γέννησιν οὐδεὶς γινώσκει, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ· τοῦτον οἴδαμεν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν, πεμπόντων τοῦ παρεγγυᾶσθαι ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὡς γέγραπται, ἐπὶ καταλύσει τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. καὶ γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ μαρίας παρθένου κατὰ σάρκα, ὡς γέγραπται, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, τῆς πάσης τῆς οἰκονομίας πληρωθείσης κατὰ τὸ πατρικὸν βούλημα, σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα· ὃν τινα καὶ αὐτὸς ὁ ἅδης ἔπτηξεν· ὃς τις καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ, καὶ συνδιέτριψε μετὰ τῶν μαθητῶν. καὶ πληρωθεισῶν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθέζεται ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ἐλθόντα ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως ἐν τῇ πατρικῇ δόξῃ, ἵνα ἀποδῷ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὅπερ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ ὁ χριστὸς, ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἐπηγγείλατο πέμπειν τῷ γένει τῷ ἀνθρώπων παράκλητον, καθάπερ γέγραπται, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὅπερ αὐτοῖς ἐπεμψεν, ὅτε ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς· τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ἁπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων ἐτέθη, ἀγνοούμενον δὲ τοῖς λαοῖς, σκάνδαλον ἔφερε, διότι μηδὲ αἱ γραφαὶ τοῦτο περιέχουσιν, ἤρεσε περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην τοῦ λοιποῦ γενέσθαι, ἐπειδήπερ καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ οὐδαμοῦ ἐμνημόνευσαν περὶ οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ γὰρ οὐκ ὀφείλει ὑπόστασις περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ὀνομάζεσθαι· ὅμοιον δὲ λέγομεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ὡς λέγουσιν αἱ θεῖαι γραφαὶ καὶ διδάσκουσι. πᾶσαι δὲ αἱ αἱρέσεις, αἵτε ἤδη πρότερον κατεκρίθησαν, καὶ αἵ τινες ἐὰν νεώτεραι γένωνται, ἐναντίαι τυγχάνουσαι τῆς ἐκτεθείσης ταύτης γραφῆς ἀνάθεμα ἔστωσαν.

Porro huic profeſſioni fidei etiam Ulfila Gothorum Epiſcopus tunc primum conſenſit. Nam ante illud tempus Nicænam fidem amplexus fuerat, ſecutus Theophilum, qui cum Gothorum eſſet Metropolitanus Epiſcopus, Nicæno Concilio præſens ſubſcripſerat.

Cum cauſa fidei ſic conſtituta fuiſſet, actitatæ ſunt cauſæ quorumdam Epiſcoporum, qui depoſiti in ſynodo fuere. Primum ergo depoſuerunt Macedonium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, tum quod plurimarum cædium auctor fuiſſet, tum quod Diaconum in fornicatione deprehenſum ad communionem admiſerat. Eleuſium deinde Cyzicenæ urbis Epiſcopum, propterea quod Heraclium quendam Herculis Tyrii flaminem, qui maleficii & magicarum artium convictus Cyzicum ſe receperat, religionem Chriſtianam ſimulantem ſacro baptiſmate initiaſſet & mox Diaconum ordinaſſet, cumque illum ejuſmodi eſſe poſtea didiciſſet, eum tamen ab Eccleſia minime præcidiſſet. Item quod nonnullos a Mari Chalcedonis Epiſcopo condemnatos, cum Cyzicum & ipſi veniſſent, inconſulte ordinaviſſet. Tum Baſilium Ancyranum, quod Diogeni cuidam Presbytero Alexandrino per Ancyram iter facienti chartas abſtuliſſet & verba intuliſſet, quodque provinciarum rectoribus præcepiſſet ut clericos quoſdam Antiochenſes & ex provinciis ad Euphratem ſitis, Cilicas item & Galatas & Aſianos, indicta cauſa exilio aliiſque ſupplicium generibus condemnarent, ita ut illi ferrea perpeſſi ſint vincula, ac præterea facultates ſuas militibus ipſos deducentibus redemptionis loco dederint ne contumeliis afficerentur. Accuſabant etiam illum quod cum Imperator Aetium & quoſdam ejus aſſeclas ad Cecropium duci juſſiſſet cauſam dicturos de criminibus quæ illis intentabat, perſuaſiſſet Baſilius ei cui res ab Imperatore commiſſa fuerat ut ea quæ ipſe vellet exequeretur, quodque ad Hermogenem Præfectum prætorio & ad Conſularem Syriæ ſcripſiſſet quinam & quo loci deportandi eſſent, & quod poſtea cum Imperator illos ab exilio revocaſſet, id non permiſiſſet, principibus ac ſacerdotibus ſeſe opponens. His addebant quod clerum Sirmienſis Eccleſiæ adverſus Germinium concitaſſet, & cum eodem Germinio & Urſacio ac Valente communionem ſe habere ſcribens, eos tamen apud Epiſcopos Africæ inſimulaſſet, eaque de re accuſatus, negaſſet ac peieraſſet, convictus vero perjurium cavillando eludere conaretur. Ad hæc, quod Illyriis, Italis,

& Afris

& Afris diſcidii ac tumultus cauſa extitiſſet, & eorum quæ Romanæ Eccleſiæ contigerant auctor fuiſſet. Item quod cum ancillam in vincula conjici curaſſet, falſum confiteri adverſus dominam ſuam adegiſſet, & quod turpis vitæ hominem, qui mulierem nequaquam nuptiali fœdere ſibi copulatam domi habebat, ſacro lavacro tinxiſſet & ad diaconatus officium promoviſſet. Præterea quod medicum quendam circumforaneum, qui multarum cædium auctor extiterat, ab Eccleſia non ſegregaſſet. Poſtremo quod ad ſacram menſam conjurationes facere ſolitus eſſet, diras imprecationes concipiens, & clericos jurare compellens nunquam ſe mutuo accuſaturos. Hæc autem callide ab ipſo fieri dicebant ut ipſe, qui univerſo clero præerat, criminantium accuſationes effugeret. Et hæ quidem ſunt cauſæ ob quas Baſilium a ſe depoſitum eſſe ſcripſerunt. Euſtathius autem Sebaſtiæ Epiſcopus depoſitus eſt, primum quidem propterea quod cum presbyter eſſet, pater ipſius Eulalius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ iptum prius damnaverat & a precum communione ſeparaverat, propterea quod veſtem ſacerdoti minime convenientem geſtaſſet, poſtea vero eo quod apud Neocæſaream Ponti urbem excommunicatus fuerat a ſynodo, & ab Euſebio Conſtantinopoleos Epiſcopo depoſitus, eo quod in quibuſdam diſpenſationibus ipſi commiſſis parum fidelis deprehenſus fuiſſet. Deinde quod in ſynodo Gangrenſi, quæ propter ipſum collecta fuerat, condemnatus fuiſſet eo quod poſt damnationis ſententiam adverſus ipſum prolatam in ſynodo Cæſarienſi, multa contra leges eccleſiaſticas ageret. Nam & Uxorem ducere prohibebat, & a cibis eſſe abſtinendum docebat. Unde multos quidem qui matrimonia contraxerant a conjugibus ſeparavit, & illis qui Eccleſias averſabantur ſuaſit ut domi communicarent. Sed & ſervos prætextu pietatis a dominis ſuis abſtraxit. Ipſe vero philoſophi habitum geſtans, ſectatores ſuos nova atque inſolita veſte indui juſſit. Mulieres quoque tonderi fecit. Et præſcripta quidem jejunia fugienda eſſe, diebus vero dominicis jejunandum præcepit. Denique in ædibus conjugatorum precationes fieri vetuit; & presbyteri uxorem habentis, quam dum eſſet laicus legitimo matrimonio ſibi copulaverat, benedictionem & communionem inſtar piaculi declinandam docebat. Hæc & hujuſmodi alia plurima cum ille & faceret & doceret, ſynodus Gangrenſis eum, ut dixi, depoſuit, ejuſque dogmata anathemate damnavit. Arguebatur præterea quod in Antiochenſi ſynodo convictus eſſet perjurii, & quod decreta eorum qui Melitinæ congregati fuerant ſubvertere conaretur, quodque ipſe multorum criminum reus, tamen judex eſſe vellet, & alios hæreticos appellaret. Heortaſius autem ideo depoſitus eſt quod abſque conſenſu Epiſcoporum Lydiæ factus eſſet Sardianorum Epiſcopus. Dracontium vero Pergamenum ideo depoſuerunt quod ex Galatia, ubi epiſcopatum geſſerat, ad Pergamenſem cathedram tranſiiſſet. Proinde utramque ordinationem, utpote illegitimam, infirmarunt. Poſt hæc iterum convenientes, Silvanum Epiſcopum Tarſenſem deponunt, item Sophronium Pompejopolis in Paphlagonia, Elpidium Satalorum, & Neonam Seleucienſem. Ac Silvanum quidam depoſuerunt propterea quod veſaniæ auctor ac ſignifer ceteris extitiſſet tum Seleuciæ, tum Conſtantinopoli, & quod Caſtabalenſi Eccleſiæ Theophilum quendam præfeciſſet, qui prius ab Epiſcopis Palæſtinenſibus fuerat ordinatus Epiſcopus Eleutheropolis, juramentoque ſeſe obſtrinxerat nunquam ſe alium epiſcopatum ſuſcepturum abſque illorum conſenſu. Sophronium vero abdicarunt tanquam avarum, & qui res Eccleſiæ oblatas vendere & in quæſtum ſuum vertere conaretur, & propterea quod poſt ſecundam ac tertiam vocationem ægre comparens, de criminibus ſibi illatis cauſam apud ipſos dicere noluiſſet, ſed extraneos judices elegiſſet. Neonam vero ideo depoſuerunt quod impenſe ſtuduiſſet ut Annianus Antiochenſium Epiſcopus in ſua Eccleſia ordinaretur, & quod nonnullos ſacrarum ſcripturarum & Eccleſiæ legum penitus ignaros, cum decuriones eſſent, inconſiderate Epiſcopos ordinaſſet, qui poſtea opum ſuarum poſſeſſionem ſacerdotio prætulerunt, ſcriptoque teſtati ſunt malle ſe bona ſua retinendo publicis muneribus fungi quam bonis ſuis exutos epiſcopatum gerere. Elpidium denique abdicarunt, eo quod ad tumultum excitandum Baſilio ſeſe adjunxiſſet, & auctorem ac magiſtrum ſe præbuiſſet immodeſtiæ, quodque contra decreta Melitinenſis ſynodi Euſebium quidem, qui presbyterii gradu motus fuerat, in priſtinum locum reſtituiſſet, Nectariam vero quamdam, quæ ob pactorum ac jurisjurandi fidem violatam a communione ſuſpenſa fuerat, ad diaconatus officium promoviſſet, cum tamen juxta leges Eccleſiæ nullum ei honorem capere liceret. Cum his vero Cyrillum quoque exauctorarunt Epiſcopum Hieroſolymorum, propterea quod cum Euſtathio & Elpidio communicaſſet, qui decreta Melitinenſis ſynodi, cui ipſe quoque interfuerat, abrogare ſtuduerant, & quod poſt depoſitionem in Palæſtina factam communionem injiſſet cum Baſilio & Georgio Epiſcopo Laodiceno. Etenim poſt ſuſceptum Hieroſolymorum epiſcopatum de jure metropolitano adverſus Acacium Epiſcopum Cæſareæ controverſiam moverat, tanquam apoſtolicam ſedem obtinens. Ex quo factum fuerat ut inimicitias inter ſe ſuſciperent, ſeſeque mutuo accuſarent quod non recte ſentirent de divinitate. Nam & antea uterque eorum in ſuſpicionem venerat, Acacius quidem quod cum Ario idem ſentiret, Cyrillus vero quod eos ſectaretur qui filium patri ſimilem ſecundum ſubſtantiam aſſerebant. Cum igitur ita ſentiret Acacius, una cum Epiſcopis provinciæ Palæſtinæ, qui idem cum ipſo ſentiebant, Cyrillum præveniens depoſuit hujuſmodi ob cauſam. Cum Hieroſolymorum regionem fames occupaſſet, egentium multitudo neceſſariis alimentis deſtituta in Cyrillum, utpote Epiſcopum, oculos conjecit. Cum autem pecuniæ deeſſent quibus ſubveniri poſſet egentibus, Cyrillus (bono ſane exemplo, ſed quod Acacius in invidiam & odium vertit) theſauros Eccleſiæ & ſacra vela divendidit. Itaque ſacram veſtem aureis filis contextam, quam Conſtantinus Magnus ad exornandam Hieroſolymorum Eccleſiam Macario loci illius Epiſcopo donaverat, ut ea indutus, divini baptiſmi miniſterium perageret, Cyrillum vendidiſſe dixit, eamque mercatum quendam ex iis qui in theatro ſaltare ſolent, induiſſe quidem, ſed inter ſaltandum collapſum obtritumque interiiſſe. Ita quidem Theodoretus. At Sozomenus ait quendam inter theſauros Eccleſiæ divenditos agnoviſſe donarium ſuum in muliere ſcenica, quæ illo amicta erat, inquirentemque curioſius unde illud haberet, deprehendiſſe mercatorem qui illud mulieri vendiderat, merca-

Theodoret. lib. 2. cap. 27. Sozom. lib. 4. cap. 25.

mercatori vero Episcopum venumdedisse. Hanc ergo causam prætexens Acacius, Cyrillum deposuit. Porro Episcopos illos, quos depositos tum fuisse supra retulimus, Acaciani Constantinopolitani expulerunt. Decem autem Episcopos ex suo numero, qui depositionibus subscribere detrectabant, separatim agere jusserunt, & neque divino ministerio fungi, neque Ecclesias suas gubernare, donec depositionibus illis subscripsissent. Quod si intra sex mensium spatium non resipuissent, nec omnibus synodi decretis ac gestis consensissent, ipsos quoque deponi jusserunt, utque Episcopi uniuscujusque provinciæ simul convenientes, in eorum locum alios subrogarent. Cum hæc ab illis consulta & ad effectum perducta essent, omnibus utique locorum Episcopis & clericis scripserunt ut hæc observarent & executioni mandarent.

Meminit istius synodi Constantinopolitanæ Hilarius in fragmentis, sic alloquens hæreticos. *Post synodum enim Seleucien sem Constantinopolim venientes, quid est quod statim damnatis hæreticis vos jungitis, non differtis in aliquo tempus adeundi, neque de prudentis ratione consilii aliquam vobis moram ad percunctandum impenditis;*

IDEM CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM.

Ex libello Synodico.

IMPERATOR autem isto quasi binario pietatis deceptus Byzantii hæreticam congregavit synodum, omni studio oppugnaturam divinum symbolum. Hinc vero non mediocris inter diversa sentientes, & orthodoxos secuta est dissensio. Beatæ enim memoriæ Eustathius Antiochenus ex impio tomo quem proferebat, qui dissimile dicebat esse *Id ex quo*, *Ei per quod*, impium Eusebium & Aetium coarguit. Tandem synodus hæc Macedonium deposuit: non quod filium Dei creaturam diceret, sed quod in Spiritum tantummodo sanctum impingeret, eumque omnino a deitate alienum esse affirmaret. Introduxit eadem synodus in Byzantinum episcopatum, sceleratissimum illum Eudoxium, qui ex Germanicia. Antiochiam venerat: cum quidem jam mortuus esset impius ille Eusebius; & confessor Paulus ad dominum emigrasset. Præterea anathemate notavit diaconum quoque Alexandrinum Aetium, ducem Eunomii & præceptorem Theophronii.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇ δυάδι τῆς [1] ἀσεβείας φενακιζόμενος, ἐν βυζαντίῳ αἱρετικὴν συνεκρότησε σύνοδον, πολλῇ δυνάμει σπεδάσασαν τὸ θεῖον σύμβολον καταγωνίσασθαι. Καὶ οὐκ ἠτυχήσασα σφῶν ἐντεῦθεν μεταξὺ τῶν ἑτεροδόξων καὶ ὀρθοδόξων παρηκολουθήσεν. Ὁ γὰρ μακαρίτης Εὐσάθιος Ἀντιοχείας, ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐκτεθέντος ἀσεβοῦς τόμου, ἀνόμοιον λέγοντος τὸ Ἐξ ὧν, τῷ Δι' οὗ, τὸν ἀθεον Εὐσέβιον διήλεγξε καὶ Ἀέτιον. Τέλος καθελοῦσα, μὴ ὡς λέγοντα κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Μακεδόνιον· ἀλλ' εἰς τὸ θεῖον πνεῦμα μόνον προσκρούοντα, καὶ ἀλλότριον αὐτὸ φάσκοντα εἶναι παντελῶς τῆς θεότητος. ἀντεισάγει εἰς βυζάντιον τὸν ἐκ Γερμανικείας καταλαβόντα εἰς Ἀντιόχειαν, Εὐδόξιον τὸν παμμιαρὸν, ἤδη τοῦ δυσεβοῦς Εὐσεβίου τὸν βίον τελέσαντος, καὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Παύλου πρὸς κύριον ἐκδημήσαντος. πρὸς τούτοις ἀνεθεμάτισε καὶ τὸν διάκονον Ἀλεξανδρείας Ἀέτιον, τὸν ἀρχηγὸν Εὐνομίου καὶ Θεοφρονίου διδάσκαλον.

CONCILIUM ACHAICUM,

Habitum circa ann. Christi 359.

Ex nova Baluzii Collectione.

CONGREGATA fuit hæc synodus, cui viginti Episcopi interfuerunt, ut ait auctor Prædestinati, adversus Aetianos, quorum sententia hæc erat, ut dissimilem per omnia Patri Filium confiterentur, dicerentque præterea nulla peccata, quæcumque illa sint, iis obesse qui fidei eorum consentiebant. Contra hos ergo synodus viginti Episcoporum egit in Achaja.

CONCILIUM ANTIOCHENUM I.

In quo Meletius Sebastenus Episcopus ad Antiochenam cathedram translatus est.

Ex P. Pagi Critica ad An. Ch. 360. n. 5. & seqq.

VALESIUS in notis ad Theodoretum li. 2. cap. 31. arbitratur Synodum Antiochenam in causa Meletii habitam, de qua Theodoretus agit, eamdem esse cum illa, de qua Socrates lib. 2. cap. 45. quam ait anno 361. Antiochiæ celebratam. Sed tam Valesius, quam Baronius, aliique duas Synodos Antiochenas diversis annis congregatas perperam confundunt. Prior Synodus anno 360. coacta, in eaque Meletius e sede Sebastena ad Antiochensem translatus. Hanc Theodoretus laudatus, & libellus synodicus diserte memorant: de translatione vero Meletii in ea facta agunt Socrates lib. 2. cap. 44. Sozomenus lib. 4. cap. 28. Philostorgius lib. 5. cap. 1. & Hieronymus in Chronico juxta editionem Scaligeri ad annum Abrahami 2376. qui cum mense Septembri Christi anno 360. desinit. Ex quo & constat Meletium præsenti anno, non vero sequenti, ut male Valesius autumat, ad Antiochenam sedem translatum. Præterea Socrates citatus dicit, id factum, *Concilio apud Constantinopolim congregato*, id est, dum Concilium CP.

1 Legendum ἡ ἀσεβείας, recte Cotelerius admonet tom. 3. Monum. Eccl. Græcæ. pag. 322. *Harduinus*.

CP. anno præcedenti inceptum nondum absolutum esset. Quare uno eodemque anno duæ magnæ Synodi habitæ. Constantius Imperator huic priori Concilio Antiocheno non interfuit; hujus enim electione, seu potius e Sebastena Ecclesia ad Antiochenam translatione narrata, Sozomenus cap. 28. ait: Imperator vero, cum Persas res novas moliri accepisset, Antiochiam perrexit, sub finem nempe currentis Christi anni, ut ex Ammiano lib. 20. cap. 11. liquet. Neque Theodoretus lib. 2. cap. 27. ubi de utraque Synodo Antiochena in unum perperam confusa id dicit; imo contrarium insinuat, cum ait, Meletium ad Ecclesiam Antiochenam translatum Antiochiam venisse *acceptis Imperialibus literis*. Prior itaque Synodus Antiochena habita, cum adhuc Constantinopoli Constantius moraretur: secunda anno sequenti.

CONCILIABULUM ANTIOCHENUM,

Quo ab Arianis Meletius episcopus Antiochenus sede deponitur.

a Conciliabulum Antiochenum.) Hoc conciliabulum habitum est Antiochiæ anno Constantii, ut testatur in chronic. Hieronymus, 24. qui est Christi 360. Causa habiti concilii ista fuit primaria, ut Acaciani & Ariani declararent Meletium Antiochenum episcopum sede sua juste dejectum, eique Eudoxium suæ factionis sectarium impurissimum, æquissimo judicio substitutum esse. Cum enim Meletius, teste Sozom. lib. 4. cap. 27. ab Eudoxianis & Acacianis post aliorum Semiarianorum depositionem in sedem Antiochenam introductus, præter spem & opinionem eorum, Dei nutu ac singulari providentia Nicæni concilii fidem publice tanto zelo & orthodoxæ religionis ardore prædicaret, ut dum ipsius concionantis os archidiaconus manu obstrueret, digitos ille primo tres, deinde unum proferens, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate doceret; jussusque ab imperatore recantare palinodiam, recusáre; ejusdem Constantii imperatoris mandato depositus, in exilium contra pacta assecurationis data, & apud Eusebium Samosatenum velut sequestrum depositus, ejectus fuit. Ariani itaque metuentes ne decreti illius conscripti testimonio coarguerentur, persuadent Constantio, ut per nuncium ab Eusebio decretum reddat. Ad quod faciendum cum ille neque verbis, neque minis ab imperatore induci potuisset, respondisseque se commune decretum communi consensu acceptum nunquam redditurum, nisi omnes qui suæ fidei illud commiserunt, in unum convenirent. Hac itaque occasione Acaciani Antiochiæ convenientes, approbata Meletii injusta depositione ac relegatione, novam rursus fidem, eamque omnium detrimam, Constantio & Acacio auctoribus condiderunt, qua Filium Patri substantia & voluntate dissimilem, atque ex nihilo ortum esse statuerunt, sicut Ario ab initio placuerat. *Acaciani vero* (inquit Sozom. lib. 4. c. 28.) *adhuc quiescere non poterant; sed Antiochiæ rursus in unum cum paucis quibusdam congregati, decreta quæ ipsi sanciverant, simulabant, statuebantque nomen, Simile, ex formula Arimini & Constantinopoli perlecta, eximendum esse: & Filium Patri tum substantia, tum voluntate dissimilem esse, & ex nihilo ortum, sicut Ario jam ab initio placuerat, docebant. Quibus fuere subsidio sectatores Aetii, qui primus post Arium his nominibus palam usus est uti. Unde factum est, ut tum ipse Deus, id est, aversus a Deo tum ejus doctrinæ approbatores Anomiani & Eunomii, id est, Filium Patri dissimilem, & ex nihilo ortum statuentes appellarentur.* Hæc Sozom. Hic tandem finis magnæ tragœdiæ, ab Arianis post Nicænum concilium per triginta & amplius annorum spatia confectæ: cujus tot fuerunt actus, quot celebrata concilia. Quorum ultimo funestum illud, quod primum in eorum animis insedit, Dei Filium (proh scelus) substantia & voluntate Patri esse dissimilem, infeliciter conclusum est. Nam eo tempore, quo Constantius Filio Dei divinitatem ademit, non sine prodigio eidem imperium abripitur; cum in Gallis Julianus a militibus alias acclamatus imperator eligitur, & quantumlibet invitus imperare cogitur. Anno enim sequenti procul omni dubio Constantius cum orientali imperio vita exutus fuisset, nisi eum mors citior contecisset. Hæc ex Theodor. Epiph. Sozom. & Ammiano. Baron. anno 160. num. 45. & seqq.

Constantio, quo tempore is divinitatem Christo adimit, non parum adversa putat.

ANTIOCHENA SYNODUS SUB CONSTANTIO

Ex libello Synodico.

Μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν ὁ Κωνσταντιος τὴν Πέρσας πολιορκεῖν [1] τὴν Ιτζίβιον, ἐπὶ Αντιόχειας ὥρμησε· καὶ Σαβωρὴς ἀναχωρήσαντες, αὐτὸν εἰς ἄπαν ἐξάρας τὸ ὁμοούσιον φυσικῶς ὄλεθρος, καὶ τὸ ἑτεροούσιον κηρύξας, συνόδου συνεκρότησε. τῆ δὲ

Post hæc vero cum Constantius comperisset, a Persis Itzibium obsideri, Antiochiam properavit. Sed Saporio jam retrogresso, ipsum Homousion furiose semel evellens & Heterousium confirmans, synodum congregavit. Cum autem thronus Antiochiæ viduatus

1 Hæc est posterior Synodus Antiochena habita Tauro, & Florentio Coss. ut testatur Socrates cap. 45. anno scilicet Christi 361. *cum Eudoxius ei præsset Ecclesiæ.* Meletius enim in exilium actus est a Constantio, & *ipse Antiochiam agente: in patriam ipsius Melitenem*, inquit Philostorgius lib. 5. cap. 5. ideoque anno Christi 360. exeunte, vel initio sequentis. Etenim Constantius nonnisi hyeme sub finem anni 360 e proficiscitur Persico Antiochiam venit, teste Ammiano lib. 20. cap. 11. In hac secunda Synodo Antiochena Ariani *eandem Fidei formulam retinuerunt, quam prius Constantinopoli ediderant*, ut asserit Socrates citatus. Sozomenus lib. 4. cap. 29 de secunda ista Antiochena Synodo loquitur, indicatque secundam fuisse Antiochenam; ait enim: *Acaciani Antiochiæ una cum paucis rursus congregati, ea quæ prius ipsi decreverant, reprehenderunt, nomenque illud simile ex formula fidei, Arimini & Constantinopoli recitata, rejungere jusserunt.* Jam itaque in Electione Meletii, de qua proxime Sozomenus locutus fuerat, prima Synodus Antiochena celebrata fuerat. Sed incertum an eidem Constantius adfuerit. Cum tamen ex Chronologia Codicis Theod. a Gothofredo condita constet, Constantium anno 361. Antiochiæ fuisse, verosimilius est eum Synodo interfuisse; & id Theodoretus insinuat, cum ait, in ea Synodo Meletium in exilium missum esse. *Pagius ad an. Christi* 360. *num.* 6. & 8. 2 Lege, ὁ Μητζίβιον. *Harduinus.*

tus esset, Ariani pariter & orthodoxi Meletium Sebastiæ Armeniæ archiepiscopum elegerunt. Imperatore vero explicationem dicti hujus, *Dominus ἔκτισέ me initium viarum suarum*, ab episcopis seorsim flagitante, & plurimis ad eum impiis confluentibus, Meletius orthodoxe id exposuit, magnaque voce sacram trinitatem consubstantialem prædicavit. Cumque archidiaconus os ei obturasset, per digitos tamen divinam illam doctrinam prædicavit. Quod cum qui male sentiebant vidissent, Sabellianismi eum accusatum in exilium egerunt: & Eudoxium cum Ario olim anathemate percussum ei substituerunt, a quo etiam Constantius ægrotans, baptizatus, vitam reliquit.

Ἀθρόων Ἀντιοχείας χηρεύοντος, Ἀρειανοίτε καὶ ὀρθόδοξοι, Σεβασείας Ἀρμενίας ἀρχιεπίσκοπον Μελέτιον προχειρίζονται. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἰδιοσυσάτως ἐξαιτησάμενος, πλείστων δυσσεβῶν προσελθόντων· Μελέτιος ὀρθοδόξως ἐκθέμενος, μεγαλοφώνως ὁμοούσιον τὴν ἁγίαν τριάδα ἐκήρυξε. Καί τοῦ ἀρχιδιακόνου τὸ στόμα τοῦτο φιμώσαντος, ἐκεῖνος διὰ τῶν δακτύλων, τὸ θεσπρεπὲς ἐκήρυξε μάθημα. Ὅπερ οἱ κακόδοξοι θεασάμενοι, Σαβελλιανισμὸν αὐτῷ πλέξαντες, ἐξορίᾳ παρέπεμψαν· καὶ τὸν σὺν Ἀρείῳ ἀναθεματισθέντα Εὐδόξιον προχειρίζονται· ὑφ' οὗ νοσήσας Κωνσάντιος βαπτισθεὶς, τὸν βίον κατέλιπεν.

ROMANUM CONCILIUM APOCRYPHUM,

Quo Liberium Romanus Clerus excipit, & ad baptismum conferendum catechumenis admittit,

Anno forte 361. sub Liberio Papa celebratum.

EDITORIS PRÆMONITIO.

Ex Suppl. Manſi To. I. pag. 219.

QUod hic vulgatur concilium, nuspiam alibi excusum esse arbitror, acceptumque est e vetustissimo nostro codice bibliothecæ Martinianæ, annorum circiter nongentorum; & ex alio ejusdem bibliothecæ antiquo codice, sæculi, ut arbitror, XI. variantes adjectæ sunt. De illius tamen veritate neque vadem me exhiberem, neque de ætate qua procusum est definire quidquam audeo.

Si ex iis quæ hic narrantur veritatis aliquid exsculpi posset, gesta hæc viderentur paulo antequam Constantius arma in Persas, imperii fines infestantes, moveret; quod in annum 361. annales conferunt. Hanc enim Persarum irruptionem præ oculis habuisse horum actorum scriptor non uno indicio judicari posset. Utut res habeat sese, quæ hic narrantur de relegatione Liberii extra urbem Romam, ex causa non sane admodum probata, quanquam scriptoribus omnibus ignota, utcumque scriptori hujus historiolæ donarentur; sed ferri nulla ratione possunt errata illa insignia in genealogia Constantii, quem ex filio Constantini Magni nepotem facit; ejusdemque Constantini a lepra mundati fabellam adoptat, Fabulosa licet hæc sit narratio, dare illam tamen quam omittere malui.

INCIPIUNT TITULI LIBERII EPISCOPI URBIS ROMÆ.

I. *De Liberio Episcopo Urbis Romæ & fide Catholica.*
II. *De incredulitate Regis Constantii, & de expulsione Liberii Episcopi extra Civitatem.*
III. *De responsione Dionisii Presbyteri.*
IV. *De locutione Liberii Episcopi ad Compresbyteros.*
V. *De Damasi responsione, & Siricii Diaconi.*
VI. *De bello venienti super Danubium in Romaniam.*
VII. *De die Pentecosten, & de populo qui urgebatur ad Baptismum.*
VIII. *De responsione Damasi Presbyteri, & de constructione fontis.*
IX. *De convenientibus Presbyteris, Clericis, & universis gradibus ad B. Petrum Apostolum.*
X. *De Sabbato Pentecosten, & de populo qui baptizatus est.*

ANno regni Constantis (f. Constantii) regis, nepotis Constantini magni viri. Erat quidam sacerdos Urbis Romæ nomine Liberius episcopus, præsul Christum prædicans, sicut doctus fuerat a Marco episcopo Urbis Romæ, & qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio basilicæ Constantinianæ, semper (*sic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans, sicut & doctus fuerat a Marco episcopo U. R. qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio basilicæ Constanstantinianæ, sempro (*sic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans & laudans Dominum de Domino, & lumen de lumine, totum a toto, plenum a pleno, non creatum sed genitum, non ex nihilo sed ex Patre, unius substantiæ cum Patre. Spiritum vero Sanctum Dominum nostrum, non ingenitum, neque genitum, non creatum, neque factum, sed de Patre procedentem Patris & Filii, semper cum Patre & Filio coæternum veneramur. Unum tamen Deum, qui ex uno *locus corr.* Patre totum quod Patri est Deus. Natus est Filius, & in Patre totum quod est totum genuit Filium. Pater Filium generans non minuit nec amisit plenitudinis suæ divinitatem, totum autem quod Deus Pater est, idem & Filium ab eo natum certissime confitentes cum Spiritu S. unum Deum piissime confitemur. Credimus Jesum Christum Dominum nostrum, Dei Filium, per quem omnia facta sunt, qui nunquam desierit esse in cælum, & natum de Spiritu S. ex virgine Maria. Verbum caro factum non amisit quod erat, sed cœpit esse quod non erat. Non demutatum, sed Deum permanentem, etiam hominem natum non putative, sed vere, non erium (aerium), sed corporeum, non fantasticum, sed carneum, ossa, sanguinem, sensum & animam habentem; ita verum hominem, ut verum Deum; unum eundem verumque verum hominem fuisse nullo modo ambigimus. Confitendum hunc eundem Dominum Jesum Christum adimplesse Regem,

vel

vel prophetas, passum sub Pontio Pilato, crucifixum secundum scripturas, tertia die a mortuis resurrexisse, assumptum in cælis sedere ad dexteram Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, & sæculum per ignem. Hoc cum legisset ex libro antiquo edoctus, libro Silvestri episcopi Romanorum, & quod & publice prædicaret, quia in nomine Jesu Christi crucifixi a lebra mundatum fuisse per Silvestrum Constantinum patruum Constantis, erat enim Constans non integre Christianus, sed quasi temptator, baptizatus tamen in Trinitate, non tamen integre confitebat Trinitatem: baptizatus autem est ab Eusebio Nicomediense in Nicomedia in Aquilone villa. Hic vero dicebat alios filios habuisse de Maria Joseph. Hoc cum audisset Liberius episcopus U. R. cœpit deridere eum, & clara voce christianis accusare & dicere: Ex omni virtute non erit tuum regnum, quia non times Dominum Deum tuum. Hoc cum multi deferrent regi Constantio, iratus est vehementer & jussit eum extra civitatem habitare. Habitabat autem ab urbe Roma milliario III. quasi exul in cymiterio Noellæ via salaria. Veniens autem dies Paschæ vocavit universos presbyteros, Cives Romanos, & sedit in eodem cymiterio, & dixit: Nolite timere, quoniam vobiscum ego non habeo in civitate Romana, sed habetis Vicarium. Ecce fratrem & presbyterum Damasum, cujus testimonium vos mihi perhibetis. Cujus corpore & mente clara vos prædicatis. Respondit autem Dionysius presbyter ad Liberium episcopum U. R. & dixit: Præsul sancte & innocens a corruptione, & fortis in palmarium Christi; tu enim bene scis quoniam Petrus Apostolus quando negabat, ægrotabat. Venit accessio, & iterum negavit, venit tertio febris, & negavit; recessit febris, & amavit & amare & dulce: Medicus autem nondum venerat. Venit medicus post tertianum typus, fecit medicamentum, & curavit qui defecerat ter negando ante passionem. Post resurrectionem ter amando reficitur. Respice medicamentum chrismatis sacramentum; non nos accuset illa columba, quoniam tu conficis chrismata, & in nomine ejus quem voce clara prædicabas ipsam vocem, quia vox Domini repeti non potest, mori non potest, audiri cum tremore potest. Respondit autem Liberius episcopus U. R. & dixit: Domini & Sancti compresbyteri, nolite cogitare de crastina, sic enim dixit magister: *crastinus enim dies ipse de se cogitabit*. Hoc enim commonemus. Johannes in deserto baptizabat in pœnitentia, ideo erat desertum, quia nondum venerat author baptismi. Ille enim dum venisset, descendit Spiritus Sanctus in specie columbæ, & mansit super aquas, & super authorem baptismi, & sacerdos quod accepit, exhibet sacramentum. Respondit Damasus presbyter, & dixit: exhibe nobis celebrare pascha ego in humilitate loquor, onus enim quæ tu super te bajulas nos sublevare non possumus, quia ignoras ubi baptizes, baptiza in plebe, ubi magister pelvis. Illa non Signum, sed totus mundus est: Hunc sermonem accepit Liberius cum magno honore & gaudio & dicit ad eum: eris major magister sicut ille qui nobis dedit baptismum. Sic dixit ad plebem: qui est vester minor fiat major. Respondit Siricius diaconus: juba ore meo præsul & infunde favore. Patres nostri in typo baptismi transierunt per medium mare: A nam in fluminibus & in paludibus oportuit baptizari. Dicit Liberius episcopus: juste locutus es. Erat ibi non longe cymiterio Noelle cymiterius Ostrianus, ubi Petrus Apostolus baptizavit eodem tempore Paschæ, baptizavit promiscui textus numerus quatuormillia XII. Quia omnes Romani vel a longe alii vicini Romanorum desiderabant ab eodem baptizari. Veniens autem eodem tempore bellum supra Danubium ingentissima pars barbarorum, quasi intra octavarum paschæ; & audiens hoc Constans dixit: Vere genus hunc sacrilegum quod unquam factum est fecit superstitione vanitatis. Ideo hæc plaga multitudinis Barbarum ingens venit super omnia. Et ambulavit ad bellum, & profectus B est cum grandi amaritudine, & dicebat dum exiret portam civitatis: sacrilegum Liberium, qui dixit patruum meum fuisse leprosum, & baptizatum a Silvestro episcopo, & mundatum, dum abiero super quadrupedes Danubii, & concidero barbaros, rediens ad urbem Romam, volucribus cæli & bestiis terræ carnes ejus immolabo; ipsum solum Liberium non enim alium, ne dicant & affirment me esse persequutorem. Dum esset autem in pugna Danubii Constans rex fortiter urgebatur. Veniens autem dies Pentecostenalis protestatus sexus promiscuus urgebatur ad baptismum persequutionis. Dicit autem Dionysius presbyter: quare non baptizas ad primum pontificem nostrum Petrum? Respondit Damasus & dixit: fac. Erat enim obscurus sensus Liberii episcopi dicens. Patruus ejus fabricavit ecclesiam hanc & construxit; quoniam habet potestatem in patrui sui dare sententiam, & aqua ibi non emanat. Homines enim promiscui sexus renasci desiderat non mori propter me singulum. Respondit Dionysius presbyter & dixit: renascuntur etsi mortui fuerint post baptismum, in cruore melius vivent. Respondit Damasus & dixit: non tristetur cor tuum, præsul summe, quia dabo tibi unum fontis emanantem. Gaudio conroboratus est Liberius in hunc sermonem, & dicit ei. Vade, construe a fluente spiritu, & ego veniens cum fratribus adorabo illum, quem nobis dimisit Christus, qui pro nobis est pastor; & tertio die venit Damasus, venit Siricius, venit Innocentius, venit Priscus & Dionysius & Urbanus diaconi ad beatum Petrum Apostolum. Erant enim ibi monumenta & supra aqua renatabat. Fecit autem quasi cum eos consilium Damasum & dixit: Date mihi opera misterii, ut hanc aquam mundetur desuper cadavera hominum. Fecit cuniculos duo, & exinanivit locum illum, qui est ad dexteram introeuntibus in Basilicam B. Petri Apostoli, habebat enim ibidem fontem, qui non sufficiebat. Et cecidit montem Damasus manu sua, & introivit plusquam consuetum est, construxit fontem; & nuntiaverunt homines Liberio episcopo quid E actum fuisset; & jussit convenire omnes presteros clerosque & universos gradibus vel fideles & voce clara dixit: vocat Petrus oves suas: ecce homo fidem servans, Christum audiens & me peccatorem fecit ovile ovium, & dedit eloquio meo dulcitudinem mellis. Propter quod ego gaudeo, quia non demisit Petrus introire lupum & devastare oves ejus. Sciatis baptismum me prædicare in basilica Petri Apostoli. Hoc omnes cum gaudio susceperunt; erat enim proximus dies Pentecosten; fecit conveniri monasterium & plebem sanctam Christianorum, &

promiscui sexus. penes. Barbarorum. super Romania. alios. pentecosten. metum. nam. venam. denatabant.

cum Letaneas venit ad beatum Petrum Apostolum. Dedit autem cum introisset hanc orationem.

Deus qui misisti filium tuum & ostendisti creaturæ creatorem, respice super vineam istam, & munda ab ea spinas & tribulos, & produc palmites ejus in fortitudinem, & dona eis fructum veritatis per Deum & Dominum Jesum Christum & Spiritum S. qui vivit cum Deo Patre omnipotenti a sæculis & nunc & usque in sæcula sæculorum. Et respondit universa plebs: amen. Et introierunt sabbato Pentecosten, & placuit Liberio fons, & gaudio plorabat omnino non amare. Sed favum omnibus videbatur. Ab hora nona cataciſavit omnes, & ab ora quasi jam ad occasum usque in domi-

non cessavit baptizare, multi enim urgebantur baptizari ita ut Dominicum Pentecosten.

nicam Pentecostes sabbati missas celebrarentur hora quasi octava, & baptizati sunt promiscui sexus fere VIII. lia DCCCX. Multi eodem tempore desiderabant tangere vestimenta Liberii. Alia autem die, quæ est feria secunda, audivit universa plebs quod Constans, adeptus quidem victoriam, fecerat claro sensu aliena: dicebat; in Nicomediam vadam, & transivit usque ad Nicomediam & in aquirone villa ubi baptizatus est ab Eusebio Nicomediense in Arianorum dogma declinans, Kal. maji, & sedit eadem sede Petri Apostoli annis XVIII. menses tres, dies octo. In ejus tempora fabricata est absis in urbe Roma in regione quinta, & requievit in pace.

eodem loco mortuus & sepultus Constantinopoli III. & Constantino Augusto, Basso Cos. XIV Kal.

annis XVI

[a] CONCILIUM ALEXANDRINUM [1]

De Lapsis Recipiendis, &c.

Sub Liberio approbatum.

a Concilium Alexandrinum.) Cum post occisum Georgium Cappadocem Alexandrinæ sedis invasorem, Athanasius a tertio exilio & quinquennalibus latebris, anno Juliani secundo, qui est Christi 362. Alexandriam reversus, magnoque omnium gaudio & applausu exceptus fuisset, hortatu & auctoritate Liberii pontificis concilium indixit, tum ut ecclesiam suam ab Arianæ hæreseos inquinamentis ac sordibus expurget; tum ut inter eos qui dissidebant, pacem conciliet, atque tyrannide oppressos liberet, adeoque statum catholicæ ecclesiæ dira multorum annorum persecutione collapsum restituat atque reformet. Pontificis legatione sungturi, Eusebius Vercellensis & Lucifer Calaritanus episcopi præsto fuerunt, quod partim ex epistola Athanasii ad Liberium, partim ex rebus ab utroque gestis colligitur. Cum his Ægypti aliarumque ecclesiarum episcopi, quorum nomina synodali epistolæ infra positæ subscripta habentur, ad concilium convocati convenerunt, eo libentius, ut simul reducem ab exilio Athanasium inviserent. Exemplo Antiocheni & Nicæni concilii, Paulum Samosatenum, alioſque episcopos ad pœnitentiam citra pristinæ dignitatis jacturam admittentium, magna etiam consilii maturitate a patribus in hac synodo constitutum fuit: Primo ut episcopi per ignorantiam vel tormenta in hæresim lapsi, cum ad catholicam ecclesiam reverterentur, in eodem honoris gradu quo insigniti fuissent, reciperentur: sin vero hæreseos auctores fuissent, prævia pœnitentia, ablatis honoribus, laica communione impertirentur. Hujus canonis meminit sanctus Hieronymus tom. 2. adversus Lucifer. his verbis: *Post reditum confessorum, in Alexandrina postea synodo constitutum est, ut exceptis auctoribus hæreseos, quos error excusare non poterat, pœnitentes ecclesiæ sociarentur: non quod episcopi possint esse, qui hæretici fuerant; sed quod constaret eos, qui reciperentur, hæreticos non fuisse. Assensus est huic sententiæ occidens, & per tam necessarium concilium e Satanæ faucibus ereptus est mundus.* Secundo adversus Eunomium, Macedonium, & Semiarianos Spiritus sancti divinitatem negantes, necnon recens emergentem hæresin, quæ postea dicta est Apollinaris, perfectam Christi incarnationem diminuentem, animam nimirum ab humanitate Christi detrahentem, auctore Socrate lib. 3. cap. 4. & 5. nova decreta sanxerunt. *Spiritus sancti*, inquit Socrates, *divinitatem stabilire, eumque in Trinitate consubstantiali comprehendere: & Filium hominem factum, non tamen solum carnem, sed etiam animam sumpsisse, affirmare, sicut antiquis viris ecclesiasticis visum fuit, &c.*

Causa & auctor concilii.

Pontificii legati qui.

Acta concilii.

Tertio, controversia illa gravis & periculosa de nominandis in sacrosancta Trinitate suppositis, inter Græcos & Latinos exorta, feliciter admodum sopita fuit, hoc modo Græci, qui tres hypostases dicebant, teste Gregorio Nazianzeno orat. de laudibus D. Athanasii, videbantur Latini tres οὐσίας sive essentias cum Ario dicere, eo *quod tota Græcorum profanorum schola* (ut sanctus Hieronymus epistola 57. affirmat) *discrimen inter hypostasim & usiam ignorabat.* Latini vero, qui rejecto nomine hypostasis, personas dicebant, Græcis videbantur distinctionem non realem, sed tantum ratione muneris sive officii inter Patrem, Filium & Spiritum sanctum agnoscere, eo quod personæ vocabulum ad auctoritatem officii significandam accommodari solet. Ob quam verborum contentionem, *eo*, inquit Gregorius Nazianzenus oratione de laudibus Athanasii sub finem, *res adducta est, ut periculum esset, ne orbis terrarum fines* (id est orientalis & occidentalis ecclesia) *una cum syllabis a se invicem distraherentur & abrumperentur.* Effecit itaque Athanasius, teste Gregorio prædicto loco, ut deposita tandem controversia nominum, Græci personæ vocabulum pro hypostasi usurparent, & vicissim Latini hypostasin pro persona dicerent. Et quamquam sancto Augustino de Trinitate lib. 5. cap. 8. & 9. Latinisque posteris hæc conciliatio deinceps displicuisse videatur, tamen sanctus Hieronymus epistol. 57. apud Damasum impetravit, ut hujus de nomine dumtaxat controversiæ conciliatio admitteretur. Deinceps vero apud posteros communi usu in ecclesia receptum fuit, ut

1 De hoc concilio vide Russinum lib 1. hist. Eccles. cap. 27. & 29. & vitam S. Eusebii Episcopi Vercellensis apud Ughellum tom. 4. Italiæ sacræ. *Harduinus.*

ut quamquam olim pro essentia & subsistentia vox hypostasis usurpata fuerit, nunc idem in divinis & creaturis rationabilibus significet Græce hypostasis, quod Latine persona. Ita sanctus Thomas 1. parte, q. 29. art. 2. ibidem Valent. &c.

Quarto, hac eadem synodo Alexandrina declaratum est, professionem illam fidei ab Arianis titulo Sardicensis concilii promulgatam, spuriam & surreptitiam esse, atque ad Nicænam confessionem in Sardicensi concilio nihil additum fuisse: adeoque appendicem illam synodali epistolæ Sardicensi apud Theodoretum falso additam fuisse, quod supra ibidem etiam a nobis annotatum fuit. Tandem cum Athanasius per rescriptum, Liberium Romanum pontificem, quod extat infra in concilio Nicæno II. actione I. de omnibus in hac synodo gestis certiorem reddidisset, de iisdem prius ad Antiochenos, post ad orientales universos missa est synodica epistola hæc quæ sequitur. Vide Baron. anno 362. num. 176. & seqq.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

[a] EPISTOLA SYNODICA CONCILII ALEXANDRINI.

Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις συλλειτουργοῖς Εὐσεβίῳ, Λυκίφρονι, Ἀστερίῳ, Κυματίῳ, καὶ Ἀνατολίῳ, Ἀθανάσιος καὶ οἱ παρατυχόντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοποι, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀραβίας, Αἰγύπτου καὶ Λιβύης, Εὐσέβιος, Ἀστέριος, Γάϊος, Ἄγαθος, Ἀμμώνιος, Ἀγαθοδαίμων, Δρακόντιος, Ἀδέλφιος, Ἑρμαίων, Μάρκιος, Θεόδωρος, Ἀνδρέας, Παφνούτιος, [1] Μάρκος, Ζωΐλος, Γεώργιος, Λούκιος, [*] Μάκαρις, καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Χριστῷ, πλεῖστα χαίρειν.

Carissimis & optatissimis sacrorum comministris, [4] Eusebio, Lucifero, Asterio, Cymatio, & Anatolio, Athanasius, ceterique episcopi, qui ex Italia, Arabia, Ægypto & Lybia, Alexandriæ adfuerunt: Eusebius, Asterius, Gajus, Agathus, [c] Ammonius, Agathodæmon, Dracontius, Adelphius, Hermæon, Marcius, Theodorus, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Georgius, Lucius, Macarius, & reliqui, in Christo salutem plurimam.

[5] Πεπείσμεθα μὲν ὅτι λειτουργοὶ Θεοῦ καὶ οἰκονόμοι καλοὶ τυγχάνοντες, ἱκανοί ἐστε πρὸς ἅπαντα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἁρμόζεσθαι. ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν ὅτι πλεῖστοι πρότερον διὰ φιλονεικίαν διῃρεθέντες [3] ἀφ' ἡμῶν εἰρηνεύειν βούλονται, πολλοὶ δὲ καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας σχέσεως ἀποσάντες ἀντιποιοῦνται τῆς πρὸς [6] ἡμᾶς κοινωνίας, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταῦθ' ἅπερ ἐγράψαμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἀγαπητοὶ ἡμῶν Εὐσέβιός τε καὶ Ἀστέριος, γράψαι τε ὑμῖν χρηστότητι, καὶ αὐτοὶ ἀγαπητοὶ καὶ ὡς ἀληθῶς ποθεινότατοι συλλειτουργοί, χαίροντες μὲν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀκοῇ, [7] δεχόμεθα δὲ, ἵνα καὶ εἴτις ἔτι περιλείπεται μακρὰν ἀφ' ἡμῶν, καὶ εἴτις ἔτι τοῖς Ἀρειανοῖς συνερχόμενος φαίνεται, ὅτως ἀποπηδήσῃ τῆς ἐκείνων μανίας, ὥστε πάντας πανταχοῦ λοιπὸν λέγειν ἓν κύριος, μία πίστις. τί γὰρ ὅπω καλὸν, ὡς ὁ ὑμνῳδὸς ἔφη, ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸν κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό; [8] ὅτω γὰρ πίστις ὁμοία καὶ τὸν κύριον μεθ' ἡμῶν κατοικήσειν λέγοντα, Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ὧδε κατοικήσω ὅτι ἠρετησάμην αὐτό. ὧδε δὲ πῶς; ἢ ὅπου μία πίστις καὶ ὁσέβεια κηρύττεται. ἐβουλόμεθα μὲν ὃν ἀληθῶς, καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἅμα τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς Εὐσεβίῳ, καὶ Ἀστερίῳ, διὰ πολλὰ μὲν, μάλιστα δὲ τούτου χάριν ἐλθεῖν, ἵν' ἅμα τὴν ἡμετέραν περιπτυξώμεθα διάθεσιν, καὶ κοινῇ τῆς τοιαύτης ἀπολαύσωμεν εἰρήνης τε καὶ ὁμονοίας· ἐπειδὴ δὲ, [9] καθὼς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς ἐδηλώσαμεν, καὶ δύνασθε μαθεῖν περὶ τῆς αὐτῆς συλλειτουργῶν ἡμῶν, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ χρεῖαι [10] κατεπείγουσιν ἡμᾶς, ἐλυπήθημεν μὲν, ὅμως δὲ ἠξιώ-

[5] PErsuasum habemus, vos, cum sitis ministri Dei, ac boni dispensatores, idoneos esse ad ecclesiæ negotia temperanda. Verum quia ad nos allatum est, plurimos qui superiori tempore per contentionem a nobis defecerunt, pacem jam optare; plurimos item ab Ariomanitarum secta deficientes, nobiscum communionem desiderare: necessarium visum est, ea quæ nos, & dilecti nostri Eusebius & Asterius, scripsimus, vestræ pietati insinuare, qui & ipsi estis dilecti, & vere nobis desideratissimi comministri: nimirum lætos quidem nos esse de hoc nuncio: sed cupere, ut si quis adhuc procul a nobis relictus est, & si quis adhuc cum Arianis cœtus facere videtur, ita resiliat ab illorum insania, ut omnes ubique deinceps prædicent, *unus Dominus, una fides. Quid enim est tam bonum*, ut ait Psalmista, & tam *jucundum, quam habitare fratres in unum?* Nam ita quoque fieri arbitror, ut Deus nobiscum habitet, qui dixit: *Habitabo in eis, & versabor inter eos: Et hic habitabo, quoniam elegi eam*: Hic autem ubinam, nisi ubi una fides & religio prædicatur?

Extat apud Athanas. ad Antiochen Bar. an. 362. num. 193.

Psal. 132.

Exech. 43.

Vellemus quidem nos Ægyptii una cum dilectis fratribus nostris Eusebio & Asterio multis de causis istuc venire, & in primis ut vestram caritatem amplecteremur, frueremurque simul istiusmodi pace & concordia. Verum quia, ut in aliis epistolis indicavimus, & ex comministris nostris intelligere potestis, detinemur ecclesiasticis necessitatibus, idcirco sane dolemus: tamen voluimus comministros nostros Asterium & Eusebium vi-

ce

1 Reg. Cod. Μάρκος. 2 Reg. Cod. ἄλλος Μάρκος. 3 al. ἀφ' ὑμῶν. 4 Eusebius Vercell. Lucifer Caralit. Asterius Petræ in Arab. Cymatius Palti, Anatholius Berææ, Gajus Episc. ex Paræonio Libyæ, Agathus ab Athan. memoratur in Epist. ad Dracontium: Ammonius in apol. pro fuga sua pag. 705. Agathodæmon, Adelphius, Paphnutius, Marcus in Epist. ad Solit. p. 859. Zoilus est Lariss enus in Concil. Antioch. an. 363. Ceterum Baronius miratur, nec sine causa fortassis, Eusebium & Asterium ad Eusebium & Asterium scribere. *Harduinus.* 5 Versio est Petri Nannii, quam recognitam damus cum Harduino, cujus sunt sequentes variæ lectiones, & notulæ.

6 al. ὑμᾶς. 7 Reg. cod. ἀσπάζομεθα. 8 Adde ex reg. Cod. οἶκος δὲ ἡμῶν ἡ ἐκκλησία· καὶ φρόνημα εἶναι πρέπει τὸ αὐτό. *Domus autem nostra Ecclesia est: & nos idem sentire par est.* 9 Reg. Cod. καθὼς καὶ σὺ. 10 Reg. Cod. melius, κατέχουσιν, & ita Nannius legit.

ce noſtra ad vos accedere. Gratias igitur agimus eorum pietati, quod cum ipſis liceret properare ad ſuas diœceſes, iſtam tamen profectionem ad vos omnibus rebus ſuis antepoſuerunt, ob urgentem eccleſiæ neceſſitatem. Illis igitur noſtro deſiderio obſequentibus, quia noſmetipſos conſolati ſumus; illis iſtic præſentibus, nos quoque omnes adeſſe arbitramur.

De recipiendis redeuntibus ad eccleſiam.

Omnes igitur, qui nobiſcum pacifice agere volunt, in primis autem illos [1], qui in Veteri urbe collectas agebant, deinde qui ab Arianis redierunt, allicite ad vos, eoſque ut patres filios excipite, & ut magiſtri ac tutores amplectimini, adjungentes vos interim dilecto noſtro Paulino ejuſque ſociis: nihilque amplius ab illis exigatis, quam ut damnent Arianorum hæreſin, confiteanturque ſanctorum Patrum Nicææ promulgatam fidem. Damnent item eos, qui dicunt Spiritum ſanctum eſſe creaturam, & diviſum ex ſubſtantia Chriſti. Id enim vere eſt reſilire a ſcelerata factione Arianorum, ſi non dividas ſanctam Trinitatem, nec dicas aliquid ejus eſſe creatum. Nam qui ſimulant quidem ſeſe Nicænam fidem profiteri, atque interim audent blaſphemare contra Spiritum ſanctum; nihil aliud præſtant, quam quod Arianam hæreſim verbis quidem negant, animo ſenſuque retinent. Anathemate quoque damnetur Sabellii & Pauli Samoſateni impietas, Valentini item & Baſilidis inſania, & Manichæorum amentia: quod ſi fit, omnis apud omnes ſuſpicio delebitur, & ſola catholicæ eccleſiæ fides pura apparebit.

Quod autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuo nobiſcum communionem uſurparunt, nec vos, vel alium quemquam latere arbitramur. Ceterum quia congaudemus iis qui nobiſcum optant conjungi; omnibus quidem, ſed iis potiſſimum qui in Veteri urbe conventus agunt; & quia maxime Dominum glorificamus, cum de omnibus, tum de bono illorum propoſito; hortamur vos, ut iſtis conditionibus ineatur concordia; ita ut nihil ulterius, quam dictum eſt, ab illis qui in Veteri urbe conveniunt, exigatis: vel illi qui cum Paulino ſunt, aliud præterquam quod inter Nicæni concilii decreta reperitur, proponant.

Rejicitur fidei confeſſio nomine Sard. conc. edita.

Tabellam igitur quam nonnulli jactant, quaſi ex Sardicenſi ſynodo de fide conſcriptam, ne legi quidem ſemel aut proferri ſinatis. Nihil enim tale ſynodus definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quaſi quæ deeſſent, Nicæno Concilio aſcribere vellent, idque acriter contenderent; ſancta tamen ſynodus, quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque ſancivit, ne quid ulterius de fide ſcriberetur; & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide, declaraverunt, ut cui nihil deeſſet, & quæ plena pietatis eſſet: neque edendam eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa quæ Nicææ ſcripta eſt, imperfecta crederetur; neve illis occaſio hujuſmodi ſuppeditaretur, qui ſæpenumero volunt de fide definire & ſcribere. Quapropter ſi quis hæc aut aliud quippiam cavillabitur, compeſcite illum, & ad ſtudium pacis inducite: nihil enim eſt quod

A σαμβυτὲς αὐτὸς συλλειτουργὲς ἡμῶν Ασέριον καὶ Εὐσέβιον ἐλθεῖν ἀνθ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. καὶ χαρεὶς αὐτῆς τῇ θεοσεβείᾳ, ὅτι καίπερ αὐτοὶ δυναμένοι σπεύδειν εἰς τὰς παροικίας ἑαυτῆς, προέκειναν πάντων τὴν πρὸς ὑμᾶς ὁδὸν, ἕνεκα τῆς κατεπειγούσης ἐκκλησιαστικῆς χρείας. σωθεμεθὰ δὲ αὐτῆς παρεμυθησάμεθα ἑαυτοὺς, ὅτι αὐτῆς τε καὶ ἡμῶν ἐκεῖ τυγχανόντων, πάντες ἑαυτοὺς ἡγέμεθα σωεῖναι ὁμῖν. πάντας τοίνυν τὲς βελομένους εἰρηνδίειν πρὸς ἡμᾶς μάλιστα τὲς ἐν τῇ παλαιᾷ συναγομένους, καὶ τὲς ἀπὸ τῆς Αρειανῶν προσκαλέσασθε παρ' ἑαυτοῖς, καὶ ὡς μὲν πατέρες υἱοὺς προσλάβεσθε, ὡς δὲ διδάσκαλοι καὶ κηδεμόνες ἀποδείξασθε καὶ σωάψαντες ἑαυτὲς τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν τοῖς περὶ
B Παυλῖνον, μηδὲν πλέον ἀπαιτήσητε παρ' αὐτῆς, ἢ ἀναθεματίζειν μὲν τὴν Αρειανὴν αἵρεσιν, ὁμολογεῖν δὲ τὴν παρ' αὐτῆς ἁγίων πατέρων ὁμολογηθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ πίστιν. ἀναθεματίζειν δὲ καὶ τὲς λέγοντας κτίσμα εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ διηρημένον ἐκ τῆς ὐσίας τῦ Χριστῦ, τῦτο γάρ ἐστιν ἀληθῶς τὸ ἀποπηδᾶν ἀπὸ τῆς μυσαρᾶς αἱρέσεως τῆς Αρειανῶν, τὸ μὴ διαιρεῖν τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ λέγειν τι τούτης εἶναι κτίσμα. οἱ γὰρ προσποιούμενοι μὲν ὀνομάζειν τὴν ὁμολογηθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, τολμῶντες δὲ κατὰ τοῦ
C ἁγίου πνεύματος βλασφημεῖν, οὐδὲν πλέον ποιοῦσιν, ἢ τὴν Αρειανὴν αἵρεσιν τοῖς μὲν ῥήμασιν ἀρνοῦνται, τῷ δὲ φρονήματι ταύτην κατέχουσιν. ἀναθεματιζέσθω δὲ παρὰ πάντων ἡ Σαβελλίου καὶ Παύλου τῦ Σαμοσατέως ἀσέβεια, καὶ Ουαλεντίνου καὶ Βασιλείδου ἡ μανία καὶ τῆς Μανιχαίων ἡ παραφροσύνη· τούτων γὰρ οὕτω γινομένων πᾶσα παρὰ πάντων ὑποψία φανήλη περιαιρεθήσεται, καὶ μόνη τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἡ πίστις καθαρὰ διαχθήσεται. ὅτι μὲν οὖν ταύτην τὴν πίστιν ἔχομεν,
D ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἀεὶ μεθ' ἡμῶν τὴν κοινωνίαν ἐχηκότες, οὐδένα, ὅτε [2] ὑμᾶς, οὔτ' ἕτερόν τινα ἀγνοεῖν ἡγέμεθα. ἐπειδὴ δὲ συνχαίρομεν τοῖς βελομένοις σωάπτεσθαι πᾶσι μὲν, ἐξαιρέτως δὲ τοῖς ἐν τῇ παλαιᾷ συναγομένοις, καὶ μάλιστα τὸν κύριον ἐδοξάσαμεν ὡς ἐπὶ πᾶσι, καὶ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ προθέσει τούτων, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἐπὶ τούτοις γίγνεσθαι τῶν τὴν ὁμόνοιαν καὶ μηδὲν πλέον τούτων καθὰ προείπομεν μήτε τὲς ἐν τῇ παλαιᾷ συναγομένους ἀπαιτεῖσθαι παρ' ὑμῶν, μήτε τὲς περὶ Παυλῖνον ἕτερόν τι μηδὲ πλέον τῆς ἐν Νικαίᾳ προβάλλεσθαι ἢ τὸ θρυλληθὲν γοῦν παρά τινων πιπάκιον· ὡς ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ συντιχθὲν περὶ πίστεως, κωλύετε κἂν ὅλως ἀναγινώσκεσθαι, ἢ προφέρεσθαι. οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ὥρισεν ἡ σινοδος. ἠξίωσαν μὲν γάρ τινες, ὡς ἐνδεῶς ἐχούσης τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου γράψαι περὶ πίστεως, καὶ ἐπεχείρησάν γε προπετῶς, ἡ δὲ ἁγία σινοδος ἡ ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα ἠγανάκτησε, καὶ ὥρισε μηδὲν
E ἔτι περὶ πίστεως γράφεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἐν Νικαίᾳ παρ' αὐτῶν πατέρων ὁμολογηθείσῃ πίστει διὰ τὸ μηδὲν αὐτῇ λείπειν, ἀλλὰ πλήρη εὐσεβείας εἶναι καὶ ὅτι μὴ δεῖν ἐκτίθεσθαι δευτέραν πίστιν, ἵνα μὴ ἐν Νικαίᾳ γραφεῖσα, ὡς ἀτελὴς ὅσα νομισθῇ, καὶ πρόφασις δοθῇ τοῖς ἐθέλουσι πολλάκις γράφειν καὶ ὁρίζειν περὶ πίστεως. ὅθεν κἂν τοιοῦτις ἢ ἕτερον προβάλλεται παύεται τὲς τοιούτους καὶ μᾶλλον εἰρηνδίειν αὐτοὺς ποιεῖτε· καὶ γὰρ οὐδὲν πλέον σωειδόμεν ἐν τούτοις

ἢ φι-

1 Meletiani ſunt a Meletio Antioch. qui in veteri urbe ſynaxes agebant, ſeorſum ab Euſtathianis. Vide Theodoret. lib. 2. cap. 31. & lib. 3. cap. 4. 2 Reg. God. ὑμῶν.

ἢ φιλονεικίαν μόνλω· ὅς γὰρ ἐμέμφοντό τινες ὡς ξεῖς λέγοντας ὑποστάσεις, διὰ τὸ ἀγράφως καὶ ὑπόπτως [1] ἐντεῦθεν εἶναι τὰς λέξεις, ἠξιώμεθα μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν τῆς κατὰ Νίκαιαν ὁμολογίας. ἀναχρίνειν δὲ ὅμως τότε διὰ τλὴ φιλονεικίαν μὴ ἄρ ὡς Ἀριομανῖται λέγωσιν ἀπηλλοτριωμένας καὶ ἀπεξενωμένας, ἀλλοτρίσις τε ἀλλήλων, καὶ ἑκάστλω καθ' ἑαυτλὼ ὑπόστασιν διηρημένλω, ὡς ἔστι τίτε ἄλλα κτίσματα, ἅ οἱ ἐξ ἀνθρώπων γεγενώμενοι· ἢ ὥσπερ διαφόρες ὑσίας, ὥσπερ ἐστὶ χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἢ χαλκὸς ὅτω καὶ αὐτοὶ λέγωσιν, ἢ ὡς ἄλλοι αἱρετικοὶ τρεῖς ἀρχὰς, καὶ τρεῖς θεὺς λέγωσιν, ὅπω καὶ ὅτοι φρονοῦντες τρεῖς ὑποστάσεις λέγωσι; διεβεβαιώσαντο μήτε λέγειν, μήτε πεφρονηκέναι ποτέ. ὅτως ἐρωτώντων δὲ ἡμῶν αὐτὲς· πῶς δῆ ταῦτα λέγετε, ἢ διατί δὲ ὅλως τοιαύταις χρῆσθε λέξεσιν; ἀπεκρίναντο, διὰ τὸ εἰς ἁγίαν τριάδα πιστεύειν ἐκ ὀνόματι τριάδα μόνον, ἀλλ' ἀληθῶς οὖσαν καὶ ὑφεστῶσαν, πατέρα τε ἀληθῶς ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ υἱὸν ἀληθῶς ὁμοούσιον ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ πνεῦμα ἅγιον ὑφεστὸς καὶ ὑπάρχον ἀΐδιον. μήτε δὲ εἰρηκέναι τρεῖς θεοὺς, τρεῖς ἀρχὰς, μήτ' ὅλως ἀνέχεσθαι τῶν τοῦτο λεγόντων ἢ φρονούντων, ἀλλ' εἰδέναι ἁγίαν μλὼ τριάδα, μίαν δὲ θεότητα· μίαν ἀρχλὼ, καὶ υἱὸν μλὼ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, ὡς εἶπον οἱ πατέρες, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, οὐ κτίσμα, οὐδὲ ξένον, ἀλλ' ἴδιον καὶ ἀδιαίρετον τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς.

Ἀποδεξάμενοι δὲ τούτων τλὴ ἑρμηνείαν πῶν λέξεων καὶ τὴν ἀπολογίαν ἀνεκρίνομλω τοὺς αἰτιαθέντας παρὰ τούτων ὡς λέγοντας μίαν ὑπόστασιν, μὴ ἄρα ὡς Σαβέλλιος φρονεῖ, οὕτω καὶ οὗτοι λέγωσιν, ἐπὶ ἀναιρέσει τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίε πνεύματος, ἢ ὡς ἀνυσίε ὄντος τοῦ υἱοῦ, ἢ ἀνυποστάτε τοῦ ἁγίε πνεύματος; οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ διεβεβαιώσαντο, μήτε τοῦτο λέγειν, μήτε οὕτω πεφρονηκέναι πώποτε, ἀλλ' ὑπόστασιν μλὼ λέγομλω, ἡγούμλωοι ταυτὸν εἶναι εἰπεῖν ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν. μίαν δὲ φρονοῦμλω διὰ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱὸν, καὶ διὰ τλὴ ταυτότητα τῆς φύσεως. μίαν γὰρ θεότητα καὶ μίαν εἶναι τλὴ ταύτης φύσιν πιστεύομλω, καὶ οὐκ ἄλλλω μλὼ τὴν τοῦ πατρὸς, ξένλω δὲ τούτου τλὴ τοῦ υἱοῦ καὶ τλὴ τοῦ ἁγίε πνεύματος. ἀμέλει κἀκεῖ οἱ αἰτιαθέντες ὡς εἰρηκότες τρεῖς ὑποστάσεις, σωνετίθεντο τούτοις, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ εἰρηκότες μίαν ὑσίαν τὰ ἐκείνων ὥσπερ ἡρμηνεύσαν καὶ ὡμολόγων. καὶ ἀνεθεματίζετο παρ' ἀμφοτέρων πῶν μερῶν Ἀρειός τε ὡς χειρομάχος, καὶ Σαβέλλιος καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς ὡς ἀσεβεῖς, καὶ Οὐαλεντῖνος καὶ Βασιλείδης, ὡς ἀλλότριοι τῆς ἀληθείας. Μανιχαῖος δὲ ὡς ἐφευρετὴς κακῶν· πάντες τε τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ μ[1] τὰς τοιαύτας ἑρμηνείας ὁμοῦ σωνετίθεντο πῶν τοιούτων λέξεων, βελτίονα καὶ ἀκριβεστέραν εἶναι τλὴ ἐν Νικαίᾳ παρὰ πῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς ταύτης ἀρκεῖσθαι μᾶλλον καὶ χρῆσθαι ῥήμασιν. ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας τοῦ σωτῆρος, ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτε ἐδόκεν φιλονεικεῖν τινες πρὸς ἀλλήλως, ἀνεκρίναμλω καὶ τούτως κἀκείνως, καὶ ἅπερ ὡμολόγων οὗτοι, σωνετίθεντο κἀκεῖνοι, ὅτι οὐχὶ εἰς τοὺς προφήτας ἐγένετο ὁ λόγος κυρίε, οὕτω καὶ εἰς ἅγιον ἄνθρωπον ἐνεδήμησεν ἐπὶ σωτελείᾳ τῶν αἰώνων, ἀλλ' αὐτὸς ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ἐν μορφῇ

A in his agnoscere possumus, nisi solum contendendi studium.

Quos enim nonnulli incusabant, quod tres hypostases affirmarent, cum hujusmodi voces in scriptura non reperiantur, ac proinde suspectæ esse possint, auctores fuimus ne quid amplius præter Nicænam confessionem inquirant. Sed tamen de istis ob pervicaciam rixandi quæstio est habita: num ut Ariomanitæ alienas peregrinasque, ac diversæ a se invicem substantiæ hypostases esse velint, & unamquamque hypostasin per se ab altera divisam esse, ut sunt ceteræ creaturæ, & qui nascuntur ex hominibus. An sic intelligant diversas substantias, quale est aurum, argen- B tum, æs. An ut alii hæretici, sub istis vocibus tria principia, & tres deos constituant. Ceterum illi affirmabant, se ita nec dixisse nec sensisse. Percontantibus autem nobis, qua ratione ista dicerent; aut cur omnino istiusmodi vocabulis uterentur: Responsum dederunt, sese in Trinitatem credere, non quæ nomine tenus Trinitas, sed quæ vere sit, & subsistat: & Patrem, qui vere sit & subsistat: & Filium, ut exsistentem & subsistentem: & Spiritum sanctum ut subsistentem & exsistentem agnoscere: Non tamen se dixisse tres deos, aut tria principia: immo ne toleraturos quidem, si quis tale quidpiam aut dicat, aut sentiat: sed se scire esse sanctam Trini- C tatem, unam vero divinitatem, & unum principium: & Filium esse consubstantialem Patri, ut dixerunt Patres; & Spiritum sanctum non creaturam, neque alienum, sed proprium & indivisum ab essentia Patris & Filii.

Approbata igitur istiusmodi & interpretatione vocum, & excusatione, eos quoque examinavimus, quos isti accusabant, quod dicerent, esse unam hypostasim; num ut Sabellius sentit, ita loquerentur, ut Filium & Spiritum sanctum e medio tollerent, quasi Filius essentia, aut Spiritus sanctus hypostasi careat. Qui & ipsi quoque affirmarunt, neque ita se dicere, neque se ita sensisse unquam: sed ὑπόστασιν quidem dicimus, rati idem D esse dicere hypostasim & essentiam: unam autem ideo hypostasim intelligimus, quia Filius ex essentia Patris est, & quia una eademque natura est. Unam enim deitatem & unam naturam esse credimus, neque aliam Patris, alienam vero ab eo Filii & Spiritus sancti esse naturam. Tunc vero qui accusati fuerant, quod tres hypostases inducerent, cum istis consenserunt: vicissimque illi, qui unam substantiam asseverabant, istorum interpretationi acquieverunt; & ambæ partes Arium anathematizarunt, ut Christi hostem: Sabelliumque & Paulum Samosatensem, ut impios; Valentinum item & Basilidem, ut alienos a veritate; Manichæum quoque, ut E malorum inventorem. Omnes denique Dei gratia post istarum vocum interpretationem communi consensu approbarunt, meliorem & exactiorem esse eam fidem, quæ Nicææ a Patribus exposita esset, & in posterum sufficere debere, ut ejus fidei vocabula potius usurpentur.

Quid per nomen personæ catholici intelligerent.

Quid per hypostasim pie sentirent.

Verum cum de incarnatione Salvatoris, nonnulli inter se litigare viderentur; & hos & illos interrogavimus, & quod isti profitebantur, hoc & illi quoque suscipiebant: nem-

pe

1 Reg. Cod. αὐθέν.

pe non ſicut ad prophetas *factum eſt verbum Domini*, ſic adveniſſe in hominem ſanctum ſub finem ſæculorum; ſed ipſum Verbum carnem factum eſſe, & cum eſſet in forma Dei, formam ſervi aſſumpſiſſe: & ex Maria ſecundum carnem hominem eſſe factum propter nos: & ſic perfecte & integre humanum genus liberatum a peccato in ipſo, & vivificatum a morte introduci in regnum cœlorum. Et hoc quoque itidem confitebantur, quod non corpus inanimatum, aut ſenſus vel mentis expers, Salvator habuerit. Nec enim poſſibile erat, Domino propter nos homine facto, corpus ejus ſine mente exſiſtere: non enim corpori dumtaxat; ſed & animæ quoque noſtræ per ipſum Verbum ſalus facta eſt. Et cum vere eſſet Filius Dei, filius hominis factus eſt: & cum eſſet unigenitus Dei Filius factus eſt *primogenitus in multis fratribus*. Quapropter non alius erat ante Abraham Filius Dei, alius poſt Abraham; neque alius dum Lazarum ſuſcitavit, alius qui interrogavit de eo: ipſe erat, qui humane quidem dicebat, *Ubi poſitus eſt Lazarus?* & qui divinitus illum ſuſcitavit: idem ipſe erat, qui corporaliter quidem ut homo ſpuebat, divinitus vero ut Dei Filius oculos aperiebat cœci nati: & carne quidem patiebatur, ut Petrus dixit; divinitus autem monumenta aperiebat & mortuos excitabat: Atque omnia quæ in evangelio ſunt, eodem modo intelligentes affirmarunt ſe idem ſentire de incarnatione & inhumanatione Verbi.

De Verbi incarnatione recta fides

Rom. 8.

Tet. 4.

Cum hæc igitur illorum fuerit confeſſio, adhortamur vos, ne eos qui ita confitentur talemque interpretationem ſuæ confeſſioni accommodant, temere damnare, aut rejicere velitis; ſed potius illos paci ſtudentes, recipiendos putetis. Eos e contra, qui talem confeſſionem non edunt, neque tali interpretatione in iſtis verbis utuntur, hos arcete, & averſamini ut ſuſpectos. Ceterum cum iſtos tolerandos non cenſebitis, conſuletis illis qui recte interpretantur, & recte ſentiunt, ne ulterior ulla inter vos adhibeatur diſquiſitio, neve verborum pugnis ſtudeant ad nullam rem utilibus: ſed ſenſus pietatis exhibeant. Nam qui ita affecti non ſunt, ſed tantummodo ſuper iſtiuſmodi voculis contentioſe rixantur, & aliud quidpiam, præterquam quod Nicææ ſcriptum eſt, requirunt; hi profecto nihil aliud agunt, quam quod *proximo ſuo turbidam ſubverſionem propinant*, ut pacis inimici, & ſchiſmatum cupidi. Sed vos, ut viri boni & fideles ſervi & diſpenſatores Domini, eos qui ſcandala & peregrina inferunt, compeſcite & arcete, & præ omnibus anteponite iſtiuſmodi pacem, quæ ſanæ fidei eſt. Forſitan Dominus miſertus noſtri coaptabit quæ fuerunt diviſa, atque unum ovile reformabit, quo unum habeamus ducem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Ad pacem exhortatio.

Hæc quidem nos, tametſi nefas erat quidquam ultra Nicænum concilium requirere, aut contentioſas ſententias recipere; ſed ob pacem ſolum, & ne qui recte ſentiunt, pro rejectis habeantur, ad iſtum modum interrogavimus; & eorum confeſſionem qualis fuerit, nos qui relicti ſumus Alexandriæ, paucis indicavimus; idque in commune una cum

A Θεοῦ ὑπάρχων ἔλαβεν δούλου μορφὴν, ἔκτε τῆς Μαρίας τὸ κατὰ σάρκα γεγένηται ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, καὶ οὕτω τελείως, καὶ ὁλοκλήρως τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐλευθερούμενον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐν αὐτῷ καὶ ζωοποιούμενον ἐκ τῶν νεκρῶν εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὡμολόγουν γὰρ καὶ τοῦτο, ὅτι οὐ σῶμα ἄψυχον, [1] οὐδ' αἰσθητὸν, οὐδ' ἀνόητον εἶχεν ὁ σωτὴρ, οὐδὲ γὰρ οἷόν τ' ἦν, τοῦ κυρίου δι' ἡμᾶς ἀνθρώπου γενομένου, ἀνόητον εἶναι τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐ δὲ σώματος μόνου, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ σωτηρία γέγονεν. υἱός τε ὢν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ, γέγονε καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ μονογενὴς ὢν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γέγονεν ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. διὸ οὐθ' ἕτερος μὲν ἦν ὁ πρὸ B τοῦ Αβραὰμ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἕτερος δὲ ὁ μετ' Αβραὰμ, οὐθ' ἕτερος ἦν ὁ τὸν Λάζαρον ἐγείρας, ἕτερος δὲ ὁ πυνθανόμενος περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἦν ἀνθρωπίνως μὲν λέγων, ποῦ Λάζαρος κεῖται; θεϊκῶς δὲ τοῦτον ἀνεγείρων· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν σωματικῶς μὲν ὡς ἄνθρωπος πτύων, πνευματικῶς δὲ, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκ γενητῆς τυφλοῦ. καὶ σαρκὶ μὲν πάσχων, ὡς εἶπεν ὁ Πέτρος, θεϊκῶς δὲ ἀνοίγων τὰ μνήματα, καὶ ἀνεγείρων τοὺς νεκροὺς. ἐξ ὧν δὲ πάντα τὰ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὕτω νοοῦντες τὸ αὐτὸ φρονεῖν περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου διεβεβαιώσαντο.

Τούτων τοίνυν οὕτως ὁμολογηθέντων, παρακαλοῦ- C μεν ὑμᾶς τοὺς μὲν οὕτως ὁμολογοῦντας καὶ ἑρμηνεύοντας οὕτω, τὰς λέξεις ἃς λέγουσι, μὴ κατακρίνετε προπετῶς, μηδὲ ἀποβάλλετε, ἀλλὰ μᾶλλον εἰρηνεύοντας καὶ ἀπολογουμένους προσλαμβάνεσθε· τοὺς δὲ μὴ βουλομένους οὕτως ὁμολογεῖν καὶ διερμηνεύειν τὰς λέξεις, τούτους κωλύετε καὶ ἐντρέπετε ὡς ὑπόπτους τῷ φρονήματι· τούτων τε μὴ ἀνεχόμενοι συμβουλεύετε κἀκείνοις τοῖς ὀρθῶς ἑρμηνεύουσί τε καὶ φρονοῦσι· μηδὲν πλέον ἀλλήλους ἀνακρίνειν, μηδὲ λογομαχεῖν ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον, μήτε ταῖς τοιαύταις λέξεσι διαμάχεσθαι, ἀλλὰ τῷ φρονήματι τῆς εὐσεβείας συμφωνεῖν. οἱ γὰρ μὴ οὕτως διανοούμενοι, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λεξειδίοις φιλονεικοῦντες, καὶ παρὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ γραφέντα ζητοῦν- D τες, οὐδὲν ἕτερον ποιοῦσιν, ἢ ποτίζουσιν ἀναστροπὴν θολερὰν τὸν πλησίον, ὡς φθονοῦντες τὴν εἰρήνην καὶ ἀγαπῶντες τὰ σχίσματα. ἀλλ' ὑμεῖς ὡς ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ πιστοὶ δοῦλοι καὶ οἰκονόμοι τοῦ κυρίου, τὰ μὲν σκανδαλίζοντα καὶ ξενίζοντα παύετε καὶ κωλύετε, πάντων δὲ μᾶλλον προκρίνετε τὴν τοιαύτην εἰρήνην, οὔσης ὑγιαινούσης πίστεως. ἴσως ὁ κύριος ἐλεήσει ἡμᾶς καὶ συνάψει τὰ διῃρημένα, καὶ γενομένης μιᾶς ποίμνης πάλιν, πάντες ἕνα ἔχομεν καθηγεμόνα τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστόν. Ταῦτα ἡμεῖς μὲν, εἰ καὶ μηδὲν πλέον ἔδει ζητεῖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μηδὲ ἀνέχεσθαι τῶν ἐκ φιλονεικίας ῥημάτων, ἀλλάγε διὰ τὴν εἰρήνην καὶ ἕνεκα τοῦ μὴ ἀποβάλλειν τοὺς ὀρθῶς πιστεύειν ἐθέλον- E τας ἀνεκρίναμεν, καὶ ἅπερ ὡμολόγησαν, συντόμως ὑπηγορεύσαμεν, οἱ περιλειφθέντες ἐν τῇ Αλεξανδρείᾳ κοινῇ μετὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν [2] Ἀστερίου καὶ Εὐσεβίου, οἱ γὰρ πλείστοι ἐξ ἡμῶν ἀπεδήμησαν εἰς τὰς παροικίας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ πάλιν κοινῇ ἔνθα καὶ εἰώθατε συνάγεσθαι, ἀνάγνωτε ταῦτα, κἀκεῖ πάντας προσκαλέσασθαι καταξιώσατε. δίκαιον γὰρ ἐκεῖ πρῶτον τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι, κἀκεῖ τοὺς βουλομένους

1 Lege, οὐδὲ ἀναίσθητον, cum Nannio. 2 al. MS. Εὐσεβίου καὶ Ἀστερίου.

νας & ἀντιποιεμβύας τῆς εἰρήνης σωάπτεσθαι, καὶ λοιπὸν σωαφθέντων αὐτῷ, ἔνθα ἂν ἀρέσῃ πᾶσι τοῖς λαοῖς, παρέσης τῆς ὑμετέρας χρηστότητος, ἐκεῖ τὰς συντάξεις ἐπιτελεῖσθαι, καὶ τὸν κύριον κοινῇ παρὰ πάντων δοξάζεσθαι. προσαγορεύουσιν ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς καὶ μνημονεύειν ἡμῶν τῷ κυρίῳ εὔχομαι. Ἐγὼ τε Ἀθανάσιος, ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι οἱ συνελθόντες ὑπέγραψαν, καὶ οἱ ἀποσταλέντες δὲ παρὰ μὲν Λυκίφερος τοῦ ἐπισκόπου Σαρδίας νήσου, διάκονοι δύο, Ἑρέννιος καὶ Ἀγαπητὸς, παρὰ δὲ Παυλίνου Μάξιμος καὶ Καλήμερος, καὶ αὐτοὶ διάκονοι. παρῆσαν δὲ καί τινες Ἀπολιναρίου τοῦ ἐπισκόπου μοναζοντες, παρ' αὐτοῦ εἰς τοῦτο πεμφθέντες· ἔστι δὲ ἕκαστος τῶν προκειμένων ἐπισκόπων, ὡς οὗς ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη· Εὐσέβιος πόλεως Βιργίλλων τῆς Γαλλίας, Λυκίφερ τῆς Σαρδίας νήσου, Ἀστέριος Πετρῶν τῆς Ἀραβίας, Κυμάτιος Παλτοῦ Κοίλης Συρίας, Ἀνατόλιος[1] Εὐβοίας, οἱ δὲ ἐπισταλέντες, ὅ, τε πάπας Ἀθανάσιος, καὶ οἱ παρατυχόντες σὺν αὐτῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, αὐτός τε Εὐσέβιος καὶ Ἀστέριος καὶ οἱ λοιποὶ, Γάϊος Παραιτονίου τῆς ἐγγὺς Λιβύης, Ἀγαθὸς Φραγώνεως καὶ μέρους Ἐλεαρχίας τῆς Αἰγύπτου, Ἀμμώνιος Παχνεμούνεως, καὶ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς Ἐλεαρχίας, Ἀγαθοδαίμων Σχεδίας καὶ Μενελαΐτου. Δρακόντιος Ἑρμοπόλεως μικρᾶς, Ἀδέλφιος Ὀνούφεως τῆς Λύχνων, Ἑρμίων Τάνεως, Μάρκος Ζύγρων τῆς ἐγγὺς Λιβύης, Θεόδωρος Ἀθριβέως, Ἀνδρέας Ἀρσενοΐτου, Παφνούτιος Σάεως, Μάρκος Φίλων, Ζωΐλος Ἀνδρωμηνᾶς, Ἀντίφρων. τούτοις καὶ Εὐσέβιος ὑπέγραψε Ρωμαϊστὶ, ὧν ἡ ἑρμηνεία. ἐγὼ Εὐσέβιος ἐπίσκοπος κατὰ τὴν ἀκρίβειαν ἡμῶν τὴν παρ' ἑκατέρων τῶν μερῶν ὁμολογηθεῖσαν ἀλλήλοις συντεθειμένων περὶ τῆς ὑποστάσεως καὶ αὐτὸς συγκατατίθεμαι, ὃ μὴ μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς καὶ ἄνθρωπος γέγονεν, ἀναλαβὼν πάντα ἄνευ ἁμαρτίας, οἷος ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνέκλεισε, κατὰ τὸ τῆς ἐπιστολῆς ὕφος ἐπισυνάπτω, καὶ ἐπειδὴ ἔξωθεν λέγεται τὸ τῆς Σαρδικῆς πιττάκιον ἕνεκε τοῦ μὴ παρὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν δοκεῖν ἐκτίθεσθαι, καὶ ἐγὼ συγκατατίθεμαι· ἵνα μὴ ἡ ἐν Νικαίᾳ πίστις διὰ τοῦτο ἐκκλείεσθαι δόξῃ, μήτ' εἶναι προκομιζέον. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ εὔχομαι. ἐγὼ Ἀστέριος συνδοκῶ τοῖς προγεγραμμένοις, καὶ ἐρρῶσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ ἔχομαι. καὶ μετὰ τὸ ἀποσταλῆναι ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τὸν τόμον τοῦτον, ὅπως παρὰ τῶν προκειμένων ὑπογεγραμμένον, μετὰ τούτου καὶ αὐτοὶ ὑπέγραψαν, ἐγὼ Παυλῖνος ὅτως φρονῶ καθὼς παρέλαβον παρὰ τῶν πατέρων, ὅτι καὶ ὑφεστῶτα πατέρα τέλειον, καὶ ὑφεστῶτα υἱὸν τέλειον, καὶ ὑφεστηκὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τέλειον. διὸ καὶ ἀποδέχομαι τὴν προγεγραμμένην ἑρμηνείαν περὶ πάντων τελείων ὑποστάσεων καὶ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἤτοι οὐσίας, καὶ τοὺς φρονοῦντας ὅτως· ἀσεβὲς γάρ ἐστι φρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἁγίαν Τριάδα εἰς μιᾶς θεότητι. καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπήσεως δὲ τῆς δι' ἡμᾶς γενομένης τοῦ λόγου τοῦ παθητοῦ, οὕτως φρονῶ καθὼς γέγραπται, ὅτι κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ὁ κατὰ τοὺς ἀσεβεσάντας, τοὺς λέγοντας, μεταβολὴν αὐτὸν πεπονθέναι, ἀλλ' ὅτι ἄνθρωπος διὰ ἡμᾶς γέγονεν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, καὶ ἁγίου πνεύματος γεννηθείς, ὅτε γὰρ ἄψυχον, ὅτε ἀναίσθη-

A comministris noſtris, Aſterio & Euſebio nam plurimi ex noſtris ad ſuas provincias abierunt. Vos igitur in commune, ubi ſolētis conventus agere, iſta jubebitis pervulgare, eoque omnes evocate. Æquum eſt enim, ut in eo loco primum epiſtola recitetur, ibidemque omnes qui pacem optant ac præferunt, inter ſe concilientur; ac deinde ubi conciliati fuerint, ubicumque populo viſum erit, præſente quoque veſtra humanitate, conventus celebretur, & Dominus publice ab omnibus glorificetur. Salutant vos fratres illi, qui mecum hic agunt. Bene valete, & noſtri memoriam apud Dominum facite.

Subſcriptio piſcoporum

B Ego Athanaſius, ceterique epiſcopi in hoc conventu præſentes, epiſtolæ ſubſcripſimus: idemque ab aliis factum eſt, qui huc legati venerant: inter quos a Lucifero Sardiniæ inſulæ epiſcopo, diaconi duo, Herennius & Agapetus; a Paulino vero, Maximus & Calhemerus, qui & ipſi diaconi ſunt. Aderant & aliquot monachi epiſcopi Apollinaris in hoc ipſum miſſi.

Epiſcoporum nomina, ad quos epiſtola ſcripta eſt, ſunt hi: Euſebius Vercellarum civitatis Galliæ, Lucifer Sardiniæ inſulæ, Aſterius Petrarum Arabiæ, Cymatius Palti Cœles Syriæ. Anatolius Eubœæ. Ceterum qui epiſtolam ſcripſerunt, ſunt iſti: Papa Athanaſius & qui cum illo Alexandriæ fue-

C runt: ipſe quoque Euſebius inter eos eſt, Aſterius item; reliqui, Gajus ex Paratonio proximo Libyæ: Agathus Phragonis, & partis alterius Elearchiæ Ægypti: Ammonius Pachnemunis, & ex reliqua Elearchia Ægypti: Agathodæmon Schediæ & Menelaitæ epiſcopus, Dracontius parvæ Hermopolis, Adelphius Onupheos, quæ eſt Lychnorum: Hermion Taneos, Marcus Zygrorum proxime ad Libyam, Theodorus Athribeos, Andreas Arſenoitæ, Paphnutius Saeos, Marcus Philorum, Zoilus Andro, Menas Antiphrorum.

Euſebii confeſſio & ſubſcriptio.

His etiam Euſebius, pergit Athanaſius, *Latine ſubſcripſit, quorum hæc interpretatio eſt*: D Ego Euſebius epiſcopus, ſecundum exactam veſtram utriuſque partis confeſſionem, qua in eamdem ſententiam invicem conveniſtis, quantum attinet ad hypoſtaſes, fateor me quoque idem ſtatuere: neque in id ſolum calculum meum addo, ſed etiam in incarnationem Salvatoris noſtri conſentio: eum videlicet, cum Filius Dei eſſet, hominem eſſe factum, & excepto peccato, omnia quæ veteris erant noſtræ humanitatis aſſumpſiſſe: idque prout habet epiſtolæ argumentum, meo ſuffragio confirmo. Deinde quia excluſa dicitur tabella Sardicenſis Concilii, ne ultra Nicænam fidem decretum aliquid exiſtimetur, ego huic quoque rei conſentio, ne per illam excluſa Nicæna fides videatur; neque eam ea de cauſa proferendam cenſeo. Vale-

E re vos omnes in Domino exopto. Ego Aſterius ſuperioribus ſcriptis adſtipulor, & vos in Domino bene valere precor.

Paulini confeſſio & ſubſcriptio.

Poſtea quam autem hic tomus, inquit Athanaſius, *Alexandria miſſus eſt a prædictis ita ſubſcriptus, poſtea & ipſi quoque* (Antiocheni ſcilicet) *ita ſubſcripſerunt*: Ego Paulinus ita ſentio, quemadmodum accepi a patribus, eſſe & ſubſiſtere Patrem perfectum: Filium eſ-

1 Potius Βεροίας, Beroeæ, ut in Conc. Antioch. an. 363.

se & subsistere perfectum : & subsistere Spiritum sanctum, eumque perfectum. Quapropter approbo superiorem interpretationem de tribus hypostasibus, & una hypostasi sive essentia: & eos qui ita censent, veros habeo; cum pium sit sentire & confiteri, Trinitatem in una deitate consistere. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta ita decerno, quemadmodum scriptum est secundum Joannem, Verbum carnem esse factum; non autem secundum impiissimos homines, mutationem sui Verbum passum esse: sed nostri gratia hominem esse factum, & ex Maria Virgine & Spiritu sancto genitum: & nequaquam inanimatum, aut absque sensu, aut sine mente corpus Salvatorem nostrum habuisse; quippe cum impossibile sit, Dominum propter nos hominem factum, corpus habere sine mente. Ideoque anathematizo eos, qui confessionem fidei Nicænæ vilipendunt, & qui negant Filium ex substantia Patris, & coessentialem Patri existere. Exsecror item eos qui dicunt, Spiritum sanctum creaturam esse per Filium, factum. Præterea Sabellii, Photini, omnemque hæresim anathematizo, incedens secundum Nicænam fidem, & secundum omnia superius scripta. Valere vos opto, ego Carterius.

τον, ὅτε ἀνόητον σῶμα εἶχεν ὁ σωτὴρ, ὅτε γὰρ οἷόν τ' ἦν τῷ κυρίῳ ἀνθρώπῳ δι' ἡμᾶς γενομένῳ, ἀνόητον αὐτῷ εἶναι τὸ σῶμα. ὅθεν ἀναθεματίζω τοὺς τὴν ἐν Νικαίᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίστιν ἀθετοῦντας, καὶ μὴ λέγοντας ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, καὶ ὁμοούσιον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρί. ἀναθεματίζω δὲ καὶ τοὺς λέγοντας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα διὰ υἱοῦ γεγονός· ἔτι δὲ ἀναθεματίζω Σαβελλίου, καὶ Φωτεινοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, στοιχῶν τῇ πίστει τῇ κατὰ Νικαίαν καὶ πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὔχομαι ἐγὼ Κάρτέριος.

Notæ Severini binii.

Epistola hæc mendosa est. *a Epistola synodali.*) Quod epistolæ hujus inscriptio, contextus & subscriptio, hanc alibi ab Eusebio & Asterio scriptam, alibi vero ad eosdem datam referant, mendosum est: emendari vero aliter non potest, quam ut ex sententia antiquorum fere omnium historicorum affirmemus, Eusebium episcopum Vercellensem huic synodo præsentem fuisse, eamdemque epistolam sicut ab Athanasio atque aliis collegis, ita etiam ab eodem Eusebio B fuisse conscriptam. Quod autem in damnatione hæresis Apollinaris, docentis Filium Dei corpus inanimatum assumpsisse, nulla mentio habeatur, accidit, vel quia illa hæresis nomine Apollinaris nondum vulgata fuerit, sed tantum incerto auctore prodierit: vel quia ipse Apollinaris per monachos, qui synodo interfuisse dicuntur, hæresin suam abdicaverit. Unde factum est, ut S. Basilius tempore Valentis cum Apollinare communicare potuisse responderit, quem erasse ignorabat. Vide Baron. ann. 362. num. 193. & 205. *Cur Apollinaris nullam mentionem faciat.*

ADDITIO

AD CONCILIUM ALEXANDRINUM

Ex nova Baluzii Collectione

Cum post obitum Constantii Julianus suscepisset imperium, primo quidem crudelitatem ejus circa subjectos reprehendens redarguebat, & quasi inimicos pacis derogabat, deinde vero Episcopos exilio deportatos revocari jubet & ad proprias Ecclesias reverti, confiscataque eorum reddi substantias præcipiens populo ut nullum læderent Christianum. Ea igitur occasione sancti Præsules, *ut inquit auctor vitæ Eusebii Episcopi Vercellensis*, de exilio revertebantur ad propria. Contigit autem ut beatus Eusebius Alexandriam deveniens a Scythopoli civitate, Athanasium incolumen reperiret; cui omnium pœnarum genera quæ in exilio passus est exposuit. Collecto autem Concilio in urbe Alexandria, tractabant beati Præsules Athanasius & Eusebius qualiter corruptam Ecclesiæ regulam repararent. Beatus vero Lucifer Calaritanus Episcopus vale eis faciens Athanasio & Eusebio, Antiochiam ab eis missus est ut Ecclesias confirmaret de consubstantialitate divinitatis, relinquens cum eis Alexandriæ Diaconum suum, qui ejus in Concilio vicem teneret, per quem professus est ratum se habiturum quicquid esset Concilii ordine constitutum. *Meminit istius rei, quamquam paulo aliter, Rufinus lib. I. hist. eccles. cap.* XXVII. Lucifer autem cum exoraretur ab Eusebio, quia uterque in partibus vicinis Ægypto fuerat relegatus, ut ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communique tractatu cum iis qui superfuerant sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernerent, præsentiam sui abnegans, C legatum pro se Diaconum suum mittit; atque ipse intento animo Antiochiam pergit. *Deinde sequitur in vita sancti Eusebii.* Eusebius autem cum Athanasio Alexandriæ, ut diximus, Concilium celebrare desiderans, convenerunt vero ad id ex diversis civitatibus Episcopi, & de maximis ac necessariis rebus habuere tractatum. Non enim novam religionem in Ecclesiam introduxerunt, sed quomodo ab initio ecclesiastica traditio docuit Christianos. Confirmaverunt autem fidem Nicæni Concilii, ut inviolabiliter conservaretur, & consubstantialitatem patris ac filii sanctique spiritus sunt confessi, & trinitatem nominaverunt. *Et paulo post.* Constitutum est in Concilio Alexandrinorum D ut partes orientalium Athanasius sua cura prævideret, & Eusebius Vercellensium Episcopus eorum judicio commeante consilio Papæ Romani curam gereret in Europæ finibus. *Consentanea his scribit Rufinus in eodem libro primo hist. eccles. cap.* XXXIX. *nisi quod Asterium, qui fuit Episcopus Petreæ Arabiæ, pro Athanasio supponit. Hæc sunt ejus verba.* Cum igitur hujuscemodi sententiam ex evangelica auctoritate prolatam ordo ille sacerdotalis & apostolicus approbasset, ex Concilii decreto Asterio ceterisque qui cum ipso erant orientis injungitur procuratio, occidentis vero Eusebio decernitur. *Consensisse porro decretis istius synodi Liberium Papam Romanum cum clero omnique populo, eaque firmasse astipulatione sive subscriptione sua, docet idem auctor vitæ sancti Eusebii.* E

SY-

3 Antaradi Episcopus, de quo Athanasius in Apol. pro fuga sua pag. 702. & 703.

SYNODUS ALEXANDRINA ATHANASII,

Ex libello Synodico.

ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ πάνυ Ρωμαίων Ιουλιανὸς ὁ παραβάτης γενόμενος τοὺς ὑπὸ Κωνσταντίου ἐξορισθέντας ἐπισκόπους, προφάσματι συμπαθείας ἀνεκαλέσατο. Ἀθανάσιος οὖν ὁ μακάριος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναθροίσας τοὺς ἀφεθέντας ἐπισκόπους ἐκ τῆς ἀλύσεων, συνοδικῶς τὰ ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντα ἐκύρωσε, καὶ Ἀρειανικὴν ἀνεθεμάτισεν ἀθεότητα. Ἐπισκόπους δὲ τοὺς μέχρι τότε τῇ πλάνῃ ἐμμείναντας, μετανοοῦντας εἰς κοινωνίαν δεξάμενος, ἱερουργεῖν διεκέλευσεν.

A JULIANUS igitur apostata imperator factus, eos qui sub Constantio in exilium acti fuerant, episcopos, prætextu quodam compassionis revocavit. Athanasius ergo beatus convocatis Alexandriam e vinculis jam dimissis episcopis, synodice ea, quæ Nicææ decreta fuerant, confirmavit, & Arianam impietatem anathemate notavit. Episcopos vero, qui eo usque in errore perseveraverant, sed jam resipiscebant, ad communionem receptos, sacris operari jussit.

ALEXANDRINA ATHANASII.

Ex libello Synodico.

ΕΤΙ γε μὴν καὶ ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προσκαλεσάμενος. ἀνεθεματίζει συνοδικῶς τὸν ἄνανδρον Ἀπολινάριον. καὶ τὴν σάρκα Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἔμψυχον, νοεράν, λογικήν, κατὰ τοὺς παλαιοὺς πατέρας, εὐσεβῶς ἀνεκήρυξε. καθ' ὃν χρόνον καὶ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης ἐν Περσίδι ἀνῄρητο.

B PRæterea vero & victoriosus ille Athanasius, convocatis Alexandriam sibi subjectis episcopis amentem Apollinarium synodice anathemate notavit; & carnem Christi domini nostri, animatam, intelligentem, rationalem, secundum veteres patres pie pronunciavit: quo ipso tempore Julianus apostata in Persida periit.

CONCILIUM PARISIENSE I.

In quo formula fidei ab Arianis suppressa usiæ nomine condita, & Arimini suscepta, damnata est, Saturniusque Arelatensis ab ecclesia ejectus, anno Christi 362. Liberii Papæ XI. *Juliani Aug.* II.

a Synodica concilii, seu fides [2] catholica exposita apud Parisiam civitatem ab episcopis Gallicanis, ad orientales episcopos.

2 *Dilectissimis & beatissimis consacerdotibus episcopis orientalibus omnibus per diversas provincias in Christo manentibus Gallicani episcopi salutem.*

OMni quidem vitæ nostræ fideique sensu gratias Deo Patri per dominum nostrum Jesum Christum confitemur, quod nos in lumine scientiæ confessionis suæ doctrinis & propheticis & apostolicis conlocavit, ne sæcularis imperitiæ tenebris detenti, judicio sæculi teneremur: cum sola spes sit plenissima ad salutem, Deum patrem omnipotentem per unigenitum ejus dominum Jesum Christum in sancto Spiritu confiteri. Sed plane non minor quotidie gratulationis nostræ causa cumulatur, quod liberans D nos ab errore mundi, nunc etiam inexpiabili hæreticorum admisceri non patitur societati. Ex literis enim vestris, quas dilecto fratri & consacerdoti nostro Hilario direxistis, fraudem diaboli, & conspirantia adversus ecclesiam domini hæreticorum ingenia cognovimus, ut divisi in partibus orientis atque occidentis, diversis invicem opinionibus falleremur. Nam plures numero, qui aut Arimini, aut Nicææ adfuerunt, sub auctoritate vestri nominis ad usiæ silentium sunt coacti. Quod verbum a vo-

C bis quondam contra Ariomanitarum hæresim inventum, a nobis semper sancte fideliterque susceptum est. Nam homousion sermonem ad veram & legitimam ex Deo patre unigeniti nativitatem sumus amplexi; detestantes secundum Sabellii blasphemias ipsam unionem, neque aliquam partem Patris esse Filium intelligentes, sed ex toto atque perfecto innascibili Deo, totum atque perfectum unigenitum Deum natum, unius a nobis idcirco vel usiæ, vel substantiæ cum Deo patre confessum, ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur. Et quia ex ipso esset, ut ex patre filius, ut ex Deo Deus, ut ex virtute virtus, ut ex spiritu spiritus, ut lumen ex lumine. Similitudinem quoque ejus ad Deum patrem non inviti audientes: quippe cum imago invisibilis Dei sit. Sed eam solum similitudinem dignam ad patrem intelligentes, quæ veri Dei sit ad Deum verum. Ita ut non unio divinitatis, sed unitas intelligatur: quia unio sit singularis, unitas vero secundum nativitatis veritatem plenitudo nascentis sit. Maxime cum dominus ipse Jesus Christus ad discipulos suos sit professus, dicens: *Ego & pater unum sumus.* Quo non solum ca- *Joan.* 10. 30 ritatem quæ ad patrem est, sed & divinitatem quæ Dei ex Deo est, significat, secundum illud:

1 Hic unicam Alexandrinam Athanasii Synodum in duas secare videtur libelli Synodici Auctor.

2 In MS. Remensi, e quo hanc Synodicam emendavit P. Sirmondus, habetur hic titulus: *Incipit fides catholica exposita apud Parisiam civitatem ab Episcopis Gallicanis ad Orientales episcopos.* Harduinus.

Joan. 14. 9. Joan. 10. 38. lud: *Qui me videt, videt & patrem:* &, *Si mihi non vultis credere, vel operibus meis credite, quia pater in me est, & ego in patre.* Hanc igitur semper fidem tenentes & tenebimus. Detestantes quoque eos qui dicunt, Non erat antequam nascereretur; non quod unigenitum Deum innascibilem prædicemus, sed quod impium sit maxime Deo temporum tempus aliquod anteferre, cum ipsum illud, antequam nasceretur non fuisse sit temporis. Sed & obedientem quoque patri filium etiam usque ad mortem crucis secundum infirmitatem assumpti hominis non negamus, cum ipse de ascensu suo ad cœlos locutus sit: *Si diligeretis me, gauderetis, quia vado* Joan. 14. 28. *ad patrem, quia pater major me est.* Per cujus carnis susceptionem nos sibi fratres connuncupare dignatus est, cum in forma Dei manens forma servi esse voluit. Itaque, carissimi, cum ex literis vestris in usiæ silentio fraudem se passam simplicitas nostra cognoscat, [1] etiam pietatem eorum qui Arimino Constantinopolim reverterunt, conventos sicut epistola nostra contenta testatur, neque eos ad tantam [2] rem blasphemiarum damnationem potuisse compellere, fidelis dominici nominis prædicator frater noster Hilarius nunciaverit; nos quoque ab his omnibus quæ per ignorantiam perperam gesta sunt, referimus. Auxentium, & Ursacium, ac Valentem, Gajum, Megasium, & Justinum excommunicatos habemus secundum literas vestras, & certe, ut diximus, juxta fratris nostri Hilarii professionem, qui se pacem cum his qui horum sectarentur errores, habiturum negavit; blasphemias quoque omnes, quas literis vestris subjeciistis, damnamus, maximeque eorum sacerdotes apostatas respuentes, qui in loca fratrum indignissime exulantium, quorumdam aut ignoratione, aut impietate sunt substituti; pollicentes hoc coram Deo, atque etiam contitentes, ut quisque his quæ statuimus intra Gallias, putaverit renitendum, a communione ac sede sit sacerdotii abjiciendus. Neque enim, ut alias, aut occasionem prædicandi non damnando permittens, aut contra Deum & Christi unigeniti Dei majestatem aliter, quam nos de homousion significatione sentimus, obnitens dignus erit sanctitate sacerdotii nominis judicandus. A quo etiam Saturninum, qui statutis salubribus impiissime contradixit, secundum fratrum nostrorum geminas jam literas, excommunicatum ab omnibus Gallicanis episcopis caritas vestra cognoscat. Quem & vetera dissimulata jamdiu licet crimina, & cetera edita epistolis suis novæ temeritatis inreligiositas, indignum episcopi nomine esse fecerunt. [3]

Nota Jacobi Sirmondi S. J.

a Synodica concilii.) Hanc primus in lucem protulit Nic. Faber cum reliquis fragmentis Hilarii, ex charta ceo, ut ipse præfatus est, libro non antiquo. Nos etsi eorumdem fragmentorum pervetus aliud exemplar nacti sumus in bibliotheca sancti Remigii Rhemensis, perpauca tamen in hac præsertim epistola suppeditavit, quæ a Fabri editione discreparent

Ejusdem Jacobi Sirmondi S. J.

Notæ Posthumæ.

Ex Labbei Appendice ad Tom. II. *Synodica*) Recte judicavit qui primus hanc epistolam cum cæteris Hilarii fragmentis in lucem dedit Nicolaus Faber, hoc unum ex his conciliis videri, quæ S. Hilarius, postquam ab exilio rediit in Gallias, frequentia coegit, ut cunctos ab Ariminensis synodi perfidia revocaret. *Dubius animi*, ait Sulpitius Severus lib II. sacræ historiæ, *& magna curarum mole æstuans, cum plerisque videretur, non incundam cum his communionem qui Ariminensem synodum recepissent, optimum facto arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam, frequentibus intra Gallias conciliis, atque omnibus fere episcopis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnans, & in statum pristinum ecclesiarum fidem reformat. Resistebat sanis consiliis Saturninus Arelatensis episcopus, vir sane pessimus, & ingenio malo pravoque. Verum etiam, præter hæresis infamiam, multis atque nefandis criminibus convictus, ecclesia ejectus est.* Hac enim epistola, quæ sola restat ex actis concilii, fidem suam adversus Arianorum professionem explicant episcopi Gallicani, & ab iis, quæ perperam apud Ariminum gesta sunt, resilire se, ac perfidiæ illius autores excommunicatos habere, tum Saturninum etiam ab ecclesia ejeciisse, significant.

Arimini aut Nicææ.) Nicæam dicit non Bithyniæ urbem, sed alteram Thraciæ, quæ Nica potius, id est Νίκη vocabatur, ubi vis primum legatis illata est. Nam cum in concilio Ariminensi dissidio partium actum nihil esset, hæreticis numero licet imparibus, orthodoxorum integræ fidei subscribere abnuentibus & his rursum Sirmiensem illorum perfidiam, quam proponebant, accusantibus: visum tandem catholicis episcopis, decem legatos ad Constantium imp. mittere cum fidei suæ formula, & literis quibus missionem, reditumque in sedes suas postulabant: missique sunt pari numero itidem ab Arianis. Verum ab his occupatus Constantius, catholicæ partis legatos non suscepit, sed cum episcopis qui aderant apud Nicæam Thraciæ convenire jussit, ubi longa dilatione fatigati, & minis imperatoris perterriti, perfidiæ, quam antè damnarant, subscribere coacti sunt. Quæ per vim in Thracia gesta, τὰ ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ βίαι πραχθέντα, vocat Athanasius in epistola ad Africanos. Extant in fragmentis Hilarii gesta, ubi prævaricati sunt legati a fide vera, & Ursacii ac Valentis, sociorumque professioni consensere, quorum hoc est initium: *Eusebio & Hipatio Coss.* VI. *Idus octobris. Dum concedissent episcopi mansionis Nicææ, quæ antehac Ustodizo vocabatur, in provincia Thraciæ, Restitutus, Gregorius, Honoratus, Artemius*, &c. Dimissis vero post hæc legatis, & Ariminum reversis, cum præfecto mandatum esset a Constantio, ut synodum non ante laxaret, quam eidem fidei consentire se omnes suis subscriptionibus profiterentur: pleriique, ut Severus docet, partim tædio peregrinationis, partim animi imbecillitate cedentibus; etiam qui constantissimi fuerant, ut Phœbadius Aginnensis, & Servatius Tungrensis, Arianorum dolo in fraudem sunt impulsi.

Sub auctoritate vestri nom.) Orientalium episcoporum, quorum auctoritas ad fallendos Occidentales obtendebatur. Sulpitius Severus lib. II. *Namque Valens & Ursacius, affirmantes præsentem fidem catholica ratione conceptam, ab Orientalibus imperatore auctore prolatam, cum periculo repudiari, aut quis discordiarum finis, si quæ orientalibus placuisset, occidentalibus displiceret?* Quamquam hæc falso jactabant, orientalibus universim tribuen es, quod a solis hæreticis prodierat.

Ad usiæ silentium coacti sunt.) In formula enim fidei apud Nicam Thraciæ concepta, usiæ id est substantiæ nominis silentium indictum est: quod in fragmentis Hilarianis innuit epistola synodi Arimiensis nomine a perfidis episcopis ad Constantium scripta, cum ab eo cautum gratulantur. *Ne quis usiæ vel homousii nomina ecclesiæ Dei ignota aliquando nominet, quod scandalum inter fratres facere solet.* Et in formulæ ipsius exemplo, quod apud Theodoretum legitur lib. II. historiæ cap. XXI. hoc inter cetera caput adjectum est. τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ὅπερ ἀπλῶς ἐφέρετο ὑπὸ τῶν πατέρων, ἀγνοούμενον δέ πως λαοῖς, σκάνδαλον ἔφερε, διὰ τὸ ὑπ' οὐδεμιᾶς γραφῆς μὴ ἐκφέρεσθαι, ἤρεσε περιαιρεθῆναι· καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας τὸ λοιπὸν γενέσθαι. *Usia*, inquit, *nomen, quod simpliciter a patribus inditum, a populis vero ignoratum offendiculo erat, quia in scripturis nusquam extat, tolli placuit, usiæque de cetero nullam prorsus mentionem fieri.* Callide nimirum in usiæ silentio id agebant Ariani, ut qui hanc formulam admitterent, ὁμοούσιον id est unius cum patre substantiæ filium negare viderentur. Sulpitius Severus. *Namque usia verbum*, inquit, *tamquam ambiguum & temere a patribus usurpatum, neque ex auctoritate scripturarum profectum, suo specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum patre substantia crederetur.* Quare agnita fraude merito illam postea Gallicani episcopi, ut Orientales, repudiarunt.

Qui Arimino Consi. reverterunt.) Arianorum duces peracta & soluta synodo Ariminensi. Sulpitius Severus. *Igi-*

1 MS. Rem. *& impietatem eorum*, Harduinus. 2 Lege ex cod. MS. *ad tantarum*. Harduinus. 3 MS. *explicit fides catholica expositæ apud Fariseam civitatem ab Episcopis Gallicanis ad Orientales Episcopos*. Hard.

Igitur Ariani, rebus nimirum proſpere & ſecundum vota fluentibus, Conſtantinopolim ad imperatorem concurrunt. Ibi repertos Seleucienſis ſynodi legatos ut regia compellunt exemplo Occidentalium pravam illam fidem recipere. Plerique abnuentes, injurioſo cuſtodiæ ac fame vexati, captivam conſcientiam dedere. Multi conſtantius renitentes, adempto epiſcopatu in exilium detruſi, atque in eorum locum alii dati. Quibus ex verbis liquet, quoſnam infra ſacerdotes apoſtatas dicant in exulum loca ſubſtitutos. Nonnulla etiam in ceteris huic loco lux additur, corrupto alioqui ac depravato, etiam in perveteſto probæque notæ eorumdem fragmentorum codice, quo ex S. Remigii apud Remos bibliotheca uſi ſumus.

Hilarius nunciaverit. Quippe qui horum teſtis oculatus Conſtantinopoli tum aderat, & cum adverſariis congredi, ſi conceſſum fuiſſet, labentique fidei ſubvenire magnopere cupiebat. Sulpitius idem Severus. *Aderat ibi tum Hilarius a Seleucia legatos ſecutus. Is ubi extremum fidei periculum animadvertit, Occidentalibus deceptis Orientales per ſcelus vinci, tribus libellis publice datis audientiam regis poposcit, ut de fide coram adverſariis diſceptaret. Id vero Ariani maximopere abnuere.*

Auxentium & Urſacium. Per hos in primis Arianæ perfidiæ fautores ac patronos, res Arimini & Nicæ in Thracia turbatæ. Iidem omnes, præter Auxentium Mediolanenſem, inter Arianorum legatos numerati, Urſacius Singiduni in Mœſia, Valens Murſæ in Pannonia, Gajus e Pannonia item epiſcopus. De Megaſio & Juſtino, quibus in locis epiſcopi fuerint, proditum non eſt.

Saturninum.) Arelatenſium epiſcopum, cujus dolo Hilarius e ſynodo Biterrenſi actus fuerat in exilium. Cum hoc autem, de Galliarum epiſcopis, ut Severus teſtatur, Paternus etiam a Petrocoriis, hæreſis cauſa ſacerdotio pulſus eſt, ceteris venia data.

Nota Severini Binii.

a Concilium Pariſiense.) Hoc concilium unum eſt ex iis frequentibus conciliis anno domini 362. poſt Hilarium ab exilio reverſum in Gallia habitis; quibus teſtimonio Severi libro ſecundo orientalium error adverſus Nicænam fidei profeſſionem in diverſis ſynodis comprobatus; una cum ſuis auctoribus, nomen conſubſtantialitatis in Filio Dei proſcribentibus, penitus condemnatur. De Hilario ſcribens Severus hæc ait: *Verum ubi permenſus eſt orbem pene terrarum malo perfidiæ infectum, dubius animi & magna curarum mole æſtuans, cum pleriſque videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminenſem ſynodum recepiſſent, optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam, frequentibus intra Gallias conciliis, atque omnibus fere epiſcopis de errore profitentibus, apud Ariminum geſta condemnunt, & in ſtatum priſtinum eccleſiarum fidem reformant. Reſiſtebat ſanis conſiliis Saturninus Arelatenſium epiſcopus vir ſane peſſimus, & ingenio malo pravoque: verum etiam præter hæreſis infamiam multis atque nefandis criminibus convictus, eccleſia ejectus eſt.* Quod in hoc reliquiſve Galliæ conciliis ſub Hilario hoc tempore celebratis actum fuerit, ex ſynodali epiſtola concilii apud Fariſeam civ. ſeu Pariſios congregati colligere licet.

Hilarium Chriſti ab exi. verſum, allia fre- tia con habita

concilii.

tola Sy- alis men- a.

Observatio P. Antonii Pagi ad annum Christi 362. num. 27. et seqq.

Hieronymus in Chronico Epocham *Concilii Pariſiensis* nos edocet, quando ſcribit: *Gallia per Hilarium Ariminenſis perfidiæ dolos damnat*, in Concilio nempe Pariſienſi; quod hactenus nemini obſervatum. Sed in eo Chronico annus juxta varias editiones varie conſignatus. Non dubito tamen, quin Hieronymus anno trecenteſimo ſexageſimo Synodum illam celebratam docuerit. Sub eodem enim numero, quo de hoc Concilio loquitur, plura refert, quæ eo anno contigere, ſc. hæc: *Hilarius, cum apud Conſtantinopolim librum pro ſe Conſtantio porrexiſſet, ad Gallias redit.* Tum: *Macedonius Conſtantinopoli pellitur.* Dein: *Omnes pene toto Orbe Eccleſiæ ſub nomine pacis & Regis Arianorum conſortio polluuntur.* Ad hæc: *Conſtantinopoli Eccleſiarum maxima dedicatur.* Poſtea: *Meletius Sebaſtiæ Armeniorum Epiſcopus Antiochiam transfertur.* Denique: *Gallia per Hilarium Arimienſis perfidiæ dolos damnat.* Quare ſicut quæ mox retulimus, anno trecenteſimo ſexageſimo peracta; ſic & Concilium Pariſiense illis verbis indicatum.

Certe ante Conſtantii mortem illud habitum, non tantum certum facit Hieronymus laudatus, qui poſt hæc verba de ea loquitur; ſed etiam Synodica Concilii Pariſienſis; ex ea enim diſcimus, Epiſcopos, cum Concilium Pariſiense habitum eſt, adhuc in exilio fuiſſe, a quo nonniſi poſt Conſtantii obitum revocatos conſtat. Hæc Synodicæ verba: *Blaſphemias quoque omnes, quas literis veſtris ſubjeciſtis, damnamus, maximeque eorum Sacerdotes Apoſtatas reſpuentes, qui in loca fratrum indigniſſime exulantium, quorumdam aut ignoratione, aut impietate ſunt ſubſtituti.* Ad hæc in Lege II. Codicis Theod. *De Epiſcopis*, anno CCCLX., num. XV. & ſeqq. a nobis explicata, liquet, jam eo anno hæreſim Arianam in Galliis profligatam fuiſſe; cum Hiſpanis, Italis & Afris ad Conſtantium Conſtantinopoli agentem Epiſcopos Arianos legantibus, Galli eorum exemplum ſecuti non ſint, Juliani Cæſaris rebellione, quæ eo anno in Galliis contigit, viam ut conjicere licet, ſancto Hilario aperiente, ut Concilium Pariense aliaque celebraret, & Ariminenſis Synodi dolos omnibus notos faceret.

Præterea *Semiariani*, qui in Concilio Conſtantinopolitano anno CCCLX. congregato ita ſe geſſerant, ut Orthodoxi haberi poſſent, ſicut teſtatur S. Hilarius lib. de Synodis, illius anni initio in exilium miſſi, quoquoverſum ſcripſere literas adverſus *Eudoxium*, alioſque ejuſdem factionis Epiſcopos, ut Epiſcopi Orthodoxi ab eorum communione tanquam ab animarum peſte abhorrerent, quemadmodum liquet ex epiſtolis 72. 73. & 82. Baſilii Magni. Imo Philoſtorgius lib. 5. cap. 1. de Epiſcopis in Concilio Conſtantinopolitano relegatis loquens, ait: *Qui cum in exilium ducerentur, ſubſcriptiones ſuas, quibus Arimienſis Concilii Fidem confirmaverant, revocaruni: atque hi quidem conſubſtantialem, illi vero ſimilis ſubſtantiæ Filium iterum prædicarunt.* In Synodica vero Concilii Pariſienſis legitur: *Ex literis veſtris, quas dilecto fratri & Conſacerdoti noſtro Hilario direxiſtis, fraudem Diaboli, & conſpirantia adverſus Eccleſiam Domini Hæreticorum ingenia cognovimus, ut diviſi in partibus Orientis atque Occidentis, diverſis invicem opinionibus falleremur. Nam plures numero, qui aut Arimini, aut Nicæ adfuerunt ſub auctoritate veſtri nominis, ad uſiæ ſilentium ſunt coacti.* Quare Orientales tunc ad Hilarium ſcripſiſſe videntur, & eorum epiſtolæ Synodus Pariſienſis *ad Orientales Epiſcopos* inſcripta.

Neque apparet, alio tempore, quam anno CCCLX., Orientales illos ad Occidentales ſcribere potuiſſe. Quam conjecturam firmat quod in ea Synodica de Legatis Concilii Arimienſis dicitur: *Itaque, chariſſimi, cum ex literis veſtris in* USIÆ *ſilentio fraudem ſe paſſam ſimplicitas noſtra cognoſcat, eorum pietatem* (legendum, *impietatem*) *qui Arimino Conſtantinopolim reverterunt, conventos, ſicut epiſtola noſtra* (legendum *veſtra*) *contenta teſtatur, neque eos ad tantam rem* (legendum, *tantarum*) *blaſphemiarum damnationem potuiſſe compellere, fidelis Dominici nominis prædicator frater noſter Hilarius nuntiaverit.* Ita hunc locum, qui ſine dubio corruptus, emendat Hermantius in Vita S. Athanaſii lib. 10. cap. 12. ubi licet Concilium Pariſienſe hoc anno cum Baronio indictum arbitretur, ſuſpicatur tamen, illud jam ab anno CCCLX. haberi potuiſſe, innixus ultima ratione, quam mox ex illo retulimus. Denique in Chronico Hieronymi ab Auberto Miræo publicato, in quo ſolæ Olxmpiades notantur, hæc verba, *Gallia per Hilarium Ariminenſis perfidiæ dolos damnat*, copulantur cum anno quarto Olympiadis CCLXXXIV., qui Kalendis Octobris anni Chriſti trecenteſimi quinquageſimi noni inchoatur. In eo enim Chronico Olympiades cum anno populari Syrorum & maxime Cæſarienſium auſpicantur, idque anno ante Olympiades communes. Quare Concilium Pariſienſe, anno CCCLX. ante menſem Octobrem celebratum.

CON-

CONCILIA IN GALLIIS, HISPANIA ET GRÆCIA

Anno circiter 362.

Celebrata pro ſcribendis legibus in lapſorum receptione ſervandis.

Ex Suppl. Manſi p. 225.

Conciliorum iſtorum quæ his in locis habita ſunt ſtatim poſt obitum Conſtantii, & reditum S. Athanaſii in patriam meminit epiſtola ejus ad Rufinianum, in qua mentio pariter fit concilii Alexandrini ab eodem S. Athanaſio ſtatim poſt reditum ſuum habiti. Epiſtolam hanc in Actis concilii Nicæni II. recitatam, & minus opportuno conſilio a Collectoribus conciliorum hic ſuo loco ne indicatam quidem, integram hic dare Græcam & Latinam ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii juvat.

Domino dilecto & amantiſſimo comminiſtro Rufiniano Athanaſius in Domino ſalutem.

Et poſt alia.

Quoniam amore bonitatis & eccleſiaſticæ inſtitutionis (hoc enim revera decet reverentiam tuam) interrogaſti de his, qui propter neceſſitatem abſtracti non tam in fide mala corrupti ſunt; & voluiſti ſcribere me quæ viſa ſunt ſynodis & ubique de illis. Scito domine mi amantiſſime, quia in primordio quidem ceſſante vi, quæ facta extiterat, celebrata eſt ſynodus præſentibus etiam & epiſcopis, qui partium erant eorum qui foris ſunt. Facta eſt autem & penes comminiſtros qui Græciam habitant; porro nihilominus & ab his qui in Hiſpania & Gallia ſunt; & quod hic placuit, & ubique: ita ut his qui cadunt & præſunt impietati, ignoſcatur quidem cum pœnitentiam geſſerint, non autem ulterius eis locus detur in clero: his autem qui auctores non fuerint impietatis, ſed per neceſſitatem & vim abſtrahuntur, placuit ut venia detur, & habeant cleri locum; maxime cum excuſationem perſuaſoriam dederint; & placuit id diſpenſatorie fieri. Firmaverunt enim quod non migraſſent ad impietatem: ne autem ordinati quidam impiiſſimi eccleſias corrumperent, elegerunt potius concurrere violentiæ, & portare pondus, quam perdere populos. Hoc autem proſequentes, viſi ſunt etiam nobis perſuaſorie fari, pro eo quod excuſarentur dicentes, & Aaron Moyſi fratrem in eremo concurriſſe quidem prævaricationi plebis, habuiſſe tamen defenſionem: ne videlicet populus in Ægyptum reverſus, in idololatria permaneret. Nam & ratio evidens apparebat, quoniam manentes in eremo ceſſare ab idololatria poſſent: ſin autem Ægyptum ingreſſi eſſent, moram facerent & incrementum impietatis. Propterea igitur diſpenſatio circa clerum effecta eſt, atque his qui decepti & vim perpeſſi fuerant, indulgentia tributa conſiſtit. Hæc & Romæ ſcripta, & a Romanorum eccleſia ſunt recepta: hæc & reverentiæ tuæ ſignifico, fidens, quod ea quæ approbata ſunt, pietas tua ſuſcipiet

Κυρίῳ ἀγαπητῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ῥουφινιανῷ Ἀθανάσιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

Ἐπειδὴ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς. τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκαν ὑποσυρέντων, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ. καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ περὶ αὐτῶν. γινώσκειν κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γεγενημένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς, ἔδοξε δὲ ἥττον καὶ τοῖς ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε, καὶ πανταχοῦ. ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσαμένοις τῆς ἀσεβείας συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ δίδοναι δὲ αὐτοῖς ἔτι τόπον κλήρου. τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας. ὑποσυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκαν καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα δὲ ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐποιήσαντο. καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γεγενῆσθαι. διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβληῆσθαι μὲν εἰς ἀσέβειαν, ἵνα δὲ μὴ καταστασθέντες τινὲς ἀσεβέστατοι διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ. καὶ βασάσαι τὸ βάρος. ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. τοῦτο δὲ λέγοντες, ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωϋσέως ἀδελφὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. καὶ γὰρ ἐῴ φαινόμενον ἔλογον, ὅτι μένοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ δύναντο παύσασθαι τῆς ἀσεβείας, εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον ἐπεξίβοντο, καὶ πλέον ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τοῦτο τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν πρὸς τὸν κλῆρον γέγονε. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμην διδόναι. τοῦτο καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐγράφη, καὶ ἀπεδέξατο ἡ Ῥωμαίων ἐκκλησία. ταῦτα καὶ τὴν σὴν εὐλαβείαν δηλῶ θαῤῥῶν, ὅτι τὰ δόξαντα ἀποδέξεταί σου ἡ θεοσέβεια.

CONCILIUM ALEXANDRINUM II.

ORTHODOXORUM.

a Concilium Alexandrinum II.) Athanasius post-quam Julianum, quem & cito desiturum divino oraculo præmonitus senserat, defunctum, exulesque episcopos a Joviano per edictum revocatos esse audivisset, literasque imperatoris fidem doceri petentis accepisset, citra omnem moram primarios Ægypti, Thebaidis ac Lybiæ episcopos orthodoxos sibi subditos ad hanc synodum Alexandrinam convocavit. Qua deliberatione prævia, cum consilio decretum est, ut scriptum catholicæ fidei libellum e vestigio ad novum imperatorem mitterent, ne ille (quod Constantio accidit) ab hæreticis præoccupatus, in impietatem transversus penitus ageretur. Athanasius itaque ut periculum antevertat, A omni celeritate procurat, scriptumque in synodo ejusmodi libellum ad imperatorem mittit. Quo perlecto, inquit Theodoretus lib. 4. c. 4. *tum cognitio imperatoris, quam de rebus divinis imbiberat, confirmata est: tum amor ejus erga easdem exardescere cœpit.* Epistola synodalis apud Theodoretum extans his verbis, *imperium pacate & tranquille ad multorum annorum curricula administrabitis*, ab aliquo Ariano supervacue & malitiose additis, ut scilicet Athanasium levitatis & falsitatis arguerent, depravata est & corrupta. Quare titulum dumtaxat illius ex Theodoreto, reliqua vero ex Athanasio tanquam scriptore fideliore huc transtulimus.

Epistola synodalis apud Theodoretum mendosa.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

πρὸς Ἰοβιανὸν, περὶ πίστεως.

EPISTOLA SYNODALIS.

B

Religiosissimo, & clementissimo Victori Augusto Joviano Athanasius & episcopi, qui nomine omnium, Ægypti, Thebaidis, & Lybiæ episcoporum in unum convenerunt, salutem.

ΠΡΕΠΟΥΣΑ θεοφιλεῖ βασιλεῖ, προαίρεσις, καὶ πόθος τῆς οὐρανίων. οὕτω γὰρ ἀληθῶς καὶ τιμᾷ καρδίαν ἕξεις ἐν χειρὶ Θεοῦ. θελησάσης τοίνυν τῆς σῆς εὐσεβείας μαθεῖν παρ' ἡμῶν τὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστιν, ἀχαρισήσαντες ἐπὶ τούτοις τῷ κυρίῳ, ἐβιβλιασάμεθα μᾶλλον πάντων τιμᾷ παρὰ τῆς πατέρων ἐν Νικαίᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίστιν. ὑπομνῆσαι τιμᾷ σοῖ εὐσέβειαν. ταύτην γὰρ ἀθετήσαντές τινες, ἡμῖν μὲν ποικίλως ἐπεβούλευσαν ὅτι μὴ ἐπειθόμεθα τῇ ἀρειανῇ αἱρέσει, αἴτιοι δὲ γεγόνασιν αἱρέσεως καὶ χισμάτων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἡ μὲν γὰρ ἀληθὴς καὶ εὐσεβὴς εἰς τὸν κύριον πίστις, φανερὰ πᾶσι καθέστηκεν ἐκ τῶν θείων γραφῶν γινωσκομένη τε καὶ ἀναγινωσκομένη. ἐν ταύτῃ γὰρ καὶ οἱ ἅγιοι τελειωθέντες ἐμαρτύρησαν, καὶ νῦν ἀναλύσαντές εἰσιν σὺν κυρίῳ. καὶ ἔμεινεν ἂν ἡ πίστις ἀβλαβὴς διὰ παντὸς, εἰ μὴ πονηρία τινῶν αἱρετικῶν παραποιῆσαι ταύτῃ ἐτόλμησεν. Ἄρειος γάρ τις καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐξεφθεῖραι ταύτῃ, καὶ ἀσέβειαν κατ' αὐτῆς ἐπεισαγαγεῖν ἐπεχείρησαν φάσκοντες, ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ κτίσμα, καὶ ποίημα, καὶ ἕτερον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. πολλοὺς δὲ τούτοις ἠπάτησαν τοῖς λόγοις, ὥστε καὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναί τί ἂν ἀπαχθῆναι αὐτῶν τῇ βλασφημίᾳ· καὶ τοι φθάσαντες οἱ ἅγιοι πατέρες ἡμῶν συνελθόντες, ὡς προεῖπομεν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, ἀνεθεμάτισαν. τὴν δὲ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστιν ὡμολόγησαν ἐγγράφως· ὥστε ταύτης πανταχοῦ κηρυττομένης, ἀποσβεσθῆναι τιμᾷ ἀναφθεῖσαν αἵρεσιν παρὰ τῶν αἱρετικῶν· ἵνα μὲν οὖν αὕτη πανταχοῦ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν ἀδόλως γινωσκομένη τε καὶ κηρυττομένη. ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν τιμᾷ Ἀρειανιμᾷ αἱρέσιν ἀνανεῶσαι βουλόμενοί τινες ταύτῃ μὲν τιμᾷ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν ἐπλημμέλησαν ἀθετῆσαι, καὶ χηματίζονται μὴ ὁμολογεῖν, ταῖς δὲ ἀληθείαις ἀρνοῦνται παρερμηνεύοντες τὸ ὁμοούσιον.

DECORA & eximia ea res est in principe, mens discendi avida, & rerum cœlestium cupido: inde enim fit, ut vere cor tuum sit in manu Dei. Cum igitur pietas tua cupiat a nobis cognoscere ecclesiæ catholicæ fidem, Deo super ea re gratiis habitis, nihil nobis consultius visum, quam ut fidem C a patribus Nicææ confessam tuo religioso animo recitaremus. Hujus enim fidei aspernatores & mihi multifariam insidiati sunt, eo quod non obtemperaremus Arianorum sectæ; & hæreses & schismata in ecclesiam introduxere, cum tamen vera & pia in Christum fides ex sacris literis & liqueat & agnoscatur. Hac enim sancti viri initiati martyrium subierunt, & nunc resoluti a corpore cum domino agunt. Mansisset hæc fides illæsa perpetuo, nisi malitia quorumdam hæreticorum eam depravare aula fuisset. Arius enim & socii illam vitiare conati sunt, & ejus loco hæresim introducere, dicentes Filium Dei ex non entibus extitisse, & creaturam factu- D ramque, & mutabilem esse. Multosque his verbis deceperunt, adeo ut qui aliquid esse viderentur, illorum blasphemia seducti sint.

Extat apud Athanas. de fide ad Jovianum. Theod. l. 4. c. 3. & 4. & Baron. ann. 363. n. 332. 333.

Quapropter patres quamprimum Nicææ in concilium venientes, ejus verba anathemate condemnarunt, & catholicæ fidei confessionem scripto tradiderunt, ut ejus ubique promulgatione incendium hæreseos per sectarios excitatum restingueretur. Ea igitur sincere ubique per omnes ecclesias & legebatur & prædicabatur; cum quidam Arianorum hæresim revocare cupientes, hanc a patribus Nicææ assertam fidem cœpere contemnere, præ se ferentes ab ea non dissentire: cum interim revera eam inficientur, male inter- E pretantes consubstantialitatem & blasphemias dicentes in Spiritum sanctum, quem creaturam, & a Filio conditum asseverant.

Nos

Nos igitur conſpicientes ex ejuſmodi blaſphemiis non levibus populum Dei calamitatibus perurgeri, neceſſario tibi fidem Nicææ patrum confeſſionibus confirmatam porrigere ſtuduimus; ut tua pietas & ea quæ ibi exactiſſime ſcripta, & quantum errent illi qui aliter ſentirent, intelligeret. Cognoſce igi-

Fides Nicæna eadem catholica.

tur, religioſiſſime Auguſte, hanc eſſe, quæ a condito ævo prædicata fuit, & quam Nicææ patres congregati agnoverunt, ejuſque ſuffragatrices eſſe omnibus in locis eccleſias, ſive in Hiſpania ſint, ſive in Britannia, Gallia, Italia univerſa, Dalmatia, Dacia, Myſia, Macedonia, ſive univerſa Græcia, tota Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, Ægypto, Lybia, Ponto, Cappadocia, itidem quotquot nobis vicinæ ſunt, nec non & orientis eccleſias, paucis admodum exceptis, quæ Arianæ opinionis ſunt. Omnium enim iſtorum & ad hùc longinquiorum animos experimentis cognovimus, & ſcripta habemus. Nec te lateat, piiſſime imperator, quod tametſi pauci ſint, qui huic fidei derogent; eos tamen (cum univerſus orbis catholicam fidem ſequatur, & ipſi jampridem Ariana hæreſi infecti fuerint, & nunc acerrime pietati obſiſtant) præjudicium facere non poſſe. Nobis autem, ut tua pietas cognoſceret rem alioqui ſibi cognitam, operæ pretium viſum, fidem Nicenam epiſcoporum confeſſionibus approbatam ſubnectere. Eſt igitur fides a patribus aſſerta hujuſmodi: Credimus in Deum Patrem, &c. *uſque ad finem: poſt illud vero hæc ſequuntur.*

Non recedendum a patrum fide.

In hac, Auguſte, omnes oportet manere, neque quidquam inde tranſmutare artificiis contentionibuſque verborum: quod faciunt Ariani, qui ex entibus Filium Dei extitiſſe, eumdemque non fuiſſe antequam fieret, eum denique creaturam, factum, & mutabilem eſſe dicunt. Ideo enim (quemadmodum prædiximus) ſynodus Nicæna anathematizavit iſtiuſmodi hæreſim, & veritatis fidem confeſſionibus approbavit, neque levi aut ſimplici ratione Filium patri ſimilem eſſe aſſeveravit, eumque (ne ex levi re Deo ſimilis, ſed verus Deus ex Deo haberetur) conſubſtantialem eſſe ſcripto tradidit: quod proprium eſt genuini & veri Filii, veri & naturalis Patris. Sed nec alienavit Spiritum ſanctum a Patre & Filio, ſed eum una glorificavit cum Patre & Filio, & in una ſanctæ Trinitatis fide, eo quod una ſit in ſancta Trinitate deitas.

A καὶ αὐτοὶ βλασφημοῦντες εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τῷ φάσκειν αὐτοὺς, κτίσμα εἶναι αὐτὸ, καὶ ποίημα διὰ τοῦ υἱοῦ γεγῶσθαι. ἀναγκαίως θεωρήσαντες τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης βλασφημίας βλάβην γενομένην κατὰ τῶν λαῶν ἐπιδοῦναι τῇ σῇ ἀλαβείᾳ τὴν ἐν Νικαίᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, ἐσπουδάσαμεν. ἵνα γνῷ σε ἡ θεοσέβεια, ἃ μὲν πάσης ἀκριβείας γέγραπται, καὶ ὅσον πλανῶνται, οἱ παρὰ ταύτην γινώσκοντες. γίνωσκε γὰρ θεοφιλέστατε Αὔγουστε, ὅτι τοῦτο μὲν ἐξ αἰῶνός ἐστι κηρυττόμενα, ταύτην δὲ οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες ὡμολόγησαν πατέρες, καὶ ταύτης σύμψηφοι τυγχάνουσι πᾶσαι αἱ πανταχοῦ κατὰ τόπους ἐκκλησίαι, ὥστε κατὰ τὴν Σπανίαν, καὶ Βρεταννίαν, καὶ
B Γαλλίας, καὶ τὰς Ἰταλίας πάσης, καὶ Δαλματίας, Δακίας τε καὶ Μυσίας, Μακεδονίας καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος, ἔτι κατὰ τὴν Ἀφρικὴν πᾶσαν, καὶ Σαρδανίαν καὶ Κύπρον καὶ Κρήτην, Παμφυλίαν τε καὶ Λυκίαν καὶ Ἰσαυρίαν, καὶ αἱ κατ' Αἴγυπτον καὶ τὰς Λιβύας, καὶ Πόντον καὶ Καππαδοκίαν, καὶ αἱ πλησίον ἡμῶν, καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐκκλησίας πάρεξ ὀλίγων τῶν τὰ Ἀρείᾳ φρονούντων. ἁπάντων γὰρ τῶν προειρημένων, καὶ πεῖρα ἐγνώκαμεν τὴν γνώμην καὶ γράμματα ἔχομεν. καὶ οἶδας ὦ θεοφιλέστατε Αὔγουστε; ὅτι κἂν ὀλίγοι τινὲς ἀντιλέγωσι ταύτῃ τῇ πίστει, ἃ δύανται πρόχειρα ποιεῖν πάσης οἰκουμένης τὴν ἀποστολικὴν πίστιν κρατούσης. ἐκεῖνοι γὰρ πολλῷ χρόνῳ βλαβέντες
C ἀπὸ τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως φιλονεικότερον ἀνθίστανται νῦν τῇ ἀσεβείᾳ * καίτοι γινώσκουσιν ὅμως ἐσπουδάσαμεν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ὁμολογηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, ὑποτάξαι. ἔστι μὲν ἓν ἡ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσα πίστις ἐν Νικαίᾳ αὕτη. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα.

Τούτῃ τῇ πίστει, Αὔγουστε, πάντας ἐμμένειν, τὰ λοιπὰ παρὰ Α'Ν.
ἀναγκαῖον, ὡς θείᾳ καὶ ἀποστολικῇ, καὶ μηδεμίᾳ μετακινεῖν αὐτὴν πιθανολογίαις καὶ λογομαχίαις, ὅπερ πεποιήκασιν οἱ Ἀρειομανῖται, ἐξ οὐκ ὄντων τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγοντες, καὶ ὅτι ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ κτιστὸς, καὶ ποιητὸς, καὶ ἐπτός ἐστι. διὰ τοῦτο γὰρ καθα-
D ιρούμεθα καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ συνοδος ἀνεθεμάτισε τὴν τοιαύτην αἵρεσιν, τὴν δὲ τῆς ἀληθείας πίστιν ὡμολόγησαν, ἅ γὰρ ἁπλῶς ὅμοιον εἰρήκασι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ἵνα μὴ ἁπλῶς ὅμοιος Θεῷ, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ Θεὸς ἀληθινὸς πιστεύηται· ἀλλ' ὁμοούσιος ἔγραψαν, ὅπερ ἴδιον ἦν γνησίου καὶ ἀληθινοῦ υἱοῦ, ἀληθινῆς καὶ φύσει τοῦ πατρός. ἀλλ' οὐδὲ ἀπηλλοτρίωσαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον συνεδόξασαν αὐτὸ, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἐν τῇ μιᾷ τῆς ἁγίας τριάδος πίστει διὰ τὸ καὶ μίαν εἶναι ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι θεότητι.

IDEM CONCILIUM

Ex libello Synodico.

PIISSIMUS autem Imperator Jovianus, E miſſa Alexandriam ad Athanaſium legatione, immutabilem veræ Orthodoxiæ definitionem quæſivit. Is igitur delectos Ægypti, Thebaidos & Lybiæ Epiſcopos congregans, definitionem Synodicam, gratia & veritate plenam Joviano Chriſti-amanti miſit, qui non multo poſt ex terrena regia ad cœleſtem tranſivit.

Ὁ δὲ θειότατος Ἰοβιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀποστείλας εἰς Ἀλεξάνδρειαν Ἀθανασίῳ, τὸν ἀπαράλλακτον ὅρον τῆς ἀληθοῦς ὀρθοδοξίας ἐζήτησεν. ὃς συναγαγὼν τοὺς λογάδας τῆς ἐπισκόπων Αἰγύπτου, Θηβαΐδος καὶ Λιβύης, ὅρον συνοδικὸν πλήρη ἀληθείας καὶ χάριτος, Ἰοβιανῷ τῷ φιλοχρίστῳ ἀπέστειλεν, οὐ μετὰ πολὺ ἐκ τῆς ἐπιγείων πρὸς τὰ οὐράνια μεταθέντι βασιλείας.

O B-

Observatio P. Antonii Pagi ad Ann. Chr. 363. n. 7.

IN libello Synodico Alexandrina Synodus ab Athanasio celebrata his verbis describitur: *Piissimus Imperator Jovianus, missa Alexandriam ad Athanasium Legatione, immutabilem veræ Orthodoxiæ definitionem quæsivit. Is igitur delectos Ægypti, Thebaidos, & Lybiæ Episcopos congregans, definitionem Synodicam gratia & veritate plenam, Joviano Christi amanti misit.* Quare recte Baronius hanc epistolam scriptam existimavit Synodo Episcoporum totius Ægypti, quos Athanasius, accepto Joviani edicto, statim Alexandriam evocaverat. Libello Synodico suffragatur Nicephorus lib. 10. cap. 42. ubi ait, *Athanasium* Synodum Provincialem Alexandriæ coegisse, præfatamque Athanasii epistolam, quam integram recitat, ad Jovianum Aug. misisse. Valesius tamen in Notis ad Theodoretum lib. 4. cap. 3. suspicatur, hanc epistolam scriptam esse ab Athanasio *Antiochiæ*, quo una cum aliquot Episcopis Ægypti ac Lybiæ se contulerat, ut *Jovianum Imp.* illic salutaret. Cumque Imperator regulam Fidei ab illo & a reliquis Episcopis flagitasset, ut testatur Nazianzenus in Oratione funebri de laudibus Athanasii, Athanasius, collatione habita cum Episcopis Ægypti ac Lybiæ, qui ipsum comitabantur, epistolam de Fide scripsit ad Jovianum. Quam conjecturam confirmat Valesius titulo ipsius epistolæ, qui recte sic habet: *Athanasius, & reliqui Episcopi, qui venerunt ex persona omnium Episcoporum Ægypti, Thebaidos, ac Lybiarum.* Ubi non dicit Theodoretus, Episcopos illos in unum convenisse, ut male vertit Christophorsonus, qui Baronio imposuit, sed tantum venisse. Quo verbo significatur, Episcopos illos, qui cum Athanasio erant, missos fuisse ab universis Episcopis Ægypti ac Lybiæ, ut pro Athanasio testimonium redderent apud Jovianam Imp. Ita Valesius. Verum vana hæc conjectura, Theodoretus enim cap. 2. antequam epistolam illam Synodicam referat, ait: *Scripsit etiam* (nempe Jovianus Imp.) *literas ad Athanasium, egregium illum Nicænæ Fidei defensorem, potens, ut accuratam de Divinis rebus institutionem ad se perscriberet. Hic igitur* CONGREGATIS *Episcopis, qui doctrina excellere videbantur, rescripsit Joviano, suadens, ut Fidem Nicæ olim expositam tanquam Apostolicæ doctrinæ consentientem servaret.* Præterea cum in ea Synodica, ne verbum quidem in gratiam Athanasii legatur, verum esse non potest, quod ait Valesius, Episcopos illos, qui cum Athanasio erant, Antiochiam missos fuisse, qui pro Athanasio testimonium dicerent coram Joviano.

CONCILIABULUM SEMIARIANORUM ZELE IN PONTO

Anno circiter 363. habitum.

CONciliabuli hujus nulla alia occurrit mentio, quam apud S. Basilium, qui in epistola 251. alias 72. hæc exprobrat Semiarianis; *Fides apud nos non alia Seleuciæ, alia Constantinopoli, alia Zelis, alia Lampsaci.* In hoc ergo concilio fidei formula quædam conscripta est.

[a] CONCILIUM ANTIOCHENUM II. SUB LIBERIO.

[a] *Concilium Antiochenum.*) Semiariani imperatoris animum præoccupaturi, e Persi. de redeunti obviam processerunt, fideique libello oblato postularunt, ut Acaciani Filium Dei Patris dissimilem esse docentes, sedibus suis ejicerentur, ipsique in eorum loca sufficerentur. *Imperator*, inquit Socrates, *accepto eorum libello, ipsos absque responso dimisit, hæc verba dumtaxat locutus: Ego contentionem odio prosequor: eos, qui concordiæ dediti sunt, complector amore, venerorque.* Quod cum Acaciani intellexissent, ne, quod catholicis episcopis ipsi fecerant, ecclesiis suis ejicerentur, pietate confestim simulata institerunt, ut per Meletium orthodoxorum Antiochiæ episcoporum concilium cogeretur. Quod cum antistes catholicus præstitisset, viginti septem episcopi Ariani quorum nomina in subscriptione synodalis epistolæ habentur, ad synodum convenerunt, in qua Nicænam fidem absque altercatione in medium prolatam, recitatam ac recognitam, communi suffragio omnes ad unum comprobaverunt; quique per multa annorum curricula eamdem impugnarant, quasi e longo insaniæ lethargo expergefacti, palinodiam recantantes, absque tergiversatione aliqua cognoverunt, suoque eam chirographo munitam ad imperatorem Jovianum transmiserunt. Tanti interest, principes palam profiteri, se vere catholicos & orthodoxæ fidei acerrimos defensores esse; sua enim fidei confessione publica & sincera, hæreticos timore correptos ad palinodiam recantandam inducunt, vel saltem efficiunt, ut rubore suffusi fileant, lateant, aliove procul abscedant. Vide Baron. anno 363. n. 140.

fidei imperatoris Nicænam fidem confitentur.

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Τῷ δσεβεσάτῳ καὶ θεοφιλεσάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν Ἰοβιανῷ, νικητῇ, Αὐγούστῳ, ἡ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ παρόντων ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν.

ΤΗΝ ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην τε καὶ ὁμόνοιαν, ὅτι σοῦ καὶ πρώτη προεσβεύσατο ἡ δσέβεια, εὖ ἴσμεν καὶ αὐτοί, θεοφιλέστατε βασιλεῦ. ὅτι δὲ κεφάλαιον τῆς τοιαύτης ἐνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως καλῶς ὑπείληφας τὸν χαρακτῆρα, οὐδὲ τοῦτο ἀγνοοῦμεν. ἵνα μὴ τοίνυν με-

SYNODALIS EPISTOLA,

Quam cum Nicæna confessione illi attexta, ad Jovianum imperatorem miserunt, hæc est.

Sanctissimo, Deoque carissimo domino nostro Joviano, Victori, Augusto, concilium episcoporum Antiochiæ in unum ex variis provinciis convocatum, salutem.

TUAM pietatem, imperator sanctissime, cum primis laborare, ut ecclesiæ pax & concordia stabiliatur, nobis exploratum est. Neque sumus nescii, te sapienter considera-

Extat apud Socratem l. 3. cap. 31. Sozom. lib. 6. c. 4. Baron. ann. 363. n. 141.

se formam veræ & orthodoxæ fidei ad hanc concordiam confirmandam valere maxime. Idcirco, ne in eorum numero, qui doctrinam veritatis adulterare student, habeamur: visum est, tuæ prudentiæ significare, quod fidem sancti concilii jam olim Nicææ congregati & approbemus & teneamus. Quandoquidem vocabulum *consubstantialis*, quod quibusdam videtur parum recte in ea positum, est probe a patribus commodaque interpretatione explanatum. Quæ quidem interpretatio ostendit, Filium ex Patris substantia genitum, Patri secundum substantiam similem, & neque affectionem ullam in ejus inexplanabili generatione debere intelligi, neque vocabulum substantiæ apud sanctos patres ad consuetudinem Græci sermonis capi, sed ab illis poni ad evertendum illud pestiferum dogma, Christum scilicet ex nihilo ortum esse, ab Ario impie inductum: quod etiam isti Anomiani, id est, qui Filium Patri dissimilem statuunt, nuper exorti, multo audacius impudentiusque ad ecclesiæ concordiam labefactandam asseverant. Quamobrem exemplar fidei ab episcopis Nicææ coactis expositæ (quam sane vehementer amplectimur) his literis, quibus animorum nostrorum sententiam tibi declaravimus, subjungere placuit: est enim plenum eruditionis & doctrinæ, seque habet ad hunc modum: Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, *& quæ sequuntur Nicæni symboli confessionis.*

A τὰ τῆς παραχαραττόντων τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας τετάχθαι νομιζώμεθα, ἀναφέρομεν τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ὅτι τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ πάλαι πρότερον συγκροτηθείσης τῇ πίστει, καὶ ἀποδεχόμεθα, καὶ κατέχομεν. ὁπότε καὶ τὸ δοκοῦν ἐν αὐτῇ ξένον τισὶν ὄνομα, τὸ τοῦ ὁμοουσίου φαμὲν, ἀσφαλῶς τετύχηκε παρὰ τοῖς πατράσιν ἑρμηνείας, σημαινούσης ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ ὅτι ὅμοιος κατ' οὐσίαν τῷ πατρὶ, ὅτε δὲ ὡς πάθους τινὸς περὶ τὴν ἄῤῥητον γέννησιν ἐπινοουμένου, ὅτε κατά τινα χρῆσιν Ἑλληνικὴν λαμβάνεται τοῖς πατράσι τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας, εἰς ἀναίρεσιν τοῦ ἐξ οὐκ ὄντων περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀσεβῶς τολμηθέντος παρὰ τοῦ Ἀρείου, ὅπερ B καὶ οἱ γνῶν ἐπιφοιτήσαντες ἀνόμοιοι, ἔτι θρασύτερον καὶ τολμηρότερον ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμονοίας ἀναισχύντως παῤῥησιάζονται. διὸ συνεπίξαμεν τῇ δι' ἡμῶν ἀναφορᾷ, καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ τῶν συγκροτηθέντων ἐπισκόπων ἐκτεθείσης, ὧν τινα καὶ ἀγαπῶμεν, ἥτις ἐστὶν, πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μαθήματος πλήρη.

Μελίτιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ἔδωκα συναινῶν τοῖς προγεγραμμένοις· Εὐσέβιος Σαμοσάτων· Εὐάγριος Σικελός· Οὐράνιος, Ἀπαμείας· Ζωΐλος, Λαοδικείων· Ἀκάκιος, Καισαρείας· Ἀντίπατρος, Ῥώσου· Ἀβράμιος, Οὐριμῶν· Ἀριστόνικος, Σελευκοβήλου· Βαρλαμᾶς, Περγάμου· Οὐράνιος, Μελιτινῆς· Μάγνος, Χαλκηδόνος· Εὐτύχιος, Ἐλευθεροπόλεως· Ἰσαακόκις, Ἀρμενίας μεγάλης· Τῖτος, Βοστρων· Πέτρος, [2] Σίππων· Πελάγιος, Λαοδικείας· Ἀραβιανὸς, [3] Ἀνῦρ· Πίσων, Ἀδάνων, διὰ Λαμυδρίωνος πρεσβυτέρου· Σαβινιανὸς, Ζευγματος· Ἀθανάσιος, Ἀγκύρων, διὰ Ὀρφίτου καὶ Ἀετίου πρεσβυτέρων· Εἰρηνίων, Γάζης· Πίσων, Αὐγούστης· Παῤῥίκιος, Πάλτου διὰ Λαμυδρίωνος πρεσβυτέρου, Ἀνατόλιος, Βεροίων· Θεότιμος, Ἀράβων· Λουκιανὸς, Ἀρκων· τοῦτο μὲν δὴ τὸ βιβλίον τῇ συναγωγῇ τῶν συνοδικῶν Σαβίνου γεγραμμένον εὕρίκαμεν.

Ego Meletius episcopus Antiochiæ, ea quæ supra scripta sunt fateor me approbare. Ego Eusebius Samosatæ episcopus eodem modo. Evagrius item Siculus, Uranius Apameæ, Zoilus Lariſſæ, Acacius Cæsaræ, Antipater Rossi, Abramius Urimorum, Aristonicus Seleucopolis, Barlamenus Pergami, Urânius Melitinæ, * Magnus Chalcedonis, Eutychius Eleutheropolis, Isacoces Armeniæ majoris, Titus Bostrorum, Petrus Sipporum, Pelagius Laodiceæ, Arabianus Antri, Piso Adanorum per Lamydrionem presbyterum, Sabinianus Zeugmatis, Athanasius Ancyræ per Orphitum & Aetium presbyteros, Irenio Gazæ, Piso Augustæ, Patricius Palti per Lamydrionem presbyterum, Anatolius Berœensium, Theodotimus Arabum, Lucianus denique Areorum episcopus. Hunc libellum in Sabini libro, qui Collectio rerum in Concilio actarum inscribitur, invenimus.

Episcopi qui interfuere concil. Antiochen.

* Maris.

Eadem Synodalis [1] Epistola ex Epiphanio Scholastico.

Piissimo & Deo amabili domino nostro Joviano, Victori, Augusto, synodus præsentium episcoporum ex diversis provinciis in Antiochena urbe convenientium.

QUOD ecclesiasticam pacem atque concordiam tua primum studuerit pietas celebrare bene novimus etiam nos, Deo amabilis Imperator; quod vero verticem hujusmodi veræ unitatis & orthodoxæ fidei bene sumpseris, neque hoc ignoramus. Sed ne cum his qui adulterant veritatis dogma adnumeremur, tuæ pietati suggerimus, quoniam sancti Concilii in Nicæa olim & ab initio celebrati fidem & suscepimus & tenemus. Quando etiam consubstantialitatis nomen, quod aliter se quibusdam habere videtur, dicimus cautam interpretationem a Patribus excepisse; quippe significantibus, quod ex substantia Patris natus sit Filius, D& quia similis per substantiam Patri est. Non enim velut aliqua passio circa ineffabilem nativitatem creditur: neque secundum aliquem paganorum usum percipitur a Patribus substantiæ nomen dictum; sed ad destructionem Arianorum, qui præsumpserunt ex non existantibus de Christo aliquid impie prædicare. Quod etiam isti, qui nunc inæqualitatem asserunt, asperius & audacius ad vastandam Ecclesiæ concordiam imprudentes ausi sunt perpetrare. Quamobrem huic nostræ relationi subjunximus exemplar fidei Nicæni Concilii, quam etiam decenter amplectimur. Est enim hujusmodi: Credimus in unum E Deum Patrem omnipotentem, [a] & reliqua.

Et subscriptio: Melitius episcopus Antiochiæ, obtuli in suprascriptis, consentiens: Eusebius Samosatenus, Evagrius Siculus, Uranius Apamiæ, Zoilus Lariſſenus, Acacius Cæsariæ, Antipater Rhosi, Abramius Urimenus, Aristonicus Seleucobeli, Barlamenus Pergami, Uranius Meliten-

a Græce, &c. reliqua quæ sequuntur in symbolo, integre.

1 Alia hujus Epistolæ versio habetur apud Epiphanium Schol. in hist. Tripart. lib. 7. cap. 4. illamque hic exhibemus ex Harduino. 2 Lege, Ἴππων. 3 Lege, Ἀνδρέας.

litenes, Magnus [a] Chalcidis, Eutychius Eleutheropoleos, Isaacius Armeniæ majoris, Titus Bostrensis, Petrus Hipponius, Pelagius Laodiciæ, Arabianus Adrensis, Piso Adanenus per Lamyrionem presbyterum, Sabinianus Zeugmatis: Athanasius Ancyræ per Orphitum & Aetium presbyteros, Irenæus Gazæ, Piso Augustæ, Patricius Palti per Lamyrionem presbyterum, Anatolius Berœæ, Theotimus Arabenus, Lurianus Arcenus.

SYNODUS ANTIOCHENA MELETII
Ex libello Synodico.

Ὁμοίως δὲ καὶ Μελέτιος ὁ ἀοίδιμος, ἀναλαβὼν Εὐσέβιον καὶ Λυκίφερτον, ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ Εὐσταθιανοῖς Παυλῖνον χειροτονήσαντι, καὶ πολλὰς νεμηνομίας παραδεδωκότι τῷ ὑπ' αὐτοῦ διδασκομβίῳ ποιμνίῳ, καὶ αὐτὸς θρόνον τὸν ἑαυτοῦ κατελαμβάνει, τὴν Ἀντιόχειαν. Ἐν ᾗ τοὺς ἐκ Συρίας καὶ Φοινίκης ἀρχιερεῖς συλλεξάμενος, τὰ ἐν Νικαίᾳ συνοδικῶς ἐκήρυξεν.

SIMILITER vero & celeberrimus Meletius, assumpto Eusebio & Lucifero, qui Antiochiæ Eustathianis Paulinum episcopum legerat, multaque nova instituta ovili, quod docebat, tradiderat: suum & ipse thronum recepit, Antiochiam. Ubi Syriæ & Phœnices episcopis congregatis, Nicæna decreta synodice confirmavit.

Synodicæ a Sozomeno lib. 6. cap. 4. recitatæ, *ut sc. Filius ex substantia Patris genitus, & quoad substantiam Patri similis esse, intelligatur*, in perversum sensum ab his, qui non bene de Meletio sentiebant, acciperentur: quod voces illæ, *similis in substantia*, Semiarianis & Macedonianis communes essent; scriptus adversus hanc Synodum Antiochenam liber, qui tom. 1. Operum Athanasii, legitur cujus titulus est: *Refutatio Hypocriseos Meletii, Eusebii & Pauli Samosatensis*. Qui liber Athanasio perperam adjudicatus, cum potius sit Paulini Antiochensis, aut alterius ex ejus factione. Imo D. Hieronymus, qui Paulinum sequebatur in Chronico suo scripsit: *Synodus Antiochia a Meletio & suis facta: in qua homousio, anomœoque rejecto medium enter hæc homojousion Macedontanum dogma vindicaverunt*. Ita enim in omnibus exemplaribus legitur.

Observatio P. Antonii Paci
ad annum Christi 363. num. 8.

Jovianus Imp. *mense Hyperberetæo*, (id est, Octobri) *Antiochiam advenit*, inquit Theophanes. Ammianus lib. 25. testatur, eum in ea urbe *moratum paulisper* esse, & *flagrante hyeme* inde profectum Tarsum Ciliciæ urbem venisse, ac postea Ancyram. Quare post mensem Septembrem Synodus Antiochena habita videtur. Agit de ea Libellus Synodicus, ubi dicitur, eam Nicæna decreta synodice confirmasse. Sed quia hæc verba epistolæ

THEVESTINUM CONCILIABULUM
DONATISTARUM IN NUMIDIA
habitum anno circiter Christi 363.

FACTA ubique hæreticis per rescriptum Juliani Imperatoris potestate, redierunt Donatistæ, Catholicorum basilicas invaserunt, & omnia pene loca cæde, & sanguine impleverunt. De quo in Synodo apud Thevestinam civitatem habita, questus est Primosus Episcopus Catholicus, teste Optato contra Parmenianum lib. 2. qui rem narrat his verbis. *Deinde alter, ut omnibus notum est, secutus Imperator* (Julianus) *vobiscum vota sinistra concipiens, ex famulo Dei factus est minister inimici, Apostatam se edictis suis testatus est. Quem precibus rogastis, ut reverti posset is. Quas preces, si vos negatis misisse, nos legimus. Nec difficultatem præbuit, quem rogastis; ire præcepit pro voto suo quos intellexerat ad disturbandam pacem cum furore esse venturos. Erubescite, si ullus est pudor..... Venistis rabidi, venistis irati, membra laniantes ecclesiæ: subtiles in seductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella provocantes. De sedibus suis multos feciſtis extorres, cum conducta manu venientes, Basilicas invasistis, &c..... Memo-*

Dramini per loca singula, qui fuerint vestri discursus. Nonne de numero vestro fuerunt Felix Diabensis, Januarius Flamen Pistensis, & ceteri, qui tota celeritate concurrerunt ad Castellum Lemellense: ubi cum contra importunitatem suam viderent Basilicam clausam, præsentes jusserunt comites suos, ut ascenderent culmina, nudarent tecta, jactarent tegulas: imperia eorum sine mora completa sunt: & cum altare defenderent Diaconi Catholici tegulis plurimi cruentati sunt, duo occisi sunt. Primus filius Januarii, & Donatus filius Nini, urgentibus & præsentibus Coepiscopis vestris supra memoratis; ut sine dubio de vobis dictum sit, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. *De qua re Primosus, Episcopus Catholicus loci supra memorati, in Concilio vestro apud Thevestinam civitatem questus est, & querelas ejus dissimulantes audistis.* Confer Divi Augustini epist. 166. contra Donatistas, quæ 105. recensetur in nova Monachorum S. Benedicti editione, quæque de hac Synodo notavit Emmanuel Schelstratius Eccles. Dissert. III. cap. 5. pag. 162.

[a] LAMPSACENUM CONCILIABULUM
SEMIARIANORUM,
ADVERSUS ARIANOS CELEBRATUM.

[a] *Lampsacenum.*) Lampsacus est urbs in angusto Hellesponti sinu posita. Socrates lib. 4. cap. 4. Hoc loco indictum est concilium anno Christi 364. quando Valentinianus per

legatum Hypatianum Heracleæ episcopum ad synodum indicendam solicitatus, præclarum hoc responsum dedisset: *sibi qui unus e laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere. Et ideo sacerdotes & episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsum per se, ubicumque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Lampsaci concilium cogunt.* Hæc Sozomenus libro 6. cap. 7. Quod ibidem ait episcopos catholicos consubstantialitatis assertores imperatorem de hac synodo indicenda solicitasse, adeoque concilium catholicum fuisse, non tantum ex hujus concilii, sed etiam ex 72. & 82. epistolis sancti Basilii constat, ubi Lampsacenam confessionem inter eas enumerat, quæ ab hæreticis diversis in locis editæ fuerunt. Sozomenus, aliive plures putantes hoc catholicum fuisse concilium, errandi occasionem inde accepisse videntur, quod eos qui horrendas Arianorum blasphemias in Constantinopolitano conciliabulo per Eudoxium & Acacium editas, execrarunt & condemnarunt, catholicos fuisse existimaverint. Sanctus Basilius epistola 79. confitetur, se cum aliis episcopis fortasse catholicis vocatum, huic conventui interfuisse. Neque tamen argumentum hoc sufficit, ut prudens aliquis Lampsacenam synodum ideo catholicam fuisse affirmet. Quid in hoc concilio actum constitutumve fuerit, Sozomenus lib. 8. cap. 7. enarrat his verbis: *Decernunt acta Constantinopoli, opera ac studio Eudoxii & Acacii cum suis sancita, abroganda esse.* Et paulo infra. *Porro formulam fidei in consecratione ecclesiæ Antiochenæ editam, & Seleuciæ omnium episcoporum consensu confirmatam, in omnibus ecclesiis tenendam. Quin etiam, ut ii, qui ab iis, qui Filium Patri dissimilem asseverabant, abdicati essent, suas ipsorum sedes, utpote ecclesiis per nefas ejecti, denuo reciperent.* Socrates lib. 4. cap. 4. eadem brevius enarrans, inquit: *Rursus contra Acacium & Eudoxium, utpote jure abdicatos, tulere sententiam.* Ex iis, quæ paulo post subjungit, *Eleusium Cyzici episcopum dogma illud, quod a Macedonio ejus auctore nomen invenit, quodque in Lampsaceno concilio multo evidentius omnibus patefactum fuit, propugnasse: illudque concilium causam fuisse, cur Hellespontus tanta Macedonianorum frequentia abundaret*; ex eo sane manifestissimum est, hoc eodem conciliabulo Spiritus sancti divinitatis negationem a Semiarianis, ex sententia Macedonii, additam fuisse. His peractis, statuta synodi per Eustathium Sebastenum, Theophilum & Silvanum legationis munere functuros, occidentalis ecclesiæ episcopis, ac præcipue Liberio Romano pontifici per synodicas significarunt. Ut vero ejusdem pontificis atque catholicæ & orthodoxæ ecclesiæ communionem aucuparentur, & sedes suas, quibus juste privati erant, recipere possent, simulantes se catholicos, fideique Nicænæ observantissimos esse, fidei suæ libellum, quem recitat Socrates lib. 4. cap. 11. pontifici offerunt. Quod cum fecissent, non tantum communicatorias a Pontifice aliisque episcopis epistolas impetrarunt, sed etiam alias acceperunt, quibus auctoritate apostolica præcipiebatur ut iidem, qui ante sedibus suis expoliati fuerant, post habitam catholicæ fidei professionem suis ecclesiis restituerentur. His impetratis, quid egerint, dicemus sequentibus conciliis. Epistola Liberii pacifica, est XIII. inter epistolas ejusdem Liberii supra positas.

Concilium hoc non est catholicorum, sed reprobatum.

Cur quidam catholicum fuisse putarint.

Basil. interfuit.

Acta & decreta concilii.

Hæretici simulatione fidei catholicæ & Nicænæ, communionem Liberii, & pristinam dignitatem aucupantur.

Observatio P. Antonii Pagi

ad annum Christi 365. num 2.

Baronius tria reprehendit in narratione Concilii *Lampsaceni*, quæ apud Sozomenum lib. 6. cap. 7. legitur. Primum est, quod Sozomenus Catholicos; seu Consubstantialis assertores fuisse censet eos, qui ad Lampsacenum Concilium convenerunt. Baronius enim *Semiarianos* illos fuisse demonstrat. Secundum, quod Sozomenus eam Synodum refert ante tumultum *Procopii*, quem Baronius anno præcedenti cœptum esse contendit. Lampsacena autem Synodus anno 365. congregata est, ut ex Socrate Baronius docet. Postremo, Sozomenum arguit, quod dixerit, Legatos a Lampsacena Synodo missos convenisse Valentem in urbe Thraciæ Heraclea, redeuntem ex Thraciis. Fratrem enim Valentinianum Romam versus iter facientem aliquatenus comitatus fuerat Valens, ut scribit Sozomenus. Id autem contigisse anno præcedenti, Baronius credidit: ac proinde Sozomenum longe falli existimavit. Verum Baronius valde hallucinatus est, dum non animadvertit, Sozomenum & Socratem inter se non convenire, ac Socratem perperam *Lampsacenum* Concilium anno 365. celebratum putasse. Nec refert, quod is duos temporum characteres abhibeat, præsentis nempe anni Consules, & septimum post Seleuciæ Concilium annum. Socrates enim etiam dum hujusmodi notas temporarias usurpat, non raro in errorem labitur, ut v. g. cum de Athanasii morte agit. Quoad primum accusationis caput, difficile est excusare Sozomenum, nisi dicamus, inquit Valesius in Notis, pro voce ὁμοούσιον, scribendum esse, ὁμοιούσιον. Certe Theodoretus in libris Hæreticarum Fabularum, ait *Macedonianos*, a quibus hanc Synodum collectam esse constat, primum invexisse τὸ ὁμοιούσιον. Sed & Sozomenus hanc emendationem confirmat: ait enim in hac Synodo stabilitum esse, τὸ ὅμοιον κατ' οὐσίαν, id est, *simile secundum substantiam*. Ita Valesius. In secundo accusationis capite Baronius ipsemet fallitur: motus enim Procopii, quem ipse confert in annum præcedentem, anno 365. certissime contigit, ut anno præcedenti num. VI. monstravimus.

Quoad tertium, scribit Sozomenus, cui omnino adhærendum, *Valentiniano Imp.* cum relicta Constantinopoli, ubi triginta diebus cum Valente constiterat, teste Auctore Vitæ Athanasii apud Photium pag. 1447. Romam contendente & per Thraciam iter faciente, Episcopos Hellespontiæ Bithyniæ, Hypatianum Heracleæ Perinthi (urbs Thraciæ est) Episcopum elegisse, qui peteret ab Imperatore, ut eis convenire permitteretur: & facultate obtenta, Episcopos *Lampsacum* convenisse: tum Valentem Imp. e Thracia revertentem adiisse: *Fratrem enim*, inquit, *Romam proficiscentem comitatus fuerat. At Valens Legatos Lampsaceni Concilii hortatus est, ne ab Eudoxio dissiderent*, quos contradicentes abire in exilium jussit. *Post hæc Imperator in Syriam perrexit: verebatur enim ne Persæ inducias rumperent.* Ita Sozomenus, qui capite sequenti addit, graviora tunc mala perpetrata fuisse, nisi bellum Procopii superveniisset. Imperatores, percursis Thraciis, in Daciam perrexere. Postea Sardicam & Naissum venere, teste Ammiano lib. 26. cap. 5. *ubi in suburbano, quod appellatum Mediana a civitate tertio lapide disparatur, quasi mox separandi, partiti sunt Comites*, &c. *Post hæc cum ambo fratres Sirmium introissent, diviso Palatio, Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit*, inquit Ammianus, cui suffragatur Codex Theod. ubi L. 13. *De operibus publicis*, dicitur dat. XIII. Kalend. Jul. Med. Divo Joviano & Varroniano Coss. id est *Mediana*, ut recte interpretatur Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. Lex vero 7. *De pactis*, dicitur hoc anno data *III. Non. Jul. Sirmio.* Valens, nonnisi *consummata hyeme* Constantinopoli in Syriam festinavit, & Bithyniam ingressus est inquit Ammianus, ideoque anno elapso, quo *XIV. Kal. April.* Legem Codicis Theod. II. *De extraordin.* Constantinopoli dedit. *Valentinianus* Pannonia digressus per Arelapen & Emonam Norici civitates Italiam tetendit. Unde mense Augusto datæ Arelape L. 2. Cod. Just. *De condit. in publ. horr.* Emonæ L. 2. *De Auro coronario.* Tandem Valentinianus Italiam pervenit: mense enim Septembri & Octobri præcedentis anni variæ Constitutiones ab eo Aquileiæ emissæ. Quare Hypathianus Heracleæ Episcopus Valentem Imp. mense circiter Junio anni superioris adiit.

Ex his constat, Concilium *Lampsacenum* anno antecedenti celebratum esse, & Valesium in Notis ad Sozomenum perperam scribere, *Valentinianum*, cum *Valentem* fratrem Augustum nuncupasset, Constantinopoli digressum esse sub exitum anni trecentesimi sexagesimi quarti, comitante eum Valente Augusto; & per Thraciam profectos ambos Imperatores, Veris initio veniisse

nisse in Daciam currenti anno, & in urbe Thraciæ Naissо, vel potius villa Mediana, exercitus inter se partitos esse. Mox cum in Pannoniam venissent, in urbe Sirmio Officiales Palatii inter se divisisse: & Valentinianum quidem Mediolanum, Valentem vero Constantinopolim venisse. Addit Valesius, ex his manifeste convinci *Valentem* anno currenti vernis mensibus e Thraciis rediisse, cum jam Consul esset. Ait enim Ammianus: *Agentes in supra memoratis urbibus Principes sumpserunt primitus trabeas Consulares*. Concluditque, ex Ammiani narratione liquere, Valentem non rediisse ex Thraciis, nisi currenti anno, quo primum Consul cum Valentiniano fuit. At si Valesius subscriptiones Legum Codicis Theod. cum Ammiano contulisset, certo ei constitisset, præfata omnia, quæ ex eo Historico refert, anno præterito contigisse, quo Valentinianus varias Leges dedit Mediolani, Aquileiæ, Altini & Veronæ, postquam Constantinopoli seu Sirmio in Italiam rediit. Valens etiam XVII. Kal. Janu. præcedentis anni Constantinopoli dedit Legem 1. Cod. Theod. *Ne quibus publ. lætitia*. Appetente enim Consulatu suo, concussionibus, quæ a Consulatus sui, hoc anno gesti, nuntiis adversus Provinciales exerceri poterant, ea Lege occurrendum voluit. Ceterum *Valentinianum* Mediolani, *Valentem* Constantinopoli hoc anno Consulatum exorsos esse certum indubitatumque est.

IDEM CONCILIUM LAMPSACENUM

Ex libello Synodico.

Affertur infra a Labbeo post Concilium Romanum I. sub Damaso.

CONCILIUM ROMANUM,

In quo resipiscentes Macedoniani, libellum fidei suæ Liberio Papæ obtulerunt, Nicænam fidem & consubstantialitatem simpliciter professi.

E Concilio Lampsaceno, Smyrnensi, aliisque, ad Liberium Papam legati Macedoniani *episcopi, Eustathius Sebastenus, Silvanus Tarsensis, & Theophilus, qui fidem Nicænam suorum nomine simpliciter profiterentur, a Liberio Papa in synodo in communionem susceptí sunt. Libellum Macedonianorum describit Socrates Græce, lib.* IV. *cap.* XII. *Latine Epiphanius Scholasticus, in hist. Tripart. lib.* VII. *cap.* XXIV. *Romani vero Concilii nomine epistolam synodicam scripsit Liberius, quam Græce ex eodem Socrate, Latine verbis ejusdem Epiphanii exhibemus.*

[1] EPISTOLA LIBERII AD MACEDONIANOS

Episcopos post resipiscentiam.

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, [1]Εὐηθίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, ἡρανίῳ Ἥρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Ἑορτασίῳ, Νέωνι, Εὐμαθίῳ, Φαυστίνῳ, [2] Προκλίνῳ, Πασινίκῳ, Ἀρσενίῳ, Σαβήρῳ, Διδυμίωνι, Βρεττανίῳ, Καλλικράτει, Δαλματίῳ, Αἰδεσίῳ, Εὐσοχίῳ, Ἀμβροσίῳ, Γελωνίῳ, Παρδαλίῳ, Μακεδονίῳ, Παύλῳ, Μαρκέλλῳ, Ἡρακλείῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀδολίῳ, Μαρκιανῷ, Σθενέλῳ, Ἰωάννῃ, Μάκερι, Χαρισίῳ, Σιλβανῷ, Φωτεινῷ, Ἀντωνίῳ, Ἀνύθῳ, Κέλσῳ, Εὐφράνορι, Μιλησίῳ, Παξικίῳ, Σαβινιανῷ, Εὐσεβίῳ, Εὐμολπίῳ, Ἀθανασίῳ, Διοφάντῳ, Μιλωδώρῳ, Διοκλεῖ, Χρυσομπέλῳ, [3] Νέωνι, Εὐγδυίῳ, Εὐσαθίῳ, Καλλικράτει, Ἀρσενίῳ, Εὐγδυίῳ, Μαρτυρίῳ, Ἱεράκιῳ, Λεοντίῳ, Φιλαγρίῳ, Λουκίῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, Λιβέριος ἐπίσκοπος Ἰταλίας, καὶ οἱ κατὰ τὸν δύσιν ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ πάντοτε χαίρειν.

Τὸν ἐκτισιστάτιον ἡμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ὁμονοίας ἤνεγκε τὰ ὑμέτερα γράμματα, τῷ τῆς πίστεως φωτὶ [4] προλαμπόμενοι. ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῆς τιμιωτάτων ἀδελφῶν ἐπισκόπων, Εὐσαθίου, Σιλβανοῦ, καὶ Θεοφίλου. καὶ πιστὴ μάλιστα, ὅτι τῶν ὑμέτερων γνώμων καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ συνᾴδειν, ὡρός τε τὸν ἐμὸν ἐλαχιστότητα, καὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων διεβεβαιώσαντο, καὶ ἀπέδειξαν. καὶ πιστὸν εἶναι γινώσκομεν τὸν καθολικὸν καὶ ἀποστολικὸν πίστιν, ἥτις μέχρι τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, ἀκεραία καὶ

DILECTISSIMIS fratribus & consacerdotibus, Eustathio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclo, Pasinico, Arsenio, Severo, Didymioni, Britanio, Callicrati, Dalmatio, Ædesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Joanni, Maceri, Charisio, Silvano, Photino, Antonio, Anytho, Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & universis orientalibus orthodoxis, Liberius [a] episcopus, & occidentales episcopi, in Domino salutem.

[a] *Socrat.* episcopus Italiæ.

Optabile nobis pacis atque concordiæ gaudium vestræ literæ attulerunt, fidei lumine resplendentes, fratres carissimi, oblatæ nobis per carissimos fratres & coepiscopos, Eustathium, Silvanum, atque Theophilum: & maxime quia vestram sententiam vestrosque sensus concordare & consonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus universis affirmaverunt atque demonstraverunt. Et hanc esse cognoscimus catholicam & apostolicam fidem, quæ usque ad Nicænum Concilium integra immobilisque servata est: & hanc ipsi retinere professi sunt; gaudioque repleti, & omne vestigium ac nebulas ineptæ suspicionis abjicientes, non solum sermone eam, sed etiam scriptura currente professi sunt.

1 Hanc Epistolam exhibuit Labbeus supra pag. 811. sed hic Socratis Græcus textus correctior, Latinus autem Epiphanii Scholastici.

ſunt. Cujus exemplar his literis ſubdere neceſſarium judicavimus, ne ullam occaſionem hæreticis ad exercendas inſidias denuo relinquamus: quibus iterum flammas propriæ malitiæ commoventes, incendia diſcordiarum conſueta reſuſcitent. Hæc inſuper ſunt profeſſi cariſſimi fratres noſtri, Euſtathius, Silvanus, atque Theophilus, veſtram caritatem ſemper hanc fidem habuiſſe, & hanc uſque ad terminum cuſtodire, id eſt, in Nicæna urbe a trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obſtruit atque diſſolvit. Non enim ſpontaneo motu, ſed nutu divino tantorum epiſcoporum numerus aggregatus eſt contra veſaniam Arii, quanto numero beatus Abraham tot hoſtium millia fide deſtruxit. Quæ fides dum in ſubſiſtentia & nomine conſubſtantialitatis continetur, velut quoddam munitiſſimum & inexpugnabile caſtrum omnia jacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter evitat. Cum igitur omnes Occidentales epiſcopi in Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit veſania, quadam ſuaſione, aut (ut verius dicam) mundana potentia, hoc quod cautius erat in fide poſitum, auferre aut oblique denegare conati ſunt: tamen nihil eorum calliditas profuit. Nam pæne omnes convenientes Arimini tunc terrore permoti atque decepti, nunc reſipiſcentes, atque anathematizantes eos qui ibi convenerunt, aut ſubſcribentes catholicæ fidei, quæ in Nicæna urbe ſancita eſt, nobiſque communicantes, ferventius contra Arii dogma ejuſque diſcipulos inflammantur. Cujus rei indicium etiam ipſi legati veſtræ caritatis agnoſcentes, vos ipſos in ſua ſubſcriptione junxerunt, anathematizantes Arium, & quæ ab ejus ſequacibus Arimini geſta noſcuntur, contra fidem in Nicæna urbe ſancitam. In quibus etiam vos capti perjurio ſubſcripſiſtis. Unde conſequens nobis viſum eſt ſcribere caritati veſtræ, & adjuvare juſta poſcentes; maxime quia per profeſſionem veſtrorum legatorum reſipiſcentes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus concordare cognovimus; & ſignificamus, ut noveritis blaſphemos Ariminenſes, qui tunc videbantur per ſubreptionem maculati, nunc anathematizatos, & univerſos ad Nicænam reſpiraſſe fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, ut poſſint qui violenter læſi ſunt, aliquando ab hæreticis tenebris ad divinum lumen catholicæ libertatis accedere: Qui POST HANC SYNODUM niſi voluerint reſpuere venenum perfidiæ, & blaſphemias Arii univerſas abjicere, eaſque anathematizare; cognoſcant ſe cum Arrio ejuſque diſcipulis, ceteriſque ſerpentibus, ſive Sabellianis, vel Patripaſſianis, aut cujuslibet alterius hæreſeos ſocios eſſe; & communione privatos ab Eccleſiaſtica ſynodo, quæ ad ſe filios adulterii non admittit. Deus vos incolumes cuſtodiat, fratres cariſſimi.

A ἀσάλευτος διέμεινε. ταύτην τε [1] αὐτοῖς ἔχειν ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβάλλοντες, οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως, ταύτην ἐξέθεντο. ἧς καὶ τὸ ἀντίτυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἡγησάμεθα δεῖν. μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς, εἰς ἐπιβουλὴν αὖθις καταλείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν συνήθως ἐξάπτοιεν. [2] ἐπείτε καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐστάθιος καὶ Σιλβανὸς καὶ Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πάντοτε ταύτην τὴν πίστιν ἐσχηκέναι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους διαφυλάξειν, δη-
B λαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ἥ τις τὴν τελείαν περιέχει ἀλήθειαν, καὶ πάντα τὰ τῆς αἱρετικῶν πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀναστρέπει. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι ὁ τῆς τοσούτων ἀριθμὸς ἐπισκόπων συνεκροτήθη, κατὰ τῆς Ἀρείου μανίας. ἀλλ' ὅσῳ ἀριθμῷ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ πίστεως κατεστρέψατο. ἥ τις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμοουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προβολὰς, καὶ τὰς κακομηχανίας τῆς Ἀρείου κακοδοξίας. [3] τοιγαροῦν, πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων, τῆς εἰς τὸ Ἀρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἡ κα-
C κοήθεια τῆς Ἀρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ πειθοῦς τινος, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυνάμεως, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν ἡ πανουργία. καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντε, ἢ ὑπαχθέντες τότε, νῦν ἀναφρονήσαντες, καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐν Ἀριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει, τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ· οἵ καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Ἀρείου δόγματος, καὶ κατὰ τῆς αὐτοῦ μαθητῆς χαλεπαίνουσιν. οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον οἱ πρέσβεις τῆς
D ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν, καὶ ἀναθεματίζοντες Ἄρειον, καὶ τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης· οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες δι' ὁρκομοσιῶν, ὑπεγράψατε, ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη, γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς δίκαια αἰτουμένοις. μάλιστα δὲ, [4] ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς, συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς δυτικῶν ἐπέγνωμεν. καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε τὰς ἐν τῇ Ἀριμίνῳ βλασφημίας, καὶ ὑπὸ τῆς [5] δοξασάντων τότε κατὰ συναρπαγὴν παραβεβλάφθαι, νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ
E πάντας πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. καὶ χρὴ δὴ ὑμῶν τοῦτο πᾶσι γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες, ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ σκότους, πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνακάμψαι. οἵ τινες μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, εἰ μὴ θελήσειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασφημίας Ἀρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Ἀρείου καὶ τῆς τούτου μαθητῶν, καὶ τῆς λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν, ἢ Πατροπασσιανῶν, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως, ἐκσπόνδους εἶναι, καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάψεων, ἥ τις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται. ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἐῤῥωμένους διαφυλάξαι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

CON-

CONCILIUM IN SICILIA

Concilium.) Euſtathius Sebaſtenus, ceteri-A que legati Lampſaceni in Siciliam profecti fuerunt, ubi concilio epiſcoporum Siculorum convocato, coram illis ſimiliter fidem *conſubſubſtantialis* ſe ſervare confitentur, fideique formulam in Nicæno concilio confirmatam ratam faciunt. Ita Socrates lib. 4. cap. 11. addens, quod cum profeſſionem fidei per literas communicatorias a pontifice acceptas confirmaſſent, pontificiis epiſtolis ſuas ejuſdem argumenti ad orientales ſcriptas addiderint. Tanta enim erat Romani pontificis auctoritas, ut quos ille communione catholica dignatus fuerat, quantumvis de fide maxime ſuſpecti eſſent, nemo eos recipere detrectaret. Vide Baron. an. 365. n. 16.

Observatio P. Antonii Pagi

ad Annum Christi 365. num. 6.

Synodus Sicula anno 366. coacta. Teſtatur enim Sozomenus lib. 6. cap. 11. Legatos Macedonianorum Confeſſionem ſuam ſcriptis proditam Liberio tradidiſſe, & *acceptis Liberii literis de rebus, quæ geſtæ fuerant*, in Siciliam navigaſſe. Subdit Sozomenus cap. ſequenti: *Ibi congregato Concilio, cum Epiſcopi illius inſulæ eadem decreviſſent, his rebus confectis, in patriam reverſi ſunt. Eodem tempore cum Synodus Epiſcoporum congregata eſſet Tyanis*, &c. *Liberii & Occidentalium literæ recitatæ ſunt*. Quare & *Tyanenſis Synodus* ad annum etiam 366. referenda.

AD CONCILIUM SICILIENSE

Anno CCCLXV.

Observationes Dominici Schiavo Panormitani.

SIciliæ Inſulam Catholicam fidem, & eccle-A ſiaſticam politiam ab ipſiſmet Apoſtolis accepiſſe compertum eſt apud omnes, qui S. Innocentii I. epiſtolam ad Decentium præ manibus habuere, ut innumeros alios antiquos ac recentiores prætream ſcriptores; Ipſe namque ſanctiſſimus Pontifex apertiſſime faſſus eſt: *In Siciliam, Inſulaſque interjacentes nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos Venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores conſtituerunt Sacerdotes*. Quam ergo a B. Petro antiqui conterranei noſtri fidem puram, illibatamque accepere, totis viribus incontaminatam cuſtodire a primis Chriſtianæ Religionis exordiis ad noſtra uſque tempora ſatagerunt, illud ſemper præ oculis habentes S. Leonis magni præceptum (1): *Unde conſecrationem honoris accipitis, inde legem totius obſervantiæ ſumeretis, & B. Petri Apoſtoli ſedes, quæ vobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſet eccleſiaſticæ magiſtra rationis*. Quod equidem ut verum ſit ex noſtris ſacris Annalibus plane colligitur, nullum Siciliam peperiſſe Hæreſiarcham, & ab aliis invectas Hæreſes ſummo ſtudio damnaſſe, atque ab ſe abegiſſe procul.

Ne longius vero, ut par eſt, aberremus, quantum Siculæ Eccleſiæ Præſules ad compeſcendam inſaniſſimi Arii audaciam defatigati ſint tum in ipſa Nicæna Synodo, tum in aliis Provincialibus Conciliis, teſtes ſunt ſane locupletes nonnulli ex illuſtrioribus Eccleſiæ Patribus a nobis infra recenſendis. Haud me late ne-C minem Siciliæ noſtræ Epiſcopum ſubſcriptum reperiri inter præclariſſimos Commilitones, qui Nicæno Concilio adfuere; obſervatum autem eſt viris doctis, & de ſacra hiſtoria optime meritis, pleraque ſacrorum Paſtorum, ac præcipue Occidentis nomina e Nicænæ Synodi decretis excediſſe; ex hoc ergo ſolummodo nihil præjudicii noſtris Eccleſiis inferre, ſi qui ſunt, Adverſarii ullo modo poſſunt, præſertim vero poſt apertam divi Athanaſii confeſſionem, qui Capitonem Siciliæ Epiſcopum inter Orthodoxos Patres recenſet, qui adverſus Arium ſtrenue depugnavere (2). Ipſemet etiam ſanctiſſimus, ac invictiſſimus Eccleſiæ Catholicæ defenſor ad conteſtandam innocentiam ſuam contra Arianorum nequitias in Sardicenſi Concilio inter innumeros aliarum Provinciarum Epiſcopos & noſtros Siculos conſediſſe gloriatur uno & altero ex ſuis libris loco (3), ex quibus ſane Epiſcopis Syracuſanum unum innominatum habemus B ex Hilario, qui ſcripſit (4): *Namque liber ſententiarum extat in ipſum ab Epiſcopis conſcriptus, in quo libro etiam iſti, qui cum ipſo ſunt Marcello, atque illi favent, ideſt Protogenes Sardicæ Civitatis Epiſcopus, & N. Syracuſanus in ipſa ſententia manu propria conſcripſerunt, quorum manus valens teſtatur fidem ſanctiſſimam nullo genere mutandam, nec Eccleſiam ſanctam prædicatione falſa ſubvertendam*; Hoc etiam de Evagrio incertæ ſedis Siciliæ Epiſcopo dici debet, qui in Ariana Conſtantii perſecutione exul, ſub Joviano redux, antequam in Siciliam proficiſceretur, Antiochiam ad gratias forte Imperatori reddendas venit, ibique in Concilio ſe ſubſcripſit in catholico confeſſionis libello Auguſto Cæſari oblato (5).

Tempus nunc eſt ut ad Concilium Provinciale eademmet in Sicilia celebratum deſcendamus. P. Octavius Caetanus (6), quem ſequuntur Cl. Mongitorius (7), & P. Thomas de Angelis (8) primam contra Arianos Synodum in Si-

(1) S. Leo *epiſt. ad omnes Epiſc. Sicil.* 16. *edit. Queſnellii alias* 4. (2) S. Athan. *Ep. ad epiſc. Ægypti, & Libiæ Tom.* 1. *F.* 278. *edit. PP. Maurit.* (3) S. Athanaſius *Apolog.* 1. *contra Arianos Tom.* 1. *F.* 123. *& Epiſt. ad Monachos ſolitariam vitam agentes F.* 360. (4) S. Hilarij *Fragm. apud* Baronium *ad ann.* 347. *n.* 73. *& in nova S. Hilarii Oper. Editione Veron. Tom.* 2. *Fragm.* 3. *F.* 650. (5) *Apud* Labbe *in Act. Concilii Antiochæni Tom.* 2. (6) Caetanus *Iſagoge ad Hiſt. Sacram Sicul. cap.* 36. *n.* 2. (7) Mongitorius *Apparat. ad Biblioth. Sicul. §.* 3. *n.* 23. (8) De Angelis *Annal. Eccl. Sicul. ſæc.* 4. *§.* 1. *n.* 8. *& 22.*

Sicilia anno 336. ſtatuunt, revertentibus nempe noſtris Præſulibus e generali Nicæno Concilio, quod ex Sancti Athanaſii Epiſtola ad Africanos colligere autumant. Vereor autem ne unum, idemque in duo dividant Concilia Scriptores noſtrates. Epiſcoporum equidem Ægypti, ac Athanaſii epiſtolam ad Africanos Præſules anno 369. ſcriptam fuiſſe apertiſſime demonſtrat ἀριτικώτατος ille gallicus P. D. Remigius Ceiller (1). Quid nunc ergo dicendum, niſi Sicilienſem Synodum innuiſſe Sanctum Eccleſiæ Doctorem, quæ coram Macedonianis Legatis celebrata fuit, & de qua nobis eſt nunc prolixius diſputandum. Lampſacena Synodo peracta, Euſtathius, Theophilus & Silvanus Legati Romam venere ad Liberium Pontificem, pœnitentiam de patratis erroribus affectantes, vel ſi mavis oſtentantes, utque in catholicam communionem reciperentur, Nicænæ fidei conformem libellum obtulerunt, quo quidem perlecto communicatoriam ad Orthodoxos Orientis Epiſcopos literas accepere. *His acceptis literis Legati*, ſcribit Socrates (2), *in Siciliam proficiſcuntur, ubi Concilio Epiſcoporum Siculorum convocato, coram illis ſimiliter fidem conſubſtantialitatis ſe ſervare confitentur, fideique formulam in Concilio Nicæno confirmatam ratam faciunt; A quibus cum literas in eamdem cum Liberii epiſtola ſententiam præſcriptam ad Epiſcopos, qui eos miſerunt, accepiſſent, recta reverterunt*; quod iiſdem fere verbis expreſſit Caſſiodorus, vel quis alius ſit Auctor *Hiſtoriæ tripartitæ* (3), imo & Sozomenus, qui deinde ſubdit (4) litteras Sicilienſium Epiſcoporum in Concilio Thianenſi paulo poſt celebrato publice lectas, & ad alias Eccleſias tranſmiſſas fuiſſe.

Ex hoc ergo quis ambigat; non vulgarem ſane gloriam apud longinquas etiam regiones noſtris Epiſcopis adveniſſe, qui nullis defeſſi laboribus, nullis parcentes vigiliis, tum verbo, tum ſcriptis catholicam fidem defenſare conati ſunt. Ipſi enim parvipendentes in hyeme, quod ex Sozomero clare colligitur (5), totam curſitare Siciliam, ut ad Concilium celebrandum cum tribus Legatis uno in loco convenirent, literaſque ſuas ad Lampſacenos Præſules mittere, innumeras alias ſcripſerunt epiſtolas ad magnos illos Pontifices, ac Nicænæ fidei defenſores primarios, Baſilium dico (6), atque Athanaſium, (7), unde meritis laudibus ab ipſis cohoneſtati ſunt.

In qua autem Civitate Siculum hoc Concilium coactum, & an forte ab Evagrio, qui ab Oriente redux Eccleſiæ ſuæ creditur præfuiſſe, incertum apud nos eſt; dolendum quoque Acta iſtius Concilii periſſe, ut & epiſtolas Lampſacum miſſas, aliaſque ad Sanctos Baſilium, ac Athanaſium; ex ipſorum enim ſubſcriptionibus illuſtria tantorum Epiſcoporum nomina facile colligerentur, in eccleſiaſticis dipticis jure quidem optimo ad perpetuam rei memoriam recenſenda.

Reſtat nunc tandem, ut aliquid de anno diſſeramus, in quo fuit in noſtra Inſula Concilium hoc celebratum. Eminentiſſimus Baronius (8), & cum eo innumeri alii non vulgaris notæ Scriptores (9) ad annum 365. hanc firmant Synodum, quod nullo modo placuit Hadriano Valeſio (10), ac Gulielmo Caveo (11). Ex Imperatorum Valentiniani, ac Valentis Conſulatu ſecundo opinatus eſt Valeſius legationem Macedonianorum anno 367. incidiſſe, unde & hoc etiam anno Siculum Concilium; at meritis reprehenſionibus carpitur a Cl. Pagio (12), qui ea, qua pollet, eruditione apertiſſime oſtendit Conſulatum ſecundum illorum Impp. a Sozomeno enunciatum non legationis fuiſſe, ſed initi Lampſaceni Concilii, ipſumque Conſulatum anno 365. ſtabiliendum eſſe, & legationem ad Pontificem ad annum ſequentem. Si ergo paulo poſt Siculum actum fuit Thianenſe Concilium *ante exitum veris*, ipſo fatente Sozomeno (13), concludere debemus cum eodemmet Pagio, aliiſque ſcriptoribus (14) noſtram Synodum ineunte anno 366. celebratam fuiſſe.

ILLYRICA SYNODUS.

Cauſa concilii

Illyrica ſynodus.) Hæc ſynodus occaſione Euſtathii & pontificis legati congregata fuit. Euſtathius cum ſuis in Illyricum profectus, poſt fidem catholicam ibi prædicatam, literaſque communicatorias aliorum acceptas, horum etiam communione impertiri ſolicitat. Liberius pontifex propter confeſſionem fidei a legatis orientalibus emiſſam, ſperans univerſum orbem Chriſtianum ſub una fide catholica & Nicæna fidei profeſſione redigendum, prædictis orientalibus Elpidium Romanæ eccleſiæ presbyterum legatum adjungit; qui antequam in orientem abiret, univerſam occidentalem eccleſiam de fide catholica orientalium ad eccleſiam redeuntium certiorem redderet. Epiſcopi igitur in Illyrico hac occaſione convenientes, principio fidem Nicænam, paucis exceptis, omnes confeſſi fuerunt, atque ea de re per Elpidium ad orientales ſynodicam ſcripſerunt, cui Valens imperator ſuas addidit. Epiſcopi Italiæ Illyricis, quod fidem Nicænam recepiſſent, per literas gratulati fuerunt. Baron. anno 365. num. 17. & ſeqq.

Epiſto dica

(1) Ceiller *Hiſtoire gener. des Auteurs ſacres Tom.* 5. *chap.* 2. *art.* 2. §. 13. *n.* 3. *pag.* 247. (2) Socrates *lib.* 4. *cap.* 12. *circa finem.* (3) *Hiſt. tripatr. lib.* 7. *cap.* 25. (4) Sozomenus *lib.* 6. *cap.* 12. *in princ.* (5) Idem *loc. cit.* (6) S. Baſilius *epiſt.* 204. *n.* 7. *Tom.* 3. *F.* 307. *edit. P. Garnier.* (7) S. Athanaſius *epiſt. ad Epiſcop. Africæ in princ. Tom.* 2. *F.* 891. (8) Baronius *ad ann.* 365. *n.* 16. (9) De Angelis, & Mongitorius *loc. cit.* Bail *ſumma Concil. Tom.* 2. *ad dictum annum.* Battaglini *Storia de Conilj Tom.* 2. *F.* 113. Tillemont *Hiſtoir. Eccleſ. ſecul.* 4. *n.* 80. Labbe *Tom.* 2 *ad dictum annum.* (10) Valeſius *adnot. ad Socratem F.* 40. *& adnot. ad Sozomenum F.* 110. (11) Cave *Hiſtoria litter. ad ann.* 367. *F.* 231. (12) Pagius *Tom.* 1. *ad ann.* 365. *n.* 4. 5. *&* 6. (13) Sozomenus *loc. cit. ex verſ. Valeſii* (14) Natalis Alexander *ſec.* 4. *cap.* 3. §. 31. di Giovanni *Codex Siciliæ diplom.* 13. *not.* a *& diplom.* 16. *not.* a Fleure *Hiſtoir. Eccleſiaſt. Tom.* 4. *liv.* 6. *n.* 9. *F.* 153. Ceiller *Hiſtoire generale des Auteurs ſacres Tom.* 5. *chap.* 10. *art.* 9. *n.* 1. *&* 3. *pag.* 602. *&* 604.

EPISTOLA SYNODALIS

Illyricorum Episcoporum ad orientales.

[1] *Episcopi Illyrici, episcopis Ecclesiarum Dei, diœceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino salutem.*

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΛΥΡΙΚΟΥ Ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας, Καροφρυγίας, Πακατιανῆς ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Episcopi Illyrici, ecclesiis Dei, & episcopis diœceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacatianæ, in domino salutem.

Conveníentibus nobis in unum, & habita maxima quæstione de salutari Verbo, probavimus consubstantialem esse Patri Trinitatem Patris & Filii & Spiritus sancti. Quamobrem justum fuit vobis literas destinare, non quibusdam argumentationibus religionem Trinitatis scribentes, sed in humilitate rogantes. Has nostras literas destinavimus per dulcissimum fratrem & consacerdotem nostrum Elpidium presbyterum. In præsentibus itaque nostris literis quasi illud refertur, quod in Salvatoris nostri Jesu Christi libris adscriptum est: *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ*, [a] *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et hæc quidem sufficiebant humilitati nostræ, etiamsi non vobis universales literas mitteremus [b] propter timorem tantum, quem ibi prædicatis cunctæ vestræ provinciæ, a Patre & Filio Spiritum sanctum dividentes. Quamobrem necessarium habuimus ad vos destinare dominum nostrum & comministrum Elpidium [c] a regio principatu Romanorum has literas deferentem, ut si forte talis est prædicatio vestra, cognoscat. Qui enim consubstantialem Trinitatem non prædicant, anathema sint. Et si quis his communicans invenitur, anathema sit. His autem qui consubstantialem prædicant Trinitatem, præparata sunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis, non aliud innovetis; sed consubstantialem semper & ubique prædicantes Trinitatem possidebitis regnum Dei.

Ob hoc scribentes & commemorantes has literas desti-

[Margin: … Græco … lam e- … olaria hic … int, ego … Christi.]

[Margin: … ce, pro- … talem … gionem. … hos timor, … gio est, in … Xysti ad … l. Item … rianus. … anto illi … ide majo- … & timore … liores? … vero pro … a religio- … posita vox … etur. … oc est, ab … tractu Im- … ii, qui sub- … ei Impera- … i, cui & … ma paret: … lentiniano … licet.]

ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ζητήσεως πολλῆς γενομένης περὶ τοῦ σωτηρίου λόγου, ἀπεδείξαμεν ὁμοούσιον εἶναι τὴν τριάδα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. καὶ τὴν δίκαιον γράμματα ἀποχαράξαι πρὸς ὑμᾶς, οὐ σοφίσμασι τὰ τῆς θρησκείας τῆς τριάδος γράφοντας, ἀλλ' ἐν ταπεινοφροσύνῃ καταξιωθέντας. τοῦτο ἡμῶν τὸ γράμμα ἀπεστάλκαμεν, διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Ἐλπιδίου τοῦ [2] πρεσβυτέρου. οὐ γὰρ ἐν τοῖς τῶν ἡμετέρων χειρῶν γράμμασιν, ἀλλ' ἐν τοῖς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βίβλοις γέγραπται, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου. ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; καὶ ταῦτα μὲν ἤρκει τῇ ἡμετέρᾳ ταπεινώσει, μήτε τὸ καθόλου γράμματι ἀποχαράξαι πρὸς ὑμᾶς, διὰ τὸν τηλικοῦτον φόβον ὃν αὐτόθι κηρύσσετε πάσῃ τῇ ὑφ' ὑμᾶς ἐπαρχίᾳ, ἀποχωρίζοντες τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ἀνάγκην οὖν ἔχομεν πέμψαι πρὸς ὑμᾶς τὸν κύριον ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν [3] Ἐλπίδιον ἀπὸ τῆς βασιλευούσης Ῥωμαίων ἀρχῆς, τοῦτο τὸ γράμμα ἔχοντα, καταμαθόντα, εἴγε ἄρα οὕτως ἔχει τὸ κήρυγμα ὑμῶν. οἱ γὰρ μὴ ὁμοούσιον τὴν τριάδα δοξάζοντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν. καὶ εἴ τις τούτοις φωραθείη κοινωνῶν, ἀνάθεμα ἔστω. τοῖς δὲ κηρύττουσιν ὁμοούσιον τὴν τριάδα, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἡτοίμασται. παρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ ἑτεροδοξεῖν, ἀλλ' ὁμοούσιον ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς κηρύττοντες τὴν τριάδα, δυνηθῆτε κληρονομῆσαι τὴν

Cum in unum essemus coacti, & diu multumque de salutari Verbo disceptatum esset; tandem confirmavimus Trinitatem consubstantialem esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. De qua re consentaneum videbatur literas ad vos perscribere, non captiose & vafre ea quæ ad cultum Trinitatis pertinent, tradendo, sed cum humilitate animi de illis decernendo. Has nostras literas misimus per dilectum fratrem nostrum & collegam Elpidium presbyterum. Est quidem literis proditum, non in epistola nostra manu scripta, sed in libris Salvatoris nostri Jesu Christi: *Ego sum Pauli, ego vero Apollo, ego Cephæ, ego Christi. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Atque nostra modestia his potuisset esse contenta, ut nullas omnino literas ad vos scriberet: quippe cum vestra prædicatione, qua Spiritum sanctum a Patre & Filio separatis, tantus terror omnibus provinciis, quæ a vobis administrantur, injectus sit. Itaque coacti sumus dominum & collegam nostrum Elpidium cum literis Roma, quæ est caput imperii, ad vos mittere, ut discat, utrum vestra prædicatio ita se habeat, an non. Nam qui opinantur Trinitatem non esse consubstantialem, anathema sunto. Et si quis cum hujusmodi communicare deprehensus sit, anathema esto. His autem qui prædicant Trinitatem consubstantialem esse, regnum cœlorum paratum est. Quare obsecramus vos, fratres, ne aliud doceatis, neve aliud opinemini; sed prædicetis perpetuo Trinitatem consubstantialem esse, quo possitis hæredes regni Dei effici.

[Margin: Apud Theod. lib. 3. cap. 8. extat, male post ordinationem Ambros. colloca-ta. Baron. ann. 365. num. 18. 19. 20.]

[Margin: 1. Cor. 8.]

1 Hæc est ex Epiphanii Scholastici hist. Trip. lib. 7. cap. 10. desumpta interpretatio, qualem exhibet Harduinus tom. 1. Concil. pag. 794.

2 In Savilii mſ. codice, ut quidem refert Valesius, πρεσβύτου, senem. Harduinus.

3 Συλλειτουργοὶ coepiscopi sunt. Sententia hujus loci est, nec constituendos esse, nec constitutos tolerari in sua sede episcopos oportere, nisi qui in fide perstiterint sani: alioqui, si ad Arianos defecerint; ex ipso etiam presbyterio repellendos. Nam & vox ea *reppellantur*, quam Epiphanius Schol. legit, e Græco textu excidit: & cum scriptum esset primo Latine, *qui in fide perstiterint sani:* Græcus interpres imperite legit, *qui in fine restiterint*, quia est etiam χρῆσθαι *resistere*, Budæo teste. *Hard.*

navimus. De episcopis autem constituendis, vel [a] comministris jam constitutis, si permanserint usque ad finem sani, bene: alioquin ex ipso presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atque diaconos in sacerdotali ordine definivimus, ut sint irreprehensibiles, undique [b] & a Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus verbis scribere, eo quod miserimus unum ex omnibus dominum nostrum & comministrum Elpidium, studiose prædicationem vestram cogniturum, an ita se habeat, sicut audivimus a domino nostro & consacerdote Eustathio. Posthac licet in errore fueritis, deponentes veterem hominem, induimini novo. Nam & ipse frater & comminister Elpidius docebit vos veram prædicare fidem: quia sancta Trinitas consubstantialis Deo & Patri & Filio cum Spiritu sancto sanctificata, glorificata, manifestata est; Pater in Filio, Filius in Patre, cum sancto Spiritu in sæcula. Hoc itaque declarato, aperte poterimus sanctam Trinitatem confiteri consubstantialem esse, secundum fidem olim in Nicæa expositam, quam Patres confirmaverunt. Qua fide prædicata, poterimus erroneum dæmonem declinare. Quo extincto, pacificos nosmetipsos literis degentes in pace salutabimus. Scripsimus itaque vobis, ut noveritis Arianos esse condemnatos, nolentes confiteri ex Patris substantia Filium & Spiritum sanctum. Quorum nomina sunt subjecta: Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita se habent, in gloria Patris & Filii & Spiritus sancti, in sæcula sæculorum, Amen. Valere vos [c] optamus Patri & Filio Salvatori Christo, cum sancto Spiritu, multis annorum curriculis.

[a] *Sententia hujus loci, est, episcopos non esse constituendos nisi qui in fide semper perseveraverint: constitutos jam, si a fide defecerint ad Arianos, ex ipso presbyterio repellendos: ne presbyterorum quidem loco sint.*

[b] *Græce*, & nona curia.

[c] *Melius*, oramus Patrem & Filium &c.

τῇ Θεῷ βασιλείαν. περὶ τούτου γράφοντες, καὶ ὑπόμνησιν ἔχοντες ἐχαράξαμεν τοῦτο ἡμῶν τὸ γράμμα, καὶ περὶ τῶν καθισαμένων ἐπισκόπων, ἢ κατασταθέντων συλλειτουργῶν, ἐὰν μὲν εἶεν ἐκ τῶν ἐν τέλει χρησαμένων ἐπισκόπων ὑγιεῖς, εἰ δὲ μή, ἐξ αὐτῆς τῆς πρεσβυτερίας, ὁμοίως τε καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἐξ αὐτῆς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, ἵνα ὦσιν ἀνεπίληπτοι πανταχόθεν, καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου καὶ στρατιωτικῆς ἀρχῆς. εἰς τοῦτο ἓν αὐτὸ ἐκ ἠβουλήθημεν διὰ πολλῶν ἀποχαράξαι, διὰ τὸ ἀποσαλῆναι ἕνα ἐκ πάντων τὸν κύριον ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν Ἐλπίδιον ἐπισπέσθαι καταμαθόντα τὸ κήρυγμα ὑμῶν, εἴγε ὅπως ἔχει ὥσπερ ἀκηκοάμεν παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν τοῦ συλλειτουργοῦ Εὐσταθίου. λοιπὸν εἰ καὶ ποτὲ ἐν πολάνῃ γεγόνατε, ἀποθέμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδύσασθε τὸν καινόν. καὶ γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς Ἐλπίδιος, διδάξει ὑμᾶς κηρῦξαι τὴν ἀληθῆ πίστιν. ὅτι ἡ ἁγία τριὰς, ἡ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, σὺν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι ἡγίασαι, δεδόξασαι, πεφανέρωται, πατὴρ ἐν υἱῷ, υἱὸς ἐν πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. φανερωθέντος γὰρ τούτου, φανερῶς δυνησόμεθα τὴν ἁγίαν τριάδα ὁμολογεῖν ὁμοούσιον, κατὰ τὴν παλαι ἐκτεθεῖσαν πίστιν τὴν ἐν Νικαίᾳ, ἣν καὶ οἱ πατέρες ἐβεβαίωσαν. κηρυττομένης ἓν τῆς πίστεως ταύτης, δυνησόμεθα τὸν ἀλιτηρίου δαίμονα ἐκφυγεῖν τὰ θήραθρα. σβεσθέντος γὰρ τούτου, δυνησόμεθα εἰρηνικοῖς γράμμασιν ἑαυτοὺς προσκυνεῖν, ἐν εἰρήνῃ διάγοντες. ἐγράψαμεν ἓν ὑμῖν, ἵνα εἰδέναι ἔχητε τοὺς καθαιρεθέντας Ἀρειομανίτας, τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν, μήτε τὸ ἅγιον πνεῦμα. ὧν τὰ ὀνόματα ὑπετάξαμεν. Πολυχρόνιος, Τηλέμαχος, Φαῦστος, Ἀσκληπιάδης, Ἀμάντιος, Κλεόπατρος. καὶ ταῦτα μὲν ὅπως εἰς δόξαν πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα ἐν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ σωτῆρι ἡμῶν Χριστῷ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι, πολλαῖς ἐτῶν περιόδοις.

Dum hac de re scriberemus ad vos, commonefacti sumus, ut in his nostris literis scriberemus etiam de episcoporum, collegarum scilicet nostrorum, institutione: ut si quo modo fieri queat, e magistratibus qui probata spectataque fide fuerunt, episcopatu functuri cooptentur: sin autem tales non reperiantur, e sacerdotum collegio repellantur. Ad eumdem modum tum presbyteri, tum diaconi de ordine sacerdotali sumantur, ut omni ex parte inculpati sint: minime vero de curia aut militum ductoribus. Atque propterea non erat animus ad vos pluribus scribere, quod unum omnium nomine ad vos misimus dominum & collegam nostrum Elpidium, ut accurate discat, utrum vestra prædicatio ita se habeat, uti a domino & collega nostro Eustathio accepimus. De cetero, fratres, tametsi dudum in errore versati estis, tamen vetere homine deposito, novum induite. Atque ipse frater & collega noster Elpidius docebit vos veræ fidei prædicationem, nimirum quod sancta Trinitas consubstantialis est, & Deus Pater cum filio & Spiritu sancto sanctificatur & glorificatur: & quod Pater in Filio existit, & Filius in Patre una cum Spiritu sancto in omnem æternitatem.

Alia de creandis synodi Nicænæ.

Qua re perspicue declarata, poterimus vere confiteri sanctam Trinitatem consubstantialem esse, uti formula fidei olim in concilio Nicæno edita vult: quam etiam patres nostri confirmarunt. Itaque hac fide prædicata, poterimus scelesti dæmonis retia evitare: quo represso, copia erit cum nos per literas ad pacem conciliandam mutuo salutandi, tum vitam quietam tranquillamque degendi. Proinde scripsimus ad vos, ut Arianos, qui sunt concilii sententia abdicati, possitis cognoscere: qui quidem neque Filium Dei ex Patris essentia constare, neque Spiritum sanctum confiteri volunt: quorum nomina subjunximus, Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Atque hæc quidem ad hunc modum acta sunt, ad gloriam Patris, & Filii, & Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen. Vos ad multorum annorum curricula optamus in domino Patre & Filio Salvatore nostro Christo, cum sancto Spiritu, valere plurimum.

Fidei profitio.

Epi-

Epistola Imperatorum [1] Valentis & Valentiniani ad Asianos.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΜΕΓΙΣΤΟΙ ΑΕΙ σεβαστοὶ νικηταὶ Αὔγυστοι, Βαλεντινιανὸς καὶ Οὐάλης, καὶ Γρατιανὸς, ἐπισκόποις διοικήσεως Ασιανῆς, Φρυγίας, Καροφρυγίας, Πακατιανῆς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Imperatores maximi semper Augusti, victores, Valens & Valentinianus, [a] episcopis diœcesis Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in domino salutem.

[a] & Gratianus ex Gr.

ΣΥΝΟΔΟΥ τηλικαύτης συγκροτηθείσης ἐν τῷ Ιλλυρικῷ, καὶ ζητήσεως πολλῆς γιγνομένης περὶ τοῦ σωτηρίου λόγου, ἀπέδειξαν οἱ τεσμαχαιρώτατοι ἐπίσκοποι τὴν τριάδα ὁμοούσιον πατέρος καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. ἰῶν δὲ ὅλως ἐκκλίνοντες, λειτουργίας τὰς κατὰ δίκαιον ἐπιβαλούσας αὐτοῖς, θρησκεύσιν ἢ θρησκείαν τοῦ μεγάλου βασιλέως. κηρύττειν δὲ πανταχοῦ προσέταξε τὸ ἡμέτερον κράτος. ὅτως μόνοι, ἵνα μὴ λέγωσί τινες, ὅτι ἀνήκαμεν θρησκείᾳ βασιλέως τοῦ δίεποντος τὴν γῆν ταύτην, μὴ ἀνεχόμενοι τὰ ἐντελλόμενα ἡμῖν τὰ περὶ τῆς σωτηρίας. ὡς γὰρ φησι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὅπερ ἐπίκεισιν ταύτην ἔχει, ἀποδίδοσθε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. τί λέγετε ὑμεῖς οἱ ἐπίσκοποι καὶ προφῆται τοῦ σωτηρίου λόγου, εἰ ὅτως ἔχει τὰ τῆς ἀποδείξεως ὑμῶν; ὅτω μόνοι ἀγαπῶντες ἀλλήλους, παύσασθε ἀποχρᾶσθαι ἀξιώματι βασιλέως. καὶ μὴ διώκετε τοὺς ἀκεραίως τῷ Θεῷ λειτουργοῦντας, ὧν ταῖς δεήσεσι, ὁπόταν πόλεμοι κατεπαίωνται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄγγελων ἀποστάσεις ἀποτρέφονται. καὶ πάντας δαίμονας φθορεμαίους ἀποτρέφειν διὰ δεήσεως σπουδάζοντες, καὶ τὰ δημόσια κατὰ νόμους εἰσκομίζειν ἴσασι, καὶ οὐκ ἀντιλέγουσι τῇ τοῦ κρατοῦντος ἐξουσίᾳ. ἀλλ' εἰλικρινῶς καὶ τὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ Θεοῦ σύνταξιν φυλάττουσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις ὑποτάσσονται. ὑμεῖς δὲ ἀπειθεῖς ἐδείχθητε εἶναι. ἡμεῖς μὲν ἐχρησάμεθα τῷ ἄλφα ἕως τοῦ ω, ὑμεῖς δὲ ἑαυτοὺς ἀπεδώκατε. ἡμεῖς μόνοι καθαροὺς ἑαυτοὺς ἀφ' ὑμῶν εἶναι θέλοντες, ὡς καὶ Πιλάτος ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἐν ἡμῖν πολιτευομένου Χριστοῦ, μὴ θέλοντος αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ ὑπὲρ τοῦ παθεῖν αὐτὸν παρακληθόντι ἐπίστρεφεῖς ἐπὶ τὰ τῆς ἀνατολῆς μέρη, καὶ αἰτήσας ὕδωρ ἐπὶ χεῖρων, ἐνίψατο αὐτοῦ τὰς χεῖρας λέγων. ἀθῶος εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου. ὅτως καὶ τὸ ἡμέτερον κράτος διὰ παντὸς ἐνετείλατο, μὴ διώκειν, μήτε ἐπικλύζειν, μήτε ζηλοῦν τοὺς ἐργαζομένους τὸ χωρίον τοῦ Χριστοῦ, μήτε τοὺς διαικητὰς ἀπελαύνειν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἵνα μὴ σήμερον μὲν, ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου κράτους, αὔξειν δόξητε καὶ μεταξὺ τοῦ παρακεκλημένου παθεῖν τὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ Ζαχαρίου τοῦ αἵματος. ἀλλ' οἱ μετ' αὐτοῦ μετασχόντες τῆς ἀφίξεως ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν βασιλέως ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ ἐρράγησαν, παραδοθέντες εἰς χείρων θανάτου μετὰ τοῦ συνδραμόντος αὐτοῖς φθορεμαίου δαίμονος. τοῦτο προσετάξαμεν ἐπ' Αμεγετίου καὶ Κηρωνίου, καὶ Δαμάσου, καὶ Δαϊλάμπωνος, καὶ Βρετησίου, ἀκροατῶν γιγνομένων. ἅπερ καὶ αὐτὸ τὸ προχθὲν ἐξαπεστάλκαμεν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα γνῶναι ἔχητε τὸ προχθὲν ἐν τῷ ἐναρέτῳ συνόδῳ. Τούτοις συνεξέθεμεν τοῖς γράμμασι καὶ

UBI frequenti in concilio Illyrico coacto multum in utramque partem de salutari Dei Verbo disceptatum erat, beatissimi episcopi Trinitatem consubstantialem esse, hoc est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, certis rationibus ostenderunt. A qua fide ne digitum quidem (ut ajunt) deflectentes, debito cultu religionem præpotentis Regis prosequuntur: quam etiam nostra celsitudo passim prædicari mandavit.

Extat apud Theodor. lib. 4. cap. 6. Baron. anno 365. num. 21. 22. &c.

Attamen non est hæc causa, cur quidam dicant se religionem sequi imperatoris, qui hunc mundum gubernat, neglecto scilicet illius mandato, qui nobis de salute nostra præcepta dat. Est enim præceptum evangelii Dei nostri, qui hanc habet velut ratam definitamque sententiam: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Quid ergo vos dicitis episcopi, & verbi salutaris antistites? Quod si vos eadem decernatis, tum certe mutuo vos ipsi complectimini, & imperatoria celsitudine nolite abuti. Nolite persequi veros Dei ministros, quorum precibus & bella sedantur in terra, & incursiones angelorum, qui a Deo desciverunt, arcentur: qui etiam orando pestiferos dæmones repellere nituntur; qui vectigalia, uti leges postulant, pensitare non recusant; qui potestati imperatoriæ non refragantur, sed sancte & sincere tum mandatum præpotentis regis Dei observant, tum nostris legibus obsequuntur. At constat, vos obstinate his rebus restitisse.

Marc. 12. Luc. 20.

Nos patientia semper a principio usque ad finem usi sumus; vos contra animi vestri impotentiæ obsecuti estis. Sed nos a vestra culpa volumus esse vacui & puri, non aliter atque Pilatus, qui, cum de Christo jam tum inter nos vitam agente haberetur quæstio, noluit eum interficere; & rogatus a Judæis ut cruci affigeretur, se convertere ad orientem, petere aquam manibus, easque lavare cœpit, simul hæc locutus: *Innocens sum a sanguine justi hujus.* Ob quam causam nostra celsitudo semper istud imperavit: Ne quis quem submergat, vocetve in invidiam Christi agricolas: Neve procuratores summi regis exagitet; ne regnantibus non nobis, nihil hinc emolumenti consecuti, postea una cum sceleris exhortatore, in ea quæ testamenti ipsius sunt, damna incurratis: id quod in Zachariæ sanguine eveniebat. Nam funesti illi, perinde ac pestifer dæmon, qui cædis illius socius erat, mortis supplicio traditi, adveniente cœlitus rege nostro Jesu Christo, disrupti perierunt.

Matth. 27.

Istud mandatum dedimus præsentibus, audientibusque ea quæ facta sunt, Amegetio, Ceronio, Damaso, Lampone, & Brintesio.

Legati apud Imper.

[1] Hanc Epistolam existimat Baronius Valenti, non vero Valentiniano ejus fratri attribuendam; in quo fine dubio fallitur: data enim ea a Valentiniano, cui integrum Illyricum parebat, quique fidem catholicam, a qua Valens abhorrebat, tuebatur, quod ex Petro de Marca, ac Valesio late probat Pagius ad an. Chr. 365. num. 9. & seqq.

Porro ipſa facta ad vos miſimus, ut intelligatis quæ hoc præclarum concilium decreverit. Nam his litteris attexuimus decreta concilii, quæ ſummatim complectuntur iſta.

Fides Illyricæ ſynodi

Sententiam magni & orthodoxi concilii Nicæni ſequentes, confitemur Filium Patri conſubſtantialem eſſe. Neque certe ita intelligimus conſubſtantialem, ut quidam olim exponebant, qui non ſincere & ex animo concilio Nicæno ſubſcripſerunt. Neque ut alii, qui hoc tempore illos appellant patres, & vim hujus verbi, conſubſtantialis, tollunt; ſequunturque opinionem eorum qui tradiderunt, per hanc vocem, conſubſtantialem, nihil aliud ſignificari, quam ſimilem: per quam vocem Filius nulli creaturæ per ipſum conditæ, ſed ſoli Patri ſimilis oſtenditur. Qui iſta tradunt, Filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam eſſe impie plane definiunt. Nos autem non aliter ſentimus, atque duo concilia, quorum alterum jam Romæ, alterum habetur in Gallia: Nimirum unam eamdemque eſſentiam eſſe Patris & Filii & Spiritus ſancti in tribus perſonis, hoc eſt, in tribus perfectis, ut Græci loquuntur, ὑποστάσεσι. Confitemur item (ut eſt in fidei formula Nicææ edita) conſubſtantialem Dei Patris filium ſumpſiſſe carnem ex ſancta virgine, inter homines habitaſſe, impleviſſeque omnem pro nobis œconomiam, naſcendo, patiendo, reſurgendo, & in cœlos aſcendendo: venturum quoque denuo, ut in die judicii, prout, quiſque ſe geſſit in vita, reddat cuique, carni univerſæ viſum fore: divinam ſuam demonſtraturum potentiam: Deum carne indutum, non hominem indutum divinitate. Illis autem qui contraria ſentiunt, anathema denunciamus. Pari ratione his, qui non ingenue dicunt anathema ei qui aſſerit Filium non ante fuiſſe quam naſceretur, ſed tradit eum vi & facultate prius in Patre fuiſſe, quam re ipſa genitus eſſet, anathema denunciamus. Nam iſtud dici poteſt de omnibus creaturis, quæ non ſemper cum Deo ſunt, ſicut Filius ſemper cum Patre eſt, æterna generatione genitus.

A τῆς συνόδε τὰ δογματα ἐν κεφαλαίῳ ταῦτα ἐπιλέγονται. Ὁμολογοῦμεν ἀκολούθως τῇ μεγάλῃ καὶ ὀρθοδόξῳ συνόδῳ ὁμοούσιον εἶναι τῷ πατρὶ τὸν υἱόν. καὶ οὐχ ἁπλῶς νοοῦμεν τὸ ὁμοούσιον, ὡς καὶ πάλαι τινὲς ἐξηγήσαντο, μὴ ἀληθινῶς ὑπογράψαντες, καὶ νῦν ἕτεροι πατέρας ἑαυτῶν καλοῦντες, τὴν δύναμιν τῆς λέξεως ἀθετήσαντες καὶ ἐπόμενοι τοῖς γράψασι, τὸ ὅμοιον δηλοῦσθαι διὰ τοῦ ὁμοουσίου, καθ' ὃ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων δι' αὐτοῦ γινομένων ἐμφερὴς ὁ υἱὸς, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ πατρὶ ἀφομοίωται. οἱ γὰρ ταῦτα ἐξηγούμενοι. κτίσμα ἐξαίρετον ἀσεβῶς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ δογματίζουσιν, ἡμεῖς δὲ φρονοῦμεν ὡς καὶ αἱ συνόδοι νῦν, ἥτε κατὰ Ῥώμην καὶ ἡ κατὰ Γαλλία, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐν τρισὶ προσώποις, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσιν. ὁμολογοῦμεν δὲ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τὴν ἐν Νικαίᾳ καὶ σεσαρκῶσθαι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁμοούσιον, ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, καὶ ἐν ἀνθρώποις ἐσκηνωκέναι, καὶ πεπληρωκέναι πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν οἰκονομίαν, ἐν τῷ γενέσει καὶ πάθει καὶ ἀναστάσει, καὶ τῇ εἰς οὐρανὸς ἀναβάσει. καὶ πάλιν ἥξειν ἀποδιδόντα ἡμῖν κατὰ τὴν ἑκάστου βιοτὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως σαρκὶ ὁρωμένον καὶ τὴν ἑαυτοῦ θείαν δύναμιν ἐπιδεικνύμενα Θεὸν ὄντα σαρκοφόρον καὶ ἐκ ἀνθρωπον θεοφόρον. καὶ τοὺς ἐναντία φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν. ὁμοίως ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς μὴ γνησίως ἀναθεματίζοντας τὸν εἰπόντα, ὅτι πρὶν γεννηθῆναι ἐκ Μαρίας ὁ υἱός. ἀλλὰ γράφαντα, ὅτι καὶ πρὶν ἐνεργείᾳ γεννηθῆναι, δυνάμει δὲ ἐν τῷ πατρί. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν κτισμάτων ἐστὶ τῷ μὴ ἀεὶ ὄντων μετὰ τοῦ Θεοῦ, καθὸ ὁ υἱὸς ἀεὶ μετὰ τοῦ πατρὸς ἐστιν, ἀϊδίως γεννήσει γεγεννημένος.

B

C

D

[2] EPISTOLA EPISCOPORUM ITALIÆ,

Illyricis de fide Nicæna ſuſcepta gratulantium,

Dilectiſſimis fratribus per Illyricum fidem paternam retinentibus, epiſcopi Italiæ, in domino æternam ſalutem,

Extat apud Hilar. fragm. lib. 1. pag. 38. Baron. anno 365. num. 26. & 27.

DIVINI muneris gratia eſt, ut ſecundum apoſtolum omnes unum ſapere, omnes unum confiteri cœperimus: & quantum ad Italiam pertinet, [a] cum fidei paternæ, hoc eſt apud Nicæam ſcriptæ ſe reddidit, fraudem quam paſſa eſt apud Ariminum recognoſcens: Illyricum etiam Deum clementi nutu reſpexiſſe, gaudemus, & conſortio infidelitatis, quo gravabatur, abjecto, ea quæ ſunt rectæ ſententiæ probare cœpiſſe, gratulamur. Noſtram igitur, dilectiſſimi fratres, unam eamdemque accipite firmam ſubſcriptione ſententiam. Nicæni tractatus adverſus Arium, Sabelliumque, cujus Photinus partiaria hæreditate damnatur, decreta ſervamus. Ariminenſis concilii ſtatuta quorumdam tergiverſatione corrupta, conſenſu omnium provinciarum jure reſcindimus; quorum etiam exemplaria tranſmittenda cenſuimus, ut nec in fide retinenda, nec in confutando Ariminenſi concilio aliqua videretur [b] condeſcenſio.

[a] olim

[b] eſſe

Quicumque igitur noſtræ unanimitatis optat habere conſortium, quicumque individuam pacem nobiſcum habere deſiderat, quæ ſunt noſtræ ſententiæ, comprobare feſtinet, & fidei nobis memoratæ ſubſcriptionem, & reſciſſionem Ariminenſis concilii ſine ambiguitate mittendo. Id certe petimus, quod complures harum provinciarum porrigimus ipſi conſenſum. Auctores autem hæreſis Arianæ vel Aetianæ Valentem & Urſacium, ceteroſque eorumdem conſortes, non [2] nunc eſſe quod manifeſtari apud Illyricum cœperunt, ſed olim condemnaſſe, manifeſtum eſt.

Ob-

[1] Apud Harduinum: *Exemplum Epiſtolæ Epiſcoporum Italiæ, qui Arimini geſta reſcindunt.* Emendationes marginales ſunt Sirmondi ex MS. Ceterum, ut obſervat Pagius ad an. Ch. 369. n. 5. hæc Synodica perperam a Baronio, & a Conciliorum Collectoribus inter acta Synodi Illyricianæ relata eſt. Nam cum ex Synodi Illyricianæ Epiſtola Synodica pateat in ea Synodo non de Valente, & Urſacio, ſed de Spiritus Sancti Conſubſtantialitate ſermonem fuiſſe, male ad eam refertur hæc Synodica, quæ ad Illyricianos e prima Synodo ſub Damaſo data fuit, & non potius illa, quæ ex ejuſdem Damaſi altera Synodo, in quo de SS. Trinitatis Conſubſtantialitate actum eſt, ad eoſdem miſſa. [2] MS. *Nunc* & *quod*.

Observatio ex P. Antonii Pagi Critica ad an. Ch. 365. & 369. decerpta.

In Concilio Illyriciano ſtabilita fuit conſubſtantialis Trinitatis fides, quam totus Occidens profitebatur, ut ait Theophanes in Chronico. Præterea Sozomenus lib. 6. cap. 22. ait, cum de Spiritu ſancto mota eſſet quæſtio, decretum fuiſſe, eum Patri & Filio conſubſtantialem eſſe, & Epiſcopi Romani judicio controverſiam diremptam. Ubi Sozomenus de concilio Illyriciano loqui, licet ejus mentionem non faciat, recte vidit Nicephorus lib. 11. cap. 30. qui eo de Spiritu ſancto narrato, recitat ſupra relatas literas Valentiniani Imp. ad Epiſcopos diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, ac poſtea Epiſtolam Illyricianorum ad eoſdem epiſcopos: quam utramque Epiſtolam Theodoretus lib. 4. cap. 8. & 9. etiam recitat. Certum itaque in hac Synodo conſubſtantialem, Trinitatem comprobatam; ſed quo anno ea habita fuerit, hactenus valde obſcurum.

Et primo quidem cum in titulo epiſtolæ imperialis ſupra relatæ tam apud Theodoretum, quam apud Nicephorum, una cum Valentiniano & Valente, Gratianus quoque nuncupetur, qui anno tantum Ch. 367. menſe Auguſto Imperator fuit appellatus, procul dubio ante annum Chriſti 367. hæc Epiſtola ſcribi, & Synodus Illyriciana congregari non potuere. Deinde hæc Synodus habita non fuit niſi poſt acceptam epiſtolam Synodi Romanæ, non quæ hic affertur a Labbeo ex D. Hilarii fragmentis deſcripta, ſed quæ data fuit ad Epiſcopos Illyrici e Concilio Romano Damaſi infra relata ab eodem Labbeo ad annum Chriſti 369. quamque referunt Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Theodoretus lib. 2. cap. 22. nam in fine hujus Epiſtolæ Epiſcopi Synodi Romanæ Illyricianos invitant, ut fidem a ſe expoſitam amplecti velint: *Veſtræ igitur reverentiæ judicium cum omnium Sacerdotum judicio conſentiat: in qua fide vos ſtabiles & firmos manere confidimus*. Epiſcopi Illyriciani, cum hanc Epiſtolam accepiſſent, Legatos ſuos miſerunt ad Valentinianum Auguſtum, poſtulantes ut in unum cocundi, & Fidem catholicam exponendi liberam ipſis facultatem concederet; quod nos docuit Theophanes in Chronico, ubi ait: Epiſcopi *facta ſuis petitionibus a Valentiniano poteſtate, qua Nicæa fidem expoſitam confirmavere*. Cum autem Damaſi ſynodus, e qua ad Illyricianos data fuit præfata Epiſtola ſynodica, habita non fuerit nonniſi anno Ch. 372. ut ad eam ſynodum infra oſtendemus, ante hunc eumdem, vel ſaltem inſequentem annum Chriſti 373. Illyriciana celebrari non potuit. Harduinus hanc ſynodum affigit anno Ch. 374. quia poſt ordinationem Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi, quæ juxta peritiores contigit menſe Decembri anni 373. illam collocat Theodoretus. Neque fundamenta Baronii, & aliorum ſynodum Illyricianam ad annum 365. rejicientium urgent. Primo enim, ex eo quod Epiſcopi Concilii Illyriciani ad Epiſcopos Diœceſeos Aſianæ ſcribant, miſiſſe ſe unum ex omnibus Dominum ſuum & Comminiſtrum *Elpidium*, accurate exploraturum prædicationem eorum, *utrum ita ſe habeat*, inquiunt, *uti accepimus a Domino & Comminiſtro noſtro Euſtathio*, inferunt, Illyricianam Synodum eodem anno contigiſſe, quo Macedonianorum Legatio, cum *Euſtathius* unus fuerit e Legatis a Macedonianis, ſeu Lampſacenis in Italiam ad Liberium Papam, indeque ad Concilium Tyanenſe miſſis. Sed quo ex Auctore Baronius, aliique didicere, *Euſtathium*, a quo Aſianorum Fidem acceperunt Illyriciani, eumdem eſſe ac *Euſtathium*, Sebaſtenum Epiſcopum, unum ex Legatis Concilii Lampſaceni? Certe Illyriciani eum tantum Dominum & Comminiſtrum vocant, non vero Sebaſtiæ Epiſcopum. Sane, inquit Petrus de Marca in Diatriba de Synodica Epiſtola Synodi Illyricianæ, quin dictio *συλλειτουργὸν* ad presbyteros referri debeat, dubitare non ſinit hæc epiſtola, in qua *Elpidius*, qui tantum presbyter erat, bis nuncupatur *συλλειτουργὸς*. Ad cujus nominis dignitatem Diaconi quoque trahuntur, quoniam, ut loquitur Lex Theodoſiana, *Eccleſia eſt in Epiſcopis, & Presbyteris, & Diaconis*. Ibidem Marca reprehendit errorem Interpretum, qui, quod ſeparatim dicitur in contextu ejuſdem Synodicæ *de conſtituendis Epiſcopis*, & *de Comminiſtris conſtitutis* in verſione miſcent, & Collegas, vel etiam Comminiſtros, Epiſcopos interpretantur, ut Chriſtophorſonus, & Sirmondus in editione Operum Theodoreti. Langus quidem in verſione Nicephori diſtinguit Epiſcopos ab eorum adminiſtris, ſed creandos, vel creatos ad utroſque refert, quamvis in contextu inter ſe hæc diſtinguantur. Valeſius in Notis ad Theodoretum exiſtimat, *Elpidium* Epiſcopum fuiſſe, quod in ea Synodica Illyriciani eum *fratrem* ſuum & *Comminiſtrum* appellent, & iis titulis, inquit, Epiſcopum potius deſignari videri, quam presbyterum. Sed miror, Virum eruditiſſimum non animadvertiſſe, Divum Baſilium in ſuis epiſtolis Diaconos *fratris* nomine ſæpe appellare, ideoque exinde male inferri Elpidium Epiſcopum fuiſſe. *Euſtathius* itaque, cujus mentio in Synodica Illyriciana, aut Epiſcopus non fuit, aut ſaltem alterius urbis quam Sebaſtiæ, neque inter Lampſacenam & Illyricianam Synodum aliquid commune.

Alterum Baronii, aliorumque fundamentum deſumitur ex epiſtola Epiſcoporum Italiæ ab Hilario lib. 2. Fragm. & a Baronio anno 365. numero XXVI. recitata, cujus hoc initium. *Dilectiſſimis fratribus per Illyricum Fidem paternam retinentibus, Epiſcopi Italiæ, in Domino æternam ſalutem*. Sed ea alterius Synodi Romanæ epiſtola Concilium Illyricianum, de quo hic agitur, non reſpicit. In hoc enim *conſubſtantialis Trinitatis* Fides comprobata, ut jam oſtendimus: epiſtola vero Epiſcoporum Italiæ adverſus Concilium Ariminenſe, Valentem ac Urſacium ſcripta. Utraque epiſtola inter ſe conferatur, certoque conſtabit, eas diverſis annis datas, & ob diverſos fines exaratas fuiſſe. Illud itaque Concilium Romæ alio anno celebratum, indeque ad Illyricos ſcriptum, *Damaſo* Eccleſiam Romanam gubernante, ut anno trecenteſimo ſexageſimo nono oſtendo: Illyricianum vero ad Trinitatem *conſubſtantialem* tuendam eodem Damaſo Pontifice habitum. Denique epiſtola Epiſcoporum Italorum ad Illyricianos ante annum trecenteſimum ſexageſimum ſeptimum, quo Sanctus Hilarius obiit, data, cum ab eodem Hilario in Fragmentis deſcribatur. Concilium vero Illyricianum poſt diem viceſimum quartum Auguſti anni trecenteſimi ſexageſimi ſeptimi celebratum; cum *Gratianus* in titulo epiſtolæ Synodicæ Illyricianorum una cum *Valentiniano* & *Valente* Auguſtus appelletur. Quomodo enim epiſcopis Italiæ Illyricis congratulari potuere, quod Ariminenſis Concilii fraudem agnoviſſent, cum tempore, quo epiſtolam ſuam ſcripſere, Illyriciani nondum conveniſſent, & Trinitatem *conſubſtantialem* eſſe nondum profeſſi eſſent? Hæc profecto ſe ipſis ruunt.

[a] TYANENSE CONCILIUM CATHOLICORUM.[1]

conci- [a] *Tyanenſe Concilium.*) Tyana eſt civitas Cappadociæ ad radices Tauri montis poſita. Illo tempore, quo legati orientalium ex occidente diſcedentes in orientem venerunt, anno nimirum Chriſti 365. prædicto loco hæc ſynodus a catholicis celebrata fuit. Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ cum aliis collegis ad eam ſe conferens, Liberii pontificis, aliorumque occidentalium epiſcoporum communicatoriis epiſtolis oſtenſis, ad profeſſionem fidei Nicænæ ſe obtulit, ſimulque juxta mandatum & ſpeciales literas Romani pontificis hac de re ſcriptas, in ſedem ſuam reſtitui petiit. Epiſcopi vero omnes Tyanæ congregati, primæ ſedis majeſtatem & auctoritatem veriti, non modo eum catholica communione dignati fuerunt, ſed etiam in ſedem, a qua Acacianorum ſententia dejectus fuerat, reſtituerunt. Receptus, ſedique priſtinæ reſtitutus, relapſus eſt; quia fortaſſe, quod inquit Baſilius, *hæc omnia ſimulate tantum actitaverit, Nicænamque confeſſionem ad decipiendum, larvæ dumtaxat loco uſurpaverit*. Poſtquam enim Baſilius epiſtola 74. ad occidentales ſcripta, vitam Euſtathii, ejuſque mores pene ab incunabulis ſummatim perſtrinxiſſet, hæc ait: *epiſcopatu ejectus, propterea quod in Melitina ſynodo*

Euſtathius in in ſedem ſuam reſtitutus relabitur ad hæreſim Arianam.

1 Cum hæc Synodus habita fuerit eodem tempore, quo Sicula, ut teſtatur Sozomenus lib. 6. cap. 12. & Siculam celebratam fuiſſe ſupra dixerimus anno Ch. 366. ad eumdem annum hæc Tyanenſis quoque referenda eſt.

nodo depositus esset, viam sibi ipsi, per quam restitueretur, excogitavit, eam videlicet, ut ad vos proficisceretur. Quæ vero sint illi a beatissimo episcopo Liberio proposita, & ad quæ consenserit, nobis clam est; nisi quod epistolam attulit, per quam restitueretur. Eam ubi Tyanæ synodo exhibuit, in suum locum restitutus est. Iste itaque jam fidem eam, in quam receptus est, depopulatur, eumque illis facit, qui Homousion anathemate percellunt: deinde & hæresi patrocinatur eorum, qui Spiritum sanctum spoliant divinitate. Quoniam igitur isthinc vires accepit lædendi ecclesias, ac publicandæ impietatis suæ fiducia, quam vos vidistis, ad subversionem multorum usus est, necesse est ut isthinc quoque veniat malorum istorum correctio, scribaturque ecclesiis, quibus quidem conditionibus ad communionem susceptus sit. Simul vero adjiciatur, quomodo jam mutata sententia gratiam a patribus, qui tum erant, acceptam, irritam reddat. Hæc de Eustathio Basilius epist. ad occidentales. Fueritne hic idem Eustathius in Gangrensi concilio damnatus, prolixe supra dixi in notis ejusdem concil. Gangren. verbo *adversus Eustathium*. Qui huic concilio interfuerint, quidve in eo gestum sit, Sozomen. lib. 6. cap. 12. his verbis recenset. *Eodem tempore dum Eusebius episcopus Cæsareæ Cappadociæ, Athanasius Ancyræ, Pelagius Laodiceæ, Zenon Tyri, Paulus Emesæ, Otrejus Meletinæ, & Gregorius Nazianzi episcopus* (pater hic erat Gregorii Theologi) *& alii multi, qui regnante Joviano Antiochiæ decernebant doctrinam, quod Filius sit Patri consubstantialis, tenendam esse; dum, inquam, isti omnes Tyanæ concilium habent, literæ Liberii & aliorum episcoporum occidentis recitantur. Ex quibus permagnam capientes lætitiam, scripserunt omnibus ecclesiis, ut tum decreta episcoporum occidentis, tum literas Liberii & aliorum episcoporum Italiæ, Africæ, Galliæ ad occasum solis spectantis, & Siciliæ (horum enim literas quoque legati ex concilio Lampsaceno ad eos missi attulerant) diligenter perlegerent: deinde numerum omnium (concilium enim Ariminense multitudine longe superabant) secum subducerent; tum & doctrinæ se illis & communionis socios adjungerent; deinceps ut in ea sententia se esse, suis ipsorum literis declararent: postremo ut ad certum diem, quem præstituerant, dum adhuc ver esset, Tarsi Ciliciæ in unum convenirent. Atque hi quidem hoc modo ad conveniendum in unum locum se mutuo ipsi cohortati sunt.*

Qui concilio interfuerint.

Basilius, qui dum quæreretur ad episcopatum Cæsarienſem, improvisa fuga sibi consuluit, creatoque Eusebio sibi parum æquo, una cum Gregorio Nazianzeno silvas Ponti petiit, cum in solitudine agens, Eusebium episcopum Cæsareæ Cappadociæ, ad cujus simultatem fugiendam se in solitudinem receperat, audivisset, opportunum sibi visum est, ad eamdem Tyanensem synodum literas dare, quibus significaret nihil antiquius apud se esse, quam pacem cum omnibus exoptare. Quibus literis in synodo perlectis effectum est, ut Eusebius Basilium pacem rogantem susciperet: reversus ad ecclesiam Cæsarienſem eum ex eremo accersivit, & amicissime fovit. Vide Bar. an. 365. n. 28. & 29.

Basilius cri
scopatum C
sarienſem
fugit.

[1] EPISTOLA SANCTI BASILII AD CONVENTUM TYANENSEM.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗ, ΒΟΥΛΗ, ΤΥΑΝΩΝ.

Basilius pacem quærit cum suo episcopo Eusebio.

PROFUNDA detegens & cordium consilia perscrutans dominus dedit etiam humilibus prudentiam difficilium (ut nonnulli existimant) ma hinamentorum. Nihil igitur nos latuit, neque ex factis aliquid occultatum. Attamen nos neque videmus, neque audivimus quippiam aliud, quam Dei pacem, & quæ ad ipsam maxime spectant. Si enim alii potentes atque magni sint, suisque viribus confisi: certe nos, qui nihil sumus, & parvæ auctoritatis, nunquam nos attollemus, ut in solitudine possimus rebus supersesse, cum exacte sciamus nos magis uniuscujusque fratrum auxilio indigere, quam altera manus alterius. Porro quod in ipsa corporis structura communio est necessaria, dominus nos docuit. Cum enim hæc ipsa nostra membra aspicimus, quod unum non sibi ipsi ad functionem satis est: quomodo censebo, meipsum mihi sufficere ad vitæ negotia obeunda? Neque enim pes tuto ierit, altero non sublevante. Neque oculus ita recte viderit, nisi alterum habeat socium, & cum eo unanimiter visibilibus se objiciat. Jam auditus exactior est, qui per utrosque meatus vocem recipit, & multo validior apprehensio digitorum communione.

Ο Ανακαλύπτων βαθέα, καὶ φανερῶν βυλὰς καρδιῶν, ὁ κύριος ἔδωκε καὶ τοῖς ταπεινοῖς σύνεσιν τῶν δυνθεωρήτων, ὡς τινες ὄιονται, τεχνασμάτων. ὐδὲν ἂν ἡμᾶς ἔλαθεν, ὐδὲ τῶν πεπραγμένων τι κεκρυμμμένον. Αλλ' ὅμως ἡμεῖς, ὅτε ὁρῶμεν, ὅτε ἀκούομεν, ἄλλό τι, ἢ τὴν εἰρηνικὴν τῶ Θεῶ, καὶ ὅσα (τοιαῦτα) πρὸς αὐτὸν φέρει. εἰ γὰρ καὶ ἕτεροι δυνατοὶ καὶ μεγάλοι καὶ ἑαυτοῖς πεποιθότες· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ μηδὲν, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιοι, ὐκ ἄν ποτε τοσῶ τὸν ἑαυτοὺς ὑπολάβοιμεν, ὥστε ἐν τῇ μονώσει δυύασθαι νομίσαι περιέσεσθαι τῶν πραγμάτων. ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι πλέον ἡμεῖς τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπιχειρίας δεόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. ὅταν γὰρ πρὸς αὐτὶ ταυτὶ ἀπίδωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἓν ὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν αὐτάρκες, πῶς ἐμαυτὸν λογίσομαι ἐξαρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς τὸ τοῦ βίου πράγματα; ὅτε γὰρ ἂν πῆς ἀσφαλῶς βαδίσειε μὴ συμπροσηρείζοντος τῶ ἑτέρου, ὅτ' αὖ ὀφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐτῶ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. καὶ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἢ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη, καὶ ἀντίληψις κρατιστοτέρα, τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων.

Καὶ

[1] Cum Baronio Collectores Conciliorum Epistolam 68. S. Basilii ad Tyanensem Synodum perperam revocant. Illa enim non ad Concilium Tyanense, sed ad Consilium, Curiam, vel Senatum Tyanensem a Basilio scripta. Hic quippe epistolæ titulus, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗ, ΒΟΥΛΗ, ΤΥΑΝΩΝ; & hanc dictionem βουλὴ pro Synodo significanda usurpatam non legimus. Porro vocem ΒΟΥΛΗ Consilium, Senatum, & Curiam proprie significare demonstrat Andreas Morellius in specimine universæ rei Nummariæ antiquæ pag. 63. explicans Nummum M. Aurelii, in cujus postica legitur, ΒΟΥΛΗ ΠΕΣΣΙΝΟΥΝΤΙΩΝ, ideſt, *Senatus Pessinuntiorum*. Pagius ad an. Ch. 365. n. 7.

Καὶ ἀπαξαπλῶς οὐδὲν ὅτε τῆς ἐκ φύσεως, ὅτε τῆς ἐκ προαιρέσεως κατορθωμένων ὁρῶ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον· ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ προσευχὴ μὴ ἔχουσα τοὺς συμφωνοῦντας ἀδρανεστέρα ἐστὶ πολλῷ ἑαυτῆς. καὶ ὁ κύριος ἐπηγγείλατο μέσος γενήσεσθαι δύο ἢ τριῶν, ἐπικαλουμένων αὐτὸν ἐν ὁμονοίᾳ. καὶ αὐτὸς δὲ τὴν οἰκονομίαν ὁ κύριος κατεδέξατο, ἵνα εἰρηνοποιήσῃ, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὥστε διὰ πάντα ταῦτα, ἐν εἰρήνῃ μένειν τὰς λειπομένας ἡμῶν ἡμέρας, εὐχόμεθα. ἐν εἰρήνῃ δὲ γενέσθαι τὴν κοίμησιν ἡμῶν αἰτούμεθα. ὑπὲρ τούτης οὐδὲ πόνον ἐλλείπειν ὁντινανοῦν ἔκρινα, οὐ τιμενοῦντι φθέγξασθαι ἢ ποιῆσαι, οὐχ ὁδοιπορίας μῆκος ὑπολογίσασθαι, οὐκ ἄλλοτι τῆς ὀχληρῶν ὑποκείλασθαι, ὥστε τῆς μισθῶν τῆς εἰρηνοποιίας ἐπιτυχεῖν. κἂν μέν ἔποιτό τις τούτου καθηγεμόνος ἡμῖν, τοῦτο ἄριστον, κἂν ὀλίγης τυγχάνει πέρας. ἐὰν δὲ πρὸς τὴν ἐναντίαν ἀφέλκοι, ἐγὼ μὲν οὐδὲ ὅπου τῆς αὐτῆς κρίσεως ἀποστήσομαι. αὐτὸς δὲ ἕκαστος τῆς οἰκείας ἐργασίας ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως τὸν καρπὸν ἐπιγνώσεται.

A Ad hæc nihil eorum vel quæ a natura, vel quæ ex instituto recte peraguntur, sine consortis conspiratione perfici videmus, cum etiam deprecatio ipsa consonantes non habens, multo est invalidior. Ac dominus, cum duo vel tres unanimes ipsum invocant, in medio se illorum fore. Insuper dispensationem ipsam dominus suscepit, ut per sanguinem crucis ipsius, sive terrena, sive cœlestia pacificaret. Quare ob hæc omnia, in pace manere vitæ nostræ residuos dies precamur; in pace esse dormitionem nostram optamus. Pro hac neque laborem effugere qualemcumque decrevi, non humile quidquam sonare vel facere, non itineris longitudinem abhorrere, non aliud B quid molesti detrectare, ut ex præmiis pacificationem consequamur. Et si quis hæc docentes sequatur, hic optimus etiam precationis terminus existit: sin autem in diversum trahatur, ego quidem neque sic a meo judicio recedam: singuli autem ipsimet suorum operum fructus in die retributionis agnoscent.

TYANENSIS SYNODUS ORTHODOXA

Ex libello Synodico.

ΑΤΤΙΚΑ γοῦν οἱ τῆς ἀληθείας παῤῥησιασταὶ, πρὸς Οὐαλεντινιανὸν ἐποιήσαντο δέησιν, ἐν Τυάνοις ἀθροισθῆναι ὀρθόδοξον σύνοδον. ὡς ἂν τὰ ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντα κυρώσειεν. ἐν ᾗ Γρηγόριος Ναζιανζοῦ πατὴρ, καὶ ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας ὑπῆρχεν Εὐσέβιος, ὁ Μελιτινῆς Οτρήϊος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐνθέου ζήλου ἀνάμεσοι. Ο πάπας τοίνυν Ρώμης Λιβέριος πρὸς αὐτοὺς τὸν ὀρθοδοξίας τύπον ἀπέστειλε, καὶ χαρᾶς μεγίστης ἐνέπλησεν. Οὐάλης δὲ ὑπὸ Εὐδοξίου ἐν τῷ βαπτίζεσθαι ὅρκοις τὸν Αρειανισμὸν κρατύνειν βεβαιωσάμενος, τοὺς συνελθόντας ἐκεῖσε ἀπέλυσεν.

C CONFESTIM igitur, qui veritatem libere profitebantur, a Valentiniano petiverunt, ut Tyanis orthodoxa synodus congregaretur, quæ Nicææ decreta confirmaret. In ea Gregorius Nazianzenus, theologi pater, Eusebius Cæsareæ Cappadociæ, Otrejus Melitinæ, episcopi, aliique multi divino zelo pleni, fuerunt. Liberius autem Romanus papa orthodoxiæ typum ad eos misit, maximoque eos implevit gaudio: Valens autem, qui cum ab Eudoxio baptizaretur, juramento confirmasset, se Arianismum defensurum, eos qui ibi convenerant dimisit.

CONCILIABULUM ARIANORUM IN CARIA.[1]

impe- in gra- uxoris mulat.

Valens imperator hactenus catholicus in procinctu Gothico propter Procopii tyrannidem anno imperii sui tertio, qui est Christi 366. feliciter debellatam, bono consilio salutarem baptismum expetens, uxoris Arianæ blanditiis, pessimo concilio ad Arianos transierat, & ab Eudoxio Arianorum nequissimo baptizatus, ab eodem juramento obstrictus fuerat, ut in impio suscepto dogmate perseveret, & diversa sentientes ubique ecclesiis exigat. Cum itaque impulsu Eudoxii Constantinopolitani iniquo furore non tantum catholicos, sed etiam Novatianos, Macedonianos & Semiarianos exagitaret & persequeretur, Ariani eam occasionem captantes, novas synodos indicere & congregare D cœperunt. De hoc eorumdem conventiculo hæc scribit Sozom. lib. 6. cap. 12. *Cum autem jam concilium Tarsi cogeretur, circiter triginta quatuor episcopi Asiani in Caria, quæ est regio Asiæ, in unum congregati studium in ecclesiæ concordia stabilienda positum probabant illi quidem, sed tamen vocabulum* consubstantialis *rejiciebant, constanterque affirmabant, formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ editam, tenendam esse: quippe quæ etiam a Luciano martyre ante edita habebatur, & non sine multorum tum periculorum, tum laborum susceptione, ab his qui ipsos ætate anteibant, confirmata. Imperator vero impulsu Eudoxii, concilium, quod in Cilicia futurum expectabatur, partim literis, partim minis diremit.* Vid. Bar. an. 366. n. 25.

CON-

1 Conciliabulum Cariense, quod, teste Sozomeno, coactum erat, *cum Synodus jam congreganda esset in urbe Tarso*, ad initium anni 367. pertinet. Siquidem Legati Macedonianorum Tyanenses rogarunt, *ut ante exitum veris ad statutum diem, quem ipsi præscripserant, Tarsum Ciliciæ convenirent*, inquit Sozomenus lib. 6. cap. 11. qui paulo post addit: *Imperator vero Eudoxii impulsu, Concilium quod in Cilicia futurum sperabatur, diremit, scriptis ea de re literis, & adjectis minis. Specialiter quoque Rectoribus Provinciarum mandavit, ut Episcopos, qui Constantii temporibus depositi, postea regnante Juliano Sacerdotium recuperaverant, Ecclesiis expellerent.* Quod Valentis edictum anno 367. ante Pascha emissum fuisse ad an. 370. demonstrabo. Ex quo intelligitur Concilium Tarsense celebrandum fuisse verno tempore anni 367. *Pagius ad an. Ch.* 365. *num.* 8.

CONCILIABULUM ARIANORUM

a [1] SINGEDIMINUM IN MYSIA.

a Singeduni.

Tempus & locus concilia-buli.

a Conciliabulum.) Anno Chriſti 366. Valens & Urſacius Arianorum fæces, una cum collegis ſuæ perfidiæ, adverſus Semiarianos Singedimi in Myſia conciliabulum habuerunt, quo Semiarianos ad formulam Ariminenſem & Conſtantinopolitanam, qua Filius Patri tantum abſolute ſimilis eſſe dicitur, approbandam inducere tentarunt; atque in eum finem ad Germinium Semiarianum epiſtolam ipſi ſcripſerunt, ab eoque reſponſorias acceperunt. Utramque apud S. Hilarii fragmenta extantem hic adjicere placuit.

2 EPISTOLA SYNODALIS

AD GERMINIUM.

Domino b *religioſiſſimo fratri Germinio, Valens, Urſacius, Gajus & Paulus, ſalutem.*

b Lib. 1. frag. S. Hilarii pag. 40.

Baron. ann. 366. num. 26.

CUM de ſpe & ſalute ſolicitudo incumbit, magis laudandi eſſe debent qui ſoliciti ſunt, quam reprehenſionem aliquam ſuſtinere. Salus autem ac ſpes principaliter in fide catholica conſiſtit: & ideo c quamvis conventione ad omnes noſtros fratres & coepiſcopos noſtros Valente & Paulo admonita noluerit, ad id quod rumor d latitat de te reſpondere, domine religioſiſſime, tamen quia literis tuis teſtificatus es, te in eadem caritate perſeverare, & paratum eſſe inlibatam dilectionem habere erga nos oſtendere: propterea in unum apud e Singedimum congregati, iterum his commonefacimus ſanctitatem tuam, ut omni occaſione ambigui excluſa, digneris rurſus reſcribere nobis, ſi a fide catholica, quæ Arimini a ſancto concilio expoſita confirmataque eſt, cui etiam univerſi orientis epiſcopi conſenſerunt, ſicut jam profeſſus es te non receſſurum, apertus * quæritur ſignifices. Eſt autem hoc, ſicut in ea cautum eſt: Similem dicimus Filium Patri ſecundum ſcripturas, non ſecundum ſubſtantiam, aut per omnia, ſed abſolute. Si enim hæc expoſitio immutata fuerit, manifeſte quondam 3 Baſilii perfida aſſertio, propter quam ſynodus facta eſt, qua etiam merito damnata eſt, reparabitur. Dignare igitur hoc quod quæritur, evidenter literis tuis declarare: non dixiſſe, aut dicere, vel dicturum, ſimilem eſſe per omnia Filium Patri, excepta innativitate, ne quod perlatores literarum Jovianus diaconus 3 & Martyrius ſubdiaconus verbo deprecationis ſuæ, ante prædictos dominos meos fratres, & coepiſcopos noſtros Valentem & Paulum aſſerebant, magis credibile eſſe videatur, quia per omnia ſimilem eſſe Filium Patri profitearis. Si enim ſic te, ſicut optavimus, ſentire ſcriptis tuis manifeſtaveris, querelam pro injuria a quibuſdam clericis tuis Palladio & Gajo fratribus & coepiſcopis noſtris factam, licet noluerit, ſicut prima conventione admonitus es, exquirere, ad [a] æſtimationem tuam pertinet, illis ſcilicet præſtantibus pro ſua temeritate rationem. Hæc per Secundianum presbyterum, Pullentium lectorem, & Candidianum exorciſtam tranſmiſimus caritati tuæ, decimo quinto Kalendas Januarii, Gratiano nobiliſſimo 4 P. & Dagalaiſo conſulibus, exemplum penes nos retinentes.

c quavis contentione a dominis noſtris fratribus & coepiſcopis Valente, & d jactitat.

e Singedunum.

* apertius.

a exiſtimationem tuam non pertinent, illis licet.

5 EPISTOLA GERMINII SEMIARIANI,

ADVERSUS ARIANOS.

Dominis b *fratribus religioſiſſimis Rufiano, Palladio, Severino, Nichæ, Heliodoro, Romulo, Muciano, & Stercorio, Germinius in domino ſalutem.*

b Lib. 2. fr. ſancti Hil. pag. 41.

VITALIS c nunc militantis in officio ſublimis præfecturæ relatione comperimus, deſiderare ſanctitatem veſtram ſignificari vobis aperte, quid eſt quod de fide noſtra Valenti, Urſacio, Gaio & Paulo diſpliceat. Neceſſarium duxi his literis patefaciendum ſanctitati veſtræ, & id quod in d vobis ipſis ab initio eſſe confido, dicere, nos hoc quod a patribus traditum accepimus, & divinis ſcripturis, quod ſemel didicimus & quotidie docemus, Chriſtum Dei Filium dominum noſtrum per omnia Patri ſimilem, excepta innativitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante ſæcula & ante univerſa, quæ intelligi vel dici poſſunt, genitum, cujus nativitatem nemo ſcit niſi ſolus Pater, ipſo Filio aſſerente: *Quia nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare, per quem facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil*, ſecundum divinas voces ipſius ſalvatoris noſtri Filii dicentis: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.* Et iterum: *Quæcumque enim Pater facit, hæc & ſimiliter Filius facit.* Et iterum: *Ego & Pater unum ſumus.* Et iterum: *Qui me vidit, vidit & Patrem.* Et iterum: *Quomodo Pater vitam habet a ſemetipſo, ita dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo.* Et iterum: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos & vivificat, ita & Filius* e *quod vult, vivificat.* Et iterum: *Creditis in Deum, & in me credite.* Et iterum: *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.* Et iterum cui Pater dixit. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam diſſimilitudinem in Filii ſui divinitate demonſtraret, ſed propterea conjunxit ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut Filium ſuum ſibi ſimilem per omnia Deum manifeſtaret. Iterum evangeliſta:

Baron. ibi num. 2. c V. C.

d nobis

Matth. Joan. 1.

Joan. 5

Ibidem

Joan. 1 e quo

Joan.

Gen. 1

1 Rectius, Singidunenſe. Singidunum in Myſia, cujus erat Epiſcopus Urſacius, nunc eſt *Sigedin* in inferiore Hungaria. 2 Harduinus ex MS. *Incipit exemplum epiſtolæ Valentis, Urſacii, & aliorum ad Germinium.* 3 Baſilii Ancyrani. 4 Hoc eſt, *Puero*. Si igitur data fuit ex hoc Conciliabulo Epiſtola Synodica 15. Kal. Jan. his Coſſ. hoc eſt 18. Decembris 366. non video, cur illud rejiciat in annum 367. Harduinus.
5 Harduinus ex MS. *Incipit reſcriptum Germinii ad Rufianum, Palladium, & ceteros.*

lista: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate.* Et apostolus ad Corinthios: *In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non refulgerent inluminatione evangelii gloriæ Christi, quæ est imago Dei.* Et iterum idem apostolus: *Et transtulit nos in regno Filii caritatis* [a], *in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ.* Et iterum idem apostolus: *Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Quis non intelligat, quia quemadmodum secundum servi formam vera fuit caro nostra in Christo, ita & in Dei forma vera sit divinitas Patris in Filio? Et iterum: *Videte ne quis vos seducat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa hujus mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Si ergo omnis plenitudo divinitatis inhabitat in Christo, jam non ex parte similis, & ex parte dissimilis, sicut nunc asserunt, qui propter contentionem suæ libidinis retrorsum abeuntes, semetipsos a nobis [b] avertunt.

Nam quod putant se pro magno de divinis scripturis proferre, ut dicant, Christum facturam & creaturam: e contrario nos secundum scripturas dicimus, & viam, & januam, & lapidem offensionis, & petram scandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & sapientiam, & verbum, & agnum, & ovem, & pastorem, & sacerdotem, & vitam, & diem, & alia. Sed hæc omnia sic intelligimus & dicimus, ut virtutes & operationes Filii Dei intelligamus, non ut divinam ejus ex Patre nativitatem hujuscemodi nominibus comparemus, quia ex nihilo omnia per Filium facta sunt, Filius autem non ex nihilo, sed ex Deo Patre est genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitum esse, aut certe subdole dissimulare, quid in præteritum gestum definitumque sit. Nam sub bonæ memoriæ Constantio imperatore quando inter quosdam cœperat esse de fide dissensio, in conspectu ejusdem imperatoris præsentibus Georgio episcopo Alexandrinæ ecclesiæ, [1] Pelusinorum, Basilio episcopo tunc Anquiritano, præsente etiam ipso Valente & Ursacio, & [a] in ea pravitate, post habitam usque in noctem de fide disputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis [b] ejectum fidem dictasse, in qua fide sic conscriptum est: Filium similem Patri per omnia, ut sanctæ dicunt, & docent scripturæ: cujus integræ professioni consensimus omnes, & manu nostra subscripsimus. Si autem nunc aliquid spiritus hujus mundi suggerit, ex aperto adhuc scire non possumus. Nam, ut nos professi sumus de scripturis, per omnia similem Filium Patri excepta innativitate, exponant & illi de scripturis, quemadmodum parte similis sit, parte dissimilis. Et ideo, fratres dilectissimi, hæc intrepidanter & sine mora vestræ dilectionis ad conscientiam, per Cyriacum officialem, cujus prima inventa occasio est post Carinium diaconum, quem ad vos misi, professionem destinavi, ut per vestram quoque vigilantissimam devotionem apud Deum, universæ fraternitati intimetur, ne quis [c] fallacia diaboli laqueis ignorans implicetur. Jam vestræ est unanimitatis rescribere mihi, quid vobis sanctus Spiritus suggerat. Sane intimo caritati vestræ, me huic epistolæ, propterea quod manus dolerem, subscribere non potuisse: subscribendum autem mandasse fratribus & compresbyteris nostris Innocentio, Octavio, & Catulo.

Valentis varietas notata.

a mea parvitate.

b electum.

c fallacis.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA FELICIS PAPÆ II.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

a FElix natione Romanus, ex patre Anastasio, *b* sedit annum unum, menses tres, dies (*a*) tres. *c* Hic declaravit Constantium filium Constantini hæreticum, & secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi (juxta Nicomediam) in Aquilone villa. *d* Et pro hoc declaratu ab eodem Constantio Constantini Augusti filio, martyrio coronatur, & capite truncatur. Hic fecit basilicam via Aurelia (milliario ab urbe secundo), cum presbyterii honore fungeretur. Et ad eamdem basilicam emit agrum circa locum, quem obtulit ecclesiæ quam fecit. Hic fecit ordinationem unam (in urbe Roma) per mensem Decembrem, presbyteros 21. diaconos 5. episcopos per diversa loca 19. Qui etiam * passus est in civitate Corona cum multis clericis & fidelibus occulte juxta muros urbis * ad lacus [a] Trajani, tertio Idus Novembris. Et exinde (*b*) raptum est corpus ejus a presbyteris & clericis noctu, cum Damaso presbytero, & sepultum est in basilica supradicta, quam ipse via Aurelia construxerat, * duodecimo Kalendas Decembris, (milliario secundo). Et cessavit episcopatus dies triginta octo.

lia inclusa sunt in *Luc.*

lia inclusa sunt in *Luc.*

lia inclusa sunt in *Luc.*

te truncata & *Luc.*

a ad latus formæ Trajanitæ & *Luc.*

* decimo septimo. ita & *Luc.*

ansulis inclusa desunt in *Luc*

Nota Severini Binii.

a Felix.) Felix, Liberii diaconus fidelis & catholicus ab Arianis suffectus est in locum exulantis & relegati Liberii. Pontificiam sedem si (quod ait liber pontificalis) legitime tenuit, vivente adhuc atque pro fide exilium sustinente Liberio vero pontifice, non aliter quam chorepiscopus obtinuisse potuit, ne unius corporis ecclesiæ duo forent capita: si vero, quod communiori patrum sententiæ convenientius est, ab Arianis in eam intru-

Felix qualis, & a quibus pontifex creatus sit.

1 Adde *Pancratio*, qui Παγκράτιος Πηδσία, apud Socratem lib. 2. cap. 29. *Harduinus*.

(*a*) *Luc.* II. (*b*) *Luc.* rapuerunt corpus ejus Christiani cum Damaso.

trusus, ab iisdem molitione Epicteti episcopus ordinatus fuerit, ut schismaticus aliquis, jure magis usurpato quam debito eamdem occupasse debuit. Ab eo tempore, quo Felix Constantium, Ursacium, Valentem, aliosque Arianos excommunicando, vexillum fidei ipse erexit, quove Liberius ob manifestam cum hæreticis communionem, a catholicorum communione plane extorris existimatus est, quasi impossibile sit eumdem cum hæreticis & catholicis simul communicare posse: ille omnium catholicorum judicio, quamquam antea schismaticus fuisset, legitimus ecclesiæ catholicæ pontifex haberi cœpit. Vide quæ supra diximus in notis ad vitam Liberii, ad concilium Mediolanense & Sirmiense.

Felix legitimus pontifex haberi quando inceperit.

Tempus sedis.

b Sedit annum unum, menses tres, dies tres.) Nimirum a lapsu Liberii ad obitum suum. Idem fere Sozom. lib. 4. cap. 14. dicens, eum post reditum Liberii tantum ad modicum temporis spatium sedem tenuisse. Huic sententiæ etiam illud consentaneum est, quod non nisi unam ordinationem mense Decembri fecisse dicatur. Quod ait Marcellinus, Felicem post obitum Constantii mortem oppetiisse, & ad consulatum Valentiniani atque Valentis, annis videlicet octo post reditum Liberii superstitem fuisse, quodque Romanus clerus, Liberio in exilium misso, juraverit se nullum creaturum pontificem, donec Liberius ipse restitueretur, quosdam vero ex illis perjuros effectos Felicem intrusisse, majore affectu erga Ursacium quam veritate scripsit & dixit. Vide Baron. anno 357. num. 61. & 67.

Constantius an rebaptizatus secundo fuerit.

c Hic Constantium secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi.) Constantium secundo rebaptizatum fuisse ab Eusebio Nicomediensi, falsissimum est: tum quod Athanasius lib. de synod. & Socrates lib. 3. cap. ult. affirment, eum tempore mortis ab Euzoio Ariano baptismo initiatum fuisse: tum quod Hilarius lib. de synod. post hæc tempora in eum invehatur, quod non regeneratus, ut ait, ecclesiis credendi formam præscribere auderet. Vide Baron. an. 357. num. 62.

d Et pro hoc declarat, &c, martyrio coronatur.) De obitu Felicis, liber pontificalis hic, & in vita Liberii mire admodum variat. Eum martyrio occubuisse testatur Romanum martyrologium. Quod ingressus illius vitiosus sit & iniquus, & de exitu ipsius scripta inter se pugnantia nutent; ideo tempore Gregorii XIII. anno Christi 1582. diu multumque inter viros doctos, ad corrigendum martyrologium deputatos, dubitatum fuit, deberetne hic sanctus Felix in emendatum martyrologium referri. Expunctum fuisset nomen illius, nisi arca marmorea in basilica sanctorum Cosmæ & Damiani vigesima octava Julii, pridie nimirum ejus diei, quo celebrari solebat memoria hujus Felicis, inventa fuisset cum hac inscriptione, antiquis characteribus marmori incisa: *Hic jacet corpus sancti Felicis papæ & martyris, qui Constantium hæreticum damnavit*, Quam inventionem cum omnes non immerito divinitus contigisse crederent, suam quam conceperant sententiam merito retractarunt, eamque in majorem martyris gloriam commutarunt. Vide Baron. anno 357. num. 63. Bellarm. lib. 4. de Roman. pontif. cap. 9.

Felix quomodo in martyrologium relatus sit.

Dei providentia erga ecclesiam. Felix Arianos, per quos sedem acceperat, anathemate ferit.

Summam Dei providentiam, qua semper moderatus est ipsam Romanam ecclesiam, hic lector mecum paulisper intuere. Labefactato non quidem participatione hæresis, sed Arianorum dumtaxat communione Liberio, Felicem antea eorumdem communicatione conjunctum ex adverso Deus excitat; statimque eumdem erigit adversus eos ipsos Arianos, quorum sane ope fuerat Romanam cathedram consecutus, & magno præsidio contra adversarios confirmat; sicque ad pugnam roborat, ut exagitans omnes Arianos, eorumque principem Constantium anathemate feriens, pro mercede corona martyrii insignitus fuerit, Felice defuncto, nullus in locum ejus subrogatus est: nam Liberius abrupta penitus, quæ recipiendæ sedis causa intercesserat, Arianorum communione, ab omnibus legitimus Romanæ ecclesiæ pontifex, ut fuerat ante, cognitus & acceptus est. Risu igitur potius quam redargutione dignum est recentiorum quorumdam historicorum, quos libenter sequuntur Magdeburgenses, commentum, dicentium Felici secundo fuisse suffectum Leonem quemdam Arianum, in S. Hilarium parum æquum, quem sero ad synodum accedentem, in pœnam humi considere jusserit: atque ideo eadem a Deo vindice, qua Arius, pœna mulctatum, una cum visceribus animam efflavisse. Sed cum omnium antiquissimorum testimonio, Leo I. tempore concilii Chalcedonensis sederit; cumque nulla mentione hujus rei facta, omnes omnino Liberio & Felice defunctis, Damasum substituerint; non historiam, sed fabellam esse scias, a recentioribus forte excogitatam, quod falso opinati fuerunt, Liberium, Felice secundo expulso, instar Leonis in catholicos sævisse. Vide Baron. an. 357. num. 69. Bellarm. lib. 4. de Rom. pont. cap. 9.

Felici defuncto num alius suffectus fuerit.

Hæreticorum fabula de Felicis successore Leone.

---

[a] EPISTOLA S. ATHANASII, ET ÆGYPTIORUM PONTIFICUM AD FELICEM II. PAPAM.

De infestationibus Arianorum.

Domino beatissimo & honorabili, sancto patri Felici, sanctæ sedis apostolicæ urbis Romæ papæ, Athanasius & universi Ægyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum episcopi, in sancta Alexandrina synodo gratia Dei congregati.

VESTRO sancto suggerimus [b] apostolatui, ut nostri, more solito solicitudinem gerere dignemini, juxta vestram prudentissimam sapientiam, quæ omnibus luce clarius manifesta est: quia apostolis vestra beatitudo visceribus commota [c] super tribulatione nostra, nos omnes hortata est, ad tuitionem catholicæ & apostolicæ ecclesiæ in unum convenire, & de nostra oppressione canonice & unanimiter tractare, dum constat vos una cum beato Paulo apostolo eadem compassibiliter dicere: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & non ego uror?* satagentes, ne aliqua de his, quæ vobis creditæ sunt, rationabilibus ovibus a bestiis capiatur. Ideo pater beatissime, quia semper antecessores nostri & nos a vestra apostolica sancta sede auxilium hausimus, & nostri vos curam habere agnovimus, præfatam apostolicam & summam expetimus juxta canonum decreta sedem, ut inde auxilium capiamus, unde prædecessores nostri ordinationes & dogmata atque sublevationes ceperunt. Ad eam quoque quasi ad matrem recurrimus, ut ejus uberibus nutriamur, quoniam non potest mater oblivisci infantem suum. Sic & vos nolite oblivisci nos vobis commissos, quoniam non levibus nos inimici nostri implicaverunt afflictionibus, & quotidie facere moliuntur, & apprehendere, aut [d] ferris nos constringi minantur, nisi eorum consentiamus erroribus: quod nequaquam vobis inconsultis agere præsumimus. Canonibus quippe jubentibus, absque Romano nos de majoribus causis nihil debere decernere pontifice. Ideoque ad propositum recurrentes, & ad bravium properantes, vestræ apostolicæ sedis imploramus auxilium: quia, ut credimus, non despexit Deus preces cum lacrymis sibi oblatas servorum suorum, sed ob id vos prædecessoresque vestros, apostolicos videlicet præsules, in summitatis arce constituit, omniumque ecclesiarum eis curam habere præcepit, ut nobis succurratis, nosque tuentes, cui omne episcoporum judicium est commissum, liberare ab hostibus nostris non negligatis. Nam scimus in Nicæna magna synodo trecentorum octodecim episcoporum, ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absque [e] Romani pontificis sententia concilia celebrari nec episcopos damnari, licet hæc & alia quam plura necessaria ab hæreticis, qui nos quotidie infestant & perdere nituntur, ut facilius nos capere possint, sint synodica capitula incensa, nobisque sublata. Qua de re, hac inventa occasione indifferenter, omni canonica & apostolica postposita auctoritate, nos vi a propriis, vobis inconsultis, illicite expellunt sedibus: ovesque nobis a Christo domino apostoli-

2. Cor. 11

a Ad ma... Mercato... merces ... ineptæ ... ginis qu... lias Baro... aliique ... ti viri ... gant.

b Maurus ... sena ... S. Ma... conf. ... cil. Later... no 649

c Desided... Caralitan... ep. ad e... dem.

d Stephan... Dorensis ... eundem ... pam con... ejusdem ... nodi.

e Socr. ... cap. 8. ... Soz. l. 3 ...

stolica commissas gratia, invadunt, gradibus A privant, & quod pessimum est, & omnibus Christianis legibus inimicum, interficere decertant. Vos ergo (ut semper vestræ sedis sanctæ consuetudo fuit) periclitantibus subvenite, oppressos roborate, tribulatis manum porrigite, taliaque prohibete, & leges imponite, ut apostolica doctrina, quæ in Deo est, cito ad victoriam judicium perducere valeat nostrum, nosque (apostolorum principe suffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare. Novimus namque in jam præfata Nicæna synodo generaliter esse decretum, ut nullus passim vageque episcopos, aut præsumptive lacerare, aut accusare, & qui non sunt rectæ fidei, vel bonæ vitæ, vel claræ conversationis, aut infamare præsumat: sed B prius, si erga episcopos vel auctores ecclesiæ quisquam causam habuerit, eos cum caritate mansuete conveniat, ut ab eis vulnus, unde agitur, recte sanetur: aut ipse, si secus egerit, accusator excommunicetur. Quod si ab eis nihil valuerit recte percipere, tunc primo summos adeat primates, & ipsi, tempore congruo, canonice eos convocare debebunt. Qui si aut suis rebus expoliati, aut a propriis sedibus ejecti, aut exulantes, vel oppressi aut inique tractati fuerint, primo eruantur, & canonice restituantur, atque omnia sibi sublata [a] integerrime eis legibus reddantur: quoniam priusquam hæc fiant, (ut in prædicto constitutum est concilio) nec canonice convocari, nec [b] distingui a quo- C quam possunt, quoniam nec sæculi leges hæc fieri permittunt, quanto magis ecclesiasticæ? Similiter & a supradictis patribus est definitum consonanter, ut si quisquam episcoporum, aut metropolitanorum, aut comprovinciales, vel judices suspectos habuerit, vestram sanctam Romanam interpellet sedem, cui ab ipso domino potestas ligandi ac solvendi speciali est privilegio super alios concessa. Ipsa enim [c] firmamentum a Deo fixum & immobile percepit, quoniam ipsam formam universorum titulorum lucidissimam, dominus Jesus Christus vestram apostolicam constituit sedem. Ipsa est enim sacer [d] vertex, in quo omnes ecclesiæ vertuntur, sustentantur, relevantur. Et sicut in Christo Chri- D stiani, & in petra, id est Christo, Petrus, Petri renovantur ecclesiæ. Tu es enim (sicut divinum veraciter testatur eloquium) Petrus, & super fundamentum tuum ecclesiæ columnæ, id est, episcopi, qui ecclesiam sustinere, & propriis humeris portare debent, tibi sunt confirmatæ, tibique claves regni cœlorum commisit, atque ligare & solvere potestative quæ in terra, & in cœlis sunt, promulgavit. Tu profanarum hæresium, & impetitorum, atque omnium infestantium depositor, ut princeps & doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei existis. Igitur ne despicias, pater, tuorum patrum pietatem, bonamque intentionem. Et sicut illi, patres & prædecessores nostros a multis liberaverunt oppressionibus & angustiis, ita nos liberare digneris. Nam fuit semper vestræ sanctæ & apostolicæ sedi licentia, injuste damnatos vel excommunicatos, potestative sua auctoritate restituere; & sua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnaverunt, aut excommunicaverunt, apostolico punire privilegio, sicut etiam nostris & anterioribus cognovimus actum temporibus. Porro & ipsi primates, qui episcoporum & summorum ecclesiasticorum negotiorum causas suscipere debent, in præfixa Nicæna synodo sunt dinumerati, ne in posterum contentio ex hoc oriretur. O * sanctissime pater patrum, abscinde blasphemias, & jactantiam vaniloquorum, & insidiantium infestationes, nos & fratres nostros opprimentium, atque perdere volentium, qui ad vos, quasi ad caput confugimus, ut vestro suffulti auxilio liberemur, & vobis nobisque commissas Christi oves, a luporum ore, domino adminiculante, antequam deglutiantur, eripiamur. Nec enim [a] fas est, supplicum apostolicæ sedis scripto, aut sine scripto preces oblatas despicere, sed (ut condecet, ut privilegium vestræ sedis est) & nos & illi canonicaliter convocemur, & ante vos de nostris objectionibus canonice cum omni probitate concertemus, sicut prædecessores nostri penes vestros fecerunt antecessores, & sicut canonica in prædicta sancta synodo docent instituta, & veluti [1] palliati * verbi per ventilabrum canonicæ examinationis: plenam purgationem in communi consistentes auditorio, de maturis & enutrientibus catholicæ ecclesiæ dogmatibus, quæ confirmant cor hominis, per participationem paternarum consequamur institutionum. Antiquis enim regulis [b] sancitum est, ut quidquid quamvis in remotis, aut longinquis positis provinciis super episcoporum querelis, aut accusationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum esset, quam ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, ut hujus auctoritate, * juxta quæ fuisset, pronunciatio infirmaretur, aut firmaretur: indeque sumerent normam, unde ecclesiæ sumpsere prædicationis exordium, nec passim ab insidiatoribus columnæ everterentur ecclesiæ. Certum est enim, eidem sanctæ sedi vestræ, in honorem beatissimi Petri, patrum decreta peculiarem decrevisse reverentiam Dei, pro rebus inquirendis atque determinandis, quæ solicite decet, justeque ab ipso præsulum examinari vertice apostolico, cujus solicitudo semper fuit & est, tam mala damnare, quam probare laudanda. Quocirca humillimum vestro apostolico culmini persolventes obsequium, ut ipse dominus præcepit, & sanctorum decreta patrum statuerunt, cum lacrymis suggerimus, quod sine gemitu cordis reticere non valeamus. Nam in tantum a persecutoribus sanctæ Dei ecclesiæ, nostrisque inimicis persequimur, ut magis nos tædeat vivere, quam mori. Unde præ omnibus [c] fatemur in tantum cor esse nostrum vulneratum, ut propheticum illum planctum exoptemus, dicentes: *Quis dabit capiti nostro aquam, aut oculis nostris fontem lacrymarum, ut sedentes, ploremus die ac nocte?* Ecce enim ecclesia Dei non leviter perturbatur, columnæ ejus nimis infestantur, atque a pravis amoveri hominibus nituntur. Christianorum vero voces ac gemitus episcoporum longe lateque resonant, novitates insurgunt, E calumniæ crescunt, persecutio grassatur, perditio fit populorum. Vestrum est enim, nobis manum porrigere, quia vobis commissi sumus. Vestrum est nos defendere atque liberare; nostrumque est a vobis auxilium expetere, vestris parere jussionibus. Præ nimio ergo dolore & gemitu, omnia quæ nobis instant, & nos infestant, * necessario recordari, vobisque significare nequimus. Ideo almum vestrum exoramus apostolatum, ut super his legem, quæ in memorata Nicæna synodo est promulgata, licet

[a] Martinus papa ibid.

[b] PP. Afr. in ep. ad Theodorum papam conf. 2. conc. Later. an. 649. celebrati.

[c] Victor Carth. in ep. ad Theodorum papam.

* Idem Sergius epist. mox cit.

* verbis.

* juxta quæ fuisset pronunciatio facta, infirmaretur.

* necessaria.

Jerem. 9.

1 Editio Merlini, *paleati verbi*. Harduinus.

prædictorum insidiatorum & aliorum malorum hominum (ut facilius episcopos, Deique ministros valeant illaqueare) depravatione sit suffocata, reparetis: & quæ necessaria fore cognoscitis, vestræ sanctæ sedis auctoritate nos cunctosque fratres informetis, ut malorum insidias hominum, vestra fulti auctoritate illæsi, domino opitulante, evadere valeamus: quia non est ovium, insidias luporum prævidere [a], sed pastorum est. Scimus enim (ut semper vestræ sedis præsules, primo apostoli, deinde successores eorum fecerunt) vos universalis ecclesiæ, & maxime episcoporum, qui oculi propter contemplationem & speculationem, vocantur domini, curam gerere, ac de revelatione & lege nostra assidue cogitare debere, sicut scriptum; *Beatus vir qui meditatur in lege domini die ac nocte*: quæ meditatio [b] non lectionem per figuram literarum tantum conspecta, sed exuberante in vobis Christi gratia, in vestra cognoscitur conscientia immobiliter insita, & nullatenus de vestro corde recedente lege Christi Dei domini sacrosancta, sicut in Psalmo dicit Propheta: *Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium: lex Dei ejus in corde ipsius: non atramento, sed Spiritu Dei vivi vestra in arcana conscripta; neque in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*, sicut beatissimi apostoli Pauli ad Corinthios missa nos docet epistola. Quibus præmissis, significamus Deo placitæ paternitati vestræ, die 17. Kalendarum Augustarum [c], indictionis quartæ, nostram humilitatem, divina gratia, suo (ut præcepit) munere præveniente, vestris sanctis ac Deo dignis precibus in sancta [1] Romana [d] ecclesia pontificalis honoris accepisse consecrationem & stolam; in quo dignitatis fastigio, ut a Deo omnipotente regamur altissimo, & a malis omnibus liberemur, ut non sacerdotale nomen tantum, sed Christi domini Dei nostri protegente auxilio, & meritum habeamus, vestris sanctis ac Deo acceptabilibus nos commendantes orationibus, poscimus, quatenus & vestris deprecationibus pro nobis ad Deum effusis muniti, & eruditionibus bonis instructi, digni efficiamur, cum omni nobis populo Christiano commisso, illæsi, protegi velamento divino. Ad salutationem ergo vestræ sanctæ & honorandæ paternitatis vice nostra [e], Benedictum humilem vestrum fratrem, nostrum episcopum, & Alexandrum presbyterum, Crispinum quoque diaconum, vestros famulos destinavimus, quos postulamus celerius nobis a vestra beatitudine persolvi, ut vestris cohortationibus roborati, & vestris regulis informati, inimicis videlicet compressis, ad proprias prudenter consolati valeamus ecclesias ante hyemem Deo propitio remeare. Vestrum est quippe, pater sanctissime, canonica districtione [f] solicite, ecclesiasticæ regulæ adversantibus, & fratrum insidiatoribus obviare, nec permittere noviter dici, quod patrum venerabilium auctoritas omnino non censuit. Nos enim humiles corde, quæ recta sunt, adjuvante domino, sapientes, uno vinculo caritatis vobiscum sumus constricti, veram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defensantes. Studiosius itaque a catholicis, improbis probe resistere nitendum est, ne torpentes desidia oppressi, culpæ taciturnitatis teneamur obnoxii, & quasi favorem impendentes judicemur, dum adversa catholicæ fidei propulsare negligimus. Unde dictum est: Negligere quippe, dum possis deturbare perversos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Liquet, doctor sanctissime, venenosa serpentium sine simplicitate astutia dum manifesta est dolosa inimicorum fallacia. Succurrite, quæsumus, oppressis, liberate nos de manu persequentium, ut cum beato Job cantetis: *Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, & vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus [2] eorum auferebam prædam*, & reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat [a] cura, id est, omnes episcopi, præcipue tuum mereri debemus judicium, & non ab aliis devorari. Merito ergo nos domini causa respicit sacerdotes, si silentio [b] faveamus errori. Siquidem corripiantur hujusmodi, nec sit liberum eis, pro voluntate facere judicium. Desinat novitas incessere vetustatem [c], desinat ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Nam ut omnes metropolitani vel reliqui episcopi sua odia aut vindictas in reliquos episcopos exercere non valeant, ideo nominatim in Nicæna synodo expressi sunt primates, qui reliquos episcopos audire & judicare debeant, ne ulla fraus in judicio episcoporum possit irruere. Vos ergo, qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones [d] & scandala excitant. Ideoque exoramus, ut minime despiciatis humilitatis nostræ & omnium orientalium orthodoxorum sacerdotum & populorum afflictiones [e], & deprecationes cum lacrymis oblatas, sed sicut luminaria universo mundo, verbum vitæ retinentes, introductas extinguite tenebras nefandissimorum insidiatorum, temporibus etiam nostris procaciter germinatas, quatenus funditus extincta hujusmodi caligine, lucifer nobis resplendeat per vos, sanctissime pater, & dogmatica definitio ubique omnes lætificans, quam glorioſi ecclesiæ sanctæ patres per propria piissima dogmata in æternæ vitæ firmam hæreditatem prædicasse noscuntur.

Et subscriptio.

Incolumen [f] te & beneplacitum Deo, sanctissime pater patrum, orantem pro nobis, dominus custodiat in ævum. Amen.

[a] Conc. III. Rom. sub Symmacho.

[b] Victor Charthag. epist. cit.

[c] Anno 646. quo magis appareat fucus impostoris qui orbi voluit illudere.

[d] Romanam loco Carthaginensis substituit. Adde quod Athanasius Alexandriæ ordinatus cred. mense Januario an. 326. indictione 14.

[e] Nomina propria mutavit plagiarius ne deprehenderetur in furto.

[f] Vide finem Victoris ejusdem epistolæ.

Psal. 1.

Psal. 36.

2. Cor. 3.

Job. 29.

[a] Innoc. ep. ad Alex. Antioch. etc.

[b] Cœlest. ep. ad Gallos.

[c] Citat hunc locum Vincentius Lirinensis supra citatus Cœlestinum papæ epistola.

[d] Steph. Episcopus Laterensis ad finem 649.

[e] Nomina Sophronii, Apollinaris & Severi secuit sacrarius.

[f] Sergius Constantinopolitanus ep. ad Theodorum papam Romanum etc.

Nota Severini Binii.

a Epistola.) Hæc epistola sub nomine Athanasii ad Felicem ex synodo Alexandrina scripta ab episcopis Ægypti, Thebaidis, & Libyæ, de fide suspecta est, tum quod hoc tempore, quo Athanasius fuga elapsus in eremo latitabat, quove cum Liberio omnes episcopi orthodoxi, decreto imperatoris & Mediolanensis concilii, sedibus suis exturbati erant, neque locus, neque tempus cogendæ synodi esse potuerit: tum quod hac epistola ad Felicem scripta, ipsum Felicem de sua ipsius ordinatione certiorem reddat. An rescriptum Felicis fortasse eodem defectu laboret, alii judicent. Illam epistolam, cujus fragmenta sub nomine Felicis in Chalcedonensi concilio extant, a Felice secundo scriptam fuisse, doctissimis quibusdam viris auctoribus, existimatum est, hac de causa, quod prædictum fragmentum in concilio Chalcedonensi act. I. & apud Cyrillum in sua apologia post epistolam Julii papæ attexatur. Sed eam sententiam ex argumento & titulo ejusdem epistolæ redarguimus supra in notis ad 4. epistolam Felicis primi.

b Et sicut.) Legendum videtur: Et sicut in Christo Christiani, ita & in petra, id est, Petro, renovantur ecclesiæ: ut sit sensus, Romanæ ecclesiæ pontificem, si quid in cæteris ecclesiis vitiatum aut depravatum sit, sua auctoritate & posse & debere corrigere.

Suspectæ epistolæ guitur. " ergo & omnes ex ea officina promptæ

EPI-

1 Romanam hic Ecclesiam posuit hujus epistolæ artifex pro Alexandrina, quæ sedes Athanasii. *Harduinus.*

EPISTOLA I. FELICIS PAPÆ II.

Reſcriptum ad epiſcopos in Alexandrina ſynodo congregatos.

I. *Ut nemo epiſcopum penes arbitros ſæculares accuſet.*
II. *Si quis adverſus epiſcopum cauſam habuerit.*
III. *De eadem.*
IV. *De epiſcopis rebus ſuis expoliatis, aut a ſede pulſis.*
V. *Infames & ſacrilegos ad teſtimonium non admittendos.*
VI. *Si epiſcopus vocatus ad concilium, ire non potuerit.*
VII. *De cauſis quæ legibus non continentur, vel prohibitæ noſcuntur.*
VIII. *De accuſationibus epiſcoporum, & rerum ſuarum ablatarum redintegratione.*
IX. *Quibus non liceat accuſare, vel teſtificari.*
X. *De eadem re.*
XI. *De perſonis accuſatorum.*
XII. *De primatibus & metropolitanis.*
XIII. *De accuſationibus epiſcoporum, & ineptitudine accuſantium.*
XIV. *Qui non debeant admitti ad accuſationem.*
XV. *De eadem re.*
XVI. *Licere in eccleſiaſticis negotiis, dicta cauſa & finita, recedere, quod in ſæcularibus non licet.*
XVII. *De accuſationibus epiſcoporum.*
XVIII. *De non terminandis cauſis epiſcoporum abſque auctoritate Romani pontificis.*
XIX. *Si epiſcopus a comprovincialibus, vel a metropolitano ſenſerit ſe prægravari.*
XX. *De judiciis epiſcoporum, & de tempore conceſſo ad præparandum, & comparendum.*
XXI. *De judicibus & accuſatoribus, quales debeant eſſe.*

Reverendiſſimis atque dilectiſſimis fratribus, Athanaſio & univerſis Ægyptiorum, Thebaidorum, Libyorum epiſcopis, in ſancta Alexandrina ſynodo congregatis, Felix almæ Romanæ urbis & univerſalis eccleſiæ epiſcopus, & ſancta ſynodus, quæ in urbem Romam convenit, in domino ſalutem.

SACRAM veſtram ſynodicam epiſtolam, per gratiam ſancti Spiritus, & Deo placitum ſtudium conſcriptam, veſtræ a Deo honorandæ ſanctitatis gratia libenter ſuſcepimus, atque inſtanter in ſynodo recitari per ſingula juſſimus, & omnes intente ejus colligere verba præcepimus: ſuper quæ dum lætari ſperabamus & cupiebamus, verſa eſt in luctum cithara noſtra, cantatio in plorationem, & omne totius ſynodi gaudium in mœrorem translatum eſt: quia non decuerat, ut hi qui corpus [a] Chriſti quotidie proprio conficiunt ore, tantam paterentur perſecutionem, quoniam dominus Deus noſter ſalutem providens generis humani, manda-vit [b] perſecutiones non fieri, neque fluctuationes inferri, nec invideri laborantibus in agro dominico, neque diſpenſatores magni regis vexari aut expelli. Quieſcite, inquit ſancta magna Nicæna ſynodus, & nolite perſequi eos qui Deo perfecte miniſtrant, & ſincera voluntate Dei ſuperni mandata cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubjugantur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui & carnales, ſpirituales perſequantur. Omnis enim qui reſiſtit [c] alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur adverſus eum, contra quem litigat. Et qui infeſtus eſt alicui omnia ſicut hoſtis agit, & inſuper loqui contendit. Vos enim monemus, fratres, in ſpeculis eſſe debere, ut in quantum poteſtis, & dominus auxilium dederit, talibus noſtra apoſtolica, veſtraque auctoritate reſiſtatis, nec quiſquam veſtrum a fratris auxilio ſe ſubtrahat, ſed pro viribus præſtet adminiculum. Quoniam, licet pauci ſitis, ſi unanimes fueritis, nullatenus, juſtitia ſuffragante, domino quoque opem ferente, ſuperabimini, quia *funiculus triplex difficile rumpitur*. Nam ſi officiis ſæcularibus [a] humana lex ſubvenit, quanto magis eccleſiaſticis & domini ſacerdotibus, maximeque pontificibus, qui pupillæ oculorum domini nuncupantur, divina atque catholica lex ſuffragari debet? Ait enim divinum de epiſcopis eloquium; [b] *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*. Et ſi ſæculares humana multipliciter explorantur homines lege, & requiſitiones atque induciæ [c] ejus multorum menſium conceduntur, ne injuſte damnentur: quanto magis epiſcopis, qui proximiores ſunt Deo, & ſuper hos conſtituti, poſitique in cœleſti militia, quæ impenſius ponderanda eſt, tempora ſunt concedenda multo ampliora, ne a quibuſdam graventur, opprimantur, vel ſubito damnentur? Incipiamus [d] ergo, adjuvante Deo, & ſancto Petro apoſtolo, per quem apoſtolatus & epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium, quoniam plures ſæpe emerſerunt cauſæ, quæ in quibuſdam non erant cauſæ, ſed crimina: quia magis ut comperimus, iniquitate, quam caritate fratribus ſunt impoſitæ; & ut de cetero ſolicitudo ſit ne talia eveniant, capitula quædam a ſanctis patribus tam in Nicæna ſynodo, quam & in hac ſede conſtituta, ponamus, quibus fratres & coepiſcopi noſtri fulti, inſidias inimicorum, auxiliante domino, valeant evadere, & prout dominus poſſe dederit, pauciori-bus verbis [e] tantorum malorum imitemur compendium, & ſtrictim, quæ in volumine literarum veſtrarum comperimus, retractemus, & alia nonnulla inſtantis temporis neceſſaria, prout petitis, ponamus.

a Eccleſ. 4. S. Greg. ep. 120. lib VII.

b Zachar. 2. ex verſ. Hieron.

c eis.

d Innoc. ep. 2.

e Idem papa ep. 7.

I.

Eſt namque ſynodicis [f] decretum inſtitutis, ut nemo epiſcopum penes ſæculares arbitros accuſet, ſed apud ſummos primates.

f Carth. III. c. 9. Milev. 19. Agath. Aur. &c.

II.

Si quis adverſus epiſcopum cauſam habuerit, non prius aliquos epiſcopos adeat, ut eum accuſet, quam familiariter ei ſuam indicet querelam, & ab eo aut juſtam emendationem, aut rationabilem percipiat excuſationem, ipſa nos inſtruente veritate: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, adhibe duos vel tres tecum: & ſi non hos audierit, dic eccleſiæ*, id eſt, accuſa eum publice [g], & non prius: & reliqua.

Matth. 18. *Luc.* 17.

g tunc

III.

Si quis epiſcopum poſt hæc elegerit accuſare, ſummis primatibus epiſcoporum ſuam indicet cauſam, & non ſæcularibus, qui magis ad pacem [h] quam ad judicium eos revocent, ut caritas in omnibus & ab omnibus cuſtodiatur. Si primates accuſatores epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minime potuerint, tum tempore legitimo eos ad ſynodum canonice convocatam, non infra anguſta tempora, canonice convocent, & non prius quam eis per ſcripta ſignificent quid eis opponitur, ut ad reſponſionem

h Carth. IV. c. 26. 5. q. 2. Si primates accuſatorum.

[a] Concil. Roman. v. sub Symmacho.

nem præparati adveniant. Nam si aut vi [a], aut timore ejecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonice evocari ad synodum possunt, nec respondere æmulis debent, antequam canonice restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur.

IV.

Si quis episcoporum fuerit suis rebus expoliatus, aut a sua ecclesia vi aut timore expulsus, quod omni Christiano nomini est inimicum, oportet & decet * episcoporum propositum semper prima fronte cedere, ut omnia quæ ei ablata sunt, potestati ejus legaliter reddantur, & præsul prius restituatur, & postea non statim, sed diu & per spatiosa tempora suis potestative dispositis, & ad suam necessitatem præparatis, ad tempus veniat ad causam; & si juste visum fuerit, accusatoribus respondeat suis.

* Episcoporum propositum semper prima fronte solicitum esse. Sanctum propositum semper prima fronte incedere. Et idem habetur in decretis Julii, c. 35.

V.

Nulli infami [b] atque sacrilego de quocumque liceat negotio adversus religiosum Christianum, quamvis humilis serviliſque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, aut inscriptione Christianum impetere.

[b] ex Aniano.

VI.

Si quis episcopus legitime accusatus, & supradicto ordine ad concilium canonice convocatus fuerit, absque ulla trepidatione ire debebit: & si ire non potuerit [c], pro se legatum ad synodum mittat.

[c] Hadr. c. 5.

VII.

Nullæ causæ a judicibus [d] ecclesiasticis audiantur, quæ legibus non continentur, vel quæ prohibitæ esse noscuntur.

[d] Idem c. 11.

VIII.

Si quis aliter non acquieverit, nisi ut episcopum accuset, supra taxato hoc tenore agere debebit, quia aliter rata non potest accusatio existere. Tunc primo accusati causam accusator * apud primates canonice deferat. Nec a communione prohibeatur accusatus, nisi ad electorum judicium canonice convocatus, infra tres aut sex vel plures menses pro suis rationem redditurus venire distulerit. Quod si probare potuerit, quod non noluerit, sed non potuerit venire, nihil ei nocebit. Ille vero, qui vi aut timore a sede pulsus, aut suis rebus expoliatus fuerit, non prius vocetur ad synodum, quam ei omnia legibus redintegrentur. [f] Et tam diu in sede propria pacifice & potestative cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus vel expoliatus carere visus est rebus. Cum autem ad judicium venerit, si voluerit & necesse fuerit, induciæ ei petenti a patribus constitutæ, absque impedimento concedantur, & judices a se electi tribuantur, ut in loco unde est ille qui accusatur [g], aut si alibi alicujus temerariæ multitudinis vim metuerit, locum sibi congruum eligat, quo absque timore suos, si necessitas exposcerit, testes habere, & absque impedimento suam canonice sententiam finire valeat, quia multa per subreptionem evenire solent.

[e] Carth. III. can. 9.

[f] Rom. v. sub Symmacho. 3. q. 2. Tamdiu in sede. Et in decr. Ivo. lib. 4. 3. q. 3 Cum accusatus ad. Et in decr. Ivo. lib. 4.

[g] Conc. Afric. c. 30.

IX.

Ut testificandi, vel accusandi licentia [h] denegetur his qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita, neglexerint.

[h] Anianus in c. 1. tit. 7. l. XVI. Cod. Theod.

X.

Multum derogatio prævalet [i] quando derogatori creditur. Ideo variis detrectationibus atque accusationibus non decet [k] labefactari primatem, sed magis patrum regulis roborari. Nec facile aut indifferenter suscipere accusationes præsumat, dicente domino: *Non suscipiat vocem mendacii*: sed prius probare debet suspicionem & causam, aut quo animo hoc faciat, & postmodum suscipere: quia veritatis professionem [a], propinquitatis, inimicitiæ, timoris, amoris, odii & cupiditatis intentio impedire, & adversa fratribus irrogare solet.

[i] Trip. III. 8. ex Socr. l. 31.

[k] Dam. ep. ad Illyricos apud Theodor. II. 22.

[a] Anian. Sent. Paul. sent. 2.

XI.

Personæ [b] accusantium tales esse debent, quarum fides & conversatio & vita probabilis & absque reprehensione sit, & quæ omni careant suspicione: quia & hoc, te præsente, ut bene nosti, in Nicæna synodo, propter malorum hominum infestationem, ab omnibus diffinitum est, licet pravorum hominum insidiis sint hæc & alia quamplura deleta.

[b] Hadr. 25. Hic noviter damnatur in Nicæna synodo ta.

XII.

Primates illi, & non alii sint, quam in Nicæna synodo sunt constituti. Reliqui vero, qui metropoles [c] tenent sedes, archiepiscopi vocantur, & non primates, salva in omnibus apostolicæ sedis dignitate quæ ei ab ipso domino est concessa, & postea a sanctis patribus roborata.

[c] Hadr. 23.

XIII.

Primo semper [d] in omni episcoporum accusatione, vita, persona & conversatio accusantium enucleatim inquiratur: & postmodum ea quæ objiciuntur, fideliter pertractentur: quoniam nihil aliter fieri * debet, nisi impetitorum prius requiratur fides, personæ, vita & actus discutiantur: quia non debet pravorum aut insidiantium hominum pernicie, vita lacerari innocentium. Sane sepissime boni a malis persequuntur, qui non cessant suis * calamitatibus aliis derogare. Ideo summopere providendum est, ne hæc fiant.

[d] Idem

* decet.

* calumniantes alios de nigrate

XIV.

Nullus servus [e], nullus libertus, nullus infidus, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui inimicitiis studet, nullus qui frequenter [f] litigat, & ad accusandum vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur episcopos accusare: quoniam accusatores & accusationes, quas leges sæculi non recipiunt, qua ratione sacerdotalis eas recipere debet ordo, invenire nequeo, cum hæc & in Nicæna synodo prohibita sint, & illi magis ab istis, non isti ab illis judicari debeant; & apostolus dicat: *Spiritualis judicat omnia, ipse vero a nemine judicatur.*

[e] Carth. c. 2.

[f] Hadr. & 50. Carthagine XV. 58 VIII. 2.

1. Cor

XV.

Hæretici, a quibus nimium opprimimur, excommunicatique, homicidæ, [g] malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

[g] Had. 63.

XVI.

Nec ita in ecclesiasticis agendum [h] est negotiis, sicut in sæcularibus. Nam in sæcularibus postquam legibus vocatus venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam causam recedere: in ecclesiasticis vero, dicta causa, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægravari viderit.

[h] S. I 54.

XVII.

Quoties episcopus [i] super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores, qui juste & canonice recipi debeant, legitima in synodo

[i] Had

ſuo in tempore congregata, ab omnibus canonice audiatur, qui ſunt in provinciis, epiſcopis. Quod ſi legitimi non fuerint accuſatores, non fatigetur epiſcopus: quia ſacerdotes ad ſacrificandum vacare debent, non ad litigandum. Nec illi, qui [a] throni Dei vocantur, pravorum hominum inſidiis turbari debent, ſed libere Chriſto domino famulari.

XVIII.

Quamquam comprovincialibus epiſcopis una cum eorum metropolitano, ſuæ provinciæ cauſas epiſcoporum liceat caritative & concorditer agitare, non tamen (ſicut in prædicta, te præſente, conſtitutum eſt ſynodo) licet definire abſque Romani pontificis auctoritate. Quod ſi ſecus a quibuſdam præſumptum fuerit, ipſi qui hoc egerint, ſuæ præſumptionis ſuſcipiant damnum: & illi, qui ab eis perperam excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate hujus ſanctæ ſedis, & beati præceptoris noſtri clavigeri Petri poteſtate ſolvantur, atque reſtituantur. Ipſe enim ait dominus: *Quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*

XIX.

Quoties epiſcopi ſe a ſuis comprovincialibus, [b] vel a metropolitano putaverint prægravari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent ſedem, ad quam eos abſque ulla detentione, aut ſuarum rerum ablatione libere ire liceat. Et dum prædictam Romanam matrem appellaverint eccleſiam, aut ab ea ſe audiri expoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum ſedes ſurripere, aut eorum res auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antequam eorum cauſa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod ſi aliter a quoquam præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit. Nam nec hoc perperam præſumimus, ſed & ipſum in Nicæna ſynodo conſtitutum, & anteceſſores noſtros egiſſe, bene Athanaſi noſti: quoniam quando tu & Paulus Conſtantinopolitanus, Aſclepius [c] Gazæ, & Lucianus Adrianopolites, ab orientalibus epiſcopis, inconſulto ſanctæ memoriæ Julio prædeceſſore noſtro, damnati eſtis, & ad eum quaſi ad totius orbis caput (ut ſemper huic ſedi ſanctæ licitum fuit) confugiſtis, cognita eorum nequitia [d], & veſtra juſtitia, vos in communionem ſuſcepit, & omnium veſtrum curam gerens, propter ſedis propriæ dignitatem, ſuas ſingulis reddens eccleſias, orientalibus ſcripſit, culpans eos, quod non recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis eccleſiis expellentes, & conſtituta Nicæni concilii minime conſervantes. E quibus ad certum diem nonnullos ſibimet adeſſe præcepit, ut de talibus præſumptionibus certam redderent rationem, & coram eis oſtenderet, juſtum ſe ſuper eis protuliſſe decretum. Interminatus eſt etiam non talia deinceps fratres eſſe paſſuros, & niſi ab hujuſmodi præſumptionibus ceſſarent, a propriis eſſe gradibus eos receſſuros. Tali enim hujus ſanctæ ſedis privilegio tu & fratres tui proprias recepiſtis eccleſias, cum omnibus ſibi pertinentibus. His enim & aliis quam plurimis documentis manifeſtum eſt, nullum damnari, aut ſuis expoliari rebus debere epiſcopum, qui hanc ſanctam ſedem interpellaverit, aut ſibi defenſatricem adſciverit, donec judicium de eo noſtræ apoſtolicæ auctoritatis [e], hoc eſt, principis apoſtolorum Petri agnoſcat, quia ſolummodo Chriſtus Jeſus huic ſanctæ ſedi, id eſt, apoſtolicæ, facere commiſit, utpote quoniam ſolus atque præ omnibus præfatus princeps apoſtolorum creditus eſt, atque percipere meruit a rege regum Chriſto Deo claves regni cœlorum. *Matth. 16.*

XX.

De induciis vero epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diverſas a patribus regulas invenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia epiſcoporum atque amicorum quærenda, annum aut ſex mandaverunt menſes concedi, quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero [a] quam ſex menſes non * reperi, quia & laicis hæc indulta ſunt, quanto magis domini ſacerdotibus? Nam & a noſtris anteceſſoribus, atque reliquis ſanctis patribus multoties inhibitum eſt, ne quis domini ſacerdotibus detractationes irroget; quanto magis accuſationes, non ex radice caritatis prolatas? Quieſcite, inquiunt, & nolite perſequi eos, qui perfecte Deo miniſtrant, quorum orationibus & terrena bella ſedantur, & recedentium a Deo angelorum pelluntur incurſus, quique omnes dæmones, qui corrupti ſunt, precum aſſiduitate [b] confundunt. Induciæ namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, ut accuſati ſe præparare, & univerſos communicatores in provinciis poſitos convenire, teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant.

3. q. 3. De induciis vero. Et in decret. Ivo lib. 4.

a Vide conc. Carth. III. cap. 7.

* recipi.

Supra in principio hujus dec. ubi allegatur Nicænum concilium.

b Trip. VII. 9. & ſupra pag. 977. C.

XXI.

Judices enim & accuſatores eſſe debent, qui omni careant ſuſpicione [c], & ex radice caritatis ſuam deſiderent promere ſententiam. His ergo tam legaliter [d], quam & canonice prolatis, etiam omnium Chriſtianorum reverentiam congaudere depoſcimus, ſpirituali intercedente dilectione & timore dominico, per quem humana removetur offenſio, & eccleſiarum ædificatio præponitur univerſis, ut magis univerſi ad ædificationem fratrum laborent, quam ad damnationem; quoniam ait dominus: *In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis adinvicem.* Jam enim formam dedimus [e], & a prædeceſſoribus noſtris datam eſſe cognovimus, ut ſi quis ſe agnoverit Chriſtianum, illud ſervet quod ab apoſtolis noſcitur eſſe contraditum, dicente apoſtolo Paulo: *Si quis vobis annunciaverit præter quod accepiſtis, anathema ſit.* Chriſtus enim Dei filius, dominus noſter, humano generi propria paſſione ſalutem pleniſſimam condonavit, ut nos liberaret. Et ſi Deus in tantum nos dilexit, ut etiam proprio filio non parceret, ſed pro nobis omnibus illum traderet, ut nos liberaret; ut quid nos non diligimus fratres, aut eos temere judicamus, cum prædictus dicat apoſtolus: *Nolite judicare invicem, ſed hoc magis judicate, ne ponatis offendiculum fratri, vel ſcandalum.* Nam ſi illi qui fratres diligunt, ex Deo nati ſunt, & vident Deum: quid ergo erunt illi, qui eos perſequuntur, & eos detrahendo, machinando, accuſando, infeſtando, damnare moliuntur? Si illi filii Dei, procul dubio hi filii ſunt diaboli, qui ſemper, *ſicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret*, ita fratres inſequuntur, ut perdant. Qui vero adjuvare fratres refugiunt, majus peccatorum onus acquirunt, & fraternitatis ſolatio rei exiſtunt. *Væ*, inquit Propheta, *qui potum dat amico ſuo, mittens fel ſuum.* Et iterum ſapientiſſimus Salomon ait: *Quoniam qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum*

3. q. 3. De induciis vero.

c Hadr. 15.

d Trip. IX. 14. ex Theod. V. 9.

e Damaſus epiſt. 2. ex Trip. IV. 15. ex Theod. V. 10.

Galat. 1.

Joan. 13.

Rom. 8.

Rom. 14.

1. Pet. 5.

Abac. 2.

Sap. 1.

illum corripiens judicium. In cogitationibus [a] enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius ad Deum perveniet auditio, ad correptionem iniquitatum illius: quoniam auris zeli audit omnia, & tumultum murmurantium non abscondetur. Hæc enim si amplecti voluissent proprio & sano sensu, ad reprobum minime laberentur, sed per Dei timorem sermonum suorum præcaventes custodiam, piam sanctorum patrum definitionem sine quadam nocumenti præsumptione utique conservarent: quoniam dicit sacrum eloquium: *Consilium bonum conservabit te, & mens bona custodiet te.* Non enim de fontibus [b] salutiferis spiritualiter ad acquisitionem æternæ vitæ procedunt tales accusationes & detractiones, atque ideo competenter nos B. Paulus admonens, ait: *Non debere plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* In definitione pietatis perduremus. Qui enim hanc prætereunt, non tantum ipsi sunt decidentes a corroboratione sua, sed insipientiæ suæ dereliquerunt omnibus memoriam, ut in his, quibus peccaverunt, minime latere potuissent. *Gloria enim & contumelia in loquela: & in lingua hominis, casus illius est.* Ideoque conveniens est, hanc quidem ostensionum reprehensionem illorum nostris actibus inseri, ne ulterius jam talia patiamini, seminantibus illis zizania & scandala, sed lætari in officiis & dogmatibus vestris mereamini. Igitur erubescant talia, & [*] hujusmodi blasphemia subtrahere festinent, si noluerint a sacerdotali nostro collegio segregari, & a Christiani populi societate divelli. Licet namque de his plura & perneccssaria, quæ in decretis sedis apostolicæ & ab apostolis eorumque successoribus, nostris videlicet prædecessoribus, statuta inveniuntur, dicere & conscribere potuissemus, tamen melius [c] nobis visum est, ut epistolam oratione claudamus. Deus omnipotens, & hujus unigenitus filius & Salvator noster Jesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus & coepiscopis nostris, quibuscumque tribulationibus laborantibus, totis succurratis viribus, & cum eis compatientes, crucem ejusdem domini Salvatoris portetis; ut veri ipsius discipuli coram omnibus appareatis, ut & vos, & qui vobiscum sunt, hic & in futuro possideatis meliora, *quæ oculus non vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se*, per dominum nostrum Jesum Christum, per quem & cum quo omnipotenti Deo Patri gloria in sæcula sæculorum, Amen. Valere vos opto, fratres carissimi. Data Idibus Februarii [d] Agario & Juliano viris clarissimis consulibus.

[a] Deus dedit Catalitanus conc. 2. conc. Later. an. 649.

Prov. 2.

[b] Maurus Cæsenas ep. in eodem conc.

Rom. 12.

Eccles. 5.

[*] ab hujusmodi blasphemia se sub.

[c] Julius ad ecclesiam Alex. Trip. IV. 29.

[d] nomen fictum.

EPISTOLA II. FELICIS PAPÆ II.
ad eosdem & ad reliquos domini sacerdotes.

De patienti sufferentia persecutionum & tribulationum.....

Felix sanctæ universalis ecclesiæ papa, atque per gratiam Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ urbis Romæ episcopus, una cum sancto concilio nostro reverentissimorum sacerdotum, huc nobiscum convenientium [e], *in confirmatione piissimorum catholicæ ecclesiæ dogmatum, & revelatione oppressorum fratrum, coepiscoporum videlicet nostrorum, qui rectam Nicæni concilii tenent fidem, & qui fratres non infestant, universis spiritualibus fratribus nostris, & reliquis in sacerdotali collegio domino consecratis, atque omni plenitudini ecclesiæ catholicæ.*

GRATIA vobis & pax multiplicetur in confortatione & sancti Spiritus communione quatenus in eo proficientes, a gloria in gloriam, *virtutes annunciemus ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum, apud quem non est transmutatio, nec* [*] *vicissitudinis obumbratio.* Portare, fratres, hortamur, persecutiones & tribulationes patienter, ut ejus inveniamini filii, quem quotidie patrem vocatis Deum in cœlis: & in eo vincatis omnia, qui propter nos vicit omnia. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum:* Imitatores quoque Dei convenit [a] in omni verbo & opere imitari Deum. Ideoque illud oportet nos dicere, quod ipse de se perhibuit dominus: *Veniet princeps hujus mundi, & in me nihil inveniet.* Venerunt & illi qui vos & nos persequuntur, quia vos sine nobis persequi non possunt, quoniam unius Dei membra sumus, & unum illius sacerdotium per ejus sanctificationem retinemus, & in nobis de suis nihil invenerunt: quia quidquid sumus, gratia Dei sumus, licet propterea calumniari nos irrationabiliter studuerint, quod facere solent inimici, suam ex hoc cooperire clementiam properantes, quatenus per mendacium veritatem valeant obumbrare. *Scripsi enim vobis*, inquit beatus apostolus, *per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam caritatem abundantius habeo in vobis.* Etenim [b] detrahentibus detrahere, non est bonum, [*] ut non ad ea quæ scripta sunt, commoti, injuriæ certamen efficiamus. Non debemus omnino timere opprobrium hominum [c], neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis dominus jubet per Isaiam prophetam, dicens: *Audite me, qui scitis judicium, populus meus, in quorum cordibus lex mea est. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis.* Considerantes etiam quod in psalmo scriptum est: *Nonne Deus requiret ista? Ipse enim novit abscondita cordis, & cogitationes talium hominum, quoniam vanæ sunt. Vana autem locutus est unusquisque ad proximum suum; & labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala. Sed disperdet dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia nostra a nobis sunt: quis noster dominus est?* Nam si hæc in memoria retinerent, minime ad tantam prosilirent iniquitatem. [d] Non enim per probabilem & paternam doctrinam hoc faciunt, sed ut suam exerceant in servos Dei vindictam. Scriptum namque est: *Via stulti recta in oculis ejus. Et sunt viæ, quæ videntur homini justæ, novissima autem earum deducunt ad mortem.* Nos enim qui hæc patimur, judicio Dei [e] hæc reservare debemus, *qui reddet unicuique secundum opera sua.* Qui etiam per ministros suos intonuit, dicens: *Mihi vindictam, ego retribuam.* Vos enim in recta fide, & pura ac bona succurrite voluntate vicissim, nec aliquis a supplemento fratris subtrahat manum: *quoniam in hoc,* ait dominus, *cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde & ipse per prophetam loquitur, dicens: *Ecce quam bonum, & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Spirituali dico [f] habitaculo & concordia, quæ in Deo est, & unitate fidei hujus delectabilis, secundum veritatem inhabitaculi, [*] quæ videlicet in Aaron magis decorabatur, atque sacerdotalem induentibus dignitatem, sicut unguentum super caput, principalem intellectum irrigans, & usque ad ipsam extremam scientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionem & æternam vitam promisit

[a] Matth. Aquas. conc. ejusdem conc. anno celebr.

[b] Deus Caral. ep. ib. ut ne

[c] Matt. conf. dem.

[d] Ejus pæ

[e] Co III. Sym Jer. Deut Rom. Joan.

[f] Pa ep. the Th pap 4. ter. qu qu

misit dominus. Hujus ergo propheticæ vaticinationis meritum ampiectentes, fraternam præsentem syllabam expoſuimus, noſtra propter caritatem minime quærentes, aut quæſituri. Non enim detrahentibus bonum eſt detrahere, aut palo, ſecundum vulgarem fabulam, excutere palum. Abſit. Non ſunt noſtra iſta: quapropter hæc avertat divinitas. Non ſunt edocti habitus noſtri ita vincere, ſed in patientia longanimitatis & ſpiritu humilitatis; quia ſicut per duritiam minime (ut prophetice dicamus) *purgatur nigella*, ita nec pacis ſoporatus fructus intelligentiæ per aſperitatem exprimitur. Propter hoc enim & verborum ſupportavimus colaphos, ut vel paulatim valeamus eum imitari, qui propter nos ſe humiliare dignatus eſt, & extremæ illius ultionis per hanc plagam verba declinemus. Audiamus ergo, & conſentiamus eccleſiæ oratori, qui per linguam Spiritus ſancti clara voce exclamat, dicens: *Omnia vobis in caritate fiant*: Ergo ſive quærimus, ſive tantummodo dicimus, & tantummodo audimur, caritas intercedat. Ars aliqua exiſtat ad compoſitionem concordiæ boni & conjunctionem. Oportet enim, de Deo quærentibus nobis ſpiritu rectitudinis mentis noſtræ dinumerantes intentiones templum pacifice inhabitare in eum propter dominum, qui per prophetam locutus eſt: *Quærens quære*, *& apud me habita*. Speculum enim dedit nos Deus populo ſuo, & oportet eos, qui a Deo ſunt deputati ſacerdotium adipiſci, ita in humilitate greſſuum mentis adinvicem tendere, ut in melius ædificentur hi, qui ad nos reſpiciunt, quam (quod dicere * piget) per noſtram diſcordiam ſemitam pedum eorum concutere. Ad concordiam inclinemus nos ipſos, * & unum in caritate ſapiamus. Humilitatem veneremur, per quam apprehendi ſolet altitudo ſpiritus. Si enim amplius uſque adhuc taciturnitatem, quam verborum garrulitatem * dileximus, hoc quidem bene habere arbitrati ſumus, ne ſcriptis veſtris reciproca reſpondentibus, injuriæ fomitem exhortemur, & puſillanimitate dijudicemur ab eo, qui omnia ad caritatem dirigere promulgavit. Oravimus vero & tunc oſtium circumſtantiæ labiis noſtris imponi, & verbum inſonitum concipere potius quam * verbum (*a*) ſonabile: & hoc tamen mihi donum eſt a domino, *& factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones*. Sed *quia tempus eſt loquendi & tempus tacendi*, aperio verbum, & claudo oſtium per taciturnitatem, competenter exorans: *Domine labia mea aperies, & reſpondeam exprobrantibus mihi verbum*. Licet enim tacuiſſemus, non ſemper tamen tacebimus, adaperiente nobis domino claves verbi. Igitur directi in præſenti a beatitudine fraternitatis veſtræ apocriſarii, poſt multas factas inter nos de eccleſiaſtica requiſitione diſſonantes ſermocinationes, in fine ad hoc pervenerunt, admonentes nos atque hortantes interpretari unius veri Chriſti Dei noſtri voluntatis intellectum, atque hujuſmodi interpretationem deſtinare veſtræ ſacratiſſimæ venerationi. Nos autem acceptam habentes bonæ conſcientiæ prædictorum venerabilium virorum admonitionem, cognoſcentes autem & quæ principatus apoſtolorum ſummitas docet, paratos eſſe ad ſatisfactionem omni poſcenti verbum de ſpe, quæ in nobis eſt, ſecundum Dei timorem, manſuetudinemque ad bonam ſcientiam temperantes, ſuper tali tantummodo requiſitione mentem noſtram per has ſyllabas exponimus, ſuperfluam exercitationem & altercationem verborum, propter ſatietatem & præſentis temporis incongruitatem, declinantes ac præcaventes, nihil omnino aliud intelligentes, aut proferentes vel dicentes, quam quod audivimus & cognovimus a ſanctis & univerſalibus magnis apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, & patres noſtri enarraverunt nobis, & audientes [a] prædicavimus, ad ſupernam tendentes vocationem. Noſtrum eſt ſtudium, ubi pacis conſtitutio manet his, qui in ſtadio pietatis ſunt, bene unica gloria interceſſori tribuitur & corona. Deo manifeſtati ſumus, qui judicat omnia, & comprobat. Non jurgialiter ſtamus, non ad contradictionem reſpicimus, nec favorem inanem amplectimur: ſed in verbo Dei propoſito, hujuſmodi requiſitionis reſolutionem feciſſe dignoſcimur, confidentes quoniam pacis dominus Deus ad alterutrum noſtrorum unitatem & dilectionem conſervabit in gloria ejus benigniſſimæ majeſtatis. Omnem cum veſtra beatitudine in Chriſto exiſtentem fraternitatem, tam nos, quam qui nobiſcum ſunt, multum ſalutamus. Data 8. Kalend. Novembris Philemone [b] & Attico viris clariſſimis conſulibus.

Pſal. 50. *Pſal.* 118.

1. *Pet.* 3.

[a] ex ejuſdem Pauli epiſtola.

[b] nomen ſ. ſtis Romanis incognitum.

(*a*) *Luc.* invigile.

ANNO CHRISTI 367.

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA DAMASI PAPÆ I.

Ex libro pontificali.

DAMASUS natione Hiſpanus, ex patre Antonio, *b* ſedit annos decem & octo, menſes tres, dies undecim. Et *c* cum eo ordinatur ſub contentione Urſicinus. Et facto concilio ſacerdotum, conſtituerunt Damaſum, quia fortior & plurima multitudo erat. Et ſic conſtitutus eſt Damaſus, & *d* Urſicinum ejecerunt ab urbe, *e* & conſtituerunt eum Neapoli epiſcopum. Et manſit Damaſus in urbe Roma præſul in ſede apoſtolica. *f* Fuit autem temporibus Juliani. Hic fecit eodem tempore baſilicas duas, unam juxta theatrum ſancti Laurentii, & aliam via Ardeatina, ubi requieſcit (*a*) intra Catacumbas, ubi jacuerunt corpora ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli. In quo loco dedicavit *g* platoniam ipſam, ubi jacuerunt corpora ſancta, & verſibus exornavit. Hic multa corpora ſanctorum (*b*) martyrum requiſivit, & invenit: quorum etiam *h* (conchylia atque ſepulcra) verſibus declaravit & adornavit. Hic conſtitutum fecit de eccleſia. Hic *i* invidioſe accuſatus ac incriminatus de adulterio, facta ſynodo, purgatus eſt a 44. epiſcopis, qui etiam damnaverunt Concordium & Calliſtum diacones accuſatores ejus, & projecerunt de eccleſia. Hic conſtituit titulum in urbe Roma baſilicam, quam ipſe conſtruxerat, ubi & donavit patenam argenteam penſantem libras 20. Amam argenteam, penſantem lib. 15. ſcyphum (*c*) argenteum anaglyphum, penſantem libras 10. calices miniſteriales argenteos (*d*) 5. penſantes ſingulos libras 3. coronas argenteas 5. penſantes ſingulas libras 8. canthara ceroſtrota ærea 16. Domos in circuitu baſilicæ, præſtantes ſolidos 155. Poſſeſſionem Papyrianam in territorio Ferentino, cum adjacentibus attiguis, præſtantem ſolidos 120. & tremiſſem. Poſſeſſionem Antonianam in territorio Caſino, præſtantem ſolidos 103. Balneum juxta titulum, præſtans ſolidos 27. Hic conſtituit, ut pſalmi die noctuque canerentur per omnes eccleſias, qui hoc præcepit presbyteris, epiſcopis, ac monaſteriis. Hic fecit ordinationes in urbe Roma 5. per menſem Decembrem, presbyteros 31. diacones 11. epiſcopos per diverſa loca n. 62. Qui etiam ſepultus eſt via Ardeatina, in baſilica ſua, tertio Idus Decembris, juxta matrem ſuam & germanam. Et ceſſavit epiſcopatus dies 31.

a nſulis incluſa deſunt in *Luc.*

Nota Severini Binii.

a Damaſus.) Quinta Septembris die, anno Chriſti natati 367. qui eſt Valentiniani & Valentis imperatoris 4. poſt interregnum ſex dierum, Damaſus natione Hiſpanus, teſte Ambroſio, judicio Dei ſubrogatus fuit, quo tempore Viventius præfectum urbis agebat, " Lucino nimirum & Jovino conſulibus. Fuerat quidem Felicis presbyter; ſed a Liberio non ſolum in gradum ſuum receptus, verum etiam vicarii munere decoratus. A ſchiſmaticis de adulterio aliiſve criminibus diffamatus, auctoritate ſancti Hieronymi virgo appellatur, publico ſanctorum patrum concilio probatur, imperatorum ſcriptis vindicatur, omniumque antiquorum voce & teſtimonio laudatur, pontifex toti orbi catholico communicatione conjunctus, vitæ moribus inſignis, miraculis illuſtratus, ac denique univerſæ eccleſiæ catholicæ conſenſu a tempore obitus in hanc uſque diem anniverſaria memoria celebratus. Marcellino his ſchiſmatico, in bis, in quibus in Damaſum & in omnes orthodoxos contumelioſus fuit, nulla fides eſt adhibenda. Ammianus Urſicino addictus, occaſione orti ſchiſmatis invidioſe tarpit luxum & regium cultum Romanorum pontificum; nihilque aliud calumniando præſtitit, quam ut cognoſcant poſteri, ſummo atque regali Chriſti ſacerdotio jam tum regiam quoque magnificentiam & majeſtatem fuiſſe conjun-

Damaſus q
lis & qu
tempore p
tificatum
ceperit.
" Lupicin

Marcellin
Ammian
centura
tantur.

(*a*) *Luc.* & in catacumbas, ubi (*b*) deeſt in *Luc.*
(*c*) deeſt in *Luc.* (*d*) *Luc.* X.

junctam. Unde Prætextatus vir consularis, teste Hieronymo, solebat ludens beato Damaso dicere: *Facite me Romanæ urbis episcopum, & ero protinus Christianus.*

pon- is Da-

b Sedit annos 18. menses 3. dies 11.) Annis 17. duobus mensibus, & 26. diebus sedisse, ex initio & fine pontificatus evidenter cognoscere licet. Decima quinta Septembris ann. 367. pontificiam sedem accepisse, supra probavimus. Undecimo die Octob. anno domini 384. vita defunctum esse, partim auctoritate martyrologii & Hieronymi, partim ex rescripto Symmachi præfecti probatur. In martyrologio obitus illius prædicto die annotatur. Hieronymus epistola 99. ait se, postquam cum Paulino Antiocheno, & Epiphanio Romam venisset (quod contigerat sub consulatu Antonii & Syagrii, anno nimirum Christi 382.) pene triennium Romæ mansisse cum Damaso, neque inde recessisse, nisi ipso defuncto. Quare cum ejusdem Hieronymi testimonio in apol. adversus Ruffinum constet, se mense Augusto, anno 385. urbe egressum esse, Damasum anno domini 384. defunctum fuisse oportuit. Viventem adhuc & superstitem fuisse illo tempore, quo Symmachus præfecturam agebat, ejusdem ad testimonium Damasi facta provocatio ostendit. Odio schismaticorum falso delatus erat, quod episcoporum alios carceribus mancipasset, alios sedibus exturbatos alio relegasset. Ut hanc calumniam abstergeret, *Respondeant*, inquit, *literis Damasi, quibus assertores ejusdem religionis negavit ullam contumeliam pertulisse. Credatur ejus legis antistiti*, &c. Cum itaque Symmachus anno 384. urbis præfectum egerit, eo tempore Damasum adhuc superstitem fuisse oportuit. Vide Baron. anno 384. num. 11. 12.

a eccle. omanæ.

c Cum eo ordinatur sub contentione Ursicinus.) Dissensio anno Christi 357. ex substitutione Felicis exorta, a Liberio ordinationes Felicis approbante pene sopita, novi pontificis electione recruduit; dum alii ex parte Felicis, alii ex parte Liberii pontificem ordinare conarentur. Quare cum a majore parte Damasus presbyter Felicis, & Liberii post Ariminense concilium vicarius, electus fuisset: pars adversa id indigne ferens, aliquanto tempore post Ursicinum pseudopontificem creat, atque basilicam Sicinii occupat. *Quo ex facto*, inquit Ruffinus lib. 2. c. 10. *tanta seditio, imo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano sanguine orationum loca.* Ammianus scriptor ethnicus, Ursicini fautor ac patronus, *in concertatione*, ait, *superaverat Damasus, parte, quæ ei favebat, instante, constatque in basilica Sicinii, ubi ritus Christiani est conventiculum, uno die centum triginta septem reperta cadavera peremptorum.* Quod Romani pontificis luxum reprehendens subdit: *Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum, hujus rei cupidos, ad impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum jurgari debere: cum id adepti futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspecti, vestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum convivia regales superent mensas.* Hæc inquam ipse suæ superstitionis sacrificulis vilescentibus condolens, aucto Christianæ religionis pontificali splendori invidens, calumniose quidem scripsit, sed nihil aliud præstitit, quam ut posteri cognoscant, summo atque regali Christi sacerdotio ipsis etiam ecclesiæ primordiis regiam majestatem ac magnificentiam conjunctam fuisse.

ni eje- ex urbe.

d Ursicinum ejecerunt ab urbe.) Anno Christi 368. auctoritate Prætextati urbis præfecti, Ursicinus urbe ejectus fuerat. Cujus expulsionem Valentinianus imperator, propterea quod Romæ degens Romanam ecclesiam turbaret, non tantum ratam habuit, verumetiam dato ad Prætextatum rescripto mandavit, ut ad evitandas turbas ejusdem socii & fautores schismatici expellerentur, eamque quam adhuc retinebant ecclesiam catholicis restituerent. Sed cum iidem anno sequente, Olybrio præfecturam agente, quantumvis manu militari compressi, eaque basilica, quam post illos Damasus occupabat, spoliati fuissent, nequaquam acquieverunt; sed obduratis animis abhorrentes penitus communicare cum legitimo urbis antistite, novum illud consilium, a mente admodum obdurata suggestum pararent, ut conventus, quos prohibentibus præfectis intra urbem agere non liceret, in suburbiis, in cryptis arenariis, aliisque privatorum locis congregarent, atque ita insano conatu cathedram contra cathedram erigerent, Ursicinum pontificem venerarentur, eaque quæ in suburbiis gerebantur, ab iisdem schismaticis intra mœnia insolenter prædicarentur, atque ita fomites rixarum ministrarentur; novo vicissim imperator rescripto ad Olybrium dato, jussit eos ad evitandam rixarum materiam ultra vigesimum ab urbe lapidem extrudi: Ursicinus in Gallias relegatus, relaxatur sub conditione non redeundi in urbem vel suburbia Romæ. Trecenti septuaginta post obitum Valentiniani senioris iterum tumultuantes, cum schismatis auctore iterum in Gallias deportati fuerunt.

ni rele- .

e Constituerunt eum Neapoli episcopum.) Ex edicto Gratiani contra Ursicinum lato (quod ex bibliotheca Vaticana recitat Baron. anno 381. num. 2.) apparet ipsum quindecim aut plurium annorum exilio multatum, in Galliis egisse. Unde quod hic asserit auctor libri pontificalis, eum post schisma Neapolis in Campania episcopum creatum esse, fide caret; maxime cum neque Marcellinus schismatico plus nimio favens in libello ad Theodosium scripto, ejus rei vel verbo unico meminerit. Baron. anno 381. num. 7.

Error libri pontific alis

f Fuit autem temporibus Juliani.) Enormiter errat pontificalis libri auctor. Nam anno quarto Valentiniani senioris & Valentis pontificatum adeptus, tenuit eum usque ad nonum annum Valentiniani junioris, & sextum Theodosii senioris. Unde constat eum sub quinque imperatoribus hisce, Valentiniano seniore, Valente, Gratiano, Valentiniano juniore, & Theodosio seniore pontificatum administrasse. Valens Arianæ hæreseos propugnator, cum episcopos catholicos sedibus suis exturbasset, & in exilium relegasset; cumque religiosos e claustris suis ad arma & militiam evocasset, sagitta percussus, flamma & incendio absumptus fuit. Valentinianus ob nimiam hæreticorum tolerantiam, quod pro suo quisque arbitrio, quas vellet hæreses sectari, & idola colere permitteretur, a Deo punitus, vomitu sanguinis extinctus est. Gratianus parentis in recipiendis hæreticis facilitatem imitatus, postquam hosti ludibrio fuisset, misere occisus fuit. Theodosius vero religionis cultor & impietatis hostis, imperium feliciter ingressus, felicissime egressus finit.

Liber pontificalis nota censoria perstringitur.

Valentis obitus qualis.

Valentiniani & Gratiani ob tolerantiam hæreticorum pœna.

g Platoniam ipsam.) Platonia est pavimentum tabellis marmoreis variis figuris decore stratum. Tradit enim Zonaras in Constantino Magno, ab eo Constantinopoli forum extructum fuisse, quod. Placoton nominavit ex eo, quod ex tabellis lapideis stratum esset: hoc ornatu olim ecclesiarum pavimenta summa impensa sterni consueviſse, ea quæ Romæ adhuc integra vel aliqua ex parte dissipata extant, evidenter demonstrant. Per platonias etiam marmoreæ tabulæ ad ornatum comparatæ intelligi possunt. Vide Baron. anno 384. num. 17.

Platonia quid. " seu placonia ex placotonia.

h Concilia martyrum.) Dicta nominantur cœmeteria, ubi sunt plura martyrum sepulcra. De versibus ab ipso conscriptis, vide Baron.

Martyrum concilia quæ.

i Invidiose accusatus) Schismatici cum legitimam pontificis ordinationem nulla hostium invidentium calumnia labefactare possent, eademque imperatori & magistratibus nota essent, ad falsas easdemque turpissimas accusationes conversi sunt, ut patet ex litteris Valent. Virum sanctissimum & purissimum adulterii accusarunt, quem S. Hieronymus epist. 50. virginem ecclesiæque virginis doctorem appellat.

k Hic constituit.) Consuetudo illa ecclesiastica conveniendi ad ecclesiam, & diu noctuque psallendi, antiquissima est, apostolorum institutione ad nos derivata. Hujus consuetudinis Romæ Lucianus in Philopatro; in oriente Plinius lib. 10. epistol. 98. meminerunt. Uterque autem sub Trajano imperatore vixit. Justinus martyr in oratione ad Antoninum Pium, Clemens Alex. oratione ad gentes; Tertull. lib. 2. ad uxor. c. 6. Cypr. de orat. domini, hymnos & psalmos in fidelium conventibus decantari solitos, manifestis verbis affirmant. S. August. epist. 119. cap. 18. dicit, hanc consuetudinem non aliunde, quam ab ipso domino & apostolis acceptam esse. Idem Basil. epist. 69. adversus hæreticos hanc consuetudinem improbantes scribit, his verbis. *Ad id vero, quod propter psalmodias accusamur; quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui vos traducunt, hoc habeo quod dicam: quod videlicet qui jam obtinuerunt ritus omnibus ecclesiis Dei concordes sunt & consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum orationis petit: inibique labore & tribulatione ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes, ad psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi, alternis succinentes psallunt.* Et paulo infra: *Deinde uni ex his id muneris datur, ut quod canendum est, prior ordiatur, reliqui succinant: atque ita in psalmodiæ veritate, precibusque subinde interjectis noctem superant*, &c. Vide Baron. an. 60. n. 36. & seq. Unde quod hic scribitur a Damaso institutum, ut die noctuque psalmi in ecclesia canantur, falsum est, & ab aliquo superadditum; nisi hæc de forma quadam psallendi ab ipso præscripta explicemus. Baron. anno 384. num. 20.

Morem canendi in ecclesiis die ac nocte, an Damasus instituerit?

EPISTOLÆ DAMASI PAPÆ I.

Nota Severini Binii.

Epistola nomine Damasi ad Aurelium episcopum Carthaginensem, Gratiano Augusto 3. & Equitio consulibus scripta, quam in exordio suæ collectionis Isidorus Mercator collocavit, commentitia est. " Cum enim S. Augustinus anno Christi 385. Mediolani conversus, " post

Epistola Damasi ad Aurelium commentitia.

" neque majoris fidei

quæ sequuntur propemodum omnes ab eodem collectæ aut confictæ, ut hactenus ἐφθαμεναῖς demonstravimus.

post quadriennium in Africam rediisset, Aurelium adhuc Carthaginensis ecclesiæ diaconum agere reperit, ut testatur ipse lib. 22. Civit. cap. 8. quomodo Aurelius Carthag. episcopus, Gratiano 3. & Equitio consulibus, anno nimirum 375. ad Damasum scripsisse potuit, cum ante annum Christi 389. nondum episcopus creatus fuerit? Vide Baron. anno 374. num. 11.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

Ne quid hic desit ex Isidorianis mercibus, prætermissas a Binio, sed ab aliis, qui præcesserunt, non omissas ἀμοιβαίας Damasi Papæ & Pseudo-Aurelii epistolas adscribemus, ne lector ecclesiasticæ simul ac pseudo-ecclesiasticæ antiquitatis curiosus illas e Merlino, Crabbo, Surio, Nicolino, certe aliunde cogatur emendicare. Subjiciemus quoque præteritas a Binio, aliisque, ejusdem S. Damasi ad S. Hieronymum presbyterum epistolas, quibus ipse respondit epistolis 125. & 145. ut ex lectione apocryphorum scriptorum collectum animi angorem sincerarum omnique suspicionis fuco carentium literarum lectione abstergere ac mollire possit.

[1] *BEATISSIMO PAPÆ DAMASO*

Aurelius Carthaginensis episcopus.

GLORIAM apostolicæ sedis, & vestræ sublimitatis gratiam nostra humilitas exoret, ut statuta, quæ reperire poterit, post finem beati principis apostolorum Petri, usque ad vestræ sanctitatis principium juxta apostolicæ sedis auctoritatem, quam cognovimus per vestræ sapientiæ sanctitatem gubernari, nobis scripta mittere dignemini: quatenus per vestræ sanctitatis nobilitatem atque prudentiam nosse valeamus, quæ in præfata sancta sede supra dictis temporibus sunt decreta, & qui adversus canonum [2] apostolorum instituta gesserunt, cognoscantur. [3] Bene vale sanctissime papa, & ora pro nobis amantissime pater. Data octavo Kalendas Martii. Idem lecta Romæ, [4] quinto Nonas Maii.

[5] *Reverendissimo fratri & coepiscopo Aurelio, Damasus.*

SCripta sanctitatis tuæ debita veneratione suscepimus, in quibus sitire venerationem ac prudentiam tuam apostolica instituta (ut dignum erat) cognovimus. Qua de re quædam ex his, quæ petiisti, misimus: & quædam adhuc cum iterum miseris, mittere cupimus. Nullum tamen a beati Petri principis apostolorum fine prædecessorum nostrorum prætermisimus, de quorum statutis aliquid tibi per Ammonium presbyterum, & Felicem diaconum, sub certis signaculis non mitteremus. Quæ te & custodire optamus & aliis prædicanda ac publicanda mandamus, ut ab omnibus inviolate debita veneratione custodiantur, & inviolate serventur, atque ab omnibus futuris temporibus diligenter venerentur: quia [a] violatores voluntarii canonum, graviter a sanctis patribus judicantur, & a Spiritu Sancto (cujus instinctu ac dono dictati sunt) damnantur: quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongrue videntur, qui contra eosdem sanctos canones non necessitate compulsi, sed libenter (ut præfixum est) aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum: quoniam (ut jam prælibatum est) contra eum agit, cujus impulsu & gratia iidem sancti editi sunt canones. Diabolica vero nequitia plerosque subtiliter fallere solet, & ita quorumdam imprudentiam per similitudinem pietatis sæpissime illudit, ut pro salutaribus nocitura persuadeat. Idcirco norma sanctorum canonum, qui sunt [a] Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, fideliter a nobis est scienda & diligenter tractanda, ne quovis modo sanctorum patrum statuta absque inevitabili necessitate, quod absit, transgrediamur: sed fidelissime per ea gradientes, cum eis qui eos instinctu condiderunt divino mercedis gloriam & laboris cumulum, eorum meritis, auxiliante domino, habere mereamur. His itaque rite deliberatis, & ad ecclesiarum vestrarum notitiam nostra deliberatione perlatis, parere vos eorumdem sanctorum canonum regulis summopere convenit, ne in aliquo eis obviare quorumdam ignavia faciat: sed vestra sapiens & sana doctrina, quæ cupit vos per omnia placere Deo, illis cohæredes & comparticipes cœlestis regni, in sedibus fideles cooperatores ostendat. Data decimo sexto Kalendas Junii, Gratiano & [b] Cyricio, quarto consulibus.

a Dist. XXV. q. 1. Violatores.

a Vide S. Leonis epist. 23. & 84.

b Syricio. Omnes utrumque Fastorum ignorant.

Hieronymo Damasus, Romanus episcopus.

DORMIENTEM te longo jam tempore, legentem potius, quam scribentem, quæstiunculis ad te missis excitare disposui: non quo & legere non debeas: hoc enim veluti quotidiano cibo alitur, & pingueſcit oratio: sed quo lectionis sit fructus iste, si scribas. Itaque quoniam Etherio tabellario ad me remisso, nullas jam te epistolas habere dixisti, exceptis iis, quas aliquando in eremo dictaveras, quasque tota aviditate legi, atque descripsi, & ultro pollicitus es te furtivis noctium operis, aliqua si vellem posse dictare; libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, si negasses. Neque vero ullam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore, quam si de scripturis sermocinemur inter nos, id est, ut ego interrogem, tu respondeas: qua vita nihil puto in hac luce jucundius, quo animæ pabulo omnia mella superantur. Quam dulcia, inquit propheta, gutturi meo eloquia tua super mel ori meo. Nam cum, idcirco, ut ait præcipuus orator, homines a bestiis differamus, quod loqui possumus; qua laude dignus est, qui in ea re ceteros superat, in qua homines bestias antecellunt? accingere igitur, & mihi, quæ subjecta sunt, edissere, servans utrobique moderamen, ut nec propositæ solutionem desiderent, nec epistola brevitatem. Fateor quippe tibi: eos, quos mihi jampridem Lactantii dederas, libros ideo non libenter lego; quia & plurimæ epistolæ in eis usque ad mille spatia versuum tenduntur, & raro de nostro dogmate disputant: quo fit, ut & legenti fastidium generet longitudo; &, si qua brevia sunt, scholasticis magis sint apta, quam nobis, de metris & regionum situ & philosophis disputantia. Quid sibi vult, quod in Genesi scriptum est: Omnis qui occiderit Cain, septem vindictas exsolvet? Si omnia Deus fecit bona valde, quare Noe de mundis & immundis animalibus

Psalm. 11

Gen. 4.

Gen. 7.

præ-

1 In Collectione Isidori: *Reverendissimo Papæ* &c. & plerumque præfigitur initio collectionis Isidori. *Harduinus.* 2 Forte, *Apostolicorum*, hoc est, sedis Apostolicæ. *Harduinus.* 3 Isidorus: *Bene valete .... & orate.* Harduinus. 4 Merlini editio caret hac voce *quinto*. Harduinus. 5 In collectione Isidori, *Beatissimo Fratri. Hard.*

præcepit, cum immundum nihil bonum esse possit? Et in novo testamento post visionem, quæ Petro fuerat ostensa dicenti, Absit domine a me, quoniam commune & immundum nunquam introivit in os meum; vox de cœlo respondit: quod Deus mundavit tu ne commune dixeris. Cur Deus loquitur ad Abraham, quod quarta progenie filii Israel essent de Ægypto reversuri, & postea Moyses scribit: Quinta autem progenie filii Israel exierunt de terra Ægypti: quod utique nisi exponatur, videtur esse contrarium. Cur Abraham fidei suæ signum in circumcisione suscepit? Cur Isaac vir justus, & Deo carus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore benedixit?

Damasus Hieronymo.

COMMENTARIA cum legerem Græco Latinoque sermone, in evangeliorum interpretatione, a nostris, id est, orthodoxis viris olim ac nuper scripta, de eo, quod legitur, Osanna filio David, non solum diversa, sed etiam contraria sibimet proferunt. Dilectionis tuæ est, ut ardenti illo strenuitatis ingenio, absciſſis opinionibus, ambiguitatibusque scrupulosis, quid se habeat apud Hebræos vivo sensu scribas; ut de hoc, sicut & de multis, tibi curæ nostræ in Christo Jesu gratias referant.

[a] EPISTOLA I. DAMASI PAPÆ I. ad Paulinum [b] Antiochenum episcopum. [1]

De fide & formula libelli, cujusmodi, qui ab hæresi revertuntur, debeant profiteri.

I. *Quod integrum hominem susceperit Christus sine peccato.*

II. *Quod unus sit Christus, ante sæcula ex patre natus, & in tempore ex virgine editus.*

Dilectissimo fratri Paulino, Damasus.

PER [a] filium meum Vitalem ad te [b] rescripta direxeram, tuæ voluntati & tuo judicio omnia derelinquens, & per Petronium [c] presbyterum breviter indicaveram me in articulo jam profectionis ejus aliqua ex parte commotum. Unde ne aut tibi scrupulus resideret, & volentes forsitan ecclesiæ copulari tua cautio probanda differret, fidem nostram misimus, non tam tibi, qui ejus [d] fidei communione sociaris, quam his, qui in ea subscribentes, tibi, (*a*) id est, nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater.

In edit. Holst. 1662. Post concilium itaque Nicænum & quod in urbe Roma concilium congregatum est a catholicis episcopis addiderunt de Spiritu Sancto: & quia postea hic error inolevit, &c. *quæ infra habentur post conc. Romanum III.*

I.

Quapropter, si supradictus filius meus Vitalis, & qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam pia patrum voluntate firmata est. Deinde, quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in oriente dicitur pullulasse, id est, confitendus [a] [2] ipsa sapientia, sermo, filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est, integrum Adam, & (ut expressius dicam) totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicuti enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim ei & humanas vitiorum adjungimus passiones: ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum eum humanarum subjacuisse peccato.

[a] est ipse sapientiæ sermo, ex eodem c. Jussel.

In vetustissimo Frisingensi Codice hic adjunguntur sequentia usque ad Cap. II.

Si quid illud est quod de homine Salvator noster suscipere timuit non salvavit; aut si tam inseparabile malum fuit quod ipse suscipere formidavit quid punit in homine quod ipse condidit, & suscipere in suscepto homine vitavit? Itaque Dominicus homo rationalis intelligibilis, & quod Græci dicunt *Noerus* confitendus.

II.

[3] Si quis autem dixerit, Verbum pro humano sensu in (*b*) domini carne versatum, hunc catholica ecclesia anathematizat, necnon & eos qui duos in salvatore filios confitentur, id est, alium ante incarnationem, & alium post assumptionem carnis ex virgine, (*c*) & non eumdem Dei filium & ante & postea confitentur. Quicumque huic epistolæ subscribere voluerit, ita tamen, ut (*d*) in ecclesiasticos canones, quos optime nosti, & in Nicænam fidem ante subscripserit, hunc [b] habebis absque aliqua ambiguitate susscipere. Non quod hæc ipsa, quæ nos scribimus, non potueris [c] convertentium susceptioni proponere, sed quo tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplum.

[b] debeas, ex eodem c. [c] conversorum.

Notæ Severini Binii.

a Epistola.) Hæc epistola scripta fuit hac occasione: Vitalis Antiochiæ agens, apud Damasum de Apollinaristarum hæresi accusatus, ad fidei professionem citabatur: qui dum comparuisset, editoque fidei catholicæ libello se injuste hæreseos accusatum exclamasset, a Damaso pontifice sic acceptus fuit, ut ejus causam per hasce literas Paulino Antiocheno episcopo cognoscendam delegaret, libellumque ad eumdem Paulinum daret, Deui Vitalis subscripsit. His literis acceptis ille Antiochiam profectus, oblatam ibidem a Damaso catholicæ fidei confessionem subscribendo approbavit, atque in Christo sicut carnem humanam, ita mentem fuisse dolose est confessus. Cum itaque ille divinitatem loco mentis fuisse, tacite & callide significaret; patres vero eum de mente, humana scilicet anima, quod verba illius proprie accepta sonabant, locutum fuisse putassent, occultum & ingenio vafro hæresiarcham in communionem catholicam receperunt: detecta autem hac fraude, merito pontificis & Romani concilii sententia damnatus, attestantibus Gregorio Nazianzeno & Elia Cretensi, ab ecclesia proscriptus fuit. Vide notas concilii Romani III. sub Damaso infra; Baronium anno 373. num. 2. & 6.

Occasio epistolæ quæ. Vitalis hæresiarcha dolose palinodiam cantat.

b Antiochenum.) Anteriores editiones in margine pro *Antiocheno* habuerunt *Thessalonicensem*: qua auctoritate id factum fuerit, non video. Accidit fortasse, ut aliquis imprudens imitatus falsam & dolosam illam inscriptionem epistolæ synodalis concilii Romani III. quæ apud Theodoretum extat, hoc modo: *Confessio fidei, quam Damasus papa misit ad Paulinum Thessalonicæ urbis in Macedonia*; pro *Paulino Antiocheno*, *Paulinum Thessalonicensem* episcopum posuerit. Vide notas prædictæ epistolæ synod. Baron. anno 378. num. 41.

Marginalis nota quædam hujus epistolæ vitiosa.

EPI-

1 In quibusdam MSS. ut Bellovac. & Laudun. hinc incipiunt decreta veterum Romanorum Pontificum. Est hæc epistola Græce in MS. Cod. Reg. 2951. fol. 196. Latine etiam in Conflictu Arnobii cum Serapione. *Harduinus.* 2 *Ipse sapientiæ filius Dei sermo*; in editione Merlini. *Harduinus.* 3 Citatur hic locus a Paulino Aquilejensi lib. 3. contra Felicem Urgell. apud Alcuinum pag. 1861. forte & a Mario Mercat. in dissert. de XII. anathem. Nestorii, ubi Bonosum *a Damaso urbis Romæ episcopo prædamnatum* dicit. *Harduinus*,

(*a*) *Luc.* & nobis. (*b*) *Luc.* dei. (*c*) *Luc.* sed non. (*d*) *Luc.* si & in ecclesiasticis canonibus.

EPISTOLA II. DAMASI PAPÆ I. ad episcopos orientis.

QUOD vestra caritas debitam sedi apostolicæ reverentiam tribuit, filii honoratissimi, vobisipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi sancta ecclesia, in qua sanctus apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ suscepimus, tractanda sint, nobis primæ partes deferuntur; tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse. Verum ob hanc causam omnibus modis laboramus; uti ad gloriam beatitudinis ejus, si qua ratione possimus, tandem aliquando perveniamus. Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum profanum Apollinaris hæretici discipulum cum impio suo dogmate jampridem abdicasse: & ob eam causam credimus reliquias ejus nihil in posterum momenti habituras. Quod si antiquus ille serpens semel atque iterum ictus ad suam ipsius pœnam augendam revixerit, & extra ecclesiam ejectus nonnullos etiamnum fideles suis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non cesset: vos hanc ejus astutiam velut pestem quamdam declinate, & recordamini sedulo tum fidei ab apostolis traditæ, tum hujus vel maxime quæ est a sanctis patribus in concilio Nicæno scriptis prodita; inque eam gradum firme defigentes, immobiles perstate: & ne posthac sustinete, ut vel clerici vestri, vel laici, inanes sermones quæstionesve obscuras audiant.

Gal. 1. 8. Jam enim semel formulam edidimus, ut qui se Christianum profiteatur, illud teneat quod ab apostolis traditum est. Quippe divinus Paulus sic loquitur: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit*. Nam Christus Filius Dei dominus noster generi humano per passionem suam plenissimam salutem reddit, ut totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc si quis aut imperfectam divinitatem habuisse dixerit; spiritu diaboli completus, se filium gehennæ ostendit. Itaque quid est cur abdicationem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic judicio sedis apostolicæ, Petro quoque Alexandriæ episcopo præsente abdicatus est, una cum magistro suo Apollinare, qui item in die judicii debitas pœnas & supplicia persolvet? Quod si ille, qui veram spem in Christum una cum fidei confessione mutarit, velut spem quamdam salutis retinens, alios quosdam, qui sunt leviores, ad suam perducat sententiam: sciant illi, se propterea cum eo similiter perituros, quod in animum aliquando induxerint ecclesiæ canoni repugnare. Deus autem vos, filii honoratissimi, servet incolumes.

[1] ΤΟΙ͂Σ ΤῊΝ ἙΩ͂ΑΝ ἸΘΥΝΟΥ͂ΣΙΝ Ἐπισκόποις, Δάμασος.

Θεοδώρ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβ. ε. κ. θ'. ὍΤΙ τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ τὴν ὀφειλομένην αἰδῶ ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἀπονέμει, ἑαυτοῖς τὸ πλεῖστον παρέχετε, υἱοὶ τιμιώτατοι· καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος ἀπόστολος καθεζόμενος ἐδίδαξε πῶς προσήκει ἡμᾶς τοὺς οἴακας ἰθύνειν, οὓς ἀνεδεξάμεθα, ὅμως ὁμολογοῦμεν ἑαυτοὺς ἐλάττονας εἶναι τῆς τιμῆς. ἀλλὰ διὰ τοῦτο οἱῳδήποτε τρόπῳ σπουδάζομεν, εἴπως δυνηθείημεν πρὸς τὴν δόξαν τῆς μακαριότητος αὐτοῦ παραγενέσθαι. γινώσκετε τοίνυν, ὅτι τὸν πάλαι Τιμόθεον τὸν βέβηλον, τὸν μαθητὴν Ἀπολλιναρίου τοῦ αἱρετικοῦ, μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτοῦ δόγματος καθείλομεν, καὶ οὐδαμῶς πιστεύομεν αὐτοῦ τὰ λείψανα λόγῳ τινὶ τοῦ λοιποῦ ἰσχύειν. εἰ δ' ἔτι ἐκεῖνος ὁ ὄφις ὁ παλαιὸς, ἅπαξ καὶ δεύτερον καταδηχθεὶς πρὸς ἰδίαν τιμωρίαν ἀναζῇ, ὅστις ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει, ὃς σφῆλαι τοῖς ἑαυτοῦ θανατηφόροις φαρμάκοις τινὰς ἀπίστους διαπειράζων οὐ παύεται, ταύτην ὥσπερ φθοράν τινα ἐκκλίνατε, ὅμως μεμνημένοι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, ταύτης μάλιστα ἥτις ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ἐγγράφως ἐξετέθη, βεβαίῳ βαθμῷ ἰσχυρῶς τῇ πίστει ἀμετακίνητοι διαμείνατε, καὶ μὴ ματαιολογίας καὶ ἠφανισμένας ζητήσεις, μετὰ τοῦτο ὑπομείνατε ἀκούειν τοὺς κληρικοὺς ἢ τοὺς λαϊκοὺς ὑμῶν, ἤδη γὰρ ἅπαξ τύπον ἐδώκαμεν, ἵνα ὁ γινώσκων ἑαυτὸν Χριστιανὸν, ἐκεῖνο φυλάττοι, ὅπερ παρὰ τῶν ἀποστόλων παρεδόθη, λέγοντος τοῦ ἁγίου Παύλου, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ὁ γὰρ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ κύριος ὑμῶν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ἰδίου πάθους πληρεστάτην ἀπέδωκε τὴν σωτηρίαν, ἵνα ὅλον τὸν ἄνθρωπον ταῖς ἁμαρτίαις ἐνεχόμενον, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθερώσῃ. τοῦτον εἴ τις ἤτοι ἀνθρωπότητος, ἢ θεότητος ἔλαττον ἐσχηκέναι εἴποι, πνεύματος διαβόλου πεπληρωμένος, τῆς γεέννης υἱὸν ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι. τί τοίνυν πάλιν παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε τὴν καθαίρεσιν Τιμοθέου, ὃς καὶ ἐνταῦθα κρίσει τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας παρέντος καὶ Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως καθῃρέθη, ἅμα τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ Ἀπολλιναρίῳ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰς ὀφειλομένας τιμωρίας καὶ βασάνους ἀπομενεῖ. εἰ δέ τινας κουφοτέρους πείθει ἐκεῖνος, ὡς τινὰ ἐλπίδα ἔχων, ὅστις τὴν ἀληθῆ ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστὸν τῇ ὁμολογίᾳ μετέβαλε, μετὰ τούτου ὁμοίως ἀπολεῖται, ὅστις δήποτε βούλεται, τῷ κανόνι τῆς ἐκκλησίας ἀντιπαλαίσιας. ὁ Θεὸς ὑμᾶς ὑγιαίνοντας διαφυλάττοι, υἱοὶ τιμιώτατοι.

[a] EPISTOLA III. DAMASI PAPÆ [a] ad Hieronymum presbyterum.

Petit ut psallentiam & hymnidicum, sicut ab Alexandro rectore suo & episcopo didicit, ad eum mittat.

Damasus episcopus fratri & compresbytero Hieronymo, in domino salutem.

DUM multa corpora librorum in meo [b] arbitrio allata fuissent, contigit, ut & librum psalmorum in meo animo festinus cognoscerem detineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere. Cogitavi, frater amantissime & in Christo semper sacerdos, ut secundum septuaginta

a Hæc & ... quens su... fititiæ, ... cryphæ, ... eptissim... ris doctis... bentur, tumque a... lo Dam... Hier. dil... quantum ... lum a ... & polus ... tarcticus ... arctico.

b archibi... ve arch... legendu... bitrior.

1 Ex Theodoreto lib. 5. hist. Eccles. cap. 10. ubi titulus est his verbis: Συνοδικὸν Δαμάσου ἐπισκόπου Ῥώμης κατὰ Ἀπολιναρίου καὶ Τιμοθέου. Harduinus Sirmondi interpretationem affert.

ginta interpretes & presbyteros, id est, Matthiam [a] & Ptolemæum, Muchium, Sacreum, Hydronium, (Pamphilum, Zoastiten, Didymum, Sanium, Epiphanium,) Ciatrem, Simonem, & ceteros, inquantum [b] nostra recurrit conscientia, de septuaginta invenire vestigia. Peto etiam tuam caritatem, ut sicut a * rectore tuo Alexandro [c] [1] episcopo nostro didicisti, * Græcorum psallentiam [d] ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: qui tantæ apud nos simplicitatis indago est, ut tantum in die dominica apostoli epistola una recitetur, & evangelii capitulum unum dicatur, & nec psallentium * mos tenetur, nec * hymni decus in ore nostro cognoscitur. Peto ergo per fratrem & compresbyterum nostrum Bonifacium, ut * lubeat fraternitas tua rei hujus nobis aperire vestigia. (Missa quinto Kalendas Novembris, per Bonifacium presbyterum [e] Hierosolymam.)

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola.) Hanc epistolam, illa quæ sub nomine Hieronymi responsoria subjungitur, de fide aliquo modo suspectam reddit. " Vide quæ infra notabimus.

[a] RESCRIPTUM HIERONYMI presbyteri ad Damasum papam.

Suggerit de Gloria Patri, & alleluja in fine psalmorum apud Romanam ecclesiam concinendo.

Beatissimo papæ Damaso sedis apostolicæ urbis Romæ, Hieronymus supplex.

LEGI literas apostolatus vestri poscentes, [i] ut secundum simplicitatem septuaginta interpretum, canendum psalmographum interpretari festinem propter [s] fastigium Romanorum, ut ubi obscuritas impedit, apertius Latine * trahatur [h] sensus. Precatur ergo cliens tuus, ut vox ista psallentium in sede tua Romana, die noctuque [i] canatur, & in fine psalmi cujuslibet sive matutinis vel vespertinis horis conjungi præcipiat apostolatus tui ordo, Gloria Patri, & Filio, & Spiritu sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Istud carmen laudis omni psalmo conjungi præcipit, ut fides 318. episcoporum Nicæni concilii in vestro ore pari consortio declaretur. Ubi autem Deus & homo honorabili voce * cantatur, alleluja semper cum omnibus psalmis affigatur, ut in omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In ecclesia autem a sancta resurrectione usque ad sanctam pentecosten finiatur, inter dierum vero spatia quinquagesimæ propter novitatem sancti paschæ, ut vox ista laudis canatur in [k] aleph, [l] (*a*) quod prologus Græce, Latine præfatio dicitur.

NOTA SEVERINI BINII.

a Rescriptum.) Hanc epistolam nomine Hieronymi ad Damasum consignatam, commentitiam esse, eamque ab eruditis res Hieronymi accuratius expendentibus ut adulterinam merito explodi, scribit Baron. anno 325. num. 175. idque hac de causa: scribitur hic, quod Hieronymus Damasum admonuerit, ut more orientalis ecclesiæ in fine psalmorum, hymnum glorificationis etiam occidentalis adderet: cum tamen auctore Cassiano constet, eum morem occidentalis ecclesiæ peculiarem fuisse, siquidem in oriente caneretur dumtaxat in fine hymnorum aut antiphonarum. Verba Cassiani lib. 2. de noct. orat. mod. cap. 8. hæc sunt. *Illud etiam (quod in hac provincia vidimus,) ut uno cantante in clausula psalmi omnes astantes concinant cum clamore, Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, nusquam per omnem orientem audivimus; sed cum omni silentio ab eo, qui cantat, finito psalmo orationem succedere. Hac vero glorificatione Trinitatis tantummodo solere antiphonam terminari.* Hæc Cassianus de ritu psallendi.

[a] EPISTOLA STEPHANI ARCHIEPISC. & trium conciliorum Africæ, ad Damasum papam.

[a] Falsæ atque adulterinæ hæc sequensque.

De privilegio Romanæ sedis.

Beatissimo domino & apostolico culmine sublimato [b] sancto patri patrum Damaso Papæ, & summo omnium præsulum pontifici, Stephanus [c] Archiepiscopus concilii Mauritaniæ, & universi episcopi de tribus conciliis Africanæ provinciæ.

[b] Vide ep. Afrorum ad Theod. conc. 3. conc. Later.

[c] primæ sedis episcopus dici debuit.

NOTUM vestræ facimus beatitudini, quod quidam fratres in confinio nobis positi, quosdam fratres nostros, venerabiles videlicet episcopos, vobis inconsultis, a proprio dejiciunt gradu, vel dejicere moliuntur, cum vestræ sedi, episcoporum judicia & summorum finem ecclesiasticorum negotiorum, in honore beatissimi Petri, patrum decreta omnium, cunctam reservavere sententiam, inquirendi reverentia de Dei rebus, quas omni cura & solicitudine observare debemus. Maxime vero juste debent ab ipso præsulum examinari vertice apostolico, cujus vetusta solicitudo est, tam mala [d] damnare, quam relevare laudanda. Antiquis enim regulis censitum est, ut quidquid horum quamvis in remotis, vel in longinquo positis ageretur provinciis, non prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, ut ejus auctoritate, juxta quod fuisset pronunciatum, firmaretur; & reliqua multoties talia, & his similia, quæ super his constituta sunt, quibus, si illicite factum est, ut semper vestræ sedi consuetudo fuit, festinanter occurrite, & his viriliter, ut pater pro filiis, certantes, state, sicut bene [e] a Jesu filio Sirach dictum est: *Usque ad mortem certa pro veritate, & semper dominus Deus tuus pugnabit pro te.* Accipere enim personam impii, non est bonum, ut declines a veritate judicii. Sin minus illicita sunt hæc, pateat nobis talis omnibus licentia, beatissime pater. Aut si liceat hos, vel aliquos etiam minorum graduum clericos, nisi canonice tempore legitimo vocatos, aut sine legitimis accusatoribus, aut absque veris & innocentibus testibus, vel nisi manifeste canonice convictos, aut sponte confessos, vel a suis sedibus ejectos, aut suis expoliatos rebus, vocare ad synodum vel damnare: quia legimus, eos non posse canonice ad synodum, ante suam diu tenendam & gubernandam, viribus scilicet pleniter resumptis, restitutionem, suisque omnibus sibi legaliter restitutis, integerrime * vocari, aut, ut veniant ad synodum, nisi sponte voluerint, imperari. Deus ergo creator omnium conservet [f] longævum apostolatum vestrum ad

Concilium Africanum Mauritaniæ.

[d] ep. Afrorum mox cit. Idem habetur in dec. Felicis papæ II. in epistola Ægyptiorum ad eumdem.

[e] Martinus papa conf. 4. concilii Lateran. *Eccles.* 4. 33.

* evocari,

[f] Sergius Cypri Ep. in epist ad Theodor. conf. 2. ejusdem concilii

---

1 Al. *coepiscopo.*

(*a*) In *Luc.* Cod. post illud: *laus tibi soli*, additur lacinia ex aliquo alios ad rem non pertinens, quam hic omittendam censui.

ad ſtabilitatem eccleſiarum ſanctarum & ortho doxæ fidei, voſque paſtorem bonum, qui pro ſpiritualibus ovibus veſtram ponitis animam, atque baculo paſtorali lupos rapaces expellitis, omnibuſque oppreſſis auxilium fertis. Quod & iſtis atque omnibus vos ſemper facere optamus ſanctiſſime papa. Subſcriptio. Et alia manu: Ora pro nobis cariſſime pater.

EPISTOLA IV. DAMASI PAPÆ I.

Ad eumdem Stephanum & ad concilia Africæ.

I. *De primatu apoſtolicæ ſedis.*
II. *De cauſis epiſcoporum, & de ſynodo congreganda.*
III. *De accuſatoribus & teſtibus.*
IV. *Quod qui vocatus non eſt, reſpondere non debeat, niſi ſponte velit.*
V. *De epiſcopis ejectis, aut rebus expoliatis.*
VI. *De accuſatoribus & accuſationibus.*
VII. *De cauſa perſonæ accuſatæ: & ut alii accuſatores, alii judices, alii ſint teſtes: & de inſcriptione.*
VIII. *De induciis.*
IX. *Ut nullus judicetur aut damnetur, priuſquam accuſatores præſentes habeat, induciaſque accipiat, nec extra provinciam fiat prima diſcuſſio.*

a Vide Io. Diac. lib. II. vitæ S. Gregorii papæ.

Damaſus ſervus ſervorum Dei, [a] *atque per gratiam ejus epiſcopus ſanctæ catholicæ eccleſiæ urbis Romæ, Stephano archiepiſcopo concilii Mauritaniæ, & univerſis epiſcopis Africanæ provinciæ.*

b Atticus ep. CP. ep. ad PP. conc. Carthaginenſis. *Luc.* 9.

LECTIS fraternitatis veſtræ literis, primo gratias ago, quod tantorum fratrum [b] merui benedictione frui: deinde, quod circa fratres ſolicitos vos reperi, & cum eis crucem domini deferre, qui ait: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me*: & reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur, quoniam in præſenti opportune geſtorum conſultatione, apoſtolicis veſtra

c Deuſdedit Caralit. ep. conſ. 2. conc. Later.

beatitudo viſceribus [c] commota, nos hortata eſt, tuitionem fratrum apoſtolica impendere auctoritate, & eorum injuriis ſubvenire, dum conſtet, eadem vos cum apoſtolo compaſſibiliter

2. *Cor.* 2.

dicere: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror?* ſatagentes, ne aliquis de his, qui vobis crediti ſunt, a ſævis beſtiis laceretur aut capiatur: pro qua re

d Maximus Aquilejenſis ep. in eodem concilio.

[d] oportet, juxta veſtram prudentem commonitionem, magis autem ſecundum domini divinam præceptionem, nos, qui ſupra domum ejus, hoc eſt, univerſalem eccleſiam catholicam, epiſcopale ſuſcepimus miniſterium, ſolicite vigilare, ne de ſacris ejus muneribus, id eſt, apoſtolicis viris, apoſtolorumque ſucceſſoribus, atque miniſtris quiſquam, nobis dormitantibus, valeat ſupprimi, atque injuſte, nobiſque inconſultis, damnari.

I.

e Sergius ep. Cypri ad Theod. papam ibidem *Matt.* 16.

Scitis, fratres cariſſimi, firmamentum [e] a Deo fixum & immobile, atque titulum lucidiſſimum ſuorum ſacerdotum, id eſt, omnium epiſcoporum, apoſtolicam ſedem eſſe conſtitutam, & verticem eccleſiarum. *Tu es enim* (ſicut divinum pronunciat verbum veraciter) *Petrus, & ſuper firmamentum tuum eccleſiæ columnæ*, qui epiſcopi intelliguntur, confirmatæ ſunt: *& tibi claves regni cœlorum commiſi, atque ligare & ſolvere poteſtatem quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris, promulgavi.* Tu profanorum hominum, & membrorum meorum, maximeque diſcipulorum meorum exiſtis ut princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei, cujus vice hodie, gratia Dei, legatione pro Chriſto fungimur, & omnes hujus ſanctæ ſedis præſules ejus vicem geſſerunt, gerunt, & gerent. Ideo omnia, quæ innotuiſtis, non licere mandarem, niſi vos tam pleniter inſtructos eſſe ſcirem, quod cuncta, ſuper quibus conſulitis, illicita eſſe non dubitetis.

II.

3. quæſt. 4. Diſcutere epiſcopos

Diſcutere namque epiſcopos, & ſummas eccleſiaſticorum negotiorum cauſas metropolitano, una cum omnibus ſuis comprovincialibus, ita ut nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotiis, licet: ſed definire eorum atque eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, vel damnare epiſcopos, abſque hujus ſanctæ ſedis auctoritate, minime licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet. Nam (ut noſtis) ſynodum ſine ejus auctoritate fieri, non eſt catholicum: nec epiſcopus [a], niſi in legitima ſynodo, & ſuo tempore apoſtolica vocatione congregata, definite damnari poteſt: neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non ſunt

a Hadr. col.

fulta apoſtolica auctoritate.

III.

2. quæſt. Teſtes abſ ulla.

Accuſatores autem epiſcoporum & teſtes, ſuper quibus rogitaſtis, abſque ulla infamia, ut ſuſpicione, vel manifeſta macula, & veræ fidei pleniter inſtructi [b] eſſe debent, & tales, quales ad ſacerdotium [c] eligere jubet divina auctoritas; quoniam ſacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eumdem non debent nec poſſunt provehi honorem.

b Hadr. 4. 19.
c eligi 2. quæſt. Sacerdote ut antiqu

IV.

Vocatio enim ad ſynodum (juxta decreta patrum) canonica ejus, qui impetitur, tam ſua præſentia, quam & ſcriptis atque apocriſariis, per ſpatium fieri debet congruum atque canonicum: quia niſi canonice vocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conventum, quacumque neceſſitate, niſi ſponte voluerit, nullatenus ſuis reſpondebit inſidiatoribus: quoniam nec ſæculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis divinæ?

V.

5. quæſt. Vocatio ſynod.

De ejectis vero, atque ſuis rebus expoliatis, nihil vobis verius ſignificare queo, quam ſancti patres diffinierunt, & noſtri prædeceſſores apoſtolica auctoritate roboraverunt. Ita enim hæc ſe habent: epiſcopos [d] ejectos, atque ſuis rebus expoliatos, eccleſias proprias primo recipere, & ſua eis omnia legaliter reddi, ſancti canones decreverunt: & poſtea ſi quis eos accuſare voluerit, æquo periculo facere ſanciverunt, judices eſſe decernentes epiſcoporum, epiſcopos recte ſapientes & juſte volentes, ad tempus diuque illis, reſumptis viribus, & ſuis poteſtative fruentibus rebus, amiciſque & Dei ſervis ſapientibus conſulentibus viris, in eccleſia convenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi eſſe videntur. Et reliqua, ad hunc [e] ordinem pertinentia: quæ prolixitatem vitantes, hic non inſeruimus, quia hæc ſufficere credimus. Si quis autem his non eſt contentus,

d Hadr. ex Trip. 22.

e modus

legat

legat ea, & satiabitur. Scimus enim, homines inermes non posse cum armatis rite pugnare: sic nec illi, qui ejecti vel suis bonis sunt expoliati, cum illis qui in suo stant * gradu, & suis fruuntur amicis atque bonis, litigare rite possunt. Nec sæculi quoque leges hæc sæcularibus fieri permittunt, sed prius ejectos vel oppressos, aut expoliatos cum suis omnibus restitui jubent, & postea suo tempore, sicut lex eorum continet, ad placita [a] venire præcipiunt, nec ulla carceris custodia appellantem arceri permittunt. Docent enim ex parte (sicut notis) terrena, quæ sunt cœlestia.

VI.

Accusatores vero & accusationes [b], quas sæculi leges non adsciscunt, nullatenus sunt in horum admittendæ causis, quia omne quod [c] irreprehensibile est, catholica [d] defendit ecclesia. Et hoc a majoribus definitum esse, propter pravorum hominum insidias non dubitatur. Decet enim domini sacerdotes fratrum causas pie tractare, & venerabiliter intendere, atque eorum judicia super sacrificia ordinare, nec proterve aut tyrannica dominatione, (ut de quibusdam refertur) sed caritative pro Deo & fraterno amore cuncta peragere: *& quod sibi quis fieri*, secundum dominicam vocem, *non vult, alii inferre non præsumat: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*. Ea vero quæ apostolorum prædicatione & patrum institutione percepimus, semper tenere debemus, ne aliqua nova cudere, aut ad noxam fratrum * intendere videamur: *sed alterutrorum onera portemus*, ut juxta apostolum, *legem domini adimplere valeamus*.

VII.

Tempus enim congruum prævideri oportet, quando uniuscujusque accusatæ personæ causa rectissime in medio producatur, quatenus gravitatem ejus consonantiamque contra patrum decreta vel synodorum confessionem, prodi minime cognoscatur. Quam ordinabiliter omnes intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter respondeant, & juste se velle manifeste ostendant. Nullus autem introducatur personaliter, sed accusatores & accusati æqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero & judices non iidem sint [e], sed per se accusatores, per se judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primo semper fiat, ut talionem [f] calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet judicari vel damnari, cum & sæculi leges hæc eadem retineant. De quibus omnibus vera semper fiat * æquitas, quatenus accusationis & judicii ac testimonii [g] mercedem per veritatem gestorum consequi valeant. Scriptum est enim: *Abominabitur dominus labia mendacia, & testem fallacem proferentem mendacia, & seminantem inter fratres scandala atque litigia*, ipso monente atque dicente: *Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. Non considerabis personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo. Et quod tibi non vis fieri, alteri ne facias:* & reliqua. Et maxime [h] præceptum habentes apostolicum, *attendere nobisipsis & gregi, in quo nos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Dei ecclesiam, quam acquisivit per sanguinem suum proprium*, convenit. Et iterum: * Attendere lupos, attendere malos operarios, qui perversa faciunt, & adversa loquuntur, ut detrahere semper discipulis domini, & infamare queant: quos corrigere, vos & omnes domini sacerdotes summo studio oportet: quia pejus malum non est, quam ut cives civibus invideant, & sacerdotes vel clerici, sacerdotibus vel pontificibus insidientur, testante etiam veritatis voce: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei: Et qui scandalizaverit unum de pusillis istis, melius est ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*. Et item: *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me*. Ille procul dubio scandalizatus est in Deum, qui ejus scandalizat episcopum vel sacerdotem. Et multa talia, quæ hic non inseruntur, ne nimis prolixa efficiatur epistola: Monentes quoque instruere debetis memoratos vicinos vestros, ut a talibus se subtrahant, & quæ illicite contra præfixos fratres egerunt, cito corrigant. Et quos nobis inconsultis læserunt, plena satisfactione sanent, & cito sibi eos reconcilient, si noluerint apostolicæ sedis suscipere censuram. Nam si quid fortasse in eos aut contra eos emerserat, nostrum fuerat expectandum examen, ut nostra (uti semper huic fuit sedi concessum privilegium) aut condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio. Neque enim suo pro libitu nostra debuerant jura pervadere, absque apostolicæ sedis dispositione mandante. A talibus deinceps omnes se abstineant sacerdotes [a], qui noluerint ab apostolicæ petræ (super quam Christus, ut prædictum est, universalem construxit ecclesiam, cui episcoporum summa judicia atque majores causæ, sicut paulo superius memoratum est, reservatæ sunt atque solidatæ) censura ac sacerdotali honore secludi.

Zachar. 2. Matth. 18. Matth. 12, Luc. 17.

a Siricius ep. 1. c. 2. Matth. 16.

VIII.

Inducie enim accusatis in criminalibus episcopis sex mensium, vel eo amplius, si necesse fuerit, concedendæ sunt: quoniam & laicis [b] hoc permissum, nullus sæcularibus imbutus disciplinis ignorat: quanto magis sacerdotibus, qui superiores esse eis non dubitantur? Habetur quoque in decretis sanctorum patrum sancitum, non fore canonicum, quemquam sacerdotum judicare vel damnare, antequam accusatores, canonice examinatos, præsentes habeat [c], locumque defendendi accipiat, id est, inducias ecclesiasticas ad abluenda crimina, &c.

3 quæst. 3. Inducie accusatis in

b Cod. Theod lib. 11. tit 36. const. 1. & 2. 3. q. 9 Habetur quoque in dec.

c Hadr. coll. 20.

IX.

Nec extra propriam fiat provinciam primo discussionis accusatio, sine apostolica præceptione, cui in omnibus causis debet reverentia [d] custodiri, quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in quæ & imperialia pariter statuta concinunt. Criminum, [e] inquiunt, discussio ibi agenda est, ubi crimen admissum est. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur: Quæcumque negotia in suis locis, [f] ubi orta sunt, finienda sunt, & reliqua talia & his similia, salva tamen in omnibus apostolica auctoritate, ut nihil in his definiatur priusquam ei placere cognoscatur, qua omnes suffultos esse oportet. Et si quid eis grave intolerandumque acciderit, ejus semper expectanda [g] censura. Neque enim proterve, aut stimulo suæ cogitationis impulsus, & (ut sæpe actum agnovimus) detrahere aut accusare præsumat quemquam sacerdotum, quia injuria eorum ad Christum pertinet, cujus vice legatione pro populo, Christi sanguine redempto,

Ibid. Nec extra propriam.

d Innoc. ep. 2 c. 3.

e Annianus in tit. 2. lib. 11. Cod. Theod

f Africani PP. in ep. ad Cælestinum.

g S. Leo ep. 84.

a Rom. 111. sub Symmacho.
tunguntur. a Cautas enim eorum, quia Dei cautiæ sunt, ejus esse judicio scimus reservandas, *qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam*. Qui dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam. Apud quem conscientia nuda est, cui non absconduntur occulta*. Instruendi etiam omnes sunt, quoniam per nos illis Christus intonuit, non esse ovium lupi insidias prævidere, sed pastoris. Monet b ergo B. apostolus Paulus, ne de his temere leviterque præsumatur judicium, de quibus nemo potest verius vel melius judicare, quam Deus. *Tu autem*, inquit, *quare judicas fratrem tuum? aut cur spernis eum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi*: Scriptum est enim: *Vivo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur domino*. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. In hoc ergo non sibi quisquam temerarios ausus usurpet, ut præter quod ad concordiam pertinet, aliud agat, unde unitas ecclesiæ dissipetur. Non ergo leviter quisquam assentiat in detractione vel judicatione vel damnatione fratrum, maximeque sacerdotum, qui proximiores sunt Deo, & qui proprio ore corpus Christi conficiunt: *quia ob hoc venit ira Dei in filios* * *diffidentiæ, qui Christum persequuntur in suis membris. Nolite, fratres, nolite effici* c *participes eorum, nec communicetis peccatis talium, aut infructuosis verbis illorum. Magis autem redarguite talium cœtus, qui extendere moliuntur, quasi arcum, in fratres linguas suas*. Defendite ergo fratres, & omnes monete, ut armentur contra fratrum persecutores. *Confidimus autem de vobis meliora & viciniora saluti, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia*, magistro gentium docente, *poterit nos separare a caritate domini nostri Jesu Christi*, quæ maxime in sacerdotibus & reliquis perficitur membris ejus. *Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem*. Ecce enim judex ante januam assistit, coronas hilariter promittens his, qui pro eo fratribus auxilium ferunt, & oppressis succurrunt, atque in caritate collaborant. *Quod si subtraxerit se quis, non placebit Deo, sed* * *cadit, quia non sublevavit cadentem, sed emarcuit. Non autem simus subtractionis in oppressionem, sed adminiculi in acquisitionem*, & supplementum fratrum. *Propter quod assumite armaturam Dei, ut possitis resistere omnibus taliter præsumentibus: & induite vos loricam justitiæ, calceati pedes in præparationem evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem radicati & fundati, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*, dividentes corpus ecclesiæ bonum & integrum in tortuosas novitates. Monet ergo apostolus, non amplius nos invicem temere judicare. Temere enim judicat, si quis episcopum absque sedis apostolicæ auctoritate condemnat. Cum ei (ut paulo superius prælibatum est) hoc specialiter privilegium reservatum sit. *Sed hoc judicate magis*, inquit, *ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum*. Patenter enim his & aliis innumerabilibus decretorum testimoniis, omnibus manifestum est, non debere episcopum damnari, licet ejus perscrutetur

b Anast. papa ad Anast. Aug.

Rom. 14.

Isa. 42.

Ephes. 5.
* prævaricationum.
Coloss. 3.
c Martini synodica e conc. Later.

Psal. 63.

Hebr. 6.
Rom. 8.

Hebr. 10.

Jacob. 5.

* cadet,

Ephes. 6.

Ephes. 3.
1. Cor. 1.

Rom. 2.

Rom. 14.

opinio, donec judicium * de eo nostræ apostolicæ auctoritatis, hoc est, principis apostolorum Petri, cognoscatur; utpote quoniam solus & præ omnibus, creditus est atque percipere meruit a rege regum Christo Deo claves regni cœlorum, ad aperiendum fidelibus & benevolis hominibus in eumdem dominum nostrum, & claudendum infidelibus & malevolis, atque * suis sacerdotibus, & sanctæ ecclesiæ, suo pretioso sanguine redemptæ, & impugnatoribus sive nocentibus. Quod utique & nos facere postulavit. Non b quod novi aliquid nunc imperatur, sed illud quod per desidiam aliquorum aut scienter aut negligenrer transgreditur, deinceps observetur ab omnibus, ut illa semper, quæ apostolica & patrum traditione constituta sunt, sub metu, irrefragabili auctoritate teneantur. Scriptum namque est in secunda ad Thessalonicenses epistola, & ad Timotheum, apostolo monente: *State, & tenete traditiones vestras, quas didicistis, seu per verbum, seu per epistolam*. Item alibi per prophetam: *Expectavi quoque*, sicut B. Isaias intonuit, *ut facerent judicium, fecerunt autem iniquitatem, & non justitiam, sed clamorem, omnes pios conturbantes*. Et hoc scire debeant, c quoniam judicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt, licet divitias bonitatis Dei, & sustentationis, & patientiæ contemnant, *ignorantes quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducit: secundum duritiam autem eorum & cor impœnitens, thesaurizant sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus*. Et alibi scriptum est: *Ego sum dominus Deus vester: Non facietis iniquitatem in judicio. Non accipies personam * hominis, neque mireris vultum potentis. Ab omni iniquo verbo recedes. Innocentem & justum non oppugnabis, neque interficies*. Ille procul dubio d facit iniquitatem in judicio, qui ea sibi vindicat, quæ ei vindicare non licet. Ideo, quæ huic sanctæ sedi concessa sunt, nullus usurpare sine ejus consultu præsumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus, * ut contemptor, judicari. Itaque oportet negligentes e propulsare, sed ita, ut nocentes non roborentur: & bonos improbis aut insidiatoribus fratrum resistere, ne torpore desidiæ oppressi, taciturnitatis teneantur obnoxii. Itaque qui potest obviare, & perturbare perversos, & non facit, nihil aliud est, f quam favere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. *Sitis autem perfecti & integri in eodem sensu, & in eadem scientia firmati*: ut per eam vias vestras dirigentes g in eumdem inflexibiliter, omnibus occurratis oppressis, quia vobis creditur dominus, *ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum propter talium impietatem, a Deo autem electum & honorificatum, super quem vos, tanquam lapides vivi, ædificamini in domum spiritualem, in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias ipsi in odorem suavitatis*. Gratum enim admodum est sacrificium domino, oppressis omnibus subvenire: quanto magis illis, de quibus ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit, &c.* Libat h quidem domino prospera, qui ab afflictis & oppressis pellit adversa. *Sed & nunc, fratres, commendamus vos Deo & verbo gratiæ ejus, qui potest perficere, & dare hæreditatem in omnibus sanctificatis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis idipsum sapere*

a Marc. 1 conti. con. Later.

* fer. suos sacerdotes

b Innoc. ep.

c Marc. 1 Conf. 2. con. Later.

Rom. 2.

Lev. 19.

* divitis.

d Anianus c. 3. tit. lib. IX. Cod. Theod. D. 17. Huic di.

* aut.

e Victor. Cartheg. ad Theod. pa pam.

23 quæst. Qui potest obviare.

f Felix III ep. 2.

1. Cor. 1

g Martini epist. ipsa Sect. 18. 1. Pet. 2.

Luc. 10.

h Concil. VIII c. Act. 20.

pere in alterutrum, & in ipso semper & in omnibus, ut unanimes, uno ore & uno corde honorificetis eum in concordiam & auxilium fratrum, qui potens est confirmare omnes, & consolari secundum evangelium ejus, & juxta revelationem mysterii temporibus æterni taciti, patefacti autem per scripturas [a] sanctas & patrum orthodoxorum doctrinas, secundum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei, in omnibus cognitis nobis, soli sapienti Deo, domino nostro Jesu Christo, cum quo Patri & Spiritui sancto gloria, honor, & imperium & potestas in sæcula sæculorum. Amen. Dominus vos custodiat, dilectissimi fratres, incolumes semper. Data octavo Kalendas Novembris, [b] Flavio & Stilicone viris clarissimis consulibus.

EPISTOLA V. DAMASI PAPÆ I.

De chorepiscopis, & qui iidem sint, aut si aliquid sint, aut nihil, & de vana superstitione eorum vitanda.

Dominis venerabilibus fratribus, Prospero Numidiæ primæ sedis episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Rufo, & omnibus ceteris, ubique in recta, sancta & apostolica fide consistentibus, orthodoxis episcopis, Damasus episcopus.

LIcet, fratres carissimi, vobis sunt nota patrum decreta, mirari tamen non possumus vestram solertiam circa instituta majorum, [c] ut cuncta quæ possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos, quasi ad caput, ut semper fuit consuetudo, deferre non desinatis, ut inde capiatis responsa, unde * accepistis institutionem & normam recte vivendi. Unde & vos non immemores canonum esse recordamur, qui & idipsum fieri præcipiunt. Non ut vobis scientiæ ecclesiasticæ regulæ aliquid desit, sed ut auctoritate sedis apostolicæ fulti, in nullo ab ejus devietis regulis. Igitur de chorepiscopis, de quibus nos consulere voluistis, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel si liceat eos fieri, an non, quia audivimus eos jam esse prohibitos; aut quid de his, qui jam ordinati reperiuntur, agendum sit, nil vobis certius respondere nobis videtur, quam olim a prædecessoribus nostris decretum reperimus, ut eis ad veniam nihil prorsus aliud reservetur quam privatio sacri ministerii, quod illicite assumpserunt, quia prohibiti tam ab hac sacra sede, quam a totius orbis fuerant episcopis. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est prava: quia ut hi de summo sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret, & sacris canonibus invenitur esse contrarium, atque ad totius [d] ecclesiæ perturbationem superba & superflua tendit elatio: & vacuum est & inane, quidquid in prædicto sacerdotii summi egerunt ministerio. Quod ipsi iidem sint, qui & presbyteri, sufficienter invenitur: quia ad formam & exemplum septuaginta inveniuntur prius instituti. Sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in primitiva ecclesia propter studium, quod erga pauperes exigebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in securitatem lapsi, ecclesiastico fraudabantur & frustrabantur ministerio: ideo tam ab hac sancta sede, ut superius memoravimus, quam & ab omnibus totius orbis episcopis, a pontificalibus sunt remoti officiis. Nam (ut nobis relatum est) quidam episcoporum, propter suam quietem, eis plebes suas committere non formidabant: & ut illicita atque prohibita agant, iidem ea quæ solis pontificibus debentur, sibi usurpant; & ipsi in sua quiete torpent, & curam sibi a Deo commissam negligunt, cum dominus dicat: *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis, & vocat eas nominatim, & cognoscit suas, & suæ agnoscunt eum*. Et item: *Sicut novit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ovibus meis*. De mercenario autem quid dicat, bene nostis, *quia videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit & dispergit oves*, & reliqua. Pro talibus vero negligitur cura ecclesiæ, & ejus status perturbatur: & ideo sunt prohibiti, intantum, ut si aliqui ex his reperti fuerint, a proprio decidant gradu. Illi namque episcopi, qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse meretricibus similes, quæ statim ut pariunt, infantes suos aliis nutricibus tradunt educandos, ut suam citius libidinem explere valeant. Sic & isti infantes suos, id est, populos sibi commissos, aliis educandos tradunt, ut suas libidines expleant, id est, ut pro suo libitu sæcularibus curis inhient, & quod unicuique visum fuerit, liberius agant. Pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi crescunt, hæreses & schismata prodeunt, ecclesiæ destruuntur, sacerdotes vitiantur, & reliqua mala proveniunt. Non taliter dominus docuit, nec apostoli instituerunt: sed ipsi qui curam suscipiunt, ipsi peragant, & ipsi proprios manipulos domino repræsentent. Nam ipse ovem perditam diligenter quæsivit, ipse invenit, ipse propriis humeris reportavit, nosque idipsum facere perdocuit. Si ipse pro ovibus tantam curam habuit, ipse docuit, ipse curavit, ipse sanavit, ipse propriis humeris reportavit, atque intantum dilexit, ut etiam animam suam (multas sustinens injurias, multa opprobria, multasque passiones) pro nobis traderet, quid nos miseri & desides dicturi sumus, qui etiam pro ovibus nobis commissis curam impendere negligimus, & aliis eas educandas tradimus? Corrigantur hæc, fratres, necesse: quia *qui plus laborat, majorem mercedem accipiet*. Nam non amplius quam duos ordines inter discipulos domini esse cognovimus, id est duodecim apostolorum, & septuaginta discipulorum: unde iste tertius processerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpare necesse est. Quod enim episcopi non sint, qui minus quam a tribus sunt ordinati episcopis, omnibus patet [a], quoniam (ut bene nostis) prohibitum * a sacris est patribus, ut qui ab uno vel a duobus sunt ordinati episcopi, nec nominentur episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quidquid enim inter episcopos, aut de rebus ad eos solummodo pertinentibus egerint, necesse est (ut superius jam prælibatum est) ut irritum fiat: quia quod non habent, dare nequaquam possunt, præsertim cum nullum ex septuaginta discipulis, quorum speciem isti, antequam prohiberentur, (ut superius memoratum est) in ecclesia gerebant, nil de hoc, quod apostolis eorumque successoribus specialiter debebatur, legitur assumpsisse. Nec in lege [b] domini, quæ Mosi ab ipso domino legitur dictata [c], de his, quæ summis sacerdotibus, id est, Mosi & Aaron,

Joan. 10. Ibid. Ibid. Luc. 15. 1. Cor. 3. Dist. 68. Chorepiscopi tam ab hac.

a ex can. 1. apost. 11. Aurel. 1. & 4. Nicæni conc. sanctis.

b Hispal. II. can. 7.

c ista absunt a mss. Justelli. patet ex pluribus pentateuchi locis Num. 7.

ron, erant ſpecialiter conceſſa, filii Aaron quidquam præſumebant. Nulli enim dubium eſt, quod Moſes & Aaron ſoli, præcipiente domino, in tabernaculo Dei erigebant altare, ſoli ungebant, ſoli ſacerdotes ſacra unctione inſtituebant, & alia, quæ ad ſummum ſacerdotium pertinebant, de quibus ſufficienter in divinis legitur literis, agebant: quoniam ſummi domini ſacerdotes erant, ſicut de iis ſcriptum eſt: *Moſes & Aaron in ſacerdotibus ejus.* Sic & modo, quia umbra legis tranſiit, & lux evangelii in nos, Dei gratia, manifeſte coruſcat, de his quæ in ſummis ſacerdotibus, id eſt, epiſcopis ſunt, quorum figuram Moſes & Aaron tenuerunt, illi qui ſeptuaginta diſcipulorum formam geſtant, in quorum videlicet typo filii Aaron erant, nihil præſumere debent, ſicut nec illi quidquam de ſummi ſacerdotii miniſterio attingebant. Nam quod chorepiſcopi antequam præfato prohiberentur tenore, ad formam ſeptuaginta inſtituti erant, canon ſufficienter manifeſtat, ubi ait: Chorepiſcopi quoque ad exemplum & formam ſeptuaginta videntur eſſe: [a] & reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in canonibus expreſſum eſt: Qui in vicis & poſſeſſionibus chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem epiſcoporum perceperint, & ut epiſcopi conſecrati fuerint [b], &c. Nec ab re dictum perpendo, quamquam manus impoſitionem epiſcoporum perceperint, cum epiſcoporum nomen pluralem in ſe contineat numerum, & apud grammaticos pluralis ſit genitivus: videtur enim mihi, quod tunc, non ab uno, ſed a pluribus ordinabantur: quia nullatenus diceret, epiſcoporum, ſi ab uno fieret talium ordinatio, cum epiſcoporum, pluraliter dictum ſit. Cum autem dixit chorepiſcopum, profecto villanum voluit intelligi epiſcopum. Et ſi villanus, quid agit in civitate, cum in una civitate duo omnino prohibeantur eſſe epiſcopi? Et ſi in villa & in eo loco, ubi antea epiſcopi non fuerunt, cum & in modica civitate, vel in villa [c], aut caſtello epiſcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis, ubi antea epiſcopi non fuerunt, ne vileſcat auctoritas [d] & nomen epiſcopi, fuerint conſtituti, quid, rogo, erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco: quoniam ſi epiſcoporum manus impoſitionem perceperunt, & ut epiſcopi ſunt conſecrati, ubi ſunt conſecrati? Ad villam, quia χώρα, villa eſt apud Græcos. Et qualiter ad villam, ſi nec in caſtello aut in modica civitate licet fieri, rogo, ut promatis; & ſi promere non poteſtis, quia (ſcio) per rationem aut plenam auctoritatem minime poteſtis, digitum ori imponite, & eos omni auctoritate carere non dubitate, ſcilicet quia tria obſtant, quibus eorum caſſatur actio vel inſtitutio: Unum, quod ab uno epiſcopo ordinari ſolent, in quo eorum ordinatio a canonibus diſcordat, qui per manus epiſcoporum eos inſtitui jubent. Aliud, ſi a pluribus epiſcopis ſunt ordinati, & aut in villa, aut in caſtello, ſeu in modica civitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo juſte epiſcopi fieri debent, aut dum non fuerunt, ubi vileſcat auctoritas [e] & nomen epiſcopi, aut ſi in civitate cum altero epiſcopo: cum (ut prædictum eſt) in una civitate duo non debent [f] conſiſtere epiſcopi. Tertium, ſi abſolute [g] fuerint inſtituti, ſicut de quibusdam audivimus, quæ omnia epiſcopali omnino carent auctoritate. Et illud adhuc reſtat, quod eorum ordo non habet in divinis literis auctoritatem, quia (ut præfixum eſt) ordines ſunt duo tantum primi in eccleſia, id eſt, apoſtolorum & ſeptuaginta diſcipulorum. Sane ſi nec epiſcopi ſunt, quia pro præfatis cauſis epiſcopi eſſe non poſſunt, nec presbyteros ſe nominari volunt, quia amplius eſſe ambiunt, atque plus quam ſeptuaginta diſcipuli feciſſent, (ad quorum formam, ut paulo ſuperius prælibavimus, hi, antequam prohiberentur, a quibuſdam ſtultis & ſua quærentibus, & non quæ Chriſti Jeſu, inſtituebantur) præſumere tentant, & illicita atque prohibita agere præſumunt, nec hoc dici ſe volunt, quod ſunt, rogo ut manifeſte prodatis, quid ſint: quoniam aut aliquid ſunt, aut nihil. Nam manifeſte patet, quoniam epiſcopi non ſunt. Et ſi epiſcopi non ſunt, & presbyteri eſſe deſpiciunt, quid erunt? Aut aliquid prorſus erunt, aut nihil: quia nihil poteſt eſſe, niſi habeat unde ſit. Et ſi non habet unde ſit, aut unde originem ducat; nec auctoritatem habet, nec ſtare rite poterit, quia inane eſt, & ut deſtruatur & cadat neceſſe eſt, quoniam nihil eſt, & in nihilum reputabitur.

Si vero nihil ex his ſunt, quæ ſuperius memoravimus: tunc neceſſe eſt ut nihil ſint ex his quæ ſacerdotibus debentur. Et ideo nec in ſacerdotali catalogo habeantur, niſi tantum (ut primo commemoravimus) ut pro miſericordia illis, qui humiliter hoc ferre voluerint, nec amplius ambierint, & per ſcriptum propria manu ſubter corroboratum, idipſum confirmaverint, hoc ſolummodo concedatur, ut inter ſacerdotes locum habeant, & miniſterio presbyterorum contenti ſint, atque menſæ domini tantummodo participes exiſtant. Amplius autem qui ambire voluerint, nec hoc retineant, ut ſacerdotes ſint, ſed omni eccleſiaſtico funditus priventur honore. Quod vero eis non liceat ſacerdotes conſecrare, nec diaconos aut ſubdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec ungere aut ſacrare, nec eccleſias dedicare, nec [a] chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publice quidem in miſſa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epiſtolas mittere, nec populum benedicere, nec ante epiſcopum in baptiſterio aut in ſacrario introire, nec præſente epiſcopo infantem tingere aut ſignare, nec pœnitentem ſine præceptione epiſcopi ſui reconciliare, nec eo præſente, niſi illo [b] jubente, ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti conficere, nec eo coram poſito populum docere aut ſalutare, nec plebem exhortari: quæ omnia ſolis [c] pontificibus deberi, tam ex ſuperioribus, quam ex aliis patrum conſtitutis, aut ſacris canonibus, edocti eſtis. Et ſi neceſſe eſt quibuſdam minus ſcientibus, doceri pleniter & inſtrui poſſunt, ut per hoc & diſcretio graduum, [d] & dignitatis faſtigium ſummorum pontificum demonſtretur. Similiter & de presbyteris hæc habeantur, ut ſine juſſu [e] proprii epiſcopi nil agant: quia quod rarum eſt, hoc & pulchrius eſſe videtur. Et ſi nomen vileſcit pontificum, omnis ſtatus perturbatur eccleſiæ. Triplex itaque in hac parte reatus eſt, quod & prohibita agunt, & quod ſacrum miniſterium talis conſortii vilitate polluitur, & epiſcoporum (quantum ad illicitæ uſurpationis temeritatem pertinet) jura ſolvuntur.

Quod autem ſolis [f] apoſtolis eorumque ſucceſſoribus proprii ſit officii tradere Spiritum ſanctum, liber Actuum apoſtolorum docet, præſertim

Pſal. 98.

a In concilio Neocæſarenſi c. 13. ex verſ. Dion. Exigui.

b In concilio Antioc. c. 10. ex ejuſdem interpretatione.

c Concil. Laod. c. 57.

d Carth. II. c. 2. Tolet. XII. 4.

e Sard. conc. c. 6.

f Nic. conc. c. 8.

g Chalced. c. 6.

a Hiſpalen II. c. 7.

b Gelaſ. ep. 6. c. 7.

c Apud S. Leonem 88.

d Hiſpal. l. c.

e Laod. c. Tolet. I.

f Innoc. ep. c. 3. *Actor.* 9

sertum cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum isti in ecclesia speciem gerunt, legatur donum sancti Spiritus per manus impositionem (ut prædictum est) tradidisse. Hæc ergo, quia omni carent ratione, nullus deinceps usurpet aut consentiat sacerdotum, qui noluerit a nostro sacerdotali collegio separari. Nec quod a nobis extinguitur, & a prædecessoribus nostris ac reliquis (ut dictum est,) totius orbis episcopis jam extinctum est, apud aliquos tenebrosis a seminetur radicibus; sed quæ male pullulasse noscuntur, radicitus evellantur, ne messem dominicam ulla corrumpant zizania. Ita enim fructum uberem domini sacerdotes præstabunt, si eâ, quæ natam segetem enecare consueverunt, radicitus amputentur. Cesset ergo, cesset tot vicibus prohibita & damnata præsumptio: nec imitentur summi sacerdotes mulieres meretrices, quæ infantes suos præfata voluptate aliis ad nutriendum tribuunt: sed ipsi nutriant, ipsi domino suo fructum cum usura reddant, fructuososque manipulos ei cum gloria repræsentent. Nam si dominus leprosos, inter ceteras ovium suarum curas, tetigit & mundavit, cur nos eadem agere dedignamur? Aut cur nosipsi, qui pastorale officium suscepimus, aliis alendas tradimus? maxime cum dominus Petro præceptori nostro dixerit: *Si diligis me, pasce oves meas*; & multa alia, & his similia. Nam benedictio, quam prædicti b chorepiscopi ante suam prohibitionem, per manus impositionem dabant, magis nobis videtur vulnus inferre, quam salutem. Et illi qui pontificatus apicem non habebant, quomodo ea, quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil in c dante erat, quod ille posset accipere. Aut quis hominum, licet more humano loquamur, dare potest quod non habet? Præsertim cum pontifices non erant, ea quæ solis pontificibus debentur, dare non poterant. Et propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impositionem tangebant, cum ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et ideo, quidquid ex suprædictis ministeriis pontificalibus præsumebant, irritum erat, & nihil * tactis proficiebat: sed magis, juxta prophetam, *maledictionem pro benedictione* (si ratum est dicere) conferebant. Quapropter per illam illicitam manus impositionem, ut paulo superius prælibavimus, vulneratum d caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant. Et ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua infixa sanetur macula, id est, reiterari necessum est quod legitime *actum aut collatum minime approbatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, invenire non possum: cum ille, qui honorem pontificalem non habuit, pontificalia non potest jura tribuere: nec hoc sibi poterant vendicare, cujus capaces per hoc quod illis obstiterat, non fuerunt. Hujus ergo discussionis e curam nobis specialiter vendicantes, ira misericordiam irroganus, ut si qua forsitan de his commissa sunt, corrigantur, ne talia liceat ultra committi, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur: quia ut nobis gratulationem facit ecclesiarum status, salubri dispositione attributus vel adornatus; ita non levi nos mœrore contristat, quoties aliqua contra instituta canonum vel ecclesiasticam disciplinam, præsumpta aut commissa cognoscimus. Quæ si non qua debemus vigilantia resecemus, illi, qui nos speculatores esse voluit, nos excusare non possumus, si ejus ecclesiam, quæ nobis generaliter commissa est, inquantum prævalemus, puram a tam illicitis superstitionibus non custodiamus: quia non a aliter unus grex & unus pastor sumus, nisi quemadmodum apostolus docet, *Idipsum dicamus omnes: Simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sapientia*. Nec aliter veri discipuli domini erimus, nisi radicem b amaritudinis sursum germinantem, (sicut hoc, ut asseritis, modo facit) ne nocere valeat, aut episcopale ministerium vilescere faciat per eorum negligentiam, id est, omnium sacerdotum, qui evellere mala, & meliora plantare sunt ab eo præpositi, unusquisque pro viribus extirpare festinet, & ipse qui pro suis ovibus est æterno judici rationem redditurus, eas fovere & educare decertet. Si domini desideramus esse discipuli, ipsius imitemur vestigia, ut de nobis dicatur: *Ego sum pastor bonus, & cognosco oves meas, & voco eas nominatim, & cognoscunt me meæ*; & reliqua. Et iterum, monente c dominicæ vocis imperio, quo beatissimus apostolus Petrus trina repetitione mysticæ sanctificationis imbuitur, is Christi oves, qui Christum amat, diligenter & cum magna cura pascat: quoniam ipsius sanctæ sedis, cui per abundantiam divinæ gratiæ præsumus, amore & reverentia coarctamur; ut tantæ superstitionis, quæ nullius (ut sæpe dictum est) fulcitur auctoritate, periculum quantum possumus, declinemus, ne beati magistri nostri Petri & summi apostoli dilectio, qua se amatorem Dei esse testatus est, vana inveniatur in nobis: quoniam omnis negligenter pascens toties sibi commendatum dominicum gregem, convincitur summum non amare pastorem, nec ejus se velle discipulum fieri, cujus exempla negligit imitari. Nam d gratia prorsus major acquiritur, si de commissis ovibus lucrum offerat domino solicitudo pastoris. Nam & beatum Jacob e, qui pro uxoribus diu servierat, dixisse meminimus, *Viginti annis fui tecum, oves tuæ & capræ steriles non fuerunt: arietes gregis tui non comedi, nec captum a bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam: & quidquid furto perierat, a me exigebas: die nocteque æstu urebar & gelu: fugiebat somnus ab oculis meis*. Si ergo sic laborat & vigilat, qui pascit oves Laban: quanto labore, quantisque vigiliis debet intendere, qui pascit oves Dei? Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui pro suis dedit ovibus animam; & adjuvet nos, ut de his, qui nobis commissi sunt, f fructum multiplicem ac mensuram superfluentem ad æterna gaudia reportare concedat. Tantusque vos beati g Petri apostolorum principis amor incendat, ut in ovili ipsius, cui omnes creaturæ sunt traditæ, omnes taliter errantes, & illicita atque prohibita præsumentes, sanctis vestris studiis summo redintegrare cum desiderio festinetis, qualiter animæ pretioso Christi sanguine redemptæ, eorum non pereant deceptione. Restat etiam, quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederentur: quia (ut dictum est) si nec episcopi sunt, & plusquam presbyteri esse ambiunt, per quod ostium intrabunt, cum hi tantum duo ordines in ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium, per quod pastor intret? Audite fratres non me, sed ipsam dicentem veritatem: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit*

a S. Leo ep. 4. c. 2. 1. Cor. 1.

b Marc. I. conf. 1. conc. Later.

c S. Leo ep. 4. Joan. 22.

Joan. 10.

d S. Greg. ep. 43. lib. VIII. Joan. 12.

e Idem ep. 48. lib. VII. Gen. 31.

Joan. 10.

f Idem Gregor. ibidem

g Idem ep 97. ejusdem lib. VII. Joan. 21.

Joan. 10.

1. Cor. 3. *dit aliunde, hic fur est & latro*; & reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est*: cum prædicta duo fundamenta in ecclesia tantum inveniantur posita, quidquid amplius positum in his inveniatur, stare nullatenus poterit. Et ideo, cum omnibus suis fundamentis & actionibus atque radicibus ut evellatur necesse est, ita ut amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, & non faciat vobis, fratres, toties repetita locutio fastidium: quia summa necessitas est sæpius prohiberi, quod toties, ut a vobis cognovimus, illicite

a Innoc. I. ep. 3. usurpatur: & quoniam veritas [a] sæpius exagitata, magis splendescit in lucem: & quod toties repetendo admonetur, minus usurpatur: Super his enim multa jam ab antecessoribus nostris dicta sunt, a quibus ipsi, sicut nunc a nobis, ita olim ab eis damnati & prohibiti sunt. Ideo sæpius repetentes, omnes monemus, ut vitent hujusmodi, & a talibus se abstineant, qui noluerint una cum eis a sacerdotali ministerio, ut rebelles, fieri alieni. Quod ita demum probare poterimus, si tales extirpare, & non eis favere decertaveritis: & ita in postmodum

b Zosimus ep. 1. c. 2. de tali re querela cessabit, quia [b] contumeliæ studio fit, quodquid interdictum toties usurpatur. Omnia

c S. Leo ep. 2. c. 5. [c] hæc decretalia, & cunctorum prædecessorum nostrorum constituta, quæ de ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita a vobis & omnibus episcopis, ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari: quoniam

d S. Cæles. ep. 1. c. 1. occurreret [d] veritas, si falsitas displiceret. Et merito nos, qui summa ecclesiæ tenere debemus gubernacula, causa respicit, si silentio faveamus errori. Datum Kalendis Junii, * Libio [e] & Theodosio viris clarissimis consulibus.

* Livio.

e Falsa temporis nota. anno 380. Theodosii collega fuit imper. Gratianus V.

EPISTOLA VI. DAMASI PAPÆ I.

ET EPISCOPORUM [f],

f *In c. Just.* qui ex Italia atque Galliis in Romanam convenerunt urbem, quorum nomina propter multitudinem hic non sunt inserta. Extat alterius edit. tom. 1. ep. Rom. pont. Estque II. Romani concilii synodica, quam Græce ac Latine paulo post excudemus

Qui ad eum in Romanam urbem ex Italia & Gallia convenerant, numero nonaginta.

Episcopos in Illyrico adhortatur, ut sanctam disseminent fidem, hæreticorumque labem cavere studeant.

Damasus, & ceteri episcopi Romæ congregati, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episcopis in domino salutem.

CREDIMUS sanctam fidem vestram in apostolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hanc populis universis exponere, quæ videlicet a constitutis patrum nulla ratione dissentit, per quos justum est ceteros eruditi. Sed relatione Gallicanorum & Venetorum

g venerando. rum. [g] fratrum, quosdam hæresibus favere cognovimus. Quod malum non solum cavere debent episcopi, sed etiam reluctari contra ea quæ gesta sunt imperitia aut simplicitate quorumdam, pravis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis

h roborare sententiam. patrum nostrorum [h] corroborari sententiis. Auxentium ergo Mediolanensem præcipue in hac causa damnatum esse liquet. Unde justum est, omnes in universo Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis sunt, sapere, & non fidem doctrinis variis maculare. Itaque dum primum hæreticorum cœpisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia nefandorum [a] Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem & octo episcopi [b], habito tractatu in urbe Nicæna, hunc murum fortissimum contra arma diabolica statuerunt, & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa; ut Pater & Filius unius virtutis, uniusque magnitudinis debeat credi, uniusque essentiæ sive substantiæ, simul & Spiritus sanctus. Aliter enim sapientes, alienos esse a nostra communione judicaverunt. Quem terminum salutarem, adorabilemque deliberationem corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt: sed in ipso principio, ab his ipsis, qui in Arimino revocare, aut retractare compellebantur, usque ad hoc causa correcta est, ut confiterentur alia sibi circumventione subreptum, aut certe quia non intellexerunt, patrum sententiæ in Nicæa constitutæ hoc esse contrarium. Neque enim præjudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimino congregatum, quando constat, neque Romanum episcopum, cujus ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tantis annis episcopatum inviolabiliter custodivit, neque alios talibus præbuisse consensum, maxime dum (sicuti prædiximus) isti ipsi, qui per circumventionem declinasse videbantur, ipsi denuo utentes meliori consilio, hæc sibi displicere testati sunt. Perspicit itaque vestra salubritas, hanc solam fidem, quæ Nicææ apostolorum auctoritate fundata est, esse perpetua firmitate servandam, & simul orientales hoc facere nobiscum, qui se catholicos esse cognoscunt, occidentales etiam gloriari. Credimus autem, languentes in isto conamine, non tarde a nostra separandos esse communione, & ab eis episcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum liberati errore, respirent. Nullo enim modo a deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet [c] cum omnibus Dei sacerdotibus etiam caritatis vestræ sententia, in qua vos fixos ac firmos existere [d] judicavimus. Si ergo etiam nos vobiscum recte credere debemus, vestræ nos caritatis literis lætificate reciprocis. Valete fratres carissimi. Data decimo septimo Kalendas Novembris, Siricio [e] & Ardabure viris clarissimis consulibus.

a pater.

b electi.

c igitur

d judi

e Hi c aliun pseu gunt etiam c. Ju

f Cor tum cator S. D epist

[f] EPISTOLA VII. DAMASI PAPÆ I.

AD EPISCOPOS ITALIÆ.

Jubet ne per scripta in posterum, sed per legitimum accusatorem, quis ab eis judicetur, & causæ etiam judicandæ omnes ad apostolicam sedem deferantur.

Universis episcopis per [g] *Italiæ provincias constitutis, Damasus episcopus in domino salutem.*

g Ital vinci

OPTAVERAM, dilectissimi [h], pro nostri caritate collegii, omnes domini sacerdotes (sicut in primitiva fuit ecclesia) unum esse cor & animam unam, atque in una devotione persistere, nec quemquam sacerdotum, gratia aut formidine sæcularium depravari, aut a via veritatis quoquo modo abscedere. Sed quia multa quæ corrigi possunt, proveniunt, & superat culpas delinquentium misericordia Dei: atque

h S. 47. Actor

ideo

ideo ſuſpenditur ultio, ut poſſit locum habere correctio. Relatum eſt enim ad ſedem apoſtolicam, vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps in omni orbe terrarum fieri, apoſtolica auctoritate prohibemus, & quod nuper factum eſt, abſque ulla retardatione corrigi rogamus: nec unquam prius per ſcripta, eorum qui accuſantur, cauſam diſcutere liceat, quam per [a] querulantium [b] inſtitutiones vocati canonice, ad ſynodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter & intelligat, quæ ei objiciuntur. Quod bene & per ſapientiam Salomonis dicitur: *Antequam ſcruteris, ne reprehendas: intellige prius, & tunc increpa. Antequam* [c] *audieris ne reſpondeas.* Et licet apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio, verum tamen oportet his, qui dati ſunt ad eorum examinationem, ordinem ſervari ab his, qui ſecundum Deum perſcrutari deputati ſunt, quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus & confeſſorem Deum, qui dicit; *Ubi duo ſunt vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Nam & dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam [d] furem eſſe ſciebat: ſed quoniam non eſt præſentialiter accuſatus, ideo non eſt ejectus. Nec vos ullo modo agere oportet, quod ille noluit facere. Leges enim ſæculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta [e] abſentes. Unde canonica patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſime clamant, nec accuſationes nec teſtimonia ullum per ſcripta poſſe proferre: nec de aliis negotiis quicumque teſtimonium dicant, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter & qui alium accuſare elegerit, præſens [f], per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi [g] accipiat ad abluenda crimina. Curandum [h] namque [i] eſt, ne ira quemquam ſubripiat, faciatque citius omne quod non licet. Omnipotens Deus hæc vos & cuncta divina mandata & apoſtolica præcepta cuſtodientes, in cunctis actibus veſtris cœleſtis brachii extenſione protegat, atque ad [k] cœleſtis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat. Amen. Data tertio Idus Aprilis [l], Siricio & Ardabure viris clariſſimis conſulibus.

Observatio Philippi Labbe S. J.

In ſynodo Romæ anno 531. habita ſub Bonifacio papa II. recitatæ ſunt duæ epiſtolæ Damaſi I. ad Acholium, Eurydicum, Severum, Uranium, Philippum & Joannem epiſcopos. II. ad eumdem Acholium archiepiſcopum Theſſalonicenſem: quas ſuo tempore ex Lucæ Holſtenii Romana editione repræſentabimus. Videſis quoque quæ ejuſdem Holſtenii ſyntagmate paulo poſt ſubjiciemus epiſtolæ ſynodali ex concilio Romano, ut Binius numerat, ſecundo ſcriptæ a Damaſo, aliiſque epiſcopis, ad conſtitutos per Illyricum antiſtites.

DECRETA DAMASI PAPÆ I.

Ex decreto Gratiani & Ivonis, numero quinque, prioribus non inſerta.

PRIMUM.

Si accuſator in accuſatione defecerit, talionem recipiat.

Calumniator, ſi in accuſatione defecerit, talionem recipiat. 2. quæſt. 3. Calumniator, ſi in.

SECUNDUM.

De his qui clericum falſo nomine impetunt.

Si quis epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum falſis criminibus impetierit vel accuſaverit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem cenſemus. Ibid. Si quis epiſcopum.

TERTIUM.

Eccleſiarum oblationes ſub laicorum dominio non detineantur.

Hanc conſuetudinem, quæ contra ſanctam eccleſiam catholicam agere videtur, omnino interdicimus, ut nullo modo, ullo unquam tempore, oblationes quæ intra ſanctam eccleſiam offeruntur, ſub dominio laicorum detineantur: ſed tantummodo ſacerdotibus, qui quotidie domino ſervire videntur, illis ſolis liceat comedere & bibere: quia in veteri teſtamento prohibuit dominus panes ſanctos comedere filiis Iſrael, niſi tantummodo Aaron & filiis ejus, qui longe erant ab iſtis panibus, qui nunc in ſancta eccleſia offeruntur, quia illi ſub umbra legis erant. Qui vero modo ſub gratia ſunt Spiritus ſancti, toti mundo evangelio coruſcante, lucidiores eſſe videntur. Qua fronte, aut qua conſcientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis, Deo preces offerre? Quia pravum eſt & contra dominicum præceptum, & detrimentum animæ ſuæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur: quia omnibus ſanctis patribus, noſtriſque prioribus placuit, hanc ſanctionem fieri; & nos ſimiliter in eiſdem perſiſtere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc quod conſtitutum eſt, ſi in perpetua damnatione noluerit perſiſtere. Si quis vero contra hanc regulam noſtram, & contra ſanctorum trecentorum decem & octo patrum, qui in Nicæno concilio hoc conſtituerunt, temerarius præſumtor fuerit, & ulterius oblationes de ſacris eccleſiis auferre molitus fuerit, ſub anathematis vinculo ſit colligatus & condemnatus. Reſponderunt omnes, Fiat, fiat. 10. quæſt. 2. Hanc conſuetudinem. *Levit. 2. & 24.*

QUARTUM.

In Spiritum ſanctum blaſphemant, qui ſacros canones violant.

Violatores canonum voluntarie graviter a ſanctis patribus judicantur, & a ſancto Spiritu, cujus inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare in Spiritum ſanctum non incongrue videntur, qui contra eoſdem ſacros 25. q. 1. Violatores.

cros canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter (ut præmiſſum eſt) aliquid aut proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio, manifeſte unum genus eſt blaſphemantium in Spiritum ſanctum: quia (ut jam prælibatum eſt) contra eum agit, cujus nutu & gratia ſancti canones editi ſunt.

QUINTUM.

Ex decreto Ivonis Carnotenſis, libro primo.

Quoniam quidam metropolitanorum (*a*), fidem ſuam ſecundum priſcam conſuetudinem ſanctæ ſedi apoſtolicæ exponere detrectantes, uſum pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc epiſcoporum conſecratio, viduatis eccleſiis, non ſine periculo protelatur: placuit, ut quiſquis metropolitanus infra tres menſes conſecrationis ſuæ, ad fidem ſuam exponendam, palliumque ſuſcipiendum, ad apoſtolicam ſedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate: ſitque licentia metropolitanis aliis, poſt ſecundam & tertiam commonitionem, viduatis eccleſiis, cum conſilio Romani pontificis, ordinando epiſcopos, ſubvenire. Si vero conſecrandi epiſcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menſes eccleſia viduata conſiſtat, communione privetur, quouſque aut loco cedat, aut ſe conſecrandum præbere non differat. Quod ſi ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam eccleſiam, neque ibi, neque alicubi conſecrationis donum percipiat, imo metropolitani ſui judicio cedat.

[a] CONCILIUM ROMANUM I.

SUB DAMASO,

In quo Urſacius & Valens Ariani damnati.

Acta concilii.

a Concilium Romanum.) In hac ſynodo Romæ ſub Damaſi pontificatus initio celebrata, Valens, Urſacius, ceterique manifeſto Ariani damnati, totique orbi terrarum per literas pontificis denunciati fuerunt. Ita enim ſcribit Athanaſius ad epiſcopos Africanos: *Sufficiunt quidem ſcripta Damaſi comminiſtri noſtri dilecti, & magnæ Romæ epiſcopi; ceterorumque tot numero ibi congregatorum, &c.* Et paulo infra: *Gratiam habemus & illius* (Damaſi) *pietati, & ceteris, qui Romæ convenerunt, quod Urſacio & Valente cum ſociis ſuis ejuſdem ſententiæ ejectis, concordiam eccleſiæ conſervarint.* Hanc vero ſynodum ante damnationem Auxentii Romæ coactam fuiſſe, e verbis ejuſdem Athanaſii præcedentibus manifeſte patet: nam prædicta epiſtola de Auxentio multa locutus, ſcripſit ſe mirari, cur ſtudio & opera Damaſi pontificis, cui de Auxentii hæreſibus plura ſcripſiſſet, hæreſiarcha nondum ex eccleſia ejectus & depoſitus fuerit. Illo igitur tempore, quo Athanaſius pontificem de Auxentio condemnando per literas admonuerat, hanc in cauſa Urſacii, Valentis, aliorumque Arianorum coactam fuiſſe, ex præcedentibus patet.

Tempus concilii.

DUÆ ROMANÆ SYNODI SUB DAMASO.

Ex libello Synodico.

LIBERIO autem beato Romæ papa mortuo Damaſus merito eligitur, qui quidem apoſtolicis pro dogmatibus omnia & dicere & facere ſtudebat. Is confeſtim Synodum nonaginta patrum congregavit, & anathemate in Auxentium pronunciato divinam illuſtravit doctrinam: definitione pietatis edita quam ad Illyricos miſit.

ΛΙΒΕΡΙΟΥ τοίνυν πάπα Ρ'ώμης πελειωθέντος τῷ μάκαρι, Δάμασος ἀξιοπρεπῶς προχειρίζεται· ὁ πάντα λέγειν καὶ πράττειν ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων αἱρέμενος. Ὃς αὐτίκα σύνοδον συνήγαγε πατέρων ἐνενήκοντα· καὶ ἀναθεματίσας Αὐξέντιον, τὸ θεῖον ἐξήνεγκε μάθημα· ὅρον εὐσεβείας ἐκθέμενος, ὃν πρὸς Ἰλλυριοὺς ἀπέστειλεν.

SED & alteram divinitus collectam ſynodum idem ſanctiſſimus pro Homouſion contra Auxentium congregavit.

Ἀλλὰ καὶ δευτέραν ὁ αὐτὸς πανιέρως ὑπὲρ τοῦ ὁμοουσίου κατὰ Αὐξεντίου συνεκρότησε θεοσύλλεκτον σύνοδον.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI

ad an. Chr. 369. num. 5. & 6.

Hujus Concilii Synodica perpetam a Baronio, & a Conciliorum Collectoribus in acta Synodi Illyricianæ relata ſupra pag. 981. ac proinde huc revocanda. Ideo

Data rem ea fuit ad Illyricos miſſa, quia Valens Murſii, & Urſacius Singidonis in Illyrio ante depoſitionem, Epiſcopi fuerant. Cum vero S. Hilarius eam Synodicam inter fragmenta recitet, iſque an. 367. obierit, liquet eam epiſtolam ipſo Damaſi Pontificatus initio in Concilio Romano ſcriptam, ideoque primum Concilium Romanum ſub Damaſo anno 366. exeunte, aut ſaltem 367. ineunte congregatum fuiſſe. Certe Damaſum, ubi Pontificatum

1 Hæc ſpectant ad Synodum Damaſi habitam an. 372. de qua mox Labbeus.

(*a*) At idem Ivo 3. part. c. 136. & Gratian. diſt. 100. c. 1. Pelagio adſcribunt; ſed in quibuſdam Codd. Gariani Joanni VIII. in Conc. III. apud Ravennam datur.

tum adeptus est, confestim Synodum congregasse, testatur Auctor libelli Synodici, qui tamen in eo errat, quod dicat, eam fuisse contra Auxentium. Contra vero de secunda Synodo Romana loquens ait, eam Damasum congregasse *pro Homousio contra Auxentium*, ubi vides hunc Auctorem perperam scribere, utramque Synodum Romanam adversus Auxentium coactam esse, & quæ gesta in priori Synodo, ubi Nicæna fides confirmata, attribuere posteriori. Recte tamen asserere Damasum, confestim ac Pontifex creatus est, Synodum congregasse, adversus nempe Valentem & Ursacium. Hactenus Pagius loco citato.

Neque diversam ab hac fuisse autumo Synodum illam Damasi, cujus mentio in vita S. Eusebii presbyteri Romani edita in lib. 2. Miscellaneorum Baluzii; ubi hæc leguntur pag. 142. *Mortuo autem Liberio, legatur Damasus, qui voce publica damnavit Liberium facta Synodo cum Episcopis* XXVIII. *presbyteris* XXV. si damnatus Liberius, quia Sirmiensi fidei formulæ cum Valente & Ursacio subscripserit, utique cum eisdem Valente & Ursacio damnatus. Notat vero Harduinus in Indice Concil. tom. 1. hanc vitam scriptam fuisse ab aliquo Luciferiano, ut ex ipso initio apparet, quod est hujusmodi: *Eodem tempore quo Liberius de exilio revocatus fuerat a Constantio Augusto hæretico, in eodem tantum dogmate, ut non rebaptizarent populum, sed una communione contaminarent plebem.*

CONCILIUM ROMANUM II.

Habitum anno CCCLVXII.

va Ba- Colle-

Diversam a superiore synodum istam constituo, tametsi eodem anno putem habitam, quoniam in illa fuerunt Episcopi viginti & octo tantum, in hac quadraginta quatuor. Coacta autem est pro accusatione adversus Papam Damasum instituta, cui adulterii crimen imputabatur ab adversariis ejus. Sic enim legitur in gestis pontificalibus: Hic accusatus est invidiose & incriminatus de adulterio; & facta synodo purgatus est a quadraginta quatuor Episcopis, qui etiam damnaverunt Concordium & Calixtum Diaconos accusatores, & projecerunt de Ecclesia. *Recte autem observatum est a Baronio eam accusationem a schismaticis confictam fuisse adversus Damasum, quem Marcellinus & Faustinus in libello precum ad Imperatores aiunt in tantum a matronis dilectum, ut earum auriscalpius diceretur. Quod ita intelligendum videtur, ut rhetorum more scriptum dicatur, quemadmodum in capite* LIII. *collectionis Africanæ Aurelius episcopus Carthaginensis ait esse quosdam conspirantes cum plebibus propriis, quas decipiunt, earum scalpentes aures, blandi ad seducendum.*

In eadem fortean synodo damnati sunt Paterniani hæretici, quos quidam, ut Augustinus ait, Venustianos vocant. Hi inferiores corporis partes non a Deo, sed a diabolo factas opinabantur, & omnium ex illis partibus flagitiorum licentiam tribuentes, impurissime vivebant. Hos, ut docet auctor Prædestinati, Damasus Papa damnavit, & de his in relatione sua ad Valentinianum majorem ita scripsit: Scire volumus pietatem vestram Venustianos in scelere turpissimo detectos ab apostolica sede esse damnatos; *Quorum etiam confessiones simul direxit. Contra hos postea, lex specialis egressa est, ut ubicunque essent reperti, vindice gladio agerentur.*

SYNODUS LAMPSACENA [1]

Ex libello Synodico.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀπεσταλέντες ἐξ ἑῴας τὸ ὁμοούσιον, Οὐαλεντινιανῷ προσῆλθον σύνοδον ἐν Λαμψάκῳ αἰτούμενοι, κυρῶσαι τὰ ἐν Νικαίᾳ, καὶ ἀποκηρῦξαι τὸν Ἡρακλείας Περίνθου Ὑπέτιον. συνελθόντες δὲ καὶ μείνασι δύο ἐκεῖσε πλέσαντες, ἄκυρα μένειν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει πεπραγμένα Εὐδοξίῳ καὶ Ἀκακίῳ ψηφίζονται· καὶ τιμῶ ἐν Σελευκείᾳ πίστιν κρατεῖν ἀφρόνως θεσπίζουσιν. Ὅπερ Οὐάλης πυθόμενος, τὰ γεγονότα πάντα συνέχεε, τοὺς ἐπισκόπους ὅλους ἐξορίᾳ διέξαμψε, καὶ τὰς ἐκκλησίας τῷ Εὐδοξίῳ παρέδωκεν.

D SIMILITER vero, & qui ab oriente missi fuerant ad defendendum Homousion, cum ad Valentinianum venissent, synodum Lampsacum indicendam postularunt, qua Nicæna decreta confirmarentur, & Hypetius Heracleæ Perinthi exauthoraretur. Cum igitur convenissent, & menses duos ibi finiissent, irrita manere decernunt, quæ Eudoxius, & Acacius Constantinopoli egissent: eam vero, quæ Seleuciæ edita fuisset fidem imprudenter confirmant. Quod ubi cognovit Valens, omnia acta abolevit, episcopos omnes exilio multavit, & ecclesias Eudoxio tradidit.

1 Hæc pertinet ad an. 364. & de ea Labbeus supra pag. 375.

PUZENSIS ÆTIANORUM

Ex libello Synodico.

QUI autem in Phrygia erant Aetiani, synodo in Puza vico collecta, cum Judæis celebrandum esse pascha decreverunt. Quod decretum cum Sabbatius apprehendisset, multos Byzantiorum in societatem erroris abripuit; a quo Sabbatiani hodieque dicuntur.

A ΚΑΙ' οἱ ἐν Φρυγίᾳ δὲ [1] Α'ετιανοὶ, σύνοδον * ἐν Πούζῃ τῇ κώμῃ ποιήσαντες, ὥστε μετὰ Ἰουδαίων ἐκτελεῖν τὸ πάσχα, ὅρον ἐκτίθεντοι. ὃν κρατυνάς Σαββάτιος, πολλοὺς τῶν Βυζαντίων συνήρπασε, παρ' οὗ Σαββατιανοὶ μέχρι καὶ σήμερον λέγονται.

* habet ἐν πάζῳ.

ILLYRICANA ORTHODOXA.

Ex libello Synodico.

VALENTINIANUS igitur Magnus, ex præcipuis orthodoxæ fidei propugnatoribus divinam & sanctam in Illyrico fieri jubet synodum. Quæ Nicænam quidem fidem pulchre confirmavit, Polychronium autem, Telemachum, Faustum, Asclepiadem, Cleopatrum & Amantium anathemate notavit: suumque tomum Arianis in Asia, Caria & Phrygia episcopis misit: ut & Christi-amans Imperator suum similiter edictum.

B ΟΥ'ΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟ'Σ γοῦν ὁ μέγας τοῖς ὀρθοδόξοις τῆς πίστεως προτερήμασι θεσπίζει ἐν ᾧ Ἰλλυρικῷ θείαν γενέσθαι καὶ πανίερον σύνοδον. Ἣ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν καλῶς ἐβεβαίωσεν, ἀναθεματίσασα Πολυχρόνιον, Τηλέμαχον, Φαῦστον, Ἀσκληπιάδην, Κλεόπατρον, καὶ Ἀμάντιον. ἑαυτῆς δὲ τόμον ἐν Ἀσίᾳ, Καρίᾳ, Φρυγίᾳ, ἐπισκόποις Ἀρειανοῖς διεπέμψατο. καὶ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς ὡσαύτως ἐξ ἴσου τὸ Ἐδίκτον.

CONCILIUM INCERTI LOCI

Habitum anno CCCLXIX.

Ex nova Baluzii Collect.

ILlud unum scimus ex lege 20. Cod. Theodos. Quorum appellat; *habitum ea tempestate fuisse Concilium septuaginta Episcoporum, a quibus damnatus Chronopius, ab eorum sententia provocavit ad Claudianum Præfectum Urbi. Hæc tantum, Verum vir doctissimus Jacobus Gothofredus in commentario ad hunc locum suspicatur hunc Chronopium fuisse Episcopum partis Ursicini, hoc est, cujusdam civitatis quæ esset intra jurisdictionem Præfecti Urbi.*

C

SYNODUS ÆGYPTIACA

Habita anno Christi CCCLXXI.

Ex Critica P. Pagi ad An. 369. n. 12.

SYnodus Ægyptiaca ab Athanasio celebrata, & de qua mentio in ejus ad Africanos epistola, ubi ait: *Interim non soli sumus, qui ista scribimus, sed omnes in Ægypto & Africa Episcopi nonaginta numero; omnium enim idem est sensus, & alii pro aliis, cum contigerit abesse, subscribunt. Certe cum hoc animo essemus, & contigisset nos in unum convenire, scripsimus dilecto Damaso Episcopo magnæ Romæ contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiæ &c.* revocanda est, ut videtur, ad annum 371. cum in ea dicat Athanasius scripsisse se ad Damasum *contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiæ*, & mirari se, *cur nondum depositus, ejectusque sit ex ecclesia*. Quare Concilium anno 372. Romæ a Damaso adversus Auxentium indictum, hujus S. Atha-

D

1 Ναυτιανοὶ scribendum Cotelerius admonet ex Socrate lib. 4. cap. 27. & ex Sozomeno lib. 6. cap. 24. & Socrates habet, ἐν Πάζῳ κώμῃ. Sozomenus, ἐν Πάζου κώμῃ. Videtur hoc conciliabulum in Pazo vico habitum circa annum Christi 375. de quo Socrates lib. 4. cap. 27. ex interpretatione Valesii. *Pauci quidem & obscuri Novatianorum in Phrygia Episcopi, collecta Synodo in vico Pazo, ubi fontes amnis Sangarii visuntur, regulam promulgarunt, ut quotannis observaretur, quo die Judæi azyma celebrarent, & una cum illis festum Paschale celebraretur. Cui tamen Synodo nec Agelius Novatianorum apud Constantinopolim Episcopus, nec Maximus Nicææ, nec Nicomediæ aut Cotuæi adfuerunt Episcopi, licet ab his præcipuæ regatur Ecclesia Novatianorum.*

2 De hac Labbeus supra pag. 382. Pertinet hæc ad an. Ch. 372. vel 373.

S. Athanasii monitionis effectus videtur. In Concilio Ægypti non tantum epistola ad Damasum adversus Auxentium scripta; sed alia etiam ad Episcopos Africanos, qua ii rogati sunt, ut eos rejicerent, qui Concilium Ariminense adversus Nicænum tuebantur. Existimavit Baronius, Episcopos illos Africanos fuisse provinciæ *Cyrenaicæ*, non vero *Carthaginensis*. Sed, ut recte observat Hermantius lib. 11. Vitæ S. Athanasii cap. 12. Episcopi *Cyrenaicæ* Patriarchatui Alexandrino subditi erant, ideoque cum Athanasio eam epistolam ad Africanos seu Carthaginenses scripsere. Præterquam quod Africæ nomen per hæc tempora Libyæ Cyrenaicæ non attributum, & regio prope Carthaginem sita ab hujus temporis Auctoribus Libya non vocata. Hoc itaque nomine designabantur Provinciæ Ægypto vicinæ, quæ a Patriarchatu Alexandrino & Imperio Orientali pendebant; reliquum, quod Episcopum Carthaginensem & Imperium Occidentale agnoscebat, *Africæ* nomine exprimebatur. Hos Episcopos nonaginta fuisse, quando eam epistolam dedere, ipsimet in eadem profitentur, indicantque, in Synodo Alexandrina seu Ægyptiaca lecta fuisse scripta Damasi adversus Valentem & Ursacium in Ægyptum allata.

SYNODUS CÆSARIENSIS CAPPADOCIÆ, BASILII.

Ex libello Synodico.

Μετὰ τοῦτο τὸ Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας τελειωθέντος, ὁ μέγας Βασίλειος ὑπὸ πάντων εἰς τὸν θρόνον ψηφίζεται· καὶ τοὺς ἐκ τῆς ὑπεροχίας ἀνακληθέντας προσκαλεσάμενος, τὸν Σαμοσατέα Εὐσέβιον, καὶ τὸν Σάρδεων Λευκίφερτον, καὶ τινὰ σὺν αὐτοῖς ὀρθόδοξον σύνοδον, ἀρχιερεὺς ὑπ' αὐτοῦ προχειρίζεται· ᾧ ἀναθεματίζει Διάνιον τῆς αὐτῆς πρὸ Εὐσεβίου ἐπίσκοπον, Ἀστέριον, Εὐνόμιον, καὶ Θεοφράνιον, τοὺς Καππαδόκας.

POST hæc Eusebio Cæsareæ Cappadociæ mortuo, magnus ille Basilius ab omnibus throni illius suffragia accipit: & convocatis iis, qui in montanis degebant, Samosatense etiam Eusebio, & Sardensi Lucifero, & quæ cum illis erat orthodoxa synodo, episcopus ab illis creatur: & Dianium, qui Cæsareæ ante Eusebium episcopus fuerat, Asterium item, Eunomium & Theophronium Cappadocas anathemati subjicit.

AD SYNODUM CÆSARIENSEM S. BASILII.

ANNO CCCLXXI. ASSIGNATAM

Animadversio critica.

P. tom. I. 91.

IN oculos collectorum non statim incurrisse concilii hujus figmentum miror. Basilius quidem, vir ille magnus, synodos plures habuit, sed nonnisi per calumniam afficta est illi synodus, in qua Dianium Cæsariensem antistitem anathematizaverit, quod factum in hac Cæsariensi synodo scribit author Libelli synodici, ex quo concilium hoc innotuit. Id de se olim sparsum fuisse ab adversariis Basilius in epistola 51. alias 86. queritur, sancteque testatur, se numquam id commisisse. Dianius quidem fidei conditæ in Concilio Constantinopolitano anni 360. subscripserat; sed in exitu vitæ Basilio ad se accito professus est id sibi imprudenti accidisse, rato nihil in ea absonum contineri; cæterum mori se plane catholicum & totum Nicænum. Hæc S. Basilius in eadem epistola.

SYNODUS INCERTI LOCI IN CAPPADOCIA

ANNO CCCLXXII. HABITA

ALiud est concilium hujus anni ignotum collectoribus, quod occasione Basilii celebratum est in Cappadocia in loco incerto. Cappadocia in regiones dissecta geminas per Valentem imperatorem, Cappadociæ secundæ metropolis Tyana constituta est. Ejus urbis episcopus ex hac sectione datum sibi jus metropoliticum in urbes metropoli suæ subjectas contendebat. Basilius vicissim ex civili divisione nihil sibi detractum de ecclesiastico jure affirmabat. Orta hinc dissidia, quibus componendis concilium in Cappadociam in locum incertum indictum est; quo invitatum se scribit S. Basilius epist. 98. alias 259. Pax in eo sancita ea conditione, ut episcopatus multiplicarentur, quod in ecclesiæ ingens commodum recidit, ut testatur S. Gregorius Nazianzenus orat. XX. Concilium istud anno 372. junio exeunte, vel julio ineunte habitum censent editores novissimi operum S. Basilii in vita ejusdem cap. XXIV.

CONCILIUM ROMANUM II.

SUB DAMASO,

In quo Auxentius Mediolanensium episcopus Arianus deponitur, & Ursicinus schismaticus damnatur.

Causa concilii.

(*Concilium Romanum.*) Post relegatum auctoritate Constantii imperatoris & Mediolanensis conciliabuli Dionysium, substituitur Auxentius, homo ne Romanæ quidem linguæ, sed tantum hæreseos peritus; ingenio vafer, serpens veternosus & callidus, hæresim suam Mediolanensibus civibus perosam, Ariique nomen ipsis execrabile callide occultans, adeo ut ab Eusebio Vercellensi, aliisque catholicis episcopis exagitatus, imperatoris edictum pro se extorserit. Quod cum Hilarius ferendum non putaret, deceptumque imperatorem doleret, Mediolanum, ubi agebat imperator, profectus est, ut coram imperatore Auxentii fraudes & dolos detegeret: sed cum ille se contra denunciationem Hilarii catholicum esse respondisset, Hilarius, ut turbarum auctor, edicto imperatoris jussus est Mediolano discedere. Hac de re, post encyclicam ad omnes fideles decimo anno post Ariminense concilium scriptam (hanc Hieronymus libellum contra Auxentium nominat) Hilarius merito conquestus, omnes fideles adhortatur, ne Auxentio communicent. Interea Auxentius communione ignorantis populi, & imperatoris patrocinio fretus, dictis factisque in Eusebium Vercellensem, Philastrium Brixianum, aliosve ecclesiæ catholicæ episcopos, quos sibi adversarios passus fuerat, insultabat, formulamque fidei Ariminensem, Nicææ in Thracia constitutam, Illyricis episcopis promulgabat. Damasus igitur Romanus pontifex per Athanasii aliorumque Ægypti episcoporum, de damnando & deponendo Auxentio, synodalem epistolam admonitus, Romæ concilium hoc congregavit; atque ne latius serperet lethale virus, quod lento tabo proximos quosdam in Illyrico episcopos infecerat, nonaginta episcopos ex Italia & Gallia convocavit, qui loco prædicto, anno Christi 369. qui est pontificatus Damasi III & Imperii Valentiniani & Valentis sextus, congregati, Auxentium Mediolanensis ecclesiæ invasorem Arianum condemnarunt, episcopatu deposuerunt, atque sub pœna anathematis vitari decreverunt. Ad Illyrici episcopos, quos ille magna ex parte seduxerat, synodalem miserunt epistolam, qua Auxentium pontificia & synodali sententia condemnatum & excommunicatum devitare, & sub pœna excommunicationis & depositionis ad catholicam veritatem redire monentur. Decreta hujus concilii confirmantur, teste Athanasio ad Epictet. *Diversis conciliis per Galliam, Hispanias & Romæ celebratis omnes, qui in eo conventu fuere, istos lucifugas, qui sese etiamnum occultant, & quæ Arii sunt sapiunt, Auxentium dico Mediolanensem, Ursacium, Valentem & Cajum Pannonem, communi calculo, unius Spiritus incitatu, anathemate percusserunt.* Auxentius quamquam synodali judicio hoc anno condemnatus esset, non tamen ante 374. annum Christi sede Mediolanensi exturbari potuit, ideo quod imperator per summam nequissimi hominis simulationem deceptus, illi de hæresis infamia calumniam inferri existimaret. Nisi enim eum summa imperatoris suffulsisset auctoritas, quo pacto ipse tot conciliis damnatus, & a populo Mediolanensi ut hæreticus derelictus, subsistere potuisset? Eumdem invitis quoque magistratibus hanc sedem usque ad obitum detinuisse, ex eo exploratum videri potest, quod Ambrosius a Probo ad eam provinciam administrandam missus, agens Mediolani, eum quem execrabatur, pati coactus fuerit. Post quinquennium Auxentio e vivis sublato, Ambrosius, cui Probus præfecturam administraturo dixerat: *Vade, age non ut judex, sed ut episcopus*: diu multumque reluctatus, in episcopatu Mediolanensi suffectus fuit. In hac eadem synodo Ursicinum schismaticum, crebrius in Damasum studia renovantem, rursus damnatum fuisse, constat ex epist. Valentiniani imperatoris apud Baron. anno prædicto.

Auxentius quis.

Tempus & acta concilii.

Auxentius quando dejectus.

Locus concilii.

Numerus episcoporum.

EPISTOLA SYNODALIS

Ex Romano concilio ad episcopos Illyrici.

Episcopi ad sanctum concilium Romæ convocati, Damasus, Valerianus, & ceteri, dilectis fratribus episcopis qui sunt in Illyrico, in domino salutem.

Extat apud Theodor. lib. 2. cap. 22. Sozom. lib. 6. c. 23.

ETSI nobis pro certo persuasum est, sacerdotes Dei sanctissimi, vos sacrosanctam fidem nostram, quæ doctrina apostolorum fundata est, firme retinere, eamque populo prædicare, quæ certe a decretis patrum, a quibus par est reliquos erudiri, nulla ex parte discrepat: tamen significatum est nobis

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΟΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ

Εἰς τὸ ἱερὸν συνελθόντες συνέδριον, Δάμασος καὶ Οὐαλεριανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ, τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Ἰλλυρικῷ καθεδῶσιν ἐπισκόποις, ἐν Θεῷ χαίρειν.

Theodor. lib. 2. cap. 22. καὶ Σωζομ. lib. 6. c. 23.

ΠΙστόμην τὴν ἁγίαν πίστιν ὑμῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀποστόλων θεμελιωθεῖσαν, τούτῳ ὑμᾶς κατέχειν, καὶ τούτῳ τῷ λαῷ ὑφηγεῖσθαι, ἥτις ἀπὸ τῶν ὁμοδόξων παρὰ τῶν πατέρων ὑδονὶ λέγω διαφωνεῖ, Θεὸς ἱερεῖς, ὑφ' ὧν δίκαιον ἐστὶ τοὺς λοιποὺς παιδεύεσθαι. ἀλλὰ δι' ἀναφορᾶς τῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βενετίᾳ ἀδελφῶν ἔγνωμεν τινας εἰς αἵρεσιν σπεύδαζειν. ὅπερ κακὸν οὐ

μόνον

μόνον παραφυλάττεσθαι ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀπειρία τινῶν ἢ ἁπλότητι τῆς σκαιᾶς κεχρημένων ἑρμηνείαις ἀνθίσασθαι ἀπὸ τοῦ νῦν διαφόροις διδασκαλίαις, διανοηθῶσι μὴ πάλιν ὀλισθαίνειν, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς πατέρων ἡμῶν κατέχειν τὸ γνώμιον, ὁσάκις ἂν διάφοροι βυλαὶ ταῖς ἀκοαῖς αὐτῶν ἐπεισφέρωνται. Τοιγαροῦν Αὐξέντιον τὸν Μεδιολάνων ἐξαιρέτως ἐν τούτῳ τῷ πράγματι κατακεκρίσθαι προγέγραπται. δίκαιον οὖν ἐστὶ πάντας τοὺς ἐντῷ Ῥωμαίων κόσμῳ διδασκάλους τοῦ νόμου τὰ περὶ τὸ νόμου φρονεῖν. καὶ μὴ διαφόροις διδασκαλίαις τὴν πίστιν μιαίνειν. καὶ γὰρ ἰώλικα πρῶτον ἡ κακία τῆς αἱρετικῶν ἀκμάζειν ἤρξατο, ὡς καὶ νῦν μάλιστα ὑφέρπει τῆς Ἀρειανῶν ἡ βλασφημία, οἱ πατέρες ἡμῶν τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἁγιωτάτης ἐπίσκοποι εἰς Νίκαιαν γενόμενοι τὸ σκέμματος, τοῦτο τὸ τεῖχος ὑπεναντίον τῆς ὅπλων τοῦ διαβόλου ὥρισαν, καὶ ταύτῃ ἀντιδότῳ τὰ θανάσιμα φάρμακα ἀπεώσαντο. ὥστε τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν μιᾶς οὐσίας, μιᾶς θεότητος, μιᾶς ἀρετῆς, μιᾶς δυνάμεως, καὶ ἑνὸς χαρακτῆρος πιστεύεσθαι χρὴ, καὶ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως καὶ οὐσίας καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸν δὲ ἄλλως φρονοῦντα, ἀλλότριον εἶναι τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἔκριναν. ὅπερ σωτηριώδη ὅρον καὶ τοῖς προσκαιροῖς σκέψιν διαφθεῖραι μὴ ταῦτα ἄλλαις σκέψεσι, τινὲς καὶ μιᾶναι ἠθέλησαν. ἀλλὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ ἀπ' αὐτῆς τούτων οἵ τινες ἐν Ἀριμίνῳ ἀνανεῶσαι ἢ ψηλαφῆσαι ἠναγκάζοντο μέχρι τούτων διωρθώθη, ὡς ὁμολογεῖν αὐτοὺς ἑτέρα διαλέξει ὑφηπάσθαι, ἢ ὅτι ἐκ συνόνησαν τῇ τῆς πατέρων γνώμῃ τῇ ἐν Νικαίᾳ ἀρεσάσῃ ἐναντίον εἶναι. ἐδὲ γὰρ προκειμάτι ἐδυνήθη γνέσθαι ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ συναχθέντων, ὁπότε συνέστηκε, μήτε τῆς Ῥωμαίων ἐπισκόπου, ὃ πρὸ πάντων ἔδει τὴν γνώμιον ἐκδέξασθαι, ὅτε Οὐίκεντίου, ὃς ἐπὶ τοσούτοις ἔτεσι τὸν ἐπισκοπὸν ἀσπίλως ἐφύλαξεν, ἢτε τῆς ἄλλων τοῖς πιστοῖς συγκατατεθειμένων. ὁπότε καὶ μάλιστα καθὰ προειρήκαμεν, αὐτοὶ ὅτοι οἵ τινες κατὰ συσκιὸν ὑποκλίνεσθαι ἔδοξαν, οἱ αὐτοὶ καλλίονι γνώμῃ χρησάμενοι, ἀπαρέσκειν αὐτοῖς ταῦτα ἐμαρτύραντο. συνορᾷ οὖν ἡ ἡμετέρα καθαρότης, ταύτῃ μόνῃ τῇ πίστιν ἣτις ἐν Νικαίᾳ κατὰ τὸν αὐθεντίαν τῆς ἀποστόλων ἐθεμελιώθη, διαφυλεῖ βεβαιότητι καθεκτέαν εἶναι. καὶ μεθ' ἡμῶν τοὺς ἀνατολικοὺς οἵ τινες ἑαυτοὺς τὰ καθολικῆς εἶναι ἐπιγινώσκουσι, τοὺς δὲ δυτικοὺς καυχᾶσθαι. πιστεύομεν δὲ ἐκ εἰς μακρὰν τοὺς ἄλλα γοσοῦντας αὐτῇ τῇ ἐπιχειρήσει ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθήσεσθαι, καὶ περιαιρεθήσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὸ τῆς ἐπισκόπου ὄνομα, ὥστε τοὺς λαοὺς τῆς πλάνης αὐτῶν ἐλευθερωθέντας ἀναπνεῦσαι. ἐδενὶ γὰρ ἔτι ὅπῳ διορθοῦσθαι διυνήσονται τῷ πλάνῳ τῆς ὄχλου, ὁπότε αὐτοὶ ὑπὸ τῆς πλάνης κατέχονται. συμφωνείτω τοίνυν μὴ πάντων τῆς τῶ Θεῶ ἱερέων καὶ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος ἡ γνώμη, ἐν ᾗ ὑμᾶς παγίως καὶ βεβαίως εἶναι πιστεύομεν. ἵνα καὶ ἡμεῖς μεθ' ὑμῶν ὀρθῶς πιστεύειν ὀφείλομεν. τοῖς ἀμοιβαίοις τῆς ὑμετέρας ἀγάπης δίφρανατε ἡμᾶς. ἔρρωσθε ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

A a fratribus, qui in Gallia & in agro Venetorum habitant, nonnullos ad hæresim amplexandam omni studio incumbere. Quod quidem malum ne existat, non modo præcavere debent episcopi, verum etiam quicumque errores, vel quorumdam inscitia, vel simplicitate eorum, qui perversas interpretationes secuti sunt, in ecclesiam invecti videntur, his se opponere, concilioque providere, ne deinceps in varias discrepantesque doctrinas denuo prolabantur imperiti, sed quoties dissentientes opiniones ipsorum auribus inculcatæ fuerint, firme patrum sententiis adhærescant.

Hac de causa a nostris decisum est, ut B Auxentius nominatim condemnetur. Quare omnes legis divinæ doctores, qui ditioni Romanæ subjiciuntur, ea quæ legis sunt sapere, & fidem variis doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim ubi primum vitiosa Arianorum doctrina & blasphemia vigere inciperet, quæ etiam hoc tempore latissime serpit, trecenti decem & octo episcopi, patres nostri, habito Nicææ concilio, hoc muro ad arma diaboli arcenda fidem nostram cinxere, & hoc antidoto venena depulere mortifera, sic ut crederetur, unam esse Patris & Filii substantiam, unam deitatem, virtutem unam, unam potentiam, unam figuram; quinetiam Spiritum sanctum unam eamdemque cum illis substantiam habere & subsistentiam. Eum C autem qui aliter sentiret, a nostra communione judicarunt alienum. Quam salutarem decisionem & decretum plane venerandum nonnulli postea aliis novis decretis violare labefactareque studuerunt.

At vero initio, quod peccatum erat ab illis, qui Arimini formulam fidei concilii Nicæni novare retractareve coacti sunt, aliqua ex parte propterea farciebatur, quod se disputatione alio tempore habita fatebantur a veritate abductos, quodque suam fidei formulam nequaquam sententiæ Nicæni concilii adversari cogitabant. Siquidem numerus episcoporum, qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet : D præsertim cum formula illa composita sit, neque episcopo Romano, cujus sententia præ ceteris omnibus expectanda erat; neque Vincentio, qui tot annis episcopatum integre gesserat, neque aliis eidem consentientibus : cumque etiam (quod est omnium maximum) illi ipsi, uti ante diximus, qui in fraudem illecti, a veritate deflexisse visi sunt, & post ad meliorem mentem denuo traducti, plane testentur, hanc formulam sibi magnopere displicere.

Auxentius Romæ damnatus.

Itaque vestra integritas manifesto videt, hanc fidem solam, quæ auctoritate apostolica Nicææ stabilita est, firme perpetuo retinendam esse. Atque de hac ipsa fide tum E episcopos orientis, qui se de catholica ecclesia esse profitentur, tum occidentis etiam episcopos nobiscum una gloriari constat. Porro autem pro certo credimus, eos qui alia opinione tenentur irretiti, propter suum conatum brevi fore & a nostra segregatos communione, & nomine episcoporum privatos, ut tandem populo errore ipsorum liberato, detur respirandi locus. Nam multitudinis error tamdiu nullo modo corrigi poterit, quamdiu episcopi eodem tenentur implicati. Quocirca facite, ut vestræ reverentiæ judicium cum omnium Dei sacerdotum judicio, cui vos firme & constanter adhærere credimus, omnino consentiat. Quod si fiat, eamdem vobiscum rectam credendi viam nos quoque debemus insistere. Vestra caritas quæso ad nos rescribat, ut inde lætitiam capiamus. Valete fratres honoratissimi.

Excommunicationem & privationem Damasus comminatur.

Au-

EXEMPLUM SYNODI [a] HABITÆ

Romæ episcoporum XCIII. ex rescripto imperiali. [1]

[a] Edidit Romæ Lucas Holstenius cum pluribus aliis ad concilia spectantibus quæ anno 1662. demum vulgata sunt.

Damasus, Valerianus, Vitalianus, Ausidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theudulus, & ceteri, qui ad audiendam causam Auxentii, exponendamque fidem in urbe Roma convenerunt, episcopis catholicis per orientem constitutis in domino salutem.

CONFIDIMUS quidem sanctitatem vestram apostolorum instructione fundatam, eam tenere fidem, eamque plebibus intimare, quæ a majorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enim aliter Dei sentire convenit sacerdotes, quorum pars est ceteros erudire. Sed Gallorum atque Venetensium fratrum relatione comperimus, nonnullos non hæresis studio; neque enim hoc tantum mali cadere in Dei antistites potest; sed insciti vel ex simplicitate quadam sævis interpretationibus æstuantes, non satis dispicere, quæ magis patrum nostrorum sit tenenda sententia, cum diversa consilia eorum auribus ingerantur. Denique Auxentium Mediolanensem hac præcipue causa damnatum esse perscribunt. Par est igitur universos magistros legis per orbem Romanum paria de lege sentire, nec diversis magisteriis fidem dominicam violare. Nam cum dudum hæreticorum virus, ut nunc iterum cœpit obrepere, ac præcipue Arianorum blasphemia, pullulare cœpisset, majores nostri CCCXVIII. episcopi, atque ex urbe sanctissimi episcopi urbis Romæ directi apud Nicæam confecto concilio hunc murum adversus arma diabolica statuerunt, atque hoc antidoto mortalia pocula propulsarunt, ut Patrem, Filium, Spiritumque sanctum unius deitatis, unius virtutis, unius figuræ, unius credere oporteret substantiæ; contra sentientem alienum a nostro consortio judicantes. Quam definitionem salutarem postea aliis tractatibus quidam pervertere & violare tentaverunt. Sed & in ipso exordio ab iisdem ipsis, qui hoc apud Arimi-num retractare cogebantur, emendatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputatione faterentur, idcirco quod non intellexissent patrum sententiam apud Nicæam formatam esse contrariam. Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt: cum constet, neque Romanum episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vincentium, qui tot annos sacerdotium inlibate servavit, neque alios hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse: cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati. Unde advertit sinceritas vestra, hanc solam fidem, quæ apud Nicæam apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam; hac nobiscum orientales, qui se catholicos recognoscunt, occidentalesque gloriari. Non longe autem fieri posse credimus, ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatæ respirent. Quemadmodum enim poterunt corrigere errata populorum, si ipsos error obsederit? Concinat ergo cum omnibus Dei sacerdotibus & vestræ sententia caritatis: in quo vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire debemus reciprocis sanctitatis vestræ literis approbare.

[1] Ego Sabinus diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.

Item ex parte decreti.

Ea gratia, fratres, Hiericho illa, quæ figura est sæcularium voluptatum, conclamata concidit, nec resurgit: quia omnes uno ore unius virtutis, unius majestatis, unius divinitatis, unius usiæ dicimus divinitatem? ita ut inseparabilem potestatem, tres tamen asseramus esse personas; nec redire in se aut minui, ut plerique blasphemant, sed semper manere: nec potentiæ gradus quosdam, ortusque tempora disparata; nec prolativum, ut generationem ei demas; nec imperfectum, ut ad personam aut patris natura, aut divinitatis ei plenitudo defuerit: nec dissimilem opere filium, nec dissimilem potestate, aut per universa dissimilem: nec subsistere aliunde, sed de Deo natum; nec falsum de Deo vero, sed Deum verum de Deo vero esse generatum, lumen verum de vero lumine; ne minutum aut diversum putetur, quod unigenitus habet splendorem lucis æternæ: quia naturæ ordine neque sine splendore lumen, neque splendor potest esse sine lumine. Imaginem quoque patris; ut eum qui viderit, viderit & patrem. Eumdem redemptionis nostræ gratia processisse de virgine; ut perfectus homo pro perfecto qui peccaverat homine nasceretur. Ergo fratres asseramus Dei filium & perfectum hominem suscepisse. Spiritum quoque sanctum increatum, atque unius majestatis, unius usiæ, unius virtutis cum Deo patre & domino nostro Jesu Christo fateamur. Neque enim creaturæ dignus injuria est, qui emissus est ut crearet, sicut propheta sanctus adstruxit dicens: *Emitte Spiritum tuum & creabuntur*; deinde alius item posuit: *Spiritus divinus qui fecit me*: (Non enim separandus est divinitate) qui in operatione ac peccatorum remissione connectitur. Hæc est, fratres dilectissimi fides nostra: quam quisque sequitur, noster est particeps; discolor corpus, membra deformat. His nos communionem damus, quoniam in omnibus sententiam probant. Absit ut fides pura variis coloribus adsuatur. Illud præterea cavendum monemus, ne canonicus ordo in sacerdotum vel clericorum ordinationibus negligatur, aut prævaricatoribus (*a*) ejus impertiatur facile communio, ut de reliquis peccando incentiva tribuatur. Hæc igitur de nostro fuerant intimanda judicio. Ceterum quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit, nec nixus nostri, ut ipse testis est, defuerunt.

Item

[1] Eadem est hæc Epistola, quam Græce ex Theodoreto proxime attulit, & pag. 1032. ex Isidori collectione inter Damasi Epistolas, sextam numero exhibuit Labbeus. Theodoretus vero ait Episcopos tantum adfuisse XC.

[2] Quæ sequuntur videntur esse alterius Romanæ Synodi an. 379. (seu potius 378.) habitæ adversus Arium & Apollinarem. Qua de Synodo Sozomenus lib. 6. cap. 25. *Prius autem Damasus*, &c. Harduinus.

(*a*) Hæc Periocha ita emendatur in MS. Cod. Veronensi testibus Ballerinis: *ea impertiatur facile communio, ut reliquis peccandi incentiva tribuantur*:

Item ex parte decreti.

Illud ſane miramur quod quidam inter noſtros dicantur, qui licet de trinitate piam intelligentiam habere videantur, de ſacramento tamen ſalutis noſtræ ignorantes virtutes ſcripturaſque, & recta non ſentiant. Adſerunt enim dicere, dominum ac ſalvatorem noſtrum ex Maria Virgine imperfectum, id eſt, ſine ſenſu hominem ſuſcepiſſe. Heu quanta erit Arianorum in tali ſenſu vicinitas! Illi imperfectam divinitatem in Dei filio dicunt, iſti imperfectam humanitatem in hominis filio mentiuntur. Quod ſi utique imperfectus homo ſuſceptus eſt, imperfectum Dei munus eſt, imperfecta noſtra ſalus, quia non eſt totus homo ſalvatus. Et ubi erit illud dictum domini: *Venit filius hominis ſalvare quod perierat?* totum, id eſt, in anima & in corpore, in ſenſu atque in tota ſubſtantia ſuæ naturæ. Si ergo totus homo perierat, neceſſe fuit, ut id quod perierat, ſalvaretur. Si autem ſine ſenſu ſalvatus eſt, jam contra evangelii fidem invenietur, non totum quod perierat eſſe ſalvatum: cum alio loco ipſe ſalvator dicat: *Iraſcimini mihi, quia totum hominem ſalvum feci.* Quid quod ipſius principalis delicti & totius perditionis ſumma in hominis ſenſu conſiſtit. Primum [a] enim ſenſus hominis eligendi boni malique ſi non periſſet, non moreretur. Quomodo ergo præſumeretur in finem ſalvari minime debuiſſe, quod ante omnes peccaſſe cognoſcitur? Nos autem qui integros ac perfectos ſalvatos nos ſcimus, ſecundum catholicæ eccleſiæ profeſſionem, perfectum Deum perfectum ſuſcepiſſe hominem profitemur. Quapropter date operam ut intelligentia ſanæ doctrinæ etiam eorum ſenſus ſalventur, qui adhuc ſenſum ſalvatum eſſe non credunt.

Item ex parte decreti.

Non nobis quidquam ſuppetere facultatis, quatenus nobis noſtra opera vel parvum refrigerium poſſint afferre: licet magnum ex hoc beatiſſimi ſolatium capiatis, ſi integritatem fidei noſtræ noſcentes in unum ſenſum nos congruere gloriemini, & ſatis atque abunde, ut convenit, præſumatis, pro membris nos eſſe ſollicitos. Ut enim Nicæni concilii fidem inviolabilem per omnia retinentes, ſine ſimulatione verborum aut ſenſu corrupto (*a*) nullo modo Spiritum ſanctum ſeparamus; ſed perfectum in omnibus, virtute, honore, majeſtate, deitate, cum Patre conveneramur & Filio; ita etiam plenitudinem Dei verbi non prolativi ſed nati; neque in patre remanentis, ut non ſit, ſed ex æterno in æternum ſubſiſtentem, perfectum, id eſt integrum hominem adſumpſiſſe & ſalvaſſe confidimus.

Explicit hæc epiſtola vel expoſitio ſynodi Romanæ habitæ ſub Damaſo Papa, & tranſmiſſa ad orientem; in qua omnis orientalis eccleſia facta ſynodo apud Antiochiam conſona fide credentes, & omnes ita conſentientes eidem ſuperexpoſitæ fidei, ſinguli ſua ſubſcriptione confirmant.

Meletius epiſcopus Antiochenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens; & ſi quis præter hæc ſentit anathema ſit.

Euſebius epiſcopus Samoſatenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens: & ſi quis præter hæc ſentit anathema ſit.

Pelagius epiſcopus Laudicenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita ſentiens & credens; & ſi quis præter hæc ſentit anathema ſit.

Zenon Epiſcopus Tyri ut ſupra credo & ſubſcripſi.

Eulogius epiſcopus Edeſſenus ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Bematius de Mallo civitate ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Diodorus epiſcopus de Tarſo ut ſupra, & ſubſcripſi.

Similiter & alii [1] CXLVI. orientales epiſcopi ſubſcripſerunt, quorum ſubſcriptio in authenticum hodie in archivis Romanæ eccleſiæ tenetur.

Explicit ſynodus Romana & Antiochenſis.

Ad eamdem ſynodum forte pertinet capitulum quod ex vetuſtiſſima canonum collectione bibliothecæ Vaticanæ ſubjungitur.

EX CONCILIO URBIS ROMÆ ſub Damaſo Papa de explanatione fidei. (*b*)

DICTUM EST: Prius agendum eſt de ſpiritu ſeptiformi qui in Chriſto requieſcit. Spiritus ſapientiæ: *Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia:* Spiritus intellectus: *Intellectum dabo tibi, & inſtruam te in via qua ingredieris.* Spiritus conſilii: *& vocabitur nomen ejus magni conſilii angelus.* Spiritus virtutis; ut ſupra dictum eſt, *Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia.* Spiritus ſcientiæ, propter eminentiam ſcientiæ Jeſu Chriſti, ut ait apoſtolus. Spiritus veritatis: *Ego vita & veritas.* Spiritus timoris: *Initium ſapientiæ timor domini.*

1. Cor. 1. 24. Pſal. 31. 8. Iſa. 9. 6.

1. Cor. 1. Eph. 3. 19. Joan. 14. 6. Pſ. 110. 10.

Multiformis autem nominum Chriſti diſpenſatio eſt. Dominus, quia Chriſtus: Verbum, quia Dei filius, quia unigenitus ex patre: homo, quia natus ex virgine; ſacerdos, quia ſe obtulit holocauſtum: paſtor, quia cuſtos: vermis, quia reſurrexit: mons, quia fortis: via, quia rectus per ipſum ingreſſus in vitam: agnus, quia paſſus: lapis angularis, quia inſtructio; magiſter, quia oſtenſor vitæ: ſol, quia illuminator: verus, quia a patre: vita, quia creator: panis, quia caro: Samaritanus, quia cuſtos & miſericors: Chriſtus, quia unctus: Jeſus, quia ſalvator: Deus, quia ex Deo: angelus, quia nuncius: ſponſus, quia mediator: vitis, quia ſanguine ejus redempti ſumus: leo, quia rex: petra, quia firmamentum: flos, quia electus: propheta, quia futura revelat. [a] Spiritus *enim* ſanctus non eſt patris tantummodo aut filii tantummodo Spiritus; ſed Patris & Filii Spiritus. Scriptum eſt enim: *ſi quis dilexerit mundum, non eſt Spiritus Patris in illo.* Item ſcriptum eſt: *qui autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Nominato itaque Patre & Filio, intelligitur Spiritus ſanctus: de quo ipſe Filius in evangelio dicit: quia *Spiritus ſanctus a patre procedit;* Et, *de meo accipiet & annunciabit vobis.*

[a] Hæc ab Holſtenio aut alio aſſuta fuiſſe ſuperioribus multa docent: neque enim cohærent cum ſuperioribus iſta quæ Baronius ad ann. 447. n. 21. recitat ex collectione Creſconiana.

1. Joan. 2. 15. Rom. 8. 9. Joan. 15. 26. & 16. 15.

OB-

---

1 In Codice Vaticano dicuntur eſſe ſubſcriptiones CLXIII.

(*a*) Cod. Veron. hic inſerit: *Coæternæ eſſentiæ Trinitatem credentes.*

(*b*) P. Conſtantius hoc poſtremum caput reſtituendum cenſet Gelaſio Papæ, & Romanæ illi Synodo, in qua de Libris legendis decretum editum eſt.

Observatio P. Antonii Pagi

ad An. Christi 369. n. 7. & seqq.

Secunda *Synodus Romana*, a Damaso adversus Auxentium coacta anno trecentesimo septuagesimo secundo. Ejus Synodicam ad Episcopos Illyrios scriptam referunt Theodoretus lib. 2. cap. 22. Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Nicephorus lib. 11. cap. 31. Sed duo ultimi proxime ante Sancti Ambrosii ordinationem. Præterea Divus Athanasius in epistola ad Epictetum, alt, Auxentium, aliosque Lucifugas *diversis Conciliis per Galliam, Hispaniam & Romæ celebratis anathemate* percussos fuisse. Quare Concilium Romanum secundum ante Sancti Athanasii mortem habitum. Notanda hæc verba, quæ de ea Synodo in Collectione Romana leguntur: *Explicit hæc epistola, vel expositio Synodi Romanæ habitæ sub Damaso Papa, & transmissa ad Orientem; in qua omnis Orientalis Ecclesia, facta Synodo apud Antiochiam, consona fide credentes, singuli sua subscriptione confirmant.* Post septem Episcoporum subscriptiones ibidem legitur: *Similiter & alii CXLVI. Orientales Episcopi subscripsere.* Numerosior itaque Synodus Antiochena, quæ Romanum confirmavit, quam hæc, in qua tantum XCII. *ex rescripto Imperiali* interfuere, ut habetur in epigraphe Synodicæ Collectionis Romanæ post Baronii mortem ab Holstenio publicatæ.

Ceterum, quod in Collectione Romana titulus hujus epistolæ præfert, eam scriptam esse *Episcopis Catholicis per Orientem constitutis*, falsum non est, ut Valesius laudatus perperam scribit, quod Sozomenus & Theodoretus citati eam ad Episcopos Illyrici scriptam esse habeant, idque ex ipsis Synodicæ verbis appareat. Nam, ut animadvertit Hermantius in Vita S. Ambrosii lib. 1. cap. 17. ideo hæc epistola ad Catholicos Orientis Episcopos directa, quod ejus exemplar ad eosdem, quemadmodum & ad Illyrios, missum fuisset. Quod demonstrant verba præfatæ Synodicæ Collectionis Romanæ subjecta: *Ego Sabinus Diaconus Mediolanensis Legatus de authentico dedi*. Hermantius loco laudato scribit, hunc Sabinum non videri diversum a Sabino, quem S. Basilius Romam ad Damasum misit. Quæ conjectura prorsus certa; cum Sanctus Basilius in epistola 273. de literis ad Occidentales scribendis loquens, dicat: *Ego cum inciderim in Sabinum Diaconum; quo nuntio huc ad nos illi usi sunt, ad Illyricos scripsi, ad Italos præterea & Gallos Episcopos.* Ex quo liquet, Synodum Romanam, ante annum trecentesimum septuagesimum primum, quo *Basilius* Cæsareæ Episcopus creatus, coactam non fuisse; quod & de Illyriciana dicendum, de qua egimus anno 365.

Porro hic ostendendum hanc secundam Synodum Romanam ad annum 372. pertinere. Damasus enim Papa in Fragmento decreti in ea emissi, quod subjicitur huic Synodo Romanæ in Collectione Romana, & ex ea Tom. II. Conc. edi. Labbeanæ novæ pag. 1046. ait: *Quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus Presbyter explicare omnia vivaciter permittit, nec nixus nostri, ut ipse testis est, defuerunt.* Dorotheus autem Presbyter a Basilio in Occidentem missus non est, nisi post suam ad Episcopatum Cæsareensem evectionem, & paulo ante mortem divi Athanasii Alexandriæ Patriarchæ, ut ex ejusdem Basilii epistolis inter se collatis liquet, ex quibus etiam habemus eum tunc de Occidentalibus valde conquestum esse. Præterea Tom. II. Concil. p. 1188. n. e. recitatur Epistola Concilii Romani IV. ad Gratianum & Valentinianum Impp. scripta, quæ est de Episcopis e factione Ursicini damnatis, in qua dicitur Florentium Episcopum Puteolanum, post dejectionem suam ex Episcopatu, illum temere resumsisse: *Post sextum annum*, in-

A quiunt Patres illius Concilii anno 378. habiti, *reipsi ad civitatem, tenuit Ecclesiam*, &c. Gratianus autem & Valentinianus ad eam Epistolam, quæ ibidem extat, quæque recitatur a Baronio anno 381. num. 2. & seqq. referibentes, jubent Aquilino Vicario Urbis, ut sententias, adversus Ursicini factionis Episcopos latas exequi mandet, & de Florentio Puteolano scribunt: *Florentius Puteolanus, post damnationem, quam recto judicio convictus accepit, mansuetudinem nostram inquietare conatus, dignum tulit in progressione responsum. Post quintum decimum annum Ecclesiam, de qua extrusus fuerat, rursus contaminare conatur.* Sed loco, *post quintum decimum annum*, legendum, *post quintum decimum annum*, ut scite monet Blondellus in lib. contra primatum Ecclesiæ pag. 194. & post eum Labbeus in calce illius relatæ. Quare Florentius anno 372. Synodi Romanæ II. judicio damnatus fuit, annoque sequenti 373. Imperatoris jussu Puteolis expulsus, anno 378. qui sextus fuit a Synodi Romanæ II. celebratione, & quintus post extrusionem, turbas denuo ciere cœpit: ut
B infra de Synodo Romana IV. loquentes magis explicabimus. Ex quibus tandem omnibus consequitur Synodum Romanam II. in qua Florentius damnatus, ab anno 372. removeri non posse, Episcopos autem nonnisi in Synodis deponi solitos, innumeris exemplis liquet.

Celebris fuit hæc Synodus, in qua pluribus *de consubstantialitate Spiritus Sancti* cum Patre actum, ut videre est in laudata Synodica, & ex fragmentis Epistolæ Damasi ei subjectis intelligitur. Unde etiam constat eam Synodum Basilio jam Episcopatum adepto, celebratam esse: eo enim Episcopo ea quæstio maxime agitata. Hujus Synodi mentio in decretali Epistola Damasi, quam refert Baronius anno 373. num. XI. ex Theodoreto lib. 5. cap. 11. In Latino enim exemplari hujus Epistolæ quædam adduntur quæ Theodoretus omisit. Nam ubi Theodoretus habet: *Et quia post Concilium Nicænum hic error inolevit, ut quidam ore sacrilego auderent dicere, Spiritum Sanctum factum esse per Filium*,
C in Latino apud Justellum legitur: *Post Concilium itaque Nicænum, & quod in urbe Roma Concilium congregatum est a Catholicis Episcopis, addiderunt de Spiritu Sancto, quia postea inolevit*; &c. Porro de processione Spiritus Sancti magna erat hoc tempore controversia, quæ tandem Concilio Oecumenico Constantinopolitano I. dirempta fuit. Hinc Synodus ista II. citatur, tam in Synodo Romana III. quam in Synodo Romana IV. & quod de Divinitate Spiritus Sancti decisum ibidem confirmatum. Imo in Concilio Antiocheno post S. Basilii mortem anno 380. celebrato, lecta est Synodica hujus Synodi Romanæ II. & a magno Episcoporum numero approbata, ut ex clausula in fine Synodicæ ejusdem Synodi Romanæ II. subjuncta & a me
D num. VII. recitata manifestum fit. Eam vero Synodicam ante annum 380. in ea Synodo lectam non esse liquet, ex subscriptione duorum Episcoporum, Eulogii nempe Episcopi Edessæni, & Diodori Episcopi Tarsensis. Uterque enim, dum adhuc Presbyter esset, a Valente in exilium missus, & uterque nonnisi aliquanto tempore post pacem Ecclesiæ redditam ad Episcopatum evectus, ut docet Theodoretus lib. 5. cap. 4. ubi de utriusque Episcopi virtutibus, & de tempore illorum evectionis ad Episcopatum, agit. Valesius quidem in Notis ad lib. 5. Theodoreti cap. 2. observat Epistolam Synodicam Synodi Romanæ II. lectam esse in Concilio Antiocheno, sed illud in annum 378. quo sanctum Basilium vita functum esse supponit, perperam confert, indeque in alium errorem delabitur, quod Epistola Basilii numero LXIX. ad omnes Episcopos Italiæ & Galliæ missa illius Concilii Antiocheni Epistola Synodica fuerit, quod & viris doctissimis persuasit; cum tamen Concilium illud Antiochenum nonnisi post Sancti Basilii mortem celebratum fuerit.

DE CONCILIO ROMANO II. SUB DAMASO.

DISSERTATIO.

Authore P. Jo. Dominico Mansi.

Supplem. P. Mansi tom. I. pag. 234.

INter ea quæ collectionem Labbeanam implent concilia, nullum esse aliud confusum adeo & turbatum opinor, quam præsens hoc sub Damaso concilium, quod ex pluribus sub eodem pontifice habitis synodis in unum male consertis arbitror constare. Nunc vero mearum est partium quæ male conjuncta sunt pro viribus dividere, & in suas singula sedes reponere. Igitur Romanum hoc concilium sub Damaso, non invitus ego cum Pagio in annum 372. referrem; nihil enim obstat quominus hæc omnia pars censeantur concilii, quod ab eo-

dem

dem pontifice anno illo 372. celebratum fuisse A scopos num. 243. olim 70. vulgatas, quas inter epistolas anno illo 376. scriptas P. Garnier recenset. Legationis hujus socium alterum habuit Sanctissimum, quocum eodem anno rediisse in orientem constat ex epistola 255. alias 314. S. Basilii, ubi narrat optima se repleri spe ob læta illa nuncia, quæ Sanctissimus ex oriente retulerat. Nihil ibi de reditu Dorothei, quem tamen cum socio reversum censet P. Garnier. Cum tamen Sanctissimus in fragmento synodicæ concilii Romani non appareat, & vicissim unus Dorotheus sese offerat; hinc mihi orta suspicio, num forte unus Sanctissimus redierit, Dorotheo interim manente Romæ. Ita enim ego rem totam concipio. Uterque legatus Romam venit anno 376. deploratis orientalis ecclesiæ rebus opem imploraturus. Post brevem moram Sanctissimus rediit in orientem, optimaque spe episcopos orthodoxos replevit; manente interim apud occidentales Dorotheo, ut quam spoponderant opem urgeret. Interim S. Basilius novis literis num. 263. alias 74. post actas occidentalibus gratias illos rogat, ut aliquid statuant in Apollinarium, cujus hæresim exponit; rogatque insuper ut anathemate damnent Marcellianistas, quorum pariter dogmata exponit. Epistolæ huic obsequutum Damasum censeo, ejusque rei gratia synodum coegisse arbitror, cujus synodicæ fragmentum, in quo Marcelli & Apollinarii hæreses damnantur, synodo Romanæ anni 372. male assutum esse perspicue ex dictis intelligimus. Hæc est synodus Romana, quæ quarta dicitur sub Damaso, quam post Valentis obitum anno 378. Romæ a Damaso coactam author libelli synodici testatur. Ego vero aliquanto citius, anno nempe 377. arbitror, cum Dorotheus, qui tempore concilii Romæ aderat, ut ex fragmento synodicæ constat, anno 377. jam rediisset, teste S. Basilio in epistola 166. alias 320. ad Petrum Alexandrinum. Sequenti anno 378. restituta jam ecclesiæ pace, post Valentis obitum concilium Antiochiæ coactum est a Meletio, cujus meminit author libelli synodici, addens anathema in eo dictum Marcello, Photino, & Apollinario. Ad concilium illud Antiochenum spectare arbitror anathematismos, qui ex Theodoreto in collectionem Labbeanam ad annum 373. translati sunt. Ibi vero lecta sunt decreta synodi Romanæ anni 377. cujus fragmenta inter acta synodi Romanæ anni 372. imperite referuntur; quæ Romana acta Antiocheni hujus concilii Patres numero hominum 163. subscriptione sua exceperunt & approbarunt; quæ pariter subscriptiones synodo Romanæ anni 372. inepte subjiciuntur. In eodem pariter Romano concilio damnationem illam Apollinaris & Theodori pronunciatam opinor, cujus meminit Damasus in epistola synodica ad orientales apud Theodoretum lib. 5. cap. 10. his verbis: *Quid depositionem Timothei a me denuo postulatis, qui & hic judicio sedis Apostolicæ, præsente etiam Petro Alexandrinorum urbis episcopo depositus est una cum magistro suo Apollinare?* Apollinarium nunquam antea damnatum nominatim credo Romæ, quam anno 377. ut ex epistola S. Basilii 363. alias 74. supra animadversum est; tunc vero & præsens Romæ aderat Petrus Alexandrinus, quo præsente damnatus est Apollinaris; Petrus enim nonnisi labente eodem anno 377. rediit, ut ex epistola S. Basilii ad eundem Petrum facile intelligimus.

disci mus ex epistola concilii Romani IV. anni 378. ad Gratianum, & Valentinianum, in qua Florentius Puteolanus ante sex annos (utique in synodo) damnatus asseritur. Ex hoc Romano concilio literas hic apud Labbeum legendas datas admitto, quas encyclicas ad omnes catholicos episcopos missas fuisse puto, cum ejusdem fere tenoris aliæ missæ sint ad Illyricos, aliæ ad episcopos orientales. Eas literas detulit Sabinus diaconus, cujus nomen in calce earumdem literarum legitur. Qui Sabinus Romani concilii legatus prius quidem venit in Illyricum, dein petiit in orientem, ut ex epistola S. Basilii 91. alias 324. ad Valerianum Illyricorum, seu Aquilejæ episcopum; & ex alia B ejusdem ad episcopos occidentales epist. 90. alias 61. discimus. Hunc Sabinum, quem missum ait S. Basilius ob occidentalibus legatum vivo adhuc S. Athanasio, ut colligas ex epistola 89. alias 273. ejusdem S. Basilii, ipsum esse eumdemque Sabinum diaconum & legatum, qui in literis illis concilii Romani legitur, exploratum est. Ex quo plane confirmatur Romani hujus concilii epocha. Venit enim, Basilio jam Cæsareæ episcopo, quem anno 370. inclinante assumptum demonstrat P. Garnier in vita S. Basilii novissimæ editioni operum S. Basilii præfixa. Vicissim S. Athanasius anno 373. die III. maji obiit, ut præter receptam criticorum opinionem confirmat etiam anonymus C chronologus rerum S. Athanasii a Maffejo vulgatus, de quo satis in dissertatione *de epocha concilii Sardicensis &c.* disputatum est. Insuper agebat in oriente idem Sabinus paulo ante Pascha, ut indicat epistola 273. olim, nunc 89. S. Basilii. Intra hoc tempus Romana ista synodus incidit. P Garnier scriptam judicat epistolam illam 89. S. Basilii anno 372. ante pascha, ex quo fiet, ut Romana synodus in exitum facile anni præcedentis 371. referenda sit. Hujus Romani concilii acta, collecti in concilium episcopi Antiochiæ admiserunt & approbarunt, quam approbationem in synodica sua ad Italos & Gallos expresserunt; hanc vero synodicam habes adjectam a Baluzio concilio Antiochenoo D anni 377. & refertur inter epistolas S. Basilii num. 92. alias 69. Ideo vero Baluzius eo retulit, quod putarit synodicam esse concilii anni 377. cum tamen reipsa synodica sit concilii anni 372. missa per Sabinum, qui acta Romani concilii in orientem eodem anno 372. tulit, statimque rediit in occidentem, ut in eadem synodica legitur. Ex quibus omnibus constare arbitror concilium quoddam Antiochenum anni 372. distingui oportere.

Post synodicam Romani concilii sequitur in collectione Labbeana sub hoc titulo præfixo, *Item ex parte decreti &c.* fragmentum quoddam synodicæ (ut opinor) ad eosdem orientales, in quo hæresis Marcello Ancyrano attributa de E *Verbo prolativo*, & Apollinaris de gradibus quibusdam in Trinitate ponendis damnatur, & reprobatur. Fragmentum istud decerptum puto ex synodica concilii Romani an. 377. celebrati. Id colligo ex verbis illis: *Quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit &c.* Dorotheus iste Romanum iter suscepit anno 376. legatione fungens ab episcopis orientalibus ad occidentales, ad quos retulit literas S. Basilii ad Italos & Gallos epi-

Ad ſynodicam vero hanc Damaſi quod ſpectat, a communi opinione, quæ datam tenet a ſynodo aliqua Romana anni 378. haud recedo.

At enim inter ſynodum Romanam anni 372. & alteram anni 377. nulla ne alia intermedia ſynodus reponenda eſt? Id forte accidiſſe potuit, ut anno 375. ſynodus aliqua Romæ haA beretur, quam Petrus Alexandrinus urſerit, ut Lucio æmulo depoſito, ipſe legitimus Alexandriæ epiſcopus aſſereretur. Nihil vero in ea de Apollinario damnando actum ſuiſſe, contra authorem libelli ſynodici ſentio. Atque hæc ſatis de conciliis hiſce Romanis & Antiochenis, de quibus ſchema chronologicum hic ſubdo.

Anno Chriſti.	
371.	Damaſus Romæ concilium agit, ut Auxentium & Arianos damnet, cujus ſynodicam Sabinus Mediolanenſis diaconus a concilio ablegatus ad Illyricos prius, dein in orientem de-
372.	B fert.
	Orientales epiſcopi Antiochiæ in concilium coeuntes delatam a Sabino ſynodicam excipiunt, & alteram ſynodicam Sabino tradunt Damaſo deferendam, quam ſynodicam legas inter epiſtolas S. Baſilii num. 92. alias 69. Labbeus vero ſynodo Antiochenæ anni 377. vel 378. male tribuit.
375.	Synodus Romana ſub Damaſo, in qua Lucius Alexandrinæ ſedis invaſor damnatus eſt, ut ex libello ſynodico conſtat; nihil vero de Apollinario eſt actum.
376.	Orientales legatos ſuos Dorotheum, & Sanctiſſimum Presbyteros Romam tranſmittunt, ut opem implorent.
	C Damaſus literis ſuis quas Sanctiſſimus redux in orientem attulit, illos ſolatur.
377.	S. Baſilius novis literis apud illos inſtat, ut Apollinariſtas & Marcellianiſtas damnent.
	Damaſus Concilio Romæ coacto utramque hæreſim condemnat, & ſynodicam, cujus fragmentum ſynodicæ concilii Romani anni 372. male aſſuitur, ad orientales ſcribit, quam Dorotheus in orientem remeans, reddit.
378.	Meletius, reſtituta jam eccleſiæ pace, concilium ingens epiſcoporum 163. Antiochiæ cogit, in quo acta Romani concilii anni 377. excipiuntur, & a ſingulis epiſcopis ſubſcribuntur, ac denique novis anathematiſmis utraque hæreſis, addita etiam Photiniana, Eunomiana &
	D Sabelliana, damnatur.
378.	Damaſus concilium alterum Romæ habet, cujus ad orientales directam ſynodicam legas apud Theodoretum, & ex eo recitat Labbe inter epiſtolas Damaſi num. 2.

CONCILIABULUM CYZICENUM

Habitum anno Chriſti CCCLXXII.

POſt plures Arianorum Synodos, Cyzici pariter conciliabulum illos congregaſſe, ac in eo novam fidei profeſſionem emiſiſſe teſtatur D. Baſilius Epiſt. 82. ad Patrophilum. *Ubi Epiſcopatum*, inquit, *nacti ſunt (ut quæ interea temporis geſta ſunt ab illis omittam) quoties fidem exponendo novarunt? Ancyræ dederunt aliam, Seleuciæ aliam, aliam Conſtantinopoli, divulgatam* E *illam, & aliam in Lampſaco, poſtea & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & jam aliam in Cyzico, de qua, & ſi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quod ſilentio omiſſa Homouſii confeſſione, ὁ κατ' οὐσίαν ὅμοιον jam circumferant: & preterea blaſphemias contra Spiritum Sanctum cum Eunomio conſcribunt.*

AD CYZICENUM CONCILIUM

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

DUM S. Basilius literas habebat ad Patrophilum Egeensem episcopum, concilium hoc Cyzicenum novum erat & ante parum celebratum. Ita enim de illo S. Basilius: *Nunc* (Græce νων) *rursus aliam* (fidei formulam) *Cyzici*. Literas vero illas dabat S. Basilius, abrupta jam cum Eustathio Sebasteno communione. Novas vero inter utrumque episcopum simultates post annos XVII. a concilio Constantinopolitano anni 360. natas idem S. Basilius in epistola CCLI. alias LXXII. ad Evesenos affirmat. Ex quo concilium Cyzicenum anno 376. circiter habitum, conficitur.

CONVENTUS ALEXANDRINUS

IN CAUSA MARCELLI ANCYRANI.

CUm anno circiter 371. Basilius & alii Episcopi apud Athanasium id molirentur, ut Marcellum Ancyranum Episcopum, tanquam novæ hæreseos Arianis ex diametro oppositæ Auctorem, ab Ecclesiæ communione submoverent; non nescius Marcellus id eos in perniciem suam machinari, ut proximum periculum declinaret, commendatitias Episcoporum Achajæ & Macedoniæ ad Athanasium literas efflagitavit: nam cum his maxime Athanasio doctrinæ consortium, & Epistolaris familiaritas intercedebat. His impetratis literis Marcellus tum suo, tum totius Ancyrani cleri nomine, oratores misit ad Athanasium, Eugenium scilicet Diaconum, aliosque, qui oblata sibi crimina depellerent, & fidei professionem coram Athanasio, & Ægyptiis Præsulibus recitarent. Hæc porro legatio in annum 372. commode referatur, cujus computi ratio hoc modo statuitur. Basilius anno 370. in Cæsarienſem Episcopum cooptatus est; cui frequens cum Athanasio Epistolarum usus fuit; in earum quæ supersunt postrema de damnando Marcello agitur, eamque nos in annum 371. conferendam putamus. Hujus autem occasione susceptam legationem & adventum Eugenii Alexandriam in sequentem annum conjicitur, quia tot missis ultro, citroque Basilii ad Athanasium, Athanasii ad Basilium literis, anni 370. finem, & sequentis maximam partem elapsam putamus. Id autem ex conjectura tantum dicimus, quia exploratum videtur id extremis Athanasii vitæ annis, & fortasse mensibus actum esse: attamen non nisi augurando, literarum ultro citroque missarum spatia metimur. Certum nihilominus videtur ab anno 371. ad 373. quo Athanasius e vivis excessit legationem esse factam.

Athanasius, ut qui multorum & Basilii maxime narratu abductus, suspectam Marcelli fidem haberet, oratores de doctrina percontatur. Illi fidei formulam edunt, primoque hæresim Arianam damnant anathemate, ac omousion profitentur. Hinc sibi adscriptam Filii & Verbi distinctionem repudiant, affirmantque sycophantas esse, qui se ea de re in crimen vocarent: Sabellium proscribunt, tresque in Trinitate subsistentes confitentur. Sub hæc autem contra Anomæos agitur, qui Filium Patri dissimilem, Spiritum vero sanctum creaturam esse dicebant. Hinc proceditur ad eorum repudiandam sententiam, qui dicerent Filium Dei in sanctum hominem ex Maria natum perinde atque in aliquem ex Prophetis adveniſſe: quam hæresim a Paulo Samosateno, ut putabatur, ortam, postea redintegravit Nestorius: demum damnata Pauli Samosateni & Photini impietate, clauditur fidei formula, qua nullam quarto sæculo luculentiorem, fideique Catholicæ congruentiorem reperias. Ea autem est hujusmodi, e Mss. Ambrosianæ Bibliothecæ primum edita a Montfaucono in nova Collect. Veterum Patrum Græcorum.

Ἔκθεσις πίστεως πρὸς Ἀθανάσιον ὑπὸ Εὐγενίου διακόνου.

[1] Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ, Εὐγένιος διάκονος.

1. Οἱ μὲν κληρικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Μαρκέλλου συναγόμενοι, ἀπέστειλαν ἡμᾶς πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν, ἔχοντας παρὰ τε τῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ

Expositio fidei ad Athanasium facta ab Eugenio diacono.

Santissimo & beatissimo episcopo Athanasio, Eugenius diaconus.

I. CLERICI quidam ac ceteri qui Ancyræ in Galatia sunt, una cum patre nostro Marcello congregati, nos ad tuam pietatem commendatitiis episcoporum Græciæ & Macedoniæ literis munitos delegarunt. At

1 Non insolens isto sæculo fuit, ut scripta de rebus Ecclesiasticis tradita, epistolari forma præsentibus darentur. Sic primo operum Athanasii tomo p. 396. epistola Alexandri ad clerum Alexandrinum hoc singulari titulo insignitur: *Alexander presbyteris diaconisque Alexandriæ & Mareotæ, præsens præsentibus, dilectis in Do-*

quandoquidem accedentes comperimus, nos tanquam aliena doctrina imbutos, calumniis impetitos fuisse; tuque jure ac merito edi-scere voluisti, quam sententiam & doctrinam teneamus erga Dominum nostrum Jesum Christum: necessitate compulsi, sed alacriter tamen, hæc ad tuam pietatem rescribimus; ut cognoscas, eos qui nos calumniis impetivere, illhæc falso adversum nos protulisse, nosque Catholicam Ecclesiæ tenere fidem. Cum porro de nobis loquimur, universos item populos qui nos miserunt, qui non pauci sane, sed ingenti multitudine sunt, nobiscum annumeramus.

τῆς Μακεδονίας ἐπισκόπων συνατικά. ἐπειδὴ δὲ ἐλθόντες ἐμάθομεν διαβληθέντας ἑαυτοὺς ὡς στερροδόξους· σύ τε καλῶς ποιῶν, ἠθέλησας μαθεῖν πῶς φρονοῦμεν περὶ τῆς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εὐσεβείας· ἀναγκαίως καὶ προθύμως γράφομεν ταῦτα πρὸς τιὴν σὴν ἀγάπην· ἵνα γινώσκῃς τοὺς μὲν διαβάλλοντας ἡμᾶς, μάτην εἰρηκότας κατ' ἡμῶν· ἡμᾶς δὲ ἔχοντας τὴν καθολικὴν τῆς ἐκκλησίας πίστιν. ἡμᾶς δὲ λέγομεν, συναριθμοῦντες καὶ τοὺς ἀποσταλέντας ἡμᾶς πάντας λαούς· ἃ γὰρ ὀλίγοι, ἀλλ' ἀναρίθμητον πλῆθός εἰσιν.

2. Nos igitur in primis anathemate damnamus Arianam hæresim; credimusque, quemadmodum & patres nostri in Nicæna synodo confessi sunt, ex substantia Patris esse Filium & consubstantialem Patri ipsumque neque rem creatam neque rem factam esse: verum omnia opificia per ipsum facta fuisse. Neque enim censemus alium esse Filium, alium esse Verbum, ut quidam nos sentire mentiti sunt; sed ipsum Verbum esse Filium, sapientiam, virtutem Patris, in qua omnia, ut nos docuit Apostolus, cum visibilia, tum invisibilia, sive throni, sive principatus, sive potestates; omnia demum per ipsum & in ipsum creata sunt. Cum ita porro sentiamus, anathemate ferimus nominatim impiissimum Sabellium, & cum ipso quotquot ejus doctrinæ adstipulantur, & dicunt, ipsum Patrem esse Filium, ipsumque quando filius efficitur, non ulterius esse patrem; & quando fit pater, non esse tunc filium. Nos quippe confitemur Patrem æternum, Filio æterno existante ac subsistente; Spiritum quoque sanctum sempiterne existantem atque subsistentem. Non enim Trinitatem sine subsistentia sive hypostasi dicimus esse; verum in hypostasi ipsam cognoscimus.

Coloss. 1. 16.

2. Ἡμεῖς τοίνυν προσηκόντως μὲν ἀναθεματίζομεν τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν· πιστεύομεν δὲ, ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν ὡμολόγησαν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν γενομένῃ συνόδῳ· ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱὸν καὶ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, καὶ μήτε κτίσμα μήτε ποίημα εἶναι αὐτὸν· ἀλλὰ διὰ αὐτοῦ πάντα τὰ γενητὰ γεγονέναι. οὐ γὰρ ἄλλον τὸν υἱὸν καὶ ἄλλον τὸν λόγον φρονοῦμεν, ὡς τινές ἡμᾶς διέβαλον· ἀλλὰ τὸν λόγον εἶναι υἱὸν, σοφίαν, δύναμιν τοῦ πατρὸς, ἐν ᾗ τὰ πάντα, ὡς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος, τά τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσθαι. οὕτω δὲ φρονοῦντες ἀναθεματίζομεν καὶ ἐξ ὀνόματος τὸν ἀσεβέστατον Σαβέλλιον, καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς τὰ ἐκείνου φρονοῦντας, καὶ λέγοντας αὐτὸν τὸν πατέρα εἶναι υἱόν· καὶ ὅτε μὲν γίνεται υἱὸς, μὴ εἶναι τότε αὐτὸν πατέρα· ὅτε δὲ γίνεται πατὴρ, μὴ εἶναι τότε υἱόν. ἡμεῖς γὰρ ὁμολογοῦμεν πατέρα ἀΐδιον, υἱὸν ἀΐδιον ὄντος καὶ ὑφεστῶτος· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀϊδίως ὂν καὶ ὑφεστός. ὃ γὰρ ἀνυπόστατον τιὴν Τριάδα λέγομεν· [1] ἀλλ' ἐν ὑποστάσει αὐτιὴν γινώσκομεν.

3. Sed etiamsi hæc satis sint ad commonstrandum eadem nos atque patres nostri sententia esse; attamen quia nonnulli sunt, qui cum dissimulanter profiteantur se minime cum Ario sentire, idem tamen quod ille sentiunt; atque dicunt, Filium quidem dissimilem esse Patri, Spiritum autem sanctum esse rem creatam, unamque ex rebus factis; cum nos, tum ii qui nos huc delegarunt, hujusmodi hæreses anathemate ferimus. Neque enim Filius dissimilis est Patri, sed consubstantialis ipsi Patri est; neque Spiritus sanctus res est creata, aut una ex rebus conditis, sed sanctæ Trinitatis est: atque confidenter profitemur, nihil aliunde inductum aut creatum in sancta Trinitate esse. Nam Spiritus sanctitatis est, non qui sanctificetur, verum in quo omnes sancti sanctificantur. Perfectio quippe nostra in Patre & Filio & Spiritu sancto datur, atque efficitur. Unaque sides est in unum Deum per Filium in Spiritu sancto. Plenioris itaque majorisque testimonii causa, anathemate ferimus eos qui sentiunt ac dicunt: Fuit aliquando *monas*, sive unitas, cum nondum esset Filius; & fuit aliquando *dyas*, q. d. duitas, cum non-

3. Καὶ εἰ αὐτάρκη ταῦτα δεῖξαι τιὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν ὁμοφροσύνην· ὅμως ἐπειδή τινες τῶν ἐπαγγελλομένων μὴ φρονεῖν τὰ Ἀρείου, ὑποκρινόμενοι φρονοῦσι λέγοντες, τὸν μὲν υἱὸν ἀνόμοιον εἶναι τοῦ πατρὸς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κτίσμα καὶ ἓν τῶν ποιημάτων ἐστίν· ἀναθεματίζομεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἀποσταλέντες ἡμᾶς, τὰς αἱρέσεις ταύτας. οὔτε γὰρ ἀνόμοιός ἐστι τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὁμοούσιός ἐστι τῷ πατρί. οὔτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα, ἢ ἓν τῶν ποιημάτων ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς ἁγίας τριάδος ἐστίν· καὶ πεπαρρήκαμεν ὅτι οὐδὲν ἐπείσακτον οὐδὲ κτίσμα ἐστὶν ἐν τῇ τριάδι. πνεῦμα γὰρ ἁγιωσύνης ἐστὶν οὐχ ἁγιαζόμενον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ πάντων τῶν ἁγίων ἁγιαζομένων. καὶ γὰρ ἡ τελειότης ἡμῶν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι δίδοται, καὶ γίνεται. καὶ μία πίστις ἐστὶν εἰς ἕνα Θεὸν διὰ υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὑπὲρ πλείονος γοῦν μαρτυρίας, ἀναθεματίζομεν τοὺς φρονοῦντας καὶ λέγοντας· ἦν ποτε μονὰς, μὴ ὄντος υἱοῦ· καὶ ἦν ποτε δυὰς, μὴ ὄντες ἁγίου πνεύματος· ἀΐδιον γὰρ καὶ ἀτελείωτον οἴδαμεν, καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν τιὴν ἁγίαν τριάδα. διὸ καὶ ἀλλοτρίους τῆς ἐκκλησίας ἔχομεν τοὺς φρονοῦντας

[1] 431

nunc fratribus, salutem; data videlicet iis qui præsentes aderant. Eodem ritu Eugenius legatus expositionem suam, Ancyranæ ecclesiæ nomine, concinnavit. Vide in Præfatione ad Athanasii Opera p. 31. 1 Licitum etat hoc tempore hypostasim unam in Trinitate confiteri, dum hypostasis pro substantia haberetur; similiterque tres hypostases confiteri, dum tres personæ existentes & subsistentes intelligerentur. Vide in epistola ad Antiochenos Tom. 1. operum Athanasii.

καὶ λέγοντας, ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱὸς, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

dum esset Spiritus sanctus. Scimus enim sanctam Trinitatem sempiternam, semper perfectam fuisse, ac eodem modo se habuisse. Quamobrem ab Ecclesia catholica alienos reputamus eos qui sentiunt atque dicunt: Fuit cum non esset Filius, atque ex non exstantibus factus est Spiritus sanctus.

4. Ἵνα δὲ μή τις ποτὲ ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς σωτηρίου παρουσίας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ψευδάλη ματαιολογῶν· ἀναγκαίως καὶ περὶ τούτου γράφομεν, ὅτι ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, οὐχ ὥσπερ εἰς τοὺς προφήτας ἐγένετο, ὅτε καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἦλθεν εἰς ἅγιον ἄνθρωπον· ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων ἔλαβεν δούλου μορφὴν, τὸ κατὰ σάρκα γενόμενος ἐκ Μαρίας ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς· ἵνα, ὡς εἶπεν αὐτὸς, τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς καὶ ὅπως τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐν αὐτῷ τελειώσας καὶ σώσας τῇ θεότητι, εἰσαγάγῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ εἰ ταῦτα πάλιν αὐτάρκη δεῖξαι τὸν περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν πίστιν, ὅμως ὑπὲρ πλείονος ἀσφαλείας ἀναλαμβάνοντες ταῦτα λέγομεν, καὶ ἀναθεματίζομεν τοὺς λέγοντας καὶ φρονοῦντας, ποτὲ τὸν πατέρα εἶναι χωρὶς τοῦ υἱοῦ, καὶ ποτὲ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν χωρὶς τοῦ ἁγίου πνεύματος. πνεῦμα γὰρ θεοῦ ἐστιν, καὶ τελεία καὶ ἀΐδιός ἐστιν ἡ τριάς. ἀναθεματίζομεν τε καὶ τοὺς νῦν ἐξελθόντας, καὶ λεγομένους ἀνομοίους· καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν τοῦ Σαμοσατέως καὶ Φωτεινοῦ παραφροσύνην, καὶ τοὺς τὰ αὐτὰ φρονοῦντας αὐτοῖς. ὅτι μὴ λέγουσι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ζῶντα λόγον εἶναι καὶ ἐνεργῆ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· ἀλλὰ ὡς ἀνθρώπου λόγον προφορικὸν μόνον. καὶ ὅτι μὴ φρονοῦσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ αὐτὸν εἶναι τὸν λόγον· ἀλλὰ διαιροῦσιν ἀλόγως καὶ ἀρχὴν τῷ υἱῷ διδοῦσιν ἀπὸ τῆς ἐκ Μαρίας κατὰ σάρκα γενέσεως, βλασφημοῦντες· ὅτι μηδὲ θεὸν ἀληθινὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύουσιν.

4. Ne quis vero falsa jactitans nos frustra incusset circa carnalem Servatoris adventum, necesse quoque fuerit ut ea de re quædam literis consignemus; quod scilicet Dominus & Salvator noster Christus, non quemadmodum ad Propheras *factus est*, ita in consummatione sæculorum advenerit in sanctum hominem. Sed credimus, quod secundum Joannem Verbum caro factum sit, & secundum Apostolum, quod cum in forma Dei esset, propter nos acceperit servi formam; secundum carnem genitus homo ex Maria Virgine; ut, quemadmodum ipse ait, perficeret opus Patris; atque ita cum genus humanum in seipso perfecerit, ac cum divinitate conjunxerit, ipsum introducat in regnum cœlorum. Ac etiamsi isthæc satis sint ad declarandam fidem in Dominum nostrum Jesum Christum; attamen majoris securitatis ergo hæc tepetimus ac dicimus, atque anathemate damnamus eos qui dicunt & credunt, Patrem aliquando sine Filio fuisse; Patremque ac Filium aliquando fuisse sine Spiritu sancto. Spiritus enim Dei est, ac perfecta atque sempiterna est Trinitas. Anathemate quoque damnamus eos qui nuper exorti sunt, & Anomœi dicuntur, ac cum ipsis Samosateni & Photini insaniam, necnon eos qui paria cum ipsis sentiunt. Quia non dicunt, Verbum Dei, verbum esse vivens & efficax, per quod omnia facta sunt: sed quasi hominis verbum prolatitium dumtaxat, & quia non arbitrantur Filium Dei ipsum esse verbum; verum temere & sine ratione dividunt, & principium Filio a nativitate secundum carnem ex Maria blasphemo ore tribuunt: quia item non credunt ipsum verum esse Deum.

Joan. 1. 14. *Philip.* 2. 6.

Joan. 4. 34.

5. Ταῦτα τοιγαροῦν φρονοῦντες, καὶ ἐγγράφως ὁμολογοῦντες. βεβαιούμεθά τε ταῦτα φρονεῖν καὶ τοὺς ἀποστείλαντας ἡμᾶς, ἀξιοῦμεν τὴν σὴν θεοσέβειαν μηκέτι πιστεύειν τοῖς καθ' ἡμῶν λέγουσιν· ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἀποστείλασιν ἡμᾶς ταῦτα γνωρίσαι, καὶ γράψαι καὶ οἷς ἂν γνώσῃς ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, ἵνα εἰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἡ καθ' ἡμῶν διαβολὴ ἐγένετο, μαθόντες τὴν ὁμολογίαν ἡμῶν ταύτην, καταγνῶσι τῆς θελησάντων ἡμῖν ἁπλῶς φθόνον κινῆσαι. Θεόδουλος ἐπίσκοπος Ὀξυρύγχων. Πλήνης ἐπίσκοπος Ἑρμοθιὲ, Ἰχυρίων ἐπίσκοπος Λεοντῶ, Ἰσαὰκ ἐπίσκοπος, Ἀμήν.

5. Hæc itaque cum sentiamus atque scripto profiteamur, asseramusque idipsum sentire eos qui nos isthuc miserunt: tuam rogamus pietatem, ne fidem iis habeas qui nos insimulant; idque iis significes qui nos huc delegarunt; rescribas item iis quos orthodoxos episcopos esse noveris; ut si ad eos calumnia adversum nos conflata pervenerit, conspecta hac nostra fidei confessione, malitiam eorum deprehendant, qui temere invidiam nobis movere studuerunt. [1] Theodulus Episcopus Oxyrynchi, Plenes Episcopus Hermothi, Ischyrion Episcopus Leonto, Isaac Episcopus. Amen.

Hac edita confessione, oratores commendatitias literas ab Athanasio postulant, impetrantque. Tum Athanasius, ceterique, qui conventui interfuerant, fidei professionem suffragiis, & subscriptione sua muniunt. Hæ porro subscriptiones mutilæ ad nos devenerunt; itaut Athanasii nomen, quod suffragiis haud dubie præmissum fuerat, non compareat, quatuorque tantum Præsulum nomina superstint. Primus est Theodulus Oxyrynchi, cujus nuspiam memoria occurrit. Alter est Plenes Episcopus Hermothi, sive Hermethi, is ipse, ut videtur, qui ab Alexandro ordinatus, ab Arianis in Ammoniacam relegatus fuerat anno 356. quique jam in Episcopatu consenuerat. Tertius est Ischyrion Episcopus Leonto, sive Leontopolis; idem fortasse qui in synodo Tyria causam Athanasii cum aliis Ægyptiis præsulibus strenue gessit. Postremus est Isaac Episcopus: cujus nominis quidam reperitur inter Ægyptios Episcopos in subscriptionibus Sardicensibus. Alii intercederunt.

CON-

[1] Hæ porro subscriptiones mutilæ haud dubie sunt, cum Athanasii nomen non compareat, qui sane huic fidei confessioni suffragium dedit ac subscripsit; alias vero, refragante Athanasio, eam minime probassent, addi-

CONCILIUM NICOPOLITANUM

Habitum anno Chriſti circiter CCCLXXII.

NIcopoli in Armeniæ minoris urbe Cappadociæ contermina celebratum fuiſſe Concilium circa annum Chriſti 372. a Theodoto ejuſdem civitatis Epiſcopo eruitur ex D. Baſilii epiſtola 187. ad Terentium comitem. Ad hanc ſynodum a Theodoto vocatus interfuit S. Baſilius Cæſareæ Epiſcopus, qui dum Nicopoli hæreret, Euſtathium Sebaſtenum ab hæreſi revocavit, coegitque ſubſcribere confeſſioni a ſe factæ, quæ legitur inter ejus Epiſtolas n. 77. In ſuſpicionem tamen venit Baſilius apud Theodotum Epiſcopum Nicopolitanum, alioſque idcirco offendit, quod hominem hæreticum in communionem admiſiſſet, ob quæ jurgiis utrinque exortis, Theodotus Baſilium non amplius ad ſynodum vocare dignatus eſt; & Euſtathius fortunam, quam ſibi ex hoc facto ſpoponderat, minime nactus, ad priores errores rediit, Baſiliumque calumniatus eſt. Rem prolixe narrat in citata Epiſtola D. Baſilius. In eo Concilio probabile eſt de Eccleſiarum Armeniæ minoris ſtatu præcipue actum eſſe: Theodotus ſiquidem, & Baſilius acceptis a Terentio Comite literis regio juſſu conſtituti fuerant, ut minorem Armeniam viſitarent, quæ confuſa erant, corrigerent; pacem inter diſſidentes componerent, & Eccleſiis paſtoribus viduatis providerent. Confer cum præfata Baſilii Epiſtolas 78. & 196. Hujus Concilii meminit Galanus in Conciliat. Eccleſiæ Armenæ cum Romana par. 1. cap. 6. n. 26.

AD SYNODUM NICOPOLITANAM

ANNO CCCLXXII. HABITAM.

APPENDIX, ET ADNOTATIO CRITICA.

Ex ſupplem. P. Manſi tom. I. pag. 231.

NIcopolitanam anni 372. ſynodum Venetus conciliorum collector commemorat, quam petiit ex Galano in *conciliat. Eccleſiæ Armenæ cum Romana par.* 1. *cap.* 6. 26. Nec ego quidem diffiteor aliquam forte ſynodum Nicopoli in Armenia eo anno celebrari potuiſſe, cum S. Baſilius in epiſt. 99. nov. edit. alias 187. ad Terentium comitem ſcribat de Theodoto Nicopolitano epiſcopo: *Non jam nos ad ſynodum vocandos judicavit*. Verum alia plane eſt hæc ſynodus ab ea quam collector ex Galano invexit: cenſet enim ſynodum hanc fuiſſe cui Baſilius interfuerit, eaque occaſione Euſtathium Sebaſtenum ab hæreſi revocaverit, ac denique eccleſiarum Armeniæ (quæ illi & Theodoto provincia ab imperatore Valente demandata fuerat) ſtatui providerit. Epiſcopis enim eccleſiæ illæ propter incolarum diſcordias carebant. Nam S. Baſilius in eadem epiſtola 99. teſtatur colloquium habuiſſe ſe cum Euſtathio antequam Nicopolim veniret. Cum autem ab eo colloquio diſceſſiſſet victor ob Euſtathii orthodoxiam agnitam & approbatam, tunc ait contuliſſe ſe Geraſam, agrum Meletii epiſcopi Antiocheni, ubi privatam congreſſionem habuit cum eodem Theodoto, cujus de ſe ſuſpicionem ob colloquium cum Euſtathio habitum amovit. Sed Theodotus nihilo æquiorem ſe erga Baſilium præbuit; nam ad ſynodum illum ne vocaret abſtinuit, & venientem Nicopolim *ſic averſatus eſt*, verba ſunt Baſilii in eadem epiſtola, *ut neque ad matutinas preces, neque ad veſpertinas illum voluerit aſſumere*. Hinc ergo diſcedens Baſilius venit Satalam Armeniæ minoris urbem, ubi ait *pacem compoſui cum epiſcopis Armeniæ*. Si quod ergo concilium tunc habitum eſt, illud certe Satalæ conſtituendum; ſed in illo nihil de rebus Euſtathii.

SYNODUS MEDIOLANENSIS AMBROSII

Ex libello Synodico.

CUM autem Valentinianus imperator fratrem Valentem Cæſarem Romanorum renunciaſſet, & Romam contendiſſet: Mediolani ſynodus congregata fuit, ut Eudoxius, qui illic Arianus & Pneumatomachus

ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟΥ τοίνυν τὸ αὐτοκράτορος τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Οὐάλεντα, βασιλέα τῆς Ῥωμαίων ἀναγορεύσαντος, καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπαίροντος, ἐν Μεδιολάνῳ συναθροίζεται

toque nomine confirmaſſent epiſcopi hic memorati. Veri ſimile item eſt alios Ægyptios epiſcopos, quorum cecidere nomina, eamdem fidei confeſſionem ſuffragio ſuo muniiſſe. Solebat enim Athanaſius ad tantis ponderis negotia e vicinioribus multos accerſere.

ται σωόδῳ, ὅπως Εὐδόξιον τὸν ἐκεῖσε κὴ γεγονότα ἐπίσκοπον Ἀρειανὸν κὴ Πνευματομάχον ὑπάρχοντα, κὴ μὴ θάνατον ἀναθέματι καθυποβάλλῃ τῷ σωφέροντι, θεόφρονα κὴ ποιμένα τῷ θρόνῳ ἐγκαθιδρύσειεν. Ἀρειανῶν τοιγαροῦν ἐπὶ τούτοις σκιαζόντων, Ἀμβρόσιος κατέλαβεν ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος ἀναστεῖλαι τὸν θόρυβον. τὸ δὲ ἄθροισμα τῆς ἑτεροδόξων αὐτὸν θεασάμενον, κὴ τῆς πιστῶν τιμὴ χαυνωμένον, ἐπίσκοπον ἀνηγόρευσεν. ὃν ἡ σωελθοῦσα θεία σωόδος ἐπ' ὄψεσι τοῦ βασιλέως καταχέουσα, ἐμύησε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, κὴ χειροτονηθέντος αὐτῷ, τοιοῦτον ὕμνον ὁ βασιλεὺς τῷ Θεῷ πάντων ἐπ' ὄψεσιν ἀνεπέμψατο. χάρις σοὶ δέσποτα παντοκράτωρ, κὴ σῶτερ ἡμέτερε· ὅτι τῷδε τῷ ἀνδρὶ ἐγὼ μὲν τὰ σώματα, σὺ δὲ τὰς ψυχὰς ἀνεχείρισας, κὴ τὰς ἐμὰς ψήφους δικαίας ἀπέφηνας.

A fuerat episcopus, etiam post mortem, debito anathemati subjiceretur, & recte sentiens alius pastor throno illi præficeretur. Arianis autem seditionem propterea moventibus, Ambrosius, qui urbi præfectus esset, sedandi tumultus causa supervenit. Quem cum eorum, qui aliter sentiunt, turba aspexisset, & fidelium clamorem repulisset, episcopum eum renunciavit. Quin & divina conveniens synodus, ipso inspectante imperatore eum comprehendens, sacro baptismate initiavit. Electo autem jam eo hujusmodi hymnum Deo imperator coram omnibus cecinit: Gratia tibi domine omnipotens & servator noster, quod cui ego viro corpora, tu animas B commiseris, meumque de eo judicium justum esse declaraveris.

[a] CONCILIUM ROMANUM III.,

[b] SUB DAMASO,

[c] In quo Apollinaristarum hæresis damnata.

cus *a Concilium Romanum.*) Causa hujus Romæ celebrati concilii hæc est. Vitalis, ut supra in notis ad epistolam primam diximus, in Christo carnem & mentem fuisse dolose confessus (per mentem enim divinitatem Christi intelligebat) in communionem catholicam susceptus fuerat.

Sed cum fraus & dolus impostoris hæretici animadversus fuisset, *Damasus* (ait Greg. Nazianz. ep. 2. ad Hellen.) *cum postea rectius edoctus fuisset, simulque in pristinis ipsos expositionibus perstare audiisset, eos ab ecclesiæ cœtu abdicavit, fideique libellum* (oblatum scilicet ante Romæ) *cum anathematismo delevit*. Ita igitur hoc concilio cum ipsa hæresi hæresis auctor Apollinaris, Vitalis & Timotheus ejusdem di-D lii. scipuli ac sectarii merito condemnati. Qua de re hæc Sozom. lib. 6. c. 25. *Hanc quidem Apollinaris hæresim apud multos serpere Damasus episcopus Romanus, & Petrus episcopus Alexandrinus, certiores facti, primi omnium concilio Romæ convocato eamdem alienam esse ab ecclesia catholica pronunciarunt.* Apollinarem cum Timotheo ejus discipulo hac synodo condemnatum fuisse, Damasus episcopis orientalibus, per literas ad eos scriptas, & supra ex Theod. huc recens translatas significavit. Anathematismi illi, quos hæc synodus non tantum adversus hæresim Apollinaris, sed etiam contra alias ingruentes hæreses Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii & Photini edidit, post notas hic subjunguntur.

Qui sacrosanctam Nicænam fidem violarant, sive viventes essent, sive defuncti, omnes hac eadem synodo, teste Justiniano imperatore in epistola ad Joannem Romanum pontificem, excommunicati fuerunt. *Quidam*, inquit, *ex ipsis, qui in Nicæna sancta synodo convenerunt, & expositæ ab ea fidei definitioni, vel symbolo subscripserunt, quoniam postea contraria sapientes apparuerunt, alii quidem vivi, alii autem post mortem anathematizati sunt a Damaso sanctæ memoriæ papa antiquioris Romæ*, &c. Millenario- Millenarii.
rum antiqua hæresis per Apollinarem restaurata, in ipso ita condemnata fuit, ut posthac omnino conticuerit, nec amplius audita fuerit. Vide Baron. an. 373. n. 1. usq. ad 14.

b Sub Damaso.) Hanc synodum ante annum Tempus concilii.
domini 373. qui est Damasi 7. Valentiniani & Valentis 10. non fuisse celebratam, duæ rationes evincunt. Una, quod teste Sozomeno, huic concilio interfuerit Petrus Alexandrinus, Atha- Ratio 1.
nasii an. 372. defuncti successor; qui ex persecutione Arianorum post Lucii iniquissimi Ariani ingressum concitata, non nisi prope finem Ratio 2.
anni 372. Romam venerat. Altera, quod tertia legatio Basilii ad Damasum, hæresim Apollinaristarum damnari petens, an. Chr. 372. contigerit, quodve ante hæc tempora, non tantum Basilius & Gregorius Nazianzenus, sed etiam Damasus, atque Hieronymus Apollinarem hæreseos auctorem, virum pium atque eruditum existimaverint, cumque eo usque ad præsens tempus literarum consuetudine communicarint. Postquam vero pontifex per epistolam Basilii 74. quam legatio tertia Romam attulerat, Apollinaris hæresim cognovisset, probabile est, hoc anno statim sine mora adversum eum synodum coegisse, eumque cum suæ hæreseos sectatoribus condemnasse & excommunicasse, ne habita cum hæresiarcha per literas communio, E pontificem in suspicionem mutuæ societatis cum Apollinari induceret. Vide Baron. anno prædicto num. 1.

c In quo Apollinaristarum hæresis.) Apolli- Apollinaristæ qui.
naristæ sive Apollinariani dicebantur sectatores errorum illorum, quos Appollinaris hæresiarcha docuerat: inter quos primarius ille fuit, quod Christi corpus anima rationali careret, & pro anima deitatem haberet. Sozom. lib. sexto, cap. 25. & Socrates lib. secundo cap. 36. scribunt, quod Apollinares duo, Laodiceæ humana-

1 Seu potius IV.

manitatis ſtudia profitentes, ab Athanaſio Alexandriam ab exilio tendentes conventi fuerint, cumque illo de rebus fidei communicaverint: addit hanc ob rem ad epiſcopum illius loci Arianum delatos, anathematis ſententiam retuliſſe, atque in odium Gregorii ejus loci Ariani epiſcopi prædictam hæreſim excogitaſſe. Verum Epiph. hæreſ. 76. ſcribit, prædicto tempore ambos Apollinares magna cum laude in eccleſia vixiſſe, & in medio nationis pravæ, confeſſione Nicænæ fidei, tanquam ardentes lucernas in loco caliginoſo, cui princeps tenebrarum dominabatur, eluxiſſe, Athanaſio ac ceteris catholicæ fidei defenſoribus addictiſſimos fuiſſe: adeo ut cum de hujuſmodi hæretica eorum ſententia per ipſorum diſcipulos poſtea rumor increbuiſſet, apud orthodoxos eorumdem ſtudioſos fidem non inveniret. *Primum quidem, cum audiſſemus*, inquit Epiphanius, *a quibuſdam ipſius diſcipulis, fidem non habebamus, quod talis vir* (nempe junior Apollinaris) *hanc ſententiam invexiſſet, amplius in expectatione rei longanimes, donec rei certitudinem cognoſceremus. Dicebamus enim eos, qui ad nos ab ipſo venerant, non intelligere profunditatem eorum, quæ a tam prudente doctore dicerentur, & a ſeipſis hæc eos dicere, quæ ab ipſo non didiciſſent.* Ab Ariana igitur hæreſi quidem antea abhorruit, ſed poſtea in præceps lapſus, eidem ſe quadam affinitate conjunxit. Nam ſic de ipſo Gregorius Nazianz. epiſt. ad Cledonium prope finem: *Illud ſcire neceſſe eſt, Apollinarem, quamvis divinitatis nomen Spiritui ſancto dederit, vim tamen divinitatis minime retinuiſſe.* Etenim ex magno, majore & maximo, id eſt, ex Spiritu ſancto, & Filio, & Patre, tanquam ex ſplendore, radio, & ſole Trinitatem conſtituere (quod quidem in libris ejus diſertis verbis ſcriptum eſt,) divinitatis ſcala eſt non in cœlum ſubvehens, ſed e cœlo dejiciens. Idem Gregorius ad Nectarium ſcribens, tradit eumdem Apollinarem impias plane & horrendas docuiſſe ſententias haſce: carnem Chriſti de cœlo allatam eſſe: atque adeo Mariam Dei genitricem non fuiſſe: Chriſtum per virginem, tanquam per canalem decurriſſe; Chriſtum in ſua divinitate paſſum eſſe: ad quas condemnandas, decem ille anathematiſmos hoſce contra eum conſtituit.

Hæreſes Apollinaris.

Extant apud Greg. Naz. ep 1. ad Cledonium.

1. *Si quis ſanctam Mariam deiparam non credit, extra divinitatem eſt.*

2. *Si quis Chriſtum per virginem tanquam per canalem decurriſſe ac defluxiſſe, ac non in ea divino modo, quia abſque viri opera; humano, quia procreationis lege, formatum eſſe dixerit, in ſimili impietate verſatur.*

3. *Si quis creatum hominem fuiſſe, Deumque poſtea ſubiiſſe, pronunciaverit, damnationi obnoxius eſt.*

Eadem fere omnia citantur parte II. conc. Epheſini act. 1. Tomi III. ſequentis. Verum & verſio diſſimilis eſt plane & tres poſteriores anathematiſmi deſunt, ut diſces ex fragmentis ejuſdem epiſtolæ primæ ad Cledonium presbyterum quæ mox ſubjiciemus.

4. *Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem unum eumdemque induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ recte credentibus promiſſa eſt.*

5. *Si quis divinitatem in eo velut in prophetam per gratiam operatam fuiſſe, ac non ſecundum eſſentiam connexam fuiſſe atque connecti, dixerit, divino afflatu careat, imo contrario impleatur.*

6. *Si quis cruci affixum non adoret, anathema ſit, atque in eorum, qui Deum interemerunt, numerum adſcribatur.*

7. *Si quis eum ex operibus perfectionem aſſecutum fuiſſe, aut poſt baptiſmum, vel reſurrectionem a mortuis in Filium adoptatum fuiſſe dixerit, quemadmodum quos Græci deos adſcriptitios inducunt, anathema ſit. Neque enim id quod cœpit, aut progreditur, aut perficitur, Deus eſt: tametſi hæc de eo idcirco dicantur, quod paulatim hominibus innotuerit.*

8. *Si quis ſanctam carnem nunc exutam & abjectam, divinitatemque corpore ſpoliatam eſſe, non autem cum aſſumpta parte & eſſe & venturam eſſe dixerit, præſentiæ illius gloriam non cernat.*

9. *Si quis carnem e cœlo deſcendiſſe, & non hinc atque a nobis eſſe dixerit, anathema ſit.*

10. *Si quis in hominem mente carentem ſperet, amens profecto eſt, nec dignus qui totus ſalute donetur.*

α'. Εἴ τις ὁ Θεοτόκον τὴν Μαρίαν ὑπολαμβάνει χωρὶς ἐστὶ τῆς Θεότητος.

β'. Εἴ τις ὡς διὰ σωλῆνος τῆς παρθένου δραμεῖν. ἀλλὰ μὴ ἐν αὐτῇ διαπεπλάσθαι λέγοι θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπικῶς· θεϊκῶς μὲν, ὅτι χωρὶς ἀνδρός. ἀνθρωπικῶς δὲ, ὅτι νόμῳ κύησεως, ὁμοίως ἄθεος.

γ'. Εἴ τις διαπεπλάσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἶθ' ὑποδεδυκέναι λέγοι Θεόν, κατάκριτος.

δ'. Εἴ τις εἰσάγει δύο υἱούς, ἕναμὲν τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς, δεύτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς μητρὸς, ἀλλ' ὄχι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, καὶ τῆς υἱοθεσίας ἐκπέσοι τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς ὀρθῶς πιστεύσι.

ε'. Εἴ τις ὡς ἐν προφήτῃ λέγοι κατὰ χάριν ἐνηργηκέναι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν σωπᾶσθαί τε καὶ σωπᾶσθαι, εἴη κοινὸς τῆς κρείττονος ἐνεργείας, μᾶλλον δὲ πλήρης τῆς ἐναντίας.

ς'. Εἴ τις μὴ προσκυνεῖ τὸν ἐσαρκωμένον ἀνάθεμα ἔσω καὶ πεπάχθω μετὰ τῶν θεοκτόνων.

ζ'. Εἴ τις ἐξ ἔργων τετελειωμένον, ἢ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν υἱοθεσίας ἠξιῶσθαι λέγοι, καθάπερ οἱ Ἕλληνες παρεγγράπτως εἰσάγουσιν, ἀνάθεμα ἔσω. τὸ γὰρ ἠργμένον ἢ προκόπτον ἢ τελειωμένον, ὁ Θεὸς, κἂν διὰ τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάδειξιν οὕτω λέγεται.

η'. Εἴ τις ἀποθεοῦσθαι νῦν τὴν σάρκα λέγοι, καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεότητα σώματος, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ προσλήμματος καὶ εἶναι καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας.

θ'. Εἴ τις λέγοι τὴν σάρκα καὶ οὐρανοῦ κατελήλυθέναι, ἀλλὰ μὴ ἐντεῦθεν εἶναι ἐξ ἡμῶν, ἀνάθεμα ἔσω.

ι'. Εἴ τις εἰς ἄνθρωπον ἦλθεν, ἀνόητος ὄντως ἐστὶ καὶ οὐκ ἄξιος ὅλος σώζεσθαι.

Cetera quæ Apollinaris ejuſque ſequacium dogmata jugulant, leget per otium Lector in eadem ad Cledonium presbyterum epiſtola 1. (ex qua decem iſtas ſententias excerpſimus) tum in altera proxime ſequenti, quæ in editis ſancti Gregorii theologi orationibus extremum ferme agmen claudunt.

Ex epiſtola illa Athanaſii, quam adverſus errores Apollinaris ſcripſit ad Epictetum Corinthiorum epiſcopum, conſtat, eumdem hæreſiarcham aſſeruiſſe, carnem Chriſti de cœlis deſcendentem Verbo coæqualem eſſe; Verbumque ſic carnem factum, ut in ipſam carnem mutatum fuerit. Hos errores primus omnium Athanaſius impugnans, non tantum prædictam epi-

epiſtolam, ſed etiam egregios illos commentarios de Chriſti incarnatione, & ſalutari ejuſdem adventu editos conſcripſit. S. Hier. epiſt. 82. ad Ocea. eumdem cum Tertullianiſtis de origine animarum ſenſiſſe, eas ex traduce generari, atque inſtar corporum ex corporibus, ex animalibus animas pariter propagari. De eodem quoque Theodor. l. 4. hær. fab. habet, quod non tantum divinarum perſonarum proprietates, verumetiam ipſas perſonas inſtar Sabellii confuderit. Eumdem ex antiquis eccleſiaſticis canticis ex divina ſcriptura acceptis, novos in eccleſiam a ſe editos pſalmos, & diverſa genera canticorum introduxiſſe, atque multiplicitate librorum ſibi gloriam comparare ſtuduiſſe, teſtatur Gregorius Nazianzenus prædicta epiſt. 1. ad Cledon. his verbis. *Quod ſi prolixi libri, & nova pſalteria, Davidique ex adverſo reſonantia, & verſuum lepos, pro tertio quodam teſtamento habentur, nos quoque pſalmos elaborabimus & multa conſcribemus ac modulabimur.* Hos libros teſte Gregorio Nyſſeno ſerm. de S. Ephrem, apud fœminam quamdam depoſitos, S. Ephrem per ſimulationem hæreſeos acceptos, ut ex iis ſe contra adverſarios inſtrueret, glutine compactos reddidit: quos cum Apollinaris a fœmina poſtulatos, in judicio publico & controverſia quadam legi mandaſſet, *cernens*, inquit Greg. Nyſſ. *ita firmiter connexos, ut prorſus explicari nequirent, tanto rubore atque pudore ſuffuſus eſt, animoque uſque adeo perturbatus, ut ex eo conſeſſu abiens, quaſi mentis atque conſilii inops & exanimatus, in morbum lapſus ſit; illamque ignominiæ notam ita ægre & moleſte tulit, ut parum admodum abfuerit, quin tum mortem obiret.* De ſcriptis ejuſdem vide Hieronymum de ſcript. eccleſ. in Apollin. Baron. an. 349. n. 25. & 26. item 373. n. 15. & ſeqq. ad 28.

Apollinaris a S. Ephrem pulchre illuſus.

ADDITIO

P. Jo. Dominici Mansi.

CUM in hac Synodo Anathema dictum ſit Hæreticis de quibus Labbeus in Hiſtoria hujus. ſynodi hic relata; atque anathematiſmi in eoſdem Hæreticos a Damaſo prolati ad hanc ſynodum pertineant, juvat epiſtolam Damaſi ad Paulinum cui in Cod. Lucenſi vetuſtiſſimo annexi ſunt integram repræſentare. Nec prætereundæ erunt geminæ vel tres aliæ fidei formulæ, quæ in eodem Codice ſtatim poſt anathematiſmos adduntur, quarum una ſub expreſſo Damaſi nomine legitur. Scire tamen Eruditos juvat additamenta hæc formularum legi pariter in Codice Canonum a Queſnello primum, dein integrius a Ballerinis vulgatorum, quorum in editione prior fidei confeſſio incipiens: Credimus unum Deum *&c. extat cap. XXX. altera:* Nos Patrem *&c. cap. XXXVII. nullibi tamen Damaſi nomine præſcripto. An vero epiſtola hæc ad Paulinum conjungenda ſit cum ea quæ prior eſt inter Epiſtolas Damaſi, vel alia ſit ab ea diverſa diſputant Eruditi. P. Couſtant eandem cenſet, ratus additamentum hoc eſſe illius in editis truncatæ, Ballerini diverſam judicant.*

INCIPIT

De Synodo Nicæno Scriba papæ Damaſi ad Paulinum Antiochenæ Urbis epiſcopum.

CRedimus *in unum Deum* patrem omnipotentem creatorem viſibilium & inviſibilium. Et in unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre unigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non creatum, unius ſubſtantiæ cum Patre, quod græce dicunt Omouſion, per quem omnia facta ſunt, ſive quæ in cœlo, ſive quæ in terra. Qui propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlo, incarnatus eſt, homo factus paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, venturus inde judicare vivos, & mortuos. Et Spiritum ſanctum neque facturam neque creaturam, ſed de ſubſtantia Deitatis.

Eos autem qui dicunt erat tempus quando non erat, & priuſquam naſceretur non erat, & quia ex nullis extantibus factus eſt, vel ex alia ſubſiſtentia, dicentes mutabilem, & convertibilem filium Dei, hos anathematizat catholica, & apoſtolica eccleſia.

Poſt hoc concilium Nicænum quod in urbe Roma concilium congregatum eſt a catholicis epiſcopis addiderunt de Spiritu ſancto. Et quia poſtea hic error inolevit, ut quidam ore ſacrilego auderent dicere Spiritum ſanctum factum eſſe per Filium.

Anathematizamus eos qui non tota libertate proclamant eum cum Patre & Filio unius poteſtatis eſſe, atque ſubſtantiæ.

Anathematizamus quoque eos, qui Sabellii ſequuntur errorem, eumdem dicentes eſſe Patrem, quem & Filium.

Anathematizamus Arium, adque Eunomium, qui pari impietate licet ſermone diſſimili Filium, & Spiritum ſanctum adſerunt eſſe creaturas.

Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii ſtirpe venientes, non perfidiam mutavere ſed nomen:

Anathematizamus Fotinum, qui Hebionis hæreſim inſtaurans, Dominum Jeſum Chriſtum tantum ex Maria confitetur.

Anathematizamus eos, qui duos Filios adſerunt, unum ante ſæcula, & alterum poſt adſumptionem carnis ex Virgine,

Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationabili, & intelligibili dicunt Dei verbum in humana carne verſatum, cum ipſe Filius ſit Verbum Dei, & non pro anima rationabili, & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram ideſt rationabilem, & intelligibilem ſine peccato animam ſuſciperit, atque ſalvaverit.

Anathematizamus eos, qui Verbum Filium Dei ex texſione, aut collectione, & a patre ſeparatum & inſubſtantivum & finem habiturum eſſe contendunt. Eos quoque qui de eccleſiis ad eccleſiam migraverunt tamtiva communionem noſtram habemus alienos quamdiva de has redierint civitates, in quibus primum ſunt conſtituti. Quod ſi alius alios tranſmigrante in loco viventis eſt ordinatus, tamdiu vacet Sacerdotii dignitate qui ſuam deſeruit civitatem quamdiu ſucceſſor ejus quieſcat in Domino.

Si quis non dixerit ſemper Patrem, ſemper Filium, ſemper Spiritum ſanctum eſſe, anathema ſit.

Si quis non dixerit Filium natum de Patre, ideſt de ſubſtantia ipſius divina, anathema ſit. B

Si quis non dixerit verum Deum Filium Dei, ſicut verum Deum Patrem ejus & omnia poſſe, & omnia noſſe, & patri æqualem, anathema ſit.

Si quis dixerit quod in carne conſtitutus Filius Dei, cum eſſet in terra in cœlis cum Patre non erat, anathema ſit.

Si quis dixerit quod in paſſione crucis dolorem ſentiebat Filius Dei Deus, & non caro cum anima qua induerat formam ſervi, quam ſibi acceperat, ſicut ait ſcriptura, anathema ſit.

Si quis non dixerit quod in carne quam aſſumpſit ſedet ad dexteram Patris, in qua venturus eſt judicare vivos, & mortuos, anathema ſit.

Si quis non dixerit ſpiritum ſanctum de Patre eſſe vere ac proprie ſicut filius de divina ſubſtantia & Deum verum, anathema ſit.

Si quis non dixerit Spiritum ſanctum omnia poſſe & omnia noſſe, & ubique eſſe, ſicut Filium, & Patrem, anathema ſit.

Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam eſſe, aut per Filium factum, anathema ſit.

Si quis non dixerit omnia per filium, & Spiritum ſanctum Patrem feciſſe, ideſt viſibilia, & inviſibilia, anathema ſit.

Si quis non dixerit Patris & Filii & Spiritus ſancti unam divinitatem, poteſtatem, majeſtatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem, D ac veritatem, anathema ſit.

Si quis non dixerit tres perſonas veras, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti æquales, ſemper viventes, omnia continentes, viſibilia, & inviſibilia omnia, potentes omnia, judicantes omnia, vivificantes omnia, facientes omnia, quæ ſunt ſalvanda ſalvantes, anathema ſit.

Si quis non dixerit adorandum Spiritum ſanctum ab omni creatura, ſicut Filium, & Patrem, anathema ſit.

Si quis de Patre, & Filio bene ſenſerit, de Spiritu autem ſancto non recte habuerit, hæreticum eſt, quod omnes hæretici de Filio Dei, & Spiritu ſancto male ſentientes in perfidia Judæorum, & Gentilium inveniuntur. Quod ſi E quis partiatur Deum Patrem dicens, & Deum Filium ejus, & Deum ſanctum Spiritum, Deos dicere, & non Deum propter unam divinitatem, & potentiam quam credimus eſſe, & ſcimus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ſubtrahens autem Filium, aut Spiritum ſanctum, ita ut ſolum exiſtimet eſſe Deum Patrem, dici aut credi unum Deum anathema ſit omnibus, immo Judæus; quod nomen Deorum in angelis, & ſanctis omnibus ad omnia poſitum, & donatum. De Patre autem, & Filio, & Spiritu ſancto propter unam, & æqualem divinitatem, non nomen Deorum, ſed Dei nobis oſtenditur, atque indicatur, ut credamus, quia & in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ſolum baptizamur, & non in Archangelorum nominibus, aut Angelorum, quomodo hæretici, aut Judæi, aut etiam Gentiles dementes faciunt. Hæc ergo eſt ſalus Chriſtianorum, ut credentes Trinitati, ideſt Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, in eam veram ſolam, unam divinitatem, & potentiam, & ſubſtantiam ejuſdem, hæc ſine dubio credamus. Finit.

Explicit expoſitio.

CRedimus unum Deum Patrem omnipotentem, & Filium ejus unicum, Dominum noſtrum, conceptum de Spiritu Sancto Jeſum Chriſtum Deum & Dominum noſtrum & Spiritum S. Deum non tres Deos, ſed Patrem, Filium & Spiritum S. unum Deum eſſe confitemur: non ſic unum Deum quaſi ſolitarium, nec eumdem qui ipſe ſibi Pater ſit ipſe & Filius, ſed Patrem verum, qui genuit Filium verum, ut eſt Deus de Deo, lumen de lumine, vita ex vita, perfectum de perfecto, totum a toto, plenum a pleno, non creatum ſed genitum, non ex nihilo, ſed ex Patre, unius ſubſtantiæ cum Patre; Spiritum vero S. Deum non ingenitum neque genitum, non creatum nec C factum, ſed Patris & Filii ſemper in Patrem & Filium coæternum veneramur. Unum tamen Deum, quia ex uno Patre totum quod Patris eſt, Deus natus eſt Filius. Pater Filium generans non minuit, nec amiſit plenitudinis ſuæ Deitatem, totum autem quod Deus Pater eſt, id eſſe & Filium ab eo natum certiſſime tenentes cum Spiritu S. unum Deum piiſſime confitemur.

Incipit ejuſdem ſermo.

CRedimus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum Dei Filium per quem omnia facta ſunt quæ in cælis & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cœlo, natum de Spiritu S. & Virgine Maria. Verbum caro factum, non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod non erat; non demutatum, ſed Deum permanentem, etiam hominem natum non putative, ſed vere, non aerium ſed corporeum, non fantaſeum, ſed carneum, oſſa, ſanguinem, ſenſum, animam habentem. Ita verum hominem & verum Deum intelligimus ut verum Deum, verum hominem fuiſſe nullo modo ambigamus confitendum; hunc eundem Dominum Jeſum Chriſtum adimpleſſe legem & prophetas, paſſum ſub Pontio Pilato, crucifixum ſecundum ſcripturas, tertia die a mortuis reſurrexiſſe, adſumptum in cælis ſedere ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, in hujus mortem & ſanguinem mundatos, remiſſionem peccatorum conſequutos, reſuſcitandos nos ab eo in his corporibus in eandem carnem qua natus & paſſus & mortuus, & reſurrexit. Et animas cum hæc carne vel corpora noſtra (*ſic*) accepturos ab eo ad vitam æternam præmium bonum meriti, aut ſententiam pro peccatis æterni ſupplicii. *Explicit.*

Hanc fid
mulam
ſuperio
git &
nuat
Canon
Queſn

Inci-

Incipit de Fide Catholica.

NOS Patrem & Filium & Spiritum S. confitemur, itaut in Trinitate perfecta & plenitudo ſit divinitatis; nam tres Deos dicit qui Divinitatem ſeparat Trinitatis. Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus S. Deus, & tres unum ſunt in Jeſu Chriſto: tres itaque formæ ſed una poteſtas. Ergo diverſitas plures facit; unitas vero poteſtatis excludit numeri quantitatem, quia unitas numeros (*ſic*) non eſt. Sic itaque unus Deus, una fides, unum baptiſma. Si quis vero hanc fidem non habet, catholicus non poteſt dici, quia catholicam non tenet fidem, alienus prophanus eſt, adverſus veritatem rebellis eſt. *Explicit de fide catholica.*

SYN. ROMANA TERTIA DAMASI.

Ex libello ſynodico.

Ἀθανασίου τῦ πανιέρου μετελθόντος γῆθεν πρὸς τὰ ἐράνια, Πέτρος ὁ πολλὰ συνιδρώσας αὐτῷ, ψήφοις ἐκείνῳ τῦ θρόνῳ διάδοχος γίνεται. ὃν οἱ τῆς κιβδήλε δόξης ἐχόμβυοι, τιλὶ Ἀλεξάνδρειαν κατιλαβόντες, Ἑλλιωικῆ χειρὶ ἐξελαύνυσι· τὸν λύκον Λάκιον ἀντεισάξαντες. Πέτρος δὲ τιλὶ Ῥώμιι κατέλαβε· κ) πάπας Δάμασος αὐτὸν προσλαβόμβυος, ἐν Ῥώμῃ σύνοδον θείαν κ) ἱερὰν συνεκρότησεν· ἤ τὸν ἄνυν Ἀπολινάριον, Στέφανόν τε τὸν μαθητιὶ αὐτῦ ἀνεθεμάτισε, κ) τὸν φόνιον Λάκιον.

SANCTO igitur Athanaſio è terra in cœlum profecto, Petrus, qui plurimorum ei ſudorum ſocius fuerat, per ſuffragia throni illius ſucceſſor efficitur. Quem, qui adulterinæ ſententiæ adhærebant, Alexandria per Græcam manum occupata ejiciunt, in ejuſque locum, lupum illum Lucium inintroducunt. Petrus vero Romam contendit: eoque recepto, papa Damaſus Romæ divinam & ſanctam ſynodum convocavit: quæ amentem illum Apollinarium, Stephanumque [1] ejus diſcipulum, & latronem Lucium anathemate notavit.

EJUSDEM DAMASI QUARTA [2] ROMANA.

Ex eodem libello.

Οὐαλης μβυ ἐν Θράκῃ Γότθος συμβαλών. ὑπ' αὐτῆ εἰς Χαλκίδα, πυρίκαυστος ἐν ἀχυρῶνι γενόμβυος, πρὸς τὸ αἰώνιον πῦρ ἐξεδήμησε· κ) Γρατιανὸς Οὐαλεντινιανῦ τελευτήσαντος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῦ παῖδος αὐτῦ, ἑσπερίων κ) τῆ ἑῴων αὐτοκράτωρ γβυόμβυος, τὸν ἐν ὀρθοδοξίᾳ δυσεβεῖς ἐπισκόπυς ἀνεκαλέσατο. Καθ' ὃν χρόνον κ) ὁ μακάριος Δάμασος, ἐν Ῥώμῃ ἁγίαν συγκαλεσάμβυος σύνοδον, κατὶ Ἀρειανῶν κ) Πνευματομάχων, κ) ἄλλων πλείστων αἱρετικῶν· ὅρον θείων κεφαλαίων ἐκθέμβυος, ἐν Θεσσαλονίκῃ πρὸς τὸν Παυλῖνον ἀπέστειλεν, ἐκ θείας οἰκονομίας πανταχῦ τὰ μέγιστα δβυνῦσαντα, προσκυνεῖν γὰρ τριάδα πάντας ἔπεισεν ὁμοούσιον.

VALENS autem cum in Thracia adverſus Gothos pugnaſſet, in Chalcide ab ipſis igne abſumptus in quodam palearum receptaculo ad æternum ignem migravit. Valentiniano etiam in Chriſto Deo noſtro defuncto, Gratianus filius, & occidentis & orientis imperator factus, pios epiſcopos ab exilio revocavit. Quo tempore beatus etiam Damaſus ſacram Romæ convocavit ſynodum, adverſus Arianos, Pneumatomachos & alios plurimos hæreticos: expoſitamque definitionem divinorum capitum, Theſſalonicam ad Paulinum miſit, quæ ex divina diſpenſatione ubique maxima perfecit, & Trinitatem homouſion adorandam eſſe omnibus perſuaſit.

ANTIOCHENA [3] MELETII EX EODEM.

Ἀλλὰ κ) Μελέτιος, ἀναχληθεὶς ὁ ἀοίδιμος, ἐν τῷ οἰκείῳ θρόνῳ Ἀντιοχείας, θείαν κ) ἱερὰν συνεκαλέσατο σύνοδον· ἥ τὸ θεοποιὸν κυρώσασα σύμβολον, κ) ἀναθεματίσασα Μάρκελλον, Φωτεινὸν, κ) Ἀπολιναρίου, ὅρον θεῖον πρὸς Δάμασον, κ) τὸς ἱεράρχας τῆς ἑσπέρας ἀπέστειλε.

SED & Meletius, qui ἀοίδιμος, id eſt, celebris cognominatur, ſuo in throno Antiochiæ divinam & ſacram convocavit ſynodum, quæ divinum confirmans ſymbolum, & Marcellum, Photinum ac Apollinarium anathemate notans, divinam ad Damaſum & epiſcopos occidentis miſit expoſitionem.

[4] PROFESSIO FIDEI, ET ANATHEMATISMI adverſus Apollinaris, Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii & Photini hæreſes.

Ex epiſtola quam ſcripſit Damaſus Paulino epiſcopo Antiocheno.

QUIA poſt concilium Nicænum [a] is error inolevit, ut quidam ore ſacrilego auderent dicere, Spiritum ſanctum factum eſſe per Filium.

Anathematizamus [b] eos qui non tota libertate proclamant, eum cum Patre & Filio unius poteſtatis eſſe atque ſubſtantiæ.

Anathematizamus quoque eos, qui Sabellii ſequuntur errorem, eumdem dicentes Patrem eſſe, quem & Filium.

Anathematizamus Arium atque Eunomium, qui pari impietate, licet ſermone diſſimili, Filium & Spiritum ſanctum aſſerunt eſſe creaturas.

Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii ſtirpe venientes, non perfidiam mutaverunt, ſed nomen.

Anathematizamus Photinum, qui Ebionis hæreſim inſtaurans, dominum Jeſum Chriſtum tantum ex Maria Virgine confitetur.

Anathematizamus eos, qui duos filios aſſerunt, unum ante ſæcula, & alterum poſt aſſumptionem carnis, ex virgine.

Anathematizamus eos, qui pro hominis anima [c] rationali & intelligibili, dicunt Dei Verbum in humana carne verſatum, cum ipſe filius ſit Verbum Dei, & non pro anima rationali

Extat apud Theodor. alter. translationis lib. 5. cap. 11.

a *in mſſ. Juſt.* Poſt Conc. Nicænum aliud in urbe Roma congregatum eſt, quo catholici epiſcopi addiderunt de Spiritu ſancto, quia poſtea inolevit, &c.

b omnes.

c rationabili ex edit. Holſtenii de qua ſupra.

1 Legendum *Timotheum*, qui Apollinaris diſcipulus fuit. *Pagius.* 2 Habita hæc fuit anno 378. poſt Valentis interitum, ut infra dicemus. 3 Hæc pertinet ad an. Ch. 379. 380. de qua infra. 4 Hæc ſpectat ad Concilium Romanum V. ſub Damaſo an. 378. de quo infra. In hiſt. Tiparr. lib. 9. cap. 16. ubi verſio horum ſtatutorum per Epiphanium Scholaſticum cum hac conferenda, titulus hic eſt hujus fidei profeſſionis: *Statuta ſedis Apoſtolicæ contra diverſas hæreſes.*

nali & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram, id eſt, rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit, atque ſalvaverit.

Anathematizamus eos, qui Verbum Dei Filium extenſione aut collectione, & a Patre ſeparatum, inſubſtantivum, & finem habiturum eſſe contendunt.

a abſunt hec a mſ. Juſt. abſunt etiam in Cod. *Luc.*
b quamdiu
c primum

[a] Eos autem qui ab eccleſiis ad eccleſias migraverint, tamdiu a noſtra communione alienos habemus, [b] donec ad eas redierint civitates, in quibus [c] primitus ſunt conſtituti. Quod ſi quis alius, alios tranſmigrante, in locum viventis ordinatus eſt, tam diu vacet ſacerdotii dignitate, qui ſuam deſeruit civitatem, [d] donec ſucceſſor ejus quieſcat in domino.

d quamdiu

e Quæ ſeq. extant in eodem mſ. Juſtelli
f fuiſſe &

[e] Si quis non dixerit, ſemper Patrem, ſemper Filium, ſemper Spiritum ſanctum [f] eſſe, anathema ſit.

Si quis non dixerit, Filium natum de Patre, id eſt, de ſubſtantia divina ipſius, anathema ſit.

g verbum domini filium Dei Deum ſic & in *Luc.*

Si quis non dixerit, [g] Deum verum filium Dei, ſicut Deum verum patrem ejus, & omnia poſſe & omnia noſſe, & patri æqualem, anathema ſit.

Si quis dixerit, quod in carne conſtitutus filius Dei, cum eſſet in terra, in cœlis cum Patre non erat, anathema ſit.

h ſuſtinebat *Philip. 2. v. 7.*

Si quis dixerit, quod in paſſione crucis dolorem [h] ſuſtinuit filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induerat in forma ſervi, quam ſibi acceperat, ſicut ait ſcriptura, anathema ſit.

i abeſt hic anathematiſmus ab eodem mſ. Juſtelli & ab editione Holſtenii, & a *Luc. Philip. 2.*

Si quis non dixerit, excruciatum carne Dei filium, & carne mortem guſtaſſe, fuiſſeque primogenitum ex mortuis, quatenus vita eſt vificus Deus, anathema ſit.

Si quis non dixerit, quod in carne, quam aſſumpſit, ſedet ad dexteram patris, in qua venturus eſt judicare vivos & mortuos, anathema ſit.

k Filius
l Deum verum *ita mſ. Juſt. & ed. Holſt.*

Si quis non dixerit, Spiritum ſanctum de Patre eſſe vere ac proprie, ſicut [k] & Filium de divina ſubſtantia, & [l] Deum Dei Verbum, anathema ſit.

Si quis non dixerit, omnia poſſe Spiritum ſanctum, omnia noſſe, & ubique eſſe, ſicut & Patrem & Filium, anathema ſit.

Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam, aut per Filium factum, anathema ſit.

m Hæc duo verba abſunt ab ed. Holſtenii.

Si quis non dixerit, omnia per Filium (poſtea [m] incarnatum) & Spiritum ſanctum, Patrem feciſſe, id eſt, viſibilia & inviſibilia, anathema ſit.

Si quis non dixerit, Patris & Filii & Spiritus ſancti unam divinitatem, poteſtatem, majeſtatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, anathema ſit.

Si quis tres perſonas non dixerit veras Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, æquales, ſemper viventes, omnia continentes viſibilia & inviſibilia [n], omnipotentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia [o] ſalvantes, anathema ſit.

n omnia potentes
o quæ ſunt ſalva

Si quis non dixerit, Spiritum ſanctum adorandum ab omni creatura, ſicut & Filium & Patrem, anathema ſit.

Si quis de Patre & Filio bene ſenſerit, de Spiritu autem ſancto non recte habuerit, hæreticus eſt: [p] quia omnes hæretici de Filio Dei & de Spiritu ſancto male ſentientes, in Judæorum atque gentilium perfidia inveniuntur.

p in mſ. Juſt. hæc alio loco obtinent

Quod ſi quis partiatur, [a] Deum Patrem dicens, & Deum Filium ejus, & Deum Spiritum ſanctum, deos dici, & non Deum, propter unam divinitatem & potentiam, quam credimus eſſe & ſcimus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Deum verum; ſubtrahens autem Filium & Spiritum ſanctum, ita ſolum [b] exiſtimet Deum Patrem dici aut credi unum Deum, anathema ſit. Nomen enim deorum & angelis & ſanctis omnibus a Deo eſt impoſitum & donatum. De Patre autem & Filio & Spiritu ſancto, propter unam & æqualem divinitatem, non nomen deorum, ſed Dei nobis oſtenditur atque indicatur, ut credamus, quia in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto ſolum baptizamur; & non in archangelorum nominibus & angelorum, quomodo hæretici, aut Judæi, aut etiam gentiles dementes. [c]

a divi ſingil edit. mſ. quis dicer
b eſſe
c faci

Hæc eſt ergo ſalus Chriſtianorum, ut credentes Trinitati, id eſt, Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, & in eam baptizati, veram ſolamque unam divinitatem, potentiam, majeſtatem, & ſubſtantiam ejus ſine dubio credamus. [d]

d In ſeq Qu ſi hab

In eodem jam ſupra laudato ſæpius c. mſ. Juſtelli hæc adjunguntur: *Dicit quoque beatus Iſaias*, &c. quæ ſunt conſarcinata ab aliquo ſequioris ſæculi. His ergo omiſſis ſatius fuerit ipſa Theodoreti verba lib. V. cap. 11. referre.

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ πίστεως, ἣν ὁ πάπας Δάμασος ἀπέστειλεν πρὸς ἐπίσκοπον Παυλῖνον Θεσσαλονίκης.

Ἐπειδὴ μὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, αὐτὴ ἡ πλάνη ἀνέκυψεν, ὥστε τολμᾷν τινὰς βεβήλῳ στόματι εἰπεῖν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γεγονέναι διὰ τοῦ υἱοῦ.

Ἀναθεματίζομεν τοὺς μὴ πάσης ἐλευθερίας κηρύττοντας σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τῆς μιᾶς, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἐξουσίας ὑπάρχειν τὸ ἅγιον πνεῦμα.

Ὁμοίως δὲ ἀναθεματίζομεν, καὶ τοὺς τῇ Σαβελλίου ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, τὸν αὐτὸν λέγοντας καὶ πατέρα εἶναι καὶ υἱόν.

Ἀναθεματίζομεν Ἄρειον καὶ Εὐνόμιον οἳ τῇ ἴσῃ δυσσεβείᾳ εἰ καὶ τοῖς ῥήμασι διαφέρονται τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα κτίσμα εἶναι διϊσχυρίζονται.

Ἀναθεματίζομεν τοὺς Μακεδονιανούς, οἵτινες ἐκ τῆς Ἀρείου ῥίζης καταγόμενοι, οὐχὶ τιμῶ ἀσέβειαν, ἀλλὰ τιμῶ προσηγορίαν ἐπήλλαξαν.

Ἀναθεματίζομεν Φωτεινόν, ὃς τιμῶ τοῦ Εὐβίωνος αἵρεσιν ἀνακαινίζων, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, μόνον ἐκ τῆς Μαρίας ὁμολογεῖ.

Ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς δύο εἶναι υἱοὺς διϊσχυριζομένους, ἕνα πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἄλλον μετὰ τιμῶ τῆς σαρκὸς ἐκ τῆς Μαρίας ἀνάληψιν.

Ἀναθεματίζομεν κἀκείνους, οἵτινες ἀντὶ λογικῆς ψυχῆς διϊσχυρίζονται, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐσάρκωσεν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκί. αὐτὸς γὰρ ὅτος ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, οὐχὶ ἀντὶ τῆς λογικῆς καὶ νοερᾶς

ρᾶς ψυχῆς ἐν τῷ ἑαυτȣ̃ σώματι γέγονεν, ἀλ- A
λὰ τὴν ἡμετέραν, τȣ̃τ' ἔστι λογικὴν καὶ νοερὰν, ἄνευ τῆς ἁμαρτίας, ψυχὴν ἀνέλαβε καὶ ἔσωσεν.

Ἀναθεματίζομεν καὶ τȣ̀ς λέγοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ συστολῇ ἀπὸ τοῦ πατρὸς κεχωρίσθαι, καὶ ἀνυπόστατον αὐτὸν εἶναι, ἢ μέλλειν τελευτᾶν βλασφημοῦντας.

Τοὺς δὲ ἀπὸ ἐκκλησιῶν εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας μετελθόντας, ἄχρι τοσούτȣ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἀλλοτρίȣς ἔχομεν, ἄχρις οὗ πρὸς αὐτὰς ἐπανέλθωσι τὰς πόλεις ἐν αἷς πρῶτον ἐχειροτονήθησαν. ἐὰν δέ τις ἄλλȣ ἀπὸ τόπȣ εἰς τόπον μετελθόντος, ἐν τόπῳ τȣ̃ ζῶντος ἐχει- B
ροτονήθη, ἄχρι τοσούτȣ σχολάσῃ ἀπὸ τȣ̃ ἱερατικȣ̃ ἀξιώματος ὁ τὴν ἰδίαν πόλιν καταλείψας, ἄχρις ȣ̃ ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν ἀναπαύσηται ἐν κυρίῳ.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν πατέρα ἀεὶ, καὶ ἀεὶ τὸν υἱὸν, καὶ ἀεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν υἱὸν γεννηθέντα ἐκ πατρὸς, τȣτέστιν ἐκ τῆς ȣ̓σίας τῆς θείας αὐτȣ̃, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, ἀληθινὸν Θεὸν τὸν υἱὸν τȣ̃ Θεȣ̃, ὡς ἀληθινὸν Θεὸν τὸν πατέρα αὐτȣ̃, καὶ πάντα δύνασθαι καὶ πάντα εἰδέναι, καὶ τῷ πατρὶ C
ἴσον, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις εἴπῃ, ὅτι ἐν σαρκὶ διάγων ὁ υἱὸς τοῦ Θεȣ̃, ὅτε ἦν ἐν τῇ γῇ, ἐν τοῖς ȣ̓ρανοῖς, καὶ σὺν τῷ πατρὶ ȣ̓κ ἦν, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις εἴπῃ, ὅτι ἐν τῷ πάθει τȣ̃ σταυρȣ̃ τὴν ὀδύνην ὑπέμεινεν ὁ υἱὸς τȣ̃ Θεȣ̃ θεότητι, καὶ ȣ̓χὶ σαρκὶ καὶ ψυχῇ λογικῇ, ἣν περ ἀνέλαβεν ἐν τῇ τȣ̃ δȣ́λȣ μορφῇ, ὡς εἴρηκεν ἡ ἁγία γραφὴ, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν τȣ̃ Θεȣ̃ λόγον παθόντα σαρκὶ, καὶ ἐσταυρωμένον σαρκὶ, καὶ θανάτȣ γευσάμενον σαρκὶ γεγονότα τὲ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν καθὸ ζωή ἐστι καὶ ζωοποιὸς ὡς Θεὸς, ἀνά- D
θεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, ὅτι ἐν σαρκὶ ἣν περ ἀνέλαβε, καθέζεται ἐν τῇ δεξιᾷ τȣ̃ πατρὸς, ἐν ᾗ καὶ ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρȣ̀ς, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τȣ̃ πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως, ὡς καὶ τὸν υἱὸν ἐκ τῆς θείας ȣ̓σίας καὶ Θεὸν Θεȣ̃ λόγον, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, πάντα δύνασθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ πάντα εἰδέναι. καὶ πανταχȣ̃ γῆς παρεῖναι, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις εἴπῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποίημα, ἢ διὰ τȣ̃ υἱȣ̃ γεγενῆσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, πάντα διὰ τȣ̃ υἱȣ̃ τȣ̃ σαρκωθέντος καὶ τȣ̃ ἁγίȣ πνεύματος τὸν πατέρα πεποιηκέναι, τȣ̃τ' ἔστι τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τȣ̃ πατρὸς, καὶ τȣ̃ υἱȣ̃ καὶ τοῦ ἁγίȣ πνεύματος μίαν θεότητα, ἐξȣσίαν, δυναστείαν, μίαν δόξαν, κυριότητα μίαν, βασιλείαν μίαν, θέλησιν καὶ ἀλήθειαν, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις τρία πρόσωπα μὴ εἴπῃ ἀληθινὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τȣ̃ υἱȣ̃, καὶ τȣ̃ ἁγίȣ πνεύματος, εἰς ἀεὶ ζῶντα, τὰ πάντα κατέχοντα τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, πάντα δυνάμενα, πάντα κρίνοντα, πάντα ζωοποιȣ̃ντα, πάντα δημιȣργȣ̃ντα, πάντα σώζοντα, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, προσκυνητὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ πάσης τῆς κτίσεως, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις περὶ τȣ̃ πατρὸς καὶ τȣ̃ υἱȣ̃ καλῶς φρονήσει, περὶ δὲ τοῦ ἁγίȣ πνεύματος ȣ̓κ ὀρθῶς ἔχει, αἱρετικός ἐστιν, ὅτι πάντες οἱ αἱρετικοὶ περὶ τȣ̃ υἱȣ̃ τοῦ Θεȣ̃ καὶ περὶ τȣ̃ ἁγίȣ πνεύματος κακῶς φρονοῦντες, ἐν τῇ τῶν Ιȣδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀπιστίᾳ τυγχάνειν ἐλέγχονται.

Εἴ τις δὲ μερίσει θεότητα, Θεὸν τὸν πατέρα λέγων ἀνὰ μέρος, καὶ Θεὸν τὸν υἱὸν, καὶ Θεὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ διϊσχυρίσαιτο θεȣ̀ς λέγεσθαι καὶ ȣ̓ Θεὸν, διὰ τὴν μίαν Θεότητα καὶ δυναστείαν, ἣν περ εἶναι πιστεύομεν καὶ οἴδαμεν, τοῦ πατρὸς καὶ τȣ̃ υἱȣ̃ καὶ τοῦ ἁγίȣ πνεύματος, Θεὸν ἕνα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἢ πάλιν ὑπεξελόμενος τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς μόνον ὑπονοῆσαι τὸν πατέρα Θεὸν λέγεσθαι, ἢ μὴ πιστεύεσθαι ἕνα Θεὸν, ἀνάθεμα ἔστω. Τὸ γὰρ ὄνομα τῶν Θεῶν, καὶ τοῖς ἀγγέλοις, καὶ πᾶσιν τοῖς ἁγίοις παρὰ Θεȣ̃ ἐχαρίσθη. περὶ δὲ τȣ̃ πατρὸς καὶ τȣ̃ υἱȣ̃ καὶ τοῦ ἁγίȣ πνεύματος, διὰ τὴν μίαν καὶ ἴσην θεότητα, ȣ̓χὶ τῶν Θεῶν ὀνόματα, ἀλλὰ τȣ̃ Θεȣ̃ ἡμῶν ἐνδείκνυται καὶ σημαίνεται, ἵνα πιστεύωμεν ὅτι εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα βαπτιζόμεθα, καὶ ȣ̓χὶ εἰς τὰ τῶν ἀρχαγγέλων ἢ ἀγγέλων ὀνόματα, ὡς οἱ αἱρετικοὶ, ἢ ὡς Ιȣδαῖοι, ἢ ἐθνικοὶ παραφρονοῦντες.

Αὕτη τοίνυν ἡ τῶν Χριστιανῶν σωτηρία ἐστὶν, ὥστε πιστεύοντες τῇ τριάδι, τȣ̃τ' ἔστι τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ βαπτιζόμενοι εἰς τὴν αὐτὴν, μίαν θεότητα καὶ δυναστείαν καὶ θειότητα, καὶ ȣ̓σίαν, εἰς αὐτὸν πιστεύωμεν.

Nota Severini Binii.

a Professio fidei.) Titulus illius exemplaris, quod a Theodoreto recitatur, falsus est: & nisi dicamus illum ab aliquo alio appositum esse, Theodoretus a fraude & dolo nequaquam excusari potest. Nam certum est hoc tempore Acholium sanctitate clarissimum, Thessalonicensem episcopatum gubernasse, eique Anysium longe post tempora defunctum successisse. Quomodo itaque verum esse potest, quando prædicta inscriptio Theodoreti præ se fert, Paulinum eodem hoc tempore Thessalonicensem episcopum fuisse? Nomen Acholii Thessalonicensis episcopi in synodali Epistola Constantinopolitani concilii, quam idem Theodoretus refert, expressum invenitur. Teste Sozom. lib. 7. cap. 4. Acholius Theodosium imperatorem, anno Christi 379. baptizavit. Cum itaque eum Thessalonicæ Ireminus, Aetius, & Alexander; post eumdem Anysius, teste Ambrosio, eidem E
Thessalonicensi ecclesiæ præfuerit, Paulinus aliquis his temporibus ejusdem ecclesiæ episcopus fuisse non potest. Unde satis probabile apparet quod Theodoretus pro Antiocheno Paulinum Thessalonicensem dolose collocaverit, ea nimirum de causa, ne ex hac Damasi epistola ad eum scripta, catholicæ ecclesiæ communioni conjunctus fuisse videretur. Vide Baronium anno 378. num. 42.

Titulus falso appositus est.

Ob-

Observatio P. Antonii Pagi

Ad an. 373. n. 2. & seqq.

Synodus Romana consignatur a Theophane anno Incarnationis secundum Alexandrinos 367. qui Kalendis Septembris anni Christi 374. inchoatur. Et quidem recte: nam Petrus Alexandrinus Episcopus, qui anno 373. D. Athanasio successit, quique eidem Concilio interfuit, nonnisi anno 374. Romam pervenire potuit. Siquidem Petrus D. Athanasii successor statim litteras Synodicas ad Damasum PP. misit; quibus Damasus respondens, literas communicatorias scripsit ad Petrum, ut is testatur apud Theodoretum lib. 4. cap. 22. Ex quo apparet, inquit Valesius in notis ad eum locum, inter ordinationem Petri, ac fugam satis longum temporis spatium intercessisse; nec probabilem videri Baronii sententiam, qui ordinationem, ac fugam Petri in eumdem annum conjicit. Præterea Sozomenus lib. 6. cap. 25. de hac Synodo loquitur post narratam D. Ambrosii ordinationem anno 374. factam. Denique S. Epiphanius, qui anno CCCLXXIV. Panarium scripsit, non solum Apollinarem damnatum non dicit, sed etiam eum *fratrem*, imo *charissimum & maxime ubique honorandum* prædicat. Quare, licet jam in Oriente multi in ejus blasphemias insurrexissent, non deerant tamen qui eum excusarent; nondumque damnatus erat, quando Epiphanius Opus illud scripsit; aut saltem ejus damnationis nuncium nondum in Orientem perlatum erat, aut denique Epiphanius, ut multi alii, Apollinari favebat. Cum vero Theophanes de hac Synodo loquatur post S. Ambrosii ordinationem, eodemque anno, quo Valentiniani senioris mortem recitat, ea Synodus post hunc annum celebrata fuit.

Porro in hac Synodo Romana multipliciter ab Historicis erratum. Primo, in anno, ut jam vidimus. Secundo, quia Baronius ad eam refert epistolam Damasi PP. quæ incipit: *Quod debitam Apostolicæ Sedi reverentiam exhibet*: quæ recitatur a Theodoreto lib. 5. cap. 10. post Synodum Constantinopolitanam anno 381. habitam. Verum, ut observat Valesius in Notis ad Sozomenum, hæc epistola non est Synodica, sed Decretalis tantum ipsius Damasi. Ac præterea, ut idem Valesius in Notis ad Theodoretum laudatum ea jam diu post hoc tempus scripta. Ait enim Damasus: *Quid depositionem Timothei a me denuo postulatis? Qui & hic judicio Sedis Apostolicæ, præsente etiam Petro Alexandrinorum urbis Episcopo; depositus est una cum magistro ipsius Apollinare.* Perperam itaque ea epistola ad præsens Concilium Romanum, in quo *Apollinaris & Timotheus* a Damaso & a Petro Alexandrino damnati, relata. Tertio, Anathematismi adversus Apollinarem, aliosque Hæreticos ex alia Damasi epistola desumti, & a Theodoreto lib. 5. cap. 11. post Synodum Constantinopolitanam anno 381. coactam recitati, optime etiam ad hoc Concilium Romanum referuntur.

Sozomenus lib. 6. cap. 25. loquens de duobus *Apollinaribus* patre & filio, & de Vitale Presbytero hæc de III. Synodo Romana scribit; *Primus Damasus Episcopus urbis Romæ, & una cum illo Petrus Alexandrinus Antistes, cum hanc hæresim latius serpere intellexissent, Concilio Romæ congregato, eam ab Ecclesia Catholica alienam esse decreverunt.* Valesius in Notis ad Sozomenum existimat eum intelligere Synodum *quæ Romæ celebrata est anno Christi 377. vel 378. Ex qua Synodo nihil ad nos pervenit præter partem epistolæ, sive expositionis fidei, quæ transmissa est ad Orientem, & cui Orientales Episcopi facta Synodo apud Antiochiam subscripserunt, ut legitur in Collect. Rom. L. Holstenii pag. 166. Id autem factum est anno Domini* 378. Verum Sozomenus tam capitibus ea verba præcedentibus, quam illa subsequentibus, verba facit de iis, quæ durante persecutione Valentis contingere, & Petrus Alexandrinus Roma anno 377. discessit; idemque non dubium quin ibidem Sozomenus tertiam Synodum Romanam intelligat. Sed huc usque has Romanas Synodos, *Damaso* sedente habitas distinguere facile non fuit.

[a] CONCILIUM [b] VALENTINUM I.

SUB DAMASO,

Statuta synodi apud ecclesiam Valentinam, sub die IV. Idus Julias, Gratiano [2] Augusto III. & Equitio V. C. consulibus, [c] an. Christi 374. æra [3] 413. Gratiani ejusdem Augusti, & Damasi papæ VII.

TITULI CANONUM.

I. *De bigamis non ordinandis.*
II. *De puellis Deo devotis, si ad terrenas nuptias transierint.*
III. *De iis qui post acceptum baptismum sacrificiis se dæmonum, vel incesta lavatione polluerint.*
IV. *Si quis de se verum vel falsum crimen sub ordinatione professus fuerit.*

SYNODICA AD UNIVERSOS

Episcopos Galliarum.

Dilectissimis fratribus per Gallias, & quinque provincias constitutis episcopis, Fœgadius, [2] Eumerius, Florentius, Artemius, Æmilianus, Britto, Justus, Evodius, Rhodanius, [4] Eortius, Chrestus, Concordius, Constantius, Paulus, Antherius, Felix, Neoterius, Nicetius, Urbanus, Simplicius, & Vincentius, episcopi in domino salutem.

Emetius.

TRANSACTIS Valentiæ omnibus, & in Dei nomine in statu meliore compositis, quæ fuerant cœpta causa discidii, & quorumdam fuit fratrum utilis & religiosa suggestio, retractandum etiam de his, quæ nec recipere possumus ob ecclesiæ sanctitatem, nec tamen usurpatæ consuetudinis causa damnare. Ita enim per omnes ecclesias ejusmodi vitiorum germen inolevit, ut ad plena remedia difficilis sit recursus; certe non sine verecundia eorum, quos causa contingit. Quocirca, fratres, libra-
Dto diu, moderatoque consilio, ea cautelæ ratio servata est, quæ & scandala submoveret, & sanctitatem ecclesiæ custodiret.

CANONES.

I.

[d] SEDIT igitur neminem post hanc synodum, qua ejusmodi illicitis vel sero succurritur, de digamis, aut internupta-

1 Sirmondus edidit ex codicibus Mss. Remen. Lugdunen. Anicienſi, Fossat. & tribus aliis Collegii Paris. Soc. Jesu Collectionis Isidorianæ, codicibus, qui ante annos 800. scripti creduntur. In uno eorum dicitur hoc Concilium fuisse Episcoporum triginta. In alio, quo continetur indiculus synodorum verbis Isidori ipsius, si Gratiano credimus, XI. dist. 16. hæc leguntur, quæ Gratianus non habet: *Concilium Valentinum XX. Episcoporum, in quo statuti sunt Canones quatuor, quorum auctor, maxime Fegadius Episcopus extitit: subscribentibus Emerio, Florentio, & ceteris.* Hard. 2 Mss. nostri duo, *Gratiano IV. & Æquitio.* Hard. 3 Forte CCCCXII. *Hard.* 4 In Ms. Anic. Evortius. Hard.

nuptarum maritis, ordinari clericum poſſe. Nec requirendum, utrumne initiati ſacramentis divinis, anne gentiles, hac ſe infelicis ſortis neceſſitate macularint, cum divini præcepti caſta ſit forma. Sed quia fratrum noſtrorum vel imperitiam, vel ſimplicitatem, vel etiam præſumptionem damnare non poſſumus, nec per omnes eccleſias quæ ſunt jampridem male geſta corrigere; placuit etiam de eorum ſtatu qui prius ordinati ſunt, nihil revolvi, ſi nulla extrinſecus cauſa procedat qua indigni miniſterio comprobentur.

II.

De puellis vero quæ ſe Deo voverunt, ſi ad terrenas nuptias ſponte tranſierint, id cuſtodiendum eſſe decrevimus, ut pœnitentia his nec ſtatim detur; & cum data fuerit, niſi plene ſatisfecerint Deo, in quantum ratio popoſcerit, earumdem communio differatur.

III.

Circa eorum vero perſonas, qui ſe poſt unum & ſanctum lavacrum, vel profanis ſacrificiis dæmonum, vel inceſta lavatione polluerint, eam cenſuræ formam duximus eſſe ſervandam, ut his juxta ſynodum Nicænam ſatisfactionis quidem aditus non negetur, ne infelicibus lacrymis vel ſolatii janua deſperatione claudatur: acturi vero pœnitentiam uſque in diem mortis, non ſine ſpe tamen remiſſionis, quam ab eo plene ſperare debebunt, qui ejus largitatem & ſolus obtinet, & tam dives miſericordia eſt, ut nemo deſperet. *Deus* enim *mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.*

IV.

[e] Nec illud, fratres, ſcribere alienum ab eccleſiæ utilitate cenſuimus, ut ſciretis, quicumque ſe ſub ordinatione vel diaconatus, vel presbyterii, vel epiſcopatus [a], mortali crimine dixerint eſſe pollutos, a ſupradictis ordinationibus ſubmovendos, reos ſcilicet vel veri confeſſione, vel mendacio falſitatis. α Neque enim abſolvi in his poteſt, [b] quod dictum in alios, puniretur: cum omnis qui ſibi fuerit mortis cauſa, major homicida ſit. Divina vos pietas in æternum [1] cuſtodiat, fratres dilectiſſimi.

SUBSCRIPTIONES.

Ego Florentius epiſcopus eccleſiæ Viennenſis ſubſcripſi.

Ego Æmilianus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego [2] Eumerius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego [3] Artemius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Evodius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Antherius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Rhodanius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Chreſtus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego [4] Neoterius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Urbanus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Paulus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Simplicius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Juſtus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Eortius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Britto epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Concordius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere: *eodemque modo & alii deinceps ſubſcripſerunt.*

Ego [a] [5] Veranus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere. [a] ex cod. MS.

Ego [6] Nicetius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Vincentius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Fuerunt & plures alii: ſi verum eſt quod in quodam c. mſ. habetur, concilium illud epiſcoporum XXX. fuiſſe.

EPISTOLA EJUSDEM CONCILII ad clerum & plebem eccleſiæ Forojulienſis

Dilectiſſimis fratribus, clero & plebi eccleſiæ Forojulienſis, Fœgadius, Eumerius, Florentius, Artemius, Æmilianus, Britto, Juſtus, Evodius, Rhodanus, β Eortius, Chreſtus, Conſtantius, Paulus, Concordius, Antherius, Neoterius, Nicetius, Urbanus, Felix, Simplicius, & Vincentius, epiſcopi in domino ſalutem.

QUAMVIS tam ea benedictus frater noſter Concordius de ſanctiſſimi Accepti perſona ſuggeſſerit, quæ prudenti & Chriſtiano viro digna ſunt quam [a] quod ſtudio omnium veſtrum ad honorem ſacerdotii poſcatur, edixerit: tamen quia in ſynodo jam federat, ordinationes hujuſmodi ſubmovendas, quæ ſine ſcandalo eſſe non [b] poſſunt; non potuimus præſtare uni quod ceteris [c] negabatur. Et licet non ignoraremus, multos verecundia, & nonnullos ſuſcipiendi ſacerdotii metu trepidos, quæ utique ſigna ſunt ſanctitatis, falſa in ſe rejiciendi honoris cauſa dixiſſe: tamen quia omnium fere ad ea quæ ſunt pejora proclive judicium eſt, & materies diſputationum ex obtrectatione ſacerdotum Dei quæritur; ſedit in ſynodo, ut quiſquis de ſe vel vera vel falſa dixiſſet, fides ei, quam ſuomet teſtimonio confirmaret, haberetur. Quapropter decretum eſt ſubmovendos protinus eſſe ab eo gradu, quem ab omni ſcandalo liberum eſſe decet. Divina vos pietas in æternum protegat, fratres dilectiſſimi. [7]

[a] *lege* quamquam quo

Canon. 4. hujus concilii.

[b] poſſint

[c] negabitur

DE-

1 Mſſ. Pariſ. *protegat*. Hard. 2 Mſſ. *Emerius*. Hard. 3 Mſſ. *Artimius*. Hard. 4 Mſ. *Neutherius*. Hard. 5 Mſſ. *Urbanus*, ut in titulo epiſtolæ. *Hard.* 6 Mſſ. *Nizetius*. Hard. 7 In Mſ. ſequuntur eædem ſubſcriptiones, quæ ſunt ſuperius poſitæ. *Harduinus*.

DECRETUM SIVE STATUTUM unum dicti concilii Valentini.

Juxta Decretum Gratiani vel Ivonis, & juxta 39. cap. lib. 3. codicis sexdecim librorum, ex monasterio sancti Bavonis Gandensis excerptum est,

Nisi ut meliora prospiciat, rem ecclesiæ non liceat detrahere episcopo.

Irrita erit episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ, absque * collaudatione & subscriptione sacerdotum.

* conniventia.

" Hoc decretum 12. qu. 2. exceptione dicitur, aut scribitur esse ex epistola Leonis ad episcopos, per universam Siciliam. In decretis autem Ivonis libro secundo legitur, secundum exemplar impressum, esse ex concilio apud Valentias. Nec tamen reperitur in epistola Leonis, ubi supra, nec Valentino concilio Galliæ aut Hispaniæ, sed in decretis concilii 4. Carthaginensis cap. 32.

" Notam hanc ut pleraque alia decretis pontificum conciliorumque inserta debemus Crabbo Ord. Minorum viro diligentissimo, quam Surius, Nicolinus, Binius, aliique non omiserunt, non tamen expresso illius nomine.

ALIUD DECRETUM VALENTINUM.

Non nisi a propriis episcopis presbyteri chrisma petant.

Presbyteri, qui diœcesanas ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis, sed a suo; non per juniorem clericum, sed per ipsos, aut per illum qui ejusdem ordinis sit, ante paschæ solennitatem chrisma petant.

De con. Presby. qu. di.

AD CONCILIUM VALENTINUM

Adnotatio chronologica, illustratio,

ADDITIO.

Ex supplem. P. Nansi Tom. I. pag. 237.

VAlentinum concilium anno 374. Coss. Gratiano III. & Æquitio habitum in editis legimus. Sed, in MSS. codicibus duobus apud Harduinum pro Gratiano III. legebatur *Gratiano IV. & Æquitio*. Id certe cum vulgatis fastis non cohæret; Gratianus enim quartum consulatum cum Merobaude anno 377. egit. Verum qui annum 374. consecutus est annus 375. consules nullos tulit, quare in fastis ita adnotatur P. C. Gratiani III. & Æquitii. Hic forte annus designatus est a veteribus codicis hujus exscriptoribus, qui nacti in eo quo utebantur exemplari, *Post consulatum Gratiani III.* perinde id valere rati sunt, ac si scriberetur *Gratiano IV.* Quæ mea conjectura synodum hanc indictam anno 375. ferret; idque penes me certum demonstrat dies, qua concilium cœpit, nempe IV. idus julias, quæ sane anno 375. non vero anno 374. in dominicam incidit. Die autem dominica concilia veteri ecclesiæ disciplina instituebantur.

In canone III. synodi hujus; *pœnitentiæ usque ad diem mortis* subduntur ii qui *incesta lavatione*, nempe iterato baptismate *se* polluerint, qua sanctione præ oculis habitos a Patribus hæreticos rebaptizantes arbitror. Qui enim ab hæresi resipiscebant christiani statim condigna facta exomologesi restituebantur, ut ex Concilio Alexandrino S. Athanasii anni 362. constat; qui vero ita errabant in fide, ut simul novo ab hæreticis baptismo tingendos se præbuissent, hos per totam vitam pœnitere canon Valentinus jubet.

Denique Valentini hujus concilii canones in epitomen contractos exhibet vetustissima illa canonum collectio, quam Lucensis M. S. codex nongentorum annorum offert. Hanc vero epitomen ut hic darem, non unica ratio suasit. Primo enim cum canones alios offerat nullos præter quam qui in editis apparent; hinc non inepte colligimus, canones illos, quos tanquam ex Valentino concilio acceptos Gratianus & Ivo in suis decretorum complexionibus laudarunt, ad aliud plane Valentinum concilium pertinere. Secundo vero, aliquanto diversum ab edito exemplar concilii hujus præ oculis habuisse epitomis hujus author apparet; cum in canone II. puellas Deo devotas pœnitentiæ subjiciendas si vel nupserint, vel *adulteraverint*, edicat. Deest enim in editis illud: *Si adulteraverint*. Tertio denique canones quinque in nostra hac epitome apparent, cum quatuor tantummodo sint in editis. Pro canone vero V. accepit breviator noster verba illa quæ in editis cum reliquis canonis IV. continuatam lectionem formant: *Cum omnis qui sibi fuerit mortis causa* (mortis scilicet spiritalis, seu vere, seu ficte crimen sibi palam imputando) *major homicida est*. Ex verbis istis novum canonem condidit breviator noster, & in alium plane sensum reddidit, quod sive ab eo præstitum per incuriam, sive eo quo usus est codice aliter repræsentante, plane ignoro.

EX CONCILIO VALENTINO.

Sub die IV. Id. julias Gratiano & Æquitio Coss.

I. Bigamus non ordinetur.

II. Puella dedicata si maritum duxerit vel adulteraverit pœnitentiam agat.

III. Si quis sacrificaverit baptizatus usque ad mortem pœniteat.

IV. Episcopus, Presbyter, Diaconus si confessus fuerit crimen suum, deponatur, vel si crimen sibi apposuerit.

V. De omnia peccata major est homicidium. (*a*).

No-

(*a*) Juvat hic animadvertere a P. Martene Anecdot. tom. IV. vulgatum esse sub mendoso nomine Concilii Forojulienſis anni 451. fragmentum epistolæ synodicæ hujus Valentini concilii; ex eo vero deductæ hic a nobis sunt variantes quas signavimus.

Notæ Jacobi Sirmondi S. J.

« *Neque enim absolvi.*) Paulo uberius codex Lugdunensis; *Neque enim absolvi in his potest, si in episcopos se dixerint quod dictum in alios puniretur.* Eademque verba interserunt etiam Rhemensis, Anicien sis, & Fossatensis, ut causæ nihil appareat cur omitti debeant. Quæ vero sequuntur episcoporum subscriptiones, ex unico Rhemensi depromptæ sunt, in aliis non erant.

β *Eortius.*) In codice Anicensi, qui eadem omnia quæ Lugdunensis continebat, literula olim adjecta, tum hoc loco, tum initio synodi, scriptum est Evortius, ut de Aurelianensi Evortio accepisse dubium non sit.

Ejusdem Jacobi Sirmondi S. J.

Notæ postumæ nunc primum editæ.

bbei Ap. d. tom. II. DIscidii causa, quod in ecclesia Valentina exortum erat, convocatum ad res componendas hoc concilium fuisse præfatio declarat. Qua de re autem discidium id fuerit, aut unde natum, incertum est. Ceterum episcoporum in synodis mos fuit, ut re peracta cujus potissimum gratia convenerant, de ceteris deinceps, si qua alia constitui vel renovari necessitas posceret, canones promulgarent. Hoc a se in hac synodo præstitum episcopi docent, docueruntque in synodica sua ad Silvestrum Arelatenses; idemque in aliis fere omnibus conciliis tum Græcis, tum Latinis observare est.

PER GALLIAS ET QUINQUE PROVINCIAS.) Quinque provinciæ hoc loco sunt eæ, quæ vetere Narbonensi provincia continebantur, Viennensis nimirum, Narbonensis I. Narbonensis II. Alpes maritimæ, Alpes Grajæ & Penninæ. Galliarum vero nomine ceteræ intelliguntur quæ in Aquitania, Celtica, Belgica. Ex his omnibus ad concilium Valentinum diversi episcopi convenerant, ut Fœgadius, seu Phœbadius, Aginnensis ex Aquitania, Justus Lugdunensis e Celtica, Britto Trevirensis e Belgica; Florentius Viennensis, Concordius Arelatensis, & alii, e quinque provinciis. Narbonensem quidem provinciam, Julii Cæsaris exemplo a Gallia distinguere, solemne olim fuit. Unde & in concilio Arelatensi primum episcopos ejus provinciæ nominatos vidimus, tum alios de Galliis. Quandocumque autem quinque provinciarum nomen cum Galliarum nomine copulatur, ut hoc loco, in epistola Maximi imp. ad Siricium, & in synodo Taurinensi: de his quinque, quas dixi, accipiendum est.

CANONES.

1. DE DIGAMIS AUT INTERNUPT. MARITIS.) Ordinari digamos alii quoque, juxta interdictum apostoli, passim vetant canones Gallicani: ut Arausicanus XXV. Andegavensis XI. Agathensis I. Epaonensis II. synodi III. Arelatensis III. synodi Aurelianensis VI. & alii. Ceterum isti omnes, quod hic noster de clericis universim statuere videtur, de solis presbyteris, diaconisque interdicunt, ita ut digamos in clericum recipi, sed non ultra subdiaconatum promoveri permittant. Digamorum ergo in numero habendus quisquis iterato conjugio vel alteram ipse uxorem habet, vel uxor alterum virum, hoc est qui viduam vel renuptam duxit. Cujus ecclesiastici juris non ignarus Josephus, nobilis ille comes a Tiberiade, qui Constantini temporibus vixit, cum timeret ne per vim ab Arianis episcopus fieret, secundis se nuptiis illigavit. Quod Epiphanius ex ejus ore auditum refert hæresi XXX. ὑπιχνοῦντα, εἰ δέον, ἢ ἐπισκοπῆς αὐτῶν καταξιοῦν. ὁ δὲ ἔφασκε, τότε χάριν σωθῆναι ἢ ἑτέρᾳ γυναικί, ὅπως διαβρήσοι τὰς αὐτῶν χειροτονίας. *Promittebant*, inquit, *illi vel, si necesse foret, episcopatum daturos. At ille propterea se alteram uxorem duxisse ajebat, quo se ab ista manuum impositione liberaret.* Et de Chelidonio episcopo in Hilarii Arelatensis vita scriptum est, e duobus capitibus, quorum causa ex synodi sententia dejectus est, alterum hoc fuisse, quod internuptam suo adhibuisset consortio; sive, ut Leo Magnus de eodem agens epistola XCIX. loquitur, quod tanquam viduæ maritus sacerdotium tenere non posset. Tertullianus de exhortatione castitatis. *Inde apud nos præscribitur, unius matrimonii esse oportere qui alleguntur in ordinem sacerdotalem. Usque adeo quosdam memini digamos loco dejectos.*

UTRUMNE INITIATI SACRAM.) Ad digamiæ quæstionem quæ a cleri gradibus arceat, nihil referre ait, utrum ante baptismum contracta sit, an post baptismum. Quod propter illos dictum, qui matrimonia ante susceptum baptismum inita, non computanda censebant: non intelligentes videlicet, in baptismo peccata dimitti, non ux rum numerum aboleri, ut præclare contra illos disputat Innocentius papa, tum in epistola I. ad Victricium, tum maxime in XXII. ad episcopos Macedoniæ. Sed illorum tamen errori favet canon apostolorum XVII. " ejusque interpretes Græci: digamos enim a sacris ordinibus excludit, eos dumtaxat, qui post baptismum facti sint. " *al.* XVI.

DE PUELLIS QUÆ SE DEO VOVERINT.) Quæ Deo se voverant puellæ, devotæ, & sacræ seu sacratæ virgines vocabantur, quibus titulis ornantur sæpe, tum in canonibus, tum in monimentis Christianorum antiquis. Has, si mutato proposito virginitatis sponte postea nupserint, non statim ad pœnitentiam recipi vult canon, & cum receptæ fuerint, diutius earum communionem differri. Quibus affinia sunt, quæ synodus II. Arelatensis can. LII. præscribit, nisi quod de iis tantum statuit quæ post XXV. annum ætatis ad terrenas nuptias transierint. Can. 2.

VEL PROF. SACRIFICIIS, VEL IN C. LAVATIONE.) Parem pœnam in lapsos decernit, qui idolis sacrificarint, & in eos qui se iterum baptizandos præbuerint: nimirum ut ad diem usque mortis pœnitentiam agant, ac tum etiam reconciliatione careant. Hæc enim canonis sententia videtur severa prorsus, &, quod ejus auctores non dissimulant, a synodi Nicænæ decreris aliena. Synodus enim Nicæna lapsorum pœnitentiam certo annorum numero definivit can. XI. & XII. eisque, si morte interciperentur, communionis viaticum dari jussit can. XIII. Nec dissimilis olim Cypriani, ut multæ ejus epistolæ testantur, & synodi Africanæ, sententia fuerat, cum statuerunt eos diu pœnitentiam plenam agere, ac si periculum infirmitatis urgeret pacem sub ictu mortis accipere. Basilius vero ad Amphilochium can. LXXIII. τοῖς χειροθετηθεῖσαμώροις, iis qui Christum negarunt, & Siricius ad Himerium cap. III. apostatis qui resipiscunt, pœnitentiam quidem, quamdiu vivunt, agendam, sed reconciliationis gratiam in fine tribuendam, τῶν ἀγιασμάτων ἀξιοῦσθαι decreverunt. Can. 3.

De iis porro, qui ad iterationem baptismi se dedunt, si quidem episcopi, presbyteri, vel diaconi fuerint, similiter sancitum est in synodo Romana Felicis III. ut usque ad exitus sui diem in pœnitentia jaceant, communionem laicam in morte recepturi: in alios pro cujusque gradu vel ætate levius animadversum.

MORTALI CRIMINE D. SE ESSE POLLUTOS.) Quia sacrorum ministros immunes ac liberos esse oportet, non solum a crimine, verum etiam a criminis suspicione: propterea statuit hoc loco synodus, ab ordinatione submovendos omnes esse, quicumque in seipsos seu vera seu falsa crimina dixerint. Mortalia ergo seu capitalia crimina intelliguntur, homicidium, adulterium, & alia hujusmodi, quæ a sacris honoribus excludunt promovendos, & dejiciunt promotos. De quibus interpretandus est etiam Nicænus canon IX. qui eos non admittit, qui peccata sua, τὰ ἁμαρτήματα, confessi, contra ecclesiæ tamen regulam sunt promoti. Can. 4.

EGO FLORENTIUS.) Viennensium episcopum facit vetus codex S. Remigii Remensis, ex quo hæ subscriptiones depromptæ sunt. Quod si verum est, perturbatum dici necesse est ordinem episcoporum Viennensium in Chronico Adonis, ubi Florentius episcopus multo ante hæc tempora collocatur. Sed confusum ibi ac perversum esse, antea quoque animadvertere licuit, cum synodo Arelatensi pro Vero episcopo Claudium interfuisse falso narrat.

EGO CONCORDIUS.) Episcopus Arelatensis, de quo mox in epistola sequenti. Hujus epitaphium in arca marmorea incisum Arelate visitur ad S. Honoratum his verbis:

Integer atque pius, & vita & corpore purus
Æterno hic positus vivit Concordius ævo.

& quæ sequuntur de ejus episcopatu, & immatura morte. Prætermissum mirati sumus in vulgatis indicibus episcoporum Arelatensium, cum extet in manuscriptis.

EPISTOLA EJUSDEM CONCILII.) Acceptus cum ad honorem episcopatus a Forojulienfibus in Provincia II. posceretur, ejiciendi honoris gratia quædam in seipsum dixerat: quæ tametsi falso dicta crederentur, negat tamen synodus, propter ea quæ de submovendis ejusmodi ordinationibus cap. IV. sanxerat, assentiri se posse, ut Acceptus, vir alioqui sanctus, & illo gradu non indignus, ad episcopatum proveharur. Accepti porro modestiæ crebra illo sæculo & in aliis exempla fuere; sed illustre quod S. Ambrosius hoc ipso anno edidit, cum falsis de se suspicionibus, ut Paulinus in ejus vita commemorat, Mediolanensem cathedram, quæ ingerebatur, amoliri conatus est. Adeo tunc honores sacri, qui tanto nunc ambitu a plerisque appetuntur, omni ope atque industria rejiciebantur.

Notæ Severini Binii.

Causa concilii. *a Concilium.*) Causam habiti concilii statuti canones eam fuisse indicant, ut ecclesiæ Gallicanæ mores quidam depravati emendentur. Inter episcopos autem qui huic concilio adfuerunt, primum locum tenuit Fœgadius ille, ad quem sanctus Ambrosius 55. epistolam scripsisse legitur. Rhodanius hic recensitus alius est ab illo, quem cum Hilario ob causam fidei relegatum & in exilio defunctum esse, refert Sulpitius lib. 2. Eortius est, qui a tempore S. Silvestri Aurielanensem ecclesiam signo cœlesti gubernandam accepit.

Valentia qualis urbs. *b Valentinum.*) Multiplex est Valentia, ut indicat Abrahamus Ortelius in suo thesauro geographico.

Hæc est civitas Allobrogum, qui nunc Sabaudienses & Pedemontani vulgo dicuntur, estque in Gallia Transalpina, non procul a Vienna ad Rhodanum sita. Meminit ejus Plinius & Ptolem. lib. 3. cap. 9. Hujus urbis episcopus est suffraganeus archiepiscopi Viennensis.

' errat Binius.

Tempus concilii. *c Anno Christi* 374.) Inter chronologias consulum, imperatorum, æræ Hispanicæ, & Christi nati, optatissima est convenientia. Quamobrem ea, quæ supra in notis concilii Nicæni de supputatione æræ Hispanicæ diximus, mirifice confirmatur.

Can. 3. *d Sedit.*) Id est, placuit. De bigamis non ordinandis, vide quæ diximus supra in notis ad Can. apost.

e Nec illud fratres scribere alienum.) Juxta hujus canonis decretum, S. Ambrosius ab episcopali munere arcendus erat, nisi populi in eo petendo constantia quavis lege ac constitutione superior fuisset. Anno Christi 374 Auxentio Ariano Mediolanensi episcopo defuncto, Ariani Arianum, catholici catholicum præsulem non sine gravi discordia & seditione expetierunt. Ad quas evitandas, cum Ambrosius urbis illius, & totius Insubriæ & Æmiliæ præfectus, adhuc catechumenus in ecclesia ad populum orationem haberet, *subito*, inquit Paulinus in vita sancti Ambrosii, *vox infertur in populo sonuisse Ambrosium episcopum, & qui ante turbulentissime dissidebant, repente in hunc unum mirabili concordia consenserunt.* Quorum clamoribus Ambrosius tanquam tonitruo perculsus, primo obstupuit; mox ut populum & clerum ab ea sententia avocaret, & se truculentum judicem episcopatu indignum ostenderet, tribunal conscendens, quæstiones acerbissimas præter morem in reos cœpit exercere. Sed cum hæc spectans populus magis magisque clamaret, *Ambrosium episcopum*: spe ille frustratus ad potiora remedia convertit animum, eoque progressus est, ut speciem quamdam hominis impurissimi & ab episcopali castitate & vita remotissimi præ se ferret, populumque ab eo consilio dimoveret, impudicas mulieres ad se publice ingredi fecit. At cum hæc velut in scena ficte repræsentari populus non ignoraret, eaque ex causa ardentiore studio Ambrosium episcopum postulare non intermitteret, seque populus peccati illius, quo specie quadam & simulatione effectum esse non dubitabat, reum clamaret, totamque adumbrati criminis pœnam in se reciperet, sibique imprecaretur, omni prorsus ille consilio destitutus, in sola fuga spem ponit. Arreptam fugam Dei consilio ac voluntate mirabili modo impediri videns, maximo cum gaudio Valentiniani imperatoris & Probi præfecti, qui ipsi Mediolanum proficiscenti dixerat: *Vade age te non ut præfectum, sed ut episcopum;* oneri se libenter submisit. Ad hos igitur populi tumultus sedandos & componendos, ab ecclesia non immerito concessum fuit, ut ad eorum instantiam ordinaretur episcopus, qui alioqui secundum hujus, aliorumve canonum constitutionem, ab episcopali munere arceri, ac prohiberi debuisset. Vide notas canonis 7. apost. 79. Item can. 2, in concilio Nicæno.

Amb

moc

sit

Amb

pau

git.

CONCILIUM GALLICUM INCERTI LOCI

Habitum anno Christi CCCLXXVI.

Pagius in Critica ad An. Ch. 376. n. 2. & seqq.

GRATIANUS dedit hoc anno Legem 23. Theodos. *de Episcopis*, qua jubet, *ut si qua sunt, ex quibusdam dissensionibus, levibusque delictis, ad Religionis observantiam pertinentia, locis suis, & a suæ Diœceseos Synodis audiantur.* Hæc porro lex, ut in ejus fronte legitur, directa est *Artemio*, *Euridico*, *Appio*, *Gerasimo*, *& ceteris Episcopis*, qui quidem in synodum diœceseos alicubi collecti tum coierant, præcipuis tantum nomine expressis, ceteris generali voce comprehensis. Quod eo magis existimandum, quod hac in lege de his Diœceseon Synodis agatur. Quare cum hæc lex data sit Treviris, sequitur habitam eam Synodum sub Gratiano in Occidente. Gothofredus in hujus legis commentario autumat hanc constitutionem pertinere ad Priscillianistas, & Episcopos ejus sectæ, inter quos & Catholicos per hæc tempora digna memoratu certamina extitere; & Episcopos hic nominatos Aquitanos fuisse, quod Artemius, qui primus nominatur, Arvernorum, quæ prima civitas erat Aquitaniæ primæ, Episcopus esset. Verum incertum, an Artemius iste idem sit cum Artemio Episcopo Arvernensi Nepotiani successore, cujus meminit Gregorius Turonensis lib. 1. cap. 46. præsertim cum Savaro in Originibus Claromontanis pag. 123. Nepotianum circa an. Chr. 377. mortuum arbitretur. Addit Gothofredus credere se, hanc legem pertinere ad aliquam Synodum per quinque Galliarum provincias, prout a Galliis distinguuntur, celebratam contra Priscillianistas, qui teste Sulpicio Severo per urbes Burdegalam & Elusam perfidiæ suæ semina sparserant. Sed hæc conjectura non admittenda: Burdegala enim secundæ Aquitanicæ, Elusa vero Novempopuloniæ Metropolis erat; constatque ex Prosperi Chronico Priscillianum anno tantum 379. Ausonii & Olybrii Consulatu notato sectam suam in Hispania condidisse, quam in primam Aquitaniam, ubi Arvernorum civitas posita, penetrasse vetera monumenta non produnt. Præterea cum secta in Hispania orta fuerit, primumque adversus eam in ea regione celebratum Concilium fuerit Cæsaraugustanum, anno Chr. 380. habitum, non videtur verosimile, ante Concilium illud alia in Galliis contra Priscillianistas celebrata. Incertum itaque quo in loco, quave de causa Concilium illud habitum fuerit.

ANCYRANUM IN GALATIA ARIANORUM CONCILIABULUM.

supplem. P. Manfi tom. I. pag. 242.

CUM Demosthenes quidam, vir Christianis sacris addictus, Vicarius Ponti renunciatus, Arianis in primis faveret, sectæ suæ concilium indixit in Galatiam, & forte Ancyram, urbem regionis illius principem. Meminit concilii hujus in Galatia S. Basilius epistola 235. alias 264. ibique ejectum Hypsium Parnassænum episcopum, ejusque loco substitutum Ecdicium Euippii Ariani hominis & episcopi alumnum scribit. Addit accusatum in eo cœtu

Gre-

Gregorium Nyſſenum, milites ad ſe comprehendendum miſſos, vix effugiſſe. Denique eo venit & Euſtathius Sebaſtenus epiſcopus, nam S. Baſilius in epiſtola 226. alias 73. ſcribit epiſcopum illum *Ancyræ* (utique concilii tempore) *in domibus* (privatis) *communiones eorum* (Arianorum) *amplexum fuiſſe*. A publica cum Arianis communione ideo abſtinuit, quod ab illis ne admitteretur repulſam habuerat, quippe qui recipere hominem nolebant, jam olim a ſuæ communionis epiſcopis depoſitum. Lege vitam S. Baſilii præfixam operibus ejus nov. edit. cap. 34.

Ejuſdem Vicarii opera concilium aliud Galatarum & Ponticorum convenit Nyſſæ, in quo S. Gregorii Nyſſeni accuſationes moroſius diſcuſſæ ſunt; reus judicatur abſens & deponitur. Lege literas S. Baſilii 137. alias 134. & 151. alias 72. Ambo hæc concilia ad annum 375. circiter pertinent.

SYNODUS IN CAPPADOCIA

Anno CCCLXXVI. celebrata.

:m. P. ſi tom. I. 242.

CUM S. Baſilius librum de Spiritu Sancto abſolviſſet, legendum illum approbandumque tradidit concilio epiſcoporum alicubi forte in Cappadocia collecto. Lectum illum, & judicio omnium probatum ſinguli patres ſubſcriptione ſua munierunt. Id non obſcure eruitur ex verbis hiſce ſynodi Chalcedonenſis de S. Baſilio: *accuratam de Spiritu Sancto doctrinam tradidit conſacerdotum per ſubſcriptiones petito conſenſu*. Concilium iſtud doctiſſimus Tillemontius in vita S. Baſilii e tenebris eruit.

CONCILIUM ROMANUM V.

SUB DAMASO,

agi Criad An. 378. n. & ſeqq.

QUatuor ſub Damaſo Romæ hactenus celebrata concilia ex ſupra relatis patet; primum ſcilicet ſub finem anni 366. aut inſequenti adverſus Valentem, & Urſacium; ſecundum anno 367. pro accuſatione adulterii adverſus Papam Damaſum inſtituta; tertium anno 372. contra Auxentium celebratum; quartum denique anno 375. adverſus Apollinarem & Timotheum. Quintum autem anno 378 tam adverſus varios hæreticos, quam adverſus Epiſcopos e factione Urſicini congregavit Damaſus, e quo emiſit Synodicam ad Orientales Epiſtolam a Theodoreto lib. 6. cap. 10. relatam, & a Labbeo inter Damaſi Epiſtolas ſecundo loco recenſitam ſupra pag. 1015. In eo vero deceptus eſt Baronius, quod exiſtimavit eam Synodum Romanam, ex qua Damaſus præfatam ſynodicam miſit, diverſam non eſſe ab ea, quæ poſt D. Athanaſii mortem Romæ habita eſt an. 373. ut vult Baronius, aut anno 375. ut ſuo loco diximus. Petrus de Marca in Opuſculis poſtumis p. 192. & ſeqq. explicans Canonem quintum prioris Synodi Conſtantinopolitanæ, his verbis conceptum: *De libello Occidentalium etiam eos ſuſcipimus, qui Antiochiæ unam Patris & Filii & Spiritus ſancti Deitatem confitentur*, Baronio adhæret, niſi quod Synodum Romanam, quam is anno Chr. 373. illigat, ipſe ad ann. 378. (quo etiam Antiochenam poſt Baſilii mortem coactam credit) differt. Quam etiam opinionem Valeſius in Notis ad Sozomenum lib. 6. cap. 25. tuetur; dubius tamen, an Romana an. 377. an vero 378. habita fuerit. Sed hæc magnorum virorum ſententia penitus explodenda. Ut enim recte idem Valeſius in notis ad Theodoretum lib. 5. cap. 10. docet, epiſtola Synodica Damaſi, quam eo loco Theodoretus recitat, data non eſt in Synodo Romana poſt Athanaſii mortem coacta; cum in ea Damaſus dicat: *Quid depoſitionem Timothei a me denuo poſtulaſtis? qui & hic, judicio ſedis Apoſtolicæ, præſente etiam Petro Alexandrinorum urbis Epiſcopo depoſitus eſt, una cum magiſtro ipſius Apollinare*. Quare hæc epiſtola Damaſi ex alio Concilio Romano, quam ex eo, cui Petrus interfuit, & Apollinaris primum damnatus eſt, miſſa in Orientem, hactenuſque quod in una Synodo Romana geſtum, alteri perperam non raro adſcriptum fuit. Apollinaris igitur, & Timotheus cum anno 375. a Damaſo damnati fuerint, hujus epiſtola adverſus utrumque ab eodem ſcripta, & recitata a Theodoreto lib. 5. cap. 10. pertinet ad V. Concilium Romanum anno 378. habitum, cum Damaſus in ea ſcribat: *quid depoſitionem Timothei a me denuo poſtulaſtis?* Quia ſcilicet in Concilio Romano, aliquot ante annos habito, jam damnatus fuerat Timotheus.

Hujus Synodi Romanæ epocham, a libello Synodico, cujus verba retulit Labbeus ſupra pag. 485. indicatam (coacta ſiquidem ibi dicitur poſt Valentis interitum, qui anno 378. contigit,) certo nos edocent Epiſtola Concilii Romani ad Gratianum, & Valentinianum, quæ eſt de damnatis e factione Urſicini; & Reſcriptum Gratiani Auguſti juxta illius Epiſtolæ relationem, datum ad Aquilinum Vicarium urbis, quæ duo antiquitatis monumenta referuntur infra loco non ſuo poſt Concilium Aquilejenſe ad an. 381. huc proinde revocanda, utpote ad hanc Synodum ſpectantia. Cum enim Reſcriptum nec Valentis, nec Theodoſii mentionem ullam habeat, poſt illius interitum, & ante hujus ad imperium evectionem emiſſum fuiſſe manifeſtum eſt, ideoque inter diem 9. Auguſti anno 378. quo Valens periit, & diem 19. Januarii proxime ſequentis, quo Theodoſius Auguſtus ſalutatus, Reſcriptum illud a Gratiano emiſſum, ut ibidem Labbeus ex Blondello in lib. contra Primatum Eccleſiæ pag. 193. &

ſeq. oſtendit; quod & confirmant aliæ rationes apud Blondellum, vel Labbeum loco citato legendæ. Non dubium itaque, quin Concilium Romæ a Damaſo Papa ſub hujus anni finem coactum fuerit.

Geſta in eo ex parte diſcimus ex libello Synodico, in quo de hac Synodo ſcriptum eſt. *Quo tempore & etiam Damaſus ſacram Romæ convocavit Synodum adverſus Arianos, Pneumatomachos, & alios plurimos hæreticos. Expoſitamque definitionem divinorum capitum, Theſſalonicam ad Paulinum miſit, quæ ex divina diſpenſatione ubique maxima perfecit, & Trinitatis homouſion adorandam eſſe omnibus perſuaſit.* Poſt hanc Synodum Romanam in libello Synodico recitatur ſummarium Concilii Antiocheni, anno 380. habiti. Ex quibus palam fit primo, in hoc Concilio damnatos fuiſſe Arianos, Pneumatomachos, alioſque hæreticos. Secundo datam in eo epiſtolam decretalem contra diverſas hæreſes Sabellii, & aliorum, ſupra loco pariter non ſuo recitata pag. 485. atque huc revocandam. Tertio mentionem, quæ in ea Decretali fit de Concilio Romano, in quo iidem hæretici olim damnati fuiſſe dicuntur, eſſe de Concilio Romano anni 372. in quo de Conſubſtantialitate Spiritus ſancti actum fuiſſe diximus. Licet enim in exemplari, quo uſus eſt Theodoretus, nulla Synodus Romana memoretur, in MS. tamen quo uſus eſt Juſtellus, ut videre eſt ſupra pagina citata hujus fides profeſſionis, Synodicæ, vel Decretalis, ut malueris, initium eſt. *Quia poſt Concilium Nicænum aliud in urbe Roma congregatum eſt, qua Catholici Epiſcopi addiderunt de Spiritu ſancto &c.* Quare perperam Valeſius in notis ad illum Theodoreti locum, eam Synodicam refert ad ann. 382. ſed optime obſervat in notis ad Sozomenum lib. 6. cap. 25. quod in ea de Synodo Romana dicitur, referri ad Synodum Romanam adverſus Auxentium congregatam. Porro an illa fidei Confeſſio Decretalis Damaſi, vel Epiſtola Synodica Damaſi, appellari debeat, cum tituli ſingulis capitibus Hiſtoriæ Theodoreti præfixi ejus non ſint, ut patet ex prioribus editionibus textus Græci Theodoreti ubi deſunt, de loquendi modo hac in re parum curandum. Actum denique in hac Synodo de Urſicino, qui licet an. 374. Gratiani Imp. judicio relegatus fuiſſet, ipſe tamen, ejuſque exemplo nonnulli Epiſcopi Eccleſiis incubabant, & contemptis Cognitoribus, vel fugatis, plures ex ea factione Eccleſias ſuas retinebant. Præterea Florentius Puteolanus anno 370. Epiſcopatu dejectus fuerat; & tamen, ut inquiunt Patres hujus Concilii in epiſtola laudata ad Gratianum & Valentinianum, *poſt ſextum annum* (378. ſcilicet) *repſit ad civitatem, tenuit Eccleſiam, multas in oppido Puteolano, de quo dejectus fuerat, ſeditiones inſolentia concitavit.* Addunt Patres de Reſtituto Epiſcopo, quem juſſerat Imperator, ut cauſam diceret apud Epiſcopos, eum morem gerere noluiſſe, & in Africa Claudianum ab rebaptizatoribus qui expulſi fuerant ordinatum, ad perturbandam urbem Romam, quaſi Epiſcopum deſtinari. Denique Iſaacum Judæum a factione Urſicini ſubornatum in Damaſum Papam inſurrexiſſe, ejuſque caput petiiſſe, quibus malis remedium petunt a Gratiano & Valentiniano Impp.

Harduinus in Indice Conciliorum tomi primi duplex Concilium Romanum ſtatuit, alterum anni 378. ad quod refert epiſtolam Concilii, & reſcriptum Gratiani, quæ aſſeruntur infra poſt Concilium Aquilejenſe; alterum anni 379. e quo emiſſæ ſint Epiſtola Damaſi ad Orientales, & ad Paulinum ſupra allatæ pag. 426. & 427. itemque ſtatuta ſedis Apoſtolicæ, ſeu Anathematiſmi contra diverſas hæreſes, quæ pariter ſupra afferuntur pag. 485.

SYNODUS ANTIOCHENA

MACEDONIANORUM.

MAcedonianos Antiochiæ in Caria Synodum coegiſſe anno circiter Chriſti 378. in qua Filium non ὁμοούσιον dicendum eſſe decreverunt, ſed ὁμοιούσιον, auctor eſt Sozomenus lib. cap. 2. ubi interprete Valeſio ait: *Macedoniani, præſertim ii, qui Conſtantinopoli degebant, poſt initam cum Liberio pactionem, ab iis qui doctrinam Nicæni Concilii ſequebantur, haud magnopere diſſidebant: ſed cum illis quaſi eadem ſentientibus miſcebantur, & mutuo inter ſe communicabant. Verum poſt legem a Gratiano latam, quidam ex illius ſectæ Epiſcopis licentiam nacti, Eccleſias quæ a Valente ipſi ademptæ fuerant, occuparunt. Et Antiochiæ in Caria congregati, Filium non conſubſtantialem, ſed ſimilis cum Patre ſubſtantiæ, ut antea, dicendum eſſe decreverunt.* Hujus Synodi meminit Harduinus in Indice Conciliorum Tom. I.

CONCILIUM ICONIENSE

Habitum anno Chriſti circiter CCCLXXIX.

Ex nova Baluzii Collect.

SAtis conſtare puto ſynodum iſtam circa hæc tempora coactam fuiſſe ex eo, quod ex epiſtola ſynodica Amphilochii, quam mox daturi ſumus, certo colligatur adhuc in humanis fuiſſe ſanctum Baſilium Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopum, quem probabile eſt paulo poſt in cœlum eſſe translatum. Conſulti Epiſcopi provinciæ, quam Amphilochius gubernabat, quid credendum eſſet de Spiritu ſancto, de quo quibuſdam dubitationem immiſerat ſatanas, reſponderunt e ſynodo quapiam tenendam eſſe fidem patrum CCCXVIII. & ſicut credi debet in patrem & filium, ſic quoque credi debere in Spiritum ſanctum. Epiſtolam ſynodicam nuper invenit doctiſſimus amicus noſter Joannes Baptiſta Cotelerius, eamque cum ſua interpretatione emiſit in lucem. Ea ſic habet.

A. M.

A

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ.

Καὶ πρὶν κομίζεσθαι τὰ παρα τῆς ἀγάπης ὑμῶν γράμματα, περιήγγελλεν εἰς ἡμᾶς ἡ φήμη, καὶ τὸ τῆς πίστεως ὑμῶν ἀκραιφνὲς, καὶ πρὸς τὰς κινδύνους παρατεταμμένον, καὶ πρὸς τὰ παθήματα τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ καρτερικὸν, καὶ τῆς εἰς θεὸν ἀνάπης, καὶ τὸ τῆς μελλούσης ἐλπίδος ἐν ὑμῖν βέβαιον. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς γράμμασι τὴν εὐλαβείας ὑμῶν ἐντετυχήκαμεν, εἴδομεν ὄντως ἐκκλησίας ἀποστολικὸν χαρακτῆρα, καὶ ποιμένων ἀγαθῶν ζῆλον, καὶ σπουδὴν ἄοκνον ἀληθινοῖς Χριστιανοῖς πρέπουσαν. τὸ γὰρ B μήτε τῆς ὁδοῦ μῆκος ὑπολογίσασθαι, μήτε διεσπασμένως τὰς ζητήσεις προσαγαγεῖν, ἀλλὰ κοινῇ διὰ τῶν γραμμάτων ποιήσασθαι τὴν ἐρώτησιν, λίαν ἡμᾶς εὐέλπιδας πεποίηκεν, ὅτι συμφώνως ἐπισείλαντες, συμφώνως καὶ τὰς ἀποκρίσεις παρ' ἡμῶν * δέξασθε. Καὶ οἷόν τι προοίμιον τῆς τελειοτέρας ὁμονοίας τὴν ἐν τοῖς γράμμασιν ὑμῶν ὁμόνοιαν ἐδεξάμεθα. καὶ δὲ εὐχῆς μὴ λῶ ἡμῖν, καὶ τὸν θαυμασιώτατον καὶ μετὰ πάσης αἰδοῦς ὀνομαζόμενον ἐπίσκοπον Βασίλειον, καὶ παρόντα δέξασθαι τῇ συνόδῳ, καὶ κοινωνὸν, μᾶλλον δὲ ἔξαρχον τῆς πρὸς ὑμᾶς * γραμμάτων ἔχειν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνον ἀῤῥωσία σώματος ὑπερβάλλουσα, πρὸς τὴν ἄφιξιν διεκώλυσεν, τελείας μὲν ἐστιν ἀγάπης ὑμῶν, μήτε τὰ τῆς ἡμετέρας βραχύτητος παιδεῖν γράμματα· ἃ μὲν τοι τὴν ἁγίαν ὑμῶν ἐκκλησίαν ἄμοιρον καὶ τῆς ἐκείνου φωνῆς πεπείσμεθα· ἀλλ' ἔχοντες αὐτῷ σύγγραμμα περὶ ταύτης ἰδικῶς αὐτῷ τῆς ὑποθέσεως πεπονημένον, κἀκεῖνον διὰ τοῦ γράμματος ἔχομεν ἡμῖν συμφθεγγόμενον. τίς οὖν ἡ πρὸς τὴν πεῦσιν ἀπόκρισις; τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν πατέρων τὴν ἐν Νικαίᾳ, σύνοδον ὄντως καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν γνωρίζομεν, καὶ πίστιν τὴν ἐκτεθεῖσαν ὑπὸ τῶν πατέρων τηνικαῦτα, φυλάττομεν ἀκίνητον *, καὶ πρὸς τὸ διηνεκὲς ἀσπάραχτον μένειν * εὔχομαι. γέγονε δὲ τότε τοῖς παῤῥᾶσιν ἀναγκαιότερον, πλατύτερον ἐξηγήσασθαι περὶ τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς· ἐπειδὴ τότε νεωστὶ φυομένην τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, διὰ σπουδῆς ἔχον ἐκκόψαι, τὰ πρωτα αὐτῆς προαναιροῦντες σπέρματα, πρὶν τελέως ἐκβαχυθῆναι τὴν ἄκανθαν. σεσίγημεν δὲ τηνικαῦτα τοῦ κατὰ τὸ πνεῦμα ζητήματος. διὰ τοῦτο πλατύτερον μετὰ ὕδον προσέθεσαν. τοῖς μὲν τοι γε συνετῶς ἀναγινώσκουσιν, αὐτάρκης καὶ ἡ περὶ τοῦ πνεύματος ἐν ἐκείνῃ τῇ πίστει διδασκαλία. ὥσπερ * εἰς πατέρα καὶ υἱὸν πιστεύειν, οὕτω καὶ εἰς τὸ πνεῦμα πιστεύειν ἐδογμάτισαν· μήτε ἑτέραν τινὰ φύσιν εἰσαγόντες τῇ θείᾳ καὶ μακαρίᾳ τριάδι· μήτε τι τῶν ἐκ τῆς τριάδος ἀποτέμνοντες, εἰς τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν. ἐπεὶ δὲ πρόσφατον ὁ Σατανᾶς ἐσαλεύειν τὰς ἐκκλησίας ἐπιχειρῶν, ἐνέβαλέ τισι περὶ τοῦ πνεύματος διασμὸν, ἀναγκαῖον ἐπὶ τὴν πηγὴν ἀνατρέχειν τῆς πίστεως· ἐξ ἧς καὶ οἱ κατὰ Νίκαιαν πατέρες ἀναρυσάμενοι, τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως ἐποίησαν. τίς ἂν ἡμῶν ἡ τῆς πίστεως τελειότης: ἡ τοῦ κυρίου παράδοσις, ὃν μὴ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς ἐνετείλατο, προσάξας· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ

AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII.

Antequam literæ a caritate veſtra miſſæ afferrentur, frequens fama ad nos perduxerat veſtram in fide ſinceritatem, & ad pericula conſtantiam, necnon ad patiendum pro Chriſto fortitudinem, caritatis in Deum *ardorem*, denique erga futura ſpei firmitatem. Poſtquam autem literas quoque pietatis veſtræ accepimus, agnovimus re vera Eccleſiæ apoſtolicæ characterem, bonorum paſtorum zelum, & impigrum ſtudium quod veros Chriſtianos deceat. Nam quod nec viæ longitudinem reputaveritis, nec ſeparatim detuleritis quæſtiones, ſed communiter per literas interrogaveritis, id nos bona ſpe replevit futurum ut qui una voce ſcripſiſtis, una nimi etiam conſenſu reſponſionem noſtram ſitis recepturi; ac velut exordium perfectioris concordiæ, veſtram in literis conſenſionem ſuſcepimus. Et optabamus quidem maxime admirandum omnique cum reverentia nominandum Epiſcopum Baſilium præſentem excipere in noſtra ſynodo & ſocium ſeu potius principem habere in dandis ad vos literis. Verum quia gravis eum morbus detinuit ne adveniret, veſtræ eſt perfectæ dilectionis noſtræ mediocritatis epiſtolam nequaquam deſpicere. Neque vero ſanctam noſtram Eccleſiam paſſi ſumus etiam illius voce carere; ſed habentes librum [a] ipſius, quem de hoc peculiariter argumento elaboravit, ipſum pariter nobiſcum in ſcripto loquentem obtinemus. Quodnam igitur eſt ad interrogationem reſponſum? Sanctum Concilium Nicænorum patrum pro vere catholico & apoſtolico Concilio agnoſcimus, fidemque eam quæ tunc temporis expoſita fuit a patribus, ſervamus immotam, atque ut in perpetuum maneat inconvulſa exoptamus. Porro fuit tunc patribus neceſſarium enarrare fuſius de unigeniti dogmate; quandoquidem Arii hæreſim ea tempeſtate recens exortam exſcindere nitebantur, prima illius ſemina ſtatim abolendo, antequam ad ſummam aſperitatem perveniret ſpina; cumque eo tempore de quæſtione circa Spiritum ſanctum taceretur, ideo nihil amplius addiderunt. Verum iis qui prudenter legerint ſufficiens videbitur doctrina de Spiritu, quæ ea in fide continetur. Docuerunt enim, ſicut credi debet in Patrem & Filium, ita etiam credendum eſſe in Spiritum, nec aliam quampiam inducentes in divina beataque Trinitate naturam, neque quidquam de Trinitate reſecantes, in illa fidei expoſitione. Sed quia nuper Eccleſias concutere aggreſſus Satanas, immiſit quibuſdam dubitationem de Spiritu, neceſſe eſt ut ad fidei fontem recurramus; e quo cum Nicææ congregati patres etiam hauſiſſent, fidei expoſitionem confecerunt. Quænam ergo eſt noſtræ fidei perfectio? Domini traditio, quam poſtquam reſurrexiſſet a mortuis, mandavit ſanctis ſuis diſcipulis, præcipiens: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Conſtat accepiſſe nos mandatum, non ſolum hoc modo baptizandi, verum etiam pari modo docendi: adeo ut per hoc præceptum tum Sabellii intercludatur morbus

per

Videtur deſſe aliquid.

[a] *Baſilii liber de Spiritu S. ad Amphilochium.*

Mat. XXV: 11. 19.

per tres hypoſtaſes pure nobis traditas, tum Anomœorum Arianorumque & Pneumatomachorum obturentur ora, tribus quidem perſonis ac hypoſtaſibus declaratis, una vero natura & divinitate confeſſa. Quamobrem oportet eo nos modo baptizare quo edocti ſumus, atque eo credere quo ſuimus baptizati, eo autem glorificare quo credidimus. Multis ſiquidem mente volutatis, & in omnes partes cogitationibus converſi, nihil poſſumus medium advertere creatorem inter & creaturam. Quocirca ſi a divinitate Spiritum ſejunxerimus, neceſſario illum cum creaturis debemus annumerare. Quod ſi auſi fuerimus creaturam dicere, qui fieri poterit ut in in baptiſmo conjungatur? Eo pacto deorum multitudinem redarguimus, una cum negatione divinitatis: & neque tria principia, neque tres deos, neque tres diverſas prædicamus naturas, ſed Patrem pro univerſorum principio agnoſcentes, nullam trium hypoſtaſum inficiamur, ſacrarum ſcripturarum majeſtatem, ac ſingulis probandis teſtimonia proferentes. Sed quoniam epiſtolæ modum ſuperat accurata de iſtis diſputatio, credimuſque caritatem veſtram contentam fore expoſitionis noſtræ ſumma, ac reliqua de ſe

Prov. IX. 9. adjicturam, *Da* enim, inquit, *ſapienti occaſionem, & ſapientior erit*, hæc ſufficienter ſcripſiſſe nos arbitramur. Quibus ſatis eſt adjicere brevem adhortationem. Hortamur namque vos ut maneatis pacis filii, quo apoſto-

Philipp. II. 2. licum mandatum impleatis, *unanimes, idipſum ſentientes*, & communicantes paſſionibus pro Chriſto. Nolite illud dare malo, ut disjungat quæ pulchre connexa ſunt, neque vos lupis efficiatis captu faciliores per diſſenſionem, illorum vota confirmando. Didicimus quippe quanta certamina pro recta fide ſuſtinueritis. Quocirca minis & ærumnis, quæ per adverſarios intentabantur, devictis, nullam præbete diſſidio occaſionem: ne ſorte paulatim illapſum odium, ſi locum invenerit, magna vobis ſupponat præcipitia. Sed & oportet in doxologiis Spiritum una cum Patre &

Matth. XII. 31. Filio glorificare, atque hoc intelligere, quod ii qui irremiſſibile peccatum per blaſphemiam in Spiritum admittunt, fruſtra repudiant communionem cum Arianis, quia ſcilicet cum iis condemnabuntur. Precamur autem & optamus ut vos corpus Eccleſiæ indiviſum citra contentionem ſervantes, pacifice quidem in præſenti ſæculo reliquum vitæ tempus tranſigatis, glorioſe vero in die judicii aſſiſtatis tribunali Chriſti,

τῦ ἁγίυ πνεύματος. δῆλον ὅτι τὴν ἐντολὴν ἐδεξάμεθα, ὃ μόνον εἰς τὸ βαπτίζειν ἔτως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μαθητεύειν ὕτως ὡς διὰ ταύτης τῆς ἐντολῆς, καὶ τὴν Σαβελλίυ νόσον ἀποκλεισθῆναι, τῶν τριῶν ὑποστάσεων καθαρῶς ἡμῖν παραδοθεισῶν καὶ τῶν Ανομοίων καὶ τῶν Αρειανῶν καὶ τῶν Πνευματομάχων * ἐμφραγῆναι τὰ στόματα· τῶν μὲν προσώπων καὶ τῶν ὑποστάσεων τριῶν δηλουμένων, τῆς δὲ φύσεως καὶ τῆς θεότητος μιᾶς ὁμολογηθείσης, ἀνάγκη τοίνυν ὕτως ἡμᾶς βαπτίζειν, ὡς ἐδιδάχθημεν· καὶ ὕτω πιστεύειν, ὡς ἐβαπτίσθημεν. καὶ ὕτω δοξάζειν, ὡς ἐπιστεύσαμεν. πολλὰ γὰρ τῇ διανοίᾳ περισκοποῦντες, καὶ παντα χῆ γραφόντες τοῖς λογισμοῖς, οὐδὲν ἐπινοῆσαι δυνάμεθα μεταξὺ τῦ κτίσε καὶ τῆς κτίσεως· ὥστε εἰ τῆς θεότητος τὸ πνεῦμα χωρίζομεν, * ἀνάγκης μὴ τῶν κτισμάτων αὐτὸ καταριθμεῖν. εἰ δὲ κτίσμα τολμήσομεν εἰπεῖν, πῶς δυνατὸν ἐν τῷ βαπτίσματι μιχθῆναι; τὴν πολυθείαν ὕτως ὡς καὶ τὴν ἀθεΐαν κακίζομεν· καὶ ὅτε ξεῖς ἀρχὰς, ὅτε τρεῖς θεὺς, ὅτε ξεῖς διαφόρυς καταγέλλομεν φύσεις· ἀλλὰ ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸν πατέρα γινώσκοντες, ὅτε τινὰ τῶν ξίων ὑποστάσεων ἀθετῦμεν, καὶ τὸ σεμνὸν τῶν * τριῶν γραφῶν, καὶ τὰς * f. 96. ἑφ' ἕκασον μαρτυρίας προσάγοντες. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μέτρον ἐπισολῆς ἐκφεύγει τὸ περὶ τούτων λεπτολογεῖν, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐπισεύσαμεν ἀρκεθήσεσθαι τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἡμετέρας ἐκθέσεως, καὶ τὰ λοιπὰ προσθήσειν οἴκοθεν· δίδυμος γὰρ φησι, σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσαι· ὡς ταῦτα ἀποχρώντως γεγραφέναι νομίζομεν. οἷς ἀρκεῖ βραχέα προσθεῖναι παράκλησιν. παρακαλῦμεν γὰρ μᾶς ὑμᾶς υἱὸς εἰρήνης· ἵνα πληρώσητε τὴν ἀποσολικὴν ἐντολὴν, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, καὶ τῶν παθημάτων τῶν ὑπὲρ Χρισοῦ κεκοινωνηκότες. μὴ δῶτε τῷ πονηρῷ διαζεῦξαι τὰ καλῶς συνημμένα, μήτε τοῖς λύκοις ἑαυτὲς εὐαλωτοτέρυς ποιήσητε τῇ διχοσασίᾳ, τὰς ἐκείνων βεβαιοῦτες εὐχάς. ἐμάθομεν γὰρ ὅσυς ἄθλυς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέσητε τὰς ἓν ἀπειλὰς καὶ τὰς ἀνάγκας τὰς παρὰ τῶν ὑπεναντίων νικήσαντες, μηδένα δῶτε διασασιεῖ καιρόν· μήποτε κατὰ βραχὺ παρεισρυήμενον μῖσος, ἐὰν χῆ τόπον, μεγάλυς ὑμῖν χρημνὺς ὑποθήσει. ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς δοξολογίαις τὸ πνεῦμα πατρὶ καὶ Υἱῷ * συνδοξάζειν, καὶ εἰδέναι τῦτο, * al. ὅτι οἱ τὴν ἀσυγχώρητον ἁμαρτίαν, διὰ τῆς εἰς τὸ πνεῦμα βλασφημίας ἐξαμαρτάνοντες, εἰκῆ παραιτῶνται τὴν πρὸς τὺς Αρειανὺς κοινωνίαν. μὴ γὰρ ἐκείνων κατακριθήσονται. εὐχόμεθα δὲ ὑμᾶς ἄτμητον τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας φιλονείκως φυλάξαντας, εἰρηνικῶς μὲν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τὸν λειπόμενον διάγειν χρόνον, ἐνδόξως δὲ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως παρασῆναι τῷ τῦ Χρισῦ βήματι.

AD CONCILIUM ICONIENSE

ANNI CCCLXXIX.

ADNOTATIO CRITICA.

Supplem. P. Manſi tom. I. pag. 243. AN idem ſit cum iſto concilium Iconienſe, cujus meminit S. Baſilius in epiſtola 202. alias 296. ambigo. Agendum in illo fuerat de Eurbe Iſauro, quæ provinciæ cognominis caput eſt, quam ab Iconienſi provincia ſubtractam Imperator Lycaoniæ adjunxerat. Quid in eo ge-

geſtum ſit ignoratur. Plane huic interfuiſſe S. Baſilius ex eo deducitur, quod in epiſtola 216. alias 272. ipſe teſtatur veniſſe ſe in Piſidiam, ut cum epiſcopis ea, quæ ad Iſauriæ fratres ſpectant, componeret. Concilium iſtud anno 375. celebratum eſt; quare vel illud quod ex Baluzio legitur in Collectione Veneto-Labbeana & cum anno 378. componitur huc referendum eſt, vel duo diſtinguamus Iconienſia concilia oportet.

[a] CONCILIUM ANTIOCHENUM

[b] In cauſa ſchiſmatis Antiocheni ſub Damaſo. [1]

[a] *Concilium Antiochenum.*) Gregorius Nyſſenus in epiſtola ad Olympium monachum, de vita obituque S. Macrinæ ſororis, ſcribit orthodoxos orientales epiſcopos, per edictum Valentis ab exilio relaxatos, ſuiſque eccleſiis ſanctione Gratiani imperatoris reſtitutos, nono menſe poſt obitum S. Baſilii Antiochiæ conveniſſe, ut proſtratæ orientali eccleſiæ paribus votis ac ſuffragiis conſulerent & auxilium ferrent. *Poſt hanc jacturam* (nempe obitus S. Baſilii epiſcopi Cæſareæ Cappadociæ) *nonus menſis*, inquit, *aut paulo amplius, cum epiſcoporum concilium indictum eſt Antiochiæ, cui nos item interfuimus.* Cum igitur auctoritate ejuſdem Gregorii & Hieronymi certum ſit Baſilium in exordio anni 378. ipſis nimirum Kalendis Januarii vita defunctum eſſe, hoc Antiochenum concilium anno præcedente menſe Septembri celebratum fuiſſe, neceſſario eſt concedendum. Vide Bar. num. 35.

Qua ratione ſchiſma Antiochenæ eccleſiæ ſublatum fuerit.

[b] *In cauſa ſchiſmatis Antiocheni.*) Antiochena eccleſia, a tempore obitus Juliani apoſtatæ, diro ac periculoſo admodum ſchiſmate exagitata fuit. Principio enim tres epiſcopi erant in una civitate, nempe Meletius, ab Arianis; Euzojus, in locum Meletii depoſiti; & Paulinus a Lucifero Calaritano epiſcopo ſedis apoſtolicæ legato inſtitutus. Cum Meletio communicabant catholici illi dumtaxat, qui ab Arianis baptizati fuerant. Alii vero catholici Euſtathiani, qui fidem catholicam perpetuo ſervarant, quod Meletius ab epiſcopis Arianis epiſcopus creatus fuerat, quodque ejuſdem fautores catholici ab Arianis baptizati eſſent, eum fugientes, cum Paulino a Lucifero Calaritano epiſcopo, & legato ſedis apoſtolicæ inſtituto, ideo quod is nulla unquam vel tenui ſuſpicione pollutæ fidei catholicæ laboraſſet, ſed eam potius magna laude inter tot tantaque diſcrimina propugnaſſet, communicarunt. Aliarum vero eccleſiarum epiſcopi, alii Meletio, alii Paulino favebant. Illius electionem Baſilius, hujus vero inſtitutionem, poſt Alexandrinum concilium ſub Liberio habitum, approbavit Damaſus, eamque cauſæ & electioni Meletianæ prætulit. Cum igitur hoc ſchiſmate Antiochena eccleſia per annos quindecim exagitata, univerſam prope eccleſiam in periculum ſchiſmatis induxiſſet, jamque Euzoio Ariano per mortem ſublato, ea, quæ majoris erat periculi, catholicorum dumtaxat diſcordia reſtaret, atque neutra pars alteri cederet; hac ſynodo indicta, illud remedium eſt excogitatum, ut inter utramque partem tranſigeretur hac ratione: ut cum alteruter, Paulinus vel Meletius, prior ex hac vita decederet, qui ſuperſtes eſſet, in locum demortui, nullo alio creato epiſcopo ſucceſſore, ſolius illius eccleſiæ antiſtes remaneret. Ad quod præſtandum jurejurando adegerunt ſex primores eccleſiæ illius presbyteros, qui propinquiores ad eum gradum conſequendum eſſe viderentur. Quod cum utrique parti placuiſſet, ſchiſma Antiochenæ eccleſiæ ſublatum fuit. Ita Socrates lib. 5. cap. 5. Sozomenus lib. 5. cap. 3. Theodoretus poſt obitum Meletii, Flaviani ſchiſmatici, qui contra præſtitum juramentum in locum defuncti ſuffectus erat, partes ſectatus, in gratiam illius res in hoc concilio geſtas, aliter quam ſe habent, narravit, & contra adverſarium ejus Paulinum male congeſſit. Cujus rei manifeſtum ſatis indicium præbet illa epiſtola ſynodalis, quam Damaſus ad Paulinum ſcripſit, in qua ille pro *Paulino Antiocheno*, inquit, *Paulinum Theſſalonicenſem*, ut conſtat ex iis quæ diximus ſupra in notis prædictæ ſynodalis epiſtolæ ad concilium Romanum III. In hoc eodem concilio rectam fidei regulam recognitam fuiſſe, ac ſtabilitam, apparet ex epiſtola ſynodica concilii Conſtantinopolitani infra. Præterea etiam ad viſitandas orientis eccleſias, eaſque ſublevandas, & in fide catholica confirmandas, decretæ ſunt complures legationes, illique qui præclarioris nominis ſynodo intererant, electi ſunt, Gregorius Nyſſenus, Euſebius Samoſatenus, Gregorius Nazianzenus, atque Meletius Antiochenus; qui ad ruinas eccleſiæ reſtaurandas profecti, amotis Arianis, catholicos ubique locorum ſubſtituerunt. Plura de legationibus eorumdem vide apud Gregorium Nyſſenum de peregrin. Hieronym. Theodor. lib. 5. cap. 4. & in hiſtor. ſanct. patrum capite tertio, Gregor. Nazianzen. carm. de epiſc. &c. Baronium anno 374. numero 35. uſque ad 55.

Theodoreti res hoc concilio geſtas falſo congerit.

Fidei regula in hac ſynodo.

ADDI-

1 Hujus Concilii Epocha omnino pendet e D. Baſilii morte, teſtante D. Gregorio Nyſſeno in Epiſtola ad Olympium, illud *nono poſt Baſilii obitum menſe celebratum*. Baſilium autem Kalendis Januariis anni 380. diem ſupremum oppetiiſſe probat Pagius in Critica ad an. Chriſti 378. n. 2. & 8. At Franciſcus Baertius in Actis Ss. Junii ad diem 14. putat Baſilii obitum contigiſſe an. 379. Kalendis Januariis; ideoque Antiochenam Synodum arbitratur hic habiam fuiſſe menſe Septembri, aut initio Octobris anni 379. ille anni 380. Ad alterum igitur ex his annis hoc Concilium differendum, cum ſatis aliunde conſtet D. Baſilium anno 378. adhuc in vivis egiſſe. Adi præfatos Auctores in locis citatis.

ADDITIO
AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Ex nova Baluzii Collectione.

PRæter ea, quæ jam dicta ab aliis ſunt de geſtis in hac ſynodo, recte ab Henrico Valeſio in annotationibus ad Theodoretum pag. 41. obſervatum eſt in hac ſynodo Antiochena lectum eſſe tomum occidentalium in canone quinto primæ ſynodi PC. commemoratum, epiſtolam ſcilicet ſynodicam Damaſi Papæ, cui ſubſcripſerunt Epiſcopi orientales numero CXLVI. *in hac ſynodo Antiochena congregati. Quod merito collegit idem vir clariſſimus ex collectione Romana Lucæ Holſtenii pag. 175. ubi poſt epiſtolam Damaſi & ceterorum qui ad audiendam cauſam Auxentii exponendamque fidem in urbe Roma convenerunt, quæ ſcripta eſt ad Epiſcopos catholicos per orientem conſtitutos, hæc adduntur* [a]: Explicit hæc epiſtola vel expoſitio ſynodi Romanæ habitæ ſub Damaſo Papa, & tranſmiſſa ad orientem, in qua omnes orientales Eccleſiæ facta ſynodo apud Antiochiam conſona fide credentes, & omnes ita conſentientes eidem ſuperexpoſitæ fidei, ſinguli ſua ſubſcriptione confirmant.

[a] Vide ſupra

Subſcriptiones iſtius Concilii Antiocheni.

Meletius Epiſcopus Antiochenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens. Et ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.

Euſebius Epiſcopus Samoſatenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens. Et ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.

Pelagius Epiſcopus Laudicenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita ſentiens & credens. Et ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.

Eulogius Epiſcopus Edeſſenus ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Bematius de Mallo civitate ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Diodorus Epiſcopus de Tarſo ut ſupra, & ſubſcripſi.

Similiter & alii CXLVI. orientales Epiſcopi ſubſcripſerunt, quorum ſubſcriptio in authenticum hodie in archivis Romanæ eccleſiæ tenetur.

Explicit ſynodus Romana & Antiochenſis.

Recte inquam Valeſius. Nam tomus occidentalium, ut idem ipſe ait, nihil aliud eſt quam epiſtola ſynodica Concilii Romani, cui orientales Epiſcopi apud Antiochiam congregati ſubſcripſerunt. Cum igitur Antiochena ſynodus hunc tomum ſeu libellum occidentalium ſuſcepiſſet, fidemque in eo expoſitam confirmaſſet, Conſtantinopolitana quoque ſynodus eundem poſtea comprobavit. Ex qua doctiſſimi viri annotatione confirmantur ea quæ ad explicationem iſtius difficultatis dicta ſunt ab illuſtriſſimo viro PETRO DE MARCA Archiepiſcopo Pariſienſi in libro primo de concordia ſacerdotii & imperii cap. IV. *& in diſſertatione de eodem canone quinto primæ ſynodi Conſtantinopolitanæ.*

Ex eodem Concilio Antiocheno, ut obſervat idem Valeſius, ſcripta eſt epiſtola ſynodica ad omnes Epiſcopos Italiæ & Galliæ, quæ habetur inter epiſtolas ſancti Baſilii Epiſcopi Cæſarienſis numero LXIX.

EPISTOLA SYNODICA AD EPISCOPOS ITALIÆ ET GALLIÆ.

Deo dilectiſſimis & ſanctiſſimis fratribus & comminiſtris in Italia & Gallia unanimis & concordibus Epiſcopis Meletius, Euſebius, Baſilius, Baſſus, Gregorius, Pelagius, Paulus, Anthimus, Theodotus, Vitus, Abramius, Sabinus, Zeno, Theodoritus, Marcianus, Varachus, Abramius, Libanius, Thalaſſius, Joſeph, Boethius, Jatrius, Theodotus, Euſtathius, Barſumas, Joannes, Choſrhoes, Joſaces, Narſes, Maris, Gregorius, Daphnus, & ceteri, in Domino ſalutem.

Τοῖς θεοφιλεσάτοις καὶ ὁσιωτάτοις ἀδελφοῖς συλλειτουργοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν ὁμοψύχοις ἐπισκόποις Μελέτιος, Εὐσέβειος, Βασίλειος, Βάσσος, Γρηγόριος, Πελάγιος, Παῦλος, Ἄνθιμος, Θεόδοτος, Βῖτος, Ἀβράαμιος, Σαβῖνος, Ζήνων, Θεοδόριτος, Μαρκιανός, Βάραχος, Ἀβράμιος, Λιβάνιος, Θάλασσος, Ἰωσήφ, Βοηθὸς, Ἰάτριος, Θεόδοτος, Εὐσάθιος, βαρσύμας, Ἰωάννης, Χοσρόης, Ἰωσάκης, Νάρσης, Μάρις, Γρηγόριος, Δαφνὸς, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

JACOBO MYCRÆO INTERPRETE.

SÆpe etiam ſuſpirium ex alto cordis editum, ſolatium aliquod animis indoleſcentibus adfert, atque lacrymæ erumpentes afflictionis copiam diſcutiunt. Nos autem, quod affectus noſtros vobis aperimus, non tantum ſolatii experimur quantum gemitus & lacrymæ exhibent, verum quædam nos ſpes etiam melior fovet. Nam forſan ſi vobis ea quæ moleſtant nunciemus, incitabimus vos ad noſtrum auxilium, quod jamdudum a vobis pro orientalibus Eccleſiis expectavimus, ſed nondum ſumus aſſequuti, Deo plane noſtra gubernante ſecundum inviſibilia ſuæ juſtitiæ judicia, qui nos longiori tempore his infeſtari tentationibus voluit. Non enim ignoratis noſtra negotia, fratres reverendiſſimi, ut quæ extremi orbis fines auditu percepe-

Φέρει μύτινα παραμυθίαν ταῖς ὀδυνομένοις ψυχαῖς, καὶ στεναγμὸς πολλάκις ἐκ τῆς βάθους τῆς καρδίας ἀναπεμπόμενος, καὶ πως καὶ δάκρυον ἀποσάξαν τὸ πολὺ τῆς θλίψεως διεφόρησε· ἡμῖν δὲ οὐχ ὅσον στεναγμὸς καὶ δάκρυον παραμυθίαν ἔχει τὸ ἐξειπεῖν ἡμῶν τὰ πάθη, πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν. ἀλλά τις ἡμᾶς καὶ ἐλπὶς χρηστοτέρα θάλπει, ὡς τάχα ἂν εἰ ἐξαγγείλαιμεν ὑμῖν τὰ λυποῦντα ἡμᾶς, ὁρμήσομεν ὑμᾶς, πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν, ἣν πάλαι μὲν προσεδοκήσαμεν παρ' ὑμῶν ταῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐκκλησίαις χρήσεσθαι. οὐδέποτε δὲ τετυχήκαμεν, πάντως (πῶς) τῷ τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ τὰ ἡμέτερα διοικοῦντος Θεοῦ, κατὰ τὰ ἀθεώρητα αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης κρίματα, πλείονι χρόνῳ παρατεθῆναι

ναι ἡμᾶς ἐν τοῖς πειρασμοῖς τούτοις οἰκονομίσαντος. ὑ γὰρ δήπου ἠγνοήσατε τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ὧ ἡ ἀκοὴ κ) εἰς τὰ ἔσχατα τῆς οἰκουμένης διέδραμεν, ὐδὲ ἀσυμπαθεῖς πως ὑμεῖς πρὸς τὰς ὁμοψύχους τ) ἀδελφῶν μαθηταὶ ὑπάρχοντες τῶ ἀποστόλω, τὸ πλήρωμα εἶναι τὸ νόμου τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην διδάσκοντος. ἀλλ' ὅπερ εἰπόμεν, ἐπέσχεν ὑμῶν τὴν ὁρμὴν ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις, ἐκπληρωθῆναι ἡμῖν τὴν διατεταγμένην ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν θλῖψιν ἐπιμετρήσασα. ἀλλὰ νυνὶ γοῦν, κὴ πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ζῆλον, κ) τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν, διανασῆναι ἡμᾶς παρακαλοῦμεν, πάντα μαθόντας, κ) ὅσα πρὸ τούτου τὰς ἀκοὰς ἡμῶν διέφυγε, παρὰ τοῦ ἀλαβεστάτου ἀδελφοῦ ἡμῶν τοῦ συνδιάκονου Σαβίνου, ὃς δυνήσεται ὑμῖν, κ) ὅσα τὴν ἐπισολὴν διαφεύγει, παρ' ἑαυτοῦ διηγήσασθαι. δι' οὗ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἐνδύσασθαι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν. κ) ἀποθέσθαι μὴ πάντα ὄκνον. ἀναλαβεῖν δὲ τὸν κόπον τῆς ἀγάπης· κ) μήτε ὁδὸς μῆκος, μήτε τὰς κατ' οἶκον ἀσχολίας, μήτ' ἄλλό τι τ) ἀνθρωπίνων ὑπολογίσασθαι. ὑ γὰρ περὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὁ κίνδυνος. ὐδὲ δύο ἢ τρεῖς αἱ τῷ χαλεπῷ τούτῳ χειμῶνι περιπεσοῦσαι. σχεδὸν γὰρ ἀπὸ τ) ὁρῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ μέχρι Θηβαΐδος, τὸ τῆς αἱρέσεως κακὸν ἐπινέμεται. ἧς τὰ πονηρὰ σπέρματα, πρότερον μὲν ὁ δυσώνυμος Ἄρειος κατεβάλλετο, ῥιζωθέντα δὲ διὰ βάθους ὑπὸ πολλῶν τ) ἐν μέσῳ τὴν ἀσέβειαν φιλοπόνως γεωργησάντων, νῦν τοὺς φθοροποιοὺς καρποὺς ἐξεβλάστησαν. ἀνατέτραπται μὲν γὰρ, τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα. συγχέχονται δὲ ἐκκλησίας θεσμοί. φιλαρχίαι δὲ τῶν μὴ φοβουμένων τὸν κύριον ταῖς προσασίαις ἐπιπηδῶσι. κ) ἐκ τοῦ προφανοῦς λοιπὸν, ἄθλον δυσσεβείας ἡ προεδρία προκείται. ὥστε ὁ τὰ χαλεπώτερα βλασφημήσας, εἰς ἐπίσκοπον λαοῦ προτιμώτερος. οἴχεται σεμνότης ἱερατική. ἐπιλελοίπασιν οἱ ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης τὸ ποίμνιον τῷ κυρίῳ· οἰκονομίας πτωχῶν εἰς ἰδίας ἀπολαύσεις κ) δώρων δυνάμεις παρανάλισκόντων ἀεὶ τ) φιλαρχούντων. ἡμαύρωται κανόνων ἀκρίβεια. ὀξυσία τοῦ ἁμαρτάνειν πολλή. οἱ γὰρ σπουδαῖς ἀνθρωπίναις παρελθόντες ἐπὶ τὸ ἄρχειν, ὧν αὐτῷ τούτῳ τῆς σπουδῆς τὴν χάριν ἀνταναπληροῦσιν τῷ πάντα πρὸς ἡδονὴν διδόναι τοῖς ἁμαρτάνουσιν. ἀπόλωλε κρίμα δίκαιον. πᾶς τις τῷ θελήματι τῆς καρδίας αὐτοῦ πορεύεται. ἡ πονηρία ἄμετρος, οἱ λαοὶ ἀνουθέτητοι, οἱ προεστῶτες ἀπαρρήσιασοι. δοῦλοι γὰρ τ) δεδωκότων τὴν χάριν, οἱ δὲ ἀνθρώπων ἑαυτοῖς τὴν δυνασείαν κατακτησάμενοι. ἤδη δὲ κ) ὅπλον τισὶ, τοῦ πρὸς ἀλλήλους πολέμου, ἡ ἐκδίκησις δηθεν τῆς ὀρθοδοξίας ἐπινενόηται. κ) τὰς ἰδίας ἔχθρας ἐπικρυψάμενοι, ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐχθραίνειν καταχηματίζονται. ἄλλοι δὲ τὸν ἐπὶ τοῖς αἰσχίσοις ἐκκλίνοντες ἔλεγχον, τὰς λαὰς εἰς τὸ κατ' ἀλλήλων φιλονεικίαν ἐκμαίνουσιν, ἵνα τοῖς κοινοῖς κακοῖς, τὸ κατ' ἑαυτοὺς συσκιάσωσι. διὸ κ) ἄσπονδός ἐστιν ὁ πόλεμος οὗτος, τ) τὰ πονηρὰ ἐργασμένων, τὸ κοινὸν εἰρηνεύειν ὡς ἀποκαλύπτουσαν αὐτῶν τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης ὑφορμένων. ἐπὶ τούτοις γελῶσιν οἱ ἄπιστοι, σαλεύονται οἱ ὀλιγόπιστοι· ἀμφιβολῶ ἡ πίστις, ἄγνοια κατακέχυται τ) ψυχῶν, διὰ τὸ μισεῖσθαι τὸ ἀληθειαν τοὺς δολοῦντας τὸν λόγον ἐν κακουργίᾳ. σιγᾷ μὲν γὰρ τὸ τ) εὐσεβούντων στόμα-

Arint. Neque omnino alienos ab affectu fratrum unanimorum vos autumo, cum sitis discipuli Apostoli docentis complementum legis esse proximi dilectionem: sed verum, quod diximus, justum Dei judicium impetum vestrum cohibuit, qui pro peccatis æquam afflictionem instituerit. Atqui nunc vos adhortamur, ut veritatis zelo incumbatis, & nostrum compassioni, ubi didiceritis etiam quæ antehac vos latuerunt, a pio fratre nostro Sabino comministro, qui vobis poterit etiam quæ in epistola non comprehensa sunt commemorare; per quem, inquam, virum adhortamur vos ut viscera miserationis induatis, omnique sepositа segnitie dilectionis laborem recipiatis, neque viæ longitudinem, neque domus negotia, neque aliud quid humanum causemini. Neque enim una Ecclesia, neque duæ vel tres in gravem hanc tempestatem illapsæ periclitantur, sed a finibus ferme Illyrici ad Thebaidem usque hæreseos malum depascitur, cujus prava semina prius quidem infamis Arius sparsit, radicitus autem fixa a multis in medio viris impietatem studiose colentibus nunc pernicioso fructus generarunt. Eversa sunt pietatis dogmata, confusa solutaque pietatis vincula, dominandi libido eorum qui non timent Dominum præfecturas invasit, & ex propatulo premium impietatis præfectura proposita est. Qui in gravio- rem blasphemiam relapsus est, in populi episcopatum præ aliis eligitur. Periit gravitas sacerdotum, pastores cum scientia gregem domini reliquerunt; ii qui principatus ambiunt, distributiones pauperum in proprios usus donaque semper insumunt. Canonum exacta observatio pessum ivit, multa peccandi libertas patet. Nam qui favore humano ad imperium devenerunt, id agunt ut gratiam iis rependant quorum opera sunt promoti. Justum judicium periit, quisque cordis sui desiderio ambulat, malitia immodica, populi immorigeri, præfecti non libere loquuntur. Nam qui per homines sibi ipsis potestatem acquisiverunt, servi sunt eorum quorum favore adjuti sunt. Jam etiam arma belli invicem, ultio videlicet sanæ doctrinæ, excogitantur; & privatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gerere assimulant. Alii vero ob turpissima reprehensionem a se declinantes, populos in contentionem accendunt, ut communibus malis sua vitia adumbrent absconditantque. Quare etiam bellum hoc prava operantium, irreconciliabile, dum communem pacem, tanquam occultam ipsorum ignominiam detegentem, fugiunt. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo est, ignorantia animis offunditur, quod adulterantes verbum in malitia veritatem videantur imitari. Tacent enim piorum ora, omnis blasphema lingua solute loquitur, profanata sunt sacra: ex populo qui sanæ mentis sunt, deprecatorias domus sive oratoria fugiunt tanquam impietatis scholas. In solitudine vero ad cœlestem dominum cum suspiriis & lachrymis manus attollunt. Ceterum ad vos quoque pervenerunt quæ in plurimis civitatibus gesta sunt. Populi cum uxoribus & pueris ipsisque senibus ante portas effusis, sub dio preces fundunt, omnes aeris injurias magno animo sustinentes, & auxilium a Domino expectantes.

Vide S. Basil. epist. 70.

Quæ deploratio his calamitatibus digna aut par esse possit? quales lacrymarum fontes his reales sufficient? Quandiu igitur stare quidem adhuc videntur aliqui, tamdiu adhuc vestigium veteris status præservatur. Priusquam consummatum Ecclesiis naufragium eveniat, festinate jam, carissimi fratres, porrigite manus in genua inclinatis. Commoveantur in vobis fraterna vestra viscera, profundantur lacrymæ condolentiæ; non negligite dimidium orbis ab erroribus absorptum, ne sinite extingui fidem apud eos apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes, rebus succurretis, & quomodo erga oppressos condolentiam ostendetis, id a nobis nequaquam vos discere oportebit, sed spiritus ipse sanctus vobis suppeditabit. At certe celeritate opus est ut eos qui restant servetis incolumes, & plurium fratrum præsentiæ, ut qui advenient, justum synodi numerum expleant: ut non solum ex legatorum gravitate, sed etiam proprio numero, ad instaurationem fidei fiduciam habeant: qui etiam in Nicæa scriptam a patribus nostris fidem renovabunt, & hæresim funditus extirpabunt, & Ecclesiis pacifica prædicabunt, eos qui non idem sentiunt in concordiam ducentes. Hoc enim nimirum omnium miserrimum est, quod & pars quæ sanioris doctrinæ esse videtur, in semetipsam divisa est, & circumstant nos, ut apparet, persimiles afflictiones iis sane quæ in Vespasiani obsidione urbi Hierusalem acciderunt. Hujus siquidem populus simul extraneo bello occupabatur, simul & intestina seditione contribulium consumebatur. Nobis autem præter apertum hæreticorum bellum, adhuc etiam ab illis qui videntur orthodoxi esse diffidentibus videmus Ecclesias ad extremam imbecillitatem esse deductas: propter quæ potissimum a vobis auxilium desideramus, ut qui apostolicam fidem profitentur, schismatis quæ noverint dissoluti, deinceps auctoritati Ecclesiæ subjiciantur, ut sanum Christi corpus fiant, omnibus membris ad integritatem redactis, ac non solum aliorum bona laudibus extollamus, quod nunc facimus, sed nostras quoque ipsorum Ecclesias inspiciamus veterem integræ doctrinæ gloriam adeptas. Proculdubio enim summa laude dignum judico quod vobis a Domino concessum est ut sucatum a probato puroque discernatis, patrum autem fidem sine ulla prævaricatione prædicetis, quam & nos suscepimus, cognovimusque ex Apostolicis charateribus formatam, conjuncti quoque ipsi & omnibus quæ synodi scriptura regulariter & legitime sunt instituta.

τα. ἀνεῖται δὲ πᾶσα βλάσφημος γλῶσσα. ἐβεβηλώθη τὰ ἅγια, φεύγουσι τὰς εὐκτηρίους οἴκους οἱ ὑγιαίνοντες τῶν λαῶν, ὡς ἀσεβείας διδασκαλεῖα· κατὰ δὲ τὰς ἐρημίας, πρὸς τὸν ἐν τοῖς ἐρανοῖς δεσπότην, μὴ σεναγμῶν καὶ δακρύων τὰς χεῖρας αἴρουσιν. ἔφθασε δὲ καὶ μέχρις ὑμῶν τὰ ῥηνόμενα ἐν ταῖς πλείσταις τῆς πόλεως· ὅτι οἱ λαοὶ σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ αὐτοῖς τοῖς πρεσβύταις πρὸ τῆς πυλῶν ἐκχυθέντες, εἰ τῷ ὑπαίθρῳ πελάσει τὰς προσευχὰς, φέροντες πάσας τὰς ἐκ τοῦ ἀέρος κακοπαθείας σὺν πολλῇ τῇ μακροθυμίᾳ, τὴν παρὰ τοῦ κυρίου ἀντίληψιν ἀναμένοντες. τίς θρῆνος τῆς συμφορᾶς τούτων ἄξιος; ποῖαι πηγαὶ δακρύων κακοῖς τοσούτοις ἐπαρκέσουσιν; ἕως ἂν ἔτι δοκῶσιν ἐσᾶναι τινές; ἕως ἔτι ἴχνος τῆς παλαιᾶς κατασάσεως διασώζεται, πρὶν τέλεον ταῖς ἐκκλησίαις ἐπέλθῃ τὸ ναυάγιον, ἐπείχθητε πρὸς ἡμᾶς, ἐπείχθητε ἤδη, καὶ δεόμεθα ἀδελφοὶ γνησιώτατοι. δότε χεῖρα τοῖς εἰς γόνυ κλιθεῖσι. συγχωνηθήτω ἐφ' ἡμῖν τὰ ἀδελφικὰ ὑμῶν σπλάγχνα, προχυθήτω δάκρυα συμπαθείας, καὶ μὴ περιίδητε τὸ ἥμισυ τῆς ἥμισυ τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τῆς πλάνης καταποθέν. μὴ ἀνάσχησθε ἀποσβεσθῆναι τὴν πίστιν, παρ' οἷς πρῶτον ἐξέλαμψε. τί οὖν ποιήσαντες ἀντιλήψεσθε τῆς πραγμάτων; καὶ πῶς τὸ πρὸς τοὺς θλιβομένους συμπαθὲς ἐπιδείξεσθε, ὃ παρ' ἡμῶν πάντως δεήσει μανθάνειν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑμῖν ὑποθήσεται. πλὴν γε ὅτι τάχος χρεία πρὸς τὸ περισώσασθαι τοὺς περιλειφθέντας· καὶ παῤῥησίας ἀδελφῶν πλειόνων, ὥσε πλήρωμα εἶναι συνόδου τοὺς ἐπιδημοῦντας, ἵνα μὴ μόνον ἐκ τῆς τῆς ἀποσειλάντων σεμνότητος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου ἀριθμοῦ τὸ ἀξιόπιστον ἔχωσιν εἰς διόρθωσιν· οἵ καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ γραφεῖσαν παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν πίστιν ἀνανεώσονται, καὶ τὴν αἵρεσιν ἐκριζώσουσι, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις τὰ εἰρηνικὰ βραβεύσουσι· τοὺς τὰ αὐτὰ φρονοῦντας συνάγοντες εἰς ὁμόνοιαν. τοῦτο γὰρ δήπου τῶν πάντων ἐλεεινότερον, ὅτι καὶ τὸ δοκεῖν ὑγιαίνειν ἐφ' ἑαυτὸ ἐμερίσθη· καὶ περιέσχεν ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, παραπλήσια πάθη, τοῖς ποτὲ κατὰ τὴν Ουεσπεσιανοῦ πολιορκίαν τὰ Ιεροσόλυμα. περίχυσιν. ἐκεῖνοί τε γὰρ, ὁμοῦ μὲν τῷ ἔξωθεν συνέχοντο πολέμῳ ὁμοῦ δὲ καὶ τῇ ἔνδοθεν σάσει τῶν ὁμοφύλων κατηναλίσκοντο. ἡμῖν δὲ πρὸς τῷ φανερῷ πολέμῳ τῶν αἱρετικῶν, ἔτι καὶ ὁ παρὰ τῶν δοκούντων ὀρθοδοξεῖν ἐπανασὰς, πρὸς ἕκατον ἀθυμίας τὰς ἐκκλησίας κατήγαγε. ἐφ' ἅπερ καὶ μάλισα τῆς παρ' ὑμῶν χρήζομεν βοηθείας, ὥσε τοὺς τὴν ἀποσολικὴν ὁμολογοῦντας πίσιν, ἅπερ ἐποιήσαν χίσματι διαλύσαντας, ὑποτεταγῆναι τῷ λοιπῷ τῇ αὐθεντίᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἵνα ἄρτιον γένηται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς μέλεσι εἰς ὁλοκληρίαν ἐπανελθόν· καὶ μὴ μόνον τὰ παρ' ἑτέροις μακαρίζωμεν ἀγαθὰ, ἅπερ νῦν ποιοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ἐπίδωμεν ἐκκλησίας τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῆς ὀρθοδοξίας ἀπολαβούσας. τῷ ὄντι γὰρ τοῦ ἀνωτάτω μακαρισμοῦ ἄξιον, τὸ τὴν ὑμετέραν θεοσεβείαν χαίρειν παρὰ τοῦ κυρίου, τὸ μὲν κίβδηλον, ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν· τὴν δὲ τῶν παλαιῶν πίστιν ἄνευ τινὸς ὑποσολῆς κηρύσσειν. ὧν καὶ ἡμεῖς ἐδεξάμεθα. ἐπέγνωμεν ἐκ τῶν ἀποσολικῶν χαρακτήρων μεμορφωμένην, συνθέσμοις καὶ αὐτῇ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῷ συνοδικῷ γράμματι κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως δεδογματισμένοις.

CONCILIUM MEDIOLANENSE.

Habitum circa annum Christi CCCLXXX.

INdicia virgo Veronensis, Deo sacrata, in suspicionem venerat corruptæ virginitatis, & peperisse dicebatur. Accusatione apud Ambrosium Mediolanensem Episcopum & ceteros provinciæ Episcopos delata, cum testimoniis approbata non fuisset, satisque constaret invidiam illam conflatam per scelus, per avaritiam, per intemperantiam, a quærentibus proprii libertatem flagitii; ab iis postremo qui domo ejus ejecti atque eliminati forent; cum accusatores die ipso qui dictus erat cognitioni se subtraxissent Episcoporum conventui, & interim virgines quædam bonum testimonium Indiciæ perhibuissent, rejecta est postulatio Syagrii Episcopi Veronensis, qui eam ab obstetricibus inspici & visitari volebat, & tot bonis testimoniis moti Episcopi Indiciam inoffensi virginem muneris pronunciarunt. Maximum autem & Renatum & Leontium, qui virginem accusaverant, ita involvit sententia ut Maximo, si errorem emendaret, spes reditus reservaretur, Renatus autem & Leontius excommunicati manerent, nisi forte probata sui pœnitentia, & hujus facti diuturna deploratione dignos se præberent misericordia. Hæc sumpta sunt ex epistola LXIV. sancti Ambrosii

CONCILIABULUM DONATISTARUM.

In Africa contra Tychonium.

TYchonium Donatistam, cum scriptis suis agnosceret Ecclesiam toto orbe diffusam, & admonitus per literas a Parmeniano Carthaginensi Episcopo Donatistâ idem docere non cessaret, coacto Donatistarum Concilio damnatum fuisse auctor est S. Augustinus lib. 1. contra epistolam Parmeniani cap. 1. ubi hæc ait: *Tychonius enim omnibus sanctarum paginarum vocibus circumtusus evigilavit, & vidit Ecclesiam Dei toto orbe diffusam, sic ut de illa tanto ante per corda & ora sanctorum prævisum, atque prædictum est. Quo percepto suscepit adversus ipsos suos demonstrare & asserere, nullius hominis quamvis sceleratum & immane peccatum præscribere promissis Dei, nec id agere quorumlibet intra Ecclesiam constitutorum quamlibet impietatem, ut fides Dei de ecclesia futura & diffundenda usque ad terminos orbis terræ, quæ in promissis Patrum retenta & nunc exhibita est, evacuetur. Hoc ergo Tychonius cum vehementer copioseque disseret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifestis sanctarum scripturarum testimoniis oppillaret; non vidit quod consequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa Christianos pertinere ad Ecclesiam toto orbe diffusam, qui utique non istis ab ejusdem orbis communione atque unitate sejunctis, sed ipsi orbi terrarum per communionem connecterentur. Parmenianus autem ceterique Donatistæ viderunt hoc esse consequens, & maluerunt suscipere obstinatissimum animum adversus apertissimam veritatem, quam Tychonius asserebat, quam ea concessa superari ab Africanis Ecclesiis, quæ illius unitatis, quam Tychonius asserebat, communione gauderent, unde se isti separassent. Et Parmenianus quidem primo eum per epistolam velut corrigendum putavit: postea vero ex Concilio eorum perhibet damnatum.*

ANTIOCHENUM ARIANORUM CONCILIABULUM.

Anno CCCLXXX. coactum.

EUzojo Antiocheno Arianorum episcopo fatis functo, ejus factionis clerici Dorotheum Heracleæ in Thracia episcopum ad eam sedem transtulerunt; qui tandiu in urbe mansit, quandiu Theodosius imperator, devictis Scythis ac Gothis, victor Constantinopolim ingressus est anno 380. Tunc vero imperiali lege eodem anno VIII. Kalend. Decembris lata, facessere Arianis jussis; ecclesiæ orthodoxis restitutæ sunt. Quaie & Dorotheus cum cæteris partis suæ episcopis Antiochia pulsus in Thraciam remeavit. Tunc vero Arianus clerus præeuntibus Asterio *collecto concilio, cui etiam nonnulli ex vicinis episcopis interfuerunt, ad Eunomium eosque qui cum illo erant miserunt, communionem eorum postulantes*; quæ ab illo non alia conditione promissa est, quam ut simul damnationem Ætii, ejusque librorum olim ab illis renunciatam retractarent. Quod cum illi detrectassent, pax nulla coaluit. Hæc Philostorgius lib. 10. n. 1.

ITALICA SYNODUS FORTE ROMANA

Anno CCCLXXX. habita.

SYnodi hujus fit mentio in epiſtola II. concilii Italiæ anni 381. poſt Conſtantinopolitanum generale ad Theodoſium imperatorem. Narrant in ea Patres Maximum Cynicum ex epiſcopali ſolio Conſtantinopolitano dejectum in Italiam confugiſſe, cauſamque ſuam ad judicium Romani pontificis detuliſſe. Pro ſe cum peroraſſet *in concilio nuper habito*, ajunt Patres, *nihil habuimus in quo de epiſcopatu ejus dubitare poſſemus . . . . . quin revera attendebamus Gregorium* (Nazianzenum) *nequaquam ſecundum traditionem patrum CPtanæ eccleſiæ ſibi ſacerdotium vindicare*. Hæc ergo ſynodus tunc habita eſt, cum S. Gregorius nondum regiæ urbis epiſcopatu ſe demiſiſſet, quod in concilio CPtano anno 381. præſtitit; ex quo concilium hoc Italiæ Conſtantinopolitanum præceſſiſſe oportet.

Η' Α'ΓΙ'Α ΠΡΩΤΗ

Ε'Ν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ'ΛΕΙ

ΣΥ'ΝΟΔΟΣ ΟΙ'ΚΟΥΜΕΝΙΚΗ" ΔΕΥΤΕ'ΡΑ.

CONCILIUM PRIMUM

CONSTANTINOPOLITANUM

GENERALE SECUNDUM.

HISTORIA CONCILII CONSTANTINOPOLITANI PRIMI.

lib. 2. & 21. l. 1. Sozom. c. 1. &

QUARTO post Sardicensem synodum anno, Constante [a] imperatore, cujus principatus orthodoxis pastoribus asylum semper ac murus fuerat adversus Arianos furores & incursus, in Galliis Magnentii dolis extincto, Constantius fratris sive benevolentia, sive metu tanquam repagulis solutus, & ad ingenium reversus, quidquid contra ecclesiam irarum velut aquarum æstuoso gurgite collegerat invitus, non magis sacrilege, quam impudenter effudit. Quod nihil attinet aliis explicare verbis, quam Hilarii [b] Pictaviensis episcopi, qui ejus temporis colluvionem ut fortissime pertulit, ita & infectatus est acerrime. Proclamo, inquit, tibi Constanti, quod Neroni locuturus fuissem, quod ex me Decius & Maximianus audirent: contra Deum pugnas, contra ecclesiam sævis, sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionem tollis, tyrannus non jam humanorum, sed divinorum. Hæc tibi a me atque illis socia atque communia sunt: at vero nunc propria tua accipe. Christianum te mentiris, Christi novus hostis es: antichristum prævenis, & arcanorum mysteria ejus operaris. Condis fidem, contra fidem vivens: doctor profanorum es, indoctus piorum: episcopatus tuis donas, bonos malis demutas; sacerdotes custodiæ mandas; exercitus tuos ad terrorem ecclesiæ disponis; synodos contrahis, & occidentalium fidem ad impietatem compellis: concluſos urbe una minis terres, fame debilitas, hyeme conficis, dissimulatione depravas: orientales autem dissensiones artifex nutris, blandos elicis, fautores instigas, veterum turbatores, profanus novorum es: omnia sævissima sine invidia glorioſarum mortium peragis. Novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, & sine martyrio persequeris. Plus crudelitati vestræ Nero, Deci, Maximiane debemus: diabolum enim per vos vicimus. Sanctus ubique beatorum martyrum sanguis exceptus est: dum in his dæmones rugiunt, dum ægritudines depelluntur, dum admirationum opera cernuntur, elevari sine laqueis corpora, & suspensis pede fœminis vestes non defluere in faciem, uri sine ignibus spiritus, confiteri sine interrogantis incremento fidei. At tu omnium crudelitatum crudelissime damno majore in nos, & venia minore desævis. Subrepis nomine, blandimento occidis, specie religionis impietatem peragis, Christi fidem, Christi mendax prædicator extinguis. Non relinquis saltem miseris excusationes, ut æterno judici suo pœnas, & aliquas laniatorum corporum præferant cicatrices, ut infirmitas defendat necessitatem. Scelestissime mortalium, omnia persecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confessione martyrium. Sed hæc ille pater tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere sine contumacia docuit, jugulare sine gladio, persequi sine infamia, odire sine suspicione, mentiri sine intelligentia, profiteri sine fide, blandiri sine bonitate, agere quod velis, nec manifestare quæ velis. Hæc Hilarius. Sic itaque sæviente Constantio, ex Arianæ sectæ sti- Dan. 3.

pite,

r. in li. ontra an.

pite, quam ut Babylonicam arborem Nicæna ac Sardicenſis ſecuris ſuccidiſſe videbantur, compiures rami, tres potiſſimum pullularunt. Quorum primus Macedonius fuit, quem, ejecto [a] Paulo Alexandri ſucceſſore, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præfecerat Conſtantius. Is primum nihil aliud quam Arium ſapiebat. Verum in epiſcopatu adminiſtrando non modo apud catholicos, quos tunc ab Homouſio Homouſianos cognominabant, ob ſummam in eos [b] crudelitatem, ſed etiam apud Arianos epiſcopos, præſertim Acacium & Eudoxium, ob immania ſcelera magnam ſibi conflavit invidiam, ipſi etiam inviſus Conſtantio, quod eo inſcio Conſtantini patris oſſa in eccleſiam Acacii martyris tranſtuliſſet, idque tanta populi ſeditione ut occiſorum civium ſanguine templi veſtibulum redundarit. Cum vero Eudoxius [c] Conſtantinopolitanæ eccleſiæ oculos adjeciſſet, imperatoris abuſus indignatione, Acacianis ipſis adjuvantibus, Macedonio epiſcopalem adimit dignitatem, ademptam arroganter invadit. Macedonius rem indigne ferens, ab [d] Acacianis ad Semiarianos converſus, ut ab eis iniret gratiam, [e] Homœouſii vocem cœpit uſurpare, cum ad eam uſque diem in altera Arianorum factione conſtitiſſet, quæ Filium Patri non ὁμοούσιον, hoc eſt ſimilis cum illo ſubſtantiæ, ſed ὅμοιον dumtaxat, id eſt ſimilem, Acacio duce contendebat: cujus rei cauſam [f] percunctantibus orthodoxis, Macedoniani per Sophronium Pompejopolis Paphlagoniæ epiſcopum ita reſponderunt: Homouſion reſpuimus, ne Patris & Filii hypoſtaſes cum Sabellio confundamus; deteſtamur & eos qui inter Patrem & Filium ſubſtantiæ diſſimilitudinem prædicant; nam plus nimio unum ab altero divellunt ac diſtrahunt. Inter hos extreme diſſidentes mediam nos viam tenemus, Filiumque Patri credimus ſimilis eſſe ſubſtantiæ. Hæc illi. Verum elato ac turgido vir ingenio Macedonius, parum ducens aliena inventa ſequi, niſi ſectæ alicujus principatum obtineret, novam hæreſim exorſus, in [g] Spiritum ſanctum furere cœpit, eumque contendebat nihil ad Patris ac Filii divinitatem & gloriam pertinere: ex quo Macedoniani tum Pneumatomachi, hoc eſt, Spiritus ſancti oppugnatores, tum etiam Semiariani dicti ſunt. At non longe poſt, cum Valens [h] imperator nec Homœouſion pati poſſet; Macedoniani ab eo plus quam credidiſſent vexati, ad Romanam communionem confugere, & per legatos coram Liberio pontifice jurarunt in Homouſion: tametſi poſtea cum Gratianus [i] Auguſtus ſub ſui principatus initium, liberam fidem populis conceſſiſſet, velut lutulentæ ſues, ac rabidæ canes, ad lutum & vomitum rediere: nam impunitatis occaſione arrepta epiſcopi Macedoniani, Antiochiæ Cariæ congregati, Filium non Homouſion ſed Homœouſion pronunciarunt. Aliqui [k] tamen eorum recte de Filio ſentiebant, quamvis Spiritus ſancti divinitatem omnes impugnarent. Atque hoc primum, tanquam lolium, ex Ariana ſegete proſeminatum eſt.

Alterum fuit Ætius, qui ob inſignem [l] impietatem ἄθεος dictus eſt, diaconatu initiatus a Georgio [m] Arianorum & Meletianorum epiſcopo. De hujus autem ruditate atque inſcitia ita ſcribit Epiphanius. Hic Ætius etiam ſecundum mundanam doctrinam ineruditus erat uſque ad perfectam ſuam ætatem, velut fama refert. Ceterum digreſſus in Alexandriam, operam dedit Ariſtotelico cuidam philoſopho ac ſophiſtæ, & cum ſane dialecticas argutias ex illo didiciſſet, nihil aliud cogitavit, quam quomodo effingeret de Deo Verbo expoſitionem: & hanc rem attentius aggrediebatur, a ſummo mane & perpetuo uſque ad veſperam in hoc deſidens: dico autem in hoc, ut per geometriam quamdam & figuras de Deo diceret ac decerneret, docens ac degens velut ſummus Arianus. Et cum Arii furioſam doctrinam haberet, amplior pernicies evaſit per illorum converſationem, & contra Filium Dei, & contra Spiritum ſanctum linguam ſuam quotidie exacuit: hæc Epiphanius. Eamdem vero ſophiſticam captioſamque argumentandi artem tradidit Eunomio auditori ſuo: qui cum magiſtro eſſet audacior, & ad loquendum projectior, cauſam dedit, ut eorum ſecta Eunomiana cognominaretur. Hi vero [a] non modo Homouſion, ſed Homœouſion etiam reſpuebant: itaque Heterouſion induxere, hoc eſt, Patri Filium alterius eſſe ſubſtantiæ docuerunt. Eunomius adhuc clarius, inquit Theodoretus, Filium primam & eximiam Patris creaturam eſſe dicebat: Spiritum autem ſanctum ante alias creaturas eſſe a Filio fabricatum. Tametſi de baptiſmo etiam delirabat: nam illos tantum admittebat, qui iterum baptiſmo initiarentur, quem non juxta formulam apoſtolis a Chriſto traditam, in Patris & Filii & Spiritus ſancti nomen, ſed in Chriſti mortem conferebat: aliaque id genus effutiit. Ab ea [b] vero, quam profitebantur, diſſimilitudine inter Patrem & Filium, Ætius, Eunomius, eorumque ſectatores, [c] Anomiani, ſea Anomœi dicti ſunt. Atque hoc ſecundum prodiit ex Arianiſmo portentum.

Tertium vero ex Ariminenſi [d] Conventu Valentis & Urſacii fraudibus erupit: qui cum Filium Deum ex Deo, & Patri ſimilem, nec creaturam, ut ſunt cæteræ creaturæ, conclamaſſent, catholicos epiſcopos feſellere. Sonabant (inquit [e] Hieronymus) verba pietatem, & inter tanta illa præconia nemo venenum intertum putabat. De [f] Uſiæ vero nomine abjiciendo veriſimilis ratio præbebatur: Quia in ſcripturis, ajebant, non invenitur, & multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri; non erat curæ epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto. Hæc Hieronymus. Hauſit eam peſtem [g] Conſtantius, & mordicus retinuit. Itaque inquit Theodoretus, legem tulit, quæ prohibebat, ut neque Homouſion neque Heterouſion auderet aliquis dicere Filium Dei: non enim fas eſſe dicebat, Dei ſubſtantiam ſcrutari: in omnibus autem eum Patri ſimilem juſſit dicere. Neque vero in hac ſimilitudine aſſerenda cum Macedonianis conveniebat. Hi namque ajebant, Filium ſimilem eſſe Dei ſubſtantiæ: ille vero nequaquam ſimilem ſubſtantiæ Dei, vel Deo, ſed Patri: inter quæ quantum interſit, quidam hujus ſectæ non ignarus Hilario [h] percunctanti explicuit his verbis: Dico Filium diſſimilem Deo eſſe, ſimilem Patri poſſe intelligi, quia Pater voluiſſet creaturam iſtiuſmodi creare, quæ ſimilia ſui vellet: & idcirco ſimilem Patri eſſe, quia voluntatis eſſet potius Filius, quam divinitatis: diſſimilem autem Deo eſſe, quia neque Deus eſſet, neque ex Deo, id eſt de ſubſtantia Dei, natus eſſet. Qua inſania dum fureret Conſtantius, ferre non poterat eos, qui ullo modo Uſiæ

a Socrat. l. 2 c. 10. 12. & 22. Sozom. l. 3. c. 6. & 8. & l. 4. c. 1. Theod. l. 2. hæret. fab. cap. de Macedon.

b Socrat. l. 2. c. 22. 30. & 34. Sozom. l. 4. c. 2. 23. & 25.

c Socr. l. 2. c. 34. Theod. l. 2. c. 27 Sozo. l. 4. c. 25.

d Nicetas Choniat. mſ. l. 6. Theſauri.

e Socr l. 2. c. 35. Sozom. l. 4. c. 6. Theod. l. 4. hæret. fabul. cap. de Macedon. etſi male, apud Socr. ὁμαύσιον legitur, pro ὁμοιούσιον.

f Socr. l. 2. c. 8.

g Socrat. Sozom. Theodor. ubi ſupra.

h Socrat. l. 4. c. 11. & ſeqq. Sozom. l. 6. c. 10.

i Socrat. l. 5. c. 4. Sozom. l. 7. c. 2.

k Epiph. hæreſi 74. Auguſt. hæreſi 52. Nazianz. orat. 44.

l Sozom l. 4. c. 28. Socr. l. 2. c. 28. in Epiph. hæres. 76.

siæ nomen usurparent. Ac primum in Homousianos draco iste usque adeo desæviit, ut persecutionis cauda tertiam stellarum partem traxerit. Deinde nec Heterousion passus, illius inventores [a] Ætium & Eunomium abegit in solitudinem, unum quidem Phrygiæ, alterum Pamphyliæ: idem facturus & Eudoxio, qui multis credebatur revera primus monstrum istud peperisse, nisi veritus ille iram Constantii, Heterousii originem in Ætium rejecisset.

Hæ tres igitur hæreses, velut emissæ ab una cavea feræ, imperante Constantio, vineam domini demoliri ac perdere non desinebant: ut interea sileatur de [b] Photino, quem cum Paulo Samosatensi & Sabellio sentientem Sirmiensis synodus condemnavit: & de [c] Apollinari, qui Christo domino carnem affingebat e cœlo atque ex sinu Patris decerptam, & quidem mentis ac rationis expertem: nam mentis vices ac partes Dei Verbum expleviſse, & divinitatem in triduo mortuam jacuisse jactabat: item de Lucifero Calaritano episcopo, qui exilium fortiter tulit pro Nicæna fide; sed mox catholicis quibusdam episcopis ita succensuit, ut ab ecclesia recesserit: tanti viri casum pie deflevit [d] Hieronymus, & tandem de aliis, qui tam pugnantibus inter se placitis, & per brevia interstitia facile variantibus, inconsutilem Christi tunicam lacerabant, ut auctore [e] Hilario, facta fuerit fides temporum, non evangeliorum. Atque hæ variorum dogmatum pestes sub Constantio, aut paulo post ejus excessum coortæ, ad Theodosii usque principatum longe lateque pervagatæ sunt. Nam [f] Julianus, quamvis episcopos a Constantio relegatos ad suas ecclesias redire jusserit, ut populorum iniret gratiam: de vera tamen religione, quæ totlaborabat modis, non constabilienda, sed evertenda potius cogitabat. Jovianus [g] orthodoxam pietatem colere potius ipse potuit quam septimestri imperio a tot procellis ac fluctibus vindicare. Valentinianus [h] & ipse Homousii fidem incensis studiis in occidente tutatus est: sed occidentali imperio, & gerendo cum Sauromatis bello distentus, orientis gubernacula Valenti fratri Ariano credidit, cujus pluſquam barbaram feritatem Gregorius Nazianzenus, eorum temporum calamitatem cum Basilio constantissime perpessus, breviter perstringit his [i] verbis: Cum illustria fuerint prima Valentis facinora, tum vero illustriora ea certamina extiterunt, quæ postrema adversum nos habuit. Quænam autem prima dico? Exilia, fugæ, bonorum proscriptiones, infidiæ tam apertæ, quam obscuræ; verborum illecebræ, ubi offerebatur occasio; vis, ubi verborum blanditiis efficere nihil poterat. Alii ab ecclesiis exturbabantur, quicumque scilicet fidem orthodoxam ac nostratem profitebantur; alii introducebantur, nempe qui pestiferam perditamque imperatoris religionem tenebant, qui impietatis chirographa exigebant, qui his etiam atrociora scribebant. Adde presbyteros in mari deflagrantes: adde impios & nefarios belli duces, non Persas superantes, non Scythas in ditionem redigentes, non aliam quamdam barbaram gentem repurgantes, sed ecclesiis bellum inferentes: in altaribus saltitantes, & incruenta sacrificia hominum & victimarum cruore fœdantes, ac virginum pudorem per summam contumeliam violantes. Hæc Gregorius.

Verum postquam Valens victus a Gothis [k] & combustus, meritas sacrilegiorum suorum pœnas luit, Gratianus Augustus Theodosium, quo duce patrui cædem ultus, Gothos ad internecionem profligarat, imperii collegam [a] adscivit, totique præfecit orienti. Is Homousianæ fidei religiosissimus cultor, Thessalonicæ [b] baptizatus, publico cavit [c] edicto, ut universæ gentes in eam fidem, quam de Patris & Filii & Spiritus sancti una divinitate ab apostolo Petro Romanis traditam, Damasus pontifex prædicabat, sublatis dissidiis, & quæ in foro haberi solebant ea de re disceptationibus convenirent. Mox Constantinopolim profectus, ut œcumenici [d] concilii præsidio damnatis hæresibus, in unam rectam fidem consociaret ecclesias, centum & quinquaginta [e] catholicæ communionis episcopos, Eucherio & Syagrio coss. evocavit, non sine Damasi summi pontificis auctoritate: quod tum ex antiquis Romanæ Ecclesiæ monumentis colligere licet, tum ex his quæ in concilio Chalcedonensi actione prima contra Dioscorum objecta fuerunt his verbis: Synodum ausus est facere sine auctoritate sedis apostolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum est; tum etiam, quod ipsemet Damasus [f] testatur nullius esse momenti decreta ejus synodi, cui ipse assensum non præbuisset: cum ecclesiasticus [g] canon prohiberet, ne absque Romani pontificis auctoritate ecclesiis decreta sancirentur. Inter multos vero eximiæ probitatis viros, qui huic synodo interfuerunt, numerantur in primis Helladius [h] Cæsarienſis episcopus, Basilii magni successor: Pelagius [i] Laodicensis, quem ob Nicænam fidem Valens in Arabiæ saltus [k] relegarat: Amphilochius [l] Iconii in Lycaonia episcopus, qui annos non paucos in solitudine transegerat, Basilii & Gregorii [m] socius: Martyrius [n] episcopus Marcianopolitanus, Cyrillus [o] Hierosolymitanus, qui multis conflictatus ærumnis ob Homousii fidem, egregias cum Arianis obierat dimicationes: Gelasius [p] Cæsareæ Palæstinæ episcopus, morum scientiæque fama clarissimus: Acholius [q] Thessalonicensis, qui Theodosium per baptismi gratiam Christo regeneravit: utque Isidorum [r] Cyrensem, Eulogium [s] Edessenum, aliosque imperiali sanctione [t] commendatos prætereamus, tres claruere præ ceteris: unus fuit Gregorius [u] Nyssenus, magni Basilii frater, eidemque non magis consanguinitate, quam eximiæ pietatis doctrinæque laude conjunctus: alter fuit [x] Meletius Antiochenus, admirabili vir sanctitate, quæ sub Valentis tyrannide ærumnis, exilio, variis etiam catholicorum contentionibus, crebrisque miraculis illustrata resplenduit. Illum Theodosius adhuc privatus cum vidisset in somnis, paludamento & corona, insignibus imperii, ab eo donari visus est. Itaque cum ex specie, quam animo retinebat, eum agnovisset in concilio, mirifice recreatus, honorifico sanctissimi viri complexu vix expleri posse videbatur. Tertius fuit S. Gregorius Nazianzenus, clarissimum ecclesiæ lumen, qui [y] cum Constantinopolitanam ecclesiam a Macedonio, Eudoxio, Demophilo, Arianis episcopis, quorum unus alteri successerat, quadraginta circiter annis labefactatam, variisque errorum fluctibus æstuantem cerneret, orthodoxorum episcoporum studiis ac suffragiis incitatus, ad eam regendam ac densissimis frutetis & vepribus, quæ apostolicam sementem pene oppresserant, expurgandam accessit. Docebat tunc Gregorius in ecclesia

[a] Socr. l. 5. c. 2. Theod. l. 5. c. 3. & 6. Sozom. l. 7. c. 2.
[b] Sozom. l. 7. c. 4. & 6. Socrat. l. 5. c. 6.
[c] lib. 2. C. de sum. Trin. & fid. cat.
[d] Socr. lib. 5. c. 8 Sozom. l. 7. c. 5. & 7. Theod. lib. 5. c. 8.
[e] Socrat. ubi supr. Soz. li. 7. c. 7. Theo. l 5. c. 7. Marcellin. Comes in chro.
[f] Theod. lib. 2. c. 22.
[g] Socr. l 2. c. 5. & 15. Soz. l. 3. c. 9.
[h] Theod. l. 5. c 8. Socr. l. 5. c. 8. Soz. l. 7. c. 9.
[i] Idem ubi supr.
[k] Theod. l. 4. c. 12
[l] Theod. lib. 5. c. 8. Socr. & Soz. ubi supr.
[m] Greg. Nazianz. ep. 12. & 13.
[n] Sozom. ib.
[o] Socr. l. 5. c. 8. Theod. li. 5. c. 8.
[p] Theod. ib.
[q] Socr. l. 5. c. 6. & 8.
[r] Theod. ib.
[s] Theod. ib. l. 3. lib. 1. 6. tit. 1. C. Theod.
[u] Theod. & Socr. l. 5. c. 8. Soz. l. 7. c. 8.
[x] Theod. lib. 5. c. 6. & 7. Soc. l. 5. c. 8. & 9. Sozom. l. 7. c. 8. & 10. Gregor. Nazianzen. in carm. de vita sua.
[y] Greg. Nazianzen. ib. Greg. presbyter. in vita Gregorii Nazianz. Socr. lib. 4. c. 21. & l. 5. c. 5. & 7. Soz. lib. 6. c. 17. & l. 7. c. 5. Theod. l. 5. c. 8.

a Socr. lib. 5. c. 7. & Soz. l. 7. c. 5.

cleſia [a] perexigua, ad quam poſtea imperatores pietatis ſtudio accenſi ampliſſimum templum, Anaſtaſiam nomine, adjecerunt, quod eo in loco Nicæni concilii fides hominum improbitate collapſa, revixerit. Diuturnis autem laboribus exantlatis, multos paſſus Arianorum conflictus, tandem ne catholicorum quidem effugit invidiam. Ægyptii [b] namque epiſcopi Maximum philoſophum Cynicum, poſtea Apollinaris præſtigiis excæcatum, cujus fuerant corrupti pecuniis, in illius locum tumultuariis ſuffragiis ſuffecerunt. Ceſſiſſet ſtatim Gregorius, & in optatiſſimam quietem lubenti animo rediiſſet, niſi piorum precibus fere invitus detentus fuiſſet. Quin etiam non multo poſt Meletius, ceterique epiſcopi, qui ad generale concilium hanc etiam ob cauſam convocati fuerant, ut Conſtantinopolitanæ eccleſiæ, ſedatis tumultibus, pacem conciliarent, cum probe noſſent, quam legitime Gregorius eam eccleſiam regendam ſuſcepiſſet, & quam ſalutaribus præceptis atque inſtitutis informaſſet regiam civitatem inter tot hæreticorum procellas fluctuantem, Maximo [c] Cynico e ſacris ædibus exturbato, ejuſque actis omnibus abrogatis, illum in ſuſcepto regimine confirmarunt. Sed paulo poſt mortuo Meletio, & a Gregorio Niſſeno [d] funebri oratione laudato, cum videret Gregorius furere magis in dies Ægyptios, habita oratione ad centum quinquaginta patres, ſponte dimiſſionis libellum petiit, & ſe epiſcopali munere abdicavit. Subſtitutus [e] in ejus locum fuit tam imperatoris ſtudio, quam univerſæ ſynodi ſententia, Nectarius Tarſenſis, illuſtri loco natus, ſenatorii ordinis, tunc etiam prætor, ætate gravis, & honeſtiſſimis moribus. In eam vero electionem tam concordibus animis itum eſt ab epiſcopis, qui graviter antea diſſidebant, ut eum locum, in quo rebus pax reddita fuit, Concordiam nominarint. Maximo itaque ejecto, mox concilii patres ad eccleſiam variis hæreſeon laqueis extricandam, animum adjecere. Advocaverat autem in ſynodum Theodoſius epiſcopos etiam Macedonianos [f] numero triginta ſex, duce Eleuſio Cyziceno, quod futurum ſperaret, ut pro ea, quam cum Liberio ſocietatem inierant, in Homouſion convenirent: quod cum illi nunquam ſe admiſſuros profeſſi palam eſſent, e ſynodo receſſere. Patres vero poſt legitimas de orthodoxis dogmatibus diſputationes, Eudoxianis, [g] Eunomianis, Macedonianis, Pneumatomachis, Sabellianis, Marcellianis, Photinianis, Apollinariſtis anathema dixerunt: editaque fidei formula, quam Gregorius [h] Nyſſenus ſynodi auctoritate conſcripſit, non ſolum Patris & Filii, ſed & Spiritus ſancti gloriam unam, majeſtatem parem, indiviſam ſanxere ſubſtantiam. Qua fide ſanctiſſime explicata, & nonnullis [i] decretis quæ ad eccleſiæ pacem & epiſcoporum concordiam ſpectare videbantur, adjectis, domum rediere: Imperator [k] autem ſeveriſſimis cavit legibus, ut quicumque a Nicæno, Conſtantinopolitanoque ſymbolo diſſentirent, epiſcopatibus ſpoliarentur; nec modo non proveherentur ad alios, ſed ab eccleſiis, ab urbium mœnibus, ab hominum conſortio pellerentur. Qua [l] de cauſa cum per civitates tumultuarentur hæretici, apertiſque odiis ac ſeditionibus omnia permiſcerent, Theodoſius in eccleſiæ pacem reſarciendam intentiſſimus, acceptis a Damaſo literis, quibus orientales epiſcopos ad Romanam ſynodum ex toto orbe terrarum cogendam [a] invitabat, ſuæ ditionis epiſcopos, cujuſcumque religionis ac ſectæ forent, iterum Conſtantinopolim convenire juſſit. Ubi convenere, ex Nectarii [b] conſilio interrogat Arianos, Eunomianos, Macedonianos, velintne acquieſcere ſanctis eccleſiæ doctoribus, qui antequam eorum hæreſes erumperent, de recta in Deum fide diſputarant. Collaudant aliqui imperatoris conſilium ac mentem: improbant alii, non tam veterum doctrina patrum, quam dialecticorum captionibus laqueiſque confiſi: dumque inter ſe litigant atque altercantur, imperat Theodoſius ſectarum principibus, ut ſuam ſinguli fidem referant in libellos: quibus ſtata die acceptis ac perlectis, divinæ ſapientiæ lucem in re tam ardua ſuppliciter implorat: reliquis tandem damnatis, ac palam conſcerptis libellis, Homouſianam fidem, ut optimam atque apoſtolicam, comprobat. Conſternati diſcedunt hæretici, a ſuis etiam exagitati clientibus ob mutuam inter ſeipſos diſſenſionem, quæ eorum cauſam deſpicabilem fecerat, & malæ ſuſpicionis.

b Greg. Nazianz. Socr. Theod. Soz. & Gregor. presbyt. ubi ſupra.

c Conc Conſtant. can. 6. Soz. l. 7. c. 9.

d In funere Melerii.

e Socrat. & Theod. l. 5. c. 8. Soz. l. 7. c. 8.

f Damaſc. l. 3. de imagin.

g Socr. lib. 5. c. 8. Sozom. l. 7. c. 7.

h Can. 1.

i Niceph. l. 12. c. 13.

k Theod. l 5. c. 8.

l C. Theod. l. 16. tit. 1. l. 3. & tit. 5. l. 6. & 14.

Hic Romanam profectionem ex Damaſi præſcripto epiſcopis denunciat imperator. Illi, cum greges ſuos, præſertim quos ab Arianis tenebris & voragine nuperrime liberarant, inter tot hæreticorum turbas atque inſidias deſerendos eſſe non putarent, tres epiſcopos, Cyriacum, Euſebium, Priſcianum legatos Damaſo miſerunt cum ſynodicis literis, quibus & cauſas, cur ad Urbem vocati non adiiſſent, explicarunt, & œcumenicæ ſynodi, quam anno ſuperiore Conſtantinopoli celebrarant, acta Romano pontifici recognoſcenda obtulere: quæ [d] ab eo confirmata ſunt. Quo ex tempore ea tanquam per apoſtolicam ſedem approbata ſummæ ſemper venerationi fuere. Itaque in concilio Chalcedonenſi act. 4. Paſchaſinus, Lucentius & Bonifacius apoſtolici legati nomine Leonis papæ, regulam fidei a Nicænis & Conſtantinopolitanis & Epheſinis patribus expoſitam, palam profitentur: quibus & tota ſynodus aſſenſit. Item in act. v. ſic habetur: Definimus igitur, ordinem & omnes formulas cuſtodientes, quæ de fide ſunt conſtitutæ, & nos a ſynodo quondam in Epheſo facta, cujus præſides fuerunt ſanctiſſimæ memoriæ Cæleſtinus Romanorum, & Cyrillus Alexandrinorum, præſulgere quidem rectæ & immaculatæ fidei expoſitionem ſanctorum & beatiſſimorum trecentorum decem & octo patrum, qui in Nicæa temporibus piæ memoriæ Conſtantini imperatoris congregati ſunt; ſervari autem & ea, quæ apud Conſtantinopolim a ſanctis centum quinquaginta patribus decreta ſunt, ad expellendas quidem omnes germinantes hæreſes, & ad confirmationem ejuſdem catholicæ & apoſtolicæ noſtræ fidei. Atque hæ duæ actiones Chalcedonenſes referuntur & approbantur in ſynodo V. Conſtantinopolitana, collatione VI. ubi & bis ſymbolum decantatur, ſemel juxta formulam Nicænam, iterum juxta Conſtantinopolitanam explicationem. Ad hæc in Lateranenſi concilio ſub Martino primo, conſult. IV. Conſtantinopolitanum ſymbolum principio recitatur, tanquam fidei fundamentum: qui mos ac ritus ad poſteriores ſynodos manavit. Sed & concilium Toletanum III. canone 11. Pro reverentia, inquit, ſanctiſſimæ fidei, & propter corroborandas hominum invalidas mentes, conſultu piiſſimi & glorioſiſſimi Reccaredi regis, conſtituit

ſtituit ſynodus, ut per omnes eccleſias Hiſpaniæ & Galleciæ ſecundum formam orientalium eccleſiarum, concilii Conſtantinopolitani, hoc eſt, centum quinquaginta epiſcoporum, ſymbolum fidei recitetur, & priuſquam dominica dicatur oratio, voce clara populo prædicetur; quo & fides vera manifeſtum teſtimonium habeat, & ad Chriſti corpus & ſanguinem prælibandum pectora populorum fide purificata accedant. Romani etiam pontifices in fidei profeſſione inter œcumenicas ſynodos Conſtantinopolitanam ſecundo loco ſemper reponunt: quo in genere S. Gregorius [a] ait: Præterea quia corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, ſicut ſancti evangelii quatuor libros, ſic quatuor concilia ſuſcipere, & venerari me fateor; Nicænum ſcilicet, in quo perverſum Arii dogma deſtruitur: Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur; Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorii impietas judicatur: Chalcedonenſe vero, in quo Eutychetis, Dioſcorique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione cuſtodio; quia in his velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit. Atque hæc de fide & ſymbolo Conſtantinopolitano dicta ſint; nam canonum longe alia ratio eſt. Romana autem eccleſia (inquit S. [a] Gregorius) eoſdem canones, vel geſta ſynodi illius hactenus non habet, nec accepit; in hoc autem eamdem ſynodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreſes, quæ illic memoratæ ſunt, ab aliis jam patribus damnatas reprobat. Ea vero diverſitas accidit in primis ob quintum canonem, qui huic concilio communiter adſcribitur, in quo adverſus Nicænam ſanctionem Conſtantinopolitano epiſcopo ſecundus a Romano pontifice locus & honor defertur: id quod impugnant acerrime Leo [b] primus, Nicolaus [c] primus, Leo [d] nonus; tametſi poſtea canon ille Conſtantinopolitanus uſu quodam & tacito Romanæ ſedis conſenſu confirmatus, & ab [e] Innocentio III. renovatus fuerit in Lateranenſi concilio.

[a] Lib. 6. ep. 32.

[b] Epiſt. 31. ad Anatolium epiſt. 52. ad Marcian. & epiſt. 53. ad Pulcher.
[c] Ep. ad Michael imp.
[d] Epiſt. ad Michael.
[e] c. Antiqu. de privilegiis.

ΤΟΥ̃ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ̃ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ̃.

SANCTI GREGORII NAZIANZENI ORATIO.

Σωτυχτήριος εἰς τὴν τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων παρουσίαν.

In præſentia centum quinquaginta epiſcoporum habita.

ΠΩΣ ὑμῖν τὰ ἡμέτερα, ὦ φίλοι ποιμένες καὶ συμποίμνιες; ὧν ὡραῖοι μὲν οἱ πόδες, εὐαγγελιζομένων εἰρήνην καὶ ἀγαθά, μεθ' ὧν ἐλήλυθατε· ὡραῖοι δὲ τὰ πρὸς ἡμᾶς, οἷς εἰς καιρὸν ἐληλύθατε. οὐχ ἵνα πρόβατον πλανώμενον ἐπιστρέψητε, ἀλλ' ἵνα ποιμὴν ἔκδημον ἐπισκέψησθε. πῶς τὰ τῆς ἐκδημίας ὑμῖν ἔχει τῆς ἡμετέρας; καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος, ᾧ κινούμεθά τε ἀεὶ, καὶ νῦν κεκινήμεθα, μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἐπιθυμοῦντες, μήτ' ἴσως ἔχοντες; ἆρά γε σωίετε παρ' ὑμῶν αὐτῶν, καὶ καταμανθάνετε, καὶ λογισαὶ τῶν ἡμετέρων ἐσὲ χρησότεροι; ἢ δεῖ, καθάπερ τὰς στρατηγίας, ἢ δημαγωγίας, ἢ διοικήσεως χρημάτων λόγον ἀπαιτουμένους, δημοσίᾳ καὶ αὐτοὺς ὑποσχεῖν ὑμῖν τὰς εὐθύνας ὧν διῳκήκαμεν; οὐ γὰρ αἰσχυνόμεθα κρινόμενοι, ὅτι καὶ κρίνομεν ἐν τῷ μέρει· καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἀμφότερα. παλαιὸς δὲ ὁ νόμος. ἐπεὶ καὶ Παῦλος τοῖς ἀποστόλοις ἐκοινοῦτο τὸ εὐαγγέλιον, οὐχ ἵνα φιλοτιμήσηται· πόῤῥω γὰρ τὸ πνεῦμα πάσης φιλοτιμίας· ἀλλ' ἵν' ἡ βεβαιωθῇ τὸ κατορθούμενον, ἢ διορθωθῇ τὸ ὑστερούμενον· εἰ ἄρα τι καὶ τοιοῦτον ἦν ἐν τοῖς ὑπ' ἐκείνου λεγομένοις ἢ πραττομένοις· ὡς αὐτὸς παραδηλοῖ περὶ ἑαυτοῦ γράφων· ἐπειδὴ καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται, κατὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος καὶ διαιροῦντος πνεύματος. εἰ δὲ ἐκεῖνος μὲν ἰδίᾳ καί τισιν, ἐγὼ δὲ δημοσίᾳ καὶ πᾶσιν ὑπέχω λόγον, μηδὲν θαυμάσητε· καὶ γὰρ χρῄζω μᾶλλον ὠφεληθῆναι τῇ τῆς ἐλέγχων ἐλευθερίᾳ, ἥπερ ἐκεῖνος, εἴ τι φαινοίμην ἐλλείπων τοῦ δέοντος· μήπως εἰς κενὸν ἔδραμον. καὶ ἔκ ἔστιν ἄλλως ἀπολογήσασθαι, ἢ ἐν εἰδόσι τοῖς λόγοις ποιεῖσθαι

QUo pacto res noſtræ vobis ſe habere videntur, o cari paſtores & collegæ? quorum & ſpecioſi pedes ſunt annunciantium pacem & bona, cum quibus huc veniſtis; & quantum ad nos attinet, ſpecioſi, utpote ad quos opportune vos contuliſtis, non ut errantem ovem in viam reducatis, verum ut paſtorem peregre agentem inviſatis. Quo pacto peregrinatio noſtra judicio veſtro ſe habet? Et quis hujus fructus, vel (ut rectius loquar) ſpiritus in nobis habitantis, quo & ſemper movemur, & nunc moti ſumus, nihil proprium habere cupientes, nec fortaſſe habentes? Utrum tandem per voſmet ipſi intelligitis & percipitis, ac benigniores rerum noſtrarum cenſores eſtis? an contra nobis faciendum eſt, ut quemadmodum qui militaris imperii, aut gubernationis popularis, aut pecuniarum adminiſtrationis rationem expoſcuntur, ſic nos quoque eorum quæ a nobis adminiſtrata ſunt, rationes publice vobis reddamus? Nec enim ſubire judicium erubeſcimus, quandoquidem etiam viciſſim judicamus: atque utrumque cum pari caritate. Vetus autem hæc lex eſt. Nam etiam Paulus evangelium cum apoſtolis communicabat; non ut ambitioſe ſe oſtentaret (procul enim ab omni gloriæ cupiditate remotus eſt ſpiritus) ſed ut vel confirmaretur quod recte & cum laude gerebat, vel corrigeretur quod officio deerat (ſi quid tamen hujuſmodi erat in iis quæ ab eo dicebantur, vel agebantur) quemadmodum ipſe oſtendit, cum de ipſo ad hunc modum ſcribit: *Quoniam & ſpiritus prophetarum prophetis ſubjiciuntur*, juxta ſpiritus conſtitutionem, omnia recte diſpenſantis & dividentis. Quod ſi ille privatim & apud quoſdam, ego autem publice & apud omnes judicium ſubeo, ne id vobis mirandum accidat. Nam ego ea

S. GREG. ORATIO. Jacobo a Billio Pruneo abbate. S. Michaelis in eremo interprete doctiſſimo. Eſt inter editas ordine 32.

1. Cor. c. 14. v. 32.

quæ ex libera reprehensione percipitur, uti-
litate magis opus habeo, quam ille, si qua
2. Thess. c. 2. v. 10. & 19. in re officii partes deseruisse videar; *ne alioqui frustra curram aut cucurrerim*. Nec vero aliter defensionis munus recte suscipi potest, quam si apud eos, quibus administrationis meæ ratio cognita est, sermo habeatur. Quæ igitur est nostra defensio? ac siquidem falsa, coarguite: si autem vera, testimonio vestro confirmate; vos inquam, quorum causa, & apud quos hæc habetur oratio. Vos enim mihi defensio estis, & *testes*, & *gloriæ corona*: liceat enim mihi quoque ex apostoli verbis aliquid audacter usurpare. His grex exiguus quondam erat & imperfectus, quantum quidem oculorum sensu judicari pote-
Hebr. c. 11. v. 36. rat; ac ne grex quidem, sed parvum quoddam & tenue gregis vestigium, aut reliquiæ; incompositus, pastore carens, nullis terminis inclusus, nec pascui liberi jus habens, nec caula cinctus, oberrans in montibus, in speluncis & cavernis terræ, huc illuc dispersus atque disjectus, eoque redactus, ut qua quamque ovem fors tulisset, tegeretur ac pabularetur: præclareque secum agi duceret, si salutem suam subriperet: non secus videlicet ac grex ille, quem leones expulerunt, aut
Jerem. c. 50. v. 17. tempestas dissolvit, aut caligo dissipavit, quem & prophetæ lugent, populi Israelitici gentibus traditi calamitatem adumbrantes: & nos etiam luximus, quandiu in luctuoso statu res nostræ fuerunt: nam ipsi quoque re vera expulsi & projecti fuimus, atque in montes omnes & colles ob pastoris inopiam dispersi; ac dira quædam tempestas ecclesiam invasit, & horrendæ belluæ in nos impetum fecerunt, quæ ne nunc quidem reddita serenitate nobis parcunt; verum (qua sunt impudentia) potentiores esse temporis etiam conditione nituntur: atque tristis quædam caligo cuncta occupavit & contexit, multo sane nona illa Ægyptiorum plaga, hoc est palpabilibus te-
Exod. c. 10. v. 22. nebris gravior, præ qua pene nec alii alios videre potuimus. Atque ut aliquid, quod majorem commiserationem redoleat, dicam, eo scilicet, qui nos afflixit, tanquam paren-
Isai. 63 v. 16. te, fretus; Abraham non cognovit nos, nec Israel non agnovit: at ut pater noster es; in te oculos conjicimus; præter te alium non novimus: nomen unum tuum invocamus. *Propterea causam dicam*, inquit Jeremias, *ce-*
Jerem. c. 12. Isai. c. 63. v. 19 *terum judicia loquar ad te. Facti sumus ut a principio, cum non imperares nobis*; & oblitus
Psalm. 78. v. 4. es testamenti sancti tui, ac misericordias tuas nobis occuluisti. Propterea opprobrium facti sumus dilecto tuo, nos, inquam, trinitatis adoratores, perfecti perfectæ divinitatis clientes & supplices, nec eo audaciæ prorumpentes, ut quidquam eorum quæ supra nos sunt, ad nos detrahamus & dejiciamus; nec ita superbi & arrogantes, ut (quod impiæ linguæ, ac deitatis hostes faciunt) dominum in servilem ordinem nobiscum redigamus: sed scilicet propter alia scelera nostra, & quia non, ut mandatis tuis dignum erat, vitæ nostræ rationes instituimus, verum pessi pravam nostram mentem & cogitationem ambulavimus (quænam enim alia causa proferri potest) hominibus iniquissimis, atque omnium quos terra fert, sceleratissimis dediti
Julianus imp. sumus. Primus Nabuchodonosor nos obtrivit, ille inquam, qui secutus Christum, ad-

τίς οὖν ἡ ἀπολογία; κ᾽ εἰ μὲν ψεῦδος, ἐλεγξάτε· εἰ δὲ ἀληθὲς, μαρτυρήσατε ὑμεῖς, ὑπὲρ ὧν, κ᾽ ἐν οἷς ὁ λόγος. ὑμεῖς γάρ μοι κ᾽ ἀπολογία, κ᾽ μάρτυρες, κ᾽ καυχήσεως στέφανος, ἵνα τολμήσω κἀγώ τι τῷ τοῦ ἀποστόλου νεανιεύσασθαι. τοῦτο τὸ ποίμνιον ἦν ὅτε μικρόν τε κ᾽ ἀπελὲς ἦν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις· κ᾽ οὐδὲ ποίμνιον, ἀλλὰ ποίμνης τι μικρὸν ἔχνος, ἢ λεῖψανον, ἀσώπαστον, κ᾽ ἀνεπίσκοπον, κ᾽ ἀόριστον, μήτε νομὴν ἐλευθέραν ἔχον, μήτε μάνδρας περιεχόμενον, πλανώμενον ἐν ὄρεσι κ᾽ σπηλαίοις κ᾽ τοῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἄλλο ἀλλαχοῦ διεσπαρμένον τε κ᾽ διερριμμένον, ὡς ἕκαστον ἔτυχε, σκεπόμενον ἢ νεμόμενον, κ᾽ ὀλιγιστὸν τινὰ ἑαυτοῦ σωτηρίαν· οἷον ἐκεῖνο τὸ ποίμνιον, ὃ λέοντες ἐξῶσαν, ἢ ζάλη διέλυσεν, ἢ σκοτόμαινα διεσκέδασεν· ὃ θρηνοῦσι μὲν προφῆται, τοῖς τὸ Ισραὴλ ἀπεικάζοντες παθεσι παραδεδομένοις τοῖς ἔθνεσιν. ἐθρηνήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ἐφ᾽ ὅσον θρηνῶν ἐπράττομεν ἄξια. τῷ ὄντι γὰρ κ᾽ ἡμεῖς ἐξῳκήμεν, κ᾽ ἀπερράφημεν, καὶ ἐπὶ πᾶν ὄρος κ᾽ βουνὸν διεσπάρημεν, ὡς ἐν ἐρημίᾳ ποιμένος· καὶ φονηρός τις χειμὼν κατέχε τινὰ ἐκκλησίαν, κ᾽ δεινοὶ θῆρες ἐπιπεπτώκασιν, οἱ μηδὲ νῷ, μὴ τὴν αἰθρίαν, ἡμῶν φειδόμενοι, ἀλλ᾽ ἀναισχυντοῦντες εἶναι κ᾽ τὸ κηρὸ δυνατώτεροι· κ᾽ σκυθρωπή τις σκοτόμαινα ἐπέλαβε πάντα, κ᾽ συνεκάλυψε, πολὺ τῆς ἐννάτης τῷ Αἰγυπτίων πληγῆς βαρυτέρα, τοῦ ψηλαφητοῦ λέγω σκότους, ὑφ᾽ οὗ μικροῦ μηδὲ ἀλλήλους ἰδεῖν ἠδυνήθημεν. κ᾽ἵν᾽ εἴπωτι συμπαθέστερον, ὡς παῖδι τῷ παραδεδωκότι θαρρήσας· Αβραὰμ μὲν ἔγνω ἡμᾶς, κ᾽ Ισραὴλ μὲ ἐπέγνω ἡμᾶς· ἀλλὰ σὺ πατὴρ ἡμῶν εἶ, & ὡρὸς σέ βλέπομεν, ἐκτὸς σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. διὰ τοῦτο ἀπολογήσομαι, πλὴν χείματι λαλήσω πρὸς σὲ, φησὶν Ιερεμίας. ἐγκύμεθα ὡς τὸ ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὅτε μὲ ἤρξας ἡμῶν. & ἐπελάθω διαθήκης ἁγίας σου, & ἀπέκλεισας ἀφ᾽ ἡμῶν τὰ ἐλέη σου. διὰ τοῦτο ἐγκυμονήθημεν ὀνειδῶ τῷ ἀγαπητῷ σου, οἱ τῆς ζιαδῶ προσκυνηταί, οἱ τέλειοι τῆς τελείας θεότητος πρόσφυγες, κ᾽ μὴ τολμῶντές τε τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς εἰς ἡμᾶς κατάγειν, μηδὲ τοσοῦτον ἐπαίρεσθαι, κατὰ τοὺς ἀθέους γλώσσας κ᾽ θεομάχους, ὥσε τινὶ δεσποτείαν ποιεῖν ὁμόδουλον. ἀλλὰ παραδεδώκαμεν δηλαδὴ διὰ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας ἡμῶν, κ᾽ τὸ μὴ ἀξίως τῷ ἐντολῶν σε ἀναγράφῆναι, ἀλλ᾽ ὀπίσω τῆς διανοίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς πορεύθῆναι· διατὶ γὰρ ἕτερον; ἀνδράσιν ἀδικωτάτοις κ᾽ πονηροτάτοις παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν. ὁ πρῶτος Ναβυχοδονόσορ ἐξέθλιψεν ἡμᾶς, ὁ μὴ Χριστὸν κατὰ Χριστὸν μανείς, κ᾽ διὰ τοῦτο μισήσας Χριστὸν, ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἐσέσωσο, κ᾽ τῷ ἱερῶν βίβλων τὰς ἀθέους θυσίας ἀντιλαβών, κατέφαγέ με, ἐμείσατό με, ἐκάλυψέ με σκότος λεπτὸν, ἵνα μὴ ἀποσῶ μηδὲ θρηνῶν τῆς γραφῆς· εἰ μὴ ὅτι κύριος ἐβοήθησέ μοι, κ᾽ χερσὶν ἀνόμων δικαίως αὐτὸν παρέδωκεν, ἐκτοπίσας εἰς Πέρσας, οἷα τὰ Θεοῦ κείματα. κ᾽ ὑπὲρ αἱμάτων ἀνοσίων αἷμα ἐχύθη δίκαιον, ἐνταῦθα μόνον οὐδὲ μακροθυμῆσαι ἀναχρόμενος τῆς δίκης, παραβραχὺ παρῆκε τῷ ἅδῃ ἡ ψυχή μου. ὁ δεύτερος ἀδὲν ἐκείνου φιλανθρωπότερος. ὅτι μὴ καὶ βα-

βαρύτερος, ὅσῳ τὸ Χεισῷ φέρων ὄνομα, ψιλὸ-
χεις῵ ὢν, καὶ Χεισιανοῖς ἔνειδος, οἷς καὶ τὸ
ποιεῖν ἄθεον, καὶ τὸ πάσχειν ἄδοξον, τῷ μηδὲ
ἀδικεῖσθαι δοκεῖν, μηδὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα
προσεῖναι, τιμὴ μαρτυρίαν· ἀλλὰ καὶ τιμᾶσθαι κλέ-
πτεσθαι τιμὴ ἀληθειαν· πάσχοντας ὡς Χεισιανοὺς,
ὡς ἀσεβεῖς κολάζεσθαι. οἴμοι ὅτι ἐπλυτήσαμεν
ἐν τοῖς κακοῖς, ὅτι πῦρ κατέφαγε τὰ ὡραῖα τῆς
οἰκουμένης· τὰ καταλοιπα τῆς κάμπης κατέφαγεν
ἡ ἀκρὶς, καὶ τὰ καταλοιπα τῆς ἀκρίδος κατέφα-
γεν ἡ ἐρυσίβη· εἶτα ὁ βρῦχος, εἶτα ἐκ οἶδ' ὅ,
τι πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ κακῷ φυόμενον.
τί ἄν τις ἐκβαγῳδοίη πάντα τὰ τῆ ἡμερᾶ κακὰ,
καὶ τιμὴ τότε καταχθεσαν ἡμᾶς, εἴτε εἰσπραξιν χρὴ
λέγειν, εἴτε δοκιμασίαν καὶ πύρωσιν; πλὴν ὅτι
διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος῵, καὶ προήλθομεν
εἰς ἀναψυχὴν, δόξαν τῆ σώζοντος῵. ἀλλ' ὅμως
λέγειν ἀπ' ἀρχῆς ὁ λόγος ὥρμητο. τοῦτο τὸ γεώρ-
γιον ἦν ὅτε μικρόν τε καὶ πενιχρὸν ἦν, καὶ οὐχ ὅπως
Θεῷ τῷ τὸν κόσμον ὅλον γεωργήσαντί τε καὶ γεωρ-
γοῦντος τοῖς καλοῖς τῆς εὐσεβείας σπέρμασί τε
καὶ δόγμασιν. ἀλλ' οὐδὲ πένητος῵ ἑνὸς τῶν ἐνδεῶν
καὶ μέτριον, ὡς γε ἐδόκει. ἀλλ' οὐδὲ γεώργιον
ὅλως, οὐδὲ ἀποθηκῶν, οὐδὲ ἄλω τυχὸν, οὐδὲ
δρεπάνης ἄξιον. οὐδὲ θημῶν, οὐδὲ δράγματος,
ἢ δράγματα μικρά τε καὶ ἄωρα, καὶ οἷα τὰ ἐκ δωμά-
των· μήτε χεῖρα πληροῦτα τῶ θερίζοντος, μήτε
τῆς παρόντων προκαλέμενα εὐλογίαν. τοιοῦτον
ἡμῶν τὸ γεώργιον, τοσοῦτον τὸ θέρος῵. μέγα μὲν
καὶ εὖσαχυ καὶ πῖον τῶ θεωρητῆ τῶν κρυπτῶν, καὶ τοιοῦ-
τον γεωργῶ πρέπον εἶναι, ὃ πληθύνοντι κοιλάδες
ψυχῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων· ὃ μὴ γνω-
ριζόμενον τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ εἰς ἓν συναγόμενον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενον, ὡς κα-
λάμη ἐν ἀμητῶ, καὶ ὡς ἐπιφυλλὶς ἐν τρυγητῷ,
μὴ ὑπάρχοντος βότρυος. προσθήσειν μοι δοκῶ
κἀκεῖνα, καὶ λίαν κατὰ καιρόν· ὡς σκοπὸν ἐν
ἐρήμῳ εὗρον τὸν Ισραὴλ, καὶ ὡς ῥάγα μίαν ἢ
δευτέραν ὥριμον ἐν ἀώρῳ τῷ βότρυι, εὐλογίαν
μὴ κυρίου τετηρημένην, καὶ ἀπαρχὴ καθιερωμέ-
νην, πλὴν ὀλίγην ἔτι καὶ σπάνιον, καὶ οὐ πλη-
ροῦσαν σῶμα ἔθνους, καὶ ὡς σημαίαν ἐπὶ βουνῦ,
καὶ ὡς ἴσον ἐπ' ὄρους, ἢ εἴ τι ἄλλο τῆς μοναδικῶν
τε, καὶ οὐ σιὼ πλείοσι θεωρουμένων. ταῦτα μὲν
τὰ τῆς προτέρας πενίας καὶ κατηφείας· ἀφ' οὗ δὲ
ὁ πτωχίζων καὶ πλουτίζων Θεὸς, ὁ θανατῶν καὶ
ζωογονῶν, ὁ ποιῶν ταῦτα καὶ μετασκευάζων μόνῳ
τῷ βούλεσθαι· ὁ ποιῶν ἐκ μὲν νυκτὸς ἡμέραν,
ἐκ δὲ χειμῶνος῵ ἔαρ, ἐκ δὲ ζάλης γαλήνην,
ἐκ δὲ ἀυχμῶν ἐυμβολίαν. καὶ τοῦτο δὲ ἐνὸς δι-
καίου πολλάκις εὐχῆ ἐπιπολὺ διωχθέντος· ὁ ἀνα-
λαμβάνων πρᾶξις εἰς ὕψος῵, καὶ ταπεινῶν ἁμαρ-
τωλὸς ἕως γῆς, ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν εἶπεν. ἰδὼν
εἶδον τῆ κακωσιν τοῦ Ισραὴλ, καὶ ἐ μὴ προσθῶ-
σιν ἔτι τῷ πηλῷ καὶ τῆ πλινθεία ταλαιπωρεῖν.
καὶ εἰπὼν, ἐπεσκέψατο. καὶ ἐπισκεψάμενος῵ ἔσωσε,
καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ
ἐν βραχίονι ὑψηλῷ. ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ααρὼν
τῆς ἐκλεκτῆς αὐτοῦ. τί γίνεται; καὶ τί θαυματουρ-
γεῖται; ἃ βίβλοι καὶ μνῆμαι φέρουσιν. ἐκτὸς γὰρ
τῆς κατὰ τιμὴ ὁδὸν θαυμασίων, καὶ τῆς μεγάλης
ἐκείνης βομβήσεως, ἵν' εἰπω τι σωτηριωτατον:

A versus Christum furore flagravit: atque ob eam causam Christum invisum habuit, quia per eum salutem consecutus fuerat; ac sacros libros cum impiis sacrificiis commutavit. Devoravit me, in partes distraxit me: contexerunt me tenebræ tenues (ut ne lugens quidem a verbis scripturæ recedam:) *Nisi quia Dominus adjuvit me*, atque ipsum (qualia Dei judicia sunt!) in Persidem ejectum, iniquorum manibus, ut merebatur, tradidisset; ac pro nefariis & impiis cruoribus justus cruor fusus fuisset (hic solum ne longanimitate quidem uti sustinente vi illa ultrice) *propemodum habitasset in inferno anima mea*. Secundus nihilo humanior illo fuit: imo eo B etiam acerbior, quod Christi nomen ferens, pseudochristus erat, Christianisque probrum & dedecus, quibus & facere impium, & pati inglorium erat; quod ne injuriam quidem accipere viderentur, nec illustre martyrii nomen cruciatibus accederet, verum hic quoque fucus veritati fieret, ut qui tanquam Christiani patiebantur, tanquam impii cruciatu afficerentur. Heu me, quia in malis divites & copiosi extitimus, quia ignis speciosa terræ comedit: *residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit rubigo; tum bruchus*, ac postea nescio quod aliud atque aliud malum subinde exoriens. Quid autem omnia illius temporis mala tragica ora- C tione prosequi attinet, eamque quæ tum nos invasit, sive pœnam dicere convenit, sive explorationem ac purgationem? Ceterum *transivimus per ignem & aquam*; ac benigna salvatoris voluntate in refrigerium prodiimus. Enimvero (ut eo se, unde digressa est, oratio referat) hæc seges parva quondam & inops erat, ac non modo Deo, qui pulchris pietatis seminibus & doctrinis totum orbem terrarum excoluit, atque excolit, sed ne paupere quidem ac tenui homunculo digna, ut quidem videbatur; imo nec seges omnino, nec horreis, nec area fortasse, nec falee digna, nec etiam acervi, nec manipuli, aut certe parvi & immaturi, & quales sunt D tectorum; nec messoris manum implentes, nec eorum qui pertranseunt, benedictionem illicientes. Talis seges nostra erat, tantilla messis; magna illa quidem & pinguis apud eum qui abscondita intuetur, talique agricola digna, quam animarum recta doctrina excultarum valles multiplicant; at quæ tamen in vulgus minime nota esset, nec in unum cogeretur, sed minutatim colligeretur, non secus ac stipula in messe, & racemulus in vindemia, cum nullus est botrus. Quin illa quoque, & quidem admodum tempestive, mihi videor adjecturus: *Ut ficum præmaturam in deserto Israelem inveni*, & ut acinum unum aut alterum maturum in immaturo botro, E benedictionis quidem causa servatum, ac primitiis consecratum, adhuc tamen parvum & rarum, nec os comedentis implentem: atque etiam ut signiferum lignum in colle, & malum navis in monte; aut si quid aliud est singulare, nec una cum aliis multis conspicuum. Atque hæc quidem pristina nostra paupertas & mœstitia fuit. Ex quo autem tempore Deus, qui pauperem facit, & ditat, qui mortificat & vivificat, qui hæc voluntate sola facit atque immutat; qui ex nocte diem facit, ex hyeme ver, ex tempestate

Jerem. c. 51. v. 34. Psal. 54. v. 6. Psalm. 93. v. 17. Ibidem. Valens. imp. Joel. c. 1. v. 4. Psalm. 128 v. 6. Psalm. 43. v. 22. Mich. c. 7. Osee c. 9. v. 10. Isai. c. 65. v. 10. Isai. c. 30. v. 17. 1. Reg. c. v. 6.

tranquillitatem, ex ſiccitate pluviam, idque
3. Reg. c. 18. plerumque unius juſti, diuturna perſecutione
vexati, precibus permotus; qui denique man-
Pſalm. 146. v. 6. ſuetos in altum ſuſcipit, aç peccatores uſque
Exod. c. 3. v. 7. ad terram humiliat; illud ſecum dixit: *Videns vidi afflictionem Iſraelis*; nec luto, ac
conficiendorum laterum labore diutius oppri-
metur: ac locutus viſitavit; & viſitans ſalu-
Pſalm. 135. v. 12. tem attulit; populumque ſuum eduxit in ma-
Pſalm. 76. v. 21. nu potenti, & brachio excelſo, in manu Mo-
ſis & Aaron electorum ſuorum: quid fit?
Pſalm. 135. quæ ſigna & miracula? nimirum ea, quæ &
memoriæ prodita, & literarum monumentis
commendata circumferuntur. Nam, ut mi-
racula in via edita, ore, inquam, omnium
decantata taceam, ac rem uno verbo com-
Geneſ. c. 37. Exod. c. 12. v. 37. plectar; Joſeph unus in Ægyptum proficiſci-
tur, ac ſexcenta hominum millia non multo
poſt ex Ægypto excedunt (quid hoc admi-
rabilius, aut illuſtrius divinæ magnificentiæ
argumentum, cum ex rebus perditis ac de-
Pſalm. 77. v. 55. ploratis, iter ſecundis aperire voluerit?) ac
Pſalm. 104. promiſſionis terra per unum hominem odio
Pſalm. 79. habitum ſorte diſtribuitur, atque is qui ven-
ditus fuerat, gentes ſedibus pellit, ipſeque
in gentem magnam conſtituitur, ac parva
illa propago vinea lata & palmitibus abun-
dans efficitur, in eamque magnitudinem eva-
dit, ut & ſupra fluvios aſcendat, & uſque
ad mare extendatur, & a finibus in fines por-
rigatur ac dilatetur, & gloriæ ſublimitate
montes operiat, & cedrorum magnitudinem
ſuperet, & quidem cedros Dei, quicumque
tandem montes illi, & quæcumque cedri exi-
ſtimandæ ſunt. Talis quondam hic grex erat,
talisque rurſum nunc, tamque ſucculentus,
lateque ſe porrigens; ac ſi nondum perfectio-
nem aſſecutus, ad eam tamen quotidianis in-
crementis progrediens, atque etiam, ut au-
guror, progreſſurus. Hoc mihi prædicit Spi-
ritus ſanctus, ſi quid vaticinandi arte valeo,
futuraque proſpicio. Ac ſimul ex iis quæ præ-
ceſſerunt, ſpem non dubiam concipio, atque
ratiocinatione id percipio, utpote rationis
alumnus. Multo enim mirabilius eſt quod
ex tantillo ad tantam magnitudinem perve-
nerit, quam ut ex eo ſtatu, quo nunc eſt, ad
Ezech. c. 37. ſummum ſplendoris gloriæque gradum prove-
hatur. Poſteaquam enim ſemel ab eo, qui
mortuos ad vitam revocat, oſſa cum oſſibus,
& commiſſuræ cum commiſſuris jungi cœpe-
runt, ac ſiccis rebus ſpiritus vitæ & regene-
rationis datus eſt, reſurrectionem utique om-
nibus ſuis numeris partibuſque perfici atque
Iſ. 65. v. 7. Eccleſ. c. 34. v. 2. expleri neceſſe eſt. Ac proinde qui exacer-
Iſ. 72. v. 20. bant, non exaltentur in ſemetipſis; nec um-
bram, aut ſomnium exurgentium, aut au-
ram perflantem, aut navis veſtigia aquis im-
preſſa tenentes, quidquam ſe habere exiſti-
ment. *Ululet pinus, quia cecidit cedrus.* Ex
Sapient. c. 5. v. 10. aliorum malis documentum ſibi capiant, ac
Zacch. c. 11. v. 2. diſcant, pauperem nequaquam in finem uſ-
Iſ. 5. v. 19. que oblivioni fore; nec divinitatem ſeſe diu-
tius cohibituram, quin procerum capita, ut
Habac. c. 3. v. 14. Habacuc loquitur, cum ſtupore diſſecet, ni-
mirum ipſa quoque diſſecta, & male diviſa
in id quod præeſt, & quod ſubeſt: ut ſic
maxime & deitas contumelia afficiatur in
creaturarum ordinem redacta, & res creatæ
onerentur, deitati honore adæquatæ. Quin
illam quoque ejus, qui contritos & oppreſ-
ſos colligit, vocem mihi audire videor: *Di-*

Ιωσὴφ εἰς Αἴγυπτον εἰς, καὶ μυριάδες ἑξήκοντα μετ' ὀλίγον ἐξ Αἰγύπτου. τί τούτου θαυμασιώτερον, ἢ μεῖζον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλουργίας τεκμήριον; ὅταν ἐκ τῶν ἀπόρων θέλῃ πέρον δοῦναι τοῖς πράγμασι, καὶ γῆ τῆς ἐπαγγελίας κληροδοτεῖται δι' ἑνὸς μισηθέντος· καὶ ὁ πραθεὶς ἔθνη μεθίστησι, καὶ εἰς ἔθνος καθίσταται μέγα. καὶ ἡ μικρὰ παραφυὰς ἐκείνη, ἄμπελος εὐκληματὸς γίνεται, καὶ τοσαύτη, ὡς ἐπεμβαίνειν μὴ ποταμοῖς, ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ὀρέων εἰς ὄρεα πλατυνομένη. καλύπτειν δὲ ὄρη τῷ ὕψει τῆς δόξης, κέδρων δὲ ὑπεραίρεσθαι, καὶ πῶτα τῶν τοῦ Θεοῦ· ἆ τινα δή τὰ ὄρη ταῦτα, καὶ ἃς τινας τὰς κέδρους ὑπολήπτεον· τοιοῦτον ποτε τοῦτο τὸ ποίμνιον, καὶ τοιοῦτον νῦν, ὅτως ἀλεκτοῦν τε καὶ πλατυύμενον· εἰ δὲ μήπω τελέως, ἀλλ' εἰς τοῦτό γε τοῖς κατὰ μέρος ὀδοῦσιν προοδήκαμις· καὶ προφητεύσω δὲ, ὅτι καὶ ὀδοῦσιν. τοῦτό μοι τὸ πνεῦμα προλέγει τὸ ἅγιον, εἴ τι προφητικὸς ἐγὼ, καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν. ἅμα τοῖς προλαβοῦσιν ἔχω θαρρεῖν, καὶ λογισμῷ γινώσκειν, ὡς λόγῳ σύνοφος. πολὺ γὰρ παραδοξότερον ἐξ ἐκείνου τοσαύτῃ γένεσθαι, ἢ τὴν νῦν οὖσαν εἰς ἄκρον προελθεῖν λαμπρότητος. ἐξ οὗ γὰρ σωάγεσθαι ἤρξατο παρὰ τοῦ ζωογονοῦντος τὰς νεκρὰς, ὁσᾶ πρὸς ὁσᾶ, καὶ ἁρμονία πρὸς ἁρμονίαν, καὶ τοῖς ξηροῖς ἐδόθη πνεῦμα ζωῆς καὶ παλιγγενεσίας, πᾶσαν εὖ οἶδα πληρωθῆναι δεῖ τὴν ἀνάστασιν. ὥστε μὴ ὑψοῦσθαι ἐν ἑαυτοῖς οἱ παραπικραίνοντες, μηδὲ σκιὰν κρατοῦντες, ἢ ὄνυπνον ἐξεγειρομένων, ἢ αὔρας ὀλιγανέους, ἢ νηὸς ἴχνη καθ' ὕδατος, ἔχειν τι νομιζέτωσαν. ὀλολυζέτω πίτυς, ὅτι πέπτωκε κέδρος. τοῖς τῶν ἄλλων κακοῖς παιδευέσθωσαν, καὶ μανθανέτωσαν. ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιληθήσεται ὁ πτωχὸς, οὐδὲ ἀνέξεται μὴ ἐνεκάσει ὀλιγοψυχίαι κεφαλὰς δυνατῶν, ὡς ὁ Ἀββακούμ φησιν, ἡ ὀλιγοπτομβύη θεότης καὶ ὀλιγαρκμβύη κακῶς εἴς τε τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, ὡς ἂν μάλιστα καὶ θεότης ὑβριοθείη καταγομβύη, καὶ βαρωθείη κτίσις ὁμοτιμίᾳ θεότητος. δοκῶ μοι χάκείνης ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς παρὰ τοῦ σωάγοντος τὰς σωτεῖμβύας, καὶ τοὺς πεπιεσμβύους εἰσδεχομβύου· πλάτυνον τὰ σχοινίσματα τά σε ἔτι, ἐκπέτασον εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὰ ἀριστερά· πῆξον, τῶν αὐλαιῶν μὴ φείσῃ. ἐγὼ παραδέδωκά σε, καὶ ἐγὼ βοηθήσω σοι. ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάτιξά σε. καὶ ἐν ἐλέῳ αἰωνίῳ δοξάσω σε. μεῖζον τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας, ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς παιδαγωγίας. ἐκείνα διὰ τὴν πονηρίαν, ταῦτα διὰ τὴν ῥᾳδία προσκυνημόσυνα. ἐκείνα διὰ τὴν κάθαρσιν, ταῦτα διὰ τὴν ἐμὴν δόξαν, ὃς δοξάζω τοὺς δοξάζοντας, καὶ παραζηλῶ τοὺς παραζηλοῦντας. ἰδοὺ τοῦτα ἐσφράγισαι παρ' ἐμοὶ, καὶ ὅτος ἄλυτος νόμος ἀντιμετρήσεως. σὺ δέ μοι περιέχε τῶν τοίχων καὶ τῶν πλακῶν, καὶ τῆς κεκομψδυμένης ψηφίδος, καὶ τῶν μακρῶν δρόμων καὶ περιδρόμων, καὶ χρυσῷ κατελάμπε καὶ περιελάμπε, * τὸν μὲν ὡς ὕδωρ ἔσπειρες, τὸν δὲ ὡς ἄμμον ἐθησαύριζες· ἀγνοῶν ὅτι χρείαν ὑπαιθρος πίστις πολυτελοῦς ἀσεβείας, καὶ πλείους Θεῷ ῥεῖς σωηγμένοι ἐν ὀνόματι χυείῳ, πολλῶν μυριάδων ἀρνυμβύων θεότητι. ἢ καὶ τὸς Χαναναίους ἅπαντας προτιμήσεις ἑνὸς τοῦ Αβραάμ; ἢ καὶ

* Gr. μὲν ἐσπ.

Σο-

Σοδομίτας ἐνὸς τῶ Λὼτ; ἢ κ) Μαδιωναίους Μωσέως, τ)ν παροίκων κ) ξένων; τί δὲ τοὺς μ)τ' Γεδεὼν ἑξακοσίους τοὺς λαψαντας, τ)ν ἀποσραφεισῶν χιλιάδων; τί δὲ τὰς οἰκογενεῖς Αβραὰμ, τοὺς μικρὸν ὑπὲρ τέτες τῷ ἀριθμῷ, τῶν πολλῶν βασιλέων, κ) τῶν τοῦ σρατοῦ μυριάδων, ἃς καὶ πεν ὄντες ὀλίγοι κατεδίωξαν κ) ἐξέψαντο; ἐκεῖνο δὲ πῶς νοεῖς. ὅτι ἐὰν χήνται ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ισραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται; τί δὲ τὶ κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίας ἄνδρας, οἵτινες ὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῷ Βάαλ; ὐκ ἔσι τῶτο, ὐκ ἔσιν, ὐκ ὂν τοῖς πλείοσιν ἐδόκησεν ὁ Θεός. σὺ μὲν ἀριθμεῖς τὰς μυριάδας, ὁ Θεὸς δὲ τοὺς σωζομένους. κ) σὺ μὲν τὸν ἀμέτρητον χοῦν, ἐγὼ δὲ τὰ σκῦβη τῆς ἐκλογῆς. ὐδὲν γὰρ ὕτω Θεῷ μεγαλοπρεπὲς, ὡς λόγῳ κεκαθαρμένῳ, κ) ψυχὴ τελεία τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν. ἄξιον μὲν γὰρ ὐδέν ἐσι τῶ τὰ πάντα πεποιηκότος, κ) παρ' ὃ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα, δοῦναι Θεῷ κ) προσενεγκεῖν, μὴ ὅτι μιᾶς χειρὸς ἔργον ἡ πεισις, ἀλλ' ὐδ' εἰ πᾶσάντις τιμὴ ὂν ἀνθρώποις εὐπορίαν ἡ χεῖρα εἰς ἓν συνενεγκὼν τιμῆσαι θελήσειεν. ὐχὶ τὸν ὐρανὸν κ) τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος; κ), ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; ἐπεὶ δὲ τῆς ἀξίας ὑπεραρτεῖν ἀναγκαῖον, ὃ δεύτερόν ἐσιν, αἰτῶ παρ' ὑμῶν, τὴν εὐσέβειαν, τὸν κοινὸν πλῶτον ἐμοὶ κ) ὁμότιμον, ὃν ᾧ τυχὸν ὑπερβαλεῖται κ) τὸν λίαν λαμπρὸν ὁ πάνυ πένης, ἂν ᾖ μεγαλόψυχος. προαιρέσεως γὰρ, ὐκ εὐπορίας ἡ τοιαύτη φιλοτιμία. λήψομαι μὲν ὖν κ) ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, εὖ ἴσε, πατὴν τὴν αὐλὴν μου ὑμεῖς προσδήσεσθε, ἀλλὰ πατήσουσιν αὐτὴν πόδες προαίων τῶν ἐπεγνωκότων ἐμέ, κ) τὸν μονογενῆ μου λόγον, κ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑγιῶς κ) γνησίως. μέχρι τίνος κληρονομήσετε τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου; μέχρι τίνος ἡ κιβωτὸς παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις; νῦν δὲ μικρὸν ἔτι ἐνδυφήσατε τοῖς ἀλλοδίοις, κ) τῶ βούλεσθαι ἀπολαύσατε· ὅτι οὐ δόκιμον ἐβουλεύσασθε τῶ ἀπώσασθαί με, κἀγὼ ἀπώσομαι ὑμᾶς, λέγει κύριος παντοκράτωρ. ταῦτα καὶ ἀκούειν λέγοντος ἐδόκουν, κ) ποιοῦντος αἰσθάνεσθαι, κ) ἔτι πρὸς τούτοις πρὸς μὲν τὸν λαὸν βοῶντος τὸν ἐξ ὀλίγου πολλοὺ ὄντα, κ) συγκείμενον ἱκανῶς ἐκ διεσπαρμένου, κ) ἐξ ἐλευθέρου τυχὸν κ) ἐπίφθονον· πορεύεσθε διὰ τ)ς πυλῶν μου, κ) πλατύνεσθε. μὴ διὰ παντὸς δεῖ κάμνειν ὑμᾶς ἐκ σκληρῶν κατοικοῦντας, κ) τὰς θλίβοντας ὑμᾶς ὑπερφραίνεσθαι; πρὸς δὲ τὰς ἐφεσῶτας ἀγγέλους, πείθομαι γὰρ ἄλλους ἄλλης προσατεῖν ἐκκλησίας, ὡς Ἰωάννης διδάσκει με διὰ τ)ς ἀποκαλύψεως. ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου, κ) τὰς λίθους ἐκ τῆς ὁδῦ ἁρεῖτε· ἵνα μηδὲν ᾖ σκῶλον, μηδὲ κώλυμα τῷ λαῷ τῆς θείας ὁδῦ κ) εἰσόδου, νῦν μὲν ἐπὶ τὰ χειροποίητα, μικρὸν δὲ ὕσερον ἐπὶ τὴν ἄνω Ιερουσαλὴμ, κ) τὰ ἐκεῖσε ἅγια τ)ς ἁγίων· ἃ τέλος οἶδα τῆς ἐνταῦθα κακοπαθείας καὶ σωτονίας τοῖς καλῶς ὁδεύσιν. ἐν οἷς ἐσε κ) ἡμεῖς κλητοὶ ἅγιοι, λαὸς περιούσιος, βασίλειον ἱεράτευμα, χοίνισμα κυρίου τὸ κράτισον, ἀπὸ σαγόνος ποταμὸς ὅλος, ἀπὸ σπινθῆρος λαμπὰς ὐράνιος, ἀπὸ κόκκου σινάπεως

lata adhuc locum funiculorum tuorum; extende ad dexteram & ad sinistram: fige, aulæis ne parcas. Ego tradidi te, & ego auxiliabor tibi. In parva ira percussi te; in sempiterna autem misericordia glorificabo te. Major est mensura benignitatis, quam mensura correptionis. Priora illa propter flagitia, hæc propter trinitatem quæ adoratur. Illa ob purgationem, hæc ob gloriam meam, qui glorifico glorificantes me, & ad iram provoco provocantes me. Ecce hæc signata sunt apud me, atque hæc remunerationis inviolabilis lex est. At tu parietes & tabulas crustasque artissime tenebas, & scite atque eleganter cæsas tessellas, & longos cursus & ambitus, atque auro fulgebas, & collucebas, & partim quidem quasi aquam seminabas, partim vero quasi arenam thesaurizabas: nimirum ignorans, præstantiorem esse fidem sub dio degentem, quam copiosam & magnificam impietatem; ac tres in nomine domini congregatos, plures apud Deum censeri, quam multas myriadas divinitatem abnegantes. An tu universos etiam Chananæos Abrahamo uni antepones? an Sodomitas uni Lot? an Madianitas Mosi? peregrinis inquam his & hospitibus? Quid? an trecentos illos viros, qui cum Gedeone lamberunt, tot hominum millibus pedem referentibus inferiores esse contendes? An Abrahæ vernaculos numero his haud multo plures, multis illis regibus, & numerosissimis copiis, quas ipsi, quamvis pauci essent, persecuti tamen sunt, atque in fugam verterunt? Illud autem quomodo intelligendum esse censes: *Si fuerit numerus filiorum Israel ut arena maris, reliquiæ salvæ fient?* Quo item modo illud: *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non flexerunt genu ante Baal?* Non est ita, non inquam ita est. Non in pluribus beneplacitum est Deo. Tu quidem multa millia numeras; at Deus eos qui salutem consequuntur. Tu infinitum pulverem; ego electionis vasa. Nihil enim apud Deum ita amplum & magnificum est, ut doctrina perpurgata, & anima veritatis dogmatibus instructa atque perfecta. Etenim Deo quidem, qui omnia creavit, & a quo omnia, & in quem omnia, nullum satis dignum munus offerri potest, non modo si unius hominis opus & divitiæ in eam rem impendantur, sed neque si omnibus omnium hominum operibus & facultatibus in unum cumulatis, eum quispiam honore afficere velit. *Nonne cælum & terram ego impleo, dicit dominus?* Et, *Qualem domum ædificabitis mihi? aut quis locus requietis meæ?* Quoniam autem infra mei dignitatem vobis necessario substendum est, quod secundum est, pietatem a vobis postulo, communes inquam omnibus divitias, & apud me æquales, quibus eum etiam qui admodum clarus & splendidus est, fortasse superabit qui gravi inopia premitur, si animi magnitudine præstet. Voluntatis enim est hæc liberalitas & munificentia, non opum & copiarum. Accipiam quidem hæc quoque (ne dubitetis) de manibus vestris. *Calcare aulam meam non adjicietis*: sed calcabunt eam pedes mansuetorum, qui recte atque sincere me agnoverunt, Verbumque meum unigenitum, & Spiritum sanctum. Quousque montem sanctum meum hæreditate possidebitis? Quousque ar-

Psalm. 146. v. 3. *Isai. c. 54. v. 2. 7. & c. 57. v. 17. & c. 6. v. 10.* *1. Reg. c. 2. v. 30.* *Deut. c. 32. v. 21. 34.* *Matth. c. 18. v. 20.* *Genes. c. 19.* *Exod. c. 2.* *Judic. c. 7. v. 7.* *Genes. c. 14. v. 14.* *Isai. c. 10. v. 22.* *Rom. c. 9. v. 27.* *3 Reg. c. 19. v. 18. & Rom. c. 11. v. 4.* *1. Cor. c. 10. v. 5.* *Jerem. c. 3. v. 24.* *Isai. c. 66.* *Isai. c. 26. v. 6.*

ca apud alienigenas Philiſtæos? Nunc autem aliquantum adhuc in alienis luxuriate, ac libidinem veſtram explete. Quemadmodum enim me repellendi conſilium cepiſtis: ſic ego quoque vos repellam, dicit dominus omnipotens. Hæc & loquentem audire, & facientem ſentire mihi videbar, atque inſuper ad populum clamantem, ad hunc, inquam, ex parvo magnum jam & copioſum, & ex diſperſo ſatis jam conjunctum, & ex miſerabili fortaſſis invidioſum: *Incedite per portas meas, & dilatamini.* An vos in perpetua ærumna verſari oportet, in tentoriis commorantes; eoſque qui vos opprimunt, immodica lætitia efferri? Tum etiam ad angelos, quibus hujus urbis cura commiſſa eſt, his verbis utentem (nec enim mihi dubium eſt, quin alii aliarum eccleſiarum præſides ac patroni ſint, quemadmodum in apocalypſi Joannes me docet) Sternite viam populo meo, lapideſque e via projicite, ne quod offendiculum aut impedimentum exiſtat, quod divinum populi mei iter atque ingreſſum remoretur, nunc quidem ad manufacta templa, paulo poſt autem ad ſupernam Jeruſalem, atque illa ſancta ſanctorum, quæ ærumnarum hujus vitæ, contentionisque animi finem eſſe ſcio iis, qui rectum iter tenent. Quo in numero vos quoque eſtis vocati ſancti, *populus eximius*, *regale ſacerdotium*, funiculus domini fortiſſimus, a gutta fluvius integer, a ſcintilla flamma ſublimis & in cœlum tendens, a ſinapis grano arbor, avium requies. Hos vobis largimur; cari paſtores & collegæ, hos offerimus; his amicos noſtros & hoſpites ac peregrinationis ſocios excipimus. His nihil pulchrius & illuſtrius habebamus, quod vobis offerremus, cum id quod in bonis noſtris præſtantiſſimum eſt, exquiſiſſemus: ut intelligatis, nos, licet externos ac peregrinos, inopia tamen minime laborare; verum pauperes quidem eſſe, ſed multos locupletare. Quæ ſi parva, nulloque in pretio habenda ſunt, lubens ſane audierim, quænam majora ſint, atque ampliori pretii. Et enim ſi civitatem orbis oculum, terra mari-que potentiſſimam, orientalis atque occiduæ oræ velut nodum & vinculum; ad quam extremi totius terræ fines concurrunt, & a qua, velut a communi fidei emporio incipiunt; ſi hanc, inquam, civitatem ſalutifera doctrina fulciiſſe ac firmaſſe haud magnum atque amplum cenſeri debet, idque cum tot linguis omni ex parte agitaretur; quo tandem modo quidquam aliud magnum, ac ſtudio dignum videri queat? Si autem præclarum ac laudabile exiſtimandum eſt (liceat mihi quoque per vos nonnihil hoc nomine gloriari,) aliquam ipſi quoque partem his quæ videtis, contulimus. Tolle per circuitum oculos tuos, & vide quiſquis es qui ſermonum meorum cenſuram facis: vide textam hanc gloriæ coronam pro mercenariis Ephraim, & corona contumeliæ: vide presbyterorum concilium, canicie & prudentia ornatum, diaconorum modeſtiam, non procul ab eodem ſpiritu remotorum: lectorum concinnitatem, plebis diſcendi ſtudium, tam in viris, quam in feminis, virtutis honore paribus: ac rurſus virorum tam in philoſophis, quam in ſimplicioribus, omnibus divinarum rerum ſapientia præditis, tam in præfectis,

Iſai. c. 66. v. 20.

Apoc. c. 12 &c.

1. Pet. c. 2. v. 9.

Mich. c. 2. v. 12.

Cor. c. 6.

Iſai. c. 28 v. 1. & ſ.

δενδρον πτηνῶν ἀνάπαυμα. τοῦτος δωροφορεῖσθω ὑμῖν, ὦ φίλοι ποιμένες καὶ συμποιμένες, τούτους προσαγόμεθα, τούτοις δεξιούμεθα τοὺς ἡμετέρους φίλους καὶ ξένους καὶ συνεκδήμους· τούτων οὐδὲν κάλλιον προσενεγκεῖν εἴχομεν ὑμῖν, οὐδὲ λαμπρότερον. ὧν ἔχομεν τὸ μεῖζον ἐπιζητήσαντες. ἵν' εἰδῆτε καὶ ξένους ὄντας ἡμᾶς καὶ οὐκ ἀνδεεῖς, ἀλλὰ πτωχοὺς μὲν, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντας. ταῦτα εἰ μὲν μικρὰ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξια, πεισθῆναι βούλομαι, τίνα τὰ μείζω καὶ λόγου πλείονος; εἰ γὰρ τὸ πόλιν τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμὸν, γῆς καὶ θαλάσσης ὅτι κράτιστον, ἅπαντες καὶ ἐσπειρὸν λῆξεως οἷον σύνδεσμον, εἰς ὃν τὰ πανταχόθεν ἄκρα συνέχει, καὶ ὅθεν ἄρχεται ὡς ἐμπορὶς κοινοῦ τῆς πίστεως· εἰ τοῦτον σπεῖσαί τε καὶ θελκῶσαι τοῖς ἐγκαινίοις λόγοις, τῶν ἐμεγάλων· καὶ ταῦτα τοσαύτης δουλοσύνης γλιάσασαι, καὶ ὅπου πανταχόθεν· σχολὴν ἂν ἄλλο τι φανεὶν μέγα καὶ σπουδῆς ἄξιον. εἰ δὲ τῶν ἐπαινεσμῶν & τιμωμένων, δότε τι καὶ ἡμῖν τῆς ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίας, καὶ αὐτοὶ μερίδα τινὰ τοῖς ὁρωμένοις τούτοις συνεισωέγκαμεν. ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πᾶς ὁ τῆς ἐμῶν λόγων ἐξετασής. ἴδε τὸν στέφανον τὸν πλακέντα τῆς δόξης ἀντὶ τῆς μισθωτῆς Εφραὶμ, καὶ τὸ σεφάνι τῆς ὕβρεως. ἴδε πρεσβυτέρων συνέδριον πολιᾷ καὶ σωφρόνει τετιμημένων, διακόνων διάταξιν, ὁ πόρρω τοῦ αὐτοῦ πνεύματος· ἀναγνωστῶν διακοσμίαν, λαοῦ φιλομάθειαν, ὅσον ἐν ἀνδράσιν, ὅσον ἐν γυναιξὶ, τιμῇ ἀρετῇ ὁμοτίμοις· καὶ ἀνδρῶν, ὅσον ἐν φιλοσόφοις, ὅσον ἐν ἁπλουστέροις, πᾶσι σοφοῖς τὰ θεῖα· ὅσον ἐν ἄρχουσιν, ὅσον ἐν ἀρχομένοις, ἐνταῦθα πᾶσι καλῶς ἀρχομένοις· ὅσον ἐν στρατιώταις, ὅσον ἐν δημόσιν, ὅσον ἐν λόγοις καὶ περὶ λόγους, πᾶσι θεοῦ στρατιώταις, ἡμέροις τ' ἄλλα, πολεμικοῖς ὑπὲρ πνεύματος· πᾶσι τὴν ἄνω τιμῶσι σύγκλητον· εἰς ὢν τὸ γράμμα εἰσάγει τὸ πεζὸν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιοῦν πνεῦμα· ἅπασι λογίοις ὡς ἀληθῶς, & τοῦ ὄντως λόγου θεραπευταῖς. καὶ γυναικῶν ὅσον ὑπὸ ζυγὸν, θεῷ μᾶλλον ἢ σαρκὶ σωδεδεμένων· ὅσον ἄζυγον καὶ ἐλεύθερον, θεῷ τὸ πᾶν καθιερωμένων· ὅσον ἐν νέοις, ὅσον ἐν γέρουσιν· ὧν τὸ μὲν ἐπὶ γῆρας καλῶς ὁδεύει, τὸ δὲ βιάζεται μεῖναι ἀθάνατον, ταῖς κρείττοσι τῶν ἐλπίδων ἀνακαμπτόμενον. τοῦτο τὸ σεφάνι, ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, λαλήσω δὲ ὅμως, κἀγώ τι συμβαλλόμενος τοῖς πλέκουσι. τούτων τις καὶ τῶν ἐμῶν λόγων ἔργον, οὐχ ὃς ἐρρίψαμεν, ἀλλ' οὓς ἠγασήσαμεν· οὐδὲ τῆς πορνικῶν, ὡς τις ἔφη θρασύρων ἡμᾶς, τῆς πόρνων καὶ λόγον καὶ ζῆσαι· ἀλλὰ καὶ λίαν σωφρόνων. τούτων τις καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος γνήσιον καὶ καρπὸς, ὡς γνησίαν οἶδε πνεῦμα τοὺς ἐπανισαμένους σώματος, μαρτυρήσουσιν εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ὑμῶν οἱ εὐγνώμονες, ἢ καὶ πάντες, ἐπεὶ καὶ πάντες ἐγεωργήσαμεν, καὶ μισθὸς ἡ ὁμολογία μόνη· ὁ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν ἢ ἐζητήσαμεν· ἄμισθος γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μένῃ, ὡς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. βούλεσθε ὡροσθῶμέν τι καὶ νεανικώτερον; ὁρᾶτε τὰς ἐναντίας γλώσσας ἡμερουμένας, καὶ τὰς θεότητι πολεμούσας, ὑμῖν ἡσυχάζοντας; καὶ τοῦτο τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦτο τῆς γεωργίας τῆς ἡμετέρας. ὁ γὰρ ἀπαιδεύτως παιδεύομεν, οὐδὲ ταῖς

ὕβρε-

ὕβρεσι βάλλομεν· ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί, μὴ τῷ λόγῳ μαχόμενοι, τοῖς δὲ λέγουσι, καὶ τιλὼ ἀθένειαν ἐσίν ὅτε τῶν λογισμῶν ταῖς ὕβρεσι συγκαλύπτοντες, ὥσπερ τὰς σηπίας λόγος ἐμεῖν τὸ μέλαν πρὸ ἑαυτῶν, ἵνα τοὺς θηρεύοντας διαφύγωσιν, ἢ τῷ λανθάνειν θηράσωσιν. ἀλλὰ τὸ περὶ Χριστῦ πολεμεῖν δείκνυμεν ἐν τῷ μάχεσθαι κατὰ Χριστὸν τὸν εἰρωνικόν τε καὶ πρᾶον, καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν βασάσαντα· ὅτε εἰρωνόμεθα, κατὰ τὸ λόγιον τῆς ἀληθείας ὑφιέντες τι, διὰ δόξαν ἐπιεικείας· ὁ γὰρ κακῶς τὸ καλὸν θηρῶμεν, καὶ εἰρωνόμεθα ἐννόμως μαχόμενοι, καὶ εἴσω τῶν ἡμετέρων ὅρων καὶ κανόνων τοῦ πνεύματος. περὶ μὲν οὖν τούτων ὅπως γινώσκω, καὶ νόμον τίθημι πᾶσι τοῖς ψυχῶν οἰκονόμοις, καὶ τοῦ λόγου ταμίαις. μήτε τῷ σκληρῷ βαχύνειν, μήτε τῷ ὑπεραλμυρῷ κατεπαίρειν, ἀλλ' ἁλόγως εἶναι περὶ τὸν λόγον, μηδετέρῳ τὸ μέτρον ὑπερβαίνοντας. δεῖ δὲ ἴσως ποθεῖσιν ὑμῖν καὶ τὸν τῆς πίστεως αὐτῆς ἐπιδέξασθαι λόγον, ἥ τις ποτέ ἐσιν ἡ καθ' ἡμᾶς. ἐγώτε γὰρ ἀγιασθήσομαι τῷ συνεχεῖ τῆς μνήμης, ὃ, τε λαὸς ἔτι ὀνήσεται, χαίρων, εἴπερ ἄλλῳ τινὶ, τοῖς τοιούτοις λόγοις. καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε, εἰ μὴ μάτην φθονούμεθα, τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας τοῖς μὲν ἀμιλλώμενοι, τοὺς δὲ φθάνοντες. ὥσπερ γὰρ τῶν βρυχίων ὑδάτων τὰ μὲν ἐν βάθει κρύπτεται παντελῶς, τὰ δὲ παφλάζει συνοχωρούμενα, καὶ τιλὼ ἐκρήξιν ὑπισχνεῖται μὲν τοῖς ἀκοαῖς, μέλλει δὲ ἔτι, τὰ δὲ καὶ ἀναρρήγνυται· οὕτω καὶ τῶν φιλοσοφούντων περὶ Θεοῦ. ἵνα μὴ λέγω τοὺς παντελῶς ἀγνώμονας· οἱ μὲν πάντη κρύφιον καὶ λανθάνουσαν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν, οἱ δὲ τῆς ὠδίνος ἐγγὺς, ὅσοι τε μὲν ἀσεβεῖς φθέγγονται, τὰ δὲ ἀσεβεῖς οὐ παῤῥησιάζονται, εἴτε οἰκονομία τινὶ χρώμενοι περὶ τὸν λόγον, εἴτε δειλία πρὸς τοῦτο καταφθέγγονται. ἀλλὰ τὴν μὲν διάνοιαν ὑγιαίνουσιν, ὥς φασι, τὸν λαὸν δὲ οὐχ ὑγιάζουσιν, ὥσπερ ἑαυτῶν, οὐκ ἄλλων προσασίαν ἐγχειρισθέντες. οἱ δὲ καὶ δημοσιεύουσι τὸν θησαυρὸν, ὑστέροντες τὴν ὠδῖνα τῆ εὐσεβείας, οὐδὲ τὸ μόνοι σώζεσθαι σωτηρίαν νομίζοντες, εἰ μὴ καὶ ἄλλοις τὸ καλὸν ὑπερβλύσειε. μεθ' ὧν ἐγὼ ταττοίμην, ἢ εἴ τινες μετ' ἐμὲ τιλὼ καλλιὼ τόλμαν τολμῶντες, ὁμολογεῖν τιλὼ εὐσέβειαν. ἓν μὲν οὖν καὶ σωτήριον πρόγραμμα τὸ καθ' ἡμᾶς λόγος, καὶ οἷον σκιαγραφία τις πᾶσι γνώριμος, ὁ λαὸς οὗτος, γνήσιος· ὧν τῆς τειάδος προσκωπητὴς, ὡς θάττον ἄν τινα διαζεύχθηναι τῆς ζωῆς ταύτης, ἢ τι τῶν ἱερῶν ἐν διαζεῦξαι τῆς θεότητος· σύμφρονες ὁμόζηλοι, ἑνὶ λόγῳ πρός τε ἀλλήλους, καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ τιλὼ ξιάδα κρατούμενοι. τὰ δὲ καθ' ἕκαστον ἴν' ἐπέλθω σωτήριως, ἄναρχον, καὶ ἀρχὴ, καὶ τὸ μετὰ τῆς ἀρχῆς, εἷς Θεός. ὅτε τὸ ἀνάρχου τὸ ἄναρχον φύσις, ἢ τὸ ἀγέννητον. ὁδεμία γὰρ φύσις, ὅτι μὴ τόδε ἐσίν, ἀλλ' ὅτι τόδε· ἡ τὸ ὄντος θέσις, οὐχὶ τῷ μὴ ὄντος ἀναίρεσις. ὅτε ἡ ἀρχὴ τῷ ἀρχὴ εἶναι, τὸ ἀνάρχου διείργεται· ὁ γὰρ φύσις αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ὥσπερ οὐκ ἐκείνῳ τὸ ἄναρχον· περὶ γὰρ τιλὼ φύσιν, ὁ ταύτα φύσις, καὶ τὸ μετὰ τοῦ ἀνάρχου καὶ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἄλλο τι, ἢ ὅπερ ἐκείνα. ὄνομα δὲ, τῷ μὲν ἀνάρχῳ, πατήρ· τῇ δὲ ἀρχῇ, υἱός· τῷ δὲ μετὰ τῆς ἀρχῆς, πνεῦμα ἅγιον· φύ-

quam in ſubditis, hic videlicet omnibus rectè ſubjectis; tam in militibus, quam in nobilibus, ac ſtudioſis & literatis, omnibus Dei militibus, cetera quidem placidis & manſuetis, pro ſpiritu autem bellicoſis; omnibus ſupernum ſenatum honore afficientibus (ad quem non humilis & abjecta litera, ſed vivificans ſpiritus aditum aperit) omnibus verè doctis & eruditis, ac veri Verbi cultoribus: tum etiam in feminis, tam quæ in matrimonii jugo Deo magis quam carni adſtrictæ ſunt, quam quæ nuptiarum expertes & liberæ Deo ſua omnia conſecrarunt: ac denique tam in juvenibus, quam in ſenibus; quorum alteri ad ſenectutem præclare contendunt, alteri immortalitatem per vim ſibi comparant; ut qui per meliores ſpes renoventur. Hujus coronæ textoribus (quod loquor, non ſecundum dominum loquor, ſed tamen loquar) nonnihil ipſe quoque adjumenti attuli. Horum quiſpiam, ſermonum quoque noſtrorum opus eſt, non eorum quos projecimus, ſed quos amore complexi ſumus; nec meretriciorum (ut quidam nos proſcindens dixit, homo & ſermonibus & moribus meretriciis) verum admodum etiam gravium & pudicorum. Horum quiſpiam mei quoque ſpiritus fœtus ac fructus eſt, quemadmodum ſpiritus eos, qui animum ſupra corporea tollunt gignere conſuevit. Hujus rei non dubito quin candidiſſimos & æquiſſimos quoſque veſtrum teſtes habiturus ſim, aut etiam omnes, quandoquidem omnes laboravimus. Ac navatæ operæ merces, ſola confeſſio eſt: non enim aliud quidquam quærimus, aut quæſivimus. Virtutem enim non mercenariam eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi præter bonum ipſum & honeſtum proponens. Vultis juvenilius aliquid adjiciamus? Videte adverſarias linguas miteſcentes, atque eos qui divinitati bellum indixerunt, nihil jam turbarum nobis faceſſentes? Id quoque ſpiritus, id quoque agriculturæ noſtræ eſt. Non enim imperite docemus, nec adverſarios contumeliis & conviciis inceſſimus, quemadmodum plerique faciunt, non cum ſermone, ſed cum loquente confligentes, ac rationum & argumentorum infirmitatem maledictis interdum obtegentes, non aliter ac ſepias atramentum ante ſe vomere ajunt, ut piſcatores effugiant, aut latendo aliquid ipſæ capiant. Verum nos pro Chriſto bellum gerere, hoc argumento planum facimus, quod ſecundum Chriſtum, qui mitis ac pacatus eſt, atque infirmitates noſtras portavit, dimicamus, nec in veræ doctrinæ detrimentum tum paci ſtudemus, nonnihil de animorum contentione remittentes, ut facilitatis ac manſuetudinis famam colligamus (non enim quod bonum eſt, male aucupamur) & rurſum pacem colimus legitime pugnantes, atque intra limites noſtros, ſpirituſque regulam noſmet continentes. Ac de his quidem ita ſentio, cunctiſque animarum diſpenſatoribus, verbique divini adminiſtratoribus legem ſtatuo; ut nec per duritiam hominum animos exaſperent, nec per ſubmiſſionem elatos & inſolentes efficiant: ſed prudenter & conſulte in dicendo ſe gerant, nec in alterutro horum mediocritatem excedant. Sed jam fortaſſe operæ pretium eſt ipſius quoque fidei doctrinam, quænam illa ſit, cupientibus vobis indicare: nam & ipſe

2. Cor. c. 3. v. 6.

Iſai. c. 53. 1. Petr. c. 2.

per

per commemorationis aſſiduitatem ſanctitate aſſiciar, & populus hic utilitatem conſequetur, ex hujuſmodi ſermonibus, ſi qua alia in re, mirificam voluptatem capiens; & vos denique agnoſcetis, an non fruſtra nobis invideatur, dum ob veritatis manifeſtationem aliorum ſtudia æquamus, aliorum etiam antevertimus. Quemadmodum enim ſubterraneæ aquæ partim in imo prorſus occultantur, partim in anguſtias redactæ ebulliunt, atque eruptionem jam quidem auribus pollicentur, ceterum adhuc morantur: partim denique in altum erumpunt: ad eumdem modum, eorum qui de Deo philoſophantur (ut eos qui omnino improbi ac perfidi ſunt, miſſos faciam) alii abditam omnino atque occultam ſibi ipſis pietatem habent: alii a partus doloribus non longe abſunt; ii nimirum, qui impietatem quidem fugiunt, ſed pietatem libero atque intrepido animo minime prædicant; ſive conſilio quodam ac diſpenſatione in fidei doctrina utentes, ſive ob metum atque ignaviam eo confugientes: verum & mente quidem & ſententia ſani ſunt, ut affirmant, ceterum plebis ſanitati minime conſulunt; perinde atque ipſi ſeſe, non alios ſuæ curæ ac fidei commiſſos habeant: alii vero theſaurum quoque in medium proferunt, pietatis fœtum parturientium inſtar retinere nequeuntes, nec quod ſoli ipſi ſalutem conſequantur, ſalutem exiſtimantes, niſi in alios quoque bonum hoc redundet. Quo in numero utinam ipſe collocer ac ſi qui mecum laudabili audacia præditi, piam doctrinam profiteri non verentur. Atque unum quidem, idque breve, doctrinæ noſtræ argumentum, ac velut in columna inſculptum, omnibuſque notum, eſt hic populus, adeo verus ac ſincerus Trinitatis adorator, ut ab hac potius vita divelli ſe quiſque paſſurus ſit, quam ut trium aliquid a divinitate disjungat: eadem omnes fidei ſententia præditi, eodem zelo flagrantes, una & eadem fidei doctrina & inter ſe, & nobiſcum, & cum Trinitate conjuncti atque connexi. Ut autem brevi ſingula percurram, quod principii expers eſt, & principium, & id quod cum principio eſt, unus eſt Deus. Nec vero principio carere, ejus quod principio caret, natura eſt; aut etiam ingenitum eſſe (nullius enim rei natura ex eo declaratur, quod dicamus quid non ſit, ſed quid ſit; eſt enim ejus, quod eſt, poſitio; non autem ejus quod non eſt, ſublatio:) nec principium eo quod principium eſt, ab eo quod principio caret, dirimitur: non enim principium ipſi natura eſt, quemadmodum nec illi quod principii expers ſit: circa naturam enim hæc conſiderantur, non autem natura ipſa ſunt. Eodem modo id quod cum principii experte, & cum principio eſt, nihil omnino eſt aliud, quam quod illa. Nomen autem principii experti, Pater; principio, Filius; ei autem, quod cum principio eſt, Spiritus ſanctus: una autem his tribus natura eſt, Deus. Unio vero eſt Pater, ex quo, & ad quem ea quæ deinceps ſequuntur, referuntur: non ut confundantur ac permiſceantur, ſed ut cohæreant, nimirum nec tempore ea ſecernente atque diſtinguente, nec voluntate nec potentia: hæc enim ut nos multa ſimus effecerunt, ſingulis nempe & ſecum & cum aliis diſſidenti-

Eccleſ. c. 27. v. 12.

σις δὲ τῆς τρισὶ μία, Θεός. ἕνωσις δὲ, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἐξῆς, οὐχ ὡς στιλπνεῖ φεῦδαι, ἀλλ' ὡς ἔχειν θαι· μήτε χρόνῳ διείργοντος, μήτε θελήματος, μήτε δυνάμεως· τοῦτο γὰρ ἡμᾶς πολλὰ εἶναι πεποίηκεν, αὐτῶν τε ἑκάστῳ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸ ἕτερον σασιάζοντος. οἷς δὲ ἁπλῆ ἡ φύσις, καὶ τὸ εἶναι ταυτόν, τούτοις καὶ τὸ ἓν κύριον. τὰς μὲν οὖν φιλονείκους ἐπὶ θάτερα μετακλίσεις τοῦ λόγου καὶ ἀντισηκώσεις χαίρειν ἐάσωμεν. οὔτε τῷ ἑνὶ σαβελλίζοντες κατὰ τῶν ἕξ ὧν, καὶ συναιρέσει κακῇ τὴν διαίρεσιν λύοντες· ὅτε τοῖς τρισὶν ἀρειανίζοντες κατὰ τοῦ ἑνὸς, καὶ πονηρᾷ διαιρέσει τὸ ἓν ἀναῤῥέποντες. ὁ γὰρ κακῷ κακὸν ἀλλάξασθαι τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ τοῦ καλοῦ τὸ μὴ διαμαρτεῖν. ὡς τοίνυν τῷ πονηρῷ παίγνια, κακῶς τὰ ἡμέτερα τιλαντάζοντος. αὐτοὶ δὲ τὴν μέσην βαδίζοντες καὶ βασιλικὴν, ἐν ᾗ καὶ τὸ τῆς ἀρετῶν ἔσηκεν, ὡς δοκεῖ τοῖς τοῦτο δεινοῖς, πιστεύομεν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, ὁμοούσιά τε καὶ ὁμόδοξα· ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα τελεῖσθαι ἔχειν, ἔν τε ὀνόμασι καὶ πράγμασιν· οἶδας ὁ μυηθείς, ἄρνησις ὂν ἀθεΐας, καὶ ὁμολογία θεότητος, καὶ ὅτω καταρτιζόμεθα. τὸ μὲν ἓν τῇ οὐσίᾳ γινώσκοντες καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως, τὰ δὲ τρία τοῖς ὑποστάσεσιν εἴτ' οὖν προσώποις, ὅ, τισι φίλον. μηδὲ γὰρ οἱ περὶ τοῦτο ζυγομαχοῦντες ἀχρηνοείτωσαν, ὥσπερ ἐν ὀνόμασι κειμένης ἡμῖν τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' οὐκ ἐν πράγμασι. τί γὰρ φατε, οἱ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις εἰσφέροντες; μὴ τρεῖς οὐσίας ὑπολαμβάνοντες, τοῦτο λέγετε; μέγα δ' οἶδ' ὅτι βοήσετε κατὰ τῶν ὅπως ὑπειληφότων· μίαν γὰρ καὶ τὴν αὐτὴν τῶν τριῶν δογματίζετε. τί δὲ οἱ τὰ πρόσωπα, μὴ ἕν, οἱόντι σύνθετον ἀνυπλάστως, καὶ τριπρόσωπον ἢ ἀνθρωπόμορφον ὅλως; ἄπαγε. καὶ ὑμεῖς ἀντιβοήσετε, μηδὲ πρόσωπον ὅ, τι ποτέ ἐστιν ἴδοι θεῶ, ὃς οὕτως ἔχει. τί ἂν ὑμῖν αἱ ὑποστάσεις βούλονται, ἢ ὑμῖν τὰ πρόσωπα; προσερῶ γάρ· τὸ τρία εἶναι τὰ διαιρούμενα, ὑ φύσεσιν, ἀλλ' ἰδιότησιν. ὑπέρθυγε. πῶς ἂν τινες συμφωνοῖεν μᾶλλον, καὶ τὸ αὐτὸ λέγοιεν, ἢ ὅπως ἔχοντες, κἂν ταῖς συλλαβαῖς διαφέρωσιν; ὁρᾶτε οἷος ἐγὼ διαλλακτὴς ὑμῖν πρὸς τὸν νοῦν ἄγων ἀπὸ τοῦ γράμματος, ὥσπερ τινὰ παλαιὰν καὶ τινὰ νέαν; ἀλλ' ἐπανιτέον μοι πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν λόγον, τὸ μὲν οὖν ἀγέννητον, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκπορευτὸν λεγέσθωτε καὶ νοείσθω, εἰ τῷ φίλον δημιουργεῖν ὀνόματα. ὁ γὰρ δεισομαι, μή ποτε νοῆται σωματικῶς τι ἀσώματα. ὅπερ δοκεῖ τοῖς ἐπηρεασταῖς τῆς θεότητος· κτίσμα δὲ, θεῷ μὲν λεγέσθω, μέγα γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο, θεὸς δὲ μηδαμῶς· ἢ τότε δέξομαι κτίσμα εἶναι θεὸν, ὅταν κἀγὼ γένωμαι κυρίως θεός. ἔχει γὰρ ὅτως. εἰ μὲν θεὸς, οὐ κτίσμα· μεθ' ἡμῶν γὰρ τὸ κτίσμα, τῶν οὐ θεῶν. εἰ κτίσμα δὲ, οὐ θεός· ἤρξατο γὰρ χρονικῶς· ὃ δὲ ἤρξατο, ἦν ὅτε οὐκ ἦν. οὗ δὲ πρεσβύτερον τὸ οὐκ ἦν, τοῦτο ὑ κυρίως ὄν. τὸ δὲ μὴ κυρίως ὄν, πῶς θεός; ὅτε οὖν κτίσμα τῶν θείων ὑδεὶς· ὅτε, ὃ τότε χεῖρον, δι' ἐμὲ γενόμενον· ἵνα μὴ κτίσμα ᾖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἀτιμότερον. εἰ γὰρ ἐγὼ μὲν εἰς δόξαν θεοῦ, τοῦτο δὲ δι' ἐμὲ, ἡ πυράγρα διὰ τινὰ ἄμαξαν, ἢ ὁ πρίων διὰ τινὰ θύραν, νικᾷ τῇ αἰτίᾳ. ὅσῳ γὰρ

γὰρ κτισμάτων Θεὸς ὑψηλότερος, τοσούτῳ τοῦ διὰ Θεὸν ὑποσάντος ἐμοῦ τὸ δι' ἐμὲ γιγνόμενον ἀτιμότερον. πρὸς ταῦτα Μωαβίτας μὴ καὶ Ἀμμανίτας μηδὲ εἰσιτητὸν εἰς ἐκκλησίαν ἔσω Θεοῦ, λόγοις διαλεκτικοῖς τε καὶ κακοσχήμοσιν· οἳ γίγνησιν. Θεοῦ πολυπραγμονοῦντες, καὶ πρόσοδον ἄρρητον, κατεξανίσαντες τολμηρῶς θεότητος· ὡς δέον, ἢ ἐφικτὰ μόνοις εἶναι τὰ ὑπὲρ λόγον, ἢ μηδὲ εἶναι, ὅτι μὴ αὐτοὶ κατειλήφασιν. ἡμεῖς δὲ ταῖς θείαις γραφαῖς ἑπόμενοι, καὶ τὰ ἐγκείμενα σκῶλα τοῖς τυφλόττουσι λύοντες τῆς σωτηρίας ἐξόμεθα, πᾶν τολμῶν τε πρότερον, ἢ κατὰ Θεοῦ τι νεανιεύεσθαι. τὰς μὲν δὴ μαρτυρίας ἄλλοις παρήσομεν, πολλοῖς τε λογογραφείσας ἤδη πολλάκις, καὶ ἡμῖν οὐ παρέργως. καὶ ἄμαλίαν αἰσχρὸν ἐμοί γοῦν, νῦν τὰς πίστεις συλλέγειν τῆς πάλαι πεπιστευμένων. τάξις γὰρ ἐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον, εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῆς μικρῶν καὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων. καὶ τὰ ἐκ τῆς γραφῶν προσκόμματα λύειν καὶ διαρθροῦν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. σπουδῆς δὲ τελεωτέρας καὶ μείζονος, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρμὴν τῆς ὑποθέσεως. ὁ δ' οὖν λόγος ἡμῶν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ περιλαβεῖν, ἔστιν οὗτος. καὶ ταῦτα διῆλθον, οὐχ ἵν' ἀγωνίσωμαι πρὸς τοὺς ἀντιθέτους· πολλάκις γὰρ ἤδη διηγωνισάμεθα, εἰ καὶ μεξίως, ἀλλ' ἵν' ὑμῖν ἐπιδείξω τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐμῶν διδαγμάτων, εἰ μὴ τῶν ὑμετέρων ἐγὼ σωαγωνιστὴς, * καὶ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐσάμεν. ἔστω ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὁ τῆς ἐμῆς ἀπόλογος παρουσίας. εἰ μὲν ἐπαινετῶς ἔχων, τῷ Θεῷ χάρις καὶ ὑμῖν τοῖς καλέσασιν· εἰ δὲ τῆς ἐλπίδος ἐνδεέστερον, καὶ οὕτω χάρις· οὐ γὰρ πάντῃ ψευκτῶς, εὖ οἶδα, καὶ ὑμῖν ἐκ ἀπιστῶ λέγουσιν. μή τι τὸν λαὸν τοῦτον ἐπλεονεκτήσαμεν; μή τι τῶν ἡμετέρων ᾠκονομήσαμεν, ὃ τοὺς πολλοὺς ὁρῶ πάσχοντας; μή τι τιμὴ ἐκκλησίαν παρελιπήσαμεν; ἄλλους μὲν ἴσως, οἷς ἐρήμιμαι ἡμᾶς ἠρηκέναι νομίζουσι, τὸν ἡμέτερον ἀντεσήσαμεν λόγον· ὑμᾶς δὲ οὐδέν, ὅσα ἐμαυτῷ συνεπίσαμαι· οὐ βοῦν ὑμῶν εἴληφα, φησὶ Σαμουὴλ ὁ μέγας, πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως διαφερόμενος· οὐ ψυχῶν ὑμῶν ἐξίλασμα· μάρτυς κύριος ἐν ὑμῖν· καὶ τὸ, καὶ τὸ, πλείονα λέγων, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀπειθήσω καθ' ἕκαστον· ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον τιμὴν ἱερωσύνην ἐφύλαξα. εἰ δὲ δυνασείαν ἠγάπησα, ἢ θρόνων ὕψος, ἢ βασιλέων πατεῖν αὐλὰς, μηδὲ ἄλλο τι λαμπρὸν ἔχοιμι, ἢ ῥίψαιμι κεκτημένος· τί ἔν ἐστιν, ὃ φημι; ὁ γὰρ ἄμισθος ἐγὼ τῆς ἀρετῆς ἐργάτης, οὐδ' εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἀφικόμην. δότε μοι τῶν πόνων μισθόν. τίνα τοῦτον; ἔχ ὧν ἄν τινες ὑπολάβοιεν τῶν πάντα ῥᾳδίων, ἀλλ' ὧν ἐμοὶ ζη-

bus. At quibus & ſimplex natura, & eadem eſſentia eſt, his proprie ut unum dicantur convenit. Ac contentioſas quidem & pertinaces fidei in alterutram partem deflexiones & compenſationes valere ſinamus, nec per unum, Sabellii more, tria convellentes, & per nefariam contractionem, diſtinctionem tollentes: nec rurſus per tria, Arii inſtar, unum oppugnantes, ac per improbam diviſionem unum evertentes. Neque enim id a nobis quæritur, ut malum malo permutemus, ſed ut a bono minime aberremus. Nam profecto diaboli ludi hæc ſunt, pernicioſe res noſtras ponderantis. Nos vero media & regia via incedentes, in qua virtutes *Ariſt. lib. 2. Eth. c. 6.* quoque, ut harum peritis placet, ſitæ ſunt, credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, ejuſdem ſubſtantiæ & gloriæ. In quibus & baptiſmus ſuam perfectionem habet, tam in nominibus, quam in rebus (ſcis hæc, quiſquis eo initiatus es) quippe qui impietatis abjuratio, & divinitatis confeſſio ſit: atque ita perficimur, unum quidem quo ad eſſentiam, ac diviſionis omnis expertem adorationem, credentes; tria autem quantum ad hypoſtaſes, ſive perſonas, ut nonnulli malunt. Deſinant enim qui de his inter ſe contendunt, ineptire; perinde ac ſi fidei noſtræ pietas in nominibus, non in rebus conſiſtat. Quid enim dicitis, qui tres hypoſtaſes aſſertis? An hoc eo dicitis, quod tres eſſentias exiſtimetis? Non eſt apud me dubium, quin adverſus eos qui ita exiſtimant, ingentem clamorem excitaturi ſitis. Unam enim & eamdem horum trium eſſentiam profitemini. Quid vos, qui perſonas dicitis? num unum velut quiddam compoſitum animo fingitis, ac tres facies, aut humanam omnino formam habens? Abſit: ipſi quoque inclamabitis, nec videat quæ ſit Dei facies, qui ita ſentit. Quid igitur, ut interrogare pergam, vobis hypoſtaſes volunt, aut vobis perſonæ? Nimirum tria eſſe, quæ diſtinguantur, non naturis, ſed proprietatibus. Optime. An fieri poteſt, ut quidam magis inter ſe concordent, atque idem dicant, quam cum ita ſentiunt, tametſi alioqui ſyllabis diſcrepent? Videte qualem vobis pacificatorem me præbeam, a litera ad mentem traducens; quemadmodum ſi quis vetus teſtamentum & novum componat & conciliet. Sed eo, unde digreſſi ſumus, redeundum eſt. Ingenitus quidem, & genitus & procedens, dicantur ſane & intelligantur, ſi cui nomina fingere libeat: non enim verebimur, ne ea quæ corpore carent, corporeo modo intelligantur; quemadmodum iis placet, qui deitati calumniam inferunt. At creatura, Dei quidem dicatur (nam id quoque nobis amplum & honorificum eſt) Deus autem nequaquam. Alioqui tum Deum creaturam eſſe admittam, cum ipſe quoque proprie Deus fuero. Sic enim res ſe habet: Si Deus eſt, creatura non eſt: creatura enim nobiſcum eſt, qui dii non ſumus. Si autem creatura eſt, utique Deus non eſt: temporis enim ratione ortum habuit; quod autem ortum habuit, aliquando non erat. Quod vero ejuſmodi eſt, ut non fuiſſe, eo antiquius ſit: hoc certe proprie non eſt. Quod autem proprie non eſt, quo tandem modo Deus eſſe queat? Ergo nec quidquam horum trium creatura eſt, ne (quod eo eſſet deterius) pro-

Matth. c. 18. v. 19.

pter me creatum est: alioqui non modo creatura esset, sed etiam nobis abjectior atque contemptior. Nam si ego ad Dei gloriam conditus sum, hoc autem propter me; forceps utique propter currum efficitur, aut serra propter januam: sequitur profecto, ut causæ respectu sim superior. Quanto enim Deus rebus creatis est sublimior, tanto id quod mea causa creatum est, me, qui propter Deum effectus sum, vilius atque ignobilius est. Adversus hæc Moabitis quidem & Ammonitis nec aditus ad ecclesiam Dei pateat, hoc est, dialecticis & male curiosis sermonibus, qui Dei generationem ac processionem, quæ nullis verbis explicari potest, inquirentes, adversus divinitatem temere insurgunt: perinde scilicet ac si ea, quæ vim omnem & facultatem verborum superant, ab ipsis solis percipi posse oporteat; vel omnino ea non esse, quia ipsi ea intellectu non sint assecuti. Nos autem scripturæ divinæ vestigiis hærentes, atque offendicula ea, quæ cæcutientibus molestiam exhibent, submoventes, salutem retinebimus, priusque in omnem audaciam prorumpemus, quam ut adversus Deum temere atque arroganter aliquid aggrediamur. Et quidem scripturæ testimonia aliis relinquemus, cum a multis jam sæpe literis mandata, tum etiam a nobis haud perfunctorie & negligenter. Ac simul, mea quidem sententia, turpe admodum fuerit, nunc earum rerum confirmationes colligere, quæ jam pridem persuasissimæ sunt. Neque enim optimus ordo est, prius docere, ac postea discere, non dicam divina, & usque adeo magna & sublimia, sed ne aliud quidem quidquam parvum & contemnendum. Atque offendicula e scripturis objecta solvere & explicare non est præsentis temporis, sed majoris & perfectioris studii atque operæ, quam pro præsenti instituto. Ac fidei quidem nostræ doctrina, ut summatim complectar, talis est. Atque etiam hæc ipsa non eo commemoravi, ut cum adversariis confligerem (jam enim sæpe conflixiimus, etsi leviter, ac minus perfecte) verum ut doctrinæ meæ formam vobis ostenderem, an non vestrorum dogmatum propugnator ego sim, atque adversus eosdem & pro iisdem in acie stem. Habetis, o viri, nostri in hanc urbem adventus apologiam; quæ si laudem mereatur, Deo & vobis, quorum accitu huc veni, gratiam habeo: sin autem spei vestræ minus respondi, sic quoque gratiam habeo. Non enim omnino vituperanda est, ut mihi persuadeo; ac vobis id affirmantibus fidem haud abrogo. Numquid populum hunc per avaritiam circumvenimus? Numquid privatis utilitatibus consuluimus, quemadmodum multos facere video? Numquid ecclesiam molestia affecimus? Alios quidem fortasse, quibus, cum se quasi deserta causa victoriam adversum nos obtinuisse arbitrarentur, sermonem nostrum opposuimus: at vos nihil profecto, quantum quidem mihi conscius sum. *Non bovem vestrum accepi*, ait magnus Samuel, cum Israele propter regem contendens; non animarum vestrarum piaculum (testis inter vos Deus) non hoc, atque aliud, plura commemorans (ne singulis enumerandis longius orationem producam) sed purum, minimeque adulterinum sacerdotium custodivi. Quod si principatus, aut su-

Deut. c. 23. v. 3.

1. Reg. c. 12. v. 2.

τὴν ἀσφαλές. ἀναπαύσατε τῶν μακρῶν πόνων ἡμᾶς, αἰδέσθητε τὴν πολιὰν ταύτην, τιμήσατε τὴν ξενιτείαν· ἄλλον ἀντεισαγάγετε, τὸν ὑπὲρ ὑμῶν διωκόμενον, ὅσις καθαρὸς χεῖρας, ὅσις φωνὴν ἀκ ἀσύνετος, ὅσις ἱκανὸς τὰ πάντα ὑμῖν χαρίζεσθαι, καὶ συμφέρειν τὰς ἐκκλησιαστικὰς φροντίδας· ἐπειδὴ τούτων μάλιστα νῦν ὁ καιρός. ἐμοὶ δὲ ὁρᾶτε καὶ τὸ σῶμα ὡς ἔχει ταῦτο, καὶ χρόνῳ καὶ νόσῳ καὶ πόνῳ δαπανηθέν. τί δεῖ γέροντα ὑμῖν δειλὸν καὶ ἀνάνδρα, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἀποθνήσκοντος τὴν ἡμέραν, ἢ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν; ὃς μόλις καὶ ταῦτα ὑμῖν διαλέγομαι. μὴ ἀπιστήσητε φωνῇ διδασκάλου· καὶ γὰρ ἠδὲ ἠπιστήσατε πώποτε. κέκμηκα τὴν ἐπιείκειαν ἐγκαλούμενον, κέκμηκα καὶ λόγῳ καὶ φθόνῳ μαχόμενον, καὶ πολεμίοις, καὶ ἡμετέροις. οἱ μὲν τὰ σέρνα παίουσι, καὶ ἧττον ἐστιτυγχάνουσι· τὸ γὰρ στοιβηλὸς ἐχθρὸν, ἀφύλακτον· οἱ δὲ τὰ νῶτα τηροῦσι, καὶ μᾶλλον εἰσὶ λυπηροί. τὸ γὰρ ἀνύποπτον, κρεμιώτερον. εἰ δὲ καὶ κυβερνήτης ἦν, καὶ τῶν λίαν ἐπισημόνων, εἶτα στολλὴ μὲν ἦν περὶ ἡμᾶς ἡ θάλασσα, ἀπὸ περὶ τὴν ναῦν ζέουσα· πολλὴ δὲ πῶν ἐμπλεόντων ἡ σάσις, ἄλλων περὶ ἄλλα ζυγομαχούντων, καὶ ἀντικτυποῦντων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς κύμασι, πόσον ἀντέσχον ἂν ἐπὶ τῆς οἰάκων καθήμενον, ὥστε καὶ θαλάσσῃ καὶ τοῖς πλέουσι μάχεσθαι, καὶ διασώζειν ἀκινδύνως τὴν ναῦν ἐκ διπλοῦ τοῦ κλύδωνος; ὧν γὰρ παντὶ τρόπῳ συναγωνιζομένων, χαλεπὸν ἦν τὸ τῆς σωτηρίας· τούτων πῶς οἷόν τε ἀνταγωνιζομένων μὴ καταδύεσθαι; τί ταῦτα δεῖ λέγειν; ἀλλὰ πῶς οἴσω τὸν ἱερὸν τοῦτον πόλεμον; λεγέσθω γάρ τις καὶ πόλεμος ἱερὸς, ὥσπερ καὶ βαρβαρικός. ὦ σωάψω καὶ εἰς ἓν ἀγάγω τοὺς ἀντικαθεζομένους τούτους καὶ ἀντιποιμαίνοντας, καὶ τὸν σωαπερρωγότα τούτοις λαὸν καὶ ἀντίθετον· ὥσπερ ὂν τοῖς χάσμασι τῆς σεισμῶν τὰ γειτονοῦντα καὶ πλησιάζοντα, ἢ ταῖς λοιμικαῖς νόσοις τοὺς θεραπευτὰς καὶ οἰκείους, ἄλλοις ἀπ' ἄλλων διαδιδομένης ἀκόλως τῆς ἀῤῥωστίας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης τμήματα, συμπεπονθότα τοῖς σασιάζουσιν, ὥστε καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἀποχειθλῶναι τὸ, τε ἑῷον καὶ τὸ ἑσπέριον, καὶ κινδυνεύειν τῆς γνώμης οὐχ ἧττον, ἢ τῆς περάτων ταῦτα γρυέσθαι τμήματα; μέχει τίνος γὰρ ὁ ἐμὸς καὶ ὁ σὸς, καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νέος, ὁ λογιώτερος ἢ ὁ πραγματικώτερος, ὁ δίγλυέστερος ἢ ὁ δυσγλυέστερος, ὁ τῷ πλήθει πλουσιώτερος, ἢ ὁ πενέστερος; αἰχμώμαι τὸ γῆρας, ἄλλων καλούμενος, ὑπὸ Χριστοῦ σεσωσμένος. οὐ φέρω τοὺς ἱππικοὺς ὑμῶν καὶ τὰ θέατρα, καὶ τὴν ἀντίῤῥοπον ταύτην μανίαν ἔν τε δαπανήμασι καὶ σπουδάσμασι.

σι. μεταζώννυμι, ἀντιζώννυμι, ἀντιφρυασσόμεθα, μικροῦ καὶ τὸν ἀέρα παίομι, ὥσπερ ἐκεῖνοι, καὶ βάλλωμι κόνιν εἰς οὐρανόν, ὥσπερ οἱ ὀξεικότες, καὶ ὑπ' ἄλλοις προσώποις τὰς ἡμετέρας ἐκπληροῦμι φιλονεικίας. κακοὶ γινόμεθα τῆς φιλοτιμίας διαιτηταὶ, καὶ κριταὶ, τῆς πραγμάτων ἀγνώμονες. σήμερον σύνθρονοι καὶ καὶ ὁμόδοξοι, ἂν οὕτω φέρωσιν ἡμᾶς οἱ ἄγοντες· αὔριον ἀντίθρονοι καὶ ἀντίδοξοι, ἐὰν ἀντιπνεύσῃ τὸ πνεῦμα. μετὰ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλίας, καὶ τὰ ὀνόματα· καὶ τὸ δεινότατον, οὐκ αἰσχυνόμεθα τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι τῆς ἐναντίων ἀκροαταῖς· οὐδὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς βεβήκαμι ἄλλοτε ἄλλως ποιούσης ἡμᾶς τῆς φιλονεικίας· δεῖπον μεταβολαί τινες ἢ ἀμπώτιδες. ὥσπερ οὖν εἰ μειρακίων ἐν ἀγορᾷ παιζόντων ἐν μέσῳ καὶ παιζομένων, αἰσχρὸν ἂν εἴη λίαν καὶ οὐκ ἡμῶν, καταλιπόντας τὰς οἰκείας διαξιβὰς ἐκείνοις συμφέρεσθαι· οὐ γὰρ ὡραῖον γήρᾳ παίδων ἀθύρματι· οὕτως οὐδ' εἰ φερόντων καὶ φερομένων, αὐτός τι βέλτιον τῶν πολλῶν γινώσκων δεξαίμιν ἂν ἐκείνων εἷς εἶναι μᾶλλον, ἢ ὅπερ εἰμὶ μετὰ τῆς ἀφανίας ἐλαθόμενος. πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις πάσχω τι καὶ τοιοῦτον. οὐ τὰ πολλὰ συμφέρομαι τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ τιμῶ αὐλῶ βαδίζειν ἀνέχομαι· θρασέως μοι ἴσως καὶ ἀμαθῶς, πάσχω δ' οὖν ὅμως. ἀνιᾷ με τὰ τῶν ἄλλων τερπνὰ, καὶ τέρπομαι τοῖς ἑτέρων ἀνιαροῖς. ὥστε οὐκ ἂν θαυμάσαι μι οὐδὲ τοῦτο, εἰ καὶ δεθείλιν ὡς δύσχρηστον, καὶ ἀνοητοῦντα δόξαι με τοῖς πολλοῖς· ὅ, τις λέγεται τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσοφησάντων παθεῖν, ἐγκληθεὶς ὡς μανίαν τινὶ σωφροσύνιν, ὅτι διεγέλα τὰ πάντα, γέλωτα ὁρῶν ἄξια τὰ τοῖς πολλοῖς σπουδαζόμενα· ἢ καὶ γλίσχρους νομισθείλιν εἶναι μεσὸς, ὡς ὕστερον οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ, τῷ λαλεῖν γλώσσαις, ἀγνοηθέντες ὅτι πνεύματος δύναμις ἦν, οὐ φρενῶν ἔκστασις. σκοπεῖτε γὰρ καὶ ἡμῶν τὰ ἐγκλήματα. τοσοῦτον χρόνον, φασὶν, ἐξ οὗ τινὶ ἐκκλησίαν ἄγεις μετὰ τῆς τοῦ ἡμέρου ῥοπῆς, καὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος ὁρμῆς, τοσούτου πράγματος. τί τῆς μεταβολῆς ἡμῖν ἐπεσήμανε; πόσοι καθ' ἡμῶν ἔμπροσθεν γεγόνασιν ὕβρεις; τί δεινὸν οὐ πεπόνθαμι; οὐχ ὕβρεις; οὐκ ἀπειλάς; οὐ φυγάς; οὐ χρημάτων ἁρπαγάς; οὐ δημεύσεις; οὐ πρεσβυτέρων ἐμπρησμοὺς θαλαττίους; οὐ ναοὺς βεβηλωμένους ἁγίων αἵμασι, καὶ γυμνουμένους ἀντὶ ναῶν πολυάνδρια; οὐ πρεσβυτέρων, ἐπισκόπων, οἰκειότερον δὲ πατριαρχῶν εἰπεῖν, σφαγὰς δημοσίας; οὐ τὸ, πάντα τόπον ἄβατον εἶναι τοῖς ἀσεβέσι μόνοις; οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις τῶν δεινῶν; ὧν τί τοῖς πεποιηκόσιν ἀντιδεδώκαμι; ἐπειδὴ τὸ ὀξεῖναι ποιεῖν, εὖ ποιοῦν ἀντεγράφη, καὶ παιδεύειν

A blimium thronorum ſtudio ductus ſum, aut imperatorum aulas calcare appetii, nunquam aliud quidquam ſplendoris conſequi mihi contingat; aut conſecutus, projiciam. Quid igitur eſt, quod dico? Non enim in eum virtutis gradum perveni, ut virtutem abſque mercede colam. Laborum præmium mihi date. Quod tandem? Non quod nonnulli fortaſſe ex iis, qui ad quidvis ſuſpicandum facile adducuntur, exiſtimarint; ſed quod mihi tuto poſtulare licet. Diuturnis laboribus nos levate, ac recreate. Moveat vos hæc canicies, ſit apud vos honori noſtra peregrinatio. Alium ſubrogate, qui pro vobis vexetur, qui puris ſit manibus, qui voce non inerudita, B qui omnibus in rebus vobis obſequi, curaſque eccleſiaſticas ſimul perferre poſſit: quandoquidem tales præſertim hoc tempus flagitat. At mihi cernitis quomodo corpus etiam hoc ſe habeat, nimirum & tempore, & morbo, & labore confectum. Quid vobis timido & ignavo ſene opus eſt, atque in dies ſingulos, ut ita loquar, non corpore tantum, ſed etiam curis moriente? qui vix hæc quoque ad vos loquor. Ne magiſtri voci fidem denegetis: neque enim unquam denegaſtis. Laſſus ſum, dum mihi toties manſuetudo crimini vertitur. Laſſus ſum, dum & cum ſermone diſputantium atque invidia, & cum hoſtibus, & cum noſtris pugno. Illi pectora ſeC riunt, & minus quod cupiunt aſſequuntur, nam qui apertas inimicitias gerit, facile caveri poteſt: hi autem terga obſervant, & magis moleſti ſunt; nam qui minime ſuſpectus eſt, lethalius vulnus infert. Quod ſi etiam nauclerus, & quidem peritiſſimus eſſem, atque hinc effuſum mare in nos ſæviret, ac circum navem æſtuaret; hinc gravi ſeditione vectores laborarent, atque alii de alia re contenderent, ac ſibiipſis mutuo & fluctibus obſtreperent; quamdiu tandem ipſe obluctari poſſem ad gubernacula ſedens, ut ſimul & cum mari & cum vectoribus pugnarem, atque ex duplici tempeſtate navem ſine periculo eriperem? Quibus etenim omni ratione connitentibus & adjuvantibus, ſalutem tamen conſequi difficile eſſet; iiſdem diſſidentibus & D confligentibus, qui tandem fieri poſſet, ut navis peſſum non iret? Quid alia commemorare attinet? Quo tandem modo ſacrum hoc bellum feram? (dicatur enim etiam quoddam bellum ſacrum, quemadmodum & barbaricum) quomodo hos adverſis thronis inſidentes, atque adverſas in paſcendo grege partes foventes connectam, atque in unum adducam, populumque ſimul cum ipſis abruptum, ſtudiiſque contrariis diſtractum (quemadmodum in his hiatibus, qui ex terræ motibus accidunt, vicinæ & propinquæ partes divelli ſolent; aut in peſtiferis morbis famuli ac domeſtici ſimul inficiuntur, morbo niE mirum ab aliis ad alios facile dimanant) nec populum ſolum, ſed etiam orbis terræ ſegmenta eodem cum diſſidentibus affectu disjuncta; ita ut jam in duas contrarias partes oriens & occidens ſecreti atque diviſi, nec jam minus animorum & voluntatum, quam finium ſegmenta eſſe videantur? Quouſque enim hæc audientur. Meus & tuus, antiquus & novus, doctior & facundior, aut ſpiritualior, nobilior aut ignobilior, multitudine opulentior, aut tenuior? Senectutis me

pudet, cum aliorum nomine censeor, qui a Christo salutem accepi. Non fero circos vestros, & theatra, atque æmulum hunc tam in sumptibus, quam in animorum studiis, furorem. Equos transjungimus, contra jungimus, certatim exultantes fremimus, propemodum etiam aerem ipsum verberamus, ut illi, pulveremque in cœlum tanquam insani jacimus, ac sub alienis personis contentiones nostras explemus; malique ambitionis & magnificentiæ arbitri efficimur, atque iniqui & absurdi rerum judices. Iidem enim homines hodie ejusdem nobiscum throni, fideique sententiæ sunt, si ita nos duces & antistites nostri tulerint: cras contrariæ sedis & sententiæ, si spiritus reflaverit. Odium atque amicitiam nomina comitantur: nec (quod gravissimum est) apud eosdem auditores contraria loqui erubescimus: nec nobisipsis constamus, subinde nos immutante contentione: dicas euripos quosdam esse, marisque æstus nunc exundantes, nunc reciproco fluctu subsidentes. Quemadmodum igitur si adolescentuli in medio foro lusitarent, turpe admodum esset nobisque indignum, relictis nostris studiis & occupationibus, cum illis ludere, (neque enim puerorum ludi senectutem decent) eodem modo nec, aliis mutuo sese versantibus atque jactantibus, melius quiddam ipse, quam vulgus, sentiens, unus eorum esse malim, quam ut sum, cum obscuritate liber. Nam præter alia illud etiam mihi peculiare est, ut non admodum mihi cum vulgo conveniat, nec eamdem viam ingredi sustineam: audacius id quidem fortasse, atque imperitius; sed tamen ita sum. Ea quæ aliis voluptatem gignunt, mihi molesta sunt: quæ autem aliis tristia & injucunda videntur, ea animum meum oblectant. Quocirca ne hoc quidem mihi mirum fuerit, si vinculis etiam adstringar, ut incommodus & morosus, ac plerisque desipere videar: quemadmodum ethnico cuidam philosopho accidit, cui prudentia quasi insania vitio vertebatur, quoniam omnia irridebat, risu videlicet ea digna esse perspiciens, quæ a multis summo studio expetuntur & coluntur: aut etiam musto plenus esse censear, ut postea Christi discipuli, cum linguis loquerentur; ignorante scilicet multitudine id Spiritus vi & facultate fieri, non mentis aberratione. Jam crimina quoque nostra quæso expendite. Tanto jam tempore, inquiunt, ecclesiæ præes, temporis ope & auxilio fultus, atque imperatoris voluntate, tanta re, ac tanti momenti: & quod mutationis signum nobis affulsit? Quot homines contumeliis nos prius affecerunt? Quid non acerbitatis passi sumus? An non injurias? an non minas? an non exilia? an non pecuniarum direptiones? an non bonorum proscriptiones ac publicationes? an non presbyteros in mari combustos? an non templa sanctorum cruore contaminata, & ex templis in sepulcra immutata? an non publicas presbyterorum, aut (ut aptiore verbo utar) patriarcharum cædes? an non illud, ut piis solis invius omnis locus esset? an non denique quidquid calamitatis ullis verbis quispiam consequi possit? Quorum quidnam iis, qui hoc fecerunt, rependimus? quandoquidem versis, ut par erat, rerum vicibus, rependendi potestas nobis facta est; atque

A ἔδει τοὺς ὑβρισάς. ἐῶ τἄλλα, τὰ δὲ ἡμέτερα, ἵνα μὴ τὰ σὰ λέγωμεν, οὐ δεδιώγμεθα; οὐχ ὑβρίσμεθα; οὐκ ἀπεληλάμεθα ἐκκλησιῶν, οἰκιῶν, ἐρημιῶν αὐτῶν τὸ δεινότατον; οὐκ ἠνέγκαμεν δῆμον μαινόμενον; ὑπάρχους ὑβρίζοντας; βασιλέας ὑβριζομένους καὶ μετὰ τῶν προσταγμάτων; εἶτα τί; γεγόναμεν ἰσχυρότεροι, καὶ διαπεφεύγασιν οἱ διώκοντες. τοῦτο γὰρ αὐτάρκης ἐμοὶ τιμωρία κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἡ τοῦ ἀντιδρᾶν ἐξουσία. τοῖς δὲ οὐχ οὕτω δοκεῖ. λίαν γάρ εἰσιν ἐντελεῖς καὶ δίκαιοι περὶ τὴν ἀντίδοσιν, καὶ διὰ B τοῦτο ἀπαιτοῦσι τὰ τοῦ καιροῦ. τίς ὕπαρχος, φασίν, ἐζημίωται; τίς δῆμος σεσωφρόνισται; τίνες δήμων ἀνάπται; τίνα φόβον ἡμῖν αὐτοῖς, κἂν πρὸς τὸ μέλλον, ἐχαρισάμεθα; τάχα δ' ἂν καὶ ταῦτα ἡμῖν ὀνειδίσαιεν· καὶ γὰρ ὠνειδίκασι· τὸ δὲ τῆς τραπέζης φιλότιμον, τὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος αἰδέσιμον; αἱ δὲ πρόοδοι, τὸ δὲ σοβαρὸν πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας; ἠγνόουν γὰρ ὅτι πρὸς ὑπάτους ἡμῖν καὶ ὑπάρχους ἡ ἅμιλλα, καὶ στρατηγῶν τοὺς εὐδοκιμωτάτους, οἳ μὲν ἔχουσιν ὅποι τὰ ἑαυτῶν ῥίψουσι. καὶ δεῖ περιστέλλειν μὲν ἡμῖν C τὴν γαστέρα κατατρυφῶσι τῶν πτωχικῶν, ὡς δὲ εἰς τὰ περιττὰ κεχρῆσθαι τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῶν θυσιαστηρίων κατερεύγεσθαι· ἵπποις δὲ φέρεσθαι τρυφεροῖς, καὶ δίφρων ὑπεραίρεσθαι περιλάμπρως, προπομπεύεσθαί τε καὶ περιποππύζεσθαι, καὶ πάντας ὑποχωρεῖν ἡμῖν ὥσπερ θηρίοις, καὶ περισχίζεσθαι, ἢ καὶ πόρρωθεν εἶναι δήλους ἐπερχομένους. εἰ ταῦτα δεινὰ γέγονε, παρελήλυθε· χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἄλλον προστήσασθε τὸν * ἀρέσκοντα τοῖς πολλοῖς, [* ἴσ. ἀρ] ἐμοὶ δὲ τὴν ἐρημίαν, καὶ τὴν ἀγροικίαν, καὶ D τὸν Θεόν, ᾧ μόνῳ καὶ διὰ τῆς εὐτελείας ἀρέσομεν. δεινόν, εἰ στερησόμεθα λόγων, καὶ συλλόγων, καὶ πανηγύρεων, καὶ τῶν κρότων τούτων, ὑφ' ὧν πτερούμεθα, καὶ οἰκείων, καὶ φίλων, καὶ τιμῶν, καὶ κάλλους πόλεως, καὶ μεγέθους, καὶ τῆς πανταχόθεν περιλαμπούσης ἀστραπῆς τοὺς πρὸς αὐτὰ βλέποντας, ἀλλὰ μὴ εἴσω συνεωρακότας. ἀλλ' οὔπω τοσοῦτον, ὅσον εἰ θορυβηθήσομαι καὶ χρανθήσομαι τοῖς ἐν μέσῳ ταράχοις καὶ βράσμασι, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς πολλοὺς μετακλί- E σεσιν. οὐ γὰρ ζητοῦσιν ἱερεῖς, ἀλλὰ ῥήτορας· οὐδὲ ψυχῶν οἰκονόμους, ἀλλὰ χρημάτων φύλακας· οὐδὲ θύτας καθαρούς, ἀλλὰ προστάτας ἰσχυρούς. ἀπολογήσομαί τι περὶ αὐτῶν· οὕτως ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπαιδεύσαμεν, οἱ πᾶσι πάντα γινόμεθα, οὐκ οἶδα πότερον ἵνα σώσωμεν πάντας, ἢ ἀπολέσωμεν. τί φατέ; πείθομεν ὑμᾶς τοῖς λόγοις τούτοις, καὶ νενικήκαμεν; ἢ δεῖ καὶ στερροτέρων λόγων ἡμῖν πρὸς τὸ πείθειν; ναί, πρὸς

τῆς

τῆς ζιάδ@ αὐτῆς, ὧ πρεσβεύομεν, καὶ πρεσβεύετε· πρὸς τῆς κοινῆς ἡμῶν ἐλπίδ@, καὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦδε συμπήξεως, δότε μοι τὴν χάριν ταύτην, μὴ εὐχὴν ἡμᾶς ἀποστέμψατε· αὕτη ἡδέσθω μοι τῆς ἀθλήσεως ἡ ἀνάρρησις. δότε μοι τὸ γράμμα τῆς ἀφέσεως, ὥσπερ τοῖς στρατιώταις οἱ βασιλεῖς· καὶ εἰ βούλεσθε, μετὰ δεξιᾶς τῆς μαρτυρίας, ἵν' ἔχω τὸ ἐπιτίμιον· εἰ δὲ μή, ὅπως βούλεσθε· οὐδὲν περὶ τούτου διοίσομαι, ἕως ἂν Θεὸς ἐνδῷ τὰ ἡμέτερα, ὅπως ἂν ἔχῃ. τίνα οὖν ἀντεισάξομεν; ὄψεται ἑαυτῶ κύριος· ποιμνία εἰς πρόσασίαν, ὡς πρόβατον εἶδον εἰς ὁλοκάρπωσιν. ἓν τοῦτο ἐπιζητῶ μόνον· τῶν φθονουμένων ἔσω τις, μὴ τῶν ἐλεημένων, μὴ τῶν πάντα πᾶσι χαριζομένων, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ προσκρούειν εἰδότων ὑπὲρ τοῦ βελτίονος. τὸ μὲν γὰρ, ἐνταῦθα ἥδιον· τὸ δὲ, ἐκεῖθεν λυσιτελέστερον. ὑμεῖς μὲν οὖν τοὺς προπεμπτηρίους ἡμῖν μελετήσατε λόγους, ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἀποδώσω τὸν σωτακτήριον. χαίροις Ἀνασασία μοι, τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε. σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῖν ἐξανέστησας ἔτι καταφρονούμενον, τὸ τῆς κοινῆς νίκης χωρίον, ἡ νέα Σηλὼμ, ἐν ᾗ πρῶτον τῷ σκιμπῷ ἐπήξαμεν, πεσαράκοντα ἔτη περιφερομένῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ. σὺ τε ὁ μέγας ναὸς οὗτ@ καὶ περιβόητ@, ἡ νέα κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι παρὰ τοῦ λόγου λαβών· ὃν Ἰεβοῦς πρότερον ὄντα, Ἱερουσαλὴμ πεποιήκαμεν. ὑμεῖς τε ὅσοι μετὰ τοῦτον εὐθὺς τῆς κάλλεσιν, ἄλλ@ ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρ@ διειληφότες, ὥσπερ συνδεσμοί τινες, καὶ τὸ γειτονοῦν οἰκειούμενοι· οὓς μετὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης, οὐχ ἡμεῖς, ἡ χάρις δὲ σὺ ἡμῖν ἐπλήρωσε τοῖς ἀπεγνωσμένοις. χαίρετε ἀπόστολοι, ἡ καλὴ μετοικία, οἱ ἐμοὶ διδάσκαλοι τῆς ἀθλήσεως· εἰ καὶ μὴ πολλάκις ὑμῖν ἐπανηγύρισα. ἴσως τὸν τοῦ ὑμετέρου Παύλου σατᾶν * περιφέρομαι τῷ σώματι πρὸς τὸ συμφέρον, δι' ὃν νῦν ὑμῶν ἀποικίζομαι. χαῖρέ μοι ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψ@ τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον, ἱερέων αἰδοῖ καὶ χρόνῳ τετιμημένων, ὅσον τε ἄλλο παρὰ τῷ ἱερὰν ζάπεζαν λειτουργικὸν Θεοῦ, καὶ ἐγγίζον Θεῷ τῷ ἐγγίζοντι. χαίρετε Ναζωραίων χοροστασίαι, ψαλμῳδιῶν ἁρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὔκοσμία, χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. χαίρετε οἶκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. χαίρετε τῆς ἐμῶν λόγων ἐρασαὶ, καὶ δρόμοι, καὶ συνδρομαὶ, καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι· καὶ ἡ βιαζομένη κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠθιζομένοις. χαίρετε ὦ

eos, a quibus per ſummam contumeliam vexati fueramus, caſtigari oportebat. Et ut omiſſis aliis, noſtra, ne dicam tua, commemoremus; nonne perſecutionem paſſi ſumus? nonne contumeliis omnibus affecti? nonne eccleſiis, domibus, & (quod acerbiſſimum eſt) ſolitudinibus ipſis pulſi ſumus? nonne furentem populum tulimus? contumelioſos præfectos? imperatores ſimul cum edictis ſuis contumelioſe ſpretos? Quid poſtea? Fortiores extitimus: & perſecutores noſtri pœnam effugerunt. Ita ſane eſt, inquam. Mihi enim adverſus eos qui injuriam intulerunt, ſatis pœnarum eſt, par pari referendi poteſtas: at iſtis aliter videtur; per quam enim exacti ac
B juſti ſunt ad ulciſcendum; atque idcirco ea quæ temporis ſunt, exigunt. Quis præfectus multatus eſt, inquiunt? quis populus caſtigatus? qui plebis inflammatores? quem noſtri terrorem adverſariis ſaltem in poſterum injecimus? Quin hæc quoque fortaſſe nobis exprobraverint (jam enim exprobrarunt) quod nec menſa lauta & opipara, nec magnifica venerandaque veſte utimur, nec ſplendide in publicum prodimus, nec ad eos, a quibus convenimur, gravitatem adhibemus. Neſciebam ſcilicet nobis cum conſulibus & præfectis, clariſſimiſque belli ducibus, qui tot opibus copiiſque circumfluunt, ut, quo ſua projiciant, non habeant, certamen eſſe: il-
C ludque oportere, ut pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus venter nobis comprimatur, & neceſſaria in res ſuperfluas effundantur, atque altaria ipſa ructibus noſtris contaminentur. Neſciebam nos equis inſignibus & laſcivis ferri, ſelliſque & curribus magnifice attolli, ac cum pompa deduci, velutque blanda manu demulceri oportere; atque omnes nobis perinde ac belluis, de via decedere, & in utramque viæ partem diſcindi ac diſtrahi, aut etiam tantam præeuntium turbam eſſe, ut procul conſpicuus inceſſus noſter ſit. Si hæc gravia vobis & acerba fuerunt, præterierunt: hanc injuriam mihi condonate. Antiſtitem alium, qui mul-
D titudini placeat, create & præficite: mihi autem ſolitudinem & ruſticitatem date, ac Deum, cui ſoli etiam per tenuem victum, cultumque placebimus. At grave eſt privari concionibus, & cœtibus, & publicis conventibus, & plauſibus his, a quibus quaſi pennis in ſublime ferimur, & familiaribus, & amicis, & honoribus, & urbis pulchritudine ac magnitudine, & hoc denique fulgore, qui eos qui hæc intuentur, nec oculorum aciem intro collectam habent, undique circumfundit & illuminat. At hoc mihi minus grave fuerit, quam ſi diutius in tumultu verſer, ac civilis vitæ turbis & fervoribus commaculer, atque ad vulgi mores meipſum inflecte-
E re neceſſe habeam. Non enim ſacerdotes, ſed rethores quærunt: nec animarum diſpenſatores, ſed pecuniarum cuſtodes: nec puros ſacrificos, ſed fortes ac robuſtos defenſores. Nonnihil eos excuſabo; ſic eos erudivimus, qui omnibus omnia efficimus, haud ſcio utrum ut omnes ſalvos faciamus, an ut perdamus. Quid dicitis? Num vos his verbis permovemus, ac victoriam obtinuimus? An potius ad veſtros animos inflectendos validior nobis eſt adhibenda oratio? Vos ergo per Trinitatem ipſam, quam nos colimus, & vos

1. Cor. c. 9. v. 22.

coli-

βασιλεῖς καὶ βασίλεια, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν, καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστὸν, οὐκ οἶδα· Θεῷ δὲ τὸ πλεῖον ἄπιστον. κροτήσατε χεῖρας, ὀξὺ βοήσατε, ἄραπε εἰς ὕψος τὸν ῥήτορα ὑμῶν. σεσιγηκεν ἡμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λάλος, οὐ μὴν σιγήσεται. μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος. τὸ δ' οὖν παρὸν σεσιγήκαμεν. χαῖρε ὦ μεγαλόπολις καὶ φιλόχριστε· μαρτυρήσω γὰρ ταληθῆ· καὶ εἰ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος· πεποίηκε χρησοτέρους ἡμᾶς ἡ διάζευξις. προσίτε τῇ ἀληθείᾳ, μετασκευάζεσθε ὀψὲ γοῦν, τιμήσατε Θεὸν πλέον τῆς σωτηρίας. οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει, ἀλλ' ἡ τοῦ κακοῦ τήρησις τὴν ἀπώλειαν. χαίροις ἀνατολὴ, καὶ δύσις, ὑπὲρ ὧν καὶ ὑφ' ὧν πολεμούμεθα. μάρτυς ὁ εἱρμὸς ὃν ἡμᾶς, ἂν ὀλίγοι μιμήσωνται τὴν ἐμὴν ὑποχώρησιν. οὐ γὰρ καὶ τὸν Θεὸν ἀπολύσιν οἱ τῶν θρόνων παραχωρήσαντες, ἀλλ' ἔξωσι τὴν ἄνω καθέδραν, ἢ πολὺ τούτων ὑψηλοτέρα τε καὶ ἀσφαλεστέρα. ἐπὶ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων βοήσομαι· χαίρετε ἄγγελοι τῆσδε τῆς ἐκκλησίας ἔφοροι, καὶ τῆς ἐμῆς παρρησίας καὶ ἐκδημίας, εἴπερ ὄν χρεὶ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα. χαῖρέ μοι ὦ θεϊὰς, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα, καὶ σώζοιο τοῖσδε, καὶ σώζοις τοῖσδε, τὸν ἐμὸν λαόν· ἐμὸς γὰρ, κἂν ἄλλως οἰκονομώμεθα, καὶ ἀγχέλλοιό μοι δῃαπαντὸς ὑψαμένη καὶ αὐξομένη, καὶ λόγῳ καὶ πολιτείᾳ· τεκνία φυλάσσοιτέ μοι τὴν παρακαταθήκην, μέμνησθέ μου τῶν λιθασμῶν. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

colitis, per communem noſtram ſpem, atque hujus populi coagmentationem, obteſtor; hoc mihi beneficium date, cum benedictionibus nos dimittite: hoc mihi ſit dimicationis præconium. Miſſionis libellum mihi date, quemadmodum imperatores militibus ſolent: ac, ſi quidem veſtra voluntas tulerit, cum fauſto & præclaro elogio ac teſtimonio, ut honori meo conſulatur: ſin minus, utcumque vobis collibuerit: nihil de ea re altercabor, donec ipſe Deus de rebus noſtris cognoſcat ut ſe habeant. Quem igitur tibi ſubſtituemus? dicet aliquis. Providet ſibi dominus paſtorem ad præfecturam, quemadmodum ovem providit ad holocauſtum. Hoc unum requiro, ut ex eorum numero ſit, qui aliis invidiæ ſunt, non miſerationi, qui non in omnibus rebus cunctis obſequuntur, ſed qui in quibuſdam etiam ob recti ſtudium in hominum offenſionem incurrunt: alterum enim in præſens jucundiſſimum eſt; alterum in poſterum utiliſſimum. Ac vos quidem orationes diſceſſui meo congruentes parate: ego autem his verbis extremum vos ſalutabo: Vale Anaſtaſia, nomen a pietate habens. Tu enim nobis fidei doctrinam, quæ adhuc contemptui erat, excitaſti. Vale inquam, communis victoriæ ſedes, nova Silo, in qua primum arcam fiximus, quadraginta annis in deſerto circumactam, incertiſque ſedibus vagantem. Tuque o magnum hoc templum & nobile, nova hæreditas, quod magnitudinem quam nunc habes, ab orthodoxa doctrina ſuſcepiſti; quodque nos, cum prius Jebus eſſes, Jeruſalem effecimus. Voſque etiam aliæ ædes ſacræ, huic dignitate & ornamentis proximæ, aliæ aliam quamdam urbis partem complectentes, quaſi vincula quædam & compages, ac propinqua loca complectentes; quas cum hac infirmitate, non nos, ſed Dei gratia nobiſcum, qui pro perditis ac deſperatis habebamur, implevit. Valete apoſtoli, præclara colonia, certaminis mei magiſtri: etſi minus ſæpe in vobis conventus celebravi, fortaſſe Pauli veſtri ſatanam ad utilitatem meam in corpore circumferens; ob quem nunc a vobis abſcedo. Vale cathedra, invidioſum hoc & periculoſum faſtigium, pontificum concilium ſacerdotum non minus reverentia & majeſtate, quam ætate ornatorum; & quicumque tandem alii circa ſacroſanctam menſam Deo miniſtratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis. Valete Nazaræorum chori, pſalmodiarum concentus, nocturnæ ſtationes, virginum ſanctimonia, mulierum modeſtia, viduarum & orphanorum cœtus, pauperum oculi in Deum & in nos intuentes. Valete domus hoſpitales, peregrinorum & Chriſti amantes, infirmitatiſque meæ adjutrices. Valete ſermonum meorum amatores, & curſus & concurſiones, & calami, tam perſpicui, quam occulti; atque hujus ſuggeſti cancelli a multitudine compreſſi hominum audiendi ſtudio ſeſe mutuo protrudentium. Valete imperatores, & palatia, atque omnes imperatoris famuli & cubicularii: ſiquidem imperatori fideles, haudquaquam certum habeo; Deo autem magna ex parte infidi: manibus plaudite, acute clamate, rethorem veſtrum in ſublime tollite, ſiluit vobis improba & loquax lingua; nec tamen ſilebit: pugnabit enim manu & atramento: ceterum in præſentia conticuimus. Vale magna civitas, & Chriſti amore prædita (vera enim teſtabor) etſi non ſecundum ſcientiam hic zelus eſt. Benigniores nos disjunctio reddidit. Ad veritatem accedite; ad meliorem frugem tandem aliquando vos convertite; Deum amplius quam conſueviſtis, colite. Non turpe eſt ſententiam mutare: ſed in malo perſeverare, funeſtum & exitioſum. Vale oriens & occidens, pro quibus & a quibus oppugnamur. Teſtis ille eſt, qui pacatos nos reddet, ſi nonnulli ſeceſſionem meam imitentur. Non enim Dei quoque jacturam facient, qui thronis ceſſerint: ſed ſupernam cathedram habebunt his multo ſublimiorem & tutiorem. Ad hæc omnia, & ante omnia clamabo: Valete angeli hujus eccleſiæ præſides, meæque præſentiæ ac * peregrinationis: ſi modo in manu Dei res noſtræ ſunt. Vale Trinitas, meditatio mea, & decus meum. His velim ſerveris, & hos ſerves, meum hunc populum (meus enim eſt, etiam ſi aliter de nobis decernatur,) atque audiam te quotidie tum ſermone, tum vita & moribus augeri & in ſublime attolli. Filioli, depoſitum quæſo cuſtodite: mementote lapidationum mearum. Gratia domini noſtri Jeſu Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen.

A

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ πεντήκοντα ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων ἐπὶ ὑπατείας Φλαβίου Εὐχερίου, καὶ Φλαβίου Εὐαγρίου, τῶν ἐκλαμπροτάτων, πρὸ ἑπτὰ εἰδῶν Ἰουλίων.

CANONES SANCTORUM centum quinquaginta patrum, qui Conſtantinopoli convenerunt, Flavio Eucherio, & Flavio Evagrio viris clariſſimis coſſ. VII. Idus Julias.

Προσφωνητικὸς τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὸν Φλαβίαν βασιλέα Θεοδόσιον τὸν μέγαν· ᾧ ὑπέταξε νόμους παρ' αὐτῶν ἐκπεφωνημένους κανόνας,

Ejuſdem ſancti concilii ad piiſſimum imperatorem Theodoſium magnum nuncupatoria; cui adjunxerunt a ſe ſtatutos canones.

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ ἡ ἁγία συνόδος τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

B

Religionis ac pietatis obſervantiſſimo, Deique amantiſſimo imperatori Theodoſio, ſanctum concilium epiſcoporum, qui ex diverſis provinciis Conſtantinopoli convenerunt.

ΑΡΧΗ μὲν ἡμῖν τὸ πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν γράμματος, εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἀναδείξαντα τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας τὴν βασιλείαν, ἐπὶ κοινῇ τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνῃ καὶ τῆς ὑγιοῦς πίστεως σημασίᾳ· ἀποδιδόντες δὲ τῷ Θεῷ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν, ἀναγκαίως καὶ τὰ γεγενημένα κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν ἀναφέρομεν· καὶ ὅτι συνελθόντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ γράμμα τῆς σῆς εὐσεβείας, πρῶτον μὲν ἀνενεωσάμεθα τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν· ἔπειτα δὲ καὶ συντόμους * ὅρους ἐξεφωνήσαμεν, τήν C τε τῶν πατέρων πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ κυρώσαντες, καὶ τὰς κατ' αὐτῆς ἐκφυείσας αἱρέσεις ἀναθεματίσαντες. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὑπὲρ τῆς διατάξεως τῶν ἐκκλησιῶν ῥητοὺς κανόνας ὡρίσαμεν· ἅπερ ἅπαντα τῷδε ἡμῶν τῷ γράμματι * ὑπετάξαμεν. δεόμεθα τοίνυν τὴν σῆς ἡμερότητος γράμματι τὴν σῆς εὐσεβείας ἐπικυρωθῆναι τῆς συνόδου τὴν ψῆφον· ἵν' ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας, οὕτω καὶ τῶν δοξάντων ἐπισφραγίσῃς τὸ τέλος. ὁ δὲ κύριος σημήνῃ σοι τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ παραπέμψῃ γενεαῖς γενεῶν, καὶ προσθείη τῷ ἐπιγείῳ κράτει καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐπουρανίου τὴν ἀπό- D λαυσιν. ἐρρωμένον σε, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς διαφέροντα ὁ Θεὸς χαρίσαιτο τῇ οἰκουμένῃ, εὐχαῖς τῶν ἁγίων, τὸν ὡς ἀληθῶς εὐσεβέστατον καὶ θεοφιλέστατον βασιλέα.

INITIO quidem noſtri ad tuam pietatem ſcripti, gratias agimus Deo, qui veſtræ pietatis imperium conſtituit ad communem pacem eccleſiarum, & ſanæ fidei confirmationem: agentes autem Deo debitas gratias, neceſſario quoque ea quæ acta ſunt in ſancto concilio, ad tuam referimus pietatem; nempe quod ex quo tempore juxta literas tuæ pietatis Conſtantinopoli convenimus, primum quidem mutuam inter nos concordiam renovavimus: deinde vero breves etiam pronunciavimus definitiones, quibus & patrum, qui Nicææ congregati fuerunt, fidem confirmavimus; &, quæ adverſus eam obortæ ſunt, perverſas hæreſes ac pravas opiniones extrema cum execratione ac deteſtatione reprobavimus. Præterea etiam ad recte conſtituendum & ordinandum ſtatum & diſciplinam eccleſiarum, certos canones ſtatuimus: quæ omnia huic noſtro ſcripto ſubjecimus. Rogamus igitur tuam clementiam, ut per literas quoque tuæ pietatis ratum habeatur concilii decretum: ut ſicuti literis, quibus nos convocaſti, eccleſiam honore proſecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta ſunt, obſignes. Dominus autem imperium tuum in pace, & juſtitia ſtabiliat, & producat in multas ætates, & generationes, atque ad terrenum imperium cœleſtis quoque regni gaudium & fructum adjiciat. Gratificetur Deus orbi terrarum, ut te, qui re vera pietatis ſtudioſiſſimus, Deique amantiſſimus imperator es, valentem, omnibuſque præclaris rebus florentem & excellentem videat: id quod ſancti etiam ab illo precibus ac votis petunt & orant.

Ταῦτα ὥρισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει χάριτι Θεοῦ συνελθόντες ἐπίσκοποι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν κατὰ κλῆσιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου.

Hæc decreverunt ac ſtatuerunt epiſcopi, qui gratia Dei ex diverſis provinciis Conſtantinopoli convenerunt, vocati a Theodoſio piiſſimo imperatore.

GENTIANO HERVETO INTERPRETE.

Καν. α'. E I.

ΜΗ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν ἑξακοσίων δεκαοκτὼ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων· ἀλλὰ μονεῖν ἐκείνην κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵ-

TRecentorum decem & octo patrum qui Nicææ convenerunt fidem non abrogari, ſed firmam ac ſtabilem manere oportere, & omnem hæreſim anathe-

a Quod in Nicæno concilio ſupra præſtitimus, expunctam in Romana, Biniana GL. & regia collectionibus. Herveti interpretationem reſtituimus, & veterum ſuo loco poſt Dionyſianam collocavimus, ut omnia ex amiſſim reſpondeant.

1 In Mſ. Codice Canonum Eccleſiæ Græcæ Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu hic titulus eſt præfixus canonibus: τῶν ἁγίων πατέρων, τῶν ω Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων, ω ὑπατείᾳ φλαβίου Ευχερίου καὶ φλαβίου Ευαγρίου, τῶν λαμπροτάτων, πρὸ ἑπτὰ εἰδῶν Ιουλίων. *Canones Sanctorum Patrum, qui Conſtantinopoli convenerunt, Conſulatu Fl. Eupherii, & Fl. Evagrii virorum Clariſſ. V. Idus Julias.* Menſem Martium Socrates habet, *Harduinus*, cujus ſunt ſequentes notæ.

CANONES CONCILII.

thematizari, & ſpecialiter Eunomiano-
rum, ſive Anomæorum, & Arianorum
ſive Eudoxianorum, & Semiarianorum
ſive Spiritus ſancti adverſariorum, &
Sabellianorum, & Marcellianorum &
Photinianorum & Apollinariſtarum.

Ἀρεσιν· καὶ ἰδικῶς τῆ τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτουν ἀνομοίων· καὶ τῆ τῶν Ἀρειανῶν, εἴτουν Εὐδοξιανῶν· καὶ τῆ τῶν * Ἡμιαρειανῶν [3], ἤγουν Πνευματομάχων· καὶ τῆ τῶν Σαβελλιανῶν, * Μαρκελλιανῶν, καὶ τῆ τῆς [4] Φωτεινιανῶν, καὶ τῆ τῆς * Ἀπολιναριστῶν.

* Ἡμι-

* Ἀπο-

II.

β'.

Epiſcopi ad eccleſias quæ ſunt ultra ſuam diœceſim ſuoſque limites ne accedant: ſed ſecundum canones, Alexandriæ quidem epiſcopus Ægyptum ſolum regat. Orientis autem epiſcopi orientem ſolum adminiſtrent, ſervatis privilegiis ac præeminentiis quæ ſunt in Nicæni concilii [a] canonibus, Antiochenæ eccleſiæ. Et Aſianæ diœceſis epiſcopi quæ ſunt in ſola Aſiana adminiſtrata: & Thraciæ epiſcopi Thraciam tantum regant & Pontanæ Pontanam.

Τὰς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους, τοῖς ὑπεροχίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγχέειν τὰς ἐκκλησίας· ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν· τοὺς δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους τὴν ἀνατολὴν μόνην διοικεῖν· φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νίκαιαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν * Ἀσίαν μόνην οἰκονομεῖν· καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς, τὰ τῆς Ποντικῆς μόνον· καὶ τοὺς τῆς Θρᾴκης, τὰ τῆς Θρᾳκικῆς μόνον οἰκονομεῖν.

* Ἀσι-

[a] Can. 6. Nic.

Non vocati autem epiſcopi ultra diœceſim ne tranſeant ad ordinationem vel aliquam aliam adminiſtrationem eccleſiaſticam. Servato autem præſcripto de diœceſibus canone, clarum eſt quod unamquamque provinciam provinciæ ſynodus adminiſtravit ſecundum ea quæ fuerunt [b] Nicææ definita.

Ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονίαις, ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς. φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῆς διοικήσεων κανόνος, δῆλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς ἐπαρχίας συνόδος διοικήσει, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα.

[b] Can. 5. Nic.

Quæ autem in barbaris ſunt gentibus, Dei eccleſias adminiſtrare oportet ſecundum patrum, quæ ſervata eſt, conſuetudinem.

Τὰς δὲ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν * συνήθειαν παρὰ τοῖς πατέρων.

* συνή-

III.

γ'.

Conſtantinopolitanus epiſcopus habeat [c] priores honoris partes poſt Romanum epiſcopum, eo quod ſit ipſa nova Roma.

Τὸν μετὰ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

[c] Vide S. Leonis ep. 51. 52. 53.

IV.

δ'.

Statuerunt etiam de Maximo Cynico, & ejus petulantia & inſolentia, quæ fuit Conſtantinopoli, ut Maximus epiſcopus nec fuerit vel ſit, nec qui ab eo ordinati fuerunt in ullo, quicumque is ſit, gradu cleri omnibus, & quæ circa ipſum fuerunt, & quæ ab illo facta ſunt, infirmatis. [1]

Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀτιξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε τὸν Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

V.

ε'.

De libello [d] occidentalium: etiam eos ſuſcipimus, qui Antiochiæ unam Patris & Filii & Spiritus ſancti deitatem confitentur.

Περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμεθα τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεότητα.

[d] Definitionem intelligi de fide Nicænæ ab epiſcopis occid. Sardicæ firmatam, teſte Balſamone

Hervetus τόμον hic par-

VI.

ς'.

[2] Quoniam multi eccleſiaſticum ordi-

Ἐπειδὴ πολλοὶ τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἀτιξίαν συγ-

1 Hactenus Dionyſius Exiguus, & Iſidorus Mercator. Sequentia in ſolo Græco Canonum Codice leguntur, & Græcis Canonibus Collectoribus, atque interpretibus. 2 Citatur iſte Canon VI. in epiſt. 8. Nicolai Papæ ad Michaelem Imp. 3 In Mſ. mox cit. Ἡμιαρέων, ἤγουν. 4 Id. Mſ. φωτεινιανῶν.

συγχεῖν καὶ ἀνατρέπειν * βουλόμενοι, φιλέχθρως καὶ συκοφαντικῶς αἰτίας τινὰς κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουσιν, οὐδὲν ἕτερον ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερέων ὑπολήψεις, καὶ ταραχὰς τῶν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκεδάζειν ἐπιχειροῦντες· τοῦτο ἔγνωκεν ὥρεσε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδραμόντων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως προσίεσθαι τοὺς κατηγόρους, μηδὲ πᾶσιν * ἐπιτρέπεσθαι τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴν πάντας ἀποκλείειν· ἀλλ' εἴ μόνον τις οἰκείαν τινὰ μέμψιν, τοῦτ' ἔστιν, ἰδιωτικὴν ἐπαγάγοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθείς, ἢ ἄλλο τι παρὰ τὸ δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθώς· ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγοριῶν μὴ ἐξετάζεσθαι μήτε πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μήτε τὴν θρησκείαν. χρὴ γὰρ παντὶ τρόπῳ τὸν τε συνειδότα τοῦ ἐπισκόπου ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν ἀδικεῖσθαι λέγοντα, οἵας ἂν ᾖ θρησκείας, τῶν δικαίων τυγχάνειν. εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα πρῶτον μὲν αἱρετικοῖς μὴ ἐξῇ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τῇ πίστει μὲν τῇ ὑγιῇ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, * ἀποχίσαντας δὲ καὶ ἀντισωλογοῦντας τοῖς [1] κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. ἔπειτα δὲ καὶ εἴτινες * τούτων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ αἰτίαις τισὶ προκατεγνωσμένοι εἶεν καὶ ἀπεβεβλημένοι, ἢ ἀκοινώνητοι, εἴτε ἀπὸ κλήρου, εἴτε ἀπὸ λαϊκῆς τάγματος· μηδὲ τούτοις ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν τὸ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν προλαβοῦσαν ὄντας, μὴ πρότερον εἶναι δεκτοὺς εἰς ἐπισκόπου κατηγορίαν, ἢ ἑτέρων κληρικῶν, πρὶν ἂν ἀθῴους ἑαυτοὺς τῶν ἐπαχθέντων αὐτοῖς ἀποδείξωσιν ἐγκλημάτων. εἰ μόνοι τινὲς, μήτε αἱρετικοὶ, μήτε ἀκοινώνητοι εἶεν, μήτε προκατεγνωσμένοι ἢ προκατηγορημένοι ἐπί τισι πλημμελήμασι, λέγοιεν δὲ ἔχειν τινὰ ἐκκλησιαστικὴν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου κατηγορίαν· τούτους κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων συνίσασθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα τῶν ἐν αἰτίαις τισὶν ἐπισκόπων. εἰ δὲ συμβαίη ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων· καὶ μὴ πρότερον συνίσασθαι τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς τὸν ἴσον αὐτοῖς * ὑποτιμήσασθαι κίνδυνον, εἴπερ ἐν

nem confundere & ſubvertere volentes, inimice & ſycophantice adverſus orthodoxos epiſcopos, qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes quaſdam confingunt, nihil aliud quam ſacerdotum bonam exiſtimationem contaminare, & in pace degentium populorum tumultus concitare conantes: ea de cauſa placuit ſanctæ ſynodo epiſcoporum qui Conſtantinopoli convenerunt, nec ſine diſcuſſione admittere accuſatores, nec omnibus, eorum qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes permittere, nec omnes excludere: ſed ſi quis propriam quidem querelam, id eſt privatam, intendat epiſcopo, ut detrimento aliquo, vel injuria aliqua ab ipſo affectus, in ejuſmodi accuſationibus nec accuſatoris perſonam, nec religionem examinari. Oportet enim epiſcopi conſcientiam eſſe omnibus modis liberam, & eum qui ſibi injuriam factam eſſe dicit, cujuſcumque ſit religionis, jus ſuum conſequi. Si autem ſit crimen eccleſiaſticum, quod epiſcopo intenditur, tunc examinari perſonas accuſatorum: ut primum quidem hæreticis non liceat orthodoxos epiſcopos pro rebus eccleſiaſticis accuſare. Hæreticos autem dicimus & qui olim ab eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſtea a nobis anathematizati: adhæc autem & eos, qui ſe ſanam quidem fidem confiteri præ ſe ferunt, avulſi autem ſunt & abſciſſi, & adverſus canonicos noſtros epiſcopos congregationem faciunt. Præterea autem & ſi aliqui eorum ab eccleſia ob aliquas cauſas prius condemnati, & ejecti vel excommunicati fuerint, ſive ex clero, ſive ex laicorum ordine, nec eis licere epiſcopum accuſare, priuſquam proprium crimen abſterſerint. Similiter autem & eos, qui prius rei facti accuſatique ſunt, non prius ad epiſcopi vel aliorum clericorum accuſationem admitti, quam ſe objectorum ſibi criminum inſontes oſtenderint. Sed ſi nonnulli nec hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius damnati, vel aliquorum criminum accuſati, dicant autem ſe habere aliquas adverſus epiſcopum criminationes: eos jubet ſancta ſynodus primum quidem apud provinciæ epiſcopos accuſationem perſequi, & apud eos probare crimina epiſcopi, qui aliquarum rerum accuſatur. Quod ſi evenerit, ut provinciales epiſcopi crimina, quæ epiſcopo intentata ſunt, corrigere non poſſint, tunc ipſos accedere ad ma-

Item vertit minus bene. (2)

Vide Socr. V. 8. Sozom. VII. 9. Niceph. Call XII. 13.

1 Forte, κοινωνικοῖς ἡμῖν, *qui nobiſcum communicant*, hoc loco legi ſatius fuerit: quæ vox in Synodica inferius recitanda legitur.

2 Alii epiſtolam Damaſi Papæ ad Paulinum Epiſcopum Antiochenum ſuperius editam malunt intelligi, cum anathematiſmis ſupra poſitis pag. 593. quibus Orientales Epiſcopi in ſynodo Antiochena anni 378. ſubſcripſerint.

jorem ſynodum diœceſis illius epiſcoporum, pro cauſa convocatorum; & accuſationem non prius intendere, quam in ſcriptis æquale periculum ſibi ſtatuant, ſi quidem in rebus examinandis accuſatum epiſcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis, quæ, ut prius declaratum eſt, decreta fuerunt, contemptis, auſus fuerit vel imperatoris, aures moleſtia afficere, vel ſæcularium principum judicia vel univerſalem ſynodum perturbare, neglectis diœceſis epiſcopis; eum nullo modo eſſe ad accuſationem admittendum, ut qui canonibus injuriam fecerit, & eccleſiaſticum ordinem everterit.

τῇ τῶν πραγμάτων * πίξει συκοφαντοῦντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν. εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ προδηλωθέντα δεδογμένων, τολμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλεῖν ἀκοὰς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαιήσεις, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντως ἀτιμάσας τὰς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ παράπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίσαντα τὰς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηνάμενον ἁπλότητα.

VII.

Eos qui rectæ fidei adjiciuntur, & parti eorum qui ex hæreticis ſervantur, recipimus, ſecundum ſubjectam hic conſequentiam & conſuetudinem. Arianos quidem, & Macedonianos, & [1] Sabbatianos, & Novatianos, qui dicunt ſe ipſos Catharos & Ariſteros, (hoc eſt, mundos, vel ſiniſtros,) & Teſſaradecatitas, ſive Tetraditas, & Apollinariſtas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæreſim anathematizantes, quæ non ſentit ut ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia; & ſignatos, ſive unctos primum ſancto chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos ſignantes dicimus, Signaculum doni Spiritus ſancti. Atqui Eunomianos, qui in unam demerſionem baptizantur; & Montaniſtas, qui hic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eumdem eſſe Patrem & Filium opinantur, utrumque ſimul confundentes, & alia gravia & indigna faciunt: & alias omnes hæreſes: quoniam hic multi ſunt hæretici, & maxime qui ex Galatarum regione veniunt; quicumque ex his recte fidei adſcribi volunt, ut Græcos admittimus: & primo quidem die ipſos Chriſtianos facimus; ſecundo catechumenos; deinde tertio exorcizamus ſive adjuramus ipſos, ter ſimul in faciem eorum & aures inſufflando. Et ſic eos catechizamus ſive initiamus, & curamus ut longo tempore verſentur in eccleſia, & audiant ſcripturas; & tunc eos baptizamus.

ζ'.

[2] Τὰς προσιθεμένας τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν. δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν. Ἀρειανὰς μὲν καὶ Μακεδονιανὰς, καὶ Σαββατιανοὺς, καὶ Ναυατιανὰς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, εἴτουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολιναριστὰς δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένας, ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τὸ, τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς μέντοι, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανισὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τὰς υἱοπατορείαν * διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας. καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατίδος χώρας * ἐρχόμενοι, πάντας τὰς ἀπ' αὐτῆς θέλοντας προσίεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς ἕλληνας δεχόμεθα. καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανοὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μὲ τοῦ ἐμφυσᾶν τρὶς εἰς τὸ πρόσωπον & εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς· καὶ ὕστως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῆς γραφῆς· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

TO'

1 Non videtur apud Socratem Sabbatianorum nomen uſurpatum ante an. circiter 392.

2 Non eſt hic canon in Arabica paraſraſi, nec in Collectione Canonum Joannis Antioch. qui & Scholaſticus dictus eſt, Patriarcha CP. nec in epitome Canonum Symeonis magiſtri, uterque enim ſex tantum priores Canones appellat hujus Concilii. Eſt totidem verbis Canon XIV. Synodi Trullanæ. Vide etiam epiſtolam ad Martyrium Antioch. apud Leunclavium in jure Græco Rom. pag. 290, unde hic Canon deſcriptus videri poteſt.

A

ΤΟ' Ε'ΚΤΕΘΕ'Ν ΠΑΡΑ' ΤΗ'Σ ἀυτῆς συνόδ τ Ὲν Κωνσαντινουπόλει σύμβολον.

SYMBOLUM EJUSDEM Concilii Constantinopolitani.

ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν ὰρανῦ κ γῆς, ὁρατῆ τε πάντων κ ἀοράτων. κ εἰς ἕνα κύριον Ιησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γενηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γενηθέντα ὲ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους κ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν ὐρανῶν, κ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου κ Μαρίας τῆς παρθένου, κ ἐνανθρωπήσαντα· σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, κ παθόντα, κ ταφέντα, κ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς· κ ἀνελθόντα εἰς τοὺς ὐρανούς, κ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, κ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας κ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. κ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ κ υἱῷ συμπροσκυνούμενον κ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν κ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογοῦμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, κ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Αμὴν.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, homousion Patri, hoc est; ejusdem cum B Patre substantiæ; per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est ex Spiritu sancto, ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus ac sepultus: & tertia die resurrexit secundum scripturas: ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris: inde venturus est cum gloria, judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Credimus in spiritum sanctum, dominum & vivificantem, ex patre procedentem, & cum patre & filio adorandum & conglorificandum: qui locutus est per prophetas. Et unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam. Confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri sæculi. Amen.

CANONES CONCILII CONSTANTINOPOLITANI

Ex interpretatione Dionysii Exigui.

TITULI CANONUM. D

I. *Ut ea quæ apud Nicæam statuta sunt, immota permaneant, & de anathemate Arianorum, Eunomianorum, Macedonianorum, Sabellianorum, Photinianorum, Marcel. & Apollinariorum.*

II. *De ordine singularum diœceseon, & de privilegiis, quæ Ægyptiis, Antiochenis, Constantinopolitanisque debentur.*

III. *De Maximi illicita ordinatione.*

CANONES.

Sub Theodosio piissimo imperatore apud Constantinopolim expositi sunt canones numero E tres. Hæ definitiones expositæ sunt ab episcopis CL. qui in id ipsum apud Constantinopolim convenerunt, quando beatus Nectarius episcopus est ordinatus.

I.

FIDEM non [1] violandam patrum trecentorum decem & octo, qui apud Nicæam Bithyniæ convenerunt; sed manere eam firmam & stabilem. Anathematizandam omnem hæresim, & specialiter Eunomianorum vel Anomianorum [a], & Arianorum vel Eudoxianorum, & Macedonianorum [b] vel spiritui sancto resistentium, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photinianorum, & Apollinariorum.

[1] exponendam

[a] & Semiarianorum.

[b] Pneumatomachorum. id est qui contra spiritum sanctum pugnant.

II.

[2] Qui sunt [c] super dœceseos episcopi, nequaquam ad ecclesias, quæ sunt extra præfixos sibi terminos, accedant; nec eas hac præsumptione confundant; sed [d] juxta canones, Alexandrinus antistes

[c] ultra.

[d] secundum regulas.

1 Contulit Harduinus hanc Dionysii versionem cum tribus Mss. Codicibus Bibl. Paris. Soc. Jesu, ac ejus sunt sequentes notæ. Al. Ms. *resetendam*. 2 Vide aliam versionem in Concil. Chalcedonensi act. XVI.

quæ ſunt in Ægypto regat ſolummodo; & orientis epiſcopi orientem tantum gubernent, ſervatis privilegiis, quæ Nicænis canonibus eccleſiæ Antiochenæ tributa ſunt. Aſianæ quoque diœceſeos epiſcopi, ea ſolum quæ ſunt in Aſiana diœceſi diſpenſent: necnon & Ponti epiſcopi ea tantum quæ ſunt in Ponto; & Thraciarum, quæ in Thraciis ſunt gubernent.

Non vocati autem epiſcopi ultra ſuam diœceſim non accedant propter ordinationes faciendas, vel propter alias diſpenſationes eccleſiaſticas. Servata vero quæ ſcripta eſt de gubernationibus regula, manifeſtum eſt, quod illa quæ ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ ſynodus diſpenſet, ſicut Nicæno conſtat decretum eſſe concilio. Eccleſias autem Dei in barbaricis gentibus conſtitutas gubernari convenit juxta conſuetudinem, quæ eſt a patribus obſervata.

Can. 4.

Verumtamen Conſtantinopolitanus epiſcopus habeat honoris primatum poſt Romanum [a] epiſcopum, propterea quod urbs ipſa ſit [b] junior Roma.

a Pontificem.
b nova.

III.

De Maximo Cynico & ejus inordinata conſtitutione, quæ Conſtantinopoli facta eſt, placuit, neque Maximum epiſcopum eſſe vel fuiſſe, nec eos qui ab ipſo in quolibet gradu * clerici ſunt ordinati; cum omnia quæ ab eodem perpetrata ſunt, in irritum deducta eſſe videantur.

* cleri.

[c] EXPOSITIO [c] FIDEI CENTUM quinquaginta ſanctorum patrum, qui Conſtantinopoli congregati ſunt.

c ſymbolum.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium. Et in unum dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei, natum ex Patre ante omnia ſæcula, Deum verum de Deo vero; natum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & ſalutem noſtram, deſcendit de cœlis: & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & humanatus eſt: & crucifixus eſt pro nobis ſub Pontio Pilato, & ſepultus eſt: & reſurrexit tertia die; aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris, iterum venturus cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum, dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per ſanctos prophetas. Et unam ſanctam catholicam & apoſtolicam eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum: & vitam futuri ſæculi. Amen.

Et ſubſcripſerunt epiſcopi centum quinquaginta, qui in eodem concilio convenerunt.

Nectarius Conſtantinopolitanus.

Provinciæ Ægypti.

Timotheus Alexandrinus.
Dorotheus Oxyrinchites.

Provinciæ Palæſtinæ.

Cyrillus Hieroſolymitanus.
* Thalaſſius [2] Cæſarienſis.
Macer [a] Jerichuntinus.
Dionyſius Dioſpolitanus.
Priſcianus Sebaſtenſis.
[b] Saturninus Scythopolitanus.
Ruſus Nicopolitanus.
Auxentius Aſcalonitanus.
[3] Ælianus Jamnienſis.

Provinciæ Phœnices.

Zenon Tyrius.
Paulus Sidonienſis.
Nectabus Ptolemaidenſis.
Philippus Damaſcenus.
[c] Batrachus Pancadenſis.
Timotheus [d] Berytius.
Baſilides Byblenſis.
* Mochimus Aradenſis.
Alexander * [4] Arachenſis.

*Provinciæ Syriæ * Cœles.*

Meletius Antiochenus.
* Pegaſius Laodicenſis.
Acacius Berœenſis.
Joannes Apameenſis.
[e] Byzus Seleucienſis.
Euſebius Epiphanienſis.
Marcianus * Seleucopolitanus.
Patrophilus Lariſſenſis.
Severus [f] [5] Patrenſis.
Flavianus, & Elpidius presbyteri Antiocheni.
Euſebius Chalcidenſis.
[6] Domnus Gabalenſis.
Baſilius [5] Raphanenſis.

Provinciæ Arabiæ.

[h] Agapius [7]
[i] Bagadius.

Pro-

---

1 In Mſ uno e noſtris. *Explicant Canones. Deinde ſequitur Sancta fides, quam expoſuerunt per Symbolum prædicti Sancti Patres centum quinquaginta conſona voce, qui Conſtantinopolim congregati ſunt.*

2 Mſſ. noſtri, *Gelaſius*: & ita Leontius lib. 1. contra Neſtor. & Eutych. & Theodoretus lib. 5. cap. 8. & alii.

3 Mſ. *Helianus*. 4. Al. *Arnchon per Timotheum presbyterum.*

5 Lege, *Paltenſis*. 6 Mſ. *Domninus*. 7 In alio Mſ. *Agapius & Bagadus*, ita ſimul junctis.

Provinciæ Bostron.

Elpidius * Dionisiensis.
Uranius * [1] Adranensis.
Chilon [a] Constantiensis.
Severus Neapolitanus.

Provinciæ Osdroenæ.

Eulogius Edessenus.
Vitus [b] Carrensis.
Abramus * Bathnensis.

Provinciæ Mesopotamiæ.

Mareas Amidensis.
[c] Bathes Constantinianensis.
[d] Jobianus Imerienſis:

*Provinciæ Augustæ * Euphratesiæ.*

* Theodotus Hierapolitanus.
Antiochus Samosatenus.
[2] Isidorus * Surienſis.
Jobinus * [3] Pellensis.
Maris [e] Dolichensis.

Provinciæ Ciliciæ.

Diodorus Tarsensis.
[4] Cyriacus Adanensis.
Hesychius Epiphanienſis.
Germanus Corycensis.
Aerius Zephyrienſis.
[f] Philomusus Pompejopolis.
Olympius [5] Mopsuestienſis.
[6] Philomusus Alexandrinus, per Alypium presbyterum.

Provinciæ Cappadociæ.

[6] Helladius Cæsarienſis.
Gregorius Nyssenus.
[h] Epherius Tyanensis.
Bosphorus * Colonienſis.
Olympius [i] Pharnacienſis.
Gregorius [8] Nazianzenus.

Provinciæ Armeniæ minoris.

[9] Oterius Melitinensis.
Oterius Arabissensis.

Provinciæ Isauriæ.

Symposius Seleucienſis.
Philotheus [k] Irenopolis.
Montanus [l] Claudianopolitanus, per Paulum presbyterum.
* Hipsistius Philadelphius.
Marinus Dalisandensis.
Theodosius Antiochenus.
Artemius [m] Titopolitanus.
[n] Neon Selenuntensis.

A Eusebius Olbiensis.
Montanus Diocæsarienſis.
Musonius [a] Celenderitanus.

Provinciæ Cypri.

Julius Paphensis.
Theopompus Tremituntis.
Tychon [b] Thamasensis.
Mnemius Cittiensis.

Provinciæ Pamphiliæ.

Troilus * [10] Geonensis.
[11] Cajus * Lirbensis.
B Longinus * Collobrassensis.
Theodulus * Coracesienſis.
Hesychius * [12] Commacensis.
Tuesianus Cassonensis.
Mydus * Penteneſſensis.
Heraclides * [13] Tituensis.
Theodulus [14] Silvienſis.
Pammenius Ariassensis.

Provinciæ Lycaoniæ.

Amphilochius Iconienſis.
Cyrillus Homonadensis.
Aristophanes [c] [15] Sobarensis.
Paulus Lystrensis.
C Inzus * Cotnensis.
Darius Mystiensis.
Leontius [16] Pergensis.
Theodosius * Hydensis.
Eustathius Cannensis.
Daphnus Derbensis.
Eugenius * [17] Paspanensis.
[d] Iluarius Isaurensis.
Severus Ambladensis.

Provinciæ Pisidiæ.

[e] Optimius Antiochenus.
Themistius Hadrianopolis.
Attalus [18] Prostamensis.
D Ananius [f] Adadensis.
Faustus * Lysinienſis.
[19] Jonius * Sagalessensis.
Callinicus [g] [20] Podalienſis.
Eustathius Metropolitanus.
Patricius [h] [21] Paralienſis.
Lucius Neapolitanus.
[i] Longianus Sozopolis, per Simplicium presbyterum.
Tyrannus presbyter [k] Amorii.
[l] Auxanon presbyter Apameæ.
Helladius presbyter Commanensis.
Theosebius Philomelienſis, per Bassum presbyterum.

E *Provinciæ Lyciæ.*

Tatianus Myrensis.
Pionius Comasensis.

Eu-

[a] Colendrinus.
[b] Tamasianus.
* Meminius Nemus.
Cethiu.
* Gonensis. Egeanensis.
* Cyrbensis Lirbysenus.
* Colymbrasensis.
* Corocasiensis.
Caricissitanus.
* Caramensis. Coternuensis.
* Peneminensis.
Midos Panemu.
* Ptynsensis. *al.* Tychensis.
Thicusitanus Fialitauus.
Cumanadensis.
[c] Supate seu Saparensis.
* Corisensis. Corinus.
* Sydensis. Udisenus.
Parsanas.
* Palanensis. Poradensis.
Passalonensis.
[d] Illyrius.
[e] Optimus.
[f] Adanensis.
* Limineusis.
* Salagassensis. Salassitanus.
[g] Pemandrensis.
[h] Paradagensis.
[i] Lollianus.
[k] Amuranus.
[l] Auxianus.

---

1 Lege, *Adrasensis*. 2 De hoc Isidoro vide Theodoret. lib. 5. hist. cap. 4. & 7.
3 Mſ. *Perrhensis*. Apud Basil. epist. 318. Ἰοβῖνος Κίφος, pro Πέρρης. 4 Mſ. *Quiriacus*.
5 Mſ. *Momsuestias*. 6 Ad Helladium scripta epistola Gregorii Nazianz. 216. 7 Forte *Theodorus*, de quo Gregorius Nazian. Epist. 225. 8 Mſ. *Nazianzenus*. 9 Ὀτήριος Μελιτήνης, apud Basil. epist. 316.
10 Forte, *Sidensis*. 11 Mſ. *Gajus*. 12 Lege, *Commanensis*. 13 Forte, *Tityassensis*, e Pisidia.
14 Forte, *Sthlienſis*, e Phrygia: vel *Selgensis*. 15 Forte *Sabatrensis*. 16 Lege, *Portensis*.
17 Forte, *Pasalonensis*: nam in Estheſi Andronici est ὁ Πασάλων. 18 al. *Prostranensis*. 19 al. *Joannes* & *Jovinus*. 20 al *Tymandum* pro *Tymandensis*. 21 Lege *Parlaensis*.

[1] Eudemius Patarensis.
Patricius [a] Oenandensis.
Lupicinus Lymirensis.
Macedon [b] Xanthensis.
Romanus [c] [2] Bibonensis.
[d] Theantimus Araxenus.
Hermeus [3] Bubuteensis.

a Unomandensis. b Zandolensis. c Pasilidunensis. d Theantianus.

Provinciæ Phrygiæ Salutaris.

Vitus [e] Primnesiensis.
[f] Auxamanus Eucarpiensis.

e Primisiæ. f Eusanius.

Provinciæ Phrygiæ Pacatianæ.

Nectarius * [4] Apirensis.
Theodorus Eumeniensis, per Profuturum presbyterum.

* Appianensis.

Provinciæ Cariæ.

[g] Eudoxius Aphrodisiadis.
Leontius [h] Cyburensis.

g Ecdicius. h Cymirunensis, seu Cibyrensis.

A *Provinciæ Bythiniæ.*

Euphrasius Nicomediensis.
Dorotheus Nicænus.
Olympius Neocæsariensis.
Theodulus Chalcedonensis.
[a] Eustasius Prusensis.

a Eu

Provinciæ Ponti Amasiæ.

* Pantophilus Iberorum.

* Pant el. Pa

Provinciæ Mysiæ.

Martyrius [b] Marcianopolis.

b Ma

B *Provinciæ Scythiæ.*

[c] Gerontius Tomensis.
Ætherius [d] Tersonitanus.
Sebastianus Anchialensis.

c Ta d Che

*Provinciæ * Spaniæ.*

Agrius * Immontinensis.

* Hisp

* Lam * nensis Ymim

Provinciæ Ponti Polemoniaci.

Atarbius, per [e] Cylum lectorem. [5]

e Cyr

CANONES CONCILII
CONSTANTINOPOLITANI

Ex interpretatione veteri, quæ legitur in compilatione Isidori Mercatoris.

TITULI CANONUM.

I. *Custodiendam esse fidem patrum trecentorum decem & octo.*
II. *Ut episcopi suam diœcesim gubernent, nec ad alias accedant.*
III. *Non invitatos episcopos ultra diœcesim propriam accedere non debere.*
IV. *De ecclesiis barbaricis positis: sive, in barbaricis compositis.*
V. *De honore Constantinopolitani episcopi.*
VI. *De Maximo Cynico philosopho.*
VII. *De fide symboli apud Constantinopolim constituti.*

CANONES.

Hæ regulæ sive definitiones sunt expositæ ab episcopis centum quinquaginta qui in unum Constantinopolim convenerunt, quando beatus Nectarius episcopus ordinatus est damnato Maximo Cynico, quorum nomina & provinciæ nominantur in Græco.

I.

NON spernendam esse fidem patrum trecentorum decem & octo, qui in Nicæa Bithyniæ convenerunt, sed manere eam ratam oportet, & anathematizari omnem hæresim, specialiter autem Eunomianorum sive [a] Anomianorum (qui Latine sine lege dicuntur) & Arianorum sive Eudoxianorum, & Semiarianorum, nec non Pneumatomachorum, (qui contra Spiritum sanctum pugnant) & Sabellianorum & Marcellianorum & Photinianorum & Apollinaristarum.

a Anorum.

II.

Episcopi [b] qui extra diœcesim sunt ad ecclesias qui extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant & permisceant ecclesias secundum regulas constitutas. Alexandriæ quidem episcopus ea quæ sunt in Ægypto tantum gubernet. Orientis autem episcopi solius orientis curam gerant, servatis honoribus primatis ecclesiæ Antiochenæ, quæ in regulis Nicænæ synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis episcopi & quæ sunt in

b 9. q. scopi tra.

Can. 6.

1 Βύδημος Πατάρων, apud Basil. epis. 403. 2 Lege, *Bubonensis*. 3 Ms. *Brunensis*, forte, *Bruzensis*.
4 Ms. *Appias*, Græc. Απίας, Απάας. 5 In Ms. uno, hoc loco additur, *Explicat professio fidei per symbolum tradita, ac subscriptio Constan-tinopolitani Concilii*.
6 In tribus Mss. codicibus perantiquis collegii Paris. Soc. Jesu hæc est Isidori Mercatoris adnotatio præfixa canonibus: *Hi Canones prolati sunt ab Episcopis centum quinquaginta, quos inclytæ recordationis Theodosius Imperator & pater Arcadii & Honorii principum, invocavit: quando Nectarius Constantinopolitanæ Ecclesiæ, damnato Maximo, sortitus est pontificatus officium.* In alio autem Ms. ibidem, quo Synodorum indiculus continetur, hæc sunt ejusdem Isidori verba, relata ex parte a Gratiano in Decreto X. Dist. XVI. *Secunda principalium Synodorum Constantinopolitana est, centum quinquaginta Patrum, sub Theodosio seniore Cæsare, temporibus Damasi Papæ Romani, ac Cyrilli Hierosolymitani, seu Timothei Alexandrini, celebrata, quæ Macedonium Constantinopolitanum Episcopum, Sanctum Spiritum Deum esse negantem condemnans, consubstantialem Patri & Filio eumdem Paraclitum demonstravit; dans latius symboli formam, quam tota Græcorum & Latinorum confessio in Ecclesiis prædicat: statuens etiam Canones tres, quorum auctor maxime beatus Nectarius CP. Episcopus fuit, eisdem diebus ordinatus: subscribentibus reliquis Episcopis.* Harduinus.

in Asia & ad Asianam tantummodo diœceſim pertinent gubernent. Ponti autem epiſcopi Ponticæ tantum diœceſis habeant curam. Thraciæ vero ipſius tantummodo Thraciæ.

III.

Non invitati [a] epiſcopi ultra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus vel quibuſcumque diſponendis eccleſiaſticis cauſis ſervata regula, quæ ſupra ſcripta eſt de unaquaque diœceſi. Manifeſtum namque eſt quod per ſingulas quaſque provincias provincialis ſynodus adminiſtrare & gubernare omnia debeat, ſecundum ea quæ ſunt in [b] Nicæa definita.

IV.

Eccleſias autem Dei quæ ſunt in barbaricis gentibus confirmatæ, regere atque adminiſtrare oportet ſecundum conſuetudinem quam a patribus obtinuiſſe dignoſcitur.

V.

Conſtantinopolitanæ [c] civitatis epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum epiſcopum, propterea quod ſit nova Roma.

VI.

De Maximo Cynico philoſopho, & propter totius indiſciplinationis ejus doctrinam quæ Conſtantinopoli orta eſt, ſtatutum eſt, ut neque Maximus fuiſſe aut eſſe etiam putetur epiſcopus, neque Ahi qui ab eo ſunt ordinati, qualemcumque gradum clericatus obtineant, omnibus ſcilicet quæ circa eum, vel ab eo geſta ſunt, in irritum [a] revocatis. a redactis.

VII.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium conditorem. Et in unum dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum ex patre natum ante omnia ſæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero: natum non factum, omouſion Patri, hoc eſt ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine, homo factus paſſus eſt ſub Pontio Pilato, ac ſepultus & tertia die reſurrexit: aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram Patris: inde venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Credimus & in Spiritum ſanctum dominum & vivificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per prophetas. Unam catholicam atque apoſtolicam eccleſiam. Confitemur unum baptiſmum in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum: & vitam futuri ſæculi Amen.

SYNOPSIS CANONUM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI

Ex collectione vetuſtiſſima Canonum breviatorum in MS. Codice Lucenſi.

I.

IN primo capite fides Nicæni ſynodi firmata; omnis hæreſis condemnata eſt; ſpecialiter autem Eunominarum, Arianorum, Eudoxianorum, Semiarianorum, nec non & Pneumatomacorum, ideſt qui contra Spiritum Sanctum pugnant; & Sabellianorum & Potinianorum & Apollianiſtarum.

II.

Secundo ut Epiſcopi qui extra Diœceſes ſunt ad Eccleſias, atque extra terminos eorum ſunt non accedant; & ut Primatus Metropolitanorum Epiſcoporum maneat; nec terminos unuſquique eorum & provincia ſuæ (ſic) accedat.

III.

Tertio Epiſcopi non invitati ultra Diœceſes non accedant, nec de alienis Eccleſiis Clericos ordinent.

IV.

Quarto privilegia Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopi firmata ſunt, ut ſit ſecundus poſt Romanum Epiſcopum, eo quod ſit novæ Romæ Epiſcopus, & ut a Rege Eccleſiæ, quæ ſunt in barbarius gentibus oporteat miniſtrare.

V.

Sub quinto titulo, Maximus Cynicus philoſophus Epiſcopus irritum deductus eſt, ut omnes ab eo ordinati. Subinde fides eorumdem Sanctorum centum quinquaginta Patrum habetur.

CA-

CANONUM CONSTANTINOPOLITANORUM PARAPHRASIS ARABICA.

LIBER SECUNDI EX OECUMENICIS CONCILIIS.

Auctore Josepho Presbytero Ægyptio, ut dictum est superius, pag. 305. interprete Beveregio:

Cum primum Concilium modo præcesserit, quod Concilium fuit trecentorum & duodeviginti Patrum, Nicææ habitum: hoc præsens in consequentia numeri secundum sit necesse est. Hoc autem idem est, quod in magna civitate Constantinopoli celebratum fuit; ubi e sanctis Patribus congregati sunt centum quinquaginta episcopi. Conventui eorum Macedonius hostis Spiritus sancti, & Apollinarius, occasionem præbuerunt. Et quatuor etiam Canones ab iis constituti sunt. Domino Domino exercituum sit gloria & honor in sæcula sæculorum. Amen.

In nomine Dei, unius in essentia, trini in personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto. Hic liber est secundi e magnis Conciliis: quoniam primum modo præcessit, quod erat Concilium trecentorum duodeviginti Patrum, qui Constantini Magni fidelis, filii Helenæ Rohensis, tempore, in civitate Nicæa congregati sunt. Numerus autem episcoporum præsentis sancti Concilii erat centum quinquaginta, qui etiam quatuor sanctos Canones ediderunt.

Prafatio Auctoris.

HÆc secunda est e synodis Oecumenicis, quæ in urbe Constantinopoli congregata est: & numerus eorum erat centum quinquaginta Episcopi, Patres sancti. Congregati sunt autem propter Macedonium Spiritus sancti inimicum: & Apollinarium etiam, qui in Spiritum sanctum blasphemiam profudit, Arii blasphemiæ non absimilem. Hi autem dixerunt. Quod dominus humanum intellectum non accepit. Verum sancti Patres hac synodo congregati, determinarunt, asseruerunt, suamque de fide sententiam confirmarunt: nimirum quod Spiritus sanctus ex Patre procedat, & quod ipse sit Dominus vivificans, non secus ac Pater & Filius; quibus sit adoratio, honor, & gloria. Et anathematizarunt, & maledixerunt, & segregarunt impium Macedonium, & Apollinarium Ario comparem. Congregatum fuit hoc Concilium tempore Theodosii Magni, Imperatoris Romani: & in eo sanctum fidei symbolum perfecerunt. Nam prima synodus dixit tantummodo, *In Spiritum sanctum*. Patres autem hujus synodi dixerunt, *Et in Spiritum sanctum Dominum vivificantem*, & quæ sequuntur.

Congregatum est sanctum hoc secundum ex Oecumenicis Conciliis in urbe Constantinopoli: & numerus episcoporum qui in ea collecti sunt, erat centum quinquaginta episcopi sanctique Patres: idque coram Imperatore Theodosio Magno, Imperatore Romano, Arcadii & Honorii, magnorum & fidelium Imperatorum, patre. Præsides in hoc Concilio fuerunt Timotheus Patriarcha Alexandrinus, & Meletius Antiochenus, & Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus: una etiam cum iis intererant procuratores Patriarchæ Romani. Et hi quidem Patriarcham Nectarium dictum, unum ex Imperatoris ministris, super Constantinopolim ordinabant: idque postquam Macedonium Spiritus sancti inimicum percussissent. Coacta est enim hæc synodus contra dictum Macedonium: idque propterea quod, cum Patriarcha esset Constantinopolitanus, Arium infidelem in opinione ejus de Filio secutus est: & deinde quod de Spiritu sancto dixit, eum non omnino Deum esse; sed creatum, factum. Cum autem congregatum esset contra eum præsens Concilium, dicebant ei: O vir infidelis: Spiritus sanctus nobis nihil aliud videtur esse, quam Spiritus Dei: neque est aliud Spiritus Dei, quam vita ejus. Ergo si dixeris Spiritum sanctum creatum esse, dices etiam Spiritum Dei creatum esse. Quod si affirmaveris Spiritum Dei creatum esse, affirmabis etiam vitam ejus creatam esse. Et si dixeris vitam ejus creatam esse, eum sine vita esse autumabis. Quod si autumaveris eum esse sine vita, eum horrendum in modum abnegabis. Revertere igitur ab hac sententia tua: alioqui anathemate te feriemus, & ab Ecclesia abscindemus. Cum igitur ab ea redire noluerit, eum anathematizabant, segregabant, & Patriarchatu Constantinopolitano deponebant: ejusque loco Nectarium, unum ex Imperatoris ministris, Patriarcham constituebant, ut antea dictum est. Post hæc ediderunt perfectum fidei symbolum: quod ubicumque Christiana religio colitur, & toto terrarum orbe, etiamnum recitatur. Nam primum fidei symbolum auxerunt, in quo confirmarunt Spiritum sanctum esse creatorem. Statuerunt etiam perfectam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, quemadmodum dicit sanctum Evangelium: idque quod sancti Patres trecenti octodecim Nicæni sic quidem dixerunt, *Credimus in Patrem, & in Filium*, & reliqua, quæ de iis dicta sunt, deinde clamarunt, & prædicarunt eadem: sed de Spiritu sancto nihil plus dixerunt quam hoc: *Et in Spiritum sanctum*; & finem ibi fecerunt: isteque terminus est symboli a primo Concilio editi. Cum autem exortus est Macedonius, apertus Spiritus sancti inimicus, in sancto hoc secundo Concilio accessionem fecerunt, atque ita perfectum fidei symbolum ediderunt.

Et in Spiritum sanctum Dominum vivificantem, qui procedit a Patre, qui una cum Patre & Filio adorandus a nobis & honorandus est: qui per prophetas locutus est. Et in unam Ecclesiam sanctam Catholicam, Apostolicam. Et confitemur unum baptisma ad peccatorum remissionem.

sionem. Et speramus resurrectionem mortuorum & vitam ad sæcula sæculorum permanentem. Amen.

Et decreverunt, ut nihil postea huic symbolo adjiceretur. Hæc autem quæ sancti bonique Patres dixerunt, argumento sunt, Spiritum sanctum verum esse Deum, de essentia Patris & Filii. Ac proinde sancta ecclesia duobus hisce Conciliis consensit: dixitque honorandam esse Trinitatem in una essentia; unum esse Deum, unamque substantiam, & unam essentiam in tribus subsistentiis, & tribus personis, & tribus proprietatibus: Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in Unitate, unam essentiam in tribus personis. Secundum hæc alios etiam nonnullos anathemate percusserunt hæreticos; quos inter fuit Sabellius Libyæ episcopus, eo quod affirmaverat unam esse personam Patri & Filio & Spiritui sancto. Postea maledixerunt etiam Apollinario, omnibusque iis qui impias ejus opiniones amplectuntur, & dictis assentiunt: & aliis nonnullis qui improba verba protulerant, aliasque res turpes perpetraverant, quas explicare non decet. Nonnulli autem dixerunt, Dominum nostrum humanam assumpsisse naturam intellectus expertem: Et nihil inter hos & Arianos interest, nisi quod Ariani affirmant, corpus Domini non omnino animatum esse, sed divinitatem in eo animæ vicem supplere. At Apollinarii gregales asserunt, eum animam quidem assumpsisse, verum non accepisse intellectum. Sancta autem Ecclesia turpibus istorum improbisque dictis cito rejectis, credidit unam Trinitatis personam, quod fuit Verbum Dei glorioſum, corpus assumpsisse, anima rationali intelligenti præditum. Et illud confirmatum est.

De ordine Præsulum, eorumque gradibus & locis. Honor etiam in hoc Concilio, & primatus Episcopo Romano concessus est, & factus est primus: & secundus, episcopus Constantinopolitanus: tertius, Alexandrinus: quartus autem, Antiochenus: & quintus, Hierosolymitanus. Ad hæc in sancto hoc Concilio, nimirum Constantinopolitano, editi sunt quatuor Canones, anno nono præfecturæ [a] Gratiani, mense Ab, anno æræ Antiochenæ CCCXXIX. Edidit hæc statuta synodus, quæ gratia Dei, (cujus nomen sanctificetur) ex omnibus locis Constantinopoli congregata est: quo Deo glorioso dilectus Theodosius Imperator Romanus eos convocavit ad celebrandam Nectarii episcopi istius loci ordinationem: quæque hæc quatuor statuta definivit.

[a] Arabico non erat num: Beginus Gratianum posuit pro jectura.

CANON I.

Editus est hic Canon de statutis quæ CCCXVIII. *sancti Patres Nicææ congregati ediderunt, ut firma maneant; & de anathematizandis & exsecrandis hæreticis, id est, contradicentibus.*

Fidem ne alteretis, nec statuta transgrediamini; statuta nimirum sanctorum Patrum, trecentorum duodeviginti episcoporum, qui Nicææ congregati sunt: sed integra maneant, quemadmodum edita sunt. Et anathemate feriantur omnes hæretici die anathematizationi eorum præstituto; isque magnus dies magna est quinta feria. Et præcipue socii Arii, qui dicuntur Ariani, suntque ex parte istorum Eudoxianorum, qui non credunt in Spiritum sanctum. Sic etiam socii Sabellii, & Macedonii, & Photini, & Apollinarii; aliique ex hæreticis, sive contradicentibus, qui religionem corrumpunt.

CANON II.

De recta sanctæ Ecclesiæ administratione, & primatu qui provinciis Ægypti, & Antiochiæ, & Libyæ etiam, & locis iis adjacentibus debetur.

Nullus episcopus diœceseos suæ, in qua constitutus est, terminos transgredietur, desiderio arripiendi quod sibi jure non convenit, & ecclesias quæ sunt ultra suos limites. Hoc enim exitio Ecclesiis erit, easque corrumpet. Verum enim vero hæc res juxta legem antiquitus institutam procedat: nimirum ut Episcopus Alexandriæ omnes Ægypti provincias regat: & Episcopus orientis provincias administret: conservatis interim primatu & honore primis Episcopis a Concilio Nicæno concessis: & ut tam Antiocheni quam Asiani ab episcopis suis gubernentur. Et sic etiam Pontum suus administret episcopus: & provinciæ Thraciæ a proprio etiam episcopo administrentur: & ne transiliant terminos ipsis constitutos; & ne ex suis provinciis in aliorum terminos transeant, ad aliquam ecclesiasticam administrationem, aut ordinationem ibi celebrandam, aut ad quodcumque aliud ecclesiasticum negotium: sed observetur regula, quæ de provinciarum præfectura scripta est. Et notum sit quidquid ad provincias pertinet: siquidem episcopi istius loci partientur illud, ut ipsis visum fuerit; quemadmodum in statutis Concilii Nicæni scriptum est. Quod autem ad Ecclesias spectat, quæ in barbaris sunt gentibus, oportet sane ut in illis distribuatur, quantum eis satis est, juxta consuetudinem quæ a Patribus nostris episcopis processit. Et ex facultatibus earum fiant thesauri, & distribuantur ecclesiis earum diversis, ut æqualiter omnibus communicentur. Adhæc Episcopo Constantinopolitano honor, dignitas, & majestas deferantur: propterea quod proximus post episcopum Romanum sedet: quoniam urbs Constantinopolis hodie est nova Roma ([a] *in exemplaribus inveni scriptum*, novam Nicæam) & manifestum est, quod usque ad nostra hæc tempora nova Roma appelletur.

[a] *Verba sunt ipsius Paraphrastæ, Josephi presb.*

CANON III.

De ordinatione, quam Maximus injuste & impie peregit.

De Maximo, qui ordinationem Constantinopoli contra legem currentem celebravit, jubemus, ut in episcoporum numerum non recenseatur. Et nec ille, qui ordines ab eo accepit, in quemlibet sacerdotii gradum admittatur; quoniam fidem erroneam & ordinationem injustam introduxit. Quapropter quidquid ab eo in dicta ordinatione aut alia in re factum est, istud sancti Patres Occidentales pariter atque Orientales irritum faciant. In posterum autem recipiatur omnis, qui unam divinitatem Patris & Filii & Spiritus sancti confitetur.

CANON IV.

Quod non oportet ejus qui non cognoſcitur, teſtimonium contra epiſcopos admitti: ſed eorum ſolummodo, qui iis ſimiles ſunt, & eamdem religionem profitentur. Et a quonam accipi oportet.

Quandoquidem multi eorum, qui timorem Dei non habent, tam ex epiſcopis quam ex aliis, per ſuperbiam, indignationem, & mutuas inimicitias res ſanctæ Eccleſiæ ſubvertere ſtudent, ejuſque leges corrumpunt, ac epiſcopis ſibi ſimilibus crimina objectant, quibus non tenentur, idque propter inimicitiam, & iniquo in eos animo, ſecus ac æquum & par eſt; in hoc nihil aliud ſibi proponentes, quam ut ſacerdotium dedecore afficiant, & inter populos in pace degentes diſcidium excitent, hiſque opprobria inferant ex peccatis, quibus ipſi non tenentur, ſed is tenetur qui ea fecerit. Omnis enim homo propter ſuum peccatum morietur, nec quis alterius peccato tenetur. Hujuſmodi autem homunciones diſcidia inter populos in pace degentes excitare conantur. Idcirco nobis omnibus in ſynodo Conſtantinopoli congregatis, viſum eſt, ut nemo admittatur ex epiſcopis, quos præfecit Spiritus ſanctus prout voluit: nec quilibet qui eos accuſat, recipiatur, ſine examine religionis ejus, vitæ, atque familiæ: nec ad hoc reſpiciatur, cum ſint extranei & ignoti, quodcumque crimen objecerint: quoniam Dominus Chriſtus poteſtatem habet in ſynodum noſtram, & ille eſt qui ſecreta novit, & quidquid in pectoribus occultatur, & quid eos impulit ad crimen epiſcopo, videlicet cuilibet ex epiſcopis ſuis, inferendum, annon ex invidia & injuria & malitia factum ſit. Et nemo ex iſtis qui eos accuſant, admittatur, niſi quatenus fidei orthodoxæ conſentaneum eſt. Quod ſi accuſator fuerit ex populo epiſcopi, & quem epiſcopus iſte injuria affecit, & iniquus ei fuit, ſynodus utique accuſationem admittat, eumque non deſpiciat, nec rejiciat; ſed in injuriam ejus inquirat, atque etiam in jus epiſcopi; & non negligatur; ſed in religionem & opinionem & pietatem ejus inquiratur; oportet enim ut epiſcopus immunis ſit a crimine, quod ei objicitur. Et quidem in ejus qui de accepta injuria conqueritur, cauſam inquirere oportet; & non reſpiciatur cujus ſit religionis; ſed quod juſtum eſt ei ſtatuatur, nulla adhibita diſtinctione. Si autem quod epiſcopo objicitur, eccleſiaſticum aliquod negotium fuerit, tunc eos qui illum accuſant examinare oportet. Et ſi quidem hæretici fuerint, non licet eis epiſcopum accuſare, nec hoc ab iis omnino admittetur. Hæretici autem nobis ſunt, qui e ſancta Eccleſia ejecti ſunt, quoſque nos poſtea anathematizavimus. Et qui iſtis ſimiles ſunt ex iis, qui ſanam quidem fidem confitentur, ſed inter filios Eccleſiæ ſchiſmata faciunt, & ab iis deflectunt, & conventicula ſibi faciunt, & contra epiſcopum inſurgunt, eique reſiſtunt. Ab iis etiam, qui ob res aliquas ab ipſis patratas reprehenſi ſunt, & Eccleſia ejecti, aut gradibus ſuis depoſiti, & in iis manere prohibiti, ſive ſacerdotes ſint, ſive etiam laici; & ab iſtiuſmodi viris querela contra epiſcopum neutiquam accipiatur; nec iſtis eum accuſare licet, niſi eos criminum ſuorum pœnituerit. Et ex iis etiam, qui hiſce ſimiles ſunt, non recipientur. Quicumque enim eos ſecuti ſunt, aut cum iis conſortium habuerunt, dum mala iſta facerent; & una cum iis anathematizati ſunt, iis epiſcopum aut ſacerdotem accuſare non licet, priuſquam ſe rectos in religione oſtenderint, & a criminibus ſibi objectis purgarint, & ab eis deſtiterint. Quod ſi quis epiſcopum accuſat, nec hæreticus ſit, nec ab Eccleſia excommunicatus, nec ob mala aliqua quæ perpetravit reprehenſus, nec crimine aliquo neque peccato corporali accuſatus; & ſe velle cum epiſcopo de rebus quibuſdam eccleſiaſticis & injuſtis ejus judiciis litigare; jubet ſynodus noſtra etiam ut admittatur quod dicunt, & epiſcopi qui ſunt in provincia, in præſentia metropolitani & ipſorum ſynodi cum audiant, & inquirant in illud quod epiſcopo objiciunt, illique judicio ſuo præſtanti rem componant. Quod ſi illis difficile fuerit rem iſtam componere, eam ad majorem rurſus ſynodum referant: idque ita ut a Præſule iſtius provinciæ incipiatur; illeque epiſcopos ſibi ſubjectos hujus differentiæ gratia congreget. Sed palam illam non faciant, donec eam in libro ſcripſerint, & in eodem retulerint quidquid epiſcopo objicitur, illudque plane teſtatum faciant. Tunc autem ſynodus re inſpecta, eam ut ſibi viſum fuerit in alterutram partem dijudicet. Si quis autem hæc ſtatuta, quæ jam conſtituimus, tranſgredi auſus fuerit, ut ad regem, aut principem, aut judices rem retulerit, vel apud epiſcopos calumnias effuderit, priuſquam epiſcopus coram metropolitano ſuo ejuſque epiſcopis cauſam ſuam egerit; ab eo qui ita ſe gerit, nihil ex iis quæ infert admittatur; quoniam adverſatus eſt ſtatutis, & decorum ſanctæ Eccleſiæ ordinem corrupit, in quo & ſancti Patres ante nos laborarunt.

Finita eſt ſynodus Conſtantinopolitana, eaque ſecunda fuit ex Oecumenicis, fuitque epiſcoporum centum quinquaginta. Finiti ſunt etiam ipſorum Canones numero quatuor. Et ſanctæ Trinitati conſubſtantiali, Patri & Filio & Spiritui ſancto, ſit gloria & honor, nunc in æternum.

A

[1] ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ.

EPISTOLA EPISCOPORUM Qui Constantinopoli convenerunt.

Κυρίοις τιμιωτάτοις, καὶ ὑπερβεβαίοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, Δαμάσῳ, Ἀμβροσίῳ, Βριττωνι, Οὐαλεριανῷ, Ἀσχολίῳ, Ἀνεμίῳ, Βασιλείῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἁγίοις ἐπισκόποις τοῖς συνελθοῦσιν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Ῥώμῃ, ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν συνελθόντων ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Κωνσταντινουπόλει, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Dominis honoratissimis, & cum primis reverendissimis fratribus ac collegis, [2] Damaso, Ambrosio, Brittoni, Valeriano, Acholio vel Ascholio, Anemio, Basilio, & ceteris sanctis episcopis in magna urbe Roma convocatis, sanctum concilium orthodoxorum episcoporum in ampla urbe Constantinopoli congregatorum, in domino salutem.

ΤΟ μὲν ὡς ἀγνοοῦσαν τιὴ ὑμετέραν ὑπόληψιν διδάσκειν, καὶ διηγεῖσθαι τῶν * παθῶν τὸ πλῆθος τῶν ἐπαχθέντων ἡμῖν παρὰ τῆς τῶν * Ἀρειομανῶν δυνασείας, περιττὸν ἴσως. ὅτε γὰρ οὕτω πάρεργον τὰ καθ' ἡμᾶς κρίνειν τιὴ ὑμετέραν ἡγούμεθα θεοσέβειαν, ὡς δεῖσθαι τοῦ μαθεῖν ταῦτα, οἷς ἐχρῆν συναλγεῖν· ὅτε τοιοῦτοί τινες οἱ περιέχοντες ἡμᾶς χειμῶνες, ὡς λανθάνειν ἀπὸ σμικρότητος. ὅ, τε χρόνος τῶν διωγμῶν νεαρὸς, ἔναυλον ἔτι φυλάττων τιὴ μνήμιν, οὐ τοῖς πεπονθόσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δι' ἀγάπην τὰ τῶν πεπονθότων οἰκειουμένοις. χθὲς γὰρ ὡς εἰπεῖν, ἔτι καὶ πρωΐ, οἱ μὲν τῶν τῆς ὑξορίας λυθέντες δεσμῶν, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας διὰ μυρίων ἐπανήκασι θλίψεων· τῶν δὲ καὶ τελευτησάντων ἐν ταῖς ὑξορίαις ἐπανεκομίσθη τὰ λείψανα. τινὲς δὲ καὶ μετὰ τὴν τῆς ὑξορίας ἐπάνοδον, ἔτι βράζοντι τῷ τῶν αἱρετικῶν πνεύματι ὑποπεσόντες θυμῷ, πικρότερα τῶν ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, ἐπὶ τῆς οἰκείας ὑπέμειναν, λίθοις παρ' αὐτῶν τελειωθέντες κατὰ τὸν μακάριον Στέφανον. ἄλλοι ὑλαφόροις καταξανθέντες αἰκίαις, ἔτι τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς μώλωπας ἐν τῷ σώματι περιφέρουσι. χρημάτων δὲ ζημίας καὶ * προτιμήσεις πόλεων, καὶ τὰς τῶν καθ' ἕνα * δημοσιώσεις, καὶ συσκιὰς, καὶ ὕβρεις, καὶ δεσμωτήρια τίς ἂν ἐξαριθμήσασθαι δύναιτο; πᾶσαι γὰρ ὄντως ἐφ' ἡμᾶς αἱ θλίψεις ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμὸν, ἴσως μὲν, ἐπειδὴ δίκας ἁμαρτημάτων ἐτίναμεν· ἴσως δὲ καὶ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ διὰ τοῦ πλήθους τῶν παθημάτων ἡμᾶς γυμνάζοντος. τούτων μὲν οὖν τῷ Θεῷ χάρις, ὃς καὶ διὰ τοσούτων θλίψεων τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ὑξεπαίδευσε, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν αὐτοῦ πάλιν ὑξήγαγεν ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. ἡμῖν δὲ μακρᾶς μὲν ἔδει σχολῆς, καὶ πολλοῦ χρόνου καὶ πόνου πρὸς τιὴ τῶν ἐκκλησιῶν ἐπανόρθωσιν, ἵν' ὥσπερ ἐκ μακρᾶς ἀῤῥωστίας ταῖς κατὰ μικρὸν ἐπιμελείαις τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας ἐκνοσηλεύοντες, πρὸς τιὴ ἀρχαίαν τῆς εὐσεβείας ὑγίειαν ἐπαναγάγωμεν. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα δοκοῦμεν τῆς τῶν διωγμῶν ἀπηλλάχθαι σφοδρότητος, καὶ τὰς ἐκκλησίας χρονίως παρὰ τῶν αἱρετικῶν κατειχεθείσας ἀρτίως ἀνακομίζεσθαι. πλὴν ἀλλὰ βαρεῖς ἡμῖν λύκοι, καὶ μὴ τὸ τῆς μάνδρας ὑξωθεῖσαι κατὰ τὰς νάπας τὰ ποίμνια ὑσπάζον-

B [3] MULTITUDINEM calamitatum nobis a dementis secta Arianæ potentia inflictarum, vestræ reverentiæ tanquam earumdem ignaris exponere narrareque, erit fortasse supervacaneum. Nam neque vestram pietatem res nostras tam parvo æstimare arbitramur, ut de his docendi sitis, pro quibus deberetis nobiscum condolescere: neque hujusmodi sunt tempestates illæ, quibus undique jactati sumus, ut propter earum parvitatem vos latere queant. Quin etiam tempus persecutionis adeo nuper præteriit, ut non illi solum qui in eo afflictati erant, verum & eorum amici, qui propter amorem venerant cum illis in societatem doloris, re-
C centem ejus memoriam teneant. Nam heri, prope dixerim, & nudius tertius, nonnulli exilii vinculis liberati, & infinita fere afflictionum genera perpessi, ad ecclesias suas redierunt: aliorum autem in exilio extinctorum reliquiæ in patriam sunt reportatæ. Quidam post reditum ab exilio, in furorem hæreticorum adhuc sævientem incidentes, graviora tormenta in sua ipsorum, quam in aliena regione tolerarunt; &, sicut beatus Ste- *Actor. c. 7.*
phanus, lapidibus obruti occubuerunt. Alii *v. 58.*
variis verberationibus dilacerati, stigmata Christi & vibices in corpore adhuc circumferunt. Porro pecuniæ jacturam, multas civitatum, proscriptiones singulorum, insidias,
D contumelias, carceres, quis poterit enumerare? Nam afflictionum genera, quibus vexati sumus, vix numero comprehendi possunt; propterea fortasse, quod pœnæ peccatis debitæ nobis persolvendæ erant: fortasse autem, quod benignus Deus per ingentem rerum adversarum multitudinem nos exercere volebat. Pro quibus Deo certe agendæ sunt gratiæ, *Psalm. 150.*
qui per tot cruciatus erudivit servos suos, *Psal. 65.*
& secundum multitudinem miserationum suarum rursus eduxit nos in refrigerium. No- *v. 12.*
bis autem diuturno otio, & multo tum tempore, tum labore ad ecclesiarum emendationem opus erat, ut corpus earum, tanquam
E diuturno morbo vexatum, curationibus pedetentim adhibitis recreantes, tandem ad pristinam pietatis sanitatem reducamus. Nam etsi maxime videmur persecutionis asperitate liberati, & ecclesias diu ab hæreticis occupatas modo recuperare; tamen lupi nobis permultum facessunt molestiæ: ac licet ab

1 Græce apud Theodoretum lib. V. hist. Eccles. cap. IX. titulus est: Συνοδικὸν παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου. *Harduinus.*

2 Damasus Rom. Ambrosius Mediol. Britto Trever. Valerianus Aquil. Ascholius (Ambrosio, & Epiphanio Scholast. Acholius) Thessalon. Anemius Sirmiensis, Basilius, forte Basilianus Laudensis. *Harduinus.*

3 Hujus versionis loco posuit Harduinus Interpretationem Sirmondi. Conferenda vero etiam est versio Epiphanii Scholast. in hist. Tripar. lib. 9. cap. 14.

ovilibus abacti sint, in silvis tamen greges diripere, conventus contrarios nobis audacter opponere, populorum seditiones concitare non cessant; denique nihil omnino prætermittunt, quod ecclesiis quidquam afferre possit incommodi. Itaque erat, ut diximus, necessarium, ut in his rebus recte constituendis plus temporis collocaremus. Jam vero, quoniam vos, quo fraternam vestram erga nos caritatem declararetis, concilio voluntate ac nutu Dei Romæ coacto, nos velut membra propria per Deo amantissimi imperatoris literas accersivistis: ne cum nos soli jam antea res acerbas subiissemus, nunc imperatoribus de pietate consentientibus, sine nobis vos regnaretis; sed potius, sicut loquitur apostolus, ut nos vobiscum conregnaremus: est certe nobis omnibus in optatis, si posset fieri, ecclesiis confertim relictis vestro desiderio, aut necessario potius ecclesiæ negotio inservire. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbæ, & volabimus, & requiescemus apud vos? Verum quoniam hoc modo ecclesiæ nuper renovatæ nudarentur, & res a plerisque fieri omnino non queat; nam Constantinopolim convenieramus, mandato literarum superiore anno a vestra reverentia post concilium[1] Aquilejense ad Dei amantissimum imperatorem Theodosium missarum; ad iter dumtaxat Constantinopolim usque faciendum præmeditati, atque de hoc uno concilio celebrando consensum episcoporum, qui in provinciis manserant, una nobiscum afferentes: longiore autem itinere opus esse nec expectantes, neque omnino ante accipientes, quam Constantinopoli in unum conventum esset. Huc accedit, quod temporis præstituti angustia neque ad longius iter parandum, neque ad episcopos in singulis provinciis, qui sunt ejusdem nobiscum communionis, de hac re commonefaciendos, neque ad eorum consensus obtinendos satis spatii dat. Itaque cum & hæ res, & aliæ præterea complures majori parti episcoporum impedimento sint, quo minus ad vos veniant; idcirco quod secundo in loco faciendum erat, tum ad statum rerum ecclesiasticarum rite ordinandum, tum ad ostendendum quanti vestram erga nos caritatem æstimemus, illud certe fecimus; quippe oravimus reverendissimos honoratissimosque fratres & collegas nostros episcopos Cyriacum, Eusebium, & Priscianum, ut laborem ad vos proficiscendi suscipere non gravarentur. Qui quidem non solum vobis exponent, quam nostra voluntas pacis studiosa sit, & quo pacto nihil aliud quam ecclesiæ concordiam sibi proponat; verum etiam quam ardenti studio ad sanam fidem tuendam accensi simus, perspicue significabunt. Nam persecutionum procellas, cruciatus, minas imperatorias, crudelem magistratuum violentiam, aliarumque rerum incommodarum tentationes, quas ab hæreticis sustinuimus, pro fide evangelica a trecentis

2. Cor. c. 4. v. 8.

Psalm. 54. v. 7.

A τες, ἀντισωαξεις τολμῶντες, δήμων κινοῦντες ἐπαναστασεις, ὀχληρεῖτε καθ' ἡμῶν εἰς τὸ τῶν ἐκκλησιῶν βλάβος. ὧν μὲν ἕν, ὅπερ εἰρήκαμεν, ἀναγκαῖον, πλείονα ἡμᾶς προσαχοληθῆναι χρόνον. ἐπειδὴ μὲν τοι τῷ ἀδελφικῷ περὶ ἡμᾶς ἀγάπῳ ἐπιδεικνύμενοι, σύνοδον ἐπὶ τῆς Ρώμης Θεοῦ βουλήσει συγκροτοῦντες, καὶ ἡμᾶς ὡς οἰκεῖα μέλη προσεκαλέσασθε διὰ τῶν τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως γραμμάτων· ἵν' ἐπειδὴ τότε τὰς θλίψεις μόνοι κατεδικάσαμεν, νῦν ἐν τῇ τῶν αὐτοκρατόρων περὶ τοῦ εὐσέβειαν συμφωνίᾳ μὴ χωρὶς ἡμῶν βασιλεύσητε, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ὑμῖν, κατὰ τοῦ ἀποστολικοῦ φωνοῦ, συμβασιλεύσωμεν. εὐχὴ μὲν οὖ ἡμῖν, εἰ δυνατὸν, ἅπασιν ἀθρόως καταλιπεῖν τὰς ἐκκλησίας, τῷ πόθῳ ἢ τῇ χρείᾳ χαρίσασθαι. τίς γὰρ ἡμῖν δώσει πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πεταθησόμεθα, καὶ προς ὑμᾶς καταπαύσομεν; ἐπειδὴ δὲ τοῦτο παντελῶς ἐγύμνα τὰς ἐκκλησίας, ἄρτι τῆς ἀνανεώσεως ἀρχομένης, καὶ τὸ πρᾶγμα παντάπασιν ἦν τοῖς πολλοῖς ἀδύνατον· σωδεδραμήκειμεν γὰρ εἰς τὴν Κωνσαντινοπολιν, ἐκ τῶν πέρυσι γραμμάτων τῶν παρὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος μετὰ τοῦ ἐν Ακυληίᾳ σωόδου προς τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Θεοδόσιον ἐπισταλθέντων, προς μόνῳ ταύτῳ τὴν ἀποδημίαν τοῦ μέχει Κωνσαντινοπόλεως * παρασκευασάμενοι, καὶ περὶ ταύτης μόνης τῆς σωόδου τοῦ ἅγ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μενάντων ἐπισκόπων συγκατάθεσιν ἐπαγόμενοι· μείζονος δὲ ἀποδημίας. μήτε προσδοκήσαντες χρείαν, μήτε * προσακούσαντες ὅλως, πρὶν εἰς Κωνσαντινούπολιν συνελθεῖν. προς δὲ τούτοις καὶ τῆς προθεσμίας διὰ σενότητα, μήτε προς παρασκοῦ μακροτέρας ἀποδημίας ἐνδιδόσης καιρὸν, μήτε πάντας τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κοινωνικοὺς ἐπισκόπους ὑπομνησθῆναι, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν συγκαταθέσεις λαβεῖν. ἐπειδὴ ταῦτα καὶ πολλὰ προς τούτοις ἕτερα τὴν τῶν πλειόνων ἄφιξιν διεκώλυσεν, ὃ δεύτερον ἦν, εἰς τὸ τῆς πραγμάτων ἐπανορθωσιν, καὶ τοῦ τῆς ὑμετέρας περὶ ἡμᾶς ἀγάπης ἀπόδειξιν, τοῦτο πεποιήκαμεν, τοὺς αἰδεσιμωτάτους καὶ τιμιωτάτους ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν ἐπισκόπους, Κυριακὸν, Εὐσέβιον, καὶ Πρισκιανὸν, προθύμως καμεῖν ἄχρις ὑμῶν δυσωπήσαντες, δι' ὧν καὶ τοῦ ἡμετέραν προαίρεσιν εἰρηνικοῦ οὖσαν, καὶ σκοπὸν ἑνώσεως ἔχουσαν, ἐπιδείκνυμεν· καὶ τὸν ζῆλον ἡμῶν, ὃ ὑπὲρ τῆς ὑγιοῦς πίσεως φανερὸν ποιοῦμεν. ἡμεῖς γὰρ εἴτε διωγμὸς, εἴτε θλίψεις, εἴτε * βασιλέως ἀπειλὰς, εἴτε τὰς τῆς ἀρχόντων ὠμότητας, εἴτέ τινα πειρασμὸν ἕτερον παρὰ τῶν αἱρετικῶν ὑπεμείναμεν, ὑπὲρ τὸ εὐαγγελικῆς πίσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας παρὰ τῆς ἑξακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων θεοφόρων πατέρων κυρωθείσης ὑπέσημεν. ταύτῃ γὰρ καὶ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν, καὶ πᾶσι τοῖς μὴ διαστρέφουσι τὸν λόγον τῆς ἀληθοῦς πίσεως, συναρέσκειν * δεῖ ἐν οὖ μόλις ποτὲ προσβυτάτῃ τε ὄσαν, καὶ ἀκόλουθον τῷ βαπτίσματι, καὶ διδάσκουσαν ἡμᾶς πιστεύειν

εἰς

1 Hinc perperam arguit Spondanus in Annalium compendio CP. Synodum ad finem anni 381. coactam post Aquilejensem Nonis Septembribus habitam. Sed observandum duos hujus Concilii conventus fuisse. Prior quidem anno 381. coactus mense Majo, & post abrogatum Maximi Cynici Episcopatum, adjudicatamque CP. sedem Gregorio Nazianzeno, ac per hujus spontaneam abdicationem Nectario traditam, & post subrogatum in defuncti Meletii locum Flavianum, conditosque nonnullos Canones, & Nicænam fidem confirmatam exeunte circiter mense Julio dimissus. Posterior conventus habitus fuit anno 382., & ex eo emissa hæc synodalis epistola. Litera igitur Damasi post Oecumenicum CP. Concilium, ac post Mensem Septembrem scriptæ, sed illud jam mense Majo coactum; ut testatur Socrates.

εἰς τὸ ὄνομα τῆ πατρὸς καὶ τῆ υἱῆ καὶ τῆ ἁγίου πνεύματος, δηλαδὴ θεότητός τε καὶ δυνάμεως καὶ οὐσίας μιᾶς τῆ πατρὸς καὶ τοῦ υἱῆ καὶ τῆ ἁγίου πνεύματος πιστουμένης, ὁμοτίμως τε τῆ ἀξίας, καὶ σωαϊδίου τῆς βασιλείας, ἐν τρισὶ τελειοτάταις ὑποστάσεσιν, ἤτοιν τρισὶ τελείοις προσώποις· ὡς μήτε τοῖ Σαβελλίου νόσον χώραν λαβεῖν, συγχεομένων τῆς ὑποστάσεων, ἤγουν τῆς ἰδιοτήτων ἀναιρουμένων· μήτε μὴν τοῖ τῆς Εὐνομιανῶν, καὶ Ἀρειανῶν, καὶ πνευματομάχων τὸ βλασφημίαν ἰσχύειν τὸ οὐσίας, ἢ τῆς φύσεως, ἢ τῆς θεότητος τεμνομένης, καὶ τῆ κτίσῳ, καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ σωαϊδίῳ ζωῆδι μεταγενεσέρας τινὸς, ἢ κτιστῆς, ἢ ἑτεροουσίου φύσεως ἐπαγομένης. καὶ τὸν τῆς ἀνθρωπήσεως δὲ τοῦ κυρίου λόγον ἀδιαίρετον σώζομεν, ὅτε ἄψυχον, οὔτε ἄνουν ἢ ἀτελῆ τοῖ τῆς σαρκὸς οἰκονομίαν παραδεχόμενοι· ὅλον δὲ εἰδότες τέλειον μὴν ὄντα πρὸ αἰώνων Θεῦ λόγον, τέλειον δὲ ἄνθρωπον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν διὰ τοῖ ἡμετέραν σωτηρίαν γενόμενον. Τὰ μὴν οὖν κατὰ τοῖο πίστιν τὸ παρ' ἡμῶν ἀνυποσέλως κηρυττόμενα, ὡς ἐν κεφαλαίῳ τοιαῦτα· περὶ ὧν καὶ ἐπὶ πλεῖον ψυχαγωγηθῆναι δυνήσεσθε, τῷτε ἐν Ἀντιοχείᾳ τόμῳ παρὰ τῆς ἐκεῖ συνελθούσης συνόδου γεγραμμένῳ καταξιώσαντες ἐντυχεῖν, καὶ τῷ πέρυσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκτεθείτι συνόδου· ἐν οἷς πλατύτερον τὴν πίστιν ὡμολογήσαμεν, καὶ τῆς ἐναγχος καινοτομηθεισῶν αἱρέσεων ἀναθεματισμὸν ἐγγραφον πεποιήκαμεν. περὶ δὲ τῆς οἰκονομιῶν τῶν κατὰ μέρος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, παλαιός τε, ὡς ἴσε, θεσμὸς κεκράτηκε, καὶ τῆς ἁγίων ἐν Νικαίᾳ πατέρων ὅρος, καθ' ἑκάστου ἐπαρχίαν τὰς τῆς ἐπαρχίας, καὶ εἴπερ ἐκεῖνοι βέλοιντο, σὺν αὐτοῖς τοὺς ὁμόρους πρὸς τὸ συμφέρον ποιεῖσθαι τὰς χειροτονίας. οἷς ἀκολούθως τάς τε λοιπὰς ἐκκλησίας παρ' ἡμῖν οἰκονομεῖσθαι γινώσκετε, καὶ τῆς ἐπισημοτάτων ἐκκλησιῶν ἀναδεδέχθαι τὰς ἱερεῖς. οὕθεν τῆς μὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει νεοσαγοῦς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκκλησίας, τοῖο ὥσπερ ἐκ σώματος λέοντος, τῆς τῆς αἱρετικῶν βλασφημίας ὑπόγυιον ἐξηρπάσαμεν διὰ τῆς οἰκτιρμῶν τὸ Θεῦ, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέσατον Νεκτάριον ἐπίσκοπον κεχειροτονήκαμεν ἐπὶ τὸ οἰκουμενικῆς συνόδου, μετὰ κοινῆς ὁμονοίας, ὑπ' ὄψεσι καὶ τῦ θεοφιλεσάτου βασιλέως Θεοδοσίου, παντός τε τοῦ κλήρου, καὶ πάσης ἐπιψηφιζομένης τῆς πόλεως. τὸ δὲ πρεσβυτάτης καὶ ὄντας ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, ἐν ᾗ πρώτη τὸ τίμιον τῆς Χριστιανῶν ἐχρημάτισεν ὄνομα, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέσατον ἐπίσκοπον Φλαβιανὸν, οἵ τε τὸ ἐπαρχίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως συνδραμόντες, κανονικῶς ἐχειροτόνησαν, πάσης συμψήφου τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ διὰ μιᾶς φωνῆς τὸν ἄνδρα τιμησάσης, ὑπὲρ ἔνθεσμον χειροτονίαν ἐδέξατο καὶ τὸ τῆς συνόδου κοινόν. τῆς δέγε μητρὸς ἁπασῶν τῆς ἐκκλησιῶν τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέσατον Κύριλλον ἐπίσκοπον εἶναι γνωρίζομεν, κανονικῶς τε παρὰ τῆς τὸ ἐπαρχίας χειροτονηθέντα πάλαι, καὶ πολλῆσα πρὸς τοὺς Ἀρειανοὺς ἐν διαφόροις

decem & octo ſanctis patribus in Nicæa Bithyniæ urbe confirmata ſuſtinuimus. Etenim iſta fides tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui verbum veræ fidei non perventunt, approbari debet; quippe cum & antiquiſſima ſit, & lavacro baptiſmatis conſentanea, & nos doceat credere in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, hoc eſt, in divinitatem, potentiam & ſubſtantiam unam Patris & Filii & Spiritus ſancti, æqualem dignitatem, & coæternum regnum, in tribus perfectiſſimis hypoſtaſibus, ſive in tribus perfectis perſonis; adeo ut neque quidquam loci detur peſtiferæ Sabellii hæreſi, qua confunduntur perſonæ, hoc eſt, proprietates tolluntur; neque blaſphemia Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritum ſanctum oppugnant, quidquam habeat ponderis, quæ quidem eſſentiam, naturam, ſive divinitatem diſcindit, & Trinitati, quæ increata, & conſubſtantialis, & coæterna eſt, naturam poſterius genitam, aut creatam, aut quæ ſit alterius eſſentiæ, inducit. Nos præterea doctrinam dominicæ incarnationis integram & perfectam tenemus; neque diſpenſationem carnis Chriſti, vel animæ vel mentis expertem, vel imperfectam eſſe aſſerimus: ſed agnoſcimus Verbum Dei ante ſæcula omnino perfectum; & perfectum hominem in noviſſimis diebus pro noſtra ſalute factum eſſe. Atque iſta de fide a nobis libere ingenueque prædicata, ſummatim diſſeruimus: de quibus pleniorem delectationem animis poteritis percipere, ſi bellum in concilio [2] Antiochiæ convocato, de fidei deciſione editum, & eum etiam qui ſuperiore anno a Conſtantinopolitano concilio [3] generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram uberius expoſuimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denunciavimus. De adminiſtrationibus autem ſingularum eccleſiarum, cum vetus, uti noſtis, lex obtinuit, tum ſanctorum patrum in concilio [4] Nicæno deciſio; ut videlicet ſingularum provinciarum antiſtites, una cum finitimis (modo ipſis ita viſum fuerit) epiſcopis, ad eccleſiarum commodum habeant ordinationes. Ex cujus legis & deciſionis præſcripto ſcitote tum alias quoque eccleſias apud nos adminiſtrari, tum illuſtriſſimarum eccleſiarum ſacerdotes delectos. Unde eccleſiæ Conſtantinopolitanæ recens, ut ita dicam, ædificatæ, quamque ex hæreticorum blaſphemia, tanquam ex ore leonis, per miſericordiam Dei nuper eripuimus, reverendiſſimum, Deoque dilectiſſimum Nectarium in concilio generali, communi omnium conſenſu, præſente Theodoſio imperatore religioſiſſimo, totius denique cleri, totiuſque civitatis ſuffragiis epiſcopum conſtituimus. Eccleſiæ autem vetuſtiſſimæ, & vere apoſtolicæ Antiochiæ urbis Syriæ, in qua prima venerandum Chriſtianorum nomen auditum eſt, reverendiſſimum & Deo dilectiſſimum Flavianum, epiſcopi illius provinciæ, & diœceſeos orientalis in unum convenientes, tota illa eccleſia, uti canon poſtulat,

Can. 5.

Act. c. 11. v. 26.

ſuffra-

1 *Citatur hic locus ab Anaſtaſio presb. in Collectione mſ. κρίσεων δολματικῶν, cap. xxiv. Ex τῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς ἃς ἔγραψαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν Δαμάσῳ Ῥώμης καὶ τῆ κατ' αὐτὸν συνόδῳ. Μήτε μὴν τῶν Εὐνομιανῶν καὶ Ἀρειανῶν..... ἢ τῆ κτίσῳ.... καὶ τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπήσεως.... σώζομεν.*

2 Anni 378. Vide Can. 5. Conc. CP. 1. 3 Quomodo jam ſynodus Oecumenica ante conſenſum Rom. Pontificis? 4 Eſt Canon quintus Sardicenſis, ut ibi monuimus.

ſuffragante, & velut uno ore virum illum A honorifice collaudante, epiſcopum ordinarunt: quæ quidem legitima ordinatio communi concilii conſenſu approbata eſt. Porro eccleſiæ Hieroſolymitanæ, quæ eſt aliarum omnium mater, reverendiſſimum & Deo dilectiſſimum Cyrillum epiſcopum agnoſcimus tum ab epiſcopis provinciæ, uti canon vult, jampridem creatum, tum plurima prælia adverſus Arianos variis in locis præliatum. Quibus rebus tanquam legitime & ſecundum eccleſiæ canones a nobis conſtitutis, obſecramus veſtram reverentiam, ut congratuletur, ſpiritali caritate nos mutuo devinciente, ac timore domini omnem humanam affectionem reprimente, eccleſiarumque ædificationem a- B mori illi & benevolentiæ, qua ſinguli ſingulos complectuntur, longe anteponente. Nam

τόποις ἀθλήσαντι. οἷς ὡς ἐνθέσμως καὶ κανονικῶς παρ' ἡμῖν κεχρατηκόσι, καὶ τὴν ὑμετέραν συγχαίρειν παρακαλοῦμεν ἀγάπην, καὶ τὸ κυριακὸν φόβῳ πᾶσαν μὴ κατασείλοντος ἀνθρωπίνην προσπάθειαν, τὴν δὲ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομὴν προτιμοτέραν ποιοῦντος τοῦ πρὸς τὸν καθ' ἕνα συμπαθείας ἢ χάριτος. ὅπου γὰρ τὸ τε τῆς πίστεως συμφωνηθέντος λόγου, καὶ τῆς Χριστιανικῆς κυρωθείσης ἐν ἡμῖν ἀγάπης, παυσόμεθα λέγοντες τὸ παρὰ τοῖς ἀποστόλων κατεγνωσμένον· ἐγὼ μὲν εἰμὶ Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ· πάντες δὲ Χριστοῦ φανέντες, ὃς ἐν ἡμῖν ὁ μεμερισται, Θεοῦ καταξιωθέντος, ἄχρισον τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας τηρήσομεν, καὶ τῷ βήματι τοῦ κυρίου μετὰ παῤῥησίας παρασησόμεθα.

fide ad hunc modum communi conſenſu ſtabilita, & caritate Chriſtiana in nobis confirmata; poſthac deſinemus dicere illud quod ab apoſtolis condemnatum eſt, nimirum: *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ*: omnes cum oſtenderimus eſſe nos Chriſti, qui in nobis non eſt diviſus, corpus eccleſiæ, Dei largiente gratia integrum conſervabimus, & ad tribunal domini fidenti animo noſmet ſiſtemus.

1. Cor. 1. v. 12.

IN *a* CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

b Oecumenicum ſeu univerſale *c* ſecundum *d* approbatum, *e* in quo centum & quinquaginta epiſcopi *f* auctoritate Damaſi papæ, & Theodoſii ſenioris favore congregati, *g* Syagrio & Evagrio conſulibus, anno domini 381. æra 419. *h* Macedonianam hæreſim condemnarunt, fideique Nicænæ ſymbolum confirmarunt.

Notæ Severini Binii.

a Concilium Conſtantinopolitanum.) Sic dictum ab urbe Conſtantinopoli, quam prius Byzantium appellatam, Conſtantinus imperator anno domini 324. a ſe extructam de nomine ſuo deinceps nominari præcepit. Byzantium antehac non fuiſſe ignobilem civitatem, antiquiſſimorum auctorum ſcripta declarant. Cicero in oratione quam habuit de provinciis conſularibus, magna D cum laude ejuſdem meminit: liberam eam prædicat, civitatem Romanis fideliſſimam, ornatiſſimam, ſignis & antiquitatum monumentis refertiſſimam. Poſtea tamen multis cladibus exagitata, & naufragiis plurimis jactata fuit. A Veſpaſiano, teſte Svet. cap. 8. in Veſp. libertate privata, a Peſcennio Nigro tyranno deinde occupata, & a Severo diu obſeſſa, & non niſi fame capta. Urbs, (ut ait Herodianus lib. 5.) aliarum omnium in Thracia feliciſſima, viribus & opibus ea tempeſtate florens, quam & Severus indignans redegit in vici formam: tamen benignitate imperatoris Antonini Caracallæ, qui (ut auctor eſt Spartianus in eodem Caracalla) vetera jura reddidit, in priſtinum reſtituta eſt. Gallieno vero imperante, iterum peſſumdatam eſſe teſtatur Trebellius, cum ait: *Ne quid mali deeſſet Gallieni temporibus, Byzantiorum civitas elata navalibus bellis, clauſtrum Ponticum, per ejuſdem Gallieni milites ita omnis vaſtata eſt, ut prorſus nemo ſupereſſet: denique nulla vetuſtas familia apud Byzantios invenitur, niſi qui peregrinatione vel militia occupatus evaſit, qui antiquitatem generis, nobilitatemque repræſentet*. Eamdem Gallienus per Cleodamum & Athenæum Byzantios reſtauravit, & firmiſſime munivit: adeo ut in bello Liciniano Byzantium propugnaculum fortiſſimum Conſtantinus nequaquam expugnare potuerit, ſed propugnatoribus ſponte ſe nantibus, eo potitus fuerit. Sub Severo impetatore eadem Chriſtianis refertiſſima extitit, ad quos in illo exitu Byzaceno (ut ait Tertullianus ad Scap. cap. 3.) Cæcilius Capella dirus perſecutor exclamavit: *Chriſtiani gaudete*. Hanc civitatem antiquitate & rebus præclare geſtis egregie nobilitatam Conſtantinus mirifice Dei admonitu auxit & illuſtravit. Cum enim devictis hoſtibus, imperium jam toto orbe terrarum pacatum teneret, multis prodigiis ad Byzantium potius quam Ilium reſtaurandum admonitus, non tantum nomine, ſed etiam reipſa illam civitatem alteram Romam facere conatus fuit. Ad eam amplificandam, edita ſanctione annonam viritim habitantibus & domos extruentibus diſtribuendam inſtituit: quæ largitas ad poſteriores etiam imperatores dimanavit, ut qui emolumenta perciperent, ædificandi ſtudio magnitudinem urbis augerent. Statuis & ſimulacris præclaro opere factis, quaſi trophæis de devictis hoſtibus, gentilium diis ad ludibrium publice expoſitis, urbem exornavit. Simulacro, magnitudine & artificio ſpectabili, ex ære ſuper porphyreticam columnam in foro dedicato, ſuum nomen impoſuit: in cujus manu collocavit malum aureum, cum impoſita cruce & tali inſcriptione: Tibi Chriſte Deus verbum, hanc commendo. In columnæ baſibus reliquiæ conditæ erant. Alia præclara urbis ornamenta, cum pietate conjuncta, & miraculis etiam illuſtrata recenſent Zonaras, Cedrenus, Nicephorus, &c. Quatuordecim templa magnificentiſſime extructa, ampliſſimis donariis exornavit. In eadem, ne qua urbis perfectio deſiderari poſſet, ſcientiarum ſcholas ædificavit, & excellentiſſimos oratores ac philoſophos adhibuit, eoſque ampliſſimis privilegiis donavit. Bibliotheca ibidem ædificata, centum viginti millia librorum continens, quæ tempore Baſiliſci imperatoris diro incendio flagravit, magni Conſtantini opus fuiſſe putatur. In tanta amplitudine & numero publicorum ædificiorum carcerem tantum pro ſua manſuetudine, ut ſe habebat, humilem atque depreſſum, & paucorum hominum capacem, nullo auctum additamento, reliquit, quem nec poſteri auſi ſunt mutare imperatores, uſque ad Phocam, qui eum ampliorem reddidit. Novam quoque Romanorum civium coloniam Conſtantinopolim tranſtulit, ex quibus ſenatus ampliſſimus coagmentatus fuit. Anno imperii ſui vigeſimo quinto novam Romam, in ſanctiſſimæ virginis Dei Genitricis Mariæ memoriam Chriſtiano ritu Deo dicavit ac conſecravit. Hæc ex Euſebio, Hieronymo, Caſſiodoro, Zonara, Cedreno, Socrate & Sozomeno, Baronius anno Chriſti 324. & 330. De ſitu, forma, & expugnationibus ejuſdem, conſule Georgium Braunium in theatro.

Conſtantinopolis a Conſtantino extructa & denominata.

Byzantium olim dicta.

Byzantium a Conſtantino auctum & denominatum.

b Oecumenicum, ſeu univerſale.) Damaſus pontifex hanc ſynodum in iis quæ fidei ſunt, approbaturus, nominat eam œcumenicam: quia in ea, id quod occidens, ac demum univerſa eccleſia cum Romano pontifice de Spiritus ſancti divinitate ſentiendum eſſe docebant, paribus votis, unaque ſententia omnes etiam orientales ediderunt. Tantum enim roboris & firmitatis quælibet ſynodus conſequi ſolet, quantum auctoritatis illi apoſtolica ſedes impertit. Et merito: niſi enim hoc admittatur, nulla cauſa reddi poterit, cur quædam concilia majoris numeri epiſcoporum reprobata, minoris numeri confirmata fuerint. Cum itaque auctore Photio in libello de ſeptem ſynodis, Damaſus non modo eam approbarit, verum etiam œcumenicam nominet ipſe, omneſque poſteri appellarint, œcumenicam fuiſſe dubium non eſt. Hanc ſynodum, in qua orientales Macedonianam & Eunomianam hæreſin in oriente invaleſcentem condemnarant, œcumenici concilii nomine pontifex dignatus eſt, ea intentione, ut iidem epiſcopi orientales, fidem temporariam ad privatum commodum accommodatam, & pro ratione temporis mobilem habentes, ſuis ipſorum vinculis firmius ſtringerentur, poſthac nefas eſſe ducentes, quod ſummo conſenſu inſtitutum, & ab occidentalibus receptum ac ſublimi loco poſitum fuerat, ſolita levitate convellere, atque temeritate conſueta infringere.

Quod

Quod quidem consilium Damasi ecclesiæ catholicæ magno emolumento fuisse, eventus edocuit. Bellarminus *lib. 1. de concil. cap. 5.* refert, propterea hanc unam ex œcumenicis habitam fuisse, quod patres orientales Constantinopoli, occidentales Romæ congregati in rebus fidei definiendis, animis ac sententiis conjuncti fuerint. Quales fuerint episcopi, infra dicemus. Baron. num. 26. 38. & 49.

c Secundum.) Quamobrem hoc concilium Sardicense & Ariminense inter universalia secundum numeretur, diximus supra in notis concil. Sardicensis & Ariminensis, verbis, *œcumenicum & approbatum*.

d Approbatum.) Hanc synodum a Damaso papa confirmatam fuisse, tradit Photius in libello de 7. synodis. Sed intelligendum est illud auctoritate Sancti Gregorii lib. 6. epist. 125. de iis dumtaxat, quæ ad Macedonianæ & Eunomianæ hæreseos condemnationem, fideique Nicænæ confirmationem spectant. Canones enim hujus synodi Romana ecclesia semper hactenus respuit, eaque tantum, quæ de fide constituta sunt, summa auctoritate amplexa fuit. Verba Gregorii hæc sunt. *Canones quidem Constantinopolitani concilii Eudoxianos damnant; sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Romana autem ecclesia eosdem canones, vel gesta synodi illius, hactenus non habet nec accipit; in hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreses, quæ illic memoratæ sunt, ab aliis jam patribus damnatas reprobat, &c.* Post obitum Meletii, per electionem Flaviani schismatici, continuatam discordiam incomparabili longanimitate pontifex, ejusque successores, ad annum domini 408. sustinuerunt, eo consilio sane optimo, ne excommunicationis nexui involuti, magna sciſſura catholicam ecclesiam in duas partes dividerent, totumque orbem Christianum ab invicem separarent. Vide Baron. anno 381. num. 31. 38. 48. & 51.

e In quo centum & quinquaginta episcopi.) Catholicos, ortodoxæ ac consubstantialis fidei assertores episcopos centum & quinquaginta convenisse, testatur Socrat. lib. 5. cap. 8. concilii Chalcedonensis act. 2. & libellus synodicarum constitut. qui partim supra, partim infra, inter acta Ephes. concil. extat. Denique quædam oratio Gregorii Nazianzeni, quam in templo urbis primario ad centum quinquaginta episcopos recitasse indicat titulus. *Imperator*, inquit Socrates prædicto loco, *nulla mora interposita concilium episcoporum ipsius fidem amplectentium convocat, quo tum fides concilii Nicæni corroboraretur, tum Constantinopoli designaretur episcopus.* Et paulo post; *Itaque in unum conveniunt, qui fidem tenebant Consubstantialis, Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hierosolymorum; Meletius autem jam prædem aderat, eo scilicet tempore, quo erat propter designationem Gregorii illo accersitus. Acholius etiam Thessalonicæ episcopus, & alii complures: erant omnes numero centum quinquaginta.* Clerici Constantinopolitanæ ecclesiæ auctoritate canonis quinti, vindicantes sibi jus ordinandi, deponendi, & substituendi episcopos Asiæ, hæc prædict. act. concilii Chalcedonensis dixisse & clamasse scribuntur. *Ea quæ SS. patrum centum quinquaginta sunt, teneant privilegia Constantinopolis, ne depereant.* Qui qualesve huic concilio interfuerint ac subscripserint, infra de subscriptionibus dicemus.

f Auctoritate Damasi papæ ac senioris Theodosii favore congregati.) Hoc est, quod ajunt patres sexræ synodi, actione 18. Theodosium ac Damasum per secundam synodum obstitisse Macedonio, sicut Silvester & Constantinus congregato Nicæno concilio Ario obstiterunt. Cum itaque ex supradictis constet, primam synodum a Silvestro indictam, a Constantino promotam fuisse; concedendum est, hanc quoque secundam universalem synodum auctoritate sedis pontificiæ indictam, & auxilio imperatoris congregatam esse. Baronius addit pervetustum codicem in Vaticana, aliisve quibusdam bibliothecis extare, in quibus hæc scripta leguntur, *sententiam de damnatione Macedonii & Eunomii Damasus confirmari præcepit etiam in sancta secunda synodo, quæ præcepto & auctoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.* Denique qua ratione illa Lucentii apostolicæ sedis vicarii objurgatio Dioscori in concilio Chalcedonensi substitisset, si non auctoritate sedis apostolicæ hæc synodus indicta fuisset, *Judicii sui ipsum necesse est reddere rationem: quia cum nec personam judicandi haberet, subrepsit, & synodum ausus est facere sine auctoritate sedis apostolicæ, quod rite nunquam factum est, nec fieri licuit.* Paschasinus legatus addit, de his esse regulas ecclesiasticas & patrum instituta. Ipse Damasus epistola sua ad episcopos Illyr. testatur, decreta synodi nullius esse momenti, cui ipse per se, vel per legatos assensum non præbuisset. Confirmant id Socrates lib. 2. cap. 13. Sozom. lib. 3. cap. 9. item illa quæ diximus supra in notis ad epistolam 1. Marcelli, verbis; *Constituerunt ut nulla synodus*. Nemo igitur nisi pertinax hæreticus asseveret, hoc concilium ab imperatore sapientissimo & sanctarum constitutionum observantissimo indictum fuisse. Quod ait Theodor. lib. 5. hist. cap. 9. epistola episcoporum concilii hujus ad Damasum scripta, supra extante ad Constantinopolitanum primum, Theodosium seniorem coegisse, & indixisse, explicandum est, illud prævio literarum apostolicarum mandato contigisse. Vide Baron. anno præd. num. 19. & 20. Bellarm. lib. 5. de conc. cap. 13. Quis præsidem concilii egerit, aperte non constat. Imperatorem a concilio abfuisse, nihilque aliud egisse, quam quod literas Romani pontificis ad episcopos transmiserit, eosque ad concilium invitarit, synodales epistolæ, quarum altera ad Damasum pontificem, altera ad imperatorem de rebus in synodo gestis scripta est, manifeste indicant. Damasum pontificem neque per se, neque per suos legatos eidem præfuisse, fatemur. Nectarius in locum Gregorii seipsum abdicantis nondum suffectus fuerat, ut infra patebit. Itaque vel Gregorium Nazianz. Constantinop. ecclesiæ episcopum, vel Meletium Antioch. eidem præfediſſe oportuit. Timotheus enim Alexandrinus post defunctum Meletium, judiciumque fidei absolutum, serius accessit, ut infra ex actis concilii patebit. Quis huic concilio præfederit.

g Syagrio & Evagrio consulibus, anno domini 381.) Allegatis consulibus patres centum quinquaginta Constantinopolim convenisse, & post Gregorium Nazianz. communi episcoporum sententia in locum abdicati Maximi suffectum mense Majo hanc synodum inchoasse, præter Socrat. lib. 5. cap. 8. Gregor. Nazianz. in carm. de vita sua testatur his versibus: Tempus celebrati concilii.

Mala auspicatur hic mihi celso a throno.
Nam quidquid ortus præsulum (Ægyptium citra)
Habebat usque ad inclytam Romam novam,
Terræ marisque ex intimis recessibus,
(Quo concitatum cœlitus pacto, haud scio)
Coit repente, firmet ut thronum mihi, &c.

Hoc idem Socrates prædicto loco his verbis; *Meletius jam pridem aderat, eo scilicet tempore, quo erat propter designationem Gregorii illo accersitus.* Et paulo infra. *Ad concilium igitur conveniunt, Eucherio & Evagrio; alias Syagrio, consulibus, mense Majo.* Unde colligimus hoc eodem anno Constantinopoli duos conventus episcoporum habitos fuisse. Priorem, quo Maximo abdicato Gregorius Nazianzenus in ejus locum substitutus fuit: Posteriorem, cujus initium factum est mense Majo, in quo Macedoniani aliique hæretici condemnati fuerunt. Chronologiæ consulum, Christi nati & æræ Hispanicæ mirifice admodum convenientes, non minimam laudem Baronianæ temporum supputationi afferunt: quodque de æra Hispanicæ ratione, contra Garsiam Loaisam diximus supra in notis concilii Nicæni, verbo, *æra*, & ex Baronio attulimus, pulcherrime confirmant. Explosis igitur aliorum sententiis de tempore hujus synodi, cum accuratissimo annalium scriptore teneamus, eam anno Christi 381. Damasi 15. Theodosii tertio celebratam fuisse. Vide Baronium prædicto anno num. 17. 18. Duo concilia Constantinopoli hoc anno habita.

h Macedonianam hæresin.) Acta synodi hoc ordine contigerunt. Primo declaratum est, Maximum ordinatum ab Ægyptiis Constantinopolitanæ sedis episcopum, episcopalibus muneribus hactenus functum, neque fuisse, neque esse episcopum. Ordinatos ab eo clericos omnis ecclesiasticæ functionis expertes esse dimittendos; eumdem de Apollinaris hæresi convictum, ideoque ecclesiastico canone privatum asserit Theodoretus. Ejecto ab Ecclesia Maximo, ante perperam intruso, fideliumque cœtu interdicto, communi patrum calculo, probata, & confirmata electio Gregorii Nazianzeni, atque ita Constantinopolitanæ ecclesiæ schisma hoc sublatum fuit. Deinceps de fide acturis patribus, volumen occidentalium, continens professionem illam fidei, quam Damasus ex concilio Romano ad Paulinum episcopum Antiochenum misit, exhibitum fuit. Quo perlecto, unanimi consensu, paribusque votis contra Macedonium definierunt, Spiritum sanctum non servum, sed dominum esse, vivificatorem omnium, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum. Ad alias vero hæreses Eunomianorum, Arianorum, & Semiarianorum condemnandas, Nicænum fidei ortodoxæ symbolum omnes sine cunctatione receperunt. Sed cum in eo parcius de divinitate Spiritus sancti actum esset, ideo quod nulla tunc hæresis ei adversaria emersisset: placuit sanctæ synodo de Spiritus sancti divinitate (ut olim de Filio in Nicæno concilio factum fuerat) aliqua addere, quibus adversus omnes hæreticos ejusdem Spiritus sancti una eademque cum Patre & Filio divina substantia prædicaretur, idemque dominus diceretur, quem servum esse impii hæretici blasphemabant. Hoc est quod in epistola synodica anno sequente Constantinopoli scripta ajunt: *De quibus plenioren cognitionem animis poteritis accipere, si libellum concilio Antiochiæ convocato de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiore anno a concilio generali compositus est, legere placuerit. In quibus tum fidem nostram uberius explicavimus, tum hæresibus impiis excogitatis anathema scriptis proditum denunciavimus.* Libellus fidei, quem symbolum Constantinopolita- Acta synodi. Ecclesiæ Constantinopolitanæ schisma quomodo sublatum.

litanum appellant patres concilii Chalcedonensis actione secunda, supra extat. Post scriptum hunc fidei libellum communi omnium patrum sententia, Eunomianorum, Arianorum, aliorumque hæreses cum suis auctoribus, edito desuper canone, damnatas fuisse, eorumdem epistola synodica ad Damasum anno sequente scripta testatur verbis supra recensitis. Postea, quæ ad mores ecclesiæ reformandos pertinent, alia decreta addiderunt. Quibus omnibus absolutis, ad Theodosium imperatorem synodicam epistolam, quam infra ponemus, transmiserunt, eo fine, ut fidem imperatoris stabilem, & duraturam sibi oppignerarent. Demum synodum hoc modo absolutam præsentes episcopi sui subscriptione confirmarunt & comprobarunt. Et quamquam jam sancta synodus absoluta singulos patres ad suam ecclesiam redire permisisset; obitus tamen Meletii Antiocheni episcopi, & successoris designatio, eosdem Constantinopoli retinuerunt. Nam cum maxima pars orientalium contra Ægyptiorum & occidentalium sententiam indigne ferret, Paulinum a Lucifero Calaritano occidentali episcopo creatum orientalibus præesse, immemores inveteratæ, & jam ante in concilio Antiocheno compositæ per juratam transactionem discordiæ, Gregorio Nazianzeno, aliisve contradicentibus, Flavianum Antiochenum presbyterum Meletii successorem elegerunt; atque ita primam discordiam in Paulino & Flaviano continuarunt.

Epistola synodica.

Gregorius Nazianzenus hanc discordiam sua abdicatione compositum iri arbitratus, sedi Constantinopolitanæ, cum consensu imperatoris, non sine magno bonorum ac populi fletu renunciat, atque statim post habitas in synodo aliquot actiones, comitantibus optimis quibuscumque orientalibus, in Cappadociam discedit: tum qui supererant ibi episcopi sacerdotes nundinarii, in locum Christiani perfectissimi, theologi absolutissimi, monachi castissimi, Nectarium hominem nondum Christianum, sed adhuc catechumenum, rerum ecclesiasticarum penitus imperitum, in voluptatibus sæculi & carnis hactenus versatum suffecerunt, eaque deinceps egerunt, quæ suppressa Gregorii seipsum abdicantis mentione, ad pontificem hac de re prædicta synodali epistola scripserunt. Vide Baron. anno 381. num. 24. usque ad num. 80.

Gregorius Nazianzenus episcopatui renunciat.

i Hæ regulæ sunt expositæ.) De canone quinto dubium est, an a centum & quinquaginta episcopis constitutus fuerit. Probabile est, post discessionem Timothei episcopi Alexandrini, in cujus præjudicium vertitur, hunc canonem editum, furtive actis concilii superadditum fuisse; ideoque etiam in epistola synodica post aliarum rerum in synodo gestarum mentionem, hanc rem penitus silentio obvolutam reliquisse. Vide quæ dicemus infra in notis ejusdem canonis quinti. Baron. num. 72.

An canon quintus a 150. episcopis constitutus sit.

k Specialiter autem Eunomianorum, &c.) De hæresibus hic condemnatis, eorumve auctoribus supra frequenter egimus. De Eudoxianis vero, sic dictis ab Eudoxio Constantinopolitano episcopo, hoc annotandum est, eos in classem Arianorum, unde exierant, post hæc rediisse, suoque peculiari nomine appellari desiisse. Unde factum, ut Eudoxii nomen posteris obscurum redditum fuerit: quodque sanctus Gregorius ad Eulogium Alexandrinum scribens epistola 125. lib. 6. dicat: *Præterea idem frater noster* (Cyriacus episcopus Constantinopolitanus) *omnia in suis synodicis Deo auctore catholice locutus est: quemdam vero Eudoxium damnavit, quem neque in synodis damnatum invenimus, neque a decessoribus suis in suis synodis reprobatum.* Et canones quidem Constantinopolitani concilii Eudoxianos damnant; sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Semiarianorum antesignanus Eleusius episcopus adhuc superstes, ac ad synodum ab imperatore vocatus, teste Socrate lib. 5. cap. 8. præsto fuit; admonitus ut cum sociis resipisceret, se malle opinionem Arianorum asseverare, quam fidei *consubstantialis* assentiri, respondit. Constantinopoli discedens, per literas populo cuiusque civitatis significavit, ut fidei concilii Nicæni minime consentirent.

Canon 1. Eudoxiani qui.

l Episcopi qui extra diœcesim sunt.) Cum Ægyptii antistites, & frumentarii episcopi, Petro Alexandrino episcopo annuente, Maximum Alexandrinum philosophum Cynicum, qui se jactabat martyrum filium, & pro fide exulem, adversus Gregorium in sede Constantinopolitana detonsa Cynica coma episcopum ordinassent, eumque ægrotante foris in suburbio Gregorio, nocturno tempore in ecclesiam irruentes, in sede collocassent, mane facto, magnus clericorum orthodoxorum ob facinus deforme tumultus excitatus, atque universa civitas commota Maximum urbe expulerunt. Qui Thessalonicam ad Theodosium imperatorem profectus, rogat ab eo cathedram sibi confirmari: verum imperator sciens Damasum pontificem in capessendo Constantinopolitano episcopatu adversus eum Gregorio favisse, proque Gregorio contra Maximum, quæ exciderunt, literas scripsisse, eum plane rejecit, imo nisi a cœptis desisteret, graves illi minas intentavit. Hanc ob rem desperatus infelix, facto interim fucatæ suæ æstimationis magno dispendio, Alexandriam ad Petrum adhuc in vivis agentem se contulit, petens ut vel oblatam Constantinopolitanam sedem confirmet: vel alioquin futurum, ut propriam Alexandrinam invitus cedere ac transferre cogatur. Ob has minas jure meritoque Alexandria etiam repulsus, factus est, teste Epiphanio, Apollinaris hæreseos sectator. Cumque igitur hac seditione Constantinopolitana ecclesia multum exagitata fuerit, ad pacem deinceps inter catholicos initam conservandam, hunc canonem ediderunt, quo ea, quæ de servandis diœceseos limitibus & distinctionibus patres Nicæni concilii canone sexto constituerunt, vicissim sanctione sua innovarunt.

Can. 2. alias 2. 3. 4. Occasio hujus constitutionis.

Maximus a populo urbe expellitur.

Maxim... re Ap... ris ha... sectato... ctus.

m Constantinopolitanæ.) Hunc canonem ab ecclesia Romana minime receptum fuisse, constat primum ex iis, quæ supra ex Gregorii epistola 123. lib. 6. attulimus, ubi dicit: *Romana ecclesia eosdem canones vel gesta synodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.* Deinde etiam id vel hinc manifestissimum est, quod cum Anatolius Constantinopolitanus in Chalcedonensi concilio, non tantum patriarchatum adipisci, verum etiam secundum locum inter patriarchas occupare conatus esset, Leonem pontificem acerrimum sibi adversarium expertus fuerit. Epistola 51. & 53. scribit: *Frustra quorumdam episcoporum profertur consensus, cui tot annorum series negant effectus.* Gelasius papa epistola ad episcopos Dardan. adversus Acacium proferens hoc elogium: *Cujus sedis episcopus? Acacius scilicet, cujus metropolitanæ civitatis antistes? nonne parochiæ Heracliensis ecclesiæ?* indicat primatum a Constantinopolitana ecclesia ante sua tempora usurpatum, vel nullo jure eidem adhuc concessum fuisse: aut si alibi concessum fuerit, nunquam a Romana ecclesia approbatum esse. Epistola Nicolai primi ad Michaelem imperatorem, quæ incipit, *proposueramus*, idem apertissime significat. Unde licet episcopi Constantinopolitani imperatorum potentia freti, ob dignitatem regiæ urbis, secundum locum sedium patriarchalium sibi usurparint, multisque commentitiis canonibus sextæ & octavæ synodi confirmarint, tamen nunquam a Romana ecclesia id approbatum fuit: pacis & tranquillitatis causa, tempore Justiniani imperatoris ita permissum est, ut nemo amplius contradixerit. Id declarat Innocentius tertius, const. Antiqua, de privilegiis.

Can. ... Hic ca... Roma... clesia quam ... ceptus.

Patriarc... dignita... stantin... tanæ ec... permiss... quand...

Non desunt firmissimæ rationes suspicandi hunc canonem plane commentitium & suppositum videri. Quarum prima est, quod Anatolius a Leone per epistol. 51. exagitatus, nequaquam se auctoritate alicujus canonis a Constantinopolitano œcumenico constituti purgarit. Secunda ratio est, quod episcopi, qui sequenti anno Constantinopoli convenerunt, in ea epistola synodica, quam ad Damasum scripserunt, nullam plane mentionem hujus canonis habuerint. Quem si decrevissent, prætermisisse non debuissent. Tertia ratio est, quod Timotheum Alexandrinum episcopum, in cujus præjudicium hic canon editus fuit, hoc æquo animo tulisse, non sit probabile. Quare cum his nihil contradixisse legatur, canonem integrum de fide suspectum esse oportet. Quarta ratio est, quod superiori ac præcedenti canoni adversari videatur, adeoque fidem omnem excedat, eumdem ab eodem concilio editum fuisse. Qua ratione quæso ex præscripto Nicæni concilii voluit S. synodus, quibuscumque provinciis jura sua integra esse servata, si in præjudicium aliarum ecclesiarum uni Constantinopolitanæ tanta privilegia contulit? His rationibus inductus, non possum ab hac sententia, de obreptione & impostura canonis, abduci, nisi Socrates lib. 5. cap. 2. & Sozom. lib. 7. cap. 8. ejusdem canonis meminissent. Quare ad extremum dico, quod sicut post absolutam synodum, postque electionem Nectarii peractam, illi qui Constantinopoli remanserant orientales episcopi decreverunt, ut episcopus Constantinopolitanus præter Thraciæ, etiam remotiores in Asia curaret, atque vigore hujus decreti S. Chrysostomus in Asia episcopos, alibi instituerit, alibi deposuerit, idem sibi privilegium illæsum conservari, Constantinopolitani clerici in concil. Chalcedon. act. 11. postularint: ita non dubito, quin si commentitius non sit, hunc canonem eodem tempore post Nectarium electum, postque Timothei Alexandrini abitum, constituerint, furtimque inter acta concilii retulerint, ne vero Timotheum Alexandrinæ, Damasum Romanæ Ecclesiæ episcopos impugnatores consequerentur, hanc rem dolose post abitum Timothei peractam, in synodicam epistolam non retulerunt. Hæc ex Baron. an. 381. num. 35. & 36. Vide notas epist. 3. Anacleti, Can. 6. & 7. concil. Nicæni, &c.

Hic can... repititi... detur c... tuor ra... 1. Rati... 2. Rati... 3. Rati... 4. Rati...

Post el... nem N... hunc ... nem ... turum ... proba... est.

n De Maximo Cynico.) Quis fuerit Maximus, quibusve dolis Constantinopolitanum episcopatum adeptus, præter ea, quæ supra dixi, vide Baron. anno 379. & 380.

Can. 6...

o De parte occidentalium.) Editio libelli synodalium constitutionum habet: *Quod ad volumen attinet occidentalium.* Intelligens per volumen illam professionem fidei, sive anathematismos illos, quos per epistolam ex con-

Can. ... Volum... quod ...

concilio Romano ad Paulinum transmisit. Theodoretus, præterquam quod in gratiam Flaviani Meletii successoris titulum corruperit, eam ex Romano concilio anno Christi 382. Romæ celebrato, de quo infra agemus, scriptam fuisse, male existimat: constat enim Paulinum, ad quem scripta est, tunc Romæ præsentem synodo interfuisse.

& 7. Reliqui duo canones ambo in editione Theodori Balsamonis & lib. synod. constitutionum extantes, diversæ quidem sunt translationis, sed ejusdem sententiæ. Prior de accusationibus, posterior constitutus fuit, quomodo ab hæresi redeuntes recipiendi forent: nimirum baptizandos esse, qui legitima forma ab ecclesia recepta non fuissent ante baptizati.

p Credimus.) Hoc symbolum orientales in sua ad Damasum synodica appellant libellum fidei: traduntque illud a Gregorio Nysseno Episcopo lib. 12. scriptum fuisse. Idem reperitur apud Latinos, diversa tamen translatione, & cum illo additamento, *Filioque*: quod auctoritate Leonis pontificis, ad confutandos hæreticos Priscillianistas, ab Hispanis episcopis symbolo superadditum fuit, eique semper inhæsit. Vvisigothi profitentes fidem catholicam non modo illud receperunt, sed etiam Judæos ad Christianam fidem venientes sub ejusdem symboli confessione recipiendos esse, suis legibus sanciverunt. Idem additamentum a Francis acceptum, & tenacius retentum fuisse, patet ex symbolo fidei sub Carolo Magno in Arelatensi concilio recitato. Et quod mitum est, cum augmento symboli Constantinopolitani, aucta est ecclesia. Sub hujus enim confessione, Gothi, Vvisigothi, aliæque barbaræ nationes, quæ Hispanias occuparunt, ex Arianis factæ sunt catholicæ: Franci vero, qui sibi Gallias vendicabant, sub ejusdem symboli confessione facti sunt Christiani. Contra vero omnium gentium infelicissimi orientales schismatici, ex quo ejusdem symboli additamentum penitus respuerunt, sub Turcico jugo acerbissima servitute premuntur, atque ecclesiis, bonis ac liberis spoliati, assidue incassum gemunt. Romana ecclesia antiquitatis tenacissima, idem quidem cum prædictis ecclesiis credidit ac docuit, ut constat ex illa professione fidei, quam Damasus ex concil. Rom. ad Paulinum transmisit; & ex Leonis epist. 93. cap. 1. tamen antequam prædictum additamentum in symbolum inferret, diutissime cunctata fuit. Scribit Magister sententiarum dist. 1. Leonem III. a Carolo Magno rogatum, ut verba prædicta ad symbolum adderentur, non modo id facere penitus recusasse, verumetiam illud ipsum absque eo additamento in argentea tabula exaratum, in altari post corpus S. Pauli perpetuo custodiri voluisse, ne quibuslibet liberum esset, aliquid ad sanctum symbolum superaddere. Postquam autem Hispani, Franci, aliique omnes Boreales populi offenderentur, & periculum schismatis oriretur, quod Romana ecclesia eam doctrinam publice confiteri nollet, quam ad probandos catholicos & constituendos hæreticos, magnus Leo ante tot sæcula Hispaniarum episcopis tradidisset, placuit tandem Benedicto, septimo hujus nominis Romano pontifici, ut idem symbolum cum hoc eodem additamento Romæ in ecclesia cantetur, idque ad petitionem Henrici imperatoris. De quo hæc Berno Abbas Augiensis de rebus ad missam spectantibus: *Cum Romanorum presbyteri ab Henrico imperatore interrogarentur, cur non post evangelium (ut in aliis ecclesiis fiebat) symbolum canerent: me, ait ipse, assistente audivi, eos ejusmodi responsum reddere: quod Romana ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos face infecta, sed secundum doctrinam S. Petri in soliditate catholicæ fidei permanserit inconcussa: & ideo magis his necessarium esse illud symbolum sæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At imperator domino Benedicto persuasit, ut ad publicam missam decantarent.* Vide Baron. an. 447. num. 22. &c. Graviter itaque aberrant, qui putant ex Damasi papæ decreto profectum, ut hoc symbolum in occidente inter missarum solennia decantetur. Nam auctoritate Rufini in expositione symboli, qui his temporibus scribebat, liquet, nullam aliud Romanam ecclesiam in sacris ritibus novisse, quam symbolum apostolicum. Tantum abest ut id Damaso tribui possit, ut Toletan. III. concilium profiteatur, se laudabilem illum usum ab orientali ecclesia accepturum, ideo quod occidentalis ecclesia hac consuetudine careret. Vide quæ dicturi sumus infra in notis conc. Tolet. 3.

q Et subscripserunt episcopi.) Ex nomine Meletii Antiocheni episcopi, inter episcopos Syriæ relati, evidenter colligere licet, subscriptiones patrum contigisse ante mortem Meletii, abdicationem Gregorii Nazianzeni, adventum Timothei Alexandrini & Nectarii electionem, ut constat ex carm. Gregorii Nazianzeni de vita sua. Supervenientium igitur Ægypti episcoporum nomina, & Nectarii post electi, hisce superaddita fuisse, necessum est concedere. Perperam factum est in eo, quod Gregorius Nazianzenus, qui ante subscripserat ut Constantinopolitanus, inveniatur inter episcopos Cappadociæ ultimo loco positus, quasi non Constantinopolis, sed Nazianzi tantum episcopus fuerit. Puto id errore, vel fortasse dolo imprudentis librarii, qui exscripsit, accidisse: quia absurdum arbitratus fuerit, ejusdem sedis duos episcopos simul fuisse Nectarium & Gregorium. Cum ergo sciret sedem Gregorii Nectario collatam esse, titulum Constantinopolitanæ sedis Nectario attribuit, atque Gregorium Nazianzi, exiguæ civitatis in Cappadocia episcopum, non sine graviore errore, ultimo loco collocavit: Nam cum in patriam rediturus intellexisset, ecclesiam ibidem adhuc pastore destitutam, ne illud onus subire cogeretur, nihil antiquius habuit, quam ut ageret cum metropolitano antistite Helladio Cæsarienſi de creando episcopo Nazianzeno. Annuit Helladius Gregorio, ecclesiæque Nazianzenæ Eulalium præfecit, quem missis illuc episcopis provincialibus, ex more ab iisdem ordinandum curavit. Ita non modo non factus est Nazianzenus episcopus, sed etiam eo quod oblatum recusasset, calumniam hanc passus fuit, quasi munere episcopali indignus, petitione dignitatis illius frustratus sit. Quod ipse testatur Gregor. Nazianz. 42. epist. quam hac de re ad Gregor. Nyssenum perscripsit. Ita has patrum subscriptiones partim mendosas, partim subreptitias esse, manifeste constat. Dolo ne an imprudentia collectoris id contigerit, incertum est. Inter confessores episcopos, qui symbolo interfuerunt, clariores sunt, Gregor. Nyssenus frater S. Basilii, qui libros a se adversus Eunomium scriptos secum attulit, eosque Nazianzeno & Hieronymo auditori suo prælegit. Idem in funere Meletii orationem habuit, qua insignem confessorem triplici confessionis gloria, sub tribus diversis imperatoribus celebrem, post obitum pro merito illius laudavit. De Gregor. Nazianzeno confessione nobilissimo, præter ea, quæ supra diximus, hoc memorabile est, quod simul ac sacros cancellos introivit, quando jussu imperatoris Theodosii in thronum erat collocandus, adorato numine sol purissimis radiis effulserit, nubemque illam, quæ sic radios solis obtegebat, ut media die noctem ferme redderet, plane dejecerit, perinde ac si superi accensa cœlitus face Gregorii lætum, Deoque gratum ingressum significarent. Quam miraculose a sicario vitæ ipsius insidiatore ab Arianis subornato, liberatus fuerit, gratum erit lectori, si hic adscribam. Ad subægrotantem & decumbentem, cum multitudine credentium, qui ipsi de templo recepto, & ab Arianis vindicato gratularentur, irrepsit etiam clanculo aliquis sicarius ad occidendum virum sanctissimum ab Arianis mercede conductus: qui dum ceteris pene omnibus abeuntibus ibi solus relictus esset, pedes Gregorii manibus prehendens, atque multum lamentans, supplex veniam postulavit. Gregorio autem scisciante, quid sibi hoc vellet; sicarius vero præ immenso dolore taceret, unus ex his qui aderant, rem sentiens, Gregorio dixit: *Hic ille carnifex tuus est, o pater, qui a nonnullis subornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicue tibi auxilio fuisset. Quod enim ad eorum voluntatem fiebat, scelus est consummatum: proinde hic facti pœnitens ad pedes tuos lacrymis veniam petit.* Ad quem conversus Gregorius, ait: *Propitius sit tibi Deus, tibique ignoscat, qui me servavit: hoc solum pro noxa peto, ut hæresim execrans meus fias.* Hoc autem cum universæ civitati innotuisset, corda Arianorum hominum, Gregorii hostium, nonnihil emollita, ergaque ipsum reddita sunt propensiora. Hæc ex ipso Gregorii carmine de vita sua. Præclare etiam de fide triumpharunt Pelagius Laodicensis, Diodorus Tarsensis, Amphilocius Iconiensis, Optimus Antiochenus, Helladius Cæsarienſis, aliique nonnulli, quos imperator nominatim recensens, edicto quodam extante lib. 3. de fide catholica Cod. Theodos. jubet iis suas, quibus per Arianos spoliati erant, ecclesias restitui. Ex illis vero, qui antea tempore Valentis, pulsis orthodoxis, favore Arianorum, vacantes sedes acceperant; plurimi præsto fuerunt. Hi enim tempori inservientes, fidemque temporariam & nundinariam profitentes, sub catholico imperatore, æque catholicæ fidei defensores se præbuerunt, cum antea Arianorum ducum & magistratuum favore ac gratia, quantumvis indigni forent, in episcopatum irrepsissent.

Subscriptiones partim mendosæ, partim subreptitiæ. Greg. Nyss. Gregorii Nazianz. memorabilis electio. Gregorius Nazianz. miraculose a sicario liberatur.

De his minoribus episcopis, sui persecutoribus, hæc Gregorius: *Dimiserunt me ab urbe non admodum repugnantem: quippe turpissimum erat illorum me fidei cauponum in numero esse, quorum alii nepotes erant eorum, qui tributorum scribæ fuerant, & aliud nihil animo volvebant, quam falsas & subdolas rationum depravationes: alii ab aratris venerant adusti a sole: alii a ligone vel bidente totum diem non quiescente: alii remos exercitusve reliquerant, redolentes adhuc sentinam, vel corpus fœdatum cicatricibus habentes, populi gubernatores, ac duces militum, qui ne minimum quidem concessuri videntur: nonnulli etiam episcoporum, quæ citra ignem operas suas perficere nequeunt, gnari, ne fuliginem quidem carnis integre abluerant flagriones, ac pistrinis digni, &c.*

Reliqui episcopi quales fuerint.

Ab his sacerdotibus nundinariis, ex lucro temporali

fidem temporariam profitentibus, illud tantummodo bonum provenit, ut fidei catholicæ formulæ subscriberent, atque ita suo chirographo semper ac perpetuo obligati tenerentur, neque pro solita levitate ad perfidiam Arianam resilire valerent. Hinc factum est, ut supra etiam dixi, quod Damasus pontifex statuta fidem concernentia, tanquam totius ecclesiæ decreta, œcumenici concilii nomine insignita confirmarit, ne pie sancita, vilium personarum subscribentium nomine omnino periclitari posset.

EPISTOLA SYNODALIS AD THEODOSIUM IMPERAT.

DE REBUS IN SYNODO GESTIS.

Religionis ac pietatis observantissimo, Deique amantissimo imperatori Theodosio sanctum concilium episcoporum, qui ex diversis provinciis præfecturisve Constantinopolim convenimus, Salutem.

INitio quidem nostri ad tuam pietatem scripti, gratias agimus Deo, qui tuæ pietatis imperium constituit ad communem pacem ecclesiarum, & sanæ fidei confirmationem. Agentes autem Deo debitas gratias, necessario quoque ea, &c. Eadem supra & Labbe conc. Conſt. 2. 956.

EADEM SYNODUS CP. OECUM. II.

Ex libello Synodico.

CUM igitur Theodosius, vere in Dei cultu magnus, regiam Constantinopolitanam accepisset, & Agelius quidem Arianis, Gregorius autem Theologus orthodoxis Byzantii præesset: secunda Oecumenica centum quinquaginta divinorum patrum congregata est synodus: cui præfuerunt, & præsederunt, Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hierosolymorum, qui jam a Silvano, & aliis triginta sex cum ipso sentientibus Pneumatomachis se sejunxerat, & Christi-amans imperator Theodosius. Hæc sancta synodus, Eusebium & Theognium Bithynios, Patrophilum & Aetium Palæstinos, Paulinum, & Gregorium Phœnices, Theodorum, & Georgium Cilices, Narcissum, & Athanasium, Menophantum Ephesi, & Theodorum Perinthi, Marcellum Ancyræ, & Apollinarium, Maximum item deposuit, electionem ejus plane irritam decernens. Quo tempore sanctum etiam Samosatensem Eusebium Gratianus Thracico exilio liberans, ad proprium ovile remisit: quem tamen ad portam urbis accedentem mulier Ariana desuper dejecta olla interfecit.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ δὲ, τοῦ ἀληθῶς ἐν θεοσεβείᾳ μεγάλου τὴν βασιλίδα καταλαβόντος Κωνσταντινουπόλεως, Ἀγελίου Ἀρειανῶν, καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου τῶν ὀρθοδόξων ἐν Βυζαντίῳ ἐξαρχόντων, ἡ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφόρων πατέρων, οἰκουμενικὴ δευτέρα συνόδου συνήθροισο. ἧς ἐξῆρχον προκαθεζόμενοι, ὁ Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος, Κυρίλλος Ἱεροσολύμων, ἤδη ἀποχίσας Σιλβανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Πνευματομάχων, ἕξτε καὶ τεσσάκοντα· καὶ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς Θεοδόσιος. Ἧτις ἁγία σύνοδος, Βιθυνοῦς, Εὐσέβιον καὶ Θέογνιον· Πατρόφιλον καὶ Α�έτιον, Παλαιστινούς· Παυλῖνόν τε καὶ Γρηγόριον, Φοίνικας· Θεόδοτον καὶ Γεώργιον, Κίλικας· Νάρκισσον καὶ Ἀθανάσιον· Μιλησφάντιον Ἐφέσου, καὶ Πειρίνθου Θεόδωρον, Μάρκελλον Ἀγκύρας, καὶ Ἀπολινάριον. Μάξιμόντε, καὶ τὴν αὐτῶ χειροτονίαν ἀρχὴν καθόλου θεσπίσασα. Καθ' ὃν χρόνον καὶ τὸν ἐν ἁγίοις Σαμοσατέα Εὐσέβιον, Γρατιανὸς τῆς Θρᾳκικῆς ἐξορίας ἀφέμενος, πρὸς τὸ ἴδιον ποίμνιον ἐξαπέστειλε· καὶ πρὸς τινὶ πόλεως πύλῃ ἐξερχόμενον, ἄνωθεν γυνὴ κεράμῳ Ἀρειανὴ ἐθανάτωσεν.

EADEM EX LIBELLO PHOTII DE SYNODIS.

SANCTUM & œcumenicum secundum concilium centum & quinquaginta episcoporum sacrum sibi locum ad disputandum & decernendum in regia civitate delegit. Præsides habuit Timotheum, qui Alexandriæ, & admirabilem virum Meletium, qui Antiochiæ, & Cyrillum, qui Hierosolymorum sacras sedes obtinebant. Nectarium præterea, qui nuper ab initiatorum grege separatus, & ablutis divino lavacro vitæ sordibus, purus jam purissimam sacri principatus dignitatem ex communi concilii consensu, & electorum suffragiis simul & regiæ civitatis episcopus, & concilii præses declaratus est. Inter hos fuit & Gregorius Nyssæ quæ in Cappadocia est, episcopus: & ille qui ex operibus Theologiæ cognomen adeptus est. Quibus haud multo post & Damasus episcopus Romæ eadem confirmans atque idem sentiens accessit. Sacrosanctus hic chorus Macedonium quemdam, qui Constantinopolis sedem jam surri-

ΗΔὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος τῆς μὲν ἱερῶν φροντισμάτων τὴν βασιλίδα πόλιν, ἱερὸν ἐδείκνυ φροντιστήριον· εἰς πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν ἄνδρας ἱερὰς συνηγείρετο, ἐξάρχους ἔχουσα Τιμόθεόν τε τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸν ἀξιοθαύμαστον τῆς Ἀντιοχείας Μελέτιον, Κύριλλόν τε τῆς Ἱεροσολύμων, τὰς ἱερὰς θρόνους ἐθύνοντας, καὶ δὴ καὶ Νεκτάριον, ὃς ἄρτι τῆς κατηχουμένων ἀγέλης ἀφορισθεὶς, καὶ τῷ λουτρῷ θείῳ τὸν τοῦ βίου ῥύπον ἀποπλυνάμενος, καθαρὸς ἤδη τὸ καθαρώτατον τῆς ἀρχιεραρχίας ἀξίωμα περιβάλλεται ψήφῳ μὲν κοινῇ τῆς συνόδου, χειροθεσίᾳ δὲ τῆς προκέλτων καὶ ἅμα τε βασιλίδος ἐπισκοπῆς, καὶ τῆς συνόδου ἐπιμάτιζον ἔξαρχος, μεθ' ὧν Γρηγόριος, ὅ, τε τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Νύσσης ἐπίσκοπος, καὶ ὁ τῆς θεολογίας ἐξ ἔργων ἐπώνυμος· οἷς ὑστερον πολὺς χρόνος καὶ Δάμασος ὁ τῆς Ῥώμης τὰ αὐτὰ κρατύνων ἐγνωρίζετο σύμφωνος, τοῖς προλαβοῦσι καθιστάμενος·

τος

ὅτος δὴ ὁ ἱεροφάντης χορὸς Μακεδόνιόν τινα τὸν τῆ Κωνσαντινουπόλεως θρόνον ἅρπαγμα πάλαι ποιησάμενον, ὅτι τὸ πανάγιον καὶ ζωαρχικὸν, ἐδυσφήμει πνεῦμα, δίθυνας ἐδικαίου· ὡς γὰρ Ἀρειος κατὰ τοῦ υἱοῦ, ὕτω καὶ οὗτος κατὰ τοῦ πνεύματος παρατυττόμενος εἰς δούλους καὶ ὑπηρέτας, καὶ τιμὴ δεσποτικὴ καὶ τιμὴ ὑπερκειμένου αὐτοῦ σωτῆρος κυριότητα· καίτοι ῥᾴον ἦν τῷ ἀθλίῳ, εἴπερ ἐβούλετο, σωφρονῆσαι, ὅτι καθάπερ οἱ τὸν υἱὸν εἰς κτίσμα τάττοντες, τιμὴ ὕβριν οὐδὲν ἧττον τῷ πατρὶ προσάπτουσι, ὕτω καὶ οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ πνεῦμα τοῖς ποιήμασι συναριθμοῦντες, τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν βλασφημίαν ἀφιᾶσι κατ' αὐτοῦ. εἰ γὰρ τὸ πνεῦμα κτίσμα, κἀκεῖνος οὗ τὸ πνεῦμα μέτοχος κτισμάτων. οὐδὲ καὶ ἀκοαῖς ἀφόρητος ἡ τῆς ἀθεότητος ταύτης ὑπερβολὴ, πῶς οὐ σωπῆκεν ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνο φυγεῖν, δι' οὗ προὸς πύστος ἀνάγκη πεσεῖν τὰς θεομάχους λογισμούς, ἀθετῆσαι τὸ πνεῦμα εἶναι Θεοῦ. πῶς γὰρ ἐρεύνᾳ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ; καὶ οὐδὲν κρύφιον ἀπ' αὐτοῦ; πῶς ἐστὶν ἄλλος παράκλητος; πῶς σωτιάσεται πατρὶ καὶ υἱῷ; πορευθέντες γὰρ, φησὶν αὐτὸς ὁ υἱὸς, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτὸς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἰ εἷς οὖν τῶν ζῴων κτίσμα φωτιζόμεθα, οὐδὲ τὰ λοιπὰ καθαρεύει τῆς ὕβρεως. ἀλλ' εἰ κτίσμα, πῶς κτίζει; πῶς ζωοποιεῖ; πῶς δίδωσι χαρίσματα; πῶς δὲ Θεός; ἀλλὰ τούτων οὐδὲν ἐκεῖνος ὁ φρενοβλαβὴς ἐπὶ νοῦν θέμενος, τὴν μοναρχικὴν αὐτοῦ καὶ μιᾶς ἀδιαιρέτου θεότητος δόγματα ἔτλημα, καὶ ἐπεθρασύνατο. διὸ καὶ τῆς ἀσεβείας ἐπάξια εἴληφε τὰ ἐπίχειρα, αὐτός τε ἀφαιρέσει τῆς ἱερωσύνης ζημιούμενος, καὶ πάντες ὅσοι τῆς αὐτοῦ θεομαχίας τὸ ἀνίατον παρεζήλωσαν, καὶ ὡς ἐκεῖνος τὸ πανάγιον πνεῦμα τῆς ζωαδικῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ κυριότητος ἀλλοδαπὸν ἐφρυάττετο, ὕτως αὐτὴν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ συνόδος καὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ τῆς τῶν πιστῶν μερίδος, οἷα δεύτερον ἠλλοδάπωσαν Αρειον. τὸ δὲ πανάγιον καὶ παντοδύναμον, ἅτε δὴ ὁμοφυές τε καὶ ὁμοούσιον, ἰσοσθενές τε καὶ παντοδύναμον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ συνπροσκυνεῖσθαι καὶ συνδοξολογεῖσθαι κατὰ τὰς πατρικάς τε καὶ θεολογικὰς φωνὰς ἀνεκήρυξεν, ἐκθερίσαντες τέλεον, καὶ εἴτι τῆς Ἀρειανῶν σπορᾶς ζιζάνιον ὑπεφύετο. τιμιωτάτη δὲ τὰς τῆς βασιλείας ἰσχὺς ὁ μέγας ὡς ἀληθῶς καὶ μεγάλης εὐφημίας ἄξιος περιεζώννυτο Θεοδόσιος πρόμαχος καὶ αὐτὸς τῆς εὐσεβείας γνωρίζόμενος. ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ αὕτη ἡ ἁγία σύνοδος.

A puerat, quoniam in ſanctiſſimum vitæque principem Spiritum maledicta conjecerat, condemnavit. Ut enim Arius adverſus filium egerat, ſic Macedonius adverſus Spiritum ſanctum, ut ejus in omnes imperium ac dominatum, in ſervorum ac miniſtrorum ordine collocaret. Atqui facile poterat, ſi voluiſſet, infelix iſte perſpicere, quemadmodum illi, qui filium inter res collocant procreatas, non minore patrem afficiunt contumelia: ita qui ſanctiſſimum ipſius Spiritum in earum rerum, quæ procreatæ ſunt, numero conſtituunt, par & ſimile in ipſum maledictum conferre. Nam ſi ſpiritus creatus eſt, & ille cujus eſt ſpiritus, eſt procreatus. Quod ſi B ſumma iſta impietas, vel auditu eſt intolerabilis, cur non cavit ille miſer, negare Spiritum eſſe Deum, ne ad hæc impia argumenta neceſſario deveniret? Quomodo enim ſcrutatur etiam profunda Dei, & ei nihil eſt abſconditum? Quomodo alter eſt paracletus? Quomodo cum patre & filio collocatur? Euntes enim, inquit ipſe filius, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Si unus ex tribus his in quibus illuminamur, creatus eſt, nec reliqui ab hac ignominia ſunt alieni. Quod ſi creatus eſt, quomodo creat? Quomodo ſanctificat? Quomodo vivificat? Quomodo gratias dividit? Quomodo eſt Deus? Nihil ho- C rum ſtultus ille conſiderans, a principe & unica atque inſeparabili divinitate eum abſtrahere ac removere conatus eſt. Quamobrem merita impietatis ſuæ præmia tulit, cum & ipſe ſacerdotio fuerit ſpoliatus, & omnes illi, qui impium adverſus Deum obſtinate bellum ſuſceperunt. Et quemadmodum ille ſanctiſſimum Spiritum ab una Trinitatis divinitate ſecludere conabatur, ſic eum a ſacerdotio & fidelium communione tanquam alterum Arium ſanctum œcumenicumque concilium excluſit. Sanctiſſimum vero vitæque authorem Spiritum, ut ejuſdem naturæ, atque ejuſdem eſſentiæ & æqualis poteſtatis, atque omnipotentem, ſimul cum patre & fi- D lio adorandum, collaudandumque, & patrum theologorumque doctrina declaravit, penituſque evulſit, ſi qua ex Ariano ſemine zizania pullularant. Tunc autem imperii habenas regebat magnus & vere magna laude dignus Theodoſius, qui ipſe quoque pietatis defenſor extitit & propugnator. Atque his quidem & hoc ſanctum concilium concluditur.

EADEM EX LIBELLO NILI DE SYNODIS.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος ἡ ἐν Κωνσαντίνου πόλει γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου συγκροτηθεῖσα ὑπὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου πατριάρχου Κωνσαντινουπόλεως, καὶ Σαβελίου τοῦ Λίβυος, καὶ Ἀπολιναρίου Λαοδικείας. ἡγοῦντο δὲ τῆς συνόδου Δάμασος Ρώμης, Νεκτάριος Κωνσαντινουπόλεως, Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Γρηγόριος ὁ θεολόγος, Γρηγόριος Νύσσης, καὶ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου· ἔτη δὲ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη εωοβ'· ἀπὸ δὲ Χριστοῦ

SANCTA & œcumenica ſecunda ſynodus E Conſtantinopoli habita eſt imperante Theodoſio Magno, congregata a centum & quinquaginta epiſcopis, adverſus Macedonium S. Spiritus hoſtem, Conſtantinopolis patriarcham, Sabellium Africanum, & Apollinarem Laodicenum. Præerant ſynodo Damaſus Romæ, Nectarius Conſtantinopolis, Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hieroſolymitanus, Meletius Antiochenus, Gregorius Theologus, Gregorius Nyſſæ, & Amphilochius Iconii epiſcopi. Erat autem annus mundi 5872. Chriſti 372. A ſecunda ſynodo ad tertiam ſunt anni 41. Nos accepimus & cre-

credimus omnibus modis S. Spiritum esse verum Deum, consubstantialem Deo, tum Patri tum Filio, quoniam dominus Jesus sic dixit, ut baptizemur & credamus in nomen Patris & Filii & Spiritus sancti, quod non dixisset, si creatura esset. Ei igitur, qui non ita sentit, anathema.

A τοβ'. ἀπὸ τῆς δευτέρας ἕως τῆς τρίτης ἔτη μα'. ἡμεῖς παρελάβομεν καὶ πιστεύομεν, ὅτι τὸ παναγιον πνεῦμα Θεός ἐστιν ἀληθινὸς, ὡς ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἐπεὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς ὅτως εἶπε, βαπτίζεσθαι καὶ πιστεύειν εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, ὅπερ οὐκ ἂν εἶπεν, εἰ κτίσμα ἦν. τῷ οὖν μὴ οὕτω φρονοῦντι ἀνάθεμα.

EADEM EX ANON. LIBELLO DE SYN.

Distat secunda synodus a prima annis 50.

B Ἀπέχει ἡ σύνοδος β'. ἀπὸ τῆς α'. ἔτη ν'.

SECUNDA sancta & œcumenica synodus sanctorum CL. patrum habita est Constantinopoli sub imperatore Theodosio Magno, & Damaso papa Romæ, & Nectario patriarcha Constantinopolis, & Gregorio theologo, adversus Macedonium illum impium, qui prædatorie patriarchalem sedem invaserat, & blasphemabat adversus Spiritum sanctum. Dicebat enim illum non esse Deum, sed alienum a divinitate Patris. Quamobrem illum ut pietatis hostem cum suis suffragatoribus anathemate damnarunt. Deum autem verum & dominum, & vivificantem modis omnibus sanctum Spiritum C pronunciarunt esse, consubstantialem Patri & Filio prædicantes illum subsistere, & ejusdem cum illis divinitatis ac virtutis esse, prout habet fidei symbolum, quod ipsi dilucidius explicarunt sancti Spiritus gratia. Præterea Apollinaris quoque Laodiceni blasphemiam cum ipso ac sequacibus ejus anathematizarunt, ut qui animatam domini nostri carnem inanimem esse diceret. Hanc illi confirmarunt habere animam animabus nostris consubstantialem.

Ἡ δὲ δευτέρα ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ἁγίων ρν'. πατέρων γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, καὶ Δαμάσου πάππα Ρώμης, καὶ Νεκταρίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, κατὰ Μακεδονίου τοῦ δυσσεβοῦς τοῦ ληστρικῶς μὲν τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἁρπάσαντος, βλασφημοῦντος δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔλεγε γὰρ αὐτὸ μὴ εἶναι Θεὸν, ἀλλὰ τῆς θεότητος τοῦ πατρὸς ἀλλότριον. ὅθεν τοῦτον μὲν ὡς ἐχθρὸν τῆς εὐσεβείας ἅμα τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ ἀναθεματίσαντες κατέκριναν. Θεὸν δὲ ἀληθινὸν καὶ κύριον καὶ ζωοποιὸν τὸ παναγιον πνεῦμα ἐβόησαν, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ὑπάρχειν αὐτὸ κηρύξαντες, καὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ δυνάμεως, καθὼς τὸ σύμβολον περιέχει τῆς πίστεως, ὅπερ αὐτοὶ σαφέστερον τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξεφώνησαν χάριτι. ἔτι δὲ καὶ Ἀπολιναρίου τοῦ Λαοδικείας τὴν βλασφημίαν σὺν αὐτῷ καὶ τοῖς ὅμοια φρονοῦσιν ἀναθεματίσαντες, ὡς ἄψυχον τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν σάρκα λέγοντος ἔμψυχον εἶναι, ταύτην ἐβεβαιώσαντο, ψυχὴν ἔχουσαν τοῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ὁμοούσιον.

[a] CONCILIUM [b] AQUILEJENSE

[c] TEMPORE DAMASI PAPÆ I.

CELEBRATUM,

In quo [d] a triginta duobus Italis, Gallis, & Pannonicis episcopis, præsentibus Gallorum & Afrorum legatis, Palladius & Secundianus episcopi Ariani, cum Attalo quodam presbytero, damnantur. Est provinciale.

EPISCOPI QUI HUIC CONCILIO INTERFUERUNT.

[e] VALERIANUS episcopus Aquilejensis.
[f] Ambrosius episcopus Mediolanensis.
[g] Eusebius episcopus Bononiensis.
[h] Limenius episcopus Vercellensis.
[i] Armenius episcopus Sirmiensis Illyrici.
[h] Sabinus episcopus Placentinus.
Abundantius episcopus Tridentinus.
[l] Philaster episcopus Brixianus.
* Arausicen. [m] Constantius episcopus * Arausicus.
Theodorus episcopus Octodorensis.
Domninus episcopus Gratianopolitanus.
D Amantius episcopus Nicensis.
Maximus episcopus Emonensis.
Basilianus episcopus [1] Laudensis.
Proculus episcopus Massiliensis.
Heliodorus episcopus Altinensis.
* Jade Felix episcopus Jadrensis. *
Eventius episcopus * [2] Citinensis. * Tin
Exuperantius episcopus Dertonensis.
* Diogenes episcopus Genuensis.
Constantius episcopus Scisciensis legatus Gallorum.
Justus legatus Gallorum.
Felix legatus Afrorum.

Numi-

1 A Laude Pompeja. 2 Al. MS. *Ticinensis*.

Numidius legatus Afrorum.
Evagrius presbyter & legatus.
Artemius. Almachius. Januarius. Jovinus. Macedonius. Cassianus. Marcellus. Eustathius. Maximus. Chromatius [1] presbyter.

[2] GESTA

a CONCILII AQUILEJENSIS

TEMPORE DAMASI PAPÆ I.

SYAGRIO & Eucherio viris clarissimis consulibus [3] nonis Septembribus Aquilejæ in ecclesia [4] considentibus, cum episcopis, Aquilejensium civitatis Valeriano, Ambrosio, Eusebio, Limenio, Amenio, Sabino, Abundantio, Artemio, Constantio, Justo, [a] Philastro, Constantio, Theodoro, Almachio, Domnino, Amantio, Maximo, Felice, Basiliano, Numidio, Januario, Proculo, Heliodoro, Jovino, Felice, Exuperantio, Diogene, Maximo, Macedonio, Cassiano, Marcello & Eustathio episcopis, Ambrosius episcopus dixit.

Diu * citra acta tractavimus. Et quoniam tanta sacrilegia a parte Palladii & Secundiani nostris auribus ingeruntur, ut difficile quisque credat, tam aperte eos blasphemare potuisse, vel ne * quia ipsi calliditate dicta sua postea negare conentur, licet de tantorum sacerdotum testificatione dubitari non queat, tamen quoniam omnibus episcopis placet, fiant acta, ut unusquisque professionem suam negare non possit. Quid ergo vobis, sancti viri, placeat, declarandum est. Omnes episcopi dixerunt: Placet. Ambrosius episcopus dixit: discrepationes nostræ ex re firmandæ sunt scripto imperiali, ut allegentur.

Sabinianus diaconus recitavit. [5] Ambigua dogmatum reverentia ne dissideant sacerdotes, quamprimum experiri cupientes, convenire in Aquilejensium civitatem ex diœcesi, meritis excellentiæ tuæ creditam, episcopos jusseramus. Neque controversiæ dubiæ sententiæ rectius poterant experiri, quam si obortæ altercationis * in interpretes ipsos constituissemus antistites, ut videlicet a quibus proficiscuntur instituta doctrinæ, ab eisdem * discordiæ eruditionis repugnantia solveretur. Neque sane nunc aliter jubemus, ac jussimus, non invertentes præcepti tenorem, sed superfluam convenarum copiam recolentes. Nam quod Ambrosius & vitæ merito & Dei dignatione conspicuus episcopus Mediolanensium civitatis, ibi multitudinem non opus esse suggerit, ubi veritas non laboraret in pluribus, si [6] locata esset in paucis, seque eorum, qui contra adstarent, assertionibus, & sacerdotes vicinarum ex Italia civitatum, satis abundeque sufficere posse suggerit, abstinendum venerabilium virorum fatigatione censuimus, ne quis vel maturo ævo gravis, vel corporali debilitate confectus, vel laudabili pauperate mediocris, insuetas repetat terras, & reliqua.

Ambrosius episcopus dixit: Ecce quod Christianis constituit imperator. Noluit injuriam facere sacerdotibus: ipsos interpretes constituit episcopos. Ac per hoc, quoniam in sacerdotali concilio consedemus, respondeat ea quæ tibi proponuntur. Arii [7] epistola lecta est: etiam nunc recitabitur, si tibi videtur. A principio habet blasphemias, solum Patrem æternum dixit. Si tibi videtur, quod Dei filius sempiternus non sit, hoc ipsum (quemadmodum vis) adstrue: si damnandum putas, damna evangelium. Præsens est & apostolus, omnes scripturæ præsto sunt, unde vis, adstrue, si putas non esse Dei filium sempiternum. Palladius dixit. Vestro studio factum est, sicut dictat lectio sacra a vobis prolata, ut non esset generale & plenum concilium. Absentibus sacerdotibus nostris, nos respondere non possumus. Arii epistola solum Patrem esse refert æternum.

Ambrosius episcopus dixit: Qui sunt consortes vestri? Palladius dixit: Orientales episcopi. Ambrosius episcopus dixit: Interim quia superioribus temporibus concilium sic factum est, ut orientales in orientis partibus constituti, haberent concilium, occidentales in occidente: nos in occidentis partibus constituti convenimus ad Aquileiensium civitatem juxta imperatoris præceptum. Denique etiam præfectus Italiæ literas dedit, ut si vellent convenire, in potestate haberent. Sed quia scierunt consuetudinem hujusmodi, ut in oriente orientalium esset concilium, intra occidentem occidentalium, ideo putaverunt non esse veniendum.

Palladius dixit: Imperator noster Gratianus jussit orientales venire, negas tu jussisse eum? Ipse imperator nobis dixit, se orientales jussisse venire. Ambrosius episcopus dixit: Utique jussit, qui non prohibuit venire. Palladius dixit: Sed ne venirent, tua petitio fecit: sub specie falsæ voluntatis hoc impetrasti, & distulisti concilium.

Ambrosius episcopus dixit: Non opus est evagari diutius, respondeat nunc. Bene dixit Arius solum æternum Patrem? & secundum scripturas hoc dixit, an non? Palladius dixit: Non tibi respondeo. Constantius episcopus dixit: Non respondes, qui tam diu blasphemasti? Eusebius episcopus dixit: Sed debebis simpliciter fidei tuæ prodere libertatem. Si a te gentilis exigeret, quemadmodum in Christum crederes, confiteri erubescere non deberes. Sabinus episcopus dixit: Tu petisti, ut responderemus hodie ex voluntate tua, & urgente te convenimus, & non expectavimus reliquos fratres, qui poterant venire. Proinde non tibi liberum est evagari. Christum dicis esse creatum? aut sempiternum dicis esse filium Dei? Palladius dixit: Dixi tibi, nos ideo diximus vobis, ut veniremus, & conveniremus, quod non recte feciseetis, * [8] subrepere imperatori. * subrepentes.

Ambrosius episcopus dixit: Legatur epistola Palla-

---

1 Forte, *presbyteri*.

2 Extant inter opera Ambrosii, & Vigilii Tapsensis, non in ulla Collectione Conciliorum MS. sed in quibusdam tantummodo Ambrosii exemplaribus Mss. *Vigilii Tapsensis librum in speciem Concilii Aquilejensis*, & *fictitium Vigilii Concilium* appellat Petrus Franciscus Chiffletius Soc. Jesu. *Palæstram*, inquit idem, *sapit ardor ille disputantium Præsulum: olent lucernam mul iplices episcoporum, & inter se colligatæ enunciationes: suaque vel varietate, vel apta connexione, unius, ejusdemque ingenii partum se produnt*: & cetera, quæ ille prosequitur in Vindiciis operum Vigilii pag. 37. *Harduinus*.

3 Mss. alii 3. *Nonas Septemb.* quæ feria sexta fuit. *Harduinus*.

4 Chiffletius legit, *Considentibus Episcopis*. Harduinus.

5 Huic imperiali rescripto Romana editio præfigit hæc verba: *Gratianus, Valentinianus, & Theodosius &c. Imperatores; &c.* Harduinus. 6 Forte, *locuta* Hard. 7 Epistolam Arii describit Hilarius lib. 4. de Trinit. Epiphanius hæres. 69. quæ Arianorum, & Athanasias in lib. de Synodis pag. 885. *Harduinus*.

8 MS. *Subripere*. Harduinus.

Palladii, utrum nobis hoc mandaverit: & docebitur, quod etiam nunc fallit. Palladius dixit: Legatur plane. Episcopi dixerunt: Imperator cum esset præsens Sirmio, tu illum interpellasti, an ipse te compulit? Et addidit: Quid ad ista respondes? Palladius dixit: Dixit mihi, Vade, Diximus: Orientales conventi sunt? Ait, Conventi sunt. Numquid si orientales non fuissent conventi, numquid nos convenissemus?

quæro, Ambrosius episcopus dixit: Sequestrata sit causa orientalium, sententiam tuam hodie * quære, Arii tibi epistola lecta est. Soles te Arianum negare. Aut damna hodie Arium, aut defende. Palladius dixit: Non est hoc auctoritatis tuæ, ut hoc a me quæras. Eusebius episcopus dixit: Non credimus religiosum imperatorem aliud dixisse, quam scripsit. Episcopos jussit convenire, non potuit tibi soli contra rescriptum suum dicere, ut sine orientalibus causam minime dicerent. Palladius dixit: Si Itali soli jussi sunt convenire? Evagrius presbyter & legatus dixit; ut ante quatuor dies, & ante biduum responderet se adfuturum. Quid ergo expectabas (ut dicis) orientalium consortium tuorum sententiam expectandam? sic debuisti mandare, non promittere conflictum. Palladius dixit: Quia quasi ad concilium plenum veneram, vidi non meos consortes convenisse: ut convenirem & dicerem; [1] secundum jussionem egeritis in præjudicium futuri concilii.

Ante 4. dies & ante biduum respondisti te adfuturum.

Ambrosius episcopus dixit. Ut hodie resideremus, ipse exegisti. Denique etiam hodie tu ipse dixisti, quia Christiani ad Christianos venimus. Christianos nos probasti. Promisisti te conflictaturum, promisisti te allaturum esse rationem. Libenter itaque accepimus præfationem tuam. Optavimus, ut quasi Christianus venires. Obtuli tibi epistolam Arii, quam scripsit Arius, de cujus nomine dicitis vos injuriam frequenter sustinere. Dicitis quod Arium non sequamini. Hodie aperta debet esse sententia. Aut condemna illum, aut adstrue quibus viş lectionibus. Et addidit: Ergo, juxta epistolam Arii, Christus Dei filius non est sempiternus? Palladius dixit: Nos diximus, probaturos nos Christianos, sed in concilio pleno. Non vobis respondemus omnino in præjudicium concilii futuri. Eusebius episcopus dixit: Sine calliditate, fidei tuæ professionem debes exponere. Palladius dixit: Et quid concilio reservamus?

Nota miram hæretici tergiversationem.

Ambrosius episcopus dixit: Omni ore condemnatio facta est in eum, qui negaret Dei filium sempiternum. Negavit Arius, hunc sequitur Palladius, qui non vult condemnare Arium. Itaque utrum hujus probanda sententia sit, considerate: & utrum secundum scripturas dicat, aut contra scripturas, intelligere liquet. Lectum est enim, sempiterna virtus Dei atque divinitas, Dei virtus Christus est. Si igitur sempiterna Dei virtus est, sempiternus utique Christus est, quia Christus est Dei virtus. Eusebius episcopus dixit: Hæc fides nostra est, hæc intelligentia catholica. Qui hæc non dixerit, anathema. Omnes episcopi dixerunt, anathema. Eusebius episcopus dixit: Specialiter dicit solum Patrem sempiternum, & filium aliquando cœpisse? Palladius dixit, Arium nec

Rom. 1 20.

vidi, nec scio qui sit, Eusebius episcopus dixit; Arii blasphemia prolata, in qua negat Dei filium sempiternum. Hanc perfidiam damnas cum auctore, * aut asseris? Palladius dixit: Ubi auctoritas pleni concilii non est, non dico.

Ambrosius episcopus dixit: Dubitas damnare post divina judicia, cum crepuerit medius? & addidit: Dicant enim sancti viri legati Gallorum. Constantius episcopus legatus Gallorum dixit: Hanc impietatem ejus hominis & semper damnavimus, & nunc damnamus, non solum Arium, sed & quicumque filium Dei non dixerit sempiternum. Ambrosius episcopus dixit: Quid etiam dicit dominus meus Justus? Justus episcopus legatus Gallorum dixit: Qui filium Dei coæternum cum patre non confitetur, anathema habeatur. Omnes episcopi dixerunt, anathema.

Sententia Gallorum.

Ambrosius episcopus dixit: Dicant etiam Afrorum legati, qui omnium [2] civium huc attulere sententias. Felix episcopus & legatus dixit: Si quis filium Dei negaverit, & sempiternum, & coæternum negaverit, non solus ego legatus totius Africanæ provinciæ damno, sed & cunctus chorus sacerdotalis, qui ad hunc cœtum sanctissimum me misit, etiam ipse ante damnavit. Amenius episcopus dixit: Caput Illyrici, non nisi civitas est Sirmiensis. Ego igitur episcopus illius civitatis sum. Eum, qui non confitetur filium Dei æternum & coæternum patri, quod est sempiternum, anathema dico. * Sed etiam is quidem non confitetur.

Sententia Afrorum.

* Ambrosius episcopus dixit: Audite sequentia. Ut recitatum est, solum æternum, solum sine initio, solum verum, solum immortalitatem habentem. Ambrosius episcopus dixit: Et in hoc damna eum, qui negat filium Deum verum. *Cum enim ipse sit veritas*, quemadmodum non est Deus verus? Et addidit. Quid est hoc? Palladius dixit: Filium verum * qui non dicat? Ambrosius episcopus dixit: Arius negavit. Palladius dixit: Cum apostolus dicat, *Christum super omnia Deum*, potest aliquis negare verum filium Dei? Ambrosius episcopus dixit: Ut scias quam simpliciter veritas a nobis requiratur, ecce dico ego, ut dicis, sed semiplenum habeo. Cum enim ita dicis, videris negare Deum verum: si autem simpliciter confiteris verum Deum filium Dei, eo ordine adstrue, quo ipse propono. Palladius dixit: Ego secundum scripturas tibi loquor, verum filium Dei dominum dico.

Joan. 14

* quis *Rom.* 9.

Ambrosius episcopus dixit: Verum dominum dicis filium Dei? Palladius dixit: Cum verum filium dicam, quid amplius? Ambrosius episcopus dixit: Non quæro tantummodo, ut verum filium dicas, sed ut verum dominum Dei filium dicas. Eusebius episcopus dixit: Christus Deus verus est, secundum omnium fidem & catholicam professionem: Palladius dixit: Verus Dei filius est. Eusebius episcopus dixit: Nam & nos per adoptionem filii sumus, ille secundum proprietatem generationis divinæ. Et addidit: Confiteris ergo verum filium Dei, dominum verum esse, secundum nativitatem, & proprietatem? Palladius dixit: Verum Dei filium unigenitum dico. Eusebius episcopus dixit: Hoc ergo putas contra scripturas, si Christus Deus verus est, dicatur? Cumque

1 Forte, *ut secundum*. Harduinus.

2 Quia *civium* displicuit, codex Mſ. Chiffletii habet, *omnium Africæ Sacerdotum*. Harduinus.

que Palladius reticeret, Ambrosius episcopus dixit: Solum verum filium Dei qui dicit, & non vult dicere dominum verum, videtur negare. Hoc igitur ordine confiteatur (si tamen confitetur) Palladius, & dicat, utrum verum dominum Dei filium dicat. Palladius dixit: Cum dicat filius, *Ut cognoscant te solum verum* * *dominum, & quem misisti Jesum Christum*, cum affectu, [1] an veritate?

Ambrosius episcopus dixit: Joannes dixit in epistola sua: *Hic est verus Deus*. Nega hoc. Palladius dixit: Cum dicam tibi verum filium, profiteor veram etiam divinitatem. Ambrosius episcopus dixit: Et in hoc est fraus. Sic enim soletis dicere unam & veram divinitatem, ut patris tantummodo, non etiam filii, veram & unam divinitatem dicatis. Ergo si aperte vis dicere, quia ad scripturas me provocas, dic, quod dixit evangelista Joannes: *Hic est verus Deus*: aut nega dictum. Palladius dixit: Absque filio alius genitus non est. Eusebius episcopus dixit: Christus verus Deus secundum omnium fidem & catholicam professionem, an in sententia tua Deus verus non est? Palladius dixit: Virtus Dei nostri est.

Ambrosius episcopus dixit: Non habes libertatem profitendi, ac per hoc anathema ei, qui non confitetur verum Deum filium Dei. Omnes episcopi dixerunt: Anathema habeatur, qui Christum filium Dei, dominum verum non dixerit. Iterum addidit: Solum verum, solum immortalitatem habentem. Ambrosius episcopus dixit: Filius Dei habet immortalitatem, aut non habet, secundum divinitatem? Palladius dixit: Apostolum admittis, an non? *Rex regum, qui solus habet immortalitatem*. Ambrosius episcopus dixit: De Christo filio Dei quid dicis? Palladius dixit: Christus nomen divinum est, an humanum? Eusebius episcopus dixit: Secundum carnis quidem sacramentum Christus dicitur, sed idem Deus & homo est. Palladius dixit: Christus nomen carnis est, Christus nomen humanum est, & respondete vos mihi. Eusebius episcopus dixit: Quid superfluis immoraris? Cum legeretur impietas Arii, qui hoc dicit de Patre, quia solus habet immortalitatem, attulisti testimonium ad consensum impietatis Arii ex apostolo, dicens: *Qui solus habet immortalitatem, & lucem inaccessibilem habitat*. Sed si intelligis, totius naturæ dignitatem in Dei nomine expressit: siquidem in Dei nomine pater & filius designantur. Palladius dixit: Et ego vos quod interrogavi, respondere noluistis.

Ambrosius episcopus dixit: Aperte de te sententiam quæro: Filius Dei habet immortalitatem secundum generationem divinam, an non habet? Palladius dixit: Secundum generationem divinam incorruptibilis, & per carnem mortuus est. Ambrosius episcopus dixit: Non divinitas mortua est, sed caro mortua est. Palladius dixit: Ante vos mihi respondete. Ambrosius episcopus dixit: Filius Dei secundum divinitatem habet immortalitatem, an non habet? Sed etiam fraudes & insidias tuas, non secundum Arii professionem, prodidisti. Et addidit: Qui filium Dei negat habere immortalitatem, quid vobis videtur? Omnes episcopi dixerunt: Anathema habeatur. Palladius dixit: Status divinus immortalis est.

Ambrosius episcopus dixit: Astute & hoc, ut de Dei filio nihil exprimas evidenter: Et ego dico: Immortalitatem habet Dei filius secundum divinitatem? Aut nega, quia non habet immortalitatem. Palladius dixit; Christus mortuus est, an non? Ambrosius episcopus dixit: Secundum carnem anima nostra non moritur. Scriptum est enim: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*. Cum igitur anima nostra mori non possit, putas quod Christus secundum divinitatem mortuus sit. Palladius dixit: Mortis appellationem quare tu horres? Ambrosius episcopus dixit: Imo non horreo, sed confiteor secundum carnem meam. Est enim, per quam a mortis vinculis sum [2] revinctus. Palladius dixit: Mortem separatio facit spiritus. Nam Christus filius Dei carnem suscepit, & per carnem mortuus est. *Matth.* 10.

Ambrosius episcopus dixit: Scriptum est, *Christum passum*. Secundum carnem igitur passus est, secundum divinitatem habet immortalitatem. Hoc qui negat, diabolus est. Palladius dixit: Ego Arium non novi. Ambrosius episcopus dixit: Ergo male dixit Arius, cum etiam filius Dei habeat immortalitatem secundum divinitatem. Et addidit: Bene dixit, an male? Palladius dixit: Non consentio. Ambrosius episcopus dixit: Cui non consentis? Anathema illi, qui non explicat fidei libertatem. Omnes episcopi dixerunt: Anathema. Palladius dixit: Dicite quod vultis, ejus est divinitas immortalis. Ambrosius episcopus dixit: Cujus? Patris, an & filii? Et addidit: Multas impietates congessit Arius, ad alias transeamus. Et recitatum est, solum sapientem: Palladius dixit: Pater a se sapit, filius autem sapiens non est. Ambrosius episcopus dixit: Ergo filius non est sapiens, cum ipse sit sapientia? Nam & nos dicimus quia ex patre natus est filius. Eusebius episcopus dixit: Est aliquid tam impium, tam profanum, quam quod dixit, sapientem filium Dei * negare? Palladius dixit: Sapientia dicitur. Quis potest sapientiam denegare*? Ambrosius episcopus dixit: Sapiens est, an non? Palladius dixit: Sapientia est. Ambrosius episcopus dixit: Sapiens ergo, cum sit sapientia. Palladius dixit: Secundum scripturas vobis respondemus. 1. *Pet.* 2. * negari?

Ambrosius episcopus dixit: Etiam sapientem (quantum video) filium Dei Palladius negare conatus est. Eusebius episcopus dixit: Qui negat filium Dei sapientem, anathema sit. Omnes episcopi dixerunt: Anathema. Eusebius episcopus dixit: Etiam Secundianus ad hoc respondeat. Cumque Secundianus reticeret, Ambrosius episcopus dixit: Qui tacet, integrum vult habere judicium. Et addidit: Solum patrem bonum cum dicit, filium confessus est, an negavit? Palladius dixit: Legimus, *Ego sum pastor bonus*; & nos negamus? Quis non dicat bonum Dei filium? Ambrosius episcopus dixit: Ergo bonus est Christus. Palladius dixit: bonus. Ambrosius episcopus dixit: Male ergo Arius de solo patre dixit, cum etiam filius Dei, Deus * omnibus sit. Palladius dixit: Qui bonum non dicit Christum, maledicit. Eusebius episcopus dixit, Christum bonum confiteris? Nam & ego bonus sum. Mihi dixit: *Euge serve bone*. Et, *homo bonus profert de thesauro suo bona*. *Joan.* 18. * for. bonus *Matth.* 25. *Luc.* 6.

1 Al. *affectu, an in veritate?* Harduinus.
2 Hoc est, *solutus*. Hard.

bona. Palladius dixit: Jam dixi: nunc vobis non respondeo usque ad plenum concilium. Ambrosius episcopus dixit, Judæi dicebant, *Bonus est*: & Arius negat quia filius Dei bonus est. Palladius dixit: Quis potest hoc negare? Eusebius episcopus dixit: Bonus est ergo Deus filius Dei: Palladius dixit: Bonus pater bonum filium genuit. Ambrosius episcopus dixit; Et nos bonos genuit, sed non secundum divinitatem. Deum bonum Dei filium dicis? Palladius dixit: Filius Dei bonus est. Ambrosius episcopus dixit: Vides ergo quia Christum bonum, bonum filium, non bonum Deum dicis: quod a te quæritur. Et addidit: Qui bonum Deum, filium Dei Deum non confitetur, anathema. Omnes episcopi dixerunt: Anathema.

Joan. 7.

Item recitavit, Solum potentem. Ambrosius episcopus dixit: Potens est filius Dei, an non? Palladius dixit: Qui omnia fecit, non est potens? qui omnia fecit, minus potest? Ambrosius episcopus dixit: Ergo Arius male dixit: Et addidit: Vel in hoc damnas Arium? Palladius dixit: Unde scio qui scit? Ego pro me respondeo tibi. Ambrosius episcopus dixit: Filius domini mei potens est? Palladius dixit: Potens. Ambrosius episcopus dixit: Deus bonus est? Palladius dixit: Jam dixi filium Dei unigenitum esse potentem. Ambrosius episcopus dixit: dominum potentem? Palladius dixit: Filium Dei potentem. Ambrosius episcopus dixit: Potentes & homines sunt. Scriptum est: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate*? Et alibi, *Cum infirmor, tunc potens sum*. Illud a te requiro, ut confitearis dominum potentem esse Dei filium Christum: aut si negas, adstrue. Nam qui unam potentiam dico Patris & Filii, sic Filium Dei dico potentem sicut & patrem. Dubitas ergo confiteri potentem esse dominum Dei filium? Palladius dixit. Jam dixi, secundum disputationem (prout possumus) respondemus vobis. Vos enim soli vultis esse judices. Vos litigatores esse vultis. Non vobis respondemus nunc, sed in concilio generali & pleno respondebimus vobis. Ambrosius episcopus dixit. Anathema illi, qui negat dominum potentem Christum. Omnes episcopi dixerunt: Anathema.

Psalm. 51.

2. Cor. 12.

Item recitatum est, Solum potentem, omnium judicem. Palladius dixit: Omnium judicem filium Dei. Est qui dat, est qui accipit. Ambrosius episcopus dixit: Per gratiam dedit, an per naturam? Et hominibus datur judicium. Palladius dixit: Patrem majorem dicis, an non? Ambrosius episcopus dixit: Postea respondebo tibi. Palladius dixit: Ego tibi non respondebo, si non respondes mihi. Eusebius episcopus dixit: Nisi impietatem Arii ex ordine damnaveris, interrogandi tibi non dabimus facultatem. Palladius dixit: Non tibi respondeo. Ambrosius episcopus dixit: Filius Dei (sicut lectum est) judex est, an non? Palladius dixit: Si non respondes mihi, ego tibi ut impio non respondeo. Ambrosius episcopus dixit: Habes professionem meam; qua respondebo tibi. Interim perlegatur epistola Arii. Et addidit: In epistola Arii invenies & hoc sacrilegium, quod tu moliris. Palladius dixit: Ego * qui interrogo, non respondetis. Eusebius episcopus dixit: Filium Dei * Deum æqualem dicimus. Palladius dixit: Tu judex es, tui exceptores hic sunt. Ambrosius episcopus dixit: Scribant tui, qui * nolunt. Palladius dixit: *Pater major est*, an non? Eusebius episcopus dixit: Secundum divinitatem æqualis est filius patri. Habes in evangelio, *quod Judæi persequebantur eum, quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*. Quod ergo impii persequentes confessi sunt, nos credentes negare non possimus.

Joan. 5.

Ambrosius episcopus dixit; Et alibi habes: *Qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, obediens usque ad mortem*. Et addidit: Vides, quia in forma Dei æqualis est? Et formam, inquit, servi accepit. In quo ergo minor est? Secundum formam utique servi, non Dei. Eusebius episcopus dixit: Sicut in forma servi constitutus, inferior servo non fuit; ita in forma Dei constitutus, inferior Deo esse non potuit. Ambrosius episcopus dixit: Aut dic, quia secundum divinitatem minor est filius Dei. Palladius dixit: *Pater major me est*. Ambrosius episcopus dixit: Secundum carnem. Palladius dixit: *Qui me misit, major est me*. Caro missa est a Deo, aut filius Dei? Ambrosius episcopus dixit: Falsari a vobis divinas scripturas hodie comprobamus. Sic enim scriptum est: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Non turbetur cor vestrum. Non quomodo hic mundus dat, & ego do vobis. Si diligeretis me, gauderetis, * quia dixi, vado ad Patrem, quia Pater major me est*. Non dixit: Qui me misit, major me est. Ambrosius episcopus dixit: Anathema illi, qui divinis scripturis addit aliquid, aut minuit. Omnes episcopi dixerunt: Anathema. Palladius dixit: Pater major est filio. Ambrosius episcopus dixit: secundum carnem filius minor est Patre, secundum divinitatem æqualis est Patri. Legi igitur æqualem Dei filium Patri, sicut jam & prolata exemplaria testantur. Secundum carnem autem quid miraris minorem, cum dixerit se servum, cum dixerit se lapidem, cum dixerit se vermem, cum dixerit se minorem angelis, quia scriptum est: *Minorasti eum paulo minus ab angelis*? Palladius dixit: Impie vos asserentes video, non respondemus vobis sine auditoribus. Sabinus episcopus dixit: Nemo requirat ab eo sententiam, qui tam innumeris sententiis blasphemavit. Palladius dixit: Non vobis respondemus. Sabinus episcopus dixit: Ab omnibus jam damnatus est Palladius. Arii blasphemiæ multo minores sunt quam Palladii. Et cum Palladius surrexisset, atque foras exire voluisset: Ideo inquit, surrexit Palladius, quoniam apertis scripturarum testimoniis convincendum esse se cernit, sicut jam convictus est. Sic enim lectum est, secundum divinitatem quod æqualis Patri filius sit. Accipiat autem, quod secundum divinitatem majorem non habet. Scriptum est: *Abrahæ cum repromisisset Deus, quoniam nullum alium habebat majorem, per quem juraret, juravit per semetipsum*. Vides igitur scripturam, quia nullum alium majorem habet, per quem juraret. Filius autem est, de quo dicitur *quoniam ipse visus est Abrahæ*. Unde & ait: *Abraham diem meum vidit, & gavisus est*. Palladius dixit: Pater major est: Eusebius episcopus dixit: Quando ut Deus locutus, majorem non habuit: quando ut homo locutus, majorem habuit. Palladius dixit: Pater genuit Filium, Pater misit Filium.

Philip. 2.

Joan. 14.

Isa. 49. Matth. Levit. 2. Dan. 2. Psal. 11. Psal. 8. Hebr. 1.

Heb. 6.

Ambrosius episcopus dixit: Anathema illi, qui

* *for.* vos

* *for.* Deo

* *for.* volunt.

* *for.* Tu inquit, major.

* *for.* atque vado.

qui negat filium ſecundum divinitatem æqualem Patri. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Palladius dixit: Filius ſubjectus patri, filius præcepta patris cuſtodit. Ambroſius epiſcopus dixit; Subjectus ſecundum carnis rationem: ceterum & ipſe meminiſti, quia legiſti: *Nemo venit ad me, niſi quem pater attraxerit*. Sabinus epiſcopus dixit: Dicat, ſi ſecundum divinitatem ſubjectus eſt patri, an ſecundum incarnationem. Palladius dixit: Ergo Pater major eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: & alibi ſcriptum eſt, *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in communionem filii ejus*. Ego dico patrem majorem eſſe ſecundum carnis aſſumptionem, quam ſuſcepit filius Dei, non ſecundum divinitatem. Palladius dixit: quæ enim comparatio eſt filii Dei? Et caro poteſt dicere, Deus me major eſt. Caro loquebatur, aut divinitas, quia ibi erat caro? Ambroſius epiſcopus dixit: Caro ſine anima non loquitur. Euſebius epiſcopus dixit: Deus in carne loquebatur ſecundum carnem, quando dicebat: *Quid me perſequimini hominem*? Quis hoc dixit? Palladius dixit: Filius Dei. Ambroſius epiſcopus dixit: Deus ergo filius Dei eſt ſecundum divinitatem, & homo eſt ſecundum carnem. Palladius dixit; Carnem ſuſcepit. Euſebius epiſcopus dixit: Ergo humanis verbis uſus eſt. Palladius dixit: Carnem humanam ſuſcepit. Ambroſius epiſcopus dixit. Dicat quia non ſecundum divinitatem apoſtolus dixit ſubjectum, ſed ſecundum carnem. Scriptum eſt enim, *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem*. In quo ergo mortem guſtavit: Palladius dixit: Quia ſe humiliavit. Ambroſius epiſcopus dixit: Non divinitas, ſed caro humiliata eſt atque ſubjecta. Et addidit; Creaturam perfectam bene dixit Arius, an male dixit? Palladius dixit: Ego tibi non reſpondeo auctoritatem non habenti. Ambroſius epiſcopus dixit. Profitere quod vis. Palladius dixit; non reſpondeo vobis. Sabinus epiſcopus dixit: Pro Ario non reſpondes? ad interrogata non reſpondes? Palladius dixit: Pro Ario ego non reſpondi. Sabinus epiſcopus dixit; Uſqueadeo reſpondiſti, ut filium Dei negares potentem, negares verum Deum. Palladius dixit. Ego te judicem non patior, quem impietatis arguo. Sabinus epiſcopus dixit: Ipſe nos coegiſti ſedere. Palladius dixit: Mandavi ut ſederetis, ut arguerem vos. Quare ſubripuiſtis imperatori? ut plenum concilium non eſſet, obripuiſtis.

Ambroſius epiſcopus dixit: Cum Arii impietates legerentur, & impietas tua pariter condemnata eſt, quæ conſenſit Arianæ impietati. Placuit tibi in media epiſtola lectionem proponere, quam volebas. Reſponſum tibi eſt, quemadmodum patrem majorem dixerit filius Dei, eo quod ſecundum carnis ſuſceptionem, filius majorem patrem dixerit. Propoſuiſti etiam ſubjectum eſſe filium Dei: & in hoc reſponſum tibi eſt, quia ſubjectus filius Dei ſecundum carnem eſt, non ſecundum divinitatem. Habes profeſſionem noſtram, nunc audi cetera. Quoniam tibi reſponſum eſt, reſponde ad ea, quæ leguntur. Palladius dixit: Non tibi reſpondeo, quia quæcumque ego dixi non ſunt ſcripta. Veſtra tantummodo ſcribuntur verba, non vobis reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Omnia vides ſcribi. Denique quæ ſcripta ſunt, abundant ad tuæ impietatis judicium. Et addidit. Creaturam dicis Chriſtum, an negas? Palladius dixit: Non reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Ante horam citra actam, cum legeretur, quia Arius dixit creaturam Chriſtum, negaſti. Oblatum eſt tibi, ut damnares perfidiam, noluiſti. Vel nunc dic, utrum natus ex patre Chriſtus ſit, an creatus. Palladius dixit: ſi vultis: exceptores noſtri veniant: & ſic totum excipiatur. Sabinus epiſcopus dixit: Adducat ſuos exceptores. Palladius dixit: pleno concilio vobis reſpondebimus. Ambroſius epiſcopus dixit. [1] Attalus in tractatu Nicæni concilii ſubſcripſit: neget factum, quia venit ad concilium. Dicat hodie, utrum ſubſcripſerit in tractatu Nicæni concilii, an non. Cumque Attalus reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Attalus presbyter, licet inter Arianos ſit, tamen habet auctoritatem loquendi. Libere profiteatur, utrum ſubſcripſerit in tractatu Nicæni concilii ſub epiſcopo ſuo Agrippino, an non. Attalus dixit: Jam dixiſti me aliquoties damnatum, non tibi reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Subſcripſiſti in tractatu concilii Nicæni an non? Attalus dixit: non tibi reſpondeo. Palladius dixit: Modo vultis tractatum plenum haberi, an non? Chromatius presbyter dixit: Creaturam non negaſti, potentiam negaſti. Omnia negaſti, quæ fides catholica profitetur. Sabinus epiſcopus dixit: Teſtes ſumus nos, Attalum ſubſcripſiſſe in concilio Nicæno, & nunc nolle reſpondere. Quid cunctis videtur?

Cumque Attalus reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Dicat utrum ſubſcripſerit in tractatu concilii Nicæni, an non? Palladius dixit: Exceptor veſter & noſter ſtent, & omnia ſcribant. Valerianus epiſcopus dixit. Jam quæ dixiſti & negaſti, ſcripta ſunt omnia. Palladius dixit; Dicite quod vultis. Ambroſius epiſcopus dixit. Quia ſæpius vult damnari Palladius, qui jam frequenter damnatus eſt, lego epiſtolam Arii, quam ille noluit condemnare. Profitemini, quid vobis videtur? Omnes epiſcopi dixerunt: Legatur. Et recitata eſt. Nato autem non putative; & reliqua. Ambroſius epiſcopus dixit: Reſpondi tibi de majore, reſpondi tibi & de ſubjecto: nunc & ipſe reſponde. Palladius dixit: Non reſpondebo, niſi auctores veniant poſt dominicam diem. Ambroſius epiſcopus dixit: Veneras tractaturus, ſed poſtea quam objeci tibi, vidiſti epiſtolam Arii quam damnare noluiſti: aſſerere autem non potes, idcirco nunc refugis & cavillaris; plenarie ipſam recito. Ad ſingula dic, utrum Chriſtus creatus videatur, an fuit quando non fuit Chriſtus, an vero ſemper fuit unigenitus Dei filius. Cum Arii epiſtolam audieris, aut damna, aut proba. Palladius dixit: Cum impietatis te arguam, te judice non utor. Tranſgreſſor es. Sabinus epiſcopus dixit: Quas impietates objicis fratri noſtro & conſacerdoti Ambroſio? dicito. Palladius dixit: Jam vobis dixi: Pleno concilio reſpondebo, & præſentibus auctoribus. Ambroſius epiſcopus dixit: In conſeſſu fratrum cupio confutari & redargui. Quæ igitur impie dixerim, dicito, ſi impius tibi videor, qui pietatem adſtruo. Sabinus epiſcopus dixit: Ergo impius tibi videtur, qui Arii blaſphemias arguit?

Palladius dixit: Ego non negavi bonum filium Dei. Ambroſius epiſcopus dixit: Dicis ergo Chriſtum Deum bonum? Palladius dixit.

1 Attalus igitur hoc anno 381. annum agebat circiter 90. aut eo amplius, *Hardutnus*.

Non vobis respondeo. Valerianus episcopus dixit: Nolite multum adigere Palladium, non potest vera nostra simpliciter confiteri. Ipsius enim conscientia duplici blasphemia confusa est. Nam a Photinianis est ordinatus, & cum ipsis est damnatus, & nunc plenius damnabitur. Palladius dixit: Non aliter poterat Christum verum negare, nisi auctores suos sequeretur. Ambrosius episcopus dixit: Objecisti me esse impium, hoc proba. Palladius dixit: Expositionem afferimus. Cum attulerimus, tunc dispositio habebitur. Ambrosius episcopus dixit: Damna impietatem Arii. Cum reticeret Palladius, Eusebius episcopus dixit: Superfluis immoramur. Tot impietates Arii Palladius noluit condemnare, imo potius asserendo confessus est. Hunc qui non damnat, similis illius est, & hæreticus jure dicendus est. Omnes episcopi dixerunt: A nobis omnibus anathema sit Palladius.

Ambrosius episcopus dixit: Acquiescis ut cetera legantur, Palladi? Palladius dixit: Date auditores, veniant, & ex utraque parte exceptores. Non potestis esse judices, si auditores non habuerimus: & nisi ex utraque parte venerint qui audiant, non vobis respondemus. Ambrosius episcopus dixit: Quos quæris auditores? Palladius dixit: Sunt hic honorati multi. Sabinus episcopus dixit: Post tot blasphemias auditores petis? Ambrosius episcopus dixit: Sacerdotes de laicis judicare debent, non laici de sacerdotibus: sed tamen quos judices petas, dicito. Palladius dixit: Auditores veniant. Chromatius presbyter dixit: Salva condemnatione sacerdotali, quin & qui Palladii sunt, etiam in pleno [2] legantur. Palladius dixit: Non permittantur loqui: auditores veniant, & ex utraque parte exceptores; & respondebunt vobis hi in concilio generali.

Ambrosius episcopus dixit: Etsi in multis impietatibus deprehensus sit, erubescimus tamen, ut videatur, qui sacerdotium sibi vendicat, a laicis esse damnatus. Ac per hoc, quoniam & in hoc ipso damnandus est, qui laicorum expectat sententiam, cum magis de laicis sacerdotes debeant judicare, juxta ea quæ hodie audivimus Palladium profitentem, & juxta ea quæ condemnare noluit, pronuncio illum sacerdotio indignum & [2] carendum; & in loco ejus catholicus ordinetur. Omnes episcopi dixerunt: Anathema Palladio. Ambrosius episcopus dixit: Imperator clementissimus & Christianus sacerdotum judicio causam, & ut ipsi arbitri essent altercationis, ipsi (inquit) [a] constituissemus: quoniam igitur nobis judicium videtur delatum, interpretes esse scripturarum, condemnemus Palladium, qui impii Arii noluit damnare sententiam. Et quia filium Dei sempiternum, & cetera quæ in actis habentur, negavit, ergo anathema habeatur. Omnes episcopi dixerunt: Omnes condemnamus eum. Anathema habeatur.

Condemnatio Palladii hæretici a concilio.

[a] *for.* commisit: quoniam

Ambrosius episcopus dixit: Quoniam omnes consistunt viri Christiani & Deo probati fratres & consacerdotes nostri, dicat unusquisque quid sibi videatur. Valerianus episcopus dixit: mihi quidem videtur, quia qui Arium defendit, Arianus est: qui blasphemias ipsius non condemnat, ipse blasphemus est. Ideoque hujusmodi hominem a consortio sacerdotum censeo esse alienum. Palladius dixit. Cœpistis ludere? ludite, sine concilio orientali vobis non respondemus. Amenius episcopus Sirmiensis dixit: Quicumque hæreses Arianas non condemnat, Arianus sit necesse est. Hunc igitur alienum etiam a nostra communione, & sacerdotali cœtu privatum esse censemus. Constantius episcopus Arausicus dixit; Palladium Arii discipulum, cujus impietates jam olim damnatæ sunt a patribus nostris in concilio Nicæno, & nunc hodie probatæ, cum recenserentur a Palladio singulæ, quia non confusus est, dum Dei filium a Deo patre esse alienum, cum creaturam confitetur, cum [*] tempore [3] dicit, dominum verum negat, in sempiternum censeo esse damnandum. Justus episcopus dixit: Palladium, qui blasphemias Arii damnare noluit, sed etiam magis has confiteri videtur, censeo ulterius sacerdotem dici non posse, nec inter episcopos deputari. Eventius episcopus [*] [4] Citinienſis dixit: Palladium, qui impietatem Arii damnare noluit, arbitror a consortio sacerdotali in perpetuum esse remotum. Abundantius episcopus Tridentinus dixit: Cum evidentes blasphemias Palladius defendat, damnatum se ex concilio Aquilejensi cognoscat. Eusebius episcopus Bononiensis dixit: quia impietates Arii diabolico stylo conscriptas, quas non licebat nec ad aures admittere, Palladius non solum noluit condemnare, sed & earum extitit assertor, negando filium Dei filium verum, dominum bonum, dominum sapientem, dominum sempiternum, hunc a cœtu sacerdotali, & mea sententia & omnium catholicorum judicio arbitror jure esse damnatum. Sabinus episcopus Placentinus dixit: Quoniam cunctis patefactum est, Palladium, qui Arianæ perfidiæ auctor est, etiam ejus impietatem tenere, quiaque contra evangelica & apostolica instituta venit, justa in eum totius concilii illata sententia est, & meæ licet parvitatis sententia, sacerdotio denuo privatus, ex hoc sacrosancto cœtu jure pellatur. Felis & Numidius legati Aforum, dixerunt: Arianæ hæresis sectæ, in qua Palladius in Aquilejensi synodo declaratus est, anathema. Sed & eos qui contra veritatem Nicænæ synodi repugnantes sunt, condemnamus. Limenius episcopus Vercellensis dixit: Arianam doctrinam sæpe esse damnatam, manifestum est: & ideo Palladius conventus in hac sacra synodo Aquilejensi, quia noluit se corrigere vel emendare, sed magis probavit reprehensibiem, & se oletavit perfidia, quam publice confessus est tenere; hunc sententia mea & ego profiteor consortio sacerdotali esse privandum. Maximus episcopus Emonensis dixit: Palladium, qui blasphemias Arii nec damnare voluit, sed magis confessus est, juste ac merito esse damnatum; & Deus novit, & fidelium conscientia condemnavit. Exuperantius episcopus Dertonensis dixit: Palladium, qui sectam Arii vel ejus doctrinam damnare noluit, sed defendit, ut ceteri consortes mei damnaverunt, etiam & ego condemno. [5] Basianus episcopus Laudensis dixit: Audivi, sicut & ceteri consortes mei, impietates Arii, quas Palladius non solum non condemnavit, sed confirmavit. Hic anathema sit, & sacerdotio privabitur. Philaster episcopus Brixianus dixit:

[*] tempore

[*] Ticinienſis

[*] Baſilius

Blas-

1 Forte, *loquantur*. Hard. 2 Forte, *& curandum, ut in loco*. Hard.
3 Al. *cum temporalem cœpisse dicit*. Harduinus. 4 *Ticinienſis* in MS. Reg. & Chiffl. *Harduinus*.
5 *Baſilianus*, in alio Ms. & in proœmio, & in ſubſcriptionibus. *Hard.*

Blaſphemias & iniquitatem Palladii, qui Arianam doctrinam ſequitur & defendit, una cum omnibus ego condemnavi. Conſtantius epiſcopus Sciſcinenſis dixit: Palladium, qui blaſphemias & impietates Arii non condemnavit, ſicut & ceteri conſacerdotes mei, & ego cenſeo damnandum. Heliodorus epiſcopus Altinenſis dixit: Qui perfidiam Arii omniumque hæreticorum, quorum conſors eſt Palladius, hujus inſipiens cor, qui veritatem non eſt confeſſus, cum ceteris conſacerdotibus meis condemno. Felix epiſcopus * Jadertinus dixit: Palladium, qui blaſphemias dicit in filium ſicut Arius, cum omnibus pariter condemno. Theodorus epiſcopus Octodorenſis, dixit: Palladium, qui Chriſtum Deum verum, coæternum patri negavit, nec Chriſtianum hunc, nec ſacerdotem ullo modo cenſemus. Domninus epiſcopus Gratianopolitanus dixit: Palladium in perfidia Arii permanentem, in perpetuum, ſicut & fratres damnaverunt, etiam & ego cenſeo eſſe damnandum. Proculus epiſcopus Maſſilienſium dixit. Palladium, qui Arii blaſphemias ſub quadam impia hæreditate non condemnando defendit, ſicut hunc & plurimorum jam venerabilium ſacerdotum ſententia blaſphemum deſignavit, atque a ſacerdotio alienum duxit, ita mea pariter ſententia in perpetuum condemnatum deſignat. * Diogenus epiſcopus Genuenſis dixit: Palladium, qui Chriſtum dominum Deum verum, ſimilem & æqualem patri dum non confitetur, imo negavit, damnationem judico cum ceteris fratribus meis vel conſacerdotibus ſortiri. Amantius epiſcopus Nicenſis dixit: Palladium, qui ſectam Arii non deſtruxit, ſecundum conſacerdotum meorum judicium, etiam & condemno. Januarius epiſcopus dixit: Sicut omnes conſacerdotes mei damnaverunt Palladium, ita & ego pari judicio eum cenſeo eſſe damnandum.

Et cum Secundianus ſubripuiſſet, Ambroſius epiſcopus dixit: Audiſti, Secundiane, cujuſmodi Palladius impius ſententiam, ſacerdotali concilio damnatus, exceperit. Licet diſplicuerit nobis, quod ejus, hoc eſt, Palladii, non horrueris amentiam, tamen de te aliqua ſpecialiter quæro. Utrum Dei filium dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, vel non, verum Deum dicas. Secundianus dixit: Qui negat dominum verum eſſe patrem domini & Dei noſtri Jeſu Chriſti, non eſt Chriſtianus, nec qui negat dominum filium verum. Ambroſius epiſcopus dixit: Deum verum Dei filium confiteris? Secundianus dixit: Verum Dei filium, unigenitum Dei filium verum dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Verum dominum dicis? Secundianus dixit: Verum unigenitum filium, quis negat verum filium Dei? Euſebius epiſcopus dixit: Non ſufficit, quod filium Dei unigenitum confiteris: nam hoc omnes confitentur: ſed hoc movet, quod Arius dixit Dominum ſolum patrem, ſolum verum, negavit filium Dei dominum verum. Simpliciter filium Dei Deum verum confiteris? Secundianus dixit: Qui fuerit Arius, ignoro: quod dixerit, neſcio: mecum loqueris vivus ad vivum. Illud dico quod Chriſtus dixit: Unigenitum filium ſe aſſerit patris, filius unigenitus eſt Dei filius verus.

Ambroſius epiſcopus dixit: Deus verus eſt, verus Dei filius Deus. Et addidit: In divinis ſcriptum eſt, *quia qui jurant ſuper terram, ju-*

A *rabunt* * *Deum verum*. Quod utique de Chriſto eſſe, non dubium eſt. Nos ergo verum Deum profitemur, & fides noſtra hæc eſt, & profeſſio, quia unigenitus patris filius, eſt verus Deus. Dic & tu de Deo vero, deinde filium Deum verum. Secundianus dixit: De Deo vero: Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei Deus verus eſt? Secundianus dixit: * Ergo mendax. Ambroſius epiſcopus dixit: In hoc fraudem facis, ut non Deum verum dicas, ſed Deum unigenitum: ac per hoc dic ſimpliciter, unigenitus Dei filius, Deus verus. Secundianus dixit: Unigenitum dixi Dei filium. Euſebius epiſcopus dixit. Hoc Photinus non negat, hoc Sabellius confitetur. Ambroſius epiſcopus dixit: B Et qui hoc non confitetur, jure damnatur. Ac per hoc ſæpe te convenio, licet cavillando negaveris veritatem. Non quæro, ut tantummodo unigenitum filium dicas Dei, ſed etiam Deum verum. Secundianus dixit: Veritatis me ſervum profiteor. Quæ dico, non ſcribuntur; quæ dicis, ſcribuntur. Chriſtum verum Dei filium dico. Quis negat filium Dei verum eſſe? Ambroſius epiſcopus dixit: Qui negat unigenitum Dei filium, anathema ſit. Secundianus dixit. Deum verum unigenitum filium Dei, quid mihi profiteris, quod non eſt ſcriptum? Ambroſius epiſcopus dixit; Apertum ſacrilegium eſt, quando Chriſtum Dei filium Arius Deum verum negavit. Secundianus dixit: Jeſum Chri- C ſtum filium Dei Deum, quia Chriſtus dicatur filius verus, filium Dei dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Nondum reſipuiſti. Et adjecit: Ne quid illi videatur ſubreptum, confirmet ſententiam ſuam. Dicat ergo Chriſtum, Dei filium verum. Secundianus dixit: Jam dixi. Quid mihi extorquere vis amplius? Ambroſius epiſcopus dixit: Quid dixiſti? Certe ſi dixiſſes tanta, quod glorioſe dicitur, ſæpe petendum eſt. Secundianus dixit: Dictum eſt: *Sit ſermo* *Matth. 5.* *veſter, eſt, eſt, non, non*. Ambroſius epiſcopus dixit: qui dicit ipſum patrem filium, ſacrilegus eſt. Hoc a te quæro, ut dicas, de Deo vero Deum verum Dei filium natum. Secundianus dixit: Ego filium a Deo genitum, di- D cente ipſo, *Genui te*, confitentem ſe, genitum *Pſalm. 109.* eſſe dico. Ambroſius epiſcopus dixit: A Deo *Hebr. 1.* vero Deus verus eſt. Secundianus dixit: Et cum nomini etiam addis & verum, audis, qualis in te fides ſit, & Chriſtianus es? Euſebius epiſcopus dixit: Qui negavit illum verum Deum? Arius & Palladius negavit. Tu ſi Deum verum credis; debes ſimpliciter deſignare. Ambroſius epiſcopus dixit: Si non dixeris Deum verum de Deo vero natum eſſe, Chriſtum negaſti. Secundianus dixit; Interrogatus de filio, dedi reſponſum quemadmodum deberem profiteri, reſpondi. Habemus veſtram expoſitionem, afferemus, legatur. Ambroſius dixit: Hodie afferre debueras, ceterum ſubterfugere conaris. E Profeſſionem a me * exige, & profeſſionem a * *for. exigis* te exigo. Deus verus eſt Dei filius? Secundianus dixit: Unigenitus eſt Deus Dei filius. Et ego eum interrogo, unigenitus eſt? Ambroſius epiſcopus dixit: [1] Ratio permoveat nos, & impietas, & inſipientia tua. Cum dicis Deum verum unigenitum, non Deum verum dicis, ſed verum unigenitum: ac per hoc, ut iſtam * adu- * *adimas.* nas quæſtionem, ita reſponde. Ex Deo vero Deus verus eſt? Secundianus dixit: Ergo Deus Deum non genuit? Deus verus ille qui eſt,

1 Chiffletii editio: *Ratione permoveat nos impietas*. Hard.

quod est genuit, unum verum unigenitum filium genuit. Ambrosius dixit : Non confiteris Deum verum, sed vis dicere verum unigenitum. Et ego unigenitum, sed dico & Deum verum. Secundianus dixit : Ego dico genitum a patre, verum genitum dico omnibus.

EPISTOLA CONCILII AQUILEJENSIS

AD EPISCOPOS GALLIÆ. [a]

a gratias agens de episcopis quos vice sua miserant legatos.

Concilium, quod convenit Aquilejæ dilectissimis fratribus episcopis provinciæ Viennensium & Narbonensium primæ & secundæ.

AGIMUS gratias sanctæ unanimitati vestræ, quod in dominis & fratribus nostris Constantio & Proculo, omnium nobis vestram præsentiam contulisti, simul præscripta majorum sequentes, non mediocre addidistis pondus sententiis nostris, cum quibus etiam vestræ sanctitatis convenit professio, domini fratres dilectissimi. Itaque ut libenter suscepimus memoratos de vestro nostroque consortio sanctos viros, ita etiam uberi gratiarum actione dimittimus. Quam necessarius autem conventus hic fuerit, rebus ipsis patescet, quando adversarii & inimici Dei, Arianæ sectæ hæresis defensores, Palladius ac Secundianus, duo tantum qui ausi sunt ad concilium convenire, debitam præsentes excepere sententiam, super impietate convicti. Valete. Incolumes vos & florentissimos Deus noster tueatur omnipotens, domini fratres dilectissimi. Amen.

JACOBI SIRMONDI S. J.

Nota postuma nunc primum edita.

Ex Labbei appendice Tom. II.

AD concilium hoc convenerant ex Gallia legati, non solum trium istarum provinciarum, Viennensis, inquam, & utriusque Narbonensis, sed etiam aliarum, ut Lugdunensis. Quia Justus Lugdunensium, ut omnes consentiunt, episcopus, legatus Gallorum diserte in actis concilii nuncupatur : & in epistola ista duo dumtaxat illarum provinciarum legati memorantur, Constantius Arausicus, & Proculus Massilienses. Quare alterum huic consimilem Justo redeunti datam verisimile est ad eas provincias, quarum vices in hoc concilio sustinuerat.

EPISTOLA EJUSDEM CONCILII

[1] AD GRATIANUM ET VALENTINIANUM

Et Theodosium imperatores.

Imperatoribus clementissimis, & Christianis beatissimisque principibus, Gratiano, & Valentiniano & Theodosio sanctum concilium episcoporum, quod convenit Aquilejæ.

BENEDICTUS Deus & pater domini nostri Jesu Christi, qui vobis Romanum imperium dedit, & benedictus dominus noster Jesus Christus unigenitus Dei filius, qui regnum vestrum sua pietate custodit, apud quem gratias agimus vobis, clementissimi principes, quod & fidei vestræ studium probavistis, qui sad removendas altercationes congregare studuistis sacerdotale concilium, & episcopis dignatione vestra honorificentiam reservastis, ut nemo deesset volens, nemo cogeretur invitus. Itaque juxta mansuetudinis vestræ præceptum convenimus sine invidia multitudinis, & cum affectu disceptationis, nec ulli de hæreticis episcopi sunt reperti, nisi duo tantum, Palladius ac Secundianus, homines vetustæ perfidiæ ; en propter quos congregari concilium postulabant, de extrema parte orbis Romani. Ecce nullus senectutis annis gravatus, cujus vel sola esset reverenda canicies, de ultimo sinu maris oceani venire compulsus est, & concilio nihil defuit. Nullus debile corpus trahens, jejuniorum stipendiis oneratum, itineris est coactus injuria, fortitudinis amissæ damna deflere: Nullus postremo pauperiem, in sacerdotibus glorioſam, subsidio veniendi destitutus ingemuit. Unde completum in te est, clementissime principum Gratiane, quod scriptura divina laudavit: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem*. Psalm. 4 Quam grave autem, si propter duos in perfidia carioſos, toto in orbe essent ecclesiæ sacerdotibus destitutæ? Qui etiam si venire propter prolixitatem itineris, nequiverunt, tamen omnes prope ex omnibus fere provinciis occidentalibus, missis adfuere legatis, & adtestationibus evidentibus id se tenere, quod nos asserimus, & in tractatu Nicæni congruere concilii designarunt, sicut subjecta declarant. Ubique ergo nunc pro vestro imperio concinunt vota populorum, nec tamen arbitrio vestro assertores fidei defuerunt. Nam licet evidentia essent rescripta majorum, a quibus impium & sacrilegum deviare, tamen disceptandi attulimus facultatem. Ac primo principium ipsum ab ortu discussimus quæstionis, atque Arii epistolam putavimus esse recitandam, qui auctor Arianæ hæresis invenitur. Unde & nomen hæresis accepit, ea videlicet gratia, ut quoniam Arianos se negare consueverant, Arii blasphemias aut incusando damnarent, aut astruendo defenderent, aut certe non recusarent nomen ejus, cujus impietatem perfidiamque sequerentur. Sed quia auctorem suum nec damnare poterant, nec probare, cum ipsi ad disceptandum ante triduum provocassent, locoque & tempore constituto, non expectata conventione prodissent: subito qui dixerant se, quia Christiani essent, facile probaturos, quod nos libenter accepimus, & optavimus ut probarent, refugere congressum illico, & disceptationem declinare cœperunt. Multus tamen nobis cum his sermo fuit: propositæ divinæ in medio scripturæ: disceptandi, de primo ortu diei in horam septimam, copia data, delata patientia. Atque utinam pauca dixissent, vel certe quæ audivimus, possemus abolere. Nam cum sacrilegis vocibus (cum Arius solum Patrem sempiternum, solum bonum, solum verum Deum, solum immortalitatem habentem, solum sapientem, solum potentem dicendo, expertem eorum filium, impia commendatione voluisset intelligi) isti Arium potius sequi, quam sempiternum Deum Dei filium, & verum Deum, & bonum Deum, & sapientem, & potentem, & immortalitatem habentem, voluerunt fateri, multas horas frustra consumpsimus. Crescebat illorum impietas, nec corrigi ullo poterat modo. Denique cum viderent se Arii epistolæ sacrilegiis perurgeri, quam ideo subdidimus, ut etiam vestra clementia perhorresceret; resilientes de media epistolæ lectione petierunt, ut eorum propositis responderemus : quamquam non esset ordinis neque rationis, ut proposita interrumperemus; responsumque esset a nobis, ut

[1] Emendata ab Harduino ex Mss. quibuscum hanc epistolam Sirmondus contulit, præsertim Regio

ut damnarent Arii impietates, & de quibus vellent, ordine locoque ſervato, eorum intentionibus reſponderemus; tamen acquievimus præpoſteræ voluntati. Ibi [a] tantum evangelii ſcripta falſantes, propoſuerunt nobis, dixiſſe dominum: *Qui me miſit major me eſt*: cum aliter ſcriptum doceat ſeries ſcripturarum. Redarguti de falſitate ſunt, ut faterentur, nec tamen ratione correcti. Nam cum diceremus, ſecundum carnis ſuſceptionem minorem Patre ſuo Filium dici, ſecundum divinitatem autem proteſtimoniis ſcripturarum parem & æqualem probari, nec poſſe ibi eſſe diſcretionis gradus alicujus, aut magnitudinis, ubi eſſet unitas poteſtatis: non ſolum illi noluerunt emendare errorem, ſed etiam veſaniam augere cœperunt, ut & ſubjectum ſecundum divinitatem dicerent, quaſi ulla Dei ſecundum majeſtatem ſuam poſſit eſſe ſubjectio. Mortem denique ejus non ad ſacramentum noſtræ ſalutis, ſed ad infirmitatem quamdam divinitatis referrent. Horruimus, clementiſſimi principes, tam dira ſacrilegia, pravoſque doctores; & ne ulterius populos deciperent, quos tenebant, ſacerdotio putavimus abdicandos, quoniam ſubditi libelli impietatibus concinebant. Neque enim dignum eſt, ut ſacerdotium ejus ſibi vindicent, quem negaverunt. Veſtram fidem, veſtram gloriam deprecamur, ut reverentiam imperii veſtri deferatis auctori, cenſeatiſque impietatis aſſertores & adulteros veritatis, datis apicibus clementiæ veſtræ ad judicia competentia, ab eccleſiæ arcendos eſſe liminibus, ut in damnatorum locum per noſtræ parvitatis legatos, ſancti ſubrogentur Antiſtites. Attalum quoque presbyterum de prævaricatione confeſſum, & Palladii ſacrilegiis inhærentem, parilis ſententia comprehendat. Nam quid de ejus magiſtro Juliano Valente dicemus? qui cum eſſet proximus, declinavit ſacerdotale concilium, ne everſæ patriæ, perditorumque civium cauſas præſtare ſacerdotibus cogeretur, qui etiam * torquem (ut aſſeritur) & * brachiales impietate Gothica profanatos, more indutus gentilium, auſus ſit in proſpectum exercitus prodire Romani. Quod ſine dubio non ſolum in ſacerdote ſacrilegium, ſed etiam in quocumque eſt Chriſtiano; etenim abhorret a more Romano; niſi forte ſic ſolent idololatræ ſacerdotes prodire Gothorum. Moveat pietatem veſtram ſacerdotale nomen, quod ille ſacrilegus infamat, qui etiam ſuorum vocibus, ſiqui tamen ſupereſſe poſſunt, nefandi ſceleris arguitur. Certe domum repetat ſuam, non contaminet florentiſſimæ Italiæ civitates, qui nunc illicitis ordinationibus conſimiles ſui ſociat ſibi, & ſeminarium quærit ſuæ impietatis atque perfidiæ per quoſque * perditos, derelinquere, qui epiſcopus eſſe nec cœpit. Nam primo Patavione ſuperpoſitus fuerat ſancto viro Marco admirabilis memoriæ ſacerdoti: ſed poſtea quam deformiter ejectus a plebe eſt, qui Patavione eſſe non potuit, is nunc Mediolani poſt everſionem patriæ (ne dicamus proditionem) latet. Super omnibus igitur pietas veſtra conſulere dignetur, ne obtemperantes veſtræ tranquillitatis ſtatutis, fruſtra conveniſſe videamur. Non ſolum enim cavendum eſt, ne noſtra, ſed etiam veſtra decreta lædantur. Petimus igitur, ut legatos concilii ſanctos viros, illum, atque illum clementia veſtra audire dignetur, & cum effectu eorum quæ poſcimus, maturius redire præcipiat, ut mercedem accipiatis a domino Deo Chriſto, cujus eccleſias ab omni ſacrilegorum labe purgatis. Photinianos quoque, quos & ſuperiori lege cenſuiſtis nullos facere debere conventus, & eam quæ de concilio ſacerdotum data eſt congregando, removiſtis, petimus, ut quoniam in Sirmienſi oppido adhuc conventus tentare cognovimus, clementia veſtra, interdicta etiam nunc coitione, reverentiam primum eccleſiæ catholicæ, deinde etiam legibus veſtris deferre jubeatis, ut & vos, Deo præſtante, triumphetis, qui paci eccleſiarum quietique conſulitis.

Notæ Severini Binii.

a *Aquilejenſe.*) Aquileja urbs Carnorum metropolis, ab aquis legendis ſic dicta, habet juxta præterfluentem Timavum. A Plinio in decima Italiæ regione ponitur, fuitque olim colonia Romanorum potens admodum; ſed ab Hunnis Attilæ ductu everſa & diruta eſt, ita ut vix ulla extent urbis indicia: nec quidquam inſigne habet, præter vetuſtum & ruinoſum templum, cujus canonici ob cœli intemperiem & adjacentes paludes vix trimeſtri ſpatio, ſuo illic officio fungi poſſunt. Vide Plin. lib. 3. cap. 18. Strabonem lib. 5. — Aquileja qualis & unde dicta.

b *Concilium.*) Cum Ariani patrocinio Juſtinæ auguſtæ Valentiniani ſenioris imperatoris conjugis freti, Ambroſio reluctante, fruſtra Arianum quemdam in ſedem Sirmienſem intrudere conati fuiſſent, Gratianum imperatorem anno Chriſti 380. Sirmium venientem, duo Arianæ hæreſeos ſectatores, Palladius & Secundianus epiſcopi apud eum conquerentes, ſe injuſte de Ariana hæreſi infamari, conſtanter interpellarunt, ut ad ſui purgationem univerſale concilium indici curaret. Quod cum importunis ſollicitationibus extorſiſſent, ſanctus Ambroſius continuo interceſſit, probroſum & indignum eſſe aſſerens, ut propter duos " curioſos hæreticos, totius catholici orbis epiſcopi, cum eccleſiarum ſuarum detrimento ac periculo convocentur. Acquieſcens itaque imperator monitis & conſiliis Ambroſii, concilium Aquilejæ menſe Septembri anni ſequentis indixit; ad quod ſinitimi tantum epiſcopi convenirent, cuique Gallos & Africanos per ſuos legatos intereſſe ſufficeret. Baron. an. 380. num. 29. Statuto igitur tempore adventante, Gratianus licet invitus, de cogenda ſynodo Aquilejæ, Syagrio & Eucherio conſulibus, anno nimirum Chriſti 381. ad comprovinciales Italiæ epiſcopos literas dedit; cum reliquis autem externarum provinciarum epiſcopis ea uſus eſt modeſtia, ut neminem cogerer, ſed cujuſque arbitrio relinqueret adventum: præcepit autem ut venientes publici expenſis deducerentur. Orientalibus quoque a præfectis Italiæ literis ſignificatum eſt, ut ſi vellent, conveniendi liberam poteſtatem haberent: ſed cum illi hoc anno Conſtantinopoli convenirent, id ad prædictas hæreſes refutandas ſatis eſſe viſum fuit; cum non niſi in œcumenicis conciliis una ſimul orientales & occidentales convenire, eccleſiaſticæ conſuetudinis eſſet. Baron. anno 381. num. 81. — Cauſa concilii. Palladius & Secundianus ad hæreſim obtegendam concilium indici petunt. " curioſos

c *Tempore Damaſi papæ.*) Anno nimirum pontificatus illius decimo quinto, qui eſt Chriſti 381. Gratiani imperatoris 15. Valentiniani ſextus, & Theodoſii tertius. Supra in principio actorum dicitur, *Syagrio & Eucherio viris clariſſimis conſulibus, nonis Septembris*, initium hujus concilii factum, unaque ſeſſione a prima hora uſque ad ſeptimam durante, abſolutum eſſe. Cum ergo cum horum conſulatu prædicta tempora coincidant, non poteſt non eſſe verum, quod de tempore hujus concilii ſupradixi. — Tempus concilii.

d *A triginta duobus epiſcopis.*) Omnes enumerantur infra in principio actorum; omnes, quotquot interfuerunt, viri ſancti & eruditi, famaque celebres, anniverſaria commemoratione votis fidelium redivivi, ſempiterna memoria in eccleſia vigent: adeo ut vix alia ſynodus exigua huic ſimilis inveniatur. — Numerus epiſcoporum.

e *Valerianus.*) Hic Aquilejenſem eccleſiam, a Fortunatiano prædeceſſore ſuo labefactatam, ab omni macula ac labe citiſſime purgavit, eamque nova propagine eruditorum ac optimorum clericorum toti orbi conſpicuam reddidit: ita ut Hieronymus in orientem profecturus, ad fruendum eorum conſortio, aliquanto tempore ibi conſederit, meritoque de iis in chronico dixerit. *Aquilejenſes clerici quaſi chorus beatorum habentur, per quos omne Ariani quondam dogmatis virus excluſum eſt.* Sed quod illi, qui ibi erant clerici, eſſent etiam ſimul monachi, ex iiſdem tres potiſſimum in chronico laudavit hoc præconio: *Florentius, Bonoſus & Rufinus inſignes monachi habentur, ex quibus Florentius tam miſericors in egenos fuit, ut vulgo pater pauperum nominatus* — Valerianus templa labefactata reſtaurat. Florentii miſericordia Bonoſus & Rufinus.

tus esset. Plura de Valeriano vide apud Baron. in notis martyrol. die 26. Novembr. quo tempore ejusdem anniversaria memoria in ecclesia recolitur.

f *Ambrosius*.) Qui, quando & quomodo factus fuerit episcopus, quidve præclare gesserit, ex iis quæ supra dicta sunt, & infra dicentur, constat.

Eusebius. g *Eusebius*.) Hic sanctitate clarus, elogio sancti Ambrosii libro primo de virg. commendatus, post obitum inter sanctos relatus, sacris diptychis adscriptus continetur.

Limenius. h *Limenius*.) Hic post longa dissidia, admonente Ambrosio epistola 82. ad Vercellens. scripta, creatus est successor Eusebii Vercellensis, de quo supra in Liberio.

Armenius. i *Armenius*.) Rectius Aneminius, qui Justina imperatrice, & Arianis adversantibus, factus est Sirmiensis episcopus anno Christi 380. Justina cum accepisset Sirmiensem ecclesiam, quæ est in Illyrico, pastore destitutam esse, illuc properavit, quo Arianum illi episcopum præfici procuraret. Ambrosius ut catholicum catholicæ ecclesiæ suæ diœceseos præficeret, illuc etiam properavit. Quænam autem tum illi contigerint, Paulinus in vita S. Ambrosii ita describit: *Cum Ambrosius Sirmium ad creandum episcopum Anominium perrexisset, ibique Justinæ tum temporis reginæ potentia, & multitudine coadunata, de ecclesia pelleretur, ut non ab ipso, sed ab hæreticis Arianis episcopis in eadem ecclesia ordinaretur; esset que constitutus in tribunali, nihil curans eorum quæ a muliere excitabantur: una de virginibus Arianorum impudentior ceteris tribunal conscendens, apprehenso vestimento sacerdotis, cum illum attrahere vellet ad partem mulierum, ut ab ipsis cæsus de ecclesia pelleretur: audivit, (ut ipse solitus erat referre;) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum, tamen te non convenit, vel professionem tuam, in qualemcumque sacerdotem manus injicere: unde debes vereri Dei judicium, ne tibi aliquid eveniat. Quod dictum exitus confirmavit: nam alto die mortuam ad sepulcrum usque deduxit, gratiam pro contumelia rependens. Sed hoc factum non levem adversariis incussit metum, pacemque magnam ecclesiæ catholicæ in ordinando episcopo tribuit.*

Sabinus. k *Sabinus*.) Vir singulari doctrina & miraculis celeberrimus. Tantæ doctrinæ erat, ut magnus noster Ambrosius sua scripta ei dignoscenda & emendanda crediderit. Testis est 40. epistola Ambrosii ad eum hac de re scripta. Quam insignis miraculorum operatione extiterit, sanctus Gregorius, qui libro tertio dialog. cap. 10. ea describit, amplam sane fidem facit. Vide Baron. in notis martyrol. die 11. Decembris, qui eidem in ecclesia sacer est.

Philast. l *Philastrius*.) Scriptorum memoria clarus, & certaminibus adversus Arianos habitis insignis. Hic est ille, quem post Hilarium ab imperatore Valentiniano Mediolanensi urbe expulsum catholicum populum fidelem in officio continuisse, fidem contra Auxentium defendisse, atque ideo verbera Arianorum expertum fuisse, supra diximus. Hunc apud sanctum Ambrosium Mediolani se novisse gloriatur August. de hæresibus ad Quodvultdeum. Inter claros scriptores & viros sanctos annumeratus habetur die 18. Julii in martyrologio.

Constan. Procul. m *Constantius*.) Hic cum Proculo Massilienſi episcopo ex provincia Narbonensi legatus adfuit, vir hujus sæculi insignis. Proculus a S. Hieron. epist. 4. ad Rusticum Narbonensem mirifice commendatur his verbis: *Habes ibi sanctum & doctissimum pontificem Proculum, qui viva & præsenti voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat.* Ejusdem etiam est mentio in concilio Taurinensi. Justus qui infra Gallorum legatus nominatur, fuit episcopus Lugdunensis, sanctitate clarus, qui jugi memoria in martyrologio perseverat, die 2. Septemb. Res ab eo gestæ leguntur apud Surium præd. die, & Adonem in chron.

Justus.

Heliod. n *Heliodorus*.) Græcarum literarum facultate plurimum imbutus. Hieronymi epistolis quibusdam valde commendatus est. Accessit ad ipsius coronam Nepotiani nepotis egregia morum institutio. Hic in bona senectute diem claudens extremum, adhuc anniversaria commemoratione in ecclesia vivit: sicut & collegæ ejusdem Eventius & Bassianus Laudensis inter sanctos relati. De quibus vide martyrolog. 3. Jul. 8. Februar. & 19. Januarii.

Acta s unde da. *Gesta concilii*.) Acta concilii mutila extant. Summa eorumdem e synodal. literis cognosci potest. Quod initio actorum ait S. Ambros. *Diu citra acta tractavimus*, intelligendum est de illo congressu, quem habuit privatim cum utroque ante synodalem sessionem, eo fine, ut errantes ad meliorem frugem reduceret. Verum spe frustratus, initium synodalis sessionis fieri jussit ea forma quæ hic describitur.

SYNODUS AQUILEJENSIS AMBROSII

Ex libello Synodico.

CUM igitur Gratianus castris adversus Gothos metatis, Theodosium sororis maritum exercitui præfecisset, quieverunt hostes, & dux militiæ cum triumpho ad imperatorem rediit. Quapropter Gratianus, ut digno eum honore remuneraretur, patrui sui imperium ipsum jussit administrare, quod Constantius & Valens Arianis gratificantes corruperant: eumque orientis imperatorem designavit. Mandavit etiam Damaso papæ, ut Aquilejæ synodum instituere t, cui præfuerunt Ambrosius Mediolani, ac Ascholius Thessalonicæ: quæ sancta synodus tomum exhortationis plenum confecit, tanquam œcumenica esset synodus: eumque ad Theodosium piissimum imperatorem, per fide dignos homines misit. Romani enim, & qui Galliam Hispanicam, item Spanogalliam, Italiam, Campaniam, Dalmatiam, Calabriam, Sardiniam, Achaiam, incolebant, & quicumque occidentales Gratiani imperio suberant, ab hæretica illa lue erant immunes.

ΓΡΑΤΙΑΝΟΥ τοίνυν κατὰ Γότθων στρατοπεδεύσαντος, καὶ Θεοδόσιον τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτῷ στρατηγὸν ἀναδείξαντος· εἰρήνευσον πολέμιοι, καὶ ξοπαιοφόρος πρὸς τὸν κρατοῦντα ὁ στρατηγέτης ἐπάνεισι. Διὸ Γρατιανὸς ἀμοιβῇ πρεπόντι τιμήσας τὸν μέγιστον Θεοδόσιον, τῷ οἰκείῳ αὐτοῦ παραδέλφῳ τιμῶ ἡγεμονίαν διέπειν ἐκέλευσεν· ὧπερ Κωνσάντιος καὶ Οὐάλης, Ἀρειανοῖς χαριζόμενοι ἐλυμήναντο· καὶ βασιλέα τῆδ' ἑῴων Ῥωμαίων προεχειρίσατο. Δαμάσῳ προσάξας τῷ πάπᾳ ἐν Ακυλείᾳ συνήσασθαι σιώοδον· ἧς ἐξῆρχον ὁ Μεδιολάνων Ἀμβρόσιος, καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Ἀχόλιος. Ἣ τις ἁγία σιώοδος ἐκθεμένη τόμον παραινέσεως γέμοντα, ὡς ἂν οἰκουμενικὴ γένοιτο σύνοδος, πρὸς Θεοδόσιον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, σὺν ἀξιοπίστοις ἀνδράσιν ἀπέστειλε. Ῥωμαίων γὰρ καὶ οἱ τῆς Ισπανικῆς Γαλλίας, τῆς αἱρετικῆς λύμης ὑπῆρχον ἀλώβητοι. Σπανογαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Δαλματίας, [a] Σαρδινίας, Αχαίας, ὅσοι τῆδ' Εσπερίων τῇ Γρατιανῷ βασιλείᾳ ὑπέκειντο.

a Kai hic Lat. Vide pag.

CON-

CONCILIORUM AQUILEJENSIS,[1]

Romani, atque Italici, alterius forte ab Aquilejensi, V. epistolæ a R. P. Jacobo Sirmondo primum editæ anno MDCXXXI. & in collectione Regia prætermissæ.

[2] EPISTOLA I. CONCIL. AQUILEJENSIS AD GRATIANUM IMPERATOREM.

Ne aures præbeat Ursicino, qui Romanam sedem repetere moliebatur.

Imperatoribus clementissimis, & principibus Christianis, gloriosissimis ac beatissimis Gratiano, Valentiniano, Theodosio, sanctum concilium quod convenit [a] *Aquilejæ.*

PROVISUM est quidem, clementissimi principes, vestræ tranquillitatis statutis, ne Arianorum perfidia ulterius possit latere vel serpere. Etenim effectum concilii decretis putamus minime defuturum. Sed tamen, quantum ad partes spectat occidentis, [b] duo tantum reperti sunt, qui auderent profanis & impiis vocibus obviare concilio, juxta angulum Ripensis Daciæ turbare consueti. Aliud est quo magis angimur, de quo quoniam convenimus fuit rite tractandum, ne totum corpus posset ecclesiæ toto orbe diffusum, & universa turbare. Nam licet frequenter compererimus Ursinum non potuisse obrepere pietati vestræ, quamvis quietum nihil esse patiatur, & inter bellicas necessitates obreptio importuna tentetur: tamen ne sancta mens vestra animique tranquillitas, quæ omnibus consulere gestit, importuni hominis simulata adulatione flectatur; deprecandos vos & obsecrandos, si dignanter ducitis, æstimamus: non solum præcaventes futura, sed etiam præterita, [c] quæ jam ipsius temeritate gesta sunt, perhorrescentes. Nam si aliquam viam nactus fuerit audaciæ, quid non ille confundat? Sed si unius miseratio inflectere potest, multo magis vos precatio omnium moveat sacerdotum. Quis enim nostrum ei communionis societate jungetur, cum indebitum sibi gradum usurpare conatus, nec jure ad eum potuerit pervenire, & quem importune affectavit, importunissime repetere moliatur? Turbarum totiens damnatus, incessit adhuc tamen, quasi præteritis non perhorrescendus exemplis. Quid quod, plerique sicut in hoc consilio cognovimus, & vidimus, cum Arianis copulatus atque conjunctus erat eo tempore, quo turbare Mediolanensem ecclesiam cœtu detestabili moliebantur, cum [a] Valente nunc ante synagogæ fores, nunc in Arianorum domibus, miscens occulta consilia, & suos jungens, & quoniam ipse aperte in eorum congregationes prodire non poterat, instruens & informans quemadmodum pax ecclesiæ turbaretur? Quo furore sperabat, quod eorum posset fautores & socios emereri. Cum igitur scriptum sit, *Hæreticum post unam correctionem devita*; cum & alius vir sancto locutus spiritu dixerit, declinandas hujusmodi bestias, nec salutatione recipiendas atque congressu; quomodo fieri potest, ut eum, quem societati eorum insertum vidimus, non etiam assertorem perfidiæ judicemus? Quod etiamsi deforet, tamen totius orbis Romani caput Romanam ecclesiam, atque illam sacrosanctam fidem apostolorum ne turbari sineret, obsecranda fuit clementia vestra. Inde enim in omnes venerandæ commonitionis jura dimanant. Et ideo petimus & rogamus, ut obripiendi ei adimere dignemini facultatem. Scimus clementiæ vestræ sanctum pudorem. Ne auditu vestro indigna ingerat, non aliena ab officio & nomine sacerdotis interstrepat, non inverecunda vobis loquatur. Quem cum habere oportuerit testimonium etiam ab his qui foris sunt, quali testimonio cives proprii prosecuti sint, clementia vestra meminisse dignetur. Pudet enim dicere, inverecundum est recensere, quam turpis fama eum convitio sauciaverit. Quo saltem pudore perstrictus conticescere debuisset; & si haberet aliquam conscientiam sacerdotis, pacem ecclesiæ concordiamque ambitioni suæ & studio præoptaret. Verum longe alienus ab omni verecundia, per abscissum hominem Paschasium signiferum furoris sui missis literis, serit turbas, gentiles quoque & perditos concitare conatur. Oramus ergo, ut jam & populo Romano, qui post relationem præfecti urbis pendet incertus, & nobis sacerdotibus securitatem interdictam importunissimi hominis abjectione tribuatis. Quo impetrato, apud Deum omnipotentem patrem, & Christum dominum ejus filium, gratias jugi continuatione celebremus.

a Mursensi ep de quo sæpe supra a tempore conc. Tyrii 335

Tit. 3. 10. 2. *Joan.* 10.

Romana ecclesia caput orbis.

EPI-

---

1 Harduinus in Indice Conciliorum tomi primi ante Concilium CP. recenset anno Chr. 380. Concilium Aquilejense, cui adscribit epistolam ad Gratianum & Theodosium supra allatam pag. 615. itemque ex quinque sequentibus epistolam ad Gratianum Imp. *Provisum est quidem*; alteram ad Theodosium Imp. *Quamlibet redundantibus*; ac denique primam Concilii Italiæ ad Theodosium Imperatorem: *Fidei tuæ*. Post Concilium vero CP. ad an. 381. refert Concilii Aquilejensis, cui adjudicat postremam Concilii Italiæ Epistolata: *Sanctum animum*, gesta supra allata pag. 597. Hæc, si genuina sint, non dubium quin anno Christi 381. sint consignanda, ut ex Syagrii & Eucherii consulatu liquet; tres vero priores epistolæ, quæ dicuntur ex Concilio Aquilejensi datæ, non videt cur ad an. 380. sint retrahendæ, & non potius Aquilejensi Concilio, cujus gesta referuntur attribuendæ. Duas vero posteriores satis constat post annum 380. esse conscriptas, cum in illis & Meletii obitus, & Nectarii electionis, quæ nonnisi an. 381. contigere, mentio fiat. Hæ igitur sunt vel ejusdem Aquilejensis concilii anno 381. celebrati, vel alterius sive Aquilejæ, aut Mediolani, aliave in urbe habili, & forte, ut suspicor, illius ad quod per litteras Orientales Episcopi fuerant evocati, & cujus in CP. concilii Synodica sit mentio. Et sane hoc videntur innuere illa Epistolæ secundæ Concilii Italiæ verba: *Nos igitur in Synodo ea, quæ totius orbis videbatur esse præscripta, nihil temere statuendum esse censuimus. At eo ipso tempore, qui generale Concilium declinaverunt, Constantinopoli quæ gessisse dicuntur?*

2 Hæc epistola non primum a Sirmondo edita est; cum antea in Romana operum S. Ambrosii editione lucem vidisset, ut advertit Constant in tom. p. Epist. Pontif. p. 551.

EPISTOLA II. CONCIL. AQUILEJENSIS

AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

Ut concilium Alexandriæ fieri jubeat propter Timotheum episcopum, qui aliquorum diffidiis urgebatur.

Imperatoribus clementissimis, Christianisque & gloriosis beatissimisque principibus, Gratiano, Valentiniano, & Theodosio, sanctum concilium quod convenit Aquilejæ.

QUAMLIBET redundantibus actionibus gratiarum, nequaquam tamen possumus beneficia vestræ pietatis æquare, imperatores clementissimi, beatissimi & glorioſissimi principes, Gratiane, Valentiniane, & Theodosi, dilecti Deo patri, & filio ejus domino nostro Jesu Christo. Nam cum post multa tempora, & persecutiones varias, quas catholicis intulerant Ariani, maximeque Lucius [a] ille monachorum & virginum impia cæde grassatus, atque Demophilus [b] dirum perfidiæ caput, omnes ecclesiæ Dei per orientem catholicis restitutæ sint, in occidentalibus autem partibus vix duo hæretici [c], qui obviare possent sancto concilio, sint reperti, quis est qui putet se gratiarum vestrarum fore idoneum relatorem? Sed tamen si beneficia vestra verbis explicare non possumus, qui & si per singulas quasque ecclesias viritim quotidianas apud Deum nostrum, pro imperio & pro pace ac salute vestra celebremus excubias, tamen conducti in unum, quo munere nihil esse pulchrius opinamur, Deo nostro omnipotenti gratias agimus, quod per vos nobis pax & concordia sit refusa. Equidem per occidentales partes duobus in angulis tantum, hoc est in latere Daciæ Ripensis ac Mœsiæ, fidei obstrepi videbatur. Quibus tamen nunc post concilii sententiam vestræ favore clementiæ opinamur illico consulendum. Per omnes autem tractus atque regiones, * ethnicorum [d] clausſtris usque ad oceanum, manet intemerata fidelium atque una communio. In orientalibus autem partibus cognovimus quidem summo gaudio atque lætitia, ejectis Arianis, qui ecclesias violenter invaserant, sacra Dei templa per solos catholicos frequentari [e]. Sed tamen, quoniam invidia diaboli nunquam quiescere solet, inter ipsos catholicos audimus crebras dissensiones esse, impacatamque discordiam, totoque confundimur [f] effectu, quod innovata pleraque comperimus, eosque gravari nunc, quos oportuit adjuvari, qui in nostra semper communione durabant. Denique Alexandrinæ ecclesiæ Timotheus episcopus, sed & Antiochenæ [g] Paulinus, qui semper communionis nobiscum intemeratam habuere concordiam, dissensionibus aliorum, quorum fides superioribus temporibus hæsitabat, feruntur urgeri. Quos quidem, si fieri potest, & si fides plena commendat, ad consortia nostra optamus adjungi: sed ita ut vetustæ communionis sociis sua prærogativa servetur, quorum nobis non superflua cura est. Primo omnium, quia communis societas nullam habere debet offensam. Deinde quia utriusque partis dudum accepimus literas, præcipueque illorum, qui in Antiochena ecclesia dissidebant. Et quidem, nisi hostilis impedimento fuisset irruptio, aliquos etiam de nostro numero dispositos dirigere, qui sequestres & arbitri refundendæ si fieri posset pacis existerent. Sed quia studia nostra tunc temporis habere effectum per tumultus publicos nequiverunt, oblatas pietati vestræ opinamur preces nostras, quibus juxta partium [1] factum [a] popoſcimus, ut altero decedente penes superstitem ecclesiæ permanerent, nec aliqua superordinatio attentaretur. Ideoque petimus vos, clementissimi & Christiani principes, ut & Alexandriæ sacerdotum catholicorum omnium concilium fieri censeatis, qui inter se plenius tractent, atque definiant, quibus impertienda communio, quibus servanda sit. Nam etsi Alexandrinæ ecclesiæ semper dispositionem ordinemque tenuerimus, & juxta moremque consuetudinemque majorum, ejus communionem indissolubili societate servemus: tamen ne aut aliqui videantur esse posthabiti, qui & pacto, quod stare volumus, communionem nostram rogarunt, aut ullius pacis & societatis fidelium neglecta compendia, id obsecramus, ut cum inter se cœtu pleniore tractaverint, etiam auxilia decretis sacerdotalibus vestræ pietatis adspirent, & nobis deferri in notitiam censeatis, ne titubanti nutemus affectu: sed læti atque securi, pietati vestræ apud Deum omnipotentem agamus gratias; non solum quia excluſa perfidia est, sed quia catholicis fides & concordia restituta. Quod a vobis & Africanæ & Gallicanæ ecclesiæ per legatos obsecrant, hoc est, ut totos faciatis vobis in orbe episcopos debitores; licet non mediocre sit debitum, quod virtuti vestræ debetur. Ad deprecandam autem clementiam vestram, & impetranda quæ poſcimus, legatos fratres & compresbyteros nostros direximus: quos petimus ut & clementer audire dignemini, & redire maturius censeatis.

[a] Invasor sedis Alexandrinæ post S. Athanasium.
[b] ex Beroënsi Thraciæ CP. pseudoepiscopus a Theodosio ejectus.
[c] Palladius & Secundianus, de quibus supra.
[d] a. Sucorum: *mons Suci Thraciæ dirimens & Daciam, orientales occidentalesque provincias.* Socr. II. 18. Philost. III. 24. Amm. 27. *al.* & Vicorum claustra.
[e] jussu Theodosii Julii 30. an. 381.
[f] f. affectu
[g] ann. 380. Petri fratris successor, ab occidentalibus & S. Athanasio ad communionem admissus.

EPISTOLA CONCILII ROMANI

[b] Ad Gratianum & Valentinianum Imperat.

De damnatis e factione Ursicini, qui ecclesias suas contra interdictum retinebant, ut episcoporum judicium subire, & parere jubeatur.

ET hoc gloriæ vestræ, clementissimi principes, pietatisque est illustre documentum, quod innumeri fere ex diffusis Italiæ partibus ad sublime sedis apostolicæ sacrarium congregati, cum quæreremus quid pro ecclesiarum statu poscendum esset a vobis, nihil melius potuimus reperire, quam quod spontanea vestri providentia contuliſtis. Videmus quod nec rogandi jam pudor esse debeat, nec impetranda beneficia jam vestra sint, & imperialium series decretorum pro nobis ambiat. Nam quod ad æquitatem petitionis attinet, jam dudum meruimus impetrare quæ poscimus: quod vero ad necessitatem spectat orandi, ita impetratorum caremus effectu, ut iterum impetrare cupiamus. Quod quidem, clementissimi principes, hominum

[b] ann. sub fi lebra vero in o tione binu

1 Factum inter Meletium ac Paulinum.

2 Tamen hoc loco a nobis etiam (subdit Harduinus) hæc epistola exhibetur, quod, æque atque superiores duas, & duas quæ sequuntur, Ambrosii stilo ipsam esse non aberrabit, Sirmondo judice, qui conjecerit.

num perditorum exponit amentiam, vestræ autem justitiæ munus accumulat, ut in ecclesia vestra beneficia sæpius conferantur. Namque a principio, divino repleti spiritu, & sanctorum apostolorum, quorum habetis in vestro honore suffragium, servantes in dominica religione præceptum, statuistis ad redintegrandum corpus ecclesiæ, quod furor [a] Ursini, qui honorem arripere est conatus indebitum, diversas secuerat in partes, ut auctore damnato, ceterisque, quos ad turbarum sibi incentiva sociaverat, sicut oportebat, a perditi conjunctione divulsis, de reliquis ecclesiarum sacerdotibus episcopus Romanus haberet examen: ut & de religione religionis [b] pontifex cum consortibus judicaret, nec ulla fieri videretur injuria sacerdotio, si sacerdos nulli usquam profani judicis, quod plerumque contingere poterat, arbitrio facile subjaceret. Præclara ista plane, & religiosis principibus digna sententia, quæ divino ministerio plurimum deferat, nec pateat errori. Quid enim dignius, quam ut is demum judicet de sacerdotis errato, qui vel internæ conscientiæ favorem sine periculo suo parere se non posse cognoscat, seque reatu implicet, si absolvat indignum, vel si damnet innoxium? qui postremo, dum injuriam religionis ulciscitur, non eam in lateribus innocentium, sed accusati quærat in moribus? Quam multos etenim sæpe patuit, quos absolverint judicia, ab episcopis esse damnatos, & quos judicia damnaverint, absolutos? ut melior eorum sit causa, qui non sæcularia judicia, sed divina pensantes, abstulerunt supplicium suum, ne vexarentur innoxii, quam qui vitam suam tormentis innocentium probaverunt. Compluria texeremus, tranquillissimi principes, nisi esset injuria, asseri magis decreta imperialia, quam teneri. Sed quoniam, licet jam dudum vestræ clementiæ judicio relegatus [c] Ursinus, per eos quos illicite sacrilegus ordinavit, vilissimum quemque occulte licet sollicitare conatur: eoque exemplo nonnulli episcopi, qui male ecclesiis incubant, usu temeritatis suæ, & profani conspiratione contemptus, ne adquiescant Romani sacerdotis judicio, lacessunt, ita ut etiam qui se intelligunt pro meritorum suorum ratione damnandos, vel damnatos esse viderunt, redempta vulgi multitudine, judices suos terrore mortis exagitent, contemptisque cognitoribus vel fugatis, illicitum obtineant sacerdotium. Idcirco statuti imperialis non novitatem, sed firmitudinem postulamus. Indignum quippe est, ut conventus quisque adhibita manu eo sit munitior, quo flagitiosior fuerit. Sicut Parmensis episcopus dejectus judicio nostro ecclesiam tamen retinet impudenter. Damnatus æque Florentius Puteolanus [d], posteaquam dejectus est, cum aures tranquillitatis vestræ inquietasset, atque hujusce modi rescriptum meruisset, ut si judicio sacerdotum in urbe Roma fuisset depositus, ne vocem quidem in judiciis proferre deberet, post sextum annum [e] repsit ad civitatem, tenuit ecclesiam, multas in oppido Puteolano, de quo dejectus fuerat, seditiones insolentia concitavit. Per Africam quoque Restitutum nomine causam dicere apud episcopos jussit vestra clementia. Debuit acquiescere: sed idem sæva & insolentium manu a causæ dicendæ necessitate diffugit. Per Africam rursum sacrilegos rebaptizatores nutu Dei præcepistis [a] expelli: sed ab expulsis [b] Claudianus est ordinatus, & ad perturbandam urbem Romam quasi episcopus destinatur. Qui contra scripturæ præcepta divinæ, contra jura evangelica, vacuos omnes mysteriorum, atque ut ejus verbum exprimamus, [c] paganos fuisse vel præteriti temporis dicat episcopos, vel præsentis. Quem quidem jussit tranquillitas vestra Roma pulsum patriam repetere propriam. Sed contemptis judiciis, & quidem sæpe constrictus residet tamen, sollicitans pretio frequenter pauperiores, & redemptos rebaptizare non veretur. Spoliat magis eo quod fuerant consecuti, quam tribuit quod manifestum est bis non posse conferri. Sic denique factio profecit Ursini, ut Isaac [d] Judæo subornato, qui facto ad synagogam recursu cœlestia mysteria profanavit, sancti fratris nostri Damasi peteretur caput, sanguis innocentium funderetur, componerentur doli, quibus divino plane instinctu providentia vestræ pietatis occurrit, spoliaretur prope ecclesia omnibus ministeriis: ea fraude videlicet, ut dum causam dicit qui in omnes judex fuerat constitutus, nemo esset qui de lapsis, vel certe de factiosis posset episcopatus invasoribus judicare. Quia igitur vestræ judicio tranquillitatis probata est innocentia memorati fratris nostri Damasi, integritas prædicata est, Isaac quoque ipse, ubi ea quæ detulit probare non potuit, meritorum suorum sortem [e] tulit: quæsumus clementiam vestram, ne rursus in plurimis causis videamur oneroси, ut jubere pietas vestra dignetur, quicumque vel ejus, vel nostro judicio, qui catholici sumus, fuerit condemnatus, atque injuste voluerit ecclesiam retinere, vel vocatus a sacerdotali judicio per contumaciam non adesse, seu ab illustribus viris præfectis prætorio [f] Italiæ vestræ, sive a Vicario, accitus ad urbem Romam veniat: aut si in longinquioribus partibus hujusmodi emerserit quæstio, ad metropolitani per locorum judicia deducatur examen: vel si ipse metropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos quos Romanus episcopus judices dederit, contendere sine dilatione jubeatur. Ita ut qui depositi fuerint, ab ejus tantum civitatis finibus segregentur, in qua gesserint sacerdotium, ne rursus impudenter usurpent quod jure sublatum sit. Certe si vel metropolitani, vel cujusque alterius sacerdotis suspecta gratia, vel iniquitas fuerit, vel ad Romanum episcopum, vel ad concilium certe quindecim episcoporum finitimorum ei liceat provocare. Quicumque vero ita meruerit excludi, sileat & quiescat: & si Dei judicium non veretur, minus tamen peccare vel necessitate cogatur: ut saltem de cetero pacifici atque concordes serenitati vestræ congruas apud dominum nostrum referre gratias possimus. Memoratus frater noster Damasus, quoniam in sua causa vestri tenet insigne judicii, non fiat inferior his, quibus etsi [g] æqualis est munere, prærogativa tamen apostolicæ sedis excellit, ut judiciis publicis videantur esse subjecti, quibus sacerdotale caput [h] lex vestra summovit. In quo post sententiam non videtur declinare judicium, sed delatam a vobis honorificentiam flagitare. Nam quod ad leges publicas pertinet,

a anno 373. lege data Treveri ad Julianum Africæ proconsulem.

b Vide Optatum in l. 2. & Augustin. de unitate ecclesiæ c. 3. ad finem.

c Cai Sei, aut Caja Seja, adhuc paganus es, aut pagana! *apud Opt. l.* 3. Vide etiam Collat. Carthag. cc. 188. 197. 203 205. ubi de rebaptizatis.

d Sirmondus edidit ann. 1630. ejus libellum de sancta Trinitate & incarnatione Christi, quem Gennadius cap. 26. vocat librum obscurissimæ disputationis & involuti sermonis.

e in Hispaniam relegatus: ut docet sequens rescriptum.

f addunt in rescripto imperat. præt. præt. Galliæ & proconsules.

g Papa munere episcopis æqualis: prærogativa tamen apostolicæ sedis excellit.

h data anno 376.

1 At in omnibus Mss. *Ursinus*, ut apud Augustinum lib. 6. contra Julianum cap. 12, in libello precum Marcellini &c. & Hieronymus in Chronico. At idem in epist. 57. ad Damasum vocat *Orsicinum*. Nec vero interest utro modo scribatur. *Harduinus*.

quæ poteſt eſſe vita munitior, quam veſtra clementia qua innititur judicata? Quod vero ad prædicandam epiſcopi conſcientiam ſeverioribus ſe dedit ipſe judiciis ſacerdotum, a quibus non nominis, ſed etiam morum ratio penſatur, ne quis iterum calumniator exiſtens, dum memoratum conatur appetere, virum quidem ipſum non queat lædere, quem innocentia ſua munit, religioni tamen fiat injuria in vexationibus miniſtrorum: accipite aliud quoque, quod vir ſanctus veſtræ magis conferre pietati, quam ſibi præſtare deſiderat, nec derogare cuiquam, ſed principibus adrogare. Quoniam non novum aliquid petit, ſed ſequitur exempla majorum, ut epiſcopus Romanus, ſi concilio ejus cauſa non creditur, apud concilium ſe imperiale defendat. Nam & Silveſter papa a ſacrilegis accuſatus, apud [a] parentem veſtrum Conſtantinum cauſam propriam proſecutus eſt. Et de ſcripturis ſimilia exempla ſuppeditant: quod cum a præſide ſanctus apoſtolus vim pateretur, Cæſarem appellavit, & ad Cæſarem miſſus eſt. Certe prius examinet cauſam veſtra clementia, & ſi emerſerit quæſtio, interroganda diſtinguat, ut quemadmodum dudum eſtis cenſere dignati, factorum a judice ratio quæratur, non arbitrium ſententiæ vindicetur. Ita enim fiet, ut nulli perdito, vel infami, aut accuſandi ſummi ſacerdotis, aut teſtificandi in eum facultas pateat illicita. Si quidem non modo in epiſcopum, ſed ne in presbyterum quidem, accuſationem facile ſuſcipiendam, niſi idoneis teſtibus, lectio ſancta præſcribat. Neque enim vel inimico, vel calumniatori, vel iſtiuſmodi viris, quales nuper inſimulatores patuit extitiſſe, tribuenda miſericordia eſt, quorum vita non mereatur fidem, tormenta abhorreat religio ſacerdotis.

a Gratianus duxerat Conſtantiam poſtumam Fauſtina & Conſtantio Conſtantini magni filio prognatam. *Act.* 22. 11.

2. *Tim.* 5. 19.

RESCRIPTUM GRATIANI AUGUSTI

Juxta ſuperioris epiſtolæ relationem datum [b] ad Aquilinum Vicarium urbis.

b anno 378. antequam Theodoſius ad imperium veheretur.

Gratianus & Valentinianus Auguſti Aquilino Vicario.

ORDINARIORUM ſententiæ judicum, aut quæ temporum limes, aut contumaciæ pronunciatio, aut habitum coram [c] patribus ſanxit examen, nec a mediocri auctoritate labefactari atque convelli, nec a potentioribus, nec ab impudentibus pertimeſcunt. Noſtra præcepta, per veſtram negligentiam deſtituta, quæ tandem poterit firmare ſententia, quam quidem dum deſpicitis non excitetis, ut longæ tolerantiæ in deſperatos ſumat effectum, & officium metus cogat agnoſci? At nonne abſurdius eſt, quod Urſini juſſit amentia, quam quod ſerenitas noſtra mitibus perſuaſit edictis, ut omnes qui impios cœtus profanata religione tentarent, vel ad centeſimum urbis milliare pellerentur? ubi pertinax furor ab obſequentibus deſtitutus in ejus tantum perniciem rueret, qui ſolus erraret, & ut condemnati judicio recte ſentientium ſacerdotum, reditum poſtea vel ad eccleſias quas contaminaverant non haberent, vel redintegrationem judicii fruſtra a nobis impudenti pervicacia precarentur. Repetat laudanda & ſpectata tua ſinceritas, quales ad virum clariſſimum Simplicium quondam [d] Vicarium literas clementia noſtra tranſmiſerit, & deſinat, iterationem ſperare mandati: quia pigendus manſuetudinis noſtræ pudor eſt inſtaurare præceptum. Urſinum quidem Gallia coercet, & ne motus aliquos inquietos exerceat, [a] cohibet Agrippina receſſio: quem tamen ipſum per occurſantes obtundentem ſæpius, quam monentem, ad hoc ut ſequentes abjiceret, audivimus. [d] Iſaacem remotus Hiſpaniæ angulus titulo damnationis incluſit: non bene capiti [e] conſultum, ſi quid turbarum veſanus agitaverit. Parmenſis epiſcopus, eo pernicioſior, quod inclytæ urbi [b] magis proximus, & imperitorum multitudinem magis exagitat, & eccleſiam, de qua judicio ſanctorum præſulum dejectus eſt, inquietat: inanem videlicet gloriam ſententiæ gravioris expectans: quem ſi quid deceſſor tuus devoti vigoris habuiſſet, protinus ultra fines debuiſſet extrudere. Et Florentius Puteolanus, poſt damnationem, quam recto judicio convictus accepit, manſuetudinem noſtram inquietare conatus, dignum tulit in progreſſione reſponſum. Poſt quintum [e] decimum annum eccleſiam, de qua extruſus fuerat, rurſus contaminare conatur: congreſſiones illicitas facere molitur, egentemque conſilii multitudinem perditi animi perſuaſione depravat. Noſtrorum videlicet judicum ſocordia fretus, qui privatæ gratiæ imperialia præcepta condonant; & religionem quam nos jure veneramur, quam fortaſſe ipſi negligunt, inquietari patienter accipiunt. Claudianus [f] etiam ab his qui contra divina præcepta vitia religionis inſtaurant, ab his, inquam, quos expelli juſſeramus accitus, quaſi parum facinoris aggreſſus eſſet, ſi in Africa perſtitiſſet, Romæ ſeſe dicitur [1] intimaſſe, falſuſque præceptor vel expertes adhuc devio profanare myſterio, vel jam initiatos ex integro nititur flagitio majore corrumpere, cum religionis ſanctiſſimæ diſciplinam non cumulet iteratio, ſed evertat. Quem nos Claudianum diſſimili pœna ac meruit proſequentes, repetere tantummodo patriam hactenus, remota ſeveritate, præcepimus. Sed reſidere etiam nunc dicitur imperitos ſollicitans, & caſſam omnino mercedem requirens perdit animas corporum redemptorum. Hinc illi inſectatores ſanctiſſimæ ſedis, non ſolum Dei numine, quod ſatis erat, ſed etiam judiciorum examine exploratum mentis ſanctiſſimæ virum, ut etiam divo patri Valentiniano eſt comprobatum, turpiſſimis calumniis epiſcopum Damaſum inquietare non veriti, poſtquam deſperaverunt poſſe percelli, populum pro quo ille divinitati obſes eſt, inquietant. Sed hactenus ſtertit iners diſſimulatio judicantium: nec eſt admonere neceſſe, quo poſſit ſanctio contempta procedere: hactenus, inquam, ſtertit apparitorum ſupina deſidia. Poſt hæc niſi omnes, ut nominatim juſſionis noſtræ ſumma complectitur, vel quos turbas iſtiuſmodi molientes ſanctorum epiſcoporum concilia conſenſu oſtenderint, ultra centeſimum milliarium ab urbe depuleris, atque earum civitatum finibus extorres eſſe præceperis, quarum plebem, vel eccleſias, vel per ſe, vel per ſimile ſui vulgus exercent, præter æſtimationis injuriam, cujus apud bonos non levis jactura eſt, piaculum neglectæ ſanctionis incurres. Volumus autem, ut quicumque judicio Damaſi, quod ille cum conſilio quinque vel ſeptem habuerit epiſcoporum, vel eorum qui catholici ſunt judicio

c partibus.

d ann. 374. Cod. Theod. IX. tit. 29. c. 1

1 Forte, *inſinuaſſe*.

dicio vel consilio condemnatus fuerit, si injuste voluerit ecclesiam retentare, ut qui evocatus ad sacerdotale judicium per contumaciam non isset, aut ab illustribus viris præfectis prætorio Galliæ atque Italiæ, sive a proconsulibus, vel Vicariis, auctoritate adhibita, ad episcopale iudicium remittatur, ut ad urbem Romam sub prosecutione perveniat; aut si in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerserit, omnis ejus causæ dictio ad metropolitæ in eadem provincia episcopi deducatur examen, vel si ipse metropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos quos Romanus episcopus judices dederit, sine delatione contendat. Ita Cou- tamen, ut quicumque * sunt, ab ejus tantum urbis finibus segregentur, in quibus fuerint sacerdotes. Minus enim graviter meritos coercemus, & sacrilegam pertinaciam lenius quam meretur ulciscimur. Quod si vel metropolitani episcopi, vel cujuscumque sacerdotis iniquitas est suspecta, aut gratia, ad Romanum episcopum, vel ad concilium quindecim finitimorum episcoporum, accersitum liceat provocare: modo ne post examen habitum quod definitum fuerit integretur. Jam vero illud, quod in negotiis quoque rerum minorum, & in levibus causæ dictionibus, animis nostris justitia naturalis inseruit, multo diligentius in causis justissimis volumus convalescere, ne facile sit cuiquam prædito notabili pravitate morum, aut infami calumnia notato, personam criminatoris assumere, aut testimoniis dictionem in accusationem episcopi profiteri.

Observatio Philippi Labbe S. J.

Concilium Romanum a quo data fuit præcedens epistola anno 381. docuerant Baronius, Sirmondus, aliique. Verum eos hisce argumentis refellit Blondellus. I. ex titulo illius epistolæ sumitur. Cum enim nec Valentis nec Theodosii mentionem ullam habeat, post illius deflagrationem, ante hujus ad imperium evectionem scriptam fuisse palam est. Periit Valens an. 378. die 9. Augusti: die vero 19. Januarii proxime sequentis Theodosius salutatus est Augustus. Unde arguitur vel extremo an. 378. vel ineunte 379. epistolam illam fuisse scriptam. II. an. 381. Ursicinum Mediolani Arianis copulatum cum Valente Mursensi eorum signifero consilia miscuisse docent patres Aquilejensis concilii epistola prima mox edita pag. 621. C. At quo tempore Romana synodus ad imperatores scripsit eumdem Ursicinum Galliæ coercebant & cohibebat Agrippina secessio longe a Mediolanensi urbe dissita, prout ex ipso imperatorum ad Aquillinum vicarium urbis rescripto constat supra pag. 627. III. an. 381. Vicariatum urbis administrarunt Antidius ad quem lex C. Theod. lib. IX. Tit. 38. c. 7. Julii 21. data, & Potens ad quem C. Theod. lib. IV. Tit. 22. c. 2. Octobris 14. directa, non vero Aquilinus quem mendose Baronius vocavit Vicarium ordinariorum; cum fuerit Vicarius urbis, ut scite pro more annotavit Sirmondus. IV. quia fundamentum sententiæ contrariæ sponte sua corruit: neque enim Florentius Puteolanus damnatus fuit an. domini 367. sed an. 372. neque in rescripto impetatorum legendum est supra p. 726 Post quintum decimum annum, ut habebat inf. cap. quo Baronius & Sirmondus usi sunt, sed post quintum demum annum. Hic quippe anno illo 372. synodi judicio damnatus, anno seq. 373. imperatoris jussu Puteolis extrusus, anno 378. exeunte qui post synodi sententiam sextus (sup. pag. ead. in ep. concilii Romani) post extrusionem quintus turbas denuo ciere cœpit. Adde quod annus Christi 381. ab Ursini damnatione decimus quintus iniens, non post decimum quintum dicendus, ut idem annotavit Blondellus.

EPISTOLA I. CONCILII ITALIÆ

[a] AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

a anno 381. celebrati, aut Aquileiæ, aut Mediolani, aliave urbe.

Inter cetera damnatos scribit in synodo fuisse, qui Apollinaris dogma inducere conabantur.

Beatissimo imperatori, & clementissimo principi Theodosio, Ambrosius & ceteri episcopi Italiæ.

FIDEI tuæ diffusa toto orbe cognitio intimum nostræ mentis demulsit affectum, eoque, ut hæc quoque gloria imperio tuo crearetur, quod unitatem reddidisse occidentalium juxta atque orientalium ecclesiis videreris, clementiam tuam obsecrandam pariter ac super ecclesiasticis negotiis instruendam nostris literis æstimavimus, imperator tranquillissime ac fidelissime. Dolori enim erat, inter orientales atque occidentales interrupta sacræ communionis esse consortia. Silemus jam quorum errore, quorumve delicto, ne ferere fabulas & alloquia cassa videamur. Nec nos tentasse pœnitet, quod intentatum caderet in culpam. Isto enim sæpe arguebamur, quod posthabere orientalium societatem, & refutare gratiam videremur. Laborem quinetiam nobis indicendum putavimus, non pro Italia, quæ jamdudum ab Arianis quieta atque secura est, nec ulla hæreticorum perturbatione vexatur: non inquam pro nobis, quia non quærimus quæ nostra sunt, sed quæ sunt omnium: non pro Gallia atque Africa, quæ omnium sacerdotum concordi societate potiuntur, sed ut ea quæ communionem nostram de orientis parte turbaverunt, cognoscerentur in synodo, & omnis e medio scrupulus tolleretur. Non solum enim de his quæ clementia tua dignata est scribere, sed etiam de illis, qui dogma nescio quod, quod Apollinaris asseritur, in ecclesiam conantur inducere, nos pleraque moverunt, quæ partibus fuerant resecanda præsentibus, ut convictus in dogmate novo, & redargutus in errore, nequaquam sub generali fidei lateret nomine: sed illico, quod doctrinæ magisterio non teneret, & officium deponeret, & vocabulum sacerdotis, [b] nec fibræ aliquæ posthac fallere cupientibus, & præstigiarum commenta remanerent. Nam qui convictus non fuerit præsentibus partibus, quod vere augusto principalique responso tua clementia definivit, referendam semper ansulam quæstionis arripiet. Eo igitur obsecravimus sacerdotale concilium, ut nemini liceret mendacium in absentem componere; & in concilio discuteretur quid esset in vero. Itaque non cadit in eos intentionis vel facilitatis ulla suspicio, qui omnia præsentibus partibus observarunt. Sane allegata texuimus, non definiendi, sed instruendi gratia. & qui judicium petivimus, non deferimus præjudicium. Neque ullum eorum æstimandum convitium fuit, cum rogarentur ad concilium sacerdotes, quorum frequenter præsentior absentia fuit, quando in commune consuluit. Neque enim vel nos æstimavimus esse convitium, cum unus Constantinopolitanæ ecclesiæ presbyter, [c] Paulus nomine, intra Achajam synodum orientalium juxta atque occidentalium postulaverit. Advertit clementia tua, non fuisse irrationabile postulatum, quod etiam ab orien-

1. Cor. 10. Philem. 2.

b nec

c deturbatus an 342. cum Hermogene a populo cæso Constantius Macedonium in sede C. P. collocavit.

rientalibus est petitum: Sed quia [a] Illyrici sus-
pecta movetur, ideo maritima ac tutiora quæ-
sita sunt. Neque plane nos tanquam ex forma
aliquid innovavimus: sed sanctæ memoriæ A-
thanasii, qui quasi columen fidei fuit, & veteris
sanctitatis patrum nostrorum in conciliis defi-
nita servantes, non evellimus terminos quos
posuerunt patres nostri, nec hæreditariæ com-
munionis jura violamus, sed debitam vestro im-
perio honorificentiam reservantes, studiosos nos
pacis & quietis ostendimus.

[a] Illyricis

Prov. 22.

EPISTOLA II. CONCILII ITALIÆ

AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

De episcopo Antiochiæ subrogato post mortem
[b] Meletii. Et ut Nectarius Constantinopoli
post Maximum ordinatus loco cedat, aut
Romæ super utriusque ordinatione concilium
habeatur.

[b] Febr. 12. anni 381.

Beatissimo imperatori, & clementissimo principi Theodosio, Ambrosius & ceteri episcopi Italiæ.

SANCTUM animum tuum Deo omnipoten-
ti pura & sincera fide deditum sciebamus:
sed [c] recentibus cumulasti beneficiis, quod ca-
tholicos ecclesiis reddidisti, imperator Auguste.
Atque utinam catholicos ipsos reverentiæ vete-
ri reddidisses, ut nihil novarent contra præscri-
pta majorum, nec temere vel servanda rescin-
derent, vel rescindenda servarent. Itaque do-
lentius forte quam inconsultius ingemiscimus,
imperator, facilius expelli potuisse hæreticos,
quam inter catholicos convenire. Quanta enim
nuper confusio facta sit, explicari non potest.
Scripseramus dudum, ut quoniam Antiochena
civitas duos haberet episcopos, Paulinum, at-
que Meletium, quos fidei concinere putaba-
mus, aut inter ipsos pax & concordia salvo or-
dine ecclesiastico conveniret, aut certe, si quis
eorum altero superstite decessisset, nulla subro-
gatio in defuncti locum superstite altero gigne-
retur. At nunc Meletio defuncto, Paulino su-
perstite, quem in communione nostra mansisse
consortia quæ a majoribus inoffense ducta te-
stantur, contra fas atque ecclesiasticum ordi-
nem, in locum Meletii, non tam subrogatus,
quam superpositus asseritur. Atque hoc factum
allegatur consensione, & consilio Nectarii, cu-
jus ordinatio quem ordinem habuerit non vi-
demus. Namque in concilio nuper, cum Maxi-
mus episcopus Alexandrinæ ecclesiæ communio-
nem manere secum lectis [d] Petri sanctæ me-
moriæ viri literis prodidisset, ejusque intra pri-
vatas ædes, quia Ariani basilicas adhuc tene-
bant, [1] secretum esse mandatoribus episcopis
ordinantibus, dilucida testificatione docuisset,
nihil habuimus, beatissime principum, in quo
de episcopatu ejus dubitare possemus, cum vim
sibi repugnanti a plerisque etiam de populo &

[c] Julii 30. an. 381. lata lege 3. Cod. Theod. de fi. de catholica.

[d] Extortas fuisse docet Naz. car. de vita sua, ubi plura de Maximo, intra ehoraulæ ædes ordinato & a S Anastasiæ basilica, quam ante lucem invaserat, a clero & plebe pulso, &c.

clero testatus esset illatam. Tamen ne absenti-
bus partibus præsumpte aliquid definisse vide-
remur, clementiam tuam datis literis putavi-
mus instruendam, ut ei consuleretur ex usu
publicæ pacis atque concordiæ. Quia revera ad-
vertebamus Gregorium nequaquam secundum
traditionem patrum Constantinopolitanæ eccle-
siæ sibi sacerdotium vindicare. Nos igitur in
synodo ea, quæ totius orbis episcopis videba-
tur esse præscripta, nihil temere statuendum
esse censuimus. [a] Adeo ipso tempore, qui ge-
nerale [b] concilium declinaverunt, Constantino-
polique [2] gessisse dicuntur. Nam cum cogno-
vissent ad hoc partium veniisse Maximum, ut
causam in synodo ageret suam, quod etiamsi
indictum concilium non fuisset, jure & more
majorum, sicut & sanctæ memoriæ Athanasius,
& dudum Petrus Alexandrinæ ecclesiæ episcopi,
& orientalium plerique fecerunt, ut ad eccle-
siæ Romanæ, Italiæ, & totius occidentis con-
fugisse judicium viderentur, cum eum, sicut
diximus, experiri velle adversum eos qui epi-
scopatum ejus abnuerant comperissent, præsto-
lari utique etiam nostram super eo sententiam
debuerunt. Non prærogativam vindicamus exa-
minis, sed consortium tamen debuit esse com-
munis arbitrii. Postremo prius constare opor-
tuit, utrum huic abrogandum, quam alii con-
ferendum sacerdotium videretur: ab his præser-
tim, a quibus se Maximus vel destitutum, vel
appetitum injuria quærebatur. Itaque cum Ma-
ximum episcopum [c] receperunt in communio-
nem nostra consortia, quoniam eum a catho-
licis constitit episcopis ordinatum, nec ab epi-
scopatus Constantinopolitani putavimus petio-
tione removendum. Cujus allegationem præ-
sentibus partibus æstimavimus esse pendendam.
Nectarium autem cum nuper nostra mediocri-
tas Constantinopoli cognoverit ordinatum, co-
hærere communionem nostram cum orientali-
bus partibus non videmus. Præsertim cum ab
iisdem Nectarius dicitur illico sine communio-
nis consortio destitutus, a quibus fuerat ordi-
natus. [d] Non mediocris igitur hic scrupulus.
Nec quædam nos angit de domestico studio &
ambitione contentio, sed communio soluta, &
dissociata perturbat. Nec videmus eam posse
aliter convenire, nisi aut is reddatur Constan-
tinopoli, qui prior est ordinatus, aut certe su-
per duorum ordinatione sit in urbe Roma no-
strum orientaliumque concilium. Neque enim
indignum videtur, Auguste, ut Romanæ eccle-
siæ antistitis, finitimorumque & Italorum epi-
scoporum debeant subire tractatum, qui unius
Acholii [e] episcopi ita expectandum esse putave-
runt judicium, ut de occidentalibus partibus
Constantinopolim evocandum putarent. Si quid
uni huic reservatum est, quanto magis pluri-
bus reservandum est? Nos autem a beatissimo
principe fratre tuæ pietatis admoniti, ut tuæ
clementiæ scriberemus imperio, postulamus,
ut ubi una communio est, commune velit
esse judicium, concordantemque consensum.

[a] At co
[b] Vide de ea
ladius
brosius
rant
pag.

[c] recepe

[d] impera
Theodo
ctarium
genti p
mos ini
episcopu
luctatos
cet Soz
8.

[e] Thessa
censis q
Theodo
anno 38
baptiza

CON-

1 Valesius recte emendat, *se creatum esse mandato, tribus Episcopis &c.* Harduinus.
2 Lege, *Constantinopoli quæ gessisse dicuntur?* Harduinus.

CONCILIUM ROMANUM

Anno CCCLXXXI. Celebratum.

Aliud Romæ concilium convenit anno sequenti 381. post concilium Aquilejense eodem anno septembri mense habitum, cujus mentio est in synodica concilii CPtani anni 382. in qua scribitur concilium Romæ convenisse, & ab eo literas ad imperatorem post concilium Aquilejense datas fuisse. Ad hoc concilium pertinere arbitror epistolam illam synodicam, in qua de priori Italiæ concilio in causa Maximi agitur; cujus epistolæ superius ad Concilium Italicum anni 380. meminimus.

[a] CONCILIUM [1] CÆSARAUGUSTANUM [b]

[c] DUODECIM EPISCOPORUM,

[d] Sub Damaso,

[e] contra Priscillianistas celebratum: [a] æra CDXVIII.

TITULI CANONUM.

I. *Fœminæ fideles a virorum alienorum cœtibus separentur.*
II. *Ut diebus dominicis nullus jejunet, nec diebus quadragesimæ ab ecclesia se absentet.*
III. *Ut qui eucharistiam in ecclesia * accipiunt, & ibi eam non * sumunt, * anathema sint.*
IV. *Ut tribus hebdomadis, quæ sunt ante Epiphaniam ab ecclesia nemo recedat.*
V. *Ut qui a suis episcopis * privantur, ab aliis non recipiantur.*
VI. *Ut clericus, qui propter * licentiam monachus vult esse, excommunicetur.*
VII. *Ut doctoris sibi nomen non imponat, cui concessum non est.*
VIII. *Ut ante quadraginta annos sanctimoniales virgines non velentur.*

EXEMPLUM SENTENTIARUM EPISCOPORUM CONCILII Cæsaraugustani.

Ex editione Garsiæ Loaisæ, lectione vulgata in margine annotata.

QUARTO Nonas Octobris Cæsauguſtæ in secretatio residentibus episcopis, * Fitadio, Delphino, * Eutychio, Ampelio, Augentio, Lucio, * Ithacio, Splendonio, Valerio & Sympoſio, * Cartherio, & Idatio, ab universis dictum: Recitentur sententiæ. Lucius episcopus legit. [2]

I.

f Ut mulieres omnes ecclesiæ catholicæ, & fideles a virorum alienorum lectione & cœtibus separentur; * vel ad ipsas legentes aliæ, studio vel docendi vel discendi, conveniant. Quoniam hoc apostolus jubet. Ab universis episcopis dictum est, anathema futuros, qui hanc concilii sententiam non observaverint.

II.

Item legit. *g* Ne quis jejunet die dominica, *b* causa * temporis, aut persuasionis, aut superstitionis: ut * de quadragesimarum diebus, ab ecclesiis non desint, nec habitent latibula cubiculorum, ac montium, qui in his suspicionibus perseverant, sed exemplum & præceptum custodiant sacerdotum, & ad alienas villas agendorum conventuum causa non conveniant. Ab universis episcopis dictum est. Anathema sit, qui hoc commiserit.

De conſ. d. 3. Ne quis 4 jejunet.
* timoris
* nec quadragesimæ diebus ab eccleſ. fideles deſint, nec habitent in latibulis.

III.

i Item legit: Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam in ecclesia non * sumpsisse, anathema sit in perpetuum. Ab universis episcopis dictum est: Placet.

Tolet. I. cap. 14.
* conſum ſie.

IV.

k Item legit: * Viginti & uno die, quo a 16. Kalendas Januarii usque in diem Epiphaniæ, quæ est 8. Idus Januarii, continuis diebus, nulli liceat de ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec secedere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad ecclesiam. Quod qui non observaverit, * his decretis anathema

* viceſimo & primo.
* de ſuſpectis al. ſuſceptis.

1 In Collectione Isidori ponitur post Concilium Tarraconense, sine nota æræ. Nec fit in titulo mentio Priscillianistarum, quam Garsias Loaisa adjecit, & eum nuper secutus Card. de Aguirre. *Harduinus.*
2 Sunt hi Canones & in MS. Collectione Canonum Collegii Parisiensis Soc. Jesu. *Harduinus.*

ma sit in perpetuum. Ab universis epi- A scopis dictum est: Anathema sit.

V.

Decretum Ivon. par. 14. cap. 39.

l Item lectum est, ut hi qui per disciplinam, aut sententiam episcopi ab ecclesia fuerint separati, ab aliis episcopis non sint recipiendi. Quod si * scientes episcopi fecerint, dictum est: Qui hoc commiserit, non habeat communionem.

* Quod si scientes episcopi fecerint, non habeant communionem: Ab universis episcopis dictum est, Qui hoc commiserit, episcoporum non habeat communionem.

VI.

Item legit: *m* Si quis * de clericis propter luxum, * vanitatemque præsumptam, de * officio sponte discesserit, ac velut observatorem legis monachum videri * voluerit esse magis quam clericum, ita de ecclesia repellendum, ut nisi rogando atque * obsecrando plurimis temporibus satisfecerit, non recipiatur. Ab universis episcopis dictum est: Ita fiat. B

* clericus * vanitatisque præsumptum, * officio suo * maluerit esse quam clericum, * observando

VII.

Item lectum est: *n* Ne quis doctoris sibi nomen imponat, præter has personas, quibus concessum est, secundum quod scriptum. Ab universis episcopis dictum est Placet. C

VIII.

Item lectum est, non velandas esse virgines, quæ se Deo voverint, *o* nisi quadraginta annorum probata ætate, quam sacerdos comprobaverit. Ab universis episcopis dictum est: Placet.

DE SUBSCRIPTIONIBUS.

Subscribunt in hoc concilio duodecim episcopi, quorum nomina hoc ordine in exordio concilii manuscripti ponuntur.

I. [a] Fitadius.
II. Delphinus.
III. Eutychianus: *fuit Bastitanus.*
IV. Ampelius.
V. Augentius.
VI. Lucius.
VII. Ithacius: *fuit episcopus Sossubensis, apud Sulpitium, forte Ossobonensis* [b].
VIII. Splendonius.
IX. Valerius. Cæsaraugustanus.
X. Symposius.
XI. Catherius.
XII. Idacius.

a Fegadi... cum De... no Aqu... fuere epi... pl, ute... vero d... mus

b inquit G... sias

SYNOPSIS CANONUM

Cæsar Augustanorum ex vetustissimo Breviario MS. Canonum in Cod. Luc.

I. Mulieres Catholicæ virorum alienorum a lectione separentur, & coitu.
II. Die Dominico nullus jejunet; diebus quadragesimæ nullus desit Ecclesiæ; nec per villas ambulet, nec reclaudat se.
III. Omnes qui Communionem accipiunt in Ecclesia sumant.
IV. Viginti dies qui sunt usque ad Epiphaniam de Ecclesia non abscedant.
V. Excommunicatus, ab alio Episcopo non recipiatur.
Sextus Canon erasis vetustate literis non legitur.
VII. Nullus sibi nomen Doctoris imponat.
VIII. Infra quadraginta annos non veletur devota.

AD CÆSARAUGUSTANUM CONCILIUM

ANNI CCCLXXX.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex P. Mansi supp. tom. I. pag. 245.

Concilium istud, quod æra 418. in Collectione Labbeana adnotatum, annum exprimit Christi 380. idem ipsum censetur Cæsaraugustanum, in quo Priscillianum cæterosque ejus sectatores damnatos Severus Sulpicius hist. eccles. lib. 2. testatur. Nec merito inficiari quis posset canones hujus synodi, qui in eadem Collectione extant, Priscillianistarum hæresim impetere; sed & merito suspicari possemus, num idem sit Cæsaraugustanum in quo Priscillianus, cæterique damnationis sententiam tulerunt. Neque enim in Actis illis de Priscilliano & fautoribus ejus episcopis quidquam legitur. Insuper concilium illud in quo Priscillianus sententiam tulit, aliquanto citius anno 380. celebratum fuisse tota rerum Priscillianistarum series demonstrat. Narrat enim Sulpicius post latam a concilio damnationis sententiam in Priscillianum, qui sectæ ejus favebant, episcopos ad gradum episcopalem oppidi Labilensis (Abulæ) promovendum illum censuisse. *Tum vero,* D addit, *Idacius atque Ithacius* (Priscilliani insectatores perpetui) *post multa & fœda eliciunt a Gratiano tum imperatore rescriptum, quo universi hæretici expelli extra omnes terras jubebantur.* Secundum hæc Priscillianus cum suis Romanam terrestri itinere viam aggressi sunt, per oppida subinde morantes, ut in hæresim incautos allicerent. Cum ad Urbem pervenissent, ne in Damasi quidem conspectum admissi sunt. Eandem repulsam ab Ambrosio, ad quem se contulerant, Mediolani sunt passi. Verso igitur consilio, restitutionem suam a principe impetrare tentarunt, corruptoque Macedonio, *tum magistro officiorum*, pervicerunt, ut imperiali edicto in sedibus suis redderentur. Eo cum venissent, E tantum potentia valuerunt, ut adversarium suum Idacium ab ecclesia sua pellerent, trepidumque compulerunt, ut in Gallias ad Gregorium præfectum aufugeret. Nec ita Priscillianistæ quieverunt, nam & *Macedonii*, tunc pariter *magistri officiorum*, authoritate obtinuerunt,

runt, *ut Ithacium tum Treveris agentem ad Hiſpanias* (ab Hiſpaniarum Vicario judicandum) *retraherent*. Ita Severus lib. 2. cujus teſtimonio compertum eſt Macedonium ſummum hæreticorum patronum hæc omnia præſtitiſſe, cum adhuc *magiſtri officiorum* munus gerebat; e qua dignitate dein ad aliam *comitis ſacrarum largitionum tranſivit*, ut Gothofredus in Notitia dignitatum codicis Theodoſiani cenſuit; nam eundem eſſe Macedonium comitem S. L. opinatur, ad quem data lex eſt Gratiani & Valentiniani *de appellation.* in cod. Theodoſ. ſignata XV. Kalend. aprilis anni 381. Hanc vero dignitatem *comitis* S. L. obtinuiſſe Macedonium functum jam altera magiſtri officiorum ex eo conſtat, quod S. L. comes præ magiſtro officiorum eſſet illuſtrior; unde in leg. 2. *de his quæ ex pub. collat.* comites illi *Sublimium poteſtatum* ſuperbo titulo decorantur, quod de magiſtro officiorum nuſpiam legimus. Hanc etiam Macedonii ex una in alteram dignitatem translationem deſignare Severus videtur, cum de Macedonio agens tradit illum *tunc*, cum hæc omnia pro hæreticis moliebatur, *magiſtrum officiorum* egiſſe; quæ particula *tunc* aliam dein ab illo obtentam dignitatem indicat, quo nondum pervenerat cum hæc ageret. Quæ ſi admiſerimus, cum illud pariter exploratum ſit, Macedonium martio menſe anni 381. quo lata lex eſt de *appellation.* in codice Theodoſiano, Magiſtri officiorum munus jam demiſiſſe; ſi damnatio Priſcilliani in concilio Cæſarauguſtano anno 380. die *IV. non.* octobris celebrato lata admitteretur, intra nimis anguſtum tempus, & aſſumptio ejus ad epiſcopatum, & Romanum, ac Mediolanenſe iter, tum & reditus ejus in Hiſpanias, ac Idacii exulatio in Gallias ejuſque revocatio in Hiſpanias coarctandæ eſſent, cum hæc omnia a Macedonio adhuc officiorum Magiſtro geſta Severus affirmet. Alterutrum igitur inferamus oportet, ſive Concilium illud Cæſarauguſtanum, quo Priſcillianus damnatus eſt, alterum fuiſſe, & aliquot annis antiquius eo, quod legitur in collectione; ſive concilium iſtud, ſi unum idemque cum illo aſſeratur, annum 380. uno vel altero anno præceſſiſſe. Anno præcedenti 379. forte adſcribendum ſuadet authoritas S. Proſperi in chronico, qui exordium Priſcillianiſtarum conſulibus anni illius aſſignat.

Notæ Severini Binii.

a Concilium.) *Hoc concilium*, inquit Garſias, *fuit aliud ab eo, in quo primo damnata eſt hæreſis Priſcilliani.* Quod prolixe deſcribitur a Sulpitio lib. 2. hiſt. prop. finem. Cauſam ſententiæ ſuæ nullam affert. Opinor eum ita ſenſiſſe, tum quod ſuo judicio idem Valerius huic & Eliberitano concilio ſubſcripſerit; tum etiam quod hoc æra 418. id eſt anno domini 380. illud vero Sulpitii longo tempore poſt hoc celebratum fuerit. Non contradicerem viri doctiſſimi ſententiæ ac judicio, niſi decreta hujus ſynodi eam hæreſim condemnarent, quam Sulpitius, auctore Priſcilliano, in Hiſpania propagatam ac condemnatam eſſe deſcribit. De tempore parum diſcrepamus, nos certis de cauſis, quas infra referemus, anno 381. hanc ſynodum habitam fuiſſe ſentimus. Garſias vix uno anno a nobis diſcrepat. Quod ait, eumdem Valerium huic & Eliberitano concilio interfuiſſe, non eſt probabile; cum ſic fere centum annis eum Cæſarauguſtæ epiſcopum fuiſſe oporteret, ut conſtabit, ſi quæ in notis concilii Elibertini ſupra diximus, cum hiſce conferas. Itaque auctoritatem Baronii ſecutus, hunc eumdem conventum eſſe puto, quem Severus deſcribit, ut ex notis canonis 1. 2. 3. 5. & infra patebit.

b Cæſarauguſtanum.) Cæſarauguſta in Tarraconenſi provincia urbs mediterranea in primis nobilis, Arragonum civitas metropolis, ſoli ubertate inter Hiſpaniæ urbes commendata. De Cæſarauguſta (inquit Garſias Loaiſa in notis hujus concilii) Tarraconenſis provinciæ urbe nobiliſſima, lege Ptolomæum lib. 2. c. 6. geograph. Melam lib. 2 cap. 6. Plinium lib. 3. cap. 3. Strabonem lib. 3. & Antonini itinerarium. De ea ſic Prudentius in Periſteph. Cæſaraugſta qualis urbs.

Tu decem ſanctos revehes & octo
Cæſarauguſta ſtudioſa Chriſti,
Verticem flavis oleis revincta
Pacis honore.

Et infra vocatur *procerum creatrix purpureorum*.

c Duodecim epiſcoporum.) Horum nomina infra recenſita ex collatione alterius editionis; quæ apud Garſiam, enormiter depravata eſſe dignoſcuntur. Delphinum Burdegalenſem epiſcopum fuiſſe refert Sulpitius. Duorum Ithaciorum, prior Sulpitio nominabatur Ithacius epiſcopus Soſſubenſis; poſterior Idacius: quo ſucceſſu reſcriptis ab imperatore extortis, Priſcillianiſtas urbibus omnibus expulerint, enarrat Sulpitius. Duos Valerios Cæſarauguſtanos cum Garſia agnoſcimus; quorum primum Eliberitano, ſecundum Ceſarauguſtano concilio interfuiſſe ſuſtinemus. Oſio prior Valerius, non poſterior, cœtaneus fuit. Utrumque (1) Valerium martyrio occubuiſſe, Prudentius in Periſteph. hymno 4. his verſibus inſinuare videtur. Numerus epiſcoporum. Duorum Valeriorum Cæſarauguſtanorum laus.

Inde, Vincenti, tua palma nata eſt,
Clerus hinc tantum peperit triumphum;
Hinc ſacerdotum domus inſulata
Valeriorum.

De ordine & tempore ſacerdotum Cæſarauguſtanæ eccleſiæ, extat epiſtola Antonii Auguſtini archiepiſcopi Tarraconenſis, viri doctiſſimi, ad Hieron. Blancam Aragonenſium rerum accuratum ſcriptorem. Hæc Garſias verbo *Valerio*.

d Sub Damaſo.) Hoc aperte ſcribit Severus his verbis. *At cum* (intellige cum per ſynodalem ſententiam condemnati eſſent) *Inſtantius, Salvianus & Priſcillianus Romam profecti, ut apud Damaſum urbis ea tempeſtate epiſcopum objecta purgarent.* Et infra. *Hi ubi Romam pervenere, Damaſo ſe purgare cupientes, ne in conſpectum quidem ejus admiſſi ſunt. Regreſſi Mediolanum, æque ſibi Ambroſium adverſantem reperierunt.* Cur ad annum Damaſi 15. qui eſt Chriſti 381. Gratiani imper. 15. hanc ſynodum referamus, una cauſa eſt, quod eo tempore, quo habebatur concilium Aquilejenſe Hiſpania ob Priſcillianum hæreſiarcham maxima tempeſtate jactata, ne quidem per legatos Aquilejenſi concilio inſtar Gallicarum & Africanarum provinciarum, intereſſe potuerit. Altera eſt, quod per Epiphanium Gnoſtici ad octoginta epiſcopos denunciati poſt 373. an. Chriſti ex Ægypto expulſi, circa hæc tempora, teſte Severo, in Hiſpaniam venerint, ibique per Marcum quemdam, Priſcillianum ſuo veneno infecerint. Graviſſime igitur aberravit hactenus collector conciliorum, qui hanc ſynodum ad tempora Hormiſdæ pontificis ante retulerat. Tempus concilii. Cauſa 1. Cauſa 2. Collector conciliorum erravit.

e Contra Priſcillianiſtas.) Priſcillianiſtæ fuerunt hæretici a Priſcilliano denominati, quem teſte Sulpitio lib. 2. familia nobilem, opibus prædivitem, ingenio acrem, multa lectione eruditum, Gnoſtici Ægypto expulſi, per Marcum quemdam Gnoſticum, & fœminam Agapen ſuo veneno infecerunt: eoque infecto, fere totam Hiſpaniam pervertiſſent, niſi indicta ſynodo ipſi cum ſuis perverſis dogmatibus condemnati, fideliumque communione interdicti fuiſſent. Hæreſes eaſdem cum Gnoſticis ac Manichæis docebant, quas prolixe S. Auguſt. de hæreſibus c. 70. Leo epiſt. 93. Hieron. adverſus Pelag. ad Cteſiph. deſcribit. Quam ob cauſam Maximus eum una cum ſectatoribus pœna capitis damnaverit, quem Gratianus contra ſynodalem ſententiam eccleſiæ reſtituerat, refert Sulpit. præd. loco. Priſcillianiſtæ qui.

f Ut mulieres omnes.) Ex Severo & Hieronymo conſtat, a Priſcilliano atque collegis deceptas eſſe fœminas nobiles plurimas, & ſub ſpecie pietatis & diſciplinæ eſſe ſeductas. Ad quæ pericula avertenda, patres hunc canonem ſtatuerunt. Quem, inquit Garſias, intelliges ex epiſtola Pauli 1. ad Cor. 14. ubi ordinem docendi ac legendi in eccleſia conſtituit. Excuſi codices habent: *Nec ad ipſas legentes aliſ ſtudio vel docendi vel diſcendi conveniant, quoniam & hoc Apoſtolus jubet:* in Gothico eſt: *vel ipſas legentes aliæ:* nimirum fœmi- Can. 1. Priſcillianus ſub ſpecie pietatis mulieres ſeducit. Cauſa canonis hujus quæ.

1 Quod Valerius poſterior fuerit martyr, ſicut & prior, colligere tentat Binius ex verſibus Prudentii; ſed immerito. Nec apparet ſolidum fundamentum alterius Valerii Cæſarauguſtani martyris, ſed illius primi ſub Daciano. Quin & tempore poſterioris nulla legitur perſecutio in Hiſpania, nec multis poſt annis, in qua hic alter Valerius martyrium pateretur. *Card. de Aguirre.*

Mulieribus in templo silentium præcipitur.

fœminæ. Verba autem apostoli hæc sunt: *mulieres in ecclesiis taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse; sicut & lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Et 1. ad Timot. c. 2. *Mulier in silentio discat, cum omni bona conscientia. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.* In hæresi Priscilliani, ut Sulpitius est auctor, mulier Agape, mollis & impudica, magistræ nomen sibi usurpavit, parteſque illius erroris mirifice gessit; unde forte aliæ infectæ, simili docendi studio tenebantur. Quem errorem radicitus extirpandum concilium curavit.

Can. 2. Priscillianistarum jejunia cui vetita sint.

g Ne quis jejunet. Priscillianistæ Manichæos & Gnosticos sectati, die dominico in odium Dei creatoris jejunabant; & abominanda peragentes, clandestinos conventus agebant, ut testatur S. Leo epist. 93. Patres his occurrentes, hunc canonem secundum ediderunt.

Variæ lectiones.

h Causa temporis.) Gratianus de consecrat. dist. 3. c. Ne quis habet, legit: *Causa timoris*: ejus glossator, *causa timoris, alias terroris*, quas lectiones Gregorianus codex retinuit. Verum lectio hæc, *Causa temporis*, non est omnino rejicienda; quia die dominica jejunare ecclesiasticis sanctionibus prohibitum fuit, ut constat ex can. 18. conc. Gangr. supra, & ex decretis Melchiadis papæ, ut est in pontificali Damasi. Apud Burchardum lib. 19. imponitur pœnitentia ei, qui die dominica jejunat propter abstinentiam aut religionem. Hæc Garsias.

Can. 3.

i Item legit: eucharistia.) Priscillianistæ ut laterent, convenientes ad ecclesiam, sic accipiebant eucharistiam, ut eam non comederent. Hanc igitur ob causam contra eos hic canon promulgatus fuit.

Can. 4.

k Item legit: viginti, &c.) S. Leo prædicta epist. 93. tradit, eosdem Priscillianistas tempore natalis domini consuevisse jejunare; ideo quod non crederent Christum vere humanam carnem assumpsisse: hac igitur occasione patres concilii hunc canonem edidisse, non est dubitandum.

Can. 5.

l Item lectum est, ut hi qui per.) Auctoritate Severi constat, in hac synodo constitutum fuisse, ut Priscillianistas hæreticos synodali judicio condemnatos, nemo sub periculo anathematis in communionem susciperet. Idem hoc canone statutum fuisse constat. Dubium igitur nullum est, hunc conventum eumdem fuisse, quem Severus describit.

Can. 6.

m Si quis de clericis propter luxum.) Contra eam sanctitatem, quam Priscillianus ejusve sectatores, teste Sulpitio in habitu affectabant, hic canon constitutus fuit.

Can. 7.

n Ne quis doctoris.) Hunc canonem contra fœminas Priscillianistarum doctrinæ sectatrices, munus docendi sibi usurpantes, decretum fuisse, nemo dubitare potest. Priscillianus enim, teste Sulpitio, laicus erat, adeoque ad docendi munus nequaquam admittendus. Hunc cum illi ad confirmandas vires suas episcopum in Abulensi oppido constituissent, optimo jure tales doctores hic rejiciuntur.

Can. 8.

o Nisi quadraginta annorum.) Concilium Carthag. III. can. 4. Item placuit, ut ante an. 25. ætatis, nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur. Et in IV. c. 11. de eorum ordinatione & vestitu. Et in decretis Zosimi papæ c. 26. Virgines velari possunt ab episcopo infra an. 25. si necessitas urget. Et quod ei non obsit consilium, quod est de isto annorum numero constitutum: Tridentino concilio ætas emittendi professionem est immutata sess. 25. Hæc Garsias in notis.

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR.

AD CAN. VII. CÆSARAUGUSTANI.

Doctoris nomen: Doctores olim ab episcopis instituebantur, atque inter ordines & dignitates ecclesiæ, uti archidiaconi, pœnitentiarii, & similes recensebantur, & in canone ecclesiæ inscribebantur. A Tertulliano inter præcipuos ecclesiæ ministros numerantur, de præscriptionibus, *Quid ergo si episcopus, si diaconus, si vidua, si virgo, si doctor*, cujus antiquæ disciplinæ hæc vestigia restant, quod ab episcopo aut certe ab eo qui ejus vicem gerit benedictione confirmentur, vimque & potestatem legendi & docendi accipiant.

[a] CONCILIUM ROMANUM IV.[1]

SUB DAMASO.

Causa concilii.

[a] *Concilium.*) Cum Damasus de rebus in synodo Constantinopolitana gestis nuncium accepisset, & inter alia in contumeliam Paulini, Flavianum Meletio successorem designatum esse intellexisset, concilium generale Romæ celebrandum indixit; idque favore & patrocinio Gratiani & Theodosii imperatorum congregari & convocari impetravit. Præter Paulinum, Epiphanium & Acholium Thessalonicensem, ex oriente nemo adfuit: omnes quidem literis Damasi, quas ad illos transmisit imperator, vocati fuerunt; sed astuto consilio Constantinopoli indicta synodo convenientes, ne suas ecclesias pastoribus destitutas hæretici præforibus eorum excubantes incursarent, missis istinc Romam legatis hanc ob rem excusari petiverunt, literasque synodicas earum rerum, quæ præcedente Constantinopolitano concilio gestæ fuissent, ad concilium Romanum transmiserunt. His literis synodalibus, quæ supra extant pag. 581. A. acceptis, legatisque eorum auditis, quid Romæ factum fuerit, non constat. Acta enim perierunt. Confessio fidei ad Paulinum scripta, non, quod existimat Theodoretus, ex hac, sed in Romana synodo III. scripta fuit. Ipse enim Paulinus huic interfuit. Hac synodo enim Paulino sedem Antiochenam adjudicatam esse, ex Evagrii post obitum Paulini subrogatione colligere licet: ne totus oriens ab unitate ecclesiæ se præscinderet, ab excommunicatione Flaviani cessatum est, & schisma Antiochenæ ecclesiæ ad tempus certum toleratum fuit. Damasus subodoratus affectatam ab orientalibus Constantinopolitanæ ecclesiæ patriarchalem sedem ac dignitatem, etsi nihil hac de re in sua ad concilium synodica meminerit, canonem in collectione Cresconiana & Vaticano aliisve antiquis codicibus, post anathematismos supra descriptos extantem, edidisse videtur hunc.

Confessio fidei ad Paulinum scripta, an ex hoc concilio data fuerit.

Post has [a] omnes propheticas & evangelicas & apostolicas, quas superius deprompsimus, scripturas, quibus ecclesia catholica per gratiam Dei fundata est; etiam intimandum putavimus, quod quamvis per orbem catholicæ diffusæ ecclesiæ quasi unus thalamus Christi sit; sancta tamen Romana ecclesia [b] nonnullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis prælata est: sed [c] & evangelica voce domini salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: & tibi dabo claves regni cœlorum: & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cœlo.* Addita est etiam societas beatissimi Pauli apostoli, vasis electionis, qui non diverso (sicut hæretici garriunt) sed uno tempore, uno eodemque die, gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est; & pariter supradictam Romanam ecclesiam

a Hæc pertinent ad concil. Romanum I. Gelasio 494.

b non u

c abest s plerisqu Matth.

1 Sextum Sub Damaso.

clesiam Christo domino consecrarunt, aliisque omnibus in universo mundo sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergo prima Petri apostoli sedes Romana ecclesia, non habens maculam, neque rugam, neque aliud hujuscemodi. Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco ejus discipulo atque evangelista consecrata est: ipseque in Ægyptum directus a Petro apostolo, verbum veritatis prædicavit, & gloriosum consummavit martyrium. Tertia autem sedes est apud Antiochiam beatissimi apostoli Petri, quæ habetur honorabilis, eo quod illam primitus quam Romam venisset, habitaverit, & illic primum nomen Christianorum novellæ gentis [a] exorditum est.

In actis Damasi papæ, quæ in ecclesia recitari solebant, habentur decreta Romani concilii hæc.

Ut decimæ atque primitiæ a fidelibus dentur: qui detrectant, anathemate feriantur. Qui fœnori vacant, eadem sententia plectendos esse. Qui in ecclesia vanis sermonibus operam dant, ab ea ejici præcipiuntur. Omnes maleficos, sacrilegos, augures, aliisve superstitionibus vacantes, excommunicandos esse. Fœminas illas, quæ a dæmone illusæ putant se noctu super animalia ferri, atque cum Herodiade circumvagari, eadem sententia plectendas esse.

Ex præscripto Nicæni canonis, ut ibi ponitur, ne diebus festis ante tertiam horam missæ canerentur; aliis vero diebus a media quarta usque ad nonam facere liceret: additumque decretum, quo jubetur in fine cujusque psalmi apponi: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto. Vide Baron. anno 382. num. 1. 2. 3. 17. 18. 19. & vigesimo.

ROMANA SYN. DAMASI QUINTA.

Ex libello Synodico.

ΑΛΛ' οὔπω τῆς αἱρετικῆς φλογὸς εἰς ἅπαν ἀποσβεσθείσης, Γρατιανοῦ τοῦ εὐσεβοῦς ἀναιρεθέντος, καὶ τῶν κανοδόξων ἐν τῇ Γραικίᾳ βαττυριξόντων· Δάμασος ὁ πανίερος ἐν Ῥώμῃ σύνοδον συστησάμενος, ὅρον θεῖον ἐξέθετο. καὶ πρὸς τὴν ἀθροιζομένην ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν σύνοδον ἀπέστειλεν.

NONDUM tamen plane extincta hæretica flamma, Gratiano pio [1] sublato, & iis, qui male sentiebant, in Græcia tumultuantibus, Damasus sanctissimus collecta Romæ synodo divinum decretum edidit, & ad eam, quæ Constantinopoli cogebatur synodus, emisit.

AD SYNODUM ROMANAM

SUB DAMASO QUINTAM,

Et ad Concilium CPtanum II.

ADNOTATIO CRITICA ET CHRONOLOGICA.

MIre hæc omnia confusa sunt in Collectionibus; primo enim synodus Romana V. sub Damaso post obitum Gratiani celebrata ex libello synodico affertur. Dein succedit synodus Constantinopolitana II. altero post concilium œcumenicum anno 382. coacta, ut constat ex ejus synodica ad Damasum, male inter acta œcumenici concilii relata; qua de re Baronius ad eundem annum 382. Tertio denique additur sub hoc titulo: *Idem concilium Constantinopolitanum &c.* concilii CP. *Merobaude iterum & Saturnino* Coss. anno nempe 383. coacti historia. Ambages istæ sic extricantur. Altero post concilium Constantinopolitanum œcumenicum, anno nempe 382. Orientales ab imperatore invitati Constantinopolim convenerunt, unde synodycam per ablegatos e suo cœtu episcopos miserunt ad Damasum & cæteros episcopos occidentales, quam synodicam excusam præposte-re inter acta concilii œcumenici legimus. Sequenti anno 383. Merobaude iterum & Saturnino Coss. teste Sozomeno l. 5. cap. 12. junio mense orientalibus episcopis cum præcipuis aliis singularum sectarum episcopis indictum est Constantinopolim, ut in synodo de veritate fidei orthodoxæ disquireretur. Hujus forte concilii synodica, quæ hodie intercidit, ad Damasum scripta est; & ipse vicissim Damasus, forte post trimestre, Gratiano jam defuncto, synodo Romæ collecta, cujus meminit author libelli synodici, ea quæ pro catholica fide statuta fuerunt Constantinopoli confirmavit, & synodicam ad orientales dedit. Ita rebus compositis, non unicum, sed duplex Constantinopoli concilium per duos consequentes annos 382. & 383. celebrata, & alterum Romæ anno 383. habitum, distinguenda sunt.

1 Si post Gratiani necem, quæ contigit an. 383. non ante hunc annum collecta hæc Synodus.

[a] CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM II.

SUB DAMASO.

Qua occasione hoc concilium habitum sit.

[a] *Concilium.*) Orientales a pontifice & imperatore ad concilium generale Romæ indictum per literas vocati, Constantinopoli convenerunt, ibique concilium hoc coegerunt, semel atque iterum post alios orientales etiam Gregorio Nazianzeno citato; idque eo fine, ut justis quibusdam prætextibus, de quibus supra dixi, declinarent Romanam synodum, in qua de Flaviani electione adversus Paulinum perperam A facta, rationem reddere debuissent; deque canonibus a se sancitis, num recte constituti essent, judicandi fuissent. Statim cum convenissent, ad concilium Romæ congregatum legatos miserunt, qui justa de causa orientales absentes excusarent: addiderunt illsdem, ut anno superiore in concilio Constantinopolitano universali gesta intelligerent, [1] epistolam synodicam, quæ supra extat in concil. Constant. I. pag. 366.

IDEM CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Ex Nova Baluzii Collectione.

Socrates lib. 5. c. 10. Sozomenus lib. 7. c. 12.

TUrbatis Arianorum ceterorumque hæreticorum rebus in oriente, turbata est quoque pax Ecclesiarum catholicarum. Quod ægre ferens Theodosius Imperator, passus non est urbes diutius tumultuosis motibus agitari: sed pro virili huic malo occurrens brevi elapso tempore, omnium sectarum Concilium cogi jussit in urbe Constantinopolinana, ratus ex mutuo Episcoporum inter se colloquio futurum ut una apud omnes eademque sententia obtineret. Cum igitur convenissent Merobaude iterum & Saturnino Consulibus, mense Junio, Imperator accito Nectario Episcopo Constantinopolitano, sollicita deliberatione cum eo tractavit quonam modo Christiana religio dissensionibus liberari & Ecclesia ad unitatem revocari posset; ajebatque discutiendam esse controversiam quæ Ecclesias segregaret, ut amputatis discordiarum causis Ecclesiis concordia restitueretur. His auditis, Nectarius anxius ac sollicitus hærebat: & accersito Agelio tunc temporis Novatianorum Episcopo, utpote qui cum ipso in eadem fide de divinitate & consubstantialitate sentiret, Imperatoris consilium ei aperit. Ille cum vir esset alioqui pius ac religiosus, sed qui de fidei doctrina cominus disputare haudquaquam valeret, alterum vice sua proposuit, qui & dispicere quid agendum esset, & disputare, si opus foret, egregie calleret, Sisinnium nomine, qui tum quidem lector sub ipso erat, postea vero Episcopus ibidem Novatianorum fuit. At D Sisinnius, vir in primis disertus & magno rerum usu præditus, & qui præter sacrarum literarum scientiam, Græcorum quoque philosophiam egregie callebat, cum probe nosset ejusmodi disputationibus non modo discidia minime sanari, verum etiam hæreses ad majorem contentionem accendi, hoc consilium suggessit Nectario. Quoniam compertum habebat veteres studiose cavisse, ne principium existentiæ filio tribuerent, quippe qui censerent illum patri coæternum esse, suadet, ut dialecticas quidem concertationes omittat, expositiones autem veterum in testimonium adducat, utque Imperator singularum sectarum principes interroget, utrum veterum doctorum qui ante discidium B in Ecclesia floruissent rationem habendam esse censerent, an vero tanquam a Christiana religione alienos eos rejicerent. Nam si illos rejiciunt, audeant igitur eos etiam anathemate damnare. Id vero si facere ausi fuerint, a multitudine vulgi protinus extrudentur. Atque hoc facto manifesta erit veritatis victoria. Quod si priscos doctores minime repudiabunt, nostrum erit libros veterum proferre, quorum testimonio sententia nostra confirmetur. Hæc Nectarius cum a Sisinnio audiisset, statim in palatium contendit, & quid sibi suggestum sit consilii Imperatori significat. Ille consilium avide complexus, rem ipsam prudenter exequitur. Occultans enim id quod in animo habebat, id C unum ex illis scisciatus est, num rationem aliquam ducerent eorum qui ante ortam dissensionem doctores Ecclesiæ exstitissent, & utrum eos admitterent. Illis minime inficiantibus, seque eos tanquam magistros impense colere affirmantibus, iterum quæsivit Imperator utrum illis tanquam idoneis ac fide dignis Christianæ doctrinæ testibus acquiescant. Quæ cum audiissent sectarum Episcopi eorumque dialectici, (erant enim cum illis non pauci ad disputationis certamen instructi) quid acturi essent ambigebant. Etenim singuli in varias distrahebantur sententias, dum alii rectum esse dicerent id quod ab Imperatore proponeretur, alii suis rationibus id nequaquam conducere existimarent. Quippe alii aliter affecti erant erga priscorum libros. Exinde ergo male inter ipsos convenit; dissidebantque non solum ab aliis sectis, verum etiam inter semetipsos ii qui ejusdem sectæ esse videbantur. Concors itaque malitia, non secus ac veterum illorum gigantum lingua, divisa est, & improbitatis turris eversa. Postquam Imperator multiplicem eorum dispersionem animadvertit, eosque sola disputatione, non autem veterum patrum expositione fretos esse, ad aliud consilium se convertit. Tunc ex unaquaque secta hi qui disertissimi habebantur, singula verba accuratissime perpendentes, dogma suum conscripserunt. Cumque dies adesset quæ ad id præstituta fuerat, singularum sectarum Episcopi ad palatium vocati accurrerunt.

1 Epistola synodica ex CP. Concilio ad Damasum missa, non pertinet ad hanc synodum, quod etiam putavit Dupin. in Bibl. sed ad secundum conventum primæ CP.

runt. Aderant igitur Nectarius quidem & Agelius consubstantialis fidei propugnatores, Arianorum vero Demophilus, Eunomianorum Eunomius ipse, Macedonianorum Eleusius Cyzicenus. Postquam convenissent, Imperator eos benigne excepit, & libello fidei a singulis accepto, inde in cubiculum digressus, remotis arbitris Deum intente precatus est ut ad dignoscendam veritatem sibi auxilio esset. Post hæc perlectis uniuscujusque dogmatis libellis, cetera quidem dogmata, utpote quæ trinitatis divisionem inducerent, damnavit, chartasque laceravit, solam vero consubstantialis fidem suscepit atque laudavit. Harum fidei expositionum Theodosio Principi oblatarum tempore istius synodi nullam hodie habemus præter eam quæ est Eunomii, quam heic damus Græce & Latine ex interpretatione viri doctissimi Henrici Valesii.

Εὐνομίου ἔκθεσις.

Τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ δικαίαν κρίσιν φήσαντος ὁμολογεῖν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τοὺς ὁμολογοῦντας αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπαρνεῖσθαι τοὺς ἀρνουμένους αὐτόν· καὶ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας προτρεπούσης ἡμᾶς, ἑτοίμους εἶναι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐπερωτῶντι λόγον· καὶ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων τοῦτο ἐπιζητούντων τὴν ὁμολογίαν, προθύμως ὁμολογοῦμεν ἃ φρονοῦμεν, καὶ ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεόν, κατὰ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν, οὐκ ἐψευσμένῃ φωνῇ τιμῶντες· ἔστι γὰρ ἀψευδὴς· ἀλλ' ὄντως ὄντα φύσει τε καὶ δόξῃ θεὸν ἕνα· ἀνάρχως, ἀϊδίως. ἀτελευτήτως μόνον· ἁπλῆν οὐσίαν καθ' ἣν ἔστιν εἷς χωριζομένην ἢ μεριζομένην εἰς πλείους· ἢ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον, ἢ τὸ εἶναι ὃ ἔστι μεθιστάμενον. ὅτε ἐκ μιᾶς οὐσίας εἰς ὑποστάσεις τρεῖς σχηματιζόμενον· πάντη γὰρ καθάπαξ ἐστὶν εἷς, καὶ κατὰ τὰ αὐτά τε καὶ ὡσαύτως ἕνωμένων μόνος· ἁπλοῦν τῆς θεότητος, ἁπλοῦν τῆς δόξης, ἁπλοῦν σύγκληρον τῆς ἐξουσίας, ἁπλοῦν σύνθρονον τῆς βασιλείας· εἷς γάρ ἐστι καὶ μόνος θεὸς παντοκράτωρ, θεὸς θεῶν, βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων· ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ὕψιστος ἐν οὐρανοῖς, ὕψιστος ἐν ὑψίστοις, τοῖς ἐπουρανίοις· ἀληθινὸς ἐν τῷ εἶναι ὃ ἔστιν ἀεὶ καὶ ἑνώμενος· ἀληθινὸς ἐν ἔργοις, ἀληθινὸς ἐν λόγοις. ἀρχὴ ἁπάσης ὑποταγῆς, ἐξουσίας, βασιλείας ἀνώτερος τροπῆς, καὶ μεταβολῆς ἐλεύθερος, ὡς ἀκήρατος. οὐκ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν ἰδίαν οὐσίαν μερίζων, καὶ ὁ αὐτὸς γεννῶν καὶ γεννώμενος, ἢ ὁ αὐτὸς πατὴρ γινόμενος καὶ υἱός· ἔστι γὰρ ἄφθαρτος· οὐκ ἐν τῷ ποιεῖν ἢ μερῶν ἢ φυσικῶν ὀργάνων προσδεόμενος· ἔστι γὰρ πάντων ἀπροσδεής· Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν, τὸν μονογενῆ θεόν, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, χριστὸν ἀληθινὸν θεόν, οὐκ ἀγέννητον· οὐκ ἄνευ προτοῦ εἶναι γεννήσεως ὀνομαζόμενον υἱόν, πρὸ πάσης κτίσεως γενόμενον· οὐκ ἄκτιστον· ἀρχὴν ὁδῶν ἔργων τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον· οὐκ ἄναρχον· σοφίαν ζῶσαν, ἀλήθειαν ἐνεργοῦσαν, δύναμιν ὑφεστῶσαν, ζωὴν γεννητικήν· ὡς υἱὸν θεοῦ ζωογονοῦντα τοὺς ζῶντας. καὶ ζωοποιοῦντα τοὺς νεκρούς· φῶς ἀληθινὸν, φωτίζον πάντα ἄνθρωπον εἰσερχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἀγαθὸν καὶ χορηγὸν ἀγαθῶν ὡς ἀγαθότητι καὶ δυνάμει γεννηθέντα τοῦ πατρός. οὐχὶ τῷ μείσαντι συμμεισάμενον τὴν ἀξίαν, οὐκ ἄλλῳ τινὶ τὴν πατρικὴν οὐσίαν, οὐ τὴν βασιλείαν· ἄλλα γενόμενον ἐκ γεννήσεως ἔνδοξον, καὶ τῆς δόξης κύριον· καὶ λαβόντα παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν δοξαν, οὐ τῆς ἐκείνου μεταλαβόντα δόξης· ἀμετάδοτος γὰρ ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος, καθὼς εἴ-

Fides exposita ab Eunomio.

CUm Deus ac Servator noster Jesus Christus justissima sententia dixerit confessurum se coram Deo patre eos qui ipsum confiterentur coram hominibus, & negaturum eos qui ipsum negarent, cumque apostolica doctrina hortetur nos ut prompti paratique simus ad reddendam rationem cuilibet eam poscenti, cum denique imperialia præcepta hanc confessionem requirant, alacri animo confitemur ea quæ sentimus, & quod credimus in unum ac solum verum Deum, juxta ipsius doctrinam, neutiquam falsa voce eum honorantes. Est enim expers mendacii. Quippe qui & natura & gloria revera est unus Deus sine principio, semper & indesinenter solus, substantia secundum quam unus est nequaquam divisus aut partitus in plures, aut alius atque alius subinde existens, aut ab eo quod est recedens, nec ex una substantia in tres hypostases figuratus. Omnino enim & semel unus est, semper atque eodem modo permanens solus, nullum habens socium divinitatis, nullum gloriæ participem, nullum consortem potentiæ, nullum regni assessorem. Unus enim est ac solus Deus omnipotens, Deus Deorum, Rex Regum, & Dominus dominantium, altissimus super omnem terram, altissimus in cœlis, altissimus in altissimis ac cœlestibus, verus in existendo id quod est & manet semper, verus in operibus, verus in sermonibus, principium omnis subjectionis, potestatis, imperii, superior conversione, & expers mutationis, utpote illibatus. Propriam substantiam non partiens in generando; nec idem generans & generatus, aut idem Pater existens & Filius. Est enim incorruptus. In faciendo nequaquam indigens materia, aut membris, aut naturalibus instrumentis. Nulla enim re opus habet. Credimus etiam in Filium Dei, unigenitum Deum, primogenitum omnis creaturæ, Christum verum Deum, non ingenitum, non antequam esset, sine generatione Filium nominatum, genitum ante omnem creaturam, non increatum: principium viarum Dei ad opera, & in principio existentem sermonem, non expertem principii, sapientiam viventem, veritatem operantem, virtutem subsistentem, vitam genitam; qui, utpote filius Dei, vivos vivificat, & suscitat mortuos. Lucem veram, quæ illuminat omnem venientem in mundum. Bonum, & suppeditatorem bonorum: quippe qui bonitate ac virtute Patris est genitus. Qui neque cum eo qui ipsi impertitus est dignitatem, neque cum ullo alio paternam substantiam aut regnum participavit. Sed qui ex generatione factus est gloriosus & Dominus

gloriæ. Qui a Patre accepit gloriam, non autem participavit gloriam Patris. Nam gloria omnipotentis est incommunicabilis, sicut ipse dixit: *Gloriam meam alteri non dabo*. Qui a Patre glorificatus est ante sæcula. Qui glorificatur a Patre per sæcula, & per universam rationalem & creatam substantiam. Quem stipat universa cœlestis militia. Est enim Dominus, & Rex gloriæ, utpote Dei Filius ac Deus, opifex mortalium atque immortalium, opifex spirituum & universæ carnis. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Rex & Dominus vitæ omnis ac spiritus eorum quæ per ipsum facta sunt. Omnia enim ei tradita sunt a Patre, juxta sanctissimam ejus vocem, & omnia dedit Pater in manu ejus. Obediens ad opificium & creationem omnium rerum. Obediens ad omnem administrationem. Qui non ex obedientia accepit ut esset filius aut Deus. Sed ex eo quod Filius est, & quod unicus genitus est, factus est Deus. Obediens in operibus, obediens in verbis. Mediator in sententiis, mediator in legibus. Hunc Filium Dei & unigenitum Deum agnoscimus, solum similem Patri ob præcipuam similitudinem, & propriam significationem, non ut Patrem Patri. Neque enim duo sunt Patres: non ut Filium Filio, quippe cum non sint duo filii: neque ut ingenitum ingenito; unus enim ingenitus est, Deus scilicet omnipotens; & unus Filius, unigenitus scilicet, Sed similem, ut Filium Patri: quippe qui imago sit & sigillum omnium operum ac sermonum & consiliorum Patris. Hunc confitemur unum esse eorum qui terrram inundarunt, eum qui Sodomitas igne exussit. Qui Ægyptios supplicio affecit. Qui leges tulit juxta mandatum æterni Dei. Qui tempore Prophetarum locutus est ad priscos. Qui vocavit eos qui parere recusabant. Qui omnem judicandi potestatem accepit. Pater enim non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. Qui in ultimis diebus factus est in carne, factus ex muliere. Factus est homo ad liberationem & salutem generis nostri. Qui hominem ex anima constantem & corpore adsumpsit. Qui ore & lingua annunciavit pacem vicinis simul ac remotis. Qui factus est obediens usque ad crucem & ad mortem, & qui non vidit corruptionem, sed surrexit tertia die, & post resurrectionem discipulis suis per compendium exposuit mysterium. Qui sedet ad dexteram Patris, qui venturus est ut vivos judicet ac mortuos. Post hunc credimus in Paracletum, Spiritum veritatis, Doctorem pietatis: qui factus est ab unigenito, & illi semel subjectus, nec post Patrem, nec cum Patre connumeratus. Unus enim ac solus Pater est Deus super omnia. Nec Filio coæquatus; unicus enim est Filius, nullum fratrem habens simul genitum. Nec tamen cum ulla alia re comparatus. Omnia enim quæ per Filium facta sunt opera, transcendit generatione ac natura, & gloria & cognitione; quippe qui primum sit, ac præstantissimum & maximum ac pulcherrimum opus unigeniti. Qui cum unus ac solus sit etiam ipse, primusque, & excellentissimus omnium Filii opificiorum, ob substantiam & naturæ dignitatem, operationem omnem ac

πε, τιὼ δοξαν μὴ ἑτερῳ ὃ δωσω· δεδοξασμενον ὑπὸ τῦ παξος πρὸ τῶν αἰώνων· δεδοξασμενον ὑπὸ τῦ παξος δι' αἰωνος, καὶ πάσης λογικῆς καὶ γλυπτῆς ὐσιας· δορι ροβόμενον ὑπὸ πάσης ἐπουρανίυ στρατιᾶς· κύριος γὰρ ἐσι καὶ βασιλεὺς τ δόξης, ὡς υἱὸς θεῦ καὶ θεὸς· δημιυργὸς ἀθανάτων καὶ θνητῶν, δημιυργὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς· πάντα γὰρ δι' αὐτῦ ἐγλυετο, καὶ χωρὶς αὐτῦ ἐγλυετο ὐδε· βασιλεὺς καὶ κύριος πάσης ζωῆς καὶ πνοῆς τῶν δι' αὐτῦ γλυομενῶν· πάντι γὰρ αὐτῷ παρεδόθη παρὰ τοῦ πατρος, κατὰ τὴν ἁγίαν αὐτῦ φωνὴ, καὶ πάντα δέδωκεν ὁ πατὴρ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῦ· ὑπήκοος πρὸς τὴν τῶν ὄντων δημιυργίαν καὶ γλυεσιν· ὑπήκοος πρὸς πᾶσαν διοίκησιν· ὐκ ἐκ τ ὑπακοῆς προσλαβὼν τὸ εἶναι υἱὸς ἢ θεός· ἀλλ' ἐκ τῦ υἱὸς εἶναι καὶ γλυνηθῆναι μονογλυὴς θεὸς γλυόμενος· ὑπήκοος ἐν ἔργοις· ὑπήκοος ἐν λόγοις· μεσίτης ἐν δόγμασι· μεσίτης νόμοις· τῦτον ἴσμεν υἱὸν τῦ θεῦ καὶ μονογλυῆ θεὸν· τῦτον ὅμοιον τῷ γλυήσαντι μόνον καθ' ἑξαίρετον ὁμοιότητα καὶ τιὼ ἰδιάζουσαν ἔννοιαν· ὐχ ὡς πατρὶ πατέρα· ὐ γὰρ εἰσὶ δύο πατέρες· ὐδὲ ὡς υἱῷ υἱόν, ὐκ ὄντων δύο υἱῶν· ὐδὲ ὡς ἀγλύνητον ἀγλυνήτῳ· μόνος γάρ ἐσιν ἀγλύνητος ὁ παντοκράτωρ· καὶ μόνος υἱὸς ὁ μονογλυὴς· ἀλλ' ὡς υἱὸν πατρὶ· ὡς εἰκόνα καὶ ὡς σφραγῖδα πάσης τῆς τῦ παντοκράτορος ἐνεργείας καὶ δυνάμεως· σφραγῖδα τῶν τῦ παξὸς ἔργων καὶ λόγων καὶ βυλευμάτων· τῦτον ὁμολογῦμεν ἕνα τὸν ἐν ὕδασιν ἐπικείσαντα τιὼ γῆν· τὸν πυρὶ καταφλέξαντα συδομίτας· τὸν ἐπιθέντα δίκιω αἰγυπτίοις· τὸν θέμενον τοὺς νόμες κατ' ἐπιταγὴ τῦ αἰωνίυ θεῦ· τὸν ἐπὶ τῶν προφητῶν ὁμιλήσαντα τοῖς παλαιοῖς· τὸν καλέσαντα τὰς ἀπειθουντας· τὸν λαβόντα πᾶσαν τὴν κρίσιν τιὼ ἐξυσίαν· ὁ γὰρ πατὴρ κρίνει ὐδένα· τὴν γὰρ κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· τὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν γλυόμενον ἐν σαρκί· γλυόμενον ἐκ γυναικός. γλυόμενον ἄνθρωπον ἐπὶ ἐλευθερίᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῦ γένυς ἡμῶν ἀναλαβόντα τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον· τὸν διὰ γλώσσης καὶ σόματος εὐαγγελισάμενον τὴν εἰρήνην τοῖς ἐγγυς καὶ τοῖς μακρὰν· τὸν γλυόμενον ὑπήκοον μέχρι σαυρῦ καὶ θανάτυ· καὶ μὴ ἰδόντα διαφθοράν, ἀλλ' ἀνασάντα τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν· καὶ μετὰ τιὼ ἀνάστασιν ἀνακεφαλαιωσάμενον τοῖς ἑαυτῦ τὸ μυστήριον· καὶ καθήμενον ἐν δεξιᾷ τῦ παξὸς· τὸν ἐρχόμενον κρίναι ζῶντας καὶ νεκρύς· καὶ μετὰ τῦτον· πιστευομεν εἰς τὸν παράκλητον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας· τὸν καθηγητιὼ τῆς εὐσεβείας· γλυόμενον ὑπὸ τοῦ μονογλυῦς καὶ τῦ καθάπαξ ὑποτεταγμενον· οὔτε κατὰ τὸν πατέρα· ὅτε τῷ παξὶ συναριθμύμενον· εἷς γάρ ἐσι καὶ μόνος πατὴρ ὁ ἐπὶ πάντων θεός· ὅτε τῷ υἱῷ συνεξισύμενον· μονογλυὴς γάρ ἐσιν, ὐδένα ἔχων ἀδελφὸν ὁμογενῆ· ὅτε μιὼ ἄλλῳ τινὶ συντασόμενον· ἀπάντων γὰρ ἀναβέβηκε τῶν διὰ τῦ υἱῦ γενομένων ποιημάτων γενέσει καὶ φύσει, καὶ δόξῃ καὶ γνώσει· ὡς πρῶτον ἔργον καὶ κράτισον τῦ μονογενῦς· μεγισόν τε καὶ κάλλισον· εἷς δὲ καὶ ὅτος ὢν καὶ πρῶτος καὶ μόνος· καὶ πάντων προύχων τῶν τῦ υἱοῦ ποιημάτων κατὰ τὴν ὐσίαν καὶ τὴν φυσικιὼ ἀξίαν, πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ διδασκαλίαν ἐξανύει κατὰ τὸ δοκοιῦν τῷ υἱῷ, πεμπόμενος ὑπ' αὐτῦ λαμβάνων· καὶ ἀναγγέλλων τοῖς παιδευομένοις. καὶ τῆς

ἀλη-

ἀληθείας καθηγέμονα· ἁγιάζων τὰς ἁγίους μυσταγωγῶν τὰς προσιόντας τῷ μυστηρίῳ· ὁδηγέμων πᾶσαν δωρεὰν τῷ πνεύματι τῷ διδόντος τὴν χάριν· συνεργῶν τοῖς πιστοῖς πρὸς κατανόησιν καὶ θεωρίαν τῆς διατεταγμένων· ὑφηγῶν ἑτοίμοις· ὁδηγῶν πρὸς τὸ συμφέρον· κρατύνων πρὸς εὐσέβειαν· φωτίζων τὰς ψυχὰς τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως· καθαίρων τὰς λογισμούς· δαίμονας ἀπειργῶν, καὶ νοσοῦντας θεραπεύων· τὰς νοσοῦντας ἰώμενος· πλανωμένους ἐπιστρέφων· θλιβομένους παρακαλῶν· ὀκλάζοντας ἀνορθῶν· πονοῦντας ἀναπαύων· ἀγωνιζομένοις ὑποφωνῶν· δειλανδροῦντας θαρσύνων· ἁπάντων κηδεμόνα· πᾶσαν φροντίδα καὶ πρόνοιαν εἰσφερόμενον εἰς προσαγωγὴν τῆς ἀνωτέρω καὶ φυλακὴν τῶν πιστῶν· πιστεύομεν ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνάστασιν διὰ τοῦ σωτῆρος· αὐτῶν τῆς ἀναλυθέντων σωμάτων, μετὰ τῆς οἰκείων καὶ μερῶν καὶ μορίων· ἑνὸς ἐλλείποντος ἔτε συναλλαγμένου τῆς τὸ ἑκάστου σῶμα συμπληρούντων κατὰ τὸν παρόντα βίον· ἔτι μὴν καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κρίσιν τῶν ἐπὶ κακῶς δοξαζομένων ἢ βεβιωμένων· καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν γενομένων ἔργων καὶ λόγων καὶ ἐνεργειῶν, πράξεων, ἐνθυμημάτων, νοημάτων· μηδενὸς τὸ παράπαν λανθάνοντος τῶν μεγίστων ἢ τῶν ἐλαχίστων· μηδενὸς περιορωμένου τῶν ἐνθέσμως ἢ παρανόμως εἰργασμένων. ἢ πεπραγμένων· τῆς συμμέτρου καὶ δικαίας ἐπιμετρουμένης δίκης· καὶ τὸν μετὰ εἰς τέλος ἀσεβήσαντας, πρὸς τὴν ἀτελεύτητον κόλασιν παραπεμπόσης· τοὺς δὲ ὁσίως καὶ δικαίως βιώσαντας πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἀναφερόσης· ταῦτα καὶ φρονοῦμεν παρὰ τῶν ἁγίων μαθόντες, καὶ φρονοῦντες πιστεύομεν· οὐδὲν ὑπ' αἰσχύνης ἢ δέους παρέντες ὧν ἐμάθομεν· οὔτε μὴν ἐπ' αἰσχύνης ἢ φιλονεικίας προσθέντες πλέον ἢ διαστρέφοντες· οὐδὲ συνειδότες ἑαυτοῖς ἄπιχες ἢ δύσφημον, οἷα πλάττουσι καθ' ἡμῶν οἱ συκοφαντοῦντες ἢ διαβάλλοντες· ὧν τὸ κεῖμα ἔνδικον ἐστίν.

A doctrinam perficit ex arbitrio Filii, missus ab illo & ab eodem accipiens, & renuncians iis qui instituuntur, docens veritatem, sanctos sanctificans, deducens eos qui ad sacramentum accedunt, dividens spiritui omne donum ejus, qui dat gratiam. Qui cooperatur fidelibus ad intelligentiam & contemplationem eorum quæ mandata sunt. Qui orantibus subsonat. Qui ad id quod utile est præit viam. Qui ad pietatem corroborat. Qui animas luce cognitionis illustrat. Qui purgat cogitationes. Qui dæmones abigit, ægros curat, sanat languidos. Qui errantes reducit in viam, solatur contritos, titubantes erigit, reficit laborantes. Qui pugnantibus subclamat, timidis addit animos, curator universorum. Qui curam omnem ac solicitudinem adhibet ut benevolos promoveat, & fideliores quosque custodiat. Post hæc credimus in eam quæ per Servatorem futura est resurrectionem corporum, horum scilicet ipsorum quæ dissoluta sunt, una cum propriis membris ac partibus, nullo deficiente aut immutato ex iis quæ uniuscujusque corpus componebant dum viveret. Præterea credimus judicium quod postea fiet eorum, quæ male cogitata atque acta fuerint in vita, & omnium pariter operum ac verborum & actuum, cogitationum ac sensuum, qui fuerint in hac vita, ita ut nihil omnino lateat, nec maximum quidquam, nec minimum, nihil negligatur ex iis quæ illegitime aut injuste gesta sunt ac perpetrata, sed justa & æqua merces rependatur: & ii quidem qui usque ad exitum vitæ impie se gesserint aut peccaverint, sempiterno tradantur supplicio, ii vero qui juste ac pie vixerint, ad æternam vitam perducantur. Hæc sentimus, prout a sanctis accepimus, & sentientes credimus: nihil eorum quæ accepimus præ pudore aut præ metu obmittentes, sed neque per imprudentiam, aut pervicaciam aliquid amplius addentes, aut pervertentes, nec nobis conscii ullius impietatis ac blasphemiæ, cujusmodi adversus nos confingunt calumniatores, quorum justa est condemnatio.

CONCILIUM [1] CONSTANTINOPOLITANUM III.

NECTARII SUB DAMASO.

Ex libello Synodico.

ΟΠΕΡ οἱ ταύτης δεξάμενοι ἔξαρχοι, ὁ Βυζαντίου Νεκτάριος, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, μετὰ τῆς συμπαρόντων, συνοδικῶς ἀνεθέματι καθυπέβαλον τοὺς ἐπιμένοντας Ἀρειανούς, Παυλιανούς, Ἀπολιναριστάς, Μαρκελλιανούς, καὶ Φωτεινιανούς· καὶ ὅρον ἐκθέμενοι πανσεβάσμιον, ἅμα ἀρχιερεῦσι πρὸς τὸν μακάριον ἐξαπέστειλαν Δάμασον.

QUOD & qui illi præerant, Nectarius Byzantii, & Alexandriæ Theophilus, una cum ceteris qui præsentes aderant receperunt: & synodice anathemati subjecerunt eos, qui Ariani permanerent, Paulianos item, Apollinaristas, Marcellianos & Photinianos, & decreto edito perquam pio, una cum episcopis ad beatum Damasum id miserunt.

SYNO-

[1] De hoc Concilio nullibi, quod sciam, nisi in libello Synodico mentio. Deviat autem Auctor, cum scripsit ei præsedisse cum Nectario Theophilum, & Synodi decreta ad Damasum missa; cum Damasus obierit anno 384. & Theophilus nonnisi anno 385. electus fuerit Alexandrinus Episcopus.

[a] SYNODUS SYDÆ HABITA

ADVERSUS MASSALIANOS [1]

Sub Damaso.

Synodo quis præfuerit.

a Synodus.) His temporibus adversus Massalianos Sydæ congregatam esse synodum, Photius in bibliotheca ait his verbis; *Legimus synodum Sydæ factam adversus hæresim Massalianorum, id est, Euchaitarum vel Adelphiorum. Præfuit synodo Amphilochius episcopus Iconii, cum episcopis viginti quinque. Ex synodo ibi est synodica ad Flavianum Antiochenum episcopum, qui ea de causa etiam aliam synodum habuit. In eo concilio Sydæ habito, Adelphius licet pœnitentiam polliceretur, non est admissus, quamvis hæresim detestari videretur: quoniam non ex corde pœnitentia & renunciatio facta esset* [a]. Vide Baron. ann. 383. num. 39.

[a] Confel ... ftor, cc ... cem ... Hiorh ... Photi ... quo p ... alia co ... vantur ... spectant

IDEM CONCILIUM SIDENSE

Ex Nova Baluzii Collectione.

Cum per eas tempestates hæresis Massalianorum propagaretur, curæ fuit Episcopis conatus ejus comprimere. Ea de causa Amphilochius Iconiensis in Licaonia Episcopus Concilium Episcoporum viginti quinque congregavit apud Sydam urbem Pamphyliæ; ex quo, ut Photius docet, scripta est epistola ad Flavianum Episcopum Antiochenum, rerum in synodo gestarum rationem reddens. Meminit etiam, ni fallor, istius Concilii Theodoretus lib. 4. histor. ecclesf. cap. XI. his verbis *Simili modo Amphilochius ille celeberrimus, qui metropolim Lycaoniæ pastorali cura regendam susceperat, & universam provinciam gubernabat, cum hanc pestem pervasisse illuc * didicisset, rursus eam depulit, & gregem sibi commissum ea labe liberavit.*

Phot. col. 52.

* id est, ... philiam ... paret e ... dem ca ... Theodo ... extreme

CONCILIUM ANTIOCHENUM

Habitum anno Christi CCCLXXXIII.

Ex Nova Baluzii Collectione.

Hanc synodum eodem ferme tempore habitam fuisse legimus quo Sydensem coegit Amphilochius Episcopus Iconii. Habita porro fuit adversus Messalianos hæreticos, eique præfuit Flavianus Episcopus Antiochenus, interfuerunt vero Byzus Episcopus Seleuciensis, Marutha Supharenorum, & Samius ad quos se cum Presbyteri tum Diaconi ad triginta conjunxerunt. Noluit hæc synodus Adelphium pœnitentiam profitentem hæresimque abjurantem admittere, quod neque ea hæreseos abjuratio neque pœnitentia vera atque ex animo facta probaretur. Condemnatus vero Adelphius ejusque sectatores neque pœnitentiæ locum, quamvis, ut diximus, quæsierint, propterea repererunt quod quos anathemate tanquam Messalianos condemnarant, cum his veluti consortibus scripto communicare deprehensi sunt. Falluntur autem qui quæ isthic dicuntur de pœnitentia Adelphii, referunt ad synodum Sydensem, cum Photius aperte scribat actitata illa esse in Antiochena Flaviani.

Ad hanc synodum Antiochenam referri posse videntur quæ narrat Theodoretus lib. IV. hist. ecclesf. cap. XI.

VI-

1 At Theodoretus lib. 4. hist. cap. 10. absque synodo statim extinctos fuisse, eos haud obscure significat; a Letojo primum Melitinensi in ipsis Valentiniani M. primordiis: postea ab Amphilochio Iconiensi: denique a Flaviano Antiocheno. Hunc de illis pronunciasse an. 383. ponit Codex idem Photianus. *Harduinus.*

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA SIRICII PAPÆ.

Ex Libro Pontificali.

SIRICIUS *a* natione Romanus, ex patre Tiburtio, *b* sedit annos quindecim, (menses undecim, dies viginti quinque). Hic constitutum fecit de omni ecclesia, & contra omnes hæreses, & dispersit per universum mundum, ac per omnes provincias, ut in omni archivo ecclesiæ conservaretur, ob oppugnationem contra omnes hæreses. *c* Hic constituit ut nullus presbyter missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum. *d* Hic invenit Manichæos, quos in exilio deportavit. Et hoc constituit, (ut non participarent cum fidelibus communionem, quia ore polluto non liceret sanctum Corpus dominicum vexare. Hic quoque constituit,) ut si quis conversus de Manichæis rediret ad ecclesiam, nullatenus communicaret, nisi tantum relegationi monasterii diebus vitæ teneretur obnoxius; ut jejuniis & orationibus maceratus, probatus sub omni examinatione usque ad ultimum diem transitus sui, humanitate ecclesiæ viaticum * eis largiretur. Hic constituit, hæreticos sub manus impositione recipi & reconciliari præsente cuncta ecclesia. Hic fecit ordinationes quinque in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros triginta unum, diaconos sexdecim, episcopos per diversa loca numero triginta (*a*) duo. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Priscillæ via Salaria, octavo Kalendas Martii. Et cessavit episcopatus dies viginti.

Notæ Severini Binii.

a Siritius.) Post interregnum viginti dierum & unius, anno Christi 385. pridie Idus Januarii, Siricius non sine tumultu Ursicini schismatici, in locum Damasi suffectus fuit. Præsedit ecclesiæ sub Valentiniano secundo, Theodosio seniore, Arcadio & Honorio imperatoribus. Circa initium pontificatus Siricii, Augusta illa Jezabel Justina Ambrosium persequitur. Antiocheni statuas Theodosii dejiciunt; pœnam idcirco incarcerationibus & privilegiorum spoliationibus inflictam, Chrysostomus & Flavianus deprecantur.

Sancta Monica Augustini mater religiosissima ad beatam vitam evocatur, unius tantum sollicita, ut pro se salutare sacrificium offeratur. *Tantum*, inquit, *illud vos rogo, ut ad altare domini meminertis mei ubi fueritis*. Dissensiones inter Epiphanium Constantiæ Cypri, & Joannem Hierosolymorum episcopum, occasione hæresum Origenis, quas ille cum Rufino aliisque conpluribus defendendas infeliciter susceperat, exortæ sunt. Quæ hæreses hujus temporibus prodierint, quæ concilia habita fuerint, ex notis conciliorum & epistolarum constabit.

b Sedit annos quindecim.) Annis tredecim, mense uno, diebus quatuordecim. Nam octavo Kalend. Martii anno 398. ex hac vita migravit. Hucusque si ab initio sedis tempora pontificatus Siricii computentur, assignatus numerus annorum, mensium & dierum, invenietur. Quod periclitanti ecclesiæ occasione Origenistarum, quos Marcella Romæ detexerat, ut infra in notis concilii Alexandrini sub Anastasio celebrati dicemus, non satis velociter occurrit, citissime ex hac vita sublatus est.

c Hic constituit ut nullus presbyter missas celebraret per hebdomadam, nisi consecratum episcopi loci susceperit fermentum.) Quid sit fermentum, quis illius usus, diximus supra in notis ad vitam Melch. verbo *Hic fecit*. Item canone 14. 32. 49. concil. Laod. Quibus ea quæ hic subscribuntur, mirifice declarantur,

d Hic invenit Manichæos, quos deportaverat.) Hæc adversus Manichæos pontifex constituit, ideo quod a catholicis difficulter discerni possent. Secreta enim dumtaxat conventicula habuerunt, seque perjuriis & mendaciis interpositis, catholicos esse affirmarunt. De mendaciis, hæresi ac perjurio convicti, pœnitentiam simulate agentes, suamque hæresim exteriore actu detestati, interius Manichæi esse perseverarunt: ne detegerentur, catholicorum ecclesiam frequentantes, cum iisdem sacram eucharistiam participarunt. Jure igitur meritoque deprehensi, exilio mulctati, vel si pœnitentiam agerent, ad participandam sacram eucharistiam in fine vitæ dumtaxat admissi fuerunt. Ad instantiam Siricii pontificis, illud Theodosii imperatoris rescriptum lib. 18. de hæret. Cod. Theod. extans, promulgatum fuisse probabile est; quo prædictæ hæreseos sectarii, non ab urbe tantum, verum etiam ab universo orbe relegari mandantur. Cum in honorem solis ac lunæ die dominico & feria secunda jejunarent, solemque velut numen colentes, ad orientem conversi superstitiose adorarent, idemque etiam pie ac sancte catholici facerent, atque adeo nullo indicio a Manichæis catholici & orthodoxi discerni possent, sanctus Leo I. hunc orandi ritum ad tempus suspendit, ne quid fideli populo cum hæreticis commune esset, sed potius hoc indicio apertissime discernerentur. Baron. anno 443. nu. 4. & 5.

Manichæorum simulatio.

Theodosius Manichæos ab urbe relegari jubet. Manichæi solem ac lunam pro numine colunt.

EPISTOLA VALENTINIANI IMPERATORIS AD PINIANUM.

Qua Siricii Romani Antistitis electionem probat Ave Piniane Carissime nobis.

POpulum Urbis æternæ gaudere concordia, & optimum eligere Sacerdotem, populi Romani esse credimus instituti, & nostris gratulamur advenire temporibus. Proinde quoniam Religiosum Siricium antistitem sanctitatis sic præesse sacerdotio voluerunt, ut Ursinium improbum acclamationibus violarent; nostro cum gaudio memoratus episcopus ipse permaneat, Piniane carissime, ac jucundissime: siquidem magnum innocentiæ, & probitatis exemplum est, in una acclamatione & ipsum eligi, & ceteros improbari. Data VII. Kalendas Martii.

Edidit Baron. ad Ann. 385. n. 6.

EPI-

1 In Mss. *Syricii* fere semper; aliquando *Stricti*, *Syrici*, & *Sirici*. In Chron. Prosperi *Serius* est. *Harduinus*.
(*a*) *Lyc.* III.

a EPISTOLA [1] I. SIRICII PAPÆ

AD HIMERIUM TARRACONENSEM. (a)

I. *De Arianis non rebaptizandis.*
II. *Ut præterquam in paſcha & pentecoſte, niſi in neceſſitate & periculo, baptiſmum non celebretur.*
III. *De apoſtatis ab eccleſia ſeparandis.*
IV. *Quod non liceat, alterius ſponſam alteri in matrimonii jura accipere.*
V. *De his qui poſt pœnitentiam vel militiæ cingulum, vel nova conjugia, vel illicitos appetierunt concubitus.*
VI. *De monachis & ſacris virginibus, propoſitum non ſervantibus.*
VII. *De ſacerdotum vel Levitarum incontinentia.*
VIII. *De admittendis ad clerum*
IX. *De clericorum converſatione.*
X. *De his, qui grandævi ad ſacram militiam convertuntur.*
XI. *De clericis, qui ad ſecundas nuptias tranſeunt, ut deponantur.*
XII. *Quæ fœminæ cum clericis debeant habitare.*
XIII. *De monachorum promotione ad clerum.*
XIV. *Quod pœnitens non fiat clericus. Vel ſic: De clericis, ut pœnitentiam per impoſitionem manus ſacerdotis non accipiant.*
XV. *De pœnitentibus, vel digamis, vel viduarum maritis, ut non permittantur ad ordinem clericatus admitti. Vel ſic: Ut ſi per ignorantiam, vel pœnitens, vel digamus, vel viduæ maritus clerici facti fuerint, non promoveantur.*

Siricius [2] Himerio Tarraconenſi epiſcopo ſalutem.

DIRECTA ad deceſſorem noſtrum ſanctæ recordationis Damaſum fraternitatis tuæ relatio, me jam in ſede ipſius conſtitutum (quia ſic dominus ordinavit) invenit: quam cum in conventu fratrum ſolicitus legeremus, tanta invenimus, quæ reprehenſione & correctione ſunt digna, quanta optaremus laudanda cognoſcere. Et quia neceſſe erat, nos in ejus laboribus [a] curiſque ſuccedere, cui per Dei gratiam ſucceſſimus in honore, facto, ut oportebat, primitus meæ provectionis indicio, ad ſingula (prout dominus aſpirare dignatus eſt) conſultationis tuæ reſponſum competens non negamus: quia pro officii noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas, quibus major cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit. Portamus onera omnium qui gravantur: quinimo hæc portat in nobis beatus apoſtolus Petrus, qui nos in omnibus, ut confidimus, adminiſtrationis ſuæ protegit & tuetur hæredes.

[a] laboreæ curaſque.

I.

[3] Prima itaque paginæ tuæ fronte ſignaſti, baptizatos ab impiis Arianis, plurimos ad fidem catholicam feſtinare, & quoſdam de fratribus noſtris, eoſdem denuo baptizare (b) velle, quod non licet: cum hoc fieri & apoſtolus vetet, & canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe concilium, miſſa ad provincias a venerandæ memoriæ prædeceſſore meo Liberio generalia decreta prohibeant, quos nos cum Novatianis, aliiſque hæreticis, ſicut eſt in ſynodo conſtitutum, per invocationem ſolam ſeptiformis ſpiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catholicorum conventui ſociamus. Quod etiam totus oriens occidenſque cuſtodit: a quo tramite vos quoque poſthac minime convenit deviare, ſi non vultis a noſtro collegio ſynodali ſeparari ſententia.

[a] Ephes. 4.

II.

[4] Sequitur (c) de diverſis baptizandorum temporibus, prout unicuique libitum fuerit, improbabilis & emendanda confuſio, quæ a noſtris conſacerdotibus (quod commoti dicimus) non ratione auctoritatis alicujus, ſed ſola temeritate præſumitur, ut paſſim ac libere natalitiis Chriſti, ſeu apparitionis, nec non & apoſtolorum ſeu martyrum feſtivitatibus innumeræ (ut aſſeris) plebes baptiſmi myſterium conſequantur, cum hoc ſibi privilegium & apud nos, & apud omnes eccleſias, dominicum ſpecialiter cum pentecoſte ſua paſcha defendat, quibus ſolis per annum diebus, ad fidem confluentibus generalia baptiſmatis tradi convenit ſacramenta, his dumtaxat [a] electis, qui ante quadraginta vel eo amplius dies nomen dederint, & exorciſmis, quotidianiſque orationibus atque jejuniis fuerint expiati, quatenus apoſtolica illa impleatur præceptio, ut *expurgato fermento veteri, nova incipiat eſſe conſperſio*. Sicut (d) ſacram ergo paſchalem reverentiam in nullo dicimus eſſe minuendam, ita infantibus, qui necdum loqui poterunt [a] per ætatem, vel his, quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacri unda baptiſmatis, omni volumus celeritate ſuccurri, ne ad noſtrarum perniciem tendat animarum, ſi, negato deſiderantibus fonte ſalutari, exiens unuſquiſque de ſæculo, & regnum perdat & vitam. Quicumque etiam diſcrimen naufragii, hoſtilitatis incurſum, obſidionis ambiguum, vel cujuslibet corporalis ægritudinis deſperationem inciderint, & ſibi unico credulitatis auxilio popoſcerint ſubveniri, eodem, quo poſcunt, momento temporis, expetitæ regenerationis præmia conſequantur. Hactenus erratum in hac parte ſufficiat: nunc præfatam regulam omnes teneant ſacerdotes, qui nolunt ab apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus univerſalem conſtruxit eccleſiam, ſoliditate divelli.

[a] De conſ. diſtinct. Non ita auſto.

[a] excepti

[a] 1. Cor. 5.

[a] a pueri

[a] Matth.

III.

Adjectum eſt etiam, quoſdam Chriſtianos ad apoſtaſiam, (quod dici neſas eſt) tranſeuntes, & idolorum cultu ac ſacrificiorum contamina-

tione

---

1 Eſt hæc epiſtola in Collectione gemina Iſidori, & Dionyſii Exigni inter MSS. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu. Non eſt autem in Collectione Dionyſii Exigui Siricii Papæ Epiſtola alia præter iſtam. Citatur hæc a Carolo M. in Capitulari Aquiſgranenſi anni 789. *Ex decretalibus Syricii Papæ* cap. 4. & 6. Quæ duo capitula citantur & ab Hincmaro in opuſc. 16. pag. 240. & 241. *Ex decretis Papæ Siricii*. Et in libro Pontificali: *Hic conſtitutum fecit de omni Eccleſia, &c.* Harduinus. 2 MS. unus Pariſ. *Hyerio*; ita & in *Luc.* Merlinus in Collect. Iſidori, *Cumerio*. Himerius, vel Cumerius Epiſcop. Tarrac. nonniſi ex hac Epiſt. cognitus. *Harduinus*.

3 Refertur hic Canon a Creſconio in Collect. Canon. cap. 53. *Harduinus*. 4 Deſcribit hunc Canonem Creſconius cap. 212. *Harduinus*. (a) Collata eſt nunc primum cum codice ſæculi VIII. *Luc.*

(b) in *Luc.* deeſt *velle*. (c) *Luc.* deinde baptizatorum pro unicuique libitum fuerit. (d) in *Luc.* deeſt ſacram

tione profanatos ; quos a Christi corpore & sanguine, quo dudum redempti fuerant renascendo, jubemus abscindi . Et si resipiscentes forte aliquando fuerint ad lamenta conversi , his quamdiu vivunt , agenda pœnitentia est , & in ultimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia (docente domino) *nolumus mortem peccatoris*, (*a*) *sed ut convertatur & vivat*.

IV.

De conjugali autem violatione requisisti , si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat omnibus modis inhibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit , apud fideles cujusdam sacrilegii instar est , si ulla transgressione violetur.

V.

De his vero non incongrue dilectio tua apostolicam sedem credidit consulendam, qui (*b*) acta pœnitentia, tamquam canes ac sues ad vomitus pristinos & ad volutabra redeuntes , & militiæ cingulum , & ludicras voluptates , & nova conjugia , & inhibitos denuo appetivere concubitus. Quorum professam incontinentiam , generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam suffugium non habent pœnitendi, id diximus [a] decernendum, ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacræ [b] mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, interstint: a dominicæ autem mensæ convivio segregentur , ut hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent , & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur . Quas (*c*) [c] tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico [d] munere, cum ad dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus [e] sublevari. Quam formam & circa mulieres , quæ se post pœnitentiam *b* talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus.

VI.

[3] Præterea monachorum quosdam atque monacharum, abjecto proposito sanctitatis, in tantam protestaris demersos esse lasciviam, ut prius clanculo, velut sub monasteriorum prætextu , illicita ac sacrilega se contagione miscuerint : postea vero in abruptum conscientiæ desperatione perducti , de illicitis complexibus libere filios procrearint, quod & publicæ leges & ecclesiastica jura condemnant. Has ergo impudicas detestabilesque personas a monasteriorum cœtu, ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus: quatenus retrusæ in suis ergastulis , tantum facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio possint pœnitudinis igne decoquere, ut eis vel ad mortem saltem solius misericordiæ intuitu, per communionis gratiam, possit indulgentia subvenire.

VII.

[4] Veniamus nunc ad sacratissimos ordines clericorum, quos in venerandæ religionis injuriam, ita per vestras provincias calcatos (*d*) atque confusos, caritate tua insinuante , reperimus, ut Jeremiæ nobis dicendum sit voce : *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & flebo populum* [a] *hunc die ac nocte*? Si ergo beatus propheta ad lugenda populi peccata non sibi ait lacrymas posse sufficere: quanto nos possumus dolore percelli, cum eorum , qui in nostro sunt corpore, compellimur facinora deplorare ? Præcipue quibus secundum beatum Paulum , *instantia quotidiana* , *& solicitudo omnium ecclesiarum indesinenter incumbit*. *Quis enim infirmatur*, *& ego non infirmor*? *Quis scandalizatur* , *& ego non uror*. (*e*) Plurimos enim sacerdotes Christi atque Levitas, post longa consecrationis suæ tempora , tam de conjugibus propriis , quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse , & crimen suum hac (*f*) præscriptione defendere, quia in veteri testamento sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum, præceptorque vitiorum, si æstimat, quod in lege Mosis passim sacris ordinibus a domino laxata sunt fræna luxuriæ , cur eos , quibus committebantur sancta sanctorum, præmonet , (*g*) dicens: *Sancti estote , quia & ego sanctus sum dominus Deus vester* . Cur etiam procul a suis domibus, anno vicis suæ , in templo habitare jussi sunt sacerdotes ? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possent carnale exercere commercium, ut conscientiæ integritate fulgentes , acceptabile Deo munus offerrent . Quibus etiam, expleto deservitionis suæ tempore, uxorius usus solius successionis causa fuerat relaxatus, quia non ex alia, nisi ex tribu Levi, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti. Unde & dominus Jesus , cum nos suo illustrasset adventu, in evangelio protestatur, *quia venerit implere*, *non solvere* . Et ideo ecclesiam, cujus *sponsus est speciosus* (*h*) [b] *forma*, castitatis voluit splendore radiare, ut in die judicii, cum rursus advenerit, sine macula & ruga eam possit, sicut per apostolum suum instituit, reperire. Quarum sanctionum sacerdotes omnes atque Levitæ insolubili lege constringimur, ut a die ordinationis nostræ , sobrietati ac pudicitiæ & corda nostra mancipemus & corpora , dummodo per omnia Deo nostro in his, quæ quotidie offerimus , sacrificiis placeamus . *Qui autem in carne sunt* , dicente electionis vase, *Deo placere non possunt*. *Vos autem jam non estis in carne*, *sed in spiritu*, *si tamen spiritus Dei habitat in vobis* . Et ubi poterit, nisi in corporibus (sicut legimus) sanctis, Dei spiritus habitare? Et quia aliquanti, de quibus loquimur, ut tua sanctitas retulit , ignoratione lapsos esse se deflent, his hac conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc , quo dete-

Jer. 9. a meum.

2. Cor. 11. 82. distinct. Plurimos facer. (*s*)

Levit. 20.

Luc. 1.

Matth. 5.

Cantic. 4. b præ filius hominum.

Ephes. 5.

1. Cor. 3. Ibidem 6. 2. Cor. 6. Sap. 1. Rom. 88.

82. Dist. quia aliquanti.

1 Et apud Crescon. cap. 105. *Harduinus*. 2 Et apud Crescon. cap. 213. *Harduinus* 3 Describitur a Crescon. in Collect. Canon. cap. 100. *Harduinus*. 4 Citatur hoc caput ab Innoc. I. in epist. ad Exuperium Tolos. cap. 1. *Harduinus*. 5 Describitur & a Crescon. Collect. Canon. cap 27. *Harduinus*.

(*a*) *Luc.* tantum ut. (*b*) *Luc.* accepta. (*c*) *Luc.* quos. (*d*) *Luc.* inserit canones.

(*e*) In Cod. Vatic. Palat. 574. sunt excerpta quædam epistolarum Romanorum Pontificum , inter quæ epistolæ hujus capiti VII. titulus istæ præfigitur: *Item ad locum de ipsa Synodo: Plurimos enim Sacerdotes &c. Ballerin. in Append. ad Opera S. Leonis Magni* tom. III. pag. CCXXXII.

(*f*) *Luc.* perstrictione defendere qua in &c. (*g*) *Luc.* & dicit. (*h*) *Luc.* speciosus forma castitatis.

detecti sunt, quam diu vixerint, officio perse- A verent, si tamen post hæc continentes se studuerint exhibere. Hi vero, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, ut sibi asserant veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni *Levit. 21.* ecclesiastico (*a*) honore, quo indigne usi sunt, apostolicæ sedis auctoritate dejectos, nec unquam posse veneranda attrectare mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præsentia cavere nos prænonent in futurum, si quilibet episcopus, presbyter atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inventus, jam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est excidantur vulnera, quæ fomentorum non senserint B medicinam.

VIII.

[1] (*b*) Didicimus etiam, licenter ac libere inexploratæ vitæ homines, quibus etiam fuerint numerosa conjugia, ad præfatas dignitates, prout cuique libuerit, aspirare. Quod non tantum illis, qui (*c*) hæc immoderata ambitione pervertunt, quantum metropolitanis specialiter pontificibus imputamus, qui dum inhibitis au- [a] non obsistunt. sibus [a] connivent, Dei nostri, quantum in se est, præcepta contemnunt. Et ut taceamus, quod altius suspicamur: ubi illud est, quod Deus noster, data per Mosen lege, constituit C *Levit. 21.* dicens: *Sacerdotes mei semel nubant*? Et alio *Ezech. 44.* loco: *Sacerdos uxorem virginem accipiat, non viduam, non repudiatam, non meretricem.* Quod secutus apostolus, ex persecutore prædicator, *1. Tim. 3.* *unius uxoris virum*, tam sacerdotem, quam diaconum, fieri debere mandavit. Quæ omnia ita a vestrarum regionum despiciuntur episcopis, quasi in contrarium magis fuerint constituta. Et quia non est nobis de hujusmodi usurpationibus negligendum, ne nos indignantis domini vox justa corripiat, quia dicit: *Videbas* *Psal. 49.* *furem, & currebas cum eo, & ponebas tuam cum adulteris portionem*; quid ab universis (*d*) posthac ecclesiis sequendum sit, quid (*e*) vitandum, generali pronunciatione decernimus.

IX.

Dist. 77. Quicumque itaque se. Quicumque itaque se ecclesiæ vovit obsequiis a sua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ usque ad [*] tricesimum ætatis annum, si probabiliter vixerit, una tantum, & ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione perceperit, uxore contentus, acolythus & subdiaconus esse debebit: post quæ ad diaconii graduum, si se ipse primitus, continentia præeunte, dignum probarit, accedat. Ubi, si ultra quinque annos laudabiliter ministrarit, congrue presbyterium conse- E quatur. Exinde, post decennium, episcopalem cathedram poterit adipisci, si tamen per hæc tempora integritas vitæ ac fidei ejus fuerit approbata.

[*] *al.* vicesimum, ita mss. Just.

X.

[2] Qui vero jam ætate grandævus, melioris propositi (*f*) conversatione provocatus, ex laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo, quo baptizatur, tempore, statim lectorum aut exorcistarum numero societur; si tamen eum unam habuisse, vel habere, & hanc virginem accepisse constet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolythus & subdiaconus fiat, & sic ad (*g*) diaconatum (si per hæc tempora dignus judicatus fuerit) provehatur. Exinde jam acces- [a] Presbyter vel episcopatum. su temporum, [a] presbyterium vel episcopatum, si eum cleri ac plebis evocarit electio, non im- [b] societur. Dist. 61. Quisquis (1) merito [b] sortietur.

XI.

Quisquis sane clericus aut viduam, aut certe secundam conjugem duxerit, omni ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox nudetur, laica sibi tantum communione concessa. Quam ita demum poterit possidere, si nihil postea, propter quod hanc perdat, admittat.

XII.

Fœminas vero non alias esse patimur in do- Dist. 21. minas. (mibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit.

XIII.

[3] Monachos quoque, quos tamen morum Gan. 3. Ni gravitas, & vitæ (*b*) ac fidei institutio sancta syn. 16. c commendat, clericorum officiis aggregari & op- Monacho quoque. tamus & volumus, ita ut qui intra tricesimum ætatis annum sunt (*i*) digni, in minoribus per gradus singulos, (*k*) crescente tempore, promoveantur ordinibus: & sic ad diaconatus vel presbyterii insignia, maturæ ætatis conse- D cratione perveniant. Nec [c] (*l*) statim saltu ad [c] per salt. episcopatus culmen ascendant, nisi in his eadem, quæ singulis dignitatibus (*m*) superius præfiximus, tempora fuerint (*n*) custodita.

XIV.

Illud quoque nos par fuit providere, ut si- Dist. 50. cut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem, nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vi- E tiorum.

XV.

[7] Et quia in his omnibus, quæ in reprehen- Dist. 50. sionem veniunt, sola excusatio ignorationis ob- cumque ni.

ten-

---

1 Refertur a Cresconio in Collect. Can. cap. 2. *Harduinus*. 2 Cresconius in Collect. Canon. cap. 2. *Harduinus*. 3 Citatur & a Cresconio in Collect. Canon. cap. 19. *Harduinus*. 4 Et apud Cresconium cap. 110. *Hard*. 5 Citatur hoc caput a Cresconio in Collect. Can. cap. 3. *Hard*. 6 Et apud Cresconium cap. 2. 214. 7 Describit hunc Canonem Cresconius cap. 215. *Et quia his omnibus &c.* Hard.

(*a*) *Luc.* opere. (*b*) *Luc.* Dicimus etiam libenter. (*c*) *Luc.* ad hæc... perveniunt. (*d*) *Luc.* post tot. (*e*) *Luc.* vetandum. (*f*) *Luc.* conversione. (*g*) *Luc.* diaconium. (*b*) in *Luc. ac fidei* deest. (*i*) in *Luc.* deest *digni*. (*k*) *Luc.* crescentes promoveantur. (*l*) *Luc.* saltim ad &c. (*m*) *Luc.* deest *superius*. (*n*) *Luc.* constituta.

tenditur, cui nos interim ſolius pietatis intuitu, neceſſe eſt clementer ignoſcere: quicumque pœnitens, quicumque (*a*) digamus, quicumque viduæ maritus, ad ſacram militiam indebite & incompetenter irrepſit, hac ſibi conditione a nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis, in hoc quo invenietur ordine, perpetua ſtabilitate permaneat: ſcituri poſthac omnium provinciarum ſummi antiſtites, quod ſi ultra ad ſacros ordines quemquam de talibus crediderint aſſumendum, & de ſuo, & de eorum ſtatu, quos contra canones & interdicta noſtra provexerint, congruam ab apoſtolica ſede promendam eſſe ſententiam.

Explicuimus, ut arbitror, frater cariſſime, univerſa quæ digeſta ſunt in querelam: & ad ſingulas cauſas, de quibus per filium noſtrum Baſſianum presbyterum, ad Romanam eccleſiam, utpote ad caput tui corporis, retuliſti, ſufficientia, quantum opinor, reſponſa reddidimus: Nunc fraternitatis tuæ animum ad ſervandos canones, & tenenda decretalia conſtituta, magis ac magis incitamus, ut hæc quæ ad tua conſulta reſcripſimus, in omnium coepiſcoporum noſtrorum perferri facias notionem: & non ſolum * eorum, qui in tua ſunt diœceſi conſtituti: ſed etiam ad univerſos Carthaginenſes ac Bæticos, Luſitanos atque Gallicos [a], vel eos, qui vicinis tibi collimitant hinc inde provinciis, hæc quæ a nobis ſunt ſalubri ordinatione diſpoſita, ſub literarum tuarum proſecutione mittantur. Et quamquam ſtatuta ſedis apoſtolicæ, vel canonum venerabilia definita, nulli ſacerdotum domini ignorare ſit liberum: utilius tamen (*b*) atque pro antiquitate ſacerdotii tui, dilectioni tuæ eſſe admodum poterit glorioſum, ſi ea, quæ ad te ſpeciali nomine generaliter ſcripta ſunt, per unanimitatis tuæ ſolicitudinem, in univerſorum fratrum noſtrorum notitiam perferantur, quatenus & quæ a nobis non inconſulte, ſed provide ſub nimia cautela & deliberatione ſunt ſalubriter conſtituta, intemerata permaneant, & omnibus in poſterum excuſationibus aditus, qui jam nulli apud nos patere poterit, obſtruatur. [1] Data (*c*) 3. Idus Februar. Arcadio & Bautone (*d*) viris clariſſimis conſulibus.

eos canos icia-

EPISTOLÆ

Hujus appendix ex pervetuſto cod. Corbejenſi.

Cou- Epi- Roma. Tom. 638.

ET quia quotiens de religione agitur, epiſcopos convenit judicare; ſi quando inter duas Eccleſias fuerit orta contentio, uſque ad ſynodum, vel ante metropolim, cauſa eccleſiaſtica deducatur. Nil liceat ante principem ulla ratione ſuſpendi: ſed quod agitur inter epiſcopos, epiſcoporum ſententia terminetur. Si quando evenerit, ut in eccleſia inveniatur ſimplex ſucceſſor epiſcopus, ita ut ea, quæ ab anteriore epiſcopo conquiſita ſunt vel conlata, per teporem ſimplicitatis auferantur, & perdat eccleſia per ſimplicitatem pontificis, quod inquiſierat per prudentiam deceſſoris, cum inter Eccleſiam, & eccleſiam hujuſmodi fuerit orta contentio, quandoque prudentior ſucceſſerit, ſuggerendi illi aditus non negetur: quia juxta ſtatuta canonum, eccleſia eccleſiæ præjudicium nullo tempore facit; nec poteſt caritas dividi, quæ & unita eſt, & toto orbe diffuſa.

Idem capitulum interpolatum, quale extat tum in ms. 424. Germanenſi cap. 21. tum in Colbertino 1868. Sirico adſcriptum.

Si quando inter duas eccleſias fuerit orta contentio, uſque ad ſynodum vel ante metropolim cauſa eccleſiaſtica deducatur. Nulli liceat ante principem nulla ratione ſuſpendi: ſed quod agitur inter epiſcopos, epiſcoporum ſententia terminetur. (Ut veneratio ſacerdotibus debetur innoxiis, ita & pœna moderata inquietis atque dejectis. Quemadmodum enim Deo ſervientes, & divini Sacerdotii integritate lucentes non ſolum vitam ſuam proprium præſtant ornamentum, ſed etiam ſubjectæ plebi atque obedienti exemplum; ita ii, quorum indignora ſunt ſub integritatis profeſſione peccata, ſi excluſi degradatique ab epiſcopis comprobentur) nullatenus ab aliis epiſcopis recipiantur. Si quando ſic evenerit, ut in Eccleſia inveniatur ſimplex ſucceſſor epiſcopus; ita ut in ea, quæ ab anteriore epiſcopo eccleſiæ conquiſita ſunt vel collata, per teporem ſimplicis auferantur, & perdat eccleſia per ſimplicitatem pontificis, quod acquiſierat per prudentium deceſſoris; cum inter eccleſiam, & eccleſiam hujuſmodi fuerit orta contentio, quandoque prudentior ſucceſſerit, ſuggerendi illi aditus non negetur: quia juxta ſtatuta canonum, eccleſia eccleſiæ præjudicium nullo tempore facit; nec poteſt caritas dividi, quæ unita eſt, & toto orbe diffuſa.

Uncis incluſa pertinent ad prœmium legis Arcadii ex additio 1. ad Cod. Theodoſian. a Sirmondo.

Idem paucis ac ſummatim expreſſum prout in alia vetuſta canonum collectione citatur.

IN EPISTOLAS SIRICII PAPÆ.

SI per ſimplicem epiſcopum res eccleſiæ amiſſæ fuerint, ſucceſſori ejus ſuggerendi aditus non negetur, &, juxta ſententiam canonum, eccleſiæ præjudicium nullo tempore fiat: quia una eſt in toto orbe diffuſa.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Occaſio epiſtolæ ſcribendæ.

a Epiſtola.) Himerius Tarraconenſis epiſcopus, de nonnullis rebus dubiis Damaſum per literas conſuluerat, quo defuncto ſucceſſor illius Siricius ad ſingula interrogata accurate & ſcite reſpondit: quæ quidem non in provincia Tarraconenſi tantum obſervari voluit, ſed etiam in Carthaginenſi, Bætica, Luſitania atque Gallecia cuſtodiri mandavit.

An Siricius matrimonium pollutionem appellet.

b Talibus pollutionibus devinxerunt.) Calvinus reprehendit Siricium pontificem, quaſi hoc loco conjugium pollutionem vocaverit. Sed more ſuo, & hæreticorum omnium valde impudenter & calumnioſe. Non enim coniugium verum & legitimum pollutionem appellat, ſed illicitam conjunctionem eorum, qui poſt peractam publicam pœnitentiam, ad eamdem illicitam conjunctionem iterum reverturtur, propter quam pœnitentiam egerant. Nemo autem propter legitime contractum matrimonium pœnitentiam egit. Vide Bellarm. de Rom. pont. lib. 4. cap. 10.

1 Anno 385. Sed ſcribi oportuit, *Arcadio Aug. & Bautone V. C. Coſſ.* In MS. *Datur tertio Id.* &c. al. *Dat. Id. Febr.* tantum. *Harduinus.*

(*a*) *Luc.* bigamus. (*b*) deeſt in *Luc.* atque. (*c*) *Luc.* IV. (*d*) *Luc.* deeſt *viris clariſſimis.*

a EPISTOLA II. SIRICII PAPÆ. [1]

Adversus Jovinianum hæreticum, ejusque socios, ab ecclesiæ unitate removendos.

Siricius Mediolanensi Ecclesiæ.

* al. sinceritati. OPTAREM semper, fratres carissimi, dilectionis & pacis vestræ * sinceritatis gaudia [2] nunciari, ita ut vicissim discurrentibus literis, [3] sospitatis vestræ juvaremur indicio: quia non patitur quietos nos ab incursatione sua vacare hostis antiquus, ab initio mendax, ini- B micus veritatis, æmulus hominis, quem ut de- Joan. 8. ciperet, se ante decepit; pudicitiæ adversarius, luxuriæ magister: [4] crudelitatibus pascitur, abstinentia [5] puniendus; odit jejunia, ministris suis prædicantibus [6] dum dicit esse superflua, spem non habens de futuris, apostoli sententia [7] repercussus, dicentis: *Manducemus, & bi-* 1. Cor. 15. *bamus, cras enim moriemur.* O infelix audacia, o desperatæ mentis astutia! Tam incognitus sermo hæreticorum intra ecclesias cancri more serpebat, ut occupans pectus, totum hominem præcipitaret in mortem. Et nisi dominus Sabaoth laqueum, quem paraverant, dirupisset, scena tanti mali & hypocrisis publicata, multorum simplicium corda traxisset in ruinam: C quia facile ad deteriorem partem mens humana traducitur, volens magis per a spatiosa [8] volitare, quam arctæ viæ iter cum labore transire. Qua de re necessarium satis fuit, dilectissimi mihi, quæ gesta sunt hic, ad vestram conscientiam cognoscenda mandare, ne ignorantia cujuspiam sacerdotis, pessimorum hominum ecclesiam irrumpentium sub religioso nomine contagio violaret, sicut scriptum est, dicente domino; *Multi venient ad vos in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Hi sunt videlicet, qui [9] subtiliter Christianos sese jactant, ut sub velamento pii nominis gradientes, domum orationis ingressi, sermonem serpentinæ disputationis ef- D fundant, *ut sagittent in obscuro rectos corde*, atque b veritatem catholicam [10] vertendo ad suæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant, atque ovium simplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæresum malignitatem ab c apostolis nunc usque didicimus, & experti probavimus; sed nunquam [11] tales canes ecclesiæ mysterium latratibus fatigarunt, quales nunc subito hostes fidei erumpentes, doctrina perfidiæ [12] polluta, cujus sint discipuli, verborum fructibus prodiderunt. Nam cum alii hæretici singula sibi genera quæstionum, male intelligendo, proposuerint convellere atque concerpere de divinis institutionibus, isti non habentes vestem nuptialem, sauciantes catholicos, novi ac veteris testamenti (ut dixi) continentiam pervertentes,

a spatiosam viam ambulare.
Matth. 7. Luc. 13.
Matth. 7.
Psalm. 10.
b a veritate catholica antevertendo.
c apostolicis temporibus
1. Tim. 4.

A ac spiritu diabolico interpretantes, illecebroso atque ficto sermone [13] aliquos Christianos coeperunt jam vastare, atque suæ dementiæ sociare, [14] intra se continentes nequitiæ suæ virus. Verum a illecti, [15] blasphemias suas conscriptione temeraria publice prodiderunt, & desperatæ mentis furore conciti, passim in favorem gentilium publicarunt. [16] Sed a fidelissimis Christianis veris, genere optimis, religione præclaris, ad meam humilitatem subito scriptura horrifica videtur esse delata, ut sacerdotali judicio detecta, divinæ legi contraria, spirituali sententia deleretur. Nos sane nuptias b non aspernantes accipimus, quibus velamine intersumus: sed virgines, quas nuptiæ creant, Deo devotas, B majore honorificentia veneramur c. Facto ergo presbyterio, constitit doctrinæ nostræ, id est, Christianæ legi esse contraria. Unde apostolicum secuti præceptum, *quia aliter, quam quod accepimus, annunciabant*, omnium nostrum tam presbyterorum & diaconorum, quam etiam totius cleri [17] una d suscitata fuit sententia, ut Jovinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, e Felix, Plotinus, Martianus, Januarius, & Ingeniosus, qui f incentores novæ hæresis & blasphemiæ inventi sunt, divina sententia & nostro judicio in perpetuum damnati, extra ecclesiam remanerent. Quod custodituram sanctitatem vestram non ambigens, hæc scripta direxi per fratres & [18] compresbyteros meos, C Crescentem, Leopardum & Alexandrum, qui religiosum officium fidei possint spiritu adimplere ferventes.

a velat. electi.
b nuptiarum vota.
c munera
Galat. 1
Decret. ecclesiæ R... næ ... hæreticorum ... num ... inducens ... mnatur.
d unam ... constat ... sententiam
e Minator
f accentor

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Epistola II.) Jovianus Mediolano expulsus, anno sexto pontificatus Siricii Romam venerat, ibique non tantum sermone, verum etiam scriptis a se commentariis plurimos catholicos hæresi sua infecerat. Quod cum Pammachius senatorii ordinis vir eximius intellexisset, ad pontificem eum detulit. Pontifex vero coacto presbyterio hæresiarcham condemnavit, deque ejus condemnatione Mediolanensem ecclesiam per hasce literas a tribus legatis presbyteris isthuc transmissas certiorem reddidit. Vide notas seq. ep. & conc. Mediolanensis.

RESCRIPTUM EPISCOPORUM AMBROSII, &c. AD SIRICIUM PAPAM,

Siricii pontificis solicitudinem in hæreticis damnandis laudant, ac Joviniani errores rationibus & testimoniis refellunt.

Domino dilectissimo fratri Siricio papæ [19] Ambrosius, Sabinus, Bassianus & ceteri.

a RECOGNOVIMUS literis sanctitatis tuæ boni pastoris excubias, b qui [20] diligenter commissam tibi januam serves, & pia soli- E citudine Christi ovile custodias, dignus quem oves

1 *Ad diversos Episcopis Italiæ.* Inter opera Ambrosii inscribitur tantum: *Siricius Mediolanensi Ecclesiæ.* In MS. Bibl. Patrum Oratorii Romæ, *universis Episcopis.* Hæc epistola scripta anno circiter 390. citatur ab Isidoro lib. de Script. Eccles. cap. 3. ubi *ad diversos Episcopos* scripta dicitur, *Harduinus*, cujus sunt & sequentia.
2 Al. *nunciare.* 3 Al. *sospitatis indicio juvaretur. At vero quia non.*
4 Forte, *cruditatibus.* 5 al. *punitur.* 6 al. *eadem dicit.* 7 al. *percussus.*
8 al. *volare.* 9 al. *qui sub vestium vilitate Christianos.* 10 al. *avertendo.* 11 MS. Colbert. *talis ecclesiæ mysterium.* 12 al. *pullulata*, al. *polluti.* 13 al. *aliquantos Romanos ceperunt.* 14 al. *non intra se.*
15 al. *Verum electi eorum blasphemias.* 16 al. *Eorum autem scriptura a fidelibus Christianis ...... subito per scripturam horrificant.* 17 al. *Unam scitote fuisse sententiam.* 18 al. *& presbyteros.* 19 al. *Ambrosius Episcopus, Bassianus Episcopus*, &c. Harduinus, qui censet hanc Epistolam scriptam anno circiter 390. & cujus sunt etiam sequentes observationes. 20 al. *qui fideliter.*

oves domini audiant & sequantur. Et ideo, [1] quia nosti oviculas Christi, lupos facile deprehendis, & occurris quasi providus pastor, ne isti morsibus perfidiæ suæ, ferialique ululatu dominicum ovile dispergant. Laudamus hoc, domine frater nobis dilectissime, & toto concelebramus affectu. Nec miramur, si luporum rabiem grex domini perhorruit, in quibus Christi vocem non recognovit. Agrestis enim ululatus est, nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem servare, promiscue omnia velle confundere, diversorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quamdam cœlestium remunerationum inducere, quasi Christo una sit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Simulant se [2] ista donare conjugio. Sed quæ potest laus esse conjugii, si nulla virginitatis est gloria? Neque vero non negamus sanctificatum a Christo esse conjugium, divina voce dicente: *Erunt ambo in una carne & in uno spiritu.* Sed prius est, quod nati sumus, quam quod effecti: multoque præstantius divini operis [3] mysterium, quam humanæ fragilitatis remedium. Jure laudatur bona uxor, sed melius pia virgo præfertur, dicente apostolo: *Qui jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit. Hæc enim cogitat quæ Dei sunt: illa, quæ mundi.* Illa conjugalibus vinculis colligata est, hæc libera vinculorum. Illa sub lege, ista sub gratia. Bonum conjugium, per quod est inventa posteritas successionis humanæ: sed melior virginitas, per quam regni cœlestis hæreditas acquisita, & cœlestium meritorum reperta successio. Per mulierem culpa successit, per virginem salus evenit. Denique speciale sibi donum virginitatis Christus elegit, & integritatis munus exhibuit, atque in se repræsentavit, quod elegit in matre. Quanta [4] amentia funestorum latratuum, ut iidem dicerent, Christum ex virgine non potuisse generari, qui asserunt ex muliere, editis humanorum pignorum partubus, virgines permanere? Aliis ergo præstat Christus, quod sibi (ut dicunt) præstare non potuit? Ille vero [5] qui sic carnem suscepit, etsi homo factus, ut hominem redimeret, atque a morte revocaret; inusitato tamen quasi Deus itinere venit in terras; ut quemadmodum dixerat, *Ecce facio omnia nova*, partu etiam immaculato virginis nasceretur, & (sicut scriptum est) crederetur nobiscum Deus. [6] Sed de via perversitatis produntur dicere, virgo concepit, sed non virgo generavit. Quæ potuit ergo virgo concipere, potuit virgo generare, cum semper conceptus præcedat, partus sequatur. Sed si doctrinis non creditur sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis angelorum dicentium: *Quia non est impossibile Deo omne verbum:* credatur symbolo apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & servat. Audivit Maria vocem angeli, & quæ dixerat ante: *Quomodo erit istud?* non de fide generationis interrogans, respondit postea: *Ecce ancilla domini, contingat mihi secundum verbum tuum.* Hæc est virgo, quæ in utero concepit, virgo quæ peperit filium. Sic enim scriptum est: *Ecce virgo in utero accipiet, & pariet filium.* Non enim concepturam tantummodo virginem, sed & parituram virginem dixit. Quæ autem est illa porta sanctuarii, *porta illa exterior ad orientem, quæ manet clausa, & nemo* (inquit) *pertransibit per eam, nisi solus Deus Israel?* Nonne hæc porta Maria est, per quam in hunc mundum redemptor intravit? Hæc porta justitiæ: sicut ipse dixit: *Sine nos implere omnem justitiam.* Hæc porta est beata Maria, de qua scriptum est, *quia dominus pertransibit per eam, & erit clausa* post partum, quia virgo & concepit, & genuit. Quid autem incredibile, si contra usum originis naturalis peperit Maria, & virgo permanet, quando contra usum naturæ, *mare vidit & fugit, atque in fontem suum Jordanis fluenta remearunt?* Non ergo excedit fidem, quod virgo peperit, quando legimus, quod & petra vomuit aquas, & in muri speciem maris unda solidata est. Non excedit fidem, quod homo exivit ex virgine, quando [7] petra pro fonte flumen scaturivit, ferrum super aquas natavit, ambulavit homo super aquas. Ergo si hominem unda portavit, non potuit hominem virgo generare? At quem hominem? De quo legimus, *Et mittet illis dominus hominem, qui salvos faciet eos, & notus erit dominus Ægyptiis.* In veteri itaque testamento, [8] virgo Hebræorum per mare duxit exercitum. In novo testamento, virgo [9] regis aula cœlestis electa est ad salutem. Quid autem etiam viduitatis attexamus præconia, cum in evangelio, post virginis celeberrimum partum, Anna vidua subrogetur, *quæ vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua; & hæc vidua erat annorum* 84. *quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte?* Merito ab illis viduitas despicitur, quæ solet observare jejunia, quibus se dolent isti aliquo tempore esse maceratos, & propriam ulciscuntur injuriam, quotidianisque conviviis, usuque luxuriæ, laborem abstinentiæ propulsare desiderant. Qui nihil rectius faciunt, quam quod ipsi se suo ore condemnant. Sed enim metuunt, ne in istis illud jejunium reputetur. Eligant, quod volunt. Si aliquando jejunaverunt, gerant ergo boni facti sui pœnitentiam. Si nunquam, suam ergo ipsi intemperantiam & luxuriam confiteantur. [10] Et ideo dicunt, Paulum luxuriæ magistrum fuisse. At quis erit sobrietatis magister, si fuit ille luxuriæ, qui castigavit corpus suum, & in servitutem redegit, atque jejuniis multis se debitam Christo observantiam detulisse memoravit, non ut se suaque laudaret, sed ut nos quid sequeremur, doceret? Ille ergo luxuriam docuit, qui ait: *Quid adhuc, velut viventes, de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaveritis, ne gustaveritis, quæ sunt omnia in corruptelam:* [11] qui ait, *non in indulgentia corporis, non in honore aliquo ad saturitatem & diligentiam carnis, non in desideriis erroris, sed in spiritu, quo renovamur, esse vivendum.* Si parum est quod apostolus dixit, audiant prophetam dicentem: *Et cooperui in jejunio animam meam.* Ergo, qui non jejunat, intectus & nudus est, & patet vulneri. Denique, si Adam se texisset jejunio, non fuisset nudus effectus. Ninive se a morte jejunio

Exech. 44. *Matth.* 3. *Exech.* 44. *Psalm.* 113. *Jos.* 3. *Exod.* 17. *Deut.* 8. *Exod.* 14. *Exod.* 17. *Deut.* 8. 4. *Reg.* 6. *Matth.* 14. *Isa.* 19. *Exod.* 15. * *al.* virga *Luc.* 2. 1. *Cor* 9. *Coloss.* 2. 17. *Ibid.* *Ephes.* 4. *Psalm* 68 *Gen.* 3.

1 MS. Colbert. *quia nos qui inter te oviculas c* al. *quia in ostio contra oviculas*, utrobique corrupte.
2 al. *ista*; al. *se isti non damnare conjugia.* 3 al. *ministerium.*
4 AL. *dementia.* 5 al. *qui etsi carnem.* 6 Legitur in Breviario Romano sub Ambrosii nomine. AL. *Sed devii a via veritatis.* 7 al. *petra fontem profluum scaturivit.* 8 Soror Mosis. 9 Sic infra in Epist. Siricii pag. 672. *aula regis æterni.* 10 al. *& iidem.* 11 al. *qui etiam ait.*

Joan 5. Matth. 17. Marc. 9.

nio liberavit. Et ipſe dominus ait: *Non ejicitur hoc genus, niſi per orationem & jejunium.* Sed quid plura apud magiſtrum atque doctorem? cum jam dignum [1] præmium retulerint illi perfidiæ ſuæ, qui ideo huc venerunt, ne ſupereſſet locus, in quo non damnarentur, qui vere ſe Manichæos probaverunt, non credentes quia ex virgine utique veniſſet. Quænam hæc eſt ſuppar novorum Judæorum amentia? Si veniſſe non creditur, nec carnem creditur ſuſcepiſſe: ergo in phantaſmate viſus eſt, in phantaſmate crucifixus eſt. Sed nobis in veritate crucifixus eſt, in veritate redemptor eſt noſter. Manichæus eſt, qui abnegat veritatem qui carnem Chriſti negat; & ideo non eſt illis remiſſio peccatorum, ſed impietas Manichæorum, quam & clementiſſimus execratus eſt imperator, & omnes qui illos viderunt, quaſi quædam contagia refugerunt; ſicut teſtes ſunt fratres & compresbyteri noſtri, Creſcens, Leopardus & Alexander, ſancto ferventes ſpiritu, qui eos omnium execratione damnatos, Mediolanenſi ex urbe quaſi profugos repulerunt. Itaque Jovinianum, Auxentium, Germinatorem, Felicem, Plotinum, Genialem, Martinianum, Januarium & Ingenioſum, quos ſanctitas tua damnavit, ſcias apud nos quoque ſecundum judicium tuum eſſe damnatos. Incolumen te & florentiſſimum Deus noſter tueatur omnipotens, domine dilectiſſime frater. Item ſubſcriptio: Ego Eventius epiſcopus ſaluto ſanctitatem tuam in domino, & huic epiſtolæ ſubſcripſi. Maximus epiſcopus, Felix epiſcopus, Baſſianus epiſcopus, [2] Theodulus epiſcopus, ex juſſu domini epiſcopi Geminiani, ipſo præſente. Aper presbyter ſubſcripſi. Eutaſius epiſcopus, Conſtantius epiſcopus, Euſtaſius epiſcopus, * eo omnes ordine ſubſcripſerunt.

Notæ Severini Binii.

a Recognovimus.) Hæc epiſtola ſynodalis, a patribus Mediolanenſis concilii ſcripta. Cum enim per literas præcedentes a Siricio acceptas, Jovinianum ſententia pontificis condemnatum fuiſſe intellexiſſent, ſynodali judicio deſuper habito, in eamdem ſententiam deſcenderunt: & poſtea quid in ſynodo actum fuiſſet, per hanc ſynodicam, pontificem certiorem reddiderunt, ejuſque in condemnandis hæreticis ſolicitudinem laudarunt, & Joviniani errores rationibus & teſtimoniis refutarunt.

Patres Mediolanenſis concilii Siricium janitorem eccleſiæ vocant.

b Qui diligenter commiſſam tibi januam ſerves.) Horum patrum teſtimonio conſtat, Petrum & Petri ſucceſſorem Romanum pontificem, janitores eſſe illius oſtii, de quo Chriſtus Joannis c. 10. *Ego ſum oſtium; per me ſi quis introierit, ſalvabitur.* Et rurſus; *Qui non intrat per oſtium, ſed aſcendit aliunde, hic fur eſt & latro.* Legitime igitur ingrediuntur eccleſiam, quibus idem fores occluſerit.

EPISTOLA III. SIRICII PAPÆ

Ad Universos Orthodoxos.

I. *Ut indignus nullus efficiatur epiſcopus.*
II. *Ut ignotis ſacerdotium non detur.*
III. *Ut neophyti vel laici, ſacerdotes non fiant.*

Siricius Papa, orthodoxis per diverſas provincias.

I.

COGITANTIBUS nobis metum divini judicii, fratres cariſſimi, & poſt hanc vitam unumquemque, prout geſſerit, recepturum: quid in querelam veniat, tacere non licuit, ſed nobis loqui neceſſitas imperavit, dicente propheta: *Exalta ut tuba vocem tuam.* Et cui omnium eccleſiarum cura eſt, ſi diſſimulem, audiam, domino dicente: *Rejicitis mandatum Dei, ut traditiones veſtras ſtatuatis.* Quid enim aliud eſt rejicere mandatum Dei, quam privato judicio & humano conſilio novis rebus conſtituendis liberius delectari? Perlatum itaque eſt ad conſcientiam apoſtolicæ ſedis, contra eccleſiaſticum canonem præſumi, & quæ ita ſunt a majoribus ordinata, ut ne vel levi ſuſurro debeant violari, proprias quoſdam obſervationes novas inducere, & prætermiſſo fundamento, ſupra arenam velle [a] conſtruere, dicente domino: *Non tranſibis [b] terminos, quos conſtituerunt patres tui.* Quod & ſanctus quoque apoſtolus, novi & veteris teſtamenti prædicator, monet, in quo locutus eſt Chriſtus: *State*, inquit, *& tenete traditiones veſtras, quas didiciſtis, ſive per verbum, ſive per epiſtolam.* Qua de re videt veſtra ſinceritas, in ſacris miniſteriis aut in ordinationibus veſtris, quantum ſacerdotum magna cura & diligens ſolicitudo debeat obſervari. Denique ad Timotheum loquitur: *Manus cito nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Quod propterea memoratur, ut examine habito, & probitate morum & eccleſiaſtico labore ſit commendatior, qui vocatur in medium, ut ſummum ſacerdotium poſſit accipere, probatus judicio, non favore: ſuſceptus veritate, non gratia: apoſtolico ordine * functus, non præcipiti voluntate. De quo, cariſſimi, mihi ante veſtram ſinceritatem hujuſmodi literæ cucurrerunt, multo fratrum & conſacerdotum conſenſu, ut hac veſtra ſubſcriptione firmata eccleſiaſtica canonis diſpoſitio, quæ apud Nicæam tractata * eſt, confirmata, ſuo merito fundatiſſima permaneret: ut tales videlicet ad eccleſiaſticum ordinem permitterentur accedere, quales apoſtolica auctoritas jubet, non quales dico, vel eos, qui cingulo militiæ ſæcularis adſtricti, olim gloriati ſunt. Qui poſteaquam pompa ſæculari exulaverunt, aut negotiis reipublicæ optaverunt militare, aut mundi curam tractare, adhibita ſibi quorumdam manu, & proximorum favore ſtipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut epiſcopi eſſe poſſint, qui per traditionem & evangelicam diſciplinam eſſe non poſſunt. Quantis hoc aliquoties certatum eſt viribus? Sed nihil tale potuit [c] elici, quæ ratio non compellit. Etiam de longinquo veniant ordinandi, ut digni poſſint & plebis & noſtro judicio comprobari.

a conſtruere. Deut. 19. ibid. 27.
b transire. Prov. 22. 2. Theſſ. 2.
1. Tim. 5.
* fretus.
* for. eſt
for. eſt
c eligi.

II.

* Quantum illicitum ſit illud, æſtimari non poteſt, ut tranſeuntes (ſive ſimulent, ſive ſint monachi, quod ſe appellant, quorum nec vitam poſſumus ſcire, nec baptiſmum: quorum fidem incognitam habemus, nec probatam) nolint ſumptibus adjuvare, ſed ſtatim aut diaconos facere, aut presbyteros ordinare feſtinent, aut quod eſt gravius, epiſcopos conſtituere non formident. Carius apud illos, dari ſumptum tranſeunti, quam ſacerdotium non retento. Inde in ſuperbiam exaltantur, inde inſuper ad perfidiam cito corruunt, quia fidem veram in eccle-

* Quam.

1 al. *pretium*. 2 al. *Theodorus*.

ecclesiasticis toto orbe peregrini * discere non asseruntur.

III.

Certe illud etiam non fuit prætermittendum, ut quod semel aut secundo necessitas hæreticorum intulit, contra apostolica præcepta, velut lege licitum, * præsumi, neophytum vel laicum, qui nullo ecclesiastico functus fuerit officio, inconsiderate vel presbyterum vel diaconum ordinare: quasi meliores apostolis sint, quorum audeant mutare præceptum: Et qui non didicit, jam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum? Nec inter diaconos, nec inter alios clericos invenitur, qui sacerdotio dignus habeatur, sed ad condemnationem ecclesiæ, laicus postulatur? Quod ne fiat ultra, admoneo. Prædico, ut unam fidem habentes, unum etiam in traditione sentire debeamus, probantes nos unanimes atque concordes * pacifici in Christo, & in observationibus apostolicis habere caritatem. Medio itaque Patre & unigenito Filio ejus & Spiritu sancto, & unius divinitatis trinitate, convenio, ut in his fides catholica & disciplina nostra permaneat. Nec quisquam putet, tamquam ordinationes terrenas fieri, cum cœleste sit sacerdotium, ut fidelibus gloria maneat dignitatis ejusdem, & ante tribunal Christi exhinc non habeat, quod accuset.

* non.

---

[1] EPISTOLA IV. SIRICII PAPÆ.

Dilectissimis fratribus & coepiscopis per Africam, Siricius. [a]

CUM in unum plurimi fratres convenissemus ad sancti apostoli Petri reliquias, [b] per quem & apostolatus & episcopatus in Christo cœpit exordium, placueritque propter emergentes plurimas causas, quæ in aliquantis non erant causæ, sed crimina, ut de cetero solicitudo esset unicuique in ecclesia curam hujusmodi habere, sicuti apostolus prædicat Paulus, *Talem Deo ecclesiam exhibendam, non habentem maculam aut rugam*, ne per alicujus morbidæ afflatum ovis, conscientia nostra contaminata videretur. Qua de re, meliore consilio id sedit, propter eos maxime, qui in præsenti valetudine corporis, aut fessæ ætatis causa, adesse minime potuerunt, quo perpetuo istiusmodi forma servetur, literas tales dare placuit, non quæ nova præcepta aliqua imperent, sed quibus ea, quæ per ignaviam desidiamque aliquorum neglecta sunt, observari cupiamus; quæ tamen apostolica & patrum constitutione sunt constituta. Sicut scriptum est: *State, & tenete traditiones nostras, sive per verbum, sive per epistolam*: Illud certe vestram debet mentem, dilectissimi fratres, vehementius * excutere, ut ab omni labe sæculi istius immunes securique ad Dei conspectum veniamus. * Nec enim erimus immunes, qui & præsumus plebibus, cum scriptum sit: *Cui multum creditum fuerit, plus ab eodem requiretur*. Ergo, quoniam non pro nobis tantum, sed pro populo credito cogimur præstare rationem, populum disciplinam deificam & humilem erudire debemus. Extiterunt enim nonnulli, qui statuta majorum non tenentes, castitatem ecclesiæ præsumptione violarunt, voluptatem populi sequentes, Dei judicium non timentes. Ergo, ne pari more silentio connivere, atque adhibere consensum talibus videamur, unde gehennæ pœnas possimus incurrere, dicente domino: *Furem videbas, & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas*: hæc sunt, quæ deinceps, intuitu divini judicii, omnes catholicos episcopos expedit custodire.

* non.

Luc. 12.

Psalm. 49.

I. Ut extra conscientiam sedis apostolicæ, hoc est, primatis, nemo audeat ordinare. Integrum enim judicium est, quod plurimorum sententia [2] consequatur.

Dist. 64. Extra conscient.

II. Nec unus episcopus episcopum ordinare præsumat propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præstitum videatur. Hoc enim in synodo Nicæna constat esse definitum.

Nicænæ synod. c. 4.

III. Item, si quis post remissionem peccatorum, cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clerum admitti non debet.

IV. Ut mulierem, id est, viduam, clericus non ducat uxorem.

V. Ut is, qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad clerum.

VI. Ut de aliena ecclesia ordinare clericum nullus usurpet.

VII. Ut abjectum clericum alia ecclesia non admittat.

VIII. Ut venientes a Novatianis vel [3] Montensibus per manus impositionem suscipiantur ex eo quod rebaptizant.

[4] IX. Præterea, quod dignum & pudicum & honestum est, suademus quod sacerdotes & levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia in ministerio ministri quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios namque sic Paulus scripsit, dicens: *Abstinete, ut vacetis orationi*. Si ergo laicis abstinentia imperatur, ut possint deprecantes audiri: quanto magis sacerdos utique omni momento paratus esse debet, munditiæ puritate securus, ne aut sacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui si contaminatus est carnali concupiscentia, quid faciet? excusabit? Quo pudore, qua mente usurpabit? Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, cum dictum sit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum*? Qua de re, hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest jure etiam gentilitas accusare. * Forte creditur, quia scriptum est: *Unius uxoris virum*. Non * permanenti in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admisit, qui ait: *Vellem autem omnes homines sic esse, sicuti & ego*. Et apertius declarat, dicens:

1. Cor. 7.

Tit. 1.

* sed forte licere hoc creditur, 1. Tim. 3. Tit. 2.

* permanentem.

---

1 Hanc epistolam; quam saltem interpolatam Papebrochius in Propylæo Maii pag. 60. admonuit, emendatiorem e MS. cum Harduino damus.

2 In al. MS. & apud Gratianum, *sententiis confirmatur*. Hard. 3 MS. *vel Montienis*. Hard.

4 Hoc caput integrum describit Æneas Parisiensis lib. adversus Græcos tom. 7. spicileg. pag. 59. cum hoc titulo: *sanctus Siricius Papa in Ecclesia B. Petri Apostolorum Principis in Concilio residens, & fratribus, & coepiscopis per Africam Ecclesiastica jura describens, inter cetera hæc de pudicitia intulit. Præterea quod dignum, & pudicum &c.*

1. Cor. 7. Rom. 8. cens: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu.* [1]

Idem legitur in epist. Innocent. papæ I. ad Victricium. Hæc itaque, fratres, si plena vigilantia fuerint ab omnibus observata, cessabit ambitio, dissensio conquiescet, hæreses & schismata non emergent, locum non accipiet diabolus sæviendi, manebit unanimitas, iniquitas superata calcabitur. Caritas spiritali fervore flagrabit: pax prædicata labiis, cum voluntate concordabit. Pax utique Dei nostri, quam salvator ipse jam proximus passioni servandam esse præcepit, & hæreditario eam nobis jure dereliquit, dicens: Joan. 14. Phil. 2. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*: & dictum apostoli, *ut unanimes, unum sentientes, permaneamus in Christo; nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vindicantes; nec hominibus, sed Deo nostro salvatori placentes.* His præceptis omnibus si fideliter voluerimus obedire, custodiet dominus corpora nostra & animas nostras in diem, Rom. 2. *qua redditurus est unicuique juxta opera sua.* Si quis sane inflatus mente carnis suæ, ab hac canonis ratione voluerit evagari, sciat se & a nostra communione seclusum, & gehennæ pœnas habiturum. Præterea misericordia cum judicio esse debet. Talibus enim oportet labentibus manum porrigere, * qui sic currentem non pertrahant in ruinam. Data Romæ in concilio episcoporum octoginta, sub die octava Idus Januarii, Anno domini 385. * corr. 386. post consulatum Arcadii Augusti & Bautonis, virorum clarissim. consulum.

* for. qui cum.

EPISTOLA MAXIMI AD SIRICIUM PAPAM.

Siricius papa a Maximo catholicæ fidei confessionem literis postulaverat; quibus ipse respondet, se & catholicam fidem profiteri, & sibi esse propositum, ut orthodoxa fides illæsa & inviolabilis perseveret. De Agricii etiam cujusdam presbyteri ordinatione, & de Manichæorum sceleribus agit.

Victor Maximus perpetuus triumphator Augustus domino vere sancto apostolico viro Siricio salutem.

ACCEPIMUS literas sanctitatis tuæ, quæ nobis fuere gratissimæ, quæque plane & nomini sacerdotis, & dignitati urbis splendidissimæ convenirent. Fidei vero catholicæ, de qua clementiam nostram consulere voluisti, quo majus circa me & speciale judicium divinitatis experior, hoc me confiteor curam habere majorem; qui videlicet ad imperium ab ipso statim salutari fonte conscenderim, & cui in omnibus semper conatibus atque successibus Deus fautor affuerit, cujusque hodie, & ut spero perpetuo protector & custos esse dignetur, pater carissime. Judicium de presbyteris ad sacerdotes spectat. Ceterum de Agricio, quem indebite ad presbyterii gradum conscendisse commemoras, quid religioni nostræ catholicæ possum præstare reverentius, quam ut de hoc ipso, cujuscemodi esse videatur, catholici judicent sacerdotes? Quorum conventum ex opportunitate omnium, vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque provincias commorantur, in qua elegerint urbe, constituam, ut iisdem residentibus & cognoscentibus, quid habeat consuetudo, quid legis sit, judicetur. Hæc enim quæ libris sunt asserenda, & majorum nostrorum religiosissimis constitutis, ipsi possunt melius astruere, qui norunt. Ceterum id nobis animi & voluntatis esse profitemur, ut fides catholica, procul omni dissensione submota, concordantibus universis sacerdotibus, & unanimiter Deo servientibus, illæsa & inviolabilis perseveret. Nam noster adventus ita inquinata aliqua, & sceleratorum labe polluta deprehendit & reperit, ut nisi nostra provisio atque medicina, quæ ex Dei summi timore veniebat, his opem celeriter attulisset, ingens profecto divulsio atque perditio fuisset exorta, & vix sananda postea vitia concrevissent. Ceterum quid adhuc proxime proditum sit Manichæos sceleris admittere, non argumentis, neque suspicionibus dubiis vel incertis, sed ipsorum confessione inter judicia prolatis, malo quod ex gestis ipsis tua sanctitas, quam ex nostro ore cognoscat: quia hujusmodi non modo factu turpia, verum etiam fœda dictu, proloqui sine rubore non possumus. *Manu imperatoris:* Divinitas te servet per multos annos.

Loca pecialia in ea

JACOBI SIRMONDI S. J. NOTÆ NUNC PRIMUM EDITÆ.

Ex Labbei Tom.

FAcit in hac epistola idque præ se fert Maximus, quod æquis & Christianis principibus semper in more fuit, quodque observatum a Constantino jam animadvertimus, ut causas ecclesiasticas ecclesiæ tractandas permitterent. Presbyteri enim causam, qui non legitime ordinatus ferebatur, in synodo episcoporum discuti & examinari voluit. Clericos nempe, ut Honorii lex dicit, non nisi apud episcopos accusari convenit. L. XLI. cod. Theod. de episcopis, ecclesiis, & clericis.

Manichæos.) Tiro Prosper de eadem re in chronico Pithœano: *Apud Treviros Manichæi deprehensi, summo Maximi studio exterminati.* Non dubium Priscillianistas designari de quibus proxime actum in synodo Burdigalensi ac Trevirensi. Priscillianistarum enim hæresis, teste Augustino de hæresibus cap. LXX. Gnosticorum & Manichæorum dogmata permixta sectabatur. Proinde priusquam suo nomine celebrarentur, alii Gnosticos illos appellabant, ut Sulpitius Severus lib. II. historiæ, alii non minus apte Manichæos. Tanta enim fuit inter utrosque, quod Leo magnus ad Turibium scribit, errorum cognatio, ut solis nominibus discerni viderentur. Unde & pars Manichæi Priscillianus scite ab Hieronymo dictus est in epistola ad Ctesiphontem.

EPI-

1 Hæc eadem ita referuntur a Ferrando Diac. in Breviatione Canonum. I. cap. VI. *Ut Episcopus a tribus ordinetur, consentientibus aliis per scripta cum confirmatione Metropolitani, vel Primatis.* Concil. Zellenf. ex Epistola Papæ Siricii. II. cap. VI. *Ut unus Episcopus Episcopum non ordinet: Excepta Ecclesia Romana.* Concil. Zellenf. ex Epistola Papæ Siricii. III. cap. III. *Ut qui post baptismum sæculari militiæ nomen dederit, ab ordinatione arcentur.* Concil. Zellenf. IV. & V. cap. 130. *Ut Mulierem Clericus non ducat uxorem: & ut is, qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad clerum.* Concil. Zellenf. ex Epistola Siricii. VI. Non est apud Ferrandum. VII. cap. 138. *Ut abjectum Clericum alia Ecclesia non admittat.* Concil. Zellenf. ex Epistola Papæ Siricii. VIII. cap. 174. *Ut venientes a Novatianis vel Montensibus per manus impositionem suscipiantur.* Concil. Zellenf. ex Epistola Papæ Siricii. IX. cap. 16. *Ut Episcopi, presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abstineant.* Concil. Zellenf.

EPISTOLA MAXIMI AD VALENTINIANUM AUGUSTUM.

Valentinianus junior Augustus, Justina matre, quæ Arianæ hæresi erat addicta, instigante, Mediolani S. Ambrosium, & ceteros catholicos acriter insectabatur: qua re cognita Maximus Valentinianum hortatur, ut paternam imitatus religionem, a vi ecclesiis & sacerdotibus inferenda abstineat.

NISI clementiæ nostræ circa serenitatem tuam fides simplex esset, & gratia plena concordiæ, confido etiam, quod commoda rationibus meis esse possent hæc, quæ nunc agi dicuntur in partibus tranquillitatis tuæ, catholicæ legis turbatio atque convulsio. Quid enim optandum possit esse ei, si quis esset inimicus, quam adversus ecclesias Dei, hoc est, adversus Deum ipsum, & aliqua moliri, & ubi error excusabilis non est, ibi velle peccare? Sed quoniam serenitati nostræ & in Deum religio major, quam violari etiam ab inimicissimo quoque non optabile nobis arbitramur, & circa sereniſſimam juventutem tuam tam arcta nostri cura, tam sedula est, ut recte facta magis nos sua, quam errata delectent: idcirco perennitatem tuam credidimus commonendam, ut introspecta ratione nominis summi, & majestatis ipsius considerata potentia, quid agere debeas, solida mente perpendas. Audivi enim (nam fama non patitur occultari, præsertim quod agatur in populos) novis clementiæ tuæ edictis ecclesiis catholicis vim illatam fuisse, obsideri in basilicis sacerdotes, mulctam esse propositam, pœnam capitis adjectam, & legem sanctissimam sub nomine nescio cujus legis everti. Hoc quam grave sit, poteris intueri, si Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubesco, si quam crediderit serenitas tua astruere vellem rationem, & Dei agere causam. Quid enim si hoc solum esset? Si enim jam per tot sæcula coalita & confirmata mutare, parvamne excitare discordiam videretis? ipsis humanis legibus in hac mortalitate habet nostra reverentiam consuetudo, & in re jam vetusta atque usitata aliquid novum feciſſe, reprehensio est. Italia omnis atque Africa hoc sacramento credunt, hac fide gloriantur Gallia, Aquitania, omnis Hispania, Roma ipsa venerabilis, cujus etiam in hac parte principatus est, quod Deum sicuti sequi voluit, agnovit. Confitebor ipse quod non sine mœrore dictum est, solum dissentiebat Illyricum; utinam quod errasset, non extaret exemplum. Utinam illud incolume Arianæ legis Mursinense oppidum permaneret, & non ad judicium quondam erroris miseri concidissent, quia ipsos erudisset auctores, ne præcipua irati numinis ultione procumberet: periculose, mihi crede, divina tentantur. Venerabilis memoriæ D. Valentinianus pater clementiæ tuæ, hac fide fideliter imperavit. Nihil ille attingere voluit, quod bene constitutum videbat. Hi certe sub eodem episcopi jam fuerunt. Quæ tanta mutatio, ut qui antea sacerdotes, nunc sacrilegi judicentur? Iisdem certe præceptis, iisdem sacramentis dicati, eadem fide credunt, qui ante crediderunt. An putat venerabilis mihi serenitas tua conceptam semel in animis hominum religionem, quam Deus ipse constituit, posse convelli? quantæ ex hoc discordiæ excitabuntur? quantæ contentiones oborientur? quam crebræ ac pestiferæ seditiones? quanta & quæ pervenientia ad Deum vota justorum? cum inter Christianos (quod dictu nefas sit) quædam persecutionis imago nascatur. Videris in quam partem hanc sedulitatem nostram interpreteris? nullo certe majori genere curam meam circa clementiam tuam probare tibi possem, quam si te horter, ut desinas. Puto enim recognosces, quod nemo hoc suaderet inimicus. Hæc amabiliter a nobis dicta esse opto ut intelligas, spero quod credas: unde æquum admodum est, ne sancto numini dicata convellas. Italiam omnem, & venerabilem Romam, ceterasque provincias suis ecclesiis, suis sacerdotibus reddas, neque te medium interseras, cum fas sit justius eos, qui a catholica ecclesia Arianorum interpretatione discesserint, errorem suum vera religione mutare, quam recte sentientibus suam immittere pravitatem.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Sequentem ad Illyricianos epistolam sub nomine Siricii papæ edidit Lucas Holstenius cum pluribus aliis ad concilia spectantibus quæ anno tandem Christi 1662. vulgata sunt, cum antea falso tributa fuerit S. Ambrosio, sitque ordine quinta inter ejus epistolas. Falso, inquam, cum ejusdem S. Ambrosii expressa habeatur in eadem epistola mentio. Porro non addidit Holstenius, ex conjectura ne, an ex ms. aliquo, eoque probæ notæ codice, emendationem illam fuerit aggressus, quod tamen scire lectores plurimum intererat ob rei momentum: neque enim defuere qui cum Jacobo Almaino, Thoma de Vio card. Cajetano, aliisque, decessori Siricii Damaso eamdem tribuerent.

[1] *Dilectissimis fratribus Anysio & ceteris episcopis per Illyricum constitutis Siricius.*

[2] ACCEPI literas vestras de Bonoso episcopo, quibus vel pro veritate, vel pro modestia nostram sententiam scisciteri voluistis. Sed cum hujusmodi fuerit concilii Capuensis judicium, ut finitimi Bonoso atque ejus accusatoribus judices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum episcopo Thessalonicensi de ejus factis [3] vel cognoscerent, advertimus quod nobis judicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus, recte de iis quæ comprehendit vestrorum scriptorum series, decerneremus. Vestrum est igitur qui hoc recepistis judicium, sententiam ferre de omnibus, nec refugiendi, vel elabendi, vel accusatoribus vel accusato copiam dare. Vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Denique cum Bonosus episcopus post judicium vestrum misisset ad fratrem nostrum Ambrosium, qui ejus sententiam consuleret, interdictam sibi ecclesiam irrumpere atque ingredi, responsum est ei, quod nihil temerandum foret, sed omnia modeste patienter ordine gerenda, neque contra sententiam vestram tentandum aliquid, ut quod videretur

1 Unde hunc titulum hauserit Holstenius, nullum MS. codicem appellat. MSS. plerique omnes hunc titulum præfigunt: *De Bonoso Episcopo*. In Colbert. additur; *Ambrosius Theophilo*. Scripta est hæc epistola anno 389. *Harduinus*. 2 Incipit epistola MSS. ab his verbis: *De Bonoso direxistis Episcopo*, subintellige, *literas*. Harduinus.
3 al. *vel scriptis cognoscerent*.

vobis juſtitiæ convenire, ſtatueritis, quibus hanc ſynodus dederat auctoritatem. Ideo primum eſt ut ii judicent, quibus judicandi facultas eſt data. Vos enim totius, ut ſcripſimus, ſynodi vice decernitis; nos quaſi ex ſynodi auctoritate judicare non convenit. Sane non poſſumus negare de Mariæ filiis jure reprehenſum; meritoque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quod ex eodem utero virginali, ex quo ſecundum carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegiſſet dominus Jeſus naſci per virginem, ſi eam judicaſſet tam incontinentem fore, ut illud genitale dominici corporis, illam [1] aulam regis æterni, concubitus humani ſemine coinquinaret. Qui enim hoc adſtruit, nihil aliud niſi perfidiam Judæorum adſtruit, qui dicunt eum non potuiſſe naſci ex virgine. Nam ſi hanc accipiant a ſacerdotibus auctoritatem, & videatur Maria partus fudiſſe plurimos, majore ſtudio veritatem fidei expugnare contendent. Et ubi eſt illud quod ſcriptum eſt, dicente domino ad matrem de Joanne evangeliſta: *Mulier ecce filius tuus*: & rurſus ad Joannem de Maria: *Ecce mater tua?* Quid ſibi iſtud vult, quod cum in cruce dominus poſitus peccatum mundi tolleret, pronunciavit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, niſi ut claudar ſua ora perfidia; obmuteſcat, ne matrem domini aliquo audeat temerare convicio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor, quod deſponſata fuerit viro tantummodo Joſeph, nulla tamen conjugalis coitus conſuetudine tori jura cognoverit. Neque enim eam ſuſcepturam ex Joſeph filios a viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium evangeliſta, dicens quod ſuſcepit eam diſcipulus [2] in ſuam. Numquid ergo divortium fecit? numquid a viro abduxit atque abſtulit? Ergo qui hoc legit in evangelio, quomodo quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filii eſt de matris integritate; hæc Mariæ locuples integri pudoris hæreditas; hic totius finis conſummationis. Denique hoc dixit, & emiſit ſpiritum, conſummas omne myſterium bono fine pietatis. Legimus etiam & omnia percurrimus vel de eo quod fratri noſtro & coepiſcopo Baſſo in conſortium regendæ eccleſiæ datus eſt Senecio, vel de ceteris, unde veſtræ normam expectamus ſententiæ,

Rom. 6.

Joan. 19.

Matth. 1.

Joan. 19. 29.

Observatio Philippi Labbe, S. J.

In ſynodo Romana ſub Bonifacio II. papa extat epiſtola ejuſdem Siricii ad eundem Anyſium archiepiſcopum Theſſalonicenſem fragmentum, quod ſuo tempore repræſentabitur cum aliis ibidem recitatis.

Ceterum acta ſequentis concilii Burdigalenſis adverſus Priſcillianiſtas dicitur penes ſe habuiſſe, vir clariſſimus, amicus olim noſter, R. P. Hieronymus Vignierius Oratorii D. N. J. C. presbyter; verum poſt ejus obitum jam aliquot elapſis annis nemo quod ſciam e tenebris illa in publicam lucem aſſeruit; an unquam proditura ſint, quis novit? certe illa docti omnes expectant efflagitantque ab indignis injuſtiſque, ſi qui ſint, poſſeſſoribus dicam, an incubatoribus.

DECRETA ALIA
Siricio Papæ adscripta

Ex veteri Codice quondam Herovalio nunc vero Germanenſi eruit Pater Conſtant.

Tit. LIV.

In epiſtola Siricii Papæ ad Geneſium Epiſcopum cap. XII. Si ſanus vir leproſam duxerit uxorem aut poſtmodum ei ſupervenerit lepra ſeparentur ne concepti filii lepra maculentur. Fas namque eſt ut mundus ad mundam jungatur.

Ibid. Tit. XVIII.

In epiſtola Siricio Papæ ad Geneſium Epiſcopum Her. (cap.) XIII. Presbyter qui dicit ſe neſcire ſi Epiſcopus fuit, qui eum ordinavit, at aliquanto tempore Miſſas fecit, & poſtea dimiſſo officio uxorem duxit; hunc pſeudopresbyterum quis ambigat eſſe deteſtabilem? Pro quo omni modo abiiciendus eſt, & in monaſterio ad pœnitentiam omni tempore vitæ ſuæ retrudendus.

Ibid. Tit. XXIII.

In epiſtola S. Siricii Papæ H. R. (cap.) XIV. Presbyter, qui in vino baptizat proximo * neceſſitate ut æger non periclitetur pro tali re nulla ei culpa adſcribatur. Si vero aqua aderat; & neceſſitas talis non urgebat hic communione privetur, & pœnitentiæ ſubmittatur: inſtans vero ille ſi in Sancta Trinitate baptizatus eſt in eo baptiſmo permaneat.

* apud proma

H. R. (cap.) XV. ſi infantem in periculo conſtitutum proxima neceſſitate cum vaſe aut cum manibus atque in nomine S. Trinitatis baptizaverit firmiter permanebit, præſertim cum neceſſitas hoc expoſcit.

De presbytero qui ignorat orationem Dominicam.

H. R. (cap.) XVI. Presbyter qui orationem Dominicam non tenet, nec ſymbolum, neque Pſalmos, ſi Epiſcopus fuit qui eum benedixit hic primum omnium dignitatem quam illicite præſumpſit amittat & ſub diſtincta pœnitentia omni tempore vitæ ſuæ in monaſterio degat. Infantes vero quos in ſancta Trinitate baptizavit baptizati permaneant.

H. R. (cap.) XVII. Qui vero ita baptizant ut dicant: In nomine Patris mergo, in nomine Filii mergo, & Spiritus Sancti mergo, ii qui ita ſunt baptizati ac ſi ruſtice tamen in nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt.

Edita ſunt hæc inter reſponſa Stephani II. Papæ Reſponſ. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. & eidem Stephano tribuuntur.

CON-

1 Sic in epiſtola Ambroſii ſupra pag. 665. *Virgo, regis aula cœleſtis.* 2 Plures MSS. *in ſua.*

CONCILIUM BURDIGALENSE

ADVERSUS PRISCILLIANISTAS,

eorumque auctorem Priscillianum,

Arcadio Augusto & Bautone consulibus congregatum, anno Christi CCCLXXXV. *Siricii Papæ I. Maximi Imperatoris* II.

* DAMNATI jam antea fuerant Priscillianistæ a synodo Cæsarauguſtana, tum deinde Gratiani imperatoris rescripto relegati. Sed cum a Gratiano eodem rescriptum alterum elicuissent, quo restitui ecclesiis jubebantur, egit Ithacius præcipuus illiorum insectator cum Maximo, qui tum cæso Gratiano Gallias obtinebat, ut de iis judicium instauraretur; quod factum est in hac synodo Burdigalensi. Ad quam cum deducti fuissent inter ceteros Instantius & Priscillianus, Instantio episcopatus abrogatus est; Priscillianus vero, ut synodi judicium evaderet, ad principem provocavit: cujus postmodum sententia capitis damnatus est. Quæ omnia fusius exequitur Sulpitius Severus libro II. sacræ historiæ. De synodo autem nostra his verbis: *Quibus*, inquit, *permotus imperator, datis ad præfectum Galliarum, atque ad vicarium Hispaniarum literis, omnes omnino, quos labes illa involverat, deduci ad synodum Burdigalensem jubet. Ita deducti Instantius & Priscillianus, quorum Instantius prior jussus causam dicere, postquam se parum expurgabat, indignus esse episcopatu pronunciatus est: Priscillianus vero, ne ab episcopis audiretur, ad principem provocavit. Permissumque id nostrorum inconstantia: quia aut sententiam in refragantem ferre debuerant; aut si hi ipsi suspecti habebantur, aliis episcopis audientiam reservare, non causam imperatori de tam manifestis criminibus permittere. Ita omnes, quos causa involverat, ad regem deducti.* Prosper item in chronico, *Arcadio & Bautone consulibus, Priscillianus in synodo Burdigalensi se damnandum intelligens, ad imperatorem Maximum provocavit: auditusque Treviris ab Evodio præfecto prætorio, a Maximo gladio addictus est, cum Eucrocia Delphidii rhetoris conjuge, & Latroniano, aliisque erroris consortibus.*

NOTA SEVERINI BINII.

a Concilium.) Cum Priscillianus Cæsarauguſtano concilio damnatus, Gratiani rescripto restitutus fuisset, Ithacius apud Maximum imperatorem eumdem vicissim citra protestationem, de hæresi aliisve criminibus accusavit, mortisque supplicio dignum denunciavit. Maximus imperator his accusationibus permotus, hanc Burdigalensem synodum indici, atque Priscillianum cum Instantio ad eam citari & adduci mandavit. Ubi causam dixissent, Instantius episcopatu indignus pronunciatus est. Priscillianus se damnandum intelligens, ad principem provocavit. Cum judices appellationi male detulissent, eamque contra jus & constitutiones ecclesiæ admisissent, Treviris hæresiarcha auditus, bis convictus, tandem cum quibusdam aliis jussu Maximi gladio est occisus. Hæc ex Severo lib. 2. & Prosper. chron. & Baron. ann. 385. num. 22. 23. & 24.

Causa concilii

Priscillianus hæresiarcha bis convictus Treviris obtruncatur.

CONCILIUM ROMANUM

SUB SIRICIO.

a Concilium Romanum.) Anno Christi 386. ipso mense Januario, Romæ in basilica S. Petri celebratum est concilium octoginta episcoporum, ad collapsam disciplinam in Africana ecclesia restaurandam. In synodo nihil decretum, quod non apostolicis aut Nicænis canonibus ante constitutum fuerat. Unde concilium, quod nominatur Carthaginense, cœlibatum sacrorum ministrorum, non ex lege Siricii, sed apostolica auctoritate institutum sibi vendicat. Quos in synodi epistola Siricius pontifex Montenses appellat, Donatistas fuisse, sciendum est: sic dictos, quod in montibus agere & convenire solerent.

Innovatæ constitutiones hujus concilii, in concilio Teleptensi, sub Honorio imperatore in Africa celebrato, recitatæ fuerunt. Vide Baron. ann. 386. num. 2. & 3.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI ad an. Chr. 386. num. 2.

IN hoc Concilio conditi sunt novem canones, qui continentur in epistola Siricii Papæ ad Episcopos per Africam data, & a Labbeo supra relata pag. 669. De cujus epistolæ *data Romæ in Concilio Episcoporum octoginta sub die 8. Idus Januarii post Consulatum Arcadii Augusti, & Bautonis*, &c. integritate dubitat Papebrochius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum veterum Pontificum. *Insolens*, inquit Papebrochius, *formula, eoque difficilius recipienda, quod annus per priorem Consulatum signetur, quo tamen anno magistratum illum iniisse sciebantur Honorius N. P. & Fl. Erodius: quanto enim major fuit hujus Consulatus lætitia per Imperium, tanto minus debuerunt hæc nomina silere. Neque dubites, utrum Romæ sciri tam cito potuerit, quinam Constantinopoli declarati fuerint Consules, cum soliti fuerint pluribus mensibus antea nominari & publicari, qui erant cum novo anno magistratum inituri; ex eoque die glorioso designati Consulis titulo honestari.* Sed levis hæc conjectura. Jamdiu enim ea formula in usum vocata erat, & quia in Occidente initio anni sæpe sciri

1 Ex Jacobo Sirmondo Soc. Jesu. 2 Zellense vocat hoc Concilium Harduinus in Indice Concil. tom. 1. sed perperam, cum Zellense, seu Telense spectet ad an. 418. atque in eo lecta fuerit Epistola Synodica hujus Romani Concilii.

ri non poterat, qui Conſul in Oriente deſignatus fuiſſet, & viceverſa, in cujuſque arbitrio relictum uti hac formula, *poſt Conſulatum*, vel ſolius Occidentalis Conſulis nomine Acta publica fignare in Occidente, & ſolius Conſulis Orientalis in Oriente, ut in diſſertatione Hypatica oſtendi. Præterea, quando qui anno præcedenti Conſulatum geſſerant, illuſtriores erant, præfata formula ſæpe uſurpata. Quare cum Arcadius Auguſtus eſſet, non mirum ſi in Concilio Romano ea formula adhibita fuerit. Denique valde incertum, an Romæ Honorii deſignatio hujus anni initio innotuerit; tardius A enim Conſules creati videntur, quod in tractatione pacis Theodoſium ac Valentinianum inter, & Maximum tyrannum conventum fuerit, ut Evodius, qui præfecturam Galliarum ſub Maximo gerebat, Conſul in Occidente procederet. Ex ea itaque ſubſcriptione potius inferendum, pacta fœderis anno præcedenti in finem vergente tranſacta eſſe, eamque ob rem Conſules, qui in hunc annum deſignati fuerant, tardius nunciatos. Ex hoc dubio aliud Papebrochio natum, quod nempe epiſtola interpolata fuerit; ſed illo ſublato, iſtud negotium faceſſere non poteſt.

CONCILIUM TREVIRENSE,

IN QUO ITHACIUS PRISCILLIANI

Accuſator abſolutus. Felix Trevirorum epiſcopus Martino præſente ordinatus eſt, Honorio N. P. & Evodio V. C. conſulibus.

Anno Chriſti CCCLXXXVI. *Siricii Papæ* II. *Maximi Imperatoris* III.

REPREHENDERANT in Ithacio multi, B quod Priſcillianum, ejuſque ſocios, præter morem eccleſiaſticum, in cauſa capitis inſectaretur. Quo nomine a S. Martino ante judicium, ut ab accuſatione deſiſteret, ſæpe admonitus; poſt necem vero Priſcilliani, a Theognoſto epiſcopo palam damnatus eſt. Hinc epiſcoporum in duas partes factum diſcidium: aliis quibus ſanior mens erat, Ithacii communionem vitantibus; aliis metu regis, qui homini favebat, cum illo communicantibus. Ex hoc genere ii fuerunt, qui ad ſynodum Trevirenſem hoc anno Felicem epiſcopum ordinaturi convenerant. Nam & Ithacium nulla ob eam rem culpa teneri in ſynodo pronunciarunt, & Maximo auctores fuerunt, tum ut tribunos in Hiſ- C paniam cum jure gladii mitteret, qui ejus ſectæ convictos vita boniſque ſpoliarent: tum ut Martinum, qui per eos dies ad comitatum venerat, ad ipſorum communionem vi regia impelleret. Ad quam quidem Martinus, cum aliter reis veniam, quam precabatur, & ne tribuni ad Hiſpanias pergerent, impetrare non poſſet, inflecti ſe tamdem paſſus, ſynodumque ingreſſus, ordinationi Felicis interfuit. Sed facti mox pertæſus, ab Ithacianæ partis communione in poſterum ſemper abſtinuit. Hæc rerum ſumma. Reſtat ut Severum ſingula in dialogis uberius narrantem audiamus.

Veniam, inquit, *ad illud, quod propter notam temporum Martinus ſemper occultavit, ſed nos celare non potuit: in quo eſt illud miraculi, quod facie ad faciem cum eo eſt angelus collocutus. Maximus imperator, alias ſane bonus, depravatus conſiliis ſacerdotum, poſt Priſcilliani necem, Ithacium epiſcopum Priſcilliani accuſatorem, ceteroſque illius ſocios, quos nominari non eſt neceſſe, vi regia tuebatur ne quis eis crimini daret, opera illius cujuſcumque modi hominem fuiſſe damnatum. Interea Martinus multis gravibuſque laborantium cauſis ad comitatum ire compulſus, procellam ipſam totius tempeſtatis incurrit. Congregati apud Treviros epiſcopi tenebantur; qui quotidie communicantes Ithacio, communem ſibi cauſam fecerant.*

His ubi nunciatum eſt inopinantibus adeſſe Martinum, totis animis labefactati muſſitare & trepidare cœperunt. Et jam pridie imperator ex eorum ſententia decreverat tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehenſis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin ſanctorum etiam maximam turbam tempeſtas iſta depopulatura eſſet, parvo diſcrimine inter hominum genera. Etenim tum ſolis oculis judicabatur, cum quis pallore potius, aut veſte, quam fide hæreticus exiſtimaretur. Hæc nequaquam placitura Martino epiſcopi ſentiebant: ſed male conſciis illa vel moleſtiſſima erat cura, ne ſe ab eorum communione adveniens abſtineret, non defuturis qui tanti viri conſtantiam præmiſſa auctoritate ſequerentur. Ineunt cum imperatore conſilium, ut miſſis obviam magiſterii officialibus, urbem illam propius vetaretur accedere, niſi ſe cum pace epiſcoporum ibi conſiſtentium adfore fateretur.

Quos ille callide fruſtratus, profitetur ſe cum pace Chriſti eſſe venturum. Poſtremo ingreſſus nocturno tempore adiit eccleſiam tantum orationis gratia: poſtridie palatium petiit. Præter multas, quas evolvere longum eſt, has principales petitiones habebat, pro Narſete comite, & Leucadio præſide, quorum ambo Gratiani partium fuerant, pertinacioribus ſtudiis, quæ non eſt hujus temporis explicare, iram victoris emeriti. Illa præcipua cura, ne tribuni cum jure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur. Pia enim erat ſollicitudo Martino, ut non ſolum Chriſtianos, qui ſub illa erant occaſione vexandi, ſed ipſos etiam hæreticos liberaret. D Lib. 3. De V. Martin.

Verum primo die atque altero ſuſpendit hominem callidus imperator, ſive ut rei pondus imponeret, ſive quia nimis ſibi implacabilis erat, ſeu quia, ut plerique tum arbitrabantur, avaritiæ repugnabat: ſiquidem in bona eorum inhiaverat. Fertur enim ille vir, multis boniſque actibus præditus, adverſus avaritiam parum conſuluiſſe, niſi fortaſſe regni neceſſitate, quippe exhauſto ſuperioribus principibus reipublicæ ærario, pene ſemper in expeditione atque procinctu bellorum civilium conſtitutus, facile excuſabitur quibuslibet occaſionibus

1 Cum Severus Sulpitius admoneat S. Martinum poſt hoc Concilium ſexdecim annos vixiſſe, & Martinus obierit anno Chr. 400. ut probat Pagius in peculiari diſſertatione de obitu S. Martini, hoc Conciſtum ad an. 384. & ſub Damaſo revocandum, ut fecit Harduinus in Ind. Concil. tom. 1.

nibus subsidia imperio paraviſſe. Interea epiſcopi, quorum communionem Martinus non inibat, trepidi ad regem concurrunt, prædamnatos ſe conquerentes: actum eſſe de ſuo omnium ſtatu, ſi Theognoſti pertinaciam, qui eos ſolus palam lata ſententia condemnarat, Martini armaret auctoritas: non oportuiſſe hominem recipi mœnibus: illum jam non defenſorem hæreticorum eſſe, ſed vindicem: nihil actum morte Priſcilliani, ſi Martinus exerceat illius ultionem. Poſtremo proſtrati cum fletu & lamentatione poteſtatem regiam implorant, ut utatur adverſus unum hominem vi ſua. Nec multum aberat, quin cogeretur imperator Martinum cum hæreticorum ſorte miſcere.

Sed ille, licet epiſcopis nimio favore eſſet obnoxius, non erat neſcius Martinum fide, ſanctitate, & virtute cunctis præſtare mortalibus. Alia longe via ſanctum vincere parat. Ac primo ſecreto accerſitum blande appellat. Hæreticos jure damnatos more judiciorum publicorum potius quam inſectationibus ſacerdotum: non eſſe cauſam, qua Ithacii, ceterorumque partis communionem putaret eſſe damnandam: Theognoſtum odio potius quam cauſa feciſſe diſcidium: eumdemque tamen ſolum eſſe, qui ſe a communione interim ſeparavit; a reliquis nihil novatum. Quin etiam ante paucos dies habita ſynodus Ithacium pronunciaverat culpa non teneri. Quibus cum Martinus parum moveretur, rex ira accenditur, ac ſe de conſpectu ejus abripuit: & mox percuſſores bis, pro quibus Martinus rogaverat, diriguntur. Quod ubi Martino compertum jam noctis tempore eſt, palatium irrumpit, ſpondet, ſi parceretur, ſe communicaturum, dummodo ut & tribuni jam in excidium eccleſiarum ad Hiſpanias miſſi retraherentur. Nec mora interceſſit: Maximus indulget omnia.

Poſtridie Felicis epiſcopi ordinatio parabatur, ſanctiſſimi ſane viri, & plane digni, qui meliore tempore ſacerdos fieret. Hujus diei communionem Martinus iniit, ſatius æſtimans ad horam cedere, quam his non conſulere, quorum cervicibus gladius imminebat. Verumtamen ſumma vi epiſcopis nitentibus, ut communionem illam ſubſcriptione firmaret, extorqueri non potuit. Poſtero die ſe inde proripiens, cum revertens in via mœſtus ingemiſceret ſe vel ad horam noxiæ communioni fuiſſe permixtum: haud longe a vico, cui nomen eſt Andethanna, qua vaſtas ſolitudines ſilvarum ſecreta patiuntur, progreſſis paululum comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris ac facti, accuſante ac defendente invicem cogitatione, pervolvens. Adſtitit ei repente angelus: Merito, inquit, Martine compungeris, ſed aliter exire nequiſti. Repara virtutem, reſume conſtantiam, ne jam non periculum gloriæ, ſed ſalutis incurreris. Itaque ab illo tempore ſatis cavit cum illa Ithacianæ partis communione miſceri. Ceterum cum quoſdam ex energumenis tardius quam ſolebat, & gratia minore curaret, ſubinde nobis cum lacrymis fatebatur, ſe propter communionis illius malum, cui ſe vel puncto temporis neceſſitate non ſpiritu miſcuiſſet, detrimentum ſentire virtutis. Sedecim poſtea vixit annos: nullam ſynodum adiit, ab omnibus epiſcoporum conventibus ſe removit.

[a] PROFESSIO FIDEI CATHOLICÆ

[a] in qq. libris inſcribitur, Liber S. Martini epiſcopi de ſancta Trinitate, ut obſervavit R. P. Sirmondus.

DE TRINITATE

Quæ in veteribus membranis S. Martino Turonenſi epiſcopo adſcribitur.

CLEMENS Trinitas eſt una divinitas. Ut autem per ſacramentum cognoſcatur, unitas eſt ab eo qui eſt, & Spiritus ſanctus a quo qui eſt & unigenitus: ſic exiſtens divinæ naturæ lucis, ſpiritus, a ſeſe per naturam, per ſubſtantiam majeſtatis, poteſtatis, virtutis, divinæ lucis, unus in duobus & uterque in idipſum. Pater in Filio, Filius in Patre, uterque in Spiritu ſancto. Sic tribus perſonis confitemur corpus præſcientiæ, quod ſuper omnia cuncta concludit. In hoc myſterium ergo credimus, eſſe ex nullis extantibus cuncta orta. Quod myſterium mens humana concipere non poteſt, nec oratoria lingua enarrare, neque diffuſi ſermonis bibliothecarum volumina. Si totum mundum libri repleant, divina ſcientia non poſſit inenarrabilis enarrari: qui eſt indicibilis, nullo modo poſſit deſcribi, neque concludi, aut verbum, aut ſubſtantia propria divinitatis ſuæ, qui eſt fons divinæ lucis, luminis, ſubſtantiæ ſuæ natura. Sileat lingua oratoria, quia deficit ſermo de indicibili. Cum conſummaverit mens humana de divina majeſtate dicere, tunc incipit. Quanta ſit autem divina clementia, nemo ſcit, niſi qui genuit: & nemo comperit ſecreta Patris, niſi is qui per naturam naſcendi initium amiſit. Omnis ergo manſuetudo & modeſtia peritorum convertatur ad prophetam: de dominica auctoritate præſumat dicendo, Credidi, propter quod locutus ſum. *Pſal. xxv. 1.* Quod autem per myſterium ſimplex ſit profeſſio, ut fundamentum eccleſiæ ſolidata apoſtolica auctoritate prædeſtinatio ſequens præſumat, dicens: de cetero nemo mihi moleſtus ſit, ego credo in Chriſtum & hunc crucifixum: quia cum confitetur filium hominis, confitetur & Spiritum ſanctum: quia e Spiritu ſancto & Maria virgine mediator naſcitur. Cum confitetur primogenitum, neceſſe eſt de unigenito qui teſtimonium dicat, unum & ſolum ſine origine eſſe in tertiam perſonam. Patrem confitetur exiſtentis divinæ naturæ, lucis, ſpiritus, ut dixi, qui ſecundum naturam, ut ſupra dixi, eſt unus in duobus, & uterque in idipſum, Pater in Filio, Filius in Patre, Pater & Filius in Spiritu ſancto, unum in ſancta eccleſia, nunc & in immortalia ſæcula ſæculorum, Amen.

NOTA SEVERINI BINII.

[a] *Concilium Trevirenſe.* Cauſa habiti Treviris in Gallia concilii hæc eſt. Ithacius, teſte Iſidoro de viris illuſtribus capite ſecundo, Hiſpaniæ epiſcopus, cognomento & eloquio Clarus, acerrimus Priſcillianiſtarum hoſtis, apud imperii perduellem, ac Gratiani interfectorem Maximum hoc procuraverat, ut Priſcillianus ejuſve ſectatores hæretici, non tantum compeſcerentur, ſed ut de iiſdem etiam capitis vitæque ſupplicium ſumeretur, atque de reliquiis eorum in Hiſpania per ferrum & flammam exturbandis mandatum ederetur. Quod cum a manſuetudine Chriſtiana, qua exemplo Chriſti in primis epiſcopi ac ſacerdotes imbuti eſſe debebant, plurimum abhorreret, Theognoſtus aliique catholicæ communionis epiſcopi, Ithacium cum ſociis, velut ſanguinarium ac crudelem ſacerdotio indignum excommunicarunt. Non quidem ideo, quod adverſus hæreticos auxilium principis imploraſſet (hoc enim ſanctus Auguſtinus, aliique ſæpius feciſſe leguntur) ſed quod importunius ac ſævius agens, in eoſdem pœnam capitis procuraſſet, ſolitamque

Cauſa concilii.

Quare Ithacius excommunicatus fuerit.

que proteſtationem non interpoſuiſſet, qua ſe delinquentium incorrigibilium correctionem ſic expetere declararet, ut tamen a ſanguinis pœna abſtineretur. Ithacius vero Maximi imperatoris patrocinio fretus, decimo ſexto anno ante obitum ſancti Martini, qui eſt Chriſti 386. Treviris ſynodum congregari impetravit, quæ eum velut innocentem abſolvit, nullaque culpa teneri pronunciavit. Præſides ſanguinolenti, adventu ſancti Martini epiſcopi, qui duorum comitum Gratiani fautorum reconciliationem, & decretam in Hiſpania inquiſitionem periculoſam deprecaturus veniebat, valde turbati, (metuebant enim morte Priſcilliani, vel abſolutione Ithacii nihil fore actum, ſi in urbem admitteretur) rogarunt imperatorem, urbis acceſſu epiſcopum prohiberi: nocturno tempore urbem ingreſſus imperatorem adiit; qui cum poſt diuturna colloquia de duobus comitibus illis, pro quorum vita precatum venerat, ſupplicium ſumi mandaſſet, vir ſanctus & clarus miraculis cum Ithacianis ſe communicaturum ſpopondit, ſi A imperator innocentum vitæ parceret. Maximus omnia indulget, & S. Martinus Felicem Ithacianæ factionis epiſcopum ordinando, tum ipſe aliiſve ejus conſortibus communicat, ſatius exiſtimans ad horam cedere, quam his non conſulere, quorum cervicibus gladius imminebat: ut vero commonionem illam ſubſcriptione firmaret, nequaquam induci potuit. Cum hanc ob rem poſtero die plurimum doleret, aſtitit ei angelus dicens: *Merito Martine compungeris; ſed aliter exire nequiſti. Repara virtutem, reſume conſtantiam; ne jam non periculum gloriæ, ſed ſalutis incurras. Itaque ab illo tempore ſatis cavit cum illa Ithacianæ partis communione miſcert. Ceterum cum quoſdam ex energumenis tardius quam ſolebat, & gratia minore curaret, ſubinde nobis cum lacrymis fatebatur, ſe propter communionis illius malum, cui ſe vel puncto temporis, neceſſitate non ſpiritu miſcuiſſet, detrimentum virtutis ſentire. Sedecim poſtea vixit annos, nullam ſynodum adiit, &c.* Hæc ex Sever. dialog. lib. 3. Vide Baron. ann. 386. n. 25. & ſeq.

S. Martinus quare cum Ithacianis communicarit.

Martinus angelo conſulens excitatur.

AD TREVIRENSEM SYNODUM

Animadverſio chronologica.

Ex ſupplem. P. Manſi tom. I. pag. 250.

TRevirenſem ſynodum in annum 386. Labbeus rejecit. Venetus editor annum 384. emendat. Cum enim, ait, Sanctus Martinus a concilio illo annis inde 16. vixerit, teſte Severo Sulpicio; idemque demum obierit anno 400. ut & nuperus editor operum Sulpicii Severi P. de Prato demonſtrat, ex hac profecto ſupputatione annus 384. plane reſultat. Sed in annum ſequentem 385. Trevirenſem revocare cogit authoritas S. Proſperi in chronico, qui Priſcilliani ſupplicium ſub conſulibus anni 385. collocat. In ſynodo vero Trevirenſi Ithacius reus jam dictus procuratæ necis illius abſolutus eſt. B

[1] SYNODUS [a] CAPUANA, [b]

IN CAUSA ANTIOCHENÆ DISSENSIONIS,

& Bonoſi hæretici, celebrata ſub Siricio.

a Synodus.) Poſtquam Paulinus, quem Lucifer Calaritanus Antiochiæ contra Meletium Antiochenæ ſedis epiſcopum deſignaverat, anno 389. obiiſſet, auditores illius contra Flavianum Meletii ſucceſſorem, Evagrium in locum Paulini ſubrogarunt, ortamque ante aliquot annos diſcordiam continuarunt. Pontifex, & cum eo fere occidentales univerſi contra Flavianum, ſicut ante Paulino, ita nunc ab Evagrii partibus ſteterunt, atque imperatorem contra Flavianum per literas animarunt. Quibus ille permotus, circa hæc tempora proculdubio (certus enim annus ignoratur) in hac cauſa Capuæ ſynodum indixit. Flavianus ad eam vocatus non venit; ſed per literas ab imperatore petivit, hoc ejus auctoritate procurari, ut occidentales epiſcopi patiantur in oriente concilium celebrari, in quo cauſam ſuam ipſe coram agere poſſit. Qui autem Capuæ convenerant, ad ſchiſma totius eccleſiæ avertendum, conſtituerunt, ut tam Flaviani, quam Evagrii fautores ad communionem catholicam admittantur, modo catholicæ fidei aſſertores eſſe inveniantur. Præterea, ut diſſenſiones periculoſiſſimæ omnino ſedarentur, Theophilo Alexandrino una cum aliis Ægypti epiſcopis, cognitionem cauſæ ac diſſenſionis inter Flavianum & Evagrium demandarunt: tum quod ille principalioris ſedis in oriente antiſtes eſſet, tum etiam quod e neutrius partibus ſtaret. Præſcripta eſt arbitrio limitata conditio hæc; ut ſuam a ſe prolatam ſententiam Romanæ eccleſiæ auctoritate confirmandam ac comprobandam offerret. Quod judicium Theophili cum Flavianus, ut conſtat ex epiſtola 78. Ambroſii, refugiſſet, cauſa Bonoſi cujuſdam in Macedonia epiſcopi hæretici, negantis illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem poſt partum, in judicium deducta eſt. C D

Cauſa concilii.

Locus Concilii.

Syno-

1 Ante Capuanam Synodum recenſet Harduinus in Indice Conciliorum tom. 1. circa an. Chr. 388. Toletanum Concilium, cujus mentio in definitiva ſententia Concilii Toletani I. an. 400. celebrati infra afferenda; in qua Symphoſius & Dictinius Epiſcopi arguuntur, *quod prius indictum in Toletana urbe concilium declinarunt, ad quod* (inquiunt Patres) *illos evocaveramus & audiſſemus; cur non impleſſent conditiones, quas ſibi ipſi ſancto Ambroſio præſente & audiente poſuiſſent.* Sed & ante Harduinum Queſnellius in notis ad S. Leonis Epiſtolam XV. ad Turibium inde collegerat inter Cæſarauguſtanum Concilium anni 381. & Toletanum anni 400. alium Toletanum collocari debere. Verum, ut rectè obſervat Card. Aguirre Concil. Hiſp. tom. 2. in notis ad Concil. Tolet. I. indictum equidem fuit ante annum 400. concilium illud Toletanum; at cum cauſa potiſſima illius celebrandi ſiſta eſſet in accuſationibus quorumdam Epiſcoporum, qui propterea fuerant convocati ad cauſam inibi dicendam, præſertim circa dogmata Priſcilliani jam antea damnata, & ordinationes iniquas quarum poſtulabantur; & cum accuſati Epiſcopi illuc accedere diutius detrectaſſent qui proinde non poterant abſolvi aut damnari niſi auditi, Toletanæ illius Synodi coactio dilata eſt ad annum 400. in qua Symphoſii, Dictinii, aliorumque cauſa demum agitata, ac definita. Ajunt propterea Patres in præfata ſententia: *Magnam nos conſtat præſtitiſſe patientiam, etſi prius indictum in Toletana urbe concilium declinaverint:* Neque Patres Concilii Toletani XI. minime citaſſent canones XI. uti primum Concilium Toletanum anni 400. ſi ante illud Toleti aliud fuiſſet celebratum.

Synodus cognitionem cauſæ Anyſio Theſſalonicenſi cum epiſcopis ipſi ſubjectis delegavit. Quod videre eſt ex epiſt. 79. apud Ambroſium. Ab Anyſio autem epiſcopo Theſſalonicenſi, Bonoſum (a quo Bonoſiani, ad hæreſes Photini ſuam addentes) damnatum, eorumque quos ordinaſſet, communione privatum eſſe, teſtatur Innocentius papa epiſtol. 22. c. 5.

Hac eadem Capuenſi ſynodo conſtitutum fuit, ne fierent rebaptizationes, reordinationes & epiſcoporum translationes. Hæc ex 78. & 79. epiſtola Ambroſii. Baron. an. 389. n. 67. 72. 73. & 74.

b Capuana.) Sic dicta a Capua, quæ Ptolemæo eſt nobiliſſima urbs Campaniæ. Antea Vulturnum dictam, ſcribit Livius. Oſcam prius vocatam tradit Sempronius. Julia Capua felix colonia dicitur apud Frontinum, teſte Onufrio. Sicopolim aliquando dictam fuiſſe apud Sigonium lego. Quæ hodie Capua eſt, diſtat a veteri 2000. paſſuum, ut ſcribunt Leander & Caraſa. In veteribus autem ruinis hodie tantum extare templum beatæ Mariæ ſacrum iidem narrant, ab Ortelio.

ANNO CHRISTI 391.

AD CONCILIUM CAPUANUM

Anno cccxci Habitum.

CHRONOLOGICA ANIMADVERSIO.

DE anno quo ſynodus Capuana celebrata eſt, nihil certi traditur ab antiquis. Tillemontius adnotatione 41. ad vitam S. Ambroſii, non inani perſuaſus conjectura putat, nonniſi exeunte anno 391. conveniſſe. Narrat enim Theodoretus lib. 5. cap. 23. Theodoſium, cum primum occidente relicto venit in orientem, acciviſſe Flavianum Antiochiæ epiſcopum, ac venienti mandaſſe, ut actutum ſe Romam, vel in occidentem conferret, quo cum æmulo Evagrio coram patribus illis de componenda re Antiochena tractaret. Verum tanta conſtantia imperatoris mandata detrectaſſe Flavianum, addit Theodoretus, ut imperatorem ipſum admiratum epiſcopi firmitatem in ſuas partes retraxerit. Atque eo forte ſpectaſſe cenſet Tillemontius S. Ambroſium, cum in epiſtola ad Theophilum Alexandrinum ſcribit, Flavianum literis imperialibus præmuniiſſe ſeſe, ne judicio ſynodi Capuenſis parere cogeretur. Ex quo illud conſequitur Capuanam illam ſynodum tunc habitam, poſtquam Theodoſius in orientem profectus eſt, quo cum venerit anno 391. labente, ut ex legibus codicis Theodoſiani conſtat, hinc ſynodum Capuanam ex anno 389. ad exitum anni 391. promoveri oportet.

Hinc pariter inferas Theſſalonicenſem ſynodum, quo cauſa Bonoſi epiſcopi Sirmienſis, vel Naiſſitani in Dacia a Capuana ſynodo remiſſa eſt, ex anno 390. cui in Labbeana collectione illigatur, ad annum ſaltem 391. vel potius ad ſequentem 392. revocandam eſſe.

ANNO CHRISTI ....

CONCILIUM NEMAUSENSE.

Cujus acta Martinus, licet abſens, angelo nunciante cognovit.

QUI ſynodi hujus auctor nobis eſt, Sulpitius Severus, quo tempore celebrata ſit, non indicat: rem autem hoc modo geſtam narrat, ſub finem dialogi 2. *Apud Nemauſum*, inquit, *epiſcoporum ſynodus habebatur, ad quam quidem ire noluerat, ſed quid geſtum eſſet, ſcire cupiebat. Caſu cum eo iſte Sulpitius navigabat, ſed procul, ut ſemper, a ceteris in remota navis parte reſidebat. Ibi ei angelus quid geſtum eſſet in ſynodo nunciavit. Nam poſt tempus habiti concilii ſolicite requirentes, ſatis compertum habuimus, ipſum diem conventus, & ea ibi ab epiſcopis fuiſſe decreta, quæ Martino angelus nunciavit.*

ANNO CHRISTI 389.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

Habitum Anno cccLxxxix.

CONcilii Carthaginenſis habiti ante Carthaginenſe anni 390. meminere in hoc interlocuti Patres Genecius, Epigonius, & Numidius. In eo videtur præviſum fuiſſe quid tractandum eſſet in Concilio plenario; intimatumque ceteris provinciis, ut Legatos mitterent. Vide Carthaginenſe Concilium anni 390. mox adferendum.

AD

1 Si S. Martinus poſt Concilium Trevirenſe habitum, ut diximus an. 384. nullam Synodum adiit, ut teſtatur Sulpitius in ejus vita l. 3. c. 5. ante illud habitum fuiſſe oportet hoc Nemauſenſe, ac proinde minime poſt annum 383.

ANNO CHRISTI 389

AD CARTHAGINENSE CONCILIUM

Anno cccLxxxix. consignatum.

Adnotatio chronologica.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I. pag. 252.

CUM Syricius Papa in Romano concilio anni 386. poſt conſulatum Arcadii & Bautonis canones quoſdam ad eccleſiaſticam diſciplinam pertinentes ſtatuiſſet, ſynodicam dedit ad Africanos legendam inter epiſtolas Syricii n. IV. in qua & canones reliquos concilii inſeruit, tum præcipue de levitarum & ſacerdotum continentia ſanctionem urſit. Hac recepta epiſtola Africani patres in concilium convenientes ſanctionem eandem de continentia levitarum & ſacerdotum novo canone firmarunt, eumdemque dein canonem concilii Carthaginienſis patres ſub Genethlio epiſcopo, tanquam *a præterito concilio* latum approbarunt. Ex quo non inani conjectura deducas, cum De Marca diſſert. de Veter. Collection. canonum cap. 5. concilium iſtud, quod Carthaginienſe ſub Genethlio præceſſit, eodem ipſo anno 386. quo & Romanum januario menſe ejuſdem anni celebratum, conveniſſe.

SYNODUS ANTIOCHENA

Habita Anno cccLxxxix.

ANtiochenæ ſynodi, quæ prohibuit, ne Marcelli Apameni Epiſcopi necem ab Idololatris ei illatam filii ejus vindicarent, quippe quam pro Chriſto obiiſſe ipſe gauderet, meminit Sozomenus, qui lib. 7. cap. 15. rem ita narrat, interprete Valeſio. *Adhuc tamen in aliquot urbibus, Pagani pro templis ſuis acriter dimicabant: in Arabia quidem Petræi & Areopolitæ: in Palæſtina Raphienſes & Gazæi: in Phœnice vero Heliopolitæ. Apud Syros denique, cives urbis Apameæ, quæ ad Axium ſita eſt: quos quidem accepi, ad tutelam templorum ſuorum ſæpe numero uſos eſſe præſidio Galilæorum, & ruſticorum hominum ex vicis, qui ſunt circa Libanum: tandemque eo audaciæ prorupiſſe, ut Marcellum ejus loci Epiſcopum interfecerint. Nam cum hic intelligeret, illos non aliter a priori ſuperſtitione facile converti poſſe, fana quæ in urbe & in pagis erant, ſubvertit. Cumque audiſſet maximum templum eſſe in Aulone, qui tractus eſt regionis Dapamenorum, aſſumptis ſecum militibus & gladiatoribus, eo perrexit: & cum propius acceſſiſſet, ipſe quidem extra telorum jactum remanſit, Erat enim pedibus æger: & neque pugnare, nec perſequi, aut fugere poterat. Militibus vero & gladiatoribus in expugnatione templi occupatis, quidam ex Paganis eum illic ſolum relictum eſſe cum cognoviſſent, qua parte locus pugna vacabat, egreſſi ſunt. Et ex improviſo ſupervenientes, eum corripiunt, injectumque in rogum interficiunt. Et in præſenti quidem, quinam fuiſſent Auctores cædis, latuit. Poſtquam vero proceſſu temporis detecti ſunt, filii quidem Marcelli, mortem patris ulciſci cupiebant. Verum Provinciæ ſynodus id prohibuit, æquum eſſe non cenſens eam ulciſci mortem, ob quam gratias Deo agere oportet, tum ipſum mortuum, tum filios ejus atque amicos, quippe qui dignus habitus eſſet, qui pro Deo moreretur.* Hujus ſynodi habetur etiam mentio apud Harduinum in Indice Concil. Tom. I.

C. ANNUM CHRISTI 390.

SYNODUS ROMANA

adverſus Jovinianum.

JOvinianus Mediolano ejectus cum Romam ſe contuliſſet, ibique hæreſis ſuæ venena tum ſermone, cum ſcriptis in vulgus ſpargeret, Siricius Papa ut ingraveſcenti malo obviam iret, Synodum cleri ſui coegit, in qua non ſolum damnavit Jovinianum hæreſis Auctorem, ſed & Auxentium, Genialem, Germinatorem, Felicem, Plotinum, Martianum, Januarium, & Ingenioſum Joviniani ſectatores. Hinc ſynodicam emiſit ad Mediolanenſem Eccleſiam, ſupra relatam inter Epiſtolas Siricii pag. 663.

THESSALONICENSIS SYNODUS

In causa Bonosi.

DEMANDATA. ann. 389. Anysio Thessalonicensi Episcopo, ejusque suffraganeis per Capuanam synodum Bonosi causa, non distulit Anysius Episcoporum Macedonicorum Concilium cogere, in quo, damnato Bonoso, inter alia decretum est, ut ab eodem ordinati reciperentur, ut testatur Innocentius PP. I. in epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ, in cujus cap. 5. legitur: *Sed Anysii quondam fratris nostri, aliorumque consacerdotum summa deliberatio hæc fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur.* Bonosus erat Sardicensis Episcopus, ut nos docet Marius Mercator in Appendice ad contradictionem XII. Anathematismi Nestoriani, ubi ait: *Ebionem Philosophum secutus Marcellus Galata est: Photinus quoque, & ultimis temporibus Sardicensis Bonosus.* Quod a Mercatore dictum, confirmat Capuensis synodi decretum, quo Bonosi judicio postulati causa Anysio Thessalonicensi, & Macedonibus Episcopis demandata est, utique, ut observat Pagius ad ann. 389. num. 11. secundum Ecclesiæ canones, quibus cavetur, ut episcopus quisque reus a finitimis coepiscopis judicetur, non tamen a suis subditis, si Metropolitanus sit. Sardica vero est urbs Metropolis Daciæ, ac Macedoniæ finitima. In eo autem maxime errabat Bonosus, quod duos in Christo filios confiteretur, æternum unum, alterum temporalem; & quod illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem post partum negaret. Thessalonicense Concilium manu Græce exaratum extare in Scoriati Bibliotheca auctor est Possevinus Tom. 3. Appar. sacri de Bibliothecis MSS.

CONCILIUM MEDIOLANENSE,

QUO *b* JOVINIANUS CONDEMNATUS FUIT,

Sub Siricio Papa.

a Concilium.) Cum Jovinianus hæresiarcha, post octo annorum latebras, anno Christi 390. qui est Siricii pontificis sextus, & Theodosii imperatoris duodecimus annus, post cladem Thessalonicensem teste Ambrosio epist. 28. Mediolano, ubi sub habitu monastico & catholico nomine latuerat, ejectus, Romæ plures sermone scriptisque a se commentariis seduxisset, idque Pammachii cujusdam nobilissimi senatoris, ardentissimi & doctissimi catholicæ fidei propugnatoris opera, studio ac diligentia, Siricio pontifici innotuisset; coacto statim auctoritate pontificis Romani ecclesiæ presbyterio, Jovinianus hæresiarcha cum Helvidio aliisque sectatoribus collegis damnatur. De qua re ut Mediolanensis ecclesia, unde exierat certior fieret; literas de rebus omnibus, in causa Joviniani Romæ gestis, ad eamdem ecclesiam scribit, easque per tres legatos presbyteros isthuc deferri procurat. Epistola pontificis supra extat. Cum Mediolanum veniissent, indicta est synodus ex Gallia, aliisve vicinis provinciis. Episcopi, quorum nomina synodalis epistola subscripta refert, convocati convenerunt. Post lectam Siricii epistolam, & causæ cognitionem, ea, quam Siricius contra Jovinianum ejusve collegas protulerat Romæ sententiam, synodico hoc patrum decreto confirmata fuit. De rebus in synodo gestis patres concilii ad Siricium pontificem rescripserunt epistolam synodicam hujus initii.

Domino dilectissimo fratri, &c.

Recognovimus literis sanctitatis tuæ boni pastoris, &c.

Extat supra inter epistolas Siricii. Quæ cum sit responsoria ad epistolam Stricii Mediolanensi ecclesiæ scriptam, priores collectores imitatus, eam pontificis epistolæ ibidem subjungere volui. Vide Baron. anno 390. n. 35. & sequentibus.

b Jovinianus.) Hic cum collegis impietatis aliquamdiu Mediolani Monachus, sub Ambrosio vixit in monasterio. Dogmata ejus S. Hieronymus sic describit: *Dicit virgines, viduas & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent ceteris operibus, ejusdem esse meriti. Nititur approbare eos, qui plena fide in baptismate renati sunt, a diabolo non posse subverti. Tertium proponit, inter abstinentiam ciborum, & cum gratiarum actione sumptionem eorum, nullam esse distantiam. Quartum, quod & extremum est, esse omnium qui suum baptisma servaverunt, unam in regno cœlorum remunerationem.* Hæc Hieronymus libro secundo contra Jovinianum. Sed longius progressus, Deiparam Mariam desiisse virginem esse, cum Christum peperit, affirmavit. Cum Manichæis negavit filium Dei veram carnem assumpsisse. Hæc ex Ambrosio, Augustino, Hieronymo, &c. Baronius an. 382. num. 29. & seqq.

Jovinianus qualis fuerit, & quæ dogmata docuerit.

Observatio P. Antonii Pagi ad an. 390. num. 10.

Celebratum quidem anno 390. Mediolanense Concilium, ut liquet ex Epistola S. Ambrosii 28. Sed an Jovinianus in eo, vel in alio Concilio damnatus fuerit, incertum. Prosper tamen in Chronico Imperiali anno septimo Theodosii Magni post Gratiani mortem regnantis, nempe 390. insinuat aliam hujus Concilii causam; ait enim: *Ingens inter nostros contentio obortа: quod scilicet Episcopi, qui ab Hæreticis depulsi fuerant, nollent his ab Imperatore dejectis, alios quam se substitui Sacer-*

cerdotes. Videtur loqui Proſper de Epiſcopis, de quibus alter Proſper in Chronico Conſulari ſub præcedentis anni Conſulibus ſcribit: *Ithacius, & Urſacius Epiſcopi ob necem Priſcilliani, cujus accuſatores fuerant, Eccleſiæ communione privantur*. Hermantius lib. 7. Vitæ S. Ambroſii cap. 7. hunc Proſperi locum ad Concilium Mediolanenſe explicandum affert, ex quo cum priori Chronici Imperialis, quod Hermantius non recitat, aliquid in re obſcuriſſima ſtatui poteſt. Legendus Baronius anno 305. num. 55. & ſeq. ubi de Concilio Taurinenſi, & Acta primi Concilii Toletani anno 400. celebrati, in quibus de Priſcillianiſtis in Concilio Mediolanenſi, præſenti nempe, damnatis agitur. Ex illis omnibus aliqua hujus Concilii hiſtoria concinnari poteſt. Certe Sulpitius Severus, qui anno Chriſti 400. hiſtoriam ſuam abſolvit, ait, turbas illas inter Epiſcopos jam a quindecim annis etiam tum perduraſſe.

CONCILIUM [1] CARTHAGINENSE

SUB GENETHLIO EPISCOPO.

Celebratum Anno Christi cccxc.

Nunc demum integritati ſuæ ex MS. reſtitutum a Luca Holſtenio.

CAPITULA.

1 *Ut Trinitas & credatur & prædicetur.*
2 *Ut caſtitas a levitis & ſacerdotibus cuſtodiatur.*
3 *Ut chriſma, & benedictio puellarum, & reconciliatio pœnitentium, a presbyteris non fiant.*
4 *Ut presbyter pœnitentem, juſſus ab epiſcopo, reconciliet.*
5 *Ut diœceſis, quæ epiſcopum nunquam habuit, non habeat.*
6 *Ut qui criminibus implicati ſunt, ſacerdotes vel clericos non accuſent.*
7 *Ut qui excommunicatum alterius ſuſceperit, excommunicetur.*
8 *Ut ſi presbyter excommunicatus ſacrificare præſumpſerit, anathematizetur.*
9 *Ut ſi presbyter, inconſulto epiſcopo, agenda celebraverit, honore privetur.*
10 *Si epiſcopus, aut presbyter, vel diaconus, accuſati fuerint, quanti eos debeant judicare.*
11 *Ut nullus parochiam alienam præſumat.*
12 *Ut ſine conſultu metropolitani nullus ordinetur epiſcopus.*
13 *Ut epiſcopus qui contra profeſſionem & ſubſcriptionem ſuam venerit, in concilio deponatur*

PRÆFATIO.

GLorioſiſſimo Imperatore Valentiniano Auguſto III. & Neoterico V. C. conſulibus, XVI. Kalendas Julias, Carthagine in baſilica Perpetuæ reſtituta, cum Genethlius epiſcopus una cum Victore Abdiritano, & alio Victore Puppianenſi, & cæteris coepiſcopis ſuis provinciarum diverſarum, conſediſſet,

CANONES.

I. *Ut Trinitas credatur, & prædicetur.*

GEnethlius epiſcopus dixit: Omnipotenti Deo gratias refero, qui permiſit, ut ſecundum commune conſilium habitum in præterito, etiam juxta tenorem petitionis literarum mearum, ad Carthaginem pro fide atque utilitate eccleſiaſtica veniretis. Et ſi non omnes, tamen quoniam caritas totum perſuadet, ut qui corpore ſunt abſentes, nobiſcum in ſpiritu videantur eſſe conjuncti: idcirco, Deo propitio, quia præſentes eſtis, pari profeſſione fides eccleſiaſtica, quæ per nos traditur, in hoc cœtu glorioſo primitus confitenda eſt: tunc demum ordo eccleſiaſticus ſingulorum, ex conſenſu omnium eſt aſtruendus. Ad corroborandas autem fratrum & coepiſcoporum noſtrorum nuper promotorum mentes, ea proponenda ſunt, quæ a patribus certa diſpoſitione accepimus: ut Trinitatis, quam noſtris ſenſibus conſecratam retinemus, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, unitatem, quæ nullam noſcitur habere differentiam, ſicut didicimus, ita Dei populos inſtruamus. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Planc ſic accipimus, ſic tenemus, fidem apoſtolicam ſequentes.

II. *Ut caſtitas a levitis & ſacerdotibus cuſtodiatur.*

Epigonius epiſcopus Bullenſium Regiorum dixit: Cum in præterito concilio, de continentiæ & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres, qui conſtrictione quadam caſtitati per conſecrationes annexi ſunt, epiſcopus, inquam, presbyter, & diaconus, tractatu pleniore, ut pudicitiam cuſtodiant, doceantur. Genethlius epiſcopus dixit: Ut ſuperius dictum eſt, decet ſacroſanctos antiſtites, & Dei

1 Hanc Concilii Carthaginenſis ſub Genethlio Holſtenianam editionem rejecit Labbeus in appendicem hujus ſecundi voluminis, cum vulgatam ſecutus Regiam Conciliorum editionem jam protuliſſet poſt Concilium Taurinenſe ad an. 397. Cum autem conſtet hoc Concilium anno 390. fuiſſe celebratum, Holſtenianam editionem ex appendice translatam ſuo loco inſeruimus, vulgata, ubi a Labbeo impreſſa fuit, relicta. Utramque vero inter ſe contulit brevibuſque ſcholiis illuſtravit Schelſtratius eccleſ. Afric. diſſert. 3. c. 4.

& Dei ſacerdotes, nec non & levitas, vel qui ſacramentis Divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus: quo poſſint ſimpliciter, quod a Deo poſtulant impetrare: ut quod apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt; Omnibus placet, ut epiſcopi, presbyteri, & diaconi, vel qui ſacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab uxoribus ſe abſtineant: ut in omnibus & ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, qui altari deſerviunt.

III. *Ut chriſma, & benedictio puellarum, & reconciliatio pœnitentium, a presbyteris non fiant.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: Si jubet ſanctitas veſtra, ſuggero. Nam memini præteritis conciliis fuiſſe ſtatutum, ut chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, necnon & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant. Si quis autem emerſerit hoc faciens, quid de eo ſtatuendum ſit? Genethlius epiſcopus dixit: Audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & coepiſcopi noſtri Numidii: quid ad hæc dicitis? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant: vel reconciliare quemquam publica miſſa presbytero non licere, hoc omnibus placet.

IV. *Ut presbyter pœnitentem juſſus a ſuo epiſcopo reconciliet.*

Genethlius epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari Divinis altaribus petierit, ſi epiſcopus abſens fuerit, debet utique presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus ſalubri conſilio corroborare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet omnibus, quod ſanctitas veſtra neceſſario nos inſtruere dignata eſt.

V. *Diœceſis quæ epiſcopum nunquam habuit, non habeat.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiam, ſi hoc placet ſanctitati veſtræ, inſinuo, ut diœceſes, quæ nunquam epiſcopos habuerunt, non habeant: & illa diœceſis, quæ aliquando habuit, habeat proprium. Et ſi accedente tempore, creſcente fide, Dei populus multiplicatus deſiderabit proprium habere rectorem: ejus videlicet voluntate, in cujus poteſtate eſt diœceſis conſtituta, habeat epiſcopum. Secundum autem hanc proſecutionem, ſanctitatis veſtræ eſt æſtimare quid fieri debeat. Genethlius epiſcopus dixit: Si placet inſinuatio fratris & coepiſcopi noſtri Felicis, ab omnibus confirmetur. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, placet.

VI. *Ut qui criminibus implicati ſunt, ſacerdotes vel clericos non accuſent.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: Præterea ſunt quam plurimi non bonæ converſationis, qui exiſtimant, majores natu vel epiſcopos paſſim vageque in accuſatione pulſandos. Debent tam facile admitti contra apoſtolicam regulam nec ne? Genethlius epiſcopus dixit: Placet ergo caritati veſtræ, ut is, qui aliquibus ſæcularibus irretitus eſt, vocem adverſus majorem natu non habeat accuſandi? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si criminoſus eſt, non admittatur, ut accuſet. Omnibus placet.

VII. *Ut qui excommunicatum alterius ſuſceperit, excommunicetur.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus dixit: Illud autem veſtræ ſuggero ſanctitati, ut ſi qui pro facinoribus ſuis de eccleſia pelluntur, & auſi fuerint ad comitatum pergere, aut ad judicia publica proſilire, aut forſitan eccleſiæ catholicæ limina adtentare: ſi epiſcopus vel clericus cujuslibet plebis eos ſine conſenſu ſuſceperit, de his quid cenſetis? Epigonius epiſcopus Bullenſium Regiorum dixit: Si quis epiſcopus communionem tenens catholicam, hujuſmodi homines vanis blandimentis incedentes, temere ſuſceperit, ſciat cum his ſe rejectis eſſe depravatum, tranſiens ſortem eorum. Genethlius epiſcopus dixit: Ergo recte ſuggerunt fratres & coepiſcopi, ut qui merito facinorum ſuorum ab eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo epiſcopo, aut presbytero, vel clerico fuerint in communione ſuſcepti, refugientes ſui epiſcopi regulare judicium, etiam ipſe pari cum eiſdem crimine teneatur obnoxius. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet.

VIII. *Ut ſi presbyter excommunicatus ſacrificare præſumpſerit, anathematizetur.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus (*a*) dixit:

(*a*) Codex Lucenſis ſæc. XI. ab hoc canone exorditur, ante quem legitur iſte titulus: *Incipit ex concilio Carthaginenſi. Felix Epiſcopus Salem-ſalitanus.*

xit: Nec illud prætermittendum eſt, ut ſi quis forte presbyter ab epiſcopo ſuo correptus (*a*) aut excommunicatus, tumore vel ſuperbia inflatus, putaverit ſeparatim Deo ſacrificia offerenda, vel aliud erigendum altare contra eccleſiaſticam fidem diſciplinamque crediderit, non exeat impunitus. Genethlius epiſcopus dixit: Neceſſario diſciplinæ eccleſiaſticæ & fidei congrua ſunt, quæ Felix frater noſter proſecutus eſt. Proinde quid exinde videtur veſtræ dilectioni, (*b*) edicite. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si quis presbyter a præpoſito ſuo (*c*) excommunicatus, vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo epiſcopo reconciliari. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbia, quod abſit, inflatus, ſecernendum ſe ab epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, loco amiſſo anathema habeatur. Nihilo minus & de civitate & congregatione in qua fuerit, longius depellatur, ne vel ignorantes, vel ſimplices mentes, ſerpentina fraude decipiat. Quoniam ſecundum Apoſtolum, eccleſia una eſt, una fides, unum baptiſma. Et ſi querimoniam juſtam adverſus epiſcopum habuerit, inquirendum erit.

IX. *Ut ſi presbyter inconſulto epiſcopo agenda celebraverit, honore privetur.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: In quibuſdam locis ſunt presbyteri qui aut ignorantes ſimpliciter, aut diſſimulantes audaciter, præſente & inconſulto epiſcopo, complurimis in domiciliis agant agenda: quod diſciplinæ incongruum cognoſcit eſſe ſanctitas veſtra. Genethlius epiſcopus dixit: Fratris & coepiſcopi noſtri ſuggeſtioni reſpondere non morentur. Ab univerſis epiſcopis prædictum eſt: Quiſquis presbyter inconſulto epiſcopo, agenda in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe honori ſuo contrarius exiſtit.

X. *Quanti debeant judicare ſacerdotem atque levitam.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiam hoc adjicio ſecundum ſtatuta veterum conciliorum, ut ſi quis epiſcopus, quod non optamus fieri, reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas non poſſe plurimos congregare epiſcopos: ne in crimine remaneat, a duodecim epiſcopis audiatur, & a ſex presbyter, & a tribus diaconus, cum proprio ſuo epiſcopo. Genethlius epiſcopus dixit: Quid ad hoc dicit ſanctitas veſtra? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Dignum eſt, a nobis veterum ſtatuta debere ſervari.

XI. *Ut nullus parochiam alienam præſumat.*

Victor epiſcopus Abziritanus dixit: Roboranda eſt eccleſiaſtica diſciplina, ne quiſquam epiſcoporum, alterius plebes, vel diœceſim, ſua importunitate pulſare, terminoſque ſibi ſtatutos conetur excedere. Qui hoc facere tentaverit, quemadmodum coercendus eſt? Genethlius epiſcopus dixit: & lex ſancta prohibet, & ipſa veritas non ſinit, quemquam aliena concupiſcere: proinde quod etiam vobis omnibus placeat, propria voce ſignate. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, ut ſecundum Divinæ legis, & ſancti evangelii autoritatem, nemo noſtrum alienos limites tranſgrediatur.

XII. *Ut ſine conſultu metropolitani nullus ordinetur epiſcopus.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: Aliqui epiſcopi uſurpatione exiſtimant, contempto primate cujuslibet provinciæ ſuæ, ad deſiderium populi epiſcopum ordinare, neque literis ad ſe primæ cathedræ manantibus, neque poteſtate accepta. Quid de hoc ſtatuet ſanctitas veſtra? Genethlius epiſcopus dixit: Quoniam communis eſt honorificentia, quam unicuique ſervari oportet, de hoc ipſo, fratres, veſtrum eſt pronunciare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet omnibus, ut inconſulto primate cujuslibet provinciæ, tam facile nemo præſumat, licet cum multis epiſcopis, in quocumque loco, ſine ejus, ut dictum eſt præcepto, epiſcopum ordinare. Si autem neceſſitas fuerit, tres epiſcopi, in quocumque loco ſint, cum primatis præcepto ordinare debebunt epiſcopum.

XIII. *Ut epiſcopus qui contra ſuam profeſſionem in concilio habitam venerit, deponatur.*

Genethlius epiſcopus dixit: Omnia ergo quæ a veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, placet, cuſtodiantur ab omnibus. Genethlius epiſcopus dixit: Si, quod non opinamur, ab aliquo fuerint violata, quid ſtatuitis, quod fieri debeat? Ab

(*a*) in *Luc.* deeſt aut excommunicatus. (*b*) in *Luc.* deeſt edicite. (*c*) in *Luc.* deeſt excommunicatus.

Ab universis episcopis dictum est: Qui contra suam professionem, vel subscriptionem venerit, ipse se ab hoc cœtu separabit. Genethlius episcopus dixit: Gratulor Domino nostro præstante, quod pro statu ecclesiæ catholicæ cuncta nos salubri consilio servanda decrevimus. Et ideo quæ ab omnibus sunt dicta, propria debemus subscriptione roborare. Ab universis episcopis dictum est: Fiat, fiat. Et subscripserunt.

Observatio P. Antonii Pagi ad an. Chr. 397. num. 26. & seqq.

De istius Concilii veritate nullus superest dubitandi locus, cum & in Collectione veteri exhibeatur, & ex eo plures canones citet Ferrandus. Justellus tamen ait, falsum & fictum omnino esse, quod probare tentat ex erronea Consulum subscriptione mox memorata, quæ tamen corrigenda erat. Addit Justellus, *Alypium* Tagastensem Episcopum, qui hac in Synodo interloquitur, nonnisi quatuor annis post prædictorum Consulatum, ordinatum fuisse Episcopum, ut observat Baronius ex Augustino & Hieronymo. Quo argumento cum ipse quoque Baronius utatur, illique satisfecerit Marca in dissert. de Veteribus Collectionibus Canonum cap. 5. quæ Præsul Doctissimus de hoc Concilio scripsit, huc transferenda. Baronius itaque mitius agit cum hoc Concilio, quam Justellus. Ille enim Concilium hoc gradu solum movendum putat, & posterius esse Conciliis omnibus, quæ ab *Aurelio* Carthaginensi habita sunt: qui quidem velut emeritus, successorem sibi designavit *Generlium*. Unde factum, ut in Actis ejus Concilii, Genetlii & Aurelii mentio injiciatur, ac si uterque Synodo præesset; ille ut actu Episcopus, alter ob dignitatem retentam; cum tamen certum sit, vice versa *Aurelium* successisse *Genetlio*. Probat autem sententiam suam Baronius, ex eo quod *Valentinus* Numidiæ Primas huic Synodo interfuerit, qui fuit Xantippi successor. Porro *Xantippus* Milevitano Concilio præsens aderat anno CCCCII, ante quod tempus Carthaginense *tertium*, quod vocant, & insuper *quartum* ac *quintum* habita fuerant. Quare *secundum* dici non potest, in quo *Valentinus* Xantippi successor interfuit. Huic argumento aliud addit Baronius, nempe canone secundo hujus Concilii citari Canonem XXXVII. Collectionis Dionysianæ, *de continentia Clericorum*, qui petitus est ex Concilio habito anno CCCCI. & Canone tertio laudari Canonem, *de Chrismate*, *reconciliatione pœnitentium*, & *puellarum consecratione*, qui extat in Concilii sexti Canone decimo. Ita Cardinalis Doctissimus.

His difficultatibus ut satisfiat, observandum, Canones Concilii Carthaginensis sexti petitos esse ex variis Conciliis prioribus, nempe ex Concilio sub *Grato* Canonem quintum, ex Carthaginensi tertio plerosque, & ex Synodo sub Genetlio Canones II. III. IV. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. & XIII. iisdem quandoque verbis, aliquando vero paulisper mutatis. Unde accidit, ut interlocutiones Episcoporum quæ tribuuntur recte Aurelio, Alypio, Numidio, & aliis in Concilio sexto, in quo Canonum sub Genetlio verba transcribuntur, fuerint deinde inter exscribendum, librariorum vitio, retentæ in Actis Concilii sub *Genetlio* sub nominibus eorumdem Episcoporum; qui alii erant in vero exemplari illius Concilii sub Genetlio, ut statim patebit. Interim, ut res tota sit adhuc apertior, canones editi a Concilio sub Genetlio, quos habet Ferrandus, hic proponendi sunt, & reliqui expendendi: unde constabit vetustas hujus Concilii præ ceteris habitis sub Aurelio, tantum abest, ut sit ultimum, quemadmodum sibi persuaserat Baronius. Tum etiam manifestum fiet discrimen istius Concilii a sexto; quod tamen a priore pleraque mutatum est, ut dixi. Denique quid significetur per *præteritum Concilium* in canone II. & III. sub Genetlio. Sicque Baronii argumentis respondebitur.

Quatuor sexti Concilii canones citat Ferrandus in Breviario, IV. VIII. IX. & X. Quarti canonis compendium hoc est apud illum Auctorem num. CXIV. *ut qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem accusandi non habeat. Concilium Carthaginense sub sancto Genetlio tit. IV. Concil. Carthag. tit. VI. Hoc & in Concilio Thenitano statutum est.* Ex collatione istorum canonum patet, duo fuisse Concilia Carthaginensia, quæ criminosos ab accusatione summoverunt, alterum sub *Genetlio*, ibique prius, ut docet ordo scripturæ, & alterum Carthaginense. Quod congruit cum antiqua Collectione, ubi res eadem sancitur in Concilio sub Genetlio tit. VI. & præterea apud Dionysium in Carthaginensi sub Aurelio, quod vocant *Sextum*, tit. VIII. ubi diligenter observandum est, hunc canonem editum in Concilio sub *Genetlio* teste Ferrando, & in Carthaginensi sexto, eodem teste; in utroque fieri ad suggestionem *Numidii*, Aurelio interloquente & Præsidis munus exercente: quod, ut conveniat Concilio Sexto, non potest convenire Concilio sub Genetlio. Quare dicendum, Canonis verba deprompta quidem a Patribus Concilii Sexti ex Concilio sub Genetlio, sed a Librariis transcribentibus vices mutatas, & Episcoporum nomina ex Concilio Sexto in hoc translata. Idem error pervasit Canones VII. X. & XI. Concilii Sexti, qui respondent Canonibus IV. & VIII. Concilii sub Genetlio, ubi fit mentio Alypii & Valentini.

Tituli octavi lemma hoc est num. LV. apud Ferrandum: *ut Episcopus si causam habuerit, a duodecim Episcopis audiatur. Concilium Carthaginense sub Sancto Genetlio tit. VIII.* & de presbyteris num. XCVI. apud eumdem: *ut presbyter qui reatum incurrerit, a sex vel a septem Episcopis audiatur. Concil. Carthagin. sub Antistite Genetlio tit. IX.* in Collectione veteri Can. X. ad suggestionem Felicis Episcopi Selemselitani, quæ repetita sunt iisdem verbis in Carthaginensi VI. sub Aurelio; dempta tamen isthac clausula, quæ est in isto secundo: *Genetlius Episcopus dixit: Quid ad hoc dicit Sanctitas vestra? Ab universis Episcopis dictum est; a nobis veterum statuta debere servari.* Unde manifeste patet, hunc Canonem e Concilio sub Genetlio translatum fuisse in Concilium VI.

In Concilio sub Genetlio constitutum docet Ferrandus num. XXIV. *ut nullus Episcopus plebem alienam usurpet. Concil. Carthagin. sub Sancto Grato tit. IX. Concilium Carthagin. sub Antistite Genetlio tit. IX. Concilium Carthagin. tit. V.* Canon iste nonus, est undecimus numero in Collectione veteri, editus ad suggestionem Victoris Episcopi. In Concilio VI. sub Aurelio Canone V. quem laudat Ferrandus, ad relationem Aurelii de avaritiæ variis capitibus cavetur inter cetera generaliter, *ne quis alienos fines usurpet*. Unde patet discrimen utriusque Concilii, & prius esse Concilium sub Genetlio, quam Carthaginense sub Aurelio.

Denique Canon III. & IV. ejusdem Concilii VI. *de continentia Sacerdotum*, quorum primus Aurelio suggerente constituitur, & alter Faustino quoque interloquente, desumpti sunt ex Canone II. sub Genetlio: ubi Aurelius interloquens introducitur, sed de Faustino tacetur: quæque in Concilio VI. Faustino Legato Romanæ sedis tribuuntur, in Concilio habito sub Genetlio universis Episcopis adscribuntur. Unde fit manifestum, Concilium sub Genetlio vetustate præcedere aliud quod ex priore locupletatur. Quod autem constituitur de Sacerdotum continentia, juxta *præteriti Concilii* definitionem, ut ajunt, intelligendum est de Concilio habito sub Siricio statim post Epistolam Synodicam Concilii Romani ad Africanos directam post Consulatum Arcadii Aug. & Bautonis, id est anno CCC. LXXXVI. ubi cavetur specialiter de Sacerdotum abstinencia ab uxoribus, ut docet Marca lib. 1. de Concordia cap. 8. paragrapho 4. Quare fallitur Baronius, qui Canone illo secundo laudari putat Canones Concilii Carthaginensis VI. Idem Marca in dissert. laudata pluribus probat, Canones aliquot alios ex Concilio sub *Genetlio* transcriptos esse in Concilium Carthaginense VI. sub Aurelio, iisdem quandoque verbis; quandoque vero illorum sententia sola; quod apertissime ostendit Concilium sub *Genetlio*, Carthaginensi VI. sub Aurelio vetustius esse.

CON-

[a] CONCILIUM NOVATIANORUM ANGARI CELEBRATUM,

Sub Siricio.

Novatianorum de Paschate sententia.

a Concilium) Socrates libro quinto cap. 20. refert hoc Novatianorum conventu canonem constitutum fuisse de festo paschatis, *quem* ἀδιάφορον, *id est, indifferentem vocabant, docebantque dissensionem de festo paschatis non satis justam causam esse, cur ecclesia dirimeretur: neque eos, qui in* [a] *Pazo coacti fuissent, præjudicium generali* A *canoni feciſse*. Licuisse cuilibet absque dispendio catholicæ veritatis pascha celebrare die qua vellet, deinceps subjungit, ut scilicet episcopos Novatianos schismaticos & hæreticos, Novatianus scriptor contra conscientiam & veritatem defendat. Vide Baronium anno 391. numero decimo septimo, decimo octavo, decimonono.

a seu Puzo aut Puza vico Phrygiæ, de quo vide supra pag. 451. D. ex synodico.

[1] CODEX CANONUM ΒΙΒΛΟΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΗΣ B ECCLESIÆ AFRICANÆ. ΕΝ ΑΦΡΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Codicem canonum ex diversis ecclesiæ Africanæ conciliis anno Christi 419. collectum ex manuscriptis codicibus continenti serie ac filo non interruptum ediderat V. C. Christophorus Justellus præmissis canonum ipsorum titulis. Severinus vero Binius noster prætermissis canonum illorum breviariis in editione Græco-Latina anni 1618. (quam secutus est κατὰ πόδας collector regius) codicem illum quatuor in partes discerpsit, nullo servato numerorum, aut quod pejus est, omnino perturbato tenore. Ac primam quidem illius compilationis synodicæ partem exhibuit anno 419. post Carthaginense VI. uti quidem numerat concilium: alteram anno 397. post Carthaginense II. tertiam eodem quidem anno, sed post concilium Carthaginense III. quartam denique ad annum 424. sub Cælestino papa. Nos integrum codicem illum, non intercisum, neque in varia veluti membra discerptum, atque ad Justellianam utramque editionem anni 1614. in 8. & 1661. in folio & manuscriptos nonnullos codices sedula cura diligenter exactum hic tibi lector, erudite, velut in antecessum repræsentamus occasione Hipponensis, quod proxime sequitur, concilii, & plurimorum subinde Carthaginensium, quorum mentio fit in variis hujus codicis partibus, ut suis identidem locis insinuare deinceps non gravabimur.

[2] POST consulatum glorioſissimorum imperatorum Honorii XII. & Theodosii VIII. Augustorum, [3] VIII. Kalendas Junias, Carthagine in secretario basilicæ Fausti, cum Aurelius Papa, una cum Valentino primæ sedis provinciæ Numidiæ, Faustino ecclesiæ Potentinæ, provinciæ Italiæ Piceni, legato ecclesiæ Romanæ; sed & legatis diversarum provinciarum Africanarum, id est [4] Numidiarum duarum, Byzacenæ, Mauritaniæ Sitiphensis, & Mauritaniæ Cæsariensis, sed & Tripolis; Vincentio Culusitano, Fortunatiano Neapolitano, & ceteris episcopis provinciæ proconsularis [5] residentibus CCXVII. nec non Philippo & Asello presbyteris atque legatis Romanæ ecclesiæ, D consedissent, astantibus diaconis. (*a*)

Conc. Carthagin. 6. c. 1.

Aurelius episcopus dixit: Post diem præstitutam concilii, ut recordamini fratres beatissimi, multa flagitata sunt, expectantes fratres nostros, qui nunc ad præsentem synodum legati advenerunt, quæ gestis (necesse

C [6] ΜΕΤΑ τὸ ὑπατείαν τῆς ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ονωρίᾳ τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίᾳ τὸ ὄγδοον, τῆς αὐγούστων, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ιανίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Φάυστ σωνελθόντων. Αὐρηλίᾳ τὸ πάπα, ἅμα Βαλεντίνῳ τ̀ πρώτης καθέδρας τῆς Νομιδικῆς χώρας, Φαυστίνῳ ἀπὸ Πικένε τ̀ Ποτεντίνης ἐκκλησίας τῆς Ιταλῶν χώρας, τοποτηρητῇ τῆς ἐκκλησίας Ρώμης· ἀλλὰ καὶ ὀλιγαφόροις τοποτηρηταῖς τῆς Αφρικανῶν ἐπαρχιῶν, τέτ' ἔστ, τῆς δύο Νομιδιῶν, τῆς Βυζακιωῆς, Μαυριτανίας Σιτιφενσης, καὶ Μαυριτανίας τῆς Καισαρειανῆς, καὶ Τριπόλεως· καὶ Βικεντίῳ Κολυσιτάνῳ, Φορτυνατιανῷ Νεαπολίτη, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις τ̀ ἀνθυπατιανῆς χώρας, ὀλιγοστοι δεκαεπτά· ὁ μιὰ ἀλλὰ καὶ Φιλίππω καὶ Ασέλλω τοῖς πρεσβυτέροις τοποτηρηταῖς τ̀ ἐκκλησίας Ρώμης· [7] (ταῦτα ἅπερ καὶ αὐτοῖς ἤρεσε,) παρεσώτων τῆς ὀλιγόνων.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· μετὰ τὴν ὀφειλθεῖσαν ἡμέ-

1 Est hæc collectio Canonum Africanorum, dicta ab Hincmaro tom. 2. opusc. 33. cap. 518. *Breviarium Africæ Provinciæ Canonum sedi Apostolicæ missum, ab eadem sede corroboratum*. In MSS. titulus hic est: *Incipit Synodus apud Carthaginem Africanorum, quæ constituit Canones numero* CXXXVIII. in MS. Colbert. Biblioth. *Incipiunt Constituta quæ ad Carthaginem acta sunt post Consulatum &c.* Cardin. Perronius *Centonem* esse *insulsi rhapsodi* pronunciavit in lib. contra Angliæ Regem cap. 48. Constant vero in præfat. Epistol. summorum PP. pluribus probat hunc codicem purum putum esse Dionysianæ Collectionis segmentum, alios nullos canones quam quos Carthaginensis Synodus anni 419. vel ipsa condidit, vel ab superioribus Conciliis intra Aurelii Carthaginensis Episcopi tempora conditos recitari sibi jussit, ac propterea temere Canonum Ecclesiæ Africanæ Codicem a Justello, inconsultius *integrum*, ut hic a Labbeo liberalius appellatur, inscribi. Harduinus hunc codicem contulit cum tribus Dionysianæ collectionis MSS. e Bibliotheca Collegii Parisiens. Soc. Jesu, aliisque ibidem MSS. collectionis Canonum, cum variis lectionibus ad eum Roma trasmissis, & cum pervetusto codice canonum Ecclesiæ Græcæ in eadem Parisiens. Bibliotheca. Inde nos eum emendatiorem exhibemus, variis lectionibus, & notulis Harduini huc traslatis. 2 Est hoc initium Concilii Carthag. VI. anni 419. quod inserius iterum suo loco dabitur.

3 al. *a. d.* VIII. 4 Nihil hic mutandum, quamvis alibi dicatur e Numidia pars avulsa fuisse appellata Mauritania Sitisensis ex Can. 17. hujus Codicis: & in Notitia Imperii unica Numidia sit, cum illa Mauritania.

5 Deest in uno MS. hæc vox, *residentibus*.

6. In Græco titulus est, Βίβλος τῶν Αφρικῆς ἐκκλησίας. 7 Inclusa parenthesi plane sunt superflua.

(*a*) Ad hos canones Variantes dare constituebam ex vetustissimo Lucensi Codice; sed cum tantam offenderim

ἡμέραν τῆς συνόδου, ὡς μέμνησθε ἀδελφοὶ μακα-
ριώτατοι, πολλὰ [1] ἐζητήσαμεν ἐν τῷ ἀναμένειν
ἡμᾶς τὰς ἀδελφὰς ἡμῶν, τοὺς νῦν εἰς τὴν παροῦ-
σαν συνόδου τοποτηρητὰς, [2] αὐτοῖς πεπραγμένοις
ἀνάγκη ἐστὶν ἐντεθῆναι. διὸ τῷ δεσπότῃ ἡμῶν πε-
ρὶ τῆς συνελεύσεως τοῦ τοσούτου ἀθροίσματος [3]
ὑπολέλειπται χάριτας ἀναπέμψαι· ἵνα τοῦτο μὴν,
τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἃ νῦν ἔχομεν καὶ
ἀπὸ τῶν πατέρων κατέσησαν· τοῦτο δὲ, ἅπερ ἐν-
τεῦθα ἀπὸ τῶν προηγησαμένων ἡμᾶς τὴν αὐτὴν
σύνοδον βεβαιωσάντων, καὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον
ἀνὰ πάντας τοὺς τῶν κληρικῶν βαθμοὺς ἀπὸ τοῦ ἄκρου
ἕως τοῦ ἐσχάτου σωτημονδῶς ταχθέντα, εἰς μέσον
προσενεχθῶσιν. ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου ἐλέχθη· B
προσενεχθῶσιν.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω· τῆς ἐν Νικαίᾳ συνό-
δου ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἤτοι τὰ ὁρισθέντα ὅτως
ἔχει. καὶ ἐν τῷ λέγειν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πι-
κένου, τοῦ λαοῦ τοῦ Ποτεντινῶν τῆς Ἰταλῶν χώρας,
τοποτηρητὴς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, εἶπεν· Ἐπε-
τράπη ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, τινὰ
ἐγγράφως, τινὰ δὲ καὶ ἀγράφως ἐντεταλμένα, ὡς
αὐτῶν μεμνήμεθα ἐν τοῖς ἀνωτέρω πεπραγμένοις,
τοῦτ' ἔστι περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ κανόνων, ἵνα φυλαχ-
θῶσι καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς, καὶ ἡ συνήθεια· ἐπειδή
τινα τύχει καὶ κανόνι κρατοῦντι, τινὰ δὲ συνηθείᾳ
ἐτυπώθη. [4] περὶ τούτων τοίνυν ἐν ταχέσι, ἐὰν C
ἀρέσκῃ τῇ μακαριότητι ὑμῶν, συζητήσωμεν, καὶ μὴ
τοῦτο, τὰ λοιπὰ πεπραγμένα καὶ ἐναρχθέντα, ἐν-
τατόμενα βεβαιωθῶσιν· ἵνα καὶ τῷ τῆς ἀποσο-
λικῆς καθέδρας ἀντιγράφοις ὑμετέροις ἐμφανίσαι
δυνηθῆτε, καὶ τῷ αὐτῷ προσκυνητῷ πάπᾳ δηλώσητε, ὡς ἐπιμελῶς [*] ἀνεμνήσθημεν· εἰ καὶ ὅτι τὰ
κεφάλαια τῆς πράξεως ἤδη τοῖς πεπραγμένοις ἐνε-
βλήθησαν. περὶ τούτων τοίνυν, ὡς προεῖπον, τί
ἀρέσκει τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, πρᾶξαι ὀφείλο-
μεν. ἐλθέτω τοιγαροῦν εἰς μέσον τὸ κομμονιτώριον,
ἵνα δυνηθῆτε γνῶναι, τί ἐν αὐτῷ περιέχεται,
ἵπως πρὸς ἕκαστα ἀπόκρισις δοθῇ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Προκομισθήτω τὸ κομ- D
μονιτώριον, ὅπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν
τοῖς πεπραγμένοι ἔναγχος ἐνεφάνισαν, καὶ τὰ λοιπὰ
ἀκολούθως, τί γε πεπραγμένα καὶ τὰ πρακτέα.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω κομμονιτώριον· τῷ ἀδελ-
φῷ Φαυστίνῳ, καὶ τοῖς τέκνοις Φιλίππῳ καὶ Ἀσέλλῳ
τοῖς πρεσβυτέροις, Ζώσιμος ἐπίσκοπος. Τὰ κα-
τεπισθησθέντα ὑμῖν πράγματα οὐ λανθάνουσιν ὑμᾶς.
ὅτως ὡς ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐκεῖσε, μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἡ
ἡμέτερα ἐκεῖσε ἐν ὑμῖν παρουσία ἐστὶ, πάντα ἐκτε-
λέσατε· μάλιστα καὶ τοῦτο ἡμῶν ἔχοντες τὸ ἔνταλμα
καὶ τὰ ῥήματα τῶν κανόνων, ἅτινα πρὸς πλείονα βε-
βαίωσιν, τῷ παρόντι κομμονιτωρίῳ ἐνετυξάμεν.
ὅτως γὰρ εἶπον οἱ ἀδελφοὶ, οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ E
συνόδου, ὅτε περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐκκλήτου
ἐψηφίζοντο.

Ηρεσε δὲ, [5] ὥστε ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ,

est ſocientur: qua de re domino Deo noſtro de tantæ) congregationis cœtu gratias referimus. Supereſt, ut tam exemplaria Nicæni concilii, quæ nunc habemus, & a patribus conſtituta ſunt, quam etiam hic a deceſſoribus noſtris eamdem ſynodum firmantibus, vel quæ ſecundum eam formam, per omnes clericorum gradus, a ſummo uſque ad ultimum ſalubriter ordinata ſunt, [6] in medium proferantur. Ab univerſo concilio dictum eſt: Proferantur.

Daniel notarius recitavit. Nicæni concilii fidei profeſſio, vel ſtatuta ita ſe habent. [7] Et cum (*a*) diceret Fauſtinus epiſcopus plebis Potentinæ, provinciæ Italiæ Piceni, legatus Romanæ eccleſiæ, dixit: Injuncta nobis ſunt a ſede apoſtolica aliqua per ſcripturam, aliqua etiam in mandatis, [8] cum veſtra beatitudine tractanda, ſicuti & geſtis ſuperioribus meminimus, hoc eſt de Nicænis canonibus; ut conſerventur & conſtituta eorum, & conſuetudo: quia aliqua ordine & canone tenentur, aliqua conſuetudine firmata ſunt. De his ergo primitus, ſi placet beatitudini veſtræ, tractemus; & poſtea cetera, quæ acta vel inchoata ſunt, inſerta firmabuntur, ut & ad ſedem [9] venerandæ reſcriptis veſtris intimare poſſitis, [10] ad quæ nos admonuiſſe apud venerabilem papam evidenter clareat, licet & capitula actionum jam inſerta ſint geſtis. De ipſis ergo, ut ſuperius dixi, quid veſtræ beatitudini placeat, agere debemus. Veniat ergo commonitorium in [11] medium, ut ſcire poſſit veſtra beatitudo, quid in eo contineatur, ut ad ſingula reſpondeatur. Conc. Carthag. 6.

Aurelius epiſcopus dixit: Proferatur commonitorium, quod fratres & conſacerdotes noſtri in actis nuper allegaverunt, & cetera quæ acta ſunt, vel agenda ſunt ſubſequenter. Carthag. 6. cap. 2.

Daniel notarius recitavit commonitorium: Fratri Fauſtino, [12] & filiis Philippo & Aſello presbyteris, Zoſimus epiſcopus. Vobis commiſſa negotia non latent vos: ita ac ſi noſtra, imo quia noſtra ibi in vobis præſentia eſt, cuncta peragite, maxime cum & hoc noſtrum poſſitis habere mandatum, & verba canonum, quæ in pleniorem firmitatem huic commonitorio inſeruimus. Ita enim dixerunt fratres in Nicæno concilio, cum de epiſcoporum appellatione decernerent.

Placuit autem, [4] ut ſi epiſcopus accuſatus fue- [a] Sardicenſis concilii canon 5. ſupra pag. 10. A

inter edita, & codicem iſtum diſcrepantiam, ut ad oram pagellæ ſignari variantes vix potuerint; ideo ex integro deſcribendum codicem illum cenſui, atque ex eo daturus ſum ad concilium Carthaginenſe anni 419. neque enim codicem in egrum, ſed canones tantummodo ejuſdem Concilii 419. Lucenſis iſte continet.

1 al. ἐξητήσαμεν. 2 Lege, ἃ αὐτοῖς. 3 Legit interpres Græcus, *Gratias referamus ſupereſt*. 4 Cod. Reg. τάττε, 5 In Canone Sardic. *Iure actis*. 6 MS. *in medio*.
7 MS. colbert. *Et cum recitaret*, aliquando rectius. 8 Has tres voces Græcus interpres omiſit.
9 Concil. Carthag. VI. & Græcus, *ac ſedem Apoſtolicam*. 10 Lege, ut in Conc. Carth. VI. *atcus vos admonuiſſe*. 11 Al. *in medio*. 12 al. MS. *Fauſtino presbytero, & Philippo*. (*a*) *Luc.* recitsret.

suerit, & judicaverint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo dejecerint eum, & appellasse videatur, & confugerit ad beatissimum ecclesiæ Romanæ episcopum, & voluerit audiri, & justum putaverit ut renovetur examen, scribere his episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia sunt: ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si quis rogat causam suam iterum audiri, & deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut de latere suo presbyterum mittat; erit in potestate episcopi quid velit, & quid existimet. Et si decreverit mittendos esse qui præsentes cum episcopis judicent, habentes auctoritatem ejus a quo destinati sunt, erit in ejus arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit. Et cum recitaret.

Carthag. 6. c. 4.

Alypius episcopus ecclesiæ Thagastensis, legatus provinciæ Numidiæ, dixit: De hoc jam superioribus etiam literis concilii nostri rescripsimus, & id nos servaturos profitemur, quod in Nicæno concilio constitutum est: adhuc tamen me movet, quomodo cum inspiceremus Græca exemplaria hujus synodi Nicænæ, ista ibi, nescio qua ratione, minime invenimus: unde petimus venerationem tuam, sancte Papa Aureli, ut quia hoc authenticum concilium Nicænum in urbe dicitur esse Constantinopolitana, aliquos cum scriptis tuæ sanctitatis mittere digneris, & non solum ad ipsum sanctum fratrem nostrum Constantinopolitanum episcopum, sed etiam Alexandrinum & Antiochenum venerabiles sacerdotes, qui hoc nobis concilium sub adstipulatione literarum suarum dirigant, ut omnis postmodum ambiguitas auferatur; quia nos ita, ut frater Faustinus attulit, minime invenimus ista: nos tamen paulisper servaturos, ut ante dixi, donec integra exemplaria veniant, profitemur. Petendus est autem literis nostris etiam venerabilis ecclesiæ Romanæ episcopus Bonifacius, ut ipse quoque dignetur ad memoratas ecclesias aliquos mittere, qui eadem exemplaria debeant secundum ejus scripta perferre: nunc autem memorati Nicæni concilii, qualia exemplaria habemus, his gestis sociamus.

Carthag. 6. cap. 5.

Faustinus episcopus, legatus ecclesiæ Romanæ, dixit: Nec vestra sanctitas præjudicat ecclesiæ Romanæ, sive de hoc capitulo, sive de aliis; quia dicere dignatus est frater noster & coepiscopus Alypius, dubios esse canones. Sed hæc ipsa ad sanctissimum ac beatissimum Papam nostrum scribere dignemini, ut & ipse integros canones inquirens, cum vestra sanctitate de omnibus constitutis tractare possit. Sufficit autem ut ipse beatissimus episcopus urbis Romæ, sicut & vestra sanctitas apud se tractat, ita & ipse inquirat, ne contentio inter ecclesias nasci videatur: sed magis caritate fraterna deliberare possitis: ipso rescribente, quid melius observari debeat.

A καὶ κρίνωσιν οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας, καὶ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτὸν, καὶ δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι καὶ καταφεύγειν πρὸς τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον Ρώμης· καὶ αὐτὸς θελήσῃ ἀκουσθῆναι, καὶ τὸ τοιοῦτον δίκαιον νομίσῃ, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν ἐξέτασιν· γράψαι καταξιώσει πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὁμορούσῃ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους· ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς πάντα συζητήσωσι, καὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς περαιώσωσι, διὸ ἐάν τις ἀξιοῖτο πρᾶγμα αὐτοῦ πάλιν ἀκουσθῆναι, καὶ οἰκείᾳ δεήσει κινήσοι τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἵνα ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ εἴη ὅπερ βούλεται, καὶ ὅπερ ὑπολαμβάνει. καὶ ἐὰν ψηφίσηται ὀφείλειν πεμφ-
B θῆναί τινας, ὥστε παρόντας αὐτοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρῖναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἀποστείλανος αὐτοὺς, ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ εἴη. ἐὰν δὲ καὶ νομίσῃ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα πέρας τῷ πράγματι ἐπιθῶσι, ποιήσει τὸ τῇ αὐτοῦ βουλῇ παριστάμενον. Καὶ ἀναγνωσθέντων.

Αλύπιος ἐπίσκοπος τῆς Θεαγαστέων ἐκκλησίας, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, εἶπεν· Περὶ τούτου ἤδη καὶ τοῖς ἀνωτέροις γράμμασι τῆς συνόδου ἡμῶν ἀντεγράψαμεν· καὶ τοῦτο ἡμᾶς φυλάξειν ὁμολογοῦμεν, τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· ὅμως ἔτι ἐμὲ κινεῖ, ὅτι ἐν τῷ ἐπισκήπτειν ἡμᾶς τοῖς γραικηκοῖς *ἴσως ταύτης τῆς ἐν Νικαίᾳ συνό- * ἴσως.
C δου, ταῦτα ἐκεῖ, οὐκ οἶδα ποίῳ λόγῳ, οὐδαμῶς εὕρομεν· ὅθεν αἰτοῦμεν τὴν τιμιότητα τὴν σὴν ἁγιώτατε πάπα Αὐρήλιε, ἐπειδὴ τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει λέγεται εἶναι, τινὰς μετὰ γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πέμψαι καταξιώσατε· καὶ μὴ μόνον πρὸς αὐτὸν τὸν ἁγιώτατον ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Αλεξανδρείας καὶ Αντιοχείας τοὺς προσκυνητοὺς ἱερεῖς, οἵτινες τὴν αὐτὴν συνόδον ἡμῖν μεθ' ὑποσημειώσεως τῶν οἰκείων γραμμάτων ἀποστείλωσιν, ὥστε πᾶσαν μετὰ ταῦτα ἀμφισβήτησιν ἀφαιρεθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς οὕτως, ὡς ὁ ἀδελφὸς Φαυστῖνος ἤγαγεν, οὐδαμῶς εὕρομεν ταῦτα· ὅμως
D ἡμᾶς πρὸς ὀλίγον φυλάξαντας, ὡς προεῖπον ἕως οὗ τὰ ἐντελῆ ἴσα ἔλθωσιν, ὁμολογοῦμεν. ὀφείλομεν δὲ αἰτῆσαι γράμμασιν ἡμετέροις καὶ τὸν σεβασμιώτατον τῆς ἐκκλησίας Ρώμης ἐπίσκοπον Βονηφάτιον, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμοίως καταξιώσῃ πρὸς τὰς μνημονευθείσας ἐκκλησίας στεῖλαί τινας, ὀφείλοντας τὰ αὐτὰ ἴσα κατὰ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα ἀγαγεῖν. νῦν δὲ τῆς μνημονευθείσης ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἅπερ ἔχομεν ἴσα, τοῖς πεπραγμένοις τούτοις συζεύξωμεν.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τοῦ Ρώμης εἶπεν· οὐδὲ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη πρόκριμα ποιεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ Ρώμης, εἴτε περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου, εἴτε περὶ ἄλλων· ἐπειδὴ ἠξίωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλει-
E τουργὸς ἡμῶν Αλύπιος ἀμφιβόλους εἶναι τοὺς κανόνας. ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον πάπαν ἡμῶν γράψαι καταξιώσατε, ἵνα καὶ οὕτως ὁλοκλήρους τοὺς κανόνας συζητῶν, μετὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης περὶ πάντων τῶν ὁρισθέντων τρακταίσῃ. ἀρκεῖ γὰρ ἵνα, καθὼς ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη παρ' ἑαυτῇ τρακταίζει, οὕτω καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν συζητήσῃ· μήπως φιλονεικία μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τις ἀναφυῇ· ἀλλὰ μᾶλλον ἀδελφικῇ ἀγάπῃ βουλεύσασθαι, ἀντιγράφοντος αὐτοῦ, τί ὀφείλει κρειττόνως φυλαχθῆναι.

Αὐρή-

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐκτὸς ὧν προτεθείκαμεν ἐν τοῖς πεπραγμένοις, ἀνάγκη ἐστὶ καὶ γράμμασι τῆς ἡμετέρας βραχύτητος τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ πάντα ὅσα ψηλαφῶμεν, εἰς πλῆρες ἐμφανίσαι. ἐὰν τοίνυν πᾶσιν ἀρέσκῃ ἡ ἡμετέρα ἐπακολούθησις, μάθωμεν σύματι πάντων. σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· ἀρέσκει.

A Aurelius episcopus dixit: Præter ista, quæ præmisimus actis, necesse est ut etiam nostræ parvitatis literis sancto fratri & consacerdoti nostro Bonifacio singula quæ tractamus, plenissime intimemus. Ergo si omnibus placet prosecutio nostra, ore omnium condiscamus. Universum concilium dixit, placet.

Ναυᾶτος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· μεμνήμεθα νῦν τοῦτο τὸ κομμονιτώριον περὶ πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν καὶ διακόνων περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῆς ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἐκ τῆς ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ἐδαμῶς ἀνέγνωμεν. διὸ τοῦτο αὐτὸ B κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγνωσθῆναι.

Novatus episcopus legatus Mauritaniæ Sitiphensis dixit: Nunc meminimus hoc commonitorio etiam de presbyteris vel diaconis contineri, qualiter audiri ab episcopis suis, vel a finitimis debeant; quod in Nicæno concilio minime legimus. Unde nobis hoc ipsum jubeat sanctitas vestra recitari. Carthag. 6. cap. 6.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναγνωσθῇ ἐπὶ τόπου καὶ τοῦτο τὸ ζητούμενον.

Aurelius episcopus dixit: Recitetur ad locum etiam hoc, quod deposcitur.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω· Περὶ ἐκκλήτων δὲ κληρικῶν, τοῦτ' ἔστι, τοῦ ἥττονος τόπου, τῆς συνόδου βεβαία ἐστὶν ἀπόκρισις· περὶ ἧς τί μέλλετε πράττειν, ἠγησάμεθα ὀφείλειν σαγῆναι, ἐπειδὴ ὕτως λέλεκται.

Daniel notarius recitavit. De appellationibus autem clericorum, id est minoris loci, est ipsius synodi certa responsio: de qua re quid acturi sitis credidimus inferendum, quod taliter dictum est.

Ὀσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ ἔτι κινοῦν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. ἐάν τις τυχὸν ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ οὐ βραχέως κινηθεὶς κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, ἀφορίσαι τοῦτον τῆς ἰδίας θελήσει ἐκκλησίας· προνοητέον ἐστίν, C ἵνα μὴ ἀναιτίως κατακριθῇ, ἢ ἀπολέσῃ τιὼ κοινωνίαν· ἐχέτω ἐξουσίαν ὁ ἐκβληθεὶς προσελθεῖν τοῖς ὁμόροις, ὥστε ἀκουσθῆναι τιὼ αἰτίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελέστερον ψηλαφηθῆναι· οὐκ ὀφείλει γὰρ αὐτῷ παρακαλοῦντι ὑπακοὴ ἀρνηθῆναι, κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως ἐκβαλὼν αὐτὸν, ἀνεξικάκως δέξεται, ὅπως τὸ πρᾶγμα σκοπηθῇ, εἰ ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἡ ψῆφος αὐτοῦ. καὶ τὰ λοιπά. Καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων.

Osius episcopus dixit: [a] Quod me adhuc moveat, reticere non debeo. Si episcopus quis forte iracundus (quod esse non debet) cito, aut aspere commoveatur adversus presbyterum, sive diaconum suum, & exterminare eum de ecclesia voluerit, providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem: habeat potestatem ejectus, ut finitimos interpellet; ut causa ejus audiatur, & diligentius tractetur: quia non oportet negare ei audientiam roganti. Et ille episcopus, qui aut juste aut injuste eum rejecit, patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut aut probetur ejus, aut emendetur sententia, &c. Cumque recitarentur. [a] Sardic. conc. can. 14. supra pag. 18. A.

Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Ἱππώνης τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· Καὶ τοῦτο φυλάξοντας ὁμολογοῦμεν, σωζομένης τῆς ἐπιμελεστέρας ζητήσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. D

Augustinus episcopus ecclesiæ Hipponensis, provinciæ Numidiæ, dixit: Et hoc nos servaturos profitemur, salva diligentiore inquisitione concilii Nicæni. Carthag. 6. cap. 7.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν ἔτι μὴ καὶ τοῦτο ἀρέσκει, τῇ ἀποκρίσει τῆς πάντων ὑμῶν ἀγάπης βεβαιώσατε. σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν. πάντα ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ὁρισθέντα πᾶσιν ἡμῖν ἀρέσκουσιν. Ἰουκοῦνδος ἐπίσκοπος τῆς Σουφετούλης ἐκκλησίας, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς χώρας εἶπε· Τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παραξαπῆναι ὑπό τινος ἐδαμῶς δύναται. Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης εἶπεν· Ἀκμὴν κατὰ τιὼ ἐπαγγελίαν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, τοῦτο μέν, τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου, τοῦτο δὲ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἰουκούνδου, τινὰ ἀκυροῦσθαι πιστεύω, [1] τινὰ βεβαιοῦσθαι· [2] ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἀμφίβολον εἶναι, ἐχομένων τῶν αὐτῶν κανόνων. τοιγαροῦν ὡς ἀρέσκει καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἀναγαγεῖν ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη καταξιώσει. ἵνα καὶ αὐτὸς, ὅπερ καὶ ἁγιώτατος Αὐγουστῖνος ὥρισαι κατηξίωσε, [3] σκέψασθαι δυνηθῇ ἑκάτερον. καὶ γὰρ τοῦτο παραχωρητέον ἐστὶ, καὶ σιωπητέον, τοῦτ' ἔστι περὶ τῆς ἐγκλήτων τοῦ κατωτέρου

Aurelius episcopus dixit: Si hoc etiam omnium vestræ caritati placet, responsione firmate. Universum concilium dixit: Omnia quæ in Nicæno concilio statuta sunt, nobis omnibus placent. Jocundus episcopus ecclesiæ Suffetulæ, legatus provinciæ Byzacenæ dixit: Quod statutum est in Nicæno concilio, violari a quoquam nullatenus potest. Faustinus episcopus legatus ecclesiæ Romanæ dixit: Adhuc secundum professionem sanctitatis vestræ, tam sancti Alypii, quam etiam fratris nostri Jocundi, aliqua infirmari credo, quod non debeat, cum jam in dubium ipsi canones venerint. Ergo, ut placet & nobis, & beatitudini vestræ, ad sanctum & venerabilem ecclesiæ Romanæ episcopum vestra sanctitas referre dignetur, ut & ipse, quod & sanctus Augustinus statuere dignatus est, deliberare possit: utrum nam & hoc concedendum sit, ac reticendum, hoc est, de appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubium venit, & de hoc capitulo, justum est, ut beatissimæ sedis episcopus Carthag. 6. cap. 8. E

1 Hæ duæ voces, τινὰ βεβαιοῦσθαι, *aliqua firmari*, abundant. 2 Legit interpres Græcus, *quod non debet jam dubium esse, cum ipsi canones habeantur.* 3 Legit interpres Græcus inepte, *Deliberari possit utrumque: nam & hoc concedendum, ac reticendum.*

informari debeat, si tamen approbatis canonibus hoc inveniri possit. Aurelius episcopus dixit: Etiam quæ dudum vestræ caritati intimavimus, nunc patimini exemplaria statutorum Nicæni concilii: sed & quæ hic salubriter a nostris decessoribus, secundum ejusdem concilii formam, vel quæ nunc a nobis ordinata sunt, recitari, & gestis inseri. Omne concilium dixit. Exemplaria fidei, & statuta Nicænæ synodi, quæ ad nostrum concilium per beatæ recordationis olim prædecessorem tuæ sanctitatis, qui interfuit, Cæcilianum episcopum allata sunt, sed & quæ patres ea exemplaria sequentes hic constituerunt, vel nunc communi tractatu statuimus, his gestis ecclesiasticis inserta manebunt, ita ut quemadmodum superius dictum est, venerabilibus viris Antiochenæ & Alexandrinæ, sed & Constantinopolitanæ ecclesiarum episcopis scribere vestra beatitudo dignetur, ut exemplaria verissima concilii Nicæni sub adstipulatione literarum suarum dirigat, quo declarata veritate, ea capitula, quæ in commonitorio præsens frater & coepiscopus noster Faustinus, sed & compresbyteri Philippus & Asellus secum attulerunt, aut ibidem reperta, a nobis firmabuntur; aut si non inveniantur, collecta synodo de hoc in sequenti tractabimus. Daniel notarius Nicæni concilii professionem fidei vel ejus statuta recitavit in concilio Africano.

Carthag. 6. cap. 9.

Professio fidei Nicæni concilii.

CRedimus in unum Deum, patrem omnipotentem, visibilium & invisibilium factorem, & in unum dominum Jesum Christum, filium Dei, natum de patre unigenitum, hoc est de substantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, unius substantiæ cum patre (quod Græci dicunt ὁμοούσιον) per quem omnia facta sunt, sive quæ in cœlo, sive quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homo factus; passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris, unde venturus est judicare vivos & mortuos, & in Spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt, erat quando non erat, & priusquam nasceretur non erat, & quia ex nullis extantibus factus est, [3] vel ex alia substantia, dicentes mutabilem & convertibilem filium Dei: hos anathematizat catholica & apostolica ecclesia.

Statuta quoque Nicæni concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt [4], (sicut in superioribus inveniuntur adscripta.) Deinde quæ in conciliis Africanis promulgata sunt, actis præsentibus inserta noscuntur.

βαθμῷ, ἐὰν ἀκμὴν εἰς ἀμφίβολόν ἐστι. καὶ περὶ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ δίκαιόν ἐστι τὸν ἐπίσκοπον τῆς μακαρίας Ῥώμης ὀφείλειν τυποῦσθαι, εἰ μόνον τοῦτο [1] ἐν τοῖς κανόσιν ἀρεθῶσιν δύναται. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὰ ἔκπαλαι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ παρ' ἡμῶν τῇ ἐμφανισθέντα ἴσα ὀφείλετε τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ ὧν καταδέξασθαι· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων καθηγητῶν, κατὰ τὸν τῆς αὐτῆς συνόδου τύπον σωτηριωδῶς· ἔτι μὴν καὶ τὰ νῦν παρ' ἡμῶν ταχθέντα ἀναγνωσθῆναι, καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθῆναι, σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπε· τὰ ἴσα τῆς πίστεως, καὶ τὰς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τοὺς πάλαι πρὸς ἡμᾶς διὰ Κεκιλιανοῦ τοῦ προηγητοῦ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης προσενεχθέντας· [2] ἔτι μὴν καὶ ἅπερ τούτοις ἑπόμενα τὰ μέρη ἐνταῦθα κατέσησαν, καὶ νῦν δὲ κοινῇ συζητήσει παρ' ἡμῶν ὡρίσθησαν, τούτοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθέντα μείνωσι δηλονότι, καθὼς προλέλεκται, πρὸς τὰς σεβασμίας ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, γράψαι καταξιώσης τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἵνα τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μετ' ὑποσημειώσεως οἰκείων γραμμάτων ἀποστέλλωσιν· ὅπως φανερωθείσης τῆς ἀληθείας, τὰ κεφάλαια ταῦτα, ἅπερ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Φαυστῖνος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἀσελλος μεθ' ἑαυτῶν ἤγαγον, ἢ ἐκεῖνα ὑπομνήματα ἀφ' ἡμῶν κυρωθῶσιν· ἢ ἐὰν μὴ ἀρεθῶσι, συνηγμένης ἔτι τῆς συνόδου, περὶ τούτων ἐξῆς συζητήσωμεν. Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς, ἐν τῇ τῶν Ἀφρων συνόδῳ.

Ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν οὐρανῷ, τά τε ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα, καὶ ἀνασάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθιζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι, οὐκ ἦν, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας, λέγοντας ἀλλοιωτὸν ἢ τρεπτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ· τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν εἴκοσι κεφαλαίοις ἀνεγνώσθησαν· ἔπειτα τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Ἀφρικῆς νομοθετηθέντα, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ἐνθέμενα γινώσκονται.

Ωσε

1 Legit interpres Græcus. *hoc approbari in Canonibus.* 2 Interpres Græcus legit inepte, *quæ partes sequentes.* 3 In Concil. Aquisgran. anni 789. cap. 32. ubi hæc formula ex hoc Concilio recitatur, legitur, *aut ex alia substantia, vel substantia, aut convertibilem &c.* 4 Inclusa parenthesi Dionysius adjecit, Nicænos Canones respectans, a se paulo antea in Codicem Canonum relatos. Ipsa Nicæna statuta, ut in Concilio sunt recitata, habentur inferius in Concil. Carthag. VI. anni 419.

Ωσε τὰ ἐν τῇ Νικαέων σιωόδῳ ὁρισθέντα, παντὶ τρόπῳ παραφυλαχθήσεται.

[1] *Ut quæ in Nicæno concilio ſtatuta ſunt, omnimodo conſerventur.*

ά.

ΑΥΡΗΛΙΟΣ ἐπίσκοπος εἶπεν· ταῦτα ὅτως παρ' ἡμῖν ἔχονται τὰ ἴσα τῆς ὁρισθέντων, ἅπερ τότε οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ σιωόδου μεθ' ἑαυτῶν κατήγαγον· ἧς τὸν τύπον φυλάττοντα τὰ ἐσόμενα καὶ ὁρισθέντα παρ' ἡμῶν βεβαιωθέντα φυλαχθῶσιν.

I.

[2] AUrelius epiſcopus dixit. Hæc ita apud nos habentur exemplaria ſtatutorum, quæ tunc patres noſtri de concilio Nicæno ſecum detulerunt: cujus formam ſervantes, hæc quæ ſequuntur conſtituta, firmata a nobis cuſtodientur.

Περὶ κηρυκτέας τῆς ἁγίας Τριάδος.

De Trinitate prædicanda.

B

II.

β'.

Σύμπασα ἡ σιώδος εἶπεν· θέλομεν τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἡ ὁμολογία ἡ ἐκκλησιαστικὴ πίστις, ἡ δὶ ἡμῶν παραδιδομένη ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδόξῳ συνελεύσει, πρωτοτύπως ὁμολογητέα ἐστίν· ἔπειτα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις μετὰ σιωαινέσεως ἑκάστου τῶν ὁμοῦ πάντων φυλακτέα ἐστί· πρὸς βεβαιωτέας καὶ τὰς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν τῶν ἔναγχος χειροτονηθέντων διανοίας, ταῦτα δεῖ προσθεῖναι, ἃ παρὰ τῶν πατέρων βεβαίᾳ διατυπώσει παρελάβομεν· ὥσε τῆς Τριάδος, τοῦτ' ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἑνότητα, τὴν μηδεμίαν ἔχειν διαφορὰν γινωσκομένην, ὡς ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐγκαθιερωθεῖσαν κατέχομεν, καὶ καθὼς ἐμάθομεν, ὕτω τοὺς λαοὺς τοῦ Θεοῦ διδάξομεν. ὁμοίως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἔναγχος προαχθέντων ἐλέχθη φανερῶς· οὕτως δεχόμεθα, ὕτως κατέχομεν, ὕτως διδάσκομεν, τῇ πίστει τῇ εὐαγγελικῇ ἅμα τῇ ὑμετέρᾳ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

[1] Carthag. II. cap. 1.

Universum concilium dixit: Deo propitio, pari professione fides ecclesiastica, quæ per nos traditur in hoc cœtu glorioso, primitus confitenda est; tunc demum ordo ecclesiasticus singulorum [3] ex consensu omnium est asservandus. Ad (*a*) corroborandas autem fratrum & coepiscoporum nostrorum nuper promotorum mentes, ea proponenda sunt, quæ a patribus certa dispositione accepimus, ut trinitatis, quam nostris in [4] sensibus consecratam retinemus, Patris, & Filii, & Spiritus sancti unitatem, quæ nullam noscitur habere differentiam, sicuti dicimus, ita Dei populos instruamus. Item ab universis episcopis nuper promotis dictum est: Plane sic accepimus, sic tenemus, sic docemus, fidem evangelicam cum vestra doctrina sequentes.

Περὶ ἐγκρατείας.

De continentia.

III.

γ'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν τῇ προλαβούσῃ σιωόδῳ ὡς περὶ ῥυθμοῦ ἐγκρατείας καὶ ἁγνείας ἐζητεῖτο, ἔρεσεν ὥσε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τούτους τοὺς συνδέσμῳ τινὶ τῆς ἁγνείας διὰ τῆς * καθιερωσύνης συμπεπλεγμένους (φημὶ δὴ ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους) ὡς πρέπει ὁσίοις ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι Θεοῦ καὶ Λεύταις καὶ ὑπηργοῦσι θείοις καθιερώμασιν, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνηθῶσιν ὃ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἁπλῶς αἰτῶσιν, ἐπιτυχεῖν. ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν.

[1] Carthag. II. cap. 2.

Aurelius epiſcopus dixit: Cum præterito concilio de [5] continentia & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres, qui [6] conſtrictione quadam caſtitatis per conſecrationes adnexi ſunt, [7] epiſcopos, inquam, presbyteros & diaconos, ita [8] complacuit, ut condecet ſacros antiſtites ac Dei ſacerdotes, nec non & Levitas, [9], vel qui ſacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus, quo poſſint ſimpliciter [10] quod a domino poſtulant, impetrare: ut quod apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.

Περὶ διαφόρων τάξεων ὀφειλουσῶν ἀπέχεσθαι γυναικῶν.

De diverſis ordinibus ab uxoribus abſtinendis.

E

IV.

δ'.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένης τῆς Ποτεντίνης χώρας, τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, εἶπεν· ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος,

[1] Carthag. II. cap. 2.

Fauſtinus epiſcopus eccleſiæ Potentinæ, provinciæ Picæni, legatus Romanæ eccleſiæ, dixit: Placet ut epiſcopus, presbyter & diaconus, vel qui ſacramenta contrectant, pudici-

1 In uno e MSS. noſtris titulus hoc loco ſic ponitur: *Incipiunt capitulationes Canonum Carthaginenſis Concilii numero triginta tres; ut quæ in Nicæno &c.* 2 In MS. *Aurelius.* 3 al. MS. *de conſenſu omnium adſtruendas*, ſic & in *Luc.* 4 Græce Διανοίαις, *mentibus.* 5 MS. *continentiæ.* 6 MS. *conſcriptione.* 7 MS. *Epiſcopi, inquam, preſbyteri, & diaconi.* 8 MS. *placuit.* 9 MS. *& vel ſi qui*: al. *vel ſi qui*; nempe ſubdiaconi. 10 MS. *quod omnine.* (*a*) *Luc.* comprobandas.

tiæ cuſtodes, ab uxoribus ſe abſtineant. Ab universis epiſcopis dictum eſt: Placet ut in omnibus [2] pudicitia cuſtodiatur, qui altari [3] inſerviunt.

[2] & ab omnibus, ita & Luc.

κὴ πάντες οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες, τῆς σωφροσύνης φύλακες, γυναικῶν ἀπέχωνται. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἀρέσκει, [12] ὥσε πάντας σωφροσωίλω τηρεῖν τὸς τῷ θυσιαςηρίῳ προσεδρεύοντας, ἤτοι δηλεύοντας.

De avaritia.

V.

Non eſt in Carthag. II.

Aurelius epiſcopus dixit: [2] Avaritiæ cupiditas, quam rerum omnium malarum matrem eſſe, [3] nemo qui dubitet, proinde inhibenda eſt, [4] ne quis alienos fines uſurpet, aut per præmium terminos patrum ſtatutos tranſcendat, nec omnino cuiquam clericorum liceat de qualibet re fœnus accipere. Quamquam novellæ ſuggeſtiones, quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub [5] genere latent, inſpectæ a nobis formam accipient: ceterum de quibus apertiſſime divina ſcriptura ſanxit, non eſt ferenda ſententia, ſed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet in clericis prædamnari. Univerſum concilium dixit: Nemo contra prophetas, nemo contra evangelia facit [6] ſine periculo.

Περὶ ἀπλησίας.

ε'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε. τὴν τῆς ἀπλησίας ἐπιθυμίαν, ἣν πάντων τῶν κακῶν μητέρα εἶναι ὐδεὶς ἀμφιβάλλει, δέον ἐπέχειν· ἵνα μή τις τοῖς ἀλλοτρίοις ὅροις κατακέχρηται, μηδὲ ἵνα διὰ κέρδος τὰς τῶν πατέρων ὅρους τις ὑπερβαίνῃ. μηδὲ ἵνα παντοίως τινὶ κληρικῷ ἐξὸν εἴη ἀπό οἱουδήποτε πράγματος τόκον λαβεῖν. κὴ τὰ μὴ νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἁμαρτὰ ὄντα, [13] κὴ καθόλε λανθάνοντα, σκοπεύμενα παρ' ἡμῶν τυπωθήσοντα· περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἡ θεία γραφὴ ἐθέσπισεν, ὰ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔπεσθαι. ἀκολόθως κὴ τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὀφείλει καταδικάζεσθαι σύμπασα ἡ σωόδος εἶπεν· ὐδεὶς κατὰ τῆ προφητῶν, ὐδεὶς κατὰ τῶν εὐαγγελίων χωρὶς κινδύνε ἐποίησεν.

Ut chriſma a presbyteris non fiat.

Ωσε χρίσμα ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι.

VI.

Carthag. II. c. 3.

Fortunatus epiſcopus dixit: In præteritis conciliis [7] ſtatutum meminimus eſſe, ut chriſma vel reconciliatio pœnitentium, necnon & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant: ſi quis autem emerſerit hoc faciens, quid [8] de eo ſtatuendum ſit? Aurelius epiſcopus dixit: Audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & coepiſcopi noſtri Fortunati; quid ad hæc dicitis? Ab universis epiſcopis dictum eſt: [9] Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat: vel reconciliare quemquam in publica miſſa presbytero non licere, hoc omnibus placet.

ς'.

Φορτυνάτος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν ταῖς προλαβούσαις σωόδοις μεμνήμεθα ὁριθέντα, ὥσε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν μετανοούντων, ἢ κορῶν καθιέρωσιν ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. ἐὰν δέ τις ἀναφυῇ τῦτο πράττων, τί δεῖ περὶ τύτε θείσαι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ ὑμέτερον ἀξίωμα ἤκυσε τὸ ἀνενεχθὲν παρὰ τῦ ἀδελφῦ κὴ συλλειτργῦ ἡμῶν Φορτυνάτυ· τί πρὸς ταῦτα λέγετε; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· χρίσματος ποίησις, κὴ κορῶν καθιέρωσις, ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνηται· μήτε δὲ καταλλάξαι τινὰ εἰς δημοσίαν λειτργίαν πρεσβυτέρῳ ἐξεῖναι, τῦτο πᾶσιν ἀρέσκει.

De his qui in periculo poſiti reconciliantur.

Περὶ τῆς τῶν ἐν κινδύῳ καθεσώτων καταλλαγῆς.

VII.

Carthag. II. cap. 4.

[10] Aurelius epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe [11] reconciliari divinis altaribus petierit: ſi epiſcopus abſens fuerit, debet utique presbiter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare: quam rem debemus ſalubri conſilio roborare. Ab universis epiſcopis dictum eſt: Placet quod ſanctitas veſtra neceſſario nos inſtruere dignata eſt.

ζ'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις ἐν κινδύνῳ καθεσὼς αἰτήσῃ ἑαυτὸν καταλλαγῆναι τοῖς ἱεροῖς [14] μυςηρίοις τῦ ἐπισκόπυ ἀπόντος, ὀφείλει εἰκότως ὁ πρεσβύτερος ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, κὴ ὕτως τὸν ἐν κινδύῳ καταλλάξαι κατὰ τὴν ἐκείνυ παραγγελίαν. τῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα ὀφείλομεν σωτηριώδει βυλῇ κυρῶσαι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. ἀρκεῖ ὅπερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγκαίως ἡμᾶς ὠφελῆσαι κατηξίωσεν.

Περὶ

1 MS. *deſerviunt*. 2 MS. *Avaritia, & cupiditas*. 3 MS. *nemo quis*.
4 Citatur in Concil. Aquiſgran. anni 789. cap. 33. Eſt ex Concil. Carthag. ſub Graro an. 348. can. 10. & 13.
5 MS. al. *vel ſub diverſo genere*. 6 al. MS. *ſine ſuo periculo*, ut in concil. Hiber. & alibi.
7 MS. *conſtituta*. 8 MS. *de hoc*. 9 MS. *chriſmæ*.
10 Generalii ſen entiam Aurelius, &. ſic al. aliorum Epiſcoporum e ſuperioribus Conciliis ſententias Synodo firmandas nomine ſuo proponere nunc videntur. 11 MS. & *ſe concilitare*.
12 Græcus interpres legit; *ut ab omnibus*, & addidit, *qui altari adſiſtunt*. 13 Hoc eſt, *quæ omnino latent*.
14 Reg. Cod. θυσιαςηρίοις *altaribus*.

A

Περὶ τῶν τὸς πατέρας αἰτιωμένων, καὶ ὥσε μηδενὶ διαβεβλημμένων ἐξεῖναι ἐπισκόπυ κατηγορεῖν.

De his qui in accusationem majoris natu veniunt, & ut episcopum nulli criminoso liceat accusare.

ή.

Νυμίδιος ἐπίσκοπος Μαξυλιτάνος εἶπεν· εἰσὶ πολλοὶ ὐκ ἀγαθῆς ἀναστροφῆς, οἵτινες ἡγοῦνται τὸς πατέρας καὶ ἐπισκόπυς, ὡς ἔτυχεν, ὀφείλειν ἐνάγεσθαι· τὸς τοιούτυς δεῖ προσδέχεσθαι, ἢ μή; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀρέσκει τοίνυν τῇ ἀγάπῃ ἡμῶν, τὸς εἴς τινα * μίση ἐμπεπλεγμένους, κατὰ πατέρων φωνὴν κατηγορίας ἀποτίθεσθαι; ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἐὰν διαβέβληται ὁ τοιοῦτος, μὴ προσδεχθῇ.

VIII.

Numidius episcopus [1] Maxulitanus dixit: Præterea sunt quamplurimi non bonæ conversationis, qui existimant [2] majores natu, vel episcopos passim vageque in accusatione pulsandos; debent tam facile admitti [3] necne? [4] Aurelius episcopus dixit: Placet igitur caritati vestræ, ut is qui aliquibus sceleribus inretitus est, vocem adversus majorem natu [5] non habeat accusandi? Ab universis episcopis dictum est: [6] Si criminosus est, non admittatur, placet. Carthag. II. cap. 6.

Περὶ τῶν κατ' ἀξίαν τῶν οἰκείων ἀποπημάτων, ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συλλόγυ ἐκβαλλομένων.

De his qui merito facinorum suorum ab ecclesiæ congregatione pelluntur.

θ'.

Αὐγυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· τὸτο ὁρίσαι καταξιώσατε, ὥσε τὸς ἀξίως τῶν οἰκείων ἐγκλημάτων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διωχθέντας, ἐάν τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν, καὶ αὐτὸς ἔτι μὶὼ τῷ ἴσῳ ἐγκλήματι ὑπόδυνος· φανῇ ἅμα τοῖς τῆ οἰκείᾳ ἐπισκόπῃ τὶὼ κανονικὶὼ ψῆφον ἀποφύγυσιν. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πᾶσιν ἀρέσκει.

IX.

Augustinus episcopus, legatus provinciæ Numidiæ, dixit: Hoc statuere dignamini, ut si qui forte merito facinorum suorum ab ecclesia [7] pulsi sunt, & sive ab aliquo episcopo vel presbytero fuerint in communionem susceptí, etiam [8] ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius [9] refugientes sui episcopi regulare judicium. Ab universis episcopis dictum est: Omnibus placet. Non extat in Carthag. II. (1) Imo Carth. 11. cap. 7.

Περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἀπὸ τῶν οἰκείων καταγινωσκομμένων ἐπισκόπων.

De presbyteris, qui a propriis corripiuntur episcopis.

ί.

Αὐρήλι· * ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νυμιδικῆς χώρας εἶπεν· ὐκ ἐκεῖνο δεῖ παρεάσαι, ἵνα ἐάν τις τυχὸν πρεσβύτερος ἀπὸ τῆ ἰδίυ ἐπισκόπου καταγνωσθεὶς, φυσιότητί τινι καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐπαρθεὶς, ἡγήσεται ὀφείλειν κεχωρισμένως ἄγια τῷ Θεῷ προσφέρειν, ἢ ἄλλο ἀνορθὸν θυσιαστήριον οἰηθεὶη κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ καταστάσεως· ὁ τοιοῦτος ἀτιμώρητος μὴ ἐξέλθῃ. Βαλεντῖν· ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νυμιδικῆς χώρας εἶπεν· ἀναγκαίως τῇ ἐκκλησιαστικῇ πίστει καὶ τάξει σύμφωνά εἰσι τὰ παρὰ τῆ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλυπίυ προσενεχθέντα. λοιπὸν τί δοκεῖ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴπατε.

X.

Alypius episcopus, legatus provinciæ Numidiæ, dixit: [10] Nec illud prætermittendum est, ut si quis forte presbyter ab episcopo suo correptus, tumore vel superbia inflatus putaverit separatim sacrificia Deo offerenda, vel aliud erigendum altare contra ecclesiasticam fidem disciplinamque crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primæ sedis provinciæ Numidiæ, dixit: Necessario disciplinæ ecclesiasticæ & fidei congrua sunt, quæ frater [11] noster Alypius prosecutus est: proinde quid videatur vestræ dilectioni, [12] edicite. Carthag. II. cap. 8.

Εάν τις πρεσβύτερ· κατὰ τῆ ἰδίυ ἐπισκόπυ φυσιωθεὶς χίσμα ποιήσῃ, ἀνάθεμα ἔσω.

Si quis presbyter contra episcopum suum inflatus schisma fecerit, anathema sit.

ιά.

Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. ἐάν τις πρεσβύτερος ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτῆ καταγνωσθῇ, ὠφείλει ὁ τοιοῦτος τοῖς γειτνιῶσιν ἐπισκόποις προαγγεῖλαι· ἵνα αὐτοὶ τῆ πράγματος ἀκροάσωνται, καὶ δι' αὐτῶν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ καταλαγῇ· τὸτο δὲ

XI.

Ab universis episcopis dictum est: Si quis presbyter a præposito suo correptus fuerit, debet utique apud vicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari: quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus fecer- Carthag. II. cap. 8.

---

1 M. *Massulitanus.*
2 Græce, *patres, & Episcopos.* 3 MS. *aut nec ne.* 4 MS. *Auxilius Episcopus dixit, universum Concilium interrogans: Placet igitur.* 5 MS. & Græc. *caient* ea vocula *non*: recte: nam expungi debet.
6 MS. *Si criminosa est persona.* 7 MS. *expulsi* 8 MS. *ipsi pari . . . . teneantur obnoxii.*
9 Burchardus & Ivo, *refugientibus*, Gratianus, *refugiens.* 10 Ferrandus cap. 101. ex Concil. Carthag. tit. VII. 11 MS. *Frater Alypius.* 12 MS. *dicite.*

secernendum se ab episcopi sui communione A ἐὰν μὴ ποιηση, ἀλλ', οπερ ἀπείη, ὑπεροψίᾳ φυ-
duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma σιώμβυος ἐκ τῆς τῦ ἰδίυ ἐπισκόπυ κοινωνίας ἑαυτὸν
faciens, sacrificium Deo obtulerit, anathe- χωρίσῃ, κ) παρὰ μίαν μετά τινων χίσμα ποιῶν,
ma habeatur, & locum amittat: [1] ac si que- ἁγίασμα τῷ Θεῷ προσενέγκῃ· ὁ τοιῦτος ἀνάθε-
rimoniam justam [2] adversus episcopum non μα λογιωθήτω, κ) τὸν ἴδιον τόπον ἀπολεσάτω·
habuerit, inquirendum erit. σκοπυμβύυ, μήποτε κατὰ τῦ ἐπισκόπυ μέμψιν ἔχοι
δικαίαν.

Si quis episcopus absque tempore synodi in crimine detentus fuerit, a XII. *episcopis audiatur.*

Εάν τις ἐπίσκοπος χωρὶς καιρῦ συνόδυ ἐγκλήματι
περιβληθῇ, ὁ τοιῦτος ἀκυσθῇ ἀπὸ
δώδεκα ἐπισκόπων.

XII.

ιβ'.

Carthag. II. cap. 10. Felix episcopus dixit: Suggero secundum B Φῆλιξ ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναφερέτω κατὰ τὰ ὁρι-
statuta veterum conciliorum, ut si quis epi- σθέντα ἐκ τῶν παλαιῶν συνόδων, ἵνα ἐάν τις ἐπίσ-
scopus (quod non optamus) [3] in reatum a- κοπος, ὅπερ ἀπείη, ἔν τινι ἐγκλήματι περιπέσῃ,
liquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessi- κ) γένηται πολλὴ ἀνάγκη τῦ μὴ δυνασθαι πολλοὺς
tas non posse plurimos congregare: ne in συνελθεῖν, διὰ τὸ μὴ ἀπομεῖναι αὐτὸν ἐν τῷ ἐγ-
crimine remaneat, a XII. episcopis, & pres- κλήματι, ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων ἀκυσθῆ· κ) ὁ
byter a sex episcopis cum proprio suo epis- πρεσβύτερος, ἀπὸ ἓξ ἐπισκόπων κ) τῦ ἰδίυ· κ)
copo audiatur, & diaconus a tribus. ὁ διάκονος, ἀπὸ τριῶν.

Ut non liceat episcopum nisi a plurimis ordinari: sed si necessitas fuerit, vel a tribus ordinetur episcopis.

Περὶ τῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀπὸ πολλῶν,
χειροτονεῖσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται,
κ) ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειρο-
τονηθείη.

C

XIII.

ιγ'.

Carthag. II. cap. 22. Aurelius episcopus dixit: quid ad hæc di- Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τί πρὸς ταῦτα
cit sanctitas vestra? ab universis episcopis di- λέγει ὑμῶν ἁγιωσυνη; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων
ctum est. A nobis veterum statuta debere ἐλέχθη· ὀφείλει παρ' ἡμῶν τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν
servari, sicuti & inconsulto primate cujusli- πρὸ ἡμῶν φυλαχθῆναι· [7] ὧν τινων ὡς ἔτυχεν
bet provinciæ, tam facile non præsumant, ἀβέλτως οἱ πρωτεύοντες τῆς οἵας δήποτε ἐπαρχίας
multi congregati episcopi episcopum ordina- ἀ κατατολμῶσι. πολλοὶ ὄν ἐπίσκοποι συναχθέν-
re: [3] [4] nisi si necessitas fuerit, tres episcopi, τες, ἐπίσκοπον χειροτονήσουσιν· εἰ δὲ ἀνάγκη γένη-
[a] si vero, ita & Lucc. in quocumque loco sint, ejus præcepto or- ται, τρεῖς ἐπίσκοποι ἐν οἱῳδήποτε ἂν τόπῳ ὦσι, τῷ
dinare debebunt episcopum: & si quis contra τῦ πρωτεύοντος παραγγέλματι χειροτονήσουσι τὸν
suam professionem vel subscriptionem vene- ἐπίσκοπον· κ) ἐάν τις ἐν τινι ἐναντιωθῇ τῇ ἰδίᾳ
rit in aliquo [5], ipse se honore privabit. D ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποστερή-
σῃ τῆς τιμῆς.

Ut de Tripoli unus episcopus in legationem veniat: & ut presbyter ibidem a quinque episcopis audiatur.

Ωστε ἀπὸ Τριπόλεως ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρη-
σίαν ἐλθεῖν· κ) ὥστε τὸν πρεσβύτερον
ἐκεῖσε ἀπὸ πέντε ἀκύεσθαι
ἐπισκόπων.

XIV.

ιδ'.

Carthag. III. cap. 28. Item placuit de Tripoli, propter inopiam Ομοίως ἤρεσεν ἀπὸ Τριπόλεως, διὰ τλὺ τῆς
provinciæ, ut unus episcopus in legationem χώρας ἔνδειαν, ἕνα ἐπίσκοπον εἰς τοποτηρησίαν
veniat, & ut ibi presbyter a quinque audia- ἐλθεῖν, κ) ἵνα ὁ πρεσβύτερος ἐκεῖσε ἀπὸ πέντε
tur episcopis, & diaconus a tribus, ut supe- E ἀκύηται ἐπισκόπων· κ) ὁ διάκονος ἀπὸ τριῶν, ὡς
rius memoratum est, proprio episcopo [6] re- ἀνωτέρω εἴρηται· τῷ ἰδίῳ αὐτῷ δῆλον ὅτι ἐπισκό-
sidente. πῳ [8] προκαθημένῳ.

Περὶ

1 MS. *si querimontam*. 2 Gratianus, *adversus Episcopum habuerit*: Burchardus & Ivo, *non habuerit*, parvo discrimine. 3 MS. *in reatum adincurrerit*. 4 MS. *si vero* al. *nisi necessitas*. 5 MS. *ipse honore privabitur*.
6 MS. *præsente*. 7 Græcus interpres imperite vertit: *sicuti inconsulte primates cujuslibet provinciæ non præsumant. Multi igitur congregati Episcopi Episcopum ordinabunt*.
8 Græcus interpres perperam legit, *præsidente*.

A

Περὶ διαφόρων τάξεων τῇ ἐκκλησίᾳ δεδουλευσόντων· ὥστε ἐάν τις εἰς ἐγκληματικὸν πρᾶγμα περιπέσῃ, καὶ παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον κινδυνεύειν· καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων κοσμικοῖς θεωρίοις μὴ προσιέναι.

De diverſis ordinibus eccleſiæ ſervientibus: ut ſi quis in cauſam criminis incurrerit, & abnuerit judicium eccleſiaſticum, debeat periclitari: & ut filii ſacerdotum ſpectacula ſæcularia non adeant.

ιε.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγματος αὐτῷ ἐγκληματικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κινηθέντος, ἐὰν παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, δημοσίοις θελήσῃ καθαρθῆναι δικαστηρίοις· καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἀπολέσῃ· καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ· ἐπὶ δὲ πολιτικοῦ, ἀπολέσῃ τὸ εἰς ὃ ἐνίκησεν, ἐὰν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν· καὶ τοῦτό γε μᾶλλον ἤρεσεν, ὥστε ἐὰν ἀπό οἱωνδήποτε δικασῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ ἄλλους δικασὰς ἐκκλησιαστικὸς ἔχοντας μείζονα τιμὴ αὐθεντίαν ἔκκλητος γένηται, μηδὲν βλάπτειν τούτους ὧν ἡ ψῆφος λύεται, ἐὰν ἐλεγχθῆναι μὴ δυνηθῶσιν, ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν δεδικακέναι, ἢ τινι χάριτι ὑποφαρίσασθαι. ἐὰν δὲ κατὰ συναίνεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεγέντες ὦσι δικασταί, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσονται τῶν ὁρισθέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐγκαλεῖσθαι· καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων θεάματα κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν [1] μηδὲ θεωρεῖν. τοῦτο δὲ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσὶ, μὴ προσιέναι.

B

Item [4] placuit, ut quiſquis epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum, ſeu clericorum, cum in eccleſia ei fuerit crimen inſtitutum, vel civilis cauſa fuerit commota, ſi relicto eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiam ſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat; & hoc in criminali actione: in civili vero perdat quod evicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit. Hoc etiam placuit, ut a quibuſcumque judicibus eccleſiaſticis ad alios judices eccleſiaſticos, ubi eſt major auctoritas, fuerit provocatum: non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerint, vel inimico animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate aut gratia depravati [6]. Sane ſi ex conſenſu partium electi fuerint judices, etiam a pauciore numero quam conſtitutum eſt, non liceat [7] provocari: & ut filii ſacerdotum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent: licet hoc ſemper Chriſtianis omnibus interdictum ſit, & ubi blaſphemiæ ſunt, non accedant.

Carthag. III. cap. 9. (3)

Carthag. III. cap. 10. (5)

Carthag. III. cap. 11. (8)

C

Ὡστε μηδένα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἔκλημψίν τινα λαμβάνειν· καὶ ὥστε τὰς ἀναγνώσας γαμετὰς λαμβάνειν· καὶ ἵνα οἱ κληρικοὶ [2] γυναικῶν ἀπέχωνται· καὶ ποίῳ δεῖ καιρῷ ἢ αὐτοὺς, ἢ τὰς παρθένους καθιερῶσθαι.

Ut nullus epiſcopus, presbyter, & diaconus conductor exiſtat: & ut lectores uxores accipiant, & clerici abſtineant ab [a] uſuris: & quo tempore vel ipſi, vel virgines conſecrentur.

[a] *uxoribus*,

XVI.

D

Ἁμοίως ἤρεσεν ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται, ἢ προχειράτωρες, μηδὲ ἔκ τινος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πράγματος ὀφελὼ πορίζωνται· ὀφείλουσι γὰρ ἀποβλέψαι εἰς τὸ γεγραμμένον· ὑδεὶς στρατεύομενος τῷ Θεῷ, ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς. ἤρεσεν, ὥστε τὰς ἀναγνώσας εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἥβης ἐρχομένας, ἀναγκάζεσθαι ἢ συμβίους ἀγαγέσθαι, ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖν. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα κληρικὸς, ἐὰν χρήματι δῷ ἢ χρήματα λάβῃ, ἐὰν εἶδος, ὅσον δέδωκε, λάβῃ. καὶ ἵνα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν, μήτε διάκονοι χειροτονῶνται· ἀλλὰ οἱ ἀναγνῶσαι τὸν δῆμον μὴ προσκυνῶσιν.

Item placuit, ut epiſcopi, presbyteri, & diaconi non ſint conductores, aut procuratores, neque ullo turpi negotio & inhoneſto victum quærant, quia reſpicere debent ſcriptum eſſe: *Nullus militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Item placuit ut lectores, cum ad annos pubertatis pervenerint, coguntur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. Item placuit, ut clericus, [11] ſi commodaverit pecuniam accipiat: ſi ſpeciem, quantam dederit accipiat: [12] & ut ante xxv. annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines [13] conſecrentur: & ut lectores populum non ſalutent.

2. *Tim.* 2.

Carthag. III. cap. 19. (10)

Carthag. 3. cap. 16.

Ut

1 Legit Græcus Interpres: *nec ſpectare licet. Hoc ſemper Chriſtianis omnibus indictum.*
2 Legit interpres Græcus, *abſtineant ab omnibus*, præter ſententiam hujus canonis.
3 Et Ferrandus cap. 67. ex Concil. Carth. tit. XVIII. 4 MS. *placuit quiſque.*
5 Et Ferrandus cap. 58. ex Concil. Carthag. tit. xv. 6 Ferrandus cap. 64. ex Concil. Carthag. tit. xv.
7 MS. *provocare.* 8 Et Ferrandus cap. 40. ex Concil. Carthag. tit. xx. 9 Et Ferrandus cap. 70. ex Concil. Carthag. tit. XXIV. 10 Et Ferrandus cap. 129. ex Conc. Carthag. tit. XXVII. 11 MS. *Si commodaverit pecuniam, & pecuniam accipiat.* 12 Concil. Carthag. III. cap. 4. & Ferrandus cap. 121. ex Concil. Carthag. tit. IX. 13 Egbertus Eborac. tit. 91. addit: *niſi rationabili neceſſitate cogente.*

A

Ut unaquæque provincia propter longinquitatem, primatem habeat proprium.

XVII.

[1] Placuit, ut Mauritania Sitiphenſis, ut poſtulavit, primatem provinciæ Numidiæ, ex cujus cœtu ſeparatur, [2] ut ſuum habeat primatem: quem conſentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum [3], vel omnibus epiſcopis, propter longinquitatem habere permiſſa eſt.

Ὡσε ἑκάστῳ ἐπαρχίαν διὰ τὸ μακροδαπὲς πρωτεύοντα ἔχειν ἴδιον.

ιζ'.

Ηρεσεν ἵνα ἡ Μαυριτανία Σιτιφένσης, ὡς ἤτησε, τὸν πρωτεύοντα τῆς Νουμιδικῆς χώρας, ἧς τινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἴδιον ἔχῃ πρωτεύοντα· συναινέσει πάντων τῶν πρωτευόντων τῶν Αφρικανῶν ἐπαρχιῶν, καὶ πάντων ἐπισκόπων, διὰ τὸ μακραδαπὲς, ἔχειν ἐπέτραπη.

Si quis clericus ordinatur, moneri debet conſtituta ſervare: & ut corporibus defunctorum euchariſtia non detur, nec baptiſma: & ut per ſingulos annos per omnes provincias ad concilium [4] metropolitani [13] conveniatur.

[13] *conveniant.*

B Εάν τις κληρικὸς χειροτονῆται, ὀφείλει ὑπομιμνήσκεσθαι τὸς ὅρους φυλάττειν· καὶ ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων εὐχαριστία μὴ δίδῶναι, μηδὲ βάπτισμα· καὶ ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας πρὸς σύνοδον [13] οἱ μητροπολῖται ἔρχωνται.

XVIII.

Carthag. 3. cap. 3. (5) Item placuit, ut ordinatis epiſcopis, vel clericis, prius ab ordinatoribus ſuis placita conciliorum auribus eorum inculcentur: ne ſe aliquid contra ſtatuta concilii feciſſe [6] pœniteat. Item placuit, ut corporibus defunctorum euchariſtia non detur: ſcriptum eſt enim: *Accipite & edite*: cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere: & ne jam mortuos homines baptizari faciat presbyterorum ignavia: pro qua re confirmandum eſt in hac ſancta ſynodo, ut ſecundum Nicæna ſtatuta, propter cauſas eccleſiaſticas, quæ ad perniciem plebium ſæpe [8] veteraſcunt, ſingulis quibuſque annis concilium convocetur, ad quod omnes provinciæ, quæ primas ſedes habent, de conciliis ſuis binos, aut quantos delegerint, epiſcopos legatos mittant: [9] ut congregato conventu plena poſſit eſſe auctoritas.

Carthag. 3. cap. 6. (7)

Carthag. 3. cap. 2.

ιή.

Ομοίως ἤρεσεν, ὥστε χειροτονεμβίῳ ἐπισκόπου ἢ κληρικῷ, πρότερον ἀπὸ τῶν χειροτονήντων αὐτὸς τὰ δεδογμβία ταῖς συνόδοις εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἐντίθεσθαι· ἵνα μὴ ποιοῦντες κατὰ τῶν ὅρων τῆς συνόδου μεταμεληθῶσιν. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα τοῖς C σώμασι τῶν τελευτώντων εὐχαριστία μὴ δοθῇ. γέγραπται γάρ· λάβετε, φάγετε. τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματι οὐδὲ λαβεῖν δύναται, οὐδὲ φαγεῖν. καὶ ἵνα μὴ τὸς ἤδη τελευτῶντας βαπτισθῆναι ποιήσῃ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια. διὸ βεβαιωτέον ἐστὶν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κατὰ τὸς ἐν Νικαίᾳ ὅρους διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, αἵ τινες πολλάκις πρὸς ὄλεθρον τῶ λαῶ παλαιοῦνται, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν σύνοδον συγκαλεῖσθαι, πρὸς ἣν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς πρώτας καθέδρας ἐπέχοντες, ἐκ τῶν οἰκείων συνόδων δύο, ἢ καὶ ὅσους ἐπιλέξωνται, ἐπισκόπους τετοποτηρητὰς ἀποστέλλωσιν· ἵνα ἐν τῇ συναχθείσῃ συνελθόσει πλήρης εἶναι D δυνηθῇ ἡ αὐθεντία.

Ut ſi quis epiſcopus accuſatur, ad primatem ipſius provinciæ cauſa deferatur.

XIX.

Carthag. III. cap. 7. Aurelius epiſcopus dixit: Quiſquis epiſcoporum accuſatur ad primatem provinciæ ipſius cauſam deferat accuſator, nec a communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam electorum judicum die ſtatuta literis evocatus minime occurrerit, hoc eſt [10] infra ſpatium menſis, ex ea die, qua eum literas accepiſſe conſtiterit. E Quod ſi aliquas veras neceſſitatis cauſas probaverit, [11] quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, [12] cauſæ dicendæ intra alterum menſem integram habeat facultatem; verum tam diu poſt menſem ſecundum non

Ὡσε ἐπισκόπε κατηγορεμβίῳ, πρὸς τὸν πρωτεύοντα τῆς αὐτῆ ἐπαρχίας τὸ πρᾶγμα ἀνενεχθῆναι.

ιθ'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις τῶν ἐπισκόπων κατηγορῆται, παρὰ τοῖς τῆς αὐτῆ χώρας πρωτεύσιν ὁ κατήγορος ἀναγάγῃ τὸ πρᾶγμα· καὶ μὴ ἀπὸ τῆς κοινωνίας κωλυθῇ ὁ κατηγορεμβίος, εἰ μηδ' ἂν πρὸς ἀπολογίαν ἐν τῷ δικασηρίῳ τῶν ἐπιλεγθέντων δικάζειν, γράμμασι προκληθεὶς, τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ ὅλως ἀπαντήσοι, τοῦτ' ἔστιν, ἐντὸς προθεσμίας μιᾶς ἀφ' ἧς ἡμέρας φανείη τὰ γράμματα δεξάμβιος. ἐὰν δὲ ἀληθεῖς τινας καὶ ἀναγκαίας αἰτίας ἀποδείξῃ τὸς αὐτὸν κωλυσάσας ἀπαντῆσαι πρὸς ἀπολογίαν τῶν κατ' αὐτὸν προτεθέντων, ἐντὸς

---

1 Ferrand. cap. 82. ex Conc. Carthag. tit. 6. vide etiam infra can. 86. ubi hujus Canonis Carthag. fit mentio: 2 Delenda vocula *ut*; abundat enim. 3 *vel* pro &. unde Græce eſt καὶ. 4 MS. *metropolitanum*. 5 Vide & Poſſidium in vita Auguſtini cap. 8. 6 MS. *poniteantur*. 7 Et Ferrandus cap. 227. ex Conc. Carthag. tit. XII. 8 MS. *veteriſcunt*. 9 MS. *ut in congregatu plena*. 10 MS. *intra*: & ita Græc. 11 MS. *quibus tum non potuiſſe*. 12 MS. *cauſæ ſuæ diſcendæ*. 13 Legit interpres Græcus, *metropolitani conveniant*.

οὐτὸς ἑτέρῳ μείωσος ἀχεραίαν ἐχέτω δ᾽χέρειαν. μ᾽ δὲ τὸν δεύτερον μείωα μὴ κοινωνήσῃ, ἕως ἂ καθαρὸς ἀποδειχθείη. εἰ δὲ πρὸς σύμπασαν τὴν ἐτησίαν συνόδον ἀπαντῆσαι μὴ βεληθείη, ἵνα κἂν ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτῦ περαιωθῇ, αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτῦ τῆς κατεδίκης τὴν ψῆφον ἐκπεφωνηκέναι χειθήσηται· ἐν δὲ τῷ καιρῷ ᾧ ἀ κοινωνεῖ, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ. ὁ δὲ τότε κατήγορος, ἐὰν μηδαμῦ ἀπολειφθείη ἐν αἷς ἡμέραις γυμνάζεται τὰ τῦ πράγματος, μηδαμῶς κωλυθῇ ἀπὸ τῆς κοινωνίας· ἐὰν δέ ποτε ἐλλείψῃ ἑαυτὸν ὑποσύρας, ἀποκαθισαμβάνῃ τῇ κοινωνίᾳ τῦ ἐπισκόπου, αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκβληθῇ ὁ κατήγορ. ἔτως μέντοι, ὡς μὴ κ τὴν δ᾽χέρειαν αὐτῷ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κατηγορίας τῦ πράγματος, ἐὰν δυνηθῇ ἀποδεῖξαι κατὰ τὴν προθεσμίαν, ἐχὶ μὴ τεθεληκέναι, ἀλλὰ μὴ δεδυνῆσθαι ἀπαντῆσαι. ἐκεῖνα δῆλα ὄντος, ὡς ἐν τῷ κινεῖσθαι τὰ τοῦ πράγματ ἐν τῷ τῆ ἐπισκόπων δικαστηρίῳ, ἐὰν δ᾽αβέβληται τὸ πρόσωπον τῦ κατηγόρου, μὴ προσδεχθῇ εἰς κατηγορίαν· εἰ μηδ᾽ ἂν ὑπὲρ ἰδίου πράγματ, μὴ μήτοι περὶ ἐκκλησιαστικῦ, θελήσῃ ἐπιβαλέσθαι.

communicet, donec purgetur. Si autem ad concilium universale anniversarium occurrere noluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur: ipse in se damnationis sententiam dixisse judicetur, tempore sane, quo non communicat, nec in sua ecclesia vel parœcia communicet. Accusator autem ejus, si nunquam diebus causæ dicendæ defuerit, a communione non removeatur: si vero aliquando defuerit subtrahens se, restituto in communione episcopo, ipse removeatur a communione accusator: [1] ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse, sed non potuisse probaverit. Placuit illud vero, ut cum agere cœperit in episcoporum judicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, [6] asserere voluerit.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν κατηγορουμένων.

De presbyteris, vel clericis accusatis.

κ᾽.

Ἐὰν δὲ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι κατηγορηθῶσι, προσζευγνυμένῳ τῇ νομίμῳ ἀριθμῷ τῆ ἐκ τῆς πλησιαζούσης τοποθεσίας [2] αἱρετικῶν ἐπισκόπων, ἓξ οἱ κατηγορούμενοι αὐτήσονται· τοῦτ᾽ ἔστιν, ἐπ᾽ ὀνόματι τῦ πρεσβυτέρου ἓξ, καὶ τῦ διακόνου ξ᾽ίων. σὺν τούτοις αὐτὸς ὁ ἴδιος τῆ κατηγορουμένου ἐπίσκοπος τὰς αἰτίας αὐτῆ διεπάσει, τὸ αὐτὸ πῶν ἡμερῶν καὶ [3] ὑπερθέσεων καὶ διεξετάσεων καὶ προσώπων μεταξὺ τῶν κατηγορούντων καὶ κατηγορουμένων * τὸπουφυλαττομένου. τῶν δὲ λοιπῶν κληρικῶν τὰς αἰτίας καὶ μόνος ὁ ἐντόπιος ἐπίσκοπος διαγνῷ καὶ περατώσῃ.

XX.

Si autem presbyteri vel diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi [8] ex vicinis locis cum proprio episcopo, legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierint, id est una secum in presbyteri nomine sex, in diaconi tres, ipsorum causam discutiant, eadem dierum & dilationum, & a communione remotionum, & discussione personarum inter accusatores & eos qui accusantur, forma servata. Reliquorum autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat, & finiat. Carthag. III. cap. 8. (7)

Ὡσε τὰ τέκνα τῶν κληρικῶν ἐν συνοικεσίῳ μὴ σωάπτεσθαι αἱρετικοῖς.

Ut filii clericorum in matrimonio non jungantur hæreticis.

κά.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥσε τέκνα τῶν κληρικῶν ἐθνικοῖς ἢ αἱρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάπτεσθαι.

XXI.

Iterum placuit ut filii clericorum gentilibus, vel hæreticis, matrimonio non jungantur. Carthag. III. cap. 12. (9)

Ὡσε τὰς ἐπισκόπους καὶ τὰς κληρικὰς μηδένα συνεισάγειν τῆς μὴ ὀρθοδόξοις χεισιανοῖς, εἰ κ συγγυεῖς ἔτι μείω ὦσιν.

Ut episcopi vel clerici in eos qui non sunt catholici, nihil conferant.

κβ᾽.

[4] Μηδεὶ διὰ δωρεᾶς τῶν οἰκείων πραγμάτων, ὡς εἴρηται, τὰς ἐπισκόπους ἢ κληρικὰς τούτοις συνεισάγειν.

XXII.

Et ut in eos qui catholici Christiani non sunt, etiam si consanguinei fuerint, per donationes rerum suarum episcopi vel clerici nihil conferant. Carthag. III. cap. 13. (10)

1 Legit Græcus interpres, *Patuit illud vero.* 2 Collegas putavit Græcus interpres dici Episcopos catholicis oppositos, nempe Donatistas: idcirco pro *collegis hæreticos* posuit. Omisit deinde has voces, *quos ab eodem.* 3 Legit Græcus interpres, *& dilationum, & discussionum, & personarum.* 4 Pars canonis hujus posita in ipso titulo est ab Interprete Græco. 5 Hæ duæ voces non sunt in MS. 6 MS. agendum. 7 Et Ferrandus cap. 51. ex Concil. Carth. tit. XVII. 8 MS. melius, *ex vicinis locis propriis Episcopus.* 9 Et Ferrandus cap. 39. ex Conc. Carthag. tit. XXI. 10 Et Ferrandus cap. 33. ex Concil. Carthag. tit. XXIII.

Ut epiſcopi trans mare non proficiſcantur.

XXIII.

Carthag. III. cap. 28. (1) Item, ut epiſcopi trans mare non proficiſcantur, niſi conſulto primæ ſedis epiſcopo ſuæ cujuſque provinciæ, [2] ut ab eo præcipue poſſint ſumere formatam vel commendationem.

Ὡσε τοὺς ἐπισκόπους πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημεῖν.

κγ'.

Ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημείτωσαν, εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τῆς πρώτης καθέδρας τῆ ἰδίᾳ ἑκάστης χώρας ἐπισκόπου· τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὴ ἀπ' αὐτῆ πρωτοδοντος κατεξαίρετον λάβῃ τιὼ, ἥτις λέγεται ἀπολυτική, τετυπωμένωι, ἤτοι παράθεσιν.

Ut præter ſcripturas [3] canonicas nihil in eccleſia legatur.

Ὡσε ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν, μηδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκεσθαι.

XXIV.

Carthag. III. cap. 47. (4) Item placuit ut præter ſcripturas canonicas nihil in eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ, id eſt, [5] Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jeſus Nave, Judices, Ruth, [6] Regum libri IV. Paralipomenon [7] libri II. Job, Pſalterium, Salomonis libri V. Libri XII. prophetarum, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Eſther, Eſdræ libri II. [8] Machabæorum libri II. Novi teſtamenti, Evangeliorum libri IV. Actuum apoſtolorum liber I. epiſtolæ Pauli XIV. Petri apoſtoli epiſtolæ II. Joannis apoſtoli III. Jacobi apoſtoli I. Judæ apoſtoli I. Apocalypſis Joannis apoſtoli liber I. Hoc etiam fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio, vel aliis earum partium epiſcopis, pro confirmando iſto canone innoteſcat; quia a patribus iſta accepimus in eccleſia legenda.

κδ'.

Ὁμοίως, ἵνα ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν, μηδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκηται, ἐπ' ὀνόματι θείων γναφῶν. εἰσὶ δὲ αἱ κανονικαὶ γραφαὶ, τοῦτ' ἔστι. Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Ῥὼθ, Κριταὶ, τῶν βασιλειῶν τέσσαρες, τῶν παραλειπομένων βίβλοι δύο, Ἰὼβ, Ψαλτήριον, Σολομῶνος βίβλοι πενταπε, τῶν προφητῶν βίβλοι δώδεκα, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ, Δανιὴλ, Τωβίας, Ἰουδὶθ, Ἐσθὴρ. [13] Ἔσδρας βίβλοι δύο. [14] Τῆς νέας διαθήκης, εὐαγγέλια τέσσαρα, πράξεων ἀποστόλων βίβλος μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, Πέτρου ἀποστόλου δύο, Ἰωάννου ἀποστόλου τρεῖς, Ἰακώβου ἀποστόλου μία, Ἰούδα ἀποστόλου μία. Ἀποκάλυψις Ἰωάννου, βίβλος μία. τοῦτο δὲ τῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν αὐτῶν μερῶν ἐπισκόποις, πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προκειμένου κανόνος γνωσθῆ, ἐπειδὴ παρὰ τῶν πατέρων ταῦτα ἐν ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσέα παρελάβομεν.

De epiſcopis, vel ſequentibus ordinibus, qui ſacroſancta myſteria contrectant, placuit ab uxoribus [9] contineri.

Περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν ἑπομένων τάξεων τῶν τὰ ἅγια μυστήρια ψηλαφώντων, ἤρεσεν ἀπὸ γυναικῶν ἐγκρατεύεσθαι.

XXV.

Carthag. V. cap. 3. Aurelius epiſcopus dixit: Addimus fratres cariſſimi præterea, cum de quorumdam clericorum, quamvis lectorum, erga uxores proprias incontinentia referretur, placuit, quod & in diverſis conciliis firmatum eſt, ut ſubdiaconi, qui ſacra [10] myſteria contrectant, [11] & diaconi, & presbyteri, ſed & epiſcopi [12] ſecundum priora ſtatuta etiam ab uxoribus ſe contineant, ut tanquam non habentes videantur eſſe: quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi, niſi maturiori ætate. Ab univerſo concilio dictum eſt: Carthag. III. cap. 16. Quæ veſtra ſanctitas eſt juſte moderata, &

κε.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέθημι ἀδελφοὶ τιμιώτατοι πρὸς τούτοις, ἐν τῷ ἀναφέρεσθαι ἕνεκεν ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς ἰδίας γυναῖκάς τινων τῶν κληρικῶν, ἐξαιρέτως ἀναγνωσῶν, τὸ καὶ ἐν διαφόροις συνόδοις βεβαιωθέν· ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι, ἵνα ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσωσι, τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἀποκινηθῶσι καθήκοντος. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, εἰ μὴ ἐν προβεβηκυίᾳ χείρᾳ. ἀπὸ πάσης ἐλέχθη συν-

---

1 Et Ferrandus cap. 46. ex Concil. Carthag. tit. xxxvi. 2 MS. *a quo poſſint*. 3 MS. *catholicas*.
4 Et Ferrandus cap. 228. ex Concil. Carthag. tit. 45.
5 al. *veteris teſtamenti Geneſis*. 6 MS. *Regnorum*. 7 MS. libri IV. 8 In MS. Colbertino & noſtro, non ſunt duo Machabæorum libri: ſed ſunt in codice Pithœano, & apud Auguſtinum lib. 2. de doctrina chriſtiana cap. 8. & lib. 2. Retractat. cap. 4. qui & interfuit huic Synodo Carthaginenſi tertio. Vide etiam lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 36. 9 MS. *abſtineri*. 10 MS. *Moniſteria*. 11 MS. *item Diaconi*. 12 MS. *ſecundum propria ſtatuta*, minus recte. 13 MS. Ἔσδρα. 14 Hujus canonis exemplaria Græca, Zonaræ, & Balſamonis, & MS. noſter canonum Eccleſiæ Græcæ, & editio Joannis Tillii anni 1546. & Græca Juſtelli gemina, item Binii editio, & Regia omittunt libros Machabæorum duos.

συνόδῳ· ἅπερ ἡ ὑμετέρα ἀγωσύνη δικαίως ἐρύθ- A ſancta, [3] & Deo placita ſunt, confirma-
μισεν, ἱεροπρεπῆ ὄντα καὶ θεάρεστα βεβαιοῦμεν. mus.

Ὡσε μὴ ὑπό τινος διασπᾶσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα.

Ut res eccleſiæ nemo diſtrabat.

κς'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν μηδεὶς πιπράσκῃ [1] ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν προσόδως μὴ ἔχῃ, καὶ πολλή τις ἐπείγῃ, ἀνάγκη, τοῦτο ἐμφανίζεσθαι τῷ πρωτεύοντι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ κατὰ τὸν ὡρισμένον ἀριθμὸν τῶν ἐπισκόπων βεβλέεσθαι, τί δεῖ πρᾶξαι. εἰ δὲ τοσαύτη ἐπείγει ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας, ὡς μὴ δύνασθαι πρὸ τοῦ πωλεῖν βεβλέεσθαι, [2] καὶ τοὺς γειτνιῶντας εἰς μαρτυρίαν καλέσῃ ὁ ἐπίσκοπος, φροντίδα ποιούμενος τοῦ ἀποδεῖξαι τῇ συνόδῳ πάσας τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ περιστάσεις· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσῃ, ὑπεύθυνος τῷ Θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ φανῇ, καὶ ἀλόγιος τῆς οἰκείας τιμῆς.

XXVI.

[4] Item placuit, ut rem eccleſiæ nemo vendat: quod ſi reditus non habet, & aliqua nimia neceſſitas cogit, hoc inſinuandum eſſe primati provinciæ ipſius, ut cum ſtatuto numero epiſcoporum, utrum faciendum ſit, arbitretur. Quod ſi tanta urget neceſſitas eccleſiæ, ut non poſſit ante conſulere; B ſaltem vicinos teſtes convocet epiſcopos, curans ad concilium omnes referre ſuæ eccleſiæ neceſſitates: quod ſi non fecerit, [5] reus Deo & concilio venditor, honore amiſſo, teneatur. Carthag. V. cap. 4.

Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐπὶ βαρυτέρῳ ἁμαρτήματι ἐλεγχθέντες, χειροθεσίαν ὡς λαϊκοὶ, μηδαμῶς ὑποδέξωνται.

Presbyteri & diatoni in graviore culpa convicti, manus impoſitionem tanquam laici, nequaquam ſuſcipiant.

XXVII.

κζ'.

Ὁμοίως ἐβεβαιώθη, ὡς ἐάν ποτε πρεσβύτεροι ἢ C διάκονοι, ἐπί τινι βαρυτέρᾳ ἁμαρτίᾳ ἐλεγχθῶσι τῇ ἀναγκαίως αὐτοὺς τῆς λειτουργίας ἀποκωλύσῃ, μὴ ἐπιτίθεσθαι αὐτοῖς χεῖρας ὡς μετανοοῦσιν, ἢ ὡς πιστοῖς λαϊκοῖς· μηδὲ ἐπιτρέπεσθαι αὐτοῖς, ὥστε ἀναβαπτιζομένους πρὸς τὸν τοῦ κλήρου βαθμὸν προκόπτειν.

Item confirmatum eſt, ut ſi quando presbyteri vel diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe ſit removeri, non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis, imponatur; neque permittendum, ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur. Carthag. V. c. 21. (6)

Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ κληρικοὶ, οἱ ἐν τῷ ἰδίῳ πράγματι ἔκκλητον παρέχοντες ἐπὶ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς κοινωνίαν μηδαμῶς δεχθῶσιν.

Presbyteri, diaconi, vel clerici, qui in cauſa ſua ad tranſmarina putaverint appellandum in communionem minime ſuſcipiantur.

XXVIII.

D

κή.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν τὰ δικαστήρια μέμφωνται τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσωνται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι δι' αὐτῶν ἐπίσκοποι. διὸ εἰ καὶ περὶ αὐτῶν ἔκκλητον παρέχειν νομίσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισαι. οἱ δὲ πρὸς περαματικὰ δικαστήρια διεκαλέσαντο, παρ' οὐδενὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν. E

[7] Item placuit, ut presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores clerici, in cauſis quas habuerint, ſi de judiciis epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini epiſcopi eos cum conſenſu ſui epiſcopi audiant & inter eos definiant adhibiti ab eis epiſcopi: quod ſi & ab eis provocandum putaverint, non provocent ad tranſmarina judicia, ſed ad primates ſuarum provinciarum, aut ad univerſale concilium, [8] ſicut & de epiſcopis ſæpe conſtitutum eſt. Ad tranſmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam ad communionem ſuſcipiatur. Meleſitan. II. ſub Innoc. c. 22.

1 Græcus interpres cum *rem* vertiſſet πρᾶγμα, vocuſam *quod* arbitratus eſſe relativam, reddidit, *Quæres ſi reditus non habet*: valde inepte. 2 Græcus interpres legit, *& vicinos teſtes convocet Epiſcopus*.

3 MS. *& placita*. 4 In collectione, ſeu epitome canonum MS. collegii Pariſ. Soc. Jeſu, Conſules huic canoni ſic præfiguntur: *Vincentio, & Fravita viris clariſſimis Coſſ. ſub die Idus ſeptembris Carthagine in ſecretario Baſilicæ ſanctæ Reſtitutæ ubi Anaſtaſi Epiſcopi Romani litera contra Donatiſtas lectæ ſunt*: & ad locum: placuit etiam, ut rem Eccleſiæ &c. 5 MS. *reus concilii venditor teneatur* in Conc. Carthag. V.

6 Et Ferrandus cap. 118. ex Concil. Carthag. tit. XII. 7 Innuit Hincmarus in opuſc. de divortio Loth. & Thetb. pag. 686. hunc Canonem primo fuiſſe in Concilio Hipponenſi ſancitum.

8 Non ſunt hæc verba, *ſicut & de epiſcopis* &c. in Can. CXXV. qui ad verbum huic ſimillimus eſt: nec apud Creſconium tit. 285. ſed ab Aurelio Carthag. adjecta videri poſſunt, cum hunc canonem a Synodo confirmandum recitaret.

A

Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit,

Εἴ τις ἀπὸ κοινωνίας ὢν, πρὸ τῆ ἀκροάσεως κοινωνῆσαι τολμήσοι, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν καταδίκην προήγαγεν.

XXIX.

xi. q. 3. c. 9. ubi citatur ſub nomine concilii Africani: ſed non reperitur niſi in codice canonum, & refertur in V. ſynodo ſeſſione 7. in ep. Vigilii papæ.

[1] Item placuit univerſo concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo negleƈtu, ſive epiſcopus, ſive quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis judicetur protuliſſe ſententiam.

κθ'.

Ὁμοίως ἤρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ῥαθυμίαν αὐτῆ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενος, εἴτε ἐπίσκοπος, εἴτε οἱοσδήποτε κληρικὸς, ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας αὐτῆ, πρὸ τῆ ἀκροάσεως, εἰς κοινωνίαν τολμήσοι, αὐτὸς καθ' ἑαυτῆ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐξενηνοχέναι νοείσθω.

De accuſato, vel accuſatore.

B

Περὶ κατηγορουμένου ἢ κατηγορεμβίου.

XXX.

[2] Item placuit, ut accuſatus vel accuſator in eo loco, unde eſt ille qui accuſatur, ſi metuit aliquam vim temerariæ multitudinis, locum ſibi eligat [3] proximum, quo non ſit difficile teſtes producere, ubi cauſa finiatur.

λ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁ κατηγορέμβιος ἢ ὁ κατηγορῶν ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν ἐστὶν ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν φοβῆται [4] ἀτιμίαν προπετῆς πολυπληθίας, τόπον ἑαυτῷ ἐπιλέξηται ἔγγιστα, ἐν ᾧ μὴ ἔστιν αὐτῷ δυσχέρεια μάρτυρας προκομίσαι, ἔνθα τὸ πρᾶγμα περατῆται.

Si qui clerici ab epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec illic maneant, unde recedere noluerunt.

Εάντινες κληρικοὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων προβιβαζόμενοι καταφρονῶσι, μηδὲ ἐκεῖ μείνωσιν, ὅθεν ἀναχωρῆσαι ἐκ ἠθέλησαν.

C

XXXI.

Carthag. III. c. 49. & 12. q. 3. c. 1.

[4] Item placuit, ut quicumque clerici, vel diaconi pro neceſſitatibus eccleſiarum non obtemperaverint epiſcopis ſuis, volentibus eos [5] ad honorem ampliorem in ſua eccleſia promovere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo, unde recedere noluerunt.

Carthag. III. c. 49. & 12. q. 3. c. 1.

λα'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε κληρικοὶ ἢ διάκονοι, ἐὰν μὴ πειθαρχῶσι τοῖς ἐπισκόποις αὐτῆ βουλομένοις διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, τούτους πρὸς μείζονας ἀναβιβάζειν τιμὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, μηδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ διακονήσωσιν, ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν.

Si quis clericorum pauper promotus in ordine, poſtea habuerit aliquid, eccleſiæ poteſtati ſubjaceat.

Εάντις τῆ κληρικῶν πενιχρὸς, προκόψας εἴς τινα τάξιν κτήσηται τί ποτε, ὑποκεῖσθαι τῇ ἐξουσίᾳ τῆ ἐπισκόπων.

D

XXXII.

[6] Item placuit, ut epiſcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore epiſcopatus vel clericatus ſui, agros vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum dominicarum invaſionis crimine teneantur: niſi admoniti in eccleſiam eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant inde, quod eorum [7] propoſito congruit: quod ſi a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverint, honore eccleſiaſtico indigni, tanquam reprobi, judicentur.

λβ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ κῆ οἱοιδήποτε κληρικοὶ οἱ μηδὲν ἔχοντες, ἐὰν προκόψαντες τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως αὐτῶν, ἀγροὺς ἢ οἱαδήποτε χωρία ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ἀγοράσωσιν, ἵνα ὡς κατὰ δεσποτικῶν πραγμάτων ἔφοδον πεποιηκότες, ἐνέχωνται· εἰ μὴ ἄρα λοιπὸν ὑπομνηθέντες, τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα εἰσκομίσωσιν. ἐὰν δὲ εἰς αὐτοὺς κυρίως φιλοτιμία τινὸς ἢ διαδοχὴ συγγενείας περιέλθῃ, ἐξ αὐτῆ ποιήσωσιν ὃ ἔχει ἡ πρόθεσις αὐτῶν. εἰ δὲ κῆ μὴ τὸ προθέσθαι εἰς τὰ κάτω σπεύσωσι μεταξαπῶσι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς ἀναξίοι, ὡς ἀδόκιμοι, κεκριμένοι.

E

Ωσε

---

1 Eſt e Concilio Hipponi-regienſi tit. 3. (pro quarto) apud Ferrandum cap. 54. In Codice P. Pithœi, & in Collectione Canonum MS. Collegii Pariſ. ſic legitur: *Pierio, & Ardabore coſſ. Octavo Kal. Octobris in Baſilica Leontina: Placuit univerſo Concilio &c.* ubi Hipponenſis baſilica deſignatur: ſed & Conſules anni 427. ut quidem Faſti notant. 2 Hunc quoque Canonem Hipponenſi Concilio eadem MS. collectio Canonum tribuit, & Codex Petri Pithœi, & Ferrandus cap. 198. ex Concil. Hipponenſi tit. 5. 3 MS. *praximum foro, ut non ſit.*
4 Concil. Carthag. in Concilio Aquiſgranenſi anni 816. 5 MS. *ad honorem meliorem.*
6 Hipponenſi Concilio tit. 8. tribuitur a Ferrando cap 35.
7 Hoc eſt, *vocationi, profeſſioni ſtatui.* 8 MS. Reg. τινα βίαν.

A

Ὡσε πρεσβυτέρους πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας ἐν ᾗ καθιέρωνται, μὴ πιπράσκειν· καὶ ὥσε μηδενὶ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι πράγματι καταχεχρῆσθαι τῆ τίτλω ἐκκλησιαστικῆς μάξικος.

Ut presbyteri rem ecclesiæ, in qua sunt constituti, non vendant: & nulli episcopo liceat rem tituli matricis ecclesiæ usurpare.

λγ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥσε τὸς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμλω τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιέρωνται· οὐ τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις ἐκ ἔξεσι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδε, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ ὄσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πραγματι ἐκ B τῆ τίτλω τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάξικος.

XXXIII.

[3] Item placuit, ut presbyteri non vendant rem ecclesiæ, ubi sunt constituti, nescientibus episcopis suis; quomodo & episcopis non licet vendere prædia ecclesiæ, ignorante concilio, vel presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, nec episcopo liceat matricis ecclesiæ [4] rem tituli sui usurpare. 12. quæst. 2. cap. 52.

In ms. codice hæc subjicitur clausula: τέλος τῶν κανόνων τῆς συνόδε τῶν σιξ'. ἁγίων πατέρων μετὰ τῆ Πάπα Αὐρηλίε συνελθόντων ἐν Καρθαγώνη. Finis canonum synodi sanctorum patrum 217. cum Papa Aurelio Carthagine congregatorum. (1)

ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΑΦΡΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΥΝΟΔΩΝ.

[5] CANONES DIVERSORUM CONCIL. ECCLESIÆ AFRICANÆ.

ΑΝΕΓΝΩΣΘΗΣΑΝ ἔτι μλὼ ἐν ταύτη τῆ συνόδω διάφοροι σύνοδοι πάσης τῆς τῶν Αφρων χώρας, ἐπιτελεσθεῖσαι ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις Αὐρηλίε ἐπισκόπε Καρχηδόνος.

RECITATA sunt etiam in ista synodo diversa concilia universæ provinciæ Africæ, transactis temporibus Aurelii Carthaginensis episcopi celebrata. Incipit concilium Africanum hic, *inquit Binius.*

C

Ἐκ τῆς συνόδου τῆς ἐν Ιππῶνι Ρεγίῳ γλομβίης.

De concilio quod Hippone Regio factum est.

Ἐπὶ τῆ ἐνδοξοτάτε βασιλέως Θεοδοσίε Αὐγούσε τῷ τρίτῳ, καὶ ἐπὶ Αβυνδαντίε τῆ λαμπροτάτε [2] ὑπάτε ὀγδόῳ εἰδοῖς Οκτωβρίαις ἐν Ιππῶνι Ρεγίῳ εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας πάκης, καὶ τὰ λοιπὰ πεπραγμλία ταύτης τῆς συνόδε διὰ τοῦτο ἐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ τὰ ἐν αὐτῇ ὁρισθέντα, ἐν τοῖς ἀνωτέροις δείκνυται ἐγκείμενα.

Glorioſiſſimo imperatore Theodoſio Auguſto III. & Abundantio viris clariſſimis conſulibus, VIII. Idus Octobris, Hippone regio, in ſecretario baſilicæ pacis, &c. [6] *Geſta hujus concilii ideo deſcripta non ſunt, quia ea quæ ibi ſtatuta ſunt, in* [7] *ſuperioribus probantur inſerta.* Concilium Hipponenſe an Chr. CCCXCIII.

Ἐκ τῆς συνόδε Καρχηδόνος, ἔνθα τοποτηρηταὶ ἐπίσκοποι τῆς ἀνθυπατιανῆς πρὸς τὴν σύνοδον D ἀποστέλλονται Αδρυμέτε.

De concilio Carthaginenſi, ubi legati epiſcopi proconſulares ad concilium Adrumetinum deſtinantur.

Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Αρκαδίε τῷ ξίτῳ, καὶ Ονωρίε τῷ δευτέρῳ, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν Ιουλίων εἰς Καρχηδόνα. ἐν ταύτη τῇ συνόδῳ τοποτηρηταὶ ἐπελέγησαν ἐπίσκοποι ἀνθυπατιανοὶ πρὸς τὴν Αδρυμετινὴν σύνοδον.

Glorioſiſſimis imperatoribus Arcadio III. & Honorio II. Auguſtis conſulibus; VI. Kalendas [8] Julias, Carthagine [9]. In hoc concilio legati directi ſunt epiſcopi proconſulares ad concilium Adrumetinum. Concilium Carthaginenſe anno CCCXCIV.

Ἐκ τῆς συνόδε Καρχηδόνος, ἔνθα πολλὰ ὡρίσθησαν.

De concilio Carthaginenſi, ubi multa ſunt conſtituta.

Ἐπὶ Καισαρίε καὶ Αττικῆ τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἐν E Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Ρεστιτούτης ἐν τῷ προκαθέζεσθαι Αὐρήλιον ἐπίσκοπον ἅμα ἐπισκόποις, παρεσώτων διακόνων, παραγγυο-

Cæſario & Attico viris clariſſimis conſulibus, V. Kalendas Septembris, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ, cum Aurelius epiſcopus una cum epiſcopis conſediſſet; adſtantibus etiam diaconis, advenientibus quoque Concilium Carthaginenſe anno CCCXCVII.

---

1 Hoc eſt, Finis Concilii Carthag. VI. anni 419. ſed non eſt ea clauſula in noſtro MS. 2 Pro ὑπάτου.
3 Hipponenſi, ſive Hipponiregienſi tit. 9. tribuit Ferrandus cap. 38 47. & 95. 4 al. nec *presbytero rem*.
5 In Collectione MS. Dionyſii Exigui hic titulus eſt. *Incipiunt Canones diverſorum Conciliorum Africanæ Provinciæ numero CV.* 6 Dionyſii, vel alterius horum canonum collectoris hæc adnotatio eſt.
7 Sunt ſex illi canones, proxime ſuperius deſcripti a XXVIII. ad XXXIII.
8 In MS. uno e noſtris, Januarius, al. Dionyſ. *Julias* XVI. *Kal. Julias*.
9 MS. *Hoc concilio*.

que Victore ſene Puppianenſe, [1] Tito Migirpenſe, Evangelo [2] Aſſuritano, Aurelius epiſcopus dixit.

Poſt diem [3] præſtitutam concilii conſedimus, ut recordamini fratres beatiſſimi, & arbitrabamur omnium provinciarum per Africam legationes conveniſſe ad diem, ut dixi, præſtitutam noſtri tractatus: ſed cum ſacerdotum noſtrorum [4] epiſtola Byzacenorum fuiſſet recitata, vel quid mecum iidem qui tempus & diem concilii prævenerant, tractaſſent, veſtræ caritati legeretur; lecta eſt etiam a fratribus Honorato & Urbano, qui nobiſcum hodie concilio participantur, legatio Sitiphenſis provinciæ deſtinata. Frater etiam Reginus eccleſiæ [5] Vegetſelitanæ literas ad parvitatem meam datas Creſcentiani primæ ſedis, ut ipſe inſinuat, Numidiarum, & Aurelii coepiſcoporum noſtrorum: in quibus ſcriptis veſtra mecum caritas recognoſcit promiſiſſe eoſdem, quod aut ipſi dignarentur venire, aut ad hoc concilium fuiſſent ex more deſtinaturi legatos. Sed hoc quia minime factum videtur, diu ſe detineri de longinquo venientes legati Mauritaniæ Sitiphenſis non poſſe teſtantur; & ideo fratres, ſi veſtræ caritati videtur, literæ fratrum noſtrorum Byzacenorum, ſed & breviarium quod eidem epiſtolæ adjunxerunt, ad hunc cœtum conrogatum legantur, ut ſi qua forte illic movere caritatis veſtræ animum poſſunt, in eodem breviario, quæ diligentius fuerint animadverſa, in melius reformentur. Hoc enim frater & coepiſcopus noſter primæ ſedis, vir perſpectus merito ſuæ gravitatis atque prudentiæ, Mizonius ſcribens ad meam parvitatem poſtulavit. Si ergo placet, quæ tractata ſunt, legantur, & ſingula a veſtra caritate conſiderentur.

Α μβίων ἔτι μὴν Βίκτωρος τῦ γέροντος τῦ Πωπιανῦ τε, Τίτυ τῦ Μηγιρπηνῦ, Εὐαγγέλυ Ασσυρειτανῦ, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν.

Μετὰ τὴν προσεμοθεῖσαν ἡμέραν τῆς συνόδου καθημβίων ἡμῶν, ὡς μέμνησθε ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, προσδοκώντων ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Αφρικῆς τοποτηρητὰς παραγβέσθαι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἡμετέρας συζητήσεως, τὴν ὡς εἶπον προσεμοθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς τῶν ἀπὸ τῦ Βυζακίυ [9] συλλειτεργῶν ἡμῶν· χάκείνυ δ' ἔτι μὴν παραναγινωσκομένυ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴ τι ἅμα ἐμοὶ συνεζήτησαν οἱ τὸν κῆρὸν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνόδυ προλαβόντες, ἔτι μὴν ἀνεγνώσθη καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Ονωράτυ καὶ Οὐρβανῦ τῶν ἅμα ἡμῖν σήμερον τῆς συνόδυ μετεχόντων, τοποτηρησία ἀποσαλεῖσα τῆς Σιτιφένσης χώρας. πάλιν δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ρηγῖνος τῆς Βεγετσελιτάνης χώρας γράμματι τῇ ἐμῇ μεξιότητι ἐνεφάνισεν, [10] ἀπὸ Κειγχεντιάνυ καὶ Αὐρηλίυ τῶν συλλειτεργῶν ἡμῶν τῶν τῆς πρώτης καθέδρας τῦ δύο Νυμιδιῶν· ἐν οἷς γράμμασι τύτυς ἐπαγγείλασθαι μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ὑμετέρα ἀγάπη, ὅτι ἢ αὐτοὶ κατηξίων ἐλθεῖν πρὸς τυύτυ τὴν συνόδον, ἢ κατὰ τὸ ἔθος ἀποσεῖλαι εἶχον τοποτηρητάς. ἐπειδὴ δὲ τῦτο ἀδαμῶς γέγονε, διαμαρτύρονται ἀπὸ τοσύτυ μήκυς τῆς Μαυριτανίας Σιτιφενσης ἐλθόντες τοποτηρηταὶ. ἐπὶ πολὺ μὴ δύνασθαι ἐμβραδύνειν. διὰ ἣν τῦτο ἀδελφοὶ, ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, τὰ γράμματα ἃ ἀπὸ τῦ Βυζακίυ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ τὸ βρεβίον ὅπερ τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προσέδησαν, ἐν τυύτῃ τῇ [11] παρακλήτῳ συνελθόσει ἀναγνωσθῶσιν, ἵνα ἐάν τινα τυχὸν ἐξ αὐτῶν ἐνεθῶσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅσα τῇ ἐπιμελείᾳ δυνηθῶσι διορθωθῆναι, εἰς κρεῖττον μεταπυπωθῶσι. τῦτο γὰρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Μειζώνιος, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας περιφανέστατος ἀνὴρ, ἀξίως τῦ ὄγκυ καὶ τῆς συνέσεως αὐτῦ γράφων πρὸς τὴν ἐμὴν ἀτέλειαν ἤτησεν. ἐὰν ἣν ἀρέσκῃ τὰ συζητηθέντα, ἀναγνωσθῶσι, καὶ ἕκασα τῆς ὑμετέρας καταγοηθῶσιν ἀγάπης.

Quod nihil de Hipponenſi concilio ſit [6] emendandum.

XXXIV.

Concilium Afric. c. 1.

Epigonius epiſcopus dixit: In hoc breviario quod decerptum eſt de concilio Hipponenſi, nihil arbitramur eſſe emendandum vel [7] aſſuendum, niſi ut dies ſanctæ paſchæ tempore concilii innoteſcat.

Ὅτι ὐδὲν ἐκ τῆς ἐξ Ιππῶνι συνόδυ εἴη διορθωτέων.

λδ'.

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν τύτῳ τῷ βρεβίῳ τῷ ἀποδρεφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ιππῶνι συνόδου, ὐδὲν νομίζομεν εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἡμέρα τῦ ἁγίυ πάσχα ἐν τῷ κῆρῷ τῆς συνόδυ γνωρισθείη.

Ut epiſcopi, vel clerici non facile filios ſuos emancipent.

XXXV.

Concilium Carthag. III. cap. 14. Concilium Afric. c. 3. (11)

Ut epiſcopi, vel clerici filios ſuos a ſua poteſtate per emancipationem exire non ſinant, niſi de moribus eorum fuerint & de ætate ſecuri, ut poſſint ad eos jam propria pertinere peccata.

Περὶ τῦ, τὺς ἐπισκόπυς καὶ τὺς κληρικὺς μὴ ὀχερῶς τὰ τέκνα αὐτῶν ποιεῖν ἐμαγκήπατυ.

λέ.

Ὥστε τὺς ἐπισκόπυς καὶ τὺς κληρικὺς τὰ τέκνα αὐτῶν μὴ ἐᾶν αὐτεξυσίως ἀπιέναι διὰ ἐμαγκηπατίωνος, εἰ μηδ' ἂν εἰς τὺς τρόπυς καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν πληροφορηθῶσιν, ὡς λοιπὸν ἁμαρτήματα αὐτῶν εἰς αὐτὺς συντείνειν.

Περὶ

1 al. *Tato*. MS. *Toto*: ut ſæpe *conſolere*. *pro conſulere*. 2 MS. *Adſuritano*. 3 x. Kal. ſepta ex can. 73. 4 MS. *Epiſtolæ.....fuiſſent recitata*. 5 al. *Vegeſſelitanæ*. 6 MS. *Emutandum*. Epitome Canonum Hadriani Papæ: *Quod nihil de Hipponenſi Concilio primo ſit emendandum*. 7 MS. *addendum*, ut in Græco. 8 Et Ferrandus cap. 4. ex Concil. Carthag. tit. 22. 9 Legit Græcus interpres, conſacerdotum. 10 Græcus interpres hic omnia turbat. 11 Græcus interpres exiſtimavit *conrogatum* de cœtu dici pro *convocatum*: cum ſit *conregare*, *porrigere*, & ad *breviarium* hic referatur.

A

Περὶ τῦ, τὺς ἐπισκόπυς ϗ κληρικοὺς μὴ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ πάντας τὺς ἰδίυς χριστιανὺς ποιήσωσιν.

λς'.

Ὡσι ἐπισκόπυς ϗ διακόνυς ϗ πρεσβυτέρους μὴ χειροτονεῖσθαι πρινὴ πάντας τὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν χριστιανὺς ὀρθοδόξυς ποιήσωσιν.

Ut episcopi, vel clerici non ordinentur, nisi omnes suos fecerint Christianos.

XXXVI.

Ut episcopi, & presbyteri, & diaconi non ordinentur priusquam omnes qui sunt in domo eorum, Christianos catholicos fecerint. Conc. Carthag. III. cap. 18. Concilium Afric. c. 3

Περὶ τῦ μὴ ἐξεῖναι περαιτέρω ἄρτυ ϗ οἴνου ὕδατι μεμιγμένυ, τί ποτε ἐν τοῖς ἁγίοις προσφέρειν.

Quod præter panem & merum mixtum aqua nihil in sacramentis offerri debeat.

B

λζ'.

Ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέον τῦ σώματος ϗ τῦ αἵματος τῦ κυρίυ προσενεχθείη, ὡς ϗ αὐτὸς ὁ κύριος παρέδωκε· τῦτ' ἔστιν ἄρτυ ϗ οἶνυ ὕδατι μεμιγμένυ. ἀπαρχὴ δὲ, [1] εἴτε μέλι, εἴτε γάλα, ὡς ἐῶθε, προσφερέσθω ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθίμῳ εἰς τὸ τῆς νηπίων μυστήριον· εἰ ϗ τὰ μάλιστα γάλα ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἐχέτω κυρίως εὐλογίαν, ὡς ἐκ τῦ ἁγιάσματος τῦ κυριακῦ σώματος ϗ αἵματος διίσασθαι· μηδὲν δὲ πλέον ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς προσφερέσθω, ἢ ἀπὸ σαφυλῶν ϗ σίτυ.

XXXVII.

Ut in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse dominus tradidit, hoc est panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ vero, seu mel & lac, & quod uno die solenniſſimo in infantum [4] mysterio solet offerri, quamvis in [5] altari [a] offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut a sacramento dominici corporis & sanguinis distinguantur; nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis & frumentis. Concilium Afric. c. 4. (3) a lac. efferatur.

C

Ὡσε κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένυς πρὸς παρθένους ἢ χήρας μὴ εἰσιέναι.

Ut clerici, vel continentes, ad virgines vel viduas non accedant.

XXXVIII.

λή.

Κληρικοὶ ἢ ἐγκρατεύομενοι πρὸς χήρας ἢ παρθένυς, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν ϗ συναίνεσιν τῦ ἰδίυ ἐπισκόπυ ἢ τῆς πρεσβυτέρων, μὴ εἰσίτωσαν· ϗ τῦτο δὲ μόνοι ποιείτωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκληρικῶν, ἢ μετὰ τύτων μεθ' ὧν ὁ [2] ἐπίσκοπος ἢ οἱ πρεσβύτεροι μόνοι ἔχυσι τὴν εἴσοδον πρὸς τὰς τοιαύτας γυναῖκας, ἢ ὅπυ πάρεισι κληρικοὶ ἢ ἔντιμοί τινες χριστιανοί.

XXXVIII.

Ut Clerici, vel continentes, ad viduas vel virgines, nisi ex jussu vel permissu episcoporum aut presbyterorum, non accedant: & hoc non soli faciant, sed cum concleri cis, vel cum his quibus episcopus aut presbyter jusserit: [7] nec ipsi episcopi & presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi fœminas, sed ubi aut clerici præsentes sunt, aut graves aliqui Christiani. Concilium Afric. c. 5. (6)

D

Περὶ τῦ τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον μὴ προσαγορεύεσθαι ἔξαρχον τῆς ἱερέων.

Ut princeps sacerdotum non appelletur episcopus.

λθ'.

Ὡσε τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἔξαρχον τῆς ἱερέων, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιαύτην τί ποτε· ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας.

XXXIX.

Ut primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primæ sedis episcopus. Concilium Afric. c. 6. (8)

Περὶ τῦ μὴ καπηλεύεσθαι τὺς κληρικούς, εἰ μὴ ἐπιξενιτευομένυς.

Ut clerici tabernas, nisi in peregrinis, non ingrediantur.

E

μ'.

Ὡσε τὺς κληρικὺς χάριν τῦ ἔσθιειν ἢ πίνειν μὴ εἰσιέναι εἰς καπηλεῖα, εἰ μηδ' ἂν ξενίας ἀνάγκη σωωθευομένυς.

XL.

Ut clerici edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate [10] compulsi. Concilium Afric. c. 7. (9)

Ut

1 Legit interpres Græcus; *sive mel & lac, uno die solenniſſimo infantum mysterio, ut solet offeratur: quamvis in altari lac offertur.* 2 Græca hoc loco mutila: legendum, ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτρέψῃ· μὴ δὲ ἐπίσκοποι ἢ οἱ πρεσβύτεροι &c.
3 Concil. Carthag. III. cap. 24. & Ferrandus cap. 213. ex Conc. Carthag. tit. 32. 4 MS. *ministerio.*
5 MS. *altaris.* al. *non offeruntur.* 6 Carthag. III. cap. 25. & Ferrandus cap. 132. ex Conc. Carthag. tit. 33.
7 MS. *nec episcopi.* 8 Carthag. III. can. 26. Ferrandus cap. 81. ex Conc. Carthag. tit. 34.
9 Et Carthag. III. can. 27. 10 MS. *compulsi sunt.*

Ut a jejunis Deo ſacrificia celebrentur.

XLI.

Concilium Afric. c. 8. Carthag. III. can. 29.

Ut ſacramenta altaris non niſi a jejuniis hominibus celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo [1] cœna dominica celebratur. Nam ſi aliquorum [2] pomeridiano tempore defunctorum, ſive epiſcoporum, ſive ceterorum commendatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt, jam pranſi [3] inveniuntur.

A Περὶ τῶ ἀπὸ νηστικῶν τῷ Θεῷ προσάγεσθαι θυσίας.

μά.

Ὡσε ἅγια θυσιασηρίε, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημερίνης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. ἐὰν δέ τινων κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων, εἴτε ἐπισκόπων εἴτε τῶν λοιπῶν, παραθεσις γίνηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῆ, ἐὰν οἱ τυύτῳ ποιοῦντες, ἀγνοήσαντες εὑρεθῶσιν.

Ut in eccleſiis convivia minime celebrentur.

XLII.

Concilium Afric. c. 9. (4)

Ut nulli epiſcopi vel clerici in eccleſia conviventur, niſi forte tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiant: populi etiam ab hujuſmodi conviviis, quantum fieri poteſt, prohibeantur.

B Περὶ τῶ μηδαμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιτελεῖσθαι.

μβ.

Ὡσε ἐπισκόπυς ἢ κληρικὲς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμποσιάζεσθαι· εἰ μηδ' ἂν τυχὸν ἀνάγκη ξενίας δεχαβάντες ἐκεῖ καταλύσωσι, ἡ οἱ λαοὶ δὲ ἀπὸ τῶν τοιουτοτρόπων συμποσίων, ὅσον δυνατόν ἐσι, κωλυθῶσιν.

Περὶ τῶν μετανοούντων.

μγ.

De pœnitentibus.

XLIII.

Concilium Afric. c. 10. (5)

Ut pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur: & ut presbyter inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſentiæ epiſcopi neceſſitate cogente. Cujuſcumque autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſam eccleſiam commoverit, ante [6] abſidem manus ei imponatur.

C Ὡσε τοῖς μετανοῦσι κατὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων διαφορὰν τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει [10] τὰς μετανοίας ἐν καιρῷ ψηφίζεσθαι. πρεσβύτερος δὲ παρὰ γνώμην τῦ ἐπισκόπυ μὴ καταλλάσσει μετανοοῦντι, εἰ μηδ' ἂν ἀνάγκης σωωθέσης ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπυ. ὅτινος δήποτε δὲ μετανοοῦντος, εἰ πούβλικον καὶ πεθρυλλημμένον ἐσὶ τὸ ἔγκλημα τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινῆν, πρὸ τῆς ἀμφιδόξυ τάτῳ ἡ χεὶρ ἐπιτεθῇ.

De virginibus.

XLIV.

Concilium Afric. c. 11. (7)

Ut virgines ſacræ cum parentibus, a quibus cuſtodiebantur, privatæ fuerint, [8] epiſcopi vel presbyteri, ubi epiſcopus abſens eſt, providentia gravioribus fœminis commendentur, ut ſimul habitantes invicem ſe cuſtodiant, ne paſſim vagando eccleſiæ lædant exiſtimationem.

D Περὶ παρθένων.

μδ.

Ὡσε τὰς ἱερὰς παρθένας, ὅτε τῶν πατέρων χωρίσωνται, ἐξ ὧν ἐφυλάττοντο, τῇ τῦ ἐπισκόπου, ἢ, αὐτῦ ἀπόντος, τῇ τῦ πρεσβυτέρου προνοίᾳ ταῖς τιμιωτέραις γυναιξὶ παρατίθεσθαι, [11] ἢ ἅμα κατοικάσας ἀλλήλας φυλάττειν, ἵνα μὴ παντχῆ πλανώμεναι, τὴν ὑπόληψιν βλάψωσι τῆς ἐκκλησίας.

De ægrotantibus, qui pro ſe reſpondere non poſſunt.

XLV.

Concilium Afric. c. 12. (9)

Ut ægrotantes, ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimonium ſui periculo proprio dixerint, baptizentur. Ut ſcenicis, atque hiſtrionibus ceteriſque hujuſmodi perſonis [a] reconciliatio non negetur.

Περὶ τῶν ἀθενούντων, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι μὴ δυναμένων.

με.

Ὡσε τὰς ἀθενούντας, οἵτινες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι ὐ δύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει [12] τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν. ὥσε τοῖς σκιωικοῖς ἢ μίμοις, ἢ τοῖς λοιποῖς τοιυτοτρόποις προσώποις, ἢ ἀποσάταις, μετανοῦσι ἢ ἐπιστρέφυσι πρὸς τὸν Θεὸν, χάριν ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι.

Περὶ

a aut apoſtatis pœnitentibus & ad Deum converſis.

1 MS. *cœna Domini.* 2 MS. *pomeridiano.*

3 al. *inveniantur.* 4 Et Ferrandus cap. 71. ex Concil. Carthag. tit. 38. Conc. Carth. III. can. 30. Vide Auguſt. lib. 8. de Civit. cap 27. & alibi paſſim. 5 Carthag. III can. 31. 32. & Ferrandus cap. 49. Ex Conc. Carthag. tit. 39. 6 *Abſis*, vel *abſida*, ſanctuarium eſt, vulgo chorum dicimus. 7 Conc. Carthag. III. can. 33. & Ferrandus cap. 48. ex Conc. Carthag. tit. 40. 8 MS. *Epiſcopi vel presbyteri: & ubi Epiſcopus abſens eſt, presbyteri providentia* &c. 9 Concil. Carthag. III. 34. & 35. Ferrandus cap. 202. ex Concil. Carthag. tit. 41. & cap. 170. ex tit. 42. 10 Legit interpres Græcus, *pœnitentiæ in tempore decernantur.* Male 11 Legit, *aut ſimul*, male. 12 Græcus interpres vocem *ſui* ad ægros retulit, cum domeſticos ſignificet, parenteſve, aut liberos vel cognatos.

A

Περὶ τῶν παθῶν τῶν μαρτύρων.

De passionibus martyrum.

μς'.

Ἐξέσω ἔτι μιὰ ἀναγινώσκεσθαι τὰ πάθη τ̃ μαρτύρων, ἡνίκα αἱ ἐτήσιαι αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτελῦνται.

XLVI.

Liceat etiam legi passiones martyrum, cum anniversarii dies eorum celebrantur. Concilium Afric. c. 13. (4)

Περὶ Δονατισῶν, καὶ παιδίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων.

De parvulis, qui apud Donatistas baptizati sunt.

μζ'.

Ηρεσεν ἵνα ἐρωτήσωμεν τὸς ἀδελφὸς καὶ συνιερεῖς ἡμῶν Σιρίκιον καὶ Σιμπλικιανὸν περὶ μόνων τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων, μήπως τῦτο ὅπερ οἰκείᾳ προθέσει ἐκ ἐποίησαν, τῇ τῶν γονέων πλάνῃ ἐμποδίσῃ αὐτοῖς πρὸς τὸ μὴ προκόπτειν εἰς ὑπηρεσίαν τ̃ ἁγίυ θυσιαστηρίυ, ὅταν πρὸς τὴν τ̃ Θεῦ ἐκκλησίαν σωτηριώδει προθέσει ἐπιστρέψωσι. [1] τύτων δὲ ἐναρχθέντων, Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας, εἶπον· ἐκπολλ̃, ὅτε πρὸς τὴν ὑμετέραν ἁγιωσύνην ἀπεστελλόμεθα, τὰ γραφέντα ὑπερεθέμεθα ταύτῃ τῇ κατανοήσει, ὅτι προσεδοκῶμεν ἀδελφὸς ἡμῶν παραγενέσθαι τοποτηρητὰς Νεμιδίας. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ ὀλίγαι ἡμέραι εἰσὶν ἀφ' ἃς οἱ προσδοκώμενοι ὑδαμῶς κατέλαβον, περαιτέρω παρελθεῖν τὰ ἐντεταλμένα ἡμῖν ἀπὸ τῆ συνεπισκόπων ὐ δεῖ. καὶ διὰ τῦτο ἀδελφοὶ τιμιὼ ἀναφορὰν ἡμῶν προθύμως εἰσδέξασθε. περὶ τῆς πίστεως γὰρ τ̃ ἐν Νικαίᾳ ξακτίτᾳ ἠκούσαμεν· [2] ἀληθὲς ἐστι περὶ τῆ γινομένων μ[3] τὸ ἄμεσον ἁγίων, ἵνα ἀπὸ νηστικῶν, ὡς ἔστιν ἄξιον, προσφέρωνται· καὶ τότε ἐβεβαιώθη.

De Donatistis placuit, ut consulamus fratres & consacerdotes nostros Siricium & Simplicianum de solis infantibus, qui baptizantur penes eosdem: ne quod suo non fecerunt judicio, cum ad ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conversi, parentum illos error impediat, ne promoveantur sacri altaris ministri. Quibus insertis, [7] Honoratus & Urbanus episcopi, legati provinciæ Mauritaniæ Sitiphensis, dixerunt: Jamdudum, cum apud sanctitatem vestram allegaremus scripta, dilati sumus ea contemplatione, quousque fratres nostri advenire possent de Numidia legati. Sed quia non pauci dies sunt, quibus expectati minime venerunt: ultra prætermittere, quæ nobis mandata sunt a nostris coepiscopis, non oportet: atque ideo fratres suggestionem nostram libenter admittere. De fide enim Nicæni tractatus audivimus, [8] verum & de sacrificiis inhibendis post prandium, ut ab jejunis, sicut dignum est, offerantur, & tunc, [9] & nunc firmatum est. Concilium Afric. c. 14. (6)

Περὶ ἀναβαπτισμάτων καὶ ἀναχειροτονιῶν ἢ μεταβάσεων ἐπισκόπων.

De rebaptizationibus & reordinationibus, vel translationibus episcoporum.

μή.

Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἐντελὲς ἡμῖν τὸ καὶ ἐν τῇ [11] συνόδῳ τῇ ἐν Καπσῇ ὁρισθὲν, ὥστε μὴ ἐξεῖναι γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις ἢ ἀναχειροτονήσεις ἢ μεταχινήσεις ἐπισκόπων. Κρεσκώνιος ἓν τῇ Ρεκσένσης ἀγρῇ ἐπίσκοπος καταφρονήσας τῆ ἰδίᾳ λαῦ, τὴν Τυβηκσῆν ἐπέβη ἐκκλησίαν, καὶ ἕως τῆς σήμερον πολλάκις ὑπομνησθεὶς κατὰ τὸ ὁρισθὲν καταλιπεῖν τιμιὼ αὐτιμιὼ ἐκκλησίαν, ἢ τινι ἐπῆλθεν, οὐκ εἵλετο. περὶ τύτυ δὲ τὰ προαγγελθέντα, βέβαια ἠκούσαμεν· καὶ αἰτῦμεν κατὰ τὸ ἐντελὲς ἡμῖν, ἵνα καταξιώσητε δ̃ναι παῤῥησίαν ἐπ' ἀδείας ἡμῖν γενέσθαι ὅτι αὕτη ἡ ἀνάγκη παρασκευάζει τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας κατ' ἐκείνα προσελθεῖν, κατὰ διατάξεις τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα ὁ τῆ πράγμ̃ ὑπομνήσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πεισθαρχῆσαι μὴ θελήσας, καὶ διορθώσασθαι τὸ ἀσυγχώρητον, αὐθεντία ἀρχοντικὴ παραχρῆμα κωλυθῇ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Φυλαχθέντος τ̃ τύ-

XLVIII.

Illud autem suggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuensi plenaria synodo visum est statutum, ut non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes, vel translationes episcoporum. Nam Cresconius Villæ Rhegiensis episcopus, plebe sua derelicta, [11] Tubiensem invasit ecclesiam, & usque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere eamdem quam invaserat plebem, contempsit. Adversus istum quæ pronunciata fuerant, confirmata quidem audivimus: sed petimus, secundum quod nobis mandatum est, ut dignemini dare fiduciam, quo jam necessitate ipsa cogente liberum nobis sit rectorem provinciæ secundum statuta gloriosissimorum principum adversus illum adire: ut qui miti admonitione sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare inlicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit: Servata forma disciplinæ [12] non æstimabitur appetitus, si a

Concil. General. Tom. III. Aaa

1 Legit Græcus interpres, *Quibus inceptis*, male. 2 Græcus interpres legit, *Verum est, de sacrificiis quæ fiunt post prandium.* 3 In Græco deest vox quæ *plenariam* Synodum significet.
4 Et Ferrandus cap. 229. ex Conc. Carthag. tit. 46. 5 MS. *baptizantur.*
6 Conc. Carthag. III. cap. 48. Hujus canonis titulus sic legitur in Epitome Canonum Hadriani Papæ: *Ut ab Apostolica sede inquiratur, si possint ordinari, qui apud hæreticos in infantia sunt baptizati.*
7 Ferrandus cap. 175. ex Conc. Carthag. tit. 38. 8 Hoc est, *verum etiam.*
9 Has voces, *& nunc*, Græcus interpres omisit. 10 Conc. Carthag. III. can. 38. Capuense Concil. anni 389.
11 MS. *Tubuniensem.... & usque in hodie.* 12 Hoc est, *non æstimabitur ei facta injuria.*

si a vestra caritate modeste conventus recedere detrectaverit, cum fuerit, suo contemptu & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria [1] conventus. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Hoc ergo omnibus placet? ab universis episcopis dictum est: Placet, & justum est.

Απὸ τῆς κατηχήσεως [1] μὴ κεκριμένης τῆς συνόδου ὑπάρχων, ἐὰν ἐπιεικῶς αἰτηθεὶς παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἀποσκιρτήσατο· ἐπειδὴ ἐκ τῆς οἰκείας καταφρονήσεως καὶ μονοτονίας περιῆλθεν εἰς ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν. Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· τοῦτο οὖν πᾶσιν ἀρέσκει; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· δίκαιόν ἐστιν, ἀρέσκει.

Quot episcopi ordinare episcopum debeant.

XLIX.

Concilium Afric. c. 36. (2)

Honoratus & Urbanus episcopis dixerunt: Et illud nobis mandatum est, ut quia proximi fratres nostri Numidiæ duo episcopi ordinare præsumpserunt pontificem, non nisi a XII. censeatis celebrari episcoporum ordinationes.

Aurelius episcopus dixit: Forma antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint destinati ad episcopum ordinandum, propterea quia in Tripoli forte, & in Arzuge interjacere videantur barbaræ gentes. Nam in Tripoli, ut asseritur, episcopi sunt quinque tantummodo, & possunt forte de ipso numero vel duo necessitate aliqua occupari: difficile est enim ut de quolibet numero omnes possint occurrere: numquid debet hoc ipsum impedimento esse ecclesiasticæ utilitati? Nam & in hac ecclesia, ad quam dignata est vestra sanctitas convenire, crebro ac pene per diem dominicam ordinandos habemus: numquidnam frequenter duodecim potero, vel decem, vel non multo minus advocare episcopos? Sed facile est mihi duos adjungere meæ parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum caritas vestra hoc ipsum observari non posse,

Πόσοι ἐπίσκοποι ἐπίσκοπον χειροτονεῖν ὀφείλουσιν.

μθ'.

Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· κἀκεῖνο ἡμῖν ἐνετάλη, ἐπειδὴ ἐκ τῶν πλησίον ἀδελφοὶ ἡμῶν δύο ἐπίσκοποι τῆς Νομιδίας χειροτονῆσαι ἐτόλμησαν ἱερέα, κρίνατε μὴ χωρὶς θαι χειροτονίας ἐπισκόπων, εἰ μὴ ἀπὸ δώδεκα.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὁ ἀρχαῖος τύπος φυλαχθήσεται, ἵνα μὴ ἧττονες τριῶν τῶν ὁρισθέντων εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπων ἀρκέσωσι· διότι ἐν Τριπόλει τυχὸν καὶ ἐν Αρζυϊ δῆλον παρέχονται βάρβαρα ἔθνη. Ἐν Τριπόλει δὲ πέντε ἐστὶν μόνον εἰσὶν, [5] ὡς γινώσκετε, ἐπίσκοποι· καὶ δυνατὸν ἐξ αὐτῶν πολλάκις τὸν ἀριθμὸν τοὺς δύο ἀνάγκη τινὶ κατέχεσθαι. δυσχερές γάρ ἐστιν ἐξ οἱουδήποτε ἀριθμοῦ πάντας δύνασθαι ἀπαντῆσαι· μὴ ὀφείλει τοῦτο αὐτὸ παρεμπόδων εἶναι τῷ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας; καὶ γὰρ εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν κατηξίωσεν ἡ ὑμετέρα συνελθεῖν ἁγιωσύνη, συχνῶς καὶ σχεδὸν κατὰ κυριακὴν χειροτονημένους ἔχομεν· μὴ ἆρα δύναμαι συνεχῶς δώδεκα ἢ δέκα, ἢ οὐχὶ πολὺ ἐλάττους συγκαλεῖν ἐπισκόπους; δύο δὲ γειτονας προσζεῦξαι ἔχω ἐμῆ βραχύτητι, διὸ ὁρᾷ σαφῶς ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, τοῦτο αὐτὸ μὴ δύνασθαι παραφυλαχθῆναι,

Quot addi debeant episcopi numero ordinatorum, si de ordinando episcopo fuerit contradictum.

Πόσοι ἐπίσκοποι προσετεθῆναι ὀφείλουσι τῷ ἀριθμῷ τῶν χειροτονούντων, ἐὰν περὶ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἀντιλογία γένηται.

L.

Concilium Afric. c. 17. (3)

Sed & illud est statuendum, ut quando ad eligendum episcopum convenerimus, si qua contradictio fuerit oborta, quia talia tractata sunt apud nos, non præsumant ad purgandum eum qui ordinandus est, tres episcopi jam: sed postuletur ad numerum supradictorum unus vel duo, & in eadem plebe cui ordinandus est, discutiantur primo personæ contradicentium. Postremo etiam illa quæ objiciuntur, pertractentur: & cum purgatus fuerit in conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignationis responsione.

Ab universis episcopis dictum est. Satis placet.

ν'.

Ἐκεῖνο δὲ δεῖσαι δεῖ, ὥσε ἐάν ποτε πρὸς ἐπιλογὴν ἐπισκόπου προσέλθωμεν, καὶ ἀναφυῇ τις ἀντιλογία, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα παρ' ἡμῖν ἐθάκτα ἐθησαν, τολμηρὸν εἶναι λοιπὸν, τρεῖς μόνους πρὸς τὸ καθαρᾶναι τὸν χειροτονηθησόμενον δίρεθῆναι· ἀλλὰ τῷ προλεχθέντι ἀριθμῷ προσεθῆ [6] εἷς καὶ δύο. καὶ ἐπὶ αὐτῷ τῷ λαῷ ὃ μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἐξεταθῶσι πρῶτον πρόσωπα τῶν ἀντιλεγόντων· εἰς ὕστερον γὰρ καὶ τὰ προτεθειμένα συζητηθῶσι καὶ ὅτε καθαρὸς φανεὶς ἐπὶ δημοσίας προσόψεως, εἶθ' ὕπως χειροτονηθείη. ἐὰν τοῦτο κατιδέχηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, τῇ ὁμονοητικῇ ἀποκρίσει τὸ ὑμέτερον ἀξίωματος βεβαιωθείη.

Απὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πάνυ ἀρέσκει.

Απὸ

1 al. *convictus*. 2 Concil. Carthag. III. cap. 39. & Ferrandus cap. 4. ex Concilio universali Carthag. tit. 49.
3 Conc. Carthag. III. cap. 40. Et Ferrandus cap. 5. ex Concil. Carthag. tit. 1.
4 Hoc est, *ne Synodi esse censeatur*; prorsus imperite. 5 Hoc est, *ut nostis*.
6 Hoc est, *unus & duo*, male.

A

Ὡσε ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀγγέλλεσθαι τῇ ἡμέραν τοῦ πάσχα.

Ut de ecclesia Carthaginis dies paschæ nuncietur.

νά.

Ὀνωράτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ἡμῶν [1] πάντα δεῖ συζεῦξαι, προστίθεμεν ἔτι μᾶλλον ἐντολὴν ἡμῖν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα· ἵνα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀεὶ παρασκαλιζώμεθα, καὶ μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν δοκῇ τῇ ἁγιωσύνῃ ὑμῶν, ἐπειδὴ μεμνήμεθα ἤδη ἐκ πολλοῦ ἡμᾶς ἐπαγγελαμένους, ὥστε ἐν ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς συνέρχεσθαι πρὸς τὸ συζητεῖν, ὅταν εἰς ἓν συνέλθωμεν τότε διαδοθήσεται τοῦ ἁγίου πάσχα ἡ ἡμέρα διὰ τῶν διαπεμπομένων ἐν τῇ συνόδῳ τοποτηρητῶν. Ὀνωράτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· νῦν [2] διὰ τῆς παρούσης συνελεύσεως αἰτοῦμεν, ἵνα γράμμασι τυπώσαι [3] τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας κατιξιώσητε. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναγκαῖόν ἐστιν οὕτω γενέσθαι.

LI.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Quoniam de commonitorio nostro omnia tractata noscuntur, addimus etiam de die paschæ nobis esse mandatum, ut de ecclesia semper Carthaginensi, sicuti assolet, instruamur, & non sub angusto temporis spatio. Aurelius episcopus dixit: Si sanctitati vestræ videtur, quoniam nos spopondisse jamdudum meminimus, ut singulis quibusque annis ad tractandum conveniamus, & cum convenerimus in unum, tum evulgabitur sanctus paschæ dies per legatos qui adfuerint concilio. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Nunc de præsenti cœtu petimus, ut literis provinciam nostram [6] de hac die informare dignemini. Aurelius episcopus dixit: Ita fiat necesse est. Concilium Afric. c. 18. (5)

Περὶ τοῦ τὰς ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι.

De visitandis provinciis.

νβ'.

Κἀκεῖνο ἡμῖν διὰ λόγου ἐντέταλται, ὥστε καὶ ἡμᾶς καταξιῶσαι τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, [4] ὀφείλομεν ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἄλλῳ ἐνιαυτῷ ὑπερέθεσθε κατὰ τύχην ἐπισκέψασθαι τὴν Μαυριτανίαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τότε περὶ τῆς τοῦ Μαυριτανῶν χώρας οὐδὲν ὡρίσαμεν, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς Ἀφρικῆς κεῖσθαι αὐτήν· καὶ ὅτι τῷ βαρβαρικῷ παράκεινται. ὁ δὲ Θεὸς παράσχοι ἐκ περισσείας δύνασθαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐπαγγελαμένους τοῦτο ποιεῖν, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν χώραν ὑμῶν. ὀφείλετε γὰρ ἐννοεῖν ἀδελφοί, ὅτι ἐὰν λογισμὸς ἀπαιτῇ, τοῦτο περὶ ἑαυτῶν διεξελθεῖν ἠδύναντο καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ καὶ οἱ Ἀρζυϊτανοὶ ἀδελφοί.

LII.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Et illud nobis verbo mandatum est, ut quia constitutum est in concilio Hipponensi, singulas provincias tempore concilii [7] visitandas esse, dignemini etiam, quod hoc anno secundum ordinem distuliftis, vel alio anno Mauritaniam provinciam visitare. Aurelius episcopus dixit: Tunc de provincia Mauritania, propterea quod in finibus Africæ posita sit, nihil statuimus, siquidem [8] vicinæ sunt barbarico: sed præstet Deus, ut ex abundanti non pollicentes venire possimus ad vestram provinciam. Cogitare enim debetis, fratres, quia hoc sibi & Tripolitani & Arzugitani fratres potuerunt exigere, si ratio pateretur. Concilium Afric. c. 19.

Ὡσε τὰς διοικήσεις, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἐπίσκοπον ἕτερον μὴ δέχεσθαι.

Ut diœceses, nisi ex consensu episcopi proprii, episcopum non accipiant.

νγ'.

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν πολλαῖς συνόδοις ὥρισαι συνεδρίῳ ἱερατικῷ, ἵνα τὰ πλήθη τὰ ἐν ταῖς παροικίαις ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων κατεχόμενα, τὰ ἴδιον ἐπίσκοπον μηδέποτε ἐχηκότα, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οὗ ἐξάρχῆς κατέχονται, μὴ λαμβάνοιεν ἰθυντὰς ἰδίους, τοὺς

LIII.

[10] Epigonius episcopus dixit: Multis conciliis hoc statutum a cœtu sacerdotali est, ut plebes quæ in diœcesibus ab episcopis retinentur, quæ episcopos numquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus episcopi a quo tenentur, proprios accipiant rectores, id est episcopos. At vero quia nonnulli dominatu Concilium Afric. c. 20. (9)

1 Hoc est, *omnia conjungenda sunt.* 2 Hoc est, *per præsentem cœtum*, male. 3 Reg. Cod. τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας, corrupte. 4 Inepte Græcus Interpres, *Debemus singulas provincias tempore Concilii visitare.* Nec paulo ineptius quod sequitur: *Et quod hoc & alio anno distuliftis secundum ordinem visitare Mauritaniam.* 5 Concil. Carthag. III. cap. 42. In epitome Canonum Hadriani Papæ, hæc Canonis istius & subsequentis sub uno lemmate breviatio est: *Ut de Ecclesia Carthaginiensi dies Paschæ Africanis Ecclesiis nuncietur episcopis, & discutiatur. Interlocutio Honorati & Urbani Episcoporum Sit ... Mauritaniæ le.... Hoc est. Sitifensis Mauritaniæ legatorum.* 6 Desunt hæ voces in Græco. 7 Visitandis ab Episcopo Carthagin. Nihil hic de Visitatore Episcopo agitur. *Visitare* hoc loco est adesse Concilio plenario, quod nunc in una provincia, nunc in altera cogere debebat Episcopus Carthag. ex decreto Concil. Hippon. 8 MS. *vicini.*

9 Et Ferrandus cap. 13. ex Conc. Carthag. tit. 52. Concil. Carthag. III. cap. 42.

10 al. MS. *Epigonus.*

quodam adepto communionem fratrum abhorrent, vel certe, [1] cum depravati fuerint, quasi in quadam arce tyrannica sibi dominatum vendicant: quod plerique tumidi atque stolidi adversus episcopum suas cervices erigunt presbyteri, vel conviviis sibi concinnantes plebem, vel certe persuasu maligno; ut illicito favore eosdem velint sibi collocare rectores. Quod quidem insigne mentis tuæ tenemus votum, frater religiose Aureli, qui hæc sæpe oppressisti, non curando tales petitores. Sed propter eorum malos cogitatus, & prave continuata consilia hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœcesi semper subjacuit, nec umquam proprium episcopum habuit. Quapropter si universo sanctissimo cœtui placet hoc, quod prosecutus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris & consacerdotis nostri prosecutioni non obsisto: sed hoc me & fecisse & facturum esse profiteor circa eos sane, qui fuerint concordes, non solum circa ecclesiam Carthaginensem, sed circa omne sacerdotale consortium. Sunt enim plerique conspirantes cum plebibus propriis, quas decipiunt ut dictum est, earum scalpentes aures, blandi ad seducendum, vitiosæ vitæ homines, vel certe inflati, & ab hoc consortio separati, qui putant propriæ plebi incubandum; & nonnunquam conventi ad concilium venire detrectant, sua forte ne prodantur flagitia, metuentes. Dico, si placet, circa hos, non tantum diœceses non esse servandas, verum & de propria ecclesia, quæ illis male faverit, omnimodo adnitendum ut etiam auctoritate publica rejiciantur, atque ab ipsis principalibus cathedris removeantur. Oportet enim, ut qui universis fratribus ac [2] toto concilio inhæserit, non solum suam jure integro, sed & diœceses possideat. At vero, qui sibimet putant plebes suas sufficere, fraterna dilectione contempta, non tantum diœceses amittant, sed, ut dixi, etiam propriis publica careant auctoritate, ut rebelles. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Summa provisio sanctitatis tuæ cohæsit mentibus singulorum, & puto, omnium responsione ea quæ prosequi dignatus es, roboranda: Universi episcopi dixerunt: Placet, placet.

A ἔστιν ἐπισκόπους. ἐπειδή τινες δηλαδὴ τυραννίδος τινὸς ἐπιτετυχηκότες, τὴν τῶν ἀδελφῶν κοινωνίαν ἀποστρέφονται· καὶ ὅταν δὲ ἀποφαυλισθῶσιν, ὡς ἂν εἴ τινι παλαιᾷ τυραννίδι δεσποτείας ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων φυσιούμενοι καὶ μωροὶ, τοὺς αὐχένας ἐπανιστῶσι κατὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τὸ πλῆθος συμποσίοις καὶ κακοήθεσι συμβουλίαις διεγείροντες, [4] ὡς εὐνοίᾳ τούτους ἑαυτοὺς ἰθυντὰς καθιστάνειν. τοῦτο δὲ ἐπισήμως [5] εὐκταῖον παρὰ τῆς ὑμετέρας κατέχομεν διανοίας, πιστότατε ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ὅτι πολλοάκις [6] τὰς τοιαύτας ὁρμὰς μὴ προσδεχόμενος ἐκώλυσας· διὰ δὲ τὰς τῶν τοιούτων κακοθελεῖς ἐννοίας, καὶ τὰ φαύλως συμφρο-
B νούμενα βουλεύματα, τοῦτο λέγω, μὴ ὀφείλειν καθηγητὴν ἴδιον δέξασθαι τὸ πλῆθος τὸ ἐν τῇ λεγομένῃ παροικίᾳ ὑποκείμενον ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μηδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἐσχηκός. διὸ ἐὰν συμπάσῃ τῇ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ ἀρέσκῃ τὸ παρ' ἐμοῦ ῥηθὲν βεβαιωθῆτο. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε. τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν τῇ ἐξακολουθήσει οὐκ ἀνθίσταμαι, ἀλλὰ τοῦτο ἐμὲ καὶ πεποιηκότα καὶ ποιήσαντα ὁμολογῶ, δηλαδὴ περὶ τοὺς ὁμονοοῦντας, οὐ μόνον τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἱερατικῇ συγκληρώσει. εἰσὶ γὰρ πλεῖστοι συμπνέοντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν, ἅ τινα, ὡς λέλεκται, ἀπατῶσι, κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν, καὶ κο-
C λακεύοντες πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθρώπους κατεγνωσμένου βίου· μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης ἑαυτοὺς χωρίζοντες· οἵ τινες τῷ ἰδίῳ πλήθει ἐπερειδόμενοι, πολλάκις συγκληθέντες ἐλθεῖν εἰς σύνοδον παραιτοῦνται, ὡς φοβούμενοι μήπως τὰ τούτων ἀτοπήματα φανερωθῶσι. λέγω οὖν, ἐὰν δοκῇ, ὀφείλομεν παντὶ τρόπῳ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἰδίας ἐκκλησίας τὰς κακῶς εἰς αὐτοὺς περιελθούσας, καὶ ἵνα αὐθεντικῶς δημοσίᾳ ἐκβάλλωνται, καὶ αὐτῇ τῇ τῶν πρωτεύοντων καθέδρᾳ ἀποκινῶνται. χρὴ γὰρ τοὺς σύμπασι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὅλῃ τῇ συνόδῳ προσκολλωμένους, μὴ μόνον τὴν οἰκείαν κατέχειν δικαίως καθέδραν, ἀλλ' ἔτι
D μὴν τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ δοκοῦντας τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι, καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονοῦντας, μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἀπολλύειν, ἀλλ' ἔτι μὴν, ὡς εἶπον, καὶ τῶν ἰδίων τόπων ἀρχοντικῇ * στερῆσαι ὡς ἀντάρτας δυνα- * ἐσ. στερ.
στείᾳ. Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον. ἡ μεγίστη πρόνοια τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης ταῖς πάντων διανοίαις ἐνεκαθέσθη, καὶ λογιζόμεθα ὀφείλειν τῇ πάντων ἀποκρίσει βεβαιωθῆναι τὴν ὑμετέραν ἐξακολούθησιν. σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει, ἀρέσκει.

Ut alienus clericus minime suscipiatur ab alio.

E Περὶ τοῦ ἀλλοτρίους κληρικοὺς μηδαμῶς παρ' ἑτέρων ὑποδέχεσθαι ἐπισκόπων.

LIV.

νδ'.

Concilium Afric. c. 21. (3)

Epigonius episcopus dixit: in multis conciliis hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est a vestra prudentia, beatissimi fratres, ut clericum alienum nullus

Επίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν πολλαῖς συνόδοις τοῦτο ὁρισθὲν, καὶ νῦν ἔτι μὴν ἐξ ὑμετέρας ἐβεβαιώθη συνέσεως, μακαριώτατοι ἀδελφοὶ, ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἰδιοποιεῖσθαι ἀλλότριον κληρικὸν, παρὰ τὴν

1 al. MS. al. *cum elevati fuerint*. 2 Hoc est, *toti provinciæ*. 3 Concil. Carthag. III. cap. 44. & Ferrandus cap. 27. ex Concil. Carthag. tit. 53. 4 Græcus interpres, *ut favore*, tantum. 5 Melius πρόθεσιν diceret: est enim hic *votum* propositum. 6 Hoc est, *tales impetus*: cum sit in Latino, *tales petitores*.

τὴν κρίσιν τοῦ προτέρου αὐτοῦ ἐπισκόπου· ἀναφέρω δὲ Ἰουλιανὸν ἀχαρίστως ἐνεχθέντα περὶ τὰς διὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος εἰς αὐτὸν σωρευθείσας τοσαύτας τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας, καὶ οὕτως προπετῶς καὶ τολμηρῶς διαγενόμενον, ὥστε τὸν ἀπὸ νηπίας ἡλικίας ὑπ' ἐμοῦ βαπτιθέντα, τὸν καὶ διὰ πολλὴν ἔνδειαν ἐξ αὐτοῦ παρατεθέντα μοι, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξ ἐμοῦ τραφέντα καὶ αὐξηθέντα, τὸν, ὡς εἶπον, ἐν τῇ ἐμῇ ἐκκλησίᾳ τῇ χειρὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος βαπτισθέντα, καὶ δεικνύμενον ἐν τῇ τῶν Μαπαλιτῶν παροικίᾳ ἀναγνώστην γενόμενον, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖσε ἀναγινώσκοντα· τοῦτον οὐκ οἶδα ποίᾳ καταφρονήσει τῆς ἐμῆς μετριότητος ἀφαρπάσαι τὸν αὐτὸν Ἰουλιανὸν, καὶ λέγειν πολίτην τοῦ διαφέροντος αὐτῷ Βαζαριτάνου τόπου, καὶ παρὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τούτῳ κατακεχρῆσθαι· καὶ γὰρ καὶ διάκονον τοῦτον ἐχειροτόνησεν. τοῦτο εἰ ἔξεσι, γνωσθῇ ὑμῖν ἡ τοιαύτη ἄδεια, μακαριώτατοι ἀδελφοί· εἰ δὲ μήγε, τὸ οὕτως ἀναιδὲς κωλυθῇ, ἵνα μὴ ὁ λεχθεὶς Ἰουλιανὸς ἐπικοινωνῇ ἀλλοτρίοις. Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν μὴ ἐρωτηθείσης μηδὲ αἰτηθείσης τῆς σῆς ἀξίας φανείη τοῦτο πράξας Ἰουλιανὸς, κρίνωμεν πάντες ἀδίκως γενόμενον καὶ μὴ ἀξίως. διὸ εἰ μὴ ὁ αὐτὸς Ἰουλιανὸς διορθώσηται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ μετὰ ἀποθεραπεύσεως τῷ ὑμετέρῳ λαῷ τὸν ἀποκαταστήσῃ κληρικὸν, ὃν ἐτόλμησε χειροτονῆσαι κατὰ τῶν ὁρισθέντων τῇ συνόδῳ πράττων, καὶ χωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν τῆς οἰκείας μονοτονίας ἀπενέγκοι τὴν κρίσιν. Επίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὁ κατὰ τὴν κεῖραν πατὴρ, καὶ αὐτῇ τῇ προκοπῇ ἀρχαιότατος καὶ ἐπαινετὸς ἀνὴρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Βίκτωρ, τὴν αἴτησιν ταύτην γενικὴν βούλεται ἐπὶ πᾶσιν ἐκτελεσθῆναι.

A sibi præripiat episcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus. Dico autem [1] Julianum, qui ingratus est Dei beneficiis per meam parvitatem in se conlatis, ita temerarium & audacem extitisse, ut eum qui a me baptizatus est, cum esset puer egentissimus, mihi ab eodem commendatus; cumque multis annis a me aleretur atque increscceret; hunc, ut dixi, baptizatum esse in ecclesia mea per manum parvitatis meæ constat. Idem in diœcesi Mappaliensi lector esse cœperat, imo annis ferme duobus legerat. Nescio quo contemptu humilitatis meæ idem Julianus eum arripuit, quem dicit quasi proprium civem sui loci Vazaritani, me B inconsulto usurpare: nam & diaconum illum ordinavit. Hoc si licet, pateat hæc licentia a vobis, beatissimi fratres, sin minus, tam impudens cohibeatur, ne se misceat communioni cujusquam. Numidius episcopus dixit: Si non postulata, neque consulta tua dignatione id videtur fecisse Julianus, judicamus omnes inique factum, atque indigne. Quapropter nisi idem Julianus correxerit errorem suum, & cum satisfactione eumdem clericum, quem fuerat ausus ordinare, revocaverit tuæ plebi, contra statuta concilii faciens, contumaciæ suæ, separatus a nobis, excipiet judicium. Epigonius episcopus dixit: Ætate pater, & C ipsa promotione antiquissimus, vir laudabilis, frater & collega noster Victor vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

Περὶ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος, ὅθεν θέλει, κληρικὸν χειροτονεῖν.

νέ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸν λόγον μου προσδέξασθε ἀδελφοί. συνέβη πολλάκις αἰτηθῆναί με ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἐνδεομένων διακόνων ἢ πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων· καὶ ὅμως μεμνημένος τῶν ὁρισθέντων, τούτοις ἕπομαι, ὥστε συνελθεῖν με τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου κληρικοῦ, καὶ ταῦτα αὐτῷ ἐμφανίσαι, ὅτι κληρικὸν αὐτοῦ αἰτοῦνται οἱ τῆς οἱασδήποτε ἐκκλησίας. ἰδοὺ οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἀντιλέγουσι. διὰ δὲ τὸ μήτε μετὰ ταῦτα συμβῆναι, τοῦτ' ἔστιν ἐναντιωθῆναί μοι τοὺς ἐν τούτῳ τῷ πράγματι παρ' ἐμοῦ αἰτουμένους· ἐπειδὴ οἴδατε πολλῶν ἐκκλησιῶν καὶ χειροτονιῶν φροντίδα με βαστάζειν, ὥτινιδήποτε τῶν συνιερέων συνέλθω μετὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων τῆς ἡμετέρας συγκληρώσεως, ἐὰν ἀκαθοσίωτος εὑρεθείη, δίκαιόν ἐστι κρῖναι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, τί δεῖ ποιῆσαι. ἐγὼ γὰρ, ὡς ἴστε ἀδελφοὶ, κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πολλῶν ἐκκλησιῶν φροντίδος ἀντέχομαι. Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀεὶ ὑπῆρξεν ἡ αὐθεντία αὕτη τῷ θρόνῳ τούτῳ, ἵνα ὅθεν ἦλθε, καὶ περὶ οἱουδήποτε προετράπη ὀνόματος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστης ἐκκλησίας ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπον. Επίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡ ἀγαθοθέλεια μεσάζει τὴν ἐξουσίαν. ἧττον γὰρ

Ut Carthaginensi episcopo, unde voluerit, clericum liceat ordinare.

LV.

Aurelius episcopus dixit: Sermonem meum admittite, fratres. Contingit nonnumquam D ut postulemur ab ecclesiis, quæ præpositis egent, vel presbyteris, vel episcopis: & tamen memor statutorum, id sequor, ut conveniam episcopum ejus, atque ei inculcem, quod ejus clericus a qualibet ecclesia regenda postuletur: sed forte in hodierno non reluctati sunt, & nequando contingat ut reluctentur, cum fuerint a me in hac causa postulati, quem scitis multarum ecclesiarum & ordinandorum curam sustinere. Justum est ergo, ut quemlibet consacerdotum conveniam cum duobus e consortio nostro, vel tribus testibus. Sin vero indevotus extiterit, quid censet caritas vestra faciendum? E Ego enim cunctarum ecclesiarum, dignatione Dei, ut scitis fratres, solicitudinem sustineo. Numidius episcopus dixit: Fuit semper hæc licentia huic sedi, ut unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque ecclesiæ ordinaret episcopum. Epigonius episcopus dixit: Bonitas sequestrat possibilitatem: minus enim præsumis frater, cum te bonum & clementem omnibus reddis: habes enim hoc in arbitrio,

Concilium Afric. c. 22. (2.)

1 Episcopum Vazaritanum. 2 Concil. Carthag. III. cap. 45. & Ferrandus cap. 14. & 230. ex Concil. Carthag. tit. 54.

trio, [1] satis est, ut satisfiat personæ uniuscujusque episcopi in prima tantummodo conventione. [2] Si autem quodlibet huic sedi vendicandum sibi fuerit arbitratus, necesse habes tu omnes ecclesias suffulcire: unde tibi non potestatem damus, sed tuæ assignamus, ut liceat voluntati tuæ & semper tenere quem voles, ut præpositos plebibus vel ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde velis. Postumianus [a] episcopus dixit: Deinde, qui unum habuerit, numquid debet illi unus presbyter auferri? Aurelius episcopus dixit: Sed episcopus unus esse potest, per quem dignatione divina presbyteri multi constitui possint; unus autem episcopus difficile invenitur constituendus. Quapropter si necessarium episcopatui quis habuerit presbyterum, & unum, ut dixisti frater, habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Postumianus episcopus dixit: Ergo si habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs subvenire. Aurelius episcopus dixit: Sane quando tu ecclesiæ alteri subveneris, persuadebitur illi qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur.

a Postumianus.

A πολμᾶς, ἤπερ διώμη, ἀδελφέ, οὕτῳ πᾶσιν ἑαυτὸν ἀποδεικνύειν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον [3] ἔχεις γὰρ τοῦτο ἐν τῇ χρίσει σου, τὸ ἀποθεραπεῦσαι ἑνὸς ἑκάστου ἐπισκόπου τὸ πρόσωπον· ἐν πρώτῃ δὲ καὶ μόνῃ συνελθόσει, εἰ σωίδης τὸ ἐπ' ἐξουσίας ταύτῃ τῇ καθέδρᾳ εἶναι ἐκδικητέον· ἐπειδὴ ἀνάγκλιν ἔχεις αὐτὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑποστηρίζειν· ὅθεν ἐξουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, [4] ἀλλ' ἐπισφραγίζομεν τούτῳ τῇ σῇ προαιρέσει, ὥστε ἐξεῖναί σοι κρατεῖν ὃ ἂν θέλῃς, καὶ προχειρίζεσθαι προεσῶτας τοῖς ἐκκλησίαις, [5] καὶ τοῖς λοιποῖς τὰς ζητουμένους, καθὼς συνίδῃς. Ποστουμιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· εἶτα, ἐάντις ἕνα καὶ μόνον ἔχῃ πρεσβύτερον, B μὴ ὀφείλει καὶ αὐτὸς ὁ εἷς ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ δώσεται ὁ εἷς ἐπίσκοπος πολλοὺς χειροτονεῖν πρεσβυτέρους· πρεσβύτερος δὲ πρὸς ἐπισκοπὴν ἐπιτήδειος δυσχερῶς διρίσκεται. διὸ ἐάντις διρεθῇ ἔχων ἕνα μόνον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν ἐπιτήδειον τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ αὐτὸν τὸν ἕνα ὀφείλει δοῦναι πρὸς χειροτονίαν. Ποστουμιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀκοῦν ἐὰν ἄλλος ἐπίσκοπος ἔχῃ πλῆθος κληρικῶν, ὀφείλει μοι τὸ ἕτερον πλῆθος συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· δηλαδὴ οὐ ζόπον σὺ τῇ ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ συνῆλθες, συνωθηθήσεται καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων κληρικούς, ἕνα ἐξ αὐτῶν εἰς χειροτονίαν σοι δαψιλεύσασθαι. C

Ut episcopi, qui in diœcesibus fuerint ordinati, diœcesim sibi nullam vindicent.

Περὶ τοῦ τοὺς ἐν ταῖς παροικίαις χειροτονουμένους ἐπισκόπους μή τινα ἑαυτοῖς ἐκδικεῖν διοίκησιν.

LVI.

ιε'.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Audivimus constitutum, ut diœceses non mereantur episcopos accipere, nisi consensu ejus sub quo fuerant constitutæ: sed in provincia nostra cum aliqui forte in diœcesi, concedente eo episcopo in cujus potestate fuerant constitutæ, ordinati sunt episcopi, etiam diœceses sibi vindicant: hoc D & corrigi caritatis vestræ judicio, & inhiberi de cetero debet. Epigonius episcopus dixit: Singulis episcopis servatum est quod decebat, ut ex massa diœcesium nulla carperetur, ut proprium episcopum habuisset, nisi ipse consensum adhibuisset concedendi. Sufficiat enim si concesserit, ut eadem diœcesis permissa proprium tantum episcopum habeat, ceteras sibi non vindicet diœceses; quia exempta de tasce multarum sola meruit honorem episcopatus suscipere. Aurelius episcopus dixit; Non dubito caritati vestræ omnium placere, eum qui in diœcesi concedente episcopo, qui matricem tenuit, solam eamdem retinere plebem in qua fue- E rat ordinatus. Quoniam igitur universa arbitror fuisse tractata, si omnia cum animo vestro convenerunt, sermone vestro cuncta roborate. Universi episcopi dixerunt: Om-

Concilium Afric. c. 23. Carthag. III. cap. 46.

Ονωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἠκούσαμεν ὁμοθυμαδόν, ἵνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιῶνται λαμβάνειν ἐπισκόπους, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τούτου, ὑφ' ὃν καθίσαντο. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν τοῦ ἐξάρχης κατέχοντος τὰς διοικήσεις ἐπισκόπου, τινὲς εἰς τὰς αὐτὰς παροικίας χειροτονηθέντες ἐπίσκοποι ἑαυτοῖς ἔτι μᾶλλον ἑτέρας διεκδικοῦσι· τοῦτο καὶ κωλυθῆναι τῇ ἀγάπῃ τῆς ὑμετέρας κρίσεως, καὶ ἀναρτηθῆναι τοῦ λοιποῦ ὀφείλει. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἑκάστῳ ἐπισκόπῳ τὸ πρέπον ἐφυλάχθη, ἵνα ἐκ τῆς συγκτησίας τῆς παροικιῶν μηδὲν ἀποδρεφθείη πρὸς τὸ ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ τῶν ὅλων ἔχοντος. ἐὰν δὲ αὐτὸς παραχωρήσῃ, ὥστε τὴν αὐτῶν διοίκησιν ἐπιβαπεῖσαν ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰς τὰς λοιπὰς τὴν προχειρισθέντα μὴ ἐπιβάλλεσθαι διοικήσεις, διότι μία ἐκ τοῦ σώματος τῆς πολλῶν ἀφαιρεθεῖσα, αὐτὴ καὶ μόνη ἠξιώθη τιμὴν ἰδίας ἐπισκοπῆς ἀναδέξασθαι· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐκ ἀμφιβάλλω τῇ πάντων ὑμῶν ἀγάπῃ ἀρέσκειν, ὥστε τὸν κατὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ προτέρου ἐπισκόπου ἐν τῇ διοικήσει προχειρισθέντα ἐπίσκοπον, μόνον αὐτὸν κατέχειν τὸν λαὸν εἰς ὃν ἐχειροτονή-

1 MS. *Ea lege ut satisfiat.* 2 Hoc est, *si (quod huic sedi libet ac placet) quem hæc sedes Carthaginiensis clericum postulat ex aliena diœcesi, hunc sibi vindicandum censuerit ejus loci Episcopus; necesse habes tu pro imperio Ecclesiæ poscenti nihilominus subvenire.* 3 Hoc est, *Nam hoc quoque in tuo judicio situm est, ut uniuscujusque episcopi personam corrigas, idque in primo & solo congressu. Si intelligas in hujus esse cathedræ potestate punire, quoniam ipse necesse habeas omnes Ecclesias fulcire.* Latina oratio nihil horum habet. 4 Hoc est, *sed obsignamus* eam voluntati tuæ, Mox lege, ὃν ἂν θέλῃς. 5 Hoc est, & *ceteris*: quia in exemplari suo vocem *plebibus* legere non potuit.

τυνήθη. ἐπειδὴ δὲ πάντα νομίζω εἶναι τεθαρταῖσμένα, ἐὰν πάντα στοιχῇ τῷ λογισμῷ ὑμῶν, πάντα βεβαιώσατε τῇ ὑμετέρᾳ ἐφαρμήσει. πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα ἤρεσε· καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ταῦτα βεβαιοῦμεν. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος τῷ παρόντι δεκρέτῳ συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

A nia nobis hæc placuerunt, & hæc noſtra ſubſcriptione firmabimus: & ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & ceteri epiſcopi ſubſcripſerunt.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ᾠήθη, ἵνα ἐπίσκοποι χωρὶς ἀπολυτικῆς μὴ πλέωσιν.

In hoc concilio ſtatutum eſt, ut epiſcopi ſine formata non navigent.

Ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἤρεσε μηδένα τῶν ἐπισκόπων πλέειν χωρὶς ἀπολυτικῆς τὸ πρωτεύοντος. τὰ πεπραγμένα ἀ ζητῶν, ἐν τοῖς αὐθεντικοῖς εὑρήσει.

B [2] Cæſario & Attico viris clariſſimis conſulibus ſexto Kalendas Julias, Carthagine, placuit, ut nullus epiſcoporum naviget ſine formata primatis. Geſta in authenticis, qui quæret, inveniet.

Hæc in concil Africano ut vocant, canoni hujus codicis 34. præponuntur

Ἐκ τῆς συνόδου ταύτης τεπομπεύσαντο πρὸς βασιλέας ὑπογεγραμμένοι ἐπίσκοποι ἀπεστάλοντο.

De [3] concilio iſto legati ad imperatores infra ſcripti diriguntur epiſcopi.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου Αὐγούστου τὸ τέταρτον καὶ Εὐτυχιανοῦ τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Μαΐων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας. ἐν C ταύτῃ τῇ συνόδῳ τεποτομησίαν ἀνεδέξαντο Ἐπιγόνιος καὶ Βικεντιανὸς οἱ ἐπίσκοποι· ἵνα νόμου ἀξιωθῶσι παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων περὶ τῶν καταφευγόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἱασδήποτε * [1] ἐγκεκλεισμένων δούναις, ὥστε μηδένα τολμᾶν ἀποσπᾶν.

Poſt conſulatum glorioſiſſimi imperatoris Honorii Auguſti IV. & [4] Eutychiani viri clariſſimi, quinto Kalendas Majas, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. In hoc concilio legationem ſuſceperunt Epigonius & Vincentius epiſcopi; ut pro confugientibus ad eccleſiam, quocumque reatu involutis, legem de glorioſiſſimis principibus mereantur, ne quis eos audeat abſtrahere.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβεία ἀπεστάλη πρὸς τὸν Ρώμης καὶ Μεδιολάνου ἐπισκόπους περὶ τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βαπτισθέντων· καὶ παρὰ τῷ βασιλεῖ δὲ, περὶ τοῦ τὰ ἐγκαλείμματα τῶν εἰδώλων ἀφαιρεθῆναι, καὶ περὶ ἄλλων δὲ πλείστων πραγμάτων. D

In hoc [5] concilio legatio deſtinatur ad Romanum & Mediolanenſem epiſcopos, de parvulis qui apud hæreticos baptizati ſunt: & ad imperatorem de idolorum reliquiis auferendis, & de aliis rebus quamplurimis.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Στελίχωνος τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ δεκαὲξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας, πρωκαθίσας ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ, παρεστώτων τῶν διακόνων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν τῶν Αφρων χώραν καθιδρυμένων τὰς ἀνάγκας ἀκριβῶς ἅμα ἐμοὶ ἐπίσασθαι ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ἁγιώτατοι ἀδελφοί. καὶ ἐπειδὴ τὸ κυρίως παρέχοντος καὶ ἐν μέρει συνήχθη ἡ παρουσία τῆς ὁσίας ὑμῶν συνελεύσεως, δοκεῖ μοι εἰς μέσον προκομίσαι τὰς αὐτὰς, ὡς εἴρηται, ἀνάγκας, ἅσπερ οἰκείᾳ φροντίδι ἠδυνήθην ἀνιχνεῦσαι· ἃς τινας ἰδίκα ἐπικυρώσῃ ἡ ὑμετέρα ἐλλιπερνότης, ἀκόλουθον ἔσται ἀποδέξασθαι ἕνα συνιερέα ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ, τὸν ὀφείλοντα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ διὰ τῶν ἔργων ὑμῶν, ταύτας αὐτὰς τὰς ἀνάγκας ἀναδέξασθαι, καὶ ἀνδρείως ἐξανυσέας E

Poſt conſulatum Fl. Stiliconis viri clariſſimi [6] XVI. Kalendas Julias, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. Cum Aurelius epiſcopus una cum epiſcopis ſuis conſediſſet adſtantibus diaconis, Aurelius epiſcopus dixit: Eccleſiarum Dei per Africam conſtitutarum neceſſitates mecum optime novit caritas veſtra, ſanctiſſimi fratres, & quoniam præſtitit dominus ut ex aliqua parte ſancti cœtus veſtri eſſet congregata præſentia: videtur mihi, ut has eaſdem neceſſitates, quas pro ſolicitudine noſtra indagare potuimus, in medium proferamus; quas cum approbaverit veſtra ſinceritas, ſit conſequens, eligendum eſſe unum e noſtro numero conſacerdotem, qui auxiliante domino, orationibus veſtris, & has ipſas neceſſitates ſuſcipere poſſit, & gnaviter peragendas implere, perrecturus ad tranſmarinas Italiæ partes, ut tam ſanctis fratribus & conſacerdotibus noſtris,

1 Reg. Cod. ἐγκεκυλισμένων, rectius. 2 Concilium Carthag. ſub Aurelio III. uti appellatur a Bonifacio Carthag. in Concil. anni 525. Anno 397. Concilium Carthag. III. cap. 28. 3 Concilium Carthag. ſub Aurelio IV. anni 399. canon unicus. 4 MS. *Eutitiani*, ac Græce *Eutychiani*. 5 Concilium Carthag. V. ſub Aurelio an. 401. 6 in Græco etiam, δεκαὲξ. Dionyſ. XVII. Kal.

ſtris, venerabili ſancto fratri Anaſtaſio ſedis apoſtolicæ epiſcopo, quam etiam ſancto fratri Venerio ſacerdoti Mediolanenſis eccleſiæ, neceſſitatem ipſam, ac dolorem, atque inopiam noſtram valeat intimare. Ex his enim ſedibus hoc fuerat prohibitum [1] quod noverint, communi periculo providendum; maxime, quia tanta indigentia clericorum eſt, multæque eccleſiæ ita deſertæ ſunt, ut ne unum quidem diaconum, vel inliteratum, habere reperiantur. Nam de ceteris ſuperioribus gradibus & officiis tacendum arbitror, quia, ut dixi, ſi miniſterium diaconi facile non invenitur, multo magis ſuperiorum honorum invenire non poſſe certiſſimum eſt, & quotidie nos planctus diverſarum pene emortuarum plebium jam non ſuſtinemus: quibus niſi fuerit aliquando ſubventum, gravis nobis & inexcuſabilis innumerabilium animarum pereuntium cauſa apud Deum manſura eſt.

ἀποκομίσαι πρὸς τὰ περαματικὰ τῆς Ἰταλίας μέρη, ὅσις δυνηθῇ αὐτῷ τε τῷ ἀνάγκῃ καὶ τὸν πόνον καὶ τὴν ἔνδειαν ἡμῶν παρασῆσαι τοῖς ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν· τοῦτο μὲν Ἀνασασίῳ τῷ προσκυνητῷ ἁγίῳ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπῳ· τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ Βενερίῳ τῷ ἱερᾷ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας. ἐκ τούτων γὰρ τῶν θρόνων ἐκωλύθη, ὅπερ ἐπιγνοῖεν κοινῷ κινδύνῳ μεγάλως ὀφείλειν προνοηθῆναι· ὅτι τοσαύτη ἐστὶ κληρικῶν ἔνδεια, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι ὅτας ὑπάρχουσιν ἔρημοι, ὡς μηδένα διάκονον κἂν ἀγράμματον ἔχειν δύρίσκεσθαι. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων βαθμῶν καὶ τύξεων σωπητέον ὑπολαμβάνω· ἐπειδὴ, ὡς εἶπον, ἐὰν ἡ τῆ ὄγκονε ὑπουργία οὐκ δύχερῶς δύρίσκηται, πολλῷ πλέον περὶ τῶν ἀνωτέρων τιμῶν κατάδηλον ὑπάρχει. καὶ τὰς καθημερινὰς τῶν ὄγαφόρων καὶ χεδὸν ἀποθνησκόντων λαῶν τὰ λοιπὰ οὐχ ὑποφέρομεν· οἷς εἰ μηδέποτε θελήσωμεν βοηθῆσαι, βαρυτάτη καὶ ἀναπολόγητος αἰτία τῇ ἀπολλυμένων ψυχῶν ἐκδέχεται ἡμᾶς παρὰ τῷ Θεῷ.

Ut parvuli apud Donatiſtas baptizati, in catholica eccleſia clerici ordinentur.

Ὡσε τὰς μικροὺς παρὰ τοῖς Δονατισαῖς βαπτιζομένας, ἐν τῇ καθολικῇ κληρικὰς χειροτονεῖσθαι.

LVII.

νζ'.

Concilium Afric. c. 24.

Unde quoniam ſuperiori [2] concilio ſtatutum eſſe mecum recognoſcit unanimitas veſtra, ut hi qui apud Donatiſtas parvuli baptizati ſunt, nondum ſcire valentes erroris eorum interitum: & poſteaquam ad ætatem rationis capacem pervenerunt, agnita veritate falſitatem eorum abhorrentes, ad eccleſiam Dei catholicam per univerſum mundum diffuſam, ordine antiquo, per manus impoſitionem recepti ſunt, debere talibus ſuſcipiendum munus clericatus non impedire nomen erroris, cum veram eccleſiam illorum putaverint, ad fidem accedendo, & ibi Chriſto crediderint, & Trinitatis ſacramenta perceperint; quæ omnia vera & ſancta atque divina eſſe certiſſimum eſt, & in his omnem animæ ſpem conſtitutam. Quamquam & hæreticorum præſumpta audacia, veritatis nomine palliata, hæc tradere audeat, quæ quoniam ſimplicia ſunt, ut præmonet beatus apoſtolus dicendo: *Unus Deus, una fides, unum baptiſma*; & iterari non liceat, quod ſemel dari oportet, anathematizato nomine erroris recipiantur per manus impoſitionem in unam eccleſiam, columbam, ut dictum eſt, & unam matrem omnium Chriſtianorum, ubi omnia illa ſacramenta ſalubriter, & æterna, & vitaliter accipiuntur: quæ perſeverantibus in hæreſi magnam damnationis pœnam conquirunt, ut quod eis in veritate ad æternam vitam conſequendam eſſet luminoſius, hoc in errore ſit tenebroſius atque damnoſius. Quod fugientes nonnulli, & matris eccleſiæ ubera cognoſcentes, qui illa omnia ſancta myſteria amore veritatis crediderunt, atque perceperunt, quibus ſacramentorum rebus cum vitæ bonæ probitas acceſſerit, ſine dubio ad officium clericatus tales eſſe applicandos, & maxime in

Ephes. 4. 5.

Διὸ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ συνόδῳ ὁμολογεῖται μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ὁμοψυχία, ὥσε τὰς παρὰ τοῖς Δονατισαῖς μικρὰς βαπτιζομένας, μηδέπω δυναμένας γινώσκειν τῆς πλάνης αὐτῆς τὸν ὄλεθρον, μηδὲ τὸ εἰς χέραν λογισμὸν δεκτικὰς παραγίνεσθαι, ἐπιγνωσθείσης τῆς ἀληθείας, τὴν φαυλότητα ἐκείνων βδελυττομένας πρὸς τὴν καθολικὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον διαχεχυμένην, τάξει ἀρχαίᾳ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τ' χειρὸς ἀναδεχθῆναι, τὰς τοιαύτας ἐκ τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος μὴ ὀφείλειν ἐμποδίζεσθαι εἰς τάξιν κληρώσεως, ὁπόταν τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν ἰδίαν ἑαυτῇ ἐλογίσαντο τῇ πίσει προσερχόμενοι, καὶ ἐν αὐτῇ τῷ Χεισῷ πισεύσαντες, τῆς βιάδος τὰ ἁγιάσματα ὑπεδέξαντο. ἃ τινα πάντα ἀληθῆ καὶ ἅγια καὶ θεῖα εἶναι δῆλόν ἐσι, καὶ ἐν τούτοις πᾶσαν τὴν τῆς ψυχῆς ἐλπίδα ὑπάρχειν. κἂν εἰ τὰ μάλισα ἦν καὶ ἡ τῆ αἱρετικῶν προληφθεῖσα τόλμα τῷ ὀνόματι τῆς ἀληθείας ἀναντιῤῥήτως τινα παραδιδόναι προπετεύεται, ταῦτα ἐπειδὴ ἁπλᾶ εἰσιν, ὡς διδάσκει ὁ ἅγιος ἀπόσολος λέγων· εἷς Θεὸς, μία πίσις, ἓν βάπτισμα· καὶ τὸ ὀφεῖλον προσάπαξ δίδοσθαι, ἐπαναληφθῆναι οὐκ ἔξεσιν, ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν, τὴν, ὡς εἴρηται, περισεράν καὶ μόνην μητέρα τῆ χρισιανῶν, ἐν ᾗ πάντα τὰ ἁγιάσματα σωτηριωδῶς αἰώνια καὶ ζωτικὰ παραλαμβάνονται· ἅτινα τοῖς ἐπιμένουσιν ἐν τῇ αἱρέσει μεγάλην τῆς καταδίκης τὴν τιμωρίαν ποριοῦσιν, ἵνα ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἀκόλουθον φωτεινότερος, τοῦτο γένηται αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ σκοτεινότερον καὶ πλέον καταδεδικασμένον· ὅπερ τινὲς ἔφυγον, καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς μητρὸς τὰ δύδυτατα ἐπιγνον-

1 MS. quæ. 2 Concilio nimirum Carthag. III. can. 48.

γνόντες, πάντα ἐκεῖνα τὰ ἅγια μυστήρια φίλτρῳ τῆς ἀληθείας ἐπίσθασαν καὶ ὑπεδέξαντο, τοῖς τοιούτοις, ὅταν δοκιμὴ χρησῆ βίᾳ προσέλθοι, ἀναμφιβόλως καὶ κληρικοῦ τρόπος ὑπουργίαν τῆς ἁγίων προσκυρωθήσεται· καὶ μάλιστα ἐν τῇ τοσαύτῃ τῆς πραγμάτων ἀνάγκῃ, ὑδεὶς εἰσιν ὁ μὴ τοῦτο παραχωρῶν. εἰ δέ τινες τῷ αὐτῷ δόγματος κληρικοὶ μετὰ τοῦ πλήθους καὶ τῆς τιμῶν αὐτῆς τρὸς ἡμᾶς μετελθεῖν ποθήσουσιν, οἵ τινες τῷ ἔρωτι τῆς τιμῆς συμβεβλήκουσι τρὸς ζωὴν καὶ κατέχουσι τρὸς σωτηρίαν. ἀλλὰ τοῦτο * κατιληπτέον κρεῖττον τῇ μείζονι κατανοήσει ψηφιζομένων τῶν τροληχθέντων ἀδελφῶν, ἵνα τῇ συνετωτέρᾳ αὐτῆς βουλῇ τῆς ἡμετέρας ἀναφορᾶς τὸν λόγον διαγνῶσι, καὶ ἡμᾶς βεβαιῶσαι καταξιώσωσιν εἰς τὸ ὀφεῖλον περὶ τούτου τοῦ τράγματος παρ' ἡμῶν τυπωθῆναι. μόνον δὲ περὶ τῆς ἐν νηπιότητι βαπτισθέντων ἀρχόμεθα, ἵνα εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς, τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσωσι τροαιρέσει περὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι τούτους. πάντα τοίνυν ἃ ἀνωτέρω συνηγάγομεν παρὰ τοῖς ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις, τρακτέα εἶναι δικαίως ἅμα ἐμοὶ ἡ σύντιμος ὑμῶν ἀδελφότης.

A tanta rerum neceſſitate, nullus eſt qui non concedat. Quamquam nonnulli ejuſdem ſectæ clerici cum plebibus atque honoribus ſuis ad nos tranſire deſiderent: qui amore honoris aut perſuadent ad vitam, aut retinent ad ſalutem. Sed hoc majori fratrum ſupradictorum conſiderationi dimittendum cenſeo; ut prudentiori ſuo conſilio noſtræ ſuggeſtioni ſermonem cum perpenderint, quid de hac re eis placeat nos informare dignentur. Tantum de his qui infantes baptizati ſunt, ſatagimus, ut noſtræ, ſi placet, in iiſdem ordinandis conſentiant voluntati. Omnia ergo quæ ſuperius comprehendimus apud ſanctos epiſcopos, agenda eſſe mecum honorabilis fraternitas veſtra perpendat.

* κατιληπτέον.

Περὶ τῆς ἐγκαταλειμμάτων τῆς εἰδώλων, καὶ ναῶν τῆς ὀφειλόντων ἐξαλειφθῆναι.

De reliquiis idolorum, vel templis ab imperatoribus abolendis.

νή.

LVIII.

Ὧν χάριν αἰτῆσαι δεῖ τοὺς θρησκευτικωτάτους βασιλεῖς, ὥστε τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν κελεῦσαι παντελῶς ἀνακοπῆναι· καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις παραθαλασσίοις καὶ διαφόροις κτήσεσιν, ἀκμάζει ἔτι τῆς πλάνης ταύτης ἡ ἀδικία· ἵνα παραγγελθῶσι καὶ αὐτὰ ἀπαλειφθῆναι, καὶ οἱ ναοὶ αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ἀποκεκρυμμένοις τόποις [1] χωρὶς τινος κοσμίας καθεστῶτες, παντὶ τρόπῳ κελευσθῶσι κατισραφῆναι.

Inſtant etiam aliæ neceſſitates religioſis imperatoribus poſtulandæ, ut reliquias idolorum per omnem Africam jubeant penitus amputari: nam pleriſque in locis maritimis, atque poſſeſſionibus diverſis, adhuc erroris iſtius iniquitas viget: ut præcipiantur & ipſas deleri, & templa eorum, quæ in agris, vel in locis abditis conſtituta nullo ornamento ſunt, jubeantur omnimodo deſtrui. Concilium Afric. c. 23.

Περὶ τοῦ, κληρικοὺς χάριν διαγνώσεως τῆς οἰκείας αὐτῆς κρίσεως, μὴ ἀναγκάζεσθαι δημοσίως μαρτυρεῖν.

4 Ut clerici de judicii ſui cognitione non cogantur in publico dicere teſtimonium.

νθ'.

LIX.

Δεῖ αἰτῆσαι ἔτι μικρὸν, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε ἐάν τινες ἐν ἐκκλησίᾳ οἱανδήποτε αἰτίαν ἀποστολικῷ δικαίῳ [2] τῷ τῆς ἐκκλησίας ἐπικειμένῳ γυμνάσαι θελήσωσι, καὶ ἴσως ἡ τομὴ τῶν κληρικῶν τῶν ἑνὶ μέρει ἀπαρέσοι, μὴ ἐξεῖναι τοῖς δικασηρίου εἰς μαρτυρίαν προκαλεῖσθαι τὸν κληρικὸν ἐκεῖνον τὸν τρότερον τὸ αὐτὸ τράγμα σκοπήσαντα, ἢ καὶ σκοπουμένῳ παρατυχόντα· [3] καὶ ἵνα μηδὲ τροσώπῳ τις ἐκκλησιαστικῷ τροσήκων ἐναχθείη περὶ τοῦ ὀφείλειν μαρτυρεῖν.

Petendum etiam, ut ſtatuere dignentur, ut ſi qui forte in eccleſia quamlibet cauſam jure apoſtolico eccleſiis impoſito agere voluerint, & fortaſſe [5] deciſum clericorum uni parti diſplicuerit; non liceat clericum in judicium ad teſtimonium devocari eum, qui cognitor vel præſens fuerit: [6] & nulla ad teſtimonium dicendum eccleſiaſtici cujuslibet perſona pulſetur. Concilium Carthag. V. cap. 1. Concilium Afric. c. 6.

E

Περὶ τοῦ ἀφελέσθαι τὰ τῶν Ἑλλήνων συμπόσια.

De paganorum conviviis.

ξ'.

LX.

Κἀκεῖνο ἔτι μικρὸν δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τῶν χριστιανῶν βασιλέων, ἐπειδὴ παρὰ τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια ὅτως ἐπιτελοῦνται

Illud etiam petendum, ut quoniam contra præcepta divina convivia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentili attracta Concilium Afric. c. 27.

 ſunt,

1 *Sine ullo ornamento*, dictum obſcure, & ambigue. 2 Hoc eſt, *quod in Eccleſiis ſitum eſt*.
3 Græcus interpres multo liberalius: *ut ne quis ad perſonam Eccleſiaſticam attinens in jus vocetur, ut ferat teſtimonium*. 4 Al. *de clericis ad teſtimonium non pulſandis*. 5 MS. *deciſio*. 6 MS. *ut*.

ſunt, ita ut nunc a paganis Chriſtiani ad hæc celebranda cogantur; ex qua re temporibus Chriſtianorum imperatorum perſecutio altera fieri occulte videatur: vetari talia jubeant, & de civitatibus & de poſſeſſionibus impoſita pœna prohibere: maxime cum etiam in natalibus beatiſſimorum martyrum per nonnullas civitates, & in ipſis locis ſacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam, quod pudoris eſt dicere, ſaltationes ſceleratiſſimas per vicos atque plateas exerceant: ut matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor, devote venientium ad ſacratiſſimum diem, injuriis laſcivientibus appetatur; ut etiam ipſius [1] ſanctæ religionis pene fugiatur accéſſus.

Α ἐκ τῆς ἐθνικῆς πλάνης [1] προσιέχθαι, ὡς καὶ χριστιανοὺς τοῖς Ἕλλησι λάθρα πρὸς συνάγεσθαι ἐν τῇ τούτων τελετῇ· ἵνα κελεύσωσι τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν κτήσεων· μάλιστα, ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἡγεμονικοῖς τῶν μακαρίων μαρτύρων ἀνά τινας πόλεις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς τόπους τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα φορῶντα· ἐν αἷς ἡμέραις, ὅπερ καὶ λέγειν αἰσχύνη ἐστίν, ὀρχήσεις μυσαρὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκτελοῦσι, ὥστε τῇ τῆς οἰκοδεσποινῶν τιμῇ, καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων γυναικῶν τῇ αἰδοῖ τῆς ἁλαβῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἡμέραν παραγομβίων, λάγναις ὕβρεσιν ἐφορμᾷν· ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας πίστεως σχεδὸν φλέγεσθαι τὴν προσέλευσιν.

B

De ſpectaculis, ut die Dominico, vel ceteris ſanctorum feſtivitatibus minime celebrentur.

Περὶ θεωριῶν, ἵνα ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῆς ἁγίων ἑορταῖς μηδαμῶς ἐπιτελῶνται.

LXI.

ξά.

Concilium Afric. c. 28. Necnon & illud petendum, ut ſpectacula theatrorum, ceterorumque ludorum die dominica, vel ceteris religionis Chriſtianæ diebus celeberrimis amoveantur; maxime quia [2] ſancti paſchæ octavarum die populi ad circum magis quam ad eccleſiam conveniunt, debere [3] transferri devotionis eorum dies ſiquando occurrerint, nec oportere etiam quemquam Chriſtianorum cogi ad hæc ſpectacula: maxime, quia in his exercendis quæ contra præcepta Dei ſunt, nulla perſecutionis neceſſitas a quoquam adhibenda eſt: ſed, uti oportet, homo in libera voluntate ſubſiſtat ſibi divinitus conceſſa. [4] Cooperatorum enim maxime periculum conſiderandum eſt, qui contra præcepta Dei magno terrore coguntur ad ſpectacula convenire.

Κἀκεῖνο ἔτι μὴν δεῖ αἰτῆσαι. ἵνα τὰ θεάματα τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς φαιδραῖς τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως κωλύωνται· μάλιστα, ὅτι ἐν τῇ ὀγδοάδι τὸ ἅγιον πάσχα οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὸ ἱπποδρόμιον ἤπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνέρχονται· ὀφείλειν μετενέχθηναι τὰς ὡρισμένας αὐτῶν ἡμέρας, ὅτε ἀπαντήσῃ, καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν χριστιανῶν πρὸς τὰ θεάματα τούτου ἀναγκάζεσθαι. [6]

C

[4] Corporatorum.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

De clericis damnatis.

Περὶ τῶν κατιδικαζομβίων κληρικῶν,

LXII.

ξβ.

D

Concilium Carthag. V. cap. 2. Concilium Afric. c. 29. Et illud petendum, ut ſtatuere dignentur, ut ſi quis cujuslibet honoris clericus judicio epiſcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum ſive ab eccleſiis quibus præſuit, ſive a quolibet homine defenſari, interpoſita pœna damni, pecuniæ, atque honoris, quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe præcipiant.

Κἀκεῖνο δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα ὁρίσαι κατιξιώσωσιν, ὥστε κληρικὸν οἱασδήποτε τιμῆς τυγχάνοντα, ἐπ' οἱῳδήποτε ἐγκλήματι τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει κατιδικασθέντα, μὴ ἐξεῖναι τὸν αὐτὸν εἴτε παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἧς ὑπῆρχεν, [7] εἴτε ἐπὶ οἱασδήποτε ἀνθρώπῳ διεκδικεῖσθαι, ποινῆς ἐπὶ τῷτο παρεντεθείσης ζημίας χρημάτων τε καὶ τιμῆς, ὅπως μηδὲ χεῖραν μηδὲ φύσιν ἀπολογητέαν εἶναι κελεύσωσιν.

De hiſtrionibus Chriſtianis factis.

Περὶ τῶν μίμων τῶν γινομβίων χριστιανῶν.

LXIII.

ξγ.

Concilium Afric. c. 39. Et de his etiam petendum, ut ſiquis ex qualibet ludicra arte ad Chriſtianitatis gratiam venire voluerit, ac liber ab illa macula permanere, non eum liceat a quoquam iterum ad eadem exercenda reduci vel cogi.

E

Περὶ τούτων ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα ἐάν τις ἐξ οἱασδήποτε παιγνιώδους ἐπιτηδεύματος πρὸς τὴν τῶν χριστιανισμῶν χάριν ἐλθεῖν θελήσοι, καὶ ἐλεύθερος ἀπ' ἐκείνων τῶν σπιλάδων διαμεῖναι, μὴ ἐξὸν εἶναι τινὶ τὸν τοιοῦτον πρὸς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα πάλιν [8] προτρέπεσθαι ἢ καταναγκάζειν.

Περὶ

---

1 Græce, *ſanctæ fidei*, hoc eſt, locorum ſacrorum, in quibus religioſum cultum fideles exercent. 2 MS. *ſanctæ*. 3 Græce, *tranſferri præfinitos eorum dies*, *Devotio* quid eſſet non intellexit, nec devotionem ineſſe credidit in gentilium ſpectaculis. 4 Hoc eſt, *allata*. 5 Hoc eſt, *ut etiam Chriſtiani ad paganos clanculum in eorum myſterio adducantur*. Falſo: neque enim clanculum, ſed palam, & in luce omnium. 6 Hujus Canonis reliqua in omnibus Græcis exemplaribus, etiam MSS. deſunt, ab interprete Græco prætermiſſa. 7 Hoc eſt, *ab ullo homine liberari a pœna eo nomine impoſita, ſive multa pecuniaria, ſive exiſtimationis*: plane imperite. 8 Hoc eſt, *adhortari vel cogere*.

A

Περὶ ἐλευθεριῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων, αἰτητέον ἀπὸ τοῦ βασιλέως.

ξδ'.

Περὶ ἐλευθεριῶν δηλαδὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κηρυκτέων, ἐὰν τοῦτο οἱ ἡμέτεροι συνιερεῖς φαίνονται ποιοῦντες ἀνὰ τὴν Ιταλίαν, καὶ ἡ ἡμετέρα δῆλον πεποίθησις τῇ τούτων τάξει ἕπηται, δοθείσης φανερῶς ἀδείας πεμπομένου τοποτηρητοῦ, ἵνα οἱαδήποτε ἄξια πίστεως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας ἐκτελέσαι δυνηθείη, καὶ ἡμεῖς ἐπαινετῶς ἐνώπιον τοῦ κυρίου ὑποδεξώμεθα ταῦτα πάντα. ἐὰν τῇ ἡμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ ἀρέσκῃ, ἐξείπατε, ἵνα καὶ B τὴν ἐμὴν ἀναφορὰν βεβαίαν οὖσαν ὑμῖν ἐπιδείξω, καὶ τὰ παρὰ τῆς πάντων ἡμῶν συναινέσεως ἡ αὐτῶν εἰλικρινότης ἡδέως προσδέξηται. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. πᾶσιν ἀρέσκει, τὰ προτεθέντα καὶ συνετῶς ἀπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐξηγηθέντα ὀφείλειν ἐκτελεσθῆναι.

De manumissionibus in ecclesia celebrandis, ab imperatore poscendum.

LXIV.

De manumissionibus sane in ecclesia [1] dicendis, si id nostri consacerdotes per Italiam facere reperiuntur, nostræ etiam erit fiduciæ istorum ordinem sequi: data plane licentia misso legato, ut quæcumque digna fide pro statu ecclesiæ & salute animarum agere potuerit, nos laudabiliter in conspectu domini accepturos. Quæ omnia, si sanctitati vestræ placent, edicite; ut & meam suggestionem ratam esse vobis advertam, & nostram omnium consensionem sinceritas eorum libenter accipiat. Ab universis episcopis dictum est: Omnibus placent hæc quæ injuncta sunt [2] peragenda, & prudenter a tua sanctitate enarrata. Concilium Afric. c. 32.

Περὶ Αἰκυτίου ἐπισκόπου τοῦ καταδικασθέντος.

ξέ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τοῦ Αἰκυτίου ἔτι μὴν τοῦ ἔκπαλαι κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῇ τῶν ἐπισκόπων γνώμῃ καταδικασθέντος, τὸ πρᾶγμα οὐκ οἶμαι παρεατέον τῇ πρεσβείᾳ. ἵνα, ἐὰν τυχὸν τοῦτον εὕροι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἔστω πρὸς φροντίδος τῷ αὐτῷ ἀδελφῷ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ὡς χρὴ καὶ ὅπου ἐξὸν εἴη, κατ' ἐκείνου διαπράξασθαι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πολὺ ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ ἐξακολούθησις· μάλιστα, ὅτι ἔκπαλαι καταδεδίκασται ὁ αὐτὸς Αἰκύτιος, καὶ ἡ τούτου ἀναίσχυντος ἀνησυχία, ὑπὲρ τῆς καταστάσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐκκλησίας, μᾶλλον καὶ μᾶλλον πανταχοῦ καταμαχητέα ἐστίν· καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν. D

[3] *De Equitio episcopo damnato.*

LXV.

Aurelius episcopus dixit: [4] Equitii etiam olim merito suo episcopali sententia damnati, non arbitror prætereundam esse legationis causam, ut si forte eum in illis partibus reperit, sit eidem fratri nostro curæ pro ecclesiæ statu quod oportuerit, vel ubi licuerit, adversus eum peragere. Ab universis episcopis dictum est: Multum placet & ista prosecutio; maxime cum olim damnatus sit Equitius, & ejus impudens inquietudo pro statu & salute ecclesiæ magis magisque ubique repellenda. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis, huic decreto consensi, & prælecto subscripsi: similiter & ceteri episcopi subscripserunt. Concilium Afric. c. 32.

Εν ταύτῃ τῇ συνόδῳ γράμματα ἀναγινώσκονται Αναστασίου τοῦ ἱερέως Ρώμης, περὶ τῶν Δονατιστῶν ὑπομιμνήσκοντα τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους.

Επὶ Βικεντίου καὶ Φλαβίου τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, εἰδοῖς Σεπτεμβρίαις, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας πρὸς σύνοδον συναχθέντες καὶ προκαθίσαντες οἱ ἐκ πασῶν τῶν ἐν Αφρικῇ ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι, τοῦτ' ἔστιν, Αὐρήλιος ὁ τοῦ αὐτοῦ θρόνου ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, οὓς δηλοῖ ἡ οἰκεία ὑπογραφὴ, εἶπεν· ἀναγνωσθέντων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Αναστασίου τοῦ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, δι' ὧν ἀδελφικῆς, μᾶλλον δὲ πατρικῆς ἀγάπης μερίμνῃ καὶ εἰλικρινότητι ἡμᾶς προετρέψατο, ἵνα περὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν Δονατιστῶν ἐπιβουλῆς καὶ ἀναισχυντίας τῆς τὴν κατὰ πᾶ-

In hoc concilio literæ leguntur Anastasii Romani pontificis, de Donatistis catholicos episcopos admonentis.

Vincentio & [5] Flavio viris clarissimis consulibus, Idibus Septembris, Carthagine in secretario basilicæ Restitutæ, cum in concilio congregati in ecclesia Carthaginensi consedissemus, ex Africanis omnibus provinciis episcopi, id est, Aurelius ejusdem sedis episcopus cum collegis suis, quos eorum subscriptio manifestat: Recitatis [6] epistolis beatissimi fratris & consacerdotis nostri Anastasii, ecclesiæ Romanæ episcopi, quibus nos paternæ & fraternæ caritatis solicitudine ac sinceritate adhortatus est, ut de hæreticorum & schismaticorum Donatistarum insidiis & improbitatibus, quibus Africanam ecclesiam catholicam graviter vexant, nul- Concilium Carthaginense anno Ch. cccc1.

1 Græce, *proclamandis*. 2 Hanc vocem loco suo movit Græcus interpres. 3 Epitome Canonum Hadriani Papæ: *Ut Equitius damnatus quomodocumque expelleretur, ne statum Ecclesiæ inquietaret*. 4 MS. *Æquitii*, Episcopi Hipponensium Diarrhytorum, de quo iterum in Conc. Carth. anni 404. 5 al MS. *Fravito* al. *Flavito*. 6 Jam eæ non extant.

nullo modo dissimulemus : gratias agimus domino nostro, quod illi optimo ac sancto antistiti suo tam piam curam pro membris Christi, quamvis in diversitate terrarum, sed in una compage corporis constitutis, inspirare dignatus est.

Α σαν τῆ Αφρων χωραν καθολικῶ ἐκκλησίαν βαρεως πορθεσης, μηδαμῶς παραπροσποιησώμεθα, χαριτας ὁμολογοῦμεν τῶ δεσποτη ἡμῶν Θεῶ, ὁτι τοιαύτῳ δυσεβῆ φροντίδα ἐμπνεῦσαι κατηξίωσε τῶ ὄντως καλλίστῳ καὶ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ ἱερεῖ ὑπερ τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ, τῆ καν ἐν διαφόροις τῆς γῆς μέρεσιν, ἀλλ' ἐν μιᾶ σώματος ἁρμονίᾳ καθισαμένοις.

Ut cum Donatistis lenius agatur.

Περὶ τοῦ μετὰ τῆς Δονατισῶν πραως διαπραξασθαι.

LXVI.

ξς'.

Concilium Afric. c. 33. Deinde pertractatis & consideratis omnibus, quæ utilitati ecclesiæ convenire videbantur, annuente atque admonente spiritu Dei, elegimus cum memoratis hominibus, quamvis de dominici corporis unitate inquieta dissensione præcisis, leniter & pacifice agere; ut quantum in nobis est, omnibus qui eorum communione & societate irretiti sunt, per universas provincias Africanas penitus innotescat, quam miserabili errore devincti sunt: *ne forte*, sicut dicit apostolus, nobis in mansuetudine corripientibus diversa sentientes, *det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant de diaboli laqueis, captivati ab ipso ad ipsius voluntatem.*

2. Tim. 2.

Μετὰ ταῦτα ψηλαφηθέντων καὶ κατανοηθέντων Β παντων τῆ τῆ ἐκκλησιαστικῆ χρησιμοτητι σωζέχειν δοκάντων, ἐπινεύσαντος καὶ συνηχήσαντος τὸ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἐπελεξάμεθα ἠπίως καὶ εἰρηνικῶς διαπραξασθαι μετὰ τῶν μνημονευθέντων ἀνθρώπων, κἂν εἰ τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ κυριακοῦ σώματος ἑνωσεως ἀνησυχάστῳ διχονοίᾳ ἀποχίζωσιν, ἵνα ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν, πᾶσι καθόλου γνωσθῆ τοῖς τῆ ἐκείνων κοινωνίᾳ καὶ ἑταιρείᾳ σαγηνευθεῖσιν ἀνὰ πάσας τὰς τῆ Αφρικῆς ἐπαρχίας πῶς ἐλεεινῆ πλάνη κατεδέθησαν. ἴσως, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος, ἡμῶν ἐν ἡμερότητι σωαγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονοῦντας, δώσει αὐτοῖς μετάνοιαν πρὸς τὸ ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἵνα ἀνασφήλωσιν ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου C βρόχων οἱ αἰχμαλωτισθέντες αὐτῷ εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα.

De literis mittendis judicibus, ut ea quæ inter Donatistas & Maximianistas acta sunt, innotescant.

Περὶ γραμμάτων ὀφειλόντων τοῖς ἄρχουσιν ἀποσαλῆναι, ὥστε καταδῆλα γενέσθαι τὰ μεταξὺ τῶν Δονατισῶν καὶ Ναξιμιανισῶν πραχθέντα.

LXVII.

ξζ'.

Concilium Afric. c. 34. Itaque placuit, ut ex concilio nostro literæ darentur ad judices Africanos, a quibus hoc peti congruum videretur, ut in hoc adjuvent communem matrem ecclesiam catholicam, in quo episcopalis auctoritas contemni in civitatibus potest: id est ut judicia- D ria potestate atque diligentia ex fide Christiana quid gestum sit in omnibus locis, in quibus Maximianistæ basilicas obtinuerunt, qui ab eis schisma fecerunt, inquirant, & gestis publicis propter firmam notitiam omnibus necessariam, faciant inhærere.

Ηρεσε τοίνυν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Αφρικῆς ἄρχοντας δοθῶσιν, ἀφ' ὧν αἰτῆσαι ἁρμόδιον ἔδοξε περὶ τοῦ βοηθῆσαι τῆ κοινῆ μητρὶ τῆ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία ἐν ταῖς πόλεσι καταφρονεῖται· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἀρχοντικῆ δυνασείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ, & χριστιανικῆ πίστει ἀναζητήσωσι τὸ γενόμενον ἐν ὅλοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς οἱ Μαξιμιανισαὶ τὰς ἐκκλησίας κατέχον· [2] ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀποχίσαντας· καὶ δημοσίοις πεπραγμένοις τὴν περὶ τούτων γνῶσιν βεβαίαν πᾶσιν ἀναγκαίως ποιήσωσιν ἐντεθῆναι.

Ut clerici Donatistarum in ecclesia catholica suscipiantur in clero.

Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τῶν Δονατισῶν ἐν τῶ κλήρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναδέχεσθαι.

LXVIII.

ξή.

Concilium Afric. c. 35. Deinde placuit, ut literæ mittantur ad fratres & coepiscopos nostros, & maxime ad sedem apostolicam, in qua præsidet memoratus venerabilis frater & collega noster Anastasius, quo noverit habere Africam magnam necessitatem, propter ecclesiæ pacem & utilitatem: [1] ut & ipsis Donatistis, quicumque clerici correcto consilio ad catholi-

E Εἰς ὕστερον ἤρεσεν, ἵνα γράμματι πεμφθῶσι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, ἐν ᾗ προκάθηται ὁ μνημονευθεὶς προσκυνητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Αναστάσιος· [3] ἐπειδὴ γινώσκει τὴν Αφρικὴν μεγάλην ἔχειν ἀνάγκην, ὥστε διὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα, καὶ δι' αὐτῶ

1 Forte, *ut ex ipsis*. 2 Discedit a genuina Canonis sententia, cum dicit: *Præterea vero eos qui ab eis schisma fecerunt, inquirant*. Non eo labore judices onerant Episcopi Africani.
3 Hoc est, *quoniam novit*, inepte.

τῆς τῆ Δονατισῶν, οἵ τινες δήποτε κληρικοὶ διορθωμένης τῆς βελῆς πρὸς τὸ καθολικὸ ἑνότητα μετελθεῖν θελήσουσιν κατὰ τὸ ἑνὸς ἑκάστε καθολικῦ ἐπισκόπε προαίρεσιν, ἡ βελὸ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κυβερνῶντος τὸ ἐκκλησίαν, ἐὰν τῦτο συμβάλλεσθαι τῇ τῆ χρισιανῶν εἰρήνῃ φανείῃ, ἐν τοῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτὸς ἀναδεχθῆναι, καθὼς ἡ ἐν τοῖς προλαβῦσι χρόνοις [1] περὶ τῆς αὐτῆς διχασάσεως γενέσθαι φανερόν ἐσιν· ὅπερ πολλῶν ἡ χεδὸν πασῶν τῆ ἐν τῇ Αφρικῇ ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἡ τοιαύτη πλάνη ἀνεφύη, τὰ παραδείγματα μαρτύρονται. ὄχ ἵνα ἡ σωσοδος ἡ ἐν τοῖς περαματικοῖς μέρεσι περὶ τύτε τῦ πράγματος γβομβὴ διχαλυθῇ, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνο μείνῃ περὶ τὸς ὕτως μετελθεῖν πρὸς τὸ καθολικὴν ἐκκλησίαν βελομβύς, ὥσε μηδεμίαν ἐπὶ τύτων τῆς ἑνότητος σωτομίαν περιεργάζεσθαι. δι' ὧν δὲ παντὶ ξόπῳ ἐκτελεσθῶναι ἡ προσβοηθῆναι ἡ καθολικὴ ἑνότης φανερῷ κέρδει τῆ ἀδελφικῶν ψυχῶν φανείη ἐν τοῖς τόποις οις διάγυσι, μὴ ἐμποδίσῃ τύτοις τὸ ἐμοὶ κατὰ τῆ τιμῶν αὐτῆ τῇ περαματικῇ σωσόδῳ, [2] ὁπόταν τὸ σωθῆναι ἑδενὶ προσώπῳ ἀποκέκλεισαι· τῦτ' ἔσιν, ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῆ Δονατισῶν μέρει, ἐὰν πρὸς τὸ καθολικὸ πίσιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσουσιν, μὴ κατὰ τὸ περαματικὸ σωόδον μὴ δεχθῶσιν ἐν τοῖς οἰκείαις τιμαῖς· ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι προσδεχθῶσι, δι' ὧν τῇ καθολικῇ ἑνότητι γίνεται πρόνοια.

A cam unitatem transire voluerint, secundum uniuscujusque episcopi catholici voluntatem atque consilium, qui in eodem loco gubernat ecclesiam: si hoc paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis honoribus suscipiantur, sicut prioribus ejusdem divisionis temporibus factum esse manifestum est. Quod multarum & pene omnium Africanarum ecclesiarum, in quibus talis error exortus est, exempla testantur: non ut concilium quod in transmarinis partibus de hac re factum est, dissolvatur; sed ut illud maneat circa eos qui sic transire ad catholicam volunt, ut nulla per eos unitatis concisio procuretur. Per quos autem vel omni modo perfici, vel adjuvari manifestis fraternarum animarum lucris catholica unitas in locis in quibus degunt, visa fuerit, non eis obsit, quod contra honores eorum, quamvis salus nulli intercluſa sit, in transmarino concilio statutum est, id est, ut ordinati in parte Donati si ad catholicam correcti transire voluerint, non suscipiantur in honoribus suis secundum transmarinum concilium: sed exceptis his, per quos catholicæ unitati consulitur.

B

C

Περὶ τῆ πρεσβείαν πρὸς τὸς Δονατισὰς ἀποσαλῆναι χάριν τῆ τῶ εἰρήνῃ σωθεῖναι.

Ut legatio ad Donatistas componendæ pacis gratia dirigatur.

ξθ'.

LXIX.

Ηρεσεν ἔπειτα, ὥσε τύτων πραχθέντων τοποτηρητὰς περὶ τῆ κηρύξαι εἰρήνην ἡ ἑνότητα, ἧς τινα χωρὶς ἡ τῆ χρισιανῶν σωτηρία καθίσασθαι ἢ δύναται, πεμφθῆναι ἐκ τῆ ἡμετέρε ἀριθμῆ πρὸς τὸς τῆ αὐτῶν Δονατισῶν, εἴτε τινὰς ἔχυσιν ἐπισκόπες, εἴτε λαύς· δι' ὧν τοποτηρητῶν πᾶσιν ἐν γνώσει γένηται, πῶς ἑδενὶ ἔχυσιν ἔλογον κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μάλισα ἵνα φανερὸν πᾶσι γένηται διὰ τ πολιχνιωτικῶν πεπραγμένων πρὸς πίσωσιν τ ἀποδείξεως. ἅπερ αὐτοὶ τ μαξιμιανισῶν τ ἰδίων χισματικῶν ἔπραξαν. ἔνθα αὐτοῖς θεόθεν ἀποδεικνυται, ἐὰν ἐπισκῆψαι θελήσουσιν, ὡς ἀδίκως τότε αὐτὸς ἀπὸ τ ἐκκλησιασικῆς ἑνώσεως ἀποχίσαντις, ὥσπερ χράζυσιν ἀδίκως ἀπ' αὐτῶν τὸς Μαξιμιανισὰς νῦν ἀποχίσαι. ἐκ δὲ τῆ ἀριθμῆ τύτων, ὅς τινας φανερᾶ [3] τῆς οἰκείας βελῆς αὐθεντία κατεδίκασαν, μὴ ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίαις τιμαῖς ἀνεδέξαντο· ἡ τὸ βάπτισμα, ὃ οἱ παρ' αὐτοῖς καταδεδικασμένοι ἡ ἐκβεβλημένοι δεδώκασι, προσεδέξαντο, πρὸς τὸ δειχθῆναι, πῶς μωρᾶ καρδία ἀντιτάσονται τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ διχαχυμένης, ταῦτα ποιοῦντες ὑπὲρ τὸ μέρος τὸ Δονάτε, ἡ μὴ λέγοντες ἑαυτὸς μολύνεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῆ παρ' αὐτοῖς ὕτως διὰ τὸ ἀκόσιον τῆς εἰρήνης ἀναδεχθέντων· ἡμῖν δὲ φιλονεικοῦντες, τῦτ' ἔσι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔτι μὶ ἡ τῇ ἐν τοῖς ἐχάτοις μέρεσι τῆς γῆς καθεσώσῃ, διὰ τῆς μιᾶς μὴ τύτων κοινωνίας, ὧν τινων πρώην κατηγοῦντο πάντες, ἐλέγξαι αὐτὸς ὐκ ἠδυνήθησαν.

Deinde placuit, ut his peractis, legati etiam prædicandæ pacis atque unitatis, sine qua salus Christiana non potest obtineri, e numero nostro ad ipsorum Donatistarum, sive quos habent episcopos, sive ad plebes mittantur, per quos omnibus in notitiam perferatur, quam nihil habeant, quod adversus ecclesiam catholicam juste possint dicere: maxime ut manifestum fiat omnibus per gesta etiam municipalia, propter documentorum firmitatem, quid ipsi de Maximianistis schismaticis suis egerint: ubi eis divinitus demonstratur, si attendere velint, tam inique tunc illos ab ecclesiæ unitate præcisos, quam inique nunc clamant a se Maximianistas schisma fecisse: ex quorum tamen numero quos jam plenarii concilii sui auctoritate damnaverant, in suis honoribus denuo receperunt, baptismum quem damnati & excluſi dederant, acceptaverunt: ut videant, quam stulto corde resistant paci ecclesiæ toto orbe diffusæ, cum ista faciant pro parte Donati, neque se istorum, quos ita receperunt, communione propter intuitum pacis contaminari dicant, & nos contemnant, id est, ecclesiam catholicam, etiam in extremis terrarum partibus constitutam, per eorum communionem inquinatam, quos tunc accusantes convincere nequiverunt. Concilium Afric. c. 36.

D

E

Qui

1 Illud περὶ abundat. 2 Hoc est, *quoniam*, *quandoquidem* inepte pro *quamvis*.
3 Hic rursum iste omittit vocem plenarii.

A

Qui clerici ab uxoribus debeant abſtinere.

LXX.

Concilium Carthag. V. cap. 3. Concilium Afric. c. 37. (1)

Præterea, cum de quorumdam clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur; placuit, epiſcopos, & presbyteros, & diaconos ſecundum priora ſtatuta etiam ab uxoribus continere: quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.

Περὶ τῦ, ποῖοι ὀφείλυσι κληρικοὶ γαμετῶν ἀπέχεσθαι.

ὁ.

Πρὸς ἐπὶ τύτοις ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς οἰκείας γαμετάς τινων μνημονεύεσθαι κληρικῶν, ἤρεσεν, ὥσε τὺς ἐπισκόπυς κ) πρεσβυτέρους κ) διακόνυς κατὰ τὰς ἰδίας ὅρυς, κ) ἐκ τῆ ἰδίων ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γαμετῆ· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσαιεν, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιασικῆς ἀποκινηθῶσι τάξεως· τὺς δὲ λοιπὺς κληρικὺς πρὸς τῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, ἀλλ' ὀφείλειν κατὰ τὸ ἑκάσης ἐκκλησίας σωνήθειαν παραφυλάττεσθαι.

B

De his qui plebes proprias derelinquunt.

LXXI

Concilium Carthag. V. cap. 5. Concilium Afric. c. 38. (2)

Rurſus placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre, vel [3] in re propria diutius quam oportet conſtitutum, curam vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

Περὶ τῶν τὺς ἰδίυς λαὺς ἐγκαταλιμπανόντων.

οά.

Πάλιν ἤρεσεν, ὥσε μηδενὶ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ καταλειφθέισης τῆς αὐθεντικῆς αὐτῦ καθέδρας, πρός τινα ἐκκλησίαν ἐν διοικήσει καθεσῶσαν ἑαυτὸν ἀποφέρειν· ἢ ἐν οἰκείῳ πράγματι ὑπὲρ ὃ χρὴ ἐπιπολὺ ἀπασχολεμβύῳ, ἀμελεῖν τῆς φροντίδος κ) τῆς συνεχείας τῦ ἰδίυ θρόνυ.

De infantibus baptizandis, quoties dubitatur utrum fuerint baptizati.

LXXII.

Concilium Carthag. V. cap. 6. Concilium Afric. c. 39. (4)

Item placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem de traditis ſibi ſacramentis idonei reſpondere, abſque ullo ſcrupulo eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum, fratres noſtri, conſuluerunt, quia multos tales a barbaris [5] redimunt.

C

Περὶ νηπίων ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι ὁσάκις ἀμφιβάλλεται περὶ αὐτῶν, εἰ ἄρα ἐβαπτίσθησαν.

οβ'.

Ομοίως ἤρεσε περὶ τῆ νηπίων, ὁσάκις μὴ διορίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· κ) ἀδὲ αὐτὰ διὰ τινὸ χεῖραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσαγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρὶς τινος προσκόμματος ὀφείλειν τυῦτα βαπτίζεσθαι, μή ποτε ὁ τοιῦτος δισαγμὸς ἀποσερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τῦ ἁγιασμῦ καθάρσεως. ἐκ τύτυ γὰρ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Μαύρων ἀδελφοὶ ἡμῶν τῦτο ἐβυλήσαντο, ὅτι D πολλὺς τοιύτυς ἀπὸ τῆ βαρβάρων ἐξαγοράζονται.

Diem paſchæ, & diem concilii nunciandum.

LXXIII.

Concilium Carthag. V. cap. 7. Concilium Afric. c. 40.

Item placuit, ut dies venerabilis paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur; dies vero concilii idem ſervetur, qui in Hipponenſi concilio conſtitutus eſt, id eſt, x. Kalendas Septembris. Et ſcribendum ad ſingularum quarumque provinciarum primates, ut quando apud ſe concilium congregant, iſtum diem non impediant.

Περὶ τῦ τινὸ ἡμέραν τῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδυ ἀγγέλλεσθαι.

ογ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ὥσε τινὸ ἡμέραν τῦ προσκυνητῦ πάσχα διὰ τῆς τετυπωμβίων ὑπογραφῆς πᾶσιν ἐμφανίζεσθαι. ἡ δὲ τῆς συνόδυ ἡμέρα, ἣ αὐτὴ φυλαχθῇ, ἥτις ὡρίσθη ἐν τῇ Ιππῶνι συνόδῳ· τῦτ' ἔσιν, ἡ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων. ὀφείλει γὰρ κ) γραφῆναι πρὸς τὺς πρωτεύοντας πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὅτε παρ' ἑαυτοῖς συνόδυ προσκαE λῶνται, [6] ταύτῃ τινὸ ἡμέραν φυλάττωσιν.

Περὶ

1 Et in hoc ipſo codice ſuperius can. 25. 2 Bonifacius Carthag. in Conc. anni 525. ex Concil. VI. ſub Aurelio. 3 In villa ſuburbana. 4 Bonifacius Carthag. in Conc. anni 525. ex Conc. VI. ſub Aurelio. 5 MS. *redimere ſolent.* 6 Hoc eſt, *iſtum diem obſervent.*

A

Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἐπίσκοπον ἐπιξενέμβιον καθέζεσθαι ἐν ᾗ καθέδρᾳ ἐπιξενῶται.

Ne [1] interventor episcopus cathedram, ubi interventor est, teneat.

οδ'.

Ὁμοίως ὡρίσθη, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι μεσίτῃ τὴν καθέδραν κατέχειν, ἢ τινι μεσίτης δέδοται, διὰ οἱασδήποτε τῶν λαῶν σπουδὰς ἢ διχοστασίας, ἀλλὰ σπουδάζειν αὐτὸς ἐνιαυτοῦ τοῖς αὐτοῖς προνοεῖσθαι ἐπίσκοπον. εἰ δὲ περὶ τοῦτο ἀμελήσοι, μὴ τῷ περαίωσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕτερος ψηφισθῇ μεσίτης.

LXXIV.

Item constitutum est, ut nulli intercessori licitum sit cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus retinere, sed dare operam, ut intra annum eisdem episcopum provideant. Quod si neglexerit, anno exempto interventor alius tribuatur.

Concilium Carthag. V. cap. 8. Concilium Afric. c. 41. [1(2)]

Περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ὀφειλόντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτηθῆναι.

B

De defensoribus ecclesiarum ab imperatore poscendis.

οε.

Σύμπασιν ἔδοξεν αἰτῆσαι ἀπὸ τοῦ βασιλέων διὰ τὴν πενήτων κάκωσιν, ὧν ταῖς ἐπαχθείαις ἀπαύστως ἡ ἐκκλησία παρενοχλεῖται, ὥστε ἐκδίκους τούτοις μετὰ τῆς τοῦ ἐπισκόπων προνοίας ἐπιλεγῆναι κατὰ τῆς τοῦ πλουσίων τυραννίδος.

LXXV.

Ab imperatoribus, universis visum est, postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis adversus potentias divitum cum episcoporum provisione delegentur.

Concilium Carthag. V. c. 9. Concilium Afric. c. 42.

Περὶ τοῦ μὴ ἁπάντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκόπων.

De episcopis, qui ad concilia non occurrunt.

ος'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσάκις δήποτε σύνοδον δεῖ C συναχθῆναι, οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες ἔτε χείρᾳ, ἔτε ἀσθενείᾳ, ἔτε τινὶ βαρυτέρᾳ ἀνάγκῃ ἐμποδίζονται, ἁρμοδίως ἁπάντωσι, καὶ τοῖς πρωτεύουσιν ἑκάστης ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας ἐμφανιθείη περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων, εἴτε δύο, εἴτε τρεῖς συναθροίσεις ποιῶνται, καὶ ἀπὸ ἑκάστου δὲ ἀθροισμοῦ εἰς ἀμοιβὴν ὅσοι δήποτε ἐπιλεγῶσι, πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου ἐνστατικῶς ἁπαντήσωσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶσιν ἁπαντῆσαι, ἀθρόων τινῶν ἀναγκῶν, ὡς εἰκός, ἀναφυομένων, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ οἰκείου ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.

LXXVI.

Item placuit, ut quotiescumque concilium congregandum est, episcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque aliqua graviori necessitate impediuntur, competenter occurrant, & primatibus suarum quarumque provinciarum intimetur, ut de universis episcopis vel duæ, vel tres turmæ fiant, ac de singulis turmis vicissim quotquot electi fuerint, ad diem concilii instantissime occurrant. Quod si non potuerint occurrere, [3] excusationes suas in tractoria conscribant: vel si post adventum tractoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, ecclesiæ suæ communione D debere esse contentos.

Cone Carthagin. V. cap. 10. Concilium Afric. c. 43.

Περὶ Κρεσκωνίου.

De Cresconio.

οζ'.

Περὶ Κρεσκωνίου τοῦ Βιλλαρεκωντίου τοῦτο πᾶσιν ἔδοξεν, ἵνα ἐντεῦθεν ὁμοίως ἐμφανείη τῷ πρωτεύοντι τῆς Νουμιδίας πρὸς τὸ εἰδέναι αὐτὸν ὀφείλειν γράμμασιν οἰκείοις πρὸς συνέλευσιν προτρέψασθαι τὸν μνημονευθέντα Κρεσκώνιον, ὥστε μὴ ὑπερθέσθαι τῷ παρουσίαν αὐτοῦ τῇ πλησιαζούσῃ συμπάσῃ Ἀφρικανῇ συνόδῳ παραχεῖν. ἐὰν δὲ τοῦ ἐλθεῖν καταφρονήσῃ, ἔσται εἰδὼς κατ' αὐτοῦ ψῆφον νομοθετησομένων.

LXXVII.

De Cresconio Villa Reggensi, hoc omnibus visum est, ut [4] hinc quoque primati Numidiæ intimetur, quo cognoscat memoratum Crescónium scriptis suis conveniendum esse, ut proximo universali Africano concilio suam præsentiam non differat exhibere. Quod si venire contempserit, in se cognoscat sententiam promulgandam.

Concilium Afric. c. 44.

De

1 Græce *peregrinus* hic dicitur, male. 2 Bonifacius Carthag. an. 525. ex Concil. VI. sub Aurelio.
3 Hanc sententiam Græcus interpres omisit, quoniam *tractoria* quid esset non intellexit. 4 Hoc est, *de hac re*.

A

De Eccleſia Hipponenſium Diaretorum.

LXXVIII.

Concilium Afric. c. 41

Rurſus placuit, ut quoniam Hipponenſium [1] Diaretorum eccleſiæ deſtitutio non eſt diutius negligenda, & eccleſiæ ibi ab his retinentur, qui [2] Equitii facinoroſam communionem declinaverunt, miſſis ex præſenti concilio epiſcopis, Regino [3] Alypio, Auguſtino, Materno, Theaſio, Evodio, Placiano, Urbano, Valerio, Ambivio, Fortunato, Quodvultdeo, Honorato, Januario, Apto, Honorato, Ampelio, Victoriano, Evangelo, B & Rogatiano: conventis & correctis his qui culpabili pertinacia fugam ejuſdem Equitii expectandam putabant, cum omnium voto eis epiſcopus ordinetur. Si autem illi pacem conſiderare noluerint, non impediant in eligendo ad ordinandum præpoſito utilitatem tanto tempore eccleſiæ deſtitutæ.

Περὶ τῆς ἐν Ἱππῶνι φροντισῶν τῆς ἐκκλησίας.

οή.

Πάλιν ἤρεσεν, ἵνα ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν [1] Ἱππῶνι φροντισῶν ἡ * ἐκκατάληψις οὐκ ὀφείλει ἐπὶ πολὺ ἀμεληθῆναι· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκεῖ ἐκκλησίαι * καταδέχονται παρὰ τῶν τλιὺ ἄτοπον τοῦ Αἰχυτίου κοινωνίαν παραιτησαμένων, πεμφθέντων ἐκ τῆς παρούσης συνόδου ἐπισκόπων, Ρηγίνου, Ἀλυπίου, Αὐγουστίνου, Ματέρνου, Θεασίου, Εὐοδίου, Πλακιανοῦ, Οὐρβανοῦ, Βαλερίου, Ἀμβιβίου, Φορτουνάτου, Κυοδβελτδέου, Ονωράτου, Ἰαννουαρίου, Ἀπτου, Ονωράτου, Ἀμπελίου, Βικτοριανοῦ, Εὐαγγέλλου, καὶ Ρογατιανοῦ· καὶ σιωαχθέντων καὶ διορθωθέντων τῆς ἐπὶ ψόγῳ μονοτονίας τλιὺ φυγλιὺ τοῦ αὐτοῦ Αἰχυτίου προσδοκητέαν λογισαμένων, μὴ τῆς πάντων ἀρχῆς ἐπίσκοπος τούτοις χειροτονηθῇ. ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν ἐκεῖνοι τλιὺ εἰρήνῃ καταινοῆσαι, μὴ ἐμποδίσωσι τῇ ἐπιλογῇ τοῦ προέδρου πρὸς τὸ χειροτονηθῆναι * εἰς χρησιμότητα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνου ἐγκατελειφθείσης ἐκκλησίας.

De clericis, qui intra annum cauſam ſuam agere non procurarint.

C

LXXIX.

Conc. Carthagin. V. c. 12. Concilium Afric. c. 46. (4)

Rurſus conſtitutum eſt, ut quoties clericis convictis & confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter eccleſiæ opprobrium, aut inſolentem inſultationem hæreticorum atque gentilium, ſi forte cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc faciant: ſi vero intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſtea penitus audiatur.

Περὶ τῆς μὴ φροντιζόντων κληρικῶν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ πρᾶξαι τὸ ἴδιον πρᾶγμα.

οθ'.

Πάλιν ὡρίσθη, ἵνα ὁσάκις κληρικῶν ἐλεγχθέντων [1] καὶ κατιθεμένων τινὰ ἐγκλήματα, εἴτε διὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄνειδος, εἴτε διὰ τλιὺ αἰδεσιμότητα· ὧν χάριν τούτοις φειδὼ γίνεται· εἴτε διὰ τὴν ἀλαζόνα τῆς αἱρετικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπιγαυρίασιν, ἐὰν ὡς εἰκὸς ἐπαγωνίσασθαι τῷ ἰδίῳ πράγματι, καὶ τῆς ἰδίας ἀβλαβείας φροντίσαι θελήσωσιν, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσωσιν· ἐὰν δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ καθᾶραι καταφρονήσωσι, μηδεμία τούτων τῷ λοιπῷ φωνὴ παντελῶς προσδεχθήτω.

D

Ut de alieno monaſterio ſuſcepto nec præpoſitos monaſterii, nec clericos liceat ordinare.

LXXX.

Concilium Carthag. V. cap 13. Concilium Afric. c. 47.

Item placuit, ut ſi quis de alterius monaſterio ſuſceptum vel ad clericatum promovere voluerit, vel in ſuo monaſterio majorem monaſterii conſtituerit, epiſcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione ſejunctus, ſuæ tantum plebis communione contentus ſit, & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeveret.

Ὡς τὸν ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδεχθέντας, μηδὲ ἡγουμένους τοῦ μοναστηρίου, μηδὲ κληρικοὺς ἐξεῖναι χειροτονεῖν.

π'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηταί τινα, καὶ πρὸς κλήρωσιν προσαγαγεῖν ἐθελήσῃ, ἢ τοῦ ἰδίου μοναστηρίου ἡγούμενον καταστήσῃ, ὁ τοῦτο ποιῶν ἐπίσκοπος, ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν κοινωνίας χωριζόμενος, τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεσθήτω μόνῃ· ἐκεῖνος δὲ, μηδὲ κληρικὸς μηδὲ ἡγούμενος ἐπιμενέτω.

Περὶ

---

1 Pro *Diarrhytorum*. 2 MS. *Æquitii*. 3 MS. *Alippio*.

4 Conſule Hincmarum in Epiſt. 54. tom. 2. pag. 821. Capitulare Benedicti lib. 5. cap. 37. & lib. 7. cap. 43. *Manifeſtum eſt confiteri eum de crimine, qui indulto & delegato judicio purgandi ſe occaſione non utitur*. Item Gratianus 10. III. quæſt. 9. *Decernimus* &c. 5 Hoc eſt, *Hipponenſium Curatorum*: imperite.

6 Abundat ἀς. 7 Hoc eſt, *& deponentibus aliqua crimina*.

Περὶ ἐπισκόπων τῶν αἱρετικὴς ἢ Ἕλλησας κληρονόμους καταλιμπανόντων.

De episcopis, qui hæreticos vel paganos hæredes instituunt.

πά.

Ὁμοίως ᾠήθη, ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος κληρονόμους συγγυείς, ἢ ἐκτὸς τῆς ἰδίας συγγυείας αἱρετικὴς ἢ Ἕλλησας προτιμήσῃ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μετὰ θάνατον ἀνάθεμα τῷ τοιούτῳ λεχθείη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μηδαμῶς παρὰ τοῖς τοῦ Θεοῦ ἱερεῦσιν [1] ἀνενεχθῇ, μηδὲ δυνηθῇ ἀπολογηθῆναι, ἐὰν ἀδιάθετος ἀποβήσεται· ἐπειδὴ βουλόμενος ἐπίσκοπος, εἰκότως ὀφείλει τῆς πραγμάτων αὐτοῦ τινὶ διατύπωσιν ἁρμοδίαν τῷ ἑαυτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι.

LXXXI.

Item constitutum est, ut si quis episcopus hæredes extraneos a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos, ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excusari possit, si intestatus decesserit, quia utique debuit, factus episcopus, rei suæ ordinationem congruam suæ professioni nequaquam differre. Concilium Afric. c. 48. (2)

Περὶ ἐλευθερίων.

De manumissionibus.

πβ.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινομένων ἐλευθερίων, ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἴτησις γένηται.

LXXXII.

Item placuit, ut de manumissionibus in ecclesia celebrandis ab imperatore petatur. Concilium Afric. c. 49.

Περὶ τῶν πλασῶν μνημείων τῶν μαρτύρων.

De falsis memoriis martyrum.

πγ.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πανταχοῦ ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀμπελῶνας θυσιαστήρια, ὡσανεὶ εἰς μνήμην μαρτύρων καθισάμενα, ἐν οἷς οὐδὲ ἓν σῶμα ἢ λείψανον μαρτύρων ἀποκείμενα δείκνυται, ἀπὸ τῶν ἐντοπίων ἐπισκόπων, εἰ ἔστι δυνατὸν, καταστρέφονται. εἰ δὲ τοῦτο θορύβοις δημοτικοῖς οὐ συγχωρεῖται, ὅμως τὰ πλήθη νουθετηθῶσι, μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, καὶ ἵνα οἱ τὰ ὀρθὰ φρονοῦντες μηδεμιᾷ δεισιδαιμονίᾳ τῶν τοιούτων τόπων καταδεσμῶνται. καὶ παντελῶς μηδὲ μνήμη μάρτύρων ἐπιτελεσθῇ, εἰ μή τινα ἢ σῶμα ἢ τινα λείψανα ὧσιν, ἢ ἀρχαιότητι παραδεδῶνται. ὅσα γὰρ δι' ὀνυπνίων καὶ ματαίων ἀποκαλύψεων ἀνθρώπων τινῶν ὑπό ποτε καθίσαντα θυσιαστήρια, παντὶ τρόπῳ τὰ τοιαῦτα ἀποδοκιμασθῶσιν.

LXXXIII.

Item placuit, ut altaria quæ passim per agros & per vias tamquam memoriæ martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab episcopis qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc per tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione devincti teneantur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut aliquæ reliquiæ sunt, aut origo alicujus habitationis vel possessionis vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria, omni modo improbentur. Concilium Carthag. V. c. 14. Concilium Afric. c. 50. (3)

Περὶ τοῦ τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκκριζωθῆναι.

De idolorum reliquiis extirpandis.

πδ.

Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας, μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἱοισδήποτε τόποις ἢ δένδροις, παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφθῶσιν.

LXXXIV.

Item placuit ab imperatoribus gloriosissimis peti, ut reliquiæ idololatriæ non solum in simulacris, sed & in quibuscumque locis, vel lucis, vel arboribus omni modo deleantur. Concilium Carthag. V. cap. 15. Concilium Afric. c. 51.

Ὡσε γράφεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι, ὁσάκις χρήζηται χρεία, ἐκ τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπου ἐπ' ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολάς.

Ut ab Episcopo Carthaginensi, cum opus fuerit, omnium episcoporum nomine dictentur & subscribantur epistolæ.

πέ.

Ἀπὸ συμπάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη, ἵνα ἐάν ἤρεσέ τινα γράμματα ὀφείλειν ὑπαγορεύεσθαι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προσκαιρὸς ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τούτῳ προκαθήμενος, καταξιοῖ ἐπ' ὀνόματι πάντων ὑπαγορεύειν καὶ ὑπογράφειν. ἐν οἷς ἤρεσεν

LXXXV.

Ab universis etiam episcopis dictum est: ut si quæ literæ dictandæ in concilio placuerint, venerandus episcopus qui huic sedi præsidet, omnium nomine dictare & subscribere dignetur: in quibus etiam ad episco-

Concilium Afric. c. 52.

1 Hoc est, *referantur*. 2 Bonifacius Carthag. loc. cit. ex Concil. VI. sub Aurelio.
3 Bonifacius Carthag. loc. cit. ex Conc. VI. sub Aurelio.

pos legatos, qui per provincias Africanas in causa Donatistarum mittendi sunt, placuit literas dari tenorem mandati continentes, quem non egrediantur. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & ceteri episcopi subscripserunt.

Ἔτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόποις τῆς ὀφειλησίν ἀποσαλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας ἔνεκεν τῆς Δονατισῶν, γράμματι δοθῆναι, δυνάμιν ἐντολικὴν περιέχοντα, ἣν δυνάμιν μὴ παρεξελθωσι. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος ἐκκλησίας Καρχηδονίων ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

In hoc concilio præterita decreta firmantur.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυρῶντι.

Concilium Milevitanum. 402.

Gloriosissimis imperatoribus Arcadio & Honorio Augustis V. consulibus, sexto Kalendas Septembris, in civitate Milevitana, in secretario basilicæ, cum Aurelius episcopus Carthaginensis in concilio universali consedisset, assantibus [1] diaconis, Aurelius episcopus dixit: Quoniam ecclesiæ sanctæ unum est corpus, omniumque membrorum caput est unum, factum est, volente Deo, & nostram infirmitatem juvante, ut ad hanc ecclesiam veniremus, dilectionis & fraternitatis gratia invitati. Unde quæso caritatem vestram, quia ita credendum est, quod noster accessus ad vos nec superfluus, nec insuavis est cunctis, ut consensus omnium nostrum manifestetur [2] concordare complacitis decretorum, quæ jamdudum vel in Hipponensi synodo firmata sunt, vel postmodum [3] meliore concilio apud Carthaginem definita, nunc quoque nobis ex ordine recitantur. Tunc demum fraternitatis vestræ concordia luce clarior apparebit, si hæc quæ a nobis superioribus conciliis legaliter definita noscuntur, non solum consensu vestro his actis, verum & subscriptionibus manifestetis. Xantippus episcopus primæ sedis Numidiæ dixit: Credo quod omni fraternitati placuit, [4] & statuta sua manu confirmaverunt, subscribendo etiam nobis placere posse, & nostra subscriptione firmamus. Nicetius episcopus primæ sedis Mauritaniæ Sitiphensis dixit: Quæ recitata sunt decreta, quoniam ratione non carent, & sunt approbata cunctis, etiam & meæ parvitati hæc placent, quæ quidem propria subscriptione firmabo.

Ἐπὶ τῆς ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῆς Αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἐν τῇ Μηλεβιτανῇ πόλει εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος Καρχηδονίων ἐκκλησίας προκαθίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ παρεσώτων τῆς διακόνων εἶπεν· ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἓν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῆς μελῶν μία ἐστὶ κεφαλή, συνέβη θέλοντος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνδυναμοῦντος, ὥστε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος χάριτι προσκαπέντας. διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐπειδὴ ὅτως ἐστὶ πιστεύον, ὅτι ἡ ἡμετέρα παρ' ὑμῖν προσέλευσις ὅτε περισσὴ, ὅτε ἡδυτάτη πᾶσίν ἐστιν, ἵνα ἡ συναίνεσις πάντων ἡμῶν φανερωθῇ ὁμονοεῖν τοῖς συνδόξασι τῶν ψηφισμάτων τῶν πάλαι, εἴτε κατὰ τὴν ἐν Ἱππῶνι σύνοδον βεβαιωθέντων, εἴτε μετὰ ταῦτα τῇ ἐν Καρχηδόνι κρείττονι συνόδῳ ὁρισθέντων, ὁμοίως δὲ καὶ νῦν κατὰ τάξιν ἡμῖν ἀναγινωσκομένων. τότε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια λαμπροτέρα τοῦ φωτὸς ἀναδειχθήσεται, ἐὰν τὰ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις συνόδοις νομίμως ὁρισθέντα, μὴ μόνον τῇ ἐν τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις συναινέσει ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς ἔτι μᾶλλον φανερώσητε. Ξάνκτιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν· πιστεύω, ὅτι * ὁ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἤρεσεν· ὑπογράφοντες δὲ ἡμεῖς τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσει βεβαιοῦμεν ἀρέσαι. καὶ τὰ ὁρισθέντα ἰδιοχείρως ἐβεβαίωσαν. Νικήτιος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· τὰ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματι, ἐπειδὴ λογισμῷ ὐκ ἐστέρηται, καὶ ἀπὸ πάντων ἐκυρώθησαν, ἔτι μᾶλλον καὶ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ταῦτα ἀρέσκουσιν, ἅπερ τῇ οἰκείᾳ γραφῇ βεβαιώσω.

* illa ne videtur perfua eſt a v Lat.

De episcoporum ordine, ut qui posterius ordinati sunt, prioribus se non audeant anteferre.

Περὶ τάξεως ἐπισκόπων. ὥστε τὸν μεταγενεστέρως χειροτονηθέντας μὴ τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν τῶν προτέρων.

LXXXVI.

πς'.

Concilium Afric. c. 13. (5)

Valentinus episcopus dixit: Si permittit bonum patientiæ vestræ, prosequor ea quæ præterito tempore in ecclesia Carthaginensi gesta sunt, & subscriptionibus fratrum firmata claruerunt, etiam nos hoc servaturos esse profiteor. Sed illud scimus, inviolatam

Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας ἐὰν ἐπιτρέπῃ, ἀκολούθως ἐξηγήσομαι τὰ ἐν τῷ προλαβόντι χρόνῳ εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐκκλησίαν πραχθέντα, καὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπογραφαῖς φανερῶς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἔτι μᾶλλον

1 MS. *diaconibus*. 2 Profertur hic locus a Bonifacio Carthag. loc. cit. 3 Hoc est, *numerosiore*: anno 401. Vide August. lib. 2. de bapt. contra Donat. cap. 3. 4 MS. *& ideo*.

5 Ferrandus cap. 78. ex Conc. Milevit. tit. 2. nam præfationem suprapositam habet is pro tit. 1. Cum autem & titulum IV. inferius appellet, qui est canon 89. apparet eum Concilio Milevitano I. recte tribuisse hos Canones quinque usque ad Concil. Carthag. quod sequitur. Laudatur hic Canon a Bonifacio Carthag. loco cit.

μὴν φυλάξοντας ὁμολογήσω. ἐκεῖνο τοίνυν ἐπιστάμεθα, ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φυλάττεσθαι κατάστασιν οὕτως, ὡς μηδένα τῶν ἀδελφῶν τολμᾷν ἑαυτὸν προτιμᾷν προπετῶς τῶν πρὸ αὐτοῦ· ἀλλὰ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν ἀεὶ παρεσχέθη τοῖς προτέροις, ὅπερ οἱ ἐπακολουθοῦντες χαριέντως κατεδέξαντο. ταύτην οὖν τὴν πρᾶξιν κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη κρειττόνως ταῖς ὑμετέραις διαλαλιαῖς βεβαιῶσαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἐχρῆν μὲν ταῦτα ἡμᾶς ἐπαναλαμβάνειν, εἰ μὴ ἐὰν τυχὸν ἀκατανόητοι διάνοιαί τινων ἀνεφύησαν, αἱ πρὸς τοὺς ὅρους τούτους τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ὀξύνουσαι. ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη κοινή ἐστιν αἰτία, ἣν νῦν ἐνεφάνισεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὥστε ἕκαστον ἡμῶν ἐπιγινώσκειν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ μεταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσι, καὶ μὴ τολμήσωσι παρὰ γνώμην τούτων τί ποτε πράττειν. διὰ τοῦτο λέγω καθὼς τὸν ἐμὸν ὑποτρέχει λογισμὸν, τοὺς καταφρονοῦντας τῶν πρὸ αὐτῶν, καί τινα ἀποτολμῶντας, κωλυτέους ἁρμοδίως εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Ξάγκτιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν· ἤκουσεν ἡ πάντων τῶν ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Αὐρηλίου, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται;

Διατίμιος * ἐπίσκοπος εἶπεν· ταῦτα παρὰ τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων ὁρισθέντα, τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσει ἐκδοθήσονται, ἵνα τὰ περιεχόμενα τοῖς πεπραγμένοις τῶν προτέρων συνόδων ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ἡμετέραν συναίνεσιν πεπληρωμένως βέβαια παρὰ πᾶσι φυλαχθῶσι. σύμπαντες οἱ οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἡ τάξις αὕτη καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ φυλαχθήσεται· σωζομένων ἔτι μὴν τοῦ δικαίου τῶν προτεθόντων τῆς Νουμιδίας καὶ Μαυριτανίας.

Περὶ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμιδίας.

Επειτα ἤρεσε πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὑπογράψασιν, ἵνα τὸ ματρίκιον καὶ ἀρχέτυπον τῆς Νουμιδίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην καθέδραν ᾖ, καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίναν.

Περὶ Κουοδβουλτδέου ἐπισκόπου.

πζ'.

Περὶ Κουοδβουλτδέου ἔτι μὴν [1] τοῦ Κεντυριάτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ αἰτήσαντος παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ εἰσενεχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρεσε πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδβουλτδέῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα περατωθῇ· τὴν γὰρ ἐπισκοπὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πράγματος, οὐδενὶ χριστιανῷ δύναται δοκεῖν.

A semper mansisse ecclesiasticam disciplinam: ita ut nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere, sed officiis caritatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab insequentibus gratanter semper acciperetur. Hunc ordinem jubeat sanctitas vestra melius vestris interlocutionibus roborari. Aurelius episcopus dixit: Non decuerat quidem, ut hæc repeteremus, nisi forte existerent inconsideratæ mentes quorumdam, quæ ad hæc statuenda nostros acuerent sensus: sed communis hæc causa est, quam insinuavit frater & consacerdos noster, ut unusquisque nostrum ordinem sibi decretum a Deo cognoscat, & posteriores anterioribus B deferant, nec eis inconsultis aliquid agere præsumant. Qua de re dico, prout captus animi mei retinet, eos qui putaverint spretis majoribus aliquid præsumendum, competenter ab omni concilio coercendos. Xantippus episcopus primæ sedis Numidiæ dixit: Audivit omnium fratrum præsentia prosecutionem fratris & consacerdotis nostri Aurelii, quid ad hæc respondet?

Datianus episcopus dixit: Quæ majorum C decrevit sententia, nostro assensui mancipabuntur, ut quæ præteritorum conciliorum gestis tenentur Carthaginensis ecclesiæ, nostra assensione plene apud omnes firmata teneantur. Universi episcopi dixerunt: Hic ordo & a patribus & a majoribus servatus est, & a nobis Deo propitio servabitur, salvo etiam jure primatus Numidiæ & Mauritaniæ.

De archivo & matricula Numidiæ.

D Deinde placuit omnibus episcopis qui in hoc concilio subscripserunt, ut matricula & archivus Numidiæ, & apud primam sedem sit, & in metropoli, id est, Constantina.

De Quodvultdeo episcopo.

LXXXVII.

De Quodvultdeo etiam Centuriensi quomodo adversarius ipsius, cum se petisset introduci ad concilium nostrum, interrogatus, utrum cum eo vellet apud episcopos experiri, primo promiserat, & alio die respondit hoc sibi non placere, atque discessit: placuit omnibus episcopis, ut nullus eidem E Quodvultdeo communicet, donec causa ejus, [2] qualem potuerit, terminum sumat. Nam adimi ei episcopatum, antequam causæ ejus exitus appareret, nulli Christiano videri jure potuisset. Concilium Afric. c. 54.

1 Videtur interpres existimasse id esse officii, vel præfecturæ nomen.
2 Has duas voces Græcus interpres omisit.

A

De Maximiano episcopo.

Περὶ Μαξιμιανῦ ἐπισκόπυ.

LXXXVIII.

πή.

Concilium Afric. c. 55. (1)

De Maximiano autem Bagajensi, & ad eum, & ad ipsam plebem placuit de concilio literas dari, ut & ipse ab episcopatu discedat, & illi sibi alium requirant.

Περὶ Μαξιμιανῦ δὲ τῦ Βαγϐυτίυ, ἤρεσεν ἐκ τῆς συνόδυ γράμματι δοθῆναι κ) πρὸς αὐτὸν κ) πρὸς τὸν λαὸν, ἵνα κἀκεῖνος ἑαυτοῖς ἄλλον ἀναζητήσωσιν.

Ut episcopi qui ordinantur, ab ordinatoribus suis epistolas accipiant, quæ diem & consulem præferant.

Ὥστε τὸς χειροτονηθέντας ἐπισκόπυς ἀπὸ τῶν χειροτονήντων αὐτὸς ἐπισολὰς λαμϐάνειν, ἐν αἷς ἥτε ἡμέρα κ) ὁ ὕπατος προφέρεται.

LXXXIX.

πθ'.

Concilium Afric. c. 56. (2)

Deinde placuit, ut quicumque deinceps ab episcopis ordinantur per provincias Africanas, literas accipiant ab ordinatoribus suis, manu eorum conscriptas, continentes consulem & diem: ut nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.

Ἐπειτα ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε μ] ταῦτα χειροτονῶνται ἀνὰ τὰς τῆς Αφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λάϐωσι παρὰ τῶν χειροτονήντων αὐτὸς, τῇ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον κ) τὴν ἡμέραν· ὥστε μηδεμίαν ἀμφισϐήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι.

De his qui vel semel in ecclesia legerint, ab aliis non posse promoveri.

Περὶ τῦ, τὸς κἂν ἅπαξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνόντας μὴ δύνασθαι ἀπὸ ἄλλων προχειρίζεσθαι.

XC.

ή.

Concilium Afric. c. 57. (3)

Item placuit, ut quicumque in ecclesia vel semel legerit ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur. Et subscripserunt: Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & ceteri episcopi subscripserunt.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε ἐν ἐκκλησίᾳ κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κλήρωσιν μὴ καταδέχηται. κ) ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, κ) ἀναγνωσθεὶς ὑπέγραψα. ὁμοίως κ) οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

In hoc 4 concilio quid egerint episcopi, qui ad transmarina legati directi sunt, intimatur.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίζονται τὰ πραχθέντα ἀπὸ τῶν πέραν τ Θαλάσσης ἀποσταλέντων τοποτηρητῶν ἐπισκόπων.

Gloriosissimo imperatore Theodosio Augusto, & Rumorido v. c. consulibus, VIII. Kalendas Septembris, Carthagine in basilica regionis secundæ, cum Aurelius episcopus in universali concilio consedisset, adstantibus diaconis, Aurelius episcopus dixit: Exigente ratione, fraternitas vestra a mea tenuitate ad hoc concilium congregata est. Jamdudum enim, sicut vestra sanctitas recordatur, habito concilio, destinavimus fratres nostros ad transmarina legatos, quos oportuit in cœtu sanctitatis vestræ perfunctæ legationis cursum narrare: & licet hesterno die de hac re, confidentibus nobis, præter gesta ecclesiastica diligentius quæ gesserit, tractaremus, hodie tamen oportet tractatum hesterni diei actis ecclesiasticis 5 confirmari.

Ἐπὶ τῦ ἐνδοξοτάτυ βασιλέως Θεοδοσίυ τῦ Αὐγύστυ, κ) Ρυμορίδυ τῦ λαμπροτάτυ ὑπάτυ, τῇ πρὸ Δοκτὼ καλανδῶν Σεπτεμϐρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Σεκούνδυ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσας, παρεσώτων τῶν διακόνων, εἶπεν· λόγυ ἀπαιτήσαντος, ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης παρὰ τῆς ἐμῆς μεϐιότητος εἰς ταύτην τὴν σύνοδον προεξάπη. ἔκπαλαι γὰρ, ὡς μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, συνόδυ χεθείσης, ἀπεστείλαμεν ἀδελφὸς ἡμῶν πρὸς τὰ πέραν τῆς Θαλάσσης τοποτηρητὰς, ὓς ἐχρῆν ἐν τῇ συνελθόσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τὴν κίνησιν διηγήσασθαι τῆς ἐξανυσθείσης πρεσϐείας· κ) κἂν εἰ τῇ χθεσινῇ ἡμέρᾳ περὶ τῦ αὐτοῦ πράγματος καθεσθέντων 6 ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιμελῶς, ἃ ἔπραξαν, ἐψηλαφήσαμεν, ὅμως πρέπει σήμερον τὴν ἀναζήτησιν τῆς χθεσινῆς ἡμέρας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐκϐεϐαιῶσαι.

ἔκτη σ
τῶν ἐ
χηδόν
mſ. c.

Περὶ

1 Vide August. epist. 238. ad Castorium. 2 Ferrandus cap. 10. ex Concil. Milevit. cap. 11. tametsi hunc Canonem Collectores temere inseruerunt in Milevit. II. ubi est ordine XIV. ut & sequentem, quem ibi fecere XV. 3 Vide August. Epist. 240. & 235. 4 Concilium Carthagin. Africanum plenarium sub Aurelio Carthag. VIII. anno 403. Laudatur ab August. Epist. 68. Gesta concilii hujus hic continentur usque ad canonem 92. inclusive. 5 Græce, *confirmare*. 6 Adde ἡμῶν.

A

Περὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῶν μὴ παραγενομένων ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ.

Ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῶν πραγμάτων, ἵνα ἐν πρώτοις παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνιερέων ἡμῶν τῶν πρὸς ταύτην τὴν σύνοδον εἴτε ἐκ τοῦ Βυζακίου, εἴτε ἀπὸ Μαυριτανίας παραγενομένων, ζητήσωμεν, πῶς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρούσῃ συνόδῳ. καὶ προσενεγκόντων Φιλολογίου, Γέτα, Βεουστιανοῦ, Φιλικιανοῦ, τῶν ἐπισκόπων τῆς Βυζακηνῆς χώρας, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, τὰ καὶ ἀναγνωσθέντα· ἔτι δὲ προσενεγκόντων Λουκιανοῦ καὶ Σιλβανοῦ, τῶν B τοποτηρητῶν τῆς Μαυριτανίας χώρας τῆς Σιτιφένσης, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τούτων τῶν ἐγγράφων ἡ ὑφὴ τοῖς πεπραγμένοις συζευχθείη.

De episcopis provinciarum Africæ, qui non adfuerunt præsenti concilio.

Ordo itaque rerum deposcit, ut primitus de fratribus nostris & consacerdotibus, qui ad hoc concilium vel de Byzacio, vel certe de Mauritania convenerunt, quæramus, quemadmodum huic concilio decreverint interesse. Et offerentibus Philologio, Geta, Venustiano, & Feliciano, episcopis provinciæ Byzacenæ, legationis literas, & recitatis; offerentibus etiam Luciano & Silvano legatis provinciæ Mauritaniæ Sitiphensis, legationis literas, & recitatis; Aurelius episcopus dixit: Horum scriptorum textus sociabitur gestis.

Περὶ τῶν τοῦ Βυζακίου ἐπισκόπων.

Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέχομεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν τοὺς τῆς Βυζακηνῶν χώρας καὶ Μαυριτανίας Σιτιφένσης, εἰς τὴν σύνοδον τοποτηρητὰς ἀποστεῖλαι. νῦν ζητήσωμεν, ἐὰν τοποτηρηταὶ τῆς Νουμιδίας παρεγένοντο, ἢ δηλαδὴ C τῆς Τριπολιτανῆς χώρας, ἢ τῆς Καισαριανῆς Μαυριτανίας.

De episcopis Byzacenis.

Numidius episcopus dixit: Animadvertimus fratres & coepiscopos nostros Byzacenæ provinciæ, & Mauritaniæ Sitiphensis, ad concilium destinasse legatos: nunc quæramus, utrum legati Numidiæ advenerint, vel certe provinciæ Tripolitanæ, vel Mauritaniæ Cæsariensis.

Περὶ τῶν τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης ἐπισκόπων.

Λουκιανος καὶ Σιλβανὸς ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης χώρας εἶπον· βραδέως πρὸς τοὺς τῆς Καισαριανῆς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἡ συνοδικὴ ἦλθεν, ἐπεὶ κἀκεῖνοι λοιπὸν εἶχον φθάσαι, ὅμως πάντες ἐλεύσονται, καὶ θαῤῥοῦμεν περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι εἴτι δήποτε ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ D πραχθήσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφιβόλως τὰς ἰδίας συναινέσεις παρέξοιεν.

De episcopis Mauritaniæ Sitiphensis.

Lucianus & Silvanus episcopi, legati provinciæ Mauritaniæ Sitiphensis, dixerunt: Sero ad Cæsarienses fratres nostros tractoria venit, nam jam & illi venirent, tamen necesse est veniant, & confidimus de animis illorum, quia si quid in hoc concilio gestum fuerit, & ipsi sine dubio suos consensus adhibebunt.

Περὶ τῶν τῆς Νουμιδίας ἐπισκόπων.

Ἀλύπιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡμεῖς μὲν ἀπὸ τῆς Νουμιδίας ἤλθομεν, ἐγώ τε καὶ οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ Αὐγουστῖνος καὶ Ποσείδιος· ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς Νουμιδίας τοποτηρηταὶ πεμφθῆναι οὐκ ἠδύναντο, ὅτι ἀκμὴν τῷ θορύβῳ τοῦ τιρωνάτου οἱ ἐπίσκοποι ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι· ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Ξαγκτίππῳ ὡς ἀ- E νήγαγον, συνεῖδε περὶ τῆς παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνυθῆναι, ὅπως καταρτηθεῖσαι τοποτηρησία πρὸς ταύτην ἀποσταλῇ τὴν σύνοδον. ἀλλὰ δευτέροις γράμμασιν ἐμοῦ τοῦτον ἀναμνήσαντος, ἀπελογήσατο δι' οἰκείων γραμμάτων περὶ τοῦ ἀπὸ τῶν τιρώνων ἐμποδισμοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ καὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν οἱ ἐκ

De episcopis [1] Numidiæ.

Alypius episcopus ecclesiæ Thagastensis dixit: Nos quidem de Numidia venimus, & sancti fratres [2] Augustinus & Posidius: sed de Numidia legatio mitti non potuit, quod adhuc tumultu tyronum, episcopi propriis necessitatibus in civitatibus suis aut impediti, aut occupati sunt. Nam etiam [3] tractoriam sanctitatis tuæ cum ad sanctum senem Xantippum deferrem, [4] in præsenti tractatu hoc visum fuerat, ut concilium indiceretur, quo instructa legatio posset ad hoc concilium destinari: sed cum eum posterioribus literis admonerem de impedimento tyronum, ut superius dixi, rescriptis propriis excusavit. Aurelius episcopus dixit: Non dubium est, quod prædicti fratres & coepiscopi nostri Numidiæ, cum gesta concilii acceperint, & suos adhibebunt consensus, & in

1 MS. *Numidis*. 2 MSS. *Augustinus*, tum hic, tum alibi sæpissime. 3 MS. *tractatoriam*. 4 Hoc est: *cum apud ipsum coram tractatum haberemus*. Græcus interpres absurde reddidit, *de præsenti quæstione*.

& in effectum deducere maturabunt quæcumque in placitum venerint. Cura ergo istius sedis hoc ipsum ut eis intimetur, necesse est provideri.

Α τῆς Νεμιδίας, ὁτε τὰ πεπραγμένα τῆς συνόδου λάβωσιν, δ'θέως καὶ τὰς ἰδίας παρέξουσι συναινέσεις, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν σπουδάσουσιν, ὅσα δήποτε ἀρέσουσιν. ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ τῇ φροντίδι τῆς καθέδρας ταύτης φρονοῦντα, τοῦτο αὐτὸ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐμφανὲς καταστῆσαι.

De episcopis Tripolitanis.

De Tripolitanis vero fratribus nostris hoc potuit condiscere, quod Dulcicium fratrem nostrum destinaverint legatum. Sed quia non potuit occurrere, hoc asseveraverunt quidam filii nostri venientes de supradicta provincia, quod memoratus navi se commiserat: & credendum est accidisse nonnullam de tempestatibus moram, quæ retardaret ejus adventum: tamen etiam circa ipsos, si caritati vestræ placet, hæc forma servabitur, ut placita ad eosdem concilii transmittantur. Ab universis episcopis dictum est: Hæc quæ statuit sanctitas tua, omnibus placent.

Περὶ τῆς Τριπολιτανῶν ἐπισκόπων.

Περὶ τῆς ἀπὸ Τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν τοῦτο ἠδυνήθη γνῶναι, ὅτι Δουλκίτιον ἀδελφὸν ἡμῶν ἀπέστειλαν τοποτηρητήν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἠδυνήθη, τοῦτό τινες τῆς τέκνων ἡμῶν διεβεβαιώσαντο Β ἐλθόντες ἐκ τῆς προλεχθείσης χώρας, ὅτι ὁ μνημονευθεὶς Δουλκίτιος εἰς πλοῖον εἰσῆλθεν· καὶ δεῖ πιστεῦσαί τινα παρολιγωρῆσαι ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι, τινὰ αὐτὸν ἀναγκάσασαν βραδύναι· ὅμως καὶ περὶ τούτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλαχθείη, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλῶσιν. ἀπὸ πάντων τῆς ἐπισκόπων ἐλέχθη· τὰ δεμοθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πᾶσιν ἀρέσκει.

De conveniendis Donatistis.

XCI.

Concilium Afric. c. 58.

Aurelius episcopus dixit: Quod in tractatum venit caritatis vestræ, puto hoc ecclesiasticis gestis esse firmandum. Professio vestra omnium hoc deprompsit, debere unumquemque nostrum in civitate sua [1] per se convenire Donatistarum præpositos, aut adjungere sibi vicinum collegam, ut pariter eos in singulis quibusque civitatibus vel locis, per magistratus vel seniores locorum conveniant: hoc si omnibus placet, edicatur. Ab universis episcopis dictum est: Omnibus placet, & omnes hoc subscriptione nostra firmavimus. Petimus etiam, ut epistolis ad judices de concilio mittendis pro omnibus subscribat sanctitas tua. Aurelius episcopus dixit: Si videtur caritati vestræ, forma conventionis eorum recitetur, ut hunc tenorem prosecutionis omnes, si placuerit, teneamus. Ab universis episcopis dictum est: Recitetur. Lætus notarius recitavit.

Περὶ τοῦ τῆς Δονατισταῖς συνελθεῖν.

ϙά.

C Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ εἰς [3] ψηλάφησιν ἐλθὸν τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, λογίζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. ἡ γὰρ ὑπόκρισις πάντων ὑμῶν τοῦτο προεβάλετο, ὀφείλειν ἕκαστον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἀρχηγοῖς τῆς Δονατισῶν, ἢ προσζεῦξαι ἑαυτῷ γείτονα ἕτερον, ἵνα ὁμοίως τοῖς τοιούτοις ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ τόπῳ ὑπὸ τῆς ἀρχόντων ἢ τῆς πρῶτα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις συνέλθωσι· τοῦτο ἐὰν ἀρέσκῃ πᾶσι, παραγγελθείη· ἀπὸ πάντων τῆς ἐπισκόπων ἐλέχθη· πᾶσιν ἀρέσκει. καὶ πάντες τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ἐκυρώσαμεν. αἰτοῦμεν ἔτι μικρόν, ἵνα ταῖς ἐπιστολαῖς, ταῖς ὀφειλούσαις ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποπεμφθῆναι, ὑπὲρ πάντων ἡ σὴ ὑπογράψῃ ἁγιωσύνη. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνωσθείη, ὅπως τοῦτον τὸν τόνον τῆς ἐπακολουθήσεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκῃ, κρατήσωμεν, ἀπὸ πάντων τῆς ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἀναγνωσθείη. Λαιτὸς νοτάριος ἀνέγνω.

Forma conventionis Donatistarum.

XCII.

Concilium Afric. c. 59. a Catholicæ.

Ille episcopus ecclesiæ [2] illius dixit: Quid de auctoritate illius [2] amplissimæ sedis impetraverimus, petimus gravitatem vestram recitari, & gestis innecti, atque in effectum deduci jubeatis. Recitata autem jussione, atque actis innexa, dixit ille episcopus ecclesiæ catholicæ: mandatum ad Donatistas per vestram gravitatem perferendum, audire, & actis inserere, & ad eos perferre di-

Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς Δονατισὰς συνελεύσεως.

ϙβ.

E Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· τὸ παρὰ τῆς αὐθεντίας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ἐπιζητηθὲν αἰτοῦμεν τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι, κελεῦσαι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως, καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐντεθείσης, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· τὸ δι' τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πρὸς τοὺς Δονατισὰς ὀφεῖλον ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν, ἀκό-

1 Vide Augustinum Enarrat. 3. in Psal. 32. sul finem. 2 Proconsulis, Vicarii Consularis, aut Præsidis.
3 *Tractatum* imperitus interpres pro *contrectatione* accepit.

ἀκοῦσαι, καὶ πεπραγμένοις ἐμβαλεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομίσαι καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν διὰ τῶν ὑμετέρων πεπραγμένων ὑμῖν ἐμφανίσαι. συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποσταλέντες ἐκ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς συνόδου, ἐπιθυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ὑμετέρας διορθώσεως. ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου εἰπόντος· μακάριοι εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. ὑπέμνησε δὲ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἔτι μὴν καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν ἡμᾶς· ἀδελφοὶ ὑμῶν ἐστέ. ταύτην τοίνυν τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμνησιν ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα ἐάν τί ποτε ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴεσθε, ἀντιλαβέσθαι τούτου μὴ ἀμφιβάλητε· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα συναχθείσης συνόδου ἡμῶν, ἐπιλέξοισθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τοὺς ὀφείλοντας τὸ πρᾶγμα εμπιστευθῆναι τῆς τοιαύτης ἡμῶν δικαιολογίας, ὅπως καὶ ἡμεῖς δυνηθῶμεν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφείλοντες μετὰ τῶν ἐξ ὑμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ καιρῷ πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον, τὸ τὴν ὑμετέραν ἀφ' ἡμῶν κοινωνίαν χωρίζον, εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· καὶ κἂν ὀψέ ποτε τῇ βοηθείᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ, τέλος ἡ παλαιὰ δέξηται πλάνη, μήποτε διὰ πεῖσμα ἀνθρώπων ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἄπειροι λαοὶ ἱεροσύλῳ τινὶ χωρισμῷ ἀπόλωνται. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς καταδέξησθε, εὐχερῶς ἡ ἀλήθεια διαφανήσεται· εἰδὲ τοῦτο ποιῆσαι μὴ θελήσητε, ἡ ἀπιστία ὑμῶν εὐθέως γνωρισθήσεται. καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ τοιούτου τύπου, ἀπὸ πάντων ἐπισκόπων ἐλέχθη. πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

A gnemini, eorumque responsionem rursus apud acta vestra nobis insinuare. Convenimus vos ex concilii nostri catholici auctoritate missi, de vestra correctione gaudere cupientes, considerantes domini caritatem, qui dixit: *Beati pacifici, quia ipsi filii Dei vocabuntur*: & admonuit per prophetam etiam his qui dicunt se fratres nostros non esse, dicere nos debere, *fratres nostri estis*. Hanc ergo pacificam ex caritate venientem commonitionem nostram contemnere non debetis, ut si quid veritatis habere nos arbitramini, non dubitetis asserere: id est, ut congregato vestro concilio deligatis ex vobis, quibus causam assertionis vestræ committatis: ut & nos possimus hoc facere, ut etiam de nostro concilio deligantur, qui cum eis quos delegeritis, constituto loco & temre, quidquid quæstionis est, quod vestram a nobi separat communionem, cum pace discutiant, & tandem aliquando adjuvante domino Deo nostro, finem veternosus error accipiat, ne propter animositatem hominum infirmæ animæ & ignari populi sacrilega dissensione dispereant. Si enim hoc fraterne acceperitis, veritas facile dilucescet: si autem hoc facere nolueritis, diffidentia vestra facile innotescet. Cumque recitata esset, ab universis episcopis dictum est: Satis placet, hoc fiat: & subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi: similiter & ceteri [1] episcopi subscripserunt.

Matth. 5.

Isai. 66. 5.

B

C

Αὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀποστέλλει.

Hæc synodus adversus Donatistas legationem ad principes dirigit.

Τῷ ἐνδοξοτάτῳ βασιλεῖ. Ὀνωρίῳ Αὐγούστῳ τῷ ἕκτῳ ὑπάτῳ, τῇ πρὸ ιϛ'. καλανδῶν Ἰουλίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς Σεκούνδου. ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδέξαντο Θεάσιος καὶ Εὐόδιος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. ἐν ᾗ συνόδῳ συνετάχθη κομμονιτώριον περιέχον οὕτως.

D Gloriosissimo imperatore Honorio Augusto VI. consule [2] Kalendas Julias, Carthagine in basilica regionis secundæ. In hoc concilio legationem susceperunt Theasius & Evodius, contra Donatistas: in quo concilio insertum est commonitorium, quod ita se continet.

Concilium Carthaginense cccciv.

Τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευταί.

Quale commonitorium acceperunt legati contra Donatistas.

ϙγ'.

XCIII.

Κομμονιτώριον τοῖς ἀδελφοῖς, Θεασίῳ καὶ Εὐοδίῳ, τοῖς πεμφθεῖσι πρεσβευταῖς ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐτοκράτορας. ἡνίκα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ τοῖς εὐσεβεστάτοις * προσελθοῦσι βασιλεῦσι, τούτοις ἐμφανίσουσι, ποίῳ τρόπῳ τελείᾳ τῇ παῤῥησίᾳ κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐνιαυτοῦ σύνοδον οἱ πρωτεύοντες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιχνιωτικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προετράπησαν, ἵνα εἰ ἐθάῤῥουν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀντιλαβέσθαι, ἐπιλεγέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέ-

E Commonitorium fratribus Theasio & Evodio, legatis ex Carthaginensi Concilio ad gloriosissimos, religiosissimosque principes missis. Cum domini auxilio piissimos imperatores adierint, ut eis insinuent, quemadmodum plena fiducia secundum superioris anni concilium, Donatistarum præpositi actis municipalibus sunt conventi: ut si confiderent de assertionibus suis, electis ex suo numero aliquibus idoneis, nobiscum pacifice conferrent, & mansuetudine Christiana, si quid veritatis tenerent, non ambigerent demonstrare; quo ita sinceritas catholica, quæ

Concilium Afric. c. 60.

1 In uno MS. *Episcopi ipsius subscripserunt.* 2 *MS. a. d. XVI. Kal.*

quæ jam pridem superioribus temporibus claruit, nunc quoque per imperitiam vel pertinaciam resistentibus innotescere. Sed quia diffidentia premebantur, nihil pene ausi sunt respondere. Unde quia impletum est erga eos episcopale ac pacificum officium, & illi qui veritati respondere nequiverunt, ad immanes violentias sunt conversi, ita ut multos episcopos, multosque clericos (ut de laicis taceamus) insidiis oppresserint, ecclesias etiam aliquas invaserint, aliquas invadere pertentaverint: ipsorum jam clementiæ est consulere, ut ecclesia catholica, quæ eos religioso utero in Christo genuit, & fidei firmitate nutrivit, eorum etiam prospectione muniatur, ne temerarii homines [1] religiosis temporibus infirmos populos terrendo prævaleant, quoniam seducendo depravare non possunt. Nota est enim, & sæpe legibus conclamata circumcellionum, qui furunt, detestabilis manus, quæ etiam ipsorum religiosissimorum supra principum frequentibus sanctionibus condemnata est: adversus quorum furorem possimus non insolita, nec a scripturis sanctis aliena impetrare præsidia, quando apostolus Paulus, sicut in apostolorum actibus fidelibus notum est, factiosorum conspirationem militari etiam submovit auxilio. Sed nos illud poscimus, ut catholicis ecclesiarum ordinibus per civitates singulas, & vicinorum quorumque possessorum per diversa loca sine ulla dissimulatione tuitio præbeatur. Simul etiam petendum, ut [2] illam legem, quæ a religiosæ memoriæ eorum patre Theodosio de auri libris decem in ordinatores vel ordinatos hæreticos, seu etiam in possessores, ubi eorum congregatio deprehenditur, promulgata est, ita deinceps confirmari præcipiant, ut in eos valeat, contra quos propter eorum insidias catholici provocati contestationem deposuerint, ut hoc saltem terrore a schismatica vel hæretica pravitate desciscant, qui consideratione æterni supplicii emendari corrigique dissimulant. Petendum etiam, ut lex quæ hæreticis vel ex donationibus vel ex testamentis aliquid capiendi, vel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi vel sumendi jus adimat, qui pertinaciæ furore cæcati, in Donatistarum errore perseverare voluerint. Ceterum illis, qui consideratione unitatis & pacis se corrigere voluerint, absque interdicto hujus legis, capiendæ hæreditatis aditus pateat, si adhuc in errore hæretico constitutus aliquid ante donationis vel hæreditatis obvenit; his sane exceptis, qui lite pulsati putaverint ad catholicam transeundum: quia de talibus credibile est, non metu cœlestis judicii potius, quam terreni commodi aviditate unitatem catholicam præoptasse. Ad hæc autem omnia, præsidio opus est potestatum suarum quarumcumque provinciarum: sane pro ut litatibus ecclesiæ quidquid intellexerint prodesse, agendi & [3] im-

βαλον, καὶ ἡμερότητι χειτιανικῇ ἀναμφιβόλως ἔχον ἐπιδεῖξαι, εἴτι ποτ' ἀληθείας κατεῖχον, ὅπως ἐκ τούτου ἡ καθολικὴ ἐλλιμενότης, ἡ ἐκπαλαι τοῖς ἀνωτέρω διαλάμψασα χρόνοις, καὶ νῦν ὁμοίως διὰ τῆς ἀσεμείας καὶ μονοτονίας τῆς ἀτιλεγόντων ἐγνωρίζετο. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ θαρρεῖν συνείχοντο, χεδον ὑδὸν ἐτόλμησαν ἀποχείνασθαι. διὸ, ἐπειδὴ ἐπισκοπικὴ καὶ εἰρηνικὴ τάξις περὶ τὰς τοιάτας πεπλήρωται, κἀκεῖνοι τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνηθέντες ἀποχειθῆναι, εἰς ἀτόπους βίας μετεσχάφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς κληρικούς· ἵνα τὸ περὶ τῆς λαϊκῶν σιωπήσωμεν, ἐπιβυλαῖς συχεῖν. καί τινες δὲ ἔτι μᾶλλον ἐκκλησίας ἐπείβησαν, καὶ ἄλλαις ἐπελθεῖν ὁμοίως ἐπειράθησαν· τῆς αὐτῆς φιλανθρωπίας λοιπὸν ἐστὶ προνοήσασθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ τὰς θρησκευτικὰς ἐν Χειστῷ χθυήσασα γαστὶ, καὶ τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως ἐκθρέψασα, τῇ αὐτῆς ἔτι μᾶλλον προνοίᾳ ὀχυρωθῇ· μή ποτε προπετεῖς ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς ἀσεβῶν αὐτῆς χρόνων φόβῳ τινὶ τῆς ἀθλιῶν λοίβλω κατὰ δυνασθῶσιν· ἐπειδὴ ὑποπεσόντες τούτοις, ἀποφωλίσαι ὰ δύνανται. ἔγνωσαι γὰρ, καὶ πολλάκις τοῖς νόμοις ἐκβοᾶται τῆς παρασυναγόντων ἡ βδελυκτὴ πλῆθυς, [4] ποῖα διαπράττεται, ἄτινα καὶ πολλάκις τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν τῆς προλεχθέντων ἀσεβεστάτων αὐτοκρατόρων κατεδικάσθησαν. κατὰ ὃν τῆς ἐκείνων μανίας δυνάμεθα [5] συμμαχίας θείας τυχεῖν, ἐκ ἀήθους δὲ, ὐδὲ ἀλλοτρίας ἀπὸ τῆς ἁγίων γραφῶν, ὁπότων Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς τοῖς ἀληθιναῖς πράξεσι τῆς ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν σύμπνοιαν τῆς ἀτίκτων στρατιωτικῇ ἀπεκίνησε βοηθείᾳ. ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο αἰτῶμεν, ἵνα ταῖς καθολικαῖς τάξεσι τῆς ἐκκλησιῶν. ἀνὰ ἑκάστην πόλιν ἑκάστων κτήσεων, [6] ἀνυπερθέτως παραφυλακὴ παραχεθῇ. ἅμα καὶ τοῦτο δεῖ αἰτῆσαι, ὥστε τὸν νόμον τὸν ἐκπεθέντα παρὰ τοῦ τῆς ἀσεβοῦς μνήμης πατέρος αὐτῶν Θεοδοσίου, τὸν περὶ τῆς δέκα τοῦ χρυσίου λιβρῶν, τὸν κατὰ τῆς χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων αἱρετικῶν φυλάξωσιν, ἔτι μᾶλλον καὶ κατὰ τῆς κτητόρων τῆς παρ' οἷς ἡ ἐκείνων ἁιρεθῇ συναγωγή. εἰθ' ὅπως βεβαιωθῆναι τὸν τοιοῦτον νόμον κελεύσωσιν, ὡς ἰσχύειν κατὰ τόπων, ὧν διὰ τὰς ἐπιβυλὰς οἱ τῆς καθολικῆς προβαπόστολοι διαμαρτυρίαν ἀπέθεντο· ἵνα κἂν τούτῳ τῷ φόβῳ ἐκ τοῦ ποιεῖν σχίσματα καὶ ἀπὸ τῆς τῆς αἱρετικῶν φωλότητος παύσωνται. οἱ τῇ καταγνόσει τῆς αἰωνίας κολάσεως καθαρθῆναι καὶ διορθωθῆναι ὑπερτιθέμενοι. κἀκεῖνο ἔτι μᾶλλον αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα τῇ αὐτῶν ἀσεβείᾳ ὁ μέχει τοῦ παρόντος νόμος ἐπαναληφθείη, ὁ τῆς ἀχέρειαν τῆς αἱρετικῶν ἀφαιρούμενος τοῦ εἴτε [7] ἀπὸ χειροτονιῶν, εἴτε ἀπὸ διαθηκῶν τούτους δύνασθαι λαμβάνειν τί ποτε ἢ καταλιμπάνειν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τοῦ εἴτε καταλιμπάνειν τι * ἰδίᾳ πείσματος τυφλωθέντων, καὶ ἐν τῇ τῆς Δονατιστῶν πλάνῃ ἐμβυθεῖν βουλομένων. τοῖς δὲ τῇ καταγνόσει τῆς ενότητος καὶ εἰρήνης ἑαυτοὺς διορθώσασθαι βουλομένοις, [8] ὑπερκειμένου τοῦ τοιούτου νόμου, ἀνοιχθείη ἡ ἀκρόασις τῶν λαμ-

1 Græce, *religiosis eorum temporibus*. 2 Lex ea est XXI. *de Hæreticis* in Cod. Theodos. lata anno 391. quam memorat Augustinus lib. 1. contra epist. Parmen. cap. 12. Epist. 50. ad Bonifac. cap. 7. & alibi passim. Lex autem Honorii, nunc in plures discerpta leges extat in Cod. Theodos. lege 38. & 39. *de Hæreticis*: Item 3. 4. & 5. *Ne sanctum baptisma iteretur*, data anno 405. 3 Forte, *impetrandi*. 4 Legit Interpres Græcus; *quæ faciunt* pro *qui furunt*. 5 Hoc est, *divina auxilia consequi*: longe a mente Synodi, quæ imperialia ac militaria præsidia intelligit. 6 Legit imperite, *sine dilatione*, pro *sine dissimulatione*. 7 Legit imperitus interpres, *ex ordinationibus*, pro *ex donationibus*. 8 Legit imperitus interpres, *supra dicto hujus legis, capiendæ hæreditatis aditus pateat*. pro eo quod erat; *absque interdicto hujus legis capiendæ hæreditatis auditus pateat*.

λαμβάνειν κληρονομίαν· εἰ καὶ ἔτι τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν αἱρετικῶν πλάνῃ καθεστῶσι προσαρμόζει τί ποτε ἀπὸ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, ἐξηρημένων ἐκείνων δηλαδὴ, οἵτινες μετὰ τὸ εἰς δίκην ἀναχθῆναι ἐλογίσαντο ὀφείλειν πρὸς τὴν καθολικὴν μετελθεῖν. περὶ γὰρ τῶν τοιούτων πιστευτέον ἐστὶ, μὴ τῷ φόβῳ τῆς οὐρανίας κρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀπλησίᾳ τῆς γηΐνης λυσιτελείας, τὴν καθολικὴν ἑνότητα ἐπιποθῆσαι. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι, τῆς βοηθείας χρεία ἐστὶ τῶν δυναστειῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἰδίας· καὶ ἄλλο δὲ, εἴτι δήποτε κατανοήσουσι τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι λυσιτελοῦν, τοῦτο διαπράττεσθαι καὶ ἐξανύειν, αὐτεξούσιον ψηφιζόμεθα τοποτηρησίαν. κἀκεῖνο δὲ πρὸς τούτοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους βασιλέας καὶ τὰς ὑπερεχούσας ἀξίας ἀποσταλῶσι, δι' ὧν πληροφοροῦνται ὡς τῇ συναινέσει πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ εὐτυχέστατον κομιτᾶτον τοὺς τοποτηρητὰς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀποσταλέντας. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς αὐτοῖς γράμμασι πάντας ἡμᾶς ὑπογράψαι βραδύτατόν ἐστιν, ἵνα μὴ ταῖς ἑκάστου ἡμῶν ὑπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα φορτωθῶσιν, αἰτοῦμεν ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ἵνα ἐν τούτοις ἡ σὴ ἀγάπη ὑπογράψαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν. γράμματα ἔτι μὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως οὗ ὁ κύριος τοὺς τοποτηρητὰς ὑποστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἀξιώσῃ, παραφυλακὴν ἀνὰ τὰς τῶν πόλεων τάξεις καὶ κτήτορας τῶν χωρίων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπιμερίσοσιν. ἔτι μὴν δεῖ προσζεῦξαι καὶ περὶ τοῦ Αἰκυτίου, ἵνα ἡ ἀναίδεια αὐτοῦ ἐξωθηθῇ ἀπὸ τῶν διοικήσεων, ἃς ἐκ [1] τῶν φροντιστῶν τῆς ἐν Ἱππῶνι ἐκκλησίας ἱερατικῶν δικαίων πρὸς ἑαυτὸν διεκδικεῖ, καὶ γράμματα δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητὰς, πεμφθῆναι ὀφείλουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ, ὅπου ἐστὶν ὁ βασιλεύς. καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

A perandi liberam decernimus legationem. Illud præterea cunctis nobis placuit, ut literæ de cœtu nostro ad gloriosissimos imperatores & eminentissimas potestates dirigantur; quibus instruantur nostro omnium consensu ad beatissimum comitatum legatos a nobis esse directos. [2] Sed quia iisdem literis ab omnibus subscribi tardissimum est, ne singulorum subscriptionibus eædem epistolæ onerentur, petimus frater Aureli, ut iisdem tua caritas nostro omnium nomine subscribere dignetur: & subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis, huic decreto consensi, & subscripsi. Similiter & ceteri episcopi subscripserunt. Literæ etiam B ad judices mittendæ sunt, ut donec dominus legatos ad nos redire permittat, tuitiones per ordines civitatum, & possessores prædiorum ecclesiæ catholicæ impertiant. Adjungendum etiam de Equitio, ut improbitas ejus, qua sibi jus sacerdotum improbissime vindicat, ab Hipponensi Diaretorum diœcesi secundum statuta imperatorum repellatur. Literæ etiam ad episcopum Romanæ ecclesiæ commendatione legatorum mittendæ sunt, [3] vel ad alios, ubi fuerit imperator: & subscripserunt. Item Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi: similiter & ceteri episcopi subscripserunt. C

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὁρισθέντα ἡ βραχεῖα σαφηνίζει πρόσθεσις.

Ἐπὶ Στελίχωνος πάλιν καὶ Ἀνθεμίου τῶν λαμπροτάτων, τῇ πρὸ δεκάτῃ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος· τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο ἐξολοκλήρου οὐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ μᾶλλον τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα, ἤπερ τινὰ γενικὰ, ὡρίσθησαν, δι' ὧν βραχεῖα σύνεσις τῶν σπουδασμάτων τῆς αὐτῆς συνόδου διετυπώθη.

In hac synodo quæ statuta sunt, [4] *brevis declarat adnexus.*

[5] Stilicone II. & Anthemio viris clarissimis consulibus [6] x. Kalendas Septembris Carthagine in basilica regionis secundæ. [7] *Hujus concilii gesta ideo non ex integro descripsi, quoniam magis ea, quæ in tempore necessaria fuerunt, quam aliqua generalia, constituta sunt, sed ad instructionem studiosorum, ejusdem concilii brevem digessi.* E

1 *Curatorum* adhuc inepte legit interpres hoc loco pro *Diarrhytorum*. 2 Citat hunc locum Bonifacius Carthag. in Concil. anni 525. ex Concil. Carthag. IX. sub Aurelio. 3 Et ad alios. *Unde & Græce*, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. 4 Hoc est, *breviculus indiculus*. 5 Concilium Carthag. sub Aurelio X. Anno 405. 6 Qui dies Concilio præstitutus, in Concil. Hippon. 7 Sunt hæc verba Collectoris istorum Canonum.

A

[1] *Brevis cauſarum.* Τὸ βρέβιον τῆς κεφαλαίων.

XCIV.

υδ'.

Concilium Afric. c. 61.

Ut libera legatio ab omnibus provinciis ad concilium dirigatur. Ad Mixonium legati & literæ propter liberam dirigendam legationem deſtinari præceptæ ſunt: ut quia apud Carthaginem tantum unitas facta eſt, dentur etiam literæ ad judices, ut & aliis provinciis & civitatibus operam impendi jubeant unitati, ut gratiarum actiones de Carthaginenſi eccleſia pro univerſa Africa de excluſione Donatiſtarum cum epiſcoporum literis ad comitatum mittantur. Recitatæ ſunt [2] literæ papæ Innocentii: ut epiſcopi ad tranſmarina pergere facile non debeant; quod hoc ipſum epiſcoporum ſententiis confirmatur: ut propter gratiarum actionem, & excluſionem Donatiſtarum, duo clerici eccleſiæ Carthaginenſis ad comitatum mittantur.

Ἵνα ἐλεύθερα τοποτηρησία ἐκ πασῶν τῆς ἐπαρχιῶν εἰς τιμὴν συνόδου ἀποσταλῇ πρὸς Μιζόνιον. τοποτηρηταὶ καὶ γράμματα ἀποσταλῆναι παρηγγέλθησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλεύθεραν ἐκπέμψαι τοποτηρησίαν· ἵνα ἐπειδὴ ἐν Καρχηδόνι μόνον ἕνωσις ἐγένετο, πεμφθῶσι γράμματα πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες σπουδὴν ἐπιχορηγηθῆναι κελεύσωσι τῇ ἑνότητι, ἵνα ἐν Καρχηδόνι διχοστασίαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσης τῆς Ἀφρικῆς περὶ τοῦ ἀπελαθῆναι τοὺς Δονατισάς, μὴ γραμμάτων τῆς ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσι. γράμματα ἀνεγνώσθησαν Ἰννοκεντίου πάπα· ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχον πρὸς τὰ περαματικὰ ἀπιέναι μὴ δύνωνται. ὅπερ τοῦτο αὐτὸ ταῖς γνώμαις τῆς ἐπισκόπων βεβαιῶται. ἵνα διὰ τὴν διοχλῆναι τοὺς Δονατισάς, δύο κληρικοὶ τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσιν.

B

In hoc [3] concilio quædam de conſtitutis ſuperioribus corriguntur. Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῆς ἀνωτέρω θεσπισθέντων διορθοῦνται.

Concilium Carthaginenſe. ccccxx.

Glorioſiſſimis imperatoribus Honorio VIII. & Theodoſio II. Auguſtis conſulibus: Idib. [4] Juliis, Carthagine in baſilica regionis ſecundæ, cum Aurelius epiſcopus una cum epiſcopis ſuis conſediſſet, aſtantibus diaconis, ait: Quoniam conſtitutum fuerat in concilio Hipponenſi, ut ſingulis annis contraheretur concilium Africæ plenarium, non tantum hic apud Carthaginem, verumetiam per diverſas provincias ſuo ordine; & hoc reſervatum eſt, ut indiceremus aliquando in Numidia, aliquando in Bizacio: at hoc laborioſum omnibus fratribus viſum eſt.

C

Ἐπὶ τῆς συνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ἑβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, Αὐγούστων ὑπάτων πάλιν εἰδοῖς Ἰουλίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τιμὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος, Αὐρηλίου ἐπισκόπου ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ προκαθίσαντος, παρεσώντων τῆς διακόνων· ἐπειδὴ πάλαι ὡρίσθη εἰς τιμὴν ἐν Ἱππῶνι συνόδου, ὥστε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλήρη συνάγεσθαι σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς, μὴ μόνον ἐνταῦθα ἐν Καρχηδόνι, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς τάξει· καὶ τοῦτο δὲ ἐφυλάχθη, ὥστε μιμνήσειν ἡμᾶς εἰς τιμὴν Νουμιδίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Βυζάκιον, καὶ τοῦτο ἐπίσκοπον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε.

ιγδόν τῶν ἐ κηδόν cod.

D

Concilium univerſale non niſi neceſſitate faciendum. Σύνοδον μὴ γίνεσθαι κοινὴν καὶ ὁλοτελῆ, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης.

XCV.

υε'.

Concilium Milevit. II. cap. 9. Concilium Afric. c. 62.

Placuit ut non ſit ultra fatigandis fratribus anniverſaria neceſſitas, ſed quoties exegerit cauſa communis, id eſt totius Africæ, undecumque ad [5] hanc ſedem de hac re datæ literæ fuerint, congregandam eſſe ſynodum in ea provincia, ubi opportunitas perſuaſerit: cauſæ autem quæ communes non ſunt, in ſuis provinciis judicentur.

Ἤρεσεν, ὥστε μὴ εἶναι περαιτέρω ἐνιαυσίαν ἀνάγκην τῶν σωτείβεσθαι τοὺς ἀδελφούς· ἀλλ' ὁσάκις ἂν κοινὴ χρεία καλέσοι, τοῦτ' ἔστι πάσης τῆς Ἀφρικῆς, γραμμάτων διδομένων ὅθεν δήποτε πρὸς ταύτην τὴν καθέδραν, σύνοδον ὀφείλειν συνάγεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα ἡ χρεία καὶ ἐπιτηδειότης συνωθήσει· αἱ δὲ αἰτίαι μὴ ὅσαι κοιναὶ, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις κριθῶσιν.

Ἵνα

1 Hoc eſt, *Index Canonum, ſive ſtatutorum tituli duntaxat ſine canonibus.* 2 Non extant. Citat hunc locum Bonifacius Carthagin. in Conc. anni 525. ex Conc. X. ſub Aurelio. 3 Concilium Africæ plenarium Carthagine anni 407. ſub Aurelio XI. ut appellatur a Bonifacio Carthag. in Concil. anni 525. Ab Innocen. III. lib. 2. Myſt. Miſſæ cap. 27. *octavum Concilium Africanum* vocatur, quoniam octavum eſt Africæ plenarium, ut appellatur inferius, can. 97. & 117. Ab Auctore Micrologi cap. 5. *Octavum Africanæ provinciæ Concilium, cui ſanctus Auguſtinus, immo ducenti & XIV. ſancti Patres interfuerunt.*

4 MSS. *Junii*, & ex Can. 100. *Junii* reponi oportere manifeſtum eſt. 5 Scilicet Carthaginenſem. Ferrandus in Breviat. Canonum tit. 144. perperam hunc Canonem Concilio Antiocheno tribuit, pro Africano.

A

Γ'να αἱρετὸς δικασὰς μὴ ἐξὸν ἕῃ ἐκκαλεῖσθαι.

Ut ab electis judicibus provocare non liceat.

XCVI.

ϛ'.

Ε'ὰν δὲ γένηται ἔκκλητος, καὶ ἐπιλέξηται ὁ ἐκκαλεσάμενος δικασὰς, καὶ μεθ' ὧν ἐξεκαλέσατο, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων μηδενὶ ἐξέσω ἐκκαλεῖσθαι.

Si autem fuerit provocatum, eligat, qui provocaverit, judices, & cum eo & ille, contra quem provocaverit: ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare. Concilium Afric. c. 63.

Περὶ τοποτηρησιῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν.

De legationibus diversarum provinciarum.

Τοῦ δὲ καὶ τοποτηρησίαι διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθεῖσαι, χαρισάντως προσεδέχθησαν· τουτ' ἔστι τῆς Νουμιδίων, τῆς Βυζακηνῶν, τῆς Μαύρων Σιτιφενσίων, ὁμοίως δὲ καὶ Καισαρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ Τριπόλεως.

Cum universæ legationes diversarum provinciarum adlegarentur, gratissime acceptæ sunt, id est [3] Numidarum, Byzacenorum, Maurorum Sitiphensium, itemque Cæsariensium [4] & Tripolitanorum.

Περὶ ἐκβιβασῶν τῆς ἐκκλησίας.

De executoribus ecclesiæ.

Η'ρεσε πρὸς τούτοις, ὥστε ἐκβιβασὰς ἐν πᾶσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας χρειώδεσι πρέπει ἐπιλεγῆναι αἰτηθῆναι, οἵτινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμεληθήσονται ἐπαρχίαις.

[5] Placuit præterea ut executores in omnibus desideriis quæ habet ecclesia, quinque postulentur, qui in diversis provinciis impertiantur. Non extat in concil. Afric.

Γ'να ἀπὸ τῆς βασιλέων αἰτηθῆ σωηγόρων ἀντίληψις ὑπὲρ τῆς κεφαλαίων τῆς ἐκκλησίας.

Ut ab imperatoribus postuletur advocatorum defensio pro causis ecclesiæ.

C

XCVII.

ϛζ'.

Η'ρεσεν ἔτι μὴν, ἵνα ἐξ ὀνόματος πασῶν τῆς ἐπαρχιῶν οἱ προσηκόμενοι πρεσβεύσωσι, Βικέντιος καὶ Φορτυνατιανὸς, αἰτήσωσιν ἀπὸ τῆς ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν τοῖς κατισῆσαι ἐνδίκους σχολαστικὰς, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτούργημα τοῖς ἐνδίκοις πράγματα, ἐπιτήδευμα ἔχουσι· καὶ ἵνα ὡς ἔρεις τοῖς τῆς ἐπαρχίας οἱ αὐτοὶ οἱ τὴν ἐκδίκησιν τῆς ἐκκλησιῶν ἀναδεξάμενοι, δύνηθῶσιν ὑπὲρ τῆς τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὁσάκις ἀνάγκη ἀπαιτήσει, πρὸς τὸ ἀντισῆναι τοῖς ἀνακύπτουσι, καὶ ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ εἰς τὰ σήκρητα τῆς δικασηρίων εἰσίεναι.

Placuit etiam, ut petant ex nomine provinciarum omnium legati perrecturi, [6] Vincentius & Fortunatianus, a glorioſissimis imperatoribus, [7] ut dent facultatem defensores constituendi scholasticos, qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum, ut more [8] sacerdotum provinciæ iidem ipsi qui defensionem ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, [9] ingredi judicum secretaria. Concilium Afric. c. 64.

Περὶ τοῦ εἶναι ἐλευθέραν τὴν τοποτηρησίαν.

Ut sit legatio libera.

Η'ρεσεν, ὥστε αὐτεξούσιον τὴν τοποτηρησίαν ἔχειν τοὺς ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθέντας ἐπιλέκτους τοποτηρητάς.

Placuit ut legationem liberam habeant comitatum missi delecti legati.

Προμαρτυρία τῶν Μαυρειτανῶν ἱερέων περὶ Πεμόσου.

Protestatio Maurorum pontificum de Primoso.

Πρὸς ἐπὶ τούτοις δῆλον, ὅτι προμαρτυρομένους εἶναι γράμμασιν ἰδίοις τοὺς [1] Μαυρειτανοὺς καὶ Καισαρειανοὺς, Πεμόσιον διὰ τῶν ἐξεχόντων τῆς Θιγαβησίας πόλεως, [2] περὶ τοῦ συνελθεῖν, ἵνα κατὰ τὰς βασιλικὰς διατυπώσεις ὑπελῶς παράσχοι

Protestatos esse præterea Mauros Cæsarienses constat, Primosum per principales civitatis Thiganensis conventum [10] literis eorum fuisse, ut secundum [11] principalia scita, plenario concilio sui præsentiam faceret; & ut oportuit, requisitus Primosus, repertus

1 Hoc est *Mauritanos & Cæsarienses*, quasi Mauritania & Cæsariensis sint duæ provinciæ.
2 Quid istud est, *de conveniendo*.
3 In Græco *Numidiarum*. 4 MS. *sed &*. 5 Non extat in collectione Dionysii Exigui ms. Confer Canonem 123. 6 Vincentius Culusitanus, & Fortunatianus Siccensis. 7 Huic postulationi annuit Honorius Imp. lege lata post sex fere menses, quæ extat in Cod. Theodos. 38. *de Episcopis*, 17. Kalend. Decemb. anno 407.
8 Gentilium scilicet, qui defensores pariter seu Advocatos habuerunt. Vide leg. 47. *de decurionibus* in Cod. Theodos. 9 Vide leg. 7. de Denunciat. vel Edit. Rescripti in Cod. Theodos.
10 Græcus Interpres literas ab his scriptas ait, non quibus Primosum Mauri convenerint, sed quibus in Concilio protestati sint, cum ipsos coram interfuisse superius dictum sit. 11 Principalium civitatis Thigavensis, non *secundum imperiales constitutiones*, ut visum est Græco interpreti.

non eſt, ſicuti diaconi renunciaverunt. Sed quia propoſuerunt iidem Mauri, de plenario concilio oportere literas deſtinari ad venerabilem fratrem [1] ſenem Innocentium, has placuit mitti, ut agnoſcat requiſitum Primoſum in concilio, & minime fuiſſe repertum.

A τὴν ἑαυτῆς παρουσίαν· καὶ ὡς ἐχρῆν, ἀναζητηθεὶς ὁ αὐτὸς Πρίμοσος, οὐχ ὑρέθη, ὡς οἱ διάκονοι ἀνήγγειλαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠτήσαντο οἱ αὐτοὶ Μαῦροι ἐκ πάσης τῆς συνόδου ὀφείλειν γράμματα ἀποσταλῆναι τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ γέροντι Ἰννοκεντίῳ, ἤρεσε πεμφθῆναι, ἵνα γνῷ ζητηθέντα τὸν Πρίμοσον ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μηδαμῶς ὑρεθέντα.

De plebibus, quæ nunquam epiſcopos habuerunt.

XCVIII.

Concilium Afric. c. 65.

Placuit & illud, ut plebes, quæ nunquam habuerunt proprios epiſcopos, niſi ex concilio plenario uniuſcujuſque provinciæ, & primatis atque conſenſu ejus, ad cujus diœceſim eadem eccleſia pertinebat, decretum fuerit, minime accipiant.

B

Περὶ τῶν λαῶν τῶν μηδέποτε ἐπισκόπους ἐχηκότων.

ξή.

Ἤρεσε κἀκεῖνο, ἵνα οἱ ὄχλοι, οἱ μηδέποτε ἰδίους ἐχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μὴ ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἑκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτοθρόνου ψήφισμα γένηται, καὶ κατὰ συναίνεσιν ἐκείνου, ὅτινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθέστατο ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέξωνται.

De plebibus, vel diœceſibus ex Donatiſtis converſis.

XCIX.

Concilium Afric. c. 66.

Sane ut illæ plebes quæ converſæ ſunt a Donatiſtis, & habuerunt epiſcopos, ſine dubio, inconſulto concilio, habere mereantur: quæ autem plebes habuerunt epiſcopum, & eo defuncto voluerint non epiſcopum proprium habere, ſed ad alicujus epiſcopi diœceſim pertinere, non eis eſſe denegandum. Nec non & illud ſuggeſtum eſt, quod plebes ante [2] legem imperatorum de unitate latam, quicumque converterunt epiſcopi ad catholicam, ipſi eas obtinere debeant: verum a lege unitatis, & deinceps, oporteat univerſas eccleſias vindicare ſibi epiſcopos catholicos eorum locorum, ad quos loca ſub hæreticis pertinebant, vel converſorum ad catholicam, vel non converſorum hæreticorum, & diœceſes, & ſi qua forte ſunt inſtrumenta eccleſiæ, vel ad ejus jus pertinentia. Qui vero aliqua uſurpaverunt, poſt legem uſurpata [3] conventi reſtituant.

C

D

Περὶ τῶν λαῶν καὶ διοικήσεων τῶν ἀπὸ Δονατισῶν ἐπιστρεφόντων.

ξθ'.

Ἵνα δηλαδὴ ἐκείνων οἱ λαοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Δονατισῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐπισκόπους ἐχηκότες παρὰ γνώμην τῆς συνόδου, τούτους ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιωθῶσιν· οἵτινες δὲ λαοὶ ἐχήκασιν ἐπίσκοπον, καὶ τούτου τελευτήσαντος οὐκ ἠθέλησαν ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλου τινὸς ἐπισκόπου διοίκησιν [4] ἀναδραμεῖν ἀνήκειν, τοῦτο μὴ ὀφείλειν τούτοις ἀρνηθῆναι. ὃ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο ἀνηνέχθη, ὅτι οἱ ἐποίσκοποι οἱ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ περὶ συνότητος προκομιζομένου, [5] οἵτινες δήποτε πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψωσι τοὺς λαούς, οὓς εἶχον αὐτοί, τούτους κατέχειν ὀφείλωσι. μετὰ δὲ τὸν νόμον τῆς συνότητος καὶ ἐπέκεινα, χρὴ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς διοικήσεις αὐτῶν, καὶ ἐάν τινα τυχὸν ὦσι δικαιώματα τοῖς δικαίοις ἀνήκοντα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν διεκδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐν οἷς κατείχοντο παρὰ τῶν αἱρετικῶν, εἴτε ἐπιστρεφόντων λοιπὸν πρὸς τὴν καθολικήν, εἴτε μὴ ἐπιστρεφόντων. καὶ ἐὰν [6] τὴν αἴσθησιν ἐκ τούτων κατεχρήσαντο μετὰ τῶν βασιλικῶν νόμων, ὀφείλει ταῦτα ἀποκαθίσασθαι.

De ſuggeſtione Maurentii epiſcopi.

C.

Concilium Afric. c. 67.

Ad ſuggeſtionem vel poſtulationem epiſcopi Maurentii, cum lecta fuiſſet ſcheda, quam obtulit epiſcopus Placentinus, qui perſonam legati Numidarum geſtabat, ſententia ejuſdem Placentini recitata eſt in conſpectu epiſcoporum: & cum quærereη-

E

Περὶ τῆς ἀναφορᾶς Μαυρεντίου τοῦ ἐπισκόπου.

ρ.

Κατὰ τὴν ἀναφορὰν καὶ αἴτησιν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ χεδαρίου, ὅπερ προσήνεγκε Πλακέντιος ὁ ἐπίσκοπος, ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ τοποτηρητοῦ τῶν Νουμιδίων ἀναπληρῶν, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῶν

1 Primatem tunc Mautitaniæ Ceſarienſis. Zonaras de Innocentio Papa agi hoc loco falſo exiſtimavit.

2 Lex eſt 38. *de hæreticis* in Cod. Theodoſ. quam & Baronius retulit anno 405. n. 27. Citatur & in lege 2. *de Religione*: *Edictum quod de Unitate*, &c. Idatius in Faſtis: *Stilicone II. & Anthemio*; *His Coſſ. inter Catholicos & Donatiſtas Unitas facta*; hoc eſt, Unitatis edictum.

3 Hoc eſt, *rogati*, *moniti*, *requiſiti*. Græcus interpres legit imperite, *convenit*.

4 Ex his duabus vocibus alterutra ſuperflua eſt. 5 Legit interpres, *quicumque converterint ad Catholicam*, addiditque *plebes quas ipſi habebant*: contraria plane ſententia. Ait enim Synodus jus eſſe, ut qui ante legem de unitate latam finitimarum diœceſeon plebes converterunt, has ſemper ſub ſe habeant, etſi eſſent alterius diœceſeos ſub Epiſcopo Donatiſta. 6 Aurium vitio ſeripſit amanuenſis, ἐὰν τὴν αἴσθησιν, pro ἐάν τινές τισιν, ut eſt in Reg. Cod. In alio eſt Τιμάτιον. Zonaras in ſcholiis habet, μήτε καὶ τινες ἐκ τῆς διαθήκης, &c.

7 Reg. Cod. τῶν Νουμιδιανῶν.

τῆς

τ ἐπισκόπων· καὶ ζητηθέντων παρὰ τῶν θυρῶν τῶν λεγομένων παρεσάναι διακόνων, τοῦτ' ἔστι τ γερόντων τ ἀπὸ τ νέας Γερμανῆ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντων, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον ζητηθέντων. ἔκρινε διὰ τοῦτο ἡ ἁγία συνοδος, ὥστε γράμματα παρὰ τὸν αὐτὸν γέροντα Ξάνκτιππον ἐκπεμφθῆναι, διὰ τὸ γνῶναι, [1] ὅτι ἡ προαιρέσει τῆ μνημονευθέντος λαῦ ὕβρει ὑποπέπτωκεν ὁ ἐπίσκοπος. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐπειδήπερ ἐζητήθησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερμανῆ δεύτερον καὶ τρίτην, καὶ οὐχ εὑρέθησαν, οἷς οὐ παραγγελθὲν ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος παρὰ τὴν νῦν [2] ἐν τοῖς εἰδοῖς ἰουνίοις προσκωντὴν συνοδον ἀπαντῆσαι, [3] τ ὑπεύθυνα ἑαυτῆς ἅπαντες ἐφρόντισαν. καὶ διὰ τοῦτο κεῖται ἡ ὑμετέρα ἀγιωσύνη περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ἀναιτίως, μὴ συνεξιβλῶαί με τῆ ἐπιμονῆ τῆς ἐκείνων συκοφαντίας. ἡ ἁγία συνοδος ὥρισεν· ὀφείλει μὲν κατὰ τὴν ἱερατικὴν κρίσιν ἐκ τῆς συνόδου ταύτης κατὰ τῆς μονοτονέντων ψῆφον ἐκφέρεσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὴν δεῖ φυλάττειν ἐν ὅλοις τοῖς πράγμασιν, ὑπεχέθησαν γράμματα πρὸς τὸν γέροντα Ξάνκτιππον, ὅπως γνῶ κεῖτας ἐπιλεγέντας ἀπὸ τῆς συνόδου, τοὺς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως τελεσθῆσαι ἐν Θυβυρσικούνῃ τῇ πόλει, πρὸς τὸ ἁρμοδίαν τῆς πραγμάτων παραχεθῆναι διάγνωσιν. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν. κεῖτας αἰτῶ τὸν ἁγιώτατον Ξάνκτιππον, Αὐγεσῖνον τὸν ἁγιώτατον, Φλορεντῖνον, Θεάσιον, Σαμψύχιον, Σεκοῦνδον καὶ Ποσείδιον· τοῦτο ψηφισθῆναί μοι κελεύσατε· ἡ ἁγία συνοδος ἐπένευσε τοὺς αἰτηθέντας κεῖτας· τοὺς λοιποὺς δὲ ἀναγκαίους δικασὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ, αὐτοὺς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανῆ γέρουσιν ἐπιλέξασθαι ψηφίσεται ὁ γέρων Ξάνκτιππος.

A tur hi, quos adesse volut, a diaconis pro foribus, id est, [4] seniores a [5] Nova Germaniæ, ac minime invenirentur, secundo vel tertio requisiti: propterea censuit sanctum concilium, ut literæ ad eumdem senem Xantippum prærogentur, quo noverit voluntati plebis memoratæ nullo modo [6] injuriam episcopi succumbendum. Maurentius episcopus dixit: Quoniam requisiti sunt seniores a Nova Germaniæ secundo ac tertio, & non sunt inventi, quibus præceptum erat a primate, ut occurrerent ad venerabile concilium, [7] quod nunc agitur Idibus Juniis, sui absentiam procurarunt, idcirco decernat ex hac re aliquid sanctitas B vestra, ne sub molestia calumniæ ipsorum innocens videar laborare. Concilium sanctum statuit, debuisse quidem secundum censuram sacerdotalem ex hoc concilio adversus contumaces ferri sententiam: sed quia mansuetudo ecclesiastica servanda est in omnibus causis, [8] promissæ sunt literæ ad senem [9] Xantippum, ut noverit judices de concilio electos sine dilatione considerare debere in civitate Thubursicensi, ut negotio congruum adhibeatur examen. Maurentius episcopus dixit: Judices peto sanctum senem Xantippum, sanctum [10] Augustinum, Florentium, Theasium, Sampsychium, Secundum & Possidium; hos de- C cerni mihi jubeatis. Sanctum concilium concessit judices postulatos: reliquos autem judices ad complendum numerum necessarios, eligentibus ipsis senioribus a Nova Germaniæ, senex Xantippus [11] curavit decernere.

Περὶ τοῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ρώμης καὶ Αλεξανδρείας.

ρά.

Ηρεσεν ἔτι μηνί, ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τ Ρωμαϊκῆς καὶ Αλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν Ιννοκέντιον γραφῆναι, ὅπως ἑκατέρα ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρηνικῆ φυλάξωσιν, ὡς κύριος παραγγέλλει.

De pacificandis ecclesiis Romana & Alexandrina.

CI.

[12] Placuit etiam, ut de dissensione Romanæ atque Alexandrinæ ecclesiæ ad sanctum D papam Innocentium scribatur, quo utraque ecclesia intra se pacem, quam præcepit dominus, teneat. Concilium Afric. c. 68.

Περὶ τῆς τὰς ἄνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολυόντων, ἵνα οὕτως μείνωσιν.

ρβ'.

Ηρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐπισήμην, μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθεὶς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς καταλειφθεῖσα, ἑτέρῳ συζευχθῆ· ἀλλ' ἢ οὕτως μείνωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν· ὅπερ ἐὰν καταφρονήσωσι, πρὸς μετάνοιαν καταναγκασθῶσιν. ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτεθῆναι χρεὼν αἰτῆσαι.

De his qui uxores, aut quæ viros dimittunt, ut sic maneant.

CII.

Placuit, ut secundum evangelicam & apo- Concilium Milevit. II. cap. 7.
stolicam disciplinam, neque dimissus ab uxo- Concilium Afric. c. 69.
re, neque dimissa a marito, alteri conjun- Matth. 5.
gatur; sed ita maneant, aut sibimet recon- 1. Cor. 7.
cilientur: quod si contempserint, ad pœni- E tentiam redigantur. In qua causa legem [13] imperialem petendum est promulgari.

De

---

1 Hoc est, *quod voluntate plebis memoratæ nullo modo injuriæ Episcopus succubuit.*
2 Hic mensem omisit. 3 Græcus interpres legit imperite abstinentia, pro eo quod est in Latino *absentiam*.
4 *Seniores*, Majores. 5 Quæ & *Nova Germaniæ*. Ubi Græcus *interpres* posuit imperite; *νέας Γερμανοῦ*.
6 leg. *injuria*, vel *in injuriam*. 7 Mutatum diem X. Kal. sept. in diem Iduum Jun. ut eo die Concilium plenarium haberetur, hic locus significat. 8 MSS. *præmissæ* 9 MS. *Sanctyppum*. Ubique.
10 MS. *Agustinum*. 11 Leg. *curabit*, ut in Græco nunc recte. 12 Vide Palladium in vita Chrysostomi pag. 214. 13 Quæ non legitur tunc impetrata. Vide August. serm. 49. inter 50. homil.

De precibus ad altare dicendis.

CIII.

Concilium Afric. c. 79. [1] Placuit etiam hoc, ut preces quæ probatæ fuerint in concilio, ſive præfationes, ſive commendationes, ſeu manus impoſitiones, ab omnibus celebrentur, nec aliæ omnino contra fidem præferantur: ſed quæcumque a [2] prudentioribus fuerint collectæ, dicantur.

Περὶ τῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον ὀφειλόντων λέγεσθαι ἱκεσιῶν.

ργ'.

Ηρεσε καὶ τοῦτο, ὥστε τὰς κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ ἱκεσίας, εἴτε προοίμια, εἴτε παραθέσεις, εἴτε τὰς τῆς χειρὸς ἐπιθέσεις, ἀπὸ πάντων ἐπιτελεῖσθαι, καὶ παντελῶς ἄλλας κατὰ τῆς πίστεως μηδέποτε προσενεχθῆναι· ἀλλ' αἵ τινες δήποτε ἀπὸ τῶν συνετωτέρων συνήχθησαν, λεχθήσονται.

De his qui publicorum judiciorum cognitionem ab imperatore poposcerint,

CIV.

Concilium Afric. c. 93. Placuit, ut quicumque ab imperatore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore proprio privetur, ſi autem epiſcopale judicium ab imperatore poſtularit, nihil ei obſit.

Περὶ τῶν τὴν διάγνωσιν τῶν δημοσίων δικασηρίων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτούντων.

ρδ'.

Ηρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων δικασηρίων αἰτήσοι, τῆς ἰδίας τιμῆς στερηθείη· ἐὰν δὲ κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσοι, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσοι.

De his qui eum in Africa non communicant; voluerint trans mare ſubrepere.

CV.

Concilium Afric. c. 92. Quicumque autem non communicans in Africa, in tranſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam clericatus excipiat.

Περὶ τῶν ἐν Αφρικῇ μὴ κοινωνούντων, καὶ θελόντων πέραν τῆς θαλάσσης ὑποσυρῆναι.

ρε'.

Οσις δήποτε μὴ κοινωνῶν ἐν τῇ Αφρικῇ, εἰς τὰ περατικὰ πρὸς τὸ κοινωνεῖν ὑφερπύσει, τὴν ζημίαν τῆς κληρώσεως ἀναδέξεται.

Ut pergentes ad comitatum cauſam ſuam vel Carthaginenſi vel Romano pontifici inſinuare procurent.

CVI.

Concilium Afric. c. 93. Placuit, ut quicumque ad comitatum ire voluerit, in formata quæ ad urbis Romæ eccleſiam mittitur, intimetur, ut inde etiam ad comitatum formatam accipiat. Quod ſi accipiens ad Romam tantummodo formatam, & tacens neceſſitatem, qua ad comitatum illi pergendum eſt, voluerit ſtatim ad comitatum pergere, a communione removeatur. Quod ſi ibi Romæ ei repentina neceſſitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud epiſcopum urbis Romæ ipſam neceſſitatem, & de hoc reſcripta ejuſdem Romani epiſcopi perferat. Formatæ autem, quæ a primatibus vel a quibuſcumque epiſcopis clericis propriis dantur, habeant diem paſchæ: quod ſi adhuc ejuſdem anni paſchæ dies incertus eſt, ille præcedens adjungatur, quomodo ſolet poſt conſulatum in publicis geſtis adſcribi. Placuit & illud, ut adverſus Donatiſtas & paganos, vel eorum ſuperſtitiones, legati miſſi de hoc glorioſo concilio quidquid utile perviderint, de glorioſiſſimis principibus impetrent. Placuit etiam petitu omnium epiſcoporum, ut epiſtolis omnibus

Ινα οἱ ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πορευόμενοι, τὴν αἰτίαν ἑαυτῶν [3] καὶ τῷ ἐν Καρχηδόνι καὶ τῷ Ρωμαϊκῷ ἱερεῖ σπουδάσωσιν ἐμφανίσαι.

ρς'.

Ηρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε πρὸς τὸ κομιτᾶτον πορευθῆναι θελήσοι, ἐν τῇ ἀπολυτικῇ τῇ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Ρώμης πεμπομένῃ κατάδηλος γένηται, καὶ ἵνα ἐκεῖθεν ἔτι μὴν ἀπολυτικὴν λάβῃ ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον. διὸ ἐὰν ὁ λαβὼν ἀπολυτικὴν πρὸς τὴν Ρώμην μόνον, σιωπήσας τὴν ἀνάγκην, δι' ἣν εἰς τὸ κομιτᾶτον αὐτὸν χρὴ πορευθῆναι, θελήσῃ εὐθέως εἰς τὸ κομιτᾶτον βαδίσαι, ἀποκινηθῇ τῆς κοινωνίας. ἐὰν δὲ ἐκεῖσε ἐν τῇ Ρώμῃ αἰφνιδία ἀνάγκη ἀναφυῇ τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὸ κομιτᾶτον, ἐμφανίσῃ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, καὶ παρακομίσῃ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου· αἱ ἀπολυτικαὶ δὲ αἱ ἀπὸ τῶν πρωτευόντων ἢ τῶν οἱωνδήποτε ἐπισκόπων τοῖς ἰδίοις κληρικοῖς διδόμεναι, ἔχωσι τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα· ἐὰν δὲ ἀκμὴν ἡμέρα τοῦ πάσχα τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ κατάδηλος ἐξ ἔσιν, ἡ τοῦ προηγησαμένου προσζευχθείη, ὃν τρόπον εἴωθε μὴν τὴν ὑπατείαν γράφεσθαι ἐν τοῖς δημοσίοις πεπραγμένοις. ἤρεσε κἀκεῖνο, ὥστε κατὰ τῶν Δονατισῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, τοὺς πεμφθέντας τοποτηρητὰς ἐκ τῆς τιμίας ταύτης συνόδου, πᾶν ὁτιοῦν χρήσιμον συνιδόντας, ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων αἰτήσασθαι βασιλέων.

1 Citatur ab Innocentio III. loco antea adnotato: item ab auctore Micrologi cap. 5. ubi hunc canonem appellat *capitulum duodecimum*, quia in Milevitano II. ut nunc ſunt canones, duodecimus eſt.

2 MS. *cum prudentioribus fuerint collatæ.* 3 Hoc eſt, *& Carthaginenſi & Romano Pontifici.*

λέων. ἤρεσεν ἔτι μὴν τῇ αἰτήσει πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἵνα πάσαις ταῖς ὀφειλούσαις δοθῆναι ἐκ τῆς συνόδου ἐπισολαῖς ἡ σὴ ἁγιωσύνη μόνη ὑπογράψῃ. καὶ ὑπέγραψαν· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα.

A de concilio dandis sanctitas tua sola subscribat. Et subscripserunt. Aurelius episcopus Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & ceteri episcopi subscripserunt.

Σινόδου κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν.

[5] *Concilium contra paganos & hæreticos.*

Ἐπὶ Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καὶ δεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σηκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας.

Basso & Philippo viris clarissimis consulibus XVI. Kalendas Julias, Carthagine in secretario basilicæ Restitutæ. [6] *In hoc concilio legationem iterum susceptit Fortunatianus episcopus contra paganos & hæreticos.*

B

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξαντο Ρεστιτοῦτος καὶ Φλορέντιος οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καθ' ὃν Σεβῆρος καὶ Μακάριος ἀνῃρέθησαν· καὶ διὰ τὴν τούτων αἰτίαν Εὐόδιος, Θεάσιος καὶ Βίκτωρ οἱ ἐπίσκοποι [7] ἐσφάγισαν.

Item [7] *concilium contra paganos & hæreticos.*

Basso & Philippo viris clarissimis consulibus, tertio Idus Octobris, Carthagine in secretario Basilicæ Restitutæ. In hoc concilio susceperunt legationem Restitutus & Florentius episcopi, contra paganos & hæreticos, eo tempore quo Severus & Macarius occisi sunt, & propter eorum causam Evodius, Theasius & Victor episcopi [8] cæsi sunt.

Σινόδου περὶ διαγνώσεως ἐπισκόπων.

[9] *Concilium de cognitione episcopi.*

ρζ'.

CVII.

Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ζ΄ίτον, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἑπτακαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, εἰς Καρχηδόνα [3] ἐν τῇ Σεκούνδου ἐκκλησίᾳ. εἰς ταύτην τὴν σινόδον ἤρεσεν. ὥστε ἕνα ἐπίσκοπον μὴ ἐξουσίαν ἑαυτῷ διάγνωσιν. τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη, ἐπειδὴ ἐπιχωρίως καὶ οὐ κατὰ κοινὸν ἐπετελέσθη.

C

Gloriosissimis imperatoribus [10] Honorio VII. & Theodosio III. Augustis [2] consulibus XVII. Kalendas Julias, Carthagine in basilica regionis secundæ. In hoc concilio placuit, ut non sibi unus episcopus vindicet cognitionem. *Gesta hujus concilii ideo non descripsi, quoniam provinciale, non universale celebratum est.*

Concilium Afric. c. 74 a anno Chr. 407.

Σινόδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν.

Concilium contra Donatistas.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ ὄγδοον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τέταρτον, τῶν Αὐγούστων, πρὸ ὀκτωκαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν κλίματος [4] Σεκούνδης. ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἐδέξαντο κατὰ τῶν Δονατιστῶν Φλορέντιος, Ποσειδιος, Πραισίδιος, καὶ Βενάντιος, οἱ ἐπίσκοποι. ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ νόμος ἐδόθη, ἵνα ἐλευθέρα προαιρέσει ἕκαστος τῆς Χριστιανότητος τὴν [*] αὔξησιν ἀναδέξηται.

D

Post consulatum gloriosissimorum imperatorum Honorii VIII. & [11] Theodosii IV. Augustorum XVIII. Kalendas Julias, Carthagine in basilica regionis secundæ. In hoc concilio legationem susceperunt contra Donatistas Florentius, Possidius, Præsidius, & [b 12] Benenatus episcopi, eo tempore quo [13] lex data est, ut libera voluntate quis cultum Christianitatis exciperet.

Concilium Carthaginense sub Aurelio XIV.

Concilium Afric. c. 75 b Venantius

Σινόδου κατὰ τῆς αἱρέσεως Πελαγίου καὶ Κελεστίου.

Concilium contra hæresim Pelagii & [14] Cœlestii.

ρή.

CVIII.

Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον. καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, καλάνδαις Μαΐαις, εἰς Καρχηδόνα ἐν τῷ σηκρήτῳ τ Φάυ-

E

[15] Gloriosissimis imperatoribus Honorio XII. & Theodosio VIII. consulibus, Kal. Majas, Carthagine in secretario basilicæ Fau-

Concilium Carthaginense ccccxviii

1 Reliqua desunt in Græco. Interpres ex isto Concilio & subsequente, unum conflavit, non omnino male. 2 Hoc est, *mactati*, *interempti sunt*. Falso: nam Severus & Macarius occisi quidem: Evodius Uzalensis, Theasius Memblositanus, & Victor, non occisi, sed cæsi tantum: ut Augustinus eo verbo usus epist. 6. *Cæciderunt Judæi Paulum Apostolum & Græci pro Paulo Apostolo Sosthenem Judæum.* 3 Hoc est, *in Secundi Ecclesia*, imperite. 4 *Secunda* nomen esse proprium censuit Græcus interpres. 5 Concilium Carthag. sub Aurelio XII. an. 408. 6 Adnotatio *Dionysii* Exigui. Vide leg. 43. & 46. *de Hæreticis* in Cod. Theodos. anno 409. 7 Concilium Carthag. anni 408. veluti sessio altera Concilii sub Aurelio XII. 8 Hoc est, *male vexati*, *pessime verberati*. 9 Concilium Carthag. anni 409. sub Aurelio, XIII. 10 In Fastis est, *Honorio* VIII. 11 Fastorum ordo poscit ut legas Theodosii III. 12 Græce, *Venantius*, male. 13 Est ea lex in Collat. Carth. cap. IV. 14 MS. *Cœlestini*. 15 Concilium Africæ plenarium Carthagine, anni 418. Sub Aurelio XV. ut appellatur a Bonifacio Carthag. in Concil. anni 525. Ad hoc Concilium pertinent canones subsequentes usque ad 127. inclusive.

Fausti, cum Aurelius episcopus in universali concilio consedisset, adstantibus diaconis; placuit omnibus episcopis, quorum nomina, & subscriptiones inditæ sunt, in sancta synodo Carthaginensis ecclesiæ constitutis.

Ἁγ. ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου συμπάσῃ τῇ συνόδῳ προκαθίσαντος, παρεστώτων τῶν διακόνων, ἤρεσε πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, ἁγίᾳ συνόδῳ καθεσῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ὑπογραφαὶ ἐνετέθησαν.

Quod Adam non sit factus a Deo mortalis.

Ὅτι Ἀδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐγένετο.

CIX.

ρθ'.

Concilium Milevit. II. cap. 1. Concilium Afric. c. 76.

[1] Ut quicumque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.

Ἵνα ὅστις λέγῃ τὸν Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, θνητὸν γεγόμενον ἔτως, ὡς εἴτε ἁμαρτήσει, εἴτε μὴ ἁμαρτήσει, τεθνηξόμενον τῷ σώματι, τοῦτ' ἔστιν ἐξελεύσεσθαι ἐκ τοῦ σώματος, μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

Quod parvuli in peccatorum remissionem baptizentur.

Ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται.

CX.

ρί.

Concilium Milevit. II. cap. 1. Concilium Afric. c. 77.

[2] Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur; unde sit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est quod ait apostolus: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt:* nisi quemadmodum ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam parvuli qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. [3]

Rom. 5.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσισδήποτε τὰ μικρὰ νεογέννητα ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βαπτιζόμενα ἀρνεῖται, ἢ λέγει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἕλκειν προγονικῆς ἁμαρτίας τὸ ὀφεῖλον καθαρθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας (ὅθεν γίνεται ἀκόλουθον, ὅτι ἐν τούτοις ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος οὐκ ἀληθὴς, ἀλλὰ πλασὸς νοεῖται) ἀνάθεμα ἔστω· ἐπειδὴ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ· δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος· καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον· εἰ μὴ ὃν τρόπον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ πανταχοῦ διαχεχυμένη καὶ ἁπλωμένη, ἀεὶ νενόηκε. διὰ γὰρ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς πίστεως, καὶ οἱ μικροὶ ἔτι μηδὲν ἁμαρτημάτων εἰς ἑαυτοὺς ἔτι μὴν πλημμελεῖν δυνάμενοι, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς βαπτίζονται· ἵνα καθαρθῇ ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ εἵλκησαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας.

Quod gratia Dei non solum remissionem tribuit peccatorum, sed etiam præstat adjutorium, ne peccetur.

Ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν.

CXI.

ρια.

Concilium Milevit. II. cap. 3. Concilium Afric. c. 78.

Item placuit, ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificatur homo per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε εἰποιτιὼ χάειν τοῦ Θεοῦ, ἢ τινι δικαιοῦται διὰ Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, πρὸς μόνην ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἰσχύειν τῶν ἤδη πεπλημμεληκότων, καὶ μὴ παρέχειν ἔτι μὴν βοήθειαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Ὅτι

---

1 Hos octo Canones nemo diffitetur ab Augustino fuisse conditos.

2 Vide Augustinum serm. 7. de verbis Apost. cap. 6. & 7. & serm. 14. cap. 4.

3 Quidam pervetustus codex, inquit Surius, hoc loco hujusmodi caput insertum habebat: *Item placuit, ut si quis dicit, ideo dixisse Dominum*, In domo Patris mei mansiones multæ sunt; *& intelligatur, quia in regno cœlorum erat aliquis medius, aut ullus alicubi locus, ubi beate vivant parvuli, qui sine baptismo ex hac vita migrarunt, sine quo in regnum cœlorum, quod est vita æterna, intrare non possunt, anathema sit. Nam cum Dominus dicat;* Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum: *quis catholicus dubitet participem fore diaboli eum, qui cohæres esse non meruit Christi? Qui enim dextra caret, sinistram proculdubio partem incurret.* Verum hoc capitulum nec Dionysius in suam collectionem inseruit, nec Isidorus: nec a quoquam laudatur, qui Canones Africanos appellet. Quin etiam omisso hoc canone 110. qui secundus est Concilii Carthag., qui sequuntur canones tres, in Auctoritatibus de Gratia Dei, post epistolam Cælestini Papæ, tertius, quartus, & quintus, quo hic modo numerantur sub falso nomine Concilii Milevitani, appellantur. Indicari tamen videtur a Photio in Bibliotheca cod. 53. ab Augustino autem lib. 2. de anima & ejus origine cap. 12.

A

Οτιὴ χάεις τῦ Θεῦ ὰ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ κ) ἀγάπλω ἔτι μλὼ ἐμπνέει ἡμῖν, ἵνα ὃ ἐὰν ἐπιγνώσκωμεν, κ) πληρῶσαι ἰσχύσωμεν.

Quod gratia Chriſti non ſolum ſcientiam tribuit quid agamus, ſed etiam dilectionem nobis inſpirat, ut quod ſcimus, implere valeamus.

ριβ'.

Ομοίως, ὅσις δήποτε εἶπσι τλὼ αὐτλὼ χάειν τῦ Θεῦ τλὼ διὰ Ιησῦ Χεισῦ τῦ κυείυ ἡμῶν, εἰς τῦτο μόνον ἡμῖν βοηθεῖν, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, ὅτι δὶ αὐτῆς ἡμῖν ἀποκαλύπτεται κ) φανερῦται ἡ γνῶσις τῶν ἁμαρτημάτων, ὥσε γινώσκειν ἃ δεῖ ἐπιζητεῖν, κ) ἃ δεῖ ἐκκλίνειν· ὰ μλὼ δὶ αὐτῆς ἡμῖν παρέχεται, ἵνα ὅπερ γνῶμεν ποιητέον, κ) ποιῆσαι ἔτι μλὼ ἀγαπήσωμεν κ) ἰσχύσωμεν· ἀνάθεμα εἴη· τῦ γὰρ ἀποσόλυ λέγοντος, ὅτι ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ· ἀσεβὲς πάνυ ἐσὶ πισδεῦειν, πρὸς μλὼ τὸ φυσιῦν ἡμᾶς ἔχειν τλὼ χάειν τῦ Χεισῦ, πρὸς οἰκοδομεῖν μὴ ἔχειν· ὁπόταν ἑκάτερον δῶρόν ἐσι τοῦ Θεῦ, κ) τὸ εἰδέναι τί ποιεῖν δεῖ, κ) τὸ ἀγαπᾶν ὃ δεῖ ποιεῖν· ἵνα τῆς ἀγάπης οἰκοδομύσης, ἡ γνῶσις φυσιῦν μὴ δυνηθῇ. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῦ Θεῦ γέγραπται· ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν· ὕπως ἔτι μλὼ γέγραπται· ἡ ἀγάπη ἐκ τῦ Θεῦ ἐσιν.

CXII.

Item quiſquis dixerit: eamdem gratiam Dei per Jeſum Chriſtum dominum noſtrum, propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus, etiam facere diligamus, non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, agere valeamus; anathema ſit. Cum enim dicat apoſtolus: *Scientia inflat, caritas vero ædificat*, valde impium eſt, ut credamus ad eam quæ inflat, nos habere gratiam Chriſti, & ad eam quæ ædificat, non habere, cum ſit utrumque donum Dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus; ut ædificante caritate, ſcientia nos non poſſit inflare. Sicut autem de Deo ſcriptum eſt: *Qui docet hominem ſcientiam*; ita etiam ſcriptum eſt: *Caritas ex Deo eſt*.

Concilium Milevit. II. cap. 4. Concilium Afric. c. 79. 1. Cor. 8. Pſal. 93. v. 11. Joan. 4.

Οτι ἄνδ τῆς τῦ Θεῦ χάειτος ὐδὲν δωάμεδα πληρῶν.

Quod ſine Dei gratia nihil boni poſſimus implere.

ριγ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε εἶπσι, διὰ τῦτο τλὼ χάειν ἡμῖν τῆς δικαιοσύης δεδόσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τῦ αὐτεξυσίυ δωάμεδα, δ'χερεσέρως πληρῶμεν διὰ τῆς χάειτος· ὡσανεὶ κ) * ἡ χάεις μὴ ἐδίδοτο, ὐκ δ'χερῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ὐδωάμεδα κ) δίχα ἐκείνης ἔτι μλὼ πληρῶσαι τὰς θείας ἐντολάς· ἀνάθεμα εἴη. περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντολῶν ὁ κύειος ἐλάλει· ὅπε ὐκ εἶπεν, χωὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δώασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν, χωὶς ἐμῦ ὐ δύασθε ποιεῖν.

CXIII.

1 Item placuit, ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius poſſimus implere per gratiam; tamquam etſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata; anathema ſit. De fructibus enim mandatorum dominus loquebatur, ubi non ait, ſine me difficilius poteſtis facere; ſed ait, *ſine me nihil poteſtis facere*.

Concilium Milevit. II. cap. 5. Concilium Afric. c. 80. Joan. 15. 5.

Οτι ὐ μόνον τιπεινὴ, ἀλλὰ κ) ἀληδινὴ ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἐσὶν αὕτη· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν ὐκ ἔχομεν, ἑαυτὸς πλανῶμεν.

Quod non ſolum humilis, ſed & verax ſanctorum vox iſta eſt: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus.

ριδ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅπερ εἶπεν ὁ ἅγιος Ιωάννης ὁ ἀπόσολος· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν ὐκ ἔχομεν, ἑαυτὸς ἀπατῶμεν, κ) ἀλήδεια ὐκ ἡμῖν ὐκ ἔσιν· ὅσις δήποτε ὕτως παραληπτέον νομίσει, ὡς εἰπεῖν διὰ τιπεινοφροσύλω μὴ ὀφείλειν λέγεδαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, ὐχ ὅτι ἀληδῶς ὕτως ἐσὶν, ἀνάθεμα εἴη. ἐπακολυδεῖ γὰρ ὁ ἀπόσολος, κ) προσζδίγνυσιν ὕτως· ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πισὸς ἐσι κ) δίκαιος, ὅσις ἀφήσει ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, κ) καδαείσει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἔνδα πάνυ δεδήλωται τῦτο μὴ μόνον τιπεινοφρόνως, ἀλλ' ἔτι μλὼ ἀληδῶς λέγεδαι. ἠδύνατο γὰρ ὁ ἀπόσολος εἰπεῖν· ἐὰν εἴπωμεν, ὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτὸς ὑψῶμεν, κ) τιπεινοφροσύη ἐν ἡμῖν ὐκ ἔσι· πάνυ ἀπέδειξε τὸν λέγοντα

CXIV.

2 Item placuit, quod ait ſanctus Joannes apoſtolus: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: quiſquis ſic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia vere ita eſt, anathema ſit. Sequitur enim apoſtolus, & adjungit: *Si autem confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate*. Ubi ſatis apparet, hoc non tantum humiliter, ſed etiam veraciter doci. Poterat enim apoſtolus dicere; ſi dixerimus, non habemus peccatum, noſipſos extollimus, & humilitas in nobis non eſt: ſed cum ait, *noſipſos decepimus, & veritas in nobis non eſt*: ſatis oſtendit, eum qui

Concilium Milevit. II. cap. 6. Concilium Afric. c. 81. 1. Joan. 1.

1 Hæc totidem fere verbis Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Apoſt. cap. 12.
2 Deſumpta ſunt hæc ex Sermone 29. de verbis Apoſt. contra Pelag. cap. 2.

dixerit ſe non habere peccatum, non verum loqui, ſed falſum.

A ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν, ἀλλὰ ψεύδεσθαι.

Quod in oratione dominica ſancti pro ſe dicant: Dimitte nobis debita noſtra.

Ὅτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

CXV.

ριέ.

Concilium Milevit. II. cap. 7. Concilium Afric. c. 82.

Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione dominica ideo dicere ſanctos: *Dimitte nobis debita noſtra*; ut non pro ſeipſis hoc dicant, quia non eſt eis jam neceſſaria iſta petitio, ſed pro aliis qui ſunt in ſuo populo peccatores; & ideo non dicere unumquemque ſanctorum, dimitte debita mea, B ſed, *dimitte nobis debita noſtra*; ut hoc pro aliis potius, quam pro ſe juſtus petere intelligatur: anathema ſit. Sanctus enim & juſtus erat apoſtolus Jacobus, cum dicebat: *In multis enim offendimus omnes*. Nam quare additum eſt *omnes*, niſi ut iſta ſententia conveniret & pſalmo, ubi legitur: *Ne intres in judicium cum ſervo tuo, quoniam non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*: & in oratione ſapientiſſimi Salomonis: *Non eſt homo, qui non peccavit*: & in libro S. Job: *In manu omnis hominis ſignat, ut ſciat omnis homo infirmitatem ſuam.* Unde etiam Daniel ſanctus & juſtus cum in oratione pluraliter diceret, *peccavimus*, C *iniquitatem fecimus*, & cetera, quæ ibi veraciter & humiliter confitetur; ne putaretur, quemadmodum quidam ſentiunt, hoc non de ſuis, ſed de populi ſui potius dixiſſe peccatis, poſtea dixit: *cum orarem, & confiterer peccata mea & peccata populi mei domino Deo meo*: noluit dicere peccata noſtra, ſed peccata populi ſui dixit, & ſua: quoniam futuros iſtos, qui tam male intelligerent, tamquam propheta prævidit.

Jacob. 3.

Eccl. 7. 21. Job. 37. v. 7.

Daniel. 9.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε εἴποι, ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ τοῦτο λέγειν τοὺς ἁγίους· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ἐπ' ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἐπειδὴ αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἀναγκαία αὕτη ἡ αἴτησις, ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρτωλῶν· καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων, ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ' ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὡς ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν δίκαιον αἰτοῦντα νοεῖσθαι· ἀνάθεμα ἔστω. ἅγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν· ἐν πολλοῖς γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες. ἐπεὶ διὰ τί προσέθηκε τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἔννοια αὐτῆ ἁρμοσθῇ καὶ τῷ ψαλμῷ, ὅπου ἀναγινώσκεται. μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου· καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ἰὼβ τό· ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου σημαίνει, ὥστε εἰδέναι πάντα ἄνθρωπον τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ· ὅθεν ἔτι μᾶλλον ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος [2] Δανιὴλ ὁ προφήτης, πληθυντικῶς λέγων τὸ, ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθινῶς ὁμολογεῖ, ἵνα μὴ νομισθείη, ὡς τινες νοοῦσι, τοῦτο μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν, μὴ ταῦτα εἰπὼν· ὅτι ἐγὼ καὶ ἐξομολογοῦμαι τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου κυρίῳ τῷ Θεῷ μου· οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπε, καὶ ἑαυτοῦ· ἐπειδὴ μέλλοντας τούτους κακῶς νοεῖν ὡσανεὶ προεῖδον ὁ προφήτης.

Quod veraciter a ſanctis dicatur: Dimitte nobis debita noſtra.

D Ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τό· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

CXVI.

ριϛ'.

Concilium Milevit. II. cap 8. Concilium Afric. c. 83.

Item placuit, ut * quinque ipſa verba dominicæ orationis, ubi dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra*; ita volunt a ſanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema ſit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, ſed ipſi domino mentientem, qui labiis ſibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ ſibi dimittantur, debita non habere?

* quicumque.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς δεσποτικῆς εὐχῆς, ὅταν λέγωμεν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὕτως βέλονται ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεσθαι, ὡς ταπεινοφρόνως καὶ οὐκ ἀληθῶς ταῦτα λεχθῆναι, ἀνάθεμα ἔστω. τίς γὰρ ὑπενέγκοι τὸν εὐχόμενον μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ψευδόμενον, τὸν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ λέγοντα θέλειν * ἀφεθῆναι· τῇ δὲ καρδίᾳ λέγοντα, τὰς ὀφειλὰς ἀφεθῆναι ἁμαρτίας αὐτῷ, μὴ ἔχειν; * al. θέλειν.

E

De plebibus converſis a Donatiſtis.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων.

CXVII.

ριζ'.

Concilium Afric. c. 84.

Item placuit, quoniam quidem ante aliquot annos in eccleſia [1] plenario concilio conſtitutum eſt, ut quæcumque eccleſiæ in

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἐπειδὴ πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐν πιότῃ τῇ ἐκκλησίᾳ πεπληρωμένῃ τῇ συνόδῳ ᾠήθη, ἵνα οἱαδήποτε ἐκκλησίαι, ἐν διοικήσει καθε-

σῶ-

1 Anno 407. can. 99. hujus codicis. Ferrandus cap. 190. ex Conc. Carthag. tit. X. ut eſt reipſa decimus hic canon iſtius Concilii XVI. ſub Aurelio. 2 Cod. Reg. Δανιὴλ ἐν τῇ προσευχῇ αὐτοῦ.

σῶσαι, πρὸ τῆς νόμων τῆς περὶ τῶν Δονατισῶν συν- A
τεθέντων καθολικαὶ ἡμῶνται, ἐκείνοις τοῖς θρόνοις
ἀνήκωσιν, ὧν τινων διὰ τῆς ἐπισκόπων προξαπεί-
σαι τῇ καθολικῇ ἑνότητι ἐκοινώνησαν· μετὰ δὲ τὰς
νόμους οἱαδήποτε ἐκοινώνησαν, ἐκείνοις ἀνήκωσιν,
οἷς κατὰ ὅτε ἦσαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Δονάτου, καὶ ἐπειδὴ
πολλαὶ φιλονεικίαι ὕστερον μεταξὺ τῆς ἐπισκόπων πε-
ρὶ τῶν διοικήσεων ἀνεφύησαν καὶ ἀναφύονται, οἷς τότε
δὲ τελεία δοκεῖ ἡμέσθαι πρόνοια, νῦν ἐν ταύτῃ τῇ
ἁγίᾳ συνόδῳ ἤρεσεν, ἵνα ὁπουδήποτε καθολικὴ ἐγέ-
νετο, καὶ τὸ μέρος τοῦ Δονάτου, καὶ διαφόροις θρό-
νοις ἀνήκουσαι ἦσαν, ἐν οἱῳδήποτε καιρῷ ἕνωσις ἐκεῖ
ἐγένετο ἢ ἔσαι, εἴτε πρὸ τῶν νόμων, εἴτε μετὰ τοὺς
νόμους, ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ ἀνήκωσιν. ᾧ τινι ἡ ἔκπα- B
λαι ἐκεῖ ὑπάρξασα καθολικὴ ἀνῆκεν.

diœceſi conſtitutæ ante leges de Donatiſtis latas catholicæ factæ ſunt, ad eas cathedras pertineant, per quarum epiſcopos factum eſt, ut catholicæ unitati communicarent: poſt leges autem quæcumque communicaverint, illuc pertineant, quo pertinebant, cum eſſent in parte Donati. Sed quia multæ controverſiæ poſtea inter epiſcopos de diœceſibus ortæ ſunt, & oriuntur, quibus tunc minus videtur eſſe proſpectum; nunc iſto concilio ſancto placuit, ut ubicumque catholica fuit, & pars Donati, & ad diverſas cathedras pertinebant, quocumque tempore illic unitas facta eſt vel facta fuerit, ſive ante leges, ſive poſt leges, ad eam cathedram pertineant, ad quam catholica, quæ jam ibi fuerat, pertinebat.

Περὶ τοῦ, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μερίσονται τὰς διοι-
κήσεις οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μὲν οἱ καθολικοί,
τοῦτο δὲ οἱ ἐκ τοῦ Δονάτου ἐπιστρέψαντες.

De diœceſibus, qualiter eas dividant inter ſe epiſcopi tam catholici, quam qui ex Donati parte converſi ſunt.

ρκή.

Οὕτω δηλαδὴ, ἵνα εἴπερ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Δο-
νατισῶν πρὸς τὴν καθολικὴν σύνοδον ἐπέρεψαν,
ἔξισα πρὸς ἀλλήλους διέλωσι τὰς ὅπερ μερισκομένας
διοικήσεις, σύνθα ἦσαν ἀμφότερα τὰ μέρη· τοῦτ' ἔ-
στιν, ἵνα ἄλλοι τόποι πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἄλλοι πρὸς
ἐκεῖνον ἀνήκωσιν ὅπως, ἵνα ὁ παλαιότερος ἐν τῇ ἐπι- C
σκοπῇ μερίζῃ, καὶ ὁ ἥττων ἐπιλέγηται. εἰ δὲ τυχὸν
εἷς ἔσαι τόπος, προχωρήσῃ ᾧ τινι μᾶλλον γειτνιά-
ζειν δέρισκεται. ἐὰν δὲ ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις ἴσως
γειτνιάζῃ, ἐκείνῳ παραχωρηθῇ, ὃν τὸ πλῆθος ἐπι-
λέξηται. εἰ δὲ τυχὸν οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τὸν ἴ-
διον θελήσωσι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου μετα-
στρέψαντες τὸν ἴδιον, τῆς πλειόνων ἡ γνώμη προτι-
μηθῇ τῆς ὀλιγωτέρων, εἰ δὲ τὰ μέρη εἰσὶν ἴσα,
τῷ παλαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ καταλογισθείη. ἐὰν δὲ ὅ-
πως πλεῖσοι οἱ τόποι δέρεσθσιν, ἐν οἷς ἀμφότερα
τὰ μέρη εἰσὶν ὡς μὴ δύνασθαι ἐξ ἴσα μεμοθλῶσαι;
τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐτῶν τόπων ἀνίσως ὑπάρχοντος· πρὸ-
τον μεμοθῶσιν οἱ ἴσοι ἀριθμοὶ, καὶ τῷ ἀπομένοντι D
τόπῳ τοῦτο φυλαχθῇ, ὅπερ ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτε
περὶ τοῦ ἑνὸς ἐζητεῖτο τόπου.

CXVIII

1 Ita ſane, ut ſi epiſcopus ex Donatiſtis ad catholicam unitatem converſus eſt, æqualiter inter ſe dividant eas, quæ ſic fuerint inventæ, ubi ambæ partes fuerunt: id eſt, ut alia loca ad illum, alia ad illum pertineant; ita ut ille dividat, qui amplius temporis in epiſcopatu habet, & minor eligat. Quod ſi forte unus fuerit locus, ad eum pertineat cui vicinior invenitur. Quod ſi ambabus cathedris æqualiter vicinus eſt, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Quod ſi forte antiqui catholici ſuum epiſcopum voluerint, & illi ſuum, qui ex Donati parte converſi ſunt; plurimorum voluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales ſunt, majoris temporis epiſcopo deputetur. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerunt, ut non poſſint æqualiter dividi, velut ſi impari numero fuerint: diſtributis eis locis, qui parem habent numerum, quicumque locus remanſerit, hoc in eo ſervetur, quod ſuperius dictum eſt, cum de uno tractaretur loco.

Concilium Afric. c. 85.

Περὶ τοῦ, ἐάν τινα διοίκησιν ἐξ αἱρέσεως ἐλευθερώ-
σῃ ἐπίσκοπος, καὶ περὶ τειετίαν κατάσχῃ,
μηδενὶ ταύτην ἀναζητεῖν.

Ut ſi quam diœceſim epiſcopus, ab hæreſi liberans, triennio poſſederit, nullus eam repetat.

ριθ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις κατὰ τοὺς νόμους τόπον
τινὰ πρὸς τὴν καθολικὴν σύνοδον μετασρέψῃ, καὶ
τοῦτον ἐπὶ τειετίαν μηδενὸς ἀναζητοῦντος κατάσχοι,
τοῦ λοιποῦ παρ' αὐτοῦ μὴ ἀναζητηθῇ· ἐὰν μέντοι ἐν- E
τὸς τῆς αὐτῆς τειετίας ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος ὁ ὀφεί-
λων ἀναζητῆσαι, καὶ ἡσύχασεν. εἰ δὲ μὴ ἦν, μὴ
προκειματισθῇ ἐν τῇ μετεικι, ἀλλ' ὅτε ὁ χηρεύων
τόπος λάβῃ ἐπίσκοπον, ἐξὸν εἶη αὐτῷ ἀπ' αὐτῆς τῆς
ἡμέρας ἐντὸς τειετίας ἀναζητῆσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν
ἐπίσκοπος ἐκ τῶν τοῦ Δονάτου μερῶν πρὸς τὴν κα-
θολικὴν ἐπισρέψῃ, μὴ προκειματισθείη περὶ τοῦ
ἐκδεδομένου χρόνου, ἀλλ' ἐξ ἧς ἡμέρας ἐπέσρεψεν,

CXIX.

Item placuit, ut etiamſi quiſquam poſt leges aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, eumque per triennium nemine repetente retinuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipſum triennium fuit epiſcopus qui poſſet repetere, & tacuit, præjudicium patietur. Si autem non fuit, non præjudicetur matrici, ſed liceat, cum locus acceperit epiſcopum quem non habebat, ex ipſo die intra triennium repetere. Itemque ſi fuerit epiſcopus ad catholicam ex Donati parte converſus, non ei præjudicet præfinitum tempus, ſed ex quo die converſus eſt, habeat per triennium poteſtatem

Concilium Afric. c. 86.

1 Ferrandus cap. 191. ex Conc. Carthag. tit. XI. ut eſt reipſa undecimus hic canon iſtius Concilii [illegible]. ſub Aurelio.

repetendi loca, quæ ad ipſam pertinebant cathedram.

De his qui in plebes, quas ad ſe putant pertinere, inconventis his a quibus tenentur, irruerint.

CXX.

Concilium Milevitanum II. c. 22. Concilium Afric. c. 87.

[1] Item placuit, ut quicumque epiſcopi plebes, quas ad ſuam cathedram exiſtiment pertinere, non ita repetunt, ut cauſas ſuas epiſcopis judicantibus agant, ſed alio retinente irruerint, ſive volentibus, ſive nolentibus plebibus, cauſæ ſuæ detrimentum patiantur. Et quicumque jam hoc fecerunt, ſi nondum eſt inter epiſcopos finita contentio, ſed adhuc inde contendunt; ille inde diſcedat, quem conſtiterit prætermiſſis judiciis eccleſiaſticis irruiſſe. Nec ſibi quiſquam blandiantur, ſi a primate, ut retineat, literas impetrarit; ſed ſive habeat literas, ſive non habeat, conveniat eum qui tenet, & ejus literas accipiat, ut eum appareat pacifice tenuiſſe eccleſiam ad ſe pertinentem. Si autem ille aliquam quæſtionem retulerit, per epiſcopos judices cauſa finiatur, ſive quos eis primates dederint, ſive quos ipſi vicinos ex conſenſu delegerint.

Περὶ τῶν τοῖς λαοῖς, ὃς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνήκειν, ἐπιβαινόντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτὸς κατεχόντων.

ρκ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε ἐπίσκοποι τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσι τῷ θρόνῳ αὐτῶν ἀνήκειν, μὴ ὥστε ἀναζητῆσιν, ὥσε ἄλλων ἐπισκόπων κεκτημένων τὸ πράττειν, ἀλλ' ὑπὸ ἑτέρῳ κατεχομένοις ἐπέλθωσι τοῖς λαοῖς εἴτε θέλουσιν, εἴτε μὴ θέλωσι τὸ ἴδιόν πράγματος τλὴ ζημίαν ὑπομείνωσι. καὶ οἵτινες δήποτε τοῦτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων συνέλθοισις * ἐπερωτηθῇ, ἀλλ' ἀκμὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ φιλονεικῶσιν, ἐκεῖνος ἀποσῇ ἐκεῖθεν, περὶ οὗ δείχθείη, ὅτι παρεάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς δικασὰς, ἔφοδον ἐποίησεν. καὶ μὴ ἑαυτόν τις κολακέσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος γράμματι περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν· ἀλλ' εἴτε γράμματι ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθοι τῷ κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματι λάβοι· ὥσεφανίζηται τοῦτον εἰρηνικῶς τλὴ αὐτῷ ἀνήκουσαν κατοχεῖν ἐκκλησίαν. ἐὰν δὲ κἀκεῖνός τινα ζήτησιν ἀντεναγάγῃ, καὶ αὐτὴ περατωθῇ μετὰ ξὺ ἐπισκόπων κεκτημένων, εἴτε ὃς ὁ πρωτεύων αὐτοῖς δῷ, εἴτε ὃς γειτνιῶντες * κατὰ συναίνεσιν ἐπιλέξωνται.

De his qui plebes ad ſe pertinentes negligunt.

CXXI.

Concilium Milevit. II. c. 24. Concilium Afric. c. 88.

Item placuit, ut quicumque negligunt loca ad ſuam cathedram pertinentia, in catholicam unitatem lucrari, conveniantur a diligentibus vicinis epiſcopis, ut id agere non morentur. Quod ſi intra ſex menſes a die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipſum pertineant. Ita ſane, ut ſi ille ad quem pertinuiſſe videbantur, probare potuerit magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impune ibi ſint, & ſuam diligentiam fuiſſe præventam, ut eo modo ejus cura ſolicitior vitaretur: cum hoc judices epiſcopi cognoverint, ſuæ cathedræ loca reſtituant. Sane ſi epiſcopi, inter quos cauſa verſatur, diverſarum provinciarum ſunt, ille primas det judices, in cujus provincia eſt locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito vicinos judices elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut ſi tres elegerint, omnium ſententiam ſequantur, aut duorum.

Περὶ τῶν ἀμελούντων τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων λαῶν.

ρκά.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα οἵτινες δήποτε ἀμελῶσι τῶν τόπων τῶν ἀνηκόντων τῇ αὐτῶν καθέδρᾳ, πρὸς τούτους κερδᾶναι πρὸς τλὴ καθολικλὴ σύστητα, [2] ἐγκληθῶσιν ἀπὸ τῶν γειτνιώντων αὐτῆς ἐπιμελῶν ἐπισκόπων, περὶ τοῦ μὴ ἀναβάλλεσθαι τοῦτο πρᾶξαι. διὸ ἐὰν ὄντος προθεσμίας μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς περὶ τούτου συνελθόσεως μηδὲν ἀνύσωσι, τῷ δυναμένῳ λοιπὸν τούτους κερδᾶναι προσκυρωθῶσιν· ὅτως μήτοι ἵνα ἐὰν ἐκεῖνος πρὸς ὃν δείκνυται, ἀνήκῃ, ἢ τοιοῦτος ὀξεπίτηδες διά τινα οἰκονομίαν ἔδοξεν ἀμελεῖν, τοῦτο τῶν αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων, ὥσε ἀθορύβως αὐτὸς παραδέξασθαι· καὶ ὂν τοσούτῳ ἡ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἑτέρου προελήφθη, ἢ τινι εἰ κατεχρήσατο τοὺς αὐτοὺς αἱρετικοὺς πλέον ἐκάκιζεν· τούτου μετιξὺ ἐπισκόπων κεκτημένων διαγινωσκομένων, οἱ τόποι τῇ αὐτῇ καθέδρᾳ ἀποκατασταθῶσι· τῶν δὲ κεκτημένων ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ὄντων ἐπαρχιῶν, ἐκεῖνος ὁ πρωτεύων τὰς δικασὰς δώσει, ἔ τινος ὂν τῇ χώρᾳ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει τόπος, περὶ ἔ φιλονεικεῖται. ἐὰν δὲ κατὰ κοινλὼ συναίνεσιν γείτονας ἐπιλέξωνται κριτὰς, ἢ ἓς ἐπιλεγῇ, ἢ ἓξ· καὶ ἐὰν ἓξ ἐπιλέξωνται, καὶ ἀρεσθῶσι, ἢ τῇ τῶν ὅλων ψήφῳ ἐξακολουθήσωσιν, ἢ τῇ τῶν δύο.

Ὅτι

1 Ferrandus cap. 25. ex Conc. Carthag. tit. 12. Unde canones 118. & 119. in unum conflaſſe intelligitur: quod & inferius patebit. 2 Hoc eſt, *convocetur*, *evocetur*, minus recte.

A

Ὅτι οὐκ ὀφείλει τῶν ἐπιλεγομένων δικασῶν ἡ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι.

Quod electorum judicum sententia sperni non debeat,

ρκθ'.

Ἀπὸ δὲ τῶν δικασῶν τῶν κατὰ κοινὸν συναίνεσιν ἐπιλεχθέντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. ὅστις δὲ δήποτε ἀποδειχθείη ἕνεκα μονοτονίαν μὴ θέλειν τοῖς δικασταῖς πειθαρχῆσαι, τοῦτο γινώσκων ὁ τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματι, ὥστε μηδενὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἕως ἂν πειθαρχήσῃ.

CXXII.

A judicibus autem, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare. Et quisquis provocatus repertus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet. Concilium Milevit. II. cap. 24. Concilium Afric. c. 89.

Ὥστε τὸν καταφρονοῦντα τῆς ἰδίας διοικήσεως B ἐπίσκοπον χερεῖσθαι τῆς κοινωνίας.

Ut si episcopus negligat suam diœcesim, communione privetur.

ρκγ'.

Ἐὰν ἐν τοῖς μητρικοῖς, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις ἐπίσκοπος ἀμελὴς γένηται κατὰ τῆς αἱρετικῶν, ὑπομνησθείη ἀπὸ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ἐπιδειχθείη αὐτῷ ἡ ἰδία περιφρόνησις πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογίαν. ἐὰν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ, [1] ἐντὸς μηνῶν ἓξ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ διάγων, μὴ τῆς ὀφειλόντων πρὸς τὸν καθολικὸν ἐνότητα ἐπισταφῶσαι τὸν φροντίδα ποιήσηται· τῷ τοιούτῳ μὴ συγκοινωνηθῇ, ἕως ἂν τοῦτο πληρώσῃ· εἰ δὲ ὁ ἐπεξεργασὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ C ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

CXXIII.

Si in matricibus cathedris episcopus negligens fuerit adversus hæreticos, conveniatur a vicinis episcopis diligentibus, & ei sua negligentia demonstretur, ut se excusare non possit. Quod si ex die quo convenitur, intra sex menses, si in ejus provincia executio fuerit, & non eos ad unitatem catholicam convertendos curaverit; non ei communicetur, donec adimpleat. Si autem executor ad loca non venerit, non adscribatur episcopo. Concilium Milevit. II. cap. 25. Concilium Afric. c. 90.

Περὶ τῶν τοὺς Δονατισὰς κοινωνῆσαι ψευδομένων ἐπισκόπων.

De episcopis, qui Donatistas communicasse mentiti fuerint.

ρκδ'.

Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ τὸν τοιοῦτον ψευσάμενον περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν αὐτὸς κεκοινωνηκέναι, ὃς δείκνυται συνειδήσει αὐτὸν μὴ κοινωνῆσαι, καὶ τὸν ἐπισκοπὸν ἔτι μὴ ἀπολέσει.

CXXIV.

Si autem probatum fuerit, eum de communione illorum fuisse mentitum, dicendo eos communicasse, quos eo sciente non communicasse constiterit, etiam episcopatum amittat. Concilium Milevit. II. cap. 25. Concilium Afric. c. 91.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους. D

De presbyteris & clericis, ut non appellent nisi ad Africana concilia.

ρκε.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς ἔχουσιν αἰτίαις, ἐὰν περὶ τῆς ψήφου τὰς ἰδίας ἐπισκόπους μέμφωνται, οἱ γειτνιῶντες ἐπίσκοποι τούτων ἀκροάσωνται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων περατώσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν κατὰ συναίνεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι. ἐὰν δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰ μὴ πρὸς τὰς τῆς Ἀφρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τὰς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν· πρὸς δὲ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης ὁ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ἀπὸ μηδενὸς ἐν Ἀφρικῇ δεχθείη εἰς κοινωνίαν. E

CXXV.

Item placuit, ut presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores clerici, in causis quas habuerint, si de judiciis episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant, & inter eos quidquid est finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates provinciarum suarum: ad [transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in communionem suscipiatur. Concilium Milevit. II. cap. 22. Concilium Afric. c. 92.

Περὶ παρθένων μικρῶν ἔτι μὴ καλυπτέων.

De virginibus etiam minoribus velandis.

ρκς'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε τῶν ἐπισκόπων

CXXVI.

[2] Item placuit, ut quicumque episcoporum Concilium Milevit. II. cap. 26.

---

1 Hoc est, *intra sex menses in eadem provincia degens*, nullo bono sensu. 2 Ferrandus cap. 30. ex Conc. Carthag. tit. 18. quem hunc esse monuimus ad can. 120.

Concilium Afric. c. 93.

rum neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur; vel ſi etiam aliquo mortis periculoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur; aut exigentibus patentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, ſeu velavit intra viginti quinque annos ætatis, non ei obſit [1] concilium, quod de iſto annorum numero conſtitutum eſt.

A δι' ἀνάγκλω τῆς παρθενικῆς σωφροσώνης κινδυνώσης, ὅτε ἡ ἁρπαὴς δυνατὸς, ἢ ἅρπαξ τίς ἐστιν ἐν ὑποψία, ἢ ἔτι μὴν ὑπό τινος θανατηφόρα κινδωνίου αὐτὴ ἔσηται νυχθεῖσα, παρακαλέντων ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ὧν τῇ φροντίδι ἀνάκειται, ὅσα τὸ μὴ χωεὶς τὸ σχήματος τελειωθῶναι, καλύψη παρθένον, ἢ ἐκάλυψεν αὐτὸς χεῖρας ἐνιαυτῶν εἰκοσιπέντε, μηδὲν τὸν τοιοῦτον βλάψη ἡ περὶ πάτε τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνιαυτῶν κατισαθεῖσα σύνοδος.

Ne diutius epiſcopi teneantur in concilio, ternos ex ſe ſingularum provinciarum judices eligant.

Διὰ τὸ μὴ τὸς ἐπισκόπυς ἐπιπολὺ ἐν τῇ συνόδῳ κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ἐπιλέξωνται δικασάς.

B

CXXVII.

ρκζ'.

Concilium Milevit. II. c. 27. Concilium Afric. c. 94.

Item placuit, ne diutius univerſi epiſcopi, qui ad concilium congregati ſunt, tenerentur, ab univerſo concilio judices ternos de ſingulis provinciis eligi. Et electi ſunt de provincia Carthaginenſi, Vincentius, Fortunatianus & Clarus; de provincia Numidia, Alypius, [2] Auguſtinus & Reſtitutus: de provincia Byzacena, cum ſancto ſene Donatiano primate, Creſconius, Jocundus & Æmilianus: de Mauritania Sitiphenſi, Severianus, Aſiaticus & Donatus: de provincia Tripolitana, Plautius, qui ex more legatus unus eſt miſſus; qui omnes cum ſancto ſene Aurelio univerſa cognoſcant: a quo petiit univerſum concilium, ut cunctis ſive geſtis quæ confecta jam ſunt, ſeu epiſtolis ipſe ſubſcribat. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & ceteri ſubſcripſerunt.

Ὁμοίως ἤρεσε πάσῃ τῇ συνόδῳ, διὰ τὸ μὴ ἐπιπολὺ τὸς πρὸς τὴν σύοδον συναχθέντας ἐπισκόπους σύμπαντας κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ τρεῖς ἐπιλεγῆναι δικασάς. οἳ ἐπελέγησαν, ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι [8] ἐκκλησίας, Βικεντίος, Φορτουνατιανὸς, καὶ Κλάρος· ἐκ τῆς Νομιδικῆς ἐπαρχίας, Ἀλύπιος, Αὐγυστῖνος, καὶ Ῥεστιτύτος· ἐκ τῆς Βυζακλωῆς ἐπαρχίας, μετὰ τὸ ἁγιωτάτυ γέροντος Δοματιανοῦ τὸ πρωτόδοντος, Κρεσκώνιος, Ἰωκῦνδος, καὶ Αἰμιλιανός· ἐκ τῆς Μαυριτανίας Σιτιφολσης, Σεβηριανὸς, Ἀσιατικὸς, καὶ Δονᾶτος· ἐκ τῆς Τριπολιτανῆς ἐπαρχίας, Πλαύτιος, ὁ κατὰ τὸ ἔθος εἰς τοποτηρησίαν πεμφθείς· οἵτινες πάντες μετὰ τὸ ἁγιωτάτυ γέροντος Αὐρηλίυ σύμπαντα σκοπήσυσιν· ἀφ' ὃ ἠτησε σύμπασα ἡ σύνοδος, ἵνα πᾶσιν εἴτε πεπραγμένοις τοῖς ἤδη ἐκτελεσθεῖσιν, εἴτε ἐπιστολαῖς, αὐτὸς ὑπογράψῃ. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Item huic concilio interfuit eccleſiæ Romanæ legatio.

Πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παρῆν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἡ τοποτηρησία.

D

[3] Poſt conſulatum glorioſiſſimorum imperatorum Honorii XII. & Theodoſii VIII. Auguſtorum, III. Kalendas Junias Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ, cum Aurelius epiſcopus una cum Fauſtino eccleſiæ Potentinæ, provinciæ Italiæ Piceni, legato Romanæ eccleſiæ, Vincentio Culuſitano, Fortunatiano Neapolitano, Mariano Uzipparenſi, Adeodato Simidico, Pentadio Carpitano, [4] Rufiniano Muzucenſi, Prætextato Sicilibenſi, Quodvultdeo Vetenſi, Candido Abbiritano, Galloniano [5] Uticenſi, legatis provinciæ proconſularis: Alypio Thagaſtenſi, [6] Auguſtino Hipponenſium Regiorum & Poſſidio Calamenſi, legatis provinciæ Numidiæ: Maximiano Aquenſi, Jocundo Suffetulenſi, & Hilariano Horteocellorum, legatis provinciæ Byzacenæ: Novato Sitiphenſi, & Leone Moctenſi, legatis provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis, [7] Ninello Reſurrenſi, Laurentio Icoſitano, &

Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίυ τὸ δωδεκάτου, καὶ Θεοδοσίυ τὸ ὄγδοου, τῷ Αὐγύστων, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν Ἰανίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸν σήκρητον τῆς Ῥεστιτύτης ἐκκλησίας, Αὐρηλίυ τὸ ἐπισκόπυ ἅμα Φαυστίνῳ Πικενίυ τῆ Ποτεντίνης ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Βικεντίῳ Κυλυσιτάνῳ, Φορτυνατιάνῳ Νεαπολίτῃ, Μαριανῷ Οὐζιππαρενσιώτῃ, Ἀδεωδάτῳ Σιμηδικίτῃ, Πενταδίῳ, Καρπιτανῷ, Ῥεφιανῷ Μυζυκνσιανῷ, Πραιτεξτάτῳ Σικηλιβενσιώτῃ, Κυοδβυλτδέῳ Οὐτρενσιανῷ, Κανδίδῳ Ἀββιτανῷ, Γαλλωνίῳ Οὐτικενσιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς ἀνθυπατιανῆς χώρας. Ἀλυπίῳ Θαγαβενσινῷ, Αὐγυστίνῳ Ἱππονηρεγιανῷ, Ποσειδίῳ Καλαμβυσινῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Νομιδικῆς χώρας· Μαξιμιανῷ Ἀκυρεγβυσιώτῃ, Ἰωκύνδῳ Σεφφετυλενσιανῷ, Μαξιμιανῷ ἐκ τῆ αὐτῆ, καὶ Ἱλαριανῷ τῷ ἀπὸ Ὀρτεοκελίων, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Βυζακλωῆς χώρας· Νοβάτῳ Σιτι-

1 Carthag. III. cap. 4.

2 Dionyſius, *Auguſtinus*. 3 Concilium Carthaginenſe VII. anni 419. ſive, ut Cardinalibus Baronio ac Peronio viſum eſt, Actio altera concilii VI. plenarii ejuſdem anni, quod extat, initio hujus codicis Africani: priore Actione huc uſque perducta, in qua antiquiorum Africæ Synodorum canones retractati, contractique ſunt, prout viſum eſt. 4 MS. *Rufiano*. 5 in Græco, *Uticenſiota*. 6 MS. *Auguſtino*. 7 MS. *Nicello Ruſuccurrenſi*.

8 Dici potius ἐπαρχίας oportuit.

Σιτιφενσιώτῃ, καὶ Λέοντι Ὀπτενσιανῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Μαυριτανῶν χώρας τῆς Σιτιφένσης· Νινέλλῳ Ῥουσουρπενσιανῷ, Λαυρεντίῳ Ἰκοσιτανῷ, καὶ Νουμεριανῷ Ῥουσουγουνιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Καισαρειανῆς Μαυριτανῶν χώρας, ἐκ πάσης τῆς συνόδου κριταῖς ἐπιλεγεῖσι, παρεστώτων τῶν διακόνων, προκαθίσαντος· καί τινων ἐξανυσθέντων, πολλὼν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐξανυσθησομένοις παρέλκειν ὀδυρομένων, καὶ ὑποφέρειν μὴ δυναμένων, διὰ τὸ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπείγεσθαι ἐκκλησίας· ἤρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ὥστε, ἀπὸ πάντων ἐπιλεγῆναι ἐκ μιᾶς ἑκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὀφείλοντας ἀποκαθίσαι χάριν τοῦ τὰ λοιπὰ περατῶσαι. καὶ ἐγένετο, ὥστε παρεῖναι, ὧν ὑπογραφαὶ τὴν αὐτῶν παρουσίαν μαρτύρονται. B

A Numeriano Rusguniensi, legatis provinciæ Mauritaniæ Cæsariensis, ab universali concilio judicibus delectis, adstantibus diaconis, consedisset; & quibusdam peractis, multi episcopi ceterorum peragendorum moras se conquererentur sustinere non posse, & ad proprias ecclesias festinarent: placuit universo concilio, ut ab omnibus eligerentur de singulis quibusque provinciis, qui propter alia peragenda residerent. Et factum est ut hi adessent, quorum subscriptiones eos adfuisse testantur.

Ὅτι οἱ ἀπὸ κοινωνίας ὄντες, εἰς κατηγορίαν οὐκ ὀφείλουσι προσδεχθῆναι.

Quod excommunicati ad accusationem admitti non debeant.

ρκή.

Ἤρεσε τοίνυν πᾶσιν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνωτέροις τῶν συνόδων ψηφίσμασι περὶ προσώπων κληρικῶν τῶν μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδεχθῆναι, ὡρίσθη, καὶ οὐκ ἐπεξειργάσθη ποῖα, πρόσωπα μὴ προσδεχθῶσι· διὰ τοῦτο ὁρίζομεν τοῦτον ὀρθῶς πρὸς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, ὅστις μετὰ τὸ ἀπὸ κοινωνίας γενέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχει, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκὸς, ὁ κατηγορῆσαι βουλόμενος. C

CXXVIII.

Placuitque omnibus, quoniam superioribus conciliorum decretis de personis quæ admittendæ non sunt ad accusationem clericorum, jam constitutum est, & quæ personæ non admitterentur, non expressum est: idcirco definimus eum rite ad accusationem non admitti, qui posteaquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, sive sit clericus, sive laicus, accusare voluerit.

Concilium Carth. VII. cap. 1. Concilium Afric. c. 95. Carth. II. cap. 6. Carth. III. cap. 7. & 8.

Ὅτι δοῦλοι καὶ ἀπελεύθεροι, καὶ πάντα τὰ ἠτιμωμένα πρόσωπα, κατηγορεῖν οὐκ ὀφείλουσιν.

Quod servi & liberti, omnesque infames personæ non debeant accusare.

ρκθ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι, εἰς κατηγορίαν μὴ δεχθῶσι· καὶ πάντες, οὓς πρὸς κατηγορητέα ἐγκλήματα οἱ δημόσιοι νόμοι οὐ προσδέχονται· πάντες ἔτι μὴν οἱ τοῖς τῆς ἀτιμίας σπίλοις ἐῤῥαντισμένοι, τοῦτ' ἔστι μῖμοι, καὶ ὅσα ταῖς αἰσχρότησιν ὑποβέβληνται πρόσωπα· αἱρετικοὶ ἔτι μὴν, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε Ἰουδαῖοι· πλὴν ὅμως πᾶσιν οἷς ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀρνεῖται, ἐν ταῖς ἰδίαις αἰτίαις τὴν τοῦ κατηγορεῖν ἄδειαν μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι. D

CXXIX.

Item placuit, ut omnes servi, vel proprii liberti ad accusationem non admittantur; vel omnes, quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt: omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est histriones, ac turpitudinibus subjectæ personæ, hæretici etiam, sive pagani, seu Judæi, sed tamen omnibus, quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non neganda.

Concilium Carthag. VII. cap. 2. Concilium Afric. c. 96. Vide August. epist. 212.

Ἵνα ὁ περὶ ἑνὸς ἐγκλήματος ἀποδεῖξαι μὴ δυνάμενος, πρὸς ἕτερον μὴ εἰσδεχθῇ.

Ut qui unum crimen non probaverit, ad alterum admitti non debeat.

ρλ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσάκις δήποτε κληρικοῖς ἀπὸ κατηγόρων πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλωνται, καὶ * ἐὰν ἐξ αὐτῶν περὶ οὗ πρῶτον ἐπράχθη, ἀποδειχθήναι οὐκ ἠδυνήθη, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μὴ προσδεχθῶσιν. E

CXXX.

Item placuit, ut quotiescumque clericis ab accusatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex ipsis, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cetera jam non admittantur.

Concilium Carth. VII. cap. 3. Concilium Afric. c. 97.

Τίνας δεῖ προσδέχεσθαι εἰς μαρτυρίαν.

Qui ad testimonium admittendi sint.

ρλά.

Μάρτυρας δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, τοὺς μηδὲ πρὸς κατηγορίαν εἰσδεχθῆναι παραγγελθέντας, ἢ ἔτι μὴν οὓς αὐτὸς ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προσκομίσει. μαρτυρία δὲ ἐντὸς κείρας ἐνιαυτῶν δεκατεσσάρων μὴ προσδεχθείη.

CXXXI.

Testes autem ad testimnium non admittendos, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem intra annos XIV. ætatis suæ non admittantur.

Concilium Carth. VII. cap. 4. Concilium Afric. c. 98.

De

De episcopo, qui excommunicat eum, quem sibi soli crimen dicit esse confessum.

CXXXII.

Conc. Carth. VII. c. 5. Concilium Afric. c. 99.

Item placuit, ut si quando episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, & pœnitere noluerit; non putet ad injuriam suam episcopus pertinere, quod illi soli non creditur, [1] etsi scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare.

Ut non temere quemquam communione privet episcopus.

CXXXIII.

Conc. Carth. VII. c. 6. Concilium Afric. c. 99.

Quamdiu excommunicato non communicaverit suus episcopus, eidem episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caveat episcopus, ne dicat in quemquam, quod aliis documentis convincere non potest.

Conc. Afric. cap. 100.

Aurelius episcopus dixit: Juxta statuta totius concilii congregati, & meæ mediocritatis sententiam, placet facere rerum omnium conclusionem, universi titulum designati, & digesti hujus diei tractatum ecclesiæ gesta suscipiant: quæ vero adhuc expressa non sunt, die sequenti per fratres nostros Faustinum episcopum, Philippum & Asellum presbyteros, venerabili fratri & coepiscopo nostro Bonifacio rescribemus, & subscripserunt.

Aurelius episcopus his gestis statutorum apud nos habitis subscripsi.

[2] Valentinus primæ sedis episcopus provinciæ Numidiæ, his gestis subscripsi.

Faustinus episcopus ecclesiæ Potentinæ provinciæ Piceni, legatus ecclesiæ Romanæ, his gestis subscripsi.

Alypius episcopus Thagastensis, legatus provinciæ Numidiæ, his gestis subscripsi.

[3] Augustinus episcopus Hipponensis, legatus provinciæ Numidiæ, his gestis subscripsi,

Possidius episcopus Calamensis, legatus provinciæ Numidiæ, his gestis subscripsi.

Vincentius Culusitanus, his gestis subscripsi.

Fortunatianus Neapolitanus, his gestis subscripsi.

Pentadius Carpetanus, his gestis subscripsi.

[2] Maxentsis. Rufianus [2] Maxensis, his gestis subscripsi.

Περὶ ἐπισκόπου τοῦ ἀπὸ κοινωνίας ποιοῦντος τὸν αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαντα.

ρλβ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν ποτε ἐπίσκοπος λέγῃ τινὰ αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογεῖσαι, καὶ ἐκεῖνος ἀρνῆται, μὴ λογίσηται ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἰδίαν ὕβριν συντείνειν, ὅτι αὐτὸς μόνος ἀπιστεῖται, εἰ καὶ τῷ σκανδαλισμῷ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λέγει μὴ θέλειν ἑαυτὸν κοινωνεῖν τῷ ἀρνουμένῳ.

Ἵνα μὴ ὡς ἔτυχέ τινα κερδήσῃ τῆς κοινωνίας ὁ ἐπίσκοπος.

ρλγ'.

Ἐφ' ὅσον τῷ ἀφωρισμένῳ μὴ κοινωνεῖ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ἄλλοι μὴ συγκοινωνήσουσιν ἐπίσκοποι, ὥστε μᾶλλον παραφυλάττεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μὴ λέγειν κατά τινος, ὅπερ ἀποδείξαι μὴ ἐλέγξαι παρ' ἑτέροις.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· κατὰ τὰ ὁρισθέντα τῇ γνώμῃ πάσης τῆς συναθροισθείσης συνόδου καὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος, ἀρέσκει, πάντων τῶν πραγμάτων τὸ προδηλωθὲν ὁλοτελὲς τίτλον ποιῆσαι τὸ συμπέρασμα, καὶ τῇ συζητήσει τῆς διατυπώσεως τῆς παρούσης ἡμέρας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πεπραγμένα ἀναδέξωνται· ἅττινα δὲ ἀκμὴν οὐκ ἐπεξειργάσθησαν, τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ διὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν πρεσβυτέρων, τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ καὶ συνεπισκόπῳ ἡμῶν Βονιφατίῳ ἀντιγράψομεν. Καὶ ὑπέγραψαν.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τοῖς παροῦσι τὰ ὁρισθέντα πεπραγμένοις τοῖς παρ' ἡμῖν ἐχομένοις ὑπέγραψα.

Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος τῆς Νουμιδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας, ἐπαρχίας Πικηνῆς, τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ἀλύπιος ἐπίσκοπος Θαγαστένσης, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος Ἱππῶνος, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ποσσείδιος ἐπίσκοπος Καλαμῆνσις, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Βικεντίος Κελεσιτάνος, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Φορτουνατιανὸς Νεαπολίτης, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Πεντάδιος Καρπετανός, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα,

Ῥουφιανὸς Μαξεντσιανός, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Προι-

---

1 Hæc pars ultima canonis subsequenti canoni attexenda est, ut Hincmarus recte attexuit in opusc. de divort. Loth. & Tetb. tom. 1. pag. 572.

2 Non est iste in collectione mss. Dionysiana. 3 M. *Augustinus*. In epitome canonum Hadriani Papæ tit. 33. *Augustinus Episcopus Hipponis Regii, Legatus Concilii Numidiæ, hunc libellum pro me & eodem concilio subscripsi*. Sic etiam in Vatic. cod. legit MS. Ant. Cappellus lib. de Appellat.

Πραιτεξτᾶτος Σικηλιβένσης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Κουοδβουλτδέος Βερίσης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Κάνδιδος Γερμανίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Γαλλώνιος Οὐτικένσης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Μαξιμιανὸς Ακυρεγενσιώτης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ιουκῦνδος Σουφφετουλένσης, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Μαξιμιανὸς, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ιλαριανὸς Ορρεοκίλης, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς χώρας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Νοβᾶτος Σιτιφενσιώτης, τοποτηρητὴς τῆς βυζακηνῆς ἐπαρχίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Νίνελλος Ρουσουρρηανίτης, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Λαυρέντιος Ικοσιτανὸς, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Νουμεριανὸς Ρουσουγουριώτης, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Λέων ἀπὸ Μόκτης, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Αλλος Αέων, τῆς Σιτιφένσης ἐπαρχίας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι δεκαεπτὰ, ὁμοίως ὑπέγραψαν.

Φίλιππος πρεσβύτερος τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ἀφ' ἡμῶν ἀναγνωσθεῖσιν ὑπέγραψα.

Ασελλος πρεσβύτερος, τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψά, τοῖς δι' ἡμῶν ἀποσταλεῖσιν.

Ἠ ἀπὸ πάσης τῆς ἐν Αφρικῇ συνόδου πρὸς Βονηφάτιον τὸν τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστίνου ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ασέλλου [1] πρεσβυτέρου, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἀποσταλεῖσα ἐπιστολή.

ρλδ'.

Δεσπότῃ μακαριωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Βονηφατίῳ, Αὐρήλιος, Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγενόμενοι τὸν ἀριθμὸν δεκαεπτά. ἐκ πάσης τῆς ἐν Αφρικῇ συνόδου.

ΕΠΕΙΔΗ τῷ κυρίῳ ἤρεσεν, ἵνα περὶ ὧν ἅμα ἡμῖν διεπράξαντο οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ασελλος, μὴ τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀφ' οὗ πρὸς ἡμᾶς γράμμα-

Prætextatus Sicilibensis, his gestis subscripsi.

Quodvultdeus Verensis, his gestis subscripsi.

Candidus [a] Germaniæ, his gestis subscripsi.

Gallonius [2] Uticensis, his gestis subscripsi.

Maximianus Aquensis [b] his gestis subscripsi.

Jocundus Suffetulensis, legatus provinciæ Byzacenæ, his gestis subscripsi.

Maximus, legatus provinciæ Byzacenæ, his gestis subscripsi.

Hilarianus Horreocellensis, legatus provinciæ Byzacenæ, his gestis subscripsi.

Novatus Sitiphensis, legatus provinciæ ejusdem, his gestis subscripsi.

Ninellus [3] Rusurrianensis, legatus provinciæ Cæsariensis, his gestis subscripsi.

Laurentius Icositanus, legatus provinciæ Cæsariensis, his gestis subscripsi.

Numerianus Rusuguriensis, legatus provinciæ Cæsariensis, his gestis subscripsi.

Leo [4] Moctensis, legatus provinciæ Cæsariensis.

Alius Leo, legatus provinciæ Sitiphensis, his gestis subscripsi.

Et ceteri episcopi [5] CCXVII. subscripserunt.

Philippus presbyter, legatus ecclesiæ Romanæ, his gestis a nobis [6] recollectis subscripsi.

Asellus presbyter, legatus ecclesiæ Romanæ, his gestis subscripsi, quæ per nos directa sunt.

Incipit epistola ab omni concilio Africano ad Bonifacium urbis Romæ episcopum, per Faustinum episcopum, Philippum & Asellum presbyteros, legatos ecclesiæ Romanæ directa.

CXXXIV.

Domino beatissimo & honorabili fratri Bonifacio Aurelius, Valentinus primæ sedis provinciæ Numidiæ, & ceteri qui præsentes adfuimus, numero CCXVII. *ex omni concilio Africæ.*

QUONIAM Domino placuit, ut de his quæ nobiscum egerunt sancti fratres nostri, coepiscopus Faustinus, & compresbyteri Philippus & Asellus, non beatæ memoriæ [7] episcopo Zosimo, a quo ad nos mandata & literas attulerunt, sed tuæ veneratio-

Concilium Afric. c. 101.

[a] Abitinensis Germanicianorum.

[b] Aquensium Regiorum legatus provinciæ Byzacenæ.

1 Pro πρεσβυτέρων. 2 MS. al. *Utinensis*. 3 MS. *Rusuccurrianensis*. 4 al. MS. *Metensis*. al. *Montensis* 5 al. MS. CCXIV. 6 In Græco, *selectis*. 7 al. *Papæ Zozimo*.

ni, qui in ejus [1] locum es divinitus constitutus, humilitas noſtra reſcriberet, ea breviter inſinuare debemus, quæ utrorumque concordia terminata ſunt, non ea quæ prolixis geſtorum voluminibus continentur, in quibus, ſalva quidem caritate, non tamen ſine parvo altercationis labore demorati ſumus, ea geſtis [2] deliberantes, quæ nunc ad cauſam pertinent. Quamquam & ille, ſi adhuc eſſet in corpore, hoc acciperet gratius, quod videret pacatius terminatum, domine frater. Apiarius presbyter, de cujus & ordinatione, & excommunicatione & provocatione fuerat exortum non ſolum Siccenſi, verum etiam totius Africanæ eccleſiæ non leve ſcandalum, de omnibus [3] erratis ſuis veniam petens, communioni eſt reſtitutus. Prior autem coepiſcopus noſter Siccenſis Urbanus, quod in eo corrigendum viſum eſt, ſine ulla dubitatione correxit: quia vero paci & quieti eccleſiæ non tantum ad præſens, ſed etiam in poſterum proſpiciendum fuit; quoniam talia multa præceſſerant, ut vel ſimilia, vel etiam graviora deinceps præcaveri oporteret: placuit nobis, ut de Siccenſi eccleſia, retento ſcilicet honore gradus ſui, presbyter removeretur Apiarius, & accepto [a] epiſtolio, ubicumque alibi vellet & poſſet, presbyterii munere fungeretur. Quod eidem ipſi per literas proprias poſtulanti ſine difficultate conceſſimus. Sane priuſquam hæc cauſa iſto termino clauderetur, inter alia quæ diuturnis diſceptationibus verſabamus, quia ratio ipſa poſcebat ut apud acta eccleſiaſtica a fratribus noſtris Fauſtino coepiſcopo, & Philippo & Aſello compresbyteris quæreremus, ut promerent quidquid eis nobiſcum agendum fuiſſet injunctum, nonnulla quidem ſine ullo ſcripto proſecuti ſunt verbis: ſed cum id potius flagitaremus, quod in literis ferrent, commonitorium protulerunt, quod recitatum nobis, etiam geſtis quæ ſecum ad nos deferunt, eſt allegatum. In quo eis quatuor quædam nobiſcum gerenda mandata ſunt; unum de appellationibus epiſcoporum ad Romanæ eccleſiæ ſacerdotem; alterum, ne ad comitatum epiſcopi importune navigent; tertium de [4] tractandis presbyterorum & diaconorum cauſis apud finitimos epiſcopos, ſi a ſuis excommunicati perperam fuerint: quartum de Urbano epiſcopo excommunicando, vel etiam Romæ vocando, niſi ea quæ videbantur corrigenda, corrigeret. Quorum omnium de primo & tertio, id eſt, ut Romam liceat epiſcopis provocare, & ut clericorum cauſæ apud ſuarum provinciarum epiſcopos finiantur, jam priore anno etiam literis noſtris ad eumdem venerabilis memoriæ Zoſimum epiſcopum datis, inſinuare curavimus, ut ea ſervare ſine ulla ejus injuria pauliſper ſineremus, uſque ad inquiſitionem ſtatutorum concilii Nicæni. Et nunc de tua poſcimus ſanctitate, ut quemadmodum ea apud Nicæam a patribus acta vel conſtituta ſunt, ſic ea a nobis facias cuſtodiri, & ibi apud vos illa quæ in commonitorio attulerunt, facias exerceri: [5] id eſt: [b] Si epiſcopus accuſatus fuerit, & judicaverint congregati epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo de-

τα, καὶ ἁπλας ἤγαγον, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρα τιμιότητι εἰς τὸν ἐκείνῳ τόπον θεόθεν κατασταθείσῃ ἡ ἡμετέρα βραχύτης ἀντιγράψῃ, τὰ τῇ ἑκατέρων ἡμῶν ὁμονοίᾳ περατωθέντα ὀφείλομεν διὰ βραχέων ἐμφανῆ κατασῆσαι, ἃ μὴν τὰ τοῖς ἐκτεταμμένοις τῆς πεπραγμένων κυλίσμασι κατεχόμενα· ἐν οἷς σωζομένης μὲν τῆς ἀγάπης, ἃ χωρὶς δὲ μικρᾶς τῆς ἀμφισβητήσεως καμάτῳ παρειλκύσαμεν, σκεπτόμενοι τὰ εἰς τὸ πρᾶγμα σωτείνοντα, τοῖς πεπραγμένοις ἐνθεῖναι. καὶκεῖνος γὰρ, εἰ ἔτι ἦν ἐν τῷ σώματι τούτῳ, χαιρεσέρως ἐδέχετο, ὅπερ ἔβλεπεν εἰρηνικωτέρως περατωθέν, κύριε ἀδελφέ. Ἀπιάριος ὁ πρεσβύτερος, ἔ τινος καὶ περὶ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἀκοινωνησίας καὶ προκλήσεως ἀνέφυη ἃ μόνον τῇ ἐν Σίκῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐν πάσῃ τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ, ἃ μικρὸν σκάνδαλον, περὶ πάντων ὧν ἐπλανήθη, συγγνώμην αἰτήσας, τῇ κοινωνίᾳ ἀποκατέση. πρῶτος δὲ ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν Οὐρβανὸς ὁ τῆς Σίκης, ὅσον ἐπ' αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιβόλως διορθώσατο. ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας ἃ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔξῆς ἔδει πρόνοιαν ποιήσασθαι, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα προηγήσαντο, ὅπως ἀπὸ τῆς ὁμοίων ἢ καὶ βαρυτέρων τῆς μὴ ταῦτα προπαραφυλαξώμεθα· πρέσον ἡμῖν ἵνα ἐκ τῆς ἐν Σίκῃ ἐκκλησίας ἀποκινηθῇ ὁ πρεσβύτερος Ἀπιάριος, φυλαττομένης αὐτῷ δηλονότι τῆς τιμῆς τὸ βαθμὸ αὐτὸ. καὶ λαμβάνων ἐπιστολὴν, ὁπουδήποτε ἀλλαχῦ βουληθείη καὶ δωηθείη, τῷ καθήκοντι τὸ πρεσβυτερεῖο λειτουργήσῃ ὅπερ τῷ αὐτῷ Ἀπιαρίῳ δὲ οἰκείων γραμμάτων αἰτήσαντι χωρὶς τινος δυσχερείας συνεχωρήσαμεν. πρὸ τοῦ δὲ ἡ αἰτία αὕτη τῷ τοιούτῳ πέρατι παραδοθῇ. μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἅ τινα διιστέσι διαγνώσεσιν ἀνεσρέφομεν, αὐτὸ τὸ λόγον ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ζητῆσαι ἡμᾶς παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ συνεπισκόπου, καὶ Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν συμπρεσβυτέρων, ἵνα προσενέγκωσιν εἴτι δήποτε ἐπ' αὐτοῖς ἅμα ἡμῖν πρακτέον ἐπέταξε, τινὰ μὴ ἀγράφως διὰ λόγων ἐπεξεργάσαντο· ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων ὅπερ ἐπεφέροντο ἔγγραφον κομμονιτώριον, τοῦτο προήγαγον· ὅπερ ἀναγνωσθὲν παρ' ἡμῶν, τοῖς πεπραγμένοις ἔτι μᾶλλον ἐνετύγχανε, τοῖς καὶ πρὸς ἡμᾶς δι' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος φερομένοις· ἐν ᾧ τέσσαρα αὐτοῖς τινα ἅμα ἡμῖν πρατέα ἐνετύλησαν. ἐν περὶ ἐγκλήτων ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἱερέα· δεύτερον, ἵνα ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχε μὴ πλέωσιν· τρίτον, περὶ τοῦ, τὰς αἰτίας τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ζητεῖσθαι παρὰ τοῖς ὁμόροις ἐπισκόποις ἐὰν ἐκ τῆς ἰδίων ἀπὸ κοινωνίας προπεπτώκωσι· τέταρτον, περὶ Οὐρβανοῦ τοῦ ἐπισκόπου ἀποκοινωνητέου, ἢ ἔτι μὲν ἐν Ῥώμῃ κλητέου, εἰ μὲν τὰ ὀφείλοντα διορθωθῆναι, διορθώσηται. ἐξ ὧν πάντων περὶ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου, τοῦτ' ἔστιν ἵνα ἔξεστιν εἰς Ῥώμην τοῖς ἐπισκόποις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ ὅτι τῆς κλεικῶν αἱ αἰτίαι παρὰ τοῖς τῆς ἐπαρχίων αὐτοῖς ἐπισκόποις περατῆσθαι, ἤδη ἐν τῷ προλαβόντι ἐνιαυτῷ γράμμασιν ἔτι μὲν ἡμετέροις πεμφθεῖσι τῷ αὐτῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ ἐσπουδάσαμεν ἐμφανίσαι, ἵνα ταῦτα χωρίς τινος ὕβρεως αὐτοῦ πρὸς ὀλίγον φυλάξωμεν, ἕως ἃ ζήτησις γένηται τῆς ὅρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. καὶ νῦν δὲ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτούμεθα ἁγιωσύνης, ἵνα ὃν τρόπον ταῦτα τὰ ἐν Νικαίᾳ

a apoſtolio.

b Can. quintus conc. Sard.

1 loco, 2 al. *delibantes*. 3 al. *erroribus*. 4 MS. *retractandis*. 5 id. *ipsud: si.*

καὶ ἀπὸ τῆς πατέρων ἐπράχθησαν καὶ ᾠήθησαν, ὥστε αὐτὰ παρ' ἡμῶν φυλαχθῆναι ποιήσης, καὶ αὐτοῖς παρ' ὑμῖν τὸ ἐν τῷ αὐτῷ κείμενα κομμονιτωρίῳ γυμναοθῆναι ποιήσης· τοῦτ' ἔστιν, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ οἱ συνελθόντες* ἐπισκόπῳ τῆς αὐτῆ ἐπαρχίας κρίνωσι, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτόν. ὅταν δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι, καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καταφύγῃ· ἐὰν συνίδῃ αὐτὸν ἀκουσθῆναι, καὶ δίκαιον λογίσηται, ὥστε ἀνεγχθῆναι τὸ κρίσιν, γράψαι καταξιώσῃ τοῖς ἐν τῇ ὁμόρῳ καὶ ἐγγιζούσῃ ἐπαρχίᾳ καθεσῶσιν ἐπισκόποις, ἵνα αὐτοὶ πάντα ἐπιμελῶς ἀναζητήσωσι. καὶ κατὰ τὸ πίστιν τῆς ἀληθείας περατώσωσιν. ἐὰν δὲ ὁ παρακαλῶν τὸ αἰτίαν αὐτοῦ ἄνωθεν ἀκουσθῆναι, ἰδίᾳ ἱκεσίᾳ κινήσῃ τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τοῦ ἰδικοῦ αὐτοῦ πλήρους πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦτ' ἔστι τοῦ ἐπισκόπου, τί βουληθῇ καὶ τί κρίνῃ. καὶ ἐὰν ψηφίσηται τοὺς ὀφείλοντας μὴ δεῖν ἐπισκόπων παρόντας κρῖναι, ἔχοντας τὸ αὐθεντίαν αὐτοῦ ἐξ ὧν ἀπεστάλησαν, ἔσται ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ. ἐὰν δὲ καὶ πισθῇ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους πρὸς τὸ περατῶσαι τὰ τοῦ πράγματος, ποιήσῃ ὅπερ τῷ σοφωτάτῳ αὐτοῦ συνείδη βουλήματι. ὁμοίως περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐάν τις ἐπίσκοπος ὀργίλος· ὅπερ εἶναι οὐκ ὀφείλει· τυχέως ἢ ἔκ τινος κινηθῇ κατὰ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἰδίου, καὶ θελήσει τοῦτον ἐκ τῆς ἰδίας ἐξορίσαι ἐκκλησίας. πρόνοητέον ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀδίκως καταδικασθῇ ἢ ἀποστέρηται τὸ κοινωνίαν. καὶ ἐχέτω ὁ ἐκβληθεὶς ἐξουσίαν προσελθεῖν τοῖς ὁμορῶσι, καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ ἀκουσθῇ καὶ ἐπιμελέστερον ζητηθῇ· ὅτι οὐκ ὀφείλει παρακαλοῦντι αὐτῷ ἡ ἀκρόασις ἀρνηθῆναι. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν, ἀνεξικάκως καταδέχηται τὸ τοῦ πράγματος ἐξετασθῆναι, ἵνα ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἡ γνώμη αὐτοῦ. τοῦτο δηλονότι ἕως τῆς παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων ἐξέμπλων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τῶν πεπραγμένων ἐνεβλήθησαν, ἅτινα, ἐὰν ἐκεῖ ὃν τρόπον ἐν αὐτῷ τῷ κομμονιτωρίῳ περιέχοντα, τῷ ἡμῖν διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἀδελφῶν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐμφανισθέντι, καὶ παρ' ὑμῖν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Γαλλίᾳ φυλάττηται, ὡδαμῶς ἐν ἡμεῖς τῶν τοιούτων μεμνῆσθαι βουλόμεθα· ἢ οὐχ ὑποφέρειν ἐπιγόμεθα, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι βοηθοῦντος τοῦ ἐλέους κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῆς σῆς ἁγιωσύνης προεσώσης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐκέτι λοιπὸν ὑπομενοῦμεν τὸν τύφον τοῦτον· φυλαχθῶσι δὲ περὶ ἡμᾶς ἅτινα καὶ μὴ λαλούντων ἡμῶν ὀφείλουσι φυλαχθῆναι ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, ἅπερ κατὰ τὸ σοφίαν καὶ διηνεκῶς, ὡς σοι ὁ ὕψιστος ἐδωρήσατο, καὶ αὐτὸς ἔτι μᾶλλον συνορᾶς ὀφείλειν φυλαχθῆναι, ἐὰν τυχὸν ἀλλοίως ἔχωσιν οἱ κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. ἡμεῖς γὰρ πλείστοις ἐντυγχάνοντες βιβλίοις, ὡδαμῶς ἀνέγνωμεν εἰς τὸ ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν Ῥωμαϊκοῖς βιβλίοις, οὐ δύνον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτωρίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν. ὅμως, ἐπειδὴ ἐνταῦθα εἰς ὧδε βιβλίου Γραικοῦ τοῦτο εὑρεῖν ἠδυνήθημεν, ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, οἷς λέγοντι τὸ αὐτὸ ψηφίσματι δύνασθαι τὰ αὐθεντικὰ ἔτι μᾶλλον εὑρεθῆναι, ἡμῖν προσενεχθῆναι μᾶλλον ποθοῦμεν. διὸ καὶ τῷ σῷ σεβασμιότητι δυσωποῦμεν, ἵνα γράψαι καὶ αὐτὸς ἔτι μᾶλλον κατεξιώσῃς πρὸς τοὺς ἐκείνων τῶν μερῶν ἱερεῖς, τοῦτ' ἔστι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκ-

jecerint eum, & appellasse videatur, & confugerit ad beatissimum ecclesiæ Romanæ episcopum, & voluerit audiri, & justum putaverit ut renovetur examen; scribere his episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia sunt, ut ipsi clementer omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut e latere suo presbyterum mittat: erit in potestate episcopi quid velit, & quid æstimet. Et si decreverit, mittendos esse qui præsentes cum episcopis judicent, habentes auctoritatem ejus a quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos, ut negotio terminum imponant, faciat quod sapientissimo suo consilio judicaverit. Item de presbyteris & diaconis. Si episcopus quis iracundus (quod esse non debet) cito aut aspere commoveatur adversus presbyterum sive diaconum suum, & exterminare eum ecclesia voluerit, providendum est; ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et habeat potestatem ejectus ut finitimos interpellet, & causa ejus audiatur, & diligentius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti: & ille episcopus qui aut juste aut injuste eum rejecit, patienter accipiat, ut negotia discutiantur, ut aut probetur ejus, aut emendetur sententia. Hæc utique usque ad adventum verissimorum exemplariorum Nicæni concilii, inserta gestis sunt: quæ si ibi, quemadmodum ipso quod apud nos fratres ex apostolica sede directi commonitorio allegaverunt, continentur, eoque ordine, vel apud vos in Italia custodiuntur, nullo modo nos talia, qualia commemorare jam nolumus, vel tolerare cogemur: sed credimus adjuvante misericordia domini Dei nostri, quod tua sanctitate Romanæ Ecclesiæ præsidente, non sumus jam istum typhum passuri. Et servabuntur erga nos, quæ nobis etiam non [2] differentibus custodiri debeant cum fraterna caritate, quæ secundum sapientiam atque justitiam, quam tibi donavit altissimus, etiam ipse perspicis esse servanda, nisi si forte aliter se habent canones concilii Nicæni. Quamvis enim plurimos codices legeremus; sed nusquam in Nicæno concilio, in Latinis codicibus legimus, quemadmodum in supradicto commonitorio inde directa sunt. Tamen quia hic in nullo codice Græco ea potuimus invenire, ex orientalibus ecclesiis, ubi perhibentur eadem decreta posse etiam authentica reperiri, magis nobis desideramus afferri. Pro qua re tuam quoque venerationem obsecramus, ut scribere etiam ipse digneris ad illarum partium sacerdotes, hoc est ecclesiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Constantinopolitanæ, & si aliis etiam tuæ placuerit sanctitati, ut inde ad nos iidem canones apud Nicæam civitatem a patribus constituti veniant, te potissimum hoc beneficium cunctis occidentalibus ecclesiis in domini adjutorio conferente. Quis enim dubitet exemplaria esse verissima concilii Nicæni in Græcia congregati, quæ de tam diversis locis, & de nobilibus Græcis ecclesiis allata,

dicensis (1) sup. 660. E.

1 quem in codicem juris sui retulit Africa, ut intelligere est ex Ferrando Diacono Ecclesiæ Carthag. in breviat Canon. cap. 59. & Cresconio Episcopo Africano in Collect. Canon. cap. 149. 2 MS. *discidentibus*.

lata, & comparata concordant? Quod donec fiat, hæc quæ in [1] commonitorio supradicto nobis allegata sunt de appellationibus episcoporum ad Romanæ ecclesiæ sacerdotem, & de clericorum causis apud suarum provinciarum episcopos terminandis, nos usque ad probationem servaturos esse profitemur, & beatitudinem tuam ad hoc nos adjuturam in Dei voluntate confidimus. Cetera vero, quæ in nostra synodo gesta vel confirmata sunt, quoniam supradicti fratres nostri, Faustinus coepiscopus, Philippus & Asellus presbyteri secum [2] ferunt, si dignatus fueris, tuæ nota facient sanctitati. & [3] *alia manu*. Dominus noster te nobis annis plurimis custodiat, beatissime frater. [4] Subscripserunt quoque Alypius, Augustinus, Possidius, Marinus, & ceteri episcopi.

A ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλοις δὲ, ἐὰν παραστῇ τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ, ὅπως ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ὁρισθέντες ἔλθωσι κανόνες, σοῦ κατ' ἐξαίρετον τὴν εὐεργεσίαν ταύτην πάσαις ταῖς δυτικαῖς ἐκκλησίαις, τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ, συνεισάγοντος. τίς γὰρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης συνόδου, ἅτινα ἀπὸ οὕτως διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν ἐκκλησιῶν προσενεχθέντα καὶ συγκριθέντα ὁμονοοῦσιν; ὅπερ ἕως οὗ γένηται, τὰ ἐν τῷ προλεχθέντι κομμονιτωρίῳ ἡμῖν προσενεχθέντα περὶ τῶν πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἱερέα ἐκκλήτων τῶν ἐπισκόπων, καὶ περὶ τῶν αἰ-
B τιῶν τῶν κληρικῶν, τῶν ὀφειλουσῶν περατοῦσθαι παρὰ τοῖς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόποις, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ φυλάξοντας ἕως τῆς ἐπικυρώσεως, καὶ τὴν ὑμετέραν μακαριότητα, θέλοντος τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοῦτο ἡμῖν βοηθήσουσαν θαρροῦμεν. τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ προλεχθέντες ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος φίλιππος καὶ Ἄσελλος οἱ πρεσβύτεροι, μεθ' ἑαυτῶν ἐπιφέρονται, ἐὰν καταξιώσητε, γνῶστα ποιήσουσι τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ. καὶ ὑπέγραψαν. ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστους χρόνους, μακαριώτατε ἀδελφέ. ὑπέγραψαν ὁμοίως, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, Ποσσείδιος, Μαρῖνος, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι.

C

Incipiunt rescripta ad concilium Africanum Cyrilli Alexandrini episcopi, ubi [5] authentica concilii Nicæni translata de Græco per Innocentium presbyterum [6] transmisit: quæ etiam epistolæ cum eodem concilio Nicæno per memoratum presbyterum Innocentium & Marcellum subdiaconum ecclesiæ Carthaginensis, sancto Bonifacio episcopo ecclesiæ Romanæ sub die VI. *Kalendas Decembris anno* CCCCIX. *sunt directæ.*

Ἄρχεται τὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀφρικῇ σύνοδον ἀντίγραφα Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου, ἐν οἷς τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπὸ Γραικοῦ μεταβληθέντα διὰ Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου ἀπέστειλεν· αἵτινες ἐπιστολαὶ μετὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διὰ τοῦ μνημονευθέντος Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ ἁγιωτάτῳ Βονιφατίῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων ἀπεστάλησαν.

CXXXV.

Dominis honorabilibus, sanctis fratribus & coepiscopis, Aurelio, Valentino, sed & omni sanctæ congregationi in Carthaginensi synodo congregatæ, Cyrillus salutans in Deo caritatem vestram.

ρλέ.

D Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ πάσῃ τῇ ἐν Καρχηδόνι συναθροισθείσῃ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ, Κύριλλος ἀσπαζόμενος ἐν κυρίῳ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην.

Concilium Afric. c. 102.

SCRIPTA venerationis vestræ multam habentia pietatem, cum omni lætitia per filium nostrum Innocentium presbyterum [7] suscepi, quibus a nobis speratis, ut de scrinio nostræ ecclesiæ verissima exemplaria ex authentica synodo apud Nicæam civitatem, metropolim Bithyniæ, a sanctis patribus constituta atque firmata, sub nostræ fidei professione vestræ dilectioni porrigamus. Unde enim, domini honorabiles fratres, salute præeunte, necesse habui per harum latorem filium nostrum Innocentium presbyterum, fidelissima exemplaria ex authentica synodo in Nicæna civitate Bithyniæ habita, vestræ caritati dirigere. Quod & in ecclesiastica historia requirentes, invenietis. De pascha ve-

ΤΑ' γραφέντα παρὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πολλὴν ἔχοντα θρησκίαν, μετὰ πάσης χαρᾶς διὰ τοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐδεξάμην, τούτων δὲ παρ' ὑμῶν ἐλπισθέντων, ὥστε ἐκ τοῦ τῆς ἡμετέρας, ἐκκλησίας σκρινίου τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας αὐθεντικῆς συνόδου, τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων
E ὁρισθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ὑποκάτω τῆς ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας πίστεως, τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀποστεῖλαι, ἀναγκαῖον ἡγησάμην, κύριοι τιμιώτατοι ἀδελφοὶ, ἀσπασμοῦ προηγουμένου, διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, τὰ πιστότατα ἴσα τὰ τῆς αὐθεντικῆς συνόδου τῆς ἐν τῇ Νικαέων πόλει τῆς Βιθυνίας ἐχόμενα, τῇ ὑμετέρᾳ ἀποστεῖ-

λαι

1 MS. *communitorio*, & sic istis MSS. semper scribitur. 2 MS. *tulerunt*. 3 MS. & *subscripta alia*.
4 MS. addit hic, *Aurelius Carthaginensis*. Sed non est in collect. MS. Dionysii Exigui.
5 MS. Scorial. addit, & *Attici Constantinopolitani Episcopi*. 6 *transmiserunt*, MS.
7 *suscepimus*, MS.

λαι ἀγάπῃ· ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἰσορίᾳ ζητοῦντες εὑρήσετε. περὶ δὲ τοῦ πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν Μαΐων ἡμᾶς ἐπιτελέσοντας τῇ ὑπεισερχομένῃ ἰνδικτιῶνι. εὐχώραφή. ὁ Θεὸς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν τιμὴ ἁγίαν ὑμῶν συνόδον φυλάξει, ὅπερ εὐχόμεθα, τιμιώτατοι ἀδελφοί.

ro, ut ſcripſiſtis, nunciamus vobis [2] XVIII. Kalendas Majas nos futura indictione celebrare. *& alia manu*. Deus & dominus noſter ſanctam veſtram congregationem cuſtodiat, quod optamus, cariſſimi fratres.

Ἄρχεται ἡ ἐπιστολὴ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς αὐτούς.

Incipit epiſtola Attici epiſcopi Conſtantinopolitani ad eoſdem.

CXXXVI.

ρλϛ'.

Τοῖς κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ μακαριωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συνελθοῦσι συνόδῳ, Ἀττικὸς ἐπίσκοπος.

[3] *Dominis ſanctis, merito beatiſſimis fratribus & coepiſcopis, Aurelio, Valentino, vel ceteris cariſſimis in ſynodo apud Carthaginem habita conſtitutis, Atticus epiſcopus.*

ΔΙΑ τοῦ τέκνου ἡμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν, γράμματα τῆς ὑμετέρας ἀγάπης μετὰ πάσης εὐχαριστίας ἐδεξάμην, τῷ κυρίῳ εὐχαριστῶν, ὅτι ἠξιώθην τοσούτων ἀδελφῶν εὐλογίας ἀπολαῦσαι. κύριοι μακαριώτατοι ἀδελφοί, ἐγράψατε δηλαδή, ἵνα τοὺς ἀληθεστάτους κανόνας τοὺς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας παρὰ τῶν πατέρων ὁρισθέντας μετὰ τιμῆς τῆς πίστεως ἔκθεσιν ἀποστείλω. καὶ τίς ἐστιν ὁ τιμὴ κοινὴ πίστει καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων βεβαιωθέντας τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς ἀρνούμενος; ὅθεν διὰ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ὑμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν πάνυ σπεύδοντος, καθὼς οἱ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ὡρίσθησαν κανόνες, ἐν ὁλοκλήρῳ, ὡς ἐκελεύσατε, ἀπέστειλα, αἰτῶν τὴν ὑμετέραν ἁγίαν σύνοδον ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας εὐχαριστίας ἀξιῶσαι. ἡ εὐχώραφή. ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει τιμὴ ὑμετέραν ἁγιωσύνην, ὅπερ εὐχόμεθα. ἁγιώτατοι ἀδελφοί.

PER filium noſtrum Marcellum ſubdiaconum veſtrum ſcripta veſtræ dilectionis cum omni [4] gratiarum actione ſuſcepi, domino gratias agens, quod merui tantorum fratrum benedictione perfrui. Domini beatiſſimi fratres, ſcripſiſtis ſane, ut veriſſimos canones apud Nicæam civitatem, metropolim Bithyniæ, a patribus conſtitutos ſub fidei adſtipulatione dirigam. Et quis eſt, qui communem fidem, vel ſtatuta a patribus firmata ſuis fratribus deneget? Qua de re per eumdem filium meum Marcellum, ſubdiaconum veſtrum, nimium feſtinantem, ſicut ſtatuti ſunt in Nicæa civitate a patribus, canones, in integro, ut juſſiſtis, direxi; petens ut pro me plurimum veſtra ſancta congregatio orare jubeat. *& alia manu*. Deus noſter ſanctitatem veſtram cuſtodiat, quod optamus, ſanctiſſimi fratres. Concilium Afric. c. 103

Ἄρχεται τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τὰ ἀποσταλέντα τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων, μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου [1] τὸ ἔνατον, τοῦ Αὐγούστων, Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης.

Incipiunt exemplaria concilii Nicæni directa ſub die [5] VI. *Kalendas Decembris, anno* CCCCXIX. *poſt conſulatum glorioſiſſimorum imperatorum Honorii XII. & [6] Theodoſii IX. Auguſtorum, Bonifacio urbis Romæ epiſcopo.*

CXXXVII.

ρλζ'.

ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατέρος μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατέρος· Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ πατρὶ· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας· ἦν καιρὸς ὅτε οὐκ ἦν· καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων

CREDIMUS in unum Deum patrem omnipotentem, [7] viſibilium, necnon & inviſibilium creatorem. Et in unum dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium Dei, natum ex patre unigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero: natum non creatum, ejuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, cœleſtia & terrena. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, & homo factus, paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlum, venturus inde judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos vero qui dicunt, erat tempus quando non erat, Concilium Afric. c. 104.

---

1 Ita MS. noſter. At Cod. Reg. τὸ ἔνατον.

2 XVII. libri omnes. Tamen anno 420. Paſcha fuit XIV. Kal. Majas. An ergo ſcriptum XVII. pro XIV. An Paſcha potius inchoat a die Cœnæ Domini?

3 Hæc tria priora verba deſunt in MS. Scorial.

4 *gratulatione*, MS.

5 al. VIII.

6 Feſtorum ordo poſcit, ut legatur *Theodoſii* VIII. ut & Juſtellus edidit.

7 al. *omnium viſibilium*.

erat, & qui ex nihilo factum, vel ex alia substantia vel essentia esse, aut mutabilem, aut convertibilem filium Dei, anathematizat catholica & apostolica Ecclesia. Huic symbolo fidei etiam exemplaria statutorum ejusdem concilii Nicæni a memoratis pontificibus [1] annexa sunt, sicut superius per omnia continentur; quæ nos hic iterum conscribi necessarium non esse credidimus.

A ἐγκείσεται, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας ἢ ξεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Τῷ παρόντι συμβόλῳ τῆς πίστεως καὶ τὰ ἴσα τῆς ὅρων τῆς αὐτῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐκ τῆς μνημονευθέντων ἱερέων προσεζήτηνται, ὡς ἀνωτέρω ἐν πᾶσι περιέχονται· ἅπερ ἡμεῖς ἐντεῦθα πάλιν τὰ αὐτὰ γραφῆναι ἀναγκαῖον οὐκ ἡγησάμεθα.

Incipit epistola concilii Africani ad papam Cœlestinum urbis Romæ episcopum.

Ἄρχεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν πάπαν, τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπίσκοπον.

CXXXVIII.

ρλή.

Domino dilectissimo & honorabili fratri Cœlestino, Aurelius Palatinus, Antonius, Totus, Servusdei, [a] Terentius, Fortunatus, Martinus, Januarius, Optatus, [a] Celtius, Donatus, Theasius, Vincentius, Fortunatianus, & ceteri, qui in universali Africano Concilio Carthaginis [b] adfuimus.

B Δεσπότῃ ἀγαπητῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Κελεστίνῳ, Αὐρήλιος, Παλατῖνος, Ἀντώνιος, Τῶτος, Σερβυσδεΐ, Τερέντιος, Φορτυνᾶτος, Μαρτῖνος, Ἰανυάριος, Ὀπτᾶτος, Κελτίκιος, Δονᾶτος, Θεάσιος, Βικεντίος, Φορτυνατιανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ τῆς Καρχηδόνος ὑπάρχοντες.

a Celticus

b adsumus.

Concilium Afric. c. 105.

OPTAREMUS, ut quemadmodum sanctitas tua de adventu Apiarii lætatos vos fuisse, missis per compresbyterum nostrum Leonem literis, intimavit, ita nos quoque de ejus purgatione hæc scripta cum lætitia mitteremus. Esset profecto & nostra & vestra modo alacritas certior, nec festinata, nec præpropera videretur, quæ adhuc tam de audiendo, quam de audito præcesserat. Adveniente sane ad nos sancto fratre & coepiscopo nostro Faustino, concilium congregavimus, & credidimus ideo eum illo missum, quoniam sicut per ejus operam presbyterio antea redditus fuerat, ita nunc posset de tantis criminibus a Tabracenis objectis, eo laborante, purgari: cujus tanta ac tam immania flagitia decursum nostri concilii examen invenit, ut & memorati patrocinium potius quam judicium, ac defensoris magis operam, quam disceptatoris justitiam superarent. Nam primum, quantum obstiterit omni congregationi diversas injurias ingerendo, quasi ecclesiæ Romanæ asserens privilegia, volens eum a nobis in communionem susci pi, quem tua sanctitas credens appellasse, quod probare non potuit communioni [2] reddiderat: quod minime tamen licuit, quod etiam gestorum ex lectione melius cognosces. Triduano tamen laborioſissimo agitato judicio, cum diversa eidem objecta afflictissimi quæreremus, vel moras coepiscopi nostri Faustini, vel tergiversationes ipsius Apiarii, quibus nefandas turpitudines occulere conabantur, *Deus judex justus, fortis & longanimis*, magno compendio resecavit. Tetriore quippe ac puditiore obstinatione compressa, qua tantum libidinum cœnum impudentia negationis volebat obruere, Deo nostro ejus conscientiam coarctante, & occulta, quæ in illius corde tamquam in volutabro criminum jam damnabat, etiam hominibus publicante, repente in confessionem cunctorum objectorum flagitiorum dolosus negator erupit. Et tandem de omnibus incredibilibus opprobriis ultroneus se ipse convicit, atque ipsam quoque

Ψaim. 7.

ΗΥΧΟΜΕΘα [4] ὃν ξόπον ἡ σὴ ἁγιωσύνη περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀπιαρίου χαρᾶτις ὑμᾶς ἐδήλωσε, γραμμάτων πεμφθέντων διὰ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Λέοντος, ὕτως καὶ ἡμεῖς ὁμοίως περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ αὐτοῦ τὰ παρόντα γράμματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. ἵνα γὰρ δηλαδὴ καὶ ἡμετέρα καὶ ὑμετέρα προθυμία ἀσφαλεστέρα, καὶ ὀδὲ σπουδὴ ἐδόκει ἐπὶ τοῦ ἀκμαιοτέρου, ἤπερ ὡς περὶ ἀκουσθέντος προηγησαμένη. παραγενομένου τινὸς πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Φαυστίνου, συνήξαμεν σύνοδον, καὶ ἐπισκεψάμεν διὰ τοῦτο αὐτὸν μετ' ἐκείνου πεμφθέντα, ἵνα ὥσπερ * ὑπὸ τοῦ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς τῷ * πρεσβυτέρῳ ἀπεδόθη, ὕτως καὶ νῦν διωνθῇ τῷ αὐτοῦ σκοπῷ ἐκ τῆς ὧν Θαβρακισιαῖς ὑποβληθέντων τοσούτων ἐγκλημάτων καθαρθῆναι· ὅ τινος τὰ τοσαῦτα καὶ ὕτως παμμεγέθη ἀποπήματα ἡ πληθὺς καταβραμοῦσα τῆς ἡμετέρας συνόδου εὗρεν, ὅτι καὶ τοῦ μνημονευθέντος τῇ παροινίαν μᾶλλον ἤπερ χρείαν, καὶ τῇ ὡς ἐκδίκου σπουδῇ μᾶλλον ἤπερ διαγνώσεως διημφισβήτησεν ὑπερισχύσαν. πρῶτον μὲν γὰρ ἀντέστη μεγάλως πάσῃ τῇ συνόδῳ διαφόρους ὕβρεις ἐπιφέρων, ὡσανεὶ τὰ περιβλέγια τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας διεκδικῶν, καὶ θέλων αὐτὸν παρ' ἡμῶν εἰς κοινωνίαν δεχθῆναι, ὃν ἡ σὴ ἁγιωσύνη πισθέντα ἐκκαλεῖσθαι, ὅπερ ἀποδεῖξαι οὐκ ἠδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀποδέδωκεν. ὅμως ἧττον αὐτῷ τοῦτο ἐξεγένετο, ὅπερ ἔτι μᾶλλον τῇ ἀναγνώστει τῆς πεπραγμένων χρεττόνως γνοίης. ξημέρα μέντοι δίκης ἐπὶ μόχθοις κινηθείσης, ἐν ὅσῳ τὰ διάφορα τῷ αὐτῷ ὑποβληθέντα σωτευβόμενοι ἐζητοῦμεν, ὁ Θεὸς ὁ δίκαιος κριτὴς, ὁ ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος, τοὺς τε παρόντας τοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, καὶ τὰς τεχνεργίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπιαρίου, οἷς τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ αἰσχρότητας συγκαλύψαι ἐπηρείδετο, μεγάλῃ συντομίᾳ ἔτεμε, τῆς σχαντῆς δηλαδὴ καὶ δυσωδεστέρας ἐπιμονῆς καταρχηθείσης, καὶ τῆς ἀναισχυντίας τῆς ἀρνήσεως, δι' ἧς τοσούτων ἡδονῶν τὸν βόρβορον ἐβόλετο καταβυθίσαι. τοῦ γὰρ Θεοῦ ἡμῶν τῇ συνειδήσιν αὐτοῦ σκοχωρήσαντος,

1 Sunt in Conc. Carthag. VI. inferius suo loco. 2 *Terentinus*; MS. 3 *reddiderit*, MS.
4 Lege, ἵνα ὃν τρόπον, ut in ms. Bibl. Cæsareæ, teste Lambecio lib. 8. pag. 406.

τος, καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτὰ ὡς ἐν ἰλύϊ τῶν ἐγκλημάτων ἤδη καταδεδικασμένα, πᾶσιν ἔτι μὴν τοῖς ἀνθρώποις δημοσιεύσαντος, αἰφνιδίως εἰς ὁμολογίαν πάντων τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ ἐγκλημάτων ὁ δόλιος ἀρνητὴς ἐξέῤῥηξεν. καὶ μόλις ποτὲ περὶ πάντων τῶν ἀπιθάνων ὀνειδῶν ἑκοντὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἤλεγξε, καὶ αὐτὴν ὁμοίως τὴν ἡμετέραν ἐλπίδα, ἧ τινι καὶ ἐπαισθόμεθα αὐτὸν, καὶ ηὐχόμεθα ἐκ τῶν οὕτως ἐπαισχυντέων σπίλων δύνασθαι καθαρθῆναι, μετέστρεψεν εἰς στεναγμοὺς· εἰ μὴ ὅτι ταύτην ἡμῶν τὴν λύπην μιᾷ καὶ μόνῃ παραμυθίᾳ κατεπράϋνεν, ὅτι καὶ ἡμᾶς τοῦ ὀδυρμοῦ τοῦ διηνεκοῦς καμάτου ἀπέλυσε, καὶ τοῖς ἰδίοις τραύμασιν ὁποιανδήποτε ἴασιν, εἰ καὶ ἀκουσίως, καὶ τῆς ἰδίας συνειδήσεως ἀντιμαχομένης, ὁμολογήσας προενοήσατο, κύριε ἀδελφέ. ἐν προφάτῳ τοίνυν τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τοὺς παρ᾽ ἡμῶν ἀποκοινωνητέους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι· ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὁρισθὲν εὐχερῶς εὕροι ἡ σὴ σεβασμιότης. εἰ γὰρ καὶ περὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; μὴ οὖν οἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες, παρὰ τῆς σῆς ἁγιωσύνης σπουδαίως καὶ καθὼς μὴ χρὴ φανῶσιν ἀποκατασταθέντες τῇ κοινωνίᾳ. καὶ τῶν πρεσβυτέρων δὲ ὁμοίως, καὶ τῶν ἑπομένων κληρικῶν τὰς ἀναιδεῖς ἀποφυγὰς, ὡς ἔστι σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἡ ἁγιωσύνη ἡ σή· ἐπειδὴ καὶ οὐ διά τινος ὅρου τῶν πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται τῇ ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, εἴτε κληρικοὺς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ, εἴτε αὐτοὺς τοὺς ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. συνετῶς γὰρ καὶ δικαίως συνεῖδεν, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις ὀφείλειν περατοῦσθαι τόποις· οὔτε γὰρ μιᾷ καὶ ἑκάστῃ προνοίᾳ ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, δι᾽ ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ κατέχεται σταθερῶς· μάλιστα, ὅτι ἐν καὶ ἑκάστῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προΐσταται αὐτῷ πρὸς τὰς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐκκαλέσασθαι· εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστιν, ὅστις πιστεύσει, ἐν ᾧτινιδήποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. πῶς δὲ αὕτη ἡ περαματικὴ κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν μαρτύρων τὰ ἀναγκαῖα πρόσωπα, ἢ διὰ τὴν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τὴν τοῦ γήρως ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πέμπεσθαι, οὐδεμιᾷ τῶν πατέρων συνόδῳ ὁρισθὲν εὑρίσκομεν. ἐπειδὴ ὅπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο ἐν ταῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἅσπερ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλη-

noſtram ſpem, qua eum & credebamus & optabamus de tam pudendis maculis poſſe purgari convertit in gemitus: niſi quoniam iſtam noſtram mœſtitiam uno tantum ſolatio mitigavit, quod & nos labore diuturnioris quæſtionis abſolvit, & ſuis vulneribus qualemcumque medelam, etſi invite, ac ſua conſcientia reluctante confeſſione providit, domine frater. Præfato itaque debitæ ſalutationis officio, [1] impendio deprecamur, ut deinceps ad veſtras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere: quia hoc etiam Nicæno concilio definitum facile advertet venerabilitas tua. Nam & ſi de inferioribus clericis vel laicis videtur ibi præcaveri, quanto magis hoc de epiſcopis voluit obſervari, ne in ſua provincia communione ſuſpenſi, a tua ſanctitate vel [2] feſtinato, vel præpropere, vel indebite videantur communioni reſtitui? Presbyterorum quoque & [3] ſequentium clericorum improba refugia, ſicuti te dignum eſt, repellat ſanctitas tua: quia & nulla patrum definitione hoc eccleſiæ derogatum eſt Africanæ, & decreta Nicæna ſive inferioris gradus clericos, ſive ipſos epiſcopos, ſuis metropolitanis apertiſſime commiſerunt. Prudentiſſime enim juſtiſſimeque providerunt, quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda. Nec unicuique providentiæ gratiam ſancti ſpiritus defuturam: qua æquitas a Chriſti ſacerdotibus & prudenter videatur, & conſtantiſſime teneatur: maxime, quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, ad concilia ſuæ provinciæ, vel etiam univerſale provocare. Niſi forte quiſquam eſt qui credat, unicuilibet poſſe Deum noſtrum examinis inſpirare juſtitiam, & innumerabilibus congregatis in concilium ſacerdotibus denegare. At quomodo ipſum tranſmarinum judicium ratum erit, ad quod teſtium neceſſariæ perſonæ, vel propter ſexus, vel propter ſenectutis infirmitatem, multis aliis [a] intercurrentibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam ut aliqui tamquam a tuæ ſanctitatis latere mittantur, nulla invenimus patrum ſynodo conſtitutum. Quia illud quod pridem per eumdem coepiſcopum noſtrum Fauſtinum, tamquam ex parte Nicæni concilii, exinde tranſmiſiſtis, [4] in conciliis verioribus quæ accipiuntur Nicæni, a ſancto Cyrillo coepiſcopo noſtro Alexandrinæ eccleſiæ, & a venerabili Attico Conſtantinopolitano antiſtite, ex authentico miſſis, quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum & Marcellum ſubdiaconum, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ Bonifacio epiſcopo [5] prædeceſſori veſtro [6] a nobis tranſmiſſa ſunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. Executores etiam clericos veſtros [7] quibuſcumque petentibus nolite mittere, nolite concedere, ne fumoſum typhum ſæculi in eccleſiam Chriſti, quæ lucem ſimplicitatis & humilitatis [8] diem Deum videre cupientibus [9] præfert, videamur inducere. Nam de fratre noſtro Fauſtino (amoto jam pro ſuis nefandis nequitiis

Modum proſequendæ appellationis alium inſtitui rogant.

Nicæni Concil. c. 6.

Nicæni concil. c. 5.

[a] incurrentibus.

[1] *impendioſius*. MS. [2] In MS. deſunt hæ duæ voces. [3] *conſequentium*, MS.
[4] Græce melius, *in exemplaribus verioribus quæ accepimus Nicæni Concilii*. [5] al. *deceſſori*. [6] al. *a nobis per eoſdem tranſm.* [7] al. *aliquibus*, [8] al. *diem Domini*. [9] al. *refert*.

quitiis de Chriſti eccleſia dolendo Apiario) ſecuri ſumus, quod cum probitate ac moderatione tuæ ſanctitatis, ſalva fraterna caritate, ulterius Africa minime ſuſtinere [a] patiatur. *Et alia manu*: Dominus noſter ſanctitatem veſtram ævo longiore orantem pro nobis cuſtodiat, domine frater. [1]

[a] patietur.

Ἀσίας συνεπισχόπῳ ἡμῶν, καὶ παρὰ τῷ προσκυνητοῦ Ἀττικῷ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπῳ, πεμφθήσας ἐκ τῆς αὐθεντικῶν· αἵτινες ἔτι μᾶλλον πρὸ τούτου διὰ Γνωσεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου, δι' ὧν πρὸς ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν, τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προηγησαμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν, τοῦτο τί ποτε οὐκ ὠδυνήθημεν ἰδεῖν. ἐκβίβασαι τοίνυν κληρικοὺς [*] ἡμῶν, τινῶν αἰτῶν, μὴ θέλειν ἀποστέλλειν, μήτε παρασχωρεῖν, ἵνα τὸν καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν ἐσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἥτις τὸ φῶς τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τῷ ἡμέραν τοῖς τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προφέρει. τῷ γὰρ κλαυσίμῳ Ἀπιαρίῳ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Φαυστίνου κατὰ τὰς ἰδίας ἀθεμίτους ἀχρειοσύνας ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἀποκινηθέντος, ὅτι τοῦτον τῇ δοκιμῇ καὶ ῥυθμίσει τῆς σῆς ἁγιωσύνης ἐν τῷ σώζεσθαι τῷ ἀδελφικῷ ἀγάπην, περαιτέρω ἡ Ἀφρικὴ ὕδαμῶς ὑπομείνη. ἡ ὑπογραφή· ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἁγιωσύνην ὑμῶν ἐπὶ μήκιστον χρόνον φυλάξει ὑπὲρ ἡμῶν δέχομαι, κύριε ἀδελφέ.

[*] al. ὑμῶν,

ANNO CHRISTI 393.

CONCILIABULUM CARTHAGINENSE MAXIMIANISTARUM,

Contra Primianum habitum anno Chriſti cccxciii.

Ex Pagii Critica ad An. 394. n. 8. & ſeqq.

POSTQUAM Donatiſtæ inter ſe diviſi ſunt, aliique Primianum Carthaginenſem Epiſcopum, alii vero poſt aliquot annos Maximianum ejuſdem civitatis Epiſcopum conſtituerunt, Maximianenſes duo Concilia adverſus Primianum celebrarunt, primum Carthagine, alterum Cabarſuſſi, quorum Auguſtinus meminit. Prius habitum eſſe Carthagine docet Auguſtinus lib. 4. contra Creſconium cap. 6. & 7. Ab Epiſcopis tantummodo *quadraginta tribus factum eſt, qui nondum auſi ſunt ultimum præcipitare judicium, ſed quodam præjudicio conſuluerunt, ut* Primiano *ſi cauſæ ſuæ fideret, ſequenti celebriori concilio reſpondendi, ſeſeque purgandi relinqueretur locus: quo cum venire noluiſſet, jam neceſſario putaverunt eſſe damnandum ſine ulla ſuſpenſione ſententiæ*, ſc. in Concilio Cabarſuſſitano, ubi *a centum vel amplius Epiſcopis perfecte pleniuſque damnatus eſt* Primianus. Exiſtimavit Baronius in Annalibus hoc Concilium habitum eſſe apud *Cavernam Suſis*, quem locum dicit Carthagini vicinum, & ad hunc pertinere ſynodicam, quam integram recitat Auguſtinus, & nos ex Baluzio in Cabarſuſſitano mox afferemus. Baronium ſequuntur Schelſtratius diſſert. 3. de Eccleſia Africana cap. 5. Labbeus infra ad Conciliabulum Cavernenſe, aliique plures. Quod ad ſynodicam attinet, illam ad Concilium Cabarſuſſitanum pertinere nunc certum eſſe debet; cum Baluzius in nova Concil. Collect. & Patres Benedictini in notula ad Pſal. 36. Auguſtini cum variis antiquis MSS. codicibus contulerunt, & in omnibus ſcriptum docent, *& ceteri qui in Concilio apud Cabarſuſſi fuimus*, niſi quod in quibuſdam per librariorum errorem legitur, vel *Cabarſiuſſi*, vel *Carbaſſius*, vel *Cebarſuſſi*. Celebratum vero fuiſſe Carthagine hoc prius contra Primianum Concilium diſerte teſtatur S. Auguſtinus loco citato cap. 6. ubi agens de Conciliis adverſus Primianum habitis ait: *Primum, quod apud Carthaginem a quadraginta & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum quod Cabarſuſſi centum vel amplius veſtri tum Epiſcopi condiderunt, quo perfecte pleniuſque damnatus eſt*. Sed cum in quadam editione Operum D. Auguſtini in præfata Synodica loco *Cabarſuſſi* legeretur, *Cavernam Suſis*, in editione Lovanienſi, *Cavernas Suſis*, & in quatuor MSS. ut obſervant Patres Benedictini, *Caverna Suſis*, hinc factum ut Baronius crediderit, prius Concilium adverſus Primianum habitum eſſe non Carthagine, ſed in *Caverna Suſis*, qui ideo locus Carthagini vicinus eſſe debuerit; cum tamen inde potius inferendum fuiſſet, *Cabarſuſſum* vel diverſis nominibus appellatum fuiſſe, vel potius vocem illam ab amanuenſibus, ut ſæpe fit, depravatam eſſe. Ex hoc errore alius enatus. Nam cum Auguſtinus in lib. 4. contra Creſconium cap. 6. ſcribat Concilium Carthaginenſe factum eſſe a 43. Epiſcopis, & in mox afferenda Synodica 53. ſubſcripſerint, Baronius ex hac ſubſcriptione deduxit corrigendum eſſe locum Auguſtini, ubi ait Concilium illud fuiſſe 43. Epiſcoporum. Verum locus purus eſt, & Concilio Carthaginenſi Epiſcopi 43. interfuere, Concilio vero Cabarſuſſitano Epiſcopi 53. ſubſcripſere, ut patet ex eadem Synodica. Imo ea Synodica non tantum a 53. in ejus fine ſubſcriptis, ſed etiam a pluribus aliis edita. Nam non omnium, qui Synodicæ condendæ interfuerunt, ſubſcriptiones recitatas eſſe, probant Anaſtaſius, Conſtantius, Candonius, & alii quidam Epiſcopi in ejus principio, non in fine nominati. Præterea Auguſtinus tam in Enarratione in pſ. 36. n. 23. quam in lib. ad Donatiſtas poſt collationem cap. 4. & 22. ait centum aut circiter Epiſcopos interfuiſſe Concilio Caburſuſſitano.

Utriuſque porro Concilii tam Carthaginenſis, quam Cabarſuſſitani epocha deducitur ex Concilio Bagajenſi 8. *Kal. Majas poſt conſulatum Theodoſii Aug. III.* an. ſcilicet 394. celebrato. Nam ſi menſe Aprili Bagajæ in Numidia ordinatio Maximiani damnata eſt, certum eſt anno

[1] In MSS. additur: *Explicitunt Canones Eccleſiaſtici ex ſcrinio Eccleſiæ Romanæ*. In alio, *ex ſcrinio Eccleſiæ Romanæ tranſlati*. In Collectione noſtra MS. Dionyſ. Exig. *Explicit Africanum Concilium*.

no præcedenti duo prædicta Concilia celebrata. Scribit Augustinus lib. de hæres. cap. 69. *Apud Carthaginem Maximianus contra Primianum ab ejusdem erroris centum fere episcopis ordinatus.* Quod clarius explicat lib. 4. contra Cresconium cap. 6. ubi ait: *Proferebat sententiam* Primianus in Concilio Bagajensi *contra Maximianum & XII. socios ejus, quibus præsentibus ordinatus est.* A duodecim Maximianum ordinatum habent etiam Acta Concilii Bagajensis. Quare cum postquam a centum Episcopis Maximianus electus est, a duodecim ordinatus sit, eaque ordinatio anno 394. damnata, apparet tam præfata Concilia, quam eam ordinationem ad an. 393. spectare.

CONCILIUM CABARSUSSITANUM

Habitum Anno CCCXCIII.

Ex Nova Baluzii Collectione cum ejusdem notis.

SANCTISSIMIS fratribus atque collegis per universam Africam, hoc est, per provinciam proconsularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolim constitutis, sed & Presbyteris & Diaconibus, universis plebibus in veritate evangelii nobiscum militantibus, Victorinus, Fortunatus Victorianus, Miggin, Saturninus, Constantius, Candorius, Innocentius, Cresconius, Florentius, Salvius, alius Salvius, Donatus, Geminius, Prætextatus, Maximianus, Theodorus, Anastasius, Donatianus, Donatus, alius Donatus, Pomponius, Pancratius, Januarius, Secundinus, Paschasius, Cresconius, Rogatianus, alius Maximianus, Benenatus, Gajanus, Victorinus, Guntasius, Quintasius, Felicianus, Salvius, Miggin, Proculus, Latinus, & ceteri qui in Concilio apud Cabursussi fuimus, in Domino æternam salutem. Nemo qui nescit, fratres dilectissimi, de sacerdotibus Domini, non propriæ voluntatis, sed divinæ legis impulsu, tam in reos sententiam dicere, quam innocentibus inflictam jure ab eis ac merito summovere. Non levi etiam periculo subjacebit quisquis aut reo pepercerit aut innocentem conficere pertentarit; maxime cum scriptum sit: *Innocentem & justum non occides, & purgatione non purgabis reum.* Hoc igitur edicto legis admoniti, necesse nos fuerat Primiani causam, quem plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ Episcopum fuerat sortita, seniorum literis ejusdem Ecclesiæ postulantibus audire atque discutere sub eo; ut explanatis omnibus, aut innocentem, quod optabile fuerat, purgaremus, aut nocentem certe ostenderemus suis meritis esse damnatum. Optatissimum enim nobis fuit ut plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ eo se lætaretur Episcopo sublimatam qui in omnia sanctus & in nullo reprehensibilis haberetur. Propterea utique talem esse oportet Domini sacerdotem, ut quod populus pro se apud Deum non valuerit, ipse pro populo mereatur quod poposcerit impetrare, quia scriptum est: *Si peccaverit populus, orabit pro eo sacerdos. Si autem sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo?* Scandala igitur Primiani & ipsa nequitia singularis sic in se cœleste judicium provocavit, ut horum criminum auctorem necesse esset penitus amputari, qui recens ordinatus, Presbyteros supradictæ plebis ad communicationem impiæ conjurationis impellens, hoc ab eis velut precario jure postulavit ut ad damnandos quatuor Diaconos viros egregios ac singularibus meritis approbatos. Maximianum scilicet, Rogatianum, Donatum, itemque Salgamium, incunctanter ei promitterent accommodare consensum. Cujus illi mala præsumptione stupefacti, cum rem silentio resellissent, per se ipsum cogitatum scelus non dubitavit implere, usque adeo ut in Maximianum Diaconum, virum, sicuti omnibus notum est, innocentem, sine causa, sine accusatore, sine teste, absentem, ac lecto cubantem, sententiam putaret esse promendam, quia jampridem Clericos non dissimili furore damnarat. Nam cum incestos contra legem decretaque omnium sacerdotum communioni sanctæ adjungeret, cumque obsistente maxima parte plebis, etiam seniorum nobilissimorum literis conveniretur ut per se corrigeret quod admiserat, sua temeritate possessus emendare contempsit. His itaque permoti seniores Ecclesiæ supradictæ ad universum chorum literas legatosque miserunt, quibus non sine lacrymis deprecati sunt ut ad se ferventius veniremus, quo perpenso libramine, intentionibus exploratis, existimatio Ecclesiæ purgaretur. Ad hanc proinde cum secundum memoratorum literas veniremus, nota sua ille ratione ferveſcens, adventum nostrum penitus declinavit: qui usquequaque rebelli animo recalcitrans, in malo permansit, ut conducta multitudine perditorum, atque impetratis officialibus basilicarum januas obsediſſent, qui ingrediendi nobis atque agendi solemnia interdicerent facultatem. Hæc si Episcopum convenit facere, si Christianis licet admittere, si hoc evangelia protestantur, probet aut judicet quisquis amator aut assertor est veritatis. Hoc enim nobis inflixit frater aliquando proprius quod nunquam faceret alienus. Decrevimus omnes sacerdotes Dei, præsente spiritu sancto, hunc eundem Primianum, primo quia super vivos Episcopos alios subrogarit, quod incestos cum sanctorum communione miscuerit, quod Presbyteros ad conjurationem ineundam constringere pertentarit, quod Fortunatum Presbyterum in cloacam fecerit mitti cum ægrotantibus baptismo succurrisset, quod communionem Demetrio Presbytero pernegavit, ut cogeret filium abdicare, quod idem Presbyter objurgatus sit quod Episcopos hospitio susceperisset, quod supradictus Primianus multitudinem miserit quæ Christianorum domos everteret, quod obsessi sunt Episcopi simul & Clerici, & postea ab ejus satellitibus lapidati, quod in basilica cæsi sunt seniores, quod indigne ferrent ad communionem Clau-

Claudianiſtas admitti, quod innocentes Clericos putaverit eſſe condemnandos, quod ſe nobis audiendum noluerit exhibere, cum baſilicarum fores, ne ingrederemur, multitudine & officialibus intercluſerit, quod legatos a nobis ad ſe miſſos injurioſe rejecerit, quod loca multa vi primo, dehinc auctoritate judiciaria uſurpaverit, præter alia illicita ejus admiſſa, quæ pro honeſtate ſtyli noſtri ſiluimus, a ſacerdotali choro perpetuo eſſe damnatum, ne eo palpato, Dei Eccleſia aut contagione aut aliquo crimine maculetur. Quod id ipſum Paulus Apoſtolus exhortatur & admonet: *Præcipimus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Jeſu* 2. Theſſal. 3. *Chriſti ut diſcedatis ab omni inordinate ambulante*. Atque ideo non immemores puritatis Eccleſiæ, conducibile exiſtimavimus omnes ſanctos conſacerdotes & omnes Clericos & omnes populos qui ſe Chriſtianos meminerunt hac noſtra tractatoria commonere ut omnes ejus communionem, utpote damnati, diligenti cura horreant. Ipſe enim de ſuo interitu rationem reddet qui hoc noſtrum decretum non audiendo tentaverit violare. Placuit ſane nobis & ſpiritui ſancto quod tardis ad convertendum tempus ſervetur ſub eo, ut quicumque conſacerdotum vel Clericorum ſuæ ſalutis immemores a die damnationis ſupradicti Primiani, id eſt, a die octavo Kalendarum Juliarum, uſque ad diem octavum Kalendarum Januariarum, minus a Primiani damnati communione receſſerint, tali ſententia conſtringantur. Laici quoque, niſi ſe a ſupradicto die damnationis illius intra diem Paſchæ futuræ ab ejus conſortio ſeparaverint, non poſſe quemquam niſi per pœnitentiam, ſiquidem meminerint, Eccleſiæ reformari.

Victorinus Munatianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Fortunatus Dionyſianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorianus Carcabianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Florentius ab Adrumeto Epiſcopus ſubſcripſi.

Miggin ab Elefantaria Epiſcopus ſubſcripſi.

Innocentius Thebaltenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Miggin pro collega meo Salvio Membreſſitano Epiſcopo ſubſcripſi.

Salvius Auſafenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Subratenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Gemellus a Tambeis Epiſcopus ſubſcripſi,

Prætextatus Aſſuritanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Maximianus Stabatenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Dacianus Camicetenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Fiſcianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Theodorus Uſulenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorianus jubente collega Agnofio Epiſcopo ſubſcripſi.

Donatus Cebriſetanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Nathalicus Telenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Pomponius Macrianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Pancratius Balianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Januarius Aquenenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Secundus Jocundianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Paſchaſius a Vico Auguſti Epiſcopus ſubſcripſi.

Creſconius Tacienenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Rogatianus Epiſcopus ſubſcripſi.

Maximianus Erumninenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Benenatus Tugucianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ritanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Gajanus Tigualenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorinus Leptimagnenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Guntaſius Benefenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Quintaſius Capſenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Felicianus Muſtitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorianus ex delegatione Miginnis Epiſcopi ſubſcripſi.

Latinus Mugienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Proculus Girbitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Sabratenſis Epiſcopus pro fratre & collega meo Marratio ſubſcripſi.

Proculus Girbitanus pro collega meo Gallione ſubſcripſi.

Secundianus Priſianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Helpidius Tuſdritanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Samurdatenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Getulicus Victorianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Annibonius Rabautenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Item Annibonius petitus a collega meo Augendo Arenſi Epiſcopo ſubſcripſi.

Tertullus Abitenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Primulianus Epiſcopus ſubſcripſi.

Secundianus Auriſilianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Maximus Pitanenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Creſcentianus Marrenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Belinienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Perſeverantius Teveſtinus Epiſcopus ſubſcripſi.

Fauſtinus Binenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victor Altiburitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Omnes numero quinquaginta tres.

Notæ.

HANC epiſtolam ſynodalem Concilii Cabarſuſſitani, quam nobis conſervavit ſanctus Auguſtinus dum pſalmum trigeſimum ſextum enarraret, contulimus cum quinque antiquis codicibus manuſcriptis bibliothecæ Colbertinæ, & cum uno item veteri monaſterii Corbejenſis.

Cabarſuſſi) Ita omnia exemplaria antiqua, niſi quod in uno Colbertino ſcriptum eſt per tranſpoſitionem literarum *Carbaſiuſſi*. Sic etiam legiſſe videtur ſanctus Auguſtinus lib. 4. contra Creſconium cap. 6. ubi agens de Conciliis habitis adverſus Primianum ait: *Primum quod apud Carthaginem a quadraginta & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum quod Cabarſuſſi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi condiderunt, quo perfectè pleniuſque damnatus eſt.* Turbat me tamen locus iſte. Nam quod de quadraginta tribus Epiſcopis illic legitur, mendoſum prima fronte eſſe videtur, & ad Cabarſuſſitanum Concilium referri debere, cui quinquaginta tres Epiſcopos interfuiſſe ſcribitur in fine geſtorum. Deinde Auguſtinus & hoc & in libro ad Donatiſtas poſt collationem cap. 4. & 22. ait centum aut circiter Epiſcopos interfuiſſe Concilio Cabarſuſſitano in quo damnatus eſt Primianus. Et tamen, ut antea monui, quinquaginta tres tantum Epiſcopos ſubſcripſiſſe huic Concilio compertum nobis eſt ex iiſdem geſtis.

Cabarſuſſi) Alii *Cebarſuſſi*, quod idem eſt. In collatione prima Carthaginenſi cap. 207. inter Epiſcopos partis Donati recenſetur Marcianus Epiſcopus Cebarſuſſenſis.

Conficere) Ita omnia vetera exemplaria. Horatius: *Nunc ego reſtu. Confice.* Editiones habent *confutare.*

Fuerat ſortita.) Aliquot codices & editiones habent, *fuerat in ovile Dei ſortita.* Nos prætulimus lectionem libri Corbejenſis & unius Colbertini, in quibus legitur uti a nobis editum eſt.

Poſtulantib.) Quidam codices habent *poſtulati.* Et hæc quoque lectio bona eſt.

Communicat. imp. conjur.) Hæc eſt lectio libri Corbejenſis, quam nos retinendam eſſe arbitrati ſumus. Unus Colbertinus habet, *communicationem impiæ conſpirationis.* Alii & editiones, *conjurationem impiæ conſpiratiônis.*

Multit. e. offic.) Codex Corbejenſis & aliquot Colbertini, *multitudine & officio.*

Illicita) Codex Corbej. *illecebroſa*, Colbertini quidam *illecebra.*

Damnatum, ne) Editiones & codex Corbej. *damnatum decrevimus, ne eo.* Vox *decrevimus* ſupervacanee repetita eſt in hoc loco.

Tam-

Tambeis) Ita vetustior Colbertinus. Alii quidam & editiones habent *Tanabeis*; itaque etiam habet exemplar Corbejense. In collatione prima Carthaginensi cap. 128. & 198. mentio est Episcopi Tambajensis.

Stabaten.) Retinuimus hanc lectionem, quam habent omnes fere veteres codices. Quidam tamen habent *Fabiatensis*.

Camiceten.) Ita codex Corbejensis & editiones. Unus Colbertinus habet *Camacetensis*, alter *Aniticimisensis*.

Usul.) Unus codex Colbertinus, *Oculensis*.

Cresson Tacian.) Unus Colbertinus, & ille quidem optimus & vetustissimus, hanc lectionem nobis exhibuit. Nam editiones heic sunt valde mendosæ, itemque plerasque vetera exemplaria.

Erumninen.) Ita editiones & veteres libri, uno excepto Colbertino vetustiore, qui habet *Erumniacensis*. Ex quo nos conjiciebamus heic fortassis legi posse *Ermianensis*.

Tuguctan.) Secuti heic sumus editiones & auctoritatem codicis Corbejensis. In uno Colbertino scriptum est *Tugucticacensis*, in altero *Tugurgitano*, in alio *Tuguritano*.

Capsen.) Corbejensis & unus Colbertinus habent *Capiensi.*.

Mugien.) In uno Colbertino scriptum est *Muctanensis*.

Prisian.) Corbej. *Brisianensis*, unus Colbertinus *Bristanensis*, alius *Bissianensis*.

Samurdat.) Vetus Colbert. *Samorbatensis*.

Rabaut.) Quidam codices habent *Rabavensis*, alii *Ravautensis*, editiones *Robautensis*.

Augendo Arensi) Omnes veteres libri habent *Augendiarensi*, unica dictione. Sed legendum est omnino uti nos edidimus, Atque ita nuper, nostram indicinam secutus, reponendum isthic esse admonuit vir clarissimus qui novæ editionis operum sancti Augustini curam in se suscepit. Augendi sive Augentii, idem enim est, nomen erat evulgatum inter Afros. In prima collatione Carthaginensi cap. 133. nominatur Augendus Episcopus Villæmagnensis. In notitia vero Episcoporum Africæ qui sævitiam Hunerici Vandalorum Regis experti sunt recensetur Augentius Uzipparitanus & Augentius Gazaufulensis. Ad Arensem Ecclesiam quod attinet, duo istius sedis Episcopi, & quidem Donatistæ ambo, leguntur in eadem collatione Carthaginensi cap. 201. & 207. Donatus & Secundus.

Primulianus) Forte Mandasumitanus. In collatione quippe Carthaginensi legitur nomen Primuliani Episcopi Mandasumitani Donatistæ.

Aurisilian.) Hæc est lectio ejusdem veteris codicis. Quam lectionem nos retinuimus, repugnantibus licet aliis codicibus & editionibus, quia in collatione prima Carthaginensi cap. 206. vidimus scriptum: *Habet deus Episcopus Auruſulianensis*.

Pitanen.) Unus codex Colbert. *Maximianus Bittanensis*.

Marien.) Alii *Murrensis*. Sed hæc est lectio veteris codicis Colbertini.

Belinien.) Idem codex, *Balmiensis*.

[a] CONCILIUM HIPPONENSE [1]

IN AFRICA CELEBRATUM,

SUB SIRICIO.

us con- *a Concilium.*) Anno Christi 393. pontificatus Siricii 9. imperatoris Theodosii 15. celebratum esse hoc concilium, colligitur ex principio Africani concilii, ubi hæc verba leguntur: *Gloriosissimo imperatore Theodosio semper Augusto tertium, & Abundantio viro clarissimo consulibus octavo Idus Octobris, Hippone Regio, in* conci- *secretario basilicæ pacis*. Horum consulatum cum prædicta Christi, pontificis & imperatoris chronologia coincidere, fastos consulares intuenti patebit. Ob quam causam habitum fuerit, patres Carthaginenses concilii initio breviarii, de quo infra, his verbis indicant: *Ea, quæ in concilio Hipponensi jamdudum maturata sunt, & legitime ad corrigendam disciplinam salubriter gesta & statuta noscuntur, effrænata temeritate quosdam minime custodire*. Quod quidem adeo efficaciter præstiterunt, ut cetera concilia postea in Africa celebrata, ex Hipponensi, tamquam archetypo quodam, complura mutuata fuerint. Decreto Concilii Carthaginensis, Cæsario & Attico consulibus, an. Christi 397. celebrati, ex quadraginta canonibus & uno confectum est quoddam breviarium, quo eorumdem, ut facilius innotescerent, brevis summa descripta est. Ipsi vero canones Carthaginenses tertio intexti habentur: quo loco, quove ordine, marginales notæ singulis summis appositæ indicant. Hujus concilii Hipponensis meminit Possidius in vita sancti Augustini c. 7. quæve in eo fuerint partes sancti Augustini, ita describit: *Per idem tempus coram episcopis hoc illi jubentibus, qui plenarium totius Africæ concilium Hippone agebant, de fide & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputavit*. Et quidem cum omnium laude & admiratione tanta, ut quem omnes episcopum cuperent, Valerius ne suæ ecclesiæ eriperetur, postularit & impetraverit, anno Christi 394. sibi adhuc viventi in episcopatu subrogari. Possidius prædicto loco cap. 8. Cui totius Africanæ provinciæ episcopi omnes interfuerunt, jure meritoque alibi generale, alibi plenarium concilium appellatur: licet vere tantum provinciale fuerit. Vide Baron. an. 393. n. 33. & 34.

Concilii Hipponensis abbreviationes factæ in Concilio Carthaginensi tertio, infra post canones ejusdem concilii positæ habentur.

Canones ibi constitutos, quoniam alibi integri exhibentur, hic tantummodo indicamus. Ex Hard. Concil. tom 1. pag. 954

I. Cæcilianus & Theodorus episcopi, &c. *in Concilio Bonifacii Carthaginensis Episcopi, anno* DXXV. ex Concilio Hipponensi.

II. Cæcilianus & Honoratus episcopi &c. *in eodem Concilio*, ex eodem Hipponensi.

III. Item placuit, ut presbyteri &c. *Canon est* XXVIII. *Codicis Ecclesiæ Africanæ*.

IV. Item placuit universo Concilio &c. *Canon est* XXIX. *ejusdem Codicis Ecclesiæ Africanæ*.

V. Item placuit, ut accusatus &c. *Canon est* XXX. *ejusdem Codicis*.

VI. Item placuit, *ut dies Concilii præfinitus esset* X. *Kal. Septemb. præsetque synodo nunc in una provincia cogendæ, nunc in altera, Episcopus Carthaginensis: ut dicitur in eodem Codice Ecclesiæ Africanæ, can* LII. *&* LXXIII. *& in procemio canonis* XCV.

VII. Item placuit, ut quicumque &c. *Canon est* XXXI. *ut videtur, ejusdem Codicis*.

VIII. Item placuit, ut episcopi &c. *Canon est* XXXII. *ejusdem Codicis*.

IX. Item placuit, ut presbyteri &c. *Canon est* XXXIII. *ejusdem Codicis*. (*a*)

1 *Primum* Hipponense ut appellaremus, hoc Concilium, inquit Harduinus, tum Hadrianus Papa admonuit, ut diximus in titulo Canonis XXXIV. Canonum Ecclesiæ Africanæ, tum Ferrandus, qui geminum profert canonem quintum Concilii Hipponensis.

(*a*) De canonibus concilii hujus Hipponensis videnda sunt quæ afferemus ad Concilium Carthaginense anni 397.

ANNO CHRISTI 394.

a CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

a Boſtrenſem

In quo cauſa duorum epiſcoporum, eumdem [a] *Boſtienſem epiſcopatum ſibi vindicantium, definita fuit.*

a Concilium .) Ob controverſiam duorum epiſcoporum Agapii & Gebadii eumdem Boſtrenſem epiſcopatum ſibi vindicare ſatagentium, cum multis aliis eccleſiæ orientalis epiſcopis, quorum nomina in actis recenſentur, duos patriarchas, Alexandrinum nimirum & Antiochenum conveniſſe, probabile non eſt. Sed potius illud majore fide aſſeri poſſe videtur, quod ad dedicandam novam baſilicam apoſtolorum Petri & Pauli nomine, a Rufino præfecto prætorio erectam, convocati & congregati, poſt ſacra ſolennia ex more expleta, prædictam controverſiam inter nominatos ſupra epiſcopos obortam, judicio ſuo definiverunt eo modo, quo A acta a Theodoro Balſamone enarrata declarant, nimirum, ex ſententia Theophili Alexandrini deciſum fuiſſe, non aliter, quam ſynodali judicio, cui epiſcopi fere univerſi interſint, epiſcopum deponi poſſe aut licere. Vide Baron. anno 394. num. 25. & ſequentibus.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Acta illius concilii habes inter opera Theodori Balſamonis pag. 761. editionis GL. Pariſienſis cum interpretatione Gentiani Herveti, quam exhibemus. Extat quoque alia eorumdem verſio pag. 247. Juris Græco-Romani a Joanne Leunclavio, quam qui voluerit, per otium conſulat.

Ex actis Conſtantinopoli de Agapio & Bagadio utroque vindicante epiſcopatum Boſtræ.

Ἐκ τῶν πραχθέντων ὑπομνημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ Ἀγαπίου καὶ [1] Βαγαδίου, ἑκατέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς [2] Βόστρων.

IN conſulatu religioſiſſimorum & Dei amantiſſimorum imperatorum noſtrorum, Flavii Arcadii Auguſti tertium, & Honorii ſecundum, tertio Kalend. Octob. in baptiſterio ſanctiſſimæ Conſtantinopolis eccleſiæ, ſedentibus ſanctiſſimis epiſcopis, Nectario Conſtantinopolis, Theophilo Alexandrino, Flaviano Antiocheno, Palladio Cæſareæ Cappadociæ, Gelaſio Cæſareæ Palæſtinæ, Gregorio Nyſſæ, Amphilochio Iconii, Paulo Heracleæ, Arabiano Ancyræ, Ammone Adrianopolis, Phalerio Tarſi, Lucio Hierapolis, C Elpidio Laodiceæ, Paulo Alexandrorum, Dioſcoro Hermopolis, Probatio Beronices, Theodoro Mopſueſtiæ, Bizo Seleuciæ, Epagatho Marcianopolis, Gerontio Claudiopolis, & aliis diverſis epiſcopis, & omni ordine ſacerdotali. Nectarius epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit. Hac ſynodo Dei gratia in hoc ſancto loco collecta. Si hæc ſanctorum fratrum & in ſacris comminiſtrorum ſynodus ita cenſet, quia adſtare video eos qui contendunt de Boſtrenorum epiſcopatu, fratres noſtros [b] Bagadium & Agapium, hi ſua inter ſe invicem jura incipiant proponere. Et poſtquam aliqua ab eis pro hac cauſa acta eſſent, & dicti Bagadii depoſitionem D a duobus ſolis epiſcopis jam mortuis factam oſtenſum eſſet, Arabianus Ancyræ epiſcopus dixit: Non propter hoc judicium, ſed de tota deinceps vita metuens, cupio ſanctam ſynodum de hoc ſtatuere, licetne a duobus epiſcopis fieri depoſitionem, an non, & adverſus abſentem licet, an non? Ad præſentem quidem cauſam nihil eſt præjudicii. Vereor autem ne ex his actis aliqui poteſtate accepta talia audeant: velim ergo vos reſpon-

b Gebadius aliis dicitur.

Ἐπὶ ὑπατείας τῶν θεοσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων ἡμῶν Φλαβίου Ἀρκαδίου, Αὐγούστου [3] τὸ τρίτον, καὶ Ὠνωρίου τοῦ δευτέρου τοῦ πρὸ τριῶν καλανδῶν Ὀκτωβρίων, ἐν τῷ φωτιστηρίῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καθεσθέντων τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Παλλαδίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γελασίου Καισαρείας Παλαιστίνης, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, Παύλου Ἡρακλείας, Ἀραβιανοῦ Ἀγκύρας, Ἄμμωνος Ἀδριανουπόλεως, [4] Φαλερίου Ταρσοῦ, Λουκίου Ἱεραπόλεως, Ἐλπιδίου Λαοδικείας, Παύλου Ἀλεξανδρῶν, Διοσκόρου Ἑρμουπόλεως, Προβατίου Βερονίκης, Θεοδώρου Μοψουεστίας, Βίζου Σελευκείας, Ἐπαγάθου Μαρκιανουπόλεως, Γεροντίου Κλαυδιανουπόλεως, καὶ ἑτέρων διαφόρων ἐπισκόπων, καὶ παντὸς τοῦ ἱερατείου, Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε. Τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου κατὰ Θεὸν χάριν πάλιν ἐν τῷ ἁγίῳ τόπῳ τούτῳ συνειλεγμένης, εἰ δοκιμάζει ἡ αὐτὴ τοῦ ἁγίων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν σύνοδος, ἐπειδὴ καὶ ἐσώπησε ὁρῶ τοὺς διαφερομένους πρὸς ἑαυτοὺς περὶ τῆς Βοσρηνῶν ἐπισκοπῆς. τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν [5] Βαγάδιον καὶ Ἀγάπιον, τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἄρξασθαι δικαίων. καὶ μετὰ τὸ πραχθῆναί τινα παρ' αὐτοῖς χάριν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, καὶ ἐμφανισθῆναι καθαίρεσιν τοῦ ῥηθέντος Βαγαδίου γενομένην ὑπὸ δύο καὶ μόνων ἐπισκόπων τοῦ καὶ τελευτησάντων ἤδη, Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπεν. ὁ τῆς παρούσης οὕνεκα δίκης, ἀλλὰ τοῦ ὑφεξῆς βίου παντὸς δεδοικὼς, τοῦτο ἀξιῶ τιθῆναι ἁγίαν συνόδου διαλαλῆσαι, ἔξεστι γενέσθαι καθαίρεσιν παρὰ δύο ἐπισκόπων, ἢ οὔ; καὶ κατὰ

in quo epitome canonum hujus Concilii recitata, & admiſſa eſt. Nulli vero alii Canones in hoc Hipponenſi Concilio conditi ſunt, niſi quorum Epitome in acta ſynodi Carthaginenſis Anni 397. inſerta ſunt; atque ideo hujus Concilii nulli ſuperſunt integri niſi gemini, qui in Synodo Africæ Anni 525. ſervantur. Vide Ballerinos de Antiquit. Collect. Latin. cap. 3. §. 2. in Append. ad Opera S. Leonis Magni Tom. 3. pag. LXXVII.

1 Cod. MS. Canonum Eccl. Græcæ Coll. Patr. Soc. Jeſu legit, Γαβαδί ου. Hard. 2 Idem MS. Βέστρων.
3 Idem MS. τὸ τρίτον, & mox τὸ δεύτερον, τῇ πρὸ τριῶν. 4 Forte βαλερίου.
5 Etiam MS. cit. hoc loco βαγάδιον.

κατὰ ἀπόντος ἔξεστιν ἢ οὔ; ὑδὲν προκείμενα πρὸς τὴν παρᾶσαν ὑπόθεσιν. δέδοικα δὲ μὴ ἐκ τῆς ὑπομνημάτων τούτων τινὲς λαβόμενοι ἐξουσίας, τοιαῦτα τολμήσωσιν. ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς ἀποκεῖναθαι. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσαντινουπόλεως εἶπεν· ἐπαινετῶς εἰσηγήσατο ὁ θλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανός· ὃ μὲν δικαίως δέχεσθαι τὸ παρελθὸν, μὴ καταχείροντες, τὸ ἐξῆς ἀσφαλισώμεθα. Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπε. τὸ παρελθὸν ἡ τῆς μακαρίων πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κατακρίνει, ἡ κελεύουσα μὴ ἐλάττους εἶναι τριῶν, τοὺς χειροτονοῦντας, μηδὲ ἀπόντος τοῦ μητροπολίτου. τοῦ δὲ μέλλοντος ἕνεκεν δεδοικὼς ἐγὼ, τοῦτο ἐρώτησιν ἐποιησάμην. ἀξιῶ οὖν ὑμᾶς σαφῶς διαλαλῆσαι, καὶ μήτε ἠρτημένως, μήτε ἀμφιβόλως, ὥστε μὴ ἐξεῖναι ὑπὸ δύο ἀνθρώπων, μήτε χειροτονεῖσθαι μήτε καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀκολούθως τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ. καὶ μετ' ἕτερα, Θεόφιλος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπεν, ἐπὶ τῆς ἀπελθόντων ὁ δυνατὸν ψῆφον ἐκφέρει ἀναναχτήσεως· ἐπειδήπερ μὴ παρόντες κατεκρίθησαν εἰ μήτοίγε περὶ τῆς μελλόντων διασκοποίητις τῆς ὀφειλόντων καθαιρεῖσθαι, φαίνεται μὴ μόνον τρεῖς παρεῖναι προσῆκεν, ἀλλ' εἰ δυνατὸν τοὺς πάντας ἐπαρχεώτας, ἵνα τῇ τῆς πολλῶν ψήφῳ, ἀκριβεστέρα ἡ κατάκρισις τοῦ ἀξίου τῆς καθαιρέσεως δεικνύηται παρόντος καὶ κρινομένου. Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσαντινουπόλεως εἶπε· νομίμων εἰσηγήσεων καὶ δογμάτων πρυτανευομένων ἀκόλουθον ὁ διὰ προσώπων τινὰς αἰτίας τὰ τοιαῦτα δογματίζεσθαι. τοιγαροῦν καθάπερ ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανὸς εἰσηγήσατο, τὰ μέλλοντα ἀσφαλίσασθαι βουλόμενος, ἀκολούθως καὶ φιλανθρώπως ἡ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Θεοφίλου ψῆφος διωρίσατο μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἐξῆς μηδὲ παρὰ τριῶν μήτοίγε παρὰ δύο τὸν ὑπόδικον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ πλείονος συνόδου ψήφῳ καὶ τῆς ἐπαρχίας, καθὼς οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο Φλαβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας εἶπεν· ὅπερ κατέθεντο οἱ περὶ τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον Νεκτάριον, καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἐπίσκοπον Θεόφιλον, δῆλα. καὶ συνέρχομεν πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοί.

dere: Nectarius episcopus Constantinopolitanus dixit: Laudabiliter intulit religiosissimus episcopus Arabianus. Sed cum non possit judicium recusare, id quod est præteritum non condemnantes, quod est deinceps futurum, stabiliamus. Arabianus Ancyræ episcopus dixit: Id quod est præteritum, beatorum, qui Nicææ convenerunt, damnat synodus, jubens non esse pauciores tribus qui ordinent, nec absente metropolitano. Sed de futuro ego metuens feci interrogationem. Velim ergo vos aperte edicere, & nec suspense, nec dubie, ut a duobus hominibus, nec ordinari, nec deponi episcopum liceat, Nicænæ synodo convenienter. Et post alia Theophilus episcopus Alexandriæ dixit, adversus eos qui excesserunt, fieri non potest ut indignationis sententia feratur, quoniam præsentes non fuere condemnati. Sed si quis de iis qui in futurum debent deponi, considereret, mihi videtur non solum tres debere accedere, sed si fieri possit, omnes provinciales, ut multorum sententia accuratior condemnatio reddatur ejus qui dignus est deponi, præsentis & judicati. Nectarius episcopus Constantinopolitanus dixit, cum de legitimis institutis, & decretis agitur, consequens est non propter personarum causas aliquas talia decerni. Quamobrem, sicut sanctissimus episcopus Arabianus intulit, volens futura stabilire, consequenter & humane sanctissimi episcopi Theophili sententia decrevit, non licere imposterum, nec a tribus quidem, nedum a duobus, eum qui reus examinatur, deponi: sed majoris synodi & provinciæ episcoporum sententia, sicut apostolici definiere canones. Flavianus episcopus Antiochiæ dixit, quæ exposuerunt sanctissimus episcopus Nectarius & sanctissimus Theophilus episcopus, aperta sunt. Et omnes ecclesiastici his acquiescimus.

CONCILIUM CARTHAGINENSE
SUB AURELIO II.

HABITUM fuisse Carthagine ab Aurelio ejus urbis episcopo anno Christi 394 nos docet Codex Africanæ ecclesiæ supra descriptus, ubi pag. 731. B. legitur: *Gloriosissimis Imperatoribus Arcadio III. & Honorio II. Consulibus VI. Kalendas Julias, Carthagine. In hoc Concilio legati directi sunt Episcopi proconsulares ad Concilium Adrumetinum*; de quo mox Labbeus. Secundum sub Aurelio hoc appellamus, quia primum sub eodem habitum est Hippone anno 393. ut supra vidimus. Præter destinatam legationem, quid in hoc Concilio actum sit ignoratur.

Περὶ

CONCILIUM [1] ADRUMETINUM

IN AFRICA.

Tempus Concilii.

a Adrumetinum.) Arcadio tertium & Honorio ſecundum conſulibus, anno nimirum Chriſti 394. Adrumeti in Africa hanc ſynodum celebratam, atque ad eam ab Aurelio Carthaginenſi epiſcopo legationem miſſam fuiſſe, patet infra initio concilii Africani, ubi hæc ſcripta leguntur: *Glorioſiſſimis imperatoribus Arcadio tertium & Honorio ſecundum Auguſt. conſulibus, ſexto Kalendarum Juliarum Carthagine. In hoc concilio legati directi ſunt epiſcopi proconſulares ad concilium Adrumetinum.* Quæ vero in hac ſynodo conſtituta fuerint, non apparet; ideo quod diverſorum conciliorum canones in unum collecti, ſimul ſub uno titulo concilii Africani, admixti habeantur. [1] Vide Baronium anno 394. num. 32.

[a] CONCILIABULUM CAVERNENSE [2]

DONATISTARUM,

In quo Maximianiſtæ Primianiſtas cum ſuo auctore Primiano condemnarunt.

Locus & tempus conciliabuli.

a Concilium Cavernenſe.) Apud Cavernas Suſis, qui eſt locus Carthagini propinquus, Arcadio tertium & Honorio ſecundum conſulibus, anno nimirum Chriſti 394. ex Maximianiſtis convenerunt 53. epiſcopi, qui poſt aliquantulam cognitionem cauſæ, Primianum cum ſuis ſectatoribus, jam ante Cebarſuſſi a centum & amplius epiſcopis Maximianiſtis prædamnatum, iterata ſententia condemnarunt. Primianus Parmeniano defuncto ſuffectus erat: adverſus hunc poſtea ab aliis Donatiſtis creatus eſt Maximianus diaconus; ſicque maximum inter eos ſchiſma conflatum eſt. Fautores Primiani, Primianiſtæ: Maximiani Maximianiſtæ; ſicut etiam alii a [a] Claudio Claudianiſtæ; a Rogato Rogatiſtæ appellati fuere. Ita qui Donatiſtæ ante a Donato nominabantur, deinceps in partes & varias factiones more hæreticorum omnium diviſi, ab auctoribus ſciſſionum nomine nuncupati fuerunt, ut ſcilicet manifeſte oſtendant, ſe, qui non a Chriſto, ſed vel ab auctoribus vel dogmatibus ſuæ hæreſeos denominantur, non eccleſiam Chriſti, ſed antichriſti ſynagogam eſſe. Hieronymus contra Luciferia, in fine. Hæc ex Auguſtini comment. in pſalm. 36. Item ex 3. & 4. libris contra Creſconium. Baron. anno 394. num. 33. & ſequentibus.

Numerus epiſcoporum.

Primianiſtæ & Maximianiſtæ qui.

[a] imo potius Claudiano Luciani ſucceſſore Romæ a Donati parte conſtituto de quo Optatus lib. 2. & epiſtola concilii Romani ſupra pag. 626.

B OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Neque abs re fuerit referre nomina epiſcoporum, qui celeberrimo huic apud Donatiſtas conciliabulo interfuerunt, quorumque maximam partem meminit S. Auguſt. enarratione in laudatum pſal. 36.

Victorinus Munaciacenſis: Fortunatus Dionyſianenſis: Victorianus Carbanienſis ſeu Carrabinenſis: Florentius ſeu Florentinus ab Adrumeto: Migginus Elephantarienſis: Innocentius Thebattenſis: Salvianus Preſſitanus: Salvius Auſacenſis, ſeu Auſanenſis: Donatus Sabratenſis: Gemelius ſeu Geminius a Tanabæis: Prætextatus Aſſuritanus: Felicianus Muſſicanus: Maximianus Stabacenſis: Dacianus Canricetenſis: Donatus Fiſcianenſis: Theodorus Uſalenſis: Donatus Cebreſatanus: Natalis Thelenſis: Pomponius Macrianenſis: Pancratius Balianenſis: Januarius Aquenenſis: Secundus Jacondianenſis: Paſcaſius a vico Auguſti: Creſconius Coniſtracenſis: Maximianus Eruminenſis: Benenatus Tugueiacenſis: Gajanus, alias Guianus, Tigualenſis: Victorinus Leptimagnenſis: Guntaſius Beneſenſis: Quintaſius Capienſis: Felicianus Muſticanus: Latinus Mugienſis: Proculus Girbitanus: Secundanus Priſianenſis: Elpidius Tuſdritanus: Donatus Samurdanenſis: Getulicus Victoriacenſis: Annibonius Robantenſis: Tertullus Abitenſis: Secundinus Aruſiacenſis: Maximius Litanenſis: Creſcentianus Murenſis: Donatus Belinenſis: Perſeverantius Tebertinus: Fauſtinus Binenſis: Victor Attabaritanus, & quidam alii omnes numero LIII. quos ſubſcripſiſſe tractatui annotat idem Auguſtinus: *Poſtea ſubſcribentes dicunt & loca unde quiſque erat.* Videſis lector & omnia ſolerter compone.

CON-

1 Memoria hujus Concilii habetur etiam in Cod. Eccl. Afr. ſupra pag. 731. B.

2 Non Cavernenſe, ſed Carthaginenſe fuit iſtud Conciliabulum, celebratumque anno 393. ut ſupra diximus.

CONCILIABULUM [a] BAGAJENSE PRIMIANISTARUM

CONTRA MAXIMIANUM.

a Bagajense.) Bagai civitate Numidiæ trecenti & decem episcopi, a Primiano Carthaginensi episcopo Donatistæ adversariæ factionis vocati, convenerunt: ubi considentes, examinata causa ipsius Primiani, qui aderat, & Maximiani itidem episcopi Carthaginensis absentis, aliorumque eidem communione conjunctorum, in Maximianistas eam, quam recitat Augustinus contra Cresconium lib. 3. c. 53. damnationis sententiam protulerunt. Vide Baron. an. 394. n. 43. & 44.

Sententia Bagajensis Conciliabuli hæc est, quam exhibemus cum Notis Baluzii ex ejus nova Conciliorum editione.

CUM omnipotentis Dei & Christi ejus salvatoris nostri voluntate ex universis provinciis Africæ venientes in Ecclesia sancta Bagajensi Concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secundianus, Januarius, Saturninus, Felix, Pegasius, Rufinus, Fortunius, Crispinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & *a* ceteri numero trecenti & decem, placuit spiritui sancto, qui in nobis est, pacem firmare perpetuam & schismata resecare sacrilega. Optata quidem pacis & concordiæ est juncta germanitas, sicut scriptum est: *Justitia & pax osculatæ sunt invicem*. Licet enim viperei seminis noxios partus venenati uteri alvus diu texerit, & concepti sceleris uda coagula in aspidum membra tardo se calore vaporaverint, tamen conceptum virus evanescente umbraculo occultari non potuit. Nam etsi sero, publicum tamen facinus & parricidium suum fœta scelerum vota pepererunt. Quod ante prædictum est, parturiit injustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Sed quoniam serenum jam fulget e nubilo, nec est confusa criminum sylva cum ad pœnam designata sunt nomina, (Indulgentiæ enim ante hac fuerat) dum clementiæ dimittimus lineam, invenit causa quos puniat. Sed veridica unda in asperos scopulos nonnullorum naufragia projecta sunt membra, & Ægyptiorum admodum exemplo, pereuntium funeribus plena sunt litora, quibus in ipsa morte major est pœna quod post extortam aquis ultricibus animam, nec ipsam inveniunt sepulturam. Loquamur, carissimi fratres, schismatis causas, quia jam non possumus tacere personas. Maximianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Ecclesiæ matris inimicum, Dathan, Chore, & Abiron ministrum, de pacis gremio sententiæ fulmen excussit, & quod adhuc eum dehiscens terra non sorbuit, ad majus supplicium superis reservavit. Raptus enim pœnam suam compendio lucraverat funeris. Usuras nunc graviores colligit fœnoris cum mortuis interest vivus. Nec hunc solum sceleris sui mors justa condemnat. Trahat etiam ad consortium criminis plurimos catena sacrilegii, de quibus scriptum est: *Venenum aspidum sub labiis eorum*, quorum os maledictione & amaritudine plenum est, *b* veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, contritio & infelicitas in viis eorum; & viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum. Nollemus quidem tamquam e proprii corporis junctura præcidi. Sed quoniam tabescentis vulneris putredo pestifera plus habet in abscissione solaminis quam in remissione medicaminis, inventa est causa salubrior, ne per cuncta membra pestilens irrepat virus, ut compendioso dolore natum decidat vulnus. Famosi ergo criminis reos Victorianum Carcabianensem, Martianum Sullectinum, Bejanum Bajanensem, Salvium Ausaphensem, Theodorum Usulensem, Donatum Sabratensem, Miggenem Elephantariensem, Prætextatum Assuritanum, Salvium Membressitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Mustitanum, & Martialem Pertusensem, qui funesto opere perditionis vas sordidum collecta sæculentia glutinarunt, sed & Clericos aliquando Ecclesiæ Carthaginis, qui dum facinori intersunt, illicito incestui lenocinium præbuerunt, Dei præsidentis arbitrio, universalis Concilii ore veridico damnatos esse cognoscite. Eos autem quos sacrilegi surculi non polluere plantaria, hoc est, qui a Maximiani capite proprias manus verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Ecclesiam redire permisimus. Quantum enim de reorum morte purgamur, tanto de innocentium reditu gratulamur. Ac ne angustum redeuntibus tempus spem salutis arctatæ diei pressura subducat, agnoscentibus quibus licet longe manentibus præcedentibus statutis, universis usque ad diem octavum Kalendarum Januarii proxime futurarum agnitionis pandimus januam, ut integri honoris ac fidei regressi habeant fundamenta: quam si quisquam ingredi nequiverit pigra segnitia, sciat sibi ad omnes veniales aditus sua voluntate viam esse subductam. Manebit enim circa eos dicta sententia, & post præstitutum diem redeuntibus fixa pœnitentia.

Data Bagai in Numidia VIII. *Kalendas Majas, post consulatum Theodosii Augusti tertium, consulatu Augustorum Arcadii III. & Honorii iterum.*

Interfuerunt Episcopi CCCX.

Lib. 3. contra Cresc. c. 29. 53. lib. 4. c. 13. lib. 2. contra Gaudent. c. 7. & epist. 255.

Lib. de gestis cum Emerito.

Lib. 3. contra epist. Parmen. c. 6.

Lib. 3. contra Cresc. c. 27. lib. 4. c. 4. 32. 38. & lib. 2. contra Gaudent. c. 7. Lib 3. contra Crescon. c. 53. & lib. 4. c. 38. Vide lib. de gestis cum Emerito.

Lib. 3 contra Cresc. c. 56. & lib. 4. c. 39.

a Et ceteri) inter quos Emericus Episcopus Cæsariensis, quem Augustinus in libro de gestis cum eo ait dictasse sententiam adversus Maximianus & ejus ordinatores.

b Veloces) Paulo aliter habetur hic locus apud Augustinum enarratione in psalmum 54. ubi sic legitur. *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem annunciatorum, contribulatio & calamitas in viis eorum.* Ubi nuperi editores operum sancti Augustini admonuerunt vocem *annunciatorum* omitti in aliquot antiquis exemplaribus, non extare porro in libro quarto contra Cresconium. Sane vox illa non extat in codicibus 37. 52. 492. bibliothecæ Colbertinæ, sed habetur in optimæ notæ codicibus 68. 941.

CON-

ANNO CHRISTI 395
Ex Harduino Tomo 1. Concil. pag. 954.

CONCILIUM HIPPONIENSE II.

PROVINCIALE. (a)

COncilio Hipponienſi alteri ſub annum 395. *celebrato, unicus Canon occurrit, qui poſſit adſcribi: nempe quem Ferrandus allegat cap.* 34. *ex Concilio Hipponenſi tit.* V.

Ut epiſcopi, ſive presbyteri, ea quæ ſunt in locis ubi ordinantur, ad alia loca non transferant, niſi cauſas ante reddiderint.

Præter hoc, & ſuperius allatum Hipponenſia Concilia, aliud præceſſiſſe videri poteſt, cujus Canones in Concil. Carthag. III. anno 397. *retractati dicuntur, qui* JAMDUDUM ſtatuti legibus, & JAMDUDUM maturati *fuerant: quod & primum appellat Hadrianus Papa, ut monuimus ad Canonem Codicis Africani XXXIV.*

ANNO CHRISTI 397.

[a] CONCILIUM [b] [1] TAURINENSE [a]

Epiſcoporum Galliæ rogatu in Taurinatum urbe congregatum, x. Kalendas Octobris, [1] anno Chriſti, ut conjectura eſt, CCCXCVII. Honorii Auguſti III. Siricii Papæ XIII.

TITULI CANONUM.

I. *De primatu Proculi epiſcopi Maſſilienſis.*
II. *De primatu Arelatenſis & Viennenſis Eccleſiæ.*
III. *De ordinationibus illicitis contra ſtatuta patrum præſumptis.*
IV. *De Palladio laico, qui presbytero crimen intulerat.*
V. *De Exuperantio presbytero, qui epiſcopo ſuo contumelioſus extitit.*
VI. *De iis qui a Felicis epiſcopi communione ſe ſeparare voluerint, ut recipiantur.*
VII. *Ut clericum alterius nemo ſuſcipiat, vel eccleſiæ ſuæ ordinet, neque abjectum in communionem recipiat.*
VIII. *De ordinatis contra interdictum, & de iis qui ordinati filios genuerunt.*

SYNODICA.

AD UNIVERSOS EPISCOPOS GALLIARUM,

Sancta ſynodus, quæ convenit in urbe Taurinatium die X. *Kalendas Octobris, fratribus dilectiſſimis per* [2] *Gallias & quinque provincias conſtitutis.*

CUM ad poſtulationem provinciarum Galliæ ſacerdotum conveniſſemus ad Taurinatium civitatem, atque in ejuſdem urbis eccleſia auctore vel medio domino federemus, auditis allegationibus epiſcoporum, eorum videlicet, qui ad judicium noſtrum fuerant congregati, de ſingulis negotiis hæc ſententiæ forma proceſſit; ita ut pacis bonum, & inſtituta canonum ſervarentur, & plurimorum intentionibus adhiberetur utilis medicina.

I.

Nam cum primum omnium vir ſanctus *d* Proculus [3] Maſſilienſis epiſcopus civitatis ſe tanquam metropolitanum eccleſiis, quæ in ſecunda provincia Narbonenſi poſitæ videbantur, diceret præeſſe debere, atque per ſe ordinationes in memorata provincia ſummorum fieri ſacerdotum: ſiquidem aſſereret eaſdem eccleſias vel ſuas parochias fuiſſe, vel epicopos a ſe in eiſdem eccleſiis ordinatos; & e diverſo ejuſdem regionis epiſcopi aliud defenſarent, ac ſibi alterius provinciæ ſacerdotem præeſſe non debere contenderent: id judicatum eſt a ſancta ſynodo contemplatione pacis atque concordiæ, ut non tam civitati ejus, quæ in altera provincia ſita eſt, cujus magnitudinem penitus neſciremus, quam ipſi potiſſimum deferretur, ut tanquam pater filiis honore primatus adſiſteret. Dignum enim viſum eſt, ut quamvis unitate provinciæ minime tenerentur, conſtringerentur tamen pietatis affectu. Hæc igitur ipſi tantum in vita ejuſdem forma ſervabitur, ut in eccleſiis provinciæ ſecundæ Narbonenſis, quas vel ſuas paro-

1 MSS. legunt, *Taurinate*. Ita Hard. qui in Indice Concil. tom. 1. hoc concilium affigit anno 395. ex canone ſexto non diu poſt obitum S. Ambroſii; qui cum obierit anno 397. ut probat Pagius, vel 398. ut vult Henſchenius tom. 1. SS. Aprilis, non ante anno 398. conſignare hoc Concilium oportet, imo poſt obitum S. Martini, ut advertit Sirmondus in notis. 2 Galliæ ſunt hoc loco, Celticæ, Aquitanica, Belgica: quinque Provinciæ, quæ vetere Narbonenſi provincia continebantur: Viennenſis, Narbonenſis I. & II. Alpes maritimæ, Grajæ, & Penninæ, ut quidem vulgo cenſent eruditi. *Harduinus.* 3 Vide Proſperum in Chron. de Proculo &c *Harduinus*.

(a) Concilium hoc Hipponenſe aliud non eſſe a concilio ejuſdem nominis An. 427. probant Ballerini in Diſſert. de Antiqu. Collect. Canon. præfixa append. Operum S. Leonis magni part. II. cap. III. pag. CIV.

parochias, vel ſuos diſcipulos ſuiſſe or- A
luat. dinatos conſtiterit, primatus habeat dignitatem. Illud quoque a partibus ſit obſervandum, quod licet ex ſuperfluo, non tamen inutiliter commonetur, ut ipſe ſanctus Proculus, tanquam pius pater, conſacerdotes ſuos honoret ut filios; & memoratæ provinciæ ſacerdotes, tanquam boni filii, eumdem habeant ut parentem, & invicem ſibi exhibeant caritatis affectum, impleto hoc quod ait beatus apoſtolus, *Honore mutuo prævenien-*
1. 10. *tes, non alta ſapientes, ſed humilibus con-* B
ſentientes.

II.

Illud deinde inter epiſcopos urbium Arelatenſis & Viennenſis, qui de primatus apud nos honore certabant, a ſancta ſynodo definitum eſt, ut qui ex eis approbaverit ſuam civitatem eſſe metropolim, is totius provinciæ honorem primatus obtineat: & ipſe juxta canonum præceptum ordinationum habeat poteſtatem. Certe ad pacis vinculum conſervandum, hoc conſilio utiliore decretum eſt, ut ſi placet memoratarum C urbium epiſcopis, unaquæque de his viciniores ſibi intra provinciam vindicet civitates, atque eas eccleſias viſitet, quas oppidis ſuis vicinas magis eſſe conſtiterit: ita ut memores unanimitatis atque concordiæ, non alter alterum, longius ſibi uſurpando, quod eſt alii propius, inquietet.

III.

[1] Geſtorum quoque ſeriem conſcribi placuit ad perpetem diſciplinam, quæ
iedium. circa Octavium, Urſionem, *Remigium D & Triferium epiſcopos ſynodus ſancta decrevit, qui in uſurpatione quadam de ordinatione ſacerdotum ad invidiam vocabantur. Quod eis eatenus videtur indultum, ut de cetero hac auctoritate commoniti, nihil tale uſurpare conentur. Si quidem ea ſe ab hac cauſa excuſatione defenderint, quod dicerent prius ſe non eſſe conventos. Proinde judicavit ſynodus, ut ſi quis ex hoc fecerit contra ſtatuta majorum, ſciat is qui ordi-
ic. Reg. natus fuerit, ſacerdotii ſe honore privandum: [a] ille vero qui ordinaverit, E auctoritatem ſe in ordinationibus vel in conciliis minime retenturum. Non ſolum autem circa memoratos epiſcopos hæc ſententia prævalebit, ſed & circa omnes, qui ſimili errore decepti, ordi-
oetrarint. nationes hujuſmodi [b] perpetrarunt.

IV.

De Palladio autem laico, qui Spano presbytero non leve crimen intenderat, inter quos epiſcopus Triferius ejuſdem criminis cauſas ſe cognoviſſe teſtatus eſt; id concilii decrevit auctoritas, ut idem Palladius in eadem ſententia maneret, qua cognitionis tempore a Triferio fuerat ſacerdote multatus: in hoc ei humanitate reſervata concilii, ut ipſe Triferius in poteſtate habeat, quando voluerit, ei relaxare.

V.

Statuit quoque de Exuperantio presbytero ſancta ſynodus, qui ad injuriam ſancti epiſcopi ſui Triferii gravia & multa congeſſerat, & frequentibus eum contumeliis provocaverat; ita ut nonnulla fecerit contra eccleſiaſticam diſciplinam, propter quam cauſam ab eo fuerat dominica communione privatus, ut in ejus ſit arbitrio reſtitutio ipſius, in cujus poteſtate fuit ejus abjectio: hoc eſt, ut quando vel idem Exuperantius ſatisfecerit, vel epiſcopo Triferio viſum fuerit, tunc gratiam communionis accipiat.

VI.

Illud præterea decrevit ſancta ſynodus, ut quoniam legatos epiſcopi Galliarum, qui Felici * communicant, deſtinarunt; ſi qui ab ejus communione ſe voluerint ſequeſtrare, in noſtræ pacis conſortium ſuſcipiantur, *ſ* juxta literas venerabilis memoriæ Ambroſii epiſcopi, vel Romanæ eccleſiæ ſacerdotis, dudum latas, quæ in concilio legatis præſentibus recitatæ ſunt.

* *Binius legit* Felicis non communicant.

VII.

Nec illud prætermittendum fuit, quod ſynodi ſententia definitum eſt, ut clericum alterius ſecundum ſtatuta canonum nemo ſuſcipiat, neque ſuæ eccleſiæ licet in alio gradu audeat ordinare, neque abjectum recipiat in communionem.

VIII.

Hi autem qui contra interdictum ſunt ordinati, vel in miniſterio filios genuerunt, [1] [2] ne ad majores gradus ordinum [a] Arauſ. c. 24
permittantur, ſynodi decrevit auctoritas. Incolumes vos dominus noſter ævo longiſſimo conſervare dignetur, domini fratres dilectiſſimi.

1 Canon hic ſecundus vocatur in Concil. Tolet. XII. can. 4. ex Concil. Tauritano tit. 2. *Harduinus.*

2 Concilium Arauſicanum I. can. 24. hunc canonem citat, legitque *promoveantur*, non ut hic minus recte *permittantur*. Harduinus.

AD CONCILIUM TAURINENSE

Anno 397. ut fertur habitum

ADDITIO ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I. pag. 253.

Concilii hujus epocha ab antiquis ſignata nulla ſupereſt. Sed cum in epiſtola Zoſimi papæ, de qua Sirmondus in notis ad eandem ſynodum editis, quas infra immediate ſubjectas lector inveniet eo tempore habitum legatur, quo Bricius, S. Martini ſucceſſor, Turonis præerat & ſimul etiam conſtet deceſſiſſe S. Martinum anno 400. novembri menſe, ut demonſtrat P. de Prato in noviſſima editione operum Sulpicii Severi to. I. Differt. III. hinc recte inferas Gallicanos iſtos patres non prius anno 401. die XI Kal. octobris (hanc enim diem præfert concilii ejuſdem præfatio) convenire potuiſſe.

Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, ſæculi IX. ſcriptor celebris, epiſtolæ cuidam canonicæ ad Gallorum principem excerpta quædam adjecit ex conciliis, SS. Patribus, Legibuſque petita, inter quæ hoc decretum, vel potius gemina hæc decreta in unum conjuncta ex Concilio Taurinenſi cap. IX. & Aquilejenſi cap. XV. dedit quæ hic ſubjungere, ſi forte ad concilium hoc pertinuerint, viſum eſt.

Si peccatis agentibus contigerit poſt obitum alicujus ſancti (*nota phraſim in canonibus concilii Taurinenſis recurrentem*) epiſcopi, ut annus tranſeat antequam ſubſtituatur in civitate ipſa, unde deceſſit, epiſcopus alter: quia hoc munus prævidere debent Metropolitani, ne ultra menſem, vel multo plus tres ſine paſtore vacua remaneat civitas; placuit nobis, ut abſque modo culpetur Metropolitanus pro tanta negligentia ſua, & clerus, ac populus, eo quod ſalutis memor non fuit, ut ad Metropolitanum petiturus epiſcopum accurreret; & deinde ordinetur epiſcopus. Si autem ipſi de ſe talem non habuerint, aut providere ſibi & eligere jubente Metropolitano neglexerint, tunc judicio & poteſtate ſua electa apta perſona Metropolitanus cum aliis epiſcopis ordinet, & faciat epiſcopum, ne plebs Dei ſine paſtore ſit vacua, & facultates eccleſiæ diſpereant. Si tunc presbyteri, aut majores civitatis non acquieverint, ut rebelles anathematizentur.

SYNOPSIS CANONUM TAURINENSIUM

Ex vetuſtiſſimo Codice Lucenſi ex Synodo Taurinantium X. Kal. Octob.

I. Qui adprobaverit ſuam Civitatem Metropolim fuiſſe teneat Primatum.

II. Melius vero pro caritatis affectu proximas ſibi unuſquiſque Eccleſias defendat.

NOTÆ JACOBI SIRMONDI S. J.

1. *Anno Chriſti* CCCXCVII.) Hic anno adſcribendum cenſuit Baronius: Septembrem vero menſem deſignat ſynodi præfatio. Verum ex Zoſimi papæ epiſtola II. & altera ejuſdem ad Africanos, conſtat, quo tempore habita eſt ſynodus Taurinenſis, Briccium apud Turonos epiſcopum fuiſſe. Habita ergo eſt poſt mortem S. Martini, cui Briccius ſucceſſit. At Martinus veterum conſenſu menſe Septembri CCCXCVII. nondum e vivis exceſſerat. Quare hic annus ſynodo non congruit: quod ſi eos audimus, qui Martini obitum in ann. CCCC. vel longius etiam rejiciunt, ſynodi pariter epocham differri oportebit.

2. *Qui Felici communicant.*) De quo dictum in ſynodo Trevirenſi. Male autem in vulgatis, *qui Felici non communicant*: abeſt enim a manuſcriptis negatio, & abeſſe debere res docet.

EJUSDEM JACOBI SIRMONDI S. J.

Labbei ex Append. t. 2.

NOTÆ POSTUMÆ, NUNC PRIMUM EDITÆ.

PRovincialem Gallicanorum epiſcoporum ſynodum male, ut reor, nominat Hincmarus Remenſis adverſus Laudunenſem cap. XX. Neque enim a Gallicanis epiſcopis, tametſi adfuiſſe aliquos fatendum eſt, ſed horum poſtulatione, ut præfatio ipſa docet, ad componendas eorum de variis negotiis controverſias, ab Italiæ potiſſimum epiſcopis celebrata eſt apud Auguſtam Taurinorum in ſubalpinis. Taurinenſem itaque ſynodum vocat Zoſimus epiſtola VI. & VII. Taurinæam Regenſis can. I. & Arauſicana can. XXIV. Taurinatenſem alii: nonnulli etiam, ſed inepte ut videtur, Tauritanam. Quidam codices epiſcopos in ea fuiſſe adnotant numero XX. Dies quoque deſignatur X. Kalendas Octobris, ſed de anno nihil compertum eſt. Hoc ſane liquet, in annum Chriſti CCCXCVII. qui ex Baronii ſententia titulo eſt adſixus, conjici non poſſe. Nam ex Zoſimi epiſtola VI. & altera ejuſdem ad Africanos conſtat, quo tempore habita eſt ſynodus Taurinenſis, Briccium apud Turones epiſcopum fuiſſe. Habita ergo eſt poſt mortem ſancti Martini, cui Briccius ſucceſſit. At Martinus omnium veterum conſenſu menſe Septembri anni CCCXCVII. nondum e vivis exceſſerat. Quare hic annus ſynodo non congruit. Quod ſi eos audiamus, qui Martini obitum in annum CCCC. vel longius etiam rejiciunt, ſynodi pariter epocham differi oportebit.

Proculus Maſſilienſis.) Jam notus eſt Proculus Maſſilienſium epiſcopus ex concilio Aquilejenſi, cui Gallorum legatus interfuit: ſanctus idem & doctiſſimus pontifex Hieronymo dictus in epiſtola IV. ad Ruſticum. Huic nunc, quamvis alterius provinciæ, id eſt Viennenſis, epiſcopo ſingulari privilegio indulget ſynodus, ut metropolitani jure præſit provinciæ II. Narbonenſi, cujus eccleſias vel parochias ſuas fuiſſe aſſerebat, vel epiſcopos a ſe in eiſdem eccleſiis ordinatos. Quod Proculi privilegium, tamquam ſubreptum & emendicatum, improbavit poſtea Zoſimus, ut ex ejus epiſtolis patefit. Ceterum vel hic locus oſtendit, Aquenſis civitatis epiſcopum, licet civitas ipſa jure civili metropolis eſſet, provinciæ II. Narbonenſis, ac titulo metropolis ornetur in Notitia civitatum Galliæ, nondum tamen hoc tempore metropolitani jura obtinuiſſe inter epiſcopos. Quod ipſum intelligere eſt de Ebreduno & Tarentaſia in Alpinis provinciis. Sero enim & harum antiſtites metropolitanorum honorem nomenque adepti ſunt. Sed de his alias

Can. I

Arelatenſis & Viennenſis.) Arelate in Viennenſi olim provincia cenſebatur, quod declarat eleuchus epiſcoporum concilii Arelatenſis: *Marinus epiſcopus de civitate Arelatenſium provincia Viennenſi*: & Notitia imperii occidentalis, ubi procuratores cynegiorum enumerantur ſub diſpoſitione comitis ſacrarum largitionum: *Procurator cynegii Arelatenſis provinciæ Viennenſis*. Nec dubium quin totius provinciæ metropolis tum fuerit civitas Vienna, quæ ſola omnium ejus provinciæ civitatum metropolis nomen gerit in Notitia. Arelate tamen variis, principum beneficio, jam inde a Conſtantini temporibus, a quo Conſtantina cognominata eſt, aucta incrementis & ornata privilegiis (unde & Gallulæ illi Romæ nomen inditum ab Auſonio, ab eodemque Arelate

Can. II

in clararum urbium catalogo, ſecundo intra Gallicanas poſt Treviros loco poſita) de metropolis nomine auſa eſt cum Vienna contendere , & Arelatenſis epiſcopus honorem primatus intra provinciam affectare. Re igitur ad concilii Taurinenſis judicium ab utriuſque urbis epiſcopis delata, definitum eſt a ſynodo, ut qui ſuam civitatem probaret eſſe metropolim, is primatus honorem obtineret : aut certe , ut bono pacis provinciam , ſi vellent , inter ſe dividerent , & proximas ſibi uterque civitates metropolitani jure vindicaret, Quod poſterius ſummis pontificibus poſtea placuit, reque ipſa perfectum eſt. Nec enim hoc ſynodi judicio controverſia ſtetit : ſed crebris rurſum contentionibus ſæpe renovata , vix tandem poſt annos ſupra centum Symmachi papæ auctoritate ſedata eſt.

De ordinatione Sacerdotum.) Epiſcoporum . Delatis ad ſe quatuor epiſcopis , qui illicita quædam circa epiſcoporum ordinationem uſurparant , ita indulget ſynodus, ut deinceps abſtinere jubeat : quam ſententiam in alios etiam cadere vult, qui eadem perpetrarint . Pœnam autem ejuſmodi ordinationibus in poſterum ſtatuit : ordinatis quidem , epiſcopatus privationem ; ordinatoribus vero , ut ordinationibus de cætero conciliiſque non interſint.

Remigium.) Codex Remenſis *Remedium :* quod idem eſt . Nomina duo hæc promiſcue in iiſdem uſurpari , multis alibi exemplis deprehendimus . Remedius porro, quamquam ejus ſedes perinde ac ſociorum ignota eſt , is videtur, de quo Proſper in chronico Pithœano. *Proculus Maſſilienſis epiſcopus clarus habetur, quo annuente magna de ſuſpecto adulterio Remedii epiſcopi quæſtio agitatur.* Omnes , ni fallor , ſecundæ Narbonenſis epiſcopi fuerunt.

De Palladio Laico .) Conquerebatur , ut apparet , Palladius de ſententia in ipſum a Triſerio epiſcopo lata : quia crimen objectum presbytero probare videlicet non potuerat. Confirmat ſententiam ſynodus , hoc in Palladii gratiam indulto , ut in poteſtate ſit Triferii eam relaxare cum voluerit.

De Exuperantio presbytero.) Confirmat Triferii ejuſdem ſententiam alteram in Exuperantium presbyterum contumelioſum : ita ut in excommunicatione inflicta maneat presbyter, quoad vel ipſe epiſcopo ſatisfecerit, vel epiſcopo illum reſtituere viſum fuerit.

Qui Felici communicant.) Epiſcopo Trevirenſi, viro alias ſanctiſſimo : ſed qui ab Ithacianæ partis epiſcopis ordinatus eorum communioni mordicus adhæſit . Ab Ithacianis porro, quod contra eccleſiæ diſciplinam agere viderentur, optimi quique antiſtites abſtinebant. Quod de ſeipſo teſtatur S. Ambroſius , de ſua ad Maximum apud Treviros legatione ſcribens epiſtola LVI. *Poſtea*, inquit *cum videret me abſtinere ab epiſcopis qui communicabant ei, vel qui aliquos, devios licet a fide, ad necem petebant, commotus ab vis juſſit me ſine mora regredi.* Et de S. Martino narrat Severus, ut antedictum eſt, cum inflecti ſe paſſus eſſet, ut Felicis ordinationi præſentiam ſuam commodaret, facti eum mox graviter pœnituit. Perſtitere tamen intra Gallias, etiam poſt Ithacii exauctorationem, Ithacianæ reliquiæ, Felice epiſcopo duce . Cui communicantes epiſcopi cum legatos ad ſynodum miſiſſent , decretum eſt juxta Siricii & Ambroſii literas, quæ non extant , Felicianæ communionis epiſcopos , niſi ab eo ſe ſubduxerint , ad pacis conſortium non admitti. Quare ſynodum Felice ſuperſtite habitam fuiſſe conſtat.

Ut Clericum alterius.) De alienis clericis duo vetat, quæ in canonibus crebro inculcantur . Ne quis epiſcopus illos ſuſcipiat , vel ordinet in ſua eccleſia , & ne abjectus in communionem recipiat. Quorum alterum in ſynodo Nicæna canone XVI. eſt interdictum : alterum tum in eadem Nicæna can. V. tum in Sardicenſi canone item XVI.

Hi vero qui contra interdictum.) Nihil hic ſtatuit ſynodus in futurum , ſed contra canones admiſſa caſtigat. Eos ergo qui contra interdictum , verbi gratia , ex bigamis ordinati fuerant (de quibus ſynodo Valentinæ , cum bigamos ordinari vetaret , nihil revolvi placuerat) hac pœna multat , ut ad gradum ulteriorem non provehantur . Paremque pœnam in eos decernit , qui filios in miniſterio , id eſt jam ordinati , genuerunt . Quam canonis partem amplexa & ſecuta eſt ſynodus Araufi-cana can. XXIV. Cap. 8.

Nota Severini Binii.

a Concilium.) Hoc concilio , principio , duæ iſtæ epiſtolæ , in cauſa communicationis cum Felice Ithacianæ factionis epiſcopo , a Siricio & Ambroſio ad Taurinenſem ſynodum ſcriptæ , de quibus ſupra , lectæ fuerunt. Deinde , altercationes inter Arelatenſem & Viennenſem epiſcopos de primatu certantes , ſedatæ ſunt . Illi enim civitati primam dignitatem adjudicarunt , quæ ſe ejus provinciæ metropolim eſſe oſtenderet . Tertio declaratum fuit , Narbonenſis eccleſiæ primam ſedem eſſe apud Maſſilienſes , atque Proculum ejuſdem ſedis epiſcopum , metropolitanum epiſcopum habendum eſſe . Acta concilii.

b Taurinenſe. Taurinum quondam Auguſta Taurinorum urbs eſt in regione Pedemontana , pulcherrimis ornata ſtructuris , & arce elegantiſſima. Habet archiepiſcopatum & academiam illuſtrem. Taurinum qualis urbs.

c Siricii papæ.) Hoc concilium ſub pontificatu Siricii adhuc viventis , & paulo poſt obitum S. Ambroſii Mediolanenſis eccleſiæ epiſcopi , habitum fuiſſe , verba Can. 7. circa finem manifeſto indicant . Cum itaque Cæſario & Attico conſulibus , teſte Marcel. in chronico , Ambroſius defunctus fuerit ; iiſdemque conſulibus Simplicianus eidem ſuffectus eſſe reperiatur, can. 48. conc. Carth. III. demum etiam non ultra ſequentem annum Siricius pontifex ſuperſtes fuerit , hanc ſynodum præciſe decimo Kalend. Octobres , anno Chriſti 397. qui eſt Siricii penultimus , Arcadii , & Honorii imperatorum 3. celebratam fuiſſe , neceſſario eſt concedendum. Tempus ſyno. di. Errat Binius.

d Proculus.) Hic eſt ille Proculus nomine inſigni , ab Hieron. epiſt. 4. ad Ruſticum plurimum commendatus , quem una cum S. Ambroſio Aquilejenſi concilio interfuiſſe ſupra vidimus . De Proculo plura ibidem. Proculus. Cap. 2.

e Felici non communicant.) Hic eſt ille Felix a S. Martino & ab Ithacianæ factionis conſortibus epiſcopis ſanguinariis ordinatus , cui Galliarum epiſcopi non communicarunt ob eam cauſam , de qua ſupra egimus in notis concilii Trevirenſis. De hoc concilio vide Baronium anno C 397. numero 42. & 43. Felix quis. Cap 5.

f Juxta venerabilis memoriæ Ambroſii epiſcopi , vel Romanæ eccleſiæ pontificis.) Literas pacificas , quarum communicatione hæretici vel etiam ſchiſmatici in communionem eccleſiæ recipiebantur , dare & impertiri Romano pontifici ex officio ordinario ; Mediolanenſis eccleſiæ epiſcopo ex ejuſdem pontificis delegatione competebat ; ut probat Baronius anno 405. num. 55. & ſequentibus. Unde graviter errat, qui ex hoc loco Mediolanenſis epiſcopi, & Romani pontificis parem eamdemque poteſtatem eſſe exiſtimat. Vide notas concilii Tolet. I. verbis , *Per ſanctum Simplicianum* , &c. An Romani pontificis & Mediolanenſis epiſcopi æqualis poteſtas fuerit.

CONCILIUM [1] CARTHAGINENSE

[b] NOMINE SECUNDUM, ORDINE [a] TEMPORIS

Inter Carthaginenſia extantia vere poſtremum, circa tempora Cœleſtini Papæ. (*a*)

Probatum a Leone IV. *Cap. de libellis d.* 20.

[a] erravit poſt Baron. Binius, vere enim hoc concilium celebratum fuit anno 390. ſub Genethlio deceſſore Aurelii, cujus nomen necnon Alypii exulat a mſſ. cc. optimæ notæ.

TITULI CAPITULORUM. A [a] CAPITULA.

I. *Ut Trinitas & credatur & prædicetur.*
II. *Ut caſtitas a Levitis & ſacerdotibus cuſtodiatur.*
III. *Ut chriſma & benedictio puellarum, & reconciliatio pœnitentium, a presbyteris non fiant.*
IV. *Ut presbyter pœnitentem, juſſus ab epiſcopo ſuo, reconciliet.*
V. *Ut diœceſis, quæ epiſcopum nunquam habuit, non habeat.*
VI. *Ut, qui criminibus implicati ſunt, clericos non accuſent.*
VII. *Ut, qui excommunicatum alterius ſuſceperit, excommunicetur.*
VIII. *Ut, ſi presbyter excommunicatus ſacrificare præſumpſerit, anathematizetur.*
IX. *Ut, ſi presbyter inconſulto epiſcopo* [2] *agenda celebraverit, honore privetur.*
X. *Quanti debeant judicare ſacerdotem, atque* * *Leviten.* [b]
XI. *Ut nullus parochiam alienam præſumat.*
XII. *Ut ſine conſultu metropolitani nullus ordinetur epiſcopus.*
XIII. *Ut, qui contra profeſſionem & ſubſcriptionem ſuam venerit, in concilio deponatur.*

* *Levitam.* b In codice Vaticano. *Si epiſcopus aut presbyter aut diaconus accuſati fuerint, quanti eos debeant judicare.*

PRÆFATIO.

GLorioſiſſimo Imperatore *c* Valentiniano Auguſto IV. & Theodoſio [c] viris clariſſimis conſulibus, [3] 14. Kalendas [d] Junii, Carthagine *d* in baſilica [e] Perpetua reſtituta, cum *e* Genedius [f] epiſcopus una cum Victore * Abderitano, & alio Victore [g] [4] Pupputanenſi, & ceteris coepiſcopis ſuis provinciarum diverſarum, conſediſſet, Genedius epiſcopus dixit:

c Neoterio d julias. e Perpetua f Genethlius * Abziritano, *al.* Abzuritano. g Puppianenſi.

I.

Omnipotenti [b] Deo gratias refero, qui permiſit, ut ſecundum commune concilium habitum in [5] prætorio, etiam ita, juxta tenorem petitionis literarum mearum, ad Carthaginem pro fide atque utilitate eccleſiaſtica venireris, licet non omnes. Tamen quoniam caritas totum perſuadet, ut qui corpore ſunt abſentes, nobiſcum in ſpiritu videantur eſſe conjuncti: idcirco, Deo propitio, quia præſentes eſtis, pari profeſſione fides eccleſiaſtica, quæ per nos traditur, in hoc cœtu glorioſo primitus confitenda eſt. Tunc demum, ordo eccleſiaſticus ſingulorum ex conſenſu [6] omnium eſt [c] extruendus atque roborandus, ut fratrum & coepiſcoporum noſtrorum nuper promotorum mentes de his, quæ proponenda ſunt, roborentur. Et ſicut a patribus certa [7] diſpoſitione accepimus, ut [d] Trinitatem, quam in noſtris finibus conſecratam retinemus, Patris & Filii & Spiritus ſancti unitatem, quæ nullam noſcitur habere [e] notitiam, ſicuti didicimus, ita Dei populos inſtruamus. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Plane ſic accepimus, ſic tenemus, fidem apoſtolicam ſequentes.

b Vid. pag. 7 &c. Cod. c. Can. 2 Variat. ut ſup. c addit. Ad c. randa f. e. m. & nenda quæ bus. d Trin. quam ſenſib. e differ.

II.

f Aurelius [f] epiſcopus dixit: *g* Cum in præterito concilio de continentiæ & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres [g] [8] conſcriptione quadam caſti-

f Epiſc. epiſc. Bulle ſeu ſium rum. g inſt.

---

1 Hoc Concilium contulit Harduinus cum MS. ac pervetuſto Codice Bibl. Collegii Pariſienſis Soc. Jeſu, & in iſto, ſicut & in aliis Africæ Conciliis, emendationes & varias lectiones adjecit ex MS. Sorienſi Gothico, qui aſſervatur in Bibliotheca S. Laurentii Eſcurialis, a Schelſtrate olim ad eum Roma tranſmiſſas. Nos vero collato Labbei ac Harduini textu, ea in quibus alter ab altero diſſidet, præter adnotata a Labbeo in margine hic ſubjicimus. Hoc autem Concilium, ut optime poſt Holſtenium advertit Labbeus, celebratum fuit anno 390. ſub Epiſcopo Carthaginenſi Genethlio, quem *Genecltum* in MSS. ubique appellati obſervat Harduinus, ac proinde in Kalend. Carthag. legi: *Nonas Mat, Depoſitio Geneclt Epiſcopi.* Holſtenianam huius Concilii editionem ſupra ſuo loco attulimus pag. 685. 2 al. *agendam.* 3 3. *Kal. Junii*, Hard. at mſ. habet *XVI, Kal. Julias.*
4 *Puppinianenſi*, Hard. 5 *in præterito*, *& juxta*, Hard. 6 *omnium* omittitur ab Harduino.
7 *depoſitione.* Hard. 8 *qui conſcriptione.* Hard.
(*a*) Concilium hoc ſub Genethlio Carthaginenſi habitum pertinet ad annum 390. ut ex nota Conſulum diſcimus, neque huic numerus primi vel ſecundi Concilii convenit: cum ſola ſub Aurelio concilia veniant in ſeriem. Vide Concilium Africanum anni 425. ſub Bonifacio Carthaginenſi.

* castitatis, per consecrationes annexi sunt. Episcopos, inquam, presbyteros, & diaconos ita placuit, ut condecet sacrosanctos antistites, & Dei sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter, quod a Deo postulant, impetrare; ut quod apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Ab universis episcopis dictum est: Omnibus placet, ut episcopi, presbyteri, & diaconi, [1] vel qui sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, *b* etiam ab uxoribus se abstineant. Ab omnibus dictum est: Placet, ut in omnibus & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altari deserviunt.

** *Ex cod. Vaticano*. Gradus isti tres qui constrictione quadam castitatis per consecrationes annexi sunt, episcopus, inquam, presbyter & diaconus tractatu pleniore, ut pudicitiam custodiant, doceantur: Genethlius episcopus dixit: ut superius dictum est, decet, &c.

III.

i * Fortunatus [a] episcopus dixit: Si jubet sanctitas vestra suggero. Nam *k* memini [2] præterito concilio fuisse statutum, ut chrisma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum consecratio, a presbyteris non fiant. Si quis autem emerserit hoc faciens, quid de eo statuendum sit? Aurelius [b] episcopus dixit: Audivit dignatio vestra suggestionem fratris & coepiscopi nostri Fortunati [c]. Quid ad hæc dicitis? Ab universis episcopis dictum est: Chrismatis confectio, & puellarum consecratio, a presbyteris non fiant. Vel reconciliare quemquam in publica missa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.

IV.

Aurelius [d] episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se * reconciliari divinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit, debet utique presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri [e] concilio corroborare. Ab universis episcopis dictum est: Placet quod sanctitas vestra necessario nos instruere dignata est.

V.

Felix Episcopus * Selemselitanus dixit: Etiam, si hoc placet sanctitati vestræ, insinuo, ut diœceses, quæ numquam episcopos * acceperunt, non habeant: & illa diœcesis, quæ aliquando habuit, habeat proprium. [3] Et si accedente tempore, crescente fide, Dei populus multiplicatus desideraverit proprium habere rectorem, ejus videlicet voluntate, in cujus potestate est diœcesis constituta, habeat episcopum. Secundum autem hanc prosecutionem sanctitas vestra æstimet, quid fieri debeat. Genedius [a] episcopus dixit: Si placet insinuatio fratris & coepiscopi nostri Felicis, ab omnibus confirmetur. Ab universis episcopis dictum est, Placet.

[a] Genethlius.

VI.

Numidius episcopus * Massylitanus dixit: Præterea sunt quamplurimi non bonæ conversationis, qui existimant majores natu vel episcopos, passim vageque in [b] accusationem pulsandos; debent tam facile admitti [c], necne? [d] Aurelius episcopus dixit: Placet ergo caritati vestræ, ut is qui aliquibus [e] sceleribus irretitus est, vocem adversus majores natu non habeat accusandi? Ab universis episcopis dictum est: Si criminosus est, [f] non admittatur; Omnibus placet.

Cod. can. 8.
* Masclianitanus. *al.* Maxulianus.
[b] accusatione
[c] contra apostolicam regulam,
[d] Genethlius
[e] sæcularibus.

VII.

Felix episcopus * [5] Selemselitanus dixit: Illud autem vestræ suggero sanctitati, ut [6] si qui pro facinoribus suis de ecclesia pelluntur, & ausi fuerint ad comitatum pergere, aut ad judicia publica prosilire, aut forsitan ecclesiæ catholicæ limina [f] conturbare, si episcopus vel clericus cujuslibet plebis, eos sine * consensu susceperit, de his quid censetis? Epigonius episcopus Bullensium [g] regionum dixit: Si quis episcopus, communionem tenens catholicam, hujusmodi homines, vanis blandimentis incedentes, temere susceperit, sciat [7] cum his se [h] rectissime depravatum vel damnatum. Genedius [i] episcopus dixit: Ergo recte suggerunt fratres & coepiscopi, ut qui merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo episcopo aut presbytero vel clerico fuerint in communionem susceptı, [8] refugientes sui episcopi regulare judicium, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius. Ab universis episcopis dictum est: Omnibus placet.

* Selambinitanus.
[f] adtentare.
* *for.* consensu sui episcopi.
[g] regiorum.
[h] rejectis esse
[i] Genethliu
& sic de aliis.
11. q. 3. Qui merito fac

VIII.

l Alypius episcopus ecclesiæ Tagasten-

Cod. can. 10.

sis,

---

1 *vel qui sacramenta contrectant*, non sunt in MS. Sorensi, sed sunt in nostro. *Hard.* 2 *præteritis Conciliis*. Hard. 3 Hic canon citatur in Concil. Tolet. XII. cap. 4. *ex Concilio Africæ II. titulo* V. & a Ferrando similiter cap. XIII. *ex Concil. Carthag. in Basilica tit.* V. Hard. 4 *Ut non*, Hard. 5 In uno MS. *Sesemlitanus*, Hard. 6 *ut bi qui*, Hard. 7 al. *cum iisdem rejectis se depravatum, transiens in sorte eorum.*
8 *refugientes sui Episcopi regulare judicium*, desunt in MS. *Hard.*

a v. c. habet nec non teste Luca Holsteinio etiam Vaticanus: *Felix episc. Sesemlitanus*, expuncto Alypio nondum episcopo ecclesiæ Tagastensis & provinciæ Numidiæ legato.

b Genethlius episcopus: nec plura in veteri cod. & Vaticano.

c Felix Cod. can. c. 11.

sis, legatus provinciæ Numidiæ [a], dixit: A nec illud prætermittendum est, ut si quis forte presbyter ab episcopo suo correptus, aut excommunicatus, tumore vel superbia inflatus, putaverit separatim Deo sacrificia offerenda, vel aliud erigendum altare contra ecclesiasticam fidem disciplinamque crediderit, non exeat impunitus. *m* Valentinus [b] primæ sedis provinciæ Numidiæ, dixit: Necessario disciplinæ ecclesiasticæ & fidei congrua sunt, quæ frater noster [c] Alypius prosecutus est. Proinde, quid exinde videtur vestræ dilectioni, edicite. [1] Si B quis presbyter contra episcopum suum inflatus schisma fecerit, anathema sit. Ab universis episcopis dictum est: Si quis presbyter a præposito suo excommunicatus vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Dei obtulerit, anathema habeatur, & C locum amittat. Nihilominus & de civitate [2] & congregatione, in qua fuerit, longius repellatur, ne vel ignorantes, vel [d] simpliciter viventes, serpentina fraude decipiat; quoniam secundum apostolum: *Ecclesia una est, una fides, unum baptisma*. Et si querimoniam justam adversus episcopum habuerit, inquirendum * erit.

d simplices mentes.

Ephes. 4.

* est.

IX.

Masclianitanus. *al.* Maxulitanus.

[3] Numidius episcopus * Massylitanus dixit: In quibusdam locis sunt presby- D teri, qui aut ignorantes simpliciter, aut dissimulantes audacter, præsente, & inconsulto episcopo, complurimis in domiciliis agant [4] agenda, quod disciplinæ incongruum cognoscit esse sanctitas vestra. Genedius episcopus dixit: Fratris & coepiscopi nostri dignæ suggestioni respondere non [e] immoremur. Ab universis episcopis dictum est: Quisquis presbyter inconsulto episcopo [5] agenda in quolibet loco voluerit celebrare, ipse honori suo contrarius existit.

e morentur.

X.

Cod. can. 12. & 13.

* Selambinitanus. 15. q. 7. Felix 3. q. 8. Suggero secundum sta.

Felix episcopus * Selemselitanus dixit: Etiam hoc adjicio secundum statuta veterum conciliorum, ut si quis episcopus (quod non [a] opinamur) [7] in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare; ne in crimine remaneat, a duodecim episcopis audiatur, & a sex [b] presbyteris, & a tribus [c] diaconibus, cum proprio suo episcopo. Genedius episcopus dixit: Quid ad hoc dicit sanctitas vestra? Ab universis episcopis dictum est [d], a nobis veterum statuta debere servari.

XI.

Victor episcopus * Abderitanus dixit: Roboranda est ecclesiastica disciplina, ne quisquam episcoporum alterius plebes, vel diœcesim sua importunitate pulsare debeat [e]: qui hoc facere tentaverit, quemadmodum coercendus est? Genedius episcopus dixit: Et lex sancta prohibet, & ipsa veritas [f] definit, non debere quemquam aliena concupiscere. Proinde, quid etiam vobis omnibus placeat, propria voce signate. Ab universis episcopis dictum est: Placet, secundum divinæ legis [6] & sancti evangelii auctoritatem, ut nemo nostrum alienos limites transgrediatur.

XII.

Numidius episcopus * Massylitanus dixit: [g] Alii episcopi usurpatione quadam existimant, contempto primate cujuslibet provinciæ suæ, ad desiderium populi, episcopum ordinare, [7] sine literis ad se primæ cathedræ manantibus, neque [h] postea acceptis. Quid de hoc statuit sanctitas vestra? Genedius episcopus dixit: Quoniam communis est honorificentia, quam unicuique servari oportet, [i] idipsum fraternitati vestræ convenit pronunciare. Ab universis episcopis dictum est: Placet omnibus, ut inconsulto primate cujuslibet provinciæ, tam facile nemo præsumat, licet cum multis episcopis, in quocumque loco sine ejus (ut dictum est) præcepto episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres episcopi, in quocumque loco sint, cum primatis E præcepto ordinare [k] debeant episcopum.

XIII.

Genedius episcopus dixit: Omnia ergo, quæ a vestro cœtu gloriosissimo statuta

---

1 *Si quis presbyter contra episc. suum inflatus schisma fecerit, anathema sit*, non sunt in MS. *Hard.*

2 Non sunt hæ duæ voces *& congregatione* in MS *Hard.*

3 Ferrandus cap. 90. ex Conc. Carthag. tit. 7. Sic Canon X. XI. & XII. ab eodem Ferrando citantur ex Conc. Carth. sub S. Genetlio. *Harduinus.*

4 MS. *agendam*, hoc est, officium Missæ sacramque Liturgiam. De hac voce vide Durandum lib. 7. cap. 35. n. 1. *Hard.*

5 MS. *agendam*. Harduinus.

6 *& sancti Evangelii*, non sunt in MS. *Harduinus.*

7 *neque literis*. Hard.

tuta sunt, placet ab omnibus custodiri? Ab universis episcopis dictum est: Placet, placet, ut custodiantur ab omnibus. Genedius episcopus dixit: Si (quod non opinamur) ab aliquo fuerint violata, quid statuitis, quod fieri debeat? Ab universis episcopis dictum est. Qui contra suam professionem vel subscriptionem venerit, ipse se ab hoc cœtu separabit. Genedius episcopus dixit: Gratulemur domino nostro præstante, quod pro statu ecclesiæ catholicæ cuncta nos salubri consilio servanda decrevimus. Et ideo, quæ ab omnibus sunt dicta, propria debemus subscriptione [a] firmare. Ab universis episcopis dictum est, Fiat fiat. Et subscripserunt.

Notæ Severini Binii.

a Concilium Carthaginense.) Causam habiti concilii acta manifestant, nimirum quæ ad mores ecclesiæ Africanæ restaurandos spectabant, constituta fuisse.

b Nomine secundum, ordine temporis.) Hoc concilium vere post omnia Carthaginensia celebratum fuisse, non modo ex canonibus, verumetiam episcoporum præsentium nominibus evidentissime probatur. Si, quod habent acta concilii, Valentinus Numidiæ primas Xantippi successor, huic concilio interfuerit, post Milevitanum, adeoque post quinque saltem anteriora, hoc cui Genedius præfuit, quodque secundum appellatur, habitum fuisse oportet. Nam Milevitano concilio Xantippus Numidiæ primas Valentini antecessor interfuit. Illud igitur, in quo Valentinus episcopalem sententiam decisivam dixisse scribitur, ante Milevitanum sub Innocentio multo minus ante tria Carthaginensia sub Siricio & Anastasio celebrata habitum fuisse, sustineri non potest. Valentinus Numidiæ primas, initio actorum Carthaginensis VI. & in literis synodalibus ad Bonifacium & Cælestinum pontificem scriptis, nominatim recensetur. Xantippi igitur non antecessorem, sed potius successorem fuisse, nemini dubium esse potest. Secundo, anterioribus Carthaginensibus omnibus Aurelium episcopum præsedisse, ex actis eorumdem conciliorum aperte constat. In hoc cum Aurelio Carthaginensi episcopo, Genedius Carthaginensis re & nomine episcopus præsedit, quod ille literis suis Carthagine celebrandum indixit, in quo primo loco sedens primam sententiam pronunciavit. Dubium itaque nullum est, quin Aurelius post sex aut septem concilia Carthagine habita, post multos in ecclesia Carthaginensi exantlatos labores episcopatu se abdicarit, atque ad imitationem Valerii Hipponе S. Augustinum sustinentis, in Genedium munus episcopale Carthaginensis ecclesiæ transtulerit, sicque auctoritate Genedii Carthaginensis hoc concilium postremo loco Carthagine habitum fuerit. Nam inauditum est, ut alius quam Carthaginensis episcopus Carthagine concilium indixerit, per literas convocarit, atque in eo primo loco sedens primam sententiam pronunciaverit. Quod Aurelius Carthaginensis episcopus interfuisse, sententiam suam dixisse scribitur, honoris causa accidit. Tertio sub pontificatu Cælestini post Africanum, adeoque post omnia Carthaginensia concilia hanc synodum Carthaginensem, quæ sub præsidio Genedii habita est, celebratam fuisse, secundus & tertius canon hujus concilii, in quibus Africani concilii anno primo Cælestini pontificis celebrati canones, decimus nimirum & vigesimus septimus, citati reperiuntur, manifestissime testantur. Quarto demum, ex addita ad secundum canonem hujus concilii antiqua lectione habetur expressum, quod Faustinus episcopus Potentinus in Piceno, legatus a latere a Bonifacio papa missus, in hoc concilio sententiam dixerit. Sive igitur in Africa hucusque perseveraverit, sive iterum a Cælestino missus fuerit, ex præsentia illius colligitur, hanc synodum Carthaginensem sub pontificatu Cælestini, post Africanum aliaque omnia Carthaginensia concilia habitam & congregatam fuisse. Hæc ex Baronii appendice ad tom. 5. annum 397. Plura vide infra verbis sequentibus.

c Valentiniano Augusto IV.) In nota consulum collector manifeste errat. Nusquam enim Valentinianus Augustus cum Theodosio, sed cum Neoterio anno Christi 390. consulatum gessisse reperitur. Nec est quod dici possit pro Neoterio librariorum vitio Theodosium Ascriptum esse, siquidem Alypius, qui in hac synodo Tagastensis episcopus nominatur, Valentiniano Augusto IV. & Neoterio consulibus, tantum adhuc presbyter existens, non nisi quatuor annis post prædictorum consulatum episcopus ordinatus fuerit, ut patet apud Baron. anno 394. Vetius est librariorum vitio ordinem consulum inversum esse, ut loco Theodosii junioris XI. & Valentiniani, qui post Castinum & Victorem, anno secundo Cælestini papæ absoluto consulatum gesserunt, posuerint consules Valentinianum & Theodosium, addiderintque IV. tamquam notam numeri, quæ designabat Theodosium juniorem. Hæc Baron. prædicto loco.

d In basilica Perpetuæ.) Primaria nimirum urbis ecclesia, denominata a primaria martyre Perpetua. Nam ut auctor est Victor Uticensis episcopus lib. 1. de persecut. Vandalica, Perpetua Carthagine major basilica fuit, ubi corpora sanctarum martyrum Perpetuæ & Felicitatis sepulta erant. Eadem nominata est *Restituta*, quod a Donatistis olim occupatam & diutius possessam, Constantius aut ejus posteri imperatores catholici, catholicis restituerint atque reddiderint. Ita Baron. anno 397. num. 44. & 45. A Restituta martyre Carthagine passa, vel a Restituto Carthaginensi episcopo, illam basilicam, in qua hoc aliaque complura Carthaginensia concilia habita sunt, denominatam fuisse, dici posset, nisi hoc loco eadem basilica alio nomine etiam Perpetua appellaretur.

Ecclesia Perpetuæ cur Restituta appellata fuerit.

e Genedius episcopus.) Genedius absque controversia cognoscitur fuisse episcopus Carthaginensis, utpote qui non solum primo loco sedit, primusque omnium sententiam dixit, sed & suis ipse literis synodum convocavit. Quod non nisi primati licuisse docet S. Augustinus epistola ad Victorium. Hunc Grato successisse, præcessisse vero Aurelium, propter rationes supra dictas dici non potest. Quod vero Aurelius Valerii Hipponensis imitator, onus episcopale in Genedium transtulerit, cumque Genedio ipse Aurelius honoris causa sederit, omnino est dicendum: propterea quod duos ejusdem sedis episcopos simul esse non licuerit. Baron. prædicto loco in appendice.

Genedius episcopus Carthaginensis.

Verum hæ nullius momenti sunt.

f Aurelius episcopus.) Carthaginensis nimirum, sic dictus, quod cum Genedio, in quem senio satiscens episcopatum refuderat, honoris causa sederit, suffragiique dicendi prærogativam obtinuerit.

Aurelius an fuerit episcopus.

g Cum in præterito concilio de continentia & castitate, &c.) Nimirum Africano, quod Castino atque Victore consulibus, anno primo Cælestini pontificis, qui est Christi 424. celebratum est. Illius enim canone 37. de continentia clericorum constitutum fuit id, quod hoc loco insinuatur & allegatur. Quibus illa quæ de tempore hujus concilii supra diximus, non parum corroborantur.

h Etiam ab uxoribus se abstineant.) Hic canon post sextum apostolorum significat olim accidisse, ut moribus spectatissimi, quantumlibet uxorem haberent, in episcopos eligerentur; ea tamen conditione, ut ad sacros ordines adsciti, ab usu conjugii penitus sibi temperarent. Hilarium Pictaviensem episcopum ex conjugato cœlibem factum esse, supra diximus sub Liberio. Qua de causa id olim acciderit, aut permissum fuerit, vide Baron. anno 58. numero 19. & 20. Item notas can. 6. apost.

Conjuges ad sacros ordines adsciti usu conjugii abstinebant.

i Faustinus episcopus.) Hic est ille, qui a Bonifacio papa legatus a latere in Africam missus, multis Africanis conciliis sub Bonifacio & Cælestino habitis interfuit.

Faustinus quis

k Memini præterito concilio.) Canone nimirum 19. conc. Africani.

l Alypius episcopus.) De Alypio vide quæ diximus supra verbo *Valentiniano*.

m Valentinus primæ sedis provinciæ Numidiæ.) Vide quæ de Valentino diximus supra verbo *Nomine II. &c.*

GABR. ALBASPINEI EP. AVR. NOTÆ

AD CAN. III. CONC. CARTHAG. II.

RECONCILIATIO *pœnitentium*: Reconciliare pœnitentem nihil aliud est, quam pœnitenti absolutionem tribuere, aut ad fidelium, aut ad eucharistiæ communionem abscisere: quæ reconciliationes fiebant, aut in ecclesia, exacto pœnitentiæ spatio, aut domi, seu intra privatos parietes nondum absoluto, cum pœnitentes in apertum vitæ discrimen adducerentur. Canon iste vetat præcise, & diserte ne cui liceat sacerdoti, in ecclesia reconciliare pœnitenten, quod potestas quædam esset jurisdictionis, quæ penes episcopum erat, non autem sacerdotem, qui intra ecclesiam, eam non poterat, nisi permittente & concedente episcopo sibi arrogare.

In missa publica: canon addidit, *in missa publica*, quod per sacerdotes pœnitens extra sepia ecclesiæ, urgente

gente neceſſitate in gratiam redire poſſet, ut plurima canonum teſtimonia clare indicant. Hoc eſt, abſolvi poterat, ſed non reconciliari altario, & ſanctiſſimo ſacramento, hujus ipſius reconciliationis faciendæ poteſtate illis erepta, ſive intra aut extra eccleſiam, vel nulla, vel aliqua neceſſitate cogente.

AD CANON. IV. EJUSDEM CONCILII.

CANON iſte de pœnitentibus diſputat, qui dum in pœnitentia peragenda verſarentur, morbo conflictabantur, ipſoque nondum pœnitentiæ conſumto ſpatio, cum non procul a morte abeſſent, non modo abſolvi ſe, ſed & euchariſtiæ uſuram reſtitui, ſibique ad altare ac myſterium aditum obſtrui ne paterentur, obſecrabant. Qua de re conſulti patres decernunt, per presbyterum non poſſe altario reconciliari, nec euchariſtiam porrigi, quod id ab epiſcopo expectandum ſit, cujus, cum ejuſmodi occurrunt, voluntas pertentanda & pertractanda, & a presbytero cum ea pœnitentis poſtulatio fuerit, epiſcopum conſuli oportere, quodque epiſcopus cenſuerit, aut euchariſtiam dandam, aut negandam.

De pœnitente autem in eo canone verba fieri, non eſt quod dubites, quia ceteri fideles inconſulto epiſcopo nullo negotio euchariſtiam ſumere poterant. Adde quod hæc verba *Reconciliari divinis altaribus*, oſtendunt & declarant, de quodam agi, qui nec altario, nec ſacramento reconciliatus eſſet: hoc eſt de pœnitente, non vero de fideli, qui jus haberet plenæ communionis.

In periculo conſtitutus, tantum in eo ſubdubitatio eſſe potuit, utrum tali in caſu, eventuque euchariſtiæ dari potuerit pœnitenti a ſacerdote. Extra namque mortis periculum, oportuit pœnitentem, non alio quam uſitato pœnitentiæ remedio uti, euchariſtiaque ſe reficere per manus epiſcopi: idque non niſi poſt quartum pœnitentiæ gradum abſolutum: omnia autem illa quæ gerebantur publice, non a presbyteris, ſed ab epiſcopo adminiſtrabantur.

Si epiſcopus abſens fuerit; Hoc eſt, etiamſi epiſcopus abſens fuerit, presbyterum, quantumvis pœnitens morte abſumi extingnique videatur, non debere euchariſtiam præbere.

Reconciliari divinis altaribus: maximam reconciliationem eſſe exiſtimandum, quæ reconciliatio altario dicitur, hoc eſt ſanctiſſimo ſacramento, quod omnes teſtantur canones. Quod enim attinet ad minimam reconciliationem, id eſt ad ſimplicem abſolutionem & communionem, eam omnes presbyteri inconſulto epiſcopo in neceſſitate conferre poterant: maximam vero, quæ in ſubminiſtranda euchariſtia poſita erat, vel in neceſſitate, ſolus epiſcopus.

Conſulere epiſcopum; hoc eſt presbyteri eſſe has partes & officium, ut pœnitentis qui euchariſtiam efflagitat, mentem & animum quo affectus ſit aperiat epiſcopo, quo in gradu pœnitentiæ conſiſtat: quot annorum illi impoſita, quaſi inſtar pœnæ, mulcta: quo dolore de peccatis commiſſis tangatur: quo denique ſenſu ac ſtudio pietatis euchariſtiam concupiſcat.

CONCILIUM BYZACENUM

Habitum Ann. Chriſti 397.

CUM Hipponenſis Concilii decreta anno 393. edita per Africam a quibuſdam minime cuſtodirentur, unde in præterito Carthaginenſi Concilio plurium epiſcoporum querelæ, Byzaceniæ Provinciæ epiſcopi anno Chriſti 397. in provinciali ſynodo convenientes idibus Auguſtis, inter alia ſtatuerunt, ut Hipponenſis Concilii decreta omnimode ſervarentur. Qua de re ſynodicam ſcripſerunt ad epiſcopos Carthagine hoc eodem anno congregatos, cui ſtatutorum Hipponenſium breviarium ſubdidere. Hæc ſynodica in ſequenti Carthaginenſi Concilio, in quo lecta eſt, inſerta reperitur. (*a*)

[a] CONCILIUM CARTHAGINENSE

NOMINE TERTIUM, *b* ORDINE TEMPORIS,

Inter ea quæ poſt Nicænum extant, vere [a] ſecundum. Circa tempora Siricii Papæ. (*b*)

Probatum a Leone IV. *d.* 20. *Cap. de libellis.*

a Errat quoque hic Binius Baronium ut ſolet ſecutus, atque hoc concilium fuit vere tertium ac primum ſub Aurelio. I. enim ſub Grato 348. & II. ſub Genethlio 390. vide ſupra pag. 746. D. & 1390.

[c] TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut comprovinciales epiſcopi de paſcha ſuum inquirant primatem.*
II. *Ut per ſingulos annos concilium fiat.*
III. *Ut epiſcopus, priuſquam ordinetur, canones agnoſcat.*
IV. *Ut Levitæ & virgines ante 25. annos non conſecrentur.*
V. *Ut ſacramentum catechumenis non præbeatur.*
VI. *Ut baptiſmum mortuis vel euchariſtia non detur.*
VII. *Ut epiſcopus accuſatus, ubi, vel infra quod tempus examinetur.*
VIII. *De presbyteris & diaconibus, quanti epiſcopi eos audiant.*
IX. *Ut clerici publica judicia non appellent.*
X. *Si a quoquam ab aliis judicibus eccleſiaſticis ad alios judices & eccleſiaſticos majoris auctoritatis provocatum fuerit, non obeſſe prioribus, [2] diverſas ſententias proferentibus.*
XI. *Ut filii clericorum ad ſpectacula non accedant.*
XII. *Ut [3] Clericorum matrimoniis infideles non ſocientur.*

XIII.

1 Ex collectione Iſidori tum edita, tum MS. annorum 800. ut ſtatuunt periti, aliiſque MSS. Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu, deinde & ex variis lectionibus ad eum a Schelſtrate tranſmiſſis, emendatius edidit hoc Concilium Harduinus: qui quando aliter legat, ac Labbeus noſter, diligenter ſequentibus notis advertimus. Apud eumdem titulus hic eſt: *Concilium Carthaginenſe III. ab Epiſcopis XLVI.* (Sorienſis MSS. *XLVII.* al. *XCVI.*) *ære* CCCCXXXV. 2 *Si diverſa ſententia proferatur.* Hard. 3 *Filii clericorum matrimoniis infidelium.* Hard.

(*a*) Hoc PP. Byzacenorum concilium habitum eſt Carthagine, ut conſtat ex titulo qui ex MSS. inferius dabitur. Eo vero convenerant Byzaceni epiſcopi ad Concilium quod V. Kal. Septembris celebratum eſt.

(*b*) Concilium iſtud apud Ferrandum tertii Concilii nomine ideo diſtinguitur, quia ordine tertium, erat ſub

XIII. *Ut clerici de rebus suis nihil infidelibus conferant.*
XIV. *Ut clerici filios suos a potestate exire non sinant, nisi ætate & moribus comprobatos.*
XV. *Ut clerici non sint conductores vel negotiatores.*
XVI. *Ut clerici non sint usurarii.*
XVII. *Ut cum clericis extraneæ fœminæ non cohabitent.*
XVIII. *Ut clerici non ordinentur, nisi omnes, qui cum eis sunt, fideles existant.*
XIX. *Ut clerici, cum ad pubertatem venerint, aut conjugium, aut castitatem profiteantur.*
XX. *Ut plebes alienas alius episcopus non usurpet.*
XXI. *Ut nullus episcopus alienum clericum audeat retinere vel ordinare.*
XXII. *Vt nullus clericus ordinetur, nisi fuerit* [1] *probabilis.*
XXIII. *De precibus & orationibus.*
XXIV. *Ut in sacrificio tantum panis & calix offeratur.*
XXV. *Ne clerici vel continentes, ad viduas vel virgines soli habeant accessum.*
XXVI. *Ut primæ sedis episcopus princeps sacerdotum non appelletur.*
XXVII. *Ut clerici tabernas non ingrediantur.*
XXVIII. *Ut episcopus sine formata metropolitani longius non proficiscatur.*
XXIX. *Ut missa a jejunis celebretur.*
XXX. *Ut nullus in ecclesia convivetur.*
XXXI. *Ut pœnitentibus* [2] *juxta peccatorum modum pœnitentia detur.*
XXXII. *Ut presbyter præter jussa vel absentiam episcopi non reconciliet pœnitentes.*
XXXIII. *De custodia sacrarum virginum.*
XXXIV. *De baptizandis ægrotis, qui jam loqui non possunt.*
XXXV. *Ne apostatis vel* [3] *histrionibus conversis pœnitentia negetur.*
XXXVI. *Ut presbyter chrisma non conficiat.*
XXXVII. *Ut clerici sine necessitate in aliena civitate non immorentur.*
XXXVIII. *Ut non liceat fieri translationes episcoporum.*
XXXIX. *Ut non præsumant duo episcopi ordinare pontificem.*
XL. *Ut dum episcopus eligitur, si contradictores habeat, quinque sacerdotes conveniant.*
XLI. *Ut per singulos annos convenientes episcopi ad concilium, etiam de paschali solennitate a primate suo informentur.*
XLII. *Ut non accipiat alium episcopum plebs, quæ in diœcesi semper subjacuit.*
XLIII. *Ut qui, plebe sua contempta, ad concilium venire detrectant, & plebem & honorem amittant.*
XLIV. *Ut clericum alienum nullus sibi præsumat episcopus ordinare.*
XLV. *Ut episcopus, qui plures habet clericos, ei qui eget, ad ordinandum postulatus, largiatur.*
XLVI. *Ut episcopus in diœcesi factus, solum eam plebem teneat, in qua extitit ordinatus.*
XLVII. *Ut præter scripturas canonicas, nihil in ecclesia legatur sub nomine divinarum scripturarum.*
XLVIII. *De baptizatis a Donatistis.*
XLIX. [4] *Ut ea quæ quis in ecclesiastico positus gradu acquisivit, ecclesiæ conferantur.*
L. *Ut gesta concilii episcoporum subscriptionibus confirmentur.*

d CÆsario & Attico viris clarissimis consulibus, *e* Kalendas [5] Septembris Carthagine in *f* secretario *g* basilicæ Restitutæ, cum Aurelius episcopus una cum [6] episcopis consedisset, astantibus etiam diaconibus, constituta sunt hæc, quæ in præsenti concilio definita sunt.

CAPITULA.

I.

Placuit ergo in principio propter errorem, qui sæpe solet oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ episcopi observationem paschalem ab ecclesia Carthaginensi curent accipere.

II.

Similiter placuit, ut propter causas ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpe veterascunt, singulis quibusque annis concilium convocetur. Ad quod omnes provinciæ, quæ primas sedes habent, de conciliis suis [7] ternos legatos mittant, ut & minus invidiosi, minusque hospitibus sumptuosi [8] conventus plena possit esse auctoritas. De Tripoli autem, propter inopiam episcoporum, unus episcopus veniat. Cod.can.c.18. Cod. can.c.14.

III.

Item placuit, ut *h* ordinandis episcopis vel clericis, prius ab ordinatoribus suis decreta conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta concilii [10] fecisse asserant. Cod.can.c.18. Distinct. 38. Placuit, ut ordinandi. (9)

IV.

Item placuit, ut ante vigintiquinque annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur. Et ut lectores populum non salutent. Distinct. 77. Placuit, ut ante annos 25. Et 20.q. 1. Placuit, ut ante 25. Cod.can.c.16.

Hoc capitulum in vetustis quibusdam codicibus sic habetur.

Item placuit, ut lectores populum non salutent, & ut ante 25. annos nec clerici ordinentur, nisi primum divinis scriptis instructi, vel ab infantia eruditi, propter fidei professionem vel assertionem.

V.

[11] Item placuit, ut etiam per solennissimos paschales dies *i* sacramentum catechumenis non detur, nisi solitum sal:

Aurelio Carthagine celebratum. Horum primum est Carthaginense anni 394. diei VI. Kal. Julias; alterum anni 397. VI. Kal. Julias de quo in Cod. Africano post can. LVI. tertium vero hoc ipso anno, de quo hic.
1 *Vita probabilis.* Hard. 2 *juxta peccatum modus pœnitentia detur.* Hard. 3 MS. *Scenicis.* Hard.
4 *De his qui nihil habentes in Ecclesiis ordinantur. Ut ea &c.* Hard. 5 MS. unus habet, *V Kal. Septemb.* Hard. 6 *Coepiscopis*, Hard. 7 *binos, aut quantos elegerint episcopos legatos &c.* Hard. 8 *existant, & in congregato conventu &c.* Hard. 9 Ferrandus cap. 9. ex Conc. Carthag. tit. X. *Hard.* 10 Duo MSS. nostri, *fecisse pœniteant.* Harduinus. 11 Ferrandus cap. 226. ex Concil. Carthag. tit. XI. *Hard.*

[1] sal: quia si fideles per illos dies sacramentum non mutant, nec catechumenis oportet [2] mutari.

VI.

Cod. can c.18. Matth. 26. Item placuit, ut corporibus defunctorum eucharistia non detur. Dictum est enim a domino. Accipite & edite. Cadavera autem nec accipere possunt, nec edere. Cavendum est etiam ne mortuos baptizari posse fratrum infirmitas credat, cum [3] eucharistiam mortuis non dari animadverterit.

VII.

Cod. can. c.19. 4. quæst. 5. Quisquis. Aurelius episcopus dixit: Quisquis episcoporum accusatur, ad primatem provinciæ ipsius causam deferat accusator. Nec a communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam [4] primatis literis evocatus, minime occurrerit, hoc est, intra spatium mensis, ex ea die, qua eum literas accepisse constiterit. Quod si aliquas veras necessitatis causas probaverit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verum post mensem secundum tamdiu non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad concilium universale anniversarium occurrere voluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam dixisse judicetur. Tempore sane quo non communicat, nec [5] in sua plebe communicet. Accusator autem ejus si numquam diebus causæ dicendæ defuerit, a communione non removeatur. Si vero aliquando defuerit, subtrahens se, restituto in communionem episcopo, ipse removeatur [6]; ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse, sed non potuisse, probaverit. 4. q. 6. Illud vero placuit. Illud vero placuit, ut cum agere cœperit episcoporum judicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, [7] ad accusandum vel agendum non admittatur, nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, [8] dicere voluerit.

VIII.

Cod. can. c.20. 25. q. 7. Si autem presbyteri vel diaconi. Si autem presbyteri vel diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id est, in presbyteri nomine quinque, in diaconi duobus; episcopi ipsorum causas discutiant, eadem dierum & dilationum & a communione remotionum, & discussione personarum, inter accusatores & eos qui accusantur, forma servata. Reliquorum autem causas etiam solus episcopus loci agnoscat & finiat.

IX.

Item placuit, ut quisquis episcoporum, presbyterorum & diaconorum seu clericorum, cum in ecclesia ei crimen fuerit [9] intentatum, vel civili causa fuerit commota, si relicto ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari [10] voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali judicio. In civili vero perdat quod evicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos judices undique [11] patet auctoritas, ipse se indignum [12] fraterno consortio judicat, qui de universa ecclesia male sentiendo, de judicio sæculari poscit auxilium, cum privatorum Christianorum causas apostolus ad ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat. 1. Cor.

X.

Hoc etiam placuit, ut si a quibuscumque judicibus ecclesiasticis, ad alios judices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non potuerint, vel inimico animo judicasse, vel aliqua cupiditate aut gratia depravati. Sane si ex consensu partium judices electi fuerint, etiam a pauciore numero, quam constitutum est, non liceat provocari.

XI.

Ut filii [13] episcoporum vel clericorum spectacula sæcularia non exhibeant. sed nec spectent, quandoquidem a spectaculo & omnes laici prohibeantur. Semper enim Christianis omnibus hoc interdictum est, ut ubi [14] blasphemi sunt, non accedant.

XII.

Item placuit, ut filii vel filiæ episcoporum, vel quorumlibet clericorum, gentibus, vel hæreticis aut schismaticis matrimonio non jungantur.

XIII.

Ut episcopi vel clerici, in eos qui catholici Christiani non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, [15] nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferant.

XIV.

---

1 Al. *Salis*; in MS. autem nostro optimæ notæ legitur diserte, *nisi solitum salutis*. Vide August. lib. 1. Confess. cap. 11. *Hard.* 2 *mutare*, Harduin. 3 al. MS. *cum Eucharistiam non dari mortuis animadverterit*. Al. *quibus nec eucharistiam dari licitum est*. Harduinus. 4 *electorum judicum die statuta literis &c.* MS. Sorlensis, *primæ fidis literis*. Harduinus. 5 *Nec in sua ecclesia, vel parochia communicet*. Harduinus. 6 *removeatur a communione accusator; ita &c.* Harduinus. 7 *ad arguendum non admittatur*. Hard. 8 *asserere*. Hard. 9 *institutum*, Hard. 10 *maluerit*, Hard. 11 *Ecclesiæ patet &c.* Hard. 12 al. *Ecclesiæ consortio*, Hard. 13 al. *Sacerdotum*, Hard. 14 al. *blasphemiæ*, Hard. 15 *fuerint; per donationes rerum suarum nihil conferant*, Hard.

XIV.

Ut episcopi vel clerici suos filios a sua potestate per emancipationem exire non sinant, nisi de moribus eorum fuerint & ætate securi, ut possint ad eos jam propria pertinere peccata.

XV.

Item placuit, ut episcopi & presbyteri & diaconi vel clerici non sint conductores, neque procuratores [1], neque ullo turpi vel inhonesto negotio victum quærant: quia respicere debeant scriptum esse: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.*

Idem cap. 15. sic in vetustis quibusdam libris legitur: Ut episcopi, presbyteri & diacones non sint conductores aut procuratores privatorum, neque ullo negotio tali victum quærant, quo eos peregrinari, vel ab ecclesiasticis officiis avocari, necesse sit.

XVI.

Ut nullus clericorum amplius recipiat, quam cuiquam [2] accommodaverit: si pecuniam accipiat, speciem eamdem, quantam dederit, accipiat: & quidquid aliud, tantum, quantum dederit, accipiat.

XVII.

Ut *k* cum omnibus omnino clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, sed solæ matres, aviæ, materteræ, amitæ, sorores & filiæ fratrum aut sororum, & quæcumque ex familia, domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant: vel si filii eorum, jam ordinatis parentibus, uxores acceperint; aut servis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

XVIII.

Ut episcopi, presbyteri & diaconi non ordinentur, priusquam omnes qui sunt in domo eorum, Christianos catholicos fecerint.

XIX.

Placuit, ut lectores, cum ad annos [3] pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Hoc 19. cap. vetusti codices sic habent: Ut lectores usque ad annos pubertatis legant; deinceps autem, nisi uxores, custodita pudicitia, duxerint, aut continentiam professi fuerint, legere non sinantur.

XX.

[4] Placuit, ut a nullo episcopo usurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporum supergrediatur in [5] diœcesi suum collegam.

XXI.

[6] Ut clericum alienum, nisi concedente ejus episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & psalmistæ, & ostiarii retinent.

XXII.

[7] Ut nullus ordinetur clericus, nisi probatus vel episcoporum examine, vel populi testimonio. Dist. 24. Nullus ordinetur.

XXIII.

[8] Ut nemo in precibus vel Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominet. Et cum altari assistitur, semper ad Patrem dirigatur oratio. Et quicumque sibi preces aliunde describit, non eis utatur, nisi prius eas cum instructioribus fratribus contulerit.

XXIV.

Ut in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur, quam ipse dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquæ mixtum. Nec amplius in [9] sacrificiis offeratur, quam de uvis & frumentis. Concilii Afr. cap. 4. De cons. dist. 2. in sacrament. Cod. can. c. 37.

Hoc cap. 24. in vetustis codicibus ita habetur: Ut in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur, quam ipse dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquæ mixtum. Primitiæ vero, seu mel & lac, quod uno die solennissimo pro infantis mysterio solet offerri, quamvis in altari offeratur, suam tamen habent propriam benedictionem, ut a sacramento dominici corporis aut sanguinis distinguantur: nec amplius de primitiis offeratur, quam de uvis & frumentis.

XXV.

Ut clerici vel continentes, ad viduas vel virgines, nisi jussu vel permissu episcoporum & presbyterorum, non accedant. Et hoc non soli faciant, sed cum [10] clericis, vel cum his, cum quibus episcopus jusserit vel presbyter: nec ipsi episcopi aut presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi fœminas, [11] nisi aut clerici præsentes sint, aut graves aliqui Christiani. Con. Afric. c. 5. Cod. can. c. 38. Dist. 81. Clerici vel continentes.

XXVI.

l Ut primæ sedis episcopus non appelletur principes sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primæ sedis episcopus. Conc. Afric. c. 6. Cod. can. c. 39. Dist 99. Primæ sedis episcopus.

XXVII.

[12] Ut clerici, edendi vel bibendi causa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi. Conc. Afric. cap. 7. Cod. can. c. 40. Dist. 44. Clerici edendi vel bibendi.

XXVIII.

Item placuit, ut episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primæ sedis episcopo [13] suæ cujusque provinciæ, ut ab eo præcipue possint sumere formatam Cod. can. c. 23.

1 *procuratores privatorum*, Hard. 2 *cuiquam quod accomodaverit: si pecuniam, pecuniam accipiat: si speciem, eandem speciem, quantam &c.* Hard. 3 perfectæ nimirum, sive ad an. 21. *Hard.*
4 Ferrandus cap. 24. ex Concil. Carthag. tit. 5. *Hard.* 5 *in diœcesim collegæ sui* MS. Hard.
6 Ferrandus cap. 27. ex Concil. Carthag. tit. 28. *Hard.* 7 Ferrandus cap. 232. ex Concil. Carthag. tit. 29. *Hard.*
8 Ferrandus cap. 219. ex Concil. Carthag. tit. 31. *Hard.* 9 al. *primitus*, Hard. 10 *conclericis*, Hard.
11 *Sed aut ubi clerici &c.* Harduinus. 12 Ferrandus cap. 134. ex Concil. Carthag. tit. 35. *Hard.*
13 *sive cujusque provinciæ primate, ut &c.* Harduinus.

tam [1]. Hinc etiam dirigendæ literæ concilii ad transmarinos episcopos. A

Afric. ca. 8. Decons. dist. 2. Sacramenta altaris. Cod. can. c. 41.

XXIX.

Ut sacramenta altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, [2] quo cœna domini celebratur. Nam si aliquorum, pomeridiano tempore defunctorum, sive episcoporum seu clericorum, sive ceterorum, commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt, jam pransi inveniantur.

XXX.

Afric. ca. 9. Dist 42. Nulli episcopi in ec Cod can. c. 42.

Ut *m* nulli episcopi vel clerici in ecclesia conviventur, nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab hujusmodi conviviis, quantum fieri potest, prohibeantur. B

XXXI.

Afric. c. 10. 26. q. 7. Pœnitentibus secundum. Cod can. 1. 43.

Ut pœnitentibus secundum peccatorum differentiam episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

XXXII.

Afric. c. 10. 26. qu. 6 Presbyter inconsulto episcopo.

Ut presbyter, inconsulto episcopo, non reconciliet pœnitentem, [3] nisi absente episcopo, & necessitate cogente. Cujuscumque autem pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa ecclesia noverit, ante absidem manus ei imponatur. C

XXXIII.

Afric. ca. 11. Cod. can. 1. 44.

Ut virgines sacræ, cum parentibus, a quibus custodiebantur, privatæ fuerint, episcopi providentia, vel presbyteri ubi episcopus absens est, in monasterio virginum, vel gravioribus fœminis commendentur, ut simul habitantes, invicem se custodiant, ne passim vagantes, ecclesiæ lædant [4] existimationem.

XXXIV. D

Cod. Can. c. 45. Afr. cap. 12 De cons. dist 4. Ægrotantes.

Ut ægrotantes, si per se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium hi qui sui sunt, periculo proprio dixerint, baptizentur. [5]

XXXV.

Afric. c. 42. De cons. dist. 2. Scenicis atque.

Ut scenicis atque histrionibus, ceterisque hujusmodi personis vel apostaticis, conversis vel reversis ad [6] dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.

XXXVI.

3, quæst. 6. Presbyter inconsulto episcopo. Cod. can. c. 45.

Ut presbyter inconsulto episcopo virgines non consecret, chrisma vero nunquam conficiat. E

XXXVII.

[7] Ut clerici in aliena civitate non immorentur, nisi causas eorum justas episcopus loci vel presbyteri locorum perviderint.

XXXVIII.

[8] Illud autem suggerimus, mandatum nobis, quod etiam in * Capuensi plenaria synodo videtur statutum: non liceat fieri rebaptizationes & reordinationes, vel translationes episcoporum. Nam Crescionius Villæregiensis episcopus, plebe sua derelicta, Tubunensem invasit ecclesiam; & usque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere eamdem, quam invaserat plebem, contempsit. Adversus istum, quæ pronunciata fuerant, confirmata quidem audivimus: sed petimus, secundum quod nobis mandatum est, ut dignemini dare fiduciam, quo jam, necessitate ipsa cogente, liberum sit nobis, rectorem provinciæ, secundum statuta glorioſissimorum principum, adversus illum adire; ut qui miti admonitioni sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit: Servata forma disciplinæ, non æstimabitur appetitus, si a vestra caritate modeste conventus, recedere detrectaverit, cum fuerit suo contemptu & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria conventus. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet. Ab universis episcopis dictum est: Justum est, Placet.

* Capsc.

De cons. 4. Nos fieri. (4 Can. c. & 77.

12. q. 1 timus.

XXXIX.

Afric c. Cod. c. c. 49.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Et illud nobis mandatum est, ut quia proxime fratres nostri Numidiæ duo episcopi ordinare præsumpserunt pontificem, non nisi a duodecim censeatis episcoporum celebrari ordinationes. Aurelius episcopus dixit: Forma antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint [9] destinati ad episcopum ordinandum, propterea quia & in Tripoli forte & Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes. Nam in Tripoli (ut asseritur) episcopi sunt quinque tantummodo, & possunt forte de [10] seipso numero vel duo necessitate aliqua occupari. Difficile est enim, ut de quolibet numero omnes possint occurrere. Numquid debet hoc ipsum impedimento esse ecclesiasticæ utilitati? Nam & in hac ecclesia, ad quam dignata est sanctitas vestra convenire, crebro ac pene per diem dominicam ordinandos habemus. Numquidnam frequenter duodecim vel decem, vel multo minus adducere [11] possum episcopos? Sed facile est mihi, duos adjungere

1 *formatam, vel commendationem.* Quæ sequuntur non sunt in MS. *Harduinus.*
2 *quo cœna Domini celebratur*: absunt a MS. *Harduinus.*
3 al. *nisi absentia Episcopi necessitate cogente.* Hard. 4 al. *opinionem.* 5 *Similiter & de pœnitentibus agendum est.* Additur ab Harduino. 6 *ad Deum*, Harduinus. 7 Ferrandus cap. 91. ex. Conc. Carthag. tit. 43. *Hard.* 8 Ferrandus cap. 135. ex Conc. Carth. tit. 44. *Hard.*
9 *a Metropolitano destinati.* Hard. 10 *de ipso.* Hard. 11 *potero.* Hard.

gere meæ parvitati episcopos vicinos. Quapropter cernit mecum caritas vestra, hoc ipsum observari non posse.

XL.

Sed illud est statuendum, ut quando ad eligendum episcopum convenerimus, si qua contradictio fuerit oborta (quia talia [1] tractata sunt apud nos) non præsumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, tres jam; sed postulentur ad numerum supradictorum [2] unus vel duo; & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur primo personæ contradicentium: postremo illa etiam quæ objiciuntur, pertractentur. Et cum purgatus fuerit, sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis responsione. Ab universis episcopis dictum est: Placet satis.

XLI.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Quoniam de * concilio quædam tractata noscuntur, adjicimus etiam de die paschæ nobis esse mandatum, ut de ecclesia semper Carthaginensi (sicut prædictum est) instruamur, & non sub angusto temporis spatio. Aurelius episcopus dixit: Si sanctitati vestræ videtur (quoniam nos spopondisse jam superius meminimus) ut singulis quibusque annis ad tractandum conveniamus, & cum convenerimus in unum, tunc divulgabitur sanctus paschæ dies per legatos, qui [3] fuerint in concilio. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Nunc de præsenti cœtu petimus, ut literis provinciam nostram de hac die informare dignemini. Aurelius episcopus dixit: Ita fiat necesse est.

XLII.

[4] Epigonius episcopus dixit: Multis in concilio hoc statutum est a cœtu sacerdotali, ut plebes quæ in diœcesibus ab episcopis retinentur, quæ episcopum nunquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus episcopi, a quo tenentur, proprios accipiant rectores, id est, episcopos. At vero quia nonnulli, quodam dominatu adepto, communionem fratrum abhorrent, vel certe, cum elevati fuerint, quasi in quadam arce [5] tyrannicam ibi dominationem vindicant, quod plerique * stolidi adversus episcopos suos cervices erigunt presbyteri, vel conviviis sibi conciliantes plebem, vel persuasu maligno * & illicito eosdem velint sibi collocare rectores, quod quidem insigne

Amentis tuæ tenemus votum, frater religiose Aureli, quia hæc sæpe oppressisti, non curando tales * petitiones, sed propter eorum malos cogitatus & prave concinnata concilia hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœcesi semper subjacuit, nec unquam proprium episcopum habuit. Quapropter, si universo sanctissimo * concilio complacet hoc, quod prosecutus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris & consacerdotis nostri prosecutioni non obsisto, sed hoc me & fecisse & facturum esse [6] confiteor, circa eos sane qui fuerint concordes: non solum circa ecclesiam Carthaginensem, sed circa omne sacerdotale consortium.

* petitores,

* cœtui.

XLIII.

Sunt enim plerique conspirantes cum propriis plebibus, quas decipiunt, ut dictum est, earum scalpentes aures, [7] ad seducendum vitiosæ vitæ homines, vel certe inflati, & ab hoc consortio separati, qui putent propriæ plebi incumbendum, & nonnunquam conventi ad concilium venire refugiunt & detrectant, sua forte ne prodantur flagitia, metuentes. Dico, si placet, circa hos, non tantum diœceses non esse servandas, verum etiam de propria ecclesia, quæ illis male faverit, omnino [8] admittendum, ut etiam auctoritate publica rejiciantur, atque ab ipsis principalibus cathedris removeantur. Oportet enim, ut qui universis fratribus ac toti concilio inhæserit, non solum sua jure integro, sed & diœceses possideat. At vero, qui sibimet putant plebes suas sufficere, fraterna dilectione contempta, [9] nec tantum diœceses amittant, sed (ut dixi) etiam propriis publica careant auctoritate, ut rebelles. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Summa provisio sanctitatis tuæ hæsit mentibus singulorum, & puto omnium responsione ea quæ prosequi dignatus es, [10] probanda. Universi episcopi dixerunt: Placet, placet.

Afric. c. 10. Cod. can. cap. 53.

XLIV.

Epigonius episcopus dixit: In multis conciliis hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est vestra providentia, fratres beatissimi, ut clericum alienum nullus sibi præripiat episcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus. Dico autem Julianum, qui ingratus est Dei beneficiis per meam parvitatem in se collatis, ita temerarium & audacem exti-

Afric. c. 21. Cod. can. c. 54.

---

1 *facta sunt*. Hard.
2 *vel duo, vel tres*. Hard. 3 *adfuerint*. Hard. 4 Conc. Tolet. XII. anni 681. cap. 5. citat hunc Concilii Carthag. Canonem 42. Unde intelligitur jam tum fuisse Canones ordinatos ab Isidoro, prout sunt in libris vulgatis. *Hard.* 5 al. *tyrannica sibi dominatum*. 6 *profiteor*. Harduinus.
7 *blandi ad* &c. Hard. 8 *admittendum*. Hard. 9 *non tantum*. Hard. 10 al. *roboranda*. Hard.

extitisse, ut eum qui a me baptizatus est, cum esset puer [1] egentissimus, mihi ab eodem commendatus; cumque multis annis a me aleretur, atque incresceret, hunc, ut dixi, baptizatum in ecclesia mea per manum parvitatis meæ constat, (idem in diœcesi [2] Mapaliensi lector esse cœperat, imo annis ferme duobus legerat) nescio quo contemptu humilitatis meæ, idem Julianus arripuit, * quem dicit, quasi proprium civem sui loci *[3] Uzaritani, me inconsulto, usurpare: nam & diaconum illum ordinavit. Hoc si liceat, pateat hæc licentia a vobis, beatissimi fratres: sin minus, tam impudens cohibeatur, nec se misceat communioni cujusquam. Numidius episcopus dixit: Si non postulata neque consulta tua dignatione, id videatur feciſſe Julianus, judicamus omnes inique factum atque indigne. Quapropter nisi idem Julianus correxerit errorem suum, & cum satisfactione eumdem clericum, quem fuit ausus ordinare, revocaverit tuæ plebi, contra statuta concilii faciens, contumaciæ suæ, separatus a nobis, excipiet judicium. Epigonius Episcopus dixit: Ætate pater, & ipsa promotione antiquissimus, ut laudabilis, frater & collega noster Victor, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

* *fer.* ausus eum quasi.
* Ussaritani. *al.* Ussanitani. *al.* Nazaritani.

XLV.

Afric. c. 22. Cod. can. c. 55.

Aurelius episcopus dixit: Sermonem meum admittite, fratres. Contigit nonnunquam, ut postulentur ab ecclesiis quæ præpositis egent, vel episcopis, vel presbyteris: & tamen memor statutorum, id sequor, ut conveniam episcopum ejus, atque ei inculcem, quod ejus clericus a qualibet ecclesia postuletur. Sed forte in hodierno non reluctati sunt, & ne quando contingat ut reluctentur, cum fuerint a me in hac causa postulati, quem scitis multarum ecclesiarum & ordinandorum causam sustinere. Justum est ergo, ut quemlibet consacerdotum conveniam, cum duobus e consortio nostro vel tribus testibus. Si vero indevotus extiterit, quid censet caritas vestra faciendum? Ego * enim cunctarum ecclesiarum, dignatione Dei, ut scitis, fratres, solicitudinem sustineo.

1. Cor. 11.
* Subintelligе, Africæ tantum non mundi totius.

Numidius episcopus dixit: Fuit semper hæc licentia huic sedi, unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque ecclesiæ ordinare episcopum. Epigonius dixit: Bonitas sequestrat possibilitatem. Minus enim præsumis, frater. Et cum te bonum & clementem omnibus reddis, (habes enim hoc in arbitrio) satis est ut [4] satisfiat personæ uniuscujusque episcopi in prima tantummodo conventione. Si autem, quod libet [5] huic sedi vindicandum fuerit sibi arbitratus, necesse habes tu omnes ecclesias suffulcire. Unde tibi non potestatem damus, sed tuam assignamus, ut liceat voluntati tuæ semper & tenere quem voles, ut præpositos plebibus vel ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde voles. Postumianus episcopus dixit: Deinde, qui unum habuerit, numquid debet illi ipse unus presbyter auferri? Aurelius episcopus dixit: Sed episcopus unus esse potest, per quem, dignatione divina, presbyteri multi constitui possunt: unus autem episcopus difficile invenitur constituendus. Quapropter si necessarium [6] episcopatui quis habet presbyterum, & unum (ut dixisti frater) habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Postumianus episcopus dixit: Ergo si habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs subvenire. Aurelius episcopus dixit: Sane; quomodo ecclesiæ alterius tu subveneris, persuadebitur illi qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur.

XLVI.

Afric. Cod c. 56

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Audivimus constitutum, ut diœceses non mereantur episcopos accipere, nisi cum consensu ejus, sub quo fuerint constitutæ. Sed in provincia nostra, cum aliqui forte in diœcesi (concedente eo episcopo, in cujus potestate fuerant constitutæ) ordinati sunt episcopi, etiam diœceses sibi vindicant. Hoc & corrigi caritatis vestræ judicio, & inhiberi de cetero debet. Epigonius episcopus dixit: Singulis episcopis servatum est quod decebat, ut ex massa diœcesium nulla [7] caperetur, ut proprium episcopum habuisset, nisi ipse consensum adhibuisset concedendi. Sufficiat enim si consenserit, ut eadem diœcesis permissa proprium tantum episcopum habeat, & ceteras sibi non vindicet diœceses, quæ [8] exempta de fasce multarum, sola meruit honorem episcopatus suscipere. Aurelius episcopus dixit: Non dubito caritati vestræ omnium placere eum, qui in diœcesi, concedente episcopo qui matricem tenuit, solam eamdem retinere plebem in qua fuit ordinatus.

XLVII.

1 Vox illa, *egentissimus* non est in MS. *Hard.* 2 al. *Appaliensi*.
3 *Baptizaritani*. MS. Hard. 4 al. *satisfaciat*. 5 al. *quod licet*. 6 al. *Episcopis*.
7 *carperetur*. Hard. 8 al. *excerpta*.

XLVII.

Item placuit, ut præter ſcripturas canonicas, nihil in eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jeſus Nave, Judicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Job, [1] Pſalterium Davidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim prophetarum, [2] Iſaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Eſther, Eſdræ libri duo, Machabæorum libri duo. Novi autem teſtamenti, evangeliorum libri quatuor, Actuum apoſtolorum liber unus, Pauli apoſtoli epiſtolæ tredecim, ejuſdem ad Hebræos una: Petri apoſtoli duæ, Joannis apoſtoli tres, Judæ apoſtoli una, & Jacobi una, Apocalypſis Joannis liber unus.

Quidam vetuſtus codex ſic habet: 3 De confirmando iſto canone tranſmarina eccleſia conſulatur.

4 Hoc etiam fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio, vel aliis earum partium epiſcopis, pro confirmando iſto canone innoteſcat, quia a patribus iſta accepimus in eccleſia legenda. Liceat etiam legi paſſiones martyrum, cum anniverſarii dies eorum celebrantur.

Licet iſtud cap. 47. in præſenti exemplari, tamquam aliquod hujus concilii capitulum habeatur, in aliis tamen certis conciliorum libris dicitur eſſe Carthaginenſis concilii 24. capitulum celebrati poſt conſulatum Honorii duodecimum, & Theodoſii octavum, quorum annus currit ſub Bonifacio papa.

XLVIII.

De Donatiſtis placuit ut conſulamus fratres & conſacerdotes noſtros Siricium & Simplicianum, de ſolis infantibus, qui baptizantur penes eoſdem, ne quod ſuo non fecerunt judicio, cum ad eccleſiam Dei ſalubri propoſito fuerint converſi, parentum illos error impediat, * ne provehantur ſacri altaris miniſtri. Quibus incertis, Honoratus & Urbanus epiſcopi legati provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis, dixerunt. Jam dudum, cum apud ſanctitatem veſtram allegaremus ſcripta, dilati ſumus, ea contemplatione quod fratres noſtri advenire poſſent de Numidia legati: ſed quia non pauci dies ſunt, quibus expectati, minime venerunt, ultra prætermittere quæ nobis mandata ſunt a noſtris coepiſcopis, non oportet: atque ideo, fratres, ſuggeſtionem noſtram libenter admittite. De fide enim Nicæni tractatus audivimus. Verum & de ſacrificiis inhibendis poſt prandium, ut a jejunis, ſicut [5] dignum eſt, offerantur, & tunc & nunc confirmatum eſt.

XLIX.

n Placuit, ut epiſcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore epiſcopatus vel clericatus ſui, agros vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum dominicarum invaſionis crimine teneantur obnoxii, niſi admoniti, eccleſiæ eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant inde quod eorum propoſito congruit. Quod ſi a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverint, honore eccleſiaſtico indigni, tamquam reprobi, judicentur. Cod. can. c. 32

L.

Aurelius epiſcopus dixit: Quoniam igitur univerſa arbitror fuiſſe tractata, ſi omnia cum animo veſtro convenerunt, ſermone veſtro cuncta roborate. Univerſi epiſcopi dixerunt: Omnibus hæc placuerunt, & hæc noſtra ſubſcriptione firmamus. Et ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & relecto ſubſcripſi. Epigonius epiſcopus [6] Bullenſis regionis, ſubſcripſi. Auguſtinus epiſcopus plebis Hipponæ Regienſis, ſubſcripſi. Similiter & omnes epiſcopi; quadraginta quatuor numero, ſubſcripſerunt.

CAPITULA NUMERO QUINQUE,

ex Gratiano & aliis deſumpta, quæ ſcribuntur eſſe vel alicujus Concilii Carthaginenſis, vel Africani: verumtamen non ſatis certum eſt, an ſint concilii primi, vel ſecundi, vel tertii, &c.

PRIMUM

Non eſt aliquid exigendum ab his, qui infantes ſuos ad baptizandum adducunt.

Placuit ut unuſquiſque epiſcopus per eccleſias ſuas hoc faciat, ut hi qui infantes ſuos ad baptiſmum offerunt, ſi quid voluntarie pro ſuo voto offerunt, ab eis ſuſcipiatur. Si vero per neceſſitatem paupertatis, aliquid non habeant quod offerant, nullum eis pignus violenter * trahatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios ſuos a baptiſmo retrahunt. Quidam vero dum differuntur, ſi ſine gratia baptiſmi de hac vita receſſerint, neceſſe eſt ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum ſpolia pertimeſcentes, a baptiſmi gratia ſe ſubtraxerunt. 1. quæſt. 1. Placuit ut unuſquiſque. * abſtrahatur.

SE-

1 MSS. *Pſalmorum liber unus*. Hard. 2 *Minorum*: *item* Hard.
3 *Fiunt igitur libri viginti & ſeptem*: *ita ut de confirmando* &c. Hard. 4 Spectat iſtud ad Concil. Carthag. VI. anni 419. *Hard.* 5 al. *dictum*. 6 *Bullenſium Regiorum*. Hard.

SECUNDUM.

Eccleſiaſticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.

10. quæſt. 1. De precariis, quæ 8.

De precariis, quæ a rectoribus eccleſiarum irrationabiliter fiebant, ſuoſque ſucceſſores pœna gravi obligabant, ut facta ipſorum nequiviſſent diſſolvere, præcipimus, ut nemo ſucceſſor in anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus eccleſiæ ejuſdem revocentur.

TERTIUM.

De his qui clericum falſo crimine impetunt.

2. quæſt. 2. Si quis epiſcopum, ſub Damaſi nomine.

Si quis epiſcopum, aut presbyterum, vel diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, niſi in fine dandam ei communionem.

QUARTUM.

Ex codice ſexdecim librorum, lib. 2. cap. 30.

De clericis ſcurris.

Si quis clericus aut monachus verba ſcurrilia joculatoria, riſumque moventia loquitur, acerrime corripiatur.

QUINTUM.

Ex eodem codice, lib. 15. c. 4.

De prævaricatoribus divinarum legum.

Ut laici contemptores canonum, excommunicentur: clerici honore priventur.

[1] CANONES CONC. CARTHAGIN. Habiti ſub die Iduum Auguſtarum, circa tempora Siricii Papæ, Attico & Cæſario conſulibus; & epiſtola Aurelii & Muſonii ad epiſcopos.

[2] *Dilectiſſimis fratribus & coepiſcopis diverſarum provinciarum, Numidiæ, Mauritaniæ utriuſque, Tripolis & provinciæ* [3] *proconſularis, Aurelius,* [4] *Muſonius, & cæteri epiſcopi.*

ECCLESIASTICÆ utilitatis cauſa dum in Carthaginenſi urbe conveniremus in unum, a pleriſque ſuggeſtum eſt, ea quæ in concilio Hipponenſi jamdudum maturata ſunt, & legitime ad corrigendam diſciplinam ſalubriter geſta & ſtatuta noſcuntur, effrænata temeritate A quoſdam minime cuſtodire. Ad hujuſmodi vero excuſandos exceſſus, illud ab aliquibus prætendi, quod ea quæ jamdudum legibus ſtatuta ſunt ignorantes, prætermiſerint. Ob quam rem, hæc communi concilio per univerſam provinciam Byzacenam, in notitiam cunctis deducenda cenſuimus, [5] ut in his quiſquis de cetero temerator extiterit, ſciat ſe ſtatus ſui operatum ſuiſſe jacturam. Brevem vero ſtatutorum (in quo omnia videntur eſſe complexa, & quædam diligentius [6] cuſtodita) huic epiſtolæ [7] ſubdi fecimus, ut compendio, quæ decreta ſunt, recenſentes, ſolicitius obſervare curemus. Optamus vos, fratres, in Deo ſemper bene valere, & noſtri memores eſſe; & manu ſenis B [8] Muſonii: Optamus vos, fratres, beatos ſemper in Deo gaudere, & noſtri memores [9].

STATUTA CONC. HIPPONENSIS Breviata, & quædam eorum in concilio Carthaginenſi cum Byzacenis epiſcopis collata & diligentius pertractata, hæc ſunt.

Nicæni concilii [10] *profeſſio & fides recitata & confirmata eſt, quæ ita ſe habet.*

Sequens fidei Nicænæ profeſſio alium interpretem ſapit, quam ſuperius habita; præterquam quod nonnulla C addita aut adempta eſſe liquido conſtat. *Hæc Crabbus.*

CREDIMUS in unum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inviſibilium factorem. Et in unum dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium Dei, natum de patre unigenitum, homouſion, hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, unius ſubſtantiæ cum patre, per quem omnia facta ſunt, ſive quæ in cœlo, ſive quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit. Incarnatus eſt, homo factus eſt per virginem. Paſſus eſt, & reſurrexit tertia die. Aſcendit in cœlum, venturus judicare vi- D vos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt; Erat quando non erat; & priuſquam naſceretur, non erat: &, quia ex ullis non extantibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia, dicentes [11] mutabilem & convertibilem filium Dei; hos anathematizat catholica eccleſia, & apoſtolica diſciplina.

Concilii Hipponenſis abbreviationes factæ in concilio Carthaginenſi ***.

I.

Placuit etiam, propter errorem qui ſæpe ſolet Po oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ obſerva- E tionem diei paſchalis ab eccleſia Carthaginenſi curent accipere.

II.

Ut lectores populum non ſalutent.

III.

---

1 Altera hæc editio eſt Concilii ejuſdem Carthag. III. quam ſecutus eſt Ferrandus Diaconus Carthaginenſis. *Hard.* 2 Synodica hæc eſt Concilii Byzaceni, ſub die Id. Auguſtarum habiti: qui dies in MSS. hic tribuitur Concilio ipſi Carthag. in quo poſtea lecta ea Epiſtola dicitur in præfatione hujus Concilii Carthag. III. quæ eſt ante canonem XXXIV. codicis eccleſiæ Africanæ. Itaque Aurelii nomen in titulo hic creditor expungendum, ut ſalutatio admonet, quæ claudit Epiſtolam, ubi ſolius Mizonii mentio eſt, Primatis Provinciæ Byzacenæ. *Hard.* 3 al. *Conſularis*, hoc eſt, Byzacenæ. *Hard.* 4 al. *Mizonius.* 5 *Ut ab hinc quiſquis decretorum temerator* &c. Hard. 6 al. *conſtituta*, rectius, *Hard.* 7 al. *ſubdidimus.* 8 al. *Mizonii.* 9 *memores eſſe.* Hard. 10 MS. *profeſſio fidei.* 11 *dicentes eſſe τρεπτὸν, hoc eſt, mutabilem* &c. Hard.

III.

cap. 3. Ut clerici inſtructi promoveantur.

IV.

cap. 4. Ut ſacramenta catechumenis non dentur.

V.

cap. 5. Corporibus defunctis euchariſtia non detur.

VI.

cap. 6. Ut per ſingulos annos concilium convocetur.

VII.

cap. 7. Si epiſcopus accuſatus fuerit, ad primatem provinciæ cauſam ſuam referat.

VIII.

cap. 8. Epiſcopus accuſatus, ſi ad concilium anniverſarium non venerit, ſententiam damnationis ſuæ tuliſſe judicetur.

IX. X.

cap. 9. cap. 10. Presbyter, ſi accuſatus fuerit, cum quinque collegis ex vicinis epiſcopis, cauſa ſua diſcutiatur; diaconus cum duobus.

XI.

cap. 11. Epiſcopo aut clerico ſi fuerit crimen inſtitutum.

XII

cap. 12. Ut judices eccleſiaſtici ad alios judices cauſam non provocent.

XIII.

cap. 13. Ut filii clericorum ſpectacula non exhibeant.

XIV.

cap. 14. Ut filii epiſcoporum hæreticis non conjungantur.

XV.

cap. 15. Ut epiſcopi & clerici filios ſuos non ejiciant.

XVI.

cap. 16. Ut epiſcopi & clerici nihil conferant rerum ſuarum niſi catholicis.

XVII.

cap. 17. Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, non ſint conductores.

XVIII.

cap. 18. Ut clerici cum extraneis fœminis non habitent.

XIX.

cap. 19. De ſacris gradibus.

XX.

cap. 20. De lectoribus.

XXI.

cap. 21. Ut clericum alienum nemo retineat.

XXII.

cap. 22. Ut clericus non ordinetur, antequam probatus ſit.

XXIII.

cap. 23. Ut in precibus nec Pater pro Filio, nec Filius pro Patre nominetur.

XXIV.

cap. 24. Ut nullus clericus amplius accipiat, quam dedit.

XXV.

cap. 25. In ſacramentis aliud non offeratur, quam panis, & vinum aqua mixtum.

XXVI.

cap. 26. Ut epiſcopi, presbyteri, aut clerici, ad viduas vel virgines ſoli non accedant.

XXVII.

cap. 27. Ut primæ ſedis epiſcopus princeps ſacerdotum non appelletur.

XXVIII.

cap. 28. Clerici in tabernis nec manducent, nec bibant.

XXIX.

cap. 29. Ut epiſcopus trans mare non proficiſcatur.

XXX.

Ut a jejunis altaris ſacramenta celebrentur. Ibid. cap. 30.

XXXI.

Ut in eccleſia, neque epiſcopus, vel clerici conviventur. Ibid. cap. 31.

XXXII.

Ut presbyter inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem. Ibid. cap. 32.

XXXIII.

Ut virgines gravioribus fœminis commendentur. Ibid. cap. 33.

XXXIV. Ibid. cap. 34.

Ut ægrotantes baptizentur.

XXXV.

Ut reverſis reconciliatio non negetur. Ibid. cap. 35.

XXXVI.

Ut presbyter chriſma non conficiat. Ibid. cap. 36.

XXXVII.

Ut in aliena civitate clerici non morentur. Ibid. cap. 37.

XXXVIII.

Scripturæ canonicæ in eccleſia legendæ quæ ſint, & præter quas aliæ non legantur. Ibid. cap. 38.

XXXIX. Ibid. cap. 39.

Ut epiſcopus minus quam a tribus epiſcopis non ordinetur.

XL.

De his qui in nullo teſtimonio ſe baptizatos noverunt, ut baptizentur. In concilio Carth. 5. c. 6

XLI.

Ut Donatiſtæ in numero laicorum recipiantur.

Sequitur capitulum ſeu ſtatutum.

Placuit etiam, ut quia in præcedentibus conciliis ſtatutum eſt, ne quis Donatiſtarum cum honore ſuo recipiatur a nobis, ſed in numero laicorum; propter ſalutem, quæ nulli deneganda eſt, (tantum autem inopiæ clericorum ordinandorum in Africa patiuntur eccleſiæ, ut quædam loca omnino deſerta ſint) ſervetur quidem in iſtis, quod jam antea * creditum eſt: ſed exceptis his, quos aut non rebaptizaſſe conſtiterit, aut qui cum ſuis plebibus ad communionem catholicam tranſire voluerint. Sic enim ſcriptum eſt: *Quod duobus ſi convenerit Chriſtianis, quidquid petierint, impetrabunt.* Matth. 18. Non oportet dubitari, quod remoto ſcandalo diſſenſionis univerſæ plebis, invitatæ pacis compenſatione & ſacrificio caritatis, aboleantur, quæ majorum ſuorum auctoritatem ſequentes, repetitione baptiſmi commiſerunt. * traditum.

Sed hanc rem placuit non confirmari prius, quam exinde tranſmarina eccleſia conſulatur. *Et alia manu.*

Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, placitis a nobis omnibus confirmatis, exceptis emancipationibus, de quibus conſulendum cenſuimus, relictis, & agnitis ſubſcripſi.

Muzonius epiſcopus, placitis ſuperius comprehenſis, emancipatione ad tractatum meliorem dilata, ſubnotavi, primæ ſedis epiſcopus provinciæ Byzacenæ.

Victorinus epiſcopus plebis * Maſcilianenſis, ſubſcripſi. * Maſſyli enſi

Lupianus epiſcopus plebis * Tamugadenſis ſubſcripſi. * Thamadarenſis.

Ninus epiſcopus plebis * Tubaltanenſis, ſubſcripſi. * Thabaltanenſis.

Philologus epiſcopus plebis Adrumetanæ, ſubſcripſi.

Ferox epiſcopus Macrienſis, ſubſcripſi.

Hoc modo & omnes ſubſcripſerunt, qui huic concilio interfuerunt. A

Appendix ad concilium Hipponenſe immediate præmiſſum.

Præſens vero concilium ordine ſupra ſcripto habebatur in quodam codice vetuſto monaſterii ſancti Bavonis Flandriæ civitatis. Verumtamen canonum ipſius titulii dumtaxat, omiſſis capitulis, hic ſcribuntur, vitandæ prolixitatis gratia; quod in concilio Carthagin. III. immediate ſupra habito, fere omnia ad longum ponantur: hic autem ad illa remittuntur.

Sciendum quoque, concilium præſens ob certas cauſas non haberi ſub numero aliquo, ut in ordine dicatur quartum vel quintum &c. ne forte error committatur propter ſequentia concilia ejuſdem civitatis, quæ in exemplaribus prioribus ſub numero aſſignantur. Idem ſentiendum eſt de his quæ immediate ſequuntur, *Hæc & plura Crabbus, atque ex eo alii.* B

Ex Hard. Concil. tom. 1. col. 969.

Alia editio eorumdem canonum, ſive titulorum ex MSS. codd. Colbertino, & Pariſienſi Collegii Soc. Jeſu, qualis ab Harduino repræſentatur.

Titulus hic primus Ferrando fuit, ut ex ſequentibus intelligitur.

I. Dilectiſſimis fratribus & coepiſcopis diverſarum provinciarum, &c. ut ſupra col. 893. legitur.

II. Profeſſio Fidei Nicæni Concilii. Credimus in unum Deum &c. ut ſupra col. 893.

III. Placuit etiam propter *a* controverſiam, quæ ſæpe ſolet ſuboriri, ut omnes Africanæ provinciæ obſervationem diei Paſchalis ab eccleſia Carthaginenſi curent accipere. C

IV. Creſconius Villaregienſis epiſcopus, qui Tubunienſis eccleſiæ cathedram tenuiſſe dicebatur, plebe ſua, hoc eſt, Villaregienſis eccleſiæ juſſus eſt eſſe contentus.

V. Et hoc placuit, ut a nullo uſurpentur plebes alienæ.

VI. *b* Primatem proprium Mauritania Satienſis, cum id poſtularet, habere permiſſa eſt *c* in coagentibus Mauris.

VII. *d* Ceteri primæ ſedis epiſcopi ex concilio epiſcopi Carthaginenſis eccleſiæ primates provinciarum ſuarum conſtituendos eſſe profeſſi ſunt, ſi aliqua altercatio fuerit.

VIII. Quæ in concilio Africano ſunt promulgata, in hoc Carthaginenſi concilio confirmantur. D

SEQUITUR BREVIS STATUTORUM.

I. *Ferrando* IX.

Carthag. III. 4. Ut lectores populum non ſalutent, &c.

II. *Ferrando* X.

Id. 3. Ut ordinandis epiſcopis, &c.

III. *Ferrando* XI.

Id. 5. Ut etiam per ſolemniſſimos &c.

IV. *Ferrando* XII.

Id. 6. Ut corporibus &c.

V.

Id. 2. Ut propter cauſas &c.

VI.

Id. 7. Ut quiſquis epiſcopus accuſator &c.

VII.

Id. 7. Si autem nec ad Concilium &c.

VIII.

Id. 8 Si autem presbyteri &c.

IX. *Ferrando* XVIII.

Id. 9. Sane quiſquis &c.

X. *Ferrando* XV.

Id. 10. Hoc etiam placuit &c.

II. *Ferrando* XX.

Id. 11. Ut filii epiſcoporum &c.

XII. *Ferrando* XXI.

Id. 12. Ut gentibus &c.

XIII. *Ferrando* XXII.

Id. 14. Ut epiſcopi vel clerici &c.

XIV. *Ferrando* XXIII.

Id. 13. Ut epiſcopi vel clerici per eos &c.

XV. *Ferrando* XXIV.

Id. 15. Ut epiſcopi, presbyteri, &c.

XVI.

Id. 17. Ut cum omnibus &c.

XVII.

Id. 18. Ut epiſcopi, presbyteri &c.

XVIII. *Ferrando* XXVII.

Id. 19. Ut lectores uſque ad annos &c.

XIX. *Ferrando* XXVIII.

Id. 21. Ut clericum alienum &c.

XX. *Ferrando* XXIX.

Id. 22. Ut nullus ordinetur &c.

XXI. *Ferrando* XXXI.

Id. 23. Ut nemo in precibus.

XXII.

Id. 26. Ut nullus clericorum &c.

XXIII. *Ferrando* XXXII.

Id. 24. Ut in ſacramentis &c.

XXIV. *Ferrando* XXXIII.

Id. 25. Ut clerici vel continentes &c.

XXV. *Ferrando* XXXIV.

Id. 26. Ut primæ ſedis &c.

XXVI. *Ferrando* XXXV.

Id. 27. Ut clerici edendi, &c.

XXVII. *Ferrando* XXXVI.

Id. 28 Ut epiſcopi non proficiſcantur &c.

XXVIII.

Id. 29 Sacramenta altaris &c.

XXIX. *Ferrando* XXXVIII.

Id. 30 Ut nulli epiſcopi &c.

XXX. *Ferrando* XXXIX.

Id. 31 Ut pœnitentibus &c.

XXXI. *Ferrando* XL.

Id. 33. Ut virgines ſacræ &c.

XXXII. *Ferrando* XLI.

Id. 34 Ut ægrotantes &c.

XXXIII. *Ferrando* XLII.

Id. 35. Ut ſcenicis &c.

XXXIV. *Ferrando* XLIII.

Id. 36. Ut presbyter non conſulto &c.

XXXV. *Ferrando* XLIV.

Id. 37. Ut clerici in aliena civitate &c.

XXXVI. *Ferrando* XLV. & XLVI.

Id. 47. Ut præter ſcripturas canonicas &c.

XXXVII.

Placuit etiam, ut quoniam &c. *ut in alia editione ſupra, poſt tit.* XLI. *pag.* 896. C.

XXXVIII. *Ferrando* XLIX.

Id. 38 Honoratus & Urbanus &c.

XXXIX.

Cod. Item placuit de infantibus &c.

Et aliena manu.

Aurelius &c. *cum reliquis ſubſcriptionibus, ut in alia editione ſupra, pag.* 896. E

Hactenus mſſ. antea laudati: nunc ſequuntur alii Canones ejuſdem Concilii, eo ordine quo eoſdem laudat Ferrandus.

Ferrando XLVIII.

Carthag. 38. Illud autem ſuggerimus &c.

Ferrando L.

Ferrand. cap. ex Co tit. Sed & illud eſt ſtatuendum &c.

Ferrando LII.

Id. 4 Epigonius epiſcopus &c.

Ferrando LIII.

Id. 4 Epigonius epiſcopus dixit &c.

Ferrando LIV.

Id. 4 Aurelius epiſcopus &c.

No-

Notæ Severini Binii.

a Concilium.) Hujus celebrandi ratio, causa & necessitas quæ fuerit, constitutiones illius manifeste ostendunt. Ex pluribus Carthaginensibus synodis diverso tempore celebratis, hanc ab antiquo collectam, adeoque non simpliciter unam esse, can. 19. 30. 47. & 48. evidenter arguunt; quod in notis eorumdem canonum indicabimus.

b Tertium nomine.) Si enim, quod infra dicitur, Cæsario & Attico consulibus habitum fuit, in annum Christi 397. coincidit. Cum itaque præcedens synodus Theodosio XI. & Valentiniano juniore coss. anno nimirum Christi 424. celebrata sit, negari non potest, hanc longo tempore ante illam præcedentem habitam fuisse.

c Capitula.) Canones quinquaginta, quorum tituli hic assignantur, non omnes in hac synodo, sed diversis aliis conciliis Carthaginensibus sanciti probantur. Inter alios 19. 30. & 47. aliis synodis editos fuisse, infra dicemus.

d Cæsario & Attico consulibus.) Anno nimirum Christi 397. qui est Siricii pontificis 13. Arcadii & Honorii imperatorum 3. Hanc rationem temporum canon 48. confirmat. Cum enim ex eo manifestum sit, Siricium pontificem adhuc vixisse, Ambrosio autem defuncto Simplicianum in Mediolanensi ecclesia successisse, non alio tempore, quam præd. anno Christi & consulatu hæc synodus haberi potuit. Nam anno præcedente Ambrosius adhuc in vivis fuit: anni sequentis initio Siricius Romanæ ecclesiæ pontifex in vivis esse desiit. Superest igitur ut Kalendis Septembribus celebrata, hoc anno qui prædicta consulum nota est insignitus, habita fuisse concedatur.

e Kalendas Septembris.) Sexto Kalendas Julias iisdem consulibus celebratam fuisse Carthagine synodum, qua de navigando absque Formata, canon aliquis sanctus fuerit, dicetur in principio Africani concilii infra. Unde quæ de pluralitate Carthaginensium conciliorum, & diversitate canonum supra diximus, non parum confirmantur.

f In secretario.) Quid sit basilicæ alicujus secretarium, supra in notis Laodiceni aliorumve conciliorum diximus.

g Basilica Restituta.) Sic dicta, quod a Donatistis diu possessa, a catholicis imperatoribus, catholicis restituta fuerit. Præcedenti concilio Carthaginense II. appellatur eadem Perpetua, a primaria nimirum martyre, cujus ossa ac reliquiæ ea basilica cum reliquiis Felicitatis continebantur. Vide notas præcedentis concilii, verbis; *In Basilica Perpetua Restituta.*

h Ordinandis episcopis vel clericis.) Hunc canonem ex suggestione sancti Augustini editum fuisse, testatur Possidius in vita ejusdem, cap. 8 his verbis: *Unde etiam fatebit, ut conciliis constitueretur episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda.* Idque ideo solicite curasse videtur, ne accideret aliis, quod sibi contra Nicænum canonem ignoranter ordinato accidisse debebat, Baron. 395. numero 33.

i Sacramentum, & nisi solitum sal, &c.) Sicut paschalibus diebus de eulogiis aut fermentato pane communicare can. 14. concil. Laodiceni fidelibus interdictum; contra vero, sacramenta in baptismate susceptæ usurpare, permissum fuit; ita constituitur hic, ne intra paschales dies catechumeni inferioris ordinis ad participandas eulogias publicas, quæ alias sacramentum & fermentum appellantur, admittantur: salis autem sacramentum, quo exordio sui catechismi ad salutem conditi erant, accipere liceat. Unde per sacramentum hoc loco, non eucharistia sacra, de qua expresso nomine sequenti canone agitur, sed quidquid mysticum est sacrum signum, accipi debet. Vide notas can. 14. conc. Laod. item in vitam Melchiadis.

k Cum omnibus clericis extraneæ fœminæ non cohabitent.) Hunc canonem de continentia clericorum, eo tempore ab aliquo Carthaginensi concilio editum fuisse, probabile est, quo Siricius papa ea de re Africanam ecclesiam per literas supra positas admonuerat, post consulatum Arcadii & Bautonis, anno nimirum Christi 386. atque adeo per hunc canonem ea, quæ supra de pluralitate & diversitate hujus concilii asseruimus, multum corroborantur.

l Prima sedis episcopus.) Cum hoc concilium nationale fuerit, non universæ, sed tantum Africanæ ecclesiæ leges tulisse potuit. Itaque hoc canone non prohibuit, neque potuit prohibere, ne Romanus pontifex diceretur sacerdotum princeps, vel summus sacerdos: sed tantum ne ita appellaretur ullus metropolitanus Africæ. Ita Bellarm. lib. 2. de conc. cap. 8. ad 9. Optima responsio est Baronii hæc; quod sicut Christus Matth. 20. his verbis: *Reges gentium dominantur eorum,* &c. *non sic erit inter vos,* &c. ecclesiasticam hierarchiam nequaquam confundere, sed mentis dumtaxat tumorem curare, & præsidum superbiam amputare voluit: ita Africana ecclesia inter communia episcoporum nomina ea respui mandavit, quæ superbiam & arrogantiam Christiana præfectura indignam præ se ferebant; qualia nomina erant, princeps sacerdotum, & summus sacerdos: nomen autem primatis, quo metropolitanus Carthaginensis, Mauritaniæ & Numidiæ appellabantur, quantumvis majus esset, retineri voluit, quia vox illa minus fastuosa videretur. His itaque nominibus interdictis, non potestatis aut decentis tituli quidquam sublatum voluit, sed nominum dumtaxat arrogantiam eliminatam optavit. Fuisse autem hoc tempore communi usu in ecclesia receptum, ut omnes episcopi summi pontifices & summi sacerdotes dicerentur, ideo quod episcopatus summum sacerdotium esset: item ut metropolitani multis episcopis præsidentes, principes episcoporum appellarentur, ex epistolis Ambrosii ad Felicem, Zosimi papæ ad Hesychium, Gelasii ad episcopos Lucaniæ; ex can. 3. concilii Aurel. I. & can. 6. concilii Agathensis probat Baronius in notis mart. die 19. April. Item anno 397. numero 50. Ea quæ distinct. 99. in decretis Gratiani subjiciuntur, his verbis: *Universalis autem, nec etiam Romanus pontifex appelletur*; sunt Gratiani. Quod schola imperitorum Centuriatorum ignorans, canonem hunc magno præconio extulit; quasi Africana ecclesia inferior superiori Romanæ leges præscribere potuerit, & non potius eidem obtemperare debuerit. Siricium epistola ad Africanos scripta, sub pœna excommunicationis, decreta Romani concilii observari præcepisse certum est; Africanam Romanæ simile quid præscripsisse, hactenus nondum probatum fuit. Vide Baronium an. præd. numero 48.

Omnes episcopi communibus nominibus olim summi pontifices, sacerdotes appellati.

m Nulli episcopi vel clerici in ecclesia conviventur.) Agapes usus antiquissimus non simpliciter interdictus fuit: utilissime enim etiamnum in hodiernum usque diem apud fideles multis in locis frequentatur, ut ostendit Baronius anno 57. num. 132. sed hoc dumtaxat prohibitum fuit, quod ante in oriente vetuerant patres concilii Laodiceni, & in occidente S. Ambrosius, ne eædem in ecclesiis peragerentur. Idque ideo, quod sic fieri solitæ, imaginem quamdam parentalium repræsentarent, adeoque symbolo aliquo & affinitate gentilitiis ritibus conjunctæ esse viderentur. Cum itaque eædem in Africana ecclesia adhuc cum multis abusibus, quos recenset S. Augustinus epistola 4. ad Amelium, frequentarentur; anno Christi 391. presbyterio initiatus S. Augustinus per Aurelium episcopum pravos usus emendari petit, quos a sancto Ambrosio in transmarinis ecclesiis correctos esse viderat. Cum itaque sanctus Augustinus Aurelio episcopo ante decennium successerit, dignum est existimare, hunc canonem esse alterius cujusdam Carthaginensis concilii, eo tempore post acceptas Augustini literas celebrati. Verisimile non est, cum post acceptas Siricii & Augustini epistolas ab Aurelio episcopo Carthagine in Africa alia concilia celebrata fuisse sciantur, hujus abusus correctionem post decennium esse dilatam. Vide notas can. 28. conc. Laodic. Baron. anno 57. num. 142. anno 367. num. 14. anno 388. num. 38. & 39. item anno 397. num. 47.

Agape in ecclesiis celebrari quomodo prohibita.

Hunc canonem alterius cujusdam concilii Carthaginensis, Bonifacii tempore habiti, esse, verba ipsius canonis infra in fine posita manifeste declarant. Verissimum itaque est id quod supra notavimus, hac synodo canones aliarum plurium synodorum coagmentatos fuisse, adeoque non simpliciter unum concilium esse. Quod auctoritate hujus canonis sacri libri Tobiæ, Judith, Baruch, Sapientiæ &c. in numerum sacrorum librorum referantur, & appocryphorum numero eximantur, Laodiceni concilii canoni ultimo nihil obstat aut repugnat. Hoc enim eos dumtaxat, de quibus nulla in ecclesia dubitatio erat, in canonem retulit: ceteros vero, de quibus dubitabatur, omisit. Et sicut deinceps auctoritate Nicæni concilii liber Judith in canonem receptus fuit, ut supra in notis Laod. & Nicæni concilii diximus: ita post aliquot tempora patres concilii Carthaginensis reliquos, de quibus antea dubitatum erat, re magis discussa, in numerum sacrorum librorum retulerunt, quodque hactenus de eorumdem auctoritate controversum fuerat, definierunt. Bellarmin. lib. 2. de conc. cap. 8. ac 10.

Hunc canonem alterius esse verisimile videtur.

Can. 47. Hic canon est alterius concilii.

An canon hic Laodiceni concilii canoni obstet.

In oriente simul & occidente temporis usu pessima illa consuetudo inoleverat, qua fideles quamplurimi usque ad provectiorem ætatem baptismum differrent, ut constat ex Ambrosio serm. de sanctis. Hanc in occidente Ambrosius, in oriente Basilius, Gregorius Nazianzenus & Nyssenus extirpare & evellere plurimum conati fuerunt, ut constat ex ipsorum orationibus de baptismo editis. Quapropter de baptizatis in infantia, de his quæ ambigua videbantur, ad Siricium pontificem Romanum, & Simplicianum Mediolanensem episcopum Ambrosii successorem hanc consultationem miserunt. Ad illum quidem, quod scirent eum ecclesiæ catholicæ præsidere episcopum atque doctorem: ad hunc autem ob egregiam totoque orbe spectatam scientiam

Can. 48. Consuetudo mala differendi baptismi emendata.

Ceterum Simplicianus bene conſcius, quantus doctor eſſet in Africa Auguſtinus, datis ad eum literis, de quibuſdam perdifficilibus divinæ ſcripturæ quæſtionibus eumdem pulſat, & duorum librorum ſcriptionem ad ſe miſſorum ab eodem extorquet. Hinc probavimus ſupra, Ambroſium hujus concilii tempore defunctum, atque adeo præallegatis conſulibus hanc ſynodum celebratam fuiſſe. Vide Baronium anno 397. numero 25. & 55.

Can. 49. *n Placuit.*) Memoria dignum eſt, quod a patribus hoc canone ſancitum fuit: nimirum, ut quæ epiſcopus aut clericus ex paupere ditior factus ex bonis eccleſiæ emiſſet, eadem eccleſiæ cederent, eidemque illa in quemlibet quovis titulo transferendi facultas non eſſet. Occaſio ſanciendi hujus canonis iſta fuit. Cum reddita pace, eccleſia ubique bonis afflueret, complures ex iis qui eidem miniſtrabant, pietatem in quæſtum convertentes, ſtudio ſanctitatis & cura pauperum abjectis, divitias colligendi ardore duntaxat flagrabant. De quibus hæc Hier. epiſt. 2. ad Nepotianum: *Nonnulli ſunt ditiores monachi, quam fuerant ſeculares: & clerici qui poſſident opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locupleto & fallace diabolo non habuerunt: ut ſuſciperet eos eccleſia divites, quos mundus tenuit ante mendicos.* Et paulo poſt: *Negotiatorem clericum, & ex inope divitem, ex ignobili glorioſum quaſi quamdam peſtem fuge.* Cum itaque hæc, ut ait S. Hieron. *Eccleſia ingemiſceret*, optime a ſanctis patribus hujus canonis ſanctione ſtatutum eſt, ut eccleſia ipſa ſibi vendicet, quæ clericus ex rebus eccleſiæ bona quæſivit. Baronius numero 53.

Occaſio canonis.

In bon eccleſia rum ſucced bet.

SYNODUS CARTHAGINENSIS AURELII,

Ex libello Synodico.

THEODOSIO igitur & Nectario ad cœleſtia translatis, in illius quidem imperium filius Arcadius ſucceſſit, ut in Gratiani Honorius, Arcadii frater. Quo tempore Carthagine ſynodus provincialis & ſacra congregata fuit, patrum centum viginti & ſeptem conventum præ ſe ferens, quæ contra idololatras Donatiſtas, & aliam quamcumque hæreſin, & alia illorum locorum errata, actiones inſtituit: cui præfuit Aurelius Carthaginenſis epiſcopus. Canones ſacri & divini, quos illa edidit, ad Theodoſii uſque minoris tempora obtinuerunt.

Can. 48. conc. Carthagin. III. ſupra.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ γὰρ καὶ Νεκταρίου μεθαρμοσθέντων πρὸς τὰ ἐράνια· τῶ μὲν τῶ Βασιλέαν ὁ υἱὸς Ἀρκάδιος διαδέχεται· Γρατιανὸς δὲ, ὁ ἀδελφὸς Ἀρκαδίου Ὀνόριος. Ἐν οἷς χρόνοις ἐν Καρθαγένη συνοδος τοπικὴ καὶ ἱερὰ συναθροίζεται, πατέρων ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ συνέλθουσιν φέρουσα· κατὰ * εἰδώλων Δονατισῶν, καὶ ἄλλης ἑκάστης αἱρέσεως, καὶ ἅ ἐκ τόπων ἑκείνοις ἀτόπως σφαλμάτων, τὰς πράξεις ποιήσασα. Ἧς ἡγεῖτο Αὐρήλιος ὁ Καρθαγένης ἐπίσκοπος. Καὶ κανόνας ἱερὰς ἐκθεμένη καὶ θείας, ἕως ἡμερῶν τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου διήρκεσε.

* legiſſ tur in ἀθλο

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR.

Ad Canon. II. conc. Carth. III.

MINUSQUE *hoſpitibus ſumptuoſi exiſtant*: quacumque incedebant hoſpires habebantur ab aliis epiſcopis, qui ne in faciendis ſumptibus nimium gravarentur, cavetur hoc canone,

Ad Canon. IV. ejusdem Concilii.

VETUS ille mos invalnerat, ut non diaconi, ſed lectores epiſtolas & evangelia in ſolenni miſſæ ſacrificio pronunciarent: id autem patet ex can. 8. Carth. 4. epiſt. 5. lib. 2. S. Cypriani, editionis antiquæ: *Ab officio lectionis incipiat, quia & nihil magis congruum vocî, quæ dominum glorioſa prædicatione confeſſa eſt, quam celebrandis divinis lectionibus perſonare poſt verba ſublimia, quæ Chriſti martyrium prolocuta ſunt: Evangelium Chriſti legere unde martyres fiunt.* Et ex conſtitutionibus quæ S. Clementis eſſe dicuntur, cap. 22. lib. 8. *Cui ſcripturæ ſanctæ ad legendas eas populo ſuo committuntur.* Item can. 2. Tolet. 1. *Vel inter lectores ita ut evangelia & apoſtolum non legat.* Antequam autem evangelii pronunciandi initium faceret olim lector, elata voce proferebat, *Pax vobis*, perinde atque hodierno die diaconus dicit, *Dominus vobiſcum*. Hoc idem epiſtola D. Cypriani iiſdem verbis probatur. *Interim vobis hoc die auſpicatus eſt pacem, dum dedicat lectionem*, quibus D. Cyprianus verbis alloquutum & ſalutatum populum ait ab Aurelio, cum primo ei evangelii recitandi poteſtas eſſet facta, & pacem & benedictionem Chriſti domini fidelibus condonaſſe: lingua autem Tertulliani & apud Cyprianum *dedicare* eſt adire, ſeu inchoare. Antiquos vero patres, ceteroſque auctores de divinis officiis, hanc ceremoniam ſeu ſuum dicendi, *Pax vobis*, vocaſſe divinam ſalutationem, & ab eccleſia uſurpatam, ad pacem Chriſti populo impertiendam, nemini dubium eſſe poteſt, cum in patribus frequens ſit, & tota eccleſia pervulgatum: Innocentius epiſtola octogeſima ſexta in fine. *Non licet presbyteris coram epiſcopo populum benedicere aut ſalutare*; & ab Optato id liquido etiam confirmatur lib. 1. Patribus ergo viſum eſt placere, iſto canone, ne amplius lectores populum ſalutent: hoc eſt ex pronunciatione evangelii, *Pax vobis*, poſthac non uſurpent, nec offerant.

Ratio quæ movit patres ut illud mutarent, & lectoribus poteſtatem illam, quam hactenus retinuerant, adimerent, hæc fuit, quod illa amplior & major eſſet, quam ut lectoribus concedi eam oporteret. Et vere poſt illud concilium tanti fuit, ea frui, ut eam a diaconis & presbyteris eodem concilio poſtea eripuerint: quin experientia uſuſque docuit eos non poſſe nec ſolere dicere, *Pax vobis*, tantumque epiſcopum videri omnino dignum cui cum miſſæ ſacrificium offert pronunciare liceat. Optatus Milevitanus inter præcipua epiſcoporum officia & munia hanc poteſtatem ſalutandi populum adnumerat libro 1. circa finem.

Huc accedit quod antiquitus ſolus epiſcopus donorum Chriſti domini, eorumque quæ ab eo ad eccleſiam transmiſſa eſſent diſpenſator diceretur: Propterea voluerunt pacem illam quam Chriſtus dominus pronunciavit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*, tribui & reſtaurari ab epiſcopo fidelibus, cujus legitimus eſſet diſpenſator; non autem lector. Præterea id contingit, quod primis ſæculis perraro ab epiſcopo pax illa, niſi cum magni beneficii ac privilegii cauſa id fieret, dari conſuevit: ejus rei, credo, cauſa, benedictio illa auctoritaſque epiſcopo reſervata fuit: ſed addi poteſt, nomine pacis, aliud nihil portendi, quam Chriſti domini cum ſuo populo conſociationem, unitatem, & quamdam communitatem, eumque cui hæc impertitur pax, corporis Chriſti membrum eſſe quoddam cum eo quam conjunctiſſimum, adeo ut cum diceretur *Pax vobis*, id ita accipiendum, ut in quos conferretur pax & benedictio, ii eſſe in vera communione cenſerentur: id autem jus & poteſtas, in ſolum cadebat epiſcopum, ejuſque erat cura & negotium quam ſolertiſſime diſpiciendi, cui pacem illam tribueret. Qui igitur a communione atque cœtu ſejunctus eſſet, modo ab epiſcopo ſibi dici audiſſet *Pax tibi*, in gregem mox fidelium reſtituebatur, quod factum cum ſingularis ſibi poteſtatis, ad ſolum epiſcopum trenſferebatur, & lectori ipſi eripiebatur. Quod ſi ante illum editum canonem quis contendat id auctoritatis lectori permiſſum: idcircoque primis temporibus ritum illum, modumque uſurpandi *Pax vobis*, non tantam vim auctoritatemque complecti ſolere: Ad id facilis reſponſio, lectores ipſos priuſquam in ſuggeſtum, aut pulpitum conſcenderent, ab epiſcopo id juris impetraſſe, tamen poſtea, quamvis de nutu arbitrioque epiſcopi penderet, aliquanto amplius atque majus quam ut lectoribus, ſubdiaconis, diaconis, ſacerdotibus concedi placeret, judicatum eſt: Omnino que mihi perſuadeo, non dicam lectorem, ſed ne epiſcopum quidem ullum auſum fuiſſe, neque excommunicato, neque pagano, neque catechumeno dicere, pax tibi, quod iis verbis ad Chriſti corpus aggregari dicerentur. Tædet me pigetque tam ſæpe explicationem Græcorum vellicare, qui hunc canonem in farragine Græca, ita explicant. *Prohibitum eſt autem lectoribus ne dum miniſterio ſuo funguntur ad populum convertantur & adorent, ut qui ſolos tunc debent ſacerdotes & antiſtites adorare & non laicos qui in eccleſia congregantur: ipſe enim ſunt ſacrati: populus vero procul eſt a ſacerdotio & conſecratione, ac ipſe potius lectores adorare deberet propter miniſterium eorum*, quæ quomodo poſſint ſenſui ſatisfacere judicabit lector.

Ad

Ad Canon. V. ejusdem Concilii.

NEMINI dubium esse potest catechumenis sal fuisse datum, non in baptismo, & in baptismi ceremoniis, sed & ex quadam consuetudine in missa, festis quoque diebus: quo paulatim ad aliquod mysterium ineundum assuefacti non gravarentur eucharistiam sumere: Nam ex auctoribus de divinis officiis id perspicuum est. Præterea audientibus qui longissime aberant a baptismi ceremoniis, propterea sal non eo nomine tributum aut acceptum ab iis legimus, ut ritus baptismi explerent & perficerent, videlicet ut hunc ritum explerent qui his verbis describitur, *interrogat nomina eorum, & ponit de ipso sale in eos ipsorum*, qui ritus in fine seu exitu catechumenatus contingebat; sed ut aliquam sacramenti speciem formamque quasi exhiberent: ut hoc tamquam signo edocti atque instructi, reconditum aliquod in missa latere mysterium crederent. Item & illud exploratum, aut saltem ab omnibus admissum, catechumenis quandoque panem benedictione ipsa insignitum, aut mel fuisse porrectum: quod ex his D. Augustini verbis quidam asserunt, lib. de peccatorum merit. & remiss. cap. 6. *Quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen & sanctius, quam cibi quibus alimur; quia est sacramentum*, qui quamvis non dicat esse panem benedictum aut mel, tamen facile est conjicere de iis verba fieri, quod eam rem quam non nominant, cibis quibus sustentamur comparat, & sacramento, quod de pane consecratur.

Ex his quidam huic canoni hanc sententiam tribuunt, diebus festis quos ordinarios & simplices vocamus, non nisi sal catechumenis tamquam symbolum pignusque sacramenti, atque adeo unionis & consociationis quæ cum ecclesia esse poterat, præbeatur: diebus autem celeberrimis ac religiosissimis, ut puta paschatis, natalis domini, aliisque ejusdem generis porrigatur offeraturque panis benedictus aut mel: quo illis quam proxime ad eucharistiam aspirare liceret, & sacramento quodam uti, quod vi & efficacia plus quam quod sale contineretur, polleret.

Quia festis non extraordinariis, sed simplicibus, cum non sit ecclesiæ mos ac consilium, fideles eucharistiam sibi sumendam intelligant: sed tantum panem benedictum, sacramenta non sunt mutanda catechumenis, hoc est, mel aut panis benedictus loco salis non est eis dandus, quia fidelibus sacramenta non mutantur.

Itaque per solennissimos paschales dies, non ipse paschatis dies subintelligendus: neque octo dies illi qui immediate & consequenter succedunt: Sed illi dies qui inter paschatis & pentecostes tempus interjecti sunt & interpositi. Nonnulli igitur per manus transmissam hanc consuetudinem penrtinaciter retinebant, ut illis diebus catechumenis panem benedictum dividerent: quod quidem canone isto emendatum, & additum, ut non nisi *solitum sal* daretur: quia per illo dies eucharistia fidelibus non tribueretur.

Sed vereor ne satis firma sit explicatio, nam quamvis olim ab ea non longe abfuerim opinione, me tamen semper incessit quædam suspicio fidelibus & catechumenis nihil unquam commune fuisse, neque veterem illam disciplinam pati potuisse, ut ex eodem pane benedicto utrique sumerent, eumdemque pro sacramento haberent. Præterea verisimile est eos solemnes illos quinquaginta dies inter pascha & pentecostes eucharistiæ sumptione celebrasse, eucharistiaque festos eos feciss & consecrasse.

Nonnulli illius canonis hanc esse sententiam credunt, non debere catechumenos propria ordinis sui ac status sacramenta mutare, neque aliquid præter sal accipere. Quia fideles sua non mutant sacramenta, & diebus omnibus eucharistiam usurpant, sed si bona fide hunc canonem ejusque mentem & sententiam velimus accipere, & interpretari: hæc explicatio non minus erit submovenda quam proxima. Verba enim canonis innuere videntur fidelibus & Catechumenis hæc sacramenta pro tempore mutari potuisse. Quid enim aliud hæc sonant verba, *Quia si fideles per illos dies*? Per alios igitur fideles mutare poterant sacramenta? Item, *per solennissimos paschales dies*: aliis igitur diebus alia non vetantur catechumenis dari mysteria.

Quapropter si cuipiam hæ explicationes, non ita vero affines esse videantur, aliam substituam, sed ita conditam quæ hanc nauscam possit adimere. Oblationes fidelium, panis puta, vini, olei, mellis, lactis & similes, sacramenta a patribus vocantur. D. Innocentius, *non longe portanda sunt sacramenta*. D. Augustinus, *quod accipiunt catechumeni sacramentum est*, quod scilicet, ex iis oblationibus panis præsertim & vini, partes quædam benedictæ circumferrentur, ut a singulis delibatæ, speciem aliquam communionis & mysterii repræsentarent. Ex iis igitur desumebantur minuta illa sacramenta, quibus catechumeni initiabantur: mel puta, lac, sal, & similia, quæ eorum essent sacramenta, quibusve refecti ad eucharistiæ fidem paulatim erigerentur: Nefas quippe erat quidquam illis sacrum aut religiosum porrigere quod ex fidelium oblationibus non esset desumptum: Itaque sal, quod eorum esset præcipuum sacramentum, ex ejusmodi fidelium oblationibus consecrabatur, neque ex privato, aut a fidelibus non oblato sale catechumenorum sacramenta recte conficiebantur: Cetera quoque (ut ex canone Carthaginensi 24. licet colligere) mellis & lactis sacramenta, quibus donabantur catechumeni ex iisdem fidelium oblationibus sumebantur: *Primitiæ autem sive mel, sive lac offerantur uno die consueto ad infantium mysterium. Et si maxime ad altare offerantur, propriam tamen habeant suam benedictionem, ut a dominici corporis Sacramento sejungantur.*

Volunt igitur patres, præter salis solitum sacramentum, nihil aliud per illos octo solennissimos paschales dies catechumenis, quod scilicet illis diebus mel aut lac non offerretur a fidelibus, ex quibus consecratio sacramentorum mellis & lactis posset fieri: id enim, *fideles sacramenta non mutant*, intelligo; fideles illis diebus non mutasse oblationes suas, nihilque aliud præter panem & vinum obtulisse. Neque huic obstat explicationi quod iisdem ipsis diebus fideles, non magis sal, quam mel offerrent, quia cum esset solitum catechumenorum sacramentum, quemadmodum docet canon, oblatum alias a fidelibus, & consecratum in missæ sacris, in eum usum poterat reservari. Mel autem & lac cum non essent solita eorum sacramenta, neque possent reservari ex iis quæ eodem die offerrentur, debebant desumi & consecrari. Sacramenta igitur non sunt mandata catechumenis, hoc est mel & lac illis diebus non sunt eis danda, quod a fidelibus non offerrentur, ex quorum oblationibus sacramenta catechumenorum essent accipienda. Ut hæc explicatio sensui omnino satisfaceret duo essent probanda. Per illos solennissimos octo dies, præter panem & vinum nihil obtulisse fideles: mellis denique & lactis concordiam alio tempore, quam in ipso baptismo, festis videlicet diebus pro sacramento catechumenis oblatam fuisse; sed ea Observationum lib. 2. observatione ultima explanantur.

Ad Canon. XXXII. ejusdem Concilii.

CANON hic, in illa rhapsodia & farragine Græca conciliorum Carthaginensium reperitur: in quem Zonaras & Balsamon commentario edito, multa afferunt: sed tantis implicata offusaque tenebris, ut cum inter se pugnent & dissentiant, germanum, & genuinum sensum non attingant; imo inter se discrepantes, potius illum obscurent & pervertant. Nam quod ad primam partem attinet, qua sacerdotibus non licet, sine consensu, imperioque episcopi, pœnitentes in gratiam recipere, non liquido satis, qua de reconciliatione agatur, interpretantur: neque quam ad rem, canon iste revocetur, aut quorum scriptus sit, aperiunt. In illo autem pœnitentiæ quasi cursu, duplex absolutionis & reconciliationis genus reperiebatur, prima & ultima, seu minor & major (ita enim a Clemente distinguuntur & vocantur libro tertio capite decimo) minor, in fine tertii gradus, altera in calce quarti concedebatur: hanc sacerdotes nunquam, vel si pœnitenti imminentis interitus dies instaret, inconsulto episcopo, ejusque injussu largiebantur, id confirmante 13 canone concilii Nicæni & quarto concilii Carthaginensis tertii. In remotissimis disjunctissimisque ab episcopo locis ac regionibus, in quibus deesse pœnitentium copia non poterat, quarto gradu exacto, cogebantur, aut ad episcopi sedem propriam se conferre, aut curiones hanc ab episcopo potestatem acceperant, aut chorepiscopi reconciliationem redintegrabant, aut ad extremum episcopatus modicis finibus ac terminis circumscribebatur. Quod si quis, in loco qui ab episcopo procul distaret, in morbum incidisset, suæ pœnitentiæ tempore satis erat ei ad salutem reconciliatio simplex: non igitur de reconciliatione, sacramentis, & altario, in illo canone verba sunt. Nam cum necessitatis ratio urgeret, vel sacerdotibus illa potestas non concedebatur: sed de minori & prima illa sermo institutus est, quam ne presbyteri quidem ipsi, nisi cum necessitas ipsa vim afferret, & absente episcopo, conferre poterant: cujus facti atque actionis hæc est ratio. Omnium peccatorum lethalium indicta quædam & imposita pœnitentia (quorsum enim tot exarati canones, in quibus singulis peccatis pœnam constituunt tot annorum & cruciatuum? Canones illi significarunt, an vero usquam declararunt, de peccatis se solum loqui, quæ essent publica; non vero de his quæ cognitione remota fuissent ac secreta?) quare eorum absolutio & relaxatio in ecclesia fiebat, neque enim cuiquam obscurum, aut inauditum esse potest, omnia quæ in ecclesia gererentur, quæque tandem hodie sunt presbyte-

byterorum munia, nihil inquam horum, reluctante epiſcopo, potuiſſe adminiſtrari; pleni ſunt harum rerum canones, qui hoc ipſum quod dico, corroborant, ne baptiſmum quidem ſine epiſcopi permiſſu, presbyterum conferre potuiſſe. Sed neque exiſtimandum eſt eam fuiſſe canonis illius vim, atque ſenſum, ut presbyteris non licuerit, cum Deo in gratiam eos revocare ac reducere, qui leviſſimis quibuſdam peccatis, quæ venia digna vocamus, ſe contaminaſſent: non autem ſi in graviſſimas, quæ per canones ſeverius caſtigantur, noxas incurriſſent: Nam ejuſmodi peccata, quibus venia tribui facile ſoleret, presbyteri ſine epiſcopi conſenſu imperioque abſolutione data, delere poterant.

Quod ad ultimam canonis partem pertinet, interpretes inter ſe aperte diſſident, atque pugnant. Zonaras enim videtur eam manuum impoſitionem cogitare ac præſcribere, qua pœnitentiæ copia faciendæ fieret; ait enim *extra eccleſiam manus imponi, & in ordine pœnitentium, ut extra ſacros ambitus in ſtatione ſtentium conſiſtant, collecari canon jubet:* ea enim impoſitione pœnitentes redigebantur in ordinem *ſtentium*, primoque in gradu verſari, aut hærere primum dicebantur, in quo poſiti ad eccleſiæ januam, ſeu portam lamentari, & plorare viſebantur. Balſamon aliam quandam hujus canonis intelligentiam eſſe ratus, ait gravia atrociaque peccata extra eccleſiam clam omnino remittenda, ne ſi palam, coramque eccleſia in conſpectu & oculis omnium defigerentur & condonarentur, fideles quaſi quodam injecto ſcandalo commoti perturbarentur. Ceterum videtur in ea eſſe ſententia, ea mediocri quadam pœnitentia eſſe vindicanda. Canonis tamen hujus veram hanc ſententiam eſſe cenſeo, ſi unde omnium fidelium exulcerantur animi, quod quidem omnium oculis pateat, peccatum, crimenque atrociſſimum patratum ſit, omnino eſſe præſtandum, ut a quo id admiſſum eſt, is præter communem aliorum conſuetudinem atque morem, ſupplicio quodam exquiſito, quod pro exemplo ſit, pœnas luat: ſed ita, ut ne tranſverſum quidem unguem diſcedat a præſcripto ceremoniarum, aut aſperitatum, quæ tertio gradu comprehenduntur, in terram ſeſe abjiciat, crebra illa manuum impoſitione ante abſidem purgetur, ceteraque precum ac purgationum genera non negligat, idque non illo protrito, aut uſitato, aut aliis tertii gradus pœnitentibus deſtinato, retro ambonem loco fiat, ſed ante abſidem: hoc eſt patenti eccleſia, & in loco unde ejuſmodi pœnitentes, eorumque purgationes ab omnibus conſpici poſſent. Omnibus quidem pœnitentibus tertii gradus manus crebro imponebantur, & purgabantur retro ambonem, qui locus eſt extra: ſed juxta chorum, ut vocant: an vero ante abſidem idem ſit, ac retro ambonem, & hoc canone nihil aliud ſibi velint patres, niſi ut retro ambonem purgentur ejuſmodi gravia crimina (alibi enim ſi ita viſum fuiſſet epiſcopo poterant purgari,) an vero ante abſidem, ſit extra eccleſiam, ut ajunt Græci, lectoris erit judicium.

Quæcumque tandem ſit hujuſce vocis *ante abſidem*, notio & ſignificatio, certum eſt hujuſce canonis mentem eſſe, ut eorum graviſſimorum criminum pœnitentia & purgatio, in omnium oculis conſtituatur, exemplique cujuſdam vim, rationemque propoſiti ſubeat. Nec video cur non ea ratione explicandus ſit canon ille, omiſſa illa poſthabita tot diſſimilium explicationum mole ſupervacanea.

De impoſitione manuum non agi, aut tractari, qua pœnitentia permittebatur, quemadmodum Zonaras ſentit, notius eſt, quam ut explicationis majoris indigeat, quod paſſim atque vulgo imponebatur extra eccleſiæ ſepta; & quidem excommunicatis, quibus ingredi templum non liceret. Plane neceſſitas poſtulabat, ut epiſcopus pœnitentiæ copiam illis impoſitione manuum faceret, non in ipſo templo, ſed in ipſius aditu introituque, aut ſane domi ſuæ. Ceterum quis non hoc concedat, ut veriſſimum, quod in eo canone decernebatur, id præter modum, moremque communem excogitatum ad cauſam ſceleratorum maximorumque peccatorum hominum diſtinguendam, eorumque pœnitentiam diverſam ab aliis. Præterea neque in primo, neque in ſecundo gradu, proprie pœnitentiæ aliquis erat uſus, neque complectebatur ſatisfactionis admittendæ pœnas, ideoque probabile eſt, & id rationi conſentaneum de tertio gradu diſceptari: ſed & de impoſitione manuum, quæ adhibeatur; non autem de ea quæ in ipſo limine eccleſiæ; qualis erat impoſitio manuum, qua dabatur *jus pœnitendi*.

Quod ad Balſamonis explicationem ſpectat, eam ipſam canonis ipſius per ſe lectio refutat, ac repellit: qui tantum abeſt, ut extra eccleſiam abſolutionem dandam præcipiat, ipſoſque pœnitentes lenius tractandos, ut eos novo quodam modo, qui gravioris ſupplicii exemplum præbeat, excruciandos decernat. Sed & unica ratio ſatis momenti ac ponderis, ad id quod volumus probandum haberet: videlicet ſi privatim, & non palam abſolverentur, leviſſimaque pœnitentia irrogaretur: ea re in eccleſiam gravius damnum, & detrimentum potius importari poſſe; quam ſi publice omnibus ſpectantibus, abſolutionis gratia donarentur, divulgato quippe flagitio, & ante oculos omnium conſtituto, qui fieri potuiſſet, ut cum criminis artifex, auctorque ad ſacram ſynaxim ſe compararet, non omnium fidelium animi commoverentur, & magnopere conturbarentur; ſi conſtaret, publicam illum pœnitentiam effugiſſe, ejuſque ſceleris tam brevi tempore veniam impetraſſe. Neque aliter eſt de ſententia canonis, ac diximus, ſentiendum, idemque eſt de pœnis, ceremoniiſque tertii gradus judicium, ut quo teſtatior & illuſtrior illorum pœnitentia, in excelſo & edito quodam loco, qui ante abſidem ducebatur, pœnas impoſitas ſuſtinere.

Ad Canon. XXXIV. ejusdem Concilii.

HOC eſt, ſi, ut quandoque ſit pœnitentiæ tempore, pœnitens aliquis gravi morbo conflictari cœpit, ſic ut adverſa ei valetudo vocis uſum adimat, abſolvendus omnino videtur, eique reconciliationis gratia impertienda, ex epiſtola D. Leonis 89. cap. 76. 1. Carthaginenſis 20. Arauſiaci 1. primi Vaſenſis 2. At eſt diſcrimen aliquod inter pœnitentes, & eos quos violentia morbi, ante baptiſmum oppreſſos, interceperit: enim vero ſolum abſolvebantur pœnitentes, quibus ex improviſo morbi gravitas vocem intercluſerat: modo conſtaret, ut a peccatis relaxarentur, ante contendiſſe: propterea quod cum ſe pœnitentiam peracturos voviſſent, credibile eſt eos, mentem illam atque voluntatem non immutaſſe, ſed in ea perſtitiſſe. Id colligitur ex duodecimo ſecundi concilii Arelatenſis, ex ſecundo primi Vaſenſis, & ultimo Epaunenſi. Quod ſi fors e vita deceſſiſſent, antequam eis frui abſolutione licuiſſet, non eſt recuſandum, quin per eoſdem canones poſt eorum mortem in eccleſiæ communionem vocarentur. De baptiſmo autem aliud ſentias: neceſſe plane erat, ut ſi Gentili daretur, is ante baptiſmi deſiderio ſe quodam ejus percipiendi teneri præ ſe tuliſſet. Catechumenum quidem non crediderim in id diſcrimen vocatum, ut de ejus baptiſmo dubitaretur, quamvis morbus loquendi facultatem ei præripuiſſet; quod ejus animus, voluntas & cupiditas toto catechumenatu nemini non cognita, dubitationem omnem de dando baptiſmo tolleret: ſecus in alio qui catechumenus non eſſet, exploranda ejus erat voluntas atque ſententia. Uno verbo idem erat de catechumenis & pœnitentibus judicium. Nam quamvis obmutuiſſent, & tam præcipiti valetudine, ut ne quidem baptiſmi aut abſolutionis petendæ ſpatium habuiſſent, abſolvebantur tamen, & baptizabantur. Gentilibus, aut excommunicatis & apoſtatis non eadem gratia: nam neque adjuvabantur ab eccleſia, neque his ſacramentis, niſi ea petiiſſent, aut nutu, aut ſigno, ſe ea petere oſtenderent, donabantur,

Observatio P. Antonii Pagi ad annum Chriſti 397. n. 33. & ſeqq.

Sequitur Concilium Carthaginenſe *Tertium* vulgo appellatum, quod revera tertium ordine fuit, *Ceſario*, & *Attico Coſſ.* currenti nempe anno *V. Kalend. Septemb.* ab Aurelio habitum, ut legitur in ejus Præfatione a Dionyſio Exiguo recitata. Eo autem die congregatum eſt juxta ſtatutum Concilii Hipponenſis de celebrando Concilio plenario *X. kal. Septemb.* Cum enim ad illum diem convocatum fuiſſet Concilium, & nondum omnes Provinciarum Legati adeſſent, Zitifenſis Provinciæ legatis paulo poſt adventantibus, *Quinto kalend. Septemb.* inchoatum eſt, ut in ſua Præfatione indicat Aurelius. Quare Concilium vulgo Africanum dictum corrigendum venit, dum canonem *de non Navigando ſine formata Primatis*, attribuit *VI. kalend. Julii*, quidquid Baronius & Perronius exiſtiment, retinendum potius eſſe illum diem quam V. Kalend. Septemb. cum enim de die alicujus Synodi controverſia eſt, illud ſequi debemus, quod plures & melioris notæ codices habent: ſed in Actis imprimis ipſius Synodi tertiæ Carthaginenſis legitur: *V. kalend. Septemb.* & collectio Canonum Africanorum idem confirmat apud Dionyſium Collectorem Latinum, & Zonaram ac Balſamonem collectores Græcos; imo Auctor Concilii vulgo Africani, dum convenisse aſſerit *V. kalend. Septemb.* erroneum eſſe demonſtrat, quod poſtea refert de Epiſcopis ſine formata navigare prohibitis *VI. kalend. Julias*. Illud enim ipſum ſtatutum eſt canone XXVIII. Concilii Carthaginenſis III. qui ab Auctore Concilii vulgo Africani, loco ſuo non refertur, ut Perronius Cardinalis recte animadvertit cap. 49. Reſponſionis ad Magnæ Britanniæ Regem. Cum enim initio Concilii Aurelius proponeret, legendum

dum Breviarium Hipponenſis Concilii, cunctaque ejus ſtatuta recitata eſſent, ſtatim ſequitur in Actis Carthaginenſium Synodorum a Dionyſio, Zonara, & Balſamone relatis, *Quod nihil eorum quæ in Hipponenſi Synodo acta ſunt, ſit corrigendum: Epigonius Epiſcopus dixit*, &c. Inter quem canonem & Aurelii interlocutionem nihil medium interſici poteſt, ut Perronio obſervatum. Denique idem Dionyſius hanc Synodum Cæſario & Attico Coſſ. habitam, perperam in duos conventus partitur, quorum alter *VI. kalend. Julias*, alter iiſdem Coſſ. *V. kalend. Septemb.* ex quo plura capitula proponit, habitus fuerit. Nam, ut jam dixi, cum Legati ex omnibus Provinciis Africæ ad diem præſtitutam Concilii non advenissent, cum illis qui diem prævenerant, quædam tractavit *Aurelius*, quæ deinde in plenario Concilio relecta ſunt, ut fuſius explicat Marca de Concordia cap. 6.

Ceterum quia Auctor Concilii vulgo Africani appellati, non illum tantum Canonem, qui agit de navigando ſine formata, ſed alias Conciliorum Præfationes interpoſuit, uti Concilii Carthaginenſis Honorio IV. & Eutychiano Coſſ. & alterius Carthaginenſis *poſt Conſulatum Fl. Stiliconis* celebratorum, poſt quæ ſequitur definitio Epigonii de non mutando aliquid in Breviario Hipponenſi, ex eo Perronius cap. 48. notat occaſionem ſumſiſſe Baronium minus recte ſtatuendi, tam canonem ab Epigonio ſtatutum, quam XXII. ſequentes attribuendos Concilio Carthaginenſi poſt Conſulatum Stiliconis celebrato, ubi viginti duo priores conſtat eſſe Concilii Carthaginenſis tertii *Attico & Cæſario Coſſ.* habiti. Quod autem tantum XXIII. canones Concilii Carthaginenſis referantur in Concilio vulgo Africano, aut in codice canonum Eccleſiæ Africanæ, hanc rationem reddit Perronius, quia Auctor codicis non inſeruit canones Carthaginenſis III. niſi illos *qui aut amplificarant, aut reſtrinxerant Concilii Hipponenſis canones*. Ex quo ſequeretur, XXIII. canones Hipponenſes renovatos fuiſſe, & novis additamentis relatos inter canones Carthaginenſis tertii, quod tamen dici non poteſt. Innititur enim illud Breviario tantum Hipponenſis Synodi, quod Synodicæ Byzacenæ adjunctum fuiſſe putatur, & poſt hanc Carthaginenſem tertiam refertur ex codice MS. S. Bavonis, ubi referuntur unus & quadraginta tituli tanquam Hipponenſis Concilii, cum tamen ſint Carthaginenſis III. in quo ubi relatum fuiſſet Hipponenſis Breviarium, a toto Concilio ſtatutum eſt: *Quod nihil eorum, quæ in Hipponenſi Synodo acta ſunt, ſit corrigendum*, addente Epigonio Bullenſis regionis Epiſcopo, ex omnibus Breviarii titulis nihil emendandum, vel in aliquo aſſuendum, *niſi ut dies Sanctæ Paſchæ tempora Concilii innoteſcat*. Quod ad canonem Hipponenſem additum fuiſſe in canone primo Carthaginenſis III. fidem facit canon ejus XLI. ubi Aurelius teſtatur, a Concilio id ſupra ſtatutum fuiſſe. Unde evincitur, Canonem primum concilii Carthaginenſis non eſſe illum, qui in ejus Actis vulgatis extat, ſed qui in collectione, tam Græcorum, quam Latinorum codicum reperitur, ut notavit Schelſtratius in Diſſert. 3. de Eccleſ. Africana cap. 7. qui quinquaginta canonum titulos huic Concilio tributos ſcholiis illuſtrat; de quibus etiam legendus Marca citatus.

EJUSDEM PAGI OBSERVATIO ad annum Chriſti 393. num. IV. & V.

Breviarium *Synodi Hipponenſis* inſertum Synodicæ Carthaginenſis concilii, ſine ulla ſuppoſitionis ſuſpicione admiſere Baronius & omnes Conciliorum Collectores. Verum Schelſtratius Bibliothecæ Varicanæ Præfectus in Diſſert. 3. de Eccleſia Africana cap. 6. ubi hanc difficultatem examinavit, exiſtimat, Synodicam, ſi non ſuppoſititiam, ſaltem interpolatam eſſe. Primo, quia ea inſcribitur Epiſcopis *Numidiæ, Mauritaniæque utriuſque, Tripolis, & Provinciæ Proconſularis*, omiſſa Provincia Byzacena; cujus alia ratio afferri non poteſt, quam quia hæc Synodica ab Epiſcopis *Byzacenis* ſcripta eſt ad aliarum Provinciarum Epiſcopos, etiam Proconſularis, cujus Metropolitanus tunc temporis erat *Aurelius*, qui, ut fidem faciunt Acta Africana, per Auctorem concilii vulgo Africani, Dionyſium Exiguum, Zonaram, & Balſamonem relata, teſtatus eſt in concilio Carthaginenſi III. literas fratrum Byzacenorum & *Muzonii* a ſe tranſmiſſas, ut ibidem legerentur. Unde ſequuntur duo: *Aurelium* inprimis inſcriptioni Synodicæ contra Actorum fidem haberi inſertum: *Synodicam* inſuper falſo præ ſe ferre titulum Carthaginenſis concilii, cum ſit Byzaceni, ut recte animadvertit in Notis ad Codicem Africanæ Eccleſiæ Juſtellus. Secundo, quod ipſa Synodica habeat: *Dum in Carthaginenſi urbe conveniremus*. Cum conſtet ex Actis Africanis a memoratis Græcis poſteritati conſecratis, Synodum hanc habitam fuiſſe in *Byzacio* Metropoli civili Provinciæ Byzacenæ, unde Synodica illa ad Carthaginem miſſa eſt: *Literæ fratrum noſtrorum ex Byzacio*. Quæ quamvis non de civitate *Byzacii*, ſed de Provincia Byzacena intelligerentur, adhuc erroneum eſſet, ipſos in epiſtola ſcripſiſſe, ſe in Carthaginenſi urbe conveniſſe, ubi ipſimet atteſtantur in eadem ſua Synodica, concilium illud Provinciæ Byzacenæ fuiſſe: *Hæc communi Concilio*, inquiunt, *per univerſam Provinciam Byzacenam in notitiam cunctis deducenda cenſuimus*.

Tertio, quod ante Breviarium Canonum hæc verba legantur: *Concilii Hipponenſis abbreviationes factæ in concilio Carthaginenſi III.* cum non ſolum Acta Africana referant, *Aurelium* in concilio Carthaginenſi III. dixiſſe, ſeſe Breviarium Hipponenſium Canonum recepiſſe a fratribus Byzacenis, ſed id ipſum teſtetur *Mizonius* Byzacii Primas in Synodica, de qua agitur, ubi ſcribit: *Brevem vero ſtatutorum huic epiſtolæ ſubdi fecimus*. Quarto, quia *Aurelius* iterum ſubſcriptus habetur, qui Synodo Byzacenæ non adfuit, ejuſque Synodicæ proinde ſubſcribere non potuit, multo minus tanquam Synoditæ concilii Carthaginenſis tertii, in quo de emancipatione ſtatutum fuit Canone XIV. quem titulum impoſtor ſalvum voluit, & ad pleniorem tractatum reſervatum fuiſſe adjunxit. Omitto alias Schelſtratii conjecturas apud ipſum legendas; ex quibus concludit, vel *Synodicam Byzacenam* cum ſubſcriptionibus eſſe interpolatam, vel cum Breviario eidem inſerto aliam fuiſſe, quam quæ poſt Synodum Carthaginenſem III. ex codice Sancti Bavonis exhibetur. Synodus enim ipſa habita fuit: *Imperatore Theodoſio Aug. III. & Abundantio Viris Cl. Coſſ. VIII. Idus Octobris Hippone regio in Secretario Baſilicæ pacis*, ut teſtantur Auctor concilii vulgo Africani, Dionyſius Exiguus in Codice Canonum, & Acta Africana in Græcum translata. Canones Hipponenſes docte ibidem Schelſtratius explicat.

AD-

ADMONITIO BALLERINORUM.

De Breviario canonum Hipponenſium. Hujus editionis neceſſitas ac præſtantia. Ubi conditum, & quando, ejuſdemque vindiciæ.

1. SEquens Breviarium canonum Hipponenſium, quod ex MSS. præſentis collectionis prodiit, quantum interſit, ex eo manifeſtum eſt, quod ſine illo non ſolum deeſſet notitia canonum celeberrimæ ſynodi Hipponenſis anni 393. qui Africanæ diſciplinæ fundamenta jecerunt; verum etiam careremus integro plenario Concilio Carthaginenſi anni 397. in quo idem Breviarium inſertum fuit. Etſi enim tum Dionyſius Exiguus, tum antiquus auctor Collectionis canonum Africanorum ab Iſidoro receptæ exhibeant Synodum Carthaginenſem anni 397. neuter tamen Breviarium canonum Hipponenſium accurate, ut oporteret, repræſentat. Fac noſtrum Breviarium cum illis conferas: neque omnes canones apud ipſos invenies, neque eos ipſos, quos præferunt, eodem ordine, iiſdemque identidem verbis eſſe deſcriptos. Dionyſius poſt canonem 33. Synodi Carthaginenſis an. 419. loquens de Concilio Hipponenſi anni 393. ſcribit: *Geſta hujus concilii ideo deſcripta non ſunt, quia ea, quæ ibi ſtatuta ſunt, in ſuperioribus probantur inſerta.* Crederes in antecedentibus canonibus triginta tribus Hipponenſes comprehendi, at primo nec omnes XXXIII. ſunt Hipponenſes, nec quinam ſint ulla notatione diſtinguuntur. Deinde qui ex ipſis ad Hipponenſes canones, ſeu ad noſtrum breviarium pertinent, repetiti, & adoptati a PP. Synodi Carthaginenſis annis 419. alio ordine, atque aliis ſæpe verbis proponuntur; adeo ut aliquando quædam addita, alia demta, alia immutata inveniantur, ut conferentibus patebit. Vide præmiſſum Tractatum part. 2. cap. 3. §. 3. Non diſſimulabimus alios canones Breviarii, qui inter primos canones XXXIII. non leguntur, a Dionyſio recitari inter illos Synodi Carthaginenſis anni 397. a cap. 35. uſque ad c. 47. Cod. Africani. Illud autem in his canonibus peculiare eſt, quod cum excerpti fuerint ex actis ejuſdem Synodi, ſeu ex Breviario eidem Synodo inſerto, iiſdem quoque verbis efferuntur. At ſi hi quoque canones conjungantur cum illis, qui ex Hipponenſibus recitati fuerunt inter priores triginta tres, adhuc aliquos canones noſtri Breviarii apud Dionyſium deſiderari cognoſces. Nam præter Byzacenorum litteras, ac Symbolum Nicænum, nonnullaſque particulas canonibus præmiſſas, quæ in Synodo anni 397. canones conficiebant, fruſtra noſtri Breviarii canones, requires 16. 19. 20. 21. 34. 35. & 37.

2. In collectione autem Iſidori ſub titulo Concilii Carthaginenſis tertii an. 397. & ſi plures Breviarii Canones inveniantur, non tamen omnes. Ordo præterea valde perturbatus eſt. Tandem fere omnes canones Breviarii, quos Auctor hujus collectionis deſcriptos reperit inter canones 33. Synodi an. 419. retulit cum lectionibus hujus Synodi propriis, non vero cum illis, quæ in Concilio an. 397. ſeu in ipſo Breviario præferebantur. Dionyſius, qui hos canones cum his lectionibus dederat in concilio an. 419. eoſdem prætermiſit in referenda Synodo an. 397. Auctor vero laudatæ collectionis apud Iſidorum cum in referenda Synodo an. 419. omittendos duxerit priores canones XXXIII. hos cum iiſdem lectionibus traduxit ad Synodum an. 397. Ex his autem tam diverſis editionibus, quæ plurimas difficultates pepererunt, quis potuiſſet tuto colligere veros canones Hipponenſes, niſi ipſum Breviarium prodiiſſet in lucem?

3. Prima hujus indicia P. Crabbus edidit ex vetuſto MS. codice Monaſterii S. Bavonis Flandriæ. Præter titulorum tabulam, ac Byzacenorum litteras noſtræ collectionis proprias, quæ laudatum codicem ad eandem collectionem pertinere demonſtrant, Symbolum Nicænum & unum canonem initio, ac alterum in fine deſcripſit, hac notatione adjecta: *Canonum ipſius tituli dumtaxat, omiſſis capitulis, hic ſcribuntur, vitandæ prolixitatis gratia: quod in Concilio Carthaginenſi III. immediate ſupra habito fere omnia ad longum ponantur: hic autem ad illa remittuntur.* Non omnino exacte Crabbus in his paucis, quæ exhibuit, ſuum codicem ſecutus eſt, ut ex noſtris exemplaribus deteximus. Nam primo titulis præfixit canonem integrum, qui ad titulos non ſpectat: Ex quo factum eſt, ut tituli uno numero aucti a nonnullis pro ipſis canonibus abbreviatis habiti ſint. Alia ab eo liberius notata vel immutata, quæ MS. exemplo adſcribi nequeunt, ex collatione cum noſtro Breviario faci-

facile quiſque perſpiciet. Sicut autem hoc loco Crabbus impreſſit, quæ in Concilio Carthaginenſi III. apud Iſidorum deerant; ita in editione ejuſdem Concilii quinque ipſius canones 4. 15. 19. 24. & 47. ex vetuſtis codicibus ob lectionum varietatem diſtincto charactere inſeruit. *Vetuſtorum codicum* nomine Iſidorianos, qui diverſimode legerent, indicaſſe creditur. At unus codex S. Bavonis innuitur; ac idcirco idem Crabbus in notatione ad c. 47. ſingulari numero utitur: *Quidam vetuſtus codex ſic habet*. Lectiones quidem ſunt noſtri Breviarii, quod in eodem codice reperit.

4. Integrum Breviarium ex MSS. hujus collectionis a ſe vulgatæ Queſnellus protulit, ſed non omnino integrum, nam & titulos, & Nicænum Symbolum prætermiſit. Soli codices hujus collectionis laudari ſolent. At P. Couſtantius in præfatione ad tom. I. Epiſt. Roman. Pontif. n. 113. idem Breviarium contineri teſtatur etiam in pervetuſta collectione, quam Corbejenſem appellat. Nos præterea duas alias non minus antiquas collectiones MSS. cum eodem Breviario invenimus, alteram in codice Barberino 2888. alteram vero in MS. Veronenſis Capituli 55. Ita quatuor diverſæ originis antiquiſſimæ collectiones hanc Hipponenſium canonum Breviationem tuentur.

5. Non defuerunt eruditi viri, qui hoc Breviarium in ſuppoſitionis, aut ſaltem interpolationis ſuſpicionem vocarunt. Quatuor potiſſimum permoverunt. I. Synodum, in qua hoc Breviarium conditum fuit, non Carthaginenſem, ſed Byzacenam fuiſſe, ac pro ſolis Byzacenis habitam, contendunt. Id innuere putant contextum epiſtolæ, quæ præmittitur, quamque propterea directam credunt ad Epiſcopos Byzacenos, qui Synodo non interfuerant, non vero ad epiſcopos aliarum provinciarum Africæ, uti inſcriptio præfert. II. Aliquot Breviarii Canones a Ferrando Carthaginenſis Eccleſiæ Diacono, dum allegantur, non Hipponenſes dicuntur, ſed Concilii Carthaginenſis, iiſque numeris notantur, qui cum Breviario non congruunt. III. Canonem ſeptimum, quo decretum fuit, ut *ſtatuta Concilii vel Conciliorum ordinatis legerentur, ne eorum ignorantiam unquam præferrent*, Auguſtini Epiſcopi opera conſtitutum Poſſidius teſtatur in ejus vita c. 8. Hic ergo canon Hipponenſis haberi nequit, cum Auguſtinus tempore Concilii Hipponenſis nondum ad epiſcopatum perveniſſet. IV. Nonnulla, quæ in Hipponenſi Concilio decreta fuiſſe ex interlocutionibus Synodi an. 397. certum eſt, in hoc Breviario non inveniuntur.

6. Quoad primum ad excludendam opinionem de Byzacena Synodo ſatis eſſe deberent illæ antiquiſſimæ, ac diverſæ originis collectiones; quæ in aſſerendo Concilio Carthaginenſi conſentiunt nec non ea ipſarum litterarum verba, quibus Byzaceni Epiſcopi *in urbe Carthaginenſi convenisse* traduntur. Id autem ut apertius comprobetur, certum eſt primo Mizonium Byzacenæ provinciæ Primatem ante diem Synodo plenariæ præſtitutam, quæ ex decreto Hipponenſi erat X. Kal. Septembris, cum aliquot Epiſcopis comprovincialibus acceſſiſſe Carthaginem, ibidemque tractatum una cum Aurelio habuiſſe. Id teſtatus eſt ipſe Aurelius in interlocutione præmiſſa can. 34. Cod. Africani. Secundo certum eſt eoſdem Byzacenos, cum diem Synodi expectare non poſſent, antequam ad ſuas ſedes redirent, Aurelio dediſſe Breviarium canonum ad plenariam Synodum directum, & ſubjectum epiſtolæ, quæ ſane noſtro Breviario præfigitur. Hinc Aurelius in eadem interlocutione memorat *litteras fratrum noſtrorum Byzacenorum, ſed & Breviarium, quod eidem epiſtolæ adjunxerunt, ad hunc cœtum conrogatum*. Alias porro litteras privatas Mizonius dedit ad Aurelium, quibus petiit, ut idem Breviarium in Synodo plenaria expenderetur, & ſi quæ diligentius fuerint animadverſa, in melius reformarentur, Byzacenis autem profectis advenit præſtituta dies X. Kal. Septembris, in qua quid actum eſſet, Aurelius in eadem interlocutione his verbis expoſuit. *Cum Sacerdotum noſtrorum epiſtola Byzacenorum fuiſſet recitata, vel quid mecum iidem, qui tempus, & diem Concilii prævenerunt, tractaſſent, veſtræ caritati legeretur &c.* Vides Aurelium affirmare Byzacenos, *qui tempus & diem Concilii prævenerant*, antea ſecum tractaſſe; & die ipſa Concilio præfinita tum eorum litteras, tum quidquid illi ſecum tractaverant, recitata fuiſſe? Cum porro ea die X. Kal. Septembris abeſſent Numidæ, Concilium in diem V. Kal. ejuſdem menſis prorogatum fuit, & in hoc iterum recitatæ laudatæ litteræ, & Breviarium. *Litteræ fratrum noſtrorum Byzacenorum, ſed & Breviarium.....ad hunc cœtum conrogatum legantur*. Ille igitur Byzacenorum cum Aurelio tractatus, qui in anteriori ſeſſione una cum ipſorum litteris lectus fuit, Breviarium fuiſſe intelligitur, ac propterea hoc Breviarium non in Byzaceno, ſed in Carthaginenſi conventu Aurelio præſente conditum fuit. Hinc nihil mirum, ſi

non ſolum in inſcriptione, verum etiam in ſubſcriptionibus hujus Breviarii Aurelii nomen legatur. Quod ſi in ſalutatione, quæ claudit epiſtolam, ſolius Mizonii nomen deſcribitur; obſervandum eſt ſalutationi Mizonii aliam ſine nomine præmitti: quam ad Aurelium pertinere putamus, eadem plane ratione, qua ad Ravennium Arelatenſem ſpectat ſalutatio item ſine nomine primo loco ſubjecta epiſtolæ Synodicæ Epiſcoporum Galliæ ad S. Leonem, ac præfixa ceteris, quæ proprio aliorum Epiſcoporum nomine prænotantur. Vide t. 1. ep. 99. col. 1110. not. 24. noſtræ editionis. Licet porro hoc Breviarium digeſtum fuerit ob Byzacenos; cum tamen ipſius recognitio, & confirmatio a plenaria Synodo expeteretur, ad Epiſcopos aliarum provinciarum Africæ, qui Byzacenis abeuntibus in eadem plenaria Synodo congregandi erant, directum fuit (*ad hunc cœtum conrogatum*, inquit Aurelius:) ac propterea inſcriptio aliarum provinciarum nomina exhibet. Quod ſi epiſtola, cui hoc Breviarium *adjunctum* fuiſſe affirmavit Aurelius, ad ſolos Byzacenos, qui non interfuerant tractatui vel Synodo, in qua Breviarium ſcriptum fuit, data credatur (quod tamen non liquet;) tunc præfixa inſcriptio non ipſius epiſtolæ propria dicenda erit, ſed tum epiſtolæ, tum Breviario communis, ut utrumque ad Concilii plenarii Patres directum ſignificetur.

7. Quod porro ex Ferrando opponitur, facile diluetur, ſi conſideres, hunc idcirco noſtri Breviarii canones allegaſſe non ut Hipponenſes, ſed uti *Concilii Carthaginenſis*, quia hoc Breviarium in Concilio plenario Carthaginenſi an. 397. inſertum fuit. Ita enim Synodus Bonifacii anni 525. aliquot ipſius Breviarii canones retulit ex *Concilio tertio* ſub Aurelio, quod idem eſt ac Concilium plenarium ejuſdem anni 397. Numeri autem Ferrandi ſi non conveniunt cum numeris, qui in noſtra collectione, ſeu in ſimplici ac ſeparato Breviario deſignantur; concinunt tamen cum numeris, qui eidem affixi erant in concilio plenario, ut in Tractatu Appendici Operum S. Leonis Magni a nobis præfixo par. 2. c. 3. §. 3. demonſtravimus. Hinc ergo evincitur, noſtrum Breviarium ad eamdem Synodum *conrogatum*, & a Byzacenis cum Aurelio in *urbe Carthaginenſi* antea perſcriptum vel maxime conſtituitur.

8. Cum Poſſidius c. 8. tradit S. Auguſtinum ſategiſſe, *ut Conciliis conſtitueretur Epiſcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis OMNIUM ſtatuta Sacerdotum in notitiam eſſe deferenda*; propterea quod ipſe Valerio vivente in eadem cathedra Hipponenſi ordinatus fuerat contra interdictum Nicænum, quod tum ignorabat; id non pauci explicant de plenaria Synodo an. 397. in qua quidem Auguſtinus jam Epiſcopus interfuiſſe ex ipſius Synodi ſubſcriptionibus oſtendimus in Tractatu de quo ſupra part. 2. c. 3. §. 3. At canon, qui eam conſtitutionem ediderat, non hujus Synodi proprius eſt, ſed ad Hipponenſe Breviarium pertinet; ac propterea in anteriori Hipponenſi Concilio conſtitutus fuit, cum nondum Auguſtinus ad Epiſcopatum aſcenderat. Quid ergo? Nicænum Concilium Africanis notum ex antiquiſſima verſione a Cæciliano allata in Africam, ex qua Symbolum inſertum fuerat inter canones Hipponenſes, ab Auguſtino, cum ordinatus fuit Epiſcopus, ignorari potuiſſe incredibile eſt. In nullo quidem canone Nicæno expreſſum interdictum jam memoratum clare elucet, ſed ſolum c. 8. de Catharis ſtatuitur, ut ipſorum Epiſcopis ad unitatem catholicam accedentibus, ſi in eis locis ſint, ubi epiſcopi catholici inveniuntur, presbyterii honor aut merum epiſcopi nomen tribuatur, *ne in una Civitate duo Epiſcopi probentur exiſtere*. In hoc quidem peculiari decreto generalis prohibitio involvitur, quæ tamen legentium conſiderationem facile fugere poteſt. Illud ergo veroſimilius videtur, Auguſtinum olim non animadvertiſſe hæc verba, cum hoc Concilium legit. Hæc autem animadverſio ingeſta fuit ex abbreviatione Ruffini, quæ diſtinctum, & generale interdictum præfert can. 10. his verbis: *Ne in una Civitate duo Epiſcopi ſint*. Hæc ergo abbreviatio canonum Nicænorum Ruffini hiſtoriæ inſerta, & Auguſtino cognita, cum ejuſmodi vetitum aperuiſſet; is tum ſategiſſe dicendus eſt, ut in conciliis Africæ conſtitueretur, *omnium ſtatuta Sacerdotum* ordinatis, vel ordinandis legerentur. Id vero intelligi nequit de Synodo anni 397. quo Ruffini abbreviatio, & hiſtoria nondum prodierat, ſed de poſterioribus Synodis provincialibus Numidiæ, ac præſertim de Synodo generali an. 419. in qua ſane repetito, ut mos erat, Breviarii canone, pro voce *Concilii*, quæ in purioribus Breviarii codicibus legitur c. 2. ſcriptum fuit *Conciliorum* ut *omnium ſtatuta Sacerdotum* comprehenderentur, aliæque voces in Auguſtini ſenſum explicatiores ſubſtitutæ fuerunt.

9. Duæ tandem particulæ Hipponenſi Synodo tribuuntur, quæ in noſtro Breviario non apparent: prima quod dies Synodo plenariæ præſtituta fuerit *X. Kal.* Sep-

Septembris; altera quod Concilii tempore provinciæ visitandæ essent. Sed cum in Breviatione non omnia singillatim designari soleant, hic exiguus defectus ad rejiciendum ut suppositium nostrum Breviarium, quod tot documentis genuinum probatur, nihil valet. Adde quod causas aliquas extitisse putamus, ob quas hæ particulæ in Breviatione condenda omitterentur. Vide quæ dicentur adnot. 42. Ita hoc Breviarium satis superque vindicatum videtur.

10. De codicibus pauca adjicienda. Exemplar Capituli Veronensis æque ac codices præsentis collectionis numerorum seriem inchoant a canone *Ut lectores*. At collectio MS. Barberina numeros affigit etiam iis quæ eidem canoni præmittuntur. Uterque vero codex discrepat in canonum partitione, discrimenque suis locis notabitur. Mizonii litteras soli codices hujus collectionis nobis conservarunt. Illud autem peculiare est in præstantissimo MS. Veronensi, quod Breviarium præfert sine illis additamentis, quæ in aliis exemplaribus exhibentur. Præter hos codices Veron. & Barb. quos conferre licuit, adhibuimus MS. librum Cæsareæ bibliothecæ Vindebonensis 39. qui hujus collectionis proprius est. Utemur etiam insigni exemplari Vat. Palat. 574. quod ex Synodo Carthaginensi anni 397. aliquot Breviarii canones excerpsit. Plures marginales notationes Quesnellus affixit ex codice Africano, seu melius ex Dionysio Exiguo, & ex Concilio Carthaginensi III. quod apud Isidorum legitur, ut indicaret, quo numero hujus Breviarii canones in iisdem documentis collocentur. Istas notationes omittemus hoc loco, propterea quod easdem diligentius indicavimus in Tractatu de quo supra part. 2. c. 3 §. 3. ubi Synodum Carthaginensem anni 397. restituentes, Breviarii canones eidem insertos recensuimus: ibidemque præterea allegavimus Ferrandi titulos, & canones ipsius Breviarii, qui in Synodo Carthaginensi Bonifacii laudantur.

„ Hucusque Ballerini de restituto sua opera Breviario Canonum Hipponensium
„ inserto in Concilio Carthaginensi anni 397., qui pariter in Dissertatione præ-
XXIX. „ missa tertio Volumini Operum S. Leonis Magni * reliqua Concilii ejusdem
„ 397. acta digesserant & ordinaverant. Horum ego consilium sequutus non Bre-
„ viarium tantum Hipponense prout in eo Concilio insertum est hic dandum cen-
„ sui, sed & cætera omnia, sive quæ insititios hos canones præcesserunt, sive quæ
„ subsequentur hic repræsentare opportunum duco.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

UBI MULTA SUNT CONSTITUTA.

t hoc
r. mium
t d. Afric.
o can. 34.

CÆsario & Attico viris clarissimis Consulibus v. Kal. Septembris Carthagine in secretario basilicæ Restitutæ, cum Aurelius Episcopus una cum Episcopis consedisset, adstantibus etiam Diaconis, advenientibus quoque Victore sene Puppianense, Tito Migirpense, Evangelio Assuritano, Aurelius Episcopus dixit.

Post diem præstitutam Concilii consedimus, ut recordamini Fratres beatissimi, & arbitramur omnium provinciarum per Africam Legationes convenisse ad diem, ut dixi, præstitutam nostri tractatus: sed cum Sacerdotum nostrorum epistola Byzacenorum fuisset recitata, vel quid mecum iidem, qui tempus & diem Concilii prævenerant, tractassent vestræ caritati legeretur: lecta est etiam a Fratribus Honorato & Urbano, qui nobiscum hodie Concilio participantur, legatio Sitiphensis provinciæ destinata: Frater etiam Reginus ecclesiæ Vegetselitanæ literas ad parvitatem meam datas Crescentiani primæ sedis, ut ipse insinuat, Numidiarum, & Aurelii Coepiscoporum nostrorum: in quibus scriptis vestra mecum caritas recognoscit promisisse eosdem, quod aut ipsi dignarentur venire, aut ad hoc concilium fuissent ex more destinaturi legatos. Sed hoc quia minime factum videtur, diu se detineri de longinquo venientes Legati Mauritaniæ Sitiphensis non posse testantur: & ideo, Fratres, si vestræ caritati videtur, literæ Fratrum vestrorum Byzacenorum, sed & Breviarium, quod eidem epistolæ adjunxerunt, ad hunc cœtum conrogatum legatur, ut si qua forte illic movere caritatis vestræ animum possunt in eodem Breviario, quæ diligentius fuerint animadversa, in melius reformentur. Hoc enim frater, & coepiscopus noster primæ sedis, vir perspectus merito suæ gravitatis, atque prudentiæ, Mizonius scribens ad meam parvitatem postulavit. Si ergo placent quæ tractata sunt, legantur, & singula a vestra caritate considerentur.

BCANONES CARTHAGINE

Habiti sub die (1) Iduum Augustarum

ATTICO ET CÆSARIO COSS.

TITULI CANONUM. (2)

I. *Ut lectores populum non salutent.*
II. *Ut clerici instructi promoveantur.*
III. *Sacramentum catechumenis non detur.*

IV. *Corporibus defunctis Eucharistia non detur.*
V. *Ut per singulos annos Concilium convocetur.*
VI. *Si episcopus accusatus fuerit, ad Primatem provinciæ causam suam referat.*
VII. *Episcopus qui accusatus fuerit, si ad Concilium anniversarium non venerit,* (3) *sententia damnationis judicetur.*
VIII. *Si Presbyter fuerit accusatus, cum quinque collegis ex vicinis* (4) *Episcopus causam suam audiat; si Diaconus, cum duobus.*
IX. *Si Episcopo aut clerico fuerit crimen institutum.*
X. *Ut Judices Ecclesiastici ad alios judices causam non provocent.*
XI. *Ut Filii clericorum spectacula non exhibeant.*
XII. *Ut Filii Episcoporum hæreticis non conjungantur.*
XIII. *Ut Episcopi, & clerici non ejiciant filios suos.*
XIV. *Ut Episcopi, & clerici* (5) *nihil conferant rerum suarum nisi catholicis.*
XV. (6) *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non sint conductores.*
XVI. *Ut Clericus cum extraneis feminis non habitet.*
XVII. *De sacris gradibus.*
XVIII. *De lectoribus.*
XIX. *Ut clericum alienum nemo retineat.*
XX. *Ut antequam probatus sit, non ordinetur.*
XXI. *Ut in precibus nec Filius pro Patre, nec Pater pro Filio nominetur.*
XXII. *Ut nullus clericus amplius accipiat, quam dedit.*
XXIII. *In Sacramentis aliud non offeratur, quam panis, & vinum aqua mixtum.*
XXIV. (7) *Ne Episcopi, Presbyteri, aut Clerici ad viduas, vel virgines soli accedant.*
XXV. *Primæ sedis Episcopus princeps sacerdotum non appelletur.*
XXVI. *In taberna nec manducent, nec bibant clerici.*
XXVII. *Ut episcopus trans mare non proficiscatur.*
XXVIII. *Ut a jejunis altaris sacramenta celebrentur.*
XXIX. *Ut in Ecclesia neque Episcopus, neque clerici conviventur.*
XXX. *Ut Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliet pœnitentem.*
XXXI. *Ut virgines a gravioribus feminis commendentur.*
XXXII. *Ut ægrotantes baptizentur.*
XXXIII. *Ut reversis reconciliatio non negetur.*
XXXIV. *Ut Presbyter ebrisma non conficiat.*
XXXV. *In aliena civitate clerici non morentur.*
XXXVI. (8) *Hæ sunt scripturæ canonicæ, quæ in Ecclesia leguntur: præter id aliud non legatur.*
XXXVII. *Ut Donatistæ in numero laicorum recipiantur.*
XXXVIII. *Ut Episcopus minus quam a tribus Episcopis non ordinetur.*
XXXIX. (9) *De Infantibus qui incerti sunt fuisse baptizatos, absque dubitatione baptizentur.*

Dilectissimis fratribus, & Coepiscopis diversarum Provinciarum Numidiæ, & Mauritaniæ utriusque, Tripolis, & Provinciæ (10) *Proconsularis: AURELIUS MIZONIUS, & ceteri Episcopi.*

ECclesiasticæ utilitatis causa dum in Carthaginensi urbe (11) convenerimus in unum, a plerisque suggestum est, ea quæ in Concilio Hipponiensi jamdudum maturata sunt, & legitime ad corrigendam disciplinam salubriter gesta, & statuta noscuntur, effrenata temeritate quosdam minime custodire. Ad hujusmodi vero excusandos excessus, illud ab aliquibus prætendi, quod ea, quæ jamdudum cum legibus statuta sunt, ignorantes prætermiserint. Ob quam rem, hæc communi consilio (12) per universam Provinciam Byzacenam in notitiam cunctis deducenda censuimus: ut (13) abhinc quisquis decretorum temerator extiterit, sciat se status sui operatum fuisse jacturam. Brevem vero statutorum, in quo omnia videntur esse complexa, & quædam diligentius (14) constituta, huic epistolæ subdi fecimus: ut compendio, quæ decreta sunt recensentes, sollicitius observare curemus. (15) Optamus vos, fratres, semper in Deo bene valere, & nostri memores esse. *Et manu senis MIZONII* (16) Optamus vos, fratres, beatos semper in Domino gaudere, & nostri memores esse.

STATUTA
CONCILII HIPPONIENSIS

Breviata, & quædam eorum in Concilio Carthaginensi cum Byzacenis Episcopis collata, & diligentius pertractata, hæc sunt.

NIcæni Concilii professio, & fides recitata, & confirmata est, (17) quæ ita se habet. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem visibilium, & invisibilium factorem, & in unum Dominum (18) Jesum Christum filium Dei, natum de Patre unigenitum, hoc est, de substantia Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, unius substantiæ cum Patre, quod Græci dicunt omousion, per quem omnia facta sunt sive quæ in cælo, sive quæ in terra; qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, incarnatus est, homo factus (19) per Virginem Mariam: passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in Cælum, (20) venturus judicare vivos & mortuos, & in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & priusquam nasceretur non erat, & quia (21) ex ullis non existantibus factus est, vel ex alia substantia, dicentes,

tes mutabilem, & convertibilem Filium Dei: hos anathematizat (22) catholica Ecclesia, & apostolica disciplina.

(23) Placuit etiam propter errorem, qui sæpe solet oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ observationem diei paschalis ab Ecclesia Carthaginensi curent accipere.

(24) Cresconius Villaregiensis Episcopus, qui Tubuniensis Ecclesiæ Cathedram tenuisse dicebatur, plebe sua, hoc est, Villaregiensis Ecclesiæ jussus est esse contentus. (25) Et ex hoc placuit, ut a nullo usurpentur plebes alienæ.

(26) Primatem proprium Mauritania Sitifensis, cum id postularet, habere permissa est (27) inchoantibus Mauris.

Ceteri (28) etiam primæ Sedis Episcopi ex consilio Episcopi Carthaginensis Ecclesiæ (29) Primates Provinciarum suarum constituendos esse professi sunt, si aliqua altercatio fuerit. (30)

Incipit Brevis Statutorum.

I.

(31) Ut Lectores populum non salutent. Et ut ante XXV. ætatis annos nec clerici ordinentur, (32) nec virgines consecrentur. Ut primum Scripturis divinis instructi, vel ab infantia eruditi propter fidei (33) professionem & assertionem Clerici promoveantur.

II.

(34) Ut ordinatis Episcopis aut clericis prius (35) placita Concilii inculcentur ab ordinatoribus eorum: ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse asserant.

III.

(36) Ut etiam per solemnissimos paschales dies sacramentum catechumenis (37) non detur, nisi solitum salis: quia si fideles per illos dies sacramentum non mutant, nec catechumenos oportet mutare.

IV.

(38) Ut corporibus defunctorum Eucharistia non detur: dictum est enim a Domino: *Accipite & edite*; cadavera autem nec accipere possunt, nec edere. Deinde (39) cavendum est ne mortuos etiam baptizari posse fratrum infirmitas credat: cum Eucharistiam (40) non dari mortuis animadverterit.

V.

(41) Ut propter causas ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpe veterascunt, singulis quibusque annis Concilium (42) convocetur: ad quod omnes provinciæ, quæ primas sedes habent, de conciliis suis ternos legatos mittant: ut & minus invidiosi, minusque hospitibus sumtuosi conventus plena possit esse auctoritas. (43) Et ut de Tripoli, propter inopiam Episcoporum, unus episcopus veniat.

VI.

(44) Ut quisquis Episcoporum accusatur, ad Primatem Provinciæ ipsius causam deferat accusator: nec a communione suspendatur, cui crimen intenditur; nisi ad causam suam dicendam (45) Primatis litteris evocatus minime occurrerit; hoc est, intra spatium mensis, ex die qua eum litteras accepisse constiterit. Quod si (46) aliquas veras necessitatis causas probaverit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verum post mensem secundum tandiu non communicet, donec (47) expurgetur.

VII.

Si autem nec ad Concilium universale (48) anniversarium occurrere voluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur, ipse in se damnationis sententiam dixisse judicetur. Tempore sane quo non communicat, nec in sua plebe communicet. Accusator autem ejus, si nunquam diebus causæ (49) dicendæ defuerit, a communione non removeatur: si vero aliquando defuerit, restituto (50) communioni Episcopo, ipse removeatur; ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere, non noluisse, sed non potuisse probaverit. (51) Sane placuit illud, ut cum agere cœperit in Episcoporum judicio, si fuerit (52) accusatoris persona culpabilis, ad accusandum, vel agendum non admittatur, nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas dicere voluerit.

VIII.

Si autem Presbyteri, vel Diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum; id est, (53) in Presbyteri nomine, quinque; & in Diaconi, duobus: Episcopi ipsorum causam, discutiant eadem dierum, (54) vel dilationum, vel a communione remotionum & discussione personarum inter accusatores, & eos, qui accusantur, forma servata. Reliquorum autem causas (55) etiam solus Episcopus loci agnoscat, & finiat.

IX.

(56) Sane quisquis Episcoporum, vel Clericorum, cum in Ecclesia ei fuerit crimen (57) impositum, vel civilis causa fuerit commota; & is relicto ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari vo-

voluerit, etiamsi pro illo fuerit prolata sententia (58) locum suum amittat, & hoc in criminali judicio. In civili vero, perdat quod evicit; si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos judices undique Ecclesiæ patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa Ecclesia male sentiendo, (59) de judicio sæculari poscit auxilium: cum privatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

X.

(60) Hoc etiam placuit, ut si a quibuscumque judicibus ecclesiasticis ad alios judices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non potuerint vel inimico animo judicasse, vel aliqua cupiditate, vel gratia depravati esse. (61) Sane si ex consensu partium judices electi fuerint, etiam a pauciore numero quam constitutum est, non liceat provocari.

XI.

(62) Ut filii Episcoporum, & Clericorum spectacula sæcularia non exhibeant, (63) nec spectent: quandoquidem a spectaculis arcentur.

XII.

(64) Ut gentilibus, vel etiam hæreticis, & schismaticis filii Episcoporum, vel quorumlibet Clericorum matrimonio non conjungantur.

XIII.

(65) Ut Episcopi, vel Clerici filios suos a sua potestate per emancipationem exire non sinant; nisi de moribus eorum fuerint & de ætate securi, ut possint ad eos jam propria pertinere peccata.

XIV.

(66) Ut Episcopi, vel Clerici in eos, qui Christiani Catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, nec per donationes, nec per testamentum, rerum suarum aliquid conferant.

XV.

(67) Ut Episcopi, Presbyteri, & Diacones non sint conductores, aut procuratores privatorum: neque ullo (68) negotio tali victum quærant, quo eos peregrinari, vel ab ecclesiasticis officiis avocari necesse sit.

XVI.

(69) Ut cum omnibus omnino Clericis extraneæ feminæ non cohabitent, sed solæ matres, aviæ, materteræ, amitæ, & sorores, & filiæ fratrum, aut sororum, & quæcumque ex familia domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant. Vel si filii eorum, ordinatis jam patribus, uxores acceperint, aut non habentibus servis in domo, quas ducant, aliunde ducere necessitas (70) fuerit.

XVII.

(71) Ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non ordinentur priusquam omnes qui sunt in domo eorum Christianos Catholicos fecerint.

XVIII.

(72) Ut Lectores usque ad annos pubertatis legant; deinceps autem nisi uxores custodita pudicitia duxerint, continentiam professi fuerint, legere non sinantur.

XIX.

(73) Ut Clericum alienum, nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in ecclesia sibi credita. Clericorum autem (74) nomen etiam Lectores retineant.

XX.

(75) Ut nullus ordinetur, nisi probatus vel Episcoporum examine, vel populi testimonio.

XXI.

(76) Ut nemo in precibus vel Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominet: & cum altari assistitur semper ad Patrem dirigatur oratio. Et quicumque sibi preces aliunde describit, non eis utatur, nisi prius eas cum instructioribus fratribus contulerit.

XXII.

(77) Ut nullus Clericorum amplius recipiat, quam (78) cuiquam commodaverit, sive pecuniam det, sive quamlibet speciem.

XXIII.

(79) Ut in sacramentis corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum. (Primitiæ vero seu mel, & lac, quod uno die solemnissimo (80) pro infantium mysterio solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen habent propriam benedictionem, ut a sanguinis, & corporis dominici sacramento distinguantur.) Nec amplius de primitiis offeratur, quam de uvis, & frumentis.

XXIV.

(81) Ut Clerici continentes ad viduas, vel virgines, nisi ex jussu, vel permissu Episcoporum, vel Presbyterorum non accedant; & hoc non soli faciant, sed cum Clericis, aut cum his, cum quibus Episcopus, aut Presbyter jusserit. Nec ipsi Episcopi, aut Presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi feminas, sed aut ubi Clerici præsentes sunt, aut graves aliqui Christiani.

XXV.

XXV.

(82) Ut primæ ſedis Epiſcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid hujuſmodi; ſed tantum primæ ſedis Epiſcopus.

XXVI.

(83) Ut Clerici edendi, vel bibendi cauſſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate.

XXVII.

(84) Ut epiſcopi non proficiſcantur trans mare, niſi conſulto primæ ſedis Epiſcopo ſuæ cujuſque provinciæ; ut ab eo præcipue poſſint formatas ſumere. Hinc etiam dirigendæ ſunt literæ Concilii ad tranſmarinos Epiſcopos.

XXVIII.

(85) Sacramenta altaris non niſi a jejunis hominibus celebrentur, excepto die anniverſario, quo Cœna Domini celebratur. Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum; ſive Epiſcoporum, ſeu Clericorum, (86) ſive ceterorum commendatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt, jam pranſi inveniantur.

XXIX.

(87) Ut nulli Epiſcopi vel Clerici in Eccleſia conviventur; niſi forte tranſeuntes hoſpitii illic neceſſitate reficiant: populi etiam ab hujuſmodi conviviis quantum poteſt fieri, prohibeantur.

XXX.

(88) Ut pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. Et ut Presbyteri inconſulto Epiſcopo non reconcilient pœnitentes: (89) niſi abſentia Epiſcopi & neceſſitate cogente. Cujuſcumque autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod (90) univerſa Eccleſia noverit, ante abſidem manus ei imponatur.

XXXI.

(91) Ut Virgines ſacræ cum parentibus a quibus cuſtodiebantur privatæ fuerint, Epiſcopi vel Presbyteri (92) providentia gravioribus feminis commendentur; ut ſimul habitantes invicem ſe cuſtodiant: ne paſſim vagando Eccleſiæ lædant exiſtimationem.

XXXII.

(93) Ut ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſint, cum voluntatis eorum teſtimonium hi qui ſui ſunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.

XXXIII.

(94) Ut ſcenicis vel apoſtaticis converſis vel reverſis ad Deum gratia vel reconciliatio non negetur.

XXXIV.

(95) Ut Presbyter non conſulto Epiſcopo virgines non conſecret; chriſma vero nunquam conficiat.

XXXV.

(96) Ut Clerici in aliena Civitate non immorentur, niſi cauſas eorum juſtas Epiſcopus loci vel Presbyteri locorum perviderint.

XXXVI.

(97) Ut præter Scripturas canonicas nihil in Eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ: Geneſis. Exodus. Leviticus. Numeri. Deuteronomium. Jeſu Nave. Judicum. Ruth. Regnorum libri quatuor. Paralipomenon libri duo. Job. Pſalterium Davidicum. Salomonis libri quinque. Duodecim libri Prophetarum. Eſajas. Jeremias. Daniel. Ezechiel. Tobias. Judith. Heſter. Heſdræ libri duo. (98) Machabæorum libri duo. Novi autem Teſtamenti, Evangeliorum libri quatuor. Actus Apoſtolorum liber unus. Pauli Apoſtoli epiſtolæ tredecim. Ejuſdem ad Hebræos una. Petri duæ Joannis tres. Jacobi una. Judæ una. Apocalypſis Joannis. (99) Ita ut de confirmando iſto canone tranſmarina Eccleſia conſulatur. Liceat etiam legi paſſiones Martyrum cum anniverſarii dies eorum celebrantur.

XXXVII.

(1) Placuit etiam ut quoniam præcedentibus Conciliis ſtatutum eſt, ne quis Donatiſtarum (2) cum honore ſuo recipiatur a nobis; ſed in numero laicorum propter ſalutem, quæ nulli deneganda eſt (tantum (3) autem inopiæ Clericorum ordinandorum in Africa patiuntur Eccleſiæ, ut quædam loca omnino deſerta ſint) ſervetur quidem (4) in iſtis, quod jam antea decretum eſt: ſed exceptis his, quos aut non rebaptizaſſe conſtiterit, aut qui cum ſuis plebibus ad communionem catholicam tranſire voluerint. (5) Si enim ſcriptum eſt: *Quod duobus ſi convenerint, Chriſtianis, quiequid petierint impetrabunt*: non oportet (6) dubitare quod remoto ſcandalo diſſenſionis univerſæ plebis, (7) in unitatem pacis redacta concordia, idonea ſit impetrare de miſericordia Domini, ut ipſius pacis compenſatione, & ſacrificio caritatis aboleantur peccata, quæ majorum ſuorum auctoritatem ſequentes, repetitione baptiſmi commiſerunt. Sed hanc rem placuit non confirmari, priuſquam (8) exinde tranſmarina Eccleſia conſulatur.

(9) *De Donatiſtis placuit ut conſulamus fratres, & conſacerdotes noſtros Siricium, & Simplicianum de ſolis infantibus, qui baptizantur penes eoſdem: ne quod ſuo non fecerunt*

runt judicio, cum ad ecclesiam Dei salubri pro-
posito fuerint conversi, parentum illos error im-
pediat, ne promoveantur sacri altaris ministri.)

XXXVIII.

(10) Honoratus, & Urbanus episcopi dixerunt: Et illud nobis mandatum est: ut quia (11) proxime fratres nostri Numidiæ Episcopi duo ordinare præsumpserunt Pontificem, non nili a duodecim censeatis celebrari Episcoporum (12) ordinationes. Aurelius episcopus dixit: Forma antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint destinati ad Episcopum ordinandum. Propterea quia & in Tripoli forte, & in Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes: nam in Tripoli, ut asseritur, quinque sunt Episcopi tantummodo, & possunt forte de ipso numero vel duo necessitate aliqua occupari: difficile est enim ut de quolibet numero omnes possint occurrere: nunquid debet hoc ipsum impedimento esse (13) ecclesiæ utilitati? Nam & in hac ecclesia, ad quam dignata est vestra sanctitas convenire, crebro, ac pene per omnem diem Dominicam ordinandos habemus (14). Nunquidnam frequenter duodecim, vel decem, vel non multo minus advocare possum Episcopos? Sed facile mihi est duos (15) adjungere meæ parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum caritas vestra hoc ipsum observari non posse. Sed illud est statuendum, ut quando ad eligendum episcopum convenerimus, (16) si qua contradictio fuerit oborta, quia talia tractata sunt apud nos; non præsumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, (17) tres jam; sed postulentur ad numerum supradictorum unus, vel duo, & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur primo personæ contradicentium; postremo etiam illa, quæ obiiciuntur, pertractentur: & cum purgatus fuerit sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignationis responsione. Et ab universis episcopis dictum est: satis placet.

XXXIX.

(18) Item placuit de infantibus, quoties certissimi testes non inveniuntur; qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt idonei per ætatem (19) de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo hos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum Fratres nostri consuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt. *Et alia manu.*

Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis (20) his placitis, a nobis omnibus confirmatis; exceptis emancipationibus, de quibus consulendum censuimus, relectis, & agnitis subscripsi. (21)

Mizonius episcopus, placitis superius comprehensis, emancipatione ad tractatum meliorem dilata, subnotavi, primæ sedis episcopus Provinciæ Byzacenæ.

Victorianus episcopus Plebis Mascilianensis subscripsi.

(22) Lupianus episcopus Plebis Tambitanæ subscripsi.

Ninus episcopus Plebis Jubaltianensis subscripsi.

(23) Philologius episcopus Plebis Adrumetinæ subscripsi.

Ferox episcopus Plebis Macrianensis subscripsi.

Hoc modo & omnes subscripserunt, qui huic concilio interfuerunt.

Explicium Canones Carthaginensis Concilii.

I. (24) Quibus insertis Honoratus, & Urbanus episcopi Legati Provinciæ Mauritaniæ Sitiphensis dixerunt: jamdudum cum apud sanctitatem vestram allegaremus scripta, dilati sumus ea contemplatione, quousque Fratres nostri advenire possent de Numidia Legati. Sed quia non pauci dies sunt, quibus expectati minime venerunt; ultra prætermittere, quæ nobis mandata sunt a nostris coepiscopis, non oportet: atque ideo fratres suggestionem nostram, libenter admittite. De fide enim Nicæni tractatus audivimus; verum & de sacrificiis inhibendis post prandium, ut ab jejunis, sicut dignum est offerantur, & tunc, & nunc firmatum est. Illud autem suggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuensi plenaria synodo videtur statutum, ut non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes, vel translationes episcoporum. Nam Crescionius Villæ Rhegiensis episcopus, plebe sua derelicta, Tubiensem invasit ecclesiam, & usque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere eamdem, quam invaserat plebem, contempsit. Adversus istum quæ pronunciata fuerant, confirmata quidem audivimus: sed petimus, secundum quod nobis mandatum est, ut dignemini dare fiduciam, (a) quo jam necessitate ipsa cogente liberum nobis sit rectorem (b) provinciæ secundum statuta gloriosissimorum principum adversus illum adire: ut qui miti admonitione sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare inlicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit: Servata forma disciplinæ non æstimabitur adpetitus, si a vestra caritate modeste conventus, recedere detrectaverit, cum fuerit, suo contemptu, & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria conventus. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: hoc ergo omnibus placet? ab universis

(a) *Luc.* quod. (b) *Luc.* provinciarum.

versis Episcopis dictum est: Placet, & justum est.

II. (25) Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: & illud nobis mandatum est, ut quia proximi fratres nostri Numidiæ duo episcopi ordinare præsumpserunt pontificem, non nisi a XII. censeatis celebrari episcoporum ordinationes. Aurelius episcopus dixit: Forma antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint destinati ad episcopum ordinandum, propterea quia in Tripoli forte, & in Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes. Nam in Tripoli, ut asseritur, episcopi sunt quinque tantummodo, & possunt forte de ipso numero vel duo necessitate aliqua occupari: difficile est enim ut de quolibet numero omnes possint occurrere: nunquid debet hoc ipsum impedimento esse ecclesiasticæ utilitati? Nam & in hac ecclesia, ad quam dignata est vestra sanctitas convenire, crebro ac pene per diem dominicam ordinandos habemus: numquidnam frequenter duodecim potero, vel decem, vel non multo minus advocare episcopos? sed facile est mihi duos adjungere meæ parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum caritas vestra hoc ipsum observari non posse.

III. (26) Sed & illud est statuendum, ut quando ad eligendum episcopum convenerimus, si qua contradictio fuerit oborta, quia talia tractata sunt apud nos, non præsumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, tres episcopi jam: sed postuletur ad numerum supradictorum unus, vel duo, & in eadem plebe cui ordinandus est, discutiantur primo personæ contradicentium. Postremo etiam illa quæ objiciuntur, pertractentur: & cum purgatus fuerit in conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignationis responsione. Ab universis episcopis dictum est. Satis placet.

IV. (27) Honoratus, & Urbanus episcopi dixerunt: Quoniam de commonitorio nostro omnia tractata noscuntur, addimus etiam de diæ paschæ nobis esse mandatum, ut de ecclesia semper Carthaginensi, sicuti assolet, instruamur, & non sub angusto temporis spatio. Aurelius episcopus dixit: Si sanctitati vestræ videtur, quoniam nos spopondisse jamdudum meminimus, ut singulis quibusque annis ad tractandum conveniamus, & cum convenerimus in unum, tum evulgabitur sanctus paschæ dies per legatos qui adfuerint concilio. Honoratus, & Urbanus episcopus dixerunt: Nunc de præsenti cœtu petimus, ut literis provinciam nostram de hac die informare dignemini. Aurelius episcopus dixit. Ita fiat necesse est. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: & illud nobis verbo mandatum est, ut quia constitutum est in Concilio Hipponensi, singulas provincias tempore concilii visitandas esse, dignemini etiam, quod hoc anno secundum ordinem distuliştis, vel alio anno Mauritaniam provinciam visitare. Aurelius episcopus dixit: Tunc de provincia Mauritania, propterea quod in finibus Africæ posita sit, nihil statuimus, siquidem vicinæ sunt barbarico: sed præstet Deus, ut ex abundanti non pollicentes venire possimus ad vestram provinciam. Cogitare enim debetis, fratres, quia hoc sibi, & Tripolitani, & Arzugitani fratres potuerunt exigere, si ratio pateretur,

V. (28) Epigonius episcopus dixit: in hoc Breviario quod decerptum est de concilio Hipponensi, nihil arbitramur esse emendandum, vel assuendum, nisi ut dies sanctæ paschæ tempore concilii innotescat. Epigonius episcopus dixit: In multis conciliis hoc statutum a cœtu sacerdotali est, ut plebes quæ in diœcesibus ab episcopis retinentur, quæ episcopos nunquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus episcopi a quo tenentur, proprios accipiant rectores, idest episcopos. At vero quia nonnulli dominatu quodam adepto communionem fratrum abhorrent, vel certe, cum depravati fuerint quasi in quadam arce tyrannica sibi dominatum vendicant: quod plerique tumidi, atque stolidi adversus episcopum suas cervices erigunt presbyteri, vel conviviis sibi concinnantes plebem, vel certe persuasu maligno; ut illicito favore eosdem velint sibi collocare rectores. Quod quidem insigne mentis tuæ tenemus votum, Frater religiose Aureli, qui hæc sæpe oppressisti, non curando tales petitores. Sed propter eorum malos cogitatus, & prave continuata consilia hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœcesi semper subjacuit, nec unquam proprium episcopum habuit. Quapropter si universo sanctissimo cœtui placet hoc, quod prosecutus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris, & consacerdotis nostri prosecutioni non obsisto: sed hoc me, & fecisse, & facturum esse profiteor circa eos sane, qui fuerint concordes, non solum circa ecclesiam Carthaginensem, sed circa omne sacerdotale consortium. Sunt enim plerique conspirantes cum plebibus propriis, quas decipient, ut dictum est, earum scalpentes aures, blandi ad seducendum, vitiosæ vitæ homines, vel certe inflati, & ab hoc consortio separati, qui putant propriæ plebi incubandum; & nonnumquam conventi ad concilium venire detrectant, sua forte ne prodantur flagitia, metuentes. Dico, si placet, circa hos, non tantum diœceses non esse servandas, verum & de propria ecclesia, quæ illis male faverit, omnimodo admitendum, ut etiam auctoritate publica rejiciantur, atque ab illis principalibus cathedris removeantur. Oportet enim, ut qui universis fratribus ac toto concilio inhæserit, non solum suam jure integro, sed & diœceses possideat. At vero, qui sibimet putant plebes suas sufficere, fraterna dilectione contempta, non tantum diœceses amittant, sed, ut dixi, etiam propriis publica careant auctoritate, ut rebelles. Honoratus, & Urbanus episcopi dixerunt: summa provisio sanctitatis tuæ cohæsit mentibus singulorum, & puto, omnium responsione ea quæ prosequi dignatus es, roboranda. Universi episcopi dixerunt: placet, placet.

VII. (29) Epigonius episcopus dixit: in multis conciliis hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est a vestra prudentia, beatissimi fratres, ut clericum alienum nullus sibi præripiat episcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus. Dico autem Julium, qui ingratus est Dei beneficiis per meam parvitatem in se collatis, ita temerarium, & audacem extitisse, ut eum, qui a me baptizatus est, cum esset puer egentissimus mihi ab eodem commendatus; cumque multis annis a me aleretur, atque incresceret; hunc, ut dixi, baptizatum esse in ecclesia mea per manum parvitatis meæ constat. Idem in diœcesi Mappaliensi lector esse cœperat, imo annis ferme duo-

bus legerat. Nescio quo contemptu humilitatis meæ idem Julianus eum arripuit, quem dicit quasi proprium civem sui loci Vazaritani, me inconsulto usurpare: nam & diaconum illum ordinavit. Hoc si licet, pateat hæc licentia a vobis beatissimi fratres, sin minus, tam impudens cohibeatur, ne se misceat communioni cujusquam. Numidius Episcopus dixit: Si non postulata, neque consulta tua dignatione id videtur fecisse Julianus, judicamus omnes inique factum, atque indigne. Quapropter nisi idem Julianus correxerit errorem suum, & cum satisfactione eumdem clericum, quem fuerat ausus ordinare, revocaverit tuæ plebi, contra statuta concilii faciens, contumaciæ suæ, separatus a nobis, excipiet judicium. Epigonius episcopus dixit: ætate pater, & ipsa promotione antiquissimus, vir laudabilis, frater & collega noster Victor vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

VIII, (30) Aurelius episcopus dixit: sermonem meum admittite, fratres. Contingit non numquam ut postulemur ab Ecclesiis, quæ præpositis egent, vel presbyteris, vel episcopis: & tamen memor statutorum, id sequor, ut conveniam episcopum ejus, atque ei inculcem, quod ejus clericus a qualibet ecclesia regenda postuletur: sed forte in hodierno non reluctati sunt, & nequando contingat, ut reluctentur, cum fuerint a me in hac causa postulati, quem scitis multarum ecclesiarum, & ordinandorum curam sustinere. Justum est ergo, ut quemlibet consacerdotum conveniam cum duobus e consortio nostro, vel tribus testibus. Sin vero indevotus extiterit, quid censet caritas vestra faciendum? Ergo enim cunctarum ecclesiarum, dignatione Dei, ut scitis fratres, solicitudinem sustineo. Numidius episcopus dixit: Fuit semper hæc licentia huic sedi, ut unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque ecclesiæ ordinaret episcopus. Epigonius episcopus dixit: Bonitas sequestrat possibilitatem: minus enim præsumis frater, cum te bonum & clementem omnibus reddis: habes enim hoc in arbitrio, satis est, ut satisfiat personæ uniuscujusque episcopi in prima tantummodo conventione. Si autem quodlibet huic sedi vendicandum sibi fuerit arbitratus, necesse habes tu omnes ecclesias sustulcire: unde tibi non potestatem damus, sed tuæ assignamus, ut liceat voluntati tuæ & semper tenere quem voles, ut præpositos plebibus, vel ecclesiis constitutas, qui postulati fuerint, & unde velis. Postumianus episcopus dixit: Deinde, qui unum habuerit, numquid debet illi unus presbyter auferri? Aurelius episcopus dixit: sed episcopus unus esse potest, per quem dignatione divina presbyteri multi constitui possint; unus autem episcopus difficile invenitur constituendus. Quapropter si necessarium episcopatui quis habuerit presbyterum, & unum, ut dixisti frater, habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Postumianus episcopus dixit: ergo si habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs subvenire. Aurelius episcopus dixit: Sane quando tu ecclesiæ alteri subveneris, persuadebitur illi, qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Audivimus constitutum, ut Diœceses non mereantur episcopos accipere, nisi consensu ejus sub quo fuerant constitutæ: sed in provincia nostra cum aliqui forte in Diœcesi, concedente eo episcopo in cujus potestate fuerant constitutæ, ordinati sunt episcopi, etiam Diœceses sibi vindicant; hoc & corrigi caritatis vestræ judicio, & inhiberi de cetero debet. Epigonius episcopus dixit: singulis episcopis servatum est quod decebat, ut ex massa diœcesium nulla carperetur, ut proprium episcopum habuisset, nisi ipse consensum adhibuisset concedendi. Sufficiat enim si concesserit, ut eadem diœcesis permissa proprium tantum episcopum habeat, ceteras sibi non vindicet diœceses; quia & empta de fasce multarum sola meruit honorem episcopatus susci pere. Aurelius episcopus dixit: Non dubito caritati vestræ omnium placere, eum qui in diœcesi concedente episcopo, qui matricem tenuit, solam eamdem retinere plebem in qua fuerat ordinatus. Quoniam igitur universa arbitror fuisse tractata, si omnia cum animo vestro convenerunt, sermone vestro cuncta roborate. Universi episcopi dixerunt: omnia nobis hæc placuerunt, & hæc nostra subscriptione firmavimus: & subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & præfecto subscripsi; Similiter & ceteri episcopi subscripserunt; ideſt, Victor Episcopus, Felix Episcopus, Numidius Episcopus, Epigonius Episcopus, Honoratus episcopus, Donatus episcopus, Elesius episcopus, Reginus episcopus, Honoratus episcopus, Victorianus episcopus, Postumianus episcopus, Victor episcopus, Bonifacius episcopus, Felix episcopus, Restitutianus episcopus, Bonifacius episcopus, Donatus episcopus, Ferox episcopus, Antonius episcopus, Basilius episcopus, Restitutus episcopus, Paschasius episcopus, Victor episcopus, Augustinus episcopus, & reliqui episcopi numero XLIII.

Ballerinorum Notæ in Hoc Concilium

(1) COD. Vindeb. *Incipient Capitula, & Canones Carthaginenses habiti &c.* MS. Exemplar Hubertinum laudatum a P. Constantio in Præfat. ad Tom. I. Epist. Rom. Pontif. p. XCVII. *Incipiunt Capitula Concilii Carthaginensis habiti &c.* Idem habetur in codice Barberino 2888 In hanc inscriptionem notat Quesnellus diem Iduum Augustarum præferri quidem in MS. Thuaneo: *at in Oxoniensi legi videtur*, inquit, *sub die Nonarum Augusti. At Idaum Augustarum* constanter habent etiam laudati nostri codices, & Hubertinus Constantii: qui ad diversas Collectiones, easque vetustissimas pertinent. Accedit aliud exemplar MS. Veronensis capituli 59. qui perantiquam Canonum abbreviationem continet. In hoc n. XX. legitur: *ex Synodo Carthaginis sub die Iduum Augustarum consulatu Cerani*, lege *Cæsarii*. P. Dominicus Mansius hanc Synodi Carthaginensis Abbreviationem ex simili MS. Lucensi impressit Tom. I. Supplem. Concil. Pag. 255. cum titulo: *Ex Synodo Carthaginensi Africæ sub Idibus Augustarum consulatu Cerani.*

(2) Hos Canonum titulos a Quesnello omissos inserujmus: quippe qui etsi desint in minus exacto codice Oxoniensi, leguntur tamen non solum in nostro MS. Vindebonensi, verum etiam in Hubertino, uti P. Constantius loco laudato testatur, & in Thuaneo ipso Quesnello testante differt. 13. n. 2. Crabbus etiam, qui similem hujus Collectionis Codicem habuit ex Bibliotheca Monasterii S. Bavonis Flandriæ hos eosdem canonum titulos edidit, quos legere est supra col. 893.

(3) Cod. Crabbi *sententiam damnationis suæ tulisse judicetur.*

(4) Crabbus *causa sua discutiatur*, *Diaconus cum duobus.*

(5) Cod. Vindeb. *non conferant.* Crabbi lectionem præferendam contextus suasit.

(6) MS. Vindeb. *ne Episcopus, neque presbyter .... non sint.* Melius apud Crabbum, quem secuti sumus.

(7) Sic ex eodem Crab. in Vind. minus recte: *ne episcopi, neque presbyteri .... non accedant.*

(8) Apud Crabbum. *Scripturæ Canonicæ in Ecclesia*

fia legendæ, quæ sint, & præter quas aliæ non legantur.

(9) MS. Crabbi. *De his qui in nullo testimonio se baptizatos noverunt, ut baptizentur.*

(10) Quesnel. *consularis*. Melius in cod. Crabbi: Concilium enim, in quo hæc breviatio condita fuit, a Byzacenis cum Aurelio celebratum Idibus Augusti, Breviarium canonum Hipponensium direxit ad episcopos aliarum Provinciarum Africæ in plenaria synodo congregandos, ut ab iisdem confirmaretur, quemadmodum ex Aurelii verbis in præmissa admonitione monuimus. Inter Provincias autem ejusmodi omittenda non erat *Proconsularis*, quæ primum locum obtinebat. Neque *Consularem* cum Harduino intelligas Provinciam Byzacenam, nam generali *Provinciæ Consularis* nomine Byzatium nunquam designatum invenietur.

(11) Sic ex MS. Vindeb. Crabbi exemplar *conveniremur*. Cod. Thuan. *in Carthaginensem urbem convenimus*. Quesn. *convenissemus*.

(12) Ex his verbis nonnulli putarunt, has literas ad Episcopos Byzacenos fuisse directas ac proinde falsam esse inscriptionem, qua hę litteræ ad Episcopos aliarum Provinciarum Africę datæ præferuntur. Confer quæ in Admonitione disseruimus num. 6.

(13) Cod. Vind. *ab his*. Crab. *in his quisquis*, male.

(14) Crab. *custodita*: male: & post pauca pro *subdi fecimus* Harduinus notavit, alias *subdidimus*.

(15) Hæc prima salutatio ad Aurelium pertinere videtur. Confer præmissam Admonitionem n. 6.

(16) Hucusque MS. Oxon. reliqua suppleta a Quesnel. ex codd. Thuan. & Crabbi. Leguntur etiam in Vindeb.

(17) Sequentia supplevimus ex MS. Crabbi, Vindebonensi, & Hubertino apud P. Constantium. Quesnellus codicem Oxonienſem sequutus Symbolum omisit, quod tamen in Thuan. MS. legi notavit. Itaque quatuor præstantiores hujus Collectionis codices præferunt hoc symbolum, quod sane ad Breviarium pertinere probavimus in Tractatu de Collectionibus part. 2. c. 3. §. 3. n. 3. Deest quidem in MS. Veron. 55. collectionis diversæ. At in alia collectione MS. Barb. 2888. describitur, & conficit caput primum. Multum vero interest hoc symbolum proferre, cum ad veterem interpretationem pertineat, quam Cæcilianus e Nicæno Concilio redux in Africam attulit. Confer quæ diximus in Tractatu part. I. c. 2. n. 3. Hoc symbolum relegimus etiam cum Dionysio, seu codice canonum ecclesiæ Africanæ t. 2. Concil. col. 1260. cum Isidori collectione t. 3. col. 448. & cum synodo Carthaginensi Bonifacii anni 525. t. 5. col. 778. ubi perperam Attico tribuitur, ut in eodem tractatu animadvertimus.

(18) Crabbi MS. addit *nostrum*.

(19) Cod. Afr. Isid. & synodus Bonifacii delent *per Virginem Mariam*. Crabbus habet tantum *per Virginem*. Lectionem textus præferunt codd. Vindeb. & Barb. Post pauca tria priora exemplaria habent *in cælos*, pro quo in MS. Barber. errore librarii *in cœlis*.

(20) Cod. Afric. & Isidori addunt *sedet ad dexteram Patris*, *inde*, vel *unde*, *venturus*.

(21) Ita MS. hujus Collectionis, sed melius MS. Barb. cum cod. Afr. Isid. & synodo Bonifacii *ex nullis extantibus*.

(22) Cod. Afric. Isid. & Bonifacii synodus habent tantummodo, *catholica & apostolica ecclesia*.

(23) In MS. Barb. est c. 2. mox Quesnellus edidit *propter controversiam, quæ*. At *propter errorem qui* non solum habent omnes nostri codices & alii editi, verum etiam integer hic canon, qui ex concilio Hipponensi in synodo Bonifacii recitatur. Cod. Thuan. a Quesnello allegatus *propter ea, quæ sæpe solent*.

(24) In cod. Barb. est c. 3. *Villaregiensis* emendavimus ex MS. Vindeb. concinente cod. Afr. c. 48. 77. paulo dissimiliter MS. Barb. *Villeregiensis*. Quesn. *Villarensis*, eoque adnotante cod. Thuan. *Villarigiensis*. *Tubiensis* pro *Tubinensis* legitur in cod. Barb. cod. Vindeb. prima manu *Tubunensis*, secunda correctum *Tubiensis*.

(25) Particulam & addidimus ex optimo cod. Veronensi, qui cum precedentibus unum caput constituit, uti etiam apud Ferrandum, de quo videsis tractatum part. 2. c. 3. §. 3. n. 5.

(26) Cod. Barb. hunc canonem cum sequenti jungens signat c. 4.

(27) Quesn. cum MS. Oxon. *in longinquioribus*. In synodo Carthaginensi ann. 419. hic canon ita exponitur c. 17. cod. Afric. ut Mauritania Sitifensis a Numidia separari, & proprium Primatem habere permissa sit *propter longinquitatem*. At non idcirco *in longinquioribus Mauris* de ea dici potuit, cum longinquiores Mauri essent Cæsarienses ac Tingitani, non vero Sitifenses. Cod. Thuan. habet *in coagentibus*. Tres nostri cod. Vindeb. Veron. & Barb. *inchoantibus*. In hac lectionum varietate cum integer hic Hipponensis canon descriptus in

synodo Bonifacii idoneam emendationem non suggerat, eam vocem prætulimus, quæ plerisque MS. fulcitur.

(28) Inseruimus *etiam*, & pro *ex concilio* correximus *ex consilio* auctoritate nostrorum codicum. Integer quoque canon institutionem ecclesiæ, seu episcopi Carthag. non autem concilium efflagitat.

(29) Codex Thuan. *primatum esse constituendum*. Barb. *primates suos constituendos esse professi sunt*: cetera autem ignorat.

(30) Quesn. ex cod. Thuan. addidit: *Quæ in Concilio Africano sunt promulgata, in hoc Carthaginensi Concilio confirmantur*. Hæc autem non Breviarii, sed cujusdam adnotatoris verba sunt: ac propterea in uno MS. Thuaneo inventa, absunt a tribus nostris codd. Vindeb. Veron. & Barb. quorum auctoritate a Breviarii textu expungenda putavimus. Titulus porro *Incipit Breviatum statutorum*, qui mox inseritur, rectius omittitur in MS. Barberino, cum antecedentia quoque capitula abbreviata sint, & ad Breviarium Hipponense pertineant. In MS. Corbejensi, teste P. Constantio, titulus *Brevis statutorum* primo capiti præfigitur.

(31) Cod. Vindeb. præmittit suum cuique canoni titulum, qui in præmissa titulorum tabula descripti sunt. Idipsum de Hubertino codice testatur P. Constantius. Nullos autem titulos præferunt aliæ collectiones Veronensis, & Barberina. Nos hic eos non repetimus, cum satis ex præmissa tabula colligi queant. Hic canon in Veronensi codice dividitur in tria capita, ita ut c. 1. sit *Ut lectores*: cap. 2. *Ut ante* XXV. cap. 3. *Ut primum* Barb. partitur in duo *Ut lectores*, quod apud ipsum est c. 5. & *Ut primum*: quod signat c. 6. Notat Quesnellus in cod. Afric. c. 16. & in Concilio Carthagin. III. c. 4. ideſt apud Isidorum, hunc canonem proferri, *sed diversa lectione. Quamquam & hæc nostra ibidem exhibetur ex vetustissimis codd. MS. ab antiquis Conciliorum editoribus, ut Venetæ an.* 1581., ubi diversa lectio a Crabbo adnotata, & in conciliorum editionibus conservata intelligitur, quam ille cum aliquot aliis variantibus ex suo codice S. Bavonis hujus collectionis proprio, Concilio Carthaginensi III. Isidorianæ editionis subjecit.

(32) Hęc verba *nec virgines consecrentur* a Quesnello omissa in MSS. hujus collectionis deerant: unde in cod. Vindeb. antiqua manu adjecta fuerunt. Leguntur vero in MSS. Veron. & Barb. & in Vat. Palat. 574. Inserenda autem probantur ex Ferrando n. 121. ac ex synodo Bonifacii anni 525. ubi hic canon cum his verbis legitur *ex Concilio III.*, id est ex Breviario Hipponensi, quod huic Concilio plenario anni 397. erat insertum.

(33) Cod. Thuan. *promissionem*.

(34) In cod. Barb. est c. 7. in Veronensi cum hic canon prima manu omissus, secunda additus fuerit in margine, numero caret.

(35) Sic ex nostris codd. Quesn. *statuta Concilii*, & notat in Thuan. legi *placita Conciliorum eorum auribus inculcentur*, quæ item leguntur in cod. Afric. c. 18. & apud Isidorum c. 3. Conc. III. Carthaginensis, ex quibus hæc lectio, ut aliæ nonnullæ (vide infra adnot. 44. & 63.) in codicem Thuaneum traducta fuit, uti etiam ex iisdem fontibus post pauca scriptum est *pœniteant* pro *asserant*. *Conciliorum* pro *Concilii* hoc primo loco habent Ferrandus num. 9. & synodus Bonifacii, qui cum ex ipso Breviario inserto in Concilium Carthaginense anni 397. hunc canonem derivarint, ita libenter scripsissemus, si qui nostri codices suffragarentur, nec secundo loco omnes codices etiam Isid. & Dion. haberent *Concilii*. Quesnellus in fine prætulit *pœniteant*: nos *asserat* ex nostris codicibus ac Oxoniensi revocavimus. In cod. Afric. hic canon non refertur inter canones Breviarii, seu synodi Carthaginensis an. 397. sed inter illos Synodi an. 419. ubi quidam Breviarii canones nonnullis verbis liberius immutatis repetiti fuerunt, ac renovati.

(36) In cod. Barb. est c. 8. in Veron. c. 4.

(37) Cod. Veron. *non mutetur*, *quia &c.* supra lineam vero alia manu *non detur*, *nisi solitum salis*. In synodo Bonifacii habetur pariter *non immutetur*: at in Ferrando n. 226. apud Isid. in Carth. III. c. 5. legitur ut in textu. Mox ex MSS. Veron. & Isid. addidimus particulam *si* pro qua Quesnellus *enim* posuit. Dein *sacramenta non mutant* in MS. Veron. & Barber.

(38) In MS. Veron. est c. 5. Barb. hoc caput secat in duo: *Ut corporibus* c. 9. & *Deinde* c. 10. uti etiam dividitur apud Ferrandum & in synodo Bonifacii.

(39) Quesnellus *Inde*, & post pauca *ne mortuum*. Scripsimus *Deinde* cum omnibus nostris codd. Vind. Veron. & Barb. suffragantibus Isid. c. 6. & synodo Bonifacii.

(40) Cum Quesnellus omissa negatione edidisset *Eucharistiam dari mortuis*, hanc notationem appendit: „ „ Ita MS. Oxon. cum edit. At in Concil. Carthagi- „ nensi 3. & in MS. Thua. leg. *non dari*. Utraque le- „ ctio sensum habet non ineptum. Poterant enim ru-

„ diores Chriſtiani, qui Euchariſtiam mortuis non ba-
„ ptizatis *non dari* animadvertebant, hoc ita fieri exi-
„ ſtimare propter defectum baptiſmatis: & inde bapti-
„ zari eos poſſe, ut poſt baptiſmatis conſecrationem,
„ Euchariſtiæ quoque munere donarentur. Poterant &
„ qui *dari* videbant Euchariſtiam mortuis, inde in hunc
„ errorem labi, poſſe etiam eos baptizari, qui ſine ba-
„ ptiſmatis gratia deceſſiſſent. Poſteriorem ſenſum ma-
„ gis probo, lectionemque ei reſpondentem. Prior enim
„ ſupponit ſolis mortuis non baptizatis negatam eſſe
„ Euchariſtiam: alioquin in defectum baptiſmi cauſam
„ non datæ Euchariſtiæ rejicere non potuiſſent ſimplicio-
„ res illi fideles. At certum eſt nullis mortuis ex uni-
„ verſæ eccleſiæ conſuetudine datam Euchariſtiam: nec
„ uſpiam ita errorem canone notatum invaluiſſe, ut
„ pleriſque promiſcue concederetur poſt mortem. „ Hæc longior adnotatio laborat in lectione mendoſa unius codicis Oxonienſis, qui caret particula *non*: nam cæteri tum hujus collectionis, uti Thuan. & Vindebon. tum aliarum collectionum Veron. & Barb. habent *non dari*. Editos cum Oxonienſi conſentientes ille præterea laudat. At Iſidorus, qui unus hunc canonem integrum habet, negationem præfert. Mox *animadvertit* eſt in MS. Barb. & Veron. & in quibuſdam Iſidori exemplaribus.

(41) Cod. Barb. notat c. 11. jungitque totum canonem ſequentem, ac fere totum canonem 7. In cod. Veron. eſt c. 6.

(42) In integro canone, qui hic abbreviatus exhibetur, dies concilii conſtitutus fuit X. Kal. Septembris, uti traditur in cod. Afric. c. 53. Omiſſa autem videtur hæc dies in Breviario, quia deinceps eidem diei ſynodos alligari non poſſe Patres intellexere. In laudato cod. Africano can. 52. ſcribitur: *conſtitutum eſt in concilio Hipponenſi ſingulas Provinciæ tempore Concilii viſitandas*: quod ſic explicatur in præmiſſis can. 95. *Conſtitutum fuerat in concilio Hipponenſi ut ſingulis annis contraheretur concilium Africæ plenarium, non tantum hic apud Carthaginem verum etiam per diverſas Provincias ſuo ordine.* Id in præſenti integro canone expreſſum fuiſſe videtur. Cum vero generatim ſervari non poſſet ob longinquitatem Tripolitanæ Provinciæ, & Mauritaniæ: hac forte de cauſſa in Breviario prætermiſſum fuit.

(43) In Codicibus Veron. & Barb. *De Tripoli vero propter inopiam.*

(44) In cod. Veron. eſt c. 7. & poſt pauca ad verba: *nec a communione* ſignatur c. 8. MS. Thuan. *Aurelius epiſcopus dixit*: *ut quiſquis &c.* quæ interlocutionis forma a Breviario aliena ſumpta eſt ex ſynodo Carthaginenſi anni 419. uti legere eſt in cod. Afric. c. 19. eademque traducta fuit in Carthag. III. apud Iſidorum c. 7. abeſt autem ab omnibus noſtris codicibus, & Oxonienſi Queſnelli, in quo ſolum pro *Epiſcoporum* legitur *Epiſcopus*.

(45) Cod. Vat. Palat. 574. & MS. Sorienſis ab Harduino laudatus *Primæ Sedis litteris*. Dein *ex ea die* in cod. Veron. *& ex ea die* in Vat. Palat.

(46) Queſnel. *aliquis*. Prætulimus codd. Veron. Barb. & Vat. Palat. cum quibus concinunt Dionyſius in cod. Afric. & Iſid. locis laudatis.

(47) Alias *purgetur*.

(48) Quidam codices delent *anniverſarium*, & MS. Barb. habet *occurrerit*.

(49) MS. Barb. & Veron. omittunt *dicendæ*.

(50) Alit. *in communionem*.

(51) Cod. Barb. hoc loco inchoat c. 12. in MS. Veron. *ſane placuit & illud.*

(52) Queſn. ex MS. Oxon. inſeruit *probata*. Expunximus cum deſit in noſtris codicibus, ac in ipſo MS. Thuan. nec non apud Iſidorum, & Dionyſium. Poſt nonnulla *non tamen ſi eccleſiaſticas* in Codd. Vindeb. Barb. & Veron. qui poſtremus pro *dicere* habet *aſſerere*.

(53) „ Ideſt in Presbyteri cauſſa, quo ſenſu S. Au-
„ guſtinus in epiſtola CLXII. *Miſſa*, inquit, *tractatoria*
„ *ſuper eorum nomine per totum orbem terrarum &c.*
„ Extat etiam inter concilia libellus, ſeu epiſtola Ge-
„ laſii PP. ita inſcriptus: *Geſta de nomine Acacii*, ideſt
„ de cauſſa. In concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio
„ anno 525. in edit. Labbei P. 1646. *De nomine no-*
„ *ſtro querelam moviſſe videtur*, & Pag. 1647. *De no-*
„ *mine noſtro videntur facere invidiam*, ſed & Leo no-
„ ſter epiſt. 12. (nunc 14.) ad Anaſtaſium Theſſalon.
„ cap. 6. de electo in epiſcopum: *de cujus*, inquit,
„ *nomine ad tuam notitiam Provinciales referant ſacer-*
„ *dotes*„ Hæc Queſnellus. Mox MS. Barb. & ſecunda a manu in cod. Veron. *Epiſcopus ipſorum cauſſas diſcutiat.*

(54) Codd. Veron. & Vat. Palat. cum Dion. & Iſid. *& dilationum & a communione.* Mox voci *diſcuſſione* Queſnellus hanc poſtillam affixit. *Ita omnes. Vide an non legendum* diſcuſſionis.

(55) Cod. Barb. & ſecunda manu in Veron. additur *vel clericorum.*

(56) Cod. Barb. c. 13. Veron. c. 9.

(57) Ita omnes noſtri codices. Queſn. *inſtitutum*. Dein pro *& ſi relicto* Vat. Palat. Dionyſius c. 15. & Iſid. habent *ſi relicto*. Mox cod. Veron. *purgari publico judicio voluerit.*

(58) MSS. Barb. & Veron. *in locum ſuum non reſtituatur*, & dein cum cod. Vat. Palat. delent *judicio*.

(59) MSS. Thuan. Veron. ac Vat. Palat. *ſaculare de judicio poſcit auxilium*. Paullo poſt *ad eccleſias* Queſnellus edidit. Melius cum codd. Barb. Veron. & Vat. Palat. *ad eccleſiam.*

(60) Cod. Barb. c. 14.

(61) Idem codex hic notat c. 15. Dein *provocare* legitur in MS. Vat. Palat.

(62) Cod. Barb. c. 16. Mox *aut clericorum* in eodem MS. & apud Ferrandum n. 40. *vel clericorum* in cod. Veron.

(63) Sequentia deſunt in MSS. Veron. & Barb. At *nec ſpectent* legit Ferrandus. Poſt verbum *ſpectent* Queſnellus inſeruit hæc intra parentheſin ex cod. Thuan. *licet hoc ſemper chriſtianis omnibus interdictum ſit, ut ubi blaſphemiæ ſunt, non accedant*. At cum hæc deſint in omnibus noſtris codd. ac præſertim in Vindebonenſi, & Oxon. hujus collectionis eadem expunſimus. Thuaneus codex hæc, ut alia nonnulla, recepit ex lectione propria ſynodi Carthaginenſis an. 419. in qua quædam verba addita, vel immutata fuere. Vide cod. Afric. c. 15. Non abſimiliter apud Iſidorum concilio Carthag. III. hic canon cum additamento affictus fuit c. 2.

(64) Hic canon cum præcedenti jungitur in cod. Barb. Mox *etiam* deletur in eodem MS. & in Veron. qui præterea habet *vel*, ſeu *aut ſchiſmaticis*.

(65) Cod. Barb. c. 17.

(66) MS. Barb. c. 18. Mox pro *in eos* MS. Veron. & Barb. habent *eis*.

(67) Cod. Barb. c. 19.

(68) Cod. Vat. Palatinus *turpi vel inhoneſto negotio victum*. Concinit ſynodus Bonifacii an. 525. *nec turpi lucro victum quærunt*.

(69) MS. Barb. c. 20.

(70) Idem cod. cum Veron. *ſuaſerit*.

(71) Codex Barb. c. 21. dein *omnes*, *qui* ex noſtris MSS. ſcripſimus concinentibus cod. Afric. c. 36. & Iſid. c. 18. Apud ſolum Queſn. *eos qui*.

(72) In MS. Barb. eſt c. 22. MS. Vat. Palat. cum Ferrando Dionys. & Iſid. *ut lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri*.

(73) Cod. Barb. c. 23.

(74) MSS. Veron. Barb. & Vat Palat. cum. Iſid. delent *ſibi* & dein habent *retinebunt* vel *retinent* Iſid. poſt vocem *lectores* addit *& pſalmiſtæ, & oſtiarii*.

(75) MS. Barb. c. 24. cod. Veron. hunc canonem prolixiorem exhibet. *Ut nullus ordinetur niſi probatus, ſi duas uxores non habuit, ideſt digamus non eſt, aut ſi unam habuit non viduam, ſed virginem, neque eum* (lege *is*) *qui unam quidem, ſed concubinam, non matronam, nec eum*, (lege *is*) *qui viduam, aut repudiatam, aut meretricem in matrimonio ſumpſit; ſed ille eligatur, cujus vitam, & opinionem Epiſcopus examinavit, aut quem* (lege *qui*) *populi teſtimonio fuerit electus*. Ceteri codices cum Ferrando, Iſid. & ſynod. Bonifacii lectionem textus probant.

(76) Cod. Barb. c. 25.

(77) In cod. Barb. eſt c. 26.

(78) *Nota neminem excipi*. Queſnellus. Mox MS. Vat. Palat. *ſi pecuniam det, pecuniam, ſi vero ſpeciem, ſpeciem, & tantum quantum debet*, lege *dederit*.

(79) Cod. Barb. c. 27. Dein. inſeruimus *ipſe* ex noſtris codd. Incluſa parentheſi deſunt quidem apud Iſidorum c. 24. At leguntur in noſtris, & Queſnelli codicibus, nec non in MS. Crabbi, & in Cod. Afric. c. 37. Synodus quoque Bonifacii eamdem ſententiam in ſuo codice reperit.

(80) MS. Veron. & Barb. cum cod. Afric. *in infantium*. Mox Queſn. cum Oxon. *in Altari ſoleant offerri*. Prætulimus noſtra exemplaria, atque Thuan. & cod. Afric. Poſt nonnulla *de primitiis*, ſecunda vero *in primitiis*.

(81) Cod. Barb. c. 28. Queſn. *vel continentes ad mulieres, & viduas, niſi*. Delevimus *vel*, aliamque lectionem reſtituimus, quam omnes noſtri codices cum Dion. & Iſid. præferunt.

(82) Barb. MS. c. 29.

(83) Idem MS. c. 30. Dein Queſn. *peregrinandi neceſſitate*. Noſtros codices ſequuti ſumus. Iſid. c. 27. cum cod. Afric. c. 40. *peregrinationis neceſſitate compulſi*.

(84) Cod. Barb. c. 31.

(85) Idem MS. c. 32. Codices aliarum collectionum cum Dion. & Iſid. *ut ſacramenta*.

(86) Voces *ſive ceterorum* inſeruimus ex noſtris codicibus, uti leguntur etiam apud Dion. & Iſid. In fine MS. Veron. & Dion. habent *inveniuntur*.

(87) Cod. Barb. c. 33. Mox MS. Veron. Dion. & Isid. *hospitiorum necessitate illic reficiant*. Dein Quesn. *ab his convivis*: ceteri omnes codices cum Dion. & Isid. ut in textu.

(88) Barb. c. 34. in cod. Veron. uti etiam apud Isid. hic canon in duo dividitur.

(89) Cod. Afric. c. 43. & MS. Isid. c. 32. *nisi absentia episcopi necessitate cogente*. Idem est in MS. Barb.

(90) Cod. Afric. *universam ecclesiam commoverit*, Barb. *universam ecclesiam commoveat*.

(91) MS. Barb. c. 35.

(92) Cod. Afric. c. 44. cum MS. Veronensi addit *ubi episcopus absens est*. Barb. *ubi episcopus non est*. Isid. c. 33. *episcopi providentia, vel presbyteri, ubi episcopus absens est, in monasterio virginum vel gravioribus &c.*

(93) Cod. Barb. c. 36. Post pauca *hi qui sui sunt* est in MS. hujus collectionis, & apud Isid. c. 34. in ceteris vero MS. cum cod. Afric. c. 45. & synodo Bonifacii habetur tantum *sui*.

(94) Cod. Barb. c. 47. qui mox cum MS. Veronensi habet *conversis ad Dominum* omissis vocibus *vel reversis*. Isid. c. 35. & Dion. Justelli c. 45. *ut scenicis atque histrionibus, ceterisque hujusmodi personis, vel apostaticis &c.* in vulgato codice Africano desunt *vel apostaticis, conversis, vel reversis ad Deum gratia, vel*: quæ tamen cum legantur in versione Græca amanuensium oscitantia prætermissa fuere. Vox *histrionibus* apud Ferrandum legitur num. 170.

(95) Barb. c. 38. Mox *inconsulto* plerique codices habent pro *non consulto*. In synodo Bonifacii errore librarii *consignet* pro *consecret*.

(96) MS. Barb. c. 39.

(97) Idem cod. c. 40.

(98) Quesn omittit *Machabæorum libri duo*, & dein illa quoque in textu præterit *Petri duæ, Joannis tres, Jacobi una, Judæ una* & in margine notat has epistolas addi in concilio Carthaginensi III. apud Isid. c. 46. & in cod. Afric. c. 24. Hæc in caussa fuere, ut nonnulli putarint hos sacros libros inter scripturas canonicas non fuisse recensitos in concilio Hipponensi ann. 393. nec in Carthaginensi anni 397. sed solum insertos in synodo Carthaginensi anni 419. tempore Bonifacii pontificis, cujus nomen tum in cod. Africano tum apud Isidorum locis laudatis legitur. At hos quoque libros in catalogo Hipponensi & in Breviario ipsius fuisse descriptos probant tres antiquissimæ, ac diversæ originis collectiones, Corbejensis apud P. Constantium Tom. I. Epist. Rom. Pontif. Pag. 101. Barb. & Vat. Palat. Duæ primæ Breviarium ipsum exhibent, postrema vero præfert canones ex concilio plenario Carthaginensi anni 397. cui Breviarium insertum fuit, unde lectionem affert Breviarii propriam, *ita ut de confirmando isto canone transmarina Ecclesia consulatur*; non vero illam synodi anni 419. quæ Bonifacium pontificem ingerit. Soli codices hujus collectionis hactenus cogniti omittunt in textu, quod oscitantię Librariorum jure tribuit P. Constantius. *Factum id credimus*, inquit, *librariorum errore, quibus sæpe nec opinantibus accidit, ut si quando eas repeti vident voces, quas proxime scripserunt, statim intermedias quasi jam positas prætermittant. Itaque qui statutum Hipponense descripsit exaratis his verbis* Esdræ libri duo, *mox ad ea* novi Testamenti, *sic tanquam dato saltu transiit, omisit intermedios* Machabæorum Libri duo; *deceptus nimirum similitudine verborum* libri duo *quæ verba nominibus* Esdræ *simul* & Machabæorum *subnectuntur. Oberravit eadem chorda, & in his vocibus*, Epistolæ Pauli Apostoli tredecim, ejusdem ad Hebræos una, Apocalypsis: *ubi ante verba* Apocalypsis, *desiderantur* Petri Apostoli epistolæ duæ, Joannis Apostoli tres, Jacobi una, *quæ recensentur in statuto Carthaginensi. Errorem peperit verbum* una, *quo clauduntur commata hæc duo* ad Hebræos una, & Judæ una: *quorum primo semel descripto, mox librarius vocem* Apocalypsis *continenti scriptionis filo attexuit, quasi intermedia alia epistola usque* Judæ una *præcessissent. Neque non eam conjecturam adjuvat id quod inficiabitur nemo, videlicet in ecclesiis omnibus, adeoque in Africana, receptam semper fuisse primam Petri, & primam Joannis epistolam; quarum utramque quia non exhibet Hipponensis canon, oportet scribę properantis & incauti culpa omissam fuisse.* Enimvero omissa verba, que nos restituimus, fuisse descripta in alio vetustiori nostrę ut videtur collectionis exemplo, indicium prębet codex Vindebonensis. Antiquus enim librarius qui eumdem codicem cum alio vetustiori exemplo contulit (identidem enim legitur hæc notatio *contuli*) eadem verba in alio MS. procul dubio inventa & prima manu prætermissa, secundis curis adjecit. Præterea in ipso textu prima manu habetur. *Paulli Apostoli epistolæ XIIII.*, quo numero comprehenditur ejusdem epistola ad Hebræos, quam quidem sicut & ceteras ejusdem Apostoli epistolas singillatim non recensent codices Corbejensis, & Barberinus, atque Dionysius, qui *epistolas* XIIII. præferunt. Cod. Vat. Palat. qui *epistola* XIII. notat, addit *ejusdem ad Hebræos una*, uti in Isid. & aliis nostræ collectionis MSS. legitur: unde in cod. Vindeb. vel corrigendum est XIII. pro XIIII. vel si retineatur XIIII. delendę erunt voces: *ejusdem ad Hebræos una*, quippe quæ in quatuordecim continetur. Non omittendum est in eodem MS. Vind. paullo ante haberi *Liber duodecim Prophetarum minorum. Item Esaias* ubi voces *minorum* & *Item* secunda manu additæ sunt. Hæc eadem lectio in MS. libro Barb. probatur. Theodosius scriptor codicis Veronensis 55. qui se quædam *tacite prætermisisse* in notatione testatur, sicut initio Breviarii Nicænum symbolum, ita sub fine catalogum Scripturarum omisit.

(99) Quesnellus hanc notam subjicit. *Post canonicarum Scripturarum enumerationem, hęc in concil. Carthag. 3. & in cod. Afric. c. 24. subjiciuntur*: „ Hoc „ etiam fratri & consacerdoti nostro Bonisacio vel allis „ earum partium episcopis, pro confirmando isto cano- „ ne innotescat: quia a Patribus ista accepimus in ec- „ clesia legenda „ *quorum verborum loco hæc pauciora in antiquis codd. MSS. legi, quæ & in Oxon. & Thuan. testantur auctores edit. Veneta* 1581. *hæc, inquam*. „ „ De confirmando isto canone Transmarina ecclesia con- „ sulatur „ *Certum mihi est hæc ultima in ipso Hipponensi concilio dicta esse; illa vero, in Carthag. tempore Bonifacii PP. ubi Hipponenses aliique Africani canones electi sunt iterum & confirmati. Quam inepte autem priora illa Concilio tertio Carthaginensi, quod an.* 397. *celebratum est, affingantur, vel una Bonifacii P. menito satis indicat, simulque probat, ut & alia multa farraginem illam quæ Concilium Carthaginense III. vocatur in voluminibus conciliorum, non genuinam esse canonum concilii collectionem, sed suppositititiam ex veris canonibus aliunde corrogatis conflatam, ex Hipponensibus nimirum, ex vero concilio Carthaginensi, quod an.* 397. *congregatum est, fuitque non absolute tertium, sed tertium sub Aurelio primate, & ex Con. Carthag. quod an.* 419. *coram Rom. Pontificis legatis habitum est*. Hactenus ille. Duo in hæc notanda. I. Quum ait auctores editionis Venetæ a. 1581. testari lectionem collectionis nostræ in antiquis codd. legi, respicit Crabbi notam in editione Veneta repetitam, qua in canone 47. conc. Carthag. III. scribit: *quidam vetustus codex sic habet: de confirmando* &c. ubi MS. exemplar S. Bavonis nostræ collectionis proprium indicatur. II. Quid censendum sit de concilio Carthag. III. apud Isid. vulgato, patebit ex iis, quæ diximus in admonitione, & fusius in tract. par. 2 c. 3. §. 3. ubi singulos ejus canones expendimus.

In MS. Vallicellano B. 98. pag. 76. hic canon de scripturis profertur cum titulo *Ut præter scripturas catholicas nihil in ecclesia legatur. Capitula XXV. Nicęni concilii*. Dein ipse canon subiicitur cum lectione synodi Carthag. an. 419. qua confirmatio hujus canonis a Bonifacio P. aliisque transmarinis episcopis quærenda decernitur. Hinc autem quidam putarunt, canonem divinarum scripturarum antea conditum fuisse in concilio Nicæno, & solum Africanos eumdem, uti a PP. Nicænis acceperant suis conciliis inseruisse. At tota hæc opinio uni inscriptioni innititur hujus codicis, qui non ad octavum (ut non nemo scripsit) sed ad XII. sęculum pertinet: nam pag. 37. litteras exhibet Regemberti Vercellensis ad Andream archiepisc. Mediol. signatas an. 1131. Sicut autem in eod. cod. pag. 79. profertur *sententia S. Leonis de apocryphis scripturis* quam inter suppositititia rejecimus, ita nihil dubitamus quin in titulo canonis de scripturis Canonicis, qui totus exscriptus est ex capitulo XXIV. Synodi Carthaginensis an. 419. edit. Dionysii; per errorem scriptum fuerit *Concilii Nicæni pro concilii Carthaginensis*. Certe Africani PP. adeo ignorarunt hunc canonem a Nicęna synodo constitutum, ut in concil. Hipp. an. 393. de eo consulendam putaverint ecclesiam transmarinam, & in synodo Carthag. an. 419. eum pro confirmatione in papa Bonifacii notitiam deducendum sanxerit. Num de canone, quem in Nic. Gen. Conc. a tota Ecclesia recepto editum cognovissent, Ecclesiam transmarinam adhuc consulendam, ejusque confirmationem quęrendam putassent? Adde quod cum in synodo anni 419. lectum fuisset concilium Nicænum ex antiquissima interpretatione, quam Cęcilianus in Africam attulerat, soli viginti canones præter symbolum inventi fuerunt, uti liquet ex adnotatis in Tr. part. 2. c. 3. §. 8. n. 2. Canonem ergo de scripturis canonicis Africani PP. inter Nicænos nunquam habuere.

(1) Cum historiam Donatistarum a Card. Norisio inchoatam perficere, quoad per nos licuit studuimus, non satis exploratam habentes notitiam collectionum, quę Breviarium continebant, hunc canonem in suppositionis suspicionem adduximus part. 2. cap. 9. col. 429. & seqq. Accedebat, quod Dionysius Exiguus in cod. Afric. c. 47. alium canonem non de clericis jam apud Donatistas ordinatis, sed de Donatistarum pueris decernentem Breviario adscribit: quod item legitur apud Isid. in Conc. Carthag. III. c. 48. At cum præter collectionem præsentem duas alias antiquissimas repererimus, quæ dum

Bre-

Breviarium exhibent, hunc canonem ſimiliter præferunt, & inter has illa etiam contenta in MS. Veron. 55. quæ duobus ſequentibus capitulis addititiis caret, de eodem canone jure dubitari non poſſe perſpeximus. Vide hujus canonis vindicias in Tr. part. 2. c. 3. §. 3. n. 47.

(2) Cod. Veron. addit *Clericorum*.

(3) Al. *tantam .... inopiam*. Dein *per Africam* in MS. Veron.

(4) In cod. Vindeb. prima manu deſunt voces *in iſtis*, ſecunda additum *inſtitutis* uti legitur etiam in MS. Barb. pro qua erronea inſcriptione alii Codd. habent *in iſtis*. Sed fortaſſe melius cod. Veron. *in eis*. Mox *decretum eſt* edidimus ex omnibus noſtris MSS. Vind. Veron. & Barb. Queſn. *traditum eſt*. Crabbus creditum eſt.

(5) Sic ex MS. Barb. ut ſequens emendatio videtur exigere. Al. *ſic enim*.

(6) Ita codd. Veron. & Barb. Al. *dubitari*.

(7) Queſn. *in univerſæ plebis unitate, pacis compenſatione & ſacrificio charitatis aboleantur, qui majorum ſuorum auctoritatem ſequentes, repetitionem Baptiſmi commiſerint*. Ita etiam cod. Vind. & Crab., qui ſolum delent *in* ante vocem *univerſæ* & pro unitate habent *invitatæ*. Supplevimus ex codd. Veron. uſque ad *aboleantur peccata*, exceptis tribus vocibus *pacis* primo loco, & .... *caritatis* quæ in aliis codd. retinentur. Ex hac vero integra lectione cognoſcitur defectum aliorum exemplarium ab antiquiore codice originem ducere, in quo amanuenſis per ſaltum a prima voce *pacis* ad alteram tranſcurrit. Sequentia *quę majorum* uſque ad *commiſerunt* exemplar Crabbi exhibuit. Veron. omittit *quæ* vel *qui*, & addit *præpoſitorum*. Vindeb. *quę* præfert. Barb. & veron. *commiſerunt*, tuentur.

(8) Cod. Veron. *inde tranſmarina*. Barb. *de tranſmarina*, ubi *de* pro *inde* ſcriptum fuit.

(9) Quę parentheſi incluſa curſivo charactere inſeruimus, ex Dionyſ. & Iſid. collectione ſumpta ſunt, eaque ad canonem Breviarii, in quo de Donatiſtis actum eſt, pertinere, ultimumque eiuſdem Breviarii canonem conſtituere, ex Dionyſ. & Iſidoriana collectione probavimus in Tract. par. 2. c. 3. §. 3. n. 47. Confer quę ibidem diſſeruimus. Ut autem hæc quæ cum antecedentibus unum canonem conſtituiſſe videntur, congrue jungantur, præmittenda videtur *interim* particula, vel aliquid ſimile Simpliciani nomen congruit tempori quo Breviarium ſcriptum, & ſynodo plenariæ Carthaginenſi an. 397. inſertum fuit. In Hippon. vero an. 393. pro *Simpliciano* qui tum nondum ad epiſcopatum pervenerat, Ambroſii nomen lectum fuiſſe nihil ambigendum eſt.

(10) Duo ſequentes Canones ad Breviarium non pertinent; ac proinde in cod. Veron. jure non leguntur. In MS. Barb. numero carent. Hic autem canon conditus fuit a concilio plenario an. 397. & apud Dionyſium habetur in cod. Afric. c. 49. & 50. apud Iſidorum vero in Carthaginenſi III. c. 39. & 40.

(11) Dion. *proxime*. Deeſt in MS. Barb.

(12) Sic Dion. Iſid. & cod. Barb. concinente Græca verſione. Queſn. *ordinationem*.

(13) Dion. & Iſid. *Eccleſiaſticæ*. Dein *hac* ſupplevimus ex iiſdem exemplaribus & cod. Barb.

(14) Queſn. inſerit *Epiſcopos*. Expunximus cum MSS. Vindeb. Barb. Dion. & Iſid. Paullo poſt pro *poſſum* tres ultimi codices *potero*.

(15) Verbum *adjungere* cum iiſdem tribus exemplaribus inferendum fuit.

(16) Ita omnes. Solus Queſnellus *ſiquando*.

(17) Cod. Afric. *tres epiſcopi jam*: ſed editio Dionyſii apud Juſtellum vocem *epiſcopi* ignorat.

(18) Hic canon ſpectat ad ſynodum Carthag. an. 401. idibus Septembris: legitur in cod. Afric. c. 72. & apud Iſidorum in concilio Carthag. v. c. 6.

(19) Deſunt in MS. Oxon. voces *de traditis ſibi ſacramentis*.

(20) Cod. Veron. perperam inſerit verbum *dixit*: ex eodem vero MS. & ex Barb. addidimus *his*. Mox pro *cenſuimus* cod. Veron. habet *ſtatuimus*.

(21) Cod. Veron. addit *& ceteri ſimiliter. Explicit concilium* Hipponienſe. Barb. *& ceteri ſubſcripſerunt*. Sequentes ſubſcriptiones ſola collectio præſens conſervavit. Omnes ſunt epiſcopi Byzaceni, ut ex notitia Africana manifeſtum eſt. Civitatum nomina in Crabbi codice alicubi mendoſa ſunt. Noſtrum exemplum Vindebonenſe lectionem a Queſnello editam confirmat.

(22) Huic Lupiano in MS. Vindeb. Nilus præponitur.

(23) MS. Oxon. *Philoligius*, male: Philologius enim ſcribitur etiam in concilio Carthag. an. 403. ante can. 91. cod. Afric.

(24) Epiſcoporum Sitifenſium legatio ſicut in antecedenti conventu Carthagine habito die X. Kal. Septembris ſtatim poſt Breviarium lecta fuiſſe traditur can. 1. ſeu in præfatione Aurelii, quę in cod. Afric. præmittitur canoni 34. ita etiam in hac, quaſi altera ejuſdem concilii actione habita V. Kal. ejuſdem menſis, in qua geſta prioris conventus repetita fuere Breviarii lectioni recte ſubiicitur. Canonem vero 48. cod. Afric. quo eadem Honorati, & Urbani interlocutio continuatur, idcirco jungimus cum poſtrema parte canonis 47. quia priorem partem hujus canonis de infantibus Donatiſtis agentem uſque ad interlocutionem Sitifenſis ad canonem 47. hujus ſynodi pertinere alias oſtendimus.

(25) Eſt canon 49. cod. Afric.

(26) Eſt can. 50. Cod. Afric.

(27) Eſt can. 51. Cod. Afric. quo cum copulatur canon 52. ejuſdem cod. quippe quos in unum junctos Ferrandus in ſuo exemplari invenit: nam caput 53. cod. Afric. num. 13. allegat tit. 52. hujus autem canonis 51. primam partem num. 231. citat tit. 5. ubi corrigendum tit. 51.

(28) Eſt canon 34. cod. Afric. cum quo junctus eſt canon 53. ejuſdem codicis. Epiſcoporum Sitifenſium legatione antecedentibus legationibus exacta, Epigonius ſuam ſententiam propoſuit. Hujus prior interlocutio, quia breviarium lectum præſumitur in cod. Afric. extra proprium, ut videtur, locum refertur can. 34. antequam breviarii canones recenſeantur. Epigonius poſt lectum breviarium ea verba protuliſſe credibile eſt, cum exacta jam Sitifenſium legatione, quæ ex dictis primo loco propoſita fuit, eidem Epigonio loquendi locus patuit: præcipue quod idem Epigonius nihil in breviario emendandum, vel addendum cenſuit, niſi *ut dies Sancti Paſchæ tempore concilii innoteſcat*: quod idcirco expreſſum videtur, quia id a Sitifenſibus antecedenti canone petitum, & ab Aurelio conceſſum fuerit. Duplicem autem Epigonii interlocutionem jungimus quia can. 53. cod. Afric. in quo ſecunda ejus interlocutio exhibetur, laudatur a Ferrando num. 13. tit. 52.

(29) Eſt canon 54. Cod. Afric. & apud Ferrandum num. 27. tit. 53.

(30) Sunt canones 55. & 56. Codicis Afric. qui hic copulandi ſunt. Sequimur enim Ferrandum, qui n. 230. primum canonem 55. cod. Afric. citat tit. 54. & num. 13. ac 14. alterum canonem 56. item laudat tit. 54.

Subſcriptiones hic ſubjectæ ſunt ex cod. Vat. Palat. 574.

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA ANASTASII PAPÆ I.

Ex Libro Pontificali.

a ANASTASIUS natione Romanus ex patre Maximo, *b* sedit annos tres, dies decem. *c* Hic constituit, ut quotiescumque sancta evangelia recitarentur, sacerdotes non sederent, [a] sed curvi starent. Hic fecit constitutum de ecclesia. Hic fecit basilicam, quæ dicitur Crescentiana, in regione secunda, in via Mamertina in urbe Roma. Et hoc constituit, nulla ratione transmarinum hominem in clericatus honorem suscipi, nisi quinque episcoporum designaret chirographos, quia & eodem tempore Manichæi inventi sunt in urbe Roma. Hic fecit ordinationes duas in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros [b] octo, diacones quinque, episcopos per diversa loca decem. Qui etiam sepultus est in cœmeterio suo ad ursum pileatum, quinto Kalendas Maii. Et cessavit episcopatus dies viginti unum.

Notæ Severini Binii.

a Anastasius.) Post obitum Siricii & interregnum viginti dierum, pridie Idus Martias, anno domini 398 qui est Arcadii & Honorii quartus, Anastasius, testi Hieronymo, vir insignis, ditissimæ paupertatis & apostolicæ solicitudinis, apostolicam sedem Origenistarum turbinibus agitatam occupat, *statimque*, inquit Hieron. *noxium caput percutit, & sibilantia hydræ ora compescuit.* Joannes cognomento Chrysostomus Antiochia abductus, post obitum Nectarii, Constantinopolitanus episcopus eligitur: ejusque auctoritate Africanæ ecclesiæ pax & concordia raddita fuit. Gainæ pro Arianis templum petenti negavit. Arianos in contumeliam consubstantialis cantilenas cantantes, cantilenis catholicis oppressit: ac demum tumultuantes, prohibitis eorum cantilenis, urbe expellit. Ob patrocinium miserabilium viduarum adversus Eudoxiam imperatricem, avaritia insatiabili laborantem, susceptum, ejus offensionem graviter incurrit. Hoc tempore præclarum illud de eucharistia miraculum contigit; quo buccella profana, pro sacra eucharistia dentibus admota, in lapidem conversa fuit. De quo Sozom. lib. 8. c. 5. Origenis hæreses jam ante concilio Alexandrino damnatas, Anastasius auctoritate apostolica condemnat, & per encyclicas totum orbem terrarum hac de re certiorem reddit. Hieron. epist. 78. & Apol. lib. 1.

Quibus damnatis, Rufinum, qui ea de causa Sanctum Hieronymum scriptis suis graviter exagitarat, per literas Romam evocat. Cum scriptis apologiis ad rem parum spectantibus se defenderet, & venire contemneret, in absentem sæpe vocatum damnationis sententiam intorquet. Hieron. apologia ad Rufinum, & epist. Anast. ad Joannem Hierosolymitanum.

b Sedit annos tres) Verius annos quatuor, mensem unum & dies tredecim. Omnium enim consensu, obiit in fine mensis Aprilis; non quidem anni 401. sed 402. Nam ex concilio Africano 3. Idibus Septembris, Vincentio & Flavita consulibus, sub Anastasio celebrato constat, eum tunc adhuc in vivis superstitem fuisse. Quare cum auctoritate Marcellini comitis, & Prosperi in suis chronicis, initium Innocentii referatur ad Arcadii & Honorii consulatum v. qui est Christi 402. ejusdem anni mense Aprili Anastasium e vita migrasse, atque adeo facta computatione annorum ab initio & sedis ingressu, tempore supradicto pontificatum tenuisse oportuit. Baron. anno 402. n. 42.

c Constituit quoties evangelia recitarentur, sacerdotes non sederent, sed curvi starent. Occasio hujus decreti sanciendi hinc fluxisse videtur. Tempore Anastasii Romæ inter presbyteros & diacones gravis contentio obortа fuit. Hi enim administrantes res ecclesiæ, supercilio elati, presbyteros spernebant. Presbyteri autem in eosdem insurrexere, atque ex consuetudinis Romanæ ecclesiæ præscripto, ipsis sedentibus eos stare debere contendebant. Sed eo usque contentio pertinax progressa est, ut etiam cum stantes diaconi coram populo legerent evangelium, presbyteri tamen minime a sessione exurgerent. Anastasius itaque hoc factum merito detestatus, hujusmodi decreto emendandum esse putavit. Hæc ex Augustino & Hieronymo Baronius anno 402. num. 45. Quod autem diaconi Romanæ ecclesiæ majori fastu tumescerent, testimonio sancti Augustini, accidit partim propter magnificentiam urbis Romanæ, quæ omnium civitatum caput esse videretur: partim etiam quod ordinandis presbyteris astarent, causas diversorum ad summum pontificem referrent, acceptaque ab eo responsa petentibus redderent. Ex bonorum vero administratione, non Romæ tantum, sed ubique majore obsequio diaconi, quam sacerdotes frequentabantur; eaque occasione adversus presbyteros cervicem erigebant. Apud S. Gregorium libro secundo epistola 14. 15. & 16. Honoratus archidiaconus Salonitanus conquestus est degradari se potius, quam provehi, cum ab eo in presbyterum ordinari tentaretur, non aliam sane ob causam, quam quod diaconi majore honore propter bonorum administrationem sibi commissam a populo observarentur. Quid vero ad hujusmodi procaciam retundendam contra eos statutum sit, vide can. 18. concilii Nicæni, & Arelat. 1. supra.

ptum, ut stantes evangelium audirent.

---

[1] EPISTOLA I. ANASTASII PAPÆ I. Hæc & proxime sequens adulterinæ sunt.

AD OMNES GERMANIÆ AC BURGUNDIÆ EPISCOPOS.

I. *Ut sanctum evangelium universi, non sedentes, sed stantes audiant.*

II. *Transmarini quomodo ad clerum recipi debeant.*

III. *De Manichæis in urbe Romana repertis.*

Anastasius episcopus cunctis Germaniæ & [a] Burgundiæ regionis episcopis in domino salutem.

a Vel hoc verbum impostruram arguit: nam sub Valentin. III. imperio primum ad fidem Christianam conversi sunt Burgundiones.

EXIGIT dilectio vestra [b], carissimi, ut ex auctoritate sedis apostolicæ vestris deberemus respondere consultis. Et quamvis non prolixe, sed succincte hoc agere, propter quasdam alias occupationes festinaremus, denuo tamen si necesse fuerit, ob has vel alias necessitates, quasi ad caput, mittere caritative non dubitetis, quia vestras preces & nunc & tunc [c] acceptas habemus.

b Greg. lib. XII. ep. 32.

c acceptabiles.

I.

Significastis enim quosdam sacerdotes in ecclesia, quando leguntur evangelia, sedere, & domini salvatoris verba non stantes [d] sed sedentes audire, & hoc ex majorum traditione se

De consecr. dist. 1. apostolica auctoritate.

d Clem. Const. lib. II. c. 57. Gelas. epist. 9.

1 In Collect. Isidori: *Incipiunt Decreta Anastasii Papæ.* Hard.

se accepisse narrant: quod ut nullatenus deinceps fieri sinatis, apostolica auctoritate mandamus. Sed dum SS. evangelia in ecclesia recitantur, sacerdotes & ceteri omnes præsentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi, in conspectu sancti evangelii stantes, dominica verba intente audiant, & fideliter adorent.

II.

Distin. 98. Transmarinos, & in decret. Ivo, lib. 3.

Similiter & transmarinos homines, de quibus nos consuluistis, in clericatus honore nolite suscipere, nisi quinque aut eo amplius episcoporum chirographis sint designati; quia multa per

a Can. apostol. 34. interpr. Dionysio.

subreptionem [a] solent evenire. Ideo & hæc summopere sunt cavenda.

III.

b Videndus liber pontificis.

Manichæos [b] vero, quos in urbe Roma invenimus, & sequaces eorum nolite recipere, neque eis communicare, aut ullam cum eis participationem habere, priusquam ad rectam con-

c S. Leo 1. c. 2. & epist. 2. quam consule ut fucum deprehendas.

vertantur fidem; ne eorum male [c] pullulantia semina, quæ a nobis in urbe extinguuntur, pessimis vobiscum radicibus seminentur vel germinent. Plurimos vero eorum, & suæ sequaces impietatis, atque illorum doctores investigatio nostra reperit, vigilantia divulgavit, auctoritas & censura coercuit. Quos potuimus emendare, correximus: & ut damnarent Manichæum cum prædicatione & disciplinis suis, publica in ecclesia professione & manus suæ subscriptione compulimus: & ita de voragine impietatis suæ confessos, pœnitentiam concedendo, levavimus. Aliquanti vero, qui ita se demerserunt, ut nullum his auxiliantis remedium posset subvenire, subditi legibus, secundum Christianorum principum constituta, ne sanctum gregem sua contagione polluerent, per publicos judices perpetuo sunt exilio relegati, & omnia quæ tam in scriptis, quam in occultis traditionibus suis habent profana vel turpia, ut nosset populus quid fugeret aut vitaret, oculis Chri-

* propalavimus.

stianæ plebis certa manifestatione * probavimus, adeo ut ipse qui eorum dicebatur episcopus, a

* mysticis.

nobis tentus, proderet flagitiosa in suis * mysteriis, quæ teneret, sicut gestorum vos series poterit edocere. Ad instructionem enim vestram etiam ipsa direximus: quibus lectis, omnia quæ a nobis deprehensa sunt, nosse poteritis. Et quia aliquantos de his, quos, ne absolverentur,

* atrocior.

* arctior reatus involverat, cognovimus aufugisse, hanc ad dilectionem vestram epistolam misimus, ut effecta certior sanctitas vestra, solicitius agere dignetur & cautius, nec ubi Manichææ perversitatis homines plebes vestras facultatem lædendi, & hujus sacrilegii possint in-

d ex S. Leone Hadr. II. ep. 27.

venire doctores [d]. Aliter enim nobis commissos regere non possumus, nisi eos, qui sunt

* proditores. al. perditores, ita ms. Justell.

perversi * doctores & perditi, zelo fidei dominicæ persequamur, & a sanis mentibus (ne pestis hæc latius divulgetur) severitate, qua possumus, abscindamus. Unde hortor dilectionem vestram, obtestor & moneo, ut qua debetis & potestis, sollicitudine vigiletis ad investigandos eos, nec ubi occultandi se reperiant facultatem. Hi fratres, valde cavendi sunt, ne dominicum gregem perversitatibus, quibus possunt, contaminare valeant. Sunt [e] ergo quidam eorum veste sua oves significantes, interius vero lupi rapaces existunt: *Quos* (juxta veritatis vocem) *ex fructibus eorum debemus agnoscere*. Quando autem cœperint assumere impietatem, illud quod occultabatur in illis, aperitur, & dolus omnis fit omnibus manifestus.

e Flavianus ep CP. c. 2. ep. 1. ad S. Leonem. *Matth. 7.*

A Inveniuntur quoque infirmæ fidei homines, & qui divinas lectiones sitiunt, secum eos in perditionem præcipitant. Dissipant enim & vituperant patrum disciplinas, & relinquunt sanctas scripturas ad suam perditionem. Quos, ut prædictum est, debemus prævidere, & ab his multum cavere, ne in malitia sua aliqui occupati, concidant de sua firmitate. Saluto [a] itaque vos, fratres, & omnes quæ vobiscum bene sentiunt, ecclesias. Nos quoque, ut modo facitis, & alloquamini, peto, crebrius literis, & frequentius de fide & bona intentione vestra atque sospitate, lætificate, ut & gaudium commune habeamus, & domino pari voto fideliter serviamus. Data Nonis Octobris, [b] Arcadio &

B Bautone viris clarissimis consulibus.

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola.) Anastasius plures scripsit epistolas in causa Origenistarum & Donatistarum, & inter alias ad Ursinum de incarnatione filii Dei, cujus tria extant fragmenta in appendice ad breviarium Liberati diaconi. Hæc si, quod reperitur in fine illius, scripta fuit Arcadio atque Bautone consulibus, anno domini 385. atque adeo quatuordecim annis ante ingressum Anastasii exaratam fuisse oportet. Unde si eam legitimam & non potius supposititiam esse velimus, apparet, eam vel aliis pontificibus quam Anastasio adscribendam esse, vel in notam consulatem mendum irrepsisse. Impostura suspicionem auget, quod maxima pars epistolæ, qua agitur de Manichæis, reperiatur apud Sanctum Leonem magnum Romanum pontificem, in epistola illius secunda ad universos Italiæ Episcopos scripta. Hæc post Surium Baronius anno 402. num. 48.

EPISTOLA II. ANASTASII PAPÆ I.

AD NERIANUM.

Nerianum religiosum virum ob parentum amissionem solatur.

Dilectissimo fratri Neriano Anastasius.

MULTA mihi in omnibus [c] fidei & bonitatis tuæ literis causa gaudii est, quod

c S. 1.

D tantum studium circa religionis cultum exhibes, & domini sacerdotes tuis in partibus adjuvare studes. Unde & Deo gratias ago, qui te ad hoc instigat, & ut perseverabilem in bonis operibus te faciat, exoro. Vos tamen & in prosperis & in adversis Deum laudare magnifice oportet ejus sub potenti humiliari manu: *Ut* [1.] *in tempore vos tribulationis* (juxta Petrum apostolum) *confortet & exaltet*. Fraternitatis ergo vestræ [d] afflictio, quam de amissione parentum

d S. ep. ve le

vestrorum vos habuisse audivimus, tantam nobis causam mœroris injecit, ut quia nos de duobus caritas unum fecit, cor nostrum in vestris specialiter uri tribulationibus sentiremus. Sed in hoc dolore multum me consolata est

E sanctitatis tuæ ad animum res deducta, quia * & patienter ferre tristitiam decet, & de morte plebis tuæ ulterius longam non habere mœstitiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in vestra mente resideat, hortor * quiescere a dolore: * quia indecens est, te illis tædio affectionis addici, quos credendum est ad veram moriendo vitam pervenire. Habent forsitan illi justam longi doloris excusationem, qui vitam alteram nesciunt, qui de hoc sæculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem qui novimus, qui credimus & docemus, contristari

q

q

[1.]

be

ni-

nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc nobis magis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt; contra [a] quod quiſque prædicator queritur, juſtitiam amans, dicente apoſtolo; *Nolumus autem vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri qui ſpem non habent*. Hac itaque, frater cariſſime, ratione perſpecta, ſtudendum nobis eſt, ne (ſicut diximus) de mortuis affligamur, ſed affectum viventibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, & ſit ad fructum dilectio. Depone ergo, cariſſime, mœrorem, & aſſume ſpiritualem fructum lætitiæ ad utilitatem ſanctæ Dei eccleſiæ, ſervorumque ejus profectum: & vitæ [b] hujus quæcumque ſunt ſpatia æternis diviniſque officiis illuſtrare contende, ut qui inſignem te præſtitit, reddat per ſæcula clariorem. *b* Data ſeptimo Idus Junii, Theodoſio Auguſto VII. & Palladio [c] viris clariſſimis [d] conſulibus.

Notæ Severini Binii.

a Epiſtola II.) Eadem fere ſuſpicione impoſturæ hæc, ſicut etiam præcedens epiſtola, laboraret, ſi non in manuſcriptis codicibus nota conſularis hic circa finem addita abeſſet. Septimus enim conſulatus Theodoſii, habens collegam Palladium, incidit in annum domini 416. qui eſt 15. poſt obitum Anaſtaſii. Qua ratione iſto tempore Anaſtaſius epiſtolam ſcripſiſſe dicatur, non video. Ne igitur totius epiſtolæ fides & auctoritas periclitetur, ob manuſcriptos codices, unde hæc Anaſtaſii in tomum primum epiſtolarum pontificiarum relata eſt, notam conſularem in fine ſuperadditam, hac virgula cenſoria perſtringendam eſſe judicavimus.

d Data ſeptimo Idus Junii.) Hæc eſt illa conſularis nota, de fide integre ſuſpecta, quæque tomo primo epiſtolarum pontificiarum ab hac epiſtola ex manuſcriptis codicibus ſcripta, abeſt.

---

[e] EPISTOLA III. ANASTASII PAPÆ I.

a ad Joannem Hierosolym. Episcopum.

A Joanne Hieroſolymorum epiſcopo Anaſtaſius pontifex de Rufino, qui Origenis librum e Græco in Latinum ſermonem verterat, conſultus, reſpondet ſe hominem approbare, ſi Origenis errores tamquam execrandos prodat; ſecus autem, ſi illis fidem habeat.

PROBATÆ quidem affectionis [f] eſt hoc, ut laudabiliter de ſacerdote ſacerdos loquaris. Pro tanto igitur præconio, quod in merita mea effuſiſſime contuliſti, ut amori tuo gratias ago, ita ſplendorem tuæ ſanctitatis & eas, quas in domino habes virtutes ſubinde quodammodo parvitatis noſtræ favorabilis ſermo proſequitur; tam eminenter vir omnium præſtantiſſime, laudum tuarum fulges nitore conſpicuus, ut par eſſe meritis ſermo non poſſit. Porro autem tanto titulorum tuorum rapior incitamento, ut etiam quod impetrare nequeo, audere non deſinam. Jam hoc de laudibus eſt tuis, quod me tantum de cœleſtis animi iſtius ſerenitate laudaſti. Tui enim epiſcopatus ordo perſpicuus per diverſum orbem velut radians, etiam ad nos ſplendoris ſui detulit claritatem. In me quippe totum amicitiæ tribuis, examini nihil relinquis. Aut ſi jure me laudas, tu quoque ſimiliter relaudandus non es? obſecro igitur ob utrumque, ut memetipſum laudare jam deſinas. Duplex enim cauſa me hoc poſcere conſtringit, ne conſacerdotis tui ſenſibus aut dolorem falſa laus ingerat, aut pudorem vera ſuccendat: ſed ad cauſam revertar. Rufinus de quo me conſulere dignatus es, conſcientiæ ſuæ habet arbitrum divinam majeſtatem, apud quam ſe integro devotionis officio ipſe viderit qualiter debeat approbare. Origenes autem, cujus in noſtram linguam compoſita derivavit, ante quis fuerit, in quæ proceſſerit verba, noſtrum propoſitum neſcivit. Quod vero ſit animi mei ſtudium, cum tua pauliſper hoc conferam ſanctitate. Hoc igitur mente concepi, quod qui urbis noſtræ populis de translata Origenis lectione pateſecit, quamdam puris mentibus velut nebulam excitans injectam, fidem apoſtolorum, majorum traditione firmatam, velut deviis anfractibus illum voluiſſe diſſolvere. Diſcere hoc loco libet, quid agat in Romanam linguam iſta translatio. Approbo, ſi accuſat auctorem, & execrandum factum populis prodit: ut juſtis tamdem odiis teneatur, quem jamdudum fama conſtrinxerat. Si vero interpres tantorum malorum erroribus conſenſum præſtat, & legenda impia dogmata prodit in populos; nihil aliud ſui opera laboris extruxit, niſi ut propriæ velut mentis arbitrio, hanc quæ ſola, & quæ prima apud catholicos Chriſtianos vera fides jam ab apoſtolis exinde uſque ad tempus præſens tenetur, inopinatæ titulo aſſertionis everteret. Abſit hæc ab eccleſia Romana nequaquam catholica diſciplina. Numquam profecto eveniet, ut aliqua hoc admittamus ratione, quod jure meritoque damnamus. Quapropter in toto orbe Chriſti Dei noſtri diffuſa providentia probare dignabitur, accipere nos omnino non poſſe, quæ eccleſiam maculent, probatos mores evertant, aures circumſtantium vulnerent, jurgia, iras, diſſenſioneſque diſponant. Quare noſce qualem epiſtolam ad fratrem & coepiſcopum noſtrum [*] Venerium diligentiori cura perſcriptam parvitas noſtra tranſmiſerit, ſibique hanc conſcientiam fecerim, quod non ſuperflua laborem formidine, neque vano timore ſoliciter: mihi certe cura non deerit evangelii fidem circa meos cuſtodire populos, parteſque populi mei per quæque ſpatia diverſa terrarum diffuſas, quantum poſſim, literis convenire: ne qua profanæ interpretationis origo ſubrepat, quæ devotas mentes immiſſa ſui caligine labefactare conetur. Illud quoque quod eveniſſe gaudeo, tacere non potui, beatiſſimorum principum manaſſe reſponſa, quibus unuſquiſque Deo ſerviens, ab Origenis lectione revocetur: damnandumque ſententia principum, quem lectio rerum profana prodiderit. Hactenus ſententiæ meæ forma proceſſerit. Quod te vero vulgi de Rufino querela ſolicitat, ut quoſdam malis ſuſpicionibus perſequaris; hanc etiam opinionem conſtringam divinæ lectionis exemplo, ſicut ſcriptum eſt: *Non ſicut videt homo, ita & Deus. Nam Deus videt in corde, homo in facie*. Itaque, frater cariſſime, omni ſuſpicione ſepoſita, Rufinum ſcito, quod propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit ac probavit: nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum. Illud tamen ſcire cupio, ita haberi a noſtris partibus alienum, ut quid agat, ubi ſit, neſcire cupiamus. Ipſe denique viderit ubi poſſit abſolvi.

[*] Venerius Mediolanenſis epiſcopus, cujus meminit Paulinus in vita S. Ambroſii, & S. Hieron. in apologia 2. contra Rufinum, & Concilium Carthagin. poſt conſulatum Stilichonis celebratum.

1. Reg. 16.

NOTA SEVERINI BINII.

a Ad Joannem Hieroſolymitanum epiſcopum.) Hic aliquando Origenis errores ſectatus, per ſanctum Hieronymum meliori frugi redditus, fide deinceps catholica his temporibus ſaltem exterius nituit. De ipſius fede, ut catholicæ fidei egregii profeſſoris, hæc Auguſtinus contra Petilian. lib. 2. cap. 51. *Cathedra tibi quid fecit Romana eccleſia, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet: vel eccleſiæ Hieroſolymitanæ, in qua Jacobus ſedit, & in qua hodie Joannes ſedet, quibus nos in catholica unitate connectimur, & a quibus vos nefario furore ſeparatis?* Sed in ſententia uſque ad finem minime perſtitiſſe refert Baron. anno 415. Anaſtaſius hanc epiſtolam ſcripſit adverſus Rufinum. Hieronymus in apologia ſua contra Rufinum ejuſdem Joannis frequentiſſime meminit. Baron. 399. n. 38. Item an. 402. num. 26. & 30.

AD EPISTOLAS ANASTASII PAPÆ I.

ADDITIO.

ANASTASIUS PAPA AD SIMPLICIANUM.

Domino fratri Simpliciano Anaſtaſius.

Ex P. Manſi Supplem. tom. I. pag. 258.

1. GRandem ſollicitudinem atque excubias ſuper gregem ſuum paſtor habere adprobatur. Similiter & ex alta turre cauſſa civitatis diu noctuque cautus ſpeculator obſervat. Magiſter providus navis hora tempeſtatis, & periculi magnam patitur animi jactationem, ne procellis, atque aſperrimis fluctibus navis elidatur in ſaxa. Pari animo vir Sanctus & honorabilis Theophilus, frater, & coepiſcopus noſter, circa ſalutis commoda non deſinit vigilare, ne Dei populus per diverſas eccleſias Origenem legendo, in magnas incurrat blaſphemias.

2. Conventus literis memorati, convenio Sanctitatem tuam, ut ſicuti nos in urbe Roma poſiti, quam Princeps Apoſtolorum ſtatuit, & fide ſua confirmavit glorioſus Petrus, ne quis contra præceptum legat hæc, quæ diximus, damnavimus, & cum magnis precibus poſtulavimus, ut Evangeliorum inſtituta, quæ ex ore ſuo Dei & Chriſti docuit cenſura, ab hac recedi omnino non debere, ſed illud in memoriam deduci, quod Paulus venerabilis Apoſtolus prædixit atque commonuit. *Si quis vobis evangelizaverit præter quod evangelizatum eſt vobis, anathema ſit.* Igitur hoc præceptum tenentes, illud quidquid eſt fidei noſtræ contrarium, ab Origene quondam ſcriptum, indicavimus a nobis eſſe alienum atque punitum.

3. Hæc Sanctitati tuæ ſcripſimus per Euſebium presbyterum, qui calorem fidei geſtans, & amorem circa Dominum habens, quædam capitula blaſphemiæ obtulit, quæ nos non ſolum horruimus, & judicavimus, verum & ſi qua alia ſunt ab Origene expoſita, cum ſuo auctore pariter a nobis ſcias eſſe damnata. Dominus te incolumem cuſtodiat, Domine frater merito honorabilis.

ADNOTATIO COLLECTORIS.

LIteras haſce ad Simplicianum Mediolanenſem epiſcopum directas fuiſſe non dubito. Theophilus Alexandrinus Origeniſtas habito concilio damnavit, ſcriptamque ſe cum reliquis patribus ſynodicam ad orthodoxos epiſcopos circumquaque tranſmiſit. Suam pariter recepiſſe Anaſtaſium pontificem nemo prudens dubitaverit. Ea occaſione datas cenſeo literas haſce Anaſtaſii ad Simplicianum, quem de Origeniſtarum damnatione Alexandriæ facit certiorem. Porro Simplicianus anno 400. ante Junium menſem obiiſſe in adnotatione mea ad Pagium in noviſſima editione annalium Baronii cum Pagio & Notis ad A. 400. demonſtravi; ex quo conſequitur, literas iſtas ad Simplicianum haud ſerius menſe Junio anni 400. dari potuiſſe.

[a] CONCILIUM [1] CARTHAGINENSE

[b] NOMINE ET TEMPORIS ORDINE QUARTUM, (a)

Habitum ab epiſcopis 214. *c* æra 436. ſub Anaſtaſio, qui hoc anno pontificatum inivit; & eſt provinciale, probatum a Leone III.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quales debeant epiſcopi ordinari.*
II. *Qualiter conſecrentur epiſcopi.*
III. *Qualiter presbyteri ordinentur.*
IV. *Quemadmodum diacones conſtituantur.*
V. *Quemadmodum ſubdiaconi ordinentur.*
VI. *Quemadmodum acolythi ordinentur.*
VII. *Qualiter exorciſtæ conſtituantur.*
VIII. *Qualiter lectores fiant.*
IX.

(a) Non eſſe hoc certum & ſingulare concilium, ſed potius collectionem canonum ex multis Africanis conciliis delectorum, adeoque melius hiſce convenire titulum *Statuta Eccleſiæ antiqua*, quem in MSS. nonnullis præfert, quam: *Concilium Carthaginenſe* demonſtrant Ballerini in Append. ad Opera S. Leonis Magni tom. III. pag. LXXXIX.

1 *Concilium Carthaginenſium Africæ quartum habitum ab Epiſcopis numero* CCXIV. *æra* CCCCXXXVI. Ita MS. Codex Sorienſis, ſive Scorial. & alii duo, unde varias lectiones ad nos Roma tranſmiſit olim D. a Schelſtrate:

IX. *Qualiter oſtiarii ordinentur.*
X. *Qualiter pſalmiſtæ.*
XI. *Qualiter virgines ſanctimoniales.*
XII. *Qualiter viduæ vel ſanctimoniales ad* [1] *baptiſterium ordinentur.*
XIII. *Qualiter ſponſi & ſponſæ benedicantur.*
XIV. *De cellula ſacerdotis.*
XV. *De victu & habitu ſacerdotis.*
XVI. *Ut epiſcopus libros gentilium non legat.*
XVII. *Ut epiſcopus indigentium curam per presbyteros & diacones agat.*
XVIII. *Ut epiſcopus teſtamentorum tuitionem non ſuſcipiat.*
XIX. *Ut epiſcopi pro rebus ſæcularibus non litigent.*
XX. *Ut epiſcopus tantum divinis vacet.*
XXI. *Ut epiſcopus ægrotans pro ſe legatum ad ſynodum mittat.*
XXII. *Ut epiſcopus ſine teſtimonio clericorum & plebis, clericos non inſtituat.*
XXIII. *Ut epiſcopus cauſas, clericis præſentibus, audiat.*
XXIV. *Ut quando epiſcopus verbum facit, nullus diſcedat.*
XXV. *De diſcordantibus epiſcopis.*
XXVI. *Ut epiſcopus diſſidentes concordare compellat.*
XXVII. *De epiſcopo vel clerico in alio loco non transferendo.*
XXVIII. *De damnatione epiſcoporum a ſynodo tractanda.*
XXIX. *De epiſcopo, qui alicui crimen objecerit.*
XXX. *Quod irrita ſit ſententia epiſcoporum in abſentem.*
XXXI. *Qualiter res eccleſiæ ab epiſcopo habeantur.*
XXXII. *De irritis diſtractionibus epiſcoporum.*
XXXIII. *De epiſcopis vel presbyteris, ut a* [2] *cujuſcumque eccleſia in ordine ſuo recipiantur.*
XXXIV. *De* [3] *primatu conſeſſus presbyterorum cum epiſcopo.*
XXXV. *De conſeſſu presbyterorum in eccleſia cum epiſcopo.*
XXXVI. *Ut presbyteri parochiani aut per ſe, aut per* [4] *alios qui ſacra tractant, chriſma ab epiſcopo petant.*
XXXVII. *De obedientia diaconorum erga presbyteros.*
XXXVIII. *Ut diaconus euchariſtiam juſſu presbyteri miniſtret.*
XXXIX. *Ut diaconus, jubente presbytero, ſedeat.*
XL. *Ut diaconus coram presbyteris interrogatus, reſpondeat.*
XLI. *Ut diaconus tempore tantum officii, albam induat.*
XLII. *De clericis, qui pro fide tentati ſunt.*
XLIII. *De his qui pro fide ab infidelibus perſecutiones paſſi ſunt.*
XLIV. *De tonſura clericorum.*
XLV. *De habitu clericorum.*
A XLVI. *De continentia clericorum.*
XLVII. *De inceſſu clericorum.*
XLVIII. *De clericis, qui extra neceſſitatem ad nundinas vadunt.*
XLIX. *De vigiliis clericorum.*
L. *De clericis ab officio* [5] *continentibus.*
LI. *De clericis, ut artificio victum quærant.*
LII. *De clericis, qualiter ſibi victum & veſtitum quærant,*
LIII. *Ut* [6] *artificiolum & literas diſcant clerici, qui operari poſſunt.*
LIV. *De clericis invidis.*
LV. *De clericis accuſatoribus.*
LVI. *De clericis adulatoribus & proditoribus.*
LVII. *De clericis maledicis.*
B LVIII. *De clericis frequenter litigantibus.*
LIX. *De clericis diſcordantibus.*
LX. *De clericis turpiloquis ſive vagis.*
LXI. *De clericis per creaturas jurantibus.*
LXII. *De clericis inter epulas cantantibus.*
LXIII. *De clericis ſanis, jejunia polluentibus.*
LXIV. *De his qui ſtudioſe dominico die jejunant.*
LXV. *De paſcha ſuo* [7] *tempore celebrando.*
LXVI. *Ut clericus ab epiſcopo injuſte damnatus, recurrat ad ſynodum.*
LXVII. *De ſeditionariis aut uſurariis, ut clerici fiant.*
LXVIII. *Ut ex pœnitentibus ordinatus clericus deponatur.*
LXIX. *Ut epiſcopus, viduæ vel repudiatæ maritum*
C *ad clerum promovens, deponatur.*
LXX. *Ut clericus hæreticorum convivia vel conſortia fugiat.*
LXXI. *Quod hæreticorum cœtus, non eccleſia, ſed conciliabulum ſit.*
LXXII. *Quod cum hæreticis nec orandum ſit, nec pſallendum.*
LXXIII. *Ut eum excommunicatis communicans vel orans, excommunicetur.*
LXXIV. *De pœnitentium lege.*
LXXV. *De negligentioribus pœnitentibus.*
LXXVI. *De poſcentibus pœnitentiam, ſi poſtea obmuteſcant.*
LXXVII. *De pœnitentibus, ut in morte viaticum accipiant.*
D LXXVIII. *De pœnitentibus, ſi poſt viaticum ſupervivant.*
LXXIX. *De pœnitentibus, ſi caſu aliquo moriantur.*
LXXX. *De manus impoſitione ſuper pœnitentes.*
LXXXI. *Ut pœnitentes mortuos offerant & ſepeliant.*
LXXXII. *Ut pœnitentes ſemper genua flectant.*
LXXXIII. *De* [8] *ſenibus honorandis.*
LXXXIV. *Uſque ad miſſam catechumenorum nullus eccleſiam ingredi prohibeatur.*
LXXXV. *Ut qui baptizandi ſunt, nomen dent, & a vino & a carne abſtineant.*
LXXXVI. *Ut nuper baptizati caſte, & continenter vivant.*

In MS. uno Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu, & in Corbejenſi, abſque mentione Concilii, & abſque illa præfatione quæ canonibus præfigitur, titulus hic eſt ſolummodo: *Statuta Eccleſiæ antiqua*. In MS. Barberiniano, *Statuta Orientis antiqua*. In Codice Tiliano, *Canones Africani*. In uno e MSS. noſtris antiquiſſ. *Carthaginenſe* nuncupatur. In altero, qui eſt aliquanto recentior, habet hanc epigraphen: *Ex Concilio Carthaginenſi IV. cui interfuit Auguſtinus tempore Honorii Auguſti*. Acto Vercellenſis tom. 8. ſpicil. pag. 124. & 125. appellat *Statuta Orientalium*. Auctor Micrologi cap. 9. citat. XLI. *caput Carthaginienſis Concilii IV. cui Sanctus Auguſtinus, immo* CCXVII. *ſancti Patres interfuerunt*; ut alba diaconus indutus ſit. Silent de hoc Concilio Ferrandus Diaconus, Dionyſius Exiguus, Codex Canonum Eccleſiæ Africanæ, omneſque canonum collectores, tum Græci, tum Latini. Citantur tamen ex eo canones permulti ab Egberto Eboracenſi, Regione, Burchardo, Anſelmo Lucenſi, Ivone, & aliis: & ritus certe qui ad ordinationes ſpectant, totidem verbis exhibet Sacramentarium Romanum pag. 129. quod ex Bibliotheca Reginæ Chriſtinæ Thomaſius edidit, qui ſcriptum illud putat in Gallia ſæculo VII. denique in MS. alio noſtro titulus omnino eſt, qualem primo deſcripſimus. *Hard.*

1 *ad baptiſmi miniſterium*. Hard. 2 al. *cujuſquam Eccleſiam*. 3 al. *de privato conſeſſu*.
4 al. *per ſacriſtas ſuos*. 5 MS. *declinantibus*. Hard. 6 *Ut legant Clerici, qui operari non poſſint*. MS. Hard. 7 *uno tempore*. MS. Hard. 8 *de ſenibus Eccleſiæ*. MS. Hard.

LXXXVII. *De catholicis, qui causam apud infideles proponunt.*
LXXXVIII. *De his qui ecclesia prætermissa ad spectacula pergunt.*
LXXXIX. *De his qui auguriis, vel incantationibus, vel Judaicis superstitionibus serviunt.*
XC. *De energumenis.*
XCI. *Item de energumenis.*
XCII. *De victu energumenorum.*
XCIII. *Ut oblationes discordantium non recipiantur.*
XCIV. *Ut oppressorum pauperum oblationes non suscipiantur.*
XCV. *De his qui oblationes defunctorum ecclesiis fraudant.*
XCVI. *De accusatore & accusato.*
XCVII. *De eo qui religiosis fœminis præficitur, ut probetur.*
XCVIII. *Ut laicus præsentibus clericis non doceat.*
XCIX. *Ut mulieres publice docere non præsumant.*
C. *Ut mulieres baptizare non præsumant.*
CI. *De viduis, adolescentibus & infirmis.*
CII. *Ne clerici viduarum familiaritati associentur.*
CIII. *De viduis quæ ecclesiæ stipendiis sustentantur.*
CIV. *De viduis quæ professæ continentiam, prævaricatæ sunt.*

Pro universorum capitulorum sequentium titulo universali ponebatur, tam in Gemblacensis cœnobii codice, quam S. Bavonis in Gandavo, solum istud. *Ex eodem Crabbo.*

STATUTA [a] ECCLESIÆ ANTIQUA.

a Orientis, *in c. Barberino, in quo ordo capitulorum omnino diversus a vulgato, quem sequuti sumus, adnotatis ad extremam oram, codicis Barberini illius necnon alterius Palatini, numeris.*

AUgusto Honorio quarto & [1] Eutychiano consulibus, sexto Idus Novembris, cum Aurelius episcopus in concilio universali, Carthagine in secretario cum omnibus consacerdotibus suis consedisset, placuit cum eo cunctis qui fuerunt in eadem sancta synodo, constituere hæc, quæ ad ordines ecclesiasticos canonicis sunt necessaria disciplinis. Ibi in principio constitutum est, qualis ordinari debeat episcopus.

CAPITULA.

I. [b]

b In cc. B. & V. primum hoc caput fungitur vice præfationis sequentium capitulorum. Distinct. 23. Qui episcopus ordinan.
* vacans.
c humilibus affabilis.

Qui *d* episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper suis negotiis * cavens, si [c] humilis, si affabilis, misericors, si literatus, si in lege domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus: & ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans: si singularem quamque in Trinitate personam plenum Deum: si incarnationem divinam non in Patre neque in Spiritu sancto factam, sed in Filio tantum credat, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris Filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simul in eo ambæ naturæ, id est, Deus & homo, una persona, unus Filius, unus Christus, unus dominus creator omnium quæ sunt, & auctor, & dominus, & rector, cum Patre & Spiritu sancto, omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passione, mortuus vera corporis sui morte: resurrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resumptione, in qua veniet judicare vivos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si [2] novi & veteris testamenti, id est, legis & prophetarum, & apostolorum unum eumdemque credat auctorem & Deum: si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat hujus quam gestamus, & non alterius, [3] carnis resurrectionem: si credat judicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ in carne gesserunt, vel pœnas, vel gloriam: si [4] nuptias non improbet, si secunda matrimonia non damnet, si carnium perceptionem non culpet, si pœnitentibus reconciliatis communicet, si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud [5] originale contractum, quam illa quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur: si extra ecclesiam catholicam nullus salvetur. Cum in his omnibus examinatus, inventus fuerit plene instructus, cum consensu clericorum & laicorum, & conventu totius provinciæ episcoporum, maximeque metropolitani vel auctoritate vel præsentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non suæ [a] delectationi, nec suis motibus, sed his patrum diffinitionibus acquiescat. In cujus ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti patres in præeligendis episcopis constituerunt. Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinantur.

II. 90.

Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant & teneant evangeliorum codicem super caput & * cervicem ejus, & uno super eum fundente benedictione,

1 *Euticiano* ita MS. pro *Eutychiano*. Hard.
2 Contra Manichæos. 3 Contra Origenistas. 4 Contra Novatianos & Priscillianistas.
5 Contra Pelagianos, quorum nomen non auditum in Africa creditur ante annum 411. *Harduinus.*

ne, reliqui omnes episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant.

In codice Barberino ante canonem 90. tamquam hujus atque sequentium canonum titulus præfigitur. Recapitulatio ordinationis officialium ecclesiæ.

III. 91.

Presbyter cum ordinatur, episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum episcopi super caput illius teneant.

In eodem cod. Barb. n. 13. hic habetur canon: Sacerdotibus ordinandis etiam & alii requirantur.

IV. 92.

Diaconus cum ordinatur, solus episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat: quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

V. 93.

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de episcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu vero archidiaconi, urceolum cum [a] aqua, & mantile, & manutergium.

VI. 94.

Acolythus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum, ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.

VII. 95.

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, sive [b] baptizatum, sive catechumenum.

VIII. 96.

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem indicans ejus fidem ac vitam, atque ingenium. Post hæc, spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum; Accipe, & esto * lector verbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis qui verbum Dei ministraverint.

IX. 97.

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi, tradat ei episcopus claves ecclesiæ de altario, dicens: Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.

X. 98.

Psalmista, id est, cantor potest absque scientia episcopi, sola jussione presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus comprobes. Ibid. Psalmista.

XI. 99.

Sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est professioni & sanctimoniæ aptis. Ibid. Sanctimonialis.

XII. 100.

Viduæ vel sanctimoniales, quæ ad ministerium baptizandarum mulierum eliguntur, tam instructæ sint ad officium, ut possint * apto & sano sermone docere imperitas & rusticas mulieres, tempore quo baptizandæ sunt, qualiter baptizatori [a] interrogatæ respondeant, & qualiter, accepto baptismate, vivant.

* aperto.

[a] ad interrogata.

XIII. 101.

[e] Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel paranymphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant. Dist. 23. & 30. quæst. 5. Sponsus & sponsa.

XIV. 1.

Ut episcopus non longe ab ecclesia hospitiolum habeat. Dist. 41. Episcopus vilem.

XV. 4.

Ut episcopus vilem supellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide & vitæ meritis quærat. Ibidem.

XVI. 5.

[1] Ut episcopus gentilium libros non legat, hæreticorum autem pro necessitate [b] & tempore. Dist. 37. Episcopus gentilib.

[b] temporis.

XVII. 7.

Ut episcopus gubernationem viduarum & pupillorum ac peregrinorum non per seipsum, sed per archipresbyterum, aut per archidiaconum agat. Dist. 88. Episcopus.

XVIII. 6.

Ut episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat. Ibidem.

XIX. 8.

Ut episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus. 14. qu. 1. Episcopus.

Gratianus & quidam vetusti codices sic legunt hunc canonem. Ut episcopus nec provocatus pro rebus transitoriis [n] litiget. Expositionem canonis lege apud Gratianum loco hic citato.

[n] *Barberinus insuper addit negationem*, non litiget.

XX. 3.

Ut episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni & orationi & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet. Dist. 68. Episcopa nullam rei.

XXI.

1 De hoc Canone & eo argumento vide Cotelerium tom. 1. Patrum primi sæculi pag. 127. *Harduinus*.

XXI. 9.

Dist. 18. Episcopus ad synod. Ut episcopus ad synodum ire non [1] sine satis gravi necessitate inhibeatur: sic tamen, ut in sua persona legatum mittat, suscepturus, salva fidei veritate, quidquid synodus statuerit.

XXII. 10.

Dist. 29 Episcopus sine consilio. a presbyterorum. Ut episcopus sine consilio [a] clericorum suorum, clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & testimonium quærat.

Admodum antiqui codices hic addunt: *Quod si præaccepta ordinatione in fraude inventus fuerit, ipsi qui eum testimoniant, quamdiu episcopo visum fuerit, ab ecclesiæ liminibus arceantur.*

B XXIII. 14.

35. quæst. 7. Nullius causam. Ut episcopus nullius causam audiat absque præsentia clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur.

XXIV. 31.

De consc. dist. 2. Sacerdote ver. Sacerdote verbum faciente in ecclesia, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

XXV. 47.

Dist. 90. Dissidentes. Dissidentes episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet.

XXVI. 54. C

Dist. 90. Statuendum est episcopis. b studendum est episcopo. c cohorterur. [b] Statuendum est episcopis, ut dissidentes fratres, sive clericos, sive laicos, ad pacem magis quam ad judicium [c] cohortentur.

XXVII. 11.

7. q. 1. Episcopus de loco ignobili. d ambitum. Ut episcopus de loco ignobili ad nobilem per [d] ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si id utilitas ecclesiæ fiendum popoſcerit, decreto pro eo clericorum & laicorum episcopis porrecto, * in præsentia synodi transferatur, nihilominus alio in [e] loco ejus episcopo subrogato. Inferioris vero gradus sacerdotes, vel alii clerici, concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

* per sententiam: *ita & Bar.* e locum.

D XXVIII. 51.

31. q. 3. Irritam esse & injustam. Irritam esse injustam episcoporum damnationem: & idcirco a synodo retractandam.

XXIX. 89.

6. q. 2. Episcopus si clerico. Episcopus, si clerico vel laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in synodum.

XXX. 53.

3. q. 9. Caveant. Caveant judices ecclesiæ, ne absente eo cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, imo & causam in synodo [2] profecto dabunt. E

XXXI. 15.

12. q. 2. Sine exceptione. Ut episcopus rebus ecclesiæ, tamquam commendatis, non tamquam propriis, utatur.

In codice Barberino hæc subjiciuntur: Diacones & presbyteri in parochia constituti de rebus ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare; quia res sacratæ Deo esse noscuntur. Similiter & sacerdotes nihil de rebus ecclesiæ sibi commissis, ut superius dictum est, immutare præsumant. Quod si facere voluerint convicti in concilio, de suo proprio aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse. Sane si quis per quamlibet conditionem de rebus ecclesiæ aliquid alienare voluerit, si de suo proprio tantum ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstuliſſe, tunc demum illum stare licebit. Ita tamen liberros, quos sacerdotes, presbyteri vel diacones de ecclesia sibi commissa facere voluetint actis ecclesiæ prosequi jubemus. quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reverti servitium.

XXXII. 50.

Ibid. B Irrita erit donatio episcoporum, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ, absque conniventia & subscriptione clericorum.

XXXIII. 56.

7. & sco pre Episcopi vel presbyteri si causa visitandæ ecclesiæ ad alterius ecclesiam venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem consecrandam invitentur.

XXXIV. 12.

Dist. sco. que co. Ut *f* episcopus quolibet loco sedens stare presbyterum non patiatur.

XXXV. 2. C

Dist sco, clei *g*. Ut episcopus in ecclesia, & in consessu presbyterorum, sublimior sedeat. Intra domum vero collegam se presbyterorum esse cognoscat.

XXXVI. 87.

Dist Pre qui Presbyteri, qui per diœceses ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis, sed a suis; nec per juniorem clericum, sed aut per ipsos, aut per illum qui sacrarium tenet, ante paschæ solennitatem chrisma petant.

XXXVII. 57.

Dist. con. Diaconus ita se presbyteri, ut episcopi ministrum noverit.

XXXVIII. 58.

Ibide. Ut diaconus, præsente presbytero, eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget. D

XXXIX. 50.

Ibid. Ut diaconus quolibet loco, jubente presbytero, sedeat.

XL. 61.

Ibid. Ut diaconus in conventu presbyterorum interrogatus loquatur.

XLI. 60.

Ibid. Ut diaconus tempore oblationis tantum vel lectionis, alba utatur.

XLII. 71.

Clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum. E

XLIII. 70.

Christianum catholicum, qui pro catholica fide, & pro ecclesiastica re, & Christiana religione tribulationes patitur, hono-

1 In MSS. absunt ne duæ voces, *non sine*. Hard. 2 al. *pro facto*.

honore omni a ſacerdotibus honorandum. Etiam & per diaconum ei victus adminiſtretur.

Hunc canonem pervetuſti codices ita habent. Chriſtianum catholicum, qui pro catholica fide tribulationes patitur, omni honore a ſacerdotibus honorandum, etiam in quotidiani victus miniſterio.

XLIV.

Clericus nec comam nutriat, nec * barbam. [1]

Alias, * barbam tondeat: ita in lib. Gemblacenſi. Alias ', barbam radat, additur in libro Ganbenſi S. Bavonis, titulo: Statuta eccleſiæ antiqua. Pleraque autem exemplaria non habent, Radat, vel tondeat: ut ſit ſenſus, clerico nec comam nec barbam nutriendam. *Crabbus.*

XLV. 26.

Clericus profeſſionem ſuam [a] & in habitu & in inceſſu probet; & [b] nec veſtibus nec calceamentis decorem quærat.

XLVI. 27.

Clericus cum extraneis mulieribus non habitet.

XLVII. 28.

Clericus per plateas & andronas, niſi certa & maxima officii ſui neceſſitate, non ambulet.

XLVIII. 34.

Clericus, qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio ſuo degradetur.

XLIX. 35.

Clericus, qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate vigiliis deeſt, ſtipendiis privetur.

L.

Clericum inter tentationes ob officio ſuo declinantem, vel negligentius agentem, ab officio ſuo removendum.

LI. 79.

Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus * *i* artificio victum quærat.

LII. 29.

Clericus victum & veſtimentum ſibi artificiolo vel agricultura, abſque officii ſui [c] detrimento, paret.

LIII. 45.

Omnes clerici, qui aut operandum [d] [2] validiores ſunt, & artificiola & literas diſcant.

LIV. 42.

Clericus invidens fratrum profectibus, donec in vitio eſt, non promoveatur.

LV. 17.

Ut epiſcopus accuſatores fratrum excommunicet. Et ſi emendaverint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad clerum.

LVI. 43.

Clericus, qui adulationibus & prodi-

tionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

LVII. 44.

Clericus maledicus, maxime in ſacerdotibus, cogatur ad poſtulandum veniam. Si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium abſque ſatisfactione revocetur. Ibid. cler. maled.

LVIII. 46.

Ejus qui frequenter litigat, & ad [3] cauſandum facilis eſt, teſtimonium nemo abſque [a] grandi [4] examine recipiant. a examinatione.

LIX. 48.

Diſcordantes clericos epiſcopus vel ratione, vel poteſtate ad concordiam trahat; inobedientes ſynodus * per audientiam damnet. Diſt. 90. diſcordantes. * audaciam.

LX. 73.

Clericum ſcurrilem, & verbis turpibus jocularem, ab officio retrahendum. Diſt. 46. clericum Scur.

LXI. 70.

Clericum per creaturas jurantem, acerrime objurgandum. Si perſtiterit in vitio, excommunicandum. 24. q. 1. Clericum per creat.

LXII. 75.

Clericum inter epulas cantantem, ſupradictæ ſententiæ ſeveritate coercendum. Ibid.

LXIII. 76.

Clericum, qui tempore [b] jejunii abſque inevitabili neceſſitate jejunium rumpit, minorem habendum. b indicti.

LXIV. 77.

k Qui dominico die ſtudioſe jejunat, non credatur catholicus. 26. quæſt. 7. Sacerdos pœniten.

LXV. 78.

Paſchæ ſolennitas uno die & tempore celebranda. De conſec. diſt. 3. Paſchæ. ſol.

LXVI. 88.

Clericus, qui epiſcopi circa ſe diſtrictionem injuſtam putat, recurrat ad ſynodum. 11. q. 3. Cler. qui,

LXVII. 55.

Seditionarios numquam ordinandos clericos, ſicut nec uſurarios, nec injuriarum ſuarum ultores. Diſt. 46. Seditionarios.

LXVIII. 84.

Ex pœnitentibus (quamvis ſit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam epiſcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem. Si autem ſciens epiſcopus ordinaverit talem, etiam ab epiſcopatus ſui ordinandi dumtaxat poteſtate privetur. Diſt. 50. Ex pœnitentibus.

LXIX. 85.

Simili ſententiæ ſubjacebit epiſcopus, ſi ſciens ordinaverit clericum eum qui viduam aut repudiatam uxorem habuit, aut ſecundam.

LXX.

---

1 Vide canonem III. Concilii Barcin. anni 540. unde deſcriptus iſte poteſt videri. Vide & Cyprianum lib. de Lapſis, & Tertullianum lib. de ſpect. cap. 23. &c. *Harduinus.* 2 MS. Sorien. & alii, *invalidi.* Gratianus, *validi.* Harduinus. 3 *accuſandum*, MS. *Harduinus.* 4 al. *gravi.*

LXX. 80. A

24. qu. 3. Clericus hæreticorum

Clericus hæreticorum & schismaticorum tam convivia, quam sodalitates evitet æqualiter.

LXXI. 81.

a conciliadiaboli appellanda.

Conventicula hæreticorum non ecclesia, sed [a] conciliabula appellantur.

LXXII. 82.

Cum hæreticis nec orandum, nec psalendum.

LXXIII. 40.

11. q. 3. Qui communicaverit.

Qui communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, sive clericus, sive laicus, excommunicetur. B

LXXIV. 18.

26. q. 7. Sacerdos pœnitentiam.

Ut sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione, pœnitentiæ leges injungat.

LXXV. 19.

Ut negligentiores pœnitentes tardius recipiantur.

LXXVI. 20.

26. qu. 6. Is qui in infirmitate.

Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, C & accipiat pœnitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia. Si supervixerit, admoneatur a supradictis testibus petitioni suæ satisfactum; & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit probaverit.

LXXVII.

Ibidem.

Pœnitentes qui in infirmitate sunt, viaticum accipiant.

LXXVIII. 21.

Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum eucharistiæ acceperint, *m* non se credant absolutos sine manus impositione, si super vixerint. D

LXXIX. 22.

26. q. 7. Sacerdos pœnitentiam.

Pœnitentes, qui attente leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

LXXX. 65.

Ibidem.

Omni tempore jejunii, manus pœnitentibus a sacerdotibus imponatur. E

LXXXI. 67.

* *for.* efferant

Mortuos pœnitentes ecclesiæ * afferant & sepeliant.

LXXXII. 66.

Pœnitentes etiam diebus remissionis genua flectant.

LXXXIII. 32.

Pauperes & senes ecclesiæ, plus ceteris honorandi sunt.

LXXXIV. 16.

n Ut episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei sive gentilem, sive hæreticum, sive Judæum, usque ad missam catechumenorum. [1]

LXXXV. 23.

[2] Baptizandi nomen suum dent, & diu abstinentia vini & carnium, ac *o* manus impositione [3] crebra examinati baptismum percipiant.

LXXXVI. 24.

Neophiti aliquamdiu a lautioribus epulis & spectaculis & [4] conjugibus abstineant.

LXXXVII. 30.

Catholicus qui causam suam sive justam sive injustam ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur.

LXXXVIII. 33.

Qui die solenni, prætermisso solenni ecclesiæ conventu, ad spectacula vadit, excommunicetur.

LXXXIX. 83.

Auguriis vel incantationibus servientem, a conventu ecclesiæ separandum. Similiter & superstitionibus Judaicis vel feriis inhærentem.

XC. 62.

Omni die exorcistæ energumenis manus imponant.

XCI. 63.

Pavimenta domorum Dei energumeni verrant.

XCII. 64.

Energumenis, in domo Dei assidentibus, victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

XCIII. 49.

q Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in *p* gazophylazio recipiantur. [5]

XCIV. 69.

Eorum qui pauperes opprimunt, dona a sacerdotibus refutanda.

XCV. 88.

Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

XCVI. 52.

Quærendum in judicio, cujus sit conversationis & fidei is qui accusat, & is qui accusatur.

XCVII. 39.

* Qui religiosis fœminis præponendus est, ab episcopo loci probetur.

XCVIII.

---

1 Hoc capitulum Burchardus lib. 3. cap. 38. tribuit Concilio apud Valentias habito cap. 16. *Harduinus.*
2 Vide Concilium Matisc. II. canone 3. anni 585. *Harduinus.* 3 *crebro*. MS. Hard. 4 *conjugalibus*. *MS. Harduinus.* 5 Est hic canon IV. Toletani XI. Concilii anni 675. *Hard.*

XCVIII. 38. A

Laicus præsentibus clericis, nisi ipsis jubentibus, docere non audeat.

XCIX. 37.

Mulier, quamvis docta & sancta viros in conventu docere non præsumat.

C. 41.

r Mulier baptizare non præsumat.

CI. 36.

Viduæ adolescentes, quæ corpore debiles sunt, sumptu ecclesiæ, cujus viduæ sunt sustententur.

CII. 68.

Ad reatum episcopi pertinet, vel pres- B byteri qui parochiæ præest, si sustentandæ vitæ præsentis causa, adolescentiores viduæ vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subjiciantur.

CIII. 102.

Viduæ, quæ stipendio ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, ut & meritis & orationibus suis ecclesiam adjuvent.

CIV. 103.

Sicut bonum est castitatis præmium, ita & majori observantia & præceptione custodiendum est. Ut si quæ viduæ C quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate a viro relictæ, se devoverunt domino, & veste laicali abjecta, sub testimonio episcopi & ecclesiæ religioso habitu apparuerint, postea vero ad nuptias sæculares transierunt, secundum apostolum, *damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam domino voverunt, irritam facere* * *ausæ sunt*. Tales ergo personæ [1] sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in convivio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ con- D juges reatu sunt viris suis obnoxiæ, quanto magis viduæ, quæ [2] religiositatem mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, si devotionem, quam Deo [3] sponte, non coactæ, obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, atque ad * secundas nuptias transitum fecerint? Quæ & si violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac postea delectatione carnis atque libidinis, permanere in conjugio, raptori vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ tenebuntur obnoxiæ. De E talibus ait apostolus: *Dum luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

Ex vetusto codice ms. Urgellensi canonem cv. Vir Clariss. Stephanus Baluzius nuper edidit, qui subscriptionibus episcoporum præponitur, bis veris. (a)

CV.

De contemptoribus ecclesiæ revera invenitur ex Christianis fieri schismaticos, plerumque irrationabiles; quibus ex his, dum ut catholici ædificant, illi ut hæretici destruere insistunt: & alii ecclesias Domini fideli devotione ac compunctione promptissima subornare, alli de his seditionum institutione decrescl. De his recte loquitur per Spiritum prophetia: *Benedicti qui ædificant te in æternum, & maledicti sunt qui destruunt muros tuos, vel certe qui subvertunt habitationes tuas, vel* B *nunc conati sunt minui sancta tua. Tu autem domus Dei, lætare cum filiis justorum.* Et ab hac institutione Domini placuit omnibus Patribus per provinciam Carthaginis consistentibus, ut si quis clericus, vel laicus, se elevaverit contra ecclesiam Dei, seditionum seminans schismata & non ad culmen caritatis ejus conaverit attendi; sed fundamenta ejus volens subrui, quæ est stabilitas omnium Christianorum: si clericus fuerit, cadat de proprio gradu: si laicus, segregatus ab ecclesia Dei quam sprevit, & a conventu totius Christianæ religionis, a sancta communione maneat exclusus.

Aurelius episcopus Carthaginensis ecclesiæ subscripsi.

Donatianus Talabricensis primæ sedis, subscripsi.

Augustinus Hipponæ Regiensis, subscripsi.

Similiter omnes episcopi subscripserunt.

Capitulum quod subjungitur, *tnquit Crabbus*, scriptum erat in quodam vetusto codice sancti Bavonis, cui præ- D scriptus fuerat talis titulus: *Statuta ecclesiæ antiqua*, in quo quidem codice etiam præscripta capitula Carthaginensis concilii habebantur.

Falsus accusator deprehensus, absque ecclesia fiat, donec pœnitendo emendetur.

Notæ Severini Binii.

a Concilium Carthaginense.) Gildone tyranno, qui Occasio concilii. Africam turbabat, sublato, cunctisque jam pacatis, copioso episcoporum numero ad sacra comitia Carthagine celebranda, facultas concessa fuit. In his summa Acta concilii. diligentia de ecclesiastica disciplina in integrum restituenda laborarunt. Primo ea quæ episcopos, deinde quæ inferioris ordinis clericos concernunt, consilio saluberrimo instituerunt, vel potius restituerunt: adeo ut hoc concilium ecclesiasticæ disciplinæ ad pristinam consuetudinem revocatæ, quasi promptuarium semper meritoque apud posteros habitum fuerit. Centum & quatuor canones edidit; horum pauci contra novas Ori- Canones quot genistarum hæreses emergentes, noviter constituti fue- editi nn in runt: potissima pars disciplinam ecclesiasticam antiqui- hoc concilio. tus traditam, receptam & observatam, Africanis moribus paulisper laxatam, in pristinam consuetudinem revocat. In titulo can. 17. dist. 93. apud Anselmum ad-

1 al. *sint a Christ. communione alienæ.* 2 al. *quæ Deo relig. voverunt.* 3 al. *spontaneæ.*

(a) Cum iste canon in unico MS. Cod. Urgellensi repertus sit, certo definiri non potest ab ipso collectionis hujusce authore huc accessisse; adeoque ex subscriptionibus illi subjectis omnes superiores canones ab aliquo Carthaginensi singulari Concilio processisse evinci non potest. Ballerini ubi supra.

ditum fuisse reperitur, quod Zosimus papa huic per vicarios intersuerit. Verum acta concilii Carthaginensis sexti huic sententiæ omnino repugnant. Nam cap. 2. & 3. ejusdem concilii constat, quod Zosimus papa Faustinum Potentinæ ecclesiæ episcopum, Philippum & Asellum legatos miserit. Cum itaque inter hanc & illam sextam, viginti circiter annorum intervallum sit, Zosimus vero in sede pontificia biennio non sederit, nequaquam id quod apud Anselmum in titulo prædicti canonis superadditum est, sustineri potest. Hæc ex Baronio anno 398. num. 67. Item ex notis prædicti canonis.

An Zosimus papa huic per legatos interfuerit.

b Nomine & temporis ordine quartum.) Si, quod diximus in notis concilii Carthaginensis II. idipsum Theodosio XI. & Valentiniano juniore coss. anno nimirum Christi 424. habitum fuerit; quæ de ordine Carthaginensium conciliorum constituimus nequaquam fallere possunt.

Hoc concilium Carthaginense quorum sit.

c Æra 436.) A qua si triginta octo annos sustuleris, manent trecenti nonaginta octo anni: in quem consulatus 4. Honorii & Eutychiani coincidit. Verissima itaque est computatio Baronii asserentis, hanc synodum celebratam esse anno Christi 398. Arcadii & Honorii imperatorum quarto, Anastasii primo. Prædictis consulibus hoc concilium coactum fuisse, ipsa acta synodalia in principio manifeste indicant. Mense Novembri, adeoque post illud quod appellatur Carthaginense V. hanc synodum celebratam fuisse, eorumdem actorum initium testatur. Ita enim exordiuntur: *Augusto Honorio IV. & Eutychiano consulibus, sexto Idus Novembris*, &c. Cum igitur synodus Carthaginensis quinta nomine, iisdem consulibus in Majo jam ante vere congregata fuerit, dubium esse nequit, hanc illa temporis ordine posteriorem, atque adeo illam tertio, hanc quarto temporis ordine celebratam esse.

Tempus concilii celebrati.

d Episcopus ordinandus antea examinetur.) Origenistarum, Cœlestii, aliorumque hæreticorum novæ aut falsæ resuscitatæ hæreses huic constitutioni, qua episcopi recens ordinandi prævio examine fidem profiteri jubentur, causam dederunt; ideo quod qui ad alios docendos deliguntur, probatæ spectatæque scientiæ esse deberent. Hunc pristinum morem a Clemente octavo in ecclesia restitutum esse, eosque qui ordinandi sunt episcopi, una cum aliquot delectis ad hoc cardinalibus, adhibitis simul qui in urbe sunt, doctissimis theologis, & canonici juris consultissimis, diligenti atque improviso examine probari, atque ita nunc non nisi bene diserto ad episcopatum aditum patere, scribit Baronius anno 398. numero 69.

Cap. 1. Episcopi ordinandi prævio examine fidem profiteri jubentur.

e Sponsus & sponsa.) Quod inquit apost. 1. ad Corinth. cap. 7. *Cui vult nubat, tantum in domino*: hoc idem hac sanctione constituitur: In domino enim nubere nihil aliud est, quam secundum leges & ritus ecclesiæ ab ipsis apostolis traditos matrimonium contrahere. Ritus ab apostolis instituti, ab universa ecclesia recepti, hi sunt potissimi: 1. ut contrahatur in præsentia sacerdotis. *Decet vero*, inquit Ignatius epist. 11. ad Polycarpum, *ut & ducentes uxores, & nubentes, cum episcopi arbitrio conjungantur; ut nuptiæ juxta præceptum domini, non autem ob concupiscentiam coiisse videantur.* 2. Ut per sacerdotes in ecclesia proclamentur. 3. Ut in confœderatione matrimonii sacrificium missæ offeratur. 4. Ut a paranymphis ad ecclesiam ducantur. 5. Ut contrahentes matrimonium eucharistiam percipiant, eorumdemque manus interventu osculi & velationis, conjungantur. De quibus post Evaristum in epistola sua, hæc Tertullianus ad uxorem libro 2. in fine. *Unde sufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod ecclesia conciliat, & confirmat oblatio* (Missæ sacrificium) *& obsignatum angeli* (id est sacerdotes) *renunciant.* Item de veland. virg. capite 11. in fine: *Ad desponsationem velantur; quia & corpore & spiritu masculo mixtæ sunt, per osculum & dexteras, per quæ primum resignarunt pudorem spiritu*, &c. Quo autem loco a Christianis occultæ nuptiæ haberentur, idem Tertull. lib. de pudicit. declarat his verbis: *Penes nos occultæ quoque conjunctiones, id est, non prius apud ecclesiam professæ, juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.* Ex his videas non esse novum, quod a S. Trid. concil. sess. 24. de reformat. cap. 1. est nuper potius restitutum, quam institutum, ut nec sine explorato per parochum partium consensu, nec clandestine, sed in facie ecclesiæ sacra nuptiarum fœdera contrahantur. Vide Baron. tom. 1. anno 57. num. 47. 48. 49. & 50.

Can. 13. In domino nubere, quid sit. Ritus in contrahendo matrimonio observandi.

f Episcopus stare presbyterum non patiatur.) In Romana ecclesia, teste Hieron. epist. 58. ad Evagrium, receptum fuit, ut coram episcopis diaconi stent, presbyteri sedeant. Verba Hieronymi hæc sunt: *Ceterum etiam in ecclesia Romæ presbyteri sedent, & stant diaconi. Licet paulatim increbescentibus vitiis inter presbyteros absente episcopo sedere diaconum viderim.* Itaque Romanæ ecclesiæ consuetudini convenientissime statutum fuit hac sanctione, ne episcopus presbyterum apud se stare patiatur. Quod can. 1. concil. Romani II. sub Silvestro celebrati, presbyteri cum diaconis a tergo sedentium episcoporum stetisse narrantur, id modestiæ causa, ista dumtaxat vice contigisse, diximus supra in notis ejusdem capituli. Vide Baronium anno 324. numero 125.

Can. 34. Presbyter stare præsente episcopo prohibetur. Diluitur objectio.

g Episcopus collegam se presbyterorum esse cognoscat.) Africani episcopi omnes ministerii sui consortes, quantumvis hierarchio ecclesiastico ordine superiores aut inferiores essent, collegas appellare consueverunt. Cyprianus epist. 4. ad clerum Romanum, Fabianum pontificem collegam nominat. Concilii Africani can. 20. 22. & 31. Primates Africanæ ecclesiæ, episcopos sibi subjectos collegas appellant. Unde quod hic constituitur, sublimiori episcoporum potestati hierarchicæ nihil præjudicat. Vide quæ hac de re ex Baronii annalibus an. 58. n. 3. & seqq item anno 253. n. 27. diximus in notis can. 1. apost. & epist. 2. Anacleti.

h Clericum inter tentationes officio suo incubantem, &c. Jugis illa Africanæ ecclesiæ persecutio, Donatistis auctoribus concitata, qua plures catholici ab iisdem gravissima paterentur, hisce canonibus occasionem dedisse videtur.

Clericus nec comam nutriat, nec barbam.) Quædam exemplaria habent additamentum hoc, *sed radant, vel tondeant.* Nutriendam non esse communi codicum omnium lectioni concordat. Hic canon cum quibusdam aliis sequentibus a sancta synodo editus esse videtur, propter Euchaitarum & Massalianorum hæreticorum sectarios. Hi enim manibus operandum esse negantes, intonsi prolixam comam ac barbam alebant. Muliebrem comam circumferentes vagari consuevisse, testatur Epiphanius hæresi 80. S. Augustin. de opere monach. cap. 31. eos facere depingens, inter alia hæc scribit: *Et hoc quo pertinet quæso, tam aperte contra præcepta apostoli comari? an ita vacandum est, ut nec tonsores operentur? An quia evangelicas volucres imitari se dicunt, quasi depilari timent, ne volare non possint?* Ex his satis evidenter convinci potest, S. August. numreliquosque Africanæ ecclesiæ non tantum clericos, sed etiam monachos prolixam barbam gestare non consuevisse. Nam in Africana ecclesia monachismus in clerum tunc adscitus erat, nomenque cum clericis commune habebat, ut ex l. 32. cod. de episc. & clericis probat Baron. anno 398. n. 74. De modo & causis tonsuræ clericalis, vide quæ diximus supra in notis epist. Aniceti. Ex Baronii annalibus an. 58. n. 22. usque ad 142.

i Artificio victum quærat.) Massaliani in Africa hoc tempore docebant, non licere religiosis operari, & pro victu laborare; sed debere eos in Dei providentia confidere, & ex alienis laboribus vivere. Ita Epiph. hæresi 80. August. lib. 2. retract. cap. 21. Quod dogma cum exemplo & doctrinæ apostolorum omnino repugnet, ad errorem illum verbo & opere refellendum, conveniente constitutum fuit, ut ad imitationem apostolorum victum & vestitum labore manuum suarum sibi acquirerent. De causa editæ sanctionis hæc August. *Cum apud Carthaginem monasteria cœpissent, alii se suis manibus transigebant obtemperantes apostolo: alii vero ita ex oblationibus religiosorum vivere volebant, ut nihil operantes, unde necessaria vel haberent vel supplerent, se potius implere præceptum evangelicum existimarent, atque imitarentur, ubi dominus ait Matth. 16. Respicite volatilia cœli & lilia agri. Unde etiam inter laicos inferioris propositi, sed tamen studio ferventes, existere cœperant tumultuosa certamina, quibus ecclesia turbaretur, aliis hoc, aliis aliud defendentibus. Huc accedebat: quod criniti erant quidam eorum, qui operandum non esse dicebant. Unde contentiones hinc reprehendentium, inde quasi pugnantium partium studiis augebantur. Propter hoc venerabilis senex Aurelius, ecclesiæ ipsius civitatis episcopus, ut hinc aliquid describerem, jussit, & feci.* Paulum apostolum opificio manuum suarum, cum locus & tempus id permitteret, sibi victum quæsivisse, constat act. 18. & 20. 1. ad Corinth. cap. 4. & 9. 1. ad Thessal. cap. 2. Item ad Thessal. c. 3. Ceteros apostolos quandoque pro commoditate loci ac temporis opificia exercuisse, aliosque ad eadem exercenda admonuisse, testatur Clemens lib. 2. Const. capite 67. his verbis: *Qui in ecclesia juvenes estis, curate in omnibus rebus necessariis sedulo ministrare, cum omni sanctitate operi vestro vacare; ut omni tempore & vobis & egentibus suppeditare possitis, nec ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo evangelii, subsidivas operas non negligimus: alii enim ex nobis piscatores sunt, alii scenarum artifices, alii agricolæ; nec unquam otiosi sumus.* Huc spectare videtur, quod ait Ignatius epistola septima ad Tarsenses: *Nemo inter vos otiosus sit.* Justinus martyr de vita Christiana: *Pudor*, inquit, *ille in vitio est, ut vereamur, si ipsi manibus nostris opus fecerimus, ne quis nos miseros & auxilio destitutos suspicetur.* Epiphanius hæresi 80. hæc in eamdem sententiam: *Ex ipsis Dei sacerdotibus quidam una cum prædicatione verbi imitantes sanctum ipsorum post Deum in Chri-*

Chriſto patrem, Paulum, inquam, ſanctum apoſtolum, etiam ipſi pro viribus, tametſi non omnes, attamen plures propriis manibus operarentur, qualemcumque tandem juxta proportionem dignitati & eccleſiaſticæ curæ aſſiduitati convenientem repererit artem: quo cum verbo & prædicatione conſcientia ipſa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, ſibi ipſi ſuppeditat, fratribuſque ac indigentibus impertit miniſterii fructum, ex primitiis inquam & oblationibus, & ex manuum labore partis, &c. *Quamquam ipſi ad hoc non cogantur, neque deputati ſint, ſed juſtitiæ labores & operationem eccleſiaſticam habeant, & ſecundum juſtitiam alantur; verum propter excellentem voluntatis promptitudinem ipſi hoc faciant.* Hæc Epiphanius. Hæc eadem illo commentariolo, quem contra vagos ac deſides monachos, opera manuum prætermittentes, ſcripſit, & de opere monachorum inſcripſit S. Auguſtinus. Unde clericis & monachis opera & exercitia manuum non tantum non interdicta, ſed etiam ad fugandum otium & carnis tentationes, ad vitam, ſi aliter non poſſit, ſuſtentandam, aliiſve quibuſdam caſibus imperata fuerunt. De quibus vide Bellarm. lib. 2. de clericis cap. 41. & 42. Baronium an. 52. n. 15. 16. &c. an. 398. n. 70.

k Qui dominico die.) Vide notas can. 65. apoſt.

l Qui communicaverit cum excommunicato.) Vide quæ notavimus ad can. apoſt.

m Non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione.) Sententia canonis hæc eſt. Qui ob vitæ periculum privatim a ſacerdotibus abſolvuntur, nondum completa actione publicæ pœnitentiæ, ii ſi ſupervixerint, reſtituantur ad ordinem pœnitentium, & cum illis manus impoſitionem ſuis temporibus percipiant: & niſi id fecerint, non exiſtiment ſe abſolutos a vinculo excommunicationis, vel a pœna temporali, quæ ipſis a ſacerdote præſcripta fuerit. Hos a culpa abſolutos fuiſſe dubitari non poteſt, cum viaticum euchariſtiæ perceperint, quod eccleſia numquam diſtribuere ſolet, niſi illis dumtaxat, quos a culpa lethali liberos eſſe credit. Unde per manus impoſitionem patres concilii hoc & ſequente canone 80. accipiunt illam actionem pœnitentiæ, qua pœnitentibus frequenter reconciliativa manus imponebatur, quæque olim inter alios publicæ pœnitentiæ ritus in eccleſia frequentata fuit. Vide Bellarm. libro primo de pœnit. cap. 15. Item notas ep. Melchia. verbo *manus impoſitio.*

n Ut epiſcopus, &c.) Hoc canone confirmantur ea, quæ ſupra in notis concilii Ancyrani diximus de catechumenis uſque ad prædicationem evangelii incluſive in eccleſiam admiſſis, poſtea vero excluſis, dum miſſa fidelium & publicæ orationes incipiebantur. Unde factum, quod ſanctus Auguſtinus ad populum concionatus, pro diverſa audientium conditione hæc monens ſuos aptare conſueverat: interdum Manichæos, Arianos & Donatiſtas: interdum gentiles, ſæpe etiam Judæos exagitaverit. Quod ad dubiorum quorumdam locorum ſancti Auguſtini interpretationem, notatu dignum eſſe putavi.

o Ac manus impoſitione.) Intellige de manus impoſitione ceremoniali ad baptiſmum, quæ ad quamdam catechumeni ſanctificationem in baptiſmo adhiberi ſolet. De qua S. Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 26. hæc: *Catechumenos ſecundum modum ſuum per ſignum Chriſti & orationem, manus impoſitione ſanctificari.* Vide quæ diximus ſupra in notis epiſt. Melch. verb. *manus impoſitio.*

p In gazophylacio.) Quid ſit gazophylacium, diximus ſupra in notis can. 4. apoſt.

q Oblationes defunctorum aut negant.) Cum ut ſupra diximus in notis concil. Carthag. 3. comeſſationes iſtas in eccleſiis, in ſepulcris ſanctorum martyrum, & in memoriis defunctorum cum quodam abuſu exhiberi ſolitas, ex Auguſtini conſilio, ut patet ex ejus epiſt. 64. Aurelius Carthaginenſis epiſcopus ſuſtuliſſet, & ut oblationibus piis conſuleretur animabus defunctorum, oblationes quæ ad ſepulcra ferebantur, in pauperes erogari juſſiſſet; atque ex eo accidiſſet, ut populus ab omni frequentatione piorum officiorum pro defunctis ceſſaret; ad præſtandas oblationes, quæ ſtatim pro defunctis in pauperes erogaretur, hac lege eccleſiaſtica populum compellere, patres hujus concilii neceſſarium ac religioſum eſſe judicarunt. Unde manifeſtum eſt, quam injuſte atque impie recentiores hæretici calumnientur, qui oblationes a populo pro defunctorum animabus præſtandas, a majoribus ob lucrum clericorum eccleſiis miniſtrantium excogitatas eſſe tradunt. Vide Baron. an. 391. n. 43.

r Mulier baptizare non præſumat.) Intellige ſacerdotibus aut clericis præſentibus, ut patet can. præced. vel etiam extra caſum neceſſitatis, ut citant & exponunt hunc canonem Petrus Lombardus 4. lib. ſent. diſt. 6. Gratianus can. mulier. diſt. 4. de conſecrat. Sicut enim apoſt. Paulus 1. ad Corinth. cap. 14. & 1. Timoth. cap. 2. prohibet, ne mulieres extra caſum neceſſitatis loquantur & doceant, in caſu neceſſitatis autem docere & loqui permittit; ita patres hujus concilii permittentes mulieres in caſu neceſſitatis baptizare, ne extra caſum neceſſitatis, aliiſve clericis præſentibus, id facere præſumant, recte prohibent. Ita Bellarm. libro primo de baptiſmo, capite ſeptimo. Cum itaque mulieribus extra caſum neceſſitatis baptizandi poteſtas hac conſtitutione patrum ſit interdicta, opimo jure id quod concil. Florentino definitum eſt, contra Calvinum etiam hinc inferimus, non clericis dumtaxat, ſed etiam laicis: non viris tantum, ſed etiam fœminis conceſſum eſſe, ut in caſu neceſſitatis citra ſolennitates ab eccleſia præſcriptas, baptiſmatis ſacramentum licite & valide adminiſtrare poſſint. Vide Thom. 3. p. q. 67. art. 4. ad 1. Suarez ibidem.

VARIÆ LECT. FRONTONIS DUCÆI SOCIETATIS JESU.

B Can. 1. *non ſuæ dilectationi.*) *Non ſuæ dignationi, nec ſuis motibus.*

Can. 5. *Cum aqua & mantile.*) *Cum aqua & aquamanile.*

Can. 22. *ſine concilio clericorum.*) *Sine concilio presbyterorum ſuorum clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & teſtimonium.* utitur tamen eadem voce Can. 32. *abſque conniventia & ſubſcriptione clericorum.*

Can. 27. *utilitas eccleſiæ fiendum.*) *Utilitas eccleſiæ poposcerit.* M. S. omittit barbarum illud, *fiendum.*

Can. 32. *donatio epiſcoporum.*) *Donatio epiſcopi, &c. abſque conniventia & ſubſcriptione clericorum, vel comprovincialium epiſcoporum.*

Can. 43. *honorandum. Etiam & per.*) *honorandum etiam quotidiani victus miniſterio.*

Can. 44. *nec comam nutriat.*) *Nec comam nutriat, nec barbam radat.*

Can. 45. *& nec veſtibus.*) *Et ideo nec veſtibus.*

C Can. 47. *plateas & andronas.*) *plateas aut andronas.*

Can. 98. *niſi ipſis jubentibus.*) *Niſi ipſis provocantibus.*

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR. AD CAN. LXLVIII. CONC. CARTH. IV.

QUO canon iſte enucleatius illuſtretur, duo maxime in memoriam redigenda, quæ ex uſu & conſuetudine antiquæ eccleſiæ gerebantur: quorum primum erat complures canones reperiri, quibus ſacerdotes monebantur, numquam ut pœnitentibus, qui tempore pœnitentiæ morte opprimerentur, abſolutionem non impertirent, tametſi non eam, ad eum quem ſibi propoſuerunt exitum protuliſſent; ea tamen conditione, ut cum priſtinam valetudinem recuperaverint, ſeque e morbo recrearint, illico intermiſſam pœnitentiam reperant, in eoque gradu, in quo eos vis gravitaſque morbi afflixerat, conſiſtant: Alterum eſt eccleſiam ipſam ægre admodum eo perductam, ut pœnitentibus, cum abeundum illis eſſet e vita, euchariſtiam ipſam ſumendam exhiberet: cum tamen æque ſe propenſam ac proclivem ad abſolutionem communicandam demonſtraret. Concilio namque Nicæno & 2. Carthagin. ſacerdotes prohibentur euchariſtiam pœnitentibus, qui dum pœnitentia exercentur, ex hac vita exeunt, condonare, ejuſque rei perficiendæ facultatem ad epiſcopum revocant, ea conditione, ut perdiligenter pœnitentis vitam, atque facta, quamdiu in pœnirentia fuerat, explorarent, & expenderent; Ita natura comparatum erat, ut qui pœnitentes extra fines, terminoſque regionis illius, quæ epiſcopi ſubjecta poteſtati imperioque non eſſet, extremum vitæ ſpiritum effunderent, hujus gratiæ beneficio carere cogerentur: cauſæ rationeſque hujus diſciplinæ alibi commemorantur.

In illo igitur canone agitur de pœnitentibus, qui non modo peccatorum ſuorum veniam antequam præſtitutæ pœnitentiæ tempus percurriſſent, atque adeo tertium gradum attigiſſent, obtinuerant: verum etiam, qui hoc uno ſingulari epiſcopi beneficio affecti euchariſtiam ſumpſerant: qui morbo poſt recreati revelatique gravate adducebantur, ut pœnitentiam proſequerentur: & ad tertium gradum reverterentur: qui probro ſibi futurum ducerent, atque etiam laborioſum, ut quotidie ſe ad terram poſternerent, palamque intuente populo ac frequenti concurſu illas manuum impoſitiones ſubirent. Viſum eſt igitur patribus in eo concilio, ut pœnitentes, ſacro etiam pabulo refecti ac recuperata priſtina valetudine, non declinandas ſibi eſſe putent manus illas in tertio gradu impoſitiones.

Atque hic canon aliquanto aliquid amplius complectitur, quam ceteri canones, qui ea de re diſputant, &

quod æquum eſt definiunt ; ſtatuunt quippe , ut poſtquam abſolutionis viaticum eſſent adepti pœnitentes , ad eumdem ſibi gradum revertendum arbitrarentur , in quo morbi gravitato vexari cœpiſſent, non autem quod facto opus eſſet, decreverant , ſi una cum abſolutione ad ſacram euchariſtiam acceſſiſſent ; quod hoc canone abunde explicatum & declaratum . Rationes pœnitentium qui pœnitentiam accepta euchariſtia reſumere nollent , non erunt , ni fallor , injucundæ . Primum exemplum catechumenorum ad eam rem maximum pondus habere poterat : non enim deſunt canones , qui, ſi forte , aut ex improviſo , quis catechumenus tempore myſteriorum in templum ingrediatur , euchariſtiæque , & ſacrificii aliquam hauriat notionem , vel catechumenatus nondum abſoluto tempore , ablui poſſe eum confirmant , & aſſeverant : quod non eſſet dubitandum , quin a Deo ad tantum bonum , beneficiumque accipiendum vocaretur , cum ei liber ad ſanctuarium aditus patuiſſet , ſacramenta illa , aliaque ab oculis catechumenorum remota myſteria aſpexiſſet : quanto magis pœnitentes qui non ſolum euchariſtiam viderant , ſed ſumpſerant , pœnitentiæ moleſtiis levari deberent . Ad hæc non eſt diſſitendum euchariſtiam fuiſſe pœnitentiæ quaſi , ac catechumenatus finem , omniaq; pœnarum , ac ceremoniarum genera , quæ alio atque alio gradu ſuſcipiebantur , non niſi eo ſpectaſſe , ut quam Chriſtiani dignitſimi euchariſtia redderentur . Id enim niſi ſibi propoſuiſſent , non quartus illi pœnitentiæ gradus conſtitutus eſſet ; pœnitenteſque tertio gradu exacto , cum reliquo grege fidelium conſociati conjunctique ſublato quovis diſcrimine vixiſſent . Par ergo videbatur , ut qui pœnitentes euchariſtia potiri primum cœpiſſent , ii pœnitentiam repetere non amplius cogerentur : ſed ea dimiſſa conquieſcerent , cum id tandem eſſent adepti cujus cauſa pœnitentiam ſubiiſſent .

Canonem iſtum de impoſitione manuum explicandum eſſe , quam tertii gradus pœnitentes quotidie ſuſcipiebant , dubitandum non eſt : quia non de illa impoſitione manuum , qua dabatur pœnitentia intelligi poteſt , cum ea ſemper initio ingreſſus ad pœnitentiam daretur : ii autem de quibus in illo canone agitur , eam ſuſcepiſſe dicantur , pœnitenteſque nominentur : neque vero de duplici manuum impoſitione tractatur , per quam duplex reconciliatio maxima & minor concederetur , cum quo tempore morbis vexarentur , utramque recepiſſent : quandoquidem euchariſtia ſe paverant , quæ pœnitentibus non porrigebatur , niſi ante reconciliati altario , & myſteriis , ut vocant , abſolutique fuiſſent : quater autem impoſitio manuum eſt facta in omni pœnitentia : quare non niſi tertii gradus pœnitentiæ manus impoſitio relinquitur ; quæ ſumi poſſit ad iſtius canonis interpretationem , cum aliæ tres non in ejus explicationem cadere aut quadrare poſſint ,

Viaticum euchariſtiæ , quia aliud viaticum erat , quod pœnitentibus in ipſo mortis articulo dari ſoleret , atque id abſolutio , vel ſimplex reconciliatio dicebatur : quo viatico , ubi convaluerunt , accepto , dubio procul illis erat ad eum pœnitentiæ gradum remigrandum , in quo ante morbum reſederant ; quare hoc canone addiderunt patres , *euchariſtiæ* , hoc eſt etiam ſi euchariſtiæ viaticum (de alio enim non erat dubium) acceperint .

Non ſe credant abſolutos , hæc non ita explicanda *non ſe putent recepiſſe abſolutionem a peccatis* , vere enim eam erant adepti , quandoquidem euchariſtiam ſumpſerant : ſed ita id interpretor , non ſe putent ſuæ pœnitentiæ ſatisfeciſſe , non ſe putent Deo ſatisfeciſſe , & peccatis debitas pœnas expunxiſſe : quamvis ab iis ſe abſolutos , & ad ſacram acceſſiſſe menſam clamitent . Ad tertium enim pœnitentiæ gradum reſilire atque redire oportet eos , ut manuum impoſitionibus purgentur : ſatisfactionem debitam exſolvant , & expleant ; iiſdem aſperitatibus forti animo exhauriendis perficiendiſque , quæ in tertio gradu præſcribebantur , gratos ſe charoſque Deo præbeant , omnemque peccati labem , quam contraxerant , eluant .

Ad Canon. LXXX. ejusdem Concilii.

PERSPICUUM eſt in eo canone de pœnitentibus tertii gradus ſermonem inſtitui , deque impoſitione manuum , quæ eorum gratia in ſolenni & publico miſſæ ſacrificio parabatur : non autem de aliis pœnitentibus , aut aliis manuum impoſitionibus , quarum beneficio , aut abſolutio , aut major reconciliatio , aut pœnitentia denique tribueretur : quia alio quodam canone videre eſt pœnitentium ordinarias ac uſitatas reconciliationes circa paſchales , non autem jejuniorum dies conſtitutas . Pœnitentiam quoque nemo potuit dubitare , quovis tempore , quotidieque ſuſcipi poſſe : noxaſque ſuas confitentibus , adeoque ſibi eam concedi poſtulantibus , quodvis tempus fuiſſe obviam . Sed quia olim apud majores noſtros in more atque inſtituto poſitum fuit , toto illo tempore , quod interjectum erat , inter catechumenorum miſſam , & fidelium , pœnitentibus tertii gradus manus imponere , eorumque cauſa , aut gratia , certas precationum formulas concipere , diebuſque jejuniorum integrorum , nullum omnino miſſæ ſacrificium inſtituere : veriſimile eſt ideo aliquos pœnitentibus manum non admoviſſe , quod illa temporis ordiniſque ratio , quæ illam manuum impoſitionem poſtulabat , omiſſo illis diebus miſſæ ſacrificio , non occurreret ; Vel forſan (id affirmare non auſim) quod catechumeni & pœnitentes primi & ſecundi gradus , diebus illis jejuniorum , quæ integra dicebantur , eccleſiam non adirent , cum nulla catechumenorum miſſa diceretur . Idcirco non compertum erat , utrum tertii gradus pœnitentes iis abſentibus , adeſſe cogerentur ; quod fieri jubet canon .

Omni tempore jejunii , quia erant ſemijejunia & jejunia integra : jejuniorum dies pleni : quidam non pleni , quales eſſent ſtationum dies : in his nulla erat dubitandi ratio , quin manus imponerentur pœnitentibus , & purgarentur , quod in illis jejuniis , quæ non ad noctem uſque proferebantur , miſſa fieret , paulo antequam jejunium terminaretur . Et ita ordo qui ſervandus erat , tempuſque imponendi manus tertii gradus pœnitentibus , non mutabatur , nec cuiquam ea res incerta erat , aut dubia , ſed ſi quæ dubitatio fuit , ea ad dies jejuniorum integros revocabatur , quod in iis nulla miſſæ celebrandæ mentio eſſet .

Ad Canon. LXXXII. ejusdem Concilii.

DIES *remiſſionis* , feſti dies ſunt , & dominicæ omnes , quinquagintaque illi dies a paſchate ad pentecoſtes , ita dicti , vocatique quod publicæ lætitiæ addicti eſſent , partim ut memoria reſurrectionis domini noſtri celebraretur & repeteretur , partim ut debito cultu ac religione proſequerentur diem illum , quo ſacro ſe euchariſtiæ participes fuiſſe lætabundi geſtirent . Jam vero ita pii cum eſſent , religione ſe ea obſtringi putabant , ut communem illam publicamque lætitiam , non dicam imminuerent , aut infringerent : ſed nec iiſdem diebus , quod ita ferret conſuetudo , ſolerent abſtinere a cibis , ſeu jejunare , Deo genibus nixi ſupplicare , aut ullum mœroris , aut aſperitatis ſignum edere . Propterea Tertullianus libro de corona militis , immunes vocat , *Eadem immunitate a die paſchæ in pentecoſtem uſque gaudemus* : & ſanctus Hilarius hymno illo , qui ejus eſſe dicitur , quique die pentecoſtes decantari conſuevit , *Quo lege ſit remiſſio* . Concilium Nicænum can. 20. eidem rei conſentit : hujus vero gaudii publici & lætitiæ geſtientis , quæ omnium animos occupavit ; luculentum teſtimonium affert Tertullianus , cum ait , paganos , id de Chriſtianis judicaſſe ac confirmaſſe ab iis divinos honores eſſe ſoli decretos , ac perſolutos , quod diebus dominicis Chriſtianos omnem luctum mœroremque poſuiſſe dicerent , incredibilique lætitia perfuſos viderent . *Æque ſi diem ſolis lætitiæ indulgemus , alta longe a ratione , quam religione ſolis* .

In eo igitur canone decernitur , ut pœnitentes diebus feſtis non aliter orent quam in aliis , & quamvis fideles ſtantes iiſdem orent diebus , eos tamen genibus flexis orare oportere ; quod tempus pœnitentiæ traducendum eſſet cum continentia , & non interrupta corporis animique afflictatione , neque pari immunitate æquum eſſe gaudere , qua fideles qui illis diebus omnem triſtitiam remitterent . Reliquum illud eſt , dubitationem , aut admirationem cuiquam moveri poſſe , quid cauſæ ſit , cur ſupplicii , aut pœnæ nomine conſtitueretur olim in veteri eccleſia , preces fundere projectis ad terram genibus cum Deo ſupplicarent , cum debitus ſupremo illi numini cultus & honos , qui a creatura expectandus ſit , aut decernendus , non alius major eſſe poſſit , quam aliquem genibus nixum orare . Tamen id memoriæ proditum eſt , cum eccleſia *in attonito eſſet* ; ita loquitur Tertullianus , aut turbulentiſſimæ quædam perſecutionum tempeſtates , ac turbines eccleſiam conquaſſarent , aut vero etiam duriſſimo illo tempore Dei ipſius benevolentiam gratiamque concillare cuperent Chriſtiani , portentumque aliquod , aut miraculum a Deo extorquere , ut puta in ſumma & formidanda ſiccitate pluviam : quod in exercitu caſtriſque imperatoris Antonini contigit , cum milites ſitl prope confecti enectique in Germania extinguerentur : memoriæ inquam proditum ac conſignatum monimentis hiſtoriarum , Chriſtianos in genua procumbentes , Deum Optimum Maximum exoraſſe , ut quem ſibi animo propoſuerant , precum ac ſupplicationum ſortirentur exitum . Tertullianus ad Scapulam , *quando non geniculationibus ac jejunationibus noſtris ſiccitates ſunt depulſæ* , atque hæc eſt ratio , cur cum dare ſe hilaritati Chriſtiani vellent , geniculationes omitterent , quibus tamen utebantur cum a ſe pœnas repoſcerent ,

OB-

Observatio P. Antonii Pagi ad an. Chr. 398. n. 18.

Concilium Carthaginense, vulgo *Quartum* appellatum, habitum *Honorio Augusto. IV. & Eutychiano Coss. sexto Idus Novembris*, ideoque hoc anno, ut inter omnes convenit, nisi quod Baronius illud *Quintum* appellat, & Justellus, ac plerique cum eo Protestantes suppositicium censent; quod nullibi apud antiquiores Latinos, nec ab Auctore concilii vulgo Africani, nec a Ferrando, nec a Dionysio, nec ab iis, qui Codicem canonum Ecclesiæ Africanæ in Græcum transtulere: ulla sit mentio de canonibus centum & quatuor, qui eidem adscribuntur. Verum illud esse genuinum, ostendunt Marca in Dissert. de Veter. Collect. Canonum, Perronius in Responsione ad Regem Angliæ cap. 48. & Schelstratius in Dissert. III. de Ecclesia Africana cap. 8. ubi plerosque ex ejus canonibus explicat. Existimo autem cum Perronio istos omnes canones in hoc concilio statutos non esse, sed aliquos in aliis Conciliis Carthaginensibus conditos huic attributos. Canone enim primo habetur, in examine Episcopi ab eo exigendam Professionem contrariam hæresibus tunc vigentibus, & ab eo inter alia petendum, *Si in Baptismo omnia peccata, id est tam illud originale contractum, quam illa, quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur*: quod contra hæresim Pelagianam constitutum esse, nemo dubitare potest. Et tamen Pelagius non nisi anno CCCCXII. damnatus reperitur, nec in Africam venit ante annum CCCCXI. Schelstratius quidem laudatus arbitratur, librum a Cœlestio Pelagii discipulo conscriptum contra peccatum originale mitti potuisse hoc tempore in Africam; sed re maturius discussa, non video Cœlestii librum, de quo infra, ita hoc tempore innotescere potuisse, ut hujus decreti occasio fuerit, eo magis quod hujus postea statuti sequentia Carthaginensia Concilia non meminerint.

[a] CONCILIUM CARTHAGINENSE,

[b] Nomine quintum [1], ordine temporis vero III. [c] ab episcopis septuaginta tribus, [d] circa tempora Anastasii Papæ, [e] post consulatum Cæsarii & Attici, sexto Kalendas Junii habitum [f] (æra 438.) Estque provinciale. (*a*)

Probatum a Leone IV. d. 20. Cap. de libellis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De clericis ad testimonium non pulsandis.*
II. *De clericis pro crimine suo damnatis, ut a quolibet non defensentur.*
III. *De sacerdotibus & Levitis, ut ab uxoribus se contineant.*
IV. *De rebus ecclesiæ sine concilio metropolitani episcopi non alienandis.*
V. *Ut nullus episcopus relicta cathedra, in diœcesi resideat.*
VI. *De his qui nullo testimonio se baptizatos noverunt, ut baptizentur. Similiter de consecratione ecclesiarum faciendum est.*
VII. *De tempore paschali seu concilii.*
VIII. *De intercessoribus, ne cathedram morientis episcopi diu retineant, sed infra annum sacerdotem provideant.*
IX. *De defensore ecclesiarum a principe postulando.*
X. *Ut episcopi ad diem concilii occurrant.*
XI. *Ut lapsis sacerdotibus manus, sicut laicis, non imponatur.*
XII. *De clericis excommunicatis, quamdiu eis asserere liceat innocentiam suam.*
XIII. *De clericis vel monachis ab alio episcopo ordinatis.*
XIV. *De basilicis quæ sine martyrum reliquiis dedicatæ sunt.*
XV. *De idololatris destruendis.*

zarii & ici.

POST consulatum [a] [2] placuit, ut die sexta Kalendarum Junii Carthagine in secretario basilicæ Restitutæ subter inserta statuerentur. Cum Aurelius episcopus una cum 10. episcopis suis consedisset, adstantibus diaconibus, constituta sunt hæc, quæ in sequenti concilio definita sunt.

CAPITULA.

I.

In principio statuendum est, ut si qui forte in ecclesia quamlibet causam jure apostolico ecclesiis imposito agere voluerit, & fortasse decisio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum in judicium ad testimonium devocari eum, qui cognitor vel præsens fuit; & nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur. 2. q. 6. Statutum est, ut qui in.

II.

Et illud statuendum, ut si quis cujuslibet honoris clericus, judicio episcoporum pro quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum, sive ab ecclesiis quibus præfuit, sive a quolibet homine defensari, interposita pœna damni, pecuniæ atque honoris, [3] quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipimus. 21. q. 5. Si quis cujuslibet bono.

III.

1 Seu, VI. *sub Aurelio*, uti appellatur a Bonifacio Carthaginiensi Episcopo, in Concilio anni 525. Concilium sub Aurelio V. complectitur Canones, qui sunt in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ a LVII. cum præfatione; quæ ei canoni præmittitur, usque ad LXV. inclusive. Concilium vero VI. sub Aurelio Carthagine habitum eodem anno, totius Africæ plenarium fuit: cujus fuerit & illa præfatio, quæ canoni LXVI. præmittitur ejusdem codicis Africani, & canones ipsi a LXVI. ad LXXXV. cum reliquis qui sunt hic adjecti, & inserti. *Hard.*

2 MS. Scorial. addit, *Flavii Stiliconis v. c. die* XVII. *Kal. Julias*. Harduinus.

3 Id. MS. *quod nec.....præcipiant*. Hard.

(*a*) Concilium istud ex Carthaginensibus variis conciliis coaluit: nota enim postconsulatus, *dies VI. Kal. Junii* forte ad aliquod ignotum concilium pertinet Canon I. & II. est Canon 59. & 62. qui in Codice Africano tribuuntur Concilio Carthaginensi an. 401. diei XVI. Kal. Julias. Cæteri vero XIII. sunt ex Concilio eiusdem anni Idibus Septembris habiti, de quo vide Concilium Africanum sub Bonifacio: ex quo fit ut Concilium hujus anni 398. vel nullum sit, vel si extat nulli canones supersint, & forte in hac præfatione, in qua nomen Consulis deest, supplendum ita sit: *P. C. Fl. Stiliconis XVI. Kal. Julias*; id est an. 401.

III.

Afric. c. 37. Cod. can. c. 25. supra. Dist. 84 Cum de quorumdam. Dist. 32. Placuit epiſcopis, presbyt diac. * priora vel priorum.

Præterea cum de quorumdam clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur, placuit epiſcopos & presbyteros & diaconos, *g* ſecundum * propria ſtatuta, etiam ab uxoribus continere. Quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.

IV.

Cod. can. c. 26. supra 17. q. 4. Nullus res eccleſiæ.

[1] Placuit etiam, ut rem eccleſiæ nemo vendat. Quod ſi aliqua neceſſitas cogit, hanc inſinuandam eſſe primati provinciæ ipſius, ut cum ſtatuto numero epiſcoporum, utrum faciendum ſit, arbitretur. Quod ſi tanta urget neceſſitas eccleſiæ, ut non poſſit ante primatem conſulere, ſaltem * poſt factum [2] curioſitatem habeat & vicinis epiſcopis hoc ante indicare, & ad concilium referre eat ſuæ eccleſiæ neceſſitates. Quod ſi non fecerit, reus * concilii venditor teneatur. [3]

* vicinos teſtes convocet epiſcopos, curans &;

* Deo & concilio venditor.

V.

Conc. Afr. c. 38. 7. q. 1. Placuit ut nemini Cod. Can. cap. 71.

Placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre, vel in re propria diutius quam oportet, conſtitutum, curam vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

VI.

Conc. Afr. c. 39. De conſecr. diſt. 4. Placuit de infantibus. Cod. Can. cap. 72.

Placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem idonei de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque ullo ſcrupulo eos eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum fratres noſtri conſuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt. [4] Similiter & de eccleſiis (quoties ſuper earum conſecratione hæſitatur) agendum eſt, id eſt, ut ſine ulla trepidatione conſecrentur.

VII.

Conc. Afr. c. 40. De conſecr. diſt. 3 Placuit ut dies venerabilis. Cod. Can. cap. 73.

Placuit, ut dies venerabilis paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur; dies vero concilii, [5] undecimo Kalendarum Novembris ſervetur: & ſcribendum ad ſingularum quarumcumque provinciarum primates, ut quando apud ſe concilium congregant, iſtum diem non impediant.

VIII.

Conc. c. 4 7. q. ſtitu ut ni Cod. cap.

Item conſtitutum eſt, ut nulli interceſſori licitum ſit cathedram, cui interceſſor datus eſt, quibuslibet populorum ſtudiis vel ſeditionibus retinere, ſed dare operam, ut intra annum eiſdem epiſcopum provideat. Quod ſi neglexerit, anno exempto, interventor alius tribuatur.

IX.

Conc. c. 42 23. q. imper busur Cod. cap.

Ab imperatoribus univerſis viſum eſt poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione [6] fatigatur eccleſia, *b* ut defenſores eis adverſus potentias divitum cum epiſcoporum proviſione delegentur.

X.

Conc. c. 43. Dist. 1 coit, tieſcu Cod. C cap. 7

Item placuit, ut quotieſcumque congregandum eſt concilium, epiſcopi qui neque [7] ætate, neque ægritudine, neque alia graviori neceſſitate, impediuntur, competenter occurrant, primatibuſque ſuarum quarumcumque provinciarum intimetur, ut de univerſis epiſcopis vel duæ, vel tres fiant turmæ, ac de ſingulis viciſſim, quotquot electi fuerint, ad diem concilii inſtantiſſime occurrant. Quod ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas in * tractatoria ſubſcribant: vel ſi poſt adventum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, * ab eccleſiæ communione debere eſſe contemptos.

* tractatoria

* Eccle commu debere contem

XI.

Dist. 50 firmanc eſt. C Can. ca

Item confirmatum eſt, ut ſi quando presbyteri vel diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe fuerit removeri, non eis manus, tamquam pœnitentibus, vel tamquam fidelibus laicis, imponatur, neque unquam permittendum, ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur.

XII.

Cod. can cap. 79 Conc. A 46 22. Rurſus ſtitutum

[8] Rurſus conſtitutum, eſt ut quoties clericis convictis & confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundiæ parcitur, vel propter eccleſia opprobrium, aut inſolentem inſultationem hæreticorum atque gentilium, ſi forte cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſtea penitus audiatur.

XIII.

1 Boniſacius Carthag. anno 525. *ex Conc.* VI. *ſub Aurelio*, ut cetera fere omnia capitula quæ ſequuntur. *Hard.*
2 *curet hoc ſtatim agere, vel vicinis*. MS. *Hard.*
3 MS. addit, *honore amiſſo*. Hard. 4 Iſti verſus tres ultimi deſunt in MS. *Hard.* 5 *decimo*, MS. Hard.
6 *Agitatur*, MS. Hard. 7 In MS. deeſt, *ætate*. Hard. 8 Boniſacius Carth. loco citato. Citat hunc canonem Auguſtinus in *Epiſt.* 236.

XIII.

Item placuit, ut si quis de alterius monasterio receptum, vel ad clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterii constituere; episcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione sejunctus, sue tantum plebis communione contentus sit: & ille neque clericus, neque præpositus perseveret.

XIV.

Item placuit, ut altaria quæ passim per agros aut vias, tamquam memoriæ martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab episcopis, qui eiidem locis præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione devincti teneatur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ reliquiæ sint, aut ubi origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubique constituuntur altaria, omnimode reprobentur.

XV.

Item placuit, ab imperatoribus glorioſissimis peti, *i* ut reliquiæ idololatriæ non solum in simulacris, sed in quibuscumque locis, vel lucis, vel arboribus omnimode deleantur. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginis, supra comprehensis in nostro concilio statutis subscripsi. Similiter septuaginta duo episcopi subscripserunt.

Græco-latina editio horum canonum in codice canonum ecclesiæ Africanæ extat supra ante concilium Hipponense a pag. 1300. & sequentibus uno ac non interrupto tenore excuso.

Notæ Severini Binii.

a Concilium Carthaginense.) Celebratum est ad disciplinam Africanæ ecclesiæ restaurandam, & mores ejusdem corruptos reformandos; ut singulorum canonum titulus intuenti patet.

b Nomine quintum, &c.) Concilium Carthaginense nomine secundum, vere inter omnia alia postremum esse, adeoque post illam synodum sub consulatu Cæsarii & Attici Carthagine habitam, hanc tertio ordine celebratam fuisse, temporis ratio utrobique superaddita demonstrat. Utraque quidem habita est anno eodem, sed diversis mensibus. Illa mense Novembri, hæc sexto Kalendas Junii. Ne concilia apud auctores hoc nomine & ordine antiquo allegata lectori confusionem afferant, nomen ordinemque antiquum retinere voluimus, satis fore judicantes, si collectoris errorem in notis ostenderimus.

c Ab episcopis 73.) Non septuaginta tantum, sed septuaginta tres episcopos concilio interfuisse & subscripsisse, infra canone ultimo patet.

d Circa tempora Anastasii.) Anno pontificatus Anastasii primo, qui est Arcadii & Honorii imperatorum, quartus, & Christi nati 398. Annus enim ille, qui post consulatum Cæsarii & Attici inscribitur, cum prædictis temporibus coincidit. Baron. anno 398. — Quo anno Christi, pontificis & imperatoris.

e Post consulatum Cæsarii & Attici.) Hæc ex scripto codice addidit Baron. ann. 398. num. 33. & merito: ante enim quam Honorius imperator edictum de reliquiis idololatriæ tollendis promulgasset, hanc synodum celebratam fuisse constat. Nam ad petitionem legatorum, quos inter alias causas patres concilii ad imperatorem ablegaverunt, de reliquiis idololatriæ extirpandis, edictum imperatoris extorserunt. — Legati de extirpanda idololatria edictum impetrant.

f Æra 438.) Sicut aliis plerisque in locis, ita hic etiam mendosus numerus æræ trigesimæ octavæ inhæret. Nam si triginta octo, quibus æra computatio chronologiam nati Christi excedit, ab ea demas, remanebunt anni 400. Unde sequeretur hanc synodum anno 400. habitam fuisse, quam 398. celebratam esse, ex præcedentibus patet. — Numerus æræ mendosus.

g Secundum propria statuta.) Id est, secundum legem in prioribus Carthaginensibus conciliis conditam. Quædam alia lectio melior habet: *Secundum priora statuta.* Græci hæc verba male intelligentes verterunt κατὰ τὰς ἐθίσας ὅρους. Hac translatione nostri temporis hæretici cœlibatum clericorum impugnant, quasi hujus canonis auctoritate clerici ab uxoribus in ordine tantum vicis suæ abstinere deberent, reliquis vero temporibus iisdem maritali consortio cohabitare liceret. Quam inepte, nemo non videt. Siquidem præter hoc, quod major sit auctoritas Latinæ editionis, quam Græcæ translationis, prædicta verba exponi possent, *secundum propriam regulas ac leges*, ὅρος enim non tantum significat terminum, sed etiam regulam ac præceptum. Hoc concilio omnem usum uxorum sacris hominibus prohiberi, ex sancto Augustino lib. 2. de adulterinis coniugiis, qui huic concilio interfuit, liquidissime patet. Vide Bellarm. lib. 1. de clericis, cap. 21. &c. — Can. 3. — Clericis usus uxorum interdicitur.

h Ut defensores.) Defensores pauperum ad petitionem patrum hac synodo congregatorum, rescripto imperatorum in Africa aliisve ecclesiis constitutos fuisse, eosque in posterum perseverasse, Possidius in vita sancti Augustini cap. 12. sanctus Gregorius per multas epistolas testantur. Baronius anno 398. num. 23. — Can. 9. Defensores pauperum.

i Ut reliquiæ idololatriæ, &c.) Hic canon a patribus hujus concilii editus fuit hac occasione. Gentiles ut cultores idolorum suorum in officio continerent, ex divinis oraculis & responsis acceptis jactitabant fore, ut in fine anni 365. a passione Christi, qui est nati salvatoris 398. Christiana religio plane extirparetur, finemque ultimum acciperet. Qua de re hæc August. lib. 18. de civ. c. ult. *Cum enim viderent* (gentiles) *nec tot tantisque persecutionibus eam* (Christianam religionem) *potuisse consumi, sed hic potius mira incrementa sumpsisse, excogitaverunt nescio quos versus Græcos, tamquam consulenti cuidam divino oraculo effusos, ubi Christum quidem ab hujus tamquam sacrilegii crimine faciunt innocentem, Petrum autem maleficia fecisse subjungunt, ut coleretur Christi nomen per annos trecentos sexaginta quinque; deinde completo memorato numero annorum, sine mora sumeret finem.* Ut ergo vanitas & stultitia ethnicorum, falsitas oraculorum gentilium toti mundo innotesceret, atque adeo ipsi radicitus evellerentur, qui Christianam religionem extinctam exoptabant, per deputatam ad comitatum legationem petiverunt, reliquias idololatriæ extirpari. Arcanius & Honorius peritionem æquam esse judicantes, promulgatis edictis per orientem & occidentem, Manlio Theodoro consule, anno nimirum Christi 399. omnes idololatriæ reliquias sustulerunt, simulacra fregerunt, sacrificia gentilium prohibuerunt, eorumque templa fundi tus everterunt: verum cum clarissima ædificia omnino eversa, urbibus immensam deformitatem adderent, posterioribus edictis rescripsere, ut omni gentilitate sublata publicorum operum ornamenta servarentur. Vide Baronium an. 399. n. 18. 20. & 21. Item an. 399. n. 54. & sequentibus. — Can. 15. Quis & quantus terminus Christianæ religionis a falso oraculo præscriptus. — Arcadius & Honorius imper idololatriam radicitus evelli jubent.

Observatio P. Antonii Pagi ad an. Ch. 398. num. 13.

Baronius existimavit, Concilium Carthaginense, *quintum* vulgo appellatum, *post Consulatum Cæsarii & Attici*, hoc sc. anno, *die VI. kalend. Junii* celebratum esse, quia il in quodam codice MS. se legisse dicit. Præterea hanc Synodum inter Carthaginenses, quæ Canones edidere, non *quintam*, sed *tertiam* dici debere contendit. Verum Justellus in Præfatione ad Codicem Canonum Africanæ Ecclesiæ observat, hanc Synodum *post Consulatum Fl. Stiliconis*, anno sc. CCCCI. coactam esse, indicare Collectionem MS. Isidori Mercatoris, in qua legitur; *Post Consulatum Fl. Stiliconis, XVI. kalend. Julias.* Deinde præterquam quod Baronii sen-

ſententia mutat ordinem Conciliorum Carthaginenſium, quomodo an. CCCCI. celebrari potuit Concilium Carthaginenſe *quintum* VI. Kal. Junii, aut XVI. Kal. Julii, cum Codex Canonum Africanorum *XVI. Kal. Jul. poſt Conſulatum Stiliconis*, refera aliud Concilium inferius memorandum? Quare ex codicum varietate colligendum, inquit Schelſtratius in Diſſert. III. de Eccleſia Africana cap. 9. Conſulatum addititium eſſe; eumque anno CCCC. nullum aliud Africanum Concilium celebratum reperiatur, A huic anno Concilium Carthaginenſe *quintum* aſſignat, & hoc pacto omnes difficultates ſuperat, quæ moveri poſſunt tam circa ordinem Conciliorum Africæ, quam circa reſcripta Imperatorum de abolendis idololatriæ reliquiis. Legenda quæ de hoc Concilio habent Marca in Diſſert. de Veter. Collect. Can. cap. 8. & Gothofredus in Commentario leg. 17. Cod. Theod. *de Paganis*, nobis enim nihil hactenus occurrit, quo Concilii Carthaginenſis *quinti* epocha certo definiri poſſit.

ANNO CHRISTI 399.

[a] ALEXANDRINA SYNODUS SUB ANASTASIO.

In qua Origeniſtæ damnantur.

Cauſa concilii. Melaniæ in Chriſtianos exules bene. voleutia.

a Alexandrina.) Cauſam habiti concilii exponam a primo initio. Melania Romanarum nobiliſſima, quæ tempore perſecutionis Valentis quinque millia monachorum occultarat, triduoque panibus ſuis ſuſtentaverat, relegatos magno fidei ardore proſecuta eſt, ut de ſuis facultatibus iiſdem vitæ ſubſidia miniſtraret. Quibus ab exilio revocatis, ipſa monaſterium Hieroſolymis ſibi conſtruxit, in quo præter 50. virgines ſecum habitantes, 27. annis ſanctos & peregrinos epiſcopos, monachos & virgines ex voto ſuſcepit & fovit. Qua occaſione accidit, ut ipſa cum Rufino a cœco, ſed erudito & magni nominis viro, Didymo Alexandrino, operum Origenis nimio admiratore, erroribus ejuſdem Origenis imbuti fuerint, ejuſque Periarchon, (verum multarum hæreſeon promptuarium) tamquam magnum theſaurum non modo ipſi reciperent, verumetiam toto terrarum orbe vulgari deſiderarent. Poſt 25. igitur annos abſentiæ, in Ægypto & Palæſtina exactos, magna ſanctitatis fama, Romam revertentes, particulamque crucis ſecum afferentes, Origenis errores, magna fraude vulgatis Periarchon libris circumtectos, Romanæ eccleſiæ obtrudere moliuntur. Sed fraudem Melaniæ fœminæ Deus per fœminam Marcellam detexit. Detecta fraude, ipſum Periarchon ſua opera in Latinum converſum eſſe, ſeque cum Origene ſentire negarunt: & ut ſe catholicos eſſe ſimularent, communicatorias literas a Siricio pontifice impetrarunt, & ab urbe viciſſim receſſerunt. Interim Pammachius & Oceanus viri clariſſimi atque doctiſſimi multa improbantes in eo libro Periarchon, quem Latine verſum & quaſi emendatum Romæ Melania & Rufinus vulgaverant, Hieronymum Hieroſolymis agentem per ep. 64. rogant, ut Periarchon Origenis Latine integre edat, auctoris etiam errores ſimul & interpretis in eo notet. Quod cum vir ſanctus doctiſſime præſtitiſſet, opus a ſe abſolutum anno Chriſti 399. ad eoſdem Romam miſit præfatione appoſita, qua omnes qui in eo libro ſunt errores Origenis, omnibus manifeſtos redderet, ac dolum pariter prioris interpretis aperiret, demum etiam a ſuſpicione hæreſeos Origeniſtarum, quam per laudes Rufini interpretis incurriſſe potuerat, ſeſe expurgaret. Hac occaſione, Rufini, & Melaniæ ſectatores in S. Hieronymum commoti, turbaſque ac rumores excitantes, Theophilo Alexandrinæ ſedis epiſcopo cauſam dederunt, ut indicta ſynodo Alexandriæ celebranda, errores Origenis cognoſcerentur. Anno itaque Chriſti 399. qui eſt Anaſtaſii 2. Arcadii & Honorii 5. hac occaſione in unum Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopi convenientes, Origenem ejuſque ſectatores condemnant, atque ſynodicam epiſtolam ad Anaſtaſium Romanum pontificem, Conſtantinopolitanum, Epiphanium Cypri, alioſve epiſcopos ac monachos tranſmiſerunt. Interea Theophilus per ſe ſuoſque legatos, Origenis ſectatores ex Ægypto & Palæſtina expulit. Expulſi Conſtantinopolim ad Chryſoſtomum profecti, ibidem de injuriis ſibi velut hominibus catholicis & innocentibus a Theophilo illatis conqueſti fuerunt, ejuſque auxilium imploraverunt: ille benigne exceptos communione tantum peregrina, id eſt orationis, non ſacramentorum, dignatus, reconciliandi eos Theophilo negotium ſuſcepit. Epiphanius Conſtantinopolim ſecutus, a Chryſoſtomo eos damnari & expelli volebat. Chryſoſtomus contra, qui ſe calumniam paſſos eſſe dicebant, & ſpeciem pietatis præ ſe ferebant, abſque ſynodo damnare & expellere non audebat. Qua ex cauſa Epiphanius Chryſoſtomo infenſus, communionem ejus vitavit. Hæc Sozomenus, Socrates & Palladius Origeniſtarum fautores prolixe. Hieron. ep. 67. 73. 78. Baron. anno 399. num. 36. & ſequentibus. Errores Origenis qui fuerint, Hier. apol. 1. adverſus Rufinum inſinuat his verbis: *Quæ cum legiſſem, contuliſſemque cum Græco, illico animadverti, quæ Origenes de Patre, Filio, & Spiritu ſancto impie dixerat, & quæ Romanæ aures ferre non poterant, in meliorem partem ab interprete commutata: cetera autem dogmata de angelorum ruina, de animarum lapſu, de reſurrectionis præſtigiis, de mundo vel mundis Epicuri, de reſtitutione omnium in æqualem ſtatum, & multo his deteriora, quæ longum eſſet retexere, vel ita vertiſſe, ut in Græco invenerat; vel de commentariolis Didymi, qui Origenis apertiſſimus propugnator eſt, exaggerata & firmiora poſuiſſe, ut qui in Trinitate catholicum legerat, in aliis hæreticum non curaret.* Plura in eamdem rem exhibebit Severus cognomento Sulpitius dial. 1. num. 3. *Proſpero curſu ſeptimo die Alexandriam pervenimus ubi fœda inter epiſcopos, atque monachos certamina gerebantur ex ea occaſione, quia congregati in unum ſæpius ſacerdotes frequentibus decreviſſe ſynodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet*, &c. quæ lector per otium conſulet.

Melania cum ſociis, Origenis hæreſim Romanæ eccleſiæ obtrudit.

Hieronymus Periarchon Origenis tranſtulit.

Frag-

Fragmenta epistolæ synodicæ istius Concilii nobis conservavit Imperator Justinianus in epistola scripta ad Menam Archiepiscopum Constantinopolitanum, quæ edita est post Concilium V. in tomis Conciliorum. Sic igitur habent hæc fragmenta. Ex Baluzii nova collect.

Ἐκ τῆς ἐκτεθείσης ὑπὸ τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκόπων συνοδικῆς ἐπιστολῆς κατὰ τῆς Ὠριγενίους δογμάτων. A

Ex expositione synodicæ epistolæ Episcoporum Ægypti atque Alexandriæ adversus Origenis doctrinam.

Οὗτος τοίνυν ὁ προκείμενος Ὠριγένης, καθάπερ τὸ τῆς ἐρημώσεως βδέλυγμα ἐν μέσῳ τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας γεγένηται. καὶ πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῆς κανονικῆς τε καὶ μιᾶς χειρὸς ἀληθινῆς, εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου φιλόν τε καὶ μόνον. καθάπερ καὶ τὸ τῆς ἀποστολῆς εἶχεν ὁ κλέπτης καὶ προδότης Ἰούδας. ἀρξάμενος γὰρ αὐτοῦ βλασφήμους ὁμιλίας ὁμιλεῖν, ὁ κατ' ἐκεῖνο μακαρίτης Ἡράκλας ὁ ἐπίσκοπος, ὡς ἀροτὴρ καὶ ἀμπελουργὸς φιλαλήθης τῆς τῆς ἐκκλησίας χωρίου τυγχάνων, ἐκ B μέσου τοῦ καλοῦ σίτου τὸν ἀζήτιλον, ὡς τοῦ πονηροῦ ζιζανίου ὄντα ἀληθῶς. καὶ μετ' ὀλίγα. ἐκπεσὼν ἦν οὗτος ἐπὶ τὴν γῆν ὡρανόθεν ὡς ἀστραπή, καθάπερ ὁ τούτου πατὴρ ὁ διάβολος, θυμοῦ πονηροῦ καὶ δεινοῦ κατὰ τῆς ἀληθείας, ἐπὶ τὴν καλαμβρίαν Παλαιστίνην χώραν ἔπλευσε· καὶ καθίσας ἐν τῇ Καισαρέων μητροπόλει, κἀκεῖθεν τὸ προσωπεῖον ἀποκαλύψας ὅλον ἐξ ὅλης τοῦ καλύμματος, καθάπερ ὁ ἰχθὺς ἡ σηπία παρά τισι καλουμένη, ὅπερ αὐτῷ καθ' ἡδονὴν ἐτύγχανε, σκοτεινόντε καὶ μέλανα βίον ὃν ἐξεμέσας ἐκεῖσε ἐγγράφως ἀπετυπώσατο· καὶ καθάπερ Ἰουδαϊκὸς κάπηλος προχήματι ἀγαθῷ πικρὸν γλυκὺ κατέμιξε. τί γὰρ ὁ κακομήχανος, καὶ μανιώδης λέγει; ἵνα φησὶ πρὸ σώματος ἡ ψυχὴ ἦν ὑράνοις προοῦσα. κἀκεῖσε φησὶν ἁμαρτήσασαν ἐν φυλακῇ κατήγγισε, τετάσθαι ἐν τῷ σώματι κατέπεμψεν, εἰς καθαρισμὸν φησὶ καὶ σωφρονισμὸν τῶν ἐν ὑράνοις αὐτῇ γεγονημένων ἁμαρτημάτων. πρῶτον οὖθεν ἴδιος ὁ ἀσεβέστατος μυθολογεῖ, καὶ μάχεσθαι τῇ ἀληθείᾳ θέλει. καὶ μετ' ὀλίγα· Εἰ δὲ πρόλαβε ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς ὑράνοις, καὶ προημάρτηκεν ἐκεῖσε, καθὼς Ὠριγένης ὁ μανιώδης καὶ θεομάχος ἔφησεν, ἔδει μὴ λέγειν τὸν ἁγιώτατον προφήτην, καὶ πλάσαν πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μᾶλλον· καταγγίζων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, ἢ τάχα καταπέμπων. νῦν δὲ μήτε τοῦτο λέγων, ἀλλὰ πλάσ- D σων ἐν αὐτῷ, δείκνυσι τοῦτον λύκον ὄντα βαρύτατον, ἐνδεδυμένον ἔξωθεν πρὸς ἀπάτην ἀπωλείας τὰ κῶδια. ὡς ὑρανόθεν γὰρ ὁ ἐπίληπτος, καὶ τὰ ἐκεῖσε διατετυπωμένα ἐπισάμενος προφανῶς, ἃ μόνον προῦσαν, ἀλλὰ καὶ προημαρτηκέναι τὴν ψυχὴν λέγει.

HIC ergo de quo agitur Origenes, veluti abominationis desolatio in medio veræ Ecclesiæ extitit, ac Presbyter ordinatus, a canonica, ab una, a vera manu dignitatem Presbyteri nudam ac solam habuit, quemadmodum apostolatus habuit honorem fur ac proditor Judas. Is enim cum cœpisset blasphemas homilias habere, Heraclas beatæ memoriæ tum Episcopus, ut studiosus veritatis ac arator ac vinitor ecclesiastici agri, eum e B medio pulchræ ac lætæ segetis evulsit, quod re vera e malo zizanio esset. *Ac paulo post.* Quare hic e cœlo in terram decidens tamquam fulgur, sicut & ejus pater diabolus, multæ atrocisque iracundiæ contra veritatem spirans, in Palæstinam regionem navigavit; moratusque in Cæsarienſium metropoli, cum personam quam sibi induerat deposuisset, seque aperuisset veluti piscis qui sepia apud quosdam appellatur, significans quod sibi voluptati erat, ac tenebricosum & atrum vitæ venenum evomens, illic scriptis expressit, & sicuti caupo Judaicus, boni specie ac simulatione dulci amarum miscuit. Quid enim iste prave moliens atque insaniens dicit? Erat, C inquit, anima ante corpus, & præexistebat in cœlis; eamque, cum ibi peccasset, in custodiam immersit Deus, id est, in corpus demisit, ad purgationem, inquit, & castigationem admissorum in cœlis criminum. Hinc primum impiissimus protinus fabulatur, veritatemque oppugnare studet. *Ac paulo post*: Si ante fuit anima in cœlis, ibique prius deliquit, ut male sanus Origenes Deoque repugnans dixit, non oportuit dicere sanctissimum Prophetam, *Et figens spiritum hominis in ipso*, sed potius, demergens quasi in utrem spiritum hominis in ipso, vel fortasse, demittens. Jam vero cum hoc non dicat, sed *figens in ipso*, ostendit hunc lupum D gravissimum esse, indutum extrinsecus ovina pelle ad deceptionem perditionis. * Vecors enim e cœlo animam asserit decidisse, ceteraque quæ ibi definivit: quasi aperte sciat, non solum ante fuisse animam, sed etiam ante peccasse.

* Ita Baronius ex cod Ant. Augustini.

Observatio P. Antonii Pagi ad Ann. Chr. 401. n. 2. & seqq.

Anno tantum 401. *Origenistæ*, primum in Oriente, ac postea in Occidente damnati, quod duobus diversis annis factum perperam Baronius existimavit, annis scilicet CCCXCIX. & CCCC., ubi pluribus de utraque damnatione egit. Decepit Baronium ordo inversus Epistolarum Paschalium a *Theophilo* episcopo Alexandrino scriptarum, & ab Hieronymo in linguam Latinam versarum, ut jam notavit Eminentiss. Card. Norisius lib. 1. *Concil. General.* Tom. III. E Historiæ Pelagianæ cap. 2. Cum enim existimaret Baronius, ut videre est anno CCCXCIX. num. LI. & seq. eas eo ordine, quo apud Hieronymum leguntur, datas esse, nec animadverteret, quæ ibi *prima* dicitur, *secundam* fuisse, & ex Epistolis illis duas desiderari, Synodicam nempe & primam Paschalem, & denique Paschales literas anno anteriori a *Theophilo* de more publicatas fuisse, sibi persuasisset, ejus Chronologia in Origeniana historia digerenda, non potuit non esse depravata. Tres itaque Paschales Theophili Epistolæ leguntur Tomo IX. Operum Divi Hieronymi, & in Bibliotheca Patrum; neque plurium quam trium Paschalium meminit Hieronymus, quibus Pascha intimatur currentis

Christi anni, sequentis, & anni CCCCIV. Prioris initium est: *Christum Jesum*, &c. & in ejus fine indicitur futurum Pascha XIX. *mensis Pharmuthi*, id est, die decima quarta Aprilis, in quam hoc anno Pascha incidit. Secunda ab his verbis incipit *Solemnitatis augustæ*, eaque Pascha intimatur celebrandum *die XI. mensis Pharmuthi*, id est, die sexta mensis Aprilis, quo, anno sequenti, Pascha celebratum est. Tertia his verbis inchoatur: *Nunc quoque*, &c. eaque Pascha indicitur *die XXII. Pharmuthi*, seu die XVII. Aprilis, qui character est anni Christi quadringentesimi quarti: Et tamen in vulgatis editionibus prima Theophili epistola his verbis incipit: *Solemnitatis augustæ*, &c. secunda vero istis: *Christum Jesum*, &c. sicque ordo temporum prævertitur, & Pascha quod anno uni assignatur, pertinet ad alium; quod Cyclorum paschalium methodus, ad quam Baronius non respexit, certum & indubitatum reddit.

Cum itaque *Theophilus* Origenis errores in priori sua epistola Paschali currenti anno scripta, recenseat, non dubium, quin is Synodum Alexandrinam adversus Origenistas hoc anno celebrarit. Hinc Prosper in Chronico Imperiali anno VII. Honorii Imper. post Theodosium M. imperantis; ait: *contentio ex doctrina Origenis Synodum apud Alexandriam movit, cujus extitit sententia, ut extra Ecclesiam fieret quicumque supradicti viri Opera probavisset*. Præterea Hieronymus epistolam LXXVIII. ad Pammachium & Marcellam initio anni quadringentesimi secundi scripsit, ut eo anno demonstrabitur, & in ea asserit, *anno præterito* damnatos fuisse Origenistas, ideoque ea damnatio a præsenti anno removeri non potest. Theophilus *Origene* damnato, generalem *ad omnes Catholicos* epistolam dedit, ut testatur Epiphanius in epistola ad Hieronymum tunc scripta, quæ LXXIII. est inter Hieronymianas: ea vero *Epistola generalis* alia esse non potest, quam Synodica, quam Hieronymus in Apologia secunda adversus Ruffinum pag. 358. affirmat, se in Linguam Latinam vertisse: *duas, Synodicam & Paschalem, ejus* (nempe Theophili) *epistolas contra Origenem, illiusque discipulos, & alias adversus Apollinarium & Origenem per hoc ferme biennium interpretatus sum*. Quibus verbis epocha concilii Alexandrini a Baronio anno CCCXCIX. n. XXXVI. & seq. statuta plane evertitur. Cum enim inter omnes conveniat, Hieronymum secundam adversus Ruffinum Apologiam anno sequenti composuisse, manifestum est, tam illam Synodicam, quam priorem Paschalem Theophili anno 401. ab eodem Theophilo promulgatas fuisse; quod & prima ejusdem epistola Paschalis, qua Pascha intimatur celebrandum *nono decimo mensis Pharmuthi*, id est, die XIV. Aprilis, in qua hoc anno Pascha peractum, extra omne dubium ponit; utraque siquidem epistola eodem tempore a Theophilo data, & ad alios Episcopos transmissa; ideoque *biennium*, de quo loquitur Hieronymus, incompletum intelligendum.

Neque audiendus Baronius ibidem, quando dicit, Synodum Alexandrinam anno CCCXCIX. collectam, se inde colligere, *quod ante annum quam prima Paschalis Epistola a Theophilo scriberetur, generalem hanc ex Synodo fuisse scriptam Epistolam, Sanctus Hieronymus Epist. LXXVIII. tradit, scribens ad Pammachium & Marcellam*. Hieronymus enim epistolam illam, ipso etiam Baronio fatente, scripsit anno sequenti, cum qua ad Pammachium & Marcellam misit Epistolam Paschalem Theophili, non primam, ut putat Cardinalis doctissimus, sed secundam, quæ est de Paschate anni quadringentesimi secundi, & in qua sermo fit, non de priori Origenis damnatione a Theophilo facta, sed de eadem anno CCCCII. iterata: quo pacto verum est, generalem Theophili Epistolam scriptam fuisse ex Synodo Alexandrina ante annum quam secunda Paschalis epistola ab eodem Theophilo scriberetur. Secunda enim Theophili Epistola intimatur Pascha celebrandum die sexta Aprilis, & de hac Hieronymus citatus ad Pammachium & Marcellam scribens, ait: *Si quid autem hic minus adversus Origenem dictum est, in præteriti anni Epistola continetur*. Quare cum hæc secunda Epistola Paschalis exarata sit anno sequenti, quo Pascha in diem VI. Aprilis incidit, tam Theophilus quam Hieronymus nomine epistolæ *præteriti anni*, non illam epistolam generalem, sed priorem Epistolam Paschalem præsenti anno datam, intelligunt. Lubet hic referre integrum locum Epistolæ ad Pammachium & Marcellam scriptæ ab Hieronymo, de secunda Epistola Paschali Theophili loquente: *Quam sciatis in quatuor partes esse divisam. In primo credentes hortatur ad Dominicum Pascha celebrandum: in secundo & tertio loco Apollinarium & Origenem jugulat: in quarto, id est, extremo, hæreticos ad pœnitentiam cohortatur. Si quid autem hic minus adversus Origenem dictum est, in præteriti anni Epistola continetur; & hæc quam modo vertimus, brevitati studens, dicere plura non debuit*. Quibus ultimis verbis constat, secundam Epistolam Paschalem Theophili, anno sequenti, quo ab eo data, ab Hieronymo latinitate donatam, & ante illam, Hieronymum priorem Epistolam Paschalem in latinum vertisse, & ad Pammachium & Marcellam transmisisse, alioquin utrumque ad eandem non remitteret, nisi illam jam recepissent.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua Cajumas episcopatum cessit Isaaco Cajumæ Seleuciensi episcopo,

ANNO CCCXCIX. CELEBRATA.

Ex P. Mansi supp. tom. I. pag. 259.

Synodi hujus historiam, & actorum portionem nobis servavit Amrus in vita Isaaci Seleuciæ Archiepiscopi apud Assemanum Biblioth. Oriental. to. III. pag. 364. his verbis. Cum Cajumas (*Seleuciæ & Ctesiphontis episcopus*) rebus divina ope bene compositis, perfecta pace concordiaque frui videret, universos Orientis Metropolitas & episcopos convocavit (*Id factum anno primo Jezdegerdis Persarum Regis, Christi* 399. *vel* 400. *ex Assemano constat*) qui ad ipsum continuo profecti Synodum illo & Marutha medico Episcopo Majapharchinensi præsentibus in ecclesia urbis Modainæ (*Seleuciæ*) celebrarunt: ubi assurgens Cajumas, his verbis Patres est allocutus. *Optime nostis, me hac præfectura & dignitate ob imbecillitatem & peccata mea plane indignum esse, quodque Deo, cui honor & gloria, animam meam dederim, quum neminem, qui Dei causam periculo sui tueri vellet, invenirem, extremamque timerem nominis Christiani in Oriente perniciem, Ecclesiarum itidem excidium, & universæ ecclesiasticæ hierarchiæ ruinam: Nunc vero cum Deus tandem nobis quod expectabamus exhibuerit, geminorum Regum benedictorum* (Arcadii & Jezdegerdis) *& hujus benedicti Episcopi* (Maruthæ) *beneficio atque opera; oro vos, ut me ab ista præfectura amoto, alium, quem Deus, cujus nomini gloria, vobis una simul convenientibus elegerit, constituatis*. Cui Patres in hunc modum obortis lachrymis responderunt. *Quomodo id nobis permissum arbitrabimur, cum tu animam tuam Deo, cujus nomini honor & laus, commiseris, totque ærumnas & incommoda fortiter pertuleris, nosque proinde obligaveris tibi servorum loco in posterum fore?* Attamen cum ille porro instaret, compulsi sunt demum prædictum Isaacum, ipsi in eadem Patriarchali dignitate successorem, juxta ordinem creare in Modaina, adjecta conditione, ut in morem pueri seniori benedicto Cajumæ obsequeretur, neve quippiam ipso inconsulto decerneret.

CON-

CONCILIUM [1] AFRICANUM I.

SUB ANASTASIO.

Extat infra ſub nomine Concilii Africani his verbis.

POST conſulatum glorioſiſſimi imperatoris Honorii Auguſti IV. & Eutychiani V. conſulum, quinto Kalendas Majas, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. In hoc concilio legationem ſuſceperunt Epigonius & Vincentius epiſcopi, ut pro confugientibus ad eccleſiam quocumque reatu involutis, legem de glorioſiſſimis principibus mereantur, ne quis eos audeat abſtrahere.

NOTA SEVERINI BINII.

tyrannomodo ſcezil s.

2 *Concilium*.) Cum Gildonem tyrannum potentiſſimum, ſeptuaginta millibus militum Africam devaſtantem, Maſcezil parva militari manu, quinque millium ſcilicet, in ſomno admonente eum Ambroſio, Deoque auxiliante feliciſſime fudiſſet & profugaſſet, fratremque germanus frater pro ſuo merito ſtrangulari mandaſſet, rei proſperæ inſolentia Maſcezil victor elatus, poſthabito ſanctorum conſortio, quorum ope ac monitu Deo militans vicerat, eccleſiæ immunitatem violare auſus, fugientes ad eccleſiam ab ea extraxit, atque paulo poſt pœnas ſacrilegio dignas Deo vindici perſolvit, ut teſtantur Oroſius & Zoſimus lib. 5. Hac occaſione Africanæ eccleſiæ epiſcopi, anno 399. quinto Kalendas Majas Carthagine ſynodo convocata ac celebrata, legatos deputarunt, qui ad imperatorem profecti edictum exorarent & impetrarent, ne quis quocumque reatu involutos ab eccleſia abſtrahere auderet, ſi ad eam confugiſſent. Et dubium non eſt, quin hæc legatio ab imperatore obtinuerit, quod Honorius imperator ad Sapidianum vicarium Africæ pro Africana eccleſia reſcripſit, his verbis.

Maſcezil ſacrilegii pœnas luit.

Occaſio, tempus & acta concilii.

Si eccleſiæ venerabilis privilegia cujuſquam fuerint vel temeritate violata, vel diſſimulatione neglecta; commiſſum quinque librarum auri (ſicut etiam prius conſtitutum eſt) condemnatione plectatur. Si quid igitur contra eccleſias vel clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab hujuſcemodi hominibus fuerit contra leges impetratum, hujus ſanctionis auctoritate vacuamus. Data VII. Kalendas Julii Brixiæ, Theodoro V. C. conſule.

Extat l. 34. de epiſc. & clericis. C. Theod. Baron. ann. 399. nu. ult.

Anno Chriſt. 399.

ALEXANDRINA SYNODUS

CONTRA ORIGENISTAS.

ANNO CCC XC IX. CELEBRATA.

Manſi tom. I. 259.

QUÆ turbæ Alexandrinam eccleſiam occaſione librorum Origenis agitaverint, tum per ſe exploratæ ſunt ab omnibus, quotquot hiſtoriam eccleſiaſticam vel a limine ſalutaverunt, tum ex ſynodica, quam hic damus, planiſſimæ fiunt. His pacandis Theophilus Alexandriæ epiſcopus concilium inſigne celebravit, cui & Labbeus in collectione ſua locum aſſignavit; & Baluzius in nova ſua conciliorum collectione ſynodicam retuliſſe ſibi viſus eſt, erutam ex epiſtola Juſtiniani imperatoris ad Mennam poſt concilium generale V. legenda. Quod dein fragmentum huic Alexandrino concilio aſſignatur etiam in præſenti noviſſima editione ſupra col. 975. Sed ab his omnibus multum huc uſque erratum eſt; genuinamque ſynodicam a S. Hieronymo ex Græco Latine redditam, ac nuper ex Ambroſiano codice vulgatam a Cl. Vallarſio in nova editione Operum S. Hieronymi epiſt. 92. ex eodem opere huc transferemus, ex quo patebit fragmentum illud ſynodicæ *Epiſcoporum Ægypti atque Alexandriæ adverſus Origenis doctrinam*, alterius eſſe concilii a celebri illo Alexandrino Theophili, cujus ſynodicam Latinis literis tradidiſſe ſe S. Hieronymus Apolog. in Ruffinum lib. 3. teſtatur. Nunc vero primo de anno habiti concilii diſquirendum eſt. Baronius, quem Labbeus ſequitur, annum 399. aſſignat. Pagius in critica annum 401. emendat. Mihi vero chronologiæ Baronii inſiſtendum ineluctabile hoc argumentum ſuadet. Ac primo quidem Pagii lapſus indicandus eſt, ex quo tota ejus chronologia corruit. Cenſuit enim vir doctiſſimus ſynodicam concilii Alexandrini, a S. Hieronymo Latine redditam, eamdem eſſe cum epiſtola paſchali Theophili Alexandrini, in qua ille Origenis errores fuſe exponit, & confutat; quam idem pariter S. Hieronymus in Latinum tranſtulit; Hæc epiſtola cum ſcripta fuerit anno 401. ut ex charactere paſchali ibi expreſſo colligitur; huic pariter anno aſſignandum Alexandrinum concilium merito intuliſſe ſe idem ſcriptor arbitrabatur. Verum alia eſt ſynodica, alia epiſtola illa paſchalis, ut modo ex utriuſque inſpectione (nam utraque nunc tandem lucem aſpexit) intelligimus. Pagiana ergo chronologia abjecta, Baronii calculum admitto, hoc fultus argumento. S. Hieronymus Apologiam in Ruffinum circa medium anni 402. ut omnibus in confeſſo eſt, ſcribebat; ibi vero lib. 3. aſſerit ſe per *fere biennium ſynodicam* (Theophili) *& Paſchalem* (anni 401.) *epiſtolas contra Origenem, & alias adverſus Apollinarium*, & *Origenem* (quæ paſchalis eſt epiſtola anni 402.) *interpretatum* fuiſſe; ex quo deducas ſynodicam, quam primo loco ponit S. Hieronymus, anno 400. circa medium anni Latine ab eo redditam. Cum vero ſynodus, ad quam epiſtola illa pertinet, eo tempore ageretur (ut inferius demonſtrabitur) quo Encæniorum feſtum Hieroſolymis recolebatur, quod recurriſſe die DXIV. ſeptembris ex Nicephoro lib. 8. cap. 10. non inepte deduceretur, hinc recta conſecutione

1 Seu Carthaginenſe; ſub Aurelio IV. Vide Codicem Africanæ Eccleſiæ ſupra pag. 747. A.

ne inferas, concilium cujus ſynodica ante ſeptembrim anni 400. Latine reddita eſt, ad ſeptembrim anni præteriti 399. referendum.

Anno igitur concilii hujus Alexandrini ſic definito, nunc de menſe diſquirendum eſt. Concilii ſynodica dirigitur ad epiſcopos Hieroſolymis agentes ad encænia Templi celebranda; templum vero illud dedicatum fuiſſe die XIV. ſeptembris Nicephorus lib. 8. cap. 10. teſtatur. A Illo ergo menſe Alexandrini patres conveniſſe cenſendi ſunt. His vero de Alexandrino concilio animadverſis, nunc tandem genuina ejus ſynodica ſubjicienda eſt, qualem Vallarſius in noviſſima Operum S. Hieronymi editione Veronenſi e MS. Ambroſiano codice erutam vulgavit to. I. epiſt. 92. Porro hæc duplici ſub inſcriptione comparet, quod encyclica ſit ad epiſcopos diverſarum regionum miſſa.

Dominis dilectiſſimis Fratribus, & coepiſcopis.

Eulogio, Joanni, Zebiano, Auxentio, Dionyſio, Gennadio, Zenoni, Theodoſio, Dicterio, Porphyrio, Saturnino, Alani, Paulo, Ammonio, Heliano;

Alteri Paulo, Euſebio.

Et omnibus, qui in Æliæ Encæniis congregati ſunt, catholicis epiſcopis
Theophilus in Domino ſalutem.

Dominis dilectiſſimis, & fratribus, & coepiſcopis

Epiphanio, Marciano, Agapeto, Boethio, Helpidio, Eutaſio, Norbano, Macedonio, Ariſtoni, Zenoni, Aſiatico, Heraclidi,

Alteri Zenoni, Kiriaco, Aphrodito,

Theophilus in Domino Salutem.

1. ARbitror quod ante noſtras literas velox ad vos fama pertulerit, quoſdam in monaſteriis Nitriæ *a* Origenis hæreſim ſerere, & Monachorum puriſſimum cœtum potione turbida propinare. Quamobrem compulſi ſumus ad ipſa loca *b* pertimeſcentes Sanctorum precibus, & maxime Patrum, & Presbyterorum qui præſunt monaſteriis, ne dum nos ire ceſſamus, ii, qui prurientibus blandiuntur auribus, ſimplicium corda perverterent. *c* Quorum nobilitas in ſcelere eſt, & tam rabidus furor ad omne facinus quod imperitia ſuperbiaque ſuggeſſerit, ut præcipites ruant, nec intelligant menſuram ſuam, ſed apud ſemetipſos ſapientes, qui fons erroris eſt, maximos * Mſ. *tanta & dementia.* *d* putantes ſe quod non ſunt. Denique in tantam prorumpentes dementiam, ut *e* in ſe verterent manus, & propria ferro membra truncarent; putantes ſtultæ cogitationis arbitrio, hinc religioſos & humiles ſe probari, ſi mutilata fronte, & ſectis auribus incederent. E quibus & unus linguæ partem *f* mordicus amputavit, ut ignorantibus quoque oſtenderet, quam timide Dei jura * Mſ. *ſervaverent; & monſtraret.* ſervaret, & ex ipſa debilitate præpediti monſtraret eloquii quanto furore pectoris æſtuaret. Quos quia reperi cum quibuſdam peregrinis, qui in Ægypto parumper habitant, ad *g* veſtram provinciam tranſmigraſſe, & homines pauperes, gratia & pecuniis ineſcatos, qui debuerant manu, & labore victum quærere, ut impleatur in eis quod ſcriptum eſt, *In circuitu impii h ambulabunt*, velle in ſimilitudinem Judæorum prius igne conſumi, quam Origenis videre ſcripta damnari: quodammodo proclamantes, *Poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protegamur*: ne ſorte & in illis partibus * plebis, & Monachorum turpent animos, & qui debuerant pro ſcelere correpti agere pœnitentiam, *i* nitantur contra nos, & mendaciorum cuniculis ſubvertant veritatem; juſtiſſimum duxi ſcribere Sanctitati veſtræ, & breviter nuntiare, quod e vicino Epiſcopis congregatis, qui prope implerent numerum Synodi *k* perrexerim Nitriam & coram multis patribus, qui de tota pene Ægypto convolaverunt, lecti ſunt libri Origenis, in quibus impio labore ſudavit, & conſenſu omnium condemnati.

Pſ. 11. 9.

Iſai. 28. 15. *juxta LXX.*

* Mſ. *plebs.*

2. Nam cum legeretur volumen περὶ Ἀρχῶν, quem nos *de Principiis* poſſumus dicere, in quibus ſcriptum eſt quod *l* Filius nobis comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium: Et rurſum, Quantum differt Paulus, & Petrus a Salvatore, tanto Salvator minor eſt Patre: Et iterum, Chriſti regnum finietur aliquando, *m* & Diabolus cunctis peccatorum ſordibus liberatus, æquo honore decorabitur, & cum Chriſto ſubjicietur: Et in alio libro, qui *n de Oratione* inſcribitur: Non debemus orare filium, ſed ſolum Patrem, nec Patrem cum Filio; *o* obturavimus aures noſtras, & tam Origenem, quam diſcipulos ejus conſona voce damnavimus, ne modicum fermentum totam maſſam corrumperet. Quid loquar de reſurrectione mortuorum, in qua perſpicue blaſphemat, & dicit, quod *p* poſt multos ſæculorum recurſus corpora noſtra paulatim rediganturin nihilum, & in auram tenuem diſſolvantur; ac ne parvum hoc putaremus, adjecit: Reſurgens corpus non ſolum corruptibile, ſed mortale erit. Ut ſcilicet Dominus atque Salvator fruſtra deſtruxerit Zabulum, qui mortis habebat imperium; ſiquidem & poſt reſurrectionem corruptio, & mortalitas in nihilum reſolutis corporibus dominatur humanis. *q* De Angelis quoque temeraria aliqua confinxit, ut cuncta in cœlo miniſteria ſervitutis Dei non ſint in cælo creata; * ſed diverſis lapſibus & ruinis varia officiorum ſortiti ſint nomina, cauſſaſque veteres præceſſiſſe, quibus creverint, vel decreverint. Et inter hæc quaſi doloris impatiens, clamante populo, *Quæ ſurſum eſt Jeruſalem, libera eſt*, nihil in ea purum, nihil a vitiis liberum & perpetua ſecurum virtute contendit. Non ſtetit hac tenus prophana de Angelis diſputatio, ſed proficiens, in ſcelere: *r* Si-

1. *Cor* 15 & *Gal.*

* Mſ. *&*

cut

cut Dæmones, inquit, nidore hostiarum, assidentes aris gentilium, pascebantur, ita & Angeli sanguine victimarum, quas spiritualium typus immolat Israel, fumo thymiamatis delectati, versabantur prope altaria, & hujuscemodi alebantur cibis. Quis non putet eum nihil ultra invenire potuisse, in quod mens vesana corrueret? Præscientiam quoque futurorum, quæ soli Domino nota est *f* stellarum motibus tribuit, ut ex earum cursu, & varietate formarum, Dæmones futura cognoscant, & vel agant aliqua, vel ab his agenda demandent. Ex quo perspicuum est, eum Idololatriam, & Astrologiam, & varias Ethnicorum * fraudolentæ divinationis præstigias adprobare.

3. Hæc & hujuscemodi sub nomine Monachorum quidam sentientes, & docentes in monasteriis versabantur. Cumque indigne ferrent, auctorem tanti mali cum suo errore damnari, quosdam inopes & servos spe gulæ sollicitatos suo junxere comitatui, *t* & facto cuneo, sedenti in Alexandria vim facere conati sunt; volentes causam *u* Isidori, quem nos propter verecundiam, & Ecclesiæ disciplinam Episcoporum judicio servabamus proferre in medium, & auribus Ethnicorum * dictu pudenda ingerere, ut seditio & turbæ contra Ecclesiam miscerentur; quorum consilia destruxit Deus, sicut Achitophel. Omnis autem conatus eorum hic erat; ut sub nomine Isidori hæresim defenderent, qui multis episcopis propter *x* varias causas a communione sanctorum fuerat separatus. Interim mulier & filius ejus adolescens ab his producitur in medium, & in loco urbis celeberrimo, *y* quem ni fallor Genium vocant, collocantur. Clamitant quidquid in nostram invidiam esse credebant, Gentilium contra nos populos concitantes, ea quæ aures Infidelium libenter audirent. Inter quæ & destructionis *z* Serapii, & aliorum Idolorum, eos qui in fugam admonentes, vociferantur. Non sic in jura templorum in Nitriæ monasteriis. Hæc autem universa faciebant putantes sic turbas jungi Infidelium, & Isidorum Episcoporum judicio eripi; ne cum *a* muliere audiretur, & puero, & nobis invidiam concitarent, qui volebamus, eum præsentibus Clericis, & fideli populo in Ecclesia, patienter audiri, & servari in persona ejus cum omni timore Dei, & mansuetudine ecclesiasticam regulam. Neque enim inimici ejus sumus, nec in aliqua re tam illum, quam paucos servos atque fugitivos, qui ejus negotii socii sunt, læsimus; sed Dei timorem & normam rigoris Evangelici *b* familiaritati pristinæ & necessitudini * prætulimus. Qui cum accersitus esset ad quæstionem coram Episcopis, & omni Clero negotium * dicere, & crebrius vocaretur ad causam, cœpit subterfugere, & differre diem ex die: illa videlicet spe, ut multorum sermo narrabat, quod paulatim mulieris silentium redimeret. Et hoc faciens, sanctorum fratrum animos vulnerabat. Quis enim * ambigit, fiduciam bonæ esse conscientiæ: fugam autem, & dissimulationem, ut parcius loquar, & aperte proferam quod sentio, apud plerosque genus confessionis judicari? Præsertim cum grave ei mulier datis libellis * crimen impingeret, & hoc per populos jactaretur, illum magnopere agere, ut quolibet potius genere, quam Episcoporum judicio res finem acciperet. Quæ mulier, ignorante me, amicorum ejus studio, & in * albo viduarum descripta est, ut refrigeriis eleemosynæ dolorem vulneris solaretur. Quod postquam a quodam Diacono didici, qui intrepidus nuntiabat, mulierem scriptam in viduarum numero, ut taceret, quod objecerat: illico per multos Isidoro indicem prodidi, & monui, ut episcoporum se judicio præpararet, muliere dumtaxat a cæterarum consortio separata, donec causæ videremus eventum. Neque enim fas erat, eam Ecclesiæ opibus substentari, quæ tantum crimen aut dixisset temere, aut tacuisset. Iste est signifer hæreticæ factionis. Hoc utuntur duce vel locupletissimo ii, quos in exordio epistolæ descripsimus: qui possit præbere cibos, & peregrinationis eorum incommoda sustentare. Ubi furor & cædes necessariæ sunt, nullius alterius indigent auxilio: ubi expensæ & sumptus varii, nihil largitore accommodatius.

4. Dolent contra me atque insaniunt, quare solitudines & habitacula Monachorum in quibus sancta conversatio est, non permiserim impiis Origenis dogmatibus pollui. E quibus ut cætera prætermittam *c* in libris Resurrectionis, * quos scripsit ad Ambrosium, dialecticum morem imitans disputandi, in quo scisitatio est, atque responsio, artis magicæ prædicator his verbis *d* est. Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis * vocabulum, sed etsi sit, nequaquam est operis mali; nec quod haberi possit contemptui. Quæ dicens perspicue Domino contradicit, qui loquitur per Prophetam, *Ita nunc in incantationibus tuis, in multis * veneficiis tuis, quæ didicisti ab adolescentia tua, si possint tibi prodesse. Laborasti in consiliis tuis: stent Astrologi cæli & * salvum te faciant, & qui contemplati sunt sidera, nuntient tibi quid super te futurum sit.* Præterea in libris περὶ Ἀρχῶν & hoc persuadere conatur, quod vivens Dei *f* Sermo non assumpserit corpus humanum, & contra Apostoli vadens sententiam scripsit: Quod qui in forma Dei æqualis erat Deo, non fuerit Verbum Dei, sed anima de cælesti regione descendens, & se de forma æternæ majestatis evacuans, humanum corpus assumpserit. Quæ dicens Joanni apertissime contradicit scribenti, *& Verbum caro factum est.* Nec potest anima credi Salvatoris, & non Deus Verbum, & formam, & æqualitatem paternæ majestatis habuisse. In alias quoque impietates furibundus * exsultat, volens eum, qui in consummatione sæculorum, & in destructione peccati semel passus est, Dominum nostrum Jesum Christum *g* pro Dæmonibus quoque & spiritalibus nequitiis crucem aliquando passurum. Nec meminit Pauli scribentis, *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt & donum cæleste, & participes sunt facti Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei Verbum virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, renovari iterum ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei & ostentui habentes.* Si hoc scire * voluisset, immo si non ea quæ scit, * contemneret, nunquam Apostolo contradicens, pro Dæmonibus quoque * diceret, Christum passurum, & eum * præberet ostentui: clausa, quod legimus, aure pertransiens, *Christus resurgens a mortuis, ultra non moritur: mors ei nequaquam dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem vivit, vivit in Domino.* Hoc enim quod dicitur *semel*, non secundum recipit, nec tertium: unde Apostolus sciens eum semel crucifigi,

* Mf. *quod*.

* Mf. *vocabulo*.

Isai. 47. 12. 13. *juxta* LXX.

* Mf. *beneficiis*.

* Mf. *salvam*.

Philip. 2. 7.

Joan. 1. 14.

* Mf. *exaltat*

Hebr. 6. 6.

* Mf. *voluisti*.

* Mf. *contemnet*.

* Mf. *dicet*.

* Mf. *præbet*.

Rom. 6. 9. 10.

Heb. 7. 27. figi, tota ad Hebræos affirmat audacia : *Hoc enim fecit semel seipsum offerens.*

5. Ob hæc & alia plurima, de quibus scribere epistolaris sermo non patitur, condemnati sunt, & ejecti de Ecclesia ; * sed fatuitati juncta superbia, episcoporum judiciis contradicunt, cohæreticum suum nitentes seditione defendere, & per alienas provincias suberrantes, damnati damnatum habent ducem, & hujus operis eriguntur. Obsecro itaque vos, fratres carissimi, ut si * istuc veniunt, præceptis Evangelicis eos ad lachrymas provocetis. Voti nostri esse, & illos, & alios errores corrigere pœnitentia, & digne suo nomine conversantes, *b* ut qui vocantur Monachi, si tamen hoc esse cupiunt, quod dicuntur, silentium diligant, & fidem Catholicam, quibus nihil omnino est * præferendum. Sed ut audio, imitantes Zabulum, huc illucque discurrunt, & quærunt quos suis impietatibus devorent. Putant enim insaniam, fidem, audaciam, fortitudinem ; & iccirco erecti in superbiam, Ecclesiasticæ * prædicationi Origenis doctrinam, quæ Idololatriæ mixta est, præferunt. Sicubi ergo fratres, & plebem, quæ vobis credita est, turbare tentaverint, custodite gregem Domini, & insanos impetus eorum reprimite. Nihil eis nocuimus, nihil *i* tulimus : una caussa in nos odiorum est, quod usque ad mortem parati sumus fidem defendere.

* Mſ. *illuc.*

* Mſ *perferendum.*

1. *Pet. 5. 8.*

* Mſ. *prædicationis.*

6. Cætera prætermitto, quomodo nobis necem inferre tentaverint, & quibus insidiis id machinati sunt, quando & ecclesiam, quæ est in monasterio Nitriæ, postquam damnati sunt, occupaverunt ; ut & nos, & * plurimi nobiscum Episcopi, ac Monachorum patres, & vita, & ætate venerabiles, ingressu ejus * prohiberentur, conductis libertinis & servis, qui propter gulam & ventrem ad omne facinus armati sunt. Cumque opportuniora Ecclesiæ *k* quasi in obsidione urbis, tenerent loca, palmarum ramis fustes, & bacillos protegebant, ut sub pacis insignibus paratos ad cædem animos dissimularent. Et ut firmior esset factio, & promptior cuneus ad audaciam, multis ingenuorum pecunias divisere, qui acceperunt non ut sceleri consentirent, sed ut nobis *l* proviserent conatus eorum, & paratas insidias panderent ad cavendum. Quod cum cerneret innumerabilis frequentia Monachorum, cœperunt omnes vociferari, & paucorum furorem consono clamore terrere, ut saltem metu Collectam fieri * sinerent, & Ecclesiæ jura servari. Et nisi gratia Dei multitudinis impetum refrenasset, *m* evenisset aliquid, quod solet in seditionibus fieri ; in tantum enim nefarii homines temeritatem, immo insaniam præruperant, ut sanctæ quoque conversationis Monachi, & semper mansuetissimi eorum furorem sustinere non * possent. Quæ nos omnia *n* Dei auribus patienter, & humiliter tulimus, providentes saluti eorum, qui contra nos hostiliter pugnabant : ita dumtaxat ut ecclesiasticas regulas & fidem rectam nullius amicitiis donaremus : quod potens est Dominus & nobis, & omnibus servis suis in commune concedere, ut necessitudini hominum præferamus fidei unitatem. Simulque & vos petimus, ut singuli cum populis qui vobis creditis sunt, oretis attentius, & * Deum misericordiam deprecemini, quo possimus hæreticorum insidiis resistentes, habere pacem cum his, qui semper pro veritate pugnaverunt, omnesque simul coronam justitiæ præstolemur. Fratres qui vobiscum sunt, *o* plebs quæ mecum est, in Domino salutat.

* Mſ. *plurimis & Episcopis.*

* Mſ. *prohibentur.*

* Mſ. *sineret.*

* Mſ. *possint.*

* Dei

V. CL. DOMINICI VALLARSI NOTÆ.

a Antiquarius ad libri oram *Origenis libros, vel scripta*. Nempe cum in apographo pridem esset cum præpositione *in hæresim*, quod librarii est mendum, ille explicare conatus est, ac si diceret, *in hæresim adstruendam*. Porro qui Nitriam montem incolebant, Monachos, quique etiam ex Sceti regiuncula Scetiui dicti sunt, primos Origenismi veneno fuisse imbutos notum ex Niceta Thesaur. Orthodox. fidei L. 4. Hæres. 31. e quibus præcipuos Dioscorum, Ammonium, Eusebium, Euthymium, germanos fratres, hoc sub quorumdam nomine a Theophilo innui, non dubium est.

b Iterum marginali antiqua nota additur, *transire vel pergere*. Sed forte *compellimus* legendum est pro *compulsi sumus*, aut certe illud *pertimescentes* loco movendum est, ac voci *monasteriis* postponendum, quo sensus perspicuus sit.

c Haud aliter Hieronymus ipse contra Helvidium non longe a fine : *Nobilis es factus in scelere.*

d Malim *putent se*. Sed hujusmodi paragrammata, quæ scribarum vitio irrepsisse non dubium est, sicubi religiose a nobis repræsentantur, ipse per se Lector nullo negotio emendabit.

e Hujusmodi furoris exempla passim occurrunt in Donatistarum historia. De Origenistis vero præter istud Theophili testimonium, unus, quod sciamus, tradit Guido Perpinianus sæculi decimi quarti ineuntis scriptor Summa de Hæresibus in Origeniana, ubi hæc ipsa recitat verba, quod *propria ferro membra truncarent, ut humiles haberentur, & religiosi*. Videtur quidem ille joculari quodam errore ex aliis Theophili verbis rem expressisse, quibus nempe in epistola ad Epiphanium hoc 90. Origenis colubros se evangelico ense truncasse jactat. Fortasse tamen, ut ea ferebant tempora, luculentissimum testimonium leviter ille attigit, ut ex ingenio liberius exaggeraret. Cæterum probe notam hanc illi fuisse Synodicam, tum modo recitata verba facile persuadent, tum etiam quod subsequentem Palæstinorum Antistitum responsionem, ut infra ostendemus, aliquot locis exscripsit. Hoc autem qualecumque est monumentum, ad hujus epistolæ germanitatem, atque historiam constabiliendam velim, accedat.

f Lege *mordicus*, quod est *dentibus amputavit*.

g Ii vero Constantinopolim contendebant, & secum quos habebant peregrinos socios, quinquaginta Palladius numerat. In superiori quoque epistola ad Epiphanium, quæ huic eidem Synodicæ juncta est, *Didici*, inquit, *quod calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Euthymius novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint, ut & novos, si quos voluerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur.* Tradunt autem Palladius, ac Sozomenus illuc profectos Origenistas, postquam eodem missos a Theophilo legatos accepissent, quod Baronius negat ad an. 400. c. 61. fretus Chrysostomi integritate, qui eos numquam peregrina communione excepisset, si Theophilenses legati Synodi Alexandrinæ literas istas ad se prius detulissent. Qua in re nihil pro certo videtur posse constitui : nisi malis Baronii opinionem veterum auctoritate præponderari ; certe cum hæc Theophilus scriberet, quo hæretici tenderent, ignorabat. Mox pro *habitant*, facile rescribendum est *habitaverant*.

h Vitiose erat in apographo *ambulabant*, quod emendare non dubitavimus ex Græco περιπατοῦσι, quod est veterum Interpretum, & Chrysostomus notat, immo ipse etiam Hieronymus latine vertit. Tum alteram & particulam, quæ sensum turbabat, expunximus.

i In MS. erat *utantur* sæpe obvio lapsu, pro *nitantur*.

k Ex MS. notis haud facile constituitur, *proprie* ne sit legendum, an *prope*. Utcumque sit, anteactis pleniorem fuisse hanc Synodum notat, & quæ proprie numerum Episcoporum impleret ; nam, quod Sulpitius Severus narrat Dialog. I. num. 3. *Alexandriæ fœda inter Episcopos, atque Monachos certamina gerebantur, ex ea occasione, quia congregati in unum SÆPIUS Sacerdotes, FREQUENTIBUS decrevisse Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet.* E contra hanc unam, proprie Synodum, memorat Prosper in Chronico Imperiali ad annum Honorii septimum, post Theodosium Magnum imperantis. *Contentio ex Doctrina Origenis Synodum apud Alexandriam movit, cujus exstitit sententia, ut extra ecclesiam fieret, quicunque suprascripti viri opera probavisset.* Paulo post *perexerim* maluimus in textu pro eo quod in MS. videtur esse *perexerint*.

l Præ-

l Præcipua iſthæc Origenianæ hæreſeos blaſphemia depravatiſſime in Ambroſiano archetypo ſic legitur, *quod Filius nobis comparatus eſt S. Veritate, patri conlatus mendacium*. Emendavimus ex Hieron. epiſt. ad Avitum cap. 1. ubi illud impugnat dictum ab Origene, *Filium quantum ad Patrem, non eſſe veritatem, quantum ad nos, eſſe imaginariam veritatem*. Planiſſime vero ex Auguſtino de Hæreſ. ad Quodvultdeum Hæreſ. 43. *Dicit præterea Origenes, quod Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium*. Paria ſunt, quæ ex Palæſtinorum Antiſtitum ſequenti epiſtola (quod & ſupra innuimus, eſtque inprimis adnotandum) in ſumma de Hæreſibus exſcribit contra Origeniſtas Guido Perpinianus: *Quod Filius nobis comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium; & quod eſt Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc eſt Unigenitus Filius, & Deus Verbum comparatus Patri*. Hæc porro Origenes περὶ ἀρχῶν lib. 1. cap. 2. dixerit, quæ Ruffinus artificioſa interpretatione ita obduxit: *Imago ergo eſt inviſibilis Dei Patris Salvator noſter, quantum ad ipſum quidem Patrem, veritas, quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago eſt, per quam cognoſcimus Patrem*. Eſt autem e re noſtra, quæ heic ſubinde notantur Origenis placita, ex Theophilo iterum, Hieronymo, aliiſque ejus cauſſæ ſcriptoribus expendere, quo & clarius enucleentur, & de monimenti hujus ſinceritate, facta locorum comparatione, certiſſime conſtet. Interim nec omittendum, iſtud in archetypi albo lemma notari: *In quibus dictis vel prædicationibus Origenis hæreſis condemnatur*.

m Compendiaria ſcriptione erat in MS. *abls*, ex qua *Diabolus* omnino excudendum eſt. Sæpe autem Hieronymus, Theophilus, Epiphanius hunc de Diaboli reſipiſcentia errorem Origeni exprobrant; quod adductis teſtimoniis explicare non oportet. Item quod finiendum Chriſti regnum poſt rerum omnium ἀποκατάστασιν ſenſerit, paſſim illi crimini dant iidem Patres, & Auguſtinus contra Priſcillianiſtas, & Juſtinianus epiſt. ad quintam Synodum, quam Cedrenus refert, ut alios omittamus. Nam, quod doctiſſ. Huetius monet, in iis qui nunc exſtant Origenis libris, nullus ſuppetit locus, unde tam diræ criminationi fides accedat.

n Mendoſe erat in archetypo uno verbo *decoratione*, tum *ſcribitur*. Notiſſimus porro eſt περὶ ἀρχῆς Adamantii liber ad Ambroſium & Tatianam. Accuſationem vero iſtam *Non eſſe orandum Filium, neque cum Filio Patrem*, alibi urget Theophil. Paſch. I. ex eoque Hieronymus, & Auguſtinus ad Quodvultdeum Hæreſ. 43.

o Veterum iſte Chriſtianorum mos erat, ſi quando impium aliquid, & a fide Catholica alienum audirent, ſubito aures obturare. Clariſſimum habes exemplum lib. 2. Recognit. Clementis. Sed præcipue ad rem noſtram Hier. contra Ruffinum lib. 1. *Lectis*, inquit, *nuper Papæ Theophili epiſtolis, in quibus Origenis exponit errores, dicitur obturaſſe aures ſuas, & auctorem tanti mali clara coram omnibus voce damnaſſe*: quibus verbis haud dubium eſt, hunc ipſum Synodicæ locum indicari.

p Hieronymus quoque epiſt. ad Avitum cap. 1. ab Origene pronuntiatum tradit, *Corporales ſubſtantias penitus dilapſuras, aut certe in fine omnium hoc eſſe futura corpora, quod nunc eſt æther, & cælum, & ſi quod aliud corpus ſincerius, & purius intelligi poteſt*: quibus addit: *Quod cum ita ſit, quid de reſurrectione ſentiat, perſpicuum eſt*. Tum ipſe Theophilus Paſchali 1. *Inter cætera etiam reſurrectionem a mortuis, quæ ſpes ſalutis noſtræ eſt, ita corrumpit, & violat, ut audeat dicere, corpora noſtra rurſum corruptioni, & morti ſubjacentia ſuſcitari*: & poſtea: *Dicit corpora, quæ reſurgunt, poſt multa ſæcula in nihilum diſſolvenda, nec futura aliquid, niſi cum de cælorum manſionibus animæ ad inferiora dilapſæ indiguerint nobis* (lego *novis*) *quæ aliæ rurſum fiant, prioribus omnino deletis*: tum infra: *Quod ſi, ut falſo putat Origenes, non ſolum corruptibile, ſed & mortale corpus eſt ſuſcitandum, ergo unum atque idem corruptio, & incorruptio*.

q In proœmio περὶ ἀρχῶν hæc de Angelis conſtituerat, licet ex Ruffini interpretatione ſubinde emolliantur. Manifeſte autem Origenis dogma prodit Leontius Byzantius in ſcholiis Act. 10. ubi a Diaboli lapſu, συναπέσησαν, inquit, αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεις, καὶ οἱ μὲν πάνυ ἁμαρτήσαντες, δαίμονες ἐγένοντο. οἱ δὲ ἔτι ἔλαττον ἀγγελοι. οἱ δὲ ἔτι ἔλαττον ἀρχάγγελοι, καθ' ὅσον ἑφεξῆς ἕκαστος πρὸς τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν ἀπέλαβεν. *Deſciverunt autem cum illo omnes aliæ Virtutes, & quæ plus peccaverant, Dæmones evaſerunt, quæ minus, Angeli, quæ adhuc minus Archangeli; & ita conſequenter unuſquiſque pro peccati ſui merito accepit*.

r Libro 3. contra Celſum, ubi Δαιμόνια, dixit καὶ περὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰ αἵματα, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν αἱμάτων ἀποφορὰς καλινδούμενα, *Dæmones circa hoſtias & ſanguinem, & circa ſanguinis halitus pædoremque continuo verſari*: tum lib. 7. *fumo thymiamatis, & ſanguinum atque holocauſtorum odore nutriri*, atque iterum lib. 8. & latius in Protreptico ad Martyrium. At de bonis Angelis eadem docuiſſe haud ſcimus, niſi ſi in περὶ ἀρχῶν libro dixerit, quæ Ruffinus calide diſſimulaverit.

s Videndus Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei cap. 1. ubi iſtud Origenis confutat dogma; & Euſebius, qui Præparat. Evang. lib. 6. ejuſdem Adamantii fragmentum Commentarior. in Geneſim tom. 3. exhibet, ubi aſtris futurorum ineſſe ſignificationem affirmat. Sed hæc jamdiu invaluerat in Origenem accuſatio, quod dixiſſet, effectricem gerendarum rerum aſtronomiam, ut ex anonymo Apologiæ ejus auctore apud Photium cod. 117 conſtat.

t Sæpius Theophilo illata vis eſt, ut quam proprie heic doleat, ex ejus hiſtoria affirmare, non ſit expeditum. Omnium eſt illa notiſſima, quam Caſſian. collat. 10. cap. 2. narrat, Ægyptios nempe Monachos cum Theophili offenderentur opinione, qua Deum incorporeum eſſe certis argumentis adſtruebat in Paſchali quadam epiſtola, facta manu advolaſſe Alexandriam, ut eum interficerent, quos ille ambiguo hoc dicto compeſcuit: *Sic ego vos vidi, quaſi faciem Dei*. Verius tamen illud nunc queritur, quod Georgius Alex. in Vit. Chryſoſtom. & Symeon Metaphraſt. in ejuſdem vita tradunt, extorres ex Ægypto Monachos tot, tantiſque Theophili perſecutionibus, Alexandriam profectos, ita miſerabili ſuo habitu plebem commoviſſe, ut hæc Epiſcopum latitantem ad necem depoſceret, vixque Præſidis adhortationibus ſedari tandem potuerit.

u Erat hic Presbyter Alexandrinus ac Monachus pridem Theophilo carus, ſed poſtea quibuſdam de cauſſis, quas infra expendemus, miro odio habitus. Hunc ſtudio partium, ut uſuvenire ſolet, alii cum Palladio in Lauſiacis impenſe laudant: alii ſuggillant, atque inſectantur. Hieron. contra Joan. Jeroſolym. ad Pammach. *Iſte Iſidorus*, inquit, *qui in cælum tuis Laudibus tollitur, ipſum infamatur Alexandriæ, quod tu Jeroſolymæ, ex quo non legatus adveniſſe videtur, ſed ſocius*. Hallucinantur vero anonymus vitæ Chryſoſtomi ſcriptor, tum Symeon Metaphraſtes, qui hunc cum Iſidoro Peluſiota confundunt, niſi forte ipſe quoque e Peluſio fuit, cum Alexandrinus tamen vulgo audiat. Et Iſidorus quidem Peluſiota Theophilum graviter coarguit, epiſt. 131. quod Joannem Chryſoſtomum inique ſit perſequutus, *cum inimicitiam*, inquit, *& odium adverſus hominem mihi cognominem propriæ perverſitatis occaſionem reperiſſet*.

x Cauſſæ, ob quas exularit ab Eccleſia Iſidorus, eique infenſus fuerit Theophilus, apud ejus quoque ævi ſcriptores incertæ ac leves perhibentur. Refert Sozomenus narratum a multis, quod admiſſam a Petro Alexandrinæ Eccleſiæ Achipresbytero quæſtus gratia ad myſteriorum communionem mulierem quamdam Manicheiſmo infectam, priuſquam hæreſim ejuraret, Iſidorus teſtimonio ſuo confirmabat, id ex Theophili ſententia Petrum feciſſe: quare utrumque ex Eccleſia expulerit Theophilus. Sed aliter a viro cum Nitrienſibus Monachis converſari ſolito accepiſſe ſe dicit. Duas nempe cauſſas habuiſſe Theophilum, cur Iſidorum inſectaretur, alteram illi & Petro communem, quod teſtificari recuſaſſent Theophili ſororem hæredem fuiſſe ſcriptam; alteram Iſidoro peculiarem, quod cum pauperum curam gereret, erogatas in eorum uſus pecunias, Theophilo in exſtruendis templis abſumere volenti, dare renuiſſet. Simile quid habet Palladius in Vita Chryſoſtomi. Verum quæ heic Alexandrinus Epiſcopus ingerit de muliere, & puero adoleſcente, deque datis contra Iſidorum libellis, & inflicto vulnere, ſpeciem longe aliam præferunt. Revera Palladius in Dialogo intentatam dixit Iſidoro abs Theophilo accuſationem longe graviſſimam; ut ipſe qui accuſabat, enormia ſcelera, quæ ille admiſerat, verbis exprimere non auderet.

y Hæc interpretem ſapiunt magis quam auctorem; haud enim poterat de loci nomine Theophilus dubitanter loqui. Eſt autem, ut videtur, Ξένιον, *Xenion* locus, ubi hoſpites convenirent.

z Celeberrimum totius Ethnici orbis templum Serapidis erat Alexandriæ, quod Dionyſius Jovis Sinopitæ vocat, & magnifice deſcribit,

Ἔνθα Σινωπίται Διὸς, μεγάλοις μέλπθρον
Χρησῷ τιμήσαντι κεκασμένον, ἐκ δὲν ἑκάνε
Νηὸν ὠνθρώποισι θεώτερον ἄλλον ἔδοτο.

Vide Euſtathium in hunc locum. Sed heic apud Auctorem noſtrum turbatus eſt ſenſus verbis *qui in fugam*, quorum loco ſcribendum facile videretur *qui in nos fuerent*, vel *qui nos fugarent*, aut *eorumque fugæ*, ſcilicet *Idolorum*, aut tandem, *noſque in fugam admoventes*.

a Perperam in archetypo erat *matre*, quod facile compendiariis notis pro *muliere* ſcriptum eſt: nos ex ſuperiori atque inferiori contextu emendamus.

b Impenſe enim Iſidorum antea amaverat Epiſcopus Alexandrinus, & beneficiis devinxerat ſibi, ut etiam poſt Nectarii obitum ad Conſtantinopolitanam ſedem illum evehere modis omnibus ſtuduiſſet.

c Intellige *de Reſurrectione dialogos duos*, quorum meminit

minit Eusebius VI. 24. & 2 duobus aliis de eodem argumento libris optime distinguit Hieronymus in fragmento epist. nunc 33. ad Paulam. Bene vero est quod hinc discimus, Ambrosio, celeberrimo nempe ἐφυδιάκτῃ suo fuisse ab Origene inscriptos, jamdiu enim interciderunt. Mox in archetypo erat *suscitatus* pro *scitatio*, quod ex ingenio nos, cogente orationis sensu, fecimus.

d Iisdem verbis in Paschal. 1. n. 1. Theophilus, sive ejus interpres Hieronymus: *magicis quoque artibus patrocinium tribuens*, Origenes, *in tractatibus suis his locutus est verbis: Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis vocabulum, sed etsi sit, non est operis mali, ne quis eam habere possit contemtui.* Sic anonymus supra laudatus apud Photium inter Origenianas criminationes hanc quoque recenset, quod dixerit ὅτι ἀ κακὸν Μαγία; & qui in eumdem Origenem paulo iniquior videtur Eustathius Antiochenus lib. de Engastrimytho.

e Vitiose erat in ms. *contemplatus es*, minori numero, tum plurium, *nuntient*. Utrumque exegimus ad sacrum textum, & præcipue Græcum οἱ ἐρῶντες &c.

f Ex Græc. λόγος quod est *Verbum*. Hanc porro de anima Christi doctrinam longe absonam iterum execratur Theophilus in 1. Pasch. quod nempe illud Pauli Philipp. 2. 7. *Non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*, ad Christi animam retulerit, quam Deo æqualem crediderit, & non ipsum Verbum, sed solam ejus animam ad terrena venisse. Vide Justinianum epist. ad Menam in fine, ubi delirium istud exagitat ex libris περὶ ἀρχῶν, nam in Ruffini versione dissimulatur.

g Hæc rursum devoventur Paschal. 1. quod *Christum*, dixerit Origenes *pro Dæmonibus, ac spiritalibus nequitiis apud superos adfigendum crucі*. Et Hier. Apologet in Russinum lib. 1. cap. 5. *Origeni suo*, inquit, *licet Christum dicere sæpe passum, & sapius passurum, ut quod semel profuit, semper prosit assumium*: quæ exaggerans Epist. ad Avitum cap. 4. inde consequi ostendit, licet *ille*, Origenes, *non dixerit: sicut pro hominibus homo factus est, ut homines liberaret, sic & pro salute Dæmonum, Deum futurum quod sunt ii, ad quos venturus est liberandos*. Confer, ne longiores simus testimoniis adducendis, Orosium in Commonitorio, & Severum Sulpitium Dialog. 1. c. 3. Justinianum sæpius laudata ad Menam epistola &c.

h Supple *esse*, aut verius leg. *conversari*, & vid. Paschal. II. n. 22. sub finem, ubi eadem est sententia de Monachis.

i Suppleri locum jubemus, ac legi *nihil injuria inulimus*. Conjecturas nostras ipse confirmat Theophilus in Paschali altera n. 23. *Nihil eis intulimus injuria, nihil nocuimus &c.*

k Sic ex ingenio locum emendamus, legendumque omnino constituimus, *quasi* pro *qui*, & *tenerent* pro *tenerentur*, quæ duo erant in archetypo librarii sphalmata, quæ sensum evertebant. Porro simillimum huic locum de baculis ad dissimulandam cædem, arborum foliis contectis, habet Hier. in superioribus epistolis, qui tamen menti non occurrit.

l Malim scribi *proderent*, concinniori sensu.

m Mendose erat in ms. duobus verbis *& venisset*.

n Facile scripserat Hieron. *surdis auribus*, quemadmodum jubemus legi pro *Dei auribus*, quod mendum est antiquarii, tametsi in textu non immutamus.

o Jam igitur soluto Episcoporum conventu, post aliquod tempus epistola data est.

SYNODUS HIEROSOLYMITANA
CONTRA ORIGENISTAS.
Anno cccxcix.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I. pag. 272.

Synodicam suam in qua de damnatis a se Origenistis certiores Episcopos Catholicos faciebat Theophilus Alexandrinus ad episcopos Hierosolymæ coactos encæniis celebris illius templi agendis direxit. Qui statim in concilium coeuntes synodicam alteram dederunt ad Theophilum, eademque se tenere professi, quæ ipse in synodica sua definiverat. Has literas perinde ac priores synodi Alexandrinæ ex oblivione vindicavit Cl. Vallarsius in novissima operum S. Hieronymi editione Veronensi tom. I. epistola 93. ex quo illas hic damus.

RESPONSUM JEROSOLYMITANÆ SYNODI

a Ad Theophilum.

b S. Hieronymo, ut videtur, interprete.

Donno & Honorabilissimo Episcopo Theophilo, Eulogius, Joannes, & cæteri Episcopi, qui Jerosolymis in c sancta Encæniorum die reperti sunt.

NOsti, Domine, cuncta laudabiliter *d* peragi & ante nostras literas, quod omnis propemodum Palæstina gratia Christi ab hæreticorum aliena sit scandalo, præter paucos, qui Apollinaris erroribus adquiescentes, noxia præceptoris sui scripta meditantur. Atque utinam, *e* Sanctorum orationibus, non nos inquietarent *f* Judaici serpentes, & Samaritanorum incredibilis stultitia, atque Gentilium apertissimæ impietates, quorum turba quamplurima & ad veritatem prædicationis omnino auribus obturantes in similitudinem luporum gregem Christi circumientes, non parvas * nobis excubias, & laborem incutiunt, dum volumus oves Domini custodire, ne ab his dilacerentur. Et quia scripsit nobis Sanctitas tua, repertos quosdam in Ægypto, qui * ex Origenis dogmatibus pestifera quædam velint introducere in Ecclesiis, & simplicium corda decipere: ideo necessarium duximus significare Sanctitudini tuæ, quod istiusmodi prædicatio a nostris auribus aliena sit. Neque enim audivimus umquam docentes, quod Christi Regnum aliquando sit terminandum. Absit hoc a Fidelium auribus, Gabriel Angelo loquente ad Mariam de eo qui nasciturus est Christus, atque dicente, *Regnabit super domum Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*. Neque quod Zabulus cunctis peccatorum vitiis liberatus dignitatem obtineat, quam habuit antequam caderet, ita ut & ipse, & Christus sub unum Dei Patris redigantur imperium. Qui enim ita credunt, ituri sunt in tenebras, quæ præparatæ sunt Diabolo & Angelis ejus. Quod si qui sunt, qui in suis Tractatibus tradiderunt, quod Filius nobis *g* comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium: & quod est, inquiunt, Petrus & Paulus *h* ad Salvatorem, hoc est unigenitus Filius, & Dei Verbum, comparatus Patri; & ut breviter nostram sententiam declaremus (neque necesse est eadem rursus tractare) quicumque hoc prædicat, quæ beatitudo tua damnanda significat, & quæ discordant ab ea fide,

* Mſ. *vobis*.

* Mſ. *i*.

Luc. 1.

de, quam pio ſenſu Patres noſtri in urbe Nicæna ſcripſerunt, & ipſi, & dogmata eorum ſint eccleſiæ anathema, cum Apollinare, qui contra ſanctas Scripturas vadens, imperfectum hominem dicit a Domino Jeſu Chriſto noſtro eſſe ſuſceptum, & non *i* plenam aſſumptionem ejus & animæ & corporis ſalutem datam. Nos enim inſiſtentes Patrum veſtigiis, & ſcripturarum vocibus eruditi, docemus & prædicamus in Eccleſiis, & confitemur Trinitatem increatam, æternam unius eſſe in tribus ſubſiſtentiis, & in una Deitate adorantes. Si quos autem tua Reverentia, vel propter dogmatum pravitatem, vel propter alias cauſſas a communione ſejungit, ſicuti nobis indicare dignatus es, ſcias in noſtris Eccleſiis non recipiendos, donec tu pœnitentiæ eorum, ſi tamen voluerint damnare perverſa, veniam dederis. Saluta omnes qui tecum ſunt Sacerdotales gradu.

a Prodit nunc primum ex eodem Ambroſiano exemplari, in quo poſt alteram Theophili Paſchalem epiſtolam exhibetur.

b Satis probabili teſtimonio id collegiſſe nobis viſi ſumus ex ipſius Hieronymi verbis lib. 1. Apologet. adverſus Ruffinum ſub initium, ubi, *ſi*, inquit, *quidquid contra Origenem & ſectatores ejus dicitur, in te dictum putat, ergo & epiſtolæ Papæ Theophili, & Epiphanii, ET ALIORUM EPISCOPORUM, QUAS NUPER, ipſis jubentibus, TRANSTULI, te petunt, te lacerant.* Qui enimvero alii Epiſcopi in Origenem, ejuſque ſectatores Epiſtolas ſcripſiſſe intelligendi ſunt, quas per id temporis Hieronymus Latine explicarit, ſi hujuſce in primis Jeroſolymitanæ Synodi Patres non ſunt, quorum hæ literæ proferuntur? Accedit petitum ex indole Ambroſiani libri argumentum, qui non alias ferme continet a Hieronymianis elucubrationibus, tametſi alias proprii ingenii, alias a Græcis Latine converſas.

c Primam Encæniotum templi Jeroſolymitani diem fuiſſe XIV. Septembris ſupra etiam adnotavimus ex Nicephori teſtimonio lib. 8. Hiſtor. c. 10.

d In mſs. erat *pati*, quod compendiarię ſcriptionis vitium arbitrati ſumus.

e Facile in Græco fuerit, ἀῤῥᾶ, *διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν utinam, ob ſanctorum preces*, ſenſu magis perſpicuo.

g Id ipſum Hieronym. notat ſupra Epiſtol. 82. n. 10. *Sunt hoc Judæi, ſunt variorum dogmatum hæretici, & maxime impuriſſimi Manichæi &c.* Porro de Samaritanorum ſtultitia incredibili, ut Synodi Patres vocant, inſignia argumenta repete ex Epiphanio hæres. IX. Philaſtrio, Leontio Byzantin. de Sectis Act. 11. Gregorio Magno pluribus locis, quibus adde Baronium Annal. XXXV.

g Vitioſe, ut pleraque alia, erat in Ambroſiano libro, *nobis ſit comparatus veritate*: quod emendavimus, ut in ſuperiori Synodica num. 3. ex his Auguſtini de Hæreſibus ad Quodvultdeum: *Dixit præterea Origenes, quod Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, ſit veritas; Patri conlatus, mendacium.* Immo vero ex Guidone Perpiniano in ſumma de Hæreſibus, ubi in Origeniana hunc ipſum locum exſcribens, emendatiori uſus apographo, legit, *quod Filius nobis comparatur ſit veritas: &c.* Quod boni Scriptoris teſtimonium multum ea etiam de cauſſa faciendum eſt, quod hanc Palæſtinorum Antiſtitum Decretalem de nomine appellet, eamque ante annos ſupra quadringentos noverit.

h Iterum ex Perpiniani Carmelitæ teſtimonio locum emaculavimus: in Ambroſiano enim archetypo vitioſe erat *a Salvatore*. Veriſſime autem ille in ſuo legerat, *& quod eſt Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc eſt Unigenitus Filius, & Deus Verbum* (non *Dei Verbum*) *comparatur Patri.*

i Ut ſenſus conſtet, ſitque perſpicuus, *m* literam in fine vocum *plenam aſſumptionem*, dele, quam literam ſexto caſui tam ſæpe in mſſ. veteri vitioſa pronuntiatione addi, ii facile norunt, qui veteres membranas aliquando conſuluerunt. Nobis aliud exemplum ſuppeditat literatus lapis domeſtici Muſæoli noſtri, qui Ethnicam ex una parte, Chriſtianam ex alia inſcriptionem refert: & in antiquiori Ethnica legitur:

C SINE. ALTERITRUM. ANIMI. LESIONEM.

ANNO CHRISTI 400.

a CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Sub Anastasio.

a Concilium Conſtantinopolitanum.) Anno domini 400. Anaſtaſii 3. Arcadii & Honorii 6. Conſtantinopoli eccleſiaſticarum neceſſitatum gratia viginti duo Aſiæ epiſcopi convenerunt, & hanc ſynodum ibidem celebrarunt, in qua ab Euſebio Valentinianopolitano epiſcopo accuſatus eſt Antoninus Epheſi epiſcopus de ſeptem criminibus, & maxime de ſimoniacis ordinationibus; de quibus hæc Palladius in vita Chryſoſt. *Tertiadecima diſtributione* (id eſt, indictione) *venerunt Conſtantinopolim Aſiæ epiſcopi, neceſſitatum eccleſiaſticarum gratia: nobiſcum remorati ſunt præſentibus & aliis epiſcopis, ex Scythia quidem Theotimo, ex Thracia vero Ammone Ægyptio, & ex Galatia Arabiano, metropolis omnibus ac ſenibus, qui viginti duorum implebant numerum. Convenientibus autem omnibus & communicantibus, obſervato Euſebius quidam Valentiñianopolitanus epiſcopus congregato concilio, una ſabbati aſtitit, libelloſque tradidit ſynodo, præpoſito* (*ut decuit*) *Joannis nomine, contra Antoninum epiſcopum Epheſi, ſeptem capitula continentes: unum quidem, quod fuſis ſacris vaſis, argentum in nomine filii depoſuerat. Secundum, quod ſumptum de ingreſſu baptiſterii marmor in ſuo balneo poſuit. Deinde columnas eccleſiæ plures annos jacentes intra ſuum erexit triclinium. Quartum, quod puer ejus homicidium perpetravit, quem habet in miniſterio irreprehenſum. Quintum, quod prædia relicta eccleſiæ a Baſiliſſa imperatoris Juliani matre vendidit, ſibique detinuit pretium. Sextum, quod cum uxori propriæ abrenunciaſſet, rurſus illi congreſſus eſt, filioſque ex ea procreavit. Septimum vero accuſationis caput, quod pro lege atque decreto habet, ordinationes epiſcoporum vendere pro modo reddituum: adſuntque & qui dederunt & ordinati ſunt, & ipſe qui accepit. Eorumque omnium probationes ſe habere aſſerebat.* Hoc judicium cum ob teſtium abſentiam agi non potuiſſet, mortuo interim Epheſi epiſcopo, ad petitionem cleri Epheſini cum Joanne Chryſoſtomo 70. epiſcopi Aſiæ Epheſum convenerunt, ibique in locum demortui epiſcopi Epheſini Heraclidem diaconum elegerunt, & judicium defuncti Conſtantinopoli inchoatum hic abſolverunt, ſexque epiſcopos per ſimoniam ab ipſo ordinatos depoſuerunt. Hæc Palladius in vita Chryſoſt. Socrates lib. 6. cap. 10. Sozom. lib. 8. cap. 6. Vide Baron. anno 400. numero 73. & ſequentibus.

Epheſina ſynodus 70. epiſcoporum

EADEM CONCILIA DUO

Habita apud Conſtantinopolim & Epheſum annis CCCC. & CCCCI.

Ex nova collectione Baluzii.

CUm neceſſitates quædam coegiſſent Aſianos Epiſcopos ad urbem regiam Conſtantinopolim accedere, ii cum Epiſcopo Joanne Chryſoſtomo commorabantur, præſentibus etiam aliis ex Scythia Epiſcopis, Theotimo ſcilicet, atque ex Thracia Ammone Ægyptio, & ex Galatia Arabiano, Metropolitis omnibus ac ſenibus, uſque ad viginti duorum Epiſcoporum numerum. Ibi omnibus congregatis atque communicantibus, Euſebius quidam e Cilbianis jugis, Epiſcopus Valentinopolitanus, congregatam ſynodum cum obſervaſſet, una ſabbathi adveniens, libellos tradidit ſynodo, præpoſito ſcilicet, ut conſequens erat, Joannis Chryſoſtomi nomine adverſus Antoninum Epheſinum Epiſcopum, ſeptem ei crimina imputans. Primum quidem, quod conflatis ſacris vaſis, argentum in uſum filii feciſſet. Secundum, quod ablatum de ingreſſu baptiſterii marmor in balneum ſuum tranſtuliſſet; deinde columnas eccleſiaſticas a pluribus annis jacentes intra ſuum triclinium ſtatuiſſet. Quartum, quod puer ejus cædem patraſſet, quem adhuc haberet in miniſterio irreprehenſum. Quintum, quod prædia Eccleſiæ relicta a Baſilina Juliani Imperatoris matre vendidiſſet ſibique vindicaſſet. Sextum, quod dimiſſa uxore ſua, cum ea rurſus coiſſet, liberoſque ex ea ſuſtuliſſet. Septimum; quod pro lege & conſtituto haberet ordinationes Epiſcoporum vendere juxta rationem reddituum. Adſunt, *inquit*, & qui dederunt, quique ordinati ſunt, & ipſe qui accepit; ac præterea probationes habeo. *Ad hæc Chryſoſtomus, ſedato interim zelo, dixit Euſebio:* Euſebi frater, quoniam ſæpe fit ut accuſationes, quæ ſiunt a perturbatione animi, faciles probationes non habeant, ſine te exorari ut ceſſes Antoninum fratrem ſcripto accuſare, nobis cauſas moleſtiæ corrigentibus. *Ad hæc ira accenſus Euſebius, durioribus adverſus Antoninum verbis uſus eſt, totus ſe efferens, & in accuſatione perſiſtens. Tum Joannes Paulum Epiſcopum Heracleæ, qui Antonino favere videbatur, hortatus eſt ut amicitiam inter eos reconciliaret; ſurgenſque, Eccleſiam ingreſſus eſt una cum Epiſcopis;* (*Erat enim ſacrificii tempus*) *pacemque populo ex more precatus, ſedit cum reliquis Epiſcopis. Clam autem ſubingreſſus accuſator Euſebius, coram omni populo & Epiſcopis libellum alium offert eadem continentem, quæ ſuperius dicta ſunt, adjurans Joannem horrendis juramentis, per ſalutem etiam Imperatorum obteſtans accuſationem ſuſcipere; idque tanta cum perturbatione & animi motu ut putarent populi, ejus videlicet imprudentia perterriti, eum a Joanne petere uti vitam ſibi ab Imperatore impetraret. Joannes vero, ut vidit inſtantiam hominis, ſtudens imperturbatum tenere populum, libellum recepit; lectiſque divinis eloquiis, Panſophium Piſidæ Epiſcopum orat ut divina dona offerat. Ipſe cum reliquis Epiſcopis egreſſus eſt. Nolebat enim animo turbido ſacrificium facere. Et poſt dimiſſionem populi, conſiderans apud ſe, & ſedens in baptiſterio cum reliquis Epiſcopis, accuſatorem coram omnibus advocans, eum ſic allocutus eſt.* Rurſus eadem tibi dico, quod multi mœrore vel ira compulſi multa & dicunt & ſcribunt quæ probare non poſſunt. Si igitur manifeſte ea noſti de quibus Antoninum accuſas, (Neque enim, ſi poſſis, repellimus; neque trahimus, ſi non poſſis) antequam legatur libellus elige quod expedit. Poſtquam enim lectus fuerit & in aures omnium venerit, confectis actis, non amplius licebit, cum ſis Epiſcopus, abſolutionem petere. *Tum Euſebio ſe in propoſito perſiſtere ſignificante, legitur libellus ab eo oblatus Epiſcopis. Quo recitato, ſeniores Epiſcopi dicunt Joanni.* Audiſtis tenorem libelli. Cuncta ſane horum capitulorum impia ſunt, & undequaque ſacris canonibus interdicta. Verum ne videamur in his quæ leviora ſunt tempus omne conſumere, optimum erit ab eo incipere quod eſt horribilius. Si enim illud inventum fuerit verum, nullus de capitibus reliquis dubitationi locus erit, cum illius capitis radix omnem iniquitatis ſpeciem progerminet, juxta illum qui ait: Radix omnium malorum eſt avaritia. Qui enim ſuper innocentes munera accepit, & ſpiritus ſancti diſtributionem argento vendere non dubitavit, quo pacto jam parcet ſacris vaſis aut lapidibus aut prædiis Eccleſiæ? *Tunc Joannes quæſtionem inchoat, dicens Antonino.* Quid ad hæc dicis, frater Antonine? *Negavit ille neceſſario. Quomodo enim poſſet ſub exordium ipſum confuſionem ſuam confiteri? Interrogati ſunt qui dederant. Negarunt & ipſi. Poſt hæc, cum inquiſitio ad horam uſque octavam diligenter ageretur, ex indiciis quibuſdam formatum eſt judicium. Poſtremo, ut par erat, ventum eſt ad teſtes, coram quibus & hi dediſſe dicebantur & iſte accepiſſe. Non aderant teſtes, utpote in Aſia conſtituti. Difficultatem igitur eorum ſiſtendorum reſpiciens Joannes, ſatis aliunde haud dubie intelligens illic peragendum reum ubi non ſit difficile teſtes producere, ut loquuntur Epiſcopi Africani, in Aſiam proficiſci illicque examen peragere conſtituit. At Antoninus viſa illius ſtrenuitate atque incorrupta integritate, utpote ſibi conſcius, adiit quendam e proceribus, cujus prædia quæ in Aſia erant ipſe curabat, orans uti profectionem Joannis impediret, exhibiturum ſe teſtes promittens. Iſte vero ſtatim ad Joannem ſubmittit e palatio qui Joanni dicerent indignum eſſe eum, qui ſit Epiſcopus & animarum curam habeat, relinquere civitatem in tanta tumultus expectatione & peregrinationem in Aſiam obire, præſertim cum teſtes illinc facile Conſtantinopolim poſſint adduci. Erat autem expectati tumultus cauſa Gaina barbarus. Itaque Joanni perſuadetur ut maneat, curam ſimul habens & judicii & moleſtiæ teſtium. Interim lucrum inſperatum reo fuit dilatio adventus teſtium, quos aut pecunia aut potentia impedire poterat ne venirent. Prævidens iſta Joannes, cum præſente ſynodo deliberat quoſdam e præſentibus Epiſcopis in Aſiam mittere ad interrogandos teſtes. Delecti ſunt ad id munus exequendum Syncletius Metropolitanus Traja-*

Codex ... Eccleſ... cap. ...

janopolis, Heſychius Epiſcopus Parii, & Palladius Helenopolitanus; ea cautione in actis ſynodi adjecta, ut is excommunicatus eſſet qui intra duos menſes non occurriſſet Hypæpis Aſiæ civitate, & jura ſua perſecutus non fuiſſet, quia vicini eſſent & qui arguebantur & reliqui Epiſcopi qui cum Syncletio judicare debebant. Poſt hæc deſcenderunt Smyrnam dicti Syncletius & Palladius. Heſychius autem, qui amicus erat Antonini, morbum finxit. Syncletius & Palladius illico per literas adventum ſuum ſignificarunt utriſque partibus, ut concurrentes in eandem civitatem implerent promiſſa. Illi autem cum ſe mutuo corrupiſſent, partim auro, partim jurejurando, amici facti erant ante adventum judicum. Cum vero dicis cauſa ad civitatem Hypæpinorum veniſſent, ſperabant rurſum eludere judices dilatione teſtium, quaſi peregre profecti eſſent ob varias cauſas. Tum judices accuſatorem ſciſcitantur intra quot dies adducturus ſit teſtes, polliciti ſe expectaturos Ratus ille eos aeris inclementiam ægre ferentes, erat enim æſtatis ipſe ardor, diſceſſuros, ſcripto pollicetur intra quadraginta dies aut producturum teſtes; aut pœnas canonum ſubiturum. Dimiſſus igitur Euſebius ad inquirendos teſtes, omiſſa inquiſitione, Conſtantinopolim venit, ibi deliteſcens. Expectabant judices, ut par erat, ad quadrageſimum diem: & cum ille nullibi compareret, ſcribunt omnibus Aſiæ Epiſcopis, eum denunciantes excommunicatum, ſive ut deſertorem, ſive ut calumniatorem. Ceterum poſt hoc alios etiam triginta dies perſiterunt; & cum non compareret, Conſtantinopolim redierunt. Illic cum ipſum offendiſſent, facinuſque illi ſuum exprobraſſent, ille infirmitatem corporis prætexens, pollicebatur, teſtes ſe adducturum. Interim moritur Antoninus, ille nimirum cum quo litem habebat Euſebius. Ea de cauſa Joannes a clero civitatis Epheſiorum & ab Epiſcopis rogatus, Epheſum advenit cum Paulo, Cyrino, & Palladio; congregatiſque Lydiæ, Aſiæ, atque Cariæ Epiſcopis numero ſeptuaginta, ordinationem Epheſinæ Eccleſiæ peragunt, ſucceſſorem Antonino dantes Heraclidem Diaconum Joannis, virum, ut ait Palladius, encycliis diſciplinis optime inſtitutum & divinarum ſcripturarum peritum; qui in eremo monaſticam vitam egerat, & per tres annos fuerat Diaconus.

Dum hæc geruntur, Euſebius accuſator ſex reliquorum Epiſcoporum accedit ad ſynodum, rogans ut in communionem ſuſciperetur. Contradicunt quidam Epiſcopi, dicentes ipſum, cum calumniator eſſet, non oportere admitti. At ille, qui ſe calumniatorem non ferebat, eo magis inſtabat, & producturum ſe ſtatim teſtes aſſeverans & eos qui per pecunias fuerant ordinati. Libellum etiam ſynodo obtulit in hæc verba. Quoniam cauſa iſta biennio maxima ex parte examinata eſt, & ad teſtium adventum facta eſt dilatio, rogo pietatem veſtram ut hodie jamjam teſtes producam. Etſi enim Antoninus mortuus eſt, qui nummos accepit pro ordinatione, attamen ſuperſunt & qui dederunt & qui ordinati ſunt. *Æqua poſtulare viſus. Itaque placuit præſenti ſynodo rem inveſtigari. Incipit cauſa a lectione eorum quæ gesta fuerant apud Conſtantinopolim. Deinde ingreſſi ſunt teſtes; ingreſſi & ſex illi qui pecuniam Antonino dediſſe dicebantur ut Epiſcopi ordinarentur. Et illi quidem initio negabant veram eſſe accuſationem. Inſtantibus autem teſtibus, partim laicis, partim Presbyteris, quibus confidere videbantur, necnon mulieribus quibuſdam, qui etiam pignorum ſeu munerum ſpecies dicebant & loca & tempora & quantitatem, ultro confitentur.* Dedimus, *inquiunt*, confeſſum eſt, & ordinati ſumus, talem putantes eſſe conſuetudinem, ut videremur a curia liberari, cui eramus obnoxii. Et nunc oramus, ſi fas eſt, ſimus in miniſterio Eccleſiæ; ſin minus, aurum quod dedimus recipiamus. Quidam enim e nobis uxorum ſupellectilem dedimus. *Pollicitus eſt Joannes Epiſcopis ſynodi daturum ſe operam ut liberi eſſent a curiali conditione.* Quod ad curiam quidem attinet, *inquit*, ego eos, Deo juvante, liberabo, exorato Imperatore. Vos autem mandate ut ab hæredibus Antonini ipſi accipiant quæ dederunt. *Præcepit ſynodus ut aurum acciperent ab hæredibus Antonini, & communicarent intra altare, eſſent autem jam non ſacerdotes, ſed ex ſacerdotibus; ne, ſi iſta concederentur, mos fieret Judaicus aut Ægyptius vendendi atque emendi ſacerdotium. Horum omnium geſta conſcripta ſunt, quæ & judicum nomina continebant, non ſolum ſeptuagintæ iſtius poſterioris ſynodi, ſed etiam viginti duorum Conſtantinopolitanæ ante biennium celebratæ. Acquieverunt autem qui fuerunt depoſiti, ut a futuro judicio liberarentur.*

Hæc ferme ad verbum ſumpta ſunt ex dialogo Palladii de vita Chryſoſtomi.

Observatio P. Antonii Pagi ad Ann. Chr. 400. n. 12.

Ideo Baronius, (& cum eo Conciliorum Collectores) Aſianorum Epiſcoporum depoſitionem in quadam Synodo Epheſina a Chryſoſtomo factam, anno 400. conſignat, quod Palladius ſcribat, eoſdem poſt Chryſoſtomi exilium, quod anno 404. contigiſſe conſtat, reſtitutos fuiſſe *poſt quadriennium* ab eorum exauctoratione. At quadriennium illud non ab anno 400. ſed a ſequenti incipiendum; ideoque depoſitio illa ann. 401. collocanda, ut monet Valeſius in notis ad Sozom. lib. 8. cap. 6. Cauſa enim eorum Epiſcoporum primum examinata in Concilio CP. XIII. Indictione, hoc eſt præſenti anno ante Kal. Septembr. quo die Indictio XIV. cœpit, celebrato; cum Euſebius Epiſcopus libellum Concilio obtuliſſet adverſus Antoninum Epheſi Epiſcopum, ut ſcribit Palladius in vita Chryſoſtomi, & *adventus Gainæ Conſtantinopolim imminueret*, inquit Georgius in vita Chryſoſtomi, ideoque ante menſem Septembrem, ut ex dictis de Gaina conſtat (*ſcilicet ad hunc an.* 400. *n.* 8. *quem locum ſi lubet, conſule*.) Miſſi ſunt deinde in Aſiam Epiſcopi tres, qui teſtes audirent; hique tota æſtate in Aſia commorati ſunt. Poſtea Chryſoſtomus ipſe ſub finem hyemis in Aſiam profectus Synodum 70. Epiſcoporum Epheſi congregavit, in qua depoſiti ſunt ſex Epiſcopi, non autem tredecim, ut perperam ſcribit Sozomenus lib. 8. Profectus eſt itaque Chryſoſtomus in Aſiam anno 401. profligato jam Gaina. Quare quando Euſebius Epiſcopus Valentinopoleos in Synodo Epheſina dicit: *Cauſa iſta biennio examinata eſt*; biennium illud ab anno 401. inchoandum, quo Indictio XIII. uſque ad Kal. Septemb. in curſu fuit, annoque 401. quo Epiſcopi judicati ſunt, abſolvendum: ideoque biennium illud utrimque incompletum fuit; quod magis liquebit ex iis, quæ anno 419. de Palladio, qui hanc hiſtoriam narrat, loquentes dicemus.

[a] CONCILIUM TOLETANUM [b] I.

c Novemdecim episcoporum, tempore Anastasii, Honorii & Arcadii, d Stilicone [1] consule habitum, æra 438. anno domini 400. Patrono episcopo præsidente, sub die septimo Idus Septembris.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De presbyteris & diaconibus, si post ordinationem filios genuerint.*
II. *Ut pœnitentes, si necessitas cogat, lectores aut ostiarii fiant.*
III. *De his qui viduas acceperint, ne diacones efficiantur.*
IV. *Ut subdiaconus, si defuncta uxore aliam duxerit, ostiarius fiat.*
V. *Ut cujuslibet ordinis clericus, si ad ecclesiam non venerit, deponatur.*
VI. *Ut religiosa puella virorum familiaritatem* [a] *non habeat.*
VII. *Ut clericus, cujus uxor peccaverit, præter necem, potestatem habeat distringendi eam, & cum ea cibum non sumat.*
VIII. *De eo qui post baptismum militaverit, ut ad* * *diaconum non promoveatur.*
IX. *Ut nulla professa vel vidua, absente sacerdote, in domo sua sacerdotale officium vel lucernale impleat.*
X. *Ut nullus obligatum cuiquam, absque consensu domini vel patroni, clericum faciat.*
XI. *Ut si quis potentium quemlibet spoliaverit, & admonente episcopo non reddiderit, excommunicetur.*
XII. *Ut nullus clericus de episcopo suo recedat, & ad alium se transferat.*
XIII. *De his qui in ecclesiam intrant, & non communicant, ut excommunicentur.*
XIV. *De eo qui acceperit eucharistiam, & non* * *sumpserit, ut sacrilegus repellatur.*
XV. *De his qui excommunicantur a sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat.*
XVI. *Devota si adulteraverit, decem annos pœniteat: si maritum duxerit, non permittendam ad pœnitentiam, nisi maritus decesserit.*
XVII. *De eo qui uxorem habet, si concubinam habuerit, ut non communicet.*
XVIII. *Si* [b] *sacerdotis vidua, vel Levitæ, maritum acceperit, in finem tantum* [c] *communionem accipiat.*
XIX. *Si sacerdotis vel diaconi filia religiosa peccaverit, in fine tantum* [c] *communionem accipiat.*
XX. *Ut præter episcopum, nullus chrisma conficiat.*
XXI. *De regulis fidei catholicæ contra Priscillianos.*

a in domo.
* diaconatum.
* consumpserit.
b si vidua episcopi, presbyteri, vel diaconi.
c communicet.

PRÆFATIO.

CONVENIENTIBUS episcopis in ecclesia, Toleto id est, * [2] Patruinus, Marcellus, Aphrodisius, * Licianus [a], Jucundus, Severus, Leonas, Hilarius, [c] Olympius, Orticius, [b], Asturius, * Lampidius, Serenus, Florius, Leporius, Statius [c], Aurelianus, Lampadius, Exuperantius de Gallicia, Lucensis conventus, municipii [f] Celenis, omnes decem & novem isti sunt, qui & in aliis gestis adversus Priscilliani sectatores, & hæresim quam adstruxerat, libellarem * direxere sententiam. Confidentibus presbyteris, adstantibus diaconibus, & ceteris qui intererant concilio, congregatis, * Patruinus episcopus dixit: [g] Quoniam singuli cœpimus in ecclesiis nostris facere diversa, & inde tanta scandala sunt, quæ usque ad schisma perveniunt, si placet, communi concilio decernamus, quid ab omnibus episcopis in ordinandis clericis sit sequendum. Mihi autem placet [h] constituta primitus concilii Nicæni perpetuo esse servanda, nec ab iis esse recedendum. Episcopi dixerunt: Hoc omnibus placuit: ita ut si quis cognitis gestis concilii Nicæni, aliud quam statutum est, facere præsumpserit, & non in eo perseverandum putaverit, * tunc excommunicatus habeatur, nisi per correptionem fratrum emendaverit errorem.

* Patron
* Alicia
a Licini
b Orati
* Lamp
sive L
pius.
c Eusta
* dedere
* Patron
* hic,

CAPITULA.

I.

Placuit, ut diacones, si vel integri, vel casti sint, & continentis vitæ, etiamsi uxores habeant, in ministerio constituantur: ita tamen, ut si qui etiam ante interdictum, quod per * Lusitanos [3] episcopos constitutum est incontinenter cum uxoribus suis vixerint, presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex presbyteris ante interdictum filios susceperit, de presbyterio ad episcopatum non * permittatur.

In decre
Ivon. lib
* priores
nos epis

II.

Item placuit, ut * de pœnitente non admittatur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut usus exegerit, * inter ostiarios deputetur, vel inter lectores: ita ut

* admitt
Dist. 50.
Placuit,
decr. Iv
lib. 6. c
& Burc
lib. 2.
* pœnite
non ad
tantur
* & tun
ter ost
deputet

1 Loquitur de hoc Concilio Idacius in Chronico anno Abrahami 2416. qui Kalend. septemb. anni Christi 399. inchoatur, & certos nos facit, Stilicone primum Consule congregatum fuisse. *Pagius ad an. Cb. n.* 14.

2 Merlini editio, *Patrono, Marcello*, &c..... *Lampadio*..... *Exuperantio*..... *Lampio de Gallia* &c.

3 Hoc loco videtur indicari aliquod præcedens Concilium in Lusitania paulo ante celebratum ea de re, & pariter contra Priscillianistas, cura Hyginii Cordubensis, & Ithatii Emeritensis Episcoporum, juxta Sulpitium *lib.* 2. & Idacium, ut creditur, Episcopum Lamecensem in Chronico ad an. 7. Theodosii, ajentem: Priscillianus declinans in hæresim Gnosticorum, aliquot conciliis judicatus, Italiam petiit & Romam. Inter ea vero Concilia valde credibile est censeri illud Lusitanorum Episcoporum. *Card. de Aguirre.*

ut evangelia & apostolum non legat. Si qui autem ante ordinati sunt diacones, inter subdiacones habeantur: ita ut manum non imponant, aut sacra non contingant: * Pœnitente vero dicimus de eo, qui post baptismum, aut pro homicidio, pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens, sub * cilicio, divino fuerit reconciliatus altario.

III.

Item constituit sancta synodus, ut lector fidelis, si viduam alterius uxorem acceperit, amplius nihil sit, sed semper lector habeatur, aut forte subdiaconus.

IV.

Subdiaconus autem, defuncta uxore, si aliam duxerit, ab officio in quo ordinatus fuerat removeatur, & habeatur inter ostiários, vel inter lectores; ita ut evangelium & * apostolum non legat; propterea, ne qui ecclesiæ servierit, publicis officiis servire videatur. Qui vero tertiam, quod nec dicendum aut audiendum est, acceperit, abstentus biennio, postea inter laicos reconciliatus per pœnitentiam, communicet.

V.

Presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesiæ deputatus clericus, si intra civitatem fuerit, vel in loco in quo ecclesia, aut castello, aut vico, aut villa, & ad ecclesiam ad sacrificium quotidianum non accesserit, clericus non habeatur, si * castigatus per satisfactionem veniam ab episcopo * noluerit promereri.

VI.

Item neque puella Dei aut familiaritatem habeat cum confessore, aut cum quolibet laico, sibi sanguinis alieni: aut convivium sola adeat, nisi ubi sit seniorum frequentia, aut honestorum, aut viduarum honestarumque; ubi honeste confessor quilibet, cum plurimorum testimonio, convivio interesse poterit. Cum lectoribus autem in ipsorum domibus non admittendas penitus, nec videndas, nisi forte consanguinea soror sit, vel uterina.

VII.

Placuit, ut si quorumcumque clericorum uxores peccaverint (ne forte licentiam peccandi plus habeant) accipiant mariti earum hanc potestatem, præter necem, custodiendi ac ligandi in domo sua, ad jejunia salutaria non mortifera cogentes: ita ut invicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si servitia forte non habeant. Cum uxoribus autem ipsis quæ peccaverint, nec cibum sumant, nisi forte ad timorem Dei acta pœnitentia, revertantur.

VIII.

Si quis post baptismum militaverit, & chlamydem sumpserit, aut * cingulum, etiamsi graviora non admiserit, si ad clerum admissus fuit, diaconii non accipiat dignitatem.

Dist. 51. Si quis post baptism. * cingulum ad nec andos fideles, etiam.

IX.

Nulla professa, vel vidua, absente episcopo vel presbytero, in domo sua antiphonas cum confessore, vel servo suo faciat: *i* lucernarium vero, nisi in ecclesia, non legatur, aut si legitur in villa, præsente episcopo vel presbytero vel diacono, legatur.

X.

Clericos, si qui obligati sunt, vel pro æquatione, vel * genere alicujus domus non ordinandos, nisi probatæ vitæ fuerint, & patronorum consensus accesserit.

* Dist. 54. c. Si quis obligatus. Et habetur inter canones a Martino Bracar. 1. episcopo collectos c. 46.

XI.

Si quis de potentibus clericum, aut quemlibet * pauperiorem, aut religiosum expoliaverit & mandaverit ad ipsum episcopus, ut eum audiat; & si contempserit, invicem mox scripta percurrant per omnes provinciæ episcopos, & quoscumque adire potuerint, ut excommunicatus * habeatur, donec audiatur, ut reddat aliena.

* per æquationem.
* de genere 24. q. 3. Si quis depotent.
* pauperem.
* habeatur ipse, donec obediat, & reddat.

XII.

Item ut liberum ulli clerico non sit, discedere de episcopo suo, & alteri episcopo communicare: nisi forte ei, quem episcopus alius libenter habeat de hæreticorum schismate discedentem, & ad fidem catholicam revertentem. Si qui autem de catholicis discesserint, & in communione eorum vel palam, vel occulte, * qui vel excommunicati sunt, vel per sententiam jam notati, fuerint inventi, habeant illorum ad quos ire voluerunt, etiam in * damnationem consortium.

* cum eis qui.
* damnatione

XIII.

De his qui intrant in ecclesiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur, * ut si non communicant, ad pœnitentiam accedant: si communicant, non * super abstineantur; si non fecerint, abstineantur.

De conf. d. 2 Hi qui intrant. * quod si.
* semper abstineant.

XIV.

Si quis autem acceptam a sacerdote eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur.

XV.

* Si quis laicus abstinetur, ad hunc, vel ad domum ejus, clericorum vel religiosorum nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur, a clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstinetur.

11. qu. 3. Si quis laicus abst. Adducitur ex concilio Toletano hic canon II vocaturque ibi concilium primum Tolet. Dec. Ivo. P. 13. c. 30.

ſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos cle- A ricos, qui ejus ſint epiſcopi, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo qui abſtinetur, ſive laico, ſive clerico.

XVI.

17. q. 1. Devotam peccantem non. Et in cap. Mart. c. 31.

Devotam peccantem non recipiendam * in eccleſiam, niſi peccare deſierit, & deſinens egerit * aptam pœnitentiam decem annis, recipiat communionem. Prius autem quam in eccleſia admittatur ad orationem, ad nullum convivium Chriſtianæ mulieris accedat. Quod ſi admiſſa fuerit, etiam hæc quæ eam recepit, habeatur abſtenta. Corruptorem etiam par B pœna conſtringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, niſi adhuc vivente ipſo [1] viro, caſte vivere cœperit, aut poſtquam ipſe deceſſerit.

* in eccleſia cenſemus.
* veram.

XVII.

Dist. 44. c. Is qui non habet.

Ivo. p. 8. c. 65. In notis decreti Gregoriani exponitur hoc decretum, de juſta concubina, ex ſententi.

Si quis habens uxorem fidelem, * ſi concubinam habeat, non communicet. Ceterum qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur, tantum ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) ſit conjunctione con- C tentus; alias vero vivens abjiciatur, donec deſinat, & per pœnitentiam revertatur.

B. Auguſtin. lib. de bono conjugali, quæ eſt uxor minus ſolenniter ducta.

* fidelis.

XVIII.

Si qua vidua epiſcopi, ſive presbyteri, aut diaconi, maritum acceperit, nullus clericus, nulla religioſa cum ea convivium ſumat, numquam communicet; morienti tantum ei ſacramentum ſubveniat.

XIX.

Epiſcopi, ſive presbyteri, ſive diaconi filia, ſive Deo devota fuerit, & pecca- D verit, & maritum duxerit; ſi eam pater vel mater in affectum receperint, a communione habeantur alieni. Pater vero cauſas in concilio ſe noverit præſtaturum: mulier vero non admittatur ad communionem, niſi marito defuncto, egerit pœnitentiam. Si antem vivente eo, receſſerit, & pœnituerit, vel petierit communionem, * in ultimo vitæ deficiens, accipiat communionem.

* nullo modo niſi vita deficiens acc.

XX.

Quamvis pene ubique cuſtodiatur, ut abſque epiſcopo chriſma nemo conficiat; tamen quia in aliquibus locis vel provinciis, presbyteri dicuntur chriſma conficere, placuit ex hac die nullum alium, niſi epiſcopum chriſma facere, & per diœceſim deſtinare: ita ut de ſingulis eccleſiis ad epiſcopum ante diem paſchæ diaconi deſtinentur, aut ſubdiaconi; * ut confectum chriſma ab epiſcopo deſtinatum ad diem paſchæ poſſit occurre- * ut con re. Epiſcopo ſane certum eſt omni tempore licere chriſma conficere: ſine conſcientia autem epiſcopi, nihil penitus * faciendum. *m* Statutum vero eſt, diaconum non chriſmate, ſed presbyterum, abſente epiſcopo; præſente vero, * ſi ab ipſo * presby fuerit præceptum. Hujuſmodi conſtitutionem meminerit ſemper archidiaconus: vel præſentibus, vel abſentibus epiſcopis ſuggerendam; ut eam epiſcopi cuſtodiant, & presbyteri non relinquant.

* poſſis tempor re.

agere mant.
* non s

SUBSCRIPTIONES EPISCOPORUM.

* Patruinus [2] epiſcopus ſubſcripſi. * Patro
Aphrodiſius epiſcopus ſubſcripſi.
Severus epiſcopus ſubſcripſi.
Hilarius epiſcopus ſubſcripſi.
* Ortizius epiſcopus ſubſcripſi. * Ortig
* Aſterius [3] epiſcopus ſubſcripſi. * Aſtur
Serenus epiſcopus ſubſcripſi.
Leporius epiſcopus ſubſcripſi.
Aurelianus epiſcopus ſubſcripſi.
Lampadius [a] epiſcopus ſubſcripſi. a Lamp
Marcellus epiſcopus ſubſcripſi. ſive In pius.
* Licianus epiſcopus ſubſcripſi. * Alici ve Lici nus.
Leonas epiſcopus ſubſcripſi.
Olympius epiſcopus ſubſcripſi.
Jocundus epiſcopus ſubſcripſi.
Lampadius epiſcopus ſubſcripſi.
Florus epiſcopus ſubſcripſi.
* Statius epiſcopus ſubſcripſi. * Euſto ſive F tius.
Exuperantius epiſcopus ſubſcripſi.

n INCIPIT regula [4] fidei catholicæ contra omnes hæreſes, & quam maxime contra * Priſcillianos, quam epiſcopi Tarraconenſes, * Priſci Carthaginenſes, Luſitani & Bætici fecerunt, & cum præcepto papæ urbis Romæ Leonis, ad Balconium epiſcopum Galliciæ tranſmiſerunt. *o* Ipſi etiam & ſupra ſcripta viginti canonum capitula ſtatuerunt in concilio Toletano.

ſtas.

CRE-

1 MS. *Marito*. Hard. 2 Epiſcopus Emeritenſis, ut quidam volunt ex Epiſt. 23. Innocentii cap. 5. *Hard.*
3 Epiſcopus Toletanus ex Ildefonſo. *Hard.*
4 Hæc fidei regula pertinet ad aliud Concilium Turibio Eccleſiam Aſturicenſem regente celebratum an. 347. ut Baronius ſuſpicatus eſt, & oſtendit Queſnellus diſſert. 14. de libellis in Codice Eccleſiæ Rom. contentis n. 8. In editione enim hujus Concilii a Loayſa curata dicitur poſt Canones hæc verba legi; *Explicit conſtitutio Toletani Concilii*; ad aliud igitur pertinet ſequens regula fidei. Suffragatur Concilium Bracarenſe primum anni 560. ubi Lucretius Epiſcopus teſtatur regulam fidei conditam in concilio quodam Tarraconenſium, Carthaginenſium, Luſitanorum, & Bæticorum Antiſtitum, & ab eo ad Balconium fuiſſe directam. Ceterum exemplaria iſtius Regulæ fidei tam in MSS. codicibus, quam in editis, ſunt valde diverſa; in aliquibus XII. tantum habentur anathematiſmi; inter opera vero S. Auguſtini duodecim illis adduntur alii quatuordecim. Quare recte judicavit Queſnellus citatus eam fuiſſe temporum progreſſu interpolatam; quod ex eo manifeſte liquet, quod non ſolum inter S. Auguſtini Opera, & inter Acta Concilii Toletani I. habeatur auctior; ſed ex mentione Proceſſionis Spiritus ſancti ex Patre Filioque; quæ verba recentiorem manum prodere non eſt qui dubitare poſſit. Quod vero addit Queſnellus hanc fidei confeſſionem Hiſpanos Epiſcopos accepiſſe a Leone e Codice Romano, aut ad eos a S. Auguſtino miſſam fuiſſe, id omne frivolum, & ſine fundamento excogitatum, illudque tantum verum, hanc fidei confeſſionem pertinere ad D. Leonis Papæ tempora. *Ex Pagio ad an. Ch.* 405. *n.* 16. & 17.

CREDIMUS in * unum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, viſibilium & inviſibilium factorem, per quem * creata ſunt omnia in cœlo & in terra: hunc unum Deum, & hanc unam eſſe divinæ ſubſtantiæ Trinitatem: Patrem autem non eſſe ipſum Filium, ſed habere Filium, qui Pater non ſit: Filium non eſſe Patrem, ſed Filium Dei de Patris eſſe natura; Spiritum quoque paracletum eſſe, qui nec Pater ſit ipſe, nec Filius, ſed a Patre Filioque procedens. Eſt ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, ſed a Patre Filioque procedens. Pater eſt, cujus vox hæc eſt audita de cœlis: *Hic eſt filius * meus, in quo mihi bene complacui; ipſum audite*. Filius eſt, qui ait: *Ego a Patre exivi, & a Deo veni in hunc mundum*. Paracletus ſpiritus eſt, de quo Filius ait: *Niſi abiero ego ad Patrem, Paracletus non veniet ad vos*. Hanc Trinitatem perſonis diſtinctam, ſubſtantia unitam, virtute & poteſtate & majeſtate indiviſibilem, indifferentem; præter hanc nullam credimus divinam eſſe naturam, vel angeli, vel ſpiritus, vel virtutis alicujus, quæ Deus eſſe credatur. Hunc igitur Filium Dei, Deum natum a Patre ante omne omnino principium, ſanctificaſſe uterum Mariæ virginis, atque ex ea verum hominem, ſine virili generatum ſemine ſuſcepiſſe, duabus dumtaxat naturis, id eſt deitatis & carnis, in unam convenientibus omnino perſonam, id eſt dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: nec imaginarium corpus, aut phantaſmatis alicujus in eo fuiſſe, ſed ſolidum, atque verum: hunc & eſuriiſſe, & ſitiſſe, & doluiſſe, & fleviſſe, & omnes corporis injurias pertuliſſe; poſtremo a Judæis crucifixum, & ſepultum tertia die reſurrexiſſe; converſatum poſtmodum cum diſcipulis ſuis, & quadrageſima poſt reſurrectionem die ad cœlum aſcendiſſe. Hunc Filium hominis etiam Dei Filium dici: Filium autem Dei dominum Filium hominis appellamus. Reſurrectionem vero futuram humanæ credimus carnis, animam autem hominis non * divinam eſſe ſubſtantiam aut Dei partem, ſed creaturam dicimus divina voluntate creatam.

I. Si quis autem dixerit, aut crediderit, a Deo omnipotenti mundum hunc factum non fuiſſe, atque ejus omnia inſtrumenta, anathema ſit.

II. Si quis dixerit, atque crediderit, Deum Patrem eumdem eſſe Filium atque [1] Paracletum, anathema ſit.

III. Si quis dixerit, vel crediderit, Dei Filium eumdem eſſe Patrem vel Paracletum, anathema ſit.

IV. Si quis dixerit, vel crediderit, Paracletum vel Patrem eſſe, vel Filium, anathema ſit.

V. Si quis dixerit, vel crediderit, carnem tantum ſine anima a Filio Dei fuiſſe ſuſceptam, anathema ſit.

VI. Si quis dixerit, vel crediderit Chriſtum [2] innaſcibilem eſſe, anathema ſit.

VII. Si quis dixerit, vel crediderit, deitatem Chriſti * convertibilem eſſe, vel paſſibilem, anathema ſit.

VIII. Si quis dixerit, vel crediderit, alterum Deum eſſe priſcæ legis, alterum evangeliorum, anathema ſit.

IX. Si quis dixerit, vel crediderit, ab altero Deo mundum factum fuiſſe, & non a eo, de quo ſcriptum eſt: In principio fecit Deus cœlum & terram, anathema ſit.

X. Si quis dixerit, vel crediderit, corpora humana non reſurgere poſt mortem, anathema ſit.

XI. Si quis dixerit, vel crediderit, animam humanam Dei portionem, vel Dei eſſe ſubſtantiam, anathema ſit.

XII. Si quis dixerit, vel crediderit, alias ſcripturas, præter quas eccleſia catholica recipit, in auctoritate habendas, vel eſſe venerandas, anathema ſit.

XIII. Si quis dixerit, vel crediderit, deitatis & carnis unam eſſe in Chriſto naturam, anathema ſit.

XIV. Si quis dixerit, vel crediderit, eſſe aliquid, quod ſe extra divinam Trinitatem poſſit extendere, anathema ſit.

XV. Si quis aſtrologiæ, vel matheſi exiſtimat eſſe credendum, anathema ſit.

XVI. Si quis dixerit, vel crediderit, conjugia hominum, quæ ſecundum legem divinam * licita habentur, execrabilia eſſe, anathema ſit. * licet habere.

XVII. Si quis dixerit, carnes avium vel pecorum, quæ ad eſcam datæ ſunt non tantum pro caſtigatione * corporis abſtinendas, ſed execrandas eſſe, anathema ſit. * hominum.

XVIII. Si quis in his erroribus Priſcilliani ſectam ſequitur, vel profitetur, aut aliud in ſalubri baptiſmo contra ſedem ſancti Petri faciat, anathema ſit.

p [3] *Incipiunt exemplaria profeſſionum in Concilio Toletano, contra ſectam Priſcilliani Æra* 438.

POST habitum jam concilium Kalend. Septembr. tertio nonas Septembris, poſt diverſas cognitiones tunc habitas, ſub die octavo Iduum Septembrium excerptæ ſunt de plenariis geſtis profeſſiones domini Symphoſii, & domini Dictinii, ſanctæ memoriæ epiſcoporum, & domini ſanctæ memoriæ Comaſii, tunc presbyteri, quas inter reliquos habuerunt in concilio Toletano, de damnatione Priſcilliani, vel ſectæ ejus, in hunc modum: Poſt aliquanta, & inter aliquanta eodem tempore acta, Dictinius epiſcopus dixit: Audite me, optimi ſacerdotes, corrigite omnia; quia vobis correctio data eſt. Scriptum eſt enim: Vobis datæ ſunt claves regni cœlorum. Sed peto a vobis, ut claves nobis regni, non portæ aperiantur inferni. Hæc, ſi dignamini, omnia ante oculos pono. Hoc enim in me reprehendo, quod dixerim unam Dei & hominis eſſe naturam. Item dixit: Ego non ſolum correctionem veſtram rogo, ſed & omnem præſumptionem meam de ſcriptis meis arguo, atque condemno. Item dixit: Sic ſenſi, teſtis eſt Deus. Si erravi, corrigite. Item dixit: Et paulo ante dixi, & nunc iterum repeto: In priori comprehenſione mea, & in principiis converſionis meæ, quæcumque conſcripſi, omnia me toto corde reſpuere. Item dixit: Excepto nomine Dei, *Matth.* 16.

1 MS. *vel Paracletum*. Hard. 2 al. *impaſſibilem*, minus recte, ut ex ſequenti pagina apparet. *Hard.*

3 Hæc exemplaria Profeſſionum fidei non poſſunt eſſe hujus Concilii cum in iis Symphoſius & Dictinius dicantur epiſcopi *ſanctæ memoriæ*; & ſi confictæ non ſint, ut ſuſpicatur Queſnellus in notis ad epiſt. 15. S. Leonis, & Baluzius in Nova Concil. edit. editæ ſunt in alio Concilio ſub Leone M. celebrato.

Dei, omnia anathematizo. Item dixit: Omnia quæ inveniuntur contra fidem, cum ipso auctore condemno. Symphosius episcopus dixit: Juxta id quod paulo ante lectum est in membrana nescio qua, in qua dicebatur filius innascibilis, hanc ego doctrinam, quæ aut duo principia dicit, aut filium innascibilem, cum ipso auctore damno, qui scripsit. Item dixit: Ego sectam quæ recitata est, damno cum auctore. Item dixit: Date mihi chartulam; ipsis verbis condemno. Et cum accepisset chartulam, de scripto recitavit: Omnes libros hæreticos, & maxime Priscilliani doctrinam, juxta quod hodie lectum est, ubi innascibilem filium scripsisse dicitur, cum ipso auctore damno. Comasius presbyter dixit: Nemo dubitet me cum domino meo episcopo sentire, & omnia damnare quæ damnavit, & nihil ejus præferre sapientiæ, nisi solum Deum. Atque ideo nolo ne dubitetis aliud esse facturum, aliterve sensurum quam quod professus est: ac proinde quomodo dixit episcopus meus, quem sequor: quidquid ille damnavit, & ego damno.

Æra, qua supra, sub diem tertium Iduum Septembrium, professiones sanctæ memoriæ episcoporum domini Symphosii, & domini Dictinii, & sanctæ memoriæ Comasii tunc presbyteri. Comasius presbyter dixit: Non timeo frequenter dicere, quod semel dixissem, ut gaudeam. Sequor auctoritatem episcopi mei Symphosii; sequor sapientiam senis. Sentio quod dixi; si jubetis, ex chartula relegam. Omnes id sequantur, qui voluerint vestro hærere consortio. Et Comasius presbyter ex chartula legit: Cum catholicam & Nicænam fidem sequamur omnes, & scriptura recitata sit, quam Donatus presbyter, ut legitur, ingessit, ubi Priscillianus innascibilem esse filium dixit, constat hoc contra Nicænam fidem esse dictum: atque ideo Priscillianum hujus dicti auctorem, cum ipsius dicti perversitate, & quos male condidit libros, cum ipso auctore condemno. *q* Symphosius episcopus dixit: Si quos male condidit libros, cum ipso auctore condemno. *r* Dictinius episcopus dixit: Sequor sententiam domini mei & patris mei, & genitoris & doctoris mei, Symphosii: Quæcumque locutus est, loquor. Nam scriptum legimus: *Si quis vobis aliter evangelizaverit præterquam quod evangelizatum est vobis, anathema sit*: & idcirco omnia quæ Priscillianus aut male docuit, aut male scripsit, cum ipso auctore condemno.

Ad Galat. 1. 9.

Exemplar diffinitivæ sententiæ translatæ de gestis.

DIE qua supra, episcopi dixerunt: Legatur scriptura sententiæ. Et legit: Etsi diu deliberantibus verum, post Cæsarauguſtanum concilium, in quo sententia in certos quosque dicta fuerat, sola tamen una die, præsente Symphosio, qui postmodum declinando sententiam, præsens audire contempserat, arduum nobis esset audire jam dictos, literis tamen sanctæ memoriæ Ambrosii, quas post illud concilium ad nos miserat; ut si condemnassent quæ perperam egerant, & implessent conditiones quas [1] præscriptas literæ continebant, reverterentur ad pacem (adde quæ sanctæ memoriæ Siricius papa suasisset) magnam nos constat præstitisse patientiam: & si prius indictum in Toletana urbe concilium declinarant, ad quod illos evocaveramus, & audissemus, cur non implessent conditiones, quas sibi ipsi, sancto Ambrosio præsente & audiente, posuissent, patuit respondisse Symphosium, se a recitatione eorum quæ dicebant martyres, recessisse, ac dehinc deceptum tentumque, per plurimos secus aliqua gessisse reperimus, nullis libris apochryphis, aut novis scientiis, quas Priscillianus composuerat, involutum: Dictinium epistolis aliquantis pene lapsum, quas omnes sua professione condemnans, correctionem petens, veniam postularet. Quem constat, ut Symphosius fecit, quæcumque contra fidem catholicam Priscillianus scripserat, cum ipso auctore damnasse. Ceterum extortum sibi de multitudine plebis probaret Symphosium, ut ordinaret Dictinium episcopum, quem sanctus Ambrosius decrevisset, [2] bonæ pacis locum tenere presbyterii, non accipere honoris augmentum. Confitentur etiam illud, quod alios per diversas ecclesias ordinassent, quibus deerant sacerdotes; habentes hanc fiduciam, quod cum illis propemodum totius Galliciæ sentiret plebium multitudo. Ex quibus ordinatus est Paternus Bracarensis ecclesiæ episcopus. In hanc vocem confessionis primus erupit, & sectam Priscilliani se scisse, sed factum episcopum liberatum se ab ea, lectione librorum sancti Ambrosii, esse juraret.

Item Isonius nuper baptizatum se a Symphosio, & episcopum factum, hoc se tenere, quod in præsenti concilio Symphosius professus est, respondit.

Vegetinus vero olim ante Cæsarauguſtanum concilium episcopus factus, similiter libros Priscilliani cum auctore damnaverat; ut de ceteris acta testantur. De quibus qui consuluntur episcopi, judicabunt.

Herenas clericos suos sequi maluerat; qui sponte, nec interrogati, Priscillianum catholicum, sanctumque martyrem clamassent; atque ipse usque ad finem, catholicum hunc esse dixisset, persecutionem ab episcopis passum. Quo dicto omnes sanctos, jam plurimos quiescentes, aliquos in hac luce durantes, suo judicio deduxerit in reatum. Hunc cum his omnibus, tam suis clericis, quam diversis episcopis, hoc est, Donato, Acurio, Emilio, qui ab eorum professione recentes, maluissent sequi consortium perditorum, decernimus ab sacerdotio submovendum, quem constaret etiam de reliquis verbis suis convictum per tres episcopos, multos quoque presbyteros, sive diaconos, cum perjurio esse mentitum. Vegetinum autem, in quem nulla specialiter dicta fuerat ante sententia, data professione, quam synodus accepit, statuimus communioni nostræ esse reddendum. Paternum, licet pro catholica fidei veritate, & publicatæ hæresis errore, libenter amplexi, ecclesiam, in qua episcopus fuerat constitutus, tenere permisimus; recepturi etiam in nostram communionem cum sedes apostolica rescripserit. Reliqui, qui ex provincia Gallæciæ ad concilium convenerant, & in Symphosii semper communione duraverant, accepta forma a concilio missa, si subscripserint, etiam ipsi in cœlestis pacis contemplatione consistant; expectantes pari exemplo, quid papa qui nunc est, quid sanctus Simplicianus Mediolanensis episcopus, reliquique ecclesiarum rescribant sacerdo-

1 forte, *præscriptæ*. Hard. 2 forte. *bono pacis*, Hard.

dotes. Si autem ſubſcriptionem formæ quam A miſimus, non dederint, eccleſias quas detinent, non retineant, neque his communicent qui reverſi de ſynodo, datis profeſſionibus ad ſuas eccleſias reverterunt. Sane Vegetinum ſolum cum Paterno communicare decrevimus. Symphoſius autem ſenex religioſus, qui [1] quod egerit ſupra ſcripſimus, in eccleſia ſua conſiſtat, circumſpectior circa eos quos ei reddemus, futurus, inde expectabit communionem, unde prius ſpem futuræ pacis acceperat. Quod obſervandum etiam Dictinio & Anterio eſſe decrevimus. Conſtituimus autem, priuſquam illis per papam, vel per [1] ſanctum Simplicianum communio redditur, non epiſcopos, non presbyteros, non diaconos ab illis ordinandos; ut ſcia- B mus ſi vel nunc ſciant, ſub conditionem remiſſi, tamdem ſynodicæ ſententiæ præſtare reverentiam. Meminerint autem fratres & coepiſcopi noſtri enixe excubandum, ne quis communione depulſus, collectiones faciat per mulierum domos, & apocrypha quæ damnata ſunt, legant; ne communicantes his, pari ſocietate teneantur. Quoniam quicumque has ſuſceperint, certum eſt, eos etiam graviori ſententia retinendos eſſe. Fratri autem noſtro Ortygio eccleſias, de quibus pulſus fuerat, pronunciamus eſſe reddendas.

NOTA SEVERINI BINII.

Epiſtola Innocentii ad ſynodum Toletanam ſcripta, quam hic Gatſias ſubjungit, infra inter epiſtolas eiuſdem Innocentii vigeſima tertia extat. Vide quæ ibi notabimus.

FRAGMENTA SUB TITULO

CONCILIORUM TOLETANORUM.

Vel corrupte, vel falſo citata, cum in his conciliis non inveniantur: per eumdem Garſiam Loaiſam collecta.

Ex concilio quarto Toletano cap. 8.

1. De 8. Burc. 1. cap. vo p. 8. c. Pari- V. ſub rio filio erici c.

De viduis & puellis, quæ habitum religio- D nis in domibus propriis, tam a parentibus, quam per ſe mutaverunt, ſi poſtea contra inſtituta patrum vel præcepta canonum, conjugia crediderint copulanda, tamdiu utræque habeantur a communione ſuſpenſæ, quouſque quod illicite perpetraverunt, emendent: quod ſi emendare neglexerint, a communione & omnium Chriſtianorum convivio perpetuo ſint ſequeſtratæ.

Ex concilio Toletano.

c. Trl. afe c. 27.

* Relata eſt coram ſancta ſynodo querimonia plebium, quod ſint quidam epiſcopi, nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum E ſuas per annum parœcias circumire; qui tamen exigunt, ut manſiones, quibus in profectione uti debuerunt, aliquo pretio redimant, qui parrare debebant. Quæ duplex infamia negligentiæ & avaritiæ, ſanctæ ſynodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque ne quis ultra exerceat illud cupiditatis ingenium, & ut ſolicitiores ſint epiſcopi de ſuis gregibus viſitandis.

* 10. quæſt. 1. Relata. Burc. lib. 1. cap. 229. Ivo p. 5. cap. 341. In lib. MS. privilegiorum eccleſ. Toletanæ citatur hoc cap. tamquam quarti concilii Toletani. Verum Burc. & Ivo citant ex concilio Triburienſi, tempore Arnulphi regis.

Ex concilio Toletano.

Sancimus omnibus epiſcopis curam laicorum inſtare; ut ſi quos in fide Chriſti invenerint, nimio affectu diligant. Et inſuper informamus, ut ſi aliqua ab ipſis accipiant dona, ſtatim in quatuor dividant partes; ita ut prima pars ſecundum apoſtolorum præcepta, titulorum, necnon cœmeteriorum reſtaurationibus diligenter attribuatur; ſecunda clericis: tertia cunctis pauperibus; quarta vero advenis.

12. q. 2. Sancimus. In collectione canonum incerti auctoris, quæ eſt in bibliotheca Vaticana, attribuitur Silveſtro P.

Ex concilio Toletano.

Plures baptiſmales eccleſiæ in una terminatione eſſe non poſſunt, ſed una tantum non capellis ſuis. Et ſi contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes utrarumque decernant: & ſi non convenerint, iis Dei judicio decernatur.

16. q. 1. Plures baptiſ. Burc. lib. 3. c. 22. Ivo p. 3. c. 27. qui illud ex concil. Aquiſgranenſ. citat.

Ex concilio Toletano.

Congregatio debet ſibi eligere abbatem, poſt C abbatis ſui mortem; vel eo vivente, ſi ipſe deceſſerit, vel peccaverit. Epiſcopus enim non debet abbatem violenter retinere in loco ſuo. Ipſe autem non poteſt aliquem ordinare de ſuis propinquis, vel amicis, ſine voluntate fratrum.

16. q. 7 Congregatio. Burc. lib. 8. c. 86. Ivo p. 7. c. 104.

Ex concilio Toletano.

Statutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumpſerint, uterque uſque ad ſatisfactionem anathematizetur.

27. quæſt. 2. Statutum Burc. lib. 9. c. 39. Ivo p. 8. c. 175.

Ex concilio Toletano.

Officium vero archidiaconi eſt, evangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de diaconis præcipere. Et quando epiſcopus miſſam canit, ad juſſionem illius induant ſe Levitæ veſtimentis ſacris, qualiter cum pontifice ad miſſam procedant. Omnem querimoniam, ſeu cauſam, vel juſtitiam presbyterorum, vel diaconorum, vel ſubdiaconorum ipſe debet deliberare, ordinare, & facere. Ideo vero ſtrenuus, providus, cautus, vicem ſui epiſcopi agens, epiſcopii totius curam habeat, & omne ecclesiaſticum officium providendo, lectiones, aut reſponſoria in matrice eccleſia dare debet, & auſcultare: in tantum, ut nullus evangelium, aut epiſtolam, reſponſoria, vel quamlibet in eccleſia lectionem legat, vel cantet, donec auſcultetur ab ipſo. Acolythos quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiſve minorum in eccleſia aliqua officia agere debeat.

Decretal. lib. 1. ca. 2. Bernardus præpoſitus Papienſis, in collectione decret. lib. 1. tit. 15. c. 3.

1 forte, *quid*. Harduinus.

Ex concilio Toletano.

Decr. lib. 1. tit. 24. ca. 1. Bein præpoſit. Pap. lib. 1. titul. 16. cap. 1. Burc. lib. 3. ca 50. Ivo p. 6. ca. 20.

Ut archipresbyter ſciat ſe ſubeſſe archidiacono, & ejus præceptis ſicut ſui epiſcopi obedire; & quod ſpecialiter pertinet ad ejus miniſterium, ſuper omnes presbyteros in ordine presbyterali poſitos curam agere animarum, & aſſidue in eccleſia ſtare. Et in epiſcopi ſui abſentia, ad vicem ejus, miſſarum ſolennia celebret, & collectam dicat, aut cui ipſe injunxerit.

Ex concilio Toletano.

Decr. lib. 1. tit. 26. ca. 1. Ivo p 6 ca. 10. Bernar. præpoſitus Pap. lib. 2. tit. 18. cap. unico.

Ut ſciat ſe ſacriſta ſubjectum archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri eccleſiaſtici, necnon quæ ad luminaria pertinent, ſive in cera, ſive in oleo.

Ex concilio Toletano.

Decr. lib. 1. tit. 27 ca. 2. Bern. præpoſit. Pap. lib. 1. tit. 19. c. 2.

Cuſtos ſolicitus eſſe debet de omni ornamento eccleſiæ, & luminariis, ſive incenſo: nec non & panem, & vinum omni tempore præparatum ad miſſam habere debet, & per ſingulas horas canonicas ſignum ex conſenſu archidiaconi ſonare; ut oblationes omnes, ſeu eleemoſynas; ſeu decimas (cum ejuſdem tamen conſenſu, abſente epiſcopo) inter fratres dividat. In his tribus eccleſiæ columnis (ut ſanxit ſancta ſynodus) conſiſtere debet alma mater eccleſia; ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & ſanctiores eſſe viderint, ut nulla negligentia in ſancta Dei eccleſia videatur. Hi tres, archidiaconus, archipresbyter, cuſtos, ſimul juncti, uno animo provide peragant & perfecte, & non ſit invidia neque zelus inter illos.

Ex concilio Toletano.

Burc. li. 1. cap. 23. Ivo Decret. p. 6. c. 38. Lib. 1. capitul. c. 88.

De rebus vero illorum, vel peculiari, qui a dominis propriis libertate donantur, ut ad gradus eccleſiaſticos promoveri debeant, ſtatutum eſt, ut in poteſtate dominorum conſiſtat, quidquid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an ſibi retinere voluerint.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 2. c. 72. Ivo p. 6. c. 128.

Debent autem ſupra ſcriptæ ingenuitatis chartæ, non ſolum nomen illius qui has fieri rogat, ſed etiam nomina ſacerdotum & nobilium laicorum, qui ibi fuerint, in ordine digeſta, cum ſignis propria manu impreſſis continere. Nam ſine horum adſtipulatione, pagina auctoritate teſtium nudata, pro nihilo deputatur. Oportet etiam ut locum, diem, annum, & principem, & indictiones in fine vel in margine annotatas habeat, in hunc modum: Actum in illa civitate, in domo ſancti Petri, Calendis illis, anno dominicæ incarnationis illo, regnante illo rege, & præſidente in cathedra ſupradictæ civitatis epiſcopo illo, indictione illa, in Dei nomine feliciter. Amen. Ait enim Romana auctoritas: Quæcumque leges ſine die & conſule fuerint prolatæ, non valeant.

Ex eodem concilio.

Burc. lib. 2. cap. 28. Ivo

Inſtruendi ſunt præterea laici, ut ſciant, quod A nullatenus alio loco manumittere proprios poſſunt ſervos, quos dominicis caſtris aggregari decreverunt, niſi in ſacroſancta eccleſia, ordine ſupra notato. Quomodo enim clerici extra eccleſiam libertatem conſequi poſſunt, qui a lege mundana extranei ſunt? Et quibus interdicitur, ne ad ſæculare judicium procedant, quomodo ſæculari judicio a jugo ſervitutis abſolvuntur? Sed fortaſſe dicit aliquis: Clericus fieri non permittitur, niſi ante ſuſceptum clericatus officium, ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit: & ideo quod infirmari vel vituperari poteſt, præcaveri debet.

Ex eodem.

Non ſolum autem qui ad clericatus ordinem B promovendi ſunt, in eccleſia manumittendi ſunt, verum etiam hi quos quiſque pro remedio animæ ſuæ emancipari vult: quia ſic ſcriptum quippe eſt in pacto [a] Francorum.

Ex eodem concilio.

Qui debitum ſibi nexum, atque competens relaxat ſervitium, præmium in futuro apud dominum ſibi provenire non dubitet. Quapropter ego in Dei nomine ill. pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione, in eccleſia ſancti Petri, vel illius ſancti, ſub præſentia epiC ſcopi vel ſacerdotum ibi conſiſtentium, ac nobilium laicorum, ante cornu altaris iſtius eccleſiæ, abſolvo ſervum meum III. per hanc chartam abſolutionis & ingenuitatis, ab omni vinculo ſervitutis; ita ut ab hac die & deinceps ingenuus ſit, & ingenuus permaneat, tamquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet natus vel procreatus. Eam pergat partem, quam maluerit, vel quam ei auctoritas canonica permittit; & ſicut alii ingenui, vitam ducat ingenuam. Nulli autem hæredum meorum, ac proheredum, nec cuicumque perſonæ alii quidquam debeat ſervitutis vel libertatis obſequium, niſi ſoli Deo, cui omnia ſubjecta ſunt, vel pro cujus amore ipſum devotus ad ejus ſervitium obD tuli. Peculiare vero ſuum, quod ei dominus dederit, vel deinceps Deo auxiliante laborare potuerit, conceſſum in perpetuum habeat; ut inde faciat quidquid illi placuerit, ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſive ego ipſe, aut aliquis de hæredibus meis, vel quælibet oppoſita perſona contra hanc ingenuitatis chartam venire tentaverit, aut eam quolibet modo infringere voluerit, in primis iram Dei incurrat, & a liminibus ſancti Dei eccleſiæ extraneus efficiatur, & inſuper cui litem intulit, ſexaginta ſolidos perſolvat, & quod repetit, evindicare non valeat; ſed præſens ingenuitas mea, vel aliorum bonorum hominum manibus roborata, E aut adſtipulatione ſubnixa, omni tempore maneat inconvulſa.

Ex eodem Cap. 82.

De ſervorum ordinatione, qui paſſim ad gradus eccleſiaſticos indiſcrete promoventur, placuit omnibus, cum ſacris canonibus concordare debere: & ſtatutum eſt, ut nullus epiſcoporum deinceps eos ad ſacros ordines promovere præſumat, niſi prius a dominis propriis libertatem conſecuti fuerint. Et ſi quilibet

fer-

servus dominum suum fugiens aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si vero avus aut pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & utrum servus sit, ignotum sit; & postea veniens dominus illius, legibus eum acquisierit, sancitum est, ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat: si vero eum catena servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat: quia juxta sacros canones, vilis persona manens, sacerdotii dignitate fungi non potest.

Ex eodem concilio. Cap. 33.

ib. 2. Ivo p. 33. n cap.

De ecclesiarum vero servis, communi sententia est decretum, ut archiepiscopi per singulas provincias constituti, nostram auctoritatem sequantur; suffraganei autem illorum exemplar illius penes se habeant: & quandocumque de familia ecclesiæ utilis inventus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas coram populo legatur, & coram sacerdotibus & omni clero, ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate, libertatem consequatur; & tunc demum ad gradus ecclesiasticos promoveatur.

Ex concilio Toletano. Cap. 6.

ib. 2. 79. In ibus lorum 9. l. Ver- cap. 9.

Si quis presbyter ab episcopo suo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit, & postea ab episcopo suo correptus, in certa præsumptione perduraverit; hic omnimodis excommunicetur, & ab ecclesia expellatur: & quicumque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, vel fœminis excommunicatis observatum est. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & episcopus emendare potuerit minime, regis judicio exilio damnetur.

Ex concilio Toletano.

lib. 3. Ivo p. 97.

Ceterum presbyter si post ordinationem aliquid acquisierit, illud observandum est, quod in canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est.

Ex concilio Toletano.

lib. 3. 6.

De his quæ ad parochianas ecclesias offeruntur, in terris, vineis, mancipiis, peculiis, antiquorum canonum instituta serventur; ut omnia in episcopi potestate consistant. De his autem, quæ altaribus offeruntur, tertia pars fideliter episcopis deferatur, duæ clericis, decimæ autem secundum quosdam, singulis annis, tertia pars, aut in tertio tota. Sed tamen nos sequentes Romanos, singulis annis quartam partem, aut in quarto totam episcopi recipiant.

Ex concilio Toletano.

lib. 3. 8. Ivo

Fugitivos etiam servos ecclesiasticos, domos suas aut familias deserentes, qui etiam si revocati fuerint, teneri non possunt; simili ratione ab episcopo, si voluerit, aut si ita illi meruerint, distrahantur. p. 3. c. 248. Conc. Agathense cap. 46.

Ex concilio Toletano. Cap. 5.

Ut clerici qui se fingunt habitu & nomine monachos esse, & non sunt, omnibus corrigantur, atque emendentur: ut vel veri monachi sint, vel veri canonici. Burc. lib 8. c. 7 Ivo p. 7. c. 31. Lib. 1. capit. c. 77.

Ex concilio Toletano.

Si aliquis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos, aut servus, aut libertus, vel colonus quæratur a domino suo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit; fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requisitus non fuerit, postea quæri non potest; nisi sit tam longe, quod inveniri non possit: sed tantum ea quæ in monasterium adduxit, dominus servi recipiat. Burc. lib. 8. c. 20. Ivo p. 7. ca. 41.

Ex concilio Toletano.

Quicumque in quadragesimæ diebus esum carnium præsumpserit attentare, non solum reus erit resurrectionis dominicæ, verum etiam alienus ab ejusdem diei sancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, ut in ipsius anni curriculo ab omni esu carnium abstineat, quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam. Burc. lib. 2. c. 76.

Ex concilio Toletano.

De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt, nec manifeste ab aliquo argui possunt, si salubriter compuncti, pro peccatis suis confessionem episcopo, sive presbytero occulte faciunt, bonum mihi videtur, ut secundum id quod sibi decretum fuerit ab episcopo, sive presbytero, pœnitentiam agant, non trepide nec tarde, sed ferventer & solicite; ac sic se veniam peccatorum a domino percepturos, & gradum se retenturos confidant. Burc. l. 19. c. 152. Ivo p. 15. c. 160.

Ex eodem. Cap. 17.

De his etiam super quibus interrogasti, hoc est, de illa fœmina, quæ menstruum suum sanguinem immiscuit cibo vel potui, & dedit viro suo ut comederet; & de illa quæ semen viri sui in potu bibit, & de ea quæ testam hominis combussit igni, & viro suo dedit pro infirmitate vitanda, quali pœnitentia sint plectendæ: ut nobis videtur, tali sententia sunt feriendæ, sicut magi & arioli, quia magicam artem exercuisse noscuntur. Nam de his qui magicam artem exercuisse noscuntur, & qui auguria attendunt, & divinationes observant, Theodori [a] archiepiscopi gentis Anglorum constitutiones habemus, in quibus scriptum est: Qui immolat dæmoniis in minimis, uno anno pœniteat: qui vero in magnis, decem annis pœniteat. Burc. l. 19. c. 152 Ivo p. 15. c. 163.

a Is vixit sæculo septimo, anno Christi 680.

Ex concilio Toletano.

Ea quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti & sententia condemnantur. Burc. l. 19. c. 158. Ivo. p. 15. c. 66.

Ex concilio Toletano.

Bernardus præpositus Pap. lib. 1. tit. 19. c. 1.

Custos ecclesiæ, cui ea quæ ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet ut sui archidiaconi jussioni in cunctis obediat. In canonicis horis signa tintinnabulorum pulsanda ipso archidiacono jubente, ab eo pulsentur: pallia vero, vel linteamina, altaria, seu cuncta utensilia ecclesiæ indesinenter custodiat: lampades & lanternas in accendendo, seu in extinguendo pervigil existat; ut ne supra modum A lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit ecclesia: sed omnia cum discretione agantur, quæ noscitur mater omnium virtutum. Si vero is cui ecclesia custodienda traditur, minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab archidiacono coerceatur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, archidiaconus episcopo nunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei constituatur minister; ut omnia in laudem & nomen domini fiant, qualiter possit Deus in ecclesia placari ab obsservientibus sibi.

ANNO 400. vel 401.

AD TOLETANAM SYNODUM I.

Æra CCCCXXXVIII. ut est in editis, celebratam

ADDITIO, ET ADNOTATIO.

Ex P. Manssuppl. tom. I. pag. 275.

VEtus nostra collectio MS. ad Toletanam hanc synodum adnotationis occasionem præbet, & canonem singularem addit. Adnotatio est in anno, quo synodus est habita; non enim æram CCCCXXXVIII. ut est in editis, præfert codex noster, sed æram potius CCCCXXXIX. Utra tamen lectio præferenda sit ignoro. Plus aliquid momenti præfert canon additus, quem codex idem noster sufficit, quem canonem frustra ex editis quæras. En totam veterem illam synopsim.

EX SYNODO TOLETANA ÆRA CCCCXXXIX.

I. Diaconus post ordinationem si filios habuerit non promoveatur; similiter & presbyter.

II. Pœnitens in clero non admittatur: si necessitas fuerit, ostiarius, aut lector fiat. Expœnitentem dicimus esse, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimis publicam pœnitentiam egerit.

III. Viduas qui acceperint diaconi non efficiantur.

IV. Subdiaconus si aliam uxorem acceperit deponatur, & ostiarius sit.

V. Si quis clericorum juxta ecclesiam fuerit, & in quotidiano ministerio non fuerit, deponatur.

VI. Nullus cum puella Dei familiaritatem habeat.

VII. Clerici uxor si peccaverit habeat potestatem dominandi ei.

VIII. Si quis post baptismum militaverit, ad diaconatus honorem non promoveatur.

IX. Nulla professa, vel vidua absente episcopo, vel presbytero in domo sua antyphona, vel vespera teneat.

X. Nullus servum, vel liberum absque domino, vel patrono clericum faciat.

XI. Si quis potens tulerit rem alienam, & episcopus monuerit ut reddat, & noluerit excommunicetur.

XII. Episcopus alienum clericum non suscipiat.

XIII. Qui tardius communicat excommunicetur.

B XIV. Qui acceperit Eucharistiam, & non sumpserit, ut sacrilegus repellatur.

XV. Nullus ambulet ad excommunicati domum, nec convivetur cum eo.

XVI. Devota si peccaverit X. annos pœniteat.

XVII. Devota si maritum acceperit ad pœnitentiam non admittatur, nisi forsitan si se sequestraverint.

XIX. Uxorem habens si concubinam habuerit, non communicet.

XX. Episcopis, presbyteris, vel diaconis relictam, si maritum acceperit in finem communicet.

XXI. Episcopi, Presbyteri, Diaconi filia devota si peccaverit in finem communicet: & si C parentes in gratiam receperint, & ipsi excommunicentur.

XXII. Episcopus quando voluerit benedicat Chrisma; presbyter Chrisma non benedicat.

XXIII. Si quis minora peccata habet, si cessaverit communicet. Canon i deest in tis.

CUm Labbei collectio Veneta omnes in unum congesserit canones Conciliorum Toletanorum, quorum incertus est locus, ideo consilium illud ego pariter sequutus insignem hic canonem addam quem offendi in ms. Codice Burchardi in Bibliotheca Majoris Ecclesiæ Lucensis servato.

D EX TOLETANO CONCILIO.

Cap. XII. (vel forte XIV.)

QUoniam quidem in Sacrosancto Patrum Conventu triste quoddam percrebuit de quibusdam fratribus nostris episcopis, qui temerario atque præpostero ordine in Ecclesiis sibi commissis disponere atque dispensare solent fidelium decimas necnon oblationes, ut iis, qui majores vel persona vel rerum abundantia eminent, majora concedant; iis autem qui obscuriores personæ, & minoris qualitatis videntur aut minima aut nulla omnino accommodent, attendentes contra Evangelicum præceE ptum quid homines habeant, non quid sint; placuit Spiritui Sancto per nos disponere atque omnibus Ecclesiis intimare, ne amplius Domino prohibente fiat. Censemus quippe, & in poste-

ſterum ſancitum eſſe volumus, ut nullus Epiſcopus perſonam aut qualitatem Presbyteri attendat. Sed potius vitæ meritum & utilitatem, quam tibi Dominus conferre dignatus eſt, quia non eſt perſonarum acceptor Dominus; & ita omnia omnibus diſponat, ut nullus in ſua parœcia inveniatur, qui vere murmurare vel debeat vel poſſit contra Epiſcopum ſuum. Perpendere namque Epiſcopus debet ut nullum Presbyterorum cauſa avaritiæ aut cupiditatis humanæ contriſtet, ſed potius hoc agere, ut omnia Eccleſiæ ſuæ membra ſint in pace.

Altare namque & decimas per pecuniam dare, & Spiritum Sanctum vendere, Simoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat. Quapropter Spiritu Sancto authorante ſtatuimus, ut nullus Epiſcoporum pro Altaris ſtatu pecunias accipere præſumat, vel decimas ab Altare auferre ſecundum priora ſtatuta temptet: ſed ita majoribus in majori Eccleſia concedantur, ut non minores in minoribus Eccleſiis paupertate opprimantur. Et ut inconvulſa hæc atque intemerata obſerventur, ſub anathematis vinculo pariter omnes obligamus.

Reſp. Omnes: Volumus, ſtatuimus, fiat, fiat.

Notæ Severini Binii.

a Toletanum.) Toletanæ urbis Hiſpaniæ metropolis meminere Ptolemæus libro primo, capite 6. Plinius libro 3. capite 3. Antoninus in Itinerario. Concilium ſecundum Toletanum can. 2. vocat hoc primum: *Relatus eſt*, inquit, *canon concilii primi Toletani, in quo præceptum eſt*, &c. Canon 14. Hæc urbs multis nominibus, divitiis, religione præclara eſt. Concilia fidem, & bonos mores concernentia, in ea plurima habita fuerunt. Hujus archiepiſcopus primatus titulo inſignitur. Vide plurima in theatro Braunii.

b Primum.) Inter ea quæ nunc extant, primum ſub Anaſtaſio pontifice celebratum fuit anno domini 400. Anaſtaſii pontificatus tertio, Arcadii & Honorii ſeptimo. Cum enim ſupra in actis Toletani concilii ſancti Simpliciani Mediolanenſis epiſcopi adhuc viventis expreſſa mentio habeatur, poſt annum domini 400. non potuit hæc ſynodus celebrata fuiſſe. Nam anno 401. Venerium Simpliciani ſucceſſorem eidem Mediolanenſi eccleſiæ ſuffectum fuiſſe conſtat ex legatione illa Afrorum, quæ Vincentio & Fravitta conſulibus contigit prædicto anno domini 401. de qua agemus paulo poſt infra in notis concilii Africani ſecundi. Toletana ſynodus ſecunda habita eſt circa tempora Joannis ſecundi: poſteriores poſterioribus temporibus. Unde Ambroſius Morales, qui ex antiquo ſcripto codice edidit acta ſynodi Toletanæ, vir cum primis doctus & de eccleſiaſticis antiquitatibus rerum Hiſpanicarum optime meritus, & poſt eum Garſias Loaiſa opinatur hanc, quam ſub Anaſtaſio celebratam eſſe conſitentur, eamdem eſſe cum ea Toletana, ad quam Innocentius ſcripſit epiſtolam 23. infra extantem: idque ſenſerunt ideo, quod putarint eodem anno primi conſulatus Stiliconis Toletanum concilium celebratum, defunctoque Anaſtaſio Innocentium ſubrogatum fuiſſe. Sed cum verius ſit, Anaſtaſium ut ſupra diximus in notis ad ejus vitam, biennio poſt conſulatum primum Stiliconis, obitumque Simpliciani Mediolanenſis, uſque ad annum ſalutis 402. ſupervixiſſe; dubium non eſt illam ſynodum, ad quam Innocentius Anaſtaſii ſucceſſor epiſtolam decretalem dedit, non ſub Anaſtaſio, ſed Innocentio habitam, adeoque ab hac Toletana diverſam fuiſſe: niſi dicas, quod inſolitum eſt; hoc provinciale concilium in annum ſequentem propagatum eſſe. Hæc ſententia magis confirmatur, quod Innocentius exordio epiſtolæ ſuæ fateatur, ſe frequenter nimiumque de ſchiſmate Hiſpaniæ componendo ſolicitum fuiſſe, atque adeo non initio, ſed poſt aliquot annos ſedis ſuæ hanc epiſtolam ſcripſiſſe. Quod ſi ita eſt, has duas Toletanas diverſas ſynodos eſſe, concedere oportet. Licet in utraque de perperam factis ordinationibus actum foret, non tamen inde bene inferretur, eaſdem ſynodos fuiſſe. Nam & longe ante primum Toletanum concilium de iiſdem tractatum eſt a Siricio papa in literis ab eo datis ad Himerium Tarraconenſem epiſcopum: diu enim multumque corrupta ordinationum diſciplina Hiſpaniarum eccleſias exagitavit; adeo ut hujus concilii tempore ulcus in ſchiſma eruperit, ut conſtat ex præfatione Patroni ſupra in initio. Hæc Bar. an. 405. n. 43. & 44.

c Novendecim epiſcoporum.) Hinc colligo nationale fuiſſe concilium, cum eo tempore ſedes Toletana tot ſuffraganeos non haberet epiſcopos. Similiter de Eliberitano ſtatuo, cum eodem epiſcoporum numero fuerit celebratum. Et in regula fidei, in calce hujus concilii poſita, adverſus Priſcillianiſtas, dicitur: *ipſi etiam & ſupra ſcripta viginti canonum capitula ſtatuerunt in concilio Toletano.* Qui ſunt ipſi, niſi præſules Tarraconenſes, Carthaginenſes, Luſitani, Bætici, ut ſupra dicitur? Adde etiam quod in ſubſcriptionibus Marcellus ſubſcribit, qui fuit Hiſpalenſis epiſcopus. Unde his argumentis liquet fuiſſe nationale. *Garſias.*

Concilium nationale fuit.

d Stilicone conſule.) Intellige conſulatum Stiliconis primum, qui cum Anaſtaſii pontificis Romani tertio pontificatus, Arcadii & Honorii ſexto imperii, atque cum anno Chriſti nati 400. æra Hiſpanica 438. coincidit.

Quo conſule habitum ſit

e Olympius.) Hic eſt ille epiſcopus fama celebris, inter ſcriptores hujus temporis clariſſimus, de quo hæc Genadius de viris illuſtribus, cap. 24. *Olympius natione Hiſpanus epiſcopus, ſcripſit librum fidei adverſus eos qui naturam & non arbitrium in culpam vocant:* (ita Manichæi dicentes carnem a malo tenebrarum principe eſſe productam) *oſtendens non creatione, ſed* "obedientia *inſertum naturæ malum.* Ejuſdem ſcripta S. Auguſtinus contra Jul. lib. 1. c. 3. & 7. citat, magno hoc præconio: *Olympius Hiſpanus epiſcopus, vir magnæ in eccleſia & in Chriſto gloriæ, in quodam ſermone eccleſiaſtico: Si fides, inquit*: Et paulo infra: *Sanctus Olympius dicit.* Bar. an. 465. n. 58.

Olympius quis & qualis.

" inobedientia.

f Celenis.) Locus in provincia Gallæciæ. Ptolomæus, Plinius & alii.

g Quoniam ſinguli.) Hinc patet quod ſupra dixi, corruptelam diſciplinæ eccleſiaſticæ in ſacris ordinibus conferendis, diu multumque Hiſpaniarum eccleſias exagitaſſe; adeo ut tempore hujus concilii ulcus in ſchiſma eruperit. Ex quibus etiam poteſt intelligi, longe poſt primum concilium Toletanum, aliud eſſe celebratum ſub Innocentio, cum jam longe lateque tunc obortum ſchiſma diffuſum, magis magiſque Hiſpaniarum eccleſias infeſtaret. Baron. n. 44.

Diſciplina eccleſiaſtica in Hiſpania corrupta.

h Conſtituta primitus concilii Nicæni perpetuo eſſe ſervanda, neque ab iis eſſe recedendum.) D. Ambroſius in epiſtola trigeſima ſecunda ad Valentinianum juniorem ſcribens: *Sequor*, inquit, *tractatum Nicæni concilii, a quo me nec mors, nec gladius poterit ſeparare.* Idem Baſilius epiſt. 78. & Leo pontifex ſanctiſſimus & doctiſſimus in epiſt. 78. ad Leonem imperatorem: *Non ſunt* (inquit) *omnino inter catholicos computandi, quia diffinitiones venerabilis ſynodi Nicænæ, vel ſancti Chalcedonenſis concilii regulas non ſequuntur.* Quod illi ſancti patres de Nicæna ſynodo, & aliis univerſalibus & œcumenicis conciliis dixerunt, idem nobis dicere licet & credere de ſancto, & venerabili concilio Tridentino, in quo Spiritus ſanctus, ſicuti in Nicæno, lucem & veritatem patribus ad revincendas hæreſes contulit. *Garſias.*

Niczni concilii auctoritas.

Tridentini concilii auctoritas.

i Lucernarium vero.) Lucernarium antiquis dicebatur pars prima veſpertini officii, quæ nunc veſperæ dicuntur. Id conſtat ex Iſidoro in regula monachorum, cap. 6. *In veſpertinis*, inquit, *officiis, primo lucernarium, deinde pſalmi duo, reſponſorius unus, & laudes, hymnus atque oratio dicenda eſt.* Hæc Iſidorus. Continebat vero veſpertinum officium quatuor pſalmos, ut ex regula D. Benedicti liquet, c. 17. *Veſpertina autem ſynaxis* (inquit) *quatuor pſalmis, cum antiphonis, terminatur.* Quia vero duo priores in lucernarum accenſione, & gratiarum actione veſpertini luminis legebantur, inde illa prima pars veſpertini officii lucernarium appellabatur. Poſt veſpertinum autem officium, complectorium Iſidorus ibidem ponit, & libro primo de eccleſiaſticis officiis. Ex his itaque pater, lucernarium ad noſtras veſperas pertinere, ut etiam probatur ex concilio Emeritenſi, cap. 2. his verbis. *Veſpertino tempore, poſt lumen oblatum, prius dicitur veſpertinum, quam ſonum in diebus feſtis.* Lucernarium itaque dicitur a lucernis accenſis. Nam veſpertinum officium eo tempore antiquitus fieri conſuevit, ut eſſet diurni officii finis, & diei: ut teſtatur idem Iſidorus libro de eccleſiaſticis officiis, capite de veſpertinis: *Veſpertinum divini officii diurna & alterna lucis occaſus eſt.* Et infra. *Veſpertinum enim nominatur a ſidere quod veſper vocatur, & decedente ſole exeritur.* Et lib. etymol. capite ultim. *Veſpertinum officium eſt in noctis initio; vocatum a ſtella veſpero, quæ ſurgit oriente nocte.* Divus etiam Hieronymus in explicatione pſalmi 119. *Hora tertia oramus, hora ſexta oramus, nona lucernarium facimus*: ubi nonam pro ultima poſuit. Idem Auguſtinus in regula ſecunda. Divus autem Benedictus in regul. cap. 41. totum eccleſiaſticum officium luce dici concludendum præſcripſit. *Veſpera*, inquit, *ſic agatur, ut lumine lucernæ reficientes non indigeant, ſed luce adhuc dies omnia conſummentur*, Baſilius lucernarium fieri lib. de Spiritu ſancto cap. 29. in exortu Luciferi docet: *Viſum*, ait, *eſt patribus noſtris*,

Cap. 9. Lucernarium quid.

Cur ſic dictum.

stris, vespertini luminis gratiam haudquaquam silentio arripere, sed mox ut apparuit, gratias agere. Quis autem fuerit auctor illorum verborum, quæ dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicere non possumus: populus tamen antiquam profert vocem; neque quiquam visi sunt impietatem committere, qui dicunt: Laudemus Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Hactenus Basilius. Ex quibus sanctorum patrum testimoniis efficitur quod quærebamus; nempe lucernarium ad nostras vesperas pertinere, atque ita dictum a lucernarum accensione: Quare vero prohibeatur lucernarium in villa legi, nisi præsente episcopo, presbytero vel diacono, colligi licet ex Isidoro in regul. cap. 6. *Post vespertinum, congregatis fratribus, oportet vel aliquid meditari, vel de aliquibus divinæ lectionis quæstionibus disputare, conferendo pie, ac salubriter tamquam meditando disputandoque immorari: quousque completorii tempus possit occurrere.* Eumdem morem in Cypro & Cæsarea Cappadociæ observatum tradit Nicephorus lib. 12. c. 34. ecclesiasticæ historiæ. *Cum similiter*, inquit, *in Cypro & Cæsarea Cappadocum, in sabbato & in dominico die, vesperi, post lucernarum accensionem, episcopi & presbyteri sacras scripturas populo exponant.* Cum igitur post lucernarium statim scripturæ interpretatio subjungi solita sit, & id munus episcopo in primis, atque presbytero, vel iis deficientibus, diacono incumbat, merito a patribus cautum est, non nisi aliquo eorum præsente, lucernarium fieri oportere. *Garsias.*

Lucernarium cur in villa prohibeatur.

k Si quis autem acceptam.) Antiquus ecclesiæ mos fuit, dari fidelibus eucharistiam in manus. Nicephorus lib. 12. cap. 41. miraculum de muliere, quæ accepta communione, panem supponit, tradit. Est etiam apud Eusebium lib. 7. cap. 33. & 34. ecclesiast. histor. & in concilio Antisiodorensi, cap. 36. & apud Balsamonem super canones sextæ synodi cap. 36 Idem Dionysius Alexandrinus epistola 5. ad Sixtum papam, quæ extat apud Nicephorum lib. 6. cap. 19. Idem Cyprianus in serm. de lapsis. Quomodo vero in manu accipiebant, explicat Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mystagogica 5. *Sinistram*, inquit, *veluti sedem quamdam subjiciens dexteræ, quæ tantum regem susceptura est, & concava manu suscipiebat corpus Christi.* Postea vero, prooter fraudes impiorum hominum cautum est, ut in os mittatur. Id constat ex concilio Rothomagensi, cap. 2. Et hoc tempore, non ante, qui accedebat ad communionem, manus in formam crucis figurabat: ex synodo sexta in Trullo, cap. 102. Idem Damascenus lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 14. *Garsias.*

Cap. 14. Eucharistia olim in manus dari solita, nunc secus, & cur.

l Pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur.) Per concubinam hoc loco intellige uxorem sine dote & externa solennitate, interventu consensus mutui perpetuo convivendi, ductam. Hoc modo Genes. 25. Agar & Cethura dicuntur concubinæ Abrahæ, quæ tamen veræ uxores fuerunt, ut patet Genes. 16. de Agar, & Genes. 25. de Cethura. Justinian. Novel. 18. cap. 5. quasdam concubinas comparat uxoribus quæ sine dotalium tabularum solennitate ductæ fuerant. Ad quod genus concubinarum referendum est, quod scribit beatus Augustinus de bono conjugali, & refertur canone, Solet. 32. qu. 2. in quibus hæc tria erant necessaria. Primum, ut uterque esset solutus. Secundum, ut daretur mutua fides, quod alteri non jungerentur, neque a procreatione prolis abhorrerent. Tertium, ut usque ad mortem in ea vitæ conjunctione manere proponerent. Hunc contractum nuptias & connubium dici posse sanctus Augustinus concedit: hoc connubio alicui junctam, uxorem appellare non audet, quia non intervenerunt dotalia instrumenta de jure civili & canonico requisita ad hoc, ut sit legitima uxor. Can. Aliter. 30. qu. 5. Item prædicta novella 18. Hujusmodi igitur mulieres cum non essent uxores, vocabantur concubinæ: ob prædicta tria, ac præcipue quod in affectu maritali permanere statuerunt, permittebatur ipsis communicare, habebanturque tamquam uxores minus solenniter ductæ. Hoc est quod Gratianus ad finem canonis, Omnibus, dist. 34. ait: *Concubina hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu asciscitur. Hanc conjugem facit affectus, concubinam vero lex nominat.* Vide Bellarm. lib. 3. de concil. cap. 8. ad 11. objectionem. Baron. anno 305. num. 59. Item notas can. 4. distinct. 34. jussu Gregorii duodecimi, decreto Gratiani editas.

Concubina hoc loco quæ dicatur.

m Statutum est diaconum non chrismare, sed presbyterum absente episcopo; præsente vero non, nisi ab ipso fuerit præceptum.) Hæc verba canonis intelligenda sunt, non de sacramentali unctione chrismatis in fronte; sed de unctione ceremoniali, quæ in solenni baptismo in vertice baptizandi adhibetur. Hanc ceremonialem unctionem olim presbyteris interdictam, non nisi cum licentia episcopi ab iisdem usurpatam fuisse, expressis verbis, quæ supra in notis ad vitam Silvestri litera *k* recensuimus, testatur Hugo Victorinus lib. 2. de sacramentis, pag. 7. cap. 3. Idem sanctus Leo epistola 86. alias 88. Innocentius primus epistola 1. cap. 3. hunc canonem ampliare videtur, ut liceat presbyteris, tam præsente quam absente episcopo hanc unctionem ceremonialem usurpare. Verba illius hæc sunt: *Sive extra episcopum, sive præsente episcopo, baptizent.* Quamquam quod dicit, *Præsente episcopo*, recte etiam de ejus licentia intelligi possit. Vide Suarez tom. 3. de sacramento confirmationis, disput. 34. sect. 2.

Can. 20. Unctio ceremonialis presbyteris concessa.

n Incipit regula.) Quid de regula fidei hoc loco posita sentiam, a multis viris doctis dubitatum, in medium proferam. Serpente in Hispania hæresi Priscilliana, a Marco Ægyptio intra Hispanias illata, Leo papa sanctissimus, qui a Petro non quadragesimus, sed quadragesimus quintus, ut annales Romani tradunt, extitit, Turibium notarium cum epistola ad synodum Gallæciæ misit, in qua beatus pontifex dogmatis impietate commotus, multa adversus impiam sectam sancte & docte decrevit: quam concilium suscipiens, Priscilliani figmenta ex auctoritate beatissimi Leonis damnavit. Eodem tempore idem pontifex alterum concilium in Hispania fere nationale, ex Tarraconensibus, Carthaginensibus, Lusitanis, & Bæticis episcopis indixit, in quo hæc regula fidei adversus Priscillianum est edita, transmissaque Balconio metropolitano Gallæciæ, qui tunc etiam concilium, Turibio instante, agebat. Quam regulam, ut orthodoxam, & a Romano pontifice approbatam, concilium Gallæciæ suscepit, quod & Celense " appellatur: forte quia usitatum est C. pro G. poni, ut Gaspar Caspar, Gajus Cajus, Galba Calba: sic Celense pro Galense. Hæc vero duo concilia a nostris celebrata ad hujus hæresis extirpationem, non extant; tantum regula fidei servata est, in multis aliis conciliis, cum ageretur de hac hæresi revincenda, iterum acclamata & proposita, ut in hoc primo Toletano, & primo Bracarensi. Epistola Leonis scripta est ad Turibium notarium: vel forte fuit instructio data Turibio, ut in Hispania hæresim Priscilliani jugularet. Ex ipsius auctoritate postea creatus episcopus Asturicensis, libros edidit Leoni dicatos adversus Priscillianum, ut ex epistola Montani ad Turibium episcopum Paletinum patet. Neque hæc synodus secunda Toletana est appellanda, cum illa prima nationalis synodus potius Tarraconensis, quam Toletana fuerit. Verum pullulanre iterum hæresi Priscilliana, in hac prima synodo Toletana, æra 435. iterum eadem regula fidei veluti gladio probatissimo confoditur, reprimitur & extirpatur, sicut in Bracar. primo, æra 568. Hæc de regula fidei adversus Priscillianum a patribus Hispaniæ ex auctoritate Romani pontificis Leonis edita. *& alia Garsias.*

Regu... hæc... fuer...

" qui... Cele...

Baronius anno 447. num. 15. & sequentibus, jussu sancti Leonis duo concilia habita fuisse existimat. Unum Toleti, in quo Carthaginensis, Lusitaniæ & Bæticæ episcopi convenerunt, quique de rebus in synodo gestis (teste Lucretio) ad Balconium ejus provinciæ primatem Bracarensem episcopum literas dederunt, quæque constituerant iisdem communicarunt. Alterum in Gallæcia sub Balconio in municipio Celenensi apud Lucensem urbem, cui una cum Balconio, Gallæciæ provinciæ episcopi interfuerunt, idque ideo, quod Gallæci sub Suevorum rege Rechila tunc regnante, reliquæ autem Hispaniarum provinciæ Theodorico ejusque filio Thorismundo Gothorum regibus parerent. Quia tamen una conveniendi causa & auctoritas extitit, in unam eamdemque sententiam convenerunt: duo hæc concilia uno eodemque tempore celebrata, in unum postea conflata fuerunt. Regula autem fidei utrobique approbata, cum Toletano primo collectoris errore conjuncta fuit. Hæc Baronius prædicto anno 447. Bellarm. lib. 2. de concil. cap. 8. ad 11. idem de hac regula huic concilio subreptitie superaddita sentit ac scribit.

Baron... tenti... gula...

Quis fuerit Priscillianus accipe: Hispanus, familia nobilis, dives, acer, facundus, multa lectione eruditus, pravo studio corrupit optimum ingenium: ex laico & hæresi infecto Abelæ episcopus clam factus, ex omnium hæreticorum sentina hæresim hausit, præsertim Gnosticorum: contra quem Leo papa in epistola ad Asturicensem episcopum, & Augustinus lib. de hæresibus ad Quodvult-Deum scripsit. Cæsaraugustana etiam synodus adversus eum est habita, demum gladio sæculari interiit. Severus Sulpitius lib. 2. sacræ historiæ in fine. *Garsias.*

Quis ... Prisci...

o Ipsi etiam & suprascripta viginti canonum capitula.) Hæc verba ab aliquo vel perperam addita, vel non suo loco reposita sunt; quia canones viginti non alterius concilii quam hujus esse noscuntur. Episcopi etiam subscripti non alii quam huic interfuisse leguntur. Regulam autem fidei loco canonis 21. superadditam, a prædictis duobus Hispaniæ conciliis, Leonis tempore celebratis, editam fuisse supra diximus. Baron. anno 447. n. 17.

Error ... ctoris

p Incipiunt exemplaria professionum in concilio.) Hæc acta synodi Toletanæ ex antiquo scripto codice, qui asservatur in regia bibliotheca S. Laurentii, Ambrosius Morales vir cum primis doctus, & de ecclesiasticis antiquitatibus rerum Hispanicarum optime meritus, edidit. Baron. anno 405. num. 43. & 54.

q Sym-

q Symphosius episcopus.) Pater Dictinii, qui una cum catholicis episcopis adversus Priscillianistas hæreticos tempore concilii Cæsaraugustani convenit, ut ea quæ extant ejusdem synodi fragmenta declarant.

r Dictinius episcopus dixit.) Dictinius qui hic palinodiam recantavit, fuit episcopus Asturicensis : claruit egregia sanctitate, cujus memoria anniversario natali die in Hispania colitur.

s Per sanctum Simplicianum communio redditur.) In causa Joviniani & Priscillianistarum, aliorumque hæreticorum, Mediolanensis ecclesiæ episcopi Ambrosius & Simplicianus, mandato pontificis, pontificia vice & legatione fungebantur. Unde accidit, quod Hispaniarum episcopi hic profiteantur, se lapsis pœnitentibus ad ecclesias suas revocatis non communicaturos, nisi id Romanus pontifex vel sanctus Simplicianus Mediolanensis episcopus rescriberent. In eadem Priscillianistarum causa eamdem loquendi formulam usurpatam habes in concilio Taurinensi, Can. V. Quisquis igitur hinc arguit, parem fuisse potestatem Mediolanensis episcopi atque Romani pontificis, graviter errat, Baron. anno 405. nu. 55. & seqq.

t Patruinus episcopus subscripsi.) An is fuerit episcopus " Toletanus, an vero Asterius, qui sexto loco subscribit, docti immerito dubitarunt, ut constat ex Joanne Vasæo, in chronico Sanctus Ildefonsus in catalogo virorum illustrium de Asturio sic inquit : *Asturius post Audentium in Toletana urbe sedis metropolis provinciæ Carthaginis pontifex successor, vir egregius*, &c. Unde de alio Asturio qui Audentio succeſſit, loquitur Ildefonsus, de quo sic inquit : *Et in Toleto sacerdos nonus, & in Compluto agnoscitur primus, Patruinus vero in hoc ordine secundus fuit, qui anno domini* 393. *ecclesiæ Toletanæ præerat : Asturius vero, circa annum domini* 455. Garsias.

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR.

Ad can. II. conc. Toletani primi.

VEL *inter lectores ; ita tamen ut evangelia & apostolum non legat.* Liquido ex his constat lectores non evangelium tantum, sed & lectiones pronunciasse.

Ita ut manum non imponant, quod alias attulimus, & docuimus impositis ab episcopo manibus, ut ad sacros ordines presbyteri promoverentur, omnes ecclesiasticos saltem presbyteros, hanc manuum impositionem esse prosecutos, sic ut manus imponerent secundum episcopum illi, cujus capiti primum episcopus intendisset : in aliis rebus hoc canone cernimus usurpatum fuisse. Neque solum cum ordinibus sacris initiarentur (cujus rei perficiendæ consuetudo ad nos usque translata est ;) sed etiam cum absolverentur, aut reconciliarentur, aut denique cum pœnitentia, ni fallor, imponerentur, aut baptizarentur. Nam quæ tandem res esse potest, aut tempus aliud quo subdiaconi ad alium finem manus imponerent, aut alterius rei perficiendæ causa pro potestate sua, ac non potius delegato aut transmisso alias imperio eas imponerent : neque vero difficile fuerit fortasse, reperisse aliquos diaconos & subdiaconos, qui impositione manuum, gravi morbo correptos, imo & energumenos levassent & curassent : Sed & aliquos item clericos, imo lectores & acolythos, qui eamdem sibi potestatem vindicarent : quæ potestas non clericorum tantum, sed & Christianorum laicorum primis illis temporibus diceretur. Verum hoc loco de impositione manuum, quæ in ecclesia publice fieret, quæque ex subdiaconi ministerio dependeret, agitur. Jam vero nec illud admitti, nec extare potest, potuisse diacones & subdiacones in ecclesia, nisi post episcopum, manuum uti impositione.

CONCILIUM ROMANUM

Habitum Anno Christi cccc.

HUJUS Romani Concilii sub Anastasio anno 400. celebrati, quod TRANSMARINUM Africani Patres appellant, mentio habetur in Concilio Carthaginensi anno 401. Vincentio, & Flavio, seu potius Fravita Coss. coacto, cujus canones habentur in Codice Africanæ Ecclesiæ a Can. 65. ad Can. 85. In hoc Romano Concilio statutum est, ut ordinati in parte Donati si ad Catholicam correcti transire voluerint, non suscipiantur in honoribus suis, ut patet citati Carthaginensis Concilii Canone in Cod. Africanæ Ecclesiæ 66. Ad hoc pariter Concilium pertinent literæ, quas Anastasius Pontifex in Africam misit, lectæque sunt in præfato Carthaginensi Concilio, in cujus præfatione post Can. 65. Codicis Ecclesiæ Africanæ hæc leguntur : *Recitatis epistolis beatissimi fratris & consacerdotis nostri Anastasii, Ecclesiæ Romanæ Episcopi, quibus nos paternæ & fraternæ caritatis solicitudine ac sinceritate adhortatus est, ut de hæreticorum & schismaticorum Donatistarum insidiis & improbitatibus, quibus Africanam Ecclesiam catholicam graviter vexant, nullo modo dissimulemus.* Anastasii literæ intercidere.

ANNO CHRISTI 401.

CONCILIUM CYPRIUM

Habitum [1] Anno Christi ccccı.

POST damnatum Origenem in Concilio Alexandrino, Theophilus illius urbis Episcopus synodicam ad omnes Episcopos misit quæ historiam rei gestæ continebat, ac præterea specialem ad Epiphanium Constantiæ Cypri Episcopum, [rogans & exhortans ut totius insulæ Episcopis congregatis, ipse quoque eandem hæresim condemnaret & synodicæ suæ subscriberet. Intelligebat enim vir prudentissimus magna in hanc causam subsidia allaturum nomen Epiphanii, utpote viri ob virtutis reverentiam omnium sui temporis clarissimi. Epistolam illam Theophili ad Epiphanium Latine vertit sanctus Hieronymus, quam nos in hoc loco inserere dignum judicavimus emendatam in aliquot locis ope veteris exemplaris MS. bibliothecæ Colbertinæ. Ea autem sic habet.

Domino dilectissimo fratri & coepiscopo Epiphanio Theophilus in Domino salutem. Dominus, qui locutus est ad Prophetam, *Ecce constitui te hodie super gentes & regna eradicare & suffo-*

1 Scripserat Baluzius hoc Concilium Cyprium habitum fuisse circa ann. 399. sed cum supra ex Pagio docuerimus Concilium Alexandrinum, quod Cyprium præcessit, celebratum fuisse nonnisi anno 401. ante hunc eundem annum Cyprium minime locandum consequitur.

suffodere & disperdere & rursum ædificare ac plantare, singulis temporibus eandem Ecclesiæ suæ largitur gratiam, ut integrum corpus per patientiam conservetur, & in nullo hæreticorum dogmatum venena prævaleant. Quod quidem nunc videmus expletum. Nam Ecclesia Christi, quæ non habet maculam neque rugam aut aliquid istiusmodi, egredientes de cavernis suis Origenis colubros evangelico ense truncavit, & sanctum Nitriæ monachorum agmen contagione pestifera liberavit. Pauca ergo ex his quæ gesta sunt in generali epistola quam ad omnes in commune direxi, prout patiebatur angustia temporis, comprehendi. Dignationis tuæ est, quæ in hujuscemodi certaminibus sæpe ante nos pugnavit, & positos in prelio consolari & congregare totius insulæ Episcopos, ac synodicas literas tam ad nos quam ad sanctum Constantinopolitanæ urbis Episcopum, & si quos alios putaveris, mittere; ut consensu omnium & ipse Origenes nominatim & hæresis nefaria condemnetur. Didici enim quod calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Eutymius novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint, ut & novos, si quos valuerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur. Curæ igitur tuæ sit ut cunctis Episcopis per Isauriam atque Pamphyliam & ceterarum provinciarum quæ in vicino sunt rei ordinem pandas, & nostram, si dignum putas, epistolam subjicias; ut omnes uno spiritu congregati cum virtute Domini nostri Jesu Christi tradamus eos satanæ in interitum impietatis quæ possidet eos. Et ut celerius nostra Constantinopolim scripta perveniant, mitte industrium virum & aliquem de clericis, sicut & nos de ipsis Nitriæ monasteriis patres monachorum cum aliis sanctis & continentissimis viris misimus, qui possunt cunctos in præsenti docere quæ gesta sunt. Et super omnia quæsumus ut impensas ad Dominum fundas preces, quo possimus etiam in isto certamine victoriam consequi. Non enim parva lætitia & in Alexandria & per totam Ægyptum populorum corda pervasit, ex quo pauci homines ejecti sunt ut purum corpus Ecclesiæ permaneret. Saluto fratres qui tecum sunt. Te plebs quæ nobiscum est in Domino salutat.

Porro Epiphanius, qui Origenis libros jampridem aversabatur, Theophili literis facile assensum præbuit; collectoque Cypriorum Episcoporum Concilio, Origenis libros legi prohibuit. Datis deinde literis, tum ad alios, tum ad Joannem cognomento Chrysostomum Episcopum Constantinopolitanum, ea quæ a synodo decreta fuerant insinuantibus, hortatus est illos ut synodum convocarent eademque decernerent. Haud multo post Constantinopolim profectus est, adferens una secum exemplum synodalis sententiæ, qua non ipsum quidem Origenem excommunicaverat, sed libros ab illo conscriptos condemnaverat; collectisque quotquot in urbe regia aderant Episcopis, damnationis sententiam contra libros Origenis prolatam ipsis recitavit. Ac nonnulli quidem ob reverentiam Epiphanii huic decreto ipsi quoque subscripserunt; multi vero id facere recusarunt, in primis vero Theotimus Episcopus Scythiæ.

AD CONCILIUM CYPRIUM

ANNO CCCCI.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex P. Mansi supp. tom. I. pag. 275.

Concilium istud Venetus Labbei editor non silet, accepitque ex Baluzii nova conciliorum collectione. In anno recedit a Baluzio, qui celebratum assignat anno 399. ille vero anno 401. Cum Alexandrinum concilium Cypriam hanc synodum præcesserit: nec ante annum 401. Alexandrinum haberi potuisse censeat, hinc anno illi, & Cypriam assignat. Nos vero quibus Alexandrini epocha annò 399. statuitur, eidem pariter & Cypriam conjungimus.

CON-

[a] CONCILIUM AFRICANUM [1] II.

SUB ANASTASIO,

Anno Christi CCCCI. post consulatum Stiliconis 14. Kal. Julias celebratum.

In quo ad Anastasium Romanum Pontificem, & Venerium Mediolanensem Episcopum legatio decreta fuit.

Extat Græce & Latine infra post epistolas Cælestini sub nomine concilii Africani. Initium ejus hoc est.

POST consulatum Flavii Stiliconis viri clarissimi, decimo quarto Kalendas Julias, &c. *cum sequentibus* 32. [*capitulis usque ad* 32. *inclusive. Vide infra loco allegato.*

NOTA SEVERINI BINII.

pus con- *a Concilium*. Hæc synodus celebrata post primum consulatum Stiliconis, quando adhuc Anastasius pontifex in vivis supereſſet, ad annum Domini 401. qui est Anastasii 4. Arcadii & Honorii 7. est referenda. Posteriore enim consulatu Stiliconis, qui in annum Domini 405. incidit, Anastasius, cujus hic fit mentio, e vita migrarat. Causa habiti concilii fuit, ut decernerentur legati, qui ab Anastasio Romanæ, a Venerio Mediolanensis ecclesiæ episcopo peterent, ut Africanæ ecclesiæ clericorum inopia laboranti succurrerent. Utrumque Africanæ ecclesiæ petitioni acquievisse, ex conjecturis colligit Baron. ann. præd. num. 3. His peractis, triginta duo canones de ecclesiastica disciplina, hoc aliisque præcedentibus conciliis Africanis constituti, in hac synodo confirmati, vel saltem iterum promulgati fuerunt. Causa concilii.

[a] CONCILIUM [2] AFRICANUM III.

SUB ANASTASIO,

vita *Anno Christi* 401. *Vincentio &* [a] *Flavito consulibus, Idibus Septembris habitum de Donatistis ecclesiæ reconciliandis.*

Extat Græcæ & Latine infra post epistolas Cælestini sub nomine concilii Africani. Incipit sic.

VINCENTIO & Flavito viris clarissimis consulibus, Idibus Septembris, &c. *cum subsequentibus viginti canonibus usque ad* 52. *inclusive. Vide infra loco allegato.*

NOTA SEVERINI BINII.

a concilii. *a Concilium*.) Causa habiti concilii hæc est. Anastasius pontifex de universali ecclesia ex officio jure meritoque solicitus, sciens Africanam ecclesiam ex Donatistarum schismate magnopere laceratam, de unitate ardentiore studio procuranda ad Aurelium Carthaginensem, alioſque aliarum provinciarum in Africa episcopos literas dederat. Cujus admonitionem iidem plurimi facientes, generale concilium Idibus Septembris anno 401. Carthagine celebrandum indixerunt. Statuto tempore convenientes, ne qui sepositа severitate leviter cum ipsis agere decreverant, rationibus, si foret necessarium, destituti viderentur, illud in primis excogitarunt, ut ab Africanarum provinciarum præfectis & judicibus, Primianistarum contra Maximianistas res gestas, in publica monumenta relatas, consequerentur, eo fine, ut ex propriis actis manifesti erroris convinci possent: utque etiam quæ ipsi contra Maximianistas sæpius perpetrassent, frustra catholicis objici intelligerent. Secundo decretum est, ut quo facilius ad pacem & unitatem ecclesiæ schismatici redeant, ab Anastasio pontifice aliisve transmarinæ ecclesiæ episcopis pro bono pacis indulgeri ac permitti petatur, ut Donatistæ ad ecclesiam catholicam redire volentes, in iisdem ordinibus apud suos ante susceptis (si hoc recipiens episcopus conducere existimat,) perseverare possint. Hoc ipsum Anastasium pontificem indulsisse, certum illud est argumentum, quod constet ex August. contra Cresc. lib. 2. cap. 11. & 12. Africanos episcopos ea potestate sibi procul dubio concessa usos fuisse. Tertio ex suggestione sancti Augustini decretum, ut ad facilius conciliandos Donatistas legati mittantur, qui literas a Carthaginensi episcopo omnium nomine scriptas secum asportarent eo fine, ut qui ad bonum pacis cum Maximianistis conjunctionem ineundam esse decreto universalis concilii decreverant, scirent, id propter totius orbis Christiani pacem & concordiam ineundam magis solicite a se præstari ac fieri debere. His peractis, XIV. canones ad disciplinam ecclesiasticam recte instituendam, & ex antiquioribus regulis reformandam partim hoc, partim aliis præcedentibus conciliis constituti, in hac synodo promulgati reperiuntur. Baron. anno 401. num. 9. & seq. Acta concilii.

1 Seu, CARTHAGINENSE, sub Aurelio V. Extat Græce & Latine supra in Codice Africanæ ecclesiæ a Can. 57. cum præfatione eidem canoni præmissa ad 65. inclusive. In Collectione veteri Concilium Carthaginense V. est illud, quod habitum fuit *post Consulatum Fl. Stiliconis XIV. Kal. Julias*, cui adjuncti sunt quoque Canones Synodi habitæ *Vincentio & Flavito Coss. Id. Septemb.* ejusdem anni, quæ Synodus Carthagine celebrata ex omnibus Provinciis Africæ alia est a priori. Attamen cum eodem anno celebrata fuerit, sub unius Concilii V. nomine exhibetur in Collectione veteri. Quod accuratius, & rectius distinguitur apud Dionysium, & apud Ferrandum. De utraque synodo legendus Marca in Dissert. de veter. Collect. Can. cap. 8. & 9. & Schelstratius in Dissert. 3. de ecclesia Africana cap. 10. qui plura notant de Canonibus in eisdem Synodis editis.

2 Seu, CARTHAGINENSE, sub Aurelio VI. Extat Græce & Latine supra in Cod. Ecclesiæ Africanæ post Can. 65. ad Can. 85.

ANNO CHRISTI 402.

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA INNOCENTII PAPÆ I.

Ex Libro Pontificali.

Damur variantes ex Cod. Lucenſi vetuſtiſſimo.

a INNOCENTIUS natione Albanenſis, ex patre Innocentio, *b* ſedit annis quindecim, menſibus duobus, diebus viginti uno. *c* Hic conſtitutum fecit de omni eccleſia, & de regulis monaſteriorum, & de Judæis, & de paganis. Et multos Cataphrygas invenit, quos in exilio monaſterii relegavit. Hic invenit *d* Pelagium & Cæleſtium hæreticos, & damnavit eos. Et hoc conſtituit, ut qui natus fuerit de Chriſtiana, denuo naſci debeat per baptiſmum, hoc eſt, *e* baptizari, quod Pelagius damnabat. Eodem tempore dedicavit baſilicam ſanctorum Gervaſii & Protaſii ex devotione (*a*) teſtamenti cujuſdam illuſtris fœminæ Veſtinæ, laborantibus presbyteris Urſicino & Leopardo, ac diacono Libyano. Quæ fœmina ſupraſcripta teſtamenti paginam ſic ordinavit, ut baſilica ſanctorum martyrum, ex ornamentis & margaritis, venditis juſtis exiſtimationibus, conſtrueretur. Et conſtructa eſt uſque ad perfectum. In quo loco beatiſſimus Innocentius ex delegatione illuſtris fœminæ Veſtinæ, titulum (*b*) Romanum conſtituit. Et in * (*c*) eadem domo obtulit patenas argenteas duas, penſantes ſingulas libras 20. Amas argenteas duas, penſantes ſingulas libras 20. Coronas argenteas 12. penſantes ſingulas libras (*d*) 14. Pharum cantharum unum, penſans libras 22. Ceroſtrata argentea 4. penſantia ſingula libras 25. Turrim argenteam cum patena, & columbam deauratam, penſantem libras 30. (*e*) ad ornatum baptiſterii, cervum argenteum, fundentem aquam, penſantem libras (*f*) 15. Vas ad oleum chriſmatis argenteum, penſans libras quinque. Vas aliud ad oleum exorcizatum, penſans libras quinque. Patenas duas ad chriſma, penſantes ſingulas libras tres. Scyphum argenteum anaglyphum, penſantem libras decem. Scyphum alium argenteum, penſantem libras decem. Calices argenteos quinque penſantes (*g*) libras tres. Calices argenteos baptiſmi numero tres, penſantes ſingulos l. 2. Aquamaniles argenteos, penſantes libr. 16. Phara canthara ærea 16. (*h*) penſantia ſingula libras decem. Phara canthara ærea ceroſtrota in gremio baſilicæ numero 20. penſantia ſingula libras 40. Domos juxta baſilicam Libyanam, præſtantes ſolidos octogintaquinque & tremiſſem. Balneum in eodem juxta templum Mamuri, præſtans ſolidos 32. Domos in clivium ſalutis balneatæ, præſtantes ſolidos ſeptem & tremiſſem. Poſſeſſionem (*i*) Sarras in Cluſino territorio, præſtantem ſolidos 71. & tremiſſem. Poſſeſſionem Corbianam in territorio Cluſino, præſtantem ſolidos 79. Poſſeſſionem Fundanenſem in territorio Fundano cum adjacentibus attiguis 15. præſtantem ſolidos (*k*) 181. & tremiſſem. Poſſeſſionem Figlinam in territorio Caſinate, præſtantem ſolidos 58. & tremiſſem. Poſſeſſionem Amandini, quam donavit * illuſtris fœmina Veſtina conſobrinæ ſuæ in territorio (*l*) Vejentano, præſtantem ſolidos 46. & tremiſſem. Poſſeſſionem Antonianam in territorio (*m*) Clodiano, præſtantem ſolidos 62. Domos Emeriti in clivo * Mamuri, inter urbem Romam juxta baſilicam, præſtantes ſolidos 62. (*n*) Domos in clivium Patricii * arbitrata. (*o*) Domos juxta baſilicam in vico longo (*p*), qui cognominatur ad lacum, præſtantes ſolidos 82. Domos ad cathedram lapideam Florianam, præſtantes ſolidos 58. Piſtrinum in vico longo, qui cognominatur Caſtoriani, præſtans ſolidos * 61. Balneum in vico longo, qui cognominatur Templum, præſtans ſolidos 40. (*q*) Siliquas * 3. * uncias * portæ Nomentanæ, præſtans ſolidos 22. & tremiſſem. Hic conſtituit ſabbato jejunium celebrari, quia ſabbato dominus in ſepulcro poſitus eſt, & diſcipuli jejunarunt. Hic conſtituit baſilicam ſanctæ Agnetis martyris, a presbyteris Leopardo & Paulino, ſolicite ac digne gubernari & tegi & ornari (*r*). Et ex diſpoſitione Veſtinæ, tituli ſupradicti presbyteris eſt conceſſa poteſtas. Hic fecit ordinationes quatuor in urbe Roma per menſem Decembrem, presbyteros triginta, diacones (*s*) quindecim, epiſcopos per diverſa loca 54 Qui etiam ſepultus eſt in cœmeteriis (*t*) Priſcillæ, ad urſum pileatum, 5. Kalendas [a] Auguſti. Et ceſſavit epiſcopatus die 22.

* eodem dominico.

* illuſtris fœmina Veſtinæ,

* Mamuri

* orbitrata.

* 61.

Locus bus.

[a] Julii H.

Nota Severini Binii.

a Innocentius.) Cum poſt obitum Anaſtaſii ſedes pontificia dies viginti & unum vacaſſet, Innocentius Albanus creatus eſt Romanus pontifex 15. Kalend. Junii, anno Chriſti 402. Arcadii & Honorii 8. Cujus initio Martinus Turonenſium Epiſcopus ex hac vita " migravit in cœlum, Chryſoſtomus a Conciliabulo apud Quercum habito, opera & conatu Theophili relegatus, ab imperatore Arcadio vix revocatus, ſecundo exulare jubetur, ideo quod contra ludos ſæculares permiſſu Honorii imperatoris editos, rituſque gentilitios in dedicatione ſtatuæ argenteæ Eudoxiæ imperatricis declamaſſet. Hanc enim ob rem Eudoxia rurſum acerrime irritata, per Theophilum Alexandrinum procurat, ut reſtitutus ſedi, per imperatorem Arcadium denuo deponatur & relegetur; utpote quia ſynodo depoſitus, ſynodali dumtaxat ſententia, juxta canonem Antiocheni conciliabuli duo-

Innocen quando tifex fit. S. M obitus cari de anno 4 397. naſtaſi Siric. Chryſ perſec

(*a*) Teſtamenti. Deeſt in *Luc.* (*b*) Romæ. (*c*) Eodem dona hæc. (*d*) XV. (*e*) Ornatum. (*f*) XXV. (*g*) Penſantes ſingulas. (*h*) Penſantia ſingula Libr. X. Deeſt. (*i*) Sorras. (*k*) Deeſt num. centum in *Luc.* (*l*) *Vejentano*. Vegentano. (*m*) *Clodiano*, Lodianam. (*n*) Domum. (*o*) Domus. (*p*) Domus. (*q*) Siliquas 3. 3. portæ &c. (*r*) Eorum diſpoſitione. Tituli ſupraſcripti Veſtinæ. (*s*) XII. (*t*) Priſcillæ. Deeſt.

duodecimum, restitui debuisset. Tertio anno exilii jussu Arcadii ad votum adversariorum longius ablegatus, febri correptus, migravit ad dominum anno 407. qui est Innocentii 6. Arcadius imperator, & Eudoxia imperatrix, aliive Chrysostomi persecutores, indignationem offensi numinis experti, paucis mensibus post obitum Chrysostomi præmature e vita tolluntur. Quando contigit magna illa urbis irruptio, indignatione Dei per Alaricum facta, pontifex tanquam justus Lot e Sodomis subtractus, occulta Dei providentia Ravennæ detinebatur, *ne vir beatissimus*, inquit Orosius, lib. 7. c. 39. *peccatoris populi excidium videret*. Hujus tempore in Africa celebrata est famosissima illa collatio inter catholicos & Donatistas diu expetita, sæpe tentata, nunquam autem, resilientibus illis, effectu consummata, quam ad longum describit sanctus Augustinus in Brevi. Pelagius & Vigilantius hæresiarchæ sub hoc pontifice exorti, ejusdem judicio justam damnationis sententiam retulerunt. Filios parentibus fidelibus prognatos, non minore s[illegible]ctis necessitate baptizandos esse, quam ii qui infidelibus parentibus procreati sunt, contra dictum Pelagium recte quidem sustinuit, verum illud argumento eucharistiæ ab infantibus omnibus pari salutis necessitate sumendæ, non satis bene probavit. Vide notas epist. 25. infra.

h Sedit annis quindecim, mensibus duabus.) Annis quindecim, mense uno & diebus decem pontificatum tenuisse, initium & finis ejusdem demonstrant. Anno 417. qui est Honorii 23. & Theodosii decimus, eum ex hac vita migrasse, ex vigesima sexta Innocentii, & quibusdam Zosimi epistolis, consulatu Honorii 11. & Constantii secundo consignatis, evidenter colligitur. Cum ergo præfati anno Christi 417. consules fuerint, natalis autem dies Innocentii 5. Kalend. Augusti notatus esse reperiatur, ab exordio sedis hucusque computatione facta, prædictorum annorum, mensium & dierum tempora invenientur. Baron. an. 417. num. 4.

i Hic constitutum de omni ecclesia.) Id est decretum ad universalem ecclesiam pertinens: illudque esse puto, quod Gennadius de viris illustribus cap. 43. describit his verbis: *Innocentius urbis Romanæ episcopus, scripsit decretum occidentalium ecclesiarum & orientalium adversus Pelagianos datum: quod postea successor ejus papa Zosimus Latinis promulgavit.* Cetera ejus decreta, de regulis monachorum, Judæis atque Paganis desiderantur. Baronius numero 5.

k Pelagium & Cælestium, &c.) De qua condemnatione S. Prosper adversus Collatorem, ex verbis Zosimi papæ, hæc refert: *Constituimus in Pelagium & Cælestium per venerabilem Innocentium de beatissimi apostoli sede prolatam manere sententiam, donec apertissima confessione fatentur gratiam Dei, &c.*

l Baptizari, quod Pelagius damnabat.) Pelagius epistola sua ad Innocentium scripta, ut habet August. de peccato orig. cap. 17. conquestus est, se calumniose hac in re infamari. *Dicit*, inquit Augustinus prædicto loco, *se ab hominibus infamari, quod negaret parvulis baptismi sacramentum, & absque redemptione Christi aliquibus regna cælorum promittat.* Unde quod hic dicitur, Pelagium baptismum infantulorum negasse, sic accipiendum est, quod si non verbis, reipsa tamen damnasse videri poterat, dum peccatum originale, cujus gratia baptismus necessarius est infantibus, negaret. Hoc est quod ibidem subdit S. Augustinus: *Sed non sic illis hæc objiciuntur, ut posuit, nam neque parvulis negant baptismi sacramentum, neque absque redemptione Christi aliquibus regna cælorum promittunt. Itaque unde se queritur infamari, eo modo proposuit, ut facile posset crimini objecto, salvo suo dogmate, respondere. Objicitur autem illis, quod non baptizatos parvulos nolunt damnationi primi hominis obnoxios confiteri, & in eos transisse originale peccatum regeneratione purgandum.* Baron. an. 417. num. 5.

m Constituit sabbato jejunium celebrari.) Hæc sic intellige: non quod Innocentius auctoritate hujus decreti primus jejunium sabbati instituerit, sed quod de his ad Decentium episcopum Eugubinum rescripserit, qui datis ad eum literis causam hujus jejunii edoceri expetierat. Baron. anno 417. num. 6. Vide notas can. apost. 65.

[1] EPISTOLA I. INNOCENTII PAPÆ I.

DECENTII CONSULTATIONIBUS RESPONDENS.

Nonnullas Romanæ ecclesiæ traditiones explicat quas observandas esse demonstrat.

I. *De* [a] *pacis osculo dando post confecta mysteria.* [a] pace danda.
II. *De nominibus ante precem sacerdotis non recitandis.*
III. *Quod non debeant baptizati nisi ab episcopo consignari.*
IV. *Quod rite omni sabbato jejunetur.*
V. *De fermento* [b], *quod civitatis tantum presbyteris dirigatur.* [b] die dominica mittendo.
VI. *De energumenis baptizatis.*
VII. *De pœnitentibus.*
VIII. *De epistola sancti Jacobi apostoli, in qua pro infirmis orari præcipitur.*

Innocentius Decentio episcopo Eugubino salutem.

SI instituta ecclesiastica, ut sunt a beatis apostolis tradita, integra vellent servare domini sacerdotes, nulla diversitas, nulla varietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum, inde diversa in diversis locis vel ecclesiis aut teneri, aut celebrari videntur: ac fit scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas, humana præsumptione corruptas, putant sibi aut ecclesias non convenire, aut ab apostolis vel ab apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat, aut non advertat, id quod a principe apostolorum Petro Romanæ ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari, nec superinduci aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam, insulasque interjacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis apostolus Petrus aut ejus successores constituerint sacerdotes? Aut legant, si in his provinciis alius apostolorum invenitur aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi quod ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse, non dubium est, ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur omittere. Sæpe dilectionem tuam ad urbem venisse, ac nobiscum in ecclesia convenisse, & quem morem vel in consecrandis mysteriis, vel in ceteris agendis arcanis teneat, cognovisse dubium non est. Quod sufficere ad informationem ecclesiæ tuæ vel reformationem, (si prædecessores tui minus aliquid aut aliter tenuerunt) satis certum haberem, nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisses. Quibus idcirco respondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, sed ut majori auctoritate vel tuos instituas, vel, si qui a Romanæ ecclesiæ institutionibus errant, aut commoneas, aut indicare non differas; ut scire valeamus, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut alterius eccle- Dist. 11. Quis enim nesciat

1 In collectione Mſ. Dionysii, e Bibl. Collegii Paris. Soc. Jesu: *Incipit epistola regularis.* In collectione vero Mſ. Isidori: *Incipiunt Capitula Innocentii Papæ.* Harduinus.

siæ quam Romanæ existimant consuetudinem esse servandam.

I.

De consecr. dist. 2. Pacem igitur.

[1] Pacem ergo asseris ante confecta mysteria quosdam populis imperare, vel sibi inter sacerdotes tradere, cum post omnia, quæ aperire non debeo, pax sit necessario indicenda, per quam constet, populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrentur.

II.

De consecr. dist. 1. De nominibus recitandis.

De nominibus vero recitandis, antequam preces sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, sua oratione commendet, quam superfluum sit, & ipse pro B tua prudentia recognoscis, ut, cujus hostiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen insinues, quamvis illi incognitum sit nihil. Prius ergo oblationes sunt commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum sunt oblationes, edicenda, ut inter sacra mysteria nominentur, non inter alia quæ ante præmittimus, ut ipsis mysteriis viam futuris precibus aperiamus.

III.

[2] De consignandis vero infantibus manifestum est, non ab alio quam ab episcopo fieri licere. Nam presbyteri, licet (*a*) sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem pontificibus solis deberi, ut vel consignent, vel paracletum [a] Spiritum tradant, C non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum apostolorum, quæ asserit, Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum. *a* Nam presbyteris, seu extra episcopum, seu præsente episcopo cum baptizant, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo, signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Spiritum paracletum. Verba vero dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.

a sanctum

Act. 8.

De consec. dist. 4. presbyteris.

IV.

De consecr. dist. 3. Sabbato vero. Et in decret. Ivo lib. 2.

b Sabbato vero jejunandum esse, ratio evi- D dentissima demonstrat. Nam si diem dominicum, ob venerabilem resurrectionem domini nostri Jesu Christi, non solum in pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sexta feria propter passionem domini jejunamus, sabbatum prætermittere non debemus, quod inter tristitiam atque lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat, apostolos biduo isto & in mærore fuisse, & propter metum Judæorum se occuluisse. Quod utique non dubium est, intantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari: quæ utique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id quod commemoratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant, semel atque uno sabbato jejunandum, ergo & dominica, & sexta feria semel in pascha erit utique celebranda. Si autem dominici diei & sextæ feriæ per singulas hebdomadas reparanda imago est, dementis est, bidui agere consuetudinem sabbato prætermisso, cum non disparem habeat causam, a sexta videlicet feria, in qua dominus passus est, quando & ad inferos fuit, ut tertia die resurgens, redderet lætitiam post biduanam tristitiam præcedentem. Non ergo nos negamus sexta feria jejunandum, sed dicimus & sabbato hoc agendum, quia ambo dies tristitiam apostolis, vel his qui Christum sequuti sunt, [a] induxerunt, [a] indu- qui die dominico exhilarati, non solum ipsum festivissimum esse voluerunt, verum etiam per omnes hebdomadas frequentandum esse duxerunt.

Joan. 20.

V.

c De fermento [3] vero, quod die dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, *d* cum omnes ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ. Quarum presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per parochias fieri debere non puto, quia *e* nec longe portanda sunt sacramenta: nec nos per cœmeteria diversa constitutis presbyteris destinamus, [e] & [e] ut & presbyteri eorum conficiendorum jus habeant atque licentiam.

VI.

De his vero baptizatis, qui postea a dæmonio, vitio aliquo aut peccato interveniente, corripiuntur, quæsivit dilectio tua, si a presbytero vel diacono possint aut debeant (*b*) consignari, quod [4] hoc nisi episcopis præcipere non licet. Nam ei manus imponenda omnino non est, nisi episcopus auctoritatem dederit id efficiendi. Ut autem fiat, episcopi est imperare, ut manus ei vel a presbytero, vel a ceteris clericis imponatur. Nam quomodo id fieri sine magno labore poterit, ut longe constitutus energumenus ad episcopum deducatur, cum, si talis casus ei in itinere acciderit, nec perferri ad episcopum, nec referri ad sua facile possit?

VII.

De pœnitentibus vero, qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quinta feria ante pascha eis remittendum Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum, sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac [b] cum jubere dimitti, cum viderit congruam [b] tunc satisfactionem. Sane si quis in ægritudinem inciderit, atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus paschæ relaxandum, E ne de sæculo absque communione discedat.

De conf. dist. 3. pœnitentibus vero.

VIII.

Sane quoniam de hoc, sicut de ceteris, consulere voluit dilectio tua, adjecit etiam filius meus Cælestinus diaconus in epistola sua, esse

Jacob. 5

a tua

---

1 Vide Missale Gothicum & Mozarabicum in Liturgia Gallicana edita a Mabillonio pag. 444. *Harduinus*.

2 Vide Canonem VII. Concilii Hispal. II. anni 619. ubi hæc totidem fere verbis leguntur. Citatur ab Isidoro lib. 2. de offic. Eccles. cap. 26. *Harduinus*.

3 Confer Concilium Laodicenum cap. 14. Vide librum Pontificalem in Melchiade: *quod declaratur fermentum*. Hard. 4 Forte, *quod nisi Episcopus præceperit, non licet*. Hard.

(*a*) Constant ex Cod. MS. inserit, *secundi*.

(*b*) MSS. Codd. præstantiores apud Constant & Ballerinos ita hæc legunt: *designari quod hoc nisi Episcopis præcipere non licet*.

a tua dilectione positum illud, quod in beati apostoli Jacobi epistola conscriptum est: *Si infirmus* [a] *aliquis in vobis est, vocet presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit laborantem,* [b] *& suscitabit illum dominus: & si peccata* [c] *fecit, remittet ei.* Quod non est dubium, de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chrismatis perungi possunt: quo ab episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate * inungendo [1]. Ceterum illud superfluum videmus adjectum, ut de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum, si episcopus aut potest, aut dignum ducit, aliquem a se visitandum, & benedicere & tangere chrismate sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud [d] infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His ergo, frater carissime, omnibus, quæ tua dilectio voluit a nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus, ut ecclesia tua Romanam consuetudinem, a qua originem ducit, servare valeat atque custodire. Reliqua vero quæ scribi fas non erat, cum adsueris, interrogati poterimus edicere. Erit autem domini potentiæ, etiam id procurare, ut & tuam ecclesiam, & clericos nostros, qui sub tuo pontificio divinis famulantur officiis, bene instituas, & aliis formam tribuas, quam debeant imitari. Data 14. Kalendas Aprilis, Theodosio augusto septies, & Palladio viris clarissimis consulibus. [e]

Notæ Severini Binii.

a Nam presbyteris.) Non sacramentalis, quæ adhibetur in confirmatione, sed tantum ceremonialis unctio sacerdotibus concessa fuit. De qua vide notas in vitam Silvestri, & can. 20. concilii Toletani.

b Sabbato vero jejunandum.) Vide quæ diximus in notis ad can. apost. 65. supra.

c De fermento.) Quid sit fermentum, quibus nominibus appellatum, quis illius usus, vide quæ diximus in notis ad vitam Melchiadis & concilii Laodiceni, &c.

d Cum omnes ecclesiæ intra civitatem sint constitutæ.) De titulis tamen intelligit, ad quos, ut ait, fermentum mitti soleret: non quidem, quod non essent in suburbiis aliæ complures ecclesiæ, atque sanctorum memoriæ, sed quod nulla prorsus titularis esset, in qua populus colligi consueverit. Cujus rei causa ait se non mittere fermentum ad presbyteros per diversa cœmeteria constitutos, quod illi plebem sibi subditam, quam colligerent, non haberent: ac proinde nullus posset esse usus fermenti, quod ob catholicæ communicationis symbolum confectum esset. Quod itaque non ipse faceret pontifex, ut ad presbyteros extra urbem in cœmeteriis constitutos fermentum mitteret, significat id minus facere debere presbyteros titulares, ut ad positos extra mœnia fermentum mitterent. Hoc est quod subdit: *Quod per parochias fieri debere non puto, quia non longe portanda sunt sacramenta.* Erant enim instituta, ut singuli fideles in suas ipsorum ecclesias, diversis licet in locis positas, convenientes, eo communionis symbolo catholici esse censerentur, ac proinde nequaquam absentibus impertienda erant, qui eo ipso quod cum ceteris præstituto die non convenissent, se illis indignos reddiderant, neque facile, nisi legitime probata causa, vel non sine pœnitentia, in communionem fidelium in posterum juxta canones admitti deberent. Unde id quod Innocentius Decentio respondit, facile intelligi potest. Interrogabat Decentius; an exemplo Romani pontificis, ad absentes fermentum mittentis, liceret etiam episcopo ad rurales ecclesias idem fermentum mittere? Respondit Innocentius id exemplo Romanæ ecclesiæ superflue quæri, cum illæ omnes ecclesiæ, ad quas papa fermentum mittit, intra urbem sint constitutæ: foras efferri non permittat, quod sacramenta non sint longe portanda, ac proinde, Romanæ ecclesiæ exemplo, fermentum extra mœnia ab aliis ecclesiis non recte mittatur. Innocentii epistolæ interpretatio.

e Nec longe portanda sunt sacramenta.) Fermentum hoc loco sacramenta appellat, ideo quod sit sacræ rei, catholicæ nimirum unionis signum sacerdotali benedictione consignatum, ut supradictis locis diximus. Per sacramentum hoc loco nequaquam eucharistiam intellexisse, satis superque sufficiet notissimum illud adducere, Romanam ac simul occidentalem omnem ecclesiam, non nisi in azymo pane eucharistiam conficere consuevisse, Baron. ann. 313. n. 54. & 55. An & quomodo fermentum appelletur sacramentum. " Sirmondus aliter sentit in disp. de azymo, quam vide

II. *a* AD [2] VICTRICIUM EPISCOPUM [3] ROTHOMAGENSEM. (*a*)

I. *Quod extra conscientiam metropolitani non ordinandus sit episcopus.*

II. *Qui cingulum militiæ post baptismum* [a] *accipiunt, clerici fieri non debent.* a militiam repetiverunt.

III. *De causis clericorum ab episcopis provinciæ terminandis, vel ad sedem apostolicam referendis.*

IV. *Ut Clericus uxorem, nisi virginem, non ducat.*

V. *Ut qui non virginem duxerit, clericus non fiat.*

VI. *Ut clericus non ordinetur, qui secundam habuit uxorem.*

VII. *Ut alterius clericum nullus ordinet, neque ab alio ejectum recipiat.*

VIII. *Venientes a Novatianis vel Montensibus quomodo suscipiendi.*

IX. *Quod* [b] *sacerdotes & Levitæ ab uxoribus suis abstinere debeant.* b de continentia sacerd. & Levitarum

X. *Monachi si clerici fiant, continentiæ propositum servare debent.*

XI. *Ut* [c] *curiales clerici non ordinentur.* c de curialibus vel publicis functionibus occupatis.

XII. *De virginibus sacris si nupserint, aut lapsæ fuerint.*

XIII. *De virginibus non velatis, si neglecto proposito nubant.*

Innocentius [4] *Victricio episcopo Rothomagensi.*

[5] ETSI tibi, frater carissime, pro merito & honore sacerdotii, quo plurimum polles, vivendi & docendi ecclesiasticæ regulæ nota sunt omnia, neque est aliquid, quod de sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur: tamen quia Romanæ ecclesiæ normam [d] ad auctoritatem magnopere postulasti, voluntati tuæ morem admodum gerens, digestas vitæ & morum probabilium disciplinas annexas literis meis misi: per quas advertant ecclesiarum regionis vestræ populi, quibus rebus ac regulis Christianorum vita in sua cujusque professione debeat contineri, qualisque servetur in urbis Romæ ecclesiis disciplina. Erit dilectionis tuæ, per [e] plebes finitimas, & consacerdotes nostros, qui in illis regionibus propriis ecclesiis præsident, regularem hunc librum, quasi [f] didascalicum d atque e urbes. f didascalum c. H.

1 Mss. *unguendo*. Jonas Aurelianensis lib. 3. Instit. laicar. cap. 14. legit, *unguendi*. Sigebertus in Chronico ad an. Christi 404. *ungendo*. Vide Bedam in epistola Jacobi cap. 5. post medium. *Harduinus*.

2 *Incipiunt Capitula ejusdem ad Victricium Episc. Rothomagensem.* Mss. 3 Rothomagum tunc tenui nomine pervulgatum dicit Paulinus in epist. 28. ad Victricium. *Harduinus*. 4 Isidorus, *Victorico*: in Mss. nostris, *Victurio*: Paulinus *Victricium* vocat, & Dionysius in Ms. *Harduinus*. 5 Ex Canonibus Apostolorum multa sunt huc translata. *Hard.* (*a*) In Vetustissimo codice Frisingensi hæc epistola hunc titulum præfert: *Incip. Epist. Decretalis diversorum Episcoporum Urbis Romæ per diversas Provincias missæ.*

licum atque [a] monitorem ſedulo inſinuare, ut & noſtros cognoſcere, & ad fidem confluentium mores valeant docendi ſedulitate formare. Aut enim propoſitum ſuum ex hac noſtra congruenti lectione cognoſcent, aut ſi quid adhuc deſideratur, facile poterunt ex bona imitatione ſupplere. Incipiam igitur adjuvante [b] ſancto apoſtolo Petro, [c] per quem & apoſtolatus & coepiſcopatus in Chriſto cœpit exordium, ut quoniam plures ſæpe emerſerunt cauſæ, quæ in aliquantis non erant cauſæ, ſed crimina, ut de cetero ſolicitudo ſit unicuique ſacerdoti in ſua eccleſia curam hujuſmodi habere, ſicut prædicat Paulus apoſtolus, talem eccleſiam Deo exhibendam, *non habentem maculam aut rugam*, ne alicujus morbidæ ovis afflatu conſcientia noſtra contaminata [d] violetur. Propter eos igitur, qui vel ignorantia vel deſidia non tenent eccleſiaſticam diſciplinam, & multa non præſumenda præſumunt, recte poſtulaſti, ut in illis partibus iſtiuſmodi quam tenet eccleſia Romana forma ſervetur, non quo nova præcepta aliqua imperentur, ſed ea quæ per deſidiam aliquorum neglecta ſunt, ab omnibus obſervari cupiamus, quæ tamen *b* apoſtolica & patrum traditione ſunt conſtituta. Scriptum eſt namque ad Theſſalonicenſes Paulo monente: *State ac tenete traditiones noſtras, quas tradidi vobis, ſive per verbum, ſive per epiſtolam*. Illud certe tuam debet mentem vehementius excitare, ut ab omni labe ſæculi iſtius immunis ante Dei conſpectum ſecurus inveniaris. Cui multum enim creditur, plus ab eo exigitur uſura pœnarum. Ergo quoniam non pro nobis tantum, ſed pro populo [e] Chriſti cogimur præſtare rationem, diſciplina deifica populum erudire debemus. Extiterunt enim nonnulli, qui ſtatuta majorum [f] non tenentes, caſtitatem eccleſiæ ſua præſumptione violarent, populi favorem ſequentes, & Dei judicium non timentes. Ergo ne ſilentio noſtro exiſtimemur his præbere conſenſum, dicente domino: *Videbas furem, & currebas cum eo*: hæc ſunt quæ deinceps intuitu divini judicii omnem catholicum epiſcopum expedit cuſtodire.

a admonitorium ex conjectura.
b domino & ſancto Dei.
c Hæc uſque ad caput 10. habentur ſupra in ep. Siricii papæ ordine quarta pluribus identidem recisis aut mutatis. *Epheſ. 5.*
d maculata
2. *Theſſ. 2.*
e Ideireo diſciplina Dei ſanctificare populum &c. d. quoſdam enim aſſeris extitiſſe
f violantes. *Pſal. 49.*

I.

Primum, ut extra conſcientiam metropolitani epiſcopum nullus audeat ordinare. Integrum enim eſt judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Nec unus epiſcopus ordinare præſumat epiſcopum, ne furtivum beneficium præſtitum videatur. Hoc enim & in ſynodo Nycena conſtitutum eſt, atque definitum.

Diſt. 64. Extra conſcientiam.
Can. 4.

II.

Item, [g] ſi quis poſt remiſſionem peccatorum cingulum militiæ ſæcularis habuerit, ad clericatum omnino admitti non debet.

g Diſt. 50. Si quis poſt

III.

Si quæ autem cauſæ vel contentiones inter clericos, tam ſuperioris ordinis, quam etiam inferioris, fuerint exortæ, ut ſecundum ſynodum Nicænam congregatis ejuſdem provinciæ epiſcopis [h] jurgium terminetur. Nec alicui liceat, [i] ſine præjudicio tamen Romanæ eccleſiæ cui in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri, relictis his ſacerdotibus qui in eadem provincia Dei eccleſiam nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias. Quod ſi quis forte præſumpſerit, ab officio clericatus ſubmotus, velut injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem majores cauſæ in medium fuerint devolutæ, ad ſedem apoſtolicam, ſicut [a] ſynodus ſtatuit, [b] poſt epiſcopale judicium referantur.

11. q. 1. Si quæ cauſæ.
Can. 5.
h judicium 3. q. 6 Non licet.
i Vide Nicolai I. ep. 40. & 42. conc. Sueſſ. ſub Leone IV. & Hincm. c. 28. ep. 55.

IV.

Ut mulierem [c] clericus non ducat uxorem, quia ſcriptum eſt, *Sacerdos uxorem virginem accipiat*, non viduam, nec [d] ejectam. Utique qui ad ſacerdotium labore ſuo & vitæ probitate contendit, cavere debet ne hoc præjudicio impeditus pervenire non poſſit.

a Nicæn. 18. S. j. c. (Julius
b & v
ve in
conſu
exigit
c vidua
Levit.
d relic

V.

Ut ſi quis mulierem [e], licet laicus, duxit uxorem, ſive ante baptiſmum, ſive poſt baptiſmum, non admittatur ad clerum, quia eodem vitio videtur excluſus. In baptiſmo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris conſortium relaxatur.

Diſt. j
quis v
e vidu

VI.

Ne is qui ſecundum [f] duxit uxorem clericus ſiat, quia ſcriptum eſt: *Unius uxoris virum*: & iterum: *Sacerdotes mei ſemel nubant*: & alibi: *Sacerdotes mei non nubent amplius*. Ac ne ab aliquibus exiſtimetur, ante baptiſmum [g] ſi forte quis accepit uxorem, & ea de ſæculo recedente alteram duxerit, in baptiſmo eſſe dimiſſum, ſatis errat a regula: quia in baptiſmo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur, cum utique uxor ex legis præcepto ducatur, in tantum ut & in paradiſo cum parentes humani generis conjungerentur, ab ipſo domino ſint benedicti, & Salomon dicit: *A Deo præparabitur viro uxor*. Quam formam [h] etiam ſacerdotes omnes ſervare uſus ipſe demonſtrat eccleſiæ. Satis enim abſurdum eſt, aliquem credere uxorem ante baptiſmum acceptam, poſt baptiſmum non computari: cum benedictio quæ per ſacerdotem ſuper nubentes imponitur, non materiam delinquendi dediſſe, ſed formam tenuiſſe legis a Deo antiquitus inſtitutæ doceatur. Quod ſi non putatur uxor eſſe computanda, quæ ante baptiſmum ducta eſt, ergo nec filii, qui ante baptiſmum geniti ſunt, pro filiis [i] habentur.

1. *Tim.*
f citat
lianus,
hortat
caſtita
tanqua
Leviti
g Vide
ep. ad
num.
Prov. 1
h Idem
ep. 22
Diſt. 3
Quod
i habea

VII.

Ut de aliena eccleſia clericum ordinare [k] nullus uſurpet, niſi ejus epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit. Hoc [l] etiam ſynodus ſtatuit Nicæna, ut [l] abjectum ab altero clericum altera eccleſia non recipiat.

Diſt. 7
aliena
k aut ji
re
l a ſua
ſia
Can. 16
17.

VIII.

Ut venientes a Novatianis vel Montenſibus, per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur: quia quamvis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati; præter eos, ſi qui forte a nobis ad illos tranſeuntes rebaptizati ſunt. Hi ſi reſipiſcentes & ruinam ſuam cogitantes redire [m] voluerint, ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.

m malu

IX.

Præterea quod dignum & pudicum & honeſtum eſt, tenere eccleſia omnino debet, ut ſacerdotes & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia miniſterii quotidiani neceſſitatibus occupantur. Scriptum eſt enim: *Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum dominus Deus veſter.* Nam ſi priſcis temporibus de templo Dei ſacer-

Diſt. 3
nere d
Levit. 1
& 20.

1 Mſ. *populo credito*. Hard. 2 Merlin. addit, *& beata conſuetudo exigit*: al. Mſ. *& vetus conſuetudo requirit*. al. *ut vetus conſuetudo ſervetur poſt epiſcopale &c.* Hard. 3 Al. *quod etiam Nicæna Synodus videtur continere, ut abjectus a ſua Eccleſia Clericus ab altera non recipiatur*. Hard.

cerdotes anno vicis suæ non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter [a] sobolis successionem uxorius usus fuerat relaxatus; quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quanto magis hi sacerdotes vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent? Nam si beatus Paulus ad Corinthios scribit: *Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi*: & hoc utique laicis præcepit: multo magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi juge officium est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere. Quod si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore sacrificare usurpabit, aut qua conscientia, quove merito exaudiri posse se credit, cum dictum sit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum*? Sed fortasse licere hoc credit, quia scriptum est: *Unius uxoris virum*. Non [b] permanentem in concupiscentia generandi dixit, sed propter futuram continentiam. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait: *Vellem autem omnes sic esse, sicut & ego*. Quod apertius declarat, sic dicens: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt: Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu*.

a transire elegit.

b se simulaverunt permanere

c Idem Zach. cit. 1. *Tim.* 5.

X.

De monachis, qui diu morantes in monasteriis postea ad clericatum ordinem pervenerint, [c] non debere eos a priore proposito deviare. Aut enim [d] sicut in monasterio fuit, & quod diu servavit, id in meliore gradu positus amittere non debet: aut si corruptus, postea baptizatus, in monasterio sedens ad clericatus ordinem accedere voluerit, uxorem omnino habere non poterit: quia nec benedici cum sponsa potest jam [e] corruptus. Quæ forma servatur in clericis, maxime cum vetus regula hoc habeat, ut quisquis corruptus baptizatus clericus esse voluisset, sponderet se uxorem omnino non ducere.

d propositionis fidem minime servaverunt?

e custodita.

XI.

Præterea frequenter quidam e fratribus nostris curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt: quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab imperatore præcipitur, quam gratia de adscito nascitur. Constat enim eos in ipsis muniis etiam voluptates exhibere, quas a diabolo inventas esse non dubium est, & ludorum vel munerum apparatibus, aut præesse, aut [f] interesse. Sit certe in exemplum solicitudo & tristitia fratrum, quam sæpe pertulimus, imperatore præsente, cum pro his sæpius rogaremus: quam ipse nobiscum positus cognovisti: quibus non solum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam jam in sacerdotio constituti, ingens molestia ut redderentur [g] imminebat.

f Hæc apud Siricium ferme eadem.

g edictum *Philip.* 2.

XII.

Item quæ Christo spiritualiter nupserunt, & velari a sacerdote meruerunt, [h] si postea vel publice nupserint, vel [i] se clanculo corruperint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is, cui se junxerant, de [k] sæculo recesserit. Si enim [l] de omnibus hæc ratio custoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, nisi unus ex eis fuerit defunctus: quanto & illa magis tenenda est, quæ ante immortali se sponso conjunxerat, & postea ad humanas nuptias [a] transmigravit.

h Plura suggerit Siricius.

XIII.

Hæ vero quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper [b] manere promiserant, [c] licet velatæ non sint, si forte nupserint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia est, quia sponsio earum a Deo teneba-tur. Nam si inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigerit virgo, solvi sine vindicta non debet? Nam si apostolus Paulus quæ a proposito viduitatis discesserunt, dixit eas habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, quanto magis virgines, quæ prioris [d] promissionis fidem frangere sunt visæ? [1]

27. qu. 1. Hæ vero quæ nondum.

Hæc itaque regula, frater carissime, si plena vigilantia fuerit ab omnibus Dei sacerdotibus [e] observata, cessabit [f] ambitio, dissensio conquiescet, hæreses & schismata non emergent, locum non accipiet diabolus sæviendi: manebit unanimitas, iniquitas superata calcabitur, veritas spiritali fervore flagrabit, pax prædicata labiis cum voluntate animæ concordabit: implebitur [g] & dictum apostoli, *ut unanimes, unum sentientes permaneamus in Christo, nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vendicantes*, non hominibus sed Deo nostro salvatori placentes [h], cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Datum 15. Kalendas Martias, Honorio Augusto VI. & Aristæneto viris clarissimis consulibus. [i]

i abest hæc subscr. a mss. Just.

Notæ Severini Binii.

a Epistola.) Hanc decretalem epistolam Innocentius anno pontificatus sui tertio, qui est Christi 404. Victricio Rothomagensi episcopo, normam ecclesiasticæ disciplinæ ab apostolica sede expetenti scripsit. Est autem Victricius, qui teste Paulino epist. 26. tempore Juliani militans; ideo quod pro Christo cingulum militiæ abjecisset, multis tormentis affectus, & capitis pœna damnatus, carnifice, qui ad eum cædendum missus fuerat, excitate percusso, ipse vinculis solutus liber evasit, & post Rothomagensis episcopus factus Morinorum, & Nerviorum gentes indomitas verbi prædicatione ad fidem Christi perduxit, & demum confessor in pace quievit. Unde constat pios, & doctrina spectatos sanctissimos episcopos, quantumvis ad informandam plebem ecclesiasticis institutis ipsi sibi sufficere viderent, ex fonte tamen originario aquas haurire solitos esse, quo nimirum scirent majoris roboris, & auctoritatis esse id quod ab apostolica sede petitum constaret. Idem epistola sequente sanctus Exuperius episcopus Tolosanus, aliisve temporibus alii: ut appareat sanctos quosque Dei amicitia conjunctos, gratiaque miraculorum pollentes, ad sedis apostolicæ doctrinam, tanquam ad divinum semper in Petro loquens oraculum, convenire solitos esse: illud firmum solidumque existimantes, quod tantæ sedis auctoritate comprobatum intelligerent. Novatores hujus temporis, hanc epistolam Innocentii suggillant, ideo quod lapsam virginem sacram, non prius ad pœnitentiam recipiendam esse decernat, quam vir ille, cui se titulo nuptiarum conjunxerat, defunctus sit: inique enim constitutum esse judicabant, pœnitentiam lapsæ in obitum adulteri differre. Sed nihil æquius atque sanctius valuit decreto Romani pontificis definiri, quam ut rejiciatur prætensa lapsæ virginis pœnitentia, quæ titulo nuptiarum cum adultero, tanquam cum legitimo viro, ad mortem usque cohabitare delegit, quæque non prius, quam post mortem adulteri, ab eo separari voluit. Cum itaque justissimum sit, ne in ecclesia absolvantur ii qui in peccato perseverare volunt, hanc de repudianda ejus pœnitentia constitutionem pontificis, hæretici nostri temporis immerito reprehendunt.

Quo tempore quave occasione hæc epistola sit scripta. Victricius quis?

Romanæ ecclesiæ auctoritas quæ & quanta?

Hæretici hanc epistolam quare calumnientur?

Calumnia hæreticorum diluitur.

1 Al. *ntsæ*. Mss. Dionysii, *sunt conatæ*. Hard.

dunt. Vide Baron. an. 404. n. 130. & 131. Bellarm. lib. 4. de Rom. pont. c. 10.

b Apostolica & patrum traditione.) Insinuat hæc duodecim capitula quæ sequuntur non esse nova aliqua præcepta, sed quæ apostolica & patrum traditione constituta, & ex ipsis apostolorum canonibus tanquam primævis fontibus derivata essent. Et rectequidem. Nam quæ capitulo primo continentur, constituta sunt canone 1. apostolorum. Quæ de causa cum conjunctione &, dixit capite primo: *Hoc enim & Synodus Nicæna constituit*, ut significaret præter traditionem apostolorum etiam hoc in Nicæno concilio constitutum esse, ut scilicet congruat cum præcedentibus, quibus dixerat non imperari his capitulis aliqua nova præcepta, sed quæ apostolica, & patrum traditione essent constituta. Capitulum secundum ex traditione apostolica, quæ est in canone apostolorum 60. manavit. Sæcularis enim militia clericis est interdicta. Capitulum tertium Innocentii ex canone apostolorum 35. & 38. Innocentii 4. 5. & 6. ex canone apostolorum 17. & 18. Innocentii cap 7. ex canone 12. 34. & 36. Innocentii cap. 8. ex canone 47. & sequentibus, Innocentii 9. ex Ap. 6. cap. 10. ex 17. cap. 11. ex 81. cap. 12. ex 48. sumpta sunt.

Jacobi Sirmondi, S. J.

Notæ postumæ nunc primum editæ.

Ex Labbei Appendice Tom. 2.

Sancti Victricii Rothomagensis episcopi, & confessoris Christi egregias admirandasque virtutes, & merita brevi compendio explicat, qui Victricium olim Viennæ apud sanctum Martinum viderat, Paulinus Nolanus, duabus ad eumdem epistolis, sed præcipue XXVIII. Huic nunc Innocentius expetitam ab eo mittit formam ecclesiasticæ disciplinæ, quæ in Romana ecclesia servabatur, ut hanc tum ipse, tum ipso insinuante vicini etiam episcopi, in propriis ecclesiis consectentur, atque hunc quasi didascalum, & monitorem habeant. Sic enim rectius opinor in quibusdam exemplaribus legi, quam ut in aliis didascalicum.

Incipiam igitur.) Quæ restant præfationis hujus, cum tota epistolæ conclusione, & cum primis novem, tertio dempto, capitulis, omnia decerpta sunt ex epistola 4. Siricii papæ, quam ex synodo Romana scripsit ad Africanos, quæque inserta legitur in actis concilii Tellensis, nisi quod brevius apud Siricium expressa sunt capitula, quæ diffusius hoc loco digeruntur.

Can. 3. *Sicut synodus statuit.*) Synodum nempe Nicænam significat; cujus canone XVII. ut a Julio papa profertur in epistola ad Orientales, hæc leguntur. *Cujus*, apostolicæ sedis, *dispositioni omnes majores ecclesiasticas causas, & episcoporum judicia, antiqua apostolorum, eorumque successorum, atque canonum, auctoritas reservavit.*

Can. 8. *Veniente a Novatianis.*) Qui a Novatianis & Donatistis ad Ecclesiam veniunt, baptizandi non sunt, utpote jam rite baptizati, sed per manuum impositionem confirmandi. Quod de Novatianis quidem seu Catharis, sanxerat synodus Nicæna canone 8. & Constantinopolitana canone 7. De Donatistis vero, qui Montenses Romæ appellabantur, indicat, ut aliis supersedeam, canon synodi Carthaginensis Africanæ insertus cap 24. Atque hi nimirum semel ab istis baptizati, sine mora, cum veniunt suscipiendi sunt. Qui vero ad illos a catholica transeuntes iterum baptizati sunt, hi si redeant, non nisi post diuturnam pœnitentiam admittendi: quam ad diem usque mortis produci statuerat synodus Valentina cap. 3. Donatistas rebaptizare solitos, omnes consentiunt; de Novatianis testatur Ambrosius in libris de pœnitentia, Hieronymus in libello de hæresibus: *Novatianus*, inquit, *Romæ Novatianum dogma instituit, nolens apostatas suscipere, & baptizans baptizatos.*

Can. 22. *Ab imperatore præcipitur.*) Huc pertinet lex Honorii ante annos quinque lata cod. Theod. de decurionibus 163. qua curiales, qui clero se manciparant, districtis ordinum gradibus præcipit vel curiæ reddi, vel alios pro se restituere, aut facultates suas tradere; *Si qui*, inquit, *ex secundo patris nostri consulatu curiam relinquentes, clericorum se consortio manciparunt, si jam episcopi vel presbyteri aut diaconi esse meruerunt, in sacris quidem & secretioribus Dei mysteriis perseverent, sed aut substitutos pro se curiæ offerre cogantur, aut juxta legem dudum latam tradant curiæ facultates. Residui omnes, lectores, subdiaconi; vel hi clerici quibus clericorum privilegia non debentur, debitis mox patriæ muneribus præsententur.*

Ibid. *Ipse nobiscum positus.*) Romæ fuisse Victricium prior etiam Paulini ad ipsum epistola confirmat: Innocentio pontifice, anno, ut opinor, superiore, Romam venisse hic locus ostendit. Paulinus: *Nam & inde*, inquit, *tristati amaritudinem duximus, quod ex Urbe ad nos, sicut sperabamus brevi itinere non veniret, qui ad Urbem per tanta terrarum spatia pervenerat.*

III. AD [1] EXUPERIUM *a* EPISCOPUM Tolosanum.

I. *De incontinentia sacerdotum vel Levitarum.*
II. *De iis qui in extremo vitæ pœnitentiam & communionem petunt.*
III. [b] *Quod fidelibus administrationes & judicia exercere liceat.*
IV. *Quod viri cum adulteris uxoribus non conveniant.*
V. *Quod qui preces vel criminales dictant, habeantur immunes.*
VI. *Adulteros esse, qui divortio interveniente aliud ineunt conjugium.*
VII. *Qui libri in canone recipiantur.* [c]

Innocentius episcopus Exuperio episcopo Tolosano.

CONSULENTI tibi, frater carissime, quid de (*a*) proposita specie unaquaque sentirem, pro captu intelligentiæ meæ, quæ sunt visa respondi, quid sequendum vel (*b*) [d] docilis ratio persuaderet, vel auctoritas (*c*) lectione ostenderet, vel custodita series temporum demonstraret. Et quidem dilectio tua institutum secuta [e] prudentium, ad sedem apostolicam referre maluit quid de rebus dubiis custodire deberet, potius quam usurpatione præsumpta quæ sibi viderentur de singulis obtinere. Cur enim magis pudendum putemus discere aliquid, quam omnino nescire? Mihi quoque ipsi de (*d*) collatione docilitas accedit, dum perscrutatis rationibus ad proposita respondere compellor. Eoque fit ut aliquid semper addiscat, qui postulatur ut doceat. Proponam igitur singula, subjiciamque responsum.

I.

Proposuisti quid de his observari debeat; quos in diaconii ministerio, aut in officio presbyterii positos incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum (*e*) manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Siricii episcopi [f] monita evidentia commearunt, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico priventur, nec admittantur accedere ad [g] ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacræ legis auctoritas jam inde ab initio custodita, quod in templo anno (*f*) vicis suæ habitare præcepti sunt sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus, puros & ab omni labe purgatos sibi (*g*) indicent divina mysteria: neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est: *Sancti estote*, (*h*) *quia & ego sanctus sum dominus Deus vester*. Quibus utique propter [h] sobolis successionem propterea uxorius usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere:

---

1 *Item Epistola ad Exuperium Episcopum Tolosanum*, in collectione Mss. gemina, quæ est in Biblioth. Paris. Collegii Soc. Jesu, altera Dionysii Exigui perantiqua, altera Isidori: In alia rursum ibidem Ms. habet hæc epistola titulum hujusce modi: *Incipiunt Canones Urbetani. Innocentius Exuperio Episcopo Tolosano.* Hard.

(*a*) Luc. vetustiss. *de priore proposita.* (*b*) lucidior. (*c*) annorum mille lectionis. (*d*) *consultatione.* (*e*) *manifesta desit.* (*f*) *vicis* vicissitudinis. (*g*) *vindicent divina mysteria neque eos*, desunt. (*h*) *quoniam.*

re: quanto magis hi sacerdotes & Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium, sine successione est, nec præterit dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent? Nam si beatus Paulus ad Corinthios scribit; dicens: *Abstinete vos ad tempus ut vacetis orationi*: & hoc utique laicis præcepit: multo magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi juge officium est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut qua conscientia, quove merito exaudiri se credit, cum dictum sit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum*? Sed forsitan hoc licere credit, quia scriptum est: *Unius uxoris virum*. Non [a] de permanente in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit qui ait: *Vellem autem omnes sic esse sicut & ego*. Quod & apertius declarat, dicens: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt: vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu*. Et habentem filios, non generantem, (*a*) dixit. Sed ea plane dispar & diversa sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab episcopo Siricio ad provincias [b] commeavit, non probabitur perveniſſe, his ignorationis [c] venia remittetur, ita ut de cetero penitus incipiant abstinere. Et ita gradus suos, in quibus inventi fuerint, sic retentent, ut eis non liceat ad potiora conscendere: quibus in beneficio esse debet, quod hunc ipsum locum quem retinent non amittunt. Si qui autem scisse formam vivendi missam a Siricio detegentur, neque statim cupiditates libidinis abjeciſſe, illi sunt modis omnibus submovendi: quia post admonitionem cognitam, præponendam arbitrati sunt voluptatem.

II.

Et hoc quæsitum est [d], quid de his observari oporteat, qui post baptismum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul & reconciliationem communionis expoſcunt. De his observatio prior durior, posterior interveniente misericordia inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret a lapsu, negata merito communio est, concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed posteaquam dominus noster pacem ecclesiis suis reddidit, jam terrore depulso communionem dari abeuntibus placuit, & propter domini misericordiam quasi viaticum profecturis, & ne Novatiani hæretici (*b*) negantis veniam asperitatem & duritiam sequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, ut homines hujusmodi, vel in supremis suis pœnitentes, miserante salvatore nostro, a perpetuo exitio vindicentur.

III.

Quæsitum est etiam super his qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem sententiam protulerunt. De his nihil legimus a majoribus definitum. Meminerant enim a Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei esse ministrum vindicem in hujusmodi datum. Quemadmodum igitur reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent esse concessum. De his ergo ita ut hactenus servatum est sic [e] habemus, ne aut disciplinam everrere, aut contra auctoritatem domini venire videamur. Ipsis autem in ratione reddenda gesta sua omnia servabuntur.

IV.

Et illud desideratum est sciri, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum [b] contra uxores in consortio adulterorum virorum manere videantur. Super hoc, Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam: viri autem liberius uxores adulteras apud sacerdotes deferre consueverunt, & ideo mulieribus (*c*) prodito earum crimine communio denegatur: virorum autem latente commisso, non facile quisquam ex suspicionibus abstinetur. Qui utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur. Cum ergo par sit causa, interdum, probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit.

V.

Illud etiam sciscitari voluisti, an preces dictantibus liberum concedatur, utique post baptismi regenerationem, a principibus poscere mortem alicujus, vel sanguinem de reatu; quam rem principes nunquam sine cognitione concedunt, sed ad judices commissa ipsa vel crimina semper remittunt, ut causa cognita vindicentur. Quæ cum quæsitori fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio, pro negotii qualitate profertur, & dum legum in improbos exercetur auctoritas, erit dictator immunis.

VI.

De his etiam requisivit dilectio tua, qui interveniente repudio alii se matrimonio copularunt: quos in utraque parte adulteros esse manifestum est. Qui [c] vero vel uxore vivente, quamvis dissociatum videatur esse conjugium, [d] ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, in tantum ut etiam hæ personæ, quibus tales conjuncti sunt, etiam ipsæ adulterium commisisse videantur: secundum illud quod legimus in evangelio. *Qui dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur*: (*d*) *similiter & qui dimissam duxerit, mœchatur*. Et ideo tales omnes a communione (*e*) fidelium [1] abstinendos. De parentibus autem, aut de propinquis eorum, nihil tale statui potest, nisi si incentores illiciti consortii fuisse detegantur.

VII.

Qui vero libri recipiantur in canone (*f*) sanctarum scripturarum, brevis adnexus ostendit. Hæc sunt ergo quæ desiderata moneri voce voluisti. Moysis libri 5. id est Geneſis, Exodi, Levitici, Numeri, Deuteronomii: & Jesu Nave unus, Judicum unus. Regnorum libri 4. simul & Ruth. Prophetarum libri 16. Salomonis

1 *abstinendi*, Mſ. Hard.

(*a*) hæc dixit. (*b*) negantes. (*c*) proditu. (*d*) *similiter.... mœchatur* deest. (*e*) *fidelium* deest. (*f*) *Sanctarum Scripturarum* deest.

a etem

nis libri 5. Psalterium.[a] (*a*) Historiarum, Job liber unus, Tobiæ unus, Esther unus, Judith unus, Machabæorum duo, Esdræ duo, Paralipomenon duo. Item novi Testamenti, Evangeliorum libri 4. Apostoli Pauli epistolæ 14. (*b*) Epistolæ Joannis 3. Epistolæ Petri duæ, Epistola Judæ, Epistola Jacobi, Actus apostolorum, Apocalypsis Joannis]. Cetera autem, quæ, vel sub nomine Matthiæ, sive Jacobi minoris, vel sub nomine Petri & Joannis, quæ a quodam Leucio scripta sunt, vel sub nomine (*c*) Andreæ, quæ a Xenocharide & Leonida philosophis; vel sub nomine Thomæ, & si qua sunt alia, non solum repudianda, verum etiam noveris esse damnanda. Datum (*d*) 10. Kalendas [1] Martias [b]. Stilicone II. & Anthemio viris clarissimis consulibus.

b Quidam codices habent Theodosio II. & Stilicone II. Anno Chr. 405.

Notæ Severini Binii.

a Ad Exuperium.) Exuperius is est, quem Ausonius Burdigalensem dicit, & inter ejus temporis claros oratores adnumerat. Post præfecturam Hispaniarum, auctore Ausonio, ad portum tranquillitatis secessit: in ecclesia Burdigalensi presbyterium meruisse, ex Paulini epist. 20. ad Amantium scripta, intelligi potest. Qualis quantusve extiterit egregia vitæ sanctitate conspicuus, ex sancto Hieronymo audi, dum hæc de ipso scribit epist. 4. ad Rusticum. *S. Exuperius Toloſæ episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit altos, & ore pallente jejuniis fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro, qui avaritiam ejecit e templo: qui absque funiculo, & increpatione cathedras vendentium columbas*, id est, *dona sancti Spiritus, mensasque subvertit, Mammonæ, & nummulariorum æra dispersit, ut domus Dei domus vocetur orationis, & non latronum spelunca*, &c. Epistola 2. *Non possum*, inquit, *absque lacrymis Toloſæ mentionem facere, quæ ut huc usque non rueret, sancti episcopi Exuperii merita præstiterunt. Hic divini spiritus afflatu venturum Galliæ excidium, Toloſamque barbaris paulo post dedendam præscens, magna celeritate omnem substantiam in pauperes erogavit: cumque ejus liberalitati maximæ Gallia nimis angusta videretur, Sisinnium monachum, integerrimis vitæ moribus præditum, in orientem cum ingenti pecunia ablegavit, ut monachis Palæstinæ & Ægypti subsidia vitæ ministraret*. Hæc occasione S. Hieronymus ex Sisinnio cognoscens qualis quantusque esset vir eximius Exuperius, ob ejus egregiam sanctitatem eidem libros in Zachariam prophetam, quos elucubrabat, dedicandos existimavit [c]. Hæc ex Hieronymo præfat. in 3. Amos, & 1. Zachar. Baron. anno 405. num. 62. & 406. num. 35.

c Arcadio VI. & Anicio Probo Coss. hoc est anno Chr. 406.

Hæc epistola qua occasione scripta.

Hæc Innocentii epistola ad Exuperium, sicut præcedens ad Victricium Rothomagensem episcopum, responsoria est ad eorum literas, quibus adversus novam hæresim Vigilantii in Gallia emergentem pugnaturi, primum apostolicam sedem consulendam esse putarunt: ea nimirum ex causa, quod scirent absque aliqua dubitatione in universa ecclesia catholica observandum esse quod ab apostolica sede servatum & custoditum esse noscerentur, quodque ad castra hæreticorum & schismaticorum transirent, qui se ab ejusdem communione sejungerent, & decreta illius observare nollent. Unde licet uterque sanctissimus, & doctissimus Galliarum episcopus, optime nosset ea quæ Romanum pontificem rogabant, tamen quod certo scirent ipsam apostolicam sedem esse turrim David, in qua sunt *mille clypei, & omnis armatura fortium*, ab ipso præcipuo catholicæ ecclesiæ vertice sibi arma comparanda duxerunt, quorum vel uno ictu reptantem ventre bestiam conficerent. Omnes enim nefas esse intelligebant, apostolicæ sedis decretis obniti, adeoque recentia Romani pontificis decreta, fidem & ecclesiasticam disciplinam a majoribus & veteribus traditionibus acceptam in Gallia sartam rectamque conservabant. Baron. anno 406. num. 47.

Notæ Gabr. Albaspinei Aur. Episc.

Ad Cap. 11. Ejusdem Epistolæ.

CAnon iste multorum interpretum ingenium exercuit, & solicitum habuit, quod ingenue fateri videatur S. Innocentius eucharistiæ non solum, sed etiam reconciliationis ac pacis (quæ apud nos absolutio vocatur) gratiam moribundis olim denegatam fuisse, priorumque sæculorum disciplinam, & consuetudinem obtinuisse, ut excommunicati ex hac vita ad Dei misericordiam absque ullo ecclesiæ auxilio præterquam pœnitentiæ remitterentur: quæ res non mediocriter eos conturbat, quod moribus nostris ac disciplinis, quæ nunc observantur, repugnet, ac in Novatianorum hæresim inclinare videatur, quo factum est ut varias huic canoni sententias affingerent: ita nonnulli per communionem, de qua hic est mentio, eucharistiam, ac per pœnitentiam, absolutionem intelligunt, ut horum verborum explicationem & sensum a Novatianorum hæresi procul rejiciant, qui graviorum criminum reis pacem, vel in exitu vitæ, non concedebant. Ceteri de lapsis hic agi existimant, verbaque illa, *prior constitutio durior*, ad Eliberini concilii patres pertinere, eorumque leges & decreta ab Innocentio, tanquam severa & acerba, damnari. Ego hos omnes a vero hujusce canonis sensu aberrare censeo, ut ex sequentibus manifestum fiet.

Nam quamobrem quæso tam varias & tam diversas ei excogitant explicationes? Cum nihil tam planum sit quam id unum hoc ipso canone agitari, & queri, quonam modo animadvertendum sit, vel potius an recipiendi sint in fidelium communionem, qui ob noxas suas (quæcumque tandem illæ fuerint) sacris interdicti, ad mortem usque nullo salutis, aut censuræ metu, remanerent, pœnitentiamque nisi morientes non postularent. Hæc est Exuperii quæstio, quæ cum perspicua & clara sit admodum; quorsum quæso de aliis peccatis respondisset Innocentius? Hi ergo hallucinantur egregie, qui ad alia peccata hoc responsum pertinere putant. De lapsis vero, quamvis Exuperius de his nihil percunctetur, mentionem merito fecisse videtur: cum enim priorum temporum consuetudinem in memoriam revocet, & quid olim ecclesia in ejusmodi homines excommunicatos statuerit (quod ad ea tempora quæ inter Cornelium & Nicænum concilium fluxerunt, referendum puto) non potuit quin de lapsis ageret: quandoquidem plerique omnes qui ea ætate exomologesim in mortem differebant, ii omnes fere essent lapsi; nam cum omnibus aliis peccatis venia longe facilius quam idololatriæ indulgeretur, leviusque multo, breviorique pœnitentia castigarentur; verisimile est multos ex lapsis a pœnitentia his malis deterritos, eam in mortem distulisse; quod insinuat Cyprianus his verbis. *Et idcirco vir clarissime pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum, toto corde, & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus a spe communionis, & pacis: si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari, quia rogare eos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus est accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*: & concilium Arelatense primum, cum de his hominibus qui tardiores essent ad quærendam pœnitentiam loquitur, eos apostatas vocat, quod pro conjectura est, lapsos, quod vulneris curationem formidarent, pœnitentiam, non nisi mortalitatis metu, desiderasse: atque ea est causa cur de lapsis verba fecerit; & de libidinosis rogatus de idololatris responderit Innocentius, quod scilicet ex his multi prioribus illis sæculis nec Dei, nec salutis metuentes, non criminum dolore, sed timore mortis, ad ultimum illud remedium confugerent. Ex quibus liquet neque hypothesim ad thesim, ut quidam volunt, transtulisse Innocentium: neque alia criminum genera, aut quidquam aliud, suo complexum esse responso, quam de quo rogatus erat; nam eadem erat causa lapsorum, qui in extremum vitæ tempus pœnitentiam distulerant, & eorum libidinosorum, & libertinorum, de quibus interrogat Exupetius: iisdemque omnino judiciis utrique coercendi esse videbantur: qua propter appositæ & accommodate ad quæstionem propositam, antiqua ecclesiæ statuta, & consuetudinem de traditoribus lapsis recipiendis, repetit.

Quod ad eorum conjecturam attinet, qui ad decreta concilii Eliberini Innocentium respexisse suspicantur, cum priorem disciplinam duram & acerbam fuisse dicit, non magis ea probabilis est, quam illorum explicatio. Nam in eos de quibus interrogatur, & respondet Innocen-

1 In Collectione Ms. Dionysii Exigui, *Conedio*, & *Anthemio Coss.* in altero Ms. *Datum Kal. Martii Stilicone II. &c.*

(*a*) *psalterium item.* (*b*) Post Pauli epistolas succedit in *Luc. epistola Jacobi una.* Dein aliis omissis epistolis succedit *Actus Apostolorum.* &c. (*c*) in *Luc.* desunt hæc nomina; tantummodo ponitur: *sub nomine Thomæ*, (*d*) in *Luc.* deest numeralis nota 10.

centius, nil gravius quidquam ceteris conciliis statuerunt: immo si de ea quæstione interrogati fuissent patres Eliberini, nescio si non mitius respondissent, quam concilium Arelatense, cum can. 46. & 47. catechumenos & apostatas, qui per infinita tempora ad ecclesiam non accesserant, ad baptismum, & ad communionem post aliquam pœnitentiam admittant: & quamvis in eo canone 46. non agatur de apostatis, aut lapsis qui mortis metu ad pœnitentiam recurrere adigebantur; sed de iis qui paulo ante mortem resipuerant: tamen cum hæc verba in eodem canone habeantur; *per infinita tempora ad ecclesiam non accesserit*, patres hujusce concilii satis ostendunt, quo animo fuissent in eos, si eorum causa agitata fuisset.

Sunt & alia in illo Innocentii decreto satis obscura, quæ aliud significant quam quod ostendunt, aut ab interpretibus perspiciantur; quapropter singula quæque a nobis sunt brevissime, & minutatim evolvenda; ac primum notandum est de fidelibus excommunicatis, & a communione non solum eucharistiæ, sed fidelium pulsis mentionem esse; nam pœnitentia ab iis solis peti poterat.

Omni tempore, qui nunquam aut episcopum, aut ecclesiam obtinendæ pœnitentiæ causa adierant eadem fere loquendi formula utuntur patres Eliberini, & Arelatensis concilii; *per infinita tempora*, item, *antequam ad ecclesiam sese repræsentet*.

Pœnitentiam simul & reconciliationem, in ipsa morte vel etiam cum vi morbi vox intercluſa esset, pœnitentiam sibi impertiri cupiebant, nullusque olim communioni & paci ecclesiæ restitutus fuit, quamvis animam pene efflaret, quin ei pœnitentia ante absolutionem impertiretur: quid autem fuerit illa pœnitentia, aut quomodo a nostra differat, aut qua ratione eis potuerit dari, quibus ob morbum nullus esset vocis aut rationis usus, in observatione de pœnitentia fidelium dicemus.

Reconciliationem, hoc est minimam reconciliationem, eamque quæ jus ad corpus fidelium redderet, non autem maximam, quæ daret jus ad eucharistiam & ad oblationes: propterea quod, utrum digni censerentur aliqua reconciliatione cum dubitarent, perfacile est conjicere minimam fuisse, quæ illis concederetur.

Observatio prior: quam ad observationem, aut ad quod concilium aut sæculum, aut tempus verba ista supra allata revocanda censeantur? Ad ea opinor tempora quæ concilium Nicænum antecedunt. Nam in concilio Arelatensi primo, ultimo in canone leginus absolutionem apostatis, quorum causa ab his, de quibus in hoc capite agitur separata non fuit, negari: ideoque verbum illud, *prior*, mea sententia ad ea tempora, & ad ea concilia rejiciendum videtur, quæ proxime a Nicæno absunt.

Posterior: nulla ni fallor ante Innocentium de his recipiendis lex sancita reperitur; sed verisimile est restituta ecclesiæ pace, & post concilium Nicænum severitatem illam qua ejusmodi homines ultimo canone Arelatensi puniuntur, paululum mitigatam, & in communionem morte instante eos receptos fuisse.

Concederetur pœnitentia: cum quibusdam peccatoribus pœnitentia concederetur sine absolutione, anathemate eosdem liberatos & absolutos ni fallor volebant. Præterea eis donum pœnitentiæ concedebant; ad extremum eis pollicebantur, & adpromittebant, & quasi cum eis transigebant (nam poterant ligare, & solvere) si perpetua pœnitentia Deo facerent satis, illumque placarent, Deum ipsum peccata penitus ex animo, quæ alte insederant, ut ita loquar, deleturum: atque hoc modo pœnitentiam, sine absolutione largiebantur, & ea est causa cur pœnitentiam sæpenumero expeterent, sive absolutiones. Vide observationem de fidelium pœnitentia.

Sed communio negaretur: quibus pœnitentiam sine communione concederent, eis a Deo expectandam absolutionem affirmabant, & satis eis videbatur graviorum criminum reos, eo in statu quasi constituere, quo per se divinum placare numen poterant: quod autem ad absolutionem & communionem, eam omnino non laxabant, veteris disciplinæ retinendæ causa, & quodam quasi metu salutari eos coercendi.

Ne communionis concessa facilitas: communio hoc loco absolutionis, non autem eucharistiæ vim notionemque habet; verba namque quæ sequuntur declarant hoc canone communionem, reconciliationem, & remissionem pro eadem re sumi.

Non revocaret a lapsu. Hoc est si iis lapsis qui idololatriæ suæ medellam per pœnitentiam, ante obitum non quæsierant, pax olim & communio in morte relaxata fuisset, ceteri hac spe veniæ quasi securi, tardiores fuissent ad eamdem pœnitentiam obeundam, & in mortem ejus labores & lacrymas distulissent, & ita numerus apostatarum immensum crevisset, nullusque plane persecutionum temporibus fuisset, qui idololatriæ suæ scelus, lacrymis, & exomologesi confiteri voluisset. Quibus de causis ecclesia consulto ejusmodi lapsis, qui ad pœnitentiæ remedium ante obitum confugerent, absolutionem, & communionem licet morientibus, denegabat. Hæc verba si ita accipiantur, quæ in hoc canone explicando difficultas sese statim ostendit, evanescet: Nam ex his potissimum oriebatur, cum interpretes satis conjicere aut divinare non possent, quamobrem de libidinosis interrogatus, de lapsis respondeat Innocentius.

Ne totum penitus rogaretur: cum sola pœnitentia, vel sine absolutione moribundo concedebatur, aliquid, quod ad salutem multum prodesset, consequebatur: Nam benedictione pœnitentiæ, donum primum pœnitendi infundebatur, anathematis peccatum tollebatur, denique pœnitentia, vel citra spem absolutionis peccata quasi æstimabantur, & hoc pretio, si plene & fideliter illud persolverent, venia & divina misericordia adpromittebatur; quocirca recte ait Innocentius, *ne totum penitus negaretur*.

Communionem dari obeuntibus, ex his verbis intelligi potest, quamvis ecclesia decrevisset contra quam Novatiani opinantur, pœnitentiæ asylum non esse subtrahendum, lapsisque demum ignosci oportere, aliisque gravissimis peccatis, tamen id ea lege concessum, ut longior pœnitentia protraheretur.

Quasi Viaticum perfectum, hoc loco perspici potest verbum *viaticum*, pro absolutione tantum, non autem pro eucharistia sumi; neque enim in hoc canone nisi de absolutione, non autem de eucharistia disseritur, & *viaticum*, id est quod *communio*, *reconciliatio*, & *remissio*, quæ cum ad significandam absolutionem & simplicem communionem usurpentur, *viaticum* ejusdem notionis & significationis esse videtur.

Et ne Novatiani: & quamquam sanctus Innocentius dicat, si in morte absolutio negetur, id videri propius accedere ad Novatianorum errorem & sententiam, non propterea quispiam inde ratiocinari jure poterit, nunquam ab ecclesia eam fuisse negatam, cum dubium non sit, idque probari possit vel ex ipso Innocentio hoc loco post Novatianos errore convictos, eam ab ecclesia interdum denegatam.

Verum id ita accipiendum est, quod si absolute & præcise in perpetuum, atrocissimis illis flagitiis negaretur, hoc facto eoque nomine videri nos in errorem Novatianorum incurrere. Sed nec illud dici potest, quin Innocentii tempore alicui moribundo absolutio gravissima de causa retineri potuerit, nullo tamen Novatianorum exemplo. Novatiani namque juris & facti duplici errore tenebantur: eripiebant enim eam ecclesiæ potestatem, ideoque atrocissimo cuique peccato jus absolutionis adimebant, reque ipsa, quod profitebantur, præstabant. Ecclesia autem ea se potestate præditam sciebat, & pro arbitrio sibi licere mysteria dispensare, & veniam moribundis & pœnitentibus denegare posse, sed justissimis de causis raro hac animadversione utebatur.

A perpetuo exitio: id autem dicit quia revera eorum, quibus absolutio dabatur, in periculum non ita salus vocaretur, ut illorum quibus tantum pœnitentia tribuebatur, sed tamen non propterea eos in damnatorum numerum rejiciebat ecclesia.

Notæ postumæ JACOBI SIRMONDI S. J.

RESpondet ad inquisitiones Exuperii episcopi, studium ejus commendans, quod de dubiis ad sedem apostolicam referret. Multus in Exuperii Tolosani laudibus, & frequens est sanctus Hieronymus, ut in epistola 4. ad Rusticum., *S. Exuperius*, inquit, *Tolosæ episcopus, esuriens pascit alios, omnemque substantiam suam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. Hujus tu e vicino sectare vestigia*. Et in epistola 11. ad Ageruchiam: *Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ ut hucusque non rueret, sancti Exuperii merita præstiterunt*. Extant & Hieronymi ejusdem ad Exuperium epistolæ tres, libris singulis præfixæ commentariorum in Zachariam prophetam, quos Exuperio nuncupavit, Arcadio Aug. VI. & Anicio Probo Coss. hoc est anno post hanc Innocentii epistolam proximo, cum Exuperius Sisinnium diaconum suum, ad largiendas monachis eleemosynas, in Palæstinam Ægyptumque misisset. Ex Labbei Appendice tom. 2.

Siricii episcopi.) In epistola ad Himerium Tarraconensem cap. VII. Quo loco Siricius suam in sacerdotes, ac levitas incontinentes sententiam ita dividit, ut eos qui se ignorantia eatenus lapsos dolerent, & continentiam imposterum sponderent, manere in officiis suis permittat, sed altiorem ad gradum evehi prohibeat: eos vero, qui se veteris legis exemplo defendere conarentur, omni ecclesiastico honore privandos statuat. Innocentius priorem pœnam in eos decrevit, qui Siricii constitutionem ignorarint: posteriorem in eos qui cognitæ non paruerint. Comprehendi autem etiam episcopos hac lege, Siricii sub finem verba declarant.

Ne Novatiani asperitatem.) Novatianorum hæresis fuit, ut Epiphanius hæresi LIX. docet, nullam eos qui post baptismum lapsi sunt consequi veniam posse. Quare pœnitentiam denegarunt, omnemque illius mentionem ex conventiculis suis exploserunt. Theodoretus lib. 3. de hæreticis fabulis, cap. 6. καὶ παντελῶς τὴν τῆς μετανοίας τῶν οἰκείων συλλόγων ἐξορίζουσι λόγον. Quamquam ergo ab his in ecclesia catholica longissime aberant ii, qui non dubitabant posse omnes per pœnitentiam recuperare gratiam quam perdiderant, etsi nonnullis interdum, ut indignis, pacem in exitu tantum vitæ poscentibus, negandam censerent; hoc tamen ipsum, quod Novatianæ asperitatis simile videbatur, tolli, & cuilibet in exitu poscenti communionis gratiam tribui placuit, juxta canonem 13. synodi Nicænæ.

Non habent latentia pec. vindictam.) Quam causam hic adfert, cur viri adulteri non perinde arceantur a communione ut fœminæ, eamdem universe de criminosis omnibus, qui latenter ad communionem obrepunt, prodit Augustinus in homilia 1. *Nemo*, inquit, *arbitretur propterea se consilium salutiferæ hujus debere pœnitentiæ contemnere, quia multos forte advertit & novit ad sacra altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. Nam plerique propterea nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare. Plerique autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt alia peccata quæ noverunt, quia documentis sæpe deseruntur, & ea quæ ipsi sciunt, judicibus ecclesiasticis probare non possunt. Quamvis enim vera sint quædam, non tamen judici facile credendo sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. Nos vero a communione prohibere quemquam non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo, sive sæculari, sive ecclesiastico judicio, nominatum atque convictum.*

Cetera autem.) Pseudepigraphi libri sub horum nominibus plurimi olim circumferebantur, ut Matthiæ evangelium, de quo Origenes in Lucam, & Eusebius lib. III. historiæ, ejusdemque traditiones παραδόσεις, quarum meminit Clemens Alexandrinus lib. II. & VII. stromatum: Jacobi minoris evangelium; Petri πράξεις, κήρυγμα, ἀποκάλυψις, καὶ κρίσις; quos omnes commemorat Hieronymus in scriptoribus eccles. cap. 1. *Libri autem*, inquit, *e quibus unus actorum ejus inscribitur, alius evangelium, tertius prædicationis, quartus apocalypsis, quintus judicii, inter apocryphas scripturas reputantur.* Joannis actus, Andreæ item actus, & evangelium. Thomæ denique evangelium, actus, & apocalypsis. De quibus, aliisque id genus, Gelasius in synodo Romana.

IV. AD FELICEM NUCERIANUM EPISCOPUM.

I. *Si quis volens, partem sui corporis amputaverit, clericus esse non potest: nolens autem, potest.*
II. *Quod bigami ad clerum admitti non possint.*
III. *Qui de laicis ad clerum non debeant promoveri.*
IV. *Qui de laicis possunt clerici fieri. Hic aperte concubina prohibetur.*
V. *De temporibus in clero immorandi.*

Innocentius Felici episcopo Nuceriano.

MIRARI non possumus, dilectionem tuam [a] sequi institutam majorum, omniaque, quæ possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos, quasi ad caput atque ad apicem episcopatus referre, ut consulta videlicet sedes apostolica, ex ipsis rebus dubiis, certum aliquid faciendum pronunciet. Quod & nos libenter accipimus, & dilectionem tuam memorem canonum approbamus. Scripsisti ergo, quod fervore fidei quo polles, & amore sanctæ plebis, vel reparaveris ecclesias Dei, vel novas quasque construxeris; sed in his clericos, quos constituas non habere; aliquos vero [*] mutilos, aliquos bigamos esse. Ad quod stupuimus, prudentem virum de his voluisse consulere quæ omnibus sunt certa ratione comperta. Ergo non quasi ignoranti dicimus, sed in aliis, forsitan occupatos, istud oblitos vos esse [b] dicimus.

[a] secundum
[*] mancos, *vel* murcos minutos
[b] conjiciemus

I.

Qui igitur partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens, se non sponte percussit, hos canones præcipiunt, & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas [*] judicata est, quæ sibi ausa fuerit ferrum injicere, quod scilicet & alii id facere [*] dubitari non possit: in istis vero casus veniam meruit.

Dist. 5 partem Can. 1. Nicæn.
[*] vendic.
[*] dubitar. possunt

II.

De [a] bigamis autem nec consuli debuit, quod manifesta lectio sit apostoli, *unius uxoris virum*, ad sacerdotium sive ad clericatum admitti debere, & hanc ipsam tamen si virginem accepit. Nam ea, quæ habuerit ante virum, licet defunctus sit, tamen si clerico postea fuerit copulata, clericus, qui eam acceperit, esse non poterit, quia in lege cautum est, *non viduam, non abjectam* habere posse conjugem sacerdotem.

[a] dicam. 1. Tim. Tit. 2.
Levit. 2

III.

De laicis vero religio tua consuluit, quos canones ordinare prohibeant. Certum est quidem, hoc regulas ecclesiasticas continere, sed non ita definitum est, ut de omnibus sit laicis constitutum. Neque enim clerici nasci, [*] & non fieri possunt: sed designata sunt genera, de quibus ad clericatum pervenire non possunt, id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulaverit, si quis fidelis administraverit. De curialibus autem manifesta ratio est, quoniam etsi inveniantur hujusmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam sæpius ad curiam repetuntur, cavendum ab his est, propter tribulationem, quæ sæpe de his ecclesiæ provenit.

Dist. 51. signata
[*] for. sæc.

IV.

Laici vero, qui habentes uxores, baptizati sunt, ac sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt hæserint, & si non concubinam, non pellicem noverint, si in [b] bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad clericatus sortem assumi.

Dist. 3 Laici q. b. bentes
[b] omnibus

V.

Ita sane, ut in eos tempora a majoribus constituta, serventur. Nec cito quilibet lector, cito acolythus, cito diaconus, cito sacerdos fiat: quia in minoribus officiis si diu perdurent, & vita eorum pariter, & obsequia comprobantur, ut ad sacerdotium posthac, emensis stipendiorum meritis veniant, nec præripiant, quod vita probata meretur accipere. Quoniam ergo certa [c] diffinitione monstratum est, qui debeant admitti, quive reprobari: ex his omnibus, quos videt dignatio tua non posse reprobari, eligere debebis, quos clericos facias. Si enim nullam gratiam hominibus aut beneficium præstare velimus, tales invenire possumus, de quorum assumptione nec incurrere scandalum, nec erubescere videamur.

[c] definiti

V. Ut hi, qui in presbyterio filios genuerunt, ab officio removeantur.

*Innocentius Maximo & Severo episcopo [a] per * Britios.*

ECCLESIASTICORUM canonum norma nulli esse debet incognita sacerdoti, quia nesciri hæc a pontifice, satis est indecorum, maxime cum a laicis religiosis viris, & sciatur, & custodienda esse ducatur. Nuper quidem Maximilianus filius noster agens in rebus hujusmodi, qualem querelam detulerit, libelli ejus series annexa declarat. Qui zelo fidei & disciplinæ ductus, non patitur ecclesiam pollui ab indignis presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse. Quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres carissimi, libelli, qui subjectus est, tenore perspecto, eos, qui talia perpetrasse dicuntur, jubebitis in medio collocari: discussisque objectionibus quæ ipsis presbyteris impinguntur, si convicti fuerint, a sacerdotali removeantur officio: quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt: atque alieni efficiantur a ministerio, quod vivendo illicite polluerunt. Miramur autem hæc eorum dissimulare episcopos, ut aut connivere, aut nescire esse illicita judicentur.

VI. Quod pœnitentium nullus ad clerum possit admitti.

Innocentius Agapito, Macedonio, & [b] Mauriano episcopis [c] Apulis.

MULTA in provincia contra canones ecclesiasticos decretaque majorum usurpari a plurimis, & relationes diversorum, & suggestiones fidissimæ retulerunt: quæ quidem possent facile resecari, si episcopi in his non inveniren-tur auctores. Qui dum aut amicis aut obsequentibus gratiam præstare nituntur, religionem violant, ordinesque corrumpunt. Ac sic evenit, ut indigni quique honores suscipiant ecclesiasticos, & admittantur ad clerum, qui nec inter laicos quidem dignum locum habere mererentur; sicuti in nunc dato nobis libello monstratum est, Modestum quemdam, multis criminibus involutum, propter quæ etiam pœnitentiam egisse dicitur, non solum clericum effectum, quod non licet, verum etiam ad episcopatus apicem eum tendere: cum canones apud Nicæam constituti, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludant. Et ideo, fratres carissimi, perspecto tenore libelli, eum jubete præsentari; ac si vere constiterit talem, qualem libellus affirmat, non solum ab episcopatus ambitione, sed etiam a clericatus removeatur officio.

VII. De Bubalio, & Tauriano damnatis a provincialibus episcopis, quorum sententiam sedes apostolica retractare curavit.

Innocentius Rufo, Gerontio, Sophronio, Flaviano, Macedonio, Prosdotio, & Oristeo episcopis per Macedoniam constitutis.

MORA coepiscoporum nostrorum Maximiani, & Eumenii, vel potius importunitas temporum fecit, ut vos iteraretis de Bubalio, & Tauriano querimoniam, & nos iterum in homines perditissimos insurgeremus. Sed, ut possum, paucioribus verbis tantorum malorum (*a*) imitabor compendium, & strictim quæ in volumine literarum vestrarum conspexerim, retractabo. Grave non oportuit videri piissimis mentibus vestris, cujuscumque retractari judicium: quia veritas exagitata sæpius, magis splendescit in luce: & pernicies revocata in judicium, gravius, & sine * pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus est, justitiam sæpius recenseri, fratres carissimi. Verum illud video movisse animos vestros, quod in multis Bubalius sæpe fallaciis deprehensus, objecerit exemplaria fictarum quasi a nobis literarum, cum pro consuetudine hominis nihil, quod proferret, jam fide dignissimum videretur. Sed sileatur omne jam de tali negotio murmur, & convicti diaboli ipsi anhelitus comprimantur. Subjunximus autem his priores literas, quas per memoratos episcopos miseramus, quibus ita plenaria sensuum nostrorum sententia designata est, ut dum relegeritis, nihil ambiguum, nihil requirendum in hac causa, de cetero repetatis. Hanc autem paginulam nostram solicitius, (*b*) credentibus sibi episcopis relegendam mittite, ut sciant plenissime, quid sit de Bubalio, & Tauriano, ceterisque pronunciatum, ut servent, qui digni admonitione sunt, cavere a talibus, ne * talibus socientur.

35. q. 9. Grave non.

* illius, qui primum judicavit, pœnitentia

* talia fortiantur, ita c. Just.

Eidem Rufo Thessalonicensi archiepiscopo, ejusque decessori Anysio literas alias scripsit Innocentius, quarum fragmenta proferemus suo tempore in actis synodi Romanæ a Bonifacio II. Papa habitæ anno 531.

VIII. De invasione parochiæ alterius, vel de terminis minime transferendis.

*Innocentius * Florentio episcopo Tiburtinensi.*

* al. *Florentino.*

NON semel, sed aliquoties clamat scriptura divina, transferri non oportere terminos, a patribus constitutos: quia nefas est, si quod alter semper possederit, alter invadat: quod tuam bonitatem frater & coepiscopus noster Ursus asserit perpetrasse. Nam Nomentanam sive Felicientem [a] parochiam, ad suam diœcesim a majoribus pertinentem, invasisse te, atque illic divina celebrasse mysteria, inconsulto eodem ac nesciente, non sine dolore conquestus sit. Quod si verum est, non leviter te culpam incurrisse cognoscas. Unde si declinare cupis tantæ usurpationis invidiam, nostris literis admonitum te convenit abstinere. Certe si aliquid tibi credis justitiæ suffragari, integris omnibus, & in pristino statu manentibus, post dies vene-

a Felicienſem

(*a*) Cod. MS. apud Constant: *metabor*. (*b*) Rectius MS. Cod. P. Constant: *Cretensibus episcopis*.

venerabiles paſchæ adeſſe debebis, ut memoratis poſſis intentionibus reſpondere: partibuſque in medio collocatis, quid antiquitas aut veritas habeat, inquiramus.

IX. De eo, cujus de captivitate reverſa eſt uxor, ut eam recipiat: altera, quam duxerat, repudiata.

Innocentius Probo.

* Mſ. *Comprobatio*. * legum

CONTURBATIO procellæ Barbaricæ, facultati * legis intulit calum. Nam bene conſtituto matrimonio inter Fortunium & Urſam, captivitatis incurſus fecerat nævum, niſi ſanĉta religionis ſtatuta providerent. Cum enim in captivitate prædicta Urſa mulier teneretur, aliud conjugium cum Reſtituta Fortunius memoratus iniſſe cognoſcitur. Sed favore domini, reverſa Urſa nos adiit, & nullo diffitente, uxorem ſe memorati eſſe perdocuit. Qua de re, domine fili merito illuſtris, ſtatuimus, fide catholica ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum: conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejecta, nullo pacto poſſe eſſe legitimum.

34. q. 1. & 2. Cum in captivitate. Et in decr. Ivo lib. 6.

X. Familiariter ſalutat ſanctos Dei ſacerdotes, Aurelium Carthaginenſem & Auguſtinum Hipponenſem.

Innocentius Aurelio & Auguſtino epiſcopis.

ACCEPTISSIMI mihi Germani compreſbyteri illo recurſus vacuus officio noſtro eſſe non debuit. Per caros enim ſalutare cariſſimos, naturale quodammodo [a] videtur & conſequens. Gaudere igitur in domino veſtram germanitatem, amantiſſimi, cupimus, & pro nobis paria ad Deum vota rependere precamur: quia (ut bene noſtis) communibus & alternis plus agimus orationibus, quam ſingularibus, aut privatis.

[a] nobis

XI. De ratione paſchali ad eumdem Aurelium.

Innocentius Aurelio.

CARITATIS noſtræ officium nullo intervallo dirimitur, etiam ſi charta nullos apices ferat. Vivit enim ſpiritualis gratia alternis in cordibus, & amorem noſtrum confovet ſacerdotalis ipſa ſocietas. Cur (*a*) ergo indignum eſt unitatem eccleſiæ * cuſtodiri? Idemque omnes pariter & ſentiamus & pronunciemus, frater cariſſime. Has ergo literas de ratione paſchali alterius (dico futuri) * anni præſcripſi. Nam cum ante diem undecimum Kalendarum Aprilium pene luna 16. colligatur, (nam quidpiam minus eſt) itemque cum in ante diem quartum Kalendarum earumdem veniat 23. exiſtimavi 11. Kalendarum memoratarum die, feſta paſchalia celebranda: quoniam in vigeſimatertia luna, nullum paſcha unquam, ante (*b*) hoc paſcha, factum eſſe cognoſcimus. Sententiæ meæ expoſui atque edixi tenorem. Jam prudentiæ tuæ erit, conſors mihi frater, cum unanimis & conſacerdotibus noſtris hanc ipſam rem in ſynodo religioſiſſima tractare * ut ſi nihil diſpoſitioni noſtræ reſultat, nobis pleniſſime aperteque reſcribas, quo deliberatam paſchalem diem, jam literis ante (ut moris eſt) ſervandam, ſuo tempore præſcribamus. Compresbyterum autem Archidamum, quamvis noverim, quod libentiſſime ac more ſuſcipias conſueto, tamen ex abundanti poſtulo, ut eum inter tuos habere digneris.

* custodire.

* Anni 414. quo Paſcha fuit 22. Martii.

* a ...

XII. Ut nullus *a* contra ordinationem canonum fiat epiſcopus, ad eumdem.

Dilectiſſimo fratri Aurelio, Innocentius.

QUA indignitate, qua moleſtia male tractetur eccleſia, præcipueque epiſcopus, relegam vel audiam, & tua fraternitas bene novit, & ego idonea tanto dolori verba invenire non poſſum, dum facile imponuntur manus, dum negligenter ſummus ſacerdos eligitur. Ecce facta eſt querela publica, quæ fecit ſemper ut communis omnibus tremenda ſit reverentia. Sic clerici eccleſiaſticorum dogmatum nutriti vel honorati intra altaria Chriſti, reſpuuntur: ſic prætereunter promoventur, quaſi nefas ſit ad primatum per ordinem pervenire. Nam cum involuti mundanis nexibus, actibus vel moribus, abrupte adſciſcuntur ad tanti collegium ſacerdotii, & illi videntur contemni, de quibus oportuerat eligi, & iſti male intromitti, qui præter ordinem irrumpunt potius quam eliguntur. Quam enim miſerum eſt, eum magiſtrum fieri, qui nunquam diſcipulus fuit: eum ſummum fieri ſacerdotem, qui numquam in ullo gradu obſecutus fuerit ſacerdoti? Relege præfectorum literas, & vide, quæ vel falſo, vel pro certo ſublimium poteſtatum annotentur ſcriptis. Perdimus [b] profecto noſipſi, nos inquam, ſanctimoniæ reverentiam, qui, quaſi viliſſimum aliquid, ſummos efficimus ſacerdotes, ut jam incipiat, quaſi noxium aliquid publicis interlocutionibus condemnari. Frater cariſſime, hæc velim cuncta, recitanda per omnes Africanas eccleſias, ſcripta dirigas, & iſtis connectas quas adjunximus literas præfectorum, ut conſilium de his quæ inique laudantur, judiciumque, ſi quid tale probari poterit, fiat, ut præterita mala, ſi doceantur admiſſa, digna ſeveritate coerceantur: & de cetero caveatur, ne eccleſiæ ſanctitas, per noſtram fatigata negligentiam perdat privilegia quæ eſt per viros venerabiles conſecuta. Deus te incolumem cuſtodiat. Data 4. Nonas Junii, Julio quarto & Palladio viris clariſſimis conſulibus.

[b] pe...

Epiſt... hanc... titia... cat... ſtan... ab... Me... con...

Diſt... feru... enir...

Nota Severini Binii.

a Epiſtola.) Cum magna eſſe penuria clericorum in Africa, ut ſupra diximus, fiebat, quod in Africa epiſcopis quibuſdam immeriti ordinarentur. Pontifex his occurrens, apud primatem totius Africæ Aurelium, hac de re merito conqueſtus fuit, eoque facto curam ſuam erga omnes eccleſias oſtendit, cum & erga tranſmarinas eccleſias paſtorali ſolicitudine vigilaret. In alterius conſulum nomine, dum alius quam Theodoſius Palladii collega ponitur, hæc epiſtola emendanda eſt. Baron. anno 416. num. 30.

Occa... pæ...

Epiſ... me...

(*a*) Conſtant ex MSS. ita legit: *Curato, ut dignum eſt, unitatem Eccleſiæ cuſtodire.*
(*b*) Deeſt *hoc* in omnibus MSS.

XIII. [a] AD JULIANAM *a* NOBILEM FOEMINAM.

SINGULARE membrum ecclesiæ, tuæ religionis amplitudinem existere, & a nobis reverentissime coli, satis est omnibus manifestum. In ipso enim apice nobilitatis, multo nobiliorem ecclesiæ devotionem impendis, & magis læta Christi agnitione, præceptis ejus obtemperas, & in fide potius exultas, quam tanti generis flore jactaris. Summæ virtutis est, vicisse gloriam carnis: & magnæ est Christi gratiæ, nobilitatem moribus superasse, domina filia merito illustris. Certa igitur existens, dilectissima, hujus vitæ (quæcumque sunt) spatia æternis divinisque officiis illustrare contende, ut qui insignem te præstitit, reddat sibi per sæcula clariorem.

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola.) Occasionem huic epistolæ scribendæ dedit Pelagius, qui ut virus suum disseminaret, viduis & nobilibus blanditus est. Ad Demetriadem scripserat teste Augustino epistolam virulentissimam, qua ait: *Spiritales vero divitias nullus tibi præter te conferre potuit. In his ergo juve laudanda, in his merito ceteris præferenda es, quæ nisi ex te & in te esse possunt.* Hæc Pelagius. Cum itaque Innocentio pontifici vulgata illa Pelagii ad Demetriadem epistola innotuisset, parato antidoto occurrit, effecitque ut sancta familia ab irrepente clanculo hæresiarcha custodita, atque in omnibus illæsa servata fuerit. Ille docebat: *spiritales divitias nemo tibi præter te conferre poterit; ex te sunt, &c.* Innocentius ut supra sub ovina pelle insilientem conficeret, verborum antithesi eum oppugnans ait: *Magnæ est Christi gratiæ nobilitatem moribus superasse.* Et propter hanc fidei doctrinam S. Hieron. ad Demetriadem scribens, ait: *Illud te præ cæritatis affectu prænonendum puto, ut S. Innocentii, qui apostolicæ cathedræ & supradicti viri successor & filius est, teneas fidem, ne peregrinam (quamvis tibi prudens & callida videaris) doctrinam recipias, &c.* Vide Baronium anno 413. nu. 24. & 26.

XIV. De Antiochena ecclesia.

Innocentius Bonifacio presbytero.

ECCLESIA Antiochena, quam priusquam ad urbem perveniret Romam beatus apostolus Petrus sua præsentia illustravit, velut germana ecclesiæ Romanæ diu ab eodem [b] alienam esse non passa est. Nam missis legatis, ita pacem postulavit & meruit, ut & Evagrianos suis ordinibus ac locis, intemerata ordinatione, quam acceperant a Memorato, suscipere: & Joannis sanctæ memoriæ vel clericos vel laicos in unum colligeret atque congregaret, * promittens ipsius civitatis episcopus, frater meus Alexander, etiam si quis forte vel a nobis, vel aliunde, posterioris ordinationis ad eosdem venerit, se sine controversia recepturum, ac nomen episcopi Memorati inter quiescentes episcopos recitaturum. Cui rei nos noveris tradidisse manus, frater carissime, & eos in nostra viscera recepisse, ne diu membra, quæ requisierant sanitatem, ab unitate corporis haberentur aliena. Omnia vero, quæ per ordinem gesta sunt, filius meus diaconus Paulus, harum scilicet portitor literarum, dilectioni tuæ potearat enarrare, ut & gaudium commune nobiscum habeas, & eos informes, qui pro Attici partibus intervenire consueverunt.

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola.) Bonifacius legatione fungebatur apud Theodosium Constantinopolit.: eratque Romanæ ecclesiæ presbyter, qui post Innocentium & Zosimum factus est Romanæ ecclesiæ pontifex. Hac epistola illi nunciat, qua occasione Alexander Antiochenus episcopus in catholicam communionem ecclesiæ receptus fuerit, si nimirum primo ab Evagrio Paulini successore ordinatos ipse cum ordinibus & honoribus reciperet; ac præterea Joannis episcopi Constantinopolitani, e tabulis sacris expunctum cum honore, ut par erat, nomen restitueret. De quibus plura sequente epist. 17. Baron. an. 408. num. 33. & 34.

Bonifacius qui?

Qua conditione Alexander Antiochenus episcopus ecclesiæ communioni restitutus sit?

XV. AD ALEXANDRUM [1] ANTIOCH. EPISCOPUM.

De pace.

Innocentius Alexandro episcopo.

QUAM grata mihi, quam pia, quam necessaria legatio a tua sanctitate, frater carissime, ad nos directa fuerit, gestorum ipsorum replicatione cognosces. Voluit enim compresbyter noster Cassianus, hanc amicitiarum nostrarum paginulam per compresbyterum nostrum Paulum, Nicolaum diaconum, & Petrum subdiaconum, filios nostros, quasi primitias pacis nostræ conscribi. Salúto itaque & tuam mihi in Christo germanitatem, & omnem illam, quæ tecum tam bene sentit, ecclesiam. Nosque, ut facitis, & alloquamini (peto) crebrius literis, & frequentius de vestra salute lætificetis. Dabit enim, ut confido, dominus, totius nos præteriti temporis dispendia amantissimo literarum colloquio recompensare.

XVI. AD MAXIMIANUM.

De Attico episcopo Constantinopolitano.

Innocentius Maximiano episcopo.

MIRAMUR, prudentiam tuam scripta ad Atticum episcopum Constantinopolitanæ urbis a nobis, & prosecutione propria, & dato libello, qui subter annexus est, postulare, a quo nec missas ullas saltem epistolas ad nos, vel ad vestram synodum utique pertulisti. Idque non petenti tribuendum existimes, quod vides deprecantibus, discussa ratione, concessum. Communio enim suspensa restituitur demonstranti causas, quibus id acciderat, jam esse detersas, & profitenti conditiones pacis impletas. Quod neque apud vos, neque apud nos (ut prædixi) Atticus, missis aliquid suorum, vel dicere voluit vel demonstrare completum, quemadmodum Antiochenæ ecclesiæ frater & coepiscopus noster Alexander, digna legatione & prosecutus est, & probavit. Quibus omnibus utique interesse dignatus, cognovisti, quemadmodum singulatim omnia scriptorum nostrorum [a] antehac de causa beatissimi Joannis quondam episco-

[a] anteriorum

[1] Mss. fere ubique legunt, *Antiochenum*. Hard.

epiſcopi noſtri diſcuſſerim, ut quæ illi in omnibus ſatis evidenter oſtenderint, univerſa, quæ apud Antiochiam fieri debuerint, fuiſſe completa. Quorum amplexati pacem, utique fidem fecimus, & magno tramite omnibus eamdem [a] poſtulaturis oſtendimus, ſi modo quæ diſcuſſa ſunt atque completa, etiam ipſi ſe pro ſuo loco feciſſe vel compleſſe, aliquando monſtraverint, communionemque, ut iſti, legatione ſolenniter deſtinata, ſibi rogaverint redhiberi. Expectamus ergo & profeſſionem Memorati de completis omnibus conditionibus, quas diverſis temporibus prædiximus, & petitionem communionis, ut recte & petenti, & probanti ſe eamdem mereri, reddamus, frater cariſſime. Nam de omnibus pleniſſimas ad ſanctam noſtrorum fratrum ſynodum dudum literas percepiſti.

[a] quam præſtolaris.

Nota Severini Binii.

Maximianus episcopus Macedoniæ. Argumentum epiſtolæ.

a Epiſtola ad Maximianum de Attico.) Cum Maximianus epiſcopus Macedoniæ, is ad quem inter alios S. Chryſoſtomus exulans perſcripſit, cujuſve alibi in epiſtolis ſuis Innocentius honeſte meminit, vir pacis & concordiæ ſtudioſiſſimus, apud Innocentium papam literis egiſſet, ut communicatorias literas Attico Conſtantinopolitano epiſcopo daret: redditis ad eum his literis ſignificat, ſe non prius id facturum, quam Atticus cum Theophilo Alexandrino, Joannem Chryſoſtomum viventem & defunctum hoſtili odio proſecutus, nomen ſanctiſſimi confeſſoris in catalogum epiſcoporum Conſtantinopolitanæ eccleſiæ retuliſſet, adeoque eaſdem conditiones adimpleſſet, quas Alexander Antiochenus epiſcopus implere juſſus erat. Ex quibus intelligis, lector; Romanum pontificem non ſolere eos, qui vel communione ſuſpenſi ſunt, vel omnino excommunicati, ad communionem eccleſiæ recipere, niſi emendatis ante erroribus illis, quorum cauſa communione interdici meruerant. Baron. ann. 408. num. 40. & 41.

XVII. AD *a* ALEXANDRUM ANTIOCH. EPISCOPUM.

Alexandrum commendat, quod omnes ad eccleſiæ unitatem reduxerit. Helpidium & Pappum ſuas recuperaſſe eccleſias lætatur, ſummaque animi alacritate eccleſiam Antiochenam ad apoſtolicam communionem recipit.

APOSTOLICI favoris gratia, magno pacis uſque ad nos decore reſplenduit: tantumque lucis gaudiorumque infulſit fidelibus, ut dicentes Deo maximas laudes, majores debere nos fateamur. Pluſque a Deo jucundati ſumus, quod diſcuſſis omnibus lateribus actionum tuæ fraternitatis, ita totum pietate ac patientia geſtum cognovimus, ut in omnibus dominum laudaremus: ſucceſſumque ipſum ideo præſtitum tuis laboribus videamus, quod tota virtute, pacis amator exiſtens, eam requiſitam inveneris, & repertam ſumma caritate tenueris, cum erga omnes, tum præcipue circa illos, qui quondam Paulini atque Evagrii epiſcoporum cenſiti fuerant nomine, * habeam ſummam votorum meorum, quod antiqui nævi purgatio, tuis temporibus tuiſque meritis prorogatur. Quorum etiam illos ejuſdem nominis, qui in Italia meritum clericatus acceperant, cenſui bono quietis gratiam retinere ſuſceptam. Et quia noſter compresbyter Caſſianus gratum * duxit tuæ

* for. habeo ita mſ. Juſt.

* dixit

A fore dignationi, ſi meo conſilio in civitate veſtra clericatus ordinem ducere cenſerentur; ſtatui propter benevolentiam tuam, promiſſaque Memorati, ut inter ceteros ſacerdotes miniſtroſque qui in civitate ſunt, annumerentur, frater cariſſime. Libenter præterea de epiſcopis [1] Helpidio atque * Papo cognovi, quod ſine quæſtione ſuas eccleſias recuperaverunt, & multum in geſtis (ut ſubſcripta [a] teſtantur) ſollicitus inquiſivi, utrum omnibus eſſet conditionibus ſatisfactum, in cauſa beati & vere Deo digni ſacerdotis Joannis. Et cum per ſingula aſſertio legatorum ex voto completa eſſe fateretur, gratias agens domino, communionem eccleſiæ veſtræ ita recepi, ut præ me feram, a- B poſtolicæ ſedis condiſcipulos primos dediſſe ceteris viam pacis, in qua firmatos vos noſque domini Chriſti ita benignitas amplexabitur atque communiet, ut nullo de cetero titillamento, vel levi cujuſquam contentionis pudore pulſetur. Scripta autem * [2] Attici epiſcopi, quoniam cum veſtris ſunt porrecta, ſuſcepimus, ne per veſtram injuriam ille, qui olim a nobis ſuſpenſus fuerat, repudiaretur. Et tamen ſatis abunde quæ in actis ſtatuimus, ſicut dignanter relegere procurabis, quid in ejus perſona debeat cuſtodiri, ut ſi per omnia veſtris conſiliis actibuſque tam ſanctis ſe rogaverit eſſe communem, præſtetur * ſeni favore veſtro noſtroque judicio, communionis atque literarum C a nobis gratia prorogata. Subſcripſerunt epiſcopi * [3] Italiæ (*a*) 24.

* Papp. Pappolo

a ſubje…

* Attici

* ſano.

* 20. 1…

Nota Severini Binii.

Alexan… Antio… ſchiſm… dem e… ſuſtuli, nomen… Chryſ… in ſac… bulas …

a Epiſtola ad Alexandrum.) Alexander poſt Porphyrium illum ſceleſtum Flaviani in Antiochena ſede ſucceſſorem, anno Chriſti 408. defunctum, communi omnium conſenſu epiſcopus Antiochenus eligitur: poſtulatam Romanæ eccleſiæ communionem impetravit ſub duabus conditionibus: quarum altera eſt, ſi Antiochenam eccleſiam a tempore Juliani apoſtatæ huc uſque per 46. annos ſchiſmate diviſam, uno vinculo communicationis in unum conjungeret, eoſque qui ab Evagrio Paulini ſucceſſore ordinati erant, cum ordinibus & honoribus reciperet: altera eſt, ſi nomen Joannis epiſcopi Conſtantinopolitani a Porphyrio, Flaviani ſucceſſore e ſacris tabulis expunctum, cum honore, ut par erat, re- D ſtitueret, idque ex epiſtola ad Bonifacium ſcripta evidentius conſtat. Cum itaque hoc tempore Alexander epiſcopus prædictas conditiones adimpleſſet, idque per literas Innocentio pontifici ſignificaſſet, Innocentius hanc ob rem plurimum gaviſus, has literas gratulatorias eidem reſcripſit. Baron. ann. 408. num. 36. & præcedentibus quibuſdam.

XVIII. AD *b* ALEXANDRUM *a* EPISCOP.

b EUN…

I. *Quod prima ſedes beati Petri apud Antiochiam eſſe memoretur.*

II. *Quod non oportet ſecundum conſtituta imperatorum, duos eſſe metropolitanos epiſcopos.*

E III. *Quod Arianorum clerici non ſunt recipiendi in ſuis officiis, quamvis eorum baptiſmum, qui catholicus conſtat, confirmet eccleſia.*

Innocentius Alexandro epiſcopo.

I.

ET onus & honor nobis a tua fraternitate impoſitus, neceſſarii tractatus cauſas induxit,

---

1 Helpidius Laodic. in Scythia epiſc. 2 In Mſ. noſtra collectione, *Acbatii*. Hard
3 Italiæ 24. non habet Dionyſius. *Hard.*
(*a*) MSS. Codd. *magno conſenſu* habent 20. *Couſtant*.

xit, quo literis vel commonitorio vestro, ut A dat sancti Spiritus gratia, respondere possimus. Revolventes itaque auctoritatem Nicænæ synodi, quæ una omnium per orbem terrarum explicat mentem sacerdotum, quæ censuit de Antiochena ecclesia, cunctis fidelibus, ne dixerim sacerdotibus, esse necessarium custodire, qua super diœcesim suam prædictam ecclesiam, non super aliquam provinciam, recognoscimus constitutam. Unde advertimus, non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem attributum, quam quod prima primi apostoli sedes esse monstretur, ubi & nomen accepit religio Christiana, & quæ conventum apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit, quæque urbis Romæ sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista susceptnm apud se, consummatumque [a] gaudet? Itaque arbitramur, frater carissime, ut sicut metropolitanos auctoritate ordinas singulari, sic & ceteros, non sine permissu conscientiaque tua, sinas episcopos procreari. In quibus hunc modum recte servabis, ut longe positos, literis datis, ordinari censeas ab his qui nunc eos suo tantum ordinant arbitratu: vicinos autem, si æstimas, ad manus impositionem tuæ gratiæ statuas pervenire. Quorum enim te maxima expectat cura, præcipue tuum debent mereri judicium.

II.

Nam quod sciscitaris, utrum divisis imperiali judicio provinciis, ut duo metropoles fiant, C sic duo metropolitani episcopi debeant nominari: non vere visum est, ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei ecclesiam commutari, honoresque aut divisiones perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit imperator. Ergo secundum pristinum provinciarum morem, metropolitanos episcopos convenit [b] nominari. Cyprios sane asseris, olim Arianæ impietatis potentia fatigatos, non tenuisse Nicænos canones in ordinandis sibi episcopis, & usque adhuc habere præsumptum, ut suo arbitratu ordinent, neminem consulentes. Quocirca persuademus eis, ut curent, juxta canonum fidem, fidem catholicam sapere, atque unum cum ceteris sentire provinciis, ut appareat sancti Spi- D ritus gratia ipsos quoque, ut omnes ecclesias, gubernari.

III.

Arianos præterea, ceteraque hujusmodi pestes, quia eorum laicos conversos ad dominum, sub imagine pœnitentiæ ac sancti Spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur, clericos eorum cum sacerdotii aut ministerii cujuspiam suscipi debere dignitate: quoniam quibus solum baptisma ratum esse permittimus, quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti perficitur, nec Spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate illisque mysteriis arbitramur: quoniam cum a catholica fide eorum auctores descisserent, per- E fectionem spiritus quam acceperant, amiserunt. Nec dare ejus plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius quam (*a*) per fidem, dixerim, perdiderunt. Quomodo fieri potest, ut eorum profanos sacerdotes, dignos Christi honoribus arbitremur, quorum laicos imperfectos, ut dixi, ad sancti Spiritus percipiendam gratiam, cum pœnitentiæ imagine recipiamus? Gravitas itaque tua hæc ad notitiam coepiscoporum, vel per synodum, si potest, vel per harum recitationem faciat pervenire, ut ea quæ ipse tam necessario percontatus es, & nos tam elimate respondimus, communi omnium consensu studioque serventur.

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola.) Ex hac epistola hæretici nostri temporis calumniantur Innocentium, quasi docuerit valorem & efficaciam baptismi, aliorumve sacramentorum, a bonitate ministri dependere, ideo quod infra dicat, ratum quidem esse Arianorum baptismum, sed non conferri per eos Spiritum sanctum: quia se ab ecclesia separaverunt. Verum suo modo nugantur. Innocentius enim eo loco de hæreticis loquitur, qui a ministris eadem hæresi pollutis baptizantur vel ordinantur. Qui licet vere sacramentum baptismi vel ordinationis recipiant, non tamen recipiunt gratiam Spiritus sancti, quæ in hæreticis esse nequit. Et in ordinatione ab hæreticis ordinati non modo gratiam non recipiunt; sed neque jus legitime exercendi ordines consequuntur. Nam id jus ordinator per hæresim perdidit, nec tribuere potuit, quod ipse non habet. Ita Glossa 1. q. 1. can. Arianos. Bellarm. lib. 4. de Roman. pont. cap. 10. Hæreticorum calumnia diruitur.

XIX. *a* AD [2] ACACIUM [1] BEROEÆ [2] ATTICUM EPISCOPUM.

De sancto Joanne Chrysostomo Constantinopolitano episcopo.

ADGAUDERE literis fraternitatem tuam de receptis Paulini vel Evagrii episcoporum clericis populisque, & de restitutis Helpidio atque * Papo coepiscopis percensuimus, & vel sero receptæ pacis gratiam te fovere, postposita omni contentione, pervidimus. Unde has ad præstantissimum fratrem & coepiscopum nostrum Alexandrum reddendas tuæ transmisimus unanimitati, videlicet ut si omnes inimicitiæ, omnis æmulatio, tam de nomine sancti Joannis mirandi episcopi, quam de omnibus ejusdem communionis participibus, a tua animositate discessit, has nostræ societatis recipias literas, frater carissime: modo, ut omnia quæ * his actis firmata sunt, apud mediatorem nostrum amabilem Alexandrum ore proprio, ut communicantem convenit, fatearis. Ut enim nobis hæc unanimitatis caritatisque causa venerabilis est, sic inhæret solicita, ne quid obliquum aut succisivum in quoquam residere cognoscat.

* Pappo Pappolo

* hic, *al.* de his

NOTA SEVERINI BINII.

a Ad Acacium.) Hic est ille Acacius Beroensis episcopus, de sancto Chrysostomo pessime meritus; qui quod deinceps Innocentio in omnibus paruisset, apud Atticum Constantinopolitanum, nomen Chrysostomi ann. 412. in diptycha referri impetrasset, post obitum Theophili in catholicæ ecclesiæ communionem sæpe expetitam recipi promeruit. Sed infelix, oborta postea hæresi Nestoriana, adversus Cyrillum & alios orthodoxos fortiter dimicans, labem abolitam, quam ex persecutione in Joannem agitata fœde contraxerat, duplo auxit. Baron. ann. prædicto num. 37. & 38. Acacius Beroensis episcopus.

1 *Agatium* Mſ. Hard. (*a*) Deest *per* in omnibus MSS. *Coustant.*

XX. AD LAURENTIUM EPISCOPUM [a] SENIENSEM.

Photini hæresis sectatores omni diligentia expelli præcipit.

Innocentius Laurentio episcopo [1] Senensi.

DIU mirati sumus, dilectionis tuæ literis lectis, hæreticos Photini venena sectantes, in territorio dilectionis tuæ non solum esse, sed & publice sibi conventicula in aliquorum possessionibus præparare, cum de toto pene orbe nusquam tam multi, quam apud vos, delegerint habitare. Quorum doctrinæ nefariæ auctor Marcus, dudum de urbe pulsus, temeritatis tantæ ductus est audacia, ut primum sibi inter eos vendicet locum. Sed ne ulterius debacchandi habeant facultatem, & animas simplicium ac rusticanorum secum in gehennam, cui destinati sunt, trahant, actum est adversus eos a defensoribus ecclesiæ nostræ, quod eos possint expellere, ut qui Christum Deum ex patris substantia ante sæcula negant genitum, hi cum Judæis, qui ejus deitatem negaverunt, & nunc usque negant, participium habeant damnationis. Tuum est, frater carissime, quæ præcepta sunt, non segnius agere, ne plebem tibi creditam dissimulatione deperdas, & inci-C pias Deo de perditis reddere rationem.

XXI. AD MARTIANUM EPISCOPUM [*] NAXITANUM. NAISITANUM. [*] NARESITANUM. [2]

De suscipiendis clericis, quos Bonosus, antequam damnaretur, ordinasse cognoscitur.

Innocentius Martiano episcopo [*] Naresitano.

SUPERIORI tempore, si tamen recte recordor, memini me tam ad dilectionem tuamD quam ad fratres & coepiscopos nostros, Rufum & ceteros hujusmodi, literas de clericis [*] Naresiensibus transmisisse, his videlicet, qui se ante damnationem Bonosi asserebant, ab eodem tam presbyteros quam diaconos ordinatos, ut si relicto atque damnato ejus errore, vellent ecclesiæ copulari, libenter reciperentur: ne forte qui essent digni recuperandæ salutis, in eodem errore deperirent. Verum nunc in Ravennati urbe mihi constituto, propter Romani [*] Germanius, *al.* Germanus, [*] Lupensius ita ms. Just. populi necessitates creberrimas, [*] Germanio, qui asserit se esse presbyterum, atque [*] Lupentinus, qui se diaconum dicit, multorum talium quasi legatione suscepta, prece fusa, dolores proprios exprimere gestiverunt, se quidem ecE clesias in dilectionis tuæ constitutas parochiis retinere, sed tuam communionem non potuisse se mereri, ea videlicet ratione, quia Rusticius quidam nomine, iterata ordinatione presbyterium suscepisset. Et non levi impedimento fit, dum aut illi dolent hujusmodi hominem A in ecclesia retineri, aut ille sic peccare debere in alio arbitretur, quemadmodum in se agnoscit esse peccatum. Et quamvis de eadem re plenius literæ meæ contineant, quas superius memoravi, tamen nunc etiam admonendam duximus fraternitatem tuam, ut si vere constat, aliquos ante damnationem Bonosi ab eodem ordinatos, postea voluisse vel nunc velle reverti, eos recipiendos esse censemus, maxime cum memorati asserant, se intantum anteriori tempore ordinatos, ut sanctæ recordationis virum Cornelium episcopum Sirmiensis urbis, nec non & fratrem nostrum Nicætam, aliosque nonnullos fuisse præsentes cum honoribus, quos, se habere commemorant, [*] faterentur. Unde (frater carissime) si eorum assertio fidem recipit veri, suscipiendos esse ambigere non debes, quos tamdiu ecclesias sibi creditas passus es retinere.

[*] XXII. AD [a] EPISCOPOS MACEDONIÆ.

I. *Ut si sacerdos, vel quilibet ex clero, viduam uxorem duxerit, vel ejectam, suum perdat officium.*

II. *Ut si quis catechumenus habuerit uxorem, & defuncta ea post baptismum acceperit alteram, clericus esse non possit.*

III. *Quod non admittantur clerici ab hæreticis ordinati.*

IV. *Quod in ordinationibus crimina vel vitia non bene credantur auferri.*

V. *Quod hi qui a Bonoso hæretico ordinati sunt propterea sint recepti, ne scandalum remaneret ecclesiæ.*

VI. *Quod in ecclesia peccatum populi multum soleat remanere.*

VII. *Quod surreptum fuerit apostolicæ sedi, & suam in melius sententiam commutarit, quando damnationem Photini rescidit.*

Innocentius Rufo, (a) Eusebio, Eustachio, Claudio, Maximiano, Eugenio, Gerontio, Joanni, Polychronio, Sophronio, Flaviano, Hilario, Macedonio, Calicrati, Zosimo, [a] Profuto, Nicetæ, Hermogeni, Vincentio, Asiologo, Terentiano, Herodiano, & Martiano, & ceteris episcopis Macedonibus, (b) & diaconibus, in domino salutem. [a] Profut

MAGNA me gratulatio habuit, cum post tot discrimina totius (ut ita dixerim) mundi, Vitalis archidiaconus vestrarum portitor literarum ex illis partibus ad nos usque directus advenit. Quem cum vidissemus, illico (ut oportebat) percontati de vestro statu sumus. Verum ubi reperimus, vos ex sententia degere, domino Deo nostro uberes gratias retulimus, quod vos famulos suos, suisque altaribus servientes, & in adversis tuetur, & in prosperis gubernare dignatur. Qui cum tradidisset epistolas, eas præcepi illico recenseri, in quibus multa posita esse pervidi, quæ fluporem mentibus nostris [b] inducerent, facerentque nos non modicum dubitare, utrum aliter putaremus, an ita illa essent posita, quemadmodum Dantur riantes Cod. L vetustis

per-

1 Dionysius habet *Fenensi*. Hard. 2 Naissus urbs Episcopalis sub metropolita Sardicensi. *Hard.*

(*a*) Variantes Cod. Luc. vetustiss. Rufo, Eusebio, Eustatio, Claudio Maximino, Eugerio, Geronie, Polycronio, Galicratio, Zosimo, Profuturo, Nicætæ, Hermogeni, Vincentio, Asiologo, Terentiano, Herodiano, & Marciano episcopis Macedoniæ & diaconibus &c.

(*b*) Vetustissimus Frisingensis Codex ita hic legit: *Episcopis Macedoniæ, & Dacius in Christo salutem.*

perſonabant. Quæ cum ſæpius repeti feciſſem, adverti, ſedi apoſtolicæ, ad quam relatio, quaſi ad caput eccleſiarum, miſſa currebat, aliquam fieri injuriam, cujus adhuc in ambiguum ſententia duceretur. Unde, de quibus jamdudum ſcripſiſſe me memini, nunc iterare formam argumentis evidentioribus relationis veſtræ geminata percontatio compellit.

I.

Eos qui viduas accepiſſe ſuggeruntur uxores, non ſolum clericos effectos agnovi, verum etiam uſque ad inſulas ſummi ſacerdotii perveniſſe: quod contra legis eſſe præcepta, nullus ignorat. *b* Nam cum Moſes legislator clamitet: *Sacerdos uxorem virginem accipiat*: ac ne in hoc præcepto aliquid putaretur ambiguum, addidit; *Non viduam, neque ejectam*: contra quod præceptum, divina auctoritate ſubnixum, nulla defenſio mandati alterius opponitur, niſi conſuetudo veſtra. Quæ (ut ipſi fatemini) ex ignorantia, & ut verecundius dicam, non ex apoſtolica traditione & ratione integra conſtituta eſt. Nos autem, omneſque per orientem occidentemque eccleſias, noverit veſtra dilectio, hæc penitus non admittere; nec ad ultimum eccleſiaſtici ordinis locum tales aſſumere, & ſi reperti fuerint, ſubmovere.

II.

Deinde ponitur, non dici oportere bigamum, eum qui catechumenus habuerit atque amiſerit uxorem, ſi poſt baptiſmum fuerit aliam ſortitus, eamque primam videri, quæ novo homini copulata ſit: quia illud conjugium, per baptiſmi ſacramentum, cum ceteris criminibus ſit ablutum. Quod cum de una utique dicitur, certe ſi tres habuerit, in vetere poſitus homine, uxores, erit ei, quæ poſt baptiſmum quarta eſt, ſic interpretantibus prima, virginis æque nomen accipiet, quæ quarto ducta eſt loco. Quis (oro) iſtud non videat contra apoſtoli eſſe præceptum, qui ait: *Unius uxoris virum oportere fieri ſacerdotem?* Sed objicitur, quod in baptiſmo totum, quidquid in vetere homine geſtum eſt, ſit ſolutum. Dicite mihi, cum pace veſtra loquor, crimina tantum dimittuntur in baptiſmo, an & illa quæ ſecundum legis præcepta ac Dei inſtituta complentur? Uxorem ducere, crimen eſt, an non eſt crimen? Si crimen eſt, ergo (præfata venia dixerim) erit auctor in culpa, qui ut crimina [a] committerent, in paradiſo, cum ipſe eos jungeret, benedixit. Si vero non eſt crimen, quia quod Deus junxit, nefas ſit crimen appellari, & Salomon addidit: *Etenim a Deo* (*a*) *præparatur viro uxor:* quomodo creditur inter crimina eſſe dimiſſum, quod auctore Deo legitur conſummatum? Quid de talium filiis percenſetur? Numquid non erunt admittendi in hæreditatis conſortio, quia ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante baptiſmum fuit uxor? Eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurii, quia non eſt legitimum matrimonium, niſi illud (ut vobis videtur) quod poſt baptiſmum aſſumitur. Ipſe dominus cum interrogaretur a Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit: *Quod ergo Deus junxit, homo non ſeparet.* Ac ne de his locutus eſſe credatur, qui poſt baptiſmum ſortiuntur, meminerint hoc & a Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſpon-

ſum. Quæro, & ſolicitus quæro, ſi una eademque ſit (*b*) uxore ejus, qui ante catechumenus, poſtea fit fidelis, filioſque ex ea, cum eſſet catechumenus, ſuſceperit, ac poſtea alios, cum fidelis: utrum ſint appellandi fratres, an non habeant poſtea, defuncto patre, erciſcundæ hæreditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritualis creditur abſtuliſſe? Quod cum ita ſentire atque judicare abſurdum eſt, quæ (malum) ratio eſt, hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari, cum non poſſit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus junxit [a]? Numquid ſi quis catechumenus virtutibus ſtuduerit, humilitatem ſecutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemoſynas fecerit, morti deſtinatos qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, caſtitatem tenuerit; quæro, ſi hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit, quia per baptiſmum totum, quod vetus homo geſſerat, putatur auferri? Aſpiciamus gentilem hominem Cornelium, orationibus atque eleemoſynis vacantem, per revelationem angelum, Petrumque ipſum vidiſſe. Numquid per baptiſmum hæc illi (*c*)* ablata ſunt, propter quæ baptiſmus ei videtur eſſe conceſſus? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quidquid bene geſtum fuerit, & ſecundum legis præcepta cuſtoditum, non poteſt agenti [b] deperire. (*d*) Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur non poteſt dici peccatum. Et quod peccatum non eſt, ſolvi inter peccata, credi omnino non debet. Eritque integrum æſtimare, aboleri non poſſe prioris nomen uxoris, cum non dimiſſum ſit pro peccato, quia ex Dei ſit voluntate completum.

III.

Ventum eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate longiorem exigit diſputationem. Cum nos dicamus, ab hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manus impoſitionem habere caput: ubi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, [c] ut poſſit recipere ſanitatem. Quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta, ſine cicatrice eſſe non poterit: atque ubi pœnitentiæ remedium neceſsarium eſt, illic ordinationis honorem locum habere non poſſe (*e*) decernimus. *Nam ſi* (ut legitur) *quod tetigerit immundus, immundum erit*: quomodo id ei tribuetur, quod munditia ac puritas conſuevit accipere? Sed econtrario aſſeritur, eum qui honorem amiſit, honorem dare non poſſe: nec illum aliquid accepiſſe, quia nihil in dante (*f*) erat quod ille poſſet accipere. Acquieſcimus, & verum eſt. Certe qui quod non habuit dare non potuit, damnationem utique, quam habuit, per pravam manus impoſitionem dedit: & qui particeps effectus eſt damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum.

IV.

At dicitur vera ac juſta legitimi ſacerdotis [d] benedictio auferre omne vitium quod a vitioſo fuerit injectum. Ergo ſi ita eſt, applicentur ad ordinationem ſacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione ordinationis crimina vel vitia putantur auferri. Nullus ſit pœnitentiæ locus, quia id poteſt præſtare ordinatio, quod longa ſatisfactio præſtare conſuevit: (*g*) Noſtræ vero lex eſt eccleſiæ,

(*a*) præparabitur. (*b*) uxor. (*c*) abluta. (*d*) *Nuptiarum ergo copula*, deeſt totum, ſed poſt *deperire* additur, *quod quia*. (*e*) *Decernimus* deeſt. (*f*) *remanſerat*. (*g*) ab hinc uſque ad *quia alius eſt*: deſunt omnia in Codice *Luc.*

a & lex jun xit?

Act. 10.

* ablura

b facientibus.

1. quæſt. 1. Ventum eſt ad tertiam.

c qua

Num. 19.

1. quæſt. 1. Qui perfectionem ſanctitatis.

1. quæſt. 1. Arianos præterea

d ordinatio

2. quæſt. 1. Ventum eſt ad tertiam.

1 quæſt. 1. Homini qui ſimul.

Cum ergo de

ſt. 26. De- de ponitur.

Tim. 3. v. 2.

committe- rentur,

rov. 19.

8. quæſt. 1. Numquid non erunt, & in decr. Ivo. lib. 6.

Matth. 19.

cleſiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſint, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem, in clericatus honorem vel exiguum ſubrogare.

V.

At vero qui a catholica fide ad hæreſim tranſierunt, quos non aliter oportet niſi per pœnitentiam ſuſcipi, apud vos non ſolum pœnitentiam non agunt, verum etiam honore cumulantur. Sed [a] Aniſii quondam fratris noſtri, aliorumque conſacerdotum ſumma deliberatio hæc fuit, ut quos [c] Bonoſus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum, ordinati reciperentur. Vicimus (ut opinor) ambigua. Jam ergo, quod pro remedio ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe: ac fuiſſe regulas veteres, quas ab apoſtolis vel apoſtolicis viris traditas eccleſia Romana cuſtodit, cuſtodiendaſque mandat his qui eam audire conſueverunt. Sed neceſſitas temporis id fieri magnopere poſtulabat. Ergo quod neceſſitas pro remedio invenit, ceſſante neceſſitate, debet utique ceſſare pariter quod urgebat; quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit. Sed canones apud Nicæam conſtituti, de Novatianis fieri permiſerunt. Prius ille canon, a patribus inſtitutus, ponendus eſt, ut poſſimus advertere, vel quid, vel qualiter ab eiſdem ſenſum ſit vel præceptum. De his, inquit, qui nominant ſeipſos Catharos, id eſt, mundos & aliquando veniunt ad catholicam eccleſiam, placuit ſanctæ & magnæ ſynodo, ut accepta manus impoſitione, ſic maneant in clero. Poſſum vero dicere, de ſolis hoc Novatianis eſſe præceptum, nec ad aliarum hæreſum clericos pertinere. Nam ſi utique de omnibus ita definirent, addidiſſent, a Novatianis, aliiſque hæreticis revertentes, debere in ſuum ordinem recipi. Quod ita eſſe, etiam illud maxime, quod de Paulianiſtis dictum eſt, poterit confirmare, a quibus venientes, etiam baptizari præcipiunt. Numquidnam, cum de Paulianiſtis jubent, omnes qui ab hæreticis revertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cum nullus audeat facere, de ipſis tantum eſſe præceptum, ratio ipſa demonſtrat. Denique: baptizatos rite ab evangeliſta Philippo, Petrus & Joannes ſola manus impoſitione conſummant. Illos vero, quos apoſtolus Paulus Joannis baptiſmate baptizatos reperit, interrogavitque an Spiritum ſanctum accepiſſent, fatentibus ſe, ne illud quidem nomen audiſſe, juſſit eos baptizari. Videtis ergo, rite baptizatos, illo dono iterari non poſſe; & aliter, ſola aqua lotos, baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, neceſſarium pervideri. Ita & de Novatianis tantum juſſum eſſe, lucida manifeſtatione perlegitur. Quod idcirco diſtinctum eſſe ipſis duabus hæreſibus, ratio manifeſta declarat: quia Paulianiſtæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti minime baptizabant; & Novatiani iiſdem tremendis venerandiſque nominibus baptizant: nec apud iſtos de unitate poteſtatis divinæ, hoc eſt, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, quæſtio aliquando mota eſt; & ideo omnibus ſegregatis, hæc ſola electa eſt, cui iſtud crederent concedendum, quia nihil in Patris, & Filii, & Spiritus ſancti ſacramento peccarent. Si quis vero de catholica ad hæreſim tranſiens, aut fidelis, ab apoſtaſia reverſus, & reſipiſcens redire voluerit; numquid eadem ratione poterit ad clerum admitti, cujus commiſſum non niſi longa pœnitentia poterit aboleri? nec poſt pœnitentiam clericum fieri ipſi canones ſua auctoritate permittunt. Unde conſtat, qui de catholica ad Bonoſum tranſierunt damnatum, atque ſe paſſi ſunt, aut cupierunt, ab eodem ordinari: non oportuiſſe ordinationis eccleſiaſticæ ſuſcipere dignitatem, qui commune omnium eccleſiarum judicium deſerentes, ſuam peculiariter in Bonoſo vanitatem ſequendam eſſe duxerunt. Sed multos conſtat vim paſſos, atque invitos, attractos, repugnanteſque ab eodem ordinatos. Dicat mihi, volo, quiſquis hoc credit: ſi non poſt ordinationem Bonoſi interfuit, cum conficeret ſacramenta, ſi communioni ejus participatus non eſt, ſi ſtatim diſcedens de ejus peſſimo conciliabulo, ad eccleſiam rediit, iſte talis poteſt habere excuſationis aliquem colorem. Ceterum alii qui vel poſt annum, vel menſem ad eccleſiam redierunt, intelligimus eos qui in catholica noverant ſe, propter vitia ſua, non poſſe ſuſcipere ordinationem, idcireo ad illum perrexiſſe, qui paſſim, & ſine ulla diſcuſſione ordinationes illicitas faciebat, credentes ſe poſſe per iſtam inſtitutionem, in eccleſia catholica invenire locum, de quo antea deſperaverant. Nunc illud quod ſupereſt, interrogo: qui poſt menſem aut eo amplius rediit, cum ſe presbyterum a Bonoſo conſideret ordinatum, ſi non ſacramenta confecit, ſi non populis diſtribuit, ſi non miſſas ſecundum conſuetudinem complevit, quid de his cenſeatis quæſo, promatis apertius? Ad ſummam certe, qui nihil a Bonoſo acceperunt, rei ſunt uſurpatæ dignitatis, qui conficiendorum ſacramentorum ſibi vendicaverunt auctoritatem, atque id ſe putaverunt eſſe, quod [a] de his nulla fuerat regulari ratione conceſſum.

VI.

Pervideat ergo dilectio veſtra, hactenus talia tranſiſſe, & advertite, quod ([b] ut dicitis) neceſſitas imperavit, in pace jam eccleſias conſtitutas non poſſe præſumere: ſed ut ſæpe accidit, quoties a populis aut turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, inultum ſolet tranſire, priora dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maxima ſolicitudine præcavendum.

VII.

Veniam nunc ad maximum quaſi quoddam thema Photinum, & quod mihi anxium eſt ac difficillimum, majorum meorum revolvam ſententias. Fuerat de illo quoquo pacto (ut etiam ipſi commeminiſtis) aliquid utique gravius conſtitutum. Verum quoniam id per rumorem falſum, ut aſſeritis, ſubreptum huic ſedi & elicitum per inſidias demonſtratis, quia res ad ſalutem rediit, veniam nos hanc intantum, vobis annitentibus, poſt condemnationem more apoſtolico ſubrogamus, tantiſque veſtris aſſertionibus, vobiſque tam bonis, tam caris non dare conſenſum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro veſtra ergo approbatione, fratres cariſſimi, & ſententia ac poſtulatione, epiſcopum Photinum habetote licitum ita conſtituere, ut deprecamini, & noſtram in melius converſam ſententiam, labore vel teſtimonio veſtro, compotes voti ſuſcipite, atque Euſtathium, a me ſæpiſſime comprobatum, nolite expectare, ut diaconii gratia expolietur. Soli-

a Anitii 1. quæſt. 1. Quod pro neceſſitate.

1. quæſt. 7. Quod pro remedio.

1. quæſt. 1. Quod pro neceſſitate.

Can. 8. Nicænæ ſynodi.

Act. 9.

Act. 19.

1. q. 1. Pauliniſtæ in nomine.

1. q. 1. Conſtat multe vim.

a eis

1. quæſt. Quoties populis.

b utique

1. q. 1. niam nul maximu

licitos enim vos pro salute, libenter audio: A contra caput etiam si faciendum sit, non libenter admitti. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo; cui porrigo, mecum porrigite. Hæc enim ad Corinthios apostolica est declarata benignitas, ut in uno spiritu ductam ac reductam sententiam, boni semper indifferenter sequantur. Nam fateor, hæc me primum res bene habet erga Eustathium diaconum, quod nec contra fidem unquam quidquam locutus sit, nec loquentem admiserit, nec ad mortem crimen aliquod commisisse, vel jactatum unquam vel fictum de eo recognoverim. Et qui in his salvus est, si quo pacto conversationes amabiles non habet, habendus est, ut minus pro tempore dilectus, non ut inimicus existi- B matus, diabolo in perpetuum mancipandus. Cognosco illum, inter illas simultates, ac turbines contra multorum studia, non dico qualia, diversa sensisse, & hinc cum res ac calamitates ipsæ emendatæ sint, adhuc Dizoniani & Cyriaci subdiaconorum non potuisse apud vos [a] commendationem revivisce re. Compescite, quæso, ab illo prædictisque, quorumcumque videtis animos ac non justas æmulationes, ut ipse apud nos integer, apud vos, cum suis reparatus, mereatur pacem, non fictam pervidens caritatem. Omnibus igitur vobis ac singulatim occurrat caritas, & vinculis, quæ nullis modis a Christo solvuntur, vobiscum pariter in perpetuum connexa, lætetur in domino. C [1] Datum Idibus Decembris, Constantio viro carissimo consule. [b]

ndatio-

no Chr.

Notæ Severini Binii.

epistolæ catur.

a Epistola ad episcopos.) Hæc est illa epistola quam Innocentius reddidit ad synodum Macedoniæ provincialem, ex qua pro confirmatione rerum gestarum, missa est legatio ad Innocentium papam, per Vitalem archidiaconum. De qua synodo infra.

b Nam cum Moyses legislator clamet.) His verbis non vult dicere Innocentius nos legibus Judaicis teneri, sed vult argumentari a simili, vel potius a minori ad majus, hoc modo. Tenebantur sacerdotes veteris testamenti non ducere uxorem viduam; ergo multo magis convenit, ut in sacerdotibus novæ legis ecclesia requirat, ne propter excellentiam sacerdotii Christiani, viduarum mariti fuerint. Bellarm. lib. 4. de Rom. pont. D cap. 10.

c Bonosus ordinaverat.) De Bonoso ejusque hæresi vide notas concil. Capuani supra.

IOLO-
NA ms. c.
elli: men-
, ut ple-
e alii co.
s & an-
æ colle-
nes.

XXIII. AD SYNODUM IN [c] [2] TOLETANA CIVITATE CONSTITUTAM.

I. *De Hispanorum reprehensione, qui inordinate constituunt clericos.*

II. *Ut causidici, vel curiales, vel sæculari militiæ dediti, ad clerum non admittantur.*

III. *Ut quicunque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur.*

IV. *De commemoratione Nicæni concilii, in quo supradicta prohibentur.*

V. *Quales eligendi sunt in ordine clericorum.*

VI. *De eo qui ante baptismum uxorem habuit, & post baptismum etiam, ut clericus non fiat.*

Innocentius universis episcopis in Toletana synodo constitutis dulcissimis fratribus, in domino salutem.

I.

SÆPE me & nimium cum teneret cura solicitum, super dissensionis [a] schismate ecclesiarum, quod malum per Hispanias latius in dies separationis gradu incedere fama proloquitur, necessarium tempus emersit, quo non possit emendatio tanta differri, & deberet congrua medicina provideri. Nam de ordinationibus, quas pravæ consuetudinis vitio, Hispanienses episcopos celebrare cognoscimus, fuerat aliquid secundum majorum traditionem statuendum, nisi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimas ecclesiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquo modo facta sunt, non in dubium vocemus, sed Dei potius dimittamus judicio.

[a] dissensiones & schismata.

II.

Quantos enim ex eis, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium esse comperimus; e quorum numero Ruffinus & Gregorius perhibentur? Quantos ex militia, qui cum potestatibus obedierunt, severa necessario præcepta sunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata, fecerunt? Quantos qui voluptates & editiones populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotii pervenisse: quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis clericorum, oportuerat pervenisse? Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus aut scandala Hispanienſibus provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestræ maturitas providere debebit, ut tantæ usurpationi, saltem nunc, finis necessarius imponatur, D eo videlicet constituto, ut (*a*) quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinationibus suis deponantur.

Dist. 53. Aliquantos ex.

III.

Posthæc, si quis adversus formas canonum; vel ad ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum sacerdotium venire tentaverit, una cum ordinatoribus suis, ipso in quo inventi fuerint ordine & honore priventur. Et quamvis dilectioni vestræ, fratres carissimi, regulæ Nicænæ sint cognitæ, secundum quas ordinationes faciendas esse per sententiam [b] decernitis: tamen aliquam E partem, quæ de ordinationibus est provisa, inferendam putavi, ut secundum eam ordinationes in posterum celebrandæ esse sciamus; ne cui interpretandi aliter liberum arbitrium relinquatur. Ac primum, quæ sunt prohibita, digerantur.

[b] decernimus

IV.

Ne quispiam, qui post baptismum militaverit, ad ordinem debeat clericatus admitti, neque qui causas post acceptum baptismum egerint, aut qui post acceptam Dei gratiam admi-

Nicænæ synodi can. 11. vel 12. Et in epist. Innocentii ad Victricium Rothomagensem, cap. 11.

---

1 *Datum* & quæ sequuntur, non habet Dionysius in ms. cod. At Isidorus, *Fl. Constantino V. C. Conss.* Anno Christi 414. *Harduinus.*

2 In Collectione Isidori, *in Tolosana civitate* ubique legitur; ut & in mss. nostris, aliisque omnibus; epistolæ quæ sequuntur, non sunt in Collectione Dionysiana. *Hard.*

(*a*) Verba hæc usque ad *Post hæc* merum esse scholion Isidori censet Constantius.

miniſtraverint, neque de curialibus aliquem ad ecclesiasticum ordinem venire posse, qui post baptismum vel coronati fuerint, vel sacerdotium (quod dicitur) sustinuerint, & editiones publicas celebraverint. Nam & hoc de curialibus est cavendum, ne iidem, qui ex curialibus fuerint, aliquando a suis curiis, quod frequenter videmus accidere, poscantur. Quæ omnia rationabiliter prohibita, oportet modis omnibus custodiri.

V.

Supra in decr. Siricii ad Himerium Tarraconens. cap. 9.

Quales vero eligendi sunt in [a] ordine clericorum, evidens forma declarat, id est, qui ab ineunte ætate baptizati fuerint, & lectorum officio sociati, vel si majores sunt, cum fuerint Dei gratiam consecuti, statim se ecclesiasticis ordinibus mancipaverint. Et si uxores habuerint, quærendum, si uxorem virginem habuerint, quia scriptum est in veteri testamento: *Uxorem virginem accipiat sacerdos.* Et alibi: *Sacerdotes mei semel nubant.* Neque qui duas uxores habuerit, quia Paulus apostolus ait: *Unius uxoris virum.*

a ordinem

Levit. 21.

1 *Tim.* 3.

VI.

Tit. 1. Supra in epist. Innocentii ad Rufum & Eusebium &c. cap. 2.

Nec illud debere admitti, quod aliquanti pro defensione pravi erroris opponunt & asserunt, quod [b] ante baptismum uxor accepta non debeat imputari, quia in baptismo omnia dimittuntur, non intelligentes hujusmodi, quod sola in baptismo peccata dimittuntur, non [c] uxorum numerus aboletur. Nam si *a Deo*, ut scriptum est, *præparatur viro uxor*, & *quod Deus junxit, homo non separet*, & ipsi auctores generis humani in origine a Deo benedicuntur; quomodo inter peccata ista creduntur posse dimitti? Quod si secundum illos, qui ita credunt, verum est: ergo omnis justitia, quæ a catechumenis ante baptismum fuerit operata, per baptismum aufertur. Nullus ergo contra apostolum tale aliquid sentiat, nec admittat, sed fideliter intelligat, unius uxoris virum, sive ante baptisma esse nominatum, sive post baptismum. Si enim uxor ante baptismum accepta, non ducitur in numerum; nec filii ex eadem susceptis, inter filios poterunt nominari. Quod quam absurdum sit atque alienum, prudentia vestra melius æstimabit. Unde [d] neminem liceat interpretari aliter divinas scripturas, nisi quod recta ratio permittit, nedum quidam remedia sibi iniqua ad excusationem præparant, ex eo rupisse legem & regulas evertisse judicentur: sed ea tenenda sunt, quæ divinarum scripturarum series continet, & a sacerdotibus utili ratione sunt constituta. Bene valeatis, fratres carissimi.

b in baptismo
c uxorius
Prov. 19.
Matth. 19.

d nemini.

Nota Severini Binii.

a Epistola. Hæc est illa Innocentii epistola, quam de factis perperam ordinationibus in Hispania ad synodum Toletanam scripsit. Ad primum Toletanum concilium sub Anastasio celebratum referri non posse, ibidem ostendimus. Lector ea consulat quæ in notis ejusdem concilii Toletani primi diximus.

[1] Falso: illam hæc scripta ad episcopos, qui fuerant in synodo Toletana

ADMONITIO SIRMONDI AD LECTOREM

De eadem epistola.

Sequentis epistolæ pars jam antea edita fuit titulo Innocentii ad episcopos synodi Toletanæ. In veteribus autem libris, non Toletanæ scriptum est, sed Tolosanæ: atque hoc etiam modo citari hæc epistola solet in antiquis collectionibus. Qua de re, etsi ambigi non injuria posset, merito tamen illam, cum mutila præsertim hactenus fuerit, integram hoc loco reponendam esse censuimus.

In antiqua collectione canonum citantur cap. 1. hujus epistolæ verba: *Quare enim quare doluerius* &c. ex epistola Innocentii papæ Exuperio Tolosanæ civitatis episcopo: *De eo quod non degradandi sunt principes a Deo unfli, etiam maligni.*

XXIII. AD EPISCOPOS SYNODI [a] TOLOSANÆ,

a TOL NÆ dum

Ex restitutione Jacobi Sirmondi societatis Jesu.

De dissensione, corruptaque disciplina ecclesiarum Hispaniæ.

I. *Quod episcopi nonnulli ab alius ob receptos ab hæresi conversos perperam dissideant.*
II. *De episcopis a Rufino & Minicio in alienis ecclesiis contra canones ordinatis.*
III. *Ut Joannis episcopi causa examinetur, aliorumque qui communionis consortium refugiebant.*
IV. *De vitiosis multorum ordinationibus, ita dissimulari quæ hactenus usurpata sunt, ut in posterum prohibeantur.*
V. *Ut Gregorii Emeritensis episcopi querela discutiatur.*
VI. *Quosnam ad clericatus ordinem admittere liceat: qualesque eligendi sint. Et quod bigamum faciat etiam illa quæ ante baptismum uxor fuit.*

Innocentius universis episcopis in [b] *Tolosana synodo constitutis, dilectissimis fratribus, in domino salutem.*

b Tolet. melius

SÆPE me & nimia cum teneret cura solicitum super dissensione, & schismate ecclesiarum, quod per [α] Hispanias latius in dies serpere, & citatiore gradu incedere fama proloquitur, necessarium tempus emerfit, quo non posset emendatio tanta differri, & deberet congrua medicina provideri. Nam fratres nostri coepiscopus [c] β Hilarius, & Elpidius presbyter, partim unitatis amore permoti, partim qua laborat provincia pernicie, ut oportuit, excitati, ad sedem apostolicam commearunt, & in ipso sinu fidei violatam intra provinciam pacem, disciplinæ rationem esse confusam, & multa contra canones patrum, contempto ordine, regulisque neglectis, in usurpatione ecclesiarum fuisse commissa, nec concordiam, in qua fidei nostræ stabilitas tota consistit, posse retineri, cum dolore & gemitu prosecuti sunt, quæ in consensu presbyterii actorum confectione retinentur, & possunt vobis lectione monstrari.

c subscr. concil. tano.

I.

Jam primum, quod ad ipsam fidem attinet, quod Bætici vel Carthaginenses episcopi, propter Galliciorum communionem a pace omnium discederunt, orta dissensio est: quæ non solum non minuitur, verum etiam per dies singulos studio contentionis augetur, cum obtinendi proposito unusquisque quod voluit, æternum orbem mali, & circulum quemdam de tali animositate fecerunt, cum utique bono cuique in rebus talibus vinci melius sit quam malo more pravum propositum quod semel placuit obtinere. Nam quæ alia causa & superioribus temporibus [1] illius Luciferi præter pertinaciam fuit.

α Mſ. *Spanias*. Hard. β In Mſ. *Helarius*. Hard.

fuit, quæ eum retraxit a concordia illorum, qui Arianorum hæresim prudenti conversione damnaverant? Eodem studio post Priscilliani detestabilem sectam omnium merito detestatione damnatam, receptos in catholicam fidem eos qui consilio saniore conversi sunt, ægerrime aliquos tulisse cognovimus, quibus factum utile, & ipsam ecclesiarum pacem displicuisse detegitur. Nam cum unitatis proposito atque concordiæ, ipsi quoque Symphosius, atque Dictinius damnantes pravam hæresim sint recepti, ut personis talibus amputatis extingueretur penitus innata dissensio, inventi sunt quibus recte facta ipsa correctio displiceret. Et nunc ecclesiæ dissident, quæ non modica a se animositate dissimulant. Quod si saniore consilio a sacerdotibus fuisset custodita correctio, & status catholicæ fidei integer permaneret, & nullum scandalum concordiam rebus omnibus utilem corrupisset. Quæro enim, quare doluerint Symphosium atque Dictinium, aliosque qui detestabilem hæresim damnaverunt, receptos in fidem catholicam tunc fuisse? [4] Numquid [a] nam aliquid de honoribus amiserint quos habebant? Quod si quos hoc pungit aut stimulat, legant Petrum apostolum post lacrymas hoc fuisse quod fuerat; considerent Thomam post dubitationem illam nihil de prioribus meritis amisisse, denique David prophetam egregium post manifestam confessionem suam prophetiæ suæ meritis non fuisse privatum. Quod si emendatio conversionis & errores ipsos amputat, & retinet dignitates; quæ malum ratio est, viam recti, & iter quod dirigat ad salutem, proposito [b] pertinaciæ nolle retinere? Quare incumbendum est dilectioni vestræ & bonis sacerdotibus adnitendum, quatenus præeunte doctrina in unitatem catholicæ fidei omnes, qui dispersi sunt congregentur, & esse inexpugnabile unum corpus incipiat, quod si separetur in partes, ad omnes patebit lacerationis injurias, & ex sese pestem patietur internam, quando secum compago ipsa confligit. Sed hæc generaliter de unitatis reformatione omnes, tanquam singulis scripta sint, accipiant sacerdotes. Dehinc in partes animum super omnibus dilectio vestra, quæ proponentur intendat.

II.

Non enim latere potuit, quod [5] Rufinus atque Minicius episcopi in alienis ecclesiis, [c] contra Nicænos canones, episcopos usurpaverunt ordinare. Hæc ne quis sibi audeat vendicare, saltem nunc a nobis est salubriter providendum, ne improba usurpatione dissimulatio in deterius convalescat, & fiat de consuetudine regula, quæ non veniat ab ipsa, quæ literis mandata est disciplina. Qua in re Hilarii fratris, & consacerdotis nostri querela primitus audiatur, qui asseruit Rufinum contra ecclesiarum pacem omni oppugnatione fuisse versatum, & dudum in concilio Toletano erroris sui veniam postulasse, & nunc, cum metropolitano episcopo ordinandi sacerdotis pontificium deberetur, contra populi voluntatem, & disciplinæ rationem, episcopum locis abditis ordinasse, ecclesias scandalis miscuisse. Dehinc Tarraconensium episcoporum est causa tractanda, qui pari modo Minicium in Gerundensi ecclesia episcopum ordinasse conquesti sunt; & juxta [d] Nicænos canones ferenda est de tali usurpatione sententia. Illorum etiam episcoporum, qui a Rufino, vel a Minicio contra regulas ordinati sunt, habeatur plena discussio; ut quia perperam facti sunt, intelligant id quod vitioso initio adepti sunt se diutius obtinere non posse.

III.

[6] De Joanne quoque episcopo, cujus in synodo [7] Toletana super receptis Symphosio atque Dictinio per legatos consensus accessit, & cui probabilis visa illa correctio, examinentur quæ postea sunt secuta: & prorsus super omnibus, quorum in dubium venit de cessatione communio, plena inquisitio vestigetur; ut secundum decretum synodi Toletanæ, vel communionis consortio propter abolendam suspicionem schismatis misceantur, vel si qui fuerint deprehensi qui abnuant concordiam, & constituta placitorum, a communione catholicæ fidei per dilectionis vestræ sententias abdicentur: ut jam non internum malum, quod tacitum non definit serpere, sed schismaticorum manifesta professio contagioque vitetur.

IV.

Nam [7] de ordinationibus, quas pravæ consuetudinis vitio Hispanienses Episcopos celebrare cognoscimus; fuerat aliquid secundum majorum traditionem statuendum, nisi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimis ecclesiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquo modo facta sunt in dubium non vocemus, sed Dei potius judicio dimittamus. [a] Quantos enim ex his qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, adscitos ad sacerdotium esse comperimus, e quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur? Quanto ex aliqua militia, qui cum potestatibus obedirent, severa necessario præcepta sunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata fecerunt? Quantos qui voluptates & editiones populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotii perveniisse: quorum omnium neminem ne ad societatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenire? Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispanienſibus provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestræ maturitas providere debebit, ut tantæ usurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, ut si qui post hæc adversus formas canonum, vel ad ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum sacerdotium venire tentaverint, una cum creatoribus suis ipso, in quo inventi fuerint, ordine & honore priventur.

[a] Aliquantos D. Ll.

V.

Gregorii etiam Emeritensis episcopi, qui in locum Patruini venerabilis recordationis est ordinatus, querela, si qua est, audiatur: & si contra meritum suum passus est injuriam, in invidos honoris alterius vindicentur: ne posthac in quemquam bonorum spiritus factionis insurgat.

VI.

Et quamvis dilectioni vestræ, fratres carissimi, regulæ Nicænæ sint cognitæ, secundum quas ordinationes faciendas esse [9] per sententiam decernitis: tamen aliquam partem, quæ de

[7] Mſ. *Tolositana*. Hard.

de ordinationibus est provisa, inferendam putavi, ut secundum hanc ordinationes in posterum celebrandas, ne cui interpretandi aliter liberum arbitrium relinquatur. Ac primum quæ sunt prohibita digeruntur. [a] Ne *a* quispiam qui post baptismum militaverit, ad ordinem debeat clericatus admitti: neque qui causas post acceptum baptismum egerint, aut qui post acceptam Dei gratiam administraverint: neque de curialibus aliquem venire ad ecclesiasticum ordinem posse, qui post baptismum, vel coronati fuerint, vel sacerdotium quod dicitur sustinuerint, & editiones publicas celebraverint. Nam & hoc de curialibus est cavendum, ne iidem qui ex curialibus fuerint, aliquando a suis [b] curiis, quod frequenter videmus accidere, reposcantur. Quæ omnia rationabiliter prohibita oportet modis omnibus custodiri. Quales vero eligendi sint in ordine clericorum, evidens forma declarat. Id est, qui ab ineunte ætate baptizati fuerint, & electorum officio sociati: vel si majores sint, cum fuerint Dei gratiam consecuti, statim se ecclesiasticis ordinibus mancipaverint. Et si uxores habuerint, quærendum si uxorem virginem acceperint: quia scriptum est in veteri testamento: *Uxorem virginem accipiat sacerdos*, & alibi, *Sacerdotes mei semel nubant*. Neque qui duas uxores habuerit, quia Paulus apostolus ait: *Unius uxoris virum*. Nec illud debere admitti, quod aliquanti pro defensione pravi erroris opponunt & asserunt, quod ante baptismum uxor accepta non debeat imputari, quia in baptismo omnia dimittuntur. Non intelligentes hujusmodi, quod sola in baptismo peccata dimittuntur, nec uxorum numerus aboletur. Nam si *a Deo*, ut scriptum est, *præparatur viro uxor*, & *quod Deus conjunxit*, *homo non separet*, & ipsi auctores generis humani in origine a domino benedicuntur, quomodo inter peccata illa creduntur posse dimitti? Quod si secundum illos qui ita credunt verum est: ergo omnis justitia, quæ a catechumenis ante baptismum fuerit operata, per baptismum auferetur. Nullus ergo contra apostolum tale aliquid sentiat, nec admittat: sed fideliter intelligat, unius uxoris virum, sive ante baptismum, sive post baptismum, esse nominatum. Si enim uxor ante baptismum accepta non ducitur in numerum, nec filii ex eadem susceptii inter filios poterunt numerari Quod quam absurdum sit, atque alienum, prudentia vestra melius æstimabit. Unde nemini liceat interpretari aliter divinas scripturas, nisi quod recta ratio permittit: ne dum remedia sibi iniqua ad excusationem præparant, & corrupisse legem, & regulas evertisse judicentur. Sed ea tenenda sunt, quæ & divinarum scripturarum series continet, & a sacerdotibus utili ratione sunt instituta. *Et alia manu*. Bene valete, fratres carissimi.

a Maximus serm. 25. citat veluti canonem Taurinensem.

b Ambr. ad Theod. de synagoga incensa.

Levit. 22.

1. *Tim.* 3. *Tit.* 1.

Prov. 19. *Matth.* 29.

Notæ Jacobi Sirmondi S. J.

1. *Ad episcopos synodi Tolosanæ.*) Etsi ambigi esse tituli epistolam monuimus, dubium tamen non viderur, quin scripta sit ad episcopos Hispaniæ, post synodum quidem Toletanam, sed de rebus in ea gestis, vel postea consecutis, idque ut mihi persuadeam ducor argumento non levi, quod cap. 6. exponetur. Quare antiquam inscriptionem epistolæ restituendam censeo, ut *in Synodo Toletana* legatur.

Cap. 2. 2. *Propter Galliciorum communionem.*) In synodo Toletana Symphosius, & Dictinius cum aliis, ut Idacius in chronico refert, e Gallæcia episcopis, damnata Priscilliani hæresi, recepti fuerant in communionem retentis honoribus quos habebant. Quod non probantes Bætici & Carthaginenses, a ceteris episcopis, qui eos receperant, desciverunt. Dari ergo vult operam pontifex, ut qui desciverunt ad communem pacem revocentur.

3. *Illius Luciferi,*) Calaritani apud Sardos episcopi qui schismatis in ecclesia auctor fuit, cum episcopos in synodo Ariminensi lapsos, quamvis resipiscentes, recipi nollet, ab iisque se qui eos receperant segregaret. Sulpitius Severus: *Lucifer intantum eos qui Arimini fuerant condemnavit, ut se etiam ab eorum communione secreverit, qui eos sub satisfactione vel pœnitentia recepissent.*

4. *Numquid nam aliquid.*) Lege, *Nam quod non aliquid*, ex codice Bonævallis.

Cap. 2. 5. *Rufinus atque Minicius.*) Synodus Nicæna can. 4. episcopum ab episcopis provinciæ cum metropolitani auctoritate fieri jubet. Contra hunc canonem commiserant Rufinus & Minicius; quorum uterque sine conscientia metropolitani, alter etiam in aliena provincia episcopos ordinarant. Quare & in usurpatores animadverti oportere ait, & ab his temere ordinatos honore carere quem adepti sunt, juxta canonem 6. synodi ejusdem, quo cautum est, eum qui præter sententiam metropolitani factus fuerit episcopus, episcopum esse non debere.

Cap. 3. 6. *De Joanne episcopo.*) Joannes hic synodo Toletanæ, redeuntes ab hæresi recipienti, per vicarios consenserat; postea subduxisse se, & contra sententiam suam venisse ferebatur. In hunc ergo, atque in alios, qui a communionis consortio cessasse videbantur, plenius inquiri, deprehensosque, si ad concordiam redire abnuant, excommunicari jubet.

Cap. 4. 7. *De ordinationibus.*) De iis qui prava consuetudine in Hispania ex diversis generibus hominum, quos canones a cleri gradibus excludunt, creati hactenus fuerant episcopi, sic indulget, ut pœna vitiose deinceps ordinatis ordinantibusque proposita, in posterum abstineri præcipiat.

Cap. 5. 8. *In locum Patrui ni.*) Discrepant inter se rerum Hispanicarum scriptores, cujus sedis episcopus fuerit Patruinus, qui concilio primo Toletano præfuit. Alii enim Toletanum antistitem fuisse conjiciunt, alii Bracarensem, alii neutram illorum sententiam satis firmam ducunt. Ex hoc loco apparet, quod in mentem illis non venerat, Emeritensem episcopum fuisse, cui jam defuncto Gregorius hoc tempore successerat.

Cap. 6. 9 *Per sententiam decernitis.*) Manifestum est alludi ad decretum synodi Toletanæ, quod in ejus actis primo loco positum est his verbis: *Patruinus episcopus dixit: Si placet, communi consilio decernamus, quid ab omnibus episcopis in ordinandis sit observandum. Mihi autem placet constituta primitus concilii Nicæni perpetuo esse servanda, nec ab iis esse recedendum. Episcopi dixerunt: Hoc omnibus placet.* Quæ cum ita sint, liquet profecto, Innocentium hoc loco alloqui episcopos qui Toletano concilio adfuerant, ac proinde synodo Toletanæ inscribi epistolam debere, ut dictum est.

Ejusdem Sirmondi Notæ Postumæ.

Ex L. Appel. com. *In Tolosana synodo.*) Ambigui esse tituli epistolam monuimus. Quod si Tolosanæ synodo scriptam fuisse constaret, absurdi nihil foret discussas in synodo Galliæ Hispanienses causas fuisse, eum tractatas meminerimus in Taurinensi Gallicanas. Sed dubium non videtur, quin scripta sit ad episcopos Hispaniæ, post synodum quidem Toletanam, de rebus tamen in ea gestis, vel postea consecutis. Idque ut mihi persuadeam ducor argumento non levi, quod cap. 6. exponetur. Quare antiquam inscriptionem epistolæ restituendam censeo, ut in *Toletana synodo* legatur.

Cap. *Propter Galliciorum communionem.*) In synodo Toletana Symphosius & Dictinius cum aliis, ut Idacius in chronico refert, e Gallæcia episcopis, damnata Priscilliani hæresi, recepti fuerant in communionem; retentis honoribus quos habebant. Quod non probantes Bætici & Carthaginienses, a ceteris episcopis, qui eos receperant, desciverunt. Dari ergo vult operam pontifex, ut qui desciverunt, ad communem pacem revocentur.

Illius Luciferi.) Calaritani apud Sardos episcopi, qui schismatis in ecclesia auctor fuit, cum episcopos in synodo Ariminensi lapsos quamvis resipiscentes recipi nollet, ab iisque se qui eos receperant segregavit. Sulpitius Severus: *Lucifer intantum eos qui Arimini fuerant condemnavit, ut se etiam ab eorum communione secreverit, qui eos sub satisfactione vel pœnitentia recepissent.*

Rufi-

a Eadem legas in epist. 2. Innocentii ad Victricium cap. 2. & rursum ep. 4. *Hard.*

Rufinus atque Minicius.) Synodus Nicæna can. 4. episcopum ab episcopis provinciæ cum metropolitani auctoritate fieri jubet. Contra hunc canonem commiserant Rufinus & Minicius, quorum uterque sine conscientia metropolitani, alter etiam in aliena provincia, episcopos ordinarant. Quare & insurpatores animadverti oportere ait, & ab his temere ordinatos honore carere quem adepti sunt, juxta canonem 6. synodi ejusdem, quo cautum est, eum, qui præter sententiam metropolitani factus fuerit episcopus, episcopum esse non debere.

De Joanne episcopo.) Joannes hic synodo Toletanæ redeuntes ab hæresi recipienti per vicarios consenserat: postea subduxisse se, & contra sententiam suam venisse ferebatur. In hunc ergo, atque in alios qui a communionis consortio cessasse videbantur, plenius inquiri, deprehensosque, si ad concordiam redire abnuant, excommunicari jubet.

De ordinationibus.) De iis qui prava consuetudine in Hispania ex diversis generibus hominum, quos canones a cleri gradibus excludunt, creati hactenus fuerant episcopi, propter illorum multitudinem non sic indulget, ut proposita vitiose deinceps ordinatis ordinantibusque pœna in posterum abstineri præcipiat.

In loco Patruini.) Discrepant inter se rerum Hispanicarum scriptores, cujus sedis episcopus fuerit Patruinus, qui concilio primo Toletano præfuit. Alii enim Toletanum antistitem fuisse conjiciunt, alii Bracarensem, alii neutram illorum sententiam satis firmam putant. Ex hoc loco apparet, quod in mentem illis non venerat, Emeritensem episcopum fuisse cui jam defuncto Gregorius hoc tempore successerat.

Per sententiam decernitis.) Manifestum est alludi ad decretum synodi Toletanæ, quod in ejus actis primo loco positum est his verbis: *Patruinus episcopus dixit: Si placet, communi consilio decernamus, quid ab omnibus episcopis in ordinandis clericis sit observandum. Mihi autem placet, constituta primitus concilii Nicæni perpetuo esse servanda, nec iis esse recedendum. Episcopi dixerunt. Hoc omnibus placet.* Quæ cum ita sint, liquet profecto Innocentium hoc loco alloqui episcopos qui Toletano concilio adfuerant, ac proinde synodo Toletanæ inscribi epistolam debere, ut dictum est.

Epistola concilii Carthaginensis ad Innocentium papam, sic incipiens: *Cum ex more*, &c. exstat infra post dictum concilium.

XXIV. RESCRIPTUM [a] AD CONCILIUM CARTHAGINENSE.

Innocentius Aurelio, & omnibus sanctis episcopis vel ceteris, qui in concilio Carthaginensis ecclesiæ adfuerunt, dilectissimis fratribus, in domino salutem.

[a] INQUIRENDO de his rebus [b] quas omni cum solicitudine decet a sacerdotibus, maxime a vero justoque & catholico tractari concilio, antiquæ traditionis exempla servantes, & ecclesiasticæ memores disciplinæ, vestræ religionis vigorem non minus nunc in consulendo, quam antea cum pronunciaretis, vera ratione firmatis, qui ad nostrum referendum approbastis esse judicium, scientes quid apostolicæ sedi (cum omnes, hoc loco positi, ipsum sequi desideremus apostolum) debeatur, a quo ipse episcopatus & tota auctoritas nominis hujus emersit. Quem sequentes, tam mala jam damnare novimus, quam probare laudanda: [c] vel id vero, quod patrum instituta sacerdotali officio custodientes, non censetis esse calcanda: quod illi non humana, sed divina decrevere sententia: ut quidquid, quamvis de disjunctis remotisque provinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad hujus sedis notitiam perveniret, ut tota [d] hujus [1] auctoritate (justa [e] quæ fuerit) pronunciatio firmaretur: indeque sumerent ceteræ ecclesiæ (velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent) [2] quid præcipere, quos abluere, quos veluti in cœno inemundabili sordidatos, mundis digna corporibus unda vitaret. Gratulor igitur, carissimi fratres, quod per fratrem & coepiscopum nostrum Julium, literas ad nos destinastis: & cum pro illis curam geritis, quibus præsidetis, ecclesiis, solicitudinem vestram pro omnium utilitate monstratis: & per cunctas totius orbis ecclesias, quod omnibus prosit, decernendum esse una deposcitis: ut suis constabilita regulis ecclesia, [a] ex hoc quod illos caveat, pronunciationis justæ firmata decretalibus [b] pavere non possit, qui perversis instructi, imo destructi verborum argutiis, sub imagine catholicæ fidei disputantes, velut pestiferum * exhalantes virus, (ut hominum recte sentientium in deteriorem partem corda corrumpant) totam veri dogmatis quærunt evertere disciplinam. Sanandum ergo celerius, ne longius execrandus animis morbus increpat. Ut si medicus (cum viderit hujus terreni corporis aliquem esse languorem) magnum suæ artis æstimat documentum, si cito quis illius interventu, desperatus, evadat. Vel cum putre vulnus aspexerit, adhibet fomenta vel cetera quibus illud possit, quod natum fuerat, vulnus obduci. Ac, si id manens, sanari non poterit, ne corpus reliquum sua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quo reliquum integrum servet & intactum. Præcidendum ergo id est, quod velut puro sanoque nimium corpori vulnus obrepsit, ne cum tardius abstergitur, in ipsis pene visceribus hujus mali non exhaurienda post semina consident. Nam quid nos post hæc rectum de eorum mentibus æstimemus, qui sibi se putant deberi, quod boni sunt, nec illum considerant, cujus quotidie gratiam consequuntur: quia sine illo tantum assequi se posse confidunt, quantum vix illi, qui ab illo postulant [c] & accipiunt, promerentur. Quid enim tam iniquum esse potest, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Christianis mentibus inimicum, quam huic [d] te negare debere, quidquid in quotidiana gratia consequeris, cui te ipse confiteris debere, quod natus es? Ergo eris tibi in providendo præstantior, quam potest [e] is esse, qui te, ut es-ses, effecit? Et cum te putes ei debere, quod vivis, quomodo te non putas illi debere, quod (quotidianam ejus consequendo gratiam) taliter vivis? Et qui nos adjutorio negas indigere divino, quasi ex nostra in totum [f] possibilitate perfectos, quomodo non adjutorium in nos, cum tales a nobis etiam esse possumus, provocamus? Qui enim adjutorium Dei negat, vellem interrogare quod dicat: Nos non mereri, an illum hoc non posse præstare, an nihil esse, propter quod unusquisque hoc debeat postulare? Posse hoc Deum, opera ista [g] testantur: & adjutorio quotidiano nos egere, negare non possumus. Hoc enim, seu bene vivimus, [h] precamur, ut melius sanctiusque vivamus: seu prave sentientes, a bonis avertimur, ut ad rectam redeamus viam, ejus auxilio plus egemus. Nam quid tam mortiferum, tam præceps videatur ad casum, tam expositum ad omnia pericula, si hoc solum nobis putantes posse sufficere, quod liberum arbitrium, cum na-sce-

a & quo

b decreto, talibus patere

* exhalant virus & ut

Istud allegatur infra 5. cap. primæ decr. adscriptæ Cælestino papæ.

c ut accipiant.

d denegari

e in te

f ex tota

g ipsa

h provocamur.

1 Hic locus integer citatur in Epistola Africanorum ad Theodorum papam in Conc. Lateran. sub Martino papa fecr. 2. *Hard.* 2 al. *quid præstiterit, quos ablucrent.*

ſceremur, accepimus, ultra jam a domino nihil quæramus: id eſt, auctoris noſtri obliti, ejus potentiam, ut nos oſtendamus liberos, abjuremus: quaſi jam amplius, quod dare poſſit, non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit: neſcientes, quod niſi magnis precibus gratia in nos implorata deſcendat, nequaquam terrenæ labis, & mundani corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad reſiſtendum, non liberum arbitrium, ſed Dei ſolum facere poſſit auxilium. Nam ſi ille clamat adjutorio ſibi opus eſſe divino, qui digne hoc non quæreret, ſi cui liberum arbitrium plus prodeſſet, quippe cum vir beatus, & jam electus a domino, nihil egeret, tamen ita Deum deprecatur poſtulans: *Adjutor meus eſto, ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus*: nos nobis liberum arbitrium, ille Deum poſtulat adjutorem: quod nati ſumus, poſſe ſufficere nobis, dicimus; ille Deum, ne derelinquatur, exorat. Non (rogo) manifeſte diſcimus quid oremus, cum ille tantopere beatus (ut ſupra diximus) vir, ne deſpiciatur, exoptat? Illi enim neceſſe eſt iſta arguant qui illa confirmant. David enim orationis ignarus & ſuæ naturæ neſcius, accuſetur, qui cum ſciat tantum in ſua natura eſſe, adjutorem ſibi Deum, & aſſiduum adjutorem, nec illi ſufficit aſſiduum, ſed ne aliquando illum deſpiciat, orationibus pronus exoptat, & per corpus omne pſalterii hoc, & prædicat, & clamat. Si ergo hoc ille ita magnum ſcit, ut aſſidue diceret: ita neceſſarius confeſſus eſt, ut doceret: quemadmodum Pelagius Cæleſtiuſque ſepoſita omni reſponſione pſalmorum, talique abdicata doctrina, ſuaſuros ſe aliquibus eſſe confidunt, nos adjutorium Dei nec debere quærere, nec egere, cum omnes ſancti nihil ſe ſine hoc agere poſſe teſtentur? Liberum enim arbitrium [a] olim ille perpeſſus, dum ſuis inconſultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda emerſus eſt: & nihil, quemadmodum exinde ſurgere poſſet, invenit: ſuaque in æternum libertate deceptus [1] huic ruinæ ſuæ jacuiſſet oppreſſus, niſi eum poſtea Chriſti, per ſuam gratiam, relevaſſet adventus, qui per novæ regenerationis purificationem, præteritum omne vitium ſui baptiſmatis lavacro purgavit: & ejus confirmans ſtatum, quo rectius ſtabiliuſque procederet, tamen ſuam gratiam in poſterum non denegavit. Nam quamvis hominem redemiſſet a præteritis ille peccatis, tamen ſciens iterum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, quemadmodum poſſet illum, & poſt iſta corrigere, multa ſervavit, quotidiana præſtans illi remedia: quibus niſi freti, confiſique nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur. Sed poſſem plura dicere, niſi vos conſtaret cuncta dixiſſe. Quiſquis ergo huic aſſentiens videtur eſſe ſententiæ, [b] quod dicat, adjutorio nobis non opus eſſe divino, inimicum ſe catholicæ fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum. Nec noſtra communione ſunt digni, quam, prædicando taliter, polluerunt. Sic enim ſua ſponte, dum ſequuntur illa quæ dicunt, longius a vera religione fugerunt. Cum enim hoc totum in noſtra profeſſione conſiſtat, quotidianiſque precibus nihil agamus, niſi quemadmodum Dei miſericordiam conſequamur, quemadmodum ferre poſſumus iſta jactantes? Quis, rogo, tantus illorum pectora error obcæcat, ut ſi ipſi nullam Dei gratiam ſentiunt, quia nec digni ſunt, nec merentur, nec de aliis conſiderent, quid quotidie ſingulis gratia divina largiatur? Sunt quidem iſti omnes cæcitate digniſſimi: qui nec hoc ſibi reliquerunt, ut ſe auxilio credant revocari ab erroribus poſſe divino. Negantes enim Dei adjutorium non aliis, ſed ſibi hoc penitus abſtulerunt, qui avellendi ſunt longius, & ab eccleſiæ procul removendi viſceribus, ne diutius multa occupans, inſanabilis poſt error increſcat. Si enim diu fuerint [a] ſub hac impunitate verſati, neceſſe eſt multos [b] in hanc ſuæ [c] pravitatem mentis [d] inducant, decipiantque innocentes, vel potius imprudentes, qui fidem catholicam non ſequuntur. Putabunt enim eos recte ſentire, quos adhuc vident in eccleſia perdurare. Separetur ergo a ſano corpore vulnus inſanum, remotoque morbi ſævientis afflatu, cautius, quæ ſunt ſincera, perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur. Sit totius corporis illibata perfectio, quam vos ſequi, & tenere, hac in illos pronunciatione cognovimus, & una vobiſcum pari aſſenſione [e] ſervamus. Qui ſi tamen aliquando in ſe Dei adjutorium, quod hucuſque negaverunt, provocaverint, & opus ſibi ejus auxilium eſſe cognoverint, ut de hac labe (in qua [f] ſui cordis incurvatione corruerant) liberentur, & quaſi in lucem de fœda tracti caligine, (remotis, abdicatiſque omnibus, quibus totus, ne verum aſpiceret, fœdabatur, & caligabat aſpectus) damnent hæc, quæ hucuſque ſenſerunt: & aliquando animum rectis diſputationibus commodantes, ab hac aliquantulum labe correcti, veris ſe ſanandos conſiliis tribuant atque ſubmittant: quod ſi fecerint, erit in poteſtate pontificum, iſtis aliquatenus ſubvenire, & talibus aliquam curam præſtare vulneribus, quam ſolet lapſis (cum reſipuerint) eccleſia non negare: ut a ſuis remoti [g] præcipitiis, intra ovile domini redigantur; ne foris poſiti, & tanto præſidio a fide munitionis excluſi, periculis omnibus exponantur, devorandi luporum dentibus, atque vexandi, quibus obſiſtere, hac, qua illos in ſe irritaverant, doctrinæ perverſitate non poſſunt. Sed ſatis veſtris monitis, & [h] ſic ſatis abundantibus noſtræ legis exemplis probatur eſſe reſponſum. Nec quidquam ſupereſſe duximus, quod dicamus; cum nihil prætermiſſum a vobis, nihil conſtet eſſe ſuppreſſum, quo illi [i] refutati & penitus cognoſcantur eſſe convicti. Ideoque a nobis teſtimonia nulla ponuntur, quia & his plena relatio eſt, & ſatis conſtat, tot doctiſſimos ſacerdotes cuncta dixiſſe. Nec decet credere, vos aliquid, quod ad cauſam poſſit proficere, præteriiſſe. *Et alia manu*. Bene valete, fratres. *In cod. mſ. S. Remigii Remenſis annus dieſque adſcripti*. Datum (*a*) Kalendas Februarias [k] poſt conſulatum Theodoſii Aug. II. & Juni Quarti V. C. *An Palladius ita dictus qui anno 416. Theodoſii in conſulatu fuit collega?*

Epiſtola Concilii Milevitani ad Innocentium papam, ſic incipiens: *Quia te dominus gratiæ*, &c. ſubditur infra eidem concilio.

XXV.

Marginal notes:

Pſal. 26.

Verba hæc Innocentii referuntur in cap. 4. decr. primæ adſcriptæ Cæleſtino papæ.

a Libero enim arbitrio olim ille perverſus,

b qua

a in

b mul[…]

c ſuam

d men[…]

e firm[…]

f quæ

g reve[…]

h ſupe[…]

i mini[…] rati [...] c. c.

k An 417.

1 al. *hujus ruina jacuiſſe*.

(*a*) Couſtant legit in textu: *VI. Kal. Febr. Poſt conſulatum Theodoſii Aug. VII. & Junii Quarti V. C.* id eſt anno 416.

XXV. RESCRIPTUM *a* AD MILEVITAN.

Concilium,

Concilii acta adversus Pelagium, & Cælestium confirmans, illos eorumque sectatores anathemate notat.

Innocentio Silvano seni, Valentino, & ceteris qui in Milevitana synodo interfuerunt dilectissimis fratribus, in domino salutem.

INter ceteras ecclesiæ Romanæ curas, & apostolicæ sedis occupationes, quibus diversorum consulta fideli, ac medica disceptatione tractamus, frater & coepiscopus noster Julius dilectionis vestræ literas, quas ex Milevitano [a] concilio cura fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingessit, Carthaginensis etiam [1] synodi querelæ parilis scripta subjungens. Nimirum exultat ecclesia, tantam solicitudinem commissis gregibus exhibere pastores, ut non solum neminem ex his patiantur errare, sed si quas ovium magis [b] obscœnæ delectationis herba seduxit, ac si in errore permanserint, aut segregari penitus velint, aut illicite vel inlicenter dudum petita vitantes, custodiæ pristinæ circumspectione tutari; in utraque parte videlicet consulentes, ne vel suscipiendo tales, simili ceteræ ducantur exemplo, vel spernendo redeuntes, luporum morsibus videantur ingestæ. Prudens admodum & catholicæ fidei plena consultationis voluntas. Quis enim aut tolerare possit errantem, aut non recipere corrigentem? Nam ut durum arbitror, conniventiam præbere peccantibus: ita impium judico, manum negare conversis. Diligenter ergo, & congrue apostolici consulitis honoris arcana: honoris (inquam) illius, quem præter illa quæ sunt [c] extrinsecus, solicitudo manet omnium ecclesiarum, super anxiis rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper orbe mecum nostis esse servatam. Verum hæc missa facio. Neque enim hoc vestram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmastis, scientes quod per omnes provincias de apostolico fonte petentibus responsa semper emanent. Præsertim quoties fidei ratio [d] ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris auctorem, referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit ecclesiis omnibus in commune prodesse. Fiant enim necesse est cautiores, cum inventores malorum ad duplicis relationem synodi, sententiæ nostræ statutis viderint ab ecclesiastica communione sejunctos. Gemino igitur bono caritas vestra fungetur. Nam & canonum potiemini gratia servatorum, & beneficio vestro totus orbis * tutabitur. Quis enim catholicorum virorum cum adversariis Christi velit ulterius miscere sermonem? Quis saltem ipsam lucem vitæ communione partiri? Novæ hæreseos nimirum fugiantur auctores. Quid enim acerbius in dominum fingere potuerunt, quam cum adjutoria divina cassarent, causamque quotidianæ precationis auferrent? Hoc est dicere: [2] Quo [e] mihi opus Deo? Merito in hos dicat [f] hymnidicus: *Ecce homines, qui non posuerunt Deum adjutorium sibi.* Negantes ergo auxilium Dei, inquiunt hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere divina: qua privatus, necesse est, diaboli laqueis irretitus, occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, sola tantummodo libertate contendat. O praviſſimarum mentium perversa doctrina! adverte tandem, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frænis ejus utitur, in prævaricationem præsumptione conciderit. Neque ex hac potuit erui, nisi providentia ei regenerationis statum pristinæ libertatis Christi domini reformasset adventus. Audiat David dicentem: *Adjutorium nostrum in nomine Domini.* Et, *Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.* Quæ incassum dixerit, si tantum in ejus erat positum voluntate, quod a domino flebili sermone poscebat. Quæ cum ita sint, cumque in omnibus divinis paginis voluntati liberæ non nisi adjutorium Dei legamus esse nectendum, eamque nihil posse cœlestibus præsidiis destitutam: quonam modo huic soli possibilitatem hanc pertinaciter (ut asseritis) defendentes, sibimet, imo (quod est dignius dolore communi) plurimis Pelagius Cælestiusque persuadent? Multifariis equidem ad destruendum tale magisterium uti possemus exemplis, nisi sciremus & sanctitatem vestram ad plenum scripturas omnes callere divinas, præsertim cum vestra relatio tantis ac talibus testimoniis sit referta, ut his solis valeat præsens dogma rescindi, opusque non esse reconditis, cum his (quæ facile vobis occurrentia posuistis) nec audeant obviare, nec possint. Ergo Dei gratiam conantur auferre, quam necesse est, etiam restituta nobis status pristini libertate, quæramus: quippe qui nec alias diaboli machinas, nisi eadem juvante, possumus vitare. *b* Illud vero, quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis, absque baptismatis gratia, posse donari, perfatuum est. *c Nisi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis.* Qui autem hanc in eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cum prædicant, hos habere, quod in eos creditur [a] non nisi baptismate conferendum. Si ergo nihil volunt officere, non renasci; fateantur necesse est, nec regenerationis sacra fluenta prodesse. Verum ut superfluorum hominum prava doctrina celeri veritatis possit ratione [b] discindi, proclamat Dominus in Evangelio, dicens: *Sinite infantes, & nolite eos prohibere venire ad me; talium est enim regnum cœlorum.* Quare Pelagium, Cælestiumque, id est, inventores vocum novarum, quæ (sicut dixit apostolus) ædificationis nihilum, sed magis vanissimas consueverunt [c] parare quæstiones, ecclesiastica communione privari, apostolici vigoris auctoritate censemus, donec resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, secundum ipsius voluntatem: eosque interim dominico ovili non recipi, quoad ipsi perversæ viæ quem secuti sunt tramitem deserere [d] voluerint. *Abscidendi sunt enim qui nos conturbant, & volunt convertere evangelium Christi.* [e] Simul autem præcipimus, ut quicumque [f] id pertinacia simili defensare nituntur, par eos vindicta constringat: *non solum enim qui faciunt, sed*

Legendum contendit Maldonatus in illum locum Joannis n. 54.

a Qui autem hanc eis sine regeneratione deferunt.

a non sine
b distingui, f. distringi,

Joan. 6.

Matth. 19.

1. Tim. 1.

c parere

d noluerint

e similiter
f ad id pertinentia similiter.

Rom. 1.

1 al. *Comitis*. 2 Merlini editio, *Cur:* sed *quo* habet Isidorus, quæ vox est priscis scriptoribus familiaris, pro *cur*, *quorsum*. Hard.

[a] *digni sunt morte.*

sed etiam qui consentiunt facientibus [a]: quia non multum interesse arbitror, inter committentis animum, & consentientis favorem. Addo & amplius: Plerumque dedisci errare, cui nemo consentit. Hæc igitur, fratres carissimi, [b] in supradictos maneat fixa sententia: absint atriis domini: careant dumtaxat custodia pastorali, ne [c] duarum ovium dira contagia serpant forsitan per vulgus incautum, rapacique lupus corde lætetur intra ovile dominicum tantas ovium fusas catervas, dum a custodibus dissimulanter habetur vulnus duarum. Prospiciendum est ergo, ne permittendo lupos, mercenarii magis videamur esse quam pastores. Jubemus sane, quia Christus dominus noster propria voce signavit, *nolle se mortem morientis, sed tantum, ut revertatur & vivat*: ut si unquam ad sanum (depositio pravi dogmatis errore) resipuerint, damnaverintque ea, quorum se ipsi prævaricatione damnarunt, eis medicinam solitam, id est, receptaculum suum, ab ecclesia non negari: ne, dum eos redeuntes forsitan prohibemus, vere extra ovile remanentes [d], expectantis hostis rapidis faucibus glutiantur, quas in semetipsos spiculis malæ disputationis armarunt. Bene valete fratres. Datum sexto Kalendas Februarii, Honorio [e] & Constantio viris clarissimis consulibus.

[b] in supradicta maneant

[c] Pelagii & Cælestii

Ezech. 33.

[d] & expectantes,

[e] Augusto & Constantio v. c. consulibus. Anno Christi 417.

Notæ Severini Binii.

a Epistola.) Hæc epistola, ob consularem notam ad finem adjectam, a censore quodam non catholico, velut suppositicia rejicitur, auctoritate Mariani Scoti, & Onuphrii, qui anno Christi 416. Theodosio videlicet, & Palladio consulibus, Innocentium obiisse scribunt. Sed cum Marcellini comitis, cujus major auctoritas est, testimonio constet, Zosimum papam Innocentio subrogatum, anno Christi 417. eodem quo Honorius XI. & Constantius II. consulatum agebant, iniqui censoris calumniam" sufficienter, sustinenter detectam opinor.

b Illud vero quod, &c.) Hinc constat Innocentii I. sententia (quæ sexcentos circiter annos viguit in ecclesia, quamque S. Augustinus sectatus est) eucharistiam etiam infantibus necessariam fuisse. Verum cum præceptum de eucharistia sumenda eos, qui eamdem sumere non possunt, non obliget: impotentes autem ad sumendum censeantur ii, qui eam reverenter sumere nequeunt; ecclesia multorum sæculorum usu, & concilii Tridentini (sess. 21. cap. & can. 4.) decreto informata recte decrevit, eucharistiæ sumptionem infantibus non solum non esse necessariam, sed ne quidem decere, ut iisdem ea communicetur & distribuatur.

c Nisi enim manducaverit, &c.) Per hæc verba, viri quidam non vulgariter docti existimarunt Innocentium hunc locum S. Joannis evangelistæ, non de eucharistiæ, sed de baptismi sumptione interpretari. Decepti sunt, quod vim argumenti, quo pontifex utitur, non fuerunt assecuti. Ille enim ut Pelagium (qui docebat baptismum infantulis patre fideli prognatis, ideoque originale peccatum non contrahentibus, necessarium non esse) convinceret, hac ratiocinatione hic utitur. Quibus necessaria est eucharistiæ sumptio, iisdem baptismi sumptio magis est necessaria: siquidem ad sanctissimam eucharistiam reverenter sumendam, nemo, nisi ante rite & legitime baptizatus admittatur: at infantulis omnibus est necessaria eucharistiæ sumptio; ergo infantulis omnibus etiam est necessaria susceptio baptismi. Minorem, quam ille tunc temporis sustinebat, probabat per prædicta verba S. Joannis, juxta eam expositionem accepta, quæ praxi ecclesiæ non repugnat.

Epistola familiaris quinque episcoporum ad supradictum papam, quæ sic incipit: *De conciliis duobus provinciæ*: extat infra post concilium Milevitanum.

XXVI. AD AURELIUM, [a] ALYPIUM, AUGUSTINUM, EVODIUM, POSSIDIUM, EPISCOPOS.

[a] 96. inter. D. Aug.

De Pelagio hæretico.

Innocentius Aurelio, Alypio, Augustino, Evodio, Possidio, episcopis, salutem.

FRATERNITATIS vestræ literas, plenas fidei, totoque religionis catholicæ vigore firmatas, a duobus [1] missas conciliis [1], per fratrem & coepiscopum nostrum Julium pergrato susceptimus animo, quod earum tenor, omnisque contextio in consideratione quotidianæ gratiæ Dei, & in eorum correctione, qui contra sentiunt, integra ratione consistit, ut & illis omnem tollere possit errorem, & idoneo dato [b] cuivis nostræ legis exemplo, quem sequi debeant, dignum possint præbere doctorem. Sed de his jam satis, ut opinor, supra diximus, cum vestris relationibus respondentes, rescripsimus, quid vel de illorum perfidia, vel de vestra sententia sentiremus. Sed subinde contra eos subvenit & suppeditat quod dicatur: nec potest aliquando esse quod vincat, cum tam miserum impiumque sit, quod nostræ virtute fidei & ipsa plenius veritate vincatur. Qui enim omnem vitæ spem respuit atque contempsit, inimica damnabilique cor suum disputatione confundens, credit nihil esse, quod a Deo accipiat, nec aliquid supereſſe, quod petat ad sanandum se [c], qui sibi hoc abstulit, ulterius quid reliquit? Si ergo sunt aliqui, quos in sui defensionem perversitas tanta [d] devinxit, (quod huic se dogmati dedant atque conjungant, sperantes hoc ad catholicam pertinere doctrinam, quod [e] oberrans longius, & penitus approbatur adversum) infecti illorum & monitis, & verbis, ut laberentur, inducti: quatenus ad rectum viæ tramitem redeant, festinabunt, ne diutius mentem obsidens, [2] velut eorum sensus [f] vastus error invadat. Nam si Pelagius, quocumque restitit loco, eorum animos (qui facile vel simpliciter crederent disputanti) hac affirmatione decepit, (seu hac illi in urbe sint, quod nescientes, nec manifestare possumus, nec negare, cum etsi sunt, lateant: nec aliquando audeant vel illum prædicantem ista defendere, vel talia aliquo nostrorum præsente jactare, & in tanta populi multitudine deprehendi aliquis facile, nec alicubi possit agnosci, sive in quovis terrarum loco degant) Dei nostri misericordia gratiaque credimus quod facile corrigantur, audita ejus damnatione, qui fuerit pertinax, & resistens hujus dogmatis auctor inventus.

[a] vestris

[b] quovis

[c] Sed q

[d] defixi

[e] abhorr

[f] pastus

Nec interest, ubi isti fuerint, dum, ubicumque inveniri potuerint, sint sanandi. Nobis tamen nec persuaderi potest, eum esse purgatum, quamvis ad nos (a nescio quibus laicis) sint gesta perlata, quibus ille & auditum se crederet, & absolutum. Quæ utrum vera sint, dubitamus, quod sub nulla illius concilii prosecutione venerunt, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas, apud quos istius rei iste præstitit causas. Quod si de sua ille potuisset purgatione confidere, hoc magis credimus; quod egisset, quod multo verius esse poterat, ut illos cogeret epistolis suis [g], qui judi-

[g] qui i

1 Merlin. *a vobis missas & conciliis vestris.* 2 Merlin. *velut pestis eorum sensibus error.*

judicaverant, [1] indicare. Verum cum sint aliqua in ipsis posita gestis, quæ objecta partim ille vitando suppressit, partim, multa in se verba retorquendo, tota obscuritate confudit, aliqua magis falsis argumentis, quam vera ratione (ut ad tempus videri poterat) purgavit, alia negando, alia falsa intetpretatione vertendo. Sed utinam (quod magis optandum est) etiam ille se ad veram catholicæ fidei viam, ab illo sui tramitis errore convertat, ut cupiat velitque purgari, considerans quotidianam Dei gratiam, adjutoriumque cognoscens, ut videatur vere, & approbetur ab omnibus manifesta ratione correctus; non gestorum indicio, sed ad catholicam fidem corde converso. Unde non possumus illorum nec approbare nec culpare judicium, cum nesciamus, utrum vera sint gesta: aut si vera sunt, illum constet magis subterfugisse, quam se tota veritate purgasse. Qui si confidit, novitque, non nostra dignum esse damnatione, quod dicat: aut jam hoc totum se refutasse, quod dixerat: non a nobis accersiri, sed ipse debet potius festinare, ut possit absolvi. Nam si adhuc taliter sentit, quando se nostro judicio, quibusvis acceptis literis, cum sciat damnandum se esse, committet? Quod si accersendus esset, ab his melius fieret, qui magis proximi, & non longo terrarum spatio videntur esse disjuncti. Sed non deerit cura, si medicinæ præbeat ille materiam. Potest enim damnare quæ senserat, ac datis literis, erroris sui, ut regressum ad nos decet veniam postulare, fratres carissimi.

cbatur

Librum sane, qui ejus esse [2] diceretur, nobis a vestra caritate transmissum, evolvimus: aſphema, in quo multa (*a*) [b] blasphemia, nihil quod placeret, nihil quod non penitus displiceret, a quovis damnandum atque calcandum, cujus similia (nisi qui ista scripserat) nemo alter in mentem reciperet, atque sentiret. Nam hoc loco de lege latius disputare, velut coram posito repugnanteque Pelagio, necessarium esse non duximus, cum vobiscum, [2] totam rem scientibus, parique nobiscum assensione gaudentibus, colloquamur. Tunc enim melius hæc exempla ponuntur, quando cum his, quos harum constat rerum (*b*) prudentes esse, tractamus. Nam de naturæ possibilitate, de libero arbitrio, & de omni Dei gratia, & quotidiana gratia, cui non sit recte sentienti uberrimum disputare? Anathematizet ergo iste quæ sensit, ut illi, qui ejus sermonibus fuerint præceptisque collapsi, quid tandem habeat fides vera cognoscant. Facilius enim revocari poterunt, cum ista a suo senserint auctore damnari. Quod si ille pertinaciter in hac voluerit impietate persistere, agendum est, quatenus vel his possit subveniri, quos non suus, sed hujus magis error induxit, ne & illis hæc medicina pereat, cujus iste talem non admittit nec postulat curam. Deus vos custodiat incolumes, fratres carissimi. Data 6. Kalendas Februarii, *& cetera ut supra.*

Notæ Severini Binii.

a Epistola XXVI.) Cum quinque episcopi Africani privatis & familiaribus literis, ne verenda patris sui retegere viderentur, Innocentium de occultis quibusdam rumoribus, de ipso sparsis, quasi nimirum Pelagianæ hæreseos fautor esset & protector, ipsumque Pelagium in communionem catholicam recepisset, certiorem reddidissent, ut omnem suspicionem e cordibus Africanorum eximeret, publicis publicas, privatis privatas epistolas reddidit, quibus, quid de Pelagio & Palæstino concilio sentiret, rescripsit. Vide Baron. anno 416. n. 12. & 14. Occasio scriptæ epistolæ.

XXVII. AD AURELIUM CARTHAGIN. EPISCOPUM.

Eum familiariter salutat.

Innocentius Aurelio episcopo Carthaginensi.

IN familiaribus scriptis dilectio vera consistit. Etenim * firmius caritatis officia melius (*c*) seorsa mercantur. Quamobrem per fratrem nostrum Julium epistolæ extrinsecus missæ respondere gestivi, ne apud me forsitan remaneret peculiaris negatæ salutationis offensa, frater carissime. Supradictum igitur fratrem nostrum tuæ dilectioni restituo, cum apostolicæ sedis * ad relationem duplicis synodi [a] judicatis. Supereſt, ut oratus a nobis dominus, præstare dignetur, quatenus omnis ecclesiæ suæ macula, continuis laboribus nostris possit abstergi. Dominus custodiat te incolumem, frater carissime. Data 6. Kalendas Februarii.

* jus firmius. ita mſ. just. f. tunc

* dignum ad a id est responsis: ne quis nodum in scirpo quærat

AD

1 Citat hunc locum Augustinus lib. de peccato origin. cap 9.
2 Mſ. *totam scientibus*: nempe totam legem. Spectat enim illud Rom. 7. 1. *Scientibus enim legem loquor*. Har.
(*a*) P. Constant MSS. inserit: *contra Dei gratiam multa*. (*b*) Melius in aliis MS. *imprudentes*. Constant.
(*c*) *Seorsum* scribendum ex MSS. asserit Constant.

EDITORIS

In ſequentes Græcas Epiſtolas Admonitio.

GRæcas Innocentii, & ad Innocentium datas Epiſtolas Labbeus dedit; ſed cum illas ex alia multo accuratiori verſione P. Couſtant reproduxerit, & apud eundem Græcus etiam textus multo emendatior ſit & integrior; ideo ſublato Labbeo Couſtantium in his exhibendum judicavi, retentis etiam ejus notis, in quibus vetus lectio, quam priores Conciliorum editiones ferebant, indicatur, ne Lectores quid habuerit textus Labbei aliunde quærere cogantur.

EPISTOLA

Johannis Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopi ad Innocentium Papam.

Quam injuſte urbe & eccleſia ſua Theophili factione pulſus ſit, & quanta mala ſive tum, ſive poſtea patrata fuerint.

Domino [2] meo reverendiſſimo & ſanctiſſimo epiſcopo INNOCENTIO JOANNES in Domino ſalutem.

Τῷ δεσπότῃ μου τῷ ἀειδεσιμωτάτῳ καὶ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἰννοκεντίῳ Ἰωάννης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ex P. Couſtant p. 771. Qui legati a Johanne ad Innocentium & cur miſſi.

1. PIetatem veſtram, etiam antequam litteras noſtras acciperet, audiviſſe opinor quid hic auſa ſit iniquitas. Ea enim rerum eſt magnitudo & gravitas, ut nulla ferme orbis pars relicta ſit, quæ triſtem hanc tragœdiam non audierit. Et quidem eorum, quæ geſta ſunt, fama uſque ad fines terræ perlata, multum ubique gemitum luctumque excitavit. Verum quia iſta non modo plangere, ſed & emendare opus eſt, ſimulque proſpicere quo pacto graviſſima illa Eccleſiæ tempeſtas ſedetur; neceſſe eſſe duximus reverendiſſimos dominos meos piiſſimoſque epiſcopos Demetrium, Panſophium, Pappum & Eugenium hortari, ut relictis [3] eccleſiis ſuis tanto ſe pelago committere ne gravarentur, ſuſceptaque peregrinatione longinqua, ad veſtram properarent caritatem, ut omnibus plane dilucideque expoſitis promptiſſimum remedium compararent. Cum quibus & honoratiſſimos dilectos diaconos Paulum & Cyriacum miſimus. [4] Et nos ipſi velut in forma epiſtolæ, quæ hic geſta ſunt, ſanctitatem veſtram paucis edocebimus.

1. Καὶ πρὸ τῆς γραμμάτων οἶμαι τὴν ἡμετέρων ἀκηκοέναι τὴν ἀλάβειαν ὑμῶν τὴν παρανομίαν τὴν ἐντεῦθα τολμηθεῖσαν. τὸ γὰρ μέγεθος τῶν δεινῶν οὐδὲ ἓν μέρος ἐκδὸν τῆς οἰκουμένης ἀφῆκεν ἀνήκοον εἶναι τῆς χαλεπῆς ταύτης τραγῳδίας. καὶ γὰρ εἰς αὐτὰς τὰς γῆς τὰς ἑκατέρας φέρουσα ἡ φήμη τὰ γεγονότα, πολὺν πανταχοῦ θρῆνον καὶ ὀλοφυρμὸν ἐργάσατο. ἀλλὰ ἐπειδὴ θρηνεῖν δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν καὶ σκοπεῖν ὅπως ἂν ὁ χαλεπώτατος οὗτος τῆς ἐκκλησίας σαίη χειμών· ἀναγκαῖον εἶναι ὑπολάβομεν τοὺς κυρίους μου τοὺς τιμιωτάτους καὶ ἀλαβεστάτους ἐπισκόπους Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον, καὶ Εὐγένιον πεῖσαι τάς τε ἑαυτῶν ἐκκλησίας ἀφεῖναι, καὶ πελάγους * κατατολμῆσαι τοσούτου, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι, καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν * ἀναδραμεῖν ἀγάπην, καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας, ταχίστην παρασκευάσαι γενέσθαι τὴν διόρθωσιν· οἷς καὶ τοὺς τιμιωτάτους ἀγαπητοὺς τοὺς διακόνους Παῦλον καὶ Κυριακὸν συνεπέμψαμεν· καὶ αὐτοὶ δὲ ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς, ἐν βραχεῖ διδάξομεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην τὰ γεγονότα.

* Hamburg. ms. κατατολμήσαι μᾶν τοσ.

* Coiſſ. ms. & Hamb. ἡμῖν

Chryſoſtomi in Theophilum humanitas ab eo ſpreta in ingreſſu Conſtantinopolis

2. Theophilus enim Alexandrinæ eccleſiæ antiſtes, cum a quibuſdam apud piiſſimum

2. Ὁ γὰρ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν προεδρείαν ἐγχειρισθεὶς Θεόφιλος, ἐντυχόντων τινῶν

---

1 A Palladio in dialogo de vita S. Johannis Chryſoſtomi nobis tranſmiſſa eſt. Inde Romæ inter epiſtolas Romanorum pontificum primum latine ex interpretatione Ambroſii Camaldulenſis edita, poſt etiam græce in fronte epiſtolarum Chryſoſtomi cum nova interpretatione latina excuſa eſt. Demum anno 1650 Emerici Bigotii ſtudio cum toto Palladii dialogo caſtigatior & elegantior prodiit. Eamdem de integro ad mſſ. Coiſſinianum & Hamburgenſem exegimus. Proxime poſt violentiam eccleſiæ Conſtantinop. ab adverſariis Chryſoſtomi in vigilia Paſchæ illatam, adeoque circa menſem Aprilem anni 404. ſcripta eſt.

2 In mſ. Coiſſin. græce deſideratur τῷ δεσπότῃ μου. In vulgatis autem Chryſoſtomi libris ſubinde pro ὁσιωτάτῳ, exſtat θεοσεβεστάτῳ. Sequimur Palladium.

3 Chryſoſtomi vulgati interpres, *relictis propriis negotiis*: licet is, græca voce ἐκκλησίας omiſſa, τὰς ἑαυτῶν non τὰ ἑαυτῶν, retinuerit. Lectioni & interpretationi noſtræ conſentit Ambroſius Camald.

4 Bigot. *Et illi quidem, ut in forma epiſtolæ, quæ hic geſta ſunt caritatem veſtram docebunt*, & græce, καὶ αὐτοὶ δὲ . . . διδάξουσι: neque aliter Ambroſ. Camald. legerat. Magis placet cum mſ. Coiſſin. & edit. Chryſoſt. καὶ αὐτοὶ . . . διδάξομεν. Antea in hac edit. τὸν διάκονον (& in mſ. Coiſſin. mendoſe τῶν διακόνων) Παῦλον. Concinnius autem apud Bigot. *diaconos*, & apud Ambroſ. Cam. *diconos*. Cyriacum enim, non ſecus atque Paulum, diaconum exſtitiſſe, ſubſequens epiſtola 6. fidem faciet.

τινῶν τῷ * Δσεβεσάτῳ βασιλεῖ κατ' αὐτῆ, κελ-
θθεὶς ἀφικέσθαι μόνος, συναγαγὼν μεθ' ἑαυτῆ πλῆ-
θος Αἰγυπτίων ὐκ * ὀλίγον, παραγίνεται, κα-
θάπερ ἐκ προοιμίων δεῖξαι βυλόμενος, ὅτι εἰς πό-
λεμον ἢ παράταξιν ἀφικνεῖται. εἶτα τῆς μεγάλης
καὶ θεοφιλοῦς Κωνσταντινοπόλεως ἐπιβὰς, ὐκ εἰς ἐκ-
κλησίαν εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς, καὶ τὸν ἄνωθεν
κρατήσαντα θεσμὸν, ὐκ ἡμῖν συνεγένετο, ὐ λόγυ
μετέδωκεν, ὐκ ἄχης, ὐ κοινωνίας· ἀλλ' ἀποβὰς
τῆ πλοίυ, καὶ τὰ προθυρα τῆς ἐκκλησίας παραδρα-
μὼν, ἔξω πυ τῆς πόλεως ἀπελθὼν ἠυλίζετο· καὶ πολ-
λὰ παρακαλεσάντων ἡμῶν, καὶ αὐτὸν καὶ τὸς μετ' αὐ-
τῆ παραγινομένυς παρ' ἡμῖν καταχθῆναι (καὶ γὰρ ἅ-
παντα ἠυτρέπισο, καὶ κατηγόγια, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν,
ὅτε ἐκεῖνοι, ὅτε αὐτὸς ἠιέχετο, ταῦτα ὁρῶντες ἡμεῖς,
καὶ ὐν ἀποριᾳ ἦμεν πολλῆ, μηδὲ τινὰ αἰτίαν δυνά-
μενοι τῆς ἀδίκυ ταύτης * ἀπεχθείας ῥῆναι· ἀλλ'
ὅμως τὰ παρ' ἑαυτῆ ἐπληρῦμεν, τὸ πρέπον ἡμῖν
αὐτοῖς ποιῦντες, καὶ συνεχῶς αὐτὸν παρακαλῦντες συγ-
χωρέσθαι τε ἡμῖν, καὶ εἰπεῖν τίνος ὕνεκεν τοσῦτον ἐκ προ-
οιμίων ἀνερρίπισε πόλεμον, καὶ τηλικαύτην ἐσκανδά-
λισε πόλιν. ὡς δὲ ὐδὲ ἔτως ἠβύλετο λέγειν τινὰ αἰ-
τίαν, οἵτε κατηγορῦντες αὐτῆ ἀπέκειντο, καλέσας
ἡμᾶς ὁ Δσεβέστατος βασιλεὺς ἐκέλευσε πέραν σθαι
διέτειβον ἀπιέναι, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀκύειν ὑπωθέ-
σεως. καὶ γὰρ καὶ ἔφοδον, καὶ σφαγὰς, καὶ ἕτερα ὐκ-
κάλυν μυρία. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τὸς νόμυς τῆ πατέρων,
καὶ τὸν ἄνδρα αἰδέμενοι καὶ τιμῶντες, καὶ αὐτῆ δὲ τὰ
γράμματι ἔχοντες τὰ δηλῦντα μὴ δεῖν ὑπερορίυς ἕλ-
κεσθαι τὰς δίκας, ἀλλ' ὐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰ τῆ ἐ-
παρχιῶν γυμνάζεσθαι, ὐ κατεδεξάμεθα δικάσαι, ἀλ-
λὰ καὶ μετὰ πολλῆς παρητησάμεθα τῆς σφοδρότητος.
ὁ δὲ ὥσπερ τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενος, τὸν ἀρ-

A Imperatorem insimularetur, jussus ut veniret solus, collecta secum Ægyptiorum non modica multitudine advenit; eo velut præludio declarare volens, se ad bellum & prælium venire. Deinde magnam Deique amantem Constantini urbem ingressus, ecclesiam ex [1] more atque hactenus observata consuetudine non adiit, non congressus est nobiscum, neque participes nos fecit sermonis, vel precum, vel communionis: sed egressus e navi, & vestibulum ecclesiæ prætergressus, alicubi extra urbem diversatus est. Et cum multis precibus ageremus, ut & ipse & ii qui [2] cum eo venerant, apud nos diversarentur, parata enim erant omnia, B & diversoria, & cetera necessaria: neque illi, neque ipse acquievit. Hæc ubi vidimus, in maxima eramus anxietate, cum nec causam injustæ hujus simultatis invenire possemus. Nostrarum tamen partium munus explebamus, id quod nos decebat perficientes, ipsumque assidue rogantes ut congrederetur nobiscum, & qua de causa statim ab initio tantum bellum accendisset, tantæque [3] civitati excitasset scandalum, aperiret. Cum vero ne sic quidem dicere causam vellet, urgerentque ejus accusatores; nos evocavit piissimus Imperator, & in ulteriorem regionem, ubi degebat, abire ejusque causam audire jussit. Nam & irC ruptionem, & cædes, & alia innumera objiciebant. Sed nos & leges patrum [4] & virum reverentia & honore prosequentes, habentes etiam super hac re illius litteras, [5] quibus significabat non trahenda extra limites judicia, sed in ipsis provinciis provinciarum negotia tractanda esse; judicium illud non solum non sumsimus nobis, sed & vehementissime recusavimus. Ille vero velut prio-

---

1 Prætermisit Bigotius τὸ εἰωθὸς καὶ, quod tamen Ambrosium Cam. non fugit. Sozomenus lib. 8. c. 17 tradit, Theophilum ecclesiam prætergressum, in imperialem domum, in qua diversorium ipsi præparatum fuerat, concessisse.

2 Ita Bigot. & ms. Coissin. cum Ambros. Cam. At apud Chrysost. *qui ante ipsum*, πὸς πρὸ αὐτῦ. Hoc de Ægyptiis, quos Theophilus secum adduxisse, non ante præmisisse, proxime memorabatur, dictum esse liquet. Hamburgensis codex præ se fert πὸς πρὸς αὐτὸν, hoc est, *qui ad eum*.

3 Apud Chrysost. *tantamque urbem seditiosam faceret*, & græc. καὶ τηλικαύτην διατάξας πόλιν. οἱ δὲ ὐδὲ αὐτὸς Accusatores autem Theophili, de quibus hic sermo, ii erant monachi, quos ille inique ac diriissime vexabat. Qui quidem, inquit Palladius cap 7. pag. 60. *ut viderunt se non solum Theophilum non placare, sed in majorem iram imoollere, dum multos intercessores ad illum mittunt . . . . supplices libellos Johanni offerunt, diversa Theophili tyrannidis genera denotantes, adjunctis quibusdam capitulis, quæ pudet coram simplicioribus dicere.*

4 Apud Chrysost. hic additur *scientes*, & in græcos εἰδότες. Sed hoc verbum neque græce invenit Bigotius, neque vetus Palladii interpres Ambrosius Camald. legit.

5 Apud Chrysost. & Bigot. verbum τὰ δηλῦντα latine non exprimitur. Rem, quæ hic attingitur, Palladius c. 7. pag. 61. sic narrat, a Johanne videlicet, susceptis monachorum libellis, Theophilum de omnibus certiorem factum, ac rogatum esse ut quod sibi videretur rescriberet; hunc vero rescripsisse in hæc verba: *Arbitror equidem non ignorare te canonum Nicænorum decretum, quo sancitur ne episcopus causam extra fines suos judicet* (ἐπίσκοπον ὑπερόριον μὴ κρίνειν δίκην.) *Si autem ignoras, disce: & a libellis adversus me abstine. Nam si judicari me oportet, ab Ægyptiis episcopis judicandus sum, non a te qui 75. dierum itinere abes.* Nullus quidem exstat Nicænus canon, quo hujusmodi judicia extra provinciæ limites conceptis verbis vetentur, id vero apertius Sardicensis canon 3. prohibet: sed respexit haud dubie Theophilus ad Nicænum cananem 5. quo statuitur, ut episcoporum adversus suos judicia *communiter omnibus simul episcopis provinciæ congregatis discutiantur*. Eodem spectant & episcopi 40. qui apud eumdem Palladium cap. 8. pag. 70. & 71. Theophilo id renuntiari curant: *Si inordinate subvertis Nicænos canones CCCXVIII. episcoporum, & extra limites judicas, tu transito ad nos.* & mox Theophilo in memoriam revocantes quæ proxime scripserat, ajunt: *Habemus enim epistolam tuam, per quam mones, coepiscopum nostrum Johannem causas extra limites admittere non debere.* Nec aliter idem canon ab Africanis episcopis intellectus fuit: siquidem de Nicænis patribus epist. 2. n. 3. ad Cælestinum papam sic loquuntur: *Prudentissime justissimeque viderunt, quæcumque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda.* Ante Nicænum concilium Cyprianus epist. 55. edit. Pamel. ad Cornelium scribit, ab omnibus Africæ episcopis statutum, *ut uniuscujusque causa illic audiatur, ubi est crimen admissum.* Postea & Lampsacenæ synodi temporibus Damasi habitæ eadem sententia fuit. Quippe ut episcopi judicari legitime possent, Sozomeno teste lib. 6 c. 7. exegit, *ut judices essent episcopi orthodoxi, ex ipsa provincia & ex vicinis congregati, in ecclesia in qua præsto sint testes eorum quæ quisque gesserit.* Ex regularum hujusmodi præscripto Capuana synodus Bonoso judices dedit, ut e Siricii epistola 9. n. 1. colligere est. Basilius episcopus Cæsareæ epist. 385. Demosthenem provinciæ rectorem rogat, ne sua ipsius ac Gregorii causa εἰς ὑπερορίαν trahatur, sed audiatur in patria. Ab anno 373. Valens imp. Cod. Th. lib. 9. tit. 1. leg. 10. præceperat; *Ultra provinciæ terminos accusandi licentia non progrediatur. Peregrina autem judicia præsentibus legibus coercemus.* Vide & leg. 16. Neque dissimulavit Justinus imp. judiciorum peregrinorum incommodum. Quippe legatis Hormisdæ petentibus, ut antistes Thessalonicensis ejusque presbyteri Romam judicandi mitterentur, apud ipsum Hormisdam epist. 108. respondit, *causam non esse, pro qua Romam delegarentur, audiendi ubi fine accusatorum præsentia sese possent libertus excusare.* Augustæ tamen opera, uti Palladius c. 8. pag. 65. tradit, obtinuerant monachi, *ut Theophilus volens nolens, exhibitus per Magistrum, coram Johanne causam diceret.*

priora [1] repetens certamina, magna cum auctoritate vocato archidiacono meo, quasi jam vidua esset ecclesia, nec episcopum haberet, omnem ad se clerum per illum transtulit. Desertæque fiebant ecclesiæ, cum singularum abducerentur clerici, & subornarentur ut adversus nos libellos darent, & ad accusationem accingerentur.

Theophilus præter fas Chrysosto-mum judicat & Constantinopoli per vim expellit.

3. His actis, misit & vocavit nos in judicium [2], nondum purgatis quæ adversus se erant criminibus: quod maxime contra canones & contra leges [3] omnes erat. Sed & nos conscii quod non ad judicem venturi eramus, (alioquin millies venissemus,) sed ad inimicum & hostem, id quod satis declarant quæ & prius & postmodum acta sunt, misimus ad eum episcopos Demetrium Pisinuntis, Eleusium Apameæ, Lupicinum Apiariæ, ac presbyteros Germanum & Severum, convenienti nobis modestia respondentes, ac dicentes nos non desugere judicium, sed inimicum apertum atque hostem manifestum. Nam qui nondum acceptis libellis statim ab initio talia fecisset, & se ipsum abrupisset ab ecclesia, a communione, a precibus; accusatores instruens, clerum ad se trahens, ecclesias desolans; quomodo dignus esset qui in judicis thronum nihil ad se pertinentem adscenderet? Neque enim consentaneum est, ut qui ex Ægypto sit, eos qui in Thracia sunt judicet; ille præsertim qui ipse criminibus obnoxius est, & inimicus & hostis. Verumtamen ille nihil horum reveritus, sed ea quæ animo conceperat perficere festinans, cum declarassemus paratos nos esse, etiam coram centum & mille episcopis, diluere crimina, & puros nos, ut re vera sumus, ostendere, non se continuit: sed nobis absentibus, & ad synodum appellantibus ac flagitantibus judicium, nec auditionem, sed manifestum odium fugientibus, ipse & accusatores admisit, & quos [4] ligaveram solvit, atque ab iis, qui crimina nondum diluerant, libellos accepit, & confecit acta; quæ omnia præter jus [5] & contra canonum præscriptum erant. Et quid opus est multis? non destitit omnia facere ac moliri, donec nos per vim & summam potestatem e civitate atque ecclesia ejecit. Vespera igitur jam provecta, universo nos comitante populo, in media civitate [6] a Curioso urbis tractus vi abducor & in navim conjicior, & noctu abnavigo; quia sy-

Vide Sozom. lib. 8. c. 18.

A χιδιάκονον καλέσας τὸν ἐμὸν ἐξ αὐθεντίας πολλῆς, ὥσπερ ἤδη χηρεύσης τῆς ἐκκλησίας, & ἐκ ἐχούσης ἐπίσκοπον, δι' ἐκεῖνο τὸν κλῆρον ἅπαντα πρὸς ἑαυτὸν μετέστησε. καὶ ἀνάσατοι αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, ἀπαγομβίων τῶν ἐν ἑκάστῃ κληρικῶν, καὶ παρασκευαζομένων λιβέλλους * διδόναι καθ' ἡμῶν, καὶ πρὸς κα- * Coi
τηγορίαν ἀλειφομένων.

3. Καὶ ταῦτα ποιήσας ἔπεμπε, καὶ ἐκάλει ἡμᾶς εἰς δικαστήριον, μηδέπω τὰς καθ' ἑαυτὸν ἀποδυσάμενος αἰτίας, ὧν μάλιστα καὶ παρὰ κανόνας, καὶ παρὰ πάντας τοὺς νόμους ἰῶ· ἀλλ' ἡμεῖς συνειδότες ὅτι οὐ πρὸς δικαστήριον ἀφικνούμεθα, (ἢ γὰρ ἂν μυριάκις παρεγενόμεθα) ἀλλὰ πρὸς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, B καθάπερ τότε ἔμπροσθεν γεγυμνωμένα καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐδήλωσεν, ἀπεστάλκαμεν πρὸς αὐτὸν ἐπισκόπους, * τὸν Πισινούντων Δημήτριον, τὸν Ἀπαμείας Ἐλεύσιον, τὸν Ἀπιαρίας * Λυπικινὸν, πρεσβυτέρους δὲ Γερμανὸν καὶ Σεβῆρον μετὰ τῆς προσηκούσης ἡμῖν ἐπιεικείας ἀποχειρομένους, & λέγοντες μὴ παραιτεῖσθαι * κρίσιν, ἀλλ' ἐχθρὸν πρόδηλον & πολέμιον φανερόν. ὁ γὰρ μηδέπω λιβέλλους δεξάμενος, καὶ τοιαῦτα ἐκ προοιμίων ποιήσας, καὶ ἀπορρήξας ἑαυτὸν * ἐκκλησίας, κοινωνίας, εὐχῆς, καὶ κατηγόρους ἀλείφων, καὶ κλῆρον μεθιστὰς, καὶ ἐκκλησίαν ἐρημῶν, πῶς ἂν ἦν δίκαιος ἐπὶ τὸν τοῦ δικαστοῦ θρόνον ἀναβαίνειν ἐδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντα; οὐδὲ γὰρ ἀκόλουC θόν * ἐστι, τὸν ἐξ Αἰγύπτου, τοὺς ἐν Θράκῃ δικάζειν, * καὶ τοῦτον ὑπάθυνον αἰτίας ὄντα, καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων αἰδεσθείς, ἀλλ' ἅπερ ἐβεβούλητο πληρῶσαι ἐπειγόμενος, ἡμῶν δηλωσάντων ὅτι ἕτοιμοί ἐσμεν καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίων ἐπισκόπων παρόντων ἀποδύσασθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ δεῖξαι ὄντας καθαροὺς ἑαυτοὺς, ὥσπερ οὕτω καὶ ἐσμεν, οὐκ ἠνέσχετο· ἀλλὰ ἀπόντων ἡμῶν, καὶ συνόδου ἐπικαλουμένων, καὶ κρίσιν ἐπιζητούντων, καὶ οὐκ κράσιν φευγόντων, ἀλλ' ἀπέχθειαν φανεράν, καὶ κατηγόρους ἐδέχετο, καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ δεδεμένους ἔλυσε, καὶ παρ' αὐτῶν, ἐκείνων οὐδέπω τὰ ἐγκλήματα ἀποδησαμένων, λιβέλλους ἐλάμβανε, καὶ ὑπομνήματα ἔπραττε, ἅπερ ἅπαντα παρὰ θεσμὸν καὶ κανόνων ἀκολουθίαν ἰῶ. τί δὲ δεῖ πολλὰ λέγειν; οὐκ ἀπέστη πάντα ποιῶν, καὶ πραγματευόμενος ἕως ἡμᾶς μετὰ δυνάσειας & αὐθεντίας πάσης, καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξέβαλε. καὶ πρὸς ἑσπέραν βαθείαν τοῦ δήμου παντὸς ἡμῖν συνηρομένου, ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, καὶ πρὸς βίαν συρόμενος κατηγόμην, καὶ εἰς

πλοῖον

1 Vel quæ scilicet suo in urbem regiam ingressu inierat, in quam velut *ad bellum & prælium* venit, ut initio num. 2. dicitur, vel etiam quæ antea intulerat, & ob quæ accusatores illius *irruptionem, cædes & innumera alia* ei objiciebant. Quare non placet hæc Frontonis interpretatio: *Porro ille sicut & prius nobis obluctari capit*. Aut certe tollendum *nobis*, quod non est in græco. Hoc enim bellum quamvis Johannis causa excitatum, eum tamen unum non impetiit. Bigotius vertit, *Porro ille quasi cum prioribus certans*. Ambrosius autem Camaldul. *quasi aliqua priora crimina præcessissent*.

2 Id est, ad conciliabulum, quod anno 403. circa mensem Julium ad Quercum habebat.

3 Maximeque contra hanc Valentiniani legem anno 375. datam, quæ habetur Cod. Th. lib. 9. tit. 1. leg. 12. *Neganda est accusatis licentia criminandi prius quam se crimine, quo premuntur, exuerint*. Quocirca & Gregorius Naz. scribit: ἵνα νόμων φυλάξω, καί με πρῶτον ἀπολογήσομαι: *ut legem servem, & me prius purgabo*. Contra eamdem legem postea peccavit Nestorius, cum Cælestio, qui ecclesiastica communione privatus, ab hæresi purgatus non erat, ut libellos sibi adversus Philippum presbyterum daret, auctor fuit, eosque suscipere nequaquam veritus est, ut apud Baluz. nov. coll. concil. pag. 379. habetur: ubi & Cælestium probationibus destitutum, condicta die vadimonium deseruisse legimus. Mox quæ parenthesi continentur, e miss. Coiff. & Hamburg. restituta sunt.

4 Apud Chrysost. ut in ms. Coissin. græce legimus, γενομένους ἀκοινωνήτους, *excommunicatos*. Deinde apud Bigot. αὐτῶν ὄντων, omissa præpositione.

5 Præfert Bigot. græce, καὶ κανόνα, καὶ ἀκολουθίαν.

6 Pro his, *a Curioso urbis*, quæ Ambros. Camald. prætermisit, apud Chrysost. latine habetur, *a magistratu civitatis*. Græce cum ms. Coissin. κυρίου, non cum Bigotio legimus κυρίσου. Cod. Th. lib. 9. exstat titulus 29. *de Curiosis*, cujus prima lex ita incipit: *Ii quos curagendarios seu curiosos provinciarum consuetudo appellat, proprio arbitrio quos esse reos putaverint, feralibus carcerum tenebris mancipare non dubitant*. Apud Palladium cap. 8. pag. 75. dicitur *expulsus Johannes misso ad id Comite cum militari manu*, adeoque non proprio Curiosi arbitrio.

πλοῖον ἐνεβαλλόμην, καὶ ὀξὺ νυκτὸς ἀπέπλεον, ἐπειδὴ σωδον πρὸς δικαίαν ἀκρόασιν προεκαλούμην. τίς ταῦτα ἀδακρυτί, κἂν λιθίνην ἔχῃ * καρδίαν, ἀκούσεται;

Hamburg & Coiſſ. mſſ. ἀνοίαν

4. Ἀλλ' ἐπειδὴ, καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, ὀθρηνεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν δεῖ, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην διανασῆσαι καὶ συναλγῆσαι, πάντα ποιῆσαι, ὥστε σωθῆναι ταύτην τὴν κακά. ὀδὲ γὰρ ἐνταῦθα τὰ τῆς παρανομίας αὐτοῖς κατέλυσεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπαποδύετο. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ὅσιος βασιλεὺς ἐπιπηδήσαντας αὐτοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναιχύντως καὶ ἀδίκως ἐξέβαλε, καὶ πολλοὶ τῶν παρόντων ἐπισκόπων ἰδόντες αὐτῶν τὴν παρανομίαν, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν, τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὥσπερ πυράντινα πάντα ἐπινεμομένην φεύγοντες· ἡμεῖς μὲν πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἀνεκαλούμεθα, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἧς ἀδίκως ἐξεβλήθημεν, ἐπισκόπων τε ἡμᾶς πλειόνων ἢ τεσσάκοντα εἰσαγόντων, καὶ τοῦ θεοσεβεστάτου βασιλέως νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποστείλαντος· ἐκεῖνος δὲ ἐδραπέτευσεν οὐδένα, τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί μὴ γινώσκοντες. εἰσελθόντες παρεκαλέσαμεν τὸν θεοσεβέστατον βασιλέα συνάγειν εἰς ἐκδικίαν τῶν γεγενημένων. συνειδὼς τοίνυν ἅπερ ἔδρασε, καὶ τὸν ἔλεγχον δεδοικὼς, καὶ γραμμάτων βασιλικῶν πανταχοῦ διαπεμφθέντων πάντοθεν πάντας συνάγοντων, λάθρα μέσων νυκτῶν εἰς ἀκάτιον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν ὕστερος ἀπέδρα, τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ πάντας ἐπαγόμενος. ἀλλ' ἡμεῖς οὐδ' ὕστερος ἀπέσημεν, διὰ τὸ τῷ συνειδότι θαρρεῖν τῷ ἡμετέρῳ, τὰ αὐτὰ πάλιν παρακαλοῦντες τὸν θεοσεβέστατον βασιλέα· ὃς καὶ πρεπόντως αὐτοῦ ποιῶν τῇ εὐσεβείᾳ, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν πάλιν ἐν τάχει ἐξ Αἰγύπτου ἀνιέναι σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ πάντας, ὥστε δοῦναι λόγον τῶν γεγενημένων, καὶ μὴ τὰ ἀδίκως ὕστερος ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ ἀπόντων ἡμῶν τολμηθῆναι, καὶ παρὰ τοσούτους κανόνας, νομίζειν ἀρκεῖν εἰς ἀπολογίαν * ἑαυτῷ. ὁ δὲ οὐδὲ τῶν βασιλικῶν ὑπέσχετο γραμμάτων, ἀλλ' ἔμυσεν οἴκοι, προβαλλόμενος σάσιν τὸ δήμου καιρόν τινων δῆθεν ἀντεχομένων αὐτοῦ· καίτοιγε πρὸ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν αὐτὸς ὕστερος ὁ δῆμος μυρίαις αὐτὸν ὑπὸ πολλοὺς λοιδορίαις. ἀλλ' ὅ ταῦτα πεποιηκὼς ἡμῖν ἐργαζόμεθα νῦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖξαι βουλόμενοι, ὅτι κακουργῶν ἀπελείφθη, ταῦτα εἰρήκαμεν. πλὴν ὅ-

Pall. αὐτῷ

A nodum ad juſtum judicium appellabam. Quis hæc ſine lacrymis, etiam ſi cor lapideum habeat, audierit?

4. Verum quia, ſicut prius dixi, non ſolum [1] lamentatione opus eſt, ſed & emendatione; obſecro caritatem veſtram, ut excitetur & ad condolendum, & ad præſtandum omnia, quo hæc mala ſiſtantur. Neque enim hic eorum iniquitas ſtetit, ſed ad priora adjecerunt & alia. Nam poſtquam piiſſimus imperator eos, qui in eccleſiam impudenter atque [2] injuſte invaſerant, ejecit, & multi epiſcopi qui aderant, viſa eorum improbitate [3] ad ſua redierunt, impetum eorum velut incendium omnia depaſcens fugientes: nos quidem iterum in urbem atque in eccleſiam, ex qua injuſte eramus ejecti, revocati ſumus, inducentibus nos epiſcopis [4] ſupra triginta & [5] piiſſimi imperatoris notario qui hujus rei gratia miſſus fuerat: ille vero ſtatim aufugit, cur & quam ob cauſam [6] neſcimus. Ingreſſi igitur obſecrabamus piiſſimum imperatorem, ut ad vindictam eorum quæ patrata erant, ſynodum cogeret. Conſcius ergo factorum ſuorum (Theophilus,) & [7] reprehenſionem veritus, cum imperatoris litteræ in omnem partem miſſæ undecumque omnes cogerent, occulte media nocte in navim ſe conjiciens ita aufugit, omnes ſuos ſecum abducens. Porro nos conſcientia noſtra freti, neque ſic deſtitimus eadem iterum rogare religioſiſſimum imperatorem. Qui pro ſua pietate ad eum denuo miſit, [8] ut ex Ægypto cum omnibus ſuis venire maturaret geſtorum rationem redditurus; & ne ſufficere ſibi putaret ad defenſionem, quæ ab una parte, nobis abſentibus, tam injuſte & contra tot canones patrata fuerant. Ille vero ne imperatoris quidem litteris obtemperavit, ſed domi manſit, prætexens ſeditionem populi & intempeſtivum quorumdam, ſcilicet qui ei favebant, ſtudium; etſi ante has imperatorias litteras hæc ipſa plebs innumeris eum conviciis adſperſerat. Verum iſta nunc non ediſſerimus accurate. Sed hæc eo animo diximus, ut eum in pravis facinoribus [9] permanere oſten-

Chryſoſtomus revocatur.

V. Soz. l. cit.

Concilium quo ipsius examinetur cauſa, rogat.

Theophilus fugit.

Litteris Imperatoris parere renuit.

1 Apud Chryſoſt. græce poſt vocabulum *μόνον*, additur *τὰ κακῶς γινόμενα*, ſive, ut in mſ. Hamburg. *γενόμενα*: quæ verba neque legit Ambroſ. Camald. neque exſtant ſuperius n. 1. aut hic apud Pallad.

2 Apud Bigot. deſideratur græce *καὶ ἀδίκως*. Erat tamen in Ambroſii Cam. exemplari.

3 Ita Bigot. cum mſ. Hamburg. Verum apud Chryſoſt. græce, *εἰς πάς ἑαυτῶν*; & in mſ. Coiſſin. *εἰς πάς αὐτῶν πατρίδας ad patrias ſuas*. Hinc nulla auctoritate fulcitur Ambroſii Cam. interpretatio, *ad eccleſias ſuas*.

4 Ambroſius Cam. *epiſcopis triginta*; adeoque græce non legit, ſicut nec modo apud Pallad. legitur *πλειόνων*. Tradit Sozomenus lib. 8. c. 19. eo tempore *ſexaginta circiter epiſcopos* Conſtantinopolim convenisſe, ſtatutumque ab illis eſſe, ut apud Quercum acta irrita fierent. Palladius vero paſſim ſcribit, quadraginta epiſcopos Johanni conſtanter adhæſiſſe.

5 Bigot. græce legit, *νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποσταλέντος*, & latine, *& piiſſimo imperatore, qui notarium ad id miſerat*. Exſtat apud Chryſoſt. *νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποσταλέντος* quod Fronto ſic latine reddidit: *& notario ab imperatore pientiſſimo ad hoc miſſo*. Reſtituendum eſſe *νοταρίου ἀποσταλέντος* perſuadet cum Ambroſii Camald. interpretatio, tum iſtud Palladii cap. 8. pag. 75. *Paucos poſt dies Joannem revocant per domeſticum notarium*: *cum* ſcilicet, ut ibi præmittitur, *plagam quamdam in cubiculo regio fieri contigiſſet*.

6 Cum iſta duo verba, *μὴ γινώσκοντες*, apud Chryſoſt. non exſtent, locum hunc Fronto ſic latine convertit. *aufugit, eo quod ingreſſi mox obſecrabamus*. Solum autem *γινώσκοντες* legiſſe videtur Ambroſius Camald. quod & præpoſtere ad Theophilum retulit in hunc modum: *Cum vero triginta nos epiſcopi & clementiſſimi imperatoris notarius ad hoc miſſus reduxiſſent, ingreſſi ad regem oravimus, ut ad ulciſcenda facinora ſynodum cogeret. Quod ille ubi COMPERIT, fugæ præſidium ſumſit*. Poſtmodum tamen vera fugæ illius cauſa comperta eſt, quam Palladius c. 8. p. 75. prodit his verbis: *Theophilus cum Ægyptiis ſuis fuga ſalutem quærit: cives enim eum quærebant, ut in mare demergerent*.

7 Seu, *& ne eorum convinceretur veritas*.

8 Græce apud Chryſoſt. *πάλιν καλῶν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου καὶ σὺν* omiſſo verbo *ἀνιέναι*. Deinde in eo quod Chryſoſtomus ſubjicit, nempe & contra canones & irrita eſſe geſta, quæ ipſo abſente ab una parte confecta ſint, conſentientem habet Julium papam epiſt: 1. n. 3. & 10.

9 In vulgatis Chryſoſt. pro *ἀπελείφθη*, exſtat *ἀπελήφθη*, *deprehenſum eſſe*; quod corrigitur ex mſſ. Hamburg. Coiſſin. ac Medic. ſeu Pallad.

Johannes legitimum expetens judicium rursum ecclesia sua pellitur.

deremus. Ceterum neque nos post hæc quievimus, sed istitimus, postulantes ut judicium haberetur secundum interrogata & responsa. Parati enim [1] eramus nos ostendere insontes, illos autem extremarum iniquitatum reos esse. Et vero hic remanserant Syrorum quidam, qui cum illo tunc adfuerant, & omnia communiter cum ipso patrarant. Etiam [2] adversus istos parati eramus judicium subire; & sæpius super ea re interpellavimus, rogantes ut aut acta nobis darentur, aut in medium proferrentur libelli accusatorum, aut criminum genus, aut ipsi accusatores: & nihil horum impetravimus; sed rursus ecclesia expulsi sumus.

A δὲ μ᾽ τοῦτι ἡμεῖς ἠσυχάσαμεν, * ἀλλ᾽ ἐπεκείμεθα ἀξιοῦντες δικας γενέσθαι κατὰ πεῖσιν καὶ ἀπόκρισιν. ἕτοιμοι γὰρ ἦμεν δεῖξαι ἑαυτούς τε ἀναμαρτήτους ὄντας, ἐκείνους δὲ τὰ ἔσχατα παρανομήσαντας. καὶ γὰρ ἦσάν τινες Σύροι τῆς ποτε μετ᾽ αὐτοῦ παρόντων ἐντεῦθα, ἀπολειφθέντες, οἳ * κοινῇ μετ᾽ αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐδραματέργησαν. καὶ πρὸς τούτους ἕτοιμοι ἦμεν δικάζεσθαι, καὶ πολλάκις ἐνεκαλήσαμεν ὑπὲρ τούτου, ἀξιοῦντες τὰ ὑπομνήματα ἡμῖν δοθῆναι, ἢ λιβέλλους κατηγορίας, ἢ φύσιν ἐγκλημάτων γνωσθῆναι, ἢ αὐτοὺς τοὺς κατηγόρους· καὶ οὐδενὸς τούτων τετυχήκαμεν, ἀλλὰ πάλιν ἐξωσθημεν τῆς ἐκκλησίας.

* Coiff. ἀλλ᾽ ἐκ H λ᾽ ἐ

Coiff. Ham pro

Quam multa tunc impie patrata.

5. Quæ inde acta sunt, quæque tragœdiam omnem superant, quo pacto enarrare queam, aut quis sermo explicet, quæ auris sine horrore accipiat? Cum enim ea, quæ dixi, prætenderemus, repente multitudo militum, ipso magno * sabbato, ad vesperam jam inclinante die, in ecclesiam irruens, clerum omnem, qui nobiscum erat, vi ejecerunt, & altare armis undique circumsessum est: & e sacris [3] ædibus mulieres, que id temporis ad baptismum se exuerant, acerbæ illius irruptionis metu, nudæ aufugerunt, cum neque ut honestati quæ mulieres decet consulerent, vestem induere permitterentur: multæ etiam acceptis vulneribus exturbabantur, & sanguine implebantur piscinæ, atque ex vulnerum hujusmodi cruore sacri latices rubescebant. Neque hic malum stetit: sed ubi sacra erant reposita ingressi milites, quorum aliqui, ut comperimus, initiati non erant, viderunt omnia quæ intus erant; & sanctissimus Christi sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum militum, vestes effundebatur: fiebantque omnia non secus ac in barbarica captivitate. Vulgus in solitudinem expellebatur, & universus populus extra civitatem degebat: erantque in tanto festo vacuæ populis ecclesiæ, & plures quam quadraginta episcopi, qui nobiscum communicabant, [4] cum populo temere & nulla de causa pellebantur. Ubique ululatus & gemitus, & lamenta & fletus ac fontes lacrymarum, per fora, per domos, per solitudines: & omnes civitatis regiones his calamitatibus replebantur. Nam ob iniquitatis magnitudinem non solum qui patiebantur, sed & qui nihil hujusmodi experiebantur, nobis condolebant, non modo catholici, sed & hæretici & Judæi & gentiles: & quasi per vim capta civitate, ita tumultu ac perturbatione & ejulatibus omnia plena erant. Fiebant ista præter sententiam piissimi imperatoris, nocte [5] ingruente, hæc instruentibus episcopis, & multis in locis ducum

* quod hoc anno 404. in 16. Aprilis diem incidebat.

Christi sanguis effusus.

Hereticis, Judæis & gentilibus dolorem etiam incussit illata violentia.

5. Πῶς ἂν τί ἐντεῦθεν διηγησαίμην λοιπὸν πᾶσαν ὑπερβαίνοντι τραγῳδίαν; τίς τοῦτο παρασήσει λόγος; ποία χωρὶς φρίκης δέξεται ἀκοή; ἡμῶν γὰρ αὐτὰ, καθάπερ ἐμφροδεν εἴπον, προτεινόντων, ἄθροον στρατιωτῶν πλῆθος αὐτῷ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, πρὸς ἑσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπεγομένης, τῆς ἐκκλησίας * ἐπεισελθὸν, τὸν κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλον, καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιεσείχιζετο· καὶ γυναῖκες τῶν κατηχουμένων οἴκων πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυσάμεναι κατ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν, γυμναὶ ἔφυγον ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐφόδου, οὐδὲ τιὼ πρέπουσαν γυναιξὶν ἀσχημοσύνῃ συγχωρέμεναι περιβάλλεσθαι· πολλαὶ δὲ καὶ ξαύμασι διεξάμεναι ἐξεβάλλοντο, καὶ αἵματος αἱ κολυμβῆθραι ἐπληροῦντο, καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ * τῆς τοιούτων ξαυμάτων ἐφοινίσσετο νάματι. καὶ οὐδὲ ἐντεῦθα ἐστήκει τὸ δεινὸν, ἀλλ᾽ οὗθα τὰ ἅγια ἀπέκειντο εἰσελθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν οἵδε, καθ᾽ ὡς ἐγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα ἐθεώρευν τὰ οἷδον, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὡς ἐν ποσὶ τῷ θορύβῳ, εἰς τὰ τῆς προειρημένων στρατιωτῶν ἱμάτια ἐξεχεῖτο· καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ βαρβαρικῇ πάντα ἐτολμᾶτο. καὶ ὁ δῆμος πρὸς τλιὺ ἐρημίαν ἠλαύνετο, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἔξω τῆς πόλεως διέτριβε, καὶ κεναὶ ἐν ἑορτῇ τοιαύτῃ τῆς λαῶν αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, καὶ πλείους ἢ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι οἱ κοινωνοῦντες ἡμῖν μ᾽ τοῦ λαοῦ εἰκῇ καὶ μάτην ἠλαύνοντο. καὶ ὀλολυγαὶ καὶ οἰμωγαὶ, καὶ κωκυτοὶ καὶ θρῆνοι καὶ πηγαὶ δακρύων παντοχῆ, κατὰ τὰς ἀγορὰς, κατὰ τὰς οἰκίας, κατὰ τὰς ἐρημίας, καὶ τὸ πᾶν τῆς πόλεως μέρος τῆς συμφορῶν ἐπεπλήρουτο τούτων. διὰ γὰρ τλιὺ ὑπερβολὴν τῆς παρανομίας ἐχ οἱ πάσχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδὲν τοιοῦτον ὑπομένοντες συνήλγουν ἡμῖν, ἐχ ὁμόδοξοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ αἱρετικοὶ, καὶ Ἰουδαῖοι, Ἕλληνες, καὶ ὡς τῆς πόλεως κατὰ κράτος ἁλούσης, ἅπως ἐν θορύβοις καὶ ταραχαῖς καὶ ὀλολυγαῖς ἅπαντα ἦ. καὶ τοῦτο ἐτολμᾶτο παρὰ γνώμην τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, νυκτὸς καταλαμβανούσης, ἐπισκόπων αὐτὰ κατισχολαζόντων, καὶ πολλαχοῦ στρατηγούντων, οἳ ἐκ ἠχύ-

* Apud τῶν

1 In mss. Coissin & Hamb. loco verbi græci ἦμεν, legitur εἶναι, quo retento in vulgatis Chrysost. additum est ἐλέγομεν, & latine versum, *dicebamus non paratos esse*.

2 Apud Chrysost. græc. καὶ προσίεμεν (in ms. Hamb. προσίημεν) ἕτοιμοι δικάζεσθαι.

3 Vox græca οἴκων apud Bigot. desideratur. Sozomenus lib. 8. c. 21. hunc tumultum circa baptisterium περὶ βαπτιστήριον contigisse notans, quid tum acciderit consulto silere se ait, *ne quis forte nondum initiatus ea sibi legas conscripta*.

4 In vulgatis Chrysost. *cum populo & clero*. Ab exemplari Bigotii ut & Ambrosii Camald. abest & *clero*. Quod magis consentaneum est iis, quæ supra n. 2. legimus, ubi Theophilus, archidiaconi CP. opera, omnem hujus urbis clerum ad se traxisse dicitur. Et il quidem, qui adhuc Johanni adhærebant, presbyteri ac diaconi, teste Palladio cap. 8. pag. 85. *capti in carcerem detrudebantur*. Magis etiam ad commovendos animos idonea est hæc narrandi ratio, qua episcopi cum populo, nulla illorum habita reverentia, confusi exhibentur.

5 Sive ut interpretatur Ambros. *noctis initio*. Fronto græce legens νυκτὸς καταλαμβανούσης, latine convertit, *profunda nocte*. Lectioni nostræ favet Sozomenus lib. 8. c. 21. ubi id factum narrat κατὰ τὴν ἱερὰν νύκτα *circa sacram noctem*. Tempus vero designat Palladius lib. 8. pag. 84. scil. *secundum vigiliam noctis*.

ἠχρῶντο καμπιδούκτορας ἀντὶ διακόνων προηγουμένους ἔχοντες. ἡμέρας δὲ γινομένης, πᾶσα ἡ πόλις ἔξω τῶν τειχῶν μετῳκίζετο ὑπὸ δένδρα καὶ νάπας, καθάπερ πρόβατα διεσπαρμένα, τὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες.

6. Ἔξεστιν ὑμῖν τὰ ἐντεῦθεν λογίσασθαι λοιπὸν ἅπαντα. ὥσπερ γὰρ προέφθην εἰπὸν, οὐχ οἷόν τε πάντα ἐπελθεῖν τῷ λόγῳ τὰ καθ' ἕκαστον γινόμενα. καὶ τὸ δὴ χαλεπὸν, ὅτι τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακὰ οὐδέπω καὶ νῦν λύσιν ἔλαβεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐλπίδα λύσεως· ἀλλ' ἐπιτείνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ δεινὸν, καὶ γέλως γεγόναμεν τοῖς πολλοῖς· μᾶλλον δὲ γελᾷ μὲν οὐδεὶς, κἂν μυριάκις παράνομος ᾖ, θρηνοῦσι δὲ πάντες, ὅπερ ἔφην, τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν, τὴν καινὴν ταύτην παρανομίαν. τίς ἂν εἴποι τὰς τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ταραχάς; οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἔστη τὸ χαλεπόν· ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἑώας ἔφθασε. καθάπερ γὰρ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πονηροῦ ῥεύματος ἐκχυθέντος τὰ λοιπὰ διαφθείρεται μέλη, οὕτω δὴ καὶ νῦν ὥσπερ ἐκ πηγῆς τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως τῶν κακῶν ἀρξαμένων, ὁδῷ τὰ τῶν θορύβων πανταχοῦ προέβη, καὶ κληρικοὶ πολλαχοῦ ἐπανέστησαν ἐπισκόποις, καὶ λαοὶ οἱ μὲν διετμήθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι, καὶ πανταχοῦ τῶν κακῶν ὠδῖνες, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀνατροπή.

7. Μαθόντες τοίνυν ἅπαντα, κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε· ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς ἐκκλησίαις * ἀναστεῖλαι. εἰ γὰρ τοῦτο κρατήσειε τὸ ἔθος, καὶ ἐξὸν γένηται τοῖς βουλομένοις εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι * ἐπαρχίας ἐκ τοσούτων διαστημάτων, καὶ ἐκβάλλειν οὓς ἂν ἐθέλοιεν, κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν πράττοντες ἅπερ ἂν ἐθέλωσιν, ἴστε ὅτι πάντα οἰχήσεται, καὶ πόλεμός τις ἀκήρυκτος πᾶσαν ἐπιδραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντας τε βαλλόντων καὶ βαλλομένων. ἵνα οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ' ἥλιον πᾶσαν, ἐπιστεῖλαι παρακλήθητι τὰ μὲν οὕτω παρανόμως γεγενημένα ἀπόντων ἡμῶν, καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτησαμένων κρίσιν, μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἔχει τὴν οἰκείαν φύσιν, τοὺς δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντας ἐλεγχομένους τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων. ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐχ ἁλόντας, οὐκ ἐλεγχομένους, οὐκ ἀποδειχθέντας ὑπευθύνους, τῶν γραμμάτων τῶν ὑμετέρων δότε ἀπολαύειν συνεχῶς καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὧνπερ καὶ ἔμπροσθεν. εἰ δὲ βούλοιντο καὶ νῦν οἱ τὰ τοιαῦτα παρανομήσαντες ἐγκλήματα γυμνάζειν, ἐφ' οἷς ἡμᾶς ἀδίκως ἐξέβαλον, ὑπομνημάτων ἡμῖν δοθέντων οὐ λιβέλλων, κατηγόρων φανέντων, δικαστηρίου καθίσαντος ἀδεκάστου, καὶ δικα-

[…]issin mſ. […]ίλητε […]d Chryſ. […]οικίας.

munus obeuntibus, quos non pudebat [1] campiductores præeuntes pro diaconis habere. Ubi vero illuxit dies, omnis civitas extra muros demigravit, ſub arboribus & in ſaltibus, quaſi oves diſperſæ, diem feſtum celebrans.

Malum nec finem accepit, nec intra Conſtantinopolim ſtetit.

6. Licet vobis ex his cetera omnia penſare. Nam, ut prædixi, omnia quæ acta ſunt ſingillatim ſermone perſequi impoſſibile eſt. Et quod ſane permoleſtum eſt, tot & talia mala ne nunc quidem finem acceperunt, ſed neque ea finiendi ſpes ulla affulget: verum augetur in dies malum, noſque multis ridiculi facti ſumus. Immo vero ridet nemo, quantumlibet perverſus ſit; ſed, ut dixi, lugent omnes apicem malorum, inauditam hanc iniquitatem. Jam vero reliquarum eccleſiarum perturbationes quis eloquatur? Non enim hic ſtetit malum, ſed & in Orientem uſque pervenit. Nam ſicut a capite malo humore effuſo reliqua membra corrumpuntur; ita nunc quoque tumultus, ubi in hac magna civitate cœperunt, velut ex fonte in omnia loca proceſſerunt, & clerici [2] multis in locis inſurrexerunt in epiſcopos, & populi alii quidem diſciſſi ſunt, alii prope diem diſcindentur. Ubique malorum expectatio, & orbis totius ſubverſio.

Qui Innocentius his malis mederi debeat.

7. Igitur, domini [3] mei maxime venerandi & religioſiſſimi, cum hæc ita ſe habere didiceritis, eam quæ vos decet fortitudinem ac ſtudium oſtendite, ut tanta iniquitas, quæ in eccleſias invaſit, reprimatur. Si enim hic mos invaluerit, ac licuerit cuivis, ex tantis intervallis, in alienas invadere provincias, & ejicere quos voluerit, & auctoritate ſua quodlibet agere, ſcitote omnia peſſum itura, & inexpiabile bellum quoddam in orbem incurſurum, omnibus omnes ejicientibus & viciſſim ejectis. Ne igitur tanta confuſio in omnem quæ ſub cælo eſt terram invadat, [4] rogo ut per epiſtolam denuntietis, ea quæ tam inique acta ſunt ab una parte, nobis abſentibus nec judicium detrectantibns, nullum habere robur, ſicut ex natura ſua nullum habent; & ut ii qui talia contra leges moliti ſunt, legum eccleſiaſticarum pœnis ſubjiciantur. Nos vero, qui nec convicti nec reprehenſi ſumus, nec rei demonſtrati, veſtris [5] litteris quam primum frui date, necnon caritate ac ceteris omnibus ut antea. Sin autem voluerint horum facinorum auctores proponere & explicare crimina, ob quæ nos injuſte ejecerunt, [6] datis nobis actis, libellis & accuſatoribus in medium prolatis, incorrupto judice ſedente, cauſam di-

1 Loco verbi, *campiductores*. prætulit Ambroſ. Cam. *exercitus duces*, & Fronto *ſatellites* ſubſtituit. Apud Cangium autem *campiductor id eſt pugil, dux, ſeu capitaneus*. Antea deſideratur apud. Bigot. πολλαχοῦ στρατηγούντων. nec iſtud legit Ambroſ. Camald.

2 Ita mſſ. Hamb. & Coiſſin. At apud Pallad. πανταχοῦ, *ubique*. Deinde pro verbis καὶ λαοὶ οἱ μὲν διετμήθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι, quæ a Bigotio e Mediceo exemplari expreſſa, ſic Ambroſius Cam. latine reddidit, *Populi partim abſciſſi ſunt ab Eccleſiæ corpore, partim præſcindendi exſpectantur*; in mſ. Coiſſin. legere eſt, καὶ λαοὶ διεσχίσθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι, in Hamburgenſi autem, ἐπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, ἐπισκόποις καὶ λαοὶ μὲν διεσχίσθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι. Quare in his vulgatæ lectionis Chryſoſt. καὶ ἐπίσκοποι ἐπισκόπων, καὶ λαοὶ μὲν λαῶν διεσχίσθησαν, præſertim vox λαῶν nulla videtur auctoritate fulta.

3 Hac loquendi ratione utitur Chryſoſtomus, quia non ad Innocentium ſolum, ſed etiam ad epiſcopos Venerium Mediolanenſem & Chromatium Aquileienſem ſcribebat.

4 Græce apud Bigot. παρακαλοῦμεν, in vulgatis Chryſ. recent. παρακλήθητι, in Coiſſin. mſ. παρακλήθητε.

5 Bigotius γραμμάτων loco edidit φραγμάτων, latine tamen *litteris* retinuit. Apud illum deinde pro συνεχῶς habetur συνήθως, id eſt *de more*: quod non diſplicet. Totum hunc locum Ambroſius ita eſt interpretatus: *Nos autem inſontes . . . . eccleſiis noſtris jubete reſtitui: ut caritate frui ac pace cum fratribus conſueta poſſimus.*

6 In vulgatis Chryſoſt. *non datis nobis actis, neque libellis, neque manifeſtatis accuſatoribus*. Particulæ negantes, quæ ibid. in græco pariter exſtant, apud Bigotium & Ambroſ. Cam. abſunt, & rectius quidem, uti ex ſimili loco ſub finem n. 4. liquet.

dicemus ac defendemus, noſque oſtendemus, ut re vera ſumus, inſontes & minime iis quæ nobis objiciuntur obnoxios. Nam quæ modo ab illis facta, contra omnem ſunt ordinem, contra omnes leges & canones eccleſiaſticos. Et quid dico canones eccleſiaſticos? Neque in gentilium judiciis, immo neque in barbarico tribunali talia umquam acta ſunt; ac neque Scythæ, neque Sarmatæ ita umquam judicarunt, judicium ab una parte ferentes, abſente eo qui accuſatur, neque judicium, ſed odium ac ſimultatem recuſante, appellante judices innumeros, & extra culpam ſe eſſe dicente, cum coram toto orbe terrarum crimina depellere paratus ſit, atque in omnibus ſe inſontem demonſtrare. Hæc igitur omnia cum expenderitis, & a dominis meis piiſſimis fratribus epiſcopis liquidius compereritis, veſtrum, quæſo [1], erga nos ſtudium interponite. Ita non de nobis tantum, ſed & de communi eccleſiarum ſtatu bene merebimini, mercedemque a Deo percipietis, qui ob eccleſiarum pacem omnia jugiter facit. [2] Hæc ipſa (epiſtola) etiam ſcripta eſt ad Venerium epiſcopum Mediolani & ad Chromatium Aquilejæ epiſcopum. Vale in Domino.

A σόμεθα, καὶ ἀπολογησόμεθα, καὶ ἀποδείξομεν ἑαυτοὺς ἀνεγκλήτους τῆς ἐναγομένων ἡμῖν, ὥσπερ ἂν καὶ ἐσμεν. τὰ γὰρ νῦν * γεγενημένα παρ' αὐτῆς πάσης ἐκτός ἐστιν ἀκολουθίας καὶ παντὸς νόμου καὶ κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ. καὶ τί λέγω κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ; οὐδὲ ἐν τοῖς * ἔξω μὲν ἂν δικαστηρίοις τοιαῦτα ἐτολμήθη ποτὲ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν βαρβαρικῷ δικαστηρίῳ, οὐδὲ Σκύθαι, οὐδὲ Σαυρόμαται ὅπως ἄν ποτε ἐδίκασαν, ἐκ μιᾶς μοίρας κρίναντες, ἀπόντος τοῦ αἰτιωμένου, παραιτουμένου δ' κρίσιν, ἀλλ' ἀπέχθειαν, καλοῦντες δικασὰς μυρίους, ἀναίτιον ἑαυτὸν εἶναι λέγοντος, καὶ τῆς οἰκουμένης παρούσης ἀποδύσασθαι τὰς αἰτίας, καὶ δεῖξαι ἑαυτὸν ἐν ἅπασιν ἀθῷον ὄντα. ταῦτα οὖν πάντα λογισάμενοι, καὶ παρὰ τῆς κυρίων μου τῆς ἀδελφῶν ἡμῶν τῆς ἐπισκόπων σαφέστερον ἅπαντα μαθόντες, τιμῶ παρ' ἑαυτῶν ἡμῖν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν παρακλήθητε. ὅτω γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις χαριεῖσθε, ἀλλὰ καὶ τῷ κοινῷ τῆς ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψεσθε μισθὸν, τοῦ ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησιῶν εἰρήνην πάντα ποιοῦντος διηνεκῶς. ἐῤῥωμένος ὑπερόχθε μου δέσποτα τιμιώτατε καὶ ὁσιώτατε. ἐγράφη δὲ αὕτη καὶ πρὸς Βενέριον ἐπίσκοπον Μεδιολάνου, καὶ Χρομάτιον ἐπίσκοπον Ἀκυληίας. ἔῤῥωσο ἐν κυρίῳ.

Nota Severini Binii.

a Joanne) Joannes Chryſoſtomus epiſcopus Conſtantinopolitanus, per factionem Theophili Alexandrini epiſcopi, inſtigante imperatrice Eudoxia, in exilium pulſus, & paulo poſt, ob populi ſeditionem, revocatus, ac rurſum, non multo poſt, per eamdem factionem ejectus; Innocentium papam, legatis, & literis miſſis, appellavit, ut pro ſua auctoritate, ſe inimicorum factione oppreſſum, tueretur, & eccleſiarum perturbationi proſpiceret: per eoſdem etiam legatos ſcripſere quadraginta epiſcopi, qui Joanni communicabant, & clerus Conſtantinopolinus. Innocentius rei indignitate vehementer commotus, ſynodo Romæ habita, communionem quidem utriuſque partis admiſit, ſed Theophili judicium irritum eſſe decrevit, & ſynodum orientalium, & occidentalium, miſſis legatis, fieri oportere cenſuit. Legati inſcio imperatore, & imperatrice agente, male accepti, & vexati, cum nec mandatorum exponendorum facultas eis permiſſa fuiſſet, Romam revertertunt. Interim Joannes per diverſa loca raptatus moritur. Quibus omnibus Innocentius plurimum indignatus imperatori & imperatrici ſacris interdicit: Theophilum excommunicat, & deponit Arſacium qui viventi Chryſoſtomo ſubſtitutus fuerat, etiam defunctum, exautoratum, e numero epiſcoporum excludit: Atticum ſuſpendit, & donec ejus cauſa cognoſcatur, Proclo Cyzici epiſcopo eccleſiam Conſtantinopolitanam regendam committit. Poſt vero, cum Arcadius & in Joannis calumniatores vindicaſſet, & abſolutionem pro ſe atque uxore efflagitaſſet, Innocentius reſcripſit, Confirmato animo accedite ad dominica ſymbola, jubete Joannis nomen ſacris tabellis inſcribi. Quæ enim adverſus Joannem geſta ſunt, nos auctoritate freti S. Petri eximii apoſtolorum principis, diſcuſſis cauſis docebimus ex animo ſanguinario proceſſiſſe. Sed de hac tota cauſa, vide Socr. lib. 6. Soz. lib. 8. Palladium & Gregorium Alexandrinum in vita Chryſoſtomi, præter Nicephor. l. 13. Bar. an. 404. n. 20. & ſeqq.

EPI-

1 Seu, *quod in vobis eſt, ſtudium atque operam interponere dignemini*. Apud Bigot. græce deeſt ἡμῖν, & pro παρακλήθητε, exſtat παρακέκλησθε.

2 Hic deſinit epiſtola in mſ. Coiſſin. Subnexa, quæ Mediceus codex aſſervat, videri poſſent Palladii verba, niſi iſtud, *Vale in Domino*, quo epiſtola clauditur, etiam quæ antecedunt ad Innocentium pertinere perſuaderet. Hac de re non dubitans Ambroſius Camald. latine ita reddidit: *Scripſimus iſta & ad Venerium Mediolanenſem, & ad Chromatium Aquilegienſem epiſcopum*. Et ex hoc quidem fine percipitur, qui cum Innocentio ſint *domini* illi, quos Chryſoſtomus initio hujus numeri 7. alloquatur. In Hamburgenſi tamen codice ut in Chryſoſtomi editionibus, clauſulæ hujus loco, iſta exhibetur: ἐῤῥωμένος ὑπερόχθε μου δέσποτα τιμιώτατε καὶ ὁσιώτατε. *Vale & ora pro me domine reverendiſſime & ſanctiſſime*.

EPISTOLA

INNOCENTII PAPÆ I.

Ad Theophylum Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopum.

Se a Johannis communione diſcedere non poſſe, niſi legitimo judicio damnetur. Theophylus ad canonicam ſynodum provocatur.

Ἀ'Δελφὲ Θεόφιλε, ἡμεῖς καί σε ἴσμεν κοινωνικὸν ἔχομεν τὸν ἀδελφὸν Ἰ'ωάννην, ὡς καὶ ἐν πρώτοις γράμμασι φανερὰν ἡμῶν τὴν γνώμην ἐποιήσαμεν· ὃ γνοὺς δὲ οὐκ ἐκστάντες τῆς αὐτῆς προαιρέσεως, πάλιν σοι τὰ αὐτὰ γράφομεν, καὶ ὁσάκις ἂν ἀποστείλῃς, ὅτι ἐὰν μὴ δέουσα κρίσις παρακολουθήσῃ ἐπὶ τοῖς παιγνιωδῶς γεγονόσιν, ἀμήχανον ἐστιν ἀλόγως ἡμᾶς ἀποσχῆναι τῆς Ἰωάννου κοινωνίας. ὡς γὰρ εἰ θαρρεῖς σὺ τῷ κειτηρίῳ, ἀπάντησον τῇ κατὰ χρισὸν γεγονυίᾳ συνόδῳ, κἀκεῖ τὰς αἰτίας γυμνάσας σὺν μάρτυσι τοῖς Νικαίας κανόσιν, ἄλλον γὰρ κανόνα ἡ Ῥωμαίων οὐ παραδέχεται ἐκκλησία, ἀναντίῤῥητον τιὴν ἀσφάλειαν ἕξῃς.

A FRater Theophile, nos & te & fratrem Johannem habemus nobis communicantes, ſicut & in prioribus litteris * mentem noſtram manifeſtam fecimus. Ac ne nunc quidem ab eodem propoſito deſiſtentes, rurſum tibi eadem ſcribimus, & quotieſcumque ad nos reſcripſeris, fieri ſcilicet non poſſe, ut niſi congruum judicium ſubſequatur ſuper his quæ per ludibrium geſta ſunt, ſine ratione a Johannis communione diſcedamus. Tu igitur, ſi judicio confidis, ſiſte te ad ſynodum quæ ſecundum Chriſtum [2] fuerit, & ibi expoſitis criminationibus [3] ſub teſtibus Nicæni concilii canonibus, (alium enim canonem Romana non admittit eccleſia) ſecuritatem habebis contradictionis expertem.

Ex P. Couſtant pag. 787. qui illam dedit ex Pallad. in Dialog. vitæ Jo. Chryſoſt. Labbeus latinam tantum dedit notavitque num. XXXI.

* Non extant.

EPISTOLA [4]

Ad Clerum & Populum Conſtantinopolitanum.

Eos ex ipſorummet ſententia conſolatus Innocentius, iniquam alterius epiſcopi in locum Johannis viventis ſubrogationem deplorat. Tum ſolos canones Nicænos recipiendos, alioſque qui eis adverſentur, repudiandos eſſe declarat. Demum ſignificat ſibi curæ eſſe ut œcumenica ſynodus congregetur.

Ἰννοκέντιος ἐπίσκοπος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας, τοῖς ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰ'ωάννην, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν.

B INNOCENTIUS epiſcopus presbyteris & diaconis, & univerſo clero ac populo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, qui ſunt ſub Johanne epiſcopo, dilectis fratribus ſalutem.

1. Ἐ'Κ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἃ τινα διὰ Γερμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ

1. EX literis caritatis veſtræ, quas per [5] Germanum presbyterum & Caſſianum

1 A Palladio, cui uni debetur, paginæ 24. dialogi de vita Chryſoſtomi ſine titulo aut inſcriptione inſetta eſt. Ex interpretatione Ambroſii Camaldulenſis inter pontificias epiſtolas latine Romæ excuſa, & exinde in editionibus conciliorum recuſa fuit. Ejus ſcribendæ occaſionem ac tempus idem Palladius ibid. ſic docet. Paucis poſt diebus, quam Innocentius a Theophilo per Alexandrinum lectorem accepiſſet, eidemque reddidiſſet litteras, rurſum Theophili nomine in Urbem venerunt Petrus ipſius preſbyter & Martyrius eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconus, aliam Theophili epiſtolam cum quibuſdam adverſus Johannem geſtis deferentes. Quibus perlectis Innocentius, cum nullas graves eſſe accuſationes comperiſſet, novos illos legatos cum hac altera epiſtola dimiſit. Unde illam non longo poſt ſuperiorem intervallo ſcriptam eſſe colligitur.

2 Bigotius præferens *cogitur*, ſequi videtur lectionem Georgii Alexandr. in vita Chryſoſtom. γινομένῃ pro γεγενημένῃ exhibentis. Vertit Ambroſius Camald. *accurre ad ſynodum proxime in Chriſto celebrandam*: quod eum γενομένῃ legiſſe indicio eſt. Exiſtimat Tillemontius Innocentium de futura ſynodo velut certum loqui, quia Honorius, qui Romæ tum verſabatur, eam ab Arcadio petiturum ſe ſpopondiſſet. Verum ſi ſpem illam aliquando certam habuit hic papa, non diu habuit. Quippe circa menſem Malum hujus anni 404. ad Johannem ac ſocios reſcripſit, potentes ad malum ſibi obſtare, quominus ipſis opem ferre citius valeret. Quocirca Innocentium nihil hic aliud ſibi velle intelligimus, niſi ut Theophilum ad legitimam ſynodum provocet, *dicens debere aliam cogi ſynodum irreprehenſibilem Occidentalium & Orientalium*, ut loquitur Palladius pag. 23.

3 Ambroſ. Camald. iſtud ita interpretatur: *& illic juxta Nicænos canones & decreta contende. Alios quippe*, His verbis, ut in epiſtolam 7. commodius exponetur. Theophilum Innocentius præmonet, eum Antiochenis canonibus fruſtra niti.

4 Deſcripta eſt ex Sozomeno, qui eam cum ſubſequenti epiſtola 12. e latino ſermone in græcum converſam nactus, utramque lib. 8. c. 26. edendam curavit. Inde ambas accepit poſtea Nicephorus Calliſti, & libro 13. c. 32. hiſtoriæ ſuæ inſerult. Per hanc Innocentius litteris ſibi ab eodem clero Germani atque Caſſiani opera miſſis, adeoque anno 405. nonnihil jam procedente acceptis, reſcripſit. Quippe, ut Palladius pag. 26. & 27. narrat, Romam advenerunt Germanus & Caſſianus poſt Palladium, Palladius autem elapſo menſe poſt Cyriacum Synnadorum epiſcopum; qui quidem poſt legem anno 404. Novembris 18. die Conſtantinopoli promulgatam ex Oriente Romam confugere cœperat. Apud Sozomenum & Nicephorum inſcriptioni Ἰννοκέντιος ἐπίσκοπος &c. nihil præmittitur. Quocirca titulus in editionibus conciliorum ei præfixus, in quo ἀρχιερέως nomen Innocentio tribuitur, ut omni deſtitutus auctoritate, nihil valet, ut uſitatum tunc fuiſſe probetur ἀρχιερέως vocabulum. Idem dicendum & de epiſtola XII. in cujus titulo conciliorum editores & Innocentium ἀρχιερέα, & Johannem ἀρχιεπίσκοπον de ſuo appellant.

5 Non aliſus videtur eſſe Germanus iſte ab eo, cujus Chryſoſtomus ſupra epiſt. 4. n. 3. meminit. Nec dubium quin Caſſianus ſit auctor collationum, in quibus Germanus ut ſocius frequens interloquitur.

num diaconum misistis, scenam malorum, quam ob oculos posuistis, anxia sollicitudine cognovi, quantisque calamitatibus & ærumnis fides laboret, repetita sæpius lectione perspexi. Quam quidem rem sola patientiæ consolatio sanare potest. Dabit enim brevi Deus noster finem tantis tribulationibus, & hæc juvabit tolerasse. Enimvero hanc ipsam necessariam consolationem in exordio litterarum caritatis vestræ positam, propositum vestrum laudantes, agnovimus multis testimoniis ad patientiam hortantibus confirmatam. Nam consolationem, quam vobis per literas nostras debebamus, litteris vestris ipsi prævenistis. Hanc enim Dominus noster patientiam laborantibus præstare solet: ut famuli Christi etiam in tribulationibus semetipsos consolentur, apud se reputantes, sanctis ea jam antea contigisse, quæ ipsi patiuntur. Sed & nos ex ipsis litteris vestris consolationem nobis mutuari possumus. Neque enim a doloris vestri consortio sumus alieni; quippe qui affligimur in vobis.

A Κασιανοῦ τοῦ διακόνου ἀπεστάλκατε, τὴν σκηνὴν τῶν κακῶν, ἣν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐθήκατε. ἐμμερίμνῳ φροντίδι κατέμαθον, ὅσαις τε ἡ πίστις κάμνει ταλαιπωρίαις τε καὶ πόνοις, ἐπαναληφθείσας πολλάκις τῇ ἀναγνώσει κατεῖδον· ὅπερ πρᾶγμα μόνη ἡ παράκλησις τῆς ὑπομονῆς ἰᾶται: δώσει γὰρ ἐν τάχει ὁ ἡμέτερος Θεὸς ταῖς τοσαύταις θλίψεσι τέλος, καὶ ταῦτα συνοίσει συνενηνοχέναι. Ἀλλὰ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν παράκλησιν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἡμετέρας ἀγάπης κειμένην, ἐγκωμιάζοντες ὑμῶν τὴν πρόθεσιν, ἐπεγνώκαμεν πολλὰς πρὸς τὸ ὑπομένειν μαρτυρίας περιέχουσαν· τὴν γὰρ ἡμετέραν παράκλησιν, ἣν ὠφείλομεν ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, τοῖς ἡμετέροις γράμμασι προεφθάσατε. B ταύτην γὰρ τοῖς κάμνουσιν ὁ ἡμέτερος δεσπότης ὑπομονὴν παρέχειν εἴωθεν· ἵνα καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι τυγχάνοντες ἑαυτοὺς οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι παραμυθῶνται, ἀναλογιζόμενοι ἐν ἑαυτούς, καὶ πρότερον γεγενῆσθαι τοῖς ἁγίοις, ἅπερ αὐτοὶ πάσχουσι. καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑμετέρων γραμμάτων δυνάμεθα ὑμῖν προσενέγκαι παράκλησιν. οὐ γὰρ τοῦ συναλγεῖν ὑμῖν ἐσμὲν ἀλλότριοι, ἐπειδήπερ καὶ ἡμεῖς κολαζόμεθα ἐν ὑμῖν.

Quam injuste viventi Johanni episcopus est subrogatus.

2. Quis enim ferre possit ea quæ ab illis [1] delinquuntur, quos præ ceteris decebat tranquillitatis ac pacis & concordiæ esse studiosos? Nunc autem præpostero more sacerdotes innoxii e sedibus ecclesiarum suarum exturbantur. Quod quidem primus injuste perpessus est frater & consacerdos noster Johannes episcopus vester, cum nulla ratione fuisset auditus. Nullum crimen offertur, nec auditur. Et quodnam est hoc perditum consilium? Ut non sit, aut quæratur ulla species judicii, in locum viventium sacerdotum alii substituuntur: quasi qui ab hujusmodi facinore auspicati sunt, aliquid recti aut habere, aut egisse, judicari possint. Neque enim talia umquam a patribus nostris gesta esse comperimus, sed potius [2] prohibita; cum nemini licentia data sit in locum viventis alium ordinandi. Nam reproba ordinatio honorem sacerdotis auferre non potest: si quidem is episcopus omnino esse nequit, qui injuste substituitur.

2. Τίς γὰρ ἐνέγκαι δυνήσεται τὰ ἐξαμαρτανόμενα ὑπ' ἐκείνων, οὓς τινας ἐχρῆν μάλιστα τοῦ γαλήνου, τῆς εἰρήνης, καὶ αὐτῆς σπουδαστὰς εἶναι τῆς ὁμονοίας; νυνὶ ἐξηλλαγμένῳ τρόπῳ ἀπὸ τῆς προεδρίας τῶν ἰδίων ἐκ- C κλησιῶν ἐξωθοῦνται ἀθῶοι ἱερεῖς. ὃ δὴ καὶ πρῶτος ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸς Ἰωάννης ὁ ὑμέτερος ἐπίσκοπος ἀδίκως πέπονθε, μηδεμιᾶς τυχὼν ἀκροάσεως· οὐδὲν ἔγκλημα ἐπιφέρεται, οὐδ' εἰσακούεται· καὶ τίς ἡ ἀπηγορευμένη ἐπίνοια; ἵνα μὴ πρόφασις κρίσεως γένηται, ἢ ζητηθῇ, εἰς τόπους ζώντων ἱερέων ἄλλοι ἀποκαθίστανται, ὡς δυναμένων τῶν ἐκ τοιούτου πλημμελήματος ὁρμωμένων, ὀρθῶς τι ἔχειν ἢ πεπρᾶχθαι ὑπό τινος κριθῆναι. οὐδὲ γὰρ πώποτε παρὰ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων τοιαῦτα τετολμῆσθαι ἐγνώκαμεν, ἀλλὰ μᾶλλον κεκωλῦσθαι, τῷ μηδενὶ εἰς τόπον ζῶντος χειροτονεῖν ἄλλον δεδόσθαι ἐξουσίαν. οὐ γὰρ χειροτονία ἀδόκιμος τὴν τιμὴν δύναται ἀφελέσθαι τοῦ D ἱερέως, ἐπειδήπερ οὐδὲ ἐπίσκοπος δύναται εἶναι ἐκεῖνος, ὃς ἀδίκως ἀποκαθίσταται.

Qui canones recipiendi aut repudiandi.

3. Quod autem ad canonum [3] observationem attinet, solis illis parendum esse di-

3. Ὅτι καὶ περὶ τῆς τῶν κανόνων παραφυλακῆς, τούτοις δεῖν ἕπεσθαι γράφομεν, οἵτινες ἐν Νικαίᾳ εἰσὶν ὡρισ-

---

1 Ab Acacio scil. episcopo Berœæ, Theophilo Alexandriæ, Antioco Ptolemaidos & Severiano Gabalorum, quos Costantinopolitani litteris suis ærumnarum, quas patiebantur, auctores esse nominatim significarunt.

2 scil. concilio Sardicensi can. 4. ubi in gratiam episcopi, qui Romanam sedem appellaverit, sancitur: *Alter episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio episcopi Romani determinata.* Johannes autem etiam synodum appellans ejectus fuit, ut ipse testificatur supra epist. 4. n. 3. Canonem illum paulo aliis verbis laudat Ignatius patriarcha in epistola ad papam conciliumque Romanum apud Baron. ad ann. 861. Hoc ipsum, quod diserte vetat synodus Sardicensis, prohibitum videri potest & Nicæno canone 9. quo cavetur, *ne in una civitate duo episcopi probentur exsistere.*

3 Nempe ut valeret adversus Johannem quantumvis injuste prolatum judicium, ac nullus ei daretur locus defensionis, Theophilus Constantinopolim miserat Antiocheni concilii canones pridem adversus Athanasium maxime conditos, quos inter Johannis inimici venditabant in primis quartum, a Palladio cap. 8. pag. 78. sic relatum: *Si quis episcopus aut presbyter, jure aut injuria depositus, per se redeat absque synodo, talis non habeat amplius locum defensionis, sed absolute expellatur.* Ipsa Antiocheni concilii verba ista sunt: *εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειέν τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας* &c. quæ dum Gentianus Hervetus latine ita convertit, *Si quis episcopus a synodo depositus, vel presbyter vel diaconus a proprio episcopo, sacrum celebrare ausus fuerit*, verba *τολμήσειέν τι πρᾶξαι λειτουργίας* non satis accurate videtur reddidisse. Nam diaconi non est *sacrum celebrare*: & liquet episcopo, presbytero & diacono depositis hoc canone interdici, non solum ne sacrum celebrent, sed ne quidquam ministerii, ex quo dejecti sunt, attingant. Quocirca Theodoretus lib. 5. hist. c. 34. tradit adversarios Johannis pœnas ab eo exegisse non jam falsorum criminum, *ἀλλὰ τῆς μετὰ τὴν καθαίρεσιν λειτουργίας*, *sed obiti post depositionem ministerii.*

Tum de canonum Johanni objectorum auctoritate orta est controversia, *aliis*, inquit Palladius pag. 79. *contendentibus eos orthodoxorum esse, aliis Arianorum esse demonstrantibus.* Qua occasione Elpidius ibid. pag. 80 lepide dixisse fertur Imperatori: *Subscribant fratres nostri Acacius & Antiochus ejusdem se esse fidei, ac eos qui canones ediderunt, quos tamquam ab orthodoxis editos proponunt, & soluta controversia est.* Eamdem controversiam ad se delatam Innocentius nunc dirimit, ac docet canones illos hæreticorum esse, non quod Antiocheno concilio defuerint omnino orthodoxi, sed quod Arianos Athanasii adversarios primas in eo tenuisse in confesso sit: atque hujus rei testis est prolatus canon, qui consulto ad omnem restitutionis spem Athanasio auferendam editus fuerat.

ὡρισμένοι, οἷς μόνοις ὀφείλει ἐξακολουθεῖν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ τούτους γνωρίζειν. εἰ δέ ἕτεροι ὑπό τινων προσφέρονται, οἵτινες ἀπὸ τῶν κανόνων τῶν ἐν Νικαίᾳ διαφωνῶσι, καὶ ὑπὸ αἱρετικῶν ἐλέγχονται συντετύχθαι, ἅτε παρὰ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων ἀποβάλλονται. τὰ γὰρ ὑπὸ τῆς αἱρετικῆς διαθέσεως εὑρεθέντα, ταῦτα οὐκ ἔστι τοῖς καθολικοῖς κανόσι προσάπτειν. ἀεὶ γὰρ διὰ τῆς ἐναντίων καὶ ἀθέσμων, τῆς ἐν Νικαίᾳ μειοῦν βουλὴν ἐθέλουσιν: ὃ μόνον οὐ λέγομεν τούτοις μὴ δεῖν ἐξακολουθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοὺς μὴ αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν δογμάτων εἶναι κατηκολουθηκότας, καθάπερ καὶ πρότερον γέγονεν ἐν τῇ Σαρδικῇ συνόδῳ ὑπὸ τῆς πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων. τὰ γὰρ οὐ καλῶς πραχθέντα κατακρίνεσθαι μᾶλλον προσῆκεν, ἢ ἀντίκεισθαι τῆς κανόνων γραφῆς ἔχειν τινὰ βεβαιότητα, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

4. Ἀλλὰ τί κατὰ τῆς τοιούτων νεῦσιν ἐν τῷ παρόντι ποιήσωμεν; ἀναγκαία ἐστὶ διάγνωσις συνοδικὴ, ἣν καὶ πάλαι ἔφημεν συναθροισθέναι. μόνη γάρ ἐστιν ἥτις δύναται τὰς κινήσεις τῶν τοιούτων κατασεῖσαι κατηγίδων. ἧς ἵνα τύχωμεν, χρήσιμον τέως ὑπερτίθεσθαι τὴν ἰατρείαν τὴν βουλήσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. πάντα ὅσα νῦν τῷ φθόνῳ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν τῆς πίστεως δοκιμασίαν τεπάρακται προσπαιωθήσεται. ὧν ἐλπίζομεν τῇ ἐρρώστητι τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου ἀπελπίσαι. καὶ γὰρ ἡμεῖς πολλὰ σκεπτόμεθα, ὅν τρόπον ἡ συνοδος οἰκουμενικὴ συναχθείη. ὅπως τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ αἱ ταραχώδεις κινήσεις παύσωνται. ὑπερμείνωμεν ὅσον τέως, καὶ τῇ τείχει τῆς ὑπομονῆς ὀχυρώμενοι, ἐλπίσωμεν πάντα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀποκατασταθῆναι. πάντα δὲ, ὅσα ὑμᾶς ὑφίσασθαι εἰρήκατε, καὶ πρότερον συνδραμόντων εἰς τὸν Ῥώμης τῆς ἡμετέρων συνεπεσκόπων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διαφόροις χρόνοις, τυτέσι Δημητρίου, Κυριακοῦ, Εὐλυσίου καὶ Παλλαδίου, οἵτινες σὺν ἡμῖν, τελείᾳ ἐρωτήσει μεμαθήκαμεν.

Acimus, qui Nicææ definiti ſunt; quos ſolos [1] ſectari & agnoſcere debet Eccleſia catholica. Sin autem a quibuſdam alii proferantur, qui a Nicænis canonibus diſſentiant, & ab hæreticis compoſiti eſſe arguantur, hi ab epiſcopis catholicis reiiciuntur. Nam quæ ab hæreticis ſunt excogitata, ea catholicis regulis adjungere non licet. Quippe illi per contraria & illicita placita perpetuo id agunt, ut Nicænorum patrum ſententiam labefactent. Hos igitur canones non ſolum non ſequendos, verum etiam una cum hæreticis & ſchiſmaticis dogmatibus condemnandos eſſe dicimus, quemadmodum etiam in Sardicenſi ſynodo jam condemnati ſunt [2] ab epiſcopis qui nos præceſſerunt. Satius enim fuerit ea quæ [3] recte facta ſunt condemnari, quam ea quæ contra canones acta ſunt ullam firmitatem obtinere, fratres cariſſimi.

Una œcumenica ſynodo mala ſanari poſſe.

4. Sed quid adverſus iſta in præſenti faciamus? Neceſſaria eſt cognitio ſynodi, quam & jam pridem congregandam eſſe diximus. Ea enim ſola eſt, quæ hujuſmodi tempeſtatum motus ſedare poſſit. Quam ut conſequamur, utile fuerit interim horum malorum medicinam a voluntate Dei magni & Chriſti ipſius Domini noſtri exſpectare. Omnia, quæ nunc per invidiam diaboli ad fidelium probationem conturbata ſunt, pacabuntur. Nihil non debemus per firmitatem fidei a Domino ſperare. Nam & nos diu multumque cogitamus, quonam modo œcumenica ſynodus congreganda ſit, ut turbolenti motus Dei nutu tandem conquieſcant. Suſtineamus igitur aliquantiſper: & vallo patientiæ communiti, cuncta auxilio Dei noſtri reſtituenda ſperemus. Omnia porro, quæ vos perferre dixiſtis, jam antea a coepiſcopis noſtris, qui Romam licet diverſis [4] temporibus confugerunt, id eſt Demetrio, Cyriaco, Eulyſio & Palladio, qui nobiſcum ſunt, accurata interrogatione didiçimus.

EPI-

1 Præter illos, inquit Paſchaſ. Queſnellus Diſſert. 12. ad calcem operum Leonis c. 2, etiam *Sardicenſes recipiebat Innocentius, ſed habitos pro Nicænis, eorumque nomine decoratos ac veſtitos.* Et ex eo quidem, quod ille pontifex de Sardicenſi ſynodo Antiochenos canones condemnante proxime ſubjicit, perſpicuum eſt ab ipſo recipi quæ Sardicæ geſta ſunt. Sed cum illa laudet proprio *Sardicenſis ſynodi* nomine: Sardicenſes canones ut a Nicænis diſtinctos, non ut *pro Nicænis habitos eorumque nomine veſtitos*, ab eo receptos eſſe non minus manifeſtum eſt. Quocirca Innocentium ita intelligimus ſolos Nicænos canones ſectandos prædicare, non ut rejiciantur aut ſpernantur qui cum illis conſentiant, ſed ii tantum qui diſſentiant: *quoniam*, inquit & Leo epiſt. 96. ad Pulcheriam n. 2. *contra ſtatuta canonum paternorum, quæ ante longiſſimæ ætatis annos in urbe Nicæna ſpiritualibus ſunt fundata decretis, nihil umquam audere conceditur; ita ut ſi quis diverſum aliquid decernere velit, ſe potius minuat, quam illa corrumpat.* Certe Nicænæ ſynodi velut appendix Sardicenſis cenſeri poteſt, utpote cui præfuit Oſius, qui Nicææ vel princeps vel inter primarios præſules conſederat, & in qua eadem fides ſtabilita, eademque hæreſis profligata eſt. Damaſo pontifice, ut ſupra ſecundum Athanaſium obſervavimus, ne cuiquam imponerent Ariani, qui *varia ſynodorum nomina comminiſcebantur*, Romæ aliiſque in locis diverſa celebrata ſunt concilia, in quibus ſancitum eſt, *ut nulla deinceps in Eccleſia catholica nominaretur ſynodus præter unam Nicænam.* Quantum autem Athanaſii intereſſet, ut Sardicenſis ſynodi minime levaretur auctoritas, nemini eſt incompertum.

2 Non oppoſitis quidem canonibus aut decretis, ſed geſtis contrariis, dum Athanaſium alioſque epiſcopos, nulla prædictorum canonum habita ratione, in communionem admiſſos, in ſedes ſuas reſtituerunt. Hanc explicationem non de noſtro comminiſcimur ipſi, ſed ſuppeditat Palladius pag. 78. ubi allato Antiocheni concilii canone 4. adjungit: *Et hic quidem canon, ut impius ab impiis editus, in Sardicenſi concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus atque Græcis abrogatus, quando Liberius aut Julius* (tunc eccleſiæ præerat Julius) *Conſtantis principatu in communionem admiſit Athanaſium & Marcellum Galatam, propter quos & hic canon factus fuerat.*

3 Legendum videtur græce κακῶς aut οὐκαλῶς: adeoque hic reſtituendum *quæ male*, vel *non recte acta ſunt.*

4 Diverſa tempora, quibus epiſcopi illi Romam confugerunt, Palladius pag. 10. & 26. notat.

EPISTOLA

HONORII IMPERATORIS ad Arcadium Augustum.

Ὀνωρίου αὐτοκράτορος πρὸς Ἀρκάδιον Βασιλέα.

Ut Synodum Thessalonicæ cogi, eoque Theophilum se conferre jubeat.

TErtio jam scribo ad mansuetudinem A tuam, rogans ut quæ ex compacto contra Johannem Constantinopolitanum episcopum gesta sunt, emendentur: &, ut videtur, nondum est perfectum. Quare denuo scripsi per hosce episcopos & presbyteros, de pace ecclesiastica, per quam & nostrum Imperium pacem obtinet, valde sollicitus, ut jubere digneris Orientis episcopos Thessalonicæ convenire. Etenim nostri Occidentis episcopi, cum elegissent viros qui ad malum & mendacium declinare nesciant, miserunt episcopos quinque, presbyteros duos, & diaconum unum magnæ ecclesiæ Romanæ, quos omni honore digneris velim: ut si Johannem jure expulsum B esse persuasum eis fuerit, doceant me ab ejus communione recedere; aut si coarguerint Orientis episcopos [2] prava animi voluntate agi, ab eorum te communione avertant. Quænam enim sit Occidentalium de Johanne episcopo sententia (ut compertum habeas,) ex omnibus epistolis, quæ ad me scriptæ [3] sunt, duas [4] subjeci id quod ceteræ continentes, unam Romani, alteram Aquilejensis episcopi. Porro hoc ante omnia obsecro clementiam tuam, Theophilum Alexandriæ episcopum, qui omnium malorum auctor esse dicitur, vel nolentem se sistere jubeas: ut nihil obstet, quominus episcoporum qui adfuerint synodus con- C venientem temporibus nostris pacem sanciat.

Τρίτον γράφω πρὸς τὴν σὴν ἡμερότητα, ἀξιῶν ἵνα διορθώσεως τύχῃ τὰ κατὰ τὴν συνοδικὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν· καὶ ὡς ἔοικεν ἐκλύουσαι. ὅθεν πάλιν ἐπέστειλα δι' ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πάνυ φροντίζων τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, δι' ἧς καὶ ἡ ἡμῶν εἰρηνεύεται βασιλεία, ἵνα καταξιώσῃς προστάξαι ἐν Θεσσαλονίκῃ συνελθεῖν τοὺς τῆς Ἑῴας ἐπισκόπους. οἱ γὰρ τῆς ἡμετέρας Ἑσπερίας ἐπίσκοποι, ἐκλεξάμενοι ἄνδρας ἀκλινεῖς πρὸς κακίαν καὶ ψεῦδος ἀπεστάλκασιν ἐπισκόπους πέντε, πρεσβυτέρους δὲ δύο, διάκονον δὲ ἕνα τῆς μεγίστης ἐκκλησίας Ῥωμαίων, οὓς φροντίσαι παντοίαις τιμαῖς καταξίωτον, ἵν' εἰ μὴ πεισθέντες ὅτιπερ δικαίως ἐκβέβληται ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης, διδάξωσί με ἀποσχῆναι τῆς αὐτοῦ κοινωνίας· ἢ ἐλέγξαντες ἑθελοκακοῦντας τοὺς τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους, ἀποστρέψωσί σε τῆς αὐτῶν κοινωνίας. τίνα γὰρ ἐστὶν ἃ φρονοῦσι περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου οἱ δυτικοὶ, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν τῶν πρός με γραφεισῶν ὑπέταξα δύο ἰσοδυναμούσας τοῖς πάσαις, τῷ ἐπιστολῷ τοῦ Ῥώμης καὶ Ἀκυληίας. τοῦτο δὲ παρακαλῶ τὴν σὴν ἡμερότητα πρὸ πάντων, καὶ ἄκοντα τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον παρασῆναι δικαίωσον, δι' ὃν μάλιστα λέγεται ἅπαντα τὰ κακὰ γεγονέναι· ἵνα εἰς μηδὲν ἡ τῶν παραβωμολόχων ἐπισκόπων ἐμποδισθεῖσα σύνοδος τῷ πρέπουσαν τοῖς καιροῖς ἡμῶν εἰρήνῃ βραβεύσῃ.

EPI-

---

1 Cum Honorius, Innocentii litteris provocatus, ad Arcadium de Johannis causa bis jam scripsisset, nec profecisset quidquam, petiit ab Innocentio sibi mitti episcopos quinque, presbyteros duos & diaconum unum, qui tertiam epistolam ad fratrem ferrent. Missi sunt Æmilius Beneventi episcopus, Cythegius & Gaudentius (forte Brixianus episcopus,) neonon presbyteri Valentinianus & Bonifacius, ipse, ut videtur, qui Zosimo papæ successit. Ceterorum nomina Palladius tacet, sed cum eis Constantinopolim profectos esse docet Cyriacum, Demetrium, Palladium & Eulysium Epistolam hanc uni Palladio, qui eam dialog. pag. 29. inseruit, debemus acceptam. Latinam ejus interpretationem ex Ambrosio Camaldulensi repetitam Baronius ad annum 405. recudendam curavit. Circa vernum tempus anni 406. videtur scripta.

2 Verbum græcum ἑθελοκακοῦντας, quod proprie de militibus dicitur, qui vires consulto non exserunt, ut adversarius vincat, ad eos recte aptatur episcopos, qui Theophilo cum canones possent opponere, ultro cesserunt, ut Johannem injuste opprimere valeret.

3 Quæ uncinis inclusa sunt, ne anceps sententia pendeat, supplenda duxi. Integrior non est apud Ambros. Camald. qui hic subdit, *Ex omnibus ferme epistolis, quas ad me frequentes dederunt, ex his duas idem continentes quod reliquæ subdidi.* Palladius pag. 28. tradit Innocentium, cum varias epistolas accepisset, ad Honorium scripsisse, ὑποτάξαντα κατὰ μέρος τῶν γραμμάτων δυάμιν, *ac subjecisse singillatim quid illæ litteræ continerent*, ubi litterarum singularum *virtutem* seu summam dumtaxat expressam innuit. Sed ex hoc loco colligitur, non tantum singularum litterarum summam, sed & ipsasmet litteras aut earum exempla simul ad ipsum ruisse destinata.

4 Non tantum Honorii imperatoris, Innocentii Romani episcopi, & Chromatii Aquileiensis, sed & Venerii Mediolanensis & aliorum litteras simul iisdem legatis traditas fuisse Palladius pag. 31. scribit. At Honorius Innocentii & Chromatii scripta pridem ad se missa, non quæ illi de integro ad Arcadium mittebant, seu quæ ipse nomine suo destinabat, non quæ alii data occasione iisdem adjunxerant, memorare satis habuit.

EPISTOLA [1]

Johannis Chryſoſtomi Epiſcopi ad Innocentium Papam.

Illius erga ſe paternum affectum & ſummam in rebus afflictis vigilantiam laudat, & ut hoc ſtudium non remittat, iterum atque iterum obteſtatur.

Ἰννοκεντίῳ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰωάννης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

1. Τὸ μὲν σῶμα ἡμῖν ἐν ἑνὶ ἵδρυται χωρίῳ, τῆς δὲ ἀγάπης τὸ πτερὸν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης περοίπταται. ὅθεν κἂν ἡμεῖς ὁδοῦ τοσούτῳ διῳκισμένοι μήκει, πλησίον τῆς ἀλαβείας ὑμῶν ἐσμεν· καὶ καθ' ἑκάστην ὑμῖν συγγινόμεθα τὴν ἡμέραν, ὀφθαλμοῖς τοῖς ἐκείνης βλέποντες ὑμῶν τὴν ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς, τὸ γνήσιον τῆς διαθέσεως, τὸ σεμνὸν, τὸ ἀπερίῤῥεπτον, τὴν πολλὴν ὑμῶν παράκλησιν καὶ διαρκῆ καὶ μόνιμον. ὅσῳ γὰρ τὰ τῶν κυμάτων ἐπὶ πλεῖον αἴρεται, καὶ πλείους ὕφαλοι καὶ σπιλάδες φύονται, καὶ πολλαὶ αἱ καταιγίδες, τοσούτῳ καὶ τὰ τῆς ἀγρυπνίας αὔξει τῆς ὑμετέρας· καὶ οὐχ ὁδοῦ μῆκος τοσοῦτον, οὐ χρόνου πλῆθος, οὐ δυσκολία πραγμάτων ὑπτίους ἔσχε θαι ὑμᾶς παρεσκεύασεν· ἀλλὰ μιμεῖσθε μιμούμενοι τοὺς ἀείσους τῆς κυβερνητικῆς, οἳ τότε μάλιστα διεγείρονται, ὅταν ἴδωσι τὰ κύματα κορυφούμενα, τὴν θάλατταν ἐπὶ μεῖζον φερομένην, πολλοῦ τὸν πάτιγον, βαθυτάτῳ ὄντι ἡμέρᾳ νύκτα,

2. Διὸ καὶ χαίρειτας ὑμῖν ἔσμεν πολλάς. καὶ ἐπιθυμοῦμεν μὲν καὶ νιφάδας ὑμῖν πέμπειν γραμμάτων, ἡμῖν αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριζόμενοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἀφῃρήμεθα παρὰ τοῦ τόπου ἐρημίας, οὐδὲ γὰρ μόνον τοῦ ἐκεῖσε ἀφικνεῖσθαι, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ διατρίβοντας, δύναιτ' ἄν τις ῥᾳδίως ἡμῖν συγχωρῆσαι, διά τε τὸ πόῤῥω καὶ ὅρους αὐτοὺς ἐσχατιὰς κεῖσθαι τὸ χωρίον, ἐν ᾧ καθειργμεθα, καὶ διὰ τὸ ληστικὸν φόβον πᾶσαν ἀποτειχίζοντι τὴν ὁδόν· παρακαλοῦμεν ἐλεεῖν μᾶλλον ἡμᾶς τῆς μακρᾶς σιγῆς, ἢ ῥᾳθυμίαν ἐντεῦθεν κατιγινώσκειν ἡμῶν. ὅτι γὰρ ἐκ ὀλιγωροῦντες ἐσιγήσαμεν. ἐπιλαβόμενοι διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου νῦν τοῦ τιμιωτάτου καὶ ἀγαπητοῦ Ἰωάννου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Παύλου τοῦ διακόνου, καὶ γράφοντες, καὶ διαλεγόμενοι ὑμῖν ὑπὲρ ὧν διαλιμπάνομεν, ὅτι πατέρας

A INNOCENTIO Romanæ civitatis epiſcopo JOHANNES in Domino ſalutem.

1. Corpus quidem noſtrum uno tenetur loco: ſed caritati pennæ ſunt, quibus per univerſum orbem circumvolitat. Unde licet tanta itineris intercapedine ſeparati, veſtræ tamen pietati proximi ſumus, & vobiſcum quotidie verſamur, caritatis oculis intuentes animi veſtri fortitudinem, ſinceram affectionem, conſtantiam quæ mutari neſcit, & continuam ac ſtabilem ad nos abunde conſolandos propenſionem. Quanto enim fluctus extolluntur altius, quo plures ſcopuli, ſeu procellæ ac tempeſtates excitantur, tanto & vigilantia veſtra augetur: neque vos itineris tanta diſtantia, aut intervallum temporis, aut negotiorum difficultas ſegniores facere potuit: ſed optimos conſtanter imitamini gubernatores, qui tunc maxime vigilant, quando fluctus elevari, mare intumeſcere, multas in navim aquas inundare, profundiſſimamque interdiu noctem ingruere viderint.

Caritate ubique præſentes ſumus.

Innocentii vigilantia.

2. Eapropter multas vobis habemus gratias. Et deſideraremus quidem crebras ad vos mittere litteras, id quod nobis ipſis maximo foret ſolatio: verum quia nobis hoc denegat ſolitudo loci, ac neque [2] facile pervenire ad nos valeant non modo ii qui pergere illuc velint, ſed & qui in vicino habitant; tum quia locus, in quo verſamur, remotus eſt & in extremis finibus ſitus, tum quia vias omnes occupat * latronum terror: precamur ut diuturnum ſilentium noſtrum veſtram in nos potius commiſerationem commoveat, quam ut ob hoc negligentiæ nos condemnetis. Neque enim ex contemptu ſiluimus. Nunc autem, ubi poſt multum temporis intervallum venerabilem ac dilectum [3] Johannem presbyterum

Cur ei Johannes raro ſcribat.

* Iſaurorum

1 Ex editione Operum Chryſoſtomi, ubi epiſtolis ipſius præmittitur, a Baronio ad annum 406. ut & a pontificiarum epiſtolarum aut conciliorum editoribus repetita, a nobis autem ad vetus exemplar Hamburgenſe recognita eſt. Eam a ſe *tertio exſilii anno*, adeoque anno 407. ſcriptam eſſe Chryſoſtomus infra n. 4. teſtificatur. Exinde etiam ſequitur, ut ante menſem Julium ſcripta ſit, ſi Chryſoſtomus primum exſilii ſui annum ab eo die, quo Cucuſum perductus eſt, ad eumdem anni ſequentis revolutum diem recenſeat, non tertium vulgari computandi ratione a triplici conſulum mutatione appellet.

2 Antiqua interpretatio, *neque facile ad vos pervenire valent qui nobiſcum agunt, vel etiam qui in vicino habitant*, a Chryſoſtomi mente aberrat. Præferendam cenſemus recentiorem, quæ effertur in hunc modum: *neque facile ad nos pervenire valent qui iſtuc pergunt* (ſupple, *a remotioribus locis*,) *ſed nec ii qui in vicino habitant*, quippe Chryſoſtomus litterarum ſuarum raritatem inde excuſat, quod rari ſint qui illuc ubi degit pergant, quemadmodum in epiſtola 36. ad Maronem apertius enuntiat his verbis: *Cuperemus autem crebrius quoque ad te litteras dare: verum id tum ob itineris difficultatem, tum ob eorum qui iter hoc ſuſcipiant raritatem, haud facile eſt.* Num de Arabiſſo, an de Cucuſo hæc dicat, illis quidem locis non eſt exploratum: ſed Cucuſo iſta congruere liquet ex hoc epiſtolæ ipſius 25. ad Elpidium exordio: *Illud quidem vellamus, nobis ad te quam ſæpiſſime litteras dare licere: ſed hoc nobis adimitur propterea, quod nemo ad nos crebro accedat. Nam & oppidi hujuſce ſolitudo, & latronum metus eam augent, denique anni tempus itinera intercludens*, CUCUSUM *ex omni parte inviam reddit.*

3 Hunc Johannem ejuſque ſocium Paulum tum epiſt. 148. Cyriaco, Demetrio, Falladio & Eulyſio epiſcopis, tum epiſt. 168. Probæ matronæ Romanæ commendat.

& Paulum diaconum excipere nobis datum est, & scribimus, & gratias agere non cessamus, quod vestra in nos benevolentia & studio etiam parentum in liberos amorem superastis.

Innocentii pia studia ab impiis frustrata.

3. Et quidem per vestram pietatem non stetit, quominus convenienter emendarentur omnia, & malorum colluvio ac scandala tollerentur, gauderentque ecclesiæ tranquilla & sincera pace, ac prospere fluerent omnia, & contemtæ leges aut patrum constitutiones violatæ [1] vindicarentur. At quoniam nihil horum re ipsa consequi licuit, cum ii qui priora ausi sunt, adhuc in impiis operibus perseverent: nolo equidem omnia, quæ interim ab his patrata sunt, B singillatim recensere: horum quippe narratio non solum epistolæ, sed & historiæ modum excederet. Ceterum vestram oro vigilantiam, ut quamvis illi tumultibus omnia repleverint, ac morbis laborent insanabilibus & a pœnitentia alienis, [2] vos qui curare illa statuistis, tam præclari operis considerata magnitudine, ne malis cedatis, neve animum despondeatis. Nunc etenim [*] nobis incumbit pro toto pene orbe laborandum, utpote pro ecclesiis [*] dejectis, pro dispersis populis, pro cleris divexatis, pro episcopis fugatis & pro violatis patrum constitutionibus. Et idcirco iterum atque iterum ac sæpius vestram rogamus diligen- C tiam, ut quanto major est tempestas, tanto majus exhibeatis studium. Speramus enim fore, ut ampliore hoc studio res corrigantur. At si id minus evenerit, certe perfectam apud benignum Deum coronam habetis, & afflictis non parva erit consolatio vestræ caritatis intensior sollicitudo.

Ut pro Ecclesiæ salute laborato non desinat.

[*] vobis

[*] seu solo æquatis.

Johannes tertio jam anno exsul: ejus ærumnæ & consolatio.

4. Nam & nos, qui tertium jam hunc annum in exsilio versamur, fami, pesti, bellis, obsidionibus continuis, incredibili solitudini, quotidianæ neci & Isauricis gladiis expositi, non mediocriter excitat & consolatur continuus ac stabilis vestræ dilectionis affectus [3] vestraque in loquendo summa libertas, necnon singularis ea oblecta- D tio, quam de sincera caritate vestra percipimus. Hic nobis murus, hæc securitas, hic portus expers fluctuum, hic innumerabilium bonorum thesaurus, hæc lætitiæ ac multimodæ voluptatis causa; & si in desertiorem, quam sit iste, locum iterum [4] abigemur, non parvam hanc habentes afflictionum nostrarum consolationem abire parati sumus.

[*] φιλοσόργως ἀπεκρύψατο τῇ περὶ ἡμᾶς διοικήσει καὶ σπουδῇ. [*] Hab. mſ. γένη

3. Καὶ τὸ μὴ εἰς ἀλάβειαν ἦκον τὴν ὑμετέραν, τῷ προσήκουσαν διορθωσιν ἅπαντα πληφορεῖν, καὶ ὁ φορυτὸς τῆς κακῶν καὶ τὰ σκάνδαλα ἀνήρηται, καὶ αἱ ἐκκλησίαι εἰρήνης ἀπήλαυσαν, καὶ λαμπρᾶς γαλήνης, καὶ πάντα κατὰ ῥᾳστώνην φέρεται, καὶ καταφρονηθέντες ἐξεδικήθησαν νόμοι καὶ θεσμοὶ πατέρων παραβαθέντες. ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῆς ἔργων αὐτῆς ἐσμεν τούτων γέγονε, τῆς τὰ πρότερα τολμημάντων, τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζομένων ἔτι παρανομήμασιν· ἅπαντα μὲν τὰ παρ' αὐτῆς μὴ ταῦτα γεγραμμένα καθ' ἕκαστον διηγήσασθαι παρίημι, καὶ γὰρ ἱστορίας ὑπερβαίνει μέτρον, οὐκ ἐπιστολῆς μόνον ἡ διήγησις. ἐκεῖνο δὲ παρακαλῶ τὸ ἄγρυπνον ὑμῶν ψυχῆς, κἂν οἱ πάντα θορύβων ἐμπλήσαντες ἀμετανόητα νοσῶσι καὶ ἀνίατα, αὐτοὺς τοὺς θεραπεῦσαι ταῦτα ἐλομένους μὴ περιακαῆσαι, μηδὲ ἀπαγορεῦσαι, τὸ μέγεθος τὸ κατορθώματος ἐννοήσαντας, καὶ γὰρ ὑπὲρ τὸ οἰκουμένης σχεδὸν ἁπάσης ὁ παρὼν ἡμῖν ἀγὼν προκειται, ὑπὲρ ἐκκλησιῶν εἰς [*] γόνυ κατενεχθεισῶν, ὑπὲρ λαῶν διεσπαρμένων, ὑπὲρ κλήρων πολεμουμένων, ὑπὲρ ἐπισκόπων φυγαδευομένων, ὑπὲρ θεσμῶν πατέρων παραβαθέντων. διὸ καὶ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, ὅσῳ πλείων ἡ ζάλη, τοσούτῳ πλείονα ἐπιδείξασθαι τὴν σπουδήν. προσδοκῶμεν γὰρ καὶ ἔσεσθαί τι πλέον εἰς διόρθωσιν. εἰ δ' ἆρα μὴ τοῦτο γένοιτο, ἀλλ' ὑμεῖς ἀπηρτισμένον ἔχετε τὸν στέφανον παρὰ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ἐπικουρὰ τοῦτο ἔσται παράκλησις τῆς ὑμετέρας ἀφάπης ἡ [*] ἔνστασις. [*] f. ἔντασις.

4. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμᾶς τρίτον ἔτος τοῦτον ἐν ἐξορίᾳ διατρίβοντας, λιμῷ, λοιμῷ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσιν, ἐρημίᾳ ἀφάτῳ, θανάτῳ καθημερινῷ, μαχαίραις Ἰσαυρικαῖς ἐκ δεδομένης. ἐκ ὡς ἔτυχε παρακαλεῖ καὶ παραμυθεῖται τὸ διαρκὲς καὶ μόνιμον ὑμῶν τῆς διαθέσεως, καὶ τὴν παῤῥησίας καὶ τὸ ἐνσπλαγχνον, καὶ γνησίαν ἔτως ἐνδυφῶν ὑμῶν τὴν ἀγάπην. τοῦτο ὑμῖν τεῖχος, τοῦτο ἀσφάλεια, τοῦτο λιμὴν ἀκύμαντος, τοῦτο θησαυρὸς μυρίων ἀγαθῶν, τοῦτο εὐφροσύνη, καὶ πολλῆς ἡδονῆς ὑπόθεσις. κἂν εἰς ἐρημότερον τόπον πάλιν ἀποσεχθῶμεν χωρίον, ἐκ μικρὰν ταύτην ἔχοντες παράκλησιν τῶν παθημάτων ἡμῶν ἀπιμεν.

EPI-

---

1 Pro verbo ἐξεδικήθησαν, quod ex mſ. Hamburg. restituimus, apud Chrysost. exstat ἐξεδιώχθησαν.

2 Quod græce apud Chrysost. ita legitur, αὐτὸς θεραπεῦσαι αὐτά, ex mſ. Hamburgensi corrigimus. Baronius ad annum 406. una fultus antiqua hujus loci interpretatione, in qua legebat, *si tamen curari morbos voluerint, ne affligantur neque a cœtu abjicianture considerata tanti operis magnitudine*, scribit Chrysostomum apud Innocentium preces interposuisse, ne adversarios ipsius, quamvis canonum conculcatorum ac plurimorum flagitiorum reos excommunicaret. Alius vir eruditione clarus, inter eos qui insanabili morbo laborare hic dicuntur, maxime intelligendum putat Atticum. Et is quidem a Palladio pag. 95. *omnium adversus Johannem molitionum artifex* prædicatur.

3 Apud Chrys. καὶ τῆς παῤῥησίας, καὶ τὸ ὦ φίλη καὶ. Sequimur mſ. Hamb.

4 Perinde loquitur Chrysostomus, quasi jam præsentisceret dandum non ita multo post imperatoris decretum, quo Pityuntem desertissimum ad littus Pontici maris locum transferretur.

EPISTOLA [1]

Innocentii Papæ ad Johannem Chrysostomum Constantinopolitanum Episcopum.

Johannem ob oculos posita patientiæ commendatione consolatur.

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Ἰννοκέντιος.

A

Dilecto fratri JOHANNI INNOCENTIUS.

Εἰ καὶ πάντα δεῖ τὸν ἀναίτιον προσδοκᾶν τὰ χρησά, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεον αἰτεῖν, ὅμως καὶ παρ' ἡμῶν τὴν ἀνεξικακίαν συμβουλόντων, τὸ καθήκοντα γράμματα διὰ Κυριακοῦ τοῦ διακόνου ἐξαπέσταλται· ὥστε μὴ πλέον δυνηθῆναι τὴν ὕβριν ἐν τῷ συνοίδειν, * τὸ ἀγαθὸν συνειδὸς ἐν τῷ ἐλαττοῦσθαι. δεῖ γὰρ ὀφείλεις διδαχθῆναι ὁ τοσούτων λαῶν διδάσκαλος καὶ ποιμήν, τοὺς ἀρίστους ἀεὶ καὶ πολλάκις δοκιμάζεσθαι, εἰ ἐν τῇ ἀκμῇ τὴν ὑπομονῆς παραμένουσι, καὶ οὐδενὶ πόνῳ κακοπαθείας ὑποπίπτουσι. καὶ ἔστιν ὡς ἀληθῶς βέβαιον πρᾶγμα τὸ συνειδὸς εἰς πάντα τὰ ἀδίκως συμπίπτοντα, ἅπερ εἰ μὴ νικήσειέ τις ὑπομένων, τεκμήριον φαύλης ὑπολήψεως ἐκφέρει. πάντα γὰρ ὑπομένειν ὀφείλει, ὁ τῷ Θεῷ πρῶτον, εἶτα καὶ τῷ ἰδίῳ πεποιθὼς συνειδότι. ὁπότε μάλιστα γυμνάζεσθαι εἰς ὑπομονὴν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δύναται. νικᾶσθαι δὲ οὔ· ἐπειδήπερ αὐτὸν τὴν διάνοιαν αἱ θεῖαι γραφαὶ φυλάττουσι. καὶ περιττεύουσιν ὑποδείγμασιν αἱ θεῖαι ἀναγνώσεις, ἃς τοῖς λαοῖς παραδιδόαμεν, αἵτινες πάντας σχεδὸν τοὺς ἁγίους καταπεπονῆσθαι διαφόρως καὶ συνεχῶς ἐπισώσαντο, καὶ δοκιμάζεσθαι καθάπερ ὄν τινι διαγνώσει, ὅπως τε εἰς τὸν στέφανον τὴν ὑπομονῆς ἐληλυθέναι. παραμυθεῖτο τὴν ἀγάπλιστον σου αὐτὸ τὸ συνειδός, ἀδελφὲ τιμιώτατε, ὅπερ ὂν ταῖς θλίψεσιν ἔχει τὴν παραμυθίαν τὴν ἀρετῆς. ἐποπτεύοντος γὰρ τοῦ δεσπότου χεῖσθαι ὂν τῷ λιμένι τὴν εἰρήνης καθαιμωθεῖσα ἡ συνείδησις σήσεται.

ET si innocens prospera omnia exspectare & a Deo misericordiam petere debet, tamen etiam a nobis, qui patientiam suademus, competentes literæ per [2] Cyriacum diaconum sunt transmissæ, ne contumelia plus valeat ad opprimendum, quam bona conscientia ad spem relevandam. Neque enim tu docendus es, tot populorum doctor & pastor, optimos quosque semper & assidue probari, utrum in vigore patientiæ permaneant, nec ulli labori ac molestiæ succumbant. Et vere conscientia firmum B est præsidium adversus omnia quæ injuste accidunt: quæ nisi quis patientia superaverit, malæ suspicionis de se argumentum præbet. Cuncta enim tolerare debet, qui Dei primum, ac deinde conscientiæ fiducia nititur. Quippe vir bonus ac probus exerceri quidem potest ad patientiam, superari vero non potest; cum divinæ Scripturæ mentem ejus muniant atque custodiant. Abundant enim exemplis lectiones sacræ; quas populis tradimus, quæ universos fere sanctos variis modis vexatos, & tamquam examine quodam probatos esse testantur, atque ita ad patientiæ coronam perveniisse. Consoletur ergo caritatem tuam, frater C admodum venerande, ipsa conscientia, [3] quæ in calamitatibus habet consolationem virtutis. Inspectante enim Domino Christo, in portu pacis conscientia pura consistit.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΥ ΡΩΜΗΣ Ἀρχιερέως πρὸς Ἀρκάδιον αὐτοκράτορα.

XXX. AD ARCADIUM IMPERATOREM.

(a) *Excommunicat persecutores sancti Joannis Chrysostomi.*

Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ, ὡς ποτε Ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐκδικηθήσεται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο πέπραχας, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν μέγαν κατὰ τῆς τοῦ

VOX sanguinis fratris mei Joannis clamat ad Deum contra te, o imperator, sicuti quondam Abel justi contra paricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modo admisisti, sed etiam pacis tempore persecutionem magnam adver- D

Ex Niceph. lib. 13. c. 34. scripta post Chrysostomi in exilio mortem, anno 407. ut quidem volunt plerique etiam docti viri.

1 Epistolam hanc, sicut & superiorem VII. uni Sozomeno acceptam debemus. De utraque sic ille lib. 8. c. 24. præfatur: *Cum Innocentius œcumenicam synodum congregare studeret, scripsit ad Johannem, & seorsum ad clericos urbis Constantinop.* Quibus verbis significare videtur, vel utramque epistolam simul missam, vel certe istam septimam posteriorem non esse. Verum huic scriptori insolens non est, ea quæ dissitis temporibus gesta sunt simul componere atque confundere. Sane cum de congreganda synodo, in qua Innocentius omnem spem posuerat, altum sit in hac epistola silentium, hoc non levi argumento est, eam scriptam esse cum ab hac spe excidisset. Istud non abhorret a vero, Innocentium proxima Johannis epistola motum, hanc scripsisse, ut sanctum præsulem in malis, quibus eum affligi didicerat, consolaretur. Quod si ita est, Johanni superstiti vix reddi potuit.

2 Idem Cyriacus cum Paulo item diacono jam ab anno 404. a Johanne Romam missus fuerat, ut superiorem ipsius epistolam 4. ad Innocentium perferret, ut in eadem epistola n. 1. declaratur.

3 Valesius latine hæc ista reddidit, *quæ in calamitatibus solet esse virtutis consolatio*. Græco hæremus sermoni; in quo non conscientia consolatio virtutis, sed virtus potius consolatio conscientiæ prædicatur. Certius hoc asserit Innocentius, quod Orator paulo timidius edixerat: *Habent nonnullam in se consolationem pœna quæ virtute suscipiuntur*. Nomine autem *virtutis* maxime intelligit Innocentius patientiam, de qua in epistola 7. ad clerum & populum Constantinop. exposita eorum calamitate num. 1. scribit: *Quam quidem rem sola patientiæ consolatio sanare potest*.

(a) Hanc Epistolam Constantius inter spurias reponit.

ſus Deum & eccleſiam ejus concitaſti. Ejeciſti e throno ſuo, re non judicata, magnum totius orbis doctorem, & una cum eo Chriſtum perſecutus es. Neque de illo ita queror, (ſortem enim ſeu hæreditatem cum ſanctis apoſtolis in Dei & ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti regno conſecutus eſt) quamvis intolerabilis jactura ea ſit: ſed affligor propterea, quod primum de animarum veſtrarum ſalute, deinde de eis qui ſapientiſſima, ſpirituali & divina doctrina & inſtitutione ejus orbati, fame verbi Dei conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim eccleſia tantum Conſtantinopolitana mellitæ illius linguæ jacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus ad orbitatem redactus eſt, viro tam divino amiſſo, perſuaſione unius mulieris, fabulam hanc & ſpectaculum exhibentis. Verum excipiet illa & præſentem hic pœnam [a] & futurum ſempiternum ſupplicium non poſt multos hoſce dies ei adveniens. Tametſi enim beatus Joannes vitam reliquit, fide ſervata & fluctuantibus confirmatis: in æterna tamen ſæcula ſempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem eſt conſecutus. Nova autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris ſeu ſeductionis novacula totondit, execrationem ex multorum ore ſibiipſi induxit, grave, & quod geſtari nequeat, peccatorum pondus colligans, atque id prioribus peccatis ſuis ſuperaddens. Itaque ego minimus & peccator, cui thronus magni apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego te & illam a perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri, Epiſcopum etiam omnem aut clericum ordinis ſanctæ Dei eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora, qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe decerno. Quod ſi, ut homines potentes, quemquam ad id vi adegeritis, & canones vobis a ſervatore per ſanctos apoſtolos traditos tranſgreſſi fueritis, ſcitote non parvum id vobis peccatum fore in horrenda illa judicii die, cum neminem hujus vitæ honor & dignitas adjuvare poterit, arcana autem & abdita cordium ſub oculos omnium effundentur atque exhibebuntur. Arſacium, quem pro magno Joanne in thronum epiſcopalem produxiſtis, etiam poſt obitum exauctoramus, una cum omnibus qui conſulto cum eo communicarunt epiſcopis: cujus etiam nomen ſacro epiſcoporum albo non inſcribatur. Indignus enim eo honore eſt, ut qui epiſcopatum quaſi adulterio polluerit. Omnis ſiquidem plantatio, quæ a patre noſtro in cœlis plantata non eſt, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excommunicationem, anathematiſmum, & abſolutam a Chriſtianiſmo alienationem.

a Verum Eudoxia ante Chryſ. obiit.

Eudoxam imperatricem notat, qua inſtigante ejectus fuerat B. Joannes Chryſoſtomus.

Prædictionem probavit eventus, nam paulo poſt vita exceſſit imperatrix.

EPISTOLA ARCADII IMPERATORIS

AD INNOCENTIUM.

Reſpondet præcedenti.

Ex Glyca annal. part. 4.

NORUNT omnes homines mentis compotes, commiſſa per ignorationem nec divinitus nec per leges puniri, neque adeo quemquam alterius nomine ſupplicium luere. Quod quidem propterea ſcripſi, ut man-

A Θεοῦ ἐκκλησίας καὶ τῶν ἱερέων αὐτοῦ συνετήσω, ἐξεώσας τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον τοῦ θώκου τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἀκρίτως, συνδιώξας αὐτῷ καὶ τὸν Χριστόν. Οὔτε γὰρ οὕτως ὀδύρομαι περὶ ἐκείνου. οὗτος γὰρ τὸν κλῆρον ἔλαχε μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ. ἀλλὰ θλίβομαι τῶν ὑμετέρων ψυχῶν ἐννῶον τὴν ἀπόλειαν καὶ περὶ τῶν στερηθέντων καὶ λιμωξάντων τῆς ἐκείνου πανσόφου καὶ πνευματικῆς θείας διδαχῆς καὶ νουθεσίας. οὐ γὰρ μόνον ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησία ἐζημιώθη τῆς ἐκείνου μελιρρύτου γλώττης, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ὑφήλιος ἐχήρευσεν ἀπολέσασα τοιοῦτον ἔνθεον ἄνδρα. πεισθείσης B μιᾶς γυναικὸς παραχωρησάσης τοῦτο γενέσθαι τὸ δραματούργημα. πλὴν ἐκδέξηται τὴν ἐντεῦθεν τιμωρίαν καὶ τὴν μέλλουσαν ἀτελεύτητον κόλασιν, οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐπερχομένην αὐτῇ. Εἰ καὶ γὰρ ὁ μακάριος Ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε, τὴν πίστιν τηρήσας, καὶ στηρίξας τοὺς σαλευομένους, ἀλλ' εἰς ἀλήκτους αἰῶνας τὴν ἀδαπάνητον τρυφὴν καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἐκληρονόμησεν. ἡ δὲ νέα Δαλιδὰ Εὐδοξία ἡ κατὰ μικρὸν τῷ ξυρῷ τῆς πλάνης ξυρήσασά σε, ἐπήγαγεν ἑαυτῇ κατάραν ἐκ πολλῶν στομάτων, δεσμεύσασα φορτίων ἁμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον προσθεῖσα τοῦτο τοῖς πρώην αὐτῆς ἁμαρτήμασι. διὸ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, καὶ ἁμαρτωλὸς ὡς πιστευθεὶς τὸν θρόνον C τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Πέτρου, ἀφορίζω σέ τε, κἀκείνην τῆς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων μυστηρίων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παντοῖον ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ὄντα τοῦ τάγματος τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τολμῶντας ἐπιχειρῆσαι καὶ μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ὥρας ἀναγνῶτέ μου τὸν πεμφθέντα συνδεσμον, ὑπὸ καθαίρεσιν εἶναι. Εἰ δὲ βιάσησθέ τινα ὡς ἐξουσιασταὶ καὶ παρεξέλθητε τοὺς δοθέντας ὑμῖν κανόνας παρὰ τοῦ σωτῆρος διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἔσεσθε ἐπιστάμενοι, ὡς πρῶτον μὲν οὐ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα γενήσεται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτε οὐ δυνήσεται ἀξίωμα βιωτικόν τινα ὠφελῆσαι. ἐκείνων δὲ τὰ ἐντὸς ἐκχυθήσονται πρὸς ὑπόδειγμα D πάντων, Ἀρσάκιον δὲ, ὃν εἰσάγετε εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ἀντὶ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου, καὶ μετὰ θάνατον καθαιροῦμεν σὺν πᾶσι τοῖς συγκοινωνήσασιν αὐτῷ ἐπισκόποις. οὗτινος μηδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγγραφήτω τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις. ἀνάξιος γάρ ἐστιν, ὡς μοιχεύσας τὴν ἐπισκοπήν. πᾶσα γὰρ φυτεία μὴ φυτευθεῖσα παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἐκριζωθήσεται. προστιθέμεθα δὲ τῇ καθαιρέσει Θεοφίλου ἀφορισμὸν, καὶ τελείαν ἀλλοτρίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

E

ἘΠΙΣΤΟΛΗ ἈΡΚΑΔΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑτορος πρὸς Ἰννοκέντιον Ῥώμης ἀρχιερέα.

ΠΆΝΤΕΣ ἄνθρωποι ἴσασιν οἱ εὖ φρονοῦντες ὅτι περ τὰ κατὰ ἄγνοιαν γινόμενα οὔτε Θεός, οὔτε νόμοι κολάζουσιν. ἀλλ' οὐδέ τις ὑπὲρ ἑτέρου δίκην εἰσπράττεται. ὅθεν ταῦτα γέγραφα πληροφορῶν

Inter… pha… Cou…

φορῶν τὴν ὑμετέραν πραότητα, ὡς ἐπιμαρτυροῦντος τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ὃν ἔγνων τι τῶν συμβάντων τῆς ἡμετέροις ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς, ἀλλ' ἀθῶός εἰμι τοῦ κρίματος αὐτῶν. εἰ γὰρ ἦμην συμμέτοχος αὐτῶν εἰς τοῦτο ἂν ἔσχον τούτους κακῶσαι. περὶ δὲ τῆς σῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας, γνῶθι ὅτι καὶ αὐτῇ ἀνταπέδωκα κατὰ τὸ σφάλμα αὐτῆς ὑπὲρ μετρίως, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης λύπης καὶ θλίψεως ἐν ἀῤῥωστίᾳ βαρυτάτῃ κατακεῖσθαι αὐτήν. παρακαλῶ λοιπόν, ἵνα τοῦ ἀφορισμοῦ λύσῃς ἡμᾶς, καὶ μὴ ἐκδικήσῃς πολλαχῶς. ὁ γὰρ παίζει κύριος δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

A suetudinem tuam certam redderem, nos nihil eorum cognitum habuisse, quæ a nostris antistitibus & clericis acciderunt: cujus rei testem benignum illum Deum imploramus. Nimirum purus & innocens sum, quod ad ipsorum condemnationem attinet: quippe cum eorum communione sim usus, causæ nihil erat, quamobrem eos affligeremus. Quod autem attinet ad filiam tuam Eudoxiam, scito me illi parum moderate pro ratione delicti mercedem retulisse: quo sane factum est, ut ex eo mœrore & angustia, difficili gravissimaque correpta ægritudine decumbat. Igitur quod superest, enixe te obsecro, ut nos a segregatione liberes; nec multipliciter punias: non enim ipse dominus idem ob delictum bis hominem percutit.

Labbeus. Omiserunt Binius, regius collector, aliique, Innocentii Papæ ad Arcadium responsum breve, quod apud eumdem Glycam extat his verbis: Ἀπεδεξάμεθα ὑμῶν τὴν κατὰ Θεὸν σπουδὴν, ἣν περὶ διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνεδείξασθε· ἐφ' ὧν ἱερῶν δεσμῶν ἀνεσθέντες, ἐν ταῖς θεσπεσίαις συμβόλοις προσέλθετε ἑρῶμενοι. Studium diligentiamque vestram Dei præscripto & voluntati consentaneam, quam propter ipsius nomen declarastis, accepimus & probavimus. Quapropter sacris a vinculis soluti ad sacra symbola confirmatis animis accedite. *Sed & hoc Constant apocryphum judicat.*

EXEMPLUM SACRÆ HONORII

Augusti Missæ ad Principem

orientis Arcadium.

Cum Honorius S. Joannem Chrysostomum injuste in exilium pulsum, facinora ob id in ecclesia perpetrata, & templi Constantinopolitani incendium non sine magno animi dolore cognovisset; Arcadium fratrem hortatur, ut hæc corrigat atque emendet, asserens episcoporum causas non principum jussu, sed episcoporum concilio, ac Romani pontificis auctoritate tractandas & definiendas esse.

QUAMVIS super imagine muliebri novo exemplo per provincias circumlata & diffusa per universum mundum obtrectantium fama literis aliis commonuerim, ut talis facti pœnitentia, & intermissione propositi, rumor æmulus consenescat, & quod in moribus temporum carpat, publica lingua non habeat. Quamvis etiam super excidio pereuntis Illyrici pio apud vos prodiderimus affectu esse nobis dolori; cur ista vos detrimenta reipublicæ nolueritis agnoscere, & aliis potius indicibus, quam pietatis vestræ literis fuerint nunciata: tamen ne illud quidem apud serenitatem vestram dissimulare nos fas est, quod in rebus divinis non sine publici discriminis metu, nuperrime contigisse, cita semper malorum enunciatrix fama non tacuit: &, ut natura fert hominum, quæ ad obtrectandum novis semper casibus excitatur, oblata occasione carpendi, malitiam suam in tempora, studio fævæ loquacitatis, exercet. Est enim nuper proditum apud Constantinopolim, sacratissimo paschæ venerabilis die, cum omnes pene in eumdem locum vicinarum urbium populos religio castigatiore sub præsentia principum ritu celebranda collegerat, clausas subito catholicas ecclesias, trusos in custodiam sacerdotes, scilicet, ut eo potissimum tempore, quo indulgentia principali tristia noxiorum claustra reserantur, piæ legis, & pacis ministros, sævus carcer includeret, omniaque bellicum in modum turbata mysteria nonnullos in ipsis ecclesiæ sacrariis interemptos, tantamque circa altaria vim sæviisse, ut & venerabiles episcopi in exilium truderentur, & sanguis humanus (quod dictu nefas est) cœlestia sacramenta perfunderet. His repente compertis, turbatos esse nos fateor. Quis enim in facinore tam cruento Dei omnipotentis non timeret offensam? Aut quo pacto extra summum Romani orbis omniumque mortalium putaret esse discrimen? cum ipse auctor nostri imperii, & reipublicæ, quam nobis credidit gubernator omnipotens, Deus, funestis admodum execrabilibusque commissis crederetur irasci domini sancti, frater nepotesque, augusti venerabiles, cum si quid de causa religionis inter antistites ageretur, episcopale oportuerit esse judicium. Ad illos enim divinarum rerum interpretatio, ad nos religionis spectat obsequium. Sed esto sibi de mysticis, & catholicis quæstionibus amplius aliquid principalis cura præsumpserit, itane usque ad exilia sacerdotum, usque ad hominum cædes debuit indignatio concitata procedere, ut ubi castæ preces, ubi vota sincera, ubi sacrificia illibata solvuntur, illic se gladius haud facile etiam in jugulum noxiorum distringendus [a] exerceret. Rebus denique ipsis docetur, quid super his senserit divina Majestas. Primum quidem hoc præsentis commotionis judicium fuit: atque utinam solum, facit enim humana trepidatio tanti sibi conscia perpetrati, ut gravius aliquid (quod avertat omnipotens Deus) post terribilis ultionis experimenta metuamus. Audio ecclesiam sacrosanctam tot imperatorum opibus expositam, preciosis cultibus nobilem, tanta supplicantium principum oratione augustissimam flagrasse, & illud Constantinopolitanæ urbis unicum lumen in favillas dilapsum, Deo non vetante fumasse, (execrari enim videtur inquinata mysteria) & avertisse oculos ab eo loco, quem jam sanguis infecerat, ne obsecrare quis pietatem cœlestem sub cruentis possit altaribus, ædificia quoque divina non minore splendore nobilia ex concitatione sævientis incendii, flamma se latius effundente, consumpta, & quæ publicam faciem elaborata majoribus nostris ornamenta decorabant, velut quodam urbis funere concremata. Hæc ego quamvis crebris injuriis lacessitus tacere

Episcoporum est religioni obsequium præstare.

[a] exereret.

Pallad. in vita S. Joan. Chrysost. ante medium. Sozom. l. 8. cap. 22.

arcere de-
ti paschа-
die prin-
um indul-
tia libe-
tur.

cere debuerim, ne conjunctissimum fratrem regnique consortes tam fideliter admonere; tamen necessitudinem sanguinis stimulo taciti doloris anteferens, hortor, atque suadeo, ut hæc, si fieri potest, emendatis in posterum moribus corrigantur, ac diva iracundia, quantum re proditur excitata, votorum sedulitate placetur. Accipite a me summum simplicitatis indicium. Idcirco hoc clementiæ vestræ insinuandum putavit, ne me velut gratulatione occulta faceret apud quemquam taciturnitas ipsa suspectum, neve quis crederet me talibus factis præbere consensum, & qui sæpe ne acciderent commonuerim, posteaquam commissa sunt, non dolerem. Nam quis esse posset expers doloris, qui se meminit Christianum, tantam subito perturbationem religionis inductam, ut omnem catholicæ fidei statum necesse sit fluctuare? Erat inter episcopos causa, quæ collato tractatoque consilio deberet absolvi: missi ad sacerdotes urbis æternæ atque Italiæ utraque ex parte legati, expectabatur ex omnium auctoritate sententia, informatura regulam disciplinæ: integrum nempe esse debuerat, neque quidquam novari, dum definitio deliberata procederet, cum interea mirum quoddam præcipitium festinationis exarsit, ut non expectatis literis sacerdotum, qui fuerant mutua partium legatione consulti, non examinatis rebus, in exilium truderentur antistites; animadversioni prius addicti, quam sententiam judicii episcopalis experti. Denique quam immatura illa damnatio fuerit, res probabit. Namque hi, quorum expectabatur auctoritas, pacifica Joanni episcopo communione permissa, sanciendam concordiam censuerunt, nec quemquam putarunt ante judicium consortio repellendum. Quid nunc aliud superest, quam ut catholicam fidem schismata in diversum dissociata dilacerent, quam ut hæreses communioni semper inimicæ ex tanta gestarum rerum varietate nascantur, ut jam populo pene non debeat imputari, si forte in dissonas partes sectarum diversitate discedat, cum ex auctoritate publica discordiarum materies sit præmissa, & somes quidam nutriendæ seditionis animatus. Quod ne in magnam aliquam generis humani perniciem recrudescat, vota facienda sunt, ut ad humanas prolapsiones patiens Deus rem male gestam prosperet ac secundet. Nam quantum nobis est, possumus timere quod gestum est, quantum ad pietatem semper placabilis Dei non erit meriti impunitas indulta, sed veniæ.

A sede apostolica in episcoporum causis sententia fertur.

Nullius causa minand

Juverit quoque ex jure Græco-Romano a Joanne Leunclavio Latine reddito duas sequentes epistolas mutuari.

HONORII AUGUSTI AD ARCADIUM IMPERATOREM fratrem epistola.

HAUD scio quænam perduellis, & diabolica potestas tibi suaserit, frater, ut mulieri te committeres, eaque faceres, quæ nullus alius Christianorum pius imperator fecit. Nam hic quoque religiosissimi episcopi adversus imperium vestrum clamant, qui magnum illum Dei pontificem Joannem, nullo interveniente judicio, & contra canones ab episcopatus solio remotum, & acerbissimis exiliis, ac intolerabilibus injuriis subjectum, vita per vim spoliaveritis, ac vicarios ecclesiæ Romanæ, ad honorem vestrum, & justi judicii confirmationem missos, quique literas hinc ad utilitatem omnium perferebant, nulla humanitate exhibita, diversis custodiis incluseritis, ac fame enecaveritis, atque etiam nummos, quos secum viatici nomine ad usum corporis ferebant; eis adimi præceperitis: nulla ipsorum habita ratione, Deum contra vos implorantium, atque gementium. Præterea spretis apostolicis præceptis religiosos episcopos irreligiose removentes ab officio, ac infinitis inique multantes afflictionibus, & exiliis, alios pro eis indignos indignum in modum in solia collocastis. Quamobrem enitere, mi frater, ut non verbis sed factis, tam Deo quam hominibus correctione non recte perpetratorum satisfacias: atque etiam ipse certo statuas, sacerdotum precibus imperium nostrum fulciri ac dirigi. Vale.

ΟΝΩΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελφόν.

Οὐκ οἶδα ποῖα ἀνταρτικὴ καὶ δαιμονιώδης ἐνέργεια παρέπεισέ σε, ἀδελφέ, γυναικὶ καταπιστεῦσαι σαυτὸν, καὶ διαπράξασθαι τοιαῦτα, οἷα οὐδεὶς ἄλλος εὐσεβὴς Χριστιανῶν διεπράξατο βασιλεύς. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐνταῦθα ὁσιώτατοι τῆς ἐπισκόπων τῆς ὑμῶν καταβοῶσι βασιλείας, ὅτι τε τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερέα Ἰωάννην ἀκρίτως καὶ ἀκανονίστως τὸ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνου κατενεγκόντες, καὶ πικροτάταις ὑξορίαις, καὶ ἀφορήτοις αἰκίαις ὑποβαλόντες, βιαίως τὸ ζῆν ἐξηρήσατε. καὶ ὅτι τὰς τοσοτηρητὰς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, τὰς εἰς ὑμετέραν τιμὴν καὶ τῆς διημοκρισίας βεβαίωσιν σαλεύτας, καὶ ἐπιστολὰς ἐντεῦθεν ἐπὶ λυσιτελείᾳ τῆς πάντων ἐπιφερομένους, ἐφ' οἷς ὁδὸν ἐφιλανθρωπήσασθε, ἔτι καὶ * φρυρίοις ὁλοφόροις ἐγκατακλείοντες, καὶ λιμῷ διαφθείροντες, καὶ ἃ μεθ' ἑαυτῶν ἐπεφέροντο ἀργύρια εἰς ἐφόδιον χρείας σωματικῆς, καὶ ταῦτα ἀφελεῖν αὐτῶν διετάξασθε, καταβοῶντας ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κατασεναίζοντας παρ' ὁδὸν ἡγησάμενοι. πρὸς δὴ τούτοις, τῆς ἀποστολικῶν ἐντολμάτων λόγον οὐδὲν ποιούμενοι, ἐπισκόπους ὁσίους ἀνοσίως καθαιρεῦντες, καὶ μυρίαις κακώσεσι καὶ ὑπερορίαις ἀδίκως καταδικάζοντες, ἄλλους ἀντ' αὐτῶν ἀναξίως ἀναξίους ἐγκαθιδρύεσθε. σπεῦσον οὖν, ἀδελφέ, μὴ λόγοις, ἀλλ' ἔργοις καὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τιμὴν διορθῶσιν τῆς οὐκ ὀρθῶς πραχθέντων ἤδη πληροφορεῖν. πληροφορούμενος καὶ αὐτὸς, ὡς αἱ τῆς ἱερέων προσευχαὶ τὴν ἡμετέραν στερεοῦσι βασιλείαν, καὶ κατευθύνουσιν. ἔρρωσο.

A non examinatis rebus, in exilium truderentur antistites; animadversioni prius addicti, quam sententiam judicii episcopalis experti. Denique quam immatura illa damnatio fuerit, res probabit. Namque hi, quorum expectabatur auctoritas, pacifica Joanni episcopo communione permissa, sanciendam concordiam censuerunt, nec quemquam putarunt ante judicium consortio repellendum. Quid nunc aliud superest, quam ut catholicam fidem schismata in diversum dissociata dilacerent, quam ut hæreses communioni semper inimicæ ex tanta gestarum rerum varietate nascantur, ut jam populo pene non debeat imputari, si forte in dissonas partes sectarum diversitate discedat, cum ex auctoritate publica discordiarum materies sit præmissa, & somes quidam nutriendæ seditionis animatus. Quod ne in magnam aliquam generis humani perniciem recrudescat, vota facienda sunt, ut ad humanas prolapsiones patiens Deus rem male gestam prosperet ac secundet. Nam quantum nobis est, possumus timere quod gestum est, quantum ad pietatem semper placabilis Dei non erit meriti impunitas indulta, sed veniæ.

Juverit quoque ex jure Græco-Romano a Joanne Leunclavio Latine reddito duas sequentes epistolas mutuari.

HONORII AUGUSTI AD ARCADIUM IMPERATOREM fratrem epistola.

HAUD scio quænam perduellis, & diabolica potestas tibi suaserit, frater, ut mulieri te committeres, eaque faceres, quæ nullus alius Christianorum pius imperator fecit. Nam hic quoque religiosissimi episcopi adversus imperium vestrum clamant, qui magnum illum Dei pontificem Joannem, nullo interveniente judicio, & contra canones ab episcopatus solio remotum, & acerbissimis exiliis, ac intolerabilibus injuriis subjectum, vita per vim spoliaveritis, ac vicarios ecclesiæ Romanæ, ad honorem vestrum, & justi judicii confirmationem missos, quique literas hinc ad utilitatem omnium perferebant, nulla humanitate exhibita, diversis custodiis incluseritis, ac fame enecaveritis, atque etiam nummos, quos secum viatici nomine ad usum corporis ferebant; eis adimi præceperitis: nulla ipsorum habita ratione, Deum contra vos implorantium, atque gementium. Præterea spretis apostolicis præceptis religiosos episcopos irreligiose removentes ab officio, ac infinitis inique multantes afflictionibus, & exiliis, alios pro eis indignos indignum in modum in solia collocastis. Quamobrem enitere, mi frater, ut non verbis sed factis, tam Deo quam hominibus correctione non recte perpetratorum satisfacias: atque etiam ipse certo statuas, sacerdotum precibus imperium nostrum fulciri ac dirigi. Vale.

ΟΝΩΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελφόν.

Οὐκ οἶδα ποῖα ἀνταρτικὴ καὶ δαιμονιώδης ἐνέργεια παρέπεισέ σε, ἀδελφέ, γυναικὶ καταπιστεῦσαι σαυτὸν, καὶ διαπράξασθαι τοιαῦτα, οἷα οὐδεὶς ἄλλος εὐσεβὴς Χριστιανῶν διεπράξατο βασιλεύς. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐνταῦθα ὁσιώτατοι τῆς ἐπισκόπων τῆς ὑμῶν καταβοῶσι βασιλείας, ὅτι τε τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερέα Ἰωάννην ἀκρίτως καὶ ἀκανονίστως τὸ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνου κατενεγκόντες, καὶ πικροτάταις ὑξορίαις, καὶ ἀφορήτοις αἰκίαις ὑποβαλόντες, βιαίως τὸ ζῆν ἐξηρήσατε. καὶ ὅτι τὰς τοσοτηρητὰς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, τὰς εἰς ὑμετέραν τιμὴν καὶ τῆς διημοκρισίας βεβαίωσιν σαλεύτας, καὶ ἐπιστολὰς ἐντεῦθεν ἐπὶ λυσιτελείᾳ τῆς πάντων ἐπιφερομένους, ἐφ' οἷς ὁδὸν ἐφιλανθρωπήσασθε, ἔτι καὶ * φρυρίοις ὁλοφόροις ἐγκατακλείοντες, καὶ λιμῷ διαφθείροντες, καὶ ἃ μεθ' ἑαυτῶν ἐπεφέροντο ἀργύρια εἰς ἐφόδιον χρείας σωματικῆς, καὶ ταῦτα ἀφελεῖν αὐτῶν διετάξασθε, καταβοῶντας ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κατασεναίζοντας παρ' ὁδὸν ἡγησάμενοι. πρὸς δὴ τούτοις, τῆς ἀποστολικῶν ἐντολμάτων λόγον οὐδὲν ποιούμενοι, ἐπισκόπους ὁσίους ἀνοσίως καθαιρεῦντες, καὶ μυρίαις κακώσεσι καὶ ὑπερορίαις ἀδίκως καταδικάζοντες, ἄλλους ἀντ' αὐτῶν ἀναξίως ἀναξίους ἐγκαθιδρύεσθε. σπεῦσον οὖν, ἀδελφέ, μὴ λόγοις, ἀλλ' ἔργοις καὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τιμὴν διορθῶσιν τῆς οὐκ ὀρθῶς πραχθέντων ἤδη πληροφορεῖν. πληροφορούμενος καὶ αὐτὸς, ὡς αἱ τῆς ἱερέων προσευχαὶ τὴν ἡμετέραν στερεοῦσι βασιλείαν, καὶ κατευθύνουσιν. ἔρρωσο.

* al. φρουρ

A

ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΠΙΣΤ.

ΟΥΔΕΝ ὅδε ἀρχιερεῦ τῷ Θεῷ, ὅτε ἦλθε εἰς τὰς πρεσβεις πεπολεμημένων διέγνωκα, καὶ δῆλον ἐξ ὧν τὰς αἰτίας ὃ κατὰ παράργον ἠμυνάμην, ὅτε τῆς κατὰ τὸν μέγαν Ἰωάννην καθαιρέσεως κατέσην ὑπαίτιος, ἀλλ' ἐπίσκοποι δείλαιοι, οἳ καινὰς δῆθεν ἐκκλησιαστικὰς προτεινάμενοι, τὸ κρίμα τῆς ἐκείνου καθοσιώσεως ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν βεβήλους κεφαλὰς ἀνεδέξαντο. ὧν τοῖς λόγοις οὐκ οἶδ' ὅπως ὑποσυρεὶς καὶ αὐτὸς, τῇ αὐτῶν ὡς οὐκ ὤφελον ἀθεωτάτῃ ἐπενέδυσα ψήφῳ. ἀνθ' ὧν ἐκεῖνοι μᾶλλον ἡμῶν ὑπόδικοι, ὧν καὶ τοὺς ἔτι πρὸς ἡμᾶς ἐνδημοῦντας B Ἀκακίου τε καὶ Σεβηριανοῦ, καὶ τοὺς πρὸς γένους τοῦ πονηροῦ Θεοφίλου τυγχάνοντας, πέπομφά σου τῇ ὁσιότητι. γράψω δὲ καὶ Θεοφίλῳ, βιαίῳ τάχει καταλαβεῖν τὰ αὐτόθι, τοῦ δοῦναι δίκην τοῖς τολμηθεῖσιν ἁρμόδιον. ἐφ' ἡμῖν δὲ ἡ σὴ πατρικὴ φιλανθρωπία παρακληθείη. καὶ μὴ ἀμοίρους τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐάσῃς. ἰδοὺ γὰρ καὶ τὸ τέκνον σου Εὐδοξίαν ἀνθ' ὧν ἥμαρτεν, ἠμυνάμην. ἡ καὶ βαρυτάταις ἐντεῦθεν ἀῤῥωστίαις περιπεσοῦσα, κλινήρης κατάκειται. μὴ οὖν πολλαχοῦ ἐκδικήσῃς, ὦ τιμιώτατε πάτερ. οὐδὲ γὰρ κύριος * διεκδικῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καθὰ γέγραπται. πῶς δὲ καὶ τὸ τῆς μετανοίας καλὸν, εἰ μὴ συγγνώμη τοῖς μεταμελομένοις ἐπιβραβεύεται; εἰ μὲν οὖν τῶν μετανοούντων ἐκ ἡμῶν, εἰκότως ἡμῖν καὶ τὰ τῆς συγγνώμης ἐναπεκλείετο. εἰ δὲ φθάσαντες ἐφ' οἷς ἐπράξαμεν ἑαυτῶν κατέγνωμεν, μηδὲ τοῦ τῆς μετανοίας καλοῦ, τῆς συγχωρήσεως ἀποτύχωμεν.

(a) ARCADII AUGUSTI EPISTOLA.

NIHIL omnino, Dei pontifex, eorum mihi notum fuit, quæ in legatos admissa fuerunt, idque manifestum ex eo est, quod auctores facinoris non negligenter ultus sum, nec ob latam de magni illius Joannis abdicatione sententiam culpandus venio, sed viles illi episcopi qui canones ecclesiasticos prætexendo, judicium de ipso diris devovendo in prophana capita sua receperunt, quorum sane rationibus & ipse, nescio quomodo, per surreptionem circumventus; ipsorum (quod minime factum oportuit) impiissimæ sententiæ sum adsensus. Quo fit, ut illi magis, quam nos, rei sint; ex quibus illos etiam, qui adhuc apud nos hærebant, Acacium & Severianum, & illius improbi Theophili cognatos, ad sanctitatem tuam misi. Scribam & Theophilo, ut huc summa cum celeritate se conferat, pœnas ausis suis competentes luiturus. Nostro autem nomine paterna humanitas tua sit exorata, nec inviolabilium mysteriorum nos exortes relinquas. Nam ecce de filia quoque tua Eudoxia ratione admissorum vindictam sumpsi, quæ propterea gravissimas in ægritudines lapsa, decumbit in lecto. Non igitur ultiones plures sumas, carissime pater. Quippe ne ipse C quidem dominus bis unum facinus vindicat, uti perscriptum legimus. Et quo tandem pœnitentiæ bonum, si venia resipiscentibus non impetratur? Quod si de numero pœnitentiam agentium essemus, haud abs re nobis etiam veniæ spes clausa foret: sin ipsi primi nosmet damnavimus ob ea quæ nequiter admisimus, non etiam bono pœnitentiæ, nimirum remissione frustremur.

XXXII. AD JOANNEM HIEROSOLYMITANUM EPISCOPUM.

Cum Joannes Hierosolymorum episcopus Origenis errores sequeretur; Hieronymus ad Bethelehem degens, aliique permulti ab ejus communione abstinebant. Quamobrem Joannis opera multis affecti sunt malis, de quibus Eustochium & Paula apud Innocentium pontificem conquestæ sunt, malorum auctorem & causam reticentes: propterea Joanni Innocentius scribit, ut diligenter ecclesiæ suæ prospiciat, & istiusmodi mala corrigat.

Hieron. in ist. 61. ad nmach.

DIREPTIONES, cædes, incendia, omne facinus extremæ (b) clementiæ, generosissimæ sanctæ virgines Eustochium & Paula deploraverunt in locis ecclesiæ tuæ perpetrasse diabolum: nomen enim hominis, causamque reticuerunt. Quod etsi ambiguum non sit a quo commissum, oportuit tamen custodire germanitatem tuam; & gregi illius solicitius providere, ne quid hujusmodi oriretur, quod cum aliorum periculo tua lacessit negligentia amittere gregem domini, & tales agnas incendio, armis & persecutionibus nudas, debiles, post suorum cædes & mortes vix vivere audimus: nihil movet pietatem illam sacerdotii tui de tanta diaboli in te atque in tuos potestate admissa: in te, inquam: prorsus enim sacerdotis gravitatem condemnat tantum nefas in ecclesia fuisse completum. Ubi provisiones tuæ? ubi certe, si casus evenerant, auxilia vel consolationes? cum plus se adhuc metuere dicant, quam conqueruntur esse perpessas: altius censerem, si essent aliquid de hac re mecum apertius collocutæ. Vide, frater, antiqui hostis insidias, & spiritu boni rectoris pervigilia, ut hæc, quæ ad nos opinione magis quam accusatione manifesta delata sunt, vel corrigantur, vel retundantur; ne jus ecclesiasticum de labefactatis causis eum qui non defenderit, præstare compellat.

XXXIII. HIERONYMUM CONSOLATUR

ob mala quæ perpessus fuerat, ac Joanni Hierosolymorum episcopo ait se scripsisse, ut provideat, ne deinceps in sua ecclesia hæc contingant.

Dilectissimo filio Hieronymo presbytero, Innocentius.

NUNQUAM boni aliquid contentionem fecisse in ecclesia testatur apostolus, & ideo hæreticorum correptiones primum fieri jubet,

(a) Apocrypham judicat P. Constant.
(b) Alii & melius legunt *clementiæ*, quam lectionem præfert editio Romana, Constant, aliique.

bet, magisque diuturna duci collatione. Quæ regula dum negligenter aspicitur, malum non vitatur, quod cavendum est, sed augetur. Tamen quoniam dolor gemitusque tuus ita quatit viscera nostra, ut ratio non tractandi consulendique sit: primum constantiæ tuæ alloquor fidem. Pro veritate quisque injuria, aut (ut dicis) periculo percelletur, qui expectat beatitudinem, multis sæpe narrastis, & tuæ verbis prædicationis bene memorem commonemus. Itaque excitati tanta malorum scena, arripere auctoritatem sedis apostolicæ ad omne comprimendum nefas festinavimus; sed in quem insurgeremus, nec nomine appellatum legimus, nec criminis aliqua ratione taxatum. Quod ergo possumus, condolemus. Si deposueris autem apertam manifestamque in homines aliquos accusationem, aut judices competentes tribuam, aut si aliquid urgentius solicitiusque a nobis fieri potest, non retardabo, fili dilectissime; A tamen episcopo fratri meo Joanni scripsi, ut circumspectius agat, ne quid circa ecclesiam sibi creditam adhuc tale aliquid fiat, quale prævidere, & propellere ne accideret, vel ne accidat, etiam ipsi sit & postea molestissimum.

XXXIV. QUOD FACERE POTUIT,

se Hieronymi causa fecisse dicit.

Dilectissimo fratri Aurelio Innocentius episcopus.

PIISSIMAM etiam ad nos perveniendi tuam affectionem bene compresbyter noster credidit Hieronymus: compatimur gregis nostri membro, & quod faciendum duximus, vel facere potuimus, sumus velociter executi. Germanitas tua, frater carissime, citius literas memorato reddere festinet.

AD EPISTOLAS INNOCENTII I. PAPÆ

APPENDIX.

Ex P. Mansi supp. tom. I. pag. 217.

IN vetusta collectione illa Lucensi, de qua non semel egi, in epitome plurimorum conciliorum & decretalium quarundam epistolarum occurrit excerptum *de epistola Innocentii Papæ ex concilio Nicæno*, quam epistolam Innocentii I. Papæ esse nemo prudens dubitaverit. Cum omnem alium Innocentium Pontificem superet codicis hujus ætas annorum saltem nongentorum. Quænam vero sit epistola hæc Innocentii, quo ex codice descripta, an singularem epistolam de Nicænis canonibus Innocentius dederit, vel illos data occasione in variis epistolis suis adduxerit & inculcaverit, quos dein epitomis hujus author in unam canonum seriem continuaverit, plane ignoro. Quamquam vero nihil novi his exhibetur, juvat tamen quale-cumque est hoc dare, cum vetustissima hæc sit canonum Nicænorum Latina editio. Quæ enim Dionysium exiguum authorem præfert, utique posterior est Innocentio I. Quæ vero in collectione Isidori Mercatoris profertur, an vetustior sit sive recentior, nondum est exploratum. Quæ tandem est Ruffini ejusdem fere antiquitatis est cum Innocentio.

DE EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ I.

Ex Concilio Nicæno.

I.

QUI se abscinderit non ingrediatur in clero.

II.

Gentilis qui conversus fuerit & baptizatus non tacito promoveatur in clero.

III.

Episcopus vel reliqui clerici cum extraneis mulieribus non habitent.

IV.

Episcopus, ab omnibus Episcopis ordinetur, vel a tribus cum Metropolitani consensu.

V.

Episcopus alterius episcopi clericum non accipiat, vel excommunicatum. Duas vices in annum concilia fiant propter diversorum querimonia.

VI.

Alexandrinus & Romanus Papæ primatum habeant.

VII.

Plurimorum episcoporum consensu, maxime Metropolitani consensu elegatur Presbyteri (forte tamen scriptum est *episcopi*.)

VIII.

Jerosolymitanus episcopus primatum habeat, salvo privilegio Metropolitani.

IX.

Chataro ideſt Novatiani conversi clerici recipiantur in clero. Episcopus vero in presbyterii locum recipiatur.

X.

In una civitate duo episcopi non sint.

XI.

Si post ordinatione sacerdotii detectus fuerit deponatur, simili modo est de lapsis.

XII.

Lapsi sine tormentis septem annos pœnitentiam agant.

XIII.

Post militiam si conversus fuerit, & iterum militaverit XIII. annos pœniteat.

XIV.

Si in necessitate acceperit communionem, supervixerit, teneat pœnitentiam.

XV.

Cathecumeni si lapsi fuerint tres annos pœnitentiam agant.

XVI.

Episcopus, vel reliqui ordines de civitate in civitatem non abeant.

XVII.

XVII.

Vagus clericus non recipiatur ab alio in communionem.

XVIII.

Alienum clericum nullus promoveat in honore.

XIX.

Clerici nec uſura, nec renovo dent. (*ſic*)

XX.

Diaconi presbyteris non præferantur, vel ſedeant, nec illi presbyteris Eucariſtiam tradant; abſentibus vero illis dividat.

XXI.

Paulianeſte baptizentur.

XXII.

Diaconeſſas inter laicæ habeantur.

XXIII.

Uno die teneatur paſcha ab epiſcopis.

DISSERTATIO

a In ſequentem Epitomen epiſtolæ Innocentii.

eodem anſi ibid.

NOvas Innocentii I. epiſtolas, quamvis nullas habeo promendas, non abſre tamen puto cum lectoribus meis communicari oportere ea quæ breviarium noſtrum canonum in MS. codice Lucenſi annorum nongentorum exhibet. Extant in eo canones e nonnullis Innocentii epiſtolis expreſſi, & in epitomen redacti. In ea vero quæ ex epiſtola ad Exuperium exprimitur epitome deeſt canon III. de iis, qui poſt baptiſmum magiſtratum agentes, in cauſa ſanguinis ſententiam tulerunt. Cujus omiſſionis nullam aliam rationem excogitare poſſum, niſi quod Pontifex ea in re nihil judicat decernendum. Qui ſuccedit canon IV. qui in noſtra epitome eſt III. male expreſſus eſt; neque enim communione privantur uxorati, ſi adulteraverint, ſed innocens ab adultero ſegregatur. Cætera cum epiſtola congruunt. Non eſt negligendum additamentum illud de *Lamentationibus Jeremiæ*, quod ab uno noſtro manuſcripto ſuppeditatur, nec in editis legitur.

Poſt hanc epitomen altera ſuccedit epiſtola Innocentii ad epiſcopos Toletanos. Nonnulla plane in ea digna ſunt animadverſione. Primo enim in noſtro breviario perinde ac in omnibus antiquis codicibus, teſte Harduino, legitur *Toloſanos*, non *Toletanos*.

Sequitur epiſtolæ Innocentii ad Victricium (*Victorium* habet codex noſter) ſynopſis, in qua omnia plana ſunt, & cum editis congruunt, unam ſi excipias canonis III. partem ſecundam, in qua edita quidem epiſtola audiendas ſtatuit cauſas eccleſiaſticorum in ſuis ſingulas provinciis, *ſine* præjudicio tamen appellationis *ad Romanam* eccleſiam, vel niſi cauſæ gravitas *ad ſedem apoſtolicam* judicium referat. Hæc edita. Codex vero MS. non ita, ſed: *Romani clerici ad alios epiſcopos non audeant dicere cauſas ſuas*. Longe profecto hæc duo inter ſe diſtant, ut ex altero & altero codice petita videantur. Verum ea quæ in editis leguntur Innocentii I. Papæ eſſe nemo jure ambiget, cum a Nicolao I. in gemina epiſtola in concilio Romano VII. apud Labbeum tom. X. legenda, tanquam ex Innocentio laudentur. Cum vero nec ex epiſtola ad Victricium accepiſſe ſe illa ſcribat Nicolaus, nec breviator noſter uſque adeo ſemper in ſenſu canonum reddendo ſit felix, alterutrum conſequi neceſſe eſt; vel canon iſte, prout in editis, ex alia quadam epiſtola Innocentii cum hac ejus ad Victricium male aſſutus eſt, uti aliis veterum Pontificum epiſtolis accidiſſe conſtat; vel anonymus noſter Pontificis mentem minime eſt aſſequutus.

In epitome canonis VIII. edicitur de Monachis in clero non admittendis; id vero non mandat Innocentius, ſed monet, ne ad altiorem gradum promoti modeſtiam, & virtutes reliquas quas in monaſterio coluerant, abiiciant. Quare breviatoris noſtri oſcitantia caſtiganda eſt.

Epiſtolæ Innocentii ad Decentium ſynopſis plane barbara eſt, ſed ejus primum caput veterem quemdam liturgicum ritum exprimit, quem edita non tangunt, quamvis in ſenſu cum editis congruit. Vetat Pontifex canone I. ne pax ante finem detur. Id vero anonymus noſter ita expreſſit. *Ordo miſſæ ad pacem dare poſt quartam orationem*. Quartæ orationis nomine deſignari hic cenſeo illam quam ordo Romanus vetus apud Mabillonium Muſæi Ital. tom. II. *orationem ad complendum* appellat. In miſſa enim oratio prior ea erat, quæ ante *Apoſtolum*, ideſt ante epiſtolam legebatur. Succedebat altera *ſuper oblata*. Dein oratio Dominica tertia loco erat; quarta tandem *oratio ad complendum* habebatur. En ergo breviator noſter cum Innocentio conciliatus.

Canon huius epiſtolæ quintus cur in duos ſectus ſit; cum præſertim ambo illi in unum & idem redeant; non aliam aſſignarem rationem, niſi breviatoris noſtri oſcitantiam. Reliqua plana ſunt.

Poſtrema omnium legitur epitome literarum Innocentii *ad Aurelium* (utique Carthaginienſem) epiſcopum. Extat in collectione Labbeana num. XII. Innocentii ad Aurelium epiſtola, ad quam ea referri poſſunt, quæ in hac ſynopſi habentur.

I.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad Exuperium.

I.

PResbyter, & diaconus incontinentes deponantur.

II.

Qui continentes ſunt omni tempore viaticum accipiant, & communionem per miſericordiam

III.

Uxorati ſi adulteraverint excommunicentur.

IV.

Licet accuſare homicidam.

V.

Qui dimiſerit uxorem, & aliam duxerit excommunicetur; ſimiliter & mulier.

VI.

Libri qui recipiendi ſunt.

Moyſi lib. V. Geneſis, Exodus, Leviticus, Deuteronomium. Jeſu Nave I. Judicum I. Regum IV. Rhut I. Prophetarum XVI. Salomonis V. Pſalterium I. Job. I. Tobiæ I. Iſther I. Judith. I. Machabæorum II. Eſdræ II. Chenib ideſt Lamentationes Hieremiæ. Paralipomenon II. Novi Teſtamenti: Evangelia IV. Pauli Apoſtoli XIV. Joannis IV. Petri II. Jacobi I. Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Joannis.

II.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad univerſos epiſcopos in Toloſa.

EPiſcopus in aliena eccleſia epiſcopos non ordinet. Hiſpanos detrahet de militia ſæculari celeri ad ſacerdotium non ordinantes, nec curiales qui non debent eſſe clerici. Hiſpanos vituperant ii, qui in forenſi exercitatione verſati ſunt, vel ex militia aliqua, ſive ex curialibus, ut ad ſacerdotium vel ad minora officia veniant.

III.

INNOCENTII AD VICTORIUM

Epiſcopum.

I.

SIne Metropolitani conſenſu epiſcopus non ordinetur.

II.

Qui cingulum militiæ ſæcularis habuit ad clericatus officium non veniat.

III.

Inter clericos epiſcopus audiat. Romani clerici ad alios epiſcopos non audeant dicere cauſas ſuas.

IV.

Mulierem viduam clericus non ducat uxorem.

V.

Alienum clericum nullus ſuſcipiat.

VI.

Novatiani vel Montenſes per manus impoſitionem ſuſcipiantur. Qui de noſtris ad illos fuerunt, & revocantur, longe pœniteant.

VII.

Diaconi non miſceantur cum uxore.

VIII.

Monachus in clero non veniat, nec uxorem accipiat.

IX.

Curiales clerici non ordinentur.

X.

Velata ſi erraverit non accipiat pœnitentiam.

XI.

Conſecratæ Domino non velatæ ſi nupſerint pœniteant.

INNOCENTII

Ad Epiſcopum. (ſic)

I.

Nullus bigamus clericus ordinetur.

II.

Qui ante baptiſmum uxorem habuit, & poſt baptiſmum aliam duxerit, bigamus eſt.

IV.

INNOCENTII

Ad Decentium.

I.

ORdo Miſſæ ad pacem dare poſt quartam orationem.

II.

Nomina recitentur poſt commendationem offerentium.

III.

Non conſignent infantes presbyteri niſi epiſcopi.

IV.

Omne ſabbato jejunetur.

V.

Teneant presbyteri Miſſam in urbe præſente epiſcopo.

VI.

Sine juſſu epiſcopi presbyter Miſſæ teneat, in urbe præſente epiſcopo.

VII.

Sine juſſu Epiſcopi, vel alii manum ponant Inergumeno.

VIII.

Omnes pœnitentes V. feria de paſcha reconcilientur.

IX.

Presbytero liceat viſitare infirmum, & ungere chriſma, pœnitentem ægrotum non liceat ungere de chriſma.

V.

INNOCENTII

Ad Aurelium Epiſcopum.

FAcile non imponatur manus, Epiſcopo ex laico non ordinetur.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. J.

Sequentes canones a ſynodo quapiam Romana ad Gallos epiſcopos jampridem miſſos ex aliquot manuſcriptis codicibus primum in lucem extulit R. P. Sirmondus in appendice ad I. tomum conciliorum Galliæ, eoſdemque Regius collector conjecit non ſuo loco in calcem XXXVII. voluminis oſt indices cum tractatu de antiquis epiſcoporum promotionibus. Nos vero ejuſdem clariſſimi editoris conjecturam non improbabilem ſecuti Innocentii primi epiſtolis ſubjecimus; cum ab eis nec decretorum, nec ſcriptionis forma abhorreat. Quo autem anno editi ſint, plane non conſtat, eſto maximam, ut nemo non videt antiquitatem præ ſe ferant.

CANONES [α] SYNODI ROMANORUM

AD GALLOS EPISCOPOS

Juxta quæstiones ab illis propositas.

TITULI CANONUM

I. *De virginibus velatis propositum non servantibus.*
II. *De puellis nondum velatis, si contra propositum suum nupserint.*
III. *De castitate & munditia sacerdotum.*
IV. *De eo qui militat jam fidelis.*
V. *Quod Romana ecclesia ad clerum non admittit eos qui post baptismum casti non fuerint.*
VI. *Quod per omnes ecclesias una debet esse traditio & disciplina.*
VII. *Quod diaconi extra tempus paschæ non baptizent.*
VIII. *De oleo exorcizato semel dando.*
IX. *Quod uxoris sororem ducere non liceat.*
X. *De iis qui sæcularem potestatem gesserunt ad episcopatum non promovendis.*
XI. *De eo qui avunculi sui uxorem duxerit.*
XII. *Quod episcopi ex laicis assumi non debent.*
XIII. *De eo qui ab ecclesia ad ecclesiam transit.*
XIV. *Quod abjecti ab episcopo suo clerici ab aliis recipi vel promoveri non debeant.*
XV. *Quod episcopo fines suos transgredi, & alienos invadere non liceat.*
XVI. *De iis qui ab episcopis suis excommunicati, & ab aliis postea clerici facti sunt.*

PRÆFATIO.

DOMINUS inter cetera salutaria mandata, quibus discipulos suos apostolos ad spem vitæ hortatur & commonet, sicut & nos evangelica verba docuerunt, hoc etiam mandat, ut soliciti ad veritatis scientiam pervenire laboremus. Et primo ut cognoscamus incognita, non inani profectu, sed labore & solicitudine, quæ nota necdum sunt precibus investiganda, quæ vero difficiliora sunt, instanter quærenda præcepit, quæ clausa sunt, fidei virtute pulsando precibus petere sibi debere reserari. Sic enim scriptum est: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Nemo certe qui non petit accipit, & qui non quærit invenit, & qui non pulsaverit eidem poterit aperiri. Qua de re quoniam quod ex fide petitur & præstatur & quod erat obscurum, manifestum in sensum dum investigatur acquiritur, & quod erat clausum nobis frequentius pulsando, id est rogando, revelatur: *Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur*; inde eadem repetere mihi quidem non est molestum, vobis autem necessarium. Scimus, fratres carissimi, multos episcopos per diversas ecclesias ad famam pessimam nominis sui humana præsumptione patrum traditionem A mutare properasse, atque per hanc causam in hæresis tenebras cecidisse, dum gloriam hominum delectantur potius, quam Dei præmia habere, perquirere. Nunc igitur, quia non explorandi causa, sed fidei confirmandæ gratia, sanctitudo vestra ex sedis apostolicæ auctoritate scisciari dignata est, seu legis scientiam, seu traditiones, volens a nobis manifestari liberius quæstionum propositarum expositionem, quam sincere quæritis & desideranter audire, quantum supplebit divina dignatio, licet mediocri sermone, valido tamen sensu [1] eloquar obtinenda, ad emendandas omnes quippe diversitates, quas discordare arrogantia sola præsumpsit, scriptura divina dicente: *Rejecistis mandatum Dei, ut traditiones vestras statuatis.* Si ergo integra cupitis fide veras observationes agnoscere, dignamini quæ dico libenter advertere. Primo in loco pudoris mihi, & pudicitiæ causa proponitur, deinde congestæ quammultæ quæstiones edentur. Singulis itaque propositionibus suo ordine reddendæ sunt traditiones. *Marc. 7.*

CANONES.

I.

Quæritur de virginibus velatis, & mutato proposito, quid exinde judicatum sit. Si virgo velata jam Christo, quæ integritatem publico testimonio professa a sacerdote prece [a] effusa benedictionis velamen accepit, sive incestum commiserit, seu [b] furtum [2], seu volens crimen protegere adultero mariti nomen imposuit, tollens membra Christi, faciens membra meretricis, ut quæ sponsa Christi fuerat conjux hominis diceretur. In ejusmodi muliere quot sunt causæ, tot reatus, integritatis propositum mutatum, velamen amissum, fides prima depravata, atque in irritum devocata. Quali hic & quanta satisfactione opus est? quam magna pœnitentia ejus quæ interitum carnis incurrit? Non est parva culpa reliquisse Deum, & iviſſe post hominem. Unde annis quamplurimis deflendum ei peccatum est, quo dignæ fructu pœnitentiæ facto possit aliquando ad veniam pervenire, si tamen pœnitens pœnitenda * faciat. [a] fusa. [b] hoc verbum expungendum videtur. * *add.* non

II.

Puella quæ nondum velata est, sed proposuerat sic manere, licet non sit in Christo velata, tamen quia proposuit, & in conjugio velata non est, furtivæ nuptiæ appellantur, ex eo quod matrimonii cœlestis præceptum non servaverit, amore properante ad libidinis cæcitatem. Et his pœnitentiæ agendæ tempus con-

α Hos primum Sirmondus edidit ex aliquot Mss. & Innocentii I. esse suspicatus est. Vetustissima duo exemplaria sunt horum Canonum in Bibl. Collegii Paris. Societatis Jesu. Tiliano, Pithœano, ac Fossatensi Sirmondum esse usum ex apographo illius intelligimus. In Mss. sunt tantum sex Canones, quos Sirmondus divisit in sexdecim. *Harduinus.*

1 Unus hic homo loqui videtur, non synodus. *Hard.*

2 Hoc est, *furtivas nuptias*, ut can. seq. Hard.

ſtituendum eſt, quoniam ſeu rapta, ſeu volens, ad virum ire perverſo ordine conſenſit: nec propinquorum, nec ſacerdotum teſtimonio conrogato, tales ad velamen ſolennitatis ordinem caſto pudore tenuerunt, ſed contra veteris teſtamenti præceptum fecerunt: quas lex lapidari præcepit, & nunc ceſſante illa vindicta ſpiritaliter feriuntur, ut eccleſiam tamquam mortui introire non poſſint. Habent tamen pœnitentiæ agendæ locum, ſed cito non habent veniam. Quoniam ſi ſecundum legem proclamaſſet puella, & diu conteſtata ſe continuiſſet, utique fuiſſet immunis a culpa. Utriſque ergo expedit ſub eadem temporis conſtitutione a communione ſuſpendi, dignamque agere pœnitentiam: fletu, humilitate, jejunio, miſericordia redimere crimen admiſſum.

III.

Et jam quidem frequenter de talibus ſermo noſter per plures manavit eccleſias, maxime de ſacerdotibus, quorum meritum exigit, ut bonorum operum ſuorum ſint plebibus forma: ſed quantum intelligo, cum ſcriptura dicat: *Loquere ad aures audientium*, inſtruendo aures infundemus. Dum ſæpe eadem repetuntur quæ neglectui habentur a ſingulis, vere hoc illud
2. Tim. 3. eſt quod dictum eſt, adulter ſexus, *ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes*. Quando enim non ſervatur quod admonetur utiliter, tunc apoſtolica mandata quaſi ignota contemnuntur: judicium tamen de his quæ commiſerunt non poteſt immutari. Id de ſacerdotibus primo in loco ſtatutum eſt: de epiſcopis, presbyteris & diaconibus, quos ſacrificiis divinis neceſſe eſt intereſſe, per quorum manus & gratia baptiſmatis traditur, & corpus Chriſti conficitur, quos non ſolum nos, ſed & ſcriptura divina compellit eſſe caſtiſſimos; & patres quoque juſſerunt continentiam eos corporalem ſervare debere. Qua de re non prætereamus, ſed dicamus & cauſam. Quo enim pudore viduæ, aut virgini, auſus eſt epiſcopus, vel presbyter, integritatem vel continentiam prædicare, vel ſuadere caſtum cubile ſervare, ſi ipſe ſæculo magis inſtitit filios ge-
Geneſ. 3. nerare, quam Deo? Adam, qui præceptum non ſervavit, ejectus foras paradiſum caruit regno, & prævaricatorem putas poſſe ad regna cælorum pervenire? Ob quam rem Paulus di-
Rom. 8. 1. Cor. 7. cit: *Vos jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*. Et item; *Et qui habent uxores ita ſint quaſi non habeant*: An qui populum hortatur, Levitis & ſacerdotibus blandiens licentiam præberet opus exhibere carnale? Idem ipſe dicens: *Et carnis*
Rom. 13. 1. Cor. 7. *curam ne feceritis in concupiſcentiis*. Et alibi: *Vellem autem omnes ſic eſſe ſicut meipſum*. Qui militat Chriſto, qui in ſede reſidet magiſtri, (a) qui militiæ diſciplinam non poteſt cuſtodire? De his itaque tribus gradibus, quos legimus in ſcripturis, a miniſtris Dei munditia præcepta eſt obſervari, quibus neceſſitas ſemper in promptu eſt. Aut enim baptiſma tradendum eſt, aut offerenda ſunt ſacrificia. Numquid immundus auſus erit contaminare quod ſanctum eſt, quando quæ ſancta ſunt ſanctis ſancta ſunt? Denique illi qui in templo ſacrificia offerebant, ut mundi eſſent, toto anno in templo ſolo obſervationis merito permanebant, domos ſuas penitus neſcientes. Certe idololatræ, ut impietates exerceant, & dæmonibus immolent, imperant ſibi continentiam muliebrem, & ab eſcis A quoque ſe purgari volunt: & me interrogas ſi ſacerdos Dei veri, ſpiritalia oblaturus ſacrificia, purgatus perpetuo debeat eſſe, an totus in carne carnis curam debeat facere? Si commixtio pollutio eſt, utique ſacerdos ſtare debet ad officium cœleſte præparatus, qui pro alienis peccatis eſt poſtulaturus, nec ipſe inveniatur indignus. Nam ſi ad laicos dicitur: *Abſtinete* 1. Co
vos ad tempus, ut vacetis orationi, & illi creaturæ utique generationi deſerviunt, ſacerdotes tale poſſunt habere nomen, meritum habere non poſſunt. Quod ſi ita eſt, & permanet præſumptio, oportet jam epiſcopis, vel presbyteris, aut diaconis dici, ne cum publicanorum vita ſocientur. Quamobrem mihi contra hujuſ- B modi homines coinquinatos & infideles, in quibus ſanctitudo corporis per illuviem & incontinentiam videtur eſſe polluta, negotium eſt, talibus myſterium Dei credi non oportere, veneratione religionis ipſa ſuadente moneo, hos enim & ratio juſta ſecernit. Audiant certe:
Quoniam caro & ſanguis regnum Dei non poſſi- 1. Co
debunt, neque corruptio incorruptelam. Et audet presbyter, aut diaconus, animalium more ſubjacere contentioni?

IV.

De eo qui militaverit jam fidelis militiæ ſæculari, notitia eſt quod utatur publica libertate. Quis enim poteſt illum cuſtodire? quis negare vel ſpectaculis interfuiſſe, vel pecuniæ uti- C litate impulſum a violentia & injuſtitia immunem eſſe non potuiſſe?

V.

Romana eccleſia hoc ſpecialiter cuſtodit, ut ſi quis parvulus baptizatus integritatem corporis ſervaverit, admitti poteſt ad clerum: vel ſi quis major fuerit baptizatus, & manſerit pudicus, unius uxoris vir, poteſt clericus fieri, ſi nullis aliis criminum vinculis alligetur. Ceterum qui corruperit carnalibus vitiis aquæ ſacramenta, poſt fornicationem etiamſi ducat uxorem, quomodo poterit ad dimittenda peccata miniſterio aſſiſtere, qui prioris vitæ repetierit cæcitatem? Quomodo illud intelligitur: *Neque* 1. Cor.
fornicarii, neque idololatræ, & ceteri tales, *re-* D *gnum Dei poſſidebunt*, ſi nihil inter bonum & malum, inter juſtum & impium, inter luxurioſum & pudicum, inter obſervantem legem & publicanum interſit? Fient tales miniſtri, vel ſacerdotes, non Chriſti, ſed potius antichriſti. Et ubi eſt illud quod ſanctus apoſtolus Paulus, qui formam tulit epiſcopi, qualis eſſet ordinandus, ante præcepit dicens: *Irre-* 1. Tim.
prehenſibilem, ſobrium, & pudicum, &c. quomodo hic irreprehenſibilis eſt, qui baptiſmi ſacramentum non potuit cuſtodire? O nova præſumptio! Huic ſacerdotium creditum, cui pœnitentia ſola debetur, ut ſordidata longa ſatisfactione veniæ beneficia poſſit abluere.

VI.

Catholicorum epiſcoporum unam confeſſionem eſſe debere apoſtolica diſciplina compoſuit. Si ergo una fides eſt, manere debet & una traditio: ſi una traditio eſt, una debet diſciplina per omnes eccleſias cuſtodiri. Diverſis in regionibus quidem eccleſiæ ſunt conditæ, ſed per omnem mundum unitate fidei catholicæ una eſt appellata. Nam & ſic legimus: *Una* Cant. 6.
eſt columba mea, una eſt perfecta mea, una eſt genitrix mea. Non ergo nunc de baptiſmi ratione, ſed de tradentium perſona reſcribo.

VII.

(a) Forte, *hic militia*, Hard.

VII.

Paschæ tempore presbyter & diaconus per parochias dare (a) repromissionem peccatorum, & ministerium implere consueverunt, etiam præsente episcopo: in fontem quoque ipsi descendunt, illi in officio sunt; [2] sed illius [a] nomen facti summa conceditur. Reliquis vero temporibus, ubi ægritudinis necessitas consequi unumquemque compellit, specialiter presbytero licentia est per salutaris aquæ gratiam dare indulgentiam peccatorum, quoniam & munus ipsi licet causa mundationis offerre: diaconis vero nulla licentia invenitur esse concessa: sed quod semel forte contigit usurpare, per necessitatem dicuntur excusati, nec postea in securitate commissum.

VIII.

De oleo sane exorcizato capiendusne brevis numerus dierum, multus in hoc proficit sermo. Fide enim quis sua plena purgatur. Si enim chrisma infusum capiti gratiam suam toto corpori impertit, nihilo minus & tertio scrutinio scrutatus si oleo fuerit contactus, non sæpe, sed semel, virtute sua Deus operatur in tempore.

IX.

De eo qui sororem uxoris suæ duxerit uxorem in lege veteris testamenti scriptum est, ad suscitandum semen defuncti fratris oportere ducere uxorem, ita tamen si liberos ex eodem minime reliquisset. Inde est enim quod Joannes Baptista contradixit Herodi, quoniam non licebat ei accipere uxorem, quia de fratre reliquerat filios. Tamen propter virilem generationem legis constitutio imperabat hoc fieri a viro: de fœminis nusquam est lectum, sed forte præsumptum. Nam lex dicit: *Maledictus qui cum uxoris suæ sorore dormierit*. Numquid duas habuit uxores Jacob uno in tempore sorores causa mysterii, & concubinas, & omnes qui nati sunt patriarchæ sunt appellati? Nunc jam Christianis habere non permittitur. Numquid uxores & concubinas habuerunt? Sed nunc hoc non patitur fieri testamentum, ubi amplius de integritate tractatur, & castitas Christo docente laudatur, cum dicit: *Non omnes capiunt verbum Dei, sed quibus datur*.

X.

Eos præterea, qui sæcularem adepti potestatem, jus sæculi exercuerunt, immunes a peccato esse non posse manifestum est: Dum enim & gladius exeritur, aut judicium confertur injustum, aut tormenta exercentur pro necessitate causarum, aut parandis exhibent voluptatibus curam, aut præparatis intersunt, in his se, quibus renunciaverunt, denuo sociantes, disciplinam observationis traditam mutaverunt. Multum sibi præstant, si non episcopatum affectent, sed propter hæc omnia agentes pœnitentiam, certo tempore impleto, mereantur altaribus sociari. Nicænum concilium, divino Spiritu annuente, dum fidei confessio fuisset jure firmata, etiam apostolicas traditiones episcopi in unum congregati ad omnium notitiam pervenire voluerunt, definientes inter cetera, neque abscissum clericum fieri, quoniam abscissus & mollis non introibunt sanctuarium Dei. Deinde post baptismi gratiam, post indulgentiam peccatorum, cum quis sæculi militia fuerit gloriatus, vel illum qui purpura & fascibus fuerit delectatus, ad sacerdotium aliqua irruptione minime admitti jusserunt. Meritis enim & observatione legis ad istiusmodi dignitatis culmen accedunt, non Simonis pecunia vel gratia quis poterit pervenire, aut favore populari: non enim quid populus velit, sed quid evangelica disciplina, perquiritur. Plebs tunc habet testimonium, quoties ad digni alicujus meritum reprehendens auram favoris impetit.

XI.

De eo qui avunculi sui uxorem duxerit. Avunculi filium ducere non licet, quoniam similis causa generando per gradus patris extranei separatur atque purgatur: retro autem redire fas non est. Nam qui torum patris vel matris violare præsumpserit, non hoc conjugium, sed fornicatio nominatur. Quique tamen contra canones apostolicos facere usurpaverit, privandus est sacerdotio, si pertinax fuerit: sin vero se correxerit, aboleatur quod præsumptum est, ut possit reconciliatus nostrum habere consortium.

XII.

De ordinationibus maxime observandum est, ut semper clerici fiant episcopi. Sic enim scriptum est: *Et hi primo probentur, & sic ministrent*. Qui non probatur tempore præcedenti in minori officio ministrasse, quomodo præponitur clero? Non est auditum, necdum tironem militum imperium suscepisse. Is ergo debet fieri, quem ætas, tempus, meritum commendat, & vita. Aut quare apostolus neophytum prohibet, & cito manus alicui imponi non permittit? 1. Tim. 5. 2. Tim. 6.

XIII.

De his qui ab ecclesia ad ecclesiam transierunt, jussi sunt haberi quasi relicta uxore ad alienam accesserint, quod impunitum esse non possit. Talem episcopum invasorem pudoris alieni episcopatu privari jusserunt.

XIV.

De clericis alienis a synodo frequenter est pertractatum atque firmatum, & ratio justa constringit, clericos abjectos de ecclesia ab episcopo suo, nec laicam communionem accipere posse in aliena ecclesia: confirmatum manifestumque est, quando etiam innocens, sine literis episcopi sui, vel formata, in aliena ecclesia non potest ministrare. Si quis autem in injuriam sacerdotis hoc facere præsumpserit, & condemnatum clericum suscipere vel promovere voluerit, sciat se communicasse peccatis alienis, & incurrisse sententiam apostoli, qui ait reos esse non solum qui faciunt contra legem, sed etiam qui consentiunt facientibus. Unde dimittendum est conscientiæ illius qui de suo clerico judicavit, sciens quod de judicio ejus Deus sit judicaturus in posterum. Audi dominum dicentem: *Quæ enim vultis ut faciant vobis homines, eadem & vos facite illis*. Quid in injuriam fratris, & consacerdotis armaris? Cum enim reus non solum suscipitur clericus alienus, sed etiam promovetur, injustus judicatur episcopus. Hoc quicumque facit, sciat se a catholicorum societate seclusum, & communionem sedis apostolicæ non habere jam posse. Rom. 1. Matth. 7.

XV.

Illud præterea satis grave est, & contra episcopalem moderationem sedis apostolicæ, suos fines excedere & ad alienam tendere regionem festinare, ordinationes celebrare præ ceteris, non metropolitanum episcopum permittere in sua diœ- Conc. Nic. can. 4.

(a) Al. Mſ. *remiſſionem*. Hard.

diœceſi, una cum vicinis epiſcopis, ſicut tre- A centi octodecim epiſcopi confirmarunt, tres vel eo amplius ſacerdotes, epiſcopum ordinare vel ſubrogare digniſſimum. Si quis certe fines alienæ poſſeſſionis invaſerit, reus violentiæ judicatur. Quid curritur? quid feſtinatur, ut regula eccleſiaſtica conculcetur? Leges humanæ tenentur, & divina præcepta contemnuntur: præſens gladius formidatur, & temporalis pœna; divina vero vindicta, quæ habet flammas gehennæ perpetuas, negligitur. Videritis quæ præſumptio fecerit: ex hoc ſi quis in aliena diœceſi auſus fuerit ordinationem facere, eamque præſumere, ſciat ſe de ſtatu ſuo poſſe periclitari, qui alienam eccleſiam invadere præſumſerit. Non eſt ſæculare aliquid, non ſunt mun- B danæ promotiones: audiamus apoſtolum dicentem: *Manus cito nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis: teipſum caſtum cuſtodi*. Si legantur ſcripta, & timor divinus ſit in nobis, omnia ſcandala poterunt ſeparari, & unanimitas per omnes fratres placida plenaque caritate conſiſtere.

1. *Tim.* 5.

XVI

Præterea etiam laici dicuntur a communione cognita cauſa ſecluſi, & ab alio epiſcopo clerici facti. Hoc jam ſuper omne malum eſt. Unde aut conventi corrigant, qui talia auſi ſunt facere, ita ut removeantur hi quibus indigne ordo collatus eſt, aut ad nos nomina eorum deferantur, ut ſciamus a quibus nos abſtinere debeamus.

[1] Sciat ergo veſtra ſinceritas, quod ſi hæc omnia ſuo ordine prout certa ſunt obſerventur, nec Deus offenditur, nec ſchiſmata generantur, nec hæreſes exiſtunt, ſed dicent gentes, quoniam vere Deus in nobis eſt Chriſtus dominus noſter, qui vivit & regnat cum Patre, & cum Spiritu ſancto, in æterna ſæcula ſæculorum. Amen.

Notæ Jacobi Sirmondi S. J.

1 *Canones*.) In codice Foſſatenſi dicitur, *Synodus Romanorum ad Gallos epiſcopos & epiſtola ſynodi*, quia epiſtolæ in morem ſcripta eſt. In antiqua vero collectione codicis Pithœani, *Canones Romanorum* ſimpliciter appellantur. Hos ergo, quia quo tempore conditi fuerint exploratum non erat, in hunc interim locum rejiciendos cenſuimus. Antiquiſſimos prorſus eſſe tum exemplarium vetuſtas docet, tum ipſa maxime, quæ priſcis eccleſiæ ſeculis congruunt, decretorum argumenta confirmant. Et decretorum autem, & ſcriptionis forma non abhorret ab epiſtolis Innocentii papæ. Quare non inanis fortaſſe opinio fuerit, ſi quis horum auctorem illum fuiſſe conjiciat.

2. *Sed illius nomen facti*. Legendum: *Sed epiſcopi nomini facti ſumma conceditur*: atque ita citatur hic locus in antiqua collectione Andegavenſi, quæ & paulo ante *remiſſionem peccatorum* legit, non *repromiſſionem*.

3. *Jus ſæculi exercuerunt, immunes*.) Eadem collectio: *Hujus ſæculi exercuerunt negotia, immunes*, &c. quod rectius videtur.

Sunt & alia in his canonibus non panca, quæ emendatiorum codicum opem deſiderent. De his vero & illud admonendum, quod in capita ſexdecim diſtributi ſunt, noſtrum in ea nos judicium ſecutos eſſe, cum in antiquis exemplaribus ſex tantum capitibus diſtinguantur, nec plures horum canonum æras, ſeu numeros, agnoſcant collectiones antiquæ. In Foſſatenſi ergo codice tituli ſex in hunc modum præfiguntur.

I. *De virgine quæ jam in Chriſto velata eſt, ſimiliter & quæ nondum velata eſt*. Primo in loco pudoris, &c.

II. *De eo quod ſacerdotes bonorum operum plebibus forma fiant: & de caſtitate, & continentia ſacerdotum: & eo qui ſæculo militaverit*. Maxime de ſacerdotibus, &c.

III. *De conſuetudine eccleſiæ Romanæ in clerum, & de eo quod catholicorum epiſcoporum una confeſſio, & una diſciplina eſſe debet*. Romana eccleſia hoc ſpecialiter cuſtodit, &c. C

IV. *De ſacramento baptiſmatis, & oleo exorcizato, & eo qui ſororem uxoris ſuæ duxerit uxorem*. Paſchæ tempore presbyter, &c.

V. *De his qui ſæculi adepti ſunt poteſtatem: de eo qui avunculi ſui duxerit uxorem, de ordinatione clericorum, & de clericis alienis*. Eos præterea qui ſæcularem adepti poteſtatem, &c.

VI. *Similiter de epiſcopo tranſgrediente proprios terminos: & de laicis excommunicatis, & ab alio epiſcopo clericis factis*. Illud præterea ſatis grave eſt.

[a] CONCILIUM MILEVITANUM 1.

GENERALE [1]

SUB INNOCENTIO

Kalendis Septembris anno Chriſti CDII. habitum.

a Vide tom. 2. p. 783. A. in cod. can. C. Afric.

ACTA illius Græce & Latine [2] extant infra in concilio Africano, quæ ſic incipiunt: *c Glorioſiſſimis imperatoribus d Arcadio & Honorio V. conſulibus* VI. *Kalendas Septembris*; reliqua in dicto Africano concilio infra require.

Notæ Severini Binii.

Locus concilii.

a Concilium Milevitanum.) Sic dictum a Milevi, qui eſt Africæ propriæ locus, teſte Abrahamo Ortelio in theſauro geographico. Milevitanæ regionis, & civitatis meminit S. Auguſtini ep. 129. & 168. Unde liquide apparet errare eos, qui hoc concilium in Melita inſula habitum ſcribunt.

Acta concilii.

In hac ſynodo poſt confirmata ſynodalia decreta, diverſorum epiſcoporum cauſæ in medium allatæ ſunt. Greſconii Villaregienſis epiſcopi cauſam, ante omnes alias in judicium deductam eſſe, conſtat, ſed quid in ea decretum ac conſtitutum fuerit, non apparet. Poſt hanc tractata fuit cauſa Quodvultdei Centurienſis epiſcopi, de qua illud a patribus definitum, quod canon hic, & ſub titulo de judiciis in decretalium libro ſecundo editus habet. Tertio lectus eſt libellus Maximiani Vagienſis epiſcopi, qui cum ex Donatiſtarum ſchiſmate ad eccleſiam catholicam converſus non pacifice a populo reciperetur, bono pacis conſulens, ſignificabat ſe ſuæ ſedi renunciare, rogans etiam, ut ad bene conſulendum paci eccleſiaſticæ alius in locum ſuum ſubrogetur. Cauſa igitur diligenter examinata, patres ſponteneam & honorificam illius propter bonum pacis factam abdicationem admiſerunt, atque fratrem ipſius Caſtorium, ad quem S. Auguſtini & Alypii literæ hoc anno cum laude Maximiani deſcriptæ extant, in ejus locum ſubrogarunt. Ad hanc ſynodum ſpectare videtur quod ſcribit S. Auguſtinus epiſt. 236. ad Xantippum de presbytero quodam, qui cum ob jejunii natalis domini violationem, officio ſuo per Auguſtinum merito priva- Presbyterum [illegible] latum niun[illegible] (uo [illegible] eſt.

1 Similis clauſula epiſt. 4. Siricii, & epiſtolæ Innocentii.

2 Sub Aurelio VII. Pertinent ad hoc Concilium poſt præfationem Canones Codicis Eccleſiæ Africanæ 86. 87. 88. 89. & 90.

privatus fuisset, ad synodum appellavit, suamque causam sex delegatis judicibus episcopis committi impetravit. Cum de primatu Numidiæ inter Xantippum Constantinæ, & Victorinum alterius civitatis in Numidia disceptatum esset, ut constat in præfatione concilii Carthaginensis VI. & 217. epist. Aug. ad Victorinum, in hoc concilio primatus Numidiæ Xantippo sedique Constantinæ adjudicatus fuit. Unde Justinianus imperator lib. 2. Cod. offic. præf. prætor. Afr. Constantinam civitatem primam sedem Numidiæ appellat. De hac synodo intelligendum est istud S. Augustin. ep. 168. ad Eusebium, qua negat sui muneris esse, parricidium a filio quodam catholico ad Donatistas transfuga matri intentatum, ad Milevitanam synodum deferre; maxime cum res in aliena diœcesi gesta, ob imminens periculum, ad magistratum delata esset. Hæc ex Baron. ann. 401. n. 58. & sequentibus usque ad finem.

b Primum.) Sub Innocentio pontifice duo habita sunt concilia Milevi in Numidia; unum sub primatu Xantippi, Arcadio & Honorio V. consulibus, anno domini 402. qui est Innocentii I. primus: in quo post paucula decreta synodalia confirmata, Cresconii, Quodvultdei, Maximiani & Xantippi causæ tractatæ fuerunt. Alterum habitum est sub Silvano, Numidiæ primate, Theodosio VII. & Palladio consulibus, anno domini 416. qui est Innocentii 15. in quo unanimi consensu Pelagiana hæresis, tempore Milevitani primi necdum exorta, condemnata fuit. Librariorum vitio, vel potius collectorum incuria accidit, ut duo hæc Milevitana unum idemque concilium esse arbitrati, simul in unum conflaverint; & ex duobus unum fecerint. Causam erroris accepisse videntur: primum a loco ipso, quod scilicet utrumque Milevitanum diceretur. Secundo, quod utrumque generale concilium fuerit. Tertio, quod sub uno eodemque Romano pontifice Innocentio ambæ synodi collectæ esse noscantur. Denique quod utrique eadem præfatio, quæ hujus dumtaxat propria & subreptitie in secundum translata est, præfixa habeatur. Baron. an. 402. n. 54. & 55. Item 416. n. 2. & 3. &c.

Anno 402.) Arcadio nimirum & Honorio V. consulibus ut patet ex præfatiuncula concilii. Horum autem consulatus cum allegato anno Christi, & primo Innocentii coincidit, ut ex fastis patet.

c Glorioſiſſimis imperatoribus.) Hæc præfatiuncula hujus tantum concilii est. Eadem præfixa extat Milevitano II. sed usque ad illa verba, *Ideoque pariter*, &c. mendose & librariorum aut collectorum errore, ut diximus. Nam tempore Milevitani secundi, Aurelius Carthaginensis eodem tempore celebrato præsidebat, ut infra dicemus.

d Arcadio & Honorio V. conſulibus.) In concilio Africano sub Cælestino, can. 53. omisso numero consulatus additur *viris clarissimis*; sed mendose & imperitorum librariorum errore. Nam ejusmodi nomenclatura ab imperatoribus abhorret, soletque tantum poni, ubi alii sub imperatore constituti nobilissimi viri, eadem consulatus dignitate donantur. Puto accidisse, quod loco harum duarum literarum V. C. quintum consulatum denotantes, illi *viris clarissimis* posuerint. Hoc concilium vere sub quinto consulatu Arcadii & Honorii celebratum esse, ex dicto Africano concilio exploratissime demonstratur. Nam cum quod præcedit superius concilium, Vincentio & Fabito consulibus, anno Christi 401. habitum fuisse reperiatur, quodque post hanc Milevitanam synodum ibidem subjungitur, sub consulibus anno 403. celebratum fuerit, perspicue significatur concilium medio loco ibidem collocatum, hoc anno 402. sub V. consulatu Arcadii, & Honorii coactum fuisse. Baronius anno prædicto n. 57.

Observatio P. Antonii Pagi

ad an. Ch. 402. n. 21. 22.

Hęc Synodus ann. 402. habita, differtque ab altera ejusdem nominis an. 416. celebrata. Existimabat Baronius duo ista Milevitana Concilia in unum compacta a Collectoribus, & Canones de gratia in secundo editos, transcriptos esse in primum, & ceteris Canonibus editis in primo adjunctos. Verum nullos Canones *de gratia* edidit secunda Synodus Milevitana, licet *Pelagii* hæresim proscripserit, & Episcopi qui ei interfuere literas ad Innocentium Papam dederint, quibus ei sententiam suam significant.

Fatendum quidem est, inquit Marca in dissert. de veter. Collect. Can. Cap. 10. in Collectione veteri Canones quosdam desumptos ex Synodo Milevitana prima compactos fuisse in unum corpus cum aliis canonibus depromptis ex duobus Conciliis Carthaginensibus celebratis anno quadringentesimo septimo, & anno quadringentesimo decimo octavo. Quare huic compilationi sequens titulus præfigitur in veteri: *Concilium sextum Carthaginis Africæ, & in Milevitana civitate habitum* Quibus verbis satis significatur hoc corpus e variis conciliis esse consarcinatum. Enim vero licet Milevitanum tempore sit potius, quoniam tamen Carthaginis nomen dignitate præcellit, & plures canones petiti sunt e duobus conciliis Carthaginensibus, huic Carthaginensis nomen inditum est a veteri Collectore, tum etiam, ne perturbaretur ordo numerandi hæc concilia sub nomine Carthaginensium, quamvis non taceatur in titulo nomen Milevitani. Legendi idem Marca & Schelstratius in dissert. 3. de Ecclesia Africana cap. 10. ubi de hujus Concilii canonibus agunt.

[a] SYNODUS [b] AD QUERCUM HABITA,

ANNO CDIII. IN CAUSA CHRYSOSTOMI.

[1] ACta *c* hujus synodi extant ex Photii bibliotheca apud Baronium, anno 403. num. 17. 18. 19. Prætermissa a Binio levi admodum de causa, nos hic restituimus, ex editione GL. interprete R. P. Andrea Schotto S. J. num. seu codice 59.

ΣΥΝΟΔΟΣ Η ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Ἰωάννυ παρανόμως συσᾶσα.

Ἀ'ΝΕΓΝΩΣΘΗ σιωόδῳ τῆς παρανόμως κατὰ τῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννυ τῦ Χρυσοσόμυ συγχροτηθείσης ἐν ᾗ ὑπῆρχον κατάρχοντες Θεόφιλός τε Ἀ'λεξανδρείας, Ἀ'κάκιος ὁ Βερροίας, Ἀ'ντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος, καὶ ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων, καὶ Κυρῖνος ὁ Χαλκηδόνος. οἱ τὰ μάλιστα δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα. οἱ ἅμα πάντα, καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες ἦσαν. Ἐν ὑπομνήμασι δὲ

SYNODUS CONTRA S. JOANNEM Chrysostomum illegitime congregata.

LECTUM est illigitime coactum adversus sanctum Joannem Chrysostomum conciliabulum: cui præsides adfuerunt Theophilus Alexandriæ, Acacius Berrhœæ, Antiochus Ptolemaidis, Severianus Gabalorum, & Cyrinus Chalcedonis episcopi: qui infesto in illum animo cum essent, simul omnia & judices, & accusatores, & testes erant. Tredecim hæc actionibus peracta: duodecim quidem

1 De his Actis dubitat Baronius quod pleraque, inquit, ab aliis Scriptoribus commemorata, in is omissa sint. Verum, ut ait Huetius lib. 2. Origenianorum cap. 4. Sect. II. num. XVII. non attendit Illustrissimus Cardinalis, eximia quædam tantummodo selegisse Photium & in Myriobiblum retulisse; plurima vero consulto prætermisisse. Sua ergo Actis illis servetur auctoritas, quoad validiori ratione Baronii conjectura firmetur. *Pag. ad An. Christi* 403., *num.* 2.

dem contra ſanctum Chryſoſtomum, tertiadecima contra Heraclidem, quem Epheſiis ille ordinarat epiſcopum: hujus tamen depoſitionem validam reddere, aliis nonnullis prohibentibus, minime potuerunt. Heraclidæ accuſator Macarius quidam nomine fuit, Magnetum epiſcopus; beati Joannis vero palam hoſtis, primuſque accuſator, Joannes ejus diaconus.

Accuſat hic primo Chryſoſtomum actione illatæ ſibi injuriæ; quod ſe ejeciſſet ob domeſticum puerum Eulalium pulſatum. Alterum erat crimen, quod Joannes quidam monachus, jubente Chryſoſtomo verberatus eſſet, ut ait, ac raptatus, ferreaque catena dæmoniacorum more adſtrictus. Tertium quod pretioſarum rerum magnam vim divendidiſſet. Quartum crimen, quod marmora ſanctæ Anaſtaſiæ, quæ Nectarius illi eccleſiæ marmoribus ornandæ reliquerat, ipſe vendidiſſet. Quintum, quod per contumeliam appellet clericos viles, corruptos, ſuis uſibus ſponte paratos, triobolareſque. Sextum, quod ſanctum Epiphanium delirum & parvulum dæmonium appellarit. Septimum, quod Severiano calumniam ſtruxiſſet incitatis contra eum decanis. Octavum, quod ſycophantiis plenum librum in clerum conſcripſit. Nonum, quod totius cleri habito conventu, tres diaconos citarit, Acacium, Edaphium, & Joannem, & quaſi humerale ipſius furati eſſent, accuſarit, quærens, utrum & ad alium illud uſum aliquem cepiſſent. Decimum, quod Antonium ſepulcrorum violatorem convictum, epiſcopum ordinarit. Undecimum, quod Joannem comitem in tumultu militari ipſe prodiderit. Duodecimum, quod neque incedens ad templum, neque ingrediens, Deum precatus ſit. Decimum tertium, quod ſine altari diaconorum & presbyterorum ordinationes fecerit. Decimumquartum, quod una ordinatione quatuor ſimul epiſcopos crearit. Decimumquintum, quod mulieres ſuſcipiat, ſolus cum ſolis, aliis omnibus foras emiſſis. Decimumſextum, quod hæreditatem a Thecla relictam per Theodulum vendiderit. Decimumſeptimum, quod eccleſiæ reditus nemo noverit quo abeant. Decimumoctavum, quod Sarapionem accuſatum, cauſamque etiam tum dicentem, presbyterum ordinarit. Decimumnonum, quod communicantes cum orbe univerſo, ipſius voluntate incluſos, & in cuſtodia mortuos, contempſerit, ut ne corpora quidem ipſorum ſepulturæ mandanda curaret. Viceſimum, quod injuria ſanctiſſimum Acacium affecerit, & ne ad colloquium quidem ipſum admiſerit. Viceſimumprimum, quod Porphyrium presbyterum Eutropio, ut in exilium pelleret, tradiderit. Viceſimumſecundum, quod item Berenium ſacerdotem contumeliis multis male acceptum dediderit. Viceſimumtertium, quod illi ſoli balneum ſuccendatur, & ubi laverit, Sarapion claudat labrum, ita ut alius nemo lavet. Quartum & viceſimum, quod ſine teſtibus multos ordinarit. Quintum & viceſimum, quod ſolus edat, intemperanter Cyclopum vitam degens. Vigeſimumſextum, quod idem ipſe accuſet, idemque teſtis ſit ac judex. Planum id eſſe ex illis, quæ cum Martyrio archidiacono, & cum Proæreſio Lyciæ epiſcopo geſta referuntur. Viſceſimumſeptimum, quod pugno con-

A αὐτὰ ἐπράχθη δέκα πρὸς τοῖς τεισίν. ἀλλὰ τὰ μὲν δίο καὶ δέκα, κατὰ τὸ ἀγίυ, τὸ δὲ ἓξ καὶ δέκατον περιέχει τὰ κατὰ Ἡρακλείδη, τὸν εἰς Ἔφεσον ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντος, ὅπερ ἐδὲ τλὼ καθαίρεσιν ἴσχυσαν τελειῶσαι ἑτέρων τινῶν κωλυσάντων· ὁ δὲ κατήγορος Ἡρακλείδου, τῆς Μαγνητῶν πόλεως ἐπίσκοπος λὶῶ ὀνόματι Μακάριος. ὁ δὲ τοῦ Μακαρίυ Ἰωάννυ προφανὴς ἐχθρὸς καὶ πρῶτος κατήγορος, Ἰωάννης ὁ διάκονος αὐτοῦ λιῶ. Κατηγορεῖ δὲ τοῦ Χρυσοσόμυ, ὅτι τε αὐτὸν ἠδίκησεν, ἀφορίσας αὐτὸν, διότι τὸν οἰκεῖον παῖδα Εὐλάλιον ἔτυψε. δεύτερον δὲ, ὅτι Ἰωάννης τις μοναχὸς ὑξ ἑσπέρης τοῦ Χρυσοσόμυ ἐτυπτήθη, ὥς φησι, καὶ ἐσύρη, καὶ μετὰ τῶν

B δαιμονόντων ἐσιδηροφόρησε. τρίτον, ὅτι τῶν χειμηλίων πλῆθος πολὺ διέπρασε. τέταρτον, ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς ἁγίας Ἀνασασίας ἃ ὁ Νεκτάριος εἰς μαρμάρωσιν τῆς ἐκκλησίας ὡραπέθετο, * ἔτος διέπρα- * al. ἀπ
σε. πέμπτον, ὅτι τὰς κλεμικὰς ἀτίμυς καὶ διεφθαρ- * al. δυ
μένυς καὶ * αὐτοσαραχρήτυς καὶ τελοβολιμαίυς ὑβρί- κλήτο
ζει. ἕκτον, ὅτι τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον, λῆρον * ἀ- * al. ἐ
πεκάλει καὶ δαιμονιάριον· ἕβδομον, ὅτι κατὰ Σεβη-

C ριανὸν συσκολὶν ἐποίησατο κινήσας κατ' αὐτοῦ τὰς δεκανάς. ὄγδοον, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ κλήρυ συκοφαντικὸν βιβλίον κατεσκάσεν. ἔνατον, ὅτι συγχροτήσας συνέδριον παντὸς τοῦ κλήρυ, ἔσησε ἓξ διακόνους, Ἀκάκιον, Ἐδάφιον, Ἰωάννλυ, κατηγορήσας ὡς τὸ ὡμοφόριον αὐτοῦ κλέψαντας, λέγων, μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι αὐτὸ ἔλαβον. δέκατον, ὅτι Ἀντώνιον ἐλεγχθέντα τυμβωρύχον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον. ἑνδέκατον, ὅτι Ἰωάννλυ τὸν κόμητα ἐν τῇ σάσει τῆς

D στρατιωτῶν αὐτὸς κατεμλύσεν. δωδέκατον, ὅτι ὅτε πρωϊὼν ἤυξατο εἰς τλὼ ἐκκλησίαν, ὅτε εἰσιών. τεσσαρεσκαιδέκατον, ὅτι ἄνευ θυσιασηρίυ χειροτονίας διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἐποίησε. τεσσαρεσκαιδέκατον, ὅτι ἐν μιᾷ χειροτονίᾳ τέσσαρας ἐπισκόπυς ἐποίησε. πεντεκαιδέκατον, ὅτι δέχεται γυναῖκας * μόνας * al. μό
πρὸς μόνας πάντας ἐκβαλὼν ἔξω. ἑξκαιδέκατον, μόνας.
ὅτι τλὼ κληρονομίαν τλὼ ἀπὸ Θέκλας καταλειφθεῖσαν, πέπρακε διὰ Θεοδύλυ. ἑπτακαιδέκατον, ὅτι

E τὰ πρόσοδια τῆς ἐκκλησίας, ὐδεὶς οἶδε πῦ ἀπῆλθεν. ὀκτωκαιδέκατον, ὅτι Σαραπίωνα, ὑπὸ ἔγκλημα ὄντα, πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν. ἐννεακαιδέκατον, ὅτι τὰς κοινωνικὰς τῆς οἰκυμένης, κατὰ γνώμλυ αὐτοῦ ἐγκλειοθέντας, καὶ τελδυτήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ ὑπερεῖδε, καὶ ὐδὲ τὰ σκλυώματα αὐτῶν προπέμψαι * ἠξίωσεν. εἰκοστὸν, ὅτι τὸν ἁγιώτατον Ἀ- * al. κο
κάκιον ὕβρισε, καὶ ὅτε λόγυ μετέδωκεν αὐτῷ. εἰκοστὸν πρῶτον, ὅτι Πορφύριον τὸν πρεσβύτερον παρέδωκεν Εὐτροπίῳ ἐξορισθλῦαι. εἰκοστὸν δεύτερον, ὅτι καὶ * Βερενίον πρεσβύτερον παρέδωκε μεθ' ὕβρεως * al. Βε
πολλῆς· εἰκοστὸν τρίτον, ὅτι αὐτῷ μόνῳ λεξὸν ὑποκαίεται καὶ μὴ τὸ λύσασθαι αὐτὸν Σαραπίων * απο- * al. ἀπ
λύει τλὼ ἔμβασιν, ὥσε ἄλλον τινὰ μὴ λύεσθαι. εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι πολλὰς ἁμαρτύρως ἐχειροτόνησεν. εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι μόνος ἐσθίει, ἀσώτως ζῶν Κυκλώπων βίον. εἰκοστὸν ἕκτον, ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ, αὐτὸς μαρτυρεῖ, αὐτὸς ἀποφαίνεται. καὶ δῆλον ἐκ τῆς περὶ Μαρτυρίου τὸν πρωτοδιάκονον, καὶ ἐκ τῆς περὶ Προαιρεσίου φασι, τὸν Λυκίας ἐπίσκοπον. εἰκοστὸν ἕβδομον, ὅτι χρόνυ ἔδωκε Μέμνονι ἐν τοῖς ἀποσόλοις, καὶ ῥέοντος τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ σόματος αὐτοῦ, προσλύχνε τὰ μυσήρια. εἰκοστὸν ὄγδοον, ὅτι ἐν

θρόνῳ

al. πάστιλον. θρόνῳ ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται καὶ * παστῖλον τρώγει. εἰκοστὸν ἔννατον, ὅτι καὶ χρήματα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονουμένοις ἐπισκόποις δίδωσιν, ἵνα δι' αὐτῶν καταπονῇ τοῦ κλήρου.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦ ἁγίου κεφάλαια, ταῦτα. ἐκεῖνος δὲ τέταρτον προσκληθεὶς, οὐ παρεγένετο, δηλοποιήσας τοῖς προσκαλουμένοις, ὅτι εἰ τοὺς προφανεῖς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κρινόντων παραστέλλετε, ἕτοιμός εἰμι καὶ παραγενέσθαι καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἴτις τί μου κατηγορεῖ. εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐ βούλεσθε, ὁσάκις ἂν ἀποστείλητε, οὐδὲν πλέον ἀνυσθήσεται. ἐξήτασαν δὲ, ὡς ἐνόμισαν, ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον.

Εἶτα ἤρξαντο περὶ Ἡρακλείδου καὶ Παλλαδίου τοῦ Ἑλενουπόλεως τῶν ἐπισκόπων ἐξετάζειν, καὶ ἀπέδωκε λίβελλον πάλιν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης. οὗ ὁ διάκονος Ἰωάννης ἐν ταῖς κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίαις ἐμνήσθη, ἐγκαλῶν κατὰ Ἡρακλείδου· ὅτι Ὠριγενιαστής ἐστι, καὶ ὅτι κλέπτης ἐφωράθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἱμάτια τοῦ διακόνου Ἀκυλίνου κλέπτων· καὶ ὅτι αὐτὸν, φησὶν, ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης
al. ἐνεκάλει. τοιοῦτον ὄντα, εἰς Ἔφεσον ἐχειροτόνησεν. * ἐγκαλεῖ δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς πολλὰ κακὰ παθὼν χάριν τῶν Ὠριγενιαστῶν, διὰ Σαραπίωνος, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου ἀπεστάλη. εἶτα τούτων ἐξετασθέντων, ἐξητάσθη πάλιν τὸ ἔννατον κεφάλαιον τῶν ἐγκλημάτων. εἶτα τὸ κζ'.

Εἶτα πάλιν κατηγόρησεν Ἰσαάκιος ἐπίσκοπος
al. παραδεχθ. τοῦ Ἡρακλείδου, ὡς Ὠριγενιαστοῦ, καὶ ὡς μὴ * παραδειχθέντος Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ, μήτε εἰς εὐχὴν, μήτε εἰς συνεστίασιν. ἐπέδωκε δὲ ὁ αὐτὸς Ἰσαάκιος καὶ λίβελλον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, περιέχοντα ταῦτα. πρῶτον περὶ τοῦ πολλάκις μνημονευθέντος Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ, ὅτι ἐδάρη διὰ τοὺς Ὠριγενιαστὰς, καὶ ὅτι ἐσιδηροφόρησε. δεύτερον, ὅτι ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος διὰ τοὺς Ὠριγενιαστὰς, Ἀμμώνιον, Εὐθύμιον, Εὐσέβιον καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Παλλάδιον, οὐκ ἠθέλησε κοινωνῆσαι. τρίτον, ὅτι τὴν φιλοξενίαν ἀθετεῖ, μονοσιτίαν ἐπιτηδεύων. τέταρτον, ὅτι ἐπ' ἐκκλησίας λέγει τράπεζαν ἐριννύων πεπληρωμένην. πέμπτον, ὅτι καυχᾶται ἐπ' * ἐκκλησίᾳ λέγων. ἐρῶ, μαίνομαι. ἕκτον ὅτι ὀφείλει ἑρμηνεῦσαι, τίνες εἰσὶν ἐριννύες; καὶ τί ἐστι τὸ λέγειν. ἐρῶ, μαίνομαι. ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐκ οἶδε ταῦτα. ἕβδομον, ὅτι ἄδειαν παρέχει τοῖς ἁμαρτάνουσι, διδάσκων· ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃς, πάλιν μετανόησον, καὶ ὁσάκις ἂν ἁμαρτάνῃς, ἐλθὲ πρός με, καὶ ἐγώ σε θεραπεύσω. ὄγδοον, ὅτι βλασφημεῖ ἐπ' ἐκκλησίας, λέγων· ὅτι ὁ Χριστὸς προσευξάμενος οὐκ εἰσηκούσθη, ἐπεὶ μὴ δεόντως προσηύξατο. ἔννατον, ὅτι τοῖς λαοῖς ὑποβάλλει στασιάζειν καὶ κατὰ τῆς συνόδου. δέκατον, ὅτι Ἕλληνας πολλὰ κακὰ τοῖς Χριστιανοῖς διαθεμένους ὑπεδέξατο, καὶ ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ προΐσταται αὐτῶν. ἐνδέκατον, ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίαις ἐπαρχίαις, καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους. δωδέκατον, ὅτι ὑβρίζει τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἐκπιγγάτους κελεύει ἐκβληθῆναι τῆς οἰκίας αὐτοῦ. τρι-

* al. ἐκκλησίας.

A tuderit Memnonem in apostolorum sacra æde, & sanguine ex ore ipsius manante, nihilominus eucharistiæ obtulerit mysteria. Vicesimumoctavum, quod in throno exuitur & induitur, & pastillum edit. Vicesimumnonum, quod episcopis a se ordinatis pecunias largiatur, ut per illos laboribus clerum opprimat.

Hæc accusationis in sanctum virum capita sunt: qui quidem quartum appellatus non comparuit, citantibus respondens: Si apertos hostes judicum ordine submoveritis, præsto, inquit, sum, meque sistam, ut si quis me accusarit, causam dicam; sin id facere detrectaveritis, quoties citabitis nihil B proficietis. Examinarunt itaque, ut putabant, horum omnium caput primum ac secundum.

Hinc cœperunt in Heraclidem & Palladium Helenopolis, episcopos ambos, conquirere: & Joannes monachus (cujus Joannes diaconus in suis beati Chrysostomi accusationibus meminerat) libellum itidem porrexit, accusans Heraclidem quod Origenista esset, ut Cæsareæ Palæstinæ in furto deprehensus fuisset, Aquilini diaconi vestimenta furatus: & quamvis talis esset, inquit, Joannes episcopus Ephesiorum eum episcopum ordinavit. Accusat præterea ipsum Chrysostomum, C quod multa Origenistarum causa adversa passus sit a Sarapione, quodque hunc ille a se miserit. Horum itaque cognitione peracta, inquisitum deinceps est in caput nonum accusationum, mox in vicesimumseptimum.

Postea rursum Isaacius episcopus Heraclidem accusat ut Origenistam, minimeque susceptum a sanctissimo Epiphanio, neque in precationis, neque in ciborum communionem. Protulit & idem Isaacius libellum contra Chrysostomum, hæc fere continentem. Primum, de Joanne monacho sæpius jam nominato, quod propter Origenistas vapulasset & ferro vinctus fuisset. Secundum, quod beatus Epiphanius propter hos Origenistas, D Ammonium, Euthymium, Eusebium, Heraclidem & Palladium, communicare cum illo noluisset. Tertium, quod hospitalitatem, solus quotidie cibum capiens, desereret. Quartum, quod in ecclesia dicat, mensam esse furiarum plenam. Quintum, quod in ecclesia se ita jactet; Depereo, insanio. Sextum, oportuisse illum interpretari, quænam illæ furiæ essent, & quid sit, depereo, insanio: has enim ecclesia voces ignorat. [1] Septimum, quod licentiam peccantibus præbeat, sic docens: si iterum peccasti, pœniteat iterum: & quoties peccaveris, veni ad me, ego te sanabo. Octavum, quod in ecclesia docens blasphemet, Christum orantem ideo non esse E auditum, quod non ut oportet, orasset. Nonum, quod ad seditionem populum concitaret, etiam adversus synodum. Decimum, quod ex gentibus, quosdam, qui Christianos valde afflixissent, suscepisset & in ecclesia haberet, atque defenderet. Undecimum, quod aliorum invadat provincias, ordinetque ibidem episcopos. Duodecimum, quod episcopos, injuria afficiat, & [2] ἐκπιγγάτους domo sua pelli jubeat. Decimumtertium, quod clericos

1 Vide Socratem lib. 6. cap. 21. ubi vox Chrysostomi fuisse dicitur, χιλιάκις μετανοήσας εἰσελθε.
2 Vel ἐπιγγάτους, ut in Jure Græco Romano pag. 556. Hard.

ſicos inuſitatis injuriis contumeliiſque affecerit. Decimumquartum, quod aliorum depoſita vi rapuerit. Decimumquintum, quod ſine conventu, præterque cleri mentem, ordinet. Decimumſextum, quod Origeniſtas receperit: communicantes vero cum eccleſia monachos, etſi commendatitias literas adferrent, in carcerem conjectos non dimiſerit: quin & in eo morientes, ne inviſerit quidem. Decimumſeptimum, quod aliena mancipia nondum manumiſſa, immo & accuſata, epiſcopos ordinarit. Decimumoctavum, quod ipſum hunc Iſaacium male ſæpe mulctarit.

Harum accuſationum primum caput, quod id antea (ut rebantur) examinatum eſſet, excutere noluerunt, at in ſecundum & ſeptimum inquiſitum. Mox tertium quoque accuſationis a Joanne diacono factæ caput examinatur. In eo capite Arſacius archipresbyter qui ipſi Chryſoſtomo ſucceſſit, & Atticus presbyter, neſcio quomodo teſtes adhibiti contra beatum Chryſoſtomum, teſtimonium dixerunt, ut & Elpidius presbyter. Iidem, & cum ipſis etiam Acacius presbyter, in quartum criminationis caput teſtati ſunt. Poſtquam ita excuſſa fuere hæc, prædicti presbyteri, ac præter eos Eudæmon & Oneſimus, ſententiam accelerari poſtularunt. Itaque ſynodi præſes Paulus Heracleæ epiſcopus, omnes ſententiam dicere voluit, ſtatutumque ut ipſis viſum, beatum virum ſede pellendum, incipiente Gymnaſio epiſcopo, & finiente Theophilo Alexandrino, numero omnes quinque & quadraginta. Poſt miſſa eſt ad clerum Conſtantinopolitanum, tanquam e ſynodo, epiſtola[c] de Chryſoſtomi e throno dejectione. Relatio quoque ad imperatores facta. Ad hæc tres oblati libelli a Gerontio, Fauſtino, & Eugnomonio, qui ſe injuſte a Joanne epiſcopatu motos querebantur. Imperatorum viciſſim ad ſynodum miſſum eſt reſcriptum. Atque in his fere duodecima actio conſumitur. Nam decimatertia, uti diximus, ea continet quæ ad Heraclidem Epheſi epiſcopum pertinebant.

A σκηδέκατον, ὅτι τὰς κλῆρικὰς ξεναις ὑβρεσιν ὕβριζει. ὅτι παραθήκας ἀλλοβίας ἥρπασε βίᾳ· ιδ'. ὅτι ἀνδ σωεδρίᾳ καὶ παρὰ γνώμην τὰ κλήρα ποιεῖ τὰς χειροτονίας. πέντε καὶ δέκατον, ὅτι τὰς μὴ Ὠριγχιασάς. * ἐδέξατο, τὰς δὲ κοινωνικὰς τῆς ἐκκλησίας, μηδὲ συστατικῶν ἐλθόντας γραμμάτων, καὶ ἐν τῇ φυλακῇ βληθέντας οὐκ ἐξείλετο· ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντας ἐν αὐτῇ * οὐκ ἐπεσκέψατο. ἑκκαιδέκατον, ὅτι δούλας ἀλλοβίους μήπω ἐλευθερωθέντας, ἀλλὰ καὶ δεσμεβλημένους, χειροτονησεν ἐπισκόπους. επτακαιδέκατον, ὅτι αὐτὸν τὸν Ἰσαάκιον, πολλὰ παρ' αὐτῷ σωέβη κακοθῆναι.

Τούτων οὖν τῶν κατηγοριῶν τὸ μὲν πρῶτον, ἀτε δὴ προεξεταθὲν, ὡς ἐνόμιζον, οὐκ ἔτι ἐξητάσθη· τὸ δὲ δεύτερον ἐξητάσθη καὶ τὸ ἕβδομον. εἶτα ἐξητάσθη πάλιν τὸ τρίτον ἐγκλημάτων ὑπὸ τοῦ δεσπότου Ἰωάννου ἐπιδοθέντων. ἐν τούτῳ δὲ τῷ κεφαλαίῳ καὶ Ἀρσάκιος ὁ πρωτοπρεσβύτερος, ὁ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον διαδεξάμενος, καὶ Ἀττικὸς ὁ πρεσβύτερος, οὐκ οἶδ' ὅπως μαρτυρες ἔσησαν, καὶ τοῦ ἁγίου κατεμαρτύρησαν. καὶ Ἐλπίδιος δὲ ὁ πρεσβύτερος. οἱ αὐτοὶ δὲ κατεμαρτύρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀκάκιος ἐπὶ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ. τούτων οὖν ἐξετασθέντων, αὐτοί τε οἱ προειρημένοι πρεσβύτεροι, καὶ Εὐδαίμων ἔτι καὶ Ὀνήσιμος, ἠξίουν ἐπιταχθῆναι τῇ ἀποφάσει. καὶ πρῶτος τῆς συνόδου Παῦλος ὁ Ἡρακλείας, ἠξίωσεν ἅπαντας ἀποφύγεσθαι. καὶ ἀπεφύγαντο τὸν τοῦ ἁγίου, ὡς ἔδοξεν ἑαυτοῖς, καθαίρεσιν, ἀρξαμένου Γυμνασίου ἐπισκόπου, καὶ τελευτήσαντος Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας. οἱ πάντες τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα πέντε. εἶτα ἐγράφη τῷ κλήρῳ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς δεῖν ἀπὸ συνόδου, περὶ τῆς τοῦ ἁγίου καθαιρέσεως· ἀνεωίχθη καὶ τοῖς * βασιλεῦσι. ἐπεδόθησαν ἔτι καὶ λίβελλοι ἕξ, παρὰ Γεροντίου, παρὰ Φαυστίνου, παρὰ Εὐγνωμονίου, οἳ ἔλεγον ἑαυτοὺς ἀδίκως ὑπὸ Ἰωάννου καθηρῆσθαι. ἐγράφετο καὶ ἀντιγραφὴ βασιλικὴ πρὸς τὸν συνόδου· ἐν οἷς καὶ δωδεκάτη πρᾶξις. ἡ δὲ τεσσαρακαιδεκάτη, ὡς ἐρρέθη, ἔχει τὰ περὶ Ἡρακλείδου τοῦ Ἐφέσου ἐπισκόπου.

Notæ Severini Binii.

Cauſa concilii.

a *Synodus*) Cauſa habitæ ſynodi hæc eſt; Theophilus ad dicendum cauſam de criminibus illi ab Origeniſtis impoſitis Conſtantinopolim evocatus cunctanter venit: verum in itinere collegit epiſcopos, quibus ad Chryſoſtomi depoſitionem abuteretur, propterea quod Chryſoſt. Origeniſtarum fautor eſſe videretur. Cum igitur

Theophilus Chryſoſtomo litem movet.

perveniſſet Conſtantinopolim in ſuburbio per tres hebdomadas ſubſiſtens, ex reo ſubito factus actor & judex, conſilio ſuo patefacto, omnes variis de cauſis Chryſoſtomo infenſos epiſcopos, clericos, monachos, viros, fœminas, ipſam quoque imperatricem Eudoxiam excitat ad accuſationes in eum intendendas, quas ipſe in ſynodo dijudicandas ſuſcepit. Facta citatione Chryſoſtomi,

Chryſoſt. citatur a Theophilo ad judicium.

quadraginta epiſcopi Conſtantinopoli congregati, ejus nomine reſponderunt: *Ne ſolvas*, inquiunt, *Nicæni concilii canones, cauſaſque citra tuos terminos ne cognoſcas, ipſe pottus tranſi ad nos in bene inſtitutam civitatem, qui plures ſumus ex diverſis provinciis, in quibus & ſeptem metropolitæ, & vos triginta ſex tantum ex una provincia: habemus enim contra te libellos capitum 70. apertas & nefarias actiones continentes*, &c. Ipſe vero Joannes Chryſoſtomus reſpondit: *Abjicite de medio veſtrum apertos inimicos meos & de loco non contendam, in quo oportet me judicari*. Cum quarto citatus, quarto ſic

Chryſoſt. declinat judicium ſuſpectum. Chryſoſt. epiſcopatu abdicatur, & urbe expellitur.

reſpondiſſet, ad extremum ad ſynodum œcumenicam provocavit. At illi nulla habita ratione appellationis, ſententiam depoſitionis in eum tulerunt, relationemque ad imperatorem miſerunt. *Quoniam accuſatus*, inquiunt, *Joannes quorumdam criminum, conſciuſque ad ea diluenda occurrere noluit: hujuſmodi vero deponunt leges, id quod & paſſus eſt. Continent autem libelli, & læſa majeſtatis crimen. Jubeat hunc pietas veſtra expelli, vel invitum, daturum tanti criminis pœnas: nobis enim iſta non licet inquirere.* Miſſo igitur tertio die poſt abdicationem cum militibus comite, circa veſperum, ne tumultus fieret, ſe ad navim perducendum præbuit. Abductione ejus cognita, magna populi ſeditio concitatur, ut etiam alieniores ab eo ad innocentis ejecti commiſerationem commoverentur. Qua cauſa, & quod terræmotus ea nocte factus terrorem imperatrici incuſſiſſet, pluribus nunciis uno poſt alium miſſis imperator eum revocat, & magno populi applauſu excipitur. Reſtitutus petit ab imperatore ſuam cauſam in legitima ſynodo tractari, quam Theophilus futuram timens, cum ſuis fugam arripuit; per literas imperatoris vocatus, prætexens plebis furorem, ejuſque timorem, venire contempſit. Hæc ex Socrate, Sozomeno, Theodoreto, Palladio, & maxime ex epiſtola ipſiuſmet Chryſoſtomi ad Innocentium. Baron. an. 403. n. 1. uſque ad 32. inclusive.

Chryſo raculo urbem ctus.

b *Ad Quercum habita*. Locus ſynodi ad Quercum dictus fuit ſuburbium Chalcedonis, quod a Rufino conſulari jam cognomen habet, & dicitur Ruffini ſuburbium; in quo & regia eſt & ampla eccleſia, quam ipſe Ruffinus in honorem apoſtolorum Petri & Pauli extruxit, & apoſtolæum ex his appellavit. Hunc locum epiſcopi adverſarii conſulto delegerunt, ne ſcilicet vim populi ſuo paſtori addictiſſimi experirentur. Hæc ex Pall. & Sozom. Baron. prædicto loco.

Locus Quer ctus, quali

An ac cilii ment

c *Acta*, &c.) Extant apud Photium in bibliotheca a Frederico Metio translata. Sed cum in his deſiderentur ea quæ ipſemet Chryſoſtomus epiſtola ad Cyriacum epiſcopum ſibi ab illis objecta ſcribit, nimirum quod non jejunis euchariſtiam porrexiſſet; quodque cum muliere dormiſſet: eorumque etiam, quæ a Sozomeno libro octavo capite decimo octavo recenſentur, nulla plane mentio fiat, legitima ſintne hæc acta, an potius poſt obitum Chryſoſt. conficta, dubitari poteſt. Bar. n. 17. & 20.

EADEM SYNODUS AD QUERCUM

Ex nova Baluzii Collectione.

Quamvis breviarium actorum istius synodi extet in postrema editione Conciliorum, descriptum ex bibliotheca Photii, inutile tamen non erit illius historiam texere ab auctore conscriptam qui tum assiduus erat Joanni Chrysostomo Episcopo Constantinopolitano, adversus quem coacta est famosa illa synodus, a Palladio nimirum Episcopo Helenopolitano, cujus dialogum de vita Chrysostomi nunc habemus sanum & integrum beneficio viri utriusque linguæ & omnis bonæ literaturæ peritissimi Emerici Bigotii Rotomagensis. Sed ante quam eam historiam aggrediamur, res paulo supra repetenda est, ne quid sit quod remorari possit lectorem historiæ ecclesiasticæ studiosum.

Theophilus Episcopus Alexandrinus invidia motus erga Chrysostomum, ratus evenisse tempus quo eum non solum Ecclesia expelleret, sed etiam vita ipsa privaret, cum sic omnia permiscuisset ac confudisset ut qui rerum potiebantur, ei potestatem facerent congregandi synodum maximam adversus Joannem, Diaconos duos Constantinopolitanos, quos Joannes ejecerat ob enormia scelera, impellit ut dent libellos accusationis adversus eum, pollicitus se illis redditurum sua loca: quod & postea fecit. Illi ergo libellos obtulerunt quos Theophilus dictaverat, nihil quidem veri continentes præter hoc unum quod admonebat ut omnes post communionem aquam aut pastillum degustarent, ne cum salivo aut pituita aliquid e symbolo sacramenti præter voluntatem expuerent: quod primus ipse faciebat; & eos qui vellent ad religionem ac reverentiam erudiebat. Acceptis libellis, Theophilus, qui tum erat in suburbio Chalcedonis quod Quercus vocabatur, coit in ædibus Eugraphiæ cum Severiano Episcopo Gabalitano, Antiocho Ptolemaidis, Acacio Beroææ, & reliquis Joanni infestis, quia ab eo admonebantur de suis erratis. Congregati autem quærebant quomodo judicium ordirentur. Unus vero ex illis qui aderant suggessit porrigendas esse preces Imperatori, ut Joannes, etiam invitus, præsentiam suam exhiberet synodo. Secundum hæc mittuntur a Theophilo legati ad Joannem. Hi quum Constantinopolim accessissent & ad triclinium episcopii advenissent, nunciatum est Joanni adstare qui a Theophilo missi essent. Jubet eos ingredi. Ingressos interrogat cujus gradus essent; compertoque Episcopos esse, rogat uti sedeant & edicant quam ob causam venerint. Illi autem dicunt: Has solummodo schedulas legendas habemus. Jubet illas legi. Quod ubi ille annuit, isti imperant Theophili puero ut legeret, & legit. Textus autem erat hujusmodi.

Ἡ συνοδος ἡ ἁγία ἡ ἐπὶ δρυῶ συναχθεῖσα Ἰωάννῃ. Λιβέλλους ἐδεξάμεθα κατὰ σοῦ, περιέχοντας μεγάλα κακά. ἀπάντησον τούτοις, ἐναγόμενος Σαραπίωνα καὶ Τίγριον τοὺς πρεσβυτέρους. ἔστι γὰρ αὐτῶν χρεία.

C Sancta synodus ad Quercum congregata Joanni. Libellos accepimus adversum te, infinita crimina continentes. Adesto igitur, tecum adducens Serapionem & Tigrium Presbyteros. Iis enim opus est.

Erant autem qui ad eum venerant Dioscorus & Paulus, qui nuper in Libya ordinati fuerant, juvenes. Lectis chartulis, beatus Joannes & qui cum ipso erant Episcopi numero quadraginta, satis intelligentes ista geri ab inimicis ejus, Theophilo per tres Episcopos, Lupicinum videlicet Apiariæ, Demetrium Pessinuntis, & Eulysium Apameæ, tum Presbyteros duos Germanum atque Severum, omnes quidem viros sanctos & fide dignos, denunciarunt uti accederet Constantinopolim responsurus objectis. Refert autem Palladius epistolam Episcoporum, quæ sic habet.

Μὴ καταλύε τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ χίζε τὴν ἐκκλησίαν, δι' ἣν ὁ θεὸς εἰς σάρκα κατῆλθεν· εἰ δὲ ἀσεκτῶν * κατιλύεις τοὺς ἐν Νικαίᾳ κανόνας τῶν τιή. ἐπισκόπων, καὶ ὑπερόριον δικάζεις δίκην· σὺ πέρασον πρὸς ἡμᾶς εἰς τὴν εὐνομουμένην πόλιν, μὴ προκαλούμενος τὸν Ἄβελ κατὰ τὸν Καΐν εἰς τὸ πεδίον, ἵνα σε ἡμεῖς πρῶτοι ἀκούσωμεν. ἔχομεν γὰρ κατὰ σοῦ ἑβδομήκοντα κεφαλαίων λιβέλλους, προδήλους ἀθεμιτουργίας ἔχοντας· καὶ πλείους ἐσμὲν τῆς σῆς συνόδου, θεοῦ χάριτι συναχθέντες, οὐκ ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ. σὺ μὲν γὰρ εἷς τεσσαρακοστὸς ἕκτος ἐξ ἐπαρχίας μιᾶς· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν παραγενόμενοι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐν οἷς ἐσμὲν καὶ ἑπτὰ μητροπολῖται· καὶ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν ἐλάσσονα παρὰ τῶν πλειόνων καὶ διαφερόντων κατὰ τοὺς κανόνας κρίνεσθαι. ἔχομεν γάρ σου καὶ τὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς παρεγγυᾷς τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν Ἰωάννῃ, τὸ μὴ δεῖν ὑπερορίας εἰσδέχεσθαι δίκας· ὅθεν πειθόμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις παρακάλει σου τοὺς κατηγόρους, ἢ παύεσθαι τῆς κατὰ σοῦ κατηγορίας, ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν προσόδου.

D Noli res Ecclesiæ subvertere, nec Ecclesiam scinde propter quam Deus in carnem descendit. Si autem inordinate Nicænos canones subvertis trecentorum decem & octo Episcoporum, & extra limites litem judicas, tu transito ad nos in urbem optimis legibus fundatam, non provocans more Caini Abelem in campum, ut nos te prius audiamus. Habemus enim adversus te libellos septuaginta capitum, manifesta piacula continentes: & plures sumus quam tua synodus, Dei gratia congregati non ad eversionem Ecclesiæ, sed in pace. Tu enim triceſimus sextus es ex unica provincia: nos vero sumus quadraginta e diversis provinciis, inter quos sumus etiam E septem Metropolitæ. Et consentaneum est ut minor numerus a majori atque potior secundum canones judicetur. Habemus enim & epistolam tuam, per quam mones coepiscopum nostrum Joannem accusationem extra limites non debere admittere. Unde legibus ecclesiasticis parens, accusatores tuos ora ut ab accusando te desistant, aut ab accessu & perfugio ad Joannem.

Ad hæc permotus Joannes, Episcopis suarum partium dixit: Vos quod vobis videtur significate. Ceterum me oportet ad ea quæ mihi scripta A sunt rescribere. *Episcopis ergo partium Theophili hæc rescripsit.*

Ego an quis contra me dicendum aliquid habeat, hactenus omnino nescius sum. Si quis vero adversus me dixerit, & adesse me vultis, manifestos inimicos meos, qui ex sua negligentia erga me male animati sunt, ex conventu vestro ejicite. Neque de loco contendo, in quo judicium subire me oportet; etsi id maxime in civitate fieri oportuit. Sunt autem quos rejicio, Theophilus, quem revinco dixisse & Alexandriæ & in Lycia: In comitatum proficiscor ut Joannem deponam. Id autem verum est, ex eo quod postquam accessit, neque me allocutus est, neque mecum communicavit. Qui igitur ante auditionem hostiliter se gessit, quid post B judicium facturus est? Similiter & Acacium coarguo, qui dixerit: Ego illi ollam condio. De Severiano & Antiocho quid attinet dicere, quos citius excipiet divina justitia, quorum temerarios conatus etiam sæcularia theatra canunt? Igitur si revera adesse me vultis, quæso eos quatuor, si quidem ut judices, ex consessu ejicite; sin ut accusatores, judicio sistite, ut sciam quomodo me ad certamen instruam, an ut contra adversarios, an ut contra judices. Et omnino veniam non solum ad vestram caritatem, sed & ad quamvis orbis terrarum synodum. Scitote ergo, si decies millies ad me miseritis, nihil amplius ex me vos audituros.

Ἐγὼ εἰ μὲν ἔχει τις κατ᾽ ἐμοῦ λέγειν, μέχρι τοῦ δεῦρο οὐδεπώποτε ἔγνων. εἰ δέ τις κατεῖπεν μου, καὶ βούλεσθέ με παραγενέσθαι, τοὺς προδήλους μου ἐχθροὺς, οἵτινες ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν ἐκακώθησαν πρὸς ἐμὲ, βάλλετε τούτους ἔξω τοῦ ὑμετέρου συλλόγου. καὶ οὔτε τόπου ἀμφισβητῶ ὅπου με δέοι κριθῆναι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔδει ἐν τῇ πόλει. εἰσὶ δὲ οὓς παραιτοῦμαι, Θεόφιλος· ὃν ἐλέγχω εἰρηκότα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Λυκίᾳ, ὅτι ἀπέρχομαι εἰς τὸν κομητάτον, Ἰωάννην καθελεῖν. ἔστι δὲ ἀληθὲς, ἐξ ὧν παραγενόμενος, οὔτε συνέτυχέν μοι, οὔτε ἐκοινώνησέν μοι. ὃς οὖν πρὸ τῆς ἀκροάσεως τὰ ἐχθρῶν ἐπετέλεσεν. τί ἂν ποιήσῃ μετὰ τὴν δίκην; ὁμοίως δὲ καὶ Ἀκάκιον διελέγχω, ἐφ᾽ ᾧ εἶπεν· ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν· περὶ δὲ Σευηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου, οὓς τάχιον μετελεύσεται ἡ θεία δίκη, τί δεῖ καὶ λέγειν. ὧν τὰς νεωτεροποιΐας καὶ τὰ κοσμικὰ ᾄδουσι θέατρα. οὐκοῦν παρακέκλησθε, εἰ κατὰ ἀλήθειαν βούλεσθέ με ἐλθεῖν, τούτους τοὺς τέσσαρας, εἰ μὲν ὡς δικαστὰς, ἐκβάλλετε τούτου τοῦ συνεδρίου· εἰ δὲ ὡς κατηγόρους, στήσατε εἰς τὴν κρίσιν ἵνα γνῶ ὅπως κομίζωμαι. πότερον ὡς πρὸς ἀντιδίκους, ἢ ὡς δικαστάς· καὶ πάντως ἐλεύσομαι οὐ μόνον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τῆς οἰκουμένης σύνοδον· ὥστε οὖν γνῶτε, ἐὰν μυριάκις ἀποστείλητε πρός με. οὐδὲν C πλέον ἀκούσεσθε παρ᾽ ἐμοῦ.

Illis egressis, venit statim Notarius cum rescripto Imperatoris cui inserta erat supplicatio Episcoporum petentium ut Joannes invitus ad judicium sisteretur, eumque urgebat viam ingredi. Post factum Notario responsum, prodierunt duo Presbyteri Joannis. Eugenius nimirum, qui Heracleæ episcopatum mercedem conspirationis acceperat, & *Isaacius monachus, dicentes.* Mandat tibi synodus ut transeas ad nos, responsurus iis quæ adversum te proponuntur. *Ad hæc Joannes per alios Episcopos, per eos tres videlicet qui supra nominati sunt, ita ad Episcopos ad Quercum congregatos rescripsit.*

Quanam oro consequentia, quo tandem D ordine judicatis, qui neque inimicos meos ejeceritis, & me per Clericos meos accersatis?

Ποίᾳ ἀκολουθίᾳ δικάζετε, οἱ μήτε τοὺς ἐχθρούς μου ἐξώσαντες, καὶ διὰ τῶν ἐμῶν κληρικῶν με μεταστελλόμενοι.

Illi autem, arreptis Episcopis missis a synodo Joannis, alium verberibus affecerunt, alterius vestes conscinderunt, ferreas catenas collo tertii imposuerunt quas sancto viro præparaverant, ut sic conjectus in navim ad ignotum locum mitteretur. Quoniam vero Theophilo & Episcopis cum eo congregatis constabat Joannem esse contumacem, utpote qui vocatus ad dicendam causam, accedere ad illos noluerat, insuper habitis causis recusationis ab illo propositis quamvis justissimis, adversus eum protulere sententiam depositionis, missa relatione ad Arcadium Imperatorem, quam sic orsi sunt.

Quoniam quorumdam criminum accusa- E tus Joannes, & sibi conscius, noluit adesse, leges talem deponunt: quod & ipse subiit. Libelli autem etiam læsæ majestatis crimen continent. Jubebit igitur pietas vestra eum vel invitum ejici & pœnas læsæ majestatis dare; quandoquidem in hæc inquirere nobis non licet.

Ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς Ἰωάννης ἐπὶ κακοῖς τισι, καὶ συνειδὼς ἑαυτῷ, οὐκ ἠθέλησεν ἀπαντῆσαι, τὸν δὲ τοιοῦτον καθαιροῦσιν οἱ νόμοι· ὃ δὴ καὶ ὑπέστη. περιέχουσι δὲ οἱ λίβελλοι καὶ καθοσιώσεως ἔγκλημα. κελεύσει οὖν ἡ ὑμῶν εὐσέβεια καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἐξωσθῆναι, καὶ δίκας δοῦναι ἐπὶ τῇ καθοσιώσει. ἐπειδὴ ἡμῖν οὐκ ἔξεστι ταῦτα ζητεῖν.

Erat crimen læsæ majestatis convicium in Eudoxiam Augustam, ut ipsi retulerunt, quod eam vocasset Jezabel. Sic ab Ecclesia expulsus est Joannes, misso ad id Comite cum militari manu. Ejectus venit in prædiola ad Prænetum Bithyniæ; unde paucis post diebus revocatus est Constantinopolim ac suo throno redditur, propter quamdam plagam quam in regio cubiculo fieri contigit.

Interim, data sententia depositionis adversus Joannem, Theophilus Romam ad Innocentium Papam

pam misit Petrum Presbyterum suum & Martyrium Diaconum Constantinopolitanum, qui ad illum deferrent gesta synodi, in quibus videbatur Joannes a triginta sex Episcopis condemnatus, quorum viginti novem erant Ægyptii, septem vero aliarum regionum. Cum relecta fuissent gesta, Innocentius Papa agnoscens neque culpas esse graves, neque præsentem fuisse eum qui reus dicebatur, adeoque coram reprehensum non fuisse, insaniam Theophili magis ac magis exhorruit, quod A *contra absentem præcipitem adeo abruptamque sententiam protulisset. Dimissis ergo Theophili legatis, scriptisque ad eum literis quibus ejus temeritatem redarguebat, ad preces & orationes se convertit; indictoque Ecclesiæ jejunio, cum lacrymis divinam precabatur clementiam, ut hujusmodi seditiones & scandala scissuræque tollerentur, & pacis ac fraternitatis amor rursum coiret. Literarum autem quas ad Theophilum scripsit hic erat tenor.*

Ἀδελφὲ Θεόφιλε, ἡμεῖς κ.τ.λ. Frater Theophile, nos quidem &c.

Narrat deinde Palladius quomodo convocatis e B *Syria, Cappadocia, Ponto, & Phrygia universis Metropolitanis & Episcopis, ac congregatis apud Constantinopolim, persuasum ab illis est Imperatori uti Joannem Ecclesia pelleret, quia synodi sententia depositus ad Ecclesiam suam redierat absque auctoritate alterius synodi, contempto videlicet canone quodam Sardicensi; in quo cavetur ne quis Episcopus aut Presbyter depositus per se redeat ad Ecclesiam absque synodo, & si fecerit, locum defensionis non habeat, sed absolute expellatur. Sic Joannes in desertissimum Armeniæ oppidulum cui Cucusus nomen est, mittitur in exilium. Modico post tempore Theotecnus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Presbyter missus est Romam ab Episcopis viginti quinque partis Joannis cum literis Innocentium Papam instruentibus de his quæ circa Joannem gesta erant. De negotio porro isto vide Marcam libro septimo de concordia sacerdotii & imperii cap. IX.*

EADEM CONSTANTINOPOLITANA.

Synodus contra S. Joannem Chrysostomum.

Ex libello Synodico.

Νεκτάριος δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης τὸν θρόνον θείῳ νεύματι ἐκληρώσατο πρεσβύτερος Ἀντιοχείας Συρίας, Ἰωάννης ὁ μέγας Χρυσόστομος· καθ' οὗ διαβολαὶ παρὰ τῶν κρατούντων οὐ μικρὰ καὶ φθονούντων, οὐχ αἱ τυχοῦσαι γρυμβαι, συνέδριον πονηρὸν ἑξήκοντα καὶ ἓξ ἐπισκόπων συνέστησαν, καὶ ἐπίδικον ὑξορίᾳ κατέκριναν. C Nectarii autem archiepiscopalem thronum, divina voluntate sortitus est presbyter Antiochiæ Syriæ, Joannes magnus ille Chrysostomus: contra quem calumniæ ab iis, qui haud parum poterant, eique invidebant, nec vulgares exortæ, pravo conventiculo triginta & trium episcoporum occasionem dederunt: a quibus & exilio multatus est.

ADDITUR ET ALIA CONSTANTINOPOLITANA

pro S. Joanne Chrysostomo ibidem.

Ἀλλ' οὐ μετὰ πολύ, τῷ βασιλίδα Κωνσταντινούπολιν τῆς ἀληθείας συμμαχοῦντα ἑξήκοντα ἐπισκόπων κατέλαβε σύνοδος. καὶ τὸν ἅγιον συκοφαντηθέντα Χρυσόστομον, τῷ αὐτῷ θρόνῳ ἀποκατέστησε, Καὶ πάλιν ἀδικηθέντα, καὶ ὑπὸ τῆς Κομανικῆς ὑξορίας ἀναδραμόντα πρὸς τὰ ὁράνια, * Ἀρσάνιος διαδέχεται· Ἀττικὸς, ἐκεῖνον. καὶ τοῦτον, Σισίνιος. D Verum haud ita multo post, regiam Constantinopolim synodus alia veritatis patrona sexaginta patrum conveniens, beatum Chrysostomum, per fraudem dejectum, suo throno restituit. Cum autem iterum per injuriam expulsus, & a Comanico exilio in cœlum remeasset, Arsenius ei successit: huic Atticus: & huic Sisinnius.

CON-

[a] CONCILIUM AFRICANUM I.

[b] GENERALE

SUB INNOCENTIO

De reconciliandis Donatiſtis,

Celebratum Carthagine, anno 403. VIII. *Kalendas Septembris.*

ACTA illius Græce & Latine extant [a] infra in concilio Africano. Incipiunt ſic. *Glorioſiſſimis imperatore Theodoſio Auguſto & Rumovido viris clariſſimis conſulibus* VIII. *Kalendas Septembris*, &c. Unum hic admonendum, Epiſcopos iſtius Concilii porrexiſſe preces Septimino Proconſuli ad firmanda geſta conventionis Donatiſtarum. Preces illæ, una cum reſponſo Proconſulis extant in Collatione tertia Carthaginenſi cap. 173.

a ſupra pag. 787. C.

Ex nova Baluzii Collect.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Cauſa concilii.

a Concilium.) Præcedente concilio Africano inter alia decreta fuit legatio ad Romanum pontificem pro aſſequenda indulgentia, qua Donatiſtis ad eccleſiam catholicam accedentibus liceret retinere eamdem dignitatem, quam apud ſuos accepiſſent; legati itaque Roma reverſi, in hoc concilio, coram omnibus Carthagine ſignificarunt, quæ ab ipſo Romano pontifice Anaſtaſio obtinuiſſent: quod Aurelius in præfatione inſinuare videtur his verbis. *Jamdudum enim*, &c. Pro reconciliandis Donatiſtis decretum, debere unumquemque in ſua civitate Donatiſtarum præpoſitos convenire, unumque collegam ſibi vicinum adjungere, propterea quod (teſte Auguſtino contra Creſconium lib. 3. cap. 45.) Donatiſtæ laici ab epiſcopis catholicis conventi reſponderent, de fide cum epiſcopis ſuis agi debere, ſeque noſtram collationem vehementer oprare. Forma conventionis certa præſcripta eſt, & publicata canone 59. qua Donatiſtas catholici convenire deberent. Sed quæ hæc ſubſecuta fuerint, Auguſtinus prædicto loco ſubdit his verbis; *Factum eſt, conventi ſunt, recuſarunt: quibus verbis, quo dolo, maledictione, amaritudine plenis, nunc longum eſt demonſtrare.* Extat conventio duorum, Auguſtini, Proculianum Hipponenſem epiſcopum Donatiſtarum, & Poſſidii, Criſpinum Calamenſem convenientis. Sed quo illi ſupercilio & ſuperbia reſponderint, dici non poteſt. Non contenti verbis atrocibus & minacibus egiſſe, Criſpinus quidem Poſſidio inſidias per ſuos tetendit: poſt aperte inſecutus, obſedit, lapidationem fecit, ignem domui injecit, expugnavit, epiſcopum contumeliis affecit. Ex his quid alii fecerint, conjici poteſt. Vide Baronium anno 403. num. 35. 37. & ſeqq.

Forma tionis hæreti præſcri

retum concilii.

b Generale.) Sic dictum, quod ex omnibus Africæ provinciis legationes in eo adfuerint, nimirum ex provincia Byzacena, Mauritania Sitiphenſi, & Mauritania Cæſarienſi. Ex Numidia vero legati nequaquam mitti potuerunt, ob tumultuantes tirones; ut conſtat ex verbis Alypii eos excuſantis. Baron. num. 35.

Cur ge concil pellat

Tumultu tironum.) Tirones in Africa deſertores militiæ facti, more prædonum longe lateque graſſati ſunt; adeo ut imperator quatuor reſcriptis ad Hadrianum præfectum prætorii hoc anno datis, eos compeſcere debuerit.

Convenimus vos, &c.) Hæc eſt illa forma conventionis ſingulis præſcripta, qua qui Donatiſtarum præfectos conventuri, principio conventionis dicere ac facere deberent, decernitur.

ANNO CHRISTI 404.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

AN CHR 40

In quo iterum deponitur

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

Ex Pagi Critica ad An. Ch. 404. n. 7. & ſeqq.

DIvus Chryſoſtomus Honorio VI. & Ariſtenæto Coſs. ut teſtatur Socrates lib. 6. cap. 18. anno ſcilicet 404., iterum in Synodo Conſtantinopolitana depoſitus eſt. Cum enim argentea Eudoxiæ Arcadii uxoris ſtatua ſuper porphyreticam columnam juxta eccleſiam fuiſſet erecta, & Joannes celebrem illam in eccleſia habuiſſet orationem, cujus initium eſt: *Rurſus Herodias furit*, quæ adhuc inter ejus opera legitur, Eudoxia rurſum in S. Joannem exarſit, Arcadiumque commovit, ut coacta nova Synodo Joannes iterum deponeretur, & in exilium amandaretur. In hac Synodo congregata lectus eſt Canon IV. Concilii Antiocheni anno 341. celebrati; quem Theophilus Alexandrinus præcipuus Chryſoſtomi adverſarius miſerat, in quo legebatur: *Si quis Epiſcopus aut Presbyter injuſte, ſive juſte depoſitus, ex ſe ipſo abſque Synodo in eccleſiam redierit; hic jam excuſationis non habeat locum, ſed omnino expellatur*, ut refert Palladius in Dialogo, cum tamen Canon Concilii Antiocheni adverbium illud *injuſte* non contineat. Chryſoſtomus duplici reſponſo uſus eſt. Repoſuit primum, teſte Georgio Alexandrino in ejus vita: *ſe minime judicio contendiſſe, non item exaudiſſe tabellas adverſum ſe ſcriptas; non etiam ſibi factam poteſtatem pro ſe reſpondendi; ne præſens quidem, inquit, condemnatus ſum, ſed juſſu Imperatoris in exilium relegatus ſum; rurſus ejuſdem præcepto ſum revocatus, quemadmodum & veritas rerum geſtarum luculenter oſtendit.* Aſſerebat igitur Chryſoſtomus ſeſe Canoni Antiocheno non contraveniſſe. Verum cum nec ſic quidem adverſariorum calumniam effugeret, reſpondit ſecundo, objectum Canonem non ad eccleſiam Catholicorum, ſed ad eccleſiam Arianorum pertinere. Et revera alius omnino erat Ca-

1 Seu CARTHAGINENSE, ſub Aurelio VIII.

Canon a Theophilo productus, quam quartus, aut duodecimus Antiochenus. Canon enim Theophili, Palladio & Georgio Alexandrino testibus, tanquam pessimus, & ab Eusebianis editus rejectus fuit a sacro Sardicensi Concilio. Canon autem quartus admissus fuit a Chalcedonensi Synodo, tanquam sacra Patrum regula, & Canon XII. etiam in auctoritatem receptus fuit a sede Apostolica, & cum ceteris Antiochenis ab universa Ecclesia. Canon vero Chrysostomo objectus supradictis verbis conceptus erat, ut præter Palladium citatum docent Georgius Alexandrinus, & Metaphrastes in vita Chrysostomi; ac proinde non fuit ex Antiochenis post Chrysostomum in ecclesiam receptis, sed unus ex illis, qui post Synodum Antiochenam a solis Eusebianis constituti erant in odium D. Athanasii. Hujus rei testes sunt Palladius, & Georgius Alexandrinus, qui fatentur Canonem a Theophilo transmissum a quadraginta Arii complicibus fuisse editum, non ab integro Concilio, cui omnes Antiqui 90. aut plures episcopos interfuisse scribunt. Jam vero quartum illum Canonem post Synodum ab Arianis fuisse conditum ex eo liquet, quod Socrate & Sozomeno testibus Athanasius damnatus sit juxta regulam tunc constitutam, quartam scilicet, vetantem depositum episcopum aliquid ministerii attingere, & duodecimam, nisi majoris Synodi judicio fuerit restitutus, ex quibus in odium Athanasii conflata fuit unica per Eusebianos regula, ut *sive quis juste, sive injuste a Synodo depositus sit episcopus, si per se absque Synodo redierit, omni restitutionis spe destituatur, & in exilium mittatur, necesse est*. Verum hæc regula nullibi inter Canones Antiochenos reperitur; e si ex iis ab Eusebianis desumpta fuit, in eo penitus deviat, quod velit etiam injuste a Synodo depositum Episcopum illi constitutioni obnoxium esse. Unde Georgius Patriarcha Alexandrinus vocat Canones a Theophilo transmissos, *adulterinas* & falsi nominis scripturas. His tamen minime suffragantibus ante ipsa festa Paschalia Chrysostomus sede dejectus fuit, ac post duos menses in exilium missus & in ejus locum Arsacius ordinatus.

CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

In quo S. Joannes Chrysostomus iterum deponitur.

Anno 404. habitum.

. Mansi l. tom. I. 283.

CONstantinopolitani hujus concilii mentio a Veneto conciliorum Labbeanorum editore facta est, ex Pagio accepta. Sed cum Pagius suo more non acta quidem, at ipsam potius actorum synopsim exhibuerit; hinc factum est, ut uberior actorum concilii Constantinopolitani tractatio in Collectionibus adhuc desideraretur. Id ergo totum repetendum nunc est ex Palladii Dialogo, cujus verba statim recitabo, postquam de causa habendi concilii aliquid attigero. Iniqua synodi ad Quercum sententia depositus S. Joannes Chrysostomus extorris actus est ex urbe regia; mansitque exul aliquandiu, donec tandem ab Arcadio revocatus, sedem suam repetiit. Grave id visum est Theophilo Alexandrino, adversariorum ejus infensissimo, quare ejus opera coacta synodus est Constantinopoli Honorio VC. & Aristæneto Coss. idest anno 404. teste Socrate lib. 6. cap. 18. Disceptatum est ibi utrum Joannes rite pristinam sedem repetiisset, vetante canone Antiocheni concilii, ne episcopus, vel etiam injuste, in synodo depositus sedem suam, nisi ex sententia majoris synodi, repeteret. De hoc Antiocheno canone consulendus est Pagius in Collectione Veneto-Labbeana to. III. pag. 98. Quæ concilii sententia fuerit, ex Palladio audienda.

Convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, & Phrygia universis Metropolitanis & episcopis, Constantinopoli eos congregant. Illi cum venissent, juxta canonum ordinem communicarunt cum Joanne, ne eadem quæ prius committerent. Quod ubi rescivere Principes, ægre tulerunt eorum cum Joanne communionem. Et Theodorus quidem Tyanorum episcopus, vir ornatus, intellecta conspiratione ex his quæ ad ejus aures venerant, ne Theophili temeritatem sequeretur, insalutatis relictis omnibus ecclesiam suam repetiit, longum vale dicens Comitatui, suamque provinciam pietatis muro permuniens, ad finem usque in communione fidelium Romanorum perseverans; de quibus Paulus testatur: *Fides vestra in universo mundo annuntiatur*. Pharetrius autem episcopus Cæsareæ, quæ est ad Argeum, supra modum formidans, ut larvas pueruli, sua civitate ne egressus quidem, per literas cum adversariis Joannis consentit, quamvis non vocatus in medium, inepte in episcopatu sese gerens, meliorum insciticia. Denique Leontius, Ancyræ Galatiæ episcopus, conjunctus est cum Ammonio episcopo Laodiceæ adustæ, & combustam reddidit ecclesiam. Hi non solum victi Principum minis, sed e contrario Imperialium donorum spe decepti, in secunda synodo improbam sententiam Acacio & Antiocho suggerunt, ut valeret Theophili non veridicum judicium, & nullo modo locus daretur Joanni defensionis, allegatione canonum a Theophilo missorum, quos composuerant quadraginta de Arii communione, qui sic habent: *Si quis episcopus aut presbyter jure, aut injuria depositus, per se redeat ad ecclesiam absque synodo, talis non habeat amplius locum defensionis, sed absolute expellatur*. Et hic quidem canon ut impius ab impiis editus, in Sardicensi concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus atque Græcis abrogatus est &c. Ammonius tamen & Leontius, par admirabile, conjuncti Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonensi, ac Severiano, ingressi sunt ad imperatorem, monituri evo-

evocandos esse ex parte Joannis decem episcopos (erant autem plures quadraginta) ad conciliandam canonibus auctoritatem; aliis quidem contendentibus orthodoxorum eos esse, aliis autem Arianorum esse, demonstrantibus. Ingressi autem Elpidius episcopus Laodiceæ Syriæ senex & mente & canitie, atque Tranquillus suadebant imperatori, non oportere indicta causa ejici Joannem. Neque enim prius depositus fuerat, sed ejectus a Comite; neque per se redierat, sed jussu suæ pietatis, misso ad id Notario. Et quos nunc proferunt canones, hæreticorum eos esse ostendimus. Cum autem Joannis adversarii inordinate altercari persisterent, alii quidem contentiori voce, alii tumultuoso pectoris motu impudenter agitati coram imperatore; canonum scientissimus, atque observantissimus Elpidius, modica facta quiete, veluti malacia, leniter imperatori dixit: Imperator, ne diutius A mansuetudinem tuam vexemus, sed unum id fiat. Subscribant fratres nostri Acacius & Antiochus, ejusdem esse se fidei ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos proponunt: & soluta controversia est. Imperator animadversa propositionis simplicitate, subridens dixit Antiocho: Nihil isto mihi videtur utilius. Erat autem omnium quæ acta sunt insons imperator, aliis mutantibus quæ bene constituta erant. Vertigine igitur acti, atque in se conversi qui cum Severiano erant, instar aquæ instabilis, ob id quod fuerat prudenterab Elpidio dictum & imperatoris judicio comprobatum, obticuerunt facie livescente. Angustiis tamen loci constricti, etiam nolentes promittunt B subscribere: Sic egressi, promissum quidem non implent, utpote involuntarium, metuentes ne vincerentur: machinabantur autem quo pacto expelleretur Joannes &c.

CONCILIUM [1] AFRICANUM II.

SUB INNOCENTIO.

Anno 404. VI. Kalendas Julias habitum Carthagine, in quo contra Donatistas ad Honorium Imperatorem legatio decreta fuit.

a supra pag. 792. A.

EXTAT Græce & Latine [a] infra in concilio Africano. Initium illius tale est: *Gloriosissimo imperatore Honorio Augusto sextum consule*, &c.

NOTA SEVERINI BINII.

a Concilium.) Anno 404. Carthagine celebratum est concilium hanc ob causam: Donatistæ ad pacem & concordiam amice invitati, fraternam communionem non tantum contempserunt: verum etiam convenientes se episcopos catholicos, ut supra dixi, armata manu exagitarunt. Ut huic itaque malo remedium quæreretur, decreta est legatio ad Honorium imperatorem, ut is sua auctoritate interposita Donatistarum furorem coerceat, & compescat. Legatis in synodo designatis, in scriptis data est admonitio, quæ commonitorium dicitur, actisque insertum infra ponitur, unde quid agendum foret cognoscerent. Ut securitati catholicorum interea temporis consulerent, judices ad sui patrocinium per literas solicitarunt. Legatis commendatitias ad Romanos, aliosque episcopos illius loci, ubi imperator moraretur, scriptas, addiderunt. Baronius anno 404. numero centesimo vigesimo tertio.

Decretio a peratur cur?

CONCILIUM [2] AFRICANUM III.

SUB INNOCENTIO

ANNO CDV.

b supra pag. 797. A.

EXTAT Græce & Latine [b] infra in concilio Africano: incipit sic: *Stilicone iterum & Anthemio viris clarissimis consulibus*, &c.

NOTA SEVERINI BINII.

Donatistarum coercitio quæ, qualis cujusve utilis fatis.

a Concilium.) Antequam legati a præcedente Africano concilio deputati, imperatorem convenissent, privatæ episcoporum, & inter alias Maximiani Bagajensis episcopi querelæ præcucurrerant. Ut ergo Donatistarum furor & sævitia coerceretur, Honorius imperator diversas sanctiones adjecit, quibus mulctam aurariam decem librarum iisdem persolvendam imposuit: testamento aut donatione aliquid accipere prohibuit; emptionis, & venditionis contractu interdixit, ac demum recusantes redire ad unitatem ecclesiæ relegari mandavit. Harum legum severitate & timore plurimi ad ecclesiam reversi fuerunt: idque magno totius Africanæ ecclesiæ gaudio. August. epist. 48. 50. & 68. Quam ob causam Stilicone secundum & Anthemio consulibus, anno nimirum Christi 405. Innocentii 4. Carthagine convenientes, nihil aliud decreverunt, quam ut per legationem ad comitatum ablegatam, imperatori de illis, qui relicto schismate ad catholicam ecclesiam rediissent, gratiæ agerentur Vide Baron. anno 405. num. 34.

Decreta tio, quæ peratori tias agere

CON-

1 Seu CARTHAGINENSE, sub Aurelio IX. 2 Seu CARTHAGINENSE, sub Aurelio X.

CONCILIUM ITALICUM

FORTE ROMANUM

In causa S. Joannis Chrysostomi restituendi,

Ab Innocentio Papa I. anno 405. habitum.

x P. Mansi upp. tom. I. ag. 285.

Duplicis conciliabuli, ad Quercum, & Constantinopolitani sententia damnatus S. Joannes Chrysostomus, post primam ab exilio restitutionem solum iterum verterat, nec restitutionis illius spes restabat alia, nisi sequester pacis vir aliquis potens Arcadium imperatorem pacaret. Id ut tentaret Innocentius papa I. ex Italis episcopis concilium coegit, ut de re tota in communi deliberarent. Quid decreverint Patres narrat Palladius in dialogo de vita S. Joannis Chrysostomi his verbis: Episcopi Italiæ congregati orant imperatorem (Honorium) scribat fratri suo & consorti imperii Arcadio, ut jubeat Thessalonicæ synodum fieri, quo facilius utraque pars Orientis & Occidentis in unum accurrere possit &c. Quibus accensa ejus pietas Episcopo quidem Romanæ ecclesiæ scribit, mittat quinque episcopos, presbyteros Romanæ ecclesiæ duos, & diaconos unum, qui ferant suam ad fratrem suum epistolam, cujus hæc sententia erat.

„ Tertio jam scribo ad mansuetudinem tuam, „ rogans, ut quæ ex compacto contra Joannem episcopum gesta sunt, emendentur. „ Et ut videtur nondum perfectum est. Quare denuo scripsi per hosce episcopos & presbyteros, multum sollicitus de pace ecclesiastica, per quam & nostrum imperium pacem „ obtinet, ut jubere digneris Orientis episcopos Thessalonicæ convenire. Etenim Occidentis nostri episcopi, lectis viris adversus „ malum ac mendacium firmissimis, miserunt „ episcopos quinque, presbyteros vero duos, „ & diaconum unum magnæ Ecclesiæ Romanæ. Quos velim omni honore digneris: ut „ si persuasi fuerint quod jure expulsus sit „ Joannes, doceant me ab ejus communione „ recedere: aut si coarguerint sponte malignos esse Orientis episcopos, ab eorum te „ communione avertant. Quænam enim sit Occidentalium de Joanne episcopo sententia, „ ex omnibus epistolis, quæ ad me scriptæ „ sunt, duas subjunxi, ejusdem cum cæteris „ sententiæ, unam Romani, alteram Aquilejensis episcopi. Porro hoc ante omnia obsecro clementiam tuam, Theophilum Alexandriæ episcopum, etiam nolentem, sistere „ jubeas, qui omnium malorum maxime auctor esse dicitur; ut episcoporum qui adfuerint synodus minime impedita, convenientem temporibus nostris pacem sanciat.

Destinati sunt a Synodo Æmilius Beneventanus episcopus, & Cythegius, & Gaudentius, una cum Valentiniano & Bonifacio presbyteris, qui literas Honorii, Innocentii, & Italorum episcoporum, Chromatii Aquilejensis, & Venerii Mediolanensis, atque aliorum, nec non commonitorium synodi totius Occidentis accipientes, publica evectione Constantinopolim profecti sunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulysio episcopis. Commonitorium autem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, nisi ipsi prius restituta fuisset & ecclesia & communio; ut sublata caussa detrectandi judicii sua sponte consessum iniret.

TOLETANA SYNODUS

SUB INNOCENTIO.

HÆC est illa synodus Toletana, in qua de ordinationibus perperam factis actum, & ad quam [1] Innocentius epist. 23. supra extantem scripsit. Hanc ab illa priore sub Anastasio habita diversam esse, supra in notis ejusdem synodi probavimus, quas consulere poteris.

1 Epistolam ad Episcopos Synodi Toletanæ ab Innocentio scriptam contendit Card. de Aguirre tom. 2. Concil. Hispaniæ, datam fuisse ad Episcopos, qui jam anno 400. Toleti convenerant, non vero ad alteram posteriorem Toletanam Synodum.

[a] CONCILIUM AFRICANUM [1] IV.

SUB INNOCENTIO.

Anno Domini CDVII.

[a] supra pag. 799. B.

EXTAT Græce & Latine [a] infra in concilio Africano ſub Cœleſtino. Incipit ſic: *Glorioſiſſimis imperatoribus Honorio ſeptimum, & Theodoſio ſecundum, iterum Auguſtis conſulibus, Idibus Julii, &c.* cum ſequentibus capitulis; quorum primum in Milevitano II. eſt num. 9. & in Africano, 62.

NOTA SEVERINI BINII.

Locus & tempus concilii,

[a] *Concilium Africanum.*) Hoc concilium, ut ex annotatis conſulibus liquet, habitum fuit Carthagine anno ſalutis noſtræ 407. qui eſt Innocentii 6. Arcadii & Honerii 13. Inter alia ſtatuta ibidem decreta eſt legatio ad Honorium imperatorem, pro defenſione rerum eccleſiaſticarum adverſus Donatiſtas, atque paganos: ſancitumque ut ad comitatum euntes formatas acciperent ad Romanum pontificem, a quo aliam quærerent formatam ad imperatorem: ideo ſane ne hæretici catholico nomine velarentur. Nam illi tantum, teſte Optato, manifeſti catholici habebantur, quos cum Romano pontifice communicare, formatæ ab eo acceptæ teſtabantur. Præceptum eſt etiam, ut formatis dies paſchæ illius anni apponatur, & ſi propter nondum divulgatam diem paſchæ is definite non ſciretur, decretum eſt apponi dies anni præteriti: ut evenire ſolet, cum in publicis ſcriptis, poſt conſulatum, quid factum ſcribitur.

Placuit etiam ut de diſſenſione.) Romanus pontifex in cauſa S. Joannis Chryſoſtomi adverſus Theophilum Alexandrinum, & in omnes alios epiſcopos, qui cum illo adverſus eumdem Chryſoſtomum conſpirarant, mirum in modum commotus fuit; adeo ut miſſas ab illis epiſtolas accipere noluerit. De hac diſſenſione Theodorus diaconus apud Palladium hæc ait: *Eſt autem Romanæ eccleſiæ ſententia, non communicare in finem uſque orientalibus epiſcopis, maximeque Theophilo, donec dominus univerſalis ſynodi tribuat locum, ac per eam curet putrida membra eorum qui iſta geſſerunt.* Publico itaque decreto legatis Romam miſſis mandatum eſt, ut Africanam eccleſiam, per literas ad Innocentium ſcriptas, Romanæ eccleſiæ reconcilient. Baron. anno 407. n. 4. & 5.

Can. 68. Romanus tifex Chſoſtomi riat vi cat.

[a] CONCILIUM AFRICANUM V. [2] ET VI.

SUB INNOCENTIO.

Anno Domini CDVIII.

[b] ſupra pag. 807. E.

EXTAT Græce & Latine [b] infra in concilio Africano: ſuntque ambo hujus exordii: *Baſſo & Philippo viris clariſſimis conſulibus*, &c.

NOTA SEVERINI BINII.

Cauſa conciliorum,

[a] *Concilium*, Poſt Stiliconem occidentalis imperii perduellem ac proditorem, ab Heracliano anno Chriſti 408. interfectum, in Africa gentiles & Donatiſtæ falſo rumore jactabant, nequaquam ex voluntate Honorii imperatoris, ſed opera dumtaxat Stiliconis leges contra ſe latas extiriſſe, adeoque earumdem auctoritatem una cum ipſo Stilicone extinctam eſſe. Viciſſim itaque in catholicos inſurrexerunt, plurimoſque etiam epiſcopos necaverunt. Hac occaſione Carthagine duobus conciliis duæ legationes ad imperatorem decretæ fuerunt: quæque per Stilliconem in hæreticos & gentiles ſtatuta erant, Honorius per legatos & Auguſtini epiſtolam ſolicitatus, ex ſua ſententia multis reſcriptis confirmavit & ampliavit. Baronius anno 408. num. 18.

Decreta & acta concl liorum.

CONCILIUM AFRICANUM [3] VII.

SUB INNOCENTIO

Anno Chriſti CDIX. habitum.

[c] ſupra pag. 809. D.

EXTAT [c] infra in concilio Africano. Incipit ſic: *Glorioſiſſimis*. Quid in eo geſtum ſit, aliter quam ibi, non conſtat.

SE-

1 Seu CARTHAGINENSE, ſub Aurelio XI. 2 Hæc non duo Concilia, ſed duplicem ejuſdem Carthaginenſis ſub Aurelio XII. ſeſſionem vocat Harduinus in Indice Concil. tom. 1.
3 CARTHAGINENSE, ſub Aurelio XIII.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua canones pro disciplina in Persida & Mesopotamia restituenda conditi, anno Isdegerdis XI. Christi 410. celebrata.

?. Mansi
. tom. I.
286.

DE hac synodo primo ea referam, quæ Renaudotius to. 2. Liturgiar. Orientat. in notis ad Liturgiam S. Maruthæ pag. 272. in Florentino Mſ. codice Syriaco legit, in hanc sententiam: *Canones & regulæ constitutæ a Synodo episcoporum Persarum, habita in civitatibus Seleuciæ & Ctesiphontis civitatum regni Persidis in legatione D. Maruthæ episcopi Miafarekim (in Mesopotamia) ad Isdegerdem regem filium Saporis anno XI. regni ejus.* Legationis hujus, cujus occasione synodo adfuit Maruthas, historiam ita describit author vitæ Isaaci archiepiscopi Seleuciensis apud Assemanum Biblioth. orientat. tomi III. par. I. pag. 366. his verbis Latine ex Arabico ab eodem Assemano redditis: *Accidit ut Isdegerdes Persarum Rex in morbum incideret, quem quum Persæ medici curare non potuissent* (nam medici Christiani plerique sub Saporis regno interfecti fuerant, reliqui in alienas terras profugerant) *Rex Imperatorem Romanorum, ut peritum medicum ad se mitteret, etiam atque etiam rogavit. Missus est Maruthas Episcopus Majapharbinensis, vir doctrina & pietate clarissimus ac peritissimus medicus. Venerat jampridem ad aures Arcadii imperatoris Romanorum, quæ mala in Persarum regionibus Christiani paterentur, & alios quidem sævissimis quæstionibus fuisse subjectos, alios vero interfectos, aut exulare compulsos. Id enim vero vehementer imperator ægre ferebat, angebaturque, quod nulla occurreret via ferendæ opis. Ea igitur oblata occasione ad Jezdegerdem hanc scripsit epistolam &c. eamque Maruthæ episcopo, ut ad regem perferret præcepit. Quum ergo Maruthas ad regem venisset, eumque curasset, & morbum feliciter depulisset; epistolam eidem legendam porrexit. Qua perlecta rex vehementer lætatus est, postulatisque annuit, & munera insuper imperatori perferenda adjecit. Eo modo sublata persecutione, quam hactenus Christiani passi fuerant, & pace restituta, simul patefacta via est Isaaco Patriarchæ perficiendi quod olim in votis habuerat, condendique canones ad tuendam religionem utiles. Quamobrem synodum quadraginta episcoporum & Metropolitarum ex variis locis convocavit, anno undecimo regis Jezdegerdis: eaque in festo Natalis Domini celebrata fuit, Marutha etiam præsente. Duos itaque & viginti canones unanimi omnium Patrum suffragio constituit de iis, quæ ad gubernationem ecclesiæ orientalis necessaria judicavit: quos cum legisset Maruthas, mirifice probavit: dein vicissim omnium Patrum occidentalium canones ejusdem synodi patribus obtulit, & illi rursus canones & expositiones apud Orientales patres repertas exhibuere, quas nimirum apud Græcos minime extare constabat.*

Hæc ille. Sed cum synodus Isaaci habita dicatur anno Jezdegerdis undecimo, stare nequit quod de Arcadio imperatore narratur: hic enim obiit an. Christi 408. Jezdegerdis autem annus undecimus in Christi annum 410. incidit. Non igitur sub Arcadio, sed sub Theodosio Arcadii filio ea synodus celebrata. Præterea quod de Marutha ab Arcadio ad Persarum regem misso refertur, de prima Maruthæ in Persidem profectione intelligendum est, quando relicta urbe regia, in qua conciliabulum adversus S. Joannem Chrysostomum agebatur, in Mesopotamiam sese recepit, & synodo, quæ Seleuciæ pro subrogando in Cajumæ locum Isaaco anno Christi 399. congregata fuerat, interfuit.

Hos canones Latine redditos offendit Cl. Muratorius in codice quodam Mſ. Ambrosianæ Bibliothecæ, vulgavitque in dissertationibus de Antiq. Italiæ med. ævi to. III. pag. 976. ex quo hic illos damus, præfixa ejusdem Muratorii præfatione.

Porro Muratorius ibidem annum synodi statuit 405. in quem Isdegerdis annum XI. incidisse cum reliquis vulgo chronologis censet; ego vero hic chronologiam ab Assemano ex Arabicis scriptoribus reformatam sequens, annum 410. assignandum malui.

V. CL. LUDOVICI ANTONII MURATORI

PRÆFATIO.

PEto veniam si figmentis hisce (*de quibus in eadem dissertatione egerat*) subnecto, non figmentum quidem, sed dubium monumentum, videlicet Synodum Syriacam, nemini, ut reor, hactenus visam, quam immortalis memoriæ Fridericus Cardinalis Boromæus Archiepiscopus Mediolanensis e Syrorum Lingua in Latinum sermonem convertendam curavit, atque in Ambrosianam Bibliothecam a se institutam intulit, unde illam ego hausi. Atque utinam Synodus ista, uti venerandam prima facie antiquitatem præfert, ita germanus, & revera vetustissimus fœtus dicenda foret. Verum hoc præstare nequeo, metuens, ne Cardinali doctissimo lusum luserit Syrus aliquis spe lucri ex hujusmodi merce concepta. Habita hæc dicitur *Anno Undecimo Jesdarged filii Saporis Regis*, videlicet Persarum, qui Mesopotamiæ, aliisve Syriæ partibus tunc dominabatur. Auctor est Theophanes in Chronico, eodem anno, quo Arcadius Theodosii Magni filius patri in Imperio successit, hoc est anno Christi CCCXCV. delatum quoque fuisse *Isdegardi* Regnum Persarum. Quum ergo Annus ejus undecimus in annum Christi CCCCV. incidat, eo ipso celebrata fuerit hæc Synodus, dum tamen ab illa abierit omnis fraudis suspicio. Et sane sub eodem Isdegarde Rege floruit

ruit *Maruthas Epiſcopus Meſopotamiæ, vir eximia pietate præditus.* Illum ejuſmodi elogio ornat Socrates Hiſtor. Eccleſiaſt. Lib. 7. cap. 8. qui & narrat ejus ſanctis moribus & hortamentis Regem adeo fuiſſe commotum, *ut Maruthæ permiſerit, ubicumque vellet, Eccleſias ædificare. Exinde apud Perſas Chriſtiana Religio latius propagata eſt.* Parum etiam abfuiſſe tradit, quin Chriſto ſuum nomen Iſdegardes dederit, quod & Theophanes confirmat. Hæc ergo recte collineant in Regem & tempus, quo coacta dicitur Synodus iſta. Ad iſta accedant, quæ Illuſtriſſimus, & Clariſſimus vir Joſeph Simonius Aſſemanus ante paucos annos in Tomo primo *Bibliothecæ Orientalis* adnotavit, dum Sancti Maruthæ acta illuſtraret. Is nempe Chronicon Syriacum laudat a Dionyſio Patriarcha Jacobitarum compoſitum, in quo Sanctus ille Epiſcopus floruiſſe traditur Anno Chriſtianæ Æræ CCCCXIV. diciturque duobus Conciliis in Regno Perſarum celebratis præfuiſſe, e quibus primum habitum fuit imperante Arcadio Auguſto, alterum imperante Theodoſio juniore Auguſto. Quare confluunt & iſta ad perſuadendum nobis re vera celebratam fuiſſe Synodum a Sancto Marutha, cujus Acta fortaſſis uſque ad nos ſervata fuerint. Verum dum ego, quæ ſe mihi obtulere, publici juris facio, primo perpendatur velim, an *Rex Jeſdarged* recte *Saporis Regis filius* appellatus fuerit. Deinde num ejuſmodi Concilium facile putandum ſit in Symbolo pronuntiaſſe, ſe amplecti *Sanctum Paracletum vivum de Patre, & Filio.* Quum enim in fine adnotatum fuerit, Synodum iſtam fuiſſe habitam poſt *Synodum CL.* ideſt Epiſcoporum in Concilio Conſtantinopolitano OEcumenico Primo congregatorum Anno Chriſti CCCLXXXI. Symbolum tunc efformatum tantummodo habet, Spiritum Sanctum *a Patre* procedere. Num & *a Filio* proceſſerit, diu poſtea agitata fuit acriter quæſtio inter Latinos, & Græcos. Quare heic ſuſpicionem juſtam, aut conficti, aut interpolati Concilii ingerit hujuſmodi ſententia. Canone etiam octavo, ſi Cuchari appellatione Romanus Pontifex venit, uti interpres in poſtrema adnotatione contendit: perpendendum eſt an affectatione prorſus careat, quod ibi ſcriptum eſt. Quamquam fortaſſe referri hæc poſſint ad Antiochenum Patriarcham. Reliqua omitto, ut & ſuus lectori erudito ſit locus in exigendo ad lapidem Lydium Opuſculo iſto.

SYNODUS SYRIACA

In Latinam Linguam translata.

CAnones aliqui, & ordinationes, quæ poſtæ fuere a Synodo Epiſcoporum facta in Soloc & Cataiſphon civitatibus poteſtatis Regni Perſarum, in legatione *Sancti Maruthæ Epiſcopi Miphractenſis* ad *Jeſdarged Regem*, *Anno Undecimo* ipſius Jeſdarged *filii* Saporis Regis.

Convenere Epiſcopi quadraginta in Soloc & Cataiſphon, & erant ipſorum præcipui Iſaac Catholicus & *Archiepiſcopus ipſius Soloc & Cataiſphon, & Marutha ejus frater.* Et conſedere in Eccleſia magna ipſius Soloc & Cataiſphon Menſe Februarii, tertia feria. Et quum legiſſent epiſtolam miſſam ad eos ab Occidente ab Epiſcopis in terra Romanorum, & conſcripti erant Canones, qui poſiti fuere in Occidente, poſuerunt, ipſi Canones hos, qui ſcripti ſunt infra.

I. In omnibus Eccleſiis prius oratio & precatio & obſecratio & ſupplicatio offeratur coram Deo vivo & Sancto pro Regibus & Principibus, ut habitationem tranquillam & quietam habitemus cum tota ſanctitate & juſtitia, & ipſi non excogitent cogitationem ſuperbam & aſperam adverſus populum Dei.

SYMBOLUM POSITUM AB IPSIS EPISCOPIS ISTIS PERSIS.

II. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, qui per filium ſuum fecit cælum & terram, & per ipſum condita ſunt ſecula ſuperius, & inferius, & inſuper fecit reſurrectionem & gaudium toti creaturæ. Et per ipſum Filium ſuum Unigenitum, qui natus eſt de ipſo de ſubſtantia Patris ſui, Deus de Deo, Lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, natus & non factus: qui eſt Filius naturæ Patris ſui; qui propter nos homines, qui per ipſum creati ſumus, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & induit corpus humanum, & factus eſt Homo, & paſſus, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælum, & ſedit ad dexteram Patris ſui, & venturus judicare vivos, & mortuos. Et confitemur in Spiritum vivum & *Sanctum Paracletum vivum de Patre & Filio*, in una Trinitate, in una ſubſtantia, in una voluntate, amplexantes fidem CCCXVIII. Epiſcoporum habitam in Nicæna Civitate. Quæ eſt profeſſio noſtra, & Fides noſtra hæc, quam accepimus a Patribus noſtris ſanctis, definitio poſita a Synodo ſancta.

III. Quicumque Epiſcopus fiat ab uno Epiſcopo, aut a duobus, deponatur factus & faciens. Itaque quum fit Epiſcopus, conveniant Epiſcopi in Civitatem illam, pro qua inquiritur Epiſcopus, & conſilio & cogitatione Communitatis rogitent, & exquirant de viro, qui habeat curam pauperum, & recipiat hoſpites, & reficiat anguſtiatos, & cibet orphanos, & viduas, & pecuniam ſuam ad uſuram non det, & ſubornationem non admittat, & in facies in judiciis non accipiat, & a gula & dilectione ventris elonget ſe, & ſit verbo & ſapientia & doctrina Scripturæ die noctequc exercens ſe, & ſit in eo intellectus & prudentia dirigendi omnia convenientia Eccleſiæ, quæ requiruntur ad gregem Chriſti. Unde congregati Epiſcopi cum facultate & cum epiſtola ipſius Metropolitani & Archiepiſcopi in populo & Eccleſia ejus, quod ſit ante altare ſanctum tempore, quo offertur Sacrificium, imponatur Evangelium Sanctum ſuper caput ejus, & extendant dexteram ſuper eum omnes æqualiter. Et qui eſt inter eos caput, & Senior cæteris congregatis, ille ipſe recitet ordinationem. Et poſtea accedat Epiſcopus, qui eſt ordinatus, & præficiatur a Metropolitano magno Catholico Soloc & Cataiſphon, ferens ſecum epiſtolam ab Epiſcopis illis, qui eum ordinarunt. Qui vero auſus fuerit

rit & nobis & episcopis alium fecerit aut in vita aut in morte juxta definitionem istam positam a Synodo magna ac Sancta, factus & factor a toto Clero Ecclesiæ sine misericordia rejiciatur.

IV. Circa Eunuchos vero secundum quod ordinatum est in Synodo, ita & nos servamus, quia omnis vir, qui voluntate propria abscindit se, & naturam suæ conditionis lædit, hic in Ecclesia non admittitur. Quod si in sua pueritia a dominis suis violenter, aut a barbaris abscissus fuerit, aut in infirmitate decisus est a medicis, admittitur in Clerum Ecclesiæ, id quod permittit ei Canon Ecclesiæ.

V. Circa habitatrices, sicut jussum est a Synodo, omnes nos facimus, quia deinceps omnis vir episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut subdiaconus, aut Clericus, cujus habitatio cum feminis fuerit, & honeste & Sancte seorsim, ut decet ordinem ministerii Ecclesiæ, non fuerit monastice viri cum viris seorsum, & feminæ cum feminis seorsim, hic in ministerio Ecclesiæ nobiscum non recipitur.

VI. Circa lucra obscœna, & conventiones, & usuræ, de quibus mandatum est in Synodo ne fiant, omnes nos alacriter servamus: quia deinceps omnis vir, qui in ministerio Ecclesiæ nostræ est in aliquo graduum Clericatum, & usuris & conventionibus utitur, alienus Ecclesiæ nostræ, ministerioque nostro est, & commixtionem nobiscum non habet.

VII. Circa auguria, & incantamentum, & opera aliena iniquitatis & peccati, hæc, quæ competunt Paganismo, & ligationes, & venesicium, & totus cultus Dæmonum, hæc omnia anathemate, & maledictionibus ab omnibus Ecclesiis, & filiis fidei nostræ negentur; & qui inventus fuerit in aliquo istorum, sine misericordia ejiciatur a tota Ecclesia Christi, & usque in æternum misericordia non sit super eum.

VIII. Canon vero iste injunctus in Synodo, ut bis in anno quolibet congregentur Episcopi in Synodo ad invicem, ut per eorum congregationem omnis dissensio & calumniæ cessent; rogatu magno præcipuos Synodi rogamus & persuademus, ut in duos annos, idest secundo quoque anno semel congregentur, sedente Rege in Soloc & Cataisphon, & scribente ad nos Dominus Metropolitanus magnus, & Archiepiscopus, qui sedet super thronum *Cucharum*, alacriter congregamur, & ad adorationem, & honorem Paternitatis ejus convenimus, & quidquid jusserit nobis in verbo Dei sine mora exequimur, & legem, quam in Christo Domino nostro imponit nobis, recipimus, & cum trèmore & amore ejus voluntati consentimus.

IX. Quoad domum vero, in qua sunt recipiendi hospites, & pauperes, ut in omnibus Ecclesiis nostris sit destinata, consentimus, ac persuasi sumus, ut oporteat per epistolam recipiantur ab Episcopo ad Episcopum ejus socium, aut a Presbytero ad sibi similem.

X. Ac ne accedant Presbyteri & Diacones & Subdiacones ad refectorium pauperum, sed sit notum cænaculum Clericorum & portiones inde non sit licitum eis sumere, ne forte dedecus & injuria adversus libertatem Ecclesiæ contingant, omnes nos consensimus, & consentimus.

XI. In loco quoque discumbendi.....in cœnaculis non est.....lugentium neque in nuptiis. Quicumque est in Ecclesia & Presbyteris aut & Diaconibus aut & Subdiatonis, aut filiis status, aut consecratis, aut custodibus januæ consentimus, ut nullo modo liceat eis discumbere.

XII. Utque in omni die Dominico legatur Evangelium cum aliis libris, & verbum edisseratur usque ad tertiam horam, & ad quartam horam, & tunc Sacrificium offeratur, omnes nos conveniens esse definimus.

XIII. Quoniam autem multa, quæ sunt sermone illo Canonum Synodi Sanctæ illius Nicænæ, recipimus, adjudicamus, ut quilibet vir aut Episcopus Metropolitanus, qui præest tribus aut quatuor aut quinque Episcopis, aut etiam pluribus forte, scribat ipsos Canones istos, & coram oculis suis sint semper, & secundum eos constituant Episcopi omne negotium, & secundum eos statuant convenientia pro Potestatibus suis; post vero pauca ipsorum actuum Synodi Episcoporum Persarum.

XIV. Seditio quoque Chorepiscopi multi, qui efficiebantur in una regione, seu Diœcesi, deinceps non fiat, neque sint plures, sed unus Chorepiscopus sit uni Episcopo, & sufficiat ei, & ubi sunt plures interea absolvantur.

XV. Et singulis Episcopis in civitatibus suis unus Archidiaconus sit destinatus eis, qui & rationalis ac prudens & sapiens est in sermone ac doctrina; sitque ei cura circa pauperes, & solicitus hospitum, & versatus in ministerio Ecclesiæ ad corrigendum & ordinandum omnia convenientia.

XVI. Et die Dominico super cathedram concionem Diaconi præsente episcopo, ipse prædicet Evangelium, ipse legat, & de omni opere requisito ad ministerium Ecclesiæ ipse jubeat, & brachium & lingua & honorans Episcopo ipse sit, & voluntate occulta Episcopi per eum fiat palam, & Presbyteros super sedilia ipsa sedere curet, & in capite Diaconorum ipse sedeat secundum ordinem, quo sederit Episcopus super thronum.

XVII. Item Ministros hos, qui vocantur Exorcistæ, super januas tempore ministerii ipse constituat, & Libros Lectoribus ipse injungat & tradantur, & Presbyteris & Diaconis & Subdiaconis ipse distribuat Hebdomadam, ut conferat Baptisma, & inserviat altari, & caveant templo & ejus orationibus & rebus. In omnibus Ecclesiis, in quibus sunt episcopi, ita faciant.

XVIII. Qui hebdomadas recipiunt, & bonis Ecclesiæ cibentur, & eorum cubile sit in domo illa denominata in omni loco nomine ministrorum, & omnis Ecclesia, & Civitas pro sua magnitudine distribuantur in ea homines hebdomadis. Circa vero proventus & redditus, qui sequestrantur, & dantur viro illi, qui factus est Major-domus fidelis Ecclesiæ, hæc lex sit, ut claves dispensationis, & administrationis super Altare ponantur, & qui futurus est Major-domus, ab Altari recipiat ea, & quum deponit administrationem, aut ipse ejus Episcopus vult eum absolvere ab hoc negotio, super Altare ponat ipsas claves, & ut meretur retributionem suam a Domino Altaris, sive bene sive male recipiet.

XIX. Quicumque vero vir Presbyter qui in Civitate est, & ægrotans non ægrotat, & super sedilia cum suis collegis tempore orationis

non

non resident, & tempore concionis coram Altari non stat, deponatur a ministerio.

XX. Archidiaconus autem dicito viro Presbytero: offerat Sacrificium quoties abest Episcopus. Quum vero Episcopus adest, Episcopus habet auctoritatem jubendi, ut vult, Diaconi quoque ita. Omnis vir Diaconus, qui in Civitate est, & ægrotans non ægrotat, & tempore orationis non reperitur in Ecclesia, & in ordine Diaconorum in populo non stat etiam, quum ab Archidiacono jubetur accipere stolam, & ascendere ad sedile le . . . & accipere Librum, & legere, & ubi legerit, rursus relinquere ministerium suum, & vagari, subeat pœnitentiam sibi convenientem; quin neque in Diaconio liceat ei relinquere Populum tempore orationis, & sedere intus, nisi forte ægrotans ægrotat: Sed cum sociis suis in ordine stet, & tempore Sacrificii coram Altari stet, donec absolvatur tempus. Adversus Diaconem hæc convenientia spernentem, auctoritatem habet ipse Archidiaconus, ut judicium secundum jus suum ulciscatur contra eum.

XXI. Subdiaconorum quoque eadem similitudine singuli, qui tempore ministerii non reperiuntur in Ecclesia, nisi ægrotent, aut discedant aliquo, & in Choro Psalmis non stant, & ad januas templi tempore ministerii non cavent, rejiciantur extra, ne indulgentia ista, seu mollities plurimos corrumpat.

XXII. Archidiaconi autem erit hæc omnia convenientia rogare, ac inquirere singulos. Et sine ejus consilio nemini Presbyterorum, aut Diaconorum, aut Subdiaconorum, aut Clericorum liceat adire rus, aut ad aliquem alium locum, sed ut diligenter & splendide decet ipsum Archidiaconum ministrare in Ecclesia Christi, & esse exemplum bonum multis.

XXIII. Quoniam ipse est lucerna Ecclesiæ, & lumen coram Episcopo, verbo ac doctrina sua neque apprehendatur mos iste vetus, neque sit amplius præsente scilicet Presbytero seniore non offert sacrificium ille junior ipso. Ob hanc causam omnes seniores dimittunt, & exeunt, quippe qui locum dantes illis junioribus; nam coram Episcopo, si ab eo jubeatur, licet illi juniori cæteris in annis offerre. Quod si coram Episcopo celebrat, & coram sociis suis Senioribus se celebrat solum autem absente Episcopo, quicumque Presbyter celebrans majoris est honoris, sive senior sit, sive junior. Ergo omnibus Presbyteris & Diaconis non licet eis deserere Altare, & discedere, quamvis conveniens sit exhibere honorem sibi invicem secundum verbum ipsius Apostoli jubentis, ut honore quis socium suum veluti se dignum magis reputet.

XXIV. Circa morem quoque istum contemnendum, qui subintravit confuse & non competenter, ut qui parvuli sunt, doctrinamque Scripturæ non intelligunt, facile & leviter dextera Sacerdotis eis imponebatur sine discretione & examine, deinceps definitio ista sit juxta præceptum Synodi, quia super minorem, triginta annos natum, dextera Presbyteratus non imponatur.

XXV. Item non liceat Episcopo ordinare Presbyteros, Diaconosque in locis simplicibus, nisi in Ecclesia ante Altare.

XXVI. Qui vero ignarus est in doctrina, nisi David totum (*idest*, Psalterium) & ore suo recitet, neque subdiaconus fiat. Sed admoneatur, ne fiat, donec totum David & ore suo addiscens, recitet. Ob hanc enim licentiam erit obtenebratio in Ecclesia. Quod si contigerit, & acceperit quis, prius non eruditus, dexteram Presbyteratus aut Diaconatus, rursus colligat se, addiscat & consideret doctrinam, ne dormitent ministri Christi, & sint idiotæ in verbo ac doctrina sua.

Post vero alia, & ipsis gestis.

XXVII. Omnis vero Episcopus in sua Diœcesi & Civitate potestatem habet ipse ordinandi Presbyteros & Diaconos & Discipulos, & ædificandi Ecclesias, & augendi omnia bona, quæ voluerit, ut sit exemplum bonum. Episcopus vero ille Metropolitanus, qui præficitur ipsis Episcopis fratribus suis, sicut est honorandus in ipsis Episcopis secundum gradum suum, ita convenit, ut ad eum pertineat scribere cedulam, & monere Catholicum circa quodlibet negotium, quod contigerit inter ipsos Episcopos sibi proximos, & sub ejus manu sunt. Et ipse moneat fratres suos de eo, quod scribitur sibi a Catholico, & ab ipsomet scito Catholicus quodlibet negotium ortum inter illos; quod si contigerit, & sit querela aliqua inter Episcopum & Episcopum, aut inter Presbyterum aut Diaconum, & suum Episcopum, sive ob convenientiam ministerii, sive quod ipse Episcopus forte non se gerit secundum caritatem benigne & humiliter, interfit eis Episcopus Metropolitanus, qui præest eis, juxta quod scriptum est in canone Synodi magnæ. Quod si fortius sit ipso Metropolitano negotium quodcumque, & non valeat pacifice absolvere illud, scribens moneat Catholicum, & liberetur a contritione, (*idest* fastidio.) Et ipse Catholicus scribat, & secundum sapientiam suam jubeat & absolvat negotia. Episcopo vero illi metropolitare non liceat, ut quasi vi dominanter aggrediatur negotia Diœcesis alicujus Episcoporum, quibus præest, & inquirere vi res. Sed manens loco suo ipsemet Metropolitanus scribat ad ipsum Episcopum illius Diœcesis circa illud scandalum, quod audit, si obtemperat ei. Sin autem moneat Catholicum, uti supra scriptum est. Quod si voluerit ipse Episcopus Diœcesis in commemoratione Martyrum, postulet ab ipso Metropolitano, qui præest sibi, & invitet eum in Diœcesim suam. Hoc ejus erit Episcopi, quicumque sit, ut si velit complacere quibus præest, habet auctoritatem ipse Metropolitanus convocare ipsos ceteros Episcopos, & constituere Episcopum illum, quem voluerit ipsa Civitas. Postquam vero ordinavit eum, transmittat eum cum epistola ad Catholicum, & perficietur ab ipso. Extra vero ista non habet auctoritatem Episcopo Metropolitano supra Episcopos illos, qui sub ejus manu, neque hoc potest, ut gula & magnitudine ventris inquirat eos accipiendi & dandi.

Expliciunt Canones positi a Synodo Episcoporum Persarum, velut ex virtute Canonum illorum Synodi magnæ Nicænæ. Una & hac parte fluminis, & alia & illinc Cataisphon & Soloc vocant eam, sed una est. Tempus horum Canonum, Persarum est tempus illud, quod est post Synodum CL.

ANO-

ANONYMI INTERPRETIS ADNOTATIONES IN HANC SYNODUM.

CIrca hanc Synodum nota primo, Lector, quod licet tanta fuerit ac sit Latinorum industria, transferendo scilicet in Latinum sermonem aliarum nationum doctrinas, ut ipsis solis ingenii sagacitatem omnibus numeris absolutam merito adscribere nobis liceat: eos tamen hactenus quamplurima scitu dignissima apud nos Chaldæo-Syros & Arabes latent doctorum opera, quinimmo fere omnia.

Nota secundo, Catholicum istum, cujus mentionem sæpe numero hæc Synodus facit, esse Armenorum Patriarcham. Sic enim usque in præsentem diem eum vocant ipsi Armeni. Itaque hæc Synodus habita fuit inter Episcopos Armenos, Catholicos tamen, atque Ecclesiæ Romanæ tunc temporis obedientes, ut patet in proœmio hujus Synodi.

Nota denique tertio, Metropolitanum illum *Cucharum*, cujus in Octavo Canone fit mentio, esse *Pontificem Romanum*, tum quia illa præpositio Syriaca apud nos Syros eum significat, qui majorem se habet neminem. Qui quidem, si secularis est, Imperatorem agnoscimus, sin autem ecclesiasticus, Pontificem Romanum intelligimus. Quamobrem quum in hoc Canone fiat ejus mentio, non ut secularis, sed ut Ecclesiastici, non alius quam Pontifex Romanus esse potest: præsertim quum hoc ipsum colligatur ex ipsomet modo loquendi Canonis. Hoc autem notaverim, tenens, Auctores hujus Synodi fuisse Catholicos ante Schismatis tempora.

APPENDIX

APPENDIX TOMI II. ET III.

AD TOMUM SECUNDUM, ET TERTIUM CONCILIORUM.

PRIMUM inter hæc analecta locum obtineant canonicæ patrum epistolæ, Athanasii, Basilii magni, Gregorii Nysseni: quæ, quia totæ sunt instituti nostri, & juris Græcorum ecclesiastici pars non contemnenda, neque certo addici tempori supra potuerunt, hunc in locum sunt rejectæ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ἁγίου Ἀθανασίου Πρὸς Ἀμμῶν μονάζοντα.

S. ATHANASII AD AMMON MONACHUM Epistola.

Πάντα μὲν καλὰ καὶ καθαρὰ τὰ τοῦ θεοῦ ποιήματα· οὐδὲν γὰρ ἄχρηστον ἢ ἀκάθαρτον ὁ τοῦ θεοῦ πεποίηκε λόγος. Χεῖσθε γὰρ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, κατὰ τὸν ἀπόστολον. Ἐπειδὴ δὲ ποικίλα καὶ πολύτροπα τὰ τοῦ διαβόλου βέλη, καὶ τὰς ἀκεραιοτέρας τῶν γνώμων παρασκάζει ταράττεσθαι, κωλύειτε τῆς σωτήρος γυμνασίας τοὺς ἀδελφοὺς, ὑποσωρεύοντες αὐτοῖς λογισμοὺς ἀκαθαρσίας καὶ μολυσμοῦ· φέρε διὰ βραχέων καὶ τῷ τοῦ πονηροῦ πλάνῳ ἀπελάσωμεν τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν χάριτι, καὶ τὴν ἁπλουστέρων γνώμην στηρίξωμεν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ ἀκαθάρτοις καὶ ἡ συνείδησις καὶ τὰ πάντα μεμόλυνται. ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτι ὥσπερ φθορὰ καὶ λύμη ὑπάρχων, λογισμοὺς ὑποβάλλει τῷ δοκεῖν μὲν, καθαρότητος· ἔστι δὲ τὸ γινόμενον σπουδὴ μᾶλλον ἢ δοκιμασία. ἵνα γὰρ, ὡς προεῖπον, ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀσκητὰς τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης, καὶ δόξῃ κρατεῖν κατὰ τοῦτο, τοιαῦτά τινα κινεῖ βομβύκια, ἅτινα φέρει μὲν οὐδὲν τῷ βίῳ χρήσιμον, κενὰς δὲ ζητήσεις καὶ φλυαρίας, ἃς δεῖ παραιτεῖσθαι.

Τί γάρ, εἰπέ μοι ὦ ἀγαπητὲ καὶ ἀλαβέστατε, ἔχει ἁμάρτημα ἢ ἀκάθαρτον, φυσική τις ἔκκρισις;

OMNIA quidem bona sunt & munda Dei opera. Nihil enim quod usu suo careat, aut quod immundum sit, Dei verbum condidit. *Nam Christi bonus odor*, ut Apostoli verbis utamur, *sumus*. Ceterum quia varia & multiplicia diaboli tela sunt, quibus integriores etiam animos turbat: age paucis, & ipsas mali fraudes, servatoris ope, depellamus, simpliciorumque mentem confirmemus. *Omnia quidem munda mundis*, impurorum autem & conscientia, & omnia, turpia & fœda sunt. Ceterum diaboli artes nequeo non mirari, qui lues & corruptela cum sit, sanctitatis & puritatis specie plenas rationes subjiciat: at id potius ut insidietur, quam ut probet, facit. Ideo enim, ut ante monui, ista auribus ascetarum insusurrat, quæ nihil in vitam important commodi, sed novitatis & nugarum plenas rationes, diligenter evitandas, afferunt: ut dum eos a consueto & salutari studio revocarit, regnare solus, & rerum potiri videatur.

Joannis Cultorii latina translatio recognita.

1. Cor. 2.

Tit. 1.

Qui enim, rogo te dilecte imprimis & pie, sceleris aut labis habeat ipsa quæ te natura fit excretio? ut si quis erumpentem e naribus mucorem, vel ipsa oris sputa vitio vertat.

tat. Atqui & his ampliora poſſumus adde-
re: ventris nempe dejectiones, quæ ſunt ani-
mantibus ad vitam neceſſariæ. Deinde ſi ho-
minem manuum Dei opus eſſe ſcriptura do-
cente credimus: qui fit, ut ex munda facul-
tate polluti aliquid operis prodeat? Deinde
ſi, quod in actis apoſtolorum legimus, *Dei* Act. 17.
genus ſumus: immundum prorſus in nobis
nihil habemus. Tum enim inquinamur ſo-
lum, cum peſſimi odoris opus peccatum o-
peramur. At cum præter voluntatem natu-
ralis aliqua fit excretio: tum naturæ neceſſi-
tate, quod antea diximus, & iſtud cum aliis
toleramus.

Ceterum quando qui hoc ſolum ſtudent,
ut iis quæ recte dicuntur, aut potius quæ a
Deo ſunt facta, contradicant, evangelicum
illud, non quæ ingrediuntur, ſed quæ egre-
diuntur, hominem contaminant, male uſur-
pant: neceſſe habemus hanc eorum demen-
tiam, abſit enim ut quæſtionem dicam,
confutare. Primum enim ſcripturas, pro
ſua ignorantia & inconſtantiæ libidine, per
vim alio detorquent: cum Divini hujus di-
cti ea ſententia ſit, quod ambigentibus non-
nullis, ut iſti nunc faciunt, de ciborum u-
ſu, eorum ipſe ignorationem, vel fraudem
potius, manifeſtam faciens, aſſerit, non iis
quæ ingrediuntur hominem inquinari, ſed
iis quæ egrediuntur. Addit etiam deinde,
unde illa exeant: nempe a corde. Illic enim
profanarum cogitationum, aliorumque cri-
minum, malos eſſe theſauros novit. Com-
pendioſius autem, hoc ipſum edoctus Apo-
ſtolus loquitur: *Eſca, non nos commendat*
Deo. Hic & dici merito poteſt: naturalis
excretionis nomine, nos pœnæ non ſubjace-
re. Forte etiam, ut vel petitis extrinſecus
rationibus perſuadeantur homines iſti, ex-
cretionem illam eo maxime defendent medi-
ci, quod animali neceſſarii quidam conceſſi
ſint meatus per membra, ut dum nutriun-
tur, emittatur quod ſuperfluum eſt: uti ca-
pitis excrementa ſunt pili, reliquique ab eo
promanantes humores, ut ipſæ ventris deni-
que dejectiones: atque illud proinde ſperma-
ticorum meatuum excrementum. Te hic per
Deum, religioſiſſime ſenex, appello: quid in
eo tandem peccati eſt? cum ipſe qui animal
formavit Deus, voluerit, ut ejus membra
iſtiuſmodi meatus haberent.

Cæterum quando antevertere improborum
objectiones oportet: dicent enim profecto,
verum organorum uſum, ſiquidem a Deo
facta ſunt, peccato carere: ita loquentes hac
interrogatione compeſcamus. Quem tu nobis
uſum commemoras? legitimumne illum, quem
permiſit Deus, dicens: *Creſcite & multiplica-* Gen. 1.
mini, & replete terram? Quem & ipſe Apo-
ſtolus probavit, cum honorabiles nuptias le-
ctumque impollutum appellavit. An vagum
illum & effuſum, furtimque & libidinoſe
perceptum? Nam & ceterarum rerum quæ
in vita fiunt, differentiam eſſe aliquam vi-
demus: verbi cauſa, cum cædem facere non
liceat, in bello tamen hoſtem trucidare non
modo lege permiſſum eſt, ſed cum laude
ita conjunctum, ut honoribus magnis ornen-
tur, qui in eo ſtrenue geſſerint aliquid, &
ipſis erigantur columnæ quæ illorum geſta

A ὡς εἴ τις ἐθέλει ποιεῖσθαι ἔγκλημα, τὰς διὰ ῥι-
νῶν ἐκπεμπομένας μύξας, καὶ τὰ διὰ τῶν σώματος
πατύσματα. ἔτι δὲ καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν πλείονα,
τὰς διὰ γαστέρων ἐκκρίσεις, ἅπερ τῷ ζώῳ πρὸς τὸ
ζῆν ἀναγκαῖα καθέστηκεν. ἔτι τε εἰ τῆς τοῦ θεοῦ
χειρὸς ἔργον πιστεύομεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰς
θείας γραφάς, πῶς ἠδυνάτο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως
ἔργον τι γίνεσθαι μεμολυσμένον; καὶ εἰ ἐσμὲν τοῦ θεοῦ
ὑπάρχομεν κατὰ τὰς θείας τῆς ἀποστόλων πράξεις,
οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. τότε γὰρ μόνον
μεμολύσμεθα, ὅτε τινὰ δυσωδεστάτην ἁμαρτίαν ἐργα-
ζόμεθα. ὅτε δὲ φυσική τις ἀβουλήτως ἔκκρισις γί-
νεται, τότε τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ, μὴ τῆς ἄλλων,
B ὡς προείπομεν, καὶ τοῦτο ὑπομένομεν.

Ἀλλ' ἐπειδήπερ οἱ θέλοντες ἀντιλέγειν μόνον τοῖς
ὀρθῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ θεὸν πεποιημέ-
νοις, παραφέρουσι δὲ καὶ ῥητὸν εὐαγγελικόν. ὡς ὅτι τὰ
εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερ-
χόμενα, ἀναγκαίως αὐτῆς καὶ ταύτην τὴν ἀλογίαν
(ἃ γὰρ ἂν εἴπειμεν ζήτησιν) ἐλέγξομεν. πρῶτον
μὲν γὰρ καὶ τὰς γραφὰς, μετὰ τῆς ὑδίας ἀμαθίας
ἀσήμαντοι ὄντες βιάζονται· ἔχει δὲ τὸ θεῖον ἄνω
λόγων· τινῶν γὰρ πάλιν τούτοις ὁμοίως ἐνδυασῶς
ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτὸς λύων αὐτῆς τὴν ἄ-
γνοιαν, ἤγουν τὴν ἀπάτην, δημοσιεύων, φησὶ, μὴ τὰ
εἰσερχόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμε-
C να. εἶτα ἐπάγει καὶ πόθεν ἐξερχόμενα· τὰ ἀπὸ καρ-
δίας· ἐκεῖ γάρ εἶναι τὰς πονηρὰς θησαυρὰς τῆς βε-
βήλων λογισμῶν, καὶ τῆς ἄλλων ἁμαρτημάτων, γι-
νώσκει. σωστομώτερον δὲ ὁ ἀπόστολος αὐτὸ δεδιδαγμέ-
νος, φησὶ, βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ.
φαίη δ' ἄν τις καὶ νῦν ἄλογος, φυσική τις ἔκκρισις
ἡμᾶς οὐ παρίστησι πρὸς τιμωρίαν. τύχα δὲ καὶ παῖ-
δες ἀξῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῆς ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν,
ὑπὲρ τούτου ἀπολογήσονται, ὅτι τῷ ζώῳ δέδονταί τι-
νες ἀναγκαῖαι διέξοδοι κατὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἑκάστῳ με-
λῶν ξεφομένων τὸ περιττὸν ἀποπέμπειν· οἷον κεφα-
λῆς περιττώματι τείχες, καὶ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς ὑδα-
τώδη πεμπόμενα, καὶ γαστρὸς διαχωρήματι, καὶ τοί-
νυν τῆς σπερματικῶν πόρων ἐκεῖνο περίττωμα. ποία
τοίνυν ἔστι πρὸς θεοῦ, ὦ πρεσβῦτα θεοφιλέστα-
τε, ἁμαρτία αὐτῷ τῷ πλάσαντος τὸ ζῶον δεσπότῃ θε-
λήσαντος καὶ ποιήσαντος τοιοῦτα τὰ μέλη τοιαύτας ἔχειν
διεξόδους.

Ἐπειδὴ δεῖ προσλαμβάνειν τὰ τῆς πονηρῶν ἐναν-
τιώματα (εἴπασι γὰρ ἄν, ἐκεῖ ἐκ ἔστιν ἁμαρτία
ὅτε ἡ ἀληθὴς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα παρὰ τῷ δη-
μιουργῷ διαπέπλασται). πρὸς τοῦτο ἐρωτηματικῶς αὐ-
τὸς παύσωμεν· φάσκοντες, ποίαν λέγεις χρῆσιν;
τὴν ἐννόμως καὶ ὁ θεὸς ἐπέτρεψε, λέγων, αὐξάνε-
Gen. 1. σθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν; ἣν ὁ
E ἀπόστολος ἀπεδέξατο, εἰπών. τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ
κοίτη ἀμίαντος; ἢ τὴν δημώδη μὴν, λαθραίως δὲ
καὶ μοιχικῶς ἐπιτελουμένην; ἐπεὶ καὶ τῆς ἄλλων τῆς ἐν
τῷ βίῳ γινομένων διῃρήμεθα τὰς διαφορὰς κατά τι γι-
νομένας· οἷον, φονεύειν ἐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐν πολέ-
μῳ ἀναιρεῖν τοὺς ἀντιπάλους, καὶ ἔννομον καὶ ἐπαίνου ἄ-
ξιον. ὅτω γοῦν καὶ τιμῶν μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον
ἀριστεύσαντες ἀξιοῦνται, καὶ στῆλαι τούτων ἐγείρονται
κηρύττουσαι τὰ κατορθώματα. ὥστε τὰ αὐτὸ κατά τι
μὲν καὶ κατὰ καιρὸν, οὐκ ἔξεστι· κατά τι δὲ καὶ καιρὸς

ἀφίε-

ἀφίεταί τε καὶ συγχεχώρηται. ὁ αὐτὸς ἦν λόγος καὶ περὶ τῆς μίξεως. μακάριος ὃς ἐν νεότητι ζυγὸν ἔχων ἐλεύθερον, τῇ φύσει ὡρὸς παιδοποιΐαν κέχρηται· εἰ δὲ ὡρὸς ἀσέλγειαν, πόρνους καὶ μοιχὸς ἡ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ γραφεῖσα τιμωρία ἐκδέξεται. δύο γὰρ ὁσῶν ὁδῶν ἐν τῷ βίῳ περὶ τόπων, μιᾶς μὲν μετεωτέρας καὶ βιωτικῆς, τὰ γάμου λέγω· τῆς δὲ ἑτέρας ἀγγελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενίας· εἰ μέν τις τὸν κοσμικὸν τοῦτον τὸν γάμον, ἕλοιτο, μέμψιν μὲν οὐκ ἔχει· τοσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται· λήψεται γὰρ· ἐπεὶπερ φέρει καὶ αὐτὸς καρπὸν τὸν τεσσαρακοντα· εἰ δὲ τις ἀγνωΐτις καὶ ὑπερκόσμιον ἀσπάσαιτο, εἰ καὶ ἔσχεια παρὰ τοῦ πρώτου καὶ δυσκατόρθωτος ἡ ὁδὸς, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώτερα· τὸν γὰρ τέλειον καρπὸν τοῦ ἑκατοντάδα ἐβλάστησεν· ὥστε τὰ ἀκάθαρτα αὐτῆς καὶ πονηρὰ ζητήματα λύσεις ἰδίας ἔχει, καὶ παρὰ τῆς θείων γραφῶν πάλαι προλυθείσας.

A prædicent. Una igitur eademque res, partim prohibetur certis temporibus: partim, ubi opportunum eſt, conceditur. Eadem omnino coitus eſt ratio. Beatum enim non nego, qui in ipſo ætatis flore matrimonio legitime conjunctus, naturæ ad liberorum procreationem inſervit: ſin ad libidinem, fornicatores & adulteros ea, quam comminatus eſt Apoſtolus, pœna excipiet. Cum enim duo, quod ad hoc quidem attinet, ſint inſtituta vitæ, remiſſius alterum & ſæculare, quod matrimonium vocamus: alterum autem angelicum plane & eximium, quod virginitatem appellamus: ſi ſæculare aliquis, id eſt nuptias, amplectatur, non vituperatur ille quidem, ſed tanta non percipiet Divinæ gratiæ munera: percipiet enim aliqua profecto, cum fructum ipſe quoque triceſimum ferat. At ſi quis purum illud, & creata conditione ſuperius amplexus fuerit: licet ardua primum difficiliſque via ſit, dona tamen admirabiliora recipit, perfectum enim fructum, hoc eſt centeſimum, tulit. Ita ergo turpes & probroſæ illorum quæſtiones ex ſacroſanctis ſcripturis repreſſæ dudum & ſolutæ ſunt.

Ὑποστήριζε τοίνυν ὦ πάτερ, τὰς ὑπὸ σεαυτὸν ἀγέλας ἐκ τῶν ἀποστολικῶν παρακλήσεων, ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ψυχαγωγιῶν, ἐκ τῶν ψαλμῳδικῶν συμβουλίων· ζῆσόν με, λέγων, κατὰ τὸ λόγιόν σου. λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς καρδίας λατρεύειν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς προφήτης, ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός· ἵνα μὴ ὑποδύσεις λογισμοί με ταράξωσι. πάλιν Δαβίδ. καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με· ἵνα κἂν ποτε λογισμοί με θορυβήσωσιν, ἰσχυρά τις δύναμις παρὰ σοῦ στηρίζῃ με, ὥσπερ χρηπὶς τυγχάνουσα. αὐτὸς τοίνυν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλίων, λέγε πρὸς τοὺς βραδίονι τῇ ἀληθείᾳ πειθομένους, διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ ἀσεβεῖς ἐπί σε ἐπιστρέψουσι. γένοιτο δὲ, τοὺς μὲν κακοήθως ζητοῦντας, παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας· τοὺς δὲ δι' ἀπλότητα ἐνδοιασμοῦ ἔχοντας, ἡγεμονικῷ πνεύματι κρατυνθῆναι. ὅσοι δὲ βεβαίως τῇ ἀληθείᾳ ἐπίστασθε, ἀῤῥαγῆ ταύτην κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Greges igitur tuos, pater, ſic ſuſtenta, ut eos apoſtolicis verbis horteris, evangelicis demulceas, Davidicis conſulas: *Vivifica me*, inquiens, *ſecundum verbum tuum*. Ejus autem verbum, quid aliud eſt, quam ei puro corde ſervire? Id enim cum non ignoraret idem propheta, tanquam ſe ipſe interpretaretur, *Cor mundum*, inquit, *crea in me Deus*, ne me fœdæ cogitationes perturbent. Rurſus David, *ſpiritu*, inquit, *principali confirma me*: ut ſi quando me hujuſmodi cogitationes conturbaverint, valida me tua virtus, tanquam baſis aliqua, ſuſtentet. Hæc igitur & horum ſimilia iis ſuggerens, dic iis qui veritati tardius obſequuntur: *Decebo iniquos vias tuas*: & Domino confiſus fore, ut iis perſuadeas a tali improbitate abſtinere, id quoque uſurpa: *Et impii ad te convertentur*. Utinam autem qui maligne iſta inquirunt, a tam inani ſtudio deſiſtant: qui autem præ animi ſimplicitate dubitant, ſpiritu principali confirmentur. Vos vero qui veritatem certo compertam habetis, eandem invictam & inconcuſſam retinete, in domino noſtro Jeſu Chriſto, cum quo, Patri gloria, & imperium, cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum. Amen.

Pſal. 118.

Pſal. 50.

Ibid.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ̃.

Ἐκ τῆς λθ'. ἑορτασικῆς ἐπιστολῆς.

EJUSDEM EX XXXIX. FESTIVA EPISTOLA.

Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ μὲν τῆς αἱρετικῶν ἐμνήσθημεν, ὡς νεκρῶν, περὶ δὲ ἡμῶν, ὡς ἐχόντων ὡρὸς σωτηρίαν θείας γραφάς· καὶ φοβοῦμαι μή πως, ὡς ἔγραψε Κορινθίοις Παῦλος, ὀλίγοι τῆς ἁπλοΐου καὶ ἁγνείας ἀποπλανηθῶσιν, ἀπὸ τῆς πανουργίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ λοιπὸν συντυγχάνειν ἑτέροις ἄρξωνται, τοῖς λεγομένοις ἀποκρύφοις, ἀπατώμενοι τῇ ὁμωνυμίᾳ τῶν ἀληθινῶν βιβλίων· παρακαλῶ ἀνέχεσθαι, εἰ περὶ ὧν ἐπίστασθε, περὶ τούτων κἀγὼ μνημονεύων γράφω διά τε τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ χρήσιμον τῆς ἐκκλησίας.

SED quoniam hæreticorum, tanquam mortuorum, mentionem fecimus, de nobis autem ut qui Divinas ſcripturas ad ſalutem habeamus; & vereor ne quemadmodum ſcripſit ad Corinthios Paulus, pauci a ſimplicitate & caſtitate aberrent, ex quorumdam hominum calliditate, & deinceps alia quæ dicuntur apocrypha legere incipiant, verorum librorum æquivocatione decepti: vos adhortor ſuſtinere, ſi eorum quoque quæ ſcitis, ego mentionem faciens, ſcribo propter neceſſitatem & utilitatem eccleſiæ. Eorum autem men-

Gentiani Herveti Latina translatio recognita.

tionem facturus, utar ad meæ audaciæ confirmationem, Lucæ quoque evangelistæ forma, dicens ipse quoque: quoniam nonnulli ausi sunt, ea quæ dicuntur apocrypha sibi componere, & ea Divinæ scripturæ permiscere, de qua certiores facti sumus, quemadmodum tradiderunt patribus, ii qui ab initio Verbi aspectores & ministri fuerunt, mihi quoque visum, a germanis fratribus admonito, & pridem edocto, per seriem exponere, qui in canonem recepti, & traditi, & creduntur esse Divini libri. Ut unusquisque si seductus quidem fuerit, condemnet eos qui seduxerunt: qui tamen purus permansit, rursus gaudeat admonitus.

Sunt itaque veteris quidem testamenti libri omnes numero XXII. Tot enim, ut audivi, etiam elementa ab Hebræis esse traditum est. Ordine autem & nomine sic est unusquisque. Primum Genesis, deinde Exodus, deinde Leviticum, & post eum Numeri, & exinde Deuteronomium. Eum consequitur Jesus Nave, & Judices, & postea Ruth, & rursus deinceps Regnorum libri quatuor. Et eorum primus quidem, & secundus in unum librum connumerantur: tertius autem & quartus, similiter in unum. Postea Paralipomena seu derelicta, primus & secundus, similiter in unum librum connumerati. Deinde Esdræ primus & secundus similiter in unum. Postea autem liber Psalmorum, & deinceps Proverbia. Deinde Ecclesiastes, & Cantica Canticorum. His accedunt Job, & deinde prophetæ: duodecim quidem in unum locum connumerati: deinde Esaias, Hieremias & cum ipso Baruch, Threni, seu lamentationes, epistola: & post ipsum Ezechiel & Daniel. His totum continetur vetus testamentum.

Novi quoque testamenti libros dicere non est differendum. Sunt autem hi, quatuor Evangelia, secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem. Deinde postea actus apostolorum, & epistolæ, quæ dicuntur canonicæ; apostolorum septem, sic, Jacobi una, Petri duæ, deinde Joannis tres, & post eas Judæ una. Præterea sunt, Pauli XIV. epistolæ, quæ sic ordine scriptæ sunt: prima ad Romanos, deinde ad Corinthios duæ, & post eas ad Galatas, & deinde ad Ephesios. Deinde ad Philippenses, & Colossenses, & post eas, ad Thessalonicenses duæ, & quæ est ad Hebræos, & statim ad Timotheum duæ, ad Titum autem una, & ultima ad Philemonem una. Et postea Joannis Apocalypsis.

Hi sunt fontes salutis, ut qui sitit impleatur eloquiis quæ sunt in eis. In his solis pietatis doctrina annunciatur. Nemo his addat, nec ab his aliquid detrahat. De his autem Dominus Sadducæos quidem reprehendebat dicens: *Erratis nescientes scripturas*, neque vim earum. Judæos autem hortabatur: *Scrutamini scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

Matth. 22.

Joan. 5.

Sed ut res sit accuratior & exactior, hoc quoque adjicio, scribens necessario, quod extra hos sunt alii quoque libri: non in canonem quidem redacti, sed quos legi a patribus decretum est, iis qui recens accedunt, & volunt in pietatis ratione initiari. Sapien-

A μέλλων δὲ τούτων μνημονεύειν, χρήσομαι πρὸς σύστασιν τῆς ἐμαυτοῦ τόλμης, τῷ τύπῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, λέγων καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ πέρτινες ἐνεχείρησαν ἀνατάξασθαι ἑαυτοῖς τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα, καὶ ἐπιμίξαι ταῦτα τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, περὶ ἧς ἐπληροφορήθημεν, καθὼς παρέδωσαν τοῖς πατράσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου· ἔδοξε κἀμοὶ προτραπέντι παρὰ γνησίων ἀδελφῶν, μαθόντι ἄνωθεν, ἑξῆς ἐκθέσθαι τὰ κανονιζόμενα καὶ παραδοθέντα πιστευθέντα τε θεῖα εἶναι βιβλία. ἵνα ἕκαστος, εἰ μὲν ἠπατήθη, κατάγνῳ τῶν πλανησάντων· ὁ δὲ καθαρὸς διαμείνας, χαίρῃ πάλιν ὑπομιμνησκόμενος.

B Ἔστι τοίνυν τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα βιβλία εἰκοσιδύο· τοσαῦτα γὰρ, ὡς ἤκουσα, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ παρ' Ἑβραίοις εἶναι παραδέδοται. τῇ δὲ τάξει καὶ τῷ ὀνόματί ἐστιν ἕκαστον, οὕτω· πρῶτον Γένεσις· εἶτα Ἔξοδος· εἶτα Λευιτικόν· καὶ μετὰ τοῦτο, Ἀριθμοί· καὶ λοιπὸν τὸ Δευτερονόμιον. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Κριταὶ, καὶ μετὰ τοῦτο ἡ Ῥούθ. καὶ αὖθις ἑξῆς βασιλειῶν βιβλία τέσσαρα· καὶ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμεῖται· τὸ δὲ τρίτον καὶ τέταρτον, ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον ὁμοίως εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενα. εἶτα Ἔσδρας, πρῶτον καὶ δεύτερον, C ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα βίβλος ψαλμῶν, καὶ ἑξῆς παροιμίαι. εἶτα ἐκκλησιαστὴς, καὶ ᾆσμα ᾀσμάτων· πρὸς τούτοις ἐστὶ καὶ Ἰὼβ, καὶ λοιπὸν προφῆται, οἱ μὲν δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενοι. εἶτα Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, καὶ σὺν αὐτῷ, Βαρούχ, θρῆνοι, καὶ ἐπιστολή· καὶ μετ' αὐτὸν Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιήλ. ἄχρι τούτων, τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἵσταται.

Τὰ δὲ τῆς καινῆς πάλιν οὐκ ὀκνητέον εἰπεῖν. ἔστι δὲ ταῦτα· εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, καὶ κατὰ Ἰωάννην. εἶτα καὶ μετὰ ταῦτα, πράξεις ἀποστόλων, καὶ ἐπιστολαὶ καθολικαὶ καλούμεναι τῶν ἀποστόλων, ἑπτὰ, οὕτως, Ἰακώβου μία, Πέτρου, δὲ δύο, εἶτα Ἰωάννου τρεῖς, D καὶ μετὰ ταύτας Ἰούδα μία· πρὸς τούτοις Παύλου ἀποστόλου εἰσὶν ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, τῇ τάξει γραφόμεναι οὕτως· πρώτη πρὸς Ῥωμαίους, εἶτα πρὸς Κορινθίους δύο, εἶτα καὶ μετὰ ταύτας, πρὸς Γαλάτας, καὶ ἑξῆς πρὸς Ἐφεσίους· εἶτα πρὸς Φιλιππησίους, καὶ πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο· καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους, καὶ ἑξῆς πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, πρὸς δὲ Τίτον μία· καὶ τελευταία ἡ πρὸς Φιλήμονα μία· καὶ πάλιν Ἰωάννου ἀποκάλυψις.

Ταῦτα πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, ὥστε τὸν διψῶντα, ἐμφορεῖσθαι τῶν ἐν τούτοις λογίων. ἐν τούτοις μόνοις τὸ τῆς εὐσεβείας διδασκαλεῖον εὐαγγελίζεται. μηδεὶς τούτοις ἐπιβαλλέτω, μηδὲ τούτων ἀφαιρείσθω τι. E περὶ δὲ τούτων ὁ κύριος Σαδδουκαίους μὲν ἐδυσώπει, λέγων. πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὰς δυνάμεις αὐτῶν· τοῖς δὲ Ἰουδαίοις παρῄνει, ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ.

Ἀλλ' ἕνεκά γε πλείονος ἀκριβείας προστίθημι καὶ τοῦτο, γράφων ἀναγκαίως, ὡς ἔστι καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, οὐ κανονιζόμενα μὲν τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθαι τοῖς ἄρτι προσεχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας

βείας λόγου· σοφία Σολομώντος, καὶ σοφία Σιρὰχ, καὶ Ἐσθὴρ, καὶ Ἰουδὶθ, καὶ Τωβίας, καὶ διδαχὴ καλουμένη τῶν ἀποστόλων, καὶ ὁ ποιμήν· καὶ ὅμως ἀγαπητέ· κἀκείνων ἀναγινωσκομένων, καὶ τούτων κανονιζομένων, ἐδαμοῦ τῶν ἀποκρύφων μνήμη· ἀλλὰ αἱρετικῶν ἐστὶν ἐπίνοια, γραφόντων μὲν ὅτε θέλουσιν αὐτοῖ. χαριζομένων δὲ καὶ προστιθέντων αὐτοῖς χρόνους, ἵνα ὡς παλαιὰ προφέροντες, πρόφασιν ἔχωσιν ἀπατᾶν ἐκ τούτων τοὺς ἀκεραίους.

Atia Salomonis, Sapientia Sirach, & Esther, & Judith, & Tobias, & quæ dicitur doctrina Apostolorum, & pastor: qui sunt tamen non aspernandi. Atque dum hi quidem leguntur, illi vero in canonem referuntur, nusquam fit apocryphorum mentio: sed sunt ii hæreticorum excogitatum, ea, quando volunt, scribentium, illis autem tempora largientium & adjicientium: ut tanquam vetera producentes, integros ac sinceros corrumpendi ex iis occasionem habeant.

ΤΟΥ̃ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ἐπιστολὴ

ΠΡΟΣ ΡΟΥΦΙΝΙΑΝΟΝ.

Κυρίῳ υἱῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ῥουφινιανῷ, Ἀθανάσιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

SANCTI ATHANASII

EPISTOLA AD RUFINIANUM.

Domino Filio & carissimo sacrorum comministro Rufiniano, Athanasius in Domino salutem.

Σὺ μὲν, τὰ υἱῷ ἠγαπημένῳ πρέποντα πρὸς πατέρα γράφεις. ἐγγίσαντα γέ σε δι' αὐτῶν γραμμάτων περιεπτυξάμην, πάντων ἐμοὶ ποθεινότατε Ῥουφινιανέ· κἀγὼ δὲ ὡς υἱῷ δωσάμενος γράφειν σοι τε προοιμίοις, καὶ μέσοις καὶ τελευταίοις, ἐπέσχον. ἵνα μὴ ἐκ γραμμάτων ἡ σύστασις καὶ ἡ μαρτυρία γνωρίζηται. σὺ γὰρ ἐμοὶ ἐπιστολὴ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπιγινωσκομένη, καὶ ἀναγινωσκομένη ἐν καρδίᾳ. ὕπω τοίνυν πίσθι διακείμενος, * ναὶ πίσθι, προσαγορεύω σε, καὶ προθύμως γράφειν. οὐ γὰρ ὀλίγως ἀλλὰ μεγάλως ὠφραίνεις τοῦτο ποιῶν.

Corr. ἀκειμένῳ.

Ἐπειδὴ δὲ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς, τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην συνεσυρέντων μὲν, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ, καὶ ἠθέλησας γράψαί με τὰ δόξαντι περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ· γίνωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γενομένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς. ὤδευ δὲ ἧττον καὶ τοῖς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε καὶ πανταχοῦ, ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσαμένοις τῆς ἀσεβείας συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ διδόναι δὲ αὐτοῖς τόπον κλήρου· τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, παρασυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐποίσαντο. καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γεγονῆσθαι· διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλῆσθαι εἰς ἀσέβειαν· ἵνα δὲ μὴ κατισχυθέντες τινὲς ἀσεβέσωσι, διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, καὶ βασάσαι τὸ βάρος, ἢ λαὸς ἀπολέσθαι.

Tu quæ dilectum filium decent, ad patrem scribis. Te ergo per literas appropinquantem amplexus sum, omnium mihi dilectissime Rufiniane. Ego autem, cum ut filio, & in principio, & in medio, & in fine possem scribere, me continui: ne ex literis commendatio & testimonium cognoscatur. Tu enim mihi es epistola, sicut scriptum est, agnita, & lecta in corde. Sic ergo affecto crede, crede, inquam, appello te, & adhortor ut scribas. Non enim parum sed valde me delectas, dum hoc agis.

Quoniam autem studiose & ecclesiastice, hoc enim tuæ pietati valde convenit, interrogasti de iis qui vi quidem tracti sunt, at infidelitate minime corrupti; & voluisti me ea scribere, quæ de ipsis in synodis & ubique visa sunt: scias domine mi longe carissime, quod in principio quidem, cum vis quæ facta est, cessasset, facta est synodus præsentibus, ex partibus externis, episcopis. Facta est quoque apud sacrorum comministros qui habitant in Græcia: nihilo secius autem & apud eos qui habitant in Hispania & Gallia. Et placuit hoc, quod hic & ubique: ut lapsis qui impietatis duces fuerunt, venia quidem detur pœnitentibus ac resipiscentibus, locus autem cleri non detur: eos autem qui impietatis autores non fuerunt, sed vi & necessitate tracti sunt, visum est consequi veniam, habere autem etiam locum in clero, maxime quia probabilem defensionem attulerunt: & visum est hoc dispensatione quadam factum esse. Affirmant enim se non fuisse ad impietatem traductos: sed ne quidam a pietate longe alienissimi ecclesias corrumperent, maluisse vi cedere, & onus ferre, quam populos perire.

Τοῦτο γὰρ λέγοντες, ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτὸς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωσέως ἀδελφὸν, ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον, ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. εἰκὸς γὰρ ἐφαίνετο λόγον, ὅτι μένοντες μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ, δύναντο παύσασθαι τῆς ἀσεβείας· εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐστερρίζοντο καὶ ἴσχυον ἐν αὐτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τούτων τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν τὸ πρὸς τὸν

Hoc autem dicentes, nobis quoque visi sunt dicere probabiliter, quod ipsi in excusationem adducerent, Aaron Moysis fratrem in deserto prævaricationi populi consensisse: se autem hac ratione defendisse, ne populus in Ægyptum reversus in idololatria permaneret. Probabile enim videbatur, quod in deserto manentes possent ab impietate desistere: Ægyptum autem ingressi perirent, & in se ipsis impietatem augerent. Hac ergo de causa clerus illis condo-

natus est. Deceptis autem & vim passis datur venia.

Hæc tuæ quoque pietati significo, confidens, quod quæ decreta fuerint, tua admittet pietas: nec eorum qui ita convenerunt, lenitatem condemnabis. Dignare autem hæc legere Jeratio, & populo qui tibi subest: ut ipsi quoque hæc scientes, te sic in eos affectum esse non querantur. Neque enim me scribere deceret, cum possit tua pietas nostram quoque in ipsos affectionem renunciare, & quæcumque desunt, explere. Gratia Domino, qui te in omni ratione & cognitione replevit. Qui ergo pœnitentiam agunt, aperte ac nominatim anathematizent Eudoxii & Euzoii improbam fidem. Isti enim Christum blasphemantes, eum creaturam esse dixerunt, & Arianæ sectæ fuerunt duces. Confiteantur autem fidem, quam patres Nicææ confessi sunt, & se nullam aliam præferre huic synodo. Fratres salutat qui tecum sunt: te qui sunt nobiscum, in Domino salutant.

Ἀκλῆρον γέγονε· τοῖς δὲ ἀπαιθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμη δίδοται.

Ταῦτα καὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλῶ· θαρρῶν ὅτι καὶ τὰ δόξαντα ἀποδέξεταί σε ἡ θεοσέβεια, καὶ ὁ κατιγνώσεται ἐκεχειρίαν τοῖς συνελθόντων ἔτυς. καταξίωσον δὲ ταῦτα ἀναγνῶναι τῷ Ἱερατείῳ καὶ τῷ λαῷ τῷ ὑπὸ σέ· ἵνα καὶ αὐτοὶ γινώσκοντες μὴ μέμφωνται ἔτι σε διακείμενον περὶ τοὺς τοιούτους. ἀπρεπὲς γὰρ ἐμοὶ γράφειν, δυναμένης τῆς σῆς εὐλαβείας καὶ τὴν ἡμῶν περὶ αὐτῶν διάθεσιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ πάντα τὰ λείποντα ἀποπληρῶσαι. χάρις τῷ κυρίῳ, τῷ πληρώσαντί σε ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. οἱ μὲν ἓν μετανοοῦντες, φανερῶς ἀναθεματιζέτωσαν ὀνομάζοντες Εὐδοξίου καὶ Εὐζοΐου τὴν κακοπιστίαν. αὐτοὶ γὰρ λοιπὸν βλασφημοῦντες αὐτὸν κτίσμα, ἀπεγράψαντο τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως προστάται. ὁμολογείτωσαν δὲ καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ μηδεμίαν ἄλλην συνοδον προκρίνειν ταύτης τῆς συνόδου. προσείπε τοὺς παρὰ σοὶ ἀδελφότητα· ἡ σὺν ἡμῖν ἐν κυρίῳ προσαγορεύει σε.

Sancti Patris nostri

BASILII ARCHIEPISCOPI

Cæsareæ Cappadociæ,

AD AMPHILOCHIUM

Iconii episcopum, epistola canonica prima.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Καισαρείας, Καππαδοκίας,

ΠΡΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΝ

Ἐπίσκοπον Ἰκονίου, ἐπιστολὴ κανονικὴ α.

Gentiani Hervet. Latina translatio recognita Prov. xv. 28. *secundum* LXX.

STULTO, inquit, qui sapientiam interrogaverit, sapientia reputabitur. Sapientis autem, ut videtur, interrogatio, etiam stultum sapientem efficit, quod nobis Dei gratia accidit, quoties laboriosæ tuæ animæ literas acceperimus. Nobis enim ipsis scientiores & prudentiores ab ipsa interrogatione reddimur, & multa docemur quæ nesciebamus; & magistra nobis ipsa cura respondendi efficitur. Certe enim & nunc, cum tua interrogata nunquam nobis in mentem veniissent, coacti sumus & ea accurate considerare, & si quid a senioribus audivimus, in memoriam revocare, & iis quæ docti sumus cognata, animo apud nos cogitare.

ἈΝΟΗΤΩ, φησὶν, ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφία λογισθήσεται· σοφῷ δὲ, ὡς ἔοικεν, ἐπερώτημα καὶ τὸν ἀνόητον σοφίζει· ὅπερ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι συμβαίνει ἡμῖν, ὁσάκις ἂν σου δεξώμεθα τῆς φιλοπόνου ψυχῆς τὰ γράμματα. ἐπισατικώτεροι γὰρ ἑαυτῶν καὶ ἐμφρονέστεροι γινόμεθα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως, πολλὰ ὧν οὐκ ἐπισάμεθα, διδασκόμενοι· καὶ γίνεται ἡμῶν διδάσκαλος ἡ περὶ τὸ ἀποκρίνεσθαι μέριμνα. ἀμέλει καὶ νῦν, ἐδέποτε λαβόντες ἐν φροντίδι τὰ ἐπερωτήματά σου, ἠναγκάσθημεν καὶ ἐπισκέψασθαι ἀκριβῶς, καὶ εἴ τι ἠκούσαμεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀναμνησθῆναι, καὶ τὰ συγχυθῆν ὧν ἐδιδάχθημεν, παρ' ἑαυτῶν ἐπιλογίσασθαι.

CANON I.

QUÆ itaque ad Catharos pertinent, quæstiones, & prius dictæ sunt, & recte admonuisti, quod oportet unusquisque regionis morem sequi, quod variæ fuerint de ipsorum baptismate dissensiones eorum qui tunc de istis differuerunt. Pepuzenorum autem baptismus nullam mihi habere rationem videtur: & miratus sum quomodo hoc magnum Dionysium, qui fuit canonum peritus, præteriit. Antiqui enim illum baptismum suscipiendum putarunt, qui nihil a fide recedit. Unde alia quidem hæreses nominaverunt, alia vero schismata, alia rursus illegitimos conventus. Hæreses quidem, eos qui omnino abrupti sunt, & in ipsa fide sunt abalienati: schismata autem eos qui propter aliquas ecclesiasticas causas, & medicabiles quæstiones, inter se dissident: illegitimos

ΚΑΝΩΝ α.

ΤΟ μὲν οὖν περὶ τῶν καθαρῶν ζήτημα, καὶ ἐρήτται πρότερον, καὶ καλῶς ἀπεμνημόνευσας, ὅτι δεῖ τῷ ἔθει τῆς καθ' ἑκάστην χώραν ἕπεσθαι, διὰ τὸ διαφόρως διηνεχθῆναι περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας. τὸ δὲ τῆς Πεπουζηνῶν, οὐδένα μοι λόγον ἔχειν δοκεῖ· καὶ ἐθαύμασα, πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύσιον παρῆλθεν. ἐκεῖνο γὰρ ἔκρινον παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα, τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαῖνον· ὅθεν, τὰς μὲν, αἱρέσεις ὠνόμασαν· τὰς δὲ, σχίσματα· τὰς δὲ, παρασυναγωγάς· αἱρέσεις μὲν, τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πίστιν ἀπηλλοτριωμένους· σχίσματα δὲ, τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς, καὶ ζητήματα ἰάσιμα, πρὸς ἀλλήλους διηνεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰ συνάξεις

νάξεις τις παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων, ἢ ἐπισκόπων, ἢ παρὰ τῶν ἀπαιδεύτων λαῶν γινομένας. οἷον εἴ τις ἐν σχίσματι ἐξετασθείς, ἐπεχείθη τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόσιν, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐξεδίκησε τιμὴν προεδρίαν καὶ τιμὴν λειτουργίαν, καὶ συναπῆλθον τούτῳ τινὲς καταλιπόντες τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν· παρασυναγωγὴ τὸ τοιοῦτον· χίσμα δὲ, τὸ περὶ τῆς μετανοίας διαφόρως ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας· αἱρέσεις δὲ, οἷον ἡ τῶν Μανιχαίων καὶ Οὐαλεντίνου, καὶ Μαρκιωνιστῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν Πεπουζηνῶν. εὐθὺς γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐστὶν ἡ διαφορά· ἔδοξε τοίνυν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, τὸ μὲν τῶν αἱρετικῶν παντελῶς ἀθετῆσαι· τὸ δὲ τῶν ἀποχωρούντων, ὡς ἔτι ἐκ τῆς ἐκκλησίας ὄντων, παραδέξασθαι· τοὺς δὲ ἐν ταῖς παρασυναγωγαῖς, μετανοίᾳ ἀξιολόγῳ καὶ ἐπιστροφῇ βελτιωθέντας, συνάπτεσθαι πάλιν τῇ ἐκκλησίᾳ. ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς ἐν βαθμῷ, συναπελθόντας τοῖς ἀνυποτάκτοις, ἐπειδὰν δὲ μετεμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τάξιν. οἱ τοίνυν Πεπουζηνοὶ προδήλως εἰσὶν αἱρετικοί· εἰς γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐβλασφήμησαν, Μοντανῷ καὶ Πρισκίλλῃ τιμὴν τὸ παράκλητα προσηγορίαν ἀθεμίτως καὶ ἀναισχύντως ἐπιφημίσαντες· εἴτε ἐν ὡς ἀνθρώπους θεοποιοῦντες, κατάκριτοι· εἴτε ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ πρὸς ἀνθρώπους συγκρίσει καθυβρίσαντες, καὶ ἵνα τῇ αἰωνίῳ κατακρίσει ὑπόδικοι, διὰ τὸ ἀσυγχώρητον εἶναι τιμὴν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίαν· τίνα ἔν λόγον ἔχει, τὸ τούτων βάπτισμα ἐγκρίνεσθαι, τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ Μοντανὸν ἢ Πρίσκιλλαν; οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες· ὥστε, εἰ καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον τοῦτο παρέλαθεν, ἀλλ' ἡμῖν οὐ φυλακτέον τιμὴν μίμησιν τοῦ σφάλματος· τὸ γὰρ ἄτοπον, αὐτόθεν πρόδηλον, καὶ πᾶσιν ἐναργές, οἷς τι καὶ μικρὸν τοῦ λογίζεσθαι μέτεστιν· οἱ καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεχισμένων εἰσί· πλὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς περὶ Κυπριανὸν λέγω καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τούτους πάντας μιᾷ ψήφῳ ὑποβαλεῖν, Καθαροὺς, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Ὑδροπαραστάτας, καὶ Ἀποτακτίτας· διὰ δὲ ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ χίσματος γέγονεν· οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀποσάντες, οὐκέτι ἔχουν τιμὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ἑαυτοῖς· ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τιμὴν ἀκολουθίαν· οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες, παρὰ τῶν πατέρων ἔσχον τὰς χειροτονίας· καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν, εἶχον τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· οἱ δὲ ἀπορραγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον τὴν ἐξουσίαν, οὐκέτι δυνάμενοι χάριν πνεύματος ἁγίου ἑτέροις παρέχειν, ἧς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασι. διὸ, ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτιζομένους τοὺς παρ' αὐτῶν, ἐκέλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τιμὴν ἐκκλησίαν, τῷ ἁληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι· ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἔδοξέ τισι τῶν κατὰ τιμὴν Ἀσίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν, δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἕως δεκτόν· τὸ δὲ τῶν Ἐγκρατιτῶν κακόργημα νοῆσαι ἡμᾶς δεῖ, ὅτι, ἵνα αὐτοὺς ἀπροσδέκτους ποιήσωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπεχείρησαν λοιπὸν ἰδίῳ προκατιλαμβάνειν βαπτίσματι· ὅθεν καὶ τιμὴν συνήθειαν τιμὴν ἑαυτῶν παρεχάραξαν· νομίζω τοίνυν ὅτι, ἐπειδὴ ὧδέ εἰσι περὶ αὐτῶν φανερῶς δεδιηγορημέ-

A autem conventus, congregationes quæ fiunt a rebellibus presbyteris, vel episcopis, & ab immorigeris populis. Ut si quis peccavisse convictus, sit a sacrorum ministerio prohibitus, & is canonibus se non submisit, sed sibi præsulatum & sacrum ministerium attribuit, & quidam una cum eo recesserunt, relicta ecclesia catholica: id illegitimus conventus est. Schisma autem est, de pœnitentia dissentire ab iis qui sunt ex ecclesia. Hæresis autem est, ut Manichæorum & Valentinorum, Marcionistarum, & horum ipsorum Pepuzenorum. Statim enim de ipsa in Deum fide est dissensio. Visum est ergo antiquis, hæreticos quidem omnino rejicere: qui se autem abscisserunt, qui schismatici dicuntur, ut qui adhuc sint ecclesiæ, admittere: eos autem qui sunt in parasynagogis, & illegitimis conventibus, convenienti pœnitentia & conversione correctos, rursus ecclesiæ conjungere: ut sæpe ii qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, postquam eos pœnituerit, in eundem ordinem admittantur. Pepuzeni ergo sunt aperte hæretici. In sanctum enim Spiritum blasphemarunt, Montano & Priscillæ, Paracleti appellationem nefarie & impudenter attribuentes. Sive ergo ut qui homines in deos referant, sunt condemnandi; sive ut qui Spiritum sanctum per comparationem cum hominibus injuria afficiant, sic quoque sunt æternæ condemnationi obnoxii, quod condonari non possit blasphemia in Spiritum sanctum. Quamnam ergo habet rationem, verum eorum baptisma judicari, qui in Patrem & Filium, & Montanum Priscillamve baptizant? Non enim sunt baptizati, qui non in ea quæ nobis sunt tradita baptizati sunt. Quare etiamsi hoc magnum Dionysium latuit, nobis tamen non est servanda erroris imitatio. Ipsa enim absurditas est omnibus aperta & evidens, qui modo rationis vel parva ex parte sunt participes. Cathari sunt & ipsi, ex iis qui sunt abscissi. Verum enimvero antiquis visum est, Cypriano dico, & nostro Firmiliano, eos omnes uni calculo subjicere, Catharos, & Encratitas, & Hydroparastatas, & Apotactitas; quoniam separationis quidem principium, per schisma; qui autem se ab ecclesia abjunxerunt, non habent amplius in se gratiam spiritus. Defecit enim traditio, quod discissa sit consequentia. Qui enim primi recesserunt, ordinationem a patribus habebant, & per manuum impositionem habebant spiritualem gratiam. Qui autem abrupti sunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent potestatem, ut qui non possint amplius Spiritus sancti gratiam aliis quoque præbere, a qua ipsi exciderunt. Quare eos qui ab ipsis baptizati erant, tanquam a laicis baptizatos, jusserunt ad ecclesiam venientes vero ecclesiæ baptismo expurgari. Sed quoniam nonnullis Asiaticis omnino visum est, propter multorum œconomiam & dispensationem eorum, baptisma suscipi, suscipiatur. Encratitarum autem facinus oportet nos intelligere, quod ut eos reddant non suscipiendos ab ecclesia, aggressi sint deinceps proprio baptismate præoccupare, unde suam quoque consuetudinem deleverunt. Existimo ergo, quod quoniam nihil est de his aperte dictum oportet nos eorum

rum baptiſmum abrogare, & ſi quis ab eis acceperit, cum ad eccleſiam accedentem baptizare. Quod ſi hoc univerſali œconomiæ ſit impedimento futurum, rurſus conſuetudine utendum eſt, & ſequi oportet patres, qui quæ ad nos pertinent, providerunt. Vereor enim ne, ut eos volumus circa baptiſmum tardos facere, eos qui ſervantur impediamus, propter ſeveritatem mandati. Sin autem illi noſtrum baptiſmum ſervant, hoc ne nobis ægre ſit: neque enim illis gratiam reddere tenemur, ſed canonum exactæ obſervationi ſervire. Omni autem ratione ſtatuatur, ut qui ex illorum baptiſmo accedunt, ungantur ſcilicet a fidelibus, & ſic ad myſteria accedant. Scio autem, quod fratres Zoin, & Saturninum, qui erant ex illorum ordine, in epiſcoporum cathedram ſuſcepimus. Quare eos qui illorum ordini conjuncti ſunt, non amplius poſſumus ab eccleſia ſeparare, ut pote tanquam canone aliquo communionis cum ipſis edito per epiſcoporum ſuſceptionem.

Ἀνον, ἡμᾶς προσῆκεν ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βαπτισμα· κἂν τις ἢ παρ' αὐτῶν εἰληφὼς, προσιόντα τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν. ἐὰν μὴ τοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον ἔσεσθαι τοῦτο, πάλιν, τῷ ἔθει χρηστέον, καὶ τοῖς οἰκονομήσασι τὰ καθ' ἡμᾶς παῤῥησίαν ἀκολουθητέον. ὑφορῶμαι γὰρ μήποτε, ὡς βουλόμεθα ἐκνηρὰς περὶ τὸ βαπτίζειν ποιῆσαι, ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς * προτάσεως αὐστηρόν. εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάσσουσι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς δυσωπείτω· οὐ γὰρ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὑπόλοιποι χάριν ἐσμὲν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβείᾳ κανόνων. παντὶ δὲ λόγῳ τυπωθήτω, τοὺς ἐπὶ τὸν βαπτισμὸν ἐκεῖνον προσερχομένους, χρίεσθαι ὑπὸ τῶν πιστῶν δηλονότι, καὶ οὕτω προσιέναι τοῖς μυστηρίοις. οἶδα δὲ ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς περὶ Ζοΐν, καὶ Σατορνῖνον, ἀπ' ἐκείνης ὄντας τῆς τάξεως, προσεδεξάμεθα εἰς τὴν καθέδραν τῶν ἐπισκόπων· ὥστε τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνῳ συνημμένους, ἐκέτι δυνάμεθα ὀχλοῦντα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, οἷον κανόνα τινὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκθέμενοι, διὰ τῆς τῶν ἐπισκόπων παραδοχῆς.

* Sic.

CANON II.

Quæ de induſtria fœtum corrupit, cædis pœnas luat. Formati autem vel informis ſubtilitas a nobis non attenditur: hic enim non ſolum quod naſciturum fuit, vindicatur, ſed etiam ipſa quoque ſibi inſidias paravit: quoniam ut plurimum ejuſmodi incœptis una quoque mulieres intereunt. Ei autem accedit fœtus quoque interitus, alia cædes, eorum quidem certe, qui hæc audent, exiſtimatione. Oportet autem non uſque ad obitum eorum confeſſionem extendere, ſed decem quidem annorum menſuram admittere; definire autem non tempore, ſed modo pœnitentiæ medicinam.

ΚΑΝΩΝ β'.

Φθείρασα κατ' ἐπιτήδευσιν, φόνῳ δίκλω ὑπέχει. ἀκριβολογία δὲ ἐκμεμορφωμένου καὶ ἀνεξεικονίστου παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν. ἐνταῦθα γὰρ ἐκδικεῖται οὐ μόνον τὸ γεννηθησόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑαυτῇ ἐπιβουλεύσασα· διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συναποθνήσκουσι τινὲς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες· προσέστι δὲ τούτῳ καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἐμβρύου, ἕτερος φόνος, κατά γε τὴν ἐπίνοιαν τῶν ταῦτα τολμώντων· δεῖ μέντοι μὴ μέχρι τῆς ἐξόδου παρατείνειν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μὲν τὸ μέτρον τῶν δέκα ἐτῶν· ὁρίζειν δὲ μὴ χρόνῳ ἀλλὰ τρόπῳ τὴν τῆς θεραπείαν * μετανοίας.

* Corr. μετανοίας θεραπείαν

CANON III.

Diaconus poſt diaconatum fornicatus, a diaconatu quidem ejicietur: in laicorum autem locum extruſus, a communione non arcebitur: quoniam antiquus eſt canon, ut qui a gradu exciderunt, hoc ſolo punitionis modo puniantur: primis, ut æſtimo, legem illam ſecutis, non vindicabis bis in idipſam: & etiam propter aliam cauſam, quod qui ſunt quidem in ordine laico, a loco fidelium ejecti, rurſus in eum ex quo ceciderunt locum recipiuntur: diaconus vero, ſemel habet quod ſufficiat, depoſitionis judicium. Tanquam ergo ei non reddendo diaconatu, in ea ſola punitione ſteterunt. Hæc quidem ſunt quæ ex conſtitutionibus habentur. In ſumma autem verior eſt medicina, receſſus a peccato. Quare qui propter carnis voluptatem gratiam vilipendit, per carnis afflictionem, & omnis generis ſervitutem, quæ ad temperantiam conducit, a voluptatibus deficiens, a quibus fuit expugnatus, perfectam ſuæ curationis demonſtrationem efficiet. Nos ergo utrumque ſcire oportet, & quæ ſunt ſummi juris, & quæ ſunt conſuetudinis: ſequi autem in iis quæ ſummum jus non admittunt, formam traditam.

ΚΑΝΩΝ γ'.

Διάκονος μοιχείαν πορνεύσας, ἀποβλητος μὲν τῆς διακονίας ἔσται· εἰς δὲ τὸν τῶν λαϊκῶν κατωσθεὶς τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ ἐκπεσεῖται· διότι ἀρχαῖός ἐστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμοῦ πεπτωκότας, τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως ὑποβάλλεσθαι· ἀκολουθησάντων, ὡς οἶμαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ, τῷ οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ δι' ἑτέραν δὲ αἰτίαν· ὅτι οἱ μὲν ὄντες τῷ λαϊκῷ ὄντες τάγματι, ἐκβεβλημένοι τοῦ τόπου τῶν πιστῶν, πάλιν εἰς τὸν ἀφ' οὗ ἐξέπεσον τόπον ἀναλαμβάνονται· ὁ δὲ διάκονος ἅπαξ ἔχει διαρκῆ τὴν δίκλω τῆς καθαιρέσεως· ὡς ἂν οὐκ ἀποδιδομένης αὐτῷ τῆς διακονίας, ἐπὶ ταύτης ἔσησαν μόνης τῆς ἐκδικήσεως. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τῶν τύπων· καθόλου δὲ ἀληθέστερόν ἐστιν ἴαμα ἡ τῆς ἁμαρτίας ἀναχώρησις. ὥστε ὁ διὰ σαρκὸς ἡδονὴν ἀθετήσας τὴν χάριν, διὰ τοῦ σωτηρίου τῆς σαρκὸς, καὶ πάσης δουλαγωγίας τῆς κατ' ἐγκράτειαν, ἀποσὰς τῶν ἡδονῶν, ὑφ' ὧν κατεσράφη, τελείαν ἡμῖν παρέξει τῆς ἰάσεως αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν. ἀμφότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας, καὶ τὰ τῆς συνηθείας· ἕπεσθαι δὲ, ἐπὶ τῶν μὴ κατιδεξαμένων τὴν ἀκρότητα, τῷ παραδοθέντι τύπῳ.

A

ΚΑΝΩΝ δ'.

Περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων τὸν αὐτὸν ὡρίσαμεν κανόνα, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν διγάμων, ἀναλόγως· ἐνιαυτὸν μὲν γὰρ ἐπὶ διγάμων, ἄλλοι δὲ δύο ἔτη, τοὺς δὲ τριγάμους ἐν τρισὶ καὶ τέτρασι πολλάκις ἔτεσιν ἀφορίζουσιν. ὀνομάζουσι δὲ τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἔτι γάμον, ἀλλὰ πολυγαμίαν· μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην. διὸ καὶ ὁ κύριος τῇ Σαμαρείτιδι πέντε ἄνδρας διαμειψάσῃ· ὃν νῦν, φησὶν, ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· ὡς οὐκέτι ἀξίων ὄντων τῶν ὑπερεκπεσόντων τοῦ μέτρου τῆς διγαμίας, τῷ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ τῆς γυναικὸς, καλεῖσθαι προσρήματι. συνήθειαν δὲ B κατελάβομεν, ἐπὶ τῶν τριγάμων πενταετίας ἀφορισμόν· οὐκ ἀπὸ κανόνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν προειληφότων ἀκολουθίας. δεῖ δὲ μὴ πάντη αὐτοὺς ἀπείργειν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀκροάσεως αὐτοὺς ἀξιοῦν ἐν δύο που ἔτεσιν ἢ τρισί· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιτρέπειν συστήκειν μὲν, τῆς δὲ κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ ἀπέχεσθαι, καὶ οὕτως ἐπιδειξαμένους καρπόν τινα μετανοίας ἀποκαθιστᾶν τῷ τόπῳ τῆς κοινωνίας.

CANON IV.

Trigamorum & polygamorum eundem canonem definimus, quem in digamis, proportione; annum enim in digamis, alii vero duos annos: trigamos autem sæpe tribus & quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigatam fornicationem. Et ideo Dominus Samaritanæ quæ quinque maritos jam habuerat: quem nunc, inquit, habes, non est maritus tuus: nempe quod digni non sint, qui a digamiæ mensura exciderunt, ut vel mariti vel uxoris nomine appellentur. Consuetudine autem accepimus, in trigamis quinquennii segregationem, non a canone, sed ab eorum qui præcesserunt, consequentia. Oportet autem non eos omnino arcere ab ecclesia, sed dignari auditione duobus vel tribus annis: & postea permitti quidem consistere, seu in fidelium esse congregatione, a boni tamen communione abstinere, & sic postquam pœnitentiæ fructum aliquem ostenderint, communionis loco restituere.

ΚΑΝΩΝ ε'.

Τοὺς ἐπὶ ἐξόδῳ μετανοοῦντας τῶν αἱρετικῶν δέχεσθαι χρή· δέχεσθαι δὲ, δηλονότι οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ δοκιμάζοντας εἰ ἀληθινὴν ἐπιδείκνυνται μετάνοιαν, καὶ εἰ τοὺς καρποὺς ἔχουσι μαρτυροῦντας τῇ πρὸς τὸ σωθῆναι σπουδῇ.

CANON V.

Hæreticos, qui in excessu e vita pœnitentiam agunt, recipere oportet: recipere C autem non sine judicio, sed examinantes an veram pœnitentiam ostendant, & si fructus habent qui salutis studium testificentur.

ΚΑΝΩΝ ϛ'.

Τῶν κανονικῶν τὰς πορνείας εἰς γάμον μὴ καταλογίζεσθαι, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ διασπᾶν αὐτῶν τὴν συνάφειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀσφάλειαν λυσιτελὲς, καὶ τοῖς αἱρετικοῖς οὐ δώσει καθ' ἡμῶν λαβὴν, ὡς διὰ τὴν τοῦ ἁμαρτάνειν ἄδειαν ἐπισπωμένων πρὸς ἑαυτούς.

CANON VI.

Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, sed eorum conjunctio omnino divellatur. Hoc enim & ecclesiæ ad securitatem est utile, & non dabit hæreticis adversus nos ansam, quasi propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.

ΚΑΝΩΝ ζ'.

D

Ἀῤῥενοφθόροι καὶ ζωοφθόροι, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακοὶ, καὶ μοιχοὶ, καὶ εἰδωλολάτραι, τῆς αὐτῆς καταδίκης εἰσὶν ἠξιωμένοι· ὥστε ὃν ἔχεις ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπον, καὶ ἐπὶ τούτων φύλαξον. τοὺς δὲ ἐν τριάκοντα ἔτεσι μετανοήσαντας ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, ἣν ἐν ἀγνοίᾳ ἔπραξαν, οὐκ ἀμφιβάλλειν ἡμᾶς προσήκεν εἰς τὸ παραδέξασθαι. ἥτε γὰρ ἄγνοια συγγνώμης ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τὸ ἑκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως, καὶ ἡ παράτασις ἐν τοσούτῳ χρόνῳ γενομένη· σχεδὸν γὰρ ὅλην γενεὰν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν· ὥστε κέλευσον αὐτοὺς ἀνυπερθέτως δεχθῆναι, μάλιστα εἰ καὶ δάκρυα ἔχουσι δυσωποῦντά σου τὴν εὐσπλαγχνίαν, καὶ E βίον ἐπιδείκνυνται ἄξιον συμπαθείας.

CANON VII.

Masculorum & animalium initores, & homicidæ, & venefici, & adulteri, & idololatræ, eadem condemnatione digni habentur. Quare quam in aliis habes formam, in iis quoque serva. Eos autem qui in xxx. annis propter immunditiam, pœnitentiam egerunt, quam ignorantia fecerunt, nos quidem quin recipiendi sint dubitare non oportet. Nam & ignorantia eos venia dignos facit, & spontanea confessio, & temporis diuturnitas: fere enim tota hominis ætate satanæ traditi sunt, ut discant non se turpiter gerere. Quamobrem jube eos absque dilatione suscipi, maxime si lacrymas habeant, quæ tuam clementiam moveant, & vitam misericordia dignam ostendant.

ΚΑΝΩΝ η'.

Ὁ ἀξίνῃ παρὰ τὸν θυμὸν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς χρησάμενος, φονεύς ἐστί· καλῶς δέ με ὑπέμνησας, καὶ ἀξίως τῆς σεαυτοῦ συνέσεως, εἰπεῖν περὶ τούτων πλατύτερον· διότι πολλαὶ ἐν τοῖς ἑκουσίοις καὶ ἀκουσίοις διαφοραί. ἀκούσιον μὲν γάρ ἐστι παντελῶς, καὶ πόῤῥω τοῦ κατάρξαντος, τὸ ἀκοντίζοντα λίθον ἐ-

CANON VIII.

Qui securi in ira adversus uxorem suam usus est, est homicida. Recte autem me admonuisti, & ut tuam sapientiam decuit, ut fusius de iis dicerem, quoniam multæ sunt in voluntariis & involuntariis differentiæ. Est enim omnino involuntarium, & multum ab eo qui incœpit remotum, ut qui lapidem in canem

canem vel arborem jaceret, hominem assequeretur. Erat enim ei in animo bestiam ulcisci, vel fructum excutere: ictum autem casu subiit is qui in ipsum transeundo incidit. Quare hoc quidem certe est involuntarium. Involuntarium autem est, & si quis volens aliquem in melius convertere, loro, vel virga non dura eum percutiat: mortuus autem sit qui percussus est. Propositum enim hic consideratur, quod peccantem corrigere volebat, non autem interimere. Est illud quoque & ex involuntariis, ut quispiam in pugna se ligno vel manu acriter defendens, in præcipuas partes ictum torqueat, ut eum lædat, non ut omnino interficiat. Sed hoc quidem ad voluntarium magis accedit. Qui enim eo instrumento ad se defendendum usus est, vel qui acriter minimeque parcens ictum inflixit, satis præ se tulit se animi perturbatione victum, homini non pepercisse: similiter & qui ligno gravi, & qui lapide majore quam pro viribus humanis, usus est, involuntariis annumeratur, ut qui aliud quidem voluerit, aliud vero fecerit. Ira enim commotus eum ictum intulit, ita ut percussum interficeret: quamquam is forte contendebat eum humi affligere, & conterere, non autem penitus morte afficere. Qui autem ense vel aliquo alio ejusmodi usus est, nullam habet excusationem: & maxime, qui securim jaculatus est. Videtur enim manu non percussisse ut modus ictus jam in ipsius potestate non esset: sed jaculatus est, ut & ferri gravitate & acie, & vehementi per magnum spatium motu, necessario fieret pernicios ictus. Rursus autem omnino est voluntarium, & quod nullam habet dubitationem, quale est quod fit, & a latronibus, & a bellicis incursionibus. Illi enim propter pecunias interimunt, probationem fugientes: & qui bella gerunt, ad cædes faciendas accedunt, non terrere, nec castigare, sed adversarios palam & ex professo interficere statuentes. Atqui, etsi propter aliquam aliam causam curiosam medicamentum quis miscuerit, & interfecerit, id inter voluntaria ponendum est: ut fere faciunt mulieres, quæ quibusdam incantationibus, & amuletis, ad suum amorem aliquos attrahere conantur, & dant eis medicamenta, quæ mentibus tenebras & caliginem offundunt. Hæ ergo si interfecerint, etiamsi aliud volentes, aliud fecerint: tamen propter curiosum & prohibitum exercitium, inter voluntarios homicidas reputabuntur. Itaque, & quæ abortum cientia præbent medicamenta, sunt & ipsæ homicidæ, sicut & quæ fœtus necantia venena accipiunt. Hæc quidem hucusque.

πὶ κυνα, ἢ δένδρον, ἀνθρώπῳ τυχεῖν. ἡ μὲν γὰρ ὁρμὴ ἦν τὸ θηρίον ἀμύνασθαι, ἢ τὸν καρπὸν κατασεῖσαι. ὑπέβη δὲ αὐτομάτως τῇ πληγῇ κατὰ πάροδον ὁ παραπεσών· ὥστε τὸ τοιοῦτον, ἀκούσιον. ἀκούσιον μέν τοι, καὶ εἴ τις βουλόμενος ἐπιστρέψαι τινὰ, ἱμάντι ἢ ῥάβδῳ μὴ σκληρᾷ τύπτοι, ἀποθάνῃ δὲ ὁ τυπτόμενος. ἡ γὰρ προθεσις συνταῦθα σκοπεῖται, ὅτι βελτίωσαι ἐβούλετο τὸν ἁμαρτάνοντα, οὐκ ἀνελεῖν. ἐν τοῖς ἀκουσίοις ἐστὶ καὶ τὸ ἀμυνόμενόν τινα ἐν μάχῃ ξύλῳ ἢ χειρὶ ἀφειδῶς, ἐπὶ τὰ καίρια τῷ πληγῷ ἐνεγκεῖν, ὥστε κακῶσαι αὐτὸν, οὐχ ὥστε παντελῶς ἀνελεῖν· ἀλλὰ τοῦτο ἤδη προσεγγίζει τῷ ἑκουσίῳ· ὁ γὰρ τοιούτῳ χρησάμενος ὀργάνῳ πρὸς ἄμυναν, ἢ ὁ μὴ πεφεισμένος τῇ πληγὴν ἐπαγαγών, δῆλός ἐστι διὰ τὸ κεκρατῆσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀφειδῶν τοῦ ἀνθρώπου. ὁμοίως καὶ ὁ ξύλῳ βαρεῖ, καὶ λίθῳ μείζονι τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης, χρησάμενος, τοῖς ἀκουσίοις ἐναριθμεῖται, ἄλλο μέν τοι προελόμενος, ἄλλο δὲ ποιήσας· ὑπὸ γὰρ τοῦ θυμοῦ τοιούτῳ ἐνέγκαι τῇ πληγῇ, ὥστε ἀνελεῖν καὶ τὸν πληγέντα· καίτοι ἡ σπουδὴ ἦν αὐτῷ σωτηρίαν τυχόν, οὐχὶ δὲ καὶ παντελῶς θανατῶσαι. ὁ μέν τοι ξίφει χρησάμενος, ἢ φονικῷ τοιούτῳ, ἀδεμίαν ἔχει παραίτησιν· καὶ μάλιστα ὁ τῷ ἀξίνῃ ἀκοντίσας· καὶ γὰρ ἀδέ ἀφ' χειρὸς φαίνεται πλήξας, ὥστε τὸ μέλλον τῆς πληγῆς * ἐπ' αὐτῷ εἶναι· ἀλλ' ἀκόντισεν, ὥστε καὶ τῷ βάρει τοῦ σιδήρου, καὶ τῇ ἀκμῇ, καὶ τῇ διὰ πλείστου φορᾷ, ὀλεθρίαν ἀναγκαίως τῇ πληγῇ γενέσθαι. ἑκούσιον δὲ πάλιν παντελῶς, καὶ ἀδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχον, οἷόν ἐστι τὸ τῶν λῃστῶν, καὶ τὸ τῶν πολεμικῶν ἐφόδων· ὅτοι μὲν γὰρ διὰ χρήματα ἀναιροῦσι, τὸν ἔλεγχον ἀποφεύγοντες· οἱ δὲ ἐν τοῖς πολέμοις ἐπὶ φόνῳ ἔρχονται, οὐ τοῦ φοβῆσαι, ἢ σωφρονίσαι, ἀλλ' ἀνελεῖν αὐτοὺς * ἀναντιρρήτους ἐκ τοῦ φανεροῦ προαιρούμενοι. καὶ μέντοι, κἂν δι' ἄλλου τινὰ αἰτίαν περίεργον, φαρμακόν τις ἐγκεράσῃ, ἀνέλῃ δὲ, ἑκούσιον τιθέμεθα τὸ τοιοῦτον· οἷον ποιοῦσιν αἱ γυναῖκες, πολλάκις ἐπαοιδαῖς τισὶ καὶ κατασέσμοις, πρὸς τὸ ἑαυτῆς φίλτρον ἐπάγεσθαί τινας πειρώμεναι, καὶ προσδιδοῦσαι αὐτοῖς φάρμακα, σκότωσιν ἐμποιοῦντα ταῖς διανοίαις. αἱ τοιαῦται τοίνυν ἀνελοῦσαι, εἰ καὶ ἄλλο προελόμεναι, ἄλλο ἐποίησαν· ὅμως διὰ τὸ περίεργον καὶ ἀπηγορευμένον τῆς ἐπιτηδεύσεως, ἐν τοῖς ἑκουσίως φονεύσι καταλογίζονται· καὶ αἱ τοίνυν τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι φάρμακα, φονεύτριαί εἰσι καὶ αὗται, καὶ αἱ δεχόμεναι τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια. ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

A

B

C

D

* f. ἀν

Dec

CANON IX.

Domini autem dictum, secundum sententiæ consequentiam, ex æquo & viris & mulieribus convenit: quod non liceat a matrimonio discedere, præter quam propter fornicationem. Consuetudo autem non ita habet, sed in mulieribus quidem, multum accurate & diligenter observari invenimus, cum Apostolus quidem dicat, quod *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur*: Jeremias autem, quod si fuerit mulier cum alio viro, non revertetur ad virum suum, sed *polluta polluetur*. Et rursus: *Qui tenet adulteram, stultus est & im-*

2. Cor. 6.

Jerem. 3.

Proverb. 18.

ΚΑΝΩΝ θ'.

Ἡ δὲ τοῦ κυρίου ἀπόφασις, κατὰ μὲν τὴν τῆς συνοίας ἀκολουθίαν, ἐξ ἴσου καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἁρμόζει, περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γάμου ἐξίστασθαι, παρεκτὸς λόγου πορνείας. ἡ δὲ συνήθεια οὐχ ὅπως ἔχει. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς γυναικῶν πολλοῦ δεῖσκομμυ ἀκριβολογίαν, τοῦ μὲν ἀποστόλου λέγοντος· ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστι· τοῦ δὲ Ἱερεμίου· ὅτι ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μιαινομένη μιανθήσεται· καὶ πάλιν· ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής· ἡ δὲ συνήθεια, καὶ μοιχεύοντας ἄνδρας,

καὶ ἐν

καὶ ἐν πορνείαις ὄντις, κατέχεσθαι ὑπὸ γυναικῶν προσάσει· ὥσε ἡ τῷ ἀφεμένῳ ἀνδρὶ συνοικῆσα, οὐκ οἶδα εἰ δύναται μοιχαλὶς χρηματίσαι. τὸ γὰρ ἔγκλημα ἐνταῦθα τῆς ἀπολυσάσης τὸν ἄνδρα ἅπτεται κατὰ ποίαν αἰτίαν ἀπέστη τὸν γάμον. εἴτε γὰρ τυπτομένη μὴ φέρει τὰς πληγὰς, ὑπομένειν ἐχρῆν μᾶλλον, ἢ διαζεύχθηναι τοῦ συνοικοῦντος· εἴτε τινὰ εἰς τὰ χρήματα ζημίαν μὴ φέρουσα, οὐδὲ αὕτη ἡ πρόφασις ἀξιόλογος. εἰ δὲ διὰ τὸ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν ζῆν, οὐκ ἔχομεν τοῦτο ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ παρατήρημα, ἀλλὰ καὶ ἀπίστου ἀνδρὸς χωρίζεσθαι ἡ προσεπίγνωσις γυνὴ, ἀλλὰ παραμένειν, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ὥστε ἡ καταλειφθεῖσα, μοιχαλὶς, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα. ὁ δὲ καταλειφθεὶς συγγνωστός ἐστι, καὶ ἡ συνοικοῦσα τῷ τοιούτῳ οὐ κατακρίνεται. εἰ μήτι ὁ ἀνὴρ ἀποσὰς τῆς γυναικὸς, ἐπ' ἄλλην ἦλθε, καὶ αὐτὸς μοιχὸς, διότι ποιεῖ αὐτὴν μοιχαθῆναι, καὶ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ, μοιχαλίς· διότι ἀλλότριον ἄνδρα πρὸς ἑαυτὴν μετέσησεν.

Pius. Consuetudo vero etiam adulterantes viros, & in fornicationibus versantes, jubet a mulieribus retineri. Quare quæ cum viro dimisso cohabitat, nescio an possit adultera appellari. Crimen enim hic attingit mulierem, quæ dimisit: quamnam ob causam a conjugio decesserit. Sive enim pulsata, verbera non ferat, pati satius erat quam a conjuge separari: sive jacturam in pecuniis non ferens, nec ista est justa excusatio. Sin autem quod ipse vivat in fornicatione, non habemus hanc observationem in ecclesiastica constitutione: immo ab infideli viro jussa non est mulier separari, sed manere propter incertitudinem eventus. Quid enim scis, mulier, an virum sis servatura? Quare, quæ relinquit, est adultera, si ad alium virum accessit. Qui autem relictus est, est dignus venia: & quæ ei cohabitat non ideo condemnatur. Sed si vir qui ab uxore discessit, accessit ad aliam, est & ipse adulter, quoniam facit eam adulterari; & quæ ei cohabitat, est adultera, eo quod alienum virum ad se traduxit.

ΚΑΝΩΝ ί.

Οἱ ὀμνύοντες μὴ καταδέχεσθαι τιὴ χειροτονίαν, ἐξομνύμενοι, μὴ ἀναγκαζέσθωσαν ἐπιορκεῖν. εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τις εἶναι κανὼν ὁ συγχωρῶν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ πεῖρα ἐγνώκαμεν, ὅτι ἐκ εὐδοκοῦνται οἱ παρορκήσαντες. σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὅρκου, καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τιὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὀμωμόκασι, καὶ τὰς κατὰ λεπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. ὡς ἐὰν μηδεμίᾳ ἢ μηδαμόθεν παραμυθία, χρὴ παντελῶς ἐᾶν τοὺς τοιούτους. τὸ μέντοι κατὰ Σεβῆρον ῥᾶγμα, ἤτοι τὸν ὑπὸ τούτου χειροτονηθέντα πρεσβύτερον, τοιαύτιν τινά μοι δοκεῖ παραμυθίαν ἔχειν (εἰ καί σοι συνδοκεῖ) τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον τὸν ὑποκείμενον τῇ Μινθίᾳ ᾧ ἐπεκηρύχθη ὁ ἄνθρωπος, κέλευσον Μασάδοις ὑποτελεῖν· ὅπου γὰρ κἀκεῖνος ἐὰν παρορκήσει, μὴ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου. καὶ ὁ Λογγῖνος ἔχων τὸν Κυριακὸν μεθ' ἑαυτοῦ, οὐκ ἐρημώσει τιὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τιὴν ἑαυτοῦ ψυχιὴν, διὰ τῆς ἀργίας, καταδικάσει· καὶ ἡμεῖς δόξομεν μὴ παρὰ κανόνας ποιεῖν τι, συμπεριφερόμενοι τῷ Κυριακῷ, ὀμόσαντι μὲν συμπαραμενεῖν Μινδάνοις, καταδεξαμένῳ δὲ τιὴν μετάθεσιν. ἡ γὰρ ἐπάνοδος φυλακὴ ἔσαι τοῦ ὅρκου· τὸ δὲ εἶξαι αὐτὸν τῇ οἰκονομίᾳ, εἰς ἐπιορκίαν αὐτῷ λογισθήσεται, διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι τῷ ὅρκῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρῆσαι Μινδάνων, ἀλλὰ παραμενεῖν εἰς τὸ ἑφεξῆς. Σεβήρῳ δὲ, προφασιζομένῳ τιὴν λήθην, ἡμεῖς συγχωρήσομεν, εἰπόντες, ὅτι τῆς κρυπτῶν γνώσης, οὐ περιέψεται τιὴ ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ τοιούτου λυμαινομένῳ· ποιοῦντος μὲν ἀκανονίσως ἐξ ἀρχῆς ὅρκῳ δὲ καταδεσμοῦντος παρὰ τὰ εὐαγγέλια· παρορκεῖν δὲ διδάσκοντος δὲ ὧν μετατέθη· * ψευδομένου δὲ, δι' ὧν τιὴν λήθην χηματίζεται· ἐπειδὴ δὲ ἐκ ἐσμὲν καρδιῶν κριταὶ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀκούομεν, κρίνομεν. δώσομεν τῷ κυρίῳ τιὴν ἐκδίκησιν, αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως αὐτὸν δεξώμεθα, συγγνώμιν δόντες ἀνθρωπίνῳ πάθει τῇ λήθῃ.

Qui jurarunt se ordinationem non admissuros: si eam detrectent, ne cogantur pejerare. Etsi enim videatur esse aliquis canon qui eis concedit: experientia tamen cognovimus, eos qui pejerarunt, Deo acceptos non esse. Consideranda autem sunt, & genus jurisjurandi, & verba, & affectio animi ex qua jurarunt, & minutissima quæque in verbis additamenta. Nam si nulla sit penitus excusatio, ii sunt omnino dimittendi. Severi autem negotium, de presbytero ab eo ordinato, talem videtur habere excusationem, si tibi idem videtur. Agrum illum Misthiæ episcopatui subjectum, cujus presbyter renunciatus iste est, jube Masadis subesse. Sic enim nec ille pejerabit, a loco non recedens; & Longinus habens secum Cyriacum, ecclesiam non deseret, nec suam animam propter inertiam ac cessationem damnabit; nec nos videbimur aliquid concedere præter canones Cyriaco, qui cum se in Mindanis permansurum juraſſet, translationem admisit. Reversio enim, erit jurisjurandi observatio. Quod autem œconomiæ & dispensationi cesserit, id ei ad perjurium non imputabitur, quod jurijurando adjectum non sit, ne paululum quidem a Mindanis recessurum, sed deinceps permansurum. Severo autem oblivionem causanti nos condonabimus, dicentes quod occultorum cognitor non patietur, suam ecclesiam ab eo damno affici, qui & ab initio fecit contra canones, & jurejurando præter evangelia adstrinxit, & transferendo, pejerare docuit, & nunc mentitur oblivionem præ se ferendo. Quoniam autem non sumus cordium judices, sed ex iis quæ audivimus, judicamus: demus Domino vindictam, ipsi autem indistincte suscipiamus, humano vitio, oblivioni scilicet, veniam dantes.

* f. μετεθη
nia translato.
t Cyriacum.

CANON XI.

Qui autem involuntariam cædem fecit, undecim annis abunde judicio satisfecit. Clarum est enim, quod in iis qui percussi sunt, quæ voluit Moyses, observabimus, & eum qui propter plagas quas accepit, decubuit, rursus autem virga sua innixus ambulavit, occisum esse non reputabimus. Sin autem post ictus non surrexit, cum eum tamen nollet interficere: qui verberavit, est quidem homicida, sed involuntarius, propter propositum.

CANON XII.

Digamos canon omnino a ministerio exclusit.

CANON XIII.

Cædes in bellis factas patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoscentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant. Recte autem forte habet consulere, ut qui sunt manibus non puris, sola trium annorum communione abstineant.

CANON XIV.

Qui usuras accipit, si injustum lucrum in pauperes consumere voluerit, & ab avaritiæ morbo deinceps liberari, ad sacerdotium admitti potest.

CANON XV.

Te autem admiror, quod grammaticam requiras in scriptura subtilitatem, & reputes coactam ejus esse dictionem. Nam interpretatio, vocibus apud se bene significantibus, utitur, non quod voce Hebræa proprie ac rigide significatur, transfert. Quia autem oportet quæstionem quæ a viro quærendi studioso posita est, non otiose prætergredi: volucres cœli, & pisces maris, etiam in mundi creatione, eandem generationem sortita sunt. Ambo enim genera ex aquis producta sunt. Causa autem est, quod utrisque eadem sit proprietas. Hi enim per mare, illi vero natant in aere. Propterea ergo eorum communiter meminit. Figura autem orationis ea est, quod quidem ad pisces attinet, ut nullum significet peculiarem respectum ac comparationem; quod vero spectat ad omnia quæ degunt in aquis, nihil quoque commune denotet, sed omnino proprium. Nam & volucres cœli homini subjecti sunt, & pisces maris, & non ipsi solum, sed & omnia quæ *perambulant semitas maris*. Non enim si quid est aquatile, est etiam piscis, ut sunt cæte, balænæ, & zigænæ, & delphines, & phocæ, & præterea equi, & canes, & ferræ, & gladii, & boves marini: si vis autem, etiam urticæ, & pectines, & omnia testacea, quorum nihil est piscis: & omnia quæ *perambulant semitas maris*: ut sint tria genera, volucres cœli, pisces maris, & quæcumque aquatilia a piscibus distincta, ipsa quoque maris semitas perambulant.

ΚΑΝΩΝ ια'.

Ὁ δὲ τὸν ἀκούσιον ποιήσας φόνον, ἀρκόντως ἐξεπλήρωσε τιλὼ δίκλω ἐν τοῖς δέκα ἔτεσι. δῆλον γάρ, ὅτι ἐπὶ τῆ πληγῇ τῶν Μωσέως παρατηρήσομεν· καὶ τὸν κατακλιθέντα μὲν ἐπὶ τῆ πληγῶν ἃς ἔλαβε, βαδίσαντα δὲ πάλιν ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ, οὐ λογισόμεθα πεφονεῦσθαι· εἰ δὲ καὶ οὐκ ἐξανέστη μετὰ τὰς πληγάς, ἀλλ' ἦν τῷ μὴ προελέσθαι αὐτὸν ἀνελεῖν· ὁ τυπτήσας, φονεὺς μέν, ἀλλ' ἀκούσιος, διὰ τιλὼ προθεσιν.

ΚΑΝΩΝ ιβ'.

Τὸς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε.

ΚΑΝΩΝ ιγ'.

Τὸς ἐν πολέμοις φόνους οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τοῖς φόνοις οὐκ ἐλογίσαντο· ἐμοὶ δοκεῖν, συγγνώμλω δόντες τοῖς ὑπὲρ σωφροσώνης καὶ εὐσεβείας ἀμιλομένοις. τύχα δὲ καλῶς ἔχει συμβελδεῖν, ὡς τὰς χεῖρας μὴ καθαρὰς, τελῶν ἐτῶν τῆς κοινωνίας μόνης ἀπέχεσθαι.

ΚΑΝΩΝ ιδ'.

Ὁ τόκως λαμβάνων, ἐὰν καταδέξηται τὸ ἄδικον κέρδος εἰς πτωχὸς ἀναλῶσαι, καὶ τῇ λοιπῇ, τῇ νοσήματος τῆς φιλοχρηματίας ἀπαλλαγλῦαι· δεκτός ἐστιν εἰς ἱερωσώλω.

ΚΑΝΩΝ ιε'.

Θαυμάζω δέ σε, τιλὼ γραμματικλὼ ἀκρίβειαν ἐπὶ τῆς γραφῆς ἀπαιτοῦντες, καὶ λογιζόμενε ὅτι λιάχρασμά ἐστιν ἡ λέξις· τῆς ἑρμλυείας τὸ ἑαυτῆς εὔσημον ἐκδιδόσης, οὐ τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς φωνῆς σημαινόμλον μετατιθείσης. ἐπεὶ δὲ δεῖ μὴ ἀργῶς παρελθεῖν τὸ ὑπ' ἀνδρὸς ζητητικοῦ κινηθὲν πρόβλημα· τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ τιλὼ αὐτιλὼ ἔλαχον γλύεσιν. ἐκ τῆ ὑδάτων γὰρ ἐξήχθη ἀμφότερα τὰ γλύη. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι ταὐτόν ἐστιν ἑκατέροις ἰδίωμα. τὰ μὲν γὰρ διανήχεται τὸ ὕδωρ· τὰ δὲ ἐπινήχεται τῷ ἀέρι. διὰ τοῦτο μὲν ἓν, κοινῇ αὐτῆ ἀπεμνήσθη· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ λόγου, ὡς μὲν πρὸς τὸς ἰχθύας, ἀκατηλλήλως ἀπεδόθη· ὡς δὲ πρὸς πάντα τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμλνα, καὶ πάνυ οἰκείως. τὰ γὰρ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑποπέτυκται τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης· καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ διαπορεύομλνα τρίβους θαλάσσης. εἰ γὰρ εἴ τι σύνδρον, καὶ ἰχθύς ἐστιν, ὡς τὰ κητώδη, φάλαιναι, καὶ ζύγλυαι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι, καὶ πρόσετι, ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ πρίονες, καὶ ξιφίαι, καὶ οἱ θαλάσσιοι βόες· εἰ δὲ βάλει, καὶ ἀκαλῆφαι, καὶ κτένες, καὶ τὰ ὀστρακόδερμα πάντα, ὧν ὁδοί ἐσιν ἰχθύς. καὶ πάντα ἃ διαπορεύεται τρίβους θαλάσσης· ὡς εἶναι γ'. τὰ γλύη, πετεινὰ οὐρανοῦ, ἰχθύας θαλάσσης, καὶ ὅσα τῆ σύνδρων τοῖς ἰχθύσιν ἀντιπρόσωπα, διαπορεύονται καὶ αὐτὰ τὰς τρίβους θαλάσσης.

KA-

ΚΑΝΩΝ ις'.

Ὁ δὲ Νααμὰν οὐχὶ μέγας παρὰ κυρίῳ, ἀλλὰ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· τετέσι, τῆς παραδυνασδόντων ἐν τῷ βασιλεῖ τῆς Σύρων. προσεχε οὖν ἀκριβῶς τῇ γραφῇ, καὶ αὐτόθεν ἁρήσεις τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

CANON XVI.

Naaman autem non magnus apud Dominum, ſed apud dominum ſuum: hoc eſt, unus erat ex iis qui magnam obtinebant poteſtatem apud regem Syrorum. Scripturæ ergo diligenter mentem adhibe, & invenies hinc ſolutionem quæſtionis. 4. Reg. 5.

ΤΩ, ΑΥ'ΤΩ,

Περὶ κανόνων ἐπιστολὴ β'.

AD EUNDEM CANONICA

EPISTOLA II.

ΚΑΝΩΝ ιζ'.

ΠΑ'λαι προς τὰς παρὰ τῆς Ἀλαβείας σε προτεθείσας ἡμῖν ἐρωτήσεις ἀποκεινάμενος, ἐκ ἀπέστειλα τὸ γράμμα, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἀῤῥωστίας τῆς μακρᾶς καὶ ἐπικινδύνε ἀχολυθείς, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῆς διακονημένων. ὀλίγοι γὰρ παρ' ἡμῖν, καὶ ὁδοῦ ἔμπειροι, καὶ παρεσκευασμένοι προς τὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας· ὥστε μαθὼν τὰς αἰτίας τῆς βραδύτητος, δὸς ἡμῖν τὴν συγγνώμην. ἐθαυμάσαμεν δέ σε τὴν φιλομάθειαν ὁμοῦ, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην· ὅτι καὶ μαθεῖν κατεδέχη, τὴν τοῦ διδάσκειν τάξιν πεπισευμένος, καὶ μανθάνειν παρ' ἡμῶν, οἷς οὐδὲν μέγα προσεστιν προς γνῶσιν. ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ κατεδέχη διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ποιεῖν πρᾶγμα οὐ ῥαδίως παρ' ἑτέρε γινόμενον· χρὴ καὶ ἡμᾶς τῇ προθυμίᾳ σε, καὶ τῇ ἀγαθῇ σπεδῇ σωναίρεσθαι, ὑπὲρ δυνάμιν. ἠρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιάνορος τοῦ πρεσβυτέρε, εἰ δεκτὸς ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον, ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ὅρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῆς μετ' αὐτοῦ ὁμωμοκότων, τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῆς μὲν δημοσίων αὐτὸς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῆς πρεσβυτέρων. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ προς τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν ἄδειαν αὐτῷ παρέχει· διότι οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐστὶν ἱερωσύνη, ἀλλ' ἐν Ἰκονίῳ· καὶ, ὡς αὐτὸς ἐπέστειλας ἡμῖν, τῆς Ἀντιοχείας εἰς οἴκησιν ἀντηλλάξατο. ἔστιν οὖν δεκτὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, ἀπαιτέμενος παρὰ τῆς Ἀλαβείας σε μετιμέλεσθαι ἐπὶ τῇ ἀχολίᾳ τοῦ ὅρκου, ὃν ἐπὶ τοῦ ἀπίσω ἀνδρὸς ὠμόσατο, βασάξαι τὴν ὀχλησιν τοῦ μικροῦ ἐκείνου κινδύνου μὴ δυνηθείς.

CUM pridem ad tuæ ſanctitatis nobis propoſitas quæſtiones reſpondiſſem, non miſi literas, partim a longa & periculoſa infirmitate detentus, partim vero propter miniſtrorum inopiam. Pauci enim ſunt apud nos, & viæ periti, & ad hujuſmodi miniſteria parati. Quare cum noſtræ tarditatis cauſas didiceris, da nobis veniam. Admirati autem ſumus ſimul tuam diſcendi cupiditatem, & humilitatem, quod velis diſcere, cum docendi locus ſit tibi creditus, & a nobis diſcere, in quibus nihil eſt magnum ad cognitionem; Sed tamen quia propter Dei timorem non recuſas hoc facere, quod quidem non ſit facile ab aliis: oportet nos tuæ alacritati, & bono ſtudio, etiam ſupra vires opem ferre. Interrogaſti nos de Bianore presbytero, an propter [a] jusjurandum ſit in clerum ſuſcipiendus. Ego vero commune jam quoddam decretum de omnibus qui ſimul juraverunt, Antiochenis clericis me edidiſſe memini, ut ipſi a publicis conventibus abſtineant, privatim autem presbyterorum munera obeant. Hoc autem ipſum homini iſti poteſtatem facit obeundi miniſterii ſui, quia non eſt Antiochiæ ſacerdotium, ſed Iconii, quod ut ipſe ad nos ſcripſiſti, Antiochia ad habitationem permutavit. Eſt ergo vir ille ſuſcipiendus, cum ab eo tua pietas exegerit, ut ob facilitatem jurisjurandi eum pœniteat, quod apud infidelem virum juravit, cum parvi illius periculi moleſtiam ferre non poſſet.

[a] *Ab infideli coactus, juraveras ſe ſacerdotalia munera non obiturum.*

ΚΑΝΩΝ ιή.

Περὶ τῆς ἐκπεσουσῶν παρθενίων, τῆς καθομολογησαμένων τὸν ἐν σεμνότητι βίον τῷ κυρίῳ, εἶτα διὰ τὸ ὑποπεσεῖν τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς, ἀθετησῶν τὰς ἑαυτῆς συνθήκας, οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν ἁπλῶς καὶ πρᾴως συμπεριφερόμενοι τοῖς ἀθυμίαις τῆς κατοληθαινόντων, ἐνομοθέτησαν δεκτὰς εἶναι μέχρι τὸν ἐνιαυτὸν, καθ' ὁμοιότητα τῆς διγάμων διατιθέμενοι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἐπειδὴ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, προϊοῦσα ἡ ἐκκλησία κρατιοτέρα γίνεται, καὶ πληθύνεται νῦν τὸ τάγμα τῆς παρθενίων, προσέχειν ἀκριβῶς τῷ κατ' ἔννοιαν φαινομένῳ πράγματι, καὶ τῇ τῆς γραφῆς διανοίᾳ, ἵνα δυνατὸν ἐξαιρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀκολέθε· χηρεία γὰρ παρθενίας ἐλάττων. ἔχει δὲ καὶ τὸ τῆς χηρῶν ἁμάρτημα πολλῷ δευτερόν ἐστι τοῦ τῆς παρθενίων· ἴδωμεν τοίνυν τί γέγραπται Τιμοθέῳ παρὰ τοῦ Παύλε· νεωτέρας χήρας παραιτοῦ·

CANON XVII.

De lapſis virginibus quæ vitam in caſtitate Domino profeſſæ ſunt, ac deinde cum carnis paſſionibus ſuccubuerint, pacta ſua irrita faciunt, patres quidem clementer & leniter in eorum qui labuntur infirmitatem ſe gerentes, eſſe admittendas ſanxerunt poſt annum, ad ſimilitudinem digamorum. Mihi autem videtur, quod quoniam, Dei gratia, procedens eccleſia fit fortior, & ordo virginum nunc augetur, eſt adhibendus animus rei quæ per intelligentiam cernitur, & ſententiæ ſcripturæ quæ poteſt ex conſequentia inveniri. Viduitas enim virginitate minor eſt. Ergo & viduarum delictum, virginum delicto multo inferius eſt. Videamus ergo, quid a Paulo ad Timotheum ſcriptum ſit: *Adoleſcentiores viduas devita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem* 1. Tim. 5.

irritam fecerunt. Si vidua itaque graviſſimo judicio ſubjecta eſt, ut quæ fidem in Chriſtum irritam fecerit: quid de virgine putandum eſt, quæ eſt ſponſa Chriſti, & ſacrum vas Domino dedicatum? Magnum quidem eſt peccatum, ancillam quæ clandeſtinis matrimoniis ſe dedit, ſtupris domum implere, dominumque ſuum per malam vitam injuria afficere: ſed multo eſt gravius, ſponſam fieri adulteram, & unione cum ſponſo ignominia & dedecore affecta, ſe incontinentibus voluptatibus tradere. Vidua itaque ut corrupta ancilla condemnatur: virgo vero, adulteræ judicio ſubjicitur. Sicut eum, qui cum aliena muliere cohabitat, adulterum nominamus, nec eum prius ad communionem admittimus, quam a peccato ceſſaverit: ita videlicet cum eo qui virginem habet nos geremus. Illud autem nobis nunc confiteri eſt neceſſarium, quod virgo nominatur, quæ ſe ſua ſponte Domino obtulit, & matrimonio renunciavit, & vitam in ſanctificatione prætulit. Profeſſionem autem ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his eſſe ratas exiſtimare oportet: ſed eam quæ ſupra ſexdecim vel ſeptemdecim annos nata fuerit, rationiſque compos, & diu examinata probataque perſeveraverit, & ut admittatur, precibus contendat, tum oportet in ſacrarum virginum catalogum referri, ejuſque profeſſionem ratam habere, & illius infirmationem inexorabiliter punire. Multas enim parentes & fratres offerunt, & quidam eorum qui eas cognatione attingunt, ante ætatem, non ex ſeipſis ad cælibatum incitatas, ſed ſæculare quippiam procurantes: quas non facile admittere oportet, donec aperte propriam ipſarum ſententiam perſcrutati fuerimus.

A ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἀθέτησαν. εἰ τοίνυν χήρα κρίματι ὑπόκειται βαρυτάτῳ, ὡς τὴν εἰς Χριστὸν ἀθετήσασα πίστιν· τί χρὴ λογίζεσθαι ἡμᾶς περὶ τῆς παρθένου, ἥτις νύμφη ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ σκεῦος ἱερὸν ἀνατεθὲν τῷ δεσπότῃ; μέγα μὲν ἁμάρτημα, καὶ δούλην λαθραίοις γάμοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦσαν, φθορᾶς ἀναπλῆσαι τὸν οἶκον, καὶ καθυβρίζειν διὰ τοῦ πονηροῦ βίου τὸν κεκτημένον· πολλῷ δὲ δήπου χαλεπώτερον, τὴν νύμφην, μοιχαλίδα γενέσθαι, καὶ τὴν πρὸς τὸν νυμφίον ἕνωσιν ἀτιμάσασαν, ἡδοναῖς ἀκολάστοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦναι· οὐκοῦν ἡ μὲν χήρα, ὡς δούλη διεφθαρμένη, καταδικάζεται· ἡ δὲ παρθένος, τῷ κρίματι τῆς μοιχαλίδος ὑπόκειται. ὥσπερ τὸν ἀλλοτρίᾳ γυναικὶ συζῶντα, μοιχὸν ὀνομάζομεν, οὐ πρότερον καταδεξάμενοι εἰς κοινωνίαν, πρινὴ παύσασθαι τῆς ἁμαρτίας· οὕτω δηλονότι καὶ ἐπὶ τοῦ τὴν παρθένον ἔχοντος διατεθησόμεθα. ἐκεῖνο δὲ νῦν προσδιομολογεῖσθαι ὑμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι παρθένος ὀνομάζεται ἡ ἑκουσίως ἑαυτὴν προσαγαγοῦσα τῷ κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένη τῷ γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἁγιασμῷ βίον προτιμήσασα· τὰς δὲ ὁμολογίας τότε ἐγκρίνομεν, ἀφ' οὗπερ ἂν ἡ ἡλικία τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν ἔχῃ· οὐ γὰρ τὰς παιδικὰς φωνὰς πάντως κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθαι προσήκει· ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ τὰ δεκαέξ ἢ δεκαεπτὰ γενομένην ἔτη, κυρίαν οὖσαν τοῦ λογισμοῦ, ἀνακριθεῖσα ἐπὶ πλεῖον, εἶτα παραμείνασαν καὶ λιπαροῦσαν διὰ ἱκεσιῶν πρὸς τὸ παραδεχθῆναι, τότε ἐγκαταλέγεσθαι χρὴ ταῖς παρθένοις, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοιαύτης κυροῦν, καὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῆς ἀπαραιτήτως κολάζειν. πολλὰ γὰρ γονεῖς προσάγουσι, καὶ ἀδελφοὶ, καὶ τῶν προσηκόντων τινὲς, πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ οἴκοθεν ὁρμηθείσας πρὸς ἀγαμίαν, ἀλλά τι βιωτικὸν ἑαυταῖς διοικουμένας· ἃς οὐ ῥᾳδίως προσδέχεσθαι δεῖ, ἕως ἂν φανερῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρευνήσωμεν γνώμην.

CANON XIX.

Virorum autem profeſſiones non novimus, præterquam ſi qui ſe ipſos monachorum ordini addixerint: qui tacite videntur cælibatum admittere. Sed in illis quoque illud exiſtimo præcedere oportere, ut ipſi interrogentur, & evidens ipſorum accipiatur profeſſio: ut poſtquam ad libidinoſam & voluptariam vitam ſe converterint, eorum qui fornicantur punitioni ſubjiciantur.

ΚΑΝΩΝ ιθ'.

D Ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίαν οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μή τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν· οἳ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέχεσθαι τὴν ἀγαμίαν. πλὴν καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἐκεῖνο ἡγοῦμαι προηγεῖσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν ἐναργῆ· ὥστε ἐπειδὰν μετατίθενται πρὸς τὸν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῷ τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίῳ.

CANON XX.

Quæcumque mulieres, cum eſſent hæreticæ, virginitatem profeſſæ ſunt, deinde poſtea matrimonium maluerunt, non exiſtimo eas oportere condemnari. Quæcumque enim dicit lex, iis dicit qui ſunt in lege. Quæcumque autem jugum Chriſti nondum ſubierunt, eæ nec Domini leges norunt. Quare ſunt ab eccleſia cum omnibus ſuſcipiendæ, & propter hoc habent remiſſionem ex fide in Chriſtum: & omnino quæ in catechumenica, ſeu quæ initiatur, vita fiunt, in judicium non vocantur. Clarum eſt autem, quod eas eccleſia non ſine baptiſmo recipit. Quare generationis privilegia ſunt in ipſis neceſſaria.

ΚΑΝΩΝ κ'.

Ὅσαι γυναῖκες ἐν αἱρέσει οὖσαι παρθενίαν ὡμολόγησαν, εἶτα μετὰ ταῦτα γάμον ἀνθείλοντο, E οὐχ ἡγοῦμαι χρῆναι καταδικάζεσθαι ταύτας. ὅσα γὰρ ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. αἱ δὲ μήπω ὑπελθοῦσαι τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὴν νομοθεσίαν ἐπιγινώσκουσι τοῦ δεσπότου. ὥστε δεκταί εἰσι τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ πάντων, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄφεσιν ἔχουσιν ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν· ὡς καθόλου, τὰ ἐν τῷ κατηχουμένῳ βίῳ γενόμενα, εἰς εὐθύνας οὐκ ἄγονται· τούτους δὲ δῆλον ὅτι ἄνευ βαπτίσματος ἡ ἐκκλησία οὐ παραδέχεται. ὥστε ἀναγκαιότατον ἐπὶ τούτοις τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως.

ΚΑ-

A

ΚΑΝΩΝ κά

ἑξῆς

Ἐὰν ἀνὴρ γυναικὶ σωοικῶν, ἐπειδὰν * μὴ ἀρκεσθεὶς τῷ γάμῳ, εἰς πορνείαν ἐμπέσῃ, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον, καὶ πλεῖον αὐτὸν παρατείνομεν ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις. ὅ μέντοι ἔχομεν κανόνα, τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἑλευθέραν γάμῳ ἡ ἁμαρτία γένηται. διότι, ἡ μοιχαλὶς μὲν, μιαινομένη, φησὶ, μιανθήσεται, καὶ οὐκ ἀνασρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· καὶ ὁ κατέχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ὁ μέντοι πορνεύσας οὐκ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ συνοικήσεως. ὥσε ἡ μὲν γυνὴ ἐπανιόντα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παράδεξεται· ὁ δὲ ἀνὴρ, τὴν μιανθεῖσαν, τῶν οἴκων αὐτοῦ ἀποπέμψει. καὶ τύπων δὲ ὁ λόγος ὁ ῥᾴδιος· ἡ δὲ συνήθεια ὅπω κεκράτηκε.

CANON XXI.

Si vir cum muliere conjunctus, postea matrimonium fastidiens, in fornicationem inciderit: eum fornicatorem judicamus, eique longius pœnitentiæ tempus indicimus. Canonem tamen non habemus, qui eum adulterii crimini subjiciat, si in solutam a matrimonio peccatum commissum sit. Nam adultera quidem, inquit, *polluta polluetur*, Jerem. 3. *& ad virum suum non revertetur: qui autem* Prov. 18. *adulteram tenet, stultus est & impius*. Qui autem fornicatus est, non excludetur a cohabitatione cum uxore. Quare mulier maB ritum suum a fornicatione revertentem excipiet: vir autem eam, quæ polluta est, a suis ædibus amandabit. Atque istorum quidem ratio minime est facilis. Consuetudo autem sic invaluit.

ΚΑΝΩΝ κβ'.

Τὸς ἐξ ἁρπαγῆς ἔχοντας γυναῖκας, εἰ μὲν ἄλλοις προμεμνησμένας ἐκδόσεις ἀφηρημένοι, ὃ πρότερον χρὴ παραδέχεσθαι, πρὶν ἀφελέσθαι αὐτὰς, καὶ ἐπ' ἐξουσίᾳ τῆς ἐξαρχῆς μεμνησμένων ποιῆσαι, εἴτε βέλοιντο λαβεῖν αὐτὰς, εἴτε ἀποσλῶσαι. εἰ δὲ σχολάζουσάν τις λάβῃ, ἀφαιρεῖσθαι μὲν δεῖ, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀποκαθιστᾶν· ἐπιτρέπειν δὲ τῇ γνώμῃ τῶν C οἰκείων, εἴτε γονεῖς εἰσι, εἴτε ἀδελφοὶ, εἴτε οἱ τιγεσοῦν πρόεσθαι τῆς κόρης· κἂν μὲν ἕλωνται αὐτὰς παραδοῦναι, ἔσεσθαι τὸ συνοικέσιον· ἐὰν δὲ ἀνανδρώσωσι, μὴ βιάζεσθαι. τὸν μέντοι ἐκ διαφθορᾶς, εἴτε λαθραίας, εἴτε βιαιοτέρας, γυναῖκα ἔχοντα, ἀνάγκη τὰ τῆς πορνείας ἐπιγνῶναι ἐπιτίμια· ἔσι δὲ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὡρισμένη τοῖς πορνεύουσιν ἐπιτίμησις· χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῆς προσευχῆς, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύσασιν μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀπεχομένους τῆς προσφορᾶς· εἶτα αὐτοῖς ἐπιτρέπεσθαι τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγιάσματος.

CANON XXII.

Eos qui ex raptu habent mulieres, si aliis prius desponsas abripuerint, non prius oportet admittere, quam ab eis ablatæ sint, & sint in eorum potestate quibus desponsæ fuerant, an eas velint accipere, an desistere. Si quis autem vacantem acceperit: auferre quidem oportet, & suis restituere, C illorum autem sententiæ permittere; sive sint parentes, sive fratres, sive quicumque alii virgini præsint: & si ei quidem tradere voluerint, matrimonium constituere: sin autem renuerint, non cogi. Ei autem qui mulierem vel vi vel clam a se vitiatam habet, necesse est fornicationis pœnas imponere: est autem in quatuor annis præfinitum fornicatoribus supplicium. Oportet autem eos anno primo a precibus expelli, & ipsos deflere ad fores ecclesiæ: secundo autem ad auditionem admitti: tertio, admitti ad pœnitentiam: quarto, ad congregationem cum populo, abstinentes ab oblatione: deinde eis permitti boni comDmunionem.

ΚΑΝΩΝ κγ'.

Περὶ τῶν δύο ἀδελφὰς γαμάντων, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ γαμαμένων, ἐπισολίδιον ἡμῖν ἐκπεφώνηται, ὅ τὸ ἀντίγραφον ἀπεσείλαμέν σε τῇ βλαβείᾳ. ὁ δὲ ἀδελφῆ ἰδίᾳ γυναῖκα λαβὼν, ὃ πρότερον δεχθήσεται, πρὶν ἀποσλῶσαι.

CANON XXIII.

De his qui duas sorores uxores ducunt, vel eis quæ duobus fratribus nubunt, a nobis edita est [a] epistola, cujus exemplum a *Epistola ad Diod. qua infra.* tuæ pietati misimus. Qui autem sui fratris uxorem accepit, non prius admittetur, quam ab ea recesserit.

ΚΑΝΩΝ κδ'.

Χήραν τινὰ καταλεγεῖσαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν, τετέσι τινὰ διακονουμένην ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἔκρινεν ὁ ἀπόσολος γαμαμένην παραραῦσθαι· ἀνδρὶ δὲ χηρεύσαντι οὐδεὶς ἐπίκειται νόμος, ἀλλ' ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ, τὸ τῶν δι γάμων ἐπιτίμιον. ἡ μέντοι χήρα ἑξηκοντουέτης γεγονυῖα, ἐὰν ἕλητι πάλιν ἀνδρὶ συνοικεῖν, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς τοῦ ἁγιάσματος κοινωνίας, ἕως ἂν τὸ πάθος τῆς ἀκαθαρσίας παύσηται· ἐὰν μέντοι πρὸ ἑξήκοντα ἐτῶν ἠριθμήσαμεν αὐτὴν, ἡμέτερον τὸ ἔγκλημα, οὐ τοῦ γυναίου.

CANON XXIV.

Viduam, quæ in viduarum numerum relata est, hoc est, ab ecclesia in diaconatum E susceptam, censuit apostolus Paulus nubentem esse despiciendam. Viro autem viduo nulla est res imposita, sed digamorum ei pœna sufficit. Porro vidua sexaginta annos nata, si rursus cum viro habitare voluerit, boni communione non dignabitur, donec ab impuritatis perturbatione cessaverit. Sed si ante sexaginta annos eam in numerum retulerimus, nostra est, non mulieris culpa.

CA-

A

CANON XXV.

Qui a se stupratam mulierem detinet, stupri quidem pœnam subibit: ei autem mulierem habere permittetur.

CANON XXVI.

Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonii. Quare si fieri possit, ut qui per fornicationem conjunguntur, separentur, id est melius. Sin autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem pœnam agnoscant: ne separentur autem, ne quid deterius accidat.

CANON XXVII.

De presbytero qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus est, diffinivi quæ oporteat: esse quidem cathedræ participem, a reliquis autem actionibus abstinere: ei enim sufficit, ut veniam consequatur. Ut is autem aliis benedicat, qui sua debet vulnera curare, non est consentaneum. Benedictio enim est sanctificationis communicatio: qui autem eam non habet propter ignorantiæ lapsum, quomodo aliis communicabit? Nec ergo publice, nec privatim benedicat, nec Christi corpus aliis C impertiat, nec aliquod aliud sacrum ministerium obeat: sed quod præsideat contentus, apud alios & apud Dominum defleat, ut sibi ignorantiæ peccatum condonetur.

CANON XXVIII.

Illud quidem mihi visum est ridiculum, vovere aliquem a carnibus suillis abstinere. Quamobrem dignare eos docere, ut ab ineptis votis & promissis abstineant, usum quidem esse indifferentem permitte. Nulla enim Dei creatura est rejicienda, quæ cum gratiarum actione accipitur. Quare votum est ridiculum, non abstinentia necessaria. D

CANON XXIX.

Quod vero jurent principes, se subjectis male facturos, magna medicina opus habet. Medela autem eorum est duplex: una quidem, ut ipsi doceantur non facile jurare; altera autem, ne in malis judiciis persistant. Quare qui se alteri malefacturum jurare anticipavit: declaret quidem pœnitere se, quod ad jurandum nimis facilis fuerit, non autem pietatis prætextu suam improbitatem confirmet. Neque enim Herodi jurare profuit, qui ne pejeraret, prophetam occidit. Semel enim jusjurandum est prohibitum: multo E autem magis consentaneum est, id esse condemnatum, quod propter malum juratum est. Quare eum qui juravit, pœnitere, non impietatem studere confirmare, oportet. Ejus enim absurditatem fusius exquire. Si quis se fratris oculos effossurum juraverit, eine honestum est hoc ad effectum deducere? Si quis se interfecturum, si quis omnino juraverit mandatum aliquod transgressurum? *Juravi enim & statui*, non peccatum, sed *servare judicia justitiæ tuæ*. Quem- *Psal. 118.*

ΚΑΝΩΝ κέ.

Ὁ τὴν διεφθαρμένην ὑφ' ἑαυτῆ εἰς γυναῖκα κατέχων, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φθορᾷ ἐπιτίμιον ὑποστήσεται, τὴν δὲ γυναῖκα ἔχειν συγχωρηθήσεται.

ΚΑΝΩΝ κϛ'.

Ἡ πορνεία, γάμος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή. ὥστε ἐὰν ἡ δυνατὸν τοὺς κατὰ πορνείαν συναπτομένους χωρίζεσθαι, τοῦτο κράτιστον· ἐὰν δὲ σέργωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ συνοικέσιον· τὸ μὲν τῆς πορνείας ἐπιτίμιον γνωρίζέτωσαν, ἀφιέσθωσαν δὲ ἵναμὴ χεῖ- B ρον τι γένηται.

ΚΑΝΩΝ κζ'.

Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ἃ ἐχρῆν καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι· ἀρκετὸν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη. εὐλογεῖν δὲ ἑτέρους τὸν τοιοῦτον ἰδίᾳ τιμελεῖν ὀφείλοντι ἕλκους, ἀνακόλυθον. εὐλογία γάρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν· ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχων διὰ τὸ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; μήτε τοίνυν δημοσίᾳ, μήτε ἰδίῳ, εὐλογείτω, μήτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κατανεμέτω ἑτέρῳ, μήτε τι ἄλλο λειτουργείτω· ἀλλ' C ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω ἑτέροις καὶ τῷ κυρίῳ, συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἁμάρτημα.

ΚΑΝΩΝ κή.

Κἀκεῖνό γε μέλει γελοῖόν μοι κατεφάνη, τὸ εὔξασθαί τινα ὑείων ἀπέχεσθαι κρεῶν. ὥστε κατιέωσον διδάσκειν αὐτούς, ὡς ἀπαιδεύτων προσέχειν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι· τὴν μέντοι χρῆσιν ἀδιάφορον εἶναι συγχώρησον. ἐδοὺ γὰρ κτίσμα θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ὥστε ἡ εὐχὴ κατάγελαστος, οὐχ ἡ ἀποχὴ ἀναγκαία.

ΚΑΝΩΝ κθ'.

Ἄρχοντας μέντοι ὀμνύειν ἐπὶ τῷ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, καὶ πάνυ θεραπεύεσθαι προσήκει. θεραπεία δὲ τούτων διττή. μία μέν, μὴ ὀμνύειν αὐτοὺς διδάσκεσθαι προχείρως· ἑτέρα δέ, μὴ ἐπιμένειν ἐν ταῖς πονηραῖς κρίσεσιν. ὥστε ὅρκῳ προληφθής τις εἰς κακοποιΐαν ἑτέρᾳ, τινὶ μέν ἐπὶ τῇ προπετείᾳ τοῦ ὅρκου μετάνοιαν ἐπιδεικνύσθω· μὴ μέντοι προχείματι ἀλλαβείας τινὶ πορνείαν * ἑαυτῆ βεβαιούτω. εἰ δὲ γὰρ * f. τοῦτο. Ἡρῴδῃ σωφρονοῦντι ὤμοσεν ὁ ὅρκησαντι, ὃς, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ δῆθεν, φονεὺς ἐγένετο τοῦ προφήτου. ἅπαξ * μέντοι ὁ ὅρκος ἀπηγόρευται· πολλῷ δέπου εἰκὸς, * f. ἅπαξ. τὸν ἐπὶ κακῷ γνόμενον κατακρίνεσθαι· ὥστε μετιφρονεῖν χρὴ τὸν ὀμνύοντα, ἀχὶ σπεύδειν βεβαιοῦν αὐτοῦ τὸ ἀνόσιον. ἐξέτασον γὰρ πλατύτερον τινὶ ἀτοπίαν. εἴτις ὀμώσειεν ἐξορύξειν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, εἰ καλὸν τὸ τοιοῦτον εἰς ἔργον ἀγαγεῖν αὐτῷ; εἴ τις φονεύσειεν, εἴ τις ὅλως δὲ ὅρκῳ ἐντολήν τινα παραβήσεσθαι; ὤμοσα γὰρ καὶ ἔκρινα, ἀχὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τῷ φυλάξαι τὸ κρίμα τῆς δικαιοσύνης. ὥσπερ δὲ τινὶ ἐντολὴ ἀμεταθέτως κρίμα-

σι

σι προσήκει βεβαιῶσθαι· ὕτω τοὺ ἁμαρτίαν παντὸς καθήκει ἀκυροῦσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι.

admodum autem mandatum est immutabilibus judiciis confirmandum : ita peccatum omnino infirmare & delere oportet.

ΚΑΝΩΝ λ'.

Περὶ τῶν ἁρπαζόντων, κανόνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἐποιησάμεθα. τρία ἔτη, καὶ αὐτοὺς, καὶ τοὺς συναρπάζοντας αὐτοῖς, ἔξω τῶν εὐχῶν γίνεσθαι. τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμενον, ἀνεύθυνόν ἐστιν, ὅταν μὴ φθορὰ ᾖ, μηδὲ κλοπὴ, ἡγεμένου * τοῦ πράγματος· αὐτεξουσία δὲ ἡ χήρα, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ ἀκολουθῆσαι· ὥστε τῶν γαμάτων ἡμῖν ὁ φροντιστέον.

Corr. δ' ἡμῖν.

CANON XXX.

De his qui rapiunt, canonem quidem antiquum non habemus, sed propriam sententiam proferimus : ut ipsi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis sint extra orationes. Quod autem violenter non fit, nulli est pœnæ obnoxium, quando nec stuprum, nec furtum rem præcesserit : est autem vidua sui juris, & in ejus est potestate sequi. Quare non est nobis habituum ulla ratio habenda.

ΚΑΝΩΝ λά.

Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πυθέσθαι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἑτέρῳ συνοικήσασα, μοιχᾶται.

CANON XXXI.

Quæ, cum vir fecessit, & non apparet, antequam de ejus morte certior facta sit, cum alio cohabitavit, mœchatur.

ΚΑΝΩΝ λβ'

Οἱ τοὺ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ, τοῦ βαθμοῦ μὲν καθίστανται, τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

CANON XXXII.

Qui peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu quidem dejiciuntur, a laicorum autem communione non arcentur. Non enim vindicabis bis in idipsum.

ΚΑΝΩΝ λγ'.

Ἡ γυνὴ ἡ ὁδὸν τῆς ὁδοῦ κινήσασα, καὶ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος, τῷ τοῦ φόνου ἐγκλήματι ὑποκείσθω.

CANON XXXIII.

Mulier quæ in via peperit, & sui fœtus curam non gessit, cædis crimine teneatur.

ΚΑΝΩΝ λδ'.

Τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορεύσας δι' ἀλάβειαν, ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχομένας, δημοσιεῦσαι μὲν οὐκ ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παράσχωμεν ἐλεγχθείσαις. ἴσασθαι δὲ αὐτὰς ἄνευ κοινωνίας προσέταξαν, μέχρι τοῦ συμπληρῶσθαι τὸν χρόνον τῆς μετανοίας.

CANON XXXIV.

Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas, publicare quidem patres nostri prohibuerunt, ne convictis mortis causam præbeamus. Eas autem stare sine communione jusserunt, donec impleretur tempus pœnitentiæ.

ΚΑΝΩΝ λέ.

Ἐπὶ τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοὺ αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν τῆς ἐγκαταλείψεως· κἂν φανῇ ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίου. ἡ δὲ συγγνώμη τοῦτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται.

CANON XXXV.

In marito qui ab uxore relictus est, considerare oportet causam derelictionis : & si præter rationem eam secessisse apparuerit, est maritus quidem dignus venia, illa vero pœna. Ei autem venia, ut ecclesiæ communicet, dabitur.

ΚΑΝΩΝ λς'.

Στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀφανῶν ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑποκεινται λόγῳ, ὥπερ καὶ αἱ διὰ τοὺ ἀποδημίαν τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἀναμείνασαι τοὺ ἐπάνοδον· πλεῖν ἔχει τινὰ συγγνώμιον τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τοὺ ὑπόνοιαν.

CANON XXXVI.

Militum uxores, quæ cum mariti ipsarum non appareant, nupserunt, eidem rationi subjiciuntur, cui & quæ propter maritorum peregrinationem ac absentiam, reditu non expectato, nupserint. Sed res nonnullam hic veniam admittit, quod major sit mortis suspicio,

ΚΑΝΩΝ λζ'.

Μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι τοὺ ἀλλοτρίαν ὁ γαμήσας, ἐπὶ μὲν τῇ πρώτῃ, μοιχείας ἐγκληθήσεται· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀνεύθυνος ἔσται.

CANON XXXVII.

Qui postquam aliena ei ablata fuerit, uxorem duxit, in prima quidem adulterii accusabitur, in secunda vero reus non agetur.

CA-

A

CANON XXXVIII.

Puellæ quæ præter patris ſententiam fornicatores ſecutæ ſunt, fornicantur. Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere: at non protinus ad communionem reſtituuntur, ſed triennio punientur.

CANON XXXIX.

Quæ vivit cum adultero, eſt toto tempore adultera.

CANON XL.

B

Quæ præter domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt: quæ autem poſtea libero matrimonio uſa eſt, nupſit. Quare illud quidem fornicatio, hoc vero matrimonium. Eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent.

CANON XLI.

Quæ in viduitate habet ſui poteſtatem, & viro cohabitat, ab omni accuſatione eſt libera, ſi nemo eſt qui conjugium divellat, cum dicat Apoſtolus: Si mortuus ſit maritus, *libera eſt, cui vult nubat, tantum in Domino*.

1. Cor. 7.

C

CANON XLII.

Quæ ſine iis qui habent poteſtatem fiunt matrimonia, ſunt fornicationes. Nec ergo vivente patre, nec domino, ii qui conveniunt ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem conjugium.

CANON XLIII.

Qui mortis ictum dedit proximo, eſt homicida: ſive prior percuſſit, ſive ſe defendit.

D

CANON XLIV.

Diaconiſſa quæ una cum Græco fornicata eſt, non eſt excommunicanda: ad oblationem autem ſeptimo anno admittetur, ſcilicet ſi in caſtitate vitam agat. Græcus autem qui poſt fidem rurſus ad ſacrilegium accedit, ad vomitum revertitur. Nos ergo diaconiſſæ corpus, ut conſecratum, eſſe in uſu carnali non amplius permittimus.

CANON XLV.

Si quis accepto nomine Chriſtianiſmi, Chriſtum contumelia afficit: nulla eſt illi appellationis utilitas.

E

CANON XLVI.

Quæ per ignorantiam nupſit ei qui ab uxore ad tempus derelictus eſt, deinde dimiſſa eſt, quia prior uxor ad ipſum reverſa eſt: fornicata quidem eſt, ſed per ignorantiam. A matrimonio ergo non prohibebitur: ſed melius eſt, ſi ſic manſerit.

ΚΑΝΩΝ λή.

Αἱ κόραι, αἱ παρὰ γνώμλιν τῦ πατέρος ἀκολυθήσασαι, πορνδυσι. διαλλαγέντων δὲ τῇ γονέων δοκεῖ θεραπείαν λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα· οὐ μὴν δὲ εἰς τλὺ κοινωνίαν ἀποκαθίστανται, ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται τρία ἔτη.

ΚΑΝΩΝ λθ'.

Η' τῷ μοιχῷ συζῶσα, μοιχαλίς ἐστι πάντα τὸν χρόνον.

ΚΑΝΩΝ μ'.

Η' παρὰ γνώμλιν τῦ δεσπότυ ἀνδρὶ ἑαυτλὺν ἐκδῦσα, ἐπόρνδυσεν· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα πεπαρρησιασμένῳ γάμῳ χρησαμένη, ἐγήματο. ὥστε ἐκεῖνο μὲν πορνεία, τῦτο δὲ γάμος· αἱ γὰρ συνθῆκαι τῶν ὑπεξουσίων, οὐδὲν ἐχυσιβέβαιον.

ΚΑΝΩΝ μά.

Η' ἐν τῇ χηρείᾳ ἐξυσίαν ἔχυσα ἑαυτῆς, συνοικεῖν ἀνέγκλητος, εἰ μηδεὶς ἐστὶν ὁ διασπῶν τὸ συνοικέσιον, τῦ ἀποσόλυ εἰπόντος, ἐὰν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλδθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ.

ΚΑΝΩΝ μβ'.

Οἱ ἄνδρες τῶν κρατύντων γάμοι, πορνεῖαί εἰσιν ὅτε ἦν πατέρος ζῶντος ὅτε δεσπότυ, οἱ συνιόντες ἀνδδυνοί εἰσιν, ἕως ἂν ἐπινδσωσιν οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν. τότε γὰρ λαμβάνει τὸ τῦ γάμυ βέβαιον.

ΚΑΝΩΝ μγ'.

Ὅς θανάτυ πληγὴν τῷ πλησίον δέδωκε, φονδς ἐστιν, εἴτε ἦρξε τῆς πληγῆς, εἴτε ἠμύατο.

ΚΑΝΩΝ μδ'.

Η' διάκονος ἡ τῷ ἕλλησι συμπορνδσασα, δεκτὴ ἐστιν εἰς κοινωνίαν, ὡς δὲ τλὺ προσφορὰν δεχθήσεται τῷ ζ'. ἔτει, δηλονότι ἐν ἁγνείᾳ ζῶσα. ὁ δὲ μετὰ τλὺ πίστιν Ἕλλησι πάλιν τῇ ἱεροσυλίᾳ προσιών, ἐπὶ τὸν ἔμετον ἐπιστρέφει. ἡμεῖς οὖν τῆς διακόνυ τὸ σῶμα, ὡς καθιερωμένον ἔτι ἐπιζέπομεν ἐν χρήσει εἶναι σαρκικῇ

ΚΑΝΩΝ με.

Ε'άντις τὸ ὄνομα λαβὼν τῦ Χριστιανισμῦ, ἐνυβρίζῃ τὸν Χριστὸν, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας.

ΚΑΝΩΝ μς'.

Η' τῷ καταλειφθέντι προς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς ἐν ἀγνοίᾳ γημαμένῃ, εἶτα ἀφεθεῖσα διὰ τὸ ἐπανελθεῖν προς αὐτὸν τλὺ προτέραν, ἐπόρνδυσε μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ. γάμυ ἦν ἐκ εἰρχθήσεται, κάλλιον δὲ ἐὰν μείνῃ ὕτως.

KA-

A

ΚΑΝΩΝ μζ'.

Ἐγκρατῖται, καὶ σακκοφόροι, καὶ ἀποτακτῖται, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ᾧ καὶ Ναυατιανοί· ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων κανὼν ἐξεφωνήθη, εἰ καὶ διάφορος· τὰ δὲ κατὰ τούτους ἀποσεσιώπηται· ἡμεῖς μοί τοι καὶ λόγῳ ἀναβαπτίζομεν τοὺς τοιούτους· εἰ δὲ παρ' ὑμῖν ἀπηγόρευται τοῦτο, τὸ τῆς ἀναβαπτισμοῦ, ὥσπερ οὖν καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, οἰκονομίας τινὸς οὕνεκα· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος λόγος ἰσχὺν ἔχέτω, ὅτι ἐπειδὴ ὥσπερ Μαρκιωνιστῶν ἐστιν αὐτοβλάστημα ἡ κατ' αὐτοὺς αἵρεσις, βδελυσσομένων τὸν γάμον, καὶ ἀποστρεφομένων τὸν οἶνον, καὶ τὴν κτίσιν τοῦ Θεοῦ μεμιασμένην εἶναι λεγόντων. ὑποδεχόμεθα οὖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον βάπτισμα. μὴ γὰρ λεγέτωσαν, ὅτι εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν· οἵτινες κακῶν ποιητὴν ὑπονοοῦσι τὸν Θεὸν ἐφαμίλλως τῷ Μαρκίωνι, καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱρέσεσιν. ὥστε ἐὰν αὕτη αἵρεσις τοῦτο, δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν τούτῳ γενέσθαι, καὶ ὕστερον ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα καὶ τῷ πεισθέντι τὸ ἀκίνδυνον ᾖ· καὶ ὁ ἀποκρινόμενος, τὸ ἀξιόπιστον ἔχῃ ἐν τῇ περὶ τούτων ἀποκρίσει.

B

CANON XLVII.

Encratitæ, & Saccophori, & Apotactitæ ſubjiciuntur eidem rationi, cui & Novatiani: quia de illis editus eſt canon, etſi diverſus; quæ autem ad eos pertinent, ſilentio prætermiſſa ſunt: nos autem una eademque ratione eos omnes rebaptizamus. Si autem prohibita eſt apud vos hæc rebaptizatio, ſicut & a Romanis, alicujus œconomiæ gratia: noſtra tamen ratio vires obtineat, quia cum veluti Marcioniſtarum germen ſit eorum hæreſis, nuptias abhorrentium, & averſantium vinum, & Dei creaturam inquinatam eſſe dicentium. Eos igitur in eccleſiam non admittimus niſi in noſtrum baptiſmum baptizati fuerint. Ne dicant enim, in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum baptizati ſumus: qui quidem Deum eſſe malorum effectorem exiſtimant, inſtar Marcionis, & reliquarum hæreſum. Quamobrem ſi hoc placuerit, oportet plures convenire epiſcopos, & ſic canonem exponere, ut & is qui fecit ſit extra periculum, & qui reſpondet, in reſponſione de his fide dignus habeatur.

ΚΑΝΩΝ μή.

Ἡ δὲ ἐγκαταλειφθεῖσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, μένειν ὀφείλει. εἰ γὰρ ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι ἐάν τις καταλείπῃ γυναῖκα, ἐκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· ἐκ τοῦ μοιχαλίδα αὐτὴν ὀνομάσαι, ἀπέκλεισεν αὐτὴν τῆς πρὸς ἕτερον κοινωνίας. πῶς γὰρ δικαίως ὁ μὲν ἀνὴρ ὑπαίτιος εἶναι, ὡς μοιχείας αἴτιος, ἡ δὲ γυνὴ ἀναίτιος εἶναι, ἡ μοιχαλὶς παρὰ κυρίῳ, διὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἄνδρα κοινωνίαν, προσαγορευθεῖσα.

C

CANON XLVIII.

Quæ a marito dimiſſa eſt, mea quidem ſententia manere debet. Si enim Dominus dixit, ſi quis reliquit uxorem præterquam ratione fornicationis, facit eam adulterari: ex eo quod eam adulteram nominet, excluſit eam a ſocietate cum alio. Quomodo enim poteſt vir quidem eſſe reus, ut auctor adulterii; mulier autem nulli eſſe culpæ affinis, quæ adultera appellata eſt, propter conſuetudinem cum alio viro?

ΚΑΝΩΝ μθ'.

Αἱ πρὸς ἀνάγκην γινόμεναι φθοραὶ, ἀνέγκλητοι ἔσωσαν. ὥστε καὶ ἡ δούλη, εἰ ἐβιάσθη παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, ἀνέγκλητος ἐστιν.

D

CANON XLIX.

Stupra quæ per vim inferuntur, non ſint accuſationi obnoxia. Quare & ſi ancillæ vis allata fuerit a proprio domino, ea a culpa eſt libera.

ΚΑΝΩΝ ν'.

Τριγαμίας νόμος οὐκ ἔστιν· ὥστε νόμῳ τρίτος γάμος οὐκ ἄγεται. τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς ῥυπάσματα τῆς ἐκκλησίας ὁρῶμεν· δημοσίαις δὲ καταδίκαις οὐχ ὑποβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἱρετωτέρας.

CANON L.

Trigamiæ lex non eſt. Quare lege tertium matrimonium non celebratur. Veruntamen ea ut eccleſiæ inquinamenta videmus: ſed publicis condemnationibus non ſubjicimus, ut quæ ſoluta ac profuſa fornicatione ſunt magis expetenda.

ΤΟΥ̓ ΑΥ̓ΤΟΥ̓ ΠΡῸΣ ΤῸΝ ΑΥ̓ΤῸΝ ἐπιστολὴ κανονικὴ τρίτη.

EJUSDEM AD EUNDEM Epiſtola canonica tertia.

Prætermiſſum eſt exordium epiſtolæ.

E

ΚΑΝΩΝ να'.

Τὸ κατὰ κληρικοὺς ἀδιορίστως οἱ κανόνες ἐξέθεντο, κελεύσαντες μίαν ἐπὶ τοῖς παραπεσοῦσιν ὁρίζεσθαι τιμωρίαν, τὴν ἔκπτωσιν τῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ἐν βαθμῷ τυγχάνοιεν, εἴτε καὶ ἀχειροτονήτῳ ὑπηρεσίᾳ προσκαρτεροῖεν.

CANON LI.

QUOD ad clericos ſpectat, canones indefinite ediderunt: unam in eos qui lapſi ſint, pœnam decerni jubentes, a miniſterio ſcilicet motionem, ſive ſint in gradu, ſive etiam in miniſterio, quod non impoſitis manibus datur, perſeverent.

A

CANON LII.

Quæ fœtus in via nati curam non geſſit, ſi eum poſſet ſervare neglexerit, vel ſe ideo peccatum celare exiſtimans, vel etiam omnino belluina & inhumana cogitatione impulſa: tamquam propter homicidium judicetur. Sin autem eum concinnare & componere non potuit; propter ſolitudinem, rerumque neceſſariarum inopiam, fœtus interiit: matri ignoſcendum eſt.

CANON LIII.

Vidua ancilla forte non multum lapſa eſt, B quæ ſub raptus ſimulatione, ſecundum matrimonium eligit. Quamobrem eam de illo accuſare non oportet: neque enim ſimulatio judicatur, ſed voluntas. Clarum eſt autem quod illam manet pœna digamiæ.

CANON LIV.

De diverſis involuntariarum cædium generibus ſcio me ante hoc tempus ad ſanctitatem tuam ſcripſiſſe pro viribus: neque eſt præterea quidquam quod potiſſim dicere. Eſt autem tuæ prudentiæ, pro circumſtantiæ proprietate, pœnas intendere vel remittere.

C

CANON LV.

Qui ſe latronibus adverſos objiciunt, ſi ſint quidem extra eccleſiam, a boni communione arcentur: ſi ſint autem clerici, a gradu deponuntur. Quicumque enim, inquit, gladium accepit, gladio peribit.

CANON LVI.

Qui ſua ſponte interfecit, & poſtea pœnitentia ductus eſt, viginti annis ſacramento non communicabit. Viginti autem anni ſic in eo diſpenſabuntur: debet quatuor annis flere ſtans extra fores oratorii, & fi- D deles ingredientes rogans, ut pro eo precentur ſuam iniquitatem enuncians: poſt quatuor autem annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipſis egredietur: ſeptem autem annis cum iis, qui in ſubſtratione ſunt, orans egredietur. In quatuor annis ſolum ſtabit cum fidelibus, ſed non erit oblationis particeps. Iis autem expletis, erit ſacramentorum particeps.

CANON LVII.

Qui non voluntarie interfecit, decem annis ſacramentis non communicabit. Decem autem anni ſic in eo diſpenſabuntur: duos E quidem annos deflebit, tres autem annos inter auditores perſeverabit, in quatuor ſubſtratus, & anno ſolum conſiſtet: & deinceps ad ſacra admittetur.

CANON LVIII.

Qui adulteravit, quindecim annis ſacramentis non communicabit. Hi autem anni quindecim ſic diſpenſabuntur: quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor

ΚΑΝΩΝ νβ'.

Ἡ τῦ κυήματος κατὰ τλὼ ὁδὸν ἀμελήσασα, εἰ μὴ δυναμένη περισώσασθαι κατεφρόνησεν, ἢ συγκαλύψειν ἑαυτῆς τλὼ ἁμαρτίαν νομίζυσα, ἐθελοθρειώδει καὶ ἀπανθρώπῳ λογισμῷ χρησαμένη· ὡς ἐπὶ φόνῳ κρινέσθω. εἰ δὲ οὐκ ἐδυνήθη περισεῖλαι, καὶ διὰ ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων διεφθάρη τὸ γένημα, συγγνωστὴ ἡ μήτηρ.

ΚΑΝΩΝ νγ'.

Χήρα δέλη τύχα δ' μέγα ἔπταισεν, ἑλομένη δεύτερον γάμον ἐν σχήματι ἁρπαγῆς. ὥσε οὐδὲ τύτῳ ἔοικεν ἐγκαλεῖσθαι χρή. δ' γὰρ τὰ χήματα κρίνεται, ἀλλ' ἡ προαίρεσις. δῆλον δὲ ὅτι τὸ τῆς διγαμίας μένει αὐτῇ ἐπιτίμιον.

ΚΑΝΩΝ νδ'.

Τὰς τῶν ἀκουσίων φόνων διαφορὰς, πρὸ χρόνων οἶδα ἐπιστείλας τῇ θεοσεβείᾳ σου, κατὰ τὸ ἡμῖν δυνατόν· καὶ πλέον ἐκείνων οὐδὲν εἰπεῖν δύναμαι. τῆς δὲ σῆς συνέσεως ἐστὶ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἐπιτείνειν τὰ ἐπιτίμια, ἢ καὶ ὑφεῖναι.

ΚΑΝΩΝ νε'.

Οἱ τοῖς λησταῖς ἀντεπεξιόντες, ἔξω μὲν ὄντες τῆς ἐκκλησίας, ἔργονται τῆς κοινωνίας τῦ ἀγαθῦ. κληρικοὶ δὲ ὄντες, τῦ βαθμῦ καθαιροῦνται. πᾶς γάρ, φησιν, ὁ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται.

ΚΑΝΩΝ νς'.

Ὁ ἑκουσίως φονεύσας, καὶ μηδὲν τῦτο μεταμεληθείς, εἴκοσιν ἔτη ἀκοινώνητος ἔσαι τῦ ἁγιάσματος. τὰ δὲ εἴκοσιν ἔτη ὅπως οἰκονομηθήσεται ἐπ' αὐτῷ· ἐν δ'. ἔτεσι προσκλαίειν ὀφείλει ἔξω τῆς θύρας ἐσὼ τοῦ κτηρίυ οἴκυ, καὶ τῶν εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος ἐγχωὺπὲρ αὐτῦ ποιεῖσθαι, ἐξαγορεύων τλὼ ἰδίαν παρανομίαν· μετὰ δὲ δ'. ἔτη εἰς τὰς ἀκροωμένας δεχθήσεται, καὶ ἐν έ. ἔτεσι μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται. ἐν δὲ ζ'. ἔτεσι μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων προσευχόμενος ἐξελεύσεται· ἐν δ'. συνήσεται μόνον τοις πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ δ' μεταλήψεται. πληρωθέντων δὲ τύτων, μεθέξει τῶν ἁγιασμάτων.

ΚΑΝΩΝ νζ'.

Ὁ ἀκουσίως φονεύσας, ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσαι τῶν ἁγιασμάτων. οἰκονομηθήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ τὰ δέκα ἔτη ὅπω. δύο μὲν ἔτη προσκλαύσει, τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκροωμένοις διατελέσει· ἐν δ'. ὑποπίπτων· καὶ ἐν ἑνιαυτῷ καθήσεται μόνον· καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχθήσεται.

ΚΑΝΩΝ νη.

Ὁ μοιχεύσας, ἐν ιέ. ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσαι τῶν ἁγιασμάτων· οἰκονομηθήσεται δὲ τὰ ιέ. ἔτη ἐπ' αὐτῷ ὅπως· ἐν δ'. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔ-

σαι·

σαι· ὃν ἑ. δὲ ἀκροώμενος· ὃν δ'. ὑποπίπτων· ὃν δυσὶ σιωπῶς ἄνευ κοινωνίας.

A substratus, in duobus consistens sine communione,

ΚΑΝΩΝ νθ.

Ὁ πόρνος ὃν ἑπτὰ ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσαι τῆς ἁγιασμάτων, δύο προσκλαίων, καὶ δύο ἀκροώμενος, καὶ δύο ὑποπίπτων, καὶ ὃν ὀκτὼ σιωπῶς μόνον· τῇ ὀγδόῃ δὲ δεχθήσεται εἰς τὴν κοινωνίαν.

CANON LIX.

Fornicator septem annis sanctis non communicabit: duobus deflens, & duobus audiens, & duobus substratus, uno solo consistens, octavo autem ad communionem admittetur.

ΚΑΝΩΝ ξ.

Παρθένος ὁμολογήσασα, καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας, τὸν χρόνον τοῦ ἐπὶ τῆς μοιχείας ἁμαρτήματος ὃν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν ζωῆς πληρώσει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ βίου μοναζόντων ἐπαγελλομένων, καὶ ἐκπιπτόντων.

CANON LX.

Quæ virginitatem professa, a voto suo ac professione lapsa est, peccati adulterii tempus in suæ vitæ dispensatione complebit. Idem & in iis qui vitam monasticam profitentur, & labuntur.

ΚΑΝΩΝ ξά.

Ὁ κλέψας, εἰ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσει ἑαυτοῦ, ὃν ἑαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγιασμάτων· εἰ δὲ ἐλεγχθείη, ὃν δυσὶν ἔτεσιν. μεμισθήσεται δὲ οὕτω ὁ χρόνος εἰς ὑπόπτωσιν, εἰς σύστασιν, καὶ τότε ἀξιούσθω τῆς κοινωνίας.

CANON LXI.

Qui furatus est, si sponte pœnitentia motus seipsum accusaverit, per annum a sola sacramentorum communione arcebitur: sin autem convictus fuerit, per annos duos. Dividetur autem illi hoc tempus in substrationem & consistentiam: & tunc communione dignus habeatur.

ΚΑΝΩΝ ξβ.

Ὁ τῷ ἀκημοσυνίῳ ὃν τοῖς ἄῤῥησιν ἐπιδεικνύμενος, τῷ χρόνῳ τοῦ ὃν τῇ μοιχείᾳ παρανομοῦντος οἰκονομηθήσεται.

CANON LXII.

Qui suam erga mares turpitudinem declarat, ei tempus dispensabitur illius, qui adulterii scelus admisit.

ΚΑΝΩΝ ξγ.

Ὁ ὃν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων, τὸν αὐτὸν λόγον * ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται.

f. λόγ. ἐξομολογήσεσθαι

CANON LXIII.

Qui suam in brutorum concubitu impietatem confitetur, eamdem pœnitentiæ rationem observat.

ΚΑΝΩΝ ξδ.

Ἐπίορκος, ὃν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσαι· δυσὶν ἔτεσι προσκλαίων, τρισὶν ἀκροώμενος, τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ὃνιαυτὸν σιωπῶς μόνον, καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος.

CANON LXIV.

Perjurus, undecim annis non erit communionis particeps, duobus annis deflens, tribus audiens, quatuor substratus, anno unico consistens, & tunc communione dignus habebitur.

ΚΑΝΩΝ ξέ.

Ὁ γοητείαν ἢ φαρμακείαν ἐξαγορεύων, τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται. οὕτως οἰκονομούμενος ὡς ὃν ἑκάστῳ τῷ ἁμαρτήματι ἑαυτὸν ἐλέγξας.

CANON LXV.

Qui præstigias, vel veneficium confitetur: is homicidæ tempus in pœnitentia ducet, perinde dispensatus, ut de unoquoque peccato seipsum accusarit.

ΚΑΝΩΝ ξς.

Ὁ τυμβωρύχος ἕνδεκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσαι.

CANON LXVI.

Qui sepulchra effodit, undecim annos carebit communione.

ΚΑΝΩΝ ξζ.

Ἀδελφομιξία τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται.

CANON LXVII.

Cum sorore coitus pari atque homicida tempore pœnitentiæ expiabitur.

ΚΑΝΩΝ ξή.

Ἡ τῆς ἀπειρημένης συγγενείας εἰς γάμου ἀνθρώπων σύστασις, εἰ φωραθείη, ὡς ὃν ἁμαρτήμασιν ἀνθρώπων γινομένη, τὰ τῆς μοιχείας ἐπιτίμια δέξεται.

CANON LXVIII.

Prohibitæ cognationis in matrimonium conjunctio, si deprehensa fuerit, ut quæ in hominum peccatis facta est, subibit adulterorum pœnas.

A

CANON LXIX.

Lector si cum sua sponsa ante matrimonium commercium habuerit, postquam anno cessaverit, ad legendum suscipietur, permanebit tamen, nec promovebitur. Quod si absque desponsatione furtim coierit, cessabit a ministerio. Eadem & hypodiaconi ratio esto.

CANON LXX.

Diaconus qui pollutus est labiis, & se eo usque peccasse confessus est, a ministerio prohibetur: sacramentorum autem cum diaconis particeps esse sinetur: idipsum autem presbyter quoque. Si quid autem amplius peccasse quis deprehensus fuerit, in quocumque sit gradu, deponetur.

CANON LXXI.

Qui uniuscujusque prædictorum peccatorum est conscius, & non confessus, sed convictus est: tanto tempore, quanto malorum effector punitus est, ipse quoque punietur.

CANON LXXII.

Qui se vatibus, vel ejusmodi aliis tradit, ipse quoque pari tempore atque homicidæ, punietur.

CANON LXXIII.

Qui Christum negavit, & salutis mysterium transgressus est, eum toto vitæ suæ tempore deflere, & pœnitentiam agere convenit. Cum autem vita excedet, sacramenti particeps erit, propter fidem Divinæ clementiæ.

CANON LXXIV.

Sin autem unusquisque eorum qui in prædictis peccatis fuere, confessus, bonus evaserit, si is cui a Dei benignitate ligandi & solvendi credita est potestas, videns summam ejus, qui peccavit, confessionem, fiat clementior ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione: cum quæ est in scripturis, nobis historia significet, quod qui cum majori labore confitentur, Dei misericordiam celeriter apprehendant.

CANON LXXV.

Qui cum propria ex patre, vel ex matre sorore pollutus est, in domum orationis ne permittatur accedere: donec ab iniqua & nefaria actione desistat. Postquam autem in horrendi peccati sensum & animadversionem venerit, triennio defleat, stans propter fores domus oratoriæ, & rogans populum ingredientem ad orationem, ut unusquisque pro ipso misericorditer ad Dominum intensas fundat preces. Postea autem alio triennio ad solam auditionem admittatur, & scripturam ac doctrinam audiens

ΚΑΝΩΝ ξθ'.

Α'ναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτῆ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλαξειεν, ὑπαυτὸν ἀργήσας, εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μείων ἀποχόπος. κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας, παυθήσεται τῆς ὑπηρεσίας. τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης.

ΚΑΝΩΝ ο'.

Διάκονος ὢν κείλεσι μιανθεὶς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται. τοῦ δὲ μετέχειν τῆς ἁγιασμάτων, μετὰ τῆς θυρῶν ἀξιωθήσεται· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρεσβύτερος. εἰ δέ τι πλεῖον φωραθείητις ἡμαρτηκὼς, ἐν οἵῳ ἂν ᾖ βαθμῷ, καθαιρήσεται.

ΚΑΝΩΝ οά.

Ο' συνειγνωκὼς ἑκάστῳ τῆς προειρημένων ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ ὁμολογήσας, ἀλλ' ἐλεγχθείς· τοσούτου χρόνου εἰς ὃν ὁ ἐργάτης τῶν κακῶν ἐπιτετίμηται, καὶ αὐτὸς ἔσαι ὑπ' ἐπιτιμίῳ.

ΚΑΝΩΝ οβ'

Ο' μάντεσιν ἑαυτὸν ἐπιδοὺς, ἤτισι τοιούτοις, τὸν χρόνον τῶν φονέων καὶ αὐτὸς ἐπιτιμηθήσεται.

ΚΑΝΩΝ ογ'.

Ο' τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, καὶ παραβὰς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, ὑπ παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει, καὶ ἐξομολογεῖσθαι χρεωστεῖ· ὑν τῷ ἡμέρᾳ ἐξβαίνει τοῦ βίου, τῶν ἁγιασμάτων ἀξιόμενος, πίστει τῆς παρὰ θεοῦ φιλανθρωπίας.

ΚΑΝΩΝ οδ'.

Α'ν μέν τοι ἕκαστος τῶν ὑν τοῖς προγεγραμμένοις ἁμαρτήμασι γενόμενον, σπουδαίως * γένηται ἐξομολογούμενος, ὁ πιστεύθεις τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν, καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὁρῶν τοῦ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττῶσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, ὃν ἔστι καταγνώσεως ἄξιος, τῆς ὑν ταῖς γραφαῖς ἱστορίας, γνωρίζούσης ἡμῖν, τοὺς μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους, ταχέως τυγχάνειν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν καταλαμβάνειν.

* f. σπεύδει

ΚΑΝΩΝ οε.

Ο' ἀδελφῇ ἰδίᾳ ἐκ πατέρος ἢ ἐκ μητέρος συμμιανθεὶς, εἰς οἶκον προσδοχῆς μὴ ἐπιξεπέσθω παρεῖναι, ἕως ἂν ἀποσῇ τῆς παρανόμου καὶ ἀθεμίτου πράξεως. μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰς συναίσθησιν τῆς φοβερᾶς ἁμαρτίας, τριετίαν προσκλαιέτω, τῇ θύρᾳ τῶν δικτηρίων οἴκων παρεστηκὼς, καὶ δεόμενος τοῦ λαοῦ εἰσιόντος ἐπὶ τὸν προσδοχὸν, ὥστε ἕκαστον μετὰ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκτενεῖς ποιεῖσθαι πρὸς κύριον τὰς δεήσεις. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ

τῆς

τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. ἔπειτα εἴπερ μετὰ δακρύων ἐξεζήτησεν αὐτὴν, καὶ προσέπεσε τῷ κυρίῳ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ταπεινώσεως ἰσχυρᾶς, διδόσθω αὐτῷ ὑπόπτωσις ἐν ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι. καὶ οὕτως ἐπειδὰν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἀξίους ἐπιδείξηται, τῷ δεκάτῳ ἔτει εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθήτω, χωρὶς προσφορᾶς· καὶ δύο ἔτη συστὰς εἰς τὴν εὐχὴν τοῖς πιστοῖς, οὕτω λοιπὸν καταξιούσθω τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

A ejiciatur, & nec oratione dignus habeatur. Deinde si quidem illam cum lacrymis exquisivit, & Domino cum cordis contritione, & valida humiliatione supplex procidit, detur ei substratio in aliis tribus annis. Et sic postquam pœnitentiæ fructus dignos ostenderit, decimo anno in fidelium orationes suscipiatur sine oblatione: & cum duobus annis una cum fidelibus ad orationem substiterit, sic deinceps dignus habeatur boni communione.

ΚΑΝΩΝ ος'.

Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ περὶ τῶν τὰς νύμφας ἑαυτῶν λαμβανόντων.

CANON LXXVI.

Idem est decretum in eos quoque qui suas B nurus accipiunt.

ΚΑΝΩΝ οζ'.

Ὁ μέν τοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἀπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσιν.

CANON LXXVII.

Qui mulierem sibi legitime copulatam dimittit, & aliam ducit: secundum Domini sententiam, adulterii judicio subjicitur; & a patribus nostris canonice statutum est, ut ii anno defleant, biennio audiant, triennio substernantur, septimo cum fidelibus consistant, & ita oblatione digni habeantur, si cum lacrymis pœnitentiam egerint.

ΚΑΝΩΝ οη'.

Ὁ αὐτὸς κρατείτω τύπος καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφὰς λαμβανόντων εἰς συνοικέσιον, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους.

CANON LXXVIII.

C Eadem autem forma observetur, & in iis qui duas sorores in matrimonio accipiunt, etsi diversis temporibus.

ΚΑΝΩΝ οθ'.

Οἱ δὲ ταῖς μητρυιαῖς ἑαυτῶν ἐπιμαινόμενοι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται κανόνι, ᾧ καὶ οἱ ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιμαινόμενοι.

CANON LXXIX.

Qui autem in novercas suas insaniunt, sunt eidem canoni obnoxii, cui, & ii qui in suas sorores insaniunt.

ΚΑΝΩΝ π'.

Τὴν πολυγαμίαν οἱ πατέρες ἀπεσιώπησαν, ὡς κτηνώδη, καὶ παντελῶς ἀλλοτρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. ἡμῖν δὲ παρίσταται πλέον τι πορνείας εἶναι τὸ ἁμάρτημα· διὸ εὔλογον τοὺς τοιούτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόσι· δηλονότι ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντας, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντας, οὕτω δεκτοὺς εἶναι.

CANON LXXX.

Patres polygamiam silentio prætermisere, ut belluinam, & penitus ab hominum genere alienam. Nobis autem probatur, eam D majus esse fornicatione peccatum: & ideo consentaneum est, ut ii canonibus subjiciantur, ut scilicet postquam anno fleverint, & tribus substrati fuerint, sic suscipiantur.

ΚΑΝΩΝ πα'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῇ βαρβάρων καταδρομῇ παρέβησαν τὴν εἰς θεὸν πίστιν, ὅρκους ἐθνικοὺς τελέσαντες, καὶ ἀθεμίτων τινῶν γευσάμενοι τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τοῖς μαγικοῖς προσενεχθέντων αὐτοῖς· οὗτοι κατὰ τοὺς ἤδη παρὰ τῶν πατέρων ἐξενεχθέντας νόμους καὶ κανόνας, οἰκονομείσθωσαν. οἱ μὲν γὰρ ἀνάγκην χαλεπὴν ἐκ βασάνων ὑπομείναντες, καὶ μὴ φέροντες τοὺς πόνους, καὶ ἑλκυσθέντες πρὸς τὴν ἄρνησιν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἄδεκτοι ἔστωσαν, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντες, οὕτω δεκτοὶ γενέσθωσαν εἰς τὴν κοινωνίαν. οἱ δὲ ἀνευ ἀνάγκης μεγάλης προδόντες τὴν εἰς θεὸν πίστιν, καὶ ἁψάμενοι τῆς τραπέζης τῶν δαιμονίων, καὶ ὀμόσαντες ὅρκους ἑλληνικοὺς, ἐκβαλλέσθωσαν μὲν ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν· ἐν ὑποπτώσει δὲ εὐξάμενοι ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ συστάντες τοῖς πιστοῖς εἰς τὴν δέησιν, οὕτω δεκτοὶ ἔστωσαν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίᾳ.

CANON LXXXI.

Cum multi in barbarorum incursione fidem in Christum violarint, factis sacramentis gentilibus, & quibusdam nefariis, quæ idolis magis oblata sunt, ab eis gustatis: ii secundum leges a patribus jam editas, & canones, dispensentur. Qui enim gravem vim sibi factam ex tormentis sustinuerunt, & non ferentes labores ad negationem tracti E sunt, tribus annis sint non recipiendi, & in duobus audiant, & cum tribus annis substrati fuerint, sic ad communionem admittantur. Qui autem nullam magnam vim passi, fidem in Christum prodiderunt, & dæmoniorum mensam attigerunt, & græca sacramenta jurarunt: tribus annis ejiciantur, duobus audiant; postquam autem in substratione tribus annis oraverint, & in aliis tribus cum fidelibus ad orationem constiterint, sic admittantur ad boni communionem.

CA-

A

CANON LXXXII.

De iis etiam qui pejerarunt : si vi & necessitate juramenta transgressi sunt, levioribus pœnis subjiciuntur, ut post sex annos omnino possint suscipi. Qui autem sine vi suam fidem prodiderunt, cum duobus annis defleverint, & duobus annis audiverint, & duobus aliis sine oblatione in orationis communionem suscepti extiterint, ita tandem, condigna scilicet pœnitentia ostensa, in corporis Christi communionem recipientur.

ΚΑΝΩΝ πβ'.

Καὶ περὶ τῶν ἐπιορκησάντων, εἰ μὲν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης παρέβησαν τοὺς ὅρκους, κουφοτέροις ὑπόκεινται ἐπιτιμίοις· ὥστε μετὰ ἓξ ἔτη πάντως αὐτοὺς δεκτοὺς εἶναι. οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης προδόντες ἑαυτῶν τὴν πίστιν, ἐν δυσὶν ἔτεσι προσκλαύσαντες, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν πέμπτῳ ἐν ὑποπτώσει εὐξάμενοι, καὶ ἐν δυσὶν ἄλλοις ἄνευ προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς παραδεχθέντες, οὕτω τελευταῖον, ἀξιόλογον δηλαδὴ μετάνοιαν ἐπιδειξάμενοι, ἀποκατασταθήσονται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

CANON LXXXIII.

B

Qui vaticinantur, & gentium consuetudinem sequuntur, & aliquos in ædes suas introducunt ad veneficiorum inventionem & eorum expurgationem, cadant in canonem sexennii; & postquam anno defleverint, & anno audierint, in tribus annis substrati, & anno cum fidelibus consistentes, sic admittantur.

ΚΑΝΩΝ πγ'.

Οἱ κατομαντευόμενοι, καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἀκολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνερευνήσει φαρμακειῶν καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἑξαετίας. ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντες, καὶ ἐνιαυτὸν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπίπτοντες, καὶ ἐνιαυτὸν συστάντες τοῖς πιστοῖς, οὕτω δεχθήτωσαν.

CANON LXXXIV.

Hæc autem omnia scribimus, ut pœnitentiæ eorum fructus probetur. Non enim ista omnino ex tempore judicamus: sed modum C pœnitentiæ attendimus. Quod si qui a propriis moribus non facile avellantur, & carnis voluptatibus potius quam Deo servire voluerint, vitamque ex Evangelio institutam non admittant: nulla est nobis cum illis communis ratio. Nos enim in populo inobediente, & contradicente audire docti sumus: servans serva animam tuam.

ΚΑΝΩΝ πδ'.

Πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας. οὐ γὰρ πάντως τῷ χρόνῳ κρίνωμεν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ τῆς μετανοίας προσέχομεν. ἐὰν δὲ δυσαποσπάστως ἔχωνται τῶν ἰδίων ἐθῶν, καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς μᾶλλον δουλεύειν θελήσωσιν, ἢ τῷ κυρίῳ, καὶ τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζωὴν μὴ παραδέχονται· οὐδεὶς ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς κοινὸς λόγος. ἡμεῖς γὰρ ἐν λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἀντιλέγοντι δεδιδάγμεθα ἀκούειν, ὅτι σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν.

CANON LXXXV.

Ne itaque cum istis perire in animum inducamus, sed grave judicium formidantes, & terribilem Divinæ retributionis diem præ oculis habentes, ne velimus una cum alie- D nis peccatis perire. Si enim nos non erudierunt terribilia Dei, nec tot plagæ nos in sensum deduxerunt, quod propter nostram iniquitatem nos dereliquit Dominus, & tradidit in manus barbarorum, & populus ad hostes captivus abductus est, & dispersioni traditus, eo quod ea audebant, qui Dei nomen circumferebant; si non noverunt, nec intellexerunt, quod propter hæc venit in nos ira Dei: quæ nobis est communis cum his ratio? Sed & noctu & interdiu, & publice & privatim, ipsis testificari debemus: cum eorum autem improbitatibus abire nolumus; sed eos potius lucrifacere, & a mali laqueo eripere. Sin autem hoc non E possumus, studeamus animas saltem nostras ab æterna condemnatione servare.

ΚΑΝΩΝ πε'.

Μὴ τοίνυν καταδεξώμεθα συναπόλλυσθαι τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ φοβηθέντες τὸ βαρὺ κρίμα, καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ κυρίου πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες, μὴ θελήσωμεν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις συναπόλλυσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὰ φοβερὰ τοῦ κυρίου, μηδὲ αἱ τηλικαῦται πληγαὶ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἤγαγον, ὅτι διὰ τὴν ἀνομίαν ἡμῶν ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ παρέδωκεν εἰς χεῖρας βαρβάρων, καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τοὺς πολεμίους ὁ λαὸς, καὶ παρεδόθη τῇ διασπορᾷ, διότι ταῦτα ἐτόλμων οἱ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ περιφέροντες· εἰ μὴ ἔγνωσαν μηδὲ συνῆκαν, ὅτι διὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ· τίς ἡμῖν κοινὸς πρὸς τούτους λόγος; ἀλλὰ διαμαρτύρασθαι αὐτοῖς, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ, ὀφείλομεν. συναπάγεσθαι δὲ αὐτῶν ταῖς πονηρίαις, μὴ καταδεχώμεθα· προσευχόμενοι μάλιστα μὲν κερδῆσαι αὐτοὺς καὶ ἐξελέσθαι τῆς παγίδος τοῦ πονηροῦ. ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ δυνηθῶμεν, σπουδάσωμεν τὰς γοῦν ἑαυτῶν ψυχὰς τῆς αἰωνίου κατακρίσεως περισώσασθαι.

A

Τῆ αὐτῆ.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΤΤΩΝ.

Τοῖς δὲ κομψοῖς ἐγκρατευταῖς, πρὸς τὸ σεμνὸν αὐτῶν πρόβλημα, διατί κὴ ἡμεῖς οὐχὶ πάντα ἐσθίομεν, ἐκεῖνα λεγέσθω· ὅτι κὴ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυσσόμεθα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀξίαν λάχανα χόρτος ἡμῖν ἐστι τὰ κρέα, κατὰ δὲ τιλὼτων συμφερόντων διάκρισιν, ὡς κὴ ἐν λαχάνοις, τὸ βλαβερὸν τῆ κατιλλήλω διακρίνομεν. ἐπεὶ λάχανόν ἐστι κὴ τὸ κώνειον, ὥσπερ κρέας ἐστὶ κὴ τὸ γύπειον· ἀλλ' ὅμως B ὅτε ὑοσκύαμον φάγοι ἄν τις ὗν ἔχων, ὅτε κυνὸς ἅψαιτο, μὴ μεγάλης ἀνάγκης κατεπειγούσης· ὥσε φαγὼν οὐκ ἰῶμησεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΔΙΟΔΩΡΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ Ταρσῆ.

Περὶ τῆ δύο ἀδελφὰς ἀγομοίβε εἰς γάμον.

Ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς γράμματα τιλὶ ἐπιγραφὴ ἔχοντα Διοδώρε· τὰ δὲ ἐφεξῆς ἄλλε τι- C νὸς πρέποντα εἶναι, ἢ Διοδώρε, δοκεῖ μοι γάρ τις τῆ τεχνικῆ τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδὺς, ὅτως ἑαυτὸν ἀξιόπιστον ἐθελῆσαι ποιῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις· ὅς γε ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, εἰ θεμιτὸν, αὐτὸν πρὸς γάμον τῆς τελευτησάσης αὐτῆ γυναικὸς τὴν ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι, οὐκ ἔφριξε τιλὶ ἐρώτησιν· ἀλλὰ καὶ πράως ἤνεγκε, κὴ τὸ ἀσελγὲς ἐπιθύμημα πάνυ γλυκαίως αὐτῆ κὴ ἀγωνιστικῶς συγκατέπραξεν. εἰ μὲν οὖν παρῆν μοι τὸ γράμμα, αὐτὸ ἂν ἀπέστειλα, κὴ ἐξήρκεις σαυτῆ τε ἀμῦναι, καὶ τῆ ἀληθεία. ἐπεὶ δὲ ὁ δείξας, πάλιν ἀφείλετο, κὴ ὥσπερ τι ξόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε κεκωλυκότων τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἔγ- D γραφον ἔχειν λέγων τιλὶ ἐξουσίαν· ἐπέστειλα γοῦν σοι, ὥσε διπλῆ τῆ χειρὶ ἡμᾶς ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν νόθον ἐκεῖνον λόγον, κὴ μηδεμίαν αὐτῆ ἰσχὺν καταλιπεῖν· ἵνα μὴ ἔχῃ βλάπτειν ῥᾳδίως τὲς ἐντυγχάνοντας.

Πρῶτον, μὲν οὖν, ὃ μέγιστον ἐπὶ τῆ τοιύτων ἐστὶ, τὸ παρ' ἡμῖν ἔθος ἔχομεν προβάλλειν, νόμε δύναμιν ἔχον, διὰ τὸ ὑφ' ἁγίων ἀνδρῶν τὲς δεσμὲς ἡμῖν παραδοθῆναι. τῦτο δὲ τοιῦτόν ἐστιν· ἐάν τις παθεῖ ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς, ἐκπέσοι πρὸς δυοῖν ἀδελφῶν ἄθεσμον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησίας πλήρωμα παραδέχεσθαι πρότερον, ἢ ὀφλῆσαι αὐτὲς ἀπ' ἀλλήλων. ὥσε εἰ κὴ μηδὲν εἰπεῖν ἰῶ ἕτερον, ἐξήρκει τὸ ἔθος πρὸς τιλὶ τῆ κακῆ φυλακιλί. ἐπεὶ δὲ ὁ τιλὶ ἐπισολιὶ γράψας, ἐπιχειρήματι κιβδήλῳ κακὸν τοσῦτον ἐπειράθη τῷ βίῳ ἐπαγαγεῖν· ἀνάγκη μὴ δὲ ἡμᾶς τῆς ἐκ τῶν λόγων βοηθείας ἀπέχεσθαι. καί τοι ἐπὶ τῆ σφόδρα ἐναργῶν, μείζων ἐστὶ τῆ λόγε ἡ παρέκασις.

Γέγραπται, φησιν, ἐν τῷ Λευιτικῷ· γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῆ αὐτῆς ὐ λήψῃ ἀντίζηλον ἀποκαλύψαι τιλὶ ἀσχημοσύνιν αὐτῆς ἐπ' αὐτῆ, ἔτι ζώσης αὐτῆς.

A

Ejusdem ex alia Epistola
AD AMPHILOCHIUM.

De differentia ciborum.

EGREGIIS autem Encratitis ad præclaram eorum objectionem, cur nos quoque non omnia comedimus, illud dicatur, quod etiam excrementa nostra abominamur. Nam dignitate quidem, olera nobis carnes sunt: quod vero ad eorum quæ sunt utilia attinet discretionem, sicut & in oleribus, id quod est noxium discernimus. Nam olus quidem est cicuta, quemadmodum & vulturina caro, caro est: tamen nec quis hyoscyamum si habeat, attigerit; nec canem attigerit, nisi magna urgente necessitate. Quamobrem qui comedit, non inique fecit.

EJUSDEM AD DIODORUM
Episcopum Tarsensem.

De eo qui duas sorores duxit in matrimonio.

VENERUNT ad nos literæ, Diodori inscriptionem habentes: quæ autem deinceps sequuntur, ea alteri potius quam Diodoro conveniunt. Videtur enim vafer quispiam tuam personam subiisse, ut se sic auditoribus fide dignum efficeret: qui ab aliquo interrogatus an fas sit mortuæ uxoris sororem in matrimonium ducere: interogationem non horruit, sed auditionem æquo animo tulit, & ad salacem ejus cupiditatem valde illi strenue, magnaque contentione, auxilium tulit. Si ipse itaque literas haberem, eas ad te misissem: ipseque ad tuam, & veritatis defensionem, suffecisses. Quia autem is qui ostendit, deinde abstulit, & adversus nos qui ab initio prohibueramus, veluti trophæum circumtulit, dicendo se scriptis mandatam habere potestatem: nunc ad te scripsi, ut manu duplici contra illam adulterinam orationem veniamus, & nullas ei vires relinquamus, ne possit eos qui legerint facile lædere.

Primum ergo quod in istis maximum, consuetudinem nostram objicere possumus, quæ legis vires habet, eo quod a sanctis viris nostra nobis jura tradita sint. Ea autem est ejusmodi: ut si quis unquam impuritatis perturbatione superatus, lapsus sit ad nefariam duarum sororum societatem, ne matrimonium hoc existimemus, nec eos ad ecclesiæ cœtum prius admittamus, quam ipsi se invicem separaverint. Quare etsi nihil aliud dici posset, sufficeret consuetudo ad malum hoc vitandum. Sed quia is qui epistolam scripsit, adulterino argumento hoc malum in vitam inducere conatus est: necesse est, nec nos quidem a rationum auxiliis abstinere. Quanquam in iis quæ valde evidentia sunt, ratione major est uniuscujusque præsumptio.

Scriptum est, inquit, in Levitico: *Mulierem super sororem suam non accipies in æmulationem adversariam, ad revelandam turpitudinem ejus super* Levit. 18.

ſuper ipſam, ipſa adhuc vivente. Ex hoc ergo clarum eſſe dicit, quod ea mortua, accipere permittitur. Ad hoc itaque primum quidem illud dicam, quod quæcumque lex dicit, iis qu. in lege ſunt, dicit. Alioqui enim & circumciſioni, & ſabbato, & ciborum abſtinentiæ ſubjecti erimus. Neque enim par eſt, ut ſi quid invenerimus, quod noſtris voluptatibus congruat, nos ipſos ſervitutis legis jugo ſubmittamus: ſin autem eorum quæ ſunt in lege grave aliquod apparuerit, tunc ad libertatem quæ eſt in Chriſto recurramus. Interrogati ſumus, an ſcriptum ſit, accipere licere uxorem poſt ſororem: diximus id quod eſt tutum & verum, non eſſe ſcriptum: ex conſequenti autem illatione, quod non dictum eſt colligere, eſt ejus qui legem imponit, non ejus qui quæ legis ſunt dicit. Nam ſic quoque licebit volenti cuivis, majus quiddam aggredi, & viventis uxoris ſororem accipere. Idem enim ſophiſma in hoc quoque convenit. Scriptum eſt enim, non accipias in zelo adverſariam: Quare eam quæ eſt a zelotypia aliena, accipere non prohibuit. Qui itaque ſuæ libidini favet, dicet mores ſororum e zelotypia alienos. Sublata ergo cauſa, propter quam ambarum cohabitatio eſt prohibita: quid vetabit quominus ſorores accipiantur? ſed hæc non ſcripta ſunt, inquiemus: ſed nec illud diffinitum eſt. Conſequentiæ tamen intelligentia, dat ſimiliter utriſque poteſtatem.

Oportebat autem ad ea quæ paulo ante in lege dicta erant reverti; & ea moleſtia liberari. Videtur enim legislator non quodvis peccati genus comprehendere, ſed ſeparatim Ægypriorum peccata prohibere, unde abierat Iſrael, & Chananæorum, ad quos tranſierat. Hæc enim ſcripturæ verba ſunt: *Juxta conſuetudinem terræ Ægypti in qua habitaſtis, non facietis; & juxta morem regionis Chanaam, ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis*. Quare conſentaneum eſt, hoc peccati genus non fuiſſe uſitatum apud gentes, & ideo nec legislatorem illius cautione opus habuiſſe, ſed conſuetudine quæ præcepta non fuerat, ad abominationis criminationem contentum fuiſſe. Quomodo ergo cum id quod majus eſt, prohibuerit: quod minus eſt ſilentio prætermiſit? quoniam exiſtimabat fore ut permultis libidinoſis, ad hoc ut cum viventibus ſororibus cohabitarent, patriarchæ exemplum noceret. Nos autem quid facere oportet? quæ ſcripta ſunt dicere, an quæ ſilentio prætermiſſa ſunt, curioſe perſcrutari?

Nam ne longius abeam, certe non licere patrem & filium una amica uti, in legibus quidem non ſcriptum eſt: ſed apud prophetam maximæ accuſationi obnoxium eſt viſum. *Filius*, inquit, *& pater ad eamdem puellam ingrediebantur*. Quam multa vero alia turpium vitiorum genera, dæmoniorum ſchola invenit; Divina autem ſcriptura ſilentio præteriit, majeſtatem ſuam turpium rerum nominibus nollens polluere? ſed generalibus nominibus immunditias complexa eſt, ſicut Apoſtolus dicit: *Fornicatio autem, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*. Immunditiæ nomine nefanda maſculorum & fœminarum flagitia comprehendens. Quare non omnino ſilentium dat libidinoſis poteſtatem.

Levit. 18.

Amos 2.

Eph. 5.

Δήλον ἐκ τούτου εἶναι φησίν, ὅτι συγχωρεῖται λαμβάνειν τελευτησάσης. πρὸς δὴ τοῦτο, πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐρῶ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ· ἐπεὶ ὅτῳγε, καὶ περιτομῇ, καὶ σαββάτῳ, καὶ ἀποχῇ βρωμάτων ὑποκείσομεθα. ὁ γὰρ δὴ ἐὰν μείζονι εὑρωμεν συνέχον ἡμῶν τοῖς ἡδοναῖς, τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας τὸ νόμου ἑαυτοὺς ὑποθήσομεν· ἐάν δέ τι φανῇ τῆς νομίμων βαρὺ, πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν ἀποδραμούμεθα. ἠρωτήθημεν, εἰ γέγραπται λαμβάνειν γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ· ἐπομεν ὅπερ ἀσφαλὲς ἡμῖν, καὶ ἀληθὲς, ὅτι οὐ γέγραπται· τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκολουθίας ἐπιφορᾶς τὸ σιωπηθὲν λογίζεσθαι, νομοθετοῦντός ἐστιν, οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγοντος. ἐπειδὴ ὅτῳγε ἐξέστι τῷ βουλομένῳ καταιτολμῆσαι, καὶ ἔτι ζώσης τῆς γυναικὸς λαμβάνειν τὴν ἀδελφήν· τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο σόφισμα καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἁρμόζει· γέγραπται γάρ, φησιν, οὐ λήψῃ ἀντίζηλον· ὡς τούγε ἔξω τοῦ ζῆλος λαβεῖν οὐκ ἐκώλυσεν· ὁ δὲ συνηγορῶν τῷ πάθει, ἀζηλότυπον εἶναι διορίσεται τὸ ἦθος τῆς ἀδελφῶν. ἀνηρημένης ἐν τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἀπηγορεύθη τὴν ἀμφοτέραν συνοίκησιν, τί τὸ κωλύον ἔσαι λαμβάνειν τὰς ἀδελφάς; οὐ γέγραπται τοῦτο, φήσομεν· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο ὤρισαι· ἡ δὲ σύνοια τοῦ ἀκολούθου ὁμοίως ἀμφοτέροις τὴν ἄδειαν δίδωσιν.

Ἔδει δὲ μικρὸν ἐπὶ τὰ κατόπιν τῆς νομοθεσίας ἐπαναδραμόντα, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων· ἔοικε γὰρ ὁ πᾶν εἶδος ἁμαρτημάτων περιλαμβάνειν ὁ νομοθέτης, ἀλλ' ἰδίως ἀπαγορεῦσαι τὰ τῆς Αἰγυπτίων, ὅθεν ἀνῆρτο ὁ Ἰσραήλ· καὶ τὰ τῆς Χαναναίων, πρὸς οὓς μεθίστατο. ἔχει γὰρ οὕτως ἡ λέξις· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Αἰγύπτου ἐν ᾗ παρῳκήσατε ἐπ' αὐτῇ, οὐ ποιήσετε· καὶ κατὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χανααν εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάξω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ ποιήσετε· καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῆς οὐ πορεύσεσθε. ὥστε τοῦτο εἰκὸς τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας μὴ ἐμπολιτεύεσθαι τότε παρὰ τοῖς ἔθνεσι· διὸ μηδὲ τῆς ἐπ' αὐτῷ φυλακῆς προσδεηθῆναι τὸν νομοθέτην, ἀλλ' ἀρκεθῆναι τῷ ἀδιδάκτῳ ἔθει πρὸς τὴν τοῦ μύσους διαβολήν. πῶς οὖν τὸ μεῖζον ἀπαγορεύσας, τὸ ἔλαττον ἀπεσιώπησεν; ὅτι ἐδόκει, πολλοὺς τῆς φιλοσάρκων, πρὸς τὸ ζώσαις ἀδελφαῖς συνοικεῖν, τὸ ὑπόδειγμα βλάπτειν τοῦ πατριάρχου· ἡμᾶς δὲ τί χρὴ ποιεῖν; τὰ γεγραμμένα λέγειν, ἢ τὰ σιωπηθέντα περιεργάζεσθαι;

Αὐτίκα τὸ μὴ δεῖν μιᾷ ἑταίρᾳ χεχρῆσθαι πατέρα καὶ υἱόν, ἐν μὲν τοῖς νόμοις τούτοις οὐ γέγραπται· παρὰ δὲ τῷ προφήτῃ, μεγίστης κατηγορείας ἠξίωται. υἱὸς γάρ, φησι, καὶ πατὴρ, πρὸς τὴν αὐτὴν παιδίσκην εἰσεπορεύοντο. πόσα δὲ εἴδη ἄλλα τῆς ἀκαθάρτων παθῶν, τὸ μὲν τῆς δαιμονίων διδασκαλεῖον ἐξεῦρεν· ἡ δὲ θεία γραφὴ ἀπεσιώπησε, τὸ σεμνὸν ἑαυτῆς τοῖς τῆς αἰσχρῶν ὀνομασίαις καταῤῥυπαίνειν οὐκ αἱρουμένη· ἀλλὰ γλυκοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διελαβεν· ὡς ὁ ἀπόστολος Παῦλός φησι. πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις· τῷ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνόματι τοῖς τε τῆς ἀῤῥένων ἀῤῥητοποιίας, καὶ τοῖς θηλειῶν περιλαμβάνων. ὥστε ὁ πάντως ἡ σιωπὴ ἄδειαν φέρει τοῖς φιληδόνοις.

Ἐγὼ

Ἐγὼ δὲ οὐδὲ σεσιωπῆσθαι τὸ μέρος τοῦτό φημι· ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς ἀπηγορευκέναι τὸν νομοθέτην. τὸ γὰρ, οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτῆς, ἐμπεριεκτικόν ἐστι καὶ τούτου τοῦ εἴδους τῆς οἰκειότητος· τί γὰρ ἂν γένοιτο ἀνδρὶ οἰκειότερον τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκός; οὐ γὰρ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὥστε διὰ τῆς γυναικὸς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς οἰκειότητα μεταβαίνει· ὡς γὰρ μητέρα γυναικὸς οὐ λήψεται, οὐδὲ θυγατέρα ταύτης, διότι μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μὴ δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· οὕτως οὐδὲ ἀδελφὴν γυναικὸς, διότι μηδὲ τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ. καὶ τὸ ἀνάπαλιν· οὐδὲ τῇ γυναικὶ ἐξέσται τοῖς οἰκείοις τοῦ ἀνδρὸς συνοικεῖν. κοινὰ γὰ ἐπ' ἀμφοτέρας τῆς συγγενείας τὰ δίκαια ἐγὼ δὲ παντὶ τῷ περὶ γάμου βουλευομένῳ διαμαρτύρομαι· ὅτι παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν.

Ego vero hanc partem ne silentio quidem fuisse prætermissam existimo: immo eam a legislatore vehementer omnino prohibitam. Illud enim, *non ingredieris ad quemvis proximum carnis tuæ, ad revelandam eorum turpitudinem*, hoc quoque consanguinitatis genus comprehendit. Quid enim esse possit homini magis propinquum uxore sua, vel potius sua carne? non sunt enim amplius duo, sed una caro. Quare per uxorem soror ejus transit ad viri propinquitatem. Quemadmodum enim uxoris matrem non accipiet, nec ejus filiam, quoniam nec suam matrem, nec suam filiam: sic nec sororem uxoris, quoniam nec suam sororem, sunt enim in utrisque communia cognationis jura. Ego autem cuilibet de matrimonio consultanti testificor, quod *præterit figura hujus mundi: &, tempus breve est, ut & qui habent uxores tanquam non habentes sint.*

Levit. 18.

1. Cor. 7.

Ἐὰν δὲ * μὲν παραναγινώσκῃ τὸ, αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καταγελῶ τοῦ τῆς νομοθετῆς τοὺς καιροὺς μὴ διακρίνοντος· πορνείας παραμύθιον ὁ δεύτερος γάμος, οὐχὶ ἐφόδιον εἰς ἀσέλγειαν. εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσάν, φησιν· οὐχὶ δὲ, καὶ γαμοιῶντες παρανομείτωσαν· οἱ δὲ οὐδὲ πρὸς τὴν φύσιν ἀποβλέπουσιν, οἱ τὴν ψυχὴν λημῶντες τῷ πάθει τῆς ἀτιμίας, πάλαι διακρίνασαν τὰς τοῦ γένους προσηγορίας, ἐκ ποίας συγγενείας τοὺς γενυνηθέντας προσαγορεύσουσιν; ἀδελφοὺς αὐτοὺς ἀλλήλων ἢ ἀνεψιοὺς προσεροῦσιν; ἀμφοτέρα γὰρ αὐτοῖς προσαρμόσει διὰ τὴν σύγχυσιν. μὴ ποιήσῃς, ὦ ἄνθρωπε, τὴν θείαν μυστρυιὰν τῆς νηπίων· μήτε δὲ τὴν ἐν μητρὸς τάξει περιθάλπειν ὀφείλουσαν, ταύτην ἐφοπλίσῃς ταῖς ἀμειλίκτοις ζηλοτυπίαις· μόνον γὰρ τὸ μῖσος· τῆς μητρυιῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐλαύνει τὴν ἔχθραν· μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ἄλλως πολέμιοι τοῖς τεθνηκόσι σπένδονται, αἱ δὲ μητρυιαὶ, τοῦ μίσους μετὰ θάνατον ἄρχονται.

Si autem nobis illud alleget, *Crescite & multiplicamini*, rideo eum qui legislatorum tempora non discernit. Fornicationis remedium est, secundum matrimonium; non viaticum ad intemperantiam. *Si non se continent*, inquit, *nubant:* non autem, nubentes contra legem faciant. At isti excæcatam passione ignominiæ mentem habentes, dum ne ad naturam quidem respiciunt, quæ generis olim appellationes discrevit: ex quanam cognatione natos ex illo matrimonio liberos appellabunt? ipsorum invicem fratres, an consobrinos appellabunt? Utraque enim eis nomina propter istam confusionem convenient. Ne feceris, o homo, amitam infantium novercam: nec eam quæ matris loco eos fovere debet; implacabilibus æmulationibus armaveris. Solum enim novercarum odium inimicitias etiam post mortem persequitur: aut potius, alii quidem inimici mortuis reconciliantur, novercæ autem post mortem odisse incipiunt.

Gen. 1.

Κεφάλαιον δὲ τῆς εἰρημένων. εἰ μὲν νόμῳ τις ὁρμᾶται πρὸς γάμον, ἥνοικται πᾶσα ἡ οἰκουμένη. εἰ δὲ ἐμπαθεὶς αὐτῷ ἡ σπουδὴ, διὰ τοῦτο καὶ πλέον ἀποκλεισθήτω, ἵνα μάθῃ τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας. πλείονά με λέγειν ὡρμημένον, τὸ μέτριον ἐπέχει τῆς ἐπιστολῆς. εὔχομαι δὲ ἢ τὴν παραίνεσιν ἡμῶν ἰσχυροτέραν τοῦ πάθους ἀποδειχθῆναι, ἢ μὴ ἐπιδημῆσαι τῇ ἡμετέρᾳ τὸ ἄγος τοῦτο, ἀλλ' ἐν οἷς ἂν ἐτολμήθη τόποις ἐναπομεῖναι.

Eorum autem quæ dicta sunt, summa hæc esto. Si quis lege matrimonium appetit, patet universus terrarum orbis: sin autem vitiosa cupiditate ducitur, propterea excludatur magis, ut discat *vas suum possidere in sanctificatione, non in passione desiderii*. Plura me scribere cupientem modus retinet epistolæ. Opto autem ut vel nostra suasio animi perturbatione potentior evadat; vel ne hoc scelus in nostra regione versetur, sed in quibus patratum est locis, remaneat.

1. Cor. 7.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΣΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ πρεσβύτερον,

Ὥστε χωρισθῆναι αὐτὸν τοῦ συνοίκου γυναίου.

Ἐνέτυχόν σου τῆς γράμμασι μετὰ πάσης μακροθυμίας, καὶ ἐθαύμασα πῶς δυνάμενος ἡμῖν συντόμως καὶ εὐκόλως ἀπολογίσασθαι διὰ τῆς πραγμάτων, τοῖς μὲν κατηγορουμένοις ἐπιμένειν καταδέχῃ· λόγοις δὲ μακροῖς θεραπεύειν ἐπιχειρεῖς τὰ ἀνίατα. οὔτε πρῶτοι, οὔτε μόνοι, ὦ Γρηγόριε, ἐνομοθετήσαμεν γυναῖκας ἀνδράσι μὴ συνοικεῖν, ἀλλὰ

EJUSDEM AD GREGORIUM PRESBYTERUM,

Ut separetur a muliercula cum qua habitat.

Legi tuas literas cum omni patientia & longanimitate, & miratus sum quomodo cum posses per res ipsas nobis breviter & facile respondere, in iis quidem quorum accusaris persistere malueris, prolixa autem oratione, quæ sunt immedicabilia curare volueris. Nec primi, nec soli, o Gregori, statuimus ne mulieres cum viris cohabitarent. Sed lege

lege canonem qui a ſanctis patribus noſtris Nicææ editus eſt, qui aperte prohibet, ne ſint ſubintroductæ. In hoc autem ſitum eſt cœlibatus decus & honeſtas, quod ſeparati ſumus a conſuetudine & conſortio mulierum. Quare ſi quis id verbo profeſſus, re vera ea faciat, quæ qui cum mulieribus cohabitant: aperte oſtendit ſe virginitatis laudem nomine tantum proſequi, ſed a turpi voluptate non recedere. Tanto magis ergo oportebat te noſtræ poſtulationi facile acquieſcere, quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum. Neque enim credo eum qui ſeptuaginta annos natus eſt cum muliere ex cupiditate habitare: nec tamquam propter turpem aliquam actionem, quæ facta fuerit, ſtatuimus ea quæ ſtatuimus: ſed quia ab Apoſtolo docti ſumus, fratri non eſſe ponendum offendiculum, vel ſcandalum: ſcimus autem, id quod recte & ſane fit ab aliquibus, fore aliis occaſionem ad peccatum. Ea de cauſa decrevimus, ſanctorum patrum conſtitutionem ſequentes, ut a muliere ſeparareris. Quid ergo chorepiſcopum incuſas, & veteris ſimultatis recordaris? quid autem nos inſimulas, quod aures ad admittendas calumnias faciles præbeamus: non autem te ipſum, qui a conſuetudine cum muliere non potes recedere? Ejice eam a domo tua & ſtatue ipſam in monaſterio. Sit illa cum virginibus, & viri tibi famulentur: ne nomen Dei per vos blaſphemetur. Quamdiu hæc feceris myriades quas ſcribis in epiſtolis, nihil tibi proderunt. Sed [a] otioſus morieris, Deoque reddes rationem tui otii. Sin autem, priuſquam te emendaveris, auſus fueris ſacerdotium apprehendere: eris toti populo anathema, & qui te ſuſceperint, erunt in omni eccleſia excommunicati.

[a] *hoc eſt*, ſummotus a ſacro miniſterio.

ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τὸν ἐξενεχθέντα παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐν τῇ συνόδῳ Νικαίας· ὃς φανερῶς ἀπαγορεύει συνεισάκτους μὴ εἶναι· ἀγαμία δὲ ἐν τούτῳ ἔχει τὸ σεμνόν, ἐν τῷ χεχωρίσθαι τῆς μετὰ γυναικῶν διαγωγῆς. ὡς ἐὰν ἐπαγγέλλωμός τις τῷ ὀνόματι, ἔργῳ τὰ τῶν ταῖς γυναιξὶ συνοικούντων ποιῇ, δῆλός ἐστι τὸ μὴ τῆς παρθενίας σεμνὸν ἐν τῇ προσηγορίᾳ διώκων· τὸ δὲ καθ' ἡδονὴν ἀπρεπὲς μὴ ἀφισάμενος. τοσούτῳ ἂν μᾶλλον ἐχρῆν σε δίχολος εἶναι ἡμῶν τῇ ἀξιώσει, ὅσονπερ λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους. ὅπεγὰρ τὴν ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότα μεθέξεσθαι ἐμπαθῶς γυναικὶ συνοικεῖν, ὅτε ὡς ἐπὶ γλυμμῷ τινὶ ἀτόπῳ πράξει, ᾠήσαμεν ἂν ᾠήσαμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ ἀποστόλου, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον· οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ παρά τινων ὑγιῶς γινόμενον, ἄλλοις ἀφορμὴ πρὸς ἁμαρτίαν ὑπάρξει· τούτου ἕνεκα προσετάξαμεν, ἑπόμενοι τῇ διαταγῇ τῶν ἁγίων πατέρων, χωρισθῆναί σε τῆς γυναικός. τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ, καὶ παλαιὰς ἔχθρας μέμνησαι; τί δὲ ἡμᾶς κατεμέμφῃ, ὡς δίχολος ἀκοὰς ἔχοντας εἰς τὸ τοὺς διαβολὰς προσίεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ σεαυτῷ τῷ μὴ ἀνεχομένῳ ἀποσῆναι τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα συνηθείας; ἔκβαλε τοίνυν αὐτὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας σου, καὶ κατάτησον αὐτὴν ἐν μοναστηρίῳ. ἔσῳ ἐκείνη μετὰ παρθένων, καὶ ὑπηρετεῖτω ἀνδρῶν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημῆται· ἕως ἂν ταῦτα ποιῇς, αἱ μυριάδες ἅσπερ γράφεις διὰ τῶν ἐπιστολῶν, οὐδέν σε ὠφελήσουσί· ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν, καὶ δώσεις τῷ κυρίῳ λόγον τῆς σεαυτοῦ ἀργίας, ἐὰν δὲ τολμήσῃς, μὴ διορθωσάμενος σεαυτὸν, ἀντέχεσθαι τῆς ἱερωσύνης· ἀνάθεμα ἔσῃ παντὶ τῷ λαῷ, καὶ οἱ δεχόμενοί σε ἐκκήρυκτοι κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν γένωνται.

EJUSDEM CHOREPISCOPIS

Ne ſine ipſo fiant miniſtri præter canones.

VAlde male me habet, quod patrum de cetero defecerunt canones, & omnis accurata diſciplina ex eccleſiis ejecta eſt: & timeo ne, ſi hæc progredi paulum ſinatur incuria, in omne confuſionis genus res eccleſiaſticæ redeant. Eos qui [b] eccleſiæ miniſtrant, recepta olim in eccleſiis conſuetudo, diligentiſſime probatos admittebat: & omnis eorum vitæ agendæ ratio curioſe inquirebatur, an non eſſent maledici, an non ebrioſi, an non prompti ad pugnas, an ſuam juventutem recte inſtituerent: ut poſſent ſanctificationem recte gerere, ſine qua nemo Dominum aſpiciet. Et hæc quidem examinabant presbyteri, & diaconi qui cum eis verſabantur: referebant autem ad chorepiſcopos, qui acceptis ſuffragiis a ſinceris teſtibus, & eorum admonito epiſcopo, miniſtrum deinde in ſacerdotalem numerum cooptabant. Nunc autem nobis primum extruſis, nec ad nos referre in animum inducentes, omnem in vos authoritatem tranſtuliſtis. Deinde re per ſummam ſocordiam tractata, presbyteris, & diaconis permiſiſtis, quos voluerint, vita eorum non examinata, ex affectione vel cognationis, vel alicujus alterius amicitiæ,

[b] *ſubdiaconos intelligis.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ,

Ὡς μὴ γίνεσθαι χωρὶς αὐτοῦ ὑπηρέτας παρὰ τοὺς κανόνας.

ΠΟλύ με λυπεῖ ὅτι ἐπιλελοίπασι λοιπὸν πατέρων κανόνες, καὶ πᾶσα ἀκρίβεια τῆς ἐκκλησιῶν ἀπελήλαται· καὶ φοβοῦμαι μὴ καὶ μικρὸν τῆς ἀδιαφορίας ταύτης ὁδῷ προϊούσης, εἰς παντελῆ σύγχυσιν ἔλθῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα. τοὺς ὑπηρετοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, πάλαι, ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ἐμπολιτευομένη συνήθεια μετὰ πάσης ἀκριβείας δοκιμάζουσα παρεδέχετο, καὶ ἐπολυπραγμονεῖτο πᾶσα αὐτῶν ἡ ἀναστροφὴ, εἰ μὴ λοίδοροί εἰσιν, εἰ μὴ μέθυσοι, εἰ μὴ πρόχειροι πρὸς τὰς μάχας, εἰ παιδαγωγοῦσιν ἑαυτῶν τὴν νεότητα, ὥστε κατορθοῦν δύνασθαι τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. καὶ τοῦτο ἐξήταζον μὲν πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι οἱ συνοικοῦντες αὐτοῖς· ἐπανέφερον δὲ τοῖς χωρεπισκόποις, οἳ τὰς παρὰ τῶν ἀληθινῶς μαρτυρούντων δεξάμενοι ψήφους, καὶ συνομήσαντες ἐπίσκοπον. ὅπως συναριθμῆται τὸν ὑπηρέτην τῷ τάγματι τῶν ἱερατικῶν. νῦν δὲ πρῶτον μὲν ἡμᾶς παρωσάμενοι, καὶ μηδὲ ἐπαναφέρειν ἡμῖν καταδεχόμενοι, εἰς ἑαυτοὺς τὸν ὅλον περιεστήσατε αὐθεντίαν. ἔπειτα καταῤῥᾳθυμοῦντες τὸ πράγματος, πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐπεξέφατε, οὓς ἂν ἐθέλωσιν, ἀπὸ ἀνεξετάστου βίου, κατὰ προσ-

πα-

πάθειαν, ἢ τιὼ ἀπὸ συγχύσεως ἢ τιὼ ἐξ ἄλλης τινὸς φιλίας, ἐπεισάγειν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς ἀναξίας. διὸ πολλοὶ μὲν ὑπηρέται ἀριθμοῦνται καθ' ἑκάστω κώμω· ἄξιος δὲ λειτουργίας θυσιαστηρίου εὑρεθείς, ὡς ὑμεῖς αὐτοὶ μαρτυρεῖτε, ἀπορῶντες ἀνδρῶν ἐν ταῖς ψυφοφορίαις. ἐπεὶ οὖν τὸ πρᾶγμα λοιπὸν εἰς ἀνήκεστον προϊὸν, μάλιστα δὲ νῦν τῆς πλείστων φόβῳ τῆς στρατολογίας εἰσποιούντων ἑαυτοὺς τῇ ὑπηρεσίᾳ· ἀναγκαίως ἦλθον εἰς τὸ ἀνανεώσασθαι τοὺς τῶν πατέρων κανόνας, καὶ ἐπιστεῖλαι * ὑμῖν, ἀποστεῖλαί μοι τιὼ ἀναγραφὴν ἑκάστης κώμης τῶν ὑπηρετούντων· καὶ ὑπὸ τίνων εἰσῆκται ἕκαστος, καὶ ἐν ποίῳ βίῳ ἐστίν. ἔχετε δὲ καὶ αὐτοὶ παρ' ἑαυτοῖς τιὼ ἀναγραφιὼ, ὥστε συγκρίνεσθαι τοῖς παρ' ἡμῖν ἀποκειμένοις γράμμασι τὰ ὑμέτερα, καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι ἑαυτὸν ὅτε βούλεται παρεγγράφειν. ἔτω μέντοι μετὰ τιὼ πρώτιν ἐπινέμησιν, εἴ τινες ὑπὸ πρεσβυτέρων εἰσήχθησαν, ἐπὶ τὸν λαϊκὸν ἀπορριφῶσι. ἄνωθεν δὲ χρήσασθαι αὐτῶν παρ' ὑμῶν ἐξέτασις· κἂν μὲν ἄξιοι ὦσι τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ, παραδεχθήτωσαν· ἐπεὶ καθαρίσατε τιὼ ἐκκλησίαν, τοὺς ἀναξίους αὐτῆς ἀπελαύνοντες· καὶ τὸν λοιπὸν ἐξετάζετε μὲν τοὺς ἀξίους, καὶ παραδέχεσθε· μὴ ἀριθμεῖτε δὲ πρὶν εἰς ἡμᾶς ἐπανενεγκεῖν· ἢ γινώσκετε, ὅτι λαϊκὸς ἔσαι ὁ ἄνευ ἡμετέρας γνώμης εἰς ὑπηρεσίαν παραδεχθείς.

A indignos in ecclesiam introducere. Et ideo multi quidem numerantur ministri in unoquoque pago; sed nemo est dignus ministerio altaris, ut vos ipsi testificamini, qui hominibus indigetis in electionibus. Quia ergo res deinceps eo processit, ut curari non possit, maxime cum nunc plurimi metu ne in milites referantur, seipsos ministerio ingerant: necessario me contuli ad renovandos patrum canones, scribendumque ad vos, ut ad me mittatis indicem ministrorum uniuscujusque pagi, & a quo unusquisque introductus sit, & quod sit ejus vitæ institutum. Habete autem & ipsi apud vos indicem illum, ut cum litteris apud nos repo-
B sitis vestræ conferantur: & nemini liceat seipsum, quando velit, falso inscribere. Sic itaque post primam indictionem, si qui a presbyteris introducti sunt, ad laicos rejiciantur. De integro autem fiat eorum a vobis examinatio: & si vestro suffragio sunt digni, suscipientur. Purgate etiam ecclesiam, indignos ab ea expellentes: & deinceps quidem dignos examinate, & suscipite; in numerum autem ne referte, priusquam ad nos retuleritis; vel scitote laicum futurum, qui sine nostra sententia in ministerium admissus fuerit.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ̃.

Πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους, ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασιν.

C EJUSDEM AD EPISCOPOS IPSI SUBJECTOS,

Ne pecuniis ordinent.

Τὸ τῆς πράγματος ἄτοπον περὶ οὗ γράφω διὰ * τί μοὶ ὅλως ὑπωπτεύθη καὶ ἐλαλήθη, ὀδυνῶν ἐπλήρωσέ με τιὼ ψυχιώ· τέως δὲ ἐφάνη μοι ἄπιστον· τὸ οὖν περὶ αὐτῆς γράμμα, ὁ μὲν συνεγνωκὼς ἑαυτῷ, δεξάσθω ὡς ἴαμα· ὁ δὲ μὴ συνεγνωκὼς, ὡς προφυλακτήριον· ὁ δὲ ἀδιάφορος, ὅπερ ἀπεύχομαι ἐφ' ἡμῖν εὑρεθῆναι, ὡς διαμαρτυρίαν. τί δ' ἐστὶν ὃ λέγω; φασί τινες, τινὰς ὑμῶν παρὰ τῶν χειροτονουμένων λαμβάνειν χρήματα, ἐπισκιάζειν δὲ ὀνόματι εὐσεβείας· τοῦτο δὲ χεῖρόν ἐστιν· ἐὰν γάρ τις τὸ κακὸν ἐν προσχήματι τῷ ἀγαθῷ ποιῇ, διπλασίονος τιμωρίας ἐστὶν ἄξιος· διότι αὐτὸ τὸ ἐκ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ κέχρηται εἰς τὸ τελέσαι τιὼ ἁμαρτίαν, ὡς ἂν εἴπη τις, τῷ καλῷ σωεργῷ. τοῦτο, εἴ ἔτως ἔχει, τῷ λοιπῷ μὴ γίνεσθω· ἀλλὰ διόρθωθήτω. ἐπεὶ ἀνάγκη λέγειν πρὸς τὸν δεχόμενον τὸ ἀργύριον, ὅπερ ἐρρέθη παρὰ τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸν θέλοντα δοῦναι, ἵνα πνεύματος ἁγίου μετουσίαν ὠνήσηται· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν. κρείττων γὰρ ὁ δι' ἀπειρίαν ὠνήσασθαι θέλων, ἢ ὁ πιπράσκων τὴν τοῦ θεοῦ δωρεάν. πρᾶσις γὰρ ἐγένετο. καὶ ὃ σὺ δωρεὰν ἔλαβες, ἐὰν πωλῇς, ὡσανεὶ πεπραμένος τῷ σατανᾷ, ἀφαιρεθήσῃ τοῦ χαρίσματος. καπηλείαν γὰρ ἐπεισάγεις τοῖς πνευματικοῖς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ τὸ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. ταῦτα ἔτω γενέσθαι οὐ χρή. ὃ δέ ἐστι τὸ τέχνασμα, λέγω. νομίζουσι μὴ ἁμαρτάνειν, τῷ μὴ ἅμα προσλαμβάνειν, μετὰ * τιὼ χειροτονίαν λαμβάνειν· λαβεῖν δέ ἐστιν ὅτε δήποτε λαβεῖν. παρακαλῶ οὖν, ταύτιν τὴν πρόσοδον, μᾶλλον δὲ τιὼ προσαγωγιὼ τιὼ ἐπὶ γέενναν, ἀπόθεσθε· καὶ μὴ τὰς χεῖρας μολύναντες τοιού-

Tam insolens turpisque res est, de qua scribo, ut venisse in suspicionem sermonemque de ea fuisse, summopere doluerim: incredibilis quidem ad hanc diem visa est. Litteras igitur hac de re meas, qui est sibi conscius, ut medicinam accipiat; non conscius, ut præsidium; qui vero non magnopere curat, quod absit inter vos reperiri, ut contestationem. Quid est autem quod di-
D co? Ajunt quidam, nonnullos vestrum pecuniam ab iis qui ordinantur accipere, eique facto, pietatis nomen obtendere. Id vero deterius est. Si quis enim faciat malum boni prætextu, is est duplici pœna dignus: & quod id quod non bonum est faciat; & quod ad peragendum peccatum, boni, ut sic loquar, auxilio utitur. Hæc si ita habent, deinceps ne fiant, sed corrigantur. Necesse enim est dicere ei qui pecuniam accipit, id quod ab apostolis dictum est, ei qui volebat dare, quo spiritus sancti gratiam emeret: *Pe-* Act. 8.
cunia tua tecum sit in perditionem. Levius enim peccat, qui propter ignorantiam vult emere,
E quam qui donum Dei vendit. Venditio enim facta est. Et quod tu gratis accepisti, si vendideris, tanquam satanæ venditus, dono & gratia privaberis. In rebus enim spiritualibus cauponationem inducis, & in ecclesia, in qua corpus & sanguis Christi nobis credita sunt. Hæc non oportet fieri. Quod vero sit eorum artificium, dicam. Existimant se non peccare, quod non accipiant simul, sed post ordinationem accipiant. Accipere autem est, quandocumque accipere. Vos itaque adhortor, ut hunc reditum, vel potius ad gehennam aditum deponatis;

& ne ejuſmodi lucris veſtras manus polluentes, vos indignos reddatis, qui ſancta myſteria peragatis. Ignoſcite mihi: primum quidem ut non credens, deinde ut perſuaſus, minitor. Si quis poſt hanc meam epiſtolam tale quidpiam fecerit, ab altaribus quidem, quæ hic ſunt recedet: quæret autem ubi Dei domum emere poſſit, ac deinde vendere. *Nos enim talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſiæ Dei.* Verbum unum addo, & deſino. Hæc propter avaritiam fiunt: eſt autem avaritia radix omnium malorum, & nominatur idololatria. Ne ergo tenuis pecuniæ cauſa Chriſto idola præferte, nec Judam imitemini, eum rurſus lucro prodentes, qui pro nobis ſemel crucifixus eſt. Nam & prædia, & manus eorum qui fructus iſtos accipiunt, appellabuntur Aceldama.

2. Cor. 11.

τοις λήμμασιν, ἑαυτὸς ἀναξίους ποιήσητε τῆ ἐπιτελεῖν ἅγια μυστήρια. σύγγνωτε δέ μοι· πρῶτον μὲν ὡς ἀπιστήσας, εἶτα δὲ ὡς πεισθεὶς, ἀπειλῶ. εἴ τις μετὰ ταύτην μου τὴν ἐπιστολὴν τοιοῦτόν τι τοιήσειεν, τῆς μὲν ἐντεῦθα θυσιαστηρίων ἀναχωρήσει· ζητήσει δὲ ὅπου τὴν τοῦ θεοῦ δωρεὰν ἀγοράζων, μεταπωλεῖν δύναται· ἡμεῖς γὰρ οὐ καὶ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. εἰ δὲ προφθείς, παύσομαι. διὰ φιλαργυρίαν γίνεται ταῦτα· ἡ δὲ φιλαργυρία καὶ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστι, καὶ ὀνομάζεται εἰδωλολατρεία. μὴ οὖν τοῦ Χριστοῦ προτιμήσητε τὰ εἴδωλα διὰ μικρὸν ἀργύριον· μηδὲ πάλιν τὸν Ἰούδαν μιμήσησθε, λήμματι προδιδόντες δεύτερον τὸν ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν σωρωθέντα· ἐπειδὴ τὰ χωρία, καὶ αἱ χεῖρες τῶν τὰς καρπὰς δεχομένων, Ἀκέλδαμα κληθήσονται.

S. BASILII,

Ex XXVII. capite eorum quæ de ſancto Spiritu ſcripſit,

AD BEATUM AMPHILOCHIUM,

ΤΟΥ̃ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐκ τοῦ κζ. κεφ. τῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς τὸν μακάριον Ἀμφιλόχιον.

DOGMATUM, & præceptorum, quæ in eccleſia cuſtodita ſunt, alia ex doctrina ſcriptis mandata habemus, alia ex apoſtolorum relicta nobis traditione in myſterio ſuſcepimus. Quæ utraque eaſdem vires ad pietatem habent. His autem nemo contradicet, qui eccleſiaſtici juris vel minimam peritiam habuerit. Si enim non ſcriptas conſuetudines tanquam non magnum robur habentes, rejicere voluerimus: evangelium ipſum imprudentes præcipuis in capitibus evertemus; vel potius ſolum ad nomen, quidquid eſt diſciplinæ redigemus. Nam ut ejus quod primum eſt, & maxime commune, primum mentionem faciam: figura crucis, eos qui in nomine Domini noſtri ſperaverint ſignari, quis per literas docuit? Ad Orientem verti inter orandum, quo ſcripto docemur? verba invocationis, quæ dicuntur in oſtenſione panis Euchariſtiæ, & calicis benedictionis, quis ex ſanctis nobis ſcripto reliquit? non enim iis utique contenti ſumus, quorum Apoſtolus, vel evangelium meminit: ſed & præfamur, & alia ſubjungimus quæ magnam vim habeant ad myſterium, ex non ſcripta doctrina id accipientes. Aquam baptiſmatis benedicimus, & oleum unctionis, & eum etiam qui baptizatur; quibus ex ſcripturis? nonne ex tacita & myſtica traditione? Quid? ipſam ex oleo unctionem quænam ſcripta oratio docuit? ut ter immergatur homo, unde? quin & alia quoque quæ circa baptiſmum fiunt, uti renunciare ſatanæ, & angelis ejus, ex quanam ſunt ſcriptura? nonne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minime curioſo, nec pluſquam oportet inveſtigante ſilentio patres cuſtodierunt, recte illi edocti, quæ ſunt in myſteriis veneranda, ſilentio ſervari? quæ enim ne ſuſpicari quidem licet iis qui non ſunt myſteriis initiati, qui par eſſet eorum doctrinam in ſcriptis quodammodo triumphare? ET POST ALIA. Hæc eſt eorum quæ non ſcripta ſunt traditionis ratio: ne ſæpius agitata dogmatum cognitio, multitudini vilis & contemnenda red-

ΤΩΝ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῖν, ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν· καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν γεύσηται θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται· εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῆς ἐθῶν, ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι· λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιῐστωντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρώτου μνησθῶ τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν, ποῖον ἡμᾶς ἐδίδαξε γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματι ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν κατελέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ ἀπόστολος ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη· ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον· ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δέ; αὐτὴν τὴν ἔλαιν τὴν χρίσιν, τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ εἰς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βαπτίσματα, ἀποτάσσεσθαι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν οἱ ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι, τῆς μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι; ἃ δὲ οὐδὲ ὑποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θεσμοθετεῖν ἐν γράμμασι; ΚΑΙ' ΜΕΤΑ' ΕΤΕΡΑ. ὅτος ὁ λόγος τῆς τῶν ἀγράφων παραδόσεως, ὡς μὴ κατιμελετηθεῖσαν

τῆς

τῆς δογμάτων τιὼ γνῶσιν, ἀκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ σιωπήσεως. ἄλλο γάρ δόγμα, καὶ ἄλλο κήρυγμα. τὰ μὲν δόγματα σιωπᾶται. τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται. σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια ᾗ χρῆται ἡ γραφή, διαθεώρητον κατασκιάζουσα τῆς δογμάτων τὸν νᾶν πρὸς τὸ τῆς ἐντυγχανόντων λυσιτελές. τότε χαίειν πάντες μὲν ὁρῶμεν κατ' ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς προσευχῶν· ὀλίγοι δὲ ἴσμεν, ὅτι τὴν ἀρχαίαν ἐπιζητοῦμεν πατρίδα, τὸν παράδεισον ὃν ἐφύτευσεν ὁ θεὸς ἐν Ἐδὲμ κατ' ἀνατολάς· καὶ ὀρθοὶ μὲν πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων· τὸν δὲ λόγον ὃ πάντες οἴδαμεν. ὃ γὰρ μόνον ὡς συναναστάντες Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλοντες, ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ, τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος, διὰ τῆς κατὰ τιὼ προσευχιὼ σάσεως, ἑαυτὲς ἐπιμιμνήσκομεν. ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πως τῶ προσδοκωμένῳ αἰῶνος εἶναι εἰκών· διὸ καὶ ἀρχὴ ὅσα ἡμερῶν, ἔχει πρώτη παρὰ Μωσέως, ἀλλὰ μία ὠνόμασαι. ἐγένετο γάρ, φησιν, ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία· ὡς τῆς αὐτῆς ἀναχυκλεμένης πολλάκις. καὶ μία τοίνυν ἡ αὐτὴ καὶ ὁδὸν, τιὼ μίαν ὄντως ἐκείνιω καὶ ἀληθινιὼ ὁδόν, ἧς καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἔντισιν ἐπιγραφαῖς τῆς ψαλμῶν ἐμνημόνθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τιὼ μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάσασιν, τιὼ ἄπαυσον ἡμέραν, τιὼ ἀνέσπερον, τιὼ ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα. ἀναγκαίως ἂν τὶς ἐν αὐτῇ προσδοκᾶς ἐσῶτις ἀποπληροῦν τὲς ἑαυτῆς ζοφίμους ἡ ἐκκλησία παιδεύει· ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτε ζωῆς, τῆς πρὸς τὴν μετάσασιν ἐκείνιω ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκοστὴ, τῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι προδοκωμένης ἀναστάσεώς ἐστιν ὑπόμνημα. ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα ἑπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ τῆς ἱερᾶς πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τιὼ αὐτιὼ κατιλήγει, δι' ὁμοίων τῆς ἐν τῷ μέσῳ ἐξελιττομένης πεντηκοντάκις· διὸ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῆς αὐτῶν ἀρχομένη σημείων, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ κατιλήγουσα· ἐν ᾗ τὸ ὀρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν· ἐκ τῆς ἐναργῆς ὑπομνήσεως, οἱονεὶ μετοικίζοντες ἡμῶν τὸν νᾶν ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐπὶ τὰ μέλλοντα. καὶ καθ' ἑκάσιω δὲ γονυκλισίαν & ἀνάστασιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατερρύημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, τὰ ἄγραφα τῆς ἐκκλησίας μυστήρια διηγούμενον. ἐῶ τἄλλα. αὐτὴν δὲ τιὼ ὁμολογίαν τῆς πίστεως, πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἐκ ποίων συγγραμμάτων ἔχομεν; εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς τοῦ βαπτίσματος παραδόσεως, κατὰ τὸ τῆς εὐσεβείας ἀκόλουθον, ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες, ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα· συγχωρησάτωσαν ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ὁμοίαν τῇ πίστει τιὼ δόξαν ἀποδιδόναι· εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας ὡς ἄγραφον παραιτοῦνται· δωτωσαν ἡμῖν τῆς τε κατὰ τιὼ πίστιν ὁμολογίας, καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἀπηριθμησάμεθα, ἐγγράφους τὰς ἀποδείξεις.

Εἴ τι τοσούτων ὄντων ἀγράφων, καὶ τοσαύτιω ἐχόντων ἰσχιὼ εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν ὑ συγχωρήσουσιν; ἵνα ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδεύτε σιωπηθείας τοῖς ἀδιαστρόφοις

A datur propter consuetudinem. Aliud est enim dogma, aliud præceptum. Dogmata enim tacentur, præcepta publicantur. Est autem etiam silentii species obscuritas, qua utitur scriptura, quæ reddit dogmatum sententiam contemplatu difficilem ad lectorum utilitatem. Et ideo omnes quidem inter orandum Orientem aspicimus; pauci autem scimus, quod antiquam patriam inquirimus, paradisum quem Deus plantavit in Eden in Oriente. Et stantes quidem preces peragimus in una sabbati: rationem autem non omnes scimus. Non solum enim, ut qui cum Christo surrexerimus, & quæ supra sunt quærere debeamus, in die resurrectionis,
B gratiæ nobis datæ, stando in oratione, nos ipsos commonefacimus: sed quod videatur esse etiam quodammodo sæculi quod expectatur imago. Et ideo cum hæc sit dierum principium, non prima a Moyse, sed una nominata est. *Factum est*, inquit, *vespere & mane dies unus*, tanquam eadem in orbem sæpius recurrat. Una est ergo eadem & octava, illam quæ re ipsa est, veram illam octavam, cujus etiam psalmographus in quibusdam psalmorum inscriptionibus meminit, per se ostendens; eum scilicet, qui post hoc tempus futurus est, statum; diem, qui nunquam desinit, qui est sine vespere, quem nullus sequens
C excipit; perpetuum illud & senii expers ævum. Necessario ergo orationes, quæ illo die fiunt, stantes peragere alumnos suos docet ecclesia: ut æternæ vitæ perpetuo memores, necessaria ad migrationem illam subsidia non negligamus. Porro tota quoque pentecoste, est resurrectionis, quæ in futuro sæculo expectatur, admonitio. Unus enim ille & primus dies septies septuplicatus, septem sacræ pentecostes hebdomadas efficit. A primo enim incipiens, in eumdem desinit, per similes, qui in medio sunt, quinquagesies revolutus. Quare & æternitatem similitudine imitatur, tanquam in motu circulari ab iisdem punctis incipiens,
D & in eadem desinens. Quo die rectam in oratione figuram præferre nos ecclesiæ ritus docuerunt: ex evidenti admonitione, a præsenti ad futura mentem veluti traducentes. Porro in unaquaque genuflexione & assurrectione, re ipsa ostendimus, nos & per peccatum in terram lapsos; & per creatoris nostri clementiam in cœlum revocatos. Dies me deficiat, si minime scripta ecclesiæ mysteria dicendo persequar. Cætera itaque prætermitto. Nam & ipsam fidei confessionem, credere in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ex quibusnam literis habemus? si enim ex baptismatis traditione, pro pietatis consequentia, ut baptizamur, ita & credere
E debentes, similem baptismati confessionem edimus: nobis ex eadem consequentia concedant similem quoque fidei gloriam reddere. Sin autem glorificationis modum, & minime scriptum repudiant, dent nobis & confessionis fidei, & reliquorum, quæ enumeravimus, scriptas demonstrationes.

Et cum tot sint quæ scripta non sunt, & tantam vim habeant ad pietatis mysterium, unam nobis dictionem, quæ ad nos venit ex patribus, non concedent? quam nos ex non affectata consuetudine in non perversis ecclesiæ

cleſiis permanſiſſe invenimus, quæ non parvam habet rationem, nec parvam affert utilitatem ad vim myſterii.

τῆς ἐκκλησιῶν ἀναπομένασαν ἔθρομεν· ἃ μικρὸν τὸν λόγον ἔχουσαν, οὐδὲ βραχεῖαν συντέλειαν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν εἰσφερομένην.

EJUSDEM

Ex xxix. capite ejuſdem operis.

AD hoc vero quod teſtimonio careat, & ſcripta non ſit, ea quæ eſt cum ſpiritu glorificatio, illud dicimus: ſi nihil aliud eſt, quod non ſit ſcriptum, nec hoc admittatur; ſin autem plurima myſtica ſine ſcriptis in republica Chriſtiana verſantur, cum multis aliis hoc quoque ſuſcipiamus. Apoſtolicum autem eſſe exiſtimo; in non ſcriptis quoque traditionibus permanere. *Laudo enim*, inquit, *vos, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, tenetis præcepta mea*. Et illud: *Tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam*. Quarum quidem maxime una eſt hæc præſens, quam qui ab initio conſtituerunt, poſteris tradentes, uſu ſemper una cum tempore procedente, per longam conſuetudinem in eccleſiis ſtabilierunt. Si ergo, veluti in judicio, inopia probationis quæ fit per ſcripta laborantes, teſtium vobis multitudinem adduceremus, an non a vobis abſolventem ſententiam conſequeremur? ego quidem ſic exiſtimo. *In ore* enim *duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum*. Si autem & longum tempus pro nobis facere aperte vobis oſtenderimus, an non vobis videbimur dicere probabiliter, non eſſe hanc concedendam adverſus nos actionem? Sunt enim quodammodo veneranda antiqua dogmata, & tanquam in quadam canitie, ſic in antiquitate habent venerationem.

2. Theſſal. 2.

Matth. 18.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ̃

Ἐκ τῆ̃ κθ'. κεφαλ. τῆς αὐτῆς πραγματείας.

ΠΡΟΣΓΕ μὲν τὸ ἀμάρτυρον καὶ ἄγραφον εἶναι τινὰ σωὸ τῷ πνεύματι δοξολογίαν, ἐκεῖνο λέγομεν· ὅτι εἰ μὲν μηδὲν ἕτερον ἄγραφον, μηδὲ τοῦτο παραδεχθήτω· εἰ δὲ τὰ πλεῖστα καὶ μυστικῶν ἀγράφως ἡμῖν ἐμπολιτεύεται, μὴ πολλῶν ἑτέρων καὶ τοῦτο κατιδεξώμεθα. ἀποστολικὸν δὲ οἶμαι καὶ τὸ τοῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν. ἐπαινῶ γάρ, φησιν, ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. καὶ τὸ, κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελάβετε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς· ὧν μάλιστα μία ἐστὶ καὶ ἡ παροῦσα αὕτη, ἣν οἱ ἐξ ἀρχῆς διατυπάμενοι, παραδιδόντες τοῖς ἑφεξῆς, συμπροϊόσης αὐτῇ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς σωηθείας ταῖς ἐκκλησίαις κατερρίζωσαν. ἆρ' οὖν εἰ ὡς ἐν δικαστηρίῳ, διὰ τῆς ἐγγράφων ἀποδείξεως ἀπορῶντες, μαρτύρων ὑμῖν πλῆθος παρεσησάμεθα, οὐκ ἂν τῆς ἀφέσεως παρ' ὑμῶν ψῆφον τυχίμεν; ἐγὼ μὲν οὕτως οἶμαι· ἐπὶ στόματος γὰρ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. εἰ δὲ καὶ τὸν πολὺν χρόνον πρὸς ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς ὑμῖν ἐπιδείκνυμεν. οὐκ ἂν ἐδόξαμεν ὑμῖν εἰκότα λέγειν, μὴ εἶναι καθ' ἡμῶν τινὰ δίκην εἰσαγώγιμον ταύτην; δυσωπητικὰ γάρ πως τὰ παλαιὰ τῶν δογμάτων, οἱονεί πολιᾷ τινι, τῇ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα.

S. GREGORII NYSSENI EPISCOPI

Epiſtola canonica ad S. Letojum

Melitines Episcopum.

UNum hoc quoque eſt eorum quæ ad ſanctum feſtum conferunt, ſi nos intelligamus legitimam, & canonicam, in iis qui peccarunt œconomiam, ut curetur omnis morbus animæ, qui per aliquod peccatum accidit. Quoniam enim hoc eſt univerſale feſtum creationis, quod in præſtituto annui circuli ambitu ſingulis annis in univerſo mundo propter ejus qui ceciderat reſurrectionem, peragitur, (caſus autem eſt peccatum, reſurrectio vero ex peccati caſu erectio) recte habuerit, ſi hodierno die, non ſolum eos qui ex regeneratione per lavacri gratiam tranſmutati ſunt, ad Deum adducamus; ſed eos etiam, qui per pœnitentiam & converſionem a mortuis operibus ad viventem viam redeunt, ad ſpem quæ ſalvos eos faciat tanquam manu deducamus, a qua per peccatum alienati ſunt.

Neque vero parvum opus eſt, ea quæ de iis dicenda ſunt, in recto & probato judicio diſpenſare, juxta præceptum Prophetæ, quod jubet *diſponere ſermones in judicio*: ut, quemadmodum habet Divinum oracullum, *in æternum non commoveatur; & in memoria æterna ſit juſtus*. Quemadmodum enim etiam in cor-

Pſalm. 111. Ibid.

ΤΟΥ̃ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Νύσσης ἐπιστολὴ κανονικὴ πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Λητοῖον ἐπίσκοπον Μελιτινῆς.

ΕΝ καὶ τοῦτο τῆς εἰς τιμὴν ἁγίαν ἑορτὴν σωτελούντων ἐστί, τὸ κατανοῆσαι ἡμᾶς τινὰ οἰκονόμον τε καὶ κανονικὴν ἐπὶ τῆς πεπλημμεληκότων οἰκονομίαν, ὅπως ἂν θεραπευθείη πᾶν ἄρρωστημα ψυχικὸν, τὸ διά τινος ἁμαρτίας ἐπιγινόμενον. ἐπειδὴ γὰρ ἡ καθολικὴ καὶ αὕτη τῆς κτίσεως ἑορτὴ, κατὰ τινὰ τετυγμένην περίοδον τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου, καθ' ἕκαστον ἔτος, ἐν παντὶ κληρουμένῳ τῷ κόσμῳ, ἐπὶ τῇ ἀνασάσει τοῦ πεπτωκότος ἐπιτελεῖται· πῶσις δέ ἐστιν ἡ ἁμαρτία. ἀνάστασις δὲ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνόρθωσις· καλῶς ἂν ἔχοι κατὰ τινὰ ἡμέραν ταύτην ὃ μόνον τοὺς ἐκ παλιγγενεσίας μετανοιχθέντας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ χάριτος, τῷ θεῷ προσάγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῆς μετανοίας τε καὶ ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων εἰς τὸν ζῶσαν ὁδὸν πάλιν ἐπανιόντας, καὶ τούτους χειραγωγεῖν πρὸς τὴν σώζουσαν ἐλπίδα, ἧς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπεζενώθησαν.

Ἔστι δὲ ὃ μικρὸν ἔργον, τὸ τοὺς περὶ τούτων λόγους οἰκονομῆσαι ἐν τῇ ὀρθῇ τε καὶ δεδοκιμασμένῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ προφήτου τὸ κελεῦον, δεῖν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους ἐν κρίσει, ἵνα, καθὼς ἔχει τὸ λόγιον, μήτε σαλευθῇ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ,

εἰς

εἰς μνημόσυνον αἰώνιον χρήσιμος. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς σωματικῆς θεραπείας, ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ἰατρικῆς ἐστι, τὸ ὑγιᾶναι τὸν κάμνοντα, τὸ δὲ εἶδος τῆς ἐπιμελείας διάφορον· κατὰ γὰρ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀῤῥωστημάτων, κατιλλήλως καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος ἑκάστῳ τῶν νοσημάτων προσάγεται· οὕτω πολλῆς οὔσης καὶ ἐν τῇ ψυχικῇ νόσῳ τῆς τῶν παθῶν ποικιλίας, ἀναγκαίως πολυειδὴς χρήσεται ἡ θεραπευτικὴ ἐπιμέλεια, πρὸς λόγον τῶν πάθους ἐνεργοῦσα τὴν ἴασιν.

Ὡς δ' ἂν χρήσαιτό τις τεχνικῇ μεθόδῳ περὶ τὸ προκείμενον πρόβλημα, οὕτω τὸν λόγον διαληψόμεθα. τρία ἐστὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρήματα κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν, τό,τε λογικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τὸ θυμοειδές. ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ κατορθώματα τῆς κατ' ἀρετὴν βιόντων, καὶ τὰ πτώματα τῆς εἰς κακίαν ἀπορρεόντων. διὸ προσήκει τὸν μέλλοντα τὴν κατάλληλον θεραπείαν προσάγειν τῷ νοσοῦντι τῆς ψυχῆς μέρει, πρότερον μὲν ἐπισκέπτεσθαι ἐν τίνι σώματι τὸ πάθος· εἶθ' οὕτω πεπονθότι προσάγειν ἁρμοδίως τὴν θεραπείαν, ὥστε μὴ δι' ἀπειρίαν τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ἄλλο μὲν ἢ τὸ νοσῆσαν μέρος, ἕτερον δὲ τὸ τὴν θεραπείαν δεχόμενον· ὥσπερ ἀμελεῖ βλέπομεν πολλοὺς τῆς ἰατρῶν, ἐν ἀπειρίᾳ τοῦ πρωτοπαθοῦντος μέρους, προσεπιβίβαντας τὴν νόσον, δι' ὧν θεραπεύσι. τῆς γὰρ ἀῤῥωσίας ὅσης πολλάκις κατὰ θερμοῦ ἐπεκράτησιν, ἐπειδὴ τοῖς κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ψυχροῦ κεκακωμένοις, χρήσιμον τὸ θερμαῖνόν τε καὶ ἀναθάλπον ἐστί· τὸ τούτοις κατὰ λόγον συμμέτρως, ἀπερισκέπτως τὸ αὐτὸ τοῖς ἐν ἀμετρίᾳ θερμότητος ἐκκαιομένοις ἐπαγαγόντες, δυσίατον τὸ πάθος ἐποίησαν. ὥσπερ τοίνυν ἀναγκαιότατον τοῖς ἰατροῖς νομίζεται ἡ καταγνώσις τῆς τῶν στοιχείων ἰδιότητος, ὅπως ἂν ἑκάστου τοῦ εὖ ἢ κακῶς διακειμένων γνοίητο τὸ παρὰ φύσιν διατεθὸν ἢ ἐπανόρθωσις· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ ταύτῃ ἀναδραμόντες τὴν διαίρεσιν τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ θεωρημάτων, ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν τῆς καταλήψεως τῶν παθῶν θεραπείας ποιησώμεθα τὴν χρείαν θεωρίαν.

Οὐκοῦν τριχῇ, καθὼς ἔφαμεν, διῃρημένης τῆς ἰδιότητος τοῦ τῆς ψυχῆς κινημάτων, εἰς τό τε λογικὸν τε, καὶ ἐπιθυμητικὸν, καὶ θυμοειδὲς, κατόρθωμα μὲν τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς μέρους, ἐστὶν ἡ εὐσεβὴς περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διακριτικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἕξις γε καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τοῦ συνκειμένων τὴν δόξαν, τί μὲν ἐστιν αἱρετὸν ἐν τοῖς οὖσι, τί δὲ βδελυκτὸν καὶ ἀπόβλητον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου, πάντως ἡ ἐν τῷ μέρει τούτῳ κακία θεωρηθήσεται, ὅταν ἀσέβεια μὲν ᾖ περὶ τὸ θεῖον, ἀκρισία δὲ περὶ τὸ ὄντως καλόν· συνλαμβάνῃ δὲ καὶ ἐσφαλμένη ἡ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ὑπόληψις, ὥστε τιθέναι τὸ φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος φῶς, καθὼς φησιν ἡ γραφή.

Τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ μέρους ἡ μὲν ἀρετὸς ἐστὶ κίνησις, τὸ πρὸς τὸ ὄντως ἐπιθυμητικὸν καὶ ἀληθῶς καλὸν ἀναγεσθαι τὸν πόθον· καὶ ἔστις ἐν ἡμῖν ἐρωτικὴ δύναμίς τε καὶ διάθεσις, ἐκεῖ κατισχολεῖσθαι πᾶσαν, ἐν τῷ πεπεῖσθαι μηδὲν ὀρεκτὸν εἶναι τῇ ἑαυτοῦ φύσει ἄλλο, πλὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τὴν ἀρετὴν πηγαζούσης φύσεως. παραξοπὴ δὲ καὶ ἁμαρτία τοῦ τοιούτου μέρους ἐστὶν, ὅταν τις μεταγάγῃ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν ἀνυπόστατον κενοδοξίαν, ἢ πρὸς τὸ ἐπικεχρωσμένον τοῖς σώμασιν ἄνθος· ὅθεν γίνεται ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ φιλο-

porali medela, unum est quidem institutum medicinæ, ut sanus sit is, qui laborat, varium autem est curationis genus, (pro morborum enim varietate convenienter quoque medicinæ methodus ac disciplina unicuique morbo se applicat) ita cum multa sit in morbo quoque animæ affectionum varietas, multiformis quoque necessario fuerit medica curatio ad affectionis rationem medicinam exercens.

Verum ut arte aliqua procedat propositæ quæstionis methodus, rem ita tractabimus. Tria sunt quæ in anima nostra considerantur secundum primam divisionem: ratio, concupiscentia, & ira. In iis sunt & recte facta eorum qui ex virtute vivunt, & delicta casusque eorum qui ad vitium dilabuntur. Quamobrem oportet eum qui ægrotanti animæ parti convenientem medelam est adhibiturus, prius quidem considerare in quonam consistat affectio; deinde sic laboranti convenientem medelam applicare, ne propter medicæ disciplinæ ignorantiam, alia quidem sit pars quæ ægrotat, alia vero cui est adhibita medela: sicut certe multos videmus medicos, qui propter primo affectæ partis ignorationem, morbum suis medicamentis adaugent. Cum enim sæpe existat morbus propter dominationem & exuperationem calidi: quoniam in iis qui propter nimiam frigidi abundantiam male affecti sunt, utile est quod calefacit, & confovet, id quod illis ex ratione adhibitum confert, idem iis qui immoderata caliditate succenduntur applicantes, efficiunt ut sit morbus curatu difficillimus. Quemadmodum ergo medicis in primis necessaria existimata est elementorum proprietatis cognitio, ut uniuscujusque eorum quæ bene vel male constituta sunt, id quod præter naturam affectum est, corrigatur: sic & nos ad hanc recurrentes divisionem, quæ est eorum quæ in anima considerantur, principium & fundamentum convenientis affectionum curationis, generalem faciamus contemplationem.

Trifariam ergo, ut diximus, divisa proprietate motionum animæ in rationem, concupiscentiam, & iram: recta rationalis animæ partis operatio est, pia de Deo existimatio, & boni ac mali discernendi scientia, & quæ clarum habet ac minime confusum de natura eorum circa quæ versatur, judicium, quid in rebus expetendum sit, quid abhorrendum & respuendum. Contra vero, vitium partis ejusdem proprium existimabitur, quando circa res Divinas fuerit impietas; circa id autem quod vere honestum est, inopia judicii; perversa autem & corrupta de rerum natura existimatio, *ut ponat lucem tenebras, & tenebras lucem*, ut dicit scriptura.

Concupiscentis autem partis motus est ex virtute, si ad id quod est re vera concupiscendum, & vere pulchrum & honestum, erigitur desiderium, & si qua est in nobis amatoria facultas & affectio, tota in illo versetur, ut credamus nihil aliud esse sua natura expetendum præter virtutem, & naturam quæ virtutem profundit. Hujus autem partis declinatio est & peccatum, quando cupiditatem transtulerit ad inanem, quæ non potest consistere, gloriam, vel ad florem corporibus illitum, unde existit libido, glo-

Isa. 5.

riæ

riæ cupiditas, ambitio, & avaritia, & cætera ejusmodi, quæ ab hoc vitii genere dependent.

Animosæ autem seu irascentis partis recta & ex virtute actio est, mali odium, & bellum cum animi perturbationibus, & mentis ad fortitudinem confirmatio, ut non pertimescat, quæ multis terribilia videntur, sed usque ad sanguinem peccato resistat, mortis autem minas & gravia supplicia contemnat; & a rebus jucundissimis disjunctione, & omnibus, ut semel dicam, quæ propter aliquam consuetudinem & anticipatam opinionem multos in voluptate detinent, sit superior pro fide & virtute decertans. Hujus autem partis prolapsiones omnibus apertæ sunt, invidia, odium, ira, convicia, certamina, contentiosæ & ultionis appetentes affectiones, quæ acceptæ injuriæ recordationem longe extendunt, & multas in cædes sanguinemque desinunt. Dum enim non invenit stulta & inerudita ratio, quomodo armis suis opportune utatur, ferri aciem in se convertit: eaque arma quæ nobis a Deo ad defensionem data sunt, ei qui male utitur, exitium afferunt.

C. I. His ad hunc modum distinctis, quæcumque peccata ratione præditam animæ partem attingunt, graviora judicata sunt a patribus, & majori, ac diuturniori, & laboriosiori conversione digna. Quemadmodum si quis fidem in Christum negavit, vel ad Judaismum, vel idolorum cultum, vel Manichæismum, vel aliquod aliud impietatis genus, desciviisse visus sit, qui voluntarie quidem ad id malum se contulit, deinde seipsum condemnavit: præscriptum pœnitentiæ tempus vitam omnem habet. Numquam enim dum mystica peragitur oratio, Deum una cum populo adorare sinetur, sed seorsum precabitur: a sacramentorum autem communione omnino erit alienus: in hora autem sui e vita excessus, sacramenti communionis erit particeps. Sin autem contigerit, ut is præter spem vivat, in eodem rursus vivet judicio, mysticorum sacramentorum ad vitæ exitum usque expers. Qui autem tormentis & gravibus suppliciis excruciati fuerint, iis certum est præstitutum tempus pœnitentiæ: sanctis patribus ea usis in ipsos clementia, tanquam anima non lapsa sit, sed corporis imbecillitas adversus tormenta non duraverit. Quare iis quibus vi ac dolore transgressio extorta est, idem qui fornicatoribus, modus pœnitentiæ præscriptus est.

C. II. Qui autem ad præstigiatores, vel divinos abierunt, vel eos qui per dæmones se purgationes quasdam & expiationes operaturos pollicentur, ii exacte interrogantur, & examinantur, utrum in fide in Christum permanentes, vi aliqua ad illud peccatum impulsi sint, cum afflictio aliqua vel intolerabilis jactura, hunc illis animum indidisset; an omnino neglecto quod a nobis creditum est testimonio, ad dæmonum societatem se contulerint. Si enim ad fidem infirmandam, & quod Deum esse non crederent, qui a Christianis creditur, illud fecerunt: erunt scilicet transgressorum judicio obnoxii. Sin autem intoleranda vis aliqua, pusillo eorum animo

δοξία καὶ ἡ φιλησδονία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὅσα τῶν τοιούτων ἤρτηται τῆς κακίας γένους.

Πάλιν δὲ τῆς θυμώδους διαθέσεως κατόρθωμά ἐστιν ἡ πρὸς τὸ κακὸν ἀπέχθεια, καὶ ὁ πρὸς τὰ πάθη πόλεμος, καὶ τὸ πρὸς ἀνδρείαν ἐσομοῦσθαι τὴν ψυχήν, ἐν τῷ μὴ καταπτήσσειν τὰ τοῖς πολλοῖς φοβερὰ νομιζόμενα, ἀλλὰ μέχρις αἵματος πρὸς ἁμαρτίαν ἀντικαθίσασθαι, καταφρονεῖν δὲ θανατικῆς ἀπειλῆς, καὶ ἀλγεινῶν κολασηρίων· καὶ τῆς τῶν ἡδίσων διαζεύξεως, καὶ πάντων ἅπαξ τῶν διά τινος συνηθείας καὶ προλήψεως ἐν ὁδυνῇ τοὺς πολλοὺς κατεχόντων, κρείττονα γίνεσθαι, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς προμαχόμενον. τὰ δὲ ἀποπτώματα τοῦ τοιούτου μέρους, ἐστὶν ἅπασι πρόδηλα, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ μῆνις, αἱ λοιδορίαι, αἱ συμπλοκαὶ, αἱ φιλόνεικοί τε καὶ ἀμυντικαὶ διαθέσεις, αἱ μέχρι πολλοῦ παρατείνουσαι τὴν μνησικακίαν, καὶ πολλοὺς εἰς φόνους καὶ αἵματα καταλήγουσαι. μὴ γὰρ εὑρὼν ὁ ἀπαίδευτος λογισμὸς, ὅπως χρήσεται λυσιτελῶς τῷ ὅπλῳ, ἐφ' ἑαυτὸν ξέπει τὸν τοῦ σιδήρου ἀκμήν· καὶ γίνεται τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δοθὲν ἡμῖν ἀμυντήριον ὅπλον, τῷ κακῶς κεχρημένῳ ὀλέθριον.

Τούτων τοίνυν κατὰ τὸν εἰρημένον διακεκριμένων τρόπον, ὅσα μὲν ἁμαρτήματα τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἅπτεται μέρους, χαλεπώτερα παρὰ τοὺς πατέρων ἐκρίθη, καὶ μείζονος καὶ διαρκεστέρας καὶ ἐπιπονωτέρας τῆς ἐπιστροφῆς ἄξια. οἷον, εἴ τις ἠρνήσατο τὸν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἢ πρὸς Ἰουδαϊσμὸν, ἢ πρὸς εἰδωλολατρείαν, ἢ πρὸς Μανιχαϊσμὸν, ἢ πρός ἄλλοτι τοιοῦτον ἀθεΐας εἶδος, αὐτομολήσας ἐφάνη· ὁ μὲν ἑκουσίως ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ὁρμήσας κακὸν, εἴτε κατ' ἀγνοῦς ἑαυτοῦ· χρόνον τῆς μετανοίας ἔχει, ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. οὐδέποτε γὰρ, μυσικῆς ἐπιτελουμένης θυσίας, μετὰ τοῦ λαοῦ προσκυνῆσαι τὸν θεὸν κατηξιώθη· ἀλλὰ κατὰ μόνας μὲν εὔξεται, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων καθόλου ἀλλότριος ἔσται· ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τότε τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μερίδος ἀξιωθήσεται. εἰ δὲ συμβαίη παρ' ἐλπίδα ζῆσαι αὐτὸν πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κείμενον διαβιώσεται, ἀμέτοχος τῶν μυσικῶν ἁγιασμάτων μένων τῆς ἐξόδου γινόμενος. οἱ δὲ βασάνοις καὶ τιμωρίαις χαλεπαῖς αἰκισθέντες, ἐν ῥητῷ χρόνῳ ἐπετιμήθησαν· ὕπου τῶν ἁγίων πατέρων φιλανθρωπίᾳ ἐπ' αὐτοῖς χρυσαμοίβων, ὡς ἡ ψυχῆς νόμισις ἐν πτώματι, ἀλλὰ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας πρὸς τὰς αἰτίας ἐκ ἀντιχάσης· διὸ τῷ μέτρῳ τῶν ἐν πορνείᾳ πλημμελησάντων, καὶ ἡ βεβιασμένη τε καὶ ἐπώδυνος παράβασις, ἐν τῇ ἐπιστροφῇ συνεμετρήθη.

Οἱ δὲ πρὸς γόητας ἀπιόντες, ἢ μάντεις, ἢ τὰς διὰ δαιμόνων καθαρσιά τινα καὶ ἀποτροπιασμὸς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, ὅτι ἐρωτῶνται δι' ἀκριβείας, καὶ ἀνακρίνονται, πότερον ἐπιμένοντες τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, ὑπ' ἀνάγκης τινὸς συνελαύνθησαν ἐκείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, κακώσεώς τινος ἢ ἀφορήτου ζημίας τινὸς αὐτοῖς τὴν ὁρμὴν ἐμποιησάσης, ἢ καθόλου καταφρονήσαντες τοῦ πεπιστευμένου παρ' ἡμῶν μαρτυρίου, τῇ τῶν δαιμόνων συμμαχίᾳ προσέδραμον. εἰ μὲν γὰρ ἀθετήσει τῆς πίστεως, καὶ πρὸς τὸ μὴ πιστεύειν εἶναι θεὸν τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν προσκυνούμενον, ἐκεῖνο ἐποίησαν δηλαδὴ τῷ κείματι τῶν παραβάντων ὑπαχθήσονται· εἰ δέ τις ἀβάσακτος ἀνάγκη, κατακρατήσασα

τῆς

τῆς μικροψυχίας αὐτῶν, εἰς τοῦτο προσήγαγε διά τινος ἠπατημένης ἐλπίδος παραχρωθέντας· ὡσαύτως ἔσαι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ φιλανθρωπία, καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τοὺς βασάνους ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὁμολογίας ἀντισχεῖν μὴ δυνηθέντων.

A superato, eo deduxit falsa aliqua spe deductos: similiter adhibebitur in ipsos clementia, uti in eos qui tormentis in tempore confessionis resistere non potuerunt.

Τῶν δὲ δι' ἐπιθυμίαν καὶ ἡδονὴν γινομένων ἁμαρτημάτων, τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαίρεσις. τὸ μὲν γὰρ καλεῖται μοιχεία, τὸ δὲ πορνεία. τισὶ μὲν οὖν τῶν ἀκριβεστέρων ἤρεσε καὶ τὸ κατὰ πορνείαν πλημμέλημα, μοιχείαν εἶναι νομίζειν. διότι μία ἐστὶν ἡ νόμιμος συζυγία, καὶ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα, πᾶν δὲ τὸ μὴ νόμιμον, παράνομον πάντως· καὶ ὁ μὴ τὸ ἴδιον ἔχων, δηλαδὴ τὸ ἀλλότριον ἔχει· τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ μία δέδοται παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθός, καὶ τῇ γυναικὶ μία ἐφήρμοσαι κεφαλή· ἐκεῖν εἰ μέν τις τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκεῦος, καθὼς ὀνομάζει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἑαυτῷ κτήσαιτο, συγχωρεῖ ὁ νόμος τῆς φύσεως τούτῳ δικαίαν χρῆσιν· εἰ δέ τις ἔξω τοῦ ἰδίου ξαπείη, ἐν ἀλλοτρίῳ πάντως χωήσεται. ἀλλότριον δὲ ἑκάστῳ, πᾶν τὸ μὴ ἴδιον, κἂν μὴ ὁμολογούμενον ἴχνη τὸν κινοῦντα. ἐκεῖν ὁ πορρω τοῦ κατὰ τοῦτο μοιχείαν πλημμελήματος καὶ ἡ πορνεία τοῖς τὸν ἀκριβέστερον ἐξετάζουσι λογισμὸν ἐδέχθη· λεγούσης καὶ τῆς θείας γραφῆς, ὅτι. μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν.

B Eorum autem quæ ad cupiditatem & voluptatem fiunt peccatorum, hæc est divisio: hoc enim vocatur adulterium, illud vero fornicatio. Ac nonnullis quidem eorum qui sunt subtiliores, placuit etiam fornicationis peccatum, adulterium esse existimare: quoniam una est legitima conjunctio, & mulieris cum viro; & viri cum muliere. Quidquid ergo non est legitimum, est omnino injustum, & legi contrarium: & qui non habet proprium, habet omnino alienum. Homini enim una tantum data est auxiliatrix: & mulieri unum appositum est caput. Ergo si quis proprium *vas suum*, ut divinus Apostolus nominat, *possederit*: ei lex naturæ justum usum concedit. Si quis autem extra proprium conversus fuerit, erit omnino in alieno. Est autem unicuique alienum, quidquid non est proprium, etiamsi certum dominum non habeat. Non longe ergo a peccato adulterii, fornicatio, ab iis qui rem paulo accuratius examinant, suscepta est: cum dicat etiam sacra scriptura; *Ne multus sis cum aliena.* C. III. 1. Thess. 4. Prov. 2. 20. juxta 70.

Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐγίνετό τις παρὰ τῶν πατέρων συμπεσφορὰ, διεκρίθη τὸ πλημμέλημα, τῇ χωρικῇ διαιρέσει ταύτῃ· ὡς πορνείαν μὲν λέγεσθαι τοῦτο χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου γινομένην τινὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν· μοιχείαν δὲ, τοῦτο ἐπιβαλλούσης καὶ ἀδικίαν τοῦ ἀλλοτρίου. ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τοῦτο ζωοφθορίαν καὶ τοῦτο παιδερασίαν εἶναι λογίζονται· διότι καὶ ταῦτα φύσεως ἐστὶ μοιχεία. εἰς γὰρ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν γίνεται ἡ ἀδικία. ταύτης δὴ τῆς διαιρέσεως καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἴδει τῆς ἁμαρτίας γεγυμνωμένης, καθολικὴ μέν ἐστι θεραπεία, τὸ τῆς ἐμπαθοῦς λύσης τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς καθαρὸν ἐκ μετεμελείας χωεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον.

C Sed quia cum imbecillioribus indulgenter agendum censuerunt patres, distinctum est peccatum hac generali divisione, ut fornicatio dicatur, cupiditatis seu libidinis expletio, quæ fit sine alterius injuria; adulterium vero, insidiæ, & injuria, quæ alteri affertur. In eodem autem ordine & cum animalibus coitum, & pædicatum numerant: quoniam hæc quoque naturæ sunt adulteria. In id enim quod est alienum, & quod est præter naturam fit injustitia. Cum hæc ergo divisio in hac etiam peccati specie fiat: universale est remedium, ut a concitata in ejusmodi voluptates rabie, per pœnitentiam homo purus efficiatur.

Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐν πορνείᾳ μολυνθέντων ἀδικία τις τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ ὑ καταμέμικται· διὰ τοῦτο διπλασίων ὡρίσθη τῆς ἐπιστροφῆς ὁ χρόνος τοῖς ἐν μοιχείᾳ μιανθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς ἀπηγορευμένοις κακοῖς, ζωοφθορίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ ἄρσενας λύσῃ· διπλασιάζεται γὰρ, ὡς εἶπον, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἁμαρτία· μία μὲν, ἡ κατὰ τοῦτο ἄθεσμον ἡδονὴν· ἑτέρα δὲ, ἡ κατὰ τοῦτο ἀλλοτρίαν ἀδικίαν συνεισαμένη.

D Sed quia in iis qui fornicatione polluti sunt, injuria nulla cum hoc peccato commista est: propterea duplum conversionis tempus iis præscriptum est, qui adulterio inquinati sunt, & in aliis itidem vetitis malis, animalium initu, & rabie in masculos. In iis enim peccatum ut dixi duplicatur: unum quidem in illicita & nefaria voluptate, alterum autem quod in injuria quæ fit alteri consistit.

Διαφορὰ δέ τις ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας, καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡδονὴν πλημμελημάτων· ὁ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὁρμήσας, αὐτῷ τῷ καταδέξασθαι δι' οἰκείας ὁρμῆς χωέσθαι τῶν κρυφίων κατήγορος, ὡς ἤδη τῆς θεραπείας τοῦ πάθους ἀρξάμενος, καὶ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἐπιδεικάμενος, ἐν φιλανθρωποτέροις γίνεται τοῖς ἐπιτιμίοις. ὁ δὲ φωραθεὶς ἐπὶ τῷ κακῷ, ἢ διά τινος ὑποψίας ἢ κατηγορίας ἀκουσίως ἀπελεγχθεὶς, ἐν ἐπιτεταμένῃ γίνεται τῇ ἐπιστροφῇ, ὥστε καθαρισθέντα διὰ ἀκειβείας αὐτὸν, ὅπως ἐπὶ τοῦ τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίαν παραδεχθῆναι.

E Est autem quædam differentia in ratione pœnitentiæ inter eos qui in voluptate peccarunt ejusmodi. Qui enim ex seipso ad sua proferenda peccata impulsus est, eo quod sua sponte occultorum accusator esse voluerit, ut qui jam affectioni medicinam adhibere cœperit, & signum mutationis in melius ostenderit: in mitioribus pœnis versatur. Qui autem in malo deprehensus est, vel propter aliquam suspicionem vel accusationem ingratiis convictus est: longius illi conversionis tempus datur, ut ipse perfecte purgatus, deinde ad sacramentorum communionem admittatur.

Est ergo canon ejusmodi, ut qui fornicatione polluti sunt, in tribus annis ab oratione omnino expellantur, in tribus sint solius auditionis participes, in tribus autem alris cum iis qui in conversione substernuntur precentur; & tunc sint sacramentorum participes. In iis autem qui diligentiori conversione usi fuerint, & vita ipsa ostenderint, se ad bonum regressos esse, licet ei qui dispensat, pro ecclesiasticæ œconomiæ utilitate tempus auditionis contrahere, & celerius ad conversionem deducere, & rursus hoc quoque tempus contrahere; & celerius reddere communionem: ut sua probatione, ejus cui medela adhibetur constitutionem dijudicet. Quemadmodum enim porcis margaritas projicere est vetitum, ita & pretiosa margarita privare eum, qui jam per alienationem a vitio & purgationem homo est factus, absurdum est.

C. IV. Quæ autem in adulterio, & in reliquis immunditiæ generibus, fit iniquitas, ut ante dictum est, omnino eodem judicio punietur, quo & fornicationis scelus: sed tempore duplicabitur. In eo autem ejus etiam cui medela adhibetur, animi dispositio considerabitur, quomodo & in iis qui fornicationis sordibus infecti sint, ut vel citius, vel tardius, ad boni participationem admittantur.

Restat ad hæc, ut irascentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapsa a bono iræ usu in peccatum ceciderit. Cum autem multa sint, quæ per iram fiunt peccata, & omnia mala: placuit nostris patribus, in aliis quidem non nimium accurate agere, nec plurimum in eo studii ponere, ut omnia quæ ex ira nascerentur delicta curarent (quamvis scriptura non solum vulnus prohibeat, sed etiam omne convicium, vel maledictum, & si quid aliud ejusmodi ira efficit) sed adversus unum cædis crimen pœnarum cautionem providerunt.

Dividitur autem hoc malum in voluntarium & involuntarium. Et est cædes quidem voluntaria, quæ meditato suscepta est ab eo qui se ad hoc comparaverat, ut hoc facinus perpetraret. Deinde illud quoque in voluntariis existimatum est, quando quis in congressu verberans, & verberatus, per iram plagam mortiferam intulerit. Qui enim ira semel victus est, & animi motui indulget, nihil eorum quæ malum possent amputare, ei perturbationis tempore in mentem venit. Quare & illic ortus ex pugna cædis eventus, in factum voluntarium, non in casum confertur. Involuntariæ autem cædes habent manifesta indicia: quando quis alteri rei studium applicans, casu immedicabile aliquod malum fecerit.

In his ergo cædes quidem in triplicatum tempus extenditur iis qui per conversionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter novem enim sunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito: adeo ut in perfecta quidem segregatione, novem annorum tempore versetur ab ecclesia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat, sola doctorum & scripturarum

A Ἔστι τοίνυν ὁ κανὼν τοιοῦτος, ὥστε τοὺς ἐν πορνείᾳ μολυνθέντας, ἐν τρισὶ μὲν ἔτεσι καθόλου τῆς εὐχῆς ἀποβλήτους εἶναι, ἐν τρισὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως μετέχειν μόνης, ἐν ἄλλοις δὲ τρισὶν ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ὑποπιπτόντων προσεύχεσθαι, καὶ τότε μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων. ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαιοτέρᾳ κεχρημένων τῇ ἐπιστροφῇ, καὶ τῷ βίῳ δεινύντων τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπάνοδον, ἔξεστι τῷ οἰκονομοῦντι, πρὸς τὸ συμφέρον τῇ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ, συντεμεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως, καὶ τάχιον εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαγεῖν· καὶ πάλιν καὶ τοῦτον συντεμεῖν τὸν χρόνον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τῇ κοινωνίᾳ· ὅπως ἂν τῇ ἑαυτοῦ δοκιμασίᾳ, ἐγκρίνοι τὴν τοῦ θεραπευομένου κατάστασιν. ὥσπερ γὰρ τὸ τοῖς χοίροις ῥίπτειν τὸν μαργαρίτην, ἀπείργεται· οὕτως τὸ ἀποστερεῖν τοῦ τιμίου μαργαρίτου τὸν ἤδη ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπαθείας τε καὶ καθαρότητος γενόμενον, τῶν ἀτόπων ἐστίν.

B Ἡ δὲ κατὰ τὴν μοιχείαν, ἤτοι κατὰ τὰ λοιπὰ εἴδη τῆς ἀκαθαρσίας, γενομένη παρανομία, καθὼς προείρηται, κατὰ πάντα ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι θεραπευθήσεται, ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς πορνείας ἄγος· τῷ δὲ χρόνῳ διπλασιάζεται. παρατηρηθήσεται δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν τῷ μολυσμῷ τῆς πορνείας συνενεχθέντων· ὥστε ἢ θᾶττον ἢ βραδύτερον γενέσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν.

C Λείπεται πρὸς τούτοις τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς προσθεῖναι εἰς ἐξέτασιν, ὅταν παρασφαλεῖσα τῆς ἀγαθῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως, εἰς ἁμαρτίαν ἐκπέσῃ. πολλῶν δὲ ὄντων τῶν κατὰ θυμὸν εἰς ἁμαρτίαν ἐνεργουμένων, καὶ πάντων κακῶν· ἤρεσέ πως τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι, μηδὲ πολλῆς ἄξιον ἡγεῖσθαι σπουδῆς τὸ θεραπεύειν πάντα τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ παραπτώματα· καὶ τοίγε τῆς γραφῆς οὐ μόνον τὴν ψιλὴν ἀπαγορευούσης πληγὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λοιδορίαν ἢ βλασφημίαν, καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον ὁ θυμὸς κατεργάζεται· μόνον δὲ τοῦ κατὰ φόνον ἄγους τὴν παραφυλακὴν ἐποιήσαντο διὰ τῶν ἐπιτιμίων.

D Διῄρηται δὲ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῇ διαφορᾷ τοῦ ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου· ἐν οἷς ἑκούσιος μὲν πρῶτόν ἐστι φόνος ὁ ἐκ παρασκευῆς τετολμημένος, τοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο εὐτρεπισαμένου, ὅπως ἂν τὸ ἄγος ἐργάσηται· ἔπειτα δὲ κἀκεῖνος ἐν τοῖς ἑκουσίοις ἐνομίσθη, ὅταν τις ἐν συμπλοκῇ τύπτων τε καὶ τυπτόμενος, ἐνέγκῃ κατά τινος καιρίαν τὴν διὰ τῆς ὀργῆς πληγήν. ὁ γὰρ ἅπαξ τῷ θυμῷ κρατηθεὶς, καὶ τῇ ὁρμῇ τῆς ὀργῆς χαριζόμενος, οὐδὲν ἂν, περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, τῶν ἀνακόψαι τὸ κακὸν δυναμένων ἐπὶ νοῦν λάβοι· ὥστε κἀκεῖ τὸ ἐκ συμπλοκῆς ἀποτέλεσμα τοῦ φόνου, εἰς ἔργον προαιρέσεως οὐκ εἰς ἀποτυχίαν ἀνάγεται. οἱ δὲ ἀκούσιοι, φανερὰ ἔχουσι τὰ γνωρίσματα, ὅταν τις πρὸς ἕτερόν τι τὴν σπουδὴν ἔχων, ἐξ ἀποτυχίας τι τῶν ἀνηκέστων δράσῃ.

E Ἐπὶ τούτων τοίνυν ὁ μὲν φόνος εἰς τριπλασίονα χρόνον παρατείνεται τοῖς δι' ἐπιστροφῆς θεραπευομένοις τὸ ἑκούσιον ἄγος. τρὶς ἐνέα γάρ εἰσιν ἐνιαυτοὶ, καθ' ἕκαστον βαθμὸν τῆς ἐνάδος τῶν ἐτῶν ὁρισθείσης, ὥστε ἐν μὲν τῷ παντελεῖ ἀφορισμῷ ἐνναετῆ χρόνον διαγενέσθαι, ἀπειργόμενον τῆς ἐκκλησίας· ἄλλα δὲ τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ ἀκροάσει παραμεῖναι, μόνον τῶν διδασκάλων καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἀκροάσεως ἀξιοῦ-

ἀξιώμωμον· ὁ δὲ τῇ τρίτῃ ὁιάδι, μὴ τῆς ὑπο-
πιπτόντων ἐν ἐπιστροφῇ προσδεχόμενον, ἕως ἐλθεῖν
ἐπί τινὰ μετουσίαν τῶν ἁγιάσματος. δηλαδὴ καὶ ἐπὶ
τοῦ τοιούτου ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἔσαι παρὰ τοῦ οἰκονο-
μοῦντος τινὰ ἐκκλησίαν· καὶ πρὸς τὸν λόγον τῆς ἐπι-
στροφῆς συντιμηθήσεται αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ ἐπιτιμίου πα-
ράτασις· ὥστε ἀντὶ ἐννέα ἐτῶν ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ,
ὀκτὼ, ἢ ἑπτὰ. ἢ ἕξ, ἢ καὶ πέντε μόνα χρόνεσθαι,
εἴπερ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστροφῆς νικήσῃ τὸν χρόνον,
καὶ ὑπερβάλλοιτο τῇ σπουδῇ τῆς διορθώσεως, τοὺς
ἐν τῇ μακρᾷ προθεσμίᾳ ῥαθυμότερον ἑαυτοὺς ἀ-
πὸ τῶν κηλίδων καθαίροντας.

Τὸ δὲ ἀκούσιον, συγγνωστὸν μὲν, οὐ μὴν ἐπαινε-
τὸν ἐκρίθη. τοῦτο δὲ εἶπον, ὥστε δῆλον γένεσθαι, ὅτι
κἂν ἀκουσίως τις γένηται ἐν τῷ τοῦ φόνου μιάσματι, ὡς
ἤδη βέβηλον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦ γενόμενον, ἀπόβλη-
τον ἱερατικῆς χάριτος ὁ κανὼν ἀπεφήνατο. ὅσος δὲ
ἐστιν ἐπὶ τῇ ψιλῇ πορνείᾳ τοῦ καθαρσίου ὁ χρόνος,
τοσοῦτος καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκουσίως πεφονευκότων ἐδοκιμάσθη
καλῶς ἔχειν· δηλαδὴ καὶ ἐν τούτοις τῆς προαιρέσεως
τοῦ μετανοοῦντος δοκιμαζομένης· ὥστε εἰ ἀξιόπι-
στος γένοιτο ἡ ἐπιστροφὴ, μὴ παραφυλαχθεῖναι τὸν ἀεὶ-
μὸν τοῦ ἔτους, ἀλλὰ σὺν συντομίαν ἀγαγεῖν αὐ-
τὸν εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, καὶ εἰς τὴν
τοῦ ἁγιάσματος μετουσίαν. εἰ δέ τις μὴ πληρώσας τὸν
χρόνον τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξοδεύει
τὸν βίον· κελεύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μετα-
σχόντα τοῦ ἁγιασμάτων, μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου, πρὸς
τὴν ἐκείνου ἐκείνου καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκ πεμφ-
θῆναι· εἰ δὲ μεταχὼν τοῦ ἁγιάσματος, πάλιν εἰς
τὸν ζωὸν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρό-
νον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ
τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

Τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς εἰδωλολατρείας, ὅπερ γὰρ
ὀνομάζει τινὰ πλεονεξίαν ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐκ
οἶδ' ὅπως ἀθεράπευτον ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν πα-
ρώφθη· καίτοι γε δοκεῖ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῆς *τρί-
της· ἐν τῇ ψυχῇ κατασάσεως πάθος εἶναι. καὶ γὰρ
ὁ λογισμὸς, τῆς τοῦ καλοῦ κρίσεως ἁμαρτάνων, ἐν
τῇ ὕλῃ τὸ καλὸν εἶναι φαντάζεται, καὶ πρὸς τὸ ἄὐλον
ἀναβλέπων κάλλος· καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ κάτω
ῥεῖ, τοῦ ἀληθῶς ὀρεκτοῦ ἀπορρέουσα· καὶ ἡ φιλόνεικός
τε καὶ θυμώδης διάθεσις, πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης
αἰτίας τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει. καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν,
συμφωνεῖ ἡ τοιαύτη νόσος τῷ ἀποστολικῷ τῆς πλεο-
νεξίας ὅρῳ· ὁ γὰρ θεῖος ἀπόστολος, οὐ μόνον αὐτὴν
εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ καὶ ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν ἀ-
πεφήνατο. καὶ ὅμως τὸ τοιοῦτον εἶδος παρώφθη τῆς νό-
σου, ἀνεπίσκεπτόν τε καὶ ἀτημέλητον· διὸ καὶ πλεονά-
ζει κατὰ τῆς ἐκκλησίας τὸ τοιοῦτον ἀῤῥώστημα, καὶ
οὐδεὶς τῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον ἀγομένων περιεργάζεται,
μή πως τῷ τοιούτῳ εἴδει τῆς εἰδωλολατρείας κατεμιάν-
θησαν· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ὅτα τὸ παρεῖσθαι
τοῖς παλαιοῖς ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ
τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ, θερα-
πεύειν, ὥσπερ τινὰ πληθωρικὰ, τὰς πλεονεκτικὰς
ἀῤῥωσίας ὅτα τοῦ λόγου καθαίροντες· μόνην δὲ τὴν
κλοπὴν καὶ τινὰ τυμβωρυχίαν, καὶ τινὰ ἱεροσυλίαν, πάθη νομίζομεν· ὅτα τὸ ἔθος ἐκ τῆς
τῶν πατέρων ἀκολουθίας τινὰ παράδοσιν ἡμῖν περὶ
τούτων γένεσθαι· καὶ τοί γε παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ὁ
πλεονασμὸς, καὶ ὁ τόκος, τῶν ἀπειρημένων ἐστί·

auditione dignus habitus; in tertio autem novenario cum substratione oret: sicque perveniat ad communionem sacramenti. Et in hoc quoque scilicet idem observabitur ab eo qui ecclesiam administrat, & pro ratione conversionis illi quoque pœnæ tempus contrahetur: adeo ut novem annis in unoquoque gradu, vel octo, vel septem, vel sex, immo etiam quinque tantum anni ponantur, si pœnitentiæ magnitudo tempus vincat, & supereret correctionis studio eos qui in longo tempore præstituto susceptas a se maculas segniter eluunt.

Involuntarium autem, venia quidem dignum, sed non laudabile judicatum est. Hoc autem dixi, ut sit apertum, quod etiam si quis involuntarie fuerit in scelere homicidii, eum tanquam jam profanum flagitio redditum, a sacerdotali gratia ejiciendum pronunciavit canon. Quantum autem est expiationis tempus ob simplicem fornicationem, tantum etiam par esse imponi iis qui cædem involuntariam fecissent, statutum est: scilicet in iis quoque pœnitentis voluntate examinata, ut si sit fide digna conversio, non servetur annorum numerus, sed temporis prolixitate resecata, ad ecclesiæ restitutionem, & boni participationem, compendio deducatur. Si quis autem tempore non expleto a canonibus præstituto, vita excedat: jubet patrum clementia, ut effectus sacramentorum particeps, non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Sin autem postquam sacramenu particeps factus fuerit, rursum ad vitam reversus sit: statutum tempus expectet in illo gradu existens, in quo erat ante communionem illi ex necessitate datam.

Altera autem idololatriæ species, sic enim Divinus apostolus avaritiam appellat, nescio quo modo absque ulla pœnæ medela a patribus prætermissa est. Atqui hoc malum videtur esse trium animi constitutionum affectio. Nam & ratio, ab ejus quod pulchrum est judicio aberrans, esse in materia quod pulchrum est existimat, ad pulchritudinem a materia separatam non respiciens; & desiderium ad ea quæ sunt inferiora inclinatur, ab eo quod vere est expetendum dilabens; & contentiosa animosaque animæ affectio, ex hoc peccato multas occasiones accipit. Et ut in universum dicam, ejusmodi morbus cum Apostolica avaritiæ definitione convenit. Divinus enim Apostolus eam non solum idololatriam, sed etiam omnium malorum radicem, pronunciavit. Et tamen hæc morbi species nec considerata, nec ullo remedio curata, sed omnino prætermissa est. Quo fit, ut hic morbus valde in ecclesia redundet, & nemo de iis qui ad clerum adducuntur, inquirat, num qui eo idololatriæ genere polluti sint: sed de iis, quoniam id a patribus prætermissum est, sufficere existimamus, publica doctrinæ ratione, ea quomodo fieri potest curare, avaritiæ affectiones, veluti quosdam morbos ex repletione ortos, oratione purgando; solum autem furtum, & sepulchrorum effossionem, & sacrilegium, vitia censemus: quod ex patrum successione hæc nobis traditio de iis relicta sit. Atqui apud Divinam scripturam, & redundantia, & usura, sunt pro-

τριῶν.

hibitæ; & per potentiam ad suam possessionem aliena traducere, etiamsi sub prætextu negotiationis, hoc fortasse factum sit. Quoniam ergo, quod ad nos quidem attinet, auctoritatem cui credendum est canones habent: canonum judicium de iis quæ prohibita esse constat, iis quæ jam dicta sunt adjiciemus.

Dividitur ergo furtum in latrocinium, & murorum effossionem. Idem autem cum sit utriusque scopus, aliena auferre, magna est in utriusque mente diversitas. Nam prædo etiam homicidii opem adhibet, ad propositum obtinendum, ad hoc ipsum se comparans, & armis, & numerosa manu, & opportunitate locorum: adeo ut is homicidarum judicio subjiciatur, si per pœnitentiam ad Dei ecclesiam revertatur. Qui autem occulta subtractione sibi alienum usurpat, ac deinde per confessionem peccatum suum sacerdoti aperit, studio quod circa contrarium illius vitii adhibebit, morbum curabit; res, inquam, suas largiendo pauperibus, ut dum quæ habet profundit, se ab avaritiæ morbo liberum aperte ostendat. Sin autem nihil aliud nisi corpus habeat, jubet Apostolus per corporalem laborem ei morbo fieri medicinam. Ejus autem hæc verba sunt. *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat, necessitatem patienti.*

Ephes. 4.

Sepulchrorum autem effossio, ipsa quoque dividitur in id quod veniam meretur & id quod non meretur. Si quis enim honori mortuis debito parcens, & intactum relinquens corpus quod tectum est, ut soli non ostendatur turpitudo naturæ, lapidibus aliquot in sepulchro extantibus, ad aliquod opus construendum abutatur: ne hoc quidem est laudabile, sed ut esset dignum venia effecit consuetudo, quando ad aliquid melius, & reipublicæ utilius, materia traducta est. Sed carnis in terram redactæ pulverem perscrutari, & ossa loco movere, spe lucrifaciendi ornamenti alicujus ex iis quæ cum corpore sepulta sunt: id eodem judicio condemnatum est, quo simplex fornicatio, quemadmodum præcedenti capite dictum est; dispensatore scilicet medelam ejus qui curatur æstimante ex ipsius vita, ut præstitutum a canonibus pœnitentiæ spatium contrahat.

Sacrilegium autem in antiqua scriptura ne cædis quidem condemnatione visum est tolerabilius. Similiter enim & qui cædis convictus erat, & qui res Deo dedicatas abstulerat, lapidationis supplicium subibat. In ecclesiastica autem consuetudine, nescio quo modo, eo lenitatis descensum est, ut illius morbi existimaretur tolerabilius piaculum: his enim brevioris temporis quam adulterio imponendam pœnitentiam paterna traditio definiit. Ubique autem hoc in quovis peccati genere ante omnia videndum est, qualis sit ejus, cui medela adhibetur, affectio; neque existimandum, tempus ad remedium sufficere (nam quid remedii tempus afferre possit?) sed ejus qui sibi per conversionem medetur voluntatem.

Hæc tibi, o homo Dei, ex iis quæ erant ad manum studiose composita, quod oportat fratrum mandatis parere, studiose misi-

A καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῇ ἰδίᾳ κτήσει προσαγαγεῖν τὰ ἀλλότρια, κἂν ἐν προσχήματι πραγματείας τὸ τοιοῦτον τύχη γινόμενον. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ καθ' ἡμᾶς, εἰς ἐξουσίαν κανὼν ἀξιόπιστος· τὴν ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένως ἀπηγορευμένων κανονικὴν κρίσιν ἤδη τοῖς εἰρημένοις προσθήσομεν.

Διήρηται οὖν ἡ κλοπὴ εἴς τε λῃστείαν, καὶ εἰς τοιχωρυχίαν· καὶ εἷς μὲν ἐπ' ἀμφοτέρων σκοπὸς, ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀφαίρεσις· πολλὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐστὶ διαφορά· ὁ μὲν γὰρ λῃστὴς καὶ τὴν μιαιφονίαν εἰς συμμαχίαν τοῦ σπουδαζομένου παραλαμβάνει, πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρασκευαζόμενος,
B καὶ ὅπλοις, καὶ πολυχειρίᾳ, καὶ τοῖς ἐπικαίροις τῶν τόπων· ὥστε τὸν τοιοῦτον τῷ κρίματι τῶν ἀνδροφόνων ὑπάγεσθαι, εἰ διὰ μεταμέλειαν ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐπαγάγη· ὁ δὲ δι' ἀφαιρέσεως λανθανούσης σφετεριζόμενος τὸ ἀλλότριον, εἶτα δι' ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμέλημα ἑαυτοῦ τῷ ἱερεῖ φανερώσας, τῇ περὶ τὸ ἐναντίον τοῦ πάθους σπουδῇ θεραπεύσει τὴν ἀῤῥωστίαν· λέγω δὲ διὰ τοῦ τὰ προσόντα παρέχειν τοῖς πένησιν, ἵνα τῷ προέσθαι ἃ ἔχει, φανερὸς γένηται καθαρεύων τῆς κατὰ πλεονεξίαν νόσου. εἰ δὲ μηδὲν ἔχοι, μόνον δὲ τὸ σῶμα ἔχοι, κελεύει ὁ ἀπόστολος διὰ τοῦ σωματικοῦ κόπου τὸ τοιοῦτον ἐξιάσασθαι πάθος· ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως· ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ
C κοπιάτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.

Ἡ δὲ τυμβωρυχία, καὶ αὐτὴ διήρεται εἰς συγνωστόν τε καὶ ἀσύγνωστον. εἰ μὲν γάρ τις τῆς * οὐσίας φειδόμενος, καὶ ἄσυλον ἀφεὶς τὸ κεκρυμμένον σῶμα, ὡς μὴ ἀναδειχθῆναι ἡλίῳ τὴν ἀσχημοσύνην τῆς φύσεως, λίθοις τισὶ τῶν ἐν τῷ τάφῳ προβεβλημένων συγχρύσεται εἰς ἔργου τινὸς κατασκευήν· ἐπαινετὸν μὲν οὐδὲ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ συγγνωστὸν ἐποίησεν ἡ συνήθεια, ὅταν εἰς προτιμότερόν τι καὶ κοινωφελέστερον ἡ τῆς ὕλης μετάθεσις γένηται· τὸ δὲ διερευνᾶσθαι τὴν κόνιν ἀπὸ τῆς γαιωθείσης σαρκὸς, καὶ ἀνακινεῖν τὰ ὀστᾶ, ἐλπίδι τοῦ κόσμον τινὰ τῶν συγκατορυχθέντων κερδᾶναι,
D τοῦτο τῷ αὐτῷ κρίματι κατεδικάσθη, ᾧ καὶ ἡ ψιλὴ πορνεία, καθὼς ἐν τῷ προλαβόντι διήρηται λόγῳ· ἐπισκοποῦντος δηλαδὴ τοῦ οἰκονόμου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου, τὴν θεραπείαν τοῦ θεραπευομένου, ὥστε συντεμεῖν τὴν ἐκ τῶν κανόνων ὁρισθεῖσαν τοῦ ἐπιτιμίου προθεσμίαν.

Ἡ δὲ ἱεροσυλία παρὰ μὲν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ οὐδὲν ἐνομίσθη τῆς φονικῆς κατακρίσεως ἀνεκτοτέρα· ὁμοίως γὰρ ὅ, τε ἐπὶ φόνῳ ἁλοὺς, καὶ ὁ τὰ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ ἀφελόμενος, τὴν διὰ τῶν λίθων τιμωρίαν ὑπεῖχον. ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας, οὐκ οἶδα ὅπως συγκατάβασίς τις ἐγένετο, καὶ περιφορὰ, ὥστε ἀνεκτότερον νομισθῆναι τὸ τῆς τοιαύτης νόσου καθάρσιον· ἐν ἐλάττονι γὰρ χρόνῳ παρὰ
E τὴν μοιχείαν τοῖς τοιούτοις τὸ ἐπιτίμιον διεδέξατο ἡ τῶν πατέρων παράδοσις, πανταχοῦ δὲ ἐν πλημμελήματος εἴδει καθορᾶν τοῦτο προσήκει πρὸ πάντων, οἵα ἐστὶν ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, καὶ μὴ τὸν χρόνον οἴεσθαι πρὸς θεραπείαν ἀρκεῖν· τίς γὰρ ἂν ἴασις ἐκ τοῦ χρόνου γένοιτο; ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἑαυτὸν δι' ἐπιστροφῆς θεραπεύοντος.

Ταῦτά σοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐκ τῶν προχείρων συνθέντες, διὰ τὸ δεῖν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιτάγμασι πείθεσθαι, κατὰ σπου-

Corr. ὀσίας.

δὴν

διὰ ἀπεσείλαμεν. σὺ δὲ τὰς σωηθεῖς ὑπὲρ ἡμῶν εὐχὰς τῷ θεῷ προσάγων μὴ διαλείπῃς. χρεωστεῖς γὰρ, ὡς εὐγνώμων υἱὸς, τῷ κατὰ θεόν σε γεννήσαντι, τὴν διὰ τῆς προσευχῆς γηροκομίαν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τὴν κελεύουσαν τιμᾶν τοὺς γονέας, ἵνα εὖσοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. δῆλον δὲ ὅτι ὡς ξύμβολον ἱερατικὸν δέξῃ τὸ γράμμα, καὶ οὐκ ἀτιμάσεις τὸ ξένιον, κἂν μικρότερον τῆς σῆς μεγαλοφυίας ᾖ.

A mus. Tu vero consuetas pro nobis preces Deo offerre ne intermittas. Debes enim, ut gratus filius, ei qui te secundum Deum genuit, in senectute per tuas orationes alimentum, convenienter præcepto quod jubet honorare parentes, ut tibi bene sit, & sis longævus super terram. Clarum est autem quod ut symbolum sacerdotale literas accipies, munusque non contemnes, etiamsi sit minus quam pro summa tui ingenii bonitate.

[1] ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΤΙΜΟΘΕΟΥ

RESPONSA CANONICA TIMOTHEI

Τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς ῥ΄. πατέρων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων, πρὸς τὰς προσενεχθείσας αὐτῷ ἐρωτήσεις [2] περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

B Alexandrini episcopi,

Qui fuit unus ex CL. patribus qui Constantinopoli convenerunt, ad propositas sibi interrogationes, de Episcopis, & Clericis.

Ἐρώτησις α΄. Ἐὰν παιδίον κατηχούμενον, ὡς ἐτῶν ἑπτὰ τὰ, ἢ ἄνθρωπος τέλειος, δυσμενήσῃ τῇ προσφορᾶς γινομένης, καὶ ἄγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ αὐτοῦ;

Ἀπόκρισις. Φωτισθῆναι ὀφείλει· παρὰ θεοῦ γὰρ κέκληται.

Interrogatio I. SI puer catechumenus, annorum circiter septem vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio opportune adfuerit, ejusque nescius particeps factus sit: quid debet de eo fieri?

Responsio. Debet illuminari: a Deo enim vocatus est.

Ἐρώτησις β΄. Ἐὰν δαιμονιζόμενος κατηχούμενος ᾖ, καὶ θελήσῃ αὐτὸς, ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα· ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὔ; καὶ μάλισα ἐὰν περὶ τὸν θάνατόν ἐστιν;

Interrogatio II. Si catechumenus a dæmone corripiatur, & voluerit ipse, vel sui ut sanctum baptismum accipiat: debetne accipere an non? & maxime si morti propinquus fuerit?

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ὁ δαιμονιζόμενος μὴ κατανεωθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, οὐ δύναται λαβεῖν τὸ ἅγιον Βάπτισμα· περὶ δὲ τῆς ἐξόδου, βαπτίζεται.

Responsio. Si is qui a dæmone corripitur, non fuerit ab immundo spiritu mundatus, non potest sanctum baptismum accipere, sed in exitu a vita baptizatur.

Ἐρώτησις γ΄. Ἐὰν πιστός τις ὢν δαιμονίζεται ὀφείλει μεταλαβεῖν τῆς ἁγίων μυστηρίων, ἢ οὔ;

Interrogatio III. Si quis, cum sit fidelis a dæmone corripiatur, debetne esse sanctorum mysteriorum particeps, an non?

Ἀπόκρισις. Ἐὰν μὴ ἐξαγορεύῃ τὸ μυστήριον, μήτε ἄλλως πως βλασφημῇ, μεταλαμβανέτω· μὴ μέντοι καθ' ἑκάστην, ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ κατὰ καιροὺς μόνον.

Responsio. Si mysterium non enunciet, nec ullo alio modo blasphemet, sit particeps: sed non singulis diebus. Sufficit enim si statis solum temporibus.

Ἐρώτησις δ΄. Ἐάν τις κατηχούμενος, ὢν ἀσθενὴς, γένηται ἐκ φρενός, καὶ μὴ δύηται αὐτὸς ὁμολογῆσαι τὴν πίστιν, καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἕως ζῇ, ὀφείλει λαβεῖν, ἢ οὔ;

Interrogatio IV. Si quis catechumenus, cum esset infirmus, emotæ mentis factus sit, nec possit ipse fidem profiteri; suique suadeant, ut donec vivit, sanctum baptismum accipiat: debetne sanctum baptismum accipere, an non?

Ἀπόκρισις. Ὀφείλει λαβεῖν, ἐὰν μὴ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πειράζηται.

Responsio. Debet accipere, si non ab immundo spiritu tenetur.

Ἐρώτησις ε΄. Ἐὰν γυνὴ συγγένηται μετ' ἀνδρὸς αὐτῆς τὴν νύκτα, ἢ ἀνὴρ μετὰ γυναικὸς, καὶ γένηται μίξις. ὀφείλουσι μεταλαβεῖν, ἢ οὔ;

Interrogatio V. Si uxor cum suo marito noctu cohabitarit, vel maritus cum uxore, simulque coierint: debentne communicare, an non?

Ἀπόκρισις. Οὐκ ὀφείλουσι, τοῦ ἀποστόλου βοῶντος, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ πειράσῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

Responsio. Non debent, cum clamet Apostolus: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne vos tentet satanas propter incontinentiam vestram.* 1. Cor. 7.

Ἐρώτησις ς΄. Ἐὰν γυνὴ κατηχουμένη δέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἵνα φωτισθῇ, καὶ περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ βαπτίσματος γέγονεν αὐτῇ τὸ κατ' ἔθος τῆς γυναικῶν· ὀφείλει φωτισθῆναι αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὑπερθέσθαι; καὶ πόσον ὑπερθέσθαι;

Interrogatio VI. Si mulier catechumena dedit nomen suum ut illuminaretur, & die baptismatis illi accidit, quod solet mulieribus: debetne eo die baptizari, an differre? & quantum differre?

Ἀπόκρισις. Ὑπερθέσθαι ὀφείλει, ἕως οὗ καθαρισθῇ.

Responsio. Debet differre, donec purgata fuerit.

Inter-

[1] Citantur a Photio, cæterisque Græcis Canonum collectoribus. *Hard.* [2] Ex MSS. lege παρά. Et ita loci sententia postulat. *Hard.*

Interrogatio VII. Si mulier ſibi accidiſſe viderit, quod ſolet mulieribus, debetne ad ſancta myſteria accedere, an non?

Reſponſio. Non.

Interrogatio VIII. Mulier ſi pepererit, debetne jejunare paſcha, vel vinum non bibere? an a jejunio abſolvitur, & vinum bibere permittitur eo quod pepererit?

Reſponſio. Excogitatum eſt jejunium, ut corpus humile reddatur. Si ergo corpus in humilitate & imbecillitate verſatur, debet cibi & potus, quantum poteſt, eſſe particeps.

Interrogatio IX. An debet clericus, præſentibus Arianis, vel aliis hæreticis, orare? & an nihil ipſi nocet, quando facit orationem, ſeu oblationem?

Reſponſio. In Divina oblatione diaconus ante ſalutationem dicit; Qui non communicatis, ambulate. Non debent ergo intereſſe, niſi profiteantur, ſe pœnitentiam acturos, & hæreſin vitaturos.

Interrogatio X. Si quis ſit ægrotus, & ex vi morbi omnino contabuerit, & ſanctum paſcha venerit, debetne omnino jejunare? an eum abſolvit clericus, ut accipiat quod poteſt, vel etiam oleum, & vinum propter magnam ejus infirmitatem?

Reſponſio. Abſolvi debet ægrotus, ut cibum & potum capiat, quantum ferre poteſt. Eum enim qui ſemel contabuit, eſſe olei participem æquum eſt.

Interrogatio XI. Si quis clericum vocaverit ut matrimonio conjungat, audiat autem eſſe illicitum matrimonium, utpote vel amitæ conjugium, vel defunctæ uxoris eſſe ſororem eam quæ eſt matrimonio conjungenda; debetne ſequi clericus, vel facere oblationem?

Reſponſio. Uno verbo dicite, ſi audiverit clericus, illicitum matrimonium. Si ergo eſt illicitum matrimonium, & legibus contrarium, non debet clericus alienis peccatis communicare.

Interrogatio XII. Si laicus ſomnio inquinatus clericum interrogaverit: an debet ei permittere communicare, an non?

Reſponſio. Si ſubeſt quidem mulieris deſiderium, non debet. Sin autem tentat eum ſatanas, ut per hanc occaſionem, Divinorum myſteriorum communione alienetur, debet communicare. Neque enim ceſſabit illum eo tempore tentare, quando debet communicare eum invadens.

Interrogatio XIII. Iis qui matrimonii ſocietate junguntur, in quibuſnam ſeptimanæ diebus proponere oporteat a mutuo congreſſu abſtineant? & quibuſnam poteſtatem habeant?

Reſponſio. Quod ante dixi, nunc quoque dico. Dicit Apoſtolus: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne vos tentet ſatanas propter incontinentiam veſtram*. Neceſſario autem, Sabbato & die Dominico abſtinere oportet, quod ſpirituale ſacrificium in eis Domino offeratur.

1. Cor. 7.

Interrogatio XIV. Si quis, cum ſui compos non eſſet, ſibi manum attulerit, vel etiam ſe præcipitaverit, fitne oblatio, an non?

Reſponſio. Hoc debet clericus diſcernere, an revera hoc fecerit cum eſſet emotæ mentis. Sæpe enim ii qui ad eum cui hoc acci-

Ἐρώτησις ζ'. Ἐὰν γυνὴ ἴδῃ τὸ κατ' ἔθος τῆς γυναικείων αὐτῆς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῖς μυστηρίοις αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὄ;

Ἀπόκρισις. Οὐκ ὀφείλει, ἕως ἂν καθαρισθῇ.

Ἐρώτησις η'. Γυνὴ ἐὰν γηστεύσῃ, τὸ πάσχα ὀφείλει νηστεῦσαι, καὶ μὴ πιεῖν οἶνον; ἢ ἀπολύεται τῆς νηστείας, καὶ τὸ μὴ πιεῖν οἶνον διὰ τὸ γηστεῦσαι;

Ἀπόκρισις. Ἡ νηστεία ἐπενοήθη διὰ τὸ ταπεινῶσαι τὸ σῶμα· εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ καὶ ἀσθενείᾳ, ὀφείλει μεταλαβεῖν, καθὼς βούλεται καὶ δύναται βασάσαι, ζοφῆς καὶ ποτοῦ.

Ἐρώτησις θ'. Εἰ ὀφείλει κληρικὸς δέχεσθαι παρόντων Ἀρειανῶν, ἢ ἄλλων αἱρετικῶν; εἰ βλάπτει αὐτὸν βλάπτει, ὅταν αὐτὸς ποιῇ τινὰ δέχωμαι, ἢ γνῶν τινὰ προσφοράν;

Ἀπόκρισις. Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ, ὁ διάκονος προσφωνεῖ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ, οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε. ἐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι, εἰ μὴ ἂν ἐπαγγέλλωνται μετανοεῖν καὶ ἐκφεύγειν τινὰ αἵρεσιν.

Ἐρώτησις ι'. Ἐάν τις ᾖ ἀσθενῶν, καὶ ἐκτικὸς πάνυ ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, καὶ ἔλθῃ τὸ ἅγιον πάσχα· πάντως ὀφείλει νηστεῦσαι; ἢ ἀπολύει αὐτὸν ὁ κληρικὸς λαμβάνειν ἃ δύναται, ἢ καὶ ἔλαιον καὶ οἶνον, διὰ τὸν πολλὸν αὐτοῦ ἀσθένειαν;

Ἀπόκρισι. Ἀπολύεσθαι ὀφείλει μεταλαμβάνειν, καὶ τῆς ζοφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ὁ ἀσθενῶν πρὸς ὃ δύναται βασάσαι. τὸ γὰρ μεταλαμβάνειν ἐλαίου τὸν ἅπαξ ἐκτακέντα, δίκαιόν ἐστιν.

Ἐρώτησις ια'. Εἰς τὸ ζεῦξαι γάμον ἐὰν καλέσῃ τις κληρικόν, ἀκούσῃ δὲ τὸν γάμον παράνομον, ἢ θειογαμίαν, ἤγουν ἀδελφιδοῦ τελευτησάσης γυναικὸς τὴν μέλλουσαν ζεύγνυσθαι· εἰ ὀφείλει ἀκολουθῆσαι ὁ κληρικός, ἢ προσφορὰν ποιῆσαι.

Ἀπόκρισις. Ἅπαξ εἴπατε, ἐὰν ἀκούσῃ ὁ κληρικὸς τὸν γάμον παράνομον. εἰ ὄν ὁ γάμος παράνομός ἐστιν, οὐκ ὀφείλει ὁ κληρικὸς κοινωνεῖν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.

Ἐρώτησις ιβ'. Ἐὰν ὀνειραθεὶς ὁ λαϊκὸς ἐρωτήσῃ κληρικὸν, ὀφείλει ἐπιτρέψαι αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἢ ὄ;

Ἀπόκρισις. Εἰ μὲν ὑπάκειται ἐπιθυμίᾳ γυναικός, οὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ σατανᾶς πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἀλλοτριώσαι τὴν κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, ὀφείλει κοινωνῆσαι. ἐπεὶ ὁ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε ὀφείλει κοινωνεῖν ἐπιτιθέμενος αὐτῷ.

Ἐρώτησις ιγ'. Τοῖς ζευγνυμένοις εἰς γάμου κοινωνίαν. περὶ ποίων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος παρατίθεσθαι χρὴ, ἀπέχεσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας; καὶ ποίας ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας;

Ἀπόκρισις. Προείρηκα καὶ νῦν λέγω· ὁ ἀπόστολος λέγει, μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. ἐξ ἀνάγκης δὲ τὸ σάββατον καὶ τὴν κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ κυρίῳ.

Ἐρώτησις ιδ'. Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν χειρίσηται ἢ κρημνίσῃ ἑαυτὸν, εἰ γίνεται προσφορὰ, ἢ ὄ;

Ἀπόκρισις. Ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ διακρῖναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὴς ὢν πεποίηκε τοῦτο.

πολ-

πολλάκις γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες τυχεῖν τῆς προσφορᾶς, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ δεήσεως, κατιμῶνται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν· ἐνίοτε δὲ ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγωρίας πεποιηκέναι τοῦτο. δεῖ οὖν τὴν προσφορὰν ἐπάνω αὐτῷ γενέσθαι. αὐτοφονευτὴς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστι. δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετ' ἀκριβείας ἐρευνῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίμα πέσῃ.

Ἐρώτησις ιε'. Ἐάν τινος γυνὴ πνεύματι, ὥστε καὶ σίδηρα φορεῖν, ὁ δὲ ἀνὴρ λέγῃ, ὅτι οὐ δύναμαι ἐγκρατεύεσθαι, καὶ θέλω λαβεῖν ἄλλην· ὀφείλει λαβεῖν ἑτέραν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις. Μοιχεία μεσολαβεῖ [1] τῷ πράγματι. καὶ περὶ τούτου τί ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω, ἢ ἐφείσκω.

Ἐρώτησις ς'. Ἐὰν νησεύων τις ἐπὶ τῷ κοινωνῆσαι, νιπτόμενος τὸ στόμα, ἢ ἐν τῷ βαλανείῳ, κατέπιεν ὕδωρ μὴ θέλων· ὀφείλει κοινωνῆσαι;

Ἀπόκρισις. Ἐπεὶ εὗρεν ὁ σατανᾶς ἀφορμὴν τοῦ κωλύειν αὐτὸν τῆς κοινωνίας, συχνότερον τοῦτο ποιήσει.

Ἐρώτησις ιζ'. Συχνῶς ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ποιοῦντες, ἆρα ὑπὸ κατάκρισιν ἐσμεν;

Ἀπόκρισις. Εἰ καὶ μὴ ποιοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται μὴ μέμφεσθαι ἑαυτούς, ὅτι ἀκούοντες παρακούομεν. μέρος δὲ σωτηρίας ἐστὶ καὶ τὸ μέμφεσθαι ἑαυτούς.

Ἐρώτησις ιή. Ἐκ ποίας ἡλικίας κρίνονται παρὰ θεοῦ τὰ ἁμαρτήματα;

Ἀπόκρισις. Πρὸς τὴν γνῶσιν ἑκάστου καὶ τὸ φρόνημα· οἱ μὲν ἀπὸ δεκαετοῦς κρίνας, οἱ δὲ καὶ μείζονος.

A dit attinent, volentes consequi oblationem & orationem pro ipso, mentiuntur, & dicunt eum non fuisse apud se: nonnunquam autem propter insultationem hominum, vel aliquo alio modo per negligentiam hoc fecisse. Tunc autem non est super eum facienda oblatio, est enim sui homicida. Oportet ergo clericum accurate scisciari, ne in judicium incidat.

Interrogatio XV. Si alicujus uxor spiritu corripitur, ut ferreos etiam compedes, & manicas gestet, vir autem dicat, non possum continere, & velit aliam accipere: debetne aliam accipere, an non?

Responsio. In hac re quidem adulterium in- B tercedit, nec habeo aut invenio quid de ea re respondeam.

Interrogatio XVI. Si quis jejunans ut communicet, os lavans, vel in balneo, aquam bibit nolens, debetne communicare?

Responsio. Quia etiam invenit satanas occasionem prohibendi eum a communione, frequentius hoc faciet.

Interrogatio XVII. Sermonem Dei sæpe audientes, & non facientes, an sumus judicio obnoxii?

Responsio. Si non faciamus, nec nos accusare contingat, quod audientes non pareamus. Est autem pars salutis, seipsos accu- C sare.

Interrogatio XVIII. Ex quanam ætate a Deo judicantur peccata?

Responsio. Ex uniuscujusque cognitione, & prudentia: illi quidem a decennio, hi vero a majori ætate.

[2] ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ, τῆς Θεοφανίων ἐπισάντων ἐν κυριακῇ.

THEOPHILI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI EDICTUM, Cum Theophania die Dominico instarent.

D

ΚΑΙ τὸ ἔθος, καὶ τὸ πρέπον, ἡμᾶς ἀπαιτεῖ πᾶσαν κυριακὴν τιμᾶν, καὶ ἐν ταύτῃ πανηγυρίζειν, ἐπείδηπερ ἐν ταύτῃ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐπραγματεύσατο. διὸ καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς, καὶ πρώτη κέκληται, ὡς ἀρχὴ ζωῆς ἡμῖν ὑπάρχουσα· καὶ ὀγδόη, ἅτε ὑπερβεβηκυῖα τὸν τῆς Ἰουδαίων σαββατισμόν. ἐπεὶ οὖν συνέβη, τὴν τῶν ἁγίων Θεοφανίων νηστείαν ἡμέραν εἶναι, ταύτην οἰκονομήσωμεν, [3] καὶ πρὸς ἑκάτερον ἐπιστημόνως χωρήσωμεν, ἵνα μεταλαμβάνοντες ὀλίγων φοινίκων, ἐκκλίνωμεν ἅμα καὶ τὰς αἱρέσεις τὰς μὴ τιμώσας τὴν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμέραν· καὶ τὸ ὀφειλόμενον τῇ νηστείμῳ ἡμέρᾳ ἀποδῶμεν, περιμένοντες τὴν ἑσπερινὴν σύναξιν, ἥτις συνταῦθα, θεοῦ θέλοντος, τελεῖται. συναχθῶμεν τοίνυν ἀπὸ ὥρας ἐννάτης συνταῦθα.

ET mos & decorum a nobis exigit, ut omnem diem Dominicum honoremus, eumque celebremus: quoniam Christus Dominus noster præclarum in ea suæ resurrectionis munus obiit. Et ideo in sacris scripturis ipse & primus appellatus est, ut qui sit nobis vitæ principium: & octavus, ut qui Judæorum sabbatismum exuperavit. Quia ergo accidit, ut jejunium sanctorum Theophaniorum [4] in hunc diem incideret: dispensemus, & ad utrumque scienter procedamus, ut & paucos dactylos sumentes, simul & hæreses vitemus, quæ Domini nostri Jesu Christi resurrectionem non honorant; & diei jejunii quod de- E betur reddamus, vespertinam congregationem expectantes, quæ hic Deo dante peragetur. Congregemur ergo hic ab hora nona.

EJUS-

1 Laudat hanc Theophili Alex. legem, & lucem ei affert Episcopus Cyrri apud Cotelerium tom. 2. Patrum primi sæculi pag. 258. *Hardninus*.

2 Sententia est, pervigilium Epiphaniæ in diem Dominicam interdum incidere. *Harduinus*. 3 Lege πρᾶγμα, ut recte MS. codex Bibl. Cæsareæ teste Lambecio lib. 8. pag. 419. *Harduinus*. 4 Citantur hi Canones Theophili Alexandrini a Photio in Nomocanone, & aliis canonum Græcis collectoribus. *Harduinus*.

A

EJUSDEM COMMONITORIUM

Quod accepit Ammon propter Lyco, quæ regio est Ægypti.

CANON I.

DE iis qui Arianis communicaverunt, & ecclesias hucusque detinent: ut fert consuetudo, fiat: ita quidem, ut alii constituantur quorum sit orthodoxa fides contestata, isti autem ibidem degere sinantur: his ita dispensatis, ut alii in Thebaide fecerunt orthodoxi episcopi. Qui ab episcopo Apolline constituti sunt, & communicarunt B cum Arianis ecclesias habentibus, puniantur, si quidem volentes hoc fecerunt. Sin autem proprio episcopo obedierunt, permaneant, ut qui quod justum est, non noverint. Et si omnes quidem populi eos cum aliis rejiciant, alii ordinentur. Sin autem eos retinent cum illis quibus sic communicarunt, ii quoque eam consuetudinem experiantur, qua usi sunt omnes orthodoxi in Thebaide episcopi.

CANON II.

De Biste qui in Erba [a] constitutus est presbyter quærendum est: & si mulieri separatæ, C vivente marito, vim attulit, non sinatur esse presbyter. Nam ne ut laicus quidem debet communicare: cum eos qui tales sunt, separare consueverit ecclesia. Hoc autem nullum affert episcopo Apollini præjudicium, si eum per ignorantiam constituit: cum sancta [b] synodus jusserit, eos qui propter crimen indigni esse post ordinationem convincuntur, expelli.

[a] Ægypti regione.

[b] Nic. can. 9.

CANON III.

De Sur autem, quia Apollo episcopus affirmavit, se & eum amandavisse, & ab ecclesia alienum fecisse, ita sit ut pronunciavit D episcopus: utente illo suis defensionibus, si vult, & de episcopi sententia conqueritur.

CANON IV.

De Panuph, qui in Lyco diaconus constitutus est, quærere oportet: & si is quidem inventus fuerit, cum esset catechumenus, fratris sui filiam in matrimonii societatem accepisse; post baptismum in clerum promotus, in clero maneat, si illa dormierit, & post baptismum cum ea rem non habuerit. Sin autem cum esset fidelis, eamdem fratris sui filiam in matrimonii societatem duxit, sit a clero alienus. Non est enim episcopo Apol- E lini præjudicium, si eum per ignorantiam constituit.

CANON V.

De Jacob quærere oportet. Si enim lector erat, & crimini fornicationis fuisse eum obnoxium, & a presbyteris ejectum, ostensum sit, deinde ordinatus est, ejiciatur accurata examinatione facta, non autem ex susurris vel maledictis orta suspicione. Sin autem non fue-

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟΜΝΙΣΤΙΚΟΝ,

ὅπερ ἔλαβεν Ἀμμῶν, διὰ τὴν Λυκῶ.

ΚΑΝΩΝ ά.

ΠΕΡΙ τῶν κοινωνησάντων τοῖς Ἀρειανοῖς ἕως μέχρι νῦν τὰς ἐκκλησίας κατεχόντων, ὡς ἔθος γινέσθω. ὅτω* μὲν τοι ἑτέρως κατυσπῆναι μαρτυρημένως * f. τῷ μ ἐν ὀρθοδοξίᾳ, καὶ ἐκείνως αὐλίζεσθαι. ὅτως οἰκονομηθέντων καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποιήκασιν οἱ ἐν τῇ Θηβαΐδι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι. Οἱ κατυσάντες παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ κοινωνήσαντες τοῖς ἔχουσι τὰς ἐκκλησίας Ἀρειανοῖς, ἐπιτιμάσθωσαν, εἴγε γνώμῃ αὐτῷ πεποιήκασι τοῦτο· εἰ δὲ ὑπήκοοι γεγόνασι τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ, αὐλιζέσθωσαν καὶ * μὴ ἐπεγνωκότες τὸ ἄλογον. * f. ὡς καὶ εἰ μὴ πάντες οἱ λαοὶ τούτους ἀποποιοῦνται μετὰ τῶν ἄλλων, ἕτεροι χειροτονείσθωσαν· εἰ δὲ ἀντιποιοῦνται αὐτῶν μετ' ἐκείνων οἷς κεκοινωνήκασι τοῦτο, καὶ ὅτοι ἀποπειράσθωσαν τῆς σωφρονείας, ἣν ἐχρήσαντο οἱ ἐν Θηβαΐδι πάντες ἐπίσκοποι ὀρθόδοξοι.

ΚΑΝΩΝ β'.

Περὶ Βίσυ κατυσάντος ἐν Ἐρέβῃ πρεσβυτέρου ζητητέον· καὶ εἰ μὲν ἀποταξαμένου τινὰ, ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, ἐβιάσατο, μὴ συγχωρείσθω εἶναι πρεσβύτερος· ὅπου γε οὐδὲ ὡς λαϊκὸς ὀφείλει σωφρονεῖσθαι, τῆς ἐκκλησίας εἰωθυίας τοὺς τοιούτους χωρίζειν. ὁ φέρει δὲ τοῦτο πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν κατέσησε, τῆς ἁγίας συνόδου κελευσάσης, τοὺς ἀναξίους, μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλεγχομένους ἐπὶ ἐγκλήματι, ἐκβάλλεσθαι.

ΚΑΝΩΝ γ'.

Περὶ δὲ Σύρ, ἐπειδὴ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διεβεβαιώσατο, καὶ ἀπεσταλκέναι τοῦτον, καὶ ἀλλότριον τῆς ἐκκλησίας πεποιηκέναι, ἔσω ἔτως ὡς ἀπεφήνατο ὁ ἐπίσκοπος· χρωμένου ἐκείνου ταῖς οἰκείαις διαμολογίαις, εἴγε βούλεται, καὶ μεμφέσθω τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου.

ΚΑΝΩΝ δ'.

Περὶ Πανοὺφ τοῦ κατυσάντος διακόνου ἐν τῇ Λυκῶ, δεῖ ζητῆσαι· καὶ εἰ μὲν εὑρεθείη ὅτις κατηχούμενος τυγχάνων, τὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμον δεξάμενος, μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα εἰς κλῆρον ἐνεχθείς· μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. εἴγε κεκοίμηται ἐκείνη, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐκοινώνησεν αὐτῇ. εἰ δὲ πιστὸς τυγχάνων, τὴν αὐτὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐδέξατο· ἔσω τοῦ κλήρου ἀλλότριος. ὁ γὰρ πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας κατέσησεν αὐτόν.

ΚΑΝΩΝ ε'.

Περὶ Ἰακὼβ χρὴ ζητῆσαι· εἰ γὰρ ἀναγνώστης ἦν, καὶ ἐγκλήματι πορνείας ὑποβληθεὶς ἐδείχθη, καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐξεβλήθη, εἶτα κεχειροτόνηται, ὅτος ἐκβαλλέσθω, ἀκριβοῦς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ μὴ μόνον ἐκ ψιθυρισμῶν ἢ κακολογιῶν ὑποψίας

ποψίας εἰς αὐτὸν γενομένης· εἰ δὲ μὴ εὑρεθείη ὑπεύθυνος, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· οὐ γὰρ δεῖ ταῖς ματαίαις διαβολαῖς προσέχειν.

A rit inventus crimini obnoxius, maneat in clero: neque enim inanium calumniarum rationem habere oportet.

ΚΑΝΩΝ ϛ'.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι οὗτος ἔσται τύπος· ὥστε πᾶν τὸ ἱερατεῖον συμφωνεῖν καὶ αἱρεῖσθαι, καὶ τότε τὸν ἐπίσκοπον δοκιμάζειν· ἢ καὶ συναινοῦντος αὐτῷ τοῦ ἱερατείου, χειροτονεῖν ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ παρόντος τοῦ λαοῦ, καὶ προσφωνοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, εἰ καὶ ὁ λαὸς δύναται αὐτῷ μαρτυρεῖν. χειροτονία δὲ λαθραίως μὴ γινέσθω. τῆς γὰρ ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχούσης, πρέπει παρόντων τῶν ἁγίων τὰς χειροτονίας ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. ἐν δὲ τῇ ἐνορίᾳ, εἰ μὲν κοινωνήσαντές εἰσί τινες ταῖς τῶν κοινωνησάντων γνώμαις, μὴ B ἄλλως χειροτονείσθωσαν, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ὀρθοδόξων κληρικῶν δοκιμαζόντων, παρόντος πάλιν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ προσφωνοῦντος παρόντι τῷ λαῷ, * μόνον εἰ μὴ περιδρομή τις γένηται.

λαῷ, ἵνα μέσον.

CANON VI.

De iis qui ordinandi sunt hæc erit forma: ut quicquid est sacerdotalis ordinis consentiat, & eligat, & tunc episcopus approbet: vel certe ordinet in media ecclesia, assentiente ipsi sacerdotali ordine, præsente populo, & episcopo interrogante, an etiam possit ei populus ferre testimonium. Ordinatio autem non fiat clanculum. Ecclesia enim pacem habente, decet præsentibus sanctis ordinationes pro ecclesiis fieri. In regione autem, si qui sint qui eorum qui cum hæreticis communicarunt, sententiis communicaverint: non aliter ordinentur, quam orthodoxis clericis examinantibus, præsente rursus episcopo, & coram populo interrogante, ne interim fiat aliqua subreptio.

ΚΑΝΩΝ ζ'.

Τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας, μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν μυστηρίων χρείαν, οἱ κληρικοὶ διανειμάτωσαν· καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθιέτω ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοί.

CANON VII.

Quæ in sacrificii rationem offeruntur, post ea quæ in mysteriorum usum consumuntur, clericis dividant: & nec catechumenus ex iis bibat, vel comedat, sed solum clerici, & qui cum eis sunt fideles fratres.

ΚΑΝΩΝ η.

C Ἐπειδὴ Ἱέραξ τόνδε, ὡσανεὶ ἐπὶ πορνείᾳ διαβαλλόμενον, οὐκ ὀφείλειν λέγει ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διϊσχυρίσατο, τηνικαῦτα, μηδένα κατήγορον ἐν μέσῳ ἐληλυθέναι κατ' αὐτοῦ, ἐξεταζέσθω καὶ οὗτος. καὶ εἰ μὲν κατήγορός τις ἀναφύεται πίστεως ἄξιος, καὶ τὸ ἔγλημα ἀποδείκνυται, φερομένων ἀξιοπίστων μαρτύρων, τῆς ἐκκλησίας ἐκβαλλέσθω. εἰ δὲ τοῦ κλήρου ἄξιός ἐστι, καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ μαρτυρεῖται, μενέτω ἐν τούτῳ.

CANON VIII.

Quoniam Hierax dicit hunc non debere esse in clero, ut qui sit fornicationis delatus; Apollo autem episcopus affirmavit, tunc nullum accusatorem adversus eum in medium processisse: hic quoque examinetur, & si qui accusator fide dignus exoritur, & crimen probatur productis fide dignis testibus, ecclesia ejiciatur: sin autem dignus est clero, & de ejus continentia testimonium feratur, in eo maneat.

ΚΑΝΩΝ θ'.

Ὥστε γνώμῃ παντὸς ἱερατείου, οἰκονόμον ἀποδειχθῆναι ἕτερον· ἐφ' ᾧ συντέθειται καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων, πρὸς τὸ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς δέον ἀναλίσκεσθαι.

CANON IX.

D Ut totius sacerdotalis ordinis sententia, alius renuncietur œconomus: in quo Apollo quoque episcopus consensit, ut bona ecclesiæ, ut debent, insumantur.

ΚΑΝΩΝ ι'.

Χῆραι, καὶ οἱ πένητες, καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι, πάσης ἀναπαύσεως ἀπολαυέτωσαν, καὶ μήτις τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰδιοποιείσθω.

CANON X.

Viduæ, & pauperes, & peregrinantes hospites, omni quiete fruantur, & nemo ea quæ sunt ecclesiæ, ut sua usurpet.

ΤΟΥ ΑΥ'ΤΟΥ [1] Α'ΦΗ'ΓΗΣΙΣ

Περὶ τῶν λεγομένων Καθαρῶν.

ΔΕΔΗ'ΛΩΚΕμοι ἡ σὴ εὐλάβεια, ὥς τινες τῶν ὀνομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαροὺς, προσελθεῖν βούλονται τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ μεγάλη σύνοδος ἡ γενομένη ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, ὥρισεν ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους· θέλησον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον, τοὺς ἐθέλοντας προσέρχεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ, χειροτονεῖν, εἴγε ὁ βίος αὐτῶν ὀρθός ἐστι, καὶ μηδὲν τούτοις ἀντίκειται.

EJUSDEM EXPOSITIO

De iis qui dicuntur Cathari.

E DEclaravit mihi tua pietas, quod quidam eorum qui se Catharos nominant, volunt ad ecclesiam accedere. Quoniam ergo magna synodus Nicææ habita a sanctis patribus nostris habita statuit ut ordinentur qui accedunt: juxta hanc formam, eos qui ad ecclesiam accedent ordina: si quidem vita eorum recta est, & nihil eis adversatur. Nic. can. 3.

1 MS. Bibl. Cæsareæ teste Lambecio lib. 8. pag. 418. habet Ἀφιγγίῳ, *Aphingio*: ut mox Ἀγαθῷ, & Μηνῷ Episcopis. *Harduinus*.

A

EJUSDEM AGATHONI EPISCOPO.

MAximus asseruit, se ecclesiæ leges ignorantem, illicito matrimonio conjunctum esse. Et quia hoc eum male habet, quod non recte & ex ordine egisset, affirmavit, cum contra leges per ignorantiam fecerit, se ab illicita vitæ societate ex consensu abstenturum, conjuge etiam consentiente. Si ergo cognoveris, eos ex consensu id facere, &, cum sit decennale matrimonii tempus, non fallere; si consideres, eos debere cum catechumenis convenire: nunc eo B sic dispensa. Sin autem vides, quod velit decipere, & ipsorum res severitate indigeant: fac id quod Deus tibi suggesserit, id semper sequens quod in usu est, vimque obtinet. Nam cum sis in iis locis, potes eorum mentes magis nosse.

EJUSDEM MENÆ EPISCOPO.

REM justam fecerunt presbyteri in Gemino pago, si verum dicit, quæ defert literas Eustathis. Dicit enim, quod Cyradium facientem injuriam, nec ab ea desistere volentem, a communione separaverunt. Quia ergo inveni, quod suo malo curam adhibens, vult communicare: fac ea ita se comparet, ut injuriam primum deponat; & C persuade ut pœnitentiam agat: ut sic, si intellexeris, quod lege Dei accedit synaxin desiderans, permittas ei ut cum populis communicet.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ ἈΓΑΘὨΝΙ ἘΠΙΣΚΌΠΩ.

ἈΓΝΟΩ̃Ν τὸς τ̀ ἐκκλησίας νόμυς Μαξιμος, διϊχυρίσατο παρανόμῳ συμβιωσει σωῆφθαι. κ᾽ ἐπειδὴ θορυβεῖ αὐτὸν τὸ ἀσώπαστον εἶναι, διεβεβαιώσατο, ἐπειδὴ ἀγνοίᾳ τὸ παράνομον ἔδρασεν, ἐκ συμφώνυ ἀπέχεσθαι τῆς παρανόμυ συμβιώσεως, καὶ ἐκείνης ἀγαπώσης τὸτο. ἐὰν δὲ τοίνυν δοκιμάσης, ὅτι τὸτο ποιῦσιν ἐκ συμφώνυ, κ᾽ μὴ ἀπατῶσιν· ἐπειδὴ δεκαετής ἐστιν ὁ χρόνος, εἰ σκοπεῖς μ᾽ τῶν κατηχεμένων αὐτὸς συναγεσθαι, πῶς ὅτω διοίκησον. εἰ δὲ σωορᾶς ὅτι ἀπατῆσαι βέλεται, κ᾽ δεῖται τὰ κατ᾽ αὐτὸς ἐπισίψεως· ὅπερ ὁ Θεὸς ἐμβάλῃσοι, τὸτο ποίησον, παντιχᾶ ὡρὸς τὸ ἐπέχον ὁδηγέμυ. ἐπὶ γὰρ τῶν τόπων τυγχάνων, τὰς γνώμας αὐτῶν μᾶλλον εἰδέναι δυάσαι.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ ΜΗΝΑ̃ ἘΠΙΣΚΌΠΩ.

ΝΌΜΙΜΟΝ πρᾶγμα πεποιήκασιν οἱ πρεσβύτεροι, ἐν Γεμίνῳ τῇ κώμῃ, εἰ ἀληθεύει ἡ κομίζυσα τὸ γράμμα Εὐσαθὶς. φάσκει γὰρ ὅτι Κυράδιον ἀδικῦσαν, κ᾽ μὴ βελομένυ ἀναστῆναι τὴν ἀδικίαν, ἐχώρισαν τῆς συνάξεως. ἐπειδὴ τοίνυν εὗρον, ὡς τὸ ἰμωτῆς κακὸν θεραπεῦσα, βέλεται συναχθῆναι, θέλησον παρασκεάσαι αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὸν ἀδικίαν, κ᾽ πεῖσαι μετανοῆσαι· ἵν᾽ ἦτως, εἰ συνίδης ὅτι νόμῳ θεῦ προσέρχεται, τῆς συναξεως ὀρεγομένη, ἐπίξεψης αὐτὴν μ᾽ τῶν λαῶν συνάγεσθαι.

Addenda ad Decreta Damasi Pag. 651.

AD CONCILIUM ROMANUM

Sub Damaso Additio.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

Martinus Milesius Sarazanius in vita, & scriptis Damasi Papæ ex MSS. Archivi Canonic. S. Petri in Vaticano canones Concilii cujusdam Romani eruit, ac vulgavit, de quibus tamen monendi sunt Eruditi apocryphos omnino esse, ut pluribus ostendit P. Constant in censura Decretorum Damasi, quam inseruit in Tom. I. Epp. Rom. Pontificum pag. 603. &c.

I.

IN diebus autem illis convocatis episcopis de diversis mundi partibus, celebravit concilium, in quo condemnavit Macedonium Spiritum sanctum Deum negantem, & Eunomium & Donatum Arianæ blasphemiæ sectatores; condemnavit etiam Apollinarem Laodiciæ Syriæ episcopum: *contra quem decrevit, ut* si quis filium Dei, qui sicut vere Deus, ita vere homo fuit, vel humanitatis aliquid, vel deitatis minus diceret habuisse, alienus ab ecclesia judicaretur Quam sententiam confirmari præcepit etiam in sancta secunda synodo, quæ præ-

1 MS, Λ᾽γαθῆ, *Harduinus*. 2 Aristinus in Synopsi legit, Κυραδίαν, *Harduinus*.

præcepto & auctoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.

II.

Præcepit præterea Damasus sacerdotibus ut negarent sanctam communionem, & ecclesiarum ingressus omnibus sacrilegis, qui bona ecclesiastica invaserunt, & ex eis maxime qui decimas non persolverent.

III.

Eos etiam censuit de domo Dei ejiciendos, qui fœnori, & usuris inserviunt, dicens inter raptorem & usurarium nullam esse distantiam.

IV.

Similiter & eos qui in ecclesiis commorantes vaniloquiis, & otiosis sermonibus vacant; ajebat enim, si domus orationis est, sicut Dominus ait, nulli in ea licet, nisi orare, psallere, peccata confiteri, & veniam implorare.

V.

Sed & illos anathematizandos censuit, qui divinæ legis immemores maleficiis & superstitionibus, atque incantationibus vanis inserviunt.... Ideo inquit præcipimus, ut quicumque divinationes, vel auguria, sive sortes quas mentiuntur esse sanctorum observaverit, & magos vel incantatores audierit, inter Christianos nullatenus nominetur,

VI.

Eas quoque mulieres ab ecclesiis eiici volumus, quæ demonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare &c. *usque*, per devia quæque deducit, *ut apud Gratianum 26. quæst. 5. c. 12. & apud Augustinum lib. de Spiritu & anima c. 28. paucis verbis mutatis.*

VII.

Renovatum quoque fuit in eodem concilio, quod in Nicæno fuerat constitutum, ut si quis die dominico super horam tertiam ausus fuerit canere missam, & aliis diebus a media quarta hora usque in horam nonam, anathematizetur.

VIII.

Tunc quoque constituit S. Damasus, ut psalmi diu noctuque canerentur per omnes ecclesias. Qui & hoc præcepit, ut in fine uniuscujusque psalmi subjungeretur *Gloria Patri, & Filio & Spiritui-Sancto: sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.*

FINIS TOMI TERTII.

AVVISO.

NEL qui anneſſo Catalogo ſono riferiti ſolamente quegli Aſſociati, alli quali ſi ſono conſegnati li Tomi, riſerbandomi di riſtampare in ſeguito il Catalogo coll'aggiunta di quelli che per errore ſi foſſero omeſſi, o che ſi degneranno di aſcriverſi; come pure ſe in quelli che ſono aſcritti, ſi foſſe errato ne' cognomi, o ne' titoli, ſi regoleranno nella riſtampa, come dalli medeſimi verrà dinotato. Reſta che il Pubblico ſia avvertito, come per ſoli 50. eſemplari nella preſente forma di Carta, rimaſtimi dal numero delli 300. poſſo ſervire la Aſſociazione, eſſendo il reſtante dell'Edizione in Carta più piccola.

Chiunque aveſſe memorie inedite, od altre erudizioni degne d'eſſere inſerite in queſta mia riſtampa, reſta ſupplicato farmele ricapitare, mentre nelle Prefazioni che tratto tratto ſi faranno a Tomi, ſe ne farà commendabile rimembranza.

CATALOGO

DE' SIGNORI ASSOCIATI,

Distribuiti per ordine Alfabetico delle Città, e Cognomi loro.

ADIGE.

REverendissimo Abb. Ignazio de' Canonici Regolari della Congregazione Lateranense in S. Michele.

ASCOLI.

Cornacchia Illustriss. e Reverendiss. P. Abb. de' Monaci Olivetani per la Libreria del Monastero di S. Angiolo Magno.

Tanussi Mol. Rev. P. F. Luigi Antonio di Ripatransone Lettore di Sacra Teologia, Min. Oss. *per copie* 2.

AUGUSTA.

Mauro Mol. Rev. P. Candido dell' Ordine di S. Norberto Premostratense, e Priore del Convento di Usperg.

AUSTRIA SUPERIORE.

Monasterium Glunicense Ordinis S. Benedicti.
Monasterium Gaitense Ordinis S. Benedicti.

AUSTRIA INFERIORE.

Monasterium Segttonstottense Ordinis S. Bernardi.

BARI.

Pizzoli Reverendiss. Sig. D. Nicolò Canon.

BOEMIA.

Monasterium Hochengustense Ordinis S. Bernardi.

BOLOGNA.

Archetti S. Ecc. Monf. Vicelegato di Bologna.

Martinez Ill. Sig. D. Antonio Rettore del Real Collegio di Spagna.

BRESCIA.

Poncharali Reverendissimo P. Abbate D. Francesco per la Biblioteca de' Canonici Lateranensi in S. Salvatore.

CASTEL FRANCO.

Frasien M. R. P. F. Giuseppe Francesco de' Min. Conv. Maestro in Sacra Teologia, Professore di Filosofia, e Geometria nel Seminario, e Collegio di Montefiascone.

CATANIA.

La Pubblica Libreria dell' Università.
La Libreria de' RR. PP. Domenicani.

CHIERI.

Il Noviziato de' RR. PP. della Compagnia di Gesù.

CINGOLI.

La Libreria de' RR. PP. Minori Conventuali.

Rafaelli Ill. Sig. Francesco Maria.

CITTA' DI CASTELLO.

Segapelli Ill. Nobile Sig. Giacopo.

CHIOZZA.

Bottari Illustr. Sig. Dott. Bartolommeo Med. Fis.

Fatturini Ill. Sig. Dott. Girolamo.

Pacienza Rev. Sig. D. Antonio.

Vianelli Reverendiss. Sig. Canonico D. Girolamo Dottor di Sac. Teologia.

COMO.

Bettolio Ill. Sig. Dottor Carlo Salvatore Prefetto degli studj, e Rettore del Seminario Vescovile.

Lezzio Reverendiss. D. Giuseppe Provicario Generale del Vescovato di Como, e Pubblico Lettore del Gius Pubblico.

CONEGLIANO.

Sangallo M. R. P. M. F. Giulio Antonio de' Min. Conventuali.

FER-

FERRARA.

Rovetta M. R. P. Stefano Bibliotecario nel Collegio della Compagnia di Gesù

FIRENZE.

Alamanni S. Ecc. March. Alfonſo, Priore del Capitolo di S. Lorenzo.
Bonciani Reverendiſs. Sig. D. Girolamo Gerini Canonico della Metropolitana.
Barcheſi Sig. Angiolo Librajo *per Copie* 2.
Lami Ill. Sig. Abb. Giovanni.
de Moneta Ill. Sig. Benedetto Profeſſore di Legge di S. M. Imp., ſuo Conſigliere di Giuſtizia nella Ruota di Firenze, e Preſidente al Magiſtrato della Mercanzia.

FULINA.

Rombaldini Reverendiſs. P. Abb. D. Andrea per la Libreria del Monaſtero.

GENOVA.

La Libreria de' RR. PP. Carmelitani Scalzi.
della Croce M. R. P. Giantommaſo Carmelitano Scalzo.

GUBBIO.

Beghe M. R. P. M. Gianbattiſta, Eſprovinciale dell'Ordine de'Servi di Maria in Perugia.
Nutti Nob. Sig. Abb. Bernardino deputato della Congregazione Sperella.
Paolucci M. R. P. M. F. Giuſeppe Min. Conv.
Staffa M. R. P. F. Franceſco Maria Servita, Maeſtro in Sacra Teologia, Eſaminatore Sinodale, e Conſultore del S. Offizio.

ISPIDA.

Gobbati M. R. P. M. Gianbattiſta Secretario Generale *per Copie* 2.

ISPRUCH.

Eggier Ill. Sig. Antonio Giuſeppe Maria Bernardo de Marienfraund, Sindic. dell'Inclita Provincia del Tirolo.

LIESINA.

Vidali Ill. Sig. Gianbattiſta.

LUCCA.

Manſi Reverendiſſimo P. Giandomenico della Congregazione della Madre di Dio *per Copie* 2.
Ubaldo Reverendiſs. P. D. Franceſco de Nobili.

MACERATA.

Conſalvi Reverendiſs. P. D. Giovanni Evangeliſta Lettore di Sacra Teologia, Cellerario, ed Abb. Titolare della Congregazione Olivetana.
Corteſe Sig. Antonio Librajo.

MANDONI.

Il Collegio de' RR. PP. Geſuiti.

MESSINA.

Caſtillo Rev. Sig. D. Iſidoro Parroco di S. Giacopo all'Albergaria.
La Libreria del Collegio Primario de' RR. PP. Geſuiti.
di Stefano Reverendiſs. Sig. D. Pietro Paolo Can. Penitenziere della Protometropolitana.

MILANO.

Oltrocchi Ill. Sig. Don Baldaſſare Oblato di S. Ambrogio, e Carlo Bibliotecario dell'Ambroſiana di Milano.

MODENA.

Zaccheria Reverendiſs. P. Franceſco Antonio Bibliotecario del Sereniſs. Duca di Modena *per Copie* 2.

MONTARTON.

Caorlini Mol. Rev. P. Marino Priore Agoſtiniano.

MOREALE.

Teſta Monſ. Ill. e Reverendiſs. D. Franceſco Arciveſcovo di Moreale, e Inquiſitor Generale di Sicilia.

NAPOLI.

Colonna S. Ecc. D. Marcantonio Principe d'Aliano.
Elia Sig. Giuſeppe Antonio Librajo *per Copie* 2.
La Libreria de' RR. PP. di S. Maria in Portico.

La

La Libreria de RR. PP. Certosini di S. Martino.
Paoli Reverendiss. P. Paolo Antonio della Congregazione de' Servi di Maria in S. Brigida di Toledo *per Copie 3.*
de Sia Reverendiss. P. Abb. Gennaro.
Terres Sig. Domenico Librajo.
Zane Sig. Francesco Librajo *per Copie 12.*

PADOVA.

Arrighi Ill. Sig. Abb. Pubblico Professore nell' Universita.
Carmelli Reverendiss. P. Michelangiolo Pubblico Professore nell' Universita.
Cusiani Reverendiss. Sig. D. Alfonso Canonico Regolare di S. Salvatore di Candiana.
Francesconi Monsi. Ill. e Reverendiss. Giulio Cesare Canonico Teologale della Cattedrale.
Giroldi R. P. M. Vincenzo Maria del Terzo Ordine di S. Francesco nel Convento di S. Valentino.
Leoni Reverendiss. P. M. Fr. Francesco Maria Pubblico Professore nell' Universita, e Teologo de' Min. Conv.

PALERMO.

Barbaracci Rev. Sig. D. Gaetano Pref. degli Studj del Seminario Arcivescovile.
Calvo Ill. Sig. Dottor Antonio Canonico della Cattedrale.
Clemente Mol. R. P. de' Min. Oss.
Fuscia il Rev. D. Gaetano.
Lo Castro Ill. Sig. Dottor Serafino.
La Libreria del Seminario Arcivescovile.
La Libreria de' RR. PP. Minimi Paolini.
Schiavo Ill. e Reverendiss. Sig. Abb. Domenico *per Copie 7.*
Serio Reverendiss. Sig. D. Francesco Parroco di S. Giacopo alla Marina.
Sinacori Ill. Sig. Dott. Gioachino.

PARENZO.

Negri Monsi. Ill. e Reverendiss. Gaspare Vescovo.

PARIGI.

Molini Sig. Claudio Librajo.

PARMA.

Mazza M. R. P. M. e Lettore D. Andrea Monaco Benedittino Cassinense.

PATTI.

Mineo Monsi. Ill. e Reverendiss. Carlo Vesc.

PERUGIA.

Briganti Sig. Dott. Tommaso.
La Libreria de' RR. Monaci Olivetani.
La Libreria del Clero.

RATISBONA.

Foster M. R. P. M. Frobenio Priore del Monastero di S. Emerano.

RIMINI.

Fanucchi M. R. P. Priore Vincenzo in S. Giovanni Evangelista per la Libreria.

ROMA.

Binda M. R. P. Francesco di Campitelli.
Roisecco Sig. Nicola Librajo, *per copie 2.*
Stecchini P. D. Federico Decano Cass.

ROTERDAM.

Illustris Vir Gerardus Meerman Reipublicæ Roterodamensis Consiliarius ac Syndicus, jamque Ordinum Generalium Fœderati Belgii ad Serenis. Magnæ Britanniæ Regem Legatus extraordinarius.
Reverendus Vir Petrus Hofstede in Ecclesia Roterodamensi Sacrorum Oraculorum interpres.

ROVEREDO.

La Libreria de' RR. PP. Carmelitani.

SACILE.

Pelizza Ill. Sig. Abb. Polidoro.

SIENNA.

Zaghi Nob. Sig. Giuseppe.

SINIGAGLIA.

La Libreria dei RR. PP. Filippini.

STEIR.

Collegium Societatis Jesu.
Conventus Ordinis Prædicatorum.
Holzmair Joannes Ferdinandus Bibliopola.

TRENTO.

Santoni Reverendiss. D. Francesco Prof. di Filosofia.

TREVISO.

Bertoti Ill. Sig. Dott. Stefano.
La Biblioteca de' Canonici del Domo.
Michieletti Rev. Sig. D. Giovanni.

TURINO.

Berrardi Ill. Sig. Carlo Sebastiano Professore delle Decretali nella Regia Universita.
Colombard Ill. Sig. Ab....
il Collegio Vecchio.
Matis . . . . . Teologo.
Morano Sig. Giorgio Maria Librajo *per Copie 2.*
Pasini Monsi. Ill. e Reverendiss. Sig. Abb. Giuseppe Regio Consigliere, e Bibliotecario della Regia Universita *per Copie 3.*
Villa M. R. P. Ignazio dei RR. PP. dell' Oratorio.

VELETRI.

Bottigli Ill. e Reverendiss. Sig. Canonico D. Paolo Teologo di Sabina.

VE-

VENEZIA.

Abbi Ill. Sig. Vincenzo.
Albertis Ill. Sig. Dott. Giovanni Avvocato.
Albinoni Rev. D. Franceſco Cappellano delle Eremite.
Anaſtaſi Ill. Sig. Abb. Girolamo.
Bergantini M. R. P. M. Giuſeppe Giacinto Bibliotecario de' Servi di Maria.
Biaſiati Ill. Sig. Antonio.
de Bonis M. R. P. M. Giantommaſo.
Bortolati Reverendiſs. Sig. Dott. D. Nicolò.
Breſeghel Rev. D. Gianbattiſta.
Calegari Reverendiſs. D. Tommaſo Pievano di S. Samuello.
Cherubini Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Civetta Ill. Sig. Abb. Antonio.
Calpeſtri Rev. Sig. Antonio.
Corner S. Ecc. Niccolò.
Creſtini Reverendiſs. Sig. Dott. D. Antonio.
Donà S. Ecc. Vincenzo Avogador.
Donati Rev. Sig. D. Giovanni.
Donegati Rev. Sig. D. Vito Modeſto.
Foſcari S. Ecc. Franceſco Bailo in Coſtantinopoli.
Franzoni Ill. Sig. Antonio.
Gabrielli Monſ. Ill. e Reverendiſs. Alviſe Veſcovo di Famagoſta.
Galetto Rev. Sig. D. Franceſco.
Ganaſſoni P. D. Andrea Benedetto Monaco Benedittino Caſſinenſe Bibliotecario in S. Giorgio Maggiore.
Giandolini Rev. Sig. D. Antonio.
Giuſto S. Eccell.
Granzotti Rev. Sig. D. Gianbattiſta.
Gritti S. Ecc. Giovanni.
Guanelli Rev. Sig. D. Sebaſtiano.
Guglielmi Rev. Sig. D....
La Libreria de' RR. PP. di S. Domenico di Caſtello.
Mantoani Sig. Bartolameo.
Milia R. P. M. Spiridion Predicatore, e Vicario de' Greci.
Moro S. Ecc. Abb. Franceſco.
Negozio Pezzana.
Novelli Sig. Gianbattiſta Librajo *per copie* 4.
Occhi Sig. Simone Librajo *per copie* 3.
Olivieri Ill. Sig. Giuſeppe.
Paſquali Sig. Gianbattiſta Librajo *per copie* 6.
Piſani S. Ecc. Marco Andrea.
Pitteri Sig. Franceſco *per copie* 3.
Pivoto Rev. Sig. D. Antonio.
Poli Reverendiſs. Sig. D. Antonio Pievano di S. Margherita, e Canon. di S. Marco.
Polimero Sig. Paolino *per copie* 6.
Raimondi Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Recurti Sig. Gianbattiſta Librajo.
Rezzonico S. Ecc. Don Lodovico Cavaliere.
Riva S. Ecc. Vincenzo.
de Rubeis M. R. P. Bernardo Maria dell'Ordine de' Predicatori.
Salzapi Sig. D. Vito.
Samartini M. R. P. M. Antonio Maria Bibliotecario de' Min. Conv.
Sandi S. Ecc. Vettor.
Seriman Ill. Sig. Abb. Zaccheria.
Schiopalalba Rev. D. Gianbattiſta.
Speroni P. D. Arnaldo Decano Caſſinenſe, e Maeſtro de' Novizj in S. Giorgio Maggiore *per copie* 2.
Svajer Mol. Ill. Sig. Amadeo.
Talù Reverendiſs. Sig. Dott. Spiridion Cancelliere di Monſ. Patriarca di Venezia.
Tarma Rev. Sig. D. Gianbattiſta.
Taſſis S. Ecc. Leopoldo Ottavio Conte del S. R. I. della Torre di Valſaſina, e Cameriere delle Chiave d'oro, Conſigliere di Stato di S. M. Ceſ. e Generale Ereditario delle Poſte Imperiali nel Sereniſs. Dominio Veneto.
Tazioni Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Tedeſco Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Terzi Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Tonellati Rev. Sig. D. Giovanni.
Valſechini Rev. Sig. D. Biagio.
Valvani Ill. Sig. Giannandrea.
Venerandi Rev. Sig. D. Santo.
Volvazzi Rev. Sig. D. Agoſtino.
Zanchi Rev. Sig. D. Giovanni Secondo Prete Titolato in S. Margherita.
Zapella Rev. Sig. D. Criſtoforo.
Zeno S. Ecc. Sebaſtiano.
Zitti Sig. Giacopo.
Zocco Rev. Sig. D. Giacopo.

VERONA.

Baleſtra P. D. Rafaello per il Ven. Monaſtero di S. Nazzaro.

VICENZA.

Triſſino Ill. Sig. Conte Parmenione, per la Libreria Bertoliana.

VIENNA.

Lenchenberg Chriſtianus Heintieg Sac. Rom. Imp. Liber Baro Conſiliarius Imperialis Aulicus.
Zappata, S. Ecc. Criſtoforo Enrico de Ciſneros Conte de Baraje *per Copie* 12.

VITERBO.

Roſſi M. R. P. Fr. Pacifico Min. Conv.

ULMA.

Gaum Sig. Giovanni Federico Librajo *per Copie* 7.

ZARA.

Caraman Monſ. Illuſtriſs. e Reverendiſs. Matteo Arciveſcovo.

F I N E.

Segunda edición, corregida, de la Carta-circular de la Casa-Editorial H.WELTER, Arnhem (Holanda).

CONCILIORUM OMNIUM CATHOLICAE ECCLESIAE COLLECTIO AMPLISSIMA.

Empezada por el Arzobispo de Luca (Toscana) J. D. MANSI (Florencia y Venecia 1757-1798).

Nueva edición completando la primera con continuaciones, adiciones y correcciones; en 56 vol. en-folio gr., de los cuales 52 ya acabados y 4 se publicarán muy en breve.

H. WELTER, Editor y Exportador de Libros nuevos y de lance. Antes en París; desde 1914 solamente en ARNHEM (Holanda), Coehoornstraat 10a.

Editor exclusivo desde 1900 de la celebérrima

COLECCIÓN DE LOS SAGRADOS CONCILIOS.

Esta obra monumental es propiedad exclusiva del Sr. Welter, encontrándose todos los ejemplares disponibles en su almacén particular. Nadie más que él está en condición de suministrarla. **En Holanda cuesta 4000 florines.** Se vende, entregada **en España, á 8000 pesetas oro,** ó **340 £ esterlinas**; en **América, 1600 dólares.** Estos precios **comprenden** para Europa y América **los gastos** para el **embalaje en dos cajones,** el **transporte** por ferrocarril en Europa ó por buque mercante hasta el puerto más próximo al domicilio del cliente; en América el **seguro** de riesgos marítimos, y los **derechos de exportación**; en suma: **todo, menos** los eventuales **derechos de importación.**

Los 52 volúmenes ya publicados llevan los números 0 (= cero), 1-47, 17bis, 18bis, 31bis, 36bis.

Otros cuatro tomos, los últimos hasta nuevo aviso, están acabados o en prensa. Llevarán los números 36ter, 48, 49, 50, y completarán la obra hasta 1869 para los Concilios latinos, y hasta 1902 para los Sínodos griegos. Se publicarán durante el año 1923 al precio de 75 florines, = 150 pesetas oro, ó francos suizos, = 30 dólares (£ 6.10) cada uno. Encuadernación: 3 florines, y transporte también 3 florines cada uno. Desde el 1º de enero de 1924, estos tomos también se venderán al miso precio que los demás: 100 florines cada uno.

MONSEÑOR:
REVERENDÍSIMO PADRE:
ILUSTRÍSIMO SEÑOR:

Permítame V. llamar su atención sobre la célebre *Colección de los Sagrados Concilios* que mi Casa empezó a publicar hace ya 23 años. Han aparecido hasta ahora 52 volúmenes en-folio grande, del tamaño de 41×28 centímetros.

Esta nueva edición de la *„Amplissima Collectio Conciliorum"* de Mansi ha logrado desde su primer anuncio la más simpática acogida por parte del Clero, de las Ordenes religiosas y de las Bibliotecas Eclesiásticas y Públicas.

Mi intención, al principio, era de costear una reimpresión de solo el *Mansi antiguo* (= tomos 1-31), colección entonces muy rara é imposible de encontrar ni á peso de oro; ni la Biblioteca Nacional de París, ni la Biblioteca Real (ahora Nacional) de Berlín, ni el British Museum de Londres, poseian esa obra completa.

Antes de 1900, por la Colección de Mansi, edición de Venecia, se pagaban facilmente **2000 dólares,** aún sin el rarísimo tomo 31. Solo para el préstamo de este tomo satisfice **800 dólares,** cuando lo necesité para reproducirlo. Hoy ofrezco la reproducción fiel de dichos 31 tomos, *aumentada con 23 tomos que continúan la obra,* por poco más de la mitad de aquella cantidad, á saber: por 1600 dólares.

La noticia de la reimpresión (junio 1900) fué recibida en el mundo científico con gran simpatía. Muchas fueron las suscripciones obtenidas, la mayor parte acompañadas de elogios para „la intrépida y temeraria Casa editorial".

La Colección, desde su primer anuncio, no solo logró la más entusiasta acogida, sinó que, además, yo recibí ofrecimientos de ayuda, caso de emprender la continuación de la obra del Arzobispo Mansi, preciosa por cierto, pero que hasta entonces había quedado inacabada.

Mns. Mansi murió en el año 1769. Sus editores y sucesores publicaron después de su muerte algunos volúmenes más. Con todo, el último volumen (= tomo 31) publicado en 1798, llegaba solo hasta el año 1439.

No hubiera sido grande mi mérito, si me hubiese ceñido á hacer una nueva edición de los 31 tomos del Mansi. Cierto es que del punto de vista económico hubiera sido esto más ventajoso, pues los tomos que son continuación de la obra han habido y han todavía de llevarme más gastos que beneficios; no obstante, no he vacilado en emprender una obra tan útil como poco productiva.

Facilmente comprenderéis, por lo que sigue, que la publicación de los tomos que son continuación de la Obra, adelanta conforme al programa que me he trazado. Durante el año 1923 van á ser publicados 4 nuevos tomos, á saber: el tomo 36ter, el tomo 48, el tomo 49 y el tomo 50.

Decididamente, pues, emprendí la edición y continuación de la **„Amplissima"**, esa obra digna y útil que, como ya se sabe, comprende los **„Acta"** y **„Decreta"** de todos los Sagrados **Concilios** y **Sínodos** de la Iglesia Romana ó, por mejor decir, de la Iglesia Universal.

Para empezar, tomé la materia de los 6 primeros volúmenes nuevos que publiqué, de varios tomos de la Colección Coleti; y de los tomos 5-6, del Suplemento á Coleti publicado por el mismo Mansi; como lo hubiera hecho el propio Mansi, si su muerte no le hubiese impedido terminar la „Amplissima". Estos 6 volúmenes llevan los números **0**, ó **cero** (= „Introductio seu Apparatus ad S. C., quae in ea continentur, sequens syllabus indicat" del *Jacobatius*), **31bis, 32, 33, 34, 35** (= Acta 1440-1720).

Antes, yo había ya publicado, en los tomos **17bis y 18bis**, el **„Baluzius: Capitularia Regum Francorum"** según el texto de la **tercera** y **última** edición de esta obra (1780, 2 tomos), en vez de reimprimir el texto publicado por Mansi, quién había repartido en 8 trozos (al fin de los tomos 11 á 18 de la colección antigua), el texto de la *primera* edición (1677). También añadí al tomo 18bis **„De Roy: de Missis domenicis"**, tomado de la *segunda* edición del Baluzius (1772).

Así, desde 1901 á 1904, publiqué 39 tomos en-folio, todos en facsímile, de manera que, en esta fecha, el **Nuevo** Mansi se encontraba continuado hasta el año 1720.

Para el período siguiente y como continuación hubiera podido servir la **„Collectio Lacensis"**, pero dicha obra estaba agotada y rara, con notables omisiones para el período que debía comprender. (Mns. Petit, en su prefacio al tomo 37 del Nuevo Mansi, escribe de ella: „Les pièces qui composent ce volume, VIIe de la „Lacensis", sont toutes de premier ordre, mais on regrette le manque de méthode des éditeurs. Malgré les tables, on a peine à se retrouver dans ce dédale.")

Por eso, siguiendo el consejo de autoridades eminentes, entre otros de Mns. Duchesne, entonces Director de la Escuela Francesa de Roma, tomé la resolución de terminar la obra.

Decidí 1º la publicación de un **Indice** o **Conspectus** con el **Incipit** de todos los documentos contenidos en los tomos 1-35 y la publicacion de **Adiciones** de 1546 á 1720. *Este trabajo se encuentra en los tomos* **36a, 36bis** y **36ter** impresos de 1911 á 1923 (en tres partes, dos de las cuales están acabadas).

Decidí 2º la publicación, empezando con el tomo 37, de **una nueva continuación** desde el año 1720 hasta nuestras dias. *De ella, 11 tomos, los números 37-47 se han publicado de 1905 á 1913.* Otros tres se publicarán dentro poco.

El tomo 36a (uno de los tres mencionados bajo 1º) publicado durante el año 1911, no solo comprende el indice de los tomos 1-35 del **Mansi antiguo y nuevo,** sinó que también contiene textos complementarios para los años 1546 á 1569; así como el indice provisorio de **diez tomos posteriores** del **Nuevo Mansi,** ó sea, de los 10 primeros tomos de la **Collectio novissima** (ya mencionada bajo 2º). También incluye un **Indice comparativo** de las cinco colecciones similares que vieron la luz *antes* que el Mansi antiguo. Estas son:

I. *Primera,* la conocida bajo el nombre de **„Collectio Regia"** (37 volúmenes en-folio, 1644), llegando hasta el año 1640.
II. *Segunda,* la de **Ph. Labbe y G. Cossart** (18 volúmenes en-folio, 1671-72), llegando hasta el año 1664.
III. *Tercera,* la de **J. Hardouin** (12 volúmenes en-folio, 1714-15), llegando hasta el año 1714.
IV. *Cuarta,* la de **N. Coleti** (25 volúmenes en-folio, 1728-33), llegando hasta el año 1720.
V. *Quinta,* el **Suplemento al Coleti, por Mansi mismo** (6 volúmenes en-folio, 1748-52) que continua y completa el Coleti hasta el año 1727.

Estas cinco colecciones antiguas de Concilios se encuentran ahora comprendidas, corregidas y completadas en los tomos 1-35 del Nuevo Mansi y continuadas en los tomos 36 y siguientes.

Ya he mencionado más arriba lo contenido en la primera parte del tomo 36.

El tomo 36bis, impreso en el año 1913, contiene adiciones correspondientes á los años 1569 á 1609, continuando las adiciones contenidas en el tomo 36a. — El tomo 36ter contiene adiciones correspondientes á los años de 1609 á 1702, y quizá al 1720. Dicho tomo está, así como los tomos 48 (acabado), 49 (acabado) y 50, en vísperas de publicarse.

Las demás continuaciones tipográficas del año 1720 hasta nuestros días, componen los tomos *37 y siguientes* (arriba mencionados bajo el 2º del *Nuevo Mansi.* Dichos tomos se venden también separadamente **con frontis icio especial** como los tomos **I y siguientes** de la **Collectio Conciliorum recentiorum Ecclesiae universae,** curantibus Ilmo. et Rdmo. D. D. **Ludovico Petit,** Archiepiscopo Athenarum e Congregatione Augustinianorum ab Assumptione, et **Ioanne Baptista Martin,** Sacerdote, Professore in Catholica Universitate Lugdunensi.

Catorce volúmenes de esta *nueva serie tipográfica* se han impreso ya desde 1905 hasta 1923, además de los tomos 36a, 36bis y 36ter, bajo el título especial de *Collectio conciliorum recentiorum,* á saber: tomus A (= 36a), B (= 36bis), C (= 36ter), y I á XIV (= 37-50). Los volumenes de 37 á 50 comprenden los **Concilios latinos** desde 1720 hasta 1867, publicados por **el Abad J. B. Martin** (que murió el 6 de noviembre del año 1922), así como el **Concilio Vaticano** y los **Sínodos Griegos** desde 1720 hasta 1902, publicados por **el Arzobispo de Atenas.** El precio de cada uno de estos volúmenes es de **100 florines;** pero se dan, comprados de una vez los volúmenes A, B, C, y I á XIV, por **1250 florines** en vez de **1700:** y con el tomo 0 (Introductio) por **1350 florines.**

Además del tomo 36ter y del tomo 48 ya mencionados, que están acabados pero todavía no distribuidos, tenemos en prensa: el tomo **49** (preparación del Concilio Vaticano de 1869-1870) que está *muy adelantado,* y el tomo **50** que empezará los „Acta" del Concilio Vaticano. La guerra ha sido causa del retraso en la publicación de estos volúmenes; como también el fallecimiento del Ab. Martin hubo de causar un nuevo retraso en la publicación del tomo 36ter. En todo caso se publicarán antes de acabar el año 1923. Luego, será preciso aguardar á que vengan tiempos mejores.

De lo que precede resulta que *esta obra tiene el mayor interés para Seminarios y Congregaciones, debiendo de encontrarse en todas las Bibliotecas en general.* No dudo que todos los hombres de ciencia tendrán á bién el adquirir este Monumento erigido á la Historia de la Iglesia.

El día 11 de enero de 1909, el Cardenal Merry del Val escribió á los editores del Mansi por orden de Su Santidad, el Papa Pio X, la carta siguiente:

„Su Santidad no tiene más que elogios para la extraordinaria belleza de impresión de la **Conciliorum omnium catholicae Ecclesiae Collectio amplissima,** *ante la abundancia, riqueza é inmenso repertorio de documentos reunidos después de laboriosas averiguaciones en archivos y bibliotecas. Su Santidad desearía ver obra tan grande, y emprendida con tanto juicio, en uso no solamente de sabios profesores, sinó también de la masa del clero. No cabe duda que la adición de numerosos textos orientales ofrece recursos de gran valor, á disposición no solo de los sabios en general, sinó también de todos aquellos á quienes incumbe el estudio especial de la disciplina eclesiástica, antigua y moderna.*

Como prueba de su agrado y benevolencia, Su Santidad, deseosa de completar este elogio merecido, otorga á Vdes. y al eminente editor Huberto Welter **una bendición especial,** *para que lleven á cabo con éxito esta empresa colosal, y como señal de recompensa celeste."*

Añade el Cardenal:

„Por mi parte estoy lleno de admiración por la belleza de los volúmenes y la importancia y variedad de su contenido, por lo que les felicito sinceramente."

A pesar de todos estos estímulos y aprobaciones, la guerra europea de la cual tuvieron que sufrir precisamente los países de donde procedían el mayor número de suscripciones, dió a la empresa un golpe casi fatal; debiendo también de lamentar la muerte, en 1913, del Sr. D. J. Pierpont Morgan, quien hace unos diez años, pidiendo *cinco* ejemplares de la *Amplissima,* escribia al editor estas palabras: „Si en cualquier momento su empresa osada tuviera dificultades, y si para el Mansi le hacia a V. falta dinero, dígamelo: *yo le proporcionaré esta ayuda."*

Dicho momento ha llegado. Ayuda en forma de nuevas suscripciones es la que ahora se necesita. De los 322 suscriptores, 214 no saben donde encontrar el dinero para continuar su suscripción y adquirir los cuatro tomos que pronto van á ser publicados, al precio de 30 dólares = £ esterlinas 6.10 cada uno.

De nuestros suscriptores, 73 son alemanes, 47 pertenecen al imperio austriaco desmembrado, 15 son rusos, 2 viven en Turquía. Estos 137 suscriptores se encuentran ahora en una situación miserable. 34 suscriptores franceses, 32 italianos, 9 belgas, un portugués, un rumano y un griego también se encuentran en situación difícil.

Solamente 106 suscriptores viven en paises prósperos; y son 37 en los Estados Unidos de la América del Norte, 24 en la Gran Bretaña, 3 en Irland a, 4 en Canadá, 1 en Australia, ó sea 69 pertenecientes al idioma anglo sajon. Once viven en Holanda, 7 en Suiza, 3 en Suecia, **9 en España** y uno en cada uno de los países siguientes: Dinamarca, Noruega, Japón y Siria.

Las Américas Central y del Sur, países católicos que cuentan, en conjunto, 38 Arzobispos y 133 Obispos, solo han dado 4 suscriptores al Nuevo Mansi: 1 en **Cienfuegos** (Cuba), 1 en **San Leopoldo** (Brasil), y 2 en **Santiago de Chile.**

España, hija menor de la Iglesia, que tiene 10 Arzobispos, 46 Obispos y numerosos monasterios; Portugal que tiene 3 Arzobispos y 14 Obispos; las dos juntas no han dado más que 10 suscriptores: Barcelona, el Colegio de Abogados, la Biblioteca Balmes, y el Colegio Máximo (de Sarría). — El Real Monasterio de **Montserrat.** — **Bilbao,** El mensajero del Sagrado Corazón de Jesús. — **Comillas,** el Seminario Pontificio. — **Madrid,** la Biblioteca Nacional. — **Oña,** el Colegio de Jesús. — **Vich,** la Biblioteca Episcopal. — **Coimbra,** la Biblioteca de la Universidad.

Esto demuestra que nuestros anuncios anteriores no han llegado, ó solo insuficientemente, á manos de los interesados; ó bien que no han sido leídos atentamente por haber sido escritos en un idioma que no era el español.

España puede hacer más

y las Américas Latinas pueden hacer mucho más!

Quedan muchas sociedades religiosas, muchos seminarios, muchas bibliotecas donde la Amplissima debiera encontrarse y todavía no está. ¿Es V. uno de los que todavía no la han adquirido?

Arzobispos y Obispos no pueden quedarse sin una obra tan indispensable al seminario de su diócesis.

Todas las bibliotecas públicas debieran suscribirse.

Las bibliotecas de Universidades que comprenden una sección de Teología ó una Facultad de Historia, son puntos donde debiera estar el Mansi.

La obra es necesaria á las Comunidades ó Congregaciones religiosas para sus Casas de estudios y monasterios, y también á las Ordenes que tienen fama de erudición como por ejemplo: á los Benedictinos y Cistercienses, cuyos conventos ya en los tiempos medioevales eran centros de erudición; á los Dominicanos y Franciscanos renombrados como predicadores, á los sabios Jesuítas, á los Sulpicianos, Maristas, Redemptoristas, Capuchinos, Agustinos, Carmelitas, Lazaristas etc...

Ya he dado la distribución geográfica de los 322 suscriptores: he aquí ahora su distribución por categorías:

30 Bibliotecas de Estado. — 18 Bibliotecas públicas y municipales. — 70 Bibliotecas de Universidades. — 5 Secciones históricas de Universidades. — 15 Escuelas de Derecho y de Arqueología, Museos, Academias é Institutos. — 49 Prelados católicos y sus seminarios. — 21 Colegios y Universidades de P. P. Jesuitas. — 21 Abadías de Benedictinos y 11 de Cistercienses. — 25 Varias Congregaciones religiosas. — 33 sabios y bienhechores. — Y, por fin, hasta 12 Seminarios no católicos en Europa y 13 en los Estados Unidos.

Hay otros que todavía no se han suscrito y que debiéramos contar entre los suscriptores. Abrigo la esperanza de interesarles en nuestra empresa.

Permitidme, pues, Ilustrísimos Señores, os ruegue que, si todavía no os habéis suscrito, os dignéis estimular mi Colección con vuestra suscripción y adhesión.

Los 52 tomos publicados hasta la fecha pueden seros entregados inmediatamente, al precio neto de 1600 dólares. Este precio incluye los cuatro últimos volúmenes.

No es indispensable satisfacer al contado la dicha cantidad. Al contrario, estáis en perfecta libertad para fijar según vuestra conveniencia el plazo que juzgueis necesario para satisfacer el pago, como también señalar las fracciones y vencimientos que estiméis oportunos para liquidar vuestra cuenta.

Estaría dispuesto á otorgaros una de las ventajas siguientes:

Venta de la Colección de los 56 volúmenes, contra pago al contado dentro de tres meses y de una sola vez de 1600 dólares ó 8000 pesetas oro, todos los gastos á cargo del Editor.

En caso de pago al contado junto *con el pedido* y *anticipadamente*, en vez de tomar á mi cargo los gastos, otorgaría una rebaja de 20 %, ó destinaría una cuarta parte del importe á disposición de un fondo de socorro, con el cual los próximos 4 volúmenes 36ter, 48, 49 y 50 del Mansi podrían ser ofrecidos á mitad de precio, ó hasta á título gratuito, á Bibliotecas necesitadas que el comprador mismo escogería de entre una lista propuesta por el Editor.

Venta contra pago en cinco remesas anuales de dólares 320 ó 1600 pesetas oro cada una
Venta contra pago en 40 remesas mensuales de dólares 40 ó 200 pesetas oro cada una
Venta contra pago en diez remesas anuales de dólares 176 ó 880 pesetas oro cada una

} libre de interés; pero todos los gastos á cargo del cliente.

Muchas personas habrá, en distintos países de Europa, que estén en relación con Entidades por las que vivamente se interesan. ¿Tiene V. alguna en los países vencidos y empobrecidos? Conozco muchos suscriptores que agradecerían una ayuda para la compra de los 4 nuevos volúmenes del Mansi, puesto que para ellos es imposible esta adquisición en las circunstancias actuales. También conozco suscriptores que se encuentran en dificultad de pagar, en otros países.

Por último, como Editor de la Colección Mansi de los Sagrados Concilios, agradecería á los Exmos y Rdmos Sres Arzobispos, Obispos, Procuradores generales y Directores de Comunidades religiosas la comunicación directa, ó por su Secretaría, de las señas de las *Casas Provinciales* y de los nombres y señas de las *Casas de Estudios, Seminarios* y principales *Monasterios* de su Diócesis respectivas ó de su Orden.

Adquirir ahora mismo la *„Amplissima Collectio Conciliorum"* no solo es hacer una obra piadosa, si que también es asegurarse uno de los últimos ejemplares de este Monumento erigido á la Historia de la Iglesia así como á la Historia Universal. La obra del Mansi y de sus continuadores es, como lo expresa un suscriptor norte-americano „a historically indispensable set."

Espero recibir de V. el pedido, para su Biblioteca, de una colección de la obra preciosa y utilísima, que cuesta ahora, como ya se sabe, de 56 volúmenes en-folio grande, inclusos los 4 volúmenes 36ter, 48, 49 y 50, y que se vende, encuadernada, á **8000 pesetas oro,** ó bién á **8000 francos suizos,** es decir: á **4000 florines holandeses,** á **340 libras esterlinas,** ó á **1600 dólares.**

Espero de su bondad que no diferirá su contestación. **Escriba hoy;** por lo cual le doy anticipadamente las más expresivas gracias. Su pedido en cualquiera de las formas arriba descritas recibirá mi mayor atención.

De Vd. afmo S. S. q. b. s. m.

H. WELTER.

El bibliotecario de un Seminario teológico norte-americano, aúnque no católico, en una carta escrita al Editor del Mansi pocos meses há, llama la Amplissima „una obra históricamente indispensable".

Los que adquieran el Nuevo Mansi, no necesitan obra similar, como las indicadas más arriba bajo I, II, III, IV y V, como tampoco les hace falta una obra de carácter regional como el **Aguirre** para **España y las Américas,** el **Schannat y Hartzheim** para **Alemania,** el **Labat** para **Francia,** ó el **Wilkins** para **Inglaterra.**

Pero, si ya es V. poseedor de una de las colecciones antiguas, puede completarla, más ó menos bien, comprando solamente la *última* parte del *Nuevo* Mansi. Esta obra indispensable se vende desde ahora en las formas siguientes:

A) La *Colección completa* de los **56** tomos publicados ó en prensa, encuadernados media tela en 55, precio, gastos inclusos **1600 dólares ó 8000 pesetas oro.**

B) La Colección *menos los tomos 17bis y 18bis* (por consiguiente *menos Baluzius*) en conjunto 54 tomos, en 53; cinco de los cuales un poco mojados, 35 encuadernados y 18 en rústica **1400 dólares ó 7000 pesetas oro.**

C) Los tomos 0, 31bis, 32-35, 36a, 36bis, 36ter, 37-50 (completando el *Mansi antiguo*), 23 volúmenes en rústica **800 dólares ó 4000 pesetas oro.**

D) Los tomos 0, 34-50 (completando la *Collectio Regia* y el *Hardouin*), 20 volúmenes en rústica **620 dólares ó 3100 pesetas oro.**

E) Los tomos 34-50 (completando *Labbe y Cossart*), 19 volúmenes en rústica **580 dólares ó 2900 pesetas oro.**

F) Los tomos 35-50 (completando el *Coleti*), 18 volúmenes en rústica **540 dólares ó 2700 pesetas oro.**

G) Los tomos 36a, 36bis, 36ter, 37-50, *Colección nueva*, 17 volúmenes en rústica **500 dólares ó 2500 pesetas oro.**

H) Para completar su obra, los suscriptores pueden recibir, á medida que vayan apareciendo hasta el 31 de diciembre de 1923, los tomos 36ter, 48, 49 y 50 (últimos) por **120 dólares** = 26 £ esterlinas = 300 florines. Desde el 1º de enero de 1924 el precio será de 100 florines ó 200 pesetas oro cada uno.

Contra pago anticipado, suministro las colecciones A y B franco á domicilio en España ó *en puerto americano;* y mediante un aumento de 10 % para gastos (embalaje en cajones, transporte por tierra y mar, seguros y derechos de exportación) también las colecciones **C, D, E, F, G y H.**

Para satisfacer el importe en cualquier otra moneda, debe calcularse el cambio según el precio de la libra esterlina.

En **moneda inglesa** los precios son: **A:** £ 340. **B:** £ 300. **C:** £ 170. **D:** £ 140. **E:** £ 130. **F:** £ 120. **G:** £ 110. **H:** £ 26.

En **moneda holandesa** los precios son: **A:** flor. 4000. **B:** flor. 3500. **C:** flor. 2000. **D:** flor. 1550. **E:** flor. 1450. **F:** flor. 1350. **G:** flor. 1250. **H:** flor. 300.

Los **francos belgas y franceses** muy bajos é irregulares, así como las liras italianas, se aceptan en pago **solamente** por cheques hechos pagaderos en un **banco holandés,** por cuenta de H. Welter, *al cambio en que estén los florines, el día de emisión del cheque.*

En principio no se vende el Mansi por intermediario de libreros en Alemania, Francia, Bélgica, Italia, Austria y demás países de cambio débil, **á no ser sin rebaja contra pago anticipado y al contado con el pedido en francos suizos** (**A:** 8000. **B:** 7000. **C:** 4000. **D:** 3100. **E:** 2900. **F:** 2700. **G:** 2500. **H:** 600 francos oro), ó contra **cheque en florines** sobre un banco holandés (Arnhem). Solo así se pueden evitar decepciones. — **La obra no tiene precio ni en marcos alemanos, ni en francos franceses; un florín** de Holanda vale **dos** pesetas **oro** y **un** franco suizo vale **una** peseta **oro.** Las pesetas **papel** pierden por término medio un 25 por ciento, aproximadamente.

Las señas de la Administración del Mansi son desde 1914 exclusivamente como sigue:

Librería H. WELTER
ARNHEM.

AMPLISSIMA COLLECTIO CONCILIORUM (MANSI y continuadores).

56 volúmenes en-folio grande. **Precio: 8000 pesetas oro.**

H. WELTER
Editor del Mansi
Coehoornstraat 10a
ARNHEM (Holanda).

Distribución de la obra:

Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.	Años	Vol.
0	od.	7	451-492	14	814-854	19	967-1070	26	1344-1409	32	1438-1545	36ter	1609-1720	43	1846-1850	49	Concil. Vaticanum. Tom. I. II.
1	304	8	492-536	15	855-868	20	1070-1109	27	1409-1413	33	1545-1565	37	1720-1735 (*)	44	1850-1853	50	
2	346	9	536-590	16	869-871	21	1109-1166	28	1414-1431	34	1565-1720	38	1733-1789 (*)	45	1860-1884 (*)	Los vol. 37, 38, 39, 40, 42, 45 y 46 contienen, los 3 primeros principalmente, los otros exclusivamente los Sínodos orientales.								
3	409	10	590-653	17	872-966	22	1166-1225	29	1431-1434	35 Adic.	1414-1720	39	1790-1845 (*)	46	Syn. Melchit.								
4	0-431	11	653-687	18		23	1225-1268	30	1434-1439	36a	Conspectus.	40	1806-1867 (*)		1716-1902 (*)								
5	431-441	12	687-787	17bis	Baluzius	24	1269-1299	31	1439		Supl. 1546-69	41	1797-1817	47	1854-1869	Los vol. 36ter, 48, 49 y 50 se publicarán antes de terminar el año 1923.								
6	441-451	13	787-814	18bis		25	1300-1344	31bis	1439-1446	36bis	1569-1609	42	1865-1874 (*)	48	1860-1867								

Otras publicaciones de la Librería H. WELTER en ARNHEM (Holanda)

que los suscriptores al Mansi pueden recibir á un precio muy reducido:

GALLIA CHRISTIANA
IN PROVINCIAS ECCLESIASTICAS DISTRIBUTA. 1. vol. en-fol. 1870-1899.
En vez de **800** francos oro, en neto **155** florines.

RECUEIL DES HISTORIENS DES GAULES ET DE LA FRANCE
Rerum Gallicarum et Francicarum Scriptores
23 volúmenes en-folio. — 1855-1894
En vez de **2210** francos oro, en neto **370** florines.

GLOSSARIUM AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ GRÆCITATIS
Por DU CANGE. 2 volúmenes en-folio (Lugduni 1688). París y Leipzig, H. Welter, 1905.
En vez de **125** francos oro, en neto **50** florines.

HISTOIRE LITTÉRAIRE DE LA FRANCE
Commencée par les Religieux Bénédictins et continuée par les Membres de l'Institut de France.
34 volúmenes en-4o, encuadernados. En neto **500** florines.
Tomes I à XVI et Tables réédités par Palmé; Tomes XVII à XXIX réédités par Welter; Tomes XXX à XXXII édités par l'Institut de France.

CODEX LITURGICUS ECCLESIÆ UNIVERSÆ
IN QUO CONTINENTUR LIBRI RITUALES, MISSALES, PONTIFICALES, OFFICIA, DYPTICHA, ETC., ECCLESIARUM OCCIDENTIS ET ORIENTIS
nunc primum prodit **Joseph-Aloysius Assemani.**
13 vol. en-4o, encuadernados (1749-1766). *Editio iterata, ad editionis principis exemplum.* Paris, H. Welter, 1902. — En vez de **626** francos oro, en neto **65** florines.

REGESTA PONTIFICUM ROMANORUM Inde ab a. p. Chr. n. 1198 ad a. 1304. Edidit A. Potthast. 2 vol. en-4o. En vez de **102** fr. **50**, en neto **40** flor.

Imprimerie G. Uschmann à Weimar.

GTU LIBRARY
3 2400 00639 8659